DISQVISITIONVM MAGICARVM LIBRI SEX,

IN TRES TOMOS PARTITI.

Auctore MARTINO DELRIO,
Societatis IESV Presbytero.

Tomus Primus.

Fratrum Zwifaltensium

LOVANII,
EX OFFICINA GERARDI RIVII.
ANNO M. D. XCIX.
CVM PRIVILEGIO.

7440 R665
A. 5660

CORNELL UNIVERSITY
The
President White
Library
RECEIVED 1891.

SERENISSIMO PRINCIPI

ERNESTO, ARCHIEP.

Colonienſi, S. R. Imp. per Italiam Archicancellario & Principi Electori: Epiſcopo Leodienſi, Adminiſtratori Monaſterienſi, Hildeshiemenſi, Friſingenſi, & Stabulenſi: Comiti Palatino Rheni, Duci vtriuſq; Bauariæ, Angariæ, VVeſtphaliæ, & Bullonen. Marchioni Francimontenſi: Comiti Loſſenſi, Longienſi, Hornenſi &c.

BONORVM ET LITTERATORVM PATRONO

MARTINVS DELRIVS SOCIET. IESV PRESBYTER, SE SVAQVE L. M. D. D.

VNIVERSÆ MAGIAE; quæ diuinæ humanæque ſapientiæ pars magis vt abdita ſic erui digna; DISQVISITIONES, lucubrationem arduam & multiplicem (PRINCEPS SERENISS.) humiliter adfero. Equidem verebar docti Principis iudicium ſubire; ſed, quia ſubeundum alicuius, eum elegi, qui poſſet iu-

dicare. Non TVTELAM magis, quàm CENSVRAM amo: naturâ & vſu doctus, à peritis doceri & moneri malle; quàm ab imperitis ſuſpici & laudari. Quod pauci PRINCIPES; ad ingenij acrimoniã, & iudicij præſtantiam, multam lectionem, & eruditionem variã, & ad hanc SECRETORVM NATVRAE diuturnam experientiam ſollerter prudenterq́ue adiunxiſti. Quâ diligentiâ cõſecutus es, vt intermiſſam à REGIBVS tot iam ſæculis philoſophandi conſuetudinem REGALI dignam ſolio reuocares; & illorũ laudatiſſimorum PRINCIPVM; quorum dum tempus erit & homines viuent, viuet, vigebitq; memoria; cum imitatione, laudis te participem faceres. Qui REGVM olim potentiſſimi & ſapientiſſimi, MAGI vocabantur. Vulgari ſtudiũ cæptum, & proinde cũ nomine res vileſcere: quia pro SAPIENTIA ſuperſtitionem Malus ille ſuppoſuit. Peſtis iſta, propter adnatam hominibus ſciendi cupidinem, breui ſe per orbem totum diffudit. ſic falſa pro veris, noxia pro vtilibus, tartarea pro cæleſtibus obtinuere. Ita quod ſummæ neceſſitatis erat, paris ſagacitatis, & induſtriæ operoſiſſimæ factum; ſaluâ ſemente bonâ, venenatas herbas ſecernere, & euellere. Vidi, & in-

dolui,

dolui, &, multis probãtibus, conatus ſum morbo medicinam facere: nec formidaui me, IESV ductore, hac etiam parte Satanæ furenti obijcere. Laboris ſpecimen edo, & ferculorum quendam prægustum, de ſex libris iam adfectis & conſcriptis duos; quia, per Nundinarum tempus imminens, & varias eorum, ſine quibus in lucem exire non poterant, dilationes, plures non potui dare. Hiſtoriarum veterum & recentiorum varia condimenta adhibui, vt æui huius, quâ bile, quâ felle nauſeanti ſtomacho conſulerem. Sed quis Apicius adeò ſollers aut peritus, vt queat pro omnium palato? Si pro tuo (PRINCEPS SERENIS.) quod probum & ſanum eſt, fuerit; ſecurus ſinam ceterorum verba præterfluere. Nec diffido. Semper enim VIRTVS ſibi comites MVSAS amat iungere; & ſcriptioni fauent, quorum ſcriptione geſta non indigna. Plus alijs nimio fuiſſet, vel Nobilitate, vel Pontificali dignitate, vel Principatu præſtare; tibi hæc ſimul omnia parũm viſa. Non contentus IMPERATORIO & REGALI genere, cui nullum ſe meritò ſiue antiquitate ſiue ſplendore anteposuerit; quod alienæ magis quàm propriæ virtutis indicium eſſe ſcires: non Eccleſiaſticis tot thiaris, quibus certè

nulli

nulli niſi PASTORVM PASTORI *ſecundus es; quæ poſſunt indignis contingere: non ditione latiſsimâ & copioſiſsimâ; quæ ad ocium alijs illecebræ foret; addidiſti multa* BELLO *fortiter & fæliciter geſta, & ſeditiones periculoſas celerrimè compreſſas, & inclyta* PACIS *decora, ſummâ cum Eburonum ceterorumque ſubditorum beneuolentiâ & gratulatione; qui ſibi gaudent, ſeque* ERNESTO *Principe fælices ducũt; & quot* NESTORI *tribuũtur, tot annos, vel de ſuis ademptos, precantur* PATRIAE PATRI. *Præterea ſic te totum* CATHOLICAE *fidei, & columnæ veritatis* ECCLESIAE ROMANAE *cõmodis impendis, vt in illâ Aquilonari plagâ,* PROCVBITOR, MVRVS, *&* SPECVLA *delectus à Deo videaris. Quis enim feruentiore zelo, pro verâ & priſcâ religione tot tam acres cõtentiones ſuſcepit, & ſuſceptas cõſtantiùs ſuſtinuit? quis induſtrioſior hoſtiũ inſidias deprehendere, & deprehenſis obuiam ire, & conſilia conatuſque impiorũ diſturbare? Demum, quod (meâ quidem ſententiâ) rari exempli eſt, & multis Principibus inuidendi; tot curis diſtrictus, inuenis quod ſtudijs* SAPIENTIAE *tempus impendas; cuius ſi quam horulam his meis legendis dare dignum duces,*

ſpero

ſpero non vndecunque diſplicitura: Certè, quod ab ingenio meo nequibunt, id ſaltem à SAPIENTIS *&* DOCTI PRINCIPIS FELICI GENIO *conſequentur. Tum mihi meritò iudicium meum probabitur, & Catonis illud veriſſimũ deprehendam;* Idem
„ benefactum loco in quo ponas nimium intereſſe. *Nimirum quia, quod malis impenſum, malefactum ſit; id, bonis bono collatum animo, nequit nomen amittere, nec eſſe non gratiſſimum atque ratiſſimum.*

LOVANII, VII. ID. MART. cIↄ. Iↄ. XCIX.

nulli niſi PASTORVM PASTORI *ſecundus es; quæ poſſunt indignis contingere: non ditione latiſsimâ & copioſiſsimâ; quæ ad ocium alijs illecebræ foret; addidiſti multa* BELLO *fortiter & fæliciter geſta, & ſeditiones periculoſas celerrimè compreſſas, & inclyta* PACIS *decora, ſummâ cum Eburonum ceterorumque ſubditorum beneuolentiâ & gratulatione; qui ſibi gaudent, ſeque* ERNESTO *Principe fælices ducũt; & quot* NESTORI *tribuũtur, tot annos, vel de ſuis ademptos, precantur* PATRIAE PATRI. *Præterea ſic te totum* CATHOLICAE *fidei, & columnæ veritatis* ECCLESIAE ROMANAE *cõmodis impendis, vt in illâ Aquilonari plagâ,* PROCVBITOR, MVRVS, & SPECVLA *delectus à Deo videaris. Quis enim feruentiore zelo, pro verâ & priſcâ religione tot tam acres cõtentiones ſuſcepit, & ſuſceptas cõſtantiùs ſuſtinuit? quis induſtrioſior hoſtiũ inſidias deprehendere, & deprehenſis obuiam ire, & conſilia conatuſque impiorũ diſturbare? Demum, quod (meâ quidem ſententiâ) rari exempli eſt, & multis Principibus inuidendi; tot curis diſtrictus, inuenis quod ſtudijs* SAPIENTIAE *tempus impendas; cuius ſi quam horulam his meis legendis dare dignum duces,*

ſpero

ſpero non vndecunque diſplicitura: Certè, quod ab ingenio meo nequibunt, id ſaltem à SAPIENTIS *&* DOCTI PRINCIPIS FELICI GENIO *conſequentur. Tum mihi meritò iudicium meum probabitur, & Catonis illud veriſsimũ deprehendam;* Idem „ benefactum loco in quo ponas nimium intereſſe. *Nimirum quia, quod malis impenſum, malefactum ſit; id, bonis bono collatum animo, nequit nomen amittere, nec eſſe non gratiſsimum atque ratiſsimum.*

LOVANII, VII. ID. MART. cIↄ. Iↄ. xcix.

IN R. V.
MARTINI DELRII
DISQVISITIONES
MAGICAS,
Iuſti LipsI Carmen.

CVius doctum opus hoc? quod ima, ſumma
Pennâ permeat, & ſagace mente
Sagas & Stygias ſtriges reuelat?
Quod tu Theſſala terra, vóſque Colchi,
Infames malè cantibus patraſtis;
Quod Panes, Satyrique, Duſijque
Peccaſtis, genus improbum ſalaxque;
Totum hoc eruit, erutis medetur:
Sed quis? DELRIVS eruditione,
Idem religione, clarus. ergo
Hîc pura & liquida omnia; hîc venena
Nulla, quæ timeas opinionum.
Huic libro faueas, faue tibi ipſe,
Atque iſtum lege, vt ima, ſumma noris.

IN EASDEM
PARODIA.

MAGIA, quam libro hoc videtis obſidem,
Ait fuiſſe fraudium peculium,
Neque vllius medentis arte gloriam
Nequiſſe præualere, ſiue toxico
Opus foret necare, ſiue faſcino.
Et hoc negat feraciora THESSALI
Negare rura, noxiumque CAVCASVM,
SCYTHÆQVE ſaxa, conſcioſque COLCHICOS,
IBERIAM, tuumque TAVRE verticem:
Vbi iſta, poſt MAGIA, floruit prius
Agreſtis herba; nam PROMETHEI in iugo
Vapore ſæpe tabido imbuit ſata.
ZARATE Mede, lætiferque DARDANE,
Tibi hæc fuiſſe & eſſe cognitiſsima
Ait MAGIA; poſtumâ ex origine,
Tuâ exiiſſe dicit è proſapiâ,
Tuo exaraſſe perfidas ſtylo notas;
Et inde tot per æmulæ dolos manus
Decus tuliſſe, læua ſiue dextera
Opus patraret. aut vtrumque mutuas
Suo dediſſet impigrè vices hero.
Neque vlla vota NOXIALIBVS DEIS
Sibi eſſe facta, cùm veniret à viro
Nouiſsimo hoc ad vſque ſæculum recens.
Sed haec priùs fuere: nunc APOLLINE
Silet loquente, ſeque dedicat tibi
APOLLO DELRIE, atque APOLLO DELRII.

H. R.

ΦΕΔΕΡΙΚΟΥ

ΙΑΜΩΤΙΟΥ ΙΑΤΡΟΥ ΕΠΟΣ

εἰς τὴν τοῦ Μαρτίνου Δελρίου βίβλον
περὶ τῆς ὅλης Μαγείας.

ΔΗναιοὶ πάρος ἄνδρες, ὅσοι μεγαλήνορα τιμὴν
Οὔνομά τ' ἐκλήσαντο θεοδμήτοιο Μαγείης,
Ἰδμοσύνῃ σοφίῃ τε μετέτρεπον, ἠδὲ συνεργὸν
Εἰδυίαις πραπίδεσσι συνηρμόξαντο προνοίην.
Μυστιπόλοι γεγαῶτες, Ἀνασσόντων τε πάρεδροι,
Φύσιος ἰχνευτῆρες ἀμύμονες, ἴδριες ἄστρων,
Μ[illegible]ων θεράποντες, Ἀκεστορίης τ' ἀγερώχου.
[illegible]ιος ἔην φύλοισι μετ' ἀλλοδαποῖσιν Ἰωσήφ.
Τοῖος ὁ καὶ φαρίοισι πολύτροπα θαύμασα δείξας
Μωσῆς, Ἀσσυρίῃ τε πόλει Δανιῆλος ἀγαστός.
Καὶ Σολόμων περίπυστος ἰουδαίοις ἐπιτάσσων.
Τοῖοι δ' ἀντολίηθε Μάγοι δίζηντο κιόντες
Χριστὸν ἐπικλινθέντα χαμαιζήλῳ ἐνὶ λίκνῳ.
Τοῖς δ' ἔπι δαίμονος οἶστρος ἀλάστορος ἄνδρας ἐλαύνων
Δειλαίους, σφετέρῃσιν ἀτασθαλίῃσι δαμέντας,
Ἀσσεβίην ἐφέηκε, Γοητείης τε πανούργου
Μήσατο κήδεα πολλὰ, καὶ ἄπλετα δήνεα λώβης,
Μαντοσύνην, πόσιάς τε, καὶ ἐχθίστας ἐπαοιδάς.
Κείνων ἐξεγένοντο, παλαιγενέων ἐπὶ φωτῶν,
Μαινάδος Αἰγύπτοιο θυηπόλοι, ἥτε Σαούλῳ
Εἰρομένῳ μάντευμα θεοπρόπος ἤνεπε Γραίη.
Καὶ πινυτὴ Μήδεια, κακὸν σκίναρ Αἰήταο,
Καὶ Σίμων ἀθέμιστος, ἐπωνυμίην τε Μάγοιο
Δεξάμενος, καὶ Καρποκράτης, ὃς ἀπεχθέα τέχνην
Ἀμφαδίην ἐδίδαξεν ἀναιδείηφι πεποιθώς.
Νῦν δὲ Μάγων κακόεργά τίνη, δολερῶν τε Γοήτων,
Γαίης ἄχθεα λυγρὰ, κατ' ἀνθρώπους ἀλάληνται
Πασσυδίῃ πλάζοντα, Θεοῦ κρατέοντος ἕκητι,
Ἔνδικων ὃς βροτέοισιν ἀλιτροσύνῃσι χολωθεὶς,

Ἐμβαλ-

FEDERICI IAMOTII MEDICI CARMEN, IN MARTINI DELRII librum de Magiâ vniuerſali.

TEmporibus priſcis, veterum quicunque Magiæ
Cæleſtis magnumque decus nomenque tulerunt,
Illuſtri Sophia & doctrinæ laude cluebant,
Cultaque iungebant ſolerti pectora menti:
Sacrifici quondam celebres, à Rege ſecundi:
Naturæ indagatores, Aſtrûmque periti,
Egregias artes Medicas, Muſaſque colentes.
Talis erat Ioſeph peregrinæ gentis alumnus:
Talis apud Pharios Moſes miracula promens:
Talis & Aſſyriæ Daniel ſpectabilis vrbi.
Talis erat Solomon, dum regia ſceptra teneret
Iudææ: taleſque Magi, qui Solis ab ortu
Vilibus in cunis Chriſtum petiere iacentem.
Intereà miſeros infeſti Dæmonis œſtrus
Mortales agitans, ſua quos vecordia torſit,
Emiſit ſcelus & fraudes, varioſque nocendi
Fallendique aſtus, varias & repperit artes,
Falſidicum vatum præſagia, pocula, cantus.
Hinc exorta lues: ætas hinc priſca parentum
Protulit AEgypti Myſtas bacchantis, anumque
Fatidicam, quæ tetra dedit reſponſa Saülo.
Hinc Medæa ſagax, AEetæ dira propago:
Impius hinc Simon, Magus & cognomine dictus.
Hinc quoque Carpocrates, Magicæ qui tradidit artis
Publicus interpres poſito præcepta pudore.
Nunc Magicæ peſtes impoſturæque, nefanda
Pondera telluris, totum graſſantur in orbem,
Ludificantque animos: at non ſine numine Patris
AEtherij, qui iure malis offenſus, opacas

Ἐμβάλλει κραδίῃσι βροτῶν μελανόπτερον ὄρφνην,
Καὶ νέφος ἠερόφοιτον ἀτεκμάρτοιο Μαγείης.
Καὶ τισὶν ἀλιτόποινον ἀμοιβάδα τοῖσιν ὀπάζει,
Ὅσσοι πίστιν ἄμεμπτον ἐπιστρέψαντες ἀέλλαις
Ψεύδεος ἀσσεβέεσσιν ὑπεζεύγνυντο λεπάδνοις.
Καὶ κεν ἀμαυρώσουσα πολυσπερέων γένος ἀνδρῶν,
Γαῖαν ὅλην ἐκάλυψε μελαγκρήδεμνος ὀμίχλη:
Εἰ μὴ Δέλριος ἐσθλὸς ἑῇ παιήονι βίβλῳ
Ἰητὴρ ἐπίχαιρος ἀθέσφατον ἐκ ζόφον ὦσεν,
Ἀτρεκίης κάντεσσιν ἄγων φαεσίμβροτον αἴγλην.
Εἴδεα γὰρ μορφάς τε, καὶ αἴτια πάντα Μαγείης
Ἀμφοτέρης ἑκάτερθε σοφῇ σφρηγίσσατο δέλτῳ.
Ψεύδεος ἐμπεδόμυθον ἐτητυμίην τε διείρξας,
Πρυμνόθεν ἐξέρριψε πλάνης ἀπατήνορος ἄτην.
Ὦ μέγα τολμήεντος, ὃς ἀκνάμπτοισι μενοιναῖς
Μῶλον ἄγων τεράτεσσιν ἀμαιμακέτοισιν ἀρούρης,
Δυσσεβίην ἐδάμασσας, ἀλεξικάκου Διὸς ἠὸν
Ἄλκιμον Ἡρακλῆα καλῷ μιμούμενος ἔργῳ.
Τοίοις δ' ἔμφυτον ἔμμεν Ἑταιρείῃ φρενὸς ἀλκὴν
Ὑμετέρῃ, συνετός κεν ἀνὴρ ῥέα τεκμήραιτο,
Ἥτε πολυκμήτοιο μόγου ποτὶ δύσβατον αἶπος
Ἐρχομένη, θνητὰ μετέρχεται ἠνεκὲς ἔργα.
Πόσσος ἀγὼν, πόσση τε βίη πέλε Ποσσηβίνου:
Ἦμος Ἀριστάρχοιο δίκην, ἔστιξε δικαστὴς
Ἀνδρῶν μνήματα πυκνὰ σοφῇ καὶ ἀπείρονι βίβλῳ;
Δέλριε καρτερόθυμε, σὺ δ' ἄγρια δῆριν ὀφέλλων
Θηρσὶν ἀϊδροδίκῃσιν, ἀδειμάντῳ φρενὸς ὁρμῇ,
Θαμβαλέοις ἔργοισιν ἀγήραον εὕραο κῦδος.
Ἀλλὰ μόθον πείραινε, φέρων εὐαλθέ' ἀρωγὴν
Ἀτρεκίῃ πολεμιζομένῃ, καὶ νητρεκὲς ἄλκαρ.
Εἰσόκεν ἡ μὲν ἕλῃσι φίλην ἑτεραλκέα νίκην:
Ἡ δ' ἀπάτη κακοποιὸς ἀερτάζουσά τε χεῖρας
Ἀμφοτέρας, καὶ νῖκος ἀπαυδήσασα, λιγυχθῇ.
Δή τότε Βελγικὸν οὖδας ἀληθείῃ κε τεθήλοι,
Καί σε διηνεκέεσσιν ἐφυμνήσειεν ἀοιδαῖς.

Mentibus humanis tenebras offundit, & atra
Improuiſæ oculos præſtringit nube Magiæ,
Exigit & meritas hominum de crimine pœnas,
Quique fidem ſanctam leuibus liquere procellis,
Quique iugo falſi ſummittunt impia colla.
Iamque adeò genus humanum terraſque patentes
Caligo obrueret furua circundata vitta,
Ni bonus, & Medica ſpectatus DELRIVS *arte,*
Diſcuteret tenebras ſani medicamine Libri,
Et clara veri perfunderet omnia Luce.
Nam ſpecies formaſque omnes, cauſaſque Magiæ
Duplicis, aggreſſus docta ſignare tabella
Strenuus, & ſimplex falſo diſtinguere verum,
Funditus euertit noxas, quas intulit error.
O nimium audacem, qui forti pectore & armis
Terrarum peſtes immania monſtra laceſſens,
Impia corda domas, auerrunco Ioue nati
Æmulus Alcidæ, factoque exempla ſecutus.
Hinc catus & prudens vir colligat, inſita prorſus
Eſſe Sodalitio fortiſsima pectora veſtro,
Aſpera quæ ſpectent, & ſemper ad ardua tendant,
Magnaque ſuſcipiant duro comitata Labore.
Quanta fuit vis, quæ contentio POSSEVINI?
Cùm docto ſimul ingentique volumine iudex
Inſtar Ariſtarchi, variorum ſcripta notaret?
Tuque adeò impauido conſtantique impete, DELRI,
Acria bella gerens ſæua cum gente ferarum,
Mirificis auſis decus immortale tuliſti.
Perge modò inſigni bellum finire triumpho:
Affer opem vero, belloque tuere petitum:
Dum palmæ laudem referat: fallacia contrà
Subdola, damnoſis infeſtans artibus orbem,
Victori det victa manus, palmamque relinquat.
Belgica tum tellus vero florebit & æquo,
Et te perpetuum cantu celebrabit in æuum.

IN EVNDEM
TRIMETRI.

GAudebat ORCVS *arte dæmonas ſuâ,*
Magiciſq; monſtris vertere ORBEM *cardine:*
Gemebat ORBIS *Tartari victus dolo,*
Maliſq; tabeſcebat æger cantibus.
Quid hoc? gemit nunc ORCVS, *& verſâ vice*
Lætatur ORBIS *fraudibus liber Stygis.*
Etiámne SORTI *tertio in regno locus?*
Non. Iſta virtus eſt viri. cuius viri?
DELRIO. *notum* BELGICIS *nomen ſcholis,*
Notumque IBERIS. *plura vis? librum lege.*

I. G.

Approbatio Superiorum.

Ego Oliuerius Manareus Societatis IESV *per Belgicam Viceprouincialis; pro conceſſâ mihi à Reuerend. admod. Patre Claudio Aquauiuâ, Societatis eiuſdem Præpoſito generali, poteſtate; cōcedo P. Martino Delrio Societ. noſtræ Presbytero facultatem, edendi in vulgus;* Sex libros Magicarum Diſquiſitionum; *grauium & doctorum Theologorum iudicio approbatos: in cuius permiſſionis fidem, nomen meum huic breuiculo ſubſcripſi. Datum Leodij, VI. menſ. Iulij, Anni* cIↄ. Iↄ. XCVIII.

Oliuerius Manareus.

Approbatio Cenſoris.

Duos iſtos priores Magicarum Diſquiſitionum libros à R. P. Martino Delrio Societatis IESV Theologo conſcriptos, quòd multiplici variaque ſint eruditione referti, nihilque contineant quod Catholicæ fidei aduerſetur, dignos iudico qui prælo mandentur. Datum Louanij. 8. Febr. Ann. Dom. 1599.

Guilielmus Fabricius Nouiomagus Apoſtolic. ac Regius librorum Cenſor.

SVMMA PRIVILEGII.

INFANTIS HISPAN. DVCIS. BRABANT.&c.

Priuilegio cautum eſt, ne quis citra voluntatem Gerardi Riuij Typographi Louanienſis, octennio proximo imprimat, aut alibi impreſſos in ſuas ditiones importet & venales habeat, Diſquiſitionum Magicarũ Libros ſex, Auctore R. P. Martino Delrio, Societatis IESV Presbytero. *Qui ſecus faxit confiſcatione Librorum, & graui pœna mulctabitur, vti patet in Literis datis Bruxellæ.* XVII. *Martij.* cIↃ. IↃ. IC.

Signat.

I. de Buſchere.

Continentur libris ſingg. ſeqq.

LIB. I. De Magiâ generatim, & de Naturali, Artificiali, & Præſtigiatrice.

LIB. II. De Magiâ Dæmoniacâ & eius efficacitate.

LIB. III. De Maleficio & vanâ obſeruatione.

LIB. IV. De Prophetiâ, Diuinatione, & Cõiectatione.

LIB. V. De Iudicis officio & ordine iudiciario in hoc crimine.

LIB. VI. De officio Confeſſarij, ac remedijs licitis & illicitis.

SVMMA-

PROLOQVIVM

DAEmonum ſuperbia, odium, & A
doli. Scriptionis occaſio & B
difficultas. Auctoris conſiliũ C
& inſtitutum. Operis neceſsitas. D
Locus ad Epheſ. 6. verſ. 12. explicatus.
Hodie tot malefici propter defect. fidei. E
Hæretici plerumque ſimul malefici. F
Hæreſis cur in maleficia ſoleat deſinere. G
Precatio Scriptoris.

LIB. I. DE MAGIA.

CAP. I. *De ſuperſtitione & eius ſpeciebus.*

Etymologia ſuperſtitionis, ſecũdum A
Iſidorum, & locus eius explicatus.
Superſtitio Chriſtianis in malam partẽ B
ſumitur. Locus Act. 17. v. 22. explic.
Superſtitio & religio differunt contra
Epicureos. Locus Ciceron. emendat.
& alius Nonij. Lactantij dictum diſ- C
cuſſum. Religio quid ſit, quæ vitia
illi contraria, quomodo ſit exceſſus in
religione? Superſtitio falſi cultus. D
idem quod idololatria, quæ duplex ta-
cita, & expreſſa. Superſtitio indebiti
cultus Locus 1. Paral. 16. v. 26. explicat.
אליל.

CAP. II. *De magiæ definitione, diuiſione, & Magorum varijs appellation.*

Magia in genere quid. Dupliciter A
diuiditur ab efficiente causâ, & à finali. B
ab illa in Naturalem, Artificioſam, &
Dæmoniacam; ab hac in bonam & ma-
lam. malæ definitio, & quatuor ſpe- C
cies. Magia ſpecialis. Diuinatio. Ma-
leficium. Vana obſeruantia, quid. Ma-
gorum varia ex ſac. ſcript. nomina, quid. D
Aouoth, Iddeghoni, אובות ידעני,
אוב ventriloquus, ἐυρυκλῆς.

מכשפים כשף נחש קסם ענן
חבר לחש חרתמים.

Locus exod. 22. v 18. quid, ibi male-
fici? alius 4. Reg. 9. v. 22. Ieſabel male-
fica, Samaritis hoc malum affricuit.
Samaritanus pro incantatore dici ſolitũ.
Locus Ioan. 8. v. 48. & 49. φαρμακεὺς
quid ſignificet LXX. interpp. Græcorũ
nomina: ἐπαοιδὸς, μάντις, φαρμακεὺς, E
γόης. Latinorum, Magi, venefici, Theſ-
ſali, Chaldæi Augures, Arioli, Aruſpi-
ces, Genethliaci, Lamiæ, Stryges, Maſ-
cæ, Veratrices, ſagæ, Sortilegi, Sortiarij.

CAP. III. *De Magia naturali, ſeu phyſica.*

Perſarum Magia duplex, naturalis & A
ſuperſtitioſa. Quod initium ſeu origo
vtriuſque? Magiæ naturalis definitio B
& exempla Qualis Magia, Salomonis, C
Trium Regum, & Apollonij. Magiæ
naturalis diuiſio.

Iudicium de ſcriptis quæ in hoc genere edita, quæ licita quæ illicita &c.
- Guilh. Pari. & Robertus Triezius. Picatrix, Agrippa, Anſelm. Parmenſis, Petrus de Abono, Cicchus Eſculanus. Alchindus, Geber, Roger. Bacon. Raimun Lullus, Arnol. Villanouan. Poncetus & Ardoinus.
- Cardanus de ſubtilit. & variet. Ioan. Bapt. Portę, & Anto. Mizaldi Magia naturalis. Alb. Magni libri quidam. Pomponat. de incantation. Eſculanus in Sphæram de Sacroboſco. Ioan. Fran Pici Magica. Ioann. Bodini libri.

QVÆSTIO. I. *Quid cæli aſpectus & influxus ad Magicos effectus cõferat?*

Fundamentum magorum ab aſtrolo- A
gia mutuatũ, de imaginibus cæleſtibus
& earum ſympathiâ cum inferioribus
refutatum, reſponſum argumentis eo-
rum. Nugacitas detecta ex ipſorũmet B
poſitionibus. Cælum & aſtra animæ C
expertia ſunt. Regula ad intelligenda
varia SS. loca, quæ videtur ijs animam
tribuere. Influentiæ an vllæ, & quales. D
Quid cæli & aſtra in hæc inferiora poſ-
ſint. De diebus Criticis. E

*** Articulus

SVMMA PRIVILEGII.

INFANTIS HISPAN. DVCIS. BRABANT.&c.

Priuilegio cautum eſt, ne quis citra voluntatem Gerardi Riuij Typographi Louanienſis, octennio proximo imprimat, aut alibi impreſſos in ſuas ditiones importet & venales habeat, Diſquiſitionum Magicarũ Libros ſex, Auctore R. P. Martino Delrio, Societatis IESV Presbytero. *Qui ſecus faxit confiſcatione Librorum, & graui pœna mulctabitur, uti patet in Literis datis Bruxellæ.* XVII. *Martij.* cIↃ. IↃ. IC.

Signat.

I. de Buſchere.

Continentur libris ſingg. ſeqq.

LIB. I. De Magiâ generatim, & de Naturali, Artificiali, & Præſtigiatrice.

LIB. II. De Magiâ Dæmoniacâ & eius efficacitate.

LIB. III. De Maleficio & vanâ obſeruatione.

LIB. IV. De Prophetiâ, Diuinatione, & Cõiectatione.

LIB. V. De Iudicis officio & ordine iudiciario in hoc crimine.

LIB. VI. De officio Confeſſarij, ac remedijs licitis & illicitis.

SVMMA-

PROLOQVIVM

DAEmonum ſuperbia, odium, & doli. Scriptionis occaſio & difficultas. Auctoris conſiliũ & inſtitutum. Operis neceſsitas. A B C D
Locus ad Epheſ. 6. verſ 12. explicatus.
Hodie tot malefici propter defect. fidei. E
Hæretici plerumque ſimul malefici. F
Hæreſis cur in maleficia ſoleat deſinere. G
Precatio Scriptoris.

LIB. I. DE MAGIA.

CAP. I. *De ſuperſtitione & eius ſpeciebus.*

Etymologia ſuperſtitionis, ſecũdum Iſidorum, & locus eius explicatus. A
Superſtitio Chriſtianis in malam partẽ ſumitur. Locus Act. 17. v. 22. explic. Superſtitio & religio differunt contra Epicureos. Locus Ciceron. emendat. & alius Nonij. B
Lactantij dictum diſcuſſum. Religio quid ſit, quæ vitia illi contraria, quomodo ſit exceſſus in religione? C
Superſtitio falſi cultus. idem quod idololatria, quæ duplex tacita, & expreſſa. Superſtitio indebiti cultus Locus 1. Paral. 16. v. 26. explicat. אליל· D

CAP. II. *De magiæ definitione, diuiſione, & Magorum varijs appellation.*

Magia in genere quid. A
Dupliciter diuiditur ab efficiente causâ, & à finali. ab illa in Naturalem, Artificioſam, & Dæmoniacam; ab hac in bonam & malam. B
malæ definitio, & quatuor ſpecies. Magia ſpecialis. Diuinatio. Maleficium. Vana obſeruantia, quid. C
Magorum varia ex ſac. ſcript. nomina, quid. Aouoth, Iddeghoni, אובות ידעני, אוב ventriloquus, εὐρυκλῆς. D

מכשפים כשף נחש קסם ענן
חבר לחש חרטמים.

Locus exod. 22. v 18. quid, ibi malefici? alius 4. Reg. 9. v. 22. Ieſabel malefica, Samaritis hoc malum affricuit. Samaritanus pro incantatore dici ſolitũ. Locus Ioan. 8. v. 48. & 49. φαρμακεὺς quid ſignificet LXX. interpp. Græcorũ nomina: ἐπαοιδὸς, μάντις, φαρμακεὺς, γόης. Latinorum, Magi, venefici, Theſſali, Chaldæi Augures, Arioli, Aruſpices, Genethliaci, Lamiæ, Stryges, Maſcæ, Veratrices, ſagæ, Sortilegi, Sortiarij. E

CAP. III. *De Magia naturali, ſeu phyſica.*

Perſarum Magia duplex, naturalis & ſuperſtitioſa. Quod initium ſeu origo vtriuſque? A
Magiæ naturalis definitio & exempla B
Qualis Magia, Salomonis, Trium Regum, & Apollonij. Magiæ naturalis diuiſio. C

Iudicium de ſcriptis quæ in hoc genere edita, quæ licita quæ illicita &c.
- Guilh. Pari. & Robertus Triezius Picatrix, Agrippa, Anſelm. Parmenſis, Petrus de Abono, Cicchus Eſculanus. Alchindus, Geber, Roger. Bacon. Raimun Lullus, Arnol. Villanouan. Poncetus & Ardoinus.
- Cardanus de ſubtilit. & variet. Ioan. Bapt. Portę, & Anto. Mizaldi Magia naturalis. Alb. Magni libri quidam. Pomponat. de incantation. Eſculanus in Sphæram de Sacroboſco. Ioan. Fran Pici Magica. Ioann. Bodini libri.

QVÆSTIO. I. *Quid cæli aſpectus & influxus ad Magicos effectus cõferat?*

Fundamentum magorum ab aſtrologia mutuatũ, de imaginibus cæleſtibus & earum ſympathiâ cum inferioribus refutatum, reſponſum argumentis eorum. A
Nugacitas detecta ex ipſorũmet poſitionibus. B
Cælum & aſtra animæ expertia ſunt. Regula ad intelligenda varia SS. loca, quæ videtur ijs animam tribuere. C
Influentiæ an vllæ, & quales. D
Quid cæli & aſtra in hæc inferiora poſſint. De diebus Criticis. E

*** Articulus

Articulus de hac re Pariſ.confirmatus. F

Q. II. *An huiuſmodi effectus magici miraculis ſimiles oriri poßint ex hominis naturali complexione?*

An animæ humanæ res materiales omnes obediant? quod non,cont Auicen. A
& Pomponatium. Neque hoc prouenire ex temperamento æqualitatis,contra quoſdam medicos. Nullos naſci medicos vel faſcinatores. B

Q. 3. *Quanta qualiſque ſit vis imaginationis,quoad huiuſmodi effectus?*

Plurimum poteſt in corpus proprium. A
Aliquid aliquando in corpus proxim.& diſpoſitũ. B
In corpus diſtãs aut indiſpoſitũ,nihil poteſt omninò contr multos. C
Imaginatio non poteſt alium ſanare,vel faſcinare,nec poteſt tẽpeſtates vel pluuias ciere. Calpurnij locus explicatus, D

Q. 4. *An ſolo contactu, afflatu,viſu, voce, oſculo, vel nudi lintei applicatione vulnera, vel morbi ſanari, & alia huiuſmodi mira perfici poſſint naturaliter?*

Fundamentum eorum,qui affirmant. A
Sed contrà. Non eſſe hoc tribuendum voci ſoli. De tauro cadente & erecto. De parentum exſecration.exẽpl. VVeſtfalæ mulieris filũ voce reddentis immobilẽ.
Nec etiam aſpectus ne cũ imaginatione quidem id poteſt. Viſio fit recipiẽdo nõ emittendo. Amor quomodo naſcatur aſpectu. item lippitudo. infectio ſpeculorum per aſpectum mẽſtruatæ. aſpectus vetular. quomodo noceat pueris. Galgalus quomodo ſanet ictericum. Quopacto lupi ingerant raucedinem. Struthiocamelus & teſtudo an viſu oua excludãt. Leo cur metuit gallinaceum. B
De Hiſpaniæ *Zahuriz* ſeu Lynceis. C
Nec etiã contactus ſolus ad hoc ſufficit. D
Explicãtur variæ experiẽtię, de torpedine ictâ. hyenæ vmbrâ, Serpente & querno folio, vel ibidis pennâ, viperâ,& faginâ virgulâ. veſpertilione & folijs platani. caprâ & eryngo. aquilæ pennis. lepore marino. lupinis agninisque fidibus.

De Echineide ſeu remorâ. vna fides alterius citharæ tinnitum prouocat. De magnete & ferro, tauro ad ficũ alligato. De puellâ napello enutritâ. De cadauere ſanguinante in præſentia occiſoris. Locus Lucret explic. fundamentũ Põponatij. Donum ſanitatum eſt donum Dei & gratia gratis data. huc pertinent filij Paraſceues in Belgio. De regib. Frãc. & Angl. De pyrrho rege. Quidam aliquando contactu ſanarunt. De ſalutatorib. Hiſpan. diſputatum. Nauarri locus explic. Veracruzij fundamẽta diſcuſſa. E
Mendacia ſalutatorũ & ſuperſtitiones. F G
Fundamentum Pomponatij euertitur. H
De gentilib S.Paulli. & curatione militari falsò aſcripta D.Anſel. De duobus pueris Alb. Magni. De Pſillis & Marſis.

CAP. 4. *De Magiâ artificiali*

Magia hæc quædam *diuinatoria*,quædam *operatrix*. Operatrix quędam *Mathematica*,quædam *Præſtigiatrix*. Mathematicæ exempla varia & auctores. Os aëneum Alb. Magni locutum non fuit, contra Guilh. Pariſ.& alios. A
Præſtigiatricis exempla. B
Quando illicitæ operatrix,& naturalis. C

Q. I. *An vis caract.annulorum, ſigillo. & imagin.ſit,qualem magi contendunt?*

Opiniones variæ. A
Imaginum triplex genus, & de ſing. vi. B
De ſigillis & characteribus. Nullã his omnib.vim ineſſe. C
Caiet.& Pomp.fundamẽta ſubruũtur. Figuræ an vis ſit vlla formaliter, ſiue, qua figura. D

Q. II. *An numeris magicis vis vlla?*

Quomodo Patres de numeris philoſophati. A
Pars abnutiua defenditur. De anno climacterico & partu octimeſtri. B
De herbâ Pentaphylli, de granis heliotropij, de ligaturis, de pilulis inæquali numero datis, de numeris muſic. Quo ſenſu magi loquantur de numero. Pet. Gregor. reprehenſus,& Patres defenſi. Fabij Paullini liber, de numero ſeptenario. C

Q. III. *An verbis & incantationibus vis inſit morbos ſanandi, aut alia mirifica perficiendi?*

Varij errores, & eorum fundamenta. A
Vera ſententia; explicatur & probatur. B
De poculo Zelotypiæ. Naturalis ope-
ratio quot modis ſumatur, fusè explica-
tum & clarè. Ordo rerum naturalis,
miraculoſus, & præternaturalis, ſeu ſu-
perſtitioſus, quomodo differant, item
artificialis ordo quid, & quãtum poſsit. C
Spondani error. Pomponatij futilia
fundaméta. Ferrerij, Pici & Petri Gre-
gorij dicta diſcuſſa. Stulta magorũ fun- D
damenta, Ananias incautè quædam de
hac re. Nulla cęleſtibus rebus cum ver-
bis ſympathia. Nulla certis verbis vel
nominibus, qua talia ſunt, vis maior quã
alijs. Nomina non ſunt vitæ partici-
pia, nec radij rerum quas ſignificant.
Quomodo Deus nomina rebus vocat E
pſ.146.v.4. Quomodo quorumdam
nomina ſcripta in cælis, Lucæ.10.v.19.
Nomina non ſignificant per influxum
cæleſtem. Complexæ orationis nõ eſt F
vis maior quam incomplexæ, ſoluũtur
argumenta Agrippæ. Circumſtantiæ, G
quas addunt variæ et vanæ.

Q. IV. *De amuletis & periaptis.*

Romanorum amuleta, præfiſcini. A
Græcorum quoque & Iudæorũ Phyla-
cteria. Chriſtianis quæ licita, & quę nõ. B
Quæ vis horum. De Hiſpanico Gagate
pueris appendi ſolito. D. Baſi. Incertus,
Chryſoſt. & Hieron explicati. Exẽpla
S. Simeonis Sali, & D. Antonini. Expli- C
cantur c.1. & 4.26.q.1. D. Leoni falsò
inſcripta oratio. Hæretici vſi his falſis
periammatis. Falſa in quibus vana an-
gelor nomina, quæ ſcriptura non nouit:
& de his decretum Concilij Rom. ſub D
Zachariâ contra Adelbert. hæret.

CAP. V. *Ars aurifactoria, quam Alchymiam vocant, ad quam Magiæ ſpeciem ſit referenda?*

Q. I. *An hac arte verũ aurũ conficiatur?*

Sect. I. Quid ſit, & quando hæc ars
inuenta? Alchimia nec Græcum, nec A
Arabicum, ſed Hebræum vocabulum.
Ægyptus non vocata Chemia, ſed Chã,
ſiue chammia, contra Plutarchum. Al-
chimiæ deſcriptio, cur Spagirica dicta. B
Manilij locus explicatus. Chymices C
laudes, explicata inſcriptio vetus.
Chryſopoeiæ quæ origo & antiquitas, D
refutantur fabulæ multæ ſemiblaſphe-
mæ. De Adamo, de Noë, de Moſe &
ſorore eius Mariâ, de Salomone. De
Pandoræ poculo, de vellere Colchico,
de fæmore aureo Pythagoræ, de Cra-
teuæ ſacro terræ opere. Locus Eſdrę 4. E
c 8 v.2. fuit hæc ars ſub Caligulâ, &
Diocletiano. Græci de eâ ſcriptores Zo-
zimus & Nicephorus Blemmidas. Prę-
cipuus, non primus Gebrus Arabs.

Sect. II. De efficacitate artis in auri A
productione. Argumenta putantiũ non
poſſe aurum verum, oſtenditur ea non
probare. De nominibus lapidis philo-
ſophici, & de eiuſdem materiâ & mo-
do conficiendi. De naturâ metallorum. B
Ea eſſe inanimata, nec viuere. De me-
tall. generatione. Paracelſiſtarum lo-
cutiones impropriæ. Aurum facilius C
gigni ex metallo, quam in terræ venis
gignatur metallum. Auri cauſa efficiẽs.
De ſandaracha, orichalco, ſtomomate.
De metallorum præcipuè auri materia. D
Duplex materia 2. remota & proxima.
Ariſtoteleorum doctrina defenſa, de re-
motâ Chemyc. ſententia explic. & de-
fenſa conciliataque, nẽpe de proximâ,
quomodo reſolutio fiat in hæc princip-
proxima. De artis & naturæ poteſtate E
ac vi. An metalli vnica ſit ſpecies, aurũ? F
Definitio metalli. Diuerſitas ſpecifica,
non benè probatur per definit. generis.
Poſſunt imperfecta & etiam monſtra de
inferioribus ſuis prædicari. Poteſt in a-
nimatorum ſpecie differentium materia
proxima eſſe eadem, aliter atque aliter
diſpoſita. Cur citiùs aurum fiat per G
artem, quam per naturam. An gẽmas H
ſic poſsit veras producere. Agens prin- I
cipale

cipale hic eſt ſemen auri.
Sect. III. De eâdem efficacitate. Pro- A
babile eſt ſic aurum produci poſſe. Ca-
lor ignis ad varia efficax, vt & natiuus.
Variarũ transformationũ experientiæ. B
Ex cadauere veſpæ & crabrones. Ex fi-
mo ſcarabæi. Ex baſilico ſcorpij. Ex
auripigmento aurum. Cayri fornacibus
educuntur ex ouis pulli. Galena plum-
bi vena. Vermiculi mutantur in muſ-
cas. Sal, bitumen, atramentum artificio
fiunt, non minùs quam natura. Triti-
cum & ſiligo mutantur in inuicem.
Lolium commutatũ in triticum. Cal-
chitis migrat in Miſij. Ligna per aquã
lapideſcũt. Fructus arborum, & fruſta
nauiũ fiunt anates in Scotiâ. Dęmones C
ſaltẽ norũt modos tranſmutãdi metalla.
Sect. IV. Aliqui verum aurum fecēre.
Gallus quidam. Arnold. Villanouan. A
Ber. Treuiſan. Raim. Lullus. Anton.
Taruiſin. De Grȩculo tempore Anaſta-
ſij. Reſpondetur exempla impugnanti- B
bus. explicatum. c. ſpondent. de crim.
falſi, in extrau. Teſtimonia pauperum,
vel ſociorum aut familiarium quȩ ad-
mittenda. Nemo vltimum artis vl-
lius apicem conſequitur.

Q. II. *An Chryſopœia habenda in numero artium ingenuarum, an mechanicis annumeranda?*

Secundum ſe eſt ingenua et pars phy- A
ſices, per accidẽs Mechanica. Qui Chy-
mici ſint mechanici. Qui ſint philoſoph.

Q. III. *Alchymia ad quam Magiæ ſpeciem pertineat?*

Pertinere ad omnes oſtenditur. A

Exempla. { Naturalis, Artificioſæ, Dęmoniacæ, Et Deluſoriȩ. } B

Q. IV. *Licita an illicita ſit alchimia?*

Iure communi non eſt prohibita, expli- A
cantur, c. epiſcopi 26. q. 5. et c. ſpondent,
de crim. falſi in extrau. com.
In foro conſcientię paucisſimis eſt per- B
miſſa propter circumſtantias varias.
Quomodo peccatur defectu finis, per C
auaritiam. Auro alchymico quopacto
liceat vti. Non ad commercia, nec me-
dicinas: quãdo ad ornatum et vtẽſilia.
Nunquam admiſcendũ monetę. ſtul-
tum, hinc lucrum petere. Peccatur etiã
per curioſitatem, et quàm hoc ſit peri-
culoſum.
Quomodo peccetur ratione modorum, D
ſiue mediorum, ſi ex ſuperſtitione vel
pacto cum dęmone. Alchymiſtę multi,
Magi vel ſaltem ſuſpecti. Prȩſumptio
magię eſt contra alchymiſtas et de facto
fit adhibitis ſuperſtitioſis, vergunt in
maleficium phyltrorum vel venenorũ.
Peccatur etiam quando ſacrȩ ſcripturȩ
verbis vel ſacris picturis abutuntur.
Quomodo peccetur ratione temporis. E
malè impenſi, aut omiſsis alijs oportu-
nis, ad quȩ quis tenebatur.
Quomodo peccetur ratione perſonę, F
quia non ſatis diues, parui iudicij, aut
ingenij. Gaudentes decipere, ſeu verſi-
pelles. Incontinentes vt luxurioſi et
iracundi. Variabiles, inconſtantes, im-
patientes, indocti et philoſophiæ im-
periti. ſuperbi, curioſi, impij, iniuſti,
non timentes Deum, nec proximum a-
mantes, vel impuri.
Quomodo quiſque ſeipſum debet exa- G
minare. Quomodo confeſſarius ſe de- H
beat gerere cum alchimico pęnitente.
De opinione putantium poſſe hominem
hac arte verum gigni.
Lex Anglię deberet vbique promulgari I
et ſeruari, vt non niſi Principis permiſſu
hęc ars exerceatur à ſubditis.
Ars iſta faciliùs licita, imò ferè peculiaris K
Principibus, aut valdè opulentis.
Opinio illa communis Iuriſtarum non L
excuſat à peccato in hac re, et quare.
Quã vim vbique debeat obtinere d. c.
ſpondent.

PROLO-

PROLOQVIVM

DE DIFFICVLTATE ET NECESSITATE HVIVS TRACTATIONIS.

ORdior arma, quibus, cæli ſuper aurea templa,
Molitur ſolium ſupremo aquilone locare
Praua Dei ſoboles; patrio conſidere regno
Quæ vetita; atque, imis Erebi detruſa ſub antris,
Gliſcit atrox odijs, animiſq; furentibus iras
Nutrit, nec damnis hominum exſaturata quieſcit.

A PRORSVS ita eſt. nullæ ſunt induciæ, pax nulla;
vbi nec odij, nec inuidiæ modus aut finis vllus.
hoſtium Dei *ſuperbia aſcẽdit ſemper*, α augetur ma- α *Pſ.73 in fi.*
litia, crudelitas inualeſcit. amat ſibi tribula me-
tere, dum nobis ſpinas ſerat: gaudet ſuas augere
pœnas & ſupplicia propria exacerbare, dummo-
do in cruciatus æterni partem quamplurimos ho-
mines aſciſcat; & diuinæ huic illudens imagini, pretioſo CHRISTI
ſanguine dealbatam decoloret, aſſertamque in libertatem, priſtinę
mancipet ſeruituti, & Cadmeiâ planè victoriâ perdat pereundo,
perque latus hoſtile in ſuamet ferrum viſcera conuertat. Nihil ſinit
inauſum, nihil intentatum relinquit. Videt animum imbecillem,
pauidumque? circuit vt leo ac vim intentat. nouit imperterritum,
conſtantemque? vulpem induit, exuuium ponit leoninum. Heu,
quàm multi β *partes vulpium* ſunt & fuere? quot luctator doloſus β *Pſ.61.in.fi.*
pellacijs & technis irretitos ſupplantauit! Mille nocendi artes ha-
bet, innumeris vtitur telis. præcipuum omni ætate de eâdem pha-
retrâ fuit illicium quam curioſarum, tam ſuperſtitioſarum artium;
quã multa, tã ſtulta dœmonũ cõmẽta mortaliũ animos demẽtan-
B tia; quę cũcta *Magiæ* nomẽ ambitu ſuo cõprehẽdit. De quâ, diſcep-
tare futurũ neſcio difficultatis ſit maioris an neceſſitatis. Etenim

vbiq; locorum graſſante prçcantricum & maleficorũ colluuie diriſsimâ medicinã facere neceſſariũ; ſed eandẽ facere inueterato & recrudeſcẽti ſemper malo, difficile imprimis & laborioſum. Nam etſi fuere conati quãplures, qui de Magicis ſcripsêre: quæ tamẽ illi hac de re ſcriptis mãdarũt, vel quod fidei & morib. noxia γ vetitáq; lectionis repellẽda; vel quòd perpauca & exilia, multiplicãda & augẽda; vel quòd obſcurè, ſine methodo, & parũ firmè tradita, luculẽtiùs & ordinatiùs proponẽda, rationibuſque & auctoritate teſtiũ meliùs ſtabilienda fuêre. Sanè, qui fibras omnes artiũ ſuperſtitioſarũ vnus ſit ſcrutatus & eruerit, neminẽ me legere memini. Scripſere Philoſophi, Iuriſcõſulti, Theologi; ſed ſuo quiſq; dũtaxat inſtituto, vt cùm ſuæ ſcholæ ſectæque vtcumque ſatisfecerit, ceteris certè minùs profuiſſe, minùs conſuluiſſe videatur. Equidẽ debitorem me omnibus agnoſco, & in his tribus facultatibus longo tempore verſatum ſi dicam; nec mentiar, quia verum dicam; nec gloriabor, quia profectum mihi non arrogo: culturam profiteor & operam, de fructu iudiciũ alijs permitto. Conatus aliquò C progredi, & hoc opere commune tribus ſcientijs ſtadium ingredi: quòd viderem trium cõmunem non vnius peculiarem hunc fundum atque hæreditatem. Quare (quod neglectum, vel minùs ab alijs animaduerſum) ſuperſtitioſarum artium fundamẽta diligenter inueſtigaui, & ex ſcitis humanæ diuinæque ſapientiæ neruoſiùs quàm prolixiùs ſubruenda ſuſcepi. Nec in ſpeciem adfinxi quidquam, quod refellerem; ſed ex ipſorum vanitatis ac perfidiæ magiſtrorum arcanis & myſterijs, ipſa ab incunabulis crepundia deliriorum, de libris obſcuriſsimis deprompta in lucẽ extuli: deinde in re, vt diffuſiſsimâ, ita & minutiſsimâ, ad artem rationemq́ue reuocandâ non minimum laboris poſui, &, niſi fallor, non incõmodâ methodo digeſsi, vt huc illuc lacera & diſiecta mẽbra in vnum quaſi corpus coaleſcerent: denique vt à quouis facilè intelligantur, plano & dilucido, quali vtimur in ſcholis, ſtylo, in lucẽ publicam typis mandaui. D Quod vt facerem, licet benè multorum, qui flatigabant, deſideria nonnihil excitarint; longè tamen fortiùs impulit lues quamobſcæna tam proſerpens veneficorum & incãtatorum, quæ hoc nouiſsimo ſæculo ſe per omnem indies Europam longiùs ac latiùs diffundit. Vt iure quamoptimo liceat ingerere auribus mentibusq́; illud ſonorę & inuictæ Eccleſiæ petræ.

A Sobrij eſtote & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret; Necnon eandem in ſentẽtiam alia »

γ *Cornelij Agrippæ, Petri de Abiano, Picatricis Hiſpa. Anſelmi Parmenſis, Ioan. Bodini, Ioan. VVieri, Georg. Godelmãni & ſim. Item. Trithemij Stechanograph. & Peuceri, Eraſti, Danæi, &c.*

A *1. Petr. 5. verſ. 8.*

Gen-

„ Gentium Apoſtoli; t *Induite vos armaturam Dei, vt poßitis ſtare aduer-* t ad Ephe. 6.
„ *ſus inſidias Diaboli: quoniam nõ* (tantum) *eſt nobis colluctatio aduerſus car-* ver. 12.
„ *nem & ſanguinem* (aduerſus homines, qui carne conſtant & ſangui-
ne, ac proinde fragiles ac caduci, facilè laſſantur ac vincuntur)
„ *ſed* (præcipuè) *aduerſus principes & poteſtates* (videlicet) *aduerſus mundi*
„ *rectores tenebrarum harum contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus:* hoc eſt contra naturas non corporeas, ſed ſpirituales, longè vt potẽtiores, ſic & vafriores hominibus; & quarum habitatio non in luteis hiſce domibus, ſed in ſublimi & aëris regionibus. Reuerà non cũ anilibus deliramentis, aut idiotarum inſomnijs, quod quidam dictitant, depugnandum; ſed cum ipſis dæmonibus, quorum ope, conſilio magi vtuntur, quod ratio & experientia docent, nobis nunc manus conſerendæ. Hi, vt auctores & ſatores, ſic etiam fautores propagatoresq́ue ſuperſtitionis omnis ſunt habendi. Hi ſe de tot animarũ, quas ſubiecêrunt, poſſeſsione deturbari, & ab illaqueandis alijs, quas ſpe deuorauerunt, ratione & iure, velut armatâ manu depelli, tulerũt ſemper iniquo animo; nũc eò ferunt moleſtiùs, quòd cùm inſtante vltimâ die Lucifer ſoluendus, multò ſitiunt a-
E uidiùs ſuam explere in genus humanum crudelitatem. Si quis ſuperioris æui Annales non indiligenter euoluat, ſtatim comperiet nunquam tot vbique prouinciarũ, examina maleficorum deprehenſa; quot ſe hodiernâ die iudicibus vel leuem aliquam quærendi curam adhibentibus offerant, & à non quærentibus etiam reperiantur. Quid mirum, exundare perfidiã, verâ fide exareſcẽte? Suntquidem alia quoque peccata mortalium, diuini huius flagelli cauſſæ, ſed peſtilitatis partem maximam ſibi vendicat languor quidam & contemptus Catholicæ fidei. Fides enim vna maximè eſt virtus, quâ cuncta Diaboli conſilia, ſtudia, conatus, vireſque omnes infringũtur. hanc horret, hãc refugit, cũ hac metuit compulſare. Sapienter ideo B. Petrus eam rugienti velut panopliam vt obijciamus admonet; *cui* ʒ *reſiſtite* (inquiẽs) *fortes in fide*. Cõſen- ʒ ſupra c. 5.
tit inuictus athleta Paulus collegæ ſuo, quãdo ſpondet nos *in omnibus* (hoc eſt inprimis & ſuper omnia) *Scuto fidei omnia tela nequißimi ignea* v *extincturos*. Cõfirmat experientia ſiue præteriti, ſiue præ- v d.c.6.v.15
ſentis tẽporis ſemper acriùs & petulãtius Tartareas acies hominib. inſultaſſe, quotieſcũq; fidei deminutio vel deprauatio aliqua viguit. Ante ſalutarẽ CHRISTI Dñi aduentũ idololatria totũ penè orbẽ occupabat: nõne dæmonũ vbiq; tum multitudo maxima paſsim in ſimulacris loquebatur, & cætus hominũ frequenter inuiſebat

 uiſebat

uiſebat, & in virorũ feminarúmq; ſpecie conſpiciendã ſeſe præbebat. Nato tandẽ Iesv, quibus locis fides nondũ annunciata; peſtis eadem idololatriam comitatur, & veneficis referta ſcatent omnia, vt locupletes ſunt teſtes noſtrorum ſociorum de rebus Indicis epiſtolæ & hiſtoriæ: quibus verò regionibus ſemel recepta Euangelij prædicatio refrixit, vel varijs errorum maculis obſoleuit, vel ab hæreſibus oppreſſa penitùs elanguit, vt in Africâ & Aſiâ inter Mahumetanos; in Germaniâ, Galliâ & Britanniâ inter hæreticos; in Italiâ & alijs locis, inter Catholicos planè languidos, quos Polyticos vocant; iiſdem quoque in locis Magica ſuperſtitio nimis inualuit. Sic agros olim tritici mirè feraces, cicuta & aconitũ & alia venena teterrima contaminarunt. Hæreſibus profectò, vt vmbrã corpori, ſic Magicam ſpurcitiem ancillari, adeò manifeſtum eſt, vt proteruiæ ſit negare. Præcipui olim hæretici etiam Magi fuère. F ab his artibus Princeps hæreticorum cognomen ſibi adeptus fuit, Samaritanus ille Simõ Magus. θ De Carpocrate, Menandro, Marco, ι Priſcilliano, κ & Berengario λ fidem faciunt grauiſſimi & veraciſſimi ſcriptores. Vt enim quæ de Simone Clemens fuſiſſimè prodidit prætermittam, quæ de hoc & ſucceſſore ſimul Iuſtinus Martyr eorum conterraneus tradidit, adſcribam; is μ in hanc ſententiam; Simonem, inquit quendam Samaritam Ortide Gittâ oppido, qui ſub Claudio Cæſare ſubnixus ope dæmonum, & fretus Magicis artibus, in hac vrbe Regiâ, Deus eſt habitus, & quaſi Deus honoratus, ſtatuâ poſitâ in Tiberi inter duos pontes eſt, cum hoc Latino titulo, Simoni Deo sancto, &c. *Deinde*; Menandrum etiam æquè Samaritam huius Simonis diſcipulum, inſtructũ viribus dæmoniacis, & profectum Antiochiam, multos arte Magicâ decepiſſe cognouimus. D. autem *Irenæus* ν *de Marco* ſic breuiter; Marcus Magicæ impoſturæ peritiſſimus, per quã & viros multos & non paucas feminas ſeducens ad ſe conuertit, &c. *Mox*, Anaxilai enim ludicra cum nequitiâ eorum qui dicuntur Magi commiſcens, per hæc virtutes perficere putatur apud eos, qui ſenſum non habent, & à mente ſuâ exceſſerunt.] quibus ſubiungit Irenæus nonnullas hæretici huius præſtigias, vinum album in rubrum mutare; non ipſum modò, ſed & alios per ipſum, Paredri dæmonis operâ vaticinari, & huiuſmodi alia. De diſcipulis Carpocratianis ſic Epiphanius; Magia apud ipſos (ait) excogitata eſt, incantationeſque diuerſas ad omnem machinationẽ inuenerunt, ad amorem & ad illectamenta. Quin & Paredros dæmones ſibiipſis attra-

hunt

θ *Clemẽs Romanus lib. 2. recognit.*
ι *Irenæus l. 1. cap. 21. 24. Euſebius lib. 2. Hiſt. c. 20. Epipha. hær. 27.*
κ *Seuer. Sulpit. in Sac. hiſt. l. 2.*
λ *Nangiac. in Chron.*
μ *Apolog. 2.*
ν *d. l. 1. c. 8.*

„ hunt, ad hoc, vt per multas præſtigias in magna poteſtate, omni-
„ bus dominentur quibus velint, & vt vnuſquiſque quamcumque
„ actionem aggredi audeat. Nimirum ſeipſos decipientes ad perfe-
„ ctionem occæcatæ mentis ipſorum.] Priſcillianum, qui Gnoſti-
corum væſaniam in Hiſpanias intulit, Marci Aegyptij diſciplinis
„ (qui Magus fuit) imbutum, Seuerus ſcribit gemino iudicio audi-
„ tum conuictumque maleficij, nec diffitentem obſcænis ſe ſtuduiſ-
„ ſe doctrinis.] D. Hieronymus; ο Priſcillianum (ait) Zoroaſtris Ma- ο *Epiſt. ad Cteſiphontem cõtra Pelag.*
gi ſtudioſiſsimum & ex Mago Epiſcopum.] Machometus hæreticus fuit, ſed & Magus *teſte Zonarâ tom. 3. & Paulo Diacono lib. 18. hiſt.* Gallorum Hiſtorici tres nobis Pſeudo-Chriſtos hæreticos depingunt, & magicis præſtigijs excelluiſſe addunt: nec mirum Antechriſti anteambulones miracula ſimulaſſe. Vnus Bituricenſis fuit, alter Burdegalenſis, de vtroq; legendus Gregor. Turonenſ. *de priore lib. 12. hiſtor. de poſteriore lib. 9.* Tertius Eun vocabatur, natione Britannus, de quo mirifica referunt Robertus Abbas *in Chronico*, & Guilhel. Neubrigienſis *lib. 1. rerum Britann. cap. 19.* Ad Berengariũ quod attinet, Sacramentariorum Principem, Nangiaci hiſtoriam, qui volet, legat; liber ad manum mihi non eſt, vt verba repræſentem. Et quid opus? magna ſemper hæreticis cum magis commercia, vt notauit Tertullian. Præſcriptione adu. hæret. π & lib. de π *c. 43. cum ſeqq.*
animâ ϱ priore loco hæc habet; Notata ſunt etiam commercia ϱ *cap. 57.*
„ hæreticorum cum Magis quamplurimis, cum circulatoribus, cum
„ Aſtrologis, cum Philoſophis, curioſitati ſcilicet deditis. Quærite, &
„ inuenietis, vbique meminerunt.] poſteriore verò Magiam vocat
„ hæreticarum opinionum auctricem.] Meritò. non enim confirmat
modo hæreticorum deliria, ſed & veteribus adiungit noua, nouaſque ſcholas aperit curioſitatis. Legimus poſt Sarracenicã per Hiſpanias illuuionem, tantum inualuiſſe Magicam; vt cum litterarum bonarum omnium, ſumma ibi eſſet inopia & ignoratio; ſolæ fermè dæmoniacæ artes palam Toleti, Hiſpali, & Salmanticæ docerentur. In hac quidem ciuitate, bonarum nunc artium matre, cùm illic degerem, oſtenſa mihi fuit crypta profundiſsima gymnaſij nefandi veſtigium; quam virilis animi mulier Iſabella Regina, Ferdinandi Catholici vxor, vix ante annos centum cæmentis ſaxiſque iuſſerat obturari. Inuaſerunt prius Bohæmiam Huſsitæ, poſtea Germaniam Lutherani: illos quanta maleficorum vis fuerit ſubſecuta, Sprẽgerus & Niderius σ hereticæ prauitatis queſitores docuerunt: hi vero, quos Sagarum torrentes in Aquilonarem tractum in- σ *In Malleo malefic. & in Formicario.*

 tude

fuderint, norũt qui, hoc frigore Arctoo quaſi gelati, metu torpuerunt. vix enim illis in locis quidquam innocuum vel immune ab his ſub humanâ ſpecie feris, dicã neſcio an dæmonibus. Plerique qui ætate prouectiores non in eculeo modò, ſed poſt quæſtiones quoque, Treuirenſi in ditione, confitentur iudicibus, ſe hac labe primùm imbutos, quo tempore tetrũ illud & Tartareum Lutheraniſmi fulcrum, ipſe quoque Magicæ nomine famoſus Albertus Brandeburgicus, prouinciam illam flammâ ferroque prædabundus vaſtabat. Quotquot Inalpinas regiones vicinas Heluetijs incolunt, raras illic feminas maleficij expertes, pleraſque crimine vno nobiles norunt, nec alia verior aut promptior occurrit cauſa, quam quòd in hanc vſque horam VValdenſium reliquiæ nefariæ, illic, vt in ſpelæis, occultatæ hæſerunt. Nihil per Angliam, Scotiam, Franciam, Belgiũ, hanc peſtem celeriùs & vberiùs propagauit, quàm dira Caluiniſmi lues. Antea paucis in locis, de non multis & vilibus tantum incertus rumor ſpargebatur; nunc cum ipſa hæreſi, vt cum febri furor, plurimos paſsim & palàm nobilitate, eruditione, diuitijs & dignitate claros inuaſit. Sic Behemoth inſaturabilis epoto iam pelago ſperat, *quod Iordanis influet in os eius*, † *electóque paſtus* cibo ipſam Domini ſortem deuaſtabit. Cauſas F

† *Iob* 40. v. 18 *Habac* 1. *ver.* 16.

autem mihi perquirenti, cur hæreſim comitetur aſsiduè Magica; cõmodum occurrêre, quas meus quondã Doctor Io. Maldonatus Societatis IESV Presbyter, vir doctus iuxta & ſanctus, diſertiſsimè prodidit, cùm de Dæmonibus publicè Lutetiæ Pariſiorũ profiteretur: ille cauſas commemorabat quinque, his verbis:

Prima cauſa eſt, quòd dæmones in hæreticis, vt olim in idolis, habeant domicilium. Rectè enim ſolet Hieronymus dicere, diabolũ cùm idola, in quibus habitabat antè, diſiecta vidiſſet, peiora idola in hæreticorum animis ex ipſis diuinis litteris fabricaſſe. Caſsianus grauis & antiquus auctor, *Collat.* 7. *cap.* 32. affirmat ſe dæmonem audiuiſſe confitentem, ſe per Arium & Eunomiũ impietatẽ ſacrilegi dogmatis edidiſſe. Quare neceſſe eſt, vt, quẽadmodũ finito bello milites per omnes partes diffuſi prędones fiunt omneſque vias obſident; ita dæmones, inclinatis aut abolitis hæreſibus, quæ ante vigebant, quaſi euerſis templis in quibus colebãtur, nouas in alijs hominibus ſedes quærãt. Solent enim dæmones cùm ex homine in quo erant egredi coguntur facere, quod ij faciũt, qui obſidione fatigati, cogũtur arcem tradere quam tenebant. Petunt enim conditionis loco, vt ſibi liceat ſe in alium locum

cum

» cum recipere: quod exemplo illius legionis intelligimus, quæ à
» CHRISTO petiuit, vt ſineret ſe porcos occupare.
» *Secunda cauſa* eſt, quòd omnis hæreſis initiò violenta eſt pror-
» ſus & vehemens; ſed ſtare in eodem gradu non poteſt. quia, præ-
» terquam quòd id diuina prouidentia non patitur, natura quoque
» ipſa ita ſe habet, vt non poſsit error diu veritatem imitari. Quare
» omnem hæreſim neceſſe eſt, niſi ad eam religionem vnde egreſſa
» eſt maturè reuertatur, aut in magicas artes, aut in extremã atheiſ-
» mi impietatem degenerare. Cùm enim duæ ſint potiſsimùm cau-
» ſæ quibus hæretici homines efficiantur; altera ſuperbia laſciuien-
» tis ingenij, nihilque credẽtis niſi quod oculis cernat; altera curio-
» ſitas quædam intemperans & ſtudium nouitatis: fit omninò ne-
» ceſſariò, vt qui ſuperbiâ hæretici facti ſunt, cùm iam, quam primæ
» inuentionis ardore in eâ ſectâ quam nimis ſubito amplexi lucem
» eſſe iudicabant, eodẽ ardore frigeſcente tenebras eſſe comperiãt;
» deſperatione alibi inueniendæ veritatis, prorſus nihil credant: &
» quos in hæreſim curioſitas impulerat, cùm ea quæ principio noua
» eſſe videbantur paullulùm inueterauerint, eâdem curioſitate &
» ad ineundam cum dæmonibus familiaritatem, & ad diſcendas
» excercendaſque dæmonum artes impellantur.
» *Tertia* cauſa, quòd ita videatur eſſe naturâ cõparatum, vt quem-
» admodum famem peſtilentia ſequitur; ita hæreſim varia curioſa-
» rum artium genera ſequantur. Nam & hæreſis fames quædam eſt
» verbi Dei. *Amos.* 8. Etenim vt in annonæ caritate homines cogũ-
» tur cibis vti non ſalutaribus; vnde fit vt corruptis humoribus gi-
» gnatur peſtis: ita hæreſi vigente, dum homines corruptis ſcriptu-
» ræ ſenſibus vtuntur, ad Magicas tandem artes deueniunt, quæ
» quaſi animi morbi ſunt.
» *Quarta* cauſa, quòd ſoleant dæmones hæreticis vti ad fallendos
» homines, quaſi formoſis meretricibus. Nam hæreſim in ſcripturâ
» meretricem appellari manifeſtum eſt. *Iſa.* 1. *Quomodo facta eſt me-*
» *retrix, ciuitas fidelis?* Quare quemadmodum lenones, quando ſcor-
» ti forma defloruit, ex ſcorto lenam faciunt: ita dæmones, cùm pri-
» ma hæreſis ſpecies ita perijt, vt minùs homines in errorem pelli-
» ciantur, ex hæreticis Magos faciunt.
» *Quinta* cauſa eſt, vt opinor, negligẽtia eorum qui regunt Eccle-
» ſiam. Nam quemadmodum in incultis agris locuſtæ gigni ſolent:
» ita, ex inopiâ verbi Dei, gignuntur præſtigioſæ artes. Nam & lo-
» cuſtę in ſcriptura dæmones ſignificant *Apoc.* 9. Itaq; videtur etiam
in hoc

in hoc tempus conuenire, quod ait Ioel c. 1. *Reſiduum erucæ comedit locuſta, & reſiduum locuſtæ comedit bruchus.* Nam quod hæretici reliquum fecerant, malefici dæmonum arte populantur, & quod malefici relinquunt athei perdunt.] Hæc non minùs acutè quàm verè Pater Maldonatus.

Atque vtinam non in oculos ea nobis incurrerent. Vidimus olim florentes Belgæ, Geuſios Caluiniſmo, Lutheraniſmo, & Anabaptiſmo erucarum inſtar cuncta depaſcentes. Vidimus hos *tres immundos ſpiritus* υ *de draconis ore, & de ore beſtiæ, & de ore Pſeudoprophetæ exeuntes.* Videmus illis iam marceſcentibus, & ipſa tẽporis diuturnitate fermè exſpirantibus, varia locuſtarum ſortiariarum examina totum Septentrionem depopulantia. Videmus parte aliâ ſic creſcere numerum atheorum ſiue polyticorum, vt cùm tam pauci ſuperſint feruentes & veri Catholici, ipsâ paucitate planè nulli queant videri. Hæreticis illis de SOCIETATE noſtrâ multi ſe ſtrennué oppoſuerunt, & eorum rabiem præclarè ſcriptis libris infregerunt. φ Atheos quoque Theologi, & Philoſophi χ noſtri, nõ ſemel, hydræ lerneæ inſtar repullulantibus capitibus, ignito veritatis gladio reſecantes profligarunt. Locuſtas haſce, quas illi prætermiſere, vel obiter & leuiter tantùm velitati cum illis fuere; nunc mihi ex profeſſo diſputationis ventilabro diſpellendas, & veritatis caritatiſque velut vrente ſpeculo vſtulandas delegi; nõ virium vllâ mearum fiduciâ, sed ſupremi Numinis auxilio præſumpto. Illud enim pro cuius honore & gloriâ hoc certamen ſuſcepi, ſuum vti ſpero pugilem non deſeret. Age, ô vera & æterna SAPIENTIA; cuius nomen perfidi Magi abnegarunt; iuua & tuere. Tu, ô VIRGO SACRATISSIMA; quam præ cælitibus cunctis depreciant & deſpuunt; clientem tuum protege, & faue pugnanti. Tu, ô ſancte MICHAEL cum æthereis quibus præes legionibus; qui Luciferum cum ſocijs rebellionis, cælo deturbaſti, & in abyſsi profundum cõpuliſti; auxiliare in arenam deſcendenti. Voſque Superi omnes, Beatæ animæ, hanc infernorum ſpirituum tyrannidem reprimite, & à fratrum veſtrorum mentibus dirisſimam peſtem auertite, & ſæpe triumphatas furuorum ac tetrorum cacodæmonum acies, vti ſoletis, cædite, ſternite, profligate. Veſtris fretus ſuggeſtionibus atque ſuppetijs, quodque mihi lectoribuſque vertat benè, ſi prius de ſuperſtitione ipsâ nonnulla ad ſequentium intelligentiam clariorem neceſſaria delibaro, rem aggredior.

υ Apoc. 16. v. 13.

φ *Turrianus, Bellarmin. Buzeus, Caniſius, Vega, Tyræus, & alij.*

χ *Molina, Zuares, Fonſeca, Pererius, Ribadeneira, Poſſeuinus.*

G

MARTI-

MARTINI DELRII

PRESBYT. SOCIETATIS IESV,

LIBER PRIMVS.

De Magia in genere, & de Natvrali ac Artificiosa in ſpecie.

CAPVT I.

De Superſtitione, & eius ſpeciebus.

A ETYMOLOGIAM nimis curioſè D. Iſidorus α ſcrutatur his verbis; ſuperſtitio dicta eo quod ſit ſuperflua, aut ſuperſtatuta obſeruatio. Alij dicunt, à ſenibus, quia multis annis ſuperſtites per ætatem delirant, & errant ſuperſtitione quadam, neſcientes quę vetera colunt, aut quæ veterum ignari aſciſcunt. Lucretius autem ſuperſtitionem dicit ſuperſtantium rerum, id eſt cæleſtium ſeu diuinarum quæ ſuper nos ſtant: ſed malè dicit] non malè ſi analogiam, ſed ſi mentem ſpectes. Nam Epicureus poëta nullam Deo rerum humanarum curam eſſe cenſebat, & ideo ſupremi numinis timorem ſuperſtitionem vocabat, eo quòd quaſi horribili aſpectu timor iſte mortalibus ſuperſtet & impendeat, alludit enim ad verſus illos Lucretij, β

α lib. 8. Orig. cap. 3.

β lib. 1.

Humana ante oculos fœdè cum vita iaceret
In terris, oppreſſa graui ſub relligione:
Quæ caput à cæli regionibus oſtendebat,
Horribili ſuper aſpectu mortalibus inſtans.

Nam Lucretio, vt & alijs gentilibus, relligio ponitur pro ſuperſtitione. Etymologia autem illa etiam Seruio placuit: cui, γ ſuperſtitio eſt, ſuperſtantium rerum (id eſt cæleſtium & diuinarũ quę ſuper nos ſtant) inanis & ſuperfluus timor. De ſenibus

γ in VIII. Æneid.

nibus quod addit Antiſtes Hiſpalenſis, non eſt eius commentum, ſic enim Donatus, vel quiſquis ille: [a] ſuperſtites ſunt ſenes vel anus, quia ætate multis ſuperſtites iam delirant. Vnde & ſuperſtitioſi, qui Deos timent nimis, quod ſignum eſt deliramenti.] Chriſtianis ſcriptoribus nomen ſuperſtitionis in malum ſumi ſolet, etiam in illo D. Paulli; [t] *Viri Athenienſes per omnia quaſi ſuperſtitioſos vos eſſe video.* Syriacè eſt, nimios in cultu dæmonum; Græce δεισιδαιμονεστέρους, æquo ſuperſtitioſiores: eò ſcilicet, quod vano dæmoniorum timore, lapides, ligna, ſpiritus, ignota quoque & ambigua numina colerent. Quo ſenſu gentilium errorem Patres *Superſtitionem* nuncupant, non *Religionem*; niſi additâ vanæ vel falſæ denotatione. Quoniam inter *Religionem* & *Superſtitionem* multum intereſt. Non enim philoſophi ſolum (ait Cicero [l]) verùm etiam maiores noſtri *Religionem* à *ſuperſtitione* ſeparauerunt, nam qui totos dies precabantur & immolabant, vt ſui ſibi liberi ſuperſtites eſſent, *Superſtitioſi* ſunt appellati, quod nomen patuit poſtea latius. Qui autem omnia quæ ad cultum Dei pertinerent, diligenter retractarent, & tanquam relegerent, ſunt dicti *Religioſi* ex relegendo, vt elegantes ex eligendo, tanquam à diligendo diligentes, ex intelligendo intelligentes. His enim verbis omnibus ineſt vis legendi eadem, quæ in religioſo. Ita factum eſt in ſuperſtitioſo & religioſo, alterum vitij nomen, alterum laudis.] Adſcripſi verba vt legenda cenſeo ex Lactantio [k]; ex quo, & Diuo Auguſtino [l] corrigendus Nonius Marcellus eadem aliter referens. Nonius etiam vult *Superſtitioſos* dici, quod præ culturâ deorum cetera ſuperſedeant, id eſt negligant: itidem & *Religioſos* quaſi relinquoſos (*Sic membranæ*) quod, cæteris relictis, ſolis Sacrificijs deſeruiant, ridiculum commentum, & Nonio dignum. Lactantius eruditè, quâ ſolet argumentorum vi & copiâ Ciceronis diſcrimen refellit, & concludit, *Religio* veri cultus eſt, *Superſtitio* falſi.] hoc præclarè: non ita quod ſubdit; Omnino quid colas intereſt, non quemadmodum colas, aut quid precere.] parum id conſideratè dictum, nam ſuperſtitio quoque naſcitur, ſi quod oportet

[a] In Teren. Andr.
[t] Act. 17. v. 22.
[l] li. 2. de nat. Deor.
[k] lib. 4. c. 28.
[l] li. 14. de ciu. Dei. c. 30.

B C

tet

tet coli, Deum Optimum Maximum, non vt oportet colas aut precere. Religioni dumtaxat locus, ſi qui vni ac vero Deo ſupplicant, ita quemadmodum oportet id faciant. Optimè enim Theologi noſtri, *Religionem* definiunt virtutem, quâ Deo vero cultum verum ac debitum exhibemus, ideoque dictitant, duo illi vitia extrema repugnare. Vnum in defectu poſitum, quod cum debito honori detrahat, *Irreligioſitas* vocatur; alterum in exceſſu, quod non quidem verum cultum æquo maiorem exhibet; (quis enim, quantum par eſt, queat exhibere illi infinitæ bonitati, immenſæque maieſtati?) ſed id eò nimium, quia nec verum, nec bonum, ſed ſuperfluâ quadam circumſtantiâ vitiatum, quæ quod perperam & in Dei potius iniuriam quàm honorem materiæ debitæ adijcitur, ideo in exceſſu poſitum vitium vocant.[i] Cum enim bonum idem ſit quod perfectum, omnemque defectum ſiue vitium repellat; nihil etiam verum dici mereatur, niſi quod idem ſit bonum: perſpicuè intelligitur, ſi mali quidpiam in cultu diuino reperiatur, verum cultum eum non eſſe, quare nec *Religionem* dici poſſe. Deinde cum *Superſtitio* omnis nomine ſuo vitium in cultu ineſſe indicet, conſequitur nullum cultum, qui ſuperſtitioſus ſit, verum cultum vocandum: atque adeo ſuperſtitionem omnem falſi cultus eſſe, vt Lactantius dixerat. Sed falſitas iſta non vno tantum ex fonte, vt putabat, ſed ex duobus oritur. Capitalis omninò eſt, quem ille non ignorauit; ſi videlicet id pro Deo colatur, quod Deus nō eſt: hunc noſtri nominant,
D *Superſtitionem falſi cultus*. alter minus eſt deleterius, ſæpè tamen lethalis, ſemper noxius, quem Firmianus perperam videtur à ſuperſtitione excludere; ſi cui qui debetur cultus, non quo debetur modo, exhibeatur: hunc vocant Theologi, *Indebiti cultus ſuperſtitionem*, eò quod non qualis debetur. Prior generali nomine ſolet *Idololatria vocari*, quia quicquid cum non ſit Deus, vti Deus adoratur, idolum nominatur, iuxta illud:[k] *Omnes Dÿ populorum, idola*, hoc eſt vanitas & inaniæ, nihilque minus quàm quod volunt haberi. Nam vis iſta eſt vocis

i *Vide Gregor. Valentiam 22. diſp. 6. q 10 punc. primo.*

k *1. Para. 16. ver. 26.*

אליל Hebræe E l i l. Poſterior nomẽ ſuum retinet, nec proprium, quod ſciam, aliud habet; nec impoſuit D. Auguſtinus, λ contentus deſcripſiſſe cum de imaginarijs indebiti cultus ſignis ageret, his verbis; quæ ad remediorum, aliarumque obſeruationum curam pertinent; quæ non ſunt diuinitus ad dilectionem Dei & proximi, tanquam publicè conſtituta, ſed per priuatas appetitiones rerum temporalium, corda diſſipant miſerorum.] De hoc indebito cultu nulla nunc à nobis diſputatio inſtituitur: de falſi tantùm cultus ſuperſtitione diſſerẽdum; cumque ea duas ſpecies complectatur, *Expreſſam idololatriam*, quando cultus Deo debitus clarè & diſertè trãsfertur in creaturã; cum Iudæi vitulum, Ægyptij Anubim, Romani Quirinum coluêre: & *tacitam* ſiue vt alij vocant *Implicitam*; illam quoque priorem nunc miſſam facimus, contenti quæ ad poſteriorem pertinent, & ſunt obſcuriora, pro modulo noſtro elucidare. Tacita idololatria eſt omnis Magia prohibita, vt ſuo loco oſtendemus.

λ li. 2. de doctrin. Chriſtia. c. 23.

CAPVT. II.

De Magia, eiuſque diuiſione, & Magorum varijs nominibus.

Magiam vniuerſim ſumtam definio terminis latiſsimis *vt ſit ars ſeu facultas, vi creatâ, & non ſupernaturali, quædam mira & inſolita efficiens, quorum ratio ſenſum & communem hominum captum ſuperat.* Vſus ſum terminis latiſsimis, quia video viros magnos, Fr. Victoriam « ſecutos, dum pomeria circundant ſtrictiora, artificioſam & naturalem excluſiſſe. *Artem* dixi, ſeu *Facultatem* pro quauis cognitione & operatione, apodicticâ, topicâ, ſcientiam gignente vel non gignente, mechanicâ vel liberali, artificioſâ vel artis experte, verâ vel circulatoriâ, ſuperſtitioſâ vel vitij experte. *Efficiendi* vocabulum pro omni mentis, animi, ſenſus, aut membrorum functione poſui. *Vim* intelligo, ſiue rei adhibitæ, ſiue perſonæ adhibentis; hominis nempe vel dæmonis. *Creatam & non ſupernaturalem* nominaui, vt excluderem vera miracula, quæ ſolius Dei ſunt opus: A

« relect. de Magiâ, nu. 8. Angles in flo ibus ad 2. d. 7. & alios.

quo-

quocirca malui *mira*, quàm miracula dicere. *Communis* deni-
que *captûs* & *ſenſus* mentionem inſerui, quia multorum magi-
corum effectuum cauſas ſoli ſapientiores, qui omni ætate pau-
B ci, conſequuntur. Tam latè ſumptæ Magicæ, diuiſio peten-
da ex cauſis, finali & efficiente. *Ab efficiente* ducitur diuiſio in
Naturalem, Artificioſam & Diabolicam, quia cuncti effectus eius
aſcribendi ſunt vel inſitæ rebus naturæ, vel humanę induſtrię,
vel cacodæmonis malitiæ. *A Finali cauſâ*, rectè diſpartias pri-
mò *in bonam*, ſi bonâ intentione & licitis medijs vtatur; (quod
tantum competit artificioſæ ac naturali) & *in malam*, cuius
nempe finis vel media quibus vtitur praua ſunt; hæc peculia-
ris eſt Magiæ prohibitæ, quam idololatriam tacitam & ſuper-
C ſtitionis ſpeciem eſſe diximus. Hæc prohibita Magia ſic de-
ſcribi poteſt, *Facultas ſeu ars, quâ vi pacti cum dæmonibus mira
quædam & communem hominum captum ſuperantia efficiuntur.*
Dixi vi pacti, quoniam omnis Magiæ huius vis pacto tacito
vel expreſſo nititur, vt ſuo loco docebo. Tacitam vocant, ido-
lolatriam Theologi, quia non tam (vt plurimum certè) in-
tendunt Magi cultum illum exhibere creaturæ vt Deo, quàm
tanquam benefactori cuidam & munifico, â quo aliquid con-
ſequantur. Quæ intentio, ratione multiplicis ſui obiecti, qua-
tuor quaſi ſpecies huius tacitæ idololatriæ, ſeu prohibitæ Ma-
giæ gignit. Fit enim aliquando vt dumtaxat extraordinarij
& miri effectus cognitio vel operatio quæratur, & tunc ſibi
nomen *Magiæ ſpecialis* ac ſtrictè ſumptæ vindicat: aliquando
fit, vt quis nitatur cognoſcere res futuras, vel etiam præteritas
aut præſentes, ſed arcanas & occultas; conatus iſte *Diuinatio*
nominatur: aliquando deſiderat inſtrui & iuuari, non vt pro-
ſit, ſed vt noceat alijs, vel vltionem ſumat; huic ſceleri *Malefi-
cium* eſt nomen. Denique ſunt aliquando, quibus decretum
eſt, ſine noxâ ceterorum, ſibi vel alijs hoc opere prodeſſe, &
tunc Theologi nuncupant *Nugatoriam ſeu vanam obſeruantiam.*
Sic Magia reproba, in *Magiam ſpecialem, Diuinationem*, *Malefi-
cium*, & *Vanam obſeruantiam* diuiditur; de quibus ſingulis ordi-
ne diſputabimus.

Ab hac ſpecierum Magiæ diuerſitate, mira nominum varietas apud Hebræos, Græcos, Latinos manauit, ad eos ſignificandum, qui ſtygijs hiſce myſterijs forent initiati. Proſequamur præcipuas appellationes.

Quædam Hebræorum, ad ſolam diuinationẽ videntur pertinere, vt duo illa coniungi ſolita, AOVOTH & IDDEGHONI; quorum niſi fallor poſterius latius paullo patet, ideoque in ſacris litteris illi ſolet poſtponi, locis paſsim β obuijs. *Aouoth*, à radice אוב of, quod vox reddatur obſcurior & quaſi ex vtre ſtridens γ. nam OF primò ſignificat ipſum dæmonem reſpondentem, ſecundò ſignificat Magum qui reſponſum elicit, ſicut & Python, & ventriloquus, vocatur vel ipſe dæmon inhabitans, & ex imo hominis reſpondens, vel ipſe homo cui dæmon inhabitat δ. Græcis etiam εὐρυκλῆς vtrumque ſignificat, à quodam Eurycle qui Pythonem habebat, & primus ventriloquus Athenis fuit, vnde & alij εὐρυκλεῖς dicti quod docent Suydas & Heſychius, & Scholiaſtes Ariſtophanis ε & ex Ariſtophane, Plutarchoque poſſet probari. IDDEGHONI non ſpectat ad Chyromanticos & ſimiles; vt quidam cenſet; ſed ad oracula dæmonum, ſiue per AOVOTH, ſiue ex viſceribus telluris, ſiue per vmbrarum euocationem, vt colligitur comparatione locorum SS. vbi hoc nomen vſurpatum ζ; ſiue ad genus quoddam diuinationis, de quo libro tertio.

Alia nomina non tam quid dæmon efficiat, quam quid Magus conetur reſpiciunt, patentque latius. Ad omnes enim diuinationes pertinent, NACHAZ, KISEM, GHONEM, ad omnes vero incantationes, CHABAR, & LACHAZ; ad omnem denique Magicam in genere, CHARTVMMIM, & MECHASSEPHIM, de quibus nunc agendum. NACHAZ ſignificat augures & omnes alios coniectores vanos, qui ex fortuitis quibuſdam futura ſolent diuinare; qualem ſe prudenti vocis æquiuocatione ad tempus Ioſephus finxit η. hæc diuinatio prohibita multis locis θ.

KASAM ſignificat vniuerſim diuinare, vnde KISEM diuinans ſeu ariolus, & KESEM diuinatio. ſumitur etiam in malam

אובות ידעני

β Leuit. 19. ver. 31 & 20. v. 6. Deut 19. ver 11. 4. Reg. 23. v. 24. Eſai. 8 v. 19. & 19. verſic. 3.

γ 1. Reg. 28. v. 7. & 9.

δ Vt docui pluribus cõment. in Iſai. c. 8 v 19.

ε Suyd. & Heſych. in voce εὐρυκλῆς Plutar. lib. de defectu oracul. Ariſtophan. in Veſpis, & ibi Schol.

ζ ſup. litt. β.

נחש

η Geneſ. 41. v. 5. & 15.

θ Leuit. 19. v. 26. nu. 23. v. 23. & 24. v 1. Deu. 18. v. 10 2. Par. 33. v. 6.

קסם

malam partem de quacunque rerum quoque non fortuitarum prohibitâ coniectatione. paſsim in SS. eius mentio obuia eſt. ϰ

Ghonen quibuſlibet auguribus & coniectoribus accommodatur λ. etiam Onirocriticis μ, quare perperam Rabbini recentiores reſtringunt, ad eos qui ſuperſtitiosè dies & tempora obſeruant, fauſtáne ſint an infauſta, quod genus ad omnia pertinet.

Chabar ν & Lachaz ο quomodo diſcrepent nondum inueni; quare (ni fallor) idem ſignificant, nempe ἐπαοιδὸν incantatorem, ſeu (vt Gentiles vocabant) exorciſtam, qui profanis ſeu malis verbis aut muſſitationibus mira patraret.

De Chartummim falli puto Abenezram, Ben-Natan & alios Rabbinos, qui ad naturalem ſeu bonam Magiam videntur referre. Quæſo, ſi hanc ſignificaret, cur tam ſeriò in SS. prohiberetur? Equidem puto hoc nomen complecti Magorum genus omne, qui cum dæmone fœderati diuinant π vel præſtigioſa miracula operantur ϱ: imò & quoſcunque cantatores & veneficos comprehendere probatur, quia LXX. modò vertũt expoſitores, ἐξηγητὰς σ modò φαρμακοὺς veneficos τ, modò ἐπαοιδοὺς incantatores υ. Vulgatus quoque noſter aliquando vertit coniectores, φ aliquando verò ariolos χ, aliquando maleficos ✝: vt iſtorum auctoritate vocabulum intelligamus adeò diffuſum eſſe.

Denique Mechasſephim vox eſt orta ex radice Chasaph, ſignificans quemuis maleficum prȩſtigijs vel alijs quibuſuis malis artibus Magicis vtentem. ideo noſter tam latè interpretatur, maleficos, ω maleficas artes αα, maleficia, ββ aut veneficia γγ. Non defuit tamen quidam vehementer huius criminis ſuſpectus, & ex profeſſo ſagarum patronus; qui lectoribus conaretur perſuadere hoc vocabulum ſaltem in lege Exodi XXII. cap. reſtringendum ad ſolos vene-

ϰ vt d. v. 23. & d. v. 10 1. Reg. 18. v. 8. 3. Reg. 3. v. 17. Iſai. 3. v. 2. Ierem. 27. v. 9. Ezec. 12 v. 24 & 21. v. 21. & 22. v. 28.

עבין

λ d. loco Ier. & Mich. 5. v. 11.

μ vt Deu. 18 ver 10. & 2. Paralip. 33. ver. 6.

חבר

ν Iob. 40. v. 25. & Pſ. 57. v. 6.

לחש

ο d. v. 6. Eccleſ 10. v 11.

חרתמים

π vt Geneſ. 41. verſ. 8. & 24

ϱ vt Exo. 7. v. 11. & 22. & 8. v. 7. & 18. c. 9. v. 11.

σ vt in Geneſ. ſupra.

τ vt in Exo. ſupra.

υ In Exod.

φ In Geneſ.

χ Daniel 1. verſic. 20. & 2. ve. 2.

✝ In Exo. ſ.

בשיכ קבשעים

ω Exod. 7. v. 11. & 22. verſ. 18.

αα 2. Paral. 33. verſic. 6.

ββ Iſai. 47. verſi. 9. & 12. Ierem. 27. verſ. 9. Daniel. 2. verſic. 2. Miche. 5. verſi. 12. Nahum. 3. verſi. 4. Malach. 3. ver. 5.

γγ 4. Reg. 9. ver 22.

venenarios, cuius error facilè refellitur. Primò quia radix nominis, Chasaph, non ſignificat toxico perimere (vt ipſe putat) ſed quando ſolitariè ponitur, nec ſententia narrationis reſtrictionem poſtulat, tunc Magicorum ludibriorum genus omne continet, vt apud Malachiam, & Nahum, & in libris derelictorum. Si quando autem reſtringatur, id contingit, rei quæ deſcribitur conditione hoc poſtulante. Sic Exod. 7. reſtringitur ad præſtigiatores propriè dictos, de quibus tantū agebatur: ſic apud Ieremiam ponitur pro Diuinatoribus, apud Danielem pro ſomniorum interpretibus. Det aduerſarius locum vllū, vbi pro ſolis Venenarijs vſurpetur. Benè eſt, quod duo tantum loca adduxit. Vnum de Iezabele, quaſi vero Iezabel clanculum venenis & non ferro palam atque cędibus in prophetas graſſari fuerit ſolita. Quanto veriſimilius eſt feminam inſano dæmonum cultu furentem, incantationibus quoque, & rhombis, alijſque philtris Achabum & alios dementaſſe, vt ibidem benè poſteriore loco cenſuit Toſtatus? Sanè ante Iezabelem Magiæ ſuſpecta non fuit Samaria: poſtea, per hanc fortè excetram, peſtis hæc immiſſa, hæſit adeò pertinaciter, vt Samaritani nomē pro incantatore vſurparetur. Vnde & Iesv Domino obiectum, *Samaritanus es, & dæmonium habes*, quaſi genti proprium eſſet cum dęmone commercium habere. Quare & Dominus conuitium illud vnicâ negatione refutauit; *ego dæmonium non habeo*, quaſi dicat cum dæmonio paredro, vel euricle, vel fæderato nulla mihi familiaritas intercedit, qua propter nec Samaritanus ſum. & poſt Chriſtum Dominum ſollēnes Samariæ Magi principes, eorumque ſcholæ, Simonianorum ſcilicet & Menandrianorū. Secundum adfert locum ex d. c. 22. Exo. eò quod LXX. verterint φαρμακοὺς quod ipſe contendit ſolos venenarios ſignificare; tam bonus certè Græcus, quàm bonus Chriſtianus, refellitur ipsâ conſuetudine LXX. Interpretum, quos conſtat eâ voce latiùs vti. Primò, quia Exo. 7. v. 11. etiam vertunt φαρμακοὺς, vbi conſtat agi de præſtigiatoribus, nam & incantationem ſeu præſtigias ibi vocant φαρμακίας, & quos ante φαρμακοὺς dixerant, ijdem ab

4. Reg. 9. v. 22.

Ioan. 8. v. 48. & 49.

ab illis vocantur ἐπαοιδοὶ. Deinde æquè diffuſè ſumpſerunt in Paralipomenis ἐφαρμακεύετο. Tertiò quoniam in Ieremiæ verbis, nomine φαρμακέων, complexi ſunt diuinatores. Quartò quia, inter ſomniorum interpretes, apud Danielem recenſent φαρμακοὺς. Tam ergo latè ſumunt hoc vocabulum ſeniores iſti Hebræorum doctiſsimi: quod verò peritè id faciant; ſi putarem operæ pretium, & antè non alij id feciſſent; probarem Hippocratis, Platonis, Ariſtotelis, Theocriti & aliorum veterum teſtimonijs. Ioſephus vt non ſuffragatur aduerſarijs, ſic nec nobis refragatur. Pro nobis ſtant Philo. lib. de ſpecialibus legibus circa medium, & Catholici Patres §§ plerique qui legem illam Moſis ad omnes Magorum ſpecies retulerunt. Hæc de Hebraicis.

E Græcis ſua quoque ſunt nomina, quæ ſtrictè ſumendo differunt, nam ἐπαοιδὸς incantatorem μάντις ariolum ſeu diuinum, φαρμακεὺς venenarium, γοὴς præſtigiatorem propriè ſignificat. Sed frequenter primum, tertium & quartum ad omnem Magicam porriguntur. γοὴς etiam quemcumque denotat impoſtorem. Videas etiam illa tria Homonymῶs coniungi à Platone, Syneſio, Herodoto, & Chryſoſt.

§§ *D. Hier. in Ierem. & Daniel. D. Auguſt. libr. 21. de ciu. Dei. c. 6. Iſych. lib. 6. in Leuit. c. 19. & 20. Raban. & alij add. c. 22. Ex.*

Sic Latinis alia eſt propria ſignificatio, alia per extenſionem accommodata. *Magorum* nomen à Barbaris ad Græcos, latinoſque traductum, initio Perſis & Chaldæis in honore fuit, ** vt proprium Sacrorum antiſtitibus, Regum moderatoribus, philoſophis atque Theologis; in infamiam cæpit vergere, & cunctis malis artibus attribui. *Venefici* dicebantur antè, ſoli qui malis pharmacis lædebant, & venenarij vocantur; poſtea de incantatoribus hoc nomen vſurpatum, & cunctis Theſſalis accommodatum. *Arioli, Augures, Aruſpices, Chaldæi; Theſſali, Genethliaci,* ſæpe confunduntur. *Lamiæ* dictæ, quod pueris necē adferant, deſumpto nomine vel à famosâ illâ & crudeli Reginâ Lamiâ, de qua Anton. Liberalis, Diodorus & alij; vel à ſuccubis dæmonibus, de quibus Philoſtratus; vel à feris Libycis, de quibus Dion Sophiſta. θθ *Stryges*, ab infauſtâ & nocturnâ aue, quæ creditur exitium infantulis adferre ιι. Veteribus

** *Hieron. in cap. 2. Daniel. Apuleius. 1. Apolog. Heſych. & Suydas.*

θθ *Vide Adagiū* Lamiæ turres, & *Commen. noſtrum in Senecæ Traged.*

ιι *Vide comment. in Medeam. v. 732.*

C etiam

etiam Romanis dictæ hæ mulieres ſunt *Veratrices*, quod diuinandi ſcientiam profiteantur, vt ſolent illæ feces quæ ſe iactãt Aegyptias, colluuies omnium populorum ac nationum. Longobardi ſuis legibus *Maſcas* nominant, eò fortè quod in conuenticulis ſuis, laruis ſe tegant; κκ vel quod deformi ſpecie oris, vt ſunt pleræque, laruis ſeu maſcaris quam feminis ſimiliores. *Sortilegos* veteres nominabant, qui quarumlibet ſortium ſuperſtitioſo iactu aliquid diuinare nitebantur λλ: Sed Theologi & Iuriſperiti poſteriores cum nefando ſtrigum crimine confuderunt. *Sortiarios* eoſdem, & ſortiarias vocatos comperio iam inde ab Hincmari Remenſis Archiepiſcopi æuo μμ. Hi venefici ſimul & Dæmonis vaſalli Ligij ſunt, quare poſſunt etiam dici *Satanici Venenarij*. Horum crimen vetus & ante Christi Domini aduentum. Tales enim Canidia Horatij, & Eriſichto Lucani, Martina Taciti, & Theſſalæ Luciani, & Apuleij. Nomen ſortiariorum recentius eſt.

κκ *Remigius lib.* 1. *dæmonolat.* c. 18.

λλ *extra tit. de Sortileg.*

μμ c. *vlt.* 33. q. 1.

CAPVT III.

De Magiâ naturali ſeu Phyſicâ.

QVi ſupra mortales omnes Magicis dediti fuere Perſæ: à quibus id Marcion & Manes mutuati; duos credidere Deos auctores & rerum Dominos, alterum bonum Oromazum vel Oromagdam; quem ſolem cenſebant, & malum alterum Arimanem, ſiue Plutonem α: deinde ab his numinibus duplicem Magicam deduxerunt, vnam quæ ſuperſtitioſa tota cultum falſorum Deorum tradebat, & huiuſmodi plura; alteram quæ naturas intimas rerum callebat, quam Perſis vtramque Apuleius β adſcribit. Fallax prior & nociua ſatis diabolũ indicat auctorem; qui ante diluuium eam docuit malos illos gigantes, à quibus eâ Chamus imbutus, ab hoc eius poſteri Ægyptij, Chaldæi, Perſæ, ſic enim interpretor D. Clementis verba γ de Angelis peccatoribus; docuerunt (ait) homines » quod dæmones artibus quibuſdam obedire mortalibus, id eſt » magicis inuocationibus, poſſent; ac velut ex fornace, quadam » & officinâ malitiæ totum mundum, ſubtracto pietatis lumine, » impietatis fumo repleuerunt. Pro his & alijs nonnullis cauſis » dilu-

α *Plutarch. lib. de Iſide & Oſyride, Laertius initio ſuæ hiſtoriæ. Agathias & alij.*

β *Apolog* 1.

γ *li.* 4. *recog.*

» diluuium mundo introductum eſt,& omnes qui erant ſuper
» terras deleti ſunt,exceptâ Noë familiâ; qui cum tribus filijs
» eorumque vxoribus ſuperfuit, ex quibus vnus Cham nomi-
» ne,cuidam ex filijs ſuis,qui Mezraim appellabatur, à quo Æ-
» gyptiorum & Babyloniorum & Perſarum ducitur genus,ma-
» lè compertam Magicam tradidit diſciplinam . hunc gentes
» quæ tunc erant Zoroaſtrem appellauerunt , admirantes pri-
» mum magicæ artis auctorem,cuius nomine etiam libri pluri-
» mi ſuper hoc habentur,&c.] addit hunc poſtea ictum fulmi-
ne, *Zoroaſtrem*; quaſi viuens aſtrum dictum , & pro Deo habi-
tum. Sed Zoroaſter non vnus ſed multi fuere (nam Goropius
nugatur qui nullum putat fuiſſe) Primus iſte Chaldæus Ma-
giæ inuentor: falluntur Sixtus Senenſis & alij, qui bonam illi
tantum tribuunt. Secundus forte Bactrianus, qui cum Nino
bellum geſſerit, de quo Plinius, Iuſtinus & Arnobius; Tertius
qui & Erus dictus, ſiue Armenij filius iuxta Clementem Alex-
andrin, ſiue Oromazi iuxta Platonem: nec enim arbitror hos
Eros fuiſſe diuerſos, vt cenſuit Fran. Patricius. Suydas videtur
primum cum ſecundo confundere, non quartum aliquem
ſuggerit. Arnobius quatuor commemorat, primum illum
Chaldæum; ſecundum Bactrianum, Tertium Pamphilium
genere,qui & Erus dictus; Quartum Armenium genere, non
Armenij filium, de quo Clemens, ſed alium Hoſthanis nepo- δ *lib 2.c.14. idem affirmat cap.16.*
tem. Quinti forte meminit Suydas cum Zoroaſtri Aſtronomi
meminit & Perſomedũ dicit fuiſſe. Sexti Proconneſij mentio- ε *lib. de idolor. vanitate, cap 16.*
nem facit Plinius. omnes hi magi fuere. Sic etiam de dæmo-
nibus agens Lactantius δ : Magorum quoque ars omnis & ζ *lib. de animâ, c penul.*
» potentia horũ adſpirationibus conſtat &c. & D. Cyprianus ε
» ſecunda; Magis inde eſt ad pernicioſa & ludicra potentatus; & η *lib. 1. cõtra gent.*
addit Hoſthanem Magorum præcipuum fuiſſe. huic famoſos
» alios addit Tertullianus ζ his verbis; Hoſthanes, Typhon & θ *Euſeb. lib. 10 de præparat. Auguſt. li. 12. de ciuit. Dei, Marcellin. hiſtoriar. lib. 23.*
» Dardanus,& Damigeron,& Nectabis, & Berenice, publica
iam litteratura eſt,quæ &c. his conſentiunt Arnobius ſi rectè
verba diſpungas, η & cum Euſebio, θ D. Auguſtin. ac Marcel-
linus. Zoromazdis meminit Suydas. Azonacis Plinius,eum-

que facit præceptorem Zoroaſtris. Corrupit vocem Noachi ab hoc enim Cham & filij eius Chus Magiam bonam edocti. Scripſere etiã Magica, Iulianus Chaldæus philoſophus libr. 4. de dæmonibus, & Theurgicorum auctor illius filius Iulianus ideo Theurgus vocatus: de quibus, Suydas & Proclus conſulendi. Porphyrius citat quendam Palladem, & Symbulum, & alios, nempe Adelphium, Acylinum, Alexandrum Lybicum, Philocomũ, Demoſtratũ Lydum, Zoſtrianum, Nicotheum, Allogenem, Meſum; quorũ impijs ſcriptis vtebantur Gnoſtici. Picus teſtatur etiam legiſſe ſe libros Chaldaicè ſcriptos Eſre & Melchiar magorum. Ex his hodiè tantum exſtãt, Zoroaſtri χαλδαικὰ. ſeu μαγικὰ λόγια, quæ ex Platonicorum ſcriptis laborioſè collegit Fran. Patricius obſcuritaris maioris quàm vtilitatis. Naturalem vero legitimamque Magicen cum ceteris ſcientijs Adamo Deus largitus, à quo poſteritas docta, per manus & orbem eam propagauit. Ea (vt Pſellus [ι] & Proclus A
aduertêre) nihil eſt aliud quam exactior quædam arcanorum naturæ cognitio, qua cælorum ac ſiderum curſu & influxu, & ſympathijs atq; antipathijs rerum ſingularum obſeruatis, ſuo tempore, loco ac modo res rebus applicantur, & mirifica quædam hoc pacto perficiuntur, quę cauſarum ignaris præſtigioſa vel miraculoſa videntur. Veluti cum Tobias paternam cæcitatem felle piſcis diſcuſſit, [κ] quam vim Callionymo piſci tribuunt cum Galeno [λ] plerique: item, cum tympani ex lupinâ pelle ſonus aliud tympanum ex agninâ tenſum diſrumpit: [μ] cum Venetijs Turca quidam liquato plumbo manus lauit innoxius [ν]. illuſtria quoque illa quæ narrat B. Auguſtinus lib. 21. de ciuita. Dei cap. 4. 5. & 6. de pauonis carne neſciâ putreſcere; de paleis frigore ſuo niues conſeruantibus & calore fructus maturantibus vi contrariâ; de calce quæ, cum ignitam in ſe vim habeat, aquis accenditur, & oleo infuſo non accenditur; de Agrigentino ſale, qui liquatur igne, aquâ verò induratur & crepitat; de magnete, de Epyri fonte & ſimilibus. his addunt alij patres, [ο] de dictamo quo ceruus ſagittas expellit, & chelidoniâ qua hirundines cæcos oculant pullos. confirmat Plinius

ι *Pſellus lib. de dæmonib. Proclus libr. de Magia.*

κ *Tobiæ 7.*

λ *Galen. lib. 10. ſimplic. medicam. Plinius, Ælianus, & alij.*

μ *Oppianus lib. 3. Cynege.*

ν *Cardanus lib. 6. de ſubtilita. Boiſteau Hiſtor. Prodigio. c. 8.*

ο *Tertullianus li. de pænitentia, c. VI. Pacianus lib. de pænitent. & D. Hiero. in Eccleſiaſt.*

nius π de Pſyllis & Marſis odore ſerpentes ſoporantibus,& impunè laceſſentibus; de pici ς Martij herbâ cuneos adactos expellente: vnde communis fabula increbuit eam feras aperire. Confirmat Alex. ab Alexandro, σ de veneno Tarantulæ ſeu Phalangij Calabri; à quo morſis non aliud vitæ & remedij præſidium, quàm ſi certo muſicæ ſono ſaltitare ad numerum compellantur donec concidant fatigati. Prætereo innumera, quæ congeſsére Ariſtoteles ſi auctor ipſe lib. de admirandis auditionibus, & Guilhelm. Aluernus opere pererudito de Vniuerſo τ, & ex Belgis Robert. Triezius auctor libri *de dæmonum deceptionibus* υ, apud quos tamen duos quædam narrantur meritò Satanici pacti ſuſpecta, vt quod Guilhelm. narrat Heliotropiam facere homines inuiſibiles, & argento viuo inter duas cannas poſito incantationes impediri. Vt quod Robertus docet rutam furto ſublatam, & ocimum cum conuitijs plantatum vberiùs prouenire: item ſeptem certæ herbulæ gramina iacta in ſympoſio conuiuas omnes ad rixas & Lapitharum certamina prouocare. Solidiora longè & tutiora

B peti poſſunt exempla ex Sirenio, Fracaſtorio, & Langio. φ Naturalis huius Magicæ peritiſſimum fuiſſe Salomonem Regem minimè dubitandum. Quæ tamen de morbis ab eodem Rege curatis incantatione, Flauius Ioſeph. retulit, χ ea vel falſa ſunt, vel in illud referenda tempus, quo ſe idololatriæ & omni ſuperſtitioni immerſerat. Tres magos Euangelicos hac Naturali Magicâ imbutos volunt nõnulli, & crederim. Sed an hac ſolâ, & non Dæmoniacâ quoque post Chriſtum Dominum adoratum certo certius à crimine hoc alienos, quid ante fuerint parum refert. Sanè Theophilactus ✝ cenſuit etiam vetitâ imbutos. De Apollonio Tyanæo videtur Iuſtinus ω Martyr eum Phyſicis Magis annumerare: ſed vt frequentius credam dæmonis vſum operâ, faciunt quæ perdoctè ſcripſit Euſebius cõtra Hieroclem.

Naturalis Magia diuiditur in operatricem & diuinatricem. hæc in abditis & futuris coniectandis verſatur, de quâ libro ſequenti differẽdum nobis copioſè: illa miros effectus producit,

π *lib. 7. c. 2.*
ς *lib. 10. c. 18*
σ *lib. 2. Genial. dier.*
τ *parte 2. principal. p. 3. c. 23.*
υ *cap. 4.*
φ *Siren. lib. 9. de Fato, c. 6. Fracaſtor. lib. de Sympath. & antipath. Ioan. Langio. epiſt. 33.*
χ *li. 8. Antiqu.*
✝ *in Matth.*
ω *q. 24. ad Orthodox.*

cit,de qua nunc agimus.multi de eâ libros ediderunt,quorum qui catalogum nudum proponunt [a] ſine antidoto,videndum ne venenum aureo Babylonis calice propinent incautis. Imprimis ab hoc numero remoueo,vt dæmoniacos Magos, Picatricem Hiſpanum,Anſelmum Parmenſem,Cicchum Eſculanum,Petrum de Abono, & Cornel.Agrippam, & Paracelſum,& auctorem peſtilentis libri ארבעתאל,innominatum ſed mirum hypocritam,homines partim atheos,partim hereticos. Alchindus,Rogerius Bachonus, & Geber Arabs multis ſcatent ſuperſtitioſis, ideo vetitæ lectionis etiam hos putarim. Raymundus Lullus,& Arnoldus Villanouanus,ſunt ipſi quoque in nonnullis hæreſeos notati [aa]. quare libros eorum nullus deberet legere, qui Theologicorum dogmatum non ſit probè peritus. Ponceti & Ardoini libri de venenis legendi non videntur,niſi à medicis conſcientiæ timoratæ ac piæ: ceteris ea lectio intuta. In Cardani de Subtilitate & de Varietate libris paſſim latet anguis in herbâ, & indigent expurgatione Eccleſiaſticæ limę. Ioannes Baptiſta à porta ſpecioſo Magiæ naturalis titulo, ſuperſtitioſa multa & illicitæ Magicæ velare nititur, verbi gratiâ de conficiendo ſagarum vnguento & his ſimilia. De Antonij Mizaldi Naturalis Magiæ libro, non habeo quod dicam,quia nondum legi: ſuſpicor, quod facit in Centurijs memorabilium, ſuperſtitioſa illum à Naturalibus non ſecreuiſſe.Alberto Magno tributus liber de Mirabilibus, vanitate & Superſtitione refertus eſt; ſed magno Doctori partus ſuppoſititius.Cicchi de Eſculo Commen.in ſpheram Sacrobuſti inter Superſtitioſa ſcripta collocandus. Pomponatij de Incantationibus opuſculum certè miratus fui tam diu tolerari ab Eccleſiâ; nunc recens & meritò in Romano Indice damnatur, veriſsimum enim; quod ab Antonio Mirandulano [ββ] ſcriptum, hoc opere Pomponatium, ſe nec philoſophum bonum,nec quod fœdiùs Chriſtianum bonum exhibuiſſe,cum effectus omnes mirificos cælorum influxionibus adſcribit,adeò vt velit & religiones & leges earumque latores ab ijs dependere. Quod prorſus impium. Edidere qui-

[a] *Mich.Medina lib.2. de rectâ in Deũ fide.cap.7.ex Agrippæ libris.*

[aa] *Vide Directoriũ Inquiſitorum Eimerici.*

[ββ] *lib.6. de ſingulari certamine.*

quidam, nomine Franciſci Pici Comitis Mirandulani, poſitiones Magicas, in quibus certè ſunt quæ meritò etiam Bodinus, vt noxiæ ſuperſtitionis, reprehendit. Quid ipſe cenſor ille? *Dæmonomaniam* ſuam multis erroribus referſit, nec qui poſtea edidêre, vt emendatam, Antuerpienſes, vti par erat expurgarunt, manent multa noxia, & quæ ambiguam auctoris fidem ſatis conteſtantur, nocerêque legentibus poſſint. Vnde & ab inquiſitoribus Romanis iure optimo liber ille inter vetitos refertur. *De Theatro vniuerſæ naturæ* eiuſdem Bodini, ſi Deus vitam dederit, oſtendam aliàs plus in eo opere Rabbinicorum eſſe deliriorum, quàm ſolidæ philoſophiæ, multa quoque cum Theologicis placitis adeò pugnantia vt qui leniùs de illis loqui velit, erronea & prorſus temeraria cogatur vocare. de quo alias. Adeò lubricum & periculoſum de his diſſerere, niſi Deum ſemper, & Catholicam fidem, Eccleſiæque Romanæ cenſuram, tanquam Cynoſuram ſequaris. Quæ quidem breuiter à me commemorata ſunt, vt iuuenibus conſultum, non vt viros doctos irem ſuggillatum. Nunc quædam diſcutiamus dubia, vnde ſequentium deciſio dependet.

QVÆSTIO I.

Quid cæli adſpectus & influxus ad Magicos effectus conferat.

OMnium ſuperſtitionum caput præcipuum hoc fundamento nititur veterum Magorum, de quibus ita Pſellus cum exponit λόγια ζωροάςρου. Magicas verò rationes conſtituunt à ſummis poteſtatibus, & à terrenis materiebus. Compati aiũt ſupera inferis, & præſertim ſublunaria.] Hos ſecuti recentiores, quęcumque per caracteres, figuras, ac numeros ipſi perficiunt, ea produci à virtute ijs figuris communicatâ ab alijs figuris ſublimioribus, ex ſympatiâ quadam naturali rerũ inter ſe ſimilium, quatenus hæ figuræ ad amuſſim inuicem coaptantur. Quod confirmant ſimilitudine. Primò ſicut Echo ex oppoſito pariete cauſatur: ſecundò, ſicut in concauo ſpeculo collecti radij oppoſitum corpus repercuſſu inflammant: tertiò,

tertiò, ſicut cithara eodem modo quo alia tenſis fidibus, ſi ferias, alteram tinnitu ſuo cogit concinere: ſic iſtas imaginum, numerorũ, characterumque ſimilitudines efficientiam miram contendunt habere. Sed iſta prorſus friuola eſſe conuincitur.

Primò quia ſimiles illæ, quas in cælo comminiſcuntur imagines, prorſus ſunt fictitiæ, & quædam (vt philoſophi vocant) entia rationis; quatenus figuræ quædam ſimilitudo & imago picturæ illis aſcribitur, nominaque ad placitum impoſita, ſtellas ab inuicem diſtinguendi causâ, vt benè Bartolom. Sybyllanus *a* aduertit; & patet ex imaginibus picturíſque Aſtronomorum. quis enim neſcit nullas in cęlo eſſe veras vrſas, angues leones, crateres, naues, Pegaſos, ſed hæc dicis causâ tantum nos imaginari? Fictitię verò figuræ nulla poteſt eſſe efficientia, quâ talis eſt, nec cũ verâ figurâ ſympathia, vel amor naturalis: id enim quod nõ eſt, quẽ effectũ in eo quod eſt, queat producere?

a Peregrinar. quæſtionum 1. Decad. c. 9. quæſt. is principal. 5 q. 1. & 2.

Deinde comparationes illæ nihil prorſus ad rem faciunt. In Echo cuncta ſunt realia entia, homo loquens, vox repercuſſa, paries repercutiens: nec tamen vlla parietis cum homine ſimilitudo, vt illarum ipſi dicunt eſſe imaginum. In ſpeculis quoque illis incendiarijs omnia ponuntur reipsâ conſiſtentia, nihil confingitur: nec vlla quoque formæ ſimilitudo inter terminos extremos, ſolem vrentem & lignum quod vritur. In citharis autẽ euidens requiritur à parte rei conuenientia, intẽſionis modus idẽ, fidiũ concinnitas, citharar ũ debita propinquitas, ſimilis aëris criſpatio quæ ſonitum quaſi plectro eliciat.

Denique quis figurarum huiuſmodi, characterumque vires atque ſimilitudines vnquam nugonibus iſtis reuelauit? quod reuelationis teſtimonium proferunt? ſi Chaldæos, Ægyptios, & Platonicos laudent; quæram rurſus, à quibus iſti acceperint, quod ſanè mortalium nullus ſolo ſtudio vel experimento, intelligentiâ nequiuit conſequi?

Præterea fatentur magi, quaſdam imagines non ad ſimilitudinem cæleſtium illarum, quas diximus; ſed ad ſimilitudinem rei quam operans animo concepit conficiendas; verbi gratia, ſi magus optet duos committere, duorum inter ſe pugnan-

gnantium; ſin verò amorem conciliare velit, duorum ſe complectentium effigies ſculpendas: ſi ſecundi aliquid petitur, in rectâ iconis ſuperficie; ſi vero infauſtum quid, in dorſo ſeu aduerſâ parte inſcribendum quod velis euenire. Harum imaginum Nectanabum tradunt inuentorem, & Albertum *in Speculo*, approbatorem: quæ omnia ſeipſa vanitatis arguunt & poſteà refellentur β. Ex his tamen delirijs pergunt maiora ſerere deliramenta.

β *infra c.3. q.1.*

B Primò ſi cui morbum vel ſanitatem velis adferre, principio id attendendum vt ætati eius conueniens planeta deligatur, verbi gratiâ, ſeni Saturnus, puero Mercurius, viro Iupiter; deinde etiam planeta conueniens affectioni ſeu qualitati inducendæ, vt odio Mars, amori Venus; denique ſignum quod parti corporis, quam velis iuuare vel lædere, præſit, vt ſi capiti aries, ſi pedibus piſces. Nituntur hac ratione, quia cæleſtibus corporibus, non Hebræi modò & Græci gentiles, ſed ex Catholicis etiam olim quidam Patres, & recentiores philoſophi Itali γ, animam intelligentem tribuerint.

γ *Archangelus Mercenarius, Balduin. de mõte aureo, Paul. Pernumia.*

C Sed hæc omnia vt ſtolida, ita falſa & periculoſa. Inprimis dicere cælum aut aſtra ſenſu vel intelligente animâ prædita, damnatum olim fuit Conſtantinopolitanâ ſynodo, & articulis Pariſienſibus; eſtque erroris & ſchandali plena opinio, propter ſuperſtitionem & idololatriam annexam, vt cùm alij, tum copioſiſsimè Eckius & Eſpencæus δ docuerunt. Patres autem qui videntur hoc aſſeruiſſe, illi de cæli animâ figuratè & allegoricè ſunt locuti, vt & ipſa SS. cuius omnia loca quibus id innuitur, vno ex quinque modis, accipienda docuit me Ioan. Maldonat. noſter. ε *Primò* per Proſopopeiam, qua quæ animatorum ſunt, inanimis tribuuntur, vt mari videre & fugere, cælis & terræ audire ac placere &c. ζ *Secundò* per Metonymiam, continens ponitur pro cõtento, vt cùm terra dicitur corrupta, vel à Deo iudicanda, aut vrbi alicui remiſsiùs futurum η. *Tertiò* per Hyperbolen, vt quando lapides dicuntur clamaturi, terra dicitur aſpectu Dei tremere, vel reſponſura interroganti θ *Quartò* per analogiam & Metaphoram, vt cùm ſol di-

δ *Eckius li. de prædeſtinatione, Eſpencæus lib. de Animatione cælorũ.*
ε *in 1. ſentẽt.*
ζ *Pſal. 113. v. 3. Leuit. 26. 34. Deut. 32. v. 1.*
η *Geneſ. 6 v. 11. 1. Paralip. 16. v. 33. Mat. 11. v. 22.*
θ *Luc. 19. v. 40. Pſal. 103. v. 7.*

citur præeſſe diei, ι luna nocti, Luna vocatur regina cæli, ſtellis tribuitur immunditia, aſtra dicuntur laudare Deum, item nominantur virtutes cælorum. *Quinctò non ex* veritate, ſed ex hominum opinione, vt cum κ legimus militiam cæli de aſtris & ſtellis. Quâ regulâ aptè accommodatâ ſoluuntur omnia Paulli Ritij, & ſimilium impiorum, de animatione cæli argumenta ex ſacris litteris petita.

ι *Geneſ.* 1. v 16. *Ierem.* 7. v 18. & 44. v. 17. *Iob* 15. v. 15. & 38 v. 7. *Pſ.* 32. v. 6. *Dan.* 4. v. 32.
κ *Sophon.* 1. v 5. *cũ ſimil.*

Deinde cælorum & aſtrorum putida illa analogia ad ſingulas ætates, & corporis partes, & animi quoque affectiones, nonne nugatoria eſt? ſanè qui rectè philoſophantur, illi vel nullos præter lucem & motum influxus in hæc inferiora cælis & aſtris concedunt; λ vel potius influentias quidem agnoſcunt, à motu & lumine realiter diſtinctas; per quas, non calorem (hunc enim motu & luce producunt) ſed alias elementorum qualitates etiam gignunt, quarum in corporearum rerum temperamentum vis eſt aliqua. Sed addunt hanc poteſtatem certis cancellis circumſcribendam. Primò poſſe cælos per ſe res inanimas, mixta & elementa, producere. Secundò cælos viuentia imperfecta, quando naſcuntur ex putredine, ea gignere, per accidens tamen; ſcilicet quando particulares cauſæ materiam ſic diſpoſuerunt, vt ſit ſemen aptum viuentis, tunc enim huic temperamento cæli ſuo influxu maiorem calorem largiuntur, & illud perfectius reddunt. Tertiò conſentiunt quoad perfecta viuentia, ad eorum generationem non poſſe cæleſtia corpora aliter concurrere, quàm coadiuuando particularem cauſam eiuſdem ſpeciei cum re genitâ. quo ſenſu ſol & homo dicuntur hominem gignere: quæ cuncta in Scholis Peripateticis contra quoſdam μ ſunt receptiora. Quartò quoad animi affectiones facilè conceſſerim; quoniam hæ ſequi ſolent corporis diſpoſitionem; etiam aſtra influxu ſuo, mediante corporis temperie, hominem nonnihil inclinare: ſemper tamen arbitrij libertas integra manet homini. Fuſius iſta diſſerunt & probãt multi ν ſcriptores huius æui pereruditi; eos cenſeo conſulendos ijs, quibus iſta non ſufficiunt. Attamen his nihil confirmatur figmentum illud aſtrologorum

D

λ *Vt Picus libr.* 3. *contra Aſtrolog. Medina li.* 2. *de rectâ fide. c.* 1. *Buccaferreus in* 2. *de cælo.*

μ *cõtra Auicẽnã. And Cæſalpinum, & alios.*

ν *Ant. Mirandul. li.* 22. *ſingu. certam. Georg Venetus Cant.* 1 *li.* 3. *Harmon. mundi à c.* 7. *Veracrucius in lib.* 1. *Meteor. & Valeſius de Sacrâ Philoſ. c.* 31.

logorum, quia cælum & aſtra cauſæ ſunt communes tantùm & vniuerſales, quatenus conſeruant inferiora ne à contrarijs ſuis diſſoluantur: atque ita indirectè tantùm & mediatè particularibus agentibus ad agendum ſuppetias ferunt: ſed cum iiſdem cauſſis particularibus immediatè ad agendum concurrere nequaquam poſſunt. Vnde & illud conſequitur, quod, cum influunt, in ſolam vnam corporis partem nequeant influere, quin ſimul in alias influant.

Quare meritò tales aſtrologomagorum obſeruationes iam olim fuere decretis Eccleſiæ damnatæ, vt fuit oſtenſum à Pico & Bened. Pererio. ο Meritò D. Baſilius ſcripſit π ridiculum eſſe aſtrologis contradicere, cum eorum dicta ſint omnia ignorantiæ & impietatis plena. Et D. Bonauentura ρ obſeruationem hanc eſſe à Deo maledictam, & ab Eccleſiâ interdictã, & quæ per aſtra procurãtur dæmonum illuſiones atque deceptionem eſſe. Hæc cauſa fuit cur Tertullianus σ aſtrologiã inter Magiæ ſpecies recenſuerit: Multis etiam Glycas. *P. 1. Hiſtor.* in Mathematicos huiuſmodi inuehatur.

ο *Fra. Picus d. opere, Perer. lib. de Diuina. Aſtrolog.*

π *In Hexam.*

ρ *1. p. Centiloquij.*

σ *lib. de idololatr. ante medium.*

Obijciunt de diebus Criticis, quos medici in ſanguine minuendo & potionibns præbendis ſeruant, eo quòd talibus diebus planetę certi ęgritudini illi propellendę idonei dominantur. Verùm hęc cauſa quam adferunt nec vera eſt, nec propoſito ſubſeruit. Agite enim, certum aliquem planetam nominate, qui dominetur primo die critico. v. g. dies ſit craſtinus, cui Luna pręſit, ſint ergo ſeptẽ ægrotantes qui ſingulis ſeptẽ diebus cõtinuis in morbũ inciderint: profectò tunc futuri ſunt ſeptẽ dies critici cõtinui. nã primus erit ſeptimus dies criticus primi, ſecundus ſecũdi, atq; deinceps ita ſinguli ſeptẽ aliorũ ordine ſuo: ſeptẽ etiã continuis luna diebus pręerit. quo nihil abſurdius. Cauſa igitur verior petẽda ex ipsâ humoris in corpore tunc ſęuientis proprietate. Nam quidam humores adeò celeres & acres ſunt, vt vnoquoque die ſubiectum inuadant: alij ſecundo die; ſunt qui tertio, & qui quarto (vnde Febrium differentię manant) quidam tardiores ſeptimo tantùm vel octauo die recurrunt. Harum acceſſionum dies medicis

coniecturam præbent, quid ſperandum ſit de ęgri valetudine. Vnde & decretorij ſeu critici dies vocantur. Nihil ergo hoc cælicolis iſtis ſuffragatur.

Concluſio ſit, ex articulo Pariſienſi. xxj. Quod imagines ex metallo vel cerâ, vel aliâ materiâ, ad certas conſtellationes fabricatæ, vel certo caractere aut figurâ efformatæ, aut etiam baptiſatæ, exorciſatæ, aut conſecratæ ſeu potius exſecratæ, ſecundùm prædictas artes, & ſub certis diebus, habeant virtutes mirabiles, quæ in libris huiuſmodi ſuperſtitioſis recitantur; error eſt in fide, & philoſophiâ naturali, & aſtronomiâ verâ.] Probatur concluſio. Fidei hoc repugnat, quia peccatum eſt idololatriæ, effectus qui à ſolo Deo procedunt, exſpectare à dæmone vel conſtellationibus. blaſphemum quoque & ſacrilegum eſt, ritus ſacramentorum & rerum ſacrarum talibus ſuperſtitionibus inquinare. Phyſicæ & aſtronomiæ iſta repugnant, quia nec iſta tales ſiderum influxus agnoſcit; nec illa naturalibus cauſis tales effectus attribuit. Nam hæ figuræ neque vim habent quidquam ex aſtris eliciendi; neque in ſubiectum nouam aliquam qualitatum mixturam inducunt, aut vllam eſſentialem formam imprimunt. Sed manentibus eadem formâ & materiâ, qualitatibus etiam operatiuis iiſdem perſeuerantibus quæ priùs fuerant; arte tantum noua figura extrinſecus aduenit, ad quam nihil ſidera pertinent, & quæ nihil poteſt in ea in quæ priùs non potuerat: niſi fortè ceram vel aliam materiam mollem ſigillare: quod tamen facit, non quatenus ſic vel ſic eſt figurata, ſed quatenus durior eſt, & angulos aſperos habet. Viderunt hoc multi qui ſobrij, etiam non Chriſtiani. Nam Rabbi Moſe Maymon, [τ] Tatianus & alij poſtea citandi, ſatis clarè hoc profitentur. Idem aſſerunt Iuriſconſulti quidam, & plures cum D. Thomâ Theologi, [υ] Multa de his imaginibus lectu grata habet Laurentius Ananias *Lib. 4. de Nat. dæmon. à fol. 168.*

τ ca. 72. Ductoris dubitant.

υ Martinus de Arles lib. de ſuperſtit. D. Thom. 2. 2. q. 96. a. 2. li. 4. cõtragent. c. 104. & 105 & ibi Ferrar. Silueſt. verb. ſuperſtitio. q. 10. Vairus li. 2. de Faſcino, ca. 14. Pet. le Loyher. lib. 1. de ſpectris.

QVÆSTIO II.

An effectus Magici huiuſmodi miraculis ſimiles oriri poßint ex naturali hominis complexione?

A QVi hoc arbitrati, nec olim defuere, nec deſunt hodie. Auicenna quidem id homini tribuit ratione animæ. nam cenſet intellectui benè diſpoſito & ſupra materiam eleuato, res cunctas, quæ materiâ conſtant, cæleſtes & terrenas, ſimplices ac mixtas, obedire. Quod ſi de morali dictum obedientiâ, inſanum eſt: quià hæc ſolis ratione præditis competit. Si de naturali obedientiâ dictum, parum id philoſophicè. Nam creaturæ ſpiritualis & corporalis, vnius quoque ſpeciei ad aliam ſpeciem, nulla nunc eſt naturalis ſubiectio, niſi ratione actionis & paſſionis, propter quam quod imbecillius eſt id cedit fortiori. Sed illa quam Arabs videtur inſinuare obediẽtia Vniuerſalis, ſoli Deo ratione omnipotẽtiæ debetur & à creaturis exhibetur. Meritò igitur hoc deliriũ refellũt noſtri Theologi.[α]

B Alij hanc virtutem largiuntur ſpeciali cuidam temperamento corporis. Confingunt enim temperamentum quoddam æqualitatis ex humorum & qualitatum actiuarum ad pondus æquâ mixtione reſultare;[β] quo qui ſit præditus aſſerunt temerarij, poſſe miracula perficere; & vt videas non conſiſtere vno in gradu impietatem, adijciunt blaſphemiam; huius temperamenti vi CHRISTVM Dominum tot miraculis coruſcaſſe. ſic impij non tantùm Magi,[γ] ſed & Fulginas Medicus.

Verùm hoc totum prorſus & ridiculum, & impium eſſe, tam accuratè docuit Mich. Medina[δ], vt malim eò vos remittere, quàm nihil addendo mutandoue aliena ſcrinia cõpilare. Mihi ſemper viſum parum philoſophicè talem ἐυκρασίαν, ſeu (vt ipſi vocant) iuſtitiale temperamentum humanæ complexionis excogitari. quod, ſi non impoſſibile, prorſus tamen eſt ſuperuacuum.

Ex hoc conſequitur neminem naturâ naſci vel medicum vel faſcinatorem aliorum. Nam ſi ſpeciei ratione hoc competeret, omnes tales eſſent: ſi ſpeciei ratione non competit; cedo ſodes

α Ananias d. lib. 4. & Sibyllan. Decade 3. peregrina. quæſt. q. 3. c. 8.

β Sic Fulginas, Forliuius, Garbus & alij medici.

γ Agripp. Paracelſ. & Conciliator Differ. xx. qui tamen eo nomine Fulginatẽ reprehenderat.

δ d. lib. 2. c. 7. à fol. 66.

ſodes quæ ſint illæ conditiones indiuiduæ, quæ hoc naturaliter tribuāt ſuppoſito. ſed vide de hac re Leonar. Vairum. ε

ε li.3 de Faſcino c.6.

QVÆSTIO III.

Quanta qualiſque ſit vis imaginationis quoad effectus hoſce miros?

A

EOuſque hanc nonnulli porrigunt, vt velint etiam extra imaginantis corpus eam ferri longiſſimè; vnde & poſſe alios faſcinare, vel ſanare, mouere res loco, pluuias & fulgura elici. hoc illam poſſe volunt nonnulli per quoſdam quos illi ſomniant radios; α alij per ſpiritus ex corpore vi imaginationis expulſos β; ceteri cum Auicennâ & Gentili Fulginate ſolo animæ præſtantioris imperio.

α *Alkindus li. de imagin.*
β *Paracelſ. li. de imagin. Pomponat. lib de incātat. cap. 3. & 4. And. Cataneus libr. de mirabil. effectuum cauſis Sibyllan. d.c. 6.q.3.*

Sit 1. concluſio, Vis imaginatrix in proprium corpus ad illud alterandum permultum valet. Docetur id experientiâ & ratione. quia poteſt in corpus ſuum omnia quæ naturalem coordinationem habent cum imaginatione, vt ſunt motus localis in dormientibus; alterationis per frigus & calorem, & quæ hanc conſequuntur. nullam verò vim obtinet ad alias proprij corporis diſpoſitiones, quę naturalem cum imaginatione connexionem non habent, vt puta ad figuram manus vel pedis, & quę huiuſmodi. γ

γ *vide D. Thom. 3. p. q. 13. a. 3. in ad 3. & lib. 3. contra gent. c 103.*

B

Secūda concluſio, ſatis verſimile eſt nonnihil poſſe imaginationem in corpus vicinum arctâ quapiam coniunctione & » contractu ei copulatum; ſi tamen & imaginatio ſit valdè in- » tenſa, & vicinum corpus ad eam affectionem valdè diſpoſitū. »

Negat Vairus, ſed magni viri alij affirmant, δ & probant exempla mirifica diuerſitatis prolis tā hominum, quā brutorū; vt cum ex parente vtroq; Æthyope nata proles alba. & arbitratu Iacobi in Geneſi oues albæ vel nigrę vel variæ, ex aſpectu virgarū ſuppoſitarum ε. quò referendū illud Calpurnij; ζ

δ *Mich. Medina d.cap.7. Gregor. Valencia, 2. 2. diſp. 6. q. 12 punc. 2.*
ε *Gen. 29.*
ζ *Eglog 2. de quo artificio legendus Columella li. 8. de re ruſt.*

Me docet ipſa Pales, cultum gregis, vt niger albæ
Terga maritus ouis naſcenti mutet in agnâ;
Quæ neque diuerſi ſpeciem ſeruare parentis
Poſſit, & ambiguo teſtetur vtrumque colore.

Tale,

Tale,cum Buſcoducis perſonatus ille dæmon cum vxore ſuâ concubuit,aſſerens,vt ſunt petulantes ebrioſi, ſe dæmonem procudere velle; natus ex eo concubitu infans dæmoni faciе ſimilis,qui ſimul ac natus laſciuire & ſaltitare cępit.η plura ſimilia narrant Plinius & Galenus.ι Quia tamen hæc omnia poſſunt ſolui,dixi tantùm eſſe ſatis veriſimile.

η Hier.Torquemada, Horto Florũ.
ι Plin.lib.7. Natur. hiſt. Galen. lib. ad Piſonem.

„ Concl. 3. In corpus alienum diſiunctum & ſeparatum ab
„ imaginante,anima humana neque per imaginationem,neque
„ per aliam potentiam,mediantibus vllis ſpiritibus vel ſpecie-
„ bus,vlla mirifica huiuſmodi poteſt efficere.

Concl.hæc eſt communis Theologorum & ſaniorum philoſophorũ.κ & probatur. 1. quoniã anima imaginans nullam realem qualitatem rei diſiunctæ poteſt imprimere: quod vt in eam agat eſt neceſſarium.

κ D.Thom. Vairi, Medin. Valenc. Pici,& aliorum.

Reſpondet Pomponat. Has ſpecies ſpirituales poſſe gignere aliquid reale,nempe id cuius ſunt ſpecies; ſicut faciunt ideæ in mente diuinâ. Verùm hoc imperitè dicitur. Nam ideæ in mente diuinâ ſunt ſubſtantia, non accidentia: ſunt etiam ideæ altioris ordinis, quam hi ſpiritus; nec illæ quidquam in Deo innouant aut mutant. In creaturis verò nunquam viſum vt imaginaria ſpecies ſibi ſimile producat, v. g. ſpecies equi gignat equum; ſpecies caloris quam ego imaginor,nudum & algentem alium à me remotum vt calefaciat. Sanè ſi quid tale valeret vis imaginatrix iampridem alchymici omnes aureos montes poſſediſſent. Denique ſpiritus hos neceſſe eſt (ſi ſunt) rem eſſe planè debilem, quæ cum extra imaginantem, velut matris vterum, effuſa, ſtatim ab aëre circumſtante corrumperetur.

Ceterùm quæ aduerſarij obijciunt exempla, ea vel falſa ſunt,vel in ijs imaginationi actio per contactum acceſſit. quare pertinent ad concluſ. ſecundam.

λ Valeſius Sacr. Philoſ. c. 68.

C Ex his infertur,primò faſcinari neminem poſſe per alterius imaginatiouem λ. Secundò multòminus ſanari ſic alium poſſe μ. Tertiò per imaginationem nudam non poſſe pluuiam, fulgura,vel tempeſtates cieri.

μ Vt benè Ariſto. problem. ſect. 7. & 29. & Gratarol. apud Pompon. c. 6.

Cui

Cui hæc non ſufficiunt, legat Pici Mirandulani lib. de imaginat. Marſilij Ficini lib. 13. de Theolog. Platon. & in Priſciani Lydi commentar. De Phantaſia & intellectu. Anton. Mirandulan. lib. 29. de ſingular. certam. Vairum lib. 2. de faſcino cap. 3. & Mich. Medinam d. cap. 7.

QVÆSTIO IIII.

An ſolo contactu, viſu, voce, afflatu, oſculo, vel nudi lintei applicatione vulnera & morbi ſanari, & alia mira huiuſmodi perfici naturaliter poſſint?

QVotquot aſſeruere, commune hoc ponunt fundamentum ſuperſtitionis ſuæ: ſpiritus per arteriam ex corde promanare, & per viſum aſpicientis, vel per os loquentis, vel per poros tangentis erumpere, & viſi, audientis, vel tacti ſe arterijs inſinuare, indéque cor petere, & eò efficacius penetrare, quò ſpiritus emiſſi vehementiori voluntate videntis, loquentis, aut tangentis fuerint.

Prima concluſio, *vis iſta* voci non eſt tribuenda. probatur, » quia vox in audientem nihil poteſt operari niſi per accidens, ratione ſoni vel ſignificationis verborũ alterãs audientẽ eâ quã adfert lætitiâ, timore, mærore &c. vt optimè Vairus docuit. α

α *d. lib. 2. c. 11.*

Non obſtat quod adferunt, mirabiles effectus malis carminibus Magos operari, v.g. inſuſurratis quibuſdam verbis in aurem tauri, belluam proſterni vt mortuam: rurſus alijs, eam in pedes erigi. Parentum quoque exſecrationes vix vnquam irritas cadere: Non inquam hæc obſtant, quia illa de tauro ac ſimilia fiunt à dæmone, vi pacti. Execrationum verò effectus, ſi repentinus, oriri poteſt ex vehementi alteratione verecundiæ, timoris, triſtitiæ; ſi verò lentus ſit & tardus, non id putandum ſono verborum perfici, ſed Deum punire iuſto iudicio liberorum nequitiam & impietatem. Hùc ego retulerim illud Weſtphalæ mulieris, quæ diris & deuotionibus filiũ reddidit immobilẽ; quod ad dęmonis operationẽ alij retulere. β

β *Ananias lib. 4. de Nat. dæm.*

Secunda concluſio, nec etiam viſio ſola, vel cùm imagina- » tione nudâ, ad hoc ſatis efficax eſt. »

Hoc

B Hoc de faſcinatione probant Vairus & Anan. ſed de ſanitate & ſimilibus effectibus par ratio eſt. Vairus l. 2. c. 9. Ananias d. l. 4.

Supponunt contrariæ ſententiæ auctores, oculum aliquid emittendo cernere cum Platonicis. Sed quomodo iampridē exhauſti non ſunt viſiui radij, aut quæ hæc vis ſuppeditatrix nouæ ſemper materiæ? verior longè ac receptior eſt ſententia Peripateticorum & Theologorum, viſionem fieri introſuſceptione ſpeciei obiectum repræſentantis: poteſtatemque videndi, potentiam eſſe paſſiuā, quæ alterari, non alterare queat. Viſio quoque actio immanens eſt; qua finitâ nihil in obiecto ſupereſt, vtpote cui nihil acceſſit, vel in illud tranſiuit. Sunt hæc veriſſima, multa tamen primâ ſpecie videntur repugnare. Amor ex mutuo aſpectu, lippitudo, anicularum faſcinatio, ſpeculorum vitiatio, galgali, lupi, ſtrutiocameli, gallinacei, & reguli per viſum efficacia; quæ nunc breuiter remouenda.

Viſus amoris initij & incrementi dumtaxat eſt occaſio quędam. nam principiò viſæ formæ ſimulacrum viſus offert imaginationi: quod ſimulacrum phantaſia voluens ac reuoluēs, cauſa eſt, cur homo iſtud obiectum iudicet dignius eſſe quod ametur & expetatur rebus ceteris. Sic incipit quis amare. Mox amor præſentiâ rei amatæ fouetur & gliſcit: non quòd obiectum externis oculis videat (nam & abſentes magis amore cruciantur) ſed quod aſſiduè de illo cogitet, illudque plus quàm par eſt æſtimet, & ſibimet imaginando fomenta & faces præbeat ardori. Etenim ſi non intrinſecum malum foret, & ab externâ penderet viſione; cur cum plures ſimul eandem videāt & ab eâdē videātur, vnus iſte deperit, contēnunt ceteri?

Lippitudo, & à menſtruatæ viſu ſpeculis inuſtæ maculæ, non ab ipsâ viſione & oculi organo manant; Sed vel ab halitu infecto per os ac nares erumpente, vel ex concauitatibus oculo. vicinis, & ſuffuſioni mixtis ſpiritibus contagioſis. Ad oculum enim eſt foramen cui indita pupilla, ex qua per neruum opticum viſio procedit, actio ſanè innoxia. Eſt etiam foramen cerebri aliud, vnde neruus motiuus de ſecundo neruorum coniugio natus prodit; per hoc foramen cerebrum fundit la-

crymas, lippitudinem, & alios prauos humores ac ſpiritus, & inde per exteriores oculi partes, & orbis ipſius circũferentiã, inter palpebras & tunicã candidã, huiuſmodi fluores ſtillant.

Trux aſpectus vetularum deformi ſuo ſquallore ac tetritudine, poteſt infantulos perterrefacere. timor poſtea concitans humores facit, vt citiùs morbi erumpant, ad quos tenellũ corpuſculum iam erat diſpoſitum ac præparatum.

Galgalum auem inquiunt ſi oculos in ictericum defigat, ſibi morbum, ægro ſanitatem adferre. quod ſi verum, de quo meritò Vairus dubitat; retulerim ad occultam aliquam ſimilitudinem ac ſympathiam morbi & auiculæ, non ad eius viſionem. hæc tantum occaſio eſt alterationis, quæ rem perficit.

Mærim lupi quia priores viderant, vocis ei facultatem eripuerunt? Miſſas fac, bone vir, nugas poëtarum. id potius accidit, quod qui in feram improuiſam incidunt, ob micantes eius oculos & adſpectum formidabilem, metuunt vehementius. timor repentinus ſanguinem ad cor fugat, & frigus ceteris membris inducit, & ſubitam totius corporis alterationem, hinc raucedo & vocis impedimentum. Nec vana videtur ratio venatorum, nempe lupum ſi prior hominem videat, ſe ad vindictam recolligere, & ſic noxium quendam illi, ne clamare queat, vaporem quaſi inſufflare, qui cum venenatus ſit, poteſt raucedinem adferre. Cum verò ſe ab homine iam deprehenſum videt, ac viſum fuiſſe, metuere & fugam meditantem de hoc vapore emittendo non cogitare.

Nec ſtrutiocamelus, nec tardigrada & domiporta teſtudo aſpectu pullos ouis excludunt: in arenis enim ea relinquunt, & adſpiciunt, ſolum vt arceant nocitura: poſtea benigna mater ea tellus calore maturat. ſicut & lacertis accidit.

Ferarum rex Gallinacei metuit aſpectum re verâ, nec fucus eſt dæmonum (vt quidam ſcripſit [d]): ſed metuit ex quadam arcanâ antipathia. Sic enim videas buffone hiante, quaſi coactam, miro cum eiulatu muſtelã ſe ori deuorandam inſerere.

[d] *Ananias d. lib. 4.*

De reguli ſeu baſiliſci intuitu notior narratio eſt quàm verior. Si reperitur hoc animal, violento halitu ac virulento vicinum

cinum inficit aërem,iſte necat accedentes. Quod addunt ſi ſe in aquâ purâ & limpidâ conſpiciat, ipſummet emori: dicam verbulo,non credo. Nam ſi ſpiritus iſti ex eius oculis exirent; ipſi videnti forent connaturales, quare nec interimerent: Sin connaturales non ſint, prius in oculis incluſi debuerant nocuiſſe, ab aquâ verò eos infici & venenari ridiculum.

C Adijciam his Vairi argumentis, vnum quod mihi videtur difficilius. Norunt Hiſpaniæ genus hominum, quod vocant ZAHVRIS, nos *Lynceos* poſſumus nuncupare. cum Madriti Anno CIↃ. IↃ. LXXV. verſarer,talis ibi puer viſebatur. Ferunt hoſce videre quæ abdita in penitis terræ viſceribus, venas aquarum & metallorum, theſauros, & ſub ſarcophagis ſita cadauera. res receptiſsima & celeberrima eſt: & fieri poſſe cenſuerunt, non Pindarus, Tzetzes & alij poëtę modò: ſed & philoſophi [t]; quorum nonnulli vim hanc humori melancholico, & natorum inde ſpirituum vehementiæ adſcribunt. Melior hæc ratio foret, ſi tantùm putarent ſe videre non viſa: nunc cum viſis veritas reſpondeat, inanis eſt. quid ſentirem, aliàs explicui [ʒ], nec muto ſententiam,venas aquæ nouerunt, ex vaporibus mane & veſperi locis illis expiratis. Venas metallorum cognoſcunt, ex herbę quodam genere illic naſci ſolito. Theſauros & cadauera (dicunt enim, quæ & qualia) putarim à dæmonibus oſtēdi & indicari. Poteſt acies oculorum, quando nullum denſum corpus interijcitur,diffuſiſſima ſpacia tranſmittere: ſed medium iſtud ſarcophagorum aut telluris, tam denſum, ſolidum, & opacum, id vel omnino expers, vel parū capax eſt illuminationis & pelluciditatis; quæ ad videndum neceſſaria. Accedit quod hanc iſti facultatem videndi ſolēt ad certos dies reſtringere,feriam tertiam & ſextam quod latentis pacti indicium. Quin etiam rubedo oculorum, quæ in Zahuris maxima conſpicitur, plus noceat quam iuuet acumen oculorum.

D Concluſio tertia, Neque contactus ſolus per ſe ad hæc eſt „idoneus ſatis.] De faſcinatione probat Vairus [u], ſed argumenta id æquè conuincunt de cæteris mirandis effectibus. Primò

t *Cælius Rhodiginus li.16. antiq. lect. c. 2. & Vairus d.lib.2.c.4.*

ʒ *Comment. in Medeæ v. 231.*

u *d.l 2.c.10.*

Tactus, quatenus tactus, homini datus fuit ad propriæ vitæ conſeruationem, nec vim habet aliam niſi tangendi. Si vero vim aliquam habet huiuſmodi mira perpetrandi; vis illa ſit oportet ſalutaris naturâ ſuâ, vel noxia. Si ſalutaris, ſuo prius corpori ſalutem adferret: ſi noxia, prius necaret eum cui ineſt. horum tamen nihil cernimus contingere. Deinde in omnes æqualiter ageret, quos tangeret; ſanaretque vel læderet etiam quos nollet. Nullis denique foret opus alijs obſeruationibus ac ritibus. quæ cuncta videmus aliter ſe habere.

Scio farragines multiplices experimentorum contra ſententiam noſtram adferri: ſed parui ſunt momenti.

Primò tradunt torpedinem ſariſsâ ictam tenentis manum corpusque totum torpefacere: hyenæ vmbrâ canes obmuteſcere: ſerpentem quernis contactam frondibus emori; eandem ibidis pennâ ſiſti: viperam arundinis vel faginæ virgulæ percuſſione obſtupeſcere: veſpertiliones folijs platani abigi: eryngium capræ ſumtum ore greges totos ſiſtere: ceteras pennas aquilæ pennis mixtas, contactu abſumi: lepore marino viſo vel tacto, necari nonnullos: lupinas fides ſi iungas agninis, iſtas diſſilire. *Reſpondeo* hæc cuncta ratione antipathię naturalis euenire. nec valet conſequentia, ſi inde ad hominis contactum quo tangit alium hominem argumenteris. nam homo homini ſpecie ſimilis eſt, nec naturalis antipathia in eâdem ſpecie locum habet, illa alia ſpecie differunt.

Secundò illud Lucani de Echineide ſeu remorâ, vrgent;

—— Puppim retinens auro tendente rudentes »
In medijs echineis aquis. —— »

Reſpondeo, id cùm ſemel aut bis tantum acciderit, ſi accidit; caſu ex aliâ quapiam causâ accidiſſe. Ecquid poſt tot centurias annorum tam frequenti nauigatione cauſæ, vt nihil huiuſmodi audiatur? certè non mortua ſpecies; Vidi vnā apud Iacob. Plateau Tornacenſem, habent & alij alias. vis potius illa ſiſtendi conficta fuit

Tertiò icta fides aliam vniſonam cogit tinnire. *Reſp.* cùm æqualiter vtraque ſit extenſa, nec admodum procul ab inuicem

cẽ remotę ſint, recipiunt eandẽ aëris criſpati reuerberationẽ.

Quartò Magneti ferrum affricatum poteſt aliud ferrum attrahere. Taurum furentem ſi ficui alliges, ſtatim manſueſcet. *Reſp.* vtrumque fieri poſſe occultâ quadam ſimpathiâ atque conſenſu qualitatum. De tauro tamen non ego credulus, nec qui velim periculum facere, ſcio tamen ad cauſam phyſicam referri à Glycâ; quod ficus inter arbores ſucci pleniſſima ſit. quamobrem halitum ex ſe calidum, aërem ſecantem, penetrabilemq́ue emittere; qui tauri alligati ferociã domet, & appenſarum carnes auium mollefaciat.

Quintò Cum puellâ napello educatâ, ſi Alexander Macedo conſueſſet lethalis ei, iudice Ariſtotele, contactus fuiſſet. *Reſp.* non contactu ſolo, ſed ſudoris & halitus commixti contagione hanc eum peſtem fuiſſe hauſurum. Sed contagio nihil habet mirum, neque inſolitum.

Sextò Cadauer coram occiſore propter pręcedentem contactum ſanguinem ſolet fundere. *Reſp.* Varias reddi cauſas. quidam miraculo tribuunt; quidam caſui, quo factum ſit aliquando vt cadauer tum cruorem mitteret, cum præſens erat reus homicidij. recenſui alio loco multas hac de re ſententias, & auctores laudaui θ: neque adhucdum video, quid ſolidius adferatur illâ antipathiâ, ex vehementi odio occiſi in occiſorem; quod qualitatẽ ι latentẽ & arcanam impreſſerit corpori, cum cadauere permanentẽ: & huc referendum illud Lucretij.

" *Idque petit corpus mens vnde eſt ſaucia amore.*
" *Namque homines plerunque cadunt in vulnus, & illam,*
" *Emicat in partem ſanguis, vnde icimur ictu.*
" *Et ſi cominus eſt, hoſtem ruber occupat horror.*

Vt ſit viui amantis & mortui hoſtis comparatio.

θ *Comment. in Octauiam Senecæ. ver. 127.*

ι *Sic Lemnius lib 2. de occul. natur. mirac. c. 7. Langius epiſt 40. Pictorius Dialogo 9.*

E. Septimò obijciuntur varia curationum genera mirè frequentia. Inprimis praxis quotidiana militum, qui ſolo afflatu, oſculo, aut nudi linthei appoſitione ſanant; etiam atrociſsima vulnera; quam vocant *artem S. Anſelmi*. item genus illud *Salutatorum*, vt vocant in Hiſpaniâ, vel *Gentilium S. Catharinæ, aut S. Paulli*, vt nuncupãt in Italiâ; vel *feriæ* VI. *paraſceues filiorum* vt

 nomi-

nominant Belgæ, qui omnes dono ſanitatis in varijs morbis ſe præditos gloriantur. iuuat eos auctoritas Pomponatij *lib. de Incantation. c. 3.* qui reſpondet, ſicut in herbis, lapidibus & animantibus inueniuntur hæ virtutes ſanandi: ſic nihil repugnare, quin & in tota humanâ ſpecie ſimiles vires inueniantur, vt in vno homine ſit virtus talis lapidis, in alio talis plantę. Quod ergo planta hæc vel lapis ille poſſit, idem hominem etiam hunc & illum naturæ vi effecturum.] Implicatior hæc res eſt, quàm vt vnâ propoſitione queat enodari. Quare dico „ primò, Donum cõferendę ſanitatis ſiue curationis, eſſe donum „ ſupernaturale, & gratiam gratis à Deo datam.] hoc certâ fide „ tenendum, ex D. Paulli verbis ᴷ; *alÿ quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ; alÿ autem ſermo ſcientiæ, ſecundum eundem ſpi- „ ritum; alteri fides in eodem ſpiritu; alÿ gratia ſanitatum in vno ſpi- „ ritu; alÿ operatio virtutum, alÿ prophetia; alÿ diſcretio ſpirituum.]* „

ᴷ 1. Cor. 12. v. 9.

Tale curationis donum, ſed à febribus tantùm ſanandi habere putantur in Flandriâ, quotquot nati ſunt ipſo die Paraſceues, quod nequit ad naturalem cauſam reduci. quare prodigioſa eſt curatio, & ſi nihil ſuperſtitionis accedat reducẽda ad hanc primam concluſionem. non enim abſimile vero eſt, ob diei honorem & myſterij ſanctitatem hoc Deum conceſſiſſe. Nec etiam potuit niſi virtute diuinâ fieri, quod refertur Reges Angliæ olim quoſdam annulos benedixiſſe vtiles neruorum contractioni & ſpaſmo. De Regibus Franciæ res clarior eſt, hoc illis beneficium à Deo quondam conceſſum fuiſſe, vt contactu ſtrumas ſeu ſcrofulas ſanarent. Si vis ea naturalis fuiſſet, non per traducem hereditariam regni tranſiuiſſet in Regem ſolum, excluſis ceteris fratribus; quorum ſæpè temperies & complexio patri ſimilior, quam Regis ipſius. Conditio quoque ſceptri ſeu coronæ, cui comes illa facultas medica, nihil tale poterat naturaliter largiri. De Pyrrhi Regis digito cõtactu morbos ſanãte; iure optimo Anton. Mirãdulanus cẽſuit hoc mendacijs incredibilibus adnumerandũ. Nihilominùs

Dico 2. negandum non eſt aliquando nonnullos inuentos & inueniri qui ſolo contactu ſanant. hæc concluſio probatur „ legen-

legendis ſanctorum paſſim, & quotidianâ experientiâ. Et hæ ſanitates conferuntur interdum dumtaxat ad certum tempus, vt legimus B. Petronillam à S. Petro ſpirituali eius parente ad breue tempus ſanatam fuiſſe: & quod narrat Mich. Medina λ de puero quodam Salmanticenſi; interdum ad totam vitam non redeunte morbo. Ad tempus quidem id contingit, quando ſanans id à Deo impetrauit certam ob cauſam, maiuſque bonum ſanati, v. g. ne ſanitate is abutatur, aut ad maius meritum patientiæ: alioqui ordinariè curationes miraculoſæ perfectæ eſſe conſueuerunt. Sanatio verò naturalis fit ad tempus, quando ſubſecuta in melius immutatio proficiſcitur ex ſolâ vi imaginatrice ægri, vt de puero illo cenſuit idem Medina.

λ *d. li. 2. c. 7.*

„ Dico 3. Saluatores illi ſeu Salutatores potiùs (vt in Hiſpa-
„ nijs vocantur) nec poſſunt diſtrictè & in vniuerſum damnari,
„ nec etiam in vniuerſum approbari] etenim poteſt fieri vt aliquando nonnulli habeant donum ſanitatis: ſic Victoria & Veracrucius μ: & ſic admittenda quæ ν Nauarrus ſcripſit his ver-
„ bis; Porrò illi qui vulgò Salutatores vocantur (quantum-
„ cunque aliàs ſint perditiſſimi homines) licitè poſſunt ſuo mu-
„ nere perfungi: quoniam gratia illa gratis data huiuſmodi ho-
„ minibus à ſolo Deo conceditur in vtilitatem aliorum, & alle-
„ gat, Margaritam confeſſor.] Sed hoc nimis generaliter dictũ. rarò enim ſicuti vtuntur, licitè vtuntur: nec credendum tot hominibus peſſimis hoc donum à Deo attributum. Quamobrem conſulo Vicarijs & Officialibus Epiſcoporũ, ceteriſque ordinarijs, vt priuſquàm permittant eos hoc curationis munus obire, diligenter examinent, an naturalibus vtantur remedijs, an verò per gratiam gratis datã, an per pactum cum dæmone operentur: quæ ſunt ex circumſtantijs cognoſcenda. Quod vniuerſim nõ ſint reijciendi, probatur. quia nunquam abbreuiatur manus Domini, ne hanc gratiam quibus vult largiatur. certum tamen puto hanc nunquam largiri eum niſi Catholicis: hactenus enim nulla hæretici miracula fecerunt.

μ *Victor. relect. de Magiâ. Veracruz. lib. 2. de animâ ſpecul. lat. 2.*

ν *Manual. c. 11. nu. 36.*

„ Dico 4. ſolo contactu aut ſibilo aut oſculo naturaliter quẽ-
„ quam alteri grauem & verum auferre morbum, vel vulnera ſana-

ſanare,vel ferrum extrahere poſſe, non credo. hæc concluſio tota eſt contra Pomponatium,& quo ad contactum etiam repugnat Veracrucio.illius fundamentum iam poſui, huius autem hoc eſt: naturali complexione vel conſtellatione quidam ſunt nociui,quod in faſcinatione patet ex ſolo aſpectu. ergo ex iiſdem cauſis quidam naturali complexione vel conſtellatione erunt ſalutares & medici. Sed tam paucis verbis multa ſupponit,non concedenda.primò quod de conſtellationibus Albertum ſecutus ait,verũ non eſt.Si loquitur de conſtellatione quando iſte naſcebatur: omnes eam vim habituri, qui tum nati.quod quis credat? ſi de conſtellatione ſub tempus contactûs;poterunt ſanare omnes quotquot tunc tangent. ſi de vtraque ſimul; annus ille magnus interceſſerit oportet, qui eandem ſtellarum poſituram & influxus reduxerit quando tangit,qui erant quando natus.at quis tanto viuit vel vixit tempore? Alioquin non poterit hoc aliâ die præſtare, quàm quando poſituræ æqualitas iſta quæ oportet acciderit. quàm igitur incerta futura hæc curatio? Secundò quod vulgarem illam de faſcinatione opinionem admittit,hoc poſtea docebo prorſus à verâ Philoſophiâ alienum. Tertiò peccat illatione. nec enim ſequitur, nociua eſt qualitas hominis in hominem; ergo & qualitas ſanatiua. nã auctore Ariſtotele ᵃ plura neceſſaria ad ſanitatem, quàm ad ægritudinem. malum enim ex quouis defectu,bonum ex integrâ cauſſa. Deinde contagio ſolo hauritur afflatu: in hac curatione ſedulò obſeruant modos tangendi certos,numerum & alias cerimonias. Accedunt multa ſuſpicione plena & periculo. Primò quod ſalutatores iſti dicunt ad virtutem hanc exercendam multo vini potu opus ſe habere.fieri autem non poteſt vt vini potus proſit ad contrariorum morborum curationem. ſi proſit frigidis, non proderit calidis. Item ſolent panem à ſe admorſum porrigere morſis à cane rabido,vel infectis toxico: cui pani neutra cauſarum Veracrucij ſuffragatur. Tertiò dicunt in præſentiâ alterius ſalutatoris vim maiorem ſalutandi habentis ſe ſanare nequire. quod eſt abſurdum.deberet enim potius vis illa,ſi natu-

ᵃ *Problem. ſect. 7.*

G

naturalis eſſet, magis intendi. Quartò mentiuntur cùm dicunt naturaliter vnum ſalutatorem ab alijs ſalutatoribus cognoſci, licet eum prius nunquam viderint. quod ſignum alicuius notæ illis à dæmone impreſſæ. Sanè pleriſque rotæ veſtigium ineſt, vt dictitant ipſi, S. Catharinæ. Quintò falluntur dum putant hanc vim competere ſeptimo cuique filio, ſi maſculinum ordinem femineus partus non interruperit. quod eſt ridiculum. Sextò ſæpè iactitant ſibi reuelari, quæ procul in eorum abſentiâ geſta fuere, vt ille qui Torquemadæ patrem à morſu canis rabidi ſanauit. narrat Hiſtoriam ipſe Torquemada π. Septimò gloriantur ſine nocumento ſe tractare poſſe carbones & ardentem clibanum ſubire; quæ naturaliter fieri nequeunt, niſi ſe præmuniant lotione vel inunctione rerum frigidiſſimarum, quæ tamen non poſſunt niſi ad modicum tempus ignis actiuitati reſiſtere. Vnde & Vairus ϛ narrat, ex hoc grege quendam, cum ingreſſus furnum fuiſſet, & alius eo ignaro ianuam occluſiſſet, ibi flammis abſumptum.

π *Horti Florum colloq.* 3.

ϛ *li.* 2 *de Faſcino c.* 11.

H Venio ad Pomponatij fundamentum, & reſpondeo lapides, herbas & animalia, quæ vim aliquam beneficam huiuſmodi à naturâ acceperunt, eam obtinere ex temperamento certo & definito totius ſpeciei. fit enim inde vt omnis magnes ferrum atrrahat, omne rhubarbarum bilem expurget, omnis rupica morbum ictericum ſanet. Oporteret ergo ſi ſalutatoribus vis ea naturalis ineſſet, ratione ſpeciei humanæ eam accepiſſent, & ſic omnes homines eâ vi pollerent. Si ratione indiuidui & ſingularis complexionis hoc vni tribuis, quod alteri adimis: cur non in magnete quoque & rupicâ hæc diuerſitas ratione indiuidui reperitur, vt vnus magnes nequeat, quod poteſt alter? Neutra ergo ex parte ſimilitudo locum habet. Item quod rhubarbarum bilem temperet, id facit ratione peculiaris ſui temperamenti. cuncta enim ſpeciei illius indiuidua & nulla alterius, eodem planè modo morbis medentur. Sed in hominibus non poteſt eſſe hæc ſimilitudo & paritas temperamenti: quia hominis forma diuerſiſſima eſt à formâ rhubarbari; quare & temperamentum corporis diſcrepat à tempe-

temperamento rhubarbari.nam alias longè requirit diſpoſitiones materiæ forma hominis,quàm forma plantæ, ſucciue. Quo ergo pacto vis eadem naturalis ratione temperamenti competat homini;quæ rupicæ,vel rhubarbaro?

Quoad illos autem, qui genus & cognationem B. Paulli tumidis buccis crepant,ſeque angues ſine læſione contrectare poſſe: iam pleriſque impoſtura cognita eſt, ſolere prius contra morſum ſeſe antidotis præmunire.

De militari illâ vulnerum curatione, audacter dico niti illam dæmonico pacto,& ex genere ſuo id lethale crimen. Blaſphemum quoque eſt vocare artem D. Anſelmi, quæ fuit Magi illius Anſelmi Parmenſis commentum. Accedit quod ſic à vulneribus aut morbis ſanati, poſtea dolores in grauiſſimos & ſæpè morbos ſæuiores reincidant, [6] & vt plurimum vitæ exitum peſſimum ſortiantur; quod poſſem mihi notorũ multorum exemplis aſtruere. Sed parco nominibus mortuorum.

[6] *Ananias lib. 4. de nat. dæm.*

Reſtat quiddam Alberti Magni, [7] qui refert duos ſe vidiſſe pueros,quorum vnus cum ferretur iuxta oſtia clauſa, omnia quæ ad dexterum eius latus ſita aperiebantur: ab altero verò idem in ſiniſtris oſtijs præſtabatur. cur non ergo ferrum ex vulnere ad ſolum contactum vel præſentiam alicuius excidat? Verùm nec Ariſtoteles nec quiſquam rectè philoſophantium hoc eſt crediturus. mirandumque vehementer vnum Albertum,plura narrare ſolum ſe huiuſmodi creditu difficilia vidiſſe,quàm ad illum vſque (vt ait Anton. Mirandulanus) ce- „ teri qui exſtant ſcriptores tot ſæculorum ſimul omnes.] Si ta- „ men hoc accidit, dæmonis præſtigijs aſcribendum. Cuius etiam pacto & incantationibus fretos fuiſſe Pſyllos & Marſos, ſatis colligitur,ex Plutarcho,Plinioque.

[7] *ex lib. 3. de motu animalium.*

CAP. IIII.

De Magiâ artificiali.

HÆc mira quædam perficit per humanam induſtriam. A tantum enim nunc loquor de operatrice; diuinatoriæ ſuum locum reſeruo.Magica *operatrix artificialis* & ipſa duplex

eſt,

eſt, *Mathematica* & *Præſtigiatoria*. *Mathematicam* voco quæ nititur principijs geometricis, arithmeticis, vel aſtronomicis. huius exempla ſunt, Sphæra illa Archimedis, ſecundùm Claudianum vitrea, de quâ M. Tullius, α & in Siracuſarum obſidione nauium per ſpecula combuſtiones β: Archytæ columba lignea volans γ: Leonis Imp. auiculæ aureæ cantillantes, δ & Boëtij æreæ volantes & cantillantes, ſerpentes ex eodem metallo ſibilantes, & ſimilia multis narrata ε. Hæc Magia vocatur ab Herone & Pappo θαυματουργική. Supponẽdum autem nihil hanc efficere poſſe quod rerum naturæ repugnet: quin imo indigere cauſarum naturalium ope certo motu & dimenſionibus applicatarum, vt in ſpeculis illis Archimedis, & hydraulicis noſtris & automatis patet. Quare ſi quis effectus proponatur cauſarum naturalium efficacitatem ſuperans, ille ad prodigioſos referri debet, etiamſi humana induſtria ad inſtrumenti confectionem motumue concurrerit. Idcirco diſſentio à Guilh. Pariſienſi, Medinâ & alijs, qui caput aëneum Alberti Magni (quod narrant) humano credunt artificio articulatè locutum. nec enim humana induſtria huc vſque pertingit: nec naturalis ratio patitur, vt res inanimata, vocem humanam ad lubitum interrogantium reſpondendo, emittat. nam hæc vitam & reſpirationem in loquente, & perfectiſſimam vitalium organorum cooperationem, & diſcurſum quendam loquentis requirunt. Quæ cum huic capiti defuerint omnia; ſi loquebatur, ille in capite loquebatur, qui in ſtatuis idolorum oracula fundebat: qui ſolus cacodæmon fuit. Notum enim ſimulacra vocis propriæ expertia fuiſſe. *Simulacra,* enim *Gentium argentum & aurum: os habent & non loquentur. neque enim eſt ſpiritus in ore ipſorum.* Fuit illa ſententia Guilhelmi, olim Hermetis, ſed à Theologis confutata iampridem ζ.

α 1. *Tuſcul. & 2. de nat. Deor.*
β *Plutarch. in Marcel.*
γ *Gellius li. 10. noct.*
δ *Glycas & Manaſſes in Annal.*
ε *Caſsiodor. l. variar. epi. pen. & Politian. in Paniſtemone.*
Pſ. 134. *v.* 15.
ζ *D. Thom. libr* 3. *contra gent. c.* 104. *Valencia* 2.2. *diſp.* 6. *q.* 12. *p.* 2.

B Altera ſpecies ludicra & deceptoria, vocari poteſt *Præſtigiatrix:* cuius effectus non ſunt quales aut qui videntur. ad eam pertinent pleraque quæ ab agyrtis, circulatoribus & funambulis creduntur patrari incantationibus, cum agilitate pedum vel manuum fiant; vt quæ de Reatino quodam narrat

Pomponatius: interdum fiunt etiam per animalia bruta longo vſu edocta, vt quę Ioannes Leo narrat de aſino & camelo [η]: interdum per meram impoſturam & meatus occultos aliquibus ſubingreſſis, vt faciebāt ſacerdotes Beli, qui à Dracone cibos deuorari fingebant: [θ] vt fiebat in celebri illâ ſolis mēſa [ι], quam vulgus peregrinorum putabat ſponte ſuâ cibos ſuggere-r e, reuerâ tamen cibi à vicinę vrbis incolis ſuggerebantur [κ]. Vt etiam accidebat in fictitijs illis idolorum amoribus ac ſtupris, de quibus Ioſephus, & Rufinus [λ].

[η] Deſcriptio. Africæ li. 8. & lib. 9.
[θ] Daniel. 14.
[ι] D Hieron. epiſt. 103 ad Paullin.
[κ] Herodot. lib. 3.
[λ] Ioſeph lib. 18. antiq c 4. Rufin. libr. 2 hiſto. Eccleſ. c. 25.

Thaumaturgica, vt & Magia naturalis per ſe bona eſt, & licita, vt omnes artes per ſe ſunt bonę. Per accidens vtraque fit illicita. primò quando in malū finem referūtur. ſecundò quando ſchandalum oritur, eò quod putentur hęc fieri dęmonum operâ. quare non deberent huiuſmodi permitti, niſi circulatores publicum & idoneum à Catholicis haberent artis ſuę teſtimoniū. Tertiò ſi quod inde ſpirituale vel temporale damnum corporis aut animæ immineat ipſi circulatori, vel ſpectatoribus. Ex hoc enim capite damnantur, qui ſine neceſſitate vel causâ iuſtâ ſe mortis periculo per luſum exponunt [μ]. C

[μ] Silu. & Fumus in verb. ars. Nauar. c. 15 nu. 8.

Ceterum Naturalis & Artificioſa Magia, duo ſunt velamina; quibus ſe occulere ſolet Magica Diabolica. ſemper enim vel naturæ vim mentitur, vt in ijs quæ aſtrorum influxu, & temperie hominis ſuperiore capite diſſeruimus: vel mentitur artificium, vt in characteribus, imaginibus & huiuſmodi, de quibus nunc diſputandum.

QVÆSTIO I.

An vis caracterum, annulorum, ſigillorum, aut imaginum ſit qualem Magi contendunt?

CVm Magis ſentiūt Ptolomæus, Aphrodiſæus, Porphyrius & alij Platonici, & ſtultiſſimi Artephius ac Thebith; ex recentioribus Pomponatius, & Anton. Mizaldus in Centur. Memorabil. ſed ſuperſtitioſè. A

Verè & prudenter negarunt Hippocrates, Galenus & quos citabi-

citabimus infer. q. 3. omnes. Sanè rem acu tetigit Tatianus Aſſyrius cēſens ſi quid his efficiatur, id ex conſtituto fieri, dūtaxat quia dæmones hæc ſibi ſigna conſtituerūt, & quaſdam quaſi teſſeras militares aut pacta conuenta; vt homines ſolent verborum certas formulas. Moſes Maymon pronunciat α, mēdaces & ſtultos eſſe, qui ſoli figuræ, ſoli ſcripturæ, ſolis denique lineamētis aut vocibus aëre fracto natis tātam mirabilium poteſtatē adſcribunt. cōſentiunt Theologi & Iuriſperiti noſtri β.

B Notandum ex Conrado Wimpinā, γ Magos triplex genus imaginum ſeu figurarum habere. Quibuſdam adhibendas docent ſuffumigationes & incantationes, & per quinquaginta quatuor angelorum nomina exorciſationes, & talia quæ perfida ſunt & manifeſtam continent idololatriā. primò quia hęc nomina nonniſi à dæmonibus potuerūt accepiſſe (quod Cardanus fatetur δ.) Secūdò quia dicere quod tales fumigationes honorent Deū, aut Deo placeant, eſt error in fide: dicere autē quod talibus vti, non ſit dæmones ſacrificio honorare, & ideò damnabiliter ἰδολολαθρεύειν, etiam eſt error. Vtrumque definiuit Facultas Theologica Lutetiana. *Artic. X. & XI.*

α *Ductor. dubitant. c. 72.*

β *D. Thom. 2. 2 q. 96. a 2. & 4. contra gent. c. 104. & 105. & ibi Ferrar. Silu. verb. ſuperſt. q. 10. Martinus de Arles Vairus, Anan. & alij.*

γ *lib. de ſuperſtit. c. pen. & vlt.*

δ *lib. 16. de varietа.*

Alterum genus imaginum characteribus & ſculpturis innititur barbaris & peregrinis; in quibus ſunt nouem caldariæ & nomina quatuor principum huius mundi cardinum, & ter ſeptem nomina ex Mahumeticis delirijs Arabū decerpta: quas illi figuras auctoribus tribuūt Germoni Babylonico, Hermeti Aegyptio, & Thori Græco: tales etiā numerāt quatuor Salomonis annulos. talia patet cuncta annumeranda primo generi ſuperſtitioſorum & execrabilium, nec vim vllam habere poſſe niſi à dæmone, quo Doctore & Dedicatore miſeri ea accepērūt: quę per ſe vana & inania eſſe, de licijs & laminis agēs, docuit D. Hieron ε. Fatentur etiam ipſimet Albertus Magnus, & Rogerius Baconus. Eſt etiam in fide error, quod vnus dęmon ſit Rex Orientis, alius Occidentis, & præſertim ſuo merito ζ.

ε *in vita S. Hilarionis, circa med.*

ζ *Artic. Pariſ. 25.*

Tertiam ſpeciem genuit axioma quoddam Ptolomæi, vultus inferiores cælo ſubiectos vultibus cæleſtibus; & hinc intulere ſcorpios omnes terreſtres regi à ſcorpio cæleſti, piſcicu-

los omnes fluuiatiles à cæleſtibus piſcibus. hoc nugamentum defendunt cum Ptolomæo permulti [a]. Sed ſuperius iam ex parte hoc confutatum fuit. [b] nunc addo, ſi tam potens illa correſpondentia imaginariæ figuræ ſuperioris in hanc veram figuram inferiorem; cur adiungunt ritus quoſdam ſuperſtitioſos? v. g. vt ſi talem expetas effectum, in tergo figuræ eum debeas inſcribere; ſi contrarium, in fronte, idque faciendum aliquando manu dextrâ, aliquando læuâ: ſigillum modò fodiendum capite deorſum, modò capite ſurſum, & cetera de hoc genere. Vnde nihil vereor concludere cum Gerſone, & Wimpinâ, hãc etiam vltimam ſpeciem ſuperſtitioſam & damnatam eſſe. Fundantur enim hæc omnia in illo aphoriſmo Magico libri impij, qui inſcribitur Arbatel ארבעתאל in Septenâ 2. vbi traditur quod quando Deus nomina rebus vel perſonis impoſuit, ſimul cum nominibus vires & officia quædam illis diſtribuit; & ita characteres ac nomina conſtellata (.h. *Imagines ſub certâ conſtellatione formatæ & nominatæ*) habent vim non ratione figuræ vel pronunciationis, ſed ratione virtutis ſeu officij illius quę Deus ad tale nomen vel characterem ordinauit.] Hoc totum eſt mendacium confictum ad ſtabiliendam hanc ſuperſtitionem. Nomina quidem Deus in ſcripturis impoſuit ſanctis quibuſdam, myſterij ſignificandi cauſsâ, & officio eorum, quo iſti functuri, conuenientia: ſed ipſi nomini Deus vim effectiuam nullam indidit. Animantibus vero cunctis Adam nomina indidit, non Deus.

[a] *Traillian. Albertus, Bacconus, Miſaldus.*
[b] *s. c. 3. q. 1.*

Par ratio eſt de annulis & ſigillis Magicis, quantumuis prę- C
ferant ſpecioſiſſima nomina, Machabæorum, Salomonis, Elizæi, Zachariæ, Conſtantini, & quorumdam ſanctorum; quibus nominibus etiam interuenit blaſphemia, dum hoſce ſanctos fingunt nefariè Magicis initiatos. item quia ſignum crucis, quo in ſigno vicit ille Magnus Imp. annumerant ſigillis ſuis dæmoniacis.

Denique certò tenendum quando effectus aliquis ſequitur D
vſu caracterum, annulorum, ſigillorum vel imaginum; quod fieri interdum contendunt [c]: id totum à dæmone fieri, qui con-

[c] *Plato. 2. de Repub. Traillianus lib. 10 c. 1. Philoſtra li. 3. vitæ Apollonij. Ioſephus libr. 8. antiq. c. 2.*

conſtitutarum à ſe nugarum credulitatẽ conatur vel de nouo mẽtibus inſerere, vel inſertã profundiùs & ſtabiliùs infigere.

Sed negotium faceſſunt Pomponat.& Caietanus. Ille, cum obijcimus, pentagonos, circulos, & alia huiuſmodi ſigna aut caracteres, dumtaxat eſſe qualitates quaſdam quantitatis: ipſam verò quantitatem non eſſe principium operatiuum: *Reſpondet,* non eſſe figuram principium operationis, ſed tamen ad operationem plurimum conferre. ſic enim deformem materiæ figuram, hominis animo triſtitiam, ſpecioſam verò eidem gaudium adferre. quod ſine ratione ab eo dicitur. quia Magici caracteres, nihil neque pulcritudinis, neque deformitatis notatu dignæ, aut idoneæ ad has paſſiones gignendum, habent. Quod cum ipſemet videret Pomponat. tandem confugit ad credulitatem ijs vtentium. Verum credulitatis non maior vis eſt, quàm imaginationis; de quâ vide dicta præcedenti capite.

Caietan. vt erat acuto ingenio & peracri, vltrò etiam communem ſententiam nonnullis laceſſit. x — x 2.2. q. 96. a.2.

Primò ſic ratiocinatur. figura licet non ſit ipſum principium operationis, eſt tamen conprincipium. ergo, vt eſt figura, habet peculiarem effectum. Antecedens probat, tum quia in artificum inſtrumentis efficit figura, vt illa ſic vel ſic operentur: tum quia ferrum latum ſuper aquas fertur, quod ſi in formam aliam contrahas demergetur. *Reſpondeo* figuram eſſe conprincipium in motu locali, & operationibus quæ per hũc motum fiunt, vt ſunt variæ diuiſiones continui per dolabram, per malleum, per aſciam, per ſerram: non vero in operationibus quæ fiunt per alterationem. neque id probant eius confirmationes. quarum etiam vltima fortaſsis falſa eſt. vix enim ferrum in tantam latitudinem queat extenuari, vt poroſum fiat, & aquis immerſabile. Sed eſto fiat. erit non ratione figurę, ſed ratione quantitatis, quæ re non differt ab ipsâ ſubſtantiâ ſecundum multos. quæro enim quâ figurâ velit eſſe ferrum, circulari, quadrâ, an pentagonâ? ſi dicat, hac vel illâ: inferam idem fore ſi alia ſit formata lamina: æquè tenui & latâ figurâ: quod

quod indicium eſt nihil operari figuram. ſi dicat qualibet in figurâ ſufficere illam extenſionem & diductionem ferri; certè fateatur neceſſe eſt à figurâ hoc non pendere. non minus enim differunt extenſio quantitatis & figura quantitati extenſæ impreſſa, quàm albedo à ſuperficie parietis dealbati.

Secundò adfert fundamentum illud tertiæ ſpeciei imaginum. quod iam exploſum eſt.

Tertiò prætendit auctoritatem D. Tho. quaſi ſanctus doctor. *d. cap.* C I V. conceſſerit, imagines haſce virtutem aliquam de cælo habere, quatenus ſunt imagines, & rem conſtituunt in ſpecie artificiali. *Reſpondeo* D. Thomam cum eo capite has ſuperſtitiones impugnet, hoc tantum ex perſonâ aduerſariorum dixiſſe, quaſi dicat; licet tibi de imaginibus id cõcederem, de caracteribus tamen hoc falſum foret.

Quartò ſubdit, videri durum & difficile eos omnes damnare, qui talibus vtuntur imaginibus. *Reſpondeo* ſtultorum eſſe numerum infinitum; ideò ſufficere quod re verâ res ſit mala & ſuperſtitioſa. Hactenus ſufficiant dicta: plura ſuppeditant, qui ex profeſſo de hac re λ.

λ *Langius d. epiſt. 34. Medina d. cap. 7. fol. 72. Ananias d. lib. 4. Cardanus lib. 16. de Variet. & lib. 18. de ſubtilita.*

QVÆSTIO II.

An numeris magica vis vlla inſit?

PAtres Orthodoxi paſſim de numerorum connexione multa philoſophantur: ijdem tamen dumtaxat in hac proportione & connexione numerali diuina quædam myſteria contemplabantur, nec vllam vim naturalem vel Magicam numeris ipſis, qua talis, tribuebant. Pythagoræi verò & Platonici, putidè ſuperſtitioſi hac in re fuerunt. Sit

Concluſio, Numerus, quâ numerus eſt, nullam neque naturalem, neque ſupernaturalem vim operandi phyſicam continet.] Hanc probat optimè Leonard. Vairus lib. 2. de faſcino cap. 11. & Catholici ceteri, ad vnum, concedunt, præſertim quotquot numerum, nihil reale eſſe à rebus numeratis diſtinctum contẽdunt. quid enim operetur, quod ipſum ſolummodò imaginarium eſt? ſed & ab illis concedenda concluſio,

qui

qui volunt eſſe aliquid reale rebus numeratis ſuperadditum. Fatentur enim, numerum eſſe quantitatem: quantitas verò per ſe non eſt operatiua, niſi fortè motus localis, de quo nunc non agitur. Denique quæcumque de figurâ diximus, eadem in numeris locum obtinent. Numerus enim eſt quantitas diſcreta, cuius quàm continuæ non poteſt eſſe maior efficacitas.

B Cur igitur (dicat aliquis) annus climactericus homini ſolet eſſe lethalis, & octimeſtris partus minimè vitalis; ſi non aliquid momenti numerus habet? Quoad partum octimeſtrem, id contingit. quia ſemē humanum multiplex eſt. quoddam perficit fœtum ſeptimo menſe, & tunc fœtus poſt ſextum menſem conatur exire: quod ſi non reperit magnam reſiſtentiam, tunc validus exit & robuſtus; ſi verò reperit, continuâ illâ menſis pugnâ debilitatur, & octauo menſe debilis atque inualidus admodum prodit in lucem. Aliud ſemen perficit fœtum nono tantum menſe, & tunc fœtus ante hunc menſem non conatur exire, ſoletque tunc adeò robuſtus eſſe, vt impedimenta cuncta contraria, vel ei non reſiſtant, vel per reſiſtentiam, quando mater vterum fert diutiùs, nō admodum debilitetur [a]. Annorum climactericorum ratio, vt & Criticorum dierum, potiſſimum pendet ab humorum & complexionis, quæ in hominibus ſunt, ratione ac periodo quadam naturali.

[a] *Vide Hippocratem lib. de Octimeſtri partu.*

Ex dictis ſequitur, ſi quos Pentaphylli herba effectus habeat, non ipſi quinario ſed ſubſtantiæ foliorum tribuendos. Superſtitioſum autem eſſe, quod vnum eius folium ephimeram, tria tertianam, quatuor quartanam ſanent: item quod heliotropij grana tria tertianę, quatuor quartanæ proſint: item alia huiuſmodi in medicinis per ligamenta ſeruari malo exemplo ſolitis. tale quoque fuerit arbitrari pilulas ſeu catapotia impari numero plus prodeſſe quàm pari, licet æquali præbeantur quantitate. Muſici numeri vi magnâ pollent, non vt numeri; ſed vt tonorum varietate, & ſoni modulamine ſuauiter animum afficientes.

C Ceterùm fraus ac dolus Magorum numerariorum ex eo quoque deprehēditur, quod Archimagus ex Proclo tradidit;

non agere ipſos de numero ſenſili & materiali, ſed de formali (vt vocant) & rationali. Etenim ratio formalis numeri nihil eſt aliud quàm illud ipſum, quo plura indiuidua, plura ſunt & ab vnitate recedunt; quod ſiue ſit pura negatio, ſiue quid poſitiuum, certè nihil ad operandum efficax indiuiduis adiungit. Nimirum nebulones ſub hac voce formalis numeri, aliquid occulunt, quod ad ipſam dæmonis ex pacto operationem pertineat. Confirmatur hæc coniectura vehementer, quia priſci hæretici, qui numeris multum tribuerunt de Magiâ ijdem cõuicti non ſemel fuerunt. De Baſilidianis id Irenæus prodidit β poſt quem ceteri γ. idem de Marco conſtat vetuſtiſſimo illo hęretico, δ & de Gnoſticis omnibus ε.

β lib. 1. c. 23.
γ Tertul. de præſcript. c. 46. Epiphan. hæreſ. 24. & alij.
δ Irenæ. lib. 1. c. 12.
ε Irenæus li. 2. c. 27.
ζ li. 15. c. 10.

Cautè igitur legenda quę de efficacia imparis numeri maiore quàm paris congerit, nec ſatis digerit, Petrus Gregorius in Syntaxi artis mirabilis ζ: qui quod eam ſententiam tribuit orthodoxis patribus D. Hieronymo, & Cypriano, magnã illis iniuriam facit. cumque loca eorum nulla citet, meritò vanitatis eâ in re arguitur; dum quod patres de imparis numeri myſterijs, (quod vnitas, & trinitas in ſacroſanctâ cernantur Trinitate) & præſtantiâ diſſerunt, hoc ille ad neſcio quam vim phyſicam cum Agrippâ Mago & hæretico, quem patribus teſtem adiungit, ne quid dicam grauiùs, inconſideratè retulit. Vide D. Hieron. apolog. pro libris contra Iouinianum ſub finem, & deprehendes meritò hæc à me dici, & ab Hieronymo, Origenem, Tertullianum, Cyprianumque citari, quibus hoc Petrus Gregor. impegit, videndum etiam ne quid vanę ſuperſtitionis inſit libro Fabij Paullini, *De Numero Septenario:* quem librum quod non legerim, nequeo certò affirmare, qualis ſit, vtilis an noxius.

QVÆSTIO III.

An verbis & incantationibus vis inſit morbos ſanandi, aut mirifica perficiendi?

VIdetur Origenes α non immunis ab hoc errore. Sanè hoc voluere medici valde ſuperſtitioſi, Q. Serenus, β & Aëtius

α lib. 1. & 5 cõtra Celſum.
β Serenus li. de re medi. Aëtius li. 8. c. 5. Octauianus in Euporiſtis. Marcel. & Trallianus paſſim.

tius,& alij.conatur Trallianus etiam Galeno aſcribere: conſentiunt Arabes ferè omnes, Cabbaliſtæ & recentiores Iudæi; Magi quoque omnes, cum Agrippâ & Paracelſo: Plinius [γ], & cum eo recentiores quidam, qui Platoni nimis addicti [δ]. Verùm hi omnes diuerſis fundamentis nituntur. Quidam impiè negant, curandum hiſce rebus dæmonum opera interueniat, nec ne (vt Paracelſus) qui proinde ſatis indicant ea naturaliter non perfici: & hoc dicere hæreticum eſt. Alij (vt quos citaui medici, & Plinius) ſolis adhærent experimentis, & quæ fieri vident, leuiter nimis illis ipſis, quæ cernunt adhiberi, medijs aſcribunt, de ijs quæ non vident nihil cogitantes. Platonici quoque Phyſiologiæ minus addicti, Magicis autem nugis nimis creduli, facilè pro naturalibus ſuperſtitioſa multa receperunt. contra hos omnes hanc ſtatuimus

γ *lib. 28. c. 2.*

δ *Picus in Poſition. Magicis, Ficin. li. de Vita ſtudioſor. Pompona. &c. ex I.C. etiā Grilland. de ſortileg. q. 8. & Pet. le Loyer. lib. 1. de ſpect. c. vlt. & lib. 4. c. 4* Niſi quis illos velit excuſare dicendo loqui de verbis vt ſunt pacto nixa: ſed hoc foret impropriè vim verbis tribuere.

B Concluſionem, Nulla vocabula vim habent naturalem vulnera vel morbos ſanandi, vel noxas alias depellendi.]

Dixi, *Nulla* (negans de quouis verborum genere) ſiue verbis prolata, ſiue ſcripto comprehenſa; ſiue ſola & incomplexa (vt vocant) ſiue complexa & in propoſitionem vel orationem aliquam verſu aut proſâ relata; ſiue ſignificatiua, ſiue nihil ſignificantia; ſiue Hebræa, ſiue alterius linguæ; ſiue dicta cum ſibilo aut afflatu, ſiue aliter quomodocunque abſente vel præſente ægro.

Dixi, *Vim naturalem.* quia Zelotypiæ illa adiuratio & lex Torath Kina, quicquid habebat efficacitatis, de ſurſum habebat; ferè ſicut hodie preces Eccleſiaſticæ, formulæ ſacramētorū & Sacramentalium, & exorciſmi, vim habent ſupernaturalem ex Dei inſtitutione vel gratioſo concurrendi modo: qua de re non eſt noſtri inſtituti nunc diſſerere. Nec enim (quod pro totâ hac materiâ notandum) nunc agimus de opere naturali, vt opponitur operi animali, vel operi libero, vel operi violento, ſed vt opponitur operi artificiali, vel etiam operi ſupernaturali. Deus ad huius vniuerſi perfectionem primò ſtatuit quendam *ordinem naturæ*, dum rebus ſingulis largitus eſt naturam ſuam atque eſſentiā peculiarem, & ſingulis dedit

קנאה
תורת
ε *Numer. 5.*

 proprias

propias huic naturæ congruẽtes operationes; quæ vocantur *operationes naturales*, quia naturę ſuppoſiti ſunt cõueniẽtes. Deinde Deus addidit alium *ordinem ſupernaturalem*, qui poteſt diuidi in duas ſpecies. prima *eſt ordo gratiæ ſeu miraculoſus*, (pro ijſdem enim hæc duo nunc ſumo) ad quem ordinẽ pertinent quædam operationes quæ vires hominũ & angelorũ omniũ exſuperant: quarum operationũ principium nõ eſt rei ſingularis natura, ſed ipſa illa Dei gratia, voluntas abſoluta, & omnipotẽtia. hæ dicuntur *operationes gratiæ*, *& ſupernaturales ſtrictè* ſumptâ voce, itẽ *operationes miraculoſæ*. Altera eſt, *ordo prodigioſus*, qui ordo reipsâ nõ excedit terminos naturalis ordinis, ſed tantum dicitur excedere ratione modi, quem vel omnes homines vel plerique ignorant, & ideo ſolemus eum quoque vocare ſupernaturalem largè accepto vocabulo, clariùs autem ac ſignificantius vocatur ordo *præternaturalis*, ad quem referuntur multæ mirificæ operationes factæ per bonos vel malos angelos motu locali, vel ſubitâ naturalium agentium applicatione. Quoniam verò in his, effectus naturæ rerum ſecundùm eſſentiam non repugnat, nec modus operandi vires angelicas exſuperat; ideò tales effectus potiùs ſunt naturales latè ſumptâ voce, quàm ſupernaturales aut miraculoſi propriè loquendo; & præternaturales, quàm contrarij naturæ aut violenti: quia tamen vulgò cenſentur ordinem naturæ ſuperare, ideò ſolent ſupernaturalibus annumerari; ſed propriè ac preſſè præternaturales, aut miri, aut prodigioſi debent vocari. Tres ergo Deus ordines ſtatuit, naturalem, miraculoſum, & prodigioſum: ſeu, ſi duos malis, naturalem & ſupernaturalem. His alium adiunxit ordinem homo, nempe *Rerum artificialium*; quando res naturales fini à ſe intẽto accõmodans, & applicans, diuerſas rebus formas indidit, quas illis natura nõ tribuiſſet, niſi induſtria humani intellectus adlaboraſſet. Nũquã tamẽ poteſt humana induſtria quicquã efficere, quod rerum naturæ repugnet: quare naturali ordini accedit iſte artificialis, non verò eũ deſtruit, & ſubſeruit potiùs quàm tranſcendit: & naturale in hac & ceteris hoc tractatu quæſtio-

nibus

nibus primo tantùm illo modo ſumimus; vt tres illos alios ordines excludamus; artificialem, prodigioſum, & miraculoſum.

Notandum præterea, naturalem effectum à naturâ non produci, niſi motu vel mutatione. ſanitas autem mutatione fiat neceſſe eſt. mutatio non contingit ſine qualitatum actiuarum virtute. actiuæ qualitates ad operandum exigunt ſubiectũ aptum & idoneè ad agendum præparatum.

Ex hoc fundamento contra cunctas aduerſariorum machinas validè conſurgit concluſio, quæ fuit omnium Patrum; excepto fortaſſis Origene; D. Thomæ, Gerſonis, & Theologorum cunctorum (quod ſciam): Vlpiani etiam ⟨ I. C. negantis incantationes medicinis annumerandas. fuit medicorum ʁ & philoſophorum ſaniorum ϑ.

Vt auctoritate, ſic & ratione præualemus. Sic enim ratiocinamur. Verba nullam vim neque artificialem, neque naturalem, neque ſupernaturalem habent ad huiuſmodi effectus. de vi artificiali, nemo vnquam vel ſuſpicatus fuit. Supernaturalis ſi foret, gratiæ aut miraculi foret. hoc autem dici nequit. quia Deus nihil tale promiſit, nec Eccleſiæ reuelauit, quale Magi iactant: nec iuuat Deus Magicas incantationes: nec in Beelzebub ſic operatur, ne gloriam illi ſuam eâ menſurâ communicet, quâ ſolet Angelis & Beatis. Vnde apparet quàm incautè nuperus ille Homeri interpres Spõdanus ı, ſoleat repetere illud axioma; Dei bonitatis eſſe ad eiuſque gloriam pertinere, tam admirandas effectiones creaturæ nempe dæmoni, conceſſiſſe. Sed Caluinianus erat, cum illa inuenis ſcriberet, maturior ætate, cum reſipuit, & ad Catholicos redijt, nunquam hoc effutijſſet. Si ſupernaturalis iſta vis non eſt, reſtat vt ſit prodigioſa, vel naturalis. Si prodigioſa; non fit miniſterio bonorum angelorum. quia (vt poſtea docebo) hi ſe non immiſcent Magicis operationibus. ergo miniſterio malorum angelorum. quod negant aduerſarij quidam, ſed vim argumenti nequeunt euadere, fatentur alij, & ideò coguntur etiam fateri vim verbis nullam ineſſe.

⟨ l. 1 in prin. D. de extraord. cognit.

ʁ Hippocra. lib. de ſacro morbo. Galeni lib. 6. & 10. ſimplic. medica. Fernelij de abdit. rer. cauſis. li. 2. c. de curat. ſup. nat. Benuenij. li de abdit. morb. cauſ. 10. Lãgij epiſt. 33. Frã. Valeſij de ſacra Philoſop. c 3. Augerij Ferrer. lib. 2. method. c 11. Schalig. li. 16. de ſubtilit. c. 349.

ϑ Theophra. li. 9. de Hiſt. plantar. Plutarchi in vita Periclis, Rab. Maymon lib. 1. perplexor. c. 72 Leonar. Vairi li. 2. de Faſcino, c. 11. Ant. Miran. li. 26. de ſing. certam. Greuini lib. 1. de venenis.

ı In Odyſſ. agens de Lycantbropis.

 Deni-

Denique nullam verba hæc vim habent naturalem. quia verba, ſi ſcripta; ſunt quid mortuũ, & omnis energiæ expers; quæ ſi quam vim habent, ab atramenti vel chartę cui inſcripta ſunt temperamento vim illam accipiant oportet, & proindè ſuâ propriâque vi non operantur. Ore verò prolata verba, vim tantum habent contactu aërem feriendi, vt & animalium reliquorumque inanimorum ſoni. Sed ſonus tactum non magis valet immutare, quàm color auditum, vel dulcedo viſum, quia non ſunt ſenſuum iſtorum obiecta. Quare cùm ad ſanationem corporis neceſſe ſit, ſenſum tactus immutari; fateantur oportet, ſanationi morborum ſolam verborum prolationem vel ſcriptionem nihil conferre.

Reſpondet Pomponatius, verbis primò & per ſe duntaxat auditum immutari; affectionibus deinde animi immutatis per accidens tactum quoque. Sicut videmus (ait) fieri ab oratoribus facultate Rhetoricæ, & à peritis muſicis vi harmoniæ.] Sed contra; Oratores non verbis nudis, verum pondere ſententiarum & rationum momentis perſuadent: ſi nuda tantum, barbaráque & nihil ſignificantia, vel parum apta permouendis animis, aut væſana & ridicula, vt ſunt incantatorum verba, proponerent; nunquam animos concitarent. In muſicis, ipſa concentus ſuauitas & harmonica modulatio diſtrahit animum à doloris cogitatione, & ad lætitiam prouocans lenit & contemperat humores. cui quid ſimile in horrificis ac ſtridulis ſibilis atque ſuſurris magorum?

Vidit etiam Pomponatius hîc ſe operam luſiſſe, quare ad ſacram confugit anchoram; hæc contingere propter fidem vehementem incantatoris & incantati. Hæc dicens cauſam præuaricaris (Pomponati) & vim verbis omnem detrahis; ſi totum illud credulitas operatur, quam tu fidem nuncupas. quæro qualis iſta fides? non dices opinor ſupernaturalem? ſic enim vocare ſuperſtitionem atque perfidiam, prorſus impium & perfidum. dices ergo naturalem, ſiue humanam. euge, habes tuæ cauſæ fauentem Fererium, [κ] qui fiduciam hanc etiam ab adſtantibus exigit. ridiculè. quaſi poſſit imaginatio, vel adſtantium,

κ *loco citat.*

tium,

tium,vel ipſius incantatoris,quicquam operari in ægroti imaginationem,corpus,vel animam λ. Ipſius ægri credulitas confidentis ſe iuuari poſſe ab eâ re, quæ nullam iuuandi vim habet naturalem,tam vehemens eſſe poſſet; vt humorum inducat alterationem, vnde ſanitas ſubſequeretur, vt benè Galecanus, ſi tamen ipſe auctor libri de Incantationibus: ſed eo caſu ſanitas verbis dumtaxat aſcribenda vt occaſioni cuidam, non vt cauſſæ. λ *Refutatũ id. ſ. c.prox.*

Simili modo ſinceræ & rectæ philoſophiæ repugnant, ſententia Origenis, nomina in vnâ linguâ producere effectus, quos nequeant in aliam tranſlata; & ſententia Pici, barbara & nihil ſignificantia nomina plus habere efficacitatis: ea quoque quæ Gregorius Toloſanus μ tradidit; cùm de Hiſtrionibus, oratoribus & poëtis dicta,ad excantatores accommodat,quod eorum verba tum demum rata ſint & efficacia,cum animo intento & obfirmato ea proferunt. non enim iſti perſuadendo & affectiones concitando operantur,vt illi. μ *li. 19. Syntax. c. 8.*

D Videte nunc friuola & impia Magices patrocinia, & quibus ſuperædificat,vana fundamenta; quæ Cabbaliſticæ tamen inſaniæ mirificè placuerunt. Aſſerunt primò litteris & ſyllabis quandam eſſe cum cæleſtibus corporibus & mentibus ſympathiæ connexionem: quod tamen non probant vllâ ratione,ac ne traditione quidem: nec poſſet probari, niſi illorũ teſtimonio,quibus id à dæmonibus foret reuelatum. dæmones autem ſunt mendaciſſimi,numquam ſpontè verum dicturi,nec à magis vt verum promant compelli poſſunt. id nunc ſuppono inferiùs probaturus.

Secundò dicunt verba illa maioris naturâ ſuâ efficaciæ eſſe,quæ ſunt orta à linguâ digniore, & à ſanctiore dignitate inſtituta,& quæ res ſanctiores ſignificant: qua in re mirè nugatus deprehenditur Laur. ν Ananias. Hoc diabolus cõmentus, vt ſanctiſſimis quibuſq; rebus faciliùs & libentiùs myſtas ſuos faciat abuti. Sed refellitur,quia nec rei ſanctæ ſignificatio,nec linguæ dignitas,nec probitas hominis inſtituentis,vllam qualitatem phyſicam operatiuam poſſunt vocabulis imprimere. ν *li. 3. de natur. dæmon. fol. 99.*

Deus

Deus etiam formulis Magorum nihil gratiæ vel virtutis promiſit, nec elargitur. quomodo ſit Deus ſibi contrarius? quomodo approbet artes, quas ipſe vetuit? denique his aſſerere contraria, blaſphemum & erroneum eſſe Pariſienſis facultas Theologica iampridem difiniuit *artic. 9.& 10. de Magia*.

Tertiò ſomniāt, nomina propria radios quoſdam eſſe rerū quas ſignificant, & in ipſis nominibus, quaſi vitam quandam latere. Quid dignum Anticyris, ſi non iſtud? Quicquid enim Platonici dicant, nomina ſunt hominum arbitratu indita. Nomina quoque nec ſunt ſubſtantię corporeæ aut ſpirituales, nec ſunt accidentia inhærentia ſubiecto; quare vitam in ſe habere non poſſunt. adueniunt quoque ſeu induntur rebus, quas ſignificant atque denominant, extrinſecus planè: quare nec emanantes à rebus radij dicendi. Multa quoque ſunt nomina nihil ſignificantia; multa quid aliud à rei natura ſignificantia. quin & ipſa illa, quæ naturam rei ſignificant (qualia putantur quæ creaturis Adamus impoſuit [o]) hæc nullum potuerunt à naturis rerum influxum recipere: quia res corporeæ naturaliter nihil efficere poſſunt in id quod corporis expers eſt, vt ſunt nomina.

[o] *Gen. 2. v. 20*

Obijciunt nobis, Deum ipſum rebus nomina indidiſſe. E probant, quia ſcriptū ſit, *Omnibus ijs nomina vocat* [π]; & alibi [ρ]; » *gaudete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cælis. Reſpondeo* Deum » quidē noſſe cunctarum rerum, ſingulorum etiam angelorum, & ſtellarum (de quibus eo loco agit propheta) naturas proprias, & ſic ea cum lubet proprijs nominibus, hoc eſt conuenientibus earum naturæ, vocare poſſe: ſed ea nomina mortalibus incognita ſunt, nec magis reuelata. deinde præſens poſitum pro futuro, *vocabit*, vt patet ex Hebræo vocabulo, quod futuri eſt temporis. Prior ergo locus nihil iuuat hos argutatores: multo minus poſterior. nihil enim aliud eſt nomina diſcipulorum in cælo ſcripta eſſe, quàm eſſe in amicorum Dei relata album, quod alibi dicitur *inſcripta eſſe libro vitæ*; quod ſiue accipias ſecundùm æternam Dei prædeſtinationem, quæ mutari nequit, ſiue ſecundum præſentem iuſtitiam, quæ mutationi

[π] *Pſal 146. ver. 4.*
[ρ] *Luc. 10. v. 19.*

tationi obnoxià, certè id homines impij parum reuerenter ad inditítia nomina, quibus ab hominibus diſcipuli compellabantur, audent transferre. quid magnopere gaudendum illis, ob communem ſibi nominationem cum ceteris hominibus, brutis etiam & vrticis: quorum nomen non minus Deo notum erat, qui nouit omnia.

Hinc tamen illi inferunt voces ſignificatiuas primariò per influxum cæleſtem ſignificare; ſecundariò tantum per hominum impoſitionem: & quia in ſignificatiuis nominibus vtrũque concurrit, in non ſignificatiuis alterum tantum, ideò plus virium habere nomina ſignificatiua. Quod imprimis alij pernegant, qui non ſignificatiuis amplius deferunt. Equidem lubet ab his omnibus quærere: num neceſſe non ſit quemlibet influxum cæleſtium orbium per traduces qualitates in ſubiectum tam remotum influere ipſis influentijs recipiendis aptum & accommodatum? deinde, num res incorporeæ, vt ſunt nomina, ſint ſubiectum idoneum recipiendis qualitatibus corporeis? quorum vt prius nequit negari, ita poſterius nequit affirmari. Nihil ergo tribuit energiæ primus ille influxus cæleſtis. Impoſitio quoque humana cum ſit nuda & merè arbitraria denominatio, quid queat influere; nec Argus videat, quem ferunt fuiſſe oculatiſſimum.

F Quartum delirium eſt, vim complexorum verborum, (propoſitionum ſcilicet & orationum) efficaciorem eſſe. Primò quia veritas (inquit archimagus) in ipsâ propoſitione contenta hîc accedit: cuius veritatis vis maxima eſt, quando formula ſeu carmen virtutis ac operationis aſtri ſeu numinis quod comprecantur continet commemorationem. O Satan, Satan! tibi quàm perpetuò ſimilis es! pergis hoc telo diuinos honores conſequi. Nonne ſatis hoc indicant, quæ myſtes ille tuus, exempla petit ex Hymnis Orphei & Apuleij ſcriptis idololatriæ plena: tum auctoritates illæ poëtarum refertæ vanitatis: tum quia ſenſum ac intellectum carminis aſtris aſcribit: tum quià per hoc numen intelligit cacodæmones; quos aſtris & ſingularum rerum ſpeciebus Magica diſtribuit.

buit. Conatur etiam probare, quia qui integram orationis texturam promit,magis animo dictis intendit,quam qui verbum vnum atque alterum : quare vis quoque vehementior imaginationis concurrit,& ſpiritus copioſior in rem incantatam tranſit. Quæ vana ſunt, nec empſitanda titiuillitio. Nec enim imaginatio extra imaginantem in res ſeiunctas vim habet vllam; nec ſpiritus vllus à loquente prodit,qui rem incantatam contingit, præter afflatum. afflatus autem facultas ad ſanitatem nulla eſt; ad morbum & noxam per contagium aliqua,vt docuimus.

Ex his manifeſtum fit falſa quoque eſſe quæ ex tam bellis G
axiomatibus inferunt corollaria. primò quod aſſerunt oportere,vt ſic ſanantes afflent ægro,& ei vocabula quaſi inhalent. 2. quamlibet huiuſmodi incantationem præter ordinem ſolitum & retrogradè prolatam aut ſcriptam inſolitos effectus gignere. 3.debere ea quæ Magus vult impetrare inſcribi rei, quam,vt inſtrumentum,adhibet. exempli gratiâ,ſi tabellâ, vel pergameno vel herbæ folijs vtatur, debere inſcribere folio, membranæ vel tabellæ,ad quem id effectum faciat. cur cedo? an quod verba non ſatis efficacia per ſe prolata? an quod alioqui dæmon ſurdus,vt ea non audiat; vel quòd ſcripta quàm audita melius intelligit? an quòd ad memoriæ lapſum fulciendum opus hac induſtriâ? nihil horum in cauſâ, ſed vafer ille vanarum obſeruationum multiplicatione, velut varijs retium plagulis, ſic pluribus peccatis miſeros amat illaqueare. Legi exempla quæ Leonar. Vairus collegit,σ ſed in ijs omnibus pactum cum dæmone intercedens cauſa fuit effectionum.

σ li.1.de Faſcino,c.5.

QVÆSTIO IIII.

De amuletis & periaptis.

NOta Romanorum gentilium conſuetudo, qui ſoliti pue- A
rulis de collo res turpiculas ſuſpendere, *Preſiſcini*, vt dicebant,ne faſcinarentur (vnde & *Faſcini* nomen inter obſcæna relatũ) alia quoque amuleta ſuccini aut alterius materiæ contra morbos geſtitabant: quemadmodum & Græcis ſua fuere

περίαπτα,

περίαπτα, περιάμματα, ἀποτρόπαια, malorum, vt putabant, auerruncatoria. Sic etiam prodeſſe ſibi putabant Iudæi ſua phylacteria, ſeque per illa cuſtodiri ac præſeruari à malis, perperam accipientes diuinum præceptum α. Eundem errorem Catholicis, non hæreticus tantum Wierus; ſed & qui Catholicus videtur ex ſcriptis, Remigius Lotharingus, β impingit; hinc omnium periaptorum vſum temerè condemnantes ex Patribus non ſatis intellectis.

α Exo.13.v.16. Deut 6.v.8. Matth.23.v.5.

β lib. 3. dæmonolat. c.3.

B Dico primò, Amuleta huiuſmodi quæ collo dependent vim nullam obtinent naturalem ratione verborum, characterum, vel figuræ, vel conſtellationis: ſed dumtaxat ratione materię ſi qua huic antipathiæ vel Sympathię vis naturalis inſit.] Hæc concluſio eſt Catholicorum omnium, & etiam gentiliũ, quos præcedenti q. citauimus. probatur. quia phyſicæ ligaturæ facultas neceſſe eſt, vt à naturâ rei ipſius dependeat, quæ non competit niſi ratione materiæ ſeu ſubiecti. Quare ſi quis effectus producatur, cuius cauſa nequit eſſe vis naturalis ſubiecti, effectus ille prodigioſus erit & amuletum ſuperſtitioſum, qualia multa congeſſit Coſta Ben Lucas Iudæus Luſitanus γ. Huc referendum, ſi figuram attendunt, quod Hiſpanicis pueris ex Gágate ad collum deligant, manu in deriſum inſerto intra digitos primores pollice conformatâ. *Higam* vocant.

γ lib. de ligaturis.

Dico ſecundò, Quando in ipſis verbis, modo ſcriptionis, crucium numero, figurâ vel ſimilibus ſpes non ponitur; pium & ſanctum eſt reuerentiæ causâ Sanctorum reliquias, cæreas agni Dei effigies, Euangelium S. Ioannis, Pſalmum Dauidis, & ſimilia ſacræ ſcripturæ teſtimonia ſecum geſtare collo appenſa: ſed effectus qui inde oritur erit ſupernaturalis, Dei beneficentiæ adſcribendus. Alijs autem ligaturis vti, quas vel vſus Eccleſiæ Cathol. vel proborum medicorum ars nõ commendat, omnino eſt prohibitum.]

Concluſionis prior pars probatur, Eccleſiæ Cathol. inueterato & ſalutari more, nec nõ ſententiâ D. Thomæ, Maldon. δ Nauarr. Silueſtri & alior. ratio eſt, quia ſanctorum reliquias ita ſemper maiores noſtri ſunt venerati: Agni illi ad hoc à ſolo

δ Tho. 2.2. q. 96. art 4. Maldon. in 1. cap. Ioan.

Pont. Maximo quotannis benedicuntur: ſacrę ſcripturæ teſtimonia vt licet ore proferre, licet etiam deſcripta collo deferre, & narrat Leontius Epiſcopus ſanctum Simeonem Salem mulieri magæ amuletum in tabellâ conſcripſiſſe, quo geſtato illa non potuit amplius diuinare, nec magica amuleta facere. (*Sur. 1, Iul.*) nec vllus ſanctorum patrum hoc vnquam improbauit. Nam D. Baſilius ε damnat περιάμματα characteribus (*nempe magicis*) inſignita. Incertus auctor in Matth. qui exſtat inter Chryſoſtomi opera ζ, inuehitur in duo nequã genera hominum: primum, qui ex huiuſmodi ad collum ſuſpenſis ipſi ſanctiores volebant videri, vt Phariſæi olim: ſecundum, qui ex eadem ſuperbiâ, quæ ad collum alij ſuſpenderent, ipſi de capillis vel veſtimentis ſuis largiebantur. Ipſe D. Chryſoſtomus η mulierculas illas reprehendit, vel quòd non rectâ ſed Phariſaicâ id intentione facerent; vel quòd per opinionis errorem non à Dei gratiâ miraculoſum auxilium, ſed ab ipsâ materiâ vel formâ ſcripturæ id præſtolarentur. vt faciunt hodiè, qui dicunt debere eſſe ſcriptum Euangelium in membranâ virgineâ, litteris vel lineis miniatis & cetera. Sanè Chyſoſtomus eadem id mente reprehendit, quâ D. Hieronymus, θ qui ſatis indicat phariſaicam illam ſuperſtitionem præſidium ab ipſis pictatiolis, non deſuper à Cuſtode Iſraël, Deo Sabaoth, exſpectantem ſe reprehendere: item quòd quæ extrinſecus gerebant, eorum cultum & obſeruantiam intrinſecam, quæ præcipua, negligebant. Denique in vitâ S. Antonini infeſtationẽ quandã dęmonũ, cũ preces quaſdã mẽbranulę inſcripſiſſet, & in cubiculo ante Deiparæ Virginis imaginẽ affigi iuſsiſſet, legimus diſpuliſſe. (*Surius to 3. Fol. 43.*)

ε *hom. in Pſ. 45.*
ζ *homil. 43. in Matth.*
η *in Matth. hom. 73.*
θ *in d. ca. 23. Matth.*

Poſterior pars cõcluſionis probatur, canonibus qui anathema fulminãt in eos qui philacterijs (hoc eſt cõſeruatorijs) vtũtur; & ſi clerici ea faciant, iubẽt eos Eccleſijs eijci. *Can. 1. & 4. 26. q. 5.* qui canones quomodo ſint intellIgẽdi, & de quo genere philacteriorũ loquãtur, petendũ ex alio canone, *nẽpe vlt. eiuſdẽ queſtionis*, vbi inter cetera in hunc modum ſcribit B. Iſidorus: ad hęc pertinent ligaturę exſecrabilium remediorum, quę ars non C

» noncommẽdat medicorũ,ſeu in præcantationibus, ſeu in ca-
» racteribus ſuſpendendis atq; ligandis: in quibus omnibus ars
» dęmonũ eſt,ex quadã peſtiferã ſocietate hominũ & angelorũ
» malorũ exortã.] Confirmat D. Auguſt. ι his verbis: Fingunt ι *tract 7. in Ioan.*
ſpiritus maligni vmbras quaſdam honoris ſibimet ipſis, vt ſic
» decipiant eos, qui ſequuntur Chriſtum. Vſqueadeò fratres
» mei, vt illi ipſi qui ſeducunt per ligaturas, per præcantationes,
» per machinamenta inimici; miſceant præcãtationibus ſuis no-
» mẽ Chriſti. qui iam nõ poſſunt ſeducere Chriſtianos, vt dent
» venenum addant melli, aliquantũ.] tales ſunt nefarię illæ for-
mulę precũ, quas contra vulnera & pericula ignis, aquę & alia,
quidã per mendacium adſcribunt B. Leoni & alijs ſanctis, &
(proh dolor) multi hodie geſtitant; quibus Diabolus ſemper
tandẽ imponit, & quando ſunt in ſtatu peſſimo lethalis culpę,
ſinit eos occidi, & deſerit quos antè aliquoties defenderat.
Poſſem nominare mihi probè notum, cui id accidit. Norunt
Frãci, cũ ſuperioribus annis, cũ Barone Danou, hæreticorum
Germanorũ examina in Franciã irrupiſſent, & à Duce Guiſio
ſtrẽnuè debellata fuiſſent; huiuſmodi ſchediaſmata collo cæ-
ſorũ ferè omniũ appẽſa, fuiſſe reperta ab ijs qui cadauera ſpo-
liarũt. Hoc genus ſuperſtitionis ſubſannat Lucianus κ, & An- κ *in Dialog. Philoſ.*
D toninum Caracallam ſupplicijs compeſcere conſtituiſſe te-
ſtatur Spartianus. Et Tatianns Aſſyrius λ hæc omnia refert
ad dæmonum dolos, & pacta per Magos cum illis inita. Huc λ *Orat. contra gent.*
etiã refero quod de vrſarijs ſic refert Balſamon Cõmen. Syn.
» 6. in Trullo; Vrſas trahere dicuntur ij, qui arctotrophi appellã-
» tur; qui quidem in capite & totius animalis corpore tincturas
» appendentes, & pilos ex ipſo tondentes eos vnà cũ tincturis
» dant perinde ac remedia & amuleta, tanquã cõtra morbos &
» faſcinãtes oculos cõferre poſsint.] Huc pertinent etiã omnia
ſcripta, vel orationes omnes, quibus immiſcentur nomina ig-
nota angelorũ. hoc eſt alia præter, Michael, Gabriel, Raphael.
hoc mirũ fortaſsis alicui videbitur; quia Trithemius, & Rabb.
alia quoq; nomina cõfingunt eorũ, quos dicũt eſſe motores
orbiũ cæleſtiũ, itẽ fata decernere, & fatales caſus adminiſtrare,

& mirifica quædã homines ab his diſcere; & ſimiles impietates
quibus ille liber ארבעהאל ſcatet. Sed nitor auctoritate & ſan-
ctione concilij Romani, quod fuit congregatũ Romæ ſub Za-
chariâ Pontifice, ad dãnandos errores Aldeberti & Clementis
hæreticorum Germaniam turbantium; vbi inter cetera, lecta
vna oratio Aldeberti, in quâ continebantur hæc verba; ſuppli-
co vos Angelus Vriel, Angelus Raguel, Angelus Tubuel, An- »
gelus Michaël, Angelus Adimis, Angelus Tubuas, Angelus »
Sabaoth, Angelus Simihel. Quibus lectis, Zacharias Papa, in- »
terrogauit Epiſcopos, ſententiam de his ſuam proferrent: illi
damnandũ Aldebertum pronunciarunt, vt hæreticum. cauſa
verò ſubditur & ipſum Decretũ concilij his verbis; octo enim
nomina Angelorum quæ in ſuâ oratione Aldebertus inuoca- »
uit, non Angelorum, præter Michaëlis, ſed magis dæmonum »
nomina ſunt, quos ad præſtandum ſibi auxilium inuocauit. »
Nos autem, vt à veſtro ſancto Apoſtolatu edocemur, & diui- »
na tradit auctoritas, non plus quàm trium Angelorum nomi- »
na agnoſcimus, id eſt Michael, Gabriel, Raphaël. Zacharias Pa- »
pa dixit, optimè prouiſum eſt à veſtrâ ſanctitate, vt conſcripta »
illius omnia igne concrementur: ſed oportunum eſt, vt ad re- »
probationem eius in ſcrinio noſtro conſeruentur ad perpe- »
tuam confuſionem. Nunc verò, quia omnia peracta ſunt, de »
vtrorumque ſententiâ, quorum ſuperiùs mentio facta eſt, »
nunc pertractatũ eſt. Vniuerſum concilium dixit: Aldeber- »
tus, cuius nobis actus & nefaria commenta lecta ſunt, & qui ſe »
Apoſtolum cenſuit nominari, & qui capillos & vngulas ſuas »
populis pro ſanctitate tribuit, quique ſub obtentu angelorum »
dæmones in ſuum auxilium inuocat: ſit ab omni officio ſacer- »
dotali alienus &c.] *μ* Igitur ex concilij huius ſententiâ dico, »
damnanda eſſe cuncta periammata, orationes, letanias & ſimi- »
lia, vbi alia nomina leguntur, quam trium, quos ſacra ſcriptura
nominat, Angelorum. Nominatur quidem Vriel. *4. Ezdr. 4. v. 1.* Sed liber ille Canonicus non eſt, nec magnæ auctoritatis:
cetera nomina nonnihil ſunt deprauata ex ijs, quæ in Necro-
manticorum libris habentur

μ vide apud Sur. tomo 3. menſ. Iunio in vita S. Bonifacij, fol. 494.

CAP.

CAP. V.

Ars aurifactoria, quam Alchimiam nuncupant, ad quam magiæ ſpeciem ſit referenda?

NOn poteſt ſufficienter huic quæſtioni reſponderi, niſi prius conſtet, quò ſe vſque vires eius extendant. quare quatuor ſunt diſcutienda. primò an ars iſta finem ſuum conſequatur? ſecundò habenda ne in numero artium liberalium? tertiò ad quam Magiæ ſpeciem pertineat? quartò licita ſit, an illicita?

QVÆSTIO I.

An aurum hac arte verum conficiatur?

DVo quæſtio hæc complectitur; quid naturæ ope fieri queat & quid fieri ſoleat? quorum non eadem ratio eſt. prius quam decidamus quæſtionem, quædam de nomine & origine ſunt præmittenda.

SECTIO I.

Quid ſit Alchymia & quando inuenta?

A NOmen Arabicum eſſe volunt, viri docti; & id indicare nomini præfixum *Al*, vt in *Almanach*, & *Almageſtum*, & ſimilibus. α Mixobarbarum ergo vocabulum fuerit, ex Arabico *Al*, & Græco, χύω ſeu χύνω, quod idem ac *fundo*. alij Græcam planè vocem cenſent, ex quibus eſt Ioannes Chryſipp. Fanianus, qui deducit, παρὰ τὴν χυμείαν καὶ ἅλα à ſale & fuſione β. Sed huic Græci ſcriptores repugnant, qui plerumque ſcribũt χημείαν; γ non χυμείαν. Sed quid χημεία ſignificat? quidam ex Plutarcho δ tradunt Ægyptum ſacrâ linguâ à ſacerdotibus vocari *Chemiam*: & inde ſuſpicantur, vocari *Chemiam*, quaſi Ægyptiam: videlicet quia primi mortalium Ægyptij illam à Mizraimo Chami filio acceperint, ab Ægyptijs Arabes didicerint, & articulum illum ſuum *Al*, addiderint; ab Arabibus, Europæi acceperint & nomen & artem, vt & reliquam ferè medicinam & philoſophiam Græcanicam. Nimis iſti benigni ſunt in Arabes. Nomen enim notum Romanis fuit, antequam

α *N. cōmēt. in Manil.*

β *Dialogo de Chryſopeiâ.*

γ *Cedrenus in Annal. Suyd. mox citand.*

δ *li. de Oſir. & Iſid.*

quam vlli noti philoſophi vel docti inter Arabes, & quo Arabia tempore adhuc Chriſtiana. Inuenias illud apud Iulium Firmicum Latinum ε ſcriptorem, qui tempore vixit Conſtantini Magni. Apud Ægyptios quidem hæc ars in vſu etiam Diocletiani tempore videtur fuiſſe, ſi Suidæ credimus ζ. & ab ijs fortè Romani acceperunt. Verum illud de *Chemia* merum eſt commentum: Ægyptus enim non *Chemia*, ſed *Chammia* dicta à Chamo, ſic enim in Pſalmis legimus; *In tabernaculis Cham*, h. Ægyptiorum: & poſtea θ; *terra Cham*, vocatur ipſa Ægyptus. hoc ergo nomen Sacerdotes, vt teſtimoniũ antiquitatis ſuę aſſeruarunt, vulgo *Miſraim* dicebatur Ægyptus: vnde & hodiè adhuc Turcæ & Arabes vocant, *Maſra*. Quare ſi Arabes voluiſſent ab Ægypto hanc artem denominare; & addere ſuum illud; *Al*, vocaſſent *Almaſram*. Quid ergo? ſuſpicor vt multa alia Arabum vocabula eſſe Hebræum iſtud, & quidem ſolidè; nec aliud ſignificare quam artem fuſoriam ſiue liquatoriam. Etenim Hebræis; *Alichim*, ι ſignificat itinera ſiue fluxus. ab *Alich*, quod ſignificat facere ambulare ſeu fluere κ. Vnde ars liquans ſeu fundens metalla, abiectâ litterula, ab *Alichim*, fit *Alchimia*, facillimâ formatione. Quid enim aliud eſt Alchimia, quam pirotechnia ſiue igniaria ars, reſolutoria, & purificatoria metallorum? quæ vt *Chymiæ* ſpecies quædam eſt: ſic etiam aurifactoria, ſiue Chryſopæïa, ſpecies quædam eſt Alchimiæ, quæ in extrahendo ſiue ſeparando, & in cõgregando ſiue coagulaudo ex alijs metallis auro tota occupatur: vnde nõ malè *Spagiricam* vocant nõnulli, παρὰ τὸ σπᾶν καὶ ἀγείρειν, à ſegregando & congregando. Ad hanc quidam retulit illum Manilij verſum λ.

Materiamque manu certâ duplicarier arte: ”

& quia de Alchimicis dictum per errorem putauit; ideo (quæ eſt Critica audacia) contra veterum codicum fidem, eum tollendum, vt ſpurium, iudicauit. vtrumque malè. nam & Manilij verſiculus eſt, & non de Chryſopæïs, ſed de bractearijs accipiendus eſt, qui malleando aurum in bracteas ſeu foliola tenuiſsima diducunt & dilatant, & ſic ſuperficiem adeò dilatatam

ε lib. 3 in Lunæ decretis.
ζ in Dioclet.
η Pſal 78. v. 57.
θ Pſal. 105. v. 23.
הליחים
ι Iob. 29. v. 6.
חלק
κ Iob 24. v. 10.
λ li. 4. aſtronom.

B

tatam quaſi duplicãt. Alchimici certè non tam duplicant manu quam igne.

C Non ſtatui de tota Chymicâ agere; quàm ego artem, quâ medicinæ adminiculatur, ſanè laudo, & veneror: vt phyſiologiæ fœtum præſtantiſſimum: inuentricem auri potabilis, rei non minùs vtilis ad ſanandum, quàm ad alendum, ac quoad fieri poteſt, vitam prorogandam: ſpiritus enim ſubtiliſſimos ex metallis, gemmis, plantiſque educens; quo ſubtiliora, hoc puriora; & quo puriora, hoc efficaciora remedia præbet: metalla depurat, ſegregat, perficit: lapides conflat, aquam elicit, ignem vegetat: & in igne vegetato, ac quaſi perennato, ſpecimen edit artis & efficacitatis ſuæ in humanâ vitâ propagandâ. Mihi quidem dubium non eſt liquorem illum Olibij Maximi, cuius beneficio lucerna multis ſæculis conſeruata fuit ardens, Chymicũ fuiſſe: de quo Bernardus Scardeonus μ, ſcribit Patauij ante aliquot annos, vrnam fictilẽ effoſſam his inſcriptã verſibus. μ *in Hiſtor. Patauinâ.*

» PLOTONI *ſacrum munus ne attingite fures,*
» *Ignotum eſt vobis hoc quod in orbe latet.*
» *Namque elementa graui clauſit digeſta labore*
» *Vaſe ſub hoc modico Maximus Olibius.*
» *Adſit fæcundo cuſtos ſibi copia cornu,*
» *Ne precium tanti depereat laticis.*]

Plutoni Deo diuitiarum dedicauit hoc ſuæ artis ſpecimen homo gentilis, diuitias illi acceptas ferens. Intra maiorem illam vrnam minor alia reperta; in hac, duæ ampullæ adfabrè laboratæ, argentea vna, aurea altera: puriſſimo quodam ambæ liquore plenæ, quo lucerna multis iam ſæculis ardens conſeruata cenſebatur.

De ſolâ Chryſopœija ſtatui dicere; quæ vel ex adſperſis pauculi pulueris aurei ramentis, aurum multiplicat; vel ex non auro verum aurum producit: nam quæ ex auro liquato tantumdem vel minus auri producit ſed purgatius, ea nomen au-
D rifactoriæ non meretur. Chryſopœiæ igitur originem quidam nobis valde faciunt antiquam, qui præclaro Adami titulo libellum quendam inſignem obtrudunt: vt & alij Moy-

ſis,& Mariæ Sororis eius,& Solomonis,& Hermetis Triſmegiſti,& Ariſtotelis,& Pythagoræorum quorumdam libros vēditant: hæc enim omnia pro impoſturis habenda duxerim, & ocioſorum hominum ſomnijs. Quid? an quia ab Adamo prima ſcientiarum principia, idcirco & de hac ille arte ſcipſit, quem de nullâ conſtat ſcripſiſſe? An quia Moſes in omni Ægyptiorum Sapientiâ excellens: idcirco & ipſe & ſoror eius (miror Aaronem non additum,& Beſeleel) animum ad alchymiam excolendam adiecere? An quia Cabbaliſtæ nugantur Chamum in arcâ Noacho patri ſuo libros de Magiâ naturali furatum, quos Miſraimo filio ſuo donauerit; idcirco inter illos etiam Chymici libri fuere? Sed Chamum ſcimus non philoſophiæ naturalis, verum Magię Dęmoniacę fuiſſe
v s lib.1.c.3. propagatorem. v Hermetis Triſmegiſti non pauci ſuperſunt libri; quis quęſo vel color tenuis in illis huius artis? eruent opinor, qui Phaetontæo auſu eò detorſerunt, quæ de Turri Babel,& quæ de terrâ promiſſionis, SS. commemorauit: & quæ Salomon in Eccleſiaſte de meretrice, mores eius depingens, Spiritu ſancto afflatus ſcripſit, illi ad Chymices myſteria deflexerunt: qui auſi diuitias, quas œconomicæ prudentiæ, & nauigationi in Ophir disertè acceptas refert Regum Hiſtoria, illi Salomonis alchimię adiudicarunt. In quos (vt mitiſſimè agam) nihil dicam aliud, quàm quod fatuis ſolemus, ſanam mentem ijs optandam. Minore longè periculo peccāt, Aimar. Ranconetus & Cardanus, qui Sibyllę vaticinium illud;

ἐννέα γράμματ᾽ ἔχω. τετρασύλλαβός εἰμι. νόει με. &c

ad *Arſenicum*, admirandi lapidis materiam tranſtulerunt; quaſi quattuor ſyllabarum & nouem litterarum vox alia nulla foret. Item qui Pandorę poculum hoc eſſe contendunt, ab Heſiodo notatum: ſed hi plures Epimetheos, ſolâ ſpe reliquâ, quam Prometheos, ex hoc grege fateantur oportet. Nec minùs illi ſuaues; qui Siſyphium ſaxum extollunt,& propter hu-
Siſyph. quaſi ius lapidis inuentionem meruiſſe nomen, quaſi diuina ſapien-
σεόσοφος tis autumant: propter promiſcuam in vulgus beneficii communicationem, ad inferos detruſum ſemper reuolubilis ſaxi ſub-

ſubuectione damnatum. homines præparcè auari. Liberaliores alij, cum Suydâ Colchis auratam pellem auertunt. illud enim δέρας τὸ χρυσόμαλλον Iaſonis; libros fuiſſe in membranis arietinis deſcriptos, artis alchimicæ doctrinam aurifactoriam continentes. Addunt alij, hoc illud aureũ fuiſſe femur, χρυσοῦν μηρὸν, ſiue (vt corrigunt alij) χρυσοῦν ῥοῦν, aureum flumen, à Pythagorâ in Olympijs oſtenſum. Hoc illud eſſe apud Hippocratem mirabile, & imprimis ſacrum terræ opus, ex quo animantia, plantæ, alimenta, pharmaca, fortuna, & ipſe Plutus profluant. [o]

(Suydas in Δέρας.)

(o Hippocra. in epiſtol. de Crateuâ.)

E Hinc apparet quam vetuſtam iſti originẽ arti arceſſant. Equidem opinor vetuſtam: ſed certa teſtimonia ante æuum Caligulæ non comperio. Nam quæ dicta, mera ſunt coniectanea: nec magis certum, quod quis ex Eſdr. lib. 4. c. 8. v. 2. *Quomodo autem interrogabis terram & dicet tibi: quoniam dabit terram multam magis, vnde fiat fictile, paruum autem puluerem vnde aurum fit.*) Hoc perſpicuè non ad artem fuſoriam, ſed ad naturalem metalli ex terræ puluere productionem poteſt referri. Si tamẽ quis contenderet, ad materiam auri tranſmutatoriam pertinere, is ſciat, neque infallibili ſe teſtimonio niti, quia liber iſte apocryphus eſt; neque loco claro & aperto antiquitatem artis ſe probare. Cæpiſſe ſub Caligulâ docet Plinius, [π] rationem ex auripigmento aurum liquandi, ſed mox deſijſſe. Foditur hoc in Syriâ auricolore, fragili, lapidum ſpecularium modo. Vim eius magnam Caligula, auri quàm ſanguinis non minùs auidus, excoqui iuſſit: & planè fluxit aurum excellens, ſed ita parui ponderis, vt detrimentum ſentiret. nec poſtea tentatum ab vllo. Diuturnum poſtea ſcriptoribus ſilentium fuit. Vſque ad Diocletianum ſiluere. Nam Suidas auctor eſt, cùm eo regnante Aegyptij res nouas molirentur, cæde multorum illuſtrium virorum in ipſo exordio hoc incendium ſopitum fuiſſe: & conquiſita tum ibi veterum de argenti & auri fuſione ſcripta, omnia tyranni iuſſu flammis tradita, ne ex illâ arte ditati Ægyptij, pecunijs freti, Romanis in poſterum rebellarent [ς]. Aliquot annis poſtea Zozimus Græcus ſcriptor vixit, cuius de Arte ſacrâ, & Chryſopæiâ libri M. Scripti aſſeruantur

(π lib. 33. hiſt. c. 4.)

(ς Suidas in Diocletiano.)

ſis,& Mariæ Sororis eius,& Solomonis,& Hermetis Triſmegiſti,& Ariſtotelis,& Pythagoræorum quorumdam libros vẽditant: hæc enim omnia pro impoſturis habenda duxerim, & ocioſorum hominum ſomnijs. Quid? an quia ab Adamo prima ſcientiarum principia, idcirco & de hac ille arte ſcipſit, quem de nullâ conſtat ſcripſiſſe? An quia Moſes in omni Ægyptiorum Sapientiâ excellens: idcirco & ipſe & ſoror eius (miror Aaronem non additum,& Beſeleel) animum ad alchymiam excolendam adiecere? An quia Cabbaliſtæ nugantur Chamum in arcâ Noacho patri ſuo libros de Magiâ naturali furatum, quos Miſraimo filio ſuo donauerit; idcirco inter illos etiam Chymici libri fuere? Sed Chamum ſcimus non philoſophiæ naturalis, verum Magiẹ Dẹmoniacẹ fuiſſe

r ſ lib.1.c.3. propagatorem. r Hermetis Triſmegiſti non pauci ſuperſunt libri; quis quẹſo vel color tenuis in illis huius artis? eruent opinor, qui Phaetontæo auſu eò detorſerunt, quæ de Turri Babel,& quæ de terrâ promiſſionis, SS. commemorauit: & quæ Salomon in Eccleſiaſte de meretrice, mores eius depingens, Spiritu ſancto afflatus ſcripſit, illi ad Chymices myſteria deflexerunt: qui auſi diuitias, quas œconomicæ prudentiæ, & nauigationi in Ophir disertè acceptas refert Regum Hiſtoria, illi Salomonis alchimiẹ adiudicarunt. In quos (vt mitiſſimè agam) nihil dicam aliud, quàm quod fatuis ſolemus, ſanam mentem ijs optandam. Minore longè periculo peccãt, Aimar. Ranconetus & Cardanus, qui Sibyllẹ vaticinium illud;

ἔννεα γράμματ᾽ ἔχω. τετρασύλλαβός εἰμι. νόειμε. &c

ad *Arſenicum*, admirandi lapidis materiam tranſtulerunt; quaſi quattuor ſyllabarum & nouem litterarum vox alia nulla foret. Item qui Pandorẹ poculum hoc eſſe contendunt, ab Heſiodo notatum: ſed hi plures Epimetheos, ſolâ ſpe reliquâ, quam Prometheos, ex hoc grege fateantur oportet. Nec minùs illi ſuaues; qui Siſyphium ſaxum extollunt,& propter hu-

Siſyph. quaſi σιόσοφος ius lapidis inuentionem meruiſſe nomen, quaſi diuina ſapientis autumant: propter promiſcuam in vulgus beneficii communicationem, ad inferos detruſum ſemper reuolubilis ſaxi

ſub-

ſubuectione damnatum. homines præparcè auari. Liberalio-res alij, cum Suydâ Colchis auratam pellem auertunt. illud e-nim δέρας τὸ χρυσόμαλλον Iaſonis; libros fuiſſe in membranis arie-tinis deſcriptos, artis alchimicæ doctrinam aurifactoriam con-tinentes. Addunt alij, hoc illud aureũ fuiſſe femur, χρυσοῦν μηρὸν, ſiue (vt corrigunt alij) χρυσοῦν ῥοῦν, aureum flumen, à Pytha-gorâ in Olympijs oſtenſum. Hoc illud eſſe apud Hippocratem mirabile, & imprimis ſacrum terræ opus, ex quo animantia, plantæ, alimenta, pharmaca, fortuna, & ipſe Plutus profluant.[o] Hinc apparet quam vetuſtam iſti originẽ arti arceſſant. Equi-dem opinor vetuſtam: ſed certa teſtimonia ante æuum Cali-gulæ non comperio. Nam quæ dicta, mera ſunt coniectanea: nec magis certum, quod quis ex Eſdr. lib. 4. c. 8. v. 2. *Quomodo autem interrogabis terram & dicet tibi: quoniam dabit terram mul-tam magis, vnde fiat fictile, paruum autem puluerem vnde aurum fit.*) Hoc perſpicuè non ad artem fuſoriam, ſed ad naturalem metalli ex terræ puluere productionem poteſt referri. Si tamẽ quis contenderet, ad materiam auri tranſmutatoriam pertine-re, is ſciat, neque infallibili ſe teſtimonio niti, quia liber iſte apocryphus eſt; neque loco claro & aperto antiquitatem artis ſe probare. Cæpiſſe ſub Caligulâ docet Plinius,[π] rationem ex auripigmento aurum liquandi, ſed mox deſijſſe. Foditur hoc in Syriâ auricolore, fragili, lapidum ſpecularium modo. Vim eius magnam Caligula, auri quàm ſanguinis non minùs auidus, excoqui iuſſit: & planè fluxit aurum excellens, ſed ita parui ponderis, vt detrimentum ſentiret. nec poſtea tenta-tum ab vllo. Diuturnum poſtea ſcriptoribus ſilentium fuit. Vſque ad Diocletianum ſiluere. Nam Suidas auctor eſt, cùm eo regnante Aegyptij res nouas molirentur, cæde multorum illuſtrium virorum in ipſo exordio hoc incendium ſopitum fuiſſe: & conquiſita tum ibi veterum de argenti & auri fuſio-ne ſcripta, omnia tyranni iuſſu flammis tradita, ne ex illâ arte ditati Ægyptij, pecunijs freti, Romanis in poſterum rebella-rent[ρ]. Aliquot annis poſtea Zozimus Græcus ſcriptor vixit, cuius de Arte ſacrâ, & Chryſopæiâ libri M. Scripti aſſeruan-

Suydas in Δέρας.

[o] Hippocra. in epiſtol. ad Crateuâ.

[π] lib. 33. hiſt. c. 4.

[ρ] Suidas in Diocletiano.

uantur in Regis Chriſtianiſſimi Bibliothecâ Fontisbelli: vbi & Blemmidæ liber de eadem Chryſopœia dicitur exſtare. hic ille Nicephorus Blemmidas eſt, qui ſub Ducâ Imp. multa præclara philoſophiæ monimenta edidit. Zozimo Græcum antiquiorem, non noui: ille Arabes omnes, qui circumferuntur æuo antecedit; fictitium Morienum (Eremitam Romanum fingunt inepti Arabicè ſcribentem) & verum Geber, ſiue Gebrum Arabem; qui non inuentor artis, vt putant Fallopius & Eraſtus; ſed cultor & ornator præcipuus. Hæc de origine habui dicenda.

SECTIO II.

De artis alchimicæ in auro faciendo efficacitate.

MIrùm quam hîc in contrarium funis contentioſus trahatur. cultores alchimiæ affirmatiuam adeò tuentur, vt & perfectius aurum ſuis ſe fornaculis fouere, & educere, quàm natura ſolita, contendant: oſores contrà Chymicorũ, omnia huiuſmodi, vt præſtigias, ludibria, & meros iactatorũ bombos opinantur. Equidem puto inter hæc extrema, vt fit, mediâ viâ tutiſſimè incedi. Videamus breuiter, quid pro vtraque parte diſputari queat.

Tres inuenio ſententias. prima eſt, non poſſe aurum verum ſic produci. ſecunda poſſe aurum quidem quaſi verum, ſed quod tamen pro vero, nec liceat vendere æquali pretio quo verum venditur; nec liceat illud in medicinis exhibere. 3. perfectiùs & puriùs aurum ſic fieri poſſe, quam quod in terræ viſceribus gignitur. Prima ſententia eſt Thoſtati *in Exod. c. 7. q. 10.* Ægyd. Romani, *quodlib. 3 q. 8.* (qui Auicennam quoque pro ſe citat, ſed malè. nam Auicen. verè cenſuit contrarium, & ex profeſſo de hac arte ſcripſit) negarunt etiam Auerr. *in lib. 1. de Generat.* Aponenſis, *differ. 209.* Sed & ipſemet Chymicus Paracelſus *lib. de philoſoph.*

Secunda ſententia (vt opinor) verè fuit D. Thomæ. nam licet vbi noluit quæſtionem decidere, ibi ex hypotheſi tantũ locu-

locutus fuit, α ſed vbi abſolutè & deciſiuè locutus, ibi apertè & clarè hanc ſententiam tenuit, produci poſſe aurum, quo ad externas qualitates, ſed quod ad intrinſecam auri perfectionem non pertingat: β quod etiam Caietano γ, & reliquis Thomiſtis placuit poſtea citandis.

α 22. q. 77. a. 2. ad. 1.
β in 2 ſent. d. 7. q. 3. a. 1.
γ ad d a. 2.

Tertia ſententia eſt omnium Chymicorum, & præterea Timonis *in lib. 3. Meteor. q. vlt.* Antonij Mirandulani *de ſingula. certam lib. 19.* Cardani, Lacinij, & aliorum.

Quartam his ſententiam poſſemus addere Pyrrhoniam, & Academicam *Dubitantium*; qui fatētur ſibi non ſatis liquere: quam puto verè communiorem eſſe hominum huius ætatis. Ex noſtris illam defendêre Bened. Pererius, δ & Gregor. à Valenciâ ε; nam de bonitate & perfectione alchimici auri dubitant; & ſuſpicantur, nunquam ab vllo verum & perfectum aurum fuiſſe productum; & Valencia quoque indicat ſtudio & arte humanâ vel nō poſſe, vel vix fieri poſſe. Quid dicemus? amicus Plato, amicus Socrates, ſed magis amica veritas.

δ diſput. de Magia.
ε in 22 diſp. 6. q. 13. punc. 2.

A Axio. 1. *Nullis idoneis argumentis contraſentientes conuincunt „ aurum verum per alchymiam fieri non poſſe.* Ad probationem huius concluſionis ſufficit onus probandi transferre in aduerſarium: quia eſt concluſio negatiua: & adfirmanti eſſe impoſſibile, incumbit onus oſtendendi cur id ſit impoſſibile; eò quod is contendat ſe id idoneis argumentis poſſe conuincere: quod nos negamus. Veruntamen ſic poteſt concluſio probari; neque ex parte materiæ ſeu ſubiecti; neque ex parte modi repugnat naturæ talis metamorphoſis. Non ex parte materiæ. nam illa eſt alterari, & corrumpi apta, & perduci etiam apta ad formam præſtantiorem; & eſt capax formæ introducendę. Non ex parte modi, quia modus eſt, per decoctionem naturalem ignis; qui decoctionem naturalem caloris naturalis proximè imitatur. Quid ergo deſit? aut ſi quid horum, oſtendatur.

Oſtendere conantur ſequentibus argumentis, quę ſigillatim diluemus adfusâ ſolutione. Primò argumentantur ab artis ipſius incertitudine & diſſenſione artificum; quia chymici inter ſe nec conueniunt in modo loquendi, nec in modo ope-

randi, nec de materiâ aut nomine ſui lapidis. Conueniunt beneficio lapidis hanc transformationem tribuendam: ſed hunc ipſum lapidem, quo appellent nomine non conueniunt. Longum ſit omnia Merculini, Treuiſani, Faniani, Vallenſis, Roſarij & aliorum nomina congerere, quæ ſunt ſignificationis planè diuerſæ. ex paucis cetera poſſunt diiudicari. vocant χρυσοσπέρμον, aquam viuam, aquam vitæ, aquam ſiccam, lignum vitæ, ſanguinem humanum, lac virginis, Mercurium philoſophorum, draconem, coruum, laton, elixir, medicinam morborum omnium, id de quo qui bibit non moritur, & ſimilia partim ridicula, partim pugnantia, partim irreligioſa. Modos operandi diuerſiſſimos comminiſcuntur & de eo inter ſe digladiantur, cum Braceſcho certat Tauladanus, Villanouanum impugnat Treuiſanus, alij alios, & inuicem fatuos ignoranteſque nũcupant. Sed de lapidis materiâ forte ſaltem conſentiunt? nihil minus. ſunt qui ferriſcoriam, ſunt qui ſalem, alumen, magneſiam, cadmiam, calchantum, arſenicum expoſcant: ſunt qui obtrudant buſones, capillos, ouorum putamina, menſtruum fluorem, vel humanum ſanguinem. *Reſpondeo*, tam diuerſis nominibus eandem rem ſignificari; ſed his vſos ſcriptores ſciẽtiæ occultandæ causâ, quam non voluere paſſim intelligi. licuit ſanè Ægyptijs ſymbola ſua adhibere, licuit poetis per metaphoras & fabulas ſapientiæ principia occulere, licuit Ariſtoteli ſe dictorum obſcuritate vt ſepiâ ſolet atramento inuoluere; ipſæ ſacræ litteræ in Parabolis loquuntur. cur culpas, ſi & hi diuerſis nominibus luſere? Si quid minus aptè, & feliciter, & piè; ignoſce. rem vide, verba deſpice. nunquam rei veritatem aut artis efficacitatem, ineptia aut infantia docentis, potuit exſtinguere. Deinde quid mirum hanc quoque artem ſuas habere compulſationes diſſidentium; quibus nec philoſophiæ pars vlla, nec medicina, nec iuriſprudentia, nec Scholaſtica Theologia noſcitur carere? Diſſenſio illa de materiâ, vel verborum eſt & nominum; vel ſanè fuit olim, cum ars minus culta, & magis incognita. periti in ſulphur & hydrargirum conſentiunt.

B Probant poſtea, naturã metallorum ab ijs ignorari. primò quia cenſent illa viuere & nutriri; cũ Cardano; vel ſuperioris ordinis animã habere verùm valde reconditã cũ Fr. Georgio in Harmon. mundi. 2. quia lapides putãt eſſe reiectamenta ſiderum (vt Paracelſus) metalla verò adipem & medullam lapidum; & proinde metalla cæli eſſe præſtantiora excrementa: 3. quia vnicam volunt eſſe perfectam ſpeciem metalli nempe aurum; ceteras eſſe tantum rude & inchoatum aurum. de quo mox plura. 4. non habent perſpectam auri ſui cauſam efficientem. quia ſoli calori efficientiam tribuunt. quo tamen ſolo nõ poteſt auri ſubſtantia perfici. Oportet enim vt ſol aquæ ſubſtantiam primùm calore concoquat & commutet: frigus deinde & ſiccitas terrena, faciant aquam concreſcere. 5. de auri materiâ valdè diſcrepant. Gilgil vult eſſe cinerem ex terrâ genitum & aquâ miſtum; Braceſchus vitriolum; plerique ſulphur, & argentum viuum, nec deeſt qui arſenicon addat. qua in re indagandâ videntur, vt vmbri, iudicium ſagæ naris ſecuti: certum ſanè, vt ad ceruæ cunabula perducat; fallax in rerum eſſentiâ diſcernendâ. Præterea quomodo poſſunt mixta reſolui in mixtum illud, ex quo proximè generata fuerunt? nonne priùs oportet reſoluantur in corpora ſimplicia? igitur ſi, quod eorum eſt fundamentum, metalla in ſulfur & hydrargirum reſoluuntur: certè hæc duo nequeunt eſſe propria metallorum materia. Hoc argumentum multas inuoluit quæſtiones quas ſi velim exactè diſcutere, non ſectionis vnius, ſed libri opus integri futurum. Vno fortaſſis verbo præſtiterit abſoluere, vt hæc illis omnia largiamur, nihil aliud conſequi, quàm alchymicos ſic opinantes non eſſe veros philoſophos, neque cauſas operationis ſuæ tenere, nec operari ſcientificè, ſed duntaxat eſſe nudos flaturarios pyrotechnicos, mechanicos, & non philologos. nullo autem pacto conſequitur, probandum quod erat, aurum ab illis confici non poſſe: nõ enim gladium non facit faber, quia quæ ferri natura, quæ gladij ad pugnam rotatio vibratioque ſit accommodata, neſcit: non aquam roſaceam minus perfectam chymicus elicit, qui cetera adhi-

adhibet ab arte requiſita, etiamſi roſæ eſſentiam, & vim ignis, & principia diſtillationis ignoret. Quid igitur, ſi qui naturam ignoret metalli, ſegregatione, congelationeque quæ requiſita, cæteris quoque omnibus peritè vtatur; minúſne ad flatum compoſitionemque eius, quàm ad alterius, nihil ad operationem effectumque amplius præter cauſarum cognitionẽ adijcientis, vis excoctrix ignium eſt effectura? Intelligentiæ igitur iam ignis particeps, qui vnum inter & alium nouit diſcrimen. Pone autem aliquem qui optimè metallorum naturam nouerit: huic certè nihil argumentatio hæc oberit quoad auri productionem. poterit ergo produci ab aliquo. ſufficerent iſta: dicã tamen quid de ſingulis illis cenſeam. Viuere & nutriri metalla, vt animam habentia vegetatiuam: id non admodum abſurdum eſt, ſed fateor verius quod Ariſtoteles cenſuit [ſ], nec lapides, nec foſsilia huiuſmodi viuere vel nutriri: excreſcere autem, per adiectionem materiæ, decreſcere per ſubtractionem eiuſdem: cùm vero Plinius [u] & alij dicunt ea concipi, parturiri, parere, viuere, ſeneſcere, mori, Metaphoricè tantum loquuntur. ſed de hoc plura Schaliger, Fallopiuſque [x]. Volo cum illis liberaliter depeciſci. Eſto non viuant metalla: quid inde? facilior profectò inanimæ rei in aliam inanimam, quàm animatæ in animatam erit tranſmutatio. Paracelſiſtarum illas locutiones ſanè non ſatis rectas nec commodas, ſed improprias & tranſlaticias nihil moror: loquuntur illi inquinatè, ſentiunt perperam. eos non defendo. de re loquor, non vocabulis. Hoc vnum veriſſimũ puto, neq; negari poſſe, plus humidi pinguis, & ſi vis plus adipoſi eſſe ſucci in metallis, quã in lapidibus ac gẽmis. hinc enim metalla ductilia & dilatabilia ſunt, quod lapidibus ob ariditatẽ & ſiccitatem denegatũ. Vnicáne ſpecies metalli ſit, mox videbimus. De auri efficiente cauſâ, cõſiderandum puto longè plura requiri, vt ex terrâ, atque vt ita dicam elementis ferè nudis primum corpus mixtum exiſtat & coaguletur: quàm requirantur vt ex mixto iam coagulato & exiſtente aliud conficiatur mixtum, dumtaxat differens perfectione. Auri ſubſtantia, ex terrę puluere & aquæ liquore, in venis C

[ſ] *lib. 1. magnor. moral.*

[u] *Plin. lib. 36. cap. 18. & 19. Leo Baptiſt. Albertus li. 2. de re ædific. cap. 9.*

[x] *Schalig. exercit. 1. Fallopius lib. 1. de metallis & foſsil.*

nis cauernarum ſolo calore non poteſt perfici, ſed frigiditas quoque & ſiccitas requiruntur: poſtquã verò iam ſemel metallum coaluit in metalli ſubſtantiam, iam ignis ſolus poterit ſupplere quæ ad perficiendum commutandumq́ue illud in alterius metalli qualitates erunt neceſſaria. quia qualitates illæ accidentariæ ſunt, & quæ actiuitatis igneæ vim non exſuperant. Quod exẽplo poteſt declarari, nam ſandaracha naturalis non poſſet gigni citra frigus illud: ſed poſtquam plumbum ſemel in terræ viſceribus genitum fuit, ſi illi miſceas acetum, ceruſſam cõficies ι; vt verò ex ceruſsâ prodeat ſandaracha, nullâ iã opus refrigeratione: ſed ſufficit ſola aduſtio vt ſandaracha factitia ſeu ſandix Syrium naſcatur κ. Orichalcum quoque ſine frigore ex ære, vitri puluere, & calaminaris lapidis tincturâ fit; ſolâq́ue decoctione & percolatione per ignem indiget λ: cum tamen foſsitium & naturale, ſi quod eſt huiuſmodi, etiam frigus illud poſtularet. Quid quod & μ Plinius cenſuit, ſolo igne lapides in æs fundi; & ferrum gigni? Quid, quod & ſola decoctione ferrum fit ϛόμωμα Græcorum ν ſeu *Chalamiſch* Hebræorum? quod nos hodie chalybem vocamus ſiue ***aciarium***, veteres Latini, *ferri nucleum*, quia proprio nomine deſtituebantur. nam chalybs illis idem quod ferrum in genere ο. Neque in his alio frigore opus, quam cum omnia peregit ignis, vt tunc materia ſe ad naturale frigus recipere ſinatur, vel aquæ iniecta citiùs refrigeretur, & induretur. Porrò quam ſubdunt de auri materiâ diſſonantiam, obſtrepit illa, non obtundit. cedo, quam illi eſſe volunt? quamcumque dixerint, ex hac etiam cetera metalla conſtare philoſophi chymici contendent. ſic facilem fore ad aurum tranſitum. Sed doctiores conueniunt in vnam ſententiam; quam ego quoque ſequor, & ſic Ariſtotelem cum
D his auctoribus conciliari poſſe puto. Non agitur nunc de materiâ remotiſsimâ, quæ eſt materia prima, quam eandem eſſe, nemo addubitat. ſed agitur, de materiâ ſecundâ; quæ iam certis formis eſt imbuta. hæc rurſus eſt, quædam remotior, & quędam propinquior. non enim ſtatim ab vltimâ ad primam hîc immediatus eſt tranſitus. capiamus ergo exempli gratiâ, au-

ι *Galen. libr. 9. de ſimplic. medicam. facult. Plin. lib. 34 in fin. Vitruuius l. 7.*

κ *Plin. li 35. ca 6. Aetius lib. 2. Amatus in Dioſc. li 5. enarr 63*

λ *Vide Plinium libr. 33. c. 4. & Vannoccium li 1. pyrotechniæ cap. 8.*

μ *li. 26. c. 27.*

חלמיש

ν *Ariſtot. li. 4 Meteor. Vannoccius d lib. 1 cap. 7. Alb. Magn. lib. 2. de lapidib. tract. 3.*

ο *vide Hier. Magium lib. 2. miſcellan. cap. 8.*

rum. hoc aurum materiam remotiorem habebit, exhalationem quandam humectam ex vna parte; quæ materia liquida à quibuſdam vocatur, vel aqua intrinſecus vnctuoſa, ab alijs vnctuoſum aqueum incorporatum, vel humidum liquidum; ex alia parte habebit terræ portionem craſſàm & viſcoſam: ſic huic terræ aqua illa pinguis & aërea commiſta, corporatur in primam & (vt ſic vocem) elementarem auri materiam. Sed hæc materia non eſt adhuc propria auri materia, ſed eſt materia communis omnium metallorum, & etiam lapidum. etenim ſi plus habeat ariditatis, deficiente humiditate, fit lapis; ſi plus habeat pinguedinis humidæ, exit in metallum; & propter copiam huius humidi, nitidi, puri ac ſolidi, ſplendida adeò ac nitida ſunt metalla. Et hæc eſt ſententia Platonis & Ariſtotelis ac ſequacium π. Neque huic ſententiæ repugnat (meo iudicio) eorum Chemicorum, qui phyſica principia & norunt & amplectuntur, hoc eſt non empirici, ſed philologi ſunt, ſententia. Tales enim facilè aſſentiuntur huic remoto principio metallorum omnium. Equidem mihi videtur negari non poſſe. Quæro enim, num argentum viuum & ſulfur ſic immediatè ex materiâ primâ ſint enata? ſi adfirmas, quæro quâ diſpoſitione præcedente hæc potiùs quàm alia forma ſit introducta? ſi negas, immediate prodijſſe: quæro quæ præceſſerit? non enim omni formâ potuit illa materia caruiſſe. Negandum itaque id non eſt: ſed vlteriùs progrediendum, & poſt hanc materiam communem adeò remotam, quærenda quædam materia propinquior. De hac omnis eſt diſceptatio. Cenſuerim itaque illam materiam remotam non ſubito prætermiſſis medijs ab extremo ad extremum progredi, & quod dici ſolet, per ſaltum promoueri: ſed primò gigni imperfectiora quædam, & ſic naturam progredi ad perfectiora. Ex illa materiâ remota primùm gigni ſulphur, & argentum viuum ſiue ὑδράργυρον: iſtud potiſſimum coaleſcere ex humido illo pingui & aëreo (ideò adeò mobile eſt); ex terræ verò pinguedine ſeu viſcoſitate potiſſimum, gigni ὑδράργυρον. Sulfur illud poſtea in metalli generatione fungi vicem viri, ὑδράργυρον vicem feminæ

π *Plato in Timæo, & ibi Procl. & Calchidius. Ariſtot. lib. 3 Meteor. in fi. Theophr. lib. de lapidibus, Ianus Lacinius Minorita li. 1 Chemicæ art. c. 13. Albertus lib. 3 de reb. metallic. tractat. 1. cap. 2 Contaren. li. 3 philoſop. c. 6 Geor. Agricol. de re Metall.*

næ volunt Chymici; hoc parùm refert, crediderim potiùs, vtrumque agere & pati in inuicem, reactione. Nec conuincit cõtrarium quorumdam obiectio; nec in pleriſque fodinis ſulfuris, vel arg. viui, inueniri aurum; nec in auri pleriſque inueniri ſulphur aut argentum viuum. ſufficit enim in quibuſdam veſtigia horum reperiri, vt pyrotechnici ſæpè experti. Et, vt ex his gignuntur tanquam ex materiâ, ſic in hæc rurſus metalla reſolui volunt chymici, & hanc reſolutionem odore probãt, & guſtu; ſe in materiâ reſolutâ qualitates ſulfuris & argenti viui dictitãtes inuenire. Quoniam verò hîc agimus de accidentarijs dumtaxat differentijs, quibus hæc inanimata dignoſcuntur ſolis; fruſtrà obijcitur odora canũm vis. Non enim dicitur hæc reſolui in ſulfur & hydrargyrum formale atque perfectũ, ſed in materiam quandam quæ ſulfuris & hydrargyri qualitates pleraſque retinens ſatis indicat formam illam præceſſiſſe horum foſſilium; ſicut homo occiſus cum eſt, & iam cadauer ferè diſſolutum corruptione, indicinam facit fætor, corpus illud carneum fuiſſe: aut quod ſimilius, cùm ſalem vel ſaccarum in aliquod ferculum diſſoluis, ſapor indicat, ſubſtantiam illarum rerum condimenti huius materiam fuiſſe: & odor aquæ diſtillatæ, ſatis apertè docet, quæ herbæ diſtillatæ fuerint. præterea non eſt neceſſe res omnes reſolui in proximam ſuam materiam; nec enim corpus reſoluitur in ſemen; ſed ſufficit reſolui in materiam remotiorem, ſiue elementarem. Ad vltimum itaque argumenti membrum dicimus; metalla reſolui immediatè in illa ſua principia, quando alterantur, & per alterationem deſinunt videri talia metalla, & fiunt quid liquidum, vel aridum, retinens principiorum illorum qualitates multas; & cum hoc fit, tunc quodammodo reſoluuntur iterum in corpora ſimplicia ſeu elementaria, nempe in liquidum humidum & terreum pingue: ſicut etiam paullatim, per varias alterationes pyrotechniæ, principia illa proxima in iſtud vel iſtud metallum coaluerunt.

Auicen. epiſt. ad Hazen, Geber, Lullus, & alij vid. Lacin. a. iit. 1.

Tertiò argumentantur; fundamenta Chymicorum, ſi penitiùs inſpiciantur, vel falſa eſſe, vel prorſus dubia: & proponunt,

ac impugnant ſequentia; quibus ſigillatim ac ordine ſolutiones adiungam.

σ *lib. de mirabili poteſtate artis & naturæ.*

Primùm ergo adferunt illud Rogerij Baconis σ; licet natura potens ſit & mirabilis; tamen ars vtens naturâ pro inſtrumento, potentior eſt virtute naturali.] Hoc ergo videtur eſſe falſum. tum quia nihil poteſt ars humana, quod vires ſuperet naturæ (quæ nihil eſt aliud, quàm ordinaria Dei in creaturis diſpoſitio) quare ſi quis effectus producitur, qui naturam rerum ſuperet, ille non humanus, ſed vel diuinus, vel prodigioſus eſt. tum quia omnis ars mechanica naturæ, vt baſi, inſiſtit, & eam imitatur, nec ſuis poteſt conatibus operum naturæ perfectiones adæquare. Nam veriſſimè Fabius, ita ſcripſit; imitatio, quæ artis eſt propria, nunquam tam feliciter naturam exprimit: quin inter hanc & illam ſemper aliquid interſit, ipſaque veritas pluribus paraſangis ſua ſequentem veſtigia hypocriſim poſt ſe relinquat. τ] qui neget; iubendus agri lilia cum veris, Dedali volatum cum alitibus comparare, & cum Praxitelis aut Phidiæ caballo hoſtiles manus effugere. *Reſp*. Comparationem naturæ & artis inſtitui duobus modis poſſe: primò præciſe ac nudè ſolam cum ſolâ conferendo, vnumque alteri ſiue vtriuſque potentiam ſeorſim inuicem & mutuò componendo; hoc ſi Baconus voluit, vt inde fornaculis ſuis ea tribuat, quæ naturæ denegata, fateor omni illum reprehenſione digniſſimum fuiſſe, & argumento contrarium ſolidè probari. Altero verò modo poſſunt iſta comparari, non præſcindendo vnum ab altero, ſed extenſiuè, v.g. artificium humanum, cum ipsâ naturâ; qua in comparatione, artificium præſupponit naturę vim. plus autem tum poſſe artem naturâ ſubnixam & adiutam, quàm poſſit natura ſola plurimis patet experimentis. ſic enim naturalis operatio, iuuatur, acceleratur & perficitur per humanam induſtriam & artem: quod voluiſſe dumtaxat Rogerium eius verba indicant, & veriſſimum hoc eſt.

τ *lib. 3. inſti. Orat.*

Secundò reprehendunt quod dicitur à Chymicis, vnicum eſſe perfectum metallum, ſiue vnicā metalli ſpeciem (aurum) cetera metalla dumtaxat eſſe auri inchoationes: & ideò tam

facilè

facilè metalla reliqua ad aurum, naturalem ſuam perfectionẽ, reduci quàm homo æger ad ſanitatem, & ouum ad pullum. Hoc illi triplici ariete ſibi, non tam quatere, quam ſubruere videntur: & ita mihi quoque aliquando viſum. nunc maturius re perpenſâ, video illa ipſa, quæ tum attuli argumenta, vt obſeſſi ſolent ſaccis laneis, arietis impetum infringere; poſſe commodâ explicatione exarmari, & eneruari. Arietes iſti tres erãt triplici teſtudine contecti. Primus petitur à definitione metalli, quam Geber, Petrus Bonus & multi chymici admittunt: metallum, eſt corpus foſſile, durum, & naturam ſuam ſeruans à
» malleo dilatabile. Sed hæc tota definitio æquè conuenit ar-
» gento & plumbo ac auro; æquè ergo ſunt metalla, atque aurum. *Reſp.* differentias rerum eſſentiales, præterquam hominis, nobis eſſe ignotas: ideo nos cogi definitiones formare ab accidentarijs differentijs, quæ poſſunt ſæpè communes eſſe pluribus, quæ probabiliter videntur ſpecie differre. veluti ſi definias canem, certè definias per proprietatem latratus, hyæna tamen hunc imitatur, quę canis non eſt, & ſic totum iſtud congeſtum, canis eſt animal irrationale quadrupes velox latrabile, conueniet etiam hyenæ. nam & illa erit, animal irrationale, quadrupes, velox, latrabile. Nemo tamen inferat canis nomen hyenę competere, vel hyænam æquè canem eſſe: ſed potiùs inferendum, quiddam in hyęnâ reperiri, quod in cane ſit perfectius. Sic dico definitionis huiuſmodi accidentariæ conditiones in ſingulis metallis inuentas, non conuincere ſingula hęc quibus conueniunt metalli ſpecies eſſe. Nam hęc non eſt conuenientia generis in ſubſtantiâ, ſed dumtaxat quaſi generis in accidentibus. Specificæ namque differentiæ ab eſſentiâ rei ſunt deſumendæ. Quare vt aduerſarij probent à definitione, identitatem genericã; neceſſe eſt, prius probent; vel ſimul, & conſequenter probent, prætenſarum ſpecierum differentiam eſſentialem, vel quid ei quodammodo æquipollens. v. g. Homo & equus ſpecies ſunt ſub animalis genere. id probari nequit eo dumtaxat, quòd animalis definitio, quæ tamen eſſentialis eſt, conueniat vtrique (ſic enim cõuenit Petro & Paulo, & tamen P. & P. ſpecie

cie non differunt) ſed probari præterea debet; quia homo eſt rationis compos,equus non eſt.ſic etiam quod aquila & leo differant ſpecie,non probandum tantũ eo quod ratio generica illis competat;ſed etiam,quia vtriuſque eſſentia diuerſa eſt,cũ vnum ſit volatile,aliud beſtia ſeu gradiens.Sic igitur non quia hæc definitio eadem quæ auro,competit argento : ideo hæc duo ſpecie diſtinguuntur:ſed ſequitur ſolummodò ambo hęc metalla eſſe:argentum quidem imperfectè,quia poteſt perfici; aurum perfectiſſimè,quia nequit in metalli ratione perfici.Infanti iuxta ac viro conuenit hominis definitio, vt & vitulo ac boui animalis;ſed infans adhuc perfici, & definitionis mẽbra perfectius poteſt participare:nõ tamẽ infans & vir ſunt hominis ſpecies idẽ de alijs metallis & auro ſtatuendũ;nã alia illa natura ad hoc inſtituit,vt queãt ad aureã perfectionẽ progredi.

Verũ hîc nouæ ſuboriuntur difficultates,noui ſcopuli aſſurgunt.dicat enim aliquis,hinc ſequeretur, naturam ſic ſæpiùs à ſcopo ſuo aberrare, quàm finẽ ſuũ cõſequi.quod conuiciũ feratur in Deũ. Naturæ quoq; aberrationes de ſuis inferioribus, more ſpecierum,nõ ſolent prædicari. quia natura nõ multiplicat rerum imperfectarũ indiuidua, vt videmus mõſtra ſterilitatis damno multata.hæc autem metalla de ſuis indiuiduis rectè prædicantur;vt argentũ de hoc vel illo. *Reſpondeo.* Nõ aberrat à ſcopo ſuo natura,quia finis eius eſt rerum varietate, hunc mundum ornare:& perfectiora vult eſſe rariora. fit autẽ hominum auaritiâ,qui metalla effodiunt priuſquã ad debitã perfectionẽ perueniant;vt minus auri ſit,quàm ceterorũ metallorũ. Sicuti quia vituli plerique occiduntur à lanionibus, idcirco pauciores boues exiſtunt.ſi his parceretur, boues fiant; ſi illis abſtineretur effodiendis, paullatim aureſcerent. Enunciandi vero ratio quædã eſt ſpecierũ,ſiue generica, quædã verò merè accidentaria.Monſtrorũ de inferioribus attributiua enũciatio accidẽtaria,poteſt æque locũ habere,ac argẽti auri &c. ſicut enim dicas rectè,hoc vas eſt argentũ,ſic etiã rectè dicas;Gorgo, eſt monſtrũ;ſphinx,eſt monſtrũ: & ſicut etiã dicas vaſis huius eſſentia eſt ſtannea vel materia eius eſt ſtannũ;nihil prohibet

quin

quin verè dicas, pygmęus iſte eſt mōſtroſus, vel ſubſtātia huius pygmæi eſt monſtroſa. Sed parū hęc ad rem, de prædicatione. Quia reuera, nō quicquid imperfectum adhuc eſt, eo nomine monſtroſū eſt: maximè ſi aptū ſit perfectionē ſuā recipere, pullus in ouo nō eſt mōſtroſus, vitulus nō eſt mōſtroſus, infans nō eſt monſtroſus; quia hic ad virum, ille ad bouem, ille ad gallinaceum tendit; etiam ſunt poteſtate, quod actu futuri. idē de metallis alijs ab auro dicunt Chemici. Sterilitate dānata ſunt tātum monſtra perfectorum animantium; non inſectorū, non inanimatorum. Atque ita ruit hæc replicatoria machina.

Secundò contendunt aduerſarij proximā metallorū omniū materiam eandē eſſe non poſſe, ſed vniuſcuiuſque ſpeciei debere eſſe materiā proximā diuerſam, quod etiā nonnulli Chemici fatentur [v], & probatur, quia diuerſæ ſpecie formę eandē ſpecie materiā proximā nequeunt informare: vt de animâ humanâ & equinâ patet, quarū neutra corpus alterius apta eſt informare. videretur alioqui, vetus illud delirium ſtabiliri poſſe: omnia ex omnibus, ſiue quodlibet ex quolibet gigni: & ſic, ſi remotæ materię ſufficeret idētitas, poſſet vnus Alchymicus alterū, in Apuleium illū, vel Lucianū auritum transformare. *Reſp.* Animas animalium perfectorum requirere corpora organica, certis perfectè modis diſpoſita: animas animalium imperfectorum, ipſas quoque quia ex materiâ educuntur, requirere ſuam quoque & propriam, minus tamē perfectam, organorum corporis compoſituram, quæ compoſitura ſiue (vt dicam) organizatio de illius indiuidui eſſentiâ eſt. Inanimas verò res dumtaxat cenſeo requirere materiam illam communem, & præcipuè conſtantem partibus homogeneis eiſdem, eſſe perfectiùs vel imperfectius diſpoſitam, ad plumbi, ſtanni, argenti vel auri formam: quia formæ iſtæ, non ad compoſituræ vel organorū fabricam, ſed ad qualitatū primarū maiorē minorēue participationem, conſequuntur. Si plus habeāt terrenæ admixtionis, fient ferrum, æs, plūbum; ſi plus aërei liquidi, fient ſtannum, argentum, aurum. Conatur quidem natura ſemper aurū producere, ſed cū nequit eò mineralis decoctio pertingere cōtenta

[v] *Richardus Anglic. in Correctorio, & Ioā. Braceſcius cōtra Tauladanū.*

tenta

tenta eſt aliorũ metallorum generatione pro modò virtutis & materiæ proximæ diſpoſitione. Si nõ ſatis multũ adſit ſulphuris ſubtilis ac rubei, adſit tamẽ ſatis hydrargyri ſubtilis & albi; fiet argentũ: ſi verò vis ſulphuris excedat, & vnctuoſum illud liquidum omni ſit ex parte probè defœcatũ, producetur aurũ.

Tertius illorum aries erat, Nunquã cõquieſcere naturam, G ſponte ſuâ, ſed moueri & moliri donec perfectionem ſuam ſit indepta: metalla verò hæc apparere omnibus, etiam præſente cauſâ efficiente, in venis ſuis conquieſcere, nihil ſollicita vt in aurũ transformentur. licet enim centũ annis illic permaneant non impedita, nunquã tamen magis illa accreſcent, ſed in ſuo ſtatu permanebunt, ferrum, plumbum, argentum. Si ſic igitur quieta iacent, ſuam iam nacta ſunt perfectionem. *Reſpondent* Chemici & benè reſpondent, nos hanc commutationẽ deprehendere non poſſe: ſed cur nequeamus, incredibilem reddunt rationẽ. quòd ad alterius metalli in aurũ metamorphoſim millenarium annorum tempus requiratur. Quis hoc illis definitũ tempus reuelauit? quis credat, cùm ad ceterorũ metallorũ perfectionem, curſus viginti vel triginta ſufficiat annorum? Maior ergo in auro formando mora, ſed non tot ſæculorũ admittenda. Sicut autem herbarũ & arborũ incrementa non cernimus dum creſcunt; ſed creuiſſe deprehendimus. ita latens eſt alteratio hæc & cõmutatio metallorũ, quæ non dum fit, ſed dum facta eſt, cerni poteſt. quod verò illam nõ cernimus, impatientia fecit & cupiditas, dum malunt homines præſens lucrũ minus capere, & quale eſt metallum effodere; quam ſpem pretio redimere, & illã tam longinquã opperiri trãſmutationem. Sed cur ad hanc, fornaculis & follibus ſuis ſe triennio peruenire poſſe Fanianus & alij gloriantur, ſi non niſi luſtris aliquot exactis id poteſt natura? cauſam puto, quia in terræ venis plus liquidi humidi affluit, & calor quoque ſolis agit leniter ac paullatim: hîc in chryſollo, nihil adfluit liquidi, quare quicquid reſiſtit, & reuocat curſum efficientis cauſæ id faciliùs hîc abſumitur: ignis quoque eſt continuus, & non impeditus, & quantũ poteſt vrget. Præterea nonnunquam auri maturi & perfecti artifices

fices admiſcent, vt ſic ars adiuuans naturam, cauſa ſit velocius reliquum conuertendi, vt notat Treuiſanus *lib. de tranſmutat. metallor. ante medium.* Ex his apparet admodum probabilem eſſe ſententiam Calliſthenis, Alberti Magni, & Chemicorum vnicam eſſe perfectam metalli ſpeciem ⌽. Sed pergam eſſe liberalis ac comis; eſto ſpecie differant metalla, quid tum? ſpeciei (inquiunt) in ſpeciem quæ ſit alteri non ſubordinata immutatio impoſſibilis eſt naturæ. Nos mox non eſſe impoſſibilem oſtendemus. Nec ad rem facit illud de ſubordinatione. Reuerâ enim multorum commutatio oſtenditur, quæ ſic ſubordinata nō ſunt: & ſubordinatio iſta eodem modo poteſt intelligi de plumbo & auro, ſtanno & argento, quo illi de his intelligunt, quæ in tertiâ ſect. producemus.

⌽ *Alb. Magni lir. 3. de metall. tract. 1. c. 7. Gebri, Roſarij. Vanoccij Biringuccij & alior.*

H Quartum argumentnm eſt, ars iſta nequit veras gemmas transformare in gemmas alias veras. ergo nec metalla poteſt in alia. *Reſp.* gemmas, ſi quæ ſint liquabiles, poſſe ad maiorem fortaſſis redigi perfectionem: non tamen in alias diuerſæ ſpeciei mutari poſſe, quia non poteſt ignis quemlibet inducere colorem: nec gemmæ ad gemmam ea cognatio eſt, quæ metalli ad metallum. Gemmæ verò pleræque vel potiùs omnes, quia lapidum ex genere ſunt, etiam ſunt illiquabiles. quia non habent humidum vnctuoſum vt metalla, ſed aqueum, quod igne diſſlatur ☓.

Vltimò obijciunt non dari cauſam ſufficientem, quæ hoc operetur: cælos enim naturaliter hæc metalla in venis producere per calorem, & frigus, non quâ calor ille vel frigus qualitas tantum eſt, ſiue calor aut frigus; ſed quâ eſt organum ac inſtrumentum cęlorum in cuius virtute agit. hîc vero nec frigus adeſſe in Chemicâ operatione, nec calorem operari vt inſtrumentum agentis principalis, quia hic non adeſt agens principale. *Reſpondeo*, de frigore iam diximus. de calore verò dico hunc agere vt inſtrumentum ignis; & eſſe eiuſdem ſpeciei cum calore cęleſti ſeu elementari. Agens autem principale eſt ſemen auri ipſis metallis inſitum: quod ſemen calore fouetur, & adoleſcit in aurum. Probatio verò huius, non incumbit alia,

☓ *ſic Alb. Magn. in 5. Metaph.*

quàm ab experientiâ, ad quam alchymici ſolent prouocare. ſolemus enim à poſteriore probare vim ſeminis alicui rei infuiſſe, cùm genitum ex eo aliquid & ex potentiâ eius in actum deductum cernimus. Deniq; concluſio noſtra dumtaxat exigebat, nos oſtendere naturæ rerum hanc non eſſe contrariam Chryſopœiam: neque id argumenta aduerſariorum conuincere. quod puto ſufficienter oſtenſum à nobis. Hæc de primo axiomate.

SECTIO III.

De eadem efficacitate.

SIt 2. axioma, longe probabilius eſt poſſe alchymicã artem finem ſuum conſequi, & alia in aurum igne tranſmutare: quàm non poſſe. A » »

Dico eſſe probabilius, quia reuerâ id non probatur apodictìcè, ſed tantum topicè. ſic tamen, vt moraliter fere conuincant rationes.

Primum argumentum, quo concluſio probatur pendet ex ſupradictis, quia cõtraria negatiua habet argumenta non concludentia, imò nec admodum vrgentia.

Secundum, quia multarum rerum cauſæ naturales nos latent, & poteſt hæc eſſe de illarum numero: multa quoque fiunt naturaliter, quæ quis, propter cauſarum ignorationem, ſi facta certò neſciat, vel neget facta, vel non facta naturaliter contendat.

Tertium, quia Magorum illa induſtria, qua mutarunt angues in virgas, & è conuerſo; iuxta D. Auguſtinum α naturalis mutatio fuit: mirabilior tamẽ eſt hac, de qua nos agimus.

α *libr. 3. de Trinita.*

Quartum, quia calor ignis vim habet transformandi metalla per varias alterationes, liquationem, ſeparationem, congregationem, & alias huiuſmodi: ſicut & calor natiuus, cibum poteſt variè conformare, priuſquam augeat & incrementum præbeat ipſi alito. nec minus eſt miranda illa cibi, puta pomi, in carnem; quam hydrargiri in aurum commutatio. Denique ſi ſingulas illas alterationes conſideres, quas Chryſopœij requirunt,

quirunt,etiam qui plurimas; nullam inuenias, quæ vices ignis in materiam diſpoſitam agentis excedat. cedo enim quæ illarum. quod ſi ſingulis par, cur non ſucceſſiuè omnibus, cùm eius vis non retundatur ſuggeſtis ſemper nouis fomentis?

B Quintò, perſuadere id debent intellectui non malè diſpoſito, cum variæ ſimiles experientiæ, tum plurimorum id ſe conſecutos aſſerentium aſſertio. hoc poſterius probabo ſectione ſequenti. prius verò probatur, ijs quæ fusè retulerunt Schaliger β & Benedict. Perer γ. primùm ars poteſt gignere veſpas, ſcarabæos crabroneſque, ex cadaueribus, & ex ſtercore animalium; imò & ſcorpiones ex herbâ Baſilico ritè poſitâ & collocatâ certis locis: ſed viuentia hæc, ſunt excellẽtiora metallis: poterit igitur & metalla. Dices in iſtis hominem arte tantùm materiam materiæ apponere, cetera naturam per putrefactionem & calorem ſolis producere: Verùm in noſtro quoque caſu manum tantùm homo adhibet, cetera calor ignis in materiâ efficit, & quæ in eius potentiâ latebant educit. 2. aurum ex auripigmento produci arte Plinius auctor eſt, vt diximus. ſi dicas auripigmentum venam eſſe auri ſterilem ac inopem, hoc eſt aurum imperfectum, vt ait Fanianus δ; hoc vt dicitur ſine probatione, negari quoque poteſt. Nam plus videtur differre ab auro, quam cuprum: nam cuprum metallis annumerandum, illud vero potiùs coloribus ac tincturis. 3. ex ouis ε calore fornacis Cayri ſolent pulli educi, non ſecus quam fotu matris: cur non & hîc fornax ſuppleat vteri terræ vicem? ſi dicas, ouum naturâ ordinari ad pullum, & eſſe pullum potentiâ: contendunt alchymici idem eſſe plumbum auri reſpectu, imo & argenti. ideoque ſolere hæc metalla iuxta inuicem reperiri. Sanè Plinius dicit ζ venam plumbi, quæ vicina ſolet eſſe & cõtigua venæ argenti, vocari *galenam*. Sed & ouum quoque magis differt à pullo, quam inter ſe metalla. 4. Naturaliter videmus multos vermiculos mutari in volatilia, vtpotè muſcas; & tamen reptile & volatile, pluſquam ſpecie diſtant. 5. vt natura producit ſalem, bitumen, & atramentum: ſic etiam illa nobis artificum exhibet induſtria. Si dicas ſpecie differre hæc ab illis:

β *exercit.* 23
γ *quæſt. de alchimiâ lib. de Magiâ.*
d.c. 4.
δ *libr. de re metallicâ.*
ε *Schal.* 5.
ζ *lib.* 33. *c.* 6.

illis: contra vrgebo, cum eaſdem habeant qualitates (quod docet experientia) non magis differre, quam pulli quos fornaces Cayri produxerunt,à pullis adpectoratis à matre. 6. Plinius auctor eſt triticum & ſiliginem in inuicem commutata. dices, ſolis accidentibus ea differebant, eademque fuiſſe ſpecie? Galeni a quidem ſententia videtur, ſed multis id nõ probatur. eſto tamen hoc ſit verum quid ad 7. Nam Theophraſto lolium quoque in triticum fuit mutatum. loliúmne hoc ſilueſtre triticum fuiſſe dicent? quo auctore? ſcimus enim quid inter triticum & lolium interſit. 8. calchitim in miſij mutari, ſatis notum eſt, veriſimilius etiam eâ ſpecie differre, quã idem eſſe. 9. lapideſcere ligna ſi in fontes certos incidant; norunt Arduennæ: & lignum ſit caudexque, qui neget. Benè eſt non negant aduerſarij: Sed hanc dicent fortè commutationem in deterius, viuentis nempe ligni, in lapidem vitæ expertem: mortem hanc eſſe quandam ligni: facilius res degenerare quàm meliorentur. Vrgeo, etiam meliorari. nam in Scotiâ ex putridis nauium fragmentis, & ex arborum fructu in mare deciduo (res eſt vulgo notiſſima & probabitur libro ſequ.) gignũtur anates. Si tam admirabilem effectum tranſmutationis aqua nobis exhibet; cur ignis efficacitati, cuius maior longè vis eſt in agendo, malignè detrahimus. Herodotus etiam ſcribit platanum in oleam vertiſſe: & alij cadauera, in ſtatuas ſalis, de quo plura dicam lib. 2. q. 18. in fine.

a lib. 2. ad Glaucum c. 7

Denique notiſſimum eſt poſſe ſaltem dæmones producere, per applicationem naturalium agentium, non modo res inanimas, ſed & animalia imperfecta, quæcunq; ex putrefactione naſcuntur b: multò igitur facilius poterit metallum vnum, in aliud eadem applicatione commutari. quia longe minor eſt metallorum differentia, quam inanimis & animati. Sed Diabolus nullum huiuſmodi effectum producere poteſt, qui naturæ vires ſuperet; vt cõſtat: alioqui poſſet vera edere miracula. ergo effectus huiuſmodi naturæ vires non ſuperat. Igitur poteſt fieri vt vel docente Diabolo, vel induſtriâ & ſtudio tandem homo ad hanc cognitionem pertingat.

b Eſt Scoti, Lycheti, & communis in 2. d. 7. vel 8. & probabo lib. ſeq. q. 14.

SECT.

SECTIO IIII.

An aliquâ narratione conſtet aliquando aurum hac arte factum?

NVllum aduerſarij fortius telum intorquent, quam ab experientiâ. cur igitur inquiunt, nullus hactenus effectum conſecutus? cur omnes oleum & operam perdidere? nonne moraliter hinc colligimus, id eſſe impoſſibilibus annumerandum? 2. quia, quæcumque adferuntur experientiæ, nituntur teſtimonijs ipſorum chymicorum, quibus minimè credendum: tum quòd in cauſa propriâ, tum quòd mendicitas & paupertas fidem detrahat, tum quòd ſpe faſcinati & imaginationis vehementi apprehenſione, putant eſſe aurum, quod non eſt, vt ait Pontifex Ioannes 22. α. 3. quia poſſunt eſſe operationes, vel fraudulentæ & deceptoriæ, (vt fuit Bragadini Veneti Alchimia, qui in Bauaria ſupplicio affectus anno 1591. ipſemet coram omnibus impoſturam ſuam confeſſus fuit; ſe ex auri ramentis pulueribusque quos mixtos carbonario pulueri habebat, aurum ſuum, liquaſſe. Quare cauendum ne lectorem decipiat deceptus ipſe Villamontius pertinaciter defendens veram fuiſſe & ſinceram Anto. Bragadini Chryſopœiam: cùm enim illa ſcriberet, nondum dies fraudem huius Ciprij plani aperuerat. *Vide quæ de illo Villamontius itinerarii lib. 3. c. 28.*) vel prodigioſæ, dæmone faciente. 4. quia hanc artem nemo vnquam calluit, quod patet eò quod nemo ſe vnquam dixit vltimum eius effectum conſecutum: nemo etiam verbis vel ſcriptis eam alios docere potuit. His illi pugnant. *α Extrauag. ſpondent. de crim. falſi.*

„ Sit concluſio. De facto aliquos hac arte verum aurum fe-
„ ciſſe videtur eſſe valdè credibile.

Probo, quia tot eâ de re narrationes ſunt diuerſorum, vt videatur procacis animi & perfrictę frontis, nulli credere. adſcribam quæ nunc mihi ad manum. Cælius Rhodiginus auctor eſt, β ſuo tempore in Galliâ quendam ex infimâ plebe hominem, mirè ſagacem, modum excogitaſſe, quo chryſulcæ aquę vi ex metallo quolibet aurum ſecerneret: & addit tales artifices vo- *β li. 11. c. 13.*

ces vocari *Chryſoplyntas* officinam verò *Chryſoplyſium*. De Arnoldo Villanouano referunt grauiſſimi Iuriſconſulti γ, cum virgulas aureas chemicâ arte produxiſſe, quas omnium examini ſubiecerit in aulâ Pontificis, & ideo concludunt chemiã veram eſſe ſcientiam. Obijciunt, Arnoldum fuiſſe valdè ſuſpectum familiaritatis cum dæmonibus δ; & ideò vel dæmonem hoc verè feciſſe, vel ſaltem verum aurum ſuppoſuiſſe. *Reſp.* has eſſe malicioſas coniecturas. Si ſuſpectus Arnoldus, quomodo non in Romanâ curiâ, vbi aſſiduus comprehenſus, vt maleficus, & caſtigatus? mera autem coniectura eſt, dæmonem verum aurum ſuppoſuiſſe. Alij dicũt examini ſubieciſſe, hoc eſt obtuliſſe: non verò quenquam veritatis periculum feciſſe. primùm explicatio illa verbo non congruit. deinde quis credat illo offerente aurum ad examen, neminem Romæ periculum feciſſe; ego verò, indè; quod non ſcribitur ab auctoribus illis falſum aurum deprehenſum; probabiliùs crediderim experientiam Arnoldo ſuffragatam. Sanè id confirmat quod de ipſius cum Raymundo Lullo concertatione auctor Theatri humanæ vitæ tradidit ε; Raymundum hunc Balearicum, hominem acutiſſimum, multis rationibus demonſtraſſe Villanouano artis huius ἀδυναμίαν, tum Arnoldum diſputandi pertæſum, quin potius, inquit, te ſenſu craſtinâ conuincam die: quæ cùm illuxiſſet, metamorphoſim illi oculatâ exhibuit fide: quâ ille motus, hanc ipſe artem amplexus, multa de eâdẽ ſcripſit opuſcula, ante annos fermè 250. De hoc Lullo ſcribit quidam noſtri temporis medicus; non Alchymiſta ζ; Hũc „ ego inquirendo comperio apud Anglos, re quidem verâ præ- „ ſtitiſſe, quod ſuis libris profitetur: & in arce Londini, iuſſu Re- „ gis probatiſſimum aurum confeciſſe: mihique genus nummi „ oſtenſum eſt, quod adhuc appellant Nobile Raymundi, auri „ ſcilicet puri & obryzi ſummæque indicaturæ.] Idem auctor „ Theſauri, hoc etiam narrat de Bernardo Treuiſano; eum cum initiò fruſtrà magnas opes in hac Chryſoplynticâ prodegiſſet; tandem accuratiore ſtudio conſecutum, vt biennio artem in opus, ſpem in rem deduxerit. Hieron. Cardanus teſtatur η, Anto-

γ *Io. Andr. in addition. ad Speculat. tit. de crim. falſi. Oldrad. conſil 74. de ſortil. Abb. in c. ex tuarũ de ſortile. & ibid. Bald. Io. Platean in l. 1. C. de argen. prec. quod in theſ. infer. li. 10.*

δ *Pena Cõm. 36. ad 2. p. Direct. Eymerici q. 11.*

ε *Vol. 20. li. 3.*

ζ *R. C. in Nomenclatore inſignium ſcript.*

η *opere de ſubtilita. lib. de metallis.*

Antonium Pharmacopolam Taruiſinum, coram And. Gritto Duce, & præcipuis patricijs Venetis, argentum viuum in aurum commutaſſe, & eius operis quædam adhuc exſtare veſtigia. Hoc Iulius Schaliger in contradictoriâ exercitatione eludit potiùs, quàm diſſoluit, dicens ſi hoc verum aurum fuiſſet, Venetos eum fuiſſe coacturos reip. operam hanc nauare, vel artificium indicare. Quis enim Scaligero indicauit, Taruiſinum eis non indicaſſe? ſanè crediderim Venetos, vel incerti euêtus ſpem contempſiſſe, vel præſtigijs effectum adſcripſiſſe. Tu, Lector, ne idem ſentias accipe teſtimonium aliud eiuſdem rei, vt in Cardani & Aragoſij fide hoc experimentum ſtet. Guilh. iſte Aragoſius, vir philoſophiæ & medicinæ apprimè peritus, ſtudiorum causâ degebat Patauij: ſemel, anno. 1550. Venetias excurrit, & honoris causâ Hectorem Auſonium, matheſis & medicinæ laude clarum, inuiſit: ibi cum inter alia Alchymicæ aurificæ mentio fieret, eamque Guilhelmus ſolidis, „ vt ipſi tum videbatur, argumentis ſubrueret: Auſonius in ſe„ quentem diem conuentum indixit, eóque tres patricios Vene„ tos è nobiliſſimâ Corneliorum gente adductos, ex eo auro, „ quod Taruiſinus ſpectantibus patribus hoc eſt celeriter, non „ magnâ interpoſitâ morâ, momento feciſſet, confectos annulos „ ſpectandos contrectandoſque exhiberi curauit. Ipſe deinceps „ Aragoſius Taruiſium excurrens, Hiſtoriam facti didicit. Nar„ rabat ille à Gallo quodam, Aragoſio facie ſimillimo, domi ſuæ „ per aliquot menſes hoſpitaliter accepto, eum ſe puluerem ho„ norarij loco accepiſſe, ſed vt eo tanquam arcano vteretur. Se „ verò non tam priuati commodi, quàm publicæ fidei erga Rép. „ Venetam ſtudio, eo inſcio, Venetias nauigaſſe, rẽ patribus in„ dicaſſe; ſpecimen artis exhibuiſſe, priuatim quoque in Corne„ liorum ædibus non ſemel. Interea verò Gallum illum inſalu„ tatis omnibus diſceſſiſſe, neque ſe quidquã de eo amplius reſcire potuiſſe [θ].] Vides cauſam cur Veneti non vrſerint Taruiſinum, & quàm inanis illa magni viri, ſed ſæpè iniqui Cardanomaſtygis, ſuſpicio. Fortaſſis eadẽ arte apud Cedrenum ille frenum aureum confecerat, quod Anaſtaſio Imp. obtulit: Sed vide-

[θ] *Theſaur. vitæ hum. §. Omitto quod de ſe ſimilia Fernelius teſtetur lib. de abd. rer. cauſ.*

videtur iſte præſtigiator potiùs fuiſſe, quam Chymiſta.

Nunc ad obiectiones reſpondeamus. Ad primum; multos B ego commemoraui, quos non Chemici tantum, ſed & medici & I. C. grauiſſimi teſtantur rem ipſam factam exhibuiſſe, Arnoldum, Lullum, Taruiſinum. Et hodie nominare poſſem, quos noui viros graues, in dignitate poſitos, & Deum timentes; qui de ſeipſis idem profitentur. Quos mentiri, vel impoſturis, aut præſtygijs, aut dæmoniacis artibus vti, nunquam in animum meum poſſim inducere: & ſint iniurij viris honeſtiſſimis, qui queant id ſuſpicari. Ad 2. dico, Pont. loqui de gregalibus, ſiue fece illâ Chemicorum, qui lucrũ cãptant, & auiditate pecuniæ in præceps ruunt: non de ijs qui honeſtam inde rerum naturæ cognitionem dumtaxat petunt. Nec verum eſt, nullos niſi mendicos vel pauperes huic ſtudio incumbere; quod Principes viri multi non refugiunt. nec etiam paupertas omnis à teſtimonio arcet: ſed ea tantum, quam vilitas aut vitioſitas vitæ dehoneſtat. Phocio pauper erat; plus illi tamẽ iniurato, quã iurato Paridi credidiſſem. Teſtimonium in propriâ cauſâ reijcitur, ſed hîc teſtimonium dixere ſcriptores qui non erant Alchymiſtæ. acceperant illi quidem hoc ab alchemiſtis; ſed alchymici dicta ſua, factis probarant. Nec ſanè domeſticum teſtimonium, vt nec alia alias inidonea, reijciuntur, quando aliunde teſtimonia haberi non queunt. [1] Et quæſo, vnde hîc initium hiſtoriæ haberi potuit, niſi ex ipſorum artificum dictis & relatione? Ad 3. poſſe aliquando eſſe tales, & fuiſſe: hinc tamen non ſequi, nullas non fuiſſe tales. Ad 4. multos hanc artem verbis ſcriptiſque prodidiſſe, & hodie eam tenere & alios docere. ſi qui contingant in praxi errores, nihil mirum, quia facilè peccatur in ijs quæ ab ignis operatione dependent. Nec vllius artificis eſt, in ijs, quæ ab actiuitate extrinſeci agentis naturalis pendent, ſecurum ſemper effectum ſpõdere. Nec vlla quoque ars alia, in qua quis mente ſanâ perfectionis vltimum apicem ſe conſecutum aſſeueret. ſemper aliquid diſcendum ſupereſt: neque hoc huic arti peculiare, quod opponitur.

[1] Pet. Gerar. ſing. 100. Hippol. ſing. 71.

QVÆ-

QVÆSTIO II.

An Chryſopœia habenda ex numero artium ingenuarum, an mechanicis annumeranda?

A FAcilis eſt iſta quæſtio, nihil in ea mechanicum eſſe præter ipſam operationē, & igniariam illam applicationē: Theoricam verò ſiue ſpeculationem artis ipſius, phyſiologiæ in remotiſſimis latebris latentem, æquè ingenuam, æquè ſcientificam eſſe naturâ ſua, quàm ſit phyſica; cuius eſt portio non ignobilis; aut medicina, cui ſubſeruit & ancillatur: eoque nomine acroamaticis & epopticis diſciplinis annumerandam. Si verò conſideres ipſos Alchymiſtas, quidam illorum meri ſunt mechanici, & flaturarii, ac ciniflones; quidā verò philoſophorum nomen honeſtum imprimis ac laudabile iure ſuo ſibi vendicant. Etſi enim omnis Alchymiſta ingenio ſimul ac manu, vtatur: tamen id omni mechanico artifici commune eſt, & manus præcipuam operis partem in illis vendicat; qui, principia cauſáſque artis ignorantes, nec certum in rebus præparandis vſum, iuxta præcepta congrua & ſcientifica adhibentes, tempus & carbones abſumunt; fuliginoſi itaque & merè mechanici dicendi ſunt. Sed qui in oleis, & aquis, & gummis, & auro extrahendo, cauſas & præcepta artis norunt, quibus freti effectum ſibi pollicentur, ij, etſi manum ingenio, & operationem ſpeculationi adiungant; non mechanici, ſed philoſophi dicendi; operatio enim illa, & manuum auxilium, accidentaria ſunt ſcientiæ: vt in medico, & chirurgo ſatis eſt manifeſtum.

QVÆSTIO III.

Ad quam magiæ ſpeciem pertineat?

A ÆQuè expeditum eſt reſpondere huic quæſtioni. Si alchymicus effectus verus non eſt quia falſum eſt aut apparēs dūtaxat aurum; pertinet ad magiā præſtigiatricem. ſi verus eſt effectus, tūc aut fit ope dęmonis, & pertinet ad Dęmoniacam: verum effectū voco, quādo aurum verū quis conſequitur; hoc

autem poteſt fieri dupliciter, vel verâ tranſmutatione, vel ſuppoſitione, quando hoc facit dæmon, poteſt etiam reduci hoc factum, ad prçſtigiatricem; quando illud, nōniſi, vt dixi ad dæmoniacā. Si verò verū aurum, ſine ope dæmonis homo extrahit pyrotechniâ ſuâ; tūc alchymia pertinet, ſecundū ſe & propriè, ad Magiam naturalem; per accidēs ad artificioſam. Nā, qui [α] ad ſupernaturalem referunt, propter cælorum influxus; illi meo iudicio falluntur: nihil enim hîc cernitur, vt oſtenſum, quod naturę vires excedat. Naturalis ergo alchymię exempla iam nōnulla propoſui [β]. Dæmoniacę refert vnū auctor dæmonomaniæ, [γ] ſe ex Guilhelmo Cōſtantino, famoſo alchymico, audiuiſſe ſocios ipſius, cum perdiu flantibus, ſpes ſpecieſue auri oſtenderetur nulla, conſilium à Diabolo petijſſe, riténe operarētur, & optatum finem contingerēt; an in aliquo peccatum ab ipſis eſſet, quod metallum arceret expetitum. Diabolum (vt ſolet) latebroſum dediſſe reſponſum, quàm breue tam ambiguum; Laborate, Laborate. hoc illos pro ſecunda pollicitatione arreptum mirè animaſſe: ergo perrexiſſe in flando, & fornaculis continuandis, idque adeò ſtrennuè, vt in nihilum cuncta redegerint; parati nihilominus pergere, & ad imum cunctam rem decoquere, & pro philoſophico lapide bona cuncta dilapidare: niſi miſertus demētiæ Cōſtantinus ſuggeſſiſſet, morem hunc eſſe dæmonis, vt decipiat amphibologiâ ſignificati: cum laborare iuſſit, hoc voluiſſe: deſiſterent ab irrito conatu, & ad honeſtum opificiū aliquod ſe transferrēt, in quo certiùs operę prætium cerneretur. ſic ille. Sed alij paullo aliter narrant, idque ſe ex ore Natalis, qui Conſtantini ſocius fuit, accepiſſe, bona fide, ſcribunt: hos operarios auri auidos familiarem paredrum ſub ſpecie vnius nymphæ exciuiſſe, & ſacro carmine lapidis cōfectionem ab eo poſtulaſſe. dæmonem iuſſiſſe, vti ex ſex metalli (vt dicunt) aniſatis, hoc eſt æquali proportione, & hydrargyri certâ mole mixtis, malagma componerent. cum itaque hoc igni impoſuiſſent, ecce tibi, fraudis miniſter, catus ille Mercurius, more grandinis cum tonitru metalla huc illuc diſijcit, & ſpem ſimul eorum, cachinnante luſos cacodæmone. B

[α] Aragoſius & Svinger.

[β] ſ.q.1.ſect. vlt.

[γ] lib.3.c.3.

Illi abacti à chryſollo,non à furore; rurſus magiſtellum adeūt, expoſtulant primùm de iniuriâ, deinde ſupplices fiunt, & vt nunc ſaltem, meliore fide,quid agendum doceat, pergunt obſecrare. demum ille nihil aliud retulit, quàm, ſtrennuè laborate.

Deceptorij effectus duæ Hiſtoriæ occurrunt, prior præſtigiatorius Diabolicus: poſterior ad deceptorios & emunctorios per humanam calliditatem pertinet.

„ Priorem ſic narrat Cedrenus; Quidā ex eorū numero, qui
„ chemicam artem profitentur,callidus hominum oculos impo-
„ ſturâ præſtingere, argentarijs alijſque obtulit manus pedeſ-
„ que ſtatuarum,& alia aurea,dicens ſe theſaurum reperiſſe: mul-
„ toſque ita deceptos ad paupertatē redegit.Famâ vulgatâ cap-
„ tus,& ad Anaſtaſium perductus,frenum equi ex ſolido auro cō-
„ flatum ac margaritis conſertum obtulit.Sed Imperator, freno
„ accepto; Vt omnes,inquit, fefelleris, me profectò non deci-
„ pies,ſtatimque hominem,in caſtellum quoddam relegauit, in
„ quo tandem perijt.] nimirum omnia hæc aurea,nihil erāt niſi per magiam facta oculorum ludibria. Poſteriorem deſcribit Ieremias Mederus *in Acroamat.* Chymiſtas duos ſocietatē initam pacto firmaſſe, vt alter Chryſopœiæ certiſſimam artem ſe tenere profiteretur, alter Rhizotomum ageret, ſeu agyrtam empiricum,& inter cetera ſcobem auri atro infectam colore, pro lunariæ puluere,venderet. Erneſtus Badēſis Marchio mirè deditus erat pyrotechniæ. hunc ergo prior ille adit,& circumuenit aureos montes pollicitus & atria diuitis Cræſi. parantur omnia,& iā ille, cetera belle,inquit; vnum dūtaxat opus, *Reſch* vocant (Hebræâ voce) huius pulueres faciles inuentu, apud quēuis pharmacopęū, vel rhizotomū. Marchio puerū mittit: commodùm in palatij aditu ille alter merces ſuas expoſuerat; & vt ſolent hoc genus,nihil ſibi deeſſe ſtentoreâ voce prædicabat. adit cum Principis puer. Ille reſch expromit de pixidulâ fumoſâ,& pro ſolido appendit,& quaſi quid foret obuiū ac cōculcatum,addit ſuperpondium. Puer Domino refert. Impoſtor cum puluerē inſpergit hydrargyro,& aurum verum producit,

 ſed

ſed quod liquatum ex puluere. fit examen, verũ aurum deprehenditur. Marchioni res mirè grata, & ipſe in magiſtrũ beneficus ac gratus probè donatum dimittit. Chryſopœiã pergit vrgere: feliciter, quamdiu reſch durauit. vbi eius reſiduum parum fuit; vndique conquiri iuſſit auriprolificam hanc materiã. Negabant omnes ſe quis puluis, reſch diceretur, audiſſe vel didiciſſe nunquam. itaque Marchio quod ſupererat igne ſolùm liquat, & auri ſcobem, impoſturamque ſimul deprehendit.] finis non foret ſcribendi, ſi quæ ſingulis diebus talia contingunt, vellem perſequi. Vtilius erit, quod reliquum eſt, & ad animæ ſalutem ſpectat, diſcutere.

QVÆSTIO IIII.

Licitáne an illicita ſit alchymia?

PRohibitam cenſuit Angelus de Clauaſio,[α] ſed id nullo iure probat, verũ rationibus duntaxat: P. Valençia eò inclinat, vt ſaltem ratione circumſtantiarum ſit illicita & pernicioſa; idem P. Pererius cenſuit: vterque locis ante citatis.

α *in verb. Alchymia.*

Licitam verò nec vllo iure prohibitam, imò & inter artes metallarias à iure ciuili receptam, communis eſt ſententia iuris interpretum [β]. Pedetentim progrediendum. nam facilis hic in viâ lubricâ, lapſus.

Prima Conc. Nullo iure in foro fori hæc ars videtur prohibita; vt nõ liceat eam exercere, ex defenſione iuris poſitiui.] A

Quoad ius ciuile & commune Romanorum (de cõmuni enim iure nũc loquor, non de particularibus locorũ ſtatutis, vel regnorũ ſanctionibus) res eſt expedita. nec vlla conſtitutio talis reperitur. Quoad ius Canonicum, videntur obſtare duo canones, nempe *c. Epiſcopi. 26. q. 5. & c. ſpondent, in extrauag. cõmun. lib. 5. de crim. falſi*. Sed, ſi benè conſideres, neuter canon conuincit intentum. Nam *d. c. Epiſcopi*, tantũmodò dãnat eos qui credunt perſonarum tranſmutationem in varias ferarũ ſpecies fieri: quod & ratio docet addita; ſiquidem (ait) Satanas transfor- „
mat ſe in varias ſpecies ferarum.] Non eſt igitur cur ad quãli- „
bet ſpeciei in ſpeciem tranſmutationẽ canon extendatur. Et licet

β *Oldradi, Ioan. Andr. Abbat. & Baldi locis ſ. cita. q. 1. ſect. 4. Alberi. de Roſate in ver. alchymia, Guido. Papæ deciſ. 388 Fabiani tracta. de empt. & vendit. q. 5. Zanetini c. 1. extr. de accuſat. Thomæ Arfoncini, quodã de hac re conſilio.*

licet eò extenderetur, dicerent alchymici ſe non credere hanc à dæmone, ſed à naturâ fieri metamorphoſim: nec eam eſſe veræ ac perfectæ ſpeciei, in aliam perfectam ſpeciem, ſed imperfecti & inchoati in ſuam perfectionem. Fortius ſtringit alterum illud *c. Spondent*, nam illud diſertè alchymiam prohibet, & infamiæ carceriſque pœnam præfigit, clericos etiam poſſeſſis beneficijs priuat, & ad capienda reddit inhabiles. Reſpondet Arfoncinus, Pontificem egiſſe tántum de ijs, qui Sophiſticè tranſmutationem confingunt: tamen Canonis verba ſatis clarè indicant cenſuiſſe Ioann. 22. nullum à quoquam eorum verum aurum fieri, & ideò omnes pro impoſtoribus habuiſſe. ſic
„ enim verbotenùs habet ſanctio; Spōdent quas non exhibent,
„ diuitias pauperes alchymiſtæ: pariter, qui ſe ſapientes exiſti-
„ mant, in foueam incidunt quam fecerunt. Nam hautdubiè
„ huius artis alchymiæ profeſſores alterutrum ſe ludificant. cùm
„ ſuæ ignorantiæ conſcij eos, qui ſupra ipſos aliquid huiuſmodi
„ dixerint, admirentur: quibus cùm veritas quæſita non ſuppe-
„ tat, diem cernunt, facultates exhauriunt, ijdemque verbis diſſi-
„ mulant falſitatem, vt tandem, quod non eſt in rerum naturâ,
„ eſſe verum aurum vel argentum ſophiſticâ tranſmutatione
„ confingant: eóq; interdū eorū temeritas damnata & damnan-
„ da progreditur, vt * fidis metallis cudant publicæ monetæ cha-
„ racteres fidis oculis, & nō alias alchimitū fornacis ignē vulgū
„ ignorātem eludant. Hæc igitur perpetuis volentes exulare tē-
„ poribus, hac edictali conſtitutione ſancimus; vt quicūq; huiuſ-
„ modi aurū vel argentū fecerint, vel fieri ſecuto facto mādaue-
„ rint, vel ad hoc ſcienter (dum id fieret) faciētibus miniſtraue-
„ rint, aut ſcienter, vel argento, vel auro vſi fuerint vendendo
„ vel dando in ſolutum: verum tanti ponderis aurum vel argen-
„ tum pœnæ nomine inferre cogantur in publicum pauperibus
„ erogandum, quantum alchimitum exiſtat. circa quod eos ali-
„ quo prædictorum modorum legitimè conſtiterit deliquiſſe:
„ facientibus nihilominùs aurum vel argētum alchimitum, aut
„ ipſo vt præmittitur ſcienter vtentibus perpetuæ infamiæ notâ
„ reſperſis. Quod ſi ad præfatam pœnam pecuniariam exoluen-

** Sic legitur in editione etiam Plantinianâ, ſed deprauatè ac mutilè. Valencia cōijcit legend. fictis, facili mutatione. Sed adhuc reliqua mēdoſa manent.*

 dam

dam delinquentium ipſorum facultates non ſufficiant,poterit»
diſcreti moderatio iudicis,pœnam hanc in aliam (puta carce-»
ris,vel alteram iuxta qualitatem negotij,perſonarum differen-»
tiam,aliaſque attendendo circumſtantias) commutare. Illos»
vero &c.] Subdit pœnam in eos qui alchimicâ materiâ abutuntur ad monetarum adulterationem,de quibus eſt eiuſdem Pont.conſtitutio alia, in *c.prouidens,extrau ſingular.tit.de crim. falſi.* Ad hunc Canonem duplex mihi occurrit reſponſio, vna eum non fuiſſe vſu receptum,ſed non vſu abolitum. Nam poſtea hæc ars in ipsâ adhuc vrbe viguit,maximè vix centum annis poſtea ſub Leone. X. nam illi Aurelius Augurellus egregius poëta librum ſuum *de Chryſopœiâ* dedicauit: Qui inter cetera illud nimis iactanter,de philoſophico ſuo lapide.

Ipſius vt tenui proiectâ parte per vndas »
Aequoris,argentum ſi viuum tum foret æquor, »
Omne vel immenſum verti mare poſſet in aurum. »

Pici quoque Mirandulani circumfertur liber hac de re, titulo,de Auro conficiendo: nec huiuſmodi in Italiâ libri ex illo tempore vetitæ lectionis vnquam fuêre. Altera Canonem ex hypotheſi procedere (aurum omne alchymicum eſſe falſum) & ideò damnari tantum,qui falſum cudant;idque ad lucrum,nempe vt vtantur in cōtractibus & ſolutionibus (quod clarè indicat textus) ideò nō damnantur hoc capite, qui verum aurum producunt,& arti vacant animi dumtaxat causâ, nolentes in commercijs aut ſolutionibus hac arte vti. Quare non ars,quæ ritè inſtituitur,& exercetur: ſed artis abuſus damnaretur. Sit

Secunda Concluſio; In foro conſcientiæ non promiſcuè, B
ſed cum delectu ars hęc permiſſa: imo pleriſque,vt pernicioſa,»
ſic illicita cenſenda.] Hanc concluſionem optimè probant»
argumenta Angeli & auctorum primæ ſententiæ, contra præcedentem verò vim habent nullam. Notandum quoque,quicquid illiciti eſt,id non ex artis naturâ (quæ in ſe mala non eſt; imo quatenus ars eſt,& ſcientias imitatur, ſecundum ſe bona eſt,vt & ceteræ ſpeculatiuæ cognitiones) proficiſci,ſed à vitio circun-

circumſtantiarum,quæ vt plurimum in hac operatione inueniuntur. Hæ ſi deſint,non video quid reprehendi queat: ſed quia vix vnquam deſunt omnes,rarò fit vt alicuius ratione non adſit vitium & peccatum. Ideò dixi pleriſque pernicioſam & illicitam cenſendam.

Sed quę iſtę circumſtantiæ? præcipuæ & capita ceterarum; quatuor;finis,modi,temporis & perſonæ.

C Si finis ſit lucrum,& auaritia;illicita eſt,quia lucrum ex hac arte eſt illicitum. non enim licet hoc auro vti ad commercia contractúſue,vt ſtatuit Ioann. 22. Intellige, ſi pro vero auro quis vti vellet, nam hoc illicitum contendunt communiter DD.de hac re ſcribentes [γ]: & meritò, nam aurum iſtud vel nunquam habet proprietates omnes veri auri,vel id adeo rarò contingit,vt cenſendum ſit non contingere. quare tam veriſimili cauſsâ dubitandi exiſtente, non licet in commercium deducere,vt verum aurum: vendi tamen poſſe pro auro alchymico,& iuxta æſtimationem peritorum aurifabrorum,nemo DD.illorum negat,neque negandum eſt.Non licet etiam id facere,vt in medicamentis quis eo vtatur, nam propter rationem iam memoratam,nec veri auri vires ſalutares habere, nec noxijs qualitatibus, ab igne carbonario & venenato hydrargyro contractis carere,cenſendum. Multò minus licet eo vti ad monetarum mixtionem: hoc enim vnum caput foret criminis monetarij,iuxta dictam ſanctionem Ioan.22. & prædicti DD.iuris concedunt tales puniendos pœnâ monetæ adulteratę.His caſibus ſubeſſet peccatum Mortale.Si verò quis illud cuderet ſiue produceret tantùm eâ gratiâ vt ipſemet in annulos, cathenas, aut ſupellectilem propriam eo vteretur: huic omni curâ foret adnitendum,& vigilantiâ,ne quis eo viuo vel mortuo per hoc deciperetur. Alioqui pro negligentiæ latitudine,hîc quoque peccati grauitas naſceretur: & quãtumuis quis diligens, vix vanitatis culpam euaderet. Nunquam ſanè ſtultitiæ & imprudentiæ euadit, qui ex hac arte lucrum quærit. Semper enim ſtultus eſt mercator, qui in illud negotiationis genus incumbit, quo videt nullum, vel de millibus aliquot

[γ] *Sic D.Thomas in 2 d.7. q.3. a.1. & 22.q.77. a.2. ad.1. & ibi Caieta. Silu. & Fumus in Summ. Fabianus d. q.8. Alberic. in verb.emptio.*

aliquot vnum, lucrum feciſſe; omnes verò, vel mille contra vnum facultates ſuas abſumpſiſſe. Quod cum alchymicis contingat, idem de his damni lucrionibus dubio procul ſentiendum. Nec tuti ſunt in conſcientiâ, qui hac in re ſolâ vanâ ducuntur curioſitate, nam *curioſitas* peccatum eſt oppoſitum *ſtudioſitati* per exceſſum, quo quis deſiderat immoderatè ſcire quod non expedit, vel plus quam expedit ipſi, vel modo quo non expedit; & eſt ex filiabus ſuperbiæ, [*Vide D. Tho. 2. 2. q. 167.* Et animus deditus vanitatibus atque inſanijs falſis, exponit ſe decipiendum Diabolo; atque hoc eſſe omnis ſuperſtitionis initium docet B. Auguſti. *lib. 2. de doctr. Chriſt. c. 22. & 23.* Et diuinæ ſcripturæ teſtimonio, qui amat periculum peribit in illo. Sic enim ſapiens loquitur; *In ſuperuacuis rebus noli ſcrutari* » *multipliciter, & in pluribus operibus eius* (Dei) *non eris curioſus.* » *Multos enim ſupplantauit ſuſpicio eorum* (hoc eſt vana ſpes & ex- » ſpectatio) *Et in vanitate detinuit ſenſus illorum.* Denique ſub- » dit; *qui amat periculum peribit in eo.* Eccleſiaſtic. 3. à verſ. 24. » Denique vno verbo, quando finis malus, ars illicita; & qualis finis, tale exercitium.

Si modus (huc media pertinent) exercendi artem illicitus, D ars quoque; ſi vanus, ars vana, ſi ſordidus & inquinatus, ars erit inquinata & impura. Huc referenda media ſuperſtitioſa, vt ſi ex pacto expreſſo vel tacito cum dæmone; quod frequens, A *lib. 3. c. 3.* eſſe docuit auctor Dæmonomaniæ [A], & ſanè docet experientia: adeò vt Arnoldus Villanouanus, & Lullus, & Geber, & Bachonus, & Richardus Anglicus, Magiæ huius nigræ ſuſpecti vehementer fuerint; & Paracelſus, & Agrippa, & ille Guilh. Conſtantinus, & alij nonnulli, deprehenſi; & inter inſtructiones inquiſitorum fidei ſit vna, hac quoque nota magos hæreticos dignoſci, *Director. Inquiſit. fidei p. 3. fol. 443. edition. Romanæ, quæ in lucem prodijt iuſſu Gregorij. 13.* vbi rationem ſubdit auctor libri, Nicola. Eymericus; quia vt plurimum alchymiſtæ, » quando non poſſunt pertingere ad finem intentum, quærunt » auxilium dæmonis (*exemplum poſui præcedenti quæſtione*) eum » inuocant & implorant, & implorando obſecrant, & tacitè vel »

expreſ-

expreſsè ei ſacrificant.] Accedit experientia, quia quando-
„ cumque viguit inter multos alchymia, etiam inter multos tum viguerunt maleficia & ſortilegia, vt hoc infelici æuo experimur. Tum quia non deſunt, qui adhibent vanas obſeruantias cærimoniarum, nihil ad effectum conducentium, vt certæ diei, tunicæ ex lino crudo, certorum ciborum abſtinentiam, & alia huiuſmodi inania. Quod ſi ad auiditatem odium accedat aut incontinentia, procliuè admodum fuerit ad phylatra & intoxicationes recurrere. Peccatur quoque non leuiter in artis traditione, quando ſacræ ſcripturæ nominibus & verbis abutuntur ad ſuas nomenclaturas vel præcepta: neque minùs, quando libris ſuis, inſerunt figuras ſeu imagines, vel planè obſcænas, vel etiam propter abuſum rei ſacræ prorſus blaſphemas, vt fecit ille typographus Baſilienſis, qui Roſarium excudit; & ſacræ Triadis, Chriſti Domini reſurgentis, & B. Virginis Mariæ coronationis icones; quas homines hæretici templis eiecerunt, eas ad alchymica myſteria & transformationes tranſtulit. Sed mirum id non eſt. ſunt enim Sacramentarij vbique præpoſteri. Peccatur denique nimis curioſis ſæpè experimentis, dum modò hanc rationem, modò illam ſequuntur, &
D ſic nunquam ſciunt, quod ſemper addiſcunt.

E Temporis quoque circumſtantia perpendenda. Nam temporis iactura pretioſiſſima: eiuſque malè conſumpti ratio reddenda Deo. quare peccant, qui nimis multum his vacant artibus, item qui eo tempore, quo officij ratio, vel debitum aliud charitatis aut iuſtitiæ poſtulat, vt ad ſeria magis ſe conferant: v. g. magiſtratum quis gerit? non poteſt detrahere horis, quæ ad rectè munus exercendum neceſſariæ: familiæ præeſt? œconomiæ recta ratio non debet incommodum ſentire. Eccleſiaſticus eſt? quæ ratio ordinis poſtulant ea præponenda fornaculis, & voluptati ſuæ. Proximi neceſſitas operam tuam depoſcit? charitas ei iubet adeſſe, non facis? peccas. Demum, vno dicam verbo; quod tempus ocio, licet honeſtè dare, illud licebit his ſtudijs: nec amplius. Ocium voco, quietem & vacationē actionibus & ſtudijs, ad quæ quis tenetur.

Denique perſonarum conditio hîc vel potiſſimum diſcrimen inducit: hæc enim, & finem ſolet illicitum intendere, & in modo errores gignere, & tempus inopportunum facere. Inprimis ars hæc illicita cenſenda pauperibus imò & priuatis omnibus periculi pleniſſima eſt. manifeſtum id fit, tum quia hi ſolent lucrum ſpectare, & ſic arcentur eorum ratione quæ dicta ſunt in circumſtantiâ finis. nam auro illo intendunt vti ad commercia, medicinas, vel monetam: aut ſi ipſi non vſuri, periculum apertum eſt ne vtantur hæredes. Iſti hac arte depauperantur, familiæ neceſſaria non præbent; cauſa ſunt vt vxores & filiæ cogantur indigno ſe quæſtu ſuſtentare: cùm media & inſtrumenta, propter inopiam deficiunt, facilè progrediuntur ad ſuperſtitioſa, imo & pacta quæ diximus in circumſtantiâ modi: ſanè hoc ipſi quoque chymici ſcriptores ſunt teſtati. Nam Geber, [t], non ergo, inquit, hæc ſcientia pauperi & egenti conuenit: ſed potiùs eſt illis inimica. Secundò Polyt. dicit philoſophus, impoſſibile eſt indigentem philoſophari.] h. alchymiæ ſtudere. (nam ſolos alchymicos, in libris *Turbæ philoſophorum*, vulgati illi vocant philoſophos. ſatis ſuperbè.) Et idem Geber alibi [{]; Artificem (ait) huius ſcientiæ oportet eſſe ſubtiliſſimi ingenij, & naturas metallorum & eorum generationes, infirmitates & imperfectiones in ſuis mineris ſcire & cognoſcere antequam perueniat ad hanc artem. Non autem ad ipſam indagandam accedat artifex groſſo ingenio & duro repletus, nec cupidus, nec auarus in ſumptibus & expenſis.] Nec vir duplex animo ſine felle & ceruice, vel mente variabilis, nec nimis feſtinus: ſed doctrinæ filius, vir ſubtiliſſimo ingenio decoratus, ſufficienter locuples, largus, ſanus, firmus in propoſito & conſtans, patiens, mitis, longanimis, & temperatus.] Auaro igitur, & pauperi hæc ſcientia, ſecundum eius Principem Gebrum, inacceſſum & vetitum habet limen. Et nota requirere ſufficienter locupletem: hoc eſt cui ſuperſit, à neceſſarijs, ad hoc ſtudium. Arcet etiam ſimplices & parui iudicij, cum dicit ibidem, non debere eſſe ſine felle & ceruice: huiuſmodi enim facillimè à dæmone, & alijs impoſtoribus cir-

t *Roſarij philoſop. fol. 224.*

{ *lib. de perfecto magiſterio.*

circũueniuntur: ideò vetita illis hæc ars propter periculum. Arcet etiam eos qui amant alios decipere, cum addit; nec vir duplex animo. quia hos arcet pernicies aliorum, quam quæ-runt. Arcet intemperantes, vt luxurioſos & amantes vindictæ, cùm vult eſſe longanimes & temperatos: alioqui periculum eſt ne recurrant ad maleficia hoſtilia vel amatoria. Arcet variabiles, inconſtantes, & impatientes: quia hi facilè cùm non ſuccedit, ad dæmoniaca ſubſidia confugiunt. Arcet eos qui obtuſo ſunt ingenio, quia oleum perdunt & operam; item qui philoſophiæ veræ imperiti, eandem ob cauſam. confirmat id „ Arnoldus Villanouanus [a] his verbis; Quicumque velit ad hãc „ ſcientiam peruenire, & non eſt philoſophus fatuus eſt: quia „ hæc ſcientia non eſt, niſi de occultis philoſophorum. propter irritos itaque conatus, temporis & ſumptuum iacturam, his quoque videtur illicita: & cùm plerique alchymici vulgares ſint tales, ſequitur pleriſque illicitam eſſe, in foro poli, de quo nunc agimus. Denique exigunt artis magiſtri & meritò, vt ſit homo humilis, iuſtus, pius, & Deum timens. citantur iſta Her- „ metis [b]; Oportet illum, qui introduci vult in hanc artem & ſa- „ pientiam occultam, arrogantiæ vitium à ſe repellere, & pium „ eſſe, ac probum. *& poſtea*; Fili ante omnia Deum oportet time- „ re, in quo diſpoſitionis tuæ viſus eſt. *& illud Alphidij neſcio cuius*; „ Scito fili quod iſtam ſcientiam habere non potes, quouſque „ mentem tuam Deo purifices, & ſciat te Deus habere certum „ animum ac rectum.] Cùm ſuperbos arcet, docet illicitam eſſe curioſis: cùm pietatem, ſuperſtitioſos reijcit; cùm probitatem & Dei timorem, & animi puritatem; vitioſas omnes quas diximus circumſtantias deteſtatur. Non alijs ergo licita, ratione

G circunſtantiarum, alchymia; quam huiuſmodi: hinc primò poteſt vnuſquiſque ſecum perpendere an ipſe talis, & an vlla, & quæ pericula ipſi ex aliquo harum circunſtantiarum defectu immineant, & ea cum Confeſſarijs ſuis communicare, & eorum ſequi iudicium debet.

H Secundò poteſt videre confeſſarius, quando ſit talis à pecto immunis, vel quando adſit veniale, aut etiam mortale; quã-

[a] *d fol. 224.*

[b] *è quarto tractatuum, Roſarij fol. 223.*

do impendenda, deneganda vel differenda talium abſolutio. differenda, cùm recidiuæ veriſimile periculum; deneganda, quando grauiter, contra iuſtitiam vel charitatem ob ſtudium iſtud peccat, nec vult deſiſtere.

Tertiò. Quia ſępius curioſitas cauſa eſt ſtudij, & hoc vitium valdè proſerpit à minoribus ad maiora, diligenter videndum ne quis ad experientias & opiniones erroneas excurrat: v.g. ne putet hac arte hominem verum, modo à naturâ ad hanc generationem non inſtituto, ſed vrinâ vel alio humore, igne aut ſole in vitreis phialis decocto, poſſe produci, quod temerè Iul. Camillus aſſeruit, & incautè Tho. Garzonus *diſcur. 41. Fori vniuerſ*, credidit. hoc enim vel aſſerere, vel experiri ſtultum, impium, erroneum & blaſphemum foret. tum quia cum homo præſupponat corpus & animam rationalem, ſi quod producis, homo eſt; ſequeretur Deum ex lege & ordine quem naturæ præfixit, teneri huic animam rationalem corpori infundere, quod blaſphemum; vel rationalem animam ex materię potentiâ illic educi, quod hæreticū: foret enim tunc anima corruptioni obnoxia & mortalis. Deinde talis anima non haberet peccatum originale; quia per generationem viri non eſſet propagatum hoc corpus, & homo conceptus; nec indigeret Chriſti redemptione: quæ hæretica quoque omnia.

Quartò. Ex his omnibus patet, optimam eſſe, (quam aiunt Angliæ) legem, ne cui ſine permiſſu Principis, ſub pœnâ capitis, liceat alchymicam exercere. quam legem expediret etiā alibi ferri. Nam tunc cum delectu Princeps talia poteſt permittere, conſideratis circumſtantijs prædictis: ipſi enim reddēda Deo ratio; ſi temerè permittat & promiſcuè; damnorum inde ortorū. Tunc etiā ceſſarent pericula pleraque quę diximus. I

Quintò. patet (niſi quæ circumſtantia impediat) ordinariè hanc artem Principibus & valdè locupletibus eſſe licitam; qui & eâ ſunt philoſophiæ cognitione, & eo ingenio, vt fraudibus & impoſturis non pateāt; & eâ pietate, vt à proximi & Dei offenſione ſe abſtineant; & illis opibus, vt ſubditos propterea non grauent; & eo ſubditorum amore, ac Dei timore, vt publi- K

cum

cum regimen vel pauperum ſubuentionem propterea non neglig ant,& habenas ſibi à Deo creditas ipſi abijciant,& alijs planè tradant. Vt enim alijs honeſtis ſtudijs animum Principes, quantum opus eſt,ſic & hoc ſtudio relaxare quin poſſint, non eſt dubitandum. Sanè quod Eymericus de indicijs Magię hæreticæ dixerat,eam prę ſumptionem in Principibus viris & valdè locupletibus non eſſe admittendam,in ceteris locum habere,ibi in Commentar. optimè Peña annotauit. Et Cardin. Caietan. diſertè ſcripſit,ac prudenter;hanc artem vel nullorũ hominum eſſe, vel Principum dumtaxat, audito ſapientum conſilio,eſſe. Sanè pericula pleraque ſuperius commemorata ceſſare in Principibus manifeſtum eſt. 2 2 q.77.a.2.

Cæteri,non eſt cur ſibi blandiantur, vel tutos in conſcientiâ ſe arbitrentur opinione illâ Oldradi & aliorum Iuriſconſultorum. Nam illi de foro tantum exteriore agebant, de quo ab illis quærebatur. Et plerique eorum rem non diſcuſſerunt;ſed, vt oues ſolent ducem gregis caprũ, ſic ipſi Oldradum (cuius etiam argumenta,iam diſſoluimus;ijs quæ dicta ſunt) clauſis oculis,vt oraculum,ſunt ſecuti,nihil eius addentes dictis (*vt Ioan. And. Abb. Alberic. & Guido pap.*) plerique eriã ambiguè loquuntur,ſi faciant verum aurum, idq; arte naturali(*vt Oldrad. Iſern. Bald. Brun. & Fabianus*) nullus verò ipſorum omnium, præter Th. Arfoncinum, mẽtionem fecit d.extrauagantis Põtificiæ, *c.Spondent*,vt vel eius non ſint recordati, vel non bonâ fide diſſimularint. Et licet,vſu canon ille non obſeruetur: tanti tamen Pontificis ſententia,& iudicium ſufficere debet, vt vulgus hominum (hoc eſt quibuſcunque conditiones ſuperiùs requiſitæ deſunt) ſibi exiſtimet ab hoc ſtudio abſtinendum; quod grauiſſimis verbis Summus Pontifex Romanus ſibi cenſuit damnandum,& à quo illos tam ſtudioſè Chriſti vicarius, Petri ſucceſſor dehortatur. Sed hæc ſuffecerint, de materiâ non paſſim obuiâ.

SVMMARIA LIB. II.
DE MAGIA DÆMONIACA.

Q.1. *An ſit aliqua magia dæmoniaca?*
Probatur eſſe. A

Q.2. *Vnde ſit hæc Magia, ſiue quem habeat primum auctorem?*
Non eſſe à Deo, vt gratiæ gratis datæ. A
Non eſſe effectus bonorum angelorum B
Magia nulla alba, & de falſa Theurgiâ
Eſt orta & adminiſtratur per malos angelos. C
Glyce error. ipſe & alij quidam Græci Hiſtorici nimis ſuperſtitioſi fuere.
Non fiunt magici effectus per animas defunctorum. Grimoyriæ artis vanitas. D
Efficiens harum artium cauſa eſt diabolus, & humani ingenij deprauatio. E
Apologus de generatione & ortu Magię.

Q.3. *Quæ ſit diuiſio dæmoniacæ magiæ, & de eius libris.*
Refellitur Agrippæ diuiſio. A
Omnis magia iſta nititur pacto cũ dæmone.
Auctores qui de hac ſcripſerunt & ideo cauendi. B
Zabulus, quis.
Barnabas Cyprius.
Item fictitij libri: Adæ. Abelis. Enoch. Abrahæ. Paulli. Cypriani. Honorij.
De clauiculâ, & alijs libris Salomonis.
Trithemij ſteganograph, Itẽ libri Agrippę & recentiorum nominati & vetiti.

Q.4. *De baſi huius Magiæ, pactóque explicito & implicito.*
Probatur tale pactum intercedere. A
Locus Iſaię c. 28. v. 15. B
Alius Matthæi 4. v. 9.
Similitudines duę huius pacti.
Dæmoni liberum fallere pactum.
Pacti expreſsi formę & genera. & exẽpla. C
Grillandi error.
Communia his pactis ſolemnia.
Signa dęmonis in his vetuſta & noua. D
D. Irenęi locus correctus.
Promiſſa ſimilia factis hęreticorum noſtrorum.
Quę vtrinque vis huius pacti. & quale peccatum. E
Pactum tacitum ſiue implicitum quale. F

Q.5. *Quibus indicijs diſcernendi effectus Magiæ ex pacto conuento, ab effectibus, phyſicis, artificioſis & miraculoſis?*
Ratione diſtantiæ. A
Ratione verborum. characterúmue. B
Circumſtantiarum, rituũ, obſeruantiarũ.
Cauſæ à quâ.

Q.6. *An hæc Magia habeat quoſdã effectus veros, & quo pacto dignoſcantur?*
Effectus triplices ſunt, falſi, veri, mixti. A
Exempla pręſtigiatoriorum effectuum. B
De Lamiâ & Menippo.
De Gelo & Mauricio.
De Paſete, & eius obolo.
Simonis Magi varia.
De mago qui fecit à Domino cuncta vaſa frangi.
De Zytone Bohemo.
De herbis magicis.
Verorum effectuum exempla. C
Incantatio ſerpentum.
Signa Pſeudoprophetarum in Euangelio.
An Samuel per Pythoniſſam ſuſcitatus vere? Locus 1. Reg. 28. Eccl, 46. v. vlt.
De effectibus Magorum Pharaonis, Exo. 7. verſ. 11.
Quomodo virgæ mutatæ.
De effectibus mixtis, eo relata SS. exẽp. D
De duorum magorum certamine ex Triezio
Quomodo hi effectus diſcernendi, regulæ duæ. E

Q.7. *An magi poſſint facere aliquod verum miraculum?*
Opinio affirmatiua multorum erronea. A
Miraculum & mirum quomodo differant & diſcerni debeant. B
Nõ poſſunt miracula fieri niſi à ſolo Deo C
Miraculis efficaciter fides probatur.

Non

Non poſſunt Magi facere abſolutè mira D
locus pſal. 71. v. 18.
Poteſt facere mira quæ ſint reſpectu noſtri. E
De partu feminarum in regno Neapolitano quarum fœtum ranunculi præcedunt decretorij.
Cur Nero non potuerit quidquam miri per Magiam?
De miraculis Antichriſti.

Q. 8. *Quo pacto magi per diabolum hæc mira perficiant?*

Quæ poſsit per motum localem. A
Non poteſt integrum elementum loco mouere.
Firmiliani locus explicatus.
Celeritate mentitur transformationes, vt Iphigeniæ & aliorum gentilium.
Actorius hanc fraudem in Phenyciâ detexit. B
Quæ poſsit applicando paſsiuis.
Quo pacto hic dæmon ſit cauſa, & quomodo conſiderâda tum vis naturæ, accurate inueſtigatum. C
Quæ faciat mira præſtigioſè.
De triplici modo deceptionis per mutationem obiecti, medij, vel organi.
De mutatione multiplici obiecti. varia exempla.
Per foramen ad latus videntur imagines quæ ſunt nudæ & inconditę linęę.
Paleę & iunci immoti videntur ſerpentes ſaltitantes. D
De mutatione medij.
Vt præſentes videantur eſſe ſpectra.
Videantur habere capita aſinina.
Denarius in ſcutellæ fundo videatur eſſe in ſuperficie.
Gallinaceus habens feſtucam videatur trabem trahere
Claudia veſtalis quo modo nauem zona traxerit?
Variæ apparitiones per conſpicilla.
Res videtur præſens cum ſit abſens & remota.
Viſio philoſophi apud D. Auguſtinum qualis.
De deceptione ratione organi. E
Vt res abſentes videantur præſentes.
Vt quod vnicum videatur geminum.
De aoraſia Sodomorum. Geneſ. 19.
De præſtigijs Zedechiæ Iudęi.
Regulæ ad diſcernenda pręſtigia à veris effectibus. F
Quomodo faciant videri repente flumen in cubiculo.
Videntur equos vorare, & reſtituere.
Videntur magnos ſerpêtes immittere vt fecit Michael Sicidites.
Eonis hæretici præſtigiæ.
Iacobi Melſtinski Poloni feſtiuæ sycophantiæ per ſimulata miracula.
Circulatoris præſtigię apud Apuleiû.

Q. 9. *Quam admirandos effectus veteres magis tribuerint?*

Quid Saxo Grammaticus de Magis ſeptentrionalibus. A
De Lappis, Finnis, Biarmijs.
De Tartaris quibuſdam.
De alijs famoſis Magis, ſingulis: Zoroaſtre, Doſitheo, Simone, Pythag., Orpheo, Baiano, Ollero.
Item, Ericus Rex Gotthorum, Apollonius, Iulianus, Manethon. B
Apuleius, Regina Copa,
Iam olim quædam ſagę dictę Reginę,
Pamphila Hypatenſis.
De effectibus magicis, herbarum, lapidum, hyenæ C
Vis Magorum apud poëtas, Empedoclis, Moëridis, D
Circes, Carmentis, Medęe, de alia quadam Tibulli
Alia Petronij. & Nemeſiani. Folia & Canidiâ
De Erichto Lucani & alijs Theſſalis. De Medęa ex Senecâ, de alia ſagâ quadam Alecto E

Q. 10 *Quid poſſint Magi circa leges naturæ & ordinem vniuerſi?*

Non poſſe contra has leges vel ordinem vniuerſi. Exempla. A
Non poſſunt vllam formam ſubſtantialem vel accidentalem immediatè producere. B
Nec creare, nec ex quolibet facere quidlibet, nec quouis inſtrumento quemuis effectum, nec eodê têpore

Nec

Nec in inſtanti operari. Nec vacuum producere. B

Nec infinitum producere. nec eſſe vbiq;.
Locus Tertulliani explicatus.

Non poſſunt tollere connexionem neque cõſeruationem partium vniuerſi. nec agentium naturalium actiuitatem directè impedire.

Linteũ ex Caryſtio lapide purgatur igne,
Adamas impedit actiuitatem magnetis.

De flammis non vrentibus ſeu fatuis ignibus, latè. C

De igne ad aquas Stantias. D

De albo igne S. Telmi, in naufragij metu.

De flammis loquentibus. De brachijs & digitis ardẽtibus ſine noxâ. De Æthnæ ignibus non liquantibus niuem. De cribro Tuccię non effluente. De flamma non conſumente Iouis Apameni templum

Q. 11. *Quæ magorum poteſtas in orbes cæleſtes, ſydera & elementa?*

Nec cæleſtẽ motum vel ſiderum curſum impedire vel ea corrumpere poſſunt. A

Non poſſunt Lunam detrahere cælo. Vnde orta fabula De aſino qui Lunam putabatur bibiſſe.

Non poſſunt integrum elementum loco mouere vel deſtruere. B

Idem de cæteris partibus vniuerſi præcipuis.

Poſſunt terram mouere. ventos ciere. De dolijs duobus Brachmanum. Sopater magus ideo ſupplicio affectus.

Poſſunt procellas & tempeſtates, & nymbos producere, & ſedare. C

Cleonis fuere ſpeculatores grandinis, & quo modo auertebant.

Seneca reprehenſus. Recentiores refutati qui eum ſequuntur.

Regula, quomodo in S. S. Deo tribuantur quę homines quoque poſſunt. Locus Iob 1. & alius Exod. 9. & alius Apocal. 7.

Magi tempeſtatẽ ſedarunt tẽpore Xerxis D

De Finnis ventos vendentibus. Ariſtęus Eteſias elicere docuit. Sed & ignem magi eliciebant Hypæpis

Hiſtoria de ruſticella Treuirenſi. Mos vetus ſcrobiculam fodiẽdi & commouendi. ſceleſtiſsima ratio, qua quidam ſacrificus in regno Neapoliano tempeſtatem excitauit, vt hoſtes obſidionem ſoluerent. Propertij locus explicatus.

Ritus trahendi ſacras imagines in flumen & malè tractandi vnde manarit? Conſtantinopolitanorum factum. E

Explicatus Canon Concilij Braccarenſis Primi.

Poſſunt tenebras inducere. fecere Tartari.

Poſſunt aërem contagione inficere. tetrum odorem excitare.

Fecere magi Perſici, vt Maruthã calumniarentur.

Poſſunt fontes producere & ſiccare, fluuios ſiſtere, aquas dirimere &c.

Poſſunt per mineralia mira efficere, vt pluuias.

Q. 12. *Quid magi valeant circa externa ſeu fortunæ bona?*

Poſſunt:
- Greges & armenta perimere. A
- Meſſes aliò traducere. vt Saga Treuirenſis lac.
- Meſſes & fructus perdere & ſterilitatem inducere.
- Domos incendere. vt oppidum Schiltachium.

Poſſunt varijs modis nocere famę alienę. B

De Triſcalino presbyterum diffamante. De Moguntino dęmone.

Poſſet ſocios in conuentibus repræſentare, ſed non innoxios & cur? Sic infamauit B. Siluanum S. Kunigindem, Vicinas tempore S. Germani.

Per energumenos interdum diffamantur, vt quidam in German. & Dorotheus Abbas.

Quę conuiuia exhiberi poſsint & ſoleãt. C

Ficta, Brachmanum, Paſetis, Scotti. Vera & qualia ordinariè. Curſal & panis ſoleant deeſſe.

Poſſunt carceribus & vinculis eripere. Hiſtoria Friderici Auſtriaci. Appollonius ſe cippo eripuit. Veſtales mancipia fugitua ſiſtebant.

An in bellis ad victoriam poſsint momẽtum adferre? probatur poſſe, ſi Deus ſinat. Probatur exemplis multis Septentrionalium, & Tartarorum, Epheſior. Chryſamnes, Hunnorum, ſed ſæpe D

Deus non permittit, & tunc Diabolus ſuos fallit vt Magnentium, Erricum Regem Sueciæ, Hadingum. Iuuenem quendam Bohemum. Frid. Stuphium. E
Innocentius papa noluit per Magos ab obſidione liberari. Allobrogũ Comes reſpuit auxilium Magi, & eum gladio necauit. F
Poſſunt dignitates & honores procurare De Martino 2. De Siluestro 2. de Benedicto. 11. Ioanne 21. & 22. & de Gregorio vij. de libro Cardinal. Benonis.
De Teophil. vicedomino. De Stuphio. de Barone Raitzio Britanno. G
Poſſet Deo permittente veros theſauros & diuitias largiri, & cur Deus non permittat: ſed ipſimet ſemper ferè ſint valde inopes.
Pſellus & Damhauderius explicati.
Quomodo dæmon materiam & formã monetæ poſsit producere? quomodo potuerit Deus per angelos creare mundum? exempla varia cur dæmon nolit etiam quando poteſt veras vel multas largiri pecunias.
Exempla malè pereũtium qui ſic theſauros quærebant. Græculus quidam. H
Macrianus & alius Baſileæ. & Anaſta. Sarraceni cuiuſdam factum.
Caroli V. Imp. laus reſpuentis talia.

Q. 13. *An Magi valeant incantare animalia bruta?*

Poſſunt, vt Atyr, Medæa, Nigritę, Marſi. A
Locus D. Hilarij explicatus conciliatus cum alijs patribus.
Saltzburgenſis magus à ſerpente necatus.
Locus pſ. 57. v 5. & Ierem. 8. v. 17. B
An idem poſsint in alia animantia? D. Auguſtini locus explicatus.
Magus taurum funiculo domans. Grillandi error

Q. 14. *An arte ſuâ poſsint aliqua mixta producere?*

Poſſunt imperfecta viuentia, vt inſecta. quomodo id ſoleant facere? Anſeres Scoticos imperfectos, A
Monſtra quædam inſolita, & quomodo? de Monſtro Baſilæenſi, & de Saxonicis. B
De natis ex commiſtione hominum & ferarum. hominis cum elephanto, Leone, catto, cane, porco. mirus partus mulieris Auguſtanæ, de muliere Luſitanâ quæ ex ſimio duas proles peperit. C
Gotthici Reges ex vrſo.
Sianitæ & Peguſiani ex cane orti.
Refutata & explicata hæc omnia. D
De viro, qui putabatur ex vacca natus diſquiſitio.

Q. 15. *An ſint vlli dæmones ſuccubæ & incubi, & an ex tali copulâ proles naſci queat?*

Probatur ſolere hoc dæmones, & agere & pati. A
Probatur poſſe ex incubo dæmone naſci prolem, & explicatur, quo id modo fieri queat, B
Dæmones inter ſe non multiplicantur, contra Niſſenum. non habent corpora aërea, contra Caietan. Nec etiam proprium ſemen, contra Tertullian. Ioſephum & alios veteres.
Sententia Chryſoſtomi & Caſsiani explicata.
Reſpondetur contrarijs argumentis. C
Exempla natorum ex tali commixtione, Semidei Gentilium, Merlinus, Hunni, Ciuiæ duces, Iaponum Xaca, muliercul̨ę Louanienſis, & alij multi.
Ex diuersâ ſpecie poſſe aliquid naſci.
Marci Epheſij argumentum refellitur & explicatur. D
Ex Succubâ dæmone prolem ſuſcipi non poſſe. E
De Meluſina, & ſtemmate Comitum Pictauorum, & Andegauenſium. de Bauari nobilis vxore reſuſcitatâ, & poſtea euaneſcente. De Cambionibus ſeu vagionibus.
De puero Gallæco ſeu Aſture. F
Quomodo dæmon virginem poſsit inlæſo clauſtro impregnare? Non poteſt idem in partu.
Caluiniſtæ virginitatẽ adimunt Deiparæ.
Explicatur narratio Niderij de Virgine Bambergenſi
De miris alijs conceptibus, Hebræorum fabula de filiâ Ieremiæ & nepote eius.
Dæmones cum ſagis interdum exercere libi-

libidinem præpoſteram.

Q 16. *De nocturnis ſagarum cõuentibus, & an vera ſit illarum de loco ad locum tranſlatio?*

Auctores ſententiæ negantis refelluntur, ſolutis argumentis. Illuſionum varia exempla. A

Explicatur locus lib. de ſpiritu & animâ. c. 28.

Item c. Epiſcopi 26. q. 5.

Nauarrus explicatus.

Auctores ſententiæ affirmatiuę: hęc multis probata. B

Coguntur ſagæ adeſſe conuentui, probatur exemplo quodam ex Grillando.

Deſcriptio conuentus ſagarum, & ſollemnia, adorationis, conuiuij, choreæ &c.

Cur dæmon vnguento vtatur ad tranſuectionem. quæ vis vnguento inſit. C

Loca Matth. 4. verſ. 8. & Lucæ 4. verſ. 9. παραλαμβάνειν

Ad transferendum æqualis vis dęmonis & boni angeli cõtra Vlricum Molitoré.

Exempla varia tranſlationum dæmonicarum. D

Simon Magus, Abaris, Badudus, Ericus, Berengarius, Angla venefica, Comes Matiſconenſis,

Puerulus quidam, Lucretia quædam. & alia mulier Sabinenſis.

De puellâ Bergomati. De muliere vallis Tellinæ.

Probatur hæc non potuiſſe eſſe illuſoria & fantaſtica. E

De quatuor modis tranſlationum. F

Quo pacto queat Diabolus rem corpoream loco mouere. G

Poſſe dæmonem deferre ſine defatigatione hominis quem transfert, contra Remigium.

Q 17. *An poſsit dæmon quantitatē corporum ſic mutare, vt penetratio partium ſequatur: ſiue vnum corpus in duobus locis diſiunctis, vel duo corpora in vno loco conſtituere?*

Nihil horum poteſt. A

Exempla eorum qui viſi eſſe duobus locis, quomodo intelligenda?

S. Nicolai, S. Agathi, S. Benedicti; filius Conſtantini Imp.

Ananias reprehenſus. Quomodo duos ſimul homines poſsidere, vel tentare dæmon poſsit?

Non poſset facere vt homo conuerſus in muſtelam per exilem rimam ingrediatur: vel vt per ianuas clauſas. B

Apuleij fabula. Remigius deceptus. Scaſij mendacium. Quomodo Dæmon latenter aperiat & claudat ianuas præcedens ante Magos.

Locus Act. 2. de B. Petro. Locus D. Chryſoſtomi expenſus. De modo apertionis parietum per fiſsionem. De præſtigio Magdalenæ Cruciæ.

Chriſtus Dominus verè ingreſſus clauſis ianuis, contra Caluinum. Et de egreſſu ex vtero virginis, & ſepulcro contra Bezam.

Dęmon non poteſt aliquod corpus facere verè inuiſibile, ſed benè poteſt facere inuiſum. Quomodo inuiſibiles, Apollonius, Gyges. De Perſei ſcuto.

Heliotropia gemma nõ reddit inuiſibilē.

Vt membra grãdiora, vel minora, vel ſublata appareãt.

Q 18. *An magi queant corpora ex vnâ ſpecie transformare in aliam?*

Non poſſe perfectam ſpeciem in aliam perfectam & organicam. A

Non poteſt anima hominis informare corpus belluę, nec ex aduerſo. Nec poteſt corpus & anima ſimul ſic mutari.

Locus Horatij in Epod. B

Spondani error.

Diſtinguendum inter ipſam transformationem, & effectus eam concomitantes; hi veri, illa illuſoria eſt.

De Lycanthropiâ ſeu inſaniæ lupinæ morbo, Quomodo videntur ſibi tales & non alijs.

Quomodò faciat Diabolus, vt & alijs tales videantur. C

De varijs exemplis, & quomodo fiat, vt relinquant terrę impreſſa veſtigia lupina, vt inueniantur homines lęſi in membris, quibus illatum lupo vel catto vulnus.

De mutatione Nabuchodonoſor, Dan. 4. v. 30. & 33. & vxoris Loth, Gen. 19. D

De platano verſâ in oleam apud Here-
dot. & cadaueribus hominum in ſta-
tuas ſalis.
De S. Spiridione vertente ſerpentem in
aurum, & aurum in ſerpentem.

Q.19. *An magi poſſint facere beſtias lo-
qui, & an intelligant voces beſtiarum?*

Quo pacto bruta & res inanimę Ange-
lorum operâ queant loqui; & quo pa-
cto nobis de hac tali locutione loquē-
dum ſit. A
De aſina Balaam Num. 22.
De angelo in rubo alloquente Moſem
& Eſdram Exod. 3. v. 2. Eſd. 4. v. 14.
De filia Spiridionis ex ſepulchro loquēte.
De cadauere Macarij iuſſu indicante ho-
micidam.
De caluaria eidem loquente.
De Africæ confeſſorib. loquentibus ſine
lingua.
De capite loquace inter cadauera Hun-
garica poſtulante confeſſionem, mira
hiſtoria, contra hæreticos. (nere.
Pſeudomiracula gentiliũ varia in hoc ge- B
Caput homicidã iudicans. Orpheus
mortuus Cyro prædicit exitiũ. Nar-
ratio mira de Polycrito. Publij Roma-
ni caput vaticinatur. Columbæ locu-
tæ, Vt & quercus Dodones, Argus
carina, equus Achillis, Vlmus Gym-
noſophiſtarum, Cauſus flumen, ca-
nis Simonis Magi, & alius Franciſcę Se-
nenſis; Theotecnus ſtatuam Iouis fe-
cit loqui.
Nulla creatura poteſt facere vt bruta C
vel inanima intelligant quæ loquun-
tur: benè tamen vt aptè ſuo tempore
& artificiosè id faciant. De ſerpente
Epidaurio, de Apollonij Leone, de aſi-
no Cayri. De Greta Ezlingẽſi. Bru-
torum voces vt edat homo, facilè fa-
cit dæmon. Magi quas brutorum vo- D
ces queant intelligere, quas non?
Porphyrij locus de Apollonio.
An beſtiæ ſe inuicem intelligant?
Exempla elephanti, ſcorpij, piſcium. E

Q.20. *An intelligentiam diſcurſiuam
queat dæmon brutis largiri?*

Contra multos belluas nec rationem, nec
prudentiam, nec prouidentiam, nec
diſcurſum, nec ſapientiam habere. A
Quid Galenus vocet ἐνδιάθετον λόγον.
contra Eraſmum.
Cardinalis Hoſius explicatus.
Sunt quædam in illis rationem & prudẽ-
tiam & prouidentiam imitantia. Quo-
modo ſcriptores intelligẽdi qui ratio-
nem videntur tribuere & prudẽtiam.
Quomodo animalia tendant in ſuum fi-
nem, & an eum cognoſcant. (uerſi. B
Alius eſt finis rei particularis, alius vni-
Pulcher & acutus diſcurſus Hieron. Fra-
caſtorij.

Q.21. *An poſſint dæmones facere vt
homo non ſentiat, vel vt longiſſimo tem-
pore dormiat aut inediam ferat?*

Iamblici locus notatus. A
Cur Deus ſolitus permittere vt Marty-
res gladio necarentur, quos à beſtijs,
flãmis, & ſimilibus præſtiterat illæſos?
Superſtitioſa quibus aliqui ſe putant in-
uulnerabiles. arma incantata. Cruci-
fixus cõpũctus. Camiſia inferni. Ora-
tiones Leonis Papæ & Caroli Magni.
Exemplum cuiuſdam Quirini Belgę, ſic
decepti. Item aliud Scaſij Heluetij.
Vnde fiat, vt quidam malefici tam forti- B
ter & contemtim ſuſtineant tormen-
ta. Cauſæ tres.
De ſtigmate quod ſagis dæmon impri-
mit. Et mirum de ſtigmate Ioan. de
Vaulx. C
De diuturno quorundam ſomno diſqui-
ſitio; ruſtici Germani, ebriorũ in A-
paturijs, Epimenidis, Heroum Sar-
dorum, Septem Dormientium.
Quo pacto contingat, vt quis diu perfe-
rat inediam. D
Locus Hippocratis.
Exempla vera, de Anglicana puella.
Sacerdote Gallo. puella Spirenſi.
De ſanctorum ieiunijs miraculoſis. Bac-
conus refutatus.

Q.22. *An magicis artibus operâ dæ-
monum ſexus mutari queat?*

Exempla eorum, qui ex mulieribus facti A
viri: vetera ex Plinio & Gellio, &
Hippocrate & alijs.
Gallina in gallum conuerſa. Iouianus
in

in Neapolitana Hiſtoria & Sabellicus
multa exempla ponunt quæ in Italia
contigerunt.
Alij duo mira valdè, quę in Hiſpania.
Aliç duç apud Fulgoſum, vt & duæ olim
apud Phlegontem.
Ratio naturalis qua hoc contingat. B
Suſpicio, hos androgynos factos. Si ſit
natura, poſſe à dæmone id procurari.
Exempla dæmoniacæ commutationis per
idola. Non poſſe ex viro fæminā fieri.
Anſonij locus de hac re, non credibilis.
Quæſt 23. *An dæmon poſsit ſeni iuuentam reddere?*
Problematicè deciditur, quo ad acciden-
tia quæ ſenium à iuuentute diſcrimi-
nant poſſe. A
Explicantur Ouidij & poëtarum dicta
de tali Metamorphoſi.
Locus pſ. 102. v. 5. & Eſai. 40. v. fin. de
aquilę iuuentute. Serpens cum libo-
ride ponit ſenium.
Fabula de aſino ferente poculum iuuen-
tutis. Corui candidi.
Exempla ſenum, iuuentuti reſtituto-
rum hiſtorica.
Tarentinus quidam ſenex. Et alius Rio- B
ſanus. Et abbatiſſa Monuedrienſis.
Indus quidam. Fons in Bonica id
præſtans.
Vitę humanæ periodus quę & quomo- C
do intelligenda
Locus Geneſ. 6. v. 6. (prehenſus.
Locus Deutero. 31. v. 2. Valeſius re-
An humidum radicale poſsit reparari.
Quod ita, non tamen poſſet ſic vita D
æternari.
De ligno vitę locus Gen. 2. v. 9. expēſus.
Q. 24. *Quid magia poſſit circa animam quādiu illa corpus ſuum informat?*
Quid poſsit in ſenſus externos. A
Quid in ſenſum internum, maximè fan-
taſiam.
Quid in appetitum concupiſcibilem &
iraſcibilem.
Concupiſcentiæ motus non ſunt peccata
contra hæreticos.
Quid poſsit in memoriā. Memoria mi-
ra Athalidę, & Apollonij. Obliuio B
Sacerdotis Germani.
Quid in intellectū. Contrariæ operatio-
nes bonorum & malorum angelorum,
Poſsitne dæmon artes & ſcientias intel-
lectui inſerere, & quomodo. Exem-
plum tempore ſancti Norberti. Ana- C
baptiſtarum hodie. Et Sagarum per
vnctionem in Germania.
Modus & vſus vnguenti ex pueri corpo-
re confecti. (miarum.
Ritus Promotionis ad magiſterium La-
Diſcutitur opinio eorum, & detegitur
fallacia dęmonis. Hiſtoria de P. Igna-
tio Loyola.
De Chryſanthij Sardiani filio. Itē Eua- D
ge, Thynico, Amphiarao, Anu Pin-
dari, Sopatra.
Quid & quam modicum poſsit in vo- E
luntatem. Voluntas cogi nequit, contra
hęreticos. Locus. 1. Cor. 10. v. 13. ex-
plicatus, contra quoſdam, Nec eos co-
gi poſſe, qui ſunt in Mortali. Nec im-
pedire poteſt ne ſagę queant pœnitere,
contra dubitationem Nicol. Remigij.
Q. 25. *Quid Diabolus queat in animâ à corpore ſeparandâ, ipsáque ſeparatione? Vbi de ecſtaſi & admirandis circa cadauera.*
Ecſtaſis naturalis, & dæmoniacæ mo- A
di. Lappiorum ecſtaſis mira. Olaus no-
tatus. Errores hac in re Cardani, de ſpō- B
tino raptu. Virginis Cæſarauguſtanæ, &
Magdalenæ Crucis raptus. Bodini error
refellitur de anima corpus relinquente.
De Ere Armenio, de Ariſtea Proconne-
ſio. De anima militis ex ore imagine
muſtelæ egreſſa & ingreſſa. Finnis, Her-
motyno. Locus pſ. 115. v. 15. Qualis D.
Paulli raptus? dubium, nec ſequenda de-
ciſio B. Hildegardis. Aphereſia & ec-
ſtaſis differunt. Error refellitur confun- C
dentium raptus diuinos cum magicis.
De raptu diſquiruntur ſcripta Mocenigi.
Quale ſit ſubiectum raptus. Quæ cauſa
formalis. Quæ finalis. Quæ efficiens,
& quomodo hęc duplex. Quomodo cō-
currat intellectus agens. Raptus ſuper- D
naturalis ex parte hominis eſt inuolun-
tarius. Exemplum virginis Burgenſis.
Non poteſt intellectus agens ſolus eſſe

cauſa raptus efficiens. Deus quomodo intellectus, & multa cognoſcit extra ſe. Auerroës ſuos inducit in graues errores. An raptus omnis ſucceſsiuus. Diabolus poteſt occidere homines. Multa poteſt E in cadaueribus mortuorum. Vt ſanguis fluat, vt cadauera non puteant, nec putreſcant. Hoc etiam naturaliter fit, vt in cadaueribus Perſarum. Et vndè hoc proueniat, diuerſę cauſæ. De cadauere in Elæa. Item ne cadauer comburi poſsit, quæ cauſa. Vt capilli & barba defunctorum creſcat. Miraculum crucifixi Dammenſis. Furor iconoclaſticus.

Q. 26. *An operâ dæmonum fieri poſsit vt ſpiritus ſeu animæ defunctorum viuentibus appareant?*

Vtrum animæ vnquam queant apparere. A
Et fuſiſsimè probatur pars affirmatiua contra Epicureos, Lauatherũ & alios noſtri temporis hęreticos.

Sect. 1. Notata temeritas Magij, Chopini, Tiraquelli.

Gentilium priſca ſententia, etſi vana, pro B nobis tamen. Patet verbis poëtarum, patet ex Necyomantia, Et ritu animas peregrè mortuorum in patriam reuocandi. Violẽter occiſos eſſe vexatores ſuorum homicidarum. Remuria, Silicernia, culinæ, parentationes. Platonis & ſectatorum de hac re doctrina. Quid Genij, Lares, Laruæ, Lemures, Manes. Differentia animæ, vmbræ, ſimulachri. Exempla apparitionũ à gẽtilibus tradita varia. Lernũ.

Sect. 2. Philoſophia recta idem docet. C

Quomodo anima ſit in loco, & moueatur localiter. Conciliantur modi loquendi varij. Poſſet vna anima in pluribus locis eſſe, & quo pacto. Quomodo moueatur loco. Quomodo corpus ſubeat & intret.

Poſſe animas oculis corporeis, vel alio D ſenſu percipi, & quomodò.

Cardani dictum ridiculum exploſum.

Cæſarij Ciſtercienſis dictum de forma animę ſeparatę perpenſum & explicatum. Viſio & viſum differunt. Apparitio triplex Intellectualis, imaginaria, corporata, & quid ſingula. quo pacto fiat ſpiritualis, quo pacto corporea. An animæ ſeu ſpiritus defunctorum, aliquando aſſumant corpora? E
Moſes quo in monte Thabor modo apparuerit. Item de ijs qui cum Chriſto Domino reſurrexerunt.

Quando anima apparet in corpore aëreo, an ipſa an angelus hoc fabricetur, & quo pacto? Item quomodo ſubeat corpus & illud moueat. F

Sect. 3. Quo pacto deceat, & vtile ſit, Deũ G hoc aliquando permittere.

Eſt vtile ipſis animabus.

Locus 2. Corin. 5. v. 4.

Eſt vtile nobis viuentibus.

Quo pacto ſpiritus à dæmonibus vel an- H gelis bonis diſcernendi.

Iacobi de Chuſa liber hoc docens. Et alius Thyræi.

Regulæ ad dignoſcendum dæmonem ab angelo vel anima beati.

Quomodo diſcerni queat damnata ani- I ma, à dæmone.

Quo pacto angelorum & beatorum ab inuicem.

Angelus apparuit Anachoretæ, in forma ſenis, D. Auguſtino in forma pueri, Vt & B. Dorotheę, alijs fortè habitu fæmineo, & in forma columbæ, Et alijs aquilæ.

Sect. 4. Probatio ab auctoritate, Philoſo- K phorum, Aſtrologorum, Chaldeorũ, Mahumetanorum, Rabbinorum, Magorum, Indorum. Item legum, & Iuris interpretum. Item ſacræ ſcripturæ L veteris & noui teſtamenti. 1. Reg. 28. Samuelis anima verè excitata defenditur. Refelluntur obiectiones Leloyherij. Item Moſis, Ieremiæ & Oniæ. Locus, Luc. 24. v. 37. Io. 20. v. M 19. Mat. 14. v. 26. Acto. 12. v. 15. Gal. 5. v. 16. & 17. 1. Pet. 3. v. 19. & c. 4. v. 6.

Sect. 5. Probatio ab exemplis & auctoritate ſcriptorum, qui ſingulis ſæculis vixerunt. Oſtenditur eorum dicta ſimpliciter & citra metaphoram accipienda. N

Sæculo. 1. { B. Virginis. / Chriſti Domini, ſemel. { Petro. / Carpo. } / B. Valeria. }

- **Sæculo 2.**
  - Apparere teſtantur.
    - Iuſtinus Martyr.
    - Tertullianus. O
    - Origines.
  - Apparuere
    - S. Potamiena & alij.
- **Sæculo 3.**
  - S. Maria virgo, & B. Ioannes.
  - Martyres Africani varij.
  - B. Cyprianus.
  - B. Petrus.
  - B. Agnes.
  - B. Agatha.
- **Sęculo 4.**
  - Chriſtus Dominus. P
  - Petrus & Paullus.
  - B. virgo Maria.
  - Spiridion & Triphillius.
  - Filia patri Spiridioni reſpõdit.
  - Duo Epiſcopi mortui ſubſcripſere.
  - Explicatus Canon conc. Eliberitani.
  - B. virgo iterum cum S. Mercurio.
  - Item S. Artemius.
  - S. Febronia. D. Ammon.
  - Iterum B. virgo. & anima Latronis.
  - D. Cæſarius. D. Paulus. S. Mamano.
  - Hoc tenuere D. Baſilius, Nazianzen. & Nemeſius.
- **Sæculo 5.**
  - Apparuere.
    - D. Martinus. Q
    - S. Ioannes Baptiſta.
    - S. Geruaſ. & Prothaſ.
    - S. Ambroſius.
    - S. Eulalia.
    - S. Fructuoſus.
    - Latro quidã inſepultus D. Germano.
    - Felix Nolanus, & alij multi, vt Baſilic. Mart. Euagr. philos. Gamaliel. S. Stephanus Micheas & Abacuc. S. Zacharias Euthimius. B. virgo cum SS. Ioãne Baptiſta & Euangeliſta. S Ianuarius S. Apollinar. S. Cyprianus. S. Eulalia. iterũ S. Petr. S. Leo S. Barnab.
  - tenuere hoc
    - D. Hieronymus, & explicatur.
    - D. Auguſtinus, & explicatur.
    - D. Chryſoſtomus, & explicatur.
    - Auctor epiſt. Ad Cyrill. de morte Hieron. Theodoretus.
- **Sęculo 6.**
  - Apparuere
    - Damnatus quidam. B. Virgo ſæpius. S. Ioan. Silentiarius. D. Bartholomæus. Macedonius Patriarch. Theodoric. rex. Neſtorius, & alij hæretici. Principes Apoſtolorum, S. Stephanus, S. Eutichij S. Tetrici & ſociorum Epiſc. S. Sergius. R
  - Tenuere hoc ſæculo hãc ſentẽtiã, Procopius, Euagrius & alij.
- **Sęculo 7.**
  - Apparuere.
    - B. Muſę apparuit Deipara. SS. Iuuenalis & Eleuth. Theod. rex, & monialis quæd. Paſcaſius, & Balnei Dominus. Iuſtus monachus. Deipara apparuit S. Ildephonſo. S. Leocadia. S
  - tenuere hãc ſentẽtiam
    - D. Gregorius Magn.
    - Gregorius Turonenſ.
    - S. Ildephonſus.
    - S. Iſidorus. T
- **Sęculo 8.**
  - Apparuere.
    - S. Suibertus. Deipara, B. Sabinus. SS. Euphemia & Glyceria, B. Tharaſius. S. Gertrudis.
    - D. Iacobus maior.
  - Tenuere.
    - Iulianus Pomerius, Venerabilis Beda. Conſtantinus Epiſcopus.
    - Paullus Diaconus.
- **Sęculo 9.**
  - Apparuere
    - D. Iacobus apoſtolus.
    - D. Maurilius.
    - Pandulfus tyrannus & dæmones.
  - Tenẽt
    - Iulian Toletan. iunior
    - Theophilactus.

Sæc. 10.

Sæculo 10.
- Apparuere: S. Libuinus. SS Petr. & Paulus. B. Virgo. S. Mauricius. D. Iacobus. V
- Tenẽt: Euthymius Monachus Hugo Aetherianus.

Sæculo 11.
- Apparuerẽ: Chriſtus, Deipara, BB. Apoſtoli & multi angeli. D. Andr. B Adimarus. Quidam amicus Dunſtani, B. Odilo. Fauentini duo. Benedictus 8. & 9. B. Gregorius Canonici Pariſienſis. Epiſcopi Colonienſis. S. Benno.
- Tenẽt: Petrus Damianus. Guilhelmus Tyrius.

Sæculo 12.
- Apparuere: Chriſtus. D. Iſidorus. B. Virgo. Benedict. X. B. Norbertus. Gualdricus.
- Tenẽt: Dodechinus. D. Bernardus. Petrus Cluniacenſis. Rupertus, & Honor. Auguſtodunẽ.

Sęculo 13.
- Apparuere B. Vrſul. & innumeri, apud auctores citatos.
- tenuere hãc ſẽtẽtiá plurimi: Vincentius Belluacẽſ. Cęſarius Ciſtercienſis. Helinandus. Thomas Cantiprat. D. Thomas. D. Bonauent. & Gulhelm. Pariſ.

Sęculo 14. tenuere hoc: Scotus. Richard. de Mediavilla. Paludan.

Sæculo 15. Tenuere: S. Antonius. Gerſon. Iacob. Cuſanus, Dionyſ. Cartuſian. & epiſ. Abulenſ. Toſtatus, qui omnes varia ſuppeditant exempla.

Sęculo 16. Tenuere & exempla retulere Catholici plurimi, ijdemq; viri doctiſsimi, in libris Theologic. Domin. Sotus, Peltanus, Caniſ. Maldonat. Bellarmin. Valencia, Tyręus, Angles: in ſcriptis Hiſtoricis, Alb. Krantzius, Marul. Egnat. Sabellic Fulgoſ. Iouius, Baron. Sigon. Oſor. & Maſſeius. X

Varijs tempor. ib. appar.: Senior quidam excõmunicatus ſed martyr. Hiſtoria Vdonis Epiſcopi Magdeburgen. Galeatij Sfortiæ. Alodiſij Imolenſis pater. Ferdinandus rex Neapolitan. locus Guicciardini. Ioan. Ficus Mirandulæ Comes. Marſilius Ficinus. Petri de paz tribuni. Catharinę Indæ.

Quæſtio de ſpectris ſimilis cauſæ Scaurianæ oſtenditur. Y

Sect. 6. Soluuntur argumẽta, aduerſariorum, Melanchtonis, Ioannis Riuij, Marbachij, Centuriatorum, & Lauatheri, locus Luc. 16. v. 26. Item 2. petr. 3. a. 4. 1. Theſſal. 4. v. 13. Dormientes pro morientibus in SS. locus 2. Reg. 14. v. 14. Pſal. 102. v. 15. & 16. Iob 7. v. 9.

Sententia Patrũ explicata.: D. Auguſtini, Anaſtaſij Niſſeni, D. Chryſoſtomi, & Theophilacti, & Tertullian. Z

Sect. 7. Dæmones non poſſunt exhibere veras defunctorum animas. Superſtitioſum eſt, putare animas eorum qui morituri dexteram porrexerint apparituras. Periculoſum paciſci cum moriente vt appareat. Exemplum S. Lutgardis. Exemplum Monachorũ Zamorenſium.

Q. 17. *De Dæmonũ apparitionibus, ſiue de ſpectris, quæ Dæmones nobis obijciũt.*

Sect. 1. Naturalia quædam, habẽtur pro ſpectris, Ignes fatui, inſulæ natãtes, item ſiluæ, ligna putrida lucentia, Cicindela Indica, Ignes concurrentes & compulſantes apud Syrtim, Auditus deceptiones, Echo, ſtatua Memnonis, murus Megarenſis, cauerna Britannica, D. Patricij antrum, Perſici montes. A

Artificialia, quæ pro ſpectris, vt αὐθόματα, ſtatuæ Dędali, Archytæ, Archimedis, Boetij, aquila volans, Triremis ex argento, hydraulica, fictitiæ Spectrorum voces, Bonifacij VIII. coniugia his obtenta, à Scotis de Pictorum gente victoria, Teſtudines cum candelis, Abderitanorum iuuenum, Plauti ſeruuli, Cimonis Athenæi, Mundi, Tyrannionis. B

Quale peccatũ ſit in fictione Spectrorũ. C

Ex ſenſuũ vitio quædã habẽtur pro ſpectris, quæ nõ ſunt talia, de ebrijs, Locus prou. D

prou.

Prouerb.23.& 33.
Oculorum morbi, vt ſuffuſio, halahol. arcuatus morbus. quibus ſui vmbra ſemper obuerſatur. alteratio oculorum ex inſpectione ſolis.
Auditus vitia in hoc genere, Phrenitis, & Corybantiaſmos ſpecies morbi imaginoſi.
Vitia ex auditu & guſtu. Coryza, Polypus.
Y
Vitia ex fantaſiæ triplici læſione. de ijs qui putant ſibi adeſſe tibicines, E
Exempla, Vnum Theophili, aliud Argiui, tertium Abydeni, quartum eius qui putabat naues omnes eſſe ſuas, quintum Tauromimitanorum iuuenum putantium ſe pati naufragium, cùm eſſent Agrigenti in diuerſorio.
Item de hydrophobia.
Z
Vtitur his morbis dextrè dæmon, & ſe immiſcet frequens.
Sect. 2. Varia dęmonum genera, & ſpecies, ac ſtudia. F
Terreſtres vocantur, feræ, ſeu canes.
Lubenter vexant initia Religioſorum conuentuum,
vt Diui Antonij, Diui Simeonis, Sancti Norberti, Societatis IESV viuo adhuc P. Ignatio, & eius virtute precum ceſſantibus terriculamentis.
A
Nomina Grecorum, Hebræorum, Latinorum, Hiſpanorum, Gallorum, Italor. &c.
De Hecate, & Empuſa, De Plutone ſeu Orco, & Pluto, & Serapi, & Mammona. Charon. Cerberus.
Luctatores dęmones, vt Temeſius.
Alaſtor, qui & exterminās, & Nemeſis.
B
Locus Apocal. explicatus & à deprauatione ſeruatus contra Bezam, *Apocal. c. 9 v. 11.*
Primaſij & Ariſberti error.
De Satyris & Fauno, varia eorum in Sacra Scriptura nomina, onoſcelides, piloſi, Sirenes, onocentauri, Lamiæ, & alia huiuſcemodi.
C
eorum tripudia.
D

Locus Pſalm. 90. v. 5. & 6. de dæmonio meridiano. G
Refelluntur Nouatores.
dęmon meridianus, & dæmon deſerti, pro ferocio ri idem. & cur.
dęmones deſertis gaudent.
Locus Iob. 1. v. 19.
Dæmon in meridie ferocior & importunior.
Pan dæmon meridianus.
De Ruſsiæ dæmone meridiano.
Cum inuadente peſte cernuntur ſpectra dęmonum,
vt ſub Iuſtiniano.
De Empuſa & Onoſcelide ſeu onocentauro. H
De nocturnis dæmonibus & Lucifugis.
Locus Senecæ in Oedipo.
Locus Gene. 32. v. 24.
De Lilith.
de incubo.
& locus Hymni Ambroſiani.
De Pane, cur Inuus dictus.
Locus Caſsiani explicatus.
Nulli dæmonum amant homines, omnes odere.
De Ephialte morbo, *de Mare*, ſeu *coquemare*. Eurynomus. Sphinx, Harpyæ. Gorgones. Sirenes, Eumenides ſeu Pœnæ, Nympharum omnia genera. quos morbos huiuſmodi dęmones inferant. qui Nymphati, Ceriti, attoniti. pauidi. vexati vano metu. I
Nutricum mormolycia, Acco, Alphito, Mormo. K
Gello, & Gilo diuerſæ.
Nicephori locus notatus.
Lamiæ, quid.
Striges, Læſtrigones. **Aluen.**
D. Hieronymi locus explicatus.
Piloſus ſeu Zahir. cur templis gentilium affixæ ſpecies Leoninæ. L
variæ formæ animalium in quibus Diabolus apparet.
Baalzebub. Noctua Athenienſis.
Serpens Epidaurius. Miræ apparitiones factæ cuidam conuerſo in Franciâ.

De ſpectris acierum, caſtrorumque militarium; quæ oblata, S. Norberto, S. Guthlaco, Monacho Limpurgio. M
Leloyherij ſententia improbata.
Duæ viſæ prope Mõtenakum acies.
Duo armigeri temerè ad videndum propius acceſſere.
Miles Rhenanus à talibus Ieroſolymam vectus & redux.
Ante Naclam Poloni propter Quadrageſimæ ieiunium violatum à ſpectris decepti cladem accepere.
Familia Hellequini.
Quovſque ſe vis taliũ militum porrigat.
Spectra matronarum & puellarum varia. Ruſsiana matrona, Sibyllæ albæ, Dominæ nocturnæ. Dominæ bonæ & Regina Abundia. Fatales Nymphæ. Meluſina, Alcina, Morga. N
Spectra gigantæa denunciantia peſtem, bellum & ſimilia mala. O
Spectra ſolita certis locis turbas dare, & vexationes exhibere, vt Temeſius dęmon, & alij paſsim, citantur nomina & loca. P
An cõductam domum propterea liceat relinquere?
Quæ veræ cauſæ huiuſmodi inquietationum exemplis oſtenſum.
Quopacto Spiritus poſſunt ſaxum vel lapidem iacere?
Spectra famulantia, in Boruſsia *Koltri* ſeu *Koboldi*, Sueonum *Trulli*, Gutelkens/Kabbauterkens. Q
Eros & Anteros. Montani virunculi in Fodinis. Dæmones metallici.
Combali. Dæmones non ſunt animantia contra Georg. Vallam.
Theophraſti Paracelſi hęreſis de quatuor hominum ſpeciebus confutata.
Dæmonum theſauros cuſtodientium ſpectra. Fugarunt Cabaden Perſarum Regem. Theſaurus Baſileenſis. R
cur ficta fabula cuſtodis aureorum malorum, & aurei velleris; & in theſauris cur ſoliti poni ſerpentes aurei.
Magus theſaurum quærens oppreſſus.

Quæſt. 28. *Quomodo poſsit dæmon cum ſit inuiſibilis ſe viſibilem corporeis oculis exhibere?*

Sect. 1. Quopacto poſsit aſſumere, & mouere cadauer aliquod, & in illo comparere. A
Poteſt illud ſic temperare, vt ſenſum tactus fallat.
Locus Luc. vlt. v. 39.
Cur hæc cadauera ſentiantur frigida.
Illuſio militis cuiuſdam.
Hiſtoria Polycriti, & alia Machatis & Philenij.
Phlegontis laus.
Baltazus dæmon ſic apparuit.
ſic etiam plerumquè ſagarum amaſij.
Sagarum odor cadaueroſus vnde?
Sect. 2. Quopacto poſsit ſibi formare corpus ex elementis, & in illo moueri & apparere. B
Non aſſumit ex ſolo aëre.
Poteſt exhibere ſolidum & palpabile.
Locus Geneſ. 19.
Locus Virgilij.
Dæmon ſæpe apparet in forma vaporis.
Dęmoniacarum apparitionum exempla. Fratrum Tarquiniorum. Athenodori. Facij ardani. Philippi Melanchtonis colloquia cum dæmonico ſpectro. C
Perſæ incæſtuoſi.
& alia plurima. & quotieſcunque euaneſcunt.
Diſcrimen harum duarum aſſumptionum.
Vnde proueniat facilitas molis augendæ & minuendæ in ſpectris?
Sect. 3. An dæmon poſsit tam accuratè corpus effingere, vt nullo ſigno queat dignoſci? D
De ſignis quibus dæmon dignoſcitur.
B. Alberto obiectum ſpectrum.
Cur nondum viſus in forma agni, vel columbę. Cur in formis, hirci, canis, catti, equi, muſtelæ, veſpertilionis, Galli gallinacei, & innumera alia.

Item in forma Dei, vel Chriſti Domini, vel angeli: humanam formam induit omnis conditionis, ſexus, ętatis: probatum id exemplis.
Qui defectus vt plurimum in eius apparitionibus.
A
Cur morientibus ſemper adeò terribilis appareat?
Quomodo loqui poſsit in corpore aſſumpto? D
An poſsit audiri & videri tantùm à quibus vult ipſe?
Capita ſeu caluarię quæ loquelam imitata, exempla vetera, nouaque, quomodo fit hæc locutio?
Sect. vltim. An liceat procurare vt appareant nobis ſpectra?
Cur antiquis tam crebrò dæmones viſi, nobis tam rarò?

Q. 29. ***An diabolus poſsit facere, vt homo verè reſurgat?***

Sect. 1. Errores hac de re varij. A
Animalia quę naſcuntur ex putrefactione, poſſet viuificare.
Perfectiora, non poſſet.
Idē numero reproducere nō poteſt.
Non poteſt facere vt anima vnius bruti migret vel informet corpus alterius bruti.
Hominem nullo modo poteſt viuificare. B
Poſſunt ſimulatas reſurrectiones facere ſubintrando in corpora.
Louanij id olim Cornel. Agrippa curante factum.
Sect. 2. Diſcuſſa exempla falſarum reſurrectionum. primò fabuloſarum: deinde ceterarum Gentilium: vt Galieni, Zaclę, Apollonij, Simonis Magi, Enarchi. C
Mortuus amplectens Comitem Richardum.
Populi Lucomorię quotannis rediuiui.
Dęmonum in his fraus.
aliquando ſubſtituit alios ac ſupponit.
aliquando ipſe corpora ſubintrat & mouet.
Apulei, Platonis, Philoſtrati loca.
aliquando fingit mortuos, qui non ſunt. D
De morbis qui faciunt vt quis mortuus appareat.
Ioannis Duns Scoti mors.
Chriſti Domini & Sanctorum reſuſcitationes, quopacto ab his morbis diſcernantur. E

Q. 30. ***Quid magia poſsit in ipſos cacodæmones?***

Sect. 1. Battiadis & Campeſtris libri. A
Quam vim habeant boni angeli in malos.
Quam cacodęmones in inuicem.
Species eorum.
Pithonici, Paredrij, Catabolici, Oniropompi.
An ſit ſubordinatio inter malos genios.
Iob. locus c. 9. v. 22.
Caſsiani locus.
locus ad Epheſ. vlt. v. 12.
Certamina Magorum. B
Vnum in Burgundia.
Secundum in Anglia.
Tertium in Germania.
Quartum in Bohemia.
Quintum in Suecia.
Sextum in Dania.
Septimum in Græcia.
Sect. 2. Sancti homines quantam vim acceperint magos & dęmones compeſcendi. C
vis exorciſmi.
Salomonis exorciſmi quales.
locus Luc. 11. v. 19.
Dęmones à magis non coguntur, ſed ex pacto obtemperāt tantum.
Magi vim non habent eliciendi manes vel ſpectra. D
Varia exempla.
inprimis Ioannis Teutonici.
nec habent vim euocandi vrbium cuſtodes.
Sanctis vis iſta quandoque conceſſa.
Sect. 3. Res corporeę, vt herbæ quędam, thura, vnctiones & verbera, quam vim habeant in dęmones accuratè diſputatum. E
Errores hac in re varij infidelium:

Sed & abuſus Catholicorum exorciſtarum quidam.
An flagra obſeſsis infligenda.
an balnea proſint?
Quid ruta, cornucerui & ſimilia.
Locus Ioſephi explicatur.
Locus Tobiæ c. 6. v. 8.
Chriſtus cur dictus ἰχθὺς.
Proſperi locus.
Locus 1. Reg. 16. v. vlt.

Nec dæmones certis rebus ligari, aut locis includi per magos queunt.
vana hac in re ars Hermetis.
Periculoſum tales habere incarceratos.
Probatur vno exemplo, quod in Germania contigit.
Factum ſigno crucis ſecurè à S. Lupo Senonenſi.

De paredris, illos ſponte ſeruire.
& quàm periculoſum id ſemper.
Exempla varia, in his vnum mirum militis Germani.

FINIS.

MARTINI DELRII,

MAGICAR. DISQVISITION.

LIBER SECVNDVS.

QVI EST

DE MAGIA DÆMONIACA.

Præcipua hæc operis noſtri tractatio eſt, & ideo pluribus capitibus, ſiue quæſtionibus, luculenter quoad poterimus diſcutienda. Sit,

QVÆSTIO I.

An ſit aliqua Magia dæmoniaca.

A QVI dæmones eſſe negant, etiam hanc eſſe negarunt cum Sadducæis, Democrito, Ariſtotele, Auerroë & Simplicio; quorum ſententia eſt impia & heretica.

» Nam & dæmones eſſe, & dæmoniacam Magiam, quæ nec induſtriâ aut artificio hominum, nec naturalibus cauſſis, ſed immateriali quapiam & ſeparata virtute nititur; hoc & ſacræ ſcripturæ teſtimonijs, & omnium ætatum memoriâ atque experimentis tam eſt compertum, vt velle probare, nihil ſit aliud quàm lychnis accenſis meridianæ luci opitulari. hoc probant cũ B. Auguſtino Theologi Catholici omnes, [a] & philoſophi plerique, Triſmegiſtus, & Pythagoræi; ex Platonicis, Pſellus, Plotinus, Proclus, Iamblicus, Chalcidius & Apuleius; ex Ariſtotelicis, Theophraſtus, Ammonius, Philoponus, Auicenna & Algazel. Anne dare reſponſa de furtis occultis, & de theſauris; conſequi ſcientias nonnullas ſtatim, & ſine labore addiſcendi; ſubtrahere corpus præſens oculis videntiũ, & innumera huiuſmodi; queunt reduci ad vllam aliam cauſam, quàm intellectualem aliquam & ſeparatam naturam? Denique ſcimus Salmãticæ, & in Italiâ, ad lacum Nurſinum, & in ſpelæo Viſigniano, adhuc auorum

[a] *Auguſt. lib* 11. *de ciu. Dei c.* 6. *D. Thom. lib.* 3. *contra gent. c.* 104. *&. qui optime, Victoria, de Magia num.* 9.

 memo-

memoriâ huius Goëtiæ celebres ſcholas fuiſſe. c

β vide Laur. Ananiam li. 3. de nat. dæmon fol. 104.

QVÆSTIO II.

Vnde ſit hæc Magia, ſiue quem habeat primum auctorem?

A SVnt qui dæmones eſſe fateantur, ſed negent tamen hanc Magiam à dæmonibus ſeu diabolis manaſſe: tribuunt autem effectus eius vel immediatè Deo, per Magos huiuſmodi operanti; vel Deo, per angelos bonos ea perficienti. Priores dicunt eſſe quaſdam gratias gratis datas, ſicut ſunt gratiæ linguarum, & ſanitatum; α & hæc dona vt Balaamo, β ſic & alijs improbis concedi non rarò ſolere γ.

α 1. Corin. 12. v. 28.
c Num. 23.
γ Matth. 7. 22. 1. Cor. 13. v. 1.

Dico primò, hæc ſententia eſt merè blaſphema. tribuit enim Magicis artibus id quod eſt proprium gratiarum gratis datarum; & cum veris miraculis præſtigias confundit. Deinde gratuita Dei dona ſubijcit humano artificio, & certis ac ridiculis obſeruationibus. Denique iniquè & inuidè Deus vetaret, id quod ipſe hominibus, vti gratiam, gratioſè largitur. Aduerſariorum argumenta ex locis illis ſcripturæ petita, ſolum probant, aliquatenùs ſimiles effectus per artes magicas & per gratias gratis datas fieri; Deum quoque per malos aliquando miracula edere, ad fidei & diuinæ gloriæ propagationem. Accedit quod qui ex dono gratiæ gratis datæ operatur; ille ad certum tempus, occaſionem, aut cerimonias certas non reſtringitur, vt ſolent Magi; qui ſi vel in minimo deficiant, nihil efficiũt. Nec etiam huiuſmodi Dei dona gratuita poſſunt alijs per diſciplinæ ac præceptorum modum tradi: Magi vero ſuis diſcipulis hanc Magicam tradunt, & auditores, magiſtrorum ſecuti præcepta, quæ magiſtri eadem operantur.

B Alij dicunt hos eſſe effectus bonorum angelorum, quos per excellentiam vocant, *Spiritus*. Sic iactitabat his annis celebris ille magus Scottus Parmenſis, qui Gebhardum Truchſeſium Epiſcopatus Vbiorum Apoſtatam dementauit: eſtque peruetus impoſtura magorum maximè Platonicorum, Iamblici, Porphyrij, Plotini, Procli & Iuliani Apoſtatæ. Ex quorũ tradi-

traditione, Magia omnis diuiditur in *Albam*, quam cenſent eſſe licitam, & Nigram quæ ſit illicita. Albam ergo vocant θεουργίαν, & nigram γουτείαν. Verum hanc fictitiam planè & palliatam Theurgiam ſatis ipſe Archimagus ^d^ reijcit, cùm diſertis verbis teſtatur ſæpiſſimè ſub nominibus Dei & angelorum, malis dæmonum fallacijs eam obſtringi: & licet eius ceremoniarum pars maxima, munditiam animi, corporis, & rerum externarum, vtenſiliumque oſtentet, immundos tamen ſpiritus & deceptrices poteſtates hanc exquirere, vt adorentur pro Dijs.] *poſtea addit,* huius ſpeciem eſſe artem Almadel, artem notoriam, artem Paulinam, artem reuelationum, & huiuſmodi ſuperſtitionum plura, quæ eo ipſo (inquit) ſunt pernicioſiora, quo apparent imperitis diuiniora.] Habeant illi hoc Principis & anteſignani ſui de hac *albâ Magiâ* iudicium, ab homine mendaci veritatem meram.

d lib de vanitat. ſcient.

C Dico Secundò cum Catholicis, vt nec per ſe, ſic nec per bonos angelos his magicis operationibus Deum ſe immiſcere magis quã ceteris rebus, in quibus concurrit vt cauſa vniuerſalis. Quare cenſeo hæc omnia vt inſtituta fuère à malis angelis, ſic etiam ab illis perfici & adminiſtrari, & contrarium eſt erroneum.

Probatur primò ex varijs Canonum reſcriptis, quæ Gratianus exhibet causâ XXVIe. Secundò ex Pariſienſibus articulis, nono, decimonono, & viceſimo tertio. Verba ſunt, quod Deus per artes magicas & maleficia inducatur compellere dęmones ſuis incantationibus obedire: *Error*. Quod boni angeli includantur in lapidibus & conſecrent imagines, vel veſtimenta, aut alia faciant, quæ in iſtis artibus continentur; *Error & blaſphemia*. Quod aliqui dęmones boni ſint, alij omnia ſciẽtes, alij nec damnati nec ſaluati. *Error*.]

e c. illud quod in fin. c. qui ſine verſ. vlt. 26. q. 2. & c. epiſcopi. in prin. 26. q. 5.

Tertio ex his Arnobij *Cont. Gent.* Magi non tantum, ſciunt dęmonas, ſed etiam quicquid miraculi edunt, per dęmonas faciunt: illis aſpirantibus & infundentibus pręſtigias edunt, vel quę non ſunt videri, vel quę ſunt non videri &c.

Deinde probatur ratione, hos ſpiritus bonos dici nõ poſſe.

tum

tum quia iubent ſe tanquam Deos adorari,& ſacrificia ſibi fieri; quod boni angeli iubere nequeunt. tum quia hæ artes non minùs diriguntur ad inferendum alijs exitium per furta, neces, adulteria &c, quàm ad iuuandum. tum quia miſcent multa mendacia & deceptiones. tum quia docentur Magi in ſpiritus vti imperio,& coactione,imò & minis rerum impoſſibiliũ ac planè abſurdarum,vt apud Euſebium ζ docet Porphyrius; quorum nihil bonis angelis poteſt conuenire.

ζ *lib. 5. de præparatio. ca 6.*

Hinc apparet conſideranter legendum Glycam, η dum Magiam ſic diſtinguit à Goëtiâ, quod illa ſit beneficorum geniorum ad boni alicuius effectionem,Goëtia maleficorum ad mali effectionem. Nam non tantum impropriè vſurpauit nomen Magiæ genericum,pro ſpecifico theurgiæ,ſed in errorem quoque labitur ponentium albam Magiam,& eius adminiſtrationem bonis angelis tribuentium. Vtque hoc ſemel moneam ſcriptor iſte,vt & Conſtantin. Manaſſes,Gregoras,& Nicetas, nimis multum tribuere videtur ſuperſtitioſæ prodigiorum obſeruationi.

η *par. 2. annal. fol. 179.*

Succedit his error tertius eorum, qui cenſebant Magicos D effectus per animas defunctorum fieri: quos Catholici Theologi iampridem exploſerunt θ, idque non difficulter. nam quæ rationes id conuincuut de bonis ſpiritibus, eædem in animabus beatorum locum habent: quæ vero in purgatorio ſunt animæ, non exeunt niſi ſpeciali permiſſione Dei, vt petant ſuffragia viuorum: animæ denique perpetuis addictæ ſupplicijs,nullâ dæmonum licentiâ vel permiſſione poſſunt exire, vtpote diuino iuſſu,peſſimo carceri mancipatæ. Apertiſſimæ ſunt igitur impoſturæ,quæ de euocandis per *Grimoyriam* animabus Necromantici confinxere. Si exirent, ad vnius Dei exirent imperium. cur verò id Deus iubeat vel permittat,cauſa ſubeſt nulla. Vt ad Magorum preces & incantationes id iubeat, impium eſt opinari. ι

θ *Victor. de Magia nu. 17. Angles in 2 ſentēt. q. de arte Mag. a. 2.*

ι *vide Anan. lib. 3. de Nat. dæm. fol. 97. Petri Thyræi li. 1. de apparit. ſpirit. c. 11. à nu. 216. & c. 13. à nu. 102.*

Præcipua ergo efficiens cauſa iſtarum artium eſt ipſe Diabolus,proxima eſt humani ingenij ex originali labe detorta indoles; quam feſtiui Apologi frondibus velatam nobis protulit, E

tulit, perquam falsè, Cælius Calcagninus *Libello de Amatoriâ Magiâ*, cuius verba non piget adſcribere, & vos ni fallor legere
,, iuuabit: *Vanitas*, inquit, olim iuncta *miraculo* furtiuo concu-
,, bitu genuit *Magiam* ſecundam cognomine; reformidanſque
,, ne fortè *Veritas*; cùm qua perpetuas immicitias gerit, à qua etiã
,, paribus ſignis congreſſa ſæpiùs profligata eſt; ſuũ partũ ene-
,, caret, illum *impudentiæ* ac *timori* iunctis connubiali fædere cõ-
,, mendauit: at illi in ſinu *incomprehenſibilitatis* è veſtigio collo-
,, carunt, mandaruntque furtim, & ſub *præſtigiarum* crepundijs
,, educandam. Quæ mox in grandiorem ætatem aduita, iam-
,, que pinnulis præmunita euolauit in *fatuorum arces*, ibique ni-
,, dulans *credulitatem* peperit. Quæ, vtpote parentis beneficijs
,, grata, illam mutuò enutrit & quaſi ἀντιπελαργίζει, alioqui breui
,, interituram.] Hæc ille, pari acumine & veritate. Pergamus nos quoque pro *Veritate* confligere, & *Vanitatem* expugnare, & fugatis *timore* ac *impudentiâ*, labyrinthum illum *incomprehenſibilitatis* (quis enim, quæ nihil ſunt, vel intelligat vel comprehendat:) theologiæ veræ filo permetiri, & *præſtigiarum crepundijs* in lucem prolatis, tandem *fatuorum* hanc *arcem* demoliri, & è nidulis ſuis *credulitatem* adeò pernicioſam profligare: quod vtinam Deus Opt. Max. nobis largiatur.

D

QVÆSTIO III.

Quæ ſit diuiſio dæmoniacæ Magiæ, & de libris eius.

A CVm nulla ſit Theurgia neque alba Magia, ſequitur, omnem hanc prodigioſam Magiam non aliam eſſe, quàm Goëtiam & nigram: hanc ſolemus vocare Magiam ſpecialẽ. eam Archimagus in duas ſpecies diſtinguit. vnam, cuius cultores dicit ſe dæmoni ſubmittere, ei ſacrificare, & eum adorare: alteram quam ipſe vellet perſuadere à pacto cum dæmonibus immunem eſſe; ſed eam dæmonibus vel inuitis imperare, virtutéque quadam diuinorum nominum adiuratos aduocare, & cogere. priorem illam fatetur eſſe legibus humanis diuiniſque vetitam, nefandiſſimam, & cunctis ignibus plectendam. poſteriorem aſſerit conſequi quidem quod prætendit,

E

nempe dæmones cogere (quod poſt oſtendetur eſſe erroneum) ſed tamen manifeſtis periculis illuſionum obnoxiam eſſe. De priore verum eſt eius teſtimonium, de poſteriore bis mentitur; primò, dum negat eam niti fœdere cùm dæmonibus inito: nam reuerâ ſemper expreſſo vel tacito pacto corrumpitur; Secundò, cum aſſerit eâ dæmones cogi, de quo poſtea. Volunt vetitæ huius Magiæ inuentorem fuiſſe quendam Zabûlum, (quem ego non alium exiſtimo ab ipſo cacodæmone, cui D. Cyprianus & alij patres hoc nomen tribuunt) deinde magiſtrum laudant quendam Barnabam Cyprium (hunc confinxere in contumeliam D. Barnabæ Apoſtoli vt deformi ſuæ meretrici lenocinarentur). Item oſtentant, paris mendacij iactantiâ, libros Adæ, Abelis, Enoch, Abrahæ, Paulli, Cipriani, Honorij, Alberti Magni, & aliorum; & blaſphemè mentientes dicunt quæ his libris continentur, ea fuiſſe tradita ab Adami cuſtode angelo Raziele, & à Tobiæ comite Raphaële reuelata. Prætexunt etiam Salomonis auctoritatem; cuius quandam *Clauiculam*, & aliud ingens volumen in ſeptem partes diſtinctum obtrudunt, plenum Sacrificijs & incantationibus dæmonum. Hunc librum Iudæi & Arabes in Hiſpaniâ ſuis poſteris hæreditario iure relinquebant, & per eum mira quędam atque incredibilia operabãtur: Sed quotquot inueniri potuerunt exemplaria iuſtiſſimè flammis inquiſitores fidei concremarunt, α & vtinam vltimum exemplar nacti fuiſſent. Vix dubito aliquod in manus Ioan. Tritthemij incidiſſe, vnde & partitionem & materiam ſuæ *Steganographiæ* periculi & ſuperſtitionis pleniſſimæ, acceperit: cuius operis nomen quod nondum prohibitis ab Eccleſiâ libris ſit inſertum, ſuſpicor accidiſſe quia liber nondum typis vulgatus in paucorum manus incidit: alioqui, quando prohibiti libri omnes Magici, ſatis iſte prohibitus cenſendus, qui inter alios familiam ductat. idem dixerim de Agrippæ libris tribus de occultâ philoſophiâ, & omnium pernicioſiſſimo quarto ſeorſim poſtea addito: nec non de Thomæ Eboracenſis, Petri Aponi & ſimilium venenis; & libro artis Grimoriæ,

α Eimericus Director. inquiſitor. p 2. c.28. & Peña ibi comment. 53. meminit Nicetas hiſt. lib. 4.

B

riæ, qui patrum noſtrorum ætate, circumferebatur, docens mortuorum reuocationes. Omnia horum placita ſceleſta; de antiquioribus etiam illis operæ pretium duco Archimagi verba aſcribere. credendum illi in arte ſuâ, nec magiſtri auctoritatem diſcipulis licet ſubterfugere. ſic ergo ſcribit; Hi libri acutius intuenti præceptorum ſuorum canonem, ritum, conſuetudinem verborum, & caracterum genus, exſtructionis ordinem, inſulſam phraſim; apertè ſeſe produnt, non niſi meras nugas & impoſturas continere, & poſterioribus temporibus ab perditiſſimis perditionum artificibus eſſe conflatos, ex profanis quibuſdam obſeruationibus, noſtræ religionis cerimonijs permixtis, inſitiſque ignotis multis nominibus ac ſignaculis, vt perterreant rudes & ſimplices, & ſtupori ſint inſenſatis, & his qui neſciunt bonas litteras.] Hæc miſer ille, qui videns meliora in finem vſque vitæ deterioribus adhæſit.

QVÆSTIO IIII.

De baſi Magiæ huius, ſiue de pacto expreſſo & implicito.

CONCL. I. Omnes operationes magicæ velut baſi innituntur pacto per magos cum dæmone inito: ita vt quotieſcumque collibitum mago aliquid efficere adminiculo artis ſuę, expreſsè vel implicitè teneatur à dęmone poſcere, vt ex condicto concurrat.]

Probatur hoc primo patrum auctoritate. D. Cyprianus α dicit, eos habere fœdus cum dęmone. D. Auguſtini verba β retulit Gratianus in Decretorum codicem, quę ſunt iſta; Omnes artes huiuſmodi vel nugatorię vel noxię ſuperſtitionis, ex quadam peſtiferâ ſocietate hominum & dęmonum, quaſi pacta infidelis & doloſę amicitię conſtituta.]

Probatur deinde ex iure ciuili, ſanctione Imperatoriâ: γ Multi magicis artibus vſi elementa turbare, vitam inſontium labefactare non dubitant, & manibus accitis (*ſic legendum*) audent ventilare, vt quiſquis ſuos conficiat malis artibus inimicos: hos (quoniam naturę peregrini ſunt) feralis peſtis abſumat.]

α *lib. de duplici martyr.*

β *libr. 2. de doctri. Chriſtian. cap. 23. habes. c. illud v. vlt. 26. q. 2.*

γ *l. multi. C. de maleſi. & mathemat.*

a artic. 3. Tertiò, id ſtatuitur credendum articulis Pariſienſis ſcholę a in hæc verba; Quod inire pactum cum dæmonibus tacitum » vel expreſſum, non ſit idololatria vel ſpecies idololatriæ: *Error*. » Et intendimus eſſe pactum implicitum in omni obſeruatione » ſuperſtitioſâ, cuius effectus non debet à Deo vel naturâ » rationabiliter exſpectari.] »

Quartò id ratio perſuadet. hoc enim & multi mali homines optant, & dæmon cupit; nec eorum id vires ſuperat. docet hoc Iſaias propheta, ι apud quem impij dicunt; *percuſſimus fadus cum morte, & cum inferno fecimus pactum*. quod S. Thomas » ſatis probabili interpretatione Magis accommodat. vt & Pontifices Ioan. 22. in Extrauag. contra Magos quæ incipit; *ſuper ſpeculi*, & Six. V. in Bulla contra Aſtrolog. Mali ergo hoc lubenter faciunt, nec minus ipſe dæmon; qui, ipſi quoque Chriſto Domino, auſus pacti conditionem offerre ζ; Hæc omnia (inquit) *tibi dabo, ſi procidens adoraueris me*] vbi videre licet » pactum contractus innominati, do vt facias. Ita nunc diabolus Magis ait; ſi te mihi addixeris, vlciſcar te, ditabo te &c; quæ germana & perfecta eſt pacti n formula. Deinde, vt dixi, hæc fiunt operâ dæmonum, non magorum viribus: dæmones ab hominibus cogi nequeunt, vt id faciant: ſponte ergo dæmones accurrunt. Dæmones autem graui hominem odio proſequuntur: quare nec putandi gratis accurrere, ſed viciſſim aliquod operæ ſuæ precium ſtipulari. Vnde patet talem eſſe hanc conuentionem & ſocietatem: qualis eſt duorum latronum, quorum alter palam in ſiluâ vagatur, alter clam in ſubſeſſis latitat; excitatuſque certo ſibilo vel ſigno prioris, viatorem poſterior doloſâ ſagittâ transfigit, priore id ſæpè nec vidente, nec gnaro quo necem telo intulerit, in miſeri tamen necem conſentiente. priori magus, poſteriori dæmon ſimilis. Satis etiam id onea rei declarandæ ſimilitudo eſt, quę petitur à potentibus vindictæ auidis, qui manu prõptos ſicarios ſibi adiungunt; quibus cõſtituto ſigno innuunt quos & quãdo velint interfici.

Denique conſentiunt hac in re Theologi tam veteres θ, quam recentiores ι: Iuriſconſulti quoque κ: & res prorſus com-

ι c. 28. v. 15.

ζ Matth. 4. v. 9.

n l. Labeo ſcribit. l. iuriſgentium. de pact. Bal. & Caccialu. in tractat. de pact.

θ D. Thom. 2 2 q. 96. a 4. Guilh. Pariſ. Scot. Gabr. Gerſon.

ι Abulenſ. Alph. à Caſtro, Victoria, Valẽcia, Binsfeld Spineus, Angl. Sprenger. & alij.

κ Nauarr. Grillan. Remig. Binsfel. prælud. 6. & alij.

comperta vnanimi maleficorum & ſagarum confeſſione, mirè per Europam omnem,& cunctas ætates conſentiente. Lucanus etiam dubius licet,tamen huiuſmodi fędus agnouit, eo tantum deceptus,quod cogi pacto dęmonem exiſtimet. λ

Quis labor hic ſuperis cantus herbaſque ſequendi
Spernendique timor? cuius commercia pacti.
Obſtrictos habuere Deos? parere neceſſe eſt,
An iuuat? ignotâ tantum pietate merentur,
An tacitis valuere minis? hoc iuris in omnes
Eſt illis ſuperos,an habent hæc carmina certum
Imperioſa Deum; qui mundum cogere quicquid
Cogitur ipſe poteſt? *

Solus ſagarum patronus recalcitratur, adeo futilibus ratiunculis cartas implens μ, vt contemnendas potius & ſilentio tradendas,quàm refellendas mihi cenſuerim, maximè cùm alij id diligentiùs quàm difficiliùs prę ſtiterint. ν

C Concl. 2. hoc pactum dęmoni, liberum eſt, prę ſtare, vel fallere. probatur experientiâ & ratione.ràtio docet dęmonem cogi ab homine non poſſe,vt ſtet promiſſis; experientia verò, mendaciſſimum eſſe & decipiendi cupidiſſimum: ideoque rarò prę ſtare quod pollicitus: cùm verò ſtat promiſſis (quod facit nonnunquam) non facit coactus,ſed ſpontè ac ſubdolè, vt ſic magos ſibi retineat deuinctos, & alios alliciat, & huiuſmodi nugis vim iſtam ineſſe perſuadeat.

Tertia Concl. Pactum huiuſmodi duplex eſt,vnum expreſſum, alterum tacitum: de vtroque verò non idem per omnia iudicium. Explicanda hęc concluſio potius quàm probanda. pro explicatione notanda ſequentia.

Primò ſciendum pacti expreſſi huius triplicem eſſe modũ. primus fit ſollemnitate variâ, & ipſi cacodęmoni viſibiliter in corporeâ aliquâ formâ apparenti, coram teſtibus, fidelitas, & homagium promittitur. ο Huiuſmodi pactum iniuit nobilis ille ditionis Leodicenſis narrante Cęſario Heiſterbacenſi π, vbi tamen dęmon loquens audiebatur, ſed non cernebatur. hic inter cetera,iuuenis, ille inconſultus creatorem ſuum ore negat,

λ *lib. 6. paulo poſt mediũ*

* *Exẽpla pactorũ pete ex vita D. Baſil. per Amphilochium conſcripta apud Surium tom. 1. & eodem to. de Theophilo Adenenſi, & nobilis Leodini apud Cæſar. lib. 2. ca. 21. de quibus alias.*

μ *libr. 6. de præſtig. dæmon. & libr. de Lamijs.*

ν *Binsfel. vbi ſ. Eraſtus, Bodi. & alij.*

ο *Hoc deſcribitur in Malleo malefi. p. 2. q. 1. ca. 2. & ab Alf. à Caſtro libr. 1. de iuſt. hæretic. punit. c. 6.*

π *li. 2. illuſt. miraculorũ, cap. 12.*

negat,manuque exfeſtucat, & diabolo homagium præſtat; hic viciſſim, illi diuitias & honores pollicetur. eò lectorem amando,ſpondeóque lectionis & laboris ſui vberem legendo fructum relaturum. Huc etiam referendum Theophili Vicedomini factum,qui ad dignitatem recuperandam à principe dæmoniorum opem (vt ſcribit Sigisbertus ſ) expetijt, & ab eo iuſſus abnegare Chriſtum filium Dei eiuſque matrem *Mariam* cum omni Chriſtianiſmi propoſito,& ipſam abnegationem ſcripto firmare,& ſcriptam ſignare, & ſignatam ſibi tradere,eius ſe ſeruitio addicere.] In hac teſtis fuit Magus, in illa villicus iniquitatis.

ſ *anno Domini* 537.

Alius modus priori ſimilis cetera, niſi quòd ſine teſtibus peragitur. Tertius per vicarium initur, Magum videlicet, vel tertium aliquem; cùm paciſcens dæmonis adſpectum vel colloquium reformidat. & hoc tertium genus malè Grill. q. 3. vocat *Tacitum*, quamuis enim profeſſio hic fiat alteri quàm dæmoni; fit tamen expreſſè,& in dæmonis nomine: vt patet ex ipſomet.q.3.n.1.& ſeqq.His omnibus pactis quædam communia ſunt.Primò abnegare fidem & Chriſtianiſmum; Dei obedientiæ ſe ſubtrahere; B.Virginis patrocinium repudiare, & conuitijs inſuper inceſſere. ſolent blaſphemè per contemptum vocare rufam,latamque ſeu extenſam.Deinde Diabolus, quando apparet formâ viſili,vnguem inijcit in frontem, aſſimulans ſe chriſma abradere, & characterem baptiſmi delere. Poſtea corporis alicui parti,modò huic modò illi, ſtigma ſeu characterem ſuum, velut de lapide emptis mancipijs fugitiuis, ſolet imprimere. Amat enim nequiſſimus Deum imitari; qui in veteri teſtamento ſuos ſigno circumciſionis, in nouo autem ſignat ſigno crucis quod circumciſionis ſucceſſiſſe volūt ſigno Nazianzenus & Hieronymus. Sic etiam Diabolus ab incunabulis Eccleſiæ hæreticos illos,qui Magicis ſimul implici-citi,certâ inſigniuit notâ.Auctores ſunt grauiſsimi,qui docent, Irenæus,cùm tradidiſſet σ Carpocratianos artes magicas & incantationes operari,philtra quoque, & chariteſia, & paredros oniropompos, & reliquas malignationes; dicentes ſe poteſtatem

σ *lib.*1.*c.*24.

D

„ tem habere ad dominandũ * etiam principibus & fabricato-
„ ribus mundi huius: ſubdit de ſigno inuſto his verbis; Alij ve-
„ rò ex ipſis ſignant cauteriantes ſuos diſcipulos in poſteriori-
„ bus partibus extantiæ dextræ auris.] Solitus alios dæmon ſignare in fronte, vt indicat Tertullianus τ ſic ſcribens; A diabo-
„ lo ſcilicet, cuius ſunt partes interuertendi veritatem, qui ipſas
„ quoque res ſacramentorum diuinorum in idolorum myſte-
„ rijs æmulatur. Tingit & ipſe quoſdam, vtique credentes & fi-
„ deles ſuos: expiationem delictorum de lauacro repromittit:
„ & ſic adhuc initiat Mithræ: ſignat adhuc in frontibus milites
„ ſuos.] quos? vtique Baſilidianos qui Abraxan colebant: Abraxas enim idem qui Mithra teſte D. Hieronymo υ. tam vetus ergo origo huius ſtigmatis, de quo aliàs plura φ ſic ſignati promittunt complura noſtrorum Geuſiorum Orgijs ſimillima, nunquam ſe Euchariſtiam adoraturos; iniurios ſe perpetuò ac contumelioſos in B. Virginem ſanctoſque reliquos futuros non verbis tantum, ſed & factis: conculcaturos enim, conſpurcaturos, & confracturos quaſuis ſanctorum reliquias ac imagines: ſigno crucis, aquâ luſtrali, ſale benedicto, cereis & reliquis ab Eccleſiâ benedictis conſecratiſue ſe abſtenturos: confeſſionem peccatorum integram ſe nunquam manifeſtaturos ſacerdoti, iſtudque commercium cum dæmone pertinaci ſilentio obſcuraturos: ſtatis diebus ad conuentus, ſi queant, adfuturos; & quæ illic peragenda, non ſegniter obituros; denique quotquot poterunt dæmonis ſeruitio adiuncturos. Viciſſim Diabolus pollicetur, ſe illis ſemper præſto futurum, ſe in hoc mundo votis eorum ſatisfacturum, ſe poſt mortem illos beaturum. Ex his pactis non naſcitur obligatio mutua ſed diſpar admodùm eſt conditio paciſcentium; homines enim ſe morti æternæ addicunt, & per peccatum vera Diaboli mancipia efficiuntur; dæmoniacæque donec ad Dei gratiam iterum perueniant, ſubijciuntur teterrimæ ſeruituti: Verumtamen hominibus hoc pacto nihil iuris vel virium in dæmonem acquiritur, nihil etiam facultatis in ſigna, quibus ex condicto vtẽdum, commigrat, cogi ſe ſimulat verſipellis, & ſpontè perſi-

* malè vulgo *iam.*

τ *lib. de præſcript. aduer. hæret. poſt med.*

υ *lib. 1. comment. in Hamos.*

φ *infr. q 19. vide Remig. lib. 1. dæmonolatr. cap. 5. Nider lib. 5. Formicarij, Sprenger. & alios.*

perficit quicquid Magica iſta profitetur.

In his tribus pactis lethale peccatum grauiſſimum intercedit idololatriæ, quia cultus latriæ expreſsè creaturis exhibetur. Quod ſi ex animo fidem magi abijciant, ſunt etiam apoſtatæ: ſi vero non totam fidem abijciant, dumtaxat credentes hunc diabolo cultum deberi, vel diabolum ea poſſe quæ fides Catholica negat poſſe; ſunt hæretici: ſin hæc omnia fictè faciant, nec apoſtatæ, nec hæretici ſunt, peccant tamen mortaliter & grauiſſimè: quia ſpontè faciunt actum idololatricum. etenim ſi à dæmone compulſi ex graui timore id fecerint, (vt aliquãdo contingit x) committunt peccatum mortale minus graue, contra fidei confeſſionem. In his pactis expreſſis dignoſcẽdis manifeſta ex ſollemnijs eius indicia deprehẽduntur. Quæ quia Grillandus clarè admodum proſecutus fuit, & quæ dixi, optimè confirmauit ex confeſsione vnius Strigis, eius verba, *ex q.7.* non pigebit aſcribere; Quæ quidem mulier ſub ſpe vitæ cuncta à principio vſque ad finem recenſuit quæ profeſſio ipſa requirit, exprimendo omnia ſingula illius capitula. Primùm enim dixit, quod quando adducta fuit per illam eius Magiſtram ante tribunal Principis earum; qui eſt Diabolus in formâ Regis præſidens in ſolio Maieſtatis; inſtructa prius à magiſtra quid factura erat, venit & oportuit primò abnegare Baptiſmum, & omnia Chriſtianæ fidei documenta relinquere: (*En Apoſtaſia*) deinde Eccleſiaſtica ſacramenta cuncta proijcere, pedibuſque proprijs conculcare crucem & imagines B. Mariȩ virginis & aliorum ſanctorum: (*en ſacrilegium*) quamuis hȩc vltima non fiunt coram eo, ſed alibi; poſtea ſatis eſt, quod iſta promittant ſe facturas, quam primùm cedet occaſio. (*en profeſſionem.*) Deinde fecit obligationem per ſollemnem ſtipulationem in manibus ipſius Principis, qua vouit & promiſit, quod perpetuò illi erit fidelis, & obediens & omnibus eius mandatis parebit. (*En votum*) Deinde medio iureiurando tactis ſcripturis ſuper quodam magno libro obſcuras paginas continente, præſtitit homagium ſiue perpetuum vaſſallagium (*en hominium*) & quod nunquã redibit ad fidem Chriſti, nec

x *Vide Remigiũ lib. 1. dæmonolat. cap 1.*

„ nec diuina præcepta ſeruabit, ſed ſolũ ea quæ per ipſum Prin-
„ cipem erunt decernẽda; & quod perpetuis futuris temporibus
„ erit obediens illi, & veniet continuè, cùm vocata fuerit ad lu-
„ dos & congregationes nocturnas; & quę in eis per alias mulie-
„ res fiunt, ipſa faciet, & quod etiam aderit ſacrificijs illorum no-
„ cturnis, & ſolitas preces & cultum adorationis præſtabit: (*en idolomaniam*) vota quęcumque quæ ipſam præſtare contigerit,
„ pro viribus adimplebit, & quoſcumque poterit alios ad eandẽ
„ profeſsionem adducet (*en dogmatiſationem.*) E conuersò autem
„ ipſe Princeps egregiâ fronte promiſit eidem mulieri ſic præ-
„ ſenti præſtare perpetuam felicitatem, * grandia, immenſa, &
„ voluptates quaſcumque in hoc mundo habere deſiderauerit,
„ & demum poſt hanc vitam longè maiora munera conſequetur.] Hæc ille. Addebat Ioan. de Vaulx Stabulenſis ſortiarius perſuaſiſſe ipſi diabolum ſortiarios poſt hanc vitam dæmonibus ſimiles futuros, & in dæmonas conuertendos, & in aëre principatum obtenturos. Quæ facilè quiſque intelligit in Origenica ludibria recidere.

* Scrib. *gaudia immẽſa.*

F Pactum tacitum duplex eſt. primum, quando quis ſciens ac volens ſuperſtitioſis vtitur ſignis, quibus vti ſolent magi; quæ quidem ex libris aut ſermonibus eorũ vel aliorum acceperit. hoc quoq; Mortale eſt crimẽ. nec enim vllo modo licet ſcienter vllam directè vel indirectè cum prauis ſpiritibus ſocietatẽ inire, vt Theologi & Canoniſtæ † ſentiunt. Si quis autẽ remedium aliquod naturale ex magorum libris vel ſermonibus accepiſſet, & ab omni pacto foret alienus, ille licitè tali remedio vteretur. Iſtud pacti genus facilè dignoſcitur. Secundum pacti taciti genus eſt, quando quis ignorans vtitur magicis ſignis, quia neſcit eſſe mala & à dæmone inſtituta; quod illis ſolet accidere, qui bona fide libros legunt ſuperſtitioſos, putantes eos eſſe probatorum philoſophorum aut medicorum; item ijs qui accipiunt ea ab hominibus, vulgò habitis bonis & fidelibus. Hoc in idiotis vel nullum vel leuiſſimum eſt peccatum, ſi duæ conditiones accedant. Prima eſt, ſi ignorãtia ſit probabilis. v.g. eorum qui hoc ſcire non tenentur. quoad eos qui ſcire tenebãtur,

† *D. Auguſtin. libr. 2 de Gen. ad litt. c. pen. & canones ſermõ omnes 26. q. 5.*

tur, vt Eccleſiæ paſtores, confeſſarij, concionatores & Docto-res, ij vt plurimum laborant ſupinâ & craſſâ ignorantiâ; adhuc tamen iſtorum peccatum minùs eſt graue, quàm eorum qui ſcienter iſta deſignant. Secunda conditio eſt, vt ignorans iſta, paratus ſit, quando admonitus fuerit, huiuſmodi ſuperſtitionē relinquere. quia poſt admonitionem deficit ignorantia, & oritur contumacia; pro cuius grauitate delicti magnitudo creſcit. Hoc pactum vltimum diſcernere à naturali vel miraculoſo effectu, difficillinum eſt. quare ſit quæſtio ſequens.

QVÆSTIO V.

Quibus indicijs diſcernendi effectus Magiæ ex pacto conuento, ab effectibus Phyſicis & miraculoſis & artificioſis?

VBI nec miraculi nec naturæ vis, nec artificij ſollertia inuenitur, pactū intercedit. Sed hoc nimis obſcurè ac breuiter dictum, conſueuere Theologi [α] latiùs explicare. Ad dæmoniacam magiam pertinere, primò ſi opera naturalē facultatem excedunt. quod locum habet, ſi poſitiuè concludatur res adhibita non habere vim ſufficientem ad hunc effectū: nec etiam rationabilis cauſa ſuppetit, cur Deo vel angelis bonis effectus aſcribatur. Vult Valentia ad hanc notam reduci defectum ex nimiâ loci diſtantiâ. quia conſtat cauſam diſtantem non poſſe agere niſi per medij alterationem: vnde ſi eadem cauſa non ageret proximè vel propiùs applicata, quæ tamen agit in diſtans, euidens videtur ei hoc naturaliter non fieri. Aliud fore dicit, ſi ſapientes dumtaxat profiterentur ſe cauſam ignorare. nam rerum naturalium vires & analogia cum effectu ſæpiùs nos latet. Aliud etiam foret, meâ ſententiâ, ſi diſſenſio foret inter ſapientes; num id naturaliter fieri poſſit nécne, verbi gratia, ſi ageretur de effectu producto in re parum diſtanti: dubium enim eſt vtrum res aliqua poſſit agere immediatè in paſſum à ſe diſtans, nihil in medium operando; & vtrum agens ac patiens res neceſſariò debeant eſſe contiguæ ſimul ſecundum contactum, quem vocāt quantitati-

[α] *Caieta. in ſumm. verbo incantatio, Victoria de Magia nu. 16 Valencia diſ. 6. q. 12. punc. 2. in 2. 2. D. Thomæ.*

titatiuum, an verò ſufficiat ſe contingere tactu virtuali (quem appellant) eo quòd paſſum ſitum ſit intra ſpatium illud ad quod ſe vis agentis poteſt extendere. licet enim ſententia negans Diui Thomæ plurium ſit & probabilior; affirmans tamen rationibus nititur probabilibus admodùm, & grauiſſimis viris placuit [ß].

ß Scoto & Ockamo in 1. d. 37. Auicẽ. Nyph. Fran. Valeſio & alijs.

B Secundò cenſent Theologi ijdem, ad dæmoniacam Magiam pertinere tria quoque alia vitia, primum eſt, ſi adhibeantur verba ignota, falſa, apocrypha, abſurda, nihil cohærentia; aut ſacra, ſed detorta ad ſenſus alienos, aut ad quem non ſunt inſtituta: vel ſi aliqua nomina Dei incognitæ ſignificationis, vel etiam bonorum angelorum ignota, vel malorum angelorum nomina inſerantur, quæ non nouit Eccleſia; de quibus pereruditè diſſeruit Guilhelmus Pariſienſis [γ]. idem erit, ſi adhibeantur certi characteres, aut figuræ aliæ, præter ſignum crucis, vel ipſa crux non vt oportet locata formataque, vel vbi non oportet poſita, vel ſuperfluè certis locis ac numero iterata: denique ſi quid apponatur aliud, nihil pertinens ad effectum, qui tali operatione intenditur. Secundum eſt, quando efficacitas operis tribuitur certis ritibus atque obſeruantijs quibuſdam peculiaribus & ad hoc deſignatis, verbi gratia, vt id fiat certis diebus vel horis, ad certum ſtellarum ſitum, ſub certo numero crucium vel candelarum, certâ corporis poſiturâ, in tali chartâ, talis coloris & figurę. Tertium eſt quando vis collocatur in obſeruantijs alijs planè ſuperfluis & indifferentibus, v. g. vt ad expellendũ dęmonem pili radantur, vt quis induatur telâ nũquam lotâ, operetur vno pede nudo, diſcinctus, paſſo capillo, & quę huiuſmodi.

γ Sum. de vniuerſo cap. vlt.

Quando dicitur his omnibus, vel aliquo iſtorum opus eſſe ad effectionem, res meritò pluſquam ſuſpecta eſt; præſertim cùm duo concurrunt, ſcilicet quòd credatur res non eſſe proportionata ad effectum producendum; nec adhibeatur ex legitimâ auctoritate, hoc eſt quando is, qui inſtituit vel præſcripſit hanc rem vt ſignum ad talem effectum, non poterat naturæ defectum ſupplere: (vt facit in Sacramentis Deus, in ſacramen-

cramentalibus Eccleſia) item quando ipſe effectus non poteſt prouenire niſi à cauſâ intellectu prædità; & circumſtantia requiſita eius generis eſt, vt non videatur idonea vel non ſolita mouere Deum vel angelos ad effectum producendum: tunc enim luce clarius eſt, non niſi à malo ſpiritu effectum ſperari poſſe. v.g. Si quis à ſtatuâ reſponſum poſtulans de rebus occultis, minas vel preces abſurdas & ridiculas adhiberet, quales ſunt Magorum apud Porphyrium [a], & ijs geminæ Lacheſis apud Cl. Claudianum [b] illarum fortaſsis imitatione confictæ.

[a] *epiſt. ad Anebonem.*
[b] *de raptu Proſerpinæ.*

Econtrà quando huiuſmodi effectus miri conſequuntur à quocumque & quotieſcumque hoc applicatur, ſine alijs cærimonijs vel obſeruationibus, meritò iudicamus effectum eſſe naturalem. Sedulò cauendum hic duplex extremum, alterum ne in hac diſquiſitione temerè ſtatim cenſeamus omnes effectus naturales, quia multoties dæmon quædam naturalia admiſcet, vt totum naturale putetur: alterum ne temerè condemnemus, multarū enim (vt D. Auguſtin. docet [c]) rerum naturæ noſtram ſcientiam ſuperant & fallunt.

[c] *li. 21. de ciu. Dei, c. 4.*

Artificialia diſcerni poſſunt minimo negotio, ſi vel magiſtratui; ad hunc pertinet in exteriori foro examinare, & publicum licentiæ teſtimoniū his mirionibus dare; vel confeſſario, quo ad forum internum, occultè fiat artis demonſtratio.

QVÆSTIO VI.

An hæc Magia quoſdam habeat effectus veros, & quo pacto dignoſcantur?

PEpo ſit, non homo, qui vel aſſerat omnes effectus eſſe præſtigiatorios, vel credat omnes veros. ſæpiùs dæmon fallit, quia mendacij pater eſt: ideo ſæpe præſtringit oculos, aut ſenſibus alijs illudit vanâ obiectâ imagine. nec raró Deus impedit ne, quod in Magorum gratiam facere vellet ac poſſet, id verè faciat: quod cùm cernit ad pręſtigias confugit, ne impotentia ipſius detegatur. Quando autem & Deus permittit, & dæmon verum vult effectum producere; ſi is vires ipſius non ſuperet, nihil profectò prohibet, quominus verum effectum producat.

Etenim cauſſæ naturales verum effectum gignunt: vti illis poteſt diabolus & actiua paſſiuis applicare: poterit igitur tum effectus veros producere. Minor propoſitio probatur, quia diuino illo Dionyſio Athenienſi auctore α donorum naturalium peccando ille nullum amiſit: vnde fit, vt & vires naturales habeat valentiſſimas, diuturnam & multiplicem experientiam, eſſentiæ & qualitatũ, quæ rebus quibuſlibet peculiares, ſcientiam exactam: adeò vt verè effectum, quod cupit, dare poſſit commodiſſimè.

α cap. 4. de diuin. nom.

Prudenter itaque communis ſchola Theologorũ β duplices effectus Magiæ, veros, & apparentes agnoſcit. Propter hos Tertullianus γ Magos appellat circulatores ac Sophiſtas. Ego illis tertiam ſpeciem adiungo mixtorum effectuum ex veris & falſis ſiue apparentibus tantum.

B Ad præſtigiatorios refero illud, quod de Menippo adoleſcente, & toto illo nuptiarum cum Lamiâ apparatu atq; vtenſilibus ſcriptũ à Philoſtrato, quod fuit à nobis δ alibi cõmemoratum: & quod de Empusâ ſeu γέλω Nicephorus ε, eam ſæpe infantem Mauritium è cubili velut mox deuoraturam, extuliſſe, nullo accepto incõmodo. Secundò, quod de Paſete proditum, incantamentis quibuſdam facere ſolitũ, vt repentè conuiuium ſumtuoſum exhiberi videretur: rurſus, vbi libuiſſet, omnia euaneſcerent; ſolitum quoque res emere & pretiũ numerare, verùm mox nummi clam à venditore ad emtorem rediſſe cernebantur ζ. Tertiò talia pleraque quæ de Simone Mago legimus apud D. Clementem η Romanum, eum ex aëre nouum hominem creaſſe, quibus volebat inuiſibilem factum; ſaxa quaſi lutum penetraſſe; ſtatuas animaſſe; in igne poſitum non arſiſſe; duas, velut Ianum, facies habentem ſe oſtendiſſe; in ouem aut capram ſe immutaſſe; in aëre ſublatum volaſſe; aurũ plurimũ exhibuiſſe repentè; reges facere eoſque deijcere potuiſſe; falci præcepiſſe vt ipſa iret & meteret, eamque iuiſſe & decuplo plus ceteris meſſuiſſe; eundem, cùm eſſet aliquando Selene meretrix in turre quadam, & accurriſſet multitudo ingens ad eam videndam, turrimque circumcinxiſſet adſtantiũ coro-

β post Originem, Auguſtinũ, & Thom. Alp. à Caſtro de iuſta hæret. punit. Victoria vbi ſ. nu. 5. Sprenger. mallei q. 1. Mich. Medina d.c. 7. fol. 61. & alij.

γ Apolog. c. 23. & lib. de idololat. c 9.

δ quodlib. de Lamijs, quæ edita cũ aduerſar. in Senecam.

ε lib 18. hiſt. c. 9.

ζ Suydas ex Appione, in verbo πασης

η lib. 2. recognition. & lib. 6. conſtit. Apoſtol.

A

coronâ; feciſſe vt illa per cunctas feneſtras turris illius omni ſimul populo proſpicere & procumbere videretur: denique quod pueri incorrupti violenter necati animam adiuramentis euocaſſet, eiuſque adiutorio talia patraret. Hæc Clemens. Addit nonnulla Anaſtaſius Nicenus [θ]; Statuas (inquit) faciebat ambulare, & in igne volutatus non vrebatur, in aëre volabat, & ex lapidibus panes faciebat: ſerpens fiebat, & in aliquas alias beſtias transformabatur: duas habebat facies, in aurum conuertebatur, in conniuijs exhibebat ſpectra omnis generis: vaſa quæ erant in ædibus faciebat videri tanquam quæ ſuâ ſponte mouerentur ad miniſterium ijs qui portabant non viſis: efficiebat vt multæ vmbræ eum præcederent, quas dicebat eſſe animas defunctorum.] ab his deſumpta quæ in eandem ſententiam refert Glycas [ι] Hiſtoricus. Quartò huc ſpectat illud Nicetæ Choniatæ [κ] de Mago per quem factum vt cuncta ſua vaſa remex frangeret. Quincto loco memoriæ occurrunt præſtigiæ Zijtonis Bohemi (de quo etiam acturi ſumus ſeq. libri cap. vlt.) hic artem ſuam oſtentans, nunc ſuâ, nũc alienâ facie ſtaturaque, item in purpurâ & ſerico, ac confeſtim in lanâ ac panno ſordido, regi ſe offerebat; ambulantique in terrâ, ipſe tanquam in aquâ adnauigabat: aliquoties equis rhedarijs vectum, gallis gallinaceis ad epiredium ſuum alligatis, ſubſequebatur. Conuiuas præterea Regis variè ludebat: interdum manus illorum, ne illas ad patinas porrigere valerent, in pedes boum, interdum in vngulas equorum transformans. Et aliquoties fronti illorum cornua ceruina latiſsima adijciens, quoties videlicet è feneſtris ad ſubitum ſpectaculum proſpicerent, ne rurſùs caput & ora ad menſam referre poſſent. Atque vt oſtenderet ſe pecuniam quoque pro vſu ſuo facilè conflare poſſe, triginta ſues benè ſaginatos, ex manipulis fœni effingit, illoſque paſtum proximè Michaëlis cuiuſdam piſtoris locupletis extrudit, proponitque vænales, quo piſtor voluit precio; hoc tantum emptorem monens, ne gregem nouum ad flumen lotum compellat. Qua ille monitione neglectâ, cernit in flumine manipulos fluitare, ſuibus ſubmerſis.

[θ] q. 23 in ſac. ſcript.

[ι] p. 2. annal.

[κ] li. 4 de vita Emanuel. in fin.

„ſis. Ergo diu venditore quęſito, atque in tabernâ vinariâ tandem reperto, in qua porrectis pedibus in ſcamno recubabat, „dum ſtomachabundus altero pede correptum excitare vult, „eum à corpore protinùs cum coxendice auellit: clarè Zijtone quiritante & obtorto collo emptorem ad Iudicem trahente. Quid faceret piſtor, in manifeſto deprehenſus, vt ſibi videbatur, facinore, niſi vt damnum damno adderet, atque de hac „inſuper iniuria cum Zijtone decideret?] *Hactenus Dubrauius lib.23.* Denique iactatoria illa Magorum de quibuſdam herbis, vt de verbenacâ, de latace, de æthiopide, de chamaleonte apud Plinium & Gellium λ.

Verorum effectuum exempla ſunt ſecundum pleroſque „ſerpentum incantatio, de qua Propheta μ; *Furor illis ſecundum ſimilitudinem ſerpentis, ſicut aſpidis ſurdæ & obturantis aures ſuas: Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis ſapienter.* item ſigna & prodigia pſeudoprophetarum in Euangelio D. Matth ν. & quę ſuis locis docebo poſſe fieri, &

C facta fuiſſe. Duo ſunt in ſacris litteris, de quibus admodùm ambigitur an veri, an apparentes tantum effectus fuerint. Prius eſt de ſuſcitato per Pythoniſſam Samuele ο. illuſorijs annumerant, qui volunt non ipſam Samuelis animam, ſed dæmonem laruatum ac ſubdititium adueniſſe: ſcriptores ſanè graues hoc arbitrati π. Verùm D. Auguſtin. lib. de curâ pro mortuis c.15. affirmanter aſſeuerat (quem plerique cum Toſtato & Lyrano ſequuntur Neoterici, alibi à me laudati) ρ veram Samuelis animam apparuiſſe Sauli, non vi carminis Magici euocatam; (hoc enim rectè Tertullianus & ſequaces eius refellunt) ſed Dei imperio aduentantem, vt impium Regem corriperet, eumque ad pœnitentiam denunciatę mortis metu prouocaret. Hæc mihi ſententia videtur verior atque ſecurior. Nondum enim aduerſarij ſatis efficaciter reſpondêre clariſſimo teſtimonio libri Syracidæ σ, vbi de Samuele iſta legimus; „*Et poſt hoc dormiuit* (hoc eſt mortuus quieuit) *& notum fecit Regi* „(cui, ſi nō Sauli? & quādo, ſi nō hac vice?) *& oſtendit illi finē vitæ ſuæ* (prędixit eum die craſtino moriturū) *& exaltauit vocē ſuā de*

λ *vide Gell. li 10 c.12 Plin. li.25.26 & 28*
μ *Pſ 57. v.6.*
ν *c 24 v.16.*
ο *1. Sam 28.*
π *Tertul li. de anima ca. 57. Cyril. lib. de adora. ſpirit. Anaſt. q. 37. in ſcript. Auctor quæſtion. à Gētilib. propoſitarū, qui falsò dicitur Iuſtinus mart. q. 57. Auctor lib.2. de mirabilib. ſacræ ſcript. c.2. & lib. quæſtion. vete. & noui Teſtam. q 27 qui libri non ſunt D. Aug. ipſe tamen Auguſt. videtur huc inclinare in reſponſ. ad qq. Simpliciani, & ad qq. Dulcitij: apertè verò tenuit D. Iſid. Baſ. in c.8 Iſa. Euch. Bed. & Hildegar. & ambigēs nō parū D. Thom. non vno loco*
ρ *Cōment. in Herc. Oetæ. ad verſ. 457.*
σ *Eccleſiaſ. c. 46. v. vlt.*

de terrâ in prophetia. quid hoc eſt, niſi egreſſum ex inferno, qui eſt in terræ centro? quid hoc, niſi quòd loquens propriâ voce prophetauit? vtique nõ alius, quàm ille qui mortuus dormierat. Nec obſtat, quod obijciunt; cum dicere, *Cras mecum eris*; quod de verâ Samuelis animâ dici non queat: quia hæc in limbo, Saul in inferno. quomodo mendacium tribuatur Prophetæ? non inquam hoc obſtat. vel enim poſſunt illa verba (vt ait D. Auguſtin. ז) ad ſimilem mortis conditionẽ referri. q.d. cras mecum eris, non vnus viuentium, ſed vnus mortuorum. craſtinus tibi dies vltimus illuceſcet. Vel ſanè, ad loci & habitationis viciniam referentes, dicere poſſumus; cum aliquo eſſe, qui in eâdem eſt vrbe, licet non in eâdem domo. Limbus verò Patrum & locus gehennæ eiuſdem inferni ſunt diuerſa habitacula, vt domus vnius oppidi. Plura de hac re dicentur poſtea hoc eodem libro *q.26. ſect.4.*

Poſterius dubium eſt, de Magis Ægyptijs, qui cum Moſe de miraculorum patratione certarunt. Sic enim ſcribitur: *Fecerũt* » *etiam ipſi per incantationes Ægyptiacas, & arcana quædam ſimiliter.* » *proiecerunt que ſinguli virgas ſuas, quæ verſæ ſunt in dracones.* in alijs » quoque multis poſtea φ dicuntur *ſimiliter ac Moſes* feciſſe. co- » nati tandem ſimiliter ciniphes producere irrito conatu: nam additur χ, *& facere non potuerunt.* Defendi quidem poteſt ſen- » tentia putantium hos magorum ſerpentes ac ranas præſtigioſas dumtaxrt fuiſſe ✝. Verumtamẽ ſolidior & probabilior mihi ſemper viſa ſententia ceterorũ ω, quia ſcripturæ magis conſentanea, nec abhorrens à philoſophiæ ſcitis. Nónne dicũtur Magi, ſic feciſſe quemadmodum Moſes? ſed iſte veros ſerpentes, veras ranas produxit. Si Magorum apparentes tantum fuerunt, cur fraudem Moſes non detexit? an & illum in re tam graui Deus decipi paſſus? cur Magi dicuntur conati ciniphes, non potuiſſe; ſi veros ciniphes producere non conabãtur? De modo huius productionis adhuc controuertitur. expeditior eſt ratio eorum ωω, qui diabolum, non aduertentibus ſpectatoribus, cenſent virgas ſubtraxiſſe & earum loco veros ſerpentes virgis mole æquales ſuppoſuiſſe, tam ſubitò & ſubtiliter, vt

ז ad 3 quæſt. Simpliciani.
• Exod. 7. v. 11.
φ v. 22 & Exod 8. v 17
χ d c. 8. v 18
✝ Sic Philo libr. 1. de vita Moſis, Ioſep. libr. 2. antiq. D. Iuſtinus Dialo. aduer. Triphon. & auctor libri reſponſ. ad quæſt. Gentilium q. 26, Tertul. lib. de anima. c. 57. Hieron. & Ambr. in 2. Tim. 3. Procop. Rupert. Raban. Hugo in Exod.
ω D. Aug. lib. 3. de Trinita. ca. 7. & 8. & libr. 83. quæſtionum q. 79. Theodoret. in Exo. q. 18. Glycæ p. 2. annal. D. Thomæ, Lira. Toſta. Burgens. & Caieta.
ωω Toſta. Caieta. Lipomani.

Ægyptij

Ægyptij ſpectantes omnino crederent ipſarum virgarum ſic commutatã formã fuiſſe. &,propter hoc erroneũ iudiciũ ſpectatorum,dixiſſe ſcripturam virgas in dracones conuerſas,non rei veritate,ſed hominum opinione. Quare volunt ſimilitudinem in eo poſitam,quod ſicut Moſis ſerpens verus, ſic & veri fuerunt Magorum ſerpentes:non autem in eo, quòd ſicut ex virgâ Moſis,tanquã termino ex quo cœpta cõuerſio,producti ſerpẽtes,vt terminus in quo deſijt conuerſio; ſic etiam virgis Magorũ acciderit.ſcio cur hoc dicant,& quid adferant cauſę, tamen (meâ ſententiâ) nihil repugnat philoſophiæ placitis,ſi cum D. Auguſtino & Caietano dixerimus,ex veris virgis, vt ex materiâ conuerſionis,veros ſerpẽtes & ranas prodijſſe.ſunt hæc animalia inſecta & de numero imperfectorum, quæ diabolus breui tẽpore ex putrefactis virgis potuit producere,neque id vires eius ſuperat.nã quod ſolis calor multis diebus efficeret,id ille poteſt exiguo tẽpore,applicando actiua,quę nouit ad hoc efficaciora. Nihil ne ergo inter hæc mira magorum & Moſis intereſt? primò quod Moſis operatio miraculoſa,magorum miranda tantum.deinde Glycam audi; & ipſi quidem virgas in ſerpentes cõmutabant, verùm virga Moſis ipſorum virgas deglutiebat:mutabant & ipſi aquam in ſanguinem,ſed immutatã ſemel naturæ priori reſtituere nõ potetãt:educebãt & ipſi ranas,ſed ab ijſdẽ ædes Ægyptiorum repurgare nõ poterant: ijſdem facultas erat Ægyptios vexandi,ſed ſedandi ſupplicij poteſtatẽ nullam habebant.Quin etiam ipſorum corpora Deus magìs puſtulis afflixit,quàm reliquorum: vt hinc manifeſtũ fieret,nõ ſolũ ipſos pęnas diuinitus irrogatas inhibere non potuiſſe,ſed etiam cum ceteris eadẽ ſupplicia pertuliſſe.]

D Meâ igitur ſententiâ, illud de Samuelis animâ omnino pertinet ad mixtorum claſſem. Vera enim fuit Samuelis anima, quæ apparuit: falſitas tamen ſiue deceptio ſenſuum in eo reperitur,quòd viſa obtemperare voci Pythoniſſæ; item quia verum ſuum corpus,aut veram ſyndonem non attulerat,& videbatur. Alterũ exẽplum de Magis Ægyptijs,ſi ſequamur ſententiam agnoſcentium dumtaxat celerem ſuppoſitionem ſer-

pentum, pertinebit ad mixta; ſi vero placeat ſententia D. Auguſtini, pertinebit ad vera. Lubenter etiam his mixti generis annumerem mirandam narrationem Roberti Triezij Inſulenſis ßß de certamine duorum Magorum. Rapuerat vnus puellam formâ egregiâ, & equo ligneo impoſitam per aëra abſportabat. alter in caſtro quodam Burgundiæ, celebri conuiuio præſens; quod caſtrum raptor præteruolabat; carminibus cogit raptorem in caſtri aream deſcendere, & immobilem illic coram omnibus mæſtum cum prædâ erubeſcente ſiſtit. Nec ſegniùs raptor, nihil tale metuentem, eum à quo ita vinctus, latenter incantat, & è feneſtrâ editiſſimâ, per cuius cancellos collo & capite prominebat, deſpicientem, immanibus ſubitò fronte protuberantibus cornibus dehoneſtat, & à repagulis ferreis magnitudine ramoſæ frontis ſic illaqueat & ſuſpendit, vt per clatros caput retrahere non valeret, præcipitij verò altitudine deterritus ſe demittere non auderet. Ita coactus corniger, pactâ ſalute priùs mutuâ, & diſrupto ligamine, raptorem cum prædâ dimittit; qui rursùs nube cauâ tectus in aërem ſe leuauit: alter depoſitis cornibus, magnâ cum ſpectâtium voluptate, ſaluum in cænationem caput retraxit. Credo volatum accidiſſe, ſed dæmone equuleum ſubleuante non proprium, qualis eſt auium: fieri poteſt vt raptor verus & rapta vera. de cornibus illud alterum totum puto præſtigioſum.

ßß lib. de technis & impoſturis dæmon. c. 5.

Reſtat quo pacto effectus ſinceri à fucatis diiudicentur. Cùm hæc mira non à magis, ſed ab ipſo dæmone perficiantur: non poterunt magi perficere, quæ dæmon nequeat (vt incautè quidam γγ ſcripſêre): ſed quæcumque dæmon reuerâ poteſt efficere, ea per dæmonem ex pacto poterunt Magi. Quo fundamento poſito, rectè ſuperſtruitur ſeries regularum ſequentium, veluti columnarum huius ædificij. 1. regula, ſi effectus magicus eiuſcemodi ſit, vt potentiam dæmonis ſuperet (quales ſunt qui ſoli diuinæ omnipotētiæ reſeruantur) tunc effectus cenſeri debet præſtigiatorius. 2. regula. quando non conſtat effectum ſuperiorem eſſe viribus dæmonis, res planè dubia eſt, & oportet recurrere ad circumſtantias. ratio dubij,

γγ Ananias. Remigius & alij recentiores.

dubij,quia nec dæmoni Deus ſemper permittit facere quicquid poſſet Deo non impediente: nec dæmon ſemper vult verè facere quicquid facere permittitur; ſed gaudet præſtigiator hominum deceptione. Vtrum vero effectus ſuperet vires dæmonis,id luculentiùs docebitur mox dicendis. q. 7. & 8.

QVÆSTIO VII.

An magi poſſint facere aliquod verum miraculum?

A EX dictis in fine præcedentis quæſtionis manifeſtum fit, idem eſſe quærere; V. magus aliquid poſſit,& ; V. dęmon aliquid poſſit? quoniam magi opera vi pacti à dæmone perficiuntur. Miraculorum ergo editionem magi olim ſibi vindicarunt. nam apud Clementem Romanum α Simon Samarita gloriatur,nihil non quod velit ſe poſſe facere, ſibique obtemperare omnia. Porphyrius *lib. de ſacrificijs c. de ſpeciebus dæmonum*, ſcribit; quoties ſuorum prodigiorum machinas dęmones adhibent, multa eos à naturę conſueto ordine alieniſſima efficere. Idcirco illos Iamblichus β vocat Deorum pediſſequos, qui admirandis operibus Deorum veſtigia ſubſequi proximè videantur. Eadem fuit exiſtimatio poëtarum, quorum ſuis locis verba fortaſſis inſerentur commodiùs. videntur in hunc errorem incidere quidam recentiores, dum inquiunt, γ naturę leges in magicis operibus non attendendas. Nos hoc diligentius ſcrutemur.

α *li. 2 recog.*

β *lib. de myſter. Ægypt. cap. 1.*

γ *Nic. Remigius lib. 3 c. 12. Spondan. in Homeri Odyſſ.*

B Obſeruare lectorem velim, *miraculum* hoc tractatu me non accipere pro quouis admirando effectu, vt capiunt prophani ſcriptores; ſed Theologos ſequi,qui ſtrictiùs ſumunt,pro effectu tantum producto pręter & ſupra naturę creatę vires. verbi gratia,cęco nato viſum reddere,mortuos ſuſcitare.) Quando autem effectus reſpondet viribus creaturæ, (v.g. ciere pluuias ac ventos, à febri ſanare &c.) ſolent vocare non *miraculum* ſimpliciter, ſed cum addito *miraculum ſecundum quid*, ſeu *reſpectu noſtri*; vel *mirum* aut *mirabile*. Hæc *mira* rurſus diuidunt in *abſolutè mira*, quæ ſimpliciter & ſecundum ſe digna forent admiratione,etiamſi cauſas & modum ſciremus quo fiunt; &

in *mira ſecundum quid* ſeu *reſpectu noſtri*, qui ea admiramur quia cauſas neſcimus, nõ admiraturi ſi cauſas cognoſceremus [a].

Notæ vero quibus *mirum* à *miraculo* diſcernatur, nunc mihi iſtæ occurrunt. prima, vt dixi, ſi effectus ſuperet vires rei creatæ & naturam, miraculum erit. 2. Si effectus nõ habeat propoſitum finem bonum, puta ſalutẽ ſpiritualem vel corporalẽ; ſed tantummodò finem malum, vtputa curioſitatem, vel quid aliud bonis moribus, aut veræ fidei repugnãs, non eſt miraculum. [ε] ex hoc capite probatur, prodigia illa, & ſtupenda Antechriſti opera, vera miracula non futura, ſed falſa, vt D. Paullus Theſſalonicenſibus ſcripſit. . 3. dæmonum mira ſæpè deficiũt in minimis, miracula perfecta ſunt, vtpote Dei opera. patet Exodi 8. de certamine magorum cum Moſe. 4. dæmonum mira veris miraculis ſuperuenietibus euaneſcunt, vt virgæ Magorũ deuoratæ à virgâ Moſis [ζ], & oracula dæmonum corã ſanctis hominibus obmutuerunt [η]. Denique miracula fiunt per apertam & ſeriam Dei inuocationem, mira magorum ſemper admixtis abſonis, abditis, vanis, ridiculis aut ſuperſtitioſis precibus vel ſignis. His poſitis

Sit 1. Concluſio; *Miracula propriè dicta nulli magi poſſunt edere.* Eſt communis Theologorum [θ] ſententia, & probatur, primò quia facere miraculum eſt potentiæ infinitæ & ideò diuinitati reſeruatum. omnis etiam creaturæ potentia naturæ cancellis limitatur: alioqui non haberemus efficax argumentum probandæ veritatis fidei, quam ſemper Eccleſia miraculis aſtruxit [ι]; imitata Saluatorem noſtrum, qui hoc argumento probauit excuſari non poſſe Iudæorum incredulitatem propter manifeſta miracula coram ipſis edita [κ]: *Si opera non feciſſem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Si obijcias à malis quoque & perperam de fide ſentientibus nonnunquam miracula edita fuiſſe; & ideò miracula non debere cenſeri efficacem fidei probationem: Occurram; ſolere Deũ aliquãdo hanc gratiam gratuitò etiam talibus largiri, ſed id in veræ fidei probationem, vt quando dedit prophetiam Balaamo & Caiphæ; in falſæ fidei confirmationem nec dediſſe vnquã, nec dare

[a] vide D. Thom 1. p. q. 110. a. 4. ad 2.

[ε] D. Aug. lib. 10 de ciu. Dei c. 16.

[ζ] Exod. 7.

[η] D. Iuſtin. in 1. Apol. Chryſ. lib. contra gẽtes de Sancto Babyla.

[θ] Alex. de Hal 2. p. q. 45. D. Tho. D. Bonauen. Fr. Victor. ſ. nu. 18. & 19. Angl. in 2 q. vni. de dæm. & qui gentilium exemplis optimè reſpondet. Mich. Medinæ d. c. 7.

[ι] Gregor. lib. 27. Moraliũ c. 8.

[κ] Io. 15. v. 24

dare poſſe.non magis enim mendacij confirmationem poteſt Deus miraculis cõprobare, quàm poteſt ipſa veritas mentiri. Itaque miracula vera pſeudoprophetarũ λ in nomine Chriſti eduntur,& proinde in veræ fidei cõfirmationem. Ex his patet diligenter diſtinguendum inter hanc illationem, fecit miraculum,ergo fides eius eſt vera: & hanc, fecit miraculum verum in confirmationem fidei quam profitebatur ipſe,ergo hęc fides ipſius erat vera. prior enim falſa eſſe poteſt, quia per infideles Deus poteſt miraculum operari: poſterior ſemper vera, quia non poteſt Deus ad falſæ fidei confirmationẽ per vllum operari miracula μ. Confirmat nostram concluſionẽ dictum Nicodemi de miraculis Chriſti loquentis ν, *Nemo poteſt hæc ſigna facere, niſi fuerit Deus cum eo.* Præterea hæc eſt ſententia Origenis *lib. 2. contra Celſum*, D. Auguſtini, *lib. 3 de Trinitate cap, 8.* & D. Iſidori *in c.non mirum. 26. q. 2.* Plura de hac re, & pererudita Fran.Toletus cõment.in Ioannẽ: vbi tamẽ; quod ait; dæmones aliquando ea facere quæ miracula non modò videantur,ſed & ſint; id cautè legendũ, miraculi nãque vocabulũ extendit ad mira quæuis & ſpuria miracula: quod repugnat communi inter Theologos vocis acceptioni.

λ *Matth. 7. v.21.*

μ *vide Maldonatum ad d. v. 21.*

ν *Io. 3 v. 2.*

ο *d. c. 3. annot. 2.*

D 2. Concluſio,nec etiam poſſunt Magi operari abſolutè mira.patet id.quia nihil reuerà abſolutè& per ſe mirum,quod nõ idem ſit miraculum. Quo ſenſu prolatum illud propheticũ π; *Benedictus Dominus Deus Iſraël,qui facit mirabilia ſolus.* & illud ς, *qui facit mirabilia magna ſolus.*

π *Pſalm. 71 v. 18.*

ς *Pſalm. 135. ver. 4.*

E 3. Concl. Magi poſſunt operari multa mirabilia ſecundum quid, ſeu reſpectu noſtri, dæmone adiuuante & Deo permittẽte. concluſionis probatio inde petenda, quod plurimi ſunt, miri & occulti effectus rerum,quos omnes optimè nouit diabolus; & quoſcunque naturaliter nouit poſſe produci, eos celerrimè,non tamẽ in inſtanti,poteſt producere. Quare (quod alicubi dixit D. Auguſtinus) difficillimum eſt homini intelligere,quouſque ſe diaboli poteſtas extendat.de qua prophetiticus ſermo profatur σ, *Non eſt ſuper terram poteſtas quæ comparetur ei,qui factus eſt vt nullum timeret.* Nolo multa cõgerere,

σ *Iob. 41. v. pen.*

rere; pro cunctis vnum ſit exemplum plenũ admirationis narratum ab Ant. Torquemadâ τ. quibuſdam regni Neapolitani locis quando feminę enituntur, puero naſcituro præire vnũ vel plures ranunculos ſiue rubetulas; quorum ſi quis terram contigerit (ſtatim verò incipere ſaltitare huc illuc) confeſtim puerperam emori. Quapropter ſolere ſtoreis inſterni totũ ſolum, & parietes vndequaque aulæis conueſtiri, ne funeſti anteambulones iſti, dum cadunt ex vtero, vel ſubſiliunt, terram contingant. ideò etiam obſtetrices lebetes penes ſe habere ſolitas, vel poculum aliud aquâ plenum, in quod animalcula hęc conijciant, & probè obturatũm deferre ad fluuium, ibique demergere. Hoc ille, vt certâ compertum famâ refert. Si fit, fieri puto dæmonis artificio, qui has ranas mentitur, & ad malefici cuiuſpiam petita puerperam interimit, Deo id iuſtis de cauſis permittente: ſine hoc permiſſu nihil eum poſſe hinc manifeſtum fit, quia non modò non potuit, quod erat optatiſſimum, arbitrio ſuo Iobum lædere, υ ſed nec perfidum regem mancipium ſuum decipere φ, imò nec porcos inuadere χ. Hinc factum, vt cùm Neroni Imp. nec ingenium, nec opes, nec voluntas, nec ſtudium, nec præceptores deeſſent; nunquam tamen, per illum, Diabolus magiæ vel vnum experimentum edere potuerit; ſicque Nero magicen contempſerit ✝. videlicet non paſſa fuit Dei prouida bonitas hoc inſtrumentum, ad nocendum aptiſſimum, ſummæ potentiæ & malitiæ deprauatiſſimæ accedere.

τ *hortiflorũ dialo.1.*

υ *Iob* 1. *&* 2.
φ 3. *Reg.*22. *v.*22.
χ *Matth.*8. *v.*31.
✝ *Vide Pli. lib.*30. *c.*2.

De hoc mirorũ genere futura prodigioſa opera Antechriſti.

QVÆSTIO VIII.

Quopacto magi per diabolum hæc mira efficiant?

SCiendum cuncta dæmones operari vel actione immediatâ per motum localem, vel mediatâ; idque dupliciter, vel illudendo ſenſibus, vel applicando actiua paſſiuis per alteratione͂ veram: quę eſt communis doctrina Theologorum α. operãtur ergo per motum localem, per alterationem, & per deluſione͂. A

Quoad motum localem inferiora corpora parent angelis, adeò

α *D. Augu. li. de diuinat. dæm. c.* 3. *&* 5. *& lib.* 3 *de Trin. c.* 7. 8. 9. *D. Thom. Soti lib.* 9. *de inſt. q.* 3. *Victor. & Angles ſ. Molinæ & Valẽcia in* 1. *p.*

adeò vt & cælos rotare queant; an de facto ſint tales orbium motores, alibi diſquirendum. ſed cum queant eos mouere, ſequitur nullum adeò vaſtum eſſe corpus, vt id dæmones, quadam impulsûs impreſſione, loco mouere nequeant, dummodò tamen eâ motione ordo vniuerſi non turbetur. quare nec integrum elementum loco ſuo mouere valebunt (quopacto capienda quæ Firmilianus ad D. Cypriannm ſcripſit, β quæ de terræ motu locali ſeu partiali forent non vera) nec poterunt etiam cælorum curſum mutare vel impedire γ. Mouere verò corpora locali motu poteſt dæmon velociſſimè, & quo videmus motu cælos celerrimè moueri. Vnde fit, vt queat rem aliquam oculis ſubtrahere, & aliam ſubſtituere tam præproperè, vt animos oculoſque intuentium fallat, eiſque perſuadeat prioris in hanc poſteriorem integram conuerſionem. tales credendæ gentilium metamorphoſes, Diomedis ſociorum in aues, & Iphigeniæ in ceruam, vt D. ∂ Auguſtinus obſeruauit, & fraudem aperuit Aſtyrius, cuius factum ε Euſebius ab obliuione vindicauit. Cæſareæ Philippi, quam Phænyces Paneada vocant, fertur victimam quandam in fontes; qui illic ex radicibus montis Panei prorumpunt, ex quibus Iordanes prorumpere dicitur, in quadam diei feſti Gentilium ſolemnitate mactatam conijci: atque eam dæmonis vi ac poteſtate mirandum in modum ab eorum aſpectu euaneſcere miraculumque videri præſentibus valdè memorabile. Quibus dum gerebantur Aſtyrium quodam tempore forte interfuiſſe, ac cùm videret tam multos illius rei admiratione obſtupefactos, eorum erroris admodùm miſertum eſſe: deinde ſublatis in cælum oculis Deum omnium moderatorem per Chriſtum ſupplicem precatum, vt dæmonium illud, quod populũ tanto errore cæcauiſſet, comprimeret, ipſum à fraudè ac fallacijs quas hominibus ſolet intendere coërceret. Hoc modo cũ Deum orauiſſet repẽtinò victimam fontibus ſupernataſſe: atque ita rem illam quam tantopere admirari conſueuerant, in nihilũ interijſſe, vſque adeò vt nullum in poſterum ex eo loco ex ea omnino ederetur miraculum.]

β epiſt. 75.

γ D. Thom. qq diſputatis q. 16. a. 10.

∂ lib. 18. de ciuita. Dei c. 18.

ε libr. 7. Eccleſiaſt. hiſt. cap. 14.

Alter

Alter modus erat actiua paſſiuis applicando, per quem alterationē ſiue mutatione rerum mirabilia ſæpè facit, quorum naturales ſunt cauſę ſed nobis incognitæ, ipſi notiſſimæ. Videt enim naturalium rerum omnium ſubſtantias, & proprietates peculiares ſingulorum perſpectas habet, commoda nouit applicandi tempora, ſollertiæ & artificij vix eſt quidquam quod ignoret, quid enim, adeò diuturnâ & aſſiduâ experientiâ atque obſeruatione, non ſit aſſecutus? præſertim cum norit cuncta quę boni angeli à mundi exordio patrarunt, & quę homines excogitarunt: & plurima per bonos angelos, Dei iuſſu, Satanę reuelantur, quę illi à Deo didicerant ζ. Itaque ſępe numero efficiunt multa, quę naturę ſolius operatio nunquam feciſſet, niſi dæmones illam artificioſâ applicatione iuuiſſent. atque illi tunc agentia naturalia vt inſtrumenta ſumunt. inſtrumenti vero conditio eſt effectum producere, non tantum naturali ſuæ virtuti æqualem, ſed longè etiam excellentiorem ac agentis principalis à quo mouetur facultati reſpondentem. Securis ex ſe dumtaxat virtutem habet ſecandi; ſed quatenus eſt inſtrumentum periti fabri, poteſt menſam vel ſtatuam facere. Calor natiuus qui eſt in humano ſemine, quâ calor eſt, poteſt calefacere, rarefacere, ſegregare, & condenſare; ſed quâ inſtrumentum eſt animæ, poteſt oſſa, neruos, carnem generare. Pari ratione intuemur cauſas iſtas naturales à dæmonibus applicatas, ſuis ipſarum proprijs viribus quodammodo præſtantiora effecta dare. quia quæ ſecundum communem ſuum curſum nunquam produxiſſent, ſi à dęmone non fuiſſent applicatę: ea nunc vt à dęmonibus mota inſtrumenta, quoad ſubſtantiam, modum vel celeritatem, admiranda producũt *. Nunqam tamen hęc opera naturę cãcellos effugiunt, eò quod vim naturalem cauſę principalis non excedunt. Inſunt enim reverâ hi effectus in ipſis naturalibus agentibus eo modo applicatis; quibus agentibus diabolus nihil confert applicando, pręter conditionem ſine qua effectus iſte non produceretur. licet enim dęmon vtatur rerum applicatarum vi naturali, operatur tamen ipſe potiſſimum per modum artificioſum. Sicut

ζ *D. Augu. li. 2. de Gene. ad litt. c. 17.*

* *D Thom. 1. p. q. 110. a. 2. ad 3. & lib. 3. adu. gent. c. 103.*

B coquus, cùm ſuaue edulium concinnat, mediante arte per ignem id excoquit, licet ignis naturaliter operetur, quod ſolus ignis niſi tali eſſet arte applicatus nunquam effeciſſet. quid tamen hîc coquus igni confert, niſi modum & conditionem ſine qua non? vim verò, quæ cauſæ phyſicæ nomen mereatur igni nullam influit. Duo igitur hîc obſeruanda. primum quod nec ſola actiuitas rei naturalis ſecundum ſe debet attendi, nec ſola quoque ſecundum ſe applicatio dæmonis: ſed vis naturalis, vt applicata à dæmone. ſecundum, quod cauſa inſtrumentalis in his operationibus eſt res applicata: cauſa principalis ipſe dæmon applicans. Quare vt dicatur effectum non poſſe naturaliter produci; debere eſſe talem, qui vtriuſque cauſæ cõiunctæ ſuperet facultatem.

C Quando nec motus localis, nec applicatio huiuſmodi ſatis iuuant, tunc ſolent magi confugere ad circulatorias deceptiones, & mendaci ſpecie ſenſibus illudunt humanis, ita vt quæ facta minimè ſunt, à deceptis facta putentur. Deceptionis nomen latè diffundo, vt præſtigium, deceptionem & errorẽ comprehendat, quæ ſolent diſtingui [ſ]. Decipit autem diabolus tribus maximè modis per mutationem, mutando vel obiectũ, vel aërem medium, vel ipſum organum, quod ceteris quia melius noſter Molina [t] explicuit, eum ſequamur. docet ergo ex parte quidem obiecti hoc poſſe primò oſtenſarũ rerum celeri agitatione, ſubitâ occultatione, variâ collocatione, ſeparatione vel conglutinatione latente; vt faciunt circulatores agyrtæ varijs ligaminibus, globulis, ſcyphulis, &c. Secundò per artem perſpectiuæ certâ quadam diſpoſitione obiecti in ordine ad oculum videntis. verbi gratiâ, cùm lineæ confuſo ductæ ordine (vt fit manifeſtum, quando quis directè ex aduerſo illas videt) aſpicienti per foramen, vel rotatâ tabulâ, ſpeciem exhibẽt artificioſæ alicuius picturæ. Sic volunt Doctores grauiſſimi [x] iuncos & paleas humi ſtratas, ſi lucerna de cerâ & corio ſerpentis ſulphurato accenſa inferatur, videri ſerpentes ſaltitantes: ego hoc exemplum ad mixtam Magiam ex naturali & artificioſâ malim referre. Tertiò, cùm formant ſubitò ex ele-

[ſ] *Vide Valẽciam in 1. p. diſp. 4. q. 2. puncto 2.*

[t] *1. p. q. 111. a. 4.*

[x] *D. Bonau. & Gab. in 2. d. 8. Guilh. Pariſienſ. p. vl de vniuer. c. 22.*

Alter modus erat actiua paſſiuis applicando, per quem al- B
teratione ſiue mutatione rerum mirabilia ſæpè facit, quorum naturales ſunt causę ſed nobis incognitæ, ipſi notiſſimæ. Videt enim naturalium rerum omnium ſubſtantias, & proprietates peculiares ſingulorum perſpectas habet, commoda nouit applicandi tempora, ſollertiæ & artificij vix eſt quidquam quod ignoret, quid enim, adeò diuturnâ & aſſiduâ experientiâ atque obſeruatione, non ſit aſſecutus? præſertim cum norit cuncta quę boni angeli à mundi exordio patrarunt, & quę homines excogitarunt: & plurima per bonos angelos, Dei iuſſu, Satanę reuelantur, quę illi à Deo didicerant ſ. Itaque ſępe numero efficiunt multa, quę naturę ſolius operatio nunquam feciſſet, niſi dæmones illam artificioſâ applicatione iuuiſſent. atque illi tunc agentia naturalia vt inſtrumenta ſumunt. inſtrumenti vero conditio eſt effectum producere, non tantum naturali ſuæ virtuti æqualem, ſed longè etiam excellentiorem ac agentis principalis à quo mouetur facultati reſpondentem. Securis ex ſe dumtaxat virtutem habet ſecandi; ſed quatenus eſt inſtrumentum periti fabri, poteſt menſam vel ſtatuam facere. Calor natiuus qui eſt in humano ſemine, quâ calor eſt, poteſt calefacere, rarefacere, ſegregare, & condenſare; ſed quâ inſtrumentum eſt animæ, poteſt oſſa, neruos, carnem generare. Pari ratione intuemur cauſas iſtas naturales à dæmonibus applicatas, ſuis ipſarum proprijs viribus quodammodo præſtantiora effecta dare. quia quæ ſecundum communem ſuum curſum nunquam produxiſſent, ſi à dęmone non fuiſſent applicatę: ea nunc vt à dęmonibus mota inſtrumenta, quoad ſubſtantiam, modum vel celeritatem, admiranda producũt u. Nunqam tamen hęc opera naturę cãcellos effugiunt, eò quod vim naturalem causę principalis non excedunt. Inſunt enim reverâ hi effectus in ipſis naturalibus agentibus eo modo applicatis; quibus agentibus diabolus nihil confert applicando, pręter conditionem ſine qua effectus iſte non produceretur. licet enim dęmon vtatur rerum applicatarum vi naturali, operatur tamen ipſe potiſſimum per modum artificioſum. Sicut

ſ *D. Augu. li. 2. de Gene. ad litt. c. 17.*

u *D Thom. 1. p. q. 110. a. 2. ad 3. & lib. 3. adu. gent. c. 103.*

coquus,cùm ſuaue edulium concinnat, mediante arte per ignem id excoquit, licet ignis naturaliter operetur, quod ſolus ignis niſi tali eſſet arte applicatus nunquam effeciſſet. quid tamen hîc coquus igni confert, niſi modum & conditionem ſine qua non? vim verò, quæ cauſæ phyſicæ nomen mereatur igni nullam influit. Duo igitur hîc obſeruanda. primum quod nec ſola actiuitas rei naturalis ſecundum ſe debet attendi, nec ſola quoque ſecundum ſe applicatio dæmonis: ſed vis naturalis, vt applicata à dæmone. ſecundum, quod cauſa inſtrumentalis in his operationibus eſt res applicata: cauſa principalis ipſe dæmon applicans. Quare vt dicatur effectum non poſſe naturaliter produci; debere eſſe talem, qui vtriuſque cauſæ cõiunctæ ſuperet facultatem.

C Quando nec motus localis, nec applicatio huiuſmodi ſatis iuuant, tunc ſolent magi confugere ad circulatorias deceptiones, & mendaci ſpecie ſenſibus illudunt humanis, ita vt quæ facta minimè ſunt, à deceptis facta putentur. Deceptionis nomen latè diffundo, vt præſtigium, deceptionem & errorē comprehendat, quæ ſolent diſtingui [h]. Decipit autem diabolus tribus maximè modis per mutationem, mutando vel obiectũ, vel aërem medium, vel ipſum organum, quod ceteris quia meliùs noſter Molina [i] explicuit, eum ſequamur. docet ergo ex parte quidem obiecti hoc poſſe primò oſtenſarũ rerum celeri agitatione, ſubitâ occultatione, variâ collocatione, ſeparatione vel conglutinatione latente; vt faciunt circulatores agyrtæ varijs ligaminibus, globulis, ſcyphulis, &c. Secundò per artem perſpectiuæ certâ quadam diſpoſitione obiecti in ordine ad oculum videntis. verbi gratiâ, cùm lineæ confuſo ductæ ordine (vt fit manifeſtum, quando quis directè ex aduerſo illas videt) aſpicienti per foramen, vel rotatâ tabulâ, ſpeciem exhibēt artificioſæ alicuius picturæ. Sic volunt Doctores grauiſſimi [k] iuncos & paleas humi ſtratas, ſi lucerna de cerâ & corio ſerpentis ſulphurato accenſa inferatur, videri ſerpentes ſaltitantes: ego hoc exemplum ad mixtam Magiam ex naturali & artificioſâ malim referre. Tertiò, cùm formant ſubitò ex ele-

[h] *vide Valētiam in 1. p. diſp. 4. q. 2. puncto 2.*

[i] 1. p. q. 111. a. 4.

[k] *D. Bonau. & Gab. in 2. d. 8. Guilh. Pariſienſ. p. vl de vniuer. c. 22.*

mentis, potiſſimùm aëre, obiectum & illud offerunt ſpectatoribus, v.g. quando vel ipſi aſſumunt, vel alteri rei circumponũt corpus aëreum ſiue fantaſticũ ſimile rei putatitiæ. 4. Cùm apponunt corpus aliquod mixtum, puta minerale, quod vi ſuâ naturali ſit in causâ, vt corpus cui apponitur longè aliud appareat. Quo caſu ſolet dubitari, num corpori addito vis naturalis inſit hoc faciendi: an verò dæmon qualitatẽ illam obiecto imprimat: an verò tantùm in ipſo medio qualitatẽ producat; qua mediante ſpecies per mediũ delatę ſic modificẽtur, vt cauſam prębeant cur obiectum quã eſt aliud appareat; eo modo, quo velum cęruleum per dioptram viridem viride apparet.

Ex parte aëris medij hæc faciũt. primò ſi impediant ne ſpecies ad oculum vel alium ſenſum deferantur. v.g. quando viſui totum obiectum, quod coram eſt, occultant, vel aliquam eius partem tantùm. 2. ſi mediũ imbuant aliquâ qualitate, qua ſpecies per medium tranſeuntes ſic modificantur, vt obiectũ non quale eſt repræſentent. v.g. ſi aceto commiſceatur ſal, & lineus pannus id acetum benè imbibat, poſtmodum verò ſuppoſitâ candelâ inflãmetur pannus, ſpecies quæ diffundentur per medium hac flammâ illuminatum, formidabiles admodũ facies præſentiũ exhibebunt λ. Item ſi de ſemine aſinino & cerâ fieret candela, quæ ſola in conuiuio luceret, omnes (ſi fas credere Pariſienſi Antiſtiti μ) conuiuę viderentur onocephali. 3. ſi mediũ circa ipſum obiectum inſpiſſetur, mutatur obiecti aſpectus: vt quando denarius iniectus in ſcutellam aquę plenam, videtur maior, & iacens in fundo apparet in ſuperficie. Eodem pertinet ſi vapores intermedij aëris condenſentur, vnde cõtingit vt luna multimodìs minui & mutari videatur; & vt putemus à gallinaceo trahi trabem, cùm reuerâ feſtucam trahat. 4. ſi moto aëre medio ſimul ſpecies moueantur, vnde fit vt nauigantibns videantur ad nauigij motũ arbores moueri: ſic fecit diabolus vt Claudię zonã nauis quę vehebat Matrẽ Idęam ſequi videretur ν. 5. nonnunquam contingit falli ſenſum ex variâ conformatione vel multiplicatione ſpecierum ſenſiliũ: quod contingit aliquando ex formâ inſtrumenti per quod videmus,

λ *Molina vbi ſupra.*

μ *Guil. Pariſ. 5. c. 22.*

ν *Tertullia. apol. c. 22. Minucius in Octauio, & D. Auguſt. lib. 10. de ciu. Dei c. 16.*

mus,v.g. quando vnicum conſpicillum plures nobis vnius obiecti figuras exhibet: aliquando ex inſtrumentorum collocatione ac ſitu, vt ſi plura ſpecula diuerſis locis diſponantur, poterunt tot de loco in locum ſpecies multiplicari, vt quæ in vno loco fiunt, in alio appareant, & intuitiua rei præſentis eſſe viſio videatur ο: aliquando poteſt contingere per ſolum ſpecierum ſenſilium quæ ſunt in fantasiâ tranſitum vſque ad ſenſus exteriores, vel ſaltem ad ſenſum communem, qui ſenſus eodẽ modo à ſpeciebus afficiantur, quo affectæ forent, ſi reuerâ ab obiectis externis eò ſpecies mitterentur π. huc quidam referunt relatam à D. Auguſtino ρ apparitionem philoſophi dubia ſoluentis.

ο *Tignoſus in lib. 2 de anima fol. 177*

π *D. Tho. in 2. d. 8 q. vni. ar. 5 ad 4.*

ρ *libr. 18 de ciu. Dei c. 18.*

E Denique deceptio ex parte organi non minùs varia eſt. Naſcitur 1. mutato ſitu organi: vnde facit rem quæ vno in loco eſt videri eſſe in alio, vel geminam quæ vnica eſt. ſicuti ſi digitum mittas inter oculum & concauitatem cui oculus eſt incluſus, digitoque compreſſo eleues vel deprimas oculum, facies vt res ſimplex gemina videatur. 2. Si humores agitentur vel perturbentur, res aliter ac ſunt conſpicientur, vt contingit ebrijs ac furioſis qui credunt,

» *duplicem ſolem & geminas ſe cernere Thebas.*

Huc referendæ ſunt ludificationes Zedechiæ Iudæi, qui fuit tempore Ludouici Pij, & hominem in aëra iactabat, & in membra diſcerpebat & ea recollecta adunabat, currum etiam onuſtum feno cum equis & agitatore coram toto populo abſorbebat σ. quamquam in his etiam ex primo genere & ſecundo mixta nonnulla. Tertiò, ſolet impedire ſenſationem, craſſiore aliquo humore obſtruens viam ne ſpiritus ad organũ perueniant, vel aliâ ratione vim ſentiendi hebetans. qua fortè ratione Angeli Sodomæos aoraſiâ τ percuſſerunt. Cùm verò dæmon hominibus perſuadet eos immutatos eſſe in beſtias, tunc non organum dumtaxat immutat, ſed interdum & medium, ſemper verò ſimul phantaſiam, vt accidit Præſtantij patri apud D. Auguſtinum υ. Poteſt enim diabolus ſic componere & ordinare phantaſmata, vt quis etiam

σ *Trittem. in Chron. Hirſaugienſ.*

τ *Gen. 19.*

υ *d. c. 18.*

 vigi-

vigilans (quod dicitur) ſomniet, more dormientium, & putet ſe ea ſentire, quæ non ſentit, φ inſtar maniacorum.

φ Caieta. 2. 2. q 95. a. 3.

Porrò præſtigiatorij effectus duabus regulis deprehenduntur. 1. eſt, ſi effectus non oritur à motu locali, & ſuperat cauſarum naturalium applicatarum actiuitatem (v. g. ſuſcitatio mortui, aut veræ cæcitatis curatio) interuenit deceptio & præſtigium. 2. quando id, quod viſum eſt, ſtatim euaneſcit, nec permanet, eſt præſtigioſa machinatio. Prioris exemplũ eſt, quando Magi poſito in camerâ arcu de certo ligno, & ſagittâ alterius ligni, & chordâ certi fili, ſagittam eiaculantur; & ſic faciunt apparere in loco flumen enatum tantæ latitudinis, quantæ fuit ſagittæ iactus x. Poſterioris, vt cùm videntur lacerare & vorare equum, qui mox ſanus ſiſtitur +: item in illo facto magi, quod narrat de ſimulato ſerpente Nicetas ω; Cùm ex editiore palatij Conſtantinopolitani loco Michael Sicidites nauiculam vidiſſet, qua ollæ & patinæ vehebantur, carmine magico effecit, vt nauta exſurgeret & vaſa non priùs ferire deſiſteret, quàm in puluerem redegiſſet. At paullò poſt barbâ prehensâ lamentari, amotaque caligine, ſe vt irâ numinis agitatum deplorare. Rogatus, cur merces ſuas ita tractaſſet? cum dolore narrabat, ſe remis intentum, horribilem ſerpentem ſuper vaſa porrectum, oculis inconniuentibus in ſe conuerſum inſtar deuoraturi, vidiſſe, qui priùs volutari non deſtiterit, quàm fictilia confracta eſſent. inde ſubitò ex oculis euanuiſſe.] De Eonis hæretici & magi præſtigijs teſtatur Guilh. Neubrigenſis, αα ita oculos hominum faſcinaſſe, vt videretur magnam virorum turbam penès ſe habere, & regijs delicijs ciborum, & apparatus ſplendidiſſimi abundare.] Sed hunc tandẽ in concilio Remenſi damnatũ, cùm ad mortẽ duceretur ſæpiùs ad terrã dixiſſe; *Terra findere*, idque irrito conatu, legimus apud Robertũ in Chron. Sic dæmon ludit præſtigijs, nec contentus miracula præſtigijs imitari, conatur in hæreticis etiam ipſa præſtigia ſubdolis Sycophantijs adumbrare. Legi exemplum adeò lepidum & feſtiuum, vt quod me recreauit, eo lectores huius libelli nequeam fraudare; ſed lubens, honeſtæ

x Guil. Pariſ. infr. c. 22.
+ idẽ Guilh. ſ. c. 23.
ω li. 4. annal.
αα lib. 1. hiſt. Ang. c. 19.

neſtæ voluptatis eorum gratiâ, deſcribendi laborem hoc loco
„aſſumam. Tempore Sigiſmundi primi Regis Poloniæ, Iacob.
„Melſtinki prætor oppidi Brezinij, leuitate quadam animi, au-
„ctoritatem nomenque Chriſti ſibi adſciuit, Petrũque Zatorski
„Cracouienſem, ceteroſque ſibi ſimiles latrones duodecim ele-
„git, ſingulisq; nomina Apoſtolorum impoſuit, ſe verò Iesvm
„Christvm appellauit. Qui per villas vbique ambulantes
„prodigia morionum & præſtigiatorum more exercebãt, ſyco-
„phantaſque alios & latrones, velut mortuos, ſubornantes ſuſci-
„tabant; piſces in paludes lutoſas primò impoſitos, vbi nun-
„quam eos naſci poſſibile erat, in nomine Chriſti ſuis mani-
„bus capiebant; panes in fornaces imponebant, in nomine-
„que Chriſti ſui, cùm illic antè non eſſent, depromebant, cũ in-
„genti ſimplicis vulgi admiratione. Quodã tempore ad Ceſto-
„chouiam monaſteriũ, Diuæ Virginis imagine celebre, cũ ſuis
„Apoſtolis venit: cumque illic aliquot diebus morarentur, vnũ
„ex ſuis quaſi obſeſſum à dæmone ſubornauerunt, cuius operâ
„victum acquirebant. Ille enim per hoſpitia ambulans carnes
„de coquinâ rapiebat, in ſuóſque proijciebat, qui cruce illas
„munientes carnes comedebant. Cumque ingens illic eſſet cõ-
„curſus populi ad D. Virginis imaginem, ſycophantæ illi ob-
„ſeſſum ſuum ad altare ducunt, duplici veſte indutum, in cuius
„intercapedinem neceſſaria imponere poſſet: lapillos verò in-
„tra induſium ei impoſuerunt: cumque ad altare deduceretur,
„ille è manibus deducentium furibundus ſeſe proripiens, in
„altare donarijs onuſtum irruit, pecuniaſque rapiens in
„veſtis duplicatæ intercapedine eas abſcondit. Monachus ab
„altari diuino intermiſſo officio aufugit. ceteri monachi ac-
„currentes cingulum eius ſoluunt. Ibi lapilli dumtaxat in ter-
„ram ceciderunt, pecunia verò in veſte duplicatâ remanſit. Mo-
„nachi pecuniam arte dæmonis in lapillos transformatam pu-
„tantes, exorciſmis * eam in priſtinam formam trãsformare ni-
„tebantur: ſed cum lapilli permanerent, Monachus librum ſa-
„crum indignabundus in terram proiecit, dicens: ſimilem dæ-
„monem nunquã habuimus: abite cũ eo ad omnes diabolos: ſy-

* Opinabã-tur dæmonis præſtigijs ita videri muta-tam, & pulſo per exorc. dæmone pręſtigias ceſſa-turas, & pe-cuniã ſic pri-ſtinæ formæ reddendam.

 cophan-

cophantæ illi cum pecuniâ rectà in Sileſiam fugerunt. Ibi a- »
pud matronam nobilem in quodam pago diuertentes, cùm il- »
la viro abſente eos recipere nollet, ſaltem mappam vel telam »
ad ſacrificandum petierunt. At mulier faſciculum telæ illis ob- »
tulit. Tunc illi, hanc nobiſcum accipiemus, & Chriſtus tibi be- »
nedicet, vt tibi linum abundantiùs creſcat. Oſtende aliam ſi »
habes, quam cùm ſimiliter accipere vellent, mulier recuſauit, »
maritum timens. Illi autem fruſtulum fomitis cum igne in te- »
lam clam inuoluentes, mulieri reddiderunt. Itaque ciſta à te- »
lâ, à ciſtâ verò domus accenſa conflagrauit. Viro domum re- »
uerſo, vxor ob Chriſtum cum Apoſtolis malè tractatum hoc »
ſibi iuſtè contigiſſe dixit. At vir irâ excandeſcens, latro hic (in- »
quit) nequiſſimus & non Chriſtus fuit. Itaque cum vicinis »
eos inſequitur, & in quadam villâ aſſequitur. Tum Pſeudo »
Chriſtus ad illum, qui vocabatur Petrus, dixit: Iam mea paſſio »
Petre, calixque, quem bibiturus ſum, appropinquat, Cui Pe- »
trus, & mihi, vt video, Domine imminet. Ille vero dixit; Petre »
ego aliter non poſſum, niſi per feneſtram, hinc euadere. Tum »
Petrus; & ego te, quoad viuam, non derelinquam, ſed, quo- »
cunque fugeris, ſequar. Ergo per feneſtram aufugit: ceteri »
quoque apoſtoli, qua potuerunt, euaſerunt. Ruſtici eos ſecuti »
baculis fuſtibuſque cæcidêre, dicētes; Propheti ſa nobis Chri- »
ſte cum tuis Apoſtolis, quâ in ſiluâ baculi iſti creuerint. Ergo »
plagis emendati vitam ſuam poſtea emendarunt, dicentes: »
Difficile eſt nobis Chriſti paſſionem, Apoſtolorumque tor- »
menta ſubire.] Sic Poloniæ Chronica ββ. Agnoſcis puto le- »
ctor eundem infidelitatis & blaſphemiæ ſpiritum in his ſyco-
phantis; qui fuit olim in Cyrilâ Ariano, & poſtea in Caluino
eiuſque ſequacibus. nimirum omnes eiuſdem Satanæ orga-
num fuere. Finiam cum Apuleio γγ; Ante Poecilen porticum,
iſto gemino obtutu circulatorem adſpexi equeſtrem, ſpatham »
præacutam mucrone infeſto deuoraſſe: ac mox eundem inui- »
tamento exiguæ ſtipis venatoriam lanceam, qua parte mina- »
tur exitium, in ima viſcera condidiſſe: & ecce ponè lanceæ »
ferrum, qua bacillum inuerſi teli ad occipitium per inguen ſu- »
bit,

ββ *Martin. Bielski in annal. & Guaguin. in vita Sigiſmundi I.*

γγ *libr. 1. de Aſino.*

» bit, puer in mollitiem decorus inſurgit, inque flexibus tortuo-
» ſis eneruam, & exoſſam ſaltationem explicat, cum omnium
» qui aderamus admiratione.] Hæc haud dubiè dęmō perfecit, ſpeciebus falſi obiecti in oculos immiſſis, per medium aërem ijs imbutum.

QVÆSTIO IX.

Quàm admirandos effectus veteres Magis tribuerint?

A NOn eſt omnia colligere animus, nec operæprecium; ſed quæ nunc occurrunt, & præcipua videntur. Ab Aquilone ordiamur, vnde prophetâ teſte, malum omne panditur. Saxo Grammaticus [α], apud Septentrionales ſcribit, gigantes Ma-
» goſq; inauditi generis miracula diuerſis præſtigijs exercuiſſe,
» & per ſummam ludificandorum oculorum peritiam proprios
» alienoſque vultus varijs rerum imaginibus adumbraſſe, illici-
» buſque formis veros conſpectus obſcuraſſe.] Olaus Magnus, de Lappis, Finnis, & Biarmis auctor eſt [ϵ], quamcunque volunt
» figuram aſſumere; item quę in alio gerantur orbe ab amicis vel
» inimicis, lineæ veſtis pretio, explorare, ventos quoque quos
» optent nauigantibus vendere.] Tres Tartarorū hordas, vltra Cazanenſe regnum, incantationibus ſupra modum deditas,
» ijs caligines aliaſque tempeſtates cæli frequenter excitare,
» hocque modo hoſtes profligare, narrat Alex. Guaguinus [γ]. A populis ad ſingulos ſi deſcendamus occurrunt plurima. Zoroaſtres ex ſtellis velut ſcintillas eliciebat [δ], Doſitheus olim mira perfecit, ſed eum diſcipulus Simon Magus ſuperauit, de cuius prodigijs egimus iàm prius, & breuiter ita Glycas part. 2.
» Effecit vt ſtatuæ ambularęnt, idemque in ignem proſiliens; nō
» tamen vrebatur: in aëra ſubuolabat: ex lapidibus panes facie-
» bat: alias atque alias in formas migrabat: facies aliquando bi-
» nas habebat: in columnam conuertebatur: efficiebat, vt ianuę
» clauſæ ſuâ ſpontè aperirentur, vaſa domeſtica ſpontè moueri
» ad vſus humanos viderentur; vmbræ ipſum multæ præcede-
» rent, quas mortuorum animas eſſe dicebat. Cum aliquando
» à Cæſare perquireretur, terrore percuſſus alteri formâ ſuâ relictâ fu-

[α] lib. 1. hiſt. Dan.

[ϵ] li. 1. c. 1. & lib. 3. c. 18.

[γ] in Tartariâ.

[δ] Clemens in itinerar. B. Petri: ſiue clementi falsò aſcriptus liber, ſiue (vt puto) ipſius, ſed à malâ corruptus manu

ctâ fugit.] & poſtea idem de eodem Simone ε; habuiſſe canem alligatum cathenæ in domus limine, deuorantem eos, quotquot ad Simonem iniuſſi adire conarentur. Canis verò Petrum intrare iuſſit,& humanâ voce Petrum adeſſe nunciauit.] vides diuinæ,quæ in Petro virtuti, Diabolicam vim ceſſiſſe,& Cerberum,cui nequibat nocere,adulaſſe. Quæ de Orpheo & Amphione commenti poëtæ & vi muſicæ eorum, ea Magiæ vtriuſque nonnulli adſcripſerunt ζ. Pythagoras femur ſuum aureum oſtentauit,carmine aquilam cicurauit cum quâ frequens colloquebatur η. Numa Pompilius cænæ opiparæ apparatum, cùm nihil domi obſoniorum habuiſſet,exhibuit θ. Baianus Bulgariæ rex,ſe quoties volebat in lupum vel in cuiuſlibet alterius beſtiæ formam mutare cernebatur, interdum faciebat vt à nullo videretur ι. Ollerus oſſe incantato,tanquam nauigio,vaſtiſſima maria ſuperabat κ. Ericus rex Gotthorum quocumque verteret pileum,inde ventum proſperum eliciebat λ. Mira quoque de Apollonio refert Philoſtratus, & de Iuliano Chaldæo Suydas μ; quem in hac arte & ſubitò ſedandâ vrbis peſte Apollonium ſimul cum Apuleio,coram Domitiano,ſuperaſſe narrat Anaſtaſius ν;addit idem,& ex eo Cedrenus; Manethonem magicarum operationum adeò fuiſſe peritum,vt palam ſemper præ ſe contemſerit Apollonium Tyanæum. Apuleius ipſe,multorum teſtimonio magus, de duabus feminis ſcribit admiratione digniſſima: primum ο de quadam Cauponâ,regina ſagarum (vt ſcias etiam tum quaſdam ab ijs hoc titulo honoratas) Saga,inquit, eſt & diuinipotens, » cælum deponere & terram ſuſpendere, fontes durare,montes » diluere,manes ſublimare, Deos infimare, ſidera exſtinguere, » tartarum ipſum illuminare. Amatorem ſuum, quòd in aliam » temeraſſet,vnico verbo mutauit in feram caſtorem : quòd ea » beſtia captiuitati metuens, ſe ab inſequentibus repręciſione » genitalium liberat: vt illi quoque ſimile,quòd venerem habuit » in aliam,proueniret. Cauponem quoque vicinum, atque ob » id æmulum, deformauit in ranam: & nūc ſenex ille dolium in- » natans vini ſui, aduentores priſtinos in fece ſubmiſſus officioſis » ron-

ε par 3. Annal.
ζ Pauſa li. 6.
η Plutarch. in Numa, & Ammian.
θ Sabellic. li. 3. Ennead. 2.
ι Tritthem. in Chro. Hirſaugienſi.
κ Saxo lib. 3. Daniæ.
λ Io. Magn. lib. 17. Gotth. hiſt.
μ in voce Iulianus.
ν q. in S.S. 23
ο li. 1. de aſino aureo.

ronchis raucus appellat. Alium de foro, quiddam quòd aduersùs eam locutus eſſet, in arietem deformauit: & nunc aries ille cauſas agit. Eadem amatoris ſui vxorem, quòd in eam dicaculè probrum dixerat, iam in ſarcinam imprægnationis, obſepto vtero & repigrato fætu, perpetuâ prægnatione damnauit: &, vt cuncti numerant, octo annorum miſella illa, velut elephantem paritura, diſtenditur.] *Poſtea de Pamphile* π; Maga primi nominis, & omnis carminis ſepulcralis Magiſtra creditur; quæ ſurculis & lapillis, & id genus friuolis inhalatis, omnẽ iſtam lucem mundi ſideralis, imis tartari, & in vetuſtum chaos ſubmergere nouit. Nam ſimul quenquam conſpexit ſpecioſę formæ iuuenem, venuſtate eius capitur, & ilicò in eum & oculum & animum detorquet. Minus morigeros & viles faſtidiens, in ſaxa & in pecua, & quoduis animal puncto reformat: alios vero prorsùs exſtinguit.] nihil attinet ſimilia ex Luciani

C Aſino deſcribere. Plinius ρ, ſed irridens, ex Aſclepiade; Æthiopide herbâ amnes ac ſtagna ſiccari coniectu, tactu clauſa omnia aperiri. Achimenide coniectâ in aciem hoſtium, trepidare agmina ac terga vertere. Latacen dari ſolitam à Perſarum Rege legatis, vt quocunque veniſſent omnium rerum copiâ abundarent.] De hyænæ partium effectis plurima idem alibi σ; de varijs lapidibus etiam magis incredibile τ, achatis ſuffitu tempeſtates in Perſia auerti, & flumina ſiſti, ſi lapis ſimilis ſit pelli leoninæ; hyęnæ pelli ſimilem, diſcordialem eſſe domibus, eum qui vnius coloris, inuictum athletis: eandem vim alectorię Milonem expertum &c.] Veniamus ad poëtas. Empedocles, apud Laërtium in hanc ſententiam valdè iactabundus.

π lib. 2. de aſino aur.
ρ lib.16.c.4.
σ lib.28.c.8.
τ li.36.c.10.
φ libr. 8. de vit. phil.

Pharmaca quis pellas morbos, leueſque ſenectam
Percipies quæ cuncta tibi communico ſoli:
Compeſceſque truces ventorum ritè procellas;
Exorti inſanis qui vaſtant flatibus agros.
Surſum, ſi libeat, mox flumina pigra ciebis,
Et mediâ induces ex tempeſtate ſerenum,
Induces mediâ pluuias æſtate ſalubres,

Et flatus ſicca qui perflent omnia meſſe,
Exſtinctumque hominem nigro reuocabis ab orco.

Et ſubdit ex Timæi hiſtorijs, Empedoclem Eteſijs aliquando vehementer flantibus, adeò vt fruges corrumperent, excoriari aſinos iuſſiſſe, factiſque vtribus eos collibus & montium verticibus admoueri ad compellendos flatus, ceſſantibuſque ventis, ab euentu rei κωλυσανίμας vocatum eſſe.] Vnus iſte ex Græcis ſufficiat; locupletiores ſunt teſtes Latini, qui hæc vberiùs & elegantiùs deſcripſere. Virgilius x:

x *Eclog.* 8.

Carmina vel cælo poſſunt deducere lunam:
Carminibus Circe ſocios mutauit Vlyßis.
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis. &,
Has herbas atque hæc Ponto mihi lecta venena
Ipſe dedit Moeris, naſcuntur plurima Ponto.
His ego ſæpe lupum fieri & ſe condere ſiluis,
Moerim, ſæpè animas imis excire ſepulcris,
Atque ſatas aliò vidi traducere meſſeis.

Ouidius in Metamorph. † poſtquam narrauit Vlyſſis ſocios in ſues mutatos, de Circes amore & odio in Picum Regem copioſior, inter cetera; de Carmente, ſeu Canente Pici vxore;

† *lib.* 14.

Rara quidem facie, ſed rarior arte canendi,
(Vnde canens dicta eſt) ſiluas & ſaxa mouere,
Et mulcere feras & flumina longa morari
Ore ſuo, volucreſque vagas retinere ſolebat.

& paulò poſt; de ipsâ Circe, quæ Pico viſo, amore correpta, inquit: *Non tamen effugies, vento rapiare licebit,*
Si modò me noui, ſi non euanuit omnis
Herbarum virtus, nec me mea carmina fallunt.
Dixit: & effigiem nullo cum corpore falſi
Finxit apri, præterque oculos tranſcurrere regis
Iußit, & in denſum trabibus nemus ire videri:

Quem inanē aprum dū Picus equo admiſſo inſequitur, ab eâ ſolus deprehēſus, verbis in flagitiū inuitatus & carmine malo;

Concipit illa preces, & verba precantia dixit,
Ignotoſque Deos ignoto carmine adorat,

Quo

» *Quo ſolet & niueæ vultum confundere lunæ,*
» *Et patrio capiti bibulas ſubtexere nubes.*
» *Tunc quoque cantato denſatur carmine cælum,*
» *Et nebulas exhalat humus &c.*

Sed cùm ille mæcham caſtus auerſaretur, in furorem verſa,

» *Tum bis ad occaſum, bis ſe conuertit ad ortum,*
» *Ter iuuenem baculo tetigit, tria carmina dixit;*

Et ille in auem mutatus, pennas in corpore vidit. Denique cũ famuli ab maleficâ vi minisque adhibitis regẽ ſuũ repoſcerent;

» *Illa nocens ſpargit virus, ſucoſque veneni,*
» *Exiluere loco (dictu mirabile) ſiluæ,*
» *Ingemuitque ſolum vicinaque palluit arbor,*
» *Sparſaque ſanguineis rubuerunt pabula guttis,*
» *Et lapides niſi mugitus edere raucos,*
» *Et latrare canes, & humus ſerpentibus atris*
» *Squallere, & tenues animæ volitare videntur.*
» *Attonitum monſtris vulgus pauet. illa pauentum*
» *Ora venenatâ tetigit mirantia virgâ;*
» *Cuius ab attactu variarum monſtra ferarum*
» *In iuuenes veniunt, nulli ſua manſit imago.*

Et de Medæâ, Circes nepte ω. — ω Epiſt. Hipſypiles.

» *Illa reluctantem curſu deducere lunam*
» *Nititur, & tenebris abdere ſolis equos:*
» *Illa refrenat aquas obliquaque fulmina ſiſtit,*
» *Illa loco ſiluas, viuaque ſaxa mouet:*
» *Per tumulos errat ſparſis diſtincta capillis,*
» *Certaque de tepidis colligit oſſa rogis:*
» *Deuouet abſentes, ſimulacraque cerea fingit,*
» *Et miſerum tenues in iecur vrget acus.*

Tibullus αα; *Vt mihi verax.* — αα libr. 1. Eleg. 2.

» *Pollicita eſt magico ſaga miniſterio.*
» *Hanc ego de cælo ducentem ſidera vidi,*
» *Fluminis hæc rapidi carmine vertit iter.*
» *Hæc cantu finditque ſolum, maneiſque ſepulchris*
» *Elicit, & tepido deuocat oſſa rogo.*

Iam ciet infernas magico ſtridore cateruas,
Iam iubet aſperſas lacte referre pedem.
Cùm libet hæc triſti depellit nubila cælo;
Cùm libet, æſtiuo prouocat orbe niues.
Illa tenere malas Medeæ dicitur herbas,
Sola feros Hecates perdomuiſſe canes.
Hæc mihi compoſuit cantus queis fallere poſſes:
Ter cane, ter dictis deſpue carminibus.
Ille nihil poterit de nobis credere cuiquam;
Non ſibi, ſi in molli viderit eſſe ſinu.
Tu tamen abſtineas aliјs. nam cetera cernet
Omnia: de me vno ſentiet eſſe nihil.
Quid credam? nempe hæc eadem ſe dixit amores
Cantibus aut herbis ſoluere poſſe meos.

ββ Ele. 8. Et alibi idem vates; ββ

Num te carmininibus, num te pallentibus herbis
Deuouit tacito tempore noctis anus?
Cantus vicinis fruges traducit ab agris,
Cantus & iratæ detinet anguis iter.
Cantus & è curru lunam deducere tentat,
Et faceret ſi non æra repulſa ſonent.

Propertius lib. 1. Eleg. 12.

Inuidiæ fuimus, num nos Deus obruit, an quæ
Lecta Promethæis diuidit herba iugis?
Non ſum ego, qui fueram.

Petronius Arbiter, inducit ſagam ſic gloriantem;

Quicquid in orbe vides, paret mihi. Florida tellus,
Cum volo, ſiccatis areſcit languida ſucis;
Cum volo fundat aquas, ſcopulus atque arida ſaxa
Indigenas iaculantur aquas. mihi pontus inerteis
Submittit fluctus, Zephyrique tacentia ponunt
Ante meos ſua flabra pedes. mihi flumina parent,
Hircanæque tigres, & iuſſi ſtare dracones.
Quid leuiora loquor, lunæ deſcendit imago
Carminibus deducta meis: trepiduſque furenteis

Flecte-

Flectere Phœbus equos reuoluto cogitur orbe.
Tantum dicta valent. taurorum flamma quieſcit
Virgineis exſtincta ſacris; Phœbæaque Circe
Carminibus magicis ſocios mutauit Vlyſſis.

Nemeſianus rr Bucolicorum ſcriptor; rr *Eclo. 4*

Cantauit quod luna timet, quo rumpitur anguis,
Quo currunt ſcopuli, migrant ſata, vellitur arbor.

Et lyrę latinę princeps de ſagis tribus famoſiſſimis ſſ, de Foliâ, *ſſ Epod. Ode 5.*

Quæ ſidera excantata voce Theſſalâ,
Lunamque cælo deripit.

Et ibidem ſic Canidia canit;

Non vſitatis (Vare) potionibus;
O multa fleturum caput;
Ad me recurres: nec vocata mens tua
Marſis redibit vocibus.
Maius parabo, maius infundam tibi
Faſtidienti poculum:
Priuſque cælum ſidet inferius mari,
Tellure porrectâ ſuper;
Quàm non amore ſic meo flagres, vti
Bitumen atris ignibus.

Et poſtmodum eadem tt; *tt Ode. vlt.*

Quæ mouere cereas imagines,
Vt ipſe noſti curioſus, & polo
Deripere lunam vocibus poſſum meis,
Poſſum crematos excitare mortuos,
Deſiderique temperare poculum.

Sed omnium accuratiſſimè, licet, propter grandiloquenquentiam, & celſum illum ſpiritum, obſcurius M. Lucanus de Eriſichto. *ʒʒ lib. 6.*

Carmine Theſſalidum dura in præcordia fluxit,
Non fatis adductus, amor, flammiſque ſeueri
Illicitis arſere ſenes. nec noxia tantum
Pocula proficiunt, aut cùm turgentia ſuco
Frontis amaturæ ſubducunt pignora fetæ:

Mens hauſti nullâ ſanie polluta veneni,
Excantata perit. quos non concordia miſti
Alligat vlla tori, blandæque potentia formæ;
Traxerunt torti magicâ vertigine fili.
Ceſſauere vices rerum, dilataque longa
Hæſit nocte dies: legi non paruit æther,
Torpuit & præceps audito carmine mundus,
Axibus & rapidis impulſos Iupiter vrgens
Miratur non ire polos. tunc omnia complent
Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo,
Et tonat ignaro cælum Ioue. vocibus iiſdem
Humenteis latè nebulas, nimboſque ſolutis
Excuſſere comis: ventis ceſſantibus, æquor
Intumuit; rurſus, vetitum ſentire procellas;
Conticuit, turbante Noto: puppimq́; ferenteis
In ventum tumuere ſinus. de rupe pependit
Abſciſſa fixus torrens, amniſque cucurrit,
Non quâ pronus erat. Nilum non extulit æſtas,
Mæander direxit aquas, Rhodanumque morantem
Præcipitauit Arar. ſummiſſo vertice montes
Explicuere iugum. nubes ſuſpexit Olympus.
Solibus & nullis Scyticæ, cùm bruma rigeret,
Dimaduere niues. impulſam ſidere Tethyn
Reppulit Hæmonidum defenſo litore carmen.
Terra quoque immoti concuſſit ponderis axem,
Et medium vergens niſu titubauit in orbem.
Tantæ molis onus percuſſum voce receſſit,
Proſpectumque dedit circum labentis olympi.
Omne potens animal lethi, genitumque nocere
Et pauet Hæmonias, & mortibus inſtruit arteis.
Has auidæ tigres, & nobilis ira leonum.
Ore fouent blando: gelidos his explicat orbeis
Inque pruinoſo coluber diſtenditur aruo:
Viperei coeunt, abrupto corpore, nodi,
Humanoque cadit ſerpens afflata veneno.

„ Et mox; *Illis & ſidera primum*
„ *Præcipiti deducta polo, Phœbeque ſerena*
„ *Non aliter diris verborum obſeſſa venenis*
„ *Palluit, & nigris terreniſque ignibus arſit;*
„ *Quam ſi fraternâ prohiberet imagine tellus,*
„ *Infereretque ſuas flammis cæleſtibus vmbras:*
„ *Et patitur tantos cantu depreſſa labores,*
„ *Donec ſuppoſitas propior deſpumet in herbas.*

Nec minùs eruditè patruus Lucani, pallio clarus & cothurno; reliquiæ Latialis Orcheſtræ, noſter Seneca [hh]; hh Medea v. 752.

„ *Nunc meis vocata ſacris noctium ſidus veni,*
„ *Peßimos induta vultus, fronte non vnâ minax.*
„ *Tibi, more gentis, vinculo ſoluens comam,*
„ *Secreta nudo nemora luſtraui pede,*
„ *Et euocaui nubibus ſiccis aquas,*
„ *Egique ad imum maria, & Oceanus graueis*
„ *Interius vndas æſtibus victis dedit:*
„ *Pariterque mundus lege confuſa ætheris,*
„ *Et ſolem & aſtra vidit; & vetitum mare*
„ *Tetigiſtis vrſæ. temporum flexi viceis.*
„ *Aeſtiua tellus floruit cantu meo:*
„ *Meſſem coacta vidit hybernam Ceres,*
„ *Violenta Phaſis vertit in fontem vada;*
„ *Et Iſter, in totora diuiſus, truceis*
„ *Compreßit vndas omnibus ripis piger:*
„ *Sonuêre fluctus, tonuit inſanum mare*
„ *Tacente vento. nemoris antiqui domus*
„ *Amiſit vmbram, vocis imperio meæ.*
„ *Die relicto Phœbus in medio ſtetit,*
„ *Hyadeſque noſtris cantibus motæ labant.*

Apud eundem non minora ſibi vendicat Nutrix illa [ii]: ii Herc. Oet. ver. 452.

„ *Artibus magicis ferè*
„ *Coniugia nuptæ precibus admiſtis ligant,*
„ *Vernare iußi frigore in medio nemus.*
„ *Miſſumque fulmen ſtare, concußi fretum*

Ceſſante,

Ceſſante vento, turbidum explicui mare, "
Et ſicca tellus fontibus patuit nouis, "
Habuere motum ſaxa. diſcuſſi foreis. "
Vmbræ ſtetiſtis. & meâ iuſſi prece "
Manes loquuntur, ſonuit infernus canis. "
Mare, terra, cælum, Tartarus ſeruit mihi. "
Nox media ſolem vidit, & noctem dies, "
Nihilque leges ad meos cantus tenent. "

Denique, & pueritiæ meæ labor ac ſtudium Claudianus [11];

11 *libr. 1. in Ruffin.*

Namque mihi magicæ vireis, æuique futuri "
Præſcius ardor ineſt. Noui, quo Theſſala cantu "
Eripiat lunare iubar; quid ſigna ſagacis "
Aegypti valeant; qua gens Chaldæa vocatis "
Imperet arte Deis. nec me latuere fluentes "
Arboribus ſuci, funeſtarumque poteſtas "
Herbarum; quicquid lethali germine pollens "
Caucaſus, & Schyticæ vernant in gramina rupes, "
Quas legit Medea ferox & callida Circe. "
Sæpius horrendos Maneis, ſacriſque litaui "
Nocturnis Hecaten, & condita funera traxi "
Carminibus victura meis; multoſque canendo, "
Quamuis Parcarum reſtarent fila, peremi. "
Ire vagas quercus, & flamina ſtare coëgi, "
Verſaque non prono curuaui flumina lapſu "
In fontes reditura ſuos. Neu vana locutam "
Me fortaſſe putes: mutatos cerne penateis. "
Dixerat, & niueæ (mirum) cæpere columnæ "
Ditari, ſubitoque trabes lucere metallo.

Tam multa, tam magna ſibi hæc vanitas vindicat; quædam falsò, quædam verè: ſed quæ falsò, quæ verè, nunc nobis, quoniam alij id omisêre, diſcutiendum eſt. rem totam certâ methodo ad ſua capita reducemus. illud ſemper memoriâ reuoluentes, quicquid dæmon poteſt, id per eum ex pacto Magos poſſe; nihilque ſic poſſe Magos, quod nequeat dæmon.

QVÆSTIO X.

Quid poſſint magi circa ordinem naturæ & leges vniuerſi?

A NAturam ſibi parere, & legibus cunctis vniuerſi ſuperiorē ſe (vt legiſtis) magica gloriatur;

„ *Mare, cælum, terra, tartarus ſeruit mihi:*
„ *Nihilque leges ad meos cantus tenent.*

Falſum hoc imprimis, & ſoli Deo omnipotenti reſeruatum. Naturæ ordinem mutare nequit, niſi auctor naturæ; nec leges vniuerſi refigere, niſi qui fixit. ſcitum & ratum eſt hoc Theologorum decretum, nec motu locali (quæ actio eſt immediata dæmonis) nec applicatione agentium & patientium per alterationem, corruptionem, generationemue (quæ ſunt eius actiones mediatæ) poſſe quidquam, quod naturam ſuperet, & proinde nec id quo mutetur ordo ſeu lex vniuerſi. Sic D. Auguſtinus & D. Thomas α. probatur à Scholaſticis auctoritate Apoſtoli β. *Non ſubiecit Deus Angelis orbem terræ futurum*. Vt interpretati D. Chryſ. Theophilac. D. Thom. & Sasbaut. non malè. quanquam reuerâ verba illa de mundo nouo potiùs agant, cuius caput eſt Chriſtus, & de quo non ſemel prophetæ γ. Melius probant ratione, quia pars non poteſt plus toto. Ex hoc axiomate inferuntur multa particularia.

Primò non poſſe magos dæmonis operâ producere immediatè vllam formam ſubſtantialem vel accidentalem. quia naturæ lex eſt vt corporeum ſubiectum nequeat à re incorporeâ immediatè alterari: diabolus autem eſt incorporeus, formæ autem illæ ex potentiâ rei corporeæ ſunt educendæ. hinc ſequitur non poſſe diabolum immediatè vllam qualitatem corpoream & permanentem imprimere, v.g. calorem, frigus, albedinem &c δ.

2. Non poſſunt aliquid creare, propriè loquendo, ſiue ex nihilo. quia cauſæ naturalis actiuitas nō extenditur in id quod nihil eſt; hoc enim eſt virtutis infinitæ.

3. Nec ex qualibet re naturali poſſunt facere quamlibet. quia nequeunt immediatè formam introducere, vt autem eam me-

α D. Aug. li. 3. de Trin. D. Thom. lib. 3. cont. gent. ca. 108. & q. 16. de malo. ar. 8. quos ſequitur Vict. num. 35.
β ad Hebr. 2. v. 5.
γ Eſai 9. v. 6. & c. 65. v. 17. & Pſ. 102 v. 19. hoc eſt ipſis hominibus, qui omnes ſaltē poſt iudicij diem credituri. ſic Photius. Primaſ. Anſel. & Haymon.
δ D. Aug. d. lib. 3. c. 8. & communiter Theologi.

mediatè introducant, neceſſarium eſt aptas diſpoſitiones præcedere: nulla verò res eſt capax cunctarum diſpoſitionum, quæ ad omnes formas requiſitæ ſunt. Hinc etiam fit vt nequeant quouis inſtrumento vel causâ quemlibet effectum gignere: tum quia pendent à pacto inito, quod certa præſcribit media: tum quod, cùm non agant immediatè, cauſa vel inſtrumentum debet idoneam proportionem cum effectu habere.

4. Nequeunt formas ſubſtantiales (vt dixi) ſine præuijs alterationibus ac diſpoſitionibus producere. Nec etiam id ipſum poſſunt facere in inſtanti; (quia mutatio per creaturas nulla fit, niſi in tempore) nec etiam poſſunt quantumlibet paruo aut æquali tempore, quicquid volunt perficere: nam naturaliter ad vnã rem plus, ad aliã minus moræ requiritur, ſecundũ plures aut perfectiores vnius quã alterius diſpoſitiones.

5. Præſuppoſitâ ſententiâ Ariſtotelis & ſequacium, quæ in B
Lycæo Peripatetico, & ſcholis Theologorum receptior eſt; non poterunt vacuum in rerum naturam inducere; nec infinitum vllum actu; nec à priuatione ad habitum regredi; nec ordinem, qui eſt inter formas ac diſpoſitiones rerum naturalium inducendo, extremas prætermiſſis medijs, vel poſteriores ante priores, immutare aut peruertere; nec corpus de extremo ad extremum transferre, non transmiſſo medio; nec corpus longè à ſe diſtans localiter mouere, quia neceſſe eſt vt mouens ac C
motum ſimul ſint in loco (alioquin ſequeretur etiam poſſe mouere corpus per vacuum, & per quantamlibet intercapedinem) nec in inſtanti vel quantalibet celeritate corpus mouere aut transferre. quia vis eorum motiua certis eſt finibus limitata. Quare intelligendum ſanè, quod Tertullianus »
ſcripſit [t]; dæmones momentò eſſe vbique.] Item; totum or- »
bem illis vnum eſſe locum.] Nam impropriè totus orbis vnus illis locus eſt, cùm conſtet ſic v.g. eos eſſe in Oriente, vt ſimul tunc non ſint in Occidente. ſiue enim per ſubſtantiam ſuam ſint in loco (quod probabilius) ſiue per virtutis applicationem (vt multi volunt) adæquatus eorum & proprius locus, omnium iudicio, certum habet & limitatum ambitum,

t *Apol. c. 22*

vel

vel virtuti vel ſubſtantiæ proportionatum; & vbique eſſe, omnia implere eſt: quod ſolius Dei proprium. Momentum etiã vſurpauit pro celeri adeò motu, vt ab hominibus vix queat percipi.

6. Ex eo quod dictum eſt non poſſe tollere connexionem & ſubordinationem partium vniuerſi, ſequitur etiam non poſſe tollere earum conſeruationem: quæ eſt ordinis & connexionis illius cauſa finiſque. hinc porro ſequuntur, quæ de cælorum motu & elementorum tranſlatione ſequenti quæſtione dicentur: ſequitur etiam non poſſe impedire proximè & directè (ſicut faciebat Deus, quando in tam varijs ac enormibus ſupplicijs Martyres ſeruabat illæſos [ζ]) non poſſe (inquam) ſic impedire actionem agentis naturalis, quod habet omnia ad agendum requiſita: ſed dumtaxat id poſsè indirectè & mediante aliquo artificio aut medicinâ, ſicut faciunt homines.
B videlicet primò adhibitâ contrariâ cauſâ, quæ alterius cauſæ vim exeri impediat. v.g. ſi mantile de mollibus lapidum filis ex Caryſto petitis, & inſtar telæ contextis, in flammam conijceretur, id non modò non amburеretur, ſed ſplendidius nitidiuſque exiret [η]: item ſi adamantem admoueas, impedietur magnes ne ferrum attrahat [θ]. Sic fortè diabolus Nationes decepit, quando fecit ne flamma exureret capillos Iuli [ι], aut
C Seruij Tulli, aut L. Marcij, aut tunicam ſerui Anagnini. poteſt tamen & alia prodigij tam celebris cauſa reddi. Nempe hos ignes ex illo flammæ genere fuiſſe, quem vulgò vocant IGNEM FATVVM: cuius origo hæc à philoſophis traditur. Exhalationes ab aëre frigido & nimis condenſato propè nos detineri; poſteà, per vehementem quarumdam exhalationum inuicem ſuccedentium compulſationem, calefieri & inflammari; diuerſos quoque colores & figuras recipere, prout vapor craſſior & ſubtilior fuerit, & prout diuerſimodè fuerit configuratus. rubram apparere vel nigram flammam in materiâ craſſiore, candidiorem & clariorem in ſubtiliore, & ceteram figuræ varietatem ex lucis reflexione repræſentare. Apparent etiam huiuſmodi phantaſmata (Galli vocant *des Aduis*, Germani

[ζ] *Angles in 2. q. vnic. de dæmon. a. 4. dub. 1. diffic. 5*

[η] *Plutarc. lib. de defectu oraculor.*

[θ] *Plin. li. 37. cap 4. & D. Aug. libr. 21. de ciuit. Dei, cap. 4.*

[ι] *vide Virgil. Æneid. 2. Liuium libr. 1. Plinium lib. 2. c. 107. Obſequentẽ & Prodig.*

mani *Stallichten*) vel inter equorum aures, vel ſupra verticem hominum vino, irâ, vel aliâ ex causâ efferueſcentium; item iuxta ſepulcra, buſtuaria, vel patibula; quoniam ex corporibus viſcoſæ exeunt exhalationes, quæ, ſicut dictum, motu illo inflammantur. præcedere vel ſubſequi viatorem putantur, quia progreſſu citatiore homo aërem commouet; idcirco ſi coneris apprehendere, diffugere videntur, ab aëre pulſæ. Legi nuperum ſcriptorem Iuriſconſultum [κ] qui cenſet hæc omnia dæmonum eſſe ludibria, & his ignibus malum geniũ inſitũ eſſe. cur enim alioqui homines ſic (ait) pelliciunt in ſtagno- » rum fluminũque voragines ac præcipitia? non illa (mi homo) » pelliciunt; ſed fit, quia nocturnũ ſilentium, & flammæ nouitas ignaris cauſæ metum ac conſternationem inducunt, & faciunt à viâ aberrare, & ſic in malum aliquod ruere, præſertim in flumina vel ſtagna. Naturâ enim ſuâ hi ignes (vt flãmæ quas Æthna eructat, in fretum feruntur) etiam voluuntur verſus aquas (*vt rectè Leloyher. obſeruauit lib. 1. de ſpectr. c. 5.*) ideò qui perturbati ſeu conſternati vel ducti curioſitate, hos ſequuntur, ſæpe ſubmerſionis periculum ſubeunt. Si qua coactio extrinſeca ad ſequendum quandoque deprehendatur; illa certè naturalis non eſt, ſed à dæmone. Nã non nego quãdoq; poſſe fieri, vt his ſe flammis dæmon adiungat. ſed cùm naturalẽ cauſam flãmarum teneamus, haut arbitror cũ plebeculâ ad prodigioſas cauſas confugiendum. Cur verò his non vſtulentur equorũ aures, vel hominũ capita, cauſam putarim; quod ex ſententiâ veterũ philoſophorũ [λ], ignis duo ſunt genera (ſeu partes potiùs) flamma & pruna: prunæq; propriũ ſit, vrere ac non lucere; flammę verò, lucere & vrere, quando perfecta eſt flamma; quãdo verò imperfecta (vt de qua agimus) tũc tantũ poſſit lucere, vim vrẽdi nõ habeat. Et nomẽ ſatis indicat, hunc non verũ eſſe aut perfectum ignẽ, ſed quid igni ſimile: ſicut caprificus, & ficus fatua non vera eſt ficus, ſed degenerans quid & ficui ſimile. Confirmat, quod narrant [μ], ad aquas Scantias flammã exire, quę inualida ſit quando tranſit, nec longè in aliã materiã queat durare: & ſuper hunc igneum fontẽ, quæ illũ contegit fraxinus, illã æter-

κ *lib. 2. Dæmonolat. c. 3.*

λ *Galeni li. 4. de ſimplic. medicam. facultat. Platonis in Timæo & ipſius Timæi Locri.*

μ *Plinius d. c. 107.*

æternũ virere: quod non foret, ſi hæc flamma vera perfectaq; foret. Talis etiam albus ille ignis, qui poſt tempeſtatem nautis apparet, & ſuper malum, nauiumque armamenta ſidens, nihil adurit; Gentilibus Dioſcurorum ſeu Caſtorum alba ſtella, nobis *S. Telmus* dicitur ν. Quod verò legimus de erraticis flammarum globis humanã edentibus vocem, & de reſecto cadaueris cũ humero coſtiſque brachio dextro in vſum luminis nocturni, cuius extremi digiti flammâ ſulphureâ ac violaceâ tantiſper arſerunt, dum ſtriges venenum malum totum dormienti inſudiſſent, idque quod conſtituerant totum perfeciſſent: demum flammâ exſtinctâ tam integros illibatoſque manſiſſe digitos, quàm ſi lumini fomitẽ nullum antè præbuiſſent; quod Magas, quoties volunt, facere Remigius ο aſſeuerat; id omne idẽ rectẽ ad dæmonis technas rettulit. Ceterũ quod Cl. Claudianus π canit in Æthnę cacumine niues illęſas permanere, quia vaſtum illud incendium ſcit niuibus ſeruare fidem, & lambit contiguas innoxia flamma pruinas, hoc non eſt fabuloſum (ſuffragantur enim hiſtorici philoſophique ϛ) ſed eſt abditum naturæ ſecretum. fortè, an quòd flamma nimis violentâ propulſione eiecta minus actiuitatis habet in circumiacentia, quæ tam obiter attingit: quod ſi verum eſt, pertinet ad poſteriorem actiuitatis impediendæ modum. Alter enim modus huius impedimenti fit, per aëris interiecti celerem ac violentum motum, quo impeditur actio naturalis ne ſe in obiectum inſinuet. ſicut ſolemus moto aëre fumum, ne noceat oculis, abigere. ſicut etiã diabolus effecit, ne difflueret aqua, quam Tuſcia Veſtalis cribro portabat σ. Sic flammam iniectam atri dæmonis ſpectrũ impediuit, ne Iouis Apameni fanum abſumeret, donec diuino miraculo aquæ benedictæ aſperſio dæmonem abegit τ.

ν vide quæ dixi cõment. in Herc. Fur. v. 14.

ο d. c. 3.

π de raptu Proſerp.

ϛ Strabo, Solinus, Plinius & Seneca.

σ Valerius Max. libr. 8. Tertullian. Apolo. c. 22. Minucius in Octauio, D. Auguſt. lib. 10. de ciu. Dei c. 16.

τ Theodore. lib. 5. Hiſt. Eccleſ. c. 21.

QVÆSTIO XI.

Quæ Magorum poteſtas in orbes cæleſtes, ſidera, & elementa?

A QVidquid Empedocles, Soſiphan. Apoll. Virg. & alij poëtę ex aduerſo nobis occinãt; ex dictis q. pręced. fit manifeſtũ.

 Primò

Primò nec cæli, nec ſiderum motum ſiſtere, vel eorum ſtatos curſus retroagere magicen poſſe. hoc enim foret vniuerſi ordinem turbare. Hinc verò concidit fabula veterum de lunæ detractione; non magis conſentanea rationi, quàm recentior noſtris temporibus ridicula populi cuiuſdam opinio, arbitrantis lunam ab aſino epotam; quia pecus Arcadicum de flumine biberat, in quo noctu lunæ facies, vt fit, lucẽtis reddebatur cùm biberet, eoque recedente ſubitâ nube luna velata videri deſijſſet: ideo miſerum Sileni vectorem in carcerẽ coniecere, in eculeum egêre, & aluo reſciſsâ, vt lunam mundo redderet, ſæuiſſimè exenterarunt α. concluſionem noſtram D. Auguſtin. confirmat ϛ. Veteris fabulæ origo nata ex ignoratione cauſæ, quur luna naturaliter deliquium luminis patiatur, teſte Plutarcho γ, & veteri quodam poëtâ cuius fragmentum vt à Turnebo Δ accepimus, digniſſimum eſt, quod pluribus locis legatur.

α Narrat Viues comment. in libr. 10. de ciuit. Dei, c 4.
ϛ d. c. 4.
γ li. de præcept. connubial.
Δ lib. 19 aduerſar. c. 3.

Sed tamen incuruus per pondera terrea nitens "
Dicam quur feſſo liueſcat circulus orbe, "
Purpureumque iubar niuei cur tabeat oris. "
Non illam, vt populi credunt, nigrantibus antris "
Infernas vlulans mulier prædira ſub vmbras "
Detrahit altiuago è ſpeculo, nec carmine victa, "
Vel rore Stygias * "
Vincibilemque petit clamorem. quippe per æthram, "
Qua citimus limes diſpeſcit turbida puris, "
Inuiolata meat: ſed vaſto corpore tellus, "
Quæ medium tenet ima polum, dum lumina fratris "
Detinet vmbriferis metis, tum ſidere caſſo "
Palleſcit teres vmbra rotæ; dum tranſeat axem "
Aggerei velox tumuli, ſpeculoque roſanti "
Fraternas reparet per cælum libera flammas. "

Addit poſtea multa diſertiſſimè, quibus hanc ſententiam confirmat. ibi legere poterit, quem capit priſcorũ poëtarũ lectio.

Secundò nequeunt integrum elementum de loco ſuo naturali in alium transferre, nec partes quibus integratur mundus.

dus tollere vel ſuo mouere loco. ratio eſt eadem quæ præcedentis concluſionis, eſtque ſententia communis Theologorũ, atque hoc voluit Firmilianus ad D. Cyprianum ſcribẽs. Terræ-motus tamen poſſunt efficere; nempe immiſſo quopiam vehementi ſpiritu in cauernas terræ, vel vehementer agitato aëre qui in terræ viſceribus eſt incluſus. Non id poëtæ tantum aſſeruerunt ventis magos imperare: ſed & Philoſtratus dum ſcribit Apollonium apud Brachmanas duo dolia vidiſſe; quibus apertis imbres & venti erumpebant, clauſis ſerenitas & tranquillitas aëris redibat. Sopater quoque philoſophus, affectus vltimo ſupplicio fuit, quòd accuſaretur carmine magico ventos vinxiſſe, ne annona Byzantium inueheretur t. De Empedocle, & Rege, cui cognomen *Pileus ventoſus*, iam diximus.

t *Eunapius de vitis philoſoph. & Suydas.*

Tertio, quod huic affine eſt, poſſunt Magi tempeſtates ſedare, poſſunt excitare fulgura & tonitrua, grandines, & imbres & ſimilia Meteorologica ciere, & in agros quos volunt immittere. Irriſit hoc olim Seneca philoſophus u ita ſcribens;
» Illud incredibile Cleonis fuiſſe publicè præpoſitos χαλαζοφύλακας, ſpeculatores futuræ grandinis. Hij cùm ſignum dediſſent adeſſe iam grandinem, quid exſpectas, vt homines ad penulas diſcurrerent aut ad ſtoreas? Imò pro ſe quiſque, alius agnum immolabat, alius pullum: protinùs illæ nubes aliò declinabãt, cùm aliquid guſtaſſent ſanguinis. Hoc rides? accipe quod rideas magis. ſi quis nec agnum, pullumue habebat, quod ſine damno fieri poterat, manus ſibi adferebat. &, ne tu auidas aut crudeleis exiſtimes nubeis; digitum ſuum benè acuto graphio pungebat, & hoc ſanguine litabat. Nec minus ab huius agello grando ſe auertebat, quàm ab illo in quo maioribus hoſtijs exorata erat. Rationem huius rei quidam quærunt. Alteri, vt homines ſapientiſſimos decet, negant poſſe fieri, vt cum grandine aliquis paciſcatur, & tempeſtates munuſculis redimat, quamuis munera & Deos vincant. Alteri ſuſpicari ipſos aiunt, eſſe in ipſo ſanguine vim quandam potentem auertendæ nubis ac repellendæ. Sed quomodo in tam exiguo ſanguine poteſt

u *li. 4. natural. quæſt.*

teſt eſſe vis tanta, vt in altum penetret & illam ſentiant nubes? »
Quantò expeditius erat dicere mendacium & fabula eſt? At »
Cleonæ iudicia reddebant in illos, quibus delegata erat cura »
prouidendæ tempeſtatis, quòd negligentiâ eorum vineæ va- »
pulaſſent, aut ſegetes procidiſſent. Et apud nos in XII. tabulis »
cauetur. NE QVIS alienos FRVCTVS EXCANTASSIT. Rudis »
adhuc antiquitas credebat, & attrahi imbres cãtibus, & repel- »
li: quorũ nihil poſſe fieri tam palam eſt, vt huius rei cauſa nul- »
lius philoſophi ſchola intranda ſit.] quàm fortiter aſſerit, quod »
ignorabat? aërem verberat, ipſe falſas cõminiſcens cauſas quas
refutet: nihil horum dicturus, ſi hæc pacto cum dæmone fieri
ſciuiſſet. Audierunt hoc & legère ſæpius recentiores illi qui
negant tam Catholici η, quàm hæretici θ. quorum potiſſimę
rationes ſunt, ab homine nec vnã aquæ guttulam gigni poſſe.
quaſi verò dicamus ſolum hominem ſuis iſta viribus perficere:
ſed id dęmoni aſcribimus ex pactis conuentis operanti. Ad-
dunt nos impiè dæmoni aſcribere; cùm in S.S. pruinæ, gran-
dinis, pluuiæ & ſimilium origo aſcribatur Deo. Quod nõ ig-
norabamus; vt nec illud, plurima paſſim in S. S. tribui Deo,
quę tamen conſtat humanas vires non ſuperare, vt percutere,
occidere, ſanare ι. Sed nimirũ, Deus hæc omnia facit, vt cauſa
efficiens principalis, independẽs, & vniuerſalis: creaturę verò,
vt cauſę efficientes, particulares, dependentes, ac minus prin-
cipales. Quare ſequenda communis, quam propoſui, ſentẽtia
Theologorum, & Iuriſconſultorum κ. Probatur primò, ex
SS. Nam ibi Satanas λ facit ignem de cælo decidere & abſu-
mere ſeruos ac pecua Iobi; excitat quoque ventum vehemen-
tem, qui filios ac filias conuiuantes ruinâ oppreſſit: quę diabo-
lummet ibi feciſſe patres orthodoxi docent μ. Deinde grã-
dinem, quâ Ægyptij puniti, expreſſe S.S. dicit per malos an-
gelos immiſſam ν. Tertiò ſe offerunt quatuor angeli ſtantes
ſuper terræ angulos, ventorum flatus impedituri, & ſic damna
viuentibus illaturi maxima ο: quos eſſe genios alaſtores ple-
rique Sanctorum cenſuerunt π. Denique cur ab Apoſtolo
toties vocantur dæmones, principes aëris huius? potiſsimùm
propter

η Calcagninus, Ponzinibiuſque.
θ Vierus medicus, & Godelmannus iuriſta.
ι Deut. 32. v. 39. 1. Reg. 2. v. 6. cũ ſimil.
κ quos citat Binsfeld. q 4 in l. 4. C. de malefic. & mathe.
λ Iob. 1 v. 16 & v. 19.
μ And. Cæſarienſ. in c. 13. Apoc. v. 13. D. Thom. & alij in Iob 1. v. 19.
ν Exod. 99. Pſ. 77. v. 49. de quo ibi optimè D. Auguſtin.
ο Apoca. 7. v. 1.
π D. Clemẽs lib. 4. recognit. D. Hiero. lib. 7. in Eſai. D. Aug. lib. 5. contra Iulian. c. 3. Strabus in Apoc.

propter magnã in aërem poteſtatẽ. Hoc confirmat non modò lex vetus XII. tabularũ, quas eo nomine laudant Plinius & D. Auguſtinus ς; ſed & Imperatoriæ, & Pótificiæ ſanctiones σ. Confirmant & ij quos citaui Patres omnes, Clemens, Hieron. Auguſtin. Andræas, Strabus, D. Thom. & alij præterea cóplures. Quartò probatur hiſtorijs & exemplis. de ventis & tẽpeſtate ſedatâ à Magis tempore Xerxis, teſtis eſt Herodotus τ. De Finnis & Lapponibus ſic ſcribit Olaus υ; olim mercatoribus ventos venales exhibebant, tres nodos magicâ arte ſacratos offerentes, quorum primo ſoluto placidos ventos, ſecundo vehementiores, tertio vehementiſſimos ſint habituri.] Olim Ariſtæus docuit incolas Cycladum certis ritibus ac hoſtijs Eteſias æſtiuo tempore elicere, & ſic ſuaui frigore ſqualloremr & ſterilitatem ab agris arcere φ: de pluuijs cælo deuocatis per magos plena ſunt veterum monumenta χ. Pluuiam etiã Cianitæ Indi ridiculo ritu ſic procurant, vt in epiſtolis Peruanis noſtrorum, anni 1590. & 1591. narratum, his verbis excerpſit Gaſpar Spitillus: Quando pluuiâ indigent, magus quiſpiam magnâ vocis contentione & acceleratione clamat, vt omnes ad montem concedant, quo poſtquã peruenerunt, vt quilibet conſueto more à cibis abſtineat. Eſt autem eorum hoc ieiuniũ, vt à ſale, pipere, cibis coctis contineant: quod vbi factũ eſt voce intenſâ & clamore ſummo ſtellas inuocant, aquamque precantur, & ad terras caſtellumque paganum ſeſe vertunt, potionem quandam manibus tenẽt, quam vbi nobilis alicuius adoleſcentulæ manu porrectam ebiberint; ita à ſenſibus abducuntur, mentiſque impotes fiunt, vt mortui videantur: ſed vbi in ſe redierint, mel aquâ & maizo miſcent, quibus permixtis nubes aſpergunt. Die ſequenti nobilem aliquem aut conſpicuũ & venerandum quempiam ſenem in lectum deponũt, ſubiecto lento igne, atque vbi ſudare cæperit, ſudorem vaſe excipit Magus, anſerino ſanguini admiſcet atque ex radice expreſſæ aquæ rurſùm in aëra iactat, nubes vt tingat, rogat per ſudorem, ſanguinem, & aquam, vt deſideratam pluuiam largiãtur. Quod ſi caſu eo die quo ſunt ſuperſtitioſi pluat, gratias agunt,

ς Plin. lib. 28 Nat. hiſt. c. 2. & lib. 30. c. 1 & D. Auguſt. lib 8. de ciu. Dei, c. 19.

σ l. multi. 6. C. de malefic. c. nec mirum. 26. q. 5. & bulla Innocentij 8. cõt. maleficos.

τ lib. 7.

υ lib. 3. c. 16.

φ Victorius lib 19 variar. lect. c. 21.

χ Pauſan. in Arcadic. Dion Caſſius li. 56. Xiphilin. in Antonino.

ſtellis,magumque multis muneribus ornatum efferunt.] Tan- »
to nimirum Diabolus faciliùs ſtat pacto, quando pluuia vel grando in perniciem aliorum depoſcitur, vt vix vnquam fallat: quàm quando in commune bonum, quod hi poſcunt Indi,quos vt plurimùm ludificatur: cùm tamen non minus eorum magi,quàm noſtri ſortiarij vi pacti operentur.

Nemini porrò videri debet mirum de aquâ; cum Pauſanias ſcribat, ✝ è lignis nullo admotis igne puriſſimam flammam Hippepis ſolitã barbarico carmine educi. Recentiora exempla nuperi ſcriptores protulerunt ω. addam duo, vnum lepidum. horrendum alterum. In ditione Treuirenſi ruſticus fuit, qui cum filiolâ ſuâ octenni,caules plantabat in horto: filiolam fortè collaudauit, quod aptè hoc munus obiret. illa, ſexu & ætate garrula,ſe noſſe alia facere,magis ſtupenda iactat. pater, quid id foret ſciſcitatur. ſecede paullùm, inquit, & in quam voles horti partem ſubitum imbrem dabo. miratus ille; age ſecedam,ait: quo recedente,ſcrobem puella fodit, in eam de pedibus (vt cum Hebræis loquar pudentiùs) aquam fundit, eamque bacillo turbidat neſcio quid ſubmurmurans. Et ecce tibi ſubito pluuiam de nubibus in condictum locum. Quis (inquam obſtupefactus pater) te hoc docuit? mater, reſpondet, huius & aliorum ſimilium peritiſſima. Zelo incitatus agricola, poſt paucos dies, inuitatum ſe ad nuptias ſimulans, vxorem cum gnatâ, feſtiuè nuptiali modo exornatas in currum imponit,in vicinum oppidum deuehit, & iudici tradit maleficij crimen ſupplicio expiaturas. hoc mihi fide digniſſimorũ virorum narratio ſuggeſſit: vbi notandus modus ſcrobiculam faciendi,& quod in eam ieceris bacillo confutandi. ſic intelligendum illud Propertij de anu quæ ſaga, *lib. 4.eleg.5.*

✝ *lib.5.*

ω *Spranger. in Malleo, Remigius li. 1. dæmonola. c 25.*

Quippe & Collinas ad foſſam mouerit herbas, »
Stagnaque currenti diluerentur aqua. »

Sequens exemplum Iouianus Pontanus memoriæ mandauit αα. Ferdinandus Neapolitanorum rex Marcos oppidum, »
arci Montis Draconis ad Maſſicorum montium exitum ſitæ, »
ſubiectum, Andegauenſium factioni fauens, arctâ obſidione »
preme-

αα *li. 5. belli Neapolitani.*

„ premebat,& defectu aquarum propè ad deditionem compu-
„ lerat: cùm quidam impij ſacerdotes magicis artibus imbres
„ elicere auſi ſunt. Inuenti enim ex oppidanis atque obſeſſis
„ ſunt; qui nocturnis tenebris deceptis caſtrorum vigilijs, per
„ aſperrimas rupes furtim profecti ad litus, trahentes ſecum ima-
„ ginem affixi ad crucem Chriſti, maledictis illam priùs ac diro
„ proſecuti carmine, poſt in mare execrabundi immiſerint, cæ-
„ lo, mari, terriſque tempeſtatem imprecati. Quo etiam tempo-
„ re ſacerdotes quidam mortalium omnium ſceleſtiſſimi, dum
„ ſatisfacere profanis militum artibus ſtudent, ritum nefarium
„ ſecuti (quo, vt dictum eſt, in huiuſmodi elici imbres putantur)
„ aſino pro ædis foribus conſtituto, tanquam agenti animam,
„ cecinere funeſtum carmen. poſt diuinâ Euchariſtiâ in illius os
„ palatumque iniectâ, conclamatum aſinum funereis cantibus,
„ viuum tandem ibidem pro templi foribus humauêre. Hic ve-
„ rò vixdum perfecto ſacro; obnubeſcere aër, ac mare agitari vẽ-
„ tis cùm cæpiſſet, dieſque medius offundi tenebris, ac nunc cę-
„ lum micaret ignibus, nunc lux omnino eriperetur, tonitru cæ-
„ lum terræque horreſcerent, volitarent euulſæ ventis arbores,
„ diſciſſaque fulminibus ſaxa complerent auras fragoribus: pro-
„ rupit tanta è nimbis pluuia, imbreſque tam validi, vt nõ ciſter-
„ næ modò colligendis aquis ſatis non eſſent, ſed arentia ſaxa,
„ rupeſque exuſtæ ſolibus, torrentes vndequaque prolapſos dif-
„ funderent. Ita rex, qui ſolâ in ſiti potiundi oppidi ſpem collo-
„ cauerat, fruſtrà ab eâ habitus, ad Sauonem vetera in caſtra re-
E dijt.] Eo lubentiùs iſta adſcripſi, vt monearis mihi (Lector) ritus, qui per abuſum, & prælatorum negligentiam quaſdam in regiones irrepſerunt, trahendi Crucifixi, & ſanctorum imagines, vt Sancti Martini, S. Vrbani ac aliorum in Germaniâ, & Aquitaniâ, ad impetranda commoda anni tempora, videri initiũ accepiſſe à ſuperſtitione magicâ, & taciti pacti iure quamoptimo ſuſpectos haberi. Nam & Vincentius Belluacenſis prodidit ßß, Conſtantinopolitanos ſuaſu cuiuſdam magi, D. Virginis imagine in mare demersâ, Sarracenorum claſſi tempeſtatem immiſiſſe. Nonne animaduertis (lector) ſanctorum

ßß libr. 23. Spec. Hiſtor. c. 147.

effigies dæmoni admodum odioſas eſſe: hinc licet colligas quo noſtri iconomachi genio agantur. His nihil obſtat Canō Concilij Braccarenſis primi, Anathema dicens ei, qui crederet aliquas immundas creaturas Diabolum,& tonitrua, & fulgura,& tempeſtates,& ſiccitates,propriâ auctoritate facere, cũ Priſcilliano. Vera enim ſententia Canonis eſt damnare hæreticos illos qui cenſebant primum eſſe principium, & virtutem creandi: & has res habere diabolum, eaque producere poſſe, etiam non permittente Deo, quæ omnia ſunt hæretica & Mago Priſcilliano digna.

Quartò,vt tempeſtates, ſic & tenebras excitare poſſunt.legi apud Marcum Venetum yy, Tartaros adeò pollere dæmonũ præſtigijs,vt tenebras cùm velint,& vbi velint inducãt: ſemelque à latronibus hac arte ſe circumuentum vix euaſiſſe. Haitonus quoque narrat AA, prælio inclinatam Tartarorum aciem, à vexillario mago, qui præcantatione tenebras hoſti obſcuriſſimas offudit,reſtitutam viciſſe.

yy in peregrina. Aſiaticâ.

AA in hiſt. Sarmatarũ.

Quintò,poſſunt aërẽ & aquam certis in locis corrumpere & tabificã lethalemque reddere: quia poſſunt ijs tetrum odorem conciliare,qualis eſt Italiæ Auernus,aut Iudææ mare mortuũ. De aquâ id faciliùs eſt creditur: de aëre probatur,quia licet aër continuò fluat,vim tamen habet imbecillam ad reſiſtendum, ſed leui momento frigeſcit ac caleſcit.ſic enim idem in auctũno manè frigidus,meridie calidus,ſerò tepidus. qui tam mollis ad calorem,cur durior ad odorem tetrum? Denique cũ Maruthas Meſopotamiæ Epiſcopus legatione fungeretur apud Iſdigerdem Perſarum Regem,& Epiſcopo pietatis nomine faueret Iſdigerdes: magi timentes ſuæ religioni, quacunque rex eſſet tranſiturus,illic intolerandum fætorem excitant, calumniamque confingunt,comites Chriſtianos iſtius eſſe artifices: ſed deprehẽſi,re penitiùs cognitâ magi ſupplicio affecti ſunt.] *Ita Nicephorus lib.14 Hiſtor.Eccleſ.cap.18.*

6.Poſſunt Magi,fluuios ad tẽpus ſiſtere, fontes venis exſiccatis durare,ſcopulos & ſaxa nouis fontibus terrâ productis diluere,aquas dirimere,& in caput repellere, vt retrofluere videan-

deantur,quod ſuis temporibus accidiſſe Plinius [a] fatetur. Denique poſſunt per mineralia quædam meteorologica opera facere,quæ etſi videantur prodigioſa,ſunt tamen naturalia, vt congregare in cauernis montiũ mineralia aluminoſa & nitro cõmixta ſuccendere,& ſic ſubitã excitare nubẽ quæ ad mediã aëris regionem eleuata,ibi tandem in imbrem reſoluatur. [a] li.2.c.103

QVÆSTIO XII.

Quid magi valeant circa externa ſeu fortunæ bona?

HArum cùm ſint homines auidiſſimi, præcipuæ quoque ſunt dæmonis illecebræ. nos ſingillatim agemus, & à facilioribus ad difficiliora progrediemur.

A 1. Nemo dubitat greges & armẽta poſſe perimere: quod faciunt ſparſo,affricato,vel aliter exhibito veneno: interdum & motu locali quando dæmon beſtiarũ ſubit corpora,eaque præfocat,præcipitat,vel diſcerpit: nonnumquã & laudatione ſolâ, dæmone interea clanculum perniciẽ adferente. Nec aliter admittendũ quod Gellius ſcripto prodidit [α]; Id etiã in ijſdẽ li- [α] li 9. Noct. Attic.c.4.
» bris ſcriptũ offendimus,quod poſtea quoque in libr. Plinij Se-
» cundi naturalis hiſtoriæ 7. legi; eſſe quaſdam in terrâ Africâ fa-
» milias hominũ,voce atque linguâ effaſcinantiũ: qui, ſi impen-
» ſiùs fortè laudauerint pulcras arbores,ſegetes lætiores,infantes
» amœniores,egregios equos,pecudes paſtu atq; cultu opimas,
» emoriantur repentè hæc omnia,nulli aliæ cauſæ obnoxia.]

2. Poſſunt meſſes & fructus alienos pellicere & aliò traducere; vt narrant [β] multi. nec mirum, cùm id ſolo motu locali perficiatur à dæmone. Non videtur alienum à ratione ſuſpicari,hoc fuiſſe Dardani Magi inuentum. ſiquidem Turnebus etiam [γ] cenſuit à Dardano vocatos *Dardanarios*, annonæ flagellatores,eò quòd vel crediti, vel inſimulati magicis artibus alienos aceruos in ſua horrea traducere. Superioribus annis cùm Moguntiaci degerem, Treuiris affecta fuit vltimo ſupplicio ſaga,nominis notiſſimi, quæ in domus ſuæ pariete impacto epiſtomio,lac omne vaccarũ alienarũ eliciebat. videlicet interea dæmõ illas mulgebat,& celerrimè lac eò trãſportabat.

[β] Seruius in Eclog. Virg. Apuleius in Apolog. & D. Auguſt. lib. 8. de ciuit. Dei.
[γ] libr. 9. aduerſar. c. 16.

3. Facilius poſſunt quaſlibet fruges, terræque fructus perdere,& agris ſterilitatem inducere. Magi malo carmine dæmonem accerſunt,ille fruges mox perdit & anni prouentum. ſic intelligenda iſta Ouidij;

Carmine læſa Ceres ſterilem vaneſcit in herbam; »
Deficiunt læſi carmine fontis aquæ; »
Ilicibus glandes,cantataque vitibus vua »
Decidit,& nullo poma mouente fluunt, »

Recentia exempla quotidiana ſunt, & ab alijs congeſta plurima ꝺ. Et legi in Hiſpaniâ litteras Inquiſitorum qui tum Pompeiopoli verſabantur,& id ſe conſtanter comperiſſe teſtabantur: & id conuincit auctoritas ſummorum Pontificum, quorum hac de re bullæ exſtant,Innocentij octaui ad Inquiſitores Alemaniæ,Iulij Secundi ad inquiſitorem Cremonenſem, & Hadriani Sexti ad Inquiſitores Lombardiæ. *Vide Spineum q. de ſtrigib. c. 15.*

ꝺ *Vairo lib. 3. de Faſcino, c. 1. Remigio lib. 1. dæmonolat. cap. 21. Binsfeldio & alijs.*

4. Poſſunt igne domos abſumere, vt contigit integro oppido Scilhtuchio,quod in Sueuiâ anno 1533 fuit à quadam ſagâ concrematum ɛ.

ɛ *Lycoſthen. lib. de prodig.*

5. Poſſunt alienæ famæ nocere multis modis. primò dęmoniacis præſtigijs & ludificatione ſenſuum; vt Cenomanenſis ille Triſcalinus; qui inſimulauit parochum geſtati ſub brachio chartarum luſoriarum pro breuiario manipuli; quod & ipſi parocho perſuaſit,fecitque vt rubore ſuffuſus, volumen abijceret. talis etiam ille dæmon Moguntinus, diffamator mirificus, de quo Lycoſthenes *in prodig. anni. 858.* Poſſent deinde aſſumptâ hominum innoxiorum figurâ in conuentibus ſuis comparere,ſi Deus id non impediret: quem id hactenus permiſiſſe mihi & illectum & inauditum adhuc in crimine magiæ in quo pactum cum dæmone intercedit: & ratione huius pacti & conſpirationis fæderatæ poteſt & ſolet exhibere ſagas etiam abſentes,vt recte Pet. Loyher. *lib. 2. de ſpectr. c. 5.* contra Alciatum diſſeruit. Quinimo ſagæ omnes fatentur hoc ſe non poſſe: quod multis docet,eruditione egregiâ, nec minori fide quàm dignitate,Treuirenſis Suffraganeus, Pet. Binsfeldius ʃ.

ʃ *de cõfeſsio. malefic. in fi.*

ſatiſ-

ſatiſque manifeſtum eſt pertinere ad diuinam prouidentiam, vt in innocentes nihil tale perfidia poſſit. ſi vero ad tempus breue aliquando conſimile quid Deus permiſerit, mox ſanè dæmonis technas vt araneorum telas diſijcit, & innocentiam ſartam tectamque tuetur. quod legimus de B. Siluano Epiſcopo Nazareno [κ], & de B. Kunegundi (apud Krantzium) ſic diffamatâ per dæmonem de ſtupro: de multitudine illâ dæmonum, qui nocturnum conuiuium celebrabant, & ſe hoſpitij vicinos atque vicinas falſis laruis mentiebãtur; ſed fraudem D. Germanus patefecit [θ]. Faciliùs Deus permittat eos repræſentare imagines magorum, & eorum qui aliquando hoc crimine fuerunt irretiti. Non tamen negandum, abſolutè poſſe dæmonem innocentum exhibere formas, ſi Deus ſinat. qui cùm id ſinit; ſi tamen ſinit; vel fraudem mox aperit, vt dixi; vel propter alia peccata in eorum remiſſionem; vel ad maius meritum & gloriam ſufferentiæ, id permittit. *Vide Bart. Spineũ q. de ſtrigib. c. 14. & apolog. 3. cap. 3.* Denique poſſunt famam lædere, peccata occulta reuelando, vt ſolent energumeni; vel falsò inſimulando, vt tempore Ludouici 2. Imp. fecit quidam in Germaniâ, vt narrant Sigisber. & Vincen. Belluacens [ι]. & alius dæmon inſimulans de eodem crimine Dorotheum vt narrat Metaphraſt. apud Surium, *Ianua. 5.*

6. Poſſunt exhibere conuiuia, vel phantaſtica planè, vt arbitror fuiſſe Brachmanum apud Philoſtratum, & Paſetis apud Suydam, & exhibebat ſuperioribus annis Scottus Parmenſis, ex cuius epulis ſaturi, vt ſibi viſi, conuiuæ, mox fame verâ cruciabantur: vel ex veris cibis, quos cùm dæmon præbet ſagis, vt plurimùm morticina ſunt, mali guſtus & odoris tetri [κ]. nimirum diuina ſapientia, rarò permittit vt ſuaues cibos apponat: ne gumijs hæc ſit ad ineſcandum efficax illecebra. ſal vt plurimùm deeſt, ſæpè panis. fortè an vt diuinis myſterijs orgia inſtituat contraria? nam in veteri teſtamento panes propoſitionis quotidie coram Domino ponebantur [λ]; & omnis victima atque oblatio ſalibatur [μ]. nunc etiam baptiſmo ſal miſcetur, & in Euchariſtiâ paſcimur viuificâ Chriſti Domini

carne

[κ] *in legendâ D. Hierony.*

[θ] *in vitâ S. Germani.*

[ι] *Sigisber. in Chron. Vincent. in ſpec. hiſtor. lib. 25. c. 37.*

[κ] *Remigius lib. 1. c. 16. ex iudiciarijs cõfeſsionib. ſagarum.*

[λ] *Leuit. 24.*

[μ] *Leuit. 2.*

carne panis ſpeciebus ſiue accidentibus velatâ. an hæc odij cauſa in ſalem & panem? Non dubito, ſi Deus ſinat, & ipſe velit, poſſe & ſalem & panem & benè ac opiparè conditos cibos apponere. rarò id facit: non rarò iubet inuitatos ſymbolum conferre, & quemque quo veſci volet ſecum adferre: quod ſagæ nonnumquam confeſſæ iudicibus [μ].

[μ] Ioann. de Vaulx Stapuleti, anno 1597.

7. Quando Deus ſinit poſſunt captiuos carceribus & vinculis eripere. motu locali tantum ad hoc opus eſt, & perfractione; quod cùm homines valeant; cur non & dæmon? Narratio exſtat de Lupoldo Duce Auſtriæ apud Trithemium [ν] digna memoratu; Anno Domini 1323. Fridericus dux Auſtriæ, » qui contra Ludouicum Bauarum Imperator delectus erat, in- » ter Oetingam & Moludorfum magno prælio victus, & Ludo- » uico traditus, qui, in arcem munitam eum aſſeruandum miſit. » Magus interim quidam Lupoldo fratri eius in Auſtriâ promi- » ſit, ſe ſuâ arte Fridericum incolumem eductum vnius horæ » ſpacio, ſi digna ſibi merces numeraretur. Dux liberaliter pro- » miſit. Ergo dæmon ad Fridericum ablegatus auolat in Baua- » riam, formáque peregrini aſſumptâ, cuſtodiam ingreditur, in- » quiens: ſi ex captiuitate liberari vis, hunc equum aſcende, & te » in Auſtriam ad fratrem tuum Lupoldum incolumem perdu- » cam. Cui dux, Quis es tu? ad quem ille; Noli interrogare, » quis ſim? quia nihil ad rem: ſed adſcende hunc equum, quem » tibi exhibeo. Hîc cùm ducem alioquin audaciſſimum horror » inuaſiſſet, & ſigno ſe ſanctæ crucis muniuiſſet: ſpiritus cum » nigro equo diſparuit & vacuus ad mittentem reuerſus eſt. » à quo increpatus, quòd non adduxiſſet captiuum, ordinem » rei geſtæ narrauit.] De Apollonio ſcribit Philoſtratus eum » ſe cippo eripuiſſe; & Veſtales Romanorũ ſuis creditæ precationibus mancipia fugitiua nondum vrbe egreſſa ſiſtere [ο].

[ν] in Chron. Hirſaug.

[ο] Plinius lib. 28, c, 2.

8. Mihi dubium non eſt poſſe magicen per dæmones (Dei permiſſu, qui Deus Sabaoth eſt, & cui placet victoriam largitur) præſtigijs, & induſtriâ varia; qua (vt & robore) plus cunctis mortalibus pollent; & vrbes obſidione liberare (vt exemplo Marcoſano probauimus) & expugnandas præbere, &

in

in prælijs victoriæ cauſam eſſe. non deſunt exẽpla, nec ratio
repugnat: cũ hominibus non rarò laus victoriæ meritò adiu-
dicetur. Ollerus magicâ arte apud Suecos armis clarus eua-
ſit, adeò vt diuinitatis opinionem ſit adeptus ϖ, auctore Saxo- *ϖ Saxo libr. 3. Dan.*
ne Grãmatico; qui de Oddone Danico piratâ ſic ſcribit ς; abſ- *ς lib. 5.*
„ que carinâ altum pererrans hoſtilia ſæpe nauigia concitatis
„ carmine procellis euertit, negotiatoribus infeſtus, clemens
„ agreſtibus. Inito cum Normannis conflictu, ita vi carminum
„ hoſtilem hebetauit aſpectum, vt diſtrictos Danorũ enſes emi-
„ nùs radios iacere putarent: cominùs vero ne ferrum quidem
„ vaginâ extractum viſu excipere poterant: victa quippe fulgo-
„ re acies præſtigioſæ coruſcationis impatiens erat.] Similia de
Biarmẽſibus Olaus, & de Haquino Noruego memorat Saxo σ; *σ Olaus lib. 3 cap. 19. Saxo lib. 10.*
de Bulgaris ita vincentibus Anaſtaſiũ Cuſpinianus τ; de Tar- *τ in Anaſtaſio.*
tarorũ contra Polonos memorabili victoriâ Cromerus υ, his *υ lib. 8. hiſt. Polon.*
„ verbis, Poloni Tartaros anno Chriſti 1240. ad Legniciã cõ-
„ miſſo prælio grauiter vrgebant, & fugientibus inſtabant. Erat
„ in extremo Tartarorum agmine inter alia ſigna vexillum in-
„ ſigne cuius pictura X litteræ figuram præ ſe ferebat, in cuſ-
„ pide verò figura erat tetra nigraque capitis humani barbati.
„ Id vexillum cùm ſignifer vehementiùs quateret, fumũ atque
„ nebulam denſiſſimã & fædiſſimã exhalabat. Ea nebula non
„ modò aſpectum barbarorum Polonis adimebat, verùm etiã o-
„ dore teterrimo eos enecabat. Incantationibus id quibuſdam
„ Tartari effecerant; quibus iuxta ac ariolationibus, diuinatio-
„ nibuſque ceteris, cùm aliàs, tum in bello plurimùm vtuntur,
„ ex humanis etiam extis de futuris euentibus coniectare ſo-
„ liti. Barbari, vbi Polonos trepidare ſenſerunt, cohortati ſeſe
„ inuicem, impreſſionem in eos faciunt, perturbatiſque ordi-
„ nibus magnam cædem ediderunt. Tantus eo prælio interfe-
„ ctorum Chriſtianorum numerus fuit, vt ſingulis ſingulæ au-
„ riculæ à Tartaris præciſæ, nouem ingentes ſaccos explerẽt.]
permittit iſta quandoque Deus peccatis profligatorum exi-
gentibus. Sanè perantiqua hæc Magices bellica præſtigiamẽ-
ta. Nã legitur apud Diogenianum adagiographum Epheſijs

notulas quaſdã & voces magicas fuiſſe, quibus vtentes in omni certamine victoriâ potirentur. Et Suydas teſtatur, Mileſium quendam cum Epheſio in Olympijs palæſtrâ depugnaſſe, nihilque in cõflictu potuiſſe, quòd Epheſius in talo patrios illos caracteres haberet: quod ſimulac animaduerſum à iudicibus, ademptas litteras, & Epheſium, qui iam triginta defatigarat, ſuccubuiſſe. Polyænus etiam auctor eſt φ Chryſammen veneficam arte ſuâ Cnopo victoriam de Erythræis peperiſſe: nõ tamen carmine, ſed venenatis tauri carnibus furorem hoſtibus immiſiſſe. Sed Francorum exercitũ Rege Sigeberto ab Hunnis profligatum, carmine obiectis ſpectris memorat, Gregor. Turonenſ. *lib. 4 hiſt. cap. 28.* Vt plurimùm Deus non permittit victoriam in dęmonis poteſtate: ſæpè hîc etiam ſuos mauult decipere veterator. Sanè Magnentius ſic vanâ ſpe plenus, vincẽdum ſe præbuit Conſtantio Imperatori. Sic Ericus ille Rex Suecię ſummus huius cultor vanitatis, poſt tot victorias manus Oſtanis euadere nequiuit χ. In eadem Suecorum hiſtoriâ legimus Hadingum ab Othino dæmone iuſſum cũ Curetibus confligere pręlio profligatum; potione quidem ab eo roboratum, ſed vincere non potuiſſe, donec à ſene quodam exercitus inſtruendi induſtriam aſſequeretur: fallaciſſimosq; dæmones eum plurimis ac varijs bellorum caſibus expoſuiſſe, nunc victorem efferendo, nunc victũ omni ope deſtituendo: ſic tandẽ ſeipſum ſuſpendio publicè necari curaſſe victum męroris magnitudine ✝. Aliud quoque memini ludibrij hac in re exemplum nobile. Vratiſlaus Lucenſis Dux (verba ſunt Æneæ Siluij ω) Vratiſlauiæ conditor, bellum contra Gremoziſlaum „ Boëmię Ducem, nepotem ſuum ſuſceperat, ibi mulierẽ fuiſſe, „ tradunt, quę priuigno bellum petituro, Vratiſlaum in pugnâ „ caſurum, maioremque populi partem cum eo interiturã præ- „ dixit: poſſe tamen euadere iuuenem, ſi ſibi parẽret. Adoleſcẽti „ imperata facturum reſpondenti iuſſit, vt primum, qui obuius „ fieret, occideret, atque vtraſque aures abſciſſas in perâ recõde- „ ret: mox gladio inter priores equi pedes cruce in terrâ factâ & „ deoſculatâ, fugã maturaret. Pugna in campo, cui Thuſco no- „ men

φ *lib. 8. Stratagem.*

χ *Ioan. Magnus lib. 17. hiſt. Gotth.*

✝ *Io. Magnus lib. 2.*

ω *in hiſtor. Boëm.*

" men eſt,commiſsâ, cæſo Vratiſlao, adoleſcens, qui nouercæ
" pauerat,domum incolumis effugit:ſed vxorem, quam valdè
" amabat, interemptam reperit, carentem auribus, pectuſque
" confoſſam. ſic quas hoſti amputauerat aures, cõiugis ſuæ fuiſ-
" ſe,ſtupens triſtiſque cognouit.] digna merces conſultæ de vi-
ctoriâ ſagæ. fortaſſis & vxor venefica fuit, & ſe prælio immiſ-
cuit, quod ſolitæ mulieres Boëmæ: vel genus hîc maleficij, per imaginem lethalem in prælio exhibitam,dæmone,interea domi miſeram ijſdem vulneribus mulctante. qua de re lib.4. diſſerendũ. Sed & Fridericus ille Stuphius qui ſe Fridericum II. mentiebatur, cum ex magicâ pecuniâ bellum pararet, à Rudolfo Habſpurgenſi oppreſſus, captus & crematus legitur *in Boiorum hiſtor.lib.7.* Quare non minùs ſapienter quàm religioſè factum ab Innocentio Pontifice; qui vocatos ab Ethnicis è Thuſciâ magos & promittentes ſe Romam Alarici obſidione liberaturos,vrbe curauit expelli [αα],iudicans capi vrbem præſtare,quàm magicis artibus eripi: ſicut ſe Larinam oppidũ eripuiſſe gloriabantur. Non diſſimilis prudentia ſed iuſtitiæ diſtrictior vltio fuit in Allobrogum Comite. Comitatus iſte ducem Andegauenſem ſimul caſtrũ Oui, quod Neapoli muniti ſſimum vndique mari alluebatur; à Duce accerſitus conſilij gratiâ,num oblatio cuiuſdam acceptanda,necne.Magus iſte erat,& gloriabatur ſe hanc ipſam arcem artibus ſuis Carolo Pacifico(qui in eam tum ſe receperat)in manus dediſſe. paratum eadem technâ Andegauenſibus arcem tradere. præſtigijs ſe ex nube denſatâ pontem exſtructurũ,& à continente in murorum arcis ſummitatem perducturum,ſic metu propugnatores ad deditionem priùs à ſe compulſos fuiſſe. cauerent tãtùm milites,qui ponte trãſituri,ne vel manu,vel brachijs, vel tibijs, aut armis crucis vllum ſignum conformarent. tum enim pontem illum cum tranſeuntium interitu fumi inſtar diſſipandũ. Comes ijs intellectis,Ducem orauit,vti Magus ad ipſum mitteretur de re totâ eum certiorem facturus. Venit miſer & eadẽ Comiti narrat,ſpondetque.Contra Comes,Nunquam ſe cõmiſſurum,vt tam ſtrennuis militibus, veteraniſque belli duci-

αα *Sozome. lib.9.c.7.& Soſymus li.5*

 bus

bus exprobretur, Carolũ Pacificum ab ijs, ſine vetitis artibus, infamiaque tantâ, debellari non potuiſſe. ſibi ſpem in Deo, & virtute collocatam. Simul magum carnifici traditum capite feriri iuſſit ßß.] Accidêre hæc anno 1383.

ßß Froiſſardus lib. 9. c. 7

Nonũ ſit de dignitatibus & honoribus, ad quos promoueri quem arte Magicâ, multa ſunt quæ ſuadeant. Primò proferuntur Pontifices Romani, quos ad Apoſtolici culminis apicẽ ſic aſcendiſſe tradunt varij hiſtorici γγ, nempe Martinum II. Benedictũ IX. Ioannẽ XXI. & XXII. Silueſtrũ II. & Gregorium VII. Sed reſpondeo de Martino II. dici malis artibus ad Põtificatum perueniſſe, ſed à Pontificũ oſoribus: nec neceſsè malas artes de magicis accipi. mala eſt ars, ambitus; mala, calũniæ; mala ſymonia & huiuſmodi. Silueſt. II. ſummus fuit geometra, & de arte illâ librum ſcripſit, qui m. ſ. habetur in bibliothecâ Farneſianâ; philoſophiæ quoque peritiſſimus, ſæculo tam inerudito, vt philoſophi ac geometræ pro magis haberentur: à vulgi igitur errore multiplex de illo fabula fuit, per Martinum Ciſtercienſem & Galfridum incautè diſperſa. De vtroque Ioãne, & Benedicto, & Gregorio, quæ ſparſa feruntur; in ſciſmaticorum Imperatorum eius temporis gratiam, fuiſſe diſſeminata, nihil dubitandum. Benno quidem ille Cardinalis, hoſtis dum vixit fuit iuratus Gregorij, & librum ſuum referſit tot impudentiſſimis mendacijs, vt vel voluiſſe videatur animi causâ Pontificis peſſimi ideam exprimere, ſicut in Cyro Xenophon optimi Regis: vel ſanè liber ab hęretico quopiam patrum memoriâ nomine Bẽnonis fuerit cõſcriptus: ſanè illi ſcriptores qui Gregorij tempore vixerunt, apertè contradicunt, vt Onufrius & Bellarminus ∂∂ docuêre. Nec crediderim Deum vnquam permiſſurum, vt ſedes Apoſtolica magico inſeſſore contamineretur. Secundò igitur alia quædã exempla proferuntur, vt Theophili qui Vicedomini dignitatem dæmonis auxilio recuperauit εε; & ſimilia. Nec mirandum poſſe magicas artes, quod ſæpè poteſt ambitus, ſymonia, & ſimiles corruptelæ: id enim tum ſuccedit, quãdo Deus permittit; qui cum permittit, vel maturam ſceleratorum vltionem, vel

γγ Vincent. Benno, Simonetta, Platina, & Nauclerus.

∂∂ Onufrius quinque libris nondum editis, & ad Platinã addi. Rob. Bellar. in. tom. 1. lib. 4 de Romano Pontif. ca. 13.

εε Sigisbert. in Chron.

vel diuini cultus augmentum, vel aliud bonum inde ſolet elicere. Ipſe quidem Diabolus vt plurimum Magos decipit, inani dignitatis, Principatuſue ſpe, & pro ſceptro palum, pro coronâ rogum vrendis largitur. De Stuphio illo narrant Annales Boiorum, de Barone de Rais Britanno, Monſtreletus, *lib. 2. Hiſtor. c. 248*. Prorſus verò ridiculum eſt, quod auctor ille nugiuendulus ארבעתאל narrat Iudæum quendam Magũ arte ſuâ effeciſſe, vt vltimus Rex Italus Neapolitano regno deiectus fuerit, & nullus Italicæ nationis in æternum illic queat imperare; nec eſſe remedium niſi Magus ille ab alio potentiore euocatus cogatur factum recantare (*Sic mendaciſſ. ille ſcribit aphoriſ. 35.*) quo nihil dici poteſt inanius, aut ſtultius. Nec poſitum à me niſi vt vanitas Magorum cunctis appareat.

10. Quod de dignitatibus idem iudicium eſt de veris diuitijs & theſauris, poſſe dæmonem, ſi velit & Deus permittat: non ſolere niſi rariſſimè varias ob cauſas. Nam quod Pſellus ſcribit ‖, nihil eorum quæ Diabolus promittit ex ſe præſtare illum poſſe, ſed viſu tantum inania ſuis cultoribus præbere. id ſi de eo quod facere ſolet loquatur verum; ſi de eo quod poteſt, falſum. Quod etiam à viro ** quodam Cl. traditum, non poſſe dæmonem Deo permittente (hoc enim ſupponitur) vllam veram ac germanam pecuniæ materiam producere, nec veram formam dare: hoc diſtinctione fulciendũ eſt. cũ enim forma pecuniȩ ſit inſcriptio numiſmatis, quȩ eſt merè artificialis; nihil dubitandũ, quin aurea & argentea numiſmata, qualia volet, diabolus cudere poſſit. Materiam quoque numiſmatis ſcilicet corpus mixtum metallicum poteſt producere, applicando actiua paſſiuis per modum naturalis & artificioſæ productionis. ſic enim poteſt producere inſecta viuẽtia, quæ metallis omnibus ſunt perfectiora. Neque tamẽ hæc productio eſt vocanda creatio. Per veram namque creationẽ nequit Diabolus nummi materiam gignere. quia vera creatio eſt pecuniæ ex nihilo productio, quȩ eſt opus omnipotẽtiȩ ſoli Deo propriæ. Vnde cõmuniter Theologi, cõtra Platonicos, Simonianos, & Auicennã, docẽt, non potuiſſe Deũ per angelos

‖ *c. de collationibus auri & virtutis.*
** *Iud. Damhouderio in Morali prõptuario. c. de pecuniæ vituperio.*

los mundum creare, vt per cauſas efficientes inſtrumentales, quæ effectum immediatè attingant ad morem cauſarum phyſicarũ. nam vt per cauſas efficientes inſtrumentales inſtar cauſarum moralium pertingentes ad effectum (ſicut in vltimo iudicio, ad angelicæ tubæ ſonum mortui ſuſcitabuntur) id per angelos Deus poſſit, mihi quidem longè probabiliùs apparet. Quare poſſet Deus abſolutâ potentiâ permittere, vt, diabolo quidpiam agente vel dicente, per creationem aurum de nouo gigneretur: ſed re verâ tunc Dei permiſſio ac voluntas foret cauſa efficiens principalis, ad effectum per modum cauſæ naturalis immediatè pertingens; diabolus verò tantum foret morale creationis huius inſtrumentum. Nec arbitror, ſi rem ſpectes, hæc negari poſſe; ſi loquendi modum obijcias, nolo λογομαχεῖν. Idem probatur, quia dæmon nouit omnes theſauros abſconditos, & in mari ſubmerſas diuitias, auri atque argenti fodinas, vnionum & gemmarum latibula, & inde poſſet, nemine valente aut audente reſiſtere, quæ vellet, ſumere: longè quoque vafrius & occultiùs poteſt ex cuiuſuis ſcrinio vel ſacciperio nummos ſubducere, quàm quiſquam mortalium: quare cùm furunculi & crumenælegi id ſæpe faciant, proculdubiò poterit & ipſe. Quod confirmant exempla variorum, quibus dicitur pecunias dæmon ſuppeditaſſe. Damhauderius quidem, de pecuniæ vituperio diſſerens, quattuor exempla commemorat, quæ legi illic poterunt. Stuphius (quem dixi) magicis pecunijs exercitum ſtipendiauit. Nihilominus addo, poſſe quidem Diabolum ſuos ditare ſi Deus permitteret, & ipſe vellet; item ſi Deus iuberet, & ipſe nollet. (inuitus enim Deo cogeretur obedire) ſed nec, niſi rarò id dæmon vult, nec Deus vnquam iubet, permittit verò non niſi rariſſimè. Ipſum nolle patet; quia videmus eum ſuos plerumque ludificari, & licet paucis aliquando paucas & veras largitur pecunias, vt Treuiris fecerat Doctori Vlaet: tamen vt plurimùm decipit inani ſpe ac ſpecie, quod multis exemplis confirmat Remigius teſtis oculatus ⁂. Sic fert fama Fauſtum & Agrippam Magos, cùm iter facerent, ſolitos nummos ad oculum ſinceros in diuer-

⁂ *lib. 1 dæmonolat. c. 5. & optimè in eandem ſententiã multa Grillan. q. 3. nu. 12.*

diuerſorijs numerare, quos qui receperant, poſt pauculos dies cornuum fruſta vel ſcruta viliſſima reperiebant. Sic cuidam infauſtæ, licet nobili, matronæ Moſellanæ, quæ ob crimen ſortiarium paucis ab hinc annis apud aquas Confluentes flammis tradita, fiſcellam dederat plenam ſcutatis, vt apparebat: illa repoſuit in arcam: verùm cùm vti voluit, loco numiſmatum fimum repperit equinum. Alia huiuſmodi narrantur complura. gaudet enim decipere, & ad iracundiam homines irritare. Laurent. Ananias [ii], cur nolit, cauſam reddit aliam; malos genios eſſe deditos auaritiæ & theſauros ac pecunias huiuſmodi aſſeruare Antechriſto, filio perditionis, vt ei ad ſumtum ſufficiant: idque dæmonem ariolo cuidam reſpondiſſe. quamuis autem dæmoni, vt mendaci, minimè credendum, res tamen à vero parùm abhorret. Certior tamen cauſa, Deum id nec iubere vnquam (quia non cooperatur ad malum) nec niſi raró permittere. cur alioqui videamus hoc hominum genere, quibus tam ſplendidè diuitias, dignitates, gratiam principum pollicetur dæmon, nihil eſſe vilius, egenius, abiectius, odioſius? ſi antè diuites erant, depauperantur; ſi pauperes, nunquam ditantur. Lucianus [xx] refert Apollonium arte ſuâ theſauros ſolitum quærere; ſed nec Lucianus, nec Philoſtratus teſtantur vnquam eum conſecutum quidquam, vnde caput vnctius referret. Pertinet hoc etiam ad diuinam prouidentiam, & probam mundi atque eccleſiæ militantis gubernationem; quę in nimis euidens, eam ob cauſam, diſcrimen deduceretur. quot allicerentur in exitium veris opulentijs, cùm innumeri falſis alliciantur? ſi diabolus poſſet arbitratu ſuo quos vellet ditare; quę eſt mortalium ferè cunctorum auri ſacra fames, valdè metuendum foret, ne ad dęmonolatriam homines ferè omnes adigeret, maximè eos qui à rectâ fide deuiarunt. Impijs etiam hác ratione diabolus pecuniam, belli neruum, ſuppeditaret: quare facilè pios opprimerent, niſi Deus miraculo nouo ſubueniret. Meritò itaque ditandi homines poteſtatem atque arbitrium Deus ſibi reſeruauit.

[ii] *libr. 2. de nat. dæmon.*

[xx] *in Alex.*

Omnia dat Dominus, nec habet inde minus.

Dei

Dei eſt terra & plenitudo eius. ipſe aperit manum ſuam, & implet »
omne animal benedictione. ipſe dat cuique & non improperat. in ſini- »
ſtra eius diuitiæ & gloria. Ipſe malos ditat, vt eius bonitatem ag- »
noſcant & conuertantur, vel ſaltem vt aliqua eorum bona o-
pera compenſet, quod de Cyro & Nabuchodonoſor conſtat.
ditat & bonos, vt rectè vtantur, & in opera miſericordiæ ex-
pendant. Diabolus de ſuo, quod det non habet; & reuerâ ma-
leficos vatiniano proſequitur odio, tantumque blanditur vt
decipiat, & vt ad æterna perducat ſupplicia; quod vt citiùs ob-
tineat, non rarò ipſemet prodit contubernales, & iudici quaſi
in manum tradit. gaudet enim hominum, (quos odit, vt ima-
ginem Dei) miſerijs, calamitate, & interitu. Hinc fit vt videa-
mus eum homines lactare vanâ inueniendorum theſaurorum
ſpe; & cùm quærere, contra humanas etiam leges λλ, perſua- A
ſerit, tum eos vel metu exanimet, vel crudeliter præfocet.
Andr. Theuetus μμ narrat ab oculato teſte acceptum, de Græ-
culo quodam Macriano, eum dum in Paro inſulâ theſaurum
quæreret, à terrâ abſorptum. Similia quædam in Anaſtaſio re-
fert Cedrenus, & alij plures alia, vnum aſcribam admiratione
non indignum: Circa annum Chriſti, 1520. Baſileæ quidam »
ſartor ingenio ſimplex, voce balbus, incertum qua arte cryp- »
tam illam quæ Auguſtæ Rauracorum patet ingreſſus, & vlte- »
riùs quàm vlli alij vnquã potuerant progreſſus, miranda quæ- »
dam ſpectra referebat. Cereo conſecrato accenſo in cryptam »
deſcendens, primò per ferream portam ſe tranſiuiſſe aiebat: »
inde ex vnâ concameratione in aliam, atque etiam in hortos »
pulcherrimè virentes. In medio aulam magnificè ornatam »
ſpectari, & virginem formoſiſſimam pubetenùs, aureo diade- »
matè caput cinctam, crinibus ſolutis, infernè in horridum ſer- »
pentem deſinentem, à qua manu ad ſcriniũ ferreum deductus »
fuerit. ſcrinio duos moloſſos nigros incubare, & terribili la- »
tratu accedentes arcere. At virginem minabundæ ſimilem »
eos compeſcere. Tum clauium faſce, quem collo alligatum »
geſtaret, ſoluto, arcam recludere, & omnis generis numiſmata, »
aurea, argentea, ærea depromere. Quorum non paucâ liberali- »
tate

λλ *l. primâ. C. de theſaur.*

μμ *li. 8. Coſmogr. c. 1.*

„ tate virginis ex ipſâ cryptâ ſe retuliſſe oſtendebat. Adde-
„ bat virginem narrare ſolitam diris imprecationibus, ſeſe, cùm
„ regio eſſet orta ſtemmate, iam olim deuotam in tale mon-
„ ſtrum mutatam fuiſſe, neque aliam ſalutis recuperandæ ratio-
„ nē ſupereſſe; quàm ſi ab illibati pudoris adoleſcente ter deoſ-
„ culata fuiſſet. tunc enim formam priſtinam ſibi reſtitutum
„ iri, & dotis nomine theſaurum omnem, qui eo loci lateret, li-
„ beratori ceſſurum. Affirmabat quin etiam bis ſeſe virginē de-
„ oſculatum, bis tam horribiles geſtus in eâ præ gaudio ſpera-
„ tæ liberationis obſeruaſſe, vt ſibi, ne viuus ab eâ diſcerperetur,
„ metuendum fuerit. A quibuſdam nepotibus in ganeum de-
„ ductus, nunquam poſtea aditum ad cryptam inuenire potuit,
„ nedum ingredi. vμ] quis non deprehendit illuſionem? iuuenis ille mentis non benè compos, vel magus. illa de genere Lamiarum, dæmon: oſculum petebat, deuoratura poſt tertiū. nō permiſit Deus. canes illi duo, alij dæmones vel veri vel fictitij theſauri cuſtodes. numiſmata quædam fortè vera, & Deo permittente data. Poſt annis aliquot alius ciuis Baſileenſis eâdem cryptam ingreſſus, vt familiæ ſuæ paupertatem leuaret, nihil præter cadauerum humanorum oſſa inuenit, & ſubitò correptus horrore, feſtinus egreſſus, intemperijs actus fuit, donec tertiâ poſt die miſerè interiret οο. Paucos ante annos quidam Prior Margullinæ cum duobus ſocijs foſſam quandā in ſpelūcâ Regis Salai prope Puteolos, theſaurorum cauſâ ingreſſus, miſerè interijt, nec amplius viſus, vt narrat Villamontius *lib. 1. Itinerarij ſui. c. 23.* Notandum etiam hac in re quoſdam dici theſauros inueniſſe magicis artibus, qui id conſecuti ſollerti atque ſagaci coniecturâ; vt Sarracenus ille tempore Guiſcardi Normanni in Apuliâ, cuius factū Magiæ Platina ππ & Collenucius; ſed prudentiæ meliùs aſcribit Petrarcha, pro quo ſententiam feret, quiſquis rem inſtâ lance trutinarit. Claudat hoc caput Carolus V. fortiſſimus & religioſiſſ. Imp. qui iure optimo Cornelium Agrippam, & duos alios nobiles, aulâ & regnis ſuis exulare iuſſit; eò quod illi theſaurorū, per artem magicam, ſpem obtuliſſent. Benè tibi ſit, & ſtemmati tuo

vμ *Stumph. in Chro. Heluet.*

οο *idē Stumphius ſup. & Rhenan. li. 3. German.*

ππ *Platina in Leone, Collenut. in hiſ. Neapolit. & Bonfinius in Hungaricâ, Petrarcha in Exempl. c. de Prudentiâ.*

Carole: tu quidem beatitudine iam frueris: viuet, vincetque poſteritas tua, quamdiu Catholicam tuebuntur, & ab impijs curioſiſque artibus abhorrebunt. Huc ſi deuoluantur; quam virtute, tam fortunâ tibi ſunt diſſimiles futuri.

QVÆSTIO XIII.

An Magi valeant incantare animalia bruta?

DE ſerpentibus id non poëtæ tantũ, ſed & Chriſtiani crediderc. Poëtas laudaui ſup. q. 9. pleroſq; Virgilium, Ouidium, Nemeſianum: ijs nunc accedant Silius Italicus – A

Serpentes diro exarmare veneno
Doctus Atyr, tractuq; graues ſopire Chelydros.

& Seneca, qui fuſiùs deſcribit Med. act. 4.

triſte læuâ complicans ſacrum manu
Peſtes vocat, quaſcunque feruentis creat
Arena Libyæ, quaſque perpetuâ niue
Taurus coercet frigore Arctoo rigens
Et omne monſtrum. tracta magicis cantibus
Squammea latebris turba deſertis adeſt.
Hic ſera ſerpens corpus immenſum trahit,
Trifidamque linguam exſertat, & quærens quibus
Mortifera veniat, carmine audito ſtupet,
Tumidumque nodis corpus aggeſtis plicat,
Cogitque in orbes. Manilius lib. 5.
Non inimica facit ſerpentum membra creatis.
Accipient ſenibuſque ſuis peploque fluenti,
Oſculaque horrendis iungent impunè venenis.

Sic enim legenda hæc carmina. *Senibuſque* rectè eſt in Gemblacenſi m. ſ. ſicut enim veteres *Vergilium*, & *Virgilium*, ſic *ſenus* & *ſinus* ſcripſere. Nónne ſequitur apud eundem Manilium?

Et ſenibus vires ſumit fluctumque figurant.

Viderint critici cur iſta corrumpant. redeo ad inſtitutum. Quę dixi, ea confirmat fuſiùs idem poſtea agens de natis ſub vrſæ ſigno. idem confirmat quod legi in noſtrorum hominum annuis litteris Peruanis datis anno 1591. viperæ innoxiam contrecta-

trectationem in Magorum Indicorum ludibrijs, ad miraculũ fortè B.Pauli eleuandum à dæmone excogitatam.id ita narrat in Collectan.ſuis Spitillus; Celebrant & feſtũ aliud ſuperiore „ non minùs ſuperſtitioſum. Puerum decorâ facie, & qui toto „ caſtello formoſiſsimus habetur,cubiculo includunt,eiq; tãdiu „ ieiunium imperant dum excreſcant capilli. tum Magi præſti- „ giatores cum ſenioribus eductum veluti ſupplicatione quadã „ in ædes amici alicuius arctiſsimè illi iuncti deducunt,vbi vetu- „ læ puerum querulâ voce lamentantur,& plebs,quæ interea co- „ gitur & conuenit,paulatim pueri capillos præſcindit,oblato in „ ſingula capita anſere vno cocto. Alterâ die Magus iuniores ad „ venandas feras mittit,alios vt feſtum opportunum apparẽt ab- „ legat,puellis vt bonum vinum excoquant imperat,Senioribus „ muſica vt inſtrumenta componant,& ex eâ horâ eadem pulſa- „ re incipiunt,atque ab eo tempore, qui eas in res à Mago emiſſi „ ſunt,liberè furari poſſunt,quidquid extra cuiuſuis domum re- „ pererint. Inuitant populos vicinos vt varijs armis inſtructi ad „ feſtum conueniant.Puer feſti tempore coronatus,alterâ manu „ telo inſtructâ, alterâ viperâ viuâ dependente , poſitam in loco „ quodam ornatiſsimo ſedem occupat,vnde facilè colligitur dę- „ monis eſſe artes,cùm à viperâ non mordeatur. Corpori etiam „ pueri plures aliæ viperæ mortuæ alligatæ ſunt. Quæ venatio- „ ne apprehendit iuuentus cum coctis & aſsis anſeribus repoſita „ ſunt ad vnum pueri latus: alterum claudit bona vini quantitas. „ Poſteaquam milites ad feſtum vocati militari quodam ordine „ & delectu ingreſsi ſunt,&viperam adorarunt,ad puerum acce- „ dunt,vinum illi proximum ebibunt , & præparatas pueroque „ adhærentes epulas ſumunt , tum ad adorandam rursùs viperã „ regrediuntur,eundemque cibum & potum repetunt,totoſque „ tres dies hac ratione abſumunt,quibus euolutis viperã necant. „ Exin feminæ (quæ toto feſti tempore clauſæ domi hærebant) „ egrediũtur clamantes,Victoria,Victoria. In celebritate huiuſ- „ modi frequenter dęmon apparet,ad cõbibendũ,comeſſandũ, „ feſtoſque dies lætè hilariterque agendos exhortans.] rurſus idem confirmat Indicarum Nauigationũ hiſtoria. hanc enim

 vim

α Nauig.Indic.c.28. viin Nigritis Africæ populis tribuit Aloyſius Cadamuſtus α. Quodque caput eſt, patribus Chriſtianis id ſacræ ſcripturę loca videntur indicare, dum ea, vt ſonant, accipiunt & quæ de Marſis veteres tradidere vt veriſimilia admittunt, DD. Hiero. Baſil. & D. Aug. Arnob, quoque Theodoret. Beda, & Euthymius β. Nec puto ijs D. Hilar. repugnare γ, nā ipſe de dęmone accipit allegoricè, de veris ſerpentibus patres alij ſenſu litterali: ipſe de Marſis fabulam putat eatenùs, quâ vulgus putabat ea, vi carminis contingere: ceteri admittunt eo ſenſu, quem Hilarius non negaret, & quem nos retinemus: ad incantationem ſcilicet, vt ad teſſeram, malum geniũ aduolare, ipſumque ſerpentes vel exarmare, vel ſopire, vel necare. Docet celebre exemplum Magi Saltzburgenſis, qui cùm omnes ad vnũ milliare ſerpentes in quandam foueam cogere niteretur, tandem ab ingenti vno & annoſo, in eum exſiliente necatus fuit. Nimirum ceteros dæmō eo compulerat, hunc noluit cogere, ſed in magum concitare maluit. Etenim ſi vi carminis ceteri in foueam adacti, eadem ſe vis in hunc quoque exſeruiſſet. idē patet ex ridiculâ & ineptâ verborum formulâ, quâ magi vtuntur; quam ſi alij chartis non illeuiſſent, meliùs curioſis ingenijs conſuluiſſent. Loca ſcripturæ duo ſunt. Apud Dauidem

β in Pſ. 57. γ in d. Pſ. 57.

B

δ Pſal. 57. v. 5. legimus; *Sicut aſpidis ſurdæ et obturantis aures ſuas; quæ* δ *non* »
exaudiet vocem incantantium, et venefici incantantis ſapienter. »
Naturali ergo inſtinctu nouit vim ſibi ab incantatione inferri poſſe. hoc genus aſpidis tradit Euthymius, *palamnem* vocari. Apud Hieremiam ſic ε; *Ego mittam vobis ſerpentes regulos, quibus non eſt incantatio.* Hoc eſt qui nequeunt incantari. poſſunt ergo ceteri. quanquam ne quid diſſimulem, ſenſus poteſt eſſe, adeò lethales fore ſerpentes, vt nequeant eorum morſus ſanari: quam explicationem confirmant LXX. dũ vertunt, *ſerpentes mortiferos; quibus non eſt incantatio: et mordebunt vos inſanabiliter.* Melior ergo ad probandum eſt ille locus Dauidis: vt intelligamus, magos vi pacti hæc poſſe in ſerpentes, non dubito idem poſſe in ceteras belluas: vnde Silius;

ε c. 8. v. 17.

Harcelo non pauidus fœtas mulcere leænas.

Sanè

Sanè in crocodilos id ſolere piſcatores docet Villamõtius *Itinerarij lib.3.c.12.* Veriſimile tamen fateor, quod cenſuit D. Auguſtinus {; ob fraudem, qua primi parentes à ſerpente decepti, Deum frequentiùs permittere ſerpentûm, quàm aliarũ ferarum incantationes, & maiorem illorum eſſe cum dęmonibus familiaritatem, non naturâ ſed diuinâ permiſsione quadã. { *li.11.de Geneſi ad litt. cap. 28.*

» Sanè Grilland.*q.8.in fin.* Et ego aliàs (ait) vidi Romæ quẽdam
» Magum excellentiſsimum Græcũ, tempore Hadriani VI. an-
» tequam perueniret ad vrbem ipſe Pontifex, quod ſolis verbis
» compreſſerat vires cuiuſdam fęrociſſimi tauri, exiſtentis in ar-
» mento in loco ſilueſtri; quem ſic affixum, vt ita dixerim, & hu-
» miliatum apprehendit per cornua & chordulâ quadam ſatis
» debili, arte tamen magicâ fabricatâ taurum ipſum ligatũ quo
» voluit adduxit mediâ nocte circiter quattuor aut quinque
» milliaribus; quæ viſa fuerunt per ducenta & vltra viros.] Sed errat Grillandus, cùm putat hæc omnia ipsâ verborum potentiâ effici potuiſſe, vt ille Magus aſſerebat. *quod lib.1.* refutatum. Quod in Circenſibus ſoliti incantatione ſuis equis velocitatem, aduerſariorum verò tarditatem, moramque adferre, docent Arnobius *lib.1.* Hieronym. *in vitâ Hilarionis.* Caſsiodorus *lib.3.epiſt.51.*

QVÆSTIO XIIII.

An poßint aliqua mixta, maximè ſenſibilia producere ſeu gignere arte ſuâ?

A SIT propoſitio 1. Animalia imperfecta muſcas, vermes, ra-
» nas, & huiuſmodi inſecta, & alia quæ ex putrefactione naſ-
» cuntur, poſſunt producere celeriter; non creando, ſed actiua
» paſsiuis applicando. Hæc eſt ſententia D. Auguſt. quẽ ſchola Theologica ſequitur α. Solent autem hæc producere magi, ex pacto, per dæmonem actiua paſsiuis applicantẽ. nam ipſi magi plerumque neſciunt, quo iſta pacto gignantur, & cauſas ignorant. vt quando diabolus dat ſagis minutum puluiſculum, cuius in aërem iactu diuerſæ ſpecies locuſtarum, bruchorũ, murium, erucarum, & ſimilium animalculorũ variæ peſtes ſtatim naſcun-

α *D. Aug. lib. 3. de Trinit. cap. 7. D. Bonauent. & alij in 2. d. 7. Alex. de Hales 2. p. q. 43. D. Thom. 1. p. q. 114. a. 4.*

naſcuntur. iubet interdum primã quæ obuia plantam ex agro illo, quem vaſtari volunt, euellere; aut gramen perdendæ arbori illidere, & alias tales nænias adhibere, quæ vim nullã habent naturalem β. Sic poſſent Magi etiam producere quoſdã anſeres imperfectiores, qui ſoliti gigni ex deciduis fructibus arborum in mari putreſcentibus, vel ſanè ex lignis nauigiorum putridorum, vt norunt contingere Scoti, & Hebridum incolę, quibus vocantur *Klakis* & *Bernicles* γ.

Poſſent etiam producere quædam inſolita monſtra: quale illud in Braſiliâ, altum palmos ſeptemdecim, tectum corio lacertæ, mammis prætumidis, brachijs leonum, oculis rigẽtibus, & flammeis, ſcintillantibus, ſimili linguâ δ. qualia fortè monſtra, quæ in Saxoniæ ſiluis ſemihumanâ facie, capta anno 1240 ε. Niſi fortaſſis illa ſint ex nefario hominum ac ferarum coitu nata; quæ monſtrorum plurimorũ origo indubitata. Sic enim peperit olim bello Marſico Alcippe elephantum ζ; ſic anno 1278. apud Heluetios alia leonẽ η; ſic anno poſtea 1471. quædam Papiæ cattum, Brixiæ canẽ alia; ſic 1531. mulier Auguſtæ Vindelicorum eodem partu enixa primò caput humanum membranis inuolutum, mox ſerpentem bipedem, tertiò porcum integrum θ: & quæ varia huiuſmodi leguntur apud recentiores ι. Illud ſuperat admirationem reliquorum, quod Caſtañeda retulit *in Annal. Luſitaniæ*; mulierem ob quoddam crimen in inſulam deſertam naui deportatam; cùm ibi expoſita fuiſſet, eam ſimiorum, quibus frequens locus, agmẽ circumſtetiſſe fremebundum. ſuperueniſſe vnum grandiorem, cui reliqui loco ceſſerint: hunc mulierem blandè manu captam in antrum ingens abduxiſſe, eique cùm ipſum, tum ceteros copiã pomorum, nucum, radicumque variarum appoſuiſſe, & nutu, vt veſceretur, inuitaſſe: tandem à ferâ coactam ad ſtuprum: facinus hoc multis diebus continuatum, adeò vt duos ex ferâ liberos ſuſceperit. ita miſeram (quanto mors optabilior!) victitaſſe per annos aliquot: donec Deus miſertus nauim eò Luſitanam detuliſſet. cumque milites in terram aquatum ex proximo ad antrum fonte exſcendiſſent, abeſſetque forte fortunâ ſimius,

β Vide Nic. Remig. libr 1. dæmonolatr. c. 21.

γ Cardan li. 7. de rer Variet. Lobelius in fin. libr. de hiſto. herbar.

δ Anan. li. 4. de Natur. dæmon.

ε Lycoſthen. de Prodig.

ζ Alex. ab Alex lib. 2.

η Stumph. in Chro. Heluet.

θ Lycoſthe. 5.

ι Cardan. lib. 16. de Varie. Lemnium lib. 1. de occul. nat. mirac. c. 8.

ſimius; feminam ad inuiſos diu mortales accurriſſe,& accidẽtem ad pedes ſupplicaſſe, vti ſe facinore & calamitoſiſſimâ ſeruitute irent ereptum: adſentientibuſque & caſum miſerãtibus illis, eam cum ipſis nauim adſcendiſſe. ſed ecce tibi ſimium superuenientem inconditis geſtibus & fremitibus coniugem nõ coniugem reuocantem. vt vidit vela ventis data, concito curſu de liberis vnum matri oſtentat, minatur, ni redeat, in mare præcipitaturum: nec ſegniter fecit, quod minatus. tum recurrit ad antrum, & eadem velocitate ad littus rediens, oſtẽtat alterum, minatur, & demergit: ſubſequitur & ipſe furens, tamque diu nauim natatu inſequitur, donec vndæ natantem vicêre. Rem totâ Luſitaniâ teſte notiſſimam, & à rege mulierem Vliſſiponæ addictam ignibus, quorumdam precibus vitâ impetratâ lethũ cum clauſtro perpetuo commutaſſe. Miraris Lector? en tibi Saxo Grammaticus, cum duobus Magnis, Vpſalẽſibus epiſcopis, narrant Gotthicos reges ex Vrſo & Virgine nobili originẽ ducere; & Ioannes de Barros Peguſianos & Sianitas Indiæ gẽtes à cane, qui cũ muliere corpus miſcuerat κ. Verùm his ego non ſum credulus: qui certus ſum, ex homine & ferâ verũ hominem naſci nõ poſſe. quia ferinum ſemen perfectionis illius eſt expers; quæ ad tam nobilis animæ domicilium requiritur. quare ſi quid ex tali mixtione naſcatur, monſtrum id fuerit, nõ homo. Sequitur enim deterioris ſeminis conditionem talis fętus: quare vt ſummùm hominis aliquã ſpeciem præbebit. Nec enim crediderim, cenſendum perfectum brutum eius ſpeciei cuius alteruter parentum (v.g. ex Luſitanâ nati, nec ſimij, nec homines erant) ſed monſtrum quoddam mixtæ ſpeciei & imperfectæ, vt mulus ex equo & aſino, thoës ex hyænâ & lupo: quare nec arbitror ſi commiſceatur ſibi ſimili, vel alteri bruto perfectę ſpeciei, brutum vllum geniturum. Pręterea in nõnullis exemplis citatis, imaginatrix vis, & corruptio ſeminis, & ſuperfluorũ in vtero humorũ copia, ſuam ſibi ſingula partẽ poſſunt vindicare. Fieri poteſt pręterea, vt mulieres harũ aliquę de ſtrigũ numero fuerint, & dęmon incubus calidũ horũ animaliũ ſemen illis infuderit. cur qui poteſt humano ſic abuti, non

κ *Videte Torquemadam Horti floridi Dial. 1.*

non poſſit & ferarum? Sanè in illis exemplis de Indorum populis & Gotthorum regibus, putarim hoc dicendum: vt dæmon in ferarum talium effigie feminas compreſſerit, quod eũ poſſe docebit ſequens quæſtio. Veriſſimam narrationem his adiungo. In hoc ipſo Belgio fuit nefarius quidam, qui vaccæ ſe commiſcuit. Poſt viſa bos prægnans, & poſt aliquot menſes edere maſculum fętum, non vitulum, ſed puerum, adfuêre nõ vnus, deque matris vaccæ cadentem vtero adſpexerunt, leuatumque de terrâ nutrici mulieri tradiderunt. adoleuit puer, baptizatus, & inſtitutus Chriſtianæ vitæ præceptis, pietati ſe addixit: & pro patre ſeriò pænitentiæ vacat operibus: homo quidem perfectus, ſed qui ſentiat in animo propenſiones vaccinas, paſcendi prata, & herbas ruminandi. Quid de hoc ſentiendum? nonne hominem eſſe? planè crediderim: ſed ex vaccâ matre natum abnuo. quid ergo? Diabolus peccati illius gnarus, & impulſor, mox vaccam prægnantem fecit videri. cùm voluit, alicunde infantem ſurreptum attulit, & vaccæ parturienti, quę vento grauida erat, puerum ſic ſuppoſuit, vt à vacca fundi videretur. Hinc nata opinio: & puer perſuaſus ſe vaccæ filium, matris putatæ propenſiones hauſit imaginando. Nam vt verus homo ex ſeminis vaccini materiâ naſcatur, & organica illa diſpoſitio perfecta humani corporis in vaccæ vtero, & vaccinæ animæ calore ac virtute perficiatur; id philoſophos omnes mecum arbitror, inter ἀδύνατα cõputaturos. Illud verò Manilij monſtrorum productionem aſtrorum influxibus & fato Stoico aſcribentis, ſectæ illius eſt deliramentum.

Permiſcet ſæpe ferarum
Corpora cum membris hominum, non ſeminis ille
Partus erit, quid enim nobis commune feriſque?
Quiſue in portenti, noxam peccarit adulter?
Aſtra nouant formas, cælumque interſerit ora.

QVÆSTIO XV.

An ſint vnquam dæmones incubi & ſuccubæ, & an ex tali congeſſu proles naſci queat?

Axio-

A AXioma 1. ſit, Solent malefici & Lamiæ cum dæmonibus, illi quidem ſuccubis, hæ verò incubis, actum Venerium exercere. Perperàm hoc negarunt complures hæretici α; inter quos pars iſta negatiua cõmunior videtur; ex Catholicis etiã nonnulli, ſed pauci admodũ, ex Belgis Philippus Broideus β, ex Italis Cardanus, Ponzinibius, & Bapt. à Portâ. ſed horũ auctoritas non magna, ſi cũ contrarium aſſerentibus eã cõponas.

Placuit enim affirmatio axiomatis adeò multis, vt verendũ ſit ne pertinaciæ & audaciæ ſit ab ijs diſcedere. Communis namque hæc eſt ſententia Patrum, Theologorum, & Philoſophorum doctiorum, & omnium ferè ſæculorũ atque nationũ experiẽtiâ cõprobata. Vt ceteros taceam voluêre Plato *in Cratylo*, Philo γ Ioſephus, & vetus Synagoga: D. Ciprian. D. Iuſtinus Mart. Clemens Alex. Tertullian. & alij; qui vetuſtiores patres, in eo quod voluerunt dæmones poſſe cum mulieribus rẽ habere, optimè ſenſerunt; in eo verò à recẽtioribus iure reprehẽdũtur, quòd de huiuſcemodi cõcubitu Moſis etiã verba δ, de filijs Dei & filiabus Caini acceperunt. Solidior ergo adhuc probatio huius ſententiæ deſumitur à D. Auguſtin. ε quẽ cõmunis ſchola Theologorum cũ D. Iſidoro ſequitur: & pro eadem pugnat Bulla Innocentij 8. Pontif. contra maleficos.

Probantur hęc ratione & ſimul explicãtur. Dęmones (quod poſtea docebo) poſſunt defunctorum corpora aſſumere, vel de nouo ſibi ex aëre & alijs elementis ad carnis ſimilitudinẽ palpabilia effingere ac formare; poſſunt illa pro libito mouere & calefacere; ſic ergo poſſunt, quem naturâ non habent ſexum, artificioſè exhibere, & viris ſpecie femineâ, feminis ſpecie virorum abuti, & has ſubijcere, & illis ſe ſubſternere: poſſunt etiam aliundè acceptum verum ſemen adferre, & naturalem eius emiſſionem imitari. Poſſunt ergo illa omnia facere, quæ axioma iſtud primum ſupponit. quod cùm poſſint, & eos facere doceat experientia, non eſt cur dubitemus.

B Axio. II. poteſt etiã ex huiuſmodi cõcubitu dęmonis incubi proles naſci; Maior eſt difficultas huius axiom. quæ tamẽ tollitur quãdo benè & dilucidè explicatur res tota. Sciendũ ergo

α *Pet. Mart. VVierus. Chytraus, Lerchemer. Biermannus, Fichardus, Godelmann. & alij.*

β *Addition. ad c. 11. Fori Romani.*

γ *Videte hos citatos apud Six. Seneſem, lib. 5 Bib. ſac. annot. 77. & Pamelium in Error. Tertulliani Annot. 1 quibus adde Plethonem libr. de mirabilib. & longæuis. Pererium, lib. 8. in Gen. diſ. 1.*

δ *Geneſ. 6. a. 2.*

ε *li. 15. de ciu. Dei c. 23. Iſid. lib. 8. Origin. Alexand. de Hal. 1 p. q. 78. Tho. Bonauent. Scot. Dur. Gab. in 2. d. 8. Guilb. Pariſ. de vniuer. par. vlt. c. 23. Abulen. in c. 6. Gen. q. 6. & cap. 7. Exod. q. 12. Auctor. mallei maleficar. Grill. Remig. & alij I. C. cõmunite*

quod poteſt (præter ea quæ diximus) Diabolus ſemen aliunde acceptum (v.g. in eâ quæ ſomnianti viro contingit illuſione) deferre, & qua eſt agilitate & naturalium rerum peritiâ, calorem prolificum in ſemine quantumuis ille ſubtilis & aëreus ſit ac facilè diſſipabilis, conſeruare; & illud denique, quo momento mulier ad concipiendum optimè diſpoſita, quod eum non latet, tum illud matrici ſic infundere, vel naturali vi attrahendum exhibere, & muliebri ſemini commiſcere. hanc concl. tenuere auctores poſtea citandi.

Axioma III. Attamen dæmones nequeunt vi ſuâ & ex propriâ ſubſtantiâ, more animantium, generare.] »

Probatur, quia nec dæmones inter ſe vllam habent indiuidui vel ſpeciei multiplicationem (qui fuit error Greg. Nyſſeni [ſ]) nec dæmones corpus aëreum, vel vllum habent omnino (vt contra Platonicos, Franciſc. quoque Georg. & Caiet. tenendum eſt) quare nec in proprio ſuo corpore commiſceri poſſunt (vt optimè docet Perer. *d. lib. 8. diſp. 2.*) nec vllum ſemen, nedum prolificum, quãtumuis tenue habent (qui fuit error Marci Epheſij, Ioſephi, & fortaſſis Athenagorę, Tertull. & vetuſtiorum illorum Patrum.) quomodo proprium ſemen habere poſsint, cũ ſemen ſit ſubſtantiæ corporeæ viuentis pars, & reſiduum cibi optimè concocti, ex meliorum ſcriptorum ſententiâ [u]: dæmones verò ſunt ſubſtãtiæ incorporeæ, & ideò de ſuo non poſſunt corporeum ſemen præſtare: ſunt etiam expertes animæ, vegetantis autem animæ functio eſt naturali calore cibum acceptum concoquere. Ideò certiſsimum eſt hoc axioma, quod auctores præcedentis axiomatis admittunt: & hanc dumtaxat concluſionem aſſerere voluerunt, non verò præcedentem ſecundam negarunt, ſcriptores quidam magni [t] nominis, vt D. Chryſ. & alij; quorum ſententiam retuli & explicui olim Comment. in Senecæ Herc. Furent. v. 447.

Quæ aduerſarij obijciunt exempla illuſarũ aliquando muliercularũ, ea nos non refellimus nec reijcimus, præſertim conteſtata illa mira apud Iaquerium [x] & Martinum Arelatenſ. ſed contendimus ineptè illos hinc inferre; aliquando deluduntur: nunquam

[ſ] *de Nat. homi. c. 18.*

[u] *Vide Tiraquel. l. connub. 15. a. nu. 12. Naclantũ de Vegetatiua Potẽtia Theorema. 13. Valleſium de Sacr. philoſ. c. 13. Spinoſã in Problem.*

[t] *Chryſoſt. homil. 22 in Gen. Caſsian. collat. 8. c. 21. Philaſtr. adu. hæreſ. Plato in Sympoſ & fortè Scbalig. exercitat. 75.*

[x] *Iacquer. lib. 2 flagelli hæreticor. Martin. Arles de ſuperſtit. n. 7*

nunquam ergo id verè contingit. ex particulari affirmatiuâ inferunt vniuerſalem etiam affirmatiuam, in materiâ non neceſſariâ. quod ineptum eſt.

Dicimus ergo, Ex concubitu incubi cum muliere aliquando prolem naſci poſſe; & tum prolis verum patrem non fore dęmonem, ſed illum hominem cuius ſemine dæmon abuſus fuerit. Negarunt hoc Plutarchus in Numâ, Paracelſus hæreticus, Vlric. Molitor *de Pythonicis mulier. c. vlt.* & Nicol. Remig. *lib. 1. dæmonolat. c. 6.* ſed argumentis fulti leuiculis non negat, dubitat dumtaxat Bened. Perer. noſter *lib. 8. in Geneſ. diſp 3.* Sed hoc olim affirmarunt Ægyptij teſte Plutarcho, & affirmant cõmuniter Scholaſtici, qui omnes etiam optimi philoſophi fuere κ. Probatur manifeſtâ ratione ex ijs quæ dicta fuere pro explicatione. 2. Axiom. Accedunt plurima exempla ab illis & alijs narrata, quæ ſi vera ſunt, haut dubiè iuxta has cõcluſiones explicanda ſunt. Vetuſtas obtrudit ſuos ſemideos, Hercules, Sarpedones, Æneas, Seruios Tullos λ; Anglia, Merlinum μ; Pannonia, Hunnos ex Arlunis ſtrigibus Gothicis & Faunis natos ν. Cliuenſium quoque ducum ſtemma huc retulit Helinandus lib. 4. apud Belluacenſem ο; Xacam ſuum Iapones talem eſſe volunt: nec deſunt qui Lutherum in hanc claſſem retulerint π. Et ante ſexennium in primario Brabantiæ oppido punita fuit mulier, quod ex dæmone peperiſſet: & noſtris temporibus id contigiſſe etiam Lud. Molina ex noſtrę Societatis Theologis prodidit, & complures alij gentium diuerſarũ ſcriptores allatis exemplis confirmarunt ϱ.

Videte nunc, quàm leuia ſint argumenta, quibus hanc alij ſententiam impugnant, maximè Nicol. Remigius: quorum primum argum. eſt. Dęmon & homo ſpecie differunt. ergo ex hac copulâ ſequi nequit proles. Reſp. cõſequentiam eſſe nullam, tum quia ex equo & aſinâ, & alijs ſpecie diſcrepantibus animalibus, muli, thoes, leopardi, pantherę & alię hybrides gignuntur: tũ quia generatio hîc non tribuitur dęmoni, ſed homini, cuius eſt ſemẽ, vt rectè D. Tho. quodlib. 6. a. 8. ad 6. & ideò hîc ex homine, hoc eſt ex viro & feminâ, naſcitur homo.

κ *D. Thom. Halens. Bonauent. Scot. Gabr. Abulenſ. Guilh. ſ. citati, necnon Richa. Palud. Victo. Medi. Molin. Alf. à Caſtro, Silu. Spiræus, ex I. C Grilland. Binſf. alij itẽ auctores Mallei, & Nider.*

λ *Homerus, Virg. Clemẽs Alex. Arnobius lib. 5. contra gent.*

μ *Vinc. Belluac. l. 21. ſpec. hiſt. Polydor. Virg & alij.*

ν *Iornand. de reb. Gotth. & Luitprandus*

ο *d. oper. l. 3. c. 27.*

π *Fontan. in hiſt. ſacra de ſtat. religion.*

ϱ *Molin. 1 p. q. 50. a. 1. auctor etiã vitæ D. Bernardi lib 2. c. 6 Hector Boët. li. 8. hiſto Scot. Fr. Picus libb. de prænotione. Pet. Binſf. p. 1 de confeſ. malefic. cõcl. 5. Lau. Ananias lib. 4. de nat. dæmon.*

2.argum. Dæmon eſt expers vitæ, & origo mortis. ergo nequit eſſe auctor & origo actus vitalis. Reſp. Vim hanc vitalem, non ineſſe dæmoni, ſed ipſi ſemini: ſicut vis calefaciendi non ineſt ſcypho propinanti, ſeu tubo fundenti, ſed ipſi vino. vide D. Thom. ſup. ad 5. & Sprengerum *1. p. Mallei q. 4. ad 2.*

3.argum. Semen, quod dæmon infundit, ſagæ fatentur eſſe frigidum & nullam adferre voluptatem, ſed horrorem potiùs: quare nec poterit inde generatio conſequi. argumentum hoc fuit Marci Epheſij, apud Pſellum. Confirmat Remigius cõfeſſione ſagarum, quæ faſſæ ſunt omnem ſenſum voluptatis à tali copulâ abeſſe, imò & ſummum ſe dolorem percipere. Reſp. cogit argumenti futilitas, quam vellem me plura in re inani & ſpurcâ refellendâ, inſumere verba. Certum ergo videtur dæmonem, quando vult ſub certi alicuius viri ſpecie deludere, & non vult ſciri ſe eſſe dæmonem, tunc quàm poteſt aptiſſimè imitari quæcumque in veri viri & mulieris copulâ requiruntur: quare neceſſariò tunc curat, vt ſi quidem vult generationem ſequi, (quod rariſſimè accidit. nec enim ipſe ſuâ vnquam cauſsâ generationem intendit, qui ſibi ſimile nequit gignere: ſed aliquando dumtaxat, in gratiam ſuccubæ id optantis, conatur generationem ex alieno ſemine) adhibeat neceſſaria ad generationem: quare & prolificum ſemen quærit, & inuentum conſeruat, & tantâ celeritate perfert, vt vitalis ſpiritus non euaporetur, & quando ac quale oportet infundit: Quãdo verò non intendit generationem; tunc infundit aliquid ſeminis inſtar, calidum tamen, ne fraus deprehendatur: ſicque etiã corpus aſſumptum temperat, ne contactu timor, horror, aut aſpernatio adferatur. Sed quando cum illis rem habet, quæ dæmonem eſſe non ignorant, vt plurimum ſemen fictitiũ & frigidũ exhibet, ex quo cõcedimus prolem naſci nõ poſſe. Deinde cõſtat, ſæpè eũ interrogare ſuccubas, num velint impregnari: quæ ſi aſſentiantur, aſſumit verum ſemen aliunde actu carnali deciſum, vt dixi & docet Sprengerus *a*. Queritur autem non tam quid fieri ſoleat, quàm quid fieri poſsit. Vnde ad cõfirmationem quoque argumenti, patet ſolutio, voluptatis ſenſum quando

a p. 2. mallei q. 1. c. 4.

quando abeſt; abeſſe, vel quia Deus id prohibet prouidè, vel quia dæmō vult eū non adeſſe, vt ſic maior ſit peccati fæditas atque malitia. adeſſe autē poteſt hîc ſenſus; ſi Deus nō prohibeat, & dæmō velit, eū à ſuccubâ percipi; Sanè quæ ad delectationē in hac ſpurcitiâ neceſſaria, hæc omnia dæmonē incubū adhibuiſſe nō rarò, conſtat exemplis illis, quæ narrant plurima, Sprengerus, Binsfeldius, & Ananias, & potiſſimū vno Sardicenſis ſagæ, & Virginis Hiſpanæ nobilis deceptæ, quę inuenias apud Torquemadam *Dialo.3.* & Grilland.*q.7.n.8.& 9.*

Denique addunt, haut eſſe credendum Dominū Deū concurrere ad huiuſmodi actū, aut animā tali corpori ex huiuſmodi coitu nato infundere, & inchoato dæmonis operi coronidē addere. Reſp. dæmonem quo ad naturæ operationē, hic dumtaxat eſſe inſtrumentū, & applicare ſolummodo agens principale; quod eſt verum ſemen humanum. Deū itaque cōcurrere ad vltimam diſpoſitionem organici corporis ab humano ſemine nati; accidentarium verò quid eſſe, & morale dumtaxat, peccatū ſagę atque dęmonis malitiam. iuuat Deus vt auctor naturę naturam, peccato verò, cuius auctor non eſt, non adminiculatur. Si quid huiuſmodi valerent argumenta, ſequeretur neque ex fornicatione, neque ex adulterio, neque ex incęſtu proles gigni poſſe. Reſpondent diuerſam eſſe rationē: quoniam in his ordo naturę ſeruatur, non verò in illo dęmonis Hymenæo. Hæc reſponſio friuola eſt. nam etiā in caſu noſtro naturæ ordo, quo ad phyſica generationis præcipua principia, ſeruatur. natura enim dumtaxat poſtulat, vt ex viri prolifico ſemine, aptè mixto ſemini muliebri, proles naſcatur.

E Quid igitur, dicat aliquis, etiámne ex viro incubo, & dæmone ſuccubâ liberi naſci poterunt? hoc nec Ægyptij olim cōcedebant, nec ego crediderim fieri poſſe. Longè enim plura hîc requiruntur, vt ad prolis generationem partumque longè plura matres quàm patres ſuppeditant. in conceptione par fortè vtriuſque conatus; poſt, omnia ſolius ſunt matris. requiritur tractus temporis vt ſemen in corpus organicum commutetur, & abſolutiſſima illa humani corporis architectura

perficiatur. requiritur etiam continua vegetantis animæ operatio in fætu alendo; & alia penè innumera naturæ arcana; quæ omnia vtrum tam multa, tamdiu dæmon in aſſumpto corpore queat præſtare; plurimum dubito, & potiùs arbitrer non poſſe: ſi poſſit, etiam ſuccuba poterit concipere. Interea dum quis conuincat hæc illum omnia poſſe; cenſeo, quos legimus matre ſuccubâ dæmone natos, vel ſuppoſititios fuiſſe alterius feminę veros partus, vel ab alio dęmone prolem ementitam, vt non raro contingit. ad priorem ſuppoſitiui partus fraudem lubens retulerim cum Ioan. Reynardo [*lib. de peregrinat. generis humani ſerm. de impugnat. homin. per diabol.*] quod de Pictauorum Comitum ex Meluſinâ origine referunt fabuloſæ Francorum Hiſtoriæ; item de Andegauenſis familiæ ſtēmate Polyd. ʳ Virgilius & alterius cuiuſdam, ex Galfrido narrat Vincentius ᵠ Bell. & quod ex ore ducum Bauariæ & Saxonię acceptum narrat Sabinus ᵡ; nec admodum diſsimile, quod de nobili Bauaro narrant alij, ei, cùm defunctam vxorē ferret impatientiùs; quadam nocte feminam redijſſe, ſeque reſuſcitatam dixiſſe, & marito conuixiſſe, & ex eo liberos ſuſcepiſſe; quodque futurum prædixerat, tandem conuicijs & blaſphemijs non ſe abſtinente marito, ſubitò muliebri veſte penes illum derelictâ euanuiſſe. Dæmon ſic Nobili huic impoſuit, & aliunde ſubtractos furto liberos ſibi ſuppoſuit. Ad poſterius genus fraudis refero paruulos, quos non ex incubis ſed per fraudem quaſi ex ſuccubis dæmonibus natos, vulgò *Cambiones* vocant, & ferunt adeò eſſe lacte inſaturabiles, vt, etiam quatuor nutricum rumis exhauſtis, macilenti perſeuerent, ponderoſiſſimi tamen, & tandem poſt aliquot annos euaneſcant. Itali, à continuo vagitu, *Vagiones* appellant; Germani, vt indicent ſuppoſitiuos eſſe, nominant, Wechſel=balgh †. Talem arbitror fuiſſe puerum, quem per Galiciam & Aſturias Hiſpaniæ ante annos. XV. Mendicus quidam ſummâ cum defatigatione humeris baiulabat. cùm ex noſtris eum quidam in itinere repertum propè flumen vt tranſuadaret miſericordiâ motus retrò ſe in iumentum ſuſtuliſſet, vix valida beſtia potuit eum in al-

ʳ *lib. 13. hiſt. Angl.*

ᵠ *hiſt. lib. 3. c. 26.*

ᵡ *Not. in Metamor. Ouid.*

† *vel* Wechſelkind, *de his vide Sprēger. 2. p. mallei q. 1. ca. 7. Guilh. Pariſ. p. vlt. de vniuerſo, cap 25. Ananiam li. 4. de nat. dæmon. Molitorem de Pythonic. mulier. cap. 6.*

in alteram ripam exponere. Paullo poſt mendicus comprehenſus,fatetur eum puerum, nō puerum ſed diabolum, fuiſſe; qui ſibi promiſiſſet,omnes ſe ad eleemoſynas ei conferendas pellecturum, quamdiu ſic circumferretur habitu pueri morboſi & faſcijs inuoluti.

F His conſentaneum eſt poſſe dæmones efficere,vt virgo mẽte & corpore permanens,non tamen ſine virili ſemine, concipiat.probatur.quia poteſt virgini dormienti & ignaræ aliunde ſumtum verum & fæcundum ſemen,ſine congreſſu carnali,hymene alijſue clauſtris virginitatis incorruptis, infundere. Vt autem in partu virginitas conſeruetur,hoc dæmon nequit. cùm enim ad hoc vera corporum penetratio requiratur, quæ virtuti diuinæ reſeruatur; id ſine ſpeciali miraculo fieri non poteſt. Propterea cùm Caluiniſtæ negant hoc ſeptum virginalis in partu Chriſti Domini clauſum manſiſſe, præcipuam certè miraculi & veræ virginitatis prærogatiuam tollunt. Exemplum quoque de Bambergenſi puellâ, quod recitat ω Niderius cautè legendum eſt,& de mentis tantùm virginitate accipiendum. carnis enim integritatem amiſerat per eandem copulam, quâ conceperat. Nec à viro mulier cognoſci poteſt ſine virginitatis iacturâ,nec impregnari niſi cognoſcatur.Scio quid multi ſcriptores αα narrent de varijs, quæ conceperint dumtaxat ex ſemine,quod in balneo, in quo illæ lotæ, priùs fuerat effuſum; ſed non credo. quia neque virtus attractiua matricis, tam à ſe longè queat vim exſerere; neque aqua ſollertiam habet quam dęmon ſpirituum euaporationem prohibendi,& ſemen illud, ſi fęcundum fuiſſet, fundum aquæ petijſſet,non ſupernataſſet. Minùs incredibile eſt, quod ſcribit D.Thomas ββ, poſſe fortaſſis mulierem abſque miraculo & ſaluâ virginitate omnimodâ concipere;ſicut (ait) dicitur accidiſſe cuidam puellæ iam pubeſcenti, quam propter pudoris cuſtodiam in lecto ſuo pater habebat;qui cùm in ſomnio pollueretur,ſemen eius ad matricem filiæ deſcendit,& inde puella concepit. hoc ſequitur, & à dæmone idem præſtari poſſe, contendit Abulenſis comm.in c.XIX. Geneſ.

ω Formicar. c.10.l.5.

αα Sic Hebræi fingunt Ben-ſyrâ ex filiâ Ieremiæ prophetæ natum. Sed mentiuntur. Ieremias enim virgo mãſit. Simile refert Auerroes & de aliâ Alb. Magnus de format. hominis c.1.

ββ Thom. quodl. 6.

Vlti-

Vltimo quæri ſcio, an dæmones cum ſagis nonnunquam exerceant præpoſteram libidinem? ſciendum hoc latrunculatoribus. Quidam, vt poſt comp. Theolog. & Antonin. *1. p. ſum. tit. de luxur.* Ponzinibius, *de Lamijs nu. 64.* & Benedic. qui hos non citat *lib. 2. peccat. ſum. c. 8.* hoc omninò negant: neque id compertum confeſſione Sagarum Hiſpaniæ, Germaniæ, Galliæ; ſed de lamijs Italiæ id quaſi notiſſimũ affirmat Ananias dd; Nimirum nihil adeò ſordidum eſt, quod non κακοῦργος iſte ſubeat, vt hominum animas certiore exitio inuoluat: ideo offert cuique, quo illum capi poſſe ſperat. Nec vllum ſcelus eſt, quod fex iſta hominum auerſetur. Poſſunt itaque Iudices etiam de hoc inquirere. Nec ratio vlla eſt quæ contrarium conuincat. Porro ſciat confeſſarius tunc videri eſſe duplex crimẽ mortale, vnum contra genus, alterum extra vas naturale: & ideo grauius peccatum, quàm ſi cum dæmone more humano ac naturali commiſcerentur.

dd *lib. 4. de nat. dæmon. fol. 148. & etiam ab illis affirmari fatetur Ponzinibius ſ.*

QVÆSTIO XVI.

De nocturnis ſagarum conuentibus, & an vera ſit earum tranſlatio de loco ad locum?

PRima ſententia eſt huiuſmodi equitationibus & conuentibus illas duntaxat cogitatione animi, & Diabolicâ illuſione intereſſe: hanc ſententiam cum Luthero & Melancthone multi ſectatores tenuerunt α: ſed & Catholici quidam, ex Hiſpanis & Italis, vt integro libro quidam Minorita Fr. Samuel & auctor fortalitij fidei, eiuſdem ordinis, Ponzinibius integro ferè libro, Bapt. à Portâ *lib. 2. ſuæ Magiæ Naturalis,* &, cuius tẽpore res nondum ſatis explorata erat Alciatus *lib. 8. Parerg. c. 22.* idem vult Vlricus Molitor *de Python. mulierib. c. 8.* & hoc ſe ſentire ſubindicat Leonard. Vairus *lib. 2. de faſcino cap. 13.* Sed nituntur argumentis parùm vrgentibus. Quid enim ſoliſne id aſſeritur à mulierculis, vt excidit Alciato? vnde igitur tot quotidie viri docti, clari, & ſecundum ſeculum prudentes idem fatentur, puniunturque? Age ſint ſæpè, qui à dæmone illudantur, ſenſibus internis externiſque vinctis & ſepultis, fantaſiâ A

α *VVierus, Godelmann. Agrippa.*

etiam

etiam fortè læsâ perturbataque: age, queat diabolus læſis corporeis viribus & animi facultatibus plura homini perſuadere, quàm vel vini copia oppreſſi, vel melancholiâ ægri ſeſe videre arbitrentur, vt docet D. Auguſtinus β: ſint ſanè tria fantaſmatum genera, quod ab eodem optime γ notatum; quid tum poſtea? quid aliud ex his inferre queas, quàm poſſe ſagas decipi: ſemper autem illas falli hinc non conſequitur. Nec amplius probat quod ad Euodium δ ſcribẽs, de viſis prodigioſis idem prodidit: fatemur enim tunc animas nõ emigrare ex corporibus, & Bodinum id auſum aſſerere deteſtamur. fatemur ſæpè ſenſus corporeos planè conſopiri, adeoque efficaciter has imagines obuerſari, vt experrecti credant ſe audiuiſſe, & vidiſſe, & feciſſe, quæ nunquam contigerũt. Nec ignoro exẽpla multa huius deceptionis; vt de reo qui ſe in Ditis regiâ fuiſſe dictitabat ε; de Gennadio, qui ſe choris beatorum interfuiſſe putabat ζ; de Platonico philoſopho alteri in ſomnis apparente, eumque docente η; de patre qui clarâ luce filiam ſuam videns, ſe vaccã cernere putabat ι. Nec vrget quod eorum corpora inuenta ſint ſæpenumero eodem loco iacẽtia, nec inde mota fuiſſe, vt de varijs narratum ab Olao, Toſtato, Grillando & alijs; & huc pertinens illud in vitâ D. Germani, de mulierculis conuiuantibus, vt videbantur, & tamẽ domi repertis dormientibus, & quæ huiuſmodi alia. his enim nihil amplius probatur, quàm decipi aliquando has mulierculas. Sed ſemper ita fieri non probatur. Vim quidem aliquã haberet argumentatio illa Alciati quærentis; cur non potiùs in conuentu cacodæmonem loco mulieris, quàm in lecto cũ maritò fuiſſe dicamus? ſi ſolâ niteremur præſumptione: nunc non illâ mouemur, ſed vnanimi omniũ ætatum, & nationũ, & vtriuſq; ſexus etiam Eccleſiaſticæ functionis, & ordinis nobiliũ, reorũ confeſſione; contra quã nulla vim habet præſumptio. Michol patris ſatellites decepit in Dauidis locum ſubſtitutâ ſtatuâ κ: ſic etiam poteſt & ſolet dæmon aſſumto corpore & in lecto locato decipere maritum.

Obijciunt præterea D. Auguſt. lib. de ſpiritu & animâ c. 28. vbi

β *libr. 7. de Gene. ad litt. cap. 11.*

γ *epiſt 72. ad Nebrid.*

δ *epiſt. 101.*

ε *Alex. ab Alex. libr. 6. Geneal. dier.*

ζ *D. Aug d. epiſt. 101.*

η *D. Aug. lib. 18. de ciu. Dei. c. 18.*

ι *vita S. Macarij.*

κ *1. Reg. 19.*

vbi eadem ferè verba habes, quę *in c.Epiſcopi. 26.q.5.* vbi qui huiuſmodi nænijs anicularum fidem præbent, videntur excōmunicari. Hic canon Achilles eſt aduerſariorum, hunc vrgēt, hunc intorquent. *Reſp.* librum illum non eſſe D. Auguſtini, nec etiam D. Gregorij, cui tribuit Ioannes Beetzius Carmelita, in 1. præcep. expoſ. 4. c. 4. ſed Hugonis Victorini, vel Hugonis Eteriani: & cuiuſcunque ſit, non eſſe aliam eius ſentētiam, quàm prædicti Canonis. Quidam eleuant auctoritatem Canonis, quia ſit concilium tantùm Prouinciale, quod errare potuerit: ſed mihi non placet eò confugere. Alij negant eſſe Cōcilij Ancyrani, eò quòd in concilij huius exemplaribus Græcis aut Latinis hodie non exſtet: verùm neque hæc ſolutio mihi placet; quia Canon reperitur in quibuſdam antiquis collectionibus Conciliorum, & in Damaſi (ſi ipſe auctor) Vitis Pontificum, & in Decretis, Burchardi *lib. 10. c. 1.* & Iuonis *p. 11. c. 30.* & retentus fuit in Decrero Gratiani iuſſu Gregorij XIII. Pontif. correcto. Malo cum Turrecrematâ *ibi*, Victor. *num. 32.* Baſino, Alfonſo à Caſtro, & alijs reſpondere, quædam in illo Canone narrari, quæ per naturam rerum à dæmone perfici nō poſſunt, vt alloqui & coram cernere Herculem & Achillem, qui ſunt in inferno: item equitare ſuper veras beſtias, quæ tanta ſpacia tam citò & per aërem conficere nequeunt: item equitare cum Dianâ vel Herodiade; cùm nec vlla ſit Diana Dea vel ſuperſtes numen, nec Herodias illa ſaltatricula vllibi in terris equitet, in inferno cruciata. quare huiuſmodi aſſerere; reuerâ hæreticum eſſet. Alia verò in eodem Canone memorantur, quæ nec rerum naturæ repugnant, nec vires Satanæ ſuperant, vt eſt hoc ipſum de quo nunc agitur; & talia non negat Canō poſſe contingere, ſed tantùm indicare voluit non eſſe credendum ſemper ea αυτοπροσοπῶς contingere, ſed aliquando imaginationis vitio tribuenda. vera itaque Canonis explicatio eſt; eos hæreſeos damnari, qui ſagis aſſerentibus credunt, hęc omnia poſteriora cum prioribus ſibi contingere, prout illę narrabant. Sufficit enim ad opinionis alicuius damnationem partē eius aliquam fidei contrariam eſſe, quia verum eſt ex integrâ

causâ,

causâ, falſum ex quouis defectu. Atque ita interpretor dicta Doctoris Nauarri λ ſatis perplexâ locutione non paucos decipientis. Vnde apparet neque canonem illum, neque locum Hugonis repugnare communi ſententiæ Theologorum, vel Quæſitorum & Iudicnm receptę praxi. λ *ca. 11. Manual. nu. 38.*

Denique argumentatur Alciatus; Conuentus huius perſonæ omnes interdum nomine IESV pronunciato euanuerũt. erant itaque phantaſticæ, & non corporatæ perſonæ. quia corporea res ſic nequit euaneſcere. *Reſp.* Sagas quæ conuentui interfuerant, non euanuiſſe: ſed præſtrictis cernentium oculis, à ſuis dæmonibus celerrimè aſportatas fuiſſe: & ſic dici euanuiſſe, largè & impropriè ſumpto vocabulo, pro deſierunt videri. Neque hoc diſſimulandum, videri Alciatum velle, non poſſe dæmonem corpora loco mouere. idcircò enim contendit non fuiſſe Chriſtum Dominum à Diabolo in pinnaculum templi, & montem excelſum ſublatum; quod confirmat auctoritate Origenis *hom. 31. in Lucam*, & D. Hieronymi *in Matthæum*: Sed poſtea docebo longè plures patres contrarium tenuiſſe: imò D. Hieron. nihil habet quod pro Alciato faciat. Origines ei apertè refragatur. nam verba mutilata citat Alciatus, obiectionem ponens, reſponſionem Origenis omittens.

B Secunda ergo opinio eſt, quam veriſſimam iudico; Non„nunquam verè ſagas transferri à dæmone de loco ad locum, „hirco vel alteri animali (fantaſtico, vt plurimum; hoc eſt dæ„moni aſſumenti & formanti corpus aëreum vel etiam homi„nis in formâ, eas aliquando ternas quaternáſue ſimul aſportan„ti) vel arundini verè, ſcoparúmue baculo etiam vero, ſed acto „& ſubleuato à dæmone, inequitantes, & corporaliter conuen„tui nefario intereſſe.]

Hæc ſententia eſt multo communior Theologorum, imò & Iuriſconſultorum practicorum Italiæ, Hiſpaniæ, Germaniæ, inter Catholicos; tenent etiam ſcribentes plurimi *Turrecrema ſupr. Grilland. lib. 2. de ſortileg. q. 7. nu. 8. vbi fatetur ſe ſententiam mutaſſe. Baſinus de artib. magic. propoſ. 9. Remig. lib. 1. Dæmonolat. c. 14. 24. 29. Auctores Mallei non vno loco, Peña in Di-*

rect.Inquiſitor.p.2.comment.68.& alij. Pet. Damianus *ep.4.c.17.* & recentiores Theologi crebrò numero hoc aſſerunt, rem diligentiſſimè diſcutientes, *Ioan. Dodo in Apolog.contra Fr.Samuelem, Guilh.Pariſienſ.p.vltim.de vniuer.c.23. Silueſter in verb. hereſis, nu.3. Abulenſ.in 4.c.Matt.q.47. Beetz d.c.4. Victor.vbi ſup. Caietan.2.2.q.95.a.3. Alfon.à Caſtro lib.1.de iuſta hæretic.punit. cap.16. Anglez in 2.q.vnica de arte Magica a.4.diffic.5. Pet.Binsf. d.operis concluſ.11. Spinæus contra Ponzinibium, Ananias lib.4.de Natur. dæmon.* Grillandi verba non pigebit aſcribere; Quo (*nempe homagio*) facto ſtatim vnum dęmonem conſtituit (*ipſe princeps Dæmon*) ad cuſtodiam ipſius mulieris, quā nunquā relinquere debeat, ſed illi inſeruire in omnibus, quæ ipſa cupiet, & quotieſcunque contigerit ad ludos accedere, hoc ipſe intimabit mulieri, & illam deferet, & inſtruet. quiquidem dæmon aſſociatur ei, tanquam maritus vxori. ſæpe accedunt ad congregationes illas, vbi maxima mulierum numeroſitas congregatur; & non vident illa in mente, aut intellectu, aut in apparentiâ; ſed in verâ & naturali formâ accedunt ad loca prædicta, hoc modo & ordine. Videlicet, quia primùm per vnum vel duos dies antequam fiat cōgregatio, intimatur ſibi per dæmonem illum, qui eſt ad ipſarum cuſtodiā conſtitutus, qualiter nocte tali & tali horâ ſe præparet ad veniendum ad ludū: quæ mulier ſi haberet iuſtam cauſam impedimenti, deducit & auditur, dummodo ſit cauſa vera & excuſabilis, quæ legitimè excuſare poſſit: alioquin ſi fingeret habere causā, quæ nulla eſſet, vt non accederet, non deferebatur inuita, ſed remanebat in domo ſuâ: nihilominus pro pænâ ſui mendacij adeò fortiter cruciabatur à Dæmone, & in mente & in corpore maximis & continuis doloribus, & ægritudine intrinſecâ vel extrinſecâ tam fortiter vexabatur, quod die noctuque nihil penitus quietis haberet, ſed ſemper tribularetur, & omnia quæ ipſa ageret euaneſcerent & perirent in fieri: adeò quod neceſſe fuit, vt tot mala ceſſarent, quod peccatum ſuum fateretur, & promitteret; etiam medio iureiurando; quod amplius non recuſabit accedere. Cùm vero promitteret acceſſuram ſtatim

" adueniente nocte & horâ, euocabatur voce quadam velut hu-
" manâ ab ipſo Dæmone, quem non vocant dæmonem, ſed Ma-
" giſterulũ, alię magiſtrum Martinettum, ſiue Martinellũ. Quæ
" ſic euocata, mox ſumebat pixidē vnctionis, & liniebat corpus
" ſuum in quibuſdam partibus & membris, quo linito exibat ex
" domo & inueniebat ſemper magiſterulum ſuũ in formâ hirci
" illam exſpectantem apud oſtium, ſuper quo mulier ipſa dixit
" quod equitabat, & applicare ſolebat fortiter manus ad crines
" & ſtatim hircus ille adſcendebat per aerem, & breuiſſimo tēpo-
" re deferebat ipſam vſque ad nucem Beneuentanam, & ibi ſua-
" uiter deponebat. &c.] reliqua etiam refert conſentanea his
" quæ alij citati DD. ſcripſerunt ſolere in conuentu contin-
gere. Nam præcitati Theologi adferunt varia exempla & con-
feſſiones reorum, quæ omnes conueniunt in corporali dela-
tione, modo, & cerimonijs conuentus & alijs circumſtantijs: Quarum præcipuas ſummatim hîc exſequar, additis nonnul-
lis; quas accepi à Petro Orano, V. Cl. mihi doctrinæ & integri-
tatis nomine (vt fratre) caro, qui præfuit anno 1597. & 1598. Quæſitoris & Iudicis in Stabulenſium ſagarum & Lamiarum cauſâ; ſolent ad conuentum delatæ, dęmonem conuētus præ-
ſidem in ſolio conſidentem formâ terrificâ, vt plurimum hir-
ci vel canis, obuerſo ad illum tergo accedentes, adorare, non genu curuato, ſed cruribus in altum iactis; nec capite in an-
teriorem partem prono, ſed reſupinato, adeò vt mentum cæ-
lum reſpiciat; & deinde, homagij quod eſt indicium, oſculari eum in podice: poſt menſis aſſidere & conuiuari de cibis quos dęmon ſuppeditat, vel ijs quos ſinguli attulere: Interdum tri-
pudiant, ante conuiuium; interdum poſt illud. ſolent diuerſę menſę eſſe, tres vel quatuor cibis interdum delicatiſſimis, in-
terdum valdè inſipidis & inſulſis onuſtę quibus pro dignita-
te aut opibus ſinguli locantur. aliquando ſuus cuique dę-
mon adſidet, aliquando malefici vnâ ex parte, & ſuus cuique dęmon ex aduerſo. Nec menſę ſua deeſt benedictio cętu hoc digna, verbis conſtans planè blaſphemis, quibus ipſum Beelze-
bub & creatorem, & datorem & cōſeruatorem omniũ profitē-

tur: eadem ſententia eſt Actionis Gratiarum, quam ſubdunt menſis ſublatis. Legi formulas, manu famoſiſſimi cuiuſdam malefici notatas. Conuiuio interſunt facie interdum apertâ, interdum velatâ laruâ, linteo, vel alio velamine aut perſonâ. ſic etiam perſonati frequentiùs, poſt conuiuium, quiſque dæmon ſuam quam cuſtodit diſcipulam manu prehendit, & vt omnia fiant quàm poſſunt ritu abſurdiſſimo, dorſis inuicem obuerſis, & in orbem iunctis manibus, iactantes capita more fanaticorum, choreas ducere; nonnunquam candelas accenſas manu tenẽtes, quibus cùm ante dæmonem oſculantes adorarant; & cantare feſcenninos in honorem dæmonis obſcæniſſimos, vel ad tympanum fiſtulámue ſedentis alicuius in bifidâ arbore ſaltare, omniaque ridiculè & contra ceterorũ morem peragere. tum ſuis amaſijs dæmonibus fœdiſsimè commiſceri. Quando ſacrificia fiunt, fieri ſolent ſtatim initiò peractâ adoratione, Sacrificia tamen etiam extra conuentum ſępè faciunt. Denique addunt quemque narrare ſua ab vltimo cõuentu facinora; quæ quò grauiora & magis execranda fuerint, eò collaudari vberiùs: ſi nulla ſint, vel non ſatis atrõcia, verberari ſegnes atrociſsimè, vel à dæmone, vel à maleſico quopiã ſeniore: vltimò pulueribus (quos aliqui ſcribunt eſſe cineres hirci illius quem dęmon aſſumſerat, & quem adorarant, ſubitò coram illis flammâ abſumpti) vel venenis alijs acceptis, ſępè etiam indicto cuique nocendi penſo, & pronunciato Pſeudothei dæmonis decreto; VLCISCIMINI VOS ALIOQVI MORIEMINI; vt agnoſcas legem Caritatis legi contrariam; ſuas quemque domos, ſi propè ſint pedibus, ſin diſtantiores, vt aduecti, repetunt. Conuentus vt plurimum ineuntur vel noctis mediæ ſilentio, quando viget poteſtas tenebrarũ; vel interdiu meridie, quo ſunt qui referant illud Pſalmiſtæ notum de dæmonio meridiano. Noctes frequentiores, quæ feriam tertiam & ſextam præcedunt.

Poſſet dęmon eas transferre ſine vnguenti vſu, & facit aliquando: ſed vnguento mauult vti varijs de cauſis. Aliquando quia timidiores ſunt ſagi, vt audeant; vel quia teneridres ſunt C

ad

ad horribilem illum Satanę contactum in corpore aſſumpto ferendum; horum enim vnctione ſenſum obſtupefacit, & miſeris perſuadet vim vnguento ineſſe maximam. Aliàs autem id facit, vt ſacroſancta à Deo inſtituta Sacramenta mimicè adumbret, & per has quaſi cerimonias ſuis orgijs reuerentiæ & F venerationis aliquid conciliet. Nihil verò ad tranſlationē conferre vim vnguenti, vel inde patet; quòd etiamſi qui ſtatuto cōuentus tempore ex curioſitate quadam cupientes conuentui intereſſe ſe vnguento illinant, & re-verâ per aërem eò deuehātur; (Deo id, vt multotiès probatum, ad puniendam incredulam curioſitatem tam temerariæ audaciæ permittente) tamen ſi quis fide firmus, caritate armatus, ad fraudes dæmonis reuincendas diſsipandaſque, ad fidei veræ confirmationem eo ſe vnguento inungeret, proculdubiò (vt rectè Binsfeldius) nulla ſequeretur tranſlatio. quia hîc omne pactum cum dæmone ceſſat, neque id Deus eſſet permiſſurus. Et propterea, quando extra conuentui deſtinata tempora ſeſe inungerent ſagæ, non auolarent, nec auferrētur, eò quod id pactæ non fuerunt. Sciūt hoc, & ideò non vnguntur, niſi audito conuentus ſigno; aliquando monentur à ſuo Martinello, aliquādo à vocibus præteruolantis comitatus Sagarum Reginæ, aliquando aliter. Sūt tamen quidam malefici, qui ex peculiari pacto, ad certū quoddam ſignum, ſiue vnctionem, ſiue pilei aut pallij poſituram, ſiue quid aliud quando volunt aliò deferuntur: ſed quod dixi frequentius eſt. His poſitis,

Probatur hęc tranſlatio corporea, primò quia non poteſt dari quidquam quod eam reddat non poſsibilem. quid deſit? non deeſt corpus mouens, nam diabolus corpus aſſumit. nec adeſt vel obſtat corporis moti reſiſtentia vel grauitas; quia longè maior eſt vis dęmonis mouentis, qui montes loco mouere poſſet. nec obſtat celeritas motus ad locum remotum ſpacio temporis breuis: hoc enim valet efficere agilitas & vis naturę C angelicę iuxta D. Auguſtinum & B. Thomam μ. nec Deus id non permittit. exſtant enim permiſſionis innumera ferè exempla. quędam etiam S.S. clariſſima. citant nonnulli primo loco, Chri-

μ *Aug. lib. de diuinat. dæmon. ca. 3. Thom. 1. p. q. 110. a. 3.*

Chriſtum Dominum bis ſe paſſum fuiſſe à dæmone tranſportari [ν], quod de malo ſpiritu accipiunt Orige. Ambroſ. Chryſoſt. Auguſtin. Gregor. Strab. & alij: hoc exemplo non vtor, quia licet multi patres iudicent per aërem Chriſtum à dæmone volentem raptum deportatumque fuiſſe; magis tamen placet, cum Origine & Euthymio, ductum dumtaxat, & præeunte diabolo ſecutum Chriſtum fuiſſe, & ſic in pinnaculum, & in montem aſcendiſſe; quod apertè D. Lucas inſinuauit: nec obſtat D. Matthæus, nam παραλαμβάνειν non rarò ſignificat aſſumere ducendo tantum [ο]; & ſic hoc loco quoque interpretantur homines eruditi [π]. ideo iſtud exemplum non multum vrget. 2. loco adduci ſolet, dæmones ingreſſos porcorum gregem eos in mare præcipites egiſſe [ϱ]. firmior adhuc locus eſt quem 3. adferunt, nempe Philippum Diaconum à ſpiritu ex deſerto in Azotum delatum [σ]: & Habacucum capillo in Babylonem tranſlatum ad Danielem [τ]. Ad hæc loca reſpondet Vlric. Molitor malè nos ab Angelis bonis ad Dæmones argumentari, eò quod Angelorum hac in re longè maior ſit vis ac robur, quàm dæmonum. Solutio iſta mendoſa eſt, quia motu locali non eſt cur dicamus naturaliter plus bonum angelum, quàm malum poſſe: & Theologorum communis ſchola concedit diabolos retinuiſſe quæ naturæ dotes erant, amiſiſſe quę gratiæ erant [υ]. Cùm ergo bonus Angelus Abacucum tulerit, permittente Deo, poterit & Diabolus hominem transferre. Quid mirum hanc dęmones à Deo in humana corpora poteſtatem recipere, qui longè maiorem in animæ deceptionem acceperunt?

D Probatur etiam id experientiâ tot exemplorum, vt ſine proteruiâ quis diſſentire nequeat. Grauiſſimi ſanctiſſimique patres referunt [φ], Simonem Magum coràm Petro alarum dæmoniacarum remigio in aërem ſublatum volitare viſum. ſimilia de Abari Scythâ leguntur [χ]. Badudum Britanniæ regẽ hac arte volandi, ſed & infelici exitu parem nobis proponit Anglorum hiſtoria [ψ]. De Erico Suecorum Rege, quod in quam partem pileum verteret, in eam ſubitò abſportaretur regionem

ν Matth. 4. v. 8 & Luc. 4. v. 9.

ο Matth. 1. v. 20. & 24. & c. 2. v. 14. & 20.

π Heſſelius & Maldona. in Matth.

ϱ Marci 5. v. 13. Matth. 8. v. 32.

σ Act. 8. v. 26 & 40.

τ Daniel. 14. v. 35.

υ ita poſt D. Dionyſ. Tho. & alios, Malleus p. 2 c. 3. Caſtro d. lib. 1. c. 16.

φ Clemens Roman. lib. 6. Conſtit. Apoſt. Egeſipp. lib. 3 hiſtor. Arnob. libr. 2. contr. gent. Cyrillus Ieroſol. Catech. 6. Epipha. Ambroſ. Maxim. & alij.

χ Herodot. Melpomene, Nazianzen. epiſt. ad Baſil. 22.

ψ Polydorus lib. 1. hiſtor. Angl.

gionem, auctor eſt Ioann. Magnus Gotthorum Sueonumque hiſtoriographus lib. 17. Berengarium hæreticum & Magũ eadem nocte Romæ fuiſſe, & in Turonenſi Eccleſiâ lectionem decãtaſſe, tradidit in Chronico Nangiacus. Anno 1045. refert *N. de Prodigijs*, in Angliâ quandã veneficam à dæmone palam equo nigro impoſitam & per aërẽ abuectã. cui ſimile exemplũ de Matiſconenſi Comite, & venerabili Petro Abbate Cluniacenſi, *lib. ſeq. referetur*. Vincentius ex Petr. Damiano refert de quinquẽni puero nobiliſſimi cuiuſdã viri; qui puer, monachus factus, quadã nocte abſportatus, manè repertus fuit in piſtrino clauſo, & interrogatus, dixit ſe per quoſdã ad magnũ conuiuiũ delatum, & comedere iuſſum, & poſtea per ſuperiora piſtrino immiſſum †. Paul. Grill. *lib. 2. de Sortileg. q. 7.* narrat anno 1524. ſibi vt inquiſitori oblatã qnandã Lucretiã, quæ dum ex congregatione ludorum deportaretur domũ, & ſub Auroram matutinus campanæ pulſus, quo ad orandum populus vocatur, fuiſſet auditus; ſubitò illam à dæmone vectore prope fluuium in agro ſpinis obſito derelictã. fortè iuuenis ei benè notus illac tranſibat: eum ergo miſera nomine proprio aduocat. iuuenis videns totam nudam, præter verenda femoralibus contecta, & paſſis crinibus, accedere formidabat. perſiſtit illa blanditijs allicere, tandem appropinquauit, & quæſiuit habitus & morę eo loci cauſam: illa primùm alia omnia prætexere, & multa mentiri. donec iuuenis incredulus negauit ſe illi opem laturum, niſi vera fateretur. illa fidem ſecreti ſtipulata, confitetur quod ſibi accidiſſet, & qua ex causâ. Iuuenis eam ſecretò domum ſuã perduxit, & multis ab eâ muneribus donatus fuit. Sed tandem datę fidei immemor rem vni atque alteri narrauit. ſic paulatim ſparſo rumore, & mulier capta, & iuuenis teſtimonium veritati perhibere coactus, hæc omnia Grillãdo narrauit. Subdit & aliud his verbis; „Mulier quædã Sabinenſis diœceſis hanc „profitebatur diabolicam artem, de qua cùm maritus ſuſpicio„nẽ haberet interrogauit eam pluries, quæ ſemper negauit. Ma„ritus verò in ſuſpicione ſuâ perſiſtens anxiè veritatem perqui„rebat: qui adeò aſtutè ſe geſsit, quod vidit illã quadam nocte

† *vide Mal-leum maleſ. p. 2. c. 3.*

ſe vnguento quodam vngentem; qua vnctione peractâ vidit »
illam celerrimè quaſi auem recedentem, & ex ſuperiore do- »
mus ſolario ad inferiora deſcendentem. illam maritus ſequẽs, »
vt videret quo tenderet, amplius eam non vidit, & accedens »
ad portam domus inuenit eam clauſam. Quæ res magnam il- »
li præbuit admirationem. Die verò ſequenti iterum maritus »
vxorem interrogat, quod anxiè ſcire cupiebat, & illa conſtan- »
ter (vt ante) ſe neſcire dixit. Maritus verò vt amplius negare »
mulier non poſſet, apertè ei dicit omnia, quæ nocte præteritâ »
illam feciſſe viderat: deinde fuſtibus illam percutit grauiter, »
& duriora minatur verbera niſi veritatẽ dixerit; quam ſi aper- »
tè expoſuerit, veniam ſe illi daturum promiſit. Mulier igitur »
ſe iam celare non poſſe intelligens, veritatem aperuit, & ve- »
niam à marito petijt, quam illi maritus hac conditione indul- »
ſit, vt illum ad tales congregationes adduceret: illa verò vt ve- »
niam impetraret, facilè petita promiſit, & promiſſum ex licen- »
tiâ Sathanæ impleuit. Adductus igitur ille ad locum vbi ludi »
fiebant, ludum, & choreas, & cetera omnia contemplatus eſt, »
& tandem ad menſam cum reliquis vt veſceretur ſedens, cùm »
cibos inſipidos iudicaret, petijt ſibi dari ſal, quod in menſâ de- »
erat, & quamuis iterum atque iterum petijſſet, nunquam illi »
dabatur. Tandem cùm poſt importunam petitionem, proli- »
xámque exſpectationem ſal illi daretur, dixit; Nunc laudetur »
Deus, quoniam iam venit ſal. Quibus verbis prolatis dæmo- »
nes, quia laudes Dei audire refugiunt, ſtatim receſſerunt, & re- »
liqui omnes diſparuerunt, luminaribuſque exſtinctis, manſit »
ille ſolus nudus, quouſque manè facto vidit quoſdam paſto- »
res, quos interrogauit quænam eſſet illa patria in qua erat, illi »
verò reſponderunt eſſe agrum Beneuentanum in regno Nea- »
politano. Qui locus diſtabat à patriâ viri per centum miliaria, »
ob quam cauſam licet diues eſſet, coactus fuit per viam men- »
dicare, vt ad domum ſuam redire poſſet. Ad quam poſtquam »
peruenit, ſtatim vxorem ſuam ob lamiæ crimen accuſauit, & »
totam rem geſtam, vt narrata eſt, coram iudicibus expoſuit. »
Qui rem totam plenè vt oportebat examinantes, vera eſſe om- »

nia

» nia quæ diximus inuenerunt, quæ etiam eiuſdem mulieris cō-
» feſſione confirmata ſunt. Hæc ex Grillando, Fr. Alfonſus à
» Caſtro *d. cap. 16.* addens ſe multa poſſe alia referre teſtimonia,
quæ per fideliſſimos teſtes in Hiſpaniâ contigiſſe cognouerat.
Bartolomeus verò Spineus Sacri Palatij Apoſtolici Magiſter
q. de ſtrigibus cap. 17. et ſequ. non minùs certa protulit, ex quibus
» vnum adſcribam; quandam (ait) puellam, quæ cum matre
» Bergomi morabatur, inuentam fuiſſe nocte Venetijs in thala-
» mo ſui affinis. Quam manè repertam nudam recognitamque,
» quia conſobrina erat, cùm interrogaſſent quomodo illuc ve-
» niſſet, aut ibi eſſet, & quare? plorans illa, poſtquam veſtita ab
» eis fuit, hæc quæ ſubdo, enarrauit, dicens: Hac nocte cùm in
» lecto vigilarem, vidi matrem meam, quæ me dormire putabat,
» ſurgentem de lecto, & exutam camiſiâ ſe quodam vnguento,
» quod ex vaſculo aſſumpſit de ſub lateribus extracto, perun-
» gentem corpus. & ſtatim in aſſumpto baculo quodam ibi præ-
» parato, in modum equitantis aſcendens, extra feneſtram de-
» portata eſt, & à me nequaquam ex tunc ibi viſa. cúmque ipſa
» quoque de lecto ſurgens, meum, vt mater fecerat, pervnxiſſem
» corpus, extra feneſtram educta ſtatim in hunc locum deporta-
» ta ſum, vbi matrem puero huic lecto decumbenti inſidiantem
» vidi. Ex quo ego territa, cùm matrem quoque ob meum ad-
» uentum conturbatam vidiſſem & comminantem, nomen Do-
» mini IESV & Beatæ Virginis inuocaui, & ex tunc matrem non
» vidi, & ego hîc nuda ſolaque remāſi. His auditis à puellâ, ſcrip-
» ſit omnia hæc affinis ille narrantis, Patri inquiſitori Bergo-
» menſi; à quo capta mulier & tormentis expoſita, cuncta con-
» feſſa eſt, & addit, ſe à dæmone pluſquàm quinquagies depor-
» tatam, vt puerum illum prædicti affinis occideret: ſed tamen
» præualuiſſe nunquam, eò quòd ſemper illum inuenerit ſigno
» crucis, & ſanctis orationibus à parentibus benè munitum.
Subdit & aliud, quod etiam adſcribam; Quidam Antonius
» Leo carbonarius Ferrariæ habitator, de valle Tellinâ, narrauit
» mihi hoc anno, ſe in patriâ ſuâ ab eo cui infraſcripta contige-
» runt cognouiſſe. Quòd cùm ſuſpectam haberet ille vxorem

ſuam ex relatione multorum, quod iret ad curſum (*h. conuentum Sagarum*) quando ipſe nocte dormiret, finxit ſe quadã nocte profunde nimis dormire. Quod vbi percepit vxor, ſurgens de lecto inunxit ſe vnguẽto ex vaſculo priùs abſcõdito, & ſtatim nuſquam comparuit. ſtupens autem vir ſuus, & quadã curioſitate ductus, de lecto ſurgens idẽ fecit quod vxor, & ſtatim per caminum (vt ſibi videbatur) per quẽ etiam ſibi viſum fuerat aſcendiſſe vxorem delatus, in quandam cuiuſdam nobilis Comitis cellam vinariam deportatus eſt: quo loci etiam vxorẽ ſuam cum alijs pluribus reperit. Eo autem viſo, vxor eius ſtatim cum alijs quodam ſigno facto diſceſſit, eodem viro ſuo in illo loco relicto. Qui manè à famulis domus inuentus, & cum clamoribus quaſi latro captus, & ante comitem cũſtitutus, accepto loquendi ſpacio, cum rubore factum narrauit. Et ex hoc accuſata vxor illius apud Inquiſitorem, & tandẽ confeſſa, pænam dedit ſuis dignam ſceleribus.] Hactenus Bart. de Spinâ. Balduin. Ronſſeus *epiſt. Medic. 50.* quod ſuis tẽporibus in Hollandiâ acciderat, ita narrat. Erat in pago Ooſtbrouck non procul à Traiecto mulier vidua; cui ſeruus conuixerat, ad obeunda, vt res poſtulabat munia domeſtica: Is cùm iam ſæpiùs, vt ſolent eſſe curioſuli ſerui, per tranſennam animaduertiſſet, heram nocte intempeſtâ ſtatim ac quieti ſe tradidiſſent domeſtici, quotidie in ſtabulum, ad certum præfixumque locum venire, atque exporrectis manibus præſepi contiguum fœnile apprehendere. admiratus tandem ille quidnam hoc negotij eſſet, ſtatuit & ipſe inſciâ herâ idem ſemel experiri, atque eandem pertentare aleam. Igitur herâ ex conſuetudine ad ſolita veniente, atque ſicuti videbatur digreſsâ, ſubſequitur & ipſe, locum contemplatur, atque exemplo heræ fœnile complectitur: Ibi ille ex tempore in aëra raptus defertur in oppidum Wyck, in abditum & ſubterraneum ſpecum, vbi cœtum maleficarum de maleficijs conferentem inter ſeſe, reperit. Hera cum ſuis inopinam famuli ſui præſentiam admirata, rogat, quo aſtu, aut qua tandem ratione momento temporis illuc appuliſſet. Reſpondit ille ordine vt res tranſacta eſſet: Tum illa

„indignari primùm atque excandeſcere cæpit, verita ne no-
„cturni, atque clandeſtini iſti conuentus hac ratione tandem
„eliminarentur: cum conſortibus igitur deliberandum cenſuit,
„quid in ambiguo hoc negotio faciendum ſuadeant. conuenit
„tandem inter eas, vt amicè exciperetur, ſilentium ſtipularen-
„tur, atque arcana hæc, quæ illi, præter meritum atque opinio-
„nem, videre contigiſſet, nulli communicaturum ſe aut reuela-
„turum ſanctè deieraret. Ille interim quiduis non pollicetur,
„abblanditur, & vt mitiùs agant, ſimulat ſe omnibus votis hoc
„vnum expetere, vt cum illarum gratiâ liceat poſt hac ſortile-
„garum intereſſe collegio. Interim dum conſultatur, labitur
„hora, & iam abeundi tempus inſtat. In dubium iterum inſti-
„gante herâ, iam vertitur, remittendúſne domum ſit totius cœ-
„tus periculo, an bono publico enecandus. Communi tandem
„omniũ conſenſu mitior placuit ſententia, quæ iuramento ad-
„dictũ domũ deferendũ decerneret. Suſcipit eam prouinciam
„hera, atqne fide datâ in humeros receptũ domũ delaturã pol-
„licetur. Accinguntur operi, atque euro ocyùs per aëra ferun-
„tur. Sed ecce emenſis iam bonam partem itineris, conſpicuũ
„ſeſe dedit lacus arundineto obſitus. ibi malefica illa anus oc-
„caſionem nacta, verita, ne iuuenis pænitentiâ ductus, quod fu-
„rialibus iſtis ferijs (quemadmodum ſimulabat) initiatus eſſet,
„viſa tandem eliminaret, prouolans à ſe diſiecit adoleſcentem
„ſperans, vt ſuſpicio eſt, eundem partim caſus violentiâ ene-
„ctum, partim lacus ipſius altitudine abſorptum iri. Verùm vt
„eſt Deus miſericors prorsùs non volens mortem peccatoris,
„ſed vt conuertatur & viuat; veſanæ illius menti metas con-
„ſtituit, neque paſſus eſt iuuenem inſontem ſubmergi, ſed ali-
„quanto æquiore conditione permiſit, vt in hunc vſque diem
„vita protraheretur, dum forte fortuna in arundinetum deci-
„dens, lethalem plagam ex caſu non accepit, violentiâ impetu-
„que caſus per arundinetum quodammodò refractis. Inte-
„rim miſer ille, qui ſolius linguæ miniſterio iam vtebatur,
„dum illuceſceret, mille diſtorquebatur cruciatibus ac ſuſ-
„piria trahens, tantiſper ingemiſcebat dum prætereuntes

inſolitâ lamentatione attoniti, factâ indagine, compererunt „ hominem prorsùs elumbem, & cui vtraque excidiſſet coxa. „ Rogant vnde ſit, quomodo eô calamitatis deuenerit? narrat, „ ille ordine ſingula, defertur tandem curru Vltraiectum. Ibi „ nob. vir Ioan. Culemburg. Vrb. Præt. rei nouitate quodam- „ modo perculſus, admirabundus ſingula perquirit, atque inda- „ gine factâ faſcinatricem heram comprehendi iubet, vinculiſ- „ que conſtringi. Illa ſimul ac in manus præfecti veniſſet, nihil „ negare, ſingula fateri &c.] Hactenus ille. quid ad hæc queat „ impudens os vel Wieri, vel Godelmanni; cum ſuis oraculis Luthero & Melanchtone? dicéntne atrabiliariam muliercu- lam hoc credidiſſe, & deceptã fuiſſe? quid? ipſe iuuenis, quo- modo ſic lacer & elumbis? delumbarátne illum ſubitò bilis atra? finxit fortaſſis. vnde igitur, & quomodo in arundinetum delatus, ſi non ex illo ſpecu; & vnde in ſpecum, ſi non ex do- mo? ſi loco non motus, quomodo perductus ex Ooſtbrouck in illud arundinetum? ſi ſponte iuit, vnde tam grauis & per- petua membrorum luxatio? atrabiliarij etiam qui illic iuue- nem inuenêre, qui Vltraiectum ad Prætorem detulêre? ô im- pudentem pertinaciam! Conſidera potiùs lector in hac nar- ratione, primò nouum modum ſiue ſignum, fœnilis compre- henſionem, abſque vllâ inunctione. Secundò ſolere dæmo- nes certa ſibi loca deligere, ad cœtus ſuos & conuenticula ma- lefica. Nam anno quoque ſuperiore, Ioannes ille du Vaulx Stabuleti exuſtus, fatebatur, ex præcipuis locis Generalium congregationum eſſe vnum in ditione Vltraiectinâ, & eo ſe non ſemel Stabuleto delatum. Tertiò nota, non ipſas modo maleficas ferri per aëra, ſed & auxilio dæmonis alios humeris eo deferre poſſe. Denique ſtultiſſimum eſſe miſericordiæ crudeliſſimarum excetrarum ſe committere. Quanto tutiùs fuiſſet huic iuueni, Nomine Saluifico IESV, vel Crucis ſig- naculo ſe munire & totum illum cætum, venti inſtar diſſolue- re ac diffugare? Manſiſſet eſto ſolus in ſpecu; labor dumtaxat itineris longioris pedibus exantlandus fuiſſet. Verùm poſſem multa huiuſmodi adijcere. nam ſimilia narrant multa exem-
pla

pla *Anan.d.lib.4.Auctor Dæmonoman.lib.2.c.4.Remigius ubi ſup.Torquemada Dialo.3.Binsfeldius d.operis memb.1.cond.XII.*

Ex his exẽplis deſumitur fortiſſima probatio.cùm iſti ex merâ curioſitate inuncti,de loco in locum tam remotum re ipsâ delati fuerint,maniſeſtum fit hæc non contingere nudâ dumtaxat imaginatione & delirio muliercularum . imo nonnunquam conuentu ſubitò diſſoluto repertæ menſæ & ſupellex argentea,& poſtea à dominis agnita,& confeſſæ vxores ſe illa ſecum ad conuentum detuliſſe. Deinde Sortiarij locos omnes,& cibos,& vicina omnia diligẽter notant; arbores, ſepes, flumina,agros,domos diſcernunt;ſi laruati non ſint,conuiuas agnoſcunt; obuios quoque,quos in via habuerint, ſæpe ſalutant & alloquuntur;cernuntur non rarò ab alijs,euntes,redeũteſque. confitentur omnes vnanimiter eadem,nec in circumſtantijs minutiſſimis diſcrepant. idem confirmant alij immu-
E nes ab eorum crimine & errore . Fatentur rei in ipſo rogo, vbi nihil fictio profutura,& exhauſta iam ſunt tormenta . De vanis autem & deluſorijs tam perpetim nequit vna & conſentiens omnium eſſe conteſtatio; tantaque , inter locis & temporibus,& ætate, ac ſtudijs diſiunctiſſimos, adeoque multos, conſenſio. peculiaris enim cuique eſt animi actio, & alius ab alio diuerſum quid imaginatur,nec cerebri aut phantaſiæ omnium eadem diſpoſitio,quæ dæmoni ad huiuſmodi imagines neceſſaria foret;nec etiam mendacij tanta poſſet eſſe conformitas.Hoc argumentum;meo iudicio,hominem nõ peruicacem idoneum eſt conuincere.

F Breuiter ergo concludo has tranſlationes, de quibus quæritur poſſe modis quatuor contingere : primò ſolâ cogitatione, quod S.S. vocat transferri in ſpiritu, & talis illa viſio Ezechielis [a] ; *Et emiſſa ſimilitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei,et eleuauit me ſpiritus,inter terram et cœlum; et adduxit me in Ieruſalem in viſione Dei* . &c. Vltimum enim verbum, modum præcedentibus ponit verbis,ne putemus hanc ſimilẽ tranſlationem illi Habacuc,de qua Daniel [aa] . Aliquando ſuis pedibus commeant ad conuentus, vt narrant Bemigius &

[a] c.8.v.3.

[aa] cap.14.v.35.

Bins-

Binsfeldius. 3. à Dæmone reuerâ ſecundum corpus & motũ localem transferuntur, vt docui. 4. aliquando poteſt contingere, vt ipſi ignorent corporaliter, an opinione dumtaxat trãſlati fuerint; quod in diuino illo raptu accidit B. Paullo. Traditum inuenio, in quibuſdam P. Ioan. Maldonati dictatis, *de Dæmonibus*; quòd quando volunt corporaliter transferri, tum ſe inungunt vnguento ex infantilis corpuſculi adipe; quando conuentibus per inſomnium dumtaxat intereſſe volunt, tum in ſiniſtrnm cubare latus; quando verò malunt vigilantes, quæcumque in conuentu fiunt cernere, vt coram ſe geri, tum operâ dæmonis ex ore vaporem quẽdam craſſum euomere, in quo geſtorum imagines vt in ſpeculo intueantur. Et fortaſſis hoc Quæſitoribus inſinuare volebat famoſus ille Ioan. de Vaulx Stapulenſis, cùm diceret; ſcire ſe diſcernere; num corporaliter, nũ verò per imaginationẽ conuentui intereſſet.

Vnum reſtat ſoluendum, quod quoſdã ſcio torſiſſe aliquãdo. Etenim doctior philoſophus atque Theologus quærat, qui fieri queat; vt, cùm angelus ſit incorporeus, queat rẽ corpoream loco mouere? Reſpondeo, nec opus eſſe ad hoc nouâ à Deo virtute adtributâ, (vt cenſuit Guilh. Pariſ.) nec etiam diſtinctâ virtute ſeu potentiâ motiuâ (vt putauit Aureolus:) nec etiam poſſe Angelum ſolâ voluntate & intellectu illimitatè & infinitè, quodcumque volet corpus, & quando velit, & quo velit, & quantâ velit celeritate loco mouere (hoc enim damnaſſe intelligendus eſt articulus Pariſienſis, & meritò quia hoc eſt virtutis infinitæ:) Sed reſpondeo Angelum determinatam ſibique notam, ſuis viribus nõ maiorem molem, eâ celeritate vel tractu, quem & agilitas Angeli & rei motæ natura permittit, eo ſolo mouere & transferre poſſe; quod in aſſumpto corpore ſecundùm ſubſtantiam (malo enim hoc tenentes ſequi) ſit præſens, ſicque præſens, ſolâ voluntate cõrpus illud impellat, & eadem voluntate, mediante illo corpore, aliud corpus contiguum moueat, vel deuehat ßc. ad eum ferre modũ quo ventus fortis plumam agit per aërem & certo tandem loco illam deſtituit, & deſtituendo ſiſtit. Et ſic Angelus deferens pro-

ßß *Vide Ioſephũ Angl. in 2. d. 8. q. 3.*

prophetam Habacuc, dumtaxat tangebat capillos eius; neque tum capilli corpus ſuſtentabant, ſed virtus Angeli ipſius per voluntatis imperium toti corpori impenſa. Vnde ſi velit Angelus ſic moderari actiuitatem, vt celeritas deuectionis, non ſuperet robur delati; fiet, vt ſit ſine defatigatione hominis iſta tranſuectio: ſi hoc nolit, hautdubiè mirè defatigetur homo neceſſe eſt, celeri illâ per aerem delatione. Hinc intelligimus non eſſe certam differentiam illam Remigij γγ, quod Angelorum bonorum tranſuectiones quietæ & laboris expertes ſint hominibus; malorum verò plenæ laſſitudinis, formidinis, & moleſtiarum. etſi enim vtplurimum credam hoc verè contingere: fieri tamen poteſt, vt ſi dæmon velit, etiam citra laſſitudinem & moleſtiam deferat, vt patet exẽplis, quæ narrat Torquemada Dialo. 3. & ille Ioannes de Vaulx Stabulenſis hoc de ſuis tranſuectionibus teſtabatur. Illud certiùs, has dæmonũ ſubuectiones ſemper periculi plenas & formidabiles eſſe.

γγ *lib. 1. dæmonolat. c. 17*

QVÆSTIO XVII.

An poſsit daemon quantitatem corporum ſic mutare, vt penetratio partium ſequatur; ſiue vnum corpus in duobus locis diſiunctis, vel duo corpora in vno & eodem loco penetratiuè collocare?

„ BReuiter cenſeo ad hæc omnia negatiuè reſpondendum,
„ quia hæc omnia repugnant principijs phyſicis & ordini
„ naturæ. Nam, vt de poſteriore prius agamus, nec ipſemet dæmon poteſt loca diſtantia ab inuicem, non occupato medio, ſimul implere, ex veriore ſententiâ & communiore: minùs ergo poterit ibi corpus vnum ſtatuere: ſed ſoli hoc Deo reſeruatum. Nec obſtant exempla, quibus docetur multos alio loco αὐτοφροσώπως alijs apparuiſſe, quàm vbi reuerâ tunc erant, non dormientibus modò ſed & vigilantibus α. Nam ſi à Sanctis hominibus & miraculosè apparitiones factæ, vt de S. Nicolao, D. Agatho, & D. Benedicto legimus; tum illæ ab infinitâ Dei virtute profectæ ſunt: ſin autem ab angelis malis procuratæ, ad ſpeciem tantum viſæ & præſtigioſæ cenſendæ. huc refero

α *vide Petr. Tyræum lib. 2. de ſpirit. ap par. c. 6 & 7.*

illud de mulierculis cõmeſſatricibus in vitâ D. Germani; & de Imperatoris filio per Theodorum Monachum patri exhibito apud Zonaram β. *Vide Pet. Tyræum d. lib. 2. cap. 8. cum ſeqq.* Quod vero ex alijs refert Ananias. *lib. 4. de Naturâ Dæmon.* nõ poſſe dæmonem duorum hominum ſimul occupare corpora; ſed poſſe tamen cùm in vnius corpore ſit per ſubſtantiam ſuã, vi ſuâ alium vel magno diſtantem interuallo de crimine aliquo tentare: hoc fateor me non intelligere. Nam nihil prohibet duos ſibi adeò propinquos, vt ſimul ſint quaſi vnus adæquatus dæmonis locus quem ſubſtantiâ ſuâ occupet; nihil inquam prohibet hos ſimul à dæmone poſſideri. Si vero alter tam longè diſtet à poſſeſſo, vt ſpacium illud excedat ſphæram actiuitatis dæmonis; non credo poſſe dæmonem illum poſſidentem, huic alteri quidquam ſuggerere tentationis. vt enim nec quoduis corpus quantumuis diſtans loco mouere, ſic nec quorumuis animos à quorum corporibus abſit longiſſimè poteſt Diabolus tentare; ſed eos tãtum, qui ſint adeò propinqui, vt in vno quaſi adæquato loco dæmonis cenſeantur. *Nonnulla huc pertinentia petite à Guilh. Pariſienſi. p. vlt. de vniuerſo. cap. 13.*

β *tom. 3. in vitâ Baſilij Macedonis.*

B Prior Concluſ. pars, de mutatione quantitatis, probatur: quia ſanior philoſophorum pars, cum Ariſtotele & D. Thomâ, partium corporaliúmque dimenſionum penetrationem naturæ non permittit. ideò nequit dæmon ſic mutare corporis quantitatem, vt homo inſtar catti, vel muſtelæ per tenuem rimam in cubiculum irrepat, multò minùs vt per ianuas clauſas ingrediatur. docuit hoc benè Ioan. Beets Carmelita in 1. præcepti expoſ. vl. c. 4. Quare quod de lamiâ in muſtelã conuerſâ narrat *in Mileſia* nugator Madaurenſis, fictitium cenſendum. Mentitæ quoque fuerunt illæ Striges Lotharingicæ, quæ Nicolao γ Remigio perſuaſerunt, ſolere dæmonem veteranis Lamijs poteſtatem reipsâ dare, vt queant ædes penetrare, & per quaſuis anguſtias nullo negotio viam ſibi faciant, in mures, feles, locuſtas atque alia huiuſcemodi puſilla animantia contractæ & deminutæ: intromiſſaſque denuò priori for-

γ *lib. 2. Dæmonolat. c. 4*

mæ

mæ reſtitui ſi velint. Mentitus etiam ſimilia iactans Scafius apud Niderium in li.5. Formicarij. hæc enim deliria ſunt omnia & illuſoria. Sed ſolummodò dæmon præcedens latenter aperit & claudit ianuas vel feneſtras, corporis earum capaces, per quas eas intromittit, quæ ſe putant formam huiuſmodi animantium induiſſe: quod prudentiores Italicæ ſagæ Grillando A fuerunt confeſſæ. Hanc autem oſtiorum apertionem & clauſuram adeò ſubtiliter dæmonem facere poſſe, vt dormiẽtes in cubiculo non euigilent; non dubitabit, quiſquis meminerit ab Angelo factum i, cùm B. Petrum de carcere eduxit: vbi nihil neceſſe eſt dicere hanc ianuarum apertionẽ, vel cuſtodum ſomnum, miraculoſa fuiſſe. Si quis obijciat D. Chryſoſt. hanc vim Angelis tribuere cùm ſcribit Habacuc ab Angelo demiſſum & reductũ ex lacu clauſo & ſigillis integris permanentibus. hoc enim ait orat. *quæ eſt de incredulitate D. Thomæ*, inter orationes Patrum ſeorſim Romæ editas; πῶς ἠδυνήθη καταγαγεῖν ὁ ἄγγελος τὸν ἀμβακοὺμ εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων καὶ πάλιν ἀναγαγεῖν; καὶ τὰς ἐπικειμένας σφραγίδας ἐῤῥωμένας καταλιπεῖν *Reſpondeo* id factum, non Angeli, ſed diuinâ virtute. Præterea videtur D. Chryſoſt. priorẽ Danielis captiuitatem de qua cap. 6. cum poſteriore confundere, de qua agitur Dan. c. 14. Modus verò quem ſtriges aliquando memorant, nempe Diabolum ipſos parietes aperire, & per quandam quaſi fiſſionem & diſruptionem ingreſſum illis præbere & egreſſum, poſt iterum partes coniunctas facere coaleſcere; ſcio ijs qui penetrationem partium admittunt viſum iri probabilem: & huc referri queat quod Cordubæ famoſæ illi Magdal. Cruciæ acciderat, vt hiãte ſubitò pariete à tranſeuntibus orans puellula conſpiceretur. Sed ego totum hoc vel præſtigioſum puto, vel dumtaxat dæmonem maximâ celeritate quot ſufficiunt lapides eximere, & ſuſtinere alios ne ruant, & poſtea eâdem celeritate atque dexteritate, iterum eos in ſuum locum reponere exiſtimo: cumque hominum aſpectus hanc celeritatem tartarei latomi nequeat deprehendere, fieri, vt falſum formet iudicium de apertô per partium compreſſionem pariete. Prorſùs verò

A lib. 2. de ſortileg. q. 8.

i Act. 12.

 cùm

cum magiſtro ſuo Caluino impius eſt Wierus, cùm nugatur ita Chriſtum Dominum poſt reſurrectionem clauſis ianuis ingreſſum ad diſcipulos: vbi meritò, cum grauiſſimis & ſanctiſſimis Patribus ζ, Catholici ſcriptores, in hac corporis ſolidi penetratione patentis miraculi rationem agnoſcunt. Pari modò Beza & ſimiles blaſphemant de Chriſti Domini Natiuitate illæſo clauſtro virginali, & reſurrectione clauſo manente ſepulcro. contendunt homines iſti animales, hæc aperta fuiſſe dum penetraret, & poſtmodum iterum clauſa. quaſi non potuerit creatura ſuo creatori vt ceteris in rebus in hac quoque obtemperare. ſed nimirum iſti cuncta conantur Chriſti Domini Diuinitati & omnipotentiæ detrahere, vt ad Turciſmum Paganiſmumque viam ſtruant.

ζ *D. Aug. tractat. 121. in Ioan Gregor. homil. 26. in Euangel. D. Chryſoſt. ad. oratione, εἰσῆλθε ἡ θύρα τῆς ζωῆς διὰ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων θυρῶν. quo quid apertius?*

Cùm ergo quantitatem ſic mutare non poſsit dæmō, adeoque illam comprimere vt partes ſe penetrent; nequit etiam efficere, vt corpus quantum & coloratum verè reddatur inuiſibile illis coram quibus exiſtit, oculis eorum ſanis & non præſtigiatis: quamuis fieri queat vt per accidens aliud illud non videant. Nam ſi corpus illud celeriter aliò transfert, iam præſens illis non eſt hoc corpus. Si verò ſpecies viſiuas, ne in oculos adſtantium commeent, per corporis alicuius interpoſitionem, vel per nimiam aëris agitationem impediat; vel corpus illud aliquâ ſibi poſsibili ratione transformet: (hos enim modos inuenio ſolere ab illo vſurpari) corpus illud tunc quidem actu non videbitur, reuerâ tamen viſibile permanebit. Sic fraude dæmonum Domitiani oculis ſe ſubtraxit Apollonius apud Philoſtratum, ſic Gyges latebat fictitio illo tectus annulo apud Ciceronem, ſic de Perſei clypeo Græculi fabulantur. Quod verò ſcribunt nonnulli eum qui gemmam geſtet Heliotropiam inuiſibilem fieri: non credo. nam, vt benè ait Guil. Pariſ. ª deberet lapis ille poſſe colorem ōmnem tollere, vel alios planè ſic inducere obiecto, vt non poſsit agnoſci. Tantam verò vim illi gemmæ ineſſe, nondum vel experientia vel teſtis fide digni auctoritas docuit.

ª *d. p. vlt. c. 22.*

Denique ex his decidi poſſunt, & detegi illuſiones illæ dæmonum

monum, quando membrorum aliquorum ſpeciem vel immẽſam facit apparere, vel nullam, vt ſublata videantur. vt ſunt quę narrantur in Malleis malef. de ijs qui virilia ſibi ablata putabãt, apud Sprenger. *p.2.q.1.c.7.* & quod legitur ridiculum in tom. 2. tracta. de credul. dæm. adhib. fol. 429.

QVÆSTIO XVIII.

An corpora ex vnâ in aliam ſpeciem magi queant transformare?

A NOn ago de fabuloſis Metamorphoſib. Ouidij, Parthenij & aliorũ; nec de naturalibus imperfectorũ animaliũ commutationibus, de quibus Ariſtoteles α & Plin. β Sed de magicis quæ virtute dæmonum fiunt perfectæ ſpeciei in aliã formã perfectæ quoque ſpeciei transformationibus. Et licet Ouidius & Propert. hoc præter alios ſenſerint, quorum hic;

α *lib.5. Hiſt. anim. c.19.*
β *lib.11. Natur. Hiſtor. c.22.*

» *Audax cantatæ leges imponere lunæ,*
» *Et ſua nocturno fallere terga lupo.* Ille autem:
» *Hanc ego nocturnas viuam volitare per vmbras*
» *Suſpicor & pluma corpus anile tegi.*

Et licet olim, quid cum communi Theologorum Scholâ, de huiuſmodi Lycanthropis, & ſimilibus ſentiam publicè pro- » feſſus fuerim γ; ſcilicet omnes illuſorias & deceptrices eſſe, » & cum naturâ pugnare, hãc hominis in belluam degeneratio- » nem: idem nunc iterũ mihi cenſui hoc loco, vbi diſputationis ordo hoc exigit, affirmandum. Addo, contrariũ aſſerenti anathematis imminere pænam, ex *c. Epiſcopi. 26. q.5.* quæ ſententia auctoritate D. Auguſt. fulcitur λ. idẽ ratio perſuadet. Nequit enim anima humana informare corpus belluinũ, vt nec anima leonis corpus equinum, vel anima equi corpus humanũ: quia quælibet forma ſubſtantialis, vt ſuum eſſe tribuat informando, requirit peculiares ſibiq́ue conuenientes diſpoſitiones, & organizationem corporis propriam. ideo anima definitur actus organici corporis. Vnde fit, vt nec ferina anima humanũ corpus, nec humana ferinum queat informare, vt dixi. Nõ poterit itaque anima hominis in ferinum corpus migrare illud informatura.

γ *Comment. in Senecæ Agamemn. v. 690.*
λ *libr. 18. de ciu. Dei. c.18. & de ſpiritu & litt. c.28. & ipſe auctor.*

matura. Multo minùs poterit ſimul cum corpore anima immutari,quod videtur Horatius in Epod. putaſſe quando agit de ſocijs Vlyſſis à Circe reſtitutis;

Setoſa duris exuere pellibus »
Laborioſi remiges Vlyſſei »
Volente Circe membra: tunc mens & ſonus »
Relapſus,atque notus in vultus honor. »

Imo vero humanam mentem,hoc eſt animæ humanæ partem præcipuam,non amiſerant. immortalis eſt anima, necà dæmone corrumpi poteſt, vel vulnerari. Semper ergo illuſio hîc interuenit illorum qui ſe transfiguratos putant; ſæpè illorum etiam qui videre ſe putant quod non vident. Prudenti & nolenti decipi diſtinguenda eſt ipſa trãsformatio ab effectibus eam concomitantibus: quod ſi Spondan.feciſſet,non tã multa Cõment. Homericis hac de re vanè & iuueniliter effutiuiſſet. Ipſa quidem transformatio deluſoria eſt,multi tamen eam cõ- » comitantes effectus ſunt veriſſimi. V. G. Strages hominibus » vel pecoribus illatæ per dæmonem in corpore aëreo aut lupino,ſiue per homines lupinâ tectos effigie (quod poſtea declarabitur) vel per eâ non tectos,ſed humanâ ſpecie graſſantes & efferatos. poteſt enim fieri,vt ex humorum vitio & atræ bilis exceſſu affectus quidam lupini, & odium in greges atque homines,deſideriumque eos inuadendi & lacerandi vorandique,mentem occupent. Vnde & medici λυκάωνα ſeu λυκανθρωπίαν inter morbos numerant,quam Arabes CHATRAB, Latini *melancholiam* vel *inſaniam lupinam* nominant [t]; ex ſimili vitio nõnulli ſe canes,leones vel alias beſtias putant [ʒ]. Qui huiuſmodi ſolo morbo laborant,hi magi non ſunt,& licet ipſi ſe lupos putent lupinamque ſæuitiam imitentur, alijs tamen vt ſunt homines videntur: talis ſibi,non ceteris videbatur pater Præſtantij apud D. Auguſtinum [u]; & alius quidam apud Thomam Brabantinum ſiue Cantipratenſem,& agricola ille Patauinus apud Fincelium.

[t] Vide Paull. *Ægynetam* lib.3. c.16. & *Aetium* lib. 6.c.10.

[ʒ] *Auicenn.* lib. 3. *fen.* 1. *tract*.4.c.29.

[u] *Aug.* li 18. de ciu. Dei. c. 8. *Cantipra.* in lib. *Apum* Iobus *Fincel.* libr.1 .de *miracul.*

Sed quando alijs quoque lupi,canes,vel catthi, vel aliæ beſtiæ videntur,vt mulier apud Palladium in vitâ Macarij Alex. C

vide-

videbatur equa; hoc magicum eſt, & à ſolo morbo nequit proficiſci. Verum ſolet diabolus tunc diuerſimodè decipere. nam ſolet aliquando aliud corpus ſubſtituere, & illis abſentibus & alicubi in loco abdito ſoporatis, ipſe aſſumpto lupi corpore, vel ex aëre formato, & ſibi circumdato iſta gerit, quæ putāt homines ab illo miſero abſente & dormiente patrata, quod ſtratagema à Sancto quodam viro cunctis manifeſtatum narrat Guilhel. Pariſienſis *d.p.vlt.c.13*. Aliquando verò hominibus ipſis ferarum exuuias huiuſmodi veras aptiſſimè circumdat: quod fit quando illis dat lupinam pellem in trunco quopiam cauæ arboris occulendam; vt ex quorumdam confeſſionibus conſtat. Aliquando denique ex pacto magis aëream circumdat effigiem belluæ, & membra membris quoad patitur similitudo circumponens, caput capiti, os ori, ventrem ventri, pedem pedi, brachia brachijs accommodat. hoc ſolet contingere, quando ad hoc inunctionibus certis (vt Dolani illi Lycanthropi, de quibus Acta iudiciaria ſunt edita) vel ſolis verbis conceptis vtuntur, vt ille apud ducem Ruſciæ à canibus laceratus, & in Bulgariâ quidam Baianus, de quo Sigisbertus in Chron. & tunc, vt & præcedenti caſu, relinquunt veſtigia lupi terræ impreſſa. Hoc autem vltimo caſu nihil mirum eſt, ſi poſtmodum verè inueniantur ſaucij illis membris humanis quæ in ferino corpore ictum exceperant. Nam leuiter ceſſit circumiectus aër, & vulnus vero corpori inhæſit. Verum quādo verum corpus abfuit, tunc Diabolus in abſentium corpore eam partem conſauciat, quam ſcit in ferino corpore ſauciatam fuiſſe. Annus decimus agitur, cum Bebburgi (oppidulum eſt Vbiorum) ſupplicio affectus fuit quidam Stumfius Petrus; eo quod cum dæmone ſuccubâ plus quatuor luſtris conſueſſet; ab hac donatus fuit latâ quadam Zonâ, quâ cum cingebatur, & ſibi & alijs in lupum verti videbatur. Hoc ſcemate ter quinque pueros iugularat, eorumque comederat cerebellum; duas nurus ſuas deuorare conatus fuerat: propriam filiam, & commatrem ſuam vxorum habuerat loco. conſtant hæc omnia actis iudiciarijs, & iconibus in æs inciſis palāque venalibus.

Qui

Qui plura volet de his transformationibus, exemplis illuſtrata; (quę tamen ex ijs quę tam breuiter dixi decidi poterũt omnia) legat Spondanum *in Homeri Odyſſ. lib. 10.* Binsfeldium de Confeſsion, malefic. *concl. 3.* Remig. *lib. 2. dæmonolat. c. 5.* Ioan. Ananiam *lib. 4. de natur. dæmon. fol. 180.* & Pet Thyręum, qui ceteris plura & aptiore ordine in Theſes digeſsit *lib. 2. de apparit. ſpirituum à cap. 15. vſque ad cap. 24.* &, qui ex illo Dialogum ſuũ congeſsit Fr. Claudius Prior *lib. de Lycanthropia.*

Qui volunt veram introducere Metamorphoſim (vt Spondanus, Bodinus, & pauci alij) vnicum adferunt argumentum ex ſacris litteris, dignum ſolutione, de Nabuchodonoſor [i] in bouẽ, & Lothi vxore in ſalis ſtatuam mutatâ. Sed cùm vtrumque diuinâ ſit factum virtute, non poſſunt hæc pro dæmoniacis conuerſionibus momentum habere. De Nabuchodonoſor quoque plerique patres negant formam bouis ſiue bouini corporis effigiem induiſſe, ſed dumtaxat volunt ſic mente abalienatum fuiſſe, vt ſe bouem crederet [t]. Prætermiſsâ longiore diſputatione, mihi videtur contextui S. S. & ſententiæ D. Gregorij *lib. 5. Moral. c. 8.* & rationi magis conſentanea explicatio volentium [x] affectionem Regij corporis in beſtiæ temperamentum commutatam, figuram etiam humanam aliquâ ex parte in ferinam degeneraſſe, ſenſuſque internos ſimiles accepiſſe brutorum internis ſenſibus: vnde factum, vt & pecudum more quadrupes incederet, & feno veſceretur, & homines fugeret, & ſub dio degeret. Diuina verò virtus fecit vt, ſub tali temperamento & habitudine corporis, humana & rationalis anima perſeueraret.

Vltimò poſſet obijci, quod Herodotus ſcripſit platanum aliquando in oleam vertiſſe; & alij apud Carnos cadauera humana per dæmonem in ſalis ſtatuas fuiſſe mutata. *Reſp.* Si locuti de proximâ & immediatâ mutatione, illuſorium id fuit & præſtigioſum: ſi verò locuti de conuerſione mediatâ, ſiue per varias commutationes corruptionis & generationis materiæ ſecundæ, nihil prohibet ambo iſta naturaliter contingere poſſe, introductis in materiam aptis ad has vltimas formas diſpoſitioni-

[i] *Daniel. 4. v. 30. & v. 33. Gen. 19.*

[t] *ſuſè hoc diſſerunt Mich. Medina lib. 2. de rectâ in Deum fide c. 7. & Bened. Pererius lib. 5. in Daniel.*

[x] *Sic Molin. 1. p. q. 111.*

N. lib. de Prodig. ann. 1349

ſitionibus. Quod autem legimus apud Metaphraſtē à S. Spiridione, ſerpentem in aurum mutatū, vt eo auarus ille & immiſericos diues deciperetur: & poſtea rursùs ex auro Serpens factus; vera hęc mutatio fuit, quia miraculoſa, & à Deo, qui poteſt. Neque hęc mutatio fortaſſis dęmoni, ſucceſſiuè tamē, foret impoſſibilis. quia ſerpens inſectum eſt, & proxima auri ac ſerpentis materia eadem, nempe terra.

QVÆSTIO XIX.

An Magi queant facere beſtias loqui, & an intelligant voces beſtiarum?

A DIuinâ aliquando virtute fieri, vt quibus loquendi vis naturalis ineſt nulla, ea tamen loquantur, non eſt dubitandū; ſacrâ ſcripturâ id atteſtāte de aſinâ Balaam *Num.* 22. quod quo pacto Deus efficiat ipſe nouit. qui enim locutionis omnis eſt fabricator, ille vt, quæ nota ſunt organa ſermonis articulati formauit, poteſt & alia quæ lubebit inſtrumenta ad hoc deligere. Attamen vtplurimum exiſtimo vti operâ angelorum, qui per res illas inanimas, vel per bruta loquantur; hoc tamen diſcrimine, per illa quibus apta ſunt organa & viuentia ad hoc inſtrumenta, vt per picas, coruos, pſittacos & huiuſmodi, in ipſiſmet corporibus loquelâ formatâ; & tunc hæc locutio eſt vitalis actio ipſius animalis, non tamen eſt intellectualis eius actio, ſed eſt actio intellectualis reſpectu angeli: per illa verò quæ viuentia quidem ſunt, ſed organa non habent apta ad loquēdū, vt ſunt aſini, boueſque, putarim id facere eò quod ipſemet angelus in eis, vel potiùs iuxta ea ſermone in aëre formato loquitur; idēque dicendū de inſenſibilibus, vt igne, aëre, aquâ, terrâ, cadaueribus mortuis, capitibus reſectis, ſtatuis, & arboribus: & tunc quando vox tantum formatur iuxta corpora illa, locutio nullo modo tribuenda eſt alteri, quàm angelo, vt formanti & edenti; aëri, vt medio ac inſtrumēto; nulli, vt vitalis actio: ſi formetur intra corpus illud ſenſile ineptum, vel etiam intra inſenſile, illi tribui poteſt, vt organo. His poſitis facilè erit ferre iudicium de ſequentibus miraculoſis locu-

tionibus ſacræ hiſtoriæ: vt de aſinâ Balaam, de qua conſulendus ibi Caietanus in Comment. de angelo in rubo alloquente Moſem & Eſdram α. de Spiridionis filiâ Irene mortuâ depoſiti locum indicante β; & quodam interfecto Macarij iuſſu homicidam indicante γ; & de colloquio caluariæ & alterius Macarij, de varijs ſedibus damnatorum δ; & de venerabilibus » Africæ confeſſoribus qui perſecutione Vandalicâ radicitùs » abſciſſis linguis adhuc clarè loquebantur; quod etiam Iuſtiniani » Imp. auctoritate fuit confirmatum, vt eius temporis hiſto- » rijs teſtatiſſimum ε: in his continuum miraculum fuit ſupplẽ- » te Deo vicem partiũ deſectarum in genere cauſæ efficientis. » Vnum addam ex Antonio Bonfinio ζ; Anno circiter tertio » poſt cladem ad Nicopolim Sigiſmundo Imp. à Turcis accep- » tam, cùm multi in eum campum deſcenderent, emiſſam inter » oſſa ſubinde vocem audierunt, IESV CHRISTI Saluatoris & » MARIÆ Virginis nomina intonantem, loquaxque inter ca- » dauera caput inuentum, quod vbi homines ſibi adeſſe no- » uit; Quid tam, inquit, ſtupidi hîc ſtatis viri? Chriſtianus ego » ſum, inexpiatus inconfeſſus in hoc bello occubui. MARIA ma- » ter me æterni ſupplicij reum eſſe non patitur. hîc me adhuc » linguæ compotem ſeruauit, vt dèlicta fateri, & animum ſacris » apoſtolicis luſtrare queam; proinde ſacerdotem, qui confeſſio- » nem exaudiat & me expiatum reddat, accerſite quæſo. Roga- » tus cur tantum à Virgine beneficium promeruiſſet, reſpondit; » ſibi peculiarem in eam fuiſſe in vitâ deuotionem, & ſeptena e- » ius feſta quotannis reuerendiſsimè celebraſſe, religioſiſque ie- » iunijs pane dumtaxat & aquâ decoraſſe. Quare accerſito è pa- » go proximo Sacerdote confeſsionem ritè tranſegit: & impe- » tratâ erratorum omnium remiſsione, acceptaque nouiſsimâ » luſtratione, repentè conticuit perpetuoque quieuit.] Hęc ille. » legant, & reſipiſcant Nouatores ad tam illuſtre miraculũ quod & Deiparę deuotionem, & ieiunia, & feſtorum cultum, & confeſsionis ſacramentum commendat.

Simia Dei diabolus, conatus multa ſimilia, ſed pſeudomiracula; interdum Deo permittente ad diuinam vindictã atque B

α Exod. 3. a. 2. 4. Eſdr 14. in prin.
β Rufin. lib. 1 hiſt. Eccleſ. c. 5. Socrate, lib 1. c. 12.
γ Fulgoſ. lib. 1 Exempl. c 6.
δ Marulus lib 6 c 14.
ε l. 1. C. de offi. præf. Afric. Procopius lib. de bello Vandali. Æneas Gazeus de immortal anim.
ζ lib. 3. hiſt. Hungar. Decad 3.

iuſtitiam manifeſtandam, vt cum homicidam caput præſciſſum indicauit Cercydam, teſte Ariſtotele ϰ; & Orphei caput prædixit Cyro Perſarum Regi, cum quoque à muliere necandum ι. Aliquando ipſe oracula neſcio quæ confingit, vt quæ narrat Phlegon Trallianus ϰ ex Herone, in hanc ſententiam; „ Policritus poſt Locridem vxorem ductam, & poſtquam „ tres noctes cum eâ dormiuiſſet, tertio die vitâ functus eam re„ liquit grauidam; quæ monſtrum ex duplici ſexu peperit, quod „ cùm in mediam concionem populi ductum fuiſſet ad conſul„ tandum quid id præſagiret, quidue de eo faciendum eſſet: „ comparuit in medio populi ſpectrum Polycritus, & futuram „ Ætolis & Locrenſibus prædixit cladem, & impotente ad re„ ſiſtendum populo, filium ſuum monſtroſum dempto capite „ deuorauit & euanuit: mox & caput eâdem cladem elocutum eſt.] Addit idem Trallianus ex Antiſthene philoſopho Peripa„ tetico. Quo tempore Acilius Glabrio conſul vicit Antiochũ „ regem Aſiæ, deterritos Romanos oraculis ne amplius inua„ derent Aſiam, & Publij ducis Romanorum caput relictum à „ lupo, qui corpus deuorauerat, vt ipſe prædixerat furore diui„ no, vt putatur, percitus; cecíniſſe longo ſermone aduenturam „ cladem Romanis.

ϰ li. 3. de par tib. animal. c. 10.
ι Philoſtrat. in imagin
ϰ lib. de mirabilib.

Præſtigioſæ planè fuere locutiones, quædam apud Gentiles, & arte dæmonis ſimulatæ, ad lucrum Sacerdotum Gentilium, qui non rarò Magi & Pythonici; vt λ geminæ columbæ Dodones loquaces, item quercus Dodonea μ, Argûs carina ν, equus Achillis ο, & vlmus Gymnoſophiſtarum quæ Apollonium ſalutauit π, & Cauſus flumen quod dixit Salue Pythagorâ ρ (quem fuiſſe poſſeſſorem librorum Zoroaſtris Magi docet Clemens Stromateus;) & canis Simonis Magi apud Clementem in Itinerario & Glycam in Annalibus, qui & alios & D. Petrum fuit allocutus: idem ſagæ cuidam Franciſcæ Senenſi adſcribit Grillandus ſæpe nobis laudatus. q. 7. Theotecnus magus Antiochię, ſub Maximino, ſimulacrum Iouis vi magicâ fecit oracula fundere, quibus ciues in odium Chriſtianorum excitabat, & Imperatoriam perſecutionem

λ Sophocl. in Trachin.
μ Lucian. in Micyllo.
ν Apollon. Argonaut.
ο Homerus Iliad. 19.
π Philoſtra. in Appollō.
ρ Porphyr. in vita Pythagoræ.

acuebat σ. Lege D.Cyrill.Alex. *lib.3.contra Iulian.* pleraq; ſuperiùs dicta recenſentem.

σ Euſeb.li.9. hiſtor.Eccleſ

Ceterùm vt ſciant animalia vel intelligant quæ loquuntur, hoc nullus Angelus eis poteſt tribuere: poſſet tamen, etiam dæmon efficere, vt animalia ſuis temporibus & locis aptiſſimè quædam dicerent, accommodata perſonis & rebus de quibus ageretur: ſed tamen licet dæmon illa ex inſtituto faceret, animalia tamen dumtaxat facerent caſu & fortuitò; quibus, ignaris & idiotis ſpeciem quandam ſollertiæ & intellectionis præberent: ſicut etiam magi faciunt interdum, vt animalia miras quaſdam geſticulationes & motiones edant, quæ ſine vſu rationis & prudentiâ iudicant imperiti fieri non potuiſſe. talia ſunt quæ de ſerpente Epidaurio Valerius τ, de leone Apollonij Philoſtratus, de aſino Cayri narrat Bellonus. Longè faciliùs poteſt magus per dæmonem efficere, vitiatis organis corporeis, vt homo latrare, vlulare, crocitare, rudere audiatur, conans loqui: videmus enim artificio id nonnullos feliciter conſequi: & legimus υ anno 1546 Margaritam Eſlingenſem, » ex ventris doloribus ita intumuiſſe vt ventris moles totam » faciem obtegeret, ac in circumferentiâ decem palmos excede- » re videretur. Audiebantur à circumſtantibus lectum, gallo- » rum cantus, gallinarum coccyzationes, anſerum ſtrepitus, la- » tratus canum, balatus ouium, porcorum grunnitus, boum mu- » gitus, hinnitus equorum. Eduxit miræ magnitudinis vermes » atque ſerpentes ex latere circiter 150. quo miraculo fidem fa- » ceret; cùm tamen nil niſi præſtigiæ dęmonum à matre puellę » lucri causâ confictæ forent.] »

τ Val.Max. lib.1.c.8.Philoſtrat. lib 5. Bellon.in Obſeruat.

υ N. lib. de Prodig.

Sed an voces beſtiarum Magi intelligant? φ Porphyr. ſcribit ſuâ ætate de Apollonio Tyanæo dici ſolitũ, illum cùm audiſſet hirundinem cum multis vociferantem; ſodalibus ſuis quos ſecum habebat expoſuiſſe, indicare eam ceteris, aſellum onuſtum frumento ante vrbem cecidiſſe, frumentumque humi fuſum eſſe. Sed veriſimilius eſt, quod Eunapius hoc paſſeri tribuit. hirundo enim frumento non veſcitur. Volebat autem Apollonius hoc facto fingere ſe garritus auium intelligere,

φ libr. 3. περὶ ἀποχῆς &c.

quod

quod veteres de Tireſiâ & Melampo fuerant fabulati. Sed hęc ſunt incredibilia. cùm enim beſtiæ ratione careant, nequeunt diſcurſu vti, qui ad ſermonem ex inſtituto proferendum, qui ſit rerum vel geſtorum ſignificatiuus, eſt neceſſarius. fateor affectus corporis & appetitum poſſe vocibus ſuis indicare, & horum notitiam poſſe diuturnâ obſeruatione ab hominibus deprehendi: & poſſet dæmon, qui hæc habet perſpectiſſima, magos ea docere, quod an velit facere, aut vnquam fecerit, neſcio. non eſt incredibile feciſſe.

E An autem ſe inuicem intelligant beſtiæ eiuſdem ſaltē ſpeciei, quæritur? quoad affectus illos corporis & motiones appetitus belluini, affirmatiuam docet quotidiana experientia: quoad cetera quoque cenſuit, & probare conatus Porphyrius, aues ſcientiam habere vocis cantuſque ſui generis auium, ac quod ipſis accommodatum ſit id poſſe alijs oſtendere. idem Plato cenſuit, & Oppianus agens de elephantis, quod arbitrātur; quia ſi elephas in cænum ceciderit & clamauerit, ſocius id cernens abit & redit adducens gregem elephantorum, vt operâ communi ſeruent immerſum. exemplo etiam ſcorpij Libyci, qui cùm ſolus hominem ferire nō valuit, reuertitur cū pluribus alijs, & ſimul hominem aggreditur annexis ſibi annulatim ſocijs. exemplo denique piſcis qui confractum laqueum euaſit, & alijs periculum indicat, vnde fit vt eo die generis huius nulli piſces compareant. Vide Pet. Gregor. *lib. 15. de repub. c. 5.* hæc ipſa memorantem, prudenterque monentem intelligentiam veram & diſcurſum animantibus deeſſe. Addo nec cum à dæmone illis tribui poſſe. quia rationalem eis animam
D nequit largiri, cuius creatio ſoli deo reſeruatur: & requirit illa corporis organa ſibi accommoda. de quo ſeq. quæſtione.

QVÆSTIO XX.

An intelligentiam diſcurſiuam poſſit dæmon brutis largiri?

INde hæc quæſtio depēdet an bruta aliquâ ratione ſint prædita. nam ſi ſunt, facilè præſtabit dæmon vt ſublatis impedimentis,

mentis, diſcurrant, & ſcienter intelligant: ſi non ſunt, id præſtare non poſſe, certum eſt.

Fuere igitur non pauci, qui rationem tribuant animantium pleriſque. Empedocles dixit, omnia animantia & plantas mẽtem & prouidentiam habere, vt eum citat Sex. Empyricus α, & Parmenides ac Democritus, teſte Stobæo *in Eclog. phyſic.* β videtur idem velle Lactant. *lib. 3. inſtit. c. 10.* apertius Porphyr. *lib. 3. de ſacrific.* & Plutarch. *lib. quod bruta vtantur ratione, & lib. vtra animantia plus rationis habeant aquatilia an terreſtria?* & Gale. *li. exhortatorio ad bonas artes addiſcẽdas* ſcribit omnib. animalibus ineſſe ἐνδιάθετον λόγον, quod Eraſmus vertit rationem affectuum capacem, non benè; Lacuna Segobienſis meliùs rationem intus deliteſcentem ſiue internam: vt Galenus rationem quidem tribuat brutis, quæ & in hominibus ineſt; ſed hoc tantum diſcrimine, quod homines illam ſermone queant explicare; bruta verò habeant quidem rationem, ſed conceptus animi nequeant verbis exprimere. fuit hæc etiam Quinctiliani ſententia *lib. 1. Inſtit. Orator.* & ex recentioribus id voluere Anton. Cittadinus *in lib. 1. Poſterior. Ariſt. c. 3.* Laur. Valla Dialect. ſuæ cap. 9. imò & Card. Hoſius γ, nos nec ratione, nec oratione, nec prudentiâ à brutis diſtingui voluit, ſed religione & Dei cultu, atque contemplatione. Quæ verba putarem piè explicanda, vt more ſcripturæ ſacræ locutus ſit; id negans, quod minus iudicabat, non quod omnino non eſſe iudicabat, hoc ſenſu; vt cenſuerit, magis religione differre hominem à brutis, quàm alijs illis oratione, prudentiâ, ratione.

α lib. contra Mathematic. fol. 226.

β li 1. fol. 93.

γ Præfat. Confeſſ. Petricouienſis.

Sit ergo Concl. Brutis rationem, diſcurſum, prudentiam, » prouidentiam (propriè dictam) vel ſapientiam tribuere, re- » ctæ philoſophiæ & fidei repugnat: eſt tamen in brutis quid- » dam ſollertiæ quod rationem & prudentiam, diſcurſumque » imitetur.] Hæc eſt ſententia Alb. Magni *in 3. de anima,* & Phi- » loponi, *ad tex. 157.* vbi non obſcurè hoc Ariſtoteles, & eſt D. Tho. *1. 2. q. 13. a. 3.* Gregor. *1. d. 3. q. 1.* idem Ariſtoteles *lib. 7. de hiſt. animal. c. 1.* tribuit illis veſtigia animi humani & prudentiæ imaginem; vnde ſumſit Arnob. *lib. 2. cont. gent.* cum ſcribit in

brutis

brutis conſpici multa rationis & ſapientiæ ſimulacra. idem Hippocrati placuiſſe docet Galen. *lib. 1. de vtil. part. c. 3*. idem docuere Auerr. *in 7. Phyſic.* Hieron. Magius *lib. 2. de exuſt. mun: di cap 5.* Gabr. Zerbus *in 1. Metaphy. q. 7.* (quem operæ pretium ſit legere) & Card. Toletus *in 3. de animâ q. 7.* Sollerter multa fieri à beſtijs, & ea doceri, quæ diſcurſu quodam videantur egere, docent, quæ narrant plerique, de elephantis ex plurimis collegit Lipſius *Cent 1. ep. 50.* de ceteris Ælianus, vt de leonibus, *lib. 5. & 17. de nat. animal.* de tauris *lib. 7.* de cynocephalis *lib. 6.* de alijs ſimijs *lib. 5.* de ceruis *lib. 11.* vbi tamen illud καλούντων συνίει, non interpretandum; *loquentes intellexit*, ſed *vocantes intellexit*, ſcilicet audito Græco nomine, quod illi educator māſuetarius indiderat: vt de piſcibus idem auctor dixit, καλούμενοι ἐπακούειν *lib. 8. c. 4.* Probatur id breuiter. ſi ratione ducuntur; ſanè rationalia dicenda forent. ſi ratione ducerentur; ex electione operarentur. ſi electionem adhiberent; non ſemper omnia eiuſdem ſpeciei animalia vbique eodem modo, vt faciunt, operarentur. ſi diſcurſu prædita forent; noſſent vniuerſalia quædam axiomata, ſine quibus nemo poteſt nec affirmatiuè nec negatiuè diſcurrere. conſtat autem à brutis neſciri axiomata vniuerſalia. ſi ratione & diſcurſu prædita ſunt; ergo & ſcientiâ, & prudentiâ, & ſapientiâ. norunt ergo ipſas rerum cauſas. norunt meliora à minus bonis diſcernere. ſi ratione prædita; ergo & libero arbitrio, in rebus de quibus diſcurrunt & ratiocinantur. ergo peccare poſſunt, & mereri. ergo & virtutes voluntatis illis non denegandæ; iuſtitia, temperantia, fortitudo, liberalitas, obedientia. quis hoc philoſophus ſomniet? non alius certè, quam qui belluis cęlum pandit Machometus.

B Dicendum itaque, vt hęc abſurda vitemus, bruta nonnunquam à ſcriptoribus egregijs dici ratione prędita, non quod veram habeant rationem, ſed quia multa tam ſollerter faciunt, quàm homines ſolent, qui ratione prędíti. dici etiam prudentiam habere, quia perinde operantur ac ſi prudentiam ducem in operando ſequerentur. prudentia enim habitus eſt faciens

nos

nos promtos vt eligamus media fini alicui accommodata; finem verò cum medijs ad eum tendentibus non aſſequuntur bruta; ſed fortuito in eum feruntur. difficile hoc eſt intellectu, verùm ab Hieron. Fracaſtorio fuit luculenter explicatum A, in hanc ſententiam; Quoſdam actiones animalium omnes ad inſtinctus naturales referre; ſed hos explicare debuiſſe, an hi inſtinctus cum cognitione coniuncti ſint, an nõ; alios dicere dirigi ab intellectu, qui fines noſcit & errare non poteſt, ſed difficultatem hos non tollere. Si enim ſic bruta volunt à Deo dirigi, vt Deus immediatè illa operetur, quæ bruta faciunt, apertè errant. Si verò velint Deum hæc facere mediatè per animalia, tunc recurrere quæſtionem, vtrum animalia hoc ſimplici naturæ inſtinctu, an verò mediante cognitione faciãt, Ideo ipſe, ſumptâ caloris natiui ſimilitudine, reſpondet ingeniosè & eruditè: Deum quando hanc vniuerſitatem creauit, eâdem virtute & potentiâ, qua fecit omnia, facultatem etiam ſingulis naturis propriam dediſſe, qua peruenire poſſent ad fines rerum vniuerſitati debitos & congruentes. Inde contingere vt multa à particularibus fiant, alium finem intendentibus per ſe, & alium tamen finem intendente naturâ, & ordine vniuerſi. Nam quod calor ille genitiuus tam mirabilia operetur, calefaciat, attrahat, propulſet, figuras det membris, vias, conceptacula, ſitus, ordines, iuncturas ac demum animal conflet, perinde ac ſi ſingulorum fines cognoſceret: arbores etiam ac plantæ, folia, gemmas, flores, fructus, ſemina mirâ ſollertiâ, vt videtur, faciant, cuſtodiant, muniant: certum eſt hæc à non cognoſcentibus fieri. Sed dicendum hæc fieri ab illis partim per accidens, partim per ſe. per accidens quidem quatenus, eſt particularis quædam vna natura; per ſe verò, quatenus eſt pars vniuerſalis naturę, quam ordinauit Deus ad finem illum, quem ipſe cognoſcit. Sic (ait) & bruta quędam facere, non cognoſcendo fines, & quaſi per accidens, quatenus ſunt naturę particulares; quatenus verò partes ſunt vniuerſalis naturę à Deo ordinatę, per ſe facere & intendere fines, non ſibi ſed Deo cognitos. Vt ecce, maturis ouis, auis illa vult deponere excita-

A *libr. 2. de intellectione, à fol. 191.*

excitata pödere & moleſtiâ ouorũ, hic finis aui eſt notus: alius eſt finis ratione vniuerſi, nempe conſeruatio ſpeciei, qui eſt aui incognitus, ſed Deo cognitus, & quaſi cõſequens alterius. deponit itaque auis ouum, per ſe propter ſtimulum, per accidens reſpectu prolis: reſpectu ſui, quatenus eſt hæc auis; ſed reſpectu vniuerſi, quatenus eſt pars eius, excludit prolẽ per ſe. Sic etiam innaſcitur aui appetitus deponendi oua loco tuto, per accidens ratione prolis conſeruandæ; ſed per ſe, quia ouũ amat vt partem ſui. hinc & aliæ ſubnotiones fiunt animantibus, ſecundum ſpecies quas recipiunt, rerũ ſibi ad hoc neceſſariarum. Vnde (inquit Fracaſtor.) magna ſapientia & prouidẽtia Dei optimi maximi videri poteſt, qui vniuerſum totũ ordinaturus modũ naturis omnibus dedit, quæ neſcientes fines, omnia tamen faciunt, per quæ fines conſequuntur quos ipſe ſolus cognoſcit. ad quem modum deinceps alia fiunt, quę tam mirabilia nobis videntur. Ex quibus apparet eam quæ in brutis apparet, prudentiam non eſſe, ſed dumtaxat inſtinctũ quẽdam naturæ, & ordinis vniuerſi à Deo præſtituti.

QVÆSTIO XXI.

An poſſint dæmones facere, vt homo non ſentiat, vel vt longiſſimo tempore dormiat, aut inediam perferat?

A QVoad primũ non quęrimus vtrũ dæmon poſſit efficere ne corpus habeat potentiã ſentiẽdi, ſed vtrũ poſſit facere ne actu ſentiat; quod naturâ ſenſile eſt. v.g. ne crucietur quęſtioni ſubditum. Iamblichus *lib. de myſter. Aegypt. paullo ante med.* teſtatur multos prophetarum admoto igne non vri, vel ſi vrãtur vſtionem non ſentire, vt nec alia tormenta vlla: loquens de vatibus Gentilium, addenſque id fieri Deo intus adflante qui repellat ignem, illaque cetera hebetet. Quis iſte Deus Iãblici Magi, niſi cacodæmon quiſpiã Eurycles? qui iſti prophetæ, niſi malefici? Cenſuere Gentiles magico carmine aciem gladij ſic retundi, vt nec leui vulnere cutem queat perſtringere? Nec deſunt, qui notent, ad tollendam hanc ſuperſtitionẽ, ſæpè Deum miraculo flammæ, aquæ, ferarum, & ſimiliũ ſup-

pliciorum atrociſſimorum vim ſuſpendiſſe,eaque omnia martyribus innoxia reddidiſſe: cùm verò ſecuri vel gladio fuiſſent addicti,ferri vim à Deo non coërcitam, vt nationes intelligerent miraculo iſta,non magiæ adſcribenda. Sitne hoc verum, necne,equidem valdè addubito. Nam & memini de muliere ſepties ictâ gladio,ſed fruſtrà; & Gentiles etiam illa cetera, licet falsò,tamen ad incantationem referebant. Legi duas alias huius rei cauſas meliores α: priorem, quia ſectio gladij impedita,potuiſſet dolo carnificis adſcribi. poſteriorem, quia gladius, eſt præcipuum & maximè legitimum ordinariumque iuſtitiæ vltricis inſtrumentum. Hodie quidam impij milites ſe fore inuulnerabiles putant,ſi arma certo ritu incantent, vel ſacrilego auſu crucifixi imaginem compungant β; vel ſi ferât interulam lineam horrendis inſcriptam imaginibus,quam vocant *inferni camiſiam*: vel ſi periapta quædam ferant varijs caracteribus magicis inſignita, aut orationes; quas blaſphemè admodum & mēdaciter tribuunt D.Leoni, vel Carolo Magno, inſignitas magnis (ſic magi loquuntur) Dei nominibus. Noui ſtudioſum iuris,nomine Quirinum, V.I.Baccalaureum; qui,cum tali membranulâ fretus audacter ſe iurgijs & pugnis immiſcuiſſet, ſæpè ictus,nunquam ſaucius; tandem, Romæ anno. 1572. vel 1573. in ſympoſio minimo vulnere fuit interemtus. Huc referendum quod de Scaſio ſic ſcribit auctor Formicarij, In territorio Bernenſium primus auctor maleficiorum fuit quidam Scafius dictus; qui publicè de hoc gloriari audebat,quod quandocunque vellet, ipſe ſe omniū ſuorum in æmulorum oculis velut murem facere valeret, & dilabi à manibus inimicorum ſuorum lethalium: & ita capitalium ſuorum inimicorum manibus ſæpè vt dicitur euaſit: ſed cùm terminum ſuæ malitiæ Diuina iuſtitia facere voluit, tandem per hoſtes ſuos in ſtuffâ quadam propè feneſtram quandam ſedere explorabatur cautè: quo in loco,cùm nullum de ſibi inſidiantibus ſuſpectum haberet,per feneſtram gladijs & haſtis inopinatè transfixus eſt,& ob ſua facinora ibi mortuus miſerabiliter.] hæc Niderius. Sic ſuos dæmon deludit. Tormentorum

α Vide Ioſ. Anglez in 2. q. de dæmon. c.4. diffi. 5. dub.1.

β Sprenger. in Mall. p.2. q.1. c.16.

rum ſæuitiam quotidie malefici in eculeo eludunt. omnem e-nim cruciatum, vel riſu, vel ſomno, vel ſilentio ſuperant. ſolent id cauſarum ignari miraculo & innocentiæ tribuere: cùm id tamen contingat, vel ſingulari quodam corporis robore, & a-nimi tolerantiâ, quam non rarò & Gentiles & Chriſtiani ex-hibuerunt γ. Vnius adſcribam M. Attilij Reguli tolerantiam ex Silio Italico; γ Fulgoſ. li. 8. Exempl. c. 4. Egnatius lib. 8. c. 4. & ijdem ambo lib. 3. c. 3.

B *Non ignis, candenſque chalybs, non verbera paßim*
Ictibus innumeris lacerum ſcindentia corpus,
Carnificeſue manus, penituſue infuſa medullis
Peſtis, & in medio lucentes vulnere flammæ
Ceſſauere (ferum viſu dictuue) per artem
Sæuitiæ extenti, quantum tormenta iubebant,
Creuerunt artus; atque omni ſanguine rupto
Oſſa liquefactis fumarunt feruida membris:
Mens intacta manet, ſuperat, ridetque dolores
Spectanti ſimilis; feſſoſque clamore miniſtros
Increpitat, dominoſque crucem clamore repoſcit.

Alij vtuntur inunctionibus, & pharmacis naturalibus con-fectis ex opio, ſolano, & ſimilibus; quibus humores turbantur, ſopor altus conciliatur, neruorum origines obſtruuntur, ſen-ſus ſtupefit, ſenſatio impeditur. Vim eam lapidi Memphiti ex Ægypto tribuit Dioſcorides δ. Sed plerique nituntur pacto dæmonico, & periaptis ex oſcillis vel cineribus infantulorum antè baptiſmum necatorum ε; vel deglutito apum rege ζ, vel corpori alligatis membranulis cum certo caracterum genere, aut etiam ſuſurrato malo carmine; quorum omnium exempla ſuggerunt, qui de Criminalibus iudicijs ſcripsêre η. Similem dæmonis operationem cernere eſt, in ſtigmatum illa teſſarâ, quam diabolus imprimit ſtrigibus; quæ ſic ſenſu deſtituitur, vt nec acus longiſſimæ fixura dolorem minimum adferat, de quâ ſatis copioſè alij θ. Solent huius ſigni variæ eſſe figuræ, ve-ſtigij leporini, manus bufoniæ, catelli nigri; quale ſignum vi-ſebatur in tergo Ioan. de Vaulx Stabulenſis; in quo illud ſin-gulare Pet. Oranus, Quæſitor negotij, obſeruauit; ſi acu vel

δ li. 5. c. 115.
ε Sprenger. p. 3. q. 14. & 15.
ζ lib. exorciſmor. Auenioni excuſus.
η Hippol. in tit. de quæſt. Paris de Puteo de Syndic. c. de torturâ il terzo, Grilland. de Torturâ q. 4. Damhouder. prax. crimin. c. 73.
θ N. Remig. lib. 1. dæmonolat. c. 5.

graphio profundius adacto perforares, nullum doloris ſenſum reus percipiebat, nec quidquam querebatur: ſi verò à tergo, ita vt videre ipſe nequiret, eminùs ſigno illius catelli minareris digito erecto; tanquam ſi acriter torqueretur, reum ſubito queri ſolitum. huius rei cauſam phyſicam non inuenio; moralem hanc ſuſpicor, contemtu indoluiſſe dæmonē ſuperbiſſimū, & ſic irritatum ſæuijſſe in mancipij ſui cruciatum.

Ceterum illis Narcoticis pharmacis poſſet etiam ſomnus valdè diuturnus conciliari: vt fuit ſomnus illius ruſtici, qui in Germaniâ totum auctumnum & hyemem dormiēdo fuit ι emenſus; & qui in Apatūriorum ſolemnitate ebrij, per mūltos dies obdormierūt, teſte Eudæmo: & Epimenidis Cretēſis, qui cum quærens ouem meridiano æſtu ſpeluncā ingreſſus, ſopore graui victus, LXXVII, iuxta Pauſaniam, vel XLVII, iuxta Eudæmum, paullo pauciores, ſecundum alios, quieuit annos, experrectuſque poſtea, ratus ſe parum indulſiſſe ſomno, pergebat ouiculam quęrere. forte horū quietis cauſæ naturales fuere: etſi de Epimenide, potius adſcriberē dęmoni. De Sardoûm ſemideorum ſomno fabula fuit, nam hi reuerâ erant mortui, dęmonum pręſtigio viſi ſunt & dormire, & excitari κ. Quidā etiam ſomnus tam longus, aliquando per miraculum, verū à Deo immiſſus; vt ſeptem Dormientûm ſanctorū apud Laur. Surium, & aliorum quinque apud Paullum Diaconum.

ι *Lilius Giral. Dialog. 4. de hiſtor. Poet.*

κ *Vide de his Alexan. Aphrodiſæ. & Simplic. in 4. Phyſic.*

Vltimum erat de inediâ perferendâ. de quo non eſt dubitādum, poſſe diabolum efficere, vt quis menſium multorū ferat inediam. poteſt enim id naturaliter cōtingere. nam & Gēma λ multorū annorum agnoſcit naturalem inediam. Hippocrates vero *lib. de carnibus* negans vltra ſeptimum diem famem naturaliter prorogari poſſe; de ijs intelligendus eſt, quibus ventriculus, & ieiunum inteſtinum humore chiloſo vacant, in quem calor naturalis poſſit agere: tum enim fieri ſolet, vt illud inteſtinum interea concreſcat, atque ita homines emoriātur. Verùm ſi vel à morbo pręcedente, vel aliâ ex cauſâ ſit in corpore reſiduus humor flegmaticus crudus, lentus atque viſcoſus; illo calor naturalis vtetur pro alimento donec totus humor

λ *lib. 1 Coſmocrit. c. 6.*

humor abſumatur. Idem futurum ſi ex ſummâ cerebri humectatione, materia quædã ſubtilis & pituitoſa à capite in corpus deſcenderit, atque interea corpori in alimẽtum ceſſerit. Tunc enim quicquid à corpore exſpiraretur vel diffluerет, continuo ab hoc humore in alimentum conuerſo reſtitueretur; nec cibus homini opus foret, donec hic humor penitùs conſumeretur. Hanc inediæ diuturnæ cauſam fuiſſe cenſuerim, & imbibeſiæ (vt loquitur Plautus) in illâ Rogerij Bacconi Anglicanâ puellâ, quam dicit viginti annis nihil comediſſe: & in Gallo ſacerdote, qui tempore Nicolai. V. Pontificis biennio toto cibis potuque abſtemius fuit: & in puellâ Spirenſi, quæ Ferdinandi Imp. iuſſu veritatis explorandæ gratiâ per multos medicos anno 1540 aſſeruata obſeruataque, ſic ex graui morbo ieiuna perſtiterat iam vltrà quadriennium, corpore interea benè forti, ſano, nec vllâ macie tentato; ſed ſcabie tantum phlegmaticâ corpus obſita: frequens interea lacrymabatur, & conſuetas narium auriumque ſordes habebat, & ſomno ſatis longo quietóque vtebatur, nihil tamen neque per ſedem, neque per loca muliebria fecium vrinæue excernebat. de hac multa diſputarunt ex Italis Simon Portius λ, & ex Germanis oculatus teſtis vnus ex medicis obſeruatoribus puellæ Gerardus Bucoldianus μ. Si hæc fieri queunt naturaliter; cur nequeat illa perficere panurgus ille Dauus diabolus, eâdem induſtriâ quâ prauas corpori alias affectiones immittit? Sedulo tamen cauendum ne ſanctorum hominum naturam excedẽtia ieiunia ν in hanc claſſem referamus. Deus enim tum, qui creauit, eos virtute ſuâ ſine corporali ſuſtentat cibo. *Vide de his quædam apud Picum Mirandulan. lib. 3. de Prænot. c. 5.* Impius autem eſt Rogerius Baconius omnia hæc ſtellarum influentijs adſcribens. cur ſi hoc ita eſt, vni dumtaxat & non alteri quoque vim hanc tolerandæ inediæ ſtellæ iſtæ, in cõmune influxũ ſuum demittentes, largiuntur? an, quod ſolius huius corpus ita diſpoſitũ? ſed quæ hæc diſpoſitio ſola influxui peruia? quę hęc in alijs tanta vis & obſtinatio ad excludendum? ſed ſat iam nugis Bacconi refellendis operæ alibi poſitum à nobis.

λ *li. de puellâ German.*

μ *epiſtol. hac de re excuſâ Moguntiæ anno* 1540.

ν *Vt D. Mariæ Ægyptiacæ, D. Catarinæ Senenſ. SS. Lutgardis, Mariæ Oigniacenſis, Chriſtinæ mirabilis, apud Surium.*

QVÆSTIO XXII.

An magicis artibus operâ dæmonum ſexus mutari queat?

NOn ago de membrorum ablatione (de quâ iam dictum) A ſed de ipſa ſexus virilis in femineum, aut feminei in virilem commutatione. quam naturalem ex medicis huius ſæculi fatetur *Coſmocrit. 1.* Gemma. Factos ex mulieribus viros multos legimus. Hippocrates *lib. 6. Epidem. p. 8.* ſcribit Abderis Phætuſam vxorem Pithei, partui vicinam, miſſo in exilium marito, aliquot menſibus ceſſante fluxu menſtruorum, cunctis in membris magnos perpeſſam dolores, corporis habitu in virum mutatam: idemque apud Thaſios accidiſſe Anamiſię vxori Gorgippi. T. Liuius *lib. 24. de Spoletanâ* muliere idem refert, Belli Punici. II. tempore. Plinius *lib. 7. cap. 4.* Ex feminis (inquit) mutari in mares, non eſt fabuloſum. Inuenimus in Annalibus P. Licinio Craſſo, C. Caſſio Longino Coſſ. Caſſini puerum factum ex virgine ſub parentibus, iuſſuque auſpicum deportatum in inſulam deſertam. Licinius Mutianus prodidit viſum à ſe Argis Areſcontem, cui nomen Areſcuſæ fuiſſet, nupſiſſe etiam, mox barbam & virilitatem proueniſſe, vxoremque duxiſſe. Eiuſdem ſortis & Smyrnæ puerum à ſe viſum. Ipſe in Africâ vidi mutatum in marem nuptiarum die L. Coſſitium ciuem Tiſdritanum, viuebatque cùm proderem hæc.] hæc ille. A. Gellius *lib. 9. Noct. cap. 4.* Libitum tamen eſt (inquit) in loco hoc miraculorum notare id etiam, quod Plinius Secundus, vir in temporibus ætatis ſuæ, ingenij dignitatiſque gratiâ, auctoritate magnâ præditus, non audiſſe, neque legiſſe, ſed ſcire ſeſe atque vidiſſe in lib. Nat. Hiſt. VII. ſcripſit; quæ infra poſui ipſius ſunt, ex eo libro ſumta; quę profectò faciunt, vt neque reſpuenda, neque ridenda ſit notiſſima illa veterum poetarum de Cęnide & Cæneo cantilena.] Hæc Gellius ſubdens ſuperiora illa Plinij verba. Quibus verbis quod dicit, *miraculoſum hoc,* voce vſus eſt latè ſumptâ pro eo quod rarum & admirandum. de Cæneo & Tireſiâ legendus Ouidius in Metamorph. quid opus fabulis, vbi ſuppetunt hiſtoriæ?

ſtoriæ D. Auguſtin. *Vlt. c. lib. 3. de Ciuita. Dei.* memorat ex Gẽtilium ſcriptis, & mulieres homines, & gallinas in maſculinum ſexum fuiſſe conuerſas. de auibus mox idem ex Auſonio confirmabo: de hominibus pergamus aſſerere. Ad tempora propinquiora nobis venio. Iouian. Pontanus *in Hiſtor. Neapolitanâ* narrat, Caietæ mulierem piſcatori cuidam annis quatuordecim nuptam in virum migraſſe: & aliam cui nomen Æmilia, nuptam Antonio Spenſæ ciui Ebulano poſt annum nuptiarum XII. in virum mutatam ſoluto matrimonio, vxorem duxiſſe & liberos procreaſſe. addit idem aliam feminam cum marito filium vnum peperiſſet, ſubito exortâ virilitate, marito iam non feminam relicto alteram duxiſſe, è qua liberos genuerit. nonnulla de pluribus conſimilia narrauit Cocceius Sabellicus [α]: quibus omiſſis duo ponam quæ noſtris temporibus Hiſpania dedit, & conſcripta fuere fideliſſimè ab Ant. Torquemada [β] patrio idiomate; Amatus Luſitanus [γ] auctor eſt in oppido Ezgueyrâ Luſitaniæ, diſtante à Conymbricâ nouem leucis, vixiſſe quendam virum Nobilem, cui filia erat vocata Maria Pacheco, quæ cùm eius iam ætatis eſſe inciperet, quâ feminis menſtrui fluores inchoantur, loco liquidi humoris, erupit ei è locis (ſi intus abſconditum latuerat) vel aliter natum foris prodijt virile membrũ, ſicque ex puellâ ſubito adoleſcens ephebus apparuit. cum ſexu veſtitum virilem, nomen quoque aſſumſit Manuelis Pacechi. nauim conſcendit, in Indiam profectus rebus fortiter geſtis, ſtrennui militis exiſtimationem, opeſque magnas comparauit. in patriam rediens, vxorem nobilem duxit. de liberis mentionem ſubdit Amatus nullam: ſed, ait, illum imberbem permanſiſſe, facie in femineam declinante: quæ ſunt indicia non perfectæ virilitatis. Vltimo loco ſubdit Torquemada, ſe ab amico viro magnæ auctoritatis & fidei pleno accepiſſe; non procul ab vrbe Benauentanâ Hiſpaniæ, vxorem ruſtici cuiuſdam fortunæ mediæ, quæ quod ſterilis eſſet, minùs à marito benignè habebatur; pertæſam malæ tractationis, quadam nocte aufugiſſe ſumpto veſtitu famuli domeſtici: ſic ornata virumque mentita varijs in locis

α *Sabellicus lib. 9. Exemplor.*
β *Dial. 1.*
γ *Centur. 2. curat. 39.*

locis operâ ſeruili vitam ſuſtentauit: poſt aliquod tempus, ſiue quod calor in ea naturalis tam efficax foret, ſiue quod imaginatio nata & confirmata continuo habitu & miniſterio virili eam efficacitatem nacta ſit, certè ipſa ſe in virum mutatam deprehendit. ſtatuit ergo, quæ diu fuerat vxor, maritum agere. feminam ſibi matrimonio copulat. diu res latuit illô non audente cuiquam rem narrare: donec quidam ei prius optimè notus cernens tam ſimilem eſſe facie vxori profugæ ruſtici illius; interrogauit num forte frater eſſet talis mulieris. huic rem omnem vti contigerat narrauit. Sic res in lucem venit. Fulgoſus ſcribit ſequentia A; Neapoli regnante Ferdinando primo, cùm Ludouicus Guarna Salernitanus ciuis, quinque filias ſuſcepiſſet, quarum natu maioribus duabus alteri Franciſcæ, Carolæ alteri erat nomen; poſteaquam ad quintumdecimum annum peruenerunt, ambabus genitalia membra in marium morem eruperunt; mutatoque habitu pro maribus habiti ſunt, Franciſcus & Carolus nuncupati. Item Ebuli, ſub eodem rege puellæ, quæ iam quatuor annos viro promiſſa ſpôſæ habuerat nomen; qua nocte primùm viro tradita cum eo cubuit, ſiue ex confricatione, ſiue ob aliam cauſam quæ ignota ſit, effractis membranis, quæ vt mulier videretur efficiebât, virilia membra prodierunt: domumque reuerſa in iudicio dotem repetiuit, in virorum numero poſtea habita.] Hæc præmiſi minùs vt incredibilis videatur Phlegontis [a] narratio; Virgo quędam (inquit) Smyrnę nata Philotis nomine cùm matura viro nuptum tradita eſſet à parentibus, maſculino enato membro in virum abijt. Quin & Laodicææ, quæ eſt in Syriâ, mulier Æteta nomine, etiamnum cum marito degens, è feminâ vir exſtitit, cui nomen Æretus: præſide Athenis Macrino, Romæ Coſſ. L. Lamiâ & Æliano vetere] & addit Phlegô, Hadriani libertus, ſe hunc vidiſſe. Et notant medici quidam, non obſcuram eſſe rationem, quâ id natura det effectum: conari ſemper eam, id quod perfectius: mulierem eſſe quaſi virum quendam imperfectum. menſtruis retentis diutiùs, fieri vocem robuſtiorem, cutem pilo veſtiri, reliquum corporis habitum

A lib. 1. Exempl. c. 6.

a lib. 1. de Mirabilib. & longæu.

tum roborari: nec aliud ad Metamorphoſim hanc deeſſe; quàm, vt quæ ſunt intus vaſa ſeminaria, foris appareant; & id quod myrtos, nympha, κλητωρὶς καὶ ὑπόδερμις dicitur, & Iſmaëlitis *Abathara* ſiue *Albandar*, ſumpto incremēto, & pingui velamine cui inuoluitur effracto, protrudatur in penem; cui persimilis, ſed inuoluta prius fuerat. expelli autem caloris naturalis vrgentis impetu. Sic illi: mihi tamen vehemens adhuc ſuſpicio eſt; non tam hos ex fęminis ita viros factos, vt fęminæ deſierint eſſe; quàm ad fęmineum ſexum, maſculinum acceſſiſſe, vt androgyni efficerentur, ſexu tamen hoc poſteriore prę-ualente, & ideò pro viris habitas. Sed tamen ſi illud natura potuit, quod tot aſſerunt auctores; putarim Deo permittente cauſis naturalibus fretum etiam poſſe vaferrimum illum. Sanè lubens eò retulerim ficta illa miracula, quæ Dijs falſis tribuunt Gentiles. Phlegon de Lapithâ Cæneo idem narrat quod Ouidius. de pluribus ſcribit Anton. Liberalis *ex lib. 2. Alteratorum Nicandri*: Hypermneſtram venditam pro muliere inueniſſe pretium; poſtea in virum mutatam dono Deorum. Siproetam Cretenſem factam virum cùm Mineruam vidiſſet lauantem. Galateæ filiam falsò vocatam Leucippum, quæ Leucippe dicenda erat, ſexu mutato ſuppoſitum nomen D meruiſſe, beneficio Latonæ Phæſtiæ. Impoſſibile crediderim naturæ & dæmoni de viro fæminam facere; qui conatus irritus Neroni Magiæ addictiſſimo in Sporo fuit. Hîc opus eſt nimiâ retractione partium perfectarum, in locos fæmineos. Nec aſſequi poſſum, quo ſic natura modo degeneret. Scio de Tyreſiâ præter fabulas, etiam Phlegontem id narraſſe {, & { *libr. 2. de mirabilib.* Anton. Liberalem ſatis ambiguè loqui de Siproetâ; vt vix ſcias ex quo in quem ſexum demigrarit. Auſonij qnoqne epigr. e. lib. 1. Si totum diligenter legas, animaduertes de virili ſexu in fæmineum degenerante locutum, his verbis;

» *Fæmineam in ſpeciem conuertit maſculus ales,*
» *Pauaque de pauo conſtitit antè oculos:*
» *Nec ſatis antiquum, quod Campano in Beneuento*
» *Vnus epheborum virgo repente fuit.*

Ait ex puello puellam, & ex pauo pauam factam. Sed non credo, vel ſaltem credo ægerrimè.

QVÆST. XXIII.

An poßit dæmon ſeni iuuentam reddere?

VT qui ſenex eſt non fuerit & deſierit eſſe iuuenis; vel, ne A quam decurrit ætatem non decurrerit, id nullâ vi vel poteſtate perficiatur. Quis enim quod factum, maximè ſucceſſiuâ elapſum actione, id reddat infectum? Verùm vt, qui defectâ iam & decrepitâ curuatur ætate, vires reſumat & habitum nitoremque iuuenilem, mutentur cani in colorem meliorem, frigus in teporem, torpor in agilitatem, ceteraque corpus recipiat quæ ſenium abſtulerat, deque malâ (quod ait quidam) merce fiat bona; non equidem audeo definire V. Dæmon poſſit, ſi Deus permittat? Non mihi planè de nihilo videtur, quod poëtæ memorant, & de ariete in agnum, de Bacchi nutricibus reiuueneſcentibus ſcripſit Aeſchylus; de Iaſone à Medæâ recocto, ſcribunt Pherecydes, Simonides, & Lycophron; deque ipſo Iaſonis patre Æſone Græcus auctor Redituum, & Latinus Transformationum poëta Naſo. In quibus tamen illa narratio perſpicuè falſa & naturæ repugnans, B omni educto per vulnus ſanguine, & nouo ſuffecto id contigiſſe. Sic enim ſequatur priùs mortuum, & poſtea ſuſcitatum viuentis corpus: quod ſoli Omnipotentiæ Dei reſeruatum.

α Ouid. 7. Metamorph.

Cetera fortaſſis contingere potuerunt, quæ cecinit α; potato ſucco ſalutari.

> *Barba comæque*
> *Canicie poſitâ nigrum rapuere colorem,*
> *Pulſa fugit macies, abeunt pallorque ſituſque,*
> *Adiectoque cauæ ſupplentur corpore rugæ,*
> *Membraque luxuriant. Aeſon miratur, & olim*
> *Ante quaterdenos hunc ſe reminiſcitur annos.*

β Pſal. 102. v.5.

γ D. Aug. ibi, & R. Sadiæ ibid.

Fatentur omnes, neque id ſine perfidiâ negari poteſt, iuuẽtam aquilæ renouari. teſtatur Hymnographus diuinus β: *Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua.* renouari fatentur omnes, licet quo id modo contingat, noſtris & Hebræis non conueniat γ.

Eodem

„ Eodem pertinet iſtud Iſaiæ; *d Qui autem ſperant in Domino, mu-* d c. 40. v. vlt.
„ *tabunt fortitudinem, aſſument pennas ſicut aquilæ.* Præſtat idem vilibus & abiectis natura ſerpentibus, quod omnes fatentur, vt cum tenui illâ ſuâ leberide ſenectutem exuant & induant iuuentutem: cur homini omnem huius beneficij ſpem Hebe nouerca præſciderit? ſcilicet, abſumta vis omnis per aſini baiuli imprudentiam; qui *e* pharmacum adeò ſalutare, a Ioue miſſum hominibus, ſerpenti permiſit ebibendum. Cur naturalia quædam remedia nequeant inueniri tantæ efficaciæ? multa ſanè latent nondum inuenta, quàm hominibus ignota, tam dæmonibus cognita. Humidum radicale reſtaurari, natiua illa nimia ſenectutis ariditas temperari, corrupto ſuccus melior ſuffici, ceteraque deperdita, & hanc ad commutationem requiſita ſuppleri ad tempus, naturæ legi nihil repugnat. Sed nec impoſſibile capillorum colorem mutari; cùm & coruos candidos viſos multi tradiderint. *f* Denique Metamorphoſim, quam nunc defendimus, confirmant non pauci locupletes teſtes. Duo legas exempla apud Torquemadam *g*; Anno 1531. Tarenti fuiſſe centenarium ſenem capularem, qui pilis, cute, vnguibus & ſitu atque ſqualore ætatis decidentibus, & in melioris ætatis omnia mutatis, de ſene iuuenis prodierit, & quinquaginta poſt annis ſuperuixerit. In Caſtellę quoque Rioiâ alteri cuidam viro ſimilem obtigiſſe ſortem, idque vulgi famâ notiſſimum fuiſſe, & ab Ammirâ Caſtellæ ſedulò exploratum. Monuedrum regni Valẽtini oppidum eſt (olim Saguntus) hic ſe viuo ſcribit Valeſcus Tarentaſius *h*, fuiſſe monialium Abbatiſſam; cui iam ſilicernio, ſubitò menſtruis fluoribus renouatis, dentes renati, comæ denigratæ, rugæ & ſulci cutis adæquati, mammę pendulæ atque pannoſę ad inſtar virgunculæ ſororiarunt: ſic denique ſe vultu, facie, totoque corporis habitu iuuenculam exhibuiſſe, vt rei nouitate percuſſa, præ verecundiâ, ſe cunctorum oculis ſubtrahere niteretur. Quid multa? Luſitanicæ hiſtorię recentiores ſcriptores, fidei probatiſſimę *i*, cõmemorant longâ narratione & certâ, cuidam Indo Nobili, annorum quibus vixit trecentorum

e lege Pierium lib. 14. Hierogl.

f Herodot. lib. 4. & Heraclides in Politiis.

g Dialog. 1. Horti floridi.

h lib. 6. Philonij c. 12.

i Ferdin. Caſtañeda li. 8. Pet. Maffeius hiſtor. Indicæ lib. 11.

Ait ex puello puellam, & ex pauo pauam factam. Sed non credo, vel ſaltem credo ægerrimè.

QVÆST. XXIII.

An poſſit dæmon ſeni iuuentam reddere?

VT qui ſenex eſt non fuerit & deſierit eſſe iuuenis; vel, ne quam decurrit ætatem non decurrerit, id nullâ vi vel poteſtate perficiatur. Quis enim quod factum, maximè ſucceſſiuâ elapſum actione, id reddat infectum? Verùm vt, qui defectâ iam & decrepitâ curuatur ætate, vires reſumat & habitum nitoremque iuuenilem, mutentur cani in colorem meliorem, frigus in teporem, torpor in agilitatem, ceteraque corpus recipiat quæ ſenium abſtulerat, deque malâ (quod ait quidam) merce fiat bona; non equidem audeo definire V. Dæmon poſſit, ſi Deus permittat? Non mihi planè de nihilo videtur, quod poëtæ memorant, & de ariete in agnum, de Bacchi nutricibus reiuueneſcentibus ſcripſit Aeſchylus; de Iaſone à Medæâ recocto, ſcribunt Pherecydes, Simonides, & Lycophron; deque ipſo Iaſonis patre Æſone Græcus auctor Redituum, & Latinus Transformationum poëta Naſo. In quibus tamen illa narratio perſpicuè falſa & naturæ repugnans, omni educto per vulnus ſanguine, & nouo ſuffecto id contigiſſe. Sic enim ſequatur priùs mortuum, & poſtea ſuſcitatum viuentis corpus: quod ſoli Omnipotentiæ Dei reſeruatum. Cetera fortaſſis contingere potuerunt, quæ cecinit [α]; potato ſucco ſalutari.

α Ouid. 7. Metamorph.

> *Barba comæque*
> *Canicie poſitâ nigrum rapuere colorem,*
> *Pulſa fugit macies, abeunt pallorque ſituſque,*
> *Adiectoque cauæ ſupplentur corpore rugæ,*
> *Membraque luxuriant. Aeſon miratur, & olim*
> *Ante quaterdenos hunc ſe reminiſcitur annos.*

Fatentur omnes, neque id ſine perfidiâ negari poteſt, iuuẽtam aquilæ renouari. teſtatur Hymnographus diuinus [β]: *Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua.* renouari fatentur omnes, licet quo id modo contingat, noſtris & Hebræis non conueniat [γ].

β Pſal. 102. v. 5.

γ D. Aug. ibi, & R. Sabadiæ ibid.

Eodem

» Eodem pertinet iſtud Iſaiæ; ſ *Qui autem ſperant in Domino, mu-* ſ c. 40. v. vlt.
» *tabunt fortitudinem, aſſument pennas ſicut aquilæ.* Præſtat idem vilibus & abiectis natura ſerpentibus, quod omnes fatentur, vt cum tenui illâ ſuâ leberide ſenectutem exuant & induant iuuentutem: cur homini omnem huius beneficij ſpem Hebe nouerca præſciderit? ſcilicet, abſumta vis omnis per aſini baiuli imprudentiam; qui t pharmacum adeò ſalutare, a Ioue miſſum hominibus, ſerpenti permiſit ebibendum. Cur naturalia quædam remedia nequeant inueniri tantæ efficaciæ? multa ſanè latent nondum inuenta, quàm hominibus ignota, tam dæmonibus cognita. Humidum radicale reſtaurari, natiua illa nimia ſenectutis ariditas temperari, corrupto ſuccus melior ſuffici, ceteraque deperdita, & hanc ad commutationem requiſita ſuppleri ad tempus, naturæ legi nihil repugnat. Sed nec impoſſibile capillorum colorem mutari; cùm & coruos candidos viſos multi tradiderint. { Denique Metamorphoſim, quam nunc defendimus, confirmant non pauci locupletes teſtes. Duo legas exempla apud Torquemâdam »; Anno 1531. Tarenti fuiſſe centenarium ſenem capularem, qui pilis, cute, vnguibus & ſitu atque ſquallore ætatis decidentibus, & in melioris ætatis omnia mutatis, de ſene iuuenis prodierit, & quinquaginta poſt annis ſuperuixerit. In Caſtellę quoque Rioiâ alteri cuidam viro ſimilem obtigiſſe ſortem, idque vulgi famâ notiſſimum fuiſſe, & ab Ammirâ Caſtellæ ſedulò exploratum. Monuedrum regni Valêtini oppidum eſt (olim Saguntus) hic ſe viuo ſcribit Valeſcus Tarentaſius θ, fuiſſe monialium Abbatiſſam; cui iam ſilicernio, ſubitò menſtruis fluoribus renouatis, dentes renati, comæ denigratæ, rugæ & ſulci cutis adæquati, mammę pendulæ atque pannoſę ad inſtar virgunculæ ſororiarunt: ſic denique ſe vultu, facie, totoque corporis habitu iuuenculam exhibuiſſe, vt rei nouitate percuſſa, præ verecundiâ, ſe cunctorum oculis ſubtrahere niteretur. Quid multa? Luſitanicæ hiſtorię recentiores ſcriptores, fidei probatiſſimę ι, cõmemorant longâ narratione & certâ, cuidam Indo Nobili, annorum quibus vixit trecentorum

t lege Pierium lib. 14. Hieroglyph.

{ Herodot. lib. 4. & Heraclides in Politijs.

» Dialog. 1. Horti floridi.

θ lib. 6. Philoni j c. 12.

ι Ferdin. Caſtañeda li. 8. Pet Maffeius hiſtor. Indicæ lib. 11.

& quadraginta ſpacio, iuuentæ florem ter exaruiſſe, & ter refloruiſſe. Nec deſunt, qui in eodem orbe nouo quandã inſulã repertam teſtentur [κ], Bonicam nomine; in qua fons ſcaturiat cuius aqua, vino præcioſior, pota ſenium cum iuuentâ cõmutet. Facilè video, quàm hæc nonnullis incredibilia videantur; ſed illi cogitent: huiuſmodi narrationibus, à quibus rectæ philoſophiæ ratio non abhorreat, quia ipſe nihil tale videris, fidem detrahere; ſingularis eſſe proteruiæ & impudentiæ: qui verò quid vbique geſtum fuerit, vel non fuerit; id de ſuâ dumtaxat opinione aut aſſenſione decernunt; inſaniæ aſſidere.

κ *poſt Cardanum, Langius epiſtol. medic. 79.*

Inſtet quis ex aduerſo certam humanæ vitæ periodũ à Deo præfixam: hanc naturaliter non poſſe prorogari vltra annum ſaltem CXX. vt probatur Dei verbis [λ]; *Eruntque dies hominum centum viginti annorum*. Ideoque Moſen dixiſſe [μ]; *centum viginti annorum ſum hodie: non poſſum vltra ingredi & egredi*. Confirmari id ratione numericâ, quia numerum hunc conficiũt tres quadragenarij, hoc eſt quaternarius denariorũ triplicatus, & ſic totum cum toto coaleſcens omnem abſumit perfectionem, ternarium nempe, quaternarium & denarium. Hoc argumentũ facilè diluitur, quia à Deo præſtituta nõ omnibus hominibus vna eademque, ſed ſua cuique peculiaris vitæ periodus; & his quidem ſpacium vitæ ipſâ hac Metamorphoſi ſic extenſum: hãc nõ poſſe naturaliter prorogari niſi Deo permittente. Si permittat, poſſe vltra annos etiam centũ viginti; quos conſtat multos ſuperaſſe. Verba autem illa Dei non de omnis æui hominibus prolata fuere, ſed tantum de tunc ſuperſtitibus, quibus hic terminus pænitentiæ antè diluuium futurum datus [ν]. Nec Moſes illic aſſerit vltrà ſe viuere non poſſe; ſed tantum, adeò magnæ multitudinis gubernationi ſenio fieri imparem ſeſe ac minùs idoneum. Argumentum illud ex numeris deſumptum, mirè placuit Fran. Valeſio [ο], adeò vt fuſiſſimè illud proſequendum ſibi exiſtimarit: reuerâ tamen friuolum eſt ac nullius momenti. nihil enim ex numeris in humanã complexionẽ poteſt influere, nec vita noſtra à numeris

λ *Gen. 6. v. 3*

μ *Deuter. 31. v. 2.*

ν *Sic Onkelus Hierony. & Chryſ. in d. ver. 3. & D. Aug. lib. 15. de ciuit. Dei. c. 24. quorũ ſententia verior, quàm Philonis, Ioſephi & ſequacium.*

ο *De ſacrâ philoſophiâ c. 7.*

ſed

ſed à cauſis naturalibus primis ſecundiſque dependet.

D Fortiùs vrget aliud argumentum huiuſmodi. Vita humana humido naturali conſeruatur. iſtud ſemper annis vitæ conſumitur, ipſa etiam atteritur alimenti nutritione, quia agendo repatitur: nec alimenti nutritio tantum poteſt reparare, quantum ſenio deperit, ex peritorum ſententiâ medicorum ϖ. Neceſſe igitur ſit mox à ſtatu ætatis humidum illud, quod tum conſumi incipit, refici, & primigeniam indiuidui temperaturam, illâ quæ veteraſcebat abolitâ, reſtaurari. Quod lubenter illis concedimus. Sed, inquiunt, id nec arte nec naturâ perfici poſſe, medici ſentiunt ς. *Quibus reſpondeo*, licet medicis ratio humidum radicale reſtaurandi hactenus fortè manſerit ignota: non inde ſequi, illam dæmoni quoque ignotam eſſe aut impoſſibilem. quod ſi illam nouit; cur nequeat, Deo permittente, in praxim deducere, & hac vti ſcientiâ? Vrgebis fortè, poſſet igitur hominem perpetuò in vitâ tueri, & ſic quaſi immortalem reddere. quod iactabat ventoſus ille Ægyptius contra quem Galenus ſcripſit: Verùm occurro; conſequentiãque iſtam pernego; poteſt vitam in multos annos extendere: poteſt ergo in æternum extendere. Quãuis enim longæuus homo, mortalis manet, vt futurus erat etiam ante peccatum: ſed quemadmodum tunc ſolâ Dei voluntate (iuxta quorumdam ſententiam) mortem effugiſſet; ita etiam in argumenti caſu, ſi Deus dæmoni permitteret ſemper humidũ radicale reſtaurare, homo iſte tunc non moreretur, quia tunc eũ Deus neceſſitate moriendi per talem diſpenſationem eximeret. Deinde ſi peculiarem diſpenſationem hanc tollas, dico; quia hoc Deus non videtur permiſſurus vnquam; tandem poſt aliquot centenarios annorum, naturalis vis ita in homine deperiret & fatiſceret, vt nulla remedia naturalia, quibus dæmon vteretur, ad reſtaurationem tandem prorſùs collabeſcentis corporeæ molis, & naturæ quaſi proſtratæ, ſint ſuffectura. Sed hoc non niſi poſt diuturnum valdè tẽpus contingeret; ideò nihil pugnant iſta cum ijs quæ dixi de prolongandâ, non de æternandâ vitâ. Vt autem videatis huius conſequentiæ vitium, cogitate arbo-

ϖ *Vide Fran. Valeſium d. loco.*

ς *Galen. lib. de maraſmo, Langius epiſtol. medicin. 79.*

arborem illam vitæ, ſiue vt Hebræi vocant *lignum vitarum* ſ quòd vitam in flore iuuentutis produceret eſu ſuo in tempus multarum nunc vitarum longiſſimarum, ad aliquot etiam annorum millia; hanc illi vim fuiſſe naturalem, meritò dixerunt grauiſſimi ſcriptores τ; quia illã poſt hominis peccatum retinuit, vt patet ex Gen. *3.v.22.* vbi Deus paradiſum munit, ne Adam eum iterum ingrediatur, & de ligno vitæ ſumens, viueret in æternum. Attamen ijdem Doctores benè docuerunt, non propterea hanc arborem potuiſſe hominẽ ſemper à morte prę́ſeruare. vide Perer. hęc optimè explicantem *d. lib. 3. q. 3.*

ſ Gen. 2. v. 9

τ Strabus & Hugo Victorin. in Geneſ. & D. Thom. 1. p. q. 97. ar. vlt. Scot. in 2. d. 19. q. 1. Duran. ibid. ar. 1. Caieta. ad d. ar. vlt. & Perer. in Gen lib. 3. q. quartâ.

QVÆSTIO XXIIII.

Quid magia, vel dæmon, poſsit circa animam corpori iunctam, idque informantem?

CVm Animæ poteſtates tres ſint; iam diximus quid poſſit circa vegetatiuam, & etiam circa ſenſitiuam quoad ſenſus exteriores; nimirum 1. poſſe viſum, auditum & reliquos ſenſus decipere, vt exemplis infinitis comprobatum ab alijs α. 2. Interno ſenſu dæmon vtitur vt inſtrumento, quo aliquid attentat vel molitur in potentias animæ. Nam poteſt quadruplicẽ ſenſus interni functionem decipere turbatâ fantaſiâ. Communis enim ſententia Theologorum eſt; non poſſe ab angelis nouę ſpeciei impreſſione imaginationem ſeu fantaſiam immutari; & ideò illos non poſſe efficere, vt qui à natiuitate nunquã vidit, rectè de rerum coloribus imaginetur β: ſed benè poſſe angelos corpus aliquod fantaſticum formare, & illud oculis obijcere, & ſic ſpeciem ingerere, vel ex ſpeciebus rerum quas homo verè aliquando vidit, ijs per imaginationem commiſtis & confuſis, ſpecies rerum effingere, quas homo nunquam vidit; v.g. chymerę, vt conflatę ex caprâ, leone & dracone, vel montis argentei, ex monte & argento: vel etiam concitatis in corpore motionibus atque affectionibus, vnde fantaſię contingat voluere læta vel triſtia, quæ nec vidit, nec vnquam fuere: vel, ſicut in amentibus & freneticis eſt cernere, ex humorum perturbatione varias eorum fantaſiæ ſpecies obuerſari; ſic

α Guilh Pariſ. p. vlt. de vniuer. c. 21. Anglez in 2. d. 8. q. 3. dub. 4. Remig. libr. 3. dæmonolat. c. 11.

β D. Thom. 1. p. q. 111. a. 3

ſic poteſt dæmon eorundem humorum inęquali commixtione & agitatione, aſſumendo & adducendo vapores inſtituto ſuo accommodatos, efficere, vt quales ipſe vult imaginationes homo retractet, eaque ſe videre & audire iudicet, quæ reuerâ nec oculis nec auribus vnquam hauſit. hinc manant tot falſæ apparitiones, reuelationes, & exſtaſes γ.

γ *Vide D. Aug. de curâ pro mortuis c. 12. Victor. de Magiâ nu 35. v. ad ſecundum reſpondetur. Anglez d. q. 3. dub. 5. Molinam ad d. a. 3.*

Tertiò poteſt diabolus, & facit quotidiè, ſpiritus & humores organorum commouere, & ſenſus interni, & concupiſcibilis atque iraſcibilis facultatis organa turbare motis ſimul corporeis membris: ita vt hinc oriantur variorum vitiorum cogitationes; quod non facit quidem immittendo imaginationi ſpeciem nouam, nec etiam vnà cum ſenſu efficiendo ipſam cogitationem; ſed tantummodo (vt dixi) facit ipſam potentiam cõcurrere cum ſpecie obiecti, & ſic ſuggerit ſimulacra, quibus voluptatum memoria ſuſcitetur, membra quoque generationis & ſemina irritando prouocat, vt docet Magus ille Marcus apud Pſellum δ. Cumque ſenſitiuus hic appetitus libertate careat, & coactione quadam in obiectum ſuum compellatur; poteſt veterator eum neceſſariò in malum aliquem actum impellere, adeò vt nequeat appetitus ſenſitiuus illud obiectum non appetere. Verùm motus huiuſmodi peccati omnis eſt expers; &, quando voluntas fortiter renititur, maioris meriti & mercedis occaſio nobis gignitur. Quod diligenter notandum ne quem fallant Godelmannus, Danæus ε, & alij hæretici hos motus concupiſcentiæ, peccato aſcribentes, & proinde, quod abſurdiſſimum, hominem nolentem ac renitentem peccato inuoluentes. ſed hi ſunt fructus errorum de libero arbitrio negato, & naturâ Originarij peccati malè intellectâ.

δ *lib. de dæmonib.*

ε *Godelman. lib. 3. de lam. c. vlt. nu. 35. Danæus lib. 2. Æthicæ Chriſtia. c. 7.*

B 4. Poteſt dæmon memoriam iuuare, eius organum adaptando vt faciliùs recipiat, & firmiùs ſpecies retineat; vel motu locali noxia repellendo, vel iuuantia applicando. Eandem poteſt modis contrarijs plurimùm debilitare. talem puto fuiſſe memoriam Æthalidæ apud Laertium, *lib. 8. in vitâ Pythagor.* talem Apollonij Tyanæi quam laudat Suidas: talem obliuionem illius clerici Germani apud Fulgoſum *lib. 1. Exempl. c. 6.*

Quintò

5. Poteſt intellectum ſubtiliorem & meliorem, quoad functiones ingenij & iudicij reddere, per commodiores organi diſpoſitiones, humoribus videlicet denſioribus motu locali diſpulſis, vel agentium naturalium adhibitis medicamentis, vel ſpiritibus ſenſitiuis expurgatis, & ad organa dictorum modorum altero attractis, aut ſanguinis defecatione ijſdem ſpiritibus multiplicatis. Quo enim plures, meliores, purgatioreſque ſunt ſpiritus, & quo meliora ac expeditiora impedimẽtis ſunt interni ſenſus organa; hoc intellectio expeditior atque fælicior naſcatur neceſſe eſt. Sed Angelorum bonorum hæc quaſi propria ſunt munia: mali iſti dæmones potiùs humorum dẽſitate, ſpirituumque paucitate, imbecillitate atque impuritate tenebras mentibus amant humanis offundere. Suis etiam tribuunt mala pharmaca, quibus à rectâ mente homines deijciant, vt per ſe non raro præſtãt in ijs quos obſedêre {. Seducunt etiam prauis ſuggeſtionibus ſuadendo varia perperam, modò illicitum eſſe, quod reuerâ licet; modò graue peccatum eſſe, quod dumtaxat veniale eſt, vt ſic ſcrupulis torqueant: modò inculcant iuſta eſſe, quæ contra fas & iura ſunt; vel contemnenda dicunt & leuia, quæ lethalia & vehementiùs formidanda, vt ſic conſcientias reddant laxas atque licentioſas.

{ Marci. 5. Matth. 8.

Petes fortè, an ergo queat dæmon artes atque ſcientias aliquas docere? nihil dubitandum poſſe, ſi velit & ſinatur à Deo; per locutionem nempe & manifeſtationem ſui conceptus, non tantum ſi in formâ viſili appareat & homini loquatur, quod non negat D. Thomas *; ſed etiam internâ locutione & ſuggeſtione intellectu illuſtrato. non enim video, cur hæc illuminatio, quæ in malum finem tendit dæmoni ſit adimenda; cùm hæc cognitio non referatur in Deum, nec cum vllâ mentis verâ fiat purgatione. quare vtrum dicenda ſit illuminatio, an illuſio, an quo alia indigetanda nomine, vt v. g. nuda veritatis manifeſtatio, ſane quæſtio de nomine futura eſt. In vitâ S. Nortberti idiotam quendam, ſacræ ſcripturæ ſubitò peritiſſimum reddidit. *cap. 27. Surius. 6. Iun.* Hodie ſcimus multos

* 2. 2. q. 96. ar. 1.

ana-

anabaptiſtas ſumptione potus vel cibi ſcripturæ magnam partem, eam nempe quam recipiũt, & erroribus ſuis firmãdis putant oportunam ediſcere. quis docet niſi Diabolus? ſcriptum etiam reliquit Ioann. Niderius [θ], idem de initiatione Lamiarum: apud quem hæc vnius exſtat confeſſio; Infantibus nondũ » baptiſatis inſidiamur, vel etiam baptiſatis, præſertim ſi ſigno » crucis non muniuntur, & orationibus: hos in cunabulis, vel » ad latera iacentes parentum, ceremonijs noſtris occidimus; » quos, poſtquam putantur oppreſſi eſſe vel aliunde mortui, de » tumulis clam furtò recipimus, in caldari decoquimus, quo- » uſque euulſis oſsibus tota ferè caro efficiatur ſorbilis & po- » tabilis. De ſolidiore huius materiâ vnguentum facimus no- » ſtris voluntatibus & artibus ac tranſmutationibus accommo- » datum: de liquidiori verò humore flaſcum aut vtrem reple- » mus, de quo is qui potatus fuerit, additis paucis ceremonijs, » ſtatim cõſcius efficitur & magiſter noſtræ ſectæ.] Hæc confeſſio, mulieris; ſubiungitur alia, viri huic conformis, & addens ſceleſtæ initiationis & promotionis ad Tartareum magiſte- » rium alia ritualia: Ordo, inquit, talis eſt, quo etiam ſeductus » ſum. Oportet primò eum Dominicâ die antequã aqua bene- » dicta conſecratur, Eccleſiam introire, mox futurum diſcipulũ » cum magiſtris, & ibidem abnegare coram eis Chriſtum, eius » fidem, baptiſma & vniuerſalem Eccleſiam. Deinde homagiũ » præſtare Magiſterulo, id eſt paruo magiſtro (ita enim Dæmo- » nẽ, & non aliter vocãt) poſtremò de vtre bibit ſupradicto: quo » facto ſtatim ſe in interioribus ſentit imaginem noſtræ artis » concipere, & retinere ac principales ritus huius ſectæ. In hunc » modum ſeductus ſum, & vxor mea &c.] in his verbis vides doctrinam illam potu præberi: ſed fallebatur homo idiota, dum putabat nouã imaginem efformari immediatè in mente, quâ generatim omnia illi exhiberentur ad artem illam pertinentia: Neque enim id dæmoni poſsibile, neque talis cognitionis magi intellectus capax erat. Sed internâ quadam ſuggeſtione velociſsimâ hæc ſuggerebantur, cuius velocitatem cùm non perciperet magus, putabat ſimul ſe & in inſtanti didiciſſe,

[θ] *Formicar. lib. 5.*

ciſſe,quæ ſucceſſiuè & in tempore breuiſſimo acceperat. Sic etiam poteſt in aere velociſſimè formatis ſimulacris, ea fantaſiæ noſtræ ita ſpectanda proponere; vt quaſi in ſpeculo mens noſtra vno intuitu cuncta conſpicere,ſicque illuſtrari ſibi homo intrinſecus videatur.hoc nimirum ſtratagemate antiquus ſerpens primum Ordinis noſtri parentem Ignatium conatus
i *lib.1.c.14.* fuit fallere, ſed fruſtrà [i]. adſcribam rem totam verbis Ribadeneiræ; perturbabat tamen viſionum, quas inter ſtudia percipiebat, (*de ſtudijs Grammaticalibus loquitur*) tum magnitudo, tum crebritas. nam cùm nominum & verborum memoriæ mandare inflexiones vellet,tanta intelligentiarum diuinarum copia in eius animum influebat,vt noui ediſcere nihil poſſet: & ſi quid eſſet antea memoriæ traditum, id totum facilè efflueret: neque omni ſtudio animique contentione poterat, aut arcere appropinquantes, aut ingreſſas huiuſmodi cogitationes abigere: cuius rei nouitate perculſus, quid hoc eſt, inquit,rei? cùm oramus,cùm confitemur & superſubſtantialem panem accipimus,cùm vigilamus,cùm nos verberibus cædimus,cùm ſpiritalia omnia ac diuina munera obimus; neque tam frequentes,neque tam magnæ,neque tam vehementes ſe nobis illuſtrationes offerunt: cùm puerilia agimus, & de Deo propter Deum non cogitamus, tum ſpecioſæ noſtræ menti imagines,& cæleſtes illuſtrationes occurrunt? agnoſco,agnoſco importuniſſimi hoſtis calliditatem,agnoſco veteratoris dolos & aſtutiam. &c.] Nactus iſte animum Ignatij ad cæleſtiũ rerum ſenſa concipienda longo iam vſu promptum, & agilè, & præſagiens,ſi Ignatij doctrina ad pietatem accederet, maius ſibi malum imminere; conatus fuit,hac melioris doctrinæ oſtentatione,tum illi laborem litteralium rudimentorum irri-
k *lib.1.c.16.* tum facere;eo maximè tempore (vt ait Maffeius [k]) crebra intelligentiæ lumina eidem offerens, & recondita patefaciens ſcripturæ ſacræ myſteria.] Si hæc potuit,in rebus ſanctiſſimis, & homine fide ac caritate in Deum illuſtri; quanto faciliùs infidelium animis rerum profanarum falſarumque ſcientiam ſuggeſſiſſe credendus? Chryſanthius Sardianus, Pontifex & magus,

D magus, tempore Iuliani Apoſtatæ, filium habuit; qui cùm nec verſificatoriam artem, nec Grammaticæ partem aliam calleret, ſolo aſpectu ſolis, contra Chriſtianos oracula fundebat [λ], eodem afflati Numine ſumano, varij Paſtores ouium ſubitò poëtæ exſtitere, vt Euages [μ], Thynicus [ν], & alij: Amphiaraus quoque ſic vates factus [o], & anus Pindari hymnum edocta [ϖ]; & Soſipatra, quæcumque alibi eâ abſente geſta, poëtarum, philoſophorum & oratorum ſcripta omnia à dæmonibus incubis edocta, illi in ſpecie ſenum pellitorum cohabitantium [ρ].

[λ] Eunapius in Cryſanth.
[μ] Suidas.
[ν] teſ. e Socrate apud Platonem.
[o] Pauſan. in Corinthiâ.
[ϖ] idem in Baet.
[ρ] Eunapius in Ædeſio.

E 6. In voluntatem longè reſtrictior eſt magiæ dæmoniſque potentia. Nequeunt voluntatem mouere aliter, quam obiecto, tanquam odibili vel amabili, exteriùs propoſito; vel excitatis imaginarijs viſionibus & cogitationibus; vel allectâ & inclinatâ voluntate per paſſiones in parte ſenſitiuâ inflammatas; quæ quo vehementiores ſunt, eo quoque & acriùs inclinant, & quaſi abripiunt aliquando; nunquam tamen vllam voluntati neceſſitatem imponunt. Exulare illi iubent arbitrij libertatem, qui peccandi neceſſitatem vel coactionem vllam admittunt, etiam in ijs qui mortiferis culpis ſunt irretiti. homines certè deſijſſent eſſe, ſi liberum arbitrium amiſiſſent. ſunt quidem hi Gratiâ gratum faciente deſtituti, attamen nec naturali libertate arbitrij, nec communi auxilio Dei ſunt orbati. Vnde hæc ergo in peccatum neceſſitas? peccatum niſi libero conſenſu non committitur: liber vero conſenſus arbitrium liberum præſupponit. Vnde fit, vt (ſi Deus non prohibeat) poſſit Diabolus in actum aliquem vel motionem impellere, quæ motio ex ſuo genere, ſi conſenſus liber adeſſet, peccatum foret; peccandi tamen neceſſitatem nunquam volũtati queat adferre, quia inuito conſenſum nequit extorquere [σ]. Sed nec Deus ſinit omnes in tentando vires dæmonem exſerere; facitque vt tentator non tentet quantum poſſet, ſed quantum humana fert imbecillitas; quam nunquam ſufficienti ſinit auxilio deſtitutam; ne in grauiſſimis quidem peccatoribus, quibus illud cum iuſtis adhuc eſt commune, quod Apoſtolus ad magnum animæ ſolatium ſcripſit [τ]; non bonis tantum, ſed

[σ] D. Thom. 1.2. q. 80. ar. 3. & confirmat eleganter Cyrillus Catecheſ. 4.
[τ] 1. Corinth. 10. v. 13.

toti Eccleſiæ Corinthiorum,in qua multi erãt mali, multi etiã iuſti; *Fidelis autem Deus eſt, qui non patietur vos tentari vltra id* » *quod poteſtis: ſed faciet etiam cum tentatione* (pro tẽtati çuiuſque » diſpoſitione & capacitate) *prouentum, vt poſsitis ſuſtinere.*] Quæ » fidelitas, virium liberi arbitrii, & communis ſufficientiſque auxilii (de quo Theodoret. hęc verba accepit) diuini conſeruationem pręſupponit & includit: cuius conſeruationis promiſſæ fidâ exhibitione conſequitur humana imbecillitas, vt, ex tentatione dæmonis, non ſolùm bonæ voluntati & conatui fælix exitus & euaſio contingat; (ſic ποιήσει τὴν ἔκβασιν, Auguſt. & Hiero. explicant [u]) ſed etiam vt periculum prætergreſsi, fortioreſque in poſterum ad tolerandum effecti, pro detrimento, quod timebatur, lucrum pręterea ex tentatione reportemus, vt optimè Photius expoſuit; & noſter id optimè vertit, quicquid Nouatores ganniant. nam ἐκβαίνειν vltrà progredi eſt. vide quæ in hunc locũ egregiè ex variis D. Auguſt. locis Beda diſſeruit. Cùm poſsint itaque peccatores, hoc adminiculo freti, ſingula peccata lethifera vitare; ſanè, ſi ſuccumbãt huic tentationi, cui potuerunt non aſſentiri; voluntariè ſuccumbent, nõ coacti vel adacti neceſsitate, quę hîc nulla reperitur. Sed an ſaltem poſſit impedire diabolus ne ſagæ pęniteant? ignoratio Theologiæ hac in quęſtione Nicolaũ Remigium [φ] reddidit fluctuanti & ambigenti ſimilem. Dicendum, ſicuti potuit in peccatum inducere, ſic etiam poſſe obſtinationem in peccato fouere & nutrire per ſuggeſtiones, conſilia maleſuada, tẽtationeſque alias: ſed nunquam poſſe abſolutè impedire, ne vel alij peccatores, quantumuis graues, vel ipſæ ſagæ pæniteant, & pacto, quod cum illo inierunt, renuncient. poterunt itaque cum ſpecialis illo auxilij fauore, quandocumque ſeriò volent, quantumuis renitente Diabolo pænitere; ſine ſpeciali illo Dei auxilio, id non poſſent. alioquin potentior eſſet in retinendo Diabolus, quàm Deus in recuperando, quod ſanè blaſphemum eſt. Probat iſtam communem Catholicis Theologis ſentẽtiam And. Vega de *Iuſtificat.* q. *XI.*

u *Auguſt. in Pſalm. 61. & Hiero. in Ion. idem Aug. in epiſt. 89.*

φ *lib. 3. dæmonolat. c. 8.*

QVÆ-

QVÆSTIO XXV.

Quid Diabolus queat in animâ à corpore ſeparandâ, ipſaque ſeparatione? vbi de exſtaſi, & mirandis circa cadauera.

A EXſtaſim ſiue raptũ poteſt Diabolus in homine efficere, ligando vel ſoluẽdo ſenſus exteriores; idque modis duob. prior eſt, quando illos tramites obſtruit, quibus à cerebro ſpiritus ſenſitiui ſe ad exteriores ſenſus penetrant, veluti contingit ſomniantibus: poſterior, quando eoſdem Spiritus ſenſitiuos ab exterioribus ſenſibus ad interni ſenſus organa attrahit, ibique retinet ne ad externorum ſenſuum organa queant deſcendere. Ita enim contingit, vt in raptu ob nimiam internarum virium ſenſitiuarum applicationem, & ſpirituum ſenſilium ad interni ſenſus organa confluxum, adeò impediantur ſenſuum exteriorum munia, vt corpus viuum cadaueris mortui & immobilis ſpeciem præ ſe ferat. Hæc raptus naturalis cauſa vera diaboli vires non excedit, taleſque ſunt Sagarum & magorum exſtaſes; quibus, cùm vno in loco maneant ſoporati, varijs tamen in locis ſe fuiſſe: & varia peregiſſe, decepti ſæpè arbitrãtur. Tale eſt quod Olaus de Magis Lappijs narrat [a] hoc modo; Si quis peregrinus cupiat de ſuorum conditione certi quid cognoſcere, præſtant, vt intra viginti quatuor horarum ſpacium reſciſcat, quid cum illis agatur, vel ſi trecentis milliaribus abſint, hoc modo. Incantator poſtquam vſitatis ceremonijs Deos ſuos compellauit, ſubitò collabitur & exanimatur, quaſi exſtincto illo reuerâ excedat à corpore anima. Neque enim aut ſpiritus in eo reliquus eſſe, aut reſtare cum vitâ ſenſus aliquis, aut motus videtur: ſed vt adſint ſemper aliqui oportet, qui proiectũ & exanime corpus cuſtodiant; quod cùm non fit, dæmones id abripiunt. Horis viginti quatuor elapſis, reuertente ſpiritu, ſeu è profundo ſomno, cum gemitu expergiſcitur exanime corpus, quaſi reuocetur in vitam ex morte, qui conciderat. Poſtea ſic reſtitutus ad interrogata reſpondet, &, vt fidem faciat percontatori, recenſet aliquid, quod agnoſcat ille, & certò ſciat in ædibus ſuis aut

[a] *lib. 3. c. 18. Septentrion. regn. deſcrip.*

cognatorum fuiſſe] hæc in rei veritate ſe ita habere plures alij Olao atteſtantur. Sed in hoc, raptus magici ex ſimilibus exemplis, cauendi multi errores, quibus ambiguæ illæ Olai locutiones non parum ſuffragantur. Errant imprimis qui cum Cardano quotieſcumque collibuerit, naturali ſuâ vi, & arbitrio voluntatis rapi ſe iactitant. Facit hoc proculdubio dæmon ex fœdere: nec fortaſſis certius aliud Magiæ indicium, quàm huiuſmodi voluntarii raptus. In virgine quoque illâ Cæſaraugustanâ (ſic voco, quia illic ab Archiepiſcopo anno 1585 fraus tandem detecta) pſeudoſtigmata Chriſti oſtentante, raptus illi adeò frequentes, omnes ex pacto cùm oues paſceret cum dæmone inito naſcebantur; vt & Magdalenæ Cruciæ Cordubēſis, quæ famoſa fuit ſaga. Errat etiam & grauiter, neque hoc à Cenſoribus prætereundum & relinquendū in eius erat libro erratum; errat inquam Bodinus β, cenſens in huiuſmodi extaſi animam reuerâ migrare & deſerere ipſum corpus, & aliis in locis interea verſari ſeparatam; qui Cabbaliſtarū error fuit, à quo ſuſpicor Platonicos alienos non fuiſſe, propter narrationem illam ipſius Platonis γ, Eren Armeniū, genere Pamphylium, cùm inter cadauera cæſorum in prælio decem diebus iacuiſſet mortuus, domum relatum, ſecundo poſt die, cùm eſſet imponendus rogo reuixiſſe, ac prodigioſa quædam narraſſe, quæ illo tempore apud inferos vidiſſet. Similis fabula fuit illa de Ariſtæa Proconneſio, quem narrant δ, ex Herodoto, multoties defunctum reuixiſſe, & animam quoties voluit reſumere potuiſſe; ita, vt aſſiſtentes animam, cerui effigie, ex ore euolantem viderent. Nam iſte non mortuus erat, ſed in raptu magico, & non anima ex ore euolabat, ſed diabolicum præſtigiū. Idem dicendum de militis dormientis ore egreſsâ & iterum ingreſsâ muſtelâ albâ, & per gladium riuulo impoſitum iterato commeante, quod narratum ab Helinando ε. fuit hoc ludibrium dæmonis, ad hoc inſtitutum, vt de animæ migratione hunc errorem mentibus imprimeret; vetulis deliris, & pueris, qui nondum ære lauantur, id quàm philoſophis perſuaſurus. Mors enim nihil eſt aliud, quàm animæ à corpore ſeparatio: cumque

β lib. 2. Dæmonoma. c. 3

γ lib. 10. de repub.

δ Plinius li. 7. c. 52. Plutarch. in vitâ Romuli.

ε Helinand. lib. 13. Chronicor. & Paradinus in Symbolis.

cumque ipſo egreſſu hæc contingat ſeparatio, fieri nequit quin homo egreſſu iſto moriatur. Si moritur, quis animam iterum in corpus inducit? Solâ Dei virtute redire illa poteſt. Mortuorum animæ locum ſuum, teſte Pſalmiſtâ, ignorant; hoc eſt corpus ſuum amplius non norunt. quare anima ſemel ſeparata, nec aliud corpus ſubire, nec ſuum iterum ingredi ac informare poteſt, niſi Deo permittente atque ducente. De Philappis & Finnis igitur, & de Ariſtæa, & de Hermotimo Clazomonio ε, quod illi obijciũt; id nos nec latet, nec mouet. Ecſtaſis Diabolica interceſſit, ſed anima à corpore non receſſit.
» Omnia (inquit Tertullianus hac ipsâ de re agens ζ) magis cõ-
» ſectanda, quàm hanc licentiam animæ ſine morte fugitiuæ.]
» Et alibi idem rectiſſimè pro Axiomate tradidit η, nuſquam
» animam ſine carne eſſe, quamdiu in carne eſt.] Et in ecſtaſi animam extra corpus peregrinari, negat apertè auctor breuiũ quæſtionum, quæ operibus D. Athanaſij adiunguntur θ. Nec Auguſtinus ι quicquam habet, quod Bodino ſuffragetur, alibi verò palam contradicit κ. Abutuntur etiam aduerſarij ſcrip-
» turis. Nam cùm illud citant, *precioſam eſſe in conſpectu Domini*
» *mortem ſanctorum eius* λ; perperam verba de prophetarũ ecſtaſi accipiunt; quæ ad veram mortem, ſeu animæ à corpore ſeparationem ſunt referenda μ: &, quamuis de raptu acciperes eorumdem, *Mors* vocaretur, quia mortui corporis imaginem repræſentat. Cum etiam de Apoſtoli raptu ratiocinantur, non poſſunt probare eum extra corpus fuiſſe: potuit Deus id facere: ſed an fecerit, cum ipſi Paullo fuerit incertum; malo dubitare, quàm cum B. Hildegardi affirmare ν corpus verè ab animâ tum fuiſſe ſeparatum. dubitant quotquot memini patres, dubitant etiam Scholaſtici omnes. Parum verò peritum ſe philoſophiæ Bodinus oſtendit, cùm *Aphereſiam* cum *Ecſtaſi* cõfundit. In hac videtur anima à corpore abeſſe, quia priuatum eſt corpus functionibus animæ ſenſitiuæ, mouentis, & interdum intelligentis ξ: in aphereſiâ verò, non functionibus animæ modò, ſed ipsâ corpus caret animâ. in illâ corpus dicendum inſenſile & immobile actu; in hac, naturaliter loquendo, eſt

De hoc loco dicam fusè in Quodlibeticâ de apparitione mortuorũ: & ex eâ in q. ſeq.

ε *Vide Lucia. in Encomio muſcæ, & Plutarch. de dæm. Socra.*

ζ *li. de animâ*

η *libr. de reſurrect. carn.*

θ *q. 33.*

ι *li. 83. qq.*

κ *libr. 18. de ciui. Dei. epi. ad Euod. & (ſi ipſe auctor) libr. de ſpiritu & animâ.*

λ *Pſal. 115. v. 15.*

μ *Vt cum B. Cyprian. etiã Rabbini cenſent.*

ν *in Quæſtionib. ſuis.*

ξ *Schalig. de ſubti. contra Cardan.*

eſt exanimum tam potentiâ, quàm actu. Quale demum illud argumentum? ſi anima ſit immortalis; neceſſe aliqua ſine corpore operari illam π poſſe. Sed eſt immortalis. operari igitur poteſt in exſtaſi ab illo ſeparata. Mi homo, moneo Scholas Dialecticorum adeas, & diſcas; cùm ſint plures vnius rei functiones, non rectè, quod de omnibus non probaris, id ad vnã te reſtringere. Deus bone, quot ſunt functiones animæ in corpore exiſtentis, in quas ſibi corpus partem iuſque nullum vindicat? cogita voluntatis, intellectuſque actus, & ſuper ſeipſam ſui reflexiones, aliaque quæ ex libris de animæ immortalitate agentium poſſunt peti ς. Verùm certiora hæc Chriſtianæ ſapientiæ peritis ſunt, & rectæ philoſophiæ non imperitis, quàm vt longiore indigeant probatione, neque mihi vacat vel lubet lucenti ſoli lampadem accendere. Solus Deus ſic animam per raptum ſeparare poſſet, & interea in corpore idoneas iterum recipiendæ animæ diſpoſitiones conſeruare: quod an ſibi cõtigerit dubitare ſe D. Paullus profitetur ζ. Falluntur tertiò, qui C falſos hos & dæmoniacos raptus ſiue exſtaſes (pro iiſdem nũc ſumo, non ignarus alibi η ſubtilius diſtingui) non ſeparant à vero & ſupernaturali raptu; quo per ſpiritum diuinum homo ad rerum ſupernaturalium contemplationem ſiue cognitionem, cum abſtractione mentis à ſenſibilibus, eleuatur; de quo præclarè, vt ſolet, D. Thomas diſſeruit θ; quales fuere prophetarum, Apoſtolorum, & ſanctorum hominum, longè diuerſi à Magicis exſtaſibus, de quibus B. Irenæus locutus agens de Marco mago ι. Plurimorum de veri raptus naturâ opiniones Gentilium philoſophorum, & Arabum aſtrologorum, recenſuit M. Antonius κ Mocenicus, opere verboſiore quàm ſolidiore, & exceptâ nonâ ceteras ſatis benè confutauit. quid ex dictis eius retinendum, quid repudiandum exiſtimem, breuiter accipite. Igitur falli λ eum puto, dum ſubiectum raptus cõtendit debere eſſe mediam quandam ſubſtantiam inter mortalem & immortalem, & huiuſmodi ait eſſe animam noſtram; quam dicit eſſe mortalem reſpectu partis ſenſitiuæ, immortalem reſpectu partis rationalis. fallitur. ſi ſit in animâ noſtra pars

π *Ariſtot. li. 2. de anim.*

ς *vide (ſi lubet) dicta citataque in Tread. Senecæ cho. 2.*

ζ *2. Cor. 12. vide D. Tho. 2. 2. q. 175. a. vlt.*

η *d. q. 175. a. 2. ad 1.*

θ *q. 175.*

ι *lib. 1. cont. hær. c. 9.*

κ *li. de tranſitu hominis in Deum.*

λ *cap. 15.*

vna immortalis,& pars alia mortalis, quæſo nonne pars hæc ab illâ queat ſeparari? diuiſibilis ergo iam anima noſtra futura: quare nec immortalis. abſit hoc à mentibus noſtris. totã hominis animam, quoad ſubſtantiam eſſentiamque ſuã, credimus eſſe immortalẽ. non anima, ſed homo ipſe, reſpectu totius compoſiti, quid mediũ eſt; corpore mortalis, animâ immortalis. Subiectũ tamen raptus, non eſt totus ſecundũ ſe homo; ſed anima ipſa humana; ſubiectum totum incorporeũ, indiuiſibile, & immortale. anima hæc ſubiectum eſt raptus, non ratione intellectus agentis, ſed ratione intellectus poſſibilis; quod benè docuit Mocenicus [μ]. Formalis cauſa raptus eſt ipſa illa actio, qua quis eleuatur, & cæleſtibus illis rebus quaſi vnitur. Finalis cauſa, eſt coniunctio animi cum Deo, illud Anicij Seuerini; μ cap. 30.

" *Tu requies tranquilla pijs, te cernere finis,*
" *Principium, vector, dux, ſemita, terminus idem.*

Agens ſiue efficiens cauſa, duplex aliquando poteſt eſſe. Inſtrumentalis, erit intellectus agens; principalis verò futura Deus. dixi poſſe aliquando eſſe, quia licet Deus per ſe ſolus ſit cauſa ſufficiens, ſolet tamen cauſas ſecundas vt inſtrumenta adhibere. quare poterit intellectus agens eſſe cauſa inſtrumentalis. quia quamuis eius ordinarium munus ſit, ſpecies à phantaſmatibus abſtrahere, & hîc nulla ſint phantaſmata; ſolet tamen Deus, cùm ſe menti noſtræ per raptũ inſinuat, ea quæ vult nos tum videre, diuinâ quadam repræſentatione oſtendere; vbi vero ſpirituales haſce res intellectus noſter percepit, tunc ope intellectus agentis, poteſt quædam rerum viſarum ſimilitudo & ſimulacrum effici, quem modũ D. Tho. non repudiat [ν]. Principalem cauſam dixi eſſe Deum; quia reuerà Deus eſt qui hominem ad ſe rapit, vt fatetur [o] Mocenicus, nec potuit negare. ſicut enim ſol ſine ſole non cernitur, ſicut oculus ſine lumine lumen non videt, ſicut auris niſi aëre plena ictũ aërem non audit: ita nec Deus ſine Deo cognoſci poteſt, ſed Deo plenus demũ animus tantũ in Deũ erigitur, quantum diuino colluſtratus lumine eum cognoſcit; tantũ efferueſcit & exilit in ſuperiora, quantum calore diuino ſuccenſus in Deum fertur:

ν 1. p. q. 12. a. 9. ad 2.
o c. 1. fol. 13.

fertur: neque ad id, quod ſuperius eſt & infinitum, quiſquam attollitur, niſi virtute ſuperioris & infiniti attrahatur, & eleuetur, iuxta veram Platonicorum ſententiam π. Deinde ſolus D intellectus agens ad hoc nequit ſufficere. quia quamuis Mocenicus dicat tranſitum hunc ex parte hominis eſſe voluntarium: id tamen verum non eſt. raptum enim ſcimus ſæpè contingere inuitis, vt ſentit D. Thom. ρ & docet experientia. Noui, & mecum norunt mille adhuc ſuperſtites, Virginem Deo deuotam, ex ijs quas Beatas illic vocant, quæ Burgis, in Caſtellâ, anno 1585. ſuperſtes erat, & ſtatim perceptâ Euchariſtiâ, vix eâ in os ſumptâ, in diuturnum raptum eleuabatur; adeò vt nec admotas & adactas in pedes aciculas ſentiret: quæ, vt erat humanæ gloriæ auerſatrix, & ſancta eſſe, quàm dici malebat aut videri, ardentiſſimè ſolebat Deum precari, ne quid illi huiuſmodi coram alijs accideret: & ad ſe reuerſa, erubeſcentię plena atque pudoris, quam poterat celerrimè ſe domum in conclaue proripiebat. Non eſt ergo in noſtrâ poteſtate, & proinde nec nobis eſt voluntarium ſic mente abalienari; neque id poterit noſter intellectus quantumuis id nos vehementer velimus. Hæc non tam eſt actio, quàm paſſio intellectus. cùm hîc anima ſe propriè & primariò gerat more patientis, ſecundariò & minus propriè more agentis, & ipſe Mocenicus σ fateatur, hunc tranſitum hominis ad Deum (ſic enim appellat raptum) plurimùm paſſionis & minimùm actionis habere. Deum verò dicimus eſſe cauſam efficientem raptus; non tantùm vniuerſali quodam concurſu, ſed etiam ad hoc ipſum deſignato & particulari.

π vide Mocenic. c. 39.

ρ 2. 2. q. 175. ar. 2.

σ cap. 4.

Hîc in Syrtes ille impingit Patricius Venetus, & ſe abripi patitur procellis Gentilium & infidelium philoſophorum. Nam τ ſententiam proponens ſuam, contendit totam raptus efficientiam adſcribendam ſoli agenti intellectui. hunc enim adiutum ſolo concurſu vniuerſali Dei, vult poſſe ſtatim intellectui poſſibili ſpeciem ſeu ideã Dei repræſentare; & ſic, quod erat dumtaxat intelligibile poteſtate vt ſit iam actu intelligibile, id vi ſuâ intellectum agentem efficere. Quaſi vero queat intellectus

τ cap. 45.

tellectus agens aliquam effingere ſpeciem, quæ Deum repræſentet? quod meritò cum D.Dionyſio Areopagitâ Theologi negarunt [v].

Sed videte quam leuiculis nitantur aduerſarij argumentis. *Obijciunt primò*. Deus non eſt idem cum animâ noſtrâ: non poteſt igitur in illam agere. Quid eſt nugari, ſi hoc eſt argumentari? quaſi nihil in aliud queat agere, quod non ſit idem cum eo: & non ſufficiat proportio ac ſimilitudo cauſæ immediatæ & inſtrumentalis; quaſi non omnia Deo obediãt; quaſi Deus, qui vnus eminenter eſt omnia, non poſſit in cuncta, vt vult agere. apage mihi hos paganiſmos.

Secundo obijc. Deus eſt intellectus: nihil ergo poteſt agere niſi cognoſcendo. ſed extra ſe nihil Deus cognoſcit: animus autem noſter eſt extra Deum: animum ergo noſtrum nõ cognoſcit: nihil ergo in animum noſtrum poteſt agere. *Reſp*. Deus eſt intellectus, ſi ſumas intellectum impropriè loquendo pro ſubſtantiâ ſpirituali in genere; non vero eſt intellectus, ſi capias intellectum pro potentiâ intellectiuâ; quopacto eum ſumi ab ipſo docet conſecutio argumenti; quæ nulla foret, neque antecedens cum illatione cohæreret, ſi aliter ſumeretur: certum enim eſt ſpirituales ſubſtantias etiam aliter quàm cognoſcendo agere poſſe, vt loco mouere, & huiuſmodi. Quod ſi velit tantum dicere, nihil poſſe agere in ſubiectum, quin ſubiectum illud cognoſcat; hoc certè verum eſt, quia Deus omnia cognoſcit: Spiritualis tamen ſubſtantia, vt angelus, poſſet agere in aliquod ſubiectum ſibi incognitum. Vnde tamen ſequitur falſiſſimam eſſe illam ſubſumptionem, Deum extra ſe nihil cognoſcere. quid enim hoc aliud ſignificat, quàm Deum præter ſemet ipſum nihil cognoſcere? nõ cognoſcit ergo arbores, non equos, non peccatores, non dæmones. quo ergo pacto creaturas conſeruat, & mundi ſatagit, & punit peccatores? eſſe hæc extraria Deo, & cognoſci à Deo nobis igitur fatendum; niſi Epicurei & athei ſumus. Deus quidem eminenter eſt omnia, ſed non formaliter. Si loqueris, de ijs quæ ſunt eminenter extra Deum; fruſtraris. quia nihil quod eſt, non eſt emi-

[v] *D. Dionyſ. de Diuin. nomin.* 1. *D. Thom. & ibi interpp.* 1. 2. *q.* 12. *a.* 2.

eminenter in Deo; ipſe quoque animus noſter hoc modo nō eſt extra Deum. Quare patet te loqui, de ijs quæ ſunt extra Deum formaliter. Sed Deus cognoſcit omnia quæcumque ſunt, etiamſi illa non ſint in Deo formaliter, ſiue etiamſi Deus illa non ſit formaliter. quare & animum noſtrum Deus cognoſcit. cognoſcit ſanè, & puniet, ſi viderit infidelem, & ad Gẽtilium ſcita impia deſciſcentem. Non ſum ignarus iſtud axioma, (*Deum nihil extra ſe intelligere*) tribui Ariſtoteli ⊕: ſed Ariſtoteles veniam mereretur, cuius oculus, nullo fidei veræ radio illuſtratus, vt noctuæ oculus ad illam lucem infinitam caligauit. Chriſtianis verò hominibus venia danda non eſt, ſi talia deliramenta pertinaciter tueantur; & non Gentilium placita regulis fidei, ſed fidei ſcita illorum placitis pergũt ſubmittere, verè cæci cæcos deligentes duces cum quibus in erroris foueam corruant. Auerroiſticum hoc potiùs figmentum eſt, quàm Ariſtotelæum placitum: qui perfidiæ columen Arabs inteſtabilis, ſectatores ſuos ex hoc principio eò deduxit, vt exiſtiment etiam hinc ſequi; Deum ſic aliquid ſibi perfectionis adiuncturum nouæ, ſi hominem ſibi per raptum coniungeret, vel ſi extra ſe alia intelligeret; Deoque ipſi tunc opus fore ſenſum & fantaſiam; quæ omnia vel dypondij Theologi ſtatim exſufflarint, vt vanitate ſuâ diffluentia, nec quicquam cohærentia. Deus in ſe ipſo, vt in ſpeculo ſimul & ſemel videt omnia: cognoſcendo alia, tribuit ipſis perfectionem. Nobis accedit perfectio coniunctione vel cognitione, propter imbecillitatem & egeſtatem noſtram. cuncta Deus poſſidet, nec ipſe mutatur, ſed mutat res quas ſibi coniungit. Denique cenſet idem Mocenicus, raptum omnem eſſe ſucceſſiuum: quod indiget, vt verum ſit, commodâ interpretatione. Raptus enim fieri poteſt in inſtanti, quia Deus cauſa efficiens eſt actiuitatis & potentiæ infinitæ; per temporis tamen fluxum actio ſeu paſſio raptus poſtea continuatur; & ſi quæ ad raptum, ex parte hominis aliquando præparationes præcedant, vt contẽplari &c. illæ ſunt ſucceſſiuæ. Hæc de raptu nunc ſufficiant.

⊕ *li. 12. Metaph.*

Alter veræ ſeparationis animæ à corpore, certiſſimus modus E

dus per mortem, quin ſit Diabolo permiſſione Dei poſſibilis, negari nequit. quot enim Angelus vnus millia Aſſyriorum vnâ nocte occidit? nonne Aſmodeus ſeptem Saræ maritos, & Iobi liberos omnes Diabolus necauit? nonne maleficijs quotidie dæmon plurimos necat? ſed de hoc poſtmodum copioſius diſſeretur, lib. 3.

Poſtquam animam à corpore mors ſeparauit, nondum diaboli omnis poteſtas ſopita. poteſt in animam nonnulla, poteſt in corpus. Animam poteſt ſupplicijs addictam, quantum Deus iuſſerit punire; an poſſit iterum in corpus mittere, vel facere apparere, mox diſcutiemus.

Quoad cadauera mortuorum ſolet aliquando ea induere, & ijs apparere, vt poſtea dicetur: poteſt etiam in eadem, maximè in ea quæ ſita ſunt locis non conſecratis, quæcumque poteſt in alias res corporales; & ſpeciali quodam modo poteſt ſoletque miranda quædam in ijs, & prodigioſa cauſas naturales ignorantibus, operari, & exhibere quædam, quaſi viuentium corporum & vegetantis animæ munera. v. g. vt fluat ex vulnere mortui ſanguis in præſentiâ occiſoris (qua de re alio loco ſermo fuit) 2. vt corpora diu ſeruentur incorrupta, neque puteſcant neque putreſcant, neque diſſoluantur aut incinerentur; quia hoc & naturaliter, vel ex vnguentis, vel ex loci naturâ, imo & ex corporis naturâ poteſt prouenire, vel etiam ex „mortis genere. de mortis genere, ſcribit Plutarchus x; Cun- x *libr. 4. quæſt. conuiu. 2.*
„ctis, inquit, ferè notum eſt fulmine ictorum non ſentire cor-
„pora putredinẽ.] quare non ſatis aptè Euripides introduxit Clymenem de Phaëtonte dicentem, Putreſcit aſt hîc in conualle mortuus. De corporis naturâ, eſt illud Ammiani Marcellini apud Rhodiginum +, Romanorum cadauera cæſorum + *libr. 26. cap. 24.* ſtatim fatiſcere ac prorſum defluere; Perſarum verò inareſcere ſtipitum more, vt nec liqueſcant membra, nec ſanie madeſcãt perfuſa; quod cenſet Ammianus vitam parciorem facere, & vbi naſcuntur exuſtas ſolibus terras. credit Cardanus ω, & de ω *libr. 8. de rer. var. cap. 40.* patris ſui Facij corpore idem profitetur, cauſam hanc non arbitror contemnendam: victus enim parcitas arcet humorum

 copiam,

eminenter in Deo; ipſe quoque animus noſter hoc modo nõ eſt extra Deum. Quare patet te loqui, de ijs quæ ſunt extra Deum formaliter. Sed Deus cognoſcit omnia quæcumque ſunt, etiamſi illa non ſint in Deo formaliter, ſiue etiamſi Deus illa non ſit formaliter. quare & animum noſtrum Deus cognoſcit. cognoſcit ſanè, & puniet, ſi viderit infidelem, & ad Gẽtilium ſcita impia deſciſcentem. Non ſum ignarus iſtud axioma, (*Deum nihil extra ſe intelligere*) tribui Ariſtoteli φ: ſed Ariſtoteles veniam mereretur, cuius oculus, nullo fidei veræ radio illuſtratus, vt noctuæ oculus ad illam lucem infinitam caligauit. Chriſtianis verò hominibus venia danda non eſt, ſi talia deliramenta pertinaciter tueantur; & non Gentilium placita regulis fidei, ſed fidei ſcita illorum placitis pergũt ſubmittere, verè cæci cæcos deligentes duces cum quibus in erroris foueam corruant. Auerroiſticum hoc potiùs figmentum eſt, quàm Ariſtotelæum placitum: qui perfidiæ columen Arabs inteſtabilis, ſectatores ſuos ex hoc principio eò deduxit, vt exiſtiment etiam hinc ſequi; Deum ſic aliquid ſibi perfectionis adiuncturum nouæ, ſi hominem ſibi per raptum coniungeret, vel ſi extra ſe alia intelligeret; Deoque ipſi tunc opus fore ſenſum & fantaſiam; quæ omnia vel dypondij Theologi ſtatim exſufflarint, vt vanitate ſuâ diffluentia, nec quicquam cohærentia. Deus in ſe ipſo, vt in ſpeculo ſimul & ſemel videt omnia: cognoſcendo alia, tribuit ipſis perfectionem. Nobis accedit perfectio coniunctione vel cognitione, propter imbecillitatem & egeſtatem noſtram. cuncta Deus poſſidet, nec ipſe mutatur, ſed mutat res quas ſibi coniungit. Denique cenſet idem Mocenicus, raptum omnem eſſe ſucceſſiuum: quod indiget, vt verum ſit, commodâ interpretatione. Raptus enim fieri poteſt in inſtanti, quia Deus cauſa efficiens eſt actiuitatis & potentiæ infinitæ; per temporis tamen fluxum actio ſeu paſſio raptus poſtea continuatur; & ſi quæ ad raptum, ex parte hominis aliquando præparationes præcedant, vt contẽplari &c. illæ ſunt ſucceſſiuæ. Hæc de raptu nunc ſufficiant.

φ li. 12. Metaph.

Alter veræ ſeparationis animæ à corpore, certiſſimus mo- E

dus

dus per mortem, quin ſit Diabolo permiſſione Dei poſſibilis, negari nequit. quot enim Angelus vnus millia Aſſyriorum vnâ nocte occidit? nonne Aſmodeus ſeptem Saræ maritos, & Iobi liberos omnes Diabolus necauit? nonne maleficijs quotidie dæmon plurimos necat? ſed de hoc poſtmodum copioſius diſſeretur, lib. 3.

Poſtquam animam à corpore mors ſeparauit, nondum diaboli omnis poteſtas ſopita. poteſt in animam nonnulla, poteſt in corpus. Animam poteſt ſupplicijs addictam, quantum Deus iuſſerit punire; an poſſit iterum in corpus mittere, vel facere apparere, mox diſcutiemus.

Quoad cadauera mortuorum ſolet aliquando ea induere, & ijs apparere, vt poſtea dicetur: poteſt etiam in eadem, maximè in ea quæ ſita ſunt locis non conſecratis, quæcumque poteſt in alias res corporales; & ſpeciali quodam modo poteſt ſoletque miranda quædam in ijs, & prodigioſa cauſas naturales ignorantibus, operari, & exhibere quædam, quaſi viuentium corporum & vegetantis animæ munera. v. g. vt fluat ex vulnere mortui ſanguis in præſentiâ occiſoris (qua de re alio loco ſermo fuit) 2. vt corpora diu ſeruentur incorrupta, neque puteſcant neque putreſcant, neque diſſoluantur aut incinerentur; quia hoc & naturaliter, vel ex vnguentis, vel ex loci naturâ, imo & ex corporis naturâ poteſt prouenire, vel etiam ex „mortis genere. de mortis genere, ſcribit Plutarchus χ; Cun- „ctis, inquit, ferè notum eſt fulmine ictorum non ſentire cor- „pora putrediñe.] quare non ſatis aptè Euripides introduxit Clymenem de Phaëtonte dicentem, Putreſcit aſt hîc in conualle mortuus. De corporis naturâ, eſt illud Ammiani Marcellini apud Rhodiginum ✝, Romanorum cadauera cæſorum ſtatim fatiſcere ac prorſum defluere; Perſarum verò inareſcere ſtipitum more, vt nec liqueſcant membra, nec ſanie madeſcāt perfuſa; quod cenſet Ammianus vitam parciorem facere, & vbi naſcuntur exuſtas ſolibus terras. credit Cardanus ω, & de patris ſui Facij corpore idem profitetur, cauſam hanc non arbitror contemnendam: victus enim parcitas arcet humorum

χ *libr. 4. quæſt. conuiu. 2.*

✝ *libr. 26. cap. 24.*

ω *libr. 8. de rer. var. cap. 40.*

copiam, vnde propter eandem victus abſtinentiam Xenophon [α] memorat Perſas nec tuſſire, nec emungi. De loco ipſo, poteſt ille vel hanc vim habere naturalem & conſeruatricem ratione ſoli, vel ſolis; vel etiam ratione ſitus. ſic enim quod Ariſtarchus in Olympicis tradidit integrum cadauer armati & ſaucij hominis olim mortui in Iunonis Eleæ templo inter tabulatum & ſcandulare tectum inuentum; cauſam reddit Pauſanias [β], quod in illis latebris abditum, neque per æſtatem vaporum, neque per hyemem frigoris noxam contrahere potuerit. De vnguentis, res nota ex Ægyptiorum conditurâ, de qua Herodotus [γ] & Diodorus [δ]. Illud etiam naturæ miraculum eſt, cor eorum cremari non poſſe, qui vel Cardiaco morbo, vel veneno perierint [ε]. Nec puto qualitates has impreſſas cordi dæmonem ignorare, vel non poſſe ſimilem diſpoſitionem in cadauer inducere; poſſet itaque facere, (& hoc ſit 3.) vt cadauer ſpacio aliquo temporis comburi nequiret. fecit aliquãdo in viuis, cur nequeat in mortuis? 4. poterit efficere vt cadaueris pili vel vngues excreſcant. quia hoc poteſt naturaliter præſtare complexio morientis, quando in corpus manauit aliqua vegetantis animæ ad formam imperfectam diſpoſitio [ζ]: quod frequenter accidit in ſuſpendioſis, quibus ſubitò ſpiritus intercluduntur; quos (vt ait ille) Iupiter lauat, Apollo vngit & ſiccat. Sæpè tamen hæc; vt in reliquijs hominum ſanctorum, ex diuino proueniunt miraculo. Vt cetera mittam; Dammis, oppido propè Brugas, vidi olim Saluatoris Crucifixi imaginem prægrandem ligneam; quæ comam & barbam produxerat, & quotannis attonſæ refruticabant, id pro miraculo pijs habitum, propter crebras quas Deus illic ægris ſanitates conferebat, & alia in afflictos diuinæ munificentiæ monumenta, crebris ibi tabellis notata; donec impius & pertinax Caluiniſtarum furor imaginem ignibus abſumpſit & templum (quod illis ſollemne) ſolo æquauit.

QVÆS-

α in Pædiâ Cyri.
β lib. 5. de ſcript. Græciæ.
γ lib. 2. hiſt.
δ lib. 1. Bibliothec.
ε Plinius lib. 11. c. 37.
ζ Angl. in 2. q. de Magiâ a. 2. diffic. vl. Binsfeld. de Confeſ. Mal. prælud. 12. dub. 4.

QVÆSTIO XXVI.

An ope dæmonum fieri poſſit, vt defunctorum animæ ſeu ſpiritus viuentibus appareant.

A MAgni hæc momenti quæſtio eſt, & quæ aliam includit primò ventilandam; *Vtrum vnquam animæ queant apparere?* de qua, ante annos fermè nouem, Duaci in Quodlibeticis, vt vocant, copioſè diſſerui; ſed quia oratio illa lucem non adſpexit, hîc ea cum lectore communicabo, quæ tum cum auditoribus, prætermiſſis parergis oratorijs.

SECTIO I.

„ SIt 1. concl. quæ quaſi fundamentũ eſt ceterarũ; Poſſe ac ſo-
„ lere mortuorum animas nonnunquã diuinâ potentiâ atq;
„ virtute, viuentibus apparere, id & fidei Catholicæ ſcitis, & ve-
„ ræ germanæque philoſophiæ placitis conſentaneum eſt.] hãc concluſionem multi improbant; ſed horum alij athei ſunt, qui animam negant immortalem & corpori volunt eam commori: hos facilè eſt refellere, quia hæreſis eorũ iampridem etiam à Platone, & Ariſtotele, & alijs philoſophis probis, confracta & proſcripta fuit; ab Eccleſiâ vero id aſſerentes ignib. adiudicati: Docui id fuſiſſimè prolixâ diſputatione, *Comm. in Senecæ Troad. chor. 2.* Alij ſunt philoſophi ſenſibus nimis addicti; qui fatentur animam corpori ſuperſtitem eſſe, ſed videri illam à viuis poſſe, vel ad viuos redire negant, dumtaxat; quia id quo fiat modo ac ratione non intelligunt: hi docendi ſunt rationem modumque: alij denique matæologi ſunt, nec enim Theologi dici merentur; qui nati nobiſcum eiuſdem matris vtero, ijſdem vberibus lactati, falſi fratres, viperina proles, germanos laceſſunt, & genitricis impio mucrone latus petunt. palam eſt me hæreticos intelligere. ex his quidam, eos qui ſe ſpiritus cõſpexiſſe aſſerunt, iudicant lymphatos ceritos, imaginoſos, ad medicos & veratrum relegandos [α]; alij clamant, huiuſmodi narrationes omnes ſuperſtitioſas & delirarum eſſe anuum vana inſomnia [β]; alij, vt facetiores ludiones, & minùs cruenti, multas obſcænas & ridiculas fabellas comminiſcuntur: vt genus

α Lauatherus lib. de ſpectris.

β Oecolamp. notis in Theophilac. Marbach. libr. de mira. Riuius lib. de veteri ſuperſtit. Bened. Aretius in Problema.

nus omne apparitionum reddant odioſum, imitati Batauum illum Lucianum γ. cauſa hos omnes vehementer ſtimulans eſt; quòd hac mortuorum apparitione *Purgatorij fidem* validè ſtabiliri percipiant. Quare miror, ex Catholicis Hieron. Magium ⅄, maioris lectionis, quam iudicij virum, auſum fuiſſe ſcribere; nunquam quæ circa mortuorum ſepulcra vel cœmiteria conſpiciuntur ſimulacra, mortuorum eſſe animas; ſed ſemper eſſe dæmones aut malos genios hominum deceptores: admiror etiam, id firmare auctoritate Porphyrij & Iamblici, iuratorum fidei Chriſtianæ hoſtium: nam quod Theophilactum & Chryſoſtomum allegat, id fruſtrà facere mox oſtendam: & ſimul oſtendam, dubitationem illam philoſophorum inanem eſſe; hæreticorum verò dicteria, ipſis digna, hoc eſt impia, impudentia, mendacia, vix digna quibus reſpondeatur. nimis etiam temerarium fuiſſe Renatum Chopinum pleno ore in Pariſienſi Parlamento, *Superſtitionem*, hanc ſententiam vocantem, cenſentemque puniendos eos, qui animas redire arbitrantur. Lege ſi lubet lib. eius vlt. de Sacrâ Politiâ, & videbis audaciam cauſæ minus æquæ ſeruientem, & obtinentem; ſed eo iam tempore quo in Curias Gallicas multi ſe Nouatores ingeſſerant. Idem tamen cenſuit Tiraquell. ad Alex ab Alex. *lib. 2. c. 9.* nihil tamen probans, ſed nude affirmans, ſe habere hæc omnia pro meris ſomnijs. idem aſſerit *ad lib. 5. ca. 23.* Sed propter eius putare, nunquam id verius falſiuſue futurum eſt.

γ *Melancht. in Kalendario Manlij, Eraſm. in colloq.*

⅄ *lib. 4. miſcellan. c. 12.*

Probatur ſententia noſtra (vt ab imbecillioribus progrediar) primò communi opinione Gentilium. quorſum illa trãſlatitia de Manibus euocandis tam ſollemni carmine & ritu fieri ſolita, ſi nullas viuis mortuorũ animas apparere credebãt? quorſum (niſi quia hæc vulgo recepta, etiã inter ſapiẽtes illorũ opinio) ille poëtarum Phœbus de Anchiſæ filio referret: B

Infelix ſimulacrum atque ipſius vmbra Creuſæ
Viſa illi ante oculos, & notâ maior imago.

Et ille Latinus Callimachus Cynthiam poſt obitum talia memorantem introduceret?

Sunt

» *Sunt aliquid Manes. lethum non omnia finit,*
» *Luridaque euictos effugit vmbra rogos.*
» *Nocte vagæ ferimur, nox clauſat liberat vmbras,*
» *Errat & abiectâ Cerberus ipſe ſerâ:*
» *Luce iubent leges Lethæa ad ſtagna reuerti:*
» *Nos vehimur, vectum nauta recenſet onus.*

Vnde? niſi ex hac opinione ſcelesta apud illos orta Necyomantia? quam & Homerica Cyrce *in Odyſſeiâ*, & Ouidij Medæa *in Metamorphoſi*, & Lucani Eriſicthon *in Pharſaliâ*, & Senecæ Tireſias *in Oedipo*, & Horatij *in Epodis* Canidia, Papinij *in Thebaide* Manto, & Siliana *bello Punico* Autonoë, tam operosè exercuerunt. quorſum nota paucioribus illa eorundem conſuetudo, ſi ſocij in peregrinis regionibus obijſſent, animas in patriam reuocãdi, cuius & Didymus ι & Euſtathius, & Pindari Scholiaſtes ζ meminere? vndè aliundè orta illa communis illorum opinio κ, ſolere animas ijs qui per cædem violenter ipſas corpore expulerint apparere, omnibus adeſſe locis, minari & diuexare? cur alioquin (quod & Faſtographus poëta notauit) Romanæ parens vrbis *Remuria* ſiue *Lemuria* inſtituiſſet? cur in repub. Romanâ recepta ſolemniter *Feralia, Silicernia, Culinæ & Parentationes*; niſi ſpirituum redeuntium cauſâ? Hoc ipſe Plato voluit *in Phædo. & epiſt. ad Diony*. Hoc Platonici Porphir. Atheneus, Maximus, Philoſtra. Eunapius. Hãc Platonicorum ſententiam de ſcholâ vnus Madaurenſis θ eſſe docuit & explicauit; nẽpe animas humanas, dum in corpore ſunt *Genios & Dæmones* nuncupari: cũ à corpore ſeiungũtur; ſi boni meriti ſint, poſterorum ſuorũ curam ſortiri, & pacato quietoque numine domũ poſſidere, & vocari *Lareis familiareis*; ſin ſcelerate vixerint, propter aduerſæ vitæ noxias, nullis bonorum ſedibus recipi, ſed in terrâ vagatione, ſeu quodam exilio, puniri, & inane terriculamentum bonis hominibus, noxium malis, *laruas* perhiberi. Idem Apuleius *Apolog. I*. Et » tibi (inquit) Æmiliane, Deus iſte Mercurius ſuperum & infe-» rûm commeator, vtrorumque Deorum malã gratiã, & ſemper » obuias ſpecies mortuorum, quicquid vmbrarum eſt vnquam,

ι *in Odyſſ. 9.*
ζ *Pyth. od 4.*
κ *Elpenor apud Homer. Odyſſ. 11. Virgiliana Dido &c. Vide cõmen. noſtrũ in Senecæ Octau. v. 117.*
θ *lib. de Deo Socrat.*

quic-

quicquid *Lemurum*, quicquid *Manium*, quicquid *Laruarum* o„
culis tuis ingerat; omnia noctium occurſacula, omnia buſtorũ„
formidamina, omnia ſepulcrorum terriculamenta.] Arnobius„
lib. 2. teſtatur ſolitos adiurare certa nomina, ne animæ hîc in terris detinerentur vagantes circa ſua corpora. Teſtãtur de viſionibus animarum Dion *in Caracall. & in Tito*, Plutarch. *in Cimone, Dione, Bruto, Alcibiade*. Addit Platonicos (fidẽ excipio) ſecutus D. Auguſtinus [ι], hoſce malos vocari *Lemureis*; Seruius Honoratus ſcribit eos *Maneis* vocari, quamdiu in alia corpora nondum migrarunt. Idem Seruius & Sabinus, ab animâ ſeparant vmbram & ſimulacrum, putant enim (falſo) hominẽ conſtare vmbrâ, corpore, & animâ; animam cælum petere, corpus in terram deſinere, vmbram ſiue ſimulacrum deſcendere ad inferos: vmbram volunt eſſe non verum corpus, ſed ſpeciem quandam corpoream, quæ nequeat tangi, inſtar venti. Conueniunt tamen cum poëtis, iſtud, quicquid vel ad cælos adſcendat, vel ad inferos deſcendat, interdum viuis apparere: vt alio loco docui [κ], & hoc putabant malo magorum carmine euocari [λ]. Soli ergo ex Gentilibus Epicuri de grege porci (ſic ſe vnus appellat eorum) benè curatâ cute, mente neglectâ, negabant animas ſupereſſe vel apparere: ceteri id innumeris exemplis aſtruebant; cunctorum malorum hominum, Plato [μ]; de Caſtore & Polluce, Valerius; de Miltiade, Pauſanias; de quodã in Lyparâ, Ariſtoteles; de Achille, Philoſtratus; de Romulo, Auctor de Vir. illuſtribus; de Caligulâ, Suetonius; de Atheniẽſi philoſopho, Plinius Iunior; de Pauſaniæ infeſtâ puellâ, Plutarchus; de Seuero Imperatore, Xiphilinus; de alijs alij, quos longum referre, & fateor hæc ad dæmonum illuſiones & præſtigias referri poſſe; ſed tamen quæ ex Chriſtianis ſubiungã conuincunt, etiam fatendum; Deo permittente, veras animas eſſe potuiſſe, non vanum dumtaxat ἄγαλμα, ſeu (vt gloſſographi vocant) *Lernum*.

ι *lib. 8. de ciuit. Dei.*

κ *Vide Commẽt. ad Herc. Oetæum. v. 1959.*

λ *Lucianus in Necyomãt. Apulei. Metamorp. li. 2.*

μ *in Phædone, & ex eo Macrob. li. 1. in ſomn. Scipio. c. 9.*

SECTIO II.

PRobatur noſtra Concluſio ſecundo loco contra philoſophos illos, nimis carnales (nam vt optimè D. Auguſtinus [ν], *in homine carnali tota regula intelligendi, eſt conſuetudo cernendi*)

ν *Serm. 147. de tempore.*

qui

qui nihil credunt niſi quod vident, & ideo reuerâ nihil credũt: contra hos, inquam, probatur noſtra ſententia ratione vnicâ, quia cùm Deus ſit omnipotens, poteſt quicquid non implicat contradictionem: ſed hoc quod aſſerimus adeò nullam implicat contradictionem; vt etiam ſit naturæ conſentaneum. Poterit ergo Deus, qui creauit animas, facere vt eædem ſeparatæ iterum appareant. Imò ſi Deus non obſtet, poſſet, naturali ſuâ vi, id ipſa anima. quia nihil hactenus aduerſarij proferre potuerunt, quo probarent animarum id naturę repugnare. Quid enim? cur natura animæ id non patitur? An, quia nullo in loco propriè ſint animæ? ſcio ſic viſum nonnullis α, qui arbitrati animæ ſeparatæ naturâ ſuâ nullum locum competere; quod quia de loco dixêre, qui ſumitur pro ſuperficie corporis continentis, & proprius eſt rerum corporearum, huc non pertinet: cùm enim ſermo eſt de rebus ſpiritualibus & indiuiſibilibus, locus ſumendus eſt vniuersìm pro ſpacio; quæ acceptio rebus corporeis cum rebus incorporeis, quæ alium locũ habere nequeunt, eſt communis: in huiuſmodi ergo loco animas ſeparatas eſſe de facto, negari nequit. fides hoc docet, quæ docet bonorum animas frui Deo, & eſſe non in terrâ, ſed in cælo; damnatorum contra non eſſe in cælo, ſed infra terram, & ibi, vt in certo loco, torqueri. ratio docet, quæ docet impoſſibile eſſe, quod aliquid exiſtat, & non in certo ſpacio; videlicet in toto & infinito ſpacio (ſic ſolus Deus exiſtit) aut in parte ſpacij, ita vt non in aliâ, & ſic omnes creaturæ exiſtunt. Eſt autem in hoc loco definito anima, eò quod eius ſubſtantia in eum potiùs locum, quàm in alium fuit tranſlata, vel per vim propriam & naturalem, quia ſeipſam ad eum locum tranſtulit, etiam ſi in eo loco non operetur actu, ſufficit enim quod poſſit; vel per vim alterius extrinſecam potentiorem eo delata ſit, vt ſi ab angelo bono vel malo inuita aliquo deferretur, vel etiam detineretur inuita, ſicut mali in inferno β. Et ſic explicari poſſunt variæ DD. locutiones; vt D. Thomæ, qui vult eſſe in loco per applicationem virtutis; vt Scoti, qui per ſubſtantiæ pręſentiam; vt Iul. Schaligeri, qui per deſignationem, omnium obſcuriſsimè.

α *Duran. in 1. d. 37. q. 1. & videntur hoc velle Ariſtoteles. 1. de cælo. D. Gregor. Nazianz. 2. or. de Theol. & Aug. li. 83. qq. 20. & li. 12. ſuper Gen. ad litt.*

β *vide Molin. 1. p. q. 52. ar. 1.*

Sic autem futura in loco eſt anima & occupabit locum diuiſibilem, licet ſit ipſa indiuiſibilis; & poterit occupare maiorem vel minorem locum (quod peculiare eſt indiuiſibilibus ſpiritualibus, & denegatum indiuiſibilibus quantitatiuis; ſi qua reipsâ ſint talia à corpore quanto aliter quam per intellectum ſeparata, quod vix arbitror) intra maximum ſphæræ, quã ſimul actiuitate ſuâ poteſt occupare; ſecũdum proportionem maioris vel minoris perfectionis eſſentialis, qua prædita erit: & ideo poterit ſibi formare corpus, quod aſſumat, & in quo appareat ſaltem tantæ quantitatis, quanta eſt ſphæra actiuitatis eius; vel etiam (quod magis mirandum) poſſet formare diuerſa ac plura corpora minora, & hæc omnia aſſumere, & in his omnibus apparere, dũmodo cũcta illa in ſphęrâ actiuitatis eius continerentur, ſicut de Angelis poſſe eſſe in pluribus non adæquatis ſuæ perfectioni communiter receptum eſt γ. Poſſunt ergo eſſe, & ſunt de facto in loco adæquato. quid ergo obſtat?

γ D.Thom. 1.p.q.52. vide Valen. de Angel. q.3. puncto 3. & optimè loquẽtem Molin. ſupr. & a.1.

An quod ex vno loco in alium ſeſe nequeant mouere? verũtamen hoc eſſe falſum docent Theologi δ. Poſſe animã ſeparatã ſe mouere ex vno loco in aliũ probatur. quoniã humanus animus vi ſuâ ſubſiſtit, & res abſentes atque diſtantes cognoſcit, eſtque inter illum & cæleſtes mentes quædam naturalis ſocietas atque coniunctio; vnde fit vt conſcius huius affinitatis, propiùs ad illas accedere, & earum frui ſuaui conſortio concupiſcat. quid autem illo imperfectius, ſi fruſtrà concupiſcit? fruſtrà verò concupiſceret, ſi ſe illis motu locali nequiret aggregare, & vi ſuâ in altum aſcendere non poſſet. Præterea nonne anima corpori quod animat vim ſeſe mouẽdi largitur? cur non & ſeparata ſeipſam valeat mouere? cùm & in loco ſit, & iſtâ vi vehemẽter indigeat, ne incaſſum appetendo aliquid miſerrimè torqueatur? Cur ergo, aliquis obijciat, ad corpus ſuum anima regredi, vel patrios lareis inuiſere, cùm lubet, non poteſt? obiecit hoc olim Platoni non ſatis gratus diſcipulus ε; cui reſpondeo, nudatam ſemel animam corporis integumento, illud pro arbitrio rurſùs induere non poſſe, neque huc illuc diua-

δ Scot. in 4. d.49. q.4. Domin Scot. ibid d.45. q.1.a.3.

ε Ariſt. 1. de anima. tex. 41.

diuagari licere; quia vel inuita retinetur in ſui receptaculi diriſſimarum cruciabilitatum ergaſtulo; vel liberè obedit ſupremo totius vniuerſitatis Dictatori, à quo in hanc coloniam deducta fuit. Ad corpus autem non regreditur, quoniā ingreſſus animæ ad corporis ſui informationem vitamque, à naturalibus materiæ, quas vnio hæc arctiſſima ſubſequitur, præparationibus dependet. Neque hoc ergo obſtat.

D Alij igitur dicunt has apparitiones poſſibiles non eſſe; quia cùm ſpiritus corporis ſint expertes, cerni corporeis oculis, vel humanis auribus exaudiri, vel vllo à nobis ſenſu corporeo percipi non poſſunt. Nam quod Lucretius de tactu cecinit.

„ *Tangere vel tangi, niſi corpus nulla poteſt res;*

In ceteris quoque ſenſibus locum habere. Nihil enim externis ſenſibus percipi, niſi quod corporatum: nihil ad internum ſenſum, niſi per externos ſe penetrare: nihil ſciri aut intelligi, quod vtroque priùs ſenſu perceptum non fuerit. Quare nec intelligi hæc viſa, quæ nemo externo ſenſu percepit, nec ſenſu vllo percipi potuiſſe, quæ ſpiritualia ſunt. Fortis hic nodus & difficilis fateor, cui perrumpendo fortis quærendus eſt cuneus. futilis ille & ridiculus, quem ſuggerit Cardanus, *in libris de Subtilitate* parùm ſubtiliter; ſpiritus denatorum atque ipſos dæmones naturaliter ab homine viſu, auditu, odore dignoſci: oculatior Lynceo, auritior Midâ vel Sileni aſello, ſagaciore naſo quàm Plauti illa anus merobibula fuiſſe oportet; ſi vis iſta audiendi, odorandi, cernendi & diſcernendi ſpirituales ſubſtantias ei à naturâ conceſſa fuerat. Sed ille fortaſſis ex corpore aëreo tenuiore animas formabat, qui multorum error olim fuit [a], & vtinam non hodie. Nec etiam credibile eſt; quod Cæſarius, recentior illo antiquo & vno ex patribus, in ſuis Dialogis nō ſemel aſſeruit; animæ figurā eſſe ſimilē vaſi ſphærico, vitreo, vndique oculato [b],
„ & alibi; anima eſt ſubſtantiâ ſpiritualis & in ſui naturâ ſphęri-
„ ca, ad ſimilitudinem globi lunaris ex omni parte videt.] Incredibile inquam hoc, ſi propriè loquitur: arbitror eſſe locutiones allegoricas & metaphoricas; quibus animæ eſſentialem

[a] *Vide quæ dixi ad d. chor. 1. fol. 445.*

[b] *lib. 1. Miracul. c. 31. & libr. 4. c. 39. & lib. 7. c. 16*

tialem perfectionem,& multiplicem cognitionem volebat indicare,vt ex eiuſmet verbis apparet [ι]. Sed Cardanus addit errorem errori,dum cenſet (homo de animæ immortalitate dubius,vt indicant omnes ferè illius libri editi;& maximè quem conſcripſerat,ſed non ediderat, amicis autem familiarioribus aliquando oſtendebat,de animæ mortalitate liber) apparitiones omnes imaginarias eſſe,& ſpecies illarum primas imaginando tantùm concipi opinatur. Quod aliquando contingere lubens concedo, ſemper contingere lubentiùs nego. Res eſt paullò luculentiùs explicanda, eſt enim cognitione digniſſima,& quam D.Thomas [κ] mirabilem eſſe profitetur, & inter diuina miracula computandam.

ι d.c.39. & d.c. 16.& li. 8.c.78.

κ 1.p.q. 89. a.8.ad 2.

Viſionem veteres à viſo diſtinxerunt. *Viſio* illis ὅραμα, quoties nos id videre priùs opinamur; quod ita poſtmodum euenit,vt apparuerat. *Viſum* verò φάντασμα nominant; cùm inter uigiliò vel in ſomnis,ei qui vigilare ſe putat,formæ aliquæ oculis ſeſe videndas offerunt. De viſione diſputationem differo in libros ſequentes: de viſo nunc agendum, quod Chriſtiani *apparitionem* dicere maluerũt. *Apparitio,* teſte B.Iſidoro [λ], triplex eſt; intellectualis, imaginaria, corporata. *Intellectualis* dicitur,quando ſubſtantiæ ſeparatæ in ſolam mentem,non alienâ formâ,ſed ſeipſis ſe inſinuant; quæ rarenter ſe offert,& imago quædam eſt beatificæ & æternæ viſionis, & à tractatione iſtâ prorsùs nunc aliena. *Imaginaria,* quæ *Spiritualis* etiam dicitur,tum vocatur;quando, non (vt Cardanus putat) ſpiritus illi corporei ſenſibus famulantes,ſed ipſæmet animæ ſeparatæ formas aliquas alienas ſenſui noſtro interno indunt, quibus in earum cognitionem inducamur. *Corporata* dicitur viſio, quando huiuſcemodi ſimulacra externo ſenſu excipiuntur. De his nunc ſpirituali & corporali,diſſerimus, & earum neutram cum naturæ legibus pugnare contendimus. *Spiritualis* illa vigilantibus & dormientibus communis eſt.in eâ, ſpiritus (ſic animas ſeparatas malo vocare, quàm cum paganis vmbras aut ſimulachra) ſui potiùs ideas quaſdam in hominis phantaſiâ efformant, quàm alienâ ipſi ſpecie occultati illam ſubeant;

λ li.7.Orig. c.8. D.Tho. 1.p.q.12.a.3. ad vlt.

ſubeant;& ſic immutant atque afficiunt internum ſenſum,non ſuâ ipſi vi,neque per ſe,ſed angelorum vel dæmonum miniſterio. nequeunt enim tales imagines,ſine eximiâ quadam poteſtate & ſcientiæ præſtantiâ,in hominum imaginatione, effigiari. hac poteſtate ſpiritus carent,quia nequeunt alia à ſe mouere, ſcientiâ quoque & peritiâ hac carent, quia neque cùm à corpore recederent eam habebant, nec poſtea didicerunt. cedo enim à quo,vel cuius ex diſciplinâ? Operâ igitur alienâ, viuentium formis ſimilia ſimulacra, in tabulâ imaginationis, incorporeo penicillo,depingunt; triſtiore quidem habitu ac facie illorum,qui adhuc pœnas perferunt, pullo vtplurimùm & aquilo amictu: contrà in veſte candidâ, hilari & renidente vultu eos,qui à ſupplicijs liberati: & vt dignoſcantur, viuis quamſimillima depingunt. Non ergo apparitiones imaginariæ ſunt impoſſibiles;& modus iſte facilis eſt apparendi etiam viuis. Sic enim & Iudæi Oniam atque Ieremiam, ſic Saul Samuelem iuxta nonnullos, ſic Conſtantinus Petrum & Paullum recognouit [μ]. Probemus idem de corporeâ. viſa ſolis vigilantibus obijciuntur,& in ijs, ſpiritus aſſumunt corpora, & aſſumptis vtuntur. quod facere poſſe,& quo faciant modo ſequenti quæſtione oſtendemus, nunc ſupponimus ſiue theologos conſulas,ſiue philoſophos Chriſtianos, certum iam & definitum videri à ſubſtantijs ſeiunctis viſilia aſſumi corpora; in ijs ergo aſſumptis,quid mirum ſi à viuentibus conſpiciantur: ſiue illud ex elementis formatum ſit,ſiue alienum ſit cadauer,vtrumque viſile eſt.

E Sed inſtabit aliquis;an ergo aſſeris ſpiritus (de dæmonibus res certa) humanos etiam cadauera ſubire? Quoad damnatorum animas,nihil video cur non æquè atque dæmones: non enim ſubeunt vt informent,ſed vt loco tantùm moueant. Beatas animas aliena corpora non ſubire,omninò crediderim. neque enim id illas decet. ſua nonnunquam, ſunt qui aſſerant ſubire. naturæ legibus id non repugnare concedo;fieri & decere, viris [ν] pijs & doctis aſſerentibus, vt non repugno pertinaciter,non etiam audacter aſſentior. Nam honeſtum non videtur

[μ] *2 Machab. 15. 1. Reg. 28. Syno. 7. act. 2.*

[ν] *Soto in 4. d. 43. q. 2. a. 1. quē ſequitur Tyra. de apparit. ſpirit. Heſſelius in Matth. c. 17. & ibid. Maldona. & fuſiſſimè Suarez in 3. par. in q. 45. diſpu 32. ſect. 2. Peltan. de purg. c. 5.*

tur

tur nec decens ſanctas illas etiam glorioſas animas, corporum ſuorum diffluentium & tabidorum, ante reſurrectionem, anguſtias iterum ſubire: cùm id ſit minime neceſſarium, & queât elementari ſupplere corpore. Volunt Thaboris in cacumine ſic apparuiſſe cum Chriſto Domino legiferum Moſen. Mihi non improbabile videtur; non in proprio, ſed in aëreo, & eâ ad rem efformato corpore, Moſen comparuiſſe, vt Strabus & B. Thomas voluernut °: Et poterit adhuc dici vera apparitio; in qua vera Moſis anima apparuit, & Moſes verè dicetur apparuiſſe, à parte enim potiore facienda denominatio eſt: & D. Auguſtin. *libro de curâ pro mortuis* ſubindicat hanc ſe apparitionem Moſis haut diſſimilem putaſſe ab apparitione Samuelis; in quâ nemo dicit Samuelem in ſuo corpore proprio apparuiſſe. Argumenta quoque omnia quæ contra D. Thomã adferuntur, non valdè ſtringũt, vt nec Patrum auctoritates, in quibus reſurrectionis vocabulum, vt latè ſumptum, poſſet accipi de eo, qui in corpore aſſumpto ſimilis eſt reſurgenti; in quam ſententiam Ianſenius *concord. c. 67.* inclinauit. Sed quia reuerâ D. Hieron. Epiphan. & alij plerique patrum (habes eorum verba apud Suarem) pro verâ reſurrectione faciunt, non traham funem contentioſum. Dico potiùs veras reſurrectiones, ad rẽ de qua diſſeritur, nihil pertinere: nos enim de mortuorum loquimur apparitione; illa Moſis tum non magis futura mortui apparitio, quam Eliæ. æquè enim tum viuens erat Moſes atque Elias. Idem reſpondendum de ijs qui reſurgentes cum Domino apparuerunt reſurgente. nam & iſti ad vitam reuerterant, & fortaſſis ſecuti aſcendentem Dominum in cælum ampliùs mortem non experti, ſi tamen in proprio apparuerunt corpore illud informantes, vt eſt veroſimillimum. Negamus itaque ſpiritus ſua aſſumere corpora, vt in ijs appareant dumtaxat, non vt informent & viuificent: tum enim non redeunt, vt ſint tales quales cernuntur, ſed vt hiſce, velut notis, ſe præbeant agnoſcendos, cui rei ſatis eſt idoneũ corpus effictũ.

° *Strab. in c. 9. Luc. & D. Tho. in c. 17. Matth. & 3. p. q. 45. a. 3. Abulenſ. Liran. & alij voluerunt.*

Elementaria hæc corpora non ipſæ animæ ſibi componũt, ſed angeli ipſis illa vel dæmones fabricantur. nec enim animæ

ſeparatæ

ſeparatæ queunt in hæc agere, vt neceſſe. nam hoc motu locali faciendum foret, anima vero ſeparata non poteſt vi propriâ alia à ſe mouere, ex veriore ſententiâ π. caret enim organis corporeis, quæ illi ad mouendum corpus erant neceſſaria, quando erat in corpore. Hinc inſtare quis poterit interrogando. Si in elemētare corpus nequit agere; quo in illo pacto poterit apparere, aut illud ſubire? *Reſpondeo* animas corpora hæc non arbitratu ſuo, ſed Dei ſubire voluntate atque imperio. quare quando hoc fit, tunc Deus illis largitur qualitatem aliquam, quæ defectum ſuppleat, quod quoad animas beatas apertius puto, propter viſionem Dei multa illis largientem dona, & eorum deſiderijs abundè atque per omnia ſatisfacientem. aliter autem à ſpiritibus (etiam dæmonibus) corpora mouentur, aliter ab animâ corpus informante. Hominis motus eſt organicus, nam homines à naturali appetitu ſollicitati, per qualitatem quandam neruis infixam mēbra mouent, ad quorum motum etiā nerui mouētur, nō ſimul omnia membra, ſed aliud poſt aliud. Sed animus corpore ſolutus appetētiam quidē retinet, ſed organis corporeis deſtituitur: ideo corpus, cui ſe coniunxit, non mēbratim neque per partes impellit, *ſicuti* ſuum dum viuebat, ſed integram ſimul eius molem protrudit, licet præſtigijs quibuſdam fieri queat, vt organicè mouere videatur. Sic ergo ſubit, ſic mouet corpus aſſumtum & ſic firma manet ſecunda noſtrę concluſionis probatio, conſentaneam eſſe philoſophiæ illi, quam naturalē vocamus. idem de Morali probabit ſequens ratiocinatio.

π *Sot.* ... & *Suar.* ... & *Teltan. ſupr.*

SECTIO III.

TErtiò probatur concluſio, quia decet & vtile eſt hoc Deū aliquando permittere. Etenim ſi quod ad multorū demanat vtilitatem, ſi quod Dei vtilitatem promouet, id fieri expedit, id decet Deum permittere: huiuſmodi eſſe de quo agitur, neceſſe eſt aduerſarij fateantur. Nam non difficulter euincerē hæc viſa, & commodi multū adferre nobis, & ad gloriæ diuinę extrariam magnitudinem aliquid adiungere acceſſionis. Cedunt in animarum, quæ Deo gratæ deceſſerunt, vtilitatem hæ

apparitiones. quia ſi in corpore proprio apparent; dixi quid ſentiam; ſed ſi tamen in exuuijs apparent ſuis, gratiſſimum id illis iucundiſſimumque fuerit: nam ineſt animabus ad ſua corpora, quaſi ad domicilium ſuum inſitus quidam ab incunabulis amor, à quibus vi abſtractæ fuerunt, ad quæ ſponte redeunt; vnde & Philoſtratus inuitas ſcribit ſeparari, & Plato φιλοσωμάτους vocat, & D. Paulus ρ dixit nos exſpoliari nolle, ſed malle ſuperueſtiri, vt moleſtam cunctis animæ à corpore ſeparationem oſtenderet, vt Theophilactus interpretatur: quẽ amorem ſeparatione non minui, ſed coniunctionis priſtinę, & redintegrandæ vnionis appetitionem Theologi volunt manere. Sin autem alieno in corpore conſpicuas ſe præbeant; nõ exiguam percipiunt voluptatem, ex negotiorum noſtrorum vtili geſtione, & rerum procuratione, quæ ad diuinum ſpectãt honorem: interim ſuam quoque cauſam agunt, non illæ modò qnæ ſubſidii & opis indigæ, quòd etiamnum expientur, & à viuis eleemoſynas, ſuffragia, ieiunia, miſſarum ſacrificia impetrant, quibus diuinæ iuſtitiæ faciant ſatis & pœnarum diminutionem obtineant; ſed & ipſi beati, cæleſtis Hieroſolymæ albo adſcripti ciues; quos interdum Deus ſeſe iubet oſtendere, vt corporibus eorum debitos honores exhibeamus, quæ Spiritus Sancti puriſſima fuere templa; quod de SS. Geruaſio & Prothaſio D. Ambroſius teſtatur: hoc ergo ipſi lucro apponunt, quia ſic in ſe Deum ſentiunt & lętantur honorari. Nobis autem, Deus optime! quot inde commoda, quot cumulantur emolumenta? docent animam noſtram corpori manere ſuperſtitem: oſtendunt non eſſe impoſsibilem corporum reſurrectionem, cuius quędam ſunt adumbrationes: clamant Deum non viuis modò, ſed & mortuis præeſſe, cuius imperio iſta peraguntur: certa eſſe loca manifeſtant, vbi & ſontes indeſinenter excrucientur, & pij æuo immortali cum iucunditate iugi perfruãtur: admonemur ſocietatis & communionis, quæ nobis cum defunctorum fratrum ſpiritibus intercedit. perferunt ad nos Dei mandata, & mutuæ caritatis aliarumque virtutum fiunt auctores; nos de ſuo ſtatu faciunt certiores, & quę nobis

ρ 2. Corin. 5. ver. 4.

nobis vitæ ratio inſtituenda; morientibus interdum ſe viæ comites, & ad cæleſtem patriam duces exhibent; horum monitu diuinam declinamus irã; ab his ſępè ſanitas accipitur, & imminẽtia ceruicibus noſtris mala depelluntur, & ad proborũ exẽplum ab improbis pœnæ exiguntur: ipſis quoque damnatorũ ſimulachris iuuamur, per quæ fides noſtra fulcitur; & fit, vt firmiùs multò, ijs quæ de ſcelerum ſupplicijs & de Dei iuſtitiâ & prouidentiâ credẽda ſuſcepimus, aſſentiamur. Hæc omnia & animaduertit, & in Theſes artificiosè ac breuiter digeſſit, & ſcriptorum grauiſſimorum exemplis atque hiſtorijs ſolidè probauit Societatis noſtræ Theologus, Pet. Thyræus σ, cuius ſcripta manibus teruntur, pari voluptate & vtilitate: nolo eadem hîc recenſendo actum agere. Tu (bone Lector) conſidera, an non iſti fructus egregij & lauti, quos ab apparitionibus decerpimus? an non hæ gemmæ quouis auro & margarito prætioſiores? hæc nobis omnia, per nefas & inuidentiam, moliuntur eripere, ſi intelligunt; per ſtuporem & temeritatem miſerandam, ſi non intelligunt; qui viſorum fidem ex animis mortalium euellere allaborant.

σ *libr. 1. de apparit. ſpirituum.*

H Metum nobis hîc obtrudunt, ſed metuunt vbi nihil timendum. Ingens (inquiunt) hac ratione fraudis ſeges ſeritur, dolorum occantur ſulci, & lata ſuperſtitionis arantur noualia, tẽduntur ſubtilia & rara retia, plagæ captendulæ inſtruuntur; quibus incauti capiãtur, & inpedicentur, Satan ſe ſolet in hominem, & adeò in lucis angelum transfigurare: quo illum pacto à veris ſpiritibus diſtinguemus? Dei donum eſt diſcretio ſpirituum, nec omnibus conceſſum. malè ergo conſultum ſit generi humano; ſi tales contingant apparitiones, quibus diſcernẽdis non ſatis idonea Deus remedia teliquerit. R*eſpondeo* difficilem verè eſſe ſpirituum huiuſmodi diſcernendi rationẽ: neque id cuiuis peruium aut perſpicuum. Non deeſſe tamen hominum eruditorum ſcripta in his tenebris prælucentia, ne periculosè aberremus. ſigna illi produnt ſingula veriſimilia per ſe, quędam minùs, quædam amplius; ſi tamen valdè multa vel potiùs cuncta concurrerent, ſatis certa & luculenta futura.

Sic Caluin. in Lit. Lauather. de ſpect. Chopin. lib. 3 de ſacra polit.

appăritiones. quia ſi in corpore proprio apparent; dixi quid ſentiam; ſed ſi tamen in exuuijs apparent ſuis, gratiſſimum id illis iucundiſſimumque fuerit: nam ineſt animabus ad ſua corpora, quaſi ad domicilium ſuum inſitus quidam ab incunabulis amor, à quibus vi abſtractæ fuerunt, ad quæ ſponte redeunt; vnde & Philoſtratus inuitas ſcribit ſeparari, & Plato φιλοζωμάτους vocat, & D. Paulus ρ dixit nos exſpoliari nolle, ſed malle ſuperueſtiri, vt moleſtam cunctis animæ à corpore ſeparationem oſtenderet, vt Theophilactus interpretatur: quę amorem ſeparatione non minui, ſed coniunctionis priſtinę, & redintegrandæ vnionis appetitionem Theologi volunt manere. Sin autem alieno in corpore conſpicuas ſe præbeant; nõ exiguam percipiunt voluptatem, ex negotiorum noſtrorum vtili geſtione, & rerum procuratione, quæ ad diuinum ſpectãt honorem: interim ſuam quoque cauſam agunt, non illæ modò qnæ ſubſidii & opis indigæ, quòd etiamnum expientur, & à viuis eleemoſynas, ſuffragia, ieiunia, miſſarum ſacrificia impetrant, quibus diuinæ iuſtitiæ faciant ſatis & pœnarum diminutionem obtineant; ſed & ipſi beati, cæleſtis Hieroſolymæ albo adſcripti ciues; quos interdum Deus ſeſe iubet oſtendere, vt corporibus eorum debitos honores exhibeamus, quæ Spiritus Sancti puriſſima fuere templa; quod de SS. Geruaſio & Prothaſio D. Ambroſius teſtatur: hoc ergo ipſi lucro apponunt, quia ſic in ſe Deum ſentiunt & lętantur honorari. Nobis autem, Deus optime! quot inde commoda, quot cumulantur emolumenta? docent animam noſtram corpori manere ſuperſtitem: oſtendunt non eſſe impoſſibilem corporum reſurrectionem, cuius quędam ſunt adumbrationes: clamant Deum non viuis modò, ſed & mortuis præeſſe, cuius imperio iſta peraguntur: certa eſſe loca manifeſtant, vbi & ſontes indeſinenter excrucientur, & pij æuo immortali cum iucunditate iugi perfruãtur: admonemur ſocietatis & communionis, quæ nobis cum defunctorum fratrum ſpiritibus intercedit. perferunt ad nos Dei mandata, & mutuæ caritatis aliarumque virtutum fiunt auctores; nos de ſuo ſtatu faciunt certiores, & quę nobis

ρ 2. Corin. 5. ver. 4.

nobis vitæ ratio inſtituenda; morientibus interdum ſe viæ comites,& ad cæleſtem patriam duces exhibent, horum monitu diuinam declinamus irã; ab his ſępè ſanitas accipitur,& imminẽtia ceruicibus noſtris mala depelluntur,& ad proborũ exẽplum ab improbis pœnæ exiguntur: ipſis quoque damnatorũ ſimulachris iuuamur, per quæ fides noſtra fulcitur; & fit, vt firmiùs multò, ijs quæ de ſcelerum ſupplicijs & de Dei iuſtitiâ & prouidentiâ credẽda ſuſcepimus, aſſentiamur. Hæc omnia & animaduertit,& in Theſes artificiosè ac breuiter digeſſit,& ſcriptotum grauiſſimorum exemplis atque hiſtorijs ſolidè probauit Societatis noſtræ Theologus, Pet. Thyræus [a], cuius ſcripta manibus teruntur, pari voluptate & vtilitate: nolo eadem hîc recenſendo actum agere. Tu (bone Lector) conſidera, an non iſti fructus egregij & lauti, quos ab apparitionibus decerpimus? an non hæ gemmæ quouis auro & margarito prætioſiores? hæc nobis omnia, per nefas & inuidentiam, moliuntur eripere, ſi intelligunt; per ſtuporem & temeritatem miſerandam, ſi non intelligunt; qui viſorum fidem ex animis mortalium euellere allaborant.

[a] *libr. 1. de apparit. ſpirituum.*

H Metum nobis hîc obtrudunt, ſed metuunt vbi nihil timendum. Ingens (inquiunt) hac ratione fraudis ſeges ſeritur, dolorum occantur ſulci,& lata ſuperſtitionis arantur noualia, tẽduntur ſubtilia & rara retia, plagæ captendulæ inſtruuntur; quibus incauti capiãtur,& inpedicentur, Satan ſe ſolet in hominem,& adeò in lucis angelum transfigurare: quo illum pacto à veris ſpiritibus diſtinguemus? Dei donum eſt diſcretio ſpirituum, nec omnibus conceſſum. malè ergo conſultum ſit generi humano; ſi tales contingant apparitiones, quibus diſcernẽdis non ſatis idonea Deus remedia teliquerit. *Reſpondeo* difficilem verè eſſe ſpirituum huiuſmodi diſcernendi rationẽ: neque id cuiuis peruium aut perſpicuum. Non deeſſe tamen hominum eruditorum ſcripta in his tenebris prælucentia, ne periculosè aberremus. ſigna illi produnt ſingula veriſimilia per ſe, quędam minùs, quædam ampliùs; ſi tamen valdè multa vel potiùs cuncta concurrerent, ſatis certa & luculenta futura.

Sic Caluin. in Lit. Lauather. de ſpect. Chopin. lib. 3 de ſacra polit.

Scripſit olim tractatum integrum, Iaco. de Chuſa Theologus de apparitionibus ſpirituum, & quo inquiri & agnoſci debeãt » modo, Vtrum verè an fictè appareant: conatur illum ſuggilla- » re, vt omnia, quę Catholica & pia ſunt, Wierus; ſed nihil ex eo protulit, quod non pium, prudens, & religioſum. paucis iſte ſcriptor notus. Notiores ſunt Peltani labores & Thyræi prædictæ theſes r, è quibus quæ certiora primo loco ſeligantur. Si ſignum crucis, nomen IESV, MARIÆ, vel aliorum ſanctorũ, eorumue reliquias, agni Dei ceream effigiem, luſtralem aquã, panẽ, ſalem, cereumue benedictum aut alia huiuſmodi Sacramentalia, vel Catholicæ religionis ſymbola fugiãt aut deteſtẽtur. Si poſtquam quod ſemel exegerunt prǫſtitũ, adhuc fruſtrà rursùs appareant, & ſint importuniores (nam animæ cũ ſatiſfeceris, vel non redeũt, vel ſemel tantùm vt agant gratias: contra dæmones cauſas ex cauſis vt funiculum nectant, vt vel obſideant, vel ſaltem grauiter decipiant) his ergo concurrentibus, diabolus eſt. 2. ſi ſe dicat animam eſſe alicuius damnati; mentitur; & dæmon eſt, vt plurimùm, vix enim vnquã damnatorũ animæ ſinuntur egredi. 3. ſi prætexit apparitioni cauſam falſam vel malam; v.g. dicit ſe apparere coactum vi coniurationis magicæ, vel vt reuelet curioſa, parum neceſſaria, aut quæ neſciri expediret: dæmon eſt. 4. ſi aliter eius oratio ſit falſa, ſuperſtitioſa, maleſuada, deſperati, ſuperbi, libidinoſi, vindictæ appetentis aut aliter perturbati præferens animi oſtentationem: dæmon eſt 5. ſi appareat formâ non humanâ, formoſâ & benè formatâ, ſed tetrâ, deformi, aut vili; vel canis, ſerpentis, ſuis, draconis, aranei, bufonis vel ſimilium; vel nigri Æthiopis: malus eſt genius; ſi verò formâ humanâ, bonâ, angeli vel beati, vel Dei, tũc cõſideranda operatio, ſi ex genere ſuo improba, vt blaſphemię, ſuperſtitionis, mendacij, homicidij, luxurię, &c. vel doloſa, ex modo operationis; vt ſi primo congreſſu lætitiam adferat animo & tranquillitatem, poſtea horrorem, turbationem, vel deſolationem, vel etiam magno cum fætore, ſtrepitu, vel clade abeat: dæmon eſt. D. Antonius hanc ſuis cautionem tradidit, his fermè verbis; Non eſt difficilis bonorum,

r Peltan. d. c. 5. & Thyr. d. lib. 1. c. 16.

norum,malorũque ſpirituum diſcretio.ſi enim poſt timorem
» ſucceſſerit gaudiũ;à Domino ſciamus veniſſe auxiliũ;ſi autem
» incuſſa formido permanſerit,hoſtis eſt qui videtur.] Hãc iux-
» ta normã, quæ D.Thomæ ᵛ, B.Catharinæ Senenſi,Gerſoni, ᵛ 3.p.q.30. a.3.ad 3.
& alijs in hac paleſtrâ probè exercitatis, nõ immeritò placuit;
ſuos armauit pater Ignatius φ :expertus id ipſe fuerat in ficti- φ libello exercitior.
tio illo & oculato mõſtro,quod præſens lætitiã adferebat, ab-
ſens contriſtabat ᵡ. contrà bonis ſpiritibus peculiare, vel iu- ᵡ Ribadeneirâ eius vitæ lib.1.c.6. Maſeius c.7.
cundum quem attulerint animo ſenſum conſeruare;vel initiò
allatum metum,tranquillatione maximâ compenſare, vt Mã-
bre,Gedeoni,B.Virgini & alijs nouimus accidiſſe.+ In eandẽ + Iudic.7.v.22.& c.13.v.22.Luc.1.v.13 & 30.c.2.v.10.Mar.16.v.5.
ſententiã D.Macarius ω; Quę à Deo & bonis angelis *(id enim*
» *ibi eſt,à gratia)*procedunt,lætitiâ prædita ſunt,caritate,pace,&
» veritate: quæ autem ab iniquitate *(h. à diabolo)* turbatione
» plena ſunt,nec habent dilectionẽ,aut gaudium erga Deũ, *hoc* ω Homil. 7.
eſt ſpirituale. plura de hoc dicenda iterum lib.ſeq. *de reuelationibus*.Hæc puto ſigna non obſcura diſcernendi viſiones malorum ſpirituum à bonis: & tunc non debere nos dubitare,quin ſint auerſandæ.Semper enim vel ſunt dæmonũ,vel damnatorũ:ſi tamẽ vnquã damnatorũ animę compareant.Nam etſi fatear Deũ id poſſe permittere; cauſam tamen vix video cur id permittat.ſanè ſi permitteret,nõ video quomodo poſſint illorũ viſa diſcerni à dæmonũ apparitionibus:niſi fortè ſi qua denunciarent,indicarentue,quæ omnẽ hominũ cognitionẽ ſuperarent.Item niſi occuparent corpus hominis viuentis;nunquam enim animæ vel angeli boni hominũ viuentiũ corpora ſubintrant:ſed hoc dęmonum propriũ,vt Zoroaſtres in Magicis obſeruauit, *Vide Pet.Leloyerium lib.4.de ſpectr.cap.pen.*

Aliquando comparere volunt Peltan. & Tyręus.

Par difficultas eſt angelorum apparitionis à Beatorum hominũ apparitione dignoſcendę.nã & eorum qui in purgatorio ſunt apparitiones,bonorum angelorum operâ nobis vt plurimùm puto exhiberi vicariâ.Scio viros eruditos, ſigna quædã commemoraſſe; humanas animas quæ iã beatæ lætiore vultu apparere,quæ adhuc expiãtur nubilo ac triſtiore.hoc ſanè admodũ probabile eſt.Addũt ſic angelicas ab humanis diſcerni:

 huma-

humanas eſſe animas,ſi ſe barbatos,ſenes,vel pueros,vel feminas exhibeant, aut mæſto habitu. nihil enim horum angelos decere: vt nec in vllâ quoq; animalis vllius ſpecie ſe exhibere, ne columbæ quidem. item ſi humanam cognitionem ſuperantia prædicant aut doceant,ſi preces vel quid aliud ſubſidij poſtulent. Sed lubet ab his quærere; an nequeant angeli cuſtodes ſuſcipere formam eorum quorum ſunt cuſtodes,& qui in purgatorio expiantur? certum eſt poſſe,& ſolere, neque id ipſi negant. cur non igitur tum, preces aut ſimile ſubſidium poſtulent? cur non tunc in eadem,qua illi erant formâ, pueri, ſenis,barbati,mæſti,vel feminæ appareant, vt cognoſcantur? Deinde nonne beati multa nunc norunt, quæ viatorum ſuperant cognitionem,futura quoque, vt angeli, norunt, ſi Deus illa reuelarit? incertę igitur ſunt hæ notæ. Quibus & hiſtorię nonnullæ repugnant. Nam & in Patrum vitis habetur ſcriptũ, angelum Anachoretæ iudiciorum Dei inſcrutabilẽ abyſſum intelligere deſideranti, ſenili facie & vultu apparuiſſe [α]. Notiſſimum quoque quod de B. Auguſtino commentarios de Trinitate cogitanti refertur;puerum illi viſum, qui caſſo & irrito conatu cum Amphitrite Nerea, quantus quantus eſt, in exilem ſcrobem cochleari infundere nitebatur [β]; quem angelum fuiſſe non eſt ambigendum; non magis quam alium illum; quem peruetus hiſtoria certaminis D. Dorotheæ narrat [γ], ſimilem puero quadrimo pulchellulo & tenellulo roſas ſuaue rubentes & mala recentia Theophilo,vt animoſa & Deo fidens virgo promiſerat, hyeme mediâ attuliſſe; cùm illis in locis cuncta gelu vi frigoris conſtricta horrerent. Ruffinus etiam & D. Bonauentura teſtantur, D. Gregorio Nazianzeno ſe videndam obtuliſſe Sapientiam cum Caſtitate,& poſſet quis,niſi per ſoporem hoc illi contigiſſet, ſuſpicari fæmineo cum ſchemâ Angelos fuiſſe. D. Laurentius Iuſtinianus [δ] affirmat,ſibi virginem quandam ſole candidiorem apparuiſſe;quę ſe ſapientiã Dei eſſe diceret,quæ propter hominũ reformationem humanam formam ſuſcepiſſet; & ab eo in ſponſam recepta,dato pacis oſculo,receſſerit: atque hunc fuiſſe D. N.

[α] *Albert. Patau. ſerm. 1. in Domin. 1. poſt Pentec.*

[β] *Iacob. de Voragine ſer. 3. de Trinit. & alij homeliſtæ.*

[γ] *apud Sur. tomo 1.*

[δ] *in faſciculo Amoris.*

IESVM hac illi formâ apparentem, volunt illius vitę ſcriptores ι. Arbitrarer potiùs Angelum fuiſſe. quod ſi Chriſtus ipſe fęmineâ in formâ apparuit; cur non Angelos eâdem in formâ ſe conſpiciendos præbere nonnunquam credamus? Exſtat D. Gommari, quem Brabantini mei venerantur, vita, vel à Theobaldo, vel alio quopiam antiquo & diſerto ſcriptore, litteris tradita, vbi ζ reperias Angelum à Deo miſſum, in colūbę ſpecie mirabili ſplendore rutilantis, ſupra tentorium ſe cōſpiciendum prębuiſſe; & peregrinationem quā animo voluebat diſſuaſiſſe; ſublimiorum ſtudiorum atque operum propoſitâ commutatione. cui cùm vir ſanctus paruerit, nihilque inde ſit ſubſecutum, vnde dæmonis fallaciſſimi queat illuſio deprehēdi; complura verò, vnde id diuino mandato factum appareat; neque dęmones columbæ adhuc ſpeciem Spiritui Sancto dicatam abuſos meminerim; boni hanc Angeli apparitionem fuiſſe mihi perſuadeo. Sed & alia viſio vigilanti Wamberto oblata, videtur docere in aquilæ ingentis formâ angelum apparuiſſe. [*apud Sur. in vitâ S. Bertulphi c. 12. Ianuar. die 5.*] quāuis ſi quis contenderet hanc veram auem fuiſſe, vt & illa videtur, de qua in tranſlatione S. Laudoaldi ſcribit *lib. 1.* Nogerus Epiſcopus (*Sur. tom. 2.*) non valdè repugnarim. Hæc ergo & ſimilia, ne Notis ab illis traditis indubitanter aſſentiar, me morantur: ſed imprimis, quia totam hanc ſpirituum diſcretionē, quod illi non diffitentur, ex diuinâ potiſſimum reuelatione, arbitror dependere. Propterea tutiùs & præſtabiliùs iudico cum B. Auguſtino κ, meam hic ignorantiam fateri, & diſcipulum me præſtare; quàm præcipiti temeritate aliquid definire, vel agere præceptorem. res enim hæc altior eſt, quàm vt à me poſſit attingi; & abſtruſior quàm vt eruere; & profundior, quàm vt vadare queam. Hæc pro tertiâ probatione.

ι Bernardin. Iuſtinian. in eius vitâ, c. 1. apud Sur. tom. 1.

ζ ca. 8. apud Sur. tom. 5.

κ lib. de curâ pro mortuis, c. 16.

SECTIO IIII.

K QVarta petita probatio eſt ab auctoritate diuinâ & humanâ. humanam voco quæ non eſt petita ex ſacris Theologiæ, ſed ex humanæ ſapientiæ aditis. diuidamus has probationes, & ſit quarta illa, quam ex Gentilium opinione initiò quæſtionis

ſtionis fusè deduxi: quibus adde hoc cenſentes Platonem *in Phædone*, Triſmegiſtum *epiſt. ad Tatium* Apul. *apol. 1.* Maximũ Tyrium. *lib. de Deo Socrat.* Plutarch. *in Bruto*, Plin. Iun. *in epiſt.* Lucian. *in Philopſeude.* vt omittam Homerum, Æſchyl. Eurip. Virg. Senecam & ceteros poetas: imo & Hiſtoricos, Dionem, Pauſan. Tacitum, Sueton.

Quinta probatio petitur ex ſcriptis quorumdam aſtrologorum, qui cenſent animarum apparitiones, ab aſtrorum certâ coniunctione & influxu pendere, vt Ptolomęus, Iulius Firmicus, Albumazar & alij Arabes, quos ſecutus Pomponatius; quorum hæreſim, etſi veriſſimis argumentis doctè alij confutarint [θ]; tamen inde patet, etiam hos homines, fermè atheos, apparitiones animarum admiſiſſe; vt illis noſtri hæretici meritò iudicentur deteriores.

Sexta probatio deſumi poteſt ex opinionibus Chaldæorũ, Mahumetanorum, Cabbaliſtarum & Rabbinorum; quorum omnium vnanimis ſententia animarum apparitiones recipiendas decernit. Loquor de Synagogâ, iam reprobatâ poſt Chriſtum crucifixum. Ioſephum hoc voluiſſe conſtat, tum quia cenſuit veram Samuelis animam apparuiſſe [ι]: tum quia narrat Catulum à ſpiritibus occiſorum dirè vexatum fuiſſe [κ]. hoc idem cenſuere Simeon Ben-Ioaz in libro *Mahhcar Haſudoth*, Rabbenus Haccados, multas memorans apparitiones, in lib. *Galarazeyâ*, & alij citati à Leloyerio [λ]; vbi etiam ex Cabbaliſtis idem probat, qui non *Neshama*; nec *Ruah*; ſed quod vocant *Nephez*, illud nempe Gentilium ſimulacrum ſeu vmbram de qua Seruius, (Virgilius imaginem vocauit) volunt poſt mortem circa ſepulcrum conſpici. Idem credunt Muſſelmanni ex ſuo Pſeudoprophetâ [μ], vt Auenzoar, & Auicenna. Idem cenſuêre Zoroaſter in Magic. & Zoar, idem Indorum Bragmanes Calecutij, Coloimi, Maabarenſes & cetęri Orientales [ν]: idem Floridenſes, Peruuij & ceteri occidentales credunt [ο]. Hos viſum fuit adducere; non quod ijs quidquam tribuam: ſed quod contra Epicureos, qui ſcripturam ſacram reijciunt; & contra Hęreticos, qui Eccleſiæ perpetuam ſenten-tiam

θ *Picus li. 5. contra aſtrolog. & Pet. Leloyerius li. 3. de ſpect. c. 9. & nos agemus libr. ſeq.*

ι *lib. 6. antiquit. c. 15.*

κ *li. vlt. belli Iudai. ſub fin.*

λ *d. lib. 3. c. 5. & c. 6.*

μ *Azoar. IX. X. XVI. & paſſim.*

ν *vide Paul. Venet. lib. 3. c. 28.*

ο *Leuin. Apollo. in hiſt. Peruu.*

tiam aſpernantur; vno dicam verbo, contra laruas & nugones, laruas etiam & nugas in aciem producere cogamur.

Septimã probationẽ, legum, Tribunaliumque iudicialium ſuppeditãt archiua. Nam & Vlpianus agnoſcit oſtẽtũ quoddam φασματοτεραζῶδες; π & Manes agnoſcit Martian. ρ & magica ſacrificia quibus ſpiritus euocari putabantur damnat σ Modeſtinus; quod *Manes accire* vocat, & à multis fieri queritur, & pœnam mortis ſancit Imp. Conſtantin. τ quo loco in idem recidit alia lectio, quæ pro *Manibus accitis*, habet, *Dæmonibus accitis* υ. Manes enim vt plurimũ erant ipſi dæmones, qui animas mentiebantur. Et hanc de animarum apparitione ſententiam tenuere I.C. non infimæ notæ, *Budæus & Alciat. ad d. l. oſtentũ. Chriſtoph. Porcius §. fin. inſtit. de loca. Arnold. Ferron. in conſuetud. Burdegal. Alex. ab Alex. in Genial. dier. lib. 2. c. 9. & lib. 4. c. 19. & lib. 5. c. 23. & lib. 6. c. 21. Didac. Couarruu. lib. 4. var. reſol. c. 6. Petr. Leloyer. libr. 3. de ſpectr. toto, qui c. 4. docet hoc etiam tenuiſſe Bar. Briſſonium Curiæ Pariſienſ. Præſidem.* quibus cùm & ſacræ ſcripturæ, & conciliorum, & ſacrorum Patrum, & Theologorum communis ſententia ſuffragetur; cæteris Iuriſconſultis contrarium ſentientibus, illos non dubito præponendos.

Octauò probatur concluſio, quoniam perpetuus hic Eccle-
L ſiæ ſenſus fuit. Veteris quidem teſtamenti tempore, probatur, quia anima Samuelis apparuit Sauli φ, non carminis magici vi excitata, ſed à Deo miſſa; hæc enim verior videtur ſententia quæ non veteribus tantùm Rabbinis Ahiæ, Saadiæ, Eleazaro. ſed & Ioſepho χ (qui certè vni Nouatori Dauidi Kimchi ſunt præferendi) ſed grauiſſimis quoque Patribus placuit, Iuſtino cõtra Triphon. & Auguſtino de curâ pro mort. quorũ ſententiam probaui ſuperius ψ, vt conſentaneam ſacræ ſcripturæ; & cui, ſi Eccleſiaſtici librum pro Canonico recipimus, vt Catholici omnes recipiunt, refragari non poſſumus, vt magni noſtræ ætatis Theologi obſeruarunt ω. Nec ſunt magni momẽti, quæ nobis opponit Leloyerius *lib. 4. de ſpectr. cap. 1.* verboſiùs quàm neruoſiùs. Inprimis non diſtinguit inter has propoſitiones; *Samuel verè apparuit in aſſumpto corpore, vi carminis Magici,*

π l. oſtentũ. D. de verb. oblig.

ρ l. in tantũ de rer. diuiſ.

σ l. ex Senatuſconſulto. ad l. Cornel. de ſicar. Leloyer. libr. 3. c. 3.

τ l. multi. C. de malef. & mathem.

υ ſic legit D. Auguſtin. & Compend. βασιλικ.

φ 1. Reg. 28.

χ lib. 6. antiqu.

ψ ſ. q. 6. vbi vide.

ω Bellarmin. li. de Purg. c. 6. & li. 4. de Chriſto c. 11. Belliolar. de Purg. li. 1. c. 11. Pereri. de Magiâ c. 9. Valenc. in 3. diſp. 11. q. 1. punct. 1. §. 9. Peltan. de purgatorio c. 5.

gici, ſeu virtute dæmonis: & hanc; *Samuel verè apparuit in corpore aſſumpto iuſſu ac imperio Dei, deceptis Saule & Phytoniſſâ; qui putabant magicâ hoc confectum euocatione.* Primam enim propoſitionem dumtaxat Tertullian. Cyrill. Anaſtaſius & alij, quos adducit, Patres negarunt, idque meritiſſimè: Secundam nemo illorum diſcuſſit, neque negauit; quam nos nunc aſſerimus. ideò corruunt omnes fermè Loyherij contra nos machinæ. Deinde vetauit (ait) Deus ne quis rei alicuius cognitionem à mortuis petat, eoſue per magos ſimileſque ſeductores conſulat; quod cùm contra Dei præceptum conaretur Saul; non eſt credendum Samuelem ſummum diuinæ legis zelatorem voluiſſe quaſi cooperari, ſaltem fauere & ſatisfacere impio Regi. *Reſpondeo*, miſſùm à Deo Samuelem vt impiũ regem corriperet, eique inſtantia ſupplicia denunciaret, ſicque eum ad pænitentiam hortaretur. Sic legimus, vindictæ ſumendæ à peccaroribus causâ, ſimiles apparitiones non rarò factas; ob fores coronatas, Chriſtianus tempore Tertulliani [a] diuinitus fuit flagris cæſus: quod factioni hæreticæ communicaſſet. Natalius eodem modo ab angelis exceptus, auctore Euſebio [b]; de ciue Hipponenſi, vt rem ſibi notam, ob delatum peieraturo iuſiurandum, ſimilia narrat Auguſtinus [c]: de Laurentio Cantuarienſi epiſcopo, fugam à grege meditante, ei B. Petrum plagas inflixiſſe, teſtis eſt Beda [d]: Hoſpiti, Mauritio Imperante, B. Virgo in ſomnis apparens, eò quòd blaſphemãtes hoſpitio non eieciſſet, vimine genua circumarauit; & mane tibiæ à cruribus inuentæ abſciſſæ, vt habetur in Nicephori hiſtoriâ [e]. 3. obijcit, hunc fuiſſe dæmonem, quia nihil boni cõſilij dedit Sauli, neque eum ad pænitentiam hortatus eſt; ſed coniecit in deſperationem. *Reſp.* concionatorum & confeſſariorum officium eſſe hominibus breuitatem vitæ proponere, & dicere illud prophetæ; *Diſpone domui tuæ, quia morieris & non viues.* item, *ſtulte hac nocte tollent à te animam tuam* & alia huiuſmodi, quibus ſanctum inducant timorem: quod ſi peccatores inde anſam arripiant deſperandi, culpâ vacare cõcionatorem, ſibi reũ id debere imputare, quòd bono pharmaco ſit

[a] Tertullia. adu. Praxeam.
[b] lib. 5. hiſt. c. 28.
[c] ſerm. 117. inter editos Louanij.
[d] Beda lib. 2. hiſt. c. 6.
[e] li. 18. c. 33.

ſit abuſus. ſimilia eſt cernere in hoc facto Samuelis; qui, quæ ad pænitentiam apta proponebat, Saul in malũ ſuccum conuertit. Deinde nemo neſcit, non minus aliquando iuuare cõſilia & adhortationes, quę non expreſſis verbis, ſed indirectâ quaſi oratione, proponuntur. virtutem enim hæc habent conſolandi & à malo reuocandi. Quæ oportuit aduerſarium conſiderare, & tali argumento non vti. 4. reſpondet ad Eccleſiaſtici locum *c.46. v.23.* dumtaxat voluiſſe ſcriptorẽ præcipuas Samuelis laudes ibi commemorare, parumque ſollicitũ fuiſſe an viſio illa ficta, an vera fuerit. Sed contrà, hoc verba non patiuntur, noſtra verſio habet; *Et poſt hoc dormiuit, & notum fecit regi, & oſtendit illi finem vitæ ſuæ, & exaltauit vocem eius de terrâ in prophetiâ delere impietatem gentis,*] Notum fecit regi poſt mortem ſuam, ipſe Samuel, ſiue poſtquã dormiuit. Sic Gręcè; καὶ μετὰ τὸ ὑπνῶσαι αὐτὸν προεφήτευσε: ipſe igitur met prophetauit, qui mortuus: & ipſe vocẽ ſuam de terrâ exiens edidit, ἐκ γῆς τὴν φωνὴν αὐτοῦ prophetans Saulem, populi ἀνομίαν, moriturum. 5. patres obijcit, Auctorem libri Græci quæſtionũ ad Ortodox. quem ſanè parum peritè dicit eiuſdem auctoritatis eſſe cum ipſo Iuſtino Martyre contrarium tenente. temerè verò, Iuriſconſultus homo pronunciat, quæcunque in illo libro tradita ſunt, per omnia & in omnibus ſacræ ſcripturæ conſentire: ſi locus hîc foret aut tempus permitteret, non deforent quæ obijcerentur. D. verò Auguſtinum etiam obijcit, non ſatis intellectum; Nam *in lib. de cura pro mortuis* apertiſſimè (quod bonâ cum veniâ aduerſarij dictum) *c.15.* nobiſcum ſentit Auguſtin. vt alibi dixi, & clarè iam Theologi noſtri { oſtenderunt. Alij patres nihil nobiſcum pugnant; quia dumtaxat negare voluerũt, vi carminis magici Samuelẽ excitari potuiſſe; & quia ipſi hanc apparitionem tribuebant magiæ Phytoniſſæ (quod nec neceſſarium erat, neque verum) ideò ex tali ſuppoſitione neceſſariò eò delapſi fuere, vt negarent aliud quam dæmonem apparuiſſe. Nos quia ſuppoſitionẽ illam falſam putamus, ideo hac in re à patribus illis, ad alios patres recedimus. Denique obijcit, poſt multa impertinenter & παρέργως fuſa, illud *cras mecum*

{ *vide lib. 1. c. 6. & quos citaui fol. præced. lit.* m.

cum eris, quod putat mendaciter dictum, ſi à prophetâ dictum; ego veritatem huius dicti clarè lib. hoc eod. q. 6. iam propoſui. Certa ſatis ergo hæc SS. auctoritas de animâ Samuelis.

η *d. c. 15.*
θ *Deut. 34. in fin. & in epiſt. Iudæ. & Ioſu. 1.*
ι *Matt. 17. Luc. 9.*
κ *2. Macha. c. 15.*

2. Adhuc certius (vt ait D. Aug. η) eſt exemplum Moſis, qui cùm fuerit verè mortuus θ, cũ Chriſto Domino in monte Thabor apparuit ι, vt veriſimilius arbitratur D. Auguſt. in corpore aſſumpto, & ex aëre formato. 3. exemplum eſt Ieremię & Oniæ qui Iudę Machabæo apparuerunt κ.

Sed veniamus ad tẽpora Chriſtianorũ (vt Iudæos omittã, quibus hæc ſententia conſtans fuit, exceptis Sadducæis) & quia promiſcuè hæretici negant apparitiones mortuorum, ſiue beati ſint, ſiue non ſint, in vniuerſum: ideò nos in vniuerſum de his ſiue iã cęlites, ſiue nondũ, agemus, & per ętates omnes Eccleſiæ deſcẽdemus, vt clariſſimè appareat verè Catholicorũ hũc ſemper ſenſum fuiſſe; aliorũ quidẽ hoc affirmantium diſputando, aliorum verò id ſatis apertè probantium exemplis apparitionum, quas pro veriſſimis habebant & narrabant. M

Aetate prima ſeu ſæculo primo hæc fuit ſententia primitiuæ Eccleſiæ & Apoſtolorum & ipſius Chriſti Domini; qui cùm ſciret Apoſtolos id credere, non modo illos non reprehẽdit & contrariũ docuit; (quod non erat optimus magiſter, lux mundi vera, prætermiſſurus) ſed potius hanc ſentẽtiã vt eorum animis firmiùs infigeretur ſilentio ſuo, & indirectâ reſpõſione cõprobauit: vt mox videbimus. Nam cùm poſt reſurrectionem Chriſtus Dominus ianuis clauſis ad Apoſtolos fuiſſet ingreſſus, quod non putabant niſi à ſpiritu fieri poſſe, exiſtimarũt ſe ſpiritum videre, & ideò vehemẽter conturbati & cõterriti fuerunt λ; & quidem Theophil. expreſsè aſſerit putaſſe eos eſſe animã aliquã quæ ex alterâ vitâ redijſſet: quod idem D. Aug. μ Eucherius, Beda, & Hugo Card. & multi alij cenſuerunt. putabant autẽ animam eſſe Chriſti, in corpore aëreo aſſumpto, nõ in corpore proprio; de cuius reſurrectione nondũ erant planè certi. Sciebat Chriſtus cogitationes eorum, & reſpõdet, palpatione veri corporis cognoſcant ſe ſpiritum non eſſe. Eadẽ fuerat ante paſsionẽ ſuſpicio ac metus Apoſtolorum, cùm viderẽt eum

λ *Luc. 24. v. 37. Ioan. 20. v. 19.*
μ *Serm. 8.*

eum ambulantem ſuper aquas [v]. neque tum reprehenſi, quòd putarēt eſſe aliquando ſpectra, ſed quia putabant Chriſtūmet ipſis tum nō apparere. Eandē aliorum tum ſententiā fuiſſe cōuincitur ex B. Lucâ [o]. nā vniuerſa quæ Hieroſolymis erat Eccleſia, dicentē Rhoden quòd Petrus ex carcere liberatus ante fores adſtaret, dixit inſanire, eo quòd certò ſibi perſuaderet, Petrum viuere & in carcere detineri; animāque viuentis hominis extra corpus ſuum apparere non poſſe ſciret; ideò de viui hominis animâ puellæ errorē reprehendebat, & angelum in ſpecie Petri credebat; puellæ aſſenſura ſi Petrū mortuum credidiſſet. Quo loco Græcè ἄγγελος eſt; vnde probat locus aliquādo per Angelos ἑτεροπροσώπως animas nobis repræſentari: præcedentia verò loca in Euāgelijs apud Luc. non habent ἄγγελος, ſed expreſsè habent τὸ πνεῦμα: apud Matt. verò φάντασμα. Ex quibus ſic ratiocinamur; apud Matt. nomē genericū fuiſſe poſitū; vt intelligamus tā de angelis, quā animab. hāc opinionē viguiſſe: apud Luc. verò in Euāgelio vocē τὸ πνεῦμα poſitā, vt reſtringamus ad animas, vel ſaltē ad ſolos angelos nō reſtringamus: apud Luc. in Actis, angeli nomen poſitū, vt de Angelis idē cenſuiſſe Eccleſiam ſciamus. Sanè hęc adeò ferè ſunt inſeparabilia, vt & olim Sadducęi, & hodie hęretici, vtrūque æquè impugnēt. Quis verò non rideat Lauatheri reſponſionē πνεῦμα pro Angelo tantū accipi? ergo ſpiritui reſiſtens caro in mēbris noſtris, illa nō animæ ſed angelo repugnat, vtitur enim Paulus voce πνεύματος: [ϖ] ergo apud Petrū Chriſti anima concionata fuit angelis, & nō hominibus in inferno degentibus (ἐν φυλακῇ πνεύμασι. [ϛ]) cōtra comunē Antiquitatis cōſenſum [x]. Ergò falsò Athanaſ. [λ] tradidit, in Hymno triū puerorū, πνεύματα ſignificare hominum animas? ſed nugor, cùm talia ſeriò refello.

[v] *Matt.* 14. v. 26.

[o] *Act.* 11. v. 15.

[ϖ] *Gala.* 5. v. 16. & 17.

[ϛ] 1 *Pet.* 3. v. 19. & c. 4. v. 6.

[x] *Clemens Alex. lib.* 2. *et* 6. *Stroma. Atha. epiſt. ad Epict. Hilar. in pſ.* 118. *Epif. hæres.* 77. *Cyril. Alex. lib. de recta fid. ad Theodoſ. & l.* 12. *in Ioan. Ambr. in c.* 10. *ad Rom. Ruf. in Symbol. & alij.*

[λ] *Athanaſ. lib. de ſpiritu ſancto.*

SECTIO V.

N NVnc ad dicta Conciliorū & Patrū veniamus: quę nō obſcurè id docēt & perſuadent, niſi proterui & pertinaces, quod hæreticorū eſt propriū, eſſe velimus. vnū illis effugij diuortiū præcludamus. quidam, omnes viſiones negāt: qui ſunt indigni quibuſcū ſcriptis contēdamus: eodē enim iure omniū

Hiſtoriarum, omnium librorum, qui in ſacro Canone (quem ſibi quiſque illorum, quem vult, hodie fingit, cras refingit) non continẽtur, fidem & auctoritatẽ repudiare poſſunt. quo quid inſaniùs, quid cunctis reipubl. partibus eſt pernicioſius, & graui vindictâ dignius? Modeſtiores alij, Angelorum permittunt viſiones, & recipiunt, pro lubito tamen ſuo; quando illis in diſputando negotium non exhibent: ſed ijdem iſti, veterem omnem memoriam ſic interpretantur, vt contendant αὐτοπροσώπως nunquam animas ne Beatorum quidem vel apparuiſſe, vel apparere: ſed quandocunque talia legũtur, de ἑτεροπροσώπως factâ, per bonos vel malos ſpiritus, apparitione id accipiendum. His regula illa Auguſtini & aliorum validè obſtat; quando verba ſcripturæ propriè poſſunt accipi, ad Metaphoricos vel tropicos alios ſenſus non eſſe confugiendum: ſunt autem ſcriptorum de his rebus verba pleraque adeò clara, vt qui illa ad tropos reuocet, is nihil nõ eodem iure ſic queat detorquere. Deinde nihil nos cogit abſurdi, nihil rationi conſentiens parùm. fieri poſſe, fieri decere & expedire iam docuimus. cur igitur ſanctiſſimis & grauiſſimis hominibus, ea ſimpliciter & ſine fuco narrantibus, vt αὐτοπροσώπως geſta, non credamus; ſed vel inuitis ἑτεροπροσωπίαν obtrudamus? Quaſi verò non ipſo loquendi modo vtrumque genus apparitionum diſtinxerint: Nonne (vt alios mittam) D. Cyprianus cum de imaginariâ, vel per angelos factâ loquitur, ſimpliciter vocat viſiones; cùm verò de apparitione Beati alicuius αὐτοπροσώπως factâ, tunc addit apparuiſſe talem vel talem? idem diſcrimen obſeruant acta martyrum. idem vita & Dialogus D. Gregor. *Vide Cyprian. epiſt. 10. 11. 12 69. Acta Martt. apud Surium 24. Februa. & 1. Mai. Grego. paßim in Dialog.* Quinetiam ſoliti ipſi Angeli idipſum declarare, quando apparent, vt fecit Gabriel Archang. cùm in formâ S. Marcellini ſe viſendum præbuit, apud Eghinartum *lib. 3. de tranſlat. SS. martyr.* Marcellini *& Petri c. 12.*]

Primo Sæculo nobis occurrit prima Hiſpaniæ, & fortaſſis Europæ totius, Eccleſia B. Mariæ Deiparæ de Columnâ, à B. Iacobo Sebedæo, cũ adhuc in viuis vterque degeret, dedicata ad

ad Hebrũ Cæſarauguſtæ: quod & Annalibus Celtibericis μ proditum,& adeò conſtanti Eccleſiæ illius traditione receptũ, vt Catholicus ibi non habeatur,qui dubitet: traditur B. Virgo columnæ inſiſtens Apoſtolo Hiſpaniarum apparuiſſe, & iuſſiſſe eo ſibi loco ſacellulum dedicari; quod nunc diues & nobilis Eccleſia eſt. Si viuens adhuc alio in loco, quam vbi degebat B. Iacobo ſe videndam exhibuit; cur nequeat nunc cæli terræque Regina cùm lubet? & ſæpè illi lubuiſſe mox docebo. apparuit non ſemel filius, cur non & mater? B. Petro perſecutionem vitanti Chriſtus conſpicuum ſe præbuit, & dixit Romam ſe contendere, vt iterum crucifigatur. intellexit Domini mentem Petrus,& reuerſus agitur in crucem, ſicque in Petro Chriſtus iterum crucifigitur. [*teſtantur D. Ambroſ. contra Auxent. de Baſill. noua tradenda. D. Gregor. in 4. Pſal. Pœnit. Hegeſip. lib. 3. de excid. Ieroſ. c. 2.*] Carpo Cretenſi, auctor eſt D. Dionyſ. Areopagita; *epiſt. 8. ad Demophil.* IESVM multis Angelis comitatum apparuiſſe, & inclementiæ nomine reprehẽdiſſe, quod lapſi fratris & ſeductoris interitũ expeteret. Veſpaſiano Imp. S. Martialis Lemouicùm epiſcopus vixit, diſcipulus Chriſti, is vidit S. Valeriæ Martyris animam inſtar lucidæ flãmæ cęlum petentem. [*narratur in Actis S. Martialis, apud Surium.*]

μ *Anton. Beuter. Chro. c. 23. Vaſæus Garibay & alij.*

Sæculo ſecundo Iuſtinus Mart. Apolog. *11. ad Impp.* redire animas mortuorum,& apparere nonnunquam,& proinde immortales eſſe, vt gẽtilibus perſuadeat, ipſis Gentilium per Magos euocationibus vtitur: & contra Triphonem diſputans, aſſerit Samuelis animam verè fuiſſe euocatam. Tertullianus nõ modò nihil nobiſcum, ſed tãtùm cum magicis nænijs pugnat, » inquiens; *Sed ſi quaſdam reuocauit* animas in corpora Dei vir- » tus in documenta iuris ſui, non idcirco communicabitur fidei » & audaciæ Magorum,& fallaciæ ſomniorum,& licentiæ poëtarum.] verum etiam apertè facit pro nobis. nam & ſubindicat aliquãdo factum,& cauſam facti addit. Et luculentius idẽ; » Atqui hoc quoque de animâ prædicatur. Nam, ſi de aliquo » iampridem defuncto, tanquam viuo quis requirat; prę manu » occurrit dicere, *Habet iam & reuerti debet.* hæc teſtimonia animę

mæ quanto vera tanto ſimplicia, quanto ſimplicia tanto vulgaria, quanto vulgaria tanto communia, quanto communia tanto naturalia, quanto naturalia tanto diuina.] quæ non tantùm ad corporum reſurrectionem, ſed & ad hunc animarum reditum miraculoſum poſſunt referri. Origenes rectè, quod quaſdam redire poſſe cenſuit, idque nobis nunc ſufficit; perperam quod ad improborum animas reſtrinxit, *libr. 7. Celſum impugnans*; Improba verò anima & prauis facinoribus in terrâ retracta, ita vt adſpirare ad ſuperiora nequeat, vagabunda in terrâ volutatur, nunc circa ſepulcra oberrando; vbi etiam vmbratilium animarum phantaſmata ſunt ſæpius viſa; nunc terras has obeundo. cuiuſmodi hos ſpiritus eſſe credendum eſt, qui omnibus ſæculis & coerciti ſunt & præpediti veneficijs, &c.] Et ſanè Origenis tempore D. Potamiæna Baſilidi carnifici apparens, eum ad fidem conuertit, nec hunc tantùm, ſed & complures alios, vt docet Euſeb. *lib. 6. c. 4.* & ipſemet Orig. *contra eundem Celſ. lib. 1.* teſtatur, multos penè inuitos attractos eſſe ad Chriſtianam religionem, ſpiritu quodam repentè mutante intellectum eorum: vt pro verbo exoſo ad id temporis non cunctarētur mortem oppetere, poſt viſiones oblatas ipſis vel dormientibus vel vigilantibus. Multa enim talia vidimus, quæ ſi memorarentur dumtaxat geſta in noſtrâ præſentiâ, cachinnum tollerent infideles, rati, nos quoque, ſicut illos de quibus malè ſuſpicātur, fingere. Teſtis autem eſt Deus noſtræ conſcientiæ; conari me non falſis narratiunculis, ſed veris exemplis commendare IESV doctrinam.] hæc ille, quę ſanè poſſemus & nos ſingulis ferè paginis Lauathero, Riuio & ſimilibus incredulis obijcere & inculcare.

Sæculo tertio D. Gregorio Thaumaturgo cùm Deiparâ B. Ioannes Euangeliſta apparuit, vt narrat quàm prolixo tam vero ſermone, ſcriptor eius vitæ grauiſſimus D. Gregorius Niſſenus. Qui quando angelica eſt viſio, id ſolet addere, vt facit in viſionibus oblatis B. Ephrem *in eius vitâ*. Nocturnarum quoque viſionum *epiſt. 12.* meminit D. Cyprian. & idem *epiſt. 69.* eos grauiter reprehendit qui viſiones huiuſmodi contemnūt.

B. Quar-

B. Quartilloſæ filius eius Martyr apparuit, & ad martyriũ matrẽ confirmauit, vt narratur in epiſt. Africanorũ Confeſſorum, (quã *nobis exhibuit Laur. Sur. die 24. Febr. to. 1.* in cuius additione, etiã D. Cyprianus Mõtano, & Flauiano cõfeſſorib. traditur adhortator apparuiſſe. Sic & alia nos authẽtica Martyrũ Cirthenſium acta, referente eodẽ Sur. (*die 1. Mai tom. 3.*) docent, D. Cyprianũ Mariano & apparuiſſe & manũ porrexiſſe; & ab Agapio puerulum martyrẽ paulò antè coronatũ viſum fuiſſe. D. Ambr. *Serm. 90.* B. Agnes (ait) parentibus, ad eius ſepulcrũ „ aſſiduè vigilãtibus, quadã nocte choro virginũ comitata cùm „ apparuiſſet, ſic ad eos locuta dicitur: ne me parentes mortuam „ lugeatis; nam vnâ cum his virginibus viuo apud illũ in cæ„ lis; quẽ in terris totâ mente dilexi.] addit & eandẽ Cõſtantiæ poſt annos aliquot ſanitatẽ in ſomnis ſpopõdiſſe & præbuiſſe. Prius etiã ſub Decio B. Agathæ S. Petrus apparens in carcere mãmillam eius pectori reſtituit [*Acta S. Agathæ 5. Febr. apud Sur.*] Eadem poſtea S. Luciæ apparens matrẽ eius Euticiã ſanguinis fluxu liberauit. [*Acta S. Luciæ 13. Decemb. apud Sur.*]

Poſt annum Chriſti CCC. ſeu ſæculo IV. Chriſtus Dominus dignatus apparere D. Petro Alex. in formâ pueri, querentis veſtem ſuam ab Ario diſciſſam (*Sur. tom. 6. die 15. Nouẽb.*) In ipſis exordijs (*ait Hadrian. tom. 2. epiſt. Decretal. & Syn. VII. ſiue Concil. Nicæn. 2. act. 2.*) Chriſtianorum, cùm ad fidem conuerteretur pius Imp. Cõſtantinus, ſic legitur: Tranſactâ die nocturno „ regi facto ſilentio, ſomni tempus aduenit, & ecce adſunt ſancti „ Apoſtoli Petrus & Paullus, dicẽtes: Quoniam flagitijs tuis po„ ſuiſti terminũ, & effuſionem innocentũ ſanguinis horruiſti: „ miſſi ſumus à Chriſto IESV Domino, dare tibi ſanitatis recupe„ randæ conſiliũ. Audiſti ergo noſtra monita &c.] Ecce dicunt ſe miſſos à Chriſto, dicuntur adfuiſſe Regi, vtique αὐτοπροσώπως apparentes; & nominantur Apoſtoli; cùm in alijs Conſtantini viſionibus prælianti oſtenſis, à Zonarâ *tom. 3.* nõ nominentur, qui apparebant, eò quod angelici ſpiritus eſſent. Sic etiam cũ Conſtantinus templum Deiparæ conſtrui iuſſiſſet; architecto apparens ipſa, rationẽ docuit, qua colũnæ poſſent erigi. *Greg. Turon.*

Turonen. de gloria Martyr. cap. 8.) Conſtantio, Spiridion
& Triphillius prius in ſomnis apparuêre, quàm eum ſana-
rent. & tamen hi adhuc erant in viuis. *(ex Metaphras. Surius
tom.6. die 12. Decemb.)* Par poteſtas à mortuo loquelam obti-
nere,& conſequi vt appareat. De eodem illo Spiridione, refe-
runt Socrates *lib.1.cap.8.* & Rufin. *lib.1.c.5.* quod Ruffini ver-
bis referam; Filiam habuit Irenem nomine; quæ, cùm ei benè »
miniſtraſſet, virgo defuncta eſt. Poſt eius obitum venit quidã »
dicens, ſe ei quoddam depoſitum commendaſſe: rem geſtam »
ignorauerat pater. perquiſitum in totâ domo; nuſquam, quod »
poſcebatur, inuentum eſt. Perſiſtebat tamen ille qui commen- »
dauerat, & fletu ac lacrymis perurgebat; vitæ quoque ſuæ ſe »
illaturum exitium, niſi commendata reciperet, teſtabatur. Per- »
motus lacrymis eius ſenex, ad ſepulcrum filiæ properat, atque »
eam ex nomine clamitat. Tum illa, de ſepulcro, Quid vis, ait, »
pater? Commendatum, inquit, illius, vbi poſuiſti? At illa lo- »
cum deſignans: illic, ait, defoſſum inuenies. Regreſſus domũ. »
rem, ſicut filia de ſepulcro reſponderat, repertam tradidit re- »
poſcenti.] Quæ potuit reſpondere, non potuit apparere? ſa- »
nè, vt & illi qui mortui iam Nicenæ Synodo ſubſcripsêre. Hi-
ſtoriam admirandam prodidit Gregorius Cæſarienſis pres-
byter, *apud Lipoman. tom.6. in orat. de Nicena Syn.* Duo (ait)
Sancti Epiſcopi Chryſanthus & Muſonius, cùm nondum de- »
ciſioni ſuas adieciſſent ſubſcriptiones, accidit vt diuinâ proui- »
dentiâ ab humanis excederent. Diuini ergo patres, cùm veniſ- »
ſent ad communem locum, in quo dormiebant, cumque ſi- »
mul cum eis eſſent, & quæ dicebãtur, audirent: ô fratres, dixe- »
runt, & patres, præclarum nobiſcum certamen decertaſtis, cur- »
ſum perfeciſtis, fidem ſeruaſtis. Si ergo quod factum eſt, Deo »
gratum iudicatis (nunc enim puriùs cernitis) ne quid ſit im- »
pedimento, quo minus vos quoque deciſionem ſubſignetis. »
Hæc ſimul & dixerunt, & ſignatâ deciſione ſanctorum Patrũ »
loculo impoſitâ, totam illam noctem inſomnem peragunt in »
oratione. Die autem ſequenti, cùm veniſſent ad loculum, ſo- »
lutis quæ erant impoſita ſignaculis, cùm ſanctam reuoluiſſent »
deci-

» deciſionem, inuenerunt ſanctorum patrum ad eos adiectas
» ſubſcriptiones.] addit Nicephorus *lib. 8. c. 23.* ipſius ſubſcrip-
» tionis verba; Chryſanthus & Muſonius; qui cum patribus
» omnibus in Sanctâ primâ Oecumenicâ Synodo conſenſimus;
» quamuis corpore tranſlati, manu tamen propriâ nos quoque
» libello ſubſcripſimus.] Vnde patet & Spiridionis, & omnium Primæ Synodi patrum ſententiam fuiſſe; animas, diuinâ permiſſione, ad nos redire poſſe. nam alioquin, nec ille filiam vocaſſet, nec iſti ſubſcriptionem poſtulaſſent. Nicæno concilio vetuſtius, vtpote durante adhuc ante Conſtantinum perſecutione, celebratum fuit in Hiſpaniâ concilium prouinciale Eliberitanum, in cuius *can. 34.* legimus; *Spiritus defunctorum non eſſe inquietandos*, quo ſignificatur ſpiritus defunctorum ſupereſſe, & cernere quæ circa ſepulcra eorum fiant; vnde & ſequitur nonnunquam adeſſe his locis; & deteſtari ritus gentilitios, ex errore natos, de animarum circa ſepulcra centenariâ oberratione; de qua puto Canonem illum agere. & à quâ ſententiâ non videtur omnino alienus Nemeſius περὶ ψυχῆς, qui liber perperam tribuitur Niceno. Anno 366. Iulianus Imp. occiſus fuit incerti ſpiculo: & diuina viſio prius oſtenſa ſancto Baſilio, cui cum B. Virgine S. Mercurius apparuit & diſcedens, & cruentam haſtam referens, vt ex Helladio D. Baſilij diſcipulo docuit D. Damaſcenus *Orat. 1. de Imagin.* eodem quoque tempore & alius ad caſtra proficiſcens vidit vel vigilans, vel ſomnians complures ex Apoſtolis & Prophetis in vnum coactos, & de iniurijs Iuliani in Eccleſiam querentes & in commune conſulentes, & duos ex eorum numero ceteris bono animo eſſe iuſſis, diſceſſiſſe, paulloque poſt redijſſe ad conuentum, & nunciaſſe tyrannum occiſum. Soſomenus hæc narrans *lib. 6. c. 2.* duorum nomina prætermiſit; ſed Nicephorus addidit, duos olim egregios fuiſſe milites ac Martyres, Mercurium & Artemium. *Sic ille lib. 10. c. 35.* B. Febronia Martyr & virgo natalis ſui die quotannis mediæ noctis tempore in Nocturnis precibus, apparebat cunctis in choro verſantibus, eo ipſo in loco procumbens, vbi pſallere ſolita. [*Metaphraſt. apud*

 Sur.

Sur.tom.3.Iunij 15. D.Ammonis animam vidit B. Antonius comitantibus angelis in cælum pergere. [*Athanas.in vita D. Antonij, idem refert Palladius in vita Ammonis.*] D. Martino Turonenſiũ Epiſcopo apparuit è cælo deſcẽdens B.Virgo; & ex inferis adſcẽdens anima latronis, qui pro Martyre colebatur.[*Sulpicius Seuerus in vitâ D.Martini*] D.Paulli primi Eremitæ animã viſã B.Antonio in cælũ ab angelis deferri, auctor eſt D.Athanaſ. *in vitâ Antonij* & D.Hier. *in vita Paulli.* fuit in hac ſententiâ Nemeſius paullò ante citatus. fuit & D. Baſilius *lib.de verâ virgin. paullo ante medium.* vbi poſtquã dixiſſet Virginem, etiam cũ ſola eſt, ſemper reuereri debere & Dei, & angeli cuſtodis præſentiam; Quid (ſubdit) per ſingula pergam? » Ipſas angelorum infinitas multitudines, & vnâ Sanctorum pa- » trũ beatiſſimos ſpiritus. Nullus enim ex his eſt, qui non ſingu- » la vbique conſideret. Etſi enim oculis carneis minimè conſpi- » cui ſunt: incorporeis tamen obtutibus ad agnitionem com- » plectuntur & comprehendunt omnia.] vult ergo Sanctorum » animas nobis cùm volunt adeſſe, Dei permiſſione, & nullũ eſſe locum quo ſe ſucceſſiuè penetrare non poſſint; nihil in rebus eſſe actionibuſque humanis, quod aliquando nequeant intelligere. ne quid hîc vbiquitatis ſomnies. Idem in Panegyr. B. Mamantis Mart. ſignificat multis D. Mamantẽ apparuiſſe. Memores eſtote Martyris, quotquot illo per ſomnia potiti eſtis.] » D.Gregorius Nazianzenus *Orat. in laudem Cæſarii, dicit* ſibi ſæpè in ſomnis viſum fratrem, & licet addat, ſiue cupiditate (qua ſcilicet amantes ſibi ſomnia fingunt) ſiue ipſâ veritate: manifeſtum tamen teſtimonium dat ſententiæ ſuæ de poſſibili animarum apparitione.

Vixere eodem ſæculo nonnulli Patres mox citandi; ſed quia mors eorum & vitæ pars potior incidit in ſæculum ſequens, in illud diſtuli.

Quod tempus intercedit inter annum CCCC. & D. ſæculo quinto adſcribendũ, viros habuit qua ſanctitate qua doctrinâ valdè illuſtres. D.Martini trãſitus D.Seuerino. & D. Ambroſ. abſentibus oſtenſus: apparuit etiã vt auxiliũ laturus ijs qui cor-

poris

poris eius tranſlationem parabant; apparuit & aliàs non ſemel, vt narrat Gregor. Turon. *lib. de mirac. D. Martini, & lib. de gloria Confeſſor.* D. Ioannis præcurſoris caput altiſſimè Herodias defodi iuſſerat. multis poſtea ſæculis ſanctus ipſe, duobus Monachis in ſomnis apparuit, & quo loco eſſet oſtēdit. Rursùs cùm memoria eius interiret, & ignoraretur quo loco delitesceret pro ſæculo, ante Marciani imperium idem ſanctus Marcello monacho mirabili modo locū ſepulcri ſui capitis indicauit. [*Proſper & Sigisbert. in Chron. Sozomen. lib. 8. c. 21. Nicep. lib. 12. cap. 49.*] Vbinam ſepulta forent corpora DD. Geruaſij & Prothaſij, per viſionē eorum D. Ambroſ. didicit, teſte B. Auguſtino, *lib. 22. de Ciuit. Dei cap. 8. & lib. 9. confeſſ. c. 7.* ipſius etiam D. Ambroſij verba hanc ſententiam noſtrā confirmāt, quibus eodem ſenſu, quo D. Baſilius, Sanctorum ſpiritus vbilibet eſſe
» teſtatur; Nam licet vniuerſi ſancti vbique ſint, & omnibus pro-
» ſint, ſpecialiter tamen illi pro nobis interueniunt, qui & ſup-
» plicia pertulēre pro nobis. Martyr enim cùm patitur, non ſi-
» bi tantum patitur, ſed & ciuibus. *Serm. 77. de Natali Octauij, Aduent. &c.* B. Paullinus (fortè Diaconus, certè nō Nolanus il-
» le) *in vita S. Ambroſij*; Eodē, inquit, quo obijt die, ſicut textus
» epiſtolę loquitur, quę à Simpliciano ſucceſſore eius venerabi-
» li viro, ſuſcepta eſt de partibus Oriētis, ad ipſum, tanquā adhuc
» nobiſcū viuentem, directa, quæ nūc vſque Mediolani habetur
» in monaſterio; quibuſdam ſanctis viris apparuit orans cum il-
» lis, & imponens illis manus. habet enim diē epiſtola quo di-
» recta eſt: quā lectā inuenimus diē eſſe, quo ille defunctus eſt.
» Intra Tuſciam verò ciuitate Florentiā, vbi nunc vir Sanctus
» Zenobius Epiſcopus eſt, quia promiſerat ſe illos ſæpiùs viſita-
» turum, frequenter ad altare, quod eſt in Baſilicā Ambroſianā,
» quæ ibidem ab ipſo conſtituta eſt, viſus eſt orare, ſicut ipſo ſan-
» cto viro ſacerdote Zenobio referente didicimus. In eadem
» etiam domo, in qua declinans Eugenium manſit, tempore quo
» Rhadagaiſus ſupradictam ciuitatem obſidebat, cùm iam pe-
» nitùs deſperaſſent viri ciuitatis, per viſum cuidam apparuit,
» & promiſit alio die ſalutem illis adfuturam. Quo referente

ciuium animi ſunt erecti. Nã altero die aduenie͂te Stilithone comite cũ exercitu,facta eſt de hoſte victoria. Hęc Panſophiâ religioſâ feminâ matre pueri Panſophij referente cognouimus. Mazcezeli etiam deſperanti de ſalute ſuâ vel exercitus, quem ducebat contra Gildonem, baculum tenens manu in viſu noctis apparuit, atque cùm prouolueretur ad pedes viri ſancti Mazcezel;percutiens terram ſenex baculo quo regebatur,tertiò(hąc enim ſpecie illi apparuerat)ait; Hic,hic,hic;ſignans locum,deditque intellectum viro quem viſitatione dignum fuerat arbitratus,vt agnoſceret ſe in ipſo loco,in quo ſanctum Domini viderat Sacerdotem,die tertiâ victoriam adepturum:atque ita ſecurus bellum & inchoauit,& cõſummauit. Nos tamen ea Mediolani poſiti ipſo Mazcezele referente cognouimus. Nam & in hac prouinciâ, in quâ nunc poſiti hæc deſcribimus,plurimis hoc ipſum retulit ſacerdotibus, quibus etiam referentibus ſecuriùs antè nobis cognita huic libro adiungere arbitrati ſumus. Siſinni etiam & Alexandrini Martyrum,qui noſtris temporibus,poſt obitũ S.Ambroſij in Agaunæ partibus perſequentibus gentilibus martyrij coronã adepti ſunt,cùm reliquias Mediolani ſummâ cum deuotione ſuſciperemus; adueniente quodam cæco & referente cognouimus;qui eodem die tacto loculo in quo Sanctorum reliquiæ portabantur,lume͂ recepit; quod per viſum noctis vidiſſet nauim appropinquare littori,in qua multitudo erat albatorũ virorum:quibus deſcendentibus ad terram, cùm vnum de turbâ precaretur vt ſciret qui eſſent ij viri, audierit Ambroſium eiuſque conſortes. Quo audito nomine, cùm deprecaretur vt lumen reciperet,audiuit ab eo; Perge Mediolanum & occurre fratribus meis qui illo venturi ſunt(deſignãs diem)& recipies lumen. Erat enim vir(vt ipſe aſſerebat)de litore Dalmateno, nec ſe ante veniſſe in ciuitatem aſſerebat, priuſquam recto itinere reliquijs Sanctorum occurriſſet nõdum videns;ſed tacto loculo videre cæpiſſe.] Hactenus Paullinus de Ambroſio,& quidem certò comperta. Nunc age, aliũ eius ætatis,D.Ambroſij contra Symmachũ Collegã,Prudentium adiungamus.

Pru-

Prudentius de S.Eulaliâ;

» *Virgo citum cupiens obitum*
» *Appetit & bibit ore rogum.*
» *Emicat inde columba repens,*
» *Martyris os niue candidior*
» *Viſa relinquere, & aſtra ſequi:*
» *Spiritus hic erat Eulaliæ,*
» *Lacteolus, celer innocuus. &c.*

De Sancto Fructuoſo & ſocijs.

» *Vidit præſidis ex domo ſatelles*
» *Cælum martyribus patere apertum,*
» *Inſigneſque viros per aſtra ferri.*
» *Quin & filiolæ monens herili*
» *Oſtendit ſceleris notam paterni,*
» *Cœlo viuere, quos forum peremit.*

Poſtea cùm pio ſtudio conarentur fratres, quiſque ſibi partem reliquiarum auferre, ſubdit;

» *Sed ne reliquias reſuſcitandas,*
» *Et mox cum Domino ſimul futuras*
» *Diſcretis loca diuidant ſepulcris:*
» *Cernuntur niueis ſtolis amicti,*
» *Mandant reſtitui cauoque claudi*
» *Mixtim marmore puluerem ſacrandum.*

Scribit Conſtantinus presbyter *in vitâ S. Germani Antiſiodorenſis c.17.* cùm Sanctus vir in loco quodam ſpectris infeſto » moraretur intrepidus, ſubitò ante os legentis adſtitit vmbra » terribilis, & paulatim ſub oculis intuentis erigitur. Parietes » etiam ſaxorum imbribus colliduntur. Tunc verò deterritus » lector, præſidium ſacerdotis implorauit. Qui ſtatim proſiliens » effigiem terribilis imaginis intuetur, & præmiſsâ obſecratione » nominis Chriſti imperat, vt quis eſſet, quidue illic ageret, fate» retur. Qui protinus terrificâ vanitate depoſitâ, voce humili » more ſupplicantis eloquitur: ſe comparemque ſuum auctores » fuiſſe multorum criminum, inſepultos iacere, & ob hoc in» quietare homines, quia ipſi quieti eſſe non poſſent. Rogat, vt

pro

pro eis Dominum precaretur, quatenùs recepti requiem mererentur. Ad hæc vir ſanctus indoluit, imperatque vt locum oſtenderet, quo iacerent. Tum verò cereo præcedente dux vmbra prægreditur, & inter difficultates maximas ruinarum, intempeſtâ nocte locum, in quo proiecti fuerunt, indicauit. Vt verò mundo redditus eſt dies; circumiectos incolas inuitat, hortatur ipſe operis maturator inſiſtens: rudera tumultuariè ſuperiecta ad tempus raſtris auulſa purgãtur. Inueniuntur corpora fuſa ſine ordine, oſſa ferreis adhuc nexibus illigata. Ad legem ſepulturæ foſſa dirigitur, membra exuta vinculis, linteis induuntur, humus ſuperiecta componitur, oratio interceſſionis impenditur, requies defunctis obtinetur: ita vt poſt eandem diem, ſine vllo terroris indicio, domicilium frequentato habitatore floruerit.] *apud Surium menſe Iulio.* Sed tot tam claris exemplis aliquas inſeramus auctoritates ſiue dogmata Patrum, mox ad alia exempla redituri. Hieronymus *lib. adu. Vigilantium*, in vno illo, noſtros Nouatores omnes iugulat ſacræ veritatis gladio eloquentiæ bracteis inaurato: Ais vel in ſinu Abrahæ, vel in loco refrigerij, vel ſubter aram Dei animas Apoſtolorum & Martyrum conſediſſe, nec poſſe ſuis tumulis, & vbi voluerint adeſſe præſentes. Senatoriæ videlicet dignitatis ſunt, & non inter homicidas teterrimo carcere, ſed in liberâ honeſtaque cuſtodiâ, in fortunatum inſulis & in campis Elyſijs, recluduntur. Tu Deo leges pones? tu Apoſtolis vincula inijcies: vt vſque ad diem iudicij teneantur cuſtodiâ, nec ſint cum Domino ſuo, de quibus ſcriptum eſt; ſequuntur agnum quocunque vadit. Si agnus vbique, ergo & hi, qui cum agno ſunt vbique eſſe credendi ſunt. Et cùm Diabolus & dæmones toto vagentur in orbe, & celeritate nimiâ vbique præſentes ſint; martyres poſt effuſionem ſanguinis ſui arcâ operientur incluſi, & inde exire non poterunt.] Siſte, lector, & iſtud, *vbique* pro *vbilibet* poſitum (vt S. Baſilium interpretatus fui) memento. ſimul rationes D. Hieronymi etiam percellere eos, qui negant è cælo Sanctorum animas egredi poſſe. Amicus & admirator Hieronymi D. Auguſtin. lib. *de*

cura

curâ pro mort. totus in eo eſt fermè, vt probet ſecundū legem Dei ordinariam, & ſolâ ac nudâ ipſarum animarum naturali facultate, animas illis qnibus adſcriptæ ſunt locis egredi ad tempus non poſſe; extraordinariâ tamen Dei permiſſione quando voluerint, eas ſuis receptaculis ad homines viſendos egredi poſſe: videte hanc eius mentem verbis & ſerie diſputationis apertè ſignificatam, cum *c.10.* ſcripſiſſet, ferri mortuos apparuiſſe viuentibus, & quo illorum corpora iacerent inhumata neſcientibus, lociſque monſtratis monuiſſe, vt ſepultura,
» quæ defuerat, præberetur; ſubdit: hæc ſi falſa eſſe responderi-
» mus, contra quorūdam ſcripta fidelium, & contra eorū ſenſus,
» qui talia ſibi accidiſſe affirmant, impudenter venire videbi-
» mur.] Et non ſunt impudentes aduerſarij noſtri, qui conſenſum ætatum omnium exſibilant? Vt autem intelligeremus hoc non accidere lege ordinariâ, ſed ſpeciali priuilegio, Deique permiſſione ſingulari, *c.13.* illud de matre ſua adſcripſit, quod
» aduerſarij calumnioſè in nos detorquent; ſi rebus viuentium
» intereſſent animæ defunctorum, vt de alijs taceam, meipſum
» pia mater nullâ nocte desereret.] Etenim de ſingulari illa permiſſione alias apertè aſſeruit, quod de continuâ & ordina-
» riâ lege hîc negauit. *c.15.* Mitti (inquit) ad viuos aliquos ex
» mortuis diuina ſcriptura teſtatur, & Samuelis atque Moſis ap-
» paritionibus id confirmat.] De fide ergo hoc cenſuit Auguſtinus. idē poſtea *cap.16.* confeſſorem Felicem cū à Barbaris op-
» pugnaretur Nola, nō ſolum beneficiorū effectibus, verūetiam
» ipſorum hominum aſpectibus apparuiſſe, nō incertis rumori-
» bus, ſed teſtibus (ait) certis ſe cognouiſſe. Verùm (addit) iſta
» diuinitùs exhibentur, longè aliter, quàm ſeſe habeat vſitatus
» ordo, ſingulis creaturarum generibus attributus.] vult ergo Sanctus Doctor id fieri poſſe, ſed non fieri naturaliter. ideò enim vt hoc doceat, mox ſubdidit; alij ſunt humanarum rerū
» limites, alia diuinarum ſigna virtutum: alia ſunt quæ natura-
» liter, alia quæ mirabiliter fiunt: quamuis & naturæ Deus ad-
» ſit, vt ſit, & miraculis natura non deſit.] Quippe miracula pręter naturæ quidem fiunt ordinem, naturæ tamen rerū nunquā

aduerſantur. Quid hac veritatis tubâ ſonorius? quid hoc lumine Eccleſiæ manifeſtius? quid hoc perfidiæ malleo potentius hæretici exſpectant? viuorum negotijs mortuorum ſpiritus interfuiſſe, ſuperſtitibus adfuiſſe, viſos in orbe noſtro, teſtatur. Auctor ep. ad Cyrillum. Ieroſol. quæ tribuitur (licet falsò) Auguſtino; ipsâ qua deceſſit horâ narrat Hieronymi animam ei apparuiſſe, multaque ſapienter monuiſſe, & eruditè docuiſſe. Sed huius epiſtolæ auctoritas & fides ſunt exiguæ, vel nullæ: ideo pergamus aliò. D. Chryſoſtom. *hom. 74. in Ioan.* agnoſcit mortuorum in ſomnijs apparitionem, & eam fuiſſe ſententiam Iudæ Thadæi Apoſtoli eo loco ſcribit, vt cēſeret ſic Chriſtum poſt mortem ſolis Apoſtolis & non alijs appariturum. Apud Palladium legimus à B. Pambo viſos fratres duos Pæëſium & Eſaiam in cælis: [*in Pæëſio & Eſaiâ.*] ab Abbate Apollo viſum fratrem eius defunctū: [*in Apollo*] Anuph vidiſſe choros beatorum; & eius animam poſtea à numeroſis angelis & martyribus in cælum cunctis videntibus ſublatam. [*in Anuph.*] Solitus autem Palladius diſertè exprimere & diſtinguere viſionem angelicam à viſione animæ, & addere angelum hominis alicuius ſpeciem aſſumſiſſe, vt obſeruare potes *ex cap. 86.* de Euagrio Diacono, viſione angelicâ ab amore libidinoſo mulierculæ deterrito: vbi etiam habes apertam diſtinctionem apparitionis alterius dæmonum ad hæreticam blaſphemiam conantium eum inducere. His fermè temporibus Marcus Gazenſis vixit, teſtis oculatus, narrans Ioannis Cæſareæ & Porphyrij Gazenzis Epiſcoporum legationem ad Arcadium de diruendo Marnæ templo; vbi inter cetera deſcribit tempeſtatem grauiſſimam quam Deus permiſerat oriri propter hæreticam naucleri prauitatem: implorabamus (inquit) preces B. Procopij anachoretæ. Cumque fuiſſet veſpera » & tempeſtas non ceſſaret, permanſimus vigilantes totam illam » noctem. Circa matutinum autem ex multâ afflictione parum » dormitarunt ſanctiſſimi Epiſcopi, & videt in ſomnis Dominus » meus Porphyrius, ſanctum Procopium Anachoretam dicentem » eis: Nauclerum catechiſmo inſtituite & obſignate »

(eſt

„ (eſt enim ex Arij hæretici execrandâ ſectâ) & efficite vt ipſe
„ anathemate notet Arium,& malam eius fidem,& ſtatim ceſſa-
„ bit tanta tempeſtas.] Subdit deinde ſic factum & mare tranquillatum. D.Chryſoſtomo, commentarios in D. Paulli epiſtolas ſcribenti,aſſiſtentem,eumque docentem B. Apoſtolum vidit Proclus Conſtantinopolitanus , vt ſcriptis proditum à Leone Auguſto & Metaphraſte *in vita Chryſoſt*. Eidem ab exilio redeunti Comanæ in templo D. Baſiliſcus Martyr, Nicomediæ olim paſſus,apparuit dicens: Confide frater Ioannes: cras enim ſimul erimus. Aiunt presbytero quoque Eccleſiæ prius apparuiſſe Martyrem,atque dixiſſe; præpara Ioanni fratri locum. Venturus eſt enim.] narrat Palladius *in Dialog.* & addit confirmaſſe euentum;poſtridie enim mortuum & ſepultum eo loco Sanctum Antiſtitem. B.Cyrillus Alex.diſſentiẽs vehementer à Chryſoſtomo, in ſomnis monitus à Deiparâ fuit,vt cum eo mortuo in gratiam rediret. [*Nicephor. lib. 14. Hiſt.cap.28. ex Niceta.*]

Aliam viſionem Adelphij de gloriâ B.Chryſoſtomi , à Sophronio(*in Prato ſpirituali cap.128.*) deſcriptam,vt meram impoſturam,meritò à Baronio(*tom.5.anno 407.*)cõfutatam,prætermitto.Sed omni fide digna eſt hiſtoria , quam de Syneſio Cyrenes epiſcopo,& Euagrio philoſopho idem Sophronius memoriæ mandauit ex Leontio, [*Prat.Spiritual.c. 195.*] cùm aſſiduè Syneſius eum conaretur ad religionem Chriſtianam traducere,iſque obijceret doctrinam Chriſtianorum,de reſurrectione corporum,deque mercede bonorum operum,maximè centuplo pro eleemoſynâ poſt hanc vitam recipiendo,ſibi non poſſe non fabuloſam videri . Tandem tamen Epiſcopus nihil diligentiæ prætermittens ei perſuaſit Chriſtianum fieri,
„ & cum liberis baptizari . Ceterùm non multò poſteaquàm
„ baptizatus fuit,dedit Epiſcopo auri tria centenaria in vſum
„ pauperum,dicens; Accipe aurum iſtud,& diſtribue illud pau-
„ peribus,& fac mihi cautionem manu tuâ,quod Chriſtus mihi
„ ipſum reddet in futuro ſæculo.Qui ſuſcepto auro promptè illi
„ cautionem fecit,vt petebat. Vixit itaque poſt baptiſmũ annos

 aliquot

aliquot philoſophus, ac tandem infirmatus eſt ad mortẽ. Cũ »
verò morti proximus eſſet, dixit filijs ſuis: Quando curabitis »
funus meũ chartã iſtam in manibus meis ponite, & me cũ illâ »
ſepelite. Mortuo autem illo fecerunt filij, ſicut eis ipſe præ- »
ceperat, ſepelieruntque eum cum chirographo. Tertiâ autem »
poſt ſepulturam die apparuit epiſcopo Syneſio nocte quieſcẽ- »
ti, dicens; Veni ad ſepulcrum vbi iaceo, & accipe chirographũ »
tuum. accepi enim debitum & ſatisfactum mihi eſt: atque vt »
certior eius rei fias, propriâ meâ ſubſcripſi manu. Ignorabat »
enim Epiſcopus, quòd chirographum illud conſepeliſſent ei. »
Manè autem facto, accerſitis filijs eius dixit: Num aliquid cũ »
patre veſtro in monumento poſuiſtis? Illi putantes quod eos »
de pecunijs interrogaret, dixerunt ei: Nihil Domine præter »
pannos conſuetos. Quid igitur, Numquid vel chartam aliquã »
conſepeliſtis ei? tunc recordati filij (ignorabant enim quòd de »
chirographo diceret) dixerunt ei: Ita ſanè Domine, chartam »
enim quandam moriens dedit nobis, & ait; Quando ſepelietis »
me, chartam iſtam in manibus meis date, nullo penitùs ſciẽte. »
Tunc dixit illis epiſcopus ſomnium quod nocte illâ viderat. »
Sumenſque illos cum clericis ac primarijs ciuitatis, acceſſit »
ad philoſophi tumulum. Quo aperto, inuenerunt iacentem »
philoſophum, chirographumque manu Epiſcopi conſcrip- »
tum ſuis manibus tenentem. accipientes autem chirographũ »
ex eius manibus aperuerũt, inueneruntque in eo nouiter ma- »
nu philoſophi ſubſcriptum ita: Ego Euagrius philoſophus ti- »
bi ſanctiſſimo Domino Syneſio Epiſcopo ſalutem; Accepi de- »
bitum in his litteris manu tuâ conſcriptum. Satisfactumque »
mihi eſt. & nullum contra te habeo ius propter aurum quod »
dedi tibi, & per te Chriſto Deo & Saluatori noſtro. &c.] idem »
narrat Hugo Eterianus *lib. de regreſſ. anim. ab inf. c. 16.* Luciano presbytero viro ſancto, temporibus, non Conſtantini (vt malè Nicetas *orat. de martyrio & inuent. S. Stephani*) ſed Honorij & Archadij, apparuit ſemivigilanti ter diuerſis noctibus B. Gamaliel B. Paulli præceptor, eique indicauit locum reliquiarum corporis ſui, & Beati Stephani protomartyris, & Beati Nicodemi,

demi,& B. Abibi; quæ & eo inuenta fuere loco, & per Oroſium Occidenti illata. exſtat epiſt. Luciani de hac re luculenter ſcripta, (*apud Surium tomo 4.*) quam Auitus Hiſpanus in Latinum tranſtulit è Græco, cuius etiam exemplar exſtat, & meminit Gennadius, *de viris illuſtribus cap. 47.* cui ſuffragantur Marcellinus Comes *in Chron.* & Nicephorus *lib. 14. cap. 9.* Et vt certior foret hæc viſio, idem B. Gamaliel eodem tempore apparuit Nygetio monacho, cui etiam ſitum loci ad Orientem indicauit, vt refert ipſe Lucianus. Ipſum quoque Protomartyrem nonnullis apparuiſſe teſtis eſt Euodius *libro 1. de eius miraculis*. De Micheæ & Habacuc apparitione his priore legendus Sozomen. *lib. 7. c. vlt.* De Zachariæ prophetæ corpore non multum poſt inuento, ſic Sozomenus *lib. 9.*
" *cap. vlt.* Cophar villa eſt in territorio Eleutheropolis Palæſti-
" næ. Huic præfectus erat agri ipſius conſeruus Calimerus qui-
" dam, domino quidem ſuo fidelis, ſed moroſus interim ac dif-
" ficilis, & in conterminos agricolas iniquus. Quamuis autem
" talis eſſet, propheta tamen ei vigilanti clarâ luce apparens
" ſeipſum reuelauit. Et horto quodam demonſtrato, Age quæ-
" ſo (inquit) hîc fodito &c. ſubditur enim corporis ſacri, oſtenſo loco, inuentio. Abſens & viuus adhuc Euthymius noctu viſus Tereboni Saraceno; quẽ cùm ſanaſſet poſtea ad ſe profectum, magna Sarracenorũ pars Chriſti fidẽ fuit amplexa, anno Chriſti 420. Vt prodidit Cyrillus monachus, probatiſſimus Hiſtoricus *in vita S. Euthymij, Surij to. 1. Ianuar. 20.* Circa annũ 429. Abbati Cyriaco B. Virgo, cum duobus SS. Baptiſtâ & Euãgeliſtâ apparuit, & negauit in cellã eius ingredi, manebat enim antè ianuam, eò quod ignaro Abbâ, duo Neſtorij libri in eius cellâ forent, hoſtis Deiparæ: *auctor Sophron. Prati ſpirit. c. 66.* De B. Paullino Nolano, *in lib. de vita Paullini apud Surium tom. 3. Iunij 22.* narrat Vranius, ei ante mortẽ apparuiſſe & cũ eo collocutos fuiſſe S. Ianuariũ Mart. & S. Martinũ Turonenſem. B. Petrus Apoſtolus & S. Apollinaris eius diſcipulus per viſum apparentes Sixto Papæ, anno. 433. eum admonuerunt Rauennati ſedi imponendũ Petrum illum, verè Chryſologũ,
 virum

virum ſimul ſanctiſſimum & eloquentiſſimum: *auctor ex antiquis archiuis Rauennatium, in eorum hiſtoria Hieron. Rubeus.* Scribit Procopius *lib. 2. de bello Wandalico*, B. Ciprianum Afris oppreſsis apparuiſſe, & bono animo Chriſtianos eſſe iuſsiſſe, ſeque breui tempore vltorem futurum: quod ſanè, Wandalis debellatis, biennio poſt accidit. Anno 456. Theodoricus rex victis in Galliciâ Sueuis, in Luſitaniam contendit, vbi ne vrbem Emeritam diriperet, B. Eulaliæ Martyris apparitione coercitus fuit, auctore D. Iſidoro *in Chron. Gothor.* De B. Leonis ad Flauianum de rectâ fide epiſt. Sophronius iſta memorat *cap. 147. Prati ſpirit.* Narrauit & hoc nobis eiuſdem cænobij Pater Abbas Menas, audiſſe ſe Eulogium Alexandrinum Patriarcham dicentem: Cùm profectus eſſem Conſtantinopolim, fruitus ſum contubernio Domini Gregorij Romani Archidiaconi, & ſingularis viri, qui narrauit mihi de ſanctiſſimo ac beatiſsimo Leone Romano Pontifice, dicens haberi ſcriptum in Eccleſiâ Romanâ, quòd cùm ſcripſiſſet epiſtolam ad S. Flauianum Conſtantinopolitanum Epiſcopum contra impios Eutychetem & Neſtorium, poſuerit eam ſuper tumulum Principis Apoſtolorum Petri, & orationibus ac vigilijs & ieiunijs vacans, orauit ipſum ſummum Apoſtolum dicens; ſi quid, vt homo, vel minùs cautè poſui: tu, cui à Domino Saluatore noſtro IESV Chriſto & Eccleſia & hæc ſedes commiſſa eſt, emenda. poſt quatuor vero dies apparuit ei Apoſtolus, & dixit, legi ac emendaui. Sumenſque epiſtolam de ſepulcro B. Petri, aperuit eam & inuenit Apoſtolicâ manu emendatam.] idem cap. 148. Theodorus (inquit) ſanctiſsimus Epiſcopus Dornæ, quæ eſt in Libyâ, narrauit nobis, dicens: cum eſſem cubicularius ſancti Papæ Eulogij, vidi in ſomnis virum reuerendi habitus, ſtaturâ procerum, dicentem mihi: Nuncia meũ Eulogio Papæ aduentum. ad quem ego; Quis es tu, qui iubes vt nunciem? Reſpondens ille dixit mihi: Ego ſum Leo Romanus Pontifex. Ingreſſus igitur ego nunciaui dicens: Sanctiſsimus & Beatiſsimus Papa Leo Romanæ ſedis Antiſtes conuenire vos vult. Cùm hoc audiſſet Papa Eulogius, exurgens cõcitus

» citus occurrit in occurſum eius. Salutanteſque ſe inuicem, » oratione factâ, conſederunt. Tunc vero Dominus & eximius » Leo dixit S.Eulogio. Scis quare huc venerim ad vos? Reſpon- » dit ille; Non; Ait ipſi: Veni, vt vobis gratias agerem, quia ritè » & magnificè pro meâ epiſtolâ reſpondiſtis, quam ſcriptam mi- » ſi ad fratrem meum Flauianum Conſtantinopolitanum Pa- » triarcham, ſenſum quidem & ſententiam meam aperientem, » hæreticorum autem ora obſtruentem. Scito autem, frater, quia » non mihi tantum veſtrum diuinum laborem ſtudiumque cō- » tuliſtis, ſed etiam ſupremo culmini Apoſtolorum Petro, & ip- » ſi præ omnibus quæ à nobis prædicatur veritati, qui eſt Chri- » ſtus Deus noſter. Iſta non ſemel tantum, ſed bis terque conſpi- » ciens trinâ apparitione firmatus, enarraui B. Papæ Eulogio.] Idem Sophronius *cap.149.* narrat adhuc aliàs D.Petrum eidē S.Leoni apparuiſſe, & nunciaſſe eius dimiſſa peccata. Vixit hoc ſæculo Theodoretus, is ſcribit BB. Apoſtolos Ioannem & Philippum, Theodoſio Imp. olim apparuiſſe *lib.5.hiſt.ca.24.* Anno. 485. conante Petro Fullone Cypri Eccleſiam ſibi ſub- ijcere; S. Barnabas Apoſtolus tribus continuis noctibus ter Anthemio Salamines Epiſcopo apparuit, & locum corporis ſui vna cum Euangelio S. Matthæi, propriâ Barnabæ manu conſcripto, ſepulti indicauit: quæ & inuenta. *narrat fusè Alex- ander Monachus. apud Surium tom.3.* 11. *die Iunii.* Breuiores fu- turi ſumus ſæculis ſequentibus.

Sæculo inchoato 6. hoc eſt poſt annū Chriſt. CCCCC. Hæretici Seueriani multi varijs fuere viſis conuerſi. vt inpri- mis Iſidorus Monachus Philoxemenſis apparitione damnati illius, qui Chriſto Domino alapam incuſſerat, quod fusè nar- rat Sophronius *cap.30. Prat. Spirit.* Deinde & Coſmiana vxor Germani Patricij, quam propter hæreſis contagium, Deipara viſibiliter apparens cum alijs ſanctis feminis, arcuit à templi a- ditu. [*Sophron. qui & alia multa ſubdit ſeqq. cc. 49. 79. 106. 188. 213.*] Reginę mulieri Cappadoci, officio Diaconiſſę in ſomnis viuus, & in Laurâ degens apparuit, eamque docuit quæ erant neceſſaria Ioannes Silentiarius, narrante rem geſtam Cyrillo Monacho

monacho, *in vita eius apud Lipoman. tom. 6.* D. Bartolomæus in Daris apparuit Anaſtaſio,& corpus ſuum vbi ſepultum eſſet indicauit,ſeque patronum vrbis ac defenſorem profeſſus fuit. *Sic Nicephor. lib. 16. c. 37.* Anno Chriſti 515. obijt Macedonius Patriarcha Conſtantinopolitan. ab impio Anaſtaſio in exilium actus. de eo Cedrenus ita ſcribit; cùm iam eſſet ſepulcro condendus,antequam id fieret,ſublatâ dexterâ manu, crucis ſigno ſepulcrum obſignauit. Idem Theodoro cuidam ſuorum familiarium per viſionem dixit: Excipe hæc,& abi,& Anaſtaſio recita. Ego quidem Macedonius abeo ad Patres meos,in quorum fide perſtiti. Interim tamen ſemper Deum interpellabo dum tu quoque venias,& cauſa noſtra diſceptetur. *Legendi eadem de re Miſcella, ex Theophane lib. 15. Anaſtaſ. in Chron. & Theodorus Lector collectan. lib. 2.* Verum, quia Macedonius Schiſmaticus obijt; alios Anaſtaſio Deus Catholicos, & ab ipſo quoque in exilium miſſos, accuſatores præſtituit; quos ambos Deus viſione præmonuit, ſe pararent, vt decimo ab Anaſtaſij obitu die morituros,& cauſam ſuam ante horrendum tribunal acturos. ij fuere Elias Patriarcha Ieroſolimanus, & Flauianus patriarcha Antiochenus. *legendi. Cyrill. in actus Sabæ apud Surium tom. 6. die 5. Decemb. & Sophron. in Prato Spirituali cap. 35.* Theodorici Regis Italiæ animam ſolitarius Lyparitanus vidit inter Ioannem Papam & Symmachum Patriciũ vinctis deduci manibus,& in ollam Vulcani proijci; vt narrat B. Gregorius Papa *lib. 4. Dialo. c. 30.* Interdum accidit vt in viſione is cui fiebat ad locum deduceretur vbi animæ detinebantur: vt docet exemplum illud Monachi Neſtoriani, quem cum B. Cyriacus Deo commendaret: circa horam nonam diei ſequentis,aſpexit frater,qui erat in ſpeluncâ, quendam adſtantem ſibi aſpectu terribilem, ac dicentem; Veni & vide veritatem. Aſſumenſque eum duxit in locum tenebroſum ac fætidum ignem euaporantem: atque in ipſis ignibus videt Neſtorium,Eutychetem,Apollinarem,Dioſcorum,Seuerum,& Origenem, & alios quoſdam. dixitque illi is qui apparuerat; locus iſte præparatus eſt hæreticis &c.] *Hactenus Sophron.*

Sophron. Prat. Spirit. c. 26. Cũ Iuſtinianus Imp. Apoſtolis templum exædificaſſet; cõſtat quod Apoſtoli (ait Procop.) beneficiorũ memores ad Regis honorem nunc hominibus apparuerint, Regis inquã pij & religioſi. Neque enim ab humanis recedũt diuina, ſed admiſceri percupiunt, & hominũ conuerſatione oblectari.] *Sic Procop. lib. 1. de ædific. Iuſtiniani.* vbi vides etiam eius ſententiam de quæſtione noſtrâ. cuius etiam illa ſunt huc pertinentia ex eodem opere: Circa Sinus terminũ in arduo ſatis & edito loco ſanctis Coſmę & Damiano olim templum dedicatum eſt: vbi Iuſtinianum grauiter ægrotantẽ, & iam morituri ſpeciem prębentem, nempe à medicis deſperatum, & inter cadauera iacentem iſti ſancti per ſomnum & viſum apparentes curauerunt.] Idem *lib. 1. de bello Gotth.* teſtatur mæniũ Romæ partẽ à B. Petro Apoſtolo, Gotthis obſidentibus defenſã fuiſſe. B. vero Stephanũ viſum apud Apoſtolorũ Principes, pro vrbe Metẽſi intercedere, in qua eius erãt reliquię ſcribit Gregor. Turon. *lib. 2. Hiſt. Francor. c. 6.* Sed & anno 552. filium vitriarij Iudæi triduo in fornace illæſum B. Virgo puero ſe viſibilem præbens ſeruauit; qui cum matre poſtea baptizatus. rei geſtæ hiſtoria certiſſima peti poteſt ab eo, qui tum viuebat, Euagrio, *lib. 4. cap. 35.* ex eo Greg. Turon. *lib. de glor. mar. c. 8.* & Glycas *Annal. p. 4.* Redempto Epiſcopo Ferentinati ad ſepulcrum S. Eutychij vigilanti, idem martyr aſtitit dicẽs; Redempte vigilas? cui reſpondit vigilo. Qui ait, Finis venit vniuerſæ carnis, & quæ ſequuntur apud D. Gregor. *Dial. lib. 3. c. 38.* Circa annum 587. Guntrãmo Regi de Chilperico peſſimo Francorum tyranno, viſio huiuſmodi fuit oſtenſa, quam ipſemet Rex apud Greg. Turonenſem ſic narrat; vidi & ego aliam viſionem, quæ huius interitũ nunciauit. Adducebatur enim in conſpectu meo à tribus Epiſcopis vinctus cathenis, quorum vnus Tetricus, alius Agricola, tertius vero Nicetius Lugdunẽſis erat, è quibus dicebant duo, ſoluite quæſo eum, & caſtigatũ abire permittite. Quibus è contrariò cum amaritudine Tetricus Epiſcopus reſpondebat. Non fiet ita, ſed igne cõcremabitur pro ſceleribus ſuis. Et cùm diu multũque quaſi altercãtes

hæc inter ſe verba conferrent: conſpicio eminùs æneum ſuper » ignem poſitum feruere vehementer. Tunc me flente appre- » henſum infelicem Chilpericum confractis membris proijciũt » in aëneum: nec mora inter vndarum vapores ita diſſolutus ac » liquefactus eſt, vt nullum ex eo penitùs indicium remaneret. » [*Greg. Tur. lib. 8. hiſt. Francor. c. 5.* Narſetem Eunuchum ſed belli ducem clariſſimum nefas omittere, de quo ſic Euagrius; Commemoratum ab his qui vnâ cum Narſete fuerunt, dum » precibus & alijs pietatis officijs diuinum numen placaret, de- » bitumque cultum ei tribueret, S. Virginem ei apparuiſſe, pla- » néque tempus præſcripſiſſe, quo bellum cum hoſtibus gere- » ret, atque non prius ad prælium committendum ſe accinge- » ret, quàm cælitus ſignum acciperet.] ſic Euagrius, de Totilâ » & Theiâ Regibus ab eo deuictis loquens *lib. 4. cap. 23.* idem Nicephorus refert *lib. 17. cap. 13.* cuius verba ſunt ex Euagrio explicanda. non enim loquitur de cunctis bellis Narſetis, ſed de hoc Gotthico. Paullo poſt Sergiopolim obſidente Choſroë, viſus D. Sergius Martyr cum innumerabilibus cæleſtibus propugnatoribus defenſionem parare atque per muros vbique diſcurrere. *Nicephor. lib. 17. cap. 17. ex Euagrio lib. 4. cap. 27.* Iuſtino Iuniore imperante Anatolium hominem præſtigiatorem & impium, primò quidem imago Deiparæ palam fuit auerſata: deinde & nonnullis fidelibus Deipara ipſa apparuit, eoſque contra ſceleſtum illum incitauit, inquiens ab Anatolio filium ſuum contumelijs affici. *Euagrius lib. 15. cap. 18.*

Septimum Sæculum inchoatum anno 600. iuuat ordiri à Beatiſſimo Gregorio 1. Romano Pontifice & Eccleſiæ Doctore; cuius ſolius ſufficere deberet auctoritas. is primum de B. Muſâ refert ſequentia: Quòd quadam nocte ei per viſionem B. » Dei genitrix virgo Maria apparuit, atque coæuas ei in albis » veſtibus puellas oſtendit. Quibus illa cùm admiſceri appete- » ret, ſed ſe illis iungere non auderet; B. Mariæ virginis eſt voce » requiſita, an velit cum eis eſſe, atque in eius obſequio viuere: » Cui cùm puellâ eadem diceret, volo, ab eâ protinùs manda- » tum accepit, vt nihil vltrà leue & puellare ageret, & à riſu & » iocis

„ iocis ſe abſtineret, ſciens per omnia, quod inter eaſdem virgi-
„ nes quas viderat, ad eius obſequium die trigeſimo veniret.
„ Quibus viſis in cunctis ſuis moribus puella mutata eſt, omnē-
„ que à ſe leuitatem puellaris vitæ magnâ grauitatis detetſit ma-
„ nu. Cumque eam parentes eius mutatam eſſe mirarentur, re-
„ quiſita rem retulit, quid ſibi B. Dei genitrix iuſſerit, vel qua die
S itura eſſet ad obſequium eius, indicauit. Tunc poſt viceſimum
„ quintum diem febre correpta eſt. Die autem triceſimo, cùm
„ hora eius exitus propinquaſſet, eandem beatam genitricem
„ Dei, cum puellis quas per viſionem viderat, ad ſe venire con-
„ ſpexit. cui etiam ſe vocanti reſpondere cæpit, & depreſſis reue-
„ renter oculis, apertâ voce clamare, Ecce Domina venio. In qua
„ etiam voce ſpiritum tradidit.] *lib. 4. Dialog. c. 17.* De B. Probo Reatino Epiſcopo memorat, illi ſimul & puero qui aderat apparuiſſe SS. Iuuenalem & Eleutherium Martyres ſtolis candidis amictos, qui animam Probi ſecum in cælum aſportarint *lib. 4. Dialog. cap. 12.* hæc de cælitibus: de quibus alia idem eodem libro *cap. 11. & 14.* de damnatorum apparitionibus idem exempla ſuppeditat, vt de Theodorici animâ in ollam Vulcani viſâ deijci, quod ante citaui, & confirmat Hugo Ætherianus *lib. de regreſſ. animar. c. 7.* & de moniali quæ viſa antè altare per medium ſecari, *lib. 4 Dial. cap. 51.* De animabus quæ adhuc expiabantur idem plura ſuggerit. Paſcaſium Diaconum viſum Romæ in Thermis ſtantem & balneantibus obſequentem, in pœnam ſciſmatico præbiti fauoris; vt faſſus ille, cui apparuit, Germano Capuano Epiſcopo, cuius & precibus mox pænali loco fuit liberatus. [*lib 4. Dialog. cap. 40.* & Hugo Ætherianus *lib. de regreſſ. animar. cap. 14.*] Similia fermè habet de animâ Domini balnei, qui pro culpis ſuis poſt mortem thermarum caloribus deputatus, eodem in loco iuſſus lauaturis ſedulò miniſtrare; quam operam cùm Cemtumcellenſi presbytero non ſemel præſtitiſſet, presbyter ei caritatis cauſa duas oblationum coronas detulit. Sed ille merens afflictuſque reſpon-
„ dit; Mihi iſta quare das pater? iſte panis ſanctus eſt, ego hunc
„ manducare non poſſum. Ego etenim, quem vides, huius loci

Dominus aliquando fui,ſed pro culpis meis hîc poſt mortem »
deputatus ſum. Si autẽ mihi præſtare vis; omnipotẽti Deo pro »
me offer hunc panem, vt pro peccatis meis interuenias. Et tũc »
te exauditũ eſſe cognoſce, cùm huc ad lauandũ veneris, & me »
minimè repereris. In quibus verbis diſparuit, & is qui homo »
eſſe videbatur, euaneſcendo innotuit, quia ſpiritus fuit. &c.] »
d.lib.4.c.55. ibidẽ & aliud addit de Iuſto monacho qui Copioſo fratri ſuo apparuit, & ſe ſupplicium per ſalutaris ſacrificij oblationem docuit euaſiſſe. quod paulò aliter narrat Glycas *p. 4. Annal.* Hactenus S. Gregorius, eâ dignitate, ſanctitate prudentiâ vir; vt, niſi hæreticus, eius teſtimoniũ nemo queat reijcere. Vixere eodem ſæculo Greg. Turon. & B. Iſidorus Hiſpalenſis, quorum teſtimonia ſuperiùs iam adduximus. vixit etiam Sophronius auctor Prati ſpiritualis, è quo iam plura teſtimonia exhibuimus. vixit & B. Ildephõſus Toletanus epiſc. cui B. virgo candidiſſimam veſtem donauit, ei apparens cũ virginum choris; quæ veſtis etiam hodie aſſeruatur. Eidẽ & Regi totique clero ac populo, ex tumulo ſuo ſurgens B. Leocadia apparuit, velum manu quaſi porrigens; vnde, ad apparitionis veritatem comprobandã, D. Ildephonſus, accepto à Rege cultello, partem præſcidit; quæ cum cultro inter Eccleſiæ theſauros repoſita. Vtrumque teſtatur Iulian. Pomerius eiuſdẽ Eccleſiæ antiſtes, apud Suriũ *tom. 1. Ianuar. 23.* Anno *696* Ebroinũ cæcus quidam audiuit in ollam Vulcani à dęmonibus portari, vt narrat Ado Viennenſ. *in Chroni.*

Octauo ſæculo poſt annum 700. Floruere Iulianus Pomerius, quem noſtræ ſententiæ fuiſſe docẽt paullo antè ex eo laudata, de B. Ildephonſo. Vixit & S. Suibertus qui ægris, quos curauit multis poſt mortem apparuit, teſte B. Marcellino *in eius vitâ c. 30. apud Sur. menſe Martio.*] item Venerabilis Beda, qui quod idem de apparitionibus ſenſerit patet ex Hiſt. Anglor. *lib. 4. cap. 14. & 25. & lib. 5. c. 14. & 15.* & alijs eiuſdem libri, ac vitarum quas cõſcripſit locis. Vixit & B. Ioannes Damaſcenus, cui, iuſſu iconomachi Imperatoris abſciſſam manũ, B. Deipara virgo reſtituit, vt narrat B. Ioannes Hieroſolymitan. Patriarcha *in eius vitâ.*

vita. vixit his temporibus Paullus Diaconus, qui narrat Arnulfum Longobardum in prælio protectũ fuiſſe à B. Sabino Martyre; & à Barbaro, cùm pictũ vidiſſet, Martyrem agnitum *lib. 4. c. 5. de geſt. Longobard.* Admiratione digniſſimũ eſt quod narrat Conſtantinus Epiſc. oculatus teſtis de tranſlatione reliquiarum S. Euphemiæ martyris, *apud Lipoman. tom. 6.* perſtrictum ſplendore miraculorũ Leonem Iſauricũ clam ſuſtuliſſe martyris reliquias, & earũ loco oſſa arida impoſuiſſe, veras autem reliquias cum loculo in maris vndas proieciſſe. Incidere nautæ quidam in loculum rei ignari, & putantes theſaurum aliquẽ in eo repoſitũ, ſuſcepere, & aperuere, & mirificè qui inde exhalabat odore perfuſi, cognouere ſacras eſſe reliquias. cumque hærerent ignari cuiuſnam forent, eâdem nocte videre lumina & cereos, viroſque mirè candicantes, Deumque lau-
» dantes. Cùmque appuliſſent Leuinũ & ſe ſomno ſe dediſſent,
» viderũt in quiete Glyceriã Martyrem occurrere Euphemiæ
» virgini, amplecti illam & exoſculari, & aduentum gratulari.
» ex eo cognouerunt, cuius eſſent illæ reliquiæ. Ter inde ſol-
» uentes ter ventis reflantibus eodem reiecti ſunt. Denique Eu-
» phemia adſtitit illis in ſomnis, & quæ foret edocuit, ac ſe ibi
» velle ſubſiſtere edixit, ex quo fuerat ab impio Leone in mare
» proiecta.] Sic ille cui potiùs credẽdũ quã Zonaræ hęc Copronymo tribuenti. Idẽ Zonaras paullo poſt ita ſcribit; de Leone Armenio: Hæc imperatorẽ turbabant, nec minùs matris terre-
» bat inſomnium. Videbatur illa ſibi in æde Deiparę Blacherniâ
» eſſe, & cernere matronam quandam, quã adoleſcentes cãdidis
» induti veſtibus comitarentur, & ædis ſolum ſanguine redun-
» dare, audireque matronam illam iuberi dari matri Imperato-
» ris vas eo ſanguine plenum, quæ cùm id auerſaretur, dicere il-
» luſtrem illam matronam: At filius tuus eos qui me venerantur
» ſanguine implet, neque intelligit ſe & Deum, & filium meũ ad iram cõmouere.] hanc matronã fuiſſe B. Virginem verba ipſa
» loquuntur. ſubdit Zonaras; Eſt & D. Tharaſius iam ex hac vitâ
» ærumnoſâ tranſlatus, cuidã in ſomnis viſus, qui Michaelẽ quẽ-
» dam inclamaret, eumque ad inuadendũ & occidendũ Leonẽ hortа-

hortaretur.] Sanè mox Michael Balbus eum interemit.

His temporibus vixit B. Gertrudis, de qua apparente meminit *Lud. Bloſius in Monili ſpirituali non vno loco*: paullò poſt fuit imperium Romanum in Carolum Magnum tranſlatum; huic D. Iacobum Zebedæum apparuiſſe & hortatum, vt Hiſpaniæ regna ex Saracenorum eriperet poteſtate, recentiores quidam ſcriptores ſcripſere [*Ludolphus Bebenburgius de veterum Princip. Germanor. zelo cap. 14.* Certiore fide conteſtatæ ſunt aliæ eiuſdem Apoſtoli apparitiones, hoc & ſequentibus ſæculis Regibus Hiſpaniæ factæ, quibus & opem ſe laturum in prælio promiſit, & viſus in conflictu hoſtes in fugam agere. Vidiſſe ſe & Mauri fatebantur, & noſtri gloriabantur: de quibus mox.

Anno octingenteſimo ſæculũ cæpit nonum. eo Raymirus Rex Hiſpaniæ fortiſſimè totum diem cum Sarracenorum maximâ multitudine pugnauit: ſub noctem cum exiguâ ſuorum manu in collem quendam ſe recepit. Regi vigilanti & Deum precãti D. Iacobus adſtitit, iuſſitque omnes confeſsione luſtrari, & ſumptâ Euchariſtiâ prælium conſerere. Manè cùm omnes ad vnum obtemperaſſent monitis Diui, ſigna contulere, hoſtium ſexaginta millia conſcidêre. Viſus in eo prælio Apoſtolus albo vectus equo, vexillum geſtans niueum quod rubea crux tranſuerſa diſtinguebat. *auctores Rodericus Epiſcopus, Chronicum Generale Alphonſi Regis, Zamalloa & alij.* Vixit hoc ſæculo Theophilactus Bulgar. qui in 14. cap. Euangelij Ioannis fatetur ſpiritus mortuorum viuis apparere. Vixit opinor eodem Iulianus Toletanus Iunior, auctor Prognoſtici, qui *lib. 2. c. 29.* docet mortuos ſcire poſſe, quid agant viui. *& cap. ſequen.* ex D. Auguſtini *de cura pro mortuis* ſententiâ, ac penè iiſdem verbis concludit, ſcripturæ auctoritate apertè probari mortuos poſſe viuentium oculis apparere. Carolo Caluo Francorum Rege Numonis quidam vſurpator bonorum Eccleſiaſticorum conſpexit, ſenſitque D. Maurilium ſibi apparẽtem, & increpantẽ, & pedum ſacrum capiti illidentem: nec vana viſio: paullò poſt deceſſit. [*ſic Annales Andegau.*] Simile quod legitur in Chron. Caſſinenſi, *lib. 2. c. 62.* à puero conſpectum Pandulfum Principem

pem Capuanum ferreis nexibus vinctum,& in cœnoſo ac fœtido lacu vſque ad guttur demiſſum, & reſtibus à duobus nigerrimis ſpiritibus in profundum ſubinde demitti & iterũ extrahi. Cauſam rogatus,reſpondit: Quoniam aureum calicem cœnobio S. Benedicti eripui,& in agone mortis reſtituere neglexi.Et *cap.84.* vidit eremita quidam Æthiopes ſtramine onuſtos(qui ſe dæmones dixerunt)eidem Pandulfo rogum parantes:& eâdem hora compertus eſt exſpiraſſe.

V *Poſt annum nongenteſimum*, Ludgero, fruſtrà quærenti cor-
„ pus S.Lebuini; tandem viſum ei eſt in ſomnis, ſanctiſsimum
„ ſacerdotem Chriſti Lebuinum ſecum loqui, & ſui detegere
„ locum ſepulcri. & membra ibi reperta vbi ſpiritus indicarat. *Hucbaldus Elnonenſis apud Surium tom.6. Nouemb.12.*] Cùm Ioannes Decimus exercitum in Apuliam miſiſſet aduerſus Sarracenos,SS.Apoſtoli Petrus & Paulus in prælio cõſpecti Chriſtianis victoriam maximam pepererunt. [*Sic Luitprandus temporibus illis proximus lib.2.cap.14.*]Ioanni Zimiſcæ Imp.contra Roſſos pugnanti,iuſſu B.Virginis auxilium tulit viſus multis B.Theodorus Martyr.[*Sic Zonar.tom.3.*]Eodem ſæculo accidit horribilis illa tragœdiâ Vdonis Epiſcopi Magdeburgici,quam poſtea narrabimus. Tu lector memento hic ponẽdam fuiſſe.Vixêre hoc ſæculo decimo Euthymius Græcus & Hugo Ætherianus Latinus,quorũ vterque tenuit mortuorum ſpiritus viuentibus ſe in conſpectum aliquando dare. *Euthym.in c.14.Ioan.Hugo Aether.de regreſſ.animar.ca.7.11.14.& 15.& 16.* Anno nongenteſimo decimo quarto Ferdinand. Conſaluus Caſtellæ Comes,vtriuſque fortunæ illuſtre ſpecimen, vir dictis factiſque magnificus, cum trecentis dumtaxat militibus, diuino fretus monitu,maximas Almanſoris copias profligauit. Idem decimoſexto poſt anno, ſub ſignis habens peditum 15000. equites 450. triduum continuum cum multitudine Arabum incredibili conflixit; cumque poſtremo die D.Iacobus viſus adeſſe prælio fuiſſet, innumeris cæſis triumphauit.] *Chron.general.Vaſæus & alij.*

Succeſſit ſæculum XI. ab anno milleſimo; hoc ſæculo bellũ

ſacrum

hortaretur.] Sanè mox Michael Balbus eum interemit.

His temporibus vixit B. Gertrudis, de qua apparente meminit *Lud. Bloſius in Monili ſpirituali non vno loco*: paullò poſt fuit imperium Romanum in Carolum Magnum tranſlatum; huic D. Iacobum Zebedæum apparuiſſe & hortatum, vt Hiſpaniæ regna ex Saracenorum eriperet poteſtate, recentiores quidam ſcriptores ſcripſere [*Ludolphus Bebenburgius de veterum Princip. Germanor. zelo cap. 14.* Certiore fide conteſtatæ ſunt aliæ eiuſdem Apoſtoli apparitiones, hoc & ſequentibus ſæculis Regibus Hiſpaniæ factæ, quibus & opem ſe laturum in prælio promiſit, & viſus in conflictu hoſtes in fugam agere. Vidiſſe ſe & Mauri fatebantur, & noſtri gloriabantur: de quibus mox.

Anno octingenteſimo ſæculũ cæpit nonum. eo Raymirus Rex Hiſpaniæ fortiſſimè totum diem cum Sarracenorum maximâ multitudine pugnauit: ſub noctem cum exiguâ ſuorum manu in collem quendam ſe recepit. Regi vigilanti & Deum precãti D. Iacobus adſtitit, iuſſitque omnes confeſsione luſtrari, & ſumptâ Euchariſtiâ prælium conſerere. Manè cùm omnes ad vnum obtemperaſſent monitis Diui, ſigna contulere, hoſtium ſexaginta millia conſcidêre. Viſus in eo prælio Apoſtolus albo vectus equo, vexillum geſtans niueum quod rubea crux tranſuerſa diſtinguebat. *auctores Rodericus Epiſcopus, Chronicum Generale Alphonſi Regis, Zamalloa & alij.* Vixit hoc ſęculo Theophilactus Bulgar. qui in 14. cap. Euangelij Ioannis fatetur ſpiritus mortuorum viuis apparere. Vixit opinor eodem Iulianus Toletanus Iunior, auctor Prognoſtici, qui *lib. 2. c. 29.* docet mortuos ſcire poſſe, quid agant viui. *& cap. ſequen.* ex D. Auguſtini *de cura pro mortuis* ſententiâ, ac penè iiſdem verbis concludit, ſcripturæ auctoritate apertè probari mortuos poſſe viuentium oculis apparere. Carolo Caluo Francorum Rege Numonis quidam vſurpator bonorum Eccleſiaſticorum conſpexit, ſenſitque D. Maurilium ſibi apparẽtem, & increpantẽ, & pedum ſacrum capiti illidentem: nec vana viſio: paullò poſt deceſſit. [*ſic Annales Andegau.*] Simile quod legitur in Chron. Caſſinenſi, *lib. 2. c. 62.* à puero conſpectum Pandulfum Principem

pem Capuanum ferreis nexibus vinctum,& in cœnoſo ac fœtido lacu vſque ad guttur demiſſum, & reſtibus à duobus nigerrimis ſpiritibus in profundum ſubinde demitti & iterũ extrahi. Cauſam rogatus,reſpondit: Quoniam aureum calicem cœnobio S. Benedicti eripui, & in agone mortis reſtituere neglexi.Et *cap.84.* vidit eremita quidam Æthiopes ſtramine onuſtos(qui ſe dæmones dixerunt)eidem Pandulfo rogum parantes:& eâdem hora compertus eſt exſpiraſſe.

V *Poſt annum nongenteſimum*, Ludgero, fruſtrà quærenti cor-
„ pus S.Lebuini ; tandem viſum ei eſt in ſomnis, ſanctiſsimum
„ ſacerdotem Chriſti Lebuinum ſecum loqui, & ſui detegere
„ locum ſepulcri. & membra ibi reperta vbi ſpiritus indicarat. *Hucbaldus Elnonenſis apud Surium tom.6. Nouemb. 12.*] Cùm Ioannes Decimus exercitum in Apuliam miſiſſet aduerſus Sarracenos,SS.Apoſtoli Petrus & Paulus in prælio cõſpecti Chriſtianis victoriam maximam pepererunt. [*Sic Luitprandus temporibus illis proximus lib.2.cap.14.*]Ioanni Zimiſcæ Imp.contra Roſſos pugnanti,iuſſu B.Virginis auxilium tulit viſus multis B.Theodorus Martyr.[*Sic Zonar.tom.3.*]Eodem ſæculo accidit horribilis illa tragœdiâ Vdonis Epiſcopi Magdeburgici,quam poſtea narrabimus. Tu lector memento hic ponẽdam fuiſſe. Vixêre hoc ſæculo decimo Euthymius Græcus & Hugo Ætherianus Latinus,quorũ vterque tenuit mortuorum ſpiritus viuentibus ſe in conſpectum aliquando dare. *Euthym.in c.14.Ioan.Hugo Aether.de regreſſ.animar.ca.7.11.14. & 15.& 16.* Anno nongenteſimo decimo quarto Ferdinand. Conſaluus Caſtellæ Comes,vtriuſque fortunæ illuſtre ſpecimen, vir dictis factiſque magnificus, cum trecentis dumtaxat militibus, diuino fretus monitu,maximas Almanſoris copias profligauit. Idem decimoſexto poſt anno, ſub ſignis habens peditum 15000. equites 450. triduum continuum cum multitudine Arabum incredibili conflixit; cumque poſtremo die D.Iacobus viſus adeſſe prælio fuiſſet, innumeris cæſis triumphauit.] *Chron.general.Vaſæus & alij.*

Succeſſit ſæculum XI. ab anno milleſimo; hoc ſæculo bellũ

ſacrum

ſacrum fuit, duce Godefrido Bullonio: cùm in expeditione Antiochenâ noſtri & fame fermè conſumpti,& equis ferè defecti forent,viſione & monitis D. Andreæ confirmati, qui etiam lanceam Dominicam illis indicauit,non vnam obtinuere victoriam; in prælio quoque cum Corbonâ, apparuere agmina equitum albatorum,quæ Perſas in fugam egêre [Guilhelm. Tyrius, qui adfuit, *lib.6. Sacræ Hiſt.cap. 4.& 9.*] Eodem bello,expugnatâ ab Chriſtianis vrbe Sanctâ, Adimarus Epiſcopus,diu ante defunctus,viſus eſt milites præire,& muros cõſcendere,& adhortari,ſe ſubſequerentur. [*Ioan.Naucler.vol.3, gener.37.*] Paullò antè Chriſtus Dominus cum B.Virgine SS. Petro,Ioanne, Stephano,Martino & alijs,multis quoque Angelis,Henrico 2.Imp.oſtendit ſe noctu in tẽplo Romæ vigilãti. [*idem Naucler.ibi gener.34.*] Tunc Amicus etiam defunctus B.Dunſtano apparuit,& futura multa prædixit,quæ & contigere. [*Osbertus in vitâ Dunſtani, apud Surium 19. Maij.*) Non ſemel poſt mortem viſus amicis eſt B.Odilo Abbas Cluniacẽſis. [*Pet. Damian.in eius vitâ apud Surium menſe. Ianuar.* Floruit hoc tempore Pet.Damianus vir doctiſſimus & eloquentiſſimus, qui Cardinalatum cum ſolitariâ vitâ commutauit: opera eius,quæ multa ſunt,apparitionibus varijs ſunt referta: vt de duobus primoribus Fauentinis ex inferno apparentibus, *epiſt.2.ad Hildebrand.* vt de animabus in ſpecie auicularum apparentibus *epiſt.5.cap.3.* de animâ Benedicti.8.nigro equo inſidente & apparente Epiſcopo Capuano, non tantum idem Damian. *ibid. cap. 4. ſed & Martinus Polonus idem tradidit in Chron.& D.Antonin. & Platina.* de Benedicti. 9. apparitione idem Damian. *c.5.* vt de B.Andreâ & B. Gregorio apoſtatam Monachum flagellantibus *cap. 11.* & alia quæ longum foret referre. Nota eſt hiſtoria fundationis Cartuſienſium,cuius occaſio celebris illa & publica, primò,ſecundò,tertio facta die in Vigilijs mortuorum apparitio, cum concineretur verſiculus, *reſponde mihi*: ter enim mortuus caput ſuſtulit,& iuſto Dei iudicio ſe accuſatũ,ſe iudicatũ,ſe damnatũ exclamauit. [*narrat Fran.de Puteo in vitâ S.Brunonis,apud Sur.to.5. 6. Octob.*] Hoc ſæculo

ſæculo vixere S. Anno Colon.& S.Benno Miſnẽſis; Epiſcopi: illi apparuere prædeceſſores Epiſcopi & mirè oſtensâ in veſte ipſius maculâ commonuerunt,vt acerbitatem animi,quã erga eos à quibus iniuſtè vexatus fuerat,planè aboleret è memoriâ & mẽte. De D.Bẽnone traditur eum iam defunctũ,Marchioni Miſnenſi in ſomnis apparuiſſe & oculũ eruiſſe,ob dãna Ecclesiæ illata.prius narrat de Annone Lãbert.Schaffnab. *in Hiſt. Germanor.*poſterius de Bennone,ſcribit,*in eius vitâ c.32*.Hier. Emſerus apud Surium *16.Iulij*.

Nec XII.ſæculum ſuis caruit viſionibus mortuorum, ecce tibi anno 1112.Alphonſus Luſitaniæ rex commiſſurus pręliũ cõtra quinque Reges Sarracenorũ,iuſſus eſt in ſomnis,à Chriſto,bono eſſe animo,& ſigno vti in prælio;cui quinque vulnerũ imago inſcripta.obtinuit victoriã memorabilẽ, & hinc fluxit Luſitaniæ Regũ inſigne.Decimoquarto poſt anno,Alfonſus Rex Caſtellę Baëzã obſidebat,ei apparens D. Iſidorus auctor fuit prælij committendi. nec ferè alia Victoria contigit illuſtrior. [*Vazæus, Samalloa,& alij.*] Anno 1117. cũ plurimis
« prodigijs,inter cetera,trepidaret Italia, Cremonæ quidam in-
« fantulus in cunis iacens pannis obſitus, in primam loquendi
« vocem contra naturam os aperuit,matremque ſuã eſcas paran-
« tem fratri ſuo maiori,qui plorando panem petiuerat, à corpo-
« ris curis compeſcuit;aſſerens ſibi viſam Dei genitricem Ma-
« riam ante tribunal Chriſti ſtantem inſtantiſſimiſque preci-
« bus,pro iudicio quod mundo propter peccata ſua intenderat,
« ipſi ſupplicantem:ac poſt hæc depoſuit eloquiũ vſque ad tẽ-
« pus humanæ cõditionis congruum.] *Verba ſunt Dodechini in Hiſtor.*Benedicti X. Põtificis apparitio prior facta Ioãni Portuenſi,qua confeſſus ſe Odilonis Abbatis precibus ab æternæ mortis periculo ſeruatum; & poſterior Edelberto facta, qua confeſſus etiam ſe purgatorij pænis liberatum: *narratur à Pet. Damiano in vitâ Odilonis,apud Surium 1.Ian*. Apparuit etiam S. Nortbertus poſt mortem ſuis, *vt narratur in eius vitâ c. 52*. D.
« Bernardus Gualdricum auunculũ defunctũ poſt aliquot dies
« noctu vidit. Sciſcitatur,quo in ſtatu ſit? reſpondet auunculus,

in proſpero. Quærit iterum Bernardus, quid cauſæ fuerit, vt « in agone infremeret, & corpore terribiliter moueretur? Eâ- « dem (ait ille) horâ duo nequam ſpiritus, me in puteũ profun- « diſſimum præcipitare nitebantur, vnde ita contremui, verùm « accurrente B. Petro, euaſi.] *Auctor vitæ D. Bern. lib. 1. c. 10.* Idẽ tenuere Rupert. Tuitienſ. & Honorius Auguſtodu. Nã & ille narrat B. Virginem ſibi ſeſe conſpicuã præbuiſſe, & ad ſcribendum impuliſſe. [*Rupert. in prolog. Cant.*] iſte vero *in Sigillo Mariæ c. 1.* meminit Mariæ Ægyptiacæ, quã Deipara apparẽs ad pænitentiam traduxit; & Theophili, quẽ Diaboli mãcipio eripuit; & pueruli Iudæi quem in fornace protexit.] Itẽ Pet. Cluniacenſ. *lib. de miraculis.*

Sæculo XIII. poſt annum *1200.* vixere Vincent. Belluacẽſis *auctor ſpeculi Hiſtorialis*, & Cæſarius Germanus ordinis Ciſtercienſis *auctor ingentis libri Miraculorum ſeu exemplorum*; qui quas apparitiones ſpirituum memoriæ prodiderunt, non eſt inſtitutæ breuitatis hîc deſcribere. magni enim voluminis res foret. Idem dico de Helinando Frigidimontenſe, *in Chronic.* Thomâ Cantipratenſi *lib. de apibus*, & vitâ S. Lutgardis *lib. 2.* qui & hoc ſæculo vixere, & exẽpla plurima, ſibi notiſſima congeſſere. Vixit eodẽ tẽpore D. Th. Aquin. cuius hanc fuiſſe ſententiam patet *ex 3. p. q. 69. a. 2.* vbi hanc quæſtionem examinans ſtat pro nobis. idem tenuit Guilh. Pariſienſ. *in ſum. de Vniuer. p. vlt.* non vno loco idem D. Bonauent. *in 4. d. 45. q. 3.* huc referendum exẽplum apparitionis B. Vrſulæ & B. Gereonis cum ſocijs Coloniam defendentium, apud Bredenbach. *lib. 4. cap. 22.*

His ſucceſſere ſequẽti ferè ſæculo 14. alij Theologi magni nominis, qui omnes nobiſcum ſentiunt, vt Richard. de Mediâuilla *in 4. d. 45. q. 3.* Pet. de Palude *ibid. ead. q. 3.* Scot. *ibid. q. 1. a. 4.*

Sæculo XV. hoc affirmarunt Antoninus Florent. Archiepiſcop. qui & exempla multa ſuppeditat *in ſummâ Hiſt.* & Gerſon *paſſim in operib. ſuis.* Iacobus Chuſan. *in lib. hac de re edito.* Dionyſ. Rickel. Cartuſian. *in 4. d. 45. q. 1. & in opere de quatuor nouiſſimis, & lib. de Nouitijs ordinis ſui* in quib. multas etiam habes

habes apparitiones: cenſuit etiam Alph. Toſtatus *in lib.1.Reg.*
Noſtro ſæculo 16. vt ceteros mittam ex profeſſo hoc tuentur Domin Sotus *in 4.d.45.q.1.a.4.* Peltanus *lib. de Purgat. cap. 5.* Pet Caniſius Marial. *lib.5.cap.20.& 21.* Maldonatus *in c.14.10.* Gregor. Valen. *in 3.p.d.6.q.11.punc.1.& diſp.11.q.1.p.1.* Bellarmin. *controuerſ. de purgatorio lib. 2. c. 8.* Ioſeph. Angl. *in 4. q. de ſuffrag. ar.1.in fi.* Pet. Thyræ. *Theſib. hac de re editis potiſſimum c.11.* M. Marulus opere *de inſtitut. vitæ monaſticæ, vt li 6.c. 14. vbi plurima ſunt exempla.* Ex Hiſtoricis etiã id tenuere Fulg. Sabellicus & Egnatius *in lib. Exemplo. locis quam plurimis* Paul. Iouius, *in vitâ Actij vicecomitis, & Hiſtor. lib. 30.* Carol. Sigomius *de imperio occidentis lib.3.& 10.& Regn.Ital.l.1.* Alb. Crãtzius *Saxoniæ lib.7.cap.16.& 14.& lib.9. Metropol.c.13.* Hiero. Oſorius *de reb. ab Emanuele geſtis,* & Pet. Maff. *in Indicâ Hiſtor-* Th. Boſius, paſſim *de Not. Eccleſiæ,* &; quẽ hoc agmen clauſurũ, Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ facem clariſſimã, & valentiſſimũ cõtra Nouatorum impugnationes pugilẽ; vt inuictũ Triarium, in vltimum locum conieci; Cæſar Baronius ſingulis *Annaliũ* (quos iam ſeptem, vt ſeptem Candelabri Catholici aureos cãdes bono publico edidit) *Eccleſiaſticorũ tomis.* Harum vltimarum ætatum inſigniora quædam exempla dumtaxat adſcribã: minoris enim recentiora hæc faciunt aduerſarij. Primò ergò,
„ Quod neſciam certum ſæculum, hic referam quod ita Glycas
„ *p.4. Anna.* In hiſtoriâ Eccleſiaſticâ Philonis hiſtorici reperitur,
„ quodam perſecutionum priſcarum tempore, ſeniori Eccleſia-
„ ſtico ab antiſtite ſacris interdictum fuiſſe. Cùm autem ſenior
„ ille quandam ob cauſam neceſſariam aliò profectus fuiſſet, ac-
„ cidit vt ab Ethnicis comprehenſus teſtimonio ſuo veritatem
„ obſignaret. Hinc templum eo loco cõditur, & renoualia pera-
„ guntur: cúmque Antiſtes hęc verba pronunciaret, *Pax vniuer-*
„ *ſis:* ſandapila templo exceſsit, idque nõ ſemel, ſed bis térue fa-
„ ctum. Hinc per quietem antiſtiti ſenior oblatus: Abito, inquit,
„ & Epiſcopo meo ſis auctor, vt huc veniat, meque vinculis ex-
„ ſoluat. Nã officio me ſacro excluſit, ideoque ſacris intereſſe vo
„ biſcũ nequeo. Teſtimonij quidẽ coronã conſecutus ſum, ſed

 Dei

Dei faciẽ nondũ conſpexi. Quod ſi me ipſe profectus huc nõ exſoluerit,alius exſoluere nemo poterit. Quum igitur his obtemperatũ eſſet,ſandapila templo excedere deſijt.]

Digna hoc loco eſt quæ adſcribatur (eo quod ſuperius ſæculo X.quo cõtigit,fuit prætermiſſa) diuinitùs de malo Epiſcopo ſumpta vindicta.Cũ Vdo Magdeburgenſ. Epiſcopus,ne ſignis quidem ac diuinis vocibus commonitus,ab impudicitiâ ſibi temperaret,viri religioſi Deum,vt Epiſcopũ , aut corrigeret aut tolleret,rogarunt.Inter eos cùm noctu in Cathedrali Eccleſiâ S.Mauritij Fridericus Canonicus eiuſmodi precibus operam daret,vehementioris venti afflatu, omnia quæ in templo erant lumina exſtingui perſpexit; nec multò poſt duos iuuenes venire duo candelabra accenſis cereis ferentes, & Chriſtũ,cũ parente eius atque Apoſtolis,ſubſequi. A quibus cùm eſſent vocati ſancti homines, quorum corpora in tẽplo quieſcebant,viſus eſt inter eos Mauricius venire; qui longâ atque graui oratione Vdonem Epiſcopum accuſauit; quem haut multò poſt Chriſtus nudum adferri à duobus iuſſit, atque dãnauit.Is autẽ pugno,ab ipſorũ altero,qui eũ portarunt, grauiter in medijs renibus ictus, Chriſtianam hoſtiam, quã in communione eius diei pridiè ſumſerat, reuomuit in calicem, qui altari impoſitus fuit:atque ſecuri percuſſo Vdone, rerum illarum omnium viſio euanuit.Qua re vehemẽter territus Fridericus; cùm ad altare acceſſiſſet, calicemque in eo eſſe cum Chriſtianâ hoſtiâ inſpexiſſet, & ſimul Epiſcopum mortuum humi iacentem; alios religioſos viros excitauit, qui ablatum inde Epiſcopi corpus in agro ſepeliuerunt.] *Fulgoſ.l.9. exemplor.c.12. & Ioan.Naucler.2.p.Gener.34.*

Cùm duo locupletes mercatores,non ignobiles,per Taurinos ſaltus in Galliam proficiſcerentur,ampliorẽ humanâ ſpecie virum obuium habuere,& ab illo mandatum in hæc verba ſuſcepere: Ludouicum Sfortiã fratrẽ meum alloquimini, haſque illi litteras nomine meo date. Obſtupentibus illis & percunctantibus,quiſnam eſſet? ſeſe Galeatium Sfortiam eſſe reſpondit, & mox ab oculis eorum euanuit. Illi Mediolanum prope-

prope-

„ properè redierunt,inde Vigleuanũ,vbi Maurus degebat. Li-
„ teras duci offerunt,quarum hoc argumentum erat:O,ô,ô Lu-
„ douice,caue tibi. quoniam Veneti, Galliquе tuã in perniciẽ
„ coituri ſunt,tuamque à ſtirpe rem euerſuri. Verùm ſi mihi tria
„ millia aureorum dederis, dabo operam, vt conciliatis ſpiri-
„ tibus ſiniſtra fata auertantur. idque conſecuturum ſpero, ſi
„ mihi non aduerſatus annueris. Vale. Subſcriptio erat, Ga-
„ leatij fratris tui ſpiritus. Illud ipſum licet alij vt commentum
„ irriderent, non tamen multò poſt Princeps à Ludouico XII.
„ Gallorũ Rege principatu deiectus & captiuus abductus eſt.]
Hactenus oculatus teſtis Bern. Arlunus *ſect. 1. Hiſt. Mediolan.*

„ Ludouici Alodiſij pater Imolę Dominus, hautdiu (inquit
„ Sabellicus) poſtquam deceſſerat,homini à ſecretis, quem fi-
„ lius Ludouicus Ferrariam mittebat, in itinere venanti ſimi-
„ lis equo inſidens cum accipitre apparuit: huicque, vt filium
„ in hunc ipſum locũ poſterâ die venire iuberet, præcepit, quo-
„ niam magni momẽti res ei prædicturus erat. Eâ re auditâ, Lu-
„ douicus tum quia non credebat,tum quòd inſidias verebatur,
„ alium pro ſe miſit. Ei illa ipſa vmbra,quæ antè apparuerat,ob-
„ uiam facta vehementer indoluit,quòd filius non veniſſet: lõ-
„ gè enim plura ei dicturam ſe fuiſſe affirmabat. Sed tunc illud
„ tantum referri iuſſit,quod tranſacto XXII anno, ac prætereà
„ vno mẽſe, die quoque ſpecificè addito,vrbis imperium,quod
„ obtinebat eſſet amiſſurus. Vt tẽpus,quod vmbra prędixit, ad-
„ uenit,adhibitâ magnâ curâ,eâ ipsâ nocte, quam patris manes
„ ſuſpectam fecerant, duci Philippi Mediolanenſis confæde-
„ rati Milites,ad muros penetrarunt, adhibitiſque ſcalis, glacie
„ magnâ conſtrictis foſſis,vrbem cum ipſo Principe ceperunt.]
Sabellicus lib. 1. Exemplorum cap. 4.

Franciſ. Guicciardinus *Hiſtor. lib. 1.* narrat famâ vulgatum, ſpiritum Ferdinandi Regis Neapolitani, Iacobo Chirurgo filij Alphonſi Regis ter diuerſis noctibus apparuiſſe, & primâ vice manſuetis ac mitibus verbis, poſteris verò minabundè & increpanter imperaſſe; ſuis Alphonſo verbis denunciaret, non eſſe cur vanâ ſpe ſeipſum lactaret, vires Francorum ſuſti-

 nendi.

nendi. ſtatutum enim ac definitum fatali lege, ſtirpem Aragoniam infinitis caſibus iactari, & tandem regno priuari.] Quod verò idem addit Guicciardin. *Se però e lecito tali coſe non del tutto diſprezzare*, id non de apparitionis, ſed de prædictionis fide, addidit, & meritò. nam falſam cernimus.

Fra. Picus Mirand. Comes *in vitâ Io. Pici patrui* ſcribit, non longo poſt obitũ Io. Pici tempore; ſpectrũ Ioannis apparuiſſe Hieronymo Sauonarolæ; eique dixiſſe, torqueri ſe pænis expiatorijs; eo quòd nõ ſatis diligenter & fæcundè, talentũ ſibi à Deo creditũ eruditionis & ingenij, multiplicaſſet; & quia non quãti par erat feciſſet internas Dei ſuggeſtiones inſpirationeſque, quæ adhortabãtur, honeſtos labores quos inchoarat non abrũpere, & quæ ſibi animo propoſuerat, ea inſtãter operari atque perficere. Quæ Hieronymus mox in cõcione propoſuit, & omniũ precibus Picum cõmendauit. Cæſar Baronius, de Michaële Mercato ſeniore teſtatur, ei cum Marſilio Ficino, ſummã interceſſiſſe amicitiã, ſtudiorum conſuetudine, & Platonicæ ſectæ vinculis arctiùs colligatã. Accidiſſe autẽ aliquando, vt ex more, quidnam poſt obitum ſuperſit homini, ex eiuſdẽ Platonis ſententiâ, ſed non ſine tamẽ trepidatione, deducerẽt, quæ labãtia fidei Chriſtianæ ſacramẽtis ſuffulciẽda eſſent: eo enim argumẽto exſtat eiuſdem Marſilij, ad ipſum Michaëlem Mercatũ erudita quidẽ Epiſtola, de animi & Dei immortalitate. Cũ verò inter diſſerẽdum eorũ progreſſa lõgiùs fuiſſet diſputatio; eam ad calcẽ perductam eo clauſerũt corollario, vt iunctâ ſimul dexterâ pacti fuerint, vter eorũ ex hac vitâ prior decederet (ſi liceret) alterũ de alterius vitæ ſtatu redderet certiorem. Quibus inter ſe conuentis, ambo iurati ab inuicem diſceſſere. Interlapſo autem haut breui temporis ſpacio, euenit, vt cùm ſummo mane idem Michaël ſenior in philoſophicis ſpeculationibus vigilaret, ex inopinatò ſtrepitum velociter currentis equi, eiuſdemque ad oſtium domus curſum ſiſtẽtis audiret, vocẽque ſimul Marſilij clamantis. O Michaël ô Michaël vera, vera ſunt illa. Ad vocem amici Michael admiratus, aſſurgens, feneſtramque aperiens, quem audierat, vidit

poſt

» poſt terga,ad curſum iterùm acto equo candido,candidatum.
» proſecutus eſt eũ voce,Marſilium,Marſilium inuocans: proſe-
» cutus & oculis: ſed ab eis euanuit. Sic ipſe noui caſus ſtupore
» affectus,quid de Marſilio eſſet ſolicitiùs perquirẽdum curauit
» (degebat ille Florentiæ, vbi diem clauſit extremum) inuenit-
» que eumdẽ illâ ipsâ horâ defunctum, quâ eo modo auditus &
viſus eſt ſibi.] *Sic Bar. Ann. to. 5. anno 412.* Prętermitto quę nar-
rat Bredenb. *li. 7. collat. c. 11. & 46. li. 8. c. 12. 14. 23. & 40.* Adſcri-
bo vnum, quod multorum militũ grauium,qui vidiſſe ſe ſan-
ctè iurabãt, teſtimonio cõpertũ. Cũ annis ſuperioribus admi-
rando illo opere Alex. Farneſius Antverpiã obſideret: Bataui
Anglique vt obſeſſis opẽ ferrent,& obſeſſi eodẽ tẽpore vt ho-
ſtem diſtinerent factâ eruptione,acerrimè pugnabant, agge-
remque iam Regio militi ereptum poſsidebãt ſecuri vt ſibi vi-
debantur. Tum à regijs militibus primò paucioribus conſpe-
ctus propè aggerem Petrus de Paz Hiſpanus Tribunus, vir &
militaribus & pietatis ornamentis laudatiſsimus; qui iam mẽ-
ſibus aliquot ante defunctus. viſus hic armatus, vt ſolebat, le-
gionẽ præcedere,& ſuis quõdam militibus manu aduocatis,
ſequerentur vt ſe imperare. Indicant primi ſecundis, hi ter-
tijs, hi ſequentibus; vident omnes idem, mirantur animiſque
reſumptis notum ſequuntur ducem,pręit ille,& rectâ in hoſtẽ
ducit, fit pugna,ſed Bataui in naues compulſi,aggerem Regijs
reliquere. Hoc momẽto oppidum munitiſsimum ſpe victorię
& ſe tuendi,decidit. Alteram quoque adſcribã hiſtoriã ſpectri
(neſcio an dæmonis,an ipſius animæ damnatæ) qua memoriâ
digniorem me legiſſe nõ cõmemini. prolixitatem narrationis
ex litteris Peruanis anni 1590 collectam,ipſis ſiue Franc. Ben-
cij,ſiue Gaſp. Spitilli verbis cõmemoratam,ſpero lectionis vo-
» luptas & vtilitas ſuperabit. Accidit in miſsione (*illâ Itatinâ*)
» eidem P. Samaniego res admirabilis & conſideratione digna,
» cuique eo in genere vix contigit ſimilis, quæ etiam eiuſdem
» vrbis incolis in qua euenit ita innotuit, totque teſtimonijs cõ-
» firmatur, vt nullus dubitandi locus relinquatur, quæ ab ijs
» perſonis accepta eſt, qui oculis & auribus hauſerunt: qui
caſus

caſus euentu infælix ideò permiſſus eſt (quemadmodum etiã de ſimilibus quæ in confeſſione contigerunt credi poteſt) vt hic nouus populus diſcat, qua fide & integritate vti debeat pænitentiæ ſacramento, in quo non paruam ſentit difficultatẽ. Quare etiam Inda, quæ in omniũ oculis legem integrę cõfeſſionis violabat, videntibus eiſdem punita eſt & caſtigata, vt vnius animæ ruinâ multarum ſalus procuraretur. Res igitur quæ accidit eſt eiuſmodi. Agebat in domo præcipuæ cuiuſdã Dominæ huius loci adoleſcentula decem & ſex circiter annorũ, quę bello capta ac baptiſmo tincta Catharina vocabatur. In eâ cum ætate creſcebat libertas & mores diſſoluti, etiamſi non rarò ab herâ reprehenſa caſtigaretur; quæ eò peruenit malitiæ, vt cum perditis quibuſdam clam conſueſceret, nec tamen propterea à confeſſione abſtineret: ſed hoc peccatum labris premeret, ne meretricula aut perditis moribus haberetur. Hæc igitur Kal. Aug. 1590. morbo depreſſa Sacerdotem euocauit, cui animi noxas aperiret, ſed id fecit non integrè, vt & in eadem ægritudine nouem alijs vicibus: recedente Sacerdote, præſentibus alijs famulis contemptim ridebat hac fermè oratione: Aliud quod agerem, non erat, quàm vt peccata faterer: adiectis etiam turpibus & inhoneſtis verbis, quibus offenſæ ceteræ ſingula ad heram referebãt; quę meritò Catharinam increpans, tandem vultu & voce mutatis amicè rogauit, quænam illa eſſent quæ patri aperire non vellet. narrauit illa non difficulter, adiunxitque quoties patrem in morbo vocaſſet vt ſe purgaret confeſsione, ſtetiſſe ad læuam quendam Æthiopi ſimilẽ; qui moneret ne fateretur, quod ea peccata leuiſsima eſſent, & nullius momenti, & ex illorum confeſsione à patre diſſolutior haberi poſſet. A dextrâ verò manu apparuiſſe S. Mariam Magdalenã exhortantem, vt quidquid eſſet liberè euomeret, Accerſitum itaque rurſum Patrẽ Domina de omni eo quod acciderat inſtruxit, qui modis omnibus tentauit, vt ad integram animæ expiationẽ induceret, ſed fruſtrà: quo enim exhortabatur magis, eò reddebatur obſtinatior, ita vt nec nomen IESV enunciare vellet. Alio etiam tempore cũ illi ſacram

crucifixi

" crucifixi imaginem offerrent,vt in eum intueretur, & animo
" reuolueret Chriſtū pro nobis cruci afflixum & in cruce mor-
" tuum,ſummâ cum indignatione & animi commotione reſ-
" pondit.Iam ſcio; ſed quid vultis faciam? Ad quam hera,vt ad
" Chriſtum te conuertas,qui admiſſa crimina remittat, ſi faten-
" do recognoſcas. Cui Catharina; obſecro vt mihi deſinatis
" eſſe moleſtæ. cúmque hera abſceſſiſſet, cæpit amores ſuos &
" turpitudinem decantare, durauítque ad dies plures hæc agen-
" di & dicendi ratio,donec quadam nocte,accerſitâ cum ancil-
" lis herâ,hæc in verba prorupit. Torqueor & animo angor plu-
" rimùm ob violatam confeſſionem: & ab eâ horâ vſque ad me-
" diam noctem toto corpore obriguit, vt crederetur mortua &
" de humatione & ſepulturâ eſſet cogitatio: ſed ad ſe reuerſa ac-
" citoque ſacerdote,nihil de antiquâ fatendi conſuetudine re-
" miſit. Tres poſt horas,paullò antè quam expiraret, exhortata
" à ſeruis, vt apprehensâ manu cruce & cereo ſacro nomen
" Iesv inuocaret, reſpondit: Quis eſt ille Iesvs? eum non no-
" ui, ac in vltimam partem lecti reflexa, ſedenſque audiebatur
" cum alio quodam, qui tamen oculos fugiebat,colloqui. Ac
" alia ſerua, quæ eodem in loco ægra decumbebat,vehementer
" Dominam rogauit,vt in diſtinctum cubiculum transferretur:
" quod,vt aiebat,laruas quaſdam atras videret, quibus admodū
" terrebatur. Nocte eâ,quâ Catharina exſtincta eſt, domus tota
" tam fætido ac putri odore perfuſa eſt,neceſſarium vt fuerit,ca-
" dauer loco patente & aperto exponere: Dominæ etiam frater
" è cubili brachio extractus eſt. Ancilla quædam in humeris ve-
" luti calce percuſſa eſt, pertulitque aliquot dies eius læſionis
" ſigna. Equus manſuetiſſimus alioquin, actis in murū calcibus
" huc & illuc diſcurrens totâ nocte inſanijt. Idem fecerunt &
" canes multâ diſcurſione & latratu. Humato iam corpore,cùm
" ex ancillis quędam locum intraſſet, in quo Catharina decu-
" buerat, nemine conſpecto, ſenſit in ſe vas quoddam quod ta-
" bulatis impoſitum erat, iaci. Maior pręterea pars huius vrbis
" vidit multo crepitu & ſonitu huc & illuc plurimos lateres &
" tegulas,etiam ad duo millia paſſuum proijci, non quod in pa-

latio vllus ſit later vel tegula; cùm, vt plęraque huius vrbis ędificia omnia, palmâ tegatur. Ancilla alia ſpectãtibus multis pede protracta fuit longiſſimè, etiamſi quæ traheret non videretur. Septimo Octobris cùm quædam ſerua veſtiarium eſſet ingreſſa, vt inde veſtem aliquam ſibi ſumeret, vidit Catharinam erigentem ſeſe in pedes, vt vas quoddam arriperet, fugiẽte illâ tanto impetu vas in murum impulit, vt in mille partes frangeretur. Die inſequenti veſtiario annexa fuit crucis imago chartacea, quæ vno impetu à muro auulſa in conſpectu omnium, tres in partes diſtracta eſt. Eodem die cùm in horto Domina cœnaret; medius later lanci iniectus totam cęnam euertit: cuius filius annorum quatuor eo ipſo tempore clamare cœpit; Matercula, Matercula, Catharina me pręfocat; appenſiſque ad collum Sanctorum exuuijs ab eâ pęnâ liberatus fuit. Hæc Dominam coëgerunt vt ædes mutaret, & in conſobrinæ domum ſe reciperet, relictis ancillis quibuſdam ædium cuſtodibus. Decimo dicti menſis, cùm ex ancillis aliqua in officinam diſpenſatoris iuiſſet, ſenſit ſe ter à Catharinâ vocari: quam timore nimio dilapſam exhortatæ ſunt ceteræ, vt inuocato Domini noſtri auxilio, cereoque ſacro accenſo regrederetur: aſſumptis duabus, quę ceteris animoſiores videbantur, ſecurè redijt, quam defuncta monuit, vt dimiſſis alijs, cereo abiecto quod pœnam inferret, ſola perſiſteret. Emittebat Catharina ex omnibus corporis iuncturis flammas incredibili cum fętore. Caput cum pedibus ardebat. cincta erat veluti ignitâ faſciâ octo aut decem digitos latâ, quæ in terram vſque protendebatur, videbaturque libidinis & admiſſæ turpitudinis pœna & caſtigatio quædam. Viſo hoc ſpectro tremere & exalbeſcere cępit ſerua. ad quam infelix defuncta; accede huc. Quoties ego te euocaui? Reſpondit ſerua penè exanimis: Bone IESV, quis non horreat te viſâ? Quæ cùm diceret, in eundem locum deſcendit formoſiſſimus puer albis veſtibus; qui ſeruã hortatus eſt, vt poſito timore forti eſſet animo, notaretque diligenter quæ à Catharinâ acciperet, vt in alios euulgaret, ac ſimulatque ab hoc loco abſceſſiſſet, confeſſione maculas omnes expiaret.

Tum

„ Tum hæc in verba Catharina: Scias inferno me mancipatam,
„ & grauiſſimis ſubiectam pęnis; quòd cum Sacerdoti aduolue-
„ rer, vt peccata faterer; leuiſsima tantùm referrem, cuiuſmodi
„ ſunt quod garrula eſſem & loquax; in iram procliuis, & id ge-
„ nus alia; ſilentio vero inuoluerem libidines, & conſuetos cùm
„ adoleſcentibus congreſſus. Tu igitur diſce benè confiteri, &
„ nullum crimen tacere. Horumque vos commoneo, quod ita
„ mihi imperatum ſit, cogarque aliorum in exemplum hæc ver-
„ bis aperire. Iam pulſus ad ſalutandam Deiparam virginem
„ audiebatur: defuncta mox in angulum quendam ſecedit &
„ euaneſcit. Angelus verò (angelum enim fuiſſe, quem viderat
„ puerum, credebat famula) abire ad ſuos famulam iubet, quod
„ & fecit.] Placuit hanc omni fide conteſtatam hiſtoriam vlti-
mo loco ponere, quòd in eâ omnes apparitionum ſpecies cō-
currant. Angeli, Beatæ Mariæ Magdalenæ, dæmonis in ſpecie Æthiopis, animæ damnatæ in aſſumpto corpore vt arbitror non ſuo, ſed aëreo ad ſui corporis ſpeciem efformato. Habent Athei quod rideant, ſi nolunt reſipiſcere; de pænis inferni, & animarum immortalitate. habent Caluiniſtæ de cereis benedictis, de Sanctorum reliquijs, de confeſſionis auricularis integritate eiuſque neceſsitate. quid dicent? confictum id à Iesvitis. qui poteſt, quod à cunctis hodie, locis illis queat confutari, ſi confictum foret. Nolunt credere? eant, & audiant, videantque. Muliercularū commenta inquient? credo, lateres & tegulæ, longinquis locis allata & diſperſa, quæ cunctus populus vidit, iſtis imaginationis opera ſunt. extracti lecto viri, videntibus alijs ſolo alliſa & per humum raptata mulier, ſomnia; illiſa parieti vaſa, & in partes innumeras confracta, ſomnia fuere. Sed grandiorum malitia, ad hæc fingenda ſpargendaque valuit. quid pueri quadriennis innocentia? doli capax illa nō eſt ætas, vt vel ante reliquias præfocari ſe à vix notâ & mortuâ mentiatur; vel reliquiarum appenſione metum fictum ponat. Quam vereor ne Catharinæ exitium illis impendeat; qui Catharinæ crimen & laudant, & imitantur; confeſsionis ſacra myſteria in hiſtrioniā hypocriſim vertentes, & inferni pœnas

fabularum loco habentes.

Habetis nubem teſtium,grandinéque copioſum exemplorũ,quibus labruſceta, & vrticeta Nouatorum radicitùs vellatis,confringatis, calcetiſque. Illud vnicum propono. perpendite vos diligenter; vtrum æquius tutiúſque credere, primæ & ſecundæ Synodi Nycenæ patribus; Græcis Latiniſque Eccleſiæ Doctoribus; ſexcentis alijs grauiſſimis Theologis, & probatæ fidei Hiſtoricis; & omnium ſæculorum ſexdecim receptę ſententiæ;an nouiſſimi ſæculi procacibus quibuſdam, ijſque perpaucis de ludo Saxonis excucullati, vel Stigmatiæ Nouiodunenſis. hi negant mortuos viuentibus apparere ad tempus poſſe, negant Deum id vnquam permittere;illi cõtra vtrumque, vt audiuiſtis affirmant,vel diſertis verbis, vel allatis exemplis; quæ nunquam recitaſſent, niſi vera crediddiſſent. Scaurianũ planè iudiciũ eſt. magnificum illud & magnanimum Scauri rei dictum,non ignoratis, quia Valeriũ Maxi. *lib.*3. legiſtis. Varius (inquiebat) Sucronenſis, Æmiliũ Scaurum,regiâ mercede corruptum, imperiũ Romanũ prodidiſſe, ait: Æmilius Scaurus Princeps Senatus huic negat ſe culpæ affinem eſſe. cui credetis?] Pari ego nunc ratiocinatione;Sanniones noſtri tẽporis,Momi dicaces,Eccleſię peſtes,apparitiones ſpirituum negant & ſubſannant: fatentur aliquas & in honore habent Sancti & orthodoxi patres orbis Doctores, Aſiatici, Africani,Europæi. quibus credetis? Magdeburgici Centuriatores,& Lemanicolæ coaxatores aſſerunt,nullas vnquam viſiones defunctorum fuiſſe veras: militantis Eccleſiæ, quæ columna veritatis eſt, centuriones, & Euangelij præcones, qui ſcientiam ſuam de ſapientiæ æternę vberibus ſuxerunt, vnanimi conſenſu litteris mandarunt plurimas, vt veras. quibus credetis? Beatorum apparitiones habemus,damnatorum habemus, beandorum habemus, Eccleſiaſticæ monumentis hiſtoriæ,patrum traditione,conciliorum actis, diuinæ ſcripturę tabulis conſignatas; & de manu in manũ per omnes Eccleſię ætates traditas, conſeruatáſque: Nonne temerariũ contraniti,flagitioſum repugnare,impium atque blaſphemum his

omni-

omnibus fidem derogare? quid, mẽdacij vel ſtoliditatis ea eorumque auctores accuſare? nomen non inuenio, quo appellẽ. Tu (lector) rei indignitatem animo complectere, complexus abijce, abiectam conculca & execrare. Quid mendacij accuſare, niſi falſa pro veris obtruſa dictitare? quid ſtoliditatem aſcribere, ſi non cauſari; adeò tot grauiſſimos, ſapientiſſimos, ſanctiſsimos viros, fuiſſe væcordes, vt inanibus nænijs ſe paſsi fuerint ludificari, & pro hiſtorijs fabellas aniles receperint? hæc aduerſariorum modeſtia eſt.

SECTIO VI.

Sed ratione fortaſsis aliquâ vel argumento efficaci ad hoc credendũ impelluntur. Examinandas ipſorum obiectiones tibi fideliter proponam. tu iudica & diſcute.

„ *In Italia (inquit Philipp. Melanchton. in Manlij Calendario)*
„ habent impuriſsimas & obſcænas fabulas de Mariâ, quę appa-
„ ruit Monachis.] bellum dictum & mendaciſsimo dignũ ſcurrâ. Habet Aſia & Africa, habet & Hiſpania, & Germania, Deiparæ ſacratiſsimæ apparitiones, vt doctũ. habet non ſola Italia, & eas ab omni obſcænitate & impuritate tam remotas, quã à fidei puritate Melanchton, quàm à morum & vitæ caſtitate ac ſanctimoniâ fuit alienus Lutherus. nec illæ fabulæ vocari poſſunt, quas omni æuo grauiſsimi ſcriptores & ſanctiſsimi viri, publicis teſtimonijs conſignarunt; quas Eccleſiaſticæ traditiones confirmarunt. Sed hæc Melanchtonis & Io. Riuij modeſtia fuit, tot ſæculis probatas Sanctorum apparitiones, anilia cenſere deliramenta, &, cùm ipſi eſſent homines ineptiſsimi, D. Gregorium Papam ineptum vocitare. addunt vanitatẽ impudentię, cùm multa falſa & inania pueriliter, ſine iudicio; & fallaciter, ſine candore, congerunt, & quorumdam priuatos abuſus & ſtultorum derìdiculas opinationes in publicam Catholicorum contumeliam detorquent. quaſi nõ rebus veriſsimis & optimis, hoc ſit adnatũ, vt obnoxię ſint fuco & hominũ dęmonumque dolis atque malitię expoſitę, in multorũ prauè vtentium vertant perniciem. quid pane vtilius? Sodomę tamen eius abundantia nocuit. quid vino ſalutarius? plures

tamen ebrietas,quam gladius necauit. quid Dei adoratione præſtantius? quot tamen illam in cultum idolorum deflexere? diſcretio ergo & prudentia neceſſariæ, vt veras à falſis diſcernamus: non verò licet,propter falſas,veris fidem derogare.

Marbachius negat vllas veras; niſi Chriſti & Angelorum reperiri. cur ergo tam diligenter, quando per Angelos exhibitæ, id Patres & Hiſtorici addere conſueuerunt? cur hæc nouus Vigilantius vincula Sanctis inijcit? cur his eos compedibus & manicis ligat? cur in hunc neruum compingit;homo propter multiplices blaſphemias neruo digniſsimus; propter transfugium,compedibus vinciendus; & propter amentiam atque furorem,totus vinculis quadrupes conſtringendus?

Centuriatores & Lauatherus addunt argumenta paullò veriſimiliora, quædam quibus probare conantur, nullum eſſe Purgatorium (quæ vt impertinentia hoc loco prætermittimus:) quædam,quibus reſpondebo,tractationi accommodata. Quid, inquiunt Auguſtino reſpondeas, qui non obſcurè viuentium rebus animas defunctorum negat intereſſe; alioquin ſibi matris optimæ conſpectum nullâ nocte defuturum? [*d.lib.de cura pro mort.ſup. citat.*] Quid Athanaſio α, Chryſoſt. β Theophilacto γ, Tertulliano δ, cenſentibus hæc eſſe commenta dæmonum, qui ſe ſuffragijs noſtris indigere, & ex purgatorio,viâ altâ atque arduâ, fingunt aduenire? Addunt ſcripturas. Nam is *qui deſcendit ad inferos non amplius aſcendit*, Iobo ε. Pſalmiſtæ ζ homo eſt ſpiritus vadens & non rediens: puluis eſt,& poſtquam ſemel defloruit, dicitur ſuum locum non amplius recognoſcere,quo igitur pacto queat redire? alibi dicimur η omnes mori & ſicut aquæ dilabi. quis dilapſas ad fontem reuocet? D.D. θ Petrus & Paulus mortuos inquiunt dormire: cur ante terminum ſuſcitas? negat Abrahã ι Chaos, quantum interiacet,à mortuis poſſe tranſmitti; & idcirco illos nec mittendos,vt viuis renuncient, quæ illic geruntur. Quo pacto,ſi nec per ſe queunt, nec à Deo mittuntur, mortalibus apparebunt? Hæc ſumma argumentorum, quæ momenti alicuius.Sed reuerà hoc eſt abuti ſcripturis, & Patrum dicta calumniari.

α q.13. in ſcrip.
β *hom.29.in 8.c.Matth.*
γ *in d.c.8.*
δ *lib.de animâ.*
ε c.7.v.9.
ζ Pſal.102. v.15.& 16.
η 2.Reg.14. v.14.
θ 2.Pet.3.4. 1.Theſſal.4. v.13.
ι Luc.16. v.26.

lumniari. Nō negat apud Lucam Patriarcha Abrahamus mitti à Deo mortuos poſſe, vel ſolere; ſed tunc mittere abnuebat. Et *Chaos* illud hiatum maximum atque impermeabilem ſignificat, quem ſine Dei permiſſione nullus tranſire mortuorum queat: Dei enim lege immutabili conſtitutum eſt, vt ſine ipſius permiſſione receptaculis ſuis animæ nequeant exire. Dei quoque lex ſanxit, nec damnatorum beatis vllam eſſe condolentiam (huc D. Gregor. iter iſtud imperuium retulit) nec ſortis vllam eſſe commutationem, vel meritorum vllū conſortium inter illos (huc Ambroſ. & alij retulerunt, de quo vide Cathen. D. Thomæ.) Dormire mortuos teſtantur Apoſtolorum Principes, fateor: ſed ſomnus ille mortem ſignificat, & dormire eſt mortuum eſſe. phraſis iſta Græcorum fuit vnde & ſepulcreta, vocant κοιμητήρια, hoc eſt dormitoria; & Homerus; de virgâ illa Mercurij loquens, quâ putabant eum mortuos ſuſcitare; mortuos nominauit ὑπνώοντας ἐγείρει (dormientes excitat:) id obſcuriùs & deteriùs vertit Maro, *Lumina morte reſignat*. Hebræi etiā dormire dicūt, pro mori, & Syri mortuos vocant dormientes, propter ſpem reſurrectionis. (vt Angelus Caninius obſeruauit) ſi ergo dormire Lauathero, eſt in nullius conſpectum vnquam venire: vbi fides reſurrectionis? dormiebant Moſes, Samuel, Ieremias, & Onias; apparuerunt tamen. Sed *omnes ſicut aquæ dilabimur, puluis ſumus*, & quaſi in auras diſpergimur. Tibi vero, Lector quiſquis his fulcris innitêre, edico, te moneo, diſcaueas; ne huiuſmodi rationibus vtare. nam ſi quid probent, eâdem operâ probent ne reſurrectionē quidem vnquā fore. dilapſæ ſemel aquæ nunquam redeunt. amnes aſpice, num nos nunquam redituri? Potiùs ergo fatendum his & ſimilibus locis, nihil aliud velle S.S. nobis indicare, quàm vitæ noſtræ imbecillitatem & fugacitatem, vt D. Auguſtinus & Angelomus annotarunt. Pſaltes Regius negat *à mortuo amplius locum ſuum cognoſci*. vbi aduerte nullum omnino patrum, nec quenquam ante Lutherum, ſic locum hunc exponere, vt facit Lauatherus: vt quā citò, tam verè, de tā nouitio cōmento, Nouatorē, queas agnoſcere. Quatuor inuenio

uenio veterum explicationes. duas enim Hebræorum in *Midra tehilim* omitto; vnam vt impiam, quæ animæ hinc ipſius mortalitatem colligit; alteram, vt parum conuenientem textui, de originali peccato: hoc cum homine reſurgente non amplius reſurgere. iſti *Velo iashub*, accipiunt de *iatzar haraz.* Duæ Patrum expoſitiones ſunt planè tropologicæ, vt Arnobij hîc, de diuitijs; & alia Baſilij (*de pænitent.*) Hominem ſemel in peccatum lapſum, non poſſe ſine Dei gratiâ, vi ſuâ exſurgere. Tertia eſt volentium, *locum* hunc, non capi de corpore, ſed de toto hoc orbe ſublunari; in quem, egreſſa ſemel de habitaculo corporis anima, nequit ſine ſpeciali Dei permiſſione redire: ſic innominatus ſed pereruditus pſalmorum interpres. Quarta eſt Apollinaris, & Euthymij, ſenſum eſſe; ſcire Deum & cognoſcere humanæ naturæ conditionem, & interitus noſtri accelerationem; qui nati mox denaſci incipiamus: & cùm nobis ſemel occiderit breuis lux, & vitæ flos iſte emarcuerit, haut poſſe abruptam vitæ telam iterum connecti, vel vinculum iſtud animæ atque corporis ſemel diſſolutum rursùs colligari, neque animam noſtram, poſtquam venti inſtar ſemel euolarit, vltra corpus ſuum agnoſcere, vt illud ſubeat ac poſſideat. Nam in ipsâ reſurrectione, beati illud iam ſplendidum & incorruptibile deprehẽdent, damnati fædum ac horridum & obnoxium corruptioni. tam vero damnati quam beati angelicâ operâ Dei nutu illud ſunt agnituri. Quid? quod nonnulli intelligunt de ipſis amicis; qui poſt animę receſſum, corpus amplius non agnoſcunt, ſed deteſtantur? & hi more Hebręo *ſuum* pro, *eius*, accipiunt. videtur huius ſententię P. Emanuel Saa. Quid? quod D. Hieron. ſecutus Hebręam phraſim, eandem vertit; *non cognoſcet eum amplius locus eius,* quod plerique Hebręi volunt, & paraphraſ. Chaldęus, & Vatablus ſequũtur, & ſic locutus ante fuerat B. Iob. cap. 7. vbi Hebręa, Chaldęa, Gręca, & Latina conueniunt; hac prorsùs ſententiâ; mortui memoriam interituram, quaſi non fuiſſet: vel ſuperſtites, quid cum vitâ functis agatur, aut quo in loco detineantur, nũquam niſi per reuelationem futuros certiores. Quę omnia contra

contra communem ſententiam nihil habere virium, eſt omnino clariſſimum. Minùs etiam obſtat, quod eidem Regio Vati dicatur homo, *Spiritus vadens & non rediens*. nã quod prçceſſit *quia caro ſunt*; id apertè indicat agi de naturæ humanæ deprauatione & improbitate; quæ, cùm ad deteriora ſemper vergat, à malo tamen ad bonum, per ſe neqnit redire: vel, quod magis placet, agi; de homine corruptibili; qui, cũ ad mortẽ Pegaſeo gradu properet, à morte ad vitam retrogredi, virtute non poteſt ſuâ. D. Iobi verba; *Sic qui deſcendit ad inferos, non aſcendet, nec reuertetur vltrà in domum ſuam, neque cognoſcet eum amplius locus eius*. eundem planè ſenſum habent, quem illa Dauidis paullo priùs explicata. Bellè quoque Dionyſius exponit, animam quæ ad inferos deſcendit, in priſtinam vitæ rationem, diuitias, latifundia, palatia, naturaliter non redire: quamuis (verba ſunt eius) miraculosè id fieri poſsit, ſæpeque factum ſit.] Et illo ſenior D. Thomas ibidem diſertè tradit, Iob locutum de eo quod ſecundũ curſum naturæ fit, nõ de eo quod agitur miraculosè. En aduerſariorum tela, ex ſcripturæ pharetrâ. Plus fortaſsis fiduciæ in Patribus, plus ſuppetiarum? nihil vtique minus. calumnioſa vtique tota illa teſtificatio; quæ Rhemniæ legis, vllâ ſi ſe lege teneri paterentur, non effugeret inuſtionem. Miror Auguſtinum nobis obijci, cuius ſententiam ex eodem libro audiuiſtis non ambiguè ceruicoſos iſtos condemnantem. Vult ille quidem plerumque angelicas eſſe operationes; ſed addit ſpiritus etiam aliquando αὐτοπροσώπως ad viuos mitti. Negat eoſdem arbitratu ſuo redire poſſe, citrà Dei voluntatem: alioquin ſibi matrem continuò adfuturã: ſed nutu Dei aliquando redijſſe, profitetur, & exemplis cõfirmat. Athanaſium producũt in pugnam, ſed laruatũ: Anaſtaſius enim ille Nicænus eſt, non Athanaſius. eius diuidẽda auctoritas. Nã quæ ab illo *q. XI*. dicuntur, leui brachio in aduerſarios retorſerim. negat ſpiritus apparere, fretus Dauidis teſtimonio, de quo nos iam copiosè. addit hæc verba: De animabus enim ſanctorũ nõ eſt dubitandũ. nã & poſt mortẽ & in iudicij die cognoſcent omnia.] vnde ſic poſſumus ratiocinari: ſi beatorum

torum animæ cognoſcunt omnia poſt mortem, locnm igitur & ſuum cognoſcunt: ſi locum ſuum; permittente Deo, ad illũ redire poſſunt. idcirco enim damnatorum animas negauit redire poſſe, quia locum ſuum non cognoſcunt. de animabus enim his tantum accepit verba Dauidis, non de omnibus vt Lauatherus. Q. *vero XIII.* non adimit omnem illis ſimplicitùs reditum (nam hoc ſcripturæ ſacrę refragaretur) ſed negat à Deo remitti, vt humanæ curioſitati ſatisfaciant, narrando quid apud inferos rerum geratur. Sciendum quoque temporibus illis quandam hæreſim viguiſſe, contendentem; mortuorum animas, illorum maximè, qui violenter necati, dæmones fieri; & malis deinde carminibus ad hominum obſequia & reſponſa danda compelli. Huic dementiæ ſe ſummâ vi Patres oppoſuerunt, & væſaniam illam ſedulò confutarunt. In his ſanè diligens Iſidorus *lib.2.Etymolog. cap. 8.* & os aureum Ioannes Conſtantinop. *hom.2.de Lazaro, & hom.4.in Lucam*, vbi reddit rationem, cur Deus non permittat multos in vitam redire: vti ſic dæmonum fraudibus materia ſubtrahatur. qui dicit non permitti multos, nonne de nonnullis licet paucis fatetur? adimit etiam facultatem redeundi curioſarum narratiuncularum gratiâ, abſolutè ad Dei nutum reuertendi licentiam non tollit: quin apertè potiùs *hom.29.in Matthæ.* ſcribit, ſpontè ſuâ redire non poſſe. cur adderet (ſpontè ſuâ) ſi nec diuinâ voluntate poſſent redire? Nec aliud agebat Theophilac. *in cap.8. Matth.* cùm teſtatur dæmones quoddam dogma inſtituere voluiſſe; de vagatione animarum in hoc orbe; cui minimè ſit aſſentiendum, quoniam animæ corpore egreſſæ iam certum habent locum, & non oberrant vagæ. quibus verbis negat ſpiritus pro arbitrio ἐν τῷ κόσμῳ (ſic loquitur) πλανᾶται, quoniam certis manſionibus ſtatim aſſignantur. impugnat enim eumdem errorem quem Chryſoſtomus, & vterque nobiſcum, vt docui, ſenſit. Denique Septimius Tertullianus etiã illud Gentilium de præuentis immaturâ morte figmentum planè poëticum, & fortè Platonicum, reijcit; & docet nec illorum animas vagari, donec reliquatio compleatur ætatum. hãcque

que ille licentiam poëtarum, cum Magorum audaciâ, iactanque inanem ſuam animas eliciendi potētiam; & cum inſomniorum fallaciâ, quæ Manes falſa ſoliti immittere, comparans, merito refellit. Verùm & ipſe addit; Dei virtutem quaſdam animas reuocaſſe in documenta iuris ſui. Sic ſcriptum ab eo inuenias extremo de Animâ libro. Sic ergò neque S.S. neque patres, neque ratio; ſed ſola temeritas, nouandi cacoethes, & vetuſtati detrahendi, Catholiciſque conuitiandi libido, Aduerſarijs ſuffragātur.

SECTIO VII.

Z Sit 2. Concluſio, *Magi nequeunt opera dæmonum veras defunctorum animas nobis oſtendere.* hæc eſt ſententia Tertullian. *lib. de anima cap. pen.* D. Iſidori *lib. 8. Etymol.* Chryſ. & Auguſti. quos citat & ſequitur D. Thom. *1. p. q. 117 a. 4. ad 2.* Guilh. Pariſ. *p. vlt. de vniuerſ. cap. 24.* Victor. *de magia num. 17.* ratio eſt, quia ſanctorum animæ in manu Dei ſunt, & ſoli Deo obediunt: damnatorum nequit Diabolus ſinere egredi, ſine nutu Dei, ſine quo nec ipſe id poteſt: quod ipſum etiam habet locum, in ijs quæ expiantur. Ideò ſolent ipſi has vices ſubire dæmones, qui per mundum adhuc vagantur, & has animas amāt mentiri, vt ex Porphyrio docuit Iamblichus *lib. de myſter. Aegyptior.* Neque id mirandum, cùm in Angelum quoque lucis ſe transfigurent, & in B. Virginem Deiparam, vt in Biturigibus Vibiſcis, cùm illic degerē ſcio accidiſſe; imò & in ipſum Chriſtum Dominum, qualis B. Martino apparuit diabolus.

Ex his ſequitur primò, prorsùs eſſe ſuperſtitioſum, quod ex quorumdam delirâ opinione retulit Ananias [x] animas eorum, quibus exſpirantibus dexteram porrexerint & viciſſim porrectam receperint, ipſis poſt obitum apparituras. Nulla enim huius rei vel ſcripto vel non ſcripto Dei verbo, nec hiſtoriarū verarum narrationibus auctoritas huic opinioni adminiculatur. Secundò ſequitur non eſſe temerè imitandum quòd olim factum à nonnullis, & quod Ioan. Friburgenſ. in Sum. Conf. *lib. 1. tit. 11. q. 23.* ſecundum ſe conſideratum dicit non eſſe dānandū de peccato; non enim negant D. Tho. & ipſe, & qui eos

[x] *lib. 3. de nat. dæmon.*

ſequitur Betzius *in præcep.* periculoſum eſſe, & tales vt plurimum ſe deludendos dæmoni propinare, & illi ſubiacere comminationi; *Qui amat periculum, peribit in eo;* illos inquam qui cum inuicem paciſcuntur, vt (ſi permittatur) is, qui prior morietur, viuo appareat, eumque de ſuo ſtatu faciat certiorem. Scio id Deum permiſiſſe aliquando, vt audiuiſti de Marſilio Ficino; & de S. Lutgardi legitur *lib. 2. vitæ eius. tom. 3. Surij, in Iunio;* & apud Dominicanos Zamoranos accidiſſe olim monacho cuidam. Is cum quodam Minoritâ hoc pactum inierat. moritur Minorita, & poſt dies aliquot apparet ſocio mēſas ſternenti, & (ait) ſe expiatorium circumgeſtare ignem. Et ad cruciatus ſui indicium, manum menſæ ligneæ admodum craſſæ impreſſit, eamque altè admodū combuſſit. notam hanc audiui ab oculatis (vt aiebant) teſtibus ſupereſſe manus menſę inuſtæ, & ad perpetuam rei memoriam paruulo clatro ferreo obtectam: & narrat in Chron. Dominicanorum F. Ant. Senēſis, vt de re nihil ſit dubitandū. Quādo Deus redire permittit, maioris boni id causâ permittit: vt plurimùm Behemoth hanc agit perſonam. Pactio ipſa vix fieri poteſt, vt curioſitatis peccato vacet. præſtat ſalutē ſuam ſemper cū pauore & ſpe operari. Eadem B. Lutgardis cùm iuſſiſſet cuidam moniali, vt ſi prior moreretur, eam viſeret, addidit, vt primū diceret; Benedicite, orationē Dominicam & Salutationē Angelicam, ne (inquit) diabolus ſuo more aliquod figmentū adducat.] *d. lib. 2.* Si hoc illa ſancta tam illuminata metuebat: quanto magis nos debemus metuere? Sequitur etiam tertiò ex his poſſe faciliùs diſcerni variorum & multiformium ſpectrorum illuſiones, quas dæmones obijcere ſolent. de quibus nunc videamus.

QVÆSTIO XXVII.

De dæmonum apparitionibus, ſiue de ſpectris, quæ dæmones nobis obijciunt.

SECTIO I.

DVo prēmittenda, varias eſſe illuſionū cauſas; & varia dæmonū genera. Patet primū, quia multa habentur pro ſpectris

ctris quę naturalia ſunt, vel artificialia; item quę ſenſuum vitio, aut imbecillitate vitiatæ fantaſiæ talia videntur eſſe, cum non A ſint qualia videntur. de ſingulis Petrum Leloyherium α in plerisque ſecuti videamus. Naturalia ſunt & decipere tamen aptiſsima, ignes illi fatui de quibus egimus ſuperius: item inſulæ natitantes, quales vidi apud D. Audomari fanum in Morinis complures; quales etiam in Italiâ, & alibi celebrant veteres ſcriptores β, in lacu Vadimonis, Cecubo, & Reatino: vt ſunt etiam arbores & ſiluæ radicitus euulſæ, & claſsis ſpeciem in mari præbentes teſte Plinio Seniore γ: vt, ligna putrida nocte lucentia: vt animalculum Indicum, de genere Cicindelarum, ſed maius inſtar Scarabæi, quod etſi toto corpore luceat, oculis tamen maximè; qui pro corpuſculi modo ingentes, tantum fundunt lucis, vt ad eam legere & ſcribere ſoleant: vt vapores varijs formis conformati, quales illi quos Sylla vidit hircorum ſimilitudine capitibus apud Epheum concurrere δ; & ſimilia, quæ apud Syrtim maiorē ex eadē causâ Diodorus Siculus ſcribit contingere ε, digna lectu. Talia quoque (ſi à viſu, ad auditum lubet tranſire) ſunt admiranda quædam ſonorum, vt Echus in locis diuerſis; quæ & notauimus Cōment. in Senecæ tragædias, & decipere nonnullos teſtatur Cardanus *lib. 18. de ſubtilitat.* item ſonus ſtatuæ Memnonis, de qua eodem opere egimus; & muri Megarenſis, de quo *in Atticis* Pauſanias; & cauerna Britannica, de qua Clemēs Alex. *l. 6. Strom.* fors, an D. Patricij antrū? itē prælij ac victorię voces, apud tres Perſicos mōtes, de quibus idē Clemēs. Mirifici quoque interdum ſoni nati ex vterinis ſuffocationibus imperitis medicis imponunt. quando (*ait Corn. Gemma lib. 1. Coſmocrit. c. 7.*) à venenato ſpiritu inflatæ arteriæ, diductæque in amplitudinem, ſecundum longitudinem contrahuntur. vnde neceſſe ſit aliquando mulierem ſtrangulari: vnde & voces mirandas ex imis viſceribus exaudiri, nunc velut ranarum coaxatus, nunc ſerpentum ſibilos, nunc crocitus coruorum, gallorum cucurritus, latratus canum &c. quæ tamen pro viarum & erumpentis ſpiritus proportione caſus effingit.]

α *libr. 1. de ſpectris. c. 6. 7. 8. & 9.*

β *Ariſtot. de admir. auditiōn.* Titus *Liuius lib. 9.* Seneca *lib. 3. Nat. quæſt. & Plinius Iun. lib. 8. ep. 10. & Senior lib. 2. Nat. hiſtor. c. 95.*

γ *li. 16. Nat. hiſt. c. 1.*

δ *Plutarch. in Syllâ.*

ε *libr. 3. Bibliothec.*

Vt naturalia ſic & artificialia quandoque decipiunt, & pro ſpectris habentur: vt erãt αὐτόματα Dædali, de quibus Ariſtoteles *lib.1.de animâ, & lib.1.Politic.* & alia Archimedis, Archytæ ac Boetij, de quibus ſuperius actum; & noſtris temporibus oblata Carolo V. Aquila ænea, volans per aërem; & Pariſijs, triremis argentea, quam remiges, eiuſdẽ materiæ, & impellebãt, & ſiſtebant & retroagebant. Vt erant etiam Hydraulica veterum, & hodie in hortis Eſtenſibus Tiburi admiranda; de quibus Claudianus;

Sic correxit Leloyer. pro penitúſque.

*Intonat erranti digito, * pedibuſque trabali* »
Veſte laborantes in carmina concitat vndas. »

& de quibus iam exſtant Heronis libri. Vt ſunt artificioſa ſpectra, quorum modum docent Cardanus *libr.de Varieta.rerum.* & Baptiſt. Porta *lib.de magiâ naturali*; quanquam verè in his omnibus, rerum quibus vtuntur natura ad artificiũ adfert vim maximam: vt & in naturalibus illis prioribus, ſæpè accedit artificioſa hominum applicatio. Sed ad hanc claſſem magis propriè pertinent artificioſæ voces quorundam, quibus cùm ſint præſentes, voces ſimulant abſentium; vel cùm ore loquantur, ex ventre verba videntur proferre, ſicque voces dæmonum vel angelorum mentiuntur: Item qui per tubos noctu loquentes, angelorum vel animarum voces ſimulant; quale quid de Bonifacio octauo circumfertur. Item qui ſimulant ſe animas maritorum defunctorum, & ſic ſuadent viduis vt ſibi nubant. noui, qui hoc Louanij factitarat: & de alio qui Andegaui, narrat Leloyerius *cap.7.* Sic apud Boethium Scotiæ quidam rex Pictos, à quibus erat victus, vicit. Noctu ad Principes exercitus ſui dormientes, immiſit ſeruos indutos ſquammis lucentibus, & manu tenentes haſtas ex ramis putridis noctu lucere ſolitis, qui illos ad pugnam fortiter ineundam hortarentur. ſe à Deo miſſos Victoriæ ſponſores. Angelos illi credidere, & animoſè Pictos aggreſſi ad internecionem cæciderunt. Sic nonnulli vſi cancris vel teſtudinibus, iiſque cum candelulis affixis, in cœmiterijs, non ſemel ignitorum ſpectrorum ſpeciem præbuere. quare nonnulli ſuſpicantur ab Homero ꝭ teſtudini tributum nomen armaturæ fallacis ἠπιλυσίης αἰχμα. Sic etiam

ꝭ *in Hymn. Mercur.*

etiam Abderitani iuuenes, cum ſpectrorũ ſchemâ, conati ſunt Democritum terrere, vt narrat Lucianus *in Philopſeude*. Sunt in recentiorum libris, vt Boccatij Decamerone, & ſimilibus, exempla plurima; ſed me magis capiunt antiqua. in fabulis tale quid comminiſcitur Moſtellariæ Plauti ſeruulus; tale quid narrat Æſchynes orator [a], à Cimone Athenienſi factum; qui ſe Scamandrum finxit, vt vitiaret Callirrhoen: tale quid narrat Ioſephus [b] factitatum à Mundo, vt deciperet Paullinam, fingente ſe Anubim: tale quid à Tyranno Sacerdote idolorũ excogitatum, qui mentiebatur Saturnum; vt liberè matronas nobiles mæcharetur, nos docet Ruffinus [c]; & meminit eiuſdẽ facinoris D. Cyrillus Alexandrin. *contra Iulianum lib. 7.*

[a] *epiſt.* 10.

[b] *lib. 18. antiquit. c. 4.*

[c] *lib. 11. hiſt. c. 25.*

C In his fictionibus, cùm ſtuprum accedit, peccatum grauius eſt quàm in ſtupro ſimplici & grauius puniendum: cùm furti cauſa fit, puniendum pœnâ directariorum. *l. ſaccularij. D. de extraord. crimin.* Si nihil aliud quàm metus incutitur, pro periculi magnitudine, res ęſtimãda: ex genere ſuo puto Mortale peccatum: & pœnâ eſt arbitraria fuſtigationis puta, &, ſi mors ſecuta, exilij perpetui. *argu. l. 4. §. cum quidam. D. ad leg. Cornel. de ſicar. l. infiniti. §. cum eo. D. de furt. & l. penult. §. vltim. & l. vlt. D. de extraord. crimin. voluere poſt gloſſ. in l. ſi quis aliquid. D. de pæn. Licinius Ruff. in comparat. legum Moſis & Iuriſconſ. & Leloyer. ſ. fol. 173* nec puto idoneã excuſationis cauſam amorẽ præbere, nec tutũ ſatis eſſe conſ. 101. Oldradi, optimi aliàs cõſiliarij.

D Senſuum alterationem vitiumque, falsò viſorum, vel alio ſenſu perceptorum ſpectrorum, cauſam non raram eſſe, docet idem Leloyerius cap 8. exemplo ebriorum, de quibus optimè „ D. Ambroſius [x], Hinc (ait) vanæ imagines ebrijs, incerti vi„ ſus, inſtabilis greſſus: vmbras tranſiliunt ſæpè, ſicut foueas. nu„ tat his cum facie terra, ſubitò erigi & inclinari videtur; & quaſi „ vertatur, timentes in faciem ruunt, & ſolum manibus appre„ hendunt, aut concurrentibus montibus ſibi videntur includi. „ Murmur in auribus, tanquam maris fluctuantis fragor, & re„ ſonantia fluctu litora. Canes ſi viderint, leones arbitrantur, & „ fugiunt. Alij riſu ſoluuntur incondito, alij inconſolabili mæ-

[x] *lib. de Helià & ieiun. cap. 16.*

rore deplorant, alij cernunt irrationabiles pauores; vigilantes «
ſomniant, dormientes litigant.] idem, terribilia nempe viſa «
λ lib. 14. c. 22. apparere ebrijs, Plinius prior affirmarat λ. Deprauat, more
ſuæ ſectæ, Lauatherus S.S. dum ſic vult intelligendum illud
μ Prouerb. 23. v. 33. Salomonis μ, ebrietatem diſſuadentis; *Oculi tui videbunt ex-* «
traneas, & cor tuum loquetur peruerſa. Extraneas, ait ille viſiones «
& apparitiones admirãdas; qua in re ductorem habuit Pagninum; qui cum Paraphraſte Chald. videtur ſic accepiſſe זרות Zaroth, quaſi vim neutri haberet, & ſignificaret *extranea*. h. res extraneas; quod, licet non diſplicuerit Ianſenio, probum tamẽ non eſt. Fœminino enim ſenſu accipiendum, & quidem non de rebus, ſed de mulieribus. Senſus enim, quem D. Hiero. & Beda ſecuti, vinum concupiſcendi alienas eſſe cauſam. ideo Septuaginta, vt ambiguitatem hanc tollerent, ſingulari numero vertere ἀλλοτρίαν, alienam, ſeu extraneam: quam vocem nec S.S. nec patres, ſimpliciter poſitam, de aliâ re, quam de muliere ſeu ſcorto accipiunt, vt eodem cap. paulò antè; *puteus profundus aliena*, vt ibi explicant Salonius, Beda, Hieron. & alij. Oculorum ſuffuſio facit videri volitantes ante oculos quaſi muſcas vel ſaltitantes formicas, vt non ſine ſtudiorum incommodo, à multis iam annis experior. Abenzoar *lib. 1. c. 1. tract. 8.* meminit morbi dicti *halahol*, quo qui affecti, ſingula putant ſe videre gemina. Arcuatis cuncta apparent lutea. Refert Ariſtoteles de quodam qui ſuammet imaginẽ ſiue ſimulachrum, in aëre ſibi, quaſi in ſpeculo, propter oculorum vitium, ſemper obuerſari exiſtimabat. idem teſtatur, eum qui diu in ſolem oculos intenderit, & oculos aliò celeriter auerterit; primò ei cuncta iri viſa gilua, mox rubea, & tandem nigra, donec alteratio illa viſus recedat. Auditus etiam læſus decipere conſueuit, vt fit in ijs; qui morbũ imaginoſum (ſic vocant) patiuntur. cuius ægritudinis viri docti duas ſtatuunt ſpecies, vnam notiorem; cui nomen φρενῖτις, quando phantaſmata obijciuntur animo, viſili imagine, de qua ſpecie Cornelius Celſus, & Cælius Aurelianus conſulendi; & pertinet ea ad phantaſiæ vitium. altera ſpecies eſt κορυβαντιασμός, qui viſui tollit ſomnũ, auribus indit vitiũ,
quo

quo ſibi audire tinnitus & ſonitus videntur. de hoc Varro, *in Prometheo Satyra*;

Leuiſomna mens ſonorinas imagines
Adſatur, non vmbrantur ſomno pupulæ.

Guſtus quoque vitiatus ægros mirè decipit; vt & odoratus, Polypo, Grauedine, ſeu κόρυζα, & miro illo catarrho, qui anno regnabat in Caſtellâ. 1581. & multos abſumebat, læſus. Verũ crebrior & maior deceptio manat à fantaſiæ corruptelâ; quę aliquando coniuncta eſt cũ Phrenitide, (ſic vocatur ea quæ cũ febri vehementi eſt;) aliquãdo cum Maniâ (hęc febris expers eſt, & diuturnior;) aliquando leuicula tantum eſt febris; nec ad Phrenitim ſufficiens [v]. Theophilus medicus cetera prudẽs, opinabatur cùm febriret, prope lectulum tibicines & cornicines aſſiſtere, & continuè auribus eius cantum inſonare: idque, iam ſanus, accidiſſe ſibi pertinaciter contendebat [o]. Sed huic iſta tædio erant: alteri cuidam voluptati. Sic enim Horatius, *Epiſt. ad Florum.*

[v] *vide Celſ. lib 3. c. 18.*

[o] *Galen lib. de differ. Symptom. c. 3.*

» *Fuit haut ignobilis Argis;*
» *Qui ſe credebat miros audire tragœdos,*
» *In vacuo lætus ſeſſor, plauſorque theatro:*
» *Cetera qui vitæ ſeruaret munia recto*
» *More, bonus ſanè vicinus, amabilis hoſpes,*
» *Comis in vxorem, poſſet qui ignoſcere ſeruis,*
» *Et ſigno læſo non inſanire lagenæ,*
» *Poſſet qui rupem & puteum vitare patentem.*
» *Hic vbi cognatorum opibus, curiſque refectus,*
» *Expulit hellebero morbum, bilemque meraco,*
» *Et redit ad ſeſe: Pol me occidiſtis amici*
» *Non ſeruaſtis, ait, cui ſic extorta voluptas,*
» *Et demptus per vim mentis gratiſſimus error.*

Abydi ſimile quid contigiſſe narrat Ariſtoteles *in libro de* admirand. audition. Hanc in væſaniâ falſæ opinionis voluptatem, de quodã Thraſyllo, putante naues omnes quę ad Pyræũ appellerent ſuas eſſe, fusè teſtatur Ælianus *lib. 4. var. Hiſtor.* Sed ad ſpectra redeamus imaginaria. Haut ſcio an quid rariùs

eò acciderit, quod à Timæo Locro commemoratum. Agri- »
genti domus fuit, cui cognomen τριήρη, ab euentu tali. Adoleſ- »
centes aliquot [*Taurominitani*] illuc conuenientes cõuiuium »
hilariùs agitabant. Mox vti aſſolet, cùm incaluiſſent vehemen- »
tiùs, ita decuſſi mẽte ſunt, itaque externati; vt in triremi ſe opi- »
narentur conſtitutos, mariq́ue altiùs vndabundo hyemem in- »
gruere atrocem. Proinde, velut naufragium veriti, tanquam »
egeſtis, quæ intùs forent, nauigium facturi læuius, vaſa omnia, »
& quicquid mero feruidis occurrebat, in viam, ſeu in mare, fe- »
ſtinantiùs iactare adorti ſunt, accurrẽtibus hinc inde qui pro- »
iecta diriperent. Inſequenti die vbi adfuere magiſtratus factũ »
arguentes, cùm illi necdum ſatis edormiſſent, reſpondêre; ſe »
metu mortis præoptaſſe, quæ in naui forent diſperdere, quàm »
fluctibus deuorari. Admirantibus mentis ſtuporem vniuerſis, »
qui inter eos videbatur natu grandior: Ego, ô viri Tritones, »
præ formidine infra thalamos me conijciens in imo iacui. Cũ- »
que ampliùs delirare animaduerterentur, dimittuntur ab ig- »
noſcente magiſtratu: commoniti modò grauiùs, cauerent in »
reliquum inuitationem eiuſmodi brutalem. At illi, velut gra- »
tiam fatentes: Si, inquiunt, ſeruati ex tã procelloſis vndis por- »
tum fuerimus aſſecuti, inter marinos Deos vobis (ô Tritones) »
vt ſeruatoribus in patriâ ſtatuas ſurrigemus.] *Sic Cælius Rhodi* »
gin. ſed ex Athenæo ꝛ.

ꝛ Athenæus l.2. cap.1. & Cælius li.17. A.L.c.2.

Hydrophobi aquam fugiũt, eo quòd putant ſe in illâ vide-
re canem à quo admorſi fuere ꝭ.

ꝭ Paul. Ægyneta lib.5.c.3. & Anthologi Epigrām. Græc. lib.7.

Solet autem Diabolus hiſce naturalibus morbis ſæpè ſe ad-
iungere, & hominum procliuitate abuti. Serpit hoc malum
Diaboli (ait D. Auguſtin. σ) per omnes aditus ſenſuales, dat »
ſe figuris, accommodat ſe coloribus, adhæret ſonis, odoribus »
ſe ſubijcit, infundit ſe ſaporibus, & quibuſdam nebulis implet »
omnes meatus intelligentiæ. aliquando crudeliter torquens »
dolore ac metu, aliquando iocosè diſtrahens vel ſubſannans »
ludicris.

σ lib.18. qq.

SECTIO II.

SVnt enim dæmonum vt varię operationes atque libidines,
ſic & varia genera; quod ſecundo loco nobis erat notatum.

Omnes

Omnes quidem immundi,& mali,hominibuſque ſunt infeſti, vt poſt Chryſippum,& Plutarchum,& Philonem, rectè cõtra Iamblichum Porphyrius τ, & eo meliùs Minutius *in Octauio.* eos tamen à loco Marcus apud Pſellum υ diuidit in ſex genera,vt eo prior fecerat Orpheus,ſcribens ad Muſæum;

τ lib. de abſtinē animal.

υ de dæmon. Naturâ.

δαίμονας οὐρανίους, καὶ ἠερίους, καὶ ἐνυδρίους,
καὶ χθονίους, καὶ ὑποχθονίους,

Dæmones cæleſtes,aëreos, aqueos, terreſtres, & ſubterraneos ſeu humanos. cæleſtes autem vocat æthereos, ſiue igneos vt appellat Marcus. Aëreos etiam Plato φ agnouit, Magices inuentionem illis tribuens. Terreſtres Chaldæi cum Zoroaſtre (vt Pſellus exponit) vocant Feras, ſeu *canes terreſtres*; in Zoroaſtris enim Magicis ſcriptum legimus, de ſubterraneis locis exire canes indutos corpus fictum,non autem verum: addit idem (iuxta Gemiſti explicationem) ijs ſolere apparere, qui prauitate vitæ derelictâ religioſo cuipiam ordini ſe addicunt: quod ipſum Leloyherius χ confirmat teſtimonio Hebræorũ in opere quod inſcribunt *Holam Abba*; Idem Athanaſius de D. Antonio in eius vitâ;& ſimilia fere narrans de S. Simeone Treuirenſi Eueruuinus abbas *apud Surium 1. Iunij*, & alia legũtur in vitâ S. Norberti, de dæmone vexante initia ſanctæ plantationis Præmonſtratenſium (*Surius Iunij.6. Vitæ illius c.19.26. & 27.*) Ego poſſum cõfirmare eo quod verè accidit, initio fermè noſtræ Societatis, inſtituto collegio à P. noſtro Ignatio Laureti; & ei præfecto Rectore, P. Oliuerio Manareo, qui etiamnum ſupereſt, & à quo, vt rem veriſſimam, accepi, quod ſubdam: Anno 1555. maligni ſpiritus, modò vnum, modò alium locum magno ſtrepitu infeſtantes, pleriſque, in quibus nonnulli religioſi inſtituti tyrones erant, mirùm quantũ moleſtiæ & inquietis adferrent. Etiam claro die apparebant, varijs figuris. Vni dæmon in formâ Æthiopis apparuit; & multis illecebris atque perſuaſionibus verborum conatus fuit à religioſo inſtituto illum auertere: quod cum irrito labore ſe facere videret, abijt inhalato diro admodum & virulento fætore, qui toto illo die perdurauit. Alteri ſe conſpicuum præbens

φ in Phædro

χ lib. 2. de ſpectr. c. 1.

 effigie

effigie D. Paulli, adhortabatur ad ſacram Epiſtolarum ſuarum lectionem atque ſtudium, vt hoc ſpecioſo colore, eũ ab humaniorum litterarum curâ abduceret, ſicque per inobedientiam è religione expelleret; quod & perfecit. Ipſi Oliuerio in atri & ingentis moloſſi ſpecie obuius, in eumque inſiliens, ad terrã ferè adflixit. Orantibus; vt cogitationem diuerteret, aut abrumperet; inſtar catti obmurmurantis ſeſe adiunxit non ſemel, ſcabellumque cui innitebantur quatiebat, pulſabatque. Nec lectis quies, nec menſæ refectio ſine infeſtatione concedebatur. Crebrò varij catelli à quieſcentibus lectulum adſcendere, & tegmina ſubire ſentiebantur: quæ res multos formidine plenos, & ſomno priuabat, & ſtratis expellebat. Prandens quidam, inuiſi hoſtis pugno in latere tam acriter percuſſus fuit, vt confeſtim expalluerit, & ferè retrorsùm à ſcamno deiectus ceciderit. Subditorũ moleſtia bono Rectori permoleſta erat. tentauit Eccleſiaſtica remedia, quæ òportuna occurrebant; miſſarum, precum, exorciſmorum, luſtralis aquæ, ſanctarum reliquiarum & id genus alia. His tamen Deus malum planè tolli noluit. Quare ad cõmunem P. Ignatiũ Oliuerius recurrit, preces eius & opem in hac moleſtiâ petit. Ignatius, qua erat animi demiſſione, ad patientiam cohortatur per litteras, & ad ea remedia, quibus Eccleſia in ſimilibus vti conſueuit. Hæc, inquam Oliuerius per litteras, omnia iam à nobis curata, tentataque: ſed durat malum, & gliſcit. Quibus acceptis litteris reſpondit P. Ignatius; confidite in Domino, & in bonitate eius, ipſe vos liberabit: & ego ſeriò pro vobis orabo. Acceptas litteras Rector in coronâ Patrum fratrumque legit, qui tum fortè congregati; &, mirum dictu, è veſtigio illa ſpectrorum & phantaſmatum infeſtatio, adeò conquieuit, vt nihil huiuſmodi Laureti poſtea fuerit auditum, nihil viſum. Nimirum ſcriptis litteris poſterioribus optimus Pater, pro filijs orare cæpit, & interea, dum Româ Lauretum litteræ perferuntur, exorauit. Dæmones ab Hebræis vocantur *Malachim raaim*, angeli mali, *rashe-galyoth*, capita ſeu principes captiuitatis; *Satanim*, calumniatores, vnde Arabicum *Satainim*; & *Elilim*, vanita-

vanitates ſeu ſimulacra, vnde Græcũ ἐλελεῦς cognomẽ Bacchi: &, *Sedim*, dæmones. Græcis vocantur πνεύματα πλάνα, πνεύματα πονηρά, ſpiritus deceptores, ſpiritus improbi, & δαίμονες ἀπὸ τοῦ δαιμαίνειν, quod terrorem incutiant: Latinis hi, de quibus agimus, *Manes*, *Lares*, *Genij*, *Laruæ*, *Lemures*: Gallis; *Gueliers*, *Lutins*, *Gobelins*, *moynes bourez*, *loupgaroux*: Italis, *Farfarelli*, *Mazzirruoli*, *mazzapengoli*. Hiſpanis, *trazgos*, *duendes*. Apparuere olim formis, quàm nunc pluribus; vnde nata fuit illa veterum multitudo Deorum infernorũ. de Genijs, Lemurib. Laribus, Manibus iam diximus: de alijs videamus.

Primò occurrit Hecate, triniorum & quadriniorũ præſes, triplici facie, dextrâ equi, ſiniſtrâ canis, mediâ feminæ † : hanc cenſebant ſpectrorũ immittere terriculamenta ω, & illâ aduentante ſolũ tremebat, & thedarũ fulgur cernebatur, quod *ſacros ignes* vocat Seneca; & canibus multis cincta aduentabat, quorũ terribiles vlulatus & latratus audiebantur α. hanc quando ſpeciẽ mutabat, Scholiaſtes Apollonij *in lib. 3.* cenſuit *Empuſam* vocatam: ſed alij diſtinguunt. hæc vxor fuit Plutonis, eadem quæ Proſerpina.

† *vide quæ dixi cõment. in Sen. Medeam v. 7. & v. 788.*

ω *vide cõm. eundem in v. 811.*

α *vide eund. comment. v. 839. & ſeq. Loyher. lib. 1. c. 1.*

2. *Pluto* hunc Græci vocarunt ἅδην, eo quod mortẽ in orbẽ induxerit, ab Hebræo ED. vocatus etiã eſt Plutus, Deus diuitiarũ, ſicut & Hebræis ſeu Syris *Mammona*. ab Ægyptijs dictus *Serapis*, hoc eſt ardens, à voce Hebræâ *Saraph*.

3. *Charon*, Hebræâ origine, iracundum & furore plenũ notat: qualem nobis Virgil. *6*. Æneid. & Seneca in Herc. Furente eum exhibent.

4. *Cerberus*, iuxta Leloyer. deduci poteſt à *Celebhaarets*, hoc eſt canis terræ: nam dęmones ſic à Zoroaſtre vocari iã docuimus.

5 Erãt & quidã dæmones luctatores, qui homines luctari cõpellebant; qualis ille παλάμναιος Temeſius, qui Temeſã ſic infeſtabat, fingens ſe Politæ à Bruttijs occiſi animã: de quo multa Gręci β: imitabatur ſimia Angelum, qui cum Patriarchâ Iacob luctatus.

β *Pauſan. in Eliac. & Strabo lib. 6.*

6. Fuere & admodũ truculenti, qui *Alaſtores* dicti, fortaſſis idẽ cũ Nemeſi Alaſtor. Nã Nemeſim fingebãt vltricẽ ſcelerũ

 & hoc

& hoc officium Alaſtori tribuit Origines contra Celſum, vocans eum *Azazel*; & Zoroaſter vocans *Carnificem*, & Scholiaſt. Euripidis in Medæâ, ideoque dictum cenſet quod nihil ſcelerum eum lateat; ὃν οὐκ ἐστὶ λαθεῖν. ego potiùs, quia nihil eum fugit aut latet eorum quę Deus permittit perdere ac deſtruere. Fortaſſis hic eſt ille *exterminator* de quo in Apocal. γ rex ille locuſtarum angelus abyſſi, cui nomen Hebraice *Abaddon*, Græce Apollyon, Latinè *exterminans*. אבדון ἀπολλύων. vbi male Primaſius legit, *Armageddon*, & Hansbertus ac Haymo, *Labadon*; ſed vt nos rectè legerunt Andr. Cæſarienſis, & Arethas Cappadox; Tychonius verò totum præterijt, fors etiam Donatiſtis mos fuit S.S. pro arbitrio detruncare. nam & Beza & ſimiles Nouatores hodie illud; *Latinè, exterminans* delent; quod (vt à Latinò interprete optimè additum) Eccleſia Romana agnouit, & retinuit. Omnibus tribus linguis ſignificatur dæmon cuncta corrumpens ac deſtruens.

γ *c.9 v.11.*

7. Fuere & Satyri, quorum Princeps Faunus; huic terribiles ac inopinatos ſonos tribuebant: & his terroribus auerruncandis Ioui Fauno ſacrificabant, cui dicata ædes in δ Auentino. hos Pſellus vocat *Aſinipides*, à formâ, *Onoſceles* ſiue *Onoſcelides*, vt notat Sozomen. *lib. 8. cap. 6.* SS. vocat eos piloſos שעירים *Sairim* Leuit. 17.v.7. vbi noſter vertit *dæmonia*; LXX. verò, *vana* ſeu *idola*; eodem ſenſu: idem inuenias *2. paralip. 11. v. 15.* Sic etiam vocantur dæmones talpæ & veſpertiliones ab Iſaiâ ε; item piloſi & Sirenes ζ, item piloſi, onocentauri, & lamiæ η. hautdubiè à ſpectrorum varietate. dicti & Ægypanes, quaſi capripedes; quales à poëtis finguntur, & horum tripudia ſæpe viſa in Atlante monte ſcribit Plinius θ; audita narrat Mela ι; hodie & videri & audiri confirmat Iul. Schaliger. κ Sed & D. Antonio talem olim in deſerto obuium factum, auctor eſt D. Athanaſius, *in vitâ Antonij*.

δ *Dionyſ. Halycarnaſ. lib. 6 Antiquit. Rom.*

ε *c.2.v.21.*

ζ *c.13.v.21.*

η *c.34.v.14.*

θ *lib.5.c.1.*

ι *li.3.Georg.*

κ *cõtra Cardan. exercit. 355.*

8. S. ſcriptura meminit etiam dæmonij meridiani λ, his verbis; Non timebis à timore nocturno; *A ſagittâ volante in* » *die; à negotio perambulante in tenebris; ab incurſu & dæmonio me-* » *ridiano*: vbi quatuor enumerantur pericula ſiue peſtes quas »
omnes

λ *Pſal.90.v. 5.&6.*

omnes vult eſſe dæmonum Paraphraſt. Chaldæus, nam expo-
» nit; timorem dæmonum in nocte ambulantium, & ſagittam
» angeli mortis interdiu emiſſam, & mortem in tenebris ambu-
» lantem, & turbam dæmonum meridie graſſantium. Puto enu-
merari duo pericula ſiue damna ab hominibus, & duo à dæ-
monibus inpendentia. ab hominibus vi apertâ, & doloſis ma-
chinationibus. à dæmonibus quoque latenter & palam idque
noctis & meridiei potiſſimum tempore, aliquando ſolo pauo-
re ſpectrorum & terriculamentorum, aliquando etiam à dæ-
mone peſtilente afflatâ lue, vel alio damno dato ab eodem. Sa-
nè etiam D. Greg. Nazianz. orat. *De ſacro Baptiſma.* coniun-
git, omiſſis intermedijs, timorem nocturnum, cum dæmonio
meridiano. Et dæmonum iſta damna duo, puto poſita primo
& quarto loco; vt ſignificet, etiam ea quæ homines damna in-
ferunt, non ſine dæmonum ope inferri. Vt enim alibi dicitur
G Deus infert *immiſsiones* (h. plagas) *per angelos malos*: ſcio R.
Salomonem & alios, duó vltima referre ad dæmones. Sed iſti
pro *dabar* cum duobus Kametz דבר, quod negotium, cauſam,
rem, molitionem ſignificat, minùs rectè cum Maſſoretis lege-
re, *deber*, cum ſex punctis דבר; quod volunt eſſe genus dęmo-
nis; ſed potiùs ſignificat mortem, peſtemue (*Exod. 9. v. 3.*) vt
hoc loco vertit D. Hieron. & ſequitur Vatablus. Sanè Vulga-
tus noſter non ſolus, *dabar* legit, ſed & LXX. ἀπὸ πράγματος.
Quoad meridianum dæmonium, etſi placeat mihi explicatio
D. Hieronymi intelligi manifeſtos dæmonum inſultus, atque
palam ab ijs illata damna. tamen puto veriſſimum eſſe, quod
D. Baſilius, & Theodoret. tradiderunt, pſalmiſtam locutum ex
opinione, quæ apud multos obtinebat, & poſtea obtinuit, quę-
dam eſſe dæmonia meridiana; quod etiam refertur commen-
tario in Pſalm. qui D. Hieronymo tribuitur. Dicam de his
quod ſentio, primùm illud, *ab incurſu* ſignificat vehementem
acrem, & apertam, & importunam infeſtationem, nam He-
braice eſt, *Mikketeb*, hoc eſt à ruinâ (vt Arnobius) excidio, ex-
terminio, deuaſtatione; Græcè σύνπτωμα, quod alij morſum,
alij excidium, alij interitum cõmorientiũ & ſimul ruentiũ ex-
ponunt.

ponunt. Deinde illud; *incurſu & dæmonio* ex idiotiſmi vi accipio pro; *incurſu dæmonij*. Sic enim rectè Aquila & Symmachus verterunt phraſim. Tertiò puto dici Meridianum dæmonium duabus de cauſſis. Primùm à loco, nam credebantur in deſerto verſari quod Hebræis ad Meridiem (ideo ſicut meridies & deſertum in vet. Teſtamento ſæpè pro ijſdem ponuntur, ſic puto meridianum dæmonium, & dæmonium deſerti eſſe idē) vnde legimus ferociſſimorum dæmonum copiam maximam habitaſſe in horto vbi ſepulcrum Iamnis & Mambres, vti narrat Palladius *in Macario*: & dæmonum genus, *Lamias* in deſertis habitaſſe Lybiæ, colligimus ex Dionis Lybicâ Hiſtor. vbi adhuc hodie multa ſpectra. Et Procop. atque Cyrillus *in Eſaiā* teſtantur, dæmones gaudere ſiluarum & deſertorum habitatione: Pſellus *lib. de Nat. dæmon.* cauſam reddit, quia hoc dæmonum genus ſit ſolare, & ideò Leoninæ naturæ, quorū propria hæc conditio. ſanè Aſmodeum Raphaël ligat & ablegat in deſertum: & Chriſtus Dominus in deſerto tentatur: & Dauid dæmones hoſce vocat *beſtias ſiluæ*, iuxta nonnullos, *pſ. 103. v. 20.* Sic Iobi *1. v. 19.* ventus vehemens, qui domum diruit, & Iobi liberos omnes ſimul oppreſſit, venit à deſerto (h. à meridionali plagâ) idque meridiano tempore, nempe prandentibus illis, vt optimè ſiue Origenes, ſiue alius auctor commen. in Iob tributi Origeni. Hebr. רוח ruah tā ſpiritum (πνεῦμα LXX.) quam ventum (Aquila ἄνεμος.) ſignificat: rectè, nam ventum hunc dæmon excitauit. De hoc ita Origenes, ſi ipſe auctor libri prædicti; Hæc ſcientes Sancti atque horum memores, » quod ipſo meridiano tempore horâ prandij, ruinâ occupati » ſunt filij Iob, atque mortui, orauerunt ad Deum conſeruari, ſi- » cut à negotio in tenebris ambulante, ita & à ruinâ & à dæmo- » nio meridiano. Sicut enim in noctis tenebris, ſic ſimiliter in » medio meridie pluriores dæmonum tentationes ſe demon- » ſtrant, quam ceteris temporibus.] Et poſtea introducit Iob ne- » gantem ventum illum à Deo excitatum, ſed ipſum dæmonem mentito vento, hæc patraſſe: Tu videlicet & Spiritus ab eremo » veniens, tu quatuor angulos domus tetigiſti &c. Secundò igi- » tur

tur à tempeſtate diei dicitur meridianus, eo quod hoc genus dæmonum meridiano tempore & apparere ſolitum, & homines crudeliùs acriuſque infeſtare; tum ſpirituali tentatione ac prælio, maximè luxuriæ & acediæ ſtimulis, quæ duo peccata vrgent vehementiùs hominem cibis diſtentum plenumque vt rectè Nicetas *in Nazianz. orat. citatam*, & Euthy. ac Theodoret. *in Pſal.* tum etiam corporeis afflictionibus, quod poteſt colligi ex veterum gentilium opinione, qui Pana (dæmonum meridianorum hic vnus) tum maximè iracũdum & formidabilem credebant, vt teſtatur Theocritus *eidyl. 1.* & colligitur ex hiſtorijs; In Ruſſiâ Orientali ſub meridiem meſſis tempore ſolitus erat obambulare rura dæmon, habitu viduæ lugẽtis, operarijſque niſi protinùs viſo ſpectro in terram proni venerarentur, brachia cruraque frangebat μ: Teſtes quoque ſcriptorum libri ſunt, ſpectra terrifica ſolere apparere, quotieſcunque peſtilentiæ, aut alia huiuſmodi mala inuadunt, quòd luculenter comprobaui Cõmen. in Oedipum *v. 172. & 174.* Addo, quod huc maximè pertinet, à Procopio, cùm ingentẽ illam & admirandã luem, quæ Coſdrois & Iuſtiniani tempore orbẽ totum depopulata, deſcribit, traditum; viſos in humanâ ſpecie dæmones verſari in publicis priuatiſque locis, & obuios percutere, quoſq; percuſſiſſent, eos confeſtim morbo correptos (*virulento nimirũ & ardenti afflatu, vnde Hebræi hos dæmones vocãt Meririm & Rheſſaphim, exitiales, & ardentes ſeu ignitos*]: & aliquibus vigilantibus claro die, (*en meridianũ dæmonium,*) aliquibus in ſomnis noctu)*en nocturnum*) id contigiſſe ν. Dæmonium meridianũ, cũ Empuſâ confundit Scholiaſtes Ariſtophanis ο, Empuſam exponẽs δαιμόνιον μεσημβρινον. Ego Empuſam puto, etiã nocturnum fuiſſe ſpectrũ: ſed, cũ noctu apparebat, *Hecatẽ*; cùm meridie, *daimoniũ meridianum* vocatã. illa ſe in omnes formas mutabat: fiebat, vt ait Epicharmus, *in Hebes nuptijs*, planta, bos, vipera, lapis, muſca, femina; addit Ariſtophanes mulam, & ingentem belluam; alij; vnicum crus æneum, alij aſininum, vel crus vel membrum tribuunt, hinc vocata ὀνόχολος, inde ὀνοκενταύρος. Theodoretus in Iſaiam; Onocentauros veteres quidem

μ *Pet. Greg. de repub. lib. 12. c. 20.*

ν *ſic Procop. lib. 2. de bello Perſico.*

ο *in Ranis.*

ἐμπούσας, qui autem nunc viuunt appellant ὀνοσκελίδες. cui conſentit Scholiaſtes Ariſtophanis. Denique fiebat Empuſa quicquid cupiebat, quicquid illi expediebat, vt ait Epicharmus. Hæc de meridiano: de nocturnis dæmonib. cõſtat, noctẽ quaſi proprium eſſe ſcamma ſpectrorum, & dæmonum; vnde & Principes tenebrarum dicuntur, & legimus; poteſtatem tenebrarum. Seneca π diurno tempore, graſſante peſte, dixit, viſa,

Vaga per lucos ſimulacra virum,
Maiora viris:

nocturno verò (ſic hæc diuidenda) illud;

Quin Tænarij vincula ferri
Rupiſſe canem fama, & noſtris
Erraſſe locis.

Planè pleraque ſpectra & terriculamenta dæmonum nocte robur habere, manè vaneſcere; ex plurimis ſcriptoribus, alias docui ρ; & Pſellum dęmones quoſdam agnoſcere Lucifugos, tenebrarum incolas & amatores; Antagoniſtam vero Patriarchæ Iacobi σ, bonũ fuiſſe Angelum, non dęmonem, vt cenſuere quidam apud Procopium, & homo præceps nimis ac temerarius Fran. Georg. τ *in Problematibus S. S.* Ex his nocturnis eſt, princeps Succuborum dæmonum, quam Hebræi vocãt *Lilith*, hoc eſt apparitionem nocturnam, à *Laila* (hoc eſt nox;) quia non ſolent tales dæmones viris eſſe infeſti, niſi nocte. Vnde Eccleſia cum Ambroſio, contra eos precatur;

Procul recedant ſomnia
Et noctium phantaſmata,
Hoſtemque noſtrum comprime
Ne polluantur corpora.

Incubi dęmones etiam interdiu graſſantur, quorum Pana Principem veteres conſtituebant; eum Hebręi; *Haza,* noſtri per excellentiam nominant *Incubum*; Gloſſar. *Incubus,* πᾶν. vocatur & *Inuus*, vt ego arbitror, non ab Hebręo; *ænás* (affligere;) quod longè petitum, ſed à verbo Latino *ineundi*. Ardere enim hunc dęmonem & ei ſubditos, amore improbo feminarum

π *in Oedip.*

ρ *in Herc. Furent. cõm. verſi. 123. ex Virg. Horat. Proper. Statio, & Catul. & Ioſepho atq; Hebrais*

σ *Gen. 32. v. 24.*

τ *to. 1. ſect. 3. problem. 234.*

narum veteres cenſuerunt υ: non quòd delectentur concubitu, ſed quòd gaudeant ab hominibus Deum offendi, & genus humanum tam fœdè contaminari. Sic intelligendus Abbas « Serenus apud Caſſianum φ, dum dicit dæmonum quoſdam « eſſe truculentiores efferatioreſque, qui bellis cædibuſque ſunt « inſatiabiles & in tranſeuntes irruunt, & eos crudeli morte co« nantur interimere: (*quale videtur meridianum dæmonium, & illa de quibus in euangelio D. Matthæus cap. 8. v. 28. & Pſeudo. Ab« dias lib. 3. in vitâ D. Andreæ*) alios vero eſſe, qui Fauni dican« tur, ſeductores & ioculatores; & hos certa quædam loca ſeu « vias obſidere, & nequaquam tormentis eorum, quos præte« reuntes potuerint decipere, delectari; ſed deriſu tantùm & il« luſione contentos, fatigare eos potiùs quàm nocere; & hos in« terdum innocuis incubationibus hominnm excubare.] quibus in verbis duo ſunt obſeruanda, illud; *non delectari eos tormentis hominum*, accipiendum comparatiuè, non æquè delectari atque alij illi crudeliores delectantur. Veriùs enim eſt omnes omnino dæmones optare, quàm grauiſſima mala hominibus inferre, ſi Deus permittat. docet enim D. Antonius, apud Athanaſium, cunctis dæmonibus hoſtile odium in homines eſſe, grauius in Chriſtianos, atrociſſimum in religioſos & virgines Deo dicatas. ſingulos tamen, non niſi, quantum Deus permittit, nocere. Si ampliùs non ſinantur, gaudere hominum deriſu & deceptione, & illicio in aliquod Veniabile ſaltem peccatum, vt ocioſę ſpectationis, vel locutionis, riſus ſolutioris, diſtractionis in oratione, & huiuſmodi aliorum, in quę vel boni facillimè pertrahuntur. alterum, quod vltimo loco poſuit, de incubationibus dæmonum; quo non aſſerit omnē huiuſmodi oppreſsionem & quaſi ſuffocationem naſci à dæmonibus: conſtat enim aliquando à morbi Melancholici ſpecie illâ oriri, quam Flandri vocant, *Mare*; Galli, *Coquemare*; Hiſpani, *Peſadilla*; Themiſon χ πνιγαλίων, alij *Ephialten* vocant, & copioſè deſcribitur à Paullo Eginetâ medico ψ: aliquando dumtaxat non corporis mala affectio eſt, ſed nuda ac mera dæmonis infeſtatio, vt docui *ſup. q. 15.* Pergamus ad alia.

υ D. *Aug. lib. 15. de ciu. Dei, c. 23. Iſidor libr. extremo Octa*uo *Origin. Macrob. lib.* 1. *Saturn.* 22.

φ *collat.* 7. *c.* 32.

χ *li. 12. epiſt.*

ψ *lib. 3. c. 15.*

ω in Phocaic.

Nono igitur, Pauſanias ω deſcribit nobis dæmonẽ quendam Eurynomum, longis & prominulis dentibus, & corpore liuido ac cadaueroſo formidabilem, pelle vulpinâ veſtitum; cadaueribus mortuorũ veſci ſolitum, eaque ad oſſa vſque deuorantem. Quibuſdam videtur hæc Mortis deſcriptio: crediderim potiùs, quando ſpectrum aliquod aliquâ formâ veteribus apparuerat, ſtatim eos nomen certum illi indidiſſe, & ſacrificia vel expiationes illi auertendo inſtituiſſe: vnde & orta ſequentia muliebrium ſpectrorum ſiue oſtentorum nomina, fictioneſque. Nam

Decimo loco occurrunt *Sphinx* illa Thebana, de qua Strabo *lib.9.* Apollodor. *lib.3. bibliothec.* Higynus *in Fabulis ca.151.* Secundò *Harpyiæ*, de quibus Heſiod. *in Theogonia*, Apollon. *li.2. Argonaut.* Orpheus, *in Argonaut.* Apollodor. *lib.1. Biblioth.* Euſtath. *in Odyſſ. μ.* & Izacius *in Lycophr.* Tertiò, *Gorgones tres*, de quarum formâ & genere, dictũ fusè *Cõmen. in Medeam Sen. v.831.* Quartò, *Sirenes tres*, de quibus egi, quæ neceſſaria hoc » loco, *Aduerſar. in Sen. Medeam v.355.* & de his mẽtio, apud no- » ſtrum interpretẽ vulgatum Eſai. *13. v.21* vt & LXX. verterũt, » & teſte Euſebio, tres interpretes; nõ tamẽ eiuſdẽ verbi Hebręi » loco, quo noſter: Theodoretus vult Sirenas fuiſſe dęmones ad » voluptatẽ incitãtes. Quintò *Erinnyes* ſiue *Eumenides*, quas La- » tini *Poenas* vocauere, & ipſę tres, de quarũ habitu & conditione multa congeſſimus eiuſdem Cõmen. in Medeam *v.13. & ſeqq. & v.960.* Vltimò, *Nymphæ*, quarũ quædã aëriæ, vt Sibylla de qua Plutar. *li. de ſerâ num. vind.* quædam terreſtres, vt Oreades, Napeæ, Dryades, Hamadryades; quædã aquaticæ, vt Nereides & Naiades, illæ maris, hæ fluuiorũ: quas omnes dæmonum ſpectra fuiſſe conſtat; & ſi non conſtaret, inde probaretur, quòd aſpectus earum iratarum de recto mentis ſtatu deijceret (quod dæmonum proprium) vt docent ex Græcis Scholiaſt. Theocriti & Heſychius, ex Latinis Varro & Feſtus. ſic affectos nos lymphatos, quaſi Nymphatos: Gręci vocãt νυμφολήπτους. tales, viſâ Cerere, ceriti: viſo quoque Fauno in meridie, mẽte attoniti: audito Pane territi Panico pauore, dicũtur vexari vano

no metu; quanquam hoc nomen etiam hydrophobiâ laborantibus, & ceteris illis, poſsit accommodari latè ſumptâ voce. vide quæ dixi Comment. in Herc. Oeteum *v. 246.*

Vndecimum ſpectrorum genus eſt, id quo nutrices ſolitæ infantes metu incuſſo, quietare. de hoc genere primũ eſt *Acco, Alphito*, & *Mormo*, deſumpta puto nomina, ab perſonis Tragicis ſeu Comicis terrorem adferẽtibus deformitate: de *Mormo*, id Theocritus & Ariſtophanis Scholiaſtes docuere. *Acco* à vetulâ illâ, quæ ſui adſpectu in ſpeculo ad inſaniam redacta, & facta terror puerorum, originem habuit; *de quâ Rhodiginus lib. 17. A. L. c. 2. & Adagiographus in Acciſare. de Alphito*, idem teſtatur Plutarch. Deinde & *Gello*, de qua adagium Γελλὼ παιδοφιλοτέρα: hanc aiunt virginẽ vitâ deceſſiſſe, & eius ſpectrum in Lesbo oberrare, & immaturam pueris necẽ adferre. volunt eius meminiſſe Sapphonem. Alia fuit *Gilo*, de qua ſic Nicephorus; vbi commemorat ea, quæ Mauricio imperium portẽ- *lib. 18. hiſt. cap. 9.*
» derunt, inter cetera: Mater verò ipſa partus tempore, è terrâ
» nouum quendam & variantem ſuauitatis odorem redditum
» eſſe, dixit: illud inſuper, quod anicularum eſt, & mihi propè in-
» credibile, addens perſæpè eam, quę *Empuſa* vocatur, alius verò
» *Gilo* dixerit, infantẽ ex cubiculo, veluti eum deuoratura, extu-
» liſſe: nihil tamen detrimenti ei adferre potuiſſe.] ſed quicquid ille dicat, veriſimilius eſt ſtrigem hanc ſiue Lamiam fuiſſe quæ puero, angeli cuſtodiâ benè munito, fruſtra inſidiabatur. Prudentior Euagrius lib. 5. cap. 21. nihil de *Gilo*, neque de anicularum commentis addidit, iudicium totum lectori permittens. Tertio loco occurrunt *Lamiæ*, de quibus etiam ſacri Vates Ieremias & Eſaias β; quas vera dæmonũ ludibria ſiue ſpectra fuiſſe, cùm Apollonius Thyanæus, tum D. Hieron. & alij patres docuerunt; de quibus & Strygibus (quas ab eſu carnis opinor humanæ veteres magiſtri in Gloſſar. *Leſtrygonas* vocarũt) quia ex profeſſo tractaui copiosè Cõmen. in Medeã Sen. *v. 732.* ne actum agere videar, eò te lector optimè malo ablegare; quàm eadẽ repetere. Germani inferiores vocãt **Aluen**/ & **Aluinnen**; Gotthi, *Eluas* γ. videtur meminiſſe D. Hiero. cùm

β *Eſai. 13. v. vltim. & Thren. c. 4.*

γ *Olaus lib. 3. c. 11.*

dicit ſæpè bimulos ac trimulos ad vbera materna lactantes à dæmonio corrumpi δ.

δ ad Paull. de obitu Bleſillæ.

Duodecimũ quando apparet in formâ hirci (vnde ab Iſaiâ & Moſe vocari piloſum, ſeu *zahir* cõtendũt Iarrhius & Kimchi.) vel Leonis, vnde templis gentilium affigi ſolita capita leonina, quod ridet Arnob. *lib. 6. contr. gent.* vel ſerpentis, vt cùm Æſculapius Romam aduectus; vel Noctuę, vt apud Virgil. extremo Æneid. vel muſcæ, vt apparuit Laoduni in Energumena, & ſolet apparere Anabaptiſtis, vnde & vocatus *Baalzebub*, Dominus muſcæ; vel porci, lupi, aut alterius animalis cuiuſcunque; nam in omnium ferè formis aggreſſus eſt DD. Antoniũ, Macarium, & ceteros ſanctos monachos deſerti incolas. Recẽtius vnum, ſed cui vix ſimile inuenias, proditum fuit memoriæ à Gaguino Hiſtor. Francorum ſcriptore; Philippo Bello Rege, quendam laicum ſiue conuerſum (vt vocant) monaſterij vallis Sarnariæ; nomine Adamũ, paulloante Natalitia Feſta, ſummo mane ad monaſterij negotia peragenda, vnà cum famulo ſe in viam dediſſe equitem. ei ſe in viâ offert arbor ingens gelu & pruinis obſita, ad ipſum properans, quaſi conferre gradum & corpus cupida. equus expauefactus caput retrorsùm flectit, & viam remetiri, quam peregerat, conatur. Adamus ingenti labore iumentum retinet, & calcibus porrò cogit. propinquior vt arbori fuit, illa confeſtim euanuit ex oculis, odore tetro atque ſulphureo relicto. Argumentum inde ducit Adamus, dæmonicum eſſe ſpectrum, ſeque Deo precibus cõmendare ſatagit, nec iter intermittit. Paullo poſt reſpiciens, videt nigrum quendam virum equo inſidentem ſpadici ſe ſubſequi. cui ſubiratus; Quomodo (inquit) infelix & damnate audes me his technis aggredi? An neſcis fratres meos, qui domi ſunt, pro me, ſaluteque meâ ſupplices ad Deum preces fundere? Abi, quantum potes. nulla tibi mei curatio, nihil in me poſſides. Abit malus: ſed ecce mox redit, ſimilis viro, gracile & protenſum habenti collum. Adamus tot moleſtias pertæſus, gladium, qui ad ephippium ligatus, ſtringit, & enſe ter quaterúe per aërem vibrato, aëreque propter celerem diuiſionem

ſibili

ſibili ſonum edente, conatur abigere ſpectrum. hoc verò ſubitò perſonam mutat; & ſiſtit ſe ſtaturâ mediocris viri, cui caput cappâ, & ſcapulario monachi corpus ornatum, oculi ſcintillãtes inſtar chalybis vel æris radijs ſolaribus oppoſiti. Adam punctim aliquoties hoſtem petit, ſed irritis & caſſis ictibus, aëreque cedente. Tum, maiori deſpectu & irriſione, dæmon induit formam aſini. Perterritus famulus, hero ſuadet gladio circulum in terrâ ducere, & in circuli medio crucem Dominicam efformare. Adamus conſilium exſequitur: verùm veterator non deſinit. Mutat auriculas aſini in cornua, & ſic minabundus irrumpere in circulum ſe velle ſimulat. Denique luſus iam ſatur, in rotam ſe vertit, & ſe ipſum voluens monachũ inuadit, ſuperque illum continuâ latus rotatione (ſic videbatur) tranſit circulum, & monacho prorsùs illæſo conſpectum fugit. Fidem rei fecêre, longa famuli terrorem conſecuta ęgritudo, & diuturnus fætor veſtium Adami, & raucedo eiuſdem atque difficilis reſpiratio, à quibus ægrè conualuit; equi denique ſubita mutatio; qui ex manſueto & cicure, poſt viſionem hanc ferox, ſternax, calcitroſuſque eſſe cæpit. Addamus rariora quædam genera ſpectrorum.

Decimumtertium genus eſt, cohortium, acierum, caſtrorum militarium. ſicut enim bonorum angelorum acies viſæ bis in ſacris litteris [t]; ſic &, ſimiæ Dei, diaboli ſæpè ſe in militum conſertorum ſpecie oſtendũt hominibus. In vitâ S. Norberti *cap. 26.* leguntur ſpecie armatorum militum in quoſdam religioſos dæmonia incurriſſe: vt & in vitâ S. Guthlaci Anachoretæ, *apud Surium, menſe Aprili.* In chron. Hirſgauienſ. Tritthemij legimus ſub annum 1168. Monacho cuidam Limpurgio, propè Wormatiam, viſam multitudinem maximam equitum peditumque, ordinatarum more acierum, quaſi ad prælium procedentem: cumque monachus audacter, quinam forent, interrogaſſet; illos reſpondiſſe; ſe non veros viuóſque milites eſſe, ſed animas militum, & non ita pridem his ipſis in locis principi cuidam ſtipendiatos occubuiſſe: veſtes, arma, & equos, quæ viuis peccandi fuerant inſtrumenta, nunc mortuis

[t] *Gen. 32. in princ. & 4. Reg. 6. v. 17.*

tuis indicia ſuppliciorum eſſe: quæ circum illos videret omnia nihil niſi ignem eſſe, quo comburantur. ſe precibus atque ſuffragijs adiuuari poſſe. Leloyherius ζ huic religioſo inſultat, quòd temerè animas defunctorum eſſe crediderit: cuius contrarium tamen rationes & argumenta eius non conuincunt. Ait, *dæmones fingunt ſe animas eſſe*. ſæpè, non ſemper. *ſtrepitum edidêre diſcedentes & fragorem*. poſſunt & ſpiritus mortuorum. *Flammis veſtes & arma circumdata, dæmones eſſe probabant*. Nõ hoc aſſerit hiſtoria, ſed ea ipſa, quæ aſpicientibus, veſtes & arma videbantur & equi; ipſis flammas combuſtrices fuiſſe. Deinde & flammæ fuerint; nonne profitebantur ſe ſpiritus eſſe, qui adhuc expiabantur? Denique Virgilianum illud;

ζ lib. 4. c. 6.

quæ cura nitentes
Paſcere equos, eadem ſequitur tellure repoſtos;

tantùm probat, dæmones imitari quoque diuina iudicia; quibus frequenter, *in quo quis peccauerit in eo punitur*. poſſet igitur hoc exemplum ad præcedentem de animabus quæſtionẽ reduci. Sequentia ad iſtam cenſeo pertinere, quia miſcẽtur, quædam vana curioſaque, nec ſuffragia petuntur. Ioannes Cæſarius auctor eſt η, ſequenti nocte, quando exercitus Ducis Louanij à Leodienſibus occiſus eſt, ſeruum quendam Comitis Loſſenſis propè Montenake, locum occiſionis, circa noctis initium, vidiſſe maximum torneamentum dæmoniorum: Sacerdotem quoque quendam Hiſpanum, propè eiuſdẽ Comitis caſtrum, dũ in crepuſculo noctis de villâ in villam tranſiret, vidiſſe haſtiludium maximum mortuorum validè clamantium; D. Waltere de Milene, D. Walthere de Milene. qui Walterus, famoſus militiâ, nuper erat defunctus: hancque viſionem addit ſæpiùs eâ nocte & euanuiſſe, & iterum apparuiſſe. Ioan. Niderius narrat θ, cùm propter hæreſes regnum Bohemiæ tumultu ac cædibus concuteretur; circa metas regni præfati, nocturno tempore, verſùs vallem quandam, auditos clamores & congreſſiones equeſtrium virorum, qui & coloribus varijs induti ſæpiùs ſunt viſi. Fuerunt tunc duo armigeri audaces ſatis in caſtro non multum diſtanti à loco monſtrorum

η lib. 12. cap. 16. & 17.

θ lib. vltim. Formicarij.

» ſtrorum; qui omnino ſcire volentes, quid veritatis ſibi viſa
» portenderent, nocte quandam versùs vallem, vbi ſolita vide-
» ri conſpexerant, iter arripiunt. Antequam autem ijs appro-
» pinquare auderent, compunctus vnus, dixit alteri: Sufficiat
» nobis iſta vidiſſe, ego ijs non approximabo. dictum eſt veterũ;
» Cum talibus nullum debere iocari. Quem alter, velut pauidũ,
» increpans, equũ pupugit, & cum eo cõgreſſu omnibus antedi-
» ctis exercitibus appropinquauit: de quibus vnus egrediens
» caput illi amputauit, & ad ſuos redijt: quo viſo ille, qui tumi-
» dus ſubſtiterat, fugam inijt & funeſta noua nunciauit. In craſti-
» no autem truncatus reperitur, & caput quidem in valle, vbi
» acies viſæ fuerant, nullius autem hominis vel equi veſtigium
» repertum eſt; ſed tantummodò, in lutoſis locis, ſigna quædã &
» veſtigia auium viſa ſunt.] Idem & aliud addit, ſibi ab Archie-
piſcopo Mogũtino, viro magnæ induſtriæ & fide digno, nar-
» ratum: Nominauit nobis (ait) quendã Rheni ſibi benè notũ
» militem, cuius pro tunc filius viuebat; qui miles ſuper om-
» nes penè inferioris Alemaniæ nobiles ſemper exſtiterat ni-
» mis in rebus bellicis imperterritus: gerebat autem & patie-
» batur nonnunquam, propter ſuam animoſitatem vel fortitu-
» dinẽ, ab alijs graues guerras, propter quas non ſemper de die,
» ſed nocturno tempore, ad loca ſibi commodoſa equitare ſole-
» bat. Hic igitur quadam nocte coaſſumptis famulis per ſiluam
» circa Rhenũ equitare voluit & principium eiuſdem intrauit.
» Antequam verò finem ſiluæ haberent, vltra quam cãpus latus
» iaceret, provt moris eſt eorum qui verentur inſidias; præmiſit
» famulum, vt in termino ſiluæ videret, anne in cãpo inſidiæ ali-
» quæ eſſent. Lunâ inſplendente, vel aſtris lucentibus hæc vi-
» deri poterant. Famulus igitur cùm per arborum ramos explo-
» raret, commiſſum, vidit per campi longitudinem exercitum
» ſatis mirabilem appropinquare in equis: quo viſo, conſide-
» rata nunciauit militi, qui ait: Stemus ad modicum, quia veri-
» ſimile eſt, pro huius exercitus cuſtodiâ ſubſecuturos alios:
» ad hos properabimus, & an inimici ſint, qui præceſſerũt, an a-
» mici experiemur, nec paucos timebimus. Deinde, morulâ trã-

ſactâ, de ſiluâ miles cum ſuis recedit, in campum venit, & neminem niſi quendam equeſtrem in equo ſedentem, & in manu alium ducentem equum, eminùs ſequentem ſuos intuitus eſt. Ad hunc cùm miles veniſſet, quis eſſet quæſiuit in hæc verba: Numquid tu cocus meus es? ita enim ſibi à longinquo videbatur, paullò etiam antea cocus eiuſdem militis vitâ functus fuerat. Qui reſpondit; Sum Domine. cui miles; Quid, ait, hîc facis? & qui ſunt hi, qui præceſſerunt? Cui defunctus reſpondit, Domine, hi qui præceſſerunt, ſunt nobiles & armigeri tales & tales (multos enim expreſſit nomine proprio) quos oportet, & me cum eis iſtâ nocte eſſe Hieroſolymis. quia hæc pœna noſtra eſt. Et miles iterum; Quid ſibi vult equus iſte, quem ducis nullo inſedente? Ad veſtrum, reſpondit, obſequium erit, ſi mecum ad terram ſanctam venire velitis. Securus eſto. te, per fidem Chriſtianam, recedendo & reuertendo viuum reducam, ſi meis obtemperabitis monitis. Tunc miles ait, Diebus meis mira attentaui, his hoc addam etiam mirabile. Diſſuadentibus igitur illud famulis, de equo proprio miles deſilijt, defuncti equum aſcendit, & ab oculis famulorum vterque equeſter ſubtractus eſt. Sequenti autem die famulis, iuxta condictum exſpectantibus, miles & defunctus redierunt ad locum, vbi primùm conuenerant. Tunc defunctus militi ait; Ne phantaſma omnino fictum iſta fuiſſe credatis, duo, quę vobis do rara, reſeruate in mei memoriam: inde protulit mappulam paruam de ſalamandrâ, & cultellum in vaginâ. Primum, inquit, cùm immundum fuerit igne purgate: alterum cautè tractetis, quia ab eo vulneratus, intoxicatus erit.] In his multa ſunt indicio fuiſſe viſionem dæmonicam, maximè donum hoc cultelli; quo multis exitium, ipſi quoque donatario, parabatur.

1 lib. 5. hiſt. Polon.

Cromerus diligens ſcriptor 1; Naclum, inquit, arcem Pomeranorum munitiſſimam Vladiſlaus 1. Polonorum rex obſidebat. Ibi noctu lucente lunâ aſpiciebantur crebrò ab excubitoribus quaſi armatorum hoſtium acies, ex apertis campis ad Polonorum ſtatiua adequitantes & incurſantes. Cùm id

ſæpius

« ſæpius accideret, indignati Poloni inquietari ſeſe, nec vſquam « in apertum certamen prodire hoſtes; nocte quadam, cùm ibidem hoſtes adeſſe nunciarentur, fremebundi agminatim è ca- « ſtris ſeſe proripuere, diffugienteſque caſſo labore longius pro- « ſecuti ſunt. Obſeſſi, tumultu Polonorum exaudito, & excur- « ſione è caſtris animaduerſâ, erumpunt ſubitò, & ignem in o- « pera atque tuguria militum ſtramine arundinéque contecta « conijciunt: quo celeriter pluribus in locis ſe diffundente, pau- « cis, qui in caſtris manſerant, ſe defendentibus, facilè opera cũ « magnâ caſtrorum parte conflagrarũt. Nocturnas vmbras illas « fuiſſe autumant, quæ hoſtilis exercitus ſpeciem oſtentantes, « Polonos ità diuino permiſſu exagitarunt: propterea quòd ſo- « lemne omnibus Chriſtianis quadraginta dierum ieiunium, « priore expeditione, promiſcuo ac temerario eſu carnis & la- « ctariorum, moribus & inſtitutis Eccleſiæ Catholicæ contemp- « tis, temerauerant.] Hæc ille. res clamat ſpectra fuiſſe Diabolorum; vt & illa de quibus Antoninus Hiſt. p. 3. quam auorum memoriâ ſolebant vocare *Familiam Hellequini*: cuiuſmodi cũcta, illuſiones dæmonum eſſe, iampridem docuit Guilhelm. Pariſienſis *p. Vlt. de Vniuer. cap. 24.* Tales exercitus poſſent Magi multos exhibere; ſi ex pacto, quod cum dæmone ſuperiore habent, dæmones illi ſubditos euocarent: nunquam tamen Deus legitur permiſiſſe, vt talis militia vltra incuſſionem inanis terriculamenti procederet. Nam ſi lædere, occidere, munitiones capere, vel hoſtium inuadere caſtra ſinerentur: nulla illis humana poteſtas valeret reſiſtere, vt prudenter idem Guilhelmus. Huc refero pugnas illas Regum Septentrionalium & victorias partas, contra magorum dæmonumque cuneos, apud Olaum Magnum x.

x *lib 3. c. 12.*

N Decimoquartò dæmones ſunt ſub illo ſpectrorum genere; quo in nemoribus & alijs amænis locis ſeſe oſtentant inſtar puellarum aut matronarũ, in veſte candidâ; interdum in ſtabulis cum luminaribus cereis, ex quibus etiam diſtillatæ guttæ, poſtmodum in equorum iubis, quas ſedulò pexuerunt & nexuerunt, ſolent ab hominibus inueniri. talis illa vidua Ruſ-

ſiana in meridiè obambulās, de qua paullò ante mentionē feci tales, quas vocant Sibyllas albas, Dominas nocturnas, Dominas Bonas, & earum Regina Habundia; quarū aduētu multū proſperitatis, & rerum omnium copiam putant ſuperſtitioſæ anus domibus contingere, quas frequentarint; & ideo domi ſuæ illis epulas inſtruunt, eſcarijs lancibus & vaſis vinarijs omnibus apertis ac diſcoopertis, ne quid illis ad ſumendum moræ obijciatur: quæ planè idolatrica eſſe, docet prædicto, loco idem Epiſc. Pariſ. harum Bonarum Dominarū mentio habetur & conuiuij illis præparati in vitâ D. Germani Epiſcopi, & apud D. Antoninū *p.2. Hiſt. tit. 11 §.5.* Tales etiā fatales Sorores, ſeu nymphæ, falsò putatæ bellorū præſides & Victoriarum largitrices, quæ Hothero Regi familiares in Septemtrionis Hiſtoriâ λ. Itali vocant; *Fatas*, Galli; *Fees* quales fingūtur Meluſina, Alcina, Morga.

λ *Olai lib. 3. c. 10.*

Decimoquinto huius generis ſpectra ſunt, per quę Deus aliquando denunciat futura bella, peſtem, mutationes regnorū & ſimilia. pauca cōmemorabo exempla. Nocte quę ſeditionē Antiochenorū præceſſit, viſa mulier ingens & formidabili adſpectu aërem ſcuticâ tam fortiter verberans, vt totâ ſonus Vrbe exaudiretur μ. Gennadio Patriarchæ Conſtantinop. nocturno tempore accedenti ad altare templi, vt Deum pro ſalute publicâ deprecaretur, horrendum ſpectrum ſe obtulit; quod cùm ille ſacro ritu coniuraſſet, reſpondit; quamdiu Gennadius viueret, ſibi non licere damna, quæ imminebant, Eccleſiæ illius inferre; ſed eo mortuo ſæuiſſimè ſe in illam graſſaturum ν: Priuſquam Hunnericus perſecutionem in Catholicos Africæ inchoaret, ſuper cacumine montis Ziqueni homo gigāteę ſtaturæ viſus, & auditus clamare; *Egredimini, Egredimini*: & in ęde Fauſti, quę Carthagini eſt, viſa multitudo Æthiopum ſanctos Eccleſię fugans, & antè ſe impellēs. ο *Alia multa huiuſmodi ſuggerunt, Carda. li. 14. de variet. rer. & Fulgoſ. tit. de prodig. lib. 1.*

μ *Sozomen. lib. 7. c. 23.*

ν *Theodor. Lector lib. 1. Collectan.*

ο *Victor. Vticenſ. lib. 2. de perſecut. Vandal.*

Decimoſexto loco hîc occurrunt illa ſpectra, quæ certis temporibus & locis aut domibus ſolent tumultus & vexationes

nes

nes varias exhibere; cuius rei prætermittam exempla eo quod notiſſima res ſit, & legi poſſint, qui attulere veteres recentioreſque, vt *de Temeſio dæmone*, Strabo & Pauſanias citati, & Ælianus lib. 8. var. Hiſtor. *de pueris nigris cirratis Auguſtinus*, lib. 22. de Ciuitat. Dei. cap. 8. *de Datio Epiſcopo Mediolanenſi* Gregorius lib. 3. Dialog. cap. 4. *de vocibus & ſonis auditis in Marathone poſt pugnam cũ Perſis*, Pauſan. in Attic. *& ante pugnam Leuctricam in templo Herculis*, apud Ciceron. de diuinit. *ante pugnam cum Cimbris* apud Plinium lib. 2. c. 59. *ante bellum ciuile Syllanum in eadem Italiâ*, apud Appian. de bello ciuil. lib. 1. *ante primum prælium Pharſalicum Antiochiæ*, apud Cæſ. lib. 3. de bello ciuili; *ante mortem Cæſaris Dictatoris domi eius*, apud Dionem; *recentiora ſunt* apud Niderium lib. vlt. formicarij, Guilh. Pariſ. d. cap. 24. Torquemadam Horti florũ coll. 3. Alexand. ab Alex. lib. 5. Gen. dier. c. 23. & confirmat praxis Forẽſis Hiſpaniæ; qua licitum conductori, qui antè id ignorabat, ſpectrorum ſic inquietantium causâ domos relinquere conductas, vt poſt Portium cenſuit Couarr. ϖ Solent huiuſmodi infeſtationes iuberi, vel permitti à Deo, ob pænã peccatorum, vel ad exercitium bonorum, vel ob aliã cauſam occultam. Interdum iſta peragunt dæmones maleficorũ immiſſione, vt contigit B. Antonio ρ, & nobili Aquitano, qui Pariſienſem ſtudioſũ iure ſuo per vim ſpoliarat σ; ſæpiùs ſpõtè faciunt ſuâ, tantum vt homines falsâ quapiam reuelatione decipiant aut perſuaſione fallaci; ſicut apud D. Auguſt. illi baptiſmum diſſuadebant: contenti ſunt aliquando ſolâ vexatione & inquietatione, nullo cum corporis damno, vt ioculator ille ſpiritus, de quo Guilhel. Pariſienſis, qui vaſorum colliſione & lapidum iactu ſomnũ diſturbabat, & culcitâ ſubtractâ de lecto deturbabat, & Salmantinus ille Torquemadæ, qui grandibus ſaxis quoſuis petebat, irrito tamen & innocuo contingens ictu: quod Marcus Magus, apud Pſellum τ, propriũ dicit eſſe dæmonũ ſubterraneorum, de quibus mox agemus. Quo vero pacto dęmones lapides iacere queãt & alia huiuſmodi operari, quæ videntur manus & corporata inſtrumẽta requirere, Scho-

ϖ *lib. 4. variar. reſolut. c. 6.*

ρ *Caßianus collat. 8. c. 18.*

σ *Freiſſard. in Chron.*

τ *lib. de dæmonib.*

 laſtici

laſtici diſputant. aſſentior ijs, qui præſente per ſubſtantiam ſuam eo loci dæmone,& imperio voluntatis aërem lapidi proximum mouente,& ſic lapidem impellente,hæc fieri cenſent; quando nullum ipſe corpus induit: ſi vero corpus formatũ,vel cadauer aſſumeret,nulla foret difficultas υ.

υ *Vide D.Th. quodl.6. Duran. Capreol. & alios in 2. d.7.*

In locum decimumſeptimum veniant ſpectra illa Boruſſię, de quibus quadam epiſt. ſcribit Ioan. Meletius; In Sarmatiâ coli ſpiritus quoſdam viſibiles, qui linguâ Ruthenicâ, *coltri*, Germanica *Koboldi*, dicantur, quos credunt habitare in occultis ædium locis, vel in congerie lignorum,nutriuntque eos lautè omni ciborum genere; eo quòd adferre ſoleant nutritoribus ſuis frumentum,ex alienis horreis furto ſublatum. Cùm verò alicubi illi ſpiritus habitare & nutriri cupiunt,hoc modo ſuam erga patremfamilias voluntatem declarant: in domum congerunt noctu ſegmenta lignorum, & mulctris imponunt lacte plenis varia ſtercora animalium: quod vbi paterfamilias animaduerterit, nec diſſipauerit ſegmenta,nec ſtercora è mulctris eiecerit, ſed de inquinato lacte cum omni familiâ ſuâ comederit,tunc illi apparere,& permanere ibi dicuntur.] Idem iudicium, de ſpectris virunculorum ac femellarum breuitudine ac ſpeciè pigmæi vel pumilionis,olim in multorum domibus frequentium,& domeſtica ferè cuncta miniſteria ſolitorum obire,equos curare,domum verrere, ligna & lympham adferre,& ſimilia facere : de quibus Olaus Magnus φ. Galli vocant *des Gobelins*; Teutones **Kabbautermanneckens**, &, **Gutelkens**/& Sueones, *Trullas* appellant. An ex hoc genere fuerint Eros & Anteros, qui, vt infantuli, in balneo, iubenti Iamblico apparuerunt χ, id cogitandum relinquo. Sanè huc pertinent Montani illi, quorum nobis Hiſtoriam Georg. Agricola prodidit ψ; In metallicis (ait) fodinis inueniuntur, & truculenti quidem, vel ſolo aſpectu terribiles, plerumque metallicis infeſti atque inimici ſunt. Talis fuit *Annebergius* dęmon,qui operarios amplius duodecim flatu interfecit, in ſpecu qui *corona roſacea* appellatur,eo nomine relictus,quantumuis argento diues eſſet. Flatum verò emittebat ex rictu, cùm equi

φ *lib.3. cap. 11. & 22.*

χ *Eunapius, in Iamblico.*

ψ *c. de anim. ſubterran.*

„ equi ſpecie habentis procerum collum & truces oculos appa-
„ reret. Eiuſmodi etiam fuit *Snebergius*, nigro cucullo veſtitus;
„ qui in fodinâ Georgianâ operarium è terrâ ſublatum, in ſupe-
„ riore loco maximæ illius concauitatis, quondam feracis argē-
„ ti collocauit, non ſine corporis attritu. Quæſtuoſam admo-
„ dum fodinam deſerere apud Turcas cogebatur Iudæus à dæ-
„ mone metallico, hominibus frequenter in formâ capræ aurea
„ cornua gerentis apparente. At ſedatos illos, Germanorum
„ alij, vt etiam Græci; *Cobalos* vocant, quod hominum ſint imi-
„ tatores. Nam quaſi lætitiâ geſtientes rident, & multa videntur
„ facere, nihil interim efficientes. Alij *Virunculos montanos* vo-
„ cant, quia plerumque apparent nani, tres dodrantes longi. vi-
„ dentur autem eſſe ſeneciones, & veſtiti more metallicorum;
„ id eſt vitteto, induſio, & corio circum lumbos dependente.
„ Innoxij ſunt hi metallicis, etſi interdum glareis operarios la-
„ ceſſunt, rariſſimè tamen eos lædunt; niſi cachinno vel maledi-
„ cto laceſſiti. Potiſsimum opus facere videntur in his ſpecubus,
„ in quibus metalla iam effodiuntur, vel ea effodi poſſe ſpes eſt.] cetera rectè. illud minùs, quod animantium nomine dæmones comprehendat. Scio ſic locutos veteres non paucos: ſed & ſcio id ex lacte Platonicorum bibiſſe, & quia ambigui erāt, num animâ & corpore conſtarent. Nunc quia Catholicis ſatis definitum ω, nec animâ nec corpore perfectas ſubſtantias illas ſeparatas componi; vitanda nobis huiuſmodi locutio, parùm cauta, parùm propria. Damnandus verò prorsùs Paracelſi error, dæmonum hæc genera, ad hominum ſpecies reducētis. Nam; *Epiſt. ad Athenienſes, ſiue de occultâ philoſophiâ*; quaſi veriſsimum axioma, nihil veritus fuit conſtanter aſſeuerare, Deum præter homines Adami poſteros; alia quatuor hominum genera, carne, & oſſibus, & ratione prędita creaſſe, eoſque in ſingulis elementis ad inhabitandum collocaſſe, in quibus ſinguli ſuam haberent remp. & ex negociatione ac laboribus victum & amictum ſibi comparare, & eos homines, qui in terræ viſceribus habitant, vocari Pigmeos & Gnomos, qui in aquis, Nymphas & Vndenas, qui in aëre, Silphos & Meluſinas,

ω c. firmiter. de ſum. Trin. D. Thom. 1. p. q. 50. Scholaſt. in 2. d. 8.

quos

quos ſolos cum hominibus Adami poſteris commercium habere, & ex mutuâ commixtione liberos gignere: Qui in igne ſunt, Vulcanos & Salamandras appellari: Et incertum adhuc eſſe; cuinam generi horum hominum vera fides in Deum ſit data, & via ad ſalutem pateſacta.] Hæc ille prout eum citant Godelmannus & alij: in lib. tamen fragmentorum, inuenio Paracelſum dubitanter induci loquentem, ſed arbitror Latinum Interpretem, hoc ſuum aſſuiſſe, vt magiſtri occultaret impietatem. Nam dictis illis nihil nugacius, nihil blaſphemius, nihil à rectâ fide dici poteſt alienius. ergo mutila & manca S.S. quæ de vno tantũ hominum genere nos inſtruxerit? ergo dubia ſalus noſtra? ergo dubia redemptio? non ergo ſecũdus Adam Chriſtus; vt nos; qui in primo mortui, in ſecundo viuificaremur? ſi hoc dubium; nonne ruunt veteris teſtamenti promiſſiones, concidit exhibitio & repræſentatio Noui? Et ſunt qui tales libros nugis, mendacijs, blaſphemijs refertos, in Latinum vertant ſermonem? ſunt qui pulcris formis cudant recudantque? ſunt, qui ament Paracelſiſtæ vocari? ſed ad inſtitutum redeamus.

Vltimo loco ſeſe offerunt ſpectra dæmonum theſauros cuſtodientium. Cabades rex Perſarum cùm accepiſſet in collimitio Perſiæ & Indiæ, in munitiſsimâ arce Zudaderenſi, prætioſiſsimorum lapidum, auri, & argenti, theſaurum maximum à dæmonibus aſſeruari, qui mortales omnes aditu arcerent; eô cùm exercitu profectus caſtrum vi conatus occupare, fortiter propugnantibus dæmonibus repulſus fuit. confugit ergo ad Iudæorum & Magorum artes, quæ & ipſæ irritæ fuerũt. Ergo cùm ei perſuaſum (ait Cedrenus) fuiſſet, Chriſtianorũ „ ad Deum precibus hoc potiri poſſe; auxilium à quodã Chri- „ ſtianorum in Perſide degentium Epiſcopo petijt. Is indicto „ Chriſtianis ieiunio, precibus & Synaxi, diuina peregit myſte- „ ria, & ad locum accedens coniuratos dæmones ibi degentes „ exegit, caſtrumque Cabadæ nullo labore potiendum tradi- „ dit.] *Glycas p. 4. Annal. & Cedrenus in Anaſtaſio.* Talis etiam dæmon ille Baſileenſis, de quo dixi *ſup. q. 12.* & hinc factum,

vt Dracones fingerentur cuſtodes theſaurorum , vt horti Heſperidum,& Aurei velleris: hinc porrò factum , vt theſauris addere ſint ſoliti Serpentem aureum ; quemadmodum refert Aſcanius Centorius *lib. 4. Commentar. bel. or. Transſiluan.* de theſauro, inuento propè Deuam vrbem Tranſſiluaniæ, circa annum 1550. Nota etiam Hiſtoria Magi Germanici, qui cùm ſpecũ ingreſſus eſſet, vbi theſaurus reconditus , ſocio in veſtibulo manente, vidiſſetque incubantem arcæ nigerrimum canem, nihilominùs, cupiditate metum pellente, porrò progreſſus, ruente terrâ, in ſpecu fuit tumulatus. Plura vide d.q. 12.

Viſis ſpectrorum generibus, quæri poterat ; quo illa pacto repelli & vinci queant? ſed quia deciſio cõmunis eſt omnibus malis, quę per dęmones inferuntur; ideo de hac re differendũ mihi putaui, quæſtione de remedijs cõtra maleficia, *huius operis lib. vltimo.* Quopacto dæmones apparere ſic queant, nunc accuratius inueſtigemus: quam quæſtionem indeciſam reliquit D. Auguſtin. *Enchirid. ad Laurent. cap. 59.*

QVÆSTIO XXIIX.

Quomodo poßit dæmon ſe corporeis oculis, cùm ſit incorporeus, viſibilem præbere?

A CONſtat nõ poſſe corporaliter, niſi aſſumpto corpore: corpus etiã conſtat vel ex elementis ſibi coaptare, vel ſubingredi & aſſumere cadauer. de vtroque modo, quę dicẽda, huc uſq; diſtuli, nũc repræſentabo liberaliter. Dixi (corporaliter) nam phantaſticè poſſunt apparere, turbatâ phantaſiâ.

SECTIO I.

ALiquando igitur cadauer aliquod aſſumunt humanũ vel ferinum, & illud mouẽt ac impellunt motu nõ vitali, ſed locali tantũ, ſicut aërem poſſunt impellere; & hoc corpus, præſertim nondum valdè diſſolutũ, puto, ſi Deus permittat, poſſe illos ita attemperare , vt ſenſum tactus omnino fallant. Nec video quidquã ab homine docto ac pio, in mediũ allatũ, quod me ab hac ſentẽtiâ deducat. Inprimis quod ex D. Lucâ α, proponitur dictũ Domini, quo ſe verè corporatũ, & nõ phãtaſticũ α c. vlt. v. 39

 ſpiri-

ſpiritum eſſe probabat; *Palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere*: id ad rem non multum facit, certè non vrget. Solùm enim Dominus probare voluit, poſſe illos contactu ſentire, & diiudicare, viſu ſe non decipi; corpus enim ipſum habere, verum, quia tangibile: & proinde nudum phantaſma, & fictitio corpore indutum non eſſe. Nulla verò hic erat cogitatio, de cadauere aſſumpto. Hoc enim carnem & oſſa habere manifeſtum eſt; quo argumento Chriſtus probat, ſe ſpiritum non eſſe: Quod illi exiſtimabāt, quia videbant ianuis clauſis ingreſſum; quod corporeæ rei repugnabat, tam viuæ, quam mortuæ. Et quia, palpatione tantum poterant, corpus eſſe, cognoſcere; nō verò, cuius eſſet corpus: ideò iubet etiam oculorum vti ſenſu & *videre* (nam propriè hîc vox ſumenda, vt textus indicat) *manus & pedes*; ex quorum vulneribus reliquis, certò deprehenderent ipſum illum eſſe, qui triduò ante fuerat crucifixus β. Ex quibus patet verba Domini veram certamque ſcientiam habere; etiamſi corpus diceremus à dæmone aſſumptum, ſic ab eo temperari poſſe, vt tactus ſenſum fallat. Quid, quæſo? nonne dæmon longè admirabiliora efficit quotidiè; quam, ſint ſimulare carnis mollíciem, oſſis duritiem, teporem ac ſuauem calorem qui corporis attactu percipitur, & ceteras tangendi qualitates? Dico has eū ſimulare poſſe, non dico veras exhibere poſſe. vera illa & vitalia, ſunt corporis viui, & ab animâ informante procedunt: ſimulata, & proximè adumbrantia non requirunt animam informantem, & à ſubſtantiâ intellectuali, (eatenus vt externo ſentienti talia appareant) poterunt perfici. Quod adferunt de cadauere hominis recenter mortui; in eo etiam adhuc calido deprehendi, deeſſe qualitates illas ſuauis ac vitalis teporis, facilitatem mouendorum membrorum, & pro mollitie rigorē quendam ſucceſſiſſe: id totum concedimus. Negamus autem. quod inde ad cadauera per malignum ſpiritum aſſumpta argumentātur. Eſto illic eadem ſit corporis ſubſtantia; quæ & hîc adeſt; eſto adſint qualitates plures eædem, vt pote calor ille reſiduus. Tamen adhuc deeſt huic cadaueri non aſſumpto, quod

β *Sic optimè Ioan. Maldonat. ibi.*

quod ſimulet illa reliqua quæ diximus. At in noſtrâ viſione, dæmon ineſt cadaueri, cuncta illa ſimulans. Minùs eſt adfabrè ſimulare, quàm verè efficere. Quare nec illud ſequeretur, non poteſt corpus adhuc calidum illa per ſe ſolum præſtare atque efficere: ergo nequit dæmon in cadauere aſſumpto illa eadem tam callidè & artificioſè ſimulare, vt tactũ fallat. Cur, qui ſenſum principem (nempe viſum) poteſt decipere; non queat tactum, ſenſum maximè terreſtrem, & viliſſimum, minimeque ſpiritualem? Quod verò quidam hæc cadauera adſumpta, vt & aërea corpora formata, deprehenderint eſſe tactu frigida & horrida, vt illi apud Alex. *Genial. dier lib. 2. cap. 9.* & apud Cardanum *lib. 16. de rer. varietat. cap. 93.* & alij, de quibus poſteà: id inde prouenit, quia vel dæmon teporem illum non vult adumbrare, vel quia non permittitur id à Deo facere: quo ſenſu etiam accipiendum, quod refert Caietan γ. cuidã de hoc frigore & horrore corporis querenti, dæmonem reſpondiſſe, *ſe non poſſe melius facere.* videlicet, Deo obſiſtente, vel ſaltem non concedente. Si quis exempla requirat harum apparitionum; legere poterit apud Guilh. Pariſienſem *P. vlt. de Vniuerſo*, aliquando aſſumpto beſtiæ cadauere deluſiſſe militẽ; qui cùm putaret ſe formoſâ potitum virgine, inuenit ſe in amplexu cadaueris belluini tabe ſoluti, fætidiſſimi iacentem. De Polycriti apparitione, & ſpectro filium deuorante, iam ſcripſimus non vno loco. Fabulæ ſimile videtur, quod Phlegon δ retulit, ille tamen oculatâ ſe fide Trallîs teſtatur cognouiſſe. rem

« ſic narrat, vt vtar compendio: Philinnium Damoſtrati hoſpi-
« tis & Charitûs filia, Machatem hoſpitem amare cæpit. indig-
« nè id ferentibus parentibus, mærore mortua, & publice fuit
« funerata. Sexto poſt obitum menſe, cùm eo reuertiſſet Ma-
« chates, ingreſſa ad illum Philinnium hoſpiti ſe, poſt longa col-
« loquia commiſcuit non ſemel illo veſperi; quo, & cum eo cæ-
« nam ſumſit; & annulum ferreum & poculum inauratum à
« Machate dono accepit, ipſi viciſsim annulum aureum & faſ-
« ciam pectoralem dedit. Nutrix, dum pergit ſedula, ne quid
« hoſpiti deſit, ſatagere; videt cum eo in lectulo iacentem alum-

γ *in 2. 2. q. 95. a. 3.*

δ *lib. de mirabilib. & longæuis.*

nam . Læta parentibus id indicat. Illi ſtupentes accurrunt, "
& altero die vtrumque deprehendunt, &, cũ eiulatu, dormien- "
tem cum hoſpite filiam amplectuntur. Sed toruis in eos intuẽs "
Philinnium; ô vos crudeles (ait) in filiam parentes! ergóne "
vos inuidiſſe mihi meo Machatâ, paternâ in domo vel triduũ "
ſolidum frui! Magno vobis dolore hæc, ſiue curioſitas, ſiue du- "
ritia ſtabit. Renouabitis dolores præteritos, & filiam itera- "
tò ſepelietis. His dictis, expalluit & concidit cadauer mor- "
tuo iterum ſimile, ſeu potiùs (vt erat) mortuum. Concidêre "
ſimul oppreſſi mærore parẽs vterque. Re populus & magiſtra- "
tus intellectâ, iubent ſepulcrum aperiri: vacuum id corpore "
repertum. Erant in eo dumtaxat anulus ferreus, & ſcyphus "
auratus, dona Machatæ: ſed in cubiculo & lectulo, inuentũ ca- "
dauer Philinnij; &, Hilli cuiuſdam auguris conſilio, vt prodi- "
gium, eiectum extra vrbis limites, auibus ac feris deuorandũ. "
Ipſe Machates, à ſpectro vidẽs ſe deluſum, ſibi paullo poſt ma- "
nus, ignominiam non ferens, conſciuit.] hæc à Phlegonte fu- "
ſiùs narrantur; illo Phlegonte, cuius auctoritate & Iuriſcon-
ſultus Paullus ε, & Origenes ζ, ad probandã Eclypſim, quæ
Chriſto accidit moriẽte, vtũtur. In hiſtoriâ quoque Laodunẽ-
ſis energumenę Nic. de Obry, legimus Diabolũ Baltazum, aſ-
ſumpto ſuſpendioſi corpore, conatum abigere ab eâ exorciſtã.
Denique multæ falſæ reſurrectiones gentilium huc ſunt re-
ferendæ: & conſtat cum ſagis vtplurimum induto cadauere
diabolum, ſiue incubum, ſiue ſuccubum, rẽ habere, vnde & in
hoc genere hominũ, cadaueroſus quidã fætor graueolentiæ,
cernitur.

ε *l. antiqui. D. ſi pars hæred. pet.*

ζ *cont. Celſ. & tract. 29. in Matth.*

SECTIO II.

ALiquando ſibi elementare corpus diabolus circũdat, id- que efformatum, quâ pollet induſtriâ, vnit ſibi, nõ aliter, quàm motori intus exiſtenti corpus mobile & inanimũ vni- tur. An poſſit ex ſolo aëre materiam deſumere equidem ambi- go, & puto, ſic aërem condenſari nõ poſſe ſolum, vt quid ſoli- dũ exhibeat: ſed ſiue poſſit, ſiue nõ poſsit, ſolet, quod faciliùs, partes aëri (quo maximam partem vtitur) cõmiſcere terreas, & aqueas, nubium, vaporum, exhalationũue, vt & colores fa- ciliùs

ciliùs hac mixtione exprimat, & faciliùs membra congluti-
net,& condenſet; quæ ſententia Lud.Molinæ eſt,& antiquio- ν *Vide Mo-*
rũ ν: nec argumentũ,quo quidã vtuntur ι ad probandũ ſolo ex *lin.1.p. q.51.*
aëris elemento corpus aſſumere,nos ſtringit; cũ tantũ probet, *ar.2.diſp.2.*
eos ab aëre partem potiſſimam mutuari. Hinc alij cenſent cor- ι *Anglez in 2 d.8.q.2.*
pus hoc tale fore nunquam,vt nequeat tactu deprehendi,verũ *diffic.8.*
corpus non eſſe. Sed rationes, hac ipſâ quæſtione diſcuſſi.
Chriſti Domini dictum κ,oſtendi alium habere ſenſum, quã κ *Luc.vlt. v.39.*
ipſi arbitrati. Addo,quod in libro Geneſis legimus λ de Ange- λ *Gen. 19.*
lis Abrahamo apparẽtibus,quorũ pedes abluti,nec deprehẽſi
tactu; id ab ipſis eludi potiùs, quam diſſolui : aiunt deceptum
Patriarcham,præocupatione opinionis: eo quòd viros puta-
ret.quæro,cur non igitur,quicumque viros putant,hac pręiu-
dicatâ ſententiâ iudicent viros eſſe? An ſolus Abraham cete-
ris imprudentior? Ipſe ille, quo nituntur, Caietan. μ fatetur μ *d.a 3.*
verorum oſſium & carnium ſimilitudinẽ,non modò viſibilẽ,
ſed etiam palpabilem, & ſolidam exhibere. *Solidam*, ait, non
inſtar aëris diffluentem,aut duritiei dumtaxat aliquid modi-
cum habentem. Quod dixi elementorum aliquâ opus cõmix-
tione,nec Maro ignorauit,cùm cecinit ν. ν *Æneid 10*

» *Tum Dea nube cauâ tenuem ſine viribus vmbram*
» *In faciem Æneæ viſu mirabile monſtrum*
» *Dardanijs ornat telis.*&c.

Ecce non aëre ſolo,ſed nube mixtâ. De vapore Sprengerus *in Malleo* docet,viſas veſte ſubductâ in agris mulierculas, corpus motitantes,criſſanteſque ſolas; & adſpectum mox dęmonẽ vaporis ſiue exhalationis atræ habitu, recedentem. Dæmonis apparitio in corpore elementari fuit illa frequens viſio fratrum Tarquiniornm apud Dionyſ.Halycarnaſ. ο; talis Athenodori apud Plinium ϖ, quicquid dicat Fran. Picus *lib.1. de prænot.* illud enim puto axioma & regulam ſtatui verè ac tutò poſſe; In gentilium & damnatorum (quia fidei expertes) apparitionibus,non animam (niſi ſpeciali Dei priuilegio, de quo vnde conſtat in Athenodori viſione?) defuncti apparuiſſe,ſed eius loco cacodæmonũ quempiam. Tales etiã putarim omnes appa-

ο *lib.5.*
ϖ *li.7.epiſt.*

C

apparitiones ſpirituum, ocioſa cũ hominibus & varia multipliciaque colloquia miſcentium. teſtatur de Facio patre ſuo Cardanus; & meritò omnes ſuſpectum habent Sortilegij, ſiue pacti cum dæmone. Teſtatur Melanchton (*lib. de anima*) ſe & colloquia & diſputationes cũ pluribus ſpectris inſtituiſſe. ſanctitas hæc, curioſitas nuda, an occultum pactum? nihil iudico, rem in medio relinquo. Tale hautdubiè ſpectrum incæſtuoſi Perſæ, cuius ſemper cadauer terra eijciebat, de quo prolixa commemoratio apud Agatiam reperitur *lib. 2. belli Perſici extremo*. tales viſiones fuere Gentilium Idolorum, vt Caſtoris & Pollucis ad lacum Iuturnæ ϖ; vt L. Domitij Aënobarbi ρ, vt Amytis Perſæ σ, vt quod apparuit Dioni Siracuſano τ, vt Curtio Ruffo φ, vt Imperatori Pertinaci, apud Capitolinum, vt Tacito Imp. apud Vopiſcum, vt Cõſtantio & Iuliano apud Ammianum χ, Valenti apud Zozimum, & apud eumdem Serenæ vxori Stilichonis: alia præter hæc congeſſit Pet. Thyræ. *lib. 1. de apparit. ſpirit. cap. 9.* Et talia ſemper ſpectra, quę ſubitò euaneſcunt. poteſt enim elementaris ſubſtantiæ ſubitâ nimiâque rarefactione ſe ſubducere oculis.

Illud diſcrimen nunc occurrit, cùm in cadauere apparent; non poſſunt, vel alteri viuenti corpori cadauer illud circumdare, vel ipſi ſic induti corpus vllum ſubire. repugnat enim corporis ratio, quia nequeunt dimenſiones quantitatiuæ inuicem, ſine vero miraculo, penetrare. Sed quando apparent in aſſumpto corpore elementari; licet, vel omnino nequeant, vel difficillimè queant (prius opinor) aliud corpus ſiue cadauer ſubire; poſſunt tamen vero & viuenti corpori, elementare iſtud circumdare, vt homo ſic indutus, vel aliud animal, multo maius imò & gigantæum videatur. Nihil video obſtare, cur nequeant. Suadet etiam aëreæ ſubſtantiæ facilitas ad dilatandum, ſiue rarefaciendum, & ſpiſſandum denſandumque; quã meritò Pſellus cauſam tradidit, cur ſpectra tam breui ſpacio creſcere & decreſcere videantur.

ϖ *Symmach. li. 1. epiſt. 29.*
ρ *Sueton. in Nerone c. 1.*
σ *Cteſias, in fragment.*
τ *Plutar. in vitâ Dionis.*
φ *Tacit. li. 11. annal. & Plin. Iun. lib. 7. epiſt.*
χ *Capitolin. in Pertina. Vopiſcus in Tacito. Ammian. lib. 21. & 25. Zozi. lib. 4 & 5.*

SEC-

SECTIO III.

VVlgaris perſuaſio eſt, ſemper in his corporibus aliquid oculis obuium, quo deprehendas dæmonicũ ſpectrum. Crediderim facilè, ſic contingere. ſed puto (ſi maiori poteſtate non impediantur) poſſe dæmones, quâ velint apparere formâ, humanamque pulcherrimam, & omni ex parte perfectam ſpecioſamque exhibere poſſe: qualem ſe fortaſſis exhibuit B. Alberto Carmelitæ, ſed ab eo obiecto crucis ſigno fugatus fuit, vt narratur à Iohanne Mariâ Politiano, *initio Vitæ B. Alberti*. Verum ſolet illi obſtare Dei voluntas; quæ vt ſemper aliquid adſit, quo detegatur impoſtura, ne quam mortales ignorantiæ iuſtam excuſationem prætexant; certis animalium formis dæmonia nondum vti permiſit, vt columbæ, ſeu ouiculæ vel agni; fortè quod agnus verus ſit Chriſtus, & paſtor verus bonuſque, & in columbę ſpecie Spiritus Sanctus ſit ſolitus apparere: & quia hæc animalia ſunt doli & damni dati expertia †. Alia ſolet induere animalia, in quibus aliquid quod meritò reprehendas. Hircum ſeu capram; *Vt legimus in Vitâ S. Radegundis lib. 2. quem ſcripſit Baudomina Sanctimonialis eius coætanea*; & alias ſæpè induit, quia hircorum qui à ſiniſtris locandi eſt caput, & quia hoc animal laſciuum ſuperbumque: ſanè hac vt plurimùm formâ adoratur. vt exemplo Edelini Doctoris Sorbonici probat Gaguinus ω, & alijs Torquemada: idque ab antiquiſſimis Theſei temporibus manaſſe cenſet Remigius; equidem priùs ex ſacris opinor prophetarum teſtimonijs id deduci poſſe, in quibus *Zairim* vocantur, vt docui quæſtione præced. Quando vult familiaritatis & fidei ſpecimen præbere, catti, vel canis ſumit effigiem. de cattis, quotidiana Lamiarum confeſſio fidem facit; de cane, Agrippa Cornelius, & Simon Magus, tales nacti paredrios. Si quis aliquo deuehendus, equum induit, teſtis de Hadingo Olaus, de Comite Matiſconenſi Petrus Cluniacenſis, & Hugo Floriacenſis α: ſi per locum anguſtum vel rimam ſubiturus, vel cuſtodibus illuſurus, veſpertilio muſculus, vel muſtela fit β. Si qui præſentes ſint, colloquium impedituri, vel quos velit latere, muſcam induit,

† *Tyræus* 3.

ω *li.* 10. *hiſt. Franc. Torquema. dial.* 3. *Remig. li.* 1. *dæmonol. c.* 23.

α *Olaus lib.* 3. *Pet. Clun. lib. de miraculis, Hugo in Chron.*

β *Cyrill. in vitâ S. Daniel. Apulei. in Mileſia.*

γ Io. Nider. lib. vlt. Formicar.
δ Remig. d. c. 23.
ε D. Hier. in Hilarione.
ζ Marulus lib. 5. c. 7.
η Rodericus Sancius p. 3. hiſt. Hiſpan. c. 21.
θ Marul. 5.

duit,& partes auribus vicinas occupãs,quæ vult,inſuſurrat γ: ſi vt gregem laceret, vel ſæuiat in animantes homineſue; induit lupum δ: ſi quos terrere velit aut turbare; vt Gallus gallinaceus magnus & ferociens Pachomio, (*Metaphraſt. apud Surium menſe Maio*) vt coruus aut vultur S. Romualdo, (*Damian. in eius vita*) vt vulpecula verò apparet Hilarioni ε vt canis Dunſtano [*apud Surium in eius vita menſe Majo*;] vt Serpẽs ζ, Leonardo Corbeiacenſi; vt draco, D. Margaretæ; & Ferdinando Gunzaluo, Caſtellæ Comiti, eiuſque exercitui η: Si ad malũ, ſpecie boni, velit inducere; apparet formâ Chriſti, vt D. Martino apud Seuerum; vel in formâ Dei, vt Theodoræ viduæ; vel in formâ angeli, vt D. Iulianæ θ. Denique formam capit, quæ inſtituto maximè ſit accõmodata: &, quia ad omnia ferè idonea eſt humana, hanc vt plurimùm effingit, non eodem modo. Scribit vetuſtus ſcriptor in vitâ S. Roberti Abbatis; Nocte quadam vir ſanctus vidit malignum ad chori aditum conſiſtere, & conari quidem ſępius ingredi, ſed fruſtra tamen. Habebat formam ruſtici præcincti, nudis longiſque tibijs ferentis à tergo ſportulam, & ad pectus lignum funibus innexum. Cæpit porrò producto collo circuire chorum, oculos in fratres attentè conijcere, ſi quid poſſet forſitan gratum ſibi in aliquo cernere. At viro Dei inſtantius orante, & fratres à torpore excitante, improbus explorator diu fruſtrà expectans, cùm nil ſe proficere videret, indignabundus ad chorum fratrum conuerſorum ſe contulit: illic quoque cunctos curioſè contemplans, ſi quos videret ſomnolentos cachinnans ſpreuit: ſi noxijs cogitationibus occupatos, mirum in modum tripudians applauſit. Tandem inter nouicios reperit iuuenem quendam animo ad illicita euagantem, nec niſi ſolo corpore illic præſentem, imò etiam clandeſtinam fugam meditantem. animaduertens igitur illum ſuæ ſortis eſſe fuſcinulâ apprehenſum, in fiſcellam ſuam proiecit, & celeriter inde ſe proripuit. Cernẽs id vir ſanctus multum pro ſalute illius anxius & ſollicitus, manè diligẽter iuſsit illum inquiri. Sed ille ante auroram vagus & profugus, excuſſo ſuaui iugo Chriſti, ſecutus erat inimicũ. Adiunxit

autem

„ autem ſe hominibus ſceleratis, deditusſque latrocinijs, non
„ diu poſt captus eſt,& capite plexus, miſerrimè è vitâ exceſſit.
Eidem in Nuptiarũ põpâ dæmon apparuit calamiſtratus,procaci vultu,& actioſus. *Vide Sur.tom.3.Iun.7.* Maximo Rhegiẽſi apparuit,vt nauis & nautæ recens appulſi; Euagrio, vt clericus hereticus; Macario,ſemel vt meſſor,ſemel vt pharmacopola; Nathanaeli ſemel vt agazo agens aſinũ,ſemel vt ſeruus lorarius: quæ Marulus & Sabellicus ex vetuſtioribus teſtantur ι. Apelli apparuit,vt pulcra & comta, & illecebroſa mulier: ſed hic prudenter eum ferro,quod verſabat, candente abegit κ. Sed quantumuis ille velit,pulcherrimam hominis ſimilitudinẽ repræſentare: quæ Dei bonitas eſt, vel eo inuito fieri videmus,vt qui non obeſæ nimiũ mentis ſint; ſemper,ſi attendant, fucum queant deprehẽdere. Aut enim ſe oſtendunt dęmones humano corpore atro,illuuioſo,ſqualido,fętente,tetro,ac formidabili: aut ſaltem obſcuro, nigro, fædoque vultu; naribus vel deformiter ſimis,vel immane aquilis; oris rictu ſparſo,profundoque, luminibus valdè abditis flammantibusſque, manibus pedibusſque obuncis ac vulturinis, ſtrigoſis brachijs cruribusſque,& admodũ villoſis,caprinis etiam vel aſininis tibijs; vno vel vtroque pede bifido corneoque,interdũ & ſolidungulo; interdum mutili pede altero vel vtroque: demum ſtaturâ corporis nũquam iuſtâ ac decorâ,ſed cui ſemper adſit aliquid inſolitæ notæ,& deformitatem prauitatemque dęmonis prodentis. probant iſta veteribus recentibusſque exemplis alij λ: & nos iam multa in medium attulimus. Sane morituris ſolet maximè terrificâ apparere ſpecie, vt B. Martino apud Seuer. Sulpitium: vt Florentio illi,cui viſus ore vaſtam flammã, naribus fumum fundens ſulphureum [*Blaſius Melaneſius, in Vitâ S. Ioan.Gualberti.*] vt B. Oportunæ ferociens in ſpecie nigerrimi Æthiopis, capilli & barba ſtillabant quaſi picem calidam & liquidam,oculi ferrum ignitum & ſtricturas ſcintillans. [*Adelelinus Epiſcopus in eius Vitâ apud Sur.menſe Aprilis*] cuius rei rationem Angelus reddidit B. Aichadro, hoc à Deo permitti vt hic ipſe terror tam terribilis viſionis expiet in ſanctis ſi quid

ι *Marulus l. c.7. Sabel.li. 10.exempl. c.3.*

κ *Soſomen. lib.6.c.18.*

λ *Tyræus li. 1. de apparit. ſpirit. cap.9. Binsfeld. de cõfeſſ. malef. prælud.1[illegible]. Remigius lib. 1. dæmonol. c.7.10.14.& 23. & libr.3. c.10. Ananias lib.3. de Nat.dæmon.*

adhuc expiandum in illis eſſet reliquum; vt ſcribit Fulbertus, *in vitâ Aichadri, apud Sur. menſe Septemb.*

In hoc aſſumpto corpore loqui illos poſſe, & ſolere, teſtatur omnis antiquitas; quæ & oraculorum ab eis fuſorum, & antrorum, quercuum, ſtatuarumque loquentium (de quibus actum alibi) meminit: eoque pertinent etiam caluariæ ſeu capita mortuorum Gentilium, in quibus dæmones locuti; vt caput filij Policriti, de quo Plethon μ ex Hierone Alexandrino; caput Publij, de quo idem Plethon ex Antiſthene; caput Gabinij, de quo Plinius Senior ν; & cranium Magi, de quo Franciſc. Picus ο; & alterius Magi, de quo Melchior Flauinus Minorita. ϖ Sciendum quod omnes vitales actiones dæmonibus natura denegauit, quia propriè carent corpore. & ideo, non magis quam Angeli putandi verè comedere, vel bibere potum eſcámue corpoream: qua de re dubitare, cenſeo, non philoſophicum nec Catholicum eſt, ſed delirium ſequi recentiorũ Rabbinorum. philoſophicum non eſſe norunt omnes philoſophi; Catholicum non eſſe confirmat S. S. Tobiæ 12. verſic. 23. Rabbinicum eſſe patet ex Auoth Natani, vbi homo demens, ſcribit dæmones tria cum hominibus habere communia, edere ac bibere, venere vti & prolem gignere, & mortales eſſe. Quis non rideat hæc hodie etiam inculcari ab homine Caluiniſtâ, cui Tobiæ liber non eſt Sacroſanctus? cùm itaque loqui ſit actio vitalis, ſequitur loqui cum videntur dæmones, non loqui propriè, & vitali actione, ſed producendo ſonum in aëre humanæ voci ſimilem, & adſtãtium auribus inſonantem; vt notat Gregoras ρ; ad eum fermè modum, quo quis artificioſè quopiam inſtrumento; puta tibiâ vel tubâ; ſonum vocis humanæ exprimat: vel quo modo cauæ valles exceptam ac repercuſſam vocem, articulatè admodum reciprocant: vel, vt, criſpi numeratione pectinis, organa pneumatica in varios accentus ac tonos ſonum diſcriminant. Sermone vt plurimùm vtuntur, quo regionis illius incolæ, vt Pſellus tradidit σ. Sed (quod notandum. nam & hinc fucum queas deprehendere) vtuntur voce ſtridulâ, ſubſibilante, confusâ, obſcurâ,

μ *lib. de mirabil.*
ν *lib. 7. c. 52.*
ο *libr. 7. de prænot. c. 10.*
ϖ *lib. de ſtatu animarũ poſt obitum.*
ρ *lib. 5. hiſt. Byzantinæ ſub fin.*
σ *lib. de dæmonib.*

ſcurâ,debili,puſillâ, & quaſi ex dolio, vel per teſtam rimoſam. docent hoc Sagarum confeſſiones plurimæ,apud Remigiũ τ. Poteſt autem Diabolus,quando in aſſumpto corpore apparet, videri; & quando loquitur, audiri,à quibus tantum vult,ceteros verò latere,idque naturaliter. Si nempe quoad nonnullos, & non quoad alios ex parte organi vel obiecti adferat aliquod impedimentum,vt ſi medium impediat ita,vt per illud ſpecies ad oculum vel auditum non perferantur, vel ſi ipſas ſimilitudines prohibeat,vel quos latere vult in extaſim rapiat: ad alios verò à quibus audiri & videri vult ſinat ſimulacra & ſonos libere commeare,& imaginationem eorum ad alia nulla abducat υ.

τ *lib. 1. dæmonolat. c. 8.*

SECTIO VLTIMA.

PRocurare denique,vt dæmones nobis appareant;vel,vt defunctorum animas nobis repræſentẽt (quod illi facere reuerâ nequeunt) nullomodo licet,imo Mortale eſt peccatum. Nam vt ſocios vocare non poſſumus,quibuſcum omnis familiaritas nobis eſt interdicta, vt docent D. Auguſtin. φ & D. Thom. Non vult Apoſtolus, *Nos ſocios fieri dæmoniorum* χ. Amicè ab illis & precariò petere,vel recipere; eſt in aduerſarij caſtra ſe recipere,& transfugere à Chriſti Eccleſiâ. Per modũ imperij & compulſionis non poſſumus eos adigere;niſi quatenùs ſumus ad hoc à Deo delegati per exorciſticam dignitatẽ, in cuius exercitio diuinum imperium operatur ψ. Denique etiamſi liceret,ſtultum id foret : quia nihil à dæmone exſpectandum boni vel vtilitatis:nihil boni confert in homines,niſi maiori permixtum malo; nihil docet, niſi merè curioſum & futile; non obſequitur, niſi vt perdat,& æterno exitio inuolutos diræ ſuæ ſubdat tyrannidi. Ex his apparitionibus dæmonum oriri poſſet alicui dubium,Cur illi antiquis patribus viſibiles apparuerint adeò frequenter, nobis hodie non item? Hanc quæſtionem olim S. Ioannes Briglintonius propoſuit S.Guilhelmo Shleghtholmenſi,qui reſpondit; Antiquorum patrum animos non fallax ſplendor & inanis gloria, ſed diuina gratia illuſtrarat. Itaque facilè illi fraudulentas inimici machinationes peruidentes, ſeu pugiles inuicti,illum fortiter

υ *Alber. & Rich in 2. d. 8. Anglez q. vnic. de dæmon. ar. 4. dub. vlt. Ananias d. lib. 3. & alij.*

φ *libr. 2. de doctr. Chriſtia. c. 23. & Tho. 2. 2. q. 90. a. 2.*

χ *1. Cor. 10. v. 20.*

ψ *Vide Tyræum, lib. 1. cap. 15.*

expugnarunt. Quod ille ſuperbus non ferens, difficillima tentationum certamina illis obijciebat, monſtroſas formas, & teterrimos impetus eis ingerens, vt vi illos protruderet in peccata. Nos verò, qui facilè ei obedimus, occultis tentationum iaculis, citò proſternit, etiamſi nullam nobis tetram ſpeciem repræſentet.] Hactenus illius temporis ſcriptor, *apud Surium Octob. 10.*

QVÆSTIO XXIX.

An diabolus poſsit facere vt homô verè reſurgat?

EMpedocles apud Laërt. lib. 8. & ceteri magi contendunt eſſe quaſdam herbas, quibus mortui ad vitam reuocantur. Xanthus hiſtoricus narrat herbâ Bali, Tillonẽ quendã, & draconem vitæ reſtitutos: & Iuba refert Arabicâ quadam herba ſuſcitatum alium. Sed Archimagus noſtri temporis cenſet, de homine, nõ poſſe id dæmonẽ; de ceteris animãtibus, poſſe. Sic enim naturaliter muſcas ſubmerſas reuiuiſcere, ſi in cineribus tepidis ponantur; apes ſimiliter, ſi ſucco nepetæ perfundantur; anguillas defectu aquæ mortuas, ſi integræ inijciantur in acetum, & permiſceatur ſanguis vulturis, & ſub fimo recondantur; intra paucos dies omnes vitæ reddi: Pellicanum pullos mortuos propriò ſanguine ad vitã reuocare: Leunculũ quoque defunctum voce & ſpiritu parentis reſuſcitari: idem muſtelæ iuris eſſe in catulos. De pellicano & Leone, ſcio veteres multos graues auctores cõſentire: ſed bonâ cũ illorũ veniâ:

1. Cẽſeo, quæ ex putrefactione quoque naſcũtur animalia, ea poſſe cùm vitã amiſerint, naturalibus remedijs à dæmone viuificari. quia nouit vim caloris putredinalis, & cetera ad hoc requiſita. Notandum tamen non fore hoc idẽ animal numero, quia licet materia poſſit adhuc eſſe eadẽ, ſi corrupta nondũ erat: tamẽ anima, quæ ex eius potẽtiã educetur, de nouo, nõ erit eadẽ cũ eâ numero quæ perierat. Soliuſque Dei eſt priuilegiũ poſſe, quod perijt, iterum idẽ numero reproducere: quam ſententiam ceterorum, diſſentiente Scoto, veriorem puto. Scotus enim & Richard. cenſent etiã per naturales cauſas

ſas id fieri nõnunquam poſſe α. Contra Dur.& Marſil. neque Deum id facere poſſe β. Scotũ refellunt recentiores γ,& meritò cum à priuatione ad habitum non ſit poſſibilis regreſſus iuxta Ariſtot. *5. Phyſic. & 2. de generat.* D. Dionyſ. (*c. 6. de diu. nom.*) quoque Ambr. Lact.& alij Patres, ſemper de hac re, vt de vero miraculo, loquuntur. Durandum ijdẽ Sotus Sonci. Suar. & alij citati, tam copioſè & fortiter refellunt; vt qui eum adhuc defendere nitatur, is peruicaciæ & temeritatis notam certè nequeat effugere. Hinc vlterius infero, cùm reſurrectio requirat numericam identitatem rei reſurgentis, tũ quo ad formam, tum quo ad materiam, earumque vnionẽ: candẽ ſaltem ſpecificam; ſolum hominẽ propriè dici reſurgere. huius enim ſolius, quia immortalis, eadem perdurat forma: cetera animantia ſi quando viuificentur, impropriè dicuntur reſuſcitari δ. Quare ſimpliciter loquendo, nec vt inſecta quidem reſurgant, Satan poterit efficere.

α Scot. in 4. d. 43. q. 3. & Richar. ibid. a. 3. q. 1.
β Dur. d. 43. q. 3. Marſil. ibid. q. 2c.
γ Capreol. in 4. d. 43. q. 1. in arg. cõtra ſecundã. Soncin. 5 Metap. q. 6. Sotus d. d. 43. q. 1. a. 3. Tolet. 2. de gener. q. vlt. Bannes. & alij, ibi Suar. in 3. p. q. 53. ſect. 6.
δ vide Soarẽ d. q. 53. ſect. 1. & 2.

» Cenſeo 2. animãtia perſectiora & quæ ex putrefactione nõ
» naſcuntur, ea naturaliter ab eo vitæ reddi non poſſe. quia requirunt perfectiores quaſdam diſpoſitiones, accuratioremque organorum ſingulorũ præparationẽ, quę non niſi naturali ſeminis virtute poſſunt confici. Et hoc apud Simeonẽ Metaphr. in vitâ S. Siluestri fatetur Zambre Magus Iudæus; qui taurum verbis in aurem ſubmurmuratis occiderat, eum viuificari niſi à Deo non poſſe. Quare ſi qua talia nonnunquã viſa ſunt reuiuiſcere, penitùs mortua non fuère, ſed mortuis tantum ſimilia: ſicut animantia quæ certis anni temporibus immota iacent & q. mortua, poſtea vere ineũte excitantur, & videntur vitæ reddita, vt accidit glıribus, vrſis, & paſſeri vitulino apud Mexicum teſte Cardano ε.

ε li. 7. de varietat. c. 36.

» Cenſeo. 3. non poſſe dæmonẽ efficere, vt anima vnius bru-
» ti, aliud corpus animet. quia ſingulæ huiuſmodi animę ex potentiâ materiæ eductæ, ſi à materiâ ſuâ ſepares, emoriuntur. Sed quid de homine?

B Cenſeo. 4. minimã vel nullã dæmonis eſſe poteſtatẽ. hoc ex-
» plico. Non poteſt facere vt homo à mortuis reſurgat: ſiue non

poteſt facere, vt anima hominis ſuum corpus ſubintret, & illud viuificet informetque. hæc concluſionis pars eſt fide tenenda ζ, & eſt philoſophiæ innixa; qua definitum à perfectâ priuatione & totali, non dari ad habitum naturalẽ regreſſum. miraculoſa itaque eſt hæc res, quare & Deo propria. Non poteſt dæmon ipſe illud corpus informare: quia ipſe eſt ſubſtantia perfecta & completa, cui repugnat aliam ſubſtantiam vt partem componere. Non poteſt dæmon animam humanam à corpore ſeparatam iterum illi immittere, vt eam informet: probo, quia vnicus modus eſt naturalis vniendi animam corpori, per generationem corporis, & creationem infuſionemque animæ. Sed hîc corpus non generatur. ergo hîc non eſt naturalis vniendi modus. Supernaturalis verò modus, qualis interuenit in reſurrectione ſoli Deo competit. Poſſet dæmõ, ſi Deus permitteret cogere animam dãnatam ſubire corpus, vt illud moueat & in illo actiones aliquas demonſtret; quia ſic ipſe poteſt ſubire, & hanc animam inuitam cruciatu ad hoc poſſet compellere. Poſſunt etiam Magi (ex pacto) per ſuperiores dæmones cogere inferiores, vt cadauer ingreſſi, illud geſtent, moueant, ceteraque ad tempus faciant, quibus videâtur viuere. Vt factum Louanij à Corn. Agrippâ. Is commenſalem habebat nimis curioſum. ſemel profectus aliquo Agrippa, vxori, quam poſtea repudiauit, claues muſæi ſui tradidit, additâ prohibitione, ne quem ingredi ſineret. Inconſultus iſte adoleſcens, oportunè, importunè non deſtitit mulierculam deprecari, ſibi copiam ingrediendi vt faceret, donec impetrauit. Muſæum ingreſſus, incidit in libellum Coniurationum, legit: en illi pulſatio ad ianuam. turbatur: ſed pergit legere. pulſat iterum neſcio quis; & nihil reſpondente rudi harum rerum iuuene, dæmon ingreditur. quærit, cur vocatus? quid fieri iubeat? iſti metus vocem intercludit, fauces dæmon. ſic miſer luit pænam nefariȩ curioſitatis. Redit interea domum archimagus. videt exſultantes ſuper eam dæmones. vtitur ſolitis artibus. adſunt vocati, narrant rem vt geſta. ille homicidæ iubet, cadauer ingredi, & per forum (vbi ceteri ſolebant ſtudioſi frequen-

ζ vide Soar. & Sot. ſ.

frequentiùs conuenire) aliquoties obambulare, tandemque corpus deſerere. Ambulauit ille ter quaterue, tum corpus concidit, diffugiente eo qui regebat. Creditum diu, hunc ſubitâ correptum morte concidiſſe: ſed indicia ſuffocationis initiò rem ſuſpectam fecere; poſtea tempus omnia diuulgauit, & Agrippa, quas pectore occuluerat hæreſes, in Lotaringiâ profugus, cæpit euomere.

SECTIO II.

C. OBijciuntur nobis multæ Gentilium narrationes, nō poëtarū modò, de ſuſcitatis ope Æſculapij, Tindareo, Glauco, Admeto & ſimil. Sed & grauiorum ſcriptorum. de Ere Armeno narrat Plato η, de Gabieno & alijs Plinius, de Zaclâ Ægyptio Apuleius, de ſuſcitatis ab Apollonio Philoſtratus, de ſuſcitatis à Simone Mago Clemens, & Egeſippus. Mirum illud Plutarchi, apud quem Enarchus à medicis pro mortuo habitus & relictus, non multò poſt viſus ad vitam redire; ſe dicebat verè reſurrexiſſe; illoſque dæmones, qui eum vitâ eduxerant, grauiter ab ipſorum Principe increpitos fuiſſe, quod eum, pro Nicaudâ coriario, rapuiſſent; qui eodem die & horâ febre correptus, cùm in lecto iaceret, eo morbo deceſſit: Neque hac re contentus, ad teſtandam reſurrectionem ſuam, Plutarcho, qui tunc laborabat, breui incolumem eum fore prædixit: atque ita cōtigit.] Polychronici auctor Ranulphus θ narrat, Comitem Richardum quadā nocte ſolum, orationis gratiâ, ingreſſum in templum; inueniſſe ibi mortui capulum, in « quo cadauer erat repoſitum. Dum autem Comes oraret, ſu« bitò mortuus ille magno cum ſtrepitu è feretro exſilijt, ac ex« tenſis brachijs, quaſi in amplexus eius ruiturus, ad Comitem « acceſſit. Quem cùm Comes ſignum crucis fronti ſuæ impri« mens, fruſtrà intenſiùs, vt recederet adiuraret, ſtricto gladio « illum diſſecuit: & exinde ſtatuit per totam terram circa fune« ra vigilias celebrari.] Vtroque admirabilius eſt, quod ex Guaguini, deſcriptione Moſcouiæ, nunc adijciam; Populos ſcribit « quoſdam in Lucomoriâ, regione Ruſſiæ, habitantes, quotan« nis vigeſimaſeptimâ menſis Nouembris die, vt ſolent hirundines

η *Plato lib. 10. de repub. Plin. lib. 7. c. 52. Apuleius in Mileſiâ li. 2. Philoſtrat. lib. 6. de Vitâ Apollon. D. Clemens in Itinerario, & Egeſip. lib. 3. de excid. Hieroſ. c. 2. Plutarch. lib. de animâ.*

θ *lib. 6. c. 7.*

nes & ranæ; ſic & ipſos præ frigoris brumalis magnitudine „
mori: poſteà redeunte vere, vigeſimâ quartâ Aprilis die de- „
nuò reuiuiſcere. Addit hos, cùm ſibi mortem imminere ſen- „
tiunt, merces ſuas certis in locis deponere; quas Gruſtenſij „
& Serponovutzij vicini populi, ſuis mercibus interim æqui- „
valentibus eodem loco relictis, auferunt. Illi reuiuiſcentes eas „
merces, ſi iuſtæ videantur, pro ſuis accipiunt: ſin minùs, eaſ- „
dem repetunt. Vnde lites & bella ſæpiſſimæ inter eos oriri „
dicuntur.] Verùm „

His omnibus & ſimilibus exemplis ſuccinctè reſpondendum. Multas ſolere eſſe illuſiones dæmonum circa huiuſmodi. Aliquando corpora mortuorum furatur, & ſubſtituit alia aërea; quæ mouet inſtar viuentium: ſic abſtuliſſe eum corpus Romuli ſcimus ex Liuio 1, & Cleomedis ſcimus: & Alcmenæ, quam etiam Rhadamanto datam fingunt vxorem; & Ariſteæ Proconneſij, ex Plutarcho, & Herodoto; item Aſpalidis & Cteſyllæ, virginum, ex Antonino Liberali. Sic alios ad tempus ſubſtituit, pro Glauco, Tyndareo, Ero & ſimilibus, vel ipſe ſubiuit eorum exuuias.

1 Liuius lib. 1. Plut. in Romulo. Herodot. lib. 4. Antoninus Liberalis in Transforma.

Nam aliquando etiam, vt quæ verè cadauera ſunt, fingat viuere, ipſe illa ſubingreditur, &, ſicut nauta ſolet mouere nauim, ſic ipſe illa mouet, & viuentium ſimilia cogit opera geſtuſque imitari. huc referendum illud Simonis Magi factum, quod obijciunt; huc illud de Richardo Comite: huc illud de Ero Pamphylio ſeu Armenio; niſi hoc potiùs à Platone confictum, vt metu inferorum homines à peccando deterreret, vt Iuſtinus Martyr cenſuit, *in Parænesi;* huc illa de Gabinij, Polycriti, Publij capitibus fatidicis; huc illud ApuleI de Socrate, cuius abſciſſum caput veratrix illa copa cùm amputaſſet, iterũque iniectâ ſpongiâ coniunxiſſet corpori, poſtridie miſer, dũ contra iuſſum in flumine bibit, excidente ſpongiâ, caput amiſit. Nam huic verè caput præſciſſum fuerat, ſimulatè dumtaxat redditũ: huc pertinet, quod de Agrippæ omeotrapezo narraui; huc alia tria quæ narrat Nicolaus Remigius *lib. 2. dæmonolatr. cap. 1.* huc quod à Philoſtrato, *Heroicor. Dialog. 1.* narratur;

Phrygios,

Phrygios Paſtores, cùm pecudes peſtilitate abſumerentur, in Sigæo, ad Aiacis Telamonij ſepulcrum congregatos, varijs maledictis defunctum laceraſſe: vnum ceteris petulantiorem Homeri verſus κ, quibus Aiacis fuga deſcribitur, cantillare cæpiſſe, ἄιας δ᾽ οὐκ ἔτι μίμνεν: tum vocẽ truculentam è monumento erupiſſe, ἀλλ᾽ οὐ ἔμιμνον, & paſtores perterritos in fugam egiſſe. vocis enim auctor hîc dæmon: huc denique pertinet, de Germano iuuene admirandum, quod ſeq. quæſtione narrabitur. Niſi quòd illic finxit occidi, qui occiſus nõ erat, ſed abſtractus à ſenſibus decollari ſe putabat, ceteri quoque præſtrictis oculis idẽ arbitrabantur. Nec enim illi caput præſciſſum fuit, nec reſtitutum, ſed omnia fuere præſtigioſa.

κ *Iliad. ό.*

D Denique fingit mortuos, qui reuerâ nõ mortui ſunt. ad hoc vtitur non rarò commoditate morborum naturaliũ, quos ἀφώνους vocant; veluti ſi ſint apoplectici, ſiderati vel attoniti; qui cerebro communi neruorum principio vehemẽter afflicto, iacturam faciunt ſenſus ac motus membrorũ omniũ, & ſic ſenſu motuque defecti, quaſi mortui concidunt iacentque. 2. ſi καρῷ corripiantur, quæ eſt capitis quædam perculſio, cùm debili febre, humoribus ſic cerebrum infeſtantibus vt totius inde corporis ſtupor & immobilitas conſequatur, quam comitãte profundo ſomno, fit vt homo clauſis oculis demortui ſpecie, longiſſimo quandoque tempore ſic iaceat, vti ſi mortuus eſſet. 3. ſi patiantur λιποθυμίαν, ſeu ſyncopen & animæ deliquium; qui morbus ad ea quæ diximus addit aliquãdo motus arteriæ, pulſuſque amiſſionẽ, quę paſſio reddit hominẽ vero mortuo quãſimillimum, & durat donec frigidorum humorũ intẽperantia & impetus diſsipetur. tali morbo laborans (*teſte in Elog. Iouio.*) Ioan. Duns Scotus, viuus pro mortuo ſepultus interijt. Tali morbo cẽſuerim laboraſſe Euarchum illũ Plutarchi, nec quidquam momenti habet prædictio illa quæ ex humanâ etiã prudẽtiâ, & criſi medicâ, potuit manare. 4. Si feminę ſint, quę matricis ſtrangulationes, & ictericas paſſiones ſuſtinent, ob quas multum aliquando tempus, velut mortuæ ſolent iacere λ; talem fuiſſe Apollonij illam puellam, deprehenditur ex ipſomet

λ *Teſtes Aëtius, Celſus, ipſeque Plin. d. c. 52.*

met Philoſtrato, & Euſebio *lib. cont. Hierocl.* talis etiam fuit puella Heraclidis. In Auiolâ & Tuberone, vis ignium frigidos syncopes humores diſcuſſit. De Lucumoriæ incolis, fortaſſis verè reſponderim, ab ipſo auctore ex aliorum tantum relatione, vt fabellam narrari: ideo toties repetit verbum *dicitur.* Si tamen res vera narratur, referenda ad dæmonum præſtigia; quæ partibus illis valdè graſſantur, (vt patet de Neurorum Lycanthropiâ) & incolæ putandi interea ſomno conſopiti, vt glires ac vrſi ſolent.

CHRISTI Domini, & ſanctorum virorum miraculoſæ ſuſcitationes facilè à morborum iſtorum ceſſationibus diſcernũtur. quia in fidei teſtimonium, ſolo iuſſu, aut prece ad Deum fusâ, nullo temporis diſcrimine, aut morâ, patrabantur: quandoque etiam corpore per tabem diſſoluto, fætenteque, vt cõtigit in Lazaro; in morbis vero iſtis corpus abſque corruptione & fætore perſeuerat: quandoque redintegratum corpus planè diſſectum, diſcerptum, diſiectumque μ; aliquando poſt longiſſimum tempus, vt D. Maurilius puerum à ſeptennio mortuum ν; & triennio exacto S. Staniſlaus Petricum quendam ad ferendum veritati teſtimonium pro Eccleſiæ iure contra o Boleſlaum. vide plura de hac re apud Michaël. Medinã *lib. 2. de fid. cap. 7.* E

μ *D. Staniſlai vita, apud Sur. Mal. 8. tom. 7.*
ν *Fulgoſ. lib. 6. c. 9. Marulus lib. 4. c. 10. & lib. 2. c. 12.*
o *Dubrauius lib. 8. & 10. Longin. d. tom. 7. Surij, cap. 15.*

QVÆSTIO XXX.

Quid Magia poſſit in ipſos cacodæmones?

PEriere libri veterũ quorumdam hac de re perſcripti: ſcripſerat enim Battiades librum *de Paredris*, & Campeſtres opus *de Catabolicis infernalibuſque*, quos citat Fulgentius *expoſitione Morali in Virgil.* ex alijs ergo ſubſidia nobis ſunt petẽda, maximè ex veritatis lapide Lydio, ſacrâ Theologiâ, & ex Hiſtorijs probatis. A

Conſtare arbitror cuiuis Catholico, nihil Magis virium eſſe in bonos angelos, vel animas beatorum: in malos verò nihil etiam poteſtatis habere, niſi ex pacto. fingunt itaque dæmones ſe à magis cogi, quibus ſpontè obtemperant, vt plures irretiant

tiant & retineant irretitos. Quod nunc eſt paullo enucleatiùs declarandum.

Si de bonis ſpiritibus ſiue angelis quæras; ijs competere etiam naturâ vim aliquam arbitror malos cogendi, vel ſaltem compeſcendi; non tamen promiſcuè. Naturaliter quidem id poſſe, quoad dæmones, qui ſunt inferioris ordinis & hierarchię; non tamen exercere hanc vim, niſi Deo iubente vel permittente: quoad æqualis verò hierarchiæ atque ordinis dæmones, vel etiam ſuperioris, nullam habent vim cogendi naturalem, ſed tantum accipiunt aliquando peculiari Dei conceſſione, & quaſi delegatione. Idem dicendum de malorum vi in malos, (quos inuenio diſtingui in *Pythonicos*, hoc eſt vaticinatores; in *Paredrios* hoc eſt familiares ſeu acceſſores; in *Catabolicos*, hoc eſt à quibus obſeſſi dirè affliguntur & in terram eliduntur, qualis erat ille de quo in Euang. α; & in *Oniropompos*, vt vocat Irenæus non ſemel, hoc eſt malorum ſomniorum auerruncatores, vel oſtentatores bonorum; omnia enim hæc genera fingunt ſe Magis obtemperare; & his omnibus commune eſt, aliquos eſſe ſuperiores, aliquos inferiores. Sed vt Angeli boni ſibi ſuperioribus ſpontè, & alacriter obtemperant: ſic è contrariò cacodæmones ſuperioribus ſuis; vt praua mancipia duris dominis, aut imbecillior tyranno potentiori; non niſi inuiti & malo domiti obediunt. Quare, quæ inter dæmones ordinum, ex quibus exciderunt, adhuc ratio habetur, illa ſanè non eſt vera atque propria ſubordinatio. nam ei deeſt ordinis ratio formalis atque perfectio; quæ, per media ſubordinata, in vnum vltimumque finem dirigitur. Quo ſenſu veriſsimè Iobus negauit β, vllum apud inferos ordinem reperiri. Ordinum dumtaxat quædam imperfecta, ſiue materialis, vt vocant, ibi diſtinctio reliqua, quæ vſque ad mundi finem duratura. Hoc ſenſu cum Caſſiano Theologi γ ordines dæmonum agnoſcunt. quod non obſcurè confirmat Apoſtolus ſcribens ad Epheſ. *Aduerſus principes & poteſtates* cap. vlt. v. 12. vbi vides choros duos nominari, cũ de dęmonibus agat.

α Luc. 9. v. 39. & 42. Irenæus libr. 1. de hæreſi Simon. & de hæreſ Carpocratis.

β c. 9. v. 22.

γ Caſsian. collat. 8 cap. 14 & 16. D. Tho. 1. p. q. 109. ar. 1. & 2. Paludan. & alij.

B Ex hoc naturali robore & ordinis dæmonum præcellentiâ,

 naſcitur

naſcitur quoque Magorũ quorũdam in alios Magos vis atque poteſtas; quâ vel effectus aliorum impediunt, vel inuicem arte ſuâ male mulctant, & necant Deo permittente. hæc enim ipſorum concertatio, eſt quaſi quidam cõflictus dęmonũ, quibuſcum illi Magi certantes ſunt fæderati. Vnum certamen in Burgundiâ peractum, narraui præcedenti libro. Alterum accipite compertum relatione fidorum. Concurrerant in aulã Anglicanæ Reginæ duo magi, iucundum exhibituri ſpectaculũ. paciſcuntur ſingularem, vnâ in re ſibi inuicem parendi, neceſſitatem. prior iubet alterum per feneſtram deſpicere; quod cũ facit, enatis ſubitò ceruinis ex capite cornibus, cunctorum ſannis & ludibrijs diù fuit appetitus. Quare, quàm impotens iniuriæ, tam cupiens vindictæ atrocioris, pingit carbone humanam in pariete effigiem; tum priori mago imperat, ſubire effigiem illam, & parietem ceſſurum ingredi. mortẽ ſibi cernẽs præſentem horrere hic, & deprecari. Vrgere alter conuenta, ſubit ergò coactus, & viſus corpori paries locum dare ingredienti: ſed ingreſſus nuſquam poſtea comparuit. videlicet ſuperior dæmon eum occiderat, & corpus in deſertum, vel ſpeluncam alicubi abdiderat. Tertiũ adſcribam I. C. Germani[a] verbis, vt rem compertam ſibi narrantis; Sicuti (inquit) præſtigiator quidam nobilis, in diuerſorio publico in N. Hoſpitis famulum, ita petentibus reliquis conuiuis, decollauit: cùm autem ei rursùs caput imponere vellet, animaduertit adeſſe alium Magum, qui eũ in hoc propoſito impediret. Rogat hic eum, ne hoc faceret. Verùm cùm admonitioni repetitę alter non pareret; præſtigiator in menſâ lilium creſcere fecit, cui cũ caput & flores amputaſſet, concidit ſtatim abſque capite de menſâ Magus ille, qui alterum impediuerat, & præſtigiator abſque vllo impedimento famulo caput impoſuit è veſtigio, & ex hoſpitio vrbeque, ne à magiſtratu, propter cõmiſſum homicidiũ, deprehenderetur, aufugit.] Hic præſtigium fuit in ſimulatâ capitis primi abſciſſione, & etiam repoſitione; item in lilij productione & detruncatione. certamen fuit inter magorum dæmones, quorum inferior ſatis fortis erat, ad impedien-

[a] N. lib. 1: de Lamijs c. 3. n. 19.

dũ vim præſtigij;potentiori tamen coactus (non opinor inuitus,) cedere in clientuli ſui nece,qui verè interẽptus. Quartũ ſit de Zytone Bohemo illo mirifico præſtigiatore cum Bauariſ cis contendente.rem geſtam narrat Io. Dubrauius ε; Wenceſlaus (inquit) Imp.& Boëmorum rex,affinitatẽ cum Principe Bauariæ Iohanne inijt,ductâ in vxorẽ filiâ eius Sophiâ.Socer, vbi generum ludicris ſpectaculis & magicis præſtigijs delectari cognouit,plenum ludionum & præſtigiatorum plauſtrũ ſecum Pragam vexit. Ibi dũ præſtantiſſimus artificũ ludibria artis ad permulcendos oculos explicat; adeſt inter ſpectatores Zyto Wenceſlai magus,ore vſque ad aures dehiſcente,accedenſque propius,artificem illum Bauari cum omni apparatu protinùs deuorat,ſolos duntaxat calceos, quia luto obſiti videbantur, expuens:ſeceſſumque inde petens, ventrem, inſolitâ eſcâ grauem,in ſolium aquâ plenum exonerat, præſtigiatoremque adhuc madidum ſpectatoribus reſtituir, paſſim deridendum adeò vt ceteri quoque eius ſocij à ludo deſiſterent.] potentior hîc fuit dæmon Zytonis,illud de deuoratione merum præſtigium fuit,ſed verè abreptus miſer, in ſolium aquæ fuit iniectus à dæmone,non per alui vias egeſtus. Quinctũ erit ex Olao *lib.3.cap.20.* apud quẽ magus quidã Gilbertus cum Catillo præceptore de artis pręſtantiâ contendens, cùm exiguum bacillum characteribus Gothicis vel Ruthenicis inſcriptum,à pręceptore proiectum,manibus apprehendiſſet, ſtatim obriguit;& in inſulâ lacus, *Veter* dicti, apud Oſtrogothos in cauernâ ſubterraneâ fertur ligatus.] Sextum ſuggerit Saxo Grammat.Hiſtor.Danicę *lib.1.* de ſene quodã, quem magum fuiſſe ſummũ vel inde probatur,quod Biarmẽſes,huius artis fiduciâ feroces,vnus omnes ſuperarit. prolixa narratio eſt,ideo legere volenti,ad Saxonem indicem intendi, vbi ille prælium Hadingi & Thuningi deſcribit.Huc lubens retulerim certamen Calchantis & Mopſi vatum;quod Calchanti exitium attulit victo,quod narrant Græci ζ.hæc ergo dæmonum in dæmones,& magorum in eoſdem poteſtas.

ε *Ioan. Dubrau. Epiſco. Olmuzienzis rerum Boemicar. lib.23.*

ζ *Strabo Geogr. libr.14. & Euſtath. in Homeri Iliad. primũ.*

SECTIO II.

SAncti verò homines frequentiſſimè coërcendi dæmones C
poteſtatem à Deo admirabilem acceperunt, vt innumera teſtantur miracula, quibus illi malos hos vicerunt & profligarunt. Eadem vis Sacramentis, Sacramentalibus, & exorciſmis Eccleſiæ ſemper Catholicæ competijt, neque extra illam vis iſta reperitur ζ. Videntur noſtris exorciſmis, olim quidam ſimiles à Salomone inſtituti, viguiſſe apud Hebræos. probatur id non ex Ioſepho tantum η, & D. Epiphanio θ; ſed & ex Saluatoris noſtri verbis, Iudæos refellentis, quòd dicerent eum dæmones in Beelzebub eijcere ι, *Filij* (inquit) *veſtri in quo » dæmonia eijciunt?* quod, quàm ad Apoſtolos, rectiùs referri ad » ordinarios Iudæorum exorciſtas, meritò viri docti cenſuerũt. Nondum enim, cùm hæc dicebantur, Apoſtoli ad prædicandum miſſi fuerant; & hæc poteſtas illis poſtmodùm cõceſſa κ. D
Et diſcipuli eandem quam magiſter calumniam ſunt paſsi, vt eis IESVS prædixit, apud Matthæum λ. Quare non ſatis efficaciter apoſtolorum vel diſcipulorum ſuorum exemplo Dominus fuiſſet vſus: quia ſtatim Iudæi reſpondiſſent, in eodem ipſos, in quo magiſter, nomine, hęc efficere. Crediderim Salomonẽ hos exorciſmos inſtituiſſe, quo tempore adhuc Deo adhærebat: ideoque in illis virtutem diuinam fuiſſe operatam, & fortaſsis vim aliquam ex ipſâ Dei inſtitutione habebant; nõ tantam opinor, quantam hodie Catholicæ Eccleſiæ exorciſmi. Quod ſi contendas compoſitos à Salomone, cum eſſet idololatra; tunc neceſſariò illos annumerare cogeris, cum D. Thomâ & Victoriâ, Magorum incantamentis; quorum vis omnis poſita in pacto cum dæmone. Sed magis placet prior ſententia.

Itaque cum vis omnis magorum in dæmones, pendeat & oriatur ex fædere cum ijs inito; ſequitur ſanè, ſi magus pactũ habeat cum dæmone ſuperiore, non poſſe Magum vim facere huic dæmoni ſuperiori; poſſe tamen per ipſum dęmonẽ ſuperiorem, ex pacto famulantem iuuantemque, inferiores cogere ad aliquid faciendum, omittendumúe, & impedire ne perficiant

ζ *Vide hoc docentes Pet. Thyræ. diſp. de dæmonia. p. 3. Boſium de Not Eccl. Bellarmi. & alios, contra Nouatores.*
η *lib. 8. antiquit. c. 2.*
θ *in hæreſi Ebionitarum*
ι *Luc. 11. v. 19.*
κ *Matt. 10. in princ.*
λ *d. c. 10. v. 25.*

ciant quæ alias potuiſſent: vt probatur ex Chaldęi illius Magi
« querelâ apud D. Auguſtinũ; μ qui conquerebatur, purgandæ
« animę magno molimine fruſtratos ſibi eſſe ſucceſſus, eo quòd
« vir ad eadem potens, tactus inuidiâ, adiuratas ſacris precibus
« potentias alligaſſet, ne poſtulata concederent.] ligauit ergo
vnus dęmon, quod alius ſoluere nequiuit. idem docet Euſe-
bius ν; & apertiſsimè Cynops magus apud (quiſquis ille
« fuit) Prochorum ο; vbi cùm D. Ioannes dæmones interroga-
« ret, cur Cynopi parerent; vnus eorum reſpondit: quia omnis
« virtus Satanę in eo habitat, & fædus ac pactum habet cum vni-
« uerſis Principibus noſtris: & nos cum eo pariter pactum habe-
« mus. nam & nobis obſequitur Cynops, & nos illi.] citra tale
pactum inutilis eſt omnis magorum in malos genios conatus:
cùm ex pacto (vt doctum q.2.) tantum operentur ϖ.

μ libr. 10. de ciuitat. Dei cap. 9.
ν li. 6. contra Hierocl.
ο In vitâ D. Ioan. c. 14.

D Hinc infertur primò vanam eſſe iactantiam Magorum, de poteſtate dæmonum ſpectrorumque eliciendorum, nec vllam eius vim eſſe herbæ cynocephalææ ſiue Oſiriti, vt nugabatur Appion ρ; vanam etiam Numæ iactantiam & cerimonias ς; fictas etiam, vt ex mero pacto, citrà vim cogendi, natas alias Siciditæ Magi apud Nicetam σ, & Theodori Santabirini apud Zonaram τ, & Ioannis Teutonici viſiones: de hoc vltimo, adſcribam, quod legitur apud auctorem Adagiorum Germanicorum υ, quia quorumdam iactantię; qui quę ipſi non fecerunt, & fumoſas imagines maiorum crepant, ipſi degeneres: retundendę idoneum, nec illepidum. Scribunt ergò eum licet nothum, eruditionis titulo clarum ad Halberſtadenſem Canonicatum euectum, qui non niſi nobilibus concedi ſolitus. commune nobilitatis malum, ſuperbia faciebat eum contẽptum collegis. moleſtum id ei, tandemque mederi malo conſtituit. collegas inuitat ad conuiuium, & lautiſsimè excipit. inter ceteras conuiuiales feſtiuitates, inijcit mentionem acroamatis magici, & quærit, num ſuos ſinguli parentes adſpicere cupiant? Illi ardere ſtudio videndi, tandem elicit iſte malo carmine vmbras deformes coqui, ſtabularij, morionis, ruſtici perſonâ; quorum facies in paternis ædibus illi aliquando vidiſſe

ϖ Vide D. Aug. lib. 2. ſup. Gen. ad litt. & Fr. de Victor. de Magiâ. à n. 24.
ρ Plinius li. 30. c. 2.
ς Plutarch. in Numâ.
τ Nicetas Chron. lib. 4. & Zonaras tom. 3.
υ in Adag. Qui quæ volt dicit, quæ nõ volt audit.

ſe fate-

ſe fatebantur. ſuum quoque patrem exhibuit habitu canonici, pingui aqualiculo. Dimiſſis vmbris, Eia, inquit, dicite fide bonâ eccuius patrem nobiliorem iudicatis? metu perterriti, & pudore ſuffuſi, ſuam quiſque domum repetiere, nec vltra Ioâni vitium ſanguinis exprobrauere. Item ſequitur, idem iudicium eſſe debere de veterum Deorum ex vrbibus ſollemni euocatione, cuius formulam Sammonicus Serenus apud Macrobium tradidit φ. Sanctis hominibus hanc à Deo poteſtatem non rarò conceſſam ſcio: ceteros mitto, S. Stephanus Epiſcopus Dienſis, dæmonibus, qui populum auertebant ne illi auſcultaret, præcepit vt palam ſe eis viſendos exhiberent: iſti parent & apparent procerâ ac immani ſtaturâ, nigerrimi, cornuti, fætorem & flammas ſpirantes.] *Surius in eius vitâ Sept. menſe.*

φ *Macrob. lib. 3. Saturn. c. 9.*

SECTIO III.

INfertur ſecundò nulla verba (qua in re lapſus videtur Grilland. q. 3. n. 23. qui coactionem agnoſcit) nullaſque res corporales habere facultatem directè & per ſe dæmonem cogendi, vt appareat, accedat, fugiat, aliquid faciat, vel facere deſinat. Nulla namque corporalia robur ſubſtantiarum ſpiritualium ac ſeparatarum poſſunt æquare χ: Ideo nihil ab his naturaliter dæmones pati poſſunt, licet queant ſupernaturaliter. Quare non aſſentimur magis, cùm varia producunt remedia naturalia contra dæmones, vt Hermes qui ſuffumigatione ex ligno aloës vel ceti ſpermate dæmones congregari, ſuffumigatione ex ſulfure fugari tradidit; vt Porphyrius, & Proclus, qui ſimilia multa, & quidam apud Hippocratem ♆, qui adhuc inaniora, nugantur. Non aſſentior hæreticis, qui exorciſmis, & cunctis rebus conſecratis ac benedictis vim ſupernaturalem omnem detrahunt, contra quos alij egerunt ω. Nec placet catholicorum quorumdam credulitas vel ſuperſtitio; qui rebus etiam non conſecratis, vt hypericonti, rutæ, cornibus ſtercorique caprino, balneis item & flagellationibus eam vim adſcribunt; vt putent ipſum his dæmonem malè affici, irritari, vel exagitari. flagellationibus huiuſmodi, dum corpus obſeſſi nimis affligitur, morbus magis accenditur & augetur; quare & de-

χ *D. Tho. in 4. d. 7. ar. vlt. & in c. 41. Iob. lect. 3.*

♆ *li. de morbo ſacro.*

ω *Tyræus d. p. 3. c. 45.*

& deteriùs æger afficitur,& ex irâ atque triſtitiâ cumulantur diſpoſitiones atrabiliariæ dæmoni optatæ.ſic ſtulti dũ dęmoni nocere volunt;eum iuuant.nec aliud quidquã hîc inuenias dęmoni moleſtũ,quã quod in alio ſe quaſi flagellari æſtimet,& qua eſt ſuperbiâ doleat. Sed hoc vnũ,verè tanti apud hos plagoſos eſſe nõ deberet.fecere id Sancti aliquando ſed horũ flagra, vt & voces,& ſola præſentia,dæmonẽ miraculosè cruciabãt.Balnea melancholico humori purgando cõducunt. Rutæ & Hypericonis foliola flatus abſumunt,& humorũ perturbationi,quæ à flatibus prouenit,ſedandæ mirè proſunt α. Stercus & cornu caprinum acri ſuffitu eadẽ diſcutiunt,& ringitur etiã ſuperbus ille ſe in alio rideri ac ludũ fieri. Optimè igitur animaduerſum à Conrado β Wimpinâ,& Fr. Valeſio,frequẽtiùs à dęmonibus inuadi eos, in quibus bilis atræ maior eſt copia.quia ſucus iſte cumprimis idoneus eſt,vt homines in furorẽ & inſaniã vertantur, quod dęmones optant ſummoperè.quare & atrabiliarijs maximè inſidiãtur, & morbos vt plurimũ inferunt melancholicos.Vnde cõſequitur quòd cùm corporalẽ materiã non poſſint trãſmutare, niſi actiua paſſiuis applicent; malè illos habere,ſi corporeis huiuſmodi rebus adhibitis,diſpoſitiones eorum malitiæ ac dolis aptę expellãtur,& contrariæ prorsùs introducantur.Igitur quęcunq; res corporeæ inducunt in corpus patientis diſpoſitionẽ cõtrariam diſpoſitioni requiſitę ad actionẽ dęmonis, illæ corporeas humores purgant directè,& corporeã ægritudinẽ pellunt naturaliter: cur verò dæmon fugiat,& corpus illud deſerat,ſunt ſolũmodò cauſę indirectæ & ſine quibus non.Et hac mente licebit obſeſſis à dæmone,petras vel herbas naturâ efficaces,abſq; vlla tamen incãtatione,habere & geſtare γ, quę cõmunis eſt ſententia. His quędam ſolent obijci. *1*. quod Eleazarus apud Ioſephum radice quadã dęmonium extraxit. *Reſpõdeat* aliquis, hanc fortè à Salomone inſtitutã,cum exorciſmis,& ſic potuiſſe Deum ſupernaturaliter in herbâ operari. Verùm id, iam Chriſtianiſmo introducto & Euangelio promulgato,parum veriſimile eſt. Potiùs crediderim radici huic indirectam illam, quam dixi, vim fuiſſe, vel Eleazarum Magum,ſic per ſignum pacti operatum. 2. locus

α Hippocra. lib. de flatibus.

β Vvimp. li. 2. de ſuperſtit. c. 10. 11. 12. & Valeſ. ſacræ philoſo. c. 15. & 18.

γ c. VI. 26. q. 7. Alb. Magnus in Luc. ca. 9. Spreng. p. 2. c. 5. remedior. Nider. li 5. Formicar. c. VI. Mengus flagel. dæmon. c. 3. Valerius Polydor. in pract. exorciſtar.

δ Tob. 6. v. 8. Tobię δ, his verbis; *cordis eius* (piſcis Callyonimi) *particulam, ſi ſuper carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum*: quod & poſtea factum legimus ε. *Reſp.* Suffumigatio hęc indirectè dęmonem pellebat: ſed Angelus Raphaël directè dęmonem expulit, & in deſerto religauit: quare & actio tota poſtmodũ Raphaeli tribuitur ζ: *dæmonium ab eâ ipſe* (Raphaël) *compeſcuit*. Tribuitur autẽ vis illa cordi, vt ei inſita, non litterali, ſed prophetico & allegorico ſenſu. referendum enim hoc ad Chriſtũ Dominũ, qui & Magdalenã à dęmonibus à quibus poſſeſſa, & nos tyrãnide diaboli liberauit. Non meũ hoc eſt, ſed B. Proſperi η. latè ipſe & multis, ſed inter cetera illud: ſatiat ex ſeipſo in litore diſcipulos, & toti offerens ſe mundo ἰχθὺν. Namque Latinè piſcẽ ſacris » litteris, maiores noſtri hoc interpretati ſunt, ex Sibyllinis verſib. » colligentes, quod eſt IESVS Chriſtus filius Dei Saluator, piſcis in » ſuâ paſsione decoctus; cuius ex interioribus remedijs, quotidiè » illuminamur & paſcimur.] obſcuriùs hoc dictũ, intelliges ſi le- » geris D. Aug. θ à quo illa deſumpſit. Sanè ἰχθὺς vocatur etiam » Chriſtus à Tertull. ι: ſed nos piſciculi ſecundùm ἰχθὺν noſtrum » in aquâ naſcamur. nec aliter quã in aquâ manendo ſalui ſumus.] » 3. Ad cytharam Dauidis κ nos inuitant: ſed fruſtrà. Nã illic non dulce melos directè dæmonem fugauit: ſed duntaxat cytharam feriente Dauide, leniùs Saul habebat. quoniã, rege concẽtu muſices delinito, nõnihil ſedabãtur humores, quibus agitabatur, & propterea vexationi dæmonis minùs idonei reddebantur. Ideo malus ille tunc temporis recedebat; nõ quòd muſicâ vel delectaretur, vel offenderetur, ſed quòd ęgre ferret hanc ſui domicilij ſibi quaſi turbari poſſeſsionem, per huiuſmodi humorũ temperiẽ meliorem. ſentẽtiam hanc R. Moſis Ægyptij ex noſtris multi ſequuntur λ. Vana enim de propenſione dæmonis in harmoniam quorundam eſt opinatio, vnde nata Magorũ nugamẽta, Saturno lugubrem cantum, ceteris planetis hilarem ac lætum offerendũ, quod iampridẽ Guil. Pariſ. μ refutauit. Alij ad allegoricũ ſenſum cõfugiunt, & aſſerũt verè fugatum dæmonẽ pulſu cytharę; ſed id virtute ac merito crucis Chriſti, cuius figura fuit illa cithara ν.

ε c. 8. v. 2.
ζ c. 12. v. 3.
η de prædict. p. 2. c. 39.
θ li. 18. ciuit. Dei. c. 23.
ι de baptiſ. c. 1.
κ 1. Reg. 16. v. vlt.
λ R. Moſes in lib. de 13. articulis, et in Ductore dubitant. Lyran. & Abulens. ad d. ca. 16 Anglez ſ. d ſſ 6.
μ p. 3. de vniuer. c. 8.
ν ſic Feliſ. in 2. d 8. & illo prior D. Proſper 2 p. promiſ. & prædict. c. 25.

Infertur 3. falſam eſſe perſuaſionẽ, poſſe dæmones à Magis ligari,

gari (vt ſolent in cippo vel malâ manſione facinoroſi) in phialis ſpeculis, annulisúe. ſemper enim vel ſuperior atque potẽtior eos illic cogit adeſſe, & imperio ſuo retinet, vel ipſi ſponte ſuâ, & ex pacto adſunt, ibique ſe continent. quare vehementer improbãda Hermetis cõmentatio, qua ſic ligãdi dæmones præcepta prodidit. Quod dixi, ex Patrum o & Scholaſticorũ dictum ſententiã: Suntque hac de re aureis digna litteris, *in Gen.* verba Henrici de Haſſiâ; Ipſe ſimulat ſe captũ, vt te capiat; ſe vinctum, vt te vinciat; ſe tuo imperio ſubditũ, vt te ſibi ſubdat à te incluſum, vt cõtra te finaliter cõcludat: fingit ſe tuâ arte, vel imagini vel lapidi alligatũ, vt funibus peccatorũ te ligatum, ad infernũ te perducat.] plura, quibus hæc confirmantur habes apud Fran. Picũ *lib. 7. de prænot. c. 4.* Quam verò periculoſum ſit huiuſmodi captiuos carcere incluſos penes ſe habere, cõuincitur varijs exẽplis. ſuffecerit vnum cõmemoratum à Iohanne Niderio π, his verbis; In minori Baſileâ paullò ante præſens generale cõcilium, domicilium habuit quidam vir de malâ vitâ & fortè de maleficijs ſatis ſuſpectus: filiã hic habuit, quam in domo iuueni cuidam nuptui tradidit; & tãdem ſenex pater ægrotare cæpit; & ad filiam & filiaſtrũ, demonſtrato quodam ſcrinio dixit: hoc vaſculũ non moueatis, alioquin pænitentiâ ducemini, ſed in loco ſtare permittite vſque poſt meũ deceſſum, & ita in breui vetulus expirauit. Trãſacto autem tẽpore plurimo, nec filia nec eius maritus magnipẽdit patris iuſſum: ſed de domo priore in aliã domunculam ſe transferẽtes, ſcriniũ, quod ſatis modicum fuit, portauit extra domũ versùs nouũ hoſpitium; ſed in ipſo itinere tanti põderis eſſe cæpit, vt in ipſo viriles artus deficerent, & exinde vxorẽ pro adiutorio inuocauit. Hæc autem vxor, an poſtea in domo ſcrinium aperuerit, vel quo alio modo incautè ſe circa vas habuerit obliuioni tradidi. Vnũ conſtat, quod in domum nouã cum infantulo quẽ genuerant parẽtes prædicti venerunt: & ecce ſubitò vxor, velut rabida, ſuper cunas irruit eum necare volens. quod maritus intuens, vi vxorem inuaſit, & eã à dæmone obſeſſam eſſe didicit: qui cùm exorciſaretur, minatus eſt dæmon, ſe non exiturum, niſi eã necaret. & ita factum eſt ſuper exorciſtæ manibus. Alterâ die maritus per viam

o *Euſebij l. 5. de præparat. c. 6. D. Aug. lib. 21. de ciuit. Dei, cap. 6. Alph. de Caſtro lib. 1. de iuſt. hæret. punit. Victor. ſ. n. 31. Sylu. in peregr. eq. Decad. 3. c. 8. q. 1. qui citat verba Haſſiæ.*

π *lib. 5. Formicar.*

ſtratæ incedens publicè, caſum lapidis recepit inopinatiſsimè de » ſuperiore parte cuiuſdā canalis cadētis, & in facie, cooperatione, » vt videbatur dęmonis, percuſſus eſt tam deformiter, vt vix homo » videretur eſſe.] SS. tamen viri nō rarò dęmones certis rebus vel » incluſere, vel aſtrinxere, vt S. Lupus Senonen. ipſum ſiti affligentem & aquæ frigidæ, quam adferri præceperat ſe inſerentem, incluſit vaſculo eiulantem & ſe quis eſſet prodentem : incluſit autem cùm ſignatum cruce puluinar ſtrictìm ad os vaſculi applicaſſet. *Sic vetuſtus ſcriptor vitæ eius apud Sur. menſe Septemb.*

Infertur quartò omninò ſpontè ſeruire hominibus ſpiritus illos, quos vulgus *Familiares*, ſeu *Martinellos*, ſeu *Magiſtellos* vocat; Græci, quòd adſint aſsiduè, παρέδρȣς; de quibus Irenęus & Tertullianus egêre. tale fuiſſe dæmonium Socratis aliqui cenſuerunt ρ. talem Simoni Mago tribuit D. Clemens σ, & Cynopi Prochorus, talem Thaſio cuidam Ariſtoteles; talem nomine Crotonem ſtudioſo cuidam, & poſtea equiti Aquitano, tribuit Froſſardus *in Chronic.* talem fuiſſe Cornelij Agrippæ canem, etſi diſcipulus eius Wierus neget, ceteri veriùs affirmant. Memini me apud Ioan. Cæſarium legere τ, cuiuſdam Paredri exemplum dignum memoriâ; in quo tamen illud admirandum, dęmonem illum pro mercede quinque ſolidos exegiſſe, & iuſſiſſe ex illis pauperi cuidam Eccleſiæ campanam emi, qua diebus Dominicis fideles ad diuinum officium conuocarentur. Hautdubiè latebat fraudis aliquid, & ſpes lucri maioris adfulgebat. Mirandum quoque nihil mali intuliſſe militi. Vix vnquam paredri ſine dominorum noxâ ſolent recedere. Vt plurimum paciſcitur dęmon, pro certo tempore; quo finito vel alium illi prior herum reperiat, vel ipſe dęmoni necandus cedat, vt refert & exemplo illuſtrat Nicolaus Remigius lib. 1. dęmonolat. Sed hęc ſufficiant de *Magiâ*. Pergamus ad *Maleficium*.

ρ *Maxim. Tyrius ſer. 26. & 27.*
σ *D. Clem. li. 2. recogn. Prochorus in vitâ D. Io. Euangeliſtæ. Ariſtot. de admira. audition.*
τ *li. 5. c. 36.*

FINIS LIB. II.

INDEX RERVM ET VERBORVM.

ABACVC tranſlatio.193. C.
Abaddon, ſeu Apollyon, 326. F.
Abaris Schyta.193. D.
Abathara ſeu Albandar, 226. C.
Abraxas idolum.112. D.
Abuſus bonitatem rei non tollere.310. Y.
Acco.333. I.
Achates. 138. C.
Achimenis. 138. C.
Achillis equus 212. B.
Aciarium. 73. C.
Acilius Glabrio. 212. B.
Adamus an ſcripſerit de alchimia. 66. A.
Adamantis & magnetis diſsidium.148. B.
Aduis Gall.148. C.
AEgyptij Magi an veros fecerint Serpentes. 121. C. eorum impotentia. 122. D.
AEgyptiorum libri alchymici comburi iuſsi à Diocletiano.67. B.
Aethalidæ memoria. 232. B.
Aethnæ incendia niuibus parcentia.150. D.
Aeſon. 227. A.
Aeteta. 225. A.
Aethyopis. 138. C.
Aerem & aquã tabidare magi ſolent. 157 E.
Afflatus ſeu inhalationis verborum quæ vis. 58. F. G.
Africani confeſſores elingues locuti. 211. A.
ἄγαλμα. 251 *B.*
Agẽs naturale an valeat agere in diſtãs.116. A
Agni Dei cerea effigies.58. B.
Agninæ fides rũpuntur iunctæ lupinis 30. D.
Agrippa.167. G.
Alaſtores.325. F.
Alba Magia an vlla. 104. B.
Albertus Magnus multa narrat non credenda. 42. H.
Alberti Magni caput æ̃neum.43. A.
Alberto Magno attributus liber falſo.22. B.
Alchimia quid.63. A.
Alchimia an licita in foro fori. 92. A.
Alchimia in foro conſcientiæ ferè ſemper & cunctis prohibita cenſenda.94. B.
Alchimia quibus perſonis illicita in foro cõſcientiæ.98. F.
Alchimia indicium magiæ, & in quibus faciat.96. D.
Alchimia ad quam Magiæ ſpeciem pertineat. 89. A
Alchimia aurum producit.81. A.
Alchimia quibus licita.99. G. 100. K.
Alchimiæ abuſus ratione finis, & quis finis licitus.59. C.
Alchimiæ ars ſeu Chryſopeiæ an ſit mechanica. 89. A.
Alchimiæ dęmoniacę exemplum. 90. B.
Alchimiæ lex optima, vt nemini liceat exercere, niſi permiſsione principis. 100. I.
Alchymiæ nomen explicatum, & origo artis. 63. A.
Alchimiæ ſcriptores veteres quidam. 67. B.
Alchimici ſæpe Magi. 96. D.
Alchimici an valeant aurũ facere.68. cũ ſeqq.
Alchimici quãdo lethaliter peccent, & quãdo neganda his abſolutio. 99. H. 100.
Alchimicorum inepta methodus, phraſis, & diſſenſiones. 69. A.
Alchimicorum ſuperſtitiones, blaſphemiæ, picturæ nefariæ, iactura temporis, & alia peccata. 97. D. E. 100. H.
Alchimicorum variæ fraudes & exẽpla 91. B.
Alchimicos dæmon ludificatus. 90. B.
Alchimiſtarum libri fictitij, Moſis, Adami, &c. 65. D.
Alcippe. 175. B.
Aldebert, & Clemẽs hęretici Germani.62. D.
Alectoria. 138. C.
Allobrogum comes Magum promittentem victoriam necari iuſsit. 164. E.
Almadel ars. 104. B.
Alphito. 333. I.
Alterationes requiſitæ ad aurum poſsibiles ſunt calori naturali & artificiali. 82. A.
Amoris quę vera cauſa, & quid ad eum viſio. 33. B.
Amphiaraus. 236. D.
Amuleta. 58. A.
Amuleta Magica Germanor. militũ. 61. C.
Anabaptiſtas diabolus S. S. docet. 234. C.

Anagnini ſerui tunica. 148. C.
Anamiſia. 223. A.
Anaſtaſius Imp. Alchimicum decipit. 91. B.
Anates ex arboribus vel putrido ligno natæ. 84. B.
Angeli quo pacto res corporeas mouere poſſint. 201. G.
Angelicæ apparitionis exempla. 269. I.
Angelorum nomina quæ vera, quæ magica. 62. D.
Angliæ regum curatio ſupernaturalis. 38. E.
Anima eſſe poteſt, & eſt in loco ſeparata. 251. C, & quo modo ibid. & 253. etiam in locis pluribus 253. C.
Anima ſeparata ſe loco mouere poteſt, & quo pacto. 253 C.
Anima cur pro lubito ſuum corpus aſſumere aut ad nos redire nõ poſſit 253, & 254. C.
Anima è corpore non migrat in raptu contra Bodinum. 239. B.
Anima non poteſt transformari, nec poteſt quoduis corpus informare. 207 B.
Anima ſeparata num poſsit corpus loco mouere. 158. F
Anima quo pacto ſubire queat corpus. ibid.
Anima noſtra tota immortalis. 243. C.
Animam informãtem quopacto afficere aut cogere queat magica. 231. A.
Animæ beatorum ab Angelis quomodo dignoſcendæ. 262. I. cum ſeq.
Animæ figura an Spherica. 254. D.
Animæ an aſſumant cadauera. 256. E.
Animæ corpus ſuum amant & inuitæ ſeparantur. 259. G.
Animæ immortalitas probata. 302.
Animæ ſeu ſpiritus quo pacto poſſint corporeis oculis ſe viſiles exhibere 254. 255. 256. D
Animarum damnatarum, & expiantium exempla. 292. R. & ſeq.
Animarũ apparit. qui ſcriptores agnouerint. 265. & 266. K. tota Eccleſ. 269. 270. & ſeq.
Animarum reuocandarum ritus. 250. B.
Animas apparere decens & vtile eſt. 258. G.
Animas mortuorum apparere ſolere 248. A. cum ſeqq. fol.
Animas mortuorũ dæmones nõ fieri. 315. Y.
Animas nequeũt magi oſtẽdere. 316. cũ ſeq.
Animas occiſorum peremptoribus infeſtas eſſe 150. B.
8. Anno. 298. V.
Annulorum vis. 45. A 47. C, D.
Anſelmi ars ſeu curatio. 37 E.
Antechriſti miracula falſa futura 125. 127. E.
Antichriſto diabol. theſauros aſſeruat. 168. C
Anton. Mizaldus. 22. E.
D. Antonini Epiſc. amuletum 59. B.
Anton. Taruiſini alchymia. 87. A.
Antuerpiæ obſidio. 304. X.
Anus Pindari. 236. D.
AOVOTH Hebr. 14. D.
Aphereſia differt ab ecſtaſi. 240. B.
Apologus lepidus Calcagnini 106. E.
Apollonius Tianęus. 151. A.
Apollonius magus. 157. A.
Apollonius inuiſibilis 205. C.
Apollonius fruſtra theſauros quęſiuit. 168. C
Apollonij memoria. 252. B.
Apollonij Tyanæi magia. 21. B.
Apoſtata monachus à Diabolo in corbem palam iniectus. 352. C.
Apollonij leo. 213. C. hirũdo ſeu paſſer. ib. D
Apuleius magus tẽpore Domitiani. 137. B.
Apparitio philoſophi apud Auguſtin. 152. E
Apparitiones ſingulorum ſæculorum a fol. 271. cum ſeqq.
Apparitionum tria genera explicata 255. D.
Apparitionum in diuerſis ſimul locis ratio. 202. A.
Apparitionum ad vindictam peccatorum exempla. 267. L.
Apparitionibus mortuorum multi Seueriani ad fidem conuerſi 288. R.
Appetitus ſenſitiuus quo a dæmone pacto vexari queat 232. A.
Applicãdo actiua paſſiuis ſiue per alteratione quid & quo modo Diabol. operetur. 129. B.
Appoſitione corporis alterius quomodo oculus decipiatur 131. C.
Aqua benedicta demonem fugans. 150. D.
Aquilæ iuuenta renouatur. 227. A.
Aquilinæ pennæ alias conſumunt. 36. D.
Arbaghtel, libri auctor. 22. B.
Arbaghtel liber confutatus. 46. B.
Arboris vitæ vis. 231. D.
Archimedis Sphęra, & Specula. 43. A.
Archytæ columba 43. A.
Ardoinus, & Poncetus. 22. B.
Areſcon. 223. A.
Argẽtum viuum impedit incãtationes 21. A.
Argiui cuiuſdam væſania. 321. D.

Argu-

Argumenta aduerſariorum contra apparitiones ſoluta. 310. cum ſeq.
Argus carina. 212. B.
Aries in agnum. 217. A.
Arimanes ſeu Pluto 18. A.
Ariſtæus. 154. D.
Ariſtæas Proconneſius. 239. B.
Arnol. de Villanoua. 22. B.
Arnol. Villanouanus verum aurum produxit. 86. A.
Ars an natura potentior. 76. E.
Artificialia opera; 52. B.
Aſinus iuuentæ poculum perdidit. 228. A.
Aſini lunam epotantis fabula. 1 1. A.
Aſpis ſurda. 120. C.
Aſtrologia damnatur à Patribus. 27. D.
Aſtrorum & cælorum analogia nulla qualem fingunt aſtrologi cum ætatibus, vel partibus corporum. 26. D.
Aſsyrij fides. 123. A.
Attilij Reguli tolerantia. 220. B.
Auerroiſtici errores paganorum. 245. D.
Augurelli iactantia de ſua alchimia. 94. A.
D. Auguſtini viſio, pueri &c. 263. 1.
Aurium morbi & deceptiones. 320. 321. D.
Auribus humanis ſacci impleti. 162. F.
Aurum an ſit ſolum perfectũ metallũ. 77. F.
Aurum cur rarius quã cetera metalla. 78. F.
Aurum in venis terrę cur non niſi lõgiſsimo tempore queat generari; in fornaculis vero breuiori. 80. G.
Aurum alchymicum aliquando factũ. 85. A.
Aurum potabile. 65. C.
Auri ſemen. 81. H.
Auri efficiens cauſa & materia quæ. 72. 73. C.
Auripigmentum. 83. B.
Auripigmentum mutatum in aurum. 67. B.
Auri agens principale quod ſit. 81. H
Auri materia remota & proxima. 72. & 74.
Auro alchimico an liceat vti ad cõmercia vel in cudendâ monetâ 9 . C.
Automatum variorum miranda. 319. B.

B

Bacchi nutrices 227. A.
Badudus Rex. 193. D.
Baianus Bulgar. rex magus. 137. A. 208.
Bambergenſis puellæ mira imprægnatio. 184 F
Barnabas Cyprius. 107. P.
Baro de Rais. 166. F.
Baſiliſci viſus. 34. B.
Baſileenſis crypta, theſaurus, dæmon cuſtos. 169. H.
Baſilidiani, 50. C. 112. D.
Bauari vxor poſt mortem redux & mater liberorum. 183. E.
Belga quidam creditus vaccæ filius. 177. D.
Beli Sacerdotum præſtigiæ. 42. B.
Benedictus XI. qualis viſus poſt mortẽ 298. V
Beneuentana ruſtica. 224. 225. A.
Benno Cardinalis. 165. F.
S. Benno. 298. V.
Ben-Syra vnde natus. 184. F. in margine.
Berengarius hæret. & magus. Proloq. F.
Berengarius Turonenſis. 154. D.
D. Bernardo auunculus apparuit. 298. V.
Bern. Treuiſani alchymia. 86. A.
Bernicles. 175. A.
Biarmenſes. 162. E.
Bodini error. 186. A. ipſius libri ſcatent erroribus. 23. B.
Boëma ſaga in prælio necata. 1 3. E.
Boëtij automata. 43. A.
Bonicæ fons. 229. B.
Brachium dextrum ardens & lucens ſine dãno. 150. D.
Brachmanum dolia. 152. A. menſa 160. A.
Bractearij 64. B.
Bragadini alchimia & ſupplicium. 85. A.
Baſileenſe monſtrum. 17 . B.
Bruchi, athei. Proloq F.
Bruta non aſſequi nec intelligere finem propter quem operantur, & de duplici in his fine, naturæ & bruti. 217 & 218 B.
Bruta non habent prudentiã 215. B. 218. B.
Bruta an incantentur. 17 A.
Brutorum miræ pæſtigię in Africa 44. B.
Bulgarorum Victoria contra Anaſt. 162. E.
Burgenſis virgo Ecſtatica. 243. D.
Buſcoducenſe monſtrum. 30. B.

C

Cabadis cũ dæmonibus certamẽ 344. R
Cadauer cur corã occiſore ſanguinet. 37. D.
Cadauera mutata in ſtatuas. 84. B. 209. D.
Cadauerũ mira quædam poſſunt à magis procurari, sãguinis fluxus, incorrupta diu ſeruare, 246 E. comburi nequeant, & comam barbamue alant. 247 E.
Cælum non eſt animatum. 25. C.

Cęli & aſtrorum influentiæ an vllæ. 26. D.
Cæli adſpectus & influxus nihil facere ad Magica. 23. A.
Cęneus & Cænis. 223. A 226. C.
Cæſarauguſtana virgo. 239. B.
Cairi aſinus. 213. c.
Calchitis mutatur in miſi 84. B.
Caligulæ auaritia per alchimiã deluſa. 67. B.
Callionymi piſcis felle cæcitas curata Tobię. 20. A.
Caloris vis. 82. A.
Caluariæ loquaces 211. A. 212. B.
Caluiniſmus Magiam per Belgium propagauit. *Proloq.* F.
Caluiniſtæ tollunt virginit. Deiparæ. 184. F.
Caluiniſtæ iniurij in Deitatẽ Chriſti, & viam ſtruunt Turciſmo Paganiſmoque. 205. C.
Caluiniſtarum furor. 247. E.
Calx aquâ non oleo accenditur. 20. A.
Cambiones pueri. 183. E.
Cãpani æris vis ad magica diſsipãda. 194. D.
Campanæ pulſus ad Angelicam ſalutationẽ ſalutaris contra terriculamenta tartarea. 308. X.
Camiſia inferni. 219. A.
Canes terreſtres ſeu feræ. 323. F.
Canidia. 142. C.
Captiuos magi an carcere poſsint eripere. 161. A.
Cardanus de varietat. & ſubtilit. 22. B.
Carmenta ſeu Canens. 139. C.
Carolus Pacificus Neap. rex. 164. E.
Carolus V. oſor magiæ, & Auſtriacorũ laus. 170. H.
Carpocratiani hęretici & Magi, *Proloq.* F. 112. D.
Caryſtium linum. 148. B.
Caſtores ſeu Dioſcuri. 150. D.
Caſtrum Oui Neapol. 164. E.
s. Catarinæ Gentiles. 37. E.
Caupona mirabilis ſaga. 137. B.
Cauſus flumen. 212. B.
Cayri pulli excluduntur fornaculis. 83. B.
Cerberus. 325. F.
Cercydas. 212. B.
Cerei Benedicti contra ſpectra. 307. X.
Certamen duorum magorum. 123. D.
Ceruſſæ productio. 73. c.
CHABAR quid Heb. 15. D.
Chalamiſch. 73. c.
Cham propagator Magiæ, dictus Zoroaſter. 18. A.
Charon. 325. F.
Characterum vis. 45. A. 47. D.
CHARTVMMIM quid Hebr. 15. D.
CHASAPH quid Hebr. 16. D.
Chelidonia oculat cæcos. 20. A.
Chilperici Regis damnatio. 290. R.
Chorę ſagarum. 191. B.
Chriſtus Dominus an à diabolo tranſlatus. 188. A. 193. c.
Chriſtus verè clauſis ianuis ingreſſus contra Caluinum: verè natus clauſo matris virginali, verè clauſo ſepulcro reſurgens contra Bezam. 205. c.
Chriſti apparitiones. 272. N.
Chriſto Domino alapam qui incuſsit damnatus. 288. R.
Chriſti miracula corporis eius tribuere temperamento blaſphemum eſt. 28. B.
Chymicæ laus. 65. c.
Chryſamme venefica. 163. E.
Chryſantij magi filius. 236. D.
Chryſopœię origo. 65. D.
Chryſoplynta, & Chryſoplyſium. 86. A.
Chryſulcę aquę vis. 85. A.
Cianitę Indi vt pluuiam eliciant. 154. D
Cicchus de Eſculo. 22. B.
Cicindula Indica. 318. A.
Circe. 139. C.
Circenſibus magica in vſu ad equorum incantationem. 174. B.
Circulatoris cuiuſdam pręſtigię mirę. 131. F.
Circulatorum & mirabiliariorum peccata, & qua cautela permittendi à magiſtratibus. 44. c.
Cithararum ſimiliter tenſarum, vna pulsâ, concentus. 24. A.
Claudię zona quomodo nauim traxerit. 131. D.
Cleonis nubes procurabantur. 152. A.
Climactericus annus. 49. B.
Cliuenſium ducum origo. 180. C.
Cnopi victoria de Erythręis. 163. E.
Colchorum vellus aureũ an alchimicũ. 67. A.
Columbæ effigies negata dæmoni. 264. I.
Columbæ, vel agni ſpecie nondum apparuit dæmon. 351. C.
Comitum Pictauenſium & Andegauenſium origo. 183. E.

Comple-

Cara morbus. 363. D.
Caluariç locutæ multis locis 356. D.
Caprinum cornu & ſtercus. 371. E.
Catabolici. 365. A.
Certamina magorum varia. 366. B.
Chriſtus cur ἰχθὺς. 372. E.
Chriſti & ſanctorum ſuſcitationes quo ſigno diſcernantur à putaticijs. 364. E.
Complexio ſeu temperatura corporis nõ eſt cauſa effectuum admirandorum. 28. A.
Concilium Romanum ſub Zacharia. 62. D.
Concupiſcentiç motus ſolos non eſſe peccatum. 212. A.
Confeſsio integrè facienda docetur miro exemplo 305. X.
Confeſsio facta à capite abſciſſo. 211. A.
Confeſsionis violatæ pœna. 306. X.
Conſtellatio non adfert vim ſanãdi. 40. F.
Conuentus ſagarum nocturni quales. 185. A. cum ſeqq. max. 189.
Conuiuia magica. 160. A.
Cornel. Agrippa mortuo dæmonem immiſit, vt videretur viuere. 360. B.
Corn. Agrippæ canis. 374. F.
Cor non poteſt comburi intoxicatorum vel cardiacorum. 247. E.
Corpus vnũ in duob. locis, aut duo in vno loco an poſsit dæmõ collocare. 202. A. & ſeq.
Corpora aërea quopacto dæmones formẽt. 349. B.
Corporum, vt ianuarum, penetratio nec Angelis poſsibilis. 204. B.
Corui candidi 228. A.
Critici dies. 42. B.
Croton demon. 374. F.
Crucis ſignum maleficia impedit. 196. D.
Culinç mortuorum. 250. B.
Cultus indebitus. 11. D.
Curioſitatis peccatum. 96. C.
Cynops magus. 369. C.
Cynoſura quç in his ſequenda. 23. B.
DÆmones an queant eodem tempore plures tentare vel obſidere. 203. A.
Dæmon apparẽs in corpore aſſumpto tantũ videtur à quib. vult. 357. E. procurare vt appareat nõ licet. ibid. cur veterib. ſçpius apparuerint quàm nobis. ibid.
Dæmon gaudet atra bile 371. E.
Dæmon in aſſumpto corpore an loqui, comedere, & ſimilia vitç opera poſsit facere, 356. D. & quomodo. E.
Dçmon includi non poteſt. 373. 374. F. G. quàm periculoſum. 373.
Dæmon in forma arboris, & rotæ. 334. L.
Dæmon quæ Magis polliceatur. 114. E.
Dæmon an poſsit in conuentib. Magorũ innoxiorum perſonam aſſumere. 159. A.
Dæmon ſemper aliquo indicio agnoſcitur, Deo id permittente. 355. D.
Dçmonis actiones quæ circa res corporeas. 146. A.
Dæmonis ſpecie natum monſtrum. 30. B
Dæmones quopacto videri oculis corporeis poſsint. 345. A. cum ſeqq.
Dçmones poſſunt producere animalia imperfecta. 84. B.
Dæmones an exerceãt cum ſagis Sodomiam, & de criminis atrocitate. 185. F.
Dæmones non ſunt animantes. 343. Q.
Dæmones non habent indiuidui propagationem. 179. B.
Dæmones omnino ſunt incorporei, & carent ſemine. 179. B.
Dæmones in quorum brutorum ſpecie ſoleãt apparere. 334. L.
Dæmones eſſe. 102. A.
Dæmones metallici ſçui. 342. 343. Q.
Dæmonum nocturna ſpectra. 330. G.
Dæmonum apparitio quomodo deprehendenda. 261. H.
Dæmonum ſpectra tempore peſtis. 329. F.
Dçmonũ variç diſtinctiones à muneribus. 365 A. inter eos an ſit ordo vllus, & qualis. ibi.
Dæmonum genera & ſpectra multiplicia. 323. F. nomina 324. F.
Dæmonium meridianum quale. 327. F. cũ ſeq.
Dæmonica ſpectra varia enumerata. 317. A. cum ſeqq.
Dãmis miraculi plena imago crucifixi. 247. E.
Dãnatorum animæ an appareant. 262. I.
Dardanus, à quo Dardanarij. 108. A.
Deceptiones variç circa lycanthr 207. C. 208.
Deceptionũ magicarum exempla. 130. cũ ſeq.
Denarius quomodo appareat in ſummã ſuperficie aquæ. 131. D.
Deus quomodo ſit intellectus. 244. D. an tantum operetur cognoſcendo ibid.
Deus cur non permittat magos ditari. 168. G.
Deus quomodo concurrat ad generationem in commiſtione dæmonũ incuborum. 182. D.

Deus extra ſe multa cognoſcit. 244. D. nec tamen perficitur. 245. B.
Deus non eſt formaliter omnia. 244. D.
Deus an mundum per Angelos condere potuerit. 167. G.
Dei ſolius eſt ditare quos vult. 168. G. & cur. 169. G.
Dei ſapiens prouidentia. 218. B.
Diabolus virium naturalium aut ſcientiæ nihil amiſit. 118. A.
Diabolus cur nolit ditare Magos. 168. G.
Diabolus poteſt pecuniam facere, & metalla producere. 167. G.
Diabolus nihil poteſt niſi permittat Deus. 127. E.
Diabolus quo pacto efficiat mira. 127. A. cum ſeqq.
Diabolus hominum malis gaudet 169. G.
Diabolum cur videant morituri. 355. D.
Diaboli pertinax odium in homines, & multiplex dolus Prologu. A.
Dictamus. 20. A.
Dies Critici & eorum cauſa. 27. D.
Dignitates & honores an arte Magicâ parari queant, aut vnquã parti. 165. F. quur Deus permittat. 166. F.
Diuitias & theſauros an poſſit dæmon magis ſuis largiri, contra Damhouder. 166. F.
Doctoralis promotio Sagarũ & ritus. 234. C.
Dodones columbæ. 212. B.
Dominæ Bonæ. 340. N.
Dolani lycanthropi. 208. C.
Dormire de mortuis. 312. Y.
Dorotheus falſo inſimulatus. 160. A.
D. Dorotheæ roſæ. 263. I.
Doſitheus. 136. A.
Dux Louanij. 356. M.

E

EBriorũ illuſiones quoad ſpectra. 320. D.
Ebulenſis puella. 225. A.
Eccleſiæ illata damna mortui vlciſcuntur. 298. V.
Eclipſis cauſa. 151. A.
Echineis quid 36. D.
Echo. 24. A.
Effectus naturalis quomodo diſcernatur à magico. 116. & 117 B. item artificialis. & in his cautela. 117. B.
Effectus magici aliquando veri, & quomodo hi diſtinguendi à præſtigioſis, & horum exempla. 117. A. 118. B. 120. C.
Eleazarus exorciſta. 371. E.
Elephantorum ſollertia. 214. E.
Eleemoſynæ centuplum miraculo approbatum. 284. Q.
ELIL, Hebræum. 12. D.
Empedocles. 152. A.
Empedoclis mira. 138. C.
Empuſa. 325. F. 329. G.
Eonis hæretici præſtigiæ. 133. F.
ἐπαοιδός, 217. E.
Epheſiorum notę magicæ. 162. B.
Ephialtes morbus. 331. H.
Epidaurius Serpens. 213. C.
Epimenides Cretenſis. 221. C.
Epulæ Sagarum. 190. B.
Equa falſa apud palladium. 207. C.
Eres Armenius. 259. B.
Ericus Rex Sueciæ. 163. E 193. D. 137.
Ericus Rex, Pileus ventoſus. 152. A.
Erinnyes, ſeu Eumenides. 332. I.
Eriſichto. 142. 143. C.
Erneſtus Marchio Badenſis deceptus. 91. B.
Erucæ hæretici. Proloq. F.
Eryngium gregem ſiſtit. 36. D.
Eſdras an alchimiæ meminerit. 67. B.
Eteſiæ. 154. D.
Euages. 256. D.
Euarchus. 361. C. 363. D.
Eun Britannus hæreticus & magus. Proloq. F
s. Euphemiæ mart. reliquiarum miraculum. 394. T.
Eurycles, quid Grę c. 14 D.
Eurynomus, ſeu Mors. 332. I.
Excommunicati martyris apparitio. 301. X.
Execrationes parentum quam vim habeant. 32. A.
Exercitus quomodo poſſint magi exhibere. 339. M.
Exercituum ſeu militum ſpectra nocturna varia 335. M. cum ſeq.
Exorciſtarum quidam abuſus. 371. E & 372.
Exſtaſis an inſtanti fiat. 243. D.
Exſtaſis ſubiectum quod. 241. & 242 C.
Exſtaſis & raptus differunt. 242. C.
Exſtaſis diuinæ à magicâ diſcrimen. 241. C.
Exſtaſis cauſa formalis, finalis, efficiens. 242. C. 243. D.
Exſtaſim ſeu raptum quomodo procuret diabolus. 238. A.

Exſta-

Exſtaſim quomodo Deus efficiat contra Mocenigum. 243. D.
Exſtaſes inuitis quoque contingunt. 243. D.
Exterminator. 326. F.

F.

FAcies quo modo appareant formidandæ. 131. D. item aſininæ. ibid.
Facius Cardanus. 246. E.
Fœnilis apprehenſio ad tranſlationem magicam. 157 D.
Famæ noceant quomodo magi. 159. A.
Familiares dæmones. 374. F.
Fantaſiæ læſæ variæ deceptiones. 321. D.
φαρμακτὺς. 16 D. 17. D.
Faſcinatio qualis. 158. A.
Faſcinentne vetulæ aſpectu ſub? 34. B.
Fatum non eſt cauſa monſtrorum. 177. D.
Fatales Sorores. 340. N.
Faunus. 326. F.
Fauſtus magus. 167. G.
Febrium diuerſi termini vnde. 27. D.
Feminæ ex dæmone quæ pepererint. 180. C.
Feminæ in viros mutari poſſunt, & exēpla varia. 223. A. cum ſeq. cauſa. 226.
Feralia. 250. B.
Ferdinādi Regis Neapolitani ſpectrū. 302. X.
Fernelij Alchimia. 87. A.
Ferrū aquę ſupernatans quomodo fiat. 47. D.
Ficus arbor alligatum taurum manſueſacit. 37. D.
Fidei vis quæ in incantatione. 54. C.
Fides vnius citharæ ad pulſum alterius mouentur. 36. D.
Figuras, imagines, caracteres vim nullam habere oſtenditur. 23. A.
Figuræ vis quæ. 46. B.
Figurarum in quibus dæmon apparet cauſa. 351. C.
Finni & Lappones. 154. D.
Flagellatio, balnea & alia cur ab exorciſtis adhibeantur. 371. E. 372.
Flammę loquentes. 150. D.
Flumen quo appareat modo vbi nullum eſt. 133. F.
Folia. 142. C.
Fran Pici poſitiones magicæ ſuppoſititiæ. 3 B
Franciſca Senenſis. 212. B
Franciſca & Caroli Guarnæ. 225. A.
Francorum reges à ſtrumâ ſanant contactu. 38. E.
Fridericus dux Auſtriæ captus à Bauaro noluit ope dæmonum liberari. 161. A.
Fridericus Stuphius crematus. 164. E. 166. F. 167. G.
Frigidum cur ſentiatur à dæmone aſſumptū cadauer. 347. A.
Fulmine icti non putreſcunt. 246. E.

G.

GAbriel Archangelus. 271. N.
Galazophylacæ. 152. A.
Galeatij Sfortiæ apparitio. 301. X.
Galena. 83. B.
Galgalus cur aſpectu ſanet ictericum? 34. B.
Gallæcus mendicus dæmonem circūgeſtans figurâ infantis paralytici 183. E.
Gallus Sacerdos. 222. D.
Geber non eſt inuentor alchymiæ. 68. B.
Gebhardus Trucſeſius Apoſtata. 103. B.
Gelo ſeu Empuſa. 118. B. Mauritium Imp. vexans. ibid.
Gello & Gilo. 333. I.
Geminæ quo modo res appareant. 132. E.
Gemmę cur in gemmas non poſsint mutari, metalla vero poſsint in alia metalla. 81. H.
Genij. 250. B.
Geuſiorum orgia ſimilia Magicis. 112. D.
Germani clerici obliuio. 232. B.
GHONEM Hebr. quid. 15. D.
Gladij acies carmine retunditur. 218. A.
Gnoſtici. 50. C.
Goëtia ſpecies magię 105. C. imo omnis magia. 106. A.
γοὴς. 17. E.
D. Gommari viſio. 264. I.
Gorgones. 332. I.
Gotthicorum Regum origo ab vrſo. 176. D.
Gratiæ ſeu miraculoſa opera quæ. 52. B.
Gregorius VII. 155. F.
Grimoyria ars. 105. D. liber. 107. B.
Guilh. Conſtantinus. 90. B
Guilh. Aragoſij alchimia. 87. A.
Gygis annulus. 205. C.
Gymnoſophiſtarum vlmus. 212. B.

H.

HAbundia Regina. 340. N.
Hadingus. 163. E.
Hæretici vt plurimum magi, & hęreſim magia comitari conſueuit, fusè probatum rationibus. Proleg. F.
Hæretici domiciliū dæmon. vt idola. Prol. F.

Deus extra ſe multa cognoſcit. 244. D. nec tamen perficitur. 245. B.
Deus non eſt formaliter omnia. 244. D.
Deus an mundum per Angelos condere potuerit. 167. G.
Dei ſolius eſt ditare quos vult. 168. G. & cur. 169. G.
Dei ſapiens prouidentia. 218. B.
Diabolus virium naturalium aut ſcientiæ nihil amiſit. 118. A.
Diabolus cur nolit ditare Magos. 168. G.
Diabolus poteſt pecuniam facere, & metalla producere. 167. G.
Diabolus nihil poteſt niſi permittat Deus. 127. E.
Diabolus quo pacto efficiat mira. 127. A. cum ſeqq.
Diabolus hominum malis gaudet 169. G.
Diabolum cur videant morituri. 355. D.
Diaboli pertinax odium in homines, & multiplex dolus Proloqu. A.
Dictamus. 20. A.
Dies Critici & eorum cauſa. 27. D.
Dignitates & honores an arte Magicâ parari queant, aut vnquã parti. 165. F. quur Deus permittat. 166. F.
Diuitias & theſauros an poſsit dæmon magis ſuis largiri, contra Damhouder. 166. F.
Doctoralis promotio Sagarũ & ritus. 234. C.
Dodones columbæ. 212. B.
Dominæ Bonæ. 340. N.
Dolani lycanthropi. 208. C.
Dormire de mortuis. 312. Y.
Dorotheus falſo inſimulatus. 160. A.
D. Dorotheæ roſæ. 263. I.
Doſitheus. 136. A.
Dux Louanij. 356. M.

E

Ebriorũ illuſiones quoad ſpectra. 320. D.
Ebulenſis puella. 225. A.
Eccleſiæ illata damna mortui vlciſcuntur. 298. V.
Eclipſis cauſa. 151. A.
Echineis quid 36. D.
Echo. 24. A.
Effectus naturalis quomodo diſcernatur à magico. 116. & 117 B. item artificialis. & in his cautela. 117. B.
Effectus magici aliquando veri, & quomodo hi diſtinguendi à præſtigioſis, & horum exempla. 117. A. 118. B. 120. C.
Eleazarus exorciſta. 371. E.
Elephantorum ſollertia. 214. E.
Eleemoſynæ centuplum miraculo approbatum. 284. Q.
Elil, Hebræum. 12. D.
Empedocles. 152. A.
Empedoclis mira. 138. C.
Empuſa. 325. F. 329. G.
Eonis hæretici præſtigiæ. 133. F.
ἐπαοιδός, 217. E.
Epheſiorum notę magicæ. 162. E.
Ephialtes morbus. 331. H.
Epidaurius Serpens. 213. C.
Epimenides Cretenſis. 221. C.
Epulæ Sagarum. 190. B.
Equa falſa apud palladium. 207. C.
Eres Armenius. 239. B.
Ericus Rex Sueciæ. 163. E 193. D. 137.
Ericus Rex, Pileus ventoſus. 152. A.
Erinnyes, ſeu Eumenides. 332. I.
Eriſichto. 142. 143. C.
Erneſtus Marchio Badenſis deceptus. 91. E.
Erucæ hæretici. Proloq. F.
Eryngium gregem ſiſtit. 36. D.
Eſdras an alchimiæ meminerit. 67. B.
Eteſiæ. 154. D.
Euages. 236. D.
Euarchus. 361. C. 363. D.
Eun Britannus hæreticus & magus. Proloq. I
S. Euphemiæ mart. reliquiarum miraculum. 394. T.
Eurycles, quid Grec. 14 D.
Eurynomus, ſeu Mors. 332. I.
Excommunicati martyris apparitio. 301. X.
Execrationes parentum quam vim habeant. 32. A.
Exercitus quomodo poſsint magi exhibere. 339. M.
Exercituum ſeu militum ſpectra nocturna varia 335. M. cum ſeq.
Exorciſtarum quidam abuſus. 371. E & 37.
Exſtaſis an inſtanti fiat. 243. D.
Exſtaſis ſubiectum quod. 241. & 242 C.
Exſtaſis & raptus differunt. 242. C.
Exſtaſis diuinæ à magicâ diſcrimen. 241. C.
Exſtaſis cauſa formalis, finalis, efficiens. 242. C. 243. D.
Exſtaſim ſeu raptum quomodo procuret diabolus. 238. A.

Exſta-

Exſtaſim quomodo Deus efficiat contra Mocenigum.243.D.
Exſtaſes inuitis quoque contingunt. 243.D.
Exterminator.326.F.

F.

FAcies quo modo appareant formidandæ.131.D.item aſininæ. ibid.
Facius Cardanus. 246.E.
Fænilis apprehenſio ad tranſlationem magicam.157 D.
Famæ noceant quomodo magi.159.A.
Familiares dæmones.374.F.
Fantaſiæ læſæ variæ deceptiones. 321. D.
φαρμακεὺς.16 D.17.D.
Faſcinatio qualis.158.A.
Faſcinentne vetulæ aſpectu ſuo? 34. B.
Fatum non eſt cauſa monſtrorum.177. D.
Fatales Sorores. 340. N.
Faunus.326. F.
Fauſtus magus. 167. G.
Febrium diuerſi termini vnde.27. D.
Feminæ ex dæmone quæ pepererint. 180.C.
Feminæ in viros mutari poſſunt,& exẽpla varia.223.A.cum ſeq.cauſa.226.
Feralia. 250. B.
Ferdinãdi Regis Neapolitani ſpectrũ.302.X.
Fernelij Alchimia. 87. A.
Ferrũ aquę ſupernatans quomodo fiat.47.D.
Ficus arbor alligatum taurum manſuefacit. 37. D.
Fidei vis quæ in incantatione. 54. C.
Fides vnius citharæ ad pulſum alterius mouentur.36. D.
Figuras,imagines,caracteres vim nullam habere oſtenditur. 23. A.
Figuræ vis quæ. 46. B.
Figurarum in quibus dæmon apparet cauſa. 351.C.
Finni & Lappones.154.D.
Flagellatio, balnea & alia cur ab exorciſtis adhibeantur.371.E.372.
Flammę loquentes.150.D.
Flumen quo appareat modo vbi nullum eſt. 133. F.
Folia.142.C.
Fran Pici poſitiones magicæ ſuppoſititiæ.3 B
Franciſca Senenſis. 212.B
Franciſca & Caroli Guarnæ. 225. A.
Francorum reges à ſtrumâ ſanant contactu. 38.E.
Fridericus dux Auſtriæ captus à Bauaro noluit ope dæmonum liberari.161.A.
Fridericus Stuphius crematus.164.E.166.F. 167.G.
Frigidum cur ſentiatur à dæmone aſſumptũ cadauer.347.A.
Fulmine icti non putreſcunt.246.E.

G.

GAbriel Archangelus.271.N.
Galazophylacæ.152.A.
Galeatij Sfortiæ apparitio. 301.X.
Galena.83.B.
Galgalus cur aſpectu ſanet ictericum? 34.B.
Gallæcus mendicus dæmonem circũgeſtans figurâ infantis paralytici 183.E.
Gallus Sacerdos. 222. D.
Geber non eſt inuentor alchymiæ.68. B.
Gebhardus Trucſeſius Apoſtata. 103. B.
Gelo ſeu Empuſa. 118.B.Mauritium Imp.vexans. ibid.
Gello & Gilo. 333. I.
Geminæ quo modo res appareant. 132. E.
Gemmę cur in gemmas non poſsint mutari, metalla vero poſsint in alia metalla. 81. H.
Genij. 250. B.
Geuſiorum orgia ſimilia Magicis. 111. D.
Germani clerici obliuio. 232. B.
GHONEM Hebr. quid. 15. D.
Gladij acies carmine retunditur.218. A.
Gnoſtici. 50. C.
Goëtia ſpecies magię 105. C. imo omnis magia. 106. A.
γοὴς. 17. E.
D.Gommari viſio. 264. I.
Gorgones.332. I.
Gotthicorum Regum origo ab vrſo.176. D.
Gratiæ ſeu miraculoſa opera quæ.52. B.
Gregorius VII. 155. F.
Grimoyria ars. 105. D.liber.107. B.
Guilh. Conſtantinus.90. B.
Guilh. Aragoſij alchimia.87.A.
Gygis annulus.205. C.
Gymnoſophiſtarum vlmus.212. B.

H.

HAbundia Regina.140.N.
Hadingus.163.E.
Hæretici vt plurimum magi,& hereſim magia comitari conſueuit,fuſè probatum rationibus. Proleq.F.
Hæretici domiciliũ dæmon.vt idola. Prol.F.

Hæreticorum manſio tartarea oſtenſa. 289. R.
Hæreticorum idē ſpiritus blaſphemus & Sycophanticus & fictor miraculorum. 135. F.
Hæreticis dæmon vtitur vt meretricibus cōpoſitis ad animas decip. Proloq. F.
Hæreticis ſolitus dæmon ſtigma imprimere. 11. D.
Hæreſis neceſſario, ſi non reſipiſcat, in atheiſmū vel in magiam deſinit. Proloq F.
Hæreſis eſt fames verbi Dei. Proloq. F.
Hæreſis abiuratio ſedat tempeſtatem quam pertinacia excitarat. 283. Q.
Hæreſis meretrix in S.S. Proloq. F.
Hæreſim curioſæ artes, vt famem peſtis, ſequuntur. Proloq. F.
Haquinus Noruegus. 162. E.
Harpyiæ. 3,2. I.
Hecate. 325. F.
Hecates canes. 141. C.
Heliotropia. 205. G. facit inuiſibiles. 21. A.
Heliotropij grana. 49. B.
Hellequini familia. 339. M.
Heluetij à VValdenſibus peſte magicâ taminati. Proloq. F.
Herbæ magicæ. 120. B.
Herbarum magicarum vis. 138. C.
Hermes Triſmegiſtus an alchymicus. 66. A.
Hermetis ars vana. 373. F.
Hermotimus Clazomenius. 240. B.
Herodias an appareat. 187. A.
Hipæporum ignis. 155. D.
Hirci ſpecies dæmoni frequens. 351. C.
Hiſpanorum faſcinus, Higa dictus. 58. B.
Homo non poteſt produci per alchimiam. 100. H
Hominum quatuor genera Paracelſi 343 Q.
Humana ſpecies an habeat vim lapidis plantæue. 38. E.
Humanâ figurâ cur dæmon ſæpè appareat. 352. Q.
Humidum naturale an ſemper conſeruari vel reſtaurari arte poſſit. 230. D.
Hunnorum origo. 180. C.
Huſsitæ & Lutherani Magicam ſparſerūt per Bohemiam & Germaniam. Proloq F.
Hydrophoborum error. 322. E.
Hyena. 138. C.
Hypermneſtra. 226. C
Hyperbole in SS. 25. C.
Hypericon. 37.

I

IAcobi Melſlinki hæretici ſe Chriſtum fingentis pſeudomiracula & ſycophantię. 134. F.
Ianuis clauſis vel per parietes aut tenues rimas ſagæ tranſire nequeunt. 203. B.
Icterica paſsio. 363. D.
Iaſon 227. A.
IDDEGHONI Hebr. 14. D.
Idolum. 12. D.
Idolorum ficti amores 43. B.
Idololatria quid. 11. D.
Idololatria expreſſa & tacita. 12. D.
Idololatriæ tacitæ nomen cur Magiæ prohibitæ attributum 13. C.
Idiota ſubito Theologus. 33. B.
Ieiunij & precum & Synax. vis. 344. R.
Ieiunij Quadragenarij violati pœna. 330. M.
IESV & MARIÆ nomen impedit maleficia. 196. D.
Iezabel an malefica. 16. D.
Ignatius Loyola ſuperat & deprehendit fantaſticam dæmonis illuſionem. 235. C.
Ignatij Loyolæ precum efficacia. 313. F.
Ignis genera ſeu partes, flamma & pruna. 149. C.
Ignis fatui natura & mira. 148. 149. C.
Ignes & luces nocturnæ varij generis. 318. A.
Illuſiones oculorum, auriumque & aliæ multæ quæ pro ſpectris habitæ narrantur. 318. A. cum ſeqq.
Imagines in fluuium raptandi ritus magicus. 16. E.
Imagines aſtrologicæ fictæ : magicæ verò vaniſsimæ deſcribuntur. 24. A. 25. B. 28. F.
Imagines huiuſmodi magicas nihil poſſe definitum. 27 D.
Imaginum magicarum vel aliarū vis. 45 A. earumdem genera. 45. B
Imaginum oſor diabolus. 157. E.
Imaginationis vis quid & quantum valeat ad effectus miros. 29 A.
Imaginoſus morbus quid, & eius duæ ſpecies. 321. D.
Imperfecta quælibet an monſtra 79. F.
Incubi & ſuccubæ dæmones an ſint, & an gignant

gignant, & quæ huc ſpectant. 178, cum ſeqq.
Indus Nobilis Neſtor huius æui.228. B.
Inediç longæ eẽ xpla, & cauſſę, & poſſe hanc à dæmone procurari.221.D. & 222.
Infans locutus 298. V.
Infantes cur occidant ſagæ & quomodo decoquant. 234. C.
Influentiæ an & quales. 26. D.
Influentiarum quę vis in corpora & animam 26. D.
In inſtanti docere nequit dæmon. 235, C.
Innocentij Papæ factum præclarum. 164, E.
Inuus & incubus Pan.350. H.
Inſecta arte gigni poſſe varia. 83. B.
Inſepultorum animæ vagæ. 280.Q.
Inſulæ natantes. 318. A.
Inſtrumentorum naturalium quæ vis ex parte dæmonis applicantis, fusè oſtenditur. 129. B
Intellectus ſolus nequit eſſe cauſa ecſtaſis, ſed tantum vt Dei inſtrumentum.243. D.
Intellectui quid conferre & nocere queat dæmon. 233. B.
Intelligentiam diſcurſiuam, ſeu ratiocinationem brutis dæmon nequit largiri. 215. A. cum ſeqq.
Intelligantne beſtiæ inuicem, aut magi voces beſtiarum. 210. A. an id magi poſſint facere. 213. B. 214. E.
Inuiſibile corpus an dæmon queat facere. 205. C.
Ioannes 21 & 22. 165. F.
Ioannis 22 Canon Spondent non fuit vſu receptus. 93. A.
Ioan. Maldonati laus. Proloq. F.
Ioan. Duns Scoti mors. 355. D.
Ioannes Picus Mirandulanus apparuit. 303. X.
Ioannes Baptiſt. à Porta. 22. B.
Ioannis de Vaulx mirum ſtigma. 220. B.
Ioannes Teuthonicus Magus. 360. D
Iouis Apamenti fanum exuſtum 150. D.
Iouis ſimulacrum locutum. 212. B.
Irene filia Spiridionis. 211. A.
Irreligioſitas. 11. C.
D. Iſidorus. 2 3. V.
Iudæ Apoſtoli ſententia de mortuorum apparitione. 283. Q.
Iudæi filiolus, in fornace accensâ ſeruatus 290, R.
Iulianus Chaldæus magus. 137. B.
Iuliani Apoſtatæ mors. 276, P.
Iuli capilli. 148. C.
Izdigerdes rex 157. E.

K.

Kabbauterkens. 312. Q.
KISLEM Hebr. quid. 14. D.
Klakis. 75. A.
Kunegundis regina calumniam paſſa. 160. A.

L.

Lac ex pariete ſcaturiens. 158. A.
LACHAZ quid Hebr. 15. D.
Lacrymarum tranſitus qua oculi parte. 33. B.
Lamia Baſileenſis. 170. A.
Lamiæ. 17. E. 333. K.
Lamiæ & Menippi nuptiæ. 118. B.
Lamiæ ſcientiam Magicam diſcunt potiunculâ & quali 23. C.
Lapidis Philoſophici nomina, & materia. 72. A.
Lapides in æs liquari. 73. C.
Lappiorum extiſtes. 238, A.
Lareis. 250. B.
Larina oppidum à Magis liberatum. 164. E.
Laruæ. 250, B.
Latace. 138. C.
Latronum ſpectra D. Germano apparentia. 280. Q.
Laude Dei magica diſsipantur. 195. D.
D. Laurentij Iuſtiniani viſio. 263. I.
Lauretana ſpectrorum infeſtatio. 325, F.
Leberis ſerpentum. 228. A.
Lemures. 251. B.
Lemuria ſeu Remuria. 250. B.
Leo cur metuit gallinacei cantum 34 B.
Leo Iſaurus punitus. 294. T.
S. Leonis amuletum. 61. C.
Leonis Imper. auiculæ. 43. A.
D. Leonis vel Caroli Magni ſpuriç orationes 219. A.
S. Leonis epiſtola correcta à Beato Petro. 187. Q.
Lepus marinus quàm venenoſus. 36. D.
Lernum 251.
Leſtrygones. 131. K.
Leucippe Galateç filia. 226. C.
Lignum ſæpe lapideſcit. 84. B.

 Lilith

Lilith Succuborum dæmonũ præſes. 330. H.
Lineæ confuſę quo pacto ſpeciem picturæ pulcræ præbeant. 130. C.
Lipothimia. 363. D.
Litteræ & ſyllabæ nulla cum cælo cognatio 55. D.
Locum quo occupet modo angelus. 147. B.
Loca conſtituta & ſolemnia ſagarum, in ditione Beneuentanâ. 195. 296. in ditione Vltraiectinâ. 198. 199.
Localis tranſlatio ſagarum vera. 185. cũ ſeq.
Localium tranſlationum falſarum exempla. 186. A. verarum exempla. 193. 194. cum ſeqq.
Locuſta ſignificat dęmonem. *Proloq.* F.
Locutiones miraculoſę quo fiât modo. 210. A
Loqui beſtias an faciant magi ibid.
Lothi vxor quomodo in ſtatuá verſa. 209. D
Luctatores dęmones. 325 F.
Lucomorij an quotannis reſurgant. 361. C.
L. Coſsitius, 223. A.
L. Marcius. 148. C.
Ludouici Alodiſij Imolenſis tyranni ſpectrũ patris. 302. X.
Ludouicus Bauarus Imp. 161. A.
Luna cęlo non deducitur. 151. A.
s. Lupus Senonenſis. 374. F.
Lupus an ei quem prior vidit raucedinem adferat. 34. B.
Luſitana mulier ex ſimio duos filios peperit. 175. B.
Luſitanię Regum inſignia vnde nata 298. V
Lutherus ex incubo genitus. 180. C.
Lutgardis cautio. 317. Z.
Lycaon morbus, lupina inſania, & chatrab. 207. B.
Lycanthropi qui & quomodo. 207. A. cum ſeqq.
Lyncei, 35. C.

M

MAcedonius moriens citat Anaſtaſium ad iudicium, ſed irrito conatu quia ſchiſmaticus. 289. R.
Macrianus Græculus. 169. H.
Mahometus hæreticus & Magus, *Proloq* F.
Magdalena Crucia. 204. B. 239. B.
Magiæ diſcuſsio quam neceſſaria & difficilis. *Proloq.* B. C. D. E.
Magia quid. 12. A.
Magiæ diuiſio. 13. B.
Magiæ inuentor & perfector cacodæmon. 104. C.
Magia prohibita quid. 13. C.
mathematica quid, & mira eius exẽpla 43. A
artificialis quid, & quotuplex 42. A.
Magia duplex Perſarum mala, vtraque: & vtriuſque origo à Satanâ. 19. A.
Magiam dæmoniacam eſſe aliquam. 102. A.
Magiæ naturalis diuiſio. 21 B.
Magiæ naturalis operatricis ſcriptores, & eorum cenſura, cautioque. 22. B.
Magiæ ſpecialis genera, 106. A.
Magiæ vis in cacodæmones qualis & quanta, 364. cum ſeqq.
Magiæ prohibitæ ſpecies quæ. 13. C.
Magiæ dęmoniacæ notæ, ſeu indicia pacti initi. 115. A. 116. B.
Magiæ dæmoniacæ quis primus auctor. 103. A. 107. A.
Magiæ poteſtas quæ in cælos, aſtra, & elementa. 150. D.
Magiæ dęmoniacæ libri, 106. A. & 107. B.
Magiæ dęmonicæ ſcriptores vetuſti. 19. A.
Magiæ naturalis auctor Deus. 20. A.
Magiæ naturalis definitio. 20. A.
Magi an queant impedire actiuitatem agẽtis naturalis, & varia exempla. 148. B.
Procellas ciere poſſunt. 153. A. 154. A.
Quid in aquas poſsint. 157. E.
Loco mouere quę valeant. 151. A.
Subſtantiales vel accidentarias formas an producant. 146. A.
Poſſint quę dæmones nec amplius. 123. E.
Quid poſsint in fortunæ bona. 158. A.
An plus poſsint in Serpentes quam alia bruta. 174. R.
Nequeunt creare, nec quiduis ex quouis facere, nec ex quauis cauſa, vel quouis inſtrumento; nec in inſtanti, nec tempore nimis breui, nec facere vt ſit vacuum. 146. 147. A B. &c.
Magi pauperes & viles vbique cur. 168. G.
Magi Septentrionales, vt Finni, Biarmij & alij 136. A. Tartari, ibid.
Magi tres Euangelici quales. 21. B.
Magorum varia nomina apud Hebræos, & quid ſingula ſignificent. 14. D.
Magorum varia nomina apud Latinos. 17. E.
Magorum vetuſtiſſimorum nomina ex varijs. 19. A.

Magis dęmones ex pacto, ſed ſponte obediunt. 369. C.
Magicæ in Hiſpanijs ſcholæ per Sarracenos introductę, quando ſublatæ. Proloq. F.
Magici effectus non ſunt gratiæ gratis datę. 103. A. nec ſunt effectus bonorum Angelorum. 103. B. 105. C. nec ſunt effectus animarum. 103. B. 105. D.
Magici effectus admirandi. 136. cum ſeqq.
Magicæ ſuperſtitionis cauſa fidei diminutio, Proloq. E.
Magicæ virtutes. 140. 141. 142. C. 144. C.
Magicarum artium cauſæ & genealogia per apologum. 105. E. 106. E.
Magnentius. 163. E.
Maleficorum cur maior nunc quã olim multitudo. Proloq. E.
Mammona. 325. F.
Manes. 251. B.
Manes accire. 266. K.
Manes & Marcion vnde hæreſim ſumpſerint? 13. A.
Manethon Magus. 137. B.
μάντις. 17. E.
Margulinæ prior à dæmone occiſus. 170. H.
Margarita Eſlingenſis. 213. C.
Marcus hæret & Magus. Proloq F. 50. C.
Marcos oppidum obſidione liberatum à Mago. 135. D.
B. Maria virgo pro mundo intercedit. 298. V. eiuſdem viſiones. 299.
B. Mariæ virginis odiũ in hæreticos. 286. Q. eiuſdem varia miracula paginis ſeqq.
B. Marię de Colũnã primum templũ. 271. N.
Mariæ virginis deuotio quam vtilis exemplo probatum 211. A.
Maria ſoror Moſis an ſcripſ. de Alchim. 66. A.
Maria Pacheco mutata in Manuelem. 224. A.
Marſilius Ficinus à morte apparuit. 303 X.
Marſi 42. H.
Marſorum virtus an fabuloſa. 173. A.
Martinus II. 165. F.
Martyres cur Deus permiſerit gladio necari, quos ab igne, aqua &c. conſeruarat. 218. 219. A.
Martyres quopacto illæſi ſeruabãtur. 148. B.
Maruthas Epiſcopus. 157. E.
Maſcæ. 18. E.
Matiſconenſis Comes. 194. D.
Matronæ Moſellanę ſupplicium. 168.
S. Matthęi Euangeliũ quãdo repertũ. 278. R.
D. Maurilius. 364. E.
MECHASSEPHIM quid. Heb. 15. D.
Medæa. 140. C. 141. C. 144. C.
Meluſina. 183. E. 340. N.
Memoriæ quid conferre vel nocere queat dæmon. 232. B.
Memphitis lapis. 220. B.
Menander hæret. & Magus. Proloq. F.
Menſa ſolis. 44. B.
Merlinus. 180. C.
Meſsium & frugum excantatio. 158. A. 159 A.
Metalli definitio. 77. F.
Metalla an viuant. 72. B.
Metalla cur ductilia. 72. C.
Metalla in quæ principia reſoluantur. 75. D
Metallorum materia, & conciliata ſententia Peripateticorum & Chemicorum. 74. D.
Materia proxima an eadem eſſe poſsit. 79. F.
Metallorum omnium an vnica ſpecies perfecta? 77. F.
Metamorphoſes Gentilium, vt ſociorũ Diomedis, Iphigeniæ, victimę Cæſar. 128. A.
Metamorphoſes variæ, & an corporum per Magos fieri queant. 206. A.
Metaphora in SS. 25. C.
Metonymia in S S. 25. C.
Michaëlis Sidicitæ pręſtigiæ. 133. F.
Militares incantationes & ſuperſtit. 19. A.
Milo. 138. C.
Miraculum & mirnm quid ſint. 124. B.
Miracula an fidei efficax probatio. 128. C.
Miracula aut mira an magi queant facere. 124. A. B. 125. 126. D. E.
Mithra. 112. D.
Mixta an à Magis produci queant. 174. A.
Modus alchimiæ, ſeu media quæ licita. 96. D.
Mœris. 139. C.
Mogũtinus dæmon diffamator. 159. A.
Monuedrienſis Abbatiſſa. 228. B.
Monſtra an de ſuis inferioribus prædicentur. 78. F.
Monſtrorum quæ naturã ſterilia. 79. F.
Monſtrorum origo quæ. 175. B. cum ſeqq. maximè. 176. D.
Morbi qui faciunt, vt quis mortuus videatur.
Morbi ἄφονοι. 363. D.
Morienis fictitius. 68. B.
Morituri quibus dexteram porrexerint, an appareant poſtea. 316. Z.

Morituris quam terribilis dæmon appareat. 355. D,
Mormo. 333. I.
Moſes quo apparuerit modo. 257 E.
Moſes an ſcripſerit de alchimia. 66. A.
Motus localis per aërem magicus. 123. D.
Motu locali quomodo dæmon vtatur in magicis. 127. A. quid valeant mouere loco, & quomodo. 128. A.
B. Muſæ felix tranſitus. 291. R.
Muſica quomodo moueat. 54. C.
Muſtela ex ore militis 239. B,
Muſtelæ & buffonis odium. 34. B.

N.

NAbuchodonoſor quomodo in belluã mutatus. 209. D.
NACHAZ Hebr. quid. 14. D.
Nacli obſidio ſoluta propter ſpectra. 338. M,
Napello educata puella veneno imbutura Alexandrum. 37. D.
Naſcitur nemo medicus vel faſcinator, 28. B.
Natura quopacto operetur. 53. B.
Naturæ leges in magicis etiã vigent. 124. A.
Naturæ ordo quotuplex. 52. B.
Naturæ leges & vniuerſi ordo mutari nequeunt à Magis. 146. A.
Nauigantibus litus cur moueri videatur. 131. D.
D. Nazianzeni viſio. 263. I.
Neapolitanus rex vltimus Italus an per magiam deturbatus: & an Italus eſſe queat. 166. F.
Necyomantiæ origo. 250. B.
Nemeſis. 325. F.
Nero magicen irritam expertus. 127. E.
Nicenæ Synodo mortui ſubſcripſere. 275. P.
Nigritæ. 173. A.
Nobile Raymundi. 86. A.
Nogeri viſio. 264. I.
Noë & Chamus an ſcripſerint de alchimia. 66. A,
Nomina non ſunt radij rerum. 56. D.
Nomina ſunt vitæ expertia. ibid.
Nomina an à Deo rebus indita. ibid. E.
Nomina vim phyſicam nullã habent. 46. B.
Nomina vnius linguæ non plus poſſunt quã alterius: nec Barbara quàm Latina. 55. C.
Nominũ vis nec naſcitur ab imponentis ſanctitate, nec à linguæ dignitate. 55. 56. D.
Notoria ars. 104. B.
Numerus formalis magicus qualis. 50. C.
Numerus muſicus quid valeat. 49. B.
Numeri imparis vis. 50. C.
Numerorum vis quæ. 48. A. 49. C.
Numæ Pompilij cœna magica. 137. A.
Nympha muliebris. 226. C.
Nympharum variæ ſpecies. 332. I.
Nympholiptæ, 332. I.

O.

OBlatio ſacrificij pro mortuis. 293. R.
Obſeſsis qua mente herbæ & lapides poſsint alligari. 371. E,
Ocimum cum maledictis plantatum vberius 21. A.
Octimeſtris partus ratio. 49. B.
Oculorum morbi, vt formicatio & halahol. 321. D.
Oddo Danicus. 162. E.
Odoratus deceptio. 321. D.
OF hebr. quid. 14. D.
Olibij Max. vrnula, & lucerna inexſtincta. 65
Ollerus Suecus. 162. E.
Ollerus magus. 137. A.
Oniropompi. 365. A.
Operis huius occaſio & finis. *Prol.* B. C. G.
Operum naturalium ſpecies. 52. B.
Orationis vis contra ſpectra. 281. Q.
Oratio retrograda an qua talis effectiua. 58. G
Oratores quomodo perſuadẽt & mouẽt. 54. C
Ordines vniuerſi quatuor. 52. B.
Orichalcum factitium & naturale. 73. C.
Origenes damnatus. 289. R.
Origen. errores dæmõ Magis perſuadet. 114
Oromagda ſeu Oromazus. 18. A.
Orpheus & Amphion magi 137. A.
Orphei caput. 212. B.
Othinus dæmon. 63. E.

P.

PActũ magicũ duplex, explicitum & implicitum, & vtriuſque formulę atque ſollemnia. 108. A. 110. C. D. 113. D.
Pactum magicum quale peccatum. 113. D.
Pactum tacitum Magorum quale, & quomodo dignoſcendum. 114. F.
Pactum tacitum quando nõ mortale. 115. F.
Pactum de apparendo. 303. X.
Pactum de apparendo poſt mortem an licitũ tutũmue. 317. Z.
Pacto non aſtringitur dæmon: & cur aliquando illi ſtet. 110. C. 112. D.

Palamne.173.B.
Palea quo modo videatur eſſe trabs, 131.D.
Paleæ niues conſeruant & fructus maturant. 20. A.
Paleæ quomodo appareant eſſe ſerpentes & ſaltitare.130.C.
Pamphile ſaga. 138.B.
Pan 326.F. 329.G.
Pandulfus Capuanus.255. T.
Pandoræ poculum an alchimicum.66. A.
Panem & ſalem cur dæmon oderit. 160. A.
Panicus terror. 332. I.
παραλαμβάνειν. 193. C.
Paraſceues filiorum vis curandi.38. E.
Paredrij. 365. A.
Paredri, qui & exempla. 374. G.
Parentationes.250. B.
Partus prodigioſus in regno Neapolitano. 127. E.
Partus monſtroſi varij in varijs locis.17 . B.
Paſetis præſtigiæ. 118. B.
Patres animam cælis tribuentes figuratè locuti. 26. C.
S.Paulli Gentiles. 37. E.
Paullina ars.104. B.
Pauonis caro neſcia putreſcere. 20. A.
Pecunias fictitias dat dæmon & magi.165.G.
Peguſiani orti à cane. 176.D.
Penetratio corporearum dimenſionũ an dæmoni poſsibilis ſit, & an contra naturam. 202. A.
Periapta. 59. A.
Pentaphylli herba. 49. B
Perſei clypeus. 205. C.
Perſarũ cadauera cur non putreſcant. 246. E.
Peruani viperas ſine noxa quomodo contrectent. & mira illorum ſolennia. 72. A.
Perſarum duo Dij. 18. A.
Petitio an potentior quia laminæ inſculpta. 58. G.
Petri de Paz tribuni Hiſpani apparitio poſt mortem egregiæ victoriæ cauſa.304. X.
S.Petronilla à B.Petro ſanata.39. F.
Phaëton. 246. E.
Phætuſa. 223. A.
Philippi Diaconi tranſlatio. 193. C.
Philotis. 225. A.
Philinnij ſpectrum mirabile & concubitus cũ viuo Machatã 347. A.
Philoſophi nomen vſurpant alchimici, 98. F.
Phrenitis & mania quid. 321.D.
Phylacteria.58.A.
Picus rex. 139.C. 140.C.
Pici mirandulani alchimia.94.A.
Pici martij herbæ vis.21. A.
Piloſi. 326.F 334. K.
Pilularum numerus impar. 49. B.
Piſces inuicem monent.214 E.
Platanus in oleam mutata. 84. E. 209.D.
Plumbo liquato manus lota Venetijs.20.A.
Plutus & Pluto vnde ἄδης. 325.F.
πνεῦμα etiam accipi de anima.270 M.
Pœnitentiam diabolus non poteſt in lamijs impedire. 237.D
Policriti ſpectrũ & caput filij loquax. 212. B.
Pomponatij lib de Incantat. 22. B.
Præfiſcini. 58. A.
Præſtantij pater. 207. C.
Præſtantij patris deluſio 132. E.
Præſtigia quot modis dæmõ operetur. 130. C
Præſtigiatorij effectus quibus regulis cognoſcendi. 13[illegible]. F.
Præſtigiatrix magia, & exempla, & eius fundamenta quædam. 43. B. 44. C.
Præternaturalia opera quę. 52. B.
Principibus quibus licita alchimia. 101. K.
Priſcillianus hæreticus & Magus. Proloq. F.
Priſcilliani error. 157. E.
Proſopopœia in S.S. 25. C.
Pſeudo Chriſti tres Galli, hæretici & Magi, Proloq. F.
Pſylli. 41. H.
Pſyllorum & Marſorũ vis in ſerpentes. 21. A.
Publij caput. 212 B.
Pueri per diſtans ianuas aperientes. 42. H.
Putredinem quæ arceant. 246. 247. E.
Pythagoras magus. 212. B.
Pythagoræ magica. 137 A.
Pythagoræ femur aureum. 67. A.

Q

QVantitas vt ſic non eſt actiua 48. A.
Quæſtiones & tormẽta quur multi magi fortiter ferant. 220. B.
Quirini cuiuſdam infælix exitus. 119. A.

R

RAbbinorum errores 15. D.
Ranunculi decretorij. 127. E.
Raptus cauſæ. 241. 242. C. 243 244. D
Ratio an concedenda brutis. 215. A.
Raymundus Lullus. 22. B.

Raym Lullus verum aurum produxit. 86. A.
Reatinus circulator. 43. B.
Reginæ ſagarum olim fuere. 157. B.
Regulæ diſcernendorum verorum effectuũ à præſtigioſis. 123. 124. E.
Religio gentilibus pro ſuperſtitione. 9. A.
Religio quid Theologis. 11. C.
Religionis & ſuperſtitionis differentia. 10. B.
Reſurrectionis veræ effector ſolus Deus, non dæmon, nec natura. 358. A. cũ ſeq. Inſectorum imperfecta reſurrectio. *ibid.* Gentilium apparentes reſurrectiones explicatæ. 360. B. C. 363. D. 364. E.
Reſurgentes cum Chriſto. 257. E.
Richardo Comiti mirum ſpectrum oblatum. 361. C.
S. Roberti viſio. 352. C.
Ruta furtiua fertilior. 21. A.

S

Sacrilegus punitus. 295. T.
Sagæ cur fætidæ. 348. A.
Sagæ poſſunt diſcernere an verę tranſlationes ſint, & quo pacto. 201. F.
Sal Agrigentinus aquâ induratur, igne liquatur. 20. A.
Sal deeſt in conuiuijs magorum. 160. A.
Sal, bitumen, atramentum naturalia & artificioſa. 83. B.
Salai Regis ſpelunca. 170. H.
Salmanticæ laus. *Proloq.* F.
Salmanticenſis puer ſanans tactu. 39. F.
Salomon an diues per alchimiam. 66. A.
Salomonis Magica. 107. B.
Salomonis exorciſmi quales. 368. C.
Salomonis Regis Magia qualis 21. B.
Salutatores Hiſpaniæ an Magi & permittendi. 38. 39. E.
Salutatorum mendacia & errores. 40. 41. F.
Salutatorum vis non eſt naturalis. 41. H.
Saltzburgenſis Magi mors. 173. A.
Samaria infamata Magiæ. 16. D.
Samaritanus idem quod Magus. 16. D.
Samuel an euocat⁹ per Phytoniſ. 120. C. 122. D
Samuelis anima verè apparuit. 266. & ſeq. L.
Sancti vim habent coërcendi dęmonem. 368. C. 370. D.
Sanctorũ reliquiæ contra ſpectrum. 307. X.
SS. variorum apparitiones. 272. cum ſeqq.
Sanctorum ieiunia à Deo. 222. D.
Sanctorum Dormientium duodecim 221. C.
Sandaracha naturalis & factitia. 73. C.
Sanitatis donum eſt à Deo. 38. E.
Sardoi Heroës 221. C.
Sarracenus in Apulia theſauri repertor. 170. H.
Satyri. 326. F.
Scaſij magi mors. 219. A.
Scantiarum aquarum flamma. 149. D.
Schiltachium à ſagâ crematum. 159. A.
Schiſmatico fauentis pœna. 292. R.
Scholæ magicæ in locis diuerſis. 102. A.
Scientias & artes quo dæmon pacto docere queat. 235. B. 234. C.
Scorpij Libyci induſtria. 214. E.
Scotiæ Regis cõtra Pictos ſtratagem. 319. A.
Scottus Parmenſis. 160. A.
Scriptura loquens de animatione cœli quo pacto intelligenda regulæ aliquot. 26. C.
Scripta Pontificia defendi Deo quam gratum. 288. Q.
Scrobicula ad pluuiam. 155. D.
Semen humanum quid. 179. B.
Semidei & Heroës veterũ ex incubis. 180. C.
Senectus an in iuuentam queat mutari. 227. A. & ſeqq.
Senſum doloris an dæmon homini queat auferre. 218. B.
Senſitiua vis quid poſſit pati à magis. 231. A.
Senus pro ſinus apud veteres. 171. A.
Septem granula rixas prouocantia. 21. A.
Sepulcro Aiacis vox erumpens. 363. C.
Serapis. 325 F.
Serpens quernâ fronde necatur, & ibydis pennâ ſiſtitur. 36. D.
Serpens iuuentam renouat. 229. A.
Serpens mutatus in aurum. 210. D.
Serpentum incantatio. 120. C. 171. A.
Seruij Tulli capilli. 148. G.
Sibylla an vaticinata de alchimia. 66. A.
Sibyllæ albæ. 340. N.
Sigebertus Franc. Rex. 163. E.
Sigillorum vis. 45. A. 47. C. D.
Silicernia. 250. B.
Siluæ claſſis ſpeciem prębentes. 318. A.
Siluanus Epiſcopus falsò accuſatus. 160. A.
Silueſter II. 165. F.
Simeonis Sali amuletum. 59. B.
Simon Magus qualis. *Proloq.* F.
Simonis magi præſtigię. 116. B.
Simonis magi prodigia. 136. A.

Simonis magi canis.212.B.
Simonis magi volatus.193.D.
Simulacrum & vmbra an ab animâ differant 251.B.
Siproeta. 226.C.
Sirenes.326.F. 332.I.
Siſyphus an artis alchimiæ inuentor.66.A
Socratis dæmonium.374.F.
Sodomitarum aoraſia.132.E.
Somni diuturni varia exempla,& an magicis poſsit conciliari.221.C.
Soni & voces prodigioſæ ſtatuarum, hominum &c.318.A.
Sopater magus.152.A.
Sortilegi & Sortiarij.18.E.
Soſipatra.236.D.
Spagirica.64.B.
Species imaginatiuas quas dæmon queat ingerere. 231.A.
Specie differentia commiſceri & gignere. 180.C.
Spectrum vehit militē Hieroſolymā.338.M.
Spectra portendentia futuras clades & calamitates 340.O.
Spectra quopacto lapides queāt iacere 341.P.
Spectra vel animas nequeūt magi elicere,ſed ſimulantur à dęmonib.369 D.
Spectra feminea puellarum, matronarúmue quàm varia.339.N.cum ſeq.
Spectra artificioſa.319.A.
Spectra vexantia domeſticos, & ſtrepitus cauſæ.341.P.
Spectra ficta varia.319.320.B.quale peccatū. ibid C.
Spectra contemnens ab ijs truncatus.337.M.
Spectrorum dona periculoſa. 338.M.
Spectrorum infeſtatio cauſa reſcindendæ locationis.341.P.
Speculū cur vitietur adſpectu mēſtruatę.33.
Specula incendiaria.24 A.
Sphinx. 332. I.
Spirenſis puella. 222. D.
S.Spiridionis miraculum. 210. D.
Spiritus damnatorum vel beatorum non ſubintrant corpora. 262. I.
Spirituū apparitiones à quibus exploſæ.248. defenſæ,ab auctoritate Gentiliū. 249.B.
Spirituum ſeu animarum diſcernendarum ratio.260.H.cum ſeqq.
Spirituum apparitio probata contra philoſophos ratione.252.C.
Sporus.226.D.
Stallichten. *Germ.* 149.C.
Staniſlaus.364 E.
S.Stephanus Dienſis.370.D.
Stigma Magorum.111.D.
Stigma ſagarum inſenſile,quâ formâ.220 B.
Stomoma 73.C.
Strutiocameli oua non excluduntur aſpectu 34.B.
Stryges.17.E.
Stumph Petter Bebburgenſis.208.C.
Succuba dæmon an parere queat.182.E. exempla varia quomodo accipienda. 183.E.
Supernaturalia opera quæ.52.B.
Superſtites qui. 9.A.
Superſtitio falſi cultus. 11.D.
Superſtitio vnde dicta.9.A.
Superſtitio indebiti cultus.11 D.
Superſtitio in malo.10.A.B.
Synagoga credidit animas apparere.266.K.

T.

TActus ſolus non eſt cauſa effectuū mirandorum.35.D.39.F.
Tactus ſenſum in corpore aſſumpto poteſt dæmon fallere.346. A.vt & alios.
Tactu ſanant nonnulli. 38.F.
Tarantulę venenum.21.A.
Tarentinus ſenex.228.B.
Tartari Polonos arte magicâ fundunt.162.B
Taurus verbis domitus.174.E.
Taurominitanorum iuuenum ex ebrietate væſania.322 E.
S.Telmi flamma.150.D.
Temperamentum æqualitatis quod Itali medici quidā confinxerunt impium eſt.28.A.
Tenebras magi excitant.157.E.
Tentare quantum ſinatur Diabolus. 236.D
Terræ opus ſacrum quid Hippocrati. 67.A.
Terręmotus cauſare an queant. 152.A.
Teſtimonium domeſticū quādo validū. 88.B
Teſtimon. pauperum an admittendum.ibid.
Teſtudo quomodo excludat oua.34.B.
Thaumaturgica magia. 44.C.
Theodorus monachus.203.A.
Theotecnus magus.212.B.
Theophilus medicus.321.D.
Theophilus Vicędominus.165.F.
Theſauri cuſtodes dæmones. 344.R.& dracones.345.R.

Theſauros quærentes magi à dæmone necati. 169. H.
Theurgia impia eſt.104. B. nulla eſt.106. A.
Thraſyllus. 321. D.
Thynicus. 235. D.
Tironibus religionũ infeſti dæmones.323. F.
Torpedo torpefacit manum piſcãtis. 36. D.
Tranſlationes locales Magiæ quadrupl, 200.
Tranſuectiones corporum à dæmonibus factæ aliquando ſunt citra defatigationem maleficarum.202. G.
Treuirenſis ruſtici factum. 155. D.
Treuirenſi ditioni vnde labes ſagarũ prol. F.
Triſcalinus parochum diffamans. 159. A.
Triticum & ſiligo mutantur in inuicẽ. 84. B.
Triticũ, loliũ, ſiligo an ſpecie differant. 84. B.
Tritthemij Steganographia. 107. B.
Tuſciæ veſtalis cribrum aquiferum.150. D.
Tympanum ex pelle lupinâ ſonitu rũpit tympanum agninâ ex pelle tenſum. 20. A.
Tyreſias. 226. D.
Tyreſias & Melampus non intellexere voces auium. 214. D.

V

VDo Migdeburg. Epiſcopus. 301. X. 296. V.
Vagiones. 183. E.
Varus. 142. C.
Vellus aureum. 67. A.
Venefici. 17. E.
Veracrucij quædam refutata. 39. F.
Veratrices. 13. E.
Verborum ſignificatio an ſit effectiua. 57 E.
Verborum complexio an effectiua. 57. F.
Verborum inſuſurratorum in aurem tauri vis nulla. 32. A
Verborum & nominum ſeu incantationum vis. 50, A 51. B, 53. C.
Vermiculi mutantur in alites. 83. B.
Veſpertilio folijs platani abigitur. 36. D.
Veſtales Romanorum ſagæ. 161. A.
Victoriam in bellis an magi largiri valeant. 161. A. item ad vrbium expugnationem iuuare &c. 161. A.
Vipera arundine icta obſtupeſcit. 36. D.
Virgo vt concipiat an dæmon queat efficere. 184. F.
Vir an in fæminam poſsit mutari.225. D.
Virunculorum ſpectra.342. Q.
aut alia membra an verè dęmon augeat, aut amputet, 206. C.
Viſio fit introſuſceptione nõ emiſsione.33. B.
Viſio & viſus qui differant. 255. D.
Viſionum exempla quædã in S. Hiſtor. 256. D
Viſus ſeu aſpectus non eſt efficax ad ſanandũ morbos vel alia huiuſmodi mira 33. B.
Vita non pendet à numeris. 229. C.
Vitæ periodus an aliqua certa cunctis. 229. C.
Vitam perpetuare homini non poteſt dæmon. 230. D.
Vitales actiones tribuere dæmoni in corpore aſſumpto error. 355. D.
Vmbrę quid. 251. B.
Vnguenta cur adhibeat dęmon in tranſlatione. 191. C.
Voce ſolâ morbi & vulnera ſanari, vel mira alia nequeunt perfici. 32. A.
Voces animalium vt in homine audiantur an poſsint magi facere. 213 C.
Voluntaria & pro lubito extaſis eſt magica. 239. A.
Voluntati an dæmon vim facere & quomodo inducere queat, etiam quo ad peccatores. 235. D.
Voluptas ne eſſe queat in concubitu cum dęmone. 181. D.
Vratiſlai & Gremoziſlai bellum. 163. E.
Vriel, an nomen angeli. 62. D.
Vrſariorum amuleta. 61. D.
Vter vnde ſagi & ſagæ potãt ſcientiã. 134. C.
Vteri ſtrangulatio. 353. D.
Vulnera arceant turne magicis. 219. A.
Vulnerum militaris curatio. 37. E.
VValtherus de Milene. 336. M.
D. VVamberti viſio. 254. I.
VVeſtphala diris filium immobilem reddidit. 32. A.
Wiſſelkinderen. 183. E.

X

Xaca Iaponius. 180. C.

Z

ZAbulus. 107. B.
Zahuris Hiſpaniç quales. 35. C.
Zamoren. monacho. pactũ & apparit. 317. I.
Zedechiæ Iudęi præſtigię. 132. E.
Zelotypię poculum. 51. B.
Zoroaſter non vnus, ſed multi. & qui. 1. A.
Zoroaſtri artes. 136. A.
Zyto Bohemus. 367. B.
Zytonis Bohemi pręſtigię. 119. B.

FINIS.

S. SCRIPTVRÆ, ET VARIOR. SCRIPTOR. LOCA HIS LIBRIS EMENDATA VEL EXPLICATA.

EX VETERI TESTAMENTO.

GENESIS.1.v.16.26.C. &2.v.9. 231.D. &6.v.3.229.C. v.11. 25.C.178.A. &19.132.E.349.B. &32.v.24.330.H.
EXODI 7.&8.128.C. &13.v.16.59. A. &22.v,19 15.&16.D.
LEVITICI 26.v.34.25.C.
NVMEROR. 5.51.B.
DEVTERON. 6.v.28.59.A. &31. v.2 229.C. &32.v.1.25.C.v.19 153.A.
REGVM l.1.c.16. v.vlt.372.F. &1. Reg 28 120.C.166.cũ ſeqq.L. 2.Reg. 14.v.14.312.Y. &4.Reg.9.v.22.16.D.
PARALIPOM.1.16.v.26 11.D.v.33. 25.C.
ESDRÆ 4.4.v.1.62.D. &eod.lib.4. c.8.v.2.67.B.
TOBIÆ 6.v 8.371.E. &7.20.A.
IOB.1.v.16.&19.153.A.328.G. &7.v. 10.314.Y. &9.v.22.365.A. &15.v. 15.26.C. &38.v.7.26.C.
PSALMOR. 32.v.6.26.C. &57.v. 6 120.C. &173.B. &78.v.57.64.A. 90.v.5.&6.371. &102.v.5.227.A v. 15 &16.312.Y.314 Y. &105.23.64.A. &113.25 C. &115.v..5 240.B. & 146 v.4 56.E.
PROVERB. 23.v.33.321.D.
ECCLESIASTICI 3.24.96.D. & 46.v.vlt.120.C.266.268 L.
ESAIÆ 1.proloq F. &2.v.21.326.F. 13.v.21 326.F. & 8 v 15.109.B. &34. v.14 326 F.333 H. &40.v.vlt.228 A.
IEREMIÆ 7 v.18.26.C.173.B. &44. v 17.26. C.Threnor 4 333.H.
EZECHIELIS 8.v.3.200 F.
DANIEL. 4.v.32.26 C.&29 C.204.B
IOELIS 1.Proloq.F.
AMOS 8.Proloq.F.
SOPHONIÆ 1.v.5.26.C.

EX NOVO TESTAMENTO.

MATTHÆI 4.v.9.119.B. v.8. 193. &11.v.22.25.C. 14 v.26.270. M. &17.257.E. &23 v.5..59.A.
Lucæ 4.v.9.193 C 9.257.E. &10.v.19. 56.E. &11.v.19 368.G. &14.v.37. 269.M. &16.v.26.312 Y. &19.v.40. 25.C. &vlt.v.30.
Ioannis 8.v.48.&49.16.D. &10 v.19. 269.M
Actorum 11.15.270.M. &12.204.B. & 17.v.22 .10.B.
1.Corint 10.v.13.237.D.&12.240.241.B.
2.Corinth. 5.v.4.259.G.
Epheſ. 6.v.6.Proloq.F. &v.12.Proloq. D. &vlt.v.12.365.A.
1.Theſſalon. 4 v.13 312.Y.
Hebræ. 2.v.5.146.A.
1.Petri 3.v.29. &4.v.6.270.M. &5.v. 8 Proloq.E.
2.Petr.3.312 Y.
Apocalyp. 7.v.1.153 A. &9.Proloq.F. v.11 326.F. &16.v 13.Proloq.F.

LOCA VTRIVSQVE IVRIS.

c.1.&4.26 q.5.fol.60.C.
c.Epiſcopi.26.q.5.fol.92.A.187.A.206.A
c.ſpondent. de crimin. falſ. in extrauag. 88.B.93.A.101.K.
Concil.Braccarenſe.1.157.E.
Concil.Elibertinum.276.P.
Concil.Nicenum.1.276.P.

L.oſtentum.de verb.obligation.266.K.
L.Saccularij.de extraord.crimin 320. C.
L ex Senat. conſulto. ad leg. Cornel. de ſicar. 266. K.
L.multi·C.de malefic.& mathe. 266. K.

LOCA PATRUM ET ECCLESIAST. SCRIPTOR.

AMbroſij. 275. Q.
Anaſtaſij Niſſeni. 314. Y.
Arnobij. 19. A. 215. A.
Auguſtini. 120. C. 132. D.E. 186. A. 187. A. 282. Q. 314. Y.
Baſilij Cæſar. 60.B.277. P.
Cæſarij. 254. D.
Caſsiani. 179.B.331.K.365. A.
Chryſoſtomi.60.B.179.B.204.B.315.Y.
Clementis Romani.18.A.136.A.in marg.
Firmiliani.128.A.152.A.
Helinandi. 239. B.
Hieronymi.50.C.60.B.281.Q.333.H.
Hilarij. 173. A.
Hildegardis. 240. B.
Hugonis à S. Victore vel Eteriani.187.A.
Irenæi. 112. D.
Iſidori Hiſpal. 315. Y.
Iuſtini Martyris. 19. A. 120. C.
Lactantij. 10. C.
Macarij. 262. H.
Nicephori. 333. H.
Origenis. 53. B. 273. O.
Paullini Nolani. 275. Q.
Philaſtrij. 179. B.
Tertulliani.118.B.147.B.272.O
Theophilacti. 315. Y.
Thomæ Aquinatis.48.D.68.& 69.A.

PROPHANÆ HISTORIÆ VEL Philoſ. aut Poëſ. ſcriptor. Loca.

ÆLiani. 216. A.
Apuleij. 136. F. 203. B. 362. C.
Ariſtotelis. 73. D.
Auſonij. 216 D.
Calpurnij. 29. B.
Cedreni. 87. A.
Ciceronis. 10. B.
Claudiani. 117. B. 319. B.
Eunapij, 342. Q.
Euripidis. 246. D.
Galeni. 215. A.
Gellij. 158. A. 223. A.
Glycæ. 105. C. 137. A.
Herodoti. 209. D.
Hippocratis. 221. D.
Horatij. 207. B.
Iamblici. 218. A.
Ioſephi. 19. A. 371. E.
Lucani. 110. B.
Lucretij. 9. A 37. D.
Manilij. 64. B. 171. A. 177. D.
Nonij. 10. B.
Ouidij. 159. A. 206. A. 227. H.
Philoſtrati, 213 D 362. C. 364. D.
Platonis. 74. D. 179. B. 239. A. 362. C.
Plinij. 72. B. 239. A.
Plutarchi. 239. B.
Procopij 329. F.
Propertij 155. D. 206 A. 250. B.
Pſelli. 166. F.
Senecæ. 146 A. 152. A.
Suidæ. 19. A.
Virgilij. 249. B. 336. M. 349. B.
Zonaræ. 203. A.

FINIS.

ERRATA.

2. in margin, de Abiano, leg. de Abono. 4. Ortide, leg ortum de. 24. in marg. בסמ׳. ſcrib. בסם. 21. partis 2. leg. partis 2. 43. in marg. in Marcello. adde; & Zonaras to. 2. 44. aſtrorum influxu. leg. de aſtr. infl. 48. qua talis. leg. qua tales. 64. אליחים, lege, אליבים. חלק leg. חלן. 81. vices ignis, leg. vires ignis. 97. vacationē actionib. lege vacat. ab actionib. 106. ἀντιπιλαργίζει, ſcrib. ἀντιπιλαργίζει. 113. ex ſollemnijs eius indicia, dele, eius. 133. in marg E. ſcribe, F. 169. A. in marg H. 180 leuiculis non, ſcribe, leuiculis non. 185. Sic corrig. in principio vbi poſitum, 581. in marg. δδ. ſcribe, γγ. 190. Iudicis in ſcribe, Iudicis functioni in. 191. Teneriidres, ſcribe, tenericres. 194. & venerabili, ſcribe, ex venerabili. 198. addictum, ſcribe, adactum. 199. exuſtus, leg. decollatus. 200. cond. leg. concl. 201. ferre, lege, ferè. 257. qui conciderat. Poſtea. leg. Qui conciderat, poſtea. 250. clauſat, leg. claulas. 278. Stilithone, lege, Stilichone. 278. Siſinni, lege, Siſinnij. 278. Agaumæ, leg. Agauni. 281. Fortunarum, lege, fortunatorum. 300. Sigomius, lege, Sigonius. 302. Duci, lege, ducis. 325. triniorum & quadriniorum, leg. triuiorum & quadriuiorū. 334. aduectus, *adde*, & illi Anachoretæ, de quo Nilus de orat. ad Deum c. 102. & 103. 336. Ducis Louanij, adde; (hoc eſt Brabantiæ) 337. tumidus, leg. timidus.

L.oſtentum.de verb.obligation.266.K.
L.Saccularij.de extraord.crimin 320. C.
L ex Senat. conſulto. ad leg. Cornel. de ſicar. 266. K.
L.multi C.de malefic.& mathe. 266. K.

LOCA PATRVM ET ECCLESIAST. SCRIPTOR.

AMbroſij. 275. Q.
Anaſtaſij Niſſeni. 314. Y.
Arnobij. 19. A. 215. A.
Auguſtini. 120. C. 132. D.E. 186. A. 187. A. 282. Q. 314. Y.
Baſilij Cæſar. 60.B.277. P.
Cæſarij. 254. D.
Caſsiani. 179.B.331.K.365. A.
Chryſoſtomi.60.B.179.B.204.B.315.Y.
Clementis Romani.18 A.136.A.in marg.
Firmiliani.128. A.152. A.
Helinandi. 239. B.
Hieronymi.50.C.60.B.281. Q. 333.H.
Hilarij. 173. A.
Hildegardis. 240. B.
Hugonis à S.Victore vel Eteriani.187.A.
Irenæi. 112. D.
Iſidori Hiſpal 315. Y.
Iuſtini Martyris 19. A. 120. C.
Lactantij. 10. C.
Macarij. 262. H.
Nicephori. 333. H.
Origenis. 53. B. 273. O.
Paullini Nolani. 275. Q.
Philaſtrij. 179. B.
Tertulliani.118.B.147.B.272.O
Theophilacti.315. Y.
Thomæ Aquinatis.48.D.68.& 69.A.

PROPHANÆ HISTORIÆ VEL *Philoſ. aut Poëſ. ſcriptor. Loca.*

ÆLiani.216. A.
Apuleij. 136. F.203.B.362.C.
Ariſtotelis. 73. D.
Auſonij. 216 D.
Calpurnij. 29. B.
Cedreni. 87. A.
Ciceronis. 10. B.
Claudiani. 117. B.319. B.
Eunapij, 342. Q.
Euripidis. 246. D.
Galeni. 215. A.
Gellij. 158. A.223. A.
Glycæ. 105. C. 137. A.
Herodoti. 209. D.
Hippocratis 221. D.
Horatij. 207. B.
Iamblici. 218. A.
Ioſephi. 19. A. 371. E.
Lucani. 110. B.
Lucretij.9. A 37.D.
Manilij.64.B.171.A.177. D.
Nonij.10. B.
Ouidij 159. A. 206.A.227.H.
Philoſtrati.213 D 362.C.364.D.
Platonis.74. D.179.B.239.A.362.C.
Plinij.72.B.239. A.
Plutarchi.239. B.
Procopij 329. F.
Propertij 155.D.206 A.250. B.
Pſelli. 166. F.
Senecæ.146 A.152. A.
Suidæ. 19. A.
Virgilij.249. B.336.M.349. B.
Zonaræ. 203. A.

FINIS.

ERRATA.

2. in margin. de Abiano, leg. de Abono. 4. Ortide, leg ortum de. 14. in marg. בסמ. ſcrib. בסם. 21. partis 2. leg. partis 2. 43. in marg. in Marcello. adde; & Zonaras to. 2. 44. aſtrorum influxu. leg. de aſtr. infl. 48. qua talis. leg. qua tales. 64. אליהים, lege, אליבים. חלק leg. חלן. 81. vices ignis, leg. vires ignis. 97. vacationẽ actionib. lege vacat. ab actionib. 106. ἀντιπιλαργίζει, ſcrib. ἀντιπιλαργίζει. 113. ex ſollemnijs eius indicia, dele, eius. 153. in marg E. ſcribe, F. 169. A. in marg H. 180 leuiculis non, ſcribe, leuiculis non. 185. Sic corrig. in principio vbi poſitum, 581. in marg. ΔΔ. ſcribe, γγ. 190. Iudicis in ſcribe, Iudicis functioni in. 191. Teneriidres, ſcribe, teneriores. 194. & venerabili, ſcribe, ex venerabili. 198. addictum, ſcribe, adactum. 199. exuſtus, leg. decollatus. 200. cond. leg. concl. 201. ferre, lege, ferè. 257. qui conciderat. Poſtea. leg. Qui conciderat, poſtea. 250. clauſat, leg. clauſas. 278. Stilithone, lege, Stilichone. 278. Siſinni, lege, Siſinnij. 278. Agaumæ, leg. Agauni. 281. Fortunarum, lege, fortunatorum. 300. Sigomius, lege, Sigonius. 302. Duci, lege, ducis. 325. triniorum & quadriniorum, leg. triuiorum & quadriuiorũ. 334. aduectus, *adde*, & illi Anachoretæ, de quo Nilus de orat. ad Deum c. 102. & 103. 336. Ducis Louanij, adde; (hoc eſt Brabantiæ) 337. tumidus, leg. timidus.

LOVANII,
EX OFFICINA TYPOGRAPHICA
GERARDI RIVII, TYPOG.
IVRATI, ANNO
cIↃ. IↃ. XCIX.

MAGICARVM DISQVISITIONVM

TOMVS SECVNDVS,

IN QVO AGITVR

DE MALEFICIO, VANA OBSERVATIONE, DIVINATIONE, & CONIECTATIONE.

Auctore MARTINO DELRIO

Societatis IESV Presbytero.

LOVANII,

Ex Officina GERARDI RIVII.

ANNO M. DC.

Cum Gratia & Priuilegio.

SERENISSIMO PRINCIPI

ERNESTO, ARCHIEP.

COLONIENSI, S. R. I. ELECTORI,

Epiſcopo Leodienſi,&c. MARTINVS DELRIVS

Societatis IESV Presbyter.

SI Primus DISQVISITIONVM MAGICARVM *Tomus C. T. placuit,* ERNESTE PRINCEPS, *vt audio; ſpero non minorem gratiæ locũ huic Secundo fore. Vincit multiplici varietate, curioſitate, vtilitate. Vnam ille* MAGIAE *ſpeciem continebat, tres iſte complectitur: in eum cõieci, quæ de nefarijs* MALEFICIIS, *quæ de inanibus* OBSERVATIONIBVS, *quæ de infinitis fermè* DIVINATIONVM *generibus, Hiſtorici, Poetæ, Philoſophi, Iuriſconſulti, Theologi ſuggeſſerunt, non incommodè digeſta in ordinem quàm hucuſque commodiorẽ. Inuenient, ni fallor, cuiuſlibet ordinis & conditionis homines, quod illos iuuare, ſi attentè legerint, non parùm queat; & ſe adiutos, tibi,* PRINCEPS SERENISS. *gratias agẽt, cuius hæc auſpicijs videbunt in lucem prodijſſe.* LOVANII, IDIB. SEPTEMB. cIↃ.IↃ.XCIX.

AVCTOR CANDIDIS LECTORIBVS S.

NE quod Alcumenæ in fabulis, quæ maritum ab adultero nequiuit diſcernere; id vobis hoc in opere contingat verendum intelligo; quia ex Catalogo Auctumnalium Nundinarũ Francofurtenſium, video non defuiſſe quendã Vrſellenſem typographũ, qui vix nato primo Tomo, alium parat ſubijcere: Amphitruonem Amphitruoni, vel Soſiam Soſiæ: qui ne quid turbelæ, vel laruarum edat,

Nunc internoſſe vt vos poſsitis faciliùs;
ſicut illis in petaſo pinnulæ, & torulus inerat aureus:
ſic vobis adulterina, à germanis dignoſcendi certa ſigna dabo. GERARDO RIVIO, probo, & induſtrio, & Catholico Viro, editionẽ permiſi, eiſquemet corrigendæ adfui. Vrſellenſem illum, nec noui, nec cuius ſit fidei habeo exploratum. Non placet, quòd ex indice colligo, de ſolâ inſcriptione partem nõ exiguam ſuſtuliſſe, quæ me *Sacerdotem Societatis* IESV teſtabatur. Quid illi hîc diſplicuit, an ſalutare nomen? an inſtitutum Societatis? an ordo Sacerdotij? an omnia? mihi quibus hæc diſplicent, placere non poſſunt. Qui de ſex verbulis, vel quinque, tria tollunt; quid facient Tomis tribus? Dicam breuiter, faciliùs huius vitæ; quàm vel Catholici nomine & opinione, vel ſacro Sacerdotij ordine, vel religioſæ vitæ inſtituto,

ſtituto, cui quadruplici voto aſtrictus ſum, iacturam tolerem: hæc mihi adimi non poſſunt, non debent inaudito. Quibus illa inuidioſa vel odioſa, cum ijs nullam mihi amicitiam eſſe cupio: ab his vituperari malo, quàm laudari. Deinceps meorum ſcriptorum, ſi tanti putabitis vt ematis vel legatis, has notas habete. Quibus inſcriptio MARTINI DELRII SOCIETATIS IESV PRESBYTERI, & addita initiò ORDINIS PERMISSIO, & CATHOLICORVM CENSORVM APPROBATIO, cum PRINCIPALI PRIVILEGIO, & in operis totius calce ſubiecta PROFESSIO decens S. R. E. filium; illas editiones pro meis habeo, agnoſco: quibus hæc ſigna deſunt eas repudio, abdico, eiuro. meæ non ſunt illæ, alienæ, ſpuriæ, adulterinæ ſunt. Velim vos eas nec meas credere, nec pro meis emere, tollerêue. Valete, & ſtelliones, falſarios, impoſtores huius æui cauete.

Εἰς Μαρτίνου Δελρίου νεοχάρακτον Μαγείαν Μελύδριον.

ΚΕφαλαλγίῃ τυπεῖσα
Ὗς καρκίνους λαπύσσει
Ποταμηγενὲς λόχευμα.
Ἔχεος πιοῦσα δ' ἰὸν
Ὀρείγανον χελώνη.
Πεπαρμένη βέλεσσι
Αἶξ δικτάμου φύτευμα
Ἐλατήριον μαστεύει
Τί δ' οὓς βέβληκε δαίμων
Ἔχις τε κάρκινός τε,
Βλαβερόν τε πῆμα θνητῶν;
Πάρεστε, δεῦτε πάντες.
Ὑπὸ δαιμόνων σφάλεντες
Ὅσοι κελαινοχρώτων
Ἀλάλησθε θνητὴ, ὅσσοι
Λιποχρίστου Μαγείης
Μανίης τ' ἔχεσθε οἴστρῳ.
Ἀπιστίης κατ' ἧπαρ
Ὅσσοι καθῆκατ' ἰόν.
Τέχνης τε θαυμάτων τε
Φύσεως ὅσοι ἀγνοίῃ
Βεβόλησθε, δεῦτε πάντες,
Κατὰ χεῖρα ΔΕΛΡΙΟΙΟ
Λάζυσθε βίβλον, ἠδὲ
Σοφὸν ἐκπόνημα, μᾶλλον
Σοφίης λόχευμα δ' αὐτῆς
Λάζυσθε, καὶ πίεσθε
Ὀδυνηφάτους γὰρ ἔνδον
Σελίδας κρυπτάσκει. Αἶσχος
Πέλει λόγου ἄμοιρα

IN MARTINI DELRII noviter excuſam Magiam Odarium.

CAput icta ſus dolore
Fluuiatilem obteritque,
Exeſtque ſæpè cancrum.
Et ante viperinâ
Teſtudo tabe pota
Mundam vorat conilen.
Iaculis onuſta capra
Virtute præpotentis
Dictamni opem ſibi fert.
Quos icit ipſe dæmon;
Siue ille cancer, ſiue
Serpens, nocenſue peſtis;
Quid agant? adeſte cuncti.
Huc dæmonum tenebris
Illuſe quiſquis erras:
Deſertione quiſquis
CHRISTI furis, Magiæ
Maniæque captus œſtro:
Tabeſcis & qui amaro
Felle INFIDELITATIS:
Huc, quiſquis inſciens es
NATVRÆ & artis eius;
DELRI liber ſagacis
Mox in manum inſeratur.
DELRI liber, SOPHIÆ
Germanus ille fœtus,
Animo imbibatur altè.
Nam paginæ recondunt
Animi medelam. Egentes
Ratione noſſe morbi

Νόσου

Νόσου κάθαρμα γνῶναι.
Αἰθαλοῦς ΘΕΟΙΟ
Ἀμάρυγμα δ᾽ἄνδρα, νούσου
Ἴαμα μὴ λαβέσθαι
Σοφῆς φρενὸς, τεκούσης,
Φίλες χερὸς πορούσης.
Βίβλος, ἥδε ΔΕΛΡΙΟΙΟ
Προποδηγέτις σφαλέντων.
Βίβλος, εὐρυχανδὲς ἠδὲ
θεόκραντόν ἐστι δῶρον.
Ἀληθίης ἐρασταὶ
λάζυσθε τήνδε βίβλον.
Περίεργα ἔργα ὅσσοις
φύσεως δαῆναι ἡδὺ,
Οἷσιν δίκη μέμηλε,
Οἷσιν μέμηλε ΘΕΙΟΝ,
Λάζυσθε ΔΕΛΡΙΟΙΟ
σοφὸν ἐκπόνημα βίβλον.

ΚΛ. Δ.

Purgamina: æuiternæ
De Mentis igne cuſum
Hominem, ſibi medelam
Animo ſagace promtam,
Manuque latam amicâ,
Abiudicare, turpe eſt.
Hoc Delrii volumen
Cœli euolutum ab arce
Per inuia in viam dux
Erronibus pateſcit.
Hoc in manum volumen
Date Veri & Æqui amantes.
Penituſque quid recondat
Natura, cui voluptas
Eſt noſſe; Iura quiſquis,
Verumque Numen optas
Date in manum volumen
A Delrio euolutum.

CL. D.

IN

IN EANDEM ALIVD.

SEV multa certo pollicere Apolline
Ventura, ſeu minare multa credulis,
Siue exta ſpectes, aſtra Cælo ſeu notes;
Impoſtor es, mendax, ſuperbus, improbus,
Fatère. verus iſte te prodit liber,
Mentita veris corrigit, fallacias,
Commenta, tricas, fraude conſutos dolos,
Præſente cuncta diſſuit victrix DEO
Vis ingenI potentis, & conſtans labos.
Atque iſtud audes impius conuellere?
Impoſtor es, mendax, ſuperbus, improbus,
Fatère. verus iſte te prodit liber.
Veri peritus auctor, inuictus malis,
Magicisque laruis, nominis notum decus
DELRIO, facta dicta verat omnia.
Spectata virtus, certa ſtat ſcriptis fides.
Fatère. verus iſte te prodit liber,
Seu multa certo pollicere Apolline
Ventura, ſeu minare multa credulis
Impoſtor es, mendax, ſuperbus, improbus.

OS OCVLVS SIS IGNARO.

SVM.

SVPERIORIS ET CENSORVM APPROBATIONES.

R. P. Oliuerij Manaræi Societatis IESV Vice-Præpoſiti Prouincialis licentia pro hac etiam operis parte Tomo Primo inſerta eſt.

Hunc tertium *Magicarum Diſquiſitionum* librum à R. P. Martino Delrio Societatis IESV Theologo conſcriptum, quod multiplici ſit variaque eruditione refertus, nihilque contineat quod Catholicæ fidei aduerſetur, dignum iudico qui prælo mandetur. Datum Louanij 8. Februarij Anno Dom. 1599.

Guilielmus Fabricius Nouiomagus Apoſtolicus ac Regius librorum cenſor.

Tres poſteriores; quartus, quintus, & ſextus, *Diſquiſitionum Magicarum* libri, auctore viro docto P. Martino Delrio Societatis IESV Presbytero, ob multiiugam eruditionem, iucundam rerum abditarum varietatem, ac ſoliditatem doctrinæ, Lectori, hiſce potiſsimùm temporibus, multò vtiliſsimi futuri ſunt, vti & *Priores* earumdem *Diſquiſitionum.* Proinde in magnam vtilitatem Eccleſiæ omnino typis mandandos eſſe iudico. Datum Autverp. XXVI. Kal. April. Anno 1599.

Silueſter Pardo Sacræ Theologiæ Licentiatus Cathedralis Eccleſ. Antverp. Canonicus, Librorumque Cenſor.

SVMMA PRIVILEGII.

ARchiducali Priuilegio cautum eſt, ne quis citra voluntatem Gerardi Riuij Typographi iurati, octennio proximo imprimat, aut alibi impreſſos in has ditiones importet, aut venales habeat Libros ſex Magicarum Diſquiſitionum MARTINI DELRII Societatis IESV Presbyteri, *aut eorum aliquos. Qui ſecus faxit confiſcatione librorum, & graui pecuniaria pœna mulctabitur, vti patet in literis datis Bruxellæ,* 17. *Martij* 1599. *& Subſignatis*

Io. de Buſchere.

SVMMARIA.

QVÆSTIO I.

Quid & quotuplex maleficium.

A MAleficium eſſe. definitur. & diuiditur. Quædam concurrentia ad omnia maleficia.

B Variæ efficientes cauſæ ſeu inſtrumenta maleficij. de pulueribus. De herbis, feſtucis & ſimilibus,quę ſubſternunt. De vnguentis. De halitu ſeu afflatu. De verbis, minis, increpatione, laude. rebus ſacris, vt aquâ luſtrali. vi apertâ. infanticidijs. de ſanguinis ſuctione. de ſtrigibus veterum opinio. Gelo.

Quæſt. II. De maleficio ſomnifico.

A Ritus ſollemnis. exemplum D.Bernardi. Virgilij & Ouidij loca.

Quæſt. III. De amatorio maleficio.

A Sect. I. Quid ſit, quædam huiuſmodi credita veteribus. Iynx, qualis auis. De noſtri æui philtris. de his quę fiunt intra corpus. quod in his vt plurimum miſceant res ſacras, & exempla.

B De hisquę fiunt extra corpus. Sacrilegia quæ his immiſcentur. De imaginibus amatorijs. De pergameno virginea ex cute pueri. C Cur in hoc potiſsimum maleficio rebus ſacris abutantur, & exemplum quoddam de Euchariſtia.

D Sect. II. Quæ vis maleficij amatorij. probatur latè non poſſe voluntatem eo cogi, ſed appetitum tantum, L. eorum C. de malef. & mathem.

E Locus Baruch.6.v.42. accuratè tractatus. Qui funiculi apud Ieremiam, qui vero apud poëtas. Loca Virgilij, Valerij, Nemeſiani, Propertij. τὰ πίτυρα quid ſint, defenſus interpres vulgatus. Theocriti locus. Oliuæ aduri ſolitę. Epityrum edulium. Heſychij locus. Oſſa quid ſignificet Hebræis. Quid oſſa oliuarum. Menti & corpori hæc quam noxia, oſtenditur ratione & exemplis.

F De Hippomanes, quotuplex ſit. explicantur varij auctores. Varia iudicia contra huiuſmodi Magos, & quæ iuris Romani pæna. Anton. Guibertus refellitur. Exemplum vltionis diuinę, quod in Miſnia accidit.

G Sect. III. De remedijs contra philtra & amoris viſcum. vana quædam gentilium. Loca Virgilij, Tibulli, Nemeſiani, & Propertij. Error Pomponatij. De antidotis naturalibus. De antidotis moralibus & Chriſtianis. Ex Helinando quæ ſoleant amorem adferre vel fouere natum. Quę vitanda, Remedia facti.

Pulcra exempla, Hypatię. Appæ & Gelę, Sacerdotis cuiuſdam, Cardanus refutatus cum remedio ſuo.

Quæſt. IV. De maleficio hoſtili.

A Quid ſit, de ingredientibus. notata quędam opinio Grillandi.

B *Sect. I. De faſcinatione.*

C De etymologia nominis. Quid vox ſignificet. Locus Deuteron. 28. v. 56. Locus Sap.4.v.12. Locus Gala.3.v.1. Vulgaris error de faſcinatione, variæ eius cauſæ. vera ſententia de faſcinatione. Faſcinationis definitio. Tibulli locus. De auerſione ſuperſtitioſa per deſpuitionem. Plinij remedia, qualia. Locus Eccleſ.31.v.15.

D Origo falſæ huius opinationis vulgi.

Sect. II. De maleficijs venenarijs.

A Quę ſit poteſtas Diaboli in malos. Lutheri error. Locus 2. Cor. 4. v. 4. Lamb. Danæus notatus. Sagæ poſſunt occidere, & morbos inferre.

B Elzan, magus plurimos occidit. Sagę Heluetiæ quam multos. imo & proprios liberos vorauere. De alijs in ſuperiori Germaniâ. item in Salaſsis. item apud Geneuenſes.

C Modi duo per introſumptionem, & eius exempla. tertius per inhalationem. exemplum Agyrtæ Itali. & aliud Alſaticum. & aliud Nigræ ſiluę. Quę cauſa huius veneficij inhalatorij. Bodini error. D De venefico Italo Pariſijs agente.

De venenis quæ extrinſecus adhibentur. Varij modi. Loci de hac re Horatij, & Lucani. Telephron à lamijs in ſpecie muſtelę naſo trun-

SVMMA PRIVILEGII.

ARchiducali Priuilegio cautum eſt, ne quis citra voluntatem Gerardi Riuij Typographi iurati, octennio proximo imprimat, aut alibi impreſſos in has ditiones importet, aut venales habeat Libros ſex Magicarum Diſquiſitionum MARTINI DELRII Societatis IESV Presbyteri, aut eorum aliquos. Qui ſecus faxit confiſcatione librorum, & graui pecuniaria pœna mulctabitur, vti patet in literis datis Bruxellæ, 17. Martij 1599. & Subſignatis

Io. de Buſchere.

PARTIS PRIORIS LIB. III.
SVMMARIA.

QVÆSTIO I.
Quid & quotuplex maleficium.

MAleficium eſſe. definitur. & diuidi- A
tur. Quædam concurrentia ad om-
nia maleficia.

Variæ efficientes cauſæ ſeu inſtrumenta B
maleficij. de pulueribus. De herbis, feſtucis
& ſimilibus, quę ſubſternunt. De vnguentis.
De halitu ſeu afflatu. De verbis, minis, in-
crepatione, laude. rebus ſacris, vt aquâ lu-
ſtrali. vi apertâ. infanticidijs. de ſanguinis
ſuctione. de ſtrigibus veterum opinio.
Gelo.

Quæſt. II. De maleficio ſomnifico.

Ritus ſollemnis. exemplum D. Bernardi. A
Virgilij & Ouidij loca.

Quæſt. III. De amatorio maleficio.

Sect. I. Quid ſit, quædam huiuſmodi cre- A
dita veteribus. Iynx, qualis auis. De noſtri
æui philtris. de his quę fiunt intra corpus.
quod in his vt plurimum miſceant res ſacras,
& exempla.

De hisquę fiunt extra corpus. Sacrilegia B
quæ his immiſcentur. De imaginibus ama-
torijs. De pergameno virginea ex cute pue-
ri. Cur in hoc potiſsimum maleficio rebus C
ſacris abutantur, & exemplum quoddam de
Euchariſtia.

Sect. II. Quæ vis maleficij amatorij. D
probatur latè non poſſe voluntatem eo cogi,
ſed appetitum tantum, L. eorum C. de ma-
lef. & mathem.

Locus Baruch. 6. v. 42. accuratè tractatus. E
Qui funiculi apud Ieremiam, qui vero apud
poëtas. Loca Virgilij, Valerij, Nemeſiani,
Propertij. τὰ πίτυρα quid ſint, defenſus in-
terpres vulgatus. Theocriti locus. Oliuæ
aduri ſolitę. Epityrum edulium. Heſychij
locus. Oſſa quid ſignificêt Hebræis.
Quid oſſa oliuarum.
Menti & corpori hæc quam noxia, oſten-
ditur ratione & exemplis.

De Hippomanes, quotuplex ſit. expli- F
cantur varij auctores. Varia iudicia contra
huiuſmodi Magos, & quæ iuris Romani
pœna. Anton. Guibertus refellitur. Exem-
plum vltionis diuinę, quod in Miſnia ac-
cidit. G

Sect. III. De remedijs contra philtra & a-
moris viſcum. vana quædam gentilium.
Loca Virgilij, Tibulli, Nemeſiani, & Proper-
tij. Error Pomponatij. De antidotis na-
turalibus. De antidotis moralibus & Chri-
ſtianis. Ex Helinando quæ ſoleant amorem
adferre vel fouere natum. Quę vitanda,
Remedia facti.
Pulcra exempla, Hypatię. Appæ & Gelę,
Sacerdotis cuiuſdam, Cardanus refutatus
cum remedio ſuo.

Quæſt. IV. De maleficio hoſtili.

Quid ſit, de ingredientibus. notata quę- A
dam opinio Grillandi.

Sect. I. De faſcinatione. B

De etymologia nominis. Quid vox ſigni-
ficet. Locus Deuteron. 28. v. 56. Locus C
Sap. 4. v. 12. Locus Gala. 3. v. 1. Vulgaris er-
ror de faſcinatione, variæ eius cauſæ.
vera ſententia de faſcinatione. Faſcina-
tionis definitio. Tibulli locus. De auerſio-
ne ſuperſtitioſa per deſpuitionem. Plinij
remedia, qualia. Locus Eccleſ. 31. v. 15.
Origo falſæ huius opinationis vulgi. D

Sect. II. De maleficijs venenarijs.

Quę ſit poteſtas Diaboli in malos. Lu- A
theri error. Locus 2. Cor. 4. v. 4. Lamb.
Danæus notatus. Sagæ poſſunt occidere, &
morbos inferre.

Elzan. magus plurimos occidit. Sagę Hel- B
uetiæ quam multos. imo & proprios liberos
vorauere. De alijs in ſuperiori Germaniâ.
item in Salaſsis. item apud Geneuenſes.

Modi duo per introſumptionem, & eius C
exempla. tertius per inhalationem. exem-
plum Agyrtæ Itali. & aliud Alſaticum. &
aliud Nigræ ſiluę. Quę cauſa huius venefi-
cij inhalatorij. Bodini error. De venefico
Italo Pariſijs agente. D

De venenis quæ extrinſecus adhibentur.
varij modi. Loci de hac re Horatij, & Luca-
ni. Telephron à lamijs in ſpecie muſtelę na-
ſo trun-

ſo truncatus. Locus Apuleij.

Gnoſticorum immanes cibi. hinc cauſa calumniarum in Chriſtianos, de infanticidijs. E
Venena quædam miræ efficacitatis. De ſtygis aquâ. Iuberti ſententia notata.

Sect. III. De aborſu, difficili partu, & lactis deficcatione.

Stadlein lacertâ ſub oſtio poſitâ infantes in vtero materno necabat. Perpetua prægnatio cuiuſdam apud Apuleium. difficilis partus Alcmenæ. Exemplum lactis furati. & ritus. accidit Treuiris. De lacte exſiccato, etiam in muliere per ſolas minas. De frumenti furto per maleficium. F

Sect. IV. De ſagittarijs. aſſaſsinis & imaginum fabricatoribus maleficis.

C. vni. de ſagittarijs, explicatum. quod genus hominum ſint iſti. Ritus horum, & exempla nonnulla. vt Punkleri & aliorum. De Finnis & Lapponibus ſagittarijs A

C. vni. de homicid. in 6. Qui propriè aſſaſsini. B

De iconopœis maleficis. Notati Cardanus & VVierus. Altheæ ſtipes fatalis Meleagro. Loca Ouidij & Horatij. Hiſtoria Duffi Regis Scotię. De Enguerrani vxore. De ſtatuâ Simoni Bulgaro exitioſâ. De aliâ Tricipiti, deque alijs quæ in Circo Byzantino magicæ fuere. C

Sect. V. De morbis varijs à dæmone illatis.

Dęmones varios immittunt morbos. Notantur Pomponatius, & Lemnius. Locus D. Matth. 17. v. 14. De Lunaticis & Epilepticis. Firmici locus. A

Exempla, Thallus ſic affectus per Apuleium. aliud ex malleo exemplum. Locus D. Luc. 8. v. 27. & 13. v. 11. 1. Reg. 16. v. 14. 15. 23. Cur magna in his anctoritas Sprengeri & Niderij. B

Exempla ab ijs allata varia. Dementiam adferunt. Exemplum ex Mathiolo. morbi Gentilium à dæmonibus, vt Cererictorum, Panicorum & Fanaticorum. C

Quo pacto dæmon inferat morbos. D

Sect. VI. De mirâ rerum ſolidarum & magnarum in corpus ingeſtione ac egeſtione.

Exemplum mulieris Zabernenſis. Item & alia ſeptem octoue. & pręcipuè mirum ex vitâ S. Petri Tarentaſij. A

Quæ in corpore naturaliter innaſcantur? Exemplum Comitis cuiuſdam. Quę naturaliter innaſci non queant. B

Quo talia pacto dæmon poſsit ingerere, & exerere. Exempla duo Ambr. Paręi, de ſtudioſo, & paſtore. Tertium Remigij. Refellitur modus Paracelſi. de fulmine & aquâ. C

Sect. VII. De maleficio deuouendi.

Eſſe aliquos energumenos. & quæ ad hoc requiſita vt poſſeſsi à dæmone dicantur. An penes homines ſit poteſtas ſic deuouendi. An Diaboli ſubintrent ipſa corpora? Diſcuſſa ſententia B. Hildegardis. Notatus locus Scriptoris Annal. Eccleſiaſticorum, cur id Deus aliquando permittat. A

Sect. VIII. De maleficio ligaminis.

De vulgi quadam opinione, & ex ea conſuetudine nuptiali. Solere homines reddi maleficiatos. A

De varijs modis ligaminum. Cur plures viri maleficiati, quam feminæ? Cauſæ maleficij proximæ. B

De Lemnijs feminis maleficiatis. De Bohemis mulieribus. Valazca. Propertij locus. Palumbi presbyteri & Veneris hiſtoria. C

De virilium ablatione notatus locus Sprẽgeri. De muliebri arctatione. De impedimento reſpectiuo. Quoddam eſſe impedimentum perpetuum, contra Canoniſtas quoſdam, & quod huiuſmodi. D

Mira Dei permiſsio quædam apud Karentinos. de fonte Salmacis. E

Quæſt. V. Quibus perſonis malefici queant nocere?

Nemini ſine Dei permiſſu; quo habito poſſent cũctis hominibus. cur infantibus permittantur nocere. Cur vt plurimum his inſidientur. infanticidiorum exempla. Opinio vulgi de indolentia acquirenda. De vnguento Pagano, Cur interdum & bonis nocere permittantur. A

Vulgi opinio diſcuſſa & interpretata, quod iuſtitiæ adminiſtris nequeant nocere. Oſtẽditur contrarium aliquando accidiſſe. Ananiæ ratio reiecta quædam. Niderij ſententia notata. Goninus magus Pariſienſis. B

Quæſt. VI. Cur Deus patiatur maleficos rebus ſacris ſic abuti?

Quæſt

Quæſt. VII. Cur per maleficia tantopere dæmonem graſſari Deus patiatur?

Sect. I. Fit ad gloriam Dei. quia ſic oſtē- A
duntur, Suauitas, clementia, ſapientia, potentia, iuſtitia &c. attributa Dei.

2. fit ad hominum vtilitates varias. pri- B
mò eorum, quibus nocitum, patientiam, conſtantiam. caritatem, humilitatem & reliquas virtutes. exempla heremitæ cuiuſdam. & D. Iuliani. Deinde & ceterorum fides confirmatur, & varij errores exſtirpantur. docentur eſſe dæmones. docentur hæretici veram non habere fidem quia non poſſunt iſta ſanare, vel dæmones fugare. Exemplum Lutheri. item Parochi Lutherani. Miniſtrorū Auguſtanorum. Miniſtrorum Caluiniſtarum in Picardiâ. Dæmones interfuere funeri Lutheri, & Belgicæ iconoclaſtiæ. Dæmonis imagines cur Caluiniſtæ linquant intactas, Dei & Sanctorum confringant? varia eius rei exempla.

Sect. II. Vindicta peccatorum præcipua C
eſt cauſa. Aliquando alienorum, vt in diſcipulo B. Eleutherij. & infantulo apud D. Gregorium. item ob parentum iniuſtam imprecationem. vel etiam coniugum.

Vt ſunt *contumacia* in Deum, & alios ſu- D
periores vel parentes, Nabuchodonoſor. AEgyptij. duo iuuenes Florentini. Decem fratres, ob diras parentū. Loc. proue. 30. v. 17 *Odium & vindictæ cupiditas & inuidia.* Exemplum Saulis, aliud Alex. ab Alexandro, & quatuor in vita S. Arnulphi.

Carnalis libido, etiam coniugum. *& quæ* E
huc diriguntur. Saræ mariti. B. Magdalena. puella apud D. Hieron. puella apud D. Proſperum. cur tam multa dæmoni liceant in coniugatos?

Crudelitas iniuſta. vt Boleſlai Regis. Geilæ ducis, *item accuſatio vel criminatio calumnioſa.* vt de tribus feminis, & vno viro, calumniantibus D. Gregorium Siculum, & D. Danielem ſtylitem.

Agnitæ veritatis impugnatio & apoſtaſia. exempl. variorum in ſacris litteris, canonibus, & D. Cipriano.

Blaſphemia vt Alexander & Hymenæus. F
Sartor VVigornienſis apud Tho. VValdenſem blaſphemans contra Sacroſanctam Eucharſtiam. Gaianus blaſphemus in Deiparam. item alij Conſtantinopoli & Neomagi.

Imprecatio, qua quis ſub conditione ſe dæmoni addicit. Colonienſis virgo apud Niderium. *de prætermiſſâ menſæ benedictione.* de Petro Bernenſi iudice, *& prætermiſſo crucis ſigno.* De hoſpite Spandacenſi. De capitaneo Brauo. de Nobili quodam Sileſio. De virgine Saxonica. De quodam maledico in martyrem. de Goduino Comite. G

Vſuræ vitium. de monialibus quibuſdam. H
Cur eleemoſyna data ſagis noceat.

Duritia & immiſericordia in pauperes. de ſagis ideo mendicantibus. de Pictauiēſi quodam. *Irriſio ſacrorum myſteriorum, contemptus rituum & cenſurarum Eccleſiæ.* De Batauo miſſam imitante. De Nouato. De Proculo Ariano. De Donatiſtis. De indignè ſumentibus Euchariſtiam. exempla tria. Epachij mors. Multi periere ob contemptam excommunicationem Epiſcopi.

Templorum & ſacrarum rerum direptio, & Eccleſiaſticorum redituum ac iurium inuaſio.

De Comite Matiſconenſi. De Otgerio I
Oeconomo. De alijs duobus. Item de pęna quorumdam militum in Hiſpania, poſt hanc vitam, vt apparentes declararunt. De Deioca propter eleemoſynas ſaluo. De Berneto propter corruptelam & iniuſtitiam damnato. De Alfonſo Rege Aragonnm precibus Cluniacenſium liberato purgatorijs pænis contra hæreticos, & de confeſſione.

Irriſio & contemptus ſanctorum virorum, & feſtorum. de muliere quadam. exemplum punitæ fæminæ quia fuerat ingreſſa virorum monaſterium, virilem habitum mentita. item contemnentes feſtorum celebrationem. *Puſillanimitas, deſperatio, curioſitas.* Theophili Oeconomi.

Propter culpas veniales, Moſes ob leuem K
iram. Religioſa quædam ob præcipitem Gulam. alius ob tepiditatem & diſtractionem in oratione.

Quæſt. VIII. Cur cum iſta damna plerumque diabolus poſsit per ſe inferre, malit per alios?

Quia in maiorem hoc cedit Dei contemtum. Pluribus nocet. Quædam non poſſet tam commodè per ſe. v.g. hæreſes ſpargere, abuti

abuti rebus ſacris per ſacrilegium. Vt plura illi Deus permittat in homines. De remedijs, remiſſiue.

PARS POSTERIOR LIBRI TERTII.

SIVE DE VANA OBSERVATIONE.

QVÆST. I. Quid ſit?

Definitio ponitur.

Quæſt. II. Quale ſit peccatum?

Quando lethale. Quando veniale. Quando nullum.	Exempla ſingulorum.

Quæſt. III. Quotuplex ſit.

A cauſa finali oſtenditur eſſe quadruplex.

Si exſpectentur bona.	Fortunæ. corporis. animi. ſupernaturalia.

Quæſt. IV. Vnde queat dignoſci quando ſit huiuſmodi vana obſeruantia?

Sect. I. Quid quando non conſtat cauſam habere vim huius effectus ſupernaturalis à Deo. Quid quando, conſtat eſſe effectum naturalem vel diuinum, ſed adduntur variæ circunſtantiæ. Ponuntur de ſingulis exempla.

Sect. II. Oſtenditur particularibus caſibus, vana obſeruantia. A

1. Quando requiritur fides in hominem.

2. Si effectus tribuitur, ſigillo, characteri, figuræ, verbis, &c. quæ repudiata lib. 1.

3. Quãdo verba ſacra vel opera pia detorquentur ad res vanas. & quæ res tales cenſendæ? Quę res indirectè ſpectent ad Dei honorem. Explicata ſententia Caietani, & limitata, de illis qui ex mera deuotione faciunt.

4. per certa ieiunia voluntaria, & orationes ab Eccleſia ad hoc non inſtitutas nec probatas, euentum aliquem exſpectare. De arte Notoria.

Sect. III. 5. de geſtantibus reliquias, Euangelium D. Ioannis & ſimilia periammata. B

Quę neceſſaria vt hæc ſint licita. ſententia de his Auguſtini explicata. veteres etiam Canones. c. illud. 26. q. 2. c. non liceat. 26. q. 5. c. ne obſeruetis 26. q. 7. Caſsiodori locus exponitur.

Sect. IV. de ominum obſeruatione latè diſſeritur, & enumerantur eorum genera. C varia ex D. Auguſtino. De Saliſatoribus. De auris tinnitu. locus Catulli, & alterius incerti poëtæ. Spatulomanthia. Sternutatio. Ex nomine, exemplo Auguſti de Nicopoli. Ex verbis fortuito prolatis. De ijs quæ domi contingunt. οἰκοσκοπικά. De ijs quæ foris. τὰ ἐνόδια. Exempla. D. Auguſtini locus. Ominis mentio habetur in ſacris litteris. Locus 3. Reg. c. 20. v. 33. Vanitas ominum.

Signum à Deo petere aliquando licitum. va- D ria huius exempla. Serui Abrahæ. Gedeonis. Ionathæ. D. Auguſtini. Gregorij VII. Clodouæi Regis. Omina obſeruare illicitum. Caietani locus notatus. Omen offenſi pedis notatum in Graccho, Craſſo, Proteſilao, Tibullo. De omine ſternutationis. ex Theocrito Ariſtotele, Propertio.

Sect. V. De ſtrenis an ſit vana obſeruantia. E quando liceat eas mittere. De Kalendis Ianuarijs & earum celebratione. Explicantur. c. 1. Concil. Antiſiodor. c. non obſeruetis. c. non licet. c. ſi quis Kal. 26. q. 7. c. 10. Concil. Tolet. 4.

Sect. VI. De ſuperſtitione temporariorum, ad ſcindenda ligna, herbas colligendas, F &c. Qui obſeruant certos dies feſtos. vt prænuncios ſerenitatis vel pluuiæ. vel vt naturalis efficacitatis maioris, quo ad herbas, phlebotomiam & ſimilia. vel vt infauſtos & ominoſos. Dies Aegyptiaci, qui ſint in c. non obſeruetis & c. quis exiſtimaret. 26. q. 7. D. Auguſtini loca. Locus ad Gal. 4. v. 10. Poſterum, quid Ambroſio & Auguſtino. Qui aquam benedictam vno dominico quàm alio plus virium putant habere. Qui ouis diei Paraſceues vim ineſſe incendij putant exſtinguendi.

Sect. VII. Obſeruantiæ vanæ in ſanan- G dis morbis & varijs noxis repellendis. Quando conſideratur vt oblatio ſit ex eleemoſynis, vel crux empta eleemoſynis. Qui pilos vel capillos ægri miſcent ceræ oblationis. Qui mergunt imagines aquis. Qui certas adhibent ligaturas. Qui per annulum deſponſationis meiunt, Qui porcorum lintri

tri collũ applicant. Qui cingulum ægrotantis metiuntur. Qui ſtramen bipenne diuidunt. Qui animalia luſtrant per ignem.
Qui libum S. Lupi pinſunt &c. H
Qui vtuntur abſurdis orationum formis.
De curatione vulnerum inter milites Hiſpanos frequente, ponitur formula & diſcutitur.
Sect. VIII. Diſcutitur & refellitur ſuperſtitioſus tractatus Felicis Malleoli Tigurini. I Sanare morbos quando pium, quando non. *Quando liceat* benedicere animalibus, quando non. Quando liceat exorciſare & excommunicare animalia bruta. Exempla Sanctorum. S. VVilhelmus anguillis maledixit, B. Pruminius vermibus venenatis. Epiſcopus Lauſanenſis ſanguiſugis, Heluetij vermibus Iuger, Curienſes inſectis, Lauffkaffer. Quibus formis exorciſmorum hac in re vti liceat. Exemplum Apoſtolorum & S. Hilarionis. S. Blaſius quomodo benedixerit animalibus. De S Antonij porcis, & cur illi appingantur. Locus Coloſſ. 3. v. 17. Quomodo in nomine IESV omnia K facienda. Leorum. C. de malefic. Azo & alij illam ſequentes, reprehenſi. Formulæ in quibus dicitur, *Si B. Maria peperit* &c. *hoc fiat* & ſimiles oſtenduntur eſſe illicitæ, etiamſi capias ſi vt ſignum vel vt cauſam. Nunquam licet vti operâ dæmonum, ne ad bonum quidem. De facto Theodori Sedunenſis Epiſcopi vtentis miniſterio dęmonis in campanâ transferendâ. Quomodo intelligendum Dei præceptum, de parcendo inimicis.
Nulli contractus vſurarij vnquam liciti fuere: & contrarium, eſt error.
Rythmus ſeu verſus an ſuperſtitioſus.
Ritus abſoni & non neceſſarij, nec ab Eccleſiâ approbati, indicium ſunt ſuperſtitionis.
Chriſti Domini ritus in ſanando cæco. L
De B. Marco quædam fabella.
De ritu Helizæi prophetæ in puero ſuſcitando. De ritibus baptiſmi.
Reuelatio de illis formulis vulgaribus nulla exſtat. De *Ananiſapta* remedio. docetur eſſe vox Magica & idololatrica ex Hebræa compoſitione. אבא. & ארמי, & דובע, & אבבי, & שקח. M
Magicæ voces pleræque ex Hebræo ſumptæ.
Serpentes quomodo ab Apoſtolis ſublati.
Serpentum incantatores ab Eccleſiâ non tolerantur. Potentiori vtens forma eundem conſequitur effectum, quando deeſt pactum.
Cur per malos Sacerdotes ſeruata forma conſecrationis fiat transſubſtantiatio; per bonos, non ſeruata illa, non fiat hæc?
Curationem à dæmone petere non licet.
Non ideo licita eſt formula, quia verba eius ſingula ſunt ex ſacra ſcriptura.
Quomodo fidei promiſſa ſanatio & miraculorum patratio? In quibus dubijs ſequenda benignior interpretatio. quid hic dubiũ, quid certum. Diſtinctio vtilis inter dubium de re, & dubium de perſona. N
Poteſt res eſſe illicita, & non peccare eam faciens, & è contra quoque. Quando agitur de ſalute vel periculo animarum, tunc iudicandum non quod lenius eſt, ſed quod animæ tutius & ſecurius.
Sect. IX. Exempla variarum formularum vanæ obſeruantiæ. Spadix, Spadix, ſi laboras &c. Ante par ante &c. Alligare equum ſtoloni ſterili. Brachium circumdare funiculo laneo. Conſumm. eſt. O
Inijcere phialæ vitreæ nouem ordei grana.
Filum per chriſma trahere. terream imaginem ſub altari abſcondere. Tempore miſſæ dentes tangere &c. Manus lauare cum ægroto, vel eum cũ certis verbis manu prehendere. Tribus miſſalibus panibus quędam inſcribere. Feria ſexta ægrotum ducere verſus orientem &c. Guſtate & videte quod bonus &c. Ad ſanguinem ſiſtendum, certo numero guttas ſtillare in cyathum frigidæ &c. item dicere certas orationes. vel verſiculos è pſalmis, vel Chũrat, cara, ſarite &c. Tribus diebus ante ſolis ortum dicere ſuper equo quędam verba. Ad inueniendum furem, facere crucem in cryſtallo cum oleo, & nomen Helenę ſubſcribere &c.
Item, lapillos ex fluente pro numero ſuſpectorum collectos & domum relatos ignire &c. Item ad excutiendum furis oculum dicere terribilem quãdam orationem, & percutere clauum ęneum malleo cypariſſino. &c. Item ramum auellanum die Sabbati ante ſolis ortum abſcindere &c.
Vti falſa & ficta oratione, quam tribuunt S. Adalberto: videtur verò potiùs eſſe Adalberti hæretici olim damnati.

Legere pſal. 108. iuxta certam verſiculorum diſtributionem, aliter quam exſtat. Ad curanda maleficia, accipere tres olei violacei menſuras, & conſiſtere contra ſolem, ante ortum, exprimere nomen læſi & matris eius, & angelorum glorię &c. Item ferre inſcripta nomina trium regum, cum certis verſiculis. vel verba incognita & abſurda, vt veterum; *Danata*, *Daries* &c. recentiorum vero, *Abrac*, *amen* &c. vel illa inſcripta pani, *Irioni*, *Khiriorhi*. vel iſtud, *Hax*, *pax*, *max*, &c. contra morſus canis rabidi. Vel contra dolorem dentium, Strigiles, falceſque &c. vel, Galbes &c. Galdes &c. Item Gibel, Got &c. Vel in piſcium captura illud Conſtantini, Iao Sabaoth. Quod eſt abuti Dei nominib. Libri Bamachij, & Cariachiri, virgas parallelas vi certorum verborum committere medijs partibus &c. Thoraci lignum rotundum cum certo murmure appendere. Liber Leuini Crucij.

MARTINI DELRII
DISQVISITIONVM MAGICARVM
LIBER TERTIVS.
QVI EST
DE MALEFICIO, ET DE VANA OBSERVATIONE.

ADiungo poſteriùs iſtud, quoniam pauca & minùs difficilia de illo nobis occurrunt dicenda.

PARS PRIOR DE MALEFICIO.

QVÆSTIO I.
Quid & quotuplex maleficium?

A NON diſputo, *an ſit?* id ſuppono. qui negant; eos Sacræ litteræ, Iuris vtriuſque ſanctiones, Hiſtorici,poëtæ,communis conſenſus, & ſęculorum omnium memoria damnat. Nullũ Magiæ genus ampliùs cacodæmonem oblectat. » quia (vt ait Syneſius) calamitates mor- » talium conuiuia ſunt malorum dæmonum. Sumimus autem *maleficij* nomen non pro damno,ſeu peccato quouis: ſed pro ſigno effectúue magico atque ſuperſtitioſo; quo, qui vtitur, *maleficus* α; qui verò læditur, *maleficiatus* appellatur β. De- » ſcribi ſic poteſt; *Maleficium eſt magiæ ſpecies, quâ quis ope dæ-* » *monis alteri damnum parat.* Dixi, *ſpeciem magiæ*, vt ad huiuſmodi damna vocis latitudinem coërceam. Addidi; *ope dæmonis*; ſi enim pactum & fædus cum dæmone deſit, nihil res ad hanc tractationem pertineat, non magis quàm homicidium ferro patratum,vel raptus virginis,vel furtum,aut latrocinium. *Diuidi maleficium* poteſt adſpectu *finis*, vel aſpectu *efficientis*. *Efficientem* cauſam hîc non voco Deum permittentem,neque dæmonem perficientem,neque prauam malefici-

α Rubr. Cod. de malefic. & mathemat.
β extra de frigid. & maleficia.

ſici conſentientis & cooperantis liberam voluntatem. hæc enim tria ſemper in omni maleficio concurrunt. nec enim capillus de capite cadere poteſt, ſine Dei permiſſu: nec dæmon plus damni poteſt inferre, quam Deus permittit; nec vult, id quod permittitur, patrare, niſi maleficus in maleficium conſentiat. Quod manifeſtum eſt facere ſacrilegâ imitatione Dei Opt. Max. qui ſacramentorum miniſterio ſalutem vt cõferat, miniſtri voluntatem requirit. Requiri hanc malefici intentionem docet, quòd contactum vel pulueres ſtrigum videamus tantum nocere illis, quibus nocere voluerunt, quod multis exemplis Nicol. Remigius confirmauit γ, & verò certum eſt de maleficijs, quæ compoſita non ſunt ex naturalibus venenis. Sed voco efficientes cauſas, inſtrumenta materiamque nocendi, quæ ad nocumentum immediatè concurrunt. Huiuſmodi efficientia ſunt varia.

γ lib.1. dæmonolat. c.3. & lib.2. c.8. & 9.

Primò nocent pulueribus quibuſdam minutis, in cibum potumúe infuſis, vel nudo corpori affricatis, vel in veſtes diffuſis: horum, qui necant atri; qui morbum tantum adferunt, cinericei, vel interdum ruffi coloris ſunt. contrà, quo puluere malum tollunt, & medicinam faciunt, is plurimùm albus eſt. Vis tamen iſta, non ex pulueris colore, vel alijs qualitatibus manat; ſed tota pendet à pacto cum dæmone inito. colores tantum deſeruiunt declarandæ conuentorum fidei, & ne ſagæ decipiantur, quid (vt dici ſolet) pro quo præbendo. Hoc inde colligitur, quia nonnunquam qui color albus vni medicinam facit, is in alterius ſtrigis poteſtate lethalis eſt, & cinericeus penes vnam morbos, penes aliam lethum adducit; quinetiam vni & eidem ſagæ aliquando necem infert, aliquando ſanat à morbo δ, prout dæmoni ſignum lubet commûtare. Putarim huiuſmodi pulueribus cibos infectos à Simone Mago, apud Anaſt. q. in S.S. 23.

2. Maleficium patrant herbis, feſtucis, alijſque id genus friuolis in humum proiectis, quæ ſupergredientibus (quibus tamen malefica voluerit) ægritudinis vel necis certiſſima cauſa ſunt ε.

δ horum exempla pete à Nic. Remig. lib. 1. c. 2. & li. 2. c. 7. & 8.

ε vide Remigium d. c. 8.

3. Vtun-

3. Vtuntur vnguentis albis, vel ſubruffis, inſtar bituminis; in quibus interlucent permixtæ metalli micæ, & ſimul luteæ candicanteſque guttæ: ſi vnguentum hoc igni inijcias, fulgorem, ſtrepitum, nidoremque edit, cui ſimilem res alia nulla. hoc nonnullæ ſemper habent manus illitas, ne qua nocendi elabatur occaſio. lethale, ſi demulcendo vel ſummas veſtes attigerint ζ. ζ vide Remigium. lib. 1. c. 3.

4. Solo habitu afflatúue inficiunt, ſic ſolent eſſe cauſa puerperis abortiendi ſummo cum vitæ periculo, vt exemplis cõprobant Nic. Remig. η Sprengerus, & Loyherius, & hoc dæmones poſſe Pſellus olim docuerat *lib. de dæmon.* η lib. 2. c. 7. Sprenger. in malleo. Loyherius lib. 2. de ſpect. c. 5.

5. Grauiſſima damna inferunt ſolis verbis, vnde *Lucanus* θ. θ Lucan. lib. 6. Virgil. 3. Georg. Naſo 9 Metamor. Senec. Medeâ

» *Mens hauſti nullâ ſaniè polluta veneni*
» *Excantata perit.* Virgilius;
» *Miſcueruntque herbas & non innoxia verba.*

» Nempe quæ docuit dæmon. vnde *Ouidius* vocat *Hecateia*:

» *Protinus horrendis infamia pabula ſuccis*
» *Conterit, & tritis Hecateia carmina miſcet.*

» Seneca; multis venenis enumeratis, de Medeâ;

» *Addit venenis verba non iſtis minus*
» *Metuenda.*

» Quodque mirum, interdum nocent ſolis minis, vel increpatione; imò & laude. creditum id non gẽtilibus modò, qui Baccare frontem cingebant, vt hoc malo obuiarent; ſed & ætati noſtræ probatum experientiâ ι; quod & ego fateor, ſed addo hæc omnia non virtute verborum, ſed operâ diaboli ad ſignum concurrentis perfici. ι docet Remig. lib. 3. c. 3

6. Nec rebus ſacris parcunt, vt quę aſpergillum pulueribus contigerat, & ſic aſpergens aliam aquâ benedictâ, miſeram confecit, apud Remig. *lib. 1. cap. 2.*

Denique quædam graſſantur apertiùs, quę per dęmonem ſtrangulari vel pręcipitari alium curant, vel puerulos noctu iniectâ culcitâ pręfocant κ; vel acu poſt aurem infixâ necant vt apud Sprengerum illa obſtetrix Heluetia; vel è cunis rapiunt, & lancinant, aut in vſum vnguentorum, vt alias docui, vel in cibum ſibi gratiſſimum, vnde Gloſſarium vetus *Strigæ* κ vide Remigium d. c. 7.

λαιςρύγονες: ductâ voce à Lęſtrygonibus Homeri Odyſſ. κ anthropophagis: ſic etiam legimus Euchetas & Gnoſticos, qui magiâ vtebantur infames fuiſſe infanticidiorum; à quibus, in Catholicos hanc Nationes calumniam deriuarunt. Interdum puerulis virulenti quidpiam inſtillant, vnde moriãtur vel ſtatim, vel tabe paulatim. interdum & ſanguinem exſugunt. hinc orta vetus opinio de Freſaiâ vel Strige auiculâ, de quâ Q. Serenus;

Præterea ſi fortè premit Strix atra puellos »
Viroſa immulgens exertis vbera labris. »

Et alia opinio ab Ouidio comprobata his verſibus;

Nocte volant, pueroſque petunt nutricis egentes, »
Et vitiant cunis corpora rapta ſuis: »
Carpere dicuntur lactentia corpora roſtris, »
Et plenum poto ſanguine guttur habent. »

Meminit & Feſtus Pompeius. Talis illa Gelo, ſi prętigioſa non fuit, quę incaſſum Mauritio in crepundijs mortem molita λ.

λ Nicephor. lib. 18. c. 9.

Altera reſtat diuiſio *à fine* petita; ſecundum quam omne *maleficium* vel eſt *ſomnificum*, vel *amatorium*, vel *hoſtile*.

QVÆSTIO II.

De maleficio ſomnifico.

SIc voco, quando aliquem potione vel malo carmine & prę latâ manu ſuſpendioſo abſciſsâ, & ad ſingulos digitos affixâ candelulâ accenſa, vel aliquando ipſis digitis prodigioſè ardentibus & à flamma non abſumptis integris manentibus, aut aliter profundo mergunt ſomno, vt interea vel infantulos rapiant, aut necent, vel furto quid ſubtrahant, vel ſtupro adulterióue contaminent; faciunt hoc interdum magi, & fieri poteſt naturalibus venenis ſoporiferis; recentia exempla congerunt μ Pet. Binsfeld. & Nicolaus Remigius, & patet exemplo quod narratur in vitâ D. Bernardi; nam ibi tot annis adiacentem maritum incubus vxoris fefellit, quod eo dormiente factum oportuit. Pleraque magiæ ſecreta ſparſim Virgil. attigit,

μ Binsfeld. de confeſſ. malef. p. 1. concluſ. 5. Remigius lib. 2. c. 4. vita D. Bern. li. 2. c. 6.

tigit, in his & iſtud *Aeneid.6.* de Cerbero & Cumæâ:

Cui vates horrere videns iam colla colubris,
Melle ſoporatam, & medicatis frugibus offam
Obijcit: ille fame rabidâ tria guttura pandens
Corripit obiectam, atque immania terga reſoluit
Fuſus humi totoque ingens extenditur antro.
Occupat Aenæas aditum cuſtode ſepulto.

Sic & Ouid. *7. Metamorph.* de Medæâ;

Peruigilem ſupereſt herbis ſopire draconem,
Qui criſtâ linguiſque tribus præſignis, & vncis
Dentibus horrendus, cuſtos erat arboris aureæ:
Hunc poſtquam ſparſit Lethæi gramine ſuci,
Verbaque ter dixit placidos facientia ſomnos;
Somnus in ignotos oculos vbi venit, & auro
Heros Aeſonius potitur,

Eadem imitati *in Medæâ* Seneca, & *in Argonauticis* Valerius Flaccus. Sed de hoc maleficio nulla difficultas.

QVÆSTIO III.

De amatorio maleficio.

A SIc vocant quicquid dicitur, fit, daturue eo fine vt in amorē quis, Venerisque furias pertrahatur. plurima huiuſmodi phyltra veteres nobis commemorarunt, Theocr. & Virgil. *in Pharmaceut. Iyngem*, quā Lāgius ait à Germanis vocari, **win=dals/Waſſeroths/Ruerdrommel**; Latini *Frutillā* vocant: *Hippomanes*, laudāt idem Theoc. Virg. Propertius; *Remorā*, & *Sippen*, Ariſtoteles v; *ranæ* quoddā oſcillū, Plinius o; alia multa vetus poëta Leuius apud Apuleium *Apolog. 1.* & Lucianus *in Dial. Bacchid. & Melittæ*: & ex recentioribus Marſil. Ficin. *l. 13. Theol. Platoniæ*, Pōponatius *de Incant. c. 8.* & Cælius Calcagninus *integro opere, de Amatoriâ Magia.* Veteribus his videtur cōmunis error, etiam nolentes huiuſmodi phyltris in amorē pellici poſſe; quem errorē mox diſcutiemus. Priùs videamus maleficia hoc in genere noſtri æui; quæ nobis, omniū optimè & exactiſſimè, Grill. ſcripto prodidit ϖ. Amatoria (inquit) ſortilegia

v *libr. 2. de hiſt. animal. c. 14. & l. 9. c. 17.*
o *lib. 8. c. 42. & libr. 32. c. 4. plures citat Tiraquel. 13. lege connubiali.*
ϖ *de ſortileg. q. 3. a. nu. 15 & q. 5. 4. n. 2.*

tilegia,vel fiunt intra corpus,vel extra corpus (*ſ. maleficiati.*) »
In corpore communiter fieri ſolent per cibum, vel potum ρ. »
Et in his frequenter admiſcent (quod vix ſolent σ in hoſtili »
vel ſomnifero maleficio) Sacramenta Catholicæ Eccleſiæ, »
vt hoſtiam conſecratam τ; vel nondum conſecratam, ſed cir- »
cunſcriptam notis & litteris ſanguineis: ſuper qua dici curant, »
quandoque vnam, duas, tres, quinque vel plures miſſas; qui- »
bus celebratis, tradunt hoſtiam ipſam, nō integram prout eſt, »
ſed in puluerem redactam valdè ſubtiliter, perſonæ malefi- »
ciandę, quā aſſumere faciunt in cibo, ſicut in meneſtrâ, vel in »
potu: eodem modo faciunt cum calaminthâ immixtâ alijs »
ſpeciebus, & traditâ, vt ſupra in cibo vel potu, ex quo dicunt »
illam eſſe naturæ attractiuæ, & quod poterit cor & volunta- »
tem abſorbentis trahere ad amorem perſonæ tradentis. Sed »
omnes ſunt nugæ & dæmonis fallaciæ &c.] *& poſtea;* Bis aut- »
ter habui in facto Sortilegos, qui, huic Sortilegio ſiue malefi- »
cio incumbentes, hoſtiam immiſcuerant. vnum videlicet cle- »
ricum religioſum; qui hoſtiam ipſam ſacratiſſimam accipie- »
bat, cuius partem ipſe ſceleratiſſimus, qui cupiebat amari, aſ- »
ſumſerat, dicendo quædam verba ſatis turpia atque nefanda, »
quæ hîc referre non expedit; reliquam verò partem hoſtiæ »
miſerat ad ipſam mulierem, non in formâ hoſtiæ, ſed minuta- »
tim contritam & in puluerem redactam, ſumendam in cibo »
aut potu. Iterum habui aliū, qui hoſtiam nondum ſacratam »
acceperat, & ſuper illam circumcircà, cum ſanguine annularis »
digiti, nonnulla verba ſatis turpia deſcripſerat, deinde ipſam »
hoſtiam ſuper altari depoſuerat, hoc eſt ſuper nudo lapide »
conſecrato, ſub linteamine tamen altaris abſconditam, & à »
quodam Sacerdote rotundæ conſcientiæ ſuper illâ quando- »
que miſſas celebrari fecerat, certis orationibus ad eius propo- »
ſitum ſuperadditis, deinde hoſtiam ipſam ſumſerat, quæ ta- »
men non erat expreſsè conſecrata; cuius partem alteram pro »
ſe aſſumpſerat, alteram verò partem perſonæ maleficiandę »
tradiderat, redactam in puluerem vt proximè dixi; aſſerentes »
vterque ipſorum, qui hoſtiam ipſam aſſumpſerant, indiſſolu- »

bili

ρ l. ſi quis aliquid. §. qui abortionis. D. de pœn l. 3. §. hæc adiectio. D. ad leg Corn. de ſicar.

σ Grillan. d. q. 3. num. 18. in fin.

τ gloſſ. in c. accuſatus. §. ſane. de hæret. in 6.

„ bili amoris vinculo adinuicem ſe colligandos. nihilominùs
„ nullum effectum apparentem vidi,nec percepi. Nec ſunt ad-
„ huc duo anni elapſi,quod alium ſimilem caſum audiui, Ro-
„ mæ accidiſſe,de quadam impudicâ muliere; in cuius cophi-
„ nis repertæ fuere duæ hoſtiæ,ſuper quibus ambabus erāt de-
„ ſcripta quædam verba ſanguinea &c.quas ipſa tenebat, vt aſ-
„ ſeruit,ad effectum tradendi cuidam alteri mulieri, ad inſtan-
„ tiam viri,qui eiuſdem mulieris amore concupiſcebat. Aliàs
„ quoque nondum eſt annus elapſus,quod duæ impudicę mu-
„ lieres Romæ, quas vidi, & audiui; quæ acceperāt oleum bap-
„ tiſmatis, quo inunxerant ſibi labia, dicentes hæc verba (fides
„ abrenuncio tibi &c.) & cum labijs illis ſic inunctis oſculatæ
„ fuerant viros quoſdam, cauſsâ captandi amorem ab ipſis, vt
„ ipſæ aſſerebant. Nihilominùs demum omne experimentum
„ fallax fuit,& ſuorum exceſſuum condignas vidi luere pœnas.
„ Aliud exemplum à triennio & citrà in eadem Vrbe contige-
„ rat:quod quædam turpiſſima mulier acceperat; particulam
„ cutis illius, qua infans indutus egreditur de vtero matris,quā-
„ primùm venit in lucem,illamque ſimiliter ſuper lapide nudo
„ ſacrato abſconderat, & ſuper illâ plures miſſas numero quin-
„ que celebrari fecerat, cutemque prædictam poſtea aſſumſe-
„ rat,& baptizauerat ſub nomine perſonæ maleficiandæ, cum
„ aquâ baptiſmatis & cærimonijs conſuetis,deinde eandem in
„ puluerem redegit,ad effectum tradendi perſonæ malefician-
„ dę: tamen interim capta fuit,nec perficere potuit ſortilegiū,
„ ſed congruas ſceleris ſui luit pęnas.] Hęc ille, qui addere po-
tuit,adeò nefarios etiam eſſe huiuſmodi ſortilegos; vt & fe-
minę viris ſua menſtrua,& viri (quorum vtrumque vix pudi-
cę aures tolerant) ſemen in cibum potumque alijs permixta,
& certis verbis condita,prębeant; vt multorum conſtat con-
feſſionibus; ſtercora quoque & alia huiuſmodi excrementa,
vt Sprengerus tradidit. Proſequitur deinde Grillandus dicta
„ ſua,inquiens; Extra corpus autem ſiue extra inteſtina fiunt
„ maleficia amatoria per aliquas mixturas compoſitas ex herba-
„ rum folijs vel radicibus,metallis,reptilibus terrę:plumis inte-

ſtinis membriſue, auium, piſcium, vel animalium; aliarumúe,„ ſimilium rerum naturalium [adde, maximè expetere r, vel„ capillos vel vnguium præſegmina, vel faſciam, vel quid aliud veſtimenti quod ſolitum tangere corpus maleficiandi; aut ſi nihil huiuſmodi queant nanciſci, vel epiſtolam, vel quid aliud de illius domo] & tunc adhibent certas ligaturas, quibus hæc„ inuoluta conſuunt in chlamyde vel tunicâ maleficiandi, vel„ abſcondunt ſub capite lecti, vel inter plumas, vel materatia,„ ſuper quæ ipſe dormit; aut ſub limine oſtij, vel alterius loci,„ ſuper quo ipſe maleficiandus vir tranſiturus, aut mulier tranſi-„ tura ſit.] Hæc ille partim *d.q.3.a.nu.15.partim q.5.num.3.* vbi etiam addit ſacrilegia quædam iſtorum. Ipſi (inquit) ſortile-„ gi admiſcent ſæpiùs in iſtis aquam benedictam, ſcilicet Fontis„ Baptiſmatis, aut communis amphorę exiſtentis in Eccleſiâ,„ aut oleum ſanctum Baptiſmatis, Chriſmatis aut Extremæ vn-„ ctionis, ramos oliuarum benedictarum, ramos palmarum, cã-„ delas benedictas, ſacros agnoſdei, thura benedicta, cereos paſ-„ chales & his ſimilia. Quandoque autem capiunt aliqua ex re-„ liquijs Sanctorum Martyrum, ſi habere poſſunt; ſcilicet par-„ ticulas oſſium, capillorum, vel veſtium. Alij autem capiunt„ fruſtula quædam indumentorum ſacerdotalium, aliorumque„ panniculorum benedictorum; quibus ſacra myſteria veneran-„ tur celebranturque, ſicut camiſiæ, purificatorij, corporalis, tu-„ nicellę, manipuli, amictus, ſtolę candidę, lapidis ſacrati, mappę„ altaris, patinę, ſudarij, calicis, & ſimilia, & iſta omnia, vel iſto-„ rum partem admiſcere ſolent in ſortilegijs amatorijs, adhibi-„ tis eorum nefandiſſimis precibus & Diabolicis verbis, ad tur-„ pes libidinis actus tot Sacramentorum, & aliorum ſacrorum„ perpetrantes abuſum.] Mox ſubdit tertium quoddam genus ſortilegij amatorij, his verbis; Quidam ex his qui ſunt expreſ-„ ſę profeſsionis; deferunt quandoque imagines quaſdam ad„ loca ſacrificiorum, terrâ, vel cerâ, aut gemmarum, ſeu aliâ qua-„ uis mixturâ confectas, illaſque baptiſant priùs nomine perſo-„ nę maleficiandę, ſub deuotione & inuocatione Diaboli, cum„ eiſdem cęrimonijs, quibus vti ſolent noſtri ſacerdotes in vero„ baptiſ-

r Grillan. q. 3. nu. 23.

» baptiſmate: & adijciũt quędã verba turpia & nefanda: quibus
» imaginib. quandoq; aperiũt pectora, & ipſarũ corda ingẽti ca-
» lore ignita reddũt; aut tantũ detinẽt, quod liquefiant, putãtes
» quod eodẽ modo cor hominis maleficiãdi ſimiliter aduratur,
» ſeu mollificetur, & obediẽs reddatur ad votum ſortilegi vel a-
» mãtis] Io. Saliſberiẽſ. *li. 1. c. 11.* Vultricoli ſunt, qui, ad effectus
» hominum immutandos, in molliori materiâ, cerâ, vel fortè
» limo, eorum quos peruertere nituntur effigies exprimũt, cu-
» ius illuſionis in Pharmaceutriâ Virgilius meminit:
» *Limus vt hic dureſcit, & hæc vt cera liqueſcit*
» *Vno eodemque igni, ſic noſtro Daphnis amore.* Naſo quoq;
» in libro Heroidum, *Deuouet abſentes, ſimulacraq; cerea fingit,*
» *Et miſerum tenues in iecur vrget acus.* Sic ille, locũ
Ouid. ad maleficiũ amatoriũ referens, quẽ ego potiùs retule-
lerim ad hoſtile. Hoc maleficium paulò poſt oſtendã fuiſſe ve-
tuſtiſsimũ, Gręcis Latiniſq; probè cognitũ, à Chaldęis accep-
tũ. Vt plurimũ vtuntur pergameno virgineâ; quã cõficiunt ex
cute pueri recẽs nati, & ante baptiſmũ mortui, vel abortiui, in-
ſcriptâ caracterib. & verbis magicis, cuius mirã potentiã atque
efficientiã nugãtur magi recẽtiores v, & exemplũ ſuggerit Le- v *Picatrix, Abonus, & Agrippa.*
loyher. φ Vtebãtur & olim funibus quibuſdã & ligaminib. de
C quibus nos poſtea. Grill. prætereà rationẽ inueſtigat, cur ad a- φ *lib. 1. de*
matoria dũtaxat, abutãtur, reb. ſacratis? & multis reſpõdet, qui *ſpectris. c. 5.*
volet cũ legat. Hodierno tẽpore, etiã ad hoſtile veneficiũ, buf-
fones baptizãt, & eis (quod horreſco cogitãs) venerabilẽ Eu-
chariſtiã exhibent deglutiendã. Sic nimirũ quotidie deterior
fit mũdus, & homines in grauiora hoc ſæculi fine ſcelera præ-
cipitãtur. de amatorio phyltro miraculũ narrat, publicâ fide &
multorũ ſæculorũ cõtinuâ atteſtatione cõfirmatiſsimũ, Tho.
Boſsius, Oratorij presbyter; cuius opera, quã hęreticis odioſa,
tã Catholicis vtilis fuit; is ergo de Notis eccleſię X; Nonũ mi- X *lib. 14 c. 7*
raculũ (inquit) cõtigit Aufidi in Piceno. Siquidẽ anno 1273.
» quędã mulier, cũ ſumſiſſet ore euchariſtiã, nõ deglutijt, ſed ſer-
» uatã ſecũ detulit, vt illâ vteretur ad amorẽ mariti cõciliãdũ ſibi
» per veneficia. Quãobrẽ, ſic malis artib. edocta, ſuper prunas in
» tegulã repoſitã proiecit: quo facto (mirabile dictu) cæpit Eu-

ſtinis membriſue, auium, piſcium, vel animalium; aliarumúe, "
ſimilium rerum naturalium [adde, maximè expetere r, vel "
capillos vel vnguium præſegmina, vel faſciam, vel quid aliud "
veſtimenti quod ſolitum tangere corpus maleficiandi; aut ſi
nihil huiuſmodi queant nanciſci, vel epiſtolam, vel quid aliud
de illius domo] & tunc adhibent certas ligaturas, quibus hæc, "
inuoluta conſuunt in chlamyde vel tunicâ maleficiandi, vel "
abſcondunt ſub capite lecti, vel inter plumas, vel materatia, "
ſuper quæ ipſe dormit; aut ſub limine oſtij, vel alterius loci, "
ſuper quo ipſe maleficiandus vir tranſiturus, aut mulier tranſi- "
tura ſit.] Hæc ille partim *d. q. 3. a. nu. 15. partim q. 5. num. 3.* vbi
etiam addit ſacrilegia quædam iſtorum. Ipſi (inquit) ſortile- "
gi admiſcent ſæpiùs in iſtis aquam benedictam, ſcilicet Fontis "
Baptiſmatis, aut communis amphorę exiſtentis in Eccleſiâ, "
aut oleum ſanctum Baptiſmatis, Chriſmatis aut Extremæ vn- "
ctionis, ramos oliuarum benedictarum, ramos palmarum, câ- "
delas benedictas, ſacros agnoſdei, thura benedicta, cereos paſ- "
chales & his ſimilia. Quandoque autem capiunt aliqua ex re- "
liquijs Sanctorum Martyrum, ſi habere poſſunt; ſcilicet par- "
ticulas oſſium, capillorum, vel veſtium. Alij autem capiunt "
fruſtula quædam indumentorum ſacerdotalium, aliorumque "
panniculorum benedictorum; quibus ſacra myſteria veneran- "
tur celebranturque, ſicut camiſiæ, purificatorij, corporalis, tu- "
nicellę, manipuli, amictus, ſtolę candidę, lapidis ſacrati, mappę "
altaris, patinę, ſudarij, calicis, & ſimilia, & iſta omnia, vel iſto- "
rum partem admiſcere ſolent in ſortilegijs amatorijs, adhibi- "
tis eorum nefandiſſimis precibus & Diabolicis verbis, ad tur- "
pes libidinis actus tot Sacramentorum, & aliorum ſacrorum "
perpetrantes abuſum.] Mox ſubdit tertium quoddam genus
ſortilegij amatorij, his verbis; Quidam ex his qui ſunt expreſ- "
ſę profeſsionis; deferunt quandoque imagines quaſdam ad "
loca ſacrificiorum, terrâ, vel cerâ, aut gemmarum, ſeu aliâ qua- "
uis mixturâ confectas, illaſque baptiſant priùs nomine perſo- "
nę maleficiandę, ſub deuotione & inuocatione Diaboli, cum "
eiſdem cęrimonijs, quibus vti ſolent noſtri ſacerdotes in vero "
baptiſ-

r Grillan. q. 3. nu. 23.

» baptiſmate: & adijciũt quędã verba turpia & nefanda: quibus
» imaginib. quandoq; aperiũt pectora, & ipſarũ corda ingẽti ca-
» lore ignita reddũt; aut tantũ detinẽt, quod liquefiant, putãtes
» quod eodẽ modo cor hominis maleficiãdi ſimiliter aduratur,
» ſeu mollificetur, & obediẽs reddatur ad votum ſortilegi vel a-
» mãtis] Io. Saliſberieſ. *li. 1. c. 11.* Vultricoli ſunt, qui, ad effectus
» hominum immutandos, in molliori materiâ, cerâ, vel fortè
» limo, eorum quos peruertere nituntur effigies exprimũt, cu-
» ius illuſionis in Pharmaceutriâ Virgilius meminit:
» *Limus vt hic dureſcit, & hæc vt cera liqueſcit*
» *Vno eodemque igni, ſic noſtro Daphnis amore.* Naſo quoq;
» in libro Heroidum, *Deuouet abſentes, ſimulacraq́; cerea fingit,*
» *Et miſerum tenues in iecur vrget acus.* Sic ille, locũ
Ouid. ad maleficiũ amatoriũ referens, quẽ ego potiùs retulerim ad hoſtile. Hoc maleficium paulò poſt oſtendã fuiſſe vetuſtiſsimũ, Gręcis Latiniſq; probè cognitũ, à Chaldęis acceptũ. Vt plurimũ vtuntur pergameno virgineã; quã cõficiunt ex cute pueri recẽs nati, & ante baptiſmũ mortui, vel abortiui, inſcriptã caracterib. & verbis magicis, cuius mirã potentiã atque efficientiã nugãtur magi recẽtiores v, & exemplũ ſuggerit Leloyher. φ Vtebãtur & olim funibus quibuſdã & ligaminib. de C quibus nos poſtea. Grill. præterea rationẽ inueſtigat, cur ad amatoria dũtaxat, abutãtur, reb. ſacratis? & multis reſpõdet, qui volet cũ legat. Hodierno tẽpore, etiã ad hoſtile veneficiũ, buffones baptizãt, & eis (quod horreſco cogitãs) venerabilẽ Euchariſtiã exhibent deglutiendã. Sic nimirũ quotidie deterior fit mũdus, & homines in grauiora hoc ſæculi fine ſcelera præcipitãtur. de amatorio phyltro miraculũ narrat, publicâ fide & multorũ ſæculorũ cõtinuâ atteſtatione cõfirmatiſsimũ, Tho. Boſsius, Oratorij presbyter; cuius opera, quã hęreticis odioſa, tã Catholicis vtilis fuit; is ergo de Notis eccleſię X; Nonũ miraculũ (inquit) cõtigit Aufidi in Piceno. Siquidẽ anno 1273.
» quędã mulier, cũ ſumſiſſet ore euchariſtiã, nõ deglutijt, ſed ſer-
» uatã ſecũ detulit, vt illã vteretur ad amorẽ mariti cõciliãdũ ſibi
» per veneficia. Quãobrẽ, ſic malis artib. edocta, ſuper prunas in
» tegulã repoſitã proiecit: quo facto (mirabile dictu) cæpit Eu-

v Picatrix, Abonus, & Agrippa.
φ lib. 1. de ſpectris. c. 5.
X lib. 14 c. 7

chariſtia apertiſſimè in carnē cōuerſa ſanguinē latè emittere, »
ita vt prunas exſtinxerit; neque cohiberi potuit cruoris erup- »
tio, donec canduerunt carbones, quamuis mulier nihil non »
egerit inijciendo cinerem, puluerem ceramque apponendo. »
Tum nouo euentu attonita, linteo tegulam cum carne diuinâ »
& ſanguine inuoluens, ſtabuli propinqui ſtercore infodit. La- »
tuit res annos ſeptem, quamuis aliquot mirabilia euenerint; »
quæ vndénam naſcerentur, alios quidem latebat, mulierem »
non ita, facti ac ſceleris ſui conſciam. Ijs exactis, illa tandem a- »
peruit rem geſtam ſacerdoti; qui, cùm ſe eò contuliſſet, repe- »
rit intactam carnem ſanguinemque recentem, linteumque il- »
læſum. Miraculum patefactum cunctiſque diuulgatū, ex om- »
nibus locis innumeros ad ſui ſpectaculum commouit, & cō- »
mouet adhuc poſt annos tercentū & ſexdecim. Viſitur enim »
caro, viſitur ſanguis vitreis ampullis incluſus, ad tantæ rei me- »
moriam ſempiternam, neque poſt tanta temporū ſpacia quic- »
quam ex ijs eſt corruptum aut tabefactum.] En quo pacto »
Deus tam manifeſto miraculo nefarium mulierculæ ſortile-
gium inhibuerit. Sed nunc videamus, quæ vis huius ſortilegij
amatorij.

SECTIO II.

D*ICO primo*; hiſce phyltris voluntas nullius cogi poteſt, ad,
quem non vult, amandum: ſed bene poteſt imaginatio »
perturbari, humores concitari, & totum corpus interiùs quaſi »
accendi; adeò vt quis, dęmone varijs tentationum illecebris »
interiùs certāte, œſtro quodam libidinis vexetur, & ſic vehe- »
menter trahatur ad deſiderium carnalis copulæ cum aliquo: »
quod ſi tum temporis maleficus amator accedat, & artibus, »
quibus ſolent mulierculæ capi, eam inſtanter vrgeat, facilè fit »
vt in naſſam pręda cadat.] Atque hæc eſt ratio & modus, quo »
per iſta diabolus ſolet decipere: vulgus autem nequit diſtin-
guere inter actiones volūtatis, & motus cōcupiſcentiæ, impe-
tuſque portionis inferioris. Vnde non oportet credere ijs, qui
quæue cauſantur coactionē voluntatis. verè enim nolēdo vo-
lunt, & vellent abſtinere, ſed volunt peccatum committere.

Hæc ſententia communis eſt Iuriſconſultorū ✝ & Theo-
logo-

✝ Legiſtar. *in d. §. adiectio. & d. §. qui abortionis. Azon. ti. C. de malef. & mathem. Oldrad. conſ. 210. Godefri. & Ang. in l. eorum. C. de malef. Alberi. rubr. C. de hæret. Vital. tract. de malef. Grilland. d. q. 3. a. n. 15. Tiraq. d. l. 13. & tracta. de pœn. minuēd. Pet. Loyher. d. c. 5. Anto. Guibert. Menoch. Clari, Farinac. & alior.* Canoniſt. *verò, vt Hoſt. in Summ. de mag. §. quā ſententiam. Ananiæ rubri. de ſortil. Ancaran. in c. ex tuarum & Abb. c. in tabulis. eod. tit. idē Ancara. in c. accuſatus. § ſane. de hæret. in 6. Squillacenſ. de fide Catholic. c. 8. Turrecrema. in c. ſi per ſortiarias. 33. q. 1*

logorum. ω probatur primùm l.eorum C. de malef. & Mathemat. vbi Conſtantin. Imper. ait, *aut pudicos animos ad libidinem deflexiſſe intelliguntur*: non (ait) *coëgiſſe*, ſed ait *deflexiſſe*: ideò, ſi lex Rhemnia vigeret, Wierus hîc non effugeret frontis inuſtionem, nimis quàm manifeſtò Imperatoriam ſanctionẽ calumniatus.

Secundò probatur ratione, quia multa ſunt pharmaca, quæ vim habent naturalem turbandi humores, irritandi ſemen, excalefaciendi totum corpus: &, ſi nullæ res tales inuenirentur, poſſet dæmon rebus, quibus vellet, vti; tanquam ſignis cõuentis, & deinde iuxta pactum ipſe per ſe & turbationem, & flatulentiam, & pruritum, & calorem in corpus inducere, ſimulque perſonę certæ importunam ſuggeſtionem imaginationi, quaſi valdè dignæ amari, obijcere; & ſic in huius amorem inflectere poſſet; ſed volentem tantùm. Nam in voluntatem, propter arbitrij humani libertatem nulla dæmoni iuriſdictio, nulla coactio competit: quę omnia ſuperiore libro probauimus, q. 24.

Tertiò probatur exemplis, vt Marci Antonij Triumuiri apud Plutarch. α & alterius, de quo Cleodemus apud Lucianum; vt Marci hæretici & Magi, apud D. Irenæum; puellæ adductæ ad S. Hilarionem, apud D. Hieroñ. Iuſtinæ & Cipriani Magi, apud Nazianzenum & Nicephorum, (de quo conſule Pamel. in vitâ D. Cipriani) vt etiam hęretici cuiuſdam apud D. Epiphan. qui, quod paullo antè exempli narrationem, dixerat à Mago coactas mulierculas, id intelligendum, de vehementi perſuaſione & forti inclinatione, non de neceſſitatis abſolutę coactione. Item probatur Hiſtoriâ Baſilij Pſeudomonachi & iuuẽculę monialis, de quâ D. Greg. Magnus egit; item Sceleri Sethi de quo Nicetas. legite illa accuratè, & inuenietis iniectam propenſionem, ſed defuiſſe neceſſitatem parendi.

Quartò probatur auctoritate SS. Patrum, vt omittã Epiph. Irenæ. & duos Grego. iã citatos: probatur auctoritate D. Hieronymi, dum docet quoſdã dæmones amoribus & amatorijs cãticis deſeruire β; & alibi maleficia contendit vim habere, vt

ω *D. Tho. & S. Bonau. & Palud in 4. d. 34. Sprenger. Mallei. p. 1. q. 7. Caſtrij li. 1. de iuſt. hære. pun. c. 15 Mich. Medin. li. 2. de rectâ in Deũ fid. Arg. Silu. Roſell. Fum. Caieta. Graſſius, & alij Sũmiſtæ, Binsfel. in d. l. eorum q. 1. Angl. & alij omnes quod ſciam.*

α *Plutar. in vitâ M. Anton. Lucia. in Philoſpeude. Irenæ. l. 1. c. 9. D. Hier. in vitâ S. Hilario. Greg. Naziã. oratio. 29. in laud. Cipria. & Nicepho. lib. 5 cap. 27. Epiph. lib. 1. tom. 2. contr. hæreſ. Ebionita. D. Greg. lib. 1. Dial. c. 4. Nicet. lib. 4. hiſtor.*

β *libr. 3. in epiſtol. ad Epheſ. c. 6.*

amemus quæ odiſſe deberemus, & deteſtemur quæ nos amare decuiſſet γ. Caſſianus quoque; Incētores, ait, libidinū atq; luxuriæ quoſdam ſpiritus eſſe propheta cōmemorat; *Spiritus*, inquiens, *fornicationis decepit eos, & fornicati ſunt à Deo ſuo.*] δ, nō quæro an rectè explicet dictū Oſeæ, ſed quid ſenſerit ipſe, id apertè teſtatum aſſero.

γ Super c. 3. Nahum.
δ Caſſian. coll. 7. c. 32. Oſeæ 4. v. 12.

Denique probatur SS. locis eſſe aliqua huiuſmodi maleficia. Nahum. 3. v. 4. *Propter multitudinē fornicationum meretricis ſpecioſæ & gratæ, & habentis maleficia*: quod de his rectè noſter Fra. Ribera fuit interpretatus. Apud Baruch in epiſt. Ieremiæ, nisi fallor, mentio habetur maleficij amatorij concremationis, verba ſunt iſta ε; αἱ δὲ γυναῖκες περιθέμεναι σχοινοία ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐγκάθηνται, θυμιῶσαι τὰ πίτυρα. ὅταν δέ τις αὐτῶν ἐφελκυσθεῖσα ὑπό τινος τῶν παραπορευομένων κοιμηθῇ, τὴν πλησίον ὀνειδίζει, ὅτι οὐκ ἠξίωται, ὥσπερ καὶ αὐτή, οὔτε τὸ σχοινίον αὐτῆς διεῤῥάγη. *Quæ Vulgatus ſic Vertit*; Mulieres autē circumdatæ funibus in vijs ſedent, ſuccēdentes oſſa oliuarum. cùm autem aliqua ex ipſis, attracta ab aliquo tranſeunte, dormierit cum eo; proximę ſuæ exprobrat, quod ea non ſit digna habita, ſicut ipſa, neque funis eius diruptus ſit.] Qui locus inſignis, adhuc dēſis obſidetur tenebris, ignorantiâ antiquitatis. vnam eius partē, quæ de funiculis eſt, nobis Herodotus clariſsimè exponit *lib. 1.* vt habet verſio Latina (Gręco nunc exemplari careo) in hęc verba: vna iiſdem Babylonijs lex eſt, omnibus modis exſecranda. Nēpe omnibus mulieribus indigenis cōmune eſt, ſemel in vitâ ad Veneris tēplum deſidentibus, cū externis viris conſuetudinem habere. Ceterū cum pleręque ſint diuitijs tumētes, quæ ſui copiā facere recuſent, hæ vehiculis cameratis ſubuectæ, pro tēplo conſiſtunt, relictâ interim à tergo magna famulitij turba. Pleręque etiā hunc in modū faciunt. ad tēplum Veneris ſedent, nodis, corolliſque tēpora reuinctæ, è quibus dum aliæ ſeorſum abeunt, aliæ regrediuntur. Nam diuerticula vndecunque ſic funiculis diſtincta aditū præbēt externis ad mulieres illas, quam cuique libuerit deligendam. Porro cum ſemel illic conſederint, non prius domū regrediuntur, quā hoſpitum

ε Baruch. 6. v. 42.

" pitum aliquis, pecuniam mulieri in ſinum iniecerit, & cũ eã-
" dẽ à fano ſeorſim abductâ rem habuerit. Hoſpitẽ autẽ illũ, qui
" pecuniam obtulit, dicere oportet: tanti ego tibi Deam Mylit-
" tam imploro. Mylittã enim Aſſyrij Venerem appellãt. At verò
" pecuniam illã, quantulacunque ſit, non eſt fas reijcere, ſiqui-
" dem in ſacrũ conuertitur vſum. Neque mulieri etiã permitti-
" tur hoſpitem aliquẽ repudiare; ſed quicũque is eſt, qui pecu-
" niam obiecerit primùm, hunc illa ſequitur citrà delectum. Po-
" ſtremò vbi iam congreſſa fuerit cũ externo mulier, Deâ expia-
" tâ, domum reuertitur. Iam, quæ formâ ſunt elegantiore, citiùs
" (vt par eſt) expediuntur: quæ verò deformes, diutius cogũtur
" deſidere pro templo, antequam legi faciant ſatis. Fitque in-
" terdum vt vno atque altero anno aut etiam triẽnio atque diu-
" tiùs expectare oporteat miſeras. Alicubi, nempe in Cypro, ſi-
" milis quædã lex eſt.] Hactenus Herodotus, ex cuius narratione facilè intelligas, quibus funiculis circumdatæ dicantur; & quis funis diſruptus, nempè is qui ſemitam ad illam faciebat; nam diſcedens hunc diſrumpebat, vel hoſpes, vel ipſa femina: ſed & illud intelligitur; vltimo loco, cùm obijcit funem non diſruptum, deformitatẽ exprobrari, quod eas mortalium nullus cubili dignetur. Quare retracto, quæ olim hac de re publicè Louanij dictaui, ea referens ad nodos, & ligamina amatoria, de quibus egere veteres poëtæ. Virgilius *Eglog. 8.*

" *Terna tibi hæc primum triplici diuerſa colore*
" *Licia circumdo, terque hæc altaria circum*
" *Effigiem duco,* nempe amati ſimulacrum. ligabant conceptis verbis, vt apud eundem:

" *Necte tribus nodis ternos Amarylli colores,*
" *Necte Amarylli modò, & Veneris, dic, vincula necto.*

Valerius, *in Ciri*, addit & aliud, in ſinum deſpuere ter;

" *Terque nouena ligat triplici diſtincta colore*
" *Fila; ter in gremium mecum, inquit, deſpue virgo,*
" *Deſpue ter virgo, numero Deus impare gaudet.*

Nemeſianus *Ecgl. 4.*

" *Hæc eadem nobis, quæ verſicoloria fila,*

Et mille ignotas Mychale circumtulit artes.

Erant hæc fila vt plurimum lanea, & rhombo torquebantur, vel deuoluebantur ab orbe vel glomo: Propertius *lib.3.*

Improba non vicit me moribus illa, ſed herbis:
Stamineâ rhombi ducitur ille rotâ.
Illum turgentis ranæ portenta rubetæ,
Et lecta è ſectis anguibus oſſa trahunt;
Et ſtrigis inuentæ per buſta iacentia plumæ,
Cinctaque funeſto lanea vitta viro.

Hoc eſt vitta lanea ſuſpendioſi: quod & ipſum magicũ. *Et l.2.*

Deficiunt magico torti ſub carmine rhombi.

De trina deſpuitione Tibullus, *Eleg. 2.*

Hæc mihi compoſuit cantus quis fallere poßis.
Ter cane, ter dictis diſpue carminibus.

Sed ad rem, magicum myſterium cuius meminit Ieremias, & à quo populum Dei dehortatur, eſt adoletio τῶν πιτύρων. de cuius vocis ſignificatione non omnino res certa, nam ceteri vertunt *furfures*, noſter verò *oſſa oliuarum*, inter quæ quid melius & fideliùs verſum, certiùs definiri poſſet, ſi Hebræa illa epiſtola exſtaret, nunc de Græcæ vocis ſignificatione deciſio pendet. Puto non vnam eſſe ſignificationem huius vocis. Heſychius, πίτυρα τὰ τῶν σίτων ἢ κριτῶν φλοῖα: & ſanè huiuſmodi tritici vel hordei furfures, ſiue pelliculas, quæ molendo ſecernuntur (ſic etiam Dioſcorides & Theophraſtus vſurpant) ſuccendi ſolitos in veneficio amatorio plerique exiſtimant, & nituntur loco Theocriti *Eydill. 2.* νῦν θυσῶ τὰ πίτυρα, vbi Scholiaſtes θυσῶ exponit περικαύσω, igne abſumo. Vix crediderim furfures ſolitos adoleri, (qui parum ad hoc idonei) ſed benè farinam in molâ, de qua tamen paullò antè iam locutus erat Theocritus, nec neceſſe habebat repetere. quare malo πίτυρα illic exponere, vt hîc facit noſter. Nam de eodem maleficij genere locutum poëtam illic, & hîc prophetam, eo procliuior ſum, quòd eodem eidyll. fatetur Theocrit. amatoria illa maleficia Græcos à Babylonijs didiciſſe. Sicut ergo laurum vrebant veteres & bitumen; & ſtatuas ex

argillâ vel cerâ; (de lauro Virgilius;

» *Daphnis me malus vrit, ego hanc in Daphnide laurum;*

Bituminis, ni fallor meminit Horatius, ſed locus non occurrit, de ſtatuis argillaceis & cereis;

» *Limus vt hic dureſcit, & hæc vt cera liqueſcit,*

» *Vno eodemque igni, ſic noſtro Daphnis amore.*)

Sic etiam puto ſolitos adurere oſſa oliuarum, hoc eſt minutas oliuas, & duriores ceteris, ac penè oſſeas: quæ eſt vocis Græcæ altera, minus nota ſignificatio, apud Athenæum ζ, ex Callimacho & Philæmone; pro quodam minuto ac viliore & coloris furfuracei oliuarum genere, quod ϖίτυρον vocarunt. Vnde & fraces ac magmata oliuarum Heſychio videntur dicta, ἐϖίτερα, dum ſcribit; ἐπίτερα ἐκπιάσματα ἐλαίων. vbi fortaſſis ἐϖίτυρα legendum; nec in voce vt opinor peregrinâ quęrenda ſolita Græcorum compoſitio. ἐπίτυρον edulium nouit

ζ lib. 2 Conuiuij Sophiſt.

» Athenæus, & Varro *lib. 6. de lin. Lat.* Apud Plautum, ſi vnum

» epityrum edam apud illum eſuriens inſanè benè. Epityrum

» vocabulum eſt cibi, quo frequentius Sicilia, quam Italia vſa]

ſic Varro. Locus Plauti eſt in Mili. glorio. nēpe fiebat ex pityrodi oliuâ confrictâ. meminere & Cato & Columella, lib. de re ruſticâ, conficiendi modum indicantes & Græcanicas magnæ Græcię vrbes, id conficere ſolitas: forte etiam vocem ἐϖιϖίτυρα ſic contrahebant vulgò, dicentes ἐϖίτυρα. Sed cur noſter vertit, *oſſa oliuarum?* certum eſt Hebræos, quæ in quaque re fortiora & duriora ſunt, ea vocare *oſſa*, vt oſſa obſidentium עצמות חוך chonach atſmoth א : ſcitum etiam, hanc oliuam minutam plus oſſis, quam carnis edulis pręberc. conſtat quoque Hebręâ phraſi, genitiuum fixum habere vim mobilis recti; & ideo, *oſſa oliuarum*, accipi poſſe pro oſſeis oliuis: ſicut in Moſaicis ſcriptis θ, *aſinus oſſis*, ponitur pro aſino oſſeo. Quare ſuſpicor hoc loco à Ieremiâ ſcriptum fuiſſe *atſmoth Zethim*, quod ad verbum ſignificat *oſſa oliuarum*, & Græcos interpretes gnaros ſignificationis, quam diximus, vertiſſe τὰ πίτυρα. Nonne veroſimillimum eſt Babylonias, quæ Magicis nugis erant addictiſsimæ, veritas ne diu illic excubare cogerentur,

א Pſ. 53. v. 9.

θ Geneſ. 49. v. 13.

rentur,ſe à ſortilegijs huiuſmodi nō abſtinuiſſe; maximè quæ nec diuitiæ, nec forma, nec genus commendabant: quærebãt ergo iſtæ bliteæ ac diobolares vndecumque lenocinium, & Pityrides oliuas, quæ vilioris præcij, inſumebant flammis. Et quam veſanæ flammam alebant incluſam, longè aptius atque expreſsius oſsium, quàm furfurum, aduſtione conteſtabãtur: ſimul enim ſic querebantur de duritie ac rigore hoſpitum, & aduentorum, quos illarum nulla miſeratio tangebat: ideo non ſolas oliuarum carnes, ſiue cutim (nam in his oliuis cutis potius quàm caro) ſed ſolidas oliuas cū nucleis oſſeis adolebant, nimirum duritiam illam ſibi inuiſam hoc pacto mollituræ, & corda ferrea amore liquaturæ. Si *furfures* vertas, perit elegans iſta myſterij magici analogia. Veriſimile eſt cum iſta vrerent addidiſſe, quod ſollemne reperio; ſic ſe oſſa hoſpitum vrere, vel, in hoſpite ſuo hæc ſe adolere; vel precari vt ſic hoſpites earum amore torrerentur; quæ omnia Virgilius & Theocritus poſuere. Demum ſic aduſta & in cineres redacta ſpargebant in ventum iacta trans caput. Theocritus;

ἄλφιτά τοι πρῶτον πυρὶ τάκεται, ἀλλ' ἐπίτασσε. »
Farinæ primùm igne liqueſcunt, ſed diſperge. Virgilius; »
Fer cineres Amarylli foràs, riuoque fluenti »
Tranſque caput iace. »

Sed hæc ſatis vel nimis, de loci Baruchi explicatione; quæ ſi probetur, benè erit; ſin, meliora expecto.

Sit ſecunda concluſio quæſtionis, hęc phyltra & menti & corpori vt plurimùm valde noxia ſunt.] Nota minùs eſſe noxia, quæ non dantur intus ſumenda, quia ſi per nudas incantationes facta, vt plurimum ſolum nocent menti; ſi per illigationes aut contactum extrinſecum, etiam corpori ſolent nocere, ſi habeant venena mala admixta, quod in his non frequens: ſi verò dentur in potum & cibum, ſolent vt plurimùm valetudinem vehementer debilitare, & de ſtatu mentis deijcere. quia eorum ingredientia ſolent eſſe admodum periculoſa: vt fluores menſtrui, ſperma (vt patet ex vetuſtis libris Pœnitentialibus) cerebrum felis vel aſinini pulli, vterus hyenę, virga lupi, remora,

remora, oſſa rubetæ, ſcinci, & præ ceteris (quod vocãt) Hippomanes, quod eſt triplex, ne quis fallatur; vnũ cuius mẽtio apud Theocritum *in Pharmaceut.* tradit eſſe plantulam quandã Arcadiæ: alterum, quod vt canit Tibullus,

„ *Virus cupidæ ſtillat ab inguine equæ.* & Propertius.

„ *Hippomanes fœtæ ſemina legit equæ.*

Qualis eſt ſuum apria: tertium, pellicula quæ reuellitur à fronte pulli equini recens editi, cuius odor equas in furorem redigit, de quo Ariſtoteles ı, Plinius, Columella, Virg. & alij. Quã hoc noxium ſit docet interitus Caligulæ, qui mortuus cum ei Ceſonia hoc potandum porrexiſſet, vt narrant Ioſeph. x & Sueton. & Iuuenal. eo reſpexit; *Vt auunculus ille Neronis;*

„ *Cui totam tremuli frontem Ceſonia pulli*

„ *Infudit.*

De cunctis autem phyltris Ouidius prudentiſſimè;

„ *Nec data profuerint pallentia phyltra puellis,*

„ *Phyltra nocent animis, vimque furoris habent.*

Euſebius λ teſtatur his Lucretium poëtã primò dementatum deinde furoris impatientiâ ſeipſum interemiſſe. de Lucullo prodidit Plutarchus, his eum primò actum in furorẽ, mox etiã interemptum. de quodam ſimilia narrat Ariſtoteles. Virgo illa „ incantata à Baſilio (vt ait D. Gregor.) febricitare incæpit, & „ vehementer anxiari, magniſque vocibus cũ ſtridore clamare. „ Modo moritura ſum, niſi Baſilius monachus veniat, & ipſe mi- „ hi per ſuæ curationis ſtudium ſalutem reddat.] en verba mẽte captæ, & corpore languentis. Illa vero, de qua D. Hieronym. „ ſcribit, poſtquã amator, magicis artibus inſtructus, ab Æſcula- „ pij ſacerdotibus, redijt, & ſubter limen domus puellę tormen- „ ta quędam verborum & portẽtoſas figuras ſculptas in ęris Cy- „ prij laminâ defodit: & ilicò amore inſanire virgo, & amictu ca- „ pitis abiecto rotare crinem, ſtridere dentibus, inclamare no- „ men adoleſcentis: magnitudo quippe amoris eam in furorem „ verterat.] de tribus ordine Abbatibus, ſucceſſiuè ab eadẽ ſortiariâ toxico amatorio necatis, lego apud Sprenger. de Frider. duce Auſtriæ, electo rege Romanorũ quẽ Lud. Bauarus vicit,

ı *Ariſto. lib. 6. hiſt. anim. c. 18. Plinius lib. 8. c. 42. Columel. lib. 6. Virgil. in Georg.*
x *lib. 11. antiquit. Suet. in Calig.*

λ *Euſeb. in Chro. Plutar. in Lucul. Ariſt. in Mag. Moral. D. Greg. d. c. 4. Hiero. in vitâ D. Hilarion. Spreng. p. 1. q. 7 Cuſpinia. in Ludouico Bauaro, Ant. Panhormita lib. 4. de geſt. Alfonſi Pet. Leloyher. lib. de ſpect. 1. c. 5*

auctor eſt Cuſpinianus; de Stephano quodam equite Neapolitano, Anton. Panhormita; de puellâ, cui amator membranulam inſcriptam in ſinum iecerat, & narrationem, & iudiciũ nobis proponit Pet. Leloyherius: quare cùm tam noxia ſoleant eſſe philtra meritò Athenienſes Temniam ſagam morte mulctarunt *μ*; & nimis laxi fuere Areopagitę, cùm alteri, mortuo eo qui acceperat *ν*, ignouerunt; prudentiſſimeque iura ciuilia; quibus ſeqq. pœnæ receptæ; de quibus, quo ad praxim acturi ſumus fuſius *lib. 5. Sect. 16.* nunc breuiter. Si præbens amatorium quid, non adhibuit magicam ſuperſtitionem, nec mors ſecuta fuit; pęnâ relegationis & damnationis in metallum olim puniebatur *ο*; hodie iudicis arbitrio extraordinariè punitur *ϖ*. Quod ſi mors fuerit ſecuta, quam vt plurimum ſequi tradidit Hippolytus de Marſil. inſignis Criminalium iudiciorum tractator *ρ*, tum, ſi ob malum finem præbuit philtrum (vtpote cauſa aborſus, vel illiciti amoris) ſiue tum adhibitæ ſint artes magicæ ſiue non, mortis reus cenſetur, ex communi ſententiâ iuris interpp. arg. d. §. qui abortionis, quod & olim prudentum opinione receptum Iul. Paulus tradidit *σ*: neque id acerbum debuit videri Antonio Guiberto *τ*: dignus enim planè ſupplicio malus adeò animus, fini improbiſſimo, per ſummum periculum & peſsimum exemplum ſtudens. Quod ſi non dedit ob malum finem, ſed bonum (vtputa ad arcendam feminæ ſterilitatem, ad conciliandum mariti animum à ſe immeritò alienatum,) tunc ſi acceſſit ars magica, adhuc punienda eſt audacia lethali ſupplicio. capitale eſt enim his vti artibus *υ*: ſi verò non adhibuit quicquam magicum, ſed naturalibus vſa fuit, quę putabat non nocitura, extra ordinem mitiùs punienda eſt, citra *φ* mortem. Hæc vera, ſi deſit hæreſis ſuſpicio; hac accedente, quid dicendum, videbitur *d. ſect. 16.*

Humanam vindictam præuenit aliquando diuina vltio. Siffridus presbyter in Chronico ſuo, narrat anno 1260. accidiſſe, vt adoleſcens quidam in Miſniâ, vt ſuis potiretur amoribus, à Mago in locum ædium deſertum deduceretur; cui cùm ſpectrum

μ *Demoſth. contra Ariſtogitonem.*
ν *Ariſtot. libr. 1 Magn. Moral. c. 17.*
ο *d. §. qui abortionis.*
ϖ *Menoch. de arbit. iud. caſ. 358. Binſfel. in d. l. eorum q. 3.*
ρ *in l. eiuſdē D. ad leg. Cor. de ſicar.*
σ *li. 5. recep. ſent. tit. ad legem Corn. de ſicar.*
τ *li. 1. quæſt. iur. c. 16. n. 1.*
υ *l. nemo aruſpicem, & ibi DD. C. de malef. & mathe. & ſic intellige Menoch. de arbit. caſ. 388. n. 5.*
φ *arg. l. 3. §. ex Senatuſc. D. ad legem Corn. de ſicar. & ibi Bart. & Menoch. d. caſ. 358. n. 7.*

„ ſpectrum, puellæ illius quam amabat imagine, per malefici in-
„ cantationes ſe obtuliſſet, amator ille perditus, manum ei por-
„ rigens, à malo dæmone parietibus alliditur, & miſerabilem in
„ modum necatur; qui eius quoque cadauer tanto in Magum
„ impetu proiecit, vt ſemianimis longo tempore iacuerit.]

I nunc, & animam committe ignibus doloſo hoc pulueris magici mantello contectis. Nónne potiùs audiendus Phocylides; qui cecinit, omninò fugiendas amatorias incantationes & phyltra? idque verum, etiam quoad coniuges. quia etiamſi conciliarent amorem (quod nunquam vel rarò contingit) tamen ſemper, vt minimùm, reddunt debilem, attonitum, & mentis emotæ: quemadmodum piſcibus (acuta & apta eſt Plutarchi ☓ ſimilitudo) accidit, qui non retibus vel hamis, ſed medicamentis capiuntur.

☓ *in coniugalib. admonitionibus.*

SECTIO III.

Reſtat de remedijs videamus. & conſtat, ex dictis, inutilia eſſe antidota contra philtra, & remedia illa Gentiliũ, quæ per incantationes aut luſtrationes quaſdam fiebãt; quæ Chriſtianis etiam prorſus illicita ſunt. Virgilius 4. Æneid.

G *Hæc ſe carminibus promittit ſoluere mentes*
Quas velit, aſt alijs diras immittere curas.

» verè dicit promittere, nec enim præſtabat. Tibullus lib. 1.

» *Quid credam? nempe hac eadem ſe dixit amores*
» *Cantibus aut herbis ſoluere poſſe meos.*
» *Et me luſtrauit tedis, & nocte ſerenâ*
» *Concidit ad magicos hoſtia pulla Deos.*
» *Non vt totus abeſſet amor, ſed mutuus eſſet,*
» *Orabam: nec te poſſe carere velim.*

Putabant enim his luſtrationibus alterutrum euenire, vel vt amore liberarentur, vel votis potirentur. Nemeſianus, inducit paſtorem querentem hæc omnia ſibi in caſſum cecidiſſe;

» *Quid prodeſt quod me peregrini mater Amyntæ*
» *Ter vittis, ter fronde ſacrâ, ter thure vaporo*
» *Luſtrarit, cinereſque auerſa effudit in amnem,*
» *Incendens viuo crepitantes ſulphure lauros;*

Cùm ſic in Meröen totis miſer ignibus arſi?

Vittas intellige funeſti viri, vt dictum ſuperius. Omiſit & aquę aſperſionem, de qua Propert. lib. 3. loquens de amore:

Quod mihi non patrij poterant auertere amici,
Eluere aut vaſto Theſſala ſaga mari.

Hanc ſecuti opinionē gentiliū videtur, non Eunapius modò, *in vita Edeſij*, de illâ quam magus Philometor in amorē pellexerat, magus verò Maximus amore ſoluit; & Plin. ſed & Pomponat. homo malè Chriſtianus. Opus eſt in antidotis diſtinctione. 1. ſi naturalia tantùm ſunt medicamenta, maniā purgantia, & ardorem libidinis temperātia (vt agnus caſtus & huiuſmodi) dummodo noxia non ſint valetudini, licebit eis vti. 2. ſi verò dubitetur num inſit illis vis naturalis, an verò ſint merè ſuperſtitioſa remedia; tunc ijs abſtinendum. tale quod de Scythicâ ſeu Promethæâ herbâ refert Propertius; quod de inſperſo corpori puluere in quo ſe mula volutauerit, vel hirci vrinâ bibitâ, vel rubetâ in corio pecoris recentis alligatâ, & de virga lupi Plinius ✝ & Pomponat. tradidere. 3. ſi moraliter improba ſunt remedia, planè vitanda & vetita ſunt, tale remedium Cratetis apud Laertium, ſcilicet ſui ſuſpendium; talia Raſis ac Paulli Ægynetæ licentioſa balnea, tripudia, commesſationes, & quæ ſequi ſolent deteriora: tale etiam illud Fauſtinæ, quo vſus M. Antonin. philoſophus; qui gladiatorem eius adulterum occidi iuſſit, & illā incedere inter caput & collū a. Quartò ſi ſit admixta ſuperſtitio, tunc pertinent ad vanam obſeruantiam, de qua *2. p. huius lib.* agendum; ſi verò dęmonis pactum interueniat, pertinent ad dæmoniacam Magiam, de qua dictum *lib. 2.* Quintò optima ſunt remedia Chriſtiana, tū illa quæ contra cuncta maleficia vim habent Eccleſiaſtica, de quibus agendum *lib. vlt.* tum etiam quędam moralia, quibus caro maceratur & concupiſcentia domatur; vt opera pœnitentiæ, humi cubationes, cilicia, flagella, ieiunia: his interdum etiam ſub mortali, ſi magna neceſſitas, homines vti tenētur; vt & alijs quæ partim in omittendo, partim in committendo poſita. In omittendo, vt vitare conſpectum rei amatæ, & ocium, & alia libidinis

✝ *Plin. libr. 28. 32. & 39. Pomponat. lib. de incantat. Laert. lib. 6.*

a *Capitolin. & Suidas.*

libidinis irritamenta, de quibus optimè Helinãdus diſſeruit. a Vis exſtinguere libidinem? (ait) amoue ligna de igne ſi ſtridet incendium. ligna innnmerabilia ſunt, potiſſima autem; a habes apud D. Antonin. li. 6. hiſt. Sum tit. 13. c. 6. 4. 4.

" *Ocia, ſegnities, ſomnus, caro, femina, vinum,*
" *Proſperitas, ludus, carmina, forma, puer.*

De primo eſt illud SS. *in deſiderijs eſt omnis ocioſus.* & Ouidij,

" *Ocia ſi tollas, periere cupidinis arcus,*
" *Deſpectæq; iacent & ſine luce faces.*

De 2. dicit Martialis,

" *Quæritur, Aegyſthus quare ſit factus adulter?*
" *In promptu cauſa eſt. deſidioſus erat.*

De 3. canit Dionyſius Cato, in diſtych. Moral.

" *Plus vigila ſemper, nec ſomno deditus eſto.*
" *Nam diuturna quies vitijs alimenta miniſtrat.*

De 4. ait Apoſtolus: *Bonum eſt non manducare carnes.*

De 5. ait Helinand. mulier dicitur à molliendo, vt & malleus. quia ſicut faber per malleum mollit ferrum: ſic diabolus per mulierem mollit & malleat vniuerſam terram. D. Hieron. Ferreas mentes libido domat. Claudianus;

" *Ferrea laſciuis molleſcunt corda ſagittis.*

De 6. Apoſtol. Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria. Virg.

" *Et Venus in vinis, ignis in igne furit.*

De 7. Ouidius;

" *Luxuriant animi rebus plerumque ſecundis.*

Salomon in Prouer. *Proſperitas ſtultorũ eos perdet.* D. Auguſtinus; Secundæ res Sapientum animos fatigant: plus obfuerũt Salomoni, quàm profuerit ipſa ſapientia. contra aduerſitas aliquando retrahit à peccatis. Ideò ait Dominus Oſeæ 2. *Sepiui aures tuas ſpinis, vt ſemitas tuas non inuenires, & poſt amatores tuos non curreres.* Spinæ ſunt, aduerſa.

De 8. ludi nomine iocum intelligit omnem. mæſtitia enim libidini repugnat, teſte poëta.

" *Non ſolet in mæſtos illa venire thoros.*

De 9. carminis nomine omne melos muſicũ cõprehenditur, ſiue voce, ſiue inſtrumẽtis fiat. Eſa. *Cythara, & lyra, & tympanũ,*

& tibia, & vinum, in conuiuijs veſtris: hinc, *& opus Dei non reſpicitis*. addit Helinand. Difficile inuenitur aliquis leuis vocis & grauis vitæ: quippe cùm vocis leuitas cantum deſideret, vitæ grauitas planctum.

De 10. eſt illud,

Rara eſt concordia formæ atque pudicitiæ. & illud: „

Lis eſt cum formâ magna pudicitiæ. „

De 11. ait Helinandus; Quantum enim periculi ſexus adfert in muliere, tantum ætas in puero. periculoſa eſt ætas pueri, periculoſior ſocietas, periculoſiſſima verò familiaritas. Vnde legitur in vitis patrum; Non habendam familiaritatem; cũ feminâ, puero, vel hæretico.] Hactenus ex Helinando Antoninus.

In faciendo conſiſtunt, occupatio mentis in curis grauioribus, cogitatio mortis & inferni, lectio bonorũ librorum, preces ad Deum fuſæ, implorata auxilia Beatorum, & Angelorũ, & maximè Beatiſsimæ Deiparæ Mariæ; quæ, vt caſtitatis amãtiſſima, ſummopere deſiderat homines hac ſpurci amoris lue liberare. Vtile quoq; frequẽter meditari, nõ externã illã & perituram citò ſpeciem, quę fragilis, caduca, ſæpe mendoſa & fucata, & falſis tantùm lenocinijs adumbrata; ſed rimari cogitatione internam & profundiorem corporis conſtitutionẽ. quid illa fuit, antequam naſceretur? ſtilla ſeminis ſpurci & olidi. quid nunc eſt? ſaccus ſtercorum. aufer cuticulæ pelliculam, quid illâ tetrius aut horribilius? quid cadaueri propius? ſterquilinium niue contectum albet. ſoluantur niues: pax, pax naribus & oculis, clamabunt omnes, & diffugient. Niue fugacior eſt forma. non liquatur, ſed vaneſcit. illam aqua excipit; hanc quid niſi deformitas & formido, qualis mormolycij? cũ anima diffugerit, quid futura hæc ſiue Lais, ſiue Helena? eſca vermium, cadauer putridum, fœtens, tabe diſſoluendum, ex cuius ſpinæ medullâ ſerpens terribilis enaſcetur. Hoc amem, hoc deperam! Narrat Suydas de Hypatiâ Alexandrinâ; eam cùm conſilio nequiret auditoris adamantis, importunam ſollicitationem abrumpere; panniculos ei ſuos, fluore menſtruo

macu-

maculatos, obieciſſe: Hoc (inquiēs) eſt adoleſcens quod amas: nihil autē pulcrum. Appa & Gela Foroiulienſis ducis Giſulfi filiæ, carnis putridæ ſub mamillis poſitæ odore, ſuam defendêre caſtitatem. Barbari enim naturâ ita fætere Longobardorum mulieres opinati, intactas reliquere. (*Annal. Boior. lib. 3. & Ant. Bonfin. lib. 8. Rerum Hungaricar. Decad. 1.*) Sed & Th. Cantipratenſ. pium quendam virum, cùm cogitationes importunas, cuiuſdam mulierculæ, formoſæ dum viueret, animo abigere non poſſet; ſepulcrum narrat eius aperuiſſe, & amplexum cadauer tabidum, faciem faciei eius contaminatæ tabe, vermibuſque impoſuiſſe, & in hoc fętore volutatum ore; donec fætor & horror, omnem libidinis memoriam ſuperaſſent. Quanto efficacius hoc illo ridiculo, & quod niſi præfatâ lectoris veniâ nequit referri, quod Hieron. Cardanus β prę-ſcribit; eum qui (ſic ait) ſtercora recentia amicæ in ſuo ponat calceo, & calceum ſtatim induat; amore liberandum. vtatur ille ſuo remedio. apagè has ſordes. equidem tetro odore amorem cum faſtidio commutandum crediderim, quamdiu fætor durabit: poſt, neſcio; niſi quis mentē ſimilibus (quas dixi) cogitationibus muniat, armetque. His remedijs continentur, quæ ex Auicennâ Niderius poſuit γ excepto ſexto, quod ipſemet fatetur ſæpè non proficere.

β *lib. 2. de varieta.*

γ *lib. vltim. Formicarij.*

QVÆSTIO IIII.

De Maleficio hoſtili.

A HOſtile vocatur, quicquid in bonis animi, corporis aut fortunæ damnum infert, aut aptum eſt inferre, aut idcircò adhibitum fuit à malefico vt inferret. primùm actu, ſecundùm poteſtate, tertiùm intentione huiuſmodi eſt. quæ in his interueniunt, vt plurimùm ſunt frigida, amara, noxia, & naturæ humanæ hominumque ſaluti contraria, ideo venena mala vocari vult α Grilland. contra quam in amatorio, in quo cenſet vtplurimum interuenire, res calidas, dulces, amœnas homini, & coadiuuantes naturalem calorem & potentiam luxuriandi, & ideo à lege hæc vocari bona vel non mala venena,

α *q. 3. n. 25.*

na, quia non ſunt inſtituta hominis necandi cauſſa β: hęc perpetuò vera non eſſe, facile credent; qui præcedentem quęſtionem accuratè legerint. De præcipuis ergo hoſtilis maleficij generibus nunc agamus, & quia prolixa atque varia diſputatio eſt, in ſuas ſectiones eam partiamur.

β l. 3. §. hæc adiectio. D. ad leg. Corn. de ſicar.

SECTIO I.

De faſcinatione.

DE Faſcinationis etymo falſam arbitror opinionem illorum, qui deducunt; à fando, quod incantationibus inducatur. potius *faſcino* formatur à Græco βασκάνω, mutatis duabus litteris. βασκάνω ſignificat inuidere, hoc eſt, teſte Tullio, nimium videre. nā qui inuident, ab inuidēdo nequeūt oculos ſuos auertere. Vbi nos habemus *Deuteron. 28. v. 56. inuidebit fratri ſuo*; ibi Græcè eſt, βασκάνει; quod D. Auguſtin. γ vertit, faſcinabit; Chaldæus autem, habebit oculum nequam.

γ l. locut. Hebraic.

Faſcinationis nomen tam latè patet, vt ad omnem grauem deceptionem porrigatur. ſic ait ſapiens δ; *Faſcinatio nugacitatis obſcurat bona.* Græcè eſt βασκανία ϗ φαυλότητος, id eſt faſcinum vile, nugax, & nihili: phraſi Hebræâ. hoc enim voluit, nos à viliſſimis & minimi precij quiſquilijs terrenis, ſic præſtringi & ludificari, vt ad vera bona cæcutiamus. Sic D. Paulus ε; *quis vos faſcinauit, non obedire veritati?* hoc eſt, quis veſtram ſalutem & veram fidem vobis inuidens, adeò vos dementauit, vt ad lucem clariſſimam caligetis; & adeò ſubitò defeceritis ab eâ fide, quæ tam manifeſtè vobis tradita fuit, ac ſi penicillo prædicationis ante cuiuſque mentis oculos Chriſtus pro vobis crucifixus foret? vera hæc locorum iſtorum ſententia eſt. quare nihil probant pro vulgari delirio, de faſcinatione propriè dictâ; quâ fieri putant, vt quis bellè valens, ſolo alterius inuido vel maligno adſpectu, aut malicioſâ laude, vehementer lædatur, pueri potiſſimum, agni quoque gallinæ & pecora. cuius rei (vt in mendacio neceſſe eſt) varias atque nonnullas pugnantes ſinguli cauſas comminiſcuntur. ſunt, qui ad aſtrum natale faſcinantis confugiunt: ſed tunc omnes illâ

δ Sap. 4. v. 12.

ε ad Galat. 3. v. 1.

Videtur Caluin. in c. 22. Exod. de faſcinatione, cū vulgo ſenſiſſe. Eiuſque diſcipulus Bened. Aretius apertiùs id ſenſit problema. de Faſcinat.

illâ nati horâ faſcinatores forent. Alij cauſantur inuidentiam animi: hanc volunt in oculos erumpere, aërem inficere, & ſic ſe penetrare in eius, qui viſus fuit, oculos propter rectitudinẽ viſiuorum radiorum. hoc refutatum à nobis ſ. *lib. 1. q. 4.* & incidunt iſti in Auicennæ delirium; qui vim animæ vnius effectiuam in corpus alterius tribuebat. Alij (vt Balduin. Ronſſeus epiſt. 48.) ſpirituum putridorum ex oculis fluentium vitio id tribuunt: ſed hi ſupponunt viſionem fieri emiſſione rei alicuius in obiectum; quod cum Ariſtotele præcipui Peripatetici negant. Si reſpondeant, Nihil emittere videntem eo quòd videat, ſed ſpiritus iſtos erumpere ex oculorum partibus quæ circa orbem circumiectæ; ad eum modum, quo nos ipſi faſſi ſumus, lippitudinem adſpectu propagari: Occurri facilè poteſt, ſic tantùm nocere omnia contagioſa, vt lippitudinem, & peſtem; item venenata, vt ſcorpium & buffonem: ſed nihil horum dici faſcinare propriè loquendo, ſolum verò dici inficere. Alij confugiunt ad temperiei & ſubſtantiæ diſſimilitudinem: ſed inter res eiuſdẽ ſpeciei nequit tanta eſſe ſubſtantiæ pugna atque diſſimilitudo. non enim baſiliſcus baſiliſco, non vipera viperæ, ſed hæc homini, ille ceteris animalibus, nocet. Nam vt vnum animal alteri tam ſit noxium, id ex vehementi antipathiâ naſci neceſſe; hanc verò ex differentiâ ſpecificâ, quam ſequitur differentia temperamenti.

C Sit ergo concluſ. 1. Faſcinatio propriè dicta (prout illam » vulgò ſumunt) eſt aliquid, non naturale, ſed fabuloſum ſuper» ſtitioſumque. hanc concluſ. optimè docent, Leonard. Vairus, Laurent. Ananias, Franciſ. Valeſius, & Iulius Schalig. Probatur auctoritate magni Baſilij, qui ſpernit vt muliebrem nugacitatem (*homil. de Inuidia*). deinde quia (vt vidimus) naturalis idonea cauſa nulla aſſignatur. tertiò, quia nec Hippocrat. nec Galenus, nec vllus veterum medicorum (ſi Valeſio credimus) huius faſcinationis, cùm fuſiſſimè tamen egerint de cunctis morborum differentijs & cauſis, meminerunt.

Vairus lib. 2. & 3. de faſcino. Anan. lib. 4. de nat. dæm. Valeſ. Sacræ philoſ. c. 68. Schalig. de ſubtil. exercit. 349.

Secunda concluſio, Reſtat, faſcinatio naſcatur ex pacto; ita, vt aſpiciente malefico vel laudante, Diabolus modis ſibi notis

tis lædat eum quem dicimns faſcinari.

Hęc eſt ſententia D.Baſilij s̃. quam copioſè & ſolidè probat Vairus d.lib.3.cap.1. Hinc iam ſequitur faſcini definitio, faſcinum eſt pernicioſa qualitas, dæmonum arte illata, ob tacitum expreſſum hominis & dæmonis pactum. hanc malã qualitatem Diabolus per aërem circumſtantem diffundit; aërem infectum ſibi proximum homo reſpirãdo, per cordis arterias, ad cor adtrahit, vnde labes & tabes mox toti corpori communicantur a.

a vide Vairũ lib.2.de faſcino.c.v.t.

Obijciuntur nobis nonnulla. primo auctoritas poëtarũ; vt,

Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.

item *Baccare frontem*

Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

& contra hanc faſcinationem in ſinum deſpuebant. Theocrit.

ὡς μὴ βασκανθῶ τρὶς ἐς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπων

Vt non faſciner ter in meum expui ſinum.

Solent quidam huc referre illud Albij Tibullij b,

b lib.1.eleg.2.

Hunc puer, hunc iuuenis turba circumſtetit arcta:

Deſpuit in molles & ſibi quiſque ſinus.

Prior illos verſus refutat; qui docet, illum, de quo agit, vt inſanum ac lymphatum cinctum fuiſſe coronâ puerorum & ceterorum, qui tamen ne quid ijs detrimẽti ab aſpectu tactúue inſani hominis contingeret, deſpuendo ſe ſibi conſulere arbitrabantur. huius ſuperſtitioſæ auerſionis, vt conſuetæ, teſtis eſt Theophraſtus *lib. de Characteriſmis*, in ſuperſtitioſi deſcriptione. 2. obijciunt, auctoritatem Ariſtotelis in Problem. & Plinij, qui multa nobis remedia contra faſcinationem inculcant: putant igitur eſſe aliquam naturalem. 3. SS. obijciunt, quæ aſſerit, *nihil oculo nequius creatum eſſe* c. Sed ad 1. reſpondeo locutos eſſe ex vulgi opinione, vt ſolent poëtæ. Ad 2. ab his quædam tradi remedia ſanandæ naturali contagioni, & morbis flatulentis, vt eſt ruta; de qua cùm loquitur Ariſtoteles, ſatis diſertè negat, morbum faſcinationi tribuendum: vt etiam eſt Orchis Pliniana. hæc autem phyſica remedia, dumtaxat probant, ijs ſanari morbos aliquos naturales; quos imperitum

c Eccleſiaſtici 31.v.15.

vulgus

vulgus ex faſcinatione natos putans,decipiatur. Tradit & alia quædam Plinius remedia,ſed planè ſuperſtitioſa,vt (quod dixi) deſpuere in ſinum, oſcillum limatum portare, digitos turpiculum in morem intentare, & huiuſmodi nugaciſſima alia; quæ vero morbo effugando planè conſtat inutilia. Ad 3. dico dici oculum nequiſſimum, quia concupiſcentiæ & peccati feneſtra eſſe ſolet,malorumque animi affectuum index illecebroſus.

D Vnde igitur orta opinio illa de oculo vel laude faſcinante? fortaſsis inde,quòd pueri,qui ſolito craſsiores, nitidiores, pulchrioreſque ſunt, à feminis viriſque occurrentibus ſolent attentius aſpici,laudari,palpari,motitari,in vlnas & palmas accipi. Veriſsimum verò eſt dictum illud Hippocratis; habitum, qui ad ſummum bonitatis attigit, eſſe periculoſum: & illud
„ Cornelij Celſi; Qui nitidiores ſolito ſunt, ſuſpecta ſua bona
„ habere debent. Cùm ergo infantuli, ob naturalis habitus teneritudinem,cùm viſi ſunt optimè valere, ſæpè ex inopinato in magnum aliquod vitæ diſcrimen incidunt; vulgus non intelligit cauſam tam repentinæ mutationis, &, quia hanc non intelligit, ſuſpicioſum in malum,culpam in adſpicientium atque laudantium oculos & verba conijcit: quos cum quotidie pueruli pulchelli & obeſuli plurimos habeant; facilè anus aliqua rugoſa & deformis in hoc numero reperitur. quod genus cùm ſit tetrum,moroſum,& odioſum, ei potiùs adſcribitur noxa, quam ceteris. Hanc vulgi opinionem paullatim (quæ mortalium curioſa leuitas eſt) etiam doctiores nonnulli ſuperſtitioſi ſunt ſecuti. tandem ab infantulis ad agnos itum, in quibus cauſa non admodnm diſsimilis. denique proſerpēs per audaciam ignorantia,ad equos, ſegetes, & alia fabulã produxit.

SECTIO II.

De maleficijs venenarijs.

E SEcundo ſe loco nobis offert *Veneficium*, propriè dictum. Wierus nullũ agnoſcit huiuſmodi, quia putat niſi vero ac naturali veneno ſagas nocere non poſſe: nec ab eo longè abit

Lerchemerus Luteranus. Sed huic magiſtrũ eius Lutherũ; illi, Venerãdum (vt ſolet vocare) præceptorẽ ſuum Agrippã, perfidos perfidis, poſſem obijcere, ſi qua tenebrionũ iſtorũ auctoritas foret. Sanè Lutherus nimis magnificat hac in re dęmonis poteſtatem. dicit eum in toto mundo regnare *a*. & mox regnũ iſtud quale ſit, explicat his verbis; Sumus autẽ nos omnes corporibus & rebus ſubiecti Diabolo, & hoſpites ſumus in mũdo, cuius ipſe Princeps & Deus eſt. Ideo panis quẽ edimus, potus quẽ bibimus, veſtes quibus vtimur, imo aër, & totum quo viuimus in carne, ſub ipſius imperio eſt.] Hęc ille blaſphemus. Ergo iã Princeps & Deus dęmõ illi; qui certè mũdi pars fuit? nos Deũ vnum cognoſcimus, dæmonũ iudicẽ Principẽque, mundi vt conditorẽ ac rectorẽ, ſic Dominũ Deumque. Ergo, corpus & res omnes Lutheri Diabolo ſubiectæ? nos didicimus, nec in res Iobi, nec in corpus quicquã iuris dæmonẽ habuiſſe, niſi diſertis à Deo pro illâ vice verbis conceſſum. Ergo Lutheranis aër, & omnia quibus viuunt ſub Diaboli imperio ſunt? nos fatemur Domini eſſe oues & boues, & volatilia cæli, & ſiluarũ feras, & cete, & piſces, & quicquid creauit: nec horum quicquã ad dęmonẽ pertinere. Mea ſunt omnia, dixit Dominus: excipit Luterus, quę in mũdo ſunt omnia, & ea adiudicat Diabolo. Scio B. Ioanni dici *mundi principem Io. 12. v. 31. & 14. v. 30.* & à B. Paulo *principẽ & rectorem mundi Epheſ. 6. v. 12.* & ab eodẽ *Deum ſæculi huius*; ſed imperitè Lutherus mundũ & ſæculũ accepit de rebus quæ in mũdo exſiſtũt omnibus; quod de ſolis malis hominibus per metonymiã dictũ; qui cũ mundo ſeruiant & ſæculo, mũdi & ſeculi nomine nominantur, & quia ſeruos ſe & mãcipia diabolo dedicant, ipſe princeps eorũ & rector, & quia eũ colunt, ſic deus eorũ dicitur, ſicuti & lurconũ Deus eſt venter. hanc lectionem & interpretationẽ amplectũtur Cyrillus & Ambroſius, *in D. Pauli epiſt.* & D. Aug. *l. 22. cont. Fauſtum c. 2 & 9.* & eã non improbant alij quidã patres; cõmunior tamẽ ea diſpunctio eſt, vt dicatur, *In quibus Deus, huius ſæculi excæcauit mentes*; & ſic Diabolus nõ vocatur Deus, ſed qui eſt vnus & verus Deus, *ſic malunt Irenæus lib. 3. cont. hær. cap. 7. & lib.*

a Commen. in epiſtol. ad Galat. c 3. in Germanico.

& lib.4.c.48.Tertullianus lib.5.cont.Marcionem D.Chryſoſt.Theophilac.Oecumen.& Primas.in d.c.4. Nullus verò patrũ ſic Diabolum rerum ceterarum corporearũ,vel Principem, vel Deũ vocauit ſicut dixit Lutherus; qui ſatis apertè in Marcionis & Manichæi errorem deflexit. Nec etiam Lãbertus Danæus Caluinianus β ſatis conſideranter locutus;cùm dicit Diabolũ quicquid in his terris naturâ eſt corruptibile, corrumpere poſſe,niſi à Deo cõſeruetur. dicere debuit,ſi Deus illi permittat. Nam ſi Deus conſeruationem ſubtrahat, ipſum illud per ſe corrumpatur,non per dæmonem. Sed his omiſſis. β *cap 3. de ſortiar.*

Sit Concl. permittente Deo, maleficijs ſuis ſagæ complures mortales morbis grauiſſimis vel morte afficiunt.

Probatur hæc ſententia primum auctoritate D. Auguſtini lib. 10. de ciuitate Dei, quod habes cap. nec mirum §. magi 26.q.5. & ſerm. 207. de temp. & lib. de diuinat. dæm. c.6. & Conc. Conſtantinopol.in Trullo can.61.

2. Probatur iure Põtificio,d.c.nec mirũ.& cõſt.Inno. VIII. Alex.VI.Hadr.VI.Leo.X. de malef.& incant.in 7.Decretal.

3. ex iure ciuili,l.multi C.de malef.& Mathem.l.eorũ C.eo. t.§.itẽ lex Cornelia. Inſt.de pub.iud.Leonis Imp.Nou.65.Carolinâ conſtitutione:denique leges & praxis,Italię, Hiſpanię, Galliæ & German. hoc confirmant.

4. Hiſtorijs omniũ gentium.paucas tangã.Narrat Villamõtius ſcelerum omnium ſceleſtiſsimum quiddã,Venetijs maleficum fuiſſe,qui damnatorũ in Triremibus animas emebat promittens liberationem à tetrâ illâ ſeruitute pœnæ, & numerans decem aureos pro illorum animâ, quam chirographo proprio ſanguine notato vendebant addicebantque dæmoni & malefico.mox ne rettactare poſſent certo contactos veneno ſubitò necabat.Addit ſe interfuiſſe ſupplicio quod de iſto ſumebatur.[*lib.1.Itinerarij c.33.*]quis vnquam talia vel fando audiuit? narrat præterea And.Theuetus γ, in Africæ oppido Guzolâ,Elzanam quendã ſpacio duorũ annorũ malis artibus pluſquam octingentos homines interfeciſſe. Narrat Spreng. *in Mall.p.2.* duas in Epiſcopatibus,Baſileenſi & Argentinenſi, γ *lib.7.Coſmogr. c.13.*

con-

concrematas obſtetrices; quia vna earum quadraginta, altera innumerabiles pueros recens in lucem editos necauiſſent, inditis clam in eorum capita grandibus aciculis. Scribit Ioan. Nider. *Formicarij lib.5.* in territorio Bernenſi quoſdam maleficos vtriuſque ſexus ſuos proprios infantes occiſos deuoraſſe: idemque factum ab alijs in ditione Lauſanenſi. Et I.C. quidam Francofurtenſis d; Præterito anno (inquit) Comes quidam ſuperioris Germaniæ octo veneficas, quæ CXL. interfecerant infantes, Vulcano tradidit. Anno LIII. captæ ſunt Berlinæ duæ feminæ veneficæ, quæ glaciem ad perdendas fruges perficere conatæ ſunt. Eæque mulieres rapuerunt furto alterius vicinæ mulieris infantulum, & ipſum diſſectum coxerunt. Factum eſt diuinitùs, vt mater quærens infantem, interueniret, ibique ollam & impoſita amiſſi infantis membra videret. Captis itaque mulieribus & in torturâ examinatis, dixerunt: ſi proceſſiſſet coctio, tunc futura fuiſſet ingens glacies, ita vt omnes fruges perderentur.] Scribit Cardanus e, circa annum Domini. 1536. Salaſſiæ circiter quadraginta viros ac feminas coniuraſſe, inter quos carnifex erat; vt cùm peſtis antea ſeuiſſet, tunc verò iam miteſceret, vnguentum conficerent; quo, tangentes portarum coronidas, inficerentur: puluerem quoque confeciſſe, quem ſuper veſtes clam ſpargerent. Latuit aliquamdiu hæc res, ſublatique multi. Sed cum cuiuſdam, nomine Neri, fratrem atque vnicum filium ſuſtuliſſent, vixque alij quàm domini domuum, aut filij perirent, ſimulque animaduertiſſent androgynam ſe in domos inſinuantem, atque eos maximè perire, quorum domos ingrederetur; deprehensâ coniuratione omnes exquiſitiſſimis tormentis necati ſunt: faſſi etiam decreuiſſe in pompâ celebri Diui cuiuſdam, ſubſellijs perunctis vniuerſos ciues occidere, paratasque ad hunc vſum ſupra viginti ollas. Tentarunt & idē alij Geneuæ poſt, dederuntque pœnas.]

d Golelm. lib. 1. de Lamijs. c. 7.

e lib. 15. de varieta. reru. cap. 80.

Grillandus f docet hæc contingere vel introſumtione, vel applicatione exteriore per contactum. Eorum quæ per intuſſumtionem fiunt agnoſcit duos modos, nempe vnum per cibum

f q. 3. & 5.

bum aut potum, quando venena (vt plurimum) in puluerem trita ijs immiſcent: alterum agnoſcit, qui fit per inunctionem, quando maleficiandum (inquit n) ſiue maſculus ſit, ſiue femina, dormientem, ſuis liquoribus, aquis, oleis, aut pinguedine, ſiue alijs ſimilibus vnctionibus plura & diuerſa venena continentibus inungunt; quandoque fęmora, quandoque autem ventrem aut caput, guttur, pectus, coſtas, ſeu aliam partem corporis perſonę maleficiandæ, quę ſic dormiens nihil ſentit, & eſt tanta vis & potentia illius vnctionis, quod paullatim durante calore ipſius dormientis, ingreditur intus carnes, & vadit ad penetralia cordis viſcerum maleficiati: vnde paulo poſt cauſantur ingentes dolores in corpore eius; cùm primùm ſcilicet maleficium vel factura (vt dicunt) tangit inteſtina maleficiati. illinc ſuccedunt maximi vlulatus, & lamentationes tam crebræ.] Addi debet tertius modus per inhalationem. omniũ enim peſsimum eſt veneficium iſtud. nec enim humoris vel craſsioris materiæ vehiculo indiget, quibus faciliùs occurritur: ſed ipſum tenuitate ſuâ, ore attractum citò ad cor ſe penetrat. Hæc cauſa cur agyrta ille inſignis veneficus, in quadam Italiæ ciuitate, cum alio ſuo antagoniſtâ, de theriacæ cõtendens efficaciâ, vicerit. alter venenum illi liquidum, quod poterat efficaciſſimum, infuderat; cui ſumptione antidoti mox obuiauit. Ipſe contra alterius hiare iuſſi pixidulam ori appoſuit, in qua buffo inerat viuus; cum ſemiclausâ & ſæpiculè ſemiapertâ velociter pixidulâ, ingeſſit halitum virulentum, & breui momento hominem confecit. Scilicet hic Chriſtiano populo dignus eſt ludus, & benè inſtitutæ reſp. quæ certamina huiuſmodi permittunt. Ipſi etiam malefici interdum afflando vel inficiunt, vel necant. Narrat Sprengerus θ, mulierẽ quandam inter Breiſacum & Friburgum, cum vicinâ litigaſſe; mox cum noctu ante oſtium domus aliquid ageret, ventum quendam calidum è domo feminæ alterius ex oppoſito habitantis, in faciem ei inſufflaſſe, vnde & ſubitò lepram contraxerit. In diocæſi eâdem & territorio Nigræ Siluæ, maleficam dum à lictore ſtrui lignorum præparatæ imponeretur, ei dixiſſe;

n d. q. 3. n. 29

θ Mallei p. 2 q. 1. c. 11.

dixiſſe; En tibi à me mercedem; ſimul in vultum eius inſufflaſſe: & ecce, miſer operitur totus horrendâ leprâ, quæ paucorum dierum ſpacio eum pluribus adiunxit.

Hæc veneficia, inhalatoria, non ſatis à nonnullis intellecta video. Bodinus vim refert ad ipſius anhelitus virulentiam. Sed nulla tanta poteſt eſſe hominis cum homine antipathia, vt docui ſect. præcedente: niſi fortè ex alimento, vt de puellâ Ariſtotelis, Napelo nutritâ, legimus: ſed tunc non cui vellet malefica dumtaxat noceret, verùm cunctis mortalibus noxius anhelitus ſtrigis foret. Danæus tribuit veneno in ore geſtato. hoc Bodinus impugnat argumento, cui dicit reſponderi nō poſſe, nempe quia venenum hoc priùs noceret ipſi malefico quàm alteri. Nodum vides (Lector) inſolubilem. Sed ride, quod vides. quid ſi dicat Danæus, maleficum priùs ſe antidotis contrarijs præmuniſſe? concidat nimirum ſtramineus ille ventoſi hominis Achilles. ſic ille ipſe Bodino non ignotus faciebat Italus Pariſijs, tam carus Catharinæ Mediceę; qui chirothecis, globulis, vel pulueribus ſuauefragantibus alios ſolo necabat odore, illæſus ipſe. Vera cauſa eſt, hæc ex pacto fieri per dæmonem vt plurimum, afflante incaſſum Mago, & putante hæc halitu fieri ſuo. Eſt quidem venenorum quorumdam mira efficacia; quæ poſsint ſubitam lepram inducere, vel lethum: & poſſet dæmon, quæ nouit antidota, ſuis præſcribere, & illi innoxij poſſent in alios peſtem transfundere; ſed id rarò contingere putandum.

ι d. q. 3. n. 26. Hæc interiùs ſumpta, Grillandus ι ſcribit fieri per compoſitiones & mixturas multiformium venenorum, quædam ex herbarum folijs, feſtucis, aut radicibus, animalibus, piſcibus, aut reptilibus venenoſis, lapidibus, & metallis, mixturâ quam vtilius ignorari; & interdum in pulueres, interdum in liquida, addo & in vnguina reduci.

Alia dicit Grilland. eſſe extrinſeca, vt ſunt inprimis quæ D

κ Grill. q 3. n. 27. ſolis verbis fiunt κ; in quibus iam docui ex pacto, ad ſignum conſtitutum, omnia fieri à dæmone. vt ſunt etiam, quando la-

λ q. 5. nu. 7. tenter (vt idem ait λ) ſortilegia ſub certâ quapiam formâ cōpoſita,

„ poſita, chlamydi aſſuunt, vel in lecto abſcondunt ipſius male-
„ ficiandi, ſeu in aliquo loco ſubterraneo foueâ factâ, aut ſub li-
„ mine oſtij, ſuper quo deſtruendus ſit tranſiturus; aut in aliquo
„ loco ſubterraneo foueâ factâ.] Quoſdam autem addit capere
reſidua eorum quos volunt inficere; alios exhumare mortuos,
& vti eorum vel veſtitu, vel carnibus, vel pinguedine, vel oſſi-
bus; alios à ſuſpendioſis mutuari nonnulla. Quod nec veteri-
bus ignotum fuiſſe reperio. Sic enim de Canidiâ Horatius μ; μ Epod. od. 5.
canit ab eâ infoſſum & terrâ obrutum, poſt multas lancinatio-
nes inſignibus raptis ingenuum puerum, vt poſſet

„ *Longo die bis, terue mutatæ dapis*
„ *Inemori ſpectaculo,*
„ *Cùm promineret ore; quantum exſtant aquæ*
„ *Suſpenſa mento corpora,* (en infanticidium)
„ *Exerta vti medulla, & aridum iecur*
„ *Amoris eſſet poculum,* (en maleficium philtricũ)
„ *Interminato cùm ſemel fixæ cibo*
„ *Intabuiſſent pupulæ.*

Et alibi de eadem ν, quod ad maleficium hoſtile ſpectat; ν od. 17.
dicit amaro vtens ſarcaſmo;

„ *O nec paternis obſoleta ſordibus,*
„ *Nec in ſepulcris pauperum prudens anus*
„ *Nouemdiales diſſipare pulueres.*

Hunc ergo diem ex tribus ternarijs obſeruabant: vt & ille
qui terna tribus coloribus diſtincta licia. Sed apertiſſimè
quod dixi Lucanus adſtruit ο; imprimis enim illam in nudis ο li. 6. Pharſal.
buſtis habitantem depingit; & habitantem tumulos expulſis
vmbris; tum addit, primùm de nece hominum, deinde & de
inſtrumentis magicis, quæ dixi:

„ *Viuentes animas, & adhuc ſua membra regentes*
„ *Infodit buſto. fatis debentibus annos,*
„ *Mors inuita ſubit. peruerſâ funera pompâ*
„ *Rettulit à tumulis: fugêre cadauera lethum.*
„ *Fumantes iuuenum cineres, ardentiaque oſſa*
„ *E medijs rapit illa rogis, ipſamque parentes*

Quam tenuere facem, nigroque volantia fumo
Feralis fragmenta tori, veſteſque fluentes
Colligit in cineres, & olentes membra fauillas.

(hæc è rogis rapere, addit mox quæ de ſepulcris ſumat)

Aſt vbi ſeruantur ſaxis, quibus intimus humor
Ducitur, & tractâ dureſcunt tabe medullæ
Corpora: tunc omnes auidè deſæuit in artus,
Immergitque manus oculis, gaudetque gelatos
Effodiſſe orbes, & ſiccæ pallida rodit
Excrementa manus: laqueũ, nodoſq́; recentes (ſic corrigo)
Ore ſuo rupit, pendentia corpora carpſit,
Abraſitque cruces, percuſſaque viſcera nimbis
Vulſit, & incoctas admiſſo ſole medullas.
Inſertum manibus chalybem, nigramque per artus
Stillantis tabis ſaniem, viruſque coactum
Suſtulit, & neruo morſus retinente pependit.

(hæc de ſuſpendioſis; ſequitur, de inhumatis)

Et quodcumque iacet, nudâ tellure cadauer,
Ante feras volucreſque ſedet, nec carpere membra
Vult ferro, manibuſque ſuis; morſuſque luporum
Expectat ſiccis raptura è faucibus artus.

(Efficaciora enim putabant, quæ ſic feris erepta, quam quę ipſemet maleficæ deſecuiſſent. ſed pergit deinde, quo pacto & viuos iugularit, & eorũ abuſa ſanguine & exſtis.

Nec ceſſant à cæde manus, ſi ſanguine viuo
Eſt opus, erumpat iugulo qui primus aperto.
Nec refugit cædes, viuum ſi ſacra cruorem,
Extaque funereæ poſcunt trepidantia menſæ:

(Addit etiam de prole exſectâ ſeu abortiuo, huiuſmodi;)

Vulnere ſi ventris, non quâ naturâ vocabat
Extrahitur partus calidis ponendus in aris.

(Subdit, ſi opus habeat adoleſcentis vel viri violenter necati animâ quam euocet; ipſam indiſcriminatim, quos velit necare:)

Et quoties ſæuis opus eſt ac fortibus vmbris,

Ipſa

» *Ipſa facit Manes.hominum mors omnis in vſu eſt.*
» *Illa genæ florem primæuo corpore vulſit,*
» *Illa comam læuâ morienti abſcidit ephebo.*

(Nec parricidij expertem putes, non magis quàm noſtras ſtriges: voluptas præcipua illi, ſæuire in proximos.)

» *Sæpe etiam caris cognato in funere dira*
» *Theſſalis incubuit membris, atque oſcula figens,*
» *Truncauitque caput, comprenſaque dentibus ora*
» *Laxauit, ſiccoque hærentem gutture linguam*
» *Præmordens gelidis infudit murmura labris,*
» *Arcanumque nefas ſtygias mandauit ad vmbras.*

Vides diligentiſsimum poëtam, nihil conatum prætermittere; qui mos illi. L. Apuleius, *Mileſ. lib. 2.* Nam nec mortuorũ » quidem ſepulcra tuta dicuntur *(â lamijs)*: ſed & buſtis & ro» gis reliquiæ quædam, & cadauerum præſegmina, ad exitiabi» les viuentium fortunas petuntur: & cantatrices anus, in ipſo » momento choragij funebris, perpeti celeritate, alienam ſepul» turam anteuortunt. His meis addit alius. imò verò iſtic nec vi» uentibus vllis parcitur. & neſcio quis, ſimile paſſus, ore vndi» que omnifariam deformato, truncatus eſt. En de maleficio hoſtili, quod de iiſdem Theſſalis Lucanus dixerat. Narrat deinde, quæ vera fuiſſe videtur admodum probabile. Mox igitur ita ſcribit. Infit Telephron: Pupillus ego Mileto profectus ad » ſpectaculum Olympicum, cùm hæc etiam loca prouinciæ fa» migerabilis adire cuperem, peragratâ totâ Theſſaliâ, fuſcis aui» bus Laryſſam acceſſi: ac dum ſingula pererrans, tenuato ad» modum viatico, paupertati meæ fomenta conquiro; conſpi» cor medio foro procerum quendam ſenem. inſiſtebat lapidẽ, » claraque voce prædicabat; Si qui mortuum ſeruare vellet, de » precio liceretur. & ad quempiam prætereuntium, Quid hoc, » inquam, comperior? hîccine mortui ſolent aufugere? Tace, » reſpondit ille. nam oppidò puer, & ſatis peregrinus es, merito» que ignoras Theſſaliæ te conſiſtere: vbi ſagæ mulieres ora » mortuorum paſſim demorſicant, eaque ſunt illis artis magicę » ſupplemẽta. Contra ego; & quæ tu, inquam, dic ſodes, cuſtodela

dela iſta feralis? Iamprimum, reſpondet ille, perpetem noctẽ „
eximiè vigilandum eſt, exertis & inconuerſis oculis ſemper in „
cadauer intentis, nec acies vſquam deuertenda, imò nec obli- „
quanda quidem. Quippe cùm deterrimæ verſipelles, in quod- „
uis animal ore conuerſo, latenter obrepant, vt ipſos etiam ocu- „
los ſolis & iuſtitiæ facilè fruſtrentur. Nam & aues, & rurſum „
canes, & mures, imoverò etiam muſcas induunt. (*En primum* „
maleficium, ficta Metamorph. & ſic clancularius ingreſſus) Tunc
diris cãtaminibus ſomno cuſtodes obruunt, (*en ſecundũ de ma-* „
leficio ſomnifico, quod in hunc locum reſeruaram) nec quiſquam
definire poteſt, quãtas latebras nequiſſimæ mulieres, pro libi- „
dine ſuâ comminiſcuntur, ſi qui (*cuſtodum*) non integrum cor- „
pus mane reſtituerit, quicquid inde decerptũ diminutumque „
fuerit, id omne de facie ſuâ deſectum ſarcire compellitur.] „
Interponit poſtea narrationem prolixiſſimam, & abs re noſtrâ;
quare totam prętermitto. finis rei fuit iſte. Telephron, mille
denarijs conductus, ſubit cuſtodelam. dum vigilat, en muſtelã
paruulam in eum fixò intendẽtem, fugat illam, ſed ſomno cõ-
ſopitur. interea ſagæ, proſectis eius naribus ac auribus, vica-
riam in eo lanienam exercent, & ceram in modum proſecta-
rum ei partium applicant examuſſim. Quo ille poſtridie per
cadauer loquax audito, temptare aggreſſus, iniectâ manu na- „
ſum pręhendit, & manum naſus ſequitur: aures pertractat, am- „
bæ deruunt. ſic, pro mille nummulis, debilitatus, in patriam re- „
dire non ſuſtinuit; ſed capillis hinc inde laterũ deiectis auriũ „
vulnera celauit, naſi verò dedecus linteolo preſſim agglutina- „
to decenter obtexit.] Gnoſtici hæretici, Zoroaſtris Magi diſ- E
ciplinâ imbuti, cuius & libros quoſdam in lucẽ ediderunt π;
humanas amabant viſcerationes, vt vocat Iuſtinus; ſeu cœnas
Thyeſtæas, vt vocant Athenagoras & Theophilus; ſeu ſacra-
mentum infanticidij & inde pabulum, vt ait Tertullianus: in-
fantem enim farre contectum certatim confodiebant, ſangui-
nem lambebant, & membra ſingulis diſpertiebantur, vt narrãt
Minucius, Epiphanius, & Euſebius; quam calumniam Genti-
les, in Chriſtianos omnes mendaciſſimè deuoluebant ρ.

In

π *Porphyr. in vit. Plotini*

ρ *vide Iuſti. Apolog. ad Antoni. Piũ Athenagorã in Apolog. Theophilum lib. 3. ad Antolyc. Origen. libr. 6. & 7. con. Celſ. Tertullia. Apol. c. 7. Minuciũ in Octauio Epipha. hær. 26. & Euſeb lib 5. hiſtor. Eccleſ. c. 1.*

In applicatis tantum extrinſecùs venenis frequentiſſimè dæmon ipſe damnum infert, & veriùs videtur contingere in veneno; quo (vt refert Iubertus medicus Aquitanus) ſi ſtapes inungatur, equitem ipſum neceſſe perire. Nõ credo id naturali vi veneni contingere. quia non credo veneni vllius actiuitatem eſſe tantam, vt per tot inuolucra ſe diffundat. Niſi quæ de ſtygis aquâ traduntur credibilia, omne illam metallũ penetrare, & ſolâ contineri aſininâ vngulâ. Equidem aures mihi putarem aſininas enatas, ſi crederem. Grillandus refert nonnulla σ, fauentia Iuberti dicto; ſed & in illis concurſum diaboli ex pacto, nõ vim veneni, recognoſco. Inter hęc extrinſeca, ſunt ollarum defeſſiones profundæ ſub limine, quarum certè naturalis vis non attingit effectum. Aliã maleficij hoſtilis ſpeciem per arma malo imbuta carmine reperio apud Meierũ,

σ d.q.3.n.3.

„ his verbis; Primum omnium Aurelianum conatũ fuiſſe omnẽ
„ regiam ſtirpẽ per ſcelus exſtinguere, atque per artes Diaboli-
„ cas & maleficia quoad regni ſolium graſſari. Tradidiſſe Ducẽ
„ gladiũ, pugionẽ & anulum ſuum cuidã monacho apoſtatę &
„ ſocijs eius, vt ea dicarentur diabolicis præſtigijs, incantaren-
„ turque ad maleficia per illa perficienda. monachum illum in
„ turre Mongeyâ, iuxta Ligniacum, ſuper flumen Matronã, per
„ artes ſuas euocaſſe duos ad ſe cacodæmones, quibus gladium,
„ annulum, & pugionẽ, vt illis operarẽtur tradidit. Ea inſtrumẽ-
„ ta à cacodęmonibus initiata, incãtataque, & reddita monacho,
„ atque per eum Aurelianenſi. Per ea inſtrumenta incantaſſe ac
„ dementaſſe germanum ſuum Carolũ Regem adeò ſubtiliter,
„ vt vix quiſquam poſſet percipere. Primam incantationẽ factã
„ apud Belloacum, quę adeò erat virulenta, vt regi vngues atque
„ capilli deciderent. Alterum maleficium in Cænomanis, in
„ quo tanta erat vis, vt nemo mortalium iudicare poſſet, an vi-
„ ueret Rex, necne. Iacebat enim abſque vllo ſenſu, & ſpiritu vi-
„ tali, quantum cerni poſſet. At poſtquã ad ſe redire cæpit, obſe-
„ cro (inquit) auferte hunc gladium, qui mihi corpus transfo-
„ dit; idque mihi facit germanus meus Aurelianus.] Taceo, quod de annulo noſtris temporibus à fratre fratri Regi Carolo

 nono

nono dato, penè ſimilia narrat libellus Gallicus Pariſijs de Henrico tertio excuſus: ſed fortè id ab hoſtibus Regijs tum confictum,& cum famoſis libellus ille damnandus.

SECTIO III.

De aborſu, difficili partu, lactis exſiccatione.

DE triplici hoc maleficio præter Grilland.q.6.alij quoque ſunt teſtes.Sic enim ſcribit Ioan.Nider.lib.vlt.Formica- » A
rij; In oppido Boltingen, Lauſanenſis diocœſis, quidã dictus » Stadelein,grandis maleficus,captus per præfatum Petrum iu- » dicem loci,fatebatur ſe in certã domo, vbi vir & vxor ſimul » manebant,per ſua maleficia ſucceſſiuè in vtero vxoris præfatę » ſeptem circiter infantes, ita vt ſemper abortum faceret, in fe- » minâ annis multis necaſſe.Simile fecit in eadem domo omni- » bus pecoribus fœtoſis,qnorum nullum viuum partum edidit, » in eiſdem annis.] poſtea ex eiuſdem confeſſione inſtrumentum maleficij, quod fuerit, oſtendit his verbis; ſubter limen » hoſtij domus ſe lacertam poſuiſſe dixit; &, ſi amoueretur fæ- » cunditatem inhabitantibus reſtituendam prædixit: cùm autẽ » ſerpens ille quæreretur ſub limine, nec inueniretur, quia in » puluerem fortaſſis redactus erat;pulueres ſeu terram de ſubter » poſitam aſportabant, & in eodem anno vxori & omnibus iu- » mentis domus fæcunditas reſtituta eſt.] »

a *lib.1.de aſi.* De pariendi difficultate,& quidem perpetuâ ſic Apuleius a; Eadem amatoris ſui vxorem, quòd in eam dicaculè probrum » dixerat,iam in ſarcinam prægnationis obſepto vtero, & repu- » gnato fætu,perpetuâ pręgnatione damnauit. Vt cuncti nume- » rant,octo annorum miſella illa onere, velut elephantum pari- » tura, diſtenditur. Latino Græcus accedit ſcriptor Pauſanias, cuius *in Bœoticis* iſta habentur;Pharmacidas Thebani à Iuno- » ne miſſas aiunt,vt parturienti Alcmenæ impedimento eſſent; » ſed eas, dum Alcmenæ partum inhiberent, à Tireſiæ filiâ Hi- » ſtoride tali commento deluſas. Ex eo namque loco, vnde illę » facilè audire poſſent,clamauit;peperiſſe iam Alcmenam:illas, » eâ voce deceptas, ſtatim abiſſe. Alcmenã ilicò puerũ enixã.] »

De tertio, prͤter Grilland. legi poteſt illo vetuſtior Spreng.
„ Quædam (ait) nocturnis temporibus & ſacratioribus vtique,
„ ex inductione diaboli, ob offenſam diuinę maieſtatis maiorē,
„ in quocunque angulo domus ſuæ ſe collocant, vrceum inter
„ crura habentes, & dum cultrum vel aliquod inſtrumentum in
„ parietem vel columnam infigunt, & manus ad mulgendum
„ apponunt; tunc ſuum diabolum, qui ſemper eis ad omnia co-
„ operatur, inuocant, & quod de tali vaccâ ex tali domo; quæ
„ ſanior, & quę magis lacte abundat; mulgere affectat, proponit.
„ tunc ſubitò diabolus ex mammellis illius vaccæ lac recipit, &
„ ad locū vbi malefica reſidet, & quaſi de illo inſtrumento fluat
reponit.] Superioribus annis Treuirenſi in ciuitate cōbuſta fuit malefica, quæ confitebatur ſe ſolitam ex pariete per epiſtomium lac, quod diuendebat plurimis, mulgere. Aliæ herbis, verbis, vel ſolo attactu lacte priuant armenta, pecoraque quæ lubet. Biebrana Laodunenſis ſaga ſolis minis vbera vicinæ mulieris ſic exſiccauit, vt ad obitum vſque ſagæ, quamuis multos pepererit, lacte ſemper caruerit. Claudam hanc ſectio-
„ nem verbis Grillandi; Quædam veneficia fiunt ad deſiccan-
„ dum totum lac vnius gregis, vel fæcundi armenti vaccarum,
„ adeò quod nihil caſei penitus reddant; quamuis antea in ma-
„ ximâ abundantiâ reddidiſſent: & ſimiliter abortiones totius
„ gregis, vel armenti inducere poſſunt, prout aliàs vidi & habui
„ in facto Romæ; quod duæ maleficæ mulieres, cum iſtis male-
„ ficijs perire fecerant abortando multos pecudum fœtus, &
„ matres deſiccauerant penitus.] De vtribus in hac lactis auerſione inſignibus dicam *lib. 6. c. 2. ſect. 1. q. 3. lit. L.* De hoc auertendi lactis maleficio eiuſque remedio lepida narratio quędā exſtat in Ioan. Beetzij Carmelitæ *Præceptorio ad 1. præcept. Ex-*
„ *poſit. vlt. c. 7.* his verbis; Quædam vetula dierum malorum ple-
„ na, volens ex inuidia impedire lac vaccæ vicini ſui, accepit cul-
„ tellum pergens ad oſtium domus in qua fuit vacca, & ponens
„ ſe contra ſplendorem lunæ, dixit:

Hier ſnijdick een ſpaen in molleken ghewaen/
Ende een ander daer toe/ ſoo neem ick het melck van deſer koe.

Hæc

Hæc verba audiens dominus vaccæ arripuit fuſtem,& currens poſt eam atque percutiens aiebat,

> Hier ſlaen ick eenen ſlach/ ende eenen anderen als ick mach/
> Ende den derden daer toe/ ſoo behoudick d'melck metter koe.

Hoc erat optimum remedium] hæc Beetzius vir eruditus qui ante annos ferme centumtriginta vixit inter Carmelitani Ordinis viros illuſtriores. Huic maleficio ſimile reperi apud eundem eodem loco de frumenti auerſione narratum his verbis; quædam mulier circuiuit Bonarium cum frumento, dicendo illum verſum: ſuper aſpidem &c. poſt veniens ad domũ ſuam, habuit fiſtulam in ſolario, quam manu accipiens & prædicta verba dicens, cecidit totum frumentum illius bonarij coram ſe per fiſtulam in ſolario,& ita furabatur frumentum de agro: quæ tandem per quendam Epiſcopum deprehenſa & combuſta eſt.] Hæc ille licet barbarè bonâ tamen fide. Quis non agnoſcit frumenti huius vectorem dæmonem? quid ergo rident illud poëtæ?

> *Atque ſatas alio vidi traducere meſſes.*

Vel. XII. tabb. prohibitionem; NEVE ALIENAM SEGETEM PELLEXERIS.

SECTIO III.

De ſagittarijs, Aſſaſsinis, & Imaginum fabricatoribus maleficis.

SVnt vel præcipui huius claſſis malefici, quos vocant *Sagittarios*, ſeu *Balliſtarios*; quorum Innocentius a tertius Papa, vocat artem, mortiferam & odibilem, & ſub pœnâ Anathematis, contra Catholicos & Chriſtianos exerceri vetat. Cuius Pontificiæ ſanctionis vereor, vt ſatis probam nobis interpretationem gregarij iuris interpretes cuderint; qui accipiunt de bello iniuſto Chriſtianos laceſſentibus cum arcubus & ſagittis. Quæſo quid peculiare, in vtentibus arcu & ſagittis? an quòd eminùs,& quaſi ex inſidijs? quaſi verò id in hoſte diſtinguendum, dolo an virtute? quaſi minùs peccet, qui ſicâ cominùs latro, quàm qui ſclopo de longinquo interficiat eminùs? quid ergo? iam olim mihi viſum, canone iſto percelli ſingulare

a *lib. 5. Decretal. tit. de ſagittar.*

lare quoddam genus maleficorum; qui *ſagittarij* ſeu *Balliſtarij*
vocati: quos accuratè Sprengerus deſcribit β. hi fœderantur β *p.2. mallei*
dæmoni. nã ex pacto ipſi addicunt animæ & corporis domi- *q.1.c.16.*
niũ; ille viciſſim pollicetur ſe adfuturum, vt quem, longiſſimè
diſſitum, volent, infallibili ictu traijciant. Solennia ſeu ritualia
ſunt iſta. præſtant dæmoni homagiũ, mox ſextâ feriâ proximæ
Hebdomadæ Maioris, infra tẽpus miſſæ, ſacram crucifixi ima-
ginem aliquam ſibi deligunt, in quã, vt in ſcopũ, tela collimẽt;
vel (quod Pet. Binsfeldius teſtatur) ſclopo poſt tergum eiacu-
lato glandes plumbeas emittant. Nec conſtat an aliqua tunc
verba ad hanc operis apoſtaſiam adijciant. Poſtea, certo telo-
rum numero in crucifixi imaginem emiſſo, credunt ſe totidem
vno die, quoſcumque deligẽt, necare poſſe; quocũque illi loco
fuerint, etiã remoto, & concluſo. Dæmõ enim ſpondet, ſe tela
eo perlaturũ, & hoſtili in corpore defixurũ. Eâ tamẽ hęc lege:
ſi hominem necandũ maleficus aliquando viderit, & tunc ite-
rum de nouo actuali (vt vocant) conſenſu eũ occidi voluerit.
Vltimò pollicetur tantam illis ſe, baliſtâ bombardâue iacu-
landi peritiam tributurum, vt denarium capiti impoſitum,
abſque capitis læſione, valeant deijcere. Subijcit duo exem-
pla huiuſmodi facinoroſorum. Vnum Pũcleri cuiuſdã, quem
tandem ruſtici foſſorijs inſtrumentis pertinacem occiderunt:
ſecundum, alterius; qui; eo quòd miraculoſè pedẽ de loco, vbi
crucifixum traiecerat, è quo recens ſcaturibat ſanguis; mouere
nequibat, in ſcelere deprehenſus, pœnas publicè ſupplicio
perſoluit. De hoc ego genere lubẽs prędictum Canonẽ capio.
Nec obſtat, quod malefici magi alijs quoque canonibus ſint
excõmunicati γ. Cùm enim maximè execrabile ſacrilegium γ *c. ad abo-*
horum maleficio accedat, ſitque nocentius reliquis omnibus, *lendam. c. ex-*
meritò dignum viſum, ſpecialem illis pęnam irrogare, qui hãc *communica-*
infidelibus contra fideles operam nauarent. Olaus Magnus δ *mus. de hær.*
meminit alterius generis ſagittariorum. nempe Lappones & *& in bulla*
Finnos de plumbo conficere iacula magica digiti longitudi- *Ioan. 22. &*
ne, & ea per quæuis diſſita loca mittere in eos, de quibus vin- *aliâ Leonis*
dictam expetunt: & hos oborto carcinomate in crure vel bra- *10. ſeſſ. 9. in Concil Later.*
δ *lib. 3. c. 17*

F chio,

chio, intra triduum vehementiâ doloris emori.

Vt ego nunc de ſagittarijs, ſic (niſi fallor) optimè Couarruuias [ε], contra vulgi ſententiam, explicuit alium canonem Innocentij. IV. *tit. de homic. in 6.* quem Theologi & Canoniſtæ, propter hiſtoriarum inſcientiam, ad omnes homicidas extendebant, qui conductis hominibus aliquem occidi curarát: cùm reuerâ; vt ille ex Volaterrano, & P. Æmylio docuit, de certo tantum genere hominum mentio fiat, & gente; cui *Aſſaſſinorum* nomen fuit: de quibus, oculati teſtes, optimè ſcripſerunt, Tyri (in qua ditione illi degebant) Epiſcopus Guilhelm. [ξ] & Cardinalis atque Epiſcopus Acconenſis Iacobus de Vitriaco [η], quem ſcriptorem à blattis Moſchus, Paſtor Armentarienſis, vir doctus & probus, publico bono, typis euulgari curauit. B

[ε] *lib. 2. var. reſol. c. 20.*

[ξ] *belli ſacri lib. 20. c. 31.*

[η] *Oriental. hiſtor. c. 14.*

Haut multum à ſagittarijs diſcrepat, genus maleficorum; qui quaſdam fabricantur imagines, quas vel acubus pungunt, vel igne liquant, vel confringunt; & ſic certum ijs, quos tales imagines deſignabant, interitum tabe, vel alio mortis genere adferunt. Negat hoc totum Hieronym. Cardanus [θ], Wieri dux, cæci cæcus: impugnat, nô rationibus, ſed puris in Hect. Boëthum, Franciſ. Picum, inquiſitores Germaniæ, & ipſum D. Auguſtinum, vt erat homo parum pius, conuicijs. Sed canem contemnas latrantem, quàm compeſcas faciliùs. Agnouere huiuſmodi imagines & Iurisconſulti [ι], & Theologi [κ]. & confirmant poëtæ veteres, quorum fabulæ, ſemper ex vero aliquo trahebant originem: confirmant, non vnus hiſtoricus Scotorum Hector Boëthus, quem vt ſingularem adducunt teſtem, mira de Rege Duffo narrantem; ſed & alij complures, quorũ exemplis Scotica illa narratio confirmatur, & omnes hos vt mendaces reijcere, Cardanicum & Wiericum, hoc eſt temerarium & impudentiæ plenum ſit. Ex hoc ortam illam narrationem de Meleagri nece, & fatali ſtipite Altheæ, non diffiteor. Sed ſine fabulâ, clarè, & velo leuato canit Ouidius [λ], de Medæâ ſagâ; C

[θ] *libr. 15. de varietat. rer. c. 80.*

[ι] *Grill. q. 5. Accurſ. Salyce. Ang in l. multi. C. de malef. Damboud. in praxi crimin. & alij.*

[κ] *Inquiſitores Germaniæ. in Mall. p. 2. q. 1. t. 12. Alf. Caſtrius lib. 1. de iuſt. hær. punit. c. 15. Binsfeld. de confeſſ. ſagar. & alij.*

[λ] *epiſt. Hipſypeles.*

"*Deuouet abſentes, ſimulacraque cerea fingit,*

Et

Et miſerum tenues in iecur vrget acus.

Peritè hoc,& omnino ex arte: ſed μ Horatius imperitè,quòd, quæ huius erant maleficij,illa tranſtulit ad animarum euocationem: deſcribens enim apparatum Saganæ & Canidiæ Lamiarum,dicit duas ab illis ſtatuas fabricatas,*ceream*; referētem nempe maleficio imbuendum; & *laneam* quæ maleficæ vicaria erat in affligendâ alterâ.

μ lib 1.ſerm. ſat.8.

Lanea & effigies erat, altera cerea. maior
Lanea, quæ pœnis compeſceret inferiorem.
Cerea ſuppliciter ſtabat, ſeruilibus, vtque
Iam peritura, modis.

Duffi hiſtoriam pete ex ipſo Boetho, *lib.11.rer. Scoticarum*, & Cardano & alijs. Franciæ annales ν referūt, ſimilia his tentata ab Enguerrani Marignari vxore in Franciæ Regem & deprehenſam dediſſe pænas. cur non & hoc Cardanus & Wierus refutarunt? an quod vno factum loco, nequitum alibi fieri? de aliâ cereâ imagine,de quâ Sprengerus, agetur ſect. ſeq. De iiſdem ſic Meierus *lib.16.* anno 1462. narrat captos Bruccellæ tres viros ex familiâ Comitis Stampani cum quodam myropolâ, qui quandam faſcinationem paraſſe dicebantur, per tres viriles ac totidem muliebres imagines iuniori Principi Carolo infaſcinādo. Cuſtoditi fuere longo tempore apud Quercetum Haynoniæ,ac pariter cum illis Carolus Noyerius ex fugâ retractus,qui & ipſe è familiâ erat Stampenſi. Coniurationem myropola detexit.] Sed cur tot imagines vni occidendo, nempe tres viriles? vt quod per vnam non ſuccederet, per aliā perficeretur? fæmineas arbitror fuiſſe furiarum Vltricum, à quibus viriles Carolum repræſentantes malè mulctarentur, vt ex Horatij illis iam citatis verſibus colligitur. Vel fortè vnica imago fuit, & numerum fama adauxit. Sanè de Painoti agens maleficio Gaguinus *lib.7.* imaginum plurium meminit; at Æmilius & alij vnicam fuiſſe memorant. Illud etiam obſeruo iam diu antè fabricatis ſtatuis aliquando abuti Magos, nēpe dæmone illas pro maleficij ſigno acceptante, tale puto illud quod Ioan. Curopalates narrat *hiſtoriæ ſuæ fol. 24. Venetæ edition.*

ν Pauli Æmyl.lib.8.

edition. quendam Ioannem Morochazarium, Theophili Imp. prçceptorē, cùm hæreticus & magus eſſet ad Patriarchatum Conſtantinop. euectum, hunc, cùm natio perfida & dura (*Bulgarorum*) in Romani Imperij fines excurſionem feciſſet, tribus freta ducibus; conſiliū huiuſmodi dediſſe. fieri debere malleos tres æreos ingentes, & viris manu promptis tradi. cū his ſe acceſſurum noctu ad ſtatuam quandam tricipitem, quæ in euripo Hippici olim iam ſtabat. fecit, acceſſit; iuſsit validè ſinguli ſingula capita percuterēt, vt in terram quaſi vnâ plagâ decuterentur. ipſe laicâ veſte indutus, ne deprehenderetur, magica quædam verba ſubmurmurat, & vim ſtatuæ omnē adimit: ex treſuiris illis duo fortiſsimis ictibus duo ſtatuæ capita deiecerunt, tertius remiſsiore manu tantū inclinauit, nec totū auulſit caput reliquum. Suntque ſimilem euentum duces illi experti. ſecutâ namque in eorum exercitu vehemēti ſeditione, & hinc ortâ pugnâ inteſtinâ, duo duces cecidere, tertius amplâ non tamen lethali plaga ſauciatus, cum exercitus reliquijs domum ſe recepit. Non erat hæc imago (vt ſtultis Græculis pleriſque viſum) Bulgaris hiſce fatalis, ſed Magus ea vſus vt ſigno & cōdicto; & pro imagine maleficâ. Scribunt Zonaras o & Glycas; Simeonem Bulgarorū ducem Crobatis bellū intuliſſe. moleſtum id erat Romano Lacapeno. ſed acceſſit ad eū Ioānes quidam Aſtrologus, & nunciauit, vt aliquem mitteret, qui caput ſtatuę ſupra Xerolophum locatę amputaret. eam ſtatuā Simoni fatalem eſſe. miſit ille, truncatur ſtatua, notatur hora; nec diu poſt compertū eadē illâ Simonē in Bulgaria ex ſtomachi dolore interijſſe. Quod apud Curopalaten, idē legi apud Cedrenū. Neminē tā obeſæ naris puto, qui nō ſtatim percipiat, has duas ſtatuas Magico murmure in cerearū illarū imaginum de nouo fabricatarum hîc locum ſucceſſiſſe; & deuotā à Ianne & Ioanne (niſi vtrobique idem, quod ſuſpicor) vitā quatuor horum ducum in ſtatuarum capitibus. ſi potuere id in ſtatuis, iam olim fabricatis, cùm nec vlla de Simone, nec de Ducibus illis Barbaris foret cogitatio; cur non poterunt in nouiter effictâ cereâ imagine, & effictâ nomine lędēdi? cur ſi abſciſſo, vel effracto

o *Zonar. to. 3. Glycas. p. 4. Annal.*

effracto capite,cur non liquato toto corpore? ſi id in Græcia cõtigit & Franciâ; cur nõ potuit in Scotiâ & Germaniâ? Porro ex illis Cedreni, Zonaræ & Glycæ locis ſatis apparet multas in Circo Byzaceno ſtatuas fuiſſe magici artificij quę Conſtantinopolitani imperij euenta prædicere putabantur, certis litteris ſeu characteribus notatæ; quos fratres Eudociæ Auguſtæ cum legiſſent,multa mala Byzantio imminere prædixerunt. Narratur Hiſtoria paucis nota ab Himerio Chartulario, cuius apud Suidam mentio: poſteritati verò cõmendauit ex m.ſ. codice,Iulius Cæſar Buleng. *lib.de Circo Romano c.6.* inde petant,qui volent. Benè de ſæculo hoc & ſequentibus vir diligens & multæ lectionis merebitur; ſi Iſmeniũ, Himeriũ, Gregoriũ Monachũ,& alios,qui nondum editi,pari ſedulitate largiatur publico bono;qua D.Chryſ. orationem εἰς τὸ ἱππόδρόμιον, dedit. Solẽne deniq; hodie ſagis noſtris,effigies has baptizare in nomine Beel- zebub,& nomẽ occidẽdi illis indere.

SECTIO V.

De morbis varijs à dæmone illatis.

NEgant Hippocrates & Auicẽna morbos vllos per dęmones mortalibus inferri poſſe, quos ſecuti Pomponatius & Leuinus Lẽnius. Nõ,quòd dæmones id velle,nõ credãt; quos A malos eſſe nõ negarũt: nõ quòd dęmonũ vim minorẽ cẽſeant, quã hominũ aut animaliũ (hoc foret abſurdiſſimũ:) ſed quia morbi omnes naturalibus ex cauſis naſci queunt. Verũ minus recta hęc ratiocinatio eſt; poſſunt morbi ex naturalibus cauſis oriri: nequeunt ergo dęmones morborum irrogatores ſeu immiſſores eſſe. Sanè Fernelius, Valeſius & alij optimi medici lib.ſuperiore citati, D.Hier. *in 4.c.Matth.* D. Chryſ. *hom.54.in c.17.Matth.* D.Tho. *1.p.q.115.a.5.* & alij Theologi contra ſentiũt; Iuriſtæ quoque ex quibus optimè hoc probãt Pet Leloy. *lib.1.de ſpectr.c.vlt.* & Grillan.ſæpe citatus α. mihi nunc ſufficiũt S.S firmiora teſtimonia; quã qui nõ admittũt,habẽdi pro Ethnicis & Atheis. Iobũ Diabolus β percuſſit vlcere peſſimo à plãtâ pedis vſque ad verticẽ capitis.ſed & alios eadem morbos

α *q.6. vſque ad nu. 13.*

β *Iob.2.*

bos dæmoni, vt efficienti cauſſæ adſcribit. In illâ vnum diabolus aurium & linguæ vſu priuauit, & ſimul *epilepticum* reddidit γ; quem D. Matthæus *lunaticum* vocat; non quòd dæmoniacus non eſſet, ſed quod & à dęmone obſideretur, & ſimul plenilunij temporibus, per dæmonem comitiali morbo grauiſſimè affligeretur, eò quod tunc cerebrum humoribus plenum aptiùs erat exagitari. Solent quidem alij eſſe lunatici, non obſeſſi à dæmone, & hoc ſenſu de lunaticis locutus Iulius Firmicus δ. Sed noſtri Euangeliſtæ agebant de eo, qui ſimul energumenus. Epilepticorum quoque diſpoſitione gaudent dæmones, & ideo non raro ſe illis inſinuant: & per illos, quo tempore corruebant, ſoliti fuere reſponſa dare. Apuleius, magnus magus ε traditur accuſatus, quòd ſeruum ſuum Thallũ, B
remotis arbitris ſecreto loco, arulâ & lucernâ & paucis cõſcijs, carmine incantatum corruerẽ fecerit; deinde neſcium ſui excitauerit. Seruus hic morbo caduco laborabat; eo ignaro ſic abuſus Madaurenſis, vt à dæmone reſponſum acciperet. hanc ille accuſationem ſic tractat, vt videatur fateri, certè nõ diluit. Si recentiores audiamus, Sprengerus ζ prodidit quandam maleficam epilepticum morbum certis inflixiſſe per oua cum mortuorum corporibus ſubtumulata, pręcipue ex earum ſectâ inhumatis, & certis cum cerimonijs exhumatis, & in potu vel cibo præbitis. Apud D. Lucam η, vnum diabolus vexauit Maniacâ illâ affectione, quam lycanthropiam medici nominant; cuius præcipuum indicium eſt, quod domi nequeant contineri, & in deſerta loca ſe proripiant, circaque ſepulcra oberrent. Aliam adflixit conuulſione ſpinæ dorſi θ. Saulem etiam dæmon per atram bilem diuexabat. apertè hoc illi ſacra Hiſtoria tribuit; *Exagitabat eum ſpiritus nequam,* qui pulſante Dauid citharam recedebat ι. Hodiè, id vtinam non doceret experientia quotidiana! Multa ſuppetunt exempla, vtar dumtaxat recentibus, quæ in iudicio comperta ſibi Sprengerus prodidit; cuius & Niderij exemplis, libenter vtor; quia (quicquid hæretici dicant) docti Theologi fuêre, & in his de quibus agimus rebus exercitatiſſimi; & quæcũque tradidêre,

γ *Mar.* 9. v. 17. *Luc.* 9. v. 39. *Matt.* 17. v. 14.

δ *lib.* 3. *Matheſ.*

ε *Apolog.* 1.

ζ *p.* 2. *mallei q.* 1. *c.* 11. *in fi.*

η *Luc.* 8. v. 27.

θ *Luc.* 13. v. 11.

ι 1 *Reg.* 16. v. 14. 15. & 23.

didêre, his ſimilia noſtra videt ætas, & recentiores ea confirmant omnia: deinde vixere fermè antè annos centum, quo tempore nondum hæreſis Lutheri nata, vt cauſa nulla fuerit, multa, quæ huic contraria, cofingendi: denique videmus tum Germaniam dæmonum manifeſtâ & crebrâ infeſtatione pleniſſimam fuiſſe, vt intelligamns eos tum Luthero, & Svvinglio hoſpitium paraſſe, eorumque quaſi quoſdam metatores præceſſiſſe; vt * nunc Antichriſtum præueniunt, eiuſque ſunt veri anteambulones Caluiniani, Anabaptiſtæque. Sed pergamus. ignoſce lector parentheſi non longæ. nequeo, præ amoris vehementiâ, memoriam perditorum fratrum ſic deponere, vt non ſubinde & in animum & in calamum incurrant.

Sprengerus narrat x ſequentia; Honeſta quædam perſona, & x p.1.mallei q.1.c.12.
„ vni ex familiaribus Archiducis matrimonio copulata, in prę-
„ ſentiâ notarij &c. ſecundum formam iuris depoſuit. Cùm tē-
„ pore virginitatis ſuæ, cuidam ex ciuibus famularetur, accidit,
„ vt vxor illius graui dolore capitis langueret: pro cuius curatio-
„ ne, cùm quædam mulier acceſsiſſet, & ſuis carminibus & cer-
„ tis praxis mitigare dolorem haberet; Ego, inquit, eius practi-
„ cam diligenter obſeruabam; perſpexique, quòd contra natu-
„ ram aquæ fuſæ in ſcutellam quandam, ipſa aqua in ollam a-
„ liam adſcendiſſet, cum alijs ceremonijs, quæ recitare opus
„ non eſt; conſideranſque quod ex illis dolor capitis in domi-
„ nâ non mitigaretur; aliqualiter indignata, hæc verba ad male-
„ ficam protuli: vos non facitis niſi ſuperſtitioſa, & hoc propter
„ commodum veſtrum. Tunc malefica ſtatim ſubiunxit; An
„ ſim ſuperſtitioſa vel non, tertiâ die tu ſenties. quod rei proba-
„ uit euentus. Nam tertiâ die mane, me ſedente, & fuſum appre-
„ hendente, tantus dolor ſubitò corpus meum inuaſit, primò in
„ interioribus; vt non eſſet pars corporis, in qua non punctio-
„ nes horribiles ſentirem: ſecundò non aliter mihi videbatur,
„ niſi quod continuè igniti carbones capiti meo ſuperfunderē-
„ tur: tertiò in cute corporis, à vertice vſque ad plantas pedis nō
„ fuiſſet ſpacium acus, vbi non fuiſſet puſtula ſanie repleta. Sic-
„ que in his doloribus eiulando, & tantummodo mortem op-

tando

tando vſque ad diem quartum reſtiti. Tandem maritus domi- »
næ meæ, vt ſtabulum quoddam intrarem iniunxit. At ego, »
paullatim incedendo, eo præcedente, dum ante oſtium ſta- »
buli eramus: Ecce, inquit ad me, pecia panni albi ſuper oſtiũ »
ſtabuli. At ego, Video. tunc ille, quantum potes remoue, quia, »
fortè meliùs habebis. Tunc ego, quantum potui, vno brachio »
me ad oſtium tenente, cum altero peciam apprehendi. Ape- »
rias, inquit Dominus, & conſidera diligenter ibi repoſita. »
Tunc, vbi peciam ſolui, plura ibi incluſa repperi. præcipuè au- »
tem grana quædam alba, ad modum quo puſtulæ inerant cor- »
pori meo; ſemina quoque & legumina, quorum ſimilia nec »
edere poteram aut intueri, cum oſſibus ſerpentum & aliorum »
animalium intuita ſum. Et ſic ſtupefacta dum inquirerem à »
domino, quidnam agendum foret. vt in ignem cuncta proij- »
cerem iniunxit. Proieci: & ecce ſubitò non poſt horæ ſpa- »
cium, aut quartale, ſed in momento, vt res illæ in ignem fue- »
rant proiectæ, omnem ſanitatem priſtinam recuperaui.] »
Idem ſubdit. Mulier quędam maritata & honeſta acceſſit, & »
iuxta iuris formam vt ſupra depoſuit. Retrò domum (inquit) »
habeo viridarium, eſt & illi contiguus hortus vicinæ meæ. »
Vnde, cùm quadam die tranſitum fieri ex horto vicinæ ad »
viridarium meum non abſque damno perſpexiſſem; ſtans in »
oſtio viridarij & apud me ipſam conquerendo & querulando, »
tam de tranſitu quam de damno; vicina ſubitò ſuperuenit, »
&, an ſuſpectam haberem, inquiſiuit. At ego territa, propter »
malam eius famam, nihil aliud, niſi hæc verba, protuli; Greſſus »
in graminibus damna demonſtrant. Tunc illa indignata; quia »
ad eius fortè beneplacitum, me litigioſis verbis cum eâ impli- »
care nolebam; abſceſſit cum murmure, & verba quæ protulit, »
licet audirem, intelligere non potui. Poſt paucos verò dies in- »
gens infirmitas mihi incidit, cum doloribus ventris, & acutiſ- »
ſimis torſionibus à latere ſiniſtro verſus dextrum; & vice ver- »
sâ, quaſi duo gladij eſſent pectori infixi, & ſic die noctuque »
clamoribus vicinos omnes alios inquietaui; & confluentibus »
hinc inde pro conſolatione, accidit, vt lutifigulus præfatam »

vicinam

„vicinam & maleficam adulterino flagitio habens in amaſiam,
„ſimili modo viſitationis gratiâ accedens, & infirmitati meæ
„compatiens poſt verba conſolatoria abſceſſit. Sequenti tamen
„die feſtinè rediјt, & inter alia conſolatoria ſubiunxit: Experi-
„mentum capiam, an ex maleficio vobis hæc infirmitas conti-
„gerit; quod ſi ſic repertum fuerit, ſanitatem vobis recuperabo.
„Accepto ergo plumbo liquefacto, & me in lecto recumbente,
„plumbum in ſcutellam aquâ plenam ſuper corpus meũ appo-
„diando infudit; &, vbi quædam imago & figuræ diuerſarum
„rerum ex plumbo congelato apparuiſſent; ecce, inquit, ex ma-
„leficio vobis hæc contigit infirmitas; & ſuper limẽ oſtij domus
„vna pars maleficij continetur. accedamus ergo & illis amotis
„meliùs ſentietis. ſicque maritus meus cum eo pariter ad tollẽ-
„dum maleficium accedunt, & lutifigulus limen eleuans mari-
„to iniunxit, vt manum in foueam, quę apparuerat, mitteret, &
„quæcunque inueniret extraheret, quod & fecit. Nam primò
„imaginem quandam ceream in longitudine vnius palmæ, vn-
„dique perforatam, habentem duas acus ex aduerſo per latera,
„ad modum quo ipſa punctiones à ſiniſtro latere vſque ad dex-
„trum & è conuerſo perſenſerat, extraxit. demũ pecias panni-
„culorũ diuerſas & plurima, tam grana quàm ſemina, & oſſa cõ-
„tinentes. Sicque illis in ignem coniectis ego conualui, ſed non
„ex toto. nã licet torturæ & punctiones ceſſaſſent, appetituſque
„comedendi rediјſſet ex integro, tamen priſtinæ ſanitati vſque
„in præſens minimè ſum reſtituta. Vnde hoc, querebam, quod
„priſtina ſanitas non redibat? Reſpondit, ſunt & alia inſtrumen-
„ta alibi abſcondita, quæ inuenire non valeo. Et qualiter prima
„inſtrumenta repoſita agnouiſſet, dum inquirerem; reſpondit,
„ex amore quo amicus amico reuelare ſolet, hæc cognoui.]

His duobus ſubdit alia multa breuia, nata ex deſiderio vlciſcendi, dum indignantur mulierculæ, ſe ab amaſijs, ad nuptias conuolantibus, deſeri, & vltionem minatæ mox exſequũtur. Sed omnem ſuperat admirationem, quod narrat Cornel. Gemma poſt calcẽ *lib. 2. Coſmocrit*. narrat fusè caſum Katharinæ Gualteri puellæ Louanienſis annorum. 15. cuius curationi ipſe

ni ipſe præfuit anno. 1571. quæ cum obtruſum à gentili & coætaneâ libamenti fruſtulum comediſſet, in morbi ſymptomata prorsùs prodigioſa, quorum ipſe ſpectator quotidianus, vidit illam eijcientē tot & talia & tanta, vt ipſe crediturus non fuerit oculis alienis. Octauo morbi menſe magno niſu per poſticum eiecit anguillam viuam & perfectam, craſſitudine pollicari, lõgitudine ſeſquipedali: cui & ſquamæ, & oculi & cauda vniuerſum vt anguillis ſolet. triduo ante quàm foras erupit, auditum narrat bis terúe in vtero ſonum non ipſi puellæ modò, ſed & adſtantibus quoque, velut argutum & tenuem ab angue productum: & cùm egereret manifeſtè puella retulit, ſe ſenſiſſe quòd primùm exſerto capite ſe retraheret per poſticum, inde cum impetu exiliret. Poſt anguilla, quam mortuam exenteratamque ſuſpenderant, loco ſublimi ab animalibus tuto, repentè euanuit. Puella interim cæpit euomere ingentem humoris aquoſi copiam, humano lotio non abſimilem, ſaporis abſurdi. Durauit ea vomitio plus 14. dies, ſingulis profectò exonerans ſupra libras. 24. vel vt vulgò nominant *gheltas* tres. præterea vrinam interea quotidie reddebat bis terúe, copioſam. Nullus in ventre tumor, nulla in toto corpore inflatio exteriùs apparebat: & ipſa puella potus ac cibi parciſſimi, vix vnum cyathum, vini, aut cereuiſiæ, liquoriſúe alterius potitabat. Eò venit hæc aquæ excretæ abundantia, vt ſpatio duarum ſeptimanarum facilè *amas* duas implere potuerit. Poſt hanc aquæ copiam, cæperunt & pili confertim exire per vomitum alui, copioſiſſimi numero, digiti longitudine, ſed longiores alij, alij breuiores, eiuſmodi ſanè quales annoſis canibus euelluntur: auctaque eſt in dies ea pilorum quantitas, vt facilè pilas quam plures iuſtę magnitudinis implere potuerit: eiecit hos omnes magno faſtidio & vomitus difficultate. Interiectis deinde nonnullis diebus, ſucceſſere aliqui vomitus, qui floccos ingentes pilorum eijcerent cum materiâ purulentâ inſtar ſaniei, interdum ſimili ſtercori columbino aut anſerino: in qua colluuie & fruſta lignorum & membranarum tenuia rudimenta; ſed lignorum partes adeò viuæ, vt ex caudici-
bus

„bus obſoletis diffractis inæqualiter comminutæ portiones vi-
„derētur vnguis amplitudine,aliæ craſſitie, intus fungoſæ, foris
„obductæ vetuſtiore cortice nigræ. Paullò poſt cæpit alius vo-
„mitus niger vt carbo, dixiſſes atramentum verum vel ſepiæ
„ſuccum,imò carbones veros minutiſſimè tritos atque permi-
„ſtos, ſingulis diebus prodeuntes ad quantitatem lib. ij. aut.iij.
„ſæpiſſimè cùm pilis tam copioſis vt nuci iuglandi includi non
„poſſent, omnibus albis, prolixis, & durioribus: quæ cùm per
„triduum ita duraſſent, eiecit ſemel & puri ſanguinis tanquam
„è venâ diſſectâ libras duas, nulli rei alterius generis permiſtas.
„A vomitu ſanguinis rursùm ſecutus eſt âter, ac ſi antimonio
„trito tinctus fuiſſet humor, omnino liquidus in dies ſingulos
„ferè ad libras 5. aut 6. atque hoc portentum ſeptimanam
„integram conſtanti horarum lege ac ſpacio perdurauit. Ceſſa-
„uit aliquamdiu diuinis humaniſque remedijs adhibitis. Inte-
„rea pilos adhuc ſed pauciores, gradatimque atriores excerne-
„bat imò & breuiores indies: vt cum priùs ex flauo ruffeſcerēt,
„paulatim liuidi, nigri,tandem aterrimi ac velut diſſecti in fru-
„ſta minutiſſima per vomitum redderentur. Quandoque cum
„his & virulentus humor, & craſſus quandoque ſimillimus li-
„mo. Circa Septembris medium membranæ fruſta maiora,
„tanquam ventriculi partes, euomuit: habebant hæc ſpeciem
„tunicæ craſſioris, carnoſæ, lentæ, fractuque contumacis: qui-
„bus profecto vt fœtus choroeidi, etiam venarum ductus ina-
„rati ramoſâ propagine ſpectabantur, interdum medij palmi
„longitudine. Has aliæ ſunt è veſtigio ſubſecutæ tenuiores
„multò, ſed penitùs nigrę, venarum dumtaxat veſtigia referen-
„tęs, membranę allantoeidi non diſſimiles. Poſtremo venerũt
„& tertij generis tunicę vaſorum prorsús expertes, aliarum om-
„nium tenuiſsimæ, vt locum amnij retinerent. Sed erat his alia
„multo ſubſtantiæ atque figuræ ratio: quàm in agninis fætuũ
„inuolucris. Nam huic tenuitati aderat mira ſoliditas, figura-
„rum ratio quouis miraculo maior. Fragmenta illius varia, ſed
„tria præ ceteris rara duorum palmorum amplitudinem ſupe-
„rabant, intertexta ſtrijs profundis ſine epigraphis: quæ ſeſe à

vertice ad baſim ſecantes mutuo, cancellos in rhombi ſpe- „
ciem efformabant. non habeo cui meliùs conferam quã cũ ſe- „
necta viperæ: quanquã nihil hactenus à me conſpectũ fuit, cui „
poſſet meritò comparari. Sed hoc in eo pręcipuè admirandũ, „
quod ſecundum longitudinis ductum velut canalis quidam „
profundior appareret, inſculptus fibris tranſuerſis & raris, pror- „
ſùs vt in aſperâ pulmonis arteriâ. Erat hæc regio penitus ca- „
ua & circularis, in vnius membranæ faſtigio paulatim angu- „
ſtior, anguini capitis veſtigium repræſentans, cum apophyſi „
maſtoeidi, ſeu proceſſu mãmillari: in alterius fine ſenſim late- „
ſcens neſcio quid ventricoſum & inæquale, etiam bifurcato „
vertici non abſimile, præ ſe ferret. Vniuerſæ partes inuicem „
coaptatæ totius anguillæ longitudinem atque craſſitiem ſatis „
luculenter expreſſerant. Illud autem tuberculum papillare „
viam fuiſſe reſpirationis exiſtimo, fortè per quam & ſolidis „
& humidis ad ſui nutricationem neceſſarijs veſcebatur. Poſt- „
quam haſce membranas eiecit, ſecuti ſunt lapides ferè innu- „
meri, quos veſperi ſemper ac ſtatâ horarum periodo magnis „
cum tempeſtatibus animique deliquijs eructabat. Forma fuit „
eiuſmodi, quæ paſſim in vetuſtis ædificiorũ ruinis ſolet occur- „
rere. Lapides ſolidi, anguloſi, inæquales, tum ſpecie, tum mag „
nitudine; quæ ſubinde ad nucis iuglandis quantitatem ac- „
ceſſit, non abſque ſuffocationis diſcrimine manifeſto. vide- „
bantur quandoque obtecti calce, & coagmentati variè, vt ab il- „
lis qui parietibus detrahuntur diſtingui non poſſent. Semel „
me pręſente quendam eiecit lapidem anguloſum vix cum du- „
plicis caſtaneæ mole librandum. ſaxum illud magnâ ſpiritus „
contentione proiecit, vt & vomentem viderim manifeſtè, & in- „
lebetem ſonitum cadẽtis audierim, magno horrore cũ animi „
mei, tum turbæ vndique circũfuſæ. E veſtigio magnã quoque „
ligni portionem pollicis longitudine pariter & craſſitudine, „
ſed minore difficultate ſecreuit. Erat hoc ſatis poroſum ſta- „
minibus rectis inſigne, cui & commiſſura quædam inſignior „
velut per medium totius longitudinis excurrebat. Interea „
tamen & pili per vices, ſed minores ordine pauciores, ac ni- „
griores.

„ griores. Acceſſit aliud quod omnem excederet fidem. os e-
„ nim triangulare ſolidum foris, intus cauum ac ſpongioſum
„ reddidit, tale vt planè conſtaret eſſe fragmentum cruris bu-
„ buli, & puellæ parens diceret, ſe tale vidiſſe pridie in ſuis car-
„ nibus iurulentis. Nec mora. ſequenti die articuli oſſei, tali,
„ digitorum acies, rotulæ, variæ ſpeciei & magnitudinis
„ prodierunt. Interdum tamen & pili & lapides intermixti, at-
„ que omnium poſtremò vitri atque æris portiuncula.] his narratis Gemma meritò cenſet horum mirabilium Dei per-miſſione dæmonem fuiſſe miniſtrum, qui cauſis tamen naturalibus, ordine etiam ſeruato, quoad potuit, vſus fuit. Idem vellem exiſtimaſſet, eodem opere, de muliere aliâ, quæ florente ætate per nouem continuos annos infandis doloribus inteſtinorum cruciata, primùm craſsioris tunicæ rudimenta deiecit; deinde & arboris fruſta ingentia pleraque pollicis craſsitie ac paulo etiam longiora, pariterque omnia ferè, quæ ad arboream ſpeciem pertinerent; folia ſcilicet laurinis folijs non abſimilia, radices, cortices, etiam quæ tomento alicui incluſos nucleos, nullo tamen veſtitos putamine præ ſe ferrent. Quod ego mallem ad prodigioſos dæmonum effectus, quam ad naturales morborum παρατηρήσεις referre.

De mentis abalienatione perpetuâ iam docui, cum de philtris diſſererem, de modicâ ad tempus exemplum nõ iniucundum auditu narrat Matthiolus in Dioſcoridẽ x. de circulato- x *in præfat.*
„ ribus, hautdubie Magis, Bohemiæ. In vinum (inquit) radicis
„ cuiuſdam puluerem, cuius guſtatu fauces conuellũtur, immi-
„ ſcent; &, cui fucum facere volunt, iubent, vt illo in vino intin-
„ ctum digitũ, quaſi prægustandi causâ ſugat. Tum ilicò digitũ
„ vino madidum in os inditũ, ſibi mordicus, non ſine dolore &
„ clamore, premit inuitus. Interea, perinde atque blanditijs, mę-
„ rentem conſolatur circulator; temporum carpique arterias
„ alio oblinit medicamẽto: deinde nummum in terrã proiectũ
„ hortatur vt tollat. Ibi ille pronus, primùm ſe nequit attollere,
„ mox vnguinis vi amens factus concidit, ſtatimque, eius more

qui metuit ne mergatur in aquâ, natat, ac vociferatur ſimul ſe „
fluctibus obrui. Ergo cum erigit circulator, ille, quaſi vlturus „
iniuriam; primùm maleficum obliquo ac toruo intuitu ex- „
probrare, mox hominem aggredi videtur: poſtremò fugientẽ „
circulatorem perſequi, donec abſterſo tandem illiti medica- „
menti veneno, recipiat animum ac menti reſtituatur. Vbi autẽ „
ad ſe redijt, quaſi qui euaſerit à mari naufragus, capillum veſti- „
mentaque veluti vela torquere, exprimereque, brachia terge- „
re, & nares emungere, conſpicitur.] vt ſola vis vnguenti hoc „
faciat, & non interueniat opera dæmonis, qui fieri queat, non intelligo.

Gentiles idem ſenſiſſe olim, probare poſſumus ex morbis, quos illi Dijs ſuis, hoc eſt dæmonijs aſcribebant: vt de *Ceritis*, qui dicti quaſi *Cerericti* δημητριόληπτοι; de lymphatis, Panicis, ſimilibuſque iam tradidi. Ideoque eos, qui fanatici erant, & varijs linguis in morbo loquebantur, δαιμονῶντας, vel ab Hecate, aut Heroibus infeſtatos, vocabant. λ Quare & Leuinus Lemnius μ tandem dat manum, & fatetur dæmones huiuſmodi cauſas morborum accidentarias eſſe: Qui ſi cauſam accidentariam vocat, extrinſecam, efficientem tamen, nobiſcum ſentit.

λ Lucian. in Philopſeu. Hippocrates de Sacro morbo.
μ lib. 2 de occul. nat. mirac. c. 1.
ν Sacræ Philoſoph. c. 28.

Reſtat explicandum, quo pacto dæmon morbos inferat? D quod Franc. Valeſius accuratè docuit ν. Nempe illum eſſe cauſam externam, eoquòd extrinſecùs aduenit corpus inhabitaturus & morbos illi illaturus. Si morbi ex materiâ pendeant, mouet internas cauſas. ſic Melancholicos morbos excitat. Nã principio bilem atram, quæ corpori inerat, commouet, & fuligines in cerebrum, & internorum ſenſuum cellulas propellit. Deinde adauget bilem atram, admotis cauſis exurentibus, vel detento iſto humore, ne expurgetur. Epilepſiam, paralyſim & ſimiles noxas infert, per ſucci craſſioris delationem, obturato ventriculo cerebri, vel obſtructis radicibus neruorum. Cæcitatis cauſa eſt vel ſurditatis, noxia excrementa ad aures vel oculos coaceruãdo. Interdum poteſt etiam hæc per ſe, ſine ipſâ materiâ, ſiue internâ cauſâ præſtare; ſi impediat vel lædat ſenſationes

ſationes,& ſpiritus animales detineat vel ſubtrahat,& alijs mille,quos nouit, modis. Qui verò morbi ab internis cauſis non pendent, ſed ab externo tantum nocumento, vt plurimum illos per ſe operatur. Sicut cum malefica irata pomum coctum manui alterius ſic fecit conglutinari, vt & acerbiſſimum inferret cruciatum, &, nullâ arte, poſſet diſſolui, vel deglutinari o. Quo pacto venefici morbi ab alijs dignoſcendi agam.lib.6. o lege Nicol. Remig. lib 1. dæmonolat. c.4.

SECTIO VI.

De mirâ rerum ſolidarum atque magnarum in corpus ingeſtione & egeſtione.

A PRodigioſi ſunt plerique morbi per maleficium illati; ſed omnium prodigioſiſsimus mihi videtur;quando per os vel imum gutturem eijcit æger, ſpinas, oſſa, ligna, ſaxa, fruſta vitrorum,acus,cultros & alia ferramenta; glomos pilorum,pannos, ſetas, cornu lucernæ,& huiuſmodi, quæ vel comeſtione, vel aliter in corpus immitti potuiſſe videtur impoſsibile. huius exemplum vnum habet Sprengerus α, de muliere Zabernenſi;cui obſtetrix quædam,eo quòd ipſam non accerſierat ad puerperium, grauiter irata, noctu cum duabus alijs maleficis ad puerperam acceſsit,& dixit ad vindictam ſe aliqua in eius inteſtina velle immittere,quorum dolorem poſt ſemeſtre dũtaxat ſentire inciperet. Dixit,& ventrem eius manu tetigit: ad quem contactum puerperæ videbatur, ſibi extrahi inteſtina, & ijs immitti quædam,quæ tum oculis dignoſcere nequibat. Poſtea ſexto vix menſe finito, internorum viſcerum tortura ipſam ſubitò tam dira inuaſit, vt nec (verba ſunt Sprengeri) diebus,nec noctibus à clamoribus, omnes inquietando, abſtinere poſſet. Et quia deuotiſsima Virginis & Reginæ miſericordiæ exſtitit, in pane & aquâ ſingulis ſabbatinis diebus ieiunando:ideo & per ipſius ſuffragia credidit ſe liberari. Vnde & quadam die,vbi opus naturæ perficere volebat,tunc omnis illa immundicia à corpore prorupit, & aduocans maritũ cum filio dixit: ſuntne res iſtæ phantaſticæ? nõne dixi,poſt dimidij anni ſpacium res iſta cognoſcetur? aut quis vidit vnquam ſpinas,

α in Malleo p 2.q.1.c.13.

D

nas,oſſa, ſimul etiam ligna me comediſſe? Erant enim ſpinæ »
roſarum,longitudine vnius palmæ, cum alijs varijs rebus in- »
numerò immiſſæ.] Aliud exemplum relatum eſt à Beniue- »
nio β de muliere Florentinâ; tertium à Ioanne Langio γ de
Vlrico Neuſeſler ruſtico; quartum de puellâ Leuuenſtetenſi
in hiſtoriâ Germanicâ, hac de re excuſa anno 1562. tria his
addit Nicolaus Remigius δ. Octauum planè admirandum
& cui refellendo,nullæ nugæ,nullæ calumniæ, nullæ phaleræ
vitiligatoris Wieri,ſuffecerint,adſcribam ε ex vitâ S.Petri Ta-
rentaſij,à Gaufrido conſcriptâ,his verbis; S.Symphoriani di- »
citur caſtrum Lugdunenſis Eccleſiæ, paucis ab vrbe millibus »
diſtans,vbi vir fidelis & religioſorum fidelis ſeduluſque ſuſce- »
ptor, magnæ conuerſationis pariter & opinionis Abbatem, »
ad hoſpitium ſuum aliquando, quaſi vim faciendo,pertraxit. »
huic iuuencula erat filia miſerabili incommoditate laborans. »
Egerat enim quędam mulier malefica, per nequitiam inuidæ »
ſocrus inducta,vt languore tabeſceret deſperato, nec viri ſui »
præſentiam, nec aſpectus vllatenus toleraret. Affectione mu- »
liebri genitrix perſuaſa,vt ſatanas ſatanam eijceret, famoſum »
quendam maleficum accerſiuit. Adfuit, explorauit, agnouit, »
& mulierculam aſſerens *inferratam*,terit arborum cortices,po- »
cula verbis & herbis infecta propinat; mordet etiam dentibus »
proprijs brachium miſeræ mulieris. Res mira,res noua, res(ni »
fallor) hactenùs inaudita. Ab illo quidem languore cõualuit: »
ſed interdum,ex corde procedere ſentiens velut acus, crucia- »
batur atrociter, donec per morſuram brachij, quam nulla ci- »
catrix obduxerat, acus educeret vis occulta. Crudele reme- »
dium,ſed huiuſmodi congruebat auctori. Plures in hunc mo- »
dum quàm triginta per temporum interualla prodierãt:quæ- »
dam, vt vulgò dicitur, excapſetæ, quædam admittendis filis »
idonea foramina præferentes. Præterea prædictus Abbas ad »
domum,vbi hæc actitabantur,aduenit. Celebris eſt perſona; »
cuius hoc opus & alia non indigna admiratione narrantur: »
ſed parcendum adhuc ſuperſtiti,& nomen credidi reticendũ. »
Huic pater anxius miſerabilem exhibet filiam, nec ſine lacry- »
mis

β lib. de admiran morb. cauſſ.
γ lib. 1. ep. 38
δ lib. 3. dæmonolat. c. 1.
ε apud Suriũ tom. 3. Maij 8. c. 23.

» mis lugubrem explicat tragœdiam. Eadē hora fit fides dictis,
» & ſentiens acum mulier gemebunda deplorat. Iam peruene-
» rat ad foramen, ſolitus iam præceſſerat cruor, iam cœperat ap-
» parere, iam particula eius exierat. Et accedens vnus ex fratri-
» bus laicis, eidem Abbati deſeruiens, cruentam extraxit, annis
» pluribus ad teſtimonium conſeruandam. Orat Abbas, & locū
» vulneris tangens, in virtute fidei pollicetur, nec ferrum vltrà
» nec chalybem inde proceſſurum. Factum eſt: ſed mutata ma-
» teria eſt, malitiâ necdum prorsùs exſtinctâ. Cęperunt lignei
» ſudes paruuli, quales vulgò brocas appellant, ex quercino ro-
» bore, vel fraxinei, pro ferreis acubus egredi, craſſiores ſpinis &
» modicè longiores. Nec vnius tamen omnes, ſicut nec acus
» fuerant, longitudinis vel craſſitudinis erant. Sedecim in hunc
» modum intra annum & paucos menſes ex muliere ligna pro-
» dierunt. Adfuit demùm Reuerendus Petrus Antiſtes, cui di-
» uinitùs ſeruabatur tanti miraculi plenitudo. Offertur mulier
» miſſarum ſollemnia celebranti, ſicut præceperat veſpere præ-
» cedēti. Eâdem horâ ſeptimum decimum lignum ex muliebri
» corpore egreditur, quod ſub oculis omnium ſacellanus extra-
» xit. Confitentem itaque mulierem præſul abſoluit, & ſacram
» ei tradens Euchariſtiam ab omni deinceps cuiuſcunque mate-
» riei progreſſu iubet eſſe ſecuram. Sic ab omnibus iam præſti-
» gijs liberata adhæſit viro, filioſq; procreauit. Et, vt dicitur, ho-
» dieque ſuperſtes, virtutem prædicat, quam in ſeipsâ feliciter
» meruit experiri. Petrus de Fraxineto, dicitur pater, notus,
» etiam honoratus inter conuicaneos ſuos: vt ſi quem dubium
» nouitas tanta reddiderit, probare forſitan liceat, quod crede-
» re detrectarit.] Hactenus Gaufridus Abbas Altætubę; cui Ci-
ſtercienſes & Clarauallenſes Abbates negotium dederunt vi-
tæ huius conſcribendæ; cùm Romanus Pontifex Lucius eis
mandaſſet, vt eam fideliter conſcribi curarent. Sed Monachus
fuit ſcriptor, inquient aduerſarij. credo, plus fidei mererentur
mendaciſſimi ipſorū Miniſtri & Prędicantes. Quid multa? ſu-
perioribus annis Duacenſi cuidam, & Inſulenſi ancillę ſimilia
fermè acciderunt. Exemplorū ſat habemus; cauſam ruſpemur,

quæ ſat abſtruſa & abdita.

Primùm fateor, quædam in corporibus humanis ſolere interdum ex prauis humoribus coaleſcere, vt ſunt tophi, lapilli, capilli, oſcilla, conchylia, ſpinæ, glomi pilorum & quæ talia potuit dæmon in ipſis hulceribus, vel in corporis partium cõgruis ſinibus procreare, quod naturaliter fieri poſſe, conſentiunt veteres nouicijque medici ζ. Norunt mecum multi Comitis filium; qui, ante annos fermè nouemdecim, Luxemburgi, in vrinâ lacertulas ſatis magnas eijciebat; quod etſi plerique vxoris eius adulteræ (quam & occidi per ſicarium ille poſtea iuſſit) veneficio tribuerent; potuit tamen naturaliter contingere, ex humorum corruptione, & renum vitio. Mulier illa Caluini ſectæ erat addicta, & miniſtro familiarior, quam oportebat; ideo nec à moribus nec ab inſtituto aliena fuit vulgi ſuſpicio.

ζ Galen. lib. 2. ad Glaucũ. Celſus lib. 5. ca 6. Aetius lib. 16. c 100. Leuin Lemn. li. 3. de occul. nat. mirac. c. 40. Alexan. Benedict. lib. 2. & 3 Anatom. Anto. Beniuen. lib. ſupra citato. c. 3. 15. 24. 94

Secundò puto non poſſe naturaliter in corpore humano generari, ex vllâ putrefactione, acus, cultros, forfices, & huiuſmodi metallica artificioſè conformata. quia calor naturalis, niſi plurimorum annorum ſpacio, non videtur metalla inibi gignere poſſe: multoque minùs, ſic fortuitò ad certam analogiam atque diſpoſitionem artificioſam, videntur tam varij humores conuenire poſſe: niſi Democriteam & Epicureã reuocemus inſaniam, ex fortuito atomorum concurſu cuncta conſtruentem. Neque adhuc legi, qui hanc vim naturæ tribueret.

Tertiò, dico hæc omnia multis modis dæmones per maleficos operari poſſe. Etenim primò poſſunt ſic ſenſibus illudere, vt quis putet iſta in corpus ingeri, vel egeri: cùm tamen reuerâ dumtaxat dæmon cultros veros, & huiuſmodi reliquam, quæ euomitur, artificioſam materiam, quæ in ægri corpore numquam fuerat; vel etiam ipſos humores, qui eijciuntur; faciat apparere cultros, & reliqua illa, vel etiam aërem ſic cõdenſet, & coloret η: quod veriſimillimum eſt contingere, quando res illæ, quæ viſæ ſunt ſolidæ ac denſæ, paullo poſt cernuntur euaneſcere. Præterea poſſunt, citrà fictionem, res huiuſ-

η hoc volunt ſemper in his accidere Gril. de ſortileg. q. 3. & Cardan. d. cap. 80. de varieta.

huiuſmodi per dæmonem in os occultè ingeri, vnde mox eijciantur; poſſunt etiam alijs corporeis partibus inſeri & includi. Negat id Wierus, homo fronte nullâ; licet non videam, cur neget. teſtantur enim medici & chirurgi fide digni, quorum nonnullos ι ipſe laudat, talia ſibi viſa ex corporibus excerni, vel exſecari, & ea manibus contrectaſſe ſeſe. Eos verò omnes ad vnum decipi contendere, quid eſt, niſi ſtrennuè pudorem totum exuere? ex modis immittendi, quos comperio, duo tantum mihi placent. Primus eſt, quem non prætermiſit Binsfeldius κ; vt profundo dæmon ſomno demergat hominem, & ſenſum doloris eximat; tum dextrè incidat mẽbrum, & materiam illam duram imponat; denique eâdẽ ſubtilitate vulnus adeò conſolidet, vt nulla cicatrix vel veſtigium relinquatur. quod periti chirurgi nonnunquam faciunt.

Dices fortaſſis; vt hæc queat in partibus carnoſis & facilè dilatabilibus, & promptæ conſolidationis; quarum exempla recenſet Nicol. Remigius λ; non tamen id poterit in alijs, quibus illa facilitas non eſt propria, v. g. in inteſtinis, orificio ſtomachi, gutture, arterijs, & talibus organis, quæ anguſta valdè ſunt, nec dilatantur, niſi ad functiones ſuas naturales: vel etiam, ſi ſectione diuiſa fuerint, non poſſunt reuniri. *Reſpondeo*, difficiliùs quidem in his id contingere, abſolutè tamen poſſe vt in alijs. licet enim nobis incognita ſint medicamenta, ijs conſolidandis & reuniendis idonea; dæmoni tamen illa ſunt notiſſima. Præterea quamuis ſponte ſuâ non dilatentur, niſi ad naturales ſuos effectus; vi tamen aliquâ adhibitâ, poſſunt extra conſuetum ordinem dilatari & comprimi. cuius rei duas hiſtorias ad fidem faciendam adtulit teſtis oculatus, chirurgiæ laude clarus, Ambroſ. Paræus μ: prior eſt, de ſtudioſo, qui cùm ſpicam germinis deglutiuiſſet, eaque in pulmones per τραχεῖαν deſcendiſſet, natura illam tranſuerſis pulmonum lobis illæſis, integris etiam coſtarum muſculis, & quæ ſuccingit eas membranâ incolumi, integram expulit. poſterior eſt de opilione, qui ſemipedalem cultellum, cui corneum erat manubrium craſſitudinis pollicaris, in fauces à prædonibus ore

ι Trallian. lib. 4 cap. 6. Beniuen. de abdit. morb. & ſanat. cauſis. c. 24. & So. Io. Lang. d. epiſt 38. hiſtoria puellæ de Leuſteet, Germanicè edita Beniue. & Benedict. ſ. citati.

κ in l. 4. C. de maleſ. q. 7. concl. 6.

λ lib. 2. dæmonol. c. 4.

μ lib 2. chirurg. c. 17.

quæ ſat abſtruſa & abdita.

Primùm fateor, quædam in corporibus humanis ſolere interdum ex prauis humoribus coaleſcere, vt ſunt tophi, lapilli, capilli, oſcilla, conchylia, ſpinæ, glomi pilorum & quæ talia potuit dæmon in ipſis hulceribus, vel in corporis partium cō-gruis ſinibus procreare, quod naturaliter fieri poſſe, conſentiunt veteres nouicijque medici ζ. Norunt mecum multi Comitis filium; qui, ante annos fermè nouemdecim, Luxemburgi, in vrinâ lacertulas ſatis magnas eijciebat; quod etſi plerique vxoris eius adulteræ (quam & occidi per ſicarium ille poſtea iuſſit) veneficio tribuerent; potuit tamen naturaliter contingere, ex humorum corruptione, & renum vitio. Mulier illa Caluini ſectæ erat addicta, & miniſtro familiarior, quam oportebat; ideo nec à moribus nec ab inſtituto aliena fuit vulgi ſuſpicio. B

ζ *Galen. lib. 2. ad Glaucũ. Ceſus lib. 5. ca 6. Aetius lib. 16. c. 100. Leuin Lemn. li. 3. de occul. nat. mirac. c. 40. Alexan. Benedict. lib. 2. & 3. Anatom. Anto. Beniuen. lib. ſupra citato. c. 3. 15. 24. 94.*

Secundò puto non poſſe naturaliter in corpore humano generari, ex vllâ putrefactione, acus, cultros, forfices, & huiuſmodi metallica artificioſè conformata. quia calor naturalis, niſi plurimorum annorum ſpacio, non videtur metalla inibi gignere poſſe: multoque minùs, ſic fortuitò ad certam analogiam atque diſpoſitionem artificioſam, videntur tam varij humores conuenire poſſe: niſi Democriteam & Epicureã reuocemus inſaniam, ex fortuito atomorum concurſu cuncta conſtruentem. Neque adhuc legi; qui hanc vim naturæ tribueret.

Tertiò, dico hæc omnia multis modis dæmones per maleficos operari poſſe. Etenim primò poſſunt ſic ſenſibus illudere, vt quis putet iſta in corpus ingeri, vel egeri: cùm tamen re-uerâ dumtaxat dæmon cultros veros, & huiuſmodi reliquam, quæ euomitur, artificioſam materiam, quæ in ægri corpore numquam fuerat; vel etiam ipſos humores, qui eijciuntur; faciat apparere cultros, & reliqua illa, vel etiam aërem ſic cō-denſet, & coloret η: quod veriſimillimum eſt contingere, quando res illæ, quæ viſæ ſunt ſolidæ ac denſæ, paullo poſt cernuntur euaneſcere. Præterea poſſunt, citrà fictionem, res huiuſ-

η *hoc volunt ſemper in his accidere Gril. de ſortileg. q. 3. & Cardan. d. cap. 80. de varieta.*

huiuſmodi per dæmonem in os occultè ingeri, vnde mox eij-ciantur; poſſunt etiam alijs corporeis partibus inſeri & inclu-di. Negat id Wierus, homo fronte nullâ; licet non videam, cur neget. teſtantur enim medici & chirurgi fide digni, quo-rum nonnullos ι ipſe laudat, talia ſibi viſa ex corporibus ex-cerni, vel exſecari, & ea manibus contrectaſſe ſeſe. Eos verò omnes ad vnum decipi contendere, quid eſt, niſi ſtrennuè pudorem totum exuere? ex modis immittendi, quos compe-rio, duo tantum mihi placent. Primus eſt, quem non præter-miſit Binsfeldius κ; vt profundo dæmon ſomno demergat hominem, & ſenſum doloris eximat; tum dextrè incidat mē-brum, & materiam illam duram imponat; denique eâdē ſub-tilitate vulnus adeò conſolidet, vt nulla cicatrix vel veſtigium relinquatur. quod periti chirurgi nonnunquam faciunt.

ι Trallian. lib. 4 cap. 6. Beniuen. de abdit. morb. & ſanat. cauſis. c. 24. & Io. Lang. l. 2. epiſt. 38. hiſtoria puellæ de Leuſteet, Germanicè edita Beniue. & Benedict. ſ. citati.

κ in l. 4. C. de maleſ. q. 7. concl. 6.

Dices fortaſſis; vt hæc queat in partibus carnoſis & facilè dilatabilibus, & promptæ conſolidationis; quarum exempla recenſet Nicol. Remigius λ; non tamen id poterit in alijs, quibus illa facilitas non eſt propria, v. g. in inteſtinis, orificio ſtomachi, gutture, arterijs, & talibus organis, quæ anguſta val-dè ſunt, nec dilatantur, niſi ad functiones ſuas naturales: vel etiam, ſi ſectione diuiſa fuerint, non poſſunt reuniri. *Reſpon-deo*, difficiliùs quidem in his id contingere, abſolutè tamen poſſe vt in alijs. licet enim nobis incognita ſint medicamenta, ijs conſolidandis & reuniendis idonea; dæmoni tamen illa ſunt notiſſima. Præterea quamuis ſponte ſuâ non dilatentur, niſi ad naturales ſuos effectus; vi tamen aliquâ adhibitâ, poſ-ſunt extra conſuetum ordinem dilatari & comprimi. cuius rei duas hiſtorias ad fidem faciendam adtulit teſtis oculatus, chi-rurgiæ laude clarus, Ambroſ. Paræus μ: prior eſt, de ſtudioſo, qui cùm ſpicam germinis deglutiuiſſet, eaque in pulmones per τραχεῖαν deſcendiſſet, natura illam tranſuerſis pulmonum lobis illæſis, integris etiam coſtarum muſculis, & quæ ſuccin-git eas membranâ incolumi, integram expulit. poſterior eſt de opilione, qui ſemipedalem cultellum, cui corneum erat ma-nubrium craſſitudinis pollicaris, in fauces à prædonibus ore

λ lib. 2. dæmonol. c. 4.

μ lib. 2. chirurg. c. 17.

aperto adactum, ſex ſolidos menſes, in corpore retinuit, & tandē natâ in inguine vomicâ, inde chirurgus extraxit. At neceſſariū planè fuit, per anguſtiſſimos meatus quoſque à faucibus in inguen cultrum peruenire. His tertiam narrationem Remigius addidit de morione; qui, apud Armoricos, mucronē gladij tres digitos longū per os in fauces adactū, duodecimo poſt die, per anum egeſſit. Nonne culter iſte, per tot ſpiras inteſtinorum ſubtiliſſimorum, & per illud, quod à re ipsâ vocatur inteſtinum tenue, fuit deuolutus? Neque in his vlla vnquā maleficij mentio vel ſuſpicio fuit. ſi natura id potuit & caſus, cur ex propoſito id adnitens nequeat ille mille artifex ſollertiſſimus?

v Silu. verb. maleficium. q. 5. Coſmas Philiarchus de off. Sacerd. p. 2. lib. 3. in tract. primi præcepti Decalogi.

Alter modus eſt Silueſtri Prieratis v, quem recētiores quidam ſunt ſecuti; ſcilicet dæmonem peritiâ pollere, res ſolidiſſimas diuidendi & comminuendi partes in minutiſſimas, etiam inſtar pulueris; & eas iterum vniendi, applicatis ſicubi opus naturalibus actiuis; idque tam præproperè & ſubtiliter, vt cernētium oculi nequeant, ob nimiam motus celeritatem, quidquam horum aduertere, ideoque putēt homines ea integra immitti & emitti. Hi duo modi probabiles ſunt.

o Paracelſo lib. de occult. philoſ. Baroni Lichtenbergio libr. de præcipuis Magiæ articulis. Ludou. Milichio lib. de Magico dæmone, & Nic. Remig. d. c. 1. lib. 3.

Valdè miror tertium quendam, tam multis placuiſſe o, cū ſit planè improbabilis. Volūt iſti à dęmone poros corporis extēdi, per eos deinde duriora hęc & maiora inſeri: & poros rurſùs concludi: quorum apertione iteratâ demū, quando dęmoni videtur, intruſa expellantur. Sic aiunt à fulmine ſine læſione poros vaginæ penetrari, laminamque gladij chalybeam liquari. ſic iactu lapidem ſub aquâ recondi, nec manu retractâ viam cerni, per quam lapis in aquā penetrarit. Supponit hæc opinio corporum penetrationē eſſe naturalem, cū Buridano; quam D. Thom. Scot. Durand. & alij, meliùs philoſophantes, cōtendunt à ſolo Deo perfici poſſe. hoc ergo primò peccāt. Si dicant corporeas hîc dimenſiones, ſiue corpora non penetrari: incredibilem quandam dilatationē pororum, etiam in partibus corporis non raris, coguntur excogitare: cùm tamen iſti pori tam ſint naturâ anguſti, vt ſine inſigni læſione diſtrahi nō poſsint.

poſſint. Nec ſimile quidquam in illis, quę pro ratione adferũt, diſsimillimis reperitur. fulmen quiddam eſt ſubtiliſsimum & tenuiſsimum, eâ præditum vi naturali, vt duriora atque reſiſtẽtia cõſumat; mollia verò & cedere facilia ſine lęſione ϖ tranſmittat: at ferrum, ligna, lapides, res ſunt ſpiſſæ, duræ, & minimè aptę ſic ſe in poros inſinuare. Aqua corpus eſt liquidũ, humidum, tenue, fluitans, cuiuis rei ſolidæ cedens loco, capax etiam liburnarum; rerum quæ inijciuntur impulſu condẽſabile, & ijs exemptis aptum vi ſua ſtatim coire & reuniri, vtque ſine partium ſeparatione condenſatur, ſic ſine earumdem nouâ medicinâ rareſit atque extenditur; quæ quam ſint ab humani corporis membris aliena, vel pueri norunt.

ϖ *Seneca lib. 3. nat. quæſt. lib. 2. Iſidor. li. 13. Etymol.*

SECTIO VII.

De maleficio deuouendi.

SVppono, quod Catholicis certum eſt, energumenos à dæmonibus ſępè inuadi, & poſsideri, vel obſideri; hoc eſt dæmones in hominũ ingredi corpora, & ſimul poteſtatẽ aliquam eos vexãdi ſeu affligendi accipere: ambo enim requirũtur, vt quis ſit energumenus; qua de re doctè poſt Mengũ, & Polyd. Pet. Tyræus α diſſeruit. ſic homines dæmoni tradẽdi poteſtatẽ conſtat olim Apoſtolos habuiſſe ex Sacrâ Scrip. β & alios quoq; ſanctos homines vt olim, ſic & hodie eã à Deo accipere, qua nõ niſi prudẽtiſsimè, & cũ magnâ caritate atque iuſtitiâ vtãtur, haut difficulter probaretur γ ſi huius loci foret. An verò dæmones, eos quos poſsident energumenos, ſic poſsideant, vt eorũ corpora ipſimet ſubintrent, poſſet quis dubitare eo quòd B. Ildegardis in libris reuelat. ſuarum ſcribat ſe de quadã energumena in verâ viſione vidiſſe, quod ipſa permiſsione Dei quadã nigredine & ſumo diabolicę cõglobositatis obſeſſa erat & obumbrata, quæ totam ſenſualitatem rationalis animæ illius opprimebat, nec eam eleuato intellectu ſuſpirare permittebat: velut vmbra hominis, aut alterius rei vel fumus oppoſita obtegit & perfundit: vnde hæc rectos ſenſus & actus perdebat, & inconuenientes ſæpius clamabat ac faciebat.

α *Mengus in fuſte dæmon. Polydor. de exorciſm. Tyræus diſp. de dæmonia.*
β *1. Cor. 5. v. 1 1. Tim. 1. v. vlt.*
γ *vide Tyræum d. operis q. vlt.*

Et me cogitante & ſcire volente quomodo Diabolica forma „ (*id eſt ſubſtantia*) hominem intraret, vidi & reſponſum habui, „ quod diabolus in ſua formâ, vt eſt hominem non intrat, ſed cũ „ vmbrâ & fumo ſuę nigredinis obũbrat & obtegit. ſi enim for- „ ma illius hominem intraret; citius membra illius ſoluerentur, „ quam ſtipula à vento diſpergatur. Quapropter Deus non per- „ mittit, vt hominem in ſuâ forma intret. Sed ſupradictis per- „ fundens, ad inſaniam & inconuenientia euertit, & per eum, „ quaſi per feneſtram vociferatur, & membrâ illius exterius mo- „ uet, cùm tamen in eis in formâ ſuâ interius non ſit, animâ inte- „ rim quaſi ſopitâ & ignorante, quid caro corporis faciat.] Sic „ illa apud Theodoricum Abbatem, *eius vitæ lib. 3. c. 20.* Sed hic locus oſtendit veriſſimũ eſſe dictum Theologorũ, ſępe eos, qui aſſueuere multis reuelationibus etiam veris, putare ſe habere per reuelationem, quod habuere per diſcurſum opinionemque. Indicant hoc multa. primo quia principio verè tantum deſcribitur obſeſſio, non poſſeſſio. Secundò, quòd inquiſitio hæc parum erat neceſſaria, & ſatis curioſa. Tertio quia ſuſpectum eſt quod ait Deũ non permittere vt diabolus ſecũdum ſuam eſſentiã, vt ſolet eſſe in ſuo loco, corpora poſſideat. cõmunis enim Theologorum diſtinctio hoc diſcrimen ſtatuit inter obſeſſos & poſſeſſos, quòd in his ſit dęmõ, vt erat in ſtatuis idolorũ, nonnunquã: & hoc indicant inflationes & multa alia quę in poſſeſſis cernuntur. Quartò quia ratio nulla eſt. nec enim forma dęmonis ſiue ſubſtãtia eius ſpiritualis ipſi corpori contraria ſic eſt, vt illud ſtatim deſtruat, etiamſi nolit, ſolo ingreſſu. Quinctò quia nõ ſemper anima ſopita eſt, quãdo dæmõ energumenũ vel obſidet vel poſſidet, vt apparet, quia videmus ſæpe illos omniũ recordari quæ egerint. Denique ſancti & Theologi omnes ſic ſemper locuti & opinati fuere vt dicerẽt dæmonẽ corpus arreptitij intrare, & ab eo exire. Reſtat nũc vt quæramus, an malefici poſſint & ſoleant ſic alios deuouere, ac dæmoni quaſi mãcipare? Multorũ cõfeſsionibus cõſtat eos id putare, fatentur enim ſe dæmones in brutorum vel hominum corpora immiſiſſe; & ipſi dæmones cum exorciſantur, id

id ſolent prætexere, ſe à tali vel tali immiſſos. prætermittã, quæ recentiora ſunt, à Remigio & alijs allata, duo tantum adſcribã ab ijs commemorata, quorum fides reijci nequit. Anaſtaſius
» Nicenus δ de Simone Mago: multos (ait) tentantes eum di-
» cere præſtigiatorem, cùm eos eſſet allocutus, & deinde conui-
» uij prætextu bouem ſacrificaſſet, & eos conuiuio excepiſſet,
» varijs morbis & dæmonibus eos ſubiecit.] D. Hieronymus ε nobis proponit dæmonem à B. Hilarione eiectum, quem ma-
» gus in virginem immiſerat; Perducta (inquit) à parentibus ad
» monaſterium ſeni traditur, vlulante ſtatim & confitente dæ-
» mone. vim ſuſtinui. Inuitus abductus ſum. Quam benè Nem-
» phi ſomnijs homines deludebam! ô cruces! ô tormenta, quæ
» patior! Exire me cogis, & ſubter limen ligatus teneor. Non
» exeo, niſi me adoleſcens, qui tenet, dimiſerit. Tunc ſenex;
» Grandis, ait, fortitudo tua, qui licio & laminâ ſtrictus teneris.
» Dic, Cur auſus es ingredi puellam Dei? Vt ſeruarem, inquit,
» eam virginem. Tu ſeruares, proditor caſtitatis? Cur non po-
» tiùs in eum, qui te mittebat, es ingreſſus? Vt quid, reſpondit,
» intrarem in eum, qui habebat collegam meum, Amoris dæ-
» monem? &c.] En vt magus immiſerat dæmonem verè: & ſic opinor etiam multa eorum quæ narrat Anaſtaſius, à quo Glycas p. 1. fuit eadem mutuatus; & inprimis, de quo nũc agimus, Deo permittente, potuiſſe verè à Simone mago id patrari: quare Annalium ζ ſcriptori eruditiſsimo, nequeo aſſentiri; qui mira illa Simonis ab Anaſtaſio prodita, iudicat tantum fuiſſe impoſturas, hominibus per imaginem & viſum oſtenſas, cùm nulla veritate conſiſterent. ſunt enim in ijs multa, quæ & poſſe & ſolere contingere, lib. præcedente *de Dæmonicâ Magiâ* ſatis copioſè oſtendimus. Hæc autem immiſsio malorum ſpirituum, non prouenit à facultate cogendi; quæ nulla Magis competit, in dæmones. Nam vel ſpontè dæmones ex pacto obſeſſum vadunt, finguntque ſe obtemperare: vel inferiores dæmones ad id adiguntur, à dæmone ſuperiore, volente hac in re malefico gratificari. Vtroque tamen caſu Dei permiſsio requiritur, vt cauſa ſine qua non poſſet hoc fieri: permit-

δ *in S. S. q. 23*

ε *in vitâ S. Hilarionis.*

ζ *tom 1. anno 68.*

permittere verò Deus id conſueuit nonniſi ob graue aliquod obſeſſi peccatum ṅ: non rarò propter parentum iratorum imprecationes, quarũ tria exempla ſuggerit Ioann. Cæſarius θ.

ṅ vide Tyræum d. oper. c. 29.

θ lib. 5. exẽplor. c. 11. 12. & 26.

SECTIO VIII.

De maleficio ligaminis.

NVllum hoc frequentius hodie eſt maleficium: adeò, vt in aliquibus locis vix audeat quiſquam clarâ luce matrimonij ſolemnia celebrare, ne quis malus coniugum votis illudat. Id ſi fit, quia, quo pauciores adfuturi, & rei conſcij fuerint, hoc plurium inſidias effugiunt; nihil ad hunc tractatum pertinet cautela huiuſmodi: ſi, quòd antelucanos conatus magicos, minùs pollere credunt, res ſuperſtitione non vacat. Sed ad ipſum maleficium veniamus. Solent malis verbis hominẽ reddere (vt Canones loquuntur) frigidum & maleficiatum, hoc eſt ad actum coniugij inidoneum. Hoc illos poſſe & ſolere probatur, tum auctoritate canonum α, tum communi ſententiâ Theologorum β; tum praxi Eccleſiæ, quæ ſic affectos poſt triennij experientiam irritam, & adiunctâ ſeptem teſtium iuratorum manu, ſeparare conſueuit γ; tũ ex opinione Rabbinorum veterum, & Beroſi (qui exſtat) exiſtimãtium à Chamo tali damno multatum Noëmum fuiſſe; tũ exemplis mox referendis, & experientiâ quotidianâ; tum denique ratione. poteſt hoc fieri naturaliter, caſtratione, eliſione, ruptione, deſiccatione, infrigidatione & ſimilibus ex cauſis; quas cùm norit dæmon, poterit illis vti. Deinde fit ſæpè, vt qui cum vnâ nequit, queat cum alijs; vel qui cum cæteris poteſt, cum vnâ non poſsit; item vt non poſsit cum eâ ſolâ, quam maximè amat & deperit: item vt ablato dumtaxat ligamine fiat potens, qui priùs nihil poterat, cuiuſmodi varietas ex naturali cauſa nequit prouenire. prouenit ergo ex ſupernaturali ſeu prodigioſâ. non diuinâ: ergo angelicâ. nõ bonorum angelorum operâ: ergo malorum.

A

α c. ſi per ſortiarias, 23. q. 1. & toto tit. extr. de frig. & maleficia.

β in 4. d. 34. D. Thom. 3. p. q. 58. ar. 2. & alij citati ab Enriquez li. 2. de matri. c. 8.

γ ca. laudabilẽ. de frig. & malef. vide P. Enriq. d. c. 8. n. 2. & c. 7. n. 9.

Modis ſeu formis ad hoc diabolus vtitur penè infinitis. ſanè auctor Dæmonomaniæ plures quinquaginta reperiri ſcripſit: Quidam

Quidam magi, ſolummodo ligulã, certis cum verbis prolatis,
B nectunt: ſed dæmon interea maleficiũ perficit, & ſiue virũ ſiue feminam reddit impotentẽ. tam in feminas, quã in viros graſſari verè dixit Ananias δ; ſed tamen faciliùs & frequentiùs in viros cernimus hoc malum ſerpere: fors, an quod vbi plus operæ & inſtrumentorum requiritur, faciliùs ibi aliquis defectus & impedimẽtum occurrit? an quia cum plures ſint maleficæ, quã malefici, pluribus viris nocetur? ligari autem poſſe volunt plerique vel in diem, vel in annum vel in æternum, aut donec nodus ligulæ ſoluatur.

C A viris doctioribus ſeptem traditas inuenio cauſas proximas huius impotentiæ, quibus cauſis dæmon abutitur. prima eſt quando coniugem vnum alteri reddit odioſum; vel inuicẽ ſanè odioſos facit, per calumniam ſuſpicionemue, aut morbi alicuius immiſſionem; ſicuti cum vel Venus, iuxta Steſichorũ; vel Medæa, iniecto pharmaco fecere, vt omnes feminæ Lẽni grauiter ore olerent, ſicque illas mariti ſunt aſpernati: Medeæ facinus vult eſſe Myrtilus lib. rerum Lesbicar. 1. ε aut id faciunt fantaſiâ turbatâ, ſic vt aliquid in compare vehementer odioſum vel formidabile ineſſe credãt: ſic Valazca ζ, Libuſſæ Boëmæ famula, mulieres à virorũ amore per veneficium a-
„ deò auertit: vt cõiuratione initâ, ſuos quæque maritos, fratres,
„ patres, filios vnâ nocte interfecerint; mox, arce Viſſegradenſi
„ obſeſsâ, Primiſlai regis exercitum ad internecionem ferè ceci-
„ derint.] Aliquando faciunt, vt inuicem quidem ament ardentiſsimè, ſed quando ad copulã ventum, ſubitò accẽſi odio, alter alterũ cædat, vel vnguibus laceret: quod genus & Theologi η, & Iuriſconſulti θ nouerunt. tunc dæmon primò accẽdit ardorem libidinis propoſitâ formâ coniugis vt concupiſcibili; & quando venitur ad amplexus, tunc proponit vt odioſam & exitialem, faciens vt membra generationis appareant vel magnitudinis prorsùs incongruæ, vel formæ horribilis aut ſupramodũ fædæ. Secunda cauſa eſt, quando corpora impedit, nequeant ad ſe mutuo appropinquare, & ſic ea diuidit, vel detinẽs ea in locis diuerſis, vel cum conantur iungi, phan-

δ *libr. 4. de nat. dæmon.*

ε *Natalis Mytholog. lib. 6. c. 7.*

ζ *Æneas Siluius in hiſtor. Bohem. & Bap. Egna lib. 3. c. 2.*

η *P. Henriq. de Sacramen. lib. 12. c. 8. n. 2. Sot. in 4. d. 34. a. 3.*

θ *auctor dæmonoma. & auctor lib. de Lamijs. lib. 1.*

taſma aut quid aliud inijciens intermedium. ad prius videtur
ι lib.1.eleg.12. pertinere illud Propertij ι.

Inuidiæ fuimus. quis me Deus obruit? aut quæ
Lecta Prometheis diuidit herba iugis?

Pertinet ad poſterius, quędam narratio, plena admirandæ nouitatis, cuius fides penes auctores ſit. narrat ex Vincentio Bel-
κ Vincent. lib.26.hiſtor. Antonin p. 2 ſum.hiſt. ti. 16.c.7.§ 4.
luacenſi D. Antoninus κ, Romæ temporibus Henrici tertij Imp. fuiſſe iuuenem quendam locupletem & nobilem, qui recens vxorem duxerat, & ſodales ſuos opiparo conuiuio nuptiali exceperat. Exiuere in campum à prandio luſuri pilâ. Spôſus, ludi dux, pilam poſcit, & ne excideret anulus ſponſalitius, inſerit eum digito ſtatuę Veneris æreæ, quæ in proximo erat. omnes vnum petebant, ſic citò defatigatus ipſe à ludo receſſit, & ad ſtatuam rediens, anulum recepturus; ecce, videt digitum ſtatuæ vſque ad volam manus recuruatum, & quamtumuis conatus annulum recuperare, nec digitum inflectere, nec annulum valuit extrahere. Redit ad Sodales, nec illis eâ de re quicquam indicauit. Nocte intempeſtâ cum famulo ad ſtatuam reuertitur, & extenſum vt initiò digitum repperit, ſed ſine annulo. iacturâ diſſimulatâ, domum ſe confert ad nouam nuptam. Cumque thorum genialem ingreſſus, ſponſæ ſe iungere vellet. ſenſit impediri ſeſe, & quiddam nebuloſum ac denſum inter ſuum coniugiſque corpus volutari. ſentiebat id tactu, videre tamen nequibat. hoc obſtaculo ab amplexu prohibebatur. audiebat etiam vocem dicentem; Mecum concumbe, quia hodie me deſponſaſti. Ego ſum Venus, cui digito an-
nulum inſeruiſti, nec reddam. Territus ille tanto prodigio »
(inquit Antonin.) nihil referre auſus eſt, vel potuit: inſom- »
nem duxit noctem illam, multum ſecum deliberans. Sic fa- »
ctum eſt per multum tempus, vt quacumque horâ cum ſpon- »
sâ concumbere vellet illud idem ſentiret & audiret. Erat ſanè »
alias valens, & domi aptus & militiæ. Tandem vxoris quere- »
lis commonitus, rem parentibus detulit. Illi habito concilio, »
Palumbo cuidam, præsbytero ſuburbano, rem pandunt. is »
autem erat Necromanticus, & in maleficijs potens. Illectus »
ergo

» ergo promiſſis multis, compoſitam epiſtolam dedit iuueni,
» dicens: Vade illâ horâ noctis ad compitum, vbi quatuor viæ
» conueniunt, & ſtans tacitè conſidera. Tranſient ibi figuræ
» hominum vtriuſque ſexus,omniſque ætatis & conditionis, e-
» quites & pedites,quidam læti & quidam triſtes, quicquid au-
» dieris non loquaris. ſequetur illam turbam, quidam ſtaturâ
» procerior,formâ corpulentior curru ſedens: huic tacitus epi-
» *ſtolam trades* legendam,ſtatimque fiet,quod poſtulas. Ille au-
» tem iuuenis totum impleuit,prout edoctus erat. Viditque in-
» ter ceteros ibi mulierem in habitu meretricio,mulam inequi-
» tantem, crine ſoluto per humeros iactato, vittâ aureâ ſuperiùs
» conſtricto, auream virgam gerentem in manibus, quâ mulam
» regebat,præ tenuitate veſtium penè nuda apparebat, geſtus
» exſequens impudicos. Vltimus dominus turbæ terribiles in
» iuuenem oculos exacuens, ab axe ſuperbo ſmaragdis & vnio-
» nibus compoſito,cauſas viæ ab eo exquirebat. Nihil ille con-
» trà, ſed protentâ manu epiſtolam ei porrigit. Dæmon notum
» ſigillum non audens contemnere,legit ſcriptum: moxque bra-
» chijs in cælum eleuatis; Deus,inquit, omnipotens, quamdiu
» patieris nequitias Palumbi præsbyteri? Nec mora, ſatellites
» ſuos à latere mittit, qui annulum extorquerent à Venere. Illa
» multũ tergiuerſata, vix tãdem reddidit. Ita iuuenis voti com-
» pos,ſine obſtaculo,potitus eſt diu ſuſpiratis amoribus. Palum-
» bus autem vbi dæmonis clamorem ad Deum audiuit de ſe,in-
» tellexit ſibi præſignari finem dierum. Quocirca omnibus mẽ-
» bris vltrò truncatis miſerabili pœna defunctus eſt, confeſſus
» coram populo Romano inaudita flagitia.] Hæc ille. in cuius
verbis & maleficium vides diuiſionis, & curationem nefandã per aliud maleficium,& ſeriam malefici pœnitentiam.

Tertia cauſa eſt, ſi ſpiritus vitales prohibeantur tranſire ad membra generationis,& ſic ſeminis deciſio impediatur,de quo impedimento,rectè Ioan.Maior.diſſeruit λ.

λ *in* 4.*d*.34. *a*.3.

Quarta eſt,ſi ſemen prolificum exſiccetur & ſubtrahatur.

Quinta,ſi virga viri flaccida fiat, ſaltem quando quis vult actum matrimonij exercere.

Sexta, ſi qua naturalia alia pharmaca applicentur, quibus vis patrandi quouis modo tollatur. hæ cauſę vulgatiores cunctis ferè notæ & obuię ſunt apud Doctores μ.

Septima cauſa eſt rarior, nẽpe muliebrium locorũ obſeratio, vel nimia coarctatio; aut viri genitalium retractio, abſconſio, vel vera ademptio. De virili huiuſmodi calamitate, narrationes varias ſui temporis proponunt Sprenger. ν & Remig. D Quoad retractionem & abſconſionem fortaſſis illa naturaliter fieri poſſet; quanquam dubito, & inclino in negantẽ partem: ademptionem cõſtat eſſe ſemper merũ præſtigium, licet alibi, vt in auium nidis apud Sprẽger. malefica mẽbra illa oſtentet: nec enim aliter poteſt iſta tollere, quã homines, ſectione aut ſimili ſeparatione; adempta verò non magis poteſt reſtituere, quàm homines. Sunt ergo hi modi quoad viros, præſtigioſi. Quoad mulieres, ſicut ex naturalibus morbis coarctatio hæc oriri poteſt; ſic etiam à dæmone cauſari. idq; opinor tã de arctitudine in oſſibus, quàm de arctitudine in carnoſitate ο.

Dixi duplex eſſe impedimentum, vnum quoad omnes, ſic inuenio mulctatum Amaſium Regẽ Ægypti π: aliud quoad vnã dumtaxat perſonam certam; hoc vocant DD. maleficium reſpectiuum: ita legimus affectum Theodoricum regem, qui poterat cum concubinis, cum vxore ſolâ non poterat ρ. Sic Galeacius Sforciæ fraude tactus fuit, ne matrimonio Iſabellæ Arragoniæ potiretur σ.

Dixi ſecundò, impedimentum quoddã eſſe temporarium, quoddã perpetuum: perpetuum vocans, quod vſque ad mortẽ duraturum, nullo naturali remedio, nec aliàs licitè, auferri poteſt. Scio cum gloſsâ τ, quoſdã negare à diabolo vllũ huiuſmodi perpetuum impedimentum induci poſſe: ſed ſcio quoque hoc gloſſæ dictũ cõmuniter à Canoniſtis υ & Theologis doctioribus reijci: vt repugnans ipſius contextus menti, licet non verbis. Deinde cur non, vt ſemel, ſic ſæpius poterit dæmon impedire copulam? cur vt ſæpiùs, ſic non & poterit toties quoties permittet Deus? Denique falſum eſt gloſſæ fundamentum, ſemper ab auctore maleficij illud tolli poſſe:

poſtea

μ *Palu. et Sot. ad d. 34. Silueſt. Verb. maleficium. q. 6. Abul. in c. 19 Matth. c. 90.*

ν *p. 2 mall. q. 1 c. 7 Remig. lib. 2. dæmonolat. c. 5.*

ο *de vtraque egerunt Vict. Sot. Ledeſm. in d. d. 34. & Henriquez d. lib. 12. c. 7. n. 3*

π *Herodot. lib. 2.*

ρ *Paull. Æmyl. in vitâ Clotarij.*

σ *Fran. Guicciardin. in hiſt. Ital.*

τ *in c. requiſiſti. & cap. ſi per ſortiarias 33. q. 1. Cardin. ibid.*

υ *Abb. & alij, ad tit. de frigid. & malef. Nauarr. conſ. 1. lib. 4. tit. 15. Abulenſ. d. q. 90. Magiſt. in 4. d. 34. & ibi D. Tho. a. 2. Durand. Paluda. Richar. Maior. Soto, Victor. vterque Ledeſma, Palac. & alij citati per Hẽriquez d. c. 8. §. 2. litt. O,*

poſtea *lib. vlt.* docebimus, aliquando non poſſe maleficas ſanare, quæ nocuerunt. Nec dubitarim plura poſſe dæmonem deſtruere, quã reparare. Quid ſi membrum præſciderit? nõn magis illud valebit reſtituere, quam vitam ſemel ademptam.

E Vltimò loco huic maleficij generi videtur annumerãdum, quod refert Saxo Grammaticus, his verbis φ; Mares in vrbe Karentinâ, (*apud Rugianos*) cum feminis in concubitũ admiſſis, canum exemplo, cohærere ſolebant: nec ab ipſis morando diuelli poterant. Interdum vtrique perticis è diuerſo appenſi, inuſitato nexu ridiculum populo ſpectaculum præbuerunt.] ſanè ijs, qui feræ, & nõ homines. hominibus enim, tam acerba hominũ calamitas, non cachinnos, ſed ſingultus, ſed lacrymas excutiat. Hei, quid peccata non merentur? quid non vltionis clementiſſimo Deo extorquent? fieri poteſt, vt dęmonum hîc opera interceſſerit, & Deo, illâ vt carnificum vtente manu hoc ſupplicij diriſsimi genus à commeritis exegerint. quod ſi in adulteros, & concubinarios hodie ſimilia iudicia exerceãtur, quæ perticæ ſuffecerint? plures ſanè continentiam amarent, & obſcænas libidines auerſarentur. Fieri etiam poteſt, vt meræ dæmonis præſtigiæ fuerint. ſi non fuere præſtigiæ, vix eſt vt naturalis ratio reddi queat; niſi dicas & viſcoſitatem ſeminis, & diſpoſitiones membri, quæ in feris ſic cohærere ſolitis inſunt, in hos homines à dęmone introductas: quod puto eius induſtriam & vires non ſuperare. φ *libr. 14. hiſt. Danor.*

Quid ſi & Salmacis fons maleficum quid habuerit iniectũ? ſanè, quod Strabo lib. 14. de illo refert, μαλακίζουσα τοὺς πίνοντας, ex eo bibentes malaciſari, id ego non tam ad mutationem in Hermaphroditos χ; quàm ad emaſculationem, & (vt Varro loquitur, alio tamen ſenſu) mulierationem retulerim. Hæc enim hominibus illis à Chriſti lege & fide alienis, quaſi neceſſaria conſecutio (nefas) videbatur, vt qui agere nequiret, pati inciperet. Beneficium hoc inter cetera fidei Chriſtianæ non minimum, quòd, cum dæmonum cultu, portentoſa hæc dęmonũ ſuaſu & hortatu crimina paganiſmo inolita, tandem pleriſque in regionibus prorsùs exoleuerint. χ *vt Ouid. li. 4. Metamor.*

QVÆSTIO V.

Quibus perſonis malefici queant nocere?

CVm Draco ille antiquus vſque ad iudicij diem ſit ligatus α, nemini poteſt nocere,niſi cui Deus permiſerit.Vt porcos ſubiret,à Chriſto veniam petijt β, nec mendaces facere prophetas Achabi γ, nec Iobum affligere δ ſine diuinâ potuit permiſſione. Hac obtentâ, non eſt poteſtas quæ comparari queat ei ſuper terram ε. Quare cùm per dæmonem damna malefici inferant: ſequitur illis omnibus eos nocere poſſe,cui ne noceant Deus non prohibuerit. Defendit autem Deus omnes ſincerè ſperantes in ſe: *liberat eos de laqueo venantium,& à verbo aſpero, à timore nocturno, à ſagitta volante in die,ab incurſu & dæmonio meridiano*; & tribuit virtutem, *ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulandi, & conculcandi leonem, & draconem* ζ: hoc eſt ſuperandi omnem vim,& effugiendi omnes inſidias principum tenebrarum. A

α *Apoc.*20. v.2.
β *Matth.*8. v.31.
γ 3. *Reg.*22. v.22.
δ *Iob* 1. v.12 & 2.v.6.
ε *Iob* 41. v. 34.
ζ *Pſal.*90.v. 5.6.13.

Dico igitur primò, Deo permittente (quod in ſeqq.etiam præſuppono) fœderatus dæmonis inferioris poſſet nocere dęmonis ſuperioris fœderato; non virtute ſuâ, ſed acceptæ licentiæ vi: quia dæmon ille ſuperior non poteſt reſiſtere diuinæ voluntati. Alioqui, ſi Deus ſinat eos agere iuxta legem ordinariam,dumtaxat poſſunt fœderati dæmonis ſuperioris nocere inferioribus,vel æqualibus: quia lex ordinaria eſt,qua Deus ſinit illos agere in inuicem quantum poſſunt: maleficorum verò robur & poteſtas dependet à potentiâ dęmonis cum quo pactum habent.ſic vetula malefica occidit iuuenculam maleficam,apud Sprengerum η. ſic finita ſæpè Magorum certamina cum alterius morte,vt docui lib. præced.

η 2 *p. q.*2. *principali.*

Frequentiſſimè ſolent nocere infantulis, Deo id permittente; quoad baptizatos quidem, quia ſic à multis peccatis præſeruati in cęlum rapiuntur felices,ſecuri quod malitia non mutabit eorum intellectum. permittit hoc etiam Deus in pœnam parentum, vel ad eorum probationem,teſte D. Auguſtino θ. Antè baptiſmum verò perceptum, non rarò permittit illos B

θ *libr.* 21. *de ciu.Dei.c.*14.

illos Deus occidi; ne, propter actualia peccata, quæ commiſſuros videbat ſi viuerent, grauiorem ſibi damnationem acquirant: neque Deus propterea crudelis eſt aut non iuſtus, quia propter ſolum originale peccatum mortem merebantur. Sapropter ſolum originale peccatum mortem merebantur. Sapnè nondum ablutis vndâ ſacrâ videmus vt plurimùm Dæmones inſidias ſtruere, & eorum nece gaudere: quia tunc, qui necant malefici, longè grauiùs peccant, & atrociùs Deum offendunt, quia planè innocentes atque innocuos animâ ſimul & corpore perdunt; præſertim ſi liberos proprios, quos & dæmoni offerre, & occidere ſæpè ſolent ſtriges: ſicut olim faciebant Cananęi, & cultores Moloch ι, & Barbari noſtris tēporibus Indi Temixſtitani. Narrantur in hoc genere infanticidij immania facinora Baronis cuiuſdam Armorici, à Nicol. Iaquerio κ, & Sagæ Helueticæ à Sprengero λ. Cur verò potiſſimum tam teneræ ætati noceant, multæ ſunt cauſæ. hæc ætas eſt imbecillior ad reſiſtendum, eſt incautior ad cauendū; nequit earum conatum deprehendere, vel reuelare, vel accuſare. petunt etiam ab his inſtrumenta maleficiorum. nam perſuaſum habent, ſi certo numero corda infantium exſciderint & comederint, ſe patientiam omnium tormentorum conſecuturas adeò, vt ad confeſſionē criminū perduci non queāt μ: conficiunt quoque ex corpuſculis infantium occiſorum famoſum illud vnguentum ſuum, quòd Grillandus dicit vocari in Italiâ; *Vnguentum Paganum*.

ι *Leuitic*. 18. v. 21. *Pſ*. 105. v. 37. 4. *Reg*. 23. v. 10. *Ieremiæ* 32. v. 35.

κ *flag. l. faſcinariorum* c. 15.

λ *d. p.* 2. q. 1. c. 13.

μ *Binsfeld. in commẽt. C. de malef.* q. 2.

Dico 3. hautdubiè quando naturalibus venenis vtuntur, æquè poſſunt (Deo tamē permittēte) bonis hominibus nocere ac malis: de facto tamen ſæpius nocent malis & peccatoribus, quàm iuſtis & bonis. Quoniam Deus plus ſępè iuris tyranno largitur in mancipia, quàm in Dei filios & amicos: quibus ipſis tamen interdum noceri permittit, propter maius bonum eorummet, qui patiuntur.

B De iudicibus & iuſtitiæ miniſtris pręcipuè quęritur, an & his nocere queant? vulgò decantata & à nonnullis etiam doctis recepta opinio eſt, ex ſpeciali priuilegio his conceſſo non poſſe ν. hi duabus rationibus vtuntur, vnam petunt ab experientia

ν *Grillan*. q. 7. n. 39. *Ananias lib*. 4. *de nat. dæmon*. *Remig. lib*. 1. *dæmonolat*. c. 2.

rientiâ & euentu; ſed iſta nec perpetua & vniformis eſt, nec nunquam fallit. aliam rationem addit Ananias, quia ſi nocere poſſent iudicibus, viderentur aliquid in ipſum Deum iuris habere, quia ius haberent in illos qui Dei funguntur officio. ratio iſta valeret, ſi abſolutè & non limitatè ex Dei permiſsione, id poſſent: nunc quia poteſtas iſta tota pendet à nutu Dei permittentis, parum ſolida ratio eſt. Nonne in ipſum Chriſtum, qui iudex ipſorum dæmonum eſt, potuit Diabolus & Iudæi atque Romani eius membra, adeò vt & in crucem egerint? nonne Iob, rex erat & iudex, & tamen priuatus cunctis opibus fuit, & vlcere peſſimo corpus à dæmone obtectus? quis tamen inde inferat, in Deum ipſum aliquid iuris habuiſſe dæmonem? ſanè nullus, quia ſciunt omnes, hoc quicquid poteſtatis fuit, id deſuper à Deo patre luminum fuiſſe conceſſum. Sed & ſic dari dæmoni nunc poſſet à ſummo iudice, & tamen in hunc illi propterea nihil iuris proprij, ſed delegati tantum cõpeteret. Proferuntur quædam exempla, inter quæ Formicarij auctor o; de publicâ verò iuſtitiâ (inquit) omnes malefici, qui ſupra, verbo & experientiâ teſtimonium dederunt, » quod eo ipſo, quo per reipub. iuſtitiæ officiales capiuntur ſta- » tim omnis maleficiorum eneruatur poteſtas. Vnde cùm ſæ- » pedictus iudex Petrus, antefatum Stadelein, capere vellet per » ſuos famulos, tantus tremor manibus eorum incuſſus eſt, & » corporibus, & naribus illapſus tam malus fætor, vt ferè deſpe- » rarent, an maleficum inuadere auderent. Quibus iudex ait, ſe- » curè miſerum inuadite, quia publicâ tactus iuſtitiâ omnes vi- » res perdet ſuæ nequitię.] Niderius itaque cenſuit, non ante, » hanc vim iudicibus ex priuilegio competere, quàm reo capto. Si diuinum priuilegium foret cunctis iudicibus cõceſſum, necùm Dei perfecta ſint operâ, & executionis iuſtitiæ, tam neceſſaria, tamque principalis pars ſit ipſa captura : non dubito, quin & ad illam extenderetur, quare neque ad illudendum ſatellitibus capientibus maleficium valiturum. Arbitror potius hîc Petri firmam in Deo fiduciam ei fuiſſe anxilio, quam priuilegium illud. Quid? quod Sprengerus ipſe refert, & nos retuli-

o *lib. v.t.*

retulimus,etiam in ipſo rogo ſententiâ iudicis damnatam lamiam ſolo anhelitu carnifici lepram intuliſſe, cùm ipſa lepro-ſa non eſſet? Et cùm Pariſijs ante annos triginta degerem fama publica ferebat famoſum Magũ (quem ſępe vidi) nomine Magiſtrum Goninum,cum propter facinora varia ad laqueũ damnatus fuiſſet,ſic illuſiſſe iudicibus;vt pro ipſo viderint appẽſam patibulo,primi Pręſidis mulam. Nihil adfirmo,ſed hoc famâ diſperſum ſæpè audiui: certè ille iudicio ſuperuixit.

Prudentiùs itaque Ananias ϖ hoc priuilegium reſtringit ad eos iudices,qui hoc digni nomine;qui Deũ præ oculis habentes rectè riteque ſuo funguntur officio.nam quos auaritia excæcat,quos trahit ambitio, quos crudelitas vel vindictæ amor agit,qui curioſitate adducti perperã multa deſignãt; hos, ϖ d. lib. 4. de nat. dæm.

» ait,crebro ſic à dæmone excipi & impeti,vt aliquando necem
» non euadant,idque non paucis accidiſſe. Satis hoc veriſimile mihi videtur, & diuinæ congruum prouidentiæ atque iuſtitiæ: peculiaris tamen priuilegij, ne quoad hos quidem,vllum diploma puto exſtare. Quamobrem cenſeo,iudicũ pietatem, firmitatẽ fidei,& iuſtitiæ zelum hoc à Deo vtplurimũ impetrare: *quæ quia* deſunt quibuſdam, etiã eos hoc peculiari ſcuto Deus denudãs,noxę exponit. Accedit quod ipſimet dęmones viliſſima hæc ſua mancipia ignibus tradi, non modò non moleſtè ferant, ſed frequenter etiam iudicibus quaſi in manum tradant. cur igitur iudici noceat, qui reum damnari & occidi optauit?

QVÆSTIO VI.

Cur Deus patiatur ſic maleficos rebus ſacris abuti?

QVæſtionem hanc mouet & ſoluit Grilland. *q.6.num.19.* ego hanc non exiguam vindictæ diuinæ partem exiſtimo,punîetis hominum peccata,& ſic huius quæſtionis eandẽ eſſe ſolutionem,quæ eſt ſequentis, pręcipuam tamen cauſam puto eſſe irreuerentiam ipſorum Sacerdotum & clericorum, vaſa Domini non eo in honore quo oportet habẽtium,nec ſe-

ipſos caſtos & puros à labe peccatorum, vt decebat ſanctificatos, exhibentium. ſic enim prouocant in caput ſuum propheticam comminationem α ; *incenſum abominatio eſt mihi. Neomenias, & Sabbatum, & feſtiuitates alias non feram. Kalendas veſtras & ſolemnitates veſtras odiuit anima mea: facta ſunt mihi moleſta. laboraui ſuſtinens, auferam* β *ſepem eius, & erit in direptionem; diruam maceriam eius & erit in conculcationem.*] & quę talia innumera in ſacris litteris.

α Eſa. 1. v. 13

β Eſai. 5. v. 5

QVÆSTIO VII.

Cur per maleficia ſic Deus permittat dæmonem graſſari?

CAuſas eaſdem puto, propter quas ſolet pati hominem à dæmone inuadi & poſſideri. hæ ex obſeruatione veteris Hiſtoriæ poſſunt multæ colligi: quæ ad duo capita ferè poſſunt reuocari: gloriam Dei & hominum vtilitatem. Quare nō eſt mirandum, ſi (vt ait apud Bedam S. Cuthbertus) tali tormento non ſoli ſubijciuntur mali, ſed occulto Dei iudicio aliquoties etiam innocentes, in hoc ſæculo, non tantùm corpore ſed & mente captiuantur à Diabolo.]

Surius tomo 2. fol. 309.

SECTIO I.

G*Loria Dei* hinc augetur in nobis, quia ſic attributa quædam glorioſa Dei nobis manifeſtātur, *Suauitas* in gubernando: quia cùm homini ac dæmoni liberum arbitrium dederit; violentum videretur ſemper impedire, quod diabolus naturaliter poteſt & optat ſummoperè: ideò ſinit illum aliquādo id perficere. *Clementia* in genus humanū hinc elucet, quia ſi quantum vult & poteſt diabolus nocere permitteretur, nemo illæſus eſſet, imò & homines omnes occideret; ideò Deus frequentiùs illi facultatem nocēdi denegat. accedit, quòd nec illos ad pęnitentiam recipere dedignatur, qui ſe pactis cōuentis & datâ ſyngraphâ dæmoni manciparunt. *Sapientia* elucet, quia cùm diabolum Deus vti ſinat, naturalibus ſuis viribus; efficit tamen vt pater iſte ſuperborum ab imbecillis ſæpè homullis, qui quæ Dei ſunt ſapiunt, ſuperetur; & vt ad ſordidiſſima abiectiſſimaque ferenda patiendaque ſe deijciat, qui ſoliū

ſuper

ſuper Aquilone conatus fuit locare. *Potentia* elucet, quia quãdo permittit dæmoni maiora (verbi gratiâ, aquam in ſanguinẽ vertere, ranas producere) tamen non ſinit eum perficere minora (v.g. culices gignere) Quod accidenter demonſtrat Deo dæmonem prorsùs eſſe ſubiectum & ſub legem, nec quicquã ſine eius poſſe licentiâ; cui, vt lictor vel carnifex Principi, ſubſeruit ſecundùm D. Auguſtinum α. *Iuſtitia* denique probatur, quia delicta hominum etiam in hac vitâ ſic punit: quod quia homini quoque ipſi expedit, ideò hæc ratio ad alterum quoque caput pertinens, mixta eſt, & in vltimum locum à me reſeruatur.

α comm. in Pſal. 77.

Secundum erat hominum vtilitas. hæc multiplex eſt. Nam quibus maleficio nocitum, eorum primò patientia exercetur, & conſtantia roboratur β. Secundò fit cuique palam num Deum diligant, nécne γ. tunc enim qui Deum non diligunt, ad vetitas artes confugiunt; qui Deum amant, illi patienter ferunt, & ſe diuinæ voluntati atque præſidio permittunt δ. tertiò his vera humilitas acquiritur, vt confirmatur exemplo heremitæ cuiuſdam apud Seuerum Sulpitiũ ε. quartò ſternunt viam facilem ad omne genus virtutum. ſic enim contigit B. Iuliano, vt cùm fraude diaboli vtrumque parẽtem occidiſſet; hæc illi ad meliorem vitam occaſio fuerit, ſicque in virum ſanctiſſimum euaſerit ζ. Quinctò ſic fides Catholica confirmatur & propagatur. Nã ſic adſtruitur fides contra infideles & atheos, qui ſpiritus & angelos eſſe negant. Sic enim eos ipſa cõuincit experientia. Quia tales erant, Chriſto Domino in terris conuerſante, Sadducæi; frequentior trium annorũ ſpacio de energumenis fit mentio, quam toto veteri teſtamento, per tot ſæcula: & quia in Eccleſiâ primitiuâ ſimilis fuit error Peripateticorum, idcirco tam multi tunc per dęmones obſeſſi & erepti η. Quia hodie atheiſmus ex Caluiniſmi radice repullulat, idcircò tot paſſim maleficorum examina ſuccîſa multiplicantur. Deinde contra hęreticorum noſtri temporis perfidiam fides noſtra ſtabilitur; cùm videamus dęmonum fraude data per magos damna, ab eorum Symmiſtis, vt cum Florente

β Iob 1. & 2
γ Deuter 13. v. 3. D. Auguſt. tract. 7 in Ioan.
δ D. Clemẽs Rom. libr. 2. recognition.
ε Dialo. 1. c. 14.
ζ Marulus li. 2 c. 12 & lib. 4 c. 10. Fulgoſ. li. 6. c 9.
η teſtantur i Tertull. in apolog. & li. ad Scapulam. & D. Cypr. aduerſ. Demetrianum.

 loquar,

loquar, prorſùs nulla remediari; ſed eò dæmones loco Nouatorum habere adiurationes, quo Iudaicas olim filiorum Sceuæ: hi numero ſeptem, vt ſimiæ ſolent, D. Paulum in exorciſmis imitabantur: ſed inſultans illis diabolus, IESVM ſe noſſe, Paullum noſſe, ipſos non noſſe inclamauit, & energumenus in eos inſiliens κατακυριεῦσαν αὐτῶν, ἴσχυσε κατ' αὐτῶν, ſic contra eos præualuit, & vt dominus mācipia, nudos & vulneratos effugere coëgit θ. Nónne ſic dæmon Wittenbergenſis Lutherū in ſummas anguſtias, & alui profluuium adegit? narrat hiſtoriam oculatus teſtis, tūc Lutheri ſeruator Staphylus ι. Nonne ſic anno 1582. Birgellis dæmon parochum Lutheranum contemſit & afflixit, quē Franciſcanus facilè eiecit? narrat hiſtoriā idem Bredenbach. κ Nonne prius Auguſtæ Vindelicorum anno 1563. Doctor Simon Paſtor Catholicus energumenam liberauit, quod fruſtrà plures Miniſtri confeſſionis Auguſtanæ fuerant conati? teſtis eſt idem ille ſcriptor λ. Nōne Laodunenſis energumenæ ex ore dæmon Caluinianos irridens, nihil ſibi ab illis timendum clamabat cunctis audientibus (anno 1566.) quoniam amici eſſent & fœderati μ? res eſt toti Picardiæ notior, quàm vt negari poſsit. Sanè fuit animaduerſum, & quo tempore Lutherus obijt, in Geilâ Brabantiæ, ab obſeſsis dęmones ad Lutheri funus aduolaſſe; & quādo (anno 1566.) Belgica fuit iconoclaſtia, tum Geilæ, tum Amſterodami, vt Goeſijs adeſſent, obſeſſos iterū deſeruiſſe ν? Ipſi viciſsim Caluiniani, grati animi oſtendendi causâ; Pariſijs in D. Medardi tēplo, in vitreâ feneſtrâ, quâ extremi iudicij imago continebatur, vnicum reliquêre dęmonem rubrum (quem ipſe vidi); in D. Paulli Londinenſis æde, ſolā effigiem diaboli, quem D. Michael calcarat; Antverpiæ in æde ſummâ, vidi ſolam relictam ſtatuam diaboli, qui malo ad ſiniſtrā latroni inſidebat: Ruræmundæ ſolum ſimulachrū dæmonis follicularij, qui D. Genouefæ ſolet appingi: deniq; Lugduni Batauorum cū excurrerent Franciſcan. monaſteriū ſuburbanū euerſuri; quādam, vexilli loco, imaginē diaboli prælongo fixā haſtili ο prętulerūt, vt appareret, cui forēt ſtipēdiati, cuius auctorati militiæ

θ *Act. 19. a v. 13.*

ι *Staphyl. in abſolutâ reſponſ. contra Smidelin, quo libro qui carent, legant Lindani Dubitantium Dialog. 3 c. 1. vel Bredenbachij lib. 7. collat. c. 40.*

κ *d. lib. 7. c. 43.*

λ *s. c 42.*

μ *vide acta gallicè ſi leliſsimè conſcripta & nō ſemel edita, & Faij Energumenū ſiue Alexicacum*

ν *Lindanus libr. 1. de fugiend. idol. c. 14. Bredenbachius d. li. 7. c. 37. & 39.*

ο *Lindan. d. lib 1. cap. 15. Bredenbach. s. c. 38.*

litiæ

litiæ. Quotidie cernimus Dæmones, maleficos, & Nouatores,
quaſi cõmunibus animis & odijs in Catholicos ferri, grauiſſi-
mos tamẽ Magorũ & diaboli conatus & noxas, vel illos irritos
reddi, vel has aboleri, Catholicis precationib. benedictionib.
rebus ſacratis, ſacramentiſque, vt fusè probabitur poſtea *li. vlt.*

SECTIO I.

DIxi permiſſionis cauſam eſſe peccati vindictã, & ſanè hæc
frequẽtiſſima eſt. aliquando ſic punit Deus peccata alie-
na, ſed hoc rariùs. ſic propter B. Eleutherij immoderatam lęti-
tiam, diabolus eius diſcipulum, quem reliquerat, iteratò inua-
ſit ϖ; ſic infantulum Diabolus exſtinxit, quia parens detra-
hentem Epiſcopo lubenter auſcultarat ρ; & non raro liberi
eò quod ipſis immeritis mala parentes imprecati fuerint atro-
citer à dæmone mulctãtur; quod tum fit ad ſumendã de ipſis
C parentibus vltionem: exempla præbet Cæſarius σ; à quo &
vnum habes, de marito, cuius exſecratione iniquâ permotus
Deus, permiſit vxorem eius à dæmone affligi τ. Sed frequen-
tius atque vt plurimùm, ſic per dæmonẽ Deus punit varia ho-
minum facinora propria, pręſertim certa quędam quæ hoc lo-
co enumerari, ad multorum vtilitatem arbitror futurum; vt
quos peccati fœditas non mouet, eos atrocitas pęnarum per-
moueat. Primum ergo eſt ex ſuperbiâ naſcens contumacia in
eos, quibus iure obedientia debebatur. propter hanc cælo dę-
D mones deturbati, & Adamus Paradiſo exturbatus υ; & Na-
buchodonoſor ſic dementatus, vt ſe beſtiã crederet φ; & Æ-
gyptij puniti malorum Angelorũ immiſſione χ; propter hãc
in parentes puniti, illi, de quibus ſic Ioannes Archipresbyter
ſcribit *in vitâ D. Zenobij* Florentini ψ; Cùm mulier quædam
» Pagana, & illuſtris, & diues valdè in hac ciuitate, mortuo viro,
» duos ſuperſtites haberet filios, quos delicatiſsimè enutrierat,
» & ad perfectam illi iam perueniſſent ætatem, quodam die in
» iram verſi, matrem propriam pluribus verberibus enormiter
» flagellarunt. Quod ſcelus ipſa impatienter abhorrens, corpo-
» ra eorum horrendis imprecationibus deteſtata fuit, geni-
» buſque procumbens & terram manibus pulſans, Erynnem ce-

ϖ *D. Grego. lib. 3. Dialo. c. 33.*
ρ *D. Gregor. lib. 1. Dial. c. 20.*
σ *lib. 5. Miracul. ca. 12. & 26.*
τ *d. li. 5. c. 11.*
υ *Gen. 3.*
φ *Daniel. 4.*
χ *Pſalm. 77. verſ. 49.*
ψ *apud Sur. 25. Maij. to 3*

teraſque infernas peſtes in rabiem filiorum magno cum ge- »
mitu inuocat. Exaudiunt dęmones ab imis tenebris: iuuenes »
aggrediuntur. illos in furias exagitant; Qui ſtatim vt rabidica- »
nes, mordaciter adinuicem ſua membra corrodunt. Concur- »
runt famuli, fit clamor ingens. alij funes, alij cathenas ferunt. »
ligantur iuuenes, nec rabie contineri valent. &c.] aliud quod
paullopoſt accidit, narratur à D. Auguſtino ω, & morbi & ſa-
nationis ad reliquias D. Stephani oculato teſte, de decem fra-
tribus; quod, vt & parentes ſic imprecantes non ferre inultũ
videatis, ex ipſo Paulli libello, quem obtulit D. Auguſtino,
prę ſtat adſcribere α. ſic ergo Paullus ait; Cùm adhuc in pa- »
triâ noſtrâ Cappadocię Cęſareâ moraremur, frater noſter na- »
tu maior grauibus atque intolerandis communem matrem »
affecit iniurijs: in tantum vt ei etiam manus non dubitaret in- »
ferre. Quod nos omnes filij pariter congregati patienter tuli- »
mus; vt ne verbum quidem fratri noſtro, pro matre noſtrâ, cur »
hoc faceret dixerimus. Illa autem feminei doloris ſtimulis in- »
citata, iniurioſum filium maledicendo punire conſtituit. Cũ- »
que ad ſacri baptiſmatis fontem, poſt gallorum cãtus, memo- »
rato filio ſuo iram Dei imprecatura, properaret: tunc ei neſcio »
quis, in patrui noſtri ſimilitudine, vt intelligitur, dæmon oc- »
currit, & ab eâ prior, quò pergeret requiſiuit. Cui illa ad ma- »
ledicendum filio ſuo ob intolerabilem contumeliam, ſe ire reſ- »
pondit. Tunc ille inimicus, quoniam in mulieris inſanientis »
corde locum facilè inuenire potuit, vt omnibus malediceret, »
perſuaſit. Illa autem vipereis inflammata conſilijs, ſacrum fon- »
tem prouoluta corripuit, & ſparſis crinibus, nudatiſque vbe- »
ribus, hoc à Deo potiſſimùm poſtulauit; vt extorres patriâ, & »
cirumeuntes alienas terras, omne hominum genus noſtro ter- »
reremus exemplo. Mox maternas preces efficax vindicta pro- »
ſequitur: eundemque continuò fratrem noſtrum ætate & cul- »
pâ maiorem, tremor membrorum tantus inuaſit, quantum in »
me vſque ante hoc triduum, veſtra ſanctitas vidit. Seruato au- »
tem ordine, quo nati eramus, ante vnum annum eadẽ nos pæ- »
na omnes corripuit. Videns autem mater maledictiones ſuas »
ad tan-

ω *libr. 22. de ciu. Dei. c. 8.*

α *extat inter ſermones Auguſtini nouos, quos Louanij Vlimmerius edidit.*

„ ad tantam efficaciam perueniſſe, impietatis ſuæ conſcientiam,
„ & opprobrium hominum diutiùs ferre non potuit: ſed laqueo
„ guttur aſtringens, luctuoſam vitam termino funeſtiore cõclu-
„ ſit. Egreſſi ergo nos omnes opprobrium noſtrum non feren-
„ tes, & communem patriam relinquentes, paſſim ſumus per di-
uerſa diſperſi.] ſequitur poſtea narratio liberationis, poſt diu-
turnam peregrinationem, & locorum ſacrorum viſitationem.
Poſſem addere tertium exemplum ex Alexandri Neapolitani
ſcriptis β. Nimirum ſemper implebitur Sapientis prophetia; β *li.4.Gen. dier. c.19.*
„ *Oculum qui ſubſannat patrem, & qui deſpicit partum* (LXX. ver-
„ tunt, *ſenectutem*, Hebr. eſt; *Likkeath* quod obedientiam ſignifi- ליקהת
cat, ſi deducas à radice *Iaká*, audire, obtemperare; ſi à radice יקה
Kafa, ſignificat præſtolari ſeu exſpectare. noſter ab hac radice קוה.
„ deduxit γ, & ideo partum vertit, quia partus ſiue liberi, eſt γ *Vt & Geneſ. 49. v. 10.*
„ ſpes & exſpectatio matrum) *matris ſuæ, effodiant eum corui de*
„ *torrentibus, & comedant eum filij aquilæ.* ad litteram ſenſus eſt,
ſuſpendantur in patibulis: per anagogen verò, poſt obitũ, imò
& in hac vitâ, fiant partes & præda dæmonum.

Secundum peccatum eſt, odium proximi ſeu inuidia: vt enim charitas metatrix eſt Dei, domicilium præparans Spirituiſancto: ſic vitium illi contrarium, domum inſtruit, & Diabolum inuitat, ac introducit. relligioſi cuiuſdam periculo, id probat idem Alexander δ: ſed firmius teſtimonium nobis Saul præbet, quem idcirco Spiritus malus ε inuaſit. De odio & vindictæ cupiditate, quatuor exempla ſuppeditat Liſiardus Epiſcopus *in Vitâ S. Arnulphi c. 24. & 38. & 41. & 42. apud Surium menſe Auguſto.*

δ *d. c. 19.*
ε *1. Reg. 16. v. 14.*

Tertium eſt carnalis libido, & etiam coniugalis intemperantia; propter quam licuit Aſmodeo ſeptem Saræ ſponſos interficere ζ; propter quam ſeptem dæmonia Mariam Magdalenam occuparũt η; propter quam B. Paullus Corinthium inceſtuoſum Satanæ tradidit θ. Et quia ad hanc dirigebatur curioſitas ornatus ac diſſolutio exterior, ideo puella illa apud D. Hieronym. ι patuit dæmoni per maleficum immiſſo: ideo videmus, in homines libidinoſos, & in actum coniugalẽ; quem

E

ζ *Tob. 6. v. 7.*
η *Marc. Vlt. v. 9.*
θ *1. Corin. 5. v. 5.*
ι *in Vitâ D. Hilarion.*

quem plerique non quo oportet affectu expetunt, nec quo decet pudore & modo exſequuntur; plus licere maleficijs, quam in reliquos peccatores. Ideo curioſam corporis ſui cum ſtatuâ Veneris collationem dæmoniacâ obſeſſione Deus vltus fuit in aliâ puellâ, narrante id B. Proſpero κ. Mundo cordi promiſſa Dei clara viſio, impuro cordi dæmonis debetur aſpectus & conſortium. Valdè hominum obſcænitate dæmon delectatur; & maleficæ omnes Veneris mancipia ſunt, nec inter eas vlla virgo permanet: vt nec inter Caluinianos, & alios hæreticos cælibatus oſores. Vnde apparet magnam inter Magiam, Hæreſim, & libidinem eſſe cognationem.

κ *libr. de dimid. temp. c. 6.*

Quarto loco ſeſe offert iuſtorum virorũ, afflictio vel cædes iniuſta & crudelis. ideo tam grauiter punitus fuit Ariobaldus dux Longobardorum *apud Ionam in vitâ S. Bertulphi, menſe Auguſto.* Boleſlaus impius Rex ob necem D. Staniſlai, Anathemate ictus, amens factus, à canibus proprijs fuit deuoratus λ. Geila vxor Ducis Franconiæ D. Kilianum iuſſerat occidi. res latebat: ſed Deus auctorem hoc pacto prodidit. Vnus eorum, qui ſanctos viros gladio peremerat, ſubitò à dęmo„ne arreptus, ingenti voce clamare cœpit: Kiliane acriter me„ perſequeris. Igne enim conſumor: quod feci, cælare non poſ„ſum. Video imminere mihi gladium tuo ſanguine reſperſum. „Talia diu vociferans, & proprijs dentibus ſe lanians, à præſen„ti migrauit ad pœnas æternas. De talibus quippe ſcriptum eſt: „*Duplici contritione conteres eos Domine.* Alter verò cædis ſan„ctorum conſcius in rabiem verſus, gladio ſe petijt, effuſiſque„ viſceribus, per tormenta præſentis temporis ad æterna perue„nit. Quiſnam Geila talia cernenti tibi ſenſus tunc erat? infe„lix cruciatibus aucta furebas. Non multo poſt & ipſa bellua,„ de qua loquimur, cruciatibus arrepta, quantis poterat voci„bus clamabat: iuſtè torqueor, quæ ſanctis viris tortores adhi„bui. Rectè crucior, quæ cruciatus illis paraui. Acriter inſtas,„ Kiliane, ignem accendis Kolimanne, fomenta miniſtras Tor„nane. Sufficiat vobis viciſſe, nimis veſtras vlciſcimini iniurias.„ A calice dictus es Kiliane, ſed nimis amaram mihi potionem„ infun-

λ *Surius in elus vitâ. to. 7. Maij 8.*

„ infundis. His dictis miſerabiliter torquebatur, ita vt à mul-
„ tis teneri vix poſſet. Tandem cum magno cruciatu ad crucia-
tus Diabolo paratos migrauit.] Hactenus auctor Martyrij B.
Kiliani μ. Item calumnioſa eorumdem accuſatio, vt de femi- μ apud Sur. to. 4. Iulij 8. vide cōment. P. Serrarij in hanc vitam.
nâ patet, quę D. Gregorium Agrigentinum fuit calumniata, vt
in Hiſtoriâ vitæ eius legitur apud Metaphraſt. *Sur. menſ. No-
uembri:* & de alia narrat Cirillus in vitâ S. Danielis Stylitæ,
quæ virum ſanctum mendaciter infamarat. [*Surius menſe De-
cembri:*] Paullo poſt idē ibi narrat de viro & feminâ & liberis
occupatis à dæmone propter patris in ſanctum calumniam.
Item maledictio in ſanctos, vt in Malachiam, teſte D. Bern. in
eius vitâ.

Quinctum peccatum eſt agnitæ veritatis impugnatio, vt
apud Apoſtolū ν, & in Canonibus ο: necnō apoſtaſia à fide, ν 2. Theſſ. 2. v. 10.
quod cuiuſdam feminæ exemplo cōprobauit D. Ciprian. ϖ ο ca. vlt. 26. q. 5.
Sextum, his temporibus (proh dolor!) frequētiſſimum eſt
blaſphemia, propter quam D. Paullus Alexandrū & Hymenęū ϖ ſerm. de lapſis.
dæmoni torquēdos permiſit ρ. Thomas Waldēſis teſtis ocu-
F latus, quæ ipſo præſente acta, circiter ann. 1384. narrat in hunc ρ 1. Timo. 1. v. 20.
„ modū; Hiſtoriam refero, quam ego præſens vidi oculis carnis
„ meæ; in cathedrali Eccleſiâ S. Paulli Londini, vbi venerādus
„ Cantuarienſis Antiſtes, felicis recordationis Thomas Arun-
„ delius filius & frater Comitum, pro loco iudicij (aſſiſtētibus
„ ſibi Noruicenſis Eccleſiæ, tunc Pręſule Alexandro, & alijs) re-
„ ſidens Epiſcopali ſede, verba quædam & interrogationes pro-
„ ponebat, de fide Euchariſtiæ, ad quendam ſartorē, de partibus
„ Wigorniæ deprehenſum in hęreſi. Cūque flecti omnino non
„ poſſet, nec, aliud quā benedictū panem, ſacratiſſimā hoſtiā vo-
„ lebat appellare vel credere; tandem iuſſus facere reuerentiam
„ hoſtiæ, reſpondit blaſphemus: Verè, inquit, dignior eſt aranea
„ reuerentiâ. At ilicò de alto culmine tecti deſcendens ingens
„ & horrida viſu aranea, ad os blaſphemi directo filo peruenit.
„ Et dum ſartor loqueretur, vt intraret per polluta labia ara-
„ nea, ſollicitè laborabat. Adſtitit Illuſtris Princeps Tho-
„ mas Oxonienſis dux, tunc regni cancellarius, & vidit prodi-

gium. At prędictus Archiepiſcopus ſtatim ſurgens cũ alijs, ex- „
ponit omni illic collecto populo, quid vltrix manus domini „
faceret in blaſphemũ σ.] Nonne veriſimile eſt, dęmonem in „
araneæ formâ, ſic iſtũ miſerum obſediſſe? Sophronius τ blaſ-
phemiæ in Deiparam inſignem vltionem recenſet, hiſce ver-
bis; In hac (*Heliopoli Phœniciæ*) mimus quidam erat, Gaianus „
nomine; qui in theatro ſanctam Dei genitricem blaſphemãs, „
populo ſpectaculum blaſphemiæ præbebat. Apparuit autem „
ei S. Dei genitrix; Noli quæſo, noli ita lædere animam tuam. „
Ille verò rursùs deteriùs illam blaſphemabat. Vnde ipſa tertiò „
ei apparens, eadem repetebat. Cùm autem ille ſe non corrige- „
ret, ſed plus quoque blaſphemijs adijceret; meridie dormien- „
ti ſibi apparuit, nihilque dicens, digito ſignauit eius manus & „
pedes. Euigilans autem inuenit ſe truncatum manibus & pe- „
dibus. Atque ita infelix, vt truncus inutilis iacens, confiteba- „
tur omnibus, cuius rei gratiâ, & quomodo hoc paſſus eſſet, „
vtque propter blaſphemias clemẽter cruciatus fuiſſet.] Quos „
ipſi Beati ſic per ſe puniunt, an non credendum malis ſpiriti-
bus ad vexandum à Deo propter idem peccatum tradi? ſimi-
lia narrant alio tempore accidiſſe Conſtantinopoli Nicepho-
rus υ, Neomagi & alibi Bredenbachius *lib. 7. à cap. 360.*

σ *Thomas VValdenſ. lib. Sacramẽtali cõtra Io. VVicleph.*

τ *Prati ſpiritual. c. 47.*

υ *lib. 18. hiſt. c. 33.*

Septimum non minùs frequens, eſt execratio ſeu impre- G
catio mala, qua quis ſub conditione ſe dæmoni addicit. hanc
non irritam eſſe ſolere, docent quæ ſubiungam. Ioan. Nider.
iſta commemorat φ: Tempore, quo in vniuerſitate Colo- „
nienſi ſacræ Theologiæ ſtudio adſcriptus fui, quædam virgo „
quindecim vel ſedecim annorum, moribus ſecundum ſæculũ „
ſatis compoſita, in domo cuiuſdam ſuæ conſanguineæ nutrie- „
batur, extra domum parentum. Cumque cognatæ ſuæ cyphũ „
ſatis vilem terreum quendam, à caſu fregiſſet, cognata irâ re- „
plebatur in lapſus negligentiam, & in ream virginem. Quæ „
virgo tanto hoc moleſtiùs tulit, quanto vaſculum viliùs exſti- „
tit. In iram ergo commota virgo, horâ ſumendi cibum, nec co- „
medere, nec ad menſam præ irâ ſe præſentare voluit. cuius co- „
gnata ait: Oportet vt comedas. at virgo apud ſe (vt mihi poſtea „

φ *lib. 5. Formicarij.*

&

» & exorciſtæ retulit ſuo) huiuſcemodi verba ſubmurmurando
» dicebat; ſi me oportet edere, in nomine diaboli fiat. ſic men-
» ſam acceſſit, benedictionem menſæ, quam benè ſciebat, dicere
» neglexit: & in primo morcello, vt putabat, muſcam ori illatam
» ſenſit: quam cùm nullâ arte eijcere valeret, deglutiuit, & im-
» mediatè obſeſſa fuit: ſemper tamen vſum rationis bonum ha-
» buit, licet ſæpè ſatis vexaretur à dæmone. Cùm autem in do-
» mum parentum cum magnâ mæſtitiâ reduceretur, & diutiſſi-
» mè nullus reperiretur; qui liberare poſſet: tandem quidã fra-
» ter noſtri ordinis, nunc Magiſter Gotfridus Schluſſel, Sacræ
» Theologiæ profeſſor, calamitati parentum & puellæ compa-
» tiens, ſe in eius exorciſatione intromiſit, pacto tali pręuio: vt ſi
» liberaretur, nihil terreni exorciſtę daretur; ſed puella in caſti-
» tate ſolitâ, ſi vellet, liberè, & non in matrimonio de cętero Deo
» militaret. Legit igitur pater pręfatus miſſam, obtulit obſeſſa
» oblationem conſuetam, in eadem adfuit per totam, & in nullo
» vexari videbatur. Finitoque officio, poſt ſatis diutinum exor-
» ciſmi actum, membris omnibus virginei corporis penè prę-
» contuſis, exijt dęmon, & ita virgo deinceps Domino in caſti-
» tate ſeruiuit.] vides hic imprecationem & prętermiſſam men-
ſę benedictionem ex iracundiâ & contemptu; vides pœnam;
vides liberationem, mediante miſſę oblatione, propoſito vir-
ginitatis & exorciſmo. ſine hęretici rideant, tu tam ſalutaria ne
contemne. Paulloante aliud idem Niderius retulerat, de inſi-
gni illo maleficarum iudice, Petro, de quo non ſemel locuti
» ſumus. Poſtquam, *inquit*, officium reſignauit, & ciuitatẽ Ber-
» nenſem reintrauit, ibique domicilium tenebat: die quadam
» rediens ad caſtrum Blanckenburg, vbi cognatus eius in ipſius
» officium ſubſtitutus fuerat, in eodem caſtro Petrus quędã ne-
» gotia apud ſibi notos expedire volebat. Tunc vna malefica, &
» quatuor cõſortes eiuſdem malitię viri, de ſero in loco vno ma-
» chinamenta ſuę artis voluentes pro viribus, vt Petrum graui-
» ter veneficijs lęderent vel occiderent, quem hęc latebant frau-
» dis commercia. Adueniente igitur nocte, Petrus ſe benedicẽ-
» do crucis ſigno cubitum iuit: ſed nocte omnino ſurgere pro-

poſuit ad ſcribendas quaſdam neceſſarias epiſtolas, vt manè » recedere à loco valeret. Euigilans igitur intempeſtâ nocte ſibi » videbatur ex inopinatò quod dies adeſſet, luce deceptus ficti- » tiâ; de quo in ſe iratus, quia, vt putabat, noctem neglexerat, » non ſe, vt debuit, muniendo more ſolito, veſtimentis induit, » per gradus altos versùs locum, vbi pugillarem habuit, deſcen- » dit, & locum clauſum reperit. De quo maiore irâ exardeſcens, » cum murmure per gradus quos deſcenderat versùs lectũ ite- » ratò ſcandebat, emittendo vnicã ex indignatione maledictio- » nem, per verbum ſatis breue, ac ſi diceret; In nomine diaboli. » Et ecce ſtatim in tenebris denſiſſimis Petrus, proiectus eſt in » præceps per graduum prædictorum paſſus adeò grauiter, vt » famulus qui deſubter ſchalam in commodo dormiebat exci- » taretur, & exiens quid adeſſet cõſpicere volens, dominũ ſuum » Petrum accenſo lumine ſolum in terrâ, priuatum rationis vſu, » iacentem, & colliſum per omnia membra, ſanguinẽ plurimũ » è corpore emittentem reperit.] ſubdit poſt aliquod tempus » confeſſione rei vnius compertũ quatuor maleficos, cũ vnâ ma- leficâ, ſic Petrum gradibus deieciſſe. Nota verò & hîc, quã no- xia Crucis conſignatio neglecta Petro fuerit. Digniſſimæ lectu ſunt tres Hiſtoriæ à Germano quodam I. C. ſuæ de La- mijs diſputationi χ inſertæ, quas totidem verbis adſcribam, ne, ſi meis, videar aliquid non bonâ ſatis fide repræſentaſſe. Ioachimo (ait) I. Electori Brandeburgico nupta fuit Ioan- » nis Daniæ Suueciæ & Noruegiæ regis filia Elizabetha; cui, » vt alimenta ſe mortuo regina haberet, oppidum Spandaco ad » Sueui & Haueli flum. confluẽtem maritus attribuit; in quo op- » pido ipſâ adhuc viuente miles quidam, per Marchiam iter fa- » ciens, cùm morbo impeditus detineretur, decumbens, tradi- » dit crumenam pecuniâ refertam hoſpitæ aſſeruãdam. Poſt ali- » quot dies, cùm conualeſcit, repetit ſaccum. Mulier auara cùm » ægrè tantam pecuniam amitteret, deliberat cum viro, vtrum » reddere debeat. Ineunt conſilium, vt mulier neget depoſitum. » Quare cum miles ſuum repeteret, illa confidenter negat ſe » quidquam accepiſſe. ſimulat ſe mirari impudentiam militis, » qui

χ *libr. 1. de Lamijs. c. de malitiâ diaboli.*

» qui auſit flagitare, cùm nihil dederit aſſeruandum. Miles, in-
» dignitate rei motus, obijcit viciſſim hoſpitæ perfidiam. Qua-
» re maritus, tanquam defenſurus ſuam coniugem, extrudit mi-
» litem domo. is antè fores irritatus ſcelere hoſpitæ ſtringit gla-
» dium, veluti impetum facturus in virum, & ferit ianuam.
» Hoſpes implorat fidē vicinorum, & queritur ſuas ædes oppug-
» nari. accurrunt lictores, & militem, quòd vim publicam fe-
» ciſſet, abducunt in carcerem. Poſt aliquot dies ſenatus oppi-
» di aliò mittit narrationem facti, & ſententiam perſcribi petit.
» Conſtabat ædes publicè oppugnatas eſſe. quare fertur ſen-
» tentia, vt miles vltimo ſupplicio afficiatur. Cumque iam in-
» ſtaret dies iudicij, venit diabolus in carcerem ad captiuum,
» indicans ei, quam ſententiam iudices laturi ſint, & pollice-
» tur ſe hoc periculo eum liberaturum eſſe, hac conditione, vt
» ſe diabolo dedat. Miles conſtanter reſpondet ſe potiùs mori-
» turum eſſe, quamuis ſit innocens. Cùm verò diabolus verbis
» multis exaggeraſſet periculum, nec tamen inflexiſſet mili-
» tis animum; tandem pollicetur ei liberationem, ſine vllâ con-
» ditione. Et, cùm veneris, inquit, in iudicium, dic te imperi-
» tum eſſe forenſium negociorum, & patrono indigere. ibi aſta-
» bo cæruleo pileo tectus, & ornato pennis. Pete igitur, vt me iu-
» beant cauſam dicere. Miles, qui hoc ſine impietate facturus
» videbatur, ait ſe hoc conſilio vſurum eſſe. Poſtridie in iudiciū
» ducitur: adeſt etiam orator tectus cæruleo pileo. ibi, cùm a-
» ctor peteret militem, propter vim publicam, capitali ſuppli-
» cio affici; miles reſpondit, ſe imperitum forenſium negotio-
» rum petere, vt liceat iſti ſuo aduocato pro ſe dicere. conce-
» dunt iudices. Ibi diabolus de iure eruditè diſputat: non eſſe
» capitali ſupplicio afficiendum eum, à quo non ſit ortum rixæ
» & tumultus initium. ait ab hoſpite militem vi extruſum &
» ſpoliatum eſſe. iubet quæri ſaccum, & locum monſtrat. Ibi cū
» hoſpes vehementer negaret, addens etiam diras imprecatio-
» nes, vt ipſum, abreptum, diabolus perderet, ſi feciſſet. Hanc
» imprecationem cum inuocatione diaboli cùm aliquoties re-
» petiuiſſet: ibi cauſidicus, omiſsâ iam diſputatione forenſi,

 adori-

adoritur hoſpitem,& comprehēſum per feneſtras & medium forum, omnibus perhorreſcentibus,cum fragore abducit,nec poſtea vnquam corpus hoſpitis inuentum eſt.] En hic auaritiam imprecationum cauſam & iniuſtitiæ, quomodo Deus vltus per carnificem ſuum. Pari terrore, ſed meliore ſucceſſu miles Hiſpanus hîc in Belgio ante annos viginti duos, cùm adhuc ſæculo mererem, à Deo commonitus tantum fuit. Capitaneus Brauo vocabatur,ſæpè à me viſus. deditus ſupra modum aleæ, & in ludo diras iacere in ſe iuxta atque alios pronus. quadam die,cum damnoſi ſemper numeri lucrum iactu quærenti ſubſilirent; irâ efferueſcens in caput ſuum diriſſima precabatur: & ſubitò coram multis qui aderant, ab inuisâ manu,ad tabulatum vſque ſublatus, poſt aliquod tempus mortuo quam viuo facie ſimilior in ſolum deponitur. felix ſi vt lurorem cadaueroſum toto poſt vitæ tempore retinuit, ſic reſipiſcens luſus auiditatem depoſuiſſet. Sed pergit ille I. C. in Sileſiâ (inquit) quidam nobilis, cùm inuitaſſet conuiuas, & horâ conuiuij iam inſtante,& apparatu facto, ſpe fruſtratus eſſet,excuſantibus ſe conuiuis, cur non comparerent, prorupit iratus in hæc verba: veniant igitur omnes dæmones, ſi nullus hominum mecum eſſe poteſt. His dictis domo egreditur in templum,vbi paſtor Eccleſiæ,concionem habebat, &, vt iracundiam concoquat,auſcultat aliquamdiu: dum verò in templo moratur,veniunt equites in aream domus magni & nigri, & iubent ſeruum domus,vt dominum ſuum aduocet, eique ſignificet adeſſe hoſpites. Seruus conſternatus abit in templũ, & indicat hęc domino ſuo: qui neſcius conſilij paſtorem conſulit. Paſtor abrumpens concionem, hoc cōſilium dat,vt tota familia domo exeat. quod cùm fieret & famuli ac ancillæ properarent,fortè obliti infantem in cunis iacentem & dormientem ſecum non auferunt. Dæmones incipiunt comeſſari & vociferari,proſpicereque per feneſtras formis vrſorum, luporum, felium & hominum, & monſtrare pocula vino repleta, aſſaturas,& piſces. Hæc vicini,nobilis, paſtor,& alij cùm viderent; Ah,inquit pater,vbi infans meus? vix cùm hæc dixiſſet.
vnus

» vnus ex dæmonibus vlnis ſuis infantē ad feneſtras geſtat, quaſi
» monſtraturus parentibus. Nobilis prorsùs conſternatus & ſo-
» licitus de incolumitate infantis, fidum habens ſeruum, quem
» interrogat; quæſo tu dic, quid agam? Seruus, Domine inquit,
» commēdabo & committam vitam meam Deo meo, & in no-
» mine Domini ingrediar, & vt infantem auferam auxilio & be-
» neficio Dei videbo. Benè, inquit nobilis, Deus tecum ſit, & iu-
» uet te, animumque tibi confirmet. Seruus accepta benedictio-
» ne à paſtore & reliquis, ingreditur, & ante conclaue, in quo e-
» rant dæmones congregati, procidit in genua, & ſe Deo com-
» mendat, & hoc animo aperit ianuam, & videt dæmones horri-
» bili ſpecie ſedentes, ſtantes, obambulantes, ſerpentes, & vno
» impetu accurrentes ad ſe & vociferantes; Hui, Hui, tu quid
» hîc tibi? Ille ſudans, & tamen diuinitùs confirmatus alloqui-
» tur dæmonem, qui infantem geſtabat: Tu, inquit, mihi infan-
» tem trade. Nequaquam, reſpondet iſte, iam meus iſte eſt in-
» fans. dic domino tuo, vt veniat & accipiat infantem. Cui ſer-
» uus, Ego fungor iam officio meæ vocationis, in quā me Deus
» collocauit, & ſcio quicquid in hoc officio facio, id Deo gratū
» eſſe. Quare ratione mei officij, & auxilio, nomine & virtute
» Iesv Chriſti aufero abs te infantem, & patri eius reſtituo. atq;
» ita ipſe apprehendit infantem & brachijs ſuis amplexus eſt.
» Iſti nihil aliud reſpondent, niſi vociferantes; Hui nebulo, hui
» nebulo relinque infantem, relinque, alioqui te diſcerpemus.
» Ille nihil curans minas Diabolicas abijt incolumis, & incolu-
» mē infantem patri nobili reddidit. Dæmones poſtea aliquot
» diebus elapſis euanuerunt, vt in ædes denuo migrare tota fa-
» milia nobilis potuerit.] vides inconſulti dicti, quas pœnas pa-
ter dederit: vides dæmonis poteſtatem in innocentem puerulum
claudere. Nam quod ſcriptor ait, benedictionem à paſto-
re & ceteris accepiſſe, hoc eſt promiſcuè à ſacerdote & cleri-
cis; commentum ſuſpicor Lutherani hominis, & diſcrimen
ordinū confundētis. Sequitur tertia narratio; In Saxoniâ vir-
» go opulenta formoſo iuueni, at tenuioris fortunæ matrimo-
» nium promiſit. Hic quid futurum præuidens, illam prædiui-
tem

tem & ſexus ratione mutabilem; fidem vix ſeruaturam eſſe, „ puellæ reſpondit. Illa contra diris ſe execrari his verbis cæpit; „ ſi alteri, quàm tibi nupſero, tunc me diabolus in nuptijs illis „ abripiat. Quid fit? poſt interuallum aliquod mutat animum, „ nubit alteri priore ſponſo ſpreto; qui eam ſemel atque iterum „ promiſſi diræque imprecationis admonuit. Sed illa poſthabi- „ tis his omnibus, nuptias cum altero ſponſo, relicto priore ce- „ lebrat. Ipſo die nuptiali, cognatis, amicis, & cõuiuis hilaribus, „ ſponſa, vigilante conſcientiâ, redditur triſtior ſolito. Tandem „ diaboli duo ſub ſpecie duorum equitũ in ædes nuptiales ad- „ ueniunt, excipiuntur, adducuntur mẽſæ, hiſque remotis, cho- „ reæ, vnique ex his ſponſa, honoris cauſa, tanquam peregrino „ adiungitur; cum quâ bis ſaltauit, & tandem eam è conſpectu „ parentum & amicorum, ſummo cum gemitu & lamentatio- „ ne, per oſtium, in altum ſuſtulit. Altero die parentes & amici „ mæſti, ſponſam quærunt, vt delapſam fortè ſepelirent: ſed ec- „ ce ijdem ſocij occurrunt, veſtes & aurum referentes, additis „ his verbis; Non in has res, ſed in ſponſam à Deo nobis fuit po- „ teſtas conceſſa.] ſic illa corpore & animâ diabolo tradita, quæ „ promiſſionem nuptiarum violauit, & imprecationem additã contempſit. Aliud denique exemplum de quodam in marty- rem maledico, ſibi inſaniam imprecante; & mox furore corre- pto & ſequenti die ſic horrẽdè abſumpto dedit Cæſarius *vita S. Engelberti Colonienſ. lib. 2. c. 14 apud Sur. menſe Nouembri.* Huc etiam referendũ eſt, quoddã de Goduino comite, qui cũ per- iurio ſibi eſſet necem imprecatus, ſubitò panis bolo fuit ſuffo- catus. [*Polydor. Virgil. lib. 8. hiſt. Anglor.*]

Octauum ſolet eſſe vitium vſuræ. confitentur enim ſagæ ni- H hil maleficij poſſe illis inferri, qui eleemoſynis vacant: contra narrantur; quæ ſalem ſub vſuris mutuum dedere virgines dirè à dæmonibus maleficio immiſſis vexatæ ⸸. Prius intelligen- dum de conferentibus eleemoſynam ijs, quas neſciunt eſſe ſagas: nam qui ſciunt eſſe, & tamen conferunt, hos putãt poſſe à maleficis lædi. Neque mirum ſi Deus, hos quaſi fautores o- derit, ideoque permittat lædi.

⸸ *Bredenbachius libr. 6. collat. c. 25.*

Nonum reputo, duritiam & immiſericordiam in paupe-res. Notatum à quodam, ſagas; quibus à Satanâ ſemper nocendi neceſſitas impoſita eſt; ſi deſint quos vlciſcantur ini-mici, eleemoſynam mēdicare: & ſi quis facultate præditus ad erogandū, & ſagas eſſe neſcius, denegarit, hunc in magno ver-ſari periculo. ſic Pictauij anno 1567 duo magi cōfeſſi ſunt ſe quadam die, ſqualidos egenteſque ſtipem ante fores prædiui-tis patrisfam. poſtulaſſe; eâ recuſatâ iniecifſe ſortem, & dome-ſticos omnes in rabiem actos obijſſe furioſos ω. ω *lib. 3. dæmonoman. c. 25.*

Decimum, ſit irriſio ſacrorum myſteriorum, & quod eodem pertinet, abuſus atque contemptus cærimoniarū & ſacramen-torum Cathol. Eccleſiæ. Vlciſcitur Deus quotidie, & pergunt hæretici contemnere. quædam de ſingulis accipite. de Batauo per ludibrium Miſſæ ſacrificium imitante anno 1574 & dirè mulctato, legendus Bredenbachius α; Nouatum conſtat eò quod nec chryſma nec exorciſmos in baptiſmo percepiſſet, à maligno vexatum β. Scribit Victor Vticenſis γ Proculum quēdam Arianū, qui de pallis altaris camiſias ſibi & femoralia faciebat, fruſtratim ſibi voraſſe linguā (hautdubiè obſeſſum) & ſic turpiſſimâ morte cōſumptum. Donatiſtas Euchariſtiam effundentes, quib. eā obiecerāt, canes inuaſere δ, teſte Optato. Multos ſuo tempore ob indignam Euchariſtiæ perceptionem immundis ſpiritibus adimpletos, nobis eſt auctor D. Cipria-nus ε, & memini me duo illuſtria legere exempla apud Greg. Turonenſem, & in vitâ S. Godefridi Ambianenſis ζ epiſcopi. » ſuffecerit aſcribere illud Greg. Turonenſis. Epachius (inquit) » presbyter dum temerè, quæ indignus erat, agere præſumpſiſ-» ſet, diuino iudicio ſolo proiectus, occubuit. Hic enim dū Do-» minici Natalis vigilias celebrare Eccleſiam expetiſſet, per ſin-» gula horarum momenta egrediebatur è templo Dei, ac in do-» mo ſuâ pocula laſciua ſpumantibus pateris hauriebat, ita vt » affirmarent multi eum poſt gallicantum in ipsâ nocte vidiſſe » bibētem. Sed cùm eſſet ex genere Senatorio, & nullus in vico » illo Ricomagenſi, iuxta ſæculi dignitatem, haberetur nobi-» lior, celebrare Miſſarum ſolennia expetitur. Nec dubitabat miſer

α *lib. 1. collat. c. 39.*
β *Euſeb lib. 6. hiſto. c. 33.*
γ *lib. 1. de perſecut. Vādal.*
δ *lib. 2. contra Parmenian.*
ε *ſermon. de lapſis.*
ζ *Grego. Turon. libr. 1. de glor martyr. c. 87 Surius 8. Nouembr. in vitâ S. Godefridi lib. 3. c. 12.*

tem & ſexus ratione mutabilem; fidem vix ſeruaturam eſſe„
puellæ reſpondit. Illa contra diris ſe execrari his verbis cæpit; „
ſi alteri, quàm tibi nupſero, tunc me diabolus in nuptijs illis „
abripiat. Quid fit? poſt interuallum aliquod mutat animum, „
nubit alteri priore ſponſo ſpreto; qui eam ſemel atque iterum „
promiſſi diræque imprecationis admonuit. Sed illa poſthabi- „
tis his omnibus, nuptias cum altero ſponſo, relicto priore ce- „
lebrat. Ipſo die nuptiali, cognatis, amicis, & cõuiuis hilaribus, „
ſponſa, vigilante conſcientiâ, redditur triſtior ſolito. Tandem „
diaboli duo ſub ſpecie duorum equitũ in ædes nuptiales ad- „
ueniunt, excipiuntur, adducuntur mẽſæ, hiſque remotis, cho- „
reæ, vnique ex his ſponſa, honoris cauſa, tanquam peregrino „
adiungitur; cum quâ bis ſaltauit, & tandem eam è conſpectu „
parentum & amicorum, ſummo cum gemitu & lamentatio- „
ne, per oſtium, in altum ſuſtulit. Altero die parentes & amici „
mæſti, ſponſam quærunt, vt delapſam fortè ſepelirent: ſed ec- „
ce ijdem ſocij occurrunt, veſtes & aurum referentes, additis „
his verbis; Non in has res, ſed in ſponſam à Deo nobis fuit po- „
teſtas conceſſa.] ſic illa corpore & animâ diabolo tradita, quæ „
promiſſionem nuptiarum violauit, & imprecationem additã
contempſit. Aliud denique exemplum de quodam in marty-
rem maledico, ſibi inſaniam imprecante; & mox furore corre-
pto & ſequenti die ſic horrẽdè abſumpto dedit Cæſarius *vitæ S. Engelberti Colonienſ. lib. 2. c. 14 apud Sur. menſe Nouembri.* Huc
etiam referendũ eſt, quoddã de Goduino comite, qui cũ per-
iurio ſibi eſſet necem imprecatus, ſubitò panis bolo fuit ſuffo-
catus. [*Polydor. Virgil. lib. 8. hiſt. Anglor.*]

Octauum ſolet eſſe vitium vſuræ. confitentur enim ſagæ ni- H
hil maleficij poſſe illis inferri, qui eleemoſynis vacant: contra
narrantur; quæ ſalem ſub vſuris mutuum dedere virgines dirè
à dæmonibus maleficio immiſſis vexatæ †. Prius intelligen-
dum de conferentibus eleemoſynam ijs, quas neſciunt eſſe
ſagas: nam qui ſciunt eſſe, & tamen conferunt, hos putãt poſſe
à maleficis lædi. Neque mirum ſi Deus, hos quaſi fautores o-
derit, ideoque permittat lædi.

† *Bredenbachius libr. 6. collat. c. 25.*

Nonum

Nonum reputo, duritiam & immiſericordiam in paupe-res. Notatum à quodam, ſagas; quibus à Satanâ ſemper nocendi neceſſitas impoſita eſt; ſi deſint quos vlciſcantur ini-mici, eleemoſynam mēdicare: & ſi quis facultate præditus ad erogandū, & ſagas eſſe neſcius, denegarit, hunc in magno ver-ſari periculo. ſic Pictauij anno 1567 duo magi cōfeſſi ſunt ſe quadam die, ſqualidos egenteſque ſtipem ante fores prædiui-tis patrisfam. poſtulaſſe; eâ recuſatâ inieciſſe ſortem, & dome-ſticos omnes in rabiem actos obijſſe furioſos ω.

ω *lib. 3. dæmonoman. c. 25.*

Decimum, ſit irriſio ſacrorum myſteriorum, & quod eodem pertinet, abuſus atque contemptus cærimoniarū & ſacramen-torum Cathol. Eccleſiæ. Vlciſcitur Deus quotidie, & pergunt hæretici contemnere. quædam de ſingulis accipite. de Batauo per ludibrium Miſſæ ſacrificium imitante anno 1574 & dirè mulctato, legendus Bredenbachius α; Nouatum conſtat eò quod nec chryſma nec exorciſmos in baptiſmo percepiſſet, à maligno vexatum β. Scribit Victor Vticenſis γ Proculum quēdam Arianū, qui de pallis altaris camiſias ſibi & femoralia faciebat, fruſtratim ſibi voraſſe linguā (hautdubiè obſeſſum) & ſic turpiſſimâ morte cōſumptum. Donatiſtas Euchariſtiam effundentes, quib. eā obiecerāt, canes inuaſere δ, teſte Optato. Multos ſuo tempore ob indignam Euchariſtiæ perceptionem immundis ſpiritibus adimpletos, nobis eſt auctor D. Cipria-nus ε, & memini me duo illuſtria legere exempla apud Greg. Turonenſem, & in vitâ S. Godefridi Ambianenſis ζ epiſcopi. » ſuffecerit aſcribere illud Greg. Turonenſis. Epachius (inquit) » presbyter dum temerè, quæ indignus erat, agere præſumpſiſ-» ſet, diuino iudicio ſolo proiectus, occubuit. Hic enim dū Do-» minici Natalis vigilias celebrare Eccleſiam expetiſſet, per ſin-» gula horarum momenta egrediebatur è templo Dei, ac in do-» mo ſuâ pocula laſciua ſpumantibus pateris hauriebat, ita vt » affirmarent multi eum poſt gallicantum in ipsâ nocte vidiſſe » bibētem. Sed cùm eſſet ex genere Senatorio, & nullus in vico » illo Ricomagenſi, iuxta ſæculi dignitatem, haberetur nobi-» lior, celebrare Miſſarum ſolennia expetitur. Nec dubitabat

α *lib. 1. collat. c. 39.*
β *Euſeb lib. 6. hiſto. c. 33.*
γ *lib. 1. de perſecut. Vādal.*
δ *lib. 2. contra Parmenian.*
ε *ſermon. de lapſis.*
ζ *Grego. Turon. libr. 1. de glor martyr. c. 87 Surius 8. Nouembr. in vitâ S. Godefredi lib. 3. c. 12.*

miſer vino madefactus appetere, quod ieiunus quiſque non „ ſine metu poteſt terrente conſcientiâ explicare. Verùm vbi „ explicitis verbis ſacris, confracto Dominici corporis ſacramẽ- „ to, & ipſe ſumſit, & alijs diſtribuit ad edendum: mox equini „ hinnitus ad modum vocem emittens, ad terram ruit, ac ſpu- „ mas cum ipsâ myſterij ſacri particulâ, quam dentibus commi- „ nuere non valuit, ab ore proijciens, inter manus ſuorum ab „ Eccleſiâ deportatur. Nec caruit vltra hac epilepſiæ infirmita- „ te, ſed per ſingulos lunares curſus incrementis decrementiſ- „ que hæc ſemper pertulit, quia ab hauſtu nimio vini minime „ infelix abſtinuit.] hunc epilepticum energumenum fuiſſe in- „ dicat hinnitus equinus: & meritò, qui ſicut equus & mulus, corpus Domini non diiudicauit. Huc pertinet contemptus excommunicationis. Cùm D. Hugo Epiſcop. Lincolnienſis quoſdam contumaces excommunicaſſet; nec magni facerẽt, illi ſubitò nõ cõparuerunt. Militem alium ob eandem cauſam diabolus nocte ſequente inuaſit, & animã ſubitò extorſit. Alij quoque ab eodem excommunicati à diabolo præfocati fue- re. [*de quibus lege vitam ab æquali eius ſcriptam cap. 23. apud Surium, tom. 6.*]

Vndecimum eſt templorum & ſacrarum rerum direptio ac expilatio. Pet. Cluniacenſis póſtquam multa, quæ in hoc genere palam & frequenter à Matiſconenſi quodam Comite fuerant commiſſa, recenſuit, infelicem eius & horroris plenã de vitâ migrationem in hunc modum commemorat [a], ad terrorem & correctionem noſtrorum hæreticorum: cùm ſolem- „ ni die, Matiſcone in palatio proprio reſediſſet, eumque multi- „ tudo tam militum, quàm diuerſi ordinis circumſtaret: repentè „ ignotus homo equo inſidens per palatij oſtium ingreſſus, om- „ nibus conſpicientibus & admirantibus, vſque ad ipſum equi- „ tando peruenit. Cumque ei aſtaret, ſe ei velle colloqui dicens, „ vt ſurgeret, ac ſe ſequeretur, non tam monuit, quàm impera- „ uit. At ille inuiſibili potentiâ conſtrictus, nec iam reſiſtere va- „ lens ſurrexit, atque vſque ad oſtium domus proceſſit: vbi equũ „ paratum inueniens, eumque ab eo conſcendere iuſſus, aſcen- „ dit.

[a] *libr. 2. miracc. c. 1.*

» dit. Cuius ſtantis habenas ille arripiens, ſtatim cum velociſſi-
» mo curſu per aëra ferri cunctis conſpicientibus cæpit. Cum-
» que immenſo eius clamore ac miſerabili eiulatu tota ciuitas
» commota ad tam inuiſum ſpectaculum concurriſſet; tamdiu
» eum per aëra currentem attoniti conſpexerunt, quamdiu na-
» turali oculorum acie eum ſubſequi potuerunt. Qui cùm eum
» diu ſuccurrite ciues, ſuccurrite, vociferantem audirent, nec iu-
» uare valerent, ſubtractus tandem viſibus hominum, æternus
» quemadmodum meruerat eſt factus ſocius dæmoniorum.]
Sic iſte direptiones & ſacrilegia ſua luit in hac & in ſequenti vitâ. Huius mores poſtea imitatus Otgerius quidam Oeconomus, quia non tam grauiter deliquerat, in hac vitâ fuit ſeuerè admonitus, vt futuræ, ſi ſaperet, vitæ ſupplicium effugeret. ſubdit enim Venerabilis idem Abbas; dum hic portam, quâ miſer ille Comes abductus fuerat, & quæ poſtea ſemper obſtructa manſerat; conatur aperire; Ecce inuiſibiliter à Diabo-
» lo raptus, ac videntibus, qui aderant multo in aëra ſpacio ſu-
» bleuatus; ſed confeſtim dimiſſus corruit, eiuſque corpore gra-
» uiter colliſo, brachium quoque illius ſubitâ ruina confregit.]
Duo alia exſtant exempla lib. 3. vitæ S. Remacli quæ apud Surium mẽſe Sept. legi poſſunt. Ego addam quinctum exemplum pœnæ, quam milites poſt obitum perpeti, qui manus ab expilatione templorum non abſtinuerant, in gratiâ tamen deceſſerant, viſione quadam idem auctor declarat: quam ille vt certiſſimâ fide compertam doceat, multa addidit, quę cenſui prætermittenda, potuit illa poni libro pręcedenti, capite de Spectris mortuorum, ſed non incommodè hîc recenſebitur: eo quòd varię quoque pœnæ hic & ſupplicia eorũ narrantur, qui vt Matiſconenſis ille comes ſacrilegi fuere. Itaque Petrus Venerabilis inducit ipſum qui viderat Petrum Engelbertum Monachum iam, & à ſęculari ad ſpiritalem militiã digreſſum
» ſic loquentem θ: Tempore quo Rex Aragonenſis Alfonſus, *θ lib. 1. miracul. c 28.*
» regnum maioris Alfonſi Hiſpaniarum Regis iam mortui ob-
» tinebat, contigit vt contra quoſdam, qui in regione, quæ Ca-
» ſtella dicitur, ei repugnabant, exercitum commoueret, & vt

 de ſingu-

de ſingulis regni ſui domibus, ſinguli illuc pedites vel equi- »
tes dirigerentur, edicto ſanciret. Ego edicto coactus, vnum ex »
mercenarijs mercede mihi ſeruientibus, Sancium nomine, ad »
exercitum deſtinaui. Paucis poſt diebus decurſis, omnibuſque »
qui expeditioni illi interfuerant ad propria redeuntibus, »
ipſe quoque domum reuerſus eſt. Non longo deinceps tem »
pore elapſo, more humano, morbo correptus, nec diu cũ mor- »
bo luctatus, defunctus eſt. Inde poſt quatuor ferè menſes, ex »
quo è vitâ deceſſit, dũ apud Stellam in domo meâ hyemali tẽ- »
pore, iuxta ignem in lecto iacerem, ſubitò iam dictus Sancius »
circa mediam noctem mihi adhuc vigilãti apparuit. Qui igni »
aſſidens, & carbones, quaſi ad calefaciendum vel ad clarifican- »
dum, huc illucque reuerſans, multò magis ſe mihi cognoſcibi- »
lem demõſtrabat. Erat autẽ nudus & abſque omni veſtitu, ex- »
cepto paruo viliqueтegumento, quo velut inhoneſtiora cor- »
poris obuelabat. Quem cùm vidiſſem; quis, inquã, es tu? at ille »
humili voce; Ego ſum, inquit, Sancius famulus tuus. quid, in- »
quã, hîc agis? vado, inquit, Caſtellã, iterque meũ multus exer- »
citus comitatur, vt vbi deliquimus, ibi & delictis pœnas debi- »
tas exſoluamus? Et, cur, inquam, huc diuertiſti? Eſt, inquit, »
mihi ſpes veniꝫ, &, ſi miſereri volueris celeriorem mihi requiẽ »
cõparare poteris. Quomodo, inquam? Quando, inquit, nuper »
expeditioni quam noſti interfui, hoſtili inuitatus licentiâ, »
Eccleſiam quãdam cum quibuſdã ſocijs inuaſi, quæ intus ſunt »
inuenta diripui, veſtimenta inſuper Sacerdotalia mecum re- »
diens aſportaui. Pro quo ſpecialiter diris pœnis ſubactus af- »
fligor, & remedium à te, ſicut à domino meo, quantis poſſum »
precibus expoſtulo. Nam poteris mihi ſubuenire, ſi beneficijs »
ſpiritualibus me ſtudueris adiuuare. Rogo inſuper, vt domi- »
nam meam, vxorẽ tuam, ex meâ parte, mea functus vice depre- »
ceris, ne octo ſolidos, quos pro ſeruitio meo mercenario iure »
mihi debebat, reddere iã moretur, & quod neceſſitatibus car- »
nis, ſi adhuc viuerem, reddidiſſet, animæ meæ longè ampliùs »
his egenti, erogando eos pauperibus, largiatur. Iam ego tali »
eius collocutione multo magis animatus; quid, inquam, de »
concive

» concine noſtro Petro Deiocâ nuper defunčto actũ eſt? Rogo,
» vt, ſi quid de illo noſti, aperias? Illũ, ait, opera miſericordiæ fre-
» quẽter quidẽ, ſed maximè præteritæ famis tempore, impenſa
» pauperibus, beatorum requieĩ adiunxerũt, & vitæ æternę par-
» ticipem effecerũt. Cumque eum tam promptè & facilè mihi
» reſpõdére audiſſem, adieci; & de Bernetio alio ciue noſtro, an-
» te paruum tẽpus ſimiliter vt noſti defunčto, aliquid tibi nõtũ
» eſt? illum, inquit, infernus poſſidet. quia ad terminandas huic
» villæ lites & iudicio dirimendas prælatus, multa ſæpè mune-
» ribus aut gratiâ illectus iniuſtè iudicauit: & quia cuidam pau-
» peri viduæ quodã tempore baconem vnum, qualecũque vitæ
» eius ſubſidium, crudeliter auferre non timuit. Tunc longè
» amplius ad maiora quærenda animi feruore ſuccenſus, adiun-
» xi. De rege noſtro Alfonſo antè paucos annos defunčto, tibi
» aliquid notum eſſe potuit? ad hęc quidam alius in feneſtra ca-
» piti meo proximè ſuperpoſita reſidens; Noli, ait, hoc ab iſto
» quęrere, quod ignorat. quoniam recens eius ad partes noſtras
» aduentus, hoc ei notum fieri nondũ permiſit. Mihi verò, cui à
» die obitus mei quinquennalis cum huiuſmodi ſpiritibus mo-
» ra, plura quã iſti nouiter nota fecit, quod de rege quæris ig-
» notum eſſe non potuit. At ego rurſùs nouæ vocis auditu atto-
» nitus, ac videre cupiens vocis auctorem, conuerti oculos, ad
» feneſtram, adiutuſque lunæ ſplendore; quæ lumine ſuo omne
» tunc domus ſpacium clarè illuſtrabat; conſpicio hominem in
» inferiori feneſtrę margine reſidẽtem, quem in eodem habitu,
» quo alium videram, cernens: Et tu, inquã, quis es? ego, inquit,
» eius quem aſpicis ſocius ſum, & Caſtellam cum iſto & multis
» alijs proficiſcor. Et tu, inquam, de rege Alfonſo, vti dicebas,
» aliquid noſti? Noui, inquit, vbi fuerit, ſed verò vbi modò ſit
» neſcio. Nam aliquamdiu tormentis acribus inter reos crucia-
» tus, poſtmodũ à Cluniacenſibus monachis inde ſublatus eſt.
» Exinde verò, quid de eo factũ ſit prorsùs ignoro. His dictis ad
» ſocium, qui igni aſſidebat, verba conuertens, ait: ſurge & iã iter
» inceptum peragere incipiamus. Ecce enim iam omnes vias,
» quę intra vel extra caſtellum ſunt, ſubſequens nos exercitus

ſociorum impleuit,& iam multis velociſſimè prætergreſſis, vt »
feſtinanter eos ſequi debeamus, vrgemur. Ad hanc vocem »
Sancius ſurrexit,& flebili voce,quod priùs rogauerat ingemi- »
nans; Rogo,inquit,Domine,ne mei obliuiſcaris,& vt dominã »
meam,coniugem tuam,quatenùs,quod corpori debebat, mi- »
ſeræ animæ meæ reſtituat, oro ſollicitus exhorteris. His di- »
ctis ſtatim vterque diſparuit. At ego mox coniugem iuxta me »
in lecto dormientem, citatâ voce exſuſcitans, priuſquàm ei, »
quod videram vel audieram,narrarem,interrogaui; Vtrum a- »
liquid Sancio communi noſtro mercenario pro mercede de- »
beret. Qua reſpondente, quod ego nondum ab aliquo niſi à »
mortuo audieram; ſe videlicet eidem Sancio adhuc octo ſo- »
lidos debere: nequaquam vltra dubitare potui, cui fidem & »
mortui relatio & mulieris confirmatio conferebant. Facto »
mane octo illos ſolidos à coniuge accipiens, & de meo quod »
congruum viſum eſt addens, pro eius qui apparuerat ſalute »
pauperibus diſtribui,& ſacrarum Miſſarum adiutoria ei à ſa- »
cerdotibus meâ prece & ſtudio impenſa, ad pleniorem pecca- »
torum eius remiſſionem adauxi.] In hac tam clarâ, tam certâ, »
tam commendabili viſione docemur, quod *mortuos opera ſua ſequantur*. hos quidem milites eo quod confeſſi deceſſerant, & culpam ſacramento pœnitentiæ deleuerant, expiatorijs ſupplicijs pro pœnâ peccato debita ad tempus; illum quia non cõfeſſus erat, comitem, & culpam criminis abolere neglexerat, æternis cruciatibus fuiſſe mancipatum. Catholicis vtriuſque ſortis optio eſt; hæreticis qui & confeſsionem reſpuunt; & purgatorium negant, altera tantum competit; quam agnoſcũt, & fatentur. Ad hoc caput reducitur irriſio virorum ſanctorũ, quam Deus non ſolet relinquere impunitam. Scribitur tale quid in antiquiſsimâ S. Carilephi vitâ: Mulier quædã Gunda nomine, quam clandeſtinus ſupplantator illexerat, ſpirituiſancto volens illudere, virili præſumptâ veſte, in beatiſsimi Carilephi monaſterium ingredi conata eſt, vt probaret verum ne eſſet illius vaticinium, quo prædixerat ſexui fæmineo nunquam datum iri copiam in illud intrandi, ſed iuſto Dei iudicio,

» cio, priuſquam vel aſpiceret cœnobij clauſos aditus, arrepta » à Diabolo retrorſum ruit, adeoque fœde ab illo vexata eſt, vt » dicere me pudeat. Caput enim illi adegit inter fœmora, ſicq; » factum eſt, vt quę ſacratis liminibus falſa oſcula imprimere tẽ- » tauerat, immundas ſui corporis partes oſculari cogeretur, ſe- » xumque ipſa ſuum, quem virili habitu tegere voluerat, cũctis » cernere volentibus palam proderet. Ea res effecit, vt deinceps » eo ſe cõferre mulieres auſę nõ ſint.] *Sur. to. 3. Menſ. Iulij.* vtinã & noſtri temporis muliercularum audacia hoc exemplo eis narrato reprimatur. Aliquando etiam ob feſtorum dierum cultum temeratum Deus talia permittit, vt ei accidit qui ſeruile opus faciebat in feſto S. Philaſtrij. *B. Rampertus Brixienſis in tractat. de tranſlatio. S. Philaſtrij.*

Duodecimam cauſam præbet multorum puſillanimitas, & deſperatio, cum mærore oppreſſi, à Deo vel non petunt auxilium, vel ſe malis eripiendos diffidunt: qua de cauſa etiam plerique ſe dæmoni vt auxiliatori ſubijciunt: præbet etiam curioſitas nimia cauſam, quando impudẽter petimus ſcire, quod nullâ ratione competit inueſtigare: prius illud patet, ex Hiſtoriâ Theophili Oeconomi, quam nobis oculatus teſtis Eutychianus, patriarcha nouæ Romæ, dereliquit; quam alibi breuiter attigi; hic latiùs proſequar verbis auctoris; Cùm Cæſar » Iuſtinianus rerum potiretur, Theophilus quidam in oppido » Ciliciæ Adanâ Oeconomus Eccleſiæ fuit, multis quidem il- » le gratus, & Epiſcopali munere, quod tamen conſtanter de- » trectauit, dignus exiſtimatus. Qui ab æmulis immeritò accu- » ſatus, & de officio Oeconomiæ deiectus, in eam animi impo- » tentiam adeoque impietatem deuenit, vt hortatori Mago Iu- » dæo morem gerens, Chriſtum Dei filium ac matrem eius Ma- » riam datâ ſyngraphâ turpiſſimè abnegaret, ſeque totum impe- » rio Satanę, qui ſe videndum obtulerat, traderet, atque manci- » paret. Quid hîc faceret miſer, tam nefarij criminis ſibi con- » ſcius? Totus animo perturbatus, vt nuſquam ferè poſſet con- » ſiſtere, cùm irato Deo ſe dæmonis eſſe mancipium cogitaret, » mutato conſilio, tandem ad ſanctiſsimam Dei matrem confu-

gien-

giendum duxit,ac templum ei ſacrum petijt; in quo ſuas pre- » ces ac ſupplicationes,cum multâ ieiunatione coniunctas, no- » ctes ac dies indefeſsè conſumpſit, magnumque veræ pœniten- » tiæ ſpecimen edere cæpit.] ſubditur deindè,admodum pia & » verè pœnitentis ac demiſſi contritique ſpiritus, oratio ipſius Theophili. Quid multis? *addit*, Theophilus quadraginta dies » in hoc Mariæ templo perdurans, nullumque orandi, & plo- » randi,lamentandique finem faciens(tantus in illo feruor erat » pœnitentiæ) denique, opitulāte ſacrâ Virgine, ſuam ſcriptam » & conſignatam diabolo ſyngrapham, qua Chriſtianiſmū ab- » iurauerat(mirabile dictu) recepit, in Dei gratiam redijt,&c.] » hanc hiſtoriam (qua ſalutare cunctis,qui, iuſto Dei iudicio, in maligni hoſtis,aut maleficorum eius membrorum manus inciderint,ac certum efficaxque remedium proponitur) ex Græcis habent Metaphraſtes ι, ex Latinis Petr. Damianus κ & Sigisbertus. Poſterius, de curioſitate, traditur à B. Auguſtino, & in Decreto Gratiani inſeritur λ.

Interdum hæc ob culpas veniabiles à Deo permittuntur, K maximè vt ſanctitas & gratia eorum, qui ſanitatem reddituri, cunctis innoteſcat. hoc contigit Abbati Moſi apud Caſſianū propter leuiculam iram μ; hoc, propter præcipitem gulam & leuem, cuidam religioſæ apud D. Gregorium ν; hoc cuidā religioſo,ob tepiditatem & diſtractionem in oratione, apud ſcriptorem vitæ D. Bernardi ο; quorum ſanatio famam auxit D. Bernardi, D. Equitij, & D. Macarij, per quos Deus illos liberauit.

ι *apud Sur. menſe Febr. tom I.*
κ *Damian. ſermon. 1. de Natiu. B. Mariæ virg. Sigisbertus in Chron.*
λ *ca. vlt. 26. q. 5. ex D. Aug lib. 2. de doctr. Chriſtiana cap. 22. & 23.*
μ *collat. 7. c. 27.*
ν *lib. 1. Dial. c. 4.*
ο *lib. 2. c. 1.*

QVÆSTIO VIII.

Cur cùm iſta damna plerumque diabolus poſſit per ſe inferre, malit vti operâ maleficorum?

DVas inuenio cauſas. alteram quia hoc pacto maiorē Deo ſe facere credit iniuriam, quando creaturis ratione præditis,& baptiſmo ablutis,& chriſmate delibutis, poteſt abuti ad creatoris ipſius vilipēdium, & irritationem: pluribus etiam ſic nocet. quia non adeò homines abhorrent à conuerſatione

&

& familiaritate maleficorum, atque odêre conſortium diaboli. Si namque ſemper ſe dæmon palam obtruderet, multi fædus cum eo percutere, & has artes maleficas exercere detrectarent.

Altera eſt, quia quædam per homines poteſt, quæ vel non poſſet, vel non tam commodè poſſet per ſemetipſum immediatè perficere. Verbi gratiâ: ſi reſiſtendum ſit alicui viro ſancto cócionanti, aut recta ſuadenti: ſicut per Iamnem & Mambrem Moſi, per Elimam D. Paullo reſtitit. item ſi ſint hæreſes ſpargendæ, ſicut per Simonem, Menandrum, Marcum, & alios fecit. item ſi ſacris rebus abutendum, quod in maleficijs frequentiſſimum eſt α: quibus cùm per homines abutitur, copioſius lucrum refert animarum. tum quia ſic plures in fraudem inducit: nam contemptoribus rerum ſacrarum contemptum adauget; veneratoribus falsò perſuadet hæc à Deo, non à dæmone fieri β, & ſic ad defenſionem maleficorum multos inducit, atque ita peccatum eis impingit: tum quia conſequitur vt ad magicam ſuperſtitionem, homines etiam addant ſacrilegium: Vnde Deus magìs magiſque offenſus, plura etiam in dies principibus tenebrarum in miſeros mortales permittat.

α c quicunque. 26. q. 5.

β ſic D. Auguſt. tracta. 7 in Ioan.

Reſtabat dicere de remedijs maleficiorum: ſed id differo in vltimum librum. Sequitur videamus de vanâ obſeruatione

LIBRI III. PARS POSTERIOR; SIVE DE VANA OBSERVANTIA.

QVÆSTIO I.

Quid ſit?

DE hac egit D. Thomas 2.2. q.96. Poteſt definiri, Vana obſeruantia eſt, Magia ſuperſtitioſa; qua commo- » dum aliquod ſperatur ex re, quæ nec ſupernaturali- » ter eò pertinet, neque naturaliter id præſtare poteſt. » Dicitur *vana*, quia vel non conſequitur effectum intentum; vel ſi conſequatur, plus noxæ, quàm commodi adfert. quia homo illâ vtens tantùm percipit vtilitatem in rebus corporeis vel temporalibus, animæ verò detrimentum refert. Dixi, *nec ſupernaturaliter*, quia qui effectum expectant à Deo, per media Deo diſplicentia, ij vani ſunt.

QVÆSTIO II.

Quale peccatum ſit?

ALiquando lethale, aliquando veniabile. Lethale erit. primò ſi fiat ex pacto expreſſo cum dæmone. Secundò, ſi quis gnarus ſit ſaltem ſubeſſe pactum tacitum, ſiue cùm admonitus non vult deſiſtere α. Veniabile eſt, quamdiu quis ignorat tale pactum cum dæmone, ſi tamen nec ipſe tenetur ſcire, nec fuit admonitus β. Intellige de eo qui nec conſuluit peritos. Nam licet, quis ratione officij vel ſtatus, non teneatur ſcire, tenetur tamen, vt incipit dubitare, conſilium petere à doctis: quod ſi non faciat, negligens eſt. potuit enim ſcire, & ideò non ignorat inuincibiliter. Nullum eſt peccatum, quando quis ioco tantum facit, ſine præiudicio, vel periculo ſui aut alterius γ: item ſi quis laboret ignorantiâ inuincibili, & vtitur medijs vel bonis, vel indifferentibus.

α *Silu. verb. ſuperſtitio. q. 10. in fin.*

β *Silu.* s. *Nauarr. cap. 11. Manual & eſt cōmunis.*

γ *Caieta. & Valen. ad d. q. 96.*

QVÆ-

QVÆSTIO III.

Quotuplex ſit?

SI cauſam finalem adſpicias, poteſt reduci ad quatuor quaſi ſpecies. Prima eſt, quando exſpectatur commodum in rebus exterioribus ſeu fortunæ, vt in animalibus, ſegetibus, vineis, bonâ aëris conſtitutione &c. 2. quando expectatur bonũ aliquod corporis, vt ſanitas, liberatio à carcere, hoſtibus, ferro, igne, aquâ & huiuſmodi; quia ſic ſe putat fore innoxium. 3. quando expectatur bonum animæ naturale, vt ars, vel ſcientia aliqua. 4. quando expectantur bona ſupernaturalia, vt ſunt remiſsio peccatorum, per aliquas certas orationum formas, aut verſiculos Pſalmorum, vel ſacræ alterius ſcripturæ, & alia huiuſmodi, ab Eccleſiâ vel Deo ad hoc non ordinata.

QVÆSTIO IIII.

Vnde dignoſci queat, quando ſit huiuſmodi vana obſeruantia?

SECTIO I.

DIco breuiter; 1. Si conſtet quod effectus ſuperet naturæ vires, tunc attendere oportet; an per ſacram Scripturam, vel Eccleſiæ definitionem, vel approbatam ab eâ traditionem effectus iſte Deo tribuatur; ſiue, quod idem eſt, an huiuſmodi teſtimonio conſtet, effectum hunc eſſe diuinum: ſi nihil huiuſmodi reperitur, effectus tribuendus eſt pacto cum dęmone inito, & proinde cenſenda ſuperſtitio magica, vt minimùm, vanæ obſeruantiæ. tales ſunt effectus remiſſio peccatorum extra ſacramenta, quoad mortalia; extra ſacramentalia, quoad culpas veniales. item diuinatio rerum futurarum contingentium; inflexio aut directio earum actionum, quæ ab arbitrij libertate merè dependent.

Secundò, ſi conſtat rem, cui tribuitur effectus hanc vim à Deo vel à naturâ habere, non eſt vana obſeruantia ex parte effectus; ſed poſſet eſſe vana obſeruantia ratione alicuius vitioſæ circumſtantiæ. verbi gratiâ, cilicium, diſciplina, ieiunium, quia corpus affligunt & macerãt, prędita ſunt virtute ad coër-

cendũ concupiſcentias carnales, ex viribus carnis, & corporis habitu nimis læto pullulantes: ſed ſi his addas circũſtantias ridiculas, & ad hoc à naturâ, Deo, vel Eccleſiâ nõ ordinatas, veluti certã horam, definitũ numerũ, quẽ nec excedere nec minuere liceat, vel pręſentiam certarum perſonarũ, vel vt fiat illâ vel illâ manu, flagro ſerico, & huiuſmodi; erit vana obſeruantia. Ex his regulis infertur eſſe vanam obſeruantiam.

SECTIO II.

PRimò ſi ad productionẽ effectus requiritur fides in ipſum hominem qui ſanaturus; v.g. credere quod is poſſit ſanare. A

Secundò ſi effectus attribuitur magicis imaginibus, figuris, ſigillis, characteribus, ipſis verbis, vel rythmo, vel contactui, &c. & non Deo, quæ libro primo diſcuſſimus: & in his plerũque eſt incantatio, & pecc. M.

Tertiò, ſi quis vtitur certis orationibus, aut ſententijs etiam ſacris, aut operibus pijs, in rebus vanis, & non pertinentibus ad Dei cultum & honorem, directè nec indirectè. Voco indirectè, quando res non ſunt vanæ, quia ſunt vtiles proximis, vt ſanitatem illi vel nobis ipſis adferentes. Nam in huiuſmodi rebus fieri poſſet aliquando, vt licet nos rationem ſiue initium neſciamus praxis alicuius, tamen vir ſanctus aliquis id inſtituerit, & à Deo ſimilem gratiã obtinuerit. Quare in huiuſmodi, ſi quis ea adhibeat ex merâ deuotione, & curationem à Deo exſpectet ſolo; ſanè indirectè ad Dei honorẽ hoc referret, auctorem omnis miraculoſæ ſanationis; & qui orationi ac fidei, ac ieiunio Chriſtianorum, ſanationes pollicitus fuit. Fuit (niſi fallor) hæc ſententia Caiet. A ita ſcribentis; Quarta ſuperſtitio eſt obſeruationum in verbis, aut rebus ſacris portandis, dicendis, vtendis, adiunctis aliquibus conditionibus non malis, quarum ratio neſcitur: vt patientes ſpaſmum neruorum, primo Carlino oblato Chriſti cruci in paraſceue vtuntur pro remedio, confecto ex illo annulo: & ſic de ſimilibus. Quantum enim apparet, in huiuſmodi ſuperſtitio interuenit: quoniam vanæ conditiones apparent. Si tamen ex merâ deuotione fiunt, & non niſi à Deo intendant, & exſpectent

A in ſumm. verb. ſuperſtitio.

„ ctent effectũ, putantes Deũ inſpiraſſe alicui ſancto viro huiuſ-
„ modi conditiones, non audeo damnare, ſed tolerabile mihi
„ videtur.] Sic Caietan. Cuius ego ſententiam eatenùs amplector, vt putem diſtinguendũ ante factum, & poſt factũ. Quoad eum, qui conſilium peteret, num ſibi liceret huiuſmodi facere; omnino ſuaderem deſiſteret; imò reſponderem non licere. cùm enim lege ordinariâ non ſit ſolitus Deus huiuſmodi conditiones, in quibus aliquid vanitatis apparet, ſanctis inſpirare, temerarium eſt ſibi quid huiuſmodi perſuadere; & ſaltem res iure habetur pro ſuſpectâ. quare & tenetur quis admonitus eam vitare. Sed ſi quis poſt rem peractam, bonâ fide & opinione qua dicit Caietan. & nunquam ſuper eo monitus; vel confiteretur, vel conſilium quæreret; non auderem illũ damnare præteriti peccati: conſulerem tamen in poſterum abſtineret. Si quæras, an in rigore, ſit vana obſeruantia? reſpondeo; vt minimum, ſpeciem valdè veriſimilẽ prę ſe ferre. Quod ſemel dictum ſit circa hanc Caiet. doctrinam, quæ vtilis eſt ad multorũ conſolationem poſt factum, vt dixi: & conſideranda in pleriſque caſibus ſequentibus particularibus; in quibus apertè malum vel peccati deformitas non apparet.

A *Quartò*, per certa ieiunia & quaſdem orationes; quæ in quibuſdam libellis, damnatis ideo à Papâ Pio V. continentur; dubias indulgentias, & remiſſiones peccatorum, & cõſecutionem rei optatæ, exſpectare ſeu quærere, eſt vana obſeruantia: per certa verò ieiunia & orationes ſine humano labore, ſed ſecundum inſtituta artis cuiuſdam, ſcientiam infuſione acquirere, pertinet ad primam Magiæ ſpeciem: fit enim ex pacto expreſſo cum dæmone, & eſt Mortale. hanc artẽ, vocant *artem Notoriam*. damnata fuit Pariſijs ann. 1320. de qua D. Tho. *d. q. 96. a. 1.* Alexand. de Hales 2. *p. q. de ſortilegio* & alij,

SECTIO III.

B QVinctò quando geſtantur reliquiæ, vel Euangelium ſancti Ioannis, aut aliqui verſus pſalmorũ, nõ ex deuotione tãtum, ſed adiunctis vanis circũſtantijs, v. g. vt ſic vel ſic ſint ſcripta, vel reliquiæ ſint in vaſe triquetro vel rotundo, tribuendo

t D. Thom. ſ. a. 4. & Nauarr. d. c. 11. n. 35.

do vim formæ vel materię t, vt ſcriptũ ſit in pergameno virgineâ, vel tẽpori, vt ſcriptũ ſit oriente ſole; vel perſonæ, vt alligatũ ſit ab incorrupto; vel modo, vt tot filis, vel talibus; itẽ neceſſe eſt, vt nulla adſit figura præter ſignum crucis; nulla imago pręterquam Chriſti, vel B. Virginis, vel Sancti alicuius noti, aut ſolita angeli boni; item nulla barbara & incognita Dei vel Angelorum nomina ſint addita; denique nihil aliud adſit vani vel mendacis. Deus enim nunquam eſt auctor mendacij vel vanitatis ζ. Obijciat fortè aliquis ſolum ſignum crucis iure Canonico permitti. *Reſp.* Canonem agere de caracteribus, quibus crucem annumerat: non agere, de imaginibus; quæ cũ in tẽplis piè habeantur, cur non poſsint & collo geſtari? De ligaturis ſuperſtitioſis ſic D. Auguſt. η Ad hoc genus pertinent " omnes ligaturæ atque remedia quæ medicorum quoque diſ- " ciplina condemnat, ſiue in pręcantationibus, ſiue in quibuſdã " notis, quas characteres vocant: ſiue in quibuſdam rebus ſuſ- " pendendis atque ligandis, vel etiam ſaltandis quodammodo, " non ad præſeruationem corporum, ſed ad quaſdam ſignifica- " tiones occultas, aut etiã manifeſtas; quæ mitiore nomine phy- " ſicam vocant: vt non ſuperſtitione implicare, ſed naturâ pro- " deſſe videantur. ſicut ſunt inaures in ſummo aurium ſingula- " rum, aut de ſtruthionum oſſibus anſulæ in digitis, aut cũ tibi " dicitur ſingultienti, vt dextrâ manu ſiniſtrum pollicẽ teneas.] " cenſuit itaque D. Auguſtin. in his eſſe vanam obſeruantiam. arbitror quia hæc ad futuri obſeruationẽ notabant. fieri namque poteſt vt vltima duo phyſicam vim ad ſanitatis conſeruationem aliquam obtineant; & tum à ſuperſtitione forent aliena. Addit idem Auguſtin. poſtea obſeruatu quiddam digniſſimum, non quicquid intus ſumptum naturaliter iuuat, idem etiam appenſum iuuare: & ideò plus cautionis adhibendum in his appenſis, quoniam in ijs plus periculi verſetur. Aliud, " inquit θ, eſt dicere, tritam iſtam herbam ſi biberis, venter non " dolebit: & aliud eſt dicere, iſtam herbam collo ſi ſuſpenderis " vẽter nõ dolebit. Ibi enim probatur contẽperatio ſalubris: hîc " ſignificatio ſuperſtitioſa dãnatur.] quibus verbis ſentit, prius " eſſe

ζ *ita ſentiũt canoniſtæ per text. non licet. 26. q. 6. D. Tho. ſ. D. Antonin. 2. p. tit. 11. c 1. Martin. de Arles, de ſuperſtit. tract. 10. Viguer. c. 5 6 v 5.*

η *lib. 2 de doctrin. Chriſt. ca. 20. repetitur in c. illud. 26. q. 2.*

θ *d. lib. 2 c. 26.*

eſſe remedij, poſterius verò ſignum pacti. Sic è conuerſo, non quicquid efficax eſt à naturâ appenſum, vt ſunt quidam Indici lapides contra dolorem renum, lienis &c. id etiam eſt efficax tritum & intus ſumptum. Subdit ſapienter Auguſtin.
„ Quanquam vbi pręcantationes & inuocationes & characteres
„ nõ ſunt; plerumq; dubium eſt, vtrũ res quæ alligatur aut quo-
„ quomodo adiungitur ſanando corpori, vi naturæ valeat, quod
„ liberè adhibendum eſt; an ſignificatiuâ quadam obligatione
„ proueniat, quod tanto prudentiùs oportet cauere Chriſtia-
„ num, quanto efficacius prodeſſe videbitur. Sed vbi latet, qua
„ cauſſa quid valeat; quo animo quiſque vtatur intereſt.] Ex quibus verbis tria colligas. primò ſi putatur res naturaliter prodeſſe, tunc licet ſuſpendere de corpore. quia hoc fit tanquam remedium. Secundò ſi putatur non prodeſſe naturaliter vt cauſa, ſed dumtaxat vt ſignum futuræ ſanationis, tunc omnino abſtinendum. Tertiò ſi res dubia ſit, nec adſint medici, qui conſulantur; tunc animum & intentionem appendentis, rem bonam vel malam facere, bonam ſi facit opinione priore, malam ſi poſteriùs credat. Tunc enim incideret quis in c. admoneant. 26. q. 7. quo laici anathemati, clerici degradationi ſubijciuntur. Canones ı non permittunt orationes alias inſcribi periaptis, præter orationem Dominicam & Symbolum; ſed vſu catholico id ad Euangelium B. Ioannis, & alias ſacræ ſcripturæ partes extenſum videmus: quia par in ijs ratio procedit; nempe deuotio ferentis, & verborũ ſanctitas. Quæ ſi proſunt piè recitatæ; cur non & piè geſtatæ? ſed ſemper ſuperſtitioſa quæ diximus vitanda, inprimis numeri certi iteratio, quãdo illi vis attribuitur. Vnde ſanè oportet intelligere, quod magnus Caſſiodorus ſcripſit ϰ, multis efficax remedium in
„ varijs malis fuiſſe trinam recitationem huius verſiculi; *Dirupiſti vincula mea* &c. vt non ipſi ternæ repetitioni, ſed in honorem ſanctiſſimæ Trinitatis ter repetentis deuotioni Deus id detulerit. ſed de orationum formulis mox plura.

ı *c. non liceat 26. q. 5. & c. non obſeruatis. 26. q. 7.*

ϰ *in Pſalm. 115.*

SECT.

SECTIO IIII.

SExtò huc referenda vaniſſima omnium (κληδονιστική) ani- C
maduerſio. de qua B. Chryſoſt, *hom. 21. ad pop. Antiochen.*
Et quid tandem ſunt omina? Sæpè domum quis ſuam egreſ- „
ſus hominem videt monoculum, vel claudicantem & omina „
tus eſt. *Et poſtea*, Si virgini occurreris ſterilis dies erit, ſi verò „
meretrici, dextera & plena & multâ mercatione plena] mox
vt par erat in hanc dementiam inuehitur. Quod verò Auſo-
nius tria tantùm omina agnoſcit, cum refellunt ceteri qui plu-
rium meminere. fortè de præcipuis tantùm loquebatur. ſed
λ d.c.20. quæ illa in re vaniſſima? D. Auguſt. ſic ſcribit λ; His adiun-
guntur millia inaniſſimarum obſeruationum. ſi membrum „
aliquod ſalierit; ſi iunctim ambulantibus amicis, lapis, aut ca- „
nis, aut puer medius interuenerit: atque illud quod lapidem „
calcant tanquam diremptorem amicitiæ, minus moleſtum eſt, „
quàm quod innocentem puerum colapho percutiunt, ſi pa- „
riter ambulantibus intercurrerit. Sed bellum eſt, quod aliquã- „
do pueri vindicantur à canibus. Nam plerumque tam ſuper- „
ſtitioſi ſunt quidam, vt etiam canem qui medius interuenerit, „
ferire audeant, nõ impunè. Namque à vano remedio cito ille „
percuſſorem ſuum ad verum medicum mittit. Hinc ſunt etiã „
illa limen ſuum calcare, cùm ante domum ſuam tranſit: redire „
ad lectum, ſi dum quis ſe calceat ſternutauerit: redire domum, „
ſi procedens offenderit: cùm veſtis à ſoricibus roditur, plus ti- „
mere ſuſpicionẽ futuri mali, quàm præſens damnum dolere „
Vnde illud eleganter dictum eſt Catonis, qui cùm eſſet con- „
ſultus à quodam, qui ſibi eroſas eſſe caligas diceret à ſoricibus; „
reſpondit, non eſſe illud, monſtrum; ſed verè monſtrũ haben- „
dum fuiſſe ſi ſorices à caligis roderentur.] vides quot genera „
hîc fuiſſe à D. Auguſt. enumerentur. primò Saliſatorium. de
quo Iſidorus tradit *Saliſſatores* ſeu *Salitores* vocari huiuſmodi
ominoſos. *Saliſſatio* παλμὸς vet. gloſſario vocatur & palpita-
tio: huius ſpecies à cilijs, vel oculis potiſſimæ. iſtius Suidas &
Theocritus meminere: illius Plaut. in Mil. glor. *Præcantatrici,
collectrici, ariolæ, aruſpicæ, Flagitium eſt ſi nihil mittetur, quæ ſu-*

percilio

percilio ſpicit. & in Pſeudo. *Niſi quia futurum eſt, ita ſupercilium ſalit.* vide Cælium *lib.7.cap.29.* quò videtur referendum, quod quidam ſonitum ſpontaneum auris dextræ vel ſiniſtræ obſeruant; vt ſi hæc tintinet, inimicum; ſi illa, amicum noſtri putent memoriam tum recolere. de quo Ariſtenetus μ, οὐκ ἐβομβευσὶ τἆωτα, ὅτε σοῦ μετὰ δ' ἀκρύων ἐμεμνήμην. nonne auris tibi reſonabat, quādo tui lacrymans recordabar? & alicui huc pertinere videatur illud Lesbiæ vatis à Veronenſi conuerſum; μ in epiſtol. amatoriā.

Sonitu ſuopte Tintinant aures.

Quod illa dixerat; βομβεῦσ' ευδ' ἀκοαί μοι. & apertiùs incertus quidam, ſed antiquus ν; ν inter Catalect. Virg.

Garrula quid totis reſonas mihi noctibus auris?
Neſcio quem dicis nunc meminiſſe mei.

Quod referre ad amantium ſympathiam, nimis longè petitum. huc pertinet & *Spatulamanthia*, quæ fit nudâ ſpatularum inſpectatione. A corpore etiam ſumitur omē ſternutationis, & offenſionis pedum, de quo mox plura dicemus.

Alia ducuntur ex nomine, alia ex fortuitis aliorum verbis, alia ab ijs quæ domi, alia ab ijs quæ in viâ contingunt. Ex nomine ductū illud, quod narrat Glycas ο de Auguſto, eū Nicopolim vocaſſe quā exſtruxerat vrbē; & ibi hominis ac aſini ſtatuas aheneas locaſſe, eò quòd ea nocte, quæ Actiacā pugnam præceſſit, in hominē inciderat, qui aſinū agebat, cūque illius de nomine ſciſcitatus fuiſſet: mihi quidem reſpondit ille nomen eſt, Eutyches (h felix) aſino vero, Nicon (h. victor).] Ex verbis fortuitò prolatis, quæ Cicero cenſuit propriè vocari omina ϖ, vt cum filia Conſulis bellum Perſeo cogitantis, patri dixit Perſeum obijſſe, quod erat Melitæi catelli nomē. Οἰκοσκόπικα ſunt, apud Plautum, ſi introijt in ædes ater alienas canis, vel anguis per impluuium decidit de tegulis; vel, vt hodie multi peccant, ſi ſalinū euerſum; vinū effuſum, ſi crebriùs vel rariùs in menſâ ſternutatū, ſi quod in conuiuio verbū triſtius pronunciatum, ſi quis crus cruri impoſuerit, ſi canis vlulauit, coruus tecto inſidens crocitauit, & huiuſmodi. Quæ foris eueniunt non ſunt pauciora, & hoc genus vocāt τὸ ἐνόδιον,

ο annal p.3.

ϖ libr.1. de diuinat.

vt quæ D. Auguſt. retulit, item leporem iter tranſuerſo ſaltu velut diremiſſe; lupum, capram, aut aliud animal in viâ vidiſſe, & quod, ex irreligioſâ mente hæreticorum profectũ, habuiſſe obuium monachum, & alia infinita, vt ſubiecta poſt finem huius ſectionis tabula docebit.

Huic ominoſæ obſeruationi plurimùm tribuere olim Romani, vt patet ex Ciceronis libb. de Diuinat. & Valerio Maximo *libr. 1. cap. 5.* Item Græci & Ægyptij, vt docet Pauſan. *in Achaic.* & Theophraſtus *in Caracteriſmis*, vbi multa exempla ponit ρ: necnon Syri teſte S.S. in Regum hiſtoriâ *lib. 3. c. 20. v. 33.* vbi legitur nomen *ominis*, quod D. Auguſtin. σ negat ſe in ſacris litteris inueniſſe. fortè inciderat in libros in quibus non habebatur; *viri pro omine acceperunt, & profœdere & rapuerunt* &c. οἱ ἄνδρες οἰωνίσαντο καὶ ἐσπείσαντο, vt nunc in LXX. legitur; vel potius οἰωνίσαντο interpretatus eſt in genere ſunt augurati, vt & Hebræum *nachas* generale eſt, & pro ratione ſubiecti interpretandum. ideo noſter rectiſſimè vertit *omen.* De horum omnium vanitate legendi Franciſ. Picus τ, Wimpina, Mich. Medina Benedict. Pererius, & Iul. Sirenius: præcipua ratio eſt, quòd cùm omina certam nullam cauſam habeant, ſed à caſu planè dependeant, in contrarios ferè ſemper euentus rapi poſſunt. exemplo ſit illud Anchiſæ apud Virgilium, qui viſos equos ſpem pacis ait facere, & bellum minari. Longè autem diuerſa, ſunt omen fortuitum arbitrio ſuo rapere, & ſignum à Deo, ex neceſſariâ & ad honorem Dei tendente causâ, poſcere; quod in S.S. licitè fecêre, ſeruus Abrahæ υ (de quo optimè illic in Comment. locutus fuit Thom. Anglicus) & Gedeon φ, & Ionathas χ: & in alijs Hiſtorijs Gregor. VII. in causâ Cardinalis Simoniaci, apud Martinum Polonum, & D. Auguſtinus ψ, & Clodouæus Rex Francorum ω. De ominum varijs ſpeciebus, ſi quis multa volet à noſtris diuerſa, poterit legere Ioan. Saliſberienſem *lib. 1. de Nug. curial. c. vlt.* dum meminerit ea ab ipſo non approbari, ſed vt aulicorum vitia commemorari: & notanda imprimis hæc quæ ſubiungit verba;

D

ρ *c. de ſuperſtitione.*

σ *libr. 1. retractat.*

נחש

τ *Picus libr. 6. de prænot. c. 5. VVimpina (qui opt.) libr. de diuinat. c. 13. Medin. de rectâ in Deum fide lib. 1. c. 2. Pererius in c. 24. Geneſ. diſp. 6. Siren. lib. 9. de Fato c. 21. & 22.*

υ *Gen. 24.*

φ *Iudi. 7.*

χ *1. Reg 14.*

ψ *Fulgoſ. li. 1. c. 3.*

ω *Egnat. lib. 1. c. 4.*

Cetera

» *Cetera de genere hoc adeo ſunt multa loquacem*
» *Vt laſſare queant Fabium.*
» Quibus quæcunque domus inſtiterit, eam nec ab ipſâ ſalute
» arbitror poſſe ſaluari.]

Omina ſemper illicitum obſeruare. nã licet Caiet. α ſcri- α *in ſumm.*
» bat: poteſt homo abſque omni præſagio cauere prudenter ab *v. ſuperſtitio.*
» imminentibus, dubitando ne præſens occurſus ſit ſignum fu-
» turi ex communi vtriuſque cauſâ cæleſti, vel etiam diuinâ pro-
» uidentiâ: vt ſi quis cadens corporaliter, timeat aliquem ca-
» ſum in ſtatu, vel honore &c. propterea tamen non deſiſtat ab
» operibus prudenter agendis, ſed cautiùs vigilet &c. Poteſt e-
» nim eſſe, vt iſte caſus ſit effectus cauſæ futuri caſus, & propte-
» rea ſignificet illum.] hoc reuerâ eſt de valdè raro vel nũquam
contingentibus, & ſi quando contingat, iam non omen pro-
priè dictum, ſed prodigium potiùs fuerit, à Deo miſſum, &
ad Ἱεραλοσκοπίαν licitam, pro morum emendatione, referen-
dum. Equidem ſemper mihi viſa hæc Caietani obſeruatio
portam pandere, ad ominoſam iſtam obſeruationem; quæ D.
» Auguſtino & alijs β inaniſſima ſemper viſa. nonne (vtar β *D. Aug.*
» verbis Ciceronis de Diuin.) hoc ſi ſuſcipimus, & pedis offen- *d.c. 20. Pico*
» ſio nobis, & abruptio corrigiæ, & ſternutamenta erunt obſer- *VV impinæ,*
uanda? Nonne ſemper prætexat ſuperſtitioſus, offenſionem *Sirenio, Me-*
quamuis pedum ſibi diuinam iram prætendere? quid enim *din. Pererio.*
aliud gentiles contendebant? Nonne hoc in Tib. Graccho
obſeruarunt, quo die occiſus fuit, domo egredientem ad limẽ
grauiſſimè pedẽ γ offendiſſe? Nonne dicat, hoc idẽ Craſſo γ *Valerius*
infauſti prælij die accidiſſe? δ Nonne hoc de marito Lao- *Max. lib. 1. c.*
damia ſcribit? *4. Plutarc. in*
Gracchis.
» *Cùm foribus velles ad Troiam exire paternis,* δ *Plutarch.*
» *Pes tuus offenſo limine ſigna dedit.* *in Craſſo.*
» *Vt vidi ingemui, tacitoque in pectore dixi,*
» *Signa reuerſuri, ſint, precor, iſta viri.* ε ε *Ouid. in He-*
Nonne de ſe iam veniâ dignus Tibullus? qui cecinit: *roid. epiſt.*
» *O quoties ingreſſus iter, mihi triſtia dixi,*
» *Offenſum in portâ ſigna dediſſe pedem.* ζ ζ *lib. 1. eleg. 3.*

 Quid

Quid ſi enim dicerent,euentum hunc ab eadem prouenire cauſâ prouidentiæ,à quo mortes & ſtrages iſtorum? Nonne Caietano iudice abſoluendi? De ſternutamentis ſemper erit quo excuſent. incidat in aduerſum aliquid,qui ſternutat:dicet ab eadem causâ vtrumque euẽtum.ſit felicior alius, & optatis potiatur: id ipſum dicet ſignum fuiſſe ſucceſſus,& non à naturali,ſed supernâ cæleſti causâ communi id eueniſſe. Sanè ſternutationem medium omen cenſuere veteres, vt notatũ Scholiaſtæ Theocriti η,ideoque ſternutante aliquo,aſtantes illi bona verba dicebant: vt ſi quid portenderetur mali,id fauſtâ precatione auerterent θ. matutinam ſternutationem prorſus infauſtam; meridianam firmiſſimi auſpicij, & conatus non irriti indicium,rebantur,etiam Ariſtotele auctore ι, maximè ſi à dextro latere κ. Vnde Propertius λ,

Nunc tibi naſcenti primus (mea vita) diebus,
Aridus argutum ſternuit omen amor.

Et Catullus,de Acme & Septimio μ, ſternutationis dextrę approbationem, vocat auſpicium bonum. Quid quod & peditum obſeruabant, & Græcis quidem omen erat bonum, vt *ex Hymno in Mercurium*: Latinis infauſtũ cenſebatur,vt ex Catone *de re Ruſticâ* fuit alijs obſeruatum. De Soricino auſpicio æquè ridiculi veteres,de quo præter Plinium in Hiſtor. natural.etiam rectè accipiunt illud Auſonij,

Quadrupes auſpicijs quis iungitur oſcinibus? Mus.

Vide N. lib. 1. Auſon. lect.c.25.Sed hæc ſuffecerint de nugis ominum. de quibus etiam nonnulla Polydorus 3. de prodigijs & Nauſea lib. 2. mirabilium.

Hic inſerenda eſt Tabula hoc ſigno ✠ notatâ.

η in Thaliſijs & Epithala. Helenes.
θ Plinius lib. 28.c. 2. Apuleius,de aſino lib. 2.
ι ſect 33 problem c. 11.
κ Xenophõ, anabaſ.lib. 6.
λ lib. 2. eleg. 3
μ epigram. 43.

SECTIO V.

SEptimò,poteſt nonnunquam vana obſeruantia contingere in ſtrenis primo anni die dandis. Solebant Ethnici Kalendas Ianuar. (vt docent Sueton. ν & Ouid.) magnâ ſolennitate celebrare,in honorẽ Iani,& inter cetera tunc inuicẽ dare ſtrenas,in omen ſiue precationẽ bonã anni proſperè decurſuri; vel aliorũ multorũ adijciendorum.nam dicta quaſi *trena*, & ternarius

ν Sueton. in Auguſt. & in Caligu. Ouid. 1. Faſtor. Feſtus in ſtrena.

rius perfectionis atque plenitudinis iudex, eo quòd tria ſint
uperſti- ο li. 2 de cat.
qui eas π cap. 1.
à ρ c. non ob-
ere ſeruetis, 26.
rũ q. 7.
eſt. σ c. non licet
iorem 26. q. 7.
Concil. τ ſermo. 17.
aganis, υ Can. 10.
dixit φ φ c. ſi quis
el Stre- Kalendas. 29
peret, is q. 7.
ſperi e-
umque
guriũ,
nicitiæ
nullum
nis Do-
Deo.
uę um

ſes, an-
é nego-
unt, vel
ne ca- χ c. non li-
s & in- ceat. 26. q. 5.
m effi- & d. c. nõ ob-
oni, & ſeruetis. Silu.
tur cer- ver. ſuperſti-
liei ho- tio. q. 10.
ſtantiæ + de confeſſ.
nde ſe- maleſic. in 3.
os qui cauſa diſpoſi-
ſeruant tiuâ ad ma-
leſic.

Quid ſi enim dicerent, euentum hunc ab eadem prouenire cauſâ prouidentiæ, à quo mortes & ſtrages iſtorum? Nonne Caietano iudice abſoluendi? De ſternutamentis ſemper erit quo excuſent: incidat in aduerſum aliquid, qui ſternutat: dicet ab eadem causâ vtrumque euẽtum. ſit felicior alius, & optatis potiatur: id ipſum dicet ſignum fuiſſe ſucceſſus, & non à naturali, ſed supernâ cæleſti causâ communi id eueniſſe. Sanè ſternutationem medium omen cenſuere veteres, vt notatũ Scholiaſtæ Theocriti η, ideoque ſternutante aliquo, aſtantes illi bona verba dicebant: vt ſi quid portenderetur mali, id fauſtâ precatione auerterent θ. matutinam ſternutationem prorſus infauſtam; meridianam firmiſſimi auſpicij, & conatus non irriti indicium, rebantur, etiam Ariſtotele auctore ι, maximè ſi à dextro latere κ. Vnde Propertius λ,

Nunc tibi naſcenti primus (mea vita) diebus,
Aridus argutum ſternuit omen amor.

Et Catullus, de Acme & Septimio μ, ſternutationis dextræ approbationem, vocat auſpicium bonum. Quid quod & peditum obſeruabant, & Græcis quidem omen erat bonum, vt *ex Hymno in Mercurium*: Latinis infauſtũ cenſebatur, vt ex Catone *de re Ruſticâ* fuit alijs obſeruatum. De Soricino auſpicio æquè ridiculi veteres, de quo præter Plinium in Hiſtor. natural. etiam rectè accipiunt illud Auſonij,

Quadrupes auſpicijs quis iungitur oſcinibus? Mus.

Vide N. lib. 1. Auſon. lect. c. 25. Sed hæc ſuffecerint de nugis ominum. de quibus etiam nonnulla Polydorus 3. de prodigijs & Nauſea lib. 2. mirabilium.

Hic inſerenda eſt Tabula hoc ſigno ✠ notata.

SECTIO V.

SEptimò, poteſt nonnunquam vana obſeruantia contingere in ſtrenis primo anni die dandis. Solebant Ethnici Kalendas Ianuar. (vt docent Sueton. ν & Ouid.) magnâ ſolennitate celebrare, in honorẽ Iani, & inter cetera tunc inuicẽ dare ſtrenas, in omen ſiue precationẽ bonã anni proſperè decurſuri; vel aliorũ multorũ adijciendorum. nam dicta quaſi *trena*, & ternarius

η in Thaliſijs & Epithala. Helenes.
θ Plinius lib. 28. c. 2. Apuleius, de aſino lib. 2.
ι ſect. 33 problem. c. 11.
κ Xenophõ, anabaſ. lib. 6.
λ lib. 2. eleg. 3
μ epigram. 43.
ν Sueton. in Auguſt. & in Caligu. Ouid. 1. Faſtor. Feſtus in ſtrena.

* *Ab animalibus omina ducta, cenſebant veteres ad augurum pertinere diſciplinam; ideò inter auſpicia numerari quoque poſſent, de quibus agetur* lib. 4. *quia tamen hîc cæpimus de ijs agere, & reuerà ſunt omina, & à ſingulis ferè animalibus aliqua capiebantur, in breuē hîc tabellam quæ nunc reperio conijciam, pleriſque tantùm indicatis. Nam libri res foret, ſi ſingula prolixè referam.*

Omina itaque ab animalibus, vel ab inanimis petũtur. animata ſunt ſenſilia vel vegetabilia tãtùm, ſenſibilia vel petuntur ab

- **auibus, vt**
  - Vulturibus, vt fecere Hercules & Romulus, *apud Plutarch. in Romulo.*
  - Turturibus, vt Bauari. *Annal. Boiorum lib. 5.*
  - Hirundinibus, vt Romani. *Plutarch. in Antonio.*
  - Paſſerculis, Romani. *Plut. in Syllâ.*
- **Quadrupedib. vt**
  - Leonibus, *apud Bonfin. lib. 8. Deca. 4. Iouius in vitâ Leonis X.*
  - Equis
    - Rugiani modo miro, *apud Saxo. hiſt. li. 14. Cranz. li. 5. Vandal.*
    - Galeotæ vates Sicul. *apud Plin. li. 8. c. 42. Aelia. li. 12. var. hiſt.*
  - Aſinis
    - C. Marius, *apud Valer. Max. lib. 1. c. 5.*
    - Hetruſci Piſtorienſ. *apud Sigon. anno 366. li. 7. hiſt. Imp. Occid.*
  - Bubus
    - Perlæ, *Plutar. in Lucullo.*
    - Ægyptij, *Solinus c. 45.*
    - Longobardi, *Iouius in vitâ Matthæi ducis Mediolan.*
  - Canibus
    - Æthiopes olim, *Solin. c. 45.*
    - Heluetij hodie, *Iouius lib. 11. hiſt.*
  - Arietibus, Hetruſci, *Macrob. 3. Saturn. c. 7.*
  - *Capris, Lacones, Pauſan. in Boeot.*
  - Porcis, vt Theodatus Gothorum rex, de quo narrant hiſtorię, cùm futura curioſiùs ſcrutaretur inſigni vanitate Iudæum hominem iuſſiſſe triginta paruis harulis ſues includi; ac cunctis imponi certa nomina, inde ad certum diem quieſcere. Die præſtituto cunctis ad amuſſim ſeruatis; rex cũ Iudæo porcos inuiſunt. Mortuos inuenêre tantùm, quibus Gothica nomina data plebeiorum; viuos verò qui fuerant inſigniti nominibus Romanorum Pręfectorum, nempè decimum quemque; his tamen ſetas è dorſo defluxiſſe, quarum dimidium viſebatur. Hinc Iudæus ominatus dicitur, Romani exercitus dimidium prælio interiturum, Gothos ad internecionem delendos. *ſic ferè Rhodigin. lib. 13. antiq. c. 35.*
    Nec minùs mirum, quod Byzantij, Andronicis imperantibus, antequã caperetur vrbs, cùm canerentur ſacri hymni, in eccleſiam, ſus cænoſus admodũ irrumpẽs, creditus eſt religionis in peius mutationem ominari. *Gregoras Annal. 8.* Ego ad oſtenta id retulerim diuina.
  - Lupis, Argiui, *Pauſan. in Corinth. de Danao.*
  - Felibus, duo narrat Cardanus *lib. 4. de rer. varietat. cap. 75.* ſed vtrũque felem, puto fuiſſe dæmonis figmentũ, & ambos illos viros magos.
  - Muſtelis, Ladiſlaus Geylæ frater, *apud Bonfin. lib. 3. rer. Hungar. Decad. 2.*
  - Muſculis, Romani. *Plin. lib. 8. c. 58. Plutarch in Syllâ.*
  - Ferarum quarumuis & animalium ſignis. De his ita ſcribit Laur. Valla *lib. 1. hiſtor. Ferdin. Aragonij Reg. Adelitos & Almoganenos* vocari ab Hiſpanis, eos qui ex volatu auium, ex voce, ex ferarum occurſu, aliarumque multarum rerum ariolantur, quid boni maliq; ſit euenturũ, & hos habere de his prognoſticis libros diligẽtiſſimè ſcriptos. Horũ
    „ (inquit) alteri ſunt duces, ac velut magiſtri, alteri comites ac diſcipuli.
    „ Eſt alia horum peritia inueſtigare tranſitus, non equorum modò iu-
    „ mentorumque, ſed hominum quoque, per veſtitam, per nudam, per
    „ durã humũ, per lapides, per ſaxa: vt nec numerus eorũ, qui trãſierũt,
    „ vnquã ferè eos fallat, qui appoſitâ voce *inueſtigatores* dici poſsũt, &c.
- **à reptilibus, ſeu ſerpentibus, vt**
  - Cræſo regi excidium, *apud Herod. lib. 1. Plinium lib. 11. c. 51.*
  - Gracchis fratribus mortem, *Valer. Maxim. lib. 1. c. 6.*
  - Neroni imperium, *Cælius Rhodig. l. 10. ant. lect. c. 3.*
  - Actio vicecomiti victoriam, *Iouius in eius vitâ.*
  - Atinganis, de quibus ita Theodo. Balſamon *in 6. Syn. quæ in Trullo*; quidã ſerpentes in ſinu geſtantes, qui dicuntur ἀθίγγανοι; hunc quidem die maligno natum eſſe, illum verò felici ſidere dicunt, & futuras felicitates & infelicitates annunciant, & alia quædam nugantur &c.
- **à natatilibus, vel**
  - minoribus
    - in Curij Apollinis fonte, *Plin. lib. 32. c. 2. Plutar. lib. vtra animalia ſint ſapientiora, &c.*
    - Auguſtus in Siciliâ, *Xiphilinus in Auguſto.*
    - Henrico II. Anglor. Regi, *Polydor. Virg. lib. 13.*
    - remora, M. Antonio, *Plin. lib. 32. c. 1.*
    - Teſtudo, Clodio Albino, *Cælius lib. 10. c. 3.*
  - maioribus,
    - cętaceis certę ſpeciei,
      - vt apud Dinum æſtuarium, *Athæneus lib. 8. c. 2. Cælius lib. 7. c. 29.*
      - apud Bizantium, *ex Procopio, Cælius lib. 8. c. 11.*
      - apud Lubecam, *Crantzius lib. 8. Vandal. c. 17.*
    - incertę ac mõſtroſis
      - apud Norueg. ſerpẽs, Mos, *Ziegl. in deſcrip. Scãdiæ.*
      - leonina vel humana ſpecie, *Olaus lib. 21. c. 1.*
      - Monachi marini, *Boeth. in Scot. annal.*
- **ab inſectis**
  - Aranearum telæ albæ vel nigræ, *Diodorus lib. 17. biblioth.*
  - Apum examen Bruto infauſtum, *Plut. in Bruto*; Druſo fauſtum, *Plinius lib. 11. c. 17.* Platoni quoque, *Cicero lib. 3. de Nat. Deor.*
  - Muſcæ dapibus inſidentes Traiani mortem, *Cuſpinian. in Traiano.*
  - Formicę, non idẽ nam
    - Midæ diuitias, *Cicero 3. de Nat. Deor.*
    - Cimoni mortem, *Plutar. in Cimone.*
    - alijs pugnam & victoriam, *Aeneas Silu. Europæ cap. 53.*
    - Criſtierno exilium, *Olaus lib. 22. c. 20.*
  - Locuſtæ, expeditionem Hieroſolym. *Sigonius lib. 9. regn. Ital.*
  - Bruchi Tamberlanem reuocant à cæptis, *Crantz. lib. 10. Vandal. c. 5.*

Sumebant & à vegetabilibus;

Alia omina ſeu oſtẽta ab inſenſibilibus, ſed vegetãte præditis animâ

- Ficus pudicitiæ euerſionem, *Plinius lib. 17. cap. 25.*
- Arbores ſpontè renaſcentes, meliora omnia, *Plinius lib. 16. cap. 32.*
- Scopæ in palatio florentes, vilium exaltationem, *Cardanus lib. 15. de var.*
- Frumenta in arboribus nata, magnam victoriam, *Plinius lib. 58. c. 18.*
- Vindemia repetita, incremẽtum imperij, *Nazianz. orat. 1. in Iulian. Sozomen. lib. 5. c. 1. Eutrop. lib. 11.*
- Florum aſperſio, victoriam, *Plut. in Sylla.*
- Laurus naſcens felicitatem Liuiæ. *leg. Plinium l. 15. c. vlt.* ſed moriẽs laurus, mortem, *Sueton. in Nerone.*
- Myrtus idem quod laurus, *vide Plinium lib. 15. cap. 29.*
- Vitis ſecta, infælix omen Traiano, *Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 23.*
- Oleaſter Megarenſis, *Plinius lib. 16. c. 39.*
- Rubus caninus, *Athenæus lib. 2. c. 33.*
- Apium, victoriam, *Plut. in Timoleonte.*

Nec deërant, qui conſiderabant etiam ea quæ prorsùs animæ omnis expertia;

ab inanimis omina ſeu auſpicia ſumebant veteres, vt

- A cibo primùm arrepto, Perſę Magi de Ocho, *Diodor. lib. 17. Bibliot. & Aelian. lib. 2. var. Hiſtor.*
- A glebâ oblatâ, Alethes. *vide Adag. habet & terram Alethes.* & Ænianes, *vide Adag. accipit & glebam erro*; Cothus & Arclus *apud Plutar. in QQ. Græcis.*
- A ſepulcro, Macedones, *Plut. in Flamin.*
- A maculis vnguium, *ridiculè Cardanus lib. 8. de varietat. cap. 43.*
- A barbâ nata mulieri, *Herodot. lib. 8. de Pedaſenſib.* vel immaturis annis viro, vt Lud. Hung. Regi, *Dubrauius lib. 39.*
- A veſtitu, vt Andronico Iuniori. *Gregoras lib.* [illegible]
- A thronô ſeu ſellâ, vt Alexandro Magno. *Diodor. lib. 17.*
- A coronâ, Othoni Bauaro, *Bonfinius Hungar. Hiſt. lib. 9. Dec. 2.*
- A ligone, Sfortię, *Iouius in Magni Sfortiæ vitâ.*
- A nubibus, eorum formam ſubitam conſiderantes νεφοδιοχλαι. ſi ſit ſimilis colũbę quæ dicitur περιστερὰ, dicunt imminere caſum hoc eſt περίστασιν; ſi ſimilis gladio, bella & moleſtias ſimiles; ſi ſimilis Leoni reipub. adminiſtrationem promitti: & huiuſmodi nugas. *Theod. Balſamon in Syno. Trullan.*
- A fulmine, Mithridati futura, *Plutarch. lib. 1. qq. conuiu. cap. 6.*
- A niue, Italiæ infauſtum; Luſitaniæ lætum omen. de priore *Sigon. anno 443. li. 13. Imp. occid.* de poſteriore, *Oſorius lib. 8. Rer. Emanuel.*
- A glacie, dira lues. *Annal. Boiorum lib. 4. anno 823.*
- A palude, aquâ Inûs in Laconiâ *Pauſan. in Lacon.*
- A ſtatuis & lapidibus, vt Veſpaſiano *apud Sueton.* Marco Antonio *Plutarch. in eius vitâ.* Theodorico Regi, *Procop. Belli Gothi. lib. 1.* Andronicis, *Gregoras lib. 8. Nicetas lib. 2.*

Hæc tabula ita eſt collocanda vt reſpiciat pag. 108. Part. II. Lib. III.

ni. Plutarch. in Antonio.
t. in Syllâ.
.8. Deca. 4. Iouius in vitâ Leonis X.
do miro, apud Saxo. hiſt. li. 14. Cranz. li. 5. Vandal.
es Sicul. apud Plin. li. 8. c. 42. Aelia. li. 12. var. hiſt.
pud Valer. Max. lib. 1. c. 5.
torienſ. apud Sigon. anno 366. li. 7 hiſt. Imp. Occid.
r. in Lucullo.
linus c. 45.
di, Iouius in vitâ Matthæi ducis Mediolan.
olim, Solin. c. 45.
odie, Iouius lib. 11. hiſt.
Macrob. 3. Saturn. c. 7.
n. in Boeot.

Gothorum rex, de quo narrant hiſtoriç, cùm fu-
aretur inſigni vanitate Iudæum hominem iuſſiſſe
ulis ſues includi; ac cunctis imponi certa no-
rum diem quieſcere. Die præſtituto cunctis ad
ex cũ Iudæo porcos inuiſunt. Mortuos inuenêre
othica nomina data plebeiorum; viuos verò qui
ominibus Romanorum Pręfectorum, nempè de-
is tamen ſetas è dorſo defluxiſſe, quarum dimi-
nc Iudæus ominatus dicitur, Romani exercitus
nteriturum, Gothos ad internecionem delendos.
3. antiq c. 35.
n, quod Byzantij, Andronicis imperantibus, an-
s, cùm canerentur ſacri hymni, in eccleſiam, ſus
rumpẽs, creditus eſt religionis in peius mutatio-
oras Annal. 8. Ego ad oſtenta id retulerim diuina.
. in Corinth. de Danao.
ardanus lib. 4. de rer. varietat. cap. 75. ſed vtrũque
æmonis figmentũ, & ambos illos viros magos.
eylæ frater, apud Bonfin. lib. 3. rer. Hungar. Decad. 2.
lin. lib. 8. c. 58. Plutarch in Syllâ.
& animalium ſignis. De his ita ſcribit Laur. Valla
Aragonij Reg. Adelitos & Almoganenos vocari ab
x volatu auium, ex voce, ex ferarum occurſu, alia-
n rerum ariolantur, quid boni maliq; ſit euenturũ,
s prognoſticis libros diligẽtiſſimè ſcriptos. Horũ
duces, ac velut magiſtri, alteri comites ac diſcipuli.
itia inueſtigare tranſitus, non equorum modò iu-
d hominum quoque, per veſtitam, per nudam, per
ides, per ſaxa: vt nec numerus eorũ, qui trãſierũt,
at, qui appoſitâ voce inueſtigatores dici poſsũt, &c.
, apud Herod. lib. 1. Plinium lib. 11. c. 51.
ortem, Valer. Maxim. lib. 1. c. 6.
lius Rhodig. l. 10. ant. lect. c. 3.
oriam, Iouius in eius vitâ.
ta Theodo. Balſamon in 6. Syn. quæ in Trullo; quidã
ſtantes, qui dicuntur ἀθίγγανοι; hunc quidem die
, illum verò felici ſidere dicunt, & futuras felici-
annunciant, & alia quædam nugantur &c.
ollinis fonte, Plin. lib. 32. c. 2. Plutar. lib. vtra ani-
ſapientiora, &c.

Alia omina ſeu oſtẽta ab inſenſibilibus, ſed vegetãte præditis animâ:

- Arbores ſponte ... nia, Plinius lib. 16. cap. 32.
- Scopæ in palatio florentes, vilium exaltationem, Cardanus lib. 15. de var.
- Frumenta in arboribus nata, magnam victoriam, Plinius lib. 18. c. 18.
- Vindemia repetita, incremẽtum imperij, Nazianz. orat. 1. in Iulian. Sozomen. lib. 5. c. 1. Eutrop. lib. 11.
- Florum aſperſio, victoriam, Plut. in Sylla.
- Laurus naſcens felicitatem Liuiæ, leg. Plinium l. 15. c. vlt. ſed moriẽs laurus, mortem, Sueton. in Nerone.
- Myrtus idem quod laurus, vide Plinium lib. 15. cap. 29.
- Vitis ſecta, infælix omen Traiano, Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 23.
- Oleaſter Megarenſis, Plinius lib. 16. c. 39.
- Rubus caninus, Athenæus lib. 2. c. 33.
- Apium, victoriam, Plut. in Timoleonte.

Nec deërant, qui conſiderabant etiam ea quæ prorsùs animæ omnis expertia;

- A cibo primùm arrepto, Perſę Magi de Ocho, Diodor. lib. 17. Bibliot. & Aelian. lib. 2. var. Hiſtor.
- A glebâ oblatâ, Alethes. vide Adag. habet & terram Alethes. & Ænianes, vide Adag. accipit & glebam erro; Cothus & Arclus apud Plutar. in QQ. Græcis.
- A ſepulcro, Macedones, Plut. in Flamin.
- A maculis vnguium, ridiculè Cardanus lib. 8. de varietat. cap. 43.
- A barbâ nata mulieri, Herodot. lib. 8. de Pedaſenſib. vel immaturis annis viro, vt Lud. Hung. Regi, Dubrauius lib. 39.
- A veſtitu, vt Andronico Iuniori. Gregoras lib. ...
- A thronô ſeu ſellâ, vt Alexandro Magno, Diodor. lib. 17.
- A coronâ, Othoni Bauaro, Bonfinius Hungar. Hiſt. lib. 9. Dec 2.

ab inanimis omina ſeu auſpicia ſumebant veteres, vt

- A ligone, Sfortię, Iouius in Magni Sfortiæ vitâ.
- A nubibus, eorum formam ſubitam conſiderantes νεφοδιοχλαι. ſi ſit ſimilis colũbę quæ dicitur περιςερὰ, dicunt imminere caſum hoc eſt περίςασιν; ſi ſimilis gladio, bella & moleſtias ſimiles; ſi ſimilis Leoni reipub. adminiſtrationem promitti: & huiuſmodi nugas. Theod.

rius perfectionis atque plenitudinis iudex, eo quòd tria ſint omnia Ariſtoteli ο. Has ſtrenas propter huiuſmodi ſuperſtitiones, concil. Antiſiodorenſe vocat diabolicas ϖ, & qui eas mittũt dãnari videntur à D. Auguſt. apud ρ Gratian. & à Martino Papa, qui; Non licet (ait) iniquas obſeruationes agere Kalendarum, & ocijs vacare: neq; lauro aut viriditate arborũ cingere domos. Omnis enim hęc obſeruatio Paganorum eſt.] σ Solebãt autẽ pij Chriſtiani eo die ieiunare, in deteſtationem gẽtilitiæ ſuperſtitionis, vt docemur à D. Ambroſ. τ & Concil. Toleta. 4. υ qui verò contẽpto ieiunio feſtũ diem, cũ paganis, agebant, illis Romanorũ Concil. ſub Zachariâ Pontif. dixit φ anathema. Quare ſi quis hodie vel in honorem Iani vel Streniæ Deæ epulis vacaret, aut ſtrenas mitteret, vel acciperet, is eſſet idololatra: ſi id faceret tantum, vt omen certũ proſperi euentus, foret vana obſeruantia mixta diuinationi, plerumque mortalis: ſi tantum id faceret, vt incertum omen vel auguriũ, peccatum eſſet veniale: ſi animi tantum causâ, vel amicitiæ conſeruandę causâ pro conſuetudine Chriſtianorum, nullum eſſet peccatum: imo ſi faceret in honorem circumciſionis Dominicæ, quam tunc celebrat Eccleſia, mereretur coram Deo. Nam hodie ceſſant exolitę Gentilium ſuperſtitiones, quę tam rigidæ ſanctionis canonum cauſa fuere.

ο *li. 2 de cal.* ϖ *cap. 1.* ρ *c. non obſeruetis, 26. q. 7.* σ *c. non licet 26. q. 7.* τ *ſermo. 17.* υ *Can 10.* φ *c. ſi quis Kalendas. 29 q. 7.*

SECTIO VI.

Octauò, ſuperſtitio eſt temporariorũ, qui dies, menſes, annos obſeruant, nõ ad Dei cultũ; ſed ad directionẽ negotiorum ſuorum: vt qui certis temporibus herbas colligunt, vel ligna ſuccidunt, pro ædificijs vel nauibus, ſuperſtitione carent; ſi id faciant permoti naturali obſeruatione motus & influentiæ cæleſtis. certis enim temporibus vis herbarum efficacior eſt, ligna quoque minùs obnoxia ſunt corruptioni, & B aptiora ſunt ad vſum. Sed ſuperſtitio foret, ſi obſeruaretur certus vnus hebdomadæ vel menſis dies tãtùm, vel certa diei hora, qua talis hora vel dies eſt, vel adderentur circumſtantiæ inutiles, aut orationes ocioſæ vel non approbatæ χ. Vnde ſequitur, quod rectè Binsfeldius infert ψ, huc referendos qui

χ *c. non licet. 26. q. 5. & d. c. nõ obſeruetis. Silu. ver. ſuperſtitio. q. 10.* ψ *de confeſſ. malefic. in 3. cauſâ diſpoſitiuâ ad malefic.*

Quid ſi enim dicerent, euentum hunc ab eadem prouenire

cau
Ca
quo
ab e
pot
rali.
nut
liaſt
na v
cati
fau
ind
dex

a in Thaliſijs & Epithala. Helenes.

b Plinius lib. 28.c.2. Apuleius, de aſino lib.2.

ι ſect 33 problem c.11.

κ Xenophō, anabaſ.lib.6.

λ lib.2.eleg.3

μ epigram. 43.

E
app
ditu
ex
ton
æqu
ral.

Vic
om
gijs

Hic inſe

S
das
cel
nas
alic

ν Sueton. in Auguſt. & in Caligu. Ouid.1. Faſtor. Feſtus in Strena.

rius perfectionis atque plenitudinis iudex, eo quòd tria ſint omnia Ariſtoteli o. Has ſtrenas propter huiuſmodi ſuperſtitiones, concil. Antiſiodorenſe vocat diabolicas ϖ, & qui eas mittũt dãnari videntur à D. Auguſt. apud ρ Gratian. & à Martino Papa, qui; Non licet (ait) iniquas obſeruationes agere Kalendarum, & ocijs vacare: neq; lauro aut viriditate arborũ cingere domos. Omnis enim hęc obſeruatio Paganorum eſt.] σ Solebãt autẽ pij Chriſtiani eo die ieiunare, in deteſtationem gentilitiæ ſuperſtitionis, vt docemur à D. Ambroſ. τ & Concil. Toleta. 4. υ qui verò contẽpto ieiunio feſtũ diem, cũ paganis, agebant, illis Romanorũ Concil. ſub Zachariâ Pontif. dixit φ anathema. Quare ſi quis hodie vel in honorem Iani vel Strenæ Deæ epulis vacaret, aut ſtrenas mitteret, vel acciperet, is eſſet idololatra: ſi id faceret tantum, vt omen certũ proſperi euentus, foret vana obſeruantia mixta diuinationi, plerumque mortalis: ſi tantum id faceret, vt incertum omen vel auguriũ, peccatum eſſet veniale: ſi animi tantum causâ, vel amicitiæ conſeruandę causâ pro conſuetudine Chriſtianorum, nullum eſſet peccatum: imo ſi faceret in honorem circumciſionis Dominicæ, quam tunc celebrat Eccleſia, mereretur coram Deo. Iam hodie ceſſant exolitę Gentilium ſuperſtitiones, quę tam rigidæ ſanctionis canonum cauſa fuere.

o li. 2 de cal.
ϖ cap. 1.
ρ c. non obſeruetis, 26. q. 7.
σ c. non licet. 26. q. 7.
τ ſermo. 17.
υ Can 10.
φ c. ſi quis Kalendas. 29 q. 7.

SECTIO VI.

Octauò, ſuperſtitio eſt temporariorũ, qui dies, menſes, annos obſeruant, nõ ad Dei cultũ; ſed ad directionẽ negotiorum ſuorum: vt qui certis temporibus herbas colligunt, vel ligna ſuccidunt, pro ædificijs vel nauibus, ſuperſtitione carent; ſi id faciant permoti naturali obſeruatione motus & influentiæ cæleſtis. certis enim temporibus vis herbarum efficacior eſt, ligna quoque minùs obnoxia ſunt corruptioni, & aptiora ſunt ad vſum. Sed ſuperſtitio foret, ſi obſeruaretur certus vnus hebdomadæ vel menſis dies tãtùm, vel certa diei hora, qua talis hora vel dies eſt, vel adderentur circumſtantiæ inutiles, aut orationes ocioſæ vel non approbatæ χ. Vnde ſequitur, quod rectè Binsfeldius infert ψ, huc referendos qui obſeruant

χ c. non liceat. 26. q. 5. & d. c. nõ obſeruetis. Silu. ver. ſuperſtitio. q. 10.
ψ de confeſſ. malefic. in 3. causâ diſpoſitiuâ ad malefic.

obſeruant certas feſtiuitates, vt Conuerſionis B. Paulli, Vincentij, Vrbani, vel aliorum; quibus ſi pluat, vel cælum ſerenum ſit, ſibi ſpondent ſerenitatem, fertilitatem, vini copiam vel inopiam, aut continuatam per tot dies pluuiam, vnde & ſuperſtitioſos fecere verſus, quorum primus eſt;

Clara dies Paulli bona tempora denotat anni &c.

Item qui colligũt herbas in die Sancti Ioãnis, ad certos quoſdam effectus, credentes eo die habere vim naturalem efficaciorem; vel inſerunt arbores ipſo die Annunciationis B. Mariæ, vel in Feſto S. Stephani minuunt ſanguinem equorum, & ſimilia faciunt, naturalem cauſam adtendentes; quæ nulla eſt, vnde vanè iſta inſtituunt: ſed & feſta ſic potiùs inhonorãt quam colunt. Si verò directè iſta adſcriberent merito ſanctorum, & Deo tribuerent effectum vt ſanctos illos honoranti; viderentur & ipſi ſanctos illos honorare. quare nec auderem eos damnare. Huc etiam pertinent, qui obſeruant quoſdam dies, vt puta diem D. Magdalenæ, diem lunæ &c. vt infauſtos, vel vt fauſtos ad iter, aut rem aliquam inchoandum: item an, cùm ſurgunt, primò induerint calceum vel femorale dexterum an ſcæuum, aut quo pede primum tangant terram, vel domo egrediantur; & quæ huiuſmodi nugatoria: eos conſtat peccare iſto ſuperſtitionis genere. Tales in iure Canonico videntur dies Ægyptiaci, quorum mentio apud D. Auguſtinum ω. Collegit nationum cunctarum ferè dies ominoſos & obſcæuos Alexander ab Alexand. *lib. 4. gen. dier. cap. 20.* ſed hos Ægyptiacos prætermiſit. Cælius Rhodiginus α, hoc tãtum; vocari dies atros & ἀποφράδας, vulgò, à veteribus deluxatâ voce, *AEgyptiacos*; ab Ægypti, inquit, vanitate proclinato nomine. Eorum Auguſtinus meminit, & in canonicis decretis non eſt prætermiſſum.] Sed qui dies iſti apud Ægyptios, hoc debuit explicare. Gloſſa Canonica vult, Ægyptios docuiſſe qui dies tot anno infauſti forent ad opus inchoandum; & hos Eccleſiam olim in Kalendarijs ſuis ſignaſſe. quorum poſterius nihil dubito, quin falſum ſit: nunquam enim hæc Eccleſia recepit, Apoſtolicæ prohibitionis memor β: poſte-

ω *Comment. in epiſtol. ad Galat. 4. Enchir. c. 79. & in c. non obſeruetis, & c. quis exiſtimaret. 26 q. 7*

α *lib. 14. antiqu. lect. c. 9.*

β *ad Galat. 4. v. 10.*

poſterius poteſt recipi, aſtrologorum enim iſta cōmenta fuére, & Ægyptus inuentrix aſtrologiæ. Petrus Breſlayus *lib. 1. Notabilium c. 53.* huiuſmodi dicit eſſe Ianuar. 1. & 25. Februar. 4. & 26. Martij 1. & 28. April. 10. & 20. Maij 3. & vlt. Iunij 10. & 17. Iulij 13. & 27. Auguſti 1. & 24. Septembr. 3. & 21. Octob. 3. & 22. Nouembr. 5. & 28. Decemb. 7. & 22. vnde acceperit neſcio. Suſpicor tamen, Ægyptios pro ſcæuis & nefaſtis habuiſſe etiam dies illos, quibus tot plagis à Moſe percuſſi, & quo Pharao cum exercitu mari demerſus. Nam ſingulis gentibus inſignes clade aliquâ dies, poſtea ſemper atri habiti, vt de Romanis, Græcis, alijſque docuit Alexand. ab Alex. γ Exempla plura harum ſuperſtitionum ſuggerunt Patres, illa D. Pauli verba, (*Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos. Timeo vos, ne fruſtrà laborauerim in vobis*) explicantes, vt Ambroſius; *Dies* obſeruant, qui dicunt vtputa, craſtino proficiſcendū non eſt, poſt craſtinum enim non debet aliquid inchoari. & ſic ſolent magis decipi. Hi autem colunt *menſes* qui curſus lunæ perſcrutantur, dicentes vtputa, ſeptimâ lunâ inſtrumenta cōfici non debent. nonâ lunâ ſeruum emptum, vtputa, domum ducere non oportet. & per hæc faciliùs ſolent aduerſa prouenire. *Tempora* verò ſic obſeruant, cùm dicunt; Hodie Veris initium eſt, feſtiuitas eſt, poſt cras Vulcanalia ſunt. Et talia iterum aiunt, Poſterum eſt, domum egredi non licet. *Poſterum*, ſignificat aduerſum & præpoſterum, quaſi elapsâ commoditate ſerum. *Annos* ſic colunt, cùm dicunt, Kalendis Ianuarijs nouus eſt annus. quaſi non quotidie anni impleantur: ſed vt Iani illius memoriam recolant bifrontis, hac ſuperſtitione vtuntur, quæ longè debet eſſe à ſeruis Dei. ſi enim Deus ex toto corde diligatur, ipſo propitio, nulla debet eſſe formido neque ſuſpicio harum rerum. Proſperè enim poteſt cedere, quicquid ſimpliciter ſub Dei deuotione fit.] *D. Auguſt.* δ Eos enim inculpat, qui dicunt; non proficiſcar quia proſperus dies eſt, aut quia luna ſic fertur: vel proficiſcar, vt proſperè cedat, quia ita ſe habet poſitio ſiderum. Non agam hoc menſe commerciū, quia illa ſtella mihi agit menſem: vel agam, quia ſuſcepit menſem.

γ *l. c. 20.*

δ *epiſt. 119. c. 7.*

ſem. Non plantem hoc anno vineam, quia biſſextus eſt.] quæ „ ad verbum comment. ſuo inſeruit D. Anſelmus. *Idem Auguſt.* ſic alibi ε ; ſicut obſeruãt, qui certis diebus, ſiue menſibus, „ volunt & nolunt aliquid inchoare, eo quòd ſecundum vanas „ doctrinas hominum fauſta vel infauſta exiſtiment tempora. „ *& alio rurſus loco* ζ ; plena ſunt conuenticula noſtra homini- „ bus, qui tempora rerum agendarum à Mathematicis accipiũt. „ Iam verò ne aliquid inchoetur aut ædificiorum, aut huiuſmo- „ di aliquid operum, diebus, quos Ægyptiacos vocant, ſæpè e- „ tiam nos monere non dubitant.] Hactenus Patres, quorum „ adſcripſi verba; quoniam, licet primo loco, & iuxta contextus ſeriem, Apoſtolus loqueretur de ſuperſtitioſo dierum, menſium, & annorum cultu Iudæorum; quos Galatæ Iudaizantes hautdubiè imitabantur, vt optimè cum Græcis Diuus Hieronym. & Primaſius arbitrati; fieri tamen poteſt, vt aliquid etiam paganiſmi ſimul irrepſerit. vt vidi in Franciâ, tempore Catharinæ Mediceæ, quando inter aulicas matronas adeò hæc vigebant, vt nihil inconſultis aſtrologis (quos *Barones ſuos* nuncupabant) conari auderent. Ad hanc ſuperſtitionem diariam referendi quoque ſunt; qui certis diebus olera ſcopis tangunt, ne ciniphes, erucæ, campe, vel alia inſecta noceant: item qui nolunt vngues præſcindere die veneris, vel necre die Sabbati, cùm interea non abſtineant in honorem Deiparæ ceteris operibus ſeruilibus: qui credunt maiorem ineſſe vim aquæ benedictę Dominicis poſt quatuor tempora, quam alijs ad ſpeciales quoſdam effectus: item qui oua, quæ gallinæ pariunt die Paraſceues, toto aſſeruant anno, quia credunt ea vim habere ad exſtinguenda incendia, ſi in ignem inijciantur. cedo enim, vis hæc naturaliſne? vnde? à die, vel matre? nemo hoc dicat. nam quid abſurdius: nulla matri prærogatiua tum præcipua competit: nihil diei, cæleſtes orbes tum vel ſidera ſingulare influunt. Vis illa, ſupernaturalis ergo. cur non idem competit enixis die Anaſtaſis, vel Natalis Domini? ſpeciali, inquient, priuilegio. dic ſodes, vnde noſti? cui & quando cõceſſum? conſtat experientiâ, dicent. Sed illa fallax, & vnde certus

ε ad. c. 79.
ζ in d cap. 4. ad Galat.

tus es, non ex pacto effectum naſci? Deuotio perſuaſit, dicat alius. Non bona deuotio, quæ cum ſcandalo coniuncta, quæ meritò ſuſpecta, quæ anilis, quæ ſingularis, quæ nullo Eccleſię vel traditionis munita ſuffragio. Faciunt in his partibus multi. Sed in ijſdem partibus multi pietatis & rerum fidei morũque imperiti, multi curioſi, multi ſuperſtitioſi.

SECTIO VII.

G NOno loco ſunt obſeruantiæ vanæ in malis depellendis & morbis ſanandis variæ. vt ſi quis faciat oblationem ex bonis eleemoſynâ impetratis, credens ea maioris efficaciæ ad effectum cõſequendum: qui putat crucem ex eleemoſynis emptam vel factam, eſſe ſanctiorem, & efficaciorẽ: qui offerũt ſanctis ceram vel aliam materiam, illi immiſcentes capillos hominis, vel pilos animalis ægri: qui mergunt imagines in aquam, pro pluuiâ obtinendâ: qui faciunt quaſdam ligaturas, ne lac vaccis ſubtrahatur: qui per anulum deſponſationis meiunt, vt liberentur maleficio: qui pro quibuſdam capitis doloribus, & ſimilibus morbis curandis, ad porcorum lintrem ſeu obbam collum applicant In nomine Patris &c qui metiũtur cingulum ægrotantis, ad cognoſcendũ à quo ſancto ſit ſanitas impetranda, adhibitis alijs definitis ritibus: qui ſtramen bipenni diuidunt, vt ſanentur manuum vel digitorum tumores: qui pro quibuſdam pecudũ morbis ignes ſtruunt ex peculiaribus lignis, & in eum animalia impellunt, vel in orbem circumducunt, & quod primo loco tranſit animal, hoc ſanctis offerũt. qui S. Lupi libũ pinſunt, hoc ritu; coquũt libum triãgularem, prætexto Trinitatis ſacratiſſimæ honore; & ei quinque foramina imprimunt, in memoriam (ſic colorant) vulnerum Chriſti; poſtea, in B. Lupi honorẽ, libum dant in eleemoſynâ primo mendico non ex propoſito, ſed ignaro, & fortuitò occurrenti; ſic arbitrantur armenta gregeſque, ſola in paſcuis, à lupis inuadi nõ poſſe. frequens eſt, in pagis propè Thenas & Louanium. Superſtitio ſe prodit in eo (vt cetera mittã) quòd fortuitò mẽdicanti dari debet; nam quid hoc, vel ad cuſtodiam pecoris, vel ad honorem Dei, attinet?

Huc referendæ ſunt innumeræ orationum formæ, quibus vulgò vulnera ſanantur, vel morbi curantur, vel infortunia arcentur. Vna in vſu inter Hiſpanos milites, qua quidam ſalutatores, vt ferunt, ſanctè viuentes, & omnes gratis curantes, cum ſolâ impoſitione linteorum,& certorum recitatione verborum vtuntur: formula fuit Hiſpanica, ſed reddam Latinè ad verbum; Per Chriſtum, & cum Chriſto, & in Chriſto, eſt » tibi Deo patri omnipotenti, in vnitate Spirituſſancti omnis » honor,& gloria. per omnia ſecula ſeculorum. Oremus, ſalu- » taribus præceptis moniti, & diuina inſtitutione formati, aude- » mus dicere, Pater noſter, qui es in cælis &c. Amen, IESVS. » Potentia patris, ſapientia filij, virtus Spiritusſancti ſanet hoc » vulnus ab omni malo. Amen, IESVS. Domine mi IESV » Chriſte, credo quod nocte Iouis Sancti in cænâ, poſtquam la- » uiſti pedes tuorum ſanctorum diſcipulorum, accepiſti panem » ſanctiſſimis manibus tuis, & benedixiſti, & fregiſti, & dediſti » tuis ſanctis diſcipulis, dicens, accipite & comedite; hoc eſt » enim corpus meum. ſimiliter accepiſti calicem in ſanctiſſimas » manus,& gratias egiſti, & tradidiſti illis dicens; accipite & bi- » bite, quia hic eſt meus ſanguis noui teſtamenti, qui pro multis » effundetur in remiſſionem peccatorum. hoc quotieſcumque » feceritis, facite in meam commemorationem. Obſecro te » Domine mi IESV Chriſte vt per hæc ſanctiſſima verba, & per » virtutem illorum, & per meritum ſanctiſſimæ paſſionis tuæ, » ſanetur hoc vulnus, & malum iſtud. Amen IESVS. In nomine » patris, & filij,& Spiritus ſancti. Amen. IESVS. »

De hac formulâ mota fuit Ipris anno ſuperiore quæſtio, maximè quia nullum naturale medicamentum accedebat. Reuerendiſſ. Epiſcopus Iprenſis Simonius,& conſiliarij eius, totam curationem hanc iudicarunt ſuperſtitioſam & illicitam, & prohibuêre ne quis eâ vteretur. Multis hæc damnatio dura viſa, ſed immeritò. Nam hîc effectus totus exſpectatur à Deo per modum miraculi. Sed miracula ſic aſſiduè & quaſi ex conſuetudine poſcere; eſt Deum tentare. Deinde ſancti viri, ad miracula edenda, non ſunt vſi certis, & quaſi conceptis verborum

borum

borum formulis; ſed modò ſic, modò aliter, prout Spiritus ſanctus ſuggerebat. Tertiò ſanctitas huius, non ſatis probata: fit enim plerumque vt malefici præclarè, ſpecie externâ, ſanctitatem mentiantur: neque in hac re milites ſatis idonei iudices; quibus ſancti videntur, qui extrinſecùs peccata grauia non produnt. Quartò, qui donum ſanationum à Deo acceperunt, *illi nunquam accipiunt* cum conditione, vt talibus vel *talibus vtantur* verbis: ſed tales commentitiæ formulæ ſunt indicia pacti ſaltem latentis. Quinctò, non licet priuatis comminiſci formulas, quas nec ſacræ litteræ, nec Eccleſiaſticus *vſus* approbauit; qualis eſt iſta. quæ licentioſè abutitur, & deprauat multa ſacroſancti miſſæ ſacrificij verba, etiam ipſius Canonis; Denique applicat verba conſecrationis rei ad quam inſtituta non fuit, (quod non eſt permittendum) & præterea petit effectum ſibi concedi per vim prædictorum verborum, quę vis non ad vulnerum corporis conſolidationem, ſed ad panis ac vini trāſſubſtationem, à Saluatore noſtro directa fuit. Neque illud negligendum eſt, Eccleſiam & Catholicos eius *filios*, tantâ ſemper in veneratione hæc ſacroſancta conſecrationis verba habuiſſe, vt nefas ducerent illis vti; niſi quando in miſſæ ſacrificio, vel quando in Eccleſiâ, vel ſcholis, aut diſputationibus ijs neceſſariò vtendum: contrà Diabolus, & membra eius malefici, rebus nullis vtuntur libentiùs aut frequentiùs ad ſua ſacrilegia nefanda, quàm & ipsâ Venerabili Euchariſtiâ & ijs quę ad illam pertinent. Hęc mihi nunc contra hāc & ſimiles formulas occurrebant.

SECTIO VIII.

I NEc quiſquam nitatur auctoritate cuiuſdam Canoniſtę, qui vixit anno. 1454. nomine Felix Malleolus, & fuit Canonicus Tigurinus; qui integro libello, *duorum tractatuum de exorciſmis*, ſe patronum prębet huiuſmodi precationum & medicamentorum. plurima huius opuſcula circumferuntur, ſed in pleriſque multa ſunt temeraria, erronea, & ſcandaloſa: quare maturo & ſapienti conſilio Eccleſia Romana eius nomen, inter primę claſſis prohibitos ſcriptores, quorum cuncta

ſcripta ſint vetita, retulit. ideò Catholicis eius auctoritas profligata planè cenſenda: ſed nec rationes vllius momenti attulit. Examinemus ſingulas breuiter. vult licitam eſſe curationem per huiuſmodi verba (dicam Latinè, tum vt omnes intelligant, tum ne quis vtatur; ſi eo, quo pronuncianda ſunt verba, idiomate & rythmo proponerentur) Si ſancta Maria »
virgo puerum Ieſum verè peperit: liberetur animal hac paſ- »
ſione, In nomine Patris &c. *Et illud*; Chriſtus fuit natus, Chri- »
ſtus fuit amiſſus, Chriſtus fuit inuentus: ipſe benedicat, & cõ- »
ſignet hæc vulnera, In nomine &c. *Et illam*; Ego adiuro vos »
vermes, per omnipotentem Deum, vt iſta ciuitas vel domus ſit »
vobis tam deteſtabilis, quàm Deo eſt vir ille; qui falſam ſen- »
tentiam protulit, & iuſtam nouit, in nomine Patris, &c.] & di- »
cit hæc dicta, mutatis mutandis etiam proficere, contra lumbrices & vermes, qui animalium viſcera corrodunt. Fatetur ſuæ ſententiæ contrarium eſſe quẽdam, qui ſcripſit de ſuperſtitionibus *(intellige Martin. de Arles)* & Ioan. in ſummâ Confeſſor. & anno Domini 1405. lectorem ordinis Auguſtiniani coactum reuocare Heidelbergæ articulum, quo dixerat poſſe huiuſmodi formulis ſine peccato aliquem vti, & nominatim ſecundâ illâ. coactum, inquam, hoc reuocare, ad mandatũ Domini Epiſcopi Spirenſis, & peritorum ſtudij Heidelbergenſis, tanquã erroneum, & polliceri ſe de cetero non amplius talia verba prolaturum. His non obſtantibus contrariũ ipſe cenſet. Probat primò quia pium eſt & meritorium ſanare morbos, nõ hominum modò, ſed & brutorum: vt probantur multi Sancti feciſſe. *Reſp.* hoc fecere, citra omnem ſuperſtitionis ſuſpicionem, & ſic facere eſt pium ac meritorium: formulas verò haſce ſuperſtitioſas eſſe, & meritò ſuſpectas.

Secundò, licet benedicere animalibus in nomine Domini. *Reſp.* licet, ſi nihil addas ſuperſtitioſi dicti vel facti.

Tertiò, licet illa maledicere, ſeu coniurare, & excommunicare, & exorciſare: vt fecit S. Wilhelmus Lauſanenſis Epiſcopus, qui ab anguillis læſus omnes anguillas ſuæ ditionis maledictione expulit & relegauit. ſicut & B. Pruminius inſulam S.

Marci

Marci propè Conſtantiam, venenoſis coinquinatã vermibus, totaliter ſuis precibus mundauit. Et Epiſcopus Lauſanenſis, tum viuens, contra venenatas ſanguiſugas, quæ veneno ſuo inficiebant Salmones & alios piſces, exorciſmos ex ſacris ſcripturis compoſitos, fecit pronunciari. Et ſoliti ſunt etiam in Heluetiâ, contra valdè noxium genus vermium, quod vocant *Iuger*, inſtituere iudiciarium proceſſum, ſicut fit contra facinoroſos: ſicut & Conſtantienſes & Curienſes faciunt, contra vermes alios nuncupatos *Lauffkaffer*. *Reſp.* Exorciſmos & Eccleſiaſticas depulſiones animalium probari, quos publicus Eccleſiæ vſus recepit & approbauit, non quoſcũque priuati cõminiſcuntur. Hodie in Ritualibus Romanis habemus expreſſas formulas legitimas, quas omnes ſequi deberent: poſſunt, & vti tutò proprijs diœceſium, quę à ſede Romanâ approbatæ: imo ſine peccato vti illis poſſunt, etiamſi non ſint expreſsè approbatę, dummodo nec improbatę, nec à viris doctis & pijs in dubium vocatæ, nec apertam vanitatem præ ſe ferãt. Vt ſanè in formulâ ipſius exorciſmi ſeu adiurationis Lauſanẽſis Epiſcopi nihil continetur, quod poſſit improbari; niſi fortè citatio illa, & procuratorium piſcium, & alij quidam actus iudiciarij, quæ videntur vana & ſuperflua: quod idem dicendum, de publicâ praxi Conſtantienſi & Curienſi. Tertia verò illa adiuratio, erat introducta priuatim à ruſtico, nec de origine primâ eius quicquam cõſtat: in exorciſmis autem nõ recipiendas quaſuis pro arbitrio exorciſantis preces, ſed certas & ab Eccleſiâ præſcriptas docent Concil. Carthagen. 4. *can.7.* & Ioan. Micrologus *lib. de obſeruat. Eccleſ. cap. 7.* Quo[d] factum denique Guilhelmi & Pruminij, ſimili[a] legimus de S. Patricio & alijs; ſed aliud non probant, quam licere ſacrâ adiuratione, vel oratione, virtute Dei, animalia noxia expellere; quod nemo negat: Licere autem certas formulas arbitratu quorũuis confictas in vſum inducere, id nõ probatur, quod ego nego. Sanè Apoſtoli, & ſancti, abſque aliâ verborũ additione dæmones expellebãt, & morbos ſanabãt in ſolo Chriſti nomine ſic DD. η Petrus ac Paulus, D. Ioan. θ D. Tho. D. Andr. DD.

η *Act. 3. v. 6. & c. 16. v. 15.*
θ *Prochorus in vitâ Ioan.*

ſcripta ſint vetita, retulit. ideò Catholicis eius auctoritas profligata planè cenſenda: ſed nec rationes vllius momenti attulit. Examinemus ſingulas breuiter. vult licitam eſſe curationem per huiuſmodi verba (dicam Latinè, tum vt omnes intelligant, tum ne quis vtatur; ſi eo, quo pronuncianda ſunt verba, idiomate & rythmo proponerentur) Si ſancta Maria » virgo puerum Ieſum verè peperit: liberetur animal hac paſ- » ſione, In nomine Patris &c. *Et illud*; Chriſtus fuit natus, Chri- » ſtus fuit amiſſus, Chriſtus fuit inuentus: ipſe benedicat, & cõ- » ſignet hæc vulnera, In nomine &c. *Et illam*; Ego adiuro vos » vermes, per omnipotentem Deum, vt iſta ciuitas vel domus ſit » vobis tam deteſtabilis, quàm Deo eſt vir ille; qui falſam ſen- » tentiam protulit, & iuſtam nouit, in nomine Patris, &c.] & di- » cit hæc dicta, mutatis mutandis etiam proficere, contra lumbrices & vermes, qui animalium viſcera corrodunt. Fatetur ſuæ ſententiæ contrarium eſſe quędam, qui ſcripſit de ſuperſtitionibus (*intellige Martin. de Arles*) & Ioan. in ſummâ Confeſſor. & anno Domini 1405. lectorem ordinis Auguſtiniani coactum reuocare Heidelbergæ articulum, quo dixerat poſſe huiuſmodi formulis ſine peccato aliquem vti, & nominatim ſecundâ illâ. coactum, inquam, hoc reuocare, ad mandatũ Domini Epiſcopi Spirenſis, & peritorum ſtudij Heidelbergenſis, tanquã erroneum, & polliceri ſe de cetero non amplius talia verba prolaturum. His non obſtantibus contrariũ ipſe cenſet. Probat primò quia pium eſt & meritorium ſanare morbos, nõ hominum modò, ſed & brutorum: vt probantur multi Sancti feciſſe. *Reſp.* hoc fecere, citra omnem ſuperſtitionis ſuſpicionem, & ſic facere eſt pium ac meritorium: formulas verò haſce ſuperſtitioſas eſſe, & meritò ſuſpectas.

Secundò, licet benedicere animalibus in nomine Domini. *Reſp.* licet, ſi nihil addas ſuperſtitioſi dicti vel facti.

Tertiò, licet illa maledicere, ſeu coniurare, & excommunicare, & exorciſare: vt fecit S. Wilhelmus Lauſanenſis Epiſcopus, qui ab anguillis læſus omnes anguillas ſuæ ditionis maledictione expulit & relegauit. ſicut & B. Pruminius inſulam S. Marci

Marci propè Conſtantiam, venenoſis coinquinatã vermibus, totaliter ſuis precibus mundauit. Et Epiſcopus Lauſanenſis, tum viuens, contra venenatas ſanguiſugas, quæ veneno ſuo inficiebant Salmones & alios piſces, exorciſmos ex ſacris ſcripturis compoſitos, fecit pronunciari. Et ſoliti ſunt etiam in Heluetiâ, contra valdè noxium genus vermium, quod vocant *Iuger*, inſtituere iudiciarium proceſſum, ſicut fit contra facinoroſos: ſicut & Conſtantienſes & Curienſes faciunt, contra vermes alios nuncupatos *Lauffkaffer*. *Reſp.* Exorciſmos & Eccleſiaſticas depulſiones animalium probari, quos publicus Eccleſiæ vſus recepit & approbauit, non quoſcũque priuati cõminiſcuntur. Hodie in Ritualibus Romanis habemus expreſſas formulas legitimas, quas omnes ſequi deberent: poſſunt, & vti tutò proprijs diœceſium, quę à ſede Romanâ approbatæ: imo ſine peccato vti illis poſſunt, etiamſi non ſint expreſsè approbatę, dummodo nec improbatę, nec à viris doctis & pijs in dubium vocatæ, nec apertam vanitatem præ ſe ferãt. Vt ſanè in formulâ ipſius exorciſmi ſeu adiurationis Lauſanẽſis Epiſcopi nihil continetur, quod poſſit improbari; niſi fortè citatio illa, & procuratorium piſcium, & alij quidam actus iudiciarij, quæ videntur vana & ſuperflua: quod idem dicendum, de publicâ praxi Conſtantienſi & Curienſi. Tertia verò illa adiuratio, erat introducta priuatim à ruſtico, nec de origine primâ eius quicquam cõſtat: in exorciſmis autem nõ recipiendas quaſuis pro arbitrio exorciſantis preces, ſed certas & ab Eccleſiâ præſcriptas docent Concil. Carthagen. 4. *can.7.* & Ioan. Micrologus *lib. de obſeruat. Eccleſ. cap. 7.* Quod factum denique Guilhelmi & Pruminij, ſimili legimus de S. Patricio & alijs; ſed aliud non probant, quam licere ſacrâ adiuratione, vel oratione, virtute Dei, animalia noxia expellere; quod nemo negat: Licere autem certas formulas arbitratu quorũuis confictas in vſum inducere, id nõ probatur, quod ego nego. Sanè Apoſtoli, & ſancti, abſque aliâ verborũ additione dæmones expellebãt, & morbos ſanabãt in ſolo Chriſti nomine ſic DD. η Petrus ac Paulus, D. Ioan. θ D. Tho. D. Andr. DD.

η *Act. 3. v. 6. & c. 16. v. 15.*
θ *Prochorus in vitâ Ioan.*

ι Abdias li. 6 9.10.& 13. hiſtor. Apoſtolor.
κ D.Hiero. in eius vitâ.
λ Coloſ.3.v. 17.

DD. Iudas & Simon ι, & D. Hilarion. κ fecere.

Quartò addit, pro argumento; ex legendâ S. Blaſij, eum benedictione ſolitum munire animalia imbecilliora contra grãdiora: item, quòd qui porcos caſtrant, eos D. Antonio commendant; & ſi porci D. Antonio donati violentur ab aliquo, illum non eſſe impunitum. *Reſp.* hęc nihil ad rem pertinere: nihil enim hîc verborum ſuperſtitioſorum intercedit. de D. Blaſio in vulgatis legendis multa narrantur, quæ nullâ nituntur fide vel auctoritate. Cur B. Antonio porcus appingatur, neſcio; niſi hoc ex hac ortum conſuetudine fuerit: ſed quod huius conſuetudinis initium, rurſus ignoro. Deuotioni populorum puræ & innoxiæ, ſanctorum caritatem ſæpenumerò fauere & applaudere videmus. Nimirum rectè Ambroſius; Proſperè, dixit, poteſt cedere, quicquid ſimpliciter ſub Dei » fit deuotione. »

Quinctò ex ſacrâ ſcriptura ſic argumentatur; Paullus dicit, K *omnia quæcumque facitis in nomine Domini noſtri IESV Chriſti facite* λ. qui omnia dicit, nullum actum (ſaltem bonum) excipit. *Reſp.* eũ ſumere pro certo, quod eſt in controuerſiâ, hunc actum animalis cum talibus verbis curati eſſe bonum.

Sextò, tempeſtatem per maleficium excitatam, ab agris alio maleficio repellere, eſt actus bonus: ergo etiam ſuperſtitioſâ formulâ licet repellere morbum animalis maleficiati. Antecedens probat ex l. eorum. C. de malef. & auctoritate Azonis in ſumm. & Archid. *Reſp.* & legem illam, & auctores eam ſequẽtes manifeſtè errare contra fidem, vt docebo fusè lib. 6.

Septimò, quo ad primam formulam, excuſat illam; Quia *Si* particula in eâ non eſt dubitatiua ſeu coniecturalis: ſed cauſalis, ſignificans idem quod, *quia verè*. Quemadmodum, in illo: *ſi iudicas eos, cognoſce*. item, *ſi in inferno nulla eſt redemptio, ſanè terribilis eſt eius recordatio*. *Reſp.* etiamſi ita ſumas, formulam eſſe ſuperſtitioſam. quia vel illud additur vt cauſa ſanationis, vel vt ſignum. ſi vt ſignum, non eſt ſignum ad hoc à Deo vel Eccleſiâ inſtitutum. ergo à priuato, & tum meritò ſuſpicamur pactum cum dæmone. quia cum Deo nemo ſic paciſcitur

citur: nec licet nobis, Deo ſignum præſcribere, vel dare. Si vt cauſa; vel quatenus aërem verba verberant, & ſunt talis ſonus (quod eſt ridiculum) vel quatenus ipſa verba vim phyſicam habent (quod æquè abſurdum) vel quatenus habēt vim moralem. quæro an hæc ſit ex opere operato; an ex opere operantis? non illud, quia non ſunt ſacramenta. ſi iſtud, ergo iam à deuotione res pendet. ergo etiamſi alijs vteretur verbis id à Deo obtineret. ergo iam vana formula. habet hoc argumentum vim contra ceteras omnes. Nec tamen vim habet contra inſtitutas ab Eccleſiâ formas exorciſmorum: quia Deus Eccleſiam in his dirigit, & ſponſæ ſuæ votis fauet: adeò vt Eccleſiæ preces huiuſmodi; vi nominis Chriſti, quod inuocatur & inſeritur; vt cauſa ſimul & vt ſignum operentur, eo modo quo & ſignum crucis formatum pronunciatumque μ.

Octauò contendit licere aliquando dæmonum vti miniſterio & eos ad hoc inuocare: quia D. Theodorus Epiſcopus Sedunenſis ingentem campanam à Leone Pontifice ſibi donatam, à Româ Sedunum vſque per dæmones portari curauit. Confirmat, quia generales hæ propoſitiones ſunt reijciendæ, omnibus nobis iniuriam & damna & moleſtias pertinaciter inferentibus eſt ignoſcendum; qui hoc dicat ex Domini præcepto, eum dicit mentiri. veritati enim conſonum eſſe nō parci, ſed oportere puniri: Item, de vſuris generalem facientes prohibitionis deteſtationem errare; cum in multis contractus vſurarū videatur licitus. Sic vult, qui negant vllas formulas ſuperſtitioſas eſſe licitas, eos quoque errare. *Reſp.* me mirari audaciam vel ignorantiam hominis. audaciam quod fabellas nobis pro hiſtorijs obtrudat, quarum nullum refert auctorem. Si hoc accidit (non credo quidem) ſed ſi accidit, ſpeciali Dei reuelantis permiſſione hoc ab Epiſcopo illo factum; alioqui nec omnia ſemper ſanctorū aliàs virorum facta imitanda, imò nec neceſſariò ſemper probanda. Confirmationis primum membrum prorsùs vel calumnioſum eſt, vel abſurdum. calūnioſum, ſi vim præcepti Dominici de remiſſione iniuriæ intellexit: abſurdum, ſi ſic intellexit, vt ex argumento videtur intellexiſ-

μ *Tyræus lib de dæmoniac. p. 5. t.*

tellexiſſe. Dominus enim rancorem, iram, vlciſcendi ſtudium, & animi perturbationem prohibuit. Sibi vindictam relinqui voluit; eam in hoc ſæculo retribuit per iudices, vicarios ſuos. nihil igitur hoc pertinet ad iudiciariam iniuriæ proſecutionē. Secundum membrum de vſuris erroneum eſt. nūquam enim vſurarij contractus vlli liciti fuerunt.

Poſtea conatur probare, formulam ratione verſus, ſeu rythmi ſuperſtitioſam nō eſſe. Quod nec nos dicimus: dicimus tamen, quia non ſolet Eccleſia exorciſmos verſibus ligare, hoc non carere aliquâ ſuſpicionis causâ.

Decimò vult etiam ratione rituum, & geſticulationum variarum quibus vtuntur ruſtici & alij huiuſmodi medentes, nō poſſe dici formulas ſuperſtitioſas. *Reſp.* ritus omnes & geſtus abſonos; quos Eccleſia non recipit, nec verbum Dei, ſcriptū, vel non ſcriptum, approbat, cenſeri meritò vanæ obſeruantiæ ſpecies, & propterea fugiendos, tanquam ſuperſtitioſos. Addit etiam certè parum piam dicti ſui multiplicem confirmationem. prima eſt, Chriſtus Dominus cæcum ſanauit ſpuens in terram & facto luto, & eo illitis oculis. 2. D. Marcus eodem modo ſutorem ſanauit in manu ſiniſtrâ læſum. 3. Heliſæus miros geſtus fecit, vt puerum ſuſcitaret. 4. D. Hieronymus per ſignum crucis leonis pedem ſanauit. 5. in paruulis baptiſandis multos ritus, tactus & mores, nunc exercent Sacerdotes, qui in primitiuâ Eccleſiâ fuiſſent exorbitantes. *Reſp.* ex his ineptiſſimè inferri, ad ritus illos à mulierculis & ruſticis priuatâ auctoritate receptos. Chriſti Domini ritus fuit maximè myſticus & ſignificatiuus, vt Sancti Patres oſtendunt. Helizæi factum, prophetia fuit incarnationis Dominicæ. De D. Marco illa narratio, mera nænia eſt. D. Hieronymus Eccleſiaſtico remedio & proprio Chriſtianiſmi ſigno fuit vſus. Sacerdotes, qui alios ritus ſeruant, quam Eccleſia præſcribit, peccant: qui eos tantum ſeruant, qui ſunt in ritualibus, nihil faciunt, quod non Eccleſiaſtico vſu à pluſquam mille annis receptum ſit, vt docet Bellarminus *to. 2. agens de baptiſmi cærimonijs.* Plenum verò impietatis eſt, nec à blaſphemiâ alienum cærimonias Eccleſiæ,

maleſiæ,& actiones Chriſti atque Prophetarum comparare maleficorũ actionibus,& ex illis has velle deducere vel comprobare, vt facit Malleolus.

Vndecimò coniectorẽ agit; fortaſſis, inquit, eſt arcanũ Dei, „ quod ſancti viri per reuelationem receperunt. Sicut olim per „ hoc verbum Ananizapta, reſeruatum, tentum, & portatum „ contra peſtilentiam fideliter credentes ſecuritatem percepe- „ runt. *Reſp.* non, quod poſſem, omne fortaſſis affirmatiuum, ſolui per fortaſſis negatiuum; ſed, quamdiu de tali reuelatione non eſt vlla probatio, tutiorem partem eligendam, vt abſtineatur: deinde ipſorum eſſe qui defendunt, non conijcere, ſed probare reuelationem: denique illud ipſum quod addit, de *Ananiſapta*, cuius exemplo conatur intentum probare; eſſe non tantum vanũ, ſed etiã merè magicũ,& ex pacto dæmonico natum. Sciendũ enim inter magica reliqua periammata ſolitum, vt contra peſtes & febres peſtilentes, in quo tres verſiculi debebant certo deſcribi modo;

Ananiſapta ferit, mortem quæ lædere quærit, &c.

Quibus quid poteſt dici ineptius? nam illud *ananiſapta* nihil prorsùs ſignificat,& ponitur tamen verſu tertio vt Dei nomen & petitur ab eo, vt ferentis miſereatur. vnde patet ſic occultè dæmonẽ inuocari, qui hoc ſibi nomen vel ſignum cõſtituerit. Deinde quod ait fideliter credentes tantum ſanari: hoc indicat eum requirere certam fidem virtutis illorum verborum: quod & ipſum eſt impium. Si verò licet de ſignificatione cõijcere, ſuſpicor vocẽ eſſe ex Chaldæo vel Hebræo confictã. Nam *Ana* אנא ſecretis Mekubalim myſterijs ſignificat, mentem cui innatæ primæ notiones: in cuius medio dicunt ſedere angelum, quem vocant anim, qui rei veritatem homini aperit, & indicat. vnde & הבע *aná* nomen idoli,& ינבע anani diuinatio. *Saphat* vero denotat eum qui iudicat שמט. *ananiſapta* igitur quaſi *ananiſapat* ſignificat dæmonem illum, diuinationi qui præeſt,& diiudicat atque indicat morbi cauſam atque remedium. ſemper enim malefici priuſquàm ſanent, ſententiam ferunt, maleficio morbũ illatum fuiſſe. Atque hoc arbitror

tror arcanum illud magnum, quod Malleolus indicare voluit, vel debuit. Sanè magicæ voces pleræque ex Hebræo ſumptæ. Neque illi ſuffragatur, quod

Duodecimò ſubdit, Experienter (*Vtar eius verbis, ne quis* »
me fingere quidquam putet) videtur, & ab Eccleſiâ permittitur, »
quod illi, qui per certas formas verborum ſerpentes tollunt, »
(pro vt Apoſtoli fecerunt) & tangunt, & in medicinalibus re- »
fectionibus multipliciter deducunt; imò leproſos ſanando, »
nondum fundamentaliter infectos, multum proficiunt: & ec- »
ce quod illi, qui propriè talibus verborum exorciſmis in eâdē »
formâ non vtitur, licet fortiora loquatur nihil apud ſerpentes »
operatur. *Reſp.* primò falſum eſſe quod dicit ab Apoſtolis ſer- »
pentes ſublatos, per certas verborum formas. nam hoc per illos factum dumtaxat, iuſſione, in nomine IESV, vt Dominus præcepit, & cui formæ, vt cauſæ ac ſigno, ſuam opem atque effectum pollicitus fuit v. falſum eſt ſecundò ab Eccleſiâ incantatores ſerpentum, qui commentitijs huiuſmodi formis vtuntur, vel morborum curationes tales perficiunt, permitti, vt docui iam ſæpè, & oſtendam ex profeſſo lib. 6. Tertiò falſum eſt, alijs formis potentioribus vtentes effectum non conſequi. cōſequuti enim eum ſunt ſancti viri ſigno crucis, inuocato nomine Dominico, & ſimilibus Eccleſiaſticis remedijs. Quod ſi loquatur de formis commentitijs atque priuatis, hæc ipſa experientia docet ex pacto fieri. nam ideo prodeſt vna, quia legem illam Diabolus tulit: non prodeſt altera, quia eam non præſcripſit.

v *Marci vlt. v. 18.*

Decimotertiò, ſic argumentatur, Deus etiam per malos Sacerdotes, ſi ſeruent præſcriptam ab ipſo verborum formam conficit Euchariſticum ſacramentum; per bonos verò, ſi formulam non ſeruent, non conficit. ergo etiam Deus per malos ſeu maleficos, ſi verba concepta ſeruent, tribuit ſanitatem, per bonos non tribuit ſi non ſeruent. Conſequentia probatur. quia teſte D. Gregorio miracula minora probantur per maiora. Sed illud de Euchariſtiâ eſt maius, iſtud de curatione morbi eſt minus. ergo iſtud benè probatur per illud. *Equidem*

miror

miror Chriſtiani alicuius tantam eſſe poſſe impudentiam, vt ſacratiſſ. rei mentione ſic abutatur, & talem inſtituat comparationem. nimirum magiæ ſectatorum hoc proprium eſt, non catholicorum verorum. Ad argumentum negatur conſequentia, nec vrget probatio quia præſupponit falſum, nempe miraculoſam, & non prodigioſam, hoc eſt à Deo, non à dæmone cauſam in caſu propoſito: quod à nobis impugnatur. Tranſſubſtãtiationis miraculũ de fide eſt. miraculum fit; quia Chriſtus hanc, & non aliam formam verborum inſtituit. Sanatio hæc nullo argumento idoneo probatur à Deo eſſe. quare corruit tota machina. D. enim Gregorij verba de duobus veris miraculis ſunt.

Decimoquartò inſiſtit probationi experientiæ, parum attendens experientiam non docere quòd curatio ſit à Deo, vel etiam quod ſit licita. nam non quicquid corpori prodeſt, id licitum eſt, vt conſtat; alioqui & nimio potu ad vomitum, & nequioribus alijs vti liceret, & medici talia ſuadentes excuſarentur. alioqui à dæmonibus morborum curationem petere liceret, vt impius Paracelſ. cenſuit, & non nimis obſcurè Malleolus videtur concedere. quæ cuncta ſunt impia.

Decimoquinctò, quæ in his formis continentur, cũcta ſunt ex S.S. deſumpta. ergo licita & ſancta. *Reſp*. nihil hac illatione frigidius. peccatum enim hîc eſt in abuſu applicationis. eo quod verba ſacra applicantur, ad ea quæ Spirituſſanctus nullo modo intendit. quemadmodũ peccant, qui ad diuinationes, ſatyras, paſquill. & huiuſmodi, SS. verba deflectũt, Confirmat arg. ſuum; quia non reprehenderetur, qui cum ſigno crucis ſimpliciter diceret, ſanare in nomine Chriſti. ergo nec ille, qui paullò plus rituum & verborum bonorum adhibet. *Reſp*. rurſus conſequentiam claudicare. quia prior ille Eccleſiaſticam & Euangelicam formam ſequitur: poſterior voluntariam ſuam & commentitiam. Deinde & prior ille hoc faciens temerè, poteſt peccare delicto tentantis Deum.

N Decimoſextò, credentibus Deus pollicitus miraculorum patrationem ad ſolum credentium iuſſum: neque diſtinxit, ſi

hac vel illâ formâ vſi fuerint, ſed formam generaliter loquens liberam reliquit. neque nos igitur hanc licentiam reſtringere, neque diſtinguere debemus. *Reſpond.* Chriſtum Dominum fidelibus eam poteſtatẽ tribuiſſe, qui fide firmi, in nomine ipſius, ad fidei confirmationem iſta facerent, quando ſalus animarum hoc depoſceret, vt patet ex ſerie contextus D. Marci o. Et ſic Chriſtus Dominus miracula ſua edidit. Velle autẽ miracula edere, duntaxat vt homo, vel equus, vel vacca, ſanentur ægritudine corporali; hoc Chriſtus nec iuſſit, nec approbauit; nec ſolet cõcurrere ad huiuſmodi. formam quoque ſimplicem nobis reliquit, manus impoſitionem, & ſimplicem in nomine eius cum benedictione iuſſionem, vel precationẽ. Hanc Chriſti licentiam nec reſtringimus, nec diſtinguimus; ſed arcemus ab eâ ſuperſtitioſas additiones & ampliationes.

o d.c.vlt.

Vltimò ſic argumentatur: in dubijs benignior interpretatio facienda. ſed hic res dubia eſt, ergo potius dicendum licere, quam non licere. Conf. Deus intentionem facientis attendit: eam ruſticus iſte hoc faciens habet bonam. ergo non eſt damnandus à nobis. *Reſp.* An hæ formulæ ſint licitæ necne, ſtrictè loquendo dubium non eſſe. primò quia nõ ſunt ſufficiẽtes rationes neq; argumenta ſatis idonea vt ijs intellectus ſanus ac benè diſpoſitus moueatur ad credendum has formulas eſſe bonas ac licitas. hoc tamen neceſſarium eſſe, vt dicatur dubium, conſtat. π Deinde quia regula iuris Canonici improbat omnes orationes & formulas huiuſmodi præter *Pater noſter* & *Credo*, vt docuimus: nec inuenitur exceptio per Eccleſiam introducta ſpecialiter de huiuſmodi formulis: ſed dubium non poteſt dici, id de quo inuenitur regula vetans, nec probatur de eo caſus ſpeciatim exceptus ρ. ergo iſtud hîc non poteſt dici dubium. Denique hîc non ſunt Doctorum ſententiæ pro parte affirmatiuâ; dubium enim non dicitur, niſi ſint hinc inde vtrimque Doctorum opiniones σ. Verum ergo dubiũ hic non poteſt eſſe de re, vtrum per ſe ſit licita, necne? ſed tantũ de perſonâ, vtrum peccauerit faciendo, quod putabat licitum, necne? quæ duo ſunt omnino diuerſa.

π Aragon. & alij ad D. Thom. 22. q. 60. a 4.

ρ Barto. in l. quoties. D. ſi quis caution.

σ Cuma. cõſ. 154 in fin. Socin conſil. 115. col. 3. vol. 1. Corneus conſ. 71. litt. e. par. 3.

fieri

fieri enim poteſt,vt peccẽ faciendo rẽ licitam, & fieri poteſt vt non peccem faciendo rem illicitam. Quare etiam aliud eſt iudicare de re,aliud de homine. Quãdo quis iudicat de homine, debet ſpectare bonum hominis,quod cõſiſtit in eo vt quis bonus cenſeatur: ideo in dubio,ne homini fiat iniuria,teneor potius iudicare,quod non deliquerit τ. Sed quando quæritur de ipsâ re,quia rei non intereſt qualis exiſtimetur, bona an mala; ideo non accommodandum eſt in dubijs iudiciũ bono rei; ſed bono ipſius iudicantis,hoc eſt ei quod vtilius eſt iudicanti υ. bonum autem iudicantis eſt,non decipi intellectu,& intellectus bonũ eſt veritas,nempe ſic rem intelligere, vt reuerâ eſt: quare hoc iudiciũ eſt conformandũ ipſi rei, quoad fieri poteſt,& de re iudicandum,non vt expedit perſonæ facientis, cuius hîc ratio non habetur, ſed pro vt natura & conditiones rei poſtulant: qua in re D.Thomæ ceteri aſſentiuntur φ: Accedit,quod quæſtio hæc de re,pertinet ad communẽ animarũ ſalutem; quæ paucorum ſuperſtitioſorum fauori præferenda eſt. quando verò diſceptatur de animæ periculo,tũ non quod lenius videatur in quoſdam,ſed quod reuerâ ſit animæ tutiùs, id ſequendum,vt communiter docent DD. χ Ad argumentum itaque breuiter reſpõdeo,ex maiore benè inferri,de peccato ipſius vtentis quandò verè dubium eſt, peccauerit necne; vt puto de ruſtico dubium fuiſſe; de monacho verò profeſſore Theologiæ non puto,tenebatur enim ſcire: perperam tamen infertur,idem de re. nam nec dubium id eſt: & ſi foret, non ſequenda niſi pars negatiua, quæ tutior: & proinde verè benignior in animas;

τ *Guido Papæ ſing. 117.*

υ *ſic intellige Speculat. de arbitr. §. 8. verſ. ſed quid ſi arbiter.*

φ *Caiet. Sot. Aragon. in d. a. 4.*

χ *Panorm. in c. iuuenis. de ſponſal. Ang. Silu. Tab. & alij in verb. Dubium.*

Alia quædam poſtea accumulat, quæ prætermitto, quòd ſint non minùs inepta,quam frigida,& ridicula; vtpote meræ fabellæ,de Moyſe,Virgilio &c.

SECTIO IX.

EX his infertur deciſio de multis formulis, quas non prætermittã planè,vt de ijs poſſint lectores,quando de facto inciderint iudicare; nec adſcribam integras, ne curioſi & impij queant abuti: ſed adſcribam tãtum initium ac finẽ, omiſſis

medijs & circumſtantijs, quas auctores earum requirunt. Primæ quatuor frequentes ſunt hîc in Eburonibus.

1. ad equos ſanandos. interrogant cuius coloris ſit? ſi dicas, ſpadicem. clamant, Spadix, ſpadix, ſi laboras tali vel tali morbo, tam verè ſaneris, quam Ioſeph & Nicodemus, &c.

2. ante par ante, par ante ante &c. vt virgo Maria peperit.

3. alligare equum ſtoloni arboris, quæ nunquam fructum tulit, idque trium horarum ſpacio.

4. pro quouis morborum genere; funiculo laneo brachium circumdare, in nomine Dei &c. & ad nomen ſancti, cui morbus tuus ſacer, funiculus contrahetur & fiet breuior, &c.

5. dicto, conſummatum eſt, pedem equi terræ fortiter incutere, & addito alio verſic. ex orat. Domin. clauum excidere.

6. ad morbum quendam animalis ſanandũ, inijcere phialæ vitreæ aquâ limpidâ plenæ, nouem ordei grana &c.

7. filum per chriſma trahere: aut terream imaginem, ſub altaris palâ abſcondere.

8. tempore miſſæ dentes tangere, & quendam ex Euangelio paſſionis verſiculum ſimul dicere.

9. cum ægroto antè febris acceſſionem manus lauare, & interea certum ex pſalmis verſum ſub murmurare: vel laborantis manu prehensâ dicere, Æquè facilis tibi hæc febris ſit, atque &c.

10. recipe tres panes miſſales, & in vno ſcribe, qualis eſt pater &c. in altero &c. in 3. &c. & dare has hoſtias febricitanti &c.

Vndecima ducere ægrotum feriâ ſextâ (idque continuis tribus diebus, ante ſolis ortum, versùs orientem, & eo expanſis ad ſolem manibus in crucifixi morem ſtante, dicere; Hodie dies illa eſt qua Dominus Deus ad crucem acceſſit &c. denique recitare nouies ternas orationes Dominicas & ternas ſalutationes Angelicas.

Duodecima illud Aphricani; Guſtate & videte quod bonus eſt Dominus inſcriptum certæ ſupellectili &c.

Decimatertia in aquæ frigidæ cyathum inſtillare profluentis ſanguinis definito numero guttas; & inter vnam quamque

legere

legere pater noſter &c. & propinare patiẽti. eumq; certa quædam interrogare: *vel* fronti eius certum verſiculum cruore illo inſcribere. *vel* in ſanguine ſiſtendo, dicere; Sanguis mane in te, &c. ſanguis mane fixus &c. & ter repetere. *Item*; in ſanguine Adæ orta eſt mors ✠ &c. ô ✠ ſanguis vt fluxũ tuum cohibeas. *Item illud*; Chriſtus natus eſt in Bethleem, & paſſus &c. & hæc dicentem tenere innominatum digitum in vulnere, & facere certas ſuper vulnere cũ eo cruces, & dicere quinq; pater & ſemel ſymbolum &c. *Item*; certum verſiculum ſolum dicere ex Paſſione. *Item*; dicere, In nomine Patris, &c. chunrat, cara, ſarite &c.

Decimaquarta tribus diebus ante ſolis ortum ſuper equo dicere, In nomine Patris, & Filij, & Spiritusſancti exorciſo te vermem per Deum patrem ✠ &c. vt nec carnem nec oſſa huius equi edas &c. Deinde certo numero recitare Pater & Aue. tandem in dextram aurem equi cum aliquot crucibus factis inſuſurrare, quatuor quædam verba.

Decimaquinta ad inueniẽdum furem, in cryſtallo crucem facere cum oleo oliuæ & ſub cruce ſcribere S. Helena, & puero caſto atque legitimo decenni tradere phyalam tenendam, & poſt tergum eius flexis genibus ter dicere orationem S. Helenæ; deprecor te Domina S. Helena, mater Regis Conſt. &c. Amen. & cum angelũ (*intellige nigrum*) videbit puer in phialâ, tum interrogare quæ quis voluerit. *Item* ad furem deprehendendum; Accede fluentem aquam, inde quot ſuſpectos habes, tot numero lapillos collige, domum refer, fac igneſcãt in foco, defode ſub limen &c. imponantur ſcutellæ aquâ plenæ cum certis ritibus, & ad nomen furis calculus eius aquam faciet ebullire. *Item*; leguntur ſeptem pſalmi cum Letanijs; hinc ſequitur oratio terribilis ad Deum patrem &c. hinc exorciſmus in furem: denique formatur figura circularis cum barbaris nominibus, & in medio pingitur oculus, tum clauus æneus certorum laterum oculo infigitur malleo cypreſſino & dicitur certus ex pſalmis verſiculus. ſic furi oculum putant excuti. *Alij*, die Sabbati ante Solis ortum ramum auellanum abſcin-

abſcindunt, dicentes; Ego te ramum huius æſtatis reſeco &c. in menſâ ſternitur tegumentum additis his verbis; &c. quæ ter repetenda. *Alij* vtuntur exorciſmo ſeu anathemate, quod blaſpheme vocant S. Adalberti, cuius initium eſt, ex auctoritate Dei omnipotentis &c. & finitur, Amen, dicant omnes. poſtea cantabitur; Mediâ vitâ in morte ſumus &c. Quam prorsùs ſuſpicor eſſe illius Adelberti hæretici, qui ſe ſanctum vocabat, & damnatus fuit à Papâ Zachariâ, cuius Hiſtoriam & Magicam quandam impiam orationem, inuenies in vitâ S. Bonifacij Apoſtoli Germaniæ lib. 2. *apud Surium menſe Iunio. Alij legunt* Pſalm. 108. iuxta certam diſtributionem.

Decimaſexta, ad curandum maleficiatum: Accipe tres olei violacei menſuras, & conſiſtens contra ſolem ante eius ortum exprime nomen læſi & matris eius & angelos gloriæ, qui ſtant in gradu ſexto, ſex diebus ter in die. Septimo autem collocetur ille nudus &c. deinde nomina horum angelorũ inſcribenda laminę &c. viceſimâ die menſis ſanabitur.

Decimaſeptima, Item ferre inſcripta nomina trium Regũ, cum certis tribus verſiculis: *Vel* verba planè incognita & abſurda: vt illa veterum, *Danata daries*, &c. & recentia, *Abrac, Amon*, &c. *Vel* illa pani inſcripta, *Irioni*, *Khiriori* &c. vel iſtud: *Hax*, *pax*, *max* &c. contra morſus canum rabidorum. Item contra dolores dentium: *Strigiles Falceſque* &c. vel aliud: *Galbes* &c. *Galdes* &c. *Item*: *Gibel*, *Got*, &c. Et in piſcium capturâ, illud Geoponici Conſtantini, *Iao Sabaoth*: & quorum his nugis olim libri referti fuêre Bamachius & Cariachirus, à Galeno deriſi *lib. 6. Simpl.*: in illo Conſtantini eſt abuſus duorum Dei nominum.

Decimaoctaua, virgas parallelas vi certorum verborum medijs partibus committere, & in crucis formam vincire, & de collo ſuſpendere. vel thoraci lignum rotundum cum certo murmure applicare, vt Turcę faciunt. Sed ſunt innumera huiuſmodi cõmenta, quę ex prędictis diiudicari poterunt: & nos alia quædam *lib. 6.* profligabimus, quę propria Paracelſiſtarũ. Aliæ quędam ſuperſtitiones in Expoſit. 1. pręcepti apud

» Beetzium leguntur *cap. vlt.* Alij (inquit) promittũt ſic: vis vt ma-
» ritus tuus diligat te, accipe de omnibus crinibus tuis & offer il-
» los ad altare ter cum cereo ardenti: & tunc quamdiu portabis il-
» los ſuper caput tuum tamdiu exardeſcet in amorẽ tui. *Alia ſuadet*
» *ſic*: accipe hęc ſancta verba ſcripta, & conſue veſtimentis viri tui,
» & non poterit occidi, vel ſubitanea morte mori: *Vel*, fac ſcribi lite-
» ras infra Euangelium talis feſti, & ſuſpẽde illas ad collum viri tui,
» & non poterit ſubmergi ſi pertranſit mare. *Vel ſic*, ſi vis habere
» maritum ad voluntatẽ tuam, quęre clauos ferreos antiquos (vul-
» gariter hoefnagelen) de quib. inuẽtis debet formari annulus ſextâ
» feriâ infr. miſsâ: poſtea ſuperlege Euãg. (*quoddã certũ*) & dic quo-
» tidie Pat. noſt. tũc ſi annulũ in digito portaueris, habebis maritũ
» pro tuo deſiderio infr. annũ. *Itẽ* ſi ſpõſa debet habere bonã fortu-
» nã, oportet quod in nuptijs ingrediatur domũ ſub duobus euagi-
» natis gladijs poſitis ad modũ crucis S. Andreę. *Itẽ* ne alf vel mare e-
» quitet mulierẽ in puerperio iacẽtẽ, vel ne infans rapiatur (*à ſtrigi-*
bus) debet poni cultellus vel corrigia ſuper lectũ &c.] hactenus ille contentus tantùm poſuiſſe quantum ad fugiendas agnitas ſuperſtitiones pertinebat. formulas verborũ, quas prẹterea adhibẽt, prudenter prætermiſit. Nunc iſta ſufficiant: plura enim peti poterũt ex lib. 6. c. 2. ſect. 1. q. 1. Eſt penes me libel. M.S. *Leuini Crucij* Curionis Boſcepani, cui titulus *Eruditoriũ exorciſtæ*; qui vir certè nec indoctus, nec exigua huiuſmodi rerum experientiâ præditus, plurima congeſſit remedia contra maleficia, quorum pleraque etſi ſuperſtitionis apertæ nequeant reuinci, vtile tamen eſt propter abuſum ijs non vti. Quare & hortor & oro cunctos, ad quos liber ille, quod ſciam nondum editus, peruenerit (ſcio verò non ſatis cautè nonnullos ibi traditis vti aliquando) ne temerè vllo remedio inde excerpto vtantur, niſi priùs ſollicitè cum pio & erudito & prudente aliquo Theologo rem contulerint, & is ſecurè illo vti ipſos poſſe declararit.

Finis Libri tertij.

abſcindunt,dicentes; Ego te ramum huius æſtatis reſeco &c. in menſâ ſternitur tegumentum additis his verbis;&c.quæ ter repetenda. *Alij* vtuntur exorciſmo ſeu anathemate,quod blaſpheme vocant S.Adalberti, cuius initium eſt, ex auctoritate Dei omnipotentis &c.& finitur,Amen, dicant omnes.poſtea cantabitur; Mediâ vitâ in morte ſumus &c.Quam prorsùs ſuſpicor eſſe illius Adelberti hæretici,qui ſe ſanctum vocabat,& damnatus fuit à Papâ Zachariâ,cuius Hiſtoriam & Magicam quandam impiam orationem, inuenies in vitâ S. Bonifacij Apoſtoli Germaniæ lib.2. *apud Surium menſe Iunio. Alij legunt* Pſalm.108.iuxta certam diſtributionem.

Decimaſexta, ad curandum maleficiatum: Accipe tres olei violacei menſuras,& conſiſtens contra ſolem ante eius ortum exprime nomen læſi & matris eius & angelos gloriæ, qui ſtant in gradu ſexto,ſex diebus ter in die. Septimo autem collocetur ille nudus &c. deinde nomina horum angelorũ inſcribenda laminę &c.viceſimâ die menſis ſanabitur.

Decimaſeptima, Item ferre inſcripta nomina trium Regũ, cum certis tribus verſiculis: *Vel* verba planè incognita & abſurda: vt illa veterum,*Danata daries*, &c. & recentia, *Abrac, Amon*,&c. *Vel* illa pani inſcripta, *Irioni,Khiriori* &c. vel iſtud: *Hax, pax, max* &c. contra morſus canum rabidorum. Item contra dolores dentium: *Strigiles Falceſque* &c. vel aliud:*Galbes* &c. *Galdes* &c. *Item:Gibel, Got*, &c. Et in piſcium capturâ, illud Geoponici Conſtantini,*Iao Sabaoth*:& quorum his nugis olim libri referti fuêre Bamachius & Cariachirus, à Galeno deriſi *lib.6. Simpli*:in illo Conſtantini eſt abuſus duorum Dei nominum.

Decimaoctaua , virgas parallelas vi certorum verborum medijs partibus committere, & in crucis formam vincire,& de collo ſuſpendere. vel thoraci lignum rotundum cum certo murmure applicare,vt Turcę faciunt. Sed ſunt innumera huiuſmodi cõmenta,quę ex prędictis diiudicari poterunt: & nos alia quædam *lib.6*.profligabimus , quę propria Paracelſiſtarũ.Aliæ quędam ſuperſtitiones in Expoſit.1.pręcepti apud

Beetz.

» Beetzium leguntur *cap. vlt.* Alij (inquit) promittũt ſic: vis vt ma-
» ritus tuus diligat te, accipe de omnibus crinibus tuis & offer il-
» los ad altare ter cum cereo ardenti: & tunc quamdiu portabis il-
» los ſuper caput tuum tamdiu exardeſcet in amorẽ tui. *Alia ſuadet*
» *ſic*: accipe hęc ſancta verba ſcripta, & conſue veſtimentis viri tui,
» & non poterit occidi, vel ſubitanea morte mori: *vel*, fac ſcribi lite-
» ras infra Euangelium talis feſti, & ſuſpẽde illas ad collum viri tui,
» & non poterit ſubmergi ſi pertranſit mare. *Vel ſic*, ſi vis habere
» maritum ad voluntatẽ tuam, quęre clauos ferreos antiquos (vul-
» gariter hoefnagelen) de quib. inuẽtis debet formari annulus ſextâ
» feriâ infr. miſsã: poſtea ſuperlege Euãg. (*quoddã certũ*) & dic quo-
» tidie Pat. noſt. tũc ſi annulũ in digito portaueris, habebis maritũ
» pro tuo deſiderio infr. annũ. *Itẽ* ſi ſpõſa debet habere bonã fortu-
» nã, oportet quod in nuptijs ingrediatur domũ ſub duobus euagi-
» natis gladijs poſitis ad modũ crucis S. Andreę. *Itẽ* ne alf vel mare e-
» quitet mulierẽ in puerperio iacẽtẽ, vel ne infans rapiatur (*à ſtrigi-
bus*) debet poni cultellus vel corrigia ſuper lectũ &c.] hactenus
ille contentus tantùm poſuiſſe quantum ad fugiendas agnitas ſu-
perſtitiones pertinebat. formulas verborũ, quas pręterea adhibẽt,
prudenter prætermiſit. Nunc iſta ſufficiant: plura enim peti po-
terũt ex lib. 6. c. 2. ſect. 1. q. 1. Eſt penes me libel. M.S. *Leuini Crucij*
Curionis Boſcepani, cui titulus *Eruditoriũ exorciſtæ*; qui vir certè
nec indoctus, nec exigua huiuſmodi rerum experientiâ prædi-
tus, plurima congeſſit remedia contra maleficia, quorum plera-
que etſi ſuperſtitionis apertæ nequeant reuinci, vtile tamen eſt
propter abuſum ijs non vti. Quare & hortor & oro cunctos, ad
quos liber ille, quod ſciam nondum editus, peruenerit (ſcio ve-
rò non ſatis cautè nonnullos ibi traditis vti aliquando) ne te-
merè vllo remedio inde excerpto vtantur, niſi priùs ſollicitè
cum pio & erudito & prudente aliquo Theologo rem contule-
rint, & is ſecurè illo vti ipſos poſſe declararit.

Finis Libri tertij.

DE DIVINATIONE.

Præambulum De nominibus quibuſdam, quid ſignificent. Prædictio. Prænotio. vaticinium. Prophetia. locus D. Hieronymi. loca, Ierem. 13. v. 23. & 25. Oſeæ 9. v. 7. Exod. 12. v. 12. c. 18. v. 11. Dan. 11. v. 8. Deuter. 13. Ierem. 23. v. 25. cum ſimil. A

Diuinatio, quid. locus Prouer. 16. v. 10. de diuinatione iudiciaria. Exempla, Salomonis, Danielis, Ariopharnis, Alphonſi primi Neapol. Tiberij, & Theodorici regis, Caroli Magni, Friderici 3. Solymanni Turcæ. B

Coniectatio quid. quo pacto deinceps hæ voces ſumendæ. C

CAP. I. *de diuinâ Prænotione ſeu Prophetiâ.*

Quæſt. I. De nomine & natura.

Prophetæ & prophetandi ſex ſignificationes. loca 1. Paral. 25. v. 3. & 5. 1. Reg. 10. v. 12. 3. Reg. 18. 29. & v. 4. Tit. 1. v. 12. 1. Reg. 18. Eccleſiaſt. 48. v. 14. 1. Cor. 14 v. 5. Exo. 7. v. 1. A

Propheta vnde dictus Gręcis. Nebua נבראה. vnde Hebręis בזב.רבב.ביא Videntes, vnde. Prophetæ definitio Caſsiodori. alia melior. Prophetiæ cauſſa efficiens. An humana aliqua opus pręparatione. locus 4 Reg. 3. B

Subiectum prophetię. Sentẽtia Platonis & Ariſtotelis fatui, genus omne hominum & ſexus. etiam mali, & ignari, & inuiti. quomodo prophetia ſit voluntaria C

Inſpirationum ſeu illuminationum ſpecies. de imaginaria & intellectuali. de duplici eleuatione. D

An Deus ſemper per angelos, & nunquam immediatè prophetiam inſpiret. Conciliati D. Hierony. Auguſtinus, & alij patres. Quo fiat modo influxus propheticus mediante angelo? E

De materia prophetiæ. quę res occulta huc faciant. locus Deut 18. v. 15. & 1. Cor. 14. v. 1. 3. 4. Quomodo prophetę dicantur participes æternitatis Dei De prophetię certitudine, tũ abſolutæ, tum conditionatæ. de lumine prophetico, & varijs eius nominibus. F

Thomæ Anglici libri attributi Doctori Angelico. An lumen propheticũ ſit idem cum lumine fidei. Peccatũ eſt graue illi non credere An neceſſe prophetam intelligere quæ dicit. an neceſſe prædicere alijs. Lumen propheticum ad quam qualitatis ſpeciem reducendũ? Locus Micheæ. G

Quæſt. II. Quæ ſint ſpecies Prophetiæ?

Duo genera, per Sacerdotes & Prophetas.

Sect. I. De rationali, Vrim, & Thummim.

De duplici Ephod. Quid rationale, Hebræis חשן. videri veteres alijs punctis legiſſe non חֹשֶׁן, ſed חֲשַׁן. λόγιον, non λογεῖον. cur latinis rationale iudicij. refellitur Iarrhius. A

De nominib. eius Chaldæis, Hebræis, Græcis. Quid rei fuerint vrim & Thũmim. Poſſe ſciri. Non fuiſſe aliquid diuerſum ab ipſis Lapidibus XII. D. Auguſtini mens exquiſita. ſunt nomina ipſorum lapidum, qui alibi etiam vocantur Soham & Milluim. Locus Exod. 25. v. 7. & v. 30. explicat. Oleaſter defenſus. item defenſi vulgatus & LXX. De vſu huius prophetiæ. modus interrogandi. Applicare Ephod, conſulere Dominum applicato Ephod, conſulere Dominum pro ijſdem. locus 2. Eſdr. 7. v. 65. & Deut. 33 v. 8. B C

Quis modus reſpondendi. Duplex. primus per nudum ſplendorem lapidũ. defenſus Ioſephus. ſecundus mixtus ex ſplendore & ſermone. Locus 1. Reg. 28. v. 6. quid reſponſio per ſacerdotes. D

Soluuntur argumenta viri docti contra Ioſephum. Eius ſumma in his auctoritas. Græci λόγιον vocarunt. quo ſenſu LXX. dici queant Græci. De tempore quo hoc oraculum ceſſauit. Cur vocetur iudicium τῶν δήλων cur vrim illuminatio. Thummim veritas. E

Sect. II. De oraculis Prophetarum.

Diuiſio oraculorum. viſio, verbum, A
ſomnium. viſio. ὅρασις. רואה
quid. verbum λόγος. דבר quid.
quomodo fiebat. cõſilium מלאכות
Euangelium. Onus ſeu משא-
quid ſit fusè quæſitum, refelluntur varij.

Hieronymus defenſus. Apocal. 2. in B
ſin. verſ. 24. Ierem. 23. verſ. 33. λῆμμα
quid Græcis LXX. cur idẽ dicatur onus
& munus. Reprehenſ. Theophilactus.

De ecſtaſi ſeu raptu prophetico. רך C
quid. Ezech. 1. v. 3. & c. 8. v. 1. & 3
In raptu prophetæ ſemper ſibi prӕſentes
hoc diſtincti à fanaticis hæreticorum.
Auctor lib de ſpiritu & anima defenſus
contra Petr. Oliuarium. Apocalypſis
quomodo ſcripta hoc genere prophetiӕ.
Tertulliani locus. alius And. Cӕſarienſis.
κάτοχος quid. κατοχὴ congelatio,
morbus. Theodoretus & Theophilact.
notati.

De ſomnio. חלומ. ἐνύπνιον. D
quando ſit prophetia, quando non.
Modi ſeu ſomniorum ſex in SS. differentiæ.
Hebræi ſolebant ſomnia petere.
vt & gentiles. ponuntur loca huiuſmo.
di Gentilium dicta ψυχομάντεια.
Vigilias Chriſtianorum Iulianus eo conatus
deriuare per calumniam. Iudæi
idololatræ hac in re imitati fuere Paganos,
Locus Eſa. 1. c. 65. v. 4.

Diuinorum ſomniorum finalis cauſa E
multiplex ex ſacris literis oſtenditur.
Locus D Iob, c. 4. v. 13. & c 7. v. 14. & c.
33. v. 15. Locus Numer. 12. v. 6. Exempla
multa diuinorum ſomniorum ex hiſtoric.

Quæ ſpecies prophetiæ ſublimior & F
excellentior ſit.

Quæſt. III. Quo pacto prophetia, ſiue diuina reuelatio, diſcernenda ſit à diuinatione ſiue dæmoniacâ reuelatione?

Auctores qui de hac quæſtione tra- A
ctarunt. capita vnde petẽda diſtinctio.

Sect. I. Quænam neceſſaria iudicaturo de reuelatione?

Spiritus diſcretionis quid, & quotuplex.
de diſcretione experimentali.
hæc eſt in ordine ad ſeipſum.

De diſcretione in ordine ad alios. B
quædam infuſa; quӕdam doctrinalis ſeu
acquiſita; quæ ad hanc neceſſaria ſint
doctrina, pietas, experientia, & alia multa.
Tenenda prӕcipuè humilitas. ſuſpendenda
non prӕcipitanda ſententia.
Exempla ſacræ ſcripturæ, Iacob, Ioſue,
Samuelis. Heliæ, B. Virginis. locus
Luc. 1. v. 29. Sanctorum Ambroſij &
Epiſcopi Cyprij. Illuſio mulieris Carthaginenſis.

Præſtat humiliter reijcere reuelationem, C
quàm auidè arripere: an liceat petere
vt fecere quidam Sãcti SS. Ephrẽ,
Maurus, Herebertus, & alij, ſed nõ imitandi
in hoc, Quod deceptæ multӕ perſonæ
per hoc vt S. Catharina Bononienſis.
Conatus ſic dæmon decipere B Auguſtinum.
Sciebant hoc D. Bonauentura,
& ij, de quibus narrat Gerſon.
& B Coleta.

In alijs perſonis tutius eas reprehendere D
& dure increpare. Notabilis locus
de hac re Gerſonis. Et quomodo reſpondendum
obiectionibus quas illuſi
ſolent facere, cur non reijciant.

Sect. II. Quæ conſideranda in perſonâ cui facta reuelatio.

1 Fides. reuelationibus hæreticorũ &
ceterorum infidelium non eſt credendũ.
tales fuere Cerinthi. Marci. Montani.
Archonticorum, Manetis, Iuliani Apoſtatæ.
Donatiſtarum, Meſſalianorum.
Anabaptiſtarum. Campani. Iuſti Velzij,
Franciſci de la Cruz.

2. An ſint ſui iuris, an arreptitiӕ. his
non credendum. exemplum de quadam
ex Firmiliano. de Montano. de monialibus
Quercetenſib. Ioanna Potiere.

3. An mores & vita correſpondeant E
ſanæ fidei: & de vitijs hìc maximè conſiderandis.
Apollonij ſentẽtia de Quintillâ
& Maximillâ. Quopacto mores intelli-

intelligendi & examinandi. Petrus Sartor Antverpienſis pſeudoeremita. Orationis mentalis quædam pericula ratione viæ vnitiuæ. de lapſu Begardorum, Beguinarum, Dulciniſtarum, Lollardorum, Illuminatorum. Periculoſi alij ſcopuli multi. Eremitæ apud Caſsianum. Fr. Ioannis de Rupeſciſsâ. F. Fran. Crucij.

4. Corporis conſtitutio. F

5. conuerſatio, ſtatus.

6. ætas, ſexuſque.

7. an ſint Nouicij in vita Spirituali.

Exempl. Franciſci Fici, qui hoc indicio fallaciam mirę reuelationis detexit.

Sect. III. De reuelationibus mulierum non Sanctarum.

Parum credendum huic ſexui. G

cur facilè decipitur. Quæ præcipuè conſideranda in mulierum moribus.

Decepti viſionibus muliercularum quomodo Tertullian. & noſtro tempore Fr. Franciſc. de la Cruz, cuius narratur mira hiſtoria. Magdalena de la Cruz Cordubæ multos decepit. Et in Belgio monialis quędam arreptitia, in qua Chriſtus loqui & hoſtiam ſiue Euchariſticum panem conſecrare credita ab illuſis.

Quàm periculoſa confeſſarijs conuerſatio cum mulierculis etiam pijs ex Gerſone. An attendendus ſtatus virginitatis, matrimonij, viduitatis hac in re, cõtra Leloyherium.

Sect. IIII De reuelationibus virginum & mulierum, quæ ſunt Canonizatæ aut notæ ſanctitatis.

De S. Angela Bohema. H

S. Brigitta Sueua vidua.

B. Brigida virgo Scota.

S. Gertrudis Brabanta. S. Hildegardis.

S. Catarina Senenſis.

Quo in precio habendæ harum reuelationes. Refelluntur Henric de Haſsia & Sibyllanus. Soluuntur eorum obiectiones, & defenduntur vaticinia Sanctarũ.

Diſcutitur prophetia B. Catarinæ Senenſis de immaculata B. Virginis Mariæ Conceptione. I

Diſcutitur locus vnus ex concionibus B. Catarinæ Senenſis.

Item locus D. Antonini. Modus reuelationes conciliandi.

Sect. V. De indicijs petitis ab ipſius reuelationis naturâ.

Quando plus deferendum reuelationi habitæ à vigilante quàm à dormiente.

Diuina non eſt, quando non congruit diuinæ Sapientiæ, vel non iuuat ad maius bonum. vel incitat ad ſingularitatẽ, vel inobedientiam. Subitam doctrinã. K

Exemplum S. Simeonis Treuirenſis, aliud Præmonſtratenſium tempore Sancti Norberti. Virginum Aronenſium.

Conſiderati gradus ſuperbiæ in illuſionibus. Indicia falſæ, ex laſciuia, & impudicitiâ. Exemplum D. Roberti, & aliud D. Dunſtani. L

Quam periculoſum reuelationis prætextu ſuum contra obedientiam ſequi iudicium. Exemplum Genebaldi Laodunenſis Epiſcopi. Aliud S. Guilhelmi Ducis Aquitaniæ.

aliud S Abrahamij. Mira illuſio virginis Gandenſis, quæ ſe ſaluâ virginitate matrem futuram credebat.

Illuſio B Secundelli, Sub ſpecie fructus animarum. M

quomodo vicit ſupplantatorem.

Exemplum S. Matronæ. & S. Marcelli.

Variæ ſutelæ & pellaciæ dæmonis detectę. B. Iordanus deceptus aliquoties prętextu boni. Remedium expuendi in viſum. S. Meinulphi ſententia notabilis. N

Conſiderandum num bona malis mixta ſuadeantur. Hiſtoria de B. Mariâ Oigniacenſi. & alia B. Vincentij Ferrerij. optimum remedium oratio. O

Exempla S. Gutlaci. S. Elphegi. alterius.

Iudicium in hac re & doctrina B Arſenij Abbatis. Si reuelatio humana prudentia haberi potuit. ſi ſit deſumta ex ſacra ſcriptura, vel ei diſſentanea. Si cõfirmetur alijs reuelationibus. Exempla S. Hermanni Steinfeldenſis, qui & Ioſeph vocatus & quare. Eutychij Patriarchę. B. Guilhelmi Roſchildenſis, S. Adalberti. B. Meinulphi. Petri Cluniacenſis P

niacenſis. Quid ſi pugnantes reuelationes fuerint, cui credendum?

Sect. 6. De indicijs quæ petita à reuelationum circumſtantijs.

Quæ conſideranda ſint circa finem. Illuſi Ioannes de Varenis & Ioann. Hus. Cauti & circumſpecti S. Arſenius, B. Hildegardis. B. Libuinæ Batauæ. Notandæ cogitationes præcedentes & ſubſequentes. Verarum reuelationũ quis effectus ex Hucbaldo, & exemplum S. Aldegundis. Q

Signum crucis opponere viſioni vtile. exemplum S. Oſualdi Epiſcopi. Modus quo ſe ingerit conſiderandus. Doctrina P. N. Ignatij Loyolæi. Notanda lætitia & horror quibus animus pulſatur. D. Antonij doctrina, explicata per B. Catarinam Senenſem. Explicata opinio quædã vulgaris, cito mori, qui ſpiritus mortuorum viderunt. R

Item notandum an veris confirmatæ miraculis. Exemplum nobilis Matronę & S. VVinvvaloci. falſa eſt, ſi vel in minimo non contigerit, quod prædixit abſolutè. hinc patet veras fuiſſe reuelationes Catarinæ Raconiſiæ, Margaretæ Rauennatis, F. Aloyſij Bertrandi, Item Ioannę Lotaringicæ quæ d. *La pucelle Iehanne* quæ defenditur contra calumnias Anglorum. Falſas vero fuiſſe, Montaniſtarum, Ioannis de Rupeſciſſâ, & monialis Luſitanæ. Franciſci de Cruce. Et Hieronymi Sauonarolę ſeu Ferrariẽſis. De hoc diligenter diſſeritur contra quoſdam. De Iacobo Brocardo & B. Elizabetha Bartona, S

CAP. II. *De diuinatione:*

Quæſtio I. Quid ſit diuinatio.

Explicatur natura diuinationis.

Quæſt. II. Quæ occulta queat dæmon diuinare.

Non nouit omnia, ſed quędam tantum. Marci hiſtorici locus explicatus. Quid de liberè contingentibus? non poteſt niſi probabiliter coniectando. Exemplũ Baſilacij fanatici, qui Iſaacio prædixit. A

Quæ à cauſis neceſſarijs dependent, & alia nonnulla poteſt certo prædicere. Quædam non niſi per coniecturam. Vnde nata veterum oracula. Quid de præteritis norit. Quid de præſentibus. An cogitationes hominum norit. Exemplum Scotti Parmenſis. Dæmonum hac in re fraudes. Quomodo facta aliquando prædicat vt facienda Exempla, Apollonij, & iuuenis cuiuſdam, & Chariberti. & alia huius generis, remiſſiuè. B

Quæſt. III. Quomodo dignoſcatur diuinatio à prophetiâ & diuinatione?

Notę ex proportionę rei cognoſcendæ & cauſę. Notę ex modo & natura quęſitionis. Notæ ex intentione quęrentis. Quæ excuſent à peccato. Locus Prouerb. 16. v. vltim. Quando liceat ſignum petere.

Quæſt. IIII. Quale peccatum ſit diuinatio.

Quando ſit hæreſis. quando ſuperſtitio. quando illicita dumtaxat.
Quando implicita ſit venialis.
quando iocus omnino licitus.

Quæſt. V. Quotuplex ſit diuinatio.

Quid pactum implicitum & explicitum. Scholaſtici non ſatis proprie loquuntur in ſpecierum aſsignatione.

Quæſt. VI. De ſpeciebus diuinationis, in quibus aperta diuinatio interuenit?

Oracula, & vaticinia. vt Iouis, Dodonæi, Hammonis, Trophonij: Apollinis Delphici, Clarij, &c. Veneris Gazenzis. A
Quæ horum phyſica cauſa?
nulla contra pleroſque. vera eſt dęmõ.
cur vno loco potius quam alio?
cur priſca oracula ceſſarint?

De Pythonicis vatibus, Veterum. vt Dodonides columbæ. Gallicenæ. Pythia Delphica. B
Branchidarum, Colophonij, Soractinique vates. Francica Merouei Pythoniſſa. Ventriloqui, Engaſtrimantes, & Sternomantes. Eurycles,

cles, Pythones. Arcarij dæmones, ſeu vates. Exemplum ruſtici in Miſniâ. afflati à dæmone, fanatici, enthei. Sibyllæ vnde dictæ. קבל. Ecſtatici.

Sect. II. Necromantia ſeu ψυχομάντεια fuſè deſcripta. ritus collecti ex C
veteribus poetis. Statij & Lucani loca quædam. Duo modi Necromantiæ, Nuda inuocatio & ſacrificium. Sagæ primùm murmurant, deinde incantationem proferunt. 3. comminantur. forma minarum.

Pœna huius diuinationis. dæmon D
in hac pro animâ apparet. σκιομάντεια. quid. νεκυομάντεια. κληδὸν. Exemplum Santebereni magi. Diuinare in Pythone quid. locus 1. Reg 28. v. 7. Quàm periculoſum, probatur exemplis. locus Pſal. 105. v. 23. & Iſai. 8. v. 19.

Sect. 3 varia Hydromãtia, vt qua vſus E
Andronicus. vna fiebat per annulum. alia per lapillos. alia ex pelagi agitatione. Orientales mare baptizant. Veneti ſibi deſpondent. alia ex aquæ colore & imaginibus. Pagomantia, varij ad hanc olim fontes. Crateres Palicorum, ciſterna Alphacena, palus Iunonis. Apollo Thyrxeus. Rhenus Germanorum. alia per cyathum. per cathinũ vt Feſſę. mulieres Germanæ ad vortices aquarũ. ſuperſtitio hodierna, ſuſpectorum nomina mittendi in aquã. Aretinus fons obturatus à B. Bernardino Senenſi.

Sect. IIII. De alijs manganiæ generibus.

De Lecanomantia, veteri & recenti. F
Gaſtromãtia. Catoptromantia. Chriſtallomantia. Exempla duo recentia. Et tuto quemlibet poſſe cõfringere huiuſmodi, docetur alijs duobus exemplis recentibus.

Dactylomantia, varia exempla vetera G
& noua. Onychomantia, aliter apud veteres, aliter nunc fit. Queuedi quoddam factum. Acromantia Pharmaceia. Coſcinomantia. Axinomantia, Cephalæonomantia, Germanorum, Longobardorum. Apionis & Taciti calumnia in Iudæos. Cleidonomantia. De modo excutiendi oculum furis. Varia exempla.

Quæſt. VII. De ſpeciebus in quibus vel non eſt explicitum pactum, vel eſt admodum latens.

Sect. I. De haruſpicinâ ſeu ariolatione. H
De victimariâ. Extiſpicinâ. Pyromantia. Vtuntur Lituani. an huc pertineat mos tranſiliendi pyras. De luſtratione per ignem. Capnomantia. Locus Statij. Thuriſumia Statij. Libanomantia Dionis. Tephramantia. Sophoclis locus. quędam eius hodie ſpecies. Moſchi locus. Hydromantia alia, & oinomantia. Quid omnibus commune cum hac.

Critomantia, aiphitomantia, aleuro- I
mantia. κρίθριαι quæ. Tiromantia. Ichthiomantia. Oomantia. Ceromantia. Anthropomantia. Valdè olim frequens, probatur fuiſſe. Sacrificium filiorũ in Topheth apud Hebręos. Daphnomantia. Botanomantia. Sibyllæ folia. Sycomantia. *Diuinatio per myrĩcam valdè ſollẽnis.* Laus myricæ.

Omphalomantia. Amniomantia. K
De pelliculis *quibus* inuoluitur fętus. χορίον, ἀλλατοίδης, ἄμνιον. (den helm, Teutonice) ſuperſtitio in his.

Qui ſic capite inuoluto nati. Iouius notatus. Iudæorum diuinatio per *Ieduim.* ieduà animal mirum, ſed fabuloſum.

Lithomantia. An Iudæis in vſu. L
Locus Leuit. 26 v. 1. de lectione & ſignificatione quæſitum. Noſter interpres defenſus contra Oleaſtrium. Superſtitio quædam geſtantium amethyſtum. Rhabdomantia, multiplex. quædam incantationis. quædam ſortis, quędam auſpicij, quædam ominis. Singularum exempla, Narratio de Gregorio VII. Papa. Lampadomantia & Lucernaria. Parthenomantia multiplex. Catulli locus.

Sect. II. De augurio & auſpicio. M
Ariſtotelis locus. Augurium quid, & quæ eius ſpecies. A cælo petita. Ab

aubus

auibus petitæ. A pullorum tripudio. Oſcinum differentiæ & nomina. Pauire. Tripudium ſoliſtimum. Soniuium. A quadrupedibus petita, Auſpicia pedeſtria. Ex equis Germanorum, Luzicorumque. A lupis. Et alijs animantibus.

De ominum diuerſitate. Augurium, omen, prodigium ſæpè confunduntur. τερατοσκοπία. Oſtentum, portentum, monſtrum, quid. Quid liceat in his obſeruare, quid non? N

De acuminum auſpicio militari. O

Sect. III. De ſortibus.

De diuinatoria. De oraculo. Palomantia, Pettomantia, aſtragalomantia, Kubomantia ſeu aleatoria. Rabdomantia multiplex. Sagittarum, apud Eze. c. 21. v. 21. קלקל βελομάντεια Virgarum, Deut. 8. v. 11. defenſa vulgata. incantatores cur *chabarim* dicti. interrogare in ligno, Oſe. 4. v. 12. Geomantiæ vanitas. Stoicheiomantiæ genera. eius varia exẽpla Gentilium & Chriſtianorum. quid olim dictæ *ſortes apoſtolorum*. Explicata c. aliquanti. c. ſi quis clericos. 26. q. 5. Quomodo his vſi S. Auguſtinus & Gregor. Turonenſis. De notis Epheſiorum. Dodecaëdri ſeu Paſtorum ludus.

A'ectryomantiæ modus multiplex. Zonaræ, Socratis & Caſsiodori error. Onomantia. Arithmãtia. Cabbala duplex Iudæorũ. Vocaliũ cõſideratio in nomine proprio. Alchindrinæ liber. Ornithomantia Ioann. Leonis. P

Sect. IIII. Quale in his omnibus peccatum ſit.

Quam etiam periculoſa res ſit. De ſorte conſultoria, quando illa hodie illicita? Q

CAP. III. *De coniectatione.*

Quæſt. I. De coniectatione ex aſtris.

De aſtronomia. huius laus. De aſtrologia hęc fusè docetur vana & prohibita, Species eius quatuor. de Ioanne Stadio Bergano. Aſtrologia reuolutionum quid queat diuinare? quomodo ceterę ſpecies. Triplex Mortale hic occurrens. A B

Rationibus & auctoritatibus omnis generis impugnatur aſtrologia. C

Satisfit argumentis aſtrologorum. Locus Gen. 1. v. 14 Locus Eſai. 34. v. 4. Loca S. Auguſtini conciliantur. Locus Pſal. 103. v. 2. & Apocal. 6. v. 4. Locus Arethę Cæſarienſis vnde corrigendus. Locus Iudic. 5. v. 20. Locus Apoc. 12. v. 3. Locus pſ. 18. v. 12. Reſpõdetur exemplis allatis de veritate prędictionum quarumdam. D

De Thraſillo. Cur I.C. iungant Mathematicos cũ maleficis, & qui illis propriè dicantur mathematici. Quomodo & cur Deus permittat illos aliquando verum prædicere. De Aſcletarione. Exempla aliqua falſarum prędictionum. Hebræorum qui auctores iconoclaſtiæ. Pancratij. Conſtantini Stethati. Prędicentium aduentum Antechriſti. Petri Leonij Spoletani, Abraham hos confudit diſputando. Ab his deceptus Manuel Comnenus. Ioannes Galeacius contra aſtrologum decepit. Petri de Monte ilicino mendacia. Alfonſus Aragonum Rex contemtor horum & quare. Ludouici Sfortiæ ſtultus amor aſtrologiæ. Alexãdrinorum iudicium de his, & vectigal βλακεννόμιον. De medicorum fatua & ſuperſtitioſa quadam aſtrologia necnon chyrurgorum. De diebus Criticis. De aſtrologia inueſtigatrice occultorum. E

Quæſt. II. De coniectatione ex elementis, meteoris, plantis, arboribus, brutis.

Tria videri tantum eſſe elementa. Auſonij locus. De ijs quæ gignuntur in media regione aëris. de cometarũ prędictione. mira exempla de Nola Bodkenſi. de campana Villilana. de piſciculis monaſterij S. Mauricij. A

de prędictione ex ventis. item ex nubibus, grandine & ſimilibus. Piſidas notatus. B

De

De maris tumore, terræ motu. Iride, C halone &c. Ex arboribus, plantis, floribus &c. quæ. Quædã hic ſuperſtitio.

Quæ conijcienda ex animantibus. D An ipſæ præſentiant quæ prenunciant?

Quæſt. III. De coniectatione medicorum.

Regula quædam traditur.

Quæſt. IIII. De coniectatione Phyſiognomicâ.

De tribus eius ſpeciebus. Scriptores. A Fundamenta artis. Locus Eſai.3.v.9. De Mathia Coruino Rege.

Probatur quędam eſſe licita. Et quatenùs. Socratis dictum. Locus Caſsij B medici. De quibus liceat Phyſiognomo iudicare, de quibus non. Exemplum. Antonij Tiberti Ceſænatis diſcuſſum.

Quæſt. V. De Chiromantiâ

Duæ eius ſpecies. De Phyſicâ. De A aſtrologicâ. Verderij error de hac. Prohibitio Sixti V. Artis vanitas. Scriptores.

Soluuntur argumenta contrariæ partis. B Locus Exo. 13. v. 9. Iob. 37 v. 2. manus Dei quid ſignificet in ſcriptura. Locus Exo. 14. v. 31. 2. Reg. 3. v. 15. Eſai. 8. v. 11. Ezechiel. 1. v. 3. & c. 33. v. 22. & c. 37. v. 1.

Examinantur exempla prædictionum C Chiromanticarum. Bartolomæi Coclitis. Alexandri Medicæi. Iouius notatus.

Quæſt. VI. De coniectatione ex ſomnijs.

Oniropoliæ ſcriptores. Somniorum A diuiſio. Fundamenta vanitatis huius. De libro Danielis Somniali in c. non obſeruetis 26. q 5. Synæſius notatus.

Quædam licet obſeruare cõtra Xenophanem B & Epicuræos: quædam non licet, contra Stoicos. Somniorum certitudo vel fallacia vnde petenda. De cauſa efficiẽte ſomniorum. Synæſij & Porphyrij error. Item Platonis, & Ariſtotelis. Hippocratis diuiſio non ſufficiẽs.

De Naturalibus ex cauſa intrinſeca, C 1. animali. Locus Salomonis Eccleſ. 5. v. 2. 2. intrinſeca corporalis. quę propria ſomnia ſingulorum humorum prædominantium. De naturali extrinſeca cauſa. & diuiſio.

Quando liceat attendere ſomnijs ex D cauſis naturalibus. Explicantur ſingulæ cauſæ exemplis. Non licet diuinare de futuris contingentibus vt de gratis datis à Deo, nec de liberi arbitrij actionibus.

De Diabolicis inſomnijs. Locus Homeri. E & locus Eccleſ. 27. v. 7. De Lectiſternijs & captione ſomniorum apud Gentiles. De Venere Gazæa ſomniorum interprete. Somnia Enthuſiaſtarum, Anabaptiſtarumque. item Epithelis Meſſenij. Aedeſij philoſophi. matris Attilæ. Ptolomęi. Neſtorij Attici, Iuliani Apoſtatæ. Odatis & Zariadres. Dæmoniaca ad quid liceat obſeruare. Diuina inſomnia quæ.

Diuinorum inſomniorum quædam exempla. F Theodoſij Imperatoris. Arnobij Rhetoris. Mauricij Imp. Bardæ. Eulogij, Alexandri Magni. Horum obſeruatio licita, & ad quos ſpectet interpretatio. Quomodo diſcernenda diuina ab alijs, Locus Eccleſ 34. v. 6.

Exempla eorum quibus obſeruatio G ſomniorum valde noxia fuit, Agamemnonis, Xerxis, Onomarchi, Antigoni, Pompei. Iuſti Lipſi v. Cl narratio quædam de muliercula Bruxellenſi, & hiſtoria diſcuſſa diligenter.

CAP. IV. *De coniectatione Politicâ ſiue de ſortibus.*

Sortis politicæ ſpecies.

Quæſt. I. de ſorte diuiſoria.

Iudices ſortiebantur Athenis, Romæ A & in Sicilia. Caſus in quibus iura ſortitionem permittunt. c. 1. 26. q. 2. Quæ requiſita, vt hæc ſors ſit licita. Quomodo intelligenda, quæ in ſacris B litteris de ſortitione habentur. Ritus qui ſolemnes. Calix pro ſorte. Locus pſ. 15. v. 16.

Quæſt. II. De contractu ſortiu ſiue Lothariæ.

De duplici contractu hoc priuato, A la

la riſſe. & publico, *la lotherie.*
Contractum eſſe licitum probatur. Reprehenſus Cõradus. Ludus aleæ cur prohibitus. Cõtractus plures hic interueniũt.

De perſonarum generibus, quæ in hoc contractu veniunt. Quid hic lucrari poſſint mercis Domini ſeu venditores. Quæ ſint peccata venditorum, ſeu Dominorũ mercis. De modo quo, ſtatim ac collata lota, *ſortes trahuntur.* Quid lucrari poſſint emptores ſeu ſortientes. B

Quę horum peccata, & obligatio reſtituendi. an ad ſortitionē rerum reſtitutarum fraudator admittendus. C

Quid lucrari poſſint miniſtri & officiati. A quo alendi hi miniſtri. Publicum, & pauperes quid hic lucrentur. Princeps poteſt aliquid reip. pauperibus vel ſibi reſeruare. Poſſe aliquid dari ei qui primã ſortem, vel plures obtulerit. D

Quæſt. III. De purgatione Canonicã.

Quid ſit, quæ eius ſpecies. De purgatione iuriſiurandi. Canones hanc probãtes. Exempla Sophiæ reginæ Poloniæ, & Sixti 3. Leonis 3. & Pelagij PP. A

De purgatione per ſumptionem SS. Euchariſtiæ. Exempla Lotharij Regis Franciæ. Gregorius 7. ipſe fecit, ab Henrico verò Imp. exegit. B

Cauſæ & formula huius purgationis. Defenditur ea contra Fr. Hotomannum Caluinianũ. Explicatur eius ſententia. Hiſtoria Erkimbaldi Burbati. Alia Sibichonis Epiſcopi. Sępè mortui qui, rei cũ eſſent & iuſtè accuſarentur, ſumere præſumpſerunt. Exempla remiſsiuè ponuntur. Cur Deus hoc iudicium aliquando permiſerit fallere. vt in Andronico imperatore. C

Quæſt. IIII. De vulgaribus purgationibus.

Cur ſic dictæ. item cur exploratorię purgationes. cur leges paribiles. Tentant omnes Deum. huius ſpecies petere miraculum. A

Sect. I. De prouocatione ad diuinum iudicium.

Quibus conditionibus concurrentibus hæc ſit licita. Exempla. Saræ. Dauidis. Zachariæ filiæ Ioiadæ. Septem fratrum Machabæorũ. D. Paulli. Martyrũ noui teſtamenti. Et S. Euſtaſij Abbatis. Gualtheri Burgenſis Epiſcopi Pictau. B

Quã periculoſum ſit ita citare. Qui peccent Mortaliter citando. Quando citati poſsint citationem contemnere, quãdo & quo illam modo debent conſiderare. Excplũ Gõzalui Hernãdes de Corduba. C

Exempla citationum non irritarum. Citatio duorum fratrum de Caruaial. Menuerci Paderbrõnenſ. Henrici Mogũtini Epiſcopi. Burchardi & Meginheri. Gothus capite plectendus. Gothalani Nauarchi. Fratris Ducis Britanniæ. Templariorum. defenditur hæc hiſtoria contra quoſdam. De morte Clemẽtis V. Papę, & Philippi Pulcri Francorũ Regis. D

Sect. II. De purgatione monomachiæ ſeu duelli.

De inuentore duelli. De gentibus quę vſæ. De cauſis propter quas inductum. De ritibus. de armis. Duellum paralytici contra Iudæũ qui imaginem Deiparæ violarat. Duella inter reges pro regno. inter priuatos pro regibus. pro teſtimonio pudicitiæ, pueri contra gigantem. Burchardi contra Conrardum. De ſucceſsione auorũ inter patronos nepotis & patrui. vicere qui pro nepote. VVenceſlai Regis mirũ duellũ cõtra Radiſlaum. aliquando Deus miraculo decidit vt in cauſâ VVenceſlai. aliquando res dubia manet, vt inter equites Hiſpanos, Rui Paez de viedma, & Pae Rodriguez de Auila. Sæpè iuſtus vincitur. E

Duellũ omni iuri repugnare oſtẽditur. Prohibitio & pœnæ concilij Tridentini. aliæ priores Iulij. 2 & egregiæ eius rationes. Extenſio Gregorij. XIII. ad priuata duella & quę citra ſollemnes ritus fiunt. Quædam declarationes ſiue illationes ex bulla prædicta. extenditur ad eos, qui dicunt; Veni, ego te tali loco expectabo. Non procedit contra Principes qui duellum permitterent infidelibus. F G

Bellum iuſtum poteſt auctoritate Principis duello decidi. Non tamen hoc poſſunt facere per modum diuinationis aut ad gloriam &c. Locus 2. Reg. 2. v. 15. Qui conſulentes incidant, qui ſpectatores. Fit mentio non viſæ bullæ Clementis 3.

Sect. III. De purgatione vulgari per ignem.

De probâ ferri candentis, quod iudicium. Sollemnitates. Formula. Exemplum Tetbaldi Peletarij. Lex militaris apud Radeuicum. Leges Francicæ, Longobardicæ, Slauicæ, Flandræ. vomerum quis numerus. H

Ferri conſecratio qualis. ponitur formula. Sophoclis locus de hac purgatione. An Nobiles eam quoque ſubierint, quod ita. Exempla. Conrardi Marpurgij contra hereticos. Richardæ & Kunigundæ Imperatricum. I
Hiſtoricorum diſſentio conciliata.
Aliorum in Græcia. Matronæ Chriſtianæ in Rugia. Comitiſſæ Mutinenſis. Ludouici regis German. Legatorũ. Occiſorum Comitis de Oldenborg.
VVittenbergenſis iniuſtè accuſati de incendio, & detecti poſtea rei. Rollonis Normanni factum mirum.

Certamen Catholici Hiſpani cum Ariano. Robertus Cantuarienſis doluit, quod hanc purgationem ſuaſiſſet. K
Emma regina ſic ſe purgauit.

De iudicio prunarum. Exempla. Monachi Aegyptij, & B. Briccij Turonenſis Epiſcopi. Haraldi Hyberni. Sumebant & ab alijs rebus hoc indicium. Eulalius ſe purgauit fiſcellâ in ignem iniectâ. Epiſcopus quidam ad fidem Roſſos adduxit proiecto libro Euangeliorum in ignem. Sic etiam approbata in Hiſpaniâ miſſa Moſarabum. L

De probatione per pyram. Exempla. Petri Maſsilienſis. Popponis Apoſtoli Danorum. Catholici Epiſcopi prouocantis Arianum. Sauanarolæ factum, ſeu potius iactantia. Petrus Albanenſis ſic Petrum Florentinum ſimoniæ conuicit. Ritualia huius iudicij. M

Vt Catholica fides his adſtructa, ſic iiſdem hereſis deprehenſa punitaque probatur exemplis. Hereticorum Cameracenſium. item Argentinenſium. N
Flamma hæreſi, quod vmbra corpori: cũ fuga erroris, vis perit ardoris. redit hec illo rediente.

Variæ prohibitiones huius probæ. Imperatorum & Pontificum. c. Mennam 2. q. 5. diſcuſſum. & c. conſuluiſti. 2. q. 4. O

Sect. IIII. De purgatione vulgari per aquam.

De aqua feruente. Nationes quæ receperunt, & quo fundamento. P
De poculo zelotypiæ Num. 5.
Prohibitio purgat. per feruentem.
Exemplum Legatorum Ludouici Germaniæ Regis. Ritualis oratio. Solebant manum iniicere. probatum exemplo Hiacynthi Diaconi Rauennatis.

De purgatione per aquam frigidam. quomodo fiebat. Exemplum vxoris B. Gangulphi. lex Alſatica. Q
Alius modus, mergendi hominem totum.
Imperatoriæ & Pontificiæ prohibitiones. c. ex tuarum. de purgat. Canonica explicatum. & c. ſententiam ſanguinis.
Ne Cleri. vel monachi ſecularib. &c.
De hodierna probatione ſagarum per aquam frigidam ſententię Germanicorum Scriptorum. Iuriſconſulti cuiuſdam recens libellus de hac re.

Quæſt. V. De probâ, vt vocant, aquæ frigidæ, quâ in ſagis explorandis quidam in Germaniâ vtuntur.

Sect. I. Diſcutitur opinio & rationes Adolphi Scribonij. A
contra fictitiam illam leuitatem demonis ſagas ſuſtentantis diſſeritur. Non eſt credibile hoc ſic à Deo à mundi initio prædeſtinatum. Refellitur ſupernaturalis & fictitia aquę & ſagarum antipathia. Lutherus exploditur, qui voluit omnia liquida apta prębere balneum, eſſe ido- B

idoneam baptiſmi materiam.
Quopacto elementa laudent Deum.
Qua ratione aqua inſtrumentum & ſigillum ſalutis.

Sect. II. Excuſſa ſententia & rationes I C. cuiuſdam Catholici.

C Laudatur aduerſarius, & huius contradictionis ratio proponitur. Qui & vbi tantum iudices hac vtuntur proba.
Eſſe praxim paucorum & indoctorum iudicum. Summa ſententiæ contrariæ.

D Oſtenditur parum neceſſaria hæc purgatio ad mentem aduerſarij.
Oſtenditur pugna in dictis eius, & incertitudo huius probationis. Exemplum vetulæ ſagæ, quæ ſeipſam prodidit. oſtenditur ex eo & alia pugna. item hanc ſupernatationem non eſſe tribuendam bonis angelis: ſed dæmoni.
Cautelæ, quas ponit oſtenduntur ſuperfluæ.

E Tertia pugna in dictis aduerſarij.
Gratis conficta diuerſitas in maleficio & alijs criminibus; nec probata, nec vera. ſed oſtendit purgationis huius vanam defenſionem.
Inducitur argumentum de ſaga quæ furti accuſata tantum; & aquæ iniiceretur ex priſco more ad purgationem: & oſtenditur ſi hæc purgatio vera certaque, neceſſariò iudicem perplexum fore.
Multa refelluntur breuiter πάρεργα aduerſarij. Quæ præcipua nunc cauſa paucitatis miraculorum ſit. Deo non attribuenda omnia creaturarum mala; & talem propoſitionem fidei repugnare.
Excuſatur mens aduerſarij eam ponentis.
Quo ſenſu probationes ſint iudici arbitrariæ.

F Hanc iure Canonico probam omnino eſſe prohibitam accuratè oſtenſum.
Non licet iudici infligere quamcumque pœnam quam rei maximè metuunt.
Hæc purgatio non fauet maximè reipub.
Neque hoc ſolùm poteſt eam facere licitam. Vt actus ſit bonus, non ſufficit eũ tendere ad bonum finem.
Sagas non deteſtari maximè hanc purgationem. quod ſi deteſtantur, indiciũ eſt pacti.
Non eſſe hoc indicium certius teſtimonio complicum.

G Non eſt eadem ratio huius indicij & illius teſtimonij.
Vt nec indicij ex cadauere ſanguinante, & ex hac.

H Non ſequitur Deus iuuat iudicem in vno, ergo & ſemper & in omni.
Non fallitur iudex, qui ſecundum acta, nocentem abſoluit. Deus non vult omnia crimina hic actu puniri. Aliquando iudici & iudicio nocent maleficæ.
Sors iſta eſt diuinatoria non conſultoria. conſultoria ſors etiam hodie eſt prohibita. l. eorum. C. de malef. & mathemat. vt non ſit iniqua quomodo accipienda.

I Maleficium maleficio deſtrui poſſe, error. Maleficium per media ſuperſtitioſa tolli poſſe: vel erronea, vel planè temeraria propoſitio.
Scotus falsò citatus à malleo malefic.
Poſſe aliquem peccare in eo quod facit bona intentione.
Impugnatur vt prorsùs ſpurium & tyrannicum arbitrium liberum & plenum iudicis, quod aduerſarius ei concedit.
Iudex ſecundum legem debet iudicare: alioqui belluas imitatur.
Quomodo iudices omnes legibus ſubditi ſint. Præſtare abſoluere nocentes, quã per hanc probam deprehendere.
Quid iudici hic metuendum, quid non?
Mortale eſt non obedire Eccleſiæ.
Cauſa, cur tam parum iudices promoueant per indicia legitima. D. Bernardi locus de hac proba diſcuſſus.

Sect. III. Proponitur & probatur vera ſententia negatiua.

K Iudices gnari Pontificiæ prohibitionis, qui hac proba vtuntur, peccant.
Probatum primò definitione peccati.
Pontifices Romani quid ſenſerint de hac probatione.
Illis eſſe credendum & obediendum in hac re. c. Mennam. in fin. 2. q. 5. c. ex tuarum, De purgat. Canon.

Diluuntur rationes aduerſarij quibus conatur oſtendere diuerſum quid ſtatuendum in purgationibus vulgaribus ceteris, & in iſtâ.

Oſtenditur non eſſe diuerſam rationem iudicum & priuatorum.

Oſtenditur eſſe tentatio Dei. L

Quomodo ſigna petita à Sanctis hominibus.

Quando liceat ſignum petere.

Probatur hîc non eſſe miraculum.

Exempla multa docent falſam eſſe probã.

Iudices non tenentur fidem habere huic probæ.

Quale hîc pactum intercedat. M

Declaratur res.

Pactum hîc inter iudices & dæmonẽ, non inter ſagas & dæmonem intercedit.

Exemplum quoddam recens diſcutitur.

Diſſenſio Iudicum in hac purgatione.

Cur dæmon hoc pactum inierat, & lucra eius ex illo.

Oſtenditur hæc proba continere peccatum inobedientiæ & ariolationis. N

Locus 1. Reg. 15. v.22.

Dæmonem corporeum facere, temerarium eſt & errori proximum.

Multa aduerſarij parerga, & non vera quædam. Iudex communem ſententiam hîc ſequi tenetur.

Alioqui peccat, & poteſt conueniri act. iniuriarum. talem torquens, eſt tyrannus, ſententia eſt nulla. occidens, eſt homicidij reus.

Quæſt. VI. De alijs quibuſdam vulgaribus purgationibus.

De purgatione per pondera & lancem.

De purgatione per crucem.

Qualis iſta purgatio, quæſitum.

Friſonum conſuetudo.

Quid contendere vel certare cruce, item quid ſtare ad crucem.

De ſortitione quadam factâ Conſtantinopoli de Imperio.

De abijcientibus res aliquas, vt ex earum recuperatione cognoſcerent ſua ſibi à Deo peccata fuiſſe remiſſa.

Exempla S. Attilani Zamorenſis Epiſcopi & S. Arnulphi Epiſcopi Metenſis.

FINIS.

MAGICA.

MAGICARVM DISQVISITIONVM LIBER QVARTVS,

QVI EST; DE DIVINATIONE.

A SVnt quædã nomina, quæ, cùm latè ſumũtur, ſolent cõfundi, vt diuinatio, vaticiniũ, prænotio, prophetia, cõiectatio, prædictio: & ſic ſumẽdo, pro his omnibus, in titulo poſui vnicũ nomẽ diuinationis. Si preſſiùs ſumãtur, diſcrimẽ aliquod agnoſco. *Prænotio* & *prædictio*, cetera quatuor ſemper cõplectuntur: ſed *prædictio*, ordinẽ ad aliũ actumq; denotat extrinſecũ; *prænotio* intrinſecã tantũ cognitionẽ. *Vaticiniũ*, diuinationi & prophetiæ cõmune nomen eſt; ſed ad *Oraculum* tamen, quod viua fit hominis voce, reſtringi cõſueuit; cũ *diuinatio* vlteriùs porrigatur. De *prophetiâ* D. Hier. notat α, ſemper à ſacris litteris in bonã partẽ accipi. patet hoc verum eſſe, quando loquuntur abſolutè. nã ſi pſeudoprophetas quoq; hoc nomine honorent, diſtrahentem quãpiam particulã adijciũt (vt prophetę ſtulti, Baal, Samarię, lucorũ, &c. β) vel loquuntur per ironiam non obſcurã, petitam ab exiſtimatione atq; opinione populi, qui pro talibus eos habebat; ſicut & idola, nuncupat Deos γ: atq; adeò ſemper aliquid additur in contextu, quod nõ ſinat ignorari pſeudoprophetas fuiſſe. δ

B *Diuinatio* nunquam in Biblijs ſumitur de prophetico lumine. Nam illud Salomonis; „ *Diuinatio in labijs regis, in iudicio* „ *non errabit os eius* ε; nihil ad prophetiæ donum pertinet, ſed ad ſagacitatem in occultis & perplexis iudiciorum latebris, circa facti ambigua, eruẽdis, neceſſariam iudici. eſt enim quędam ſicut in medicis cauſis, ſic & in iudiciarijs diuinatio Metaphorica; qua quæ pręterita ſunt, & quorũ veritas ignoratur, ſollerti diſcuſſione conijciuntur. Vt fuit in iudicio Salomonis, cum veræ matri filium reſtituit ζ. vt fuit in Danielis in-

α *in c. 3. Micheæ.*

β *Ierem.* 23. v. 13. *Oſe.* 9. v. 7.

γ *Exo.* 12. v. 12. & c. 18. v. 11. *Daniel.* 11. v. 8.

δ *Deute.* 13. *Ierem.* 23. v. 25. c. 28. v. 1. & 14. *Ezechiel.* 21. v. 21. *Mich.* 3. v. 6.

ε *Prouer.* 16. v. 10.

ζ 3. *Reg.* 3.

quiſitione; qua, ſenũm perfidiâ detectâ, Suſannam vitę, honori, marito reſtituit ʰ. vt in iudicio Ariopharnis Thracum Regis; quod huiuſmodi traditur. Tres Cimmeriorum regis filios de paterno regno contendentes, iudicem elegere Ariopharnem. hic iubet patris cadauer ſepulcro erui, arbori alligari, & eos arcu contendere, vt qui patris cor transfixiſſet, is in regnum ſuccederet. primogenitus guttur, ſecundus medium pectus corde illæſo transfixit. Supererat minimo ſpes regni. vicit pietas, & ſe regno cedere malle, dum in patris cadauer pietate ſuperior eſſet, profeſſus, iaculari detrectauit. Huic Thrax regnum adiudicauit, quia naturæ propenſione, ſe & verè filium, & virtute præſtantiorẽ oſtendiſſet θ. An hanc hiſtoriam voluebat animo Alphonſus primus Neap. rex, cùm ſimilem protulit ſententiam? vel naturali ſagacitate id potuit, quæ in eo mirifica fuit. Nam adhuc penè puero cùm in Aragoniâ, vtriuſque Siciliæ regna ſuſciperet, accidit, vt cuiuſdam ancilla ex domino pareret, & ad libertatem ex Hiſpanienſi lege prouocaret. Dominus, ne matre cum filio priuaretur, negabat ex ſe natum. deërant in re clam patrari ſolitâ probationes. quid ageret? bellè ſe expediuit. iubet ſub haſtâ partum vendi. vincitur dominus licitatione. ergóne (ſecum) filius meus in ſeruitutem me viuo? quin potiùs fateor, quod res eſt. & ecce paterni animi erumpunt inuito lacrymæ. Subſequitur lingua confeſſionem oculorum. ſic patri filium, matri debitam rex libertatem aſſeruit ι. Quem imitaretur hoc iudicio, non habuit; vt Tiberiũ κ habuit Theodoricus, Rex Gothorum. Spoponderat mulier Italica nuptias ſecundas amatori, pacta ſe filium priùs domo exturbaturam. cùm conaretur; reſiſtere filius, & Regem adire ambo. filius ſibi alimẽta deberi, nec domo paternâ à matre eijci decere. cõtra mulier, filiũ non agnoſcere, ſuppoſitiuum eſſe. Suſpecta regi mulier fieri incipiebat. Atqui ô mulier, inquit rex, potes, ſi me audis, & hac »
te moleſtiâ expedire, & meliùs coniugium inire. quin tu iuue- »
nẽ hunc, qui filium ſe dicit tuũ, maritum accipe. minor eſt ętate, & facie liberaliore. Icta mulier tam inopinatâ iuſſione, pri- »
mum

ʰ Daniel. 13.

θ Diodor. Sicul. lib. 10.

ι *Ant. Panhormi. lib. 2. de geſt. Alfonſi.*

κ *Sueton. in Tiberio.*

mùm conticeſcit: mox ſe colligit, & multa prætexere negationi, parùm cohærentia vel apta; vt deprehenſam facilè intelligeret rex. Fingit ergò ſe pænam addere, niſi conſentiret. quod reſtabat infelici, vt ſcelus fugiat horrendum; filium agnouit λ. Carolo magno coram pater & filius homicidij rei agebantur, factum vterque negabat, nec tormentis vllis ad confeſſionem criminis perduci poterant: condemnat Imp. vtrumque ad ſuſpendium. Tum pater, victus amore filij, ſe reũ, filium verò ſceleris expertem profitetur μ. Minoris momenti, non minoris induſtriæ fuit Frederici III. iudicium. ad eũ cùm ruſticus veniſſet, & queſtus eſſet iugalium equorum alterum in cauponâ ſibi furto ereptum: abigeum imperator ſibi indicari iuſſit. cùm hoc ruſticus negaret ſe facere poſſe, qui hominem non noſſet. miror, inquam Fridericus, non alterũ quoque ereptum tibi, cùm tot in hac vrbe ſint equites, equi tam pauci. Equa, ô Cæſar, ſubdit ruſticus, eſt altera; quæ militibus paruo vſui. Igitur age, inquit Imp. equã inſcende, & per omnes vicos, plateas, compita, & angiportus vrbis equita: ſubtractus equus in aliquo ſtabulo latitat; & cùm iugalis odorem ſenſerit, ſtatim hinnitum tollet. Paruit ruſticus, atque vt Cacum mugitus bouis, ſic hinnitus equi tunc furem prodidit ν. Nec ſubticenda Turcarum regis Solymanni prudentia. Byzantij Iudæus Chriſtiano certam auri ſummam mutuam dederat, vti conſtitutâ die præter ſortem, vſuræ loco, duas carnis eiuſdem Chriſtiani vncias reciperet. Die illâ ſortem reddit Chriſtianus, fænus negat. aditur Solymannus, vt rem decidat. ille Iudæum animo deteſtatus, nouaculam adferri iubet, & Iudęo poteſtatem facit, quâ velit, membri parte, debitori duas carnis vncias exſcindat: eâ lege, vt omnino duas tantũ: ſi minus, pluſue exſciderit, capite luiturum. Non auſus Iudæus hanc aleam ſubire, Chriſtianũ abſoluit ο. De huiuſmodi ergo *labiorum Regis diuinatione*, Salomon loquebatur, ſicut enim cor regis, ſic & eiuſdẽ labia in manu Dei ſunt. ambo Deus ęqualiter dirigit, & quibus ſuas in terris vices delegauit, eos ſupra ceteros ſæpè mortales magnâ ſollertiâ & prudentiâ dotat.

λ *Ioan Magnus lib. hiſt. Gotth. c. 29.*

μ *And. Barbat. in c. præſenti. de probation.*

ν *Æneas Siluius lib. 2. de reb. geſt. Alfonſi.*

ο *Corrozetus de dictis & factis memorabilibus.*

tat. *Diuinatio* ergo illic *pro coniectatione* poſita. *Coniectatio* C
namque, procedit ex conſideratione cauſarũ ſignorúmue, ſiue hæc ſint cum verâ prudẽtiâ coniuncta, ſiue vanitatis comperta. quare quædam coniectatio licita, quædam illicita eſt. *Diuinationis* nomen, nos deinceps reſtringemus, ad illicitam tantũ: hæc à cõiectatione differt; quia non procedit per ſigna, vel argumenta, vt facit coniectatio. *Prænotio* deinceps nobis generale nomen erit; eius partes, vt membra corporis, tres ſunt futuræ; Diuina prenotio, quæ manat à Deo, & vocabitur *prophetia*; Demoniaca, quæ deriuatur ex pacto tacito vel expreſſo cũ dæmonibus, & dicetur *diuinatio*; & Naturalis, quæ ſumitur ex ſignis vel cauſis naturalibus, quam vocabimus *præſagium*, vel *coniectationem*, ſtrictè ſumptis vocabulis.

CAPVT I.

De diuinâ prænotione, ſeu prophetiâ.

QVÆSTIO I.

De natura & nomine prophetiæ.

IN SS. *prophetæ* nomen, & *prophetandi* verbum, ſex ferme modis ſolent accipi. primò, pro eo quod eſt canere vel A
pſallere certis diuinas laudes modis, vel inſtrumentis. Sic legimus prophetaſſe Idithum & Heman α, & ſic quidam illud accipiunt β; *Num & Saul inter prophetas?* 2. pro Ethnicis vatibus ac poetis. ſic Epimenidẽ γ Apoſtolus appellat Cretẽſiũ prophetam. 3. pro fanaticis, qui arreptitiorũ more mẽte ab alienati, inſolita, inepta, inſipientiaque effutiunt. ſic dicitur Saul domi ſuæ, à malo agitatus ſpiritu, prophetaſſe δ & Sacerdotes Baal dicuntur etiam prophetaſſe. 4. dicuntur prophetare, qui miraculum aliquod edunt, quo declarant ſe veros fuiſſe prophetas. Sic Elizæi mortui corpus dicitur prophetaſſe, quia latronis cadauer contactu viuificauit ε. 5. qui res ſublimes, diuinas, & ab hominũ cognitione remotas, & ſcripturæ ſacræ arcana interpretantur & docent. Sic ſumſit D. ζ Paullus quando cõfert donum linguarum cũ dono prophetiæ. ſic & Aarõ; eo quòd Pharaoni exponebat oracula, quę Moſes à Deo acceperat, vocatur propheta η. Sic ſumſit Philo Iudeus, cùm

α 1. Paral. 15. v. 3. & 5.
β 1 Reg. 10. v. 12.
γ ad Tit. 1. v. 12.
δ 1. Reg. 18 & 3. Reg. 18. 29.
ε Eccleſ. 48. v. 14.
ζ 1. Cor. 14. v. 5.
η Exo. 7. v. 1.

cùm Prophetam definit; Dei oracula intus dictantis, interpretem. θ Et huc pertinet etiam alia ſignificatio, quando ſumitur prò veris Dei cultoribus & viris religioſis, *vt volunt ſumi, 3. Reg. 18. v. 4 Abulenſ. & Caieta.* 6. pro eo, qui occulta Dei arcana, per diuinam reuelationẽ accepta, hominibus enunciat ι. Nos nunc de hac vltimâ ſpecie tantùm loquimur.

θ *lib. de præmijs & pœnis.*

ι *notata hac Pererio in Geneſ. c. 20. diſp. 2.*

B Nomen hoc prophetiæ Græci à præfando (προφημι) deduxerunt; Hebræis *Nebua*, vnde *Nabi* prophetes, radice verbi incertâ. poteſt enim eſſe *Nub* (hoc eſt loqui) & ſignificaret *Nabi*, loquentem: poteſt eſſe *Ban* (intelligere) & ſignificaret intelligẽtem, nimirum perfectiſſimè, vt qui res oculis fidelibus ſubiectas cognoſcunt. Vnde & prophetæ Hebræis dicti ſunt *videntes* κ. Hæc de nomine ſuffecerint, de re videamus.

נבוא. נבואה. נוב. בן.

κ 1. *Reg.* 9. *v.* 9.

Caſſiodori λ, communiùs recepta definitio, conciſior eſt, quàm vt per illam commodè rei natura intelligatur. Dic explicatiùs, *Prophetia, eſt diuina inſpiratio, rerum à nobis procul diſtantium euenta, immobili veritate & maximâ cum certitudine prænoſcens atque denuncians.*] Explicemus ſingula definitionis membra. *Diuina* dixi, contra Artephium & Rogerium Baconem, qui prophetiam tribuunt aſtrorum influentijs; contra Ariſtotelem & Peripateticos, qui corporis humoribus; contra Moyſem Ægyptium, Auicẽnam & Algazelẽ, qui naturali induſtriæ ſtudioque adſcribunt. hi cuncti falluntur. quia omnis prophetia, ſpiritus ſancti donũ eſt, nullâ humanâ allatum voluntate, vt duæ Catholicę columnæ Petrus & Paulus μ conteſtantur. Vnde B. Hier. ν infert, ſolos veros prophetas, Dei ſpiritu locutos; nec alios prophetarũ nomen mereri, quàm qui, ſpiritus ſancti luce colluſtrati, futura prædicunt. Ad hoc nulla diſpoſitio naturalis vel humana abſolutè requiritur. poteſt enim Deus ipſam ſimul cũ lumine diſpoſitionem infundere ο. Sed qui amat omnia ſuauiter dirigere, vt plurimùm ſe rerum naturis accommodat, quoad ipſi placet. Quare cùm aptiſſima ſit diſpoſitio, qua mens à ſenſibilibus motionibus, & rerum humanarum ſoluitur curis; videmus eam prophetas aliquãdo cõparaſſe ſibi, vt Helizeum muſices ſuauitate.

λ *præfat. in Pſalm.*

A

μ 2. *Pet.* 1. *v.* 20. *Rom.* 12. *v.* 6. 1. *Cor.* 12. *v.* 10

ν *in Daniel.*

ο *D Thom.* 2. 2 *q.* 171. *a.* 3.

T

ϖ 4.Rg.3.

te ϖ. Quæ tamen diſpoſitio, planè per accidens ad prophetiam iuuat, nec illius cauſa vllo modo dici meretur. Naturalis verò prænotionis vel dæmoniacæ, cauſa per accidens, eſt corporea diſpoſitio, quæ à ſenſuum vſu vehementer mentem auellit. atque idcircò Plato & Ariſtoteles dixerunt, frequentiorem eſſe diuinationem in fatuis, attonitis, & furentibus, quàm in mentis ſanæ hominibus; in dormientibus, quàm vigilantibus: in morti vicinis, quàm vitâ vitali longùm adhuc fruituris: in atrabiliarijs, quàm ſanguineis. minùs enim ſenſibus intenti illi omnes, & melancholici inſuper vigilantes quaſi ſomniãt ς.

ς vide Valeſium, de ſacrâ philoſ. c. 30.

2. dixi, *inſpiratio*; latè ſumptâ voce, pro quouis influxu, inſtinctu, illuminatione, aut reuelatione. hanc Deus aliquando largitur angelis bonis, qui prædicant alijs, vt de Sodomorum euerſione didicimus σ, & de poſteris Iſmahelis τ, de υ Sãſone, de Tobiæ vxore φ, de Chriſto Domino χ, & eius ψ præcurſore; vel vt viſiones explicent hominibus ω. Aliquãdo Deus confert hoc donum hominibus, tum viris tum feminis, maximè probis & ſanctis; vt Eliæ, Eſaiæ, *Deboræ*, Oldæ, & quamplurimis alijs, quorum laus eſt in ſacris Hiſtorijs; interdum tamen & malis atque improbis, vt *nonnullis* Gentilibus, ac fortaſſe Sibyllis, & Balaamo α, & Caiphæ β. Confert autem aliquando ignaris ſe prophetare, vt dicto Caiphæ, &, iuxta D. Ambroſium γ, Abrahamo, cùm dixit; « *poſtquam adorauerimus reuertemur ad vos*; » ſed tũc impropriè vocari prophetiam, cenſuit D. Auguſtinus δ: aliquando verò id accidit gnaris ſe à Deo illuminari, vt Balaamo prædicto. Interdum quoque confertur hoc donum inuitis, vt ε Sauli iuxta quorũdam interpretationem; ſed ſæpius, ſpontè ſpiritum Dei recipientibus: tuncque eâ ratione prophetia poteſt vocari voluntaria, quia influxum Dei non inuiti recipiunt; inuoluntaria nihilominus erit, quatenus eum, non quandocunque ipſis, ſed quando Deo lubet, recipiunt; & quia non quâ menſurâ ipſi volunt, ſed quâ Deus; & quia non quam volunt ipſi diu, ſed tantiſper dum Deo videatur; vt de extaſi lib. 2. diximus, quæ ſic etiam voluntaria, nec aliter.

σ Gen. 19.
τ Gen. 21.
υ Iud. 13.
φ Tob 6.
χ Luc. 2. Mar. vlt.
ψ Luc. 1.
ω Dan. 8. & 9. & in Apocal. ſæpe.
α Num. 22. & 23.
β Ioann. 11. v. 51.
γ libr. 1. de Abrah c. 8.
δ lib. 12 ſup. Gene. ad litt.
ε 1. Rg. 11. v. 6.

Inſpi-

D Inſpirationum alia quoque differentia petitur inde, quòd interdum ei nullum colloquium accedit, ſed nudâ tantùm fit præceptione aut oſtenſione, vt in pleriſque veteris teſtamenti prophetijs cernitur: interdum Dialogiſmus aliquis prophetæ ac Spiritus ſancti accedit ζ.

ζ *vt Exod. 3. & 4. 1. Reg. 3. Ierem. 1. Dan. 10, Ion. 4. Abac. 2.*

Illuminationis ſeu inſpirationis huius duas ponunt Theologi ſpecies, *imaginariam* & *intellectualem*. Imaginariam ſiue ſenſibilem vocant, non quia non pertingat ad intellectum (talis enim impropriè vocaretur prophetica inſpiratio) ſed quia primariò fit per ſenſibilem ſiue imaginariam repræſentationē, ex qua mentis conceptio naſcitur, eique quaſi cōmenſuratur. Intellectualem appellant eam, quæ non ducit originem à ſenſu vel imaginatione, ſed oritur immediatè per lumen infuſum intellectui, & per ſpecies intellectuales de nouo inditas, vel præexiſtentes, ſed diuinâ virtute, ad naturalem aliquam mentis conceptionem formandam applicatas. Quæ eleuatio dupliciter contingit. 1. quando intellectus ſic eleuatur, vt ſine operatione fantaſiæ cognoſcat: quod raró & ex ſpeciali priuilegio conceditur. 2. quando fantaſia intellectioni cooperatur, non quidem intellectu primum à fantaſiâ moto; ſed fantaſiâ ipsâ motâ & applicatâ ab intellectu, vt ſecum operetur & concurrat. *Vide Franc. Suarem, 3. p. q. 30. a. 1. diſp. 9. ſect. 2.*

E Solet vt plurimum Deus mediatore angelo prophetiam inſpirare; primò reuelans Angelo, vt angelus deinde reuelet homini quod iuſſus, idque vel in aſſumpto ſe corpore oſtendens, vel apparitione tantùm ſpirituali ſpeciem humanæ menti exhibens rerum, quas Spiritus ſanctus homini vult præſignificari. ſic Moſi *in manu mediatoris* data lex η. ſic Zachariæ & in Zachariâ θ Angelus Domini loquebatur. ſic in Apocal. ι Chriſtus Angelo, Angelus Ioanni, Ioannes alijs manifeſtat, quæ pater Chriſto, vt homini, ab initio conceptionis reuelarat. quod ſuauitati diuinæ gubernationis, vti ſolitæ medijs, eſt accommodatiſſimum κ. Et ſic cenſuere grauiſſimi Sancti, de facto, tantum ſolitum Deum prophetiam per angelos inſpirare λ. Non tamen negandum poſſe Deum, ſi velit, ipſum immediatè

η *Actor. 7. v. 38. & Gal. 3. v. 19.*
θ *cap. 1. v. 9.*
ι *c. 1. in pr.*
κ *D. Thom. 2 2 q. 171 a. 2.*
λ *D. Dionyſ. Areop. Cæl. Hierar. c. 4. D. Auguſt. lib. 3 de Trinita. & videtur Damaſc. libr. 2. Ortod. fid.*

mediatè ſic in mentes hominũ influere; quod nec Damaſcen. nec alij illi patres negarũt, & affirmarunt D. Hier. & D. Greg. & recentior Turrecremata μ. quin etiam D. Hier. qui prioré modum concedit ν, poſteriorẽ hunc aliquãdo à Deo vſurpatum contendit ο. Scio Deum poſſe, ſi velit, an fecerit, neſcio, nec multum refert ſcire. Non caret etiam difficultate prior ille influxus, qui fit mediante angelo; cùm nec Angelus ſpirituale illud lumen creare, nec ipſe in humanum intellectum queat illabi. Quin etiam ſine ſenſuum adminiculo in hominis mentẽ, hoc lumen à Deo creatũ immitti ab Angelo poſſe, negat Scotus; ſed affirmãt Albertus & Henricus de Haſſiâ; modo negare, modò concedere videtur D. Tho. ſic tamen, vt, quãdo huiuſmodi lumen intellectui ſine ſenſibili apparitione vel ſpecie immittitur, (vt fit in reuelatione intellectuali) hoc à Deo, qui ſolus illud creare poteſt, immediatè fateatur immitti: quod accurratè, ex horum Scholaſticorũ ſententiâ docuit Franciſ. Picus *lib. 2. de Præno. c. 3.*

μ *Hier. præfat in Eſai. & in c. 6. D. Grego. lib 18 Moral. Turrecrema. in Prologo Reuelat. S. Brigitæ c. 4.*
ν *in Ezech. c. 2. & 3.*
ο *in d. præf. & c. 6.*

Dixi tertiò, *rerum à nobis procul diſtantium.* huiuſmodi res ſunt, tum quę naturâ ſuâ longè diſtãt ab humanâ cognitione, vt abſtruſiora Dei conſilia, myſteria fidei, & ſimiles res diuinę. (hoc ſenſu Chriſtus Dominus pr̨edicitur futurus propheta π; *prophetam de gente tuâ, & de fratribus tuis, ſicut me, ſuſcitabit* &c. & eo referenda prophetia, quam Apoſtolus cũ dono linguarũ ρ comparat) tum etiã res, quę ſunt à cognitione noſtrâ ſemotæ, ratione modi cognoſcẽdi: quando quod enũciatur, non niſi ſupernaturali lumine poteſt cognoſci: veluti cùm Helizeus reſciuit, quę cum Naamo Ieſi pactus fuerat σ; & B. Petrus, quod inter Ananiam & Saphirã conuenerat τ: tũ denique ſunt alia longè diſtantia ratione temporis, quod vel iam vſqueadeo obliuione obliteratum eſt, vt nõ niſi diuinâ reuelatione ſciri queat, quopacto Moſem de mũdi creatione prophetaſſe ſcribit D. Gregor. ſuper Ezechiel. vel quia tẽpus adhuc futurũ, & euentus contingens, ideoque ſoli Deo liquidò notus υ, iuxta illud; *Annunciate quæ ventura ſunt, & ſciemus quia Dij eſtis vos.* Et hæc eſt vocis *prophetiæ* freq̃uẽtior ſignifi-

π *Deute. 18. v. 15.*
ρ *1. Cor. 14. v. 1. 3. 4.*
σ *4. Reg. 5.*
τ *Act. 5.*
υ *Iſai. 41. v. 23.*

ſignificatio: adeò vt propriâ locutione, hi ſoli prophetæ nuncupentur, qui futura contingentia prædicunt: generaliter tamen loquendo, ceteri quoque prophetæ vocantur φ. futurorum contingentium cognitio ſoli Deo reſeruata eſt, quia ad perfectam cognitionem, neceſſe eſt rem cognoſci tanquã præſentem: ſoli autem Deo, vt prçterita & præſentia, ſic etiam futura, ſemper antè oculos verſantur. quia æternitas caret initio, caret fine, & in eâ cuncta ſimul cognoſcuntur: ſolus autem *Deus æternus* eſt. ideo cùm Deus hoc futurorũ contingentiũ *lumen* propheticum homini largitur, tunc priuilegium illud, quod æternitati competit, eamque conſequitur, cum homine communicat. Quo ſenſu Hiero. de Ferrariâ dicebat, prophetas à Deo æternitatis participes fieri χ.

φ *Vide D. Grego. in pr. Ezech. & D. Thom. de verita q. 11.*

χ *lib. cõpendij Reuelat. quod poſt eius mortem vulgauit Hieron. Benuenius Florentinus.*

Dixi, quartò; *immobili veritate.* hoc intelligendum eſt de prophetiâ abſolutâ, quam vocant prophetiam ſententiæ ſiue præſcientiæ; cuius euentus ſemper prædictioni reſpondet: quia tunc res conſiderantur, prout in ipſo Deo exiſtunt, & ab eo ſolo dependent, qui ſolus eſt immutabilis. Non verò hæc particula definitionis procedit in prophetiâ comminationis ſiue conſilij; quatenùs hæc eſt cõditionata, & in ea res cõſiderantur, vt à cauſis ſecundis dependent, quæ ſunt mutabiles. prophetia iſta conditionata, in ſe quidem eſt mutabilis, pro actionum humanarum mutabilitate; in Dei tamen præſciẽtiâ, etiam hæc immutabilis eſt: quod cũ prophetæ probè norint, & comminationis ſuç naturam cũ Dei voluntate comparent; ſequitur eos ne tum quidẽ falli vel fallere, quando quod prædixere non euenit: vt Ionæ cum Niniuitis, Eſaiæ cũ Ezechiâ contigit. hanc diſtinctionem nõ Patres † modò, ſed & ſcriptura ω ſacra clariſſimè confirmat.

† *Iuſtin. q. 36. ad Ortodox Chryſoſ. homil. 1. in Matth. Gregor. libr. 16. Mora. c. 2. & 6.*

ω *4. Reg. 20 Iſai 38. Iere. 16. a. ver. 6. Ezech. 18. v. 21.*

Dixi quinctò, *maximâ cum certitudine.* quia quibus diuina fit reuelatio, ſolent à Deo ſic mente illuſtrari, & voluntate affici, & de fide ac veritate reuelationis certiores reddi; vt apertè agnoſcãt, & firmiſſimè credant, Deũ eſſe reuelationis ſiue viſionis auctorẽ; & queãt, neſcio quo (vt ait D. Greg. α) intimo ſapore diſcernere, ſe nec humanis ſomnijs, nec diaboli

α *lib. 4. dial. c. 48.*

 fraude

fraude illudi; ſed certò certiùs ſciant, hoc ſibi lumen Dei dono conceſſum (quod de matre ſuâ B. Auguſtinus prodidit β) & adeò clarè cernant futura, ijſque præbeant aſſenſum; vt æquè facilè ſint negaturi prima & receptiſſimâ notiſſimaque ſcientiarũ principia, quod de ſe Sauonarola ille dictitabat γ, & de quodam ſuo familiari, quem non nominat, Picus affirmat; quem ego Hieronymum hunc fuiſſe opinor: ſed, quod veriùs certiuſque, tales fuiſſe omnes reuelationes Patriarchis, Prophetis, Apoſtolis, ceteriſque prædicatoribus ac doctoribus naſcentis Eccleſiæ factas, meritò cenſuit Thomas *Anglicus* δ, illo in Geneſim commentario, qui mendaciter doctori *Angelico*, litterulæ additione fuit adtributus. Idem nonnulli putant impoſturæ genus accidiſſe Commentarijs *in Apocal.* & *in Epiſt. Canonicas*. Sed; quicquid ſit de hoc auctore; Lumen iſtud cælitùs cum veris reuelationibus infundi ſolitum, Theologi contemplatiui ſeu myſtici varijs nominibus appellant; ſaporem internum, intimam inſpirationem, dulcedinem „ experimentalem, diuinam illuſtrationem, ſenſum nimis ſenſi- „ bilem, abſconditum manna, donum diſcretionis ſpirituum.] „ Adhuc controuertitur, an hoc lumen ſit idem cum lumine fidei, an quid diuerſum ab eo, eique ſuperadditum? Poſterius, verius Pico videtur ε, & mihi quoque, formali ſaltem diſtinctione. fortaſſis idem eſt re, & nouam nactum materiam, eo ſe extendit ac porrigit nouo quodam modo. ſed nolo ſubtiliora hæc & minutiora nunc diſcutere: ſiue re idem ſit, ſiue diuerſum; quando hoc ſimul datur, tunc grauiter peccat, qui huiuſmodi reuelationi fidem non præbet. Sit Zacharias exemplum, linguæ vſu priuatus ζ; & in Regum Hiſtoriâ, qui iubentem prophetam non ſauciauit, & qui propter inobedientiam diſcerptus fuit à leone η.

Dixi 6. *prænoſcens*, quia prophetiam definio, quæ maximè germana; cui proprium, vt, quod prænunciat, id ſciat ſe profari, iuxta illud Danielis θ. *reuelatum eſt Danieli verbum verum, intellexitque ſermonem: intelligentia enim opus eſt in viſione.* neceſſarium ergo eſt intelligere; ſed & alijs nunciare; quare,

β li. 6. cõfeſ.

γ in d. compẽdio. Reuel.

δ c. 22.

ε d. c. 3.

ζ Luc. 1.

η 3. Reg. 20. v. 36.

θ ca. 10 v. 1. in cuius expoſitione extrema ſupra modum ridiculus eſt Caluinus.

Dixi

Dixi ϛ. *atque denuncians*. nam prophetiæ donum datur ad Eccleſiæ vtilitatē, vt, quæ, Deo inſpirante, ſancti cognouerint, ea ceteris annuncient. Illud denique quæri conſueuit; Lumen iſtud, ad quam qualitatis ſpeciem debeat reuocari? Communis ſententia eadem eſt quę D. Thomæ ι, ad patibilem qualitatem reduci. quia ſit impreſſio quędam ſubitaria, ſimilis affectioni tranſeunti & facilè recedenti. non enim prophetis ſemper adeſt, ſæpe illos deſerit. Haut ineptè compares verſantibus in tenebricoſo loco; qui, candelæ lumine illato, circumſtantia cernere incipiunt; eodem elato, rursùs illis occæcantur omnia. Vnde Michæas κ; » *cùm ſedero in tenebris, Dominus lux mea* » *eſt:* & B. Petrus λ; *Habemus propheticum ſermonem, cui bene fa-* » *citis attendentes, quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco*. Habet tamen hoc lumen adeò multa cum ſupernaturalibus habitibus; vt Iulius μ Sirenius, vir eruditus, conetur probare, meliùs reduci ad habitum. apud illum inuenietis argumenta, quibus communem ſentētiam impugnat. nec lubet, nec vacat plura.

ι *d.a.2.*

κ *ca.7 v.8.*

λ *2.c.1.v.17.*

μ *libr.7 de fato.c.14.*

QVÆSTIO II.

Quæ ſint ſpecies Prophetiæ?

A DVo, quaſi ſuprema *genera, prophetiæ* in S. S. inuenio: vnū *per Sacerdotes*, alterum *per prophetas*; ſæpè quidem qui prophetæ, ijdem & ſacerdotes erant, ſed aliter futura prædicebant quatenus ſacerdotes, aliter quatenus prophetæ. Res eſt non omnibus peruia, & digna diligentiore examine.

SECTIO I.

De rationali, & Vrim ac Thummim.

SAcerdotalis prophetiæ modus conſiſtebat in applicatione Ephod. fuit autem *Ephod* duplex, vnum linteum, etiam minoribus conceſſum ordinibus α, vt puero Samueli; alterum Sacerdotale, quod etiam vocatum eſt *ſuperhumerale*, auro & trium colorum varietate ornatiſſimum β; Ioſephus etiam vocat ſtolam hieraticam, epomidem & diploidem: huic aureis cathenulis appenſum erat *Rationale* ſeu *Pectorale*, vtroque enim nomine vtuntur Latini; Hebræi *choſen* vocant, iuxta puncta

α *1. Reg. 2. & eo loco notat Angelomus.*

β *deſcribitur Exo. 28.*

חשן

puncta quæ nunc habemus, nam Ioſephus alijs vſus fortaſſis,
חֹשֶׁן. cùm vocat *Eſſen*: Græci eodem teſte λόγιον. Scriptum quidem aliquando apud Septuaginta, Philonem, & Hieronymum inuenias λογεῖον, ſed mendosè: pertineret enim potiùs ad locum conſulendi. rectiùs alibi apud eoſdem, λόγιον, quaſi dicas oraculum. ſic enim ab Heſychio λόγια, explicantur μαντεύματα; & apud Plutarchum *in Sylla*, vates vocantur λόγιοι. Sed cur λόγιον? Si Græca Ioſephi verba perpendas, quia veritatis irrefragabilis oracula fundebat. Latinis dictũ *Pectorale*, quia pectori appenſum; *rationale*, quia more animalis ratione præditi ratiocinabatur, hac ipsâ de causâ, *iudicij* elogio addito, illud cohoneſtabant, vocãtes, *rationale iudicij*, & *iudicium filiorum Iſrael* γ, & *iudicium Vrim* in Hebræo quidem fonte δ. Rationẽ reddit Iarrhius, quia ſupra Vrim inſcripta vocula *Miſpath*. ſed hoc ſomnium eſt recutiti. potiùs crediderim, quia Sacra ſcriptura conſueuit, id quod quiſque facere debet, ſiue cuiuſque officiũ vocare *iudicium* ε: Sacerdos autem, rationali indutus, proponebat Deo hominum dubia, deſideria, & negotia: & per rationale, non tantùm Deus propitiabatur, ſed etiã ſignificabat hominibus, quid fieri vellet, & quis rei ſucceſſus futurus eſſet, vt non malè Abenezra. Huc ſanè facit, ipſum nomen *Vrim* & *Thummim*: de cuius etiam ſignificatione & vſu videndum. Scripſere quidem multi, ſed optes meritò diſtinctiora & clariora, vt rei dignitas poſtulabat. ceteris meliùs egere Toſtadus, Lipomanus, Fran. Ribera, & Nic. Serrarius ζ. Agendum accuratè de tribus; nomine, re, vſu.

γ d. c. 28 v. 15. & 30.
δ Num. 27. v. 21.
ε Prou. 1. v. 3. c. 1. v. 9.
ζ Toſtad. & Lipoman. in Exod, ca. 28. Ribe. in li. 3. de templo. c. 12. Serarius, Theſib. de Ioſuan. Sacerdotib.

Quoad nomen; Chaldæi vocarunt *Vraia* & *Thumaia*; Hebræi *Vrim*, & *Thummim*. *Vrim* ſignificat illuminationes, ſeu lumina, à radice Vr, Græci vertunt τὰ δῆλα, δήλωσιν, φωτισμοὺς φωτίζοντας. noſter *doctrinam*, cùm agit de rationali; cùm verò de ipſo Sacerdote, *eruditum*. *Thummim*, ſignificat perfectiones à *thamam*, perficere; Græci nuncupant ἀλήθειαν, τελείωσις, & τελείους; noſter vertit, *veritatem*, & aliquando Metonymicè *Sacerdotes*, vel etiam aliter, prout illi res viſa poſtularé. B

תמים, & אורים. אור.

Sed quid rei iſta nomina *Vrim* & *Thummim*? quidam negant

gant ſe ſcire η. puto ex ſcripturâ tamen id colligi poſſe. Alij cenſent diuerſum quid fuiſſe in rationali à XII lapidibus: ſed diſſentiunt inter ſe. fuerunt qui putarint. XIII lapidem fuiſſe (Suyd. vocat adamantem) cuius color, pro diuerſitate proſperi vel aduerſi ſucceſſus, intrante in atria Sacerdote mutaretur. hanc opinionem, meo iudicio, D. Auguſtinus θ *fabuloſam* vocauit, nec de Ioſephi ſententiâ locutus. Abenezra neſcio quas aſtrolabij figuras comminiſcitur: quem *multis* rationibus luculenter Toſtatus refellit ι. Salomon Iarrhius & Eugubinus cenſent, fuiſſe nomen ineffabile rationali inſcriptum: Philo Iudæus, & Hugo Victorin. volunt, ipſa hæc verba (*Vrim* & *Thummim*) rationali inſculpta fuiſſe. alij laminas quaſdam lucentes, & quiſque quod ſomniauit, vel in buccam venit, vt licet videre apud Toſtatum. *Verum mihi placet*, quod multis alijs, nihil ab ipſis lapidibus XII. diuerſæ rei fuiſſe. Primò, quia cenſeo hæc ipſorum lapidum fuiſſe nomina, ſicut ijdẽ lapides etiã alibi κ vocantur *Sohã* & *Milluim* lapides cãdorum ſeu pelluciditatum & plenitudinum; vel vocantur dumtaxat, *Milluim*, vt videtur noſter interpres intellexiſſe; qui vertit; *lapides Onychinos* (hoc dicens de duobus illis ſupra humerum) *& gemmas ad ornandum Ephod.* (ſic vertẽs *Milluim*, de his. XII. lapidibus) obſcurius LXX. qui *Soham.* vertunt σαρδίυς. nã ſardius vnus ex XII. Secundò, quia, ſiquid aliud fuiſſent, certè Moſes; qui cuncta, quæ in λογίω inerant, tã accurate perſcripſit & appendit; aliquid de eius, quod erãt, formâ, quantitate, qualitate, materiâ, loco. nobis prodidiſſet: Reſpondet Iarrhius, idcirco hæc prætermiſſa, quia vel Deus ipſe, vel Moſes, in monte Sinai, Vrim ac Thũmim fuerat fabricatus. Apage ſis, fabulator. hoc tu de capite tuo. ſi verum foret, hoc ipſum nobis S.S. tradidiſſet: ſicut tradidit, priores Decalogi tabulas à Deo, poſteriores à Moyſe perſcriptas.

Obijciunt, poſtquã Deus λ Moſi iuſſit ponere in rationali XII. illos lapides, mox vt de re planè aliâ, alio loco μ, dicitur; *pones autem in rationali iudicij doctrinam & veritatem*. &c. Reſpondeo hoc dici, vt breuẽ quandã anacephalæoſin & explicationem

η D. Aug. in Exo. q. 117 Dauid Kimchi in lib. radicum, Caiet. in Exod. Pagnin. & al.

θ d. q. 117.

ι in d. c. 28. q. 12.

κ Exod. 25. v. 7.

λ Exod. 28. v. 17.

μ v. 30.

tionem cunctorum, quæ de his omnibus lapidibus præmiſerat. q. d. iuſſi, vt tales & tales gemmas rationali inſereres. cape nūc iuſſionis illius cauſam. idcirco iuſſi, vt hę gemmæ tibi ſint Vrim & Thummim, hoc eſt manifeſtatio & veritas rerum futurarum. Hoc enim breuiter, ait; id quod in rationali pones, hoc tibi futurum doctrina & veritas. Nec vllam hîc video obſcuritatem in hac repetitione; nec nouitatem in nomine, tam Hebræis non nouo, ſed & celebrato. Dicitur autem rectiſſimè Moſes *ponere in rationali Vrim & Thummim*, quia lapides illos per Beſeleelem curauit ex Dei pręſcripto inſeri rationali. Niſi fortè cenſent, ipſum per ſe Moſem intexuiſſe illa verba, & nō per textorum magiſterium ac manus. Quod ſi *ponere*, tum per illos dicendus Moſes; certè & nunc noſtrâ in ſententiâ. Deinde ſciant aduerſarij, eandem vim eſſe phraſis huius *lapides milluim*, & *milluim* ſimpliciter; item *lapides vrim ac thummim*, & *vrim ac thummim* ſimpliciter. vtrobique enim ijdem lapides ſignificantur, ſed illic additur vox *lapidum*, quia de gemmis dumtaxat, qua gemmæ erāt, agebatur: hic verò omittitur vox *lapidum*, quia de ijs agitur, non qua lapides, ſed qua gemmæ oraculi exhibitrices. Quid autem ineptiæ eſt, ſi Metonymicè oraculi nomen tribuatur gemmis, oraculum fundentibus? Nouæ-ne Metonymicę Sacræ Scripturæ ſunt locutiones? Quid tenebricoſi. *pones* &c. pro; pones in rationali lapides, quibus, à munere, nomen eſt, *Vrim & Thummim*? Nec opus fuit exprimere modum alium, quàm ſeriem ipſam gemmarū ſatis expreſſam. Illi potiùs exprimere deberent, vbi illud in rationali vacuum, ad hæc nomina intexenda? an inter ſingulos lapides? an in ambitu omnium? an ad dextram, an ad ſiniſtrā? ה demonſtratiuum, cur potiùs demonſtret hanc texturam, quàm lapidum miraculum? immò hoc potiùs, q. d. admirandos illos lapides, Vrim & Thummim. Auctorum qui nobis obijciuntur auctoritas magna foret; ſi vel inter ſe conuenirēt, vel rem diſcuſſiſſent diligentiùs. D. Hieron. *ad Fabiol.* quod nobiſcum pugnet, nihil habet, quod faueat aduerſarijs, tantundē: vtitur ſolùm modo loquendi ſacrę ſcripturæ. D. Aug.

q. 117.

*q.117.*ambiguè loquitur,& quid eſſe potuerit indicat, profeſſus id neſciri.D.Gregor.*p.2.paſtoral. c.1.* nihil omnino dicit, præter verba ſcripturæ & myſticam expoſitionem. Rabanus *lib.vlt.in Exod.* per,*ſiue hoc ſiue illud*,rem reſoluit. Radulfus *lib.6.in Leuit.* aſſerit dumtaxat fieri potuiſſe, vt inſcriberentur hęc verba. Rupertus *in Exod.*obiter,nec aliud,quàm; doctrina & veritas inſcribitur illi.]Solus ergo cum Hugone Victorino, ex Patribus,Philo videatur hoc certo cenſuiſſe: etſi de Philone etiam dicat quis,non ineptè;texturam non vocaſſe vocum harum inſcriptionem, ſed lapidum inſertionem, & has ipſas lapidum texturas, vocatas manifeſtationem & veritatem: & ſic etiam has virtutes dicere depictas in τȣ̃ λογίȣ,propter lapides fulgorem propheticum emittentes. Et rectè ex Ioſepho *lib.3.antiq.c.9.*Ribera noſter hoc,cum Lirano & alijs,collegit, quod diximus,quia licet Ioſephus nomina *Vrim & Thummim* non nominet: vſum tamen & miraculum deſcribens; ſatis apertè indicat,ſe prophetiam per Vrim & Thummim ipſiſmet lapidibus tribuere.Scilicet ignoraſſet Ioſephus hanc ſcripturam horum nominum: aut ſi ſciuiſſet, tam pertinaci ſilentio inuoluiſſet.

Sic ergo ſtatuo, *Vrim & Thummim fuiſſe has ipſas gemmas XII.* vt volunt Ioſephus, Lyran. Toſtat. Oleaſter & Ribera. Videtur enim hoc probabilius, tum propter ea quę iam diximus: tum,quod in Leuit.vbi Sacerdos veſtitur v, nulla fit horum XII. lapidum mentio,ſine quibus nunquam Sacerdos ritè veſtitus fuiſſet: ſed eorum loco, tantum fit mentio de Vrim & Thummim: vt hinc appareat,talibus nominibus ipſos lapides met ſignificari. Qui quoniam ſplendidi & micantes clariſſimâ refulgebant luce, dicti ſunt non ſolum ſplendidi & lucentes,quod parùm futurum; ſed ſplendores & illuminationes, *Vrim*; & quoniam erant ex gemmarum illis generibus, lectiſſimi, integerrimi, & perfectiſſimi, dicti ſunt, non perfecti, ſed perfectiones, *Thummim*: eâ emphaſi quâ ſolent Hebræi, vt & Latini, abſtracta pro concretis vſurpare. quam Oleaſtrij ſententiam, æquum non fuit à viro erudito acerbiùs exagitari.

v c.8 v.8.

Lxx verò & vulgatus dũ interpretãtur, *doctrinã* & *veritatẽ*; maluerũt ſuâ nobis verſione vſum lapidũ, quã vocis ſignificationẽ exhibere; prudenter id amplectẽtes, quod magis ad mores legẽtis formãdos faciebat. Nominũ verò ratio hæc fuit. *Vrim* dicta, quia vt lux quędã tenebras ignorantię diſcutiebãt fulgore ſuo; *Thũmim* verò, quia, vt omnis prophetiæ, certa quoq; ſplẽdoris erat promiſſio, & indubitatò Deus, quod fulgore pollicebatur, id euẽtu perficiebat, nec fas erat dubitare. Hæc de re.

De Vſu prophetiæ duo nobis ſunt cõſideranda; modus interrogandi, & modus reſpondendi. Interrogationem Hugo ſ Victor. cenſet, per quaſdam ſortitiones ſolitã proponi. Quod vnde acceperit, aut quid illi ſuffragetur, neſcio. Iarchius & Abenezra tradunt ſolitos codicillis inſcribere quæſita, & hos rationali imponere: cuius rei cùm in Sacrâ Scripturâ nullum veſtigium inueniatur, nihil vereor iſtud pro commento reijcere, communemque ſententiam aliorum amplecti ϖ. Receptius enim & verius puto, Sacerdotes, poſt debitas preces, viuâ voce propoſuiſſe interrogata, indutos, cùm alia veſtimenta ſacerdotalia, tum Ephod & Rationale ſeu monile gemmatũ Ephodi appenſum, de quo nunc agimus: quod vocabãt *applicare Ephod*, ſeu *conſulere Dominum applicato Ephod* ρ; vel ſimpliciter, *conſulere Dominum*, quando de Sacerdote ſermo, vel pro ſe, vel pro rege. ſic enim rex per Sacerdotem conſulebat Dominum σ: quem morem nobis SS. explicat τ per Eſdrã, ſi ad Hebræum fontem recurras. vbi enim nos habemus *donec ſtaret Sacerdos doctus & eruditus*; LXX. vertêre; *ſtaret illuminationibus & perfectionibus* (nam qui cũ Gentilibus malunt; *initiationibus*; Latinè quidem loquuntur, ſed vim vocis Hebreæ, quam LXX. ſunt optimè interpretati, parùm expreſſerunt) illic inquã Hebr. eſt; ſtet Sacerdos *Lehurim ve thũmim*, & ſenſus υ eſt: donec ſacerdos Dñm conſulat indutus Vrim & Thũmim. Et (quod eruditè Riber notauit) vt collationẽ ſummæ dignitatis Põtificiæ deſignẽt ſacræ litteræ, dicũt, Vrim & Thũmim alicui collata. Sic .n. Moſes tribui Leuiticæ benedixit υ: *Perfectio tua & Doctrina tua viro ſancto tuo*. vbi Hebr. eſt, Vrim & Thummim

ſ in Cathen. Lipomani.

ϖ Ioſephi, Lira. Toſta. Oleaſt.

ρ 1. Reg. 23. v. 9.

σ d. c. 23. v. 2. & 4. & cap. 22. ver. 13. & 15. & c. 28. v. 6.

τ 2. Eſd. 7. v. 65.

υ Deute. 33 v. 8.

Thũmim tui viro ſancto tuo: & eodẽ ſenſu Lxx. vertere: *Date Leui manifeſtationes eius, & veritatẽ eius*. Quæ ad litterã de eo-dẽ ſacerdotali ornatu ſunt accipiẽda: ſed per hunc ornatũ allegoricè ſignificatur perfectio & doctrina, quâ ſacerdotẽ prædi-tũ eſſe oporteret. Toſtat. ibi valde ſe torquet, & vertit in varias interpretationum formas: ſed hæc, quã dixi, ſimpliciſſima eſt.

Reſpondendi modum arbitror duplicẽ fuiſſe. Cùm enim has gemmas Deus inſeri iuſſerit pectorali: vt per tam lucentes perfectoſque lapides, ipſe lucis perfectioniſque omnis auctor interrogaretur: & reſpondens, tam Sacerdotes, quam Principem & populum ſpirituali ſuâ luce illuſtraret ac perficeret, euoluens inuoluta, explanãs ambigua, & docens quæ faciẽda omittendáue forent, & modos præſcribens, quibus res inchoanda perficiendaque; ſatis apparet, reſponſiones interrogationibus accommodari debuiſſe: interrogationum verò quædã per affirmationẽ negationémue nudã poſſunt expediri, quædam longiorem requirunt explicationem. Arbitror itaque ad prius illud genus interrogationum, nudo lapidum ſplendore ſeu fulgore reſponſum: & ex eo Sacerdotem colligere ſolitum, ſuaderet an diſſuaderet conſulenti: quo ſenſu accipio Ioſephi dicta φ, quẽ Toſtatus & Ribera meritò ſequuntur: nec eſt, quod quis arbitretur D. Aug. hoc fabuloſum iudicaſſe: nã quid perſtringat, paullò ante docui. Ad poſterius genus interrogationũ, non reſpondebatur illo tantũ ſplendore (nec enim commodè hoc potuit) ſed longè aliter. audiebatur enim à Sacerdote interna quædam, vel externa quandoque locutio ſeu oraculum, quod ipſe poſtea interroganti manifeſtaret. Quanquam nec hìc abſurdũ ſit opinari, ad ſplendorem tunc lapidũ acceſſiſſe ſacerdoti lumẽ propheticũ mẽti eius à Deo infuſum De hac quidẽ reſponſione prolixiore, patet ex Regũ geſtis χ, vbi pręter reſpõſionẽ ad interrogata, inſuper Deus docuit modũ pręlij conſerẽdi. & propter talẽ modũ reſpõſionis, puto genus hoc oraculi vcoari cõſueuiſſe, *reſponſionẽ per Sacerdotes* ✝.

φ lib 3. antiq c. 9.

χ 2 Reg. 5. v. 13.

✝ 1. Reg 28. v. 6. vbi Heb. eſt Vrim.

Vidi qui contra Ioſephi, quem ſequor, ſententiam, nõ vno ariete moliretur. 1. ſibi diſplicere ſcribit, & ſuſpectum eſſe ſingulare

 singulare

gulare Ioſephi teſtimonium. 2. quoniam in eodem loco Ioſephus duabus adhuc alijs in rebus labitur. hîc quoque lapſum. tum quia dicit hoc à Græcis λόγιον vocatum, cùm tamen L X X. ſic vocarint, qui Hebræi fuerunt. tum quia dicit ducentis ante ſuos commentarios annis, hos ſplendores ob legis violationem exſtinctos: cùm tamen Thalmudici, & Iarrhius, & Kimchi, & Elias Germanus teſtentur, diu antè huic oraculo finem impoſitum, ſcilicet iam inde à captiuitate Babylonicâ: quod à Iaddo reſponſum ferunt Alexandro Magno petenti, vt pro ſe Deum de belli Perſici euentu conſuleret. Denique quia ſequeretur ex hac Ioſephi narratione, hoc oraculum tantum inſueuiſſe de bello reſpondere; quod non eſt verum. item ſequeretur ſolummodo conſueuiſſe de illis quæſtionibus, ad quas, per; *ita* vel; *non*, reſponderi poſſet. conſtat autem ſæpè pluribus reſpondiſſe, & quidem interdum inopinata & præter interrogationem ω. His vir acutus & egregiè doctus conatur Ioſephi fulgorem infuſcare: ſed leui manu fuligo poteſt amoueri.

2.

3.

ω *d.v.13.*

Ad primum reſpondeo, licet id ſolus Ioſephus dixiſſet; maximam eius, in rebus ad Sacerdotium ſpectantibus, cùm ipſe Sacerdos fuerit, auctoritatem eſſe debere: præterea nullus alius ſupereſt illius æui Hebræus ſcriptor, qui talia diſcutere potuerit, prҿter Philonem & Ioſephum. Philo paucula huiuſmodi attigit, allegorijs ſolis intentus; neque negauit. Ioſephũ ergo ſolum id affirmaſſe, quid mirandum?

Ad 2. nego in his Ioſephum labi. Licet enim L X X. fuerint Hebræi Sanhedritæ, Græcè tamen non Hebraicè ſcripſerunt, & cùm Græcè ſcriberent λόγιον dixerunt: & eos poſtea cuncti proſelyti Græci in hac nomenclaturâ ſecuti fuerunt, non aliam ob cauſam niſi ob eam, quam Ioſephus ibi retulit; ex cuius contextu Græco, manifeſtum eſt, eum loqui de Grҿcis dumtaxat illis, qui Iudaicos ritus venerabantur. Notum verò Iudæos & Græcos ſic diſtingui, vt Grҿcorum nomen retineant, quotquot ex gentilibus ad Iudaiſmum tranſierãt α. De oraculi quoque ceſſatione, meritò Ioſephi auctoritatem

α *Act.14. in princ. & paſsim in nouo teſtam.*

cunctis

cunctis Thalmudicis & ſexcentis Rabbinis recentioribus, qui totius antiquitatis ſunt imperitiſſimi, præfero. De Iaddi quidem illo reſponſo, quoad oraculorum ceſſationem, nec Latini β, nec Græci Hiſtorici γ, qui res Alexandri ſcrupuloſè fermè ſunt proſecuti, vel vno verbulo meminerunt. Ioſephus verò δ, Zonaras, & Glycas, quando accuratè narrant quæ Iaddus cum Alexandro egerit, ea recenſent, vnde ſatis colligatur, de oraculo per Vrim & Thummim nihil Alexandrũ cogitaſſe: cuius illum quoque fuiſſe ignarum prorsùs veriſimile cenſeo: De victoriâ verò contra Darium, à Deo docent per viſum certiorem factũ. Arbitror ergo Ioſephum egiſſe de fulgore huiuſmodi penitùs ſemperque ceſſante. Nam per interualla, quin aliquando etiam priùs ceſſauerit; vt Saulis, & poſtea quorundam Regum, poſt Dauidem, tempore; nõ eſt dubitandum. Glycas quidem ε indicat, quando Iſraëlitæ Deum offenderant, non conſueuiſſe illis Deum per Ephod reſpondere. Sic igitur ſuſpicor, ſolitos Iudęos primò per Sacerdotes, applicato Ephod, Deum conſulere: ſi hac viâ non ſuccederet, recurriſſe ad prophetas, etiam qui Sacerdotes non eſſent ζ. ſic enim legas ipſos quoque Sacerdotes ad Holdam propheтiſſam oraculi causâ adijſſe η.

β Q. Curtius Rufus.
γ Diodorus Sic. Plutarch. Arrianus.
δ Ioſeph. li. 11. antiqu. in fin. Zonaras tom. 1. Glyc. p. 2. annal.
ε p 1 Annal.
ζ patet ex 1. Reg. 28. v. 6.
η 4. Reg. 22. v. 14.

Ad 3. dico, nihil eorum ſequi, quæ inferuntur. nam belli meminit Ioſephus, vt rei de quâ frequentiùs agebatur: Fulgoris verò tantùm, prætermiſsâ ſubſequente Sacerdotali manifeſtatione, meminit, quia manifeſtatio illa res ſolita; fulgor verò, res ceteris gẽtibus planè inſolita & inaudita erat, & ideò illam memoriæ ſtatuerat cõmendare. Duplex ergo fuit vnius oraculi Vrim & Thummim manifeſtatio ſiue reſponſio, prior illa & exterior, tantùm per fulgorem lapidis; & poſterior quãdoque etiam extrinſeca, per Sacerdotem prophetiæ ſpiritu imbutum, qui quod perceperat admoto pectorali, id poſtea quærentibus manifeſtabat. Fortaſſis propter tot manifeſtationes concurrentes, Septuaginta interpretantur iudicium τῶν δηλῶν, hoc eſt iudicium bis quidem manifeſtatorum Sacerdoti, & tertiò manifeſtandorum conſulentibus. Eandem ob cauſam,

ſam, *Vrim* vocarunt illuminationem; & *Thummim*, veritatem ſiue perfectionem (eodem enim hæc recidunt) quoniam Deus neminem fallere vel poteſt vel vult; ſed quicquid Sacerdoti dicebat, hoc veriſſimum & numeris omnibus erat abſolutiſſimum. Sacerdotis quoque officium erat eadem populo verè ac plenè denunciare, nulla omiſſionis, diſſimulationis, mutationis aut falſitatis alterius adhibitâ mixtione θ.

θ *Sic Philo lib. 3. de vitâ Moſis. Orig. lib. 6. in Leui. Hier. in c. 3. Oſe. & epiſt. 127. ad Fabiolam.*

Hæc de re valdè obſcurâ, ſi nō luculenter, haud certè prorſùs indiligenter dicta, ſufficiant.

SECTIO II.

De oraculis prophetarum.

SVffecerint iſta de *Oraculo per Sacerdotes*. Poſt Dauidis regnum, raro per Sacerdotes Domino reſpondente, frequentius eſſe cæpit *oraculum per prophetas*; quod diuidi poteſt in *viſionem*, & *ſomnium*: ſicut & *oraculum per Sacerdotes* diuidi potuit etiam, in *viſionem fulgoris*, & *manifeſtationem verbi*. ideo quædam ex dicendis, de *viſione* & *verbo*, analogiâ quadam poſſent etiam accommodari prophetiæ *Vrim* & *Thummim*; vt non obeſæ naris lectores facilè animaduertent. A

Viſionem & *verbum* Græci Patres & LXX. non raro confundunt, vt & ipſa ſcriptura, cùm viſionem dicit auditam, verbum verò viſum vel oſtenſum α. vt cum Iſaias dicit β, "*Audi cælum, quia Dominus locutus eſt*; & tamen initiò vocarat *viſionem*: & cum Zacharias & Ezechiel dixiſſent, ſe verbum Domini explicaturos, ſubdunt viſionem γ. differunt tamen. Nā

α *Iſai. 2. & 13. & Amos 1.*
β *Iſa. c. 1.*
γ *vterque c. 1. vide etiam Abdiæ. 1.*

Viſio Græcis ὅρασις vel ὅραμα, Hebræis *roë*, eſt prophetia, qua mens ſpirituali oculo cernit obiectum propheticum ipſi cæleſti lumine repræſentatum. differt à *verbo*, quia verbum ſæpe contingit ſine viſione, & viſio ſine verbo: differt à *ſomnio*, quia viſio ſæpè offertur vigilanti. crebrò quoque vſurpatur more Hebræorum pro concreto, ſeu pro re viſâ, ſic Moſes rubum δ vocat viſionem: ſic prophetæ dicūtur videre viſiones ε.

v. 3.
δ *Exod. 3.*
ε *Ezech. 1. Ioel. 3. cum ſimilib.*

Verbum; ſiue (vt mauult Ciprianus) ſermo, Græcis λόγος; Hebræis

Hebræis *Dabar*, eſt prophetia, qua ſpiritus ſanctus, mentali quadam locutione, prophetam occulta docet, vt cum Eſaiæ ζ dixit; *Sume tibi librum*, & iterum η; *Vade dic Ezechiæ* &c. Locutio iſta fiebat, vel voce formatâ in aëre, & auditâ, vt Abrahamo ne filium necaret θ; vel verbis in ore prophetæ poſitis, vt Balaamo ι, & hæc Aramæis propriè dicta; *Malki*, Hebræis, *Malchuth* (hoc eſt conſiliũ) quaſi dicas regẽ prophetiarũ, ſiue prophetiæ ſpeciẽ præcipuã. nihil enim conſilio eſt vtilius. Viſioni & verbo hoc cõmune fuit, quòd vel de lætis & fauſtis, erãt, & in nouo teſtamẽto tunc vocãtur *Euangelium*, in veteri nomina viſionis aut verbi retinent: vel erant de infauſtis ac triſtibus rebus, minarum & luctus annunciæ, regibus ac populis exitia portendentes: tunc Hebræi vocabant huiuſmodi prophetiam, *Maſſa*, à verbo *Naſa*, leuare, tollere, portare, aſſumere. Per hanc radicis varietatem factum, vt controuertatur, quid propriè in ſacrâ ſcripturâ ſignificet *Maſſa*? Olim Aquila vertit ἅρμα, nõ accipiens pro curru (vt apud profanos) ſed pro pondere ſeu onere, vt noſter optimè tranſtulit. Calamitas enim cui impendet, eum Æthnâ grauiùs premit: &, in quem talis prophetica ſententia ferebatur, hic metu atq; triſtitiâ oppreſſus, quaſi caput nequibat erigere. ſic explico, & amplector D. Hieronymi ſententiã *in Nahum*. Quid ni amplectar? ſemper (ſi attendas) vocabulum pro aduersâ, nunquã pro ſecundâ denũciatione inuenias vſurpatum: & perſpicuè Hebræum nomen, Onus ſeu Põdus ſignificat κ, & in Pſ.27. Græca verſio φόρτιον habet, hoc eſt pondus. Sic nonnulli putant à Ioanne λ vocari βάρος, hoc eſt vt noſter vertit, põdus: ſed, niſi fallor, ipſi falluntur: non enim illic ſermo eſt de prophetiâ, ſed de onere interdictorij alicuius præcepti, vt rectè Primaſius & Haymõ ſenſere. Nec lõgè abit ſpiritus ſanctus, cũ *onus* vſurpat, pro ipſo populo, cui tale quid imminere denunciatum fuit μ: quia talẽ populũ Deus diu laborauit ſuſtinens, tãdemque humeris ſuis, quaſi onus moleſtiſſimum, excutit, dum eum abijcit; cùm ſuo quaſi fauore & peculiari defenſione deſtituit. Lxx. Theodotiõ & Symmac. ſolẽt vertere λῆμμα; quæ, vox à λαμβάνω deducta,

Margin: דבר; ζ c.8.v.1. η c.38.v.5. θ Geneſ. 22. v.11. ι Numer.22. & 23. A B; κ Exo.23. v. 5.4. Reg.9.v. 25. pſ.27.v.5. λ Apoca.2. in fin. v.24. μ Ierem.23. v.33.

donum & munus ſignificat ν; quid commune, dicat aliquis, oneri & muneri? Multum ſanè in propoſito: imò hîc idem eſt onus & munus. Nam prophetica comminatio infortunij & ſupplicij inſtantis, præclarum & precioſum eſt Dei donum. quia quos Deus diligit, caſtigat; & quos caſtigat, priùs, vt reſipiſcant, minas proponit illis, &, vt ſolent fugare malentes, quàm lædere; lapidem manu leuat, & oſtentat, priuſquam iaciat. Homini ſic liberum relinquit, fugere à venturâ irâ. Sanè λῆμμα primariò ſignificat leuationem ſiue aſſumptionem, ſecundariò donum: eo quòd dum datur, à donante leuatur & traditur, à donatario verò aſſumitur. Vnde Theoni & alijs Mathematicis, Dialecticis quoque, λῆμμα nominatur, illa propoſitio; quæ demonſtrationi vel argumento inſerta, & nõ probata, aſſumitur ab alio, & vt, qui inſeruit illam probet, poſtulatur. Sic cum interpretes iſti in S. S. λῆμμα vſurparunt; pro reipsâ acceperunt, quæ aſſumitur ſiue eleuatur, idque cõſentaneè idiotiſmo Hebræorum; quibus propheta dicitur quaſi aſſumere & leuare ipſum Onus, & libratum intentare ceruicibus impiorum; quibus impijs breui imminentem diuinam iram comminatur: huc enim pertinent illæ paſſiuitùs occurrentes phraſes, *aſſumere luctum, aſſumere planctum, aſſumere parabolam*. Cauendum itaque ne cum Græcis recentioribus ο λῆμμα, ad quamuis prophetiam extendamus. Si cui hæc nimis fusè dicta videbuntur: is ſi, quam ſe viri egregij in his torſerint ϖ, conſiderare dignabitur, non diffido illũ æquibonique hanc noſtram diligentiam conſulturum.

Hæ duæ ſpecies, *Viſio* & *Verbum*, aliquando iunctæ ſunt cũ *raptu* ſeu *ecſtaſi*, aliquando ſeparatæ. ſimul fuere in raptu B. Paulli, ad tertium vſque cælum; vbi vidit & audiuit, quæ non licet homini loqui: fortaſsis etiam Ezechielis viſio quædam talis fuit ρ, quæ vocatur *iad*, hoc eſt prophetia non leniter, ſed violenter influens. Quãdo igitur ecſtaſis accedit, tunc tenenda Patrum σ doctrina; prophetas non fuiſſe ſic mente captos vel attonitos, vt non probè ſcirent, quid prędicerent. hoc enim proprium fuit fanaticorum, quales erant hęretici Montaniſtę, &

ν *D. Hiero. in Iere. c. 23. & Fauorin. in Lexic.*

ο *Theophil. in Habac. & Nahum.*

ϖ *Io. Petrus Oliuerius lib. de prophetiâ, c de Lemmate, Arias Monta. Præludijs in prophet. minor. Fran. Ribera in Nahum.*

ρ *Ezech 1. v. 3. & c. 8. v. 1. & 3.* יד

σ *Iustin. admonit. ad Gent. circa fin. & q. 2 ad Ortodox. Hieron. præfat. in Eſai. Chryſoſt. in Pſal. 44. & hom. 29. in epiſtol. ad Corinth. Auguſt. lib. 1. contra Acad. c. 7.*

C

& vates Gentilium. Immeritò valdè ab Oliuario reprehenditur auctor, *de ſpiritu & animâ* (exſtat inter opera Auguſtini) quòd ſcripſerit, B. Ioannem in ecſtaſi Apocalypſim ſcripſiſſe. Nam ecſtaſis duplex eſt, vna diuina, alia diabolica: vt inſinuat „ Tertullianus his verbis τ; Ecſtaſis hoc operatur de ſuo pro„ prio; vt ſic nobis ſapientiæ imagines inſerat, vt & errorum.] ſapientiæ ſcilicet ac veritatis diuina, errorum & falſitatis diabolica. Non igitur auctor ille ecſtaſim ſumſit, pro mentis attonitæ abalienatione, & animi quadam impotentiâ; qualis erat in pſeudoprophetis illis; ſed more patrum & recto, pro raptu, ſiue pro abſtractione tantum à terrenis, & ſenſuum corporeorum functione: nec voluit ſic conſtitutum Euangeliſtam ſcripſiſſe, ſed quæ dum in tali ecſtaſi conſtitutus viderat, ea poſtmodum in ſcriptum redegiſſe. vt mittam D. Paulli raptum: talis haut dubiè D. Ioannis fuit, quod teſtatur cùm dicit *ſe in ſpiritu fuiſſe* (ἐγενόμην ἐν πνεύματι) ſcilicet correptum & abſorptū in ecſtaſi, vt rectiſsimè Haymon fuit interpretatus: breuiter idem vno verbo inſinuare voluit Andræas Cæſarienſis; πνεύματι ἁγίῳ γενόμενος κάτοχος; quod vocabulum, ſic afflatum ſpiritu ſancto ſignificat, vt totus ab eo correptus mente ſeu ſpiritu, & occupatus ſolidâ poſſeſsione fuerit: nam affectio animi ecſtaticorum κατοχὴ vocata, quia ſenſibus corporeis ad tempus quaſi priuantur: vnde & morbus quidam ita nominatus, qui corporis ſenſu motuque priuat υ, qui & κατάληψις. noſtri medici *congelationem* appellant. Idem ſignificari puto, quando prophetæ dicunt, *factam ſuper ſe manū φ Domini*. item, *eleuauit me ſpiritus*, aut, *eduxit me manus Domini in ſpiritu* χ; C item, *cecidit ſuper eum mentis exceſſus*, vbi Græcè eſt ἔκςασις ψ. Perperam Theodoret. & Theophilact. ω cùm *Lemma* confundunt cum huiuſmodi raptu, hoc eſt *Iad*, cum *Maſſa*.

D Tertia ſpecies erat *ſomnium*, dormientibus tantum, medio ſimulacro ſiue phantaſmate, contingens: Hebræi vocant *chalom* α, Græci ἐνύπνιον. Si quis quæ euentura ſunt ſomnians, ipſe quid ſomniet non intelligit; tunc eius reſpectu non erit prophetia: ſed adſpectu tantum illius erit prophetia, cui Deus ſignifica-

τ *lib. de anima.*

υ *Galeno lib. 13. Therapeut. & lib. 4. de locis affect. Aetio, & Æginetæ*

φ 4 Reg. 3. v. 15.

χ Ezech. 11. v. 1 & c. 40. v. 1

ψ Act. 10. v. 10.

ω in Nahum.

α Iſai. 29 v. 7.

חלום

ſignificationem ſomnij reuelabit. quare Ioſeph propheta, & nō Pharao, vel eius ſerui β; Daniel propheta, & nō Nabuchodonoſor γ: ſomnians autē ipſe demum annumerabitur prophetis, quando cū ſomnio ſimul intelligentiā ſomnij percepit, vt Daniel in altero ſuperbi Regis ſomnio δ. De his ſomnijs propheticis tria ſunt conſideranda, modus, cauſa, & gradus ſeu dignitas.

Modus multiplex eſt, vt accuratè noſter Pererius explicauit ε. quædā immittūtur cū pauore & horrore ſomniantis ζ, quædam pacifice η. 2. quędam non intellecta, quædā ſimul intellecta, vt dixi. 3. quędam clara & ſine inuolucris θ, vt Ioſeph, trium Magorū, & B. Paulli; quædā obſcura, implexa, inuoluta, vt Pharaonis & ſeruorū eius, & Nabuchodonoſori ι. 4. in quibuſdā Deus alloqui videtur, vt Salomonē κ, interdū angelus bonus, vt B. Ioſeph; interdum aliquis homo, vt Paullū vir Macedo. λ. 5. aliquando ſomnia correſpondent antecedentibus cogitationibus, & ſic initium ſumunt ex cauſâ animali; vt primū ſomnium B. Ioſeph, & primū Regis illius Babylonij; quādoque verò nulla pręcedit cogitatio, vt in ſomnio ſecundo B. Ioſeph accidit μ. *hanc differentiam notauit* B. Grego. ν. 6. nonnunquam nihil petenti Deus ſomnium inopinatò immittit, vt fit plerumque, & accidit in prędictis SS. exemplis: nonnunquam verò petentibus reuelationem eamque ſperantibus, vt Danieli ο. conſuefactos enim Hebręos huiuſmodi deſideria ſua Deo proponere, & ab eo petere, vt per ſomnia futurum illis euentum pandere dignaretur, manifeſtius eſt ex S.S. quàm vt quis debeat dubitare π. Soliti id ipſum Gentiles facere in templo Serapidis ſeu Plutonis, vt diſcerent qua ratione à morbis liberarentur ρ, vel ad reſolutionem dubiorum habendam, vt fecit Edeſius σ, & apud poetā Rex Latinus τ: & in tēplo Æſculapij Apollonius υ: & Spartani magiſtratus in tēplo Paſiphaës φ: tale fuit tēplum Amphiarai χ, & Calliæ apud montē Garganū ψ, & huiuſmodi tēpla vocabātur *Pſychomantea*. Conatus ad hoc crimē Apoſtata Iulianus, per calumniam, detorquere Vigilias Chriſtianorum

β *Gene.* 40. & 41.
γ *Daniel.* 1. & 4.
δ *Dan.c* 2.
ε *q.* 3 *de obſeruat. ſomnior.*
ζ *Gen.* 15. *v.* 12. *Daniel.* 2. *v.* 1.
η *Gen.* 28. *v.* 12.
θ *Matt.* 1. *v.* 20 & *c.* 2. *v.* 12. 13. & 20. *Act.* 16 *v.* 9.
ι *dd. Gen.* 40 & 41. *Dan.* 2. & 4.
κ 3. *Reg.* 3.
λ *ſ citat. locis in litt.* θ.
μ *Matth.* 2.
ν *lib.* 8 *Moral. c.* 13.
ο *Dan.* 2. *v.* 18
π 1. *Reg* 28. *v.* 6. & 15.
ρ *Ariſtoph. in Pluto.*
σ *Eunapius in Edeſio.*
τ *Æneid.* 7.
υ *Philoſtra. in eius vitâ.*
φ *Cicero* 1. *Tuſcul.* & 1. *de diuinat.*
χ *Pauſan. in Boeot.*
ψ *Strabo li.* 6

rum

rum ad ſepulcra Martyrum; ſed retudit illum validè B. Cyrillus ω. Iudæos nonnunquam eò ſuperſtitionis delapſos, vt ad captanda ſomnia in Gentilium templis incubarent, docet „ Eſai. propheta α; *qui immolant in hortis, & ſacrificant ſuper* „ *lateres; qui habitant in ſepulcris, & in delubris idolorum dormiunt.*] vbi LXX. vt ſolent, paraphraſticè addiderunt, *propter inſomnia*, διὰ ἐνύπνια, cauſam incubationis explicantes. D. Hie„ ron. *In delubris*, inquit, *idolorum dormiens, vbi ſtratis pelli*„ *bus hoſtiarum incubare ſoliti erant, vt ſomnijs futura cognoſ*„ *cerent. Quod in fano Æſculapij vſque hodie error celebrat* „ *Ethnicorum, multorumque aliorum.*] idem Cyrillus *ibi in Comment.* confirmat.

ω *libr. 10. in Iulian.*

α *c. 65. v. 4.*

E Cauſæ ſomniorum efficientes alio loco explicabuntur; nunc de diuinorum ſomniorum finali cauſâ (vt vocant) agimus dumtaxat: quæ ex S. S. multiplex deſumitur. 1. vt quis à malo abſterreatur, ſicut factum Abimelech β Regi Geraræ, & Labano γ; hāc inſinuat B. Iob δ; *in horrore*, inquiēs) „ *viſionis nocturnæ, quando ſolet ſopor occupare homines, pauor te*„ *nuit me* &c. & alibi ε, *terrebis me per ſomnia, & per viſiones hor*„ *rore concuties.* 2. vt adhortetur ad aliquod bonum, vt Gedeonem ζ, & Iudā eiuſque exercitū η. 3. vt moneat vel doceat quid agendū fugiendumúe, vt B. Ioſeph θ, & tres Magos. hāc „ cauſam Iobus ſignificat his verbis ι; *per ſomnium aperit aures vi*„ *rorum, & erudiens eos inſtruit diſciplinâ, vt auertat hominem ab* „ *his quæ facit* &c. 4. vt ſpiritum prophetiæ, vel quod aliud ſpirituale donum ſimul largiatur: quo pertinent iuxta nonnullos „ iſta Moſis κ; *ſi quis fuerit inter vos propheta domini in viſione* „ *apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad eum.* Significare volunt, quod ſpiritum prophetiæ, vel viſione, vel ſomnio, collaturus ſit: potiùs crediderim agere, de ijs quibus iam dato prophetiæ ſpiritu, ſignificat ſe poſtea cum eorum nullo tam familiariter, quàm cum Moſe acturum; cum hoc ore ad os, cū illis dūtaxat per viſionē & ſomnia. Meliùs huc facit iſtud λ Ioëlis; *ſenes ve*„ *ſtri ſomnia ſomniabūt, & iuuenes veſtri viſiones videbūt.* præceſſe„ rat enim, *effundam ſpiritum meum ſuper omnē carnē, & propheta-*

β *Geneſ. 20.*

γ *Geneſ. 31.*

δ *c. 4. v. 13.*

ε *c. 7. v. 14.*

ζ *Iud. 7. v. 13*

η *2 Machab. 15.*

θ *Matth. 1. & 2.*

ι *c. 33. v. 15.*

κ *Nume. 12. v. 6.*

λ *c. 2. v. 28.*

 bunt

bunt filij veſtri. ſic donum ſapientiæ & prudentiæ in ſomnis datum Salomoni μ, ex probabiliore ſententiâ Toſtati ν; ſic promiſſio obuenturæ dignitatis, Ioſeph & Mardochæo ο. 5. ad reuelationem diuini alicuius myſterij ϖ, vel magnarum reip. aut imperij viciſſitudinum ρ, vt Iſraëlis σ, Ægypti, & τ Nabuchodonoſor. Ad hæc capita reduci poſſunt multa ſomnia diuina, quorum in Hiſtorijs Sanctorum fit mentio; vt illa Africana apud Victorem Vticenſ. *de perſecut. Vandalic. 2.* oblata Euſebio Epiſc. Kartaginenſi. & quæ poſt obitum Sidonij viſio oblata pincernæ apud Greg. Turonenſ. *lib. 2. hiſt. Fran. c. 23.* & inter alia vnũ mimi *in vitâ Simeonis Sali*, apud Metaphr. aliud ſacrilego Traiectenſi oblatum ſæpius, apud Surium *tom. 4. in vitâ S. Frederici*. aliud oblatum monacho Cluniacenſi Beatæ virginis, tempore S. Odonis, apud Ioannem Monachũ *lib. 3. vitæ D. Odonis. c. 9.* cuius occaſioue B. virgo cæpit vocari *Miſericordiæ Mater*. aliud Bertæ matri S. Suiberti, apud B. Marcellinum, *c. 1. vitæ Suiberti*. aliud S. Abramio confeſſori, *apud Metaphraſt. in eius vitâ*. aliud. Henrico Imp. apud Rupertũ, *in vitâ S. Hereberti c. 26.* aliud S. Lutgero apud Monachos Wertinenſ. *eius vitæ c. 11. & 16.* aliud S. Hugoni Gratianopolitano apud Guigonẽ, *in eius vitâ*; aliud Hartmanno Tuitienſi apud Conradum *in vitâ S. Wolphelmi*. aliud multiplex Elpediphoro, apud Ioannem presbyterum *in vitâ S. Baſilei Epiſ. & Mart.* & alia innumera.

μ *3. Reg. 3.*
ν *ad d. c. 3. q. 11.*
ο *Geneſ. 37. Eſth. 11.*
ϖ *Geneſ. 28. Dan. 7.*
ρ *Gen. 15.*
σ *Gen. 41.*
τ *Dan. 2. & 4.*

De gradibus ſeu dignitate prophetiæ multa variaque congeſſere Moſes Ægyptius υ & Franciſ. Picus φ, ſed minutiora, quàm vtiliora: idcirco illis omiſſis tantum dico quod ex ijs omnibus, intellectualis reuelatio; quæ fit ſine cooperatione phantaſiæ; præſtantiſſima eſt, ſi ſecundum ſe & præciſè ſumatur; altera verò in qua phantaſia ab intellectu excitata cõcurrit, eſt præſtantior extenſiuè, quia primã & quid aliud præterea comprehendit. Sic etiam intellectualis per ſe ſumpta, & comparata cum imaginariâ perfectior eſt; ſed ſi imaginariam addideris ad intellectualem, tum extenſiuè ſimul ambæ perfectiores erunt, quam ſeorſim ſola intellectualis. *ita P. Fr.*

υ *in Ductore Dubitantiũ.*
φ *de præno. lib. 2. c. pen. & vlt.*

Soarez

Soarez ad 3. p. q. 30. ar. 1. diſp. 9. ſect. 2.

QVÆSTIO III.

Quopacto prophetia ſiue diuina reuelatio diſcernenda ſit, à diuinatione ſiue diabolicâ reuelatione?

NOn minùs neceſſaria, quàm ardua eſt huius quæſtionis accurata pertractatio, propter quotidianas, etiam ſpiritualium perſonarum illuſiones: in eâ decidendâ ſequar veſtigia aliorum, qui certatim ad hunc lapidem verſandum accurrerunt. præcipui fuere B. Vincentius Ferrerius *tract. de vitâ*
A *ſpirituali c. 11. & 12.* Ioan. Gerſon *tract. de probat. ſpirituum, & alibi paßim,* Cardinalis Turrecremata *in præfat. Defenſorij reuelation. B. Brigittæ,* Henric. de Firmariâ *lib. de quatuor inſtinctibus,* Ægyd. Carlerius *p. 1. Sportæ fragmentor. in prin.* Hieron. de Ferrariâ *in Compend. reuelat.* Ioan. Franciſc. Picus *lib. vlt. de prænotion.* & quidam recentiores, quorum dicta cuncta inuenies apud iſtos antiquiores. Poſſunt omnia reduci ad tria capita; de eo qui iudicat, de perſonâ cui facta reuelatio, de ipsâ reuelatione & eius circumſtantijs. de ſingulis videamus.

SECTIO I.

De neceſſarijs iudicaturo de reuelatione.

VEl quis iudicat de apparitione propriâ, vel de alienâ: & plus periculi eſt priore caſu. Vtroque oportet ſit perſona ſpiritualis & deuota. nam *animalis homo non percipit ea quæ ſpiritus ſunt.* Oportet itaque eum qui rectè ſit iudicaturus, primò *donum diſcretionis* à Deo petere; vt queat ſincerum manna diuinæ reuelationis, à mellitâ lethalique dæmonis offâ dignoſcere; & hæc diſcretio, conceditur aliquando à Deo immediatè ſimul cum ipſo lumine prophetico, vt dictum eſt: aliquando ſeorſim, idque vel ad priuatam accipientis inſtructionem, vel ad aliorum quoque, & totius Eccleſię doctrinam, & remedium. Hoc enim dono homo cõſequitur, vt in ſe, & de ſe ſciat probare ſpiritus, & etiam ſciat illos de alijs, & in alijs diſcernere. Poteſt autem hic conſiderari quaſi duplex modus, vnus experimentalis, qui cum ipsâ reuelatione propriâ infunditur illi,

illi,cui facta reuelatio;qui modus (vt ait Gerſon) fit per inſpi- »
rationem intimam,ſeu internum ſaporem, ſiue per experimẽ- »
talem quandam dulcedinem,ſiue per illuſtrationem, à monti- »
bus æternis effugantem omnes tenebras dubietatis.] hîc mo- »
dus rarus eſt,& paucis conceſſus: & quibus conceſſus non eſt, illi non poſſunt, ſuo iudicio,in proprijs reuelationibus ſtare: quibus verò conceſſus à Deo fuerit, illi tamen eo vti non poſſunt, ad diſcernendas aliorum reuelationes, quia ſicut *nemo nouit quæ ſunt ſpiritus,niſi ſpiritus* ipſemet: ſic nemo cognoſcit infallibili certitudine, per experimentalem hunc ſenſum, ea quæ in alieno ſunt animo. Alter modus,qui datur maximè in ordine ad alios,ille nititur etiam,ſeu confirmatur experimẽtis varijs, tum ſui, tum aliorum: & ſolet à Deo concedi maximè illis, quibus officij & dignitatis ratione incumbit animarũ cura. Sed non debet quis facilè ſibi perſuadere, ſe donum iſtud à Deo accepiſſe: ideoque ad preces continuas, etiam debet adiungere humanæ prudentiæ,& doctrinæ media. Tertius B
enim eſt modus diſcernendi ſpiritus quem vocant doctrinalem,per diligentem & piam ſacræ ſcripturæ tractationem,quę regulas prębet falſos prophetas à veris *diſcernẽdi: lectio* quoque ſanctorum Patrum & Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ multũ confert,vt, illuſiones & reuelationes, ſignis ac notis peculiaribus queant diiudicari: his ſi adiungatur obſeruatio virorum ſpiritualium,& experientia,& in ambiguis obſcuriſque conſulantur viri docti,& pij,& in viâ ſpiritus longè progreſſi, in militiâ verò contra dæmonum aſtus exercitati veteranique: ſperandum eſt poſſe deceptiones ſic ſentiri & vitari. Planè ad hunc vltimum iudicij ferendi modum, non ſufficit ſola doctrina, ſed accedat oportet ad illam experientia propria, vt quis ſit & doctus & contemplatiuus: vt & Scripturam & reliquã Theologiam non leuiter delibarit,& in ſemetipſo expertus ſit variã (ait Gerſon) affectionum ſpiritualium pugnam, tanquam aſ- »
cenderit nunc in cælos,nunc deſcenderit in abyſſos,& viderit »
mirabilia Dei in profundo. Nam qui nauigant mare hoc my- »
ſticum diuerſarum affectionum,quaſi collidentium ſe fluctuũ »
enarrant

» enarrant mirabilia eius. Inexpertus autem talium, quid nouit » eorum?] Adhæc autem nulla magis neceſſaria diſpoſitio reperitur, quàm ſolidæ humilitatis. vt enim docet Moſes apud Caſſianum, ſolis humilibus à Deo hæc cognitio datur. Denique non eſt iudicium præcipitandum, ſed res Deo diligenter prius commendanda, & multiplex ſcrutinium mentis faciendum, iuxta mox dicenda. Docent hoc ſacrę litteræ. Narrat Ioſeph Iacob patri ſua ſomnia: increpat eum pater, ſed rem tacitus conſiderat α. Apparet angelus, Ioſue filio Nun, formâ viri armati: ille diſquirit interrogatione, quis eſſet, nec adorat incognitum β. Audit Samuel vocantem Deum, nec reſpõdet Domino, ſed accurrit ad Heli, donec monitus fuiſſet ab Heli Sacerdote; quomodo ſe gerere deberet γ. Helias diſcernit inter turbinem, cõmotionem, ignem, & aurã lenem, & perpendit prudenter, in quo illorum Dominus ſe manifeſtaret. Salutat Virginem ſacratiſſimã Gabriel Archangelus: illa priuſquã reſponderet: *cogitat, qualis eſſet illa ſalutatio* δ, non id leuiter, ſed διελογίζετο, maturè & diu animo atque cogitatione voluebat, vtrum illa ſalutatio illuſoria eſſet & à Deo, an à dæmone, vt optimè Euthymius. Hoc imitatus D. Ambroſius; cũ illi corpora SS. Martyr. Prothaſij & Geruaſij reuelata; hoc Epiſc. Cyprius, cũ D. Barnabas illi ſe manifeſtauit; hoc ceteri ſancti, vt vidimus *lib. 2. q. 6.* Si hoc illa mulier Carthaginẽſis feciſſet ε, quæ cauſa fuit ſchiſmatis maximi, nõ tã turpiter deluſa fuiſſet, nec tot malorũ Africæ occaſionẽ præbuiſſet. Sanè quamdiu res dubia eſt, longè tutius cẽſetur, potiùs eã piâ cũ humilitate repudiare, quã cupidè & confidenter eã recipere, aut aſſentiri.

α *Geneſ. 37. v. 11.*
β *Ioſu. 5. v. 13.*
γ *1 Reg. 3 v. 9.*
δ *Luc. 1. v. 29*
ε *Vide Optat. Mileui. lib. 1. ad Parmenia*

Obijciat forte aliquis; apud Cæſariũ legimus multos precibus à Deo reuelationes viſioneſque & poſtulaſſe, & obtinuiſſe: ſi petere licet, cur non & oblatas amplecti ſtatim atque recipere? *Reſpondeo*, multa fieri à multis non imitanda, imò nec probanda, maximè ab hominibus incompertę ſanctitatis. Nã ſi quis, de quo conſtaret ſanctũ eſſe, id in caſu aliquo peculiari & neceſſario peteret, (quod olim ſanctè factũ à B. Ephrẽ, docet Amphilochius *in vit. D. Baſil.* & à S. Mauro, docet *in eius*

vita Fauſtus, *apud Sur. in Ianuar.* & à S. Hereberto docet Rupertus *eius vitæ c. 13. apud Sur. menſe Martio.*) vt non auderem damnare; ſic non vererer ceteris ſuadere, ne idem ſibi putarent imitandum. Quoniam inuenio viros doctos, & valdè ſpirituales ſemper huiuſmodi deſideria ac petitiones improbaſſe: quia naſci ſolent ex occultâ ſuperbiâ, æſtimatione & amore ſui, quo cupiunt manifeſtam alijs ſuam ſanctitatem; vel ſaltem ex curioſitate vanâ, vt optimè tradidit S. Vincentius ſuperiùs laudatus: & ideò Deus ſolet permittere tales decipi & impingere, vt de ſe ipsâ teſtatur, mulier ſingularis prudentiæ & ſanctimoniæ B. Catarina Bononienſis *n*. Deinde quia in talibus non conſiſtit ſanctitas, neque perfectio Chriſtiana, nec iſta nos Deo faciunt gratiores, aut proximò verè vtiliores. Denique quia huiuſmodi auerſari, non eſt ianuam Deo præcludere, ſed per cuſtodiam ſui, & humilitatem, & caſtum timorem, ſpiritum ſanctum allicere; qui amat quieſcere ſuper humiles ac timoratos, quæ cuncta diligenter ac ſeriò tradita fuere à noſtri ordinis viro, Franc. Ariâ *θ*, & prius nos docuit D. Auguſtinus conatum hoc dæmonem ſibi perſuadere, vti ſignum aliquod à Deo peteret: ſe verò id detrectaſſe, gnarum quam multos hæc curioſitas perdidiſſet. Ideo alibi monet his abſtineamus, & quod intra nos eſt, Dei regnum, in ijs quæ videntur non quæramus. poſt Auguſtinum idem monemur à Gerſone, cuius in ſimilibus magna ſanè auctoritas eſt, his verbis; Enarrantur exempla ſanctorum patrum, qui curioſitatem „ huiuſmodi viſionum vel miraculorum tanquam pernicioſiſ- „ ſimam fallaciſſimamque refugerunt. A quâ ſe Auguſtinus li- „ beratum, *in ſuis confeſſionibus*, gloriatur in Domino. Quã prop- „ terea D. Bonauentura abhorrendam nimis eſſe determinat, „ totoque conatu repellendam, nunc orationibus, nunc incre- „ pationibus ſeu flagellationibus propriæ mentis & corporis: „ exemplo illius, qui vt tentatione careret ſuperbiæ, quæſiuit, „ & obtinuit à Domino, vt per tres menſes Dæmoniacâ vexa- „ retur obſeſſione. Alter ſanctorum Patrum, dum ſibi dæmon „ transfiguratus in Chriſtum, diceret, ego ſum Chriſtus te per- „ ſonaliter

n lib. de vitâ & erroribus ſuis.

θ lib. de orat. mentali. D. Auguſt. lib. 10. confeſſ. & lib. de verâ religione.

„ ſonaliter viſitans,quia dignus es: confeſtim clauſit oculos v-
„ traque manu vociferans;Nolo hic Chriſtum videre, ſatis eſt
„ ipſum in gloriâ ſi videro: ſtatimque diſparuit. Alter ſub alijs
„ verbis ſimilem ſeruauit in huiuſmodi illuſione humilitatem:
„ Vide,inquit,ad quem miſſus ſis. Ego certè talis nō ſum,quod
„ dignus ſim hîc videre Chriſtum. Alterum,quia nolebat intra-
„ re templum,*dicens*;Sibi ſatis eſſe,quòd oculis corporeis aſpe-
„ *xiſſet Chriſtum*;colligauerunt cathenis,ſoluere ieiunium,car-
„ *nibus veſci*,vinumque bibere compulerunt. Sicque tumore
„ *compreſſo*,ſanatus eſt.] Pro cautelâ poſtea ſubdit idem,vt nō
modo *ſuſpenſum* teneatur iudicium, ſed reuerenter quoque,
„ cum Apoſtolorum Principe,dicatur; *Exi à me Domine, quia*
„ *peccator ſum*,quia vilis ſum,quia viſionibus tuis indignus ſum;
„ quas hîc neque quæro,neque accepto,ſed repello. Sit in alio,
„ non in hoc ſæculo viſio tua tota merces mea Domine Deus,
„ *&* ſufficit.Quid ad me de viſionibus tuis in hac vitâ? quid de
„ Superiorum meorum monitionibus? mitte potiùs alium,quē
„ miſſurus es: & me meus ſpiritus humili tegat obſcuroque lo-
co.] & B. virgo Coleta ipſi etiam Deo, multa ei ſecreta reue-
„ lare volenti, reſpondit: Domine Deus,ſufficit mihi te ſolum
„ cognoſcere,& peccata mea,eorumque abs te veniā obtinere.]
ſic Stephanus Iuliacus eius Vitæ c. 5. hæc ſanè optimè dicantur
in proprijs viſionibus: in alienis approbandis, credendíſue,
confeſſarijs alijſque iudicibus hanc Gerſon præſcribit regulā:
D Caue ergo *(inquit)* quiſquis eris auditor,aut conſultor,vt non
„ applaudas tali perſonæ, & non laudes eam,non mireris,quaſi
„ ſanctam dignamque reuelationibus atque miraculis. Obſiſte
„ potiùs,increpa durè,ſperne eam; cuius ſic exaltatum eſt cor,
„ elati ſunt oculi,vt ambulet in magnis & mirabilibus ſuper ſe:
„ vt digna ſibi videatur, quæ non humano more operetur ſalu-
„ tem ſuam; per doctrinam ſcilicet ſcripturarum & ſanctorum,
„ cum dictamine rationis naturalis; niſi conſilium habere præ-
„ ſumat,& putet,ne dum ab Angelis, ſed à Deo; nedum ſemel
„ in neceſſitatib. ſed penè iugiter,velut in quotidianis collocu-
„ tionibus. talem admone,non ſublime ſapere,ſed ſapere ad ſo-

 brieta-

brietatem: quoniam veriſsimè ait, qui dixit, *ſuperbia meretur* „
ludi. Et eò dignius, quo inſtar Phariſæi latentem hærentem- „
que oſsibus ſuperbiam, ſicut nec Phtiſicus febrilem calorem, „
ſuperbus attendit. Quid enim faciliùs quàm ſe viliſsimum „
peccatorem dicere; ſed veraciter, ſimpliciterquè ita ſentire „
ex intimis, hoc diuini muneris eſt, non humani ſolius exerci- „
tij.] Hoc vltimum addidit, quia ſolent perſonæ, quibus per „
reuelationes dæmon illudit, fateri quidem ſe peccatores & indignos eſſe: ſed vel apertè increpationes huiuſmodi ægrè ferre, & ſic detegitur interna ſuperbia, & cognoſcitur illuſio: vel ſaltem ex duobus vnum prætexunt. nam vel dicunt ſe idcirco alieno iudicio non credere, quia de ſuo certi ſint per reuelationem intimam & ſecretam: vel ſanè non audere ſe viſionem reijcere, quia ſi fortaſsis viſio à Deo eſſet, hoc foret ſpiritui ſancto reſiſtere, & ſemen gratiæ eius in crepundijs ſuis exſtinguere. Vtrique dicto idem ille Cancellarius Pariſienſis optimè occurrit. Primò quidem; Deum nunquã eſſe Deũ diuiſionis, ideò ſi ab ipſo ſit illa certitudo, nunquam per alterius iudicium contrarium eam impugnabit; ſed potiùs illi, quẽ vel vt ſuperiorem, vel vt conſiliarium ſaltem, *humiliter* conſuluerint, idem inſpiraturum, atque in mentem miſſurum. Nec enim patitur Deus ſperantes in ſe, & timentes, & quod in ſe eſt facientes, in tanti momenti negotio, falli. Debet autem ei qui vidit reuelationem, hæc ipſa certitudo, quam prætexit, de ſuperbiâ & pertinaciâ eſſe ſuſpecta: & tutior pars eligenda eſt. Nam ſibi credendo & innitendo, poteſt peccare; ſuperiori credendo, peccare non poteſt, ſed certo certiùs per animi ſubmiſsionem, & obedientiam mereri. Quo ad alterum ait: ſed „
profectò ſpiritus ſanctus, qui ſe dat humilibus, nequaquam ex „
humiliatione, quam prædiximus, ſe ſubtrahet, intrabit potiùs, „
exaltabit, & in beneplacito ſuo deducet victor ſuper excelſa „
animam hanc, in oculis ſuis vilem, & abſque vllâ rugâ fictio- „
nis, humilem & ſimplicem.] hactenus ille. Sanè hæc humili- „
tas Deo tam grata eſt, quam quod gratiſsimum: Dæmoni tam odioſa, vt eam non ferat, ſed vt plurimũ ſtatim diffugiat. Non

audes fortè reſpuere? cogita decipi te poſſe,& interea cõperẽdina,& conſule prudentiores te. D. Cyprianus & alij ſancti reuelationes magni fecerunt: ſed eas tantũ, quas à Deo eſſe ſciebant. Olim quoque viſiones diuinæ frequentiores fuere, quia magis neceſſarię: hodie quo minùs neceſſarię, hoc infrequentiores ſunt,& ſuſpectiores habendæ. vt non immeritò debeant & à magiſtratu Eccleſiaſtico diſcuti, & à priuatis vitari; qui prętextu vel *fictarum* (quod hypocriſis proprium) vel habita*rum* (*quod illuſorium eſſe conſueuit*) reuelationum, de alijs (*maximè illorum* à Deo non commiſſis curæ) perſonis; in earum, vtplurimùm muliercularum, familiaritatem & ſollicitudinem ſeſe ingerunt; vt & auorũ memoriâ Begardi & Lollardi, in Belgio, & noſtrâ Illuminati faciebant in Hiſpaniâ, & hodie etiam alij quidam factitant, ſuo periculo, alienâ fraude.

SECTIO II.

De perſonâ eius cui facta reuelatio?

QVoad perſonã prophetæ ſeu videntis viſiones, multa ſunt conſideranda. Primò fides illius, an ſit ſincerè Catholica; quare non eſt credendum reuelationibus Dæmonicolarum, (qualis illa Childerico Regi Franciæ facta procurante & explicante Baſinâ, quæ viuente adhuc marito ei nupſerat, & ſaga erat; qua ingenium poſteritatis eius declaratum Francici Hiſtorici putant, *lege Gaguinum lib. 1.*) vel hæreticorum. Nam initiò Eccleſiæ Cherinthus falſas reuelationes finxit, & eas Apoſtolorum nominibus inſigniuit, vt Caius & Dionyſius Alexandrinus tradidere α: tales prophetiæ ſectatorum Marci Magi β, tales prophetiſſarum & ipſiuſmet Montani, vt Patres antiqui illius temporis prodiderunt, Claudius Apollinaris, Miltiades, Apollonius, & Serapion, quorum verba refert Euſebius γ: tales Archonticorum Martiades & Martianus, qui librum confinxere, quem vocabant *Reuelationes prophetarum* δ: Manetis quoque tales reuelationes, de quibus contra Fauſtum agẽs D. Auguſtinus: talis Iuliani Apoſtatę, quã narrat epiſt. ad Oribaſium, de arbuſculâ: tales, quibus Donatiſtæ

α *Euſeb. lib. 3. c. 22. & lib. 7. c. 20.*
β *Irenæus li. 1. c. 8. & 9.*
γ *lib. 5. c. 15. 16. 17. & 18.*
δ *Epiphan. hæreſ. 40.*

ε D. *Aug. epiſt.* 165. & *lib.* 3. *de animæ orig c.* 11.
ζ *Theodore. lib.* 4. *hæret. fabul.*

Generoſum conati decipere ε: & quibus vtebatur Vincentius Donatiſta: tales, quibus illuſi Meſſaliani gloriabantur ζ: tales fuere noſtris temporibus Munzeri, & Anabaptiſtarum, tales Campani, tales Iuſti Velſij, & Franc. de la Cruz reuelationes. Nec diſſimilis vanitatis ſunt prophetiæ eorum, qui ea in medium proferunt, quę decreta Generalium conciliorum, vel Sedis Apoſtolicæ conuellunt, vt prophetiæ illæ Marioni Aduocati Pariſienſis de Societate IESV, refutatę validè à Renato des Fons *in lib. contre le playdoyer de Marion. c.* 5. & 6. nam Marionus iſte, vt genero ſuo complaceret Arnaldo, & cum eo atque Paſquerio, ac Doleto quadrigam CALVMNIATORVM & SYCOPHANTARVM noſtri temporis impudentiſſimorum, ſufficeret, etiam prophetias falſas coram SENATV AMPLISSIMO, proferre in medium non dubitauit. Nimirum vidit ſola Lutetia, dedit vna curia, quos vix tam diſſitis prouincijs tot ſęcula Pattæcionem, Medium, Ecebolium, Lamponianum. Nimirum tanti eſt his Heroſtratis, inter Cathenas, & Quadruplatores & Æzonenſes; inter *συκυροὺς, εὐρυμνοὺς, ϗ φηλεγκλήμονας,* cenſeri & digito oſtentarier.

η *exſtat inter Cipriani epiſt. nu.* 75.
θ *Euſeb. d. c.* 16.
ι *Chronico. lib.* 20.

2. num ſint perſonæ arreptitiæ: *nam harum reuelationibus* vel prophetijs nihil credendum. deluſos à quadam multos ſcribit Firmilianus, ad B. Cyprianum η. hoc argumento Miltiades probat prophetias Montani falſas, quia ſpontè incipiebat vaticinari, ſed inuitus, furoreque & amentiâ correptus, pergebat θ. Tales fuere prophetiæ monialium Quercetenſium anno 1491. de quibus ita ſcribit Chriſtianus Maſſæus ι; Eodem (inquit) anno, circa feſtum Cathedræ (terribile dictu) cæperunt dæmones habitare & poſſidere monaſterium dominarum Quercetenſium; quas annis quatuor, & menſibus totidem miſerabiliter vexauerunt. Vidiſſes eas crebrò velut canes per agros diſcurrere, inſtar auium volare per aëra, ſicut feles in arbores repere, pendere de ramis, variarum animantium effingere voces, ſecreta prodere, de futuris euentibus prophetare. Denique quoties Dominus Henricus Cameracenſis Epiſcopus, aut Dominus Ægidius Nettelet, decanus

„ nus eiuſdem Eccleſiæ, viri virtutum, ad exorciſmum earum
„ accederet: En, inquiunt, cornutus ille nunc in viâ eſt; vt no-
„ bis comminetur, venit. Poſt multa remedia, vndecunque col-
„ lata, earum nomina delata Romam, ab Alexandro VI. lecta
„ fuerunt in cænâ Domini ſub diuino ſacrificio, ſed nihil pro-
„ fuit. Ioanna Potiere, quæ malorum dicitur dediſſe principiũ,
„ à nono ætatis anno ludere cum Diabolo cæpit; qui accuſabat
„ eam *in monaſterio* CCCC. XXXIIII. vicibus indignè
„ *communicaſſe*, ſed ille quia mendax eſt, non ſtamus verbis il-
„ *lius*. *Ipſa* Cameracum adducta, quadragenariâ maior, in carce-
„ re perijt circa feſtum Martini. Ceterę poſt annos quatuor, mẽ-
„ ſe Iunio liberatæ ſunt.] Eandem Hiſtoriam narrat etſi paullo aliter Ioan. Molinetus Valencenenſis, *in Chronico Belgiæ nondum edito*, è quo quæ lib. 6. teferã ea mihi optimâ fide ex M. S. Codice deſcribi curauit Clariſſ. I. C. & Senator ſpectatæ iuſtitiæ Petrus Oranus Leodicenſis.

E 3. Num fidei ſinceritatem, vitæ ac morum integritas, virtuteſque commendent; an vero vitia & imperfectiones notabiles eam dehoneſtent. ideò non credendum ſuperbis, ambitioſis, carnalibus, ebrioſis, iram fouentibus, odia exercentibus, diſſidia ſerentibus, vel alios diffamantibus, vel pecunias hinc corradentibus; nec etiam hypocritis, qui ſingularia quædam affectatæ deuotionis & pœnitentię ſigna, per ſuperiores Eccleſiaſticos non approbata, oſtentant. Confirmantur hæc, vnius ex primis patribus, Apollonij ſententiâ, qui prophetias Mõtaniſtarum falſitatis hinc arguebat: tum quòd Maximilla & Quintilla maritos ſuos deſeruerant: tum quòd erant pecuniæ cupidæ, fænus exercentes, teſſeris & tabulis ludentes, & mercedem prophetiarum accipientes; tum quòd laſciuæ; deditæ pigmẽtis, cultui corporis & ſumptuoſo luxui veſtimentorũ x. (x *Euſeb. lib. 5. c. 17.*)
„ Gerſon etiam ſic ſcribit; Habet præterea quælibet paſsio
„ profundata ſuam læſionem, ſuam ætatem, ſuum (vt Origines
„ loquitur) dęmonium, patet in philocaptis, zelotypis, & ira-
„ cundis, in inuidis & auaris. Vnde Poeta,
„ *Qui amant, ipſi ſibi ſomnia fingunt.*]

Nimi-

Nimirum hi ſunt manes, quos quęque pati poëta cecinit: hæc quæ *cuique Deus fit dira cupido*. Solent animi cuiuſque vitia varijs ſignis deprehendi: ex familiaribus & amicis quibus ſunt notiores; ex actionibus & opinionibus eorum, vt ſi à Deo ſeſe de quibuſque actionibus præſumant erudiri; ſi conſilia & indicia ſpernant aliorum; ſi foris Curios ſimulant, & intùs viuant Bacchanalia; ſi mulierculas peccatis onuſtas circumducant; ſi ſe in officia concionandi, cõfeſſiones excipiendi & alia huiuſmodi ingerant (vt faciebat Petrus ille Sartor Antverpiẽſis pſeudoheremita) ſine legitimâ vocatione ac miſſione; ſi in alijs ſuis actionibus, moribus, exercitijs vani ſint, præcipites, imprudentes, indiſcreti; maximè in oratione mentali, v. g. ſi adhuc imperfecti, & viæ purgatiuæ cùm ſint, præcipitẽt ſe per vnitiuam, aut ſtatim ac orare incipiunt, ſine præparatione idoneâ, præſumunt ſe habere tantum paſsiuè, nihilque ſuâ ex parte conãtes influxum diuinum exſpectent. Nam ſi quod aliud, hoc ſanè eſt illud in quod temeritatis ſaxum impingẽtes, plerique ſpirituales, per illuſiones periculoſas, & hæreſes fœdiſsimas, Begardorum, Beginarum, *Dulciniſtarum*, *Lollardorum*, Illuminatorum &c. *naufragium fecerunt. Duo ſunt huiuſmodi illuſorum ſcopuli, vnus eſt opinionum iuxta falſarũ atque* erronearum credulitas, & ſuperba contumacia: & interdum fœdiſsima quædam & execranda gradatim irrepentia peccata, etiam cum Angelis illis deceptoribus: alter valetudinis debilitatio, & cerebri lęſio, non in mulierculis tantùm, ſed etiam in viris, aliàs nec leuibus, nec inſipientibus, ſed dulci hoc & venenato ocioſæ contemplationis (ab omni voluntatis cooperatione, vel intellectus adminiculo, quare & meritò, remotæ) & infructuoſæ ipſorum corporeorum ſenſuum titillatorij influxus, poculo ebrijs. Quo in genere longum foret planè recenſia, eorum qui, ab indiſcretis & indoctis magiſtris in hanc fouea m præcipitati fuerunt, nota nobis exempla recenſere: neque id expedit, ſuperſtitibus etiamnum tam cęcis, quàm cæcorum ductoribus. Ceteros vtinam vel ſerò faciant iſtorum cautos pericula. Eodem pertinent, qui contumelias, examen,

judicia-

iudiciaque aliorum, modũ procedendi ipſorum aut dicta minùs probantium, vel illis non credentium, ægrè & impatienter referunt; qui demùm contenti non forent, huiuſmodi carere reuelationibus, & illas potiùs alijs concedi; ſed in his nimium ſibi complacent, & doni huius cæco amore tanguntur. Solet enim dęmõ, cuique per id quod vitioſè amat, illudere. Prudẽ-
„ ter D. Leo λ; Nouit diabolus, cui ingerat illecebras gulę, cui λ *ſerm. de circumciſ.*
„ adhibeat incitamenta luxuriæ, cui infundat virus inuidiæ,
„ cui exhibeat eſcam cupiditatis; nouit quem fallat gaudio,
„ quem mœrore cõturbet, quem errore ſeducat, & cauſas quęrit
„ nocendi, vbi quemque ſtudioſiùs viderit occupari.] idem cõfirmat *in vitâ Moſis* Gregorius Niſſenus. Præ ceteris apti ſunt deludi; qui naturâ ſunt tenaces ſententię ſuę, ſeque ſolos putant ſapere, reliquos deſpuunt vt fungos: talis ille, qui ſe in puteum pręcipitauit apud Caſſianum; talis poſtea Fr. Ioannes de Rupeſciſsâ, ante trecentos annos; talis noſtro tempore Franciſcus de Cruce in Peruuiâ, de quo poſtea.

F 4. Conſideranda corporis conſtitutio. Nã ſi valetudo parũ firma, ſi pręferat redundantiam bilis atrę; ſi habitus corporis inediâ, vel inſomniâ plus ęquo deformatus; ſi ſit cerebro lęſo, vel nimis apprehenſiuus, aut imaginationis turbidæ & æquò vehementioris: quia tales, vt dici ſolet, etiam vigilantes putant ſe videre, audire, guſtare, quæ nec guſtu, nec auditu, nec oculis percipiunt. talibus dæmon facilè imponit, quia falſarum rerum imaginibus obuerſantibus tenaciter adhærent, & aſſentiuntur. Hoc ſolet epilepticis contingere, vt vi morbiferâ agitati vaticinentur. Quare annis ſuperioribus, non ſatis cauti fuere: qui ſic affecti vnius ariolationes tanti faciebant.

„ 5. addit Gerſon, referre, qualis ſit & fuerit perſona, qualiter
„ erudita, quibus aſſueta, cum quibus conuerſata, quibus dele-
„ ctata: pauper ſit, an diues? in diuitibus timendam ſuperbiam &
„ ambitionem, in pauperibus verò fictionẽ.] Sed hęc obſeruatio eſt petita à valdè remotis & incertis. Melior eſt ſequens.

6. nec ætatis, nec ſexus differentia negligenda eſt. Nam ſi

ſi caſca ſit & caduca ætas, delirij periculum eſt; ſi puerilis, leuitatis & morbi imaginoſi. quia humidiore, quam par eſt, ſunt pueri cerebro, & pleni vaporibus, qui paruo negotio commouentur. Quare & per eos, vt aptiores ſuis conatibus, dæmones olim amabant oracula fundere: ſed & hodie factitant, in cryſtallomantiâ, & in hydromantiâ. De fæmineo ſexu, conſtat hunc eſſe ſuſpectiorem: ſed de eo ſeparatim agetur, ſequenti ſectione.

Notat hoc Ioã. Nider. in 1. præcep. c. 11. q. de diuinat.

7. Conſiderare oportet, vtrum ſit in ſpirituali exercitatione perſona veterana, an verò nouitia tantum; an alias eam diabolus ſic decipere conatus fuerit, aut deceperit: an quæ illi alias reuelata, vera fuerint; item quæ vera, quæ falſa fuerint. Si tiro, valde verenda fraus. quia (vt inquit Gerſon) nouicius „ feruor citò fallitur, ſi caruerit regente, præſertim in adoleſcen- „ tibus & fæminis, quarum eſt ardor nimis auidus, varius, effre- „ nis, ideoque ſuſpectus.] hoc indicio Franciſ. Picus *μ* primò „ detexit falſitatem cuiuſdam reuelationis viſioniſque: poſt & alia indicia acceſſerunt, vt quod vana quædam bonis mixta, Diabolus in formâ Chriſti Domini, cæpit ſuadere.

μ libr. 9. de prænot. c. 3.

SECTIO III.

De reuelationibus mulierum non ſanctarum.

SExus ratio eſt habenda, vt dixi. quia, ſi cetera ſint paria, plus fidei virorum reuelationes merentur. Quia ſexus iſte imbecillior, naturales vel dæmoniacas ſuggeſtiones, plurimùm habet pro diuinis; multa quoque ſibi ſomnia fingit, quæ vera credit, iuxta illud paræmicum, *Anus quæ volt ſomniat*: abundat paſſionibus admodum acribus & vehementibus, quare quod à paſſione natum, id à veritate profectum putat. ſunt etiam fæminæ naturæ humidioris & viſcoſioris; humidum verò facilè commouetur, & varias figuras recipit, ægriùs autem ac ſeriùs à motu ceſſat. ideò mulieres citiùs imaginantur, ſed viri minùs pertinaciter imaginationes fouent: cumque illæ minùs ratione polleant, minùs etiam prudentiæ habeant; procliuius eſt dæmoni eas, ſimilitudine falsâ & apparente, decipere. G

pere. In earum moribus præcipuè conſideranda, præter laſciuiam, luxum, auaritiam; (quæ ex Apollonio notaui) vtrum vagæ ſint, garrulæ, criminatrices, laudis cupidę, aut cerebroſę; quæque ſe in docendi, prædicandíue in Eccleſias aut Sacramentorum adminiſtratione (abſque legitimâ maiorum licentiâ) contra doctrinam Apoſtoli ingerant. Nam quæ ſunt huiuſmodi, non ſe ipſas dumtaxat fallunt, ſed & viros eruditos tandem, ſi nimis illis creduli, in præceps trahere conſueuerũt. *Teſtis eſt, ſui temporis* doctiſſimus, Tertullianus; qui dum viſionibus muliercularum (vt illi, de animæ quantitate ac colore α) confidit, immemor eorum quæ doctiſſimè & veriſſimè contra has ipſas ſcripſerat, in abſurdiſſimos errores delapſus fuit. Sed ætas noſtra præbuit in Peruuiâ illuſtrius adhuc exẽplum; quod P. Ioſephi à Coſtâ verbis adſcribã β: » Fuit in hoc » Peruenſi regno vir magni pro illo tempore æſtimatus, doctus » Theologus, ac Theologiæ profeſſor, idemque Catholicus ac » pius diu habitus, ac penè tunc huius orbis miraculum. Is fa» miliaritate mulierculæ cuiuſpiam; quæ ſe edoceri ab angelo » magna quædam myſteria iactabat quæque extra ſe interdum » rapiebatur, aut rapi ſimulabat, velut altera olim Philumene » aut Maximilla Montani; ita deuinctus eſt, vt illam de ſummis » Theologiæ quæſtionibus ſæpè conſuleret: in omnibus pro o» raculo haberet, magnis reuelationibus plenam & Deo valdè » charam prædicaret, ſatis alioqui ſordidam & perexiguo ſenſu » præditam, niſi ad inſtruenda mendacia. Igitur, ſiue à Diabolo » corriperetur (quod faciliùs eſt credere) cùm eiuſmodi ecſta» ſim pateretur, ſiue callidè eam fabulam ſimularet (quod non» nulli viri prudentes exiſtimarunt) ille Theologus, quod à mu» lierculâ magna & mira de ſe audiret, ac multo grandiora futu» ra conciperet, libenter ei ſe diſcipulum addixit, cuius patrem » ſpiritualem agebat. Quid multa? eò abductus eſt homo, vt mi» racula facere tentaret, & fieri ſibi perſuaderet: cùm miraculi » veſtigium, ne tenue quidem, exſtaret. Ob hæc, & quòd propo» ſitiones aliquot ab illâ prophetiſsâ accepiſſet, à ſenſu Catholi» cæ Eccleſiæ alienas, à ſanctiſſimæ inquiſitionis iudicibus, toto

α lib. de animâ c. 6.

β de nouiſſimis temporibus lib. 2. c. 11

hoc regno ſtupente, comprehenſus eſt. Ibi per quinquenniũ »
ferè auditus, toleratus, examinatus, ac tandem patefactus eſt »
homo omniũ ſuperbiſſimus ac inſaniſſimus. Cũ enim Angelũ »
ſibi diuinitùs datum, à quo omnia quę vellet diſceret, ac dein- »
de ſummâ Dei ipſius familiaritate & immediato colloquio ſe »
potitum pertinaciſſimè diſſereret; in eas nugas delatus eſt, »
quas, niſi ab homine prorsùs mẽtis emotę dici, nullo modo ſi- »
bi quiſquam perſuadeat. Erat verò ille tam integro ſenſu quod »
ad cerebrum attinet, vt mihi integrior non ſit. Itaque & ſeriò »
affirmabat, ſe & Regem futurũ & Pontificem ſummũ ſede A- »
poſtolicâ ad hæc regna tranſlatâ; cõceſſam quoque ſibi ſancti- »
tatẽ ſuper omnes Angelos & choros cęleſtes atque Apoſtolos »
omnes; quin etiam oblatam ſibi à Deo vnionẽ hypoſtaticã, ſed »
ab ipſo nõ eſſe admiſſam. Datum quoque ſe redemptorẽ orbis »
quoad efficaciam, vt ipſe loquebatur, quod Chriſtus ſolũ quo- »
ad ſufficientiam fuiſſet. Omnem ſtatum Eccleſiaſticum abro- »
gandum: leges verò alias ſe editurum faciles & apertas, ſecun- »
dum quas cælibatus clericorum tolleretur, multitudo vxo- »
rum concederetur, confeſsionis neceſsitas excluderetur. Hæc »
atque alia tanta contentione affirmabat, vt nos teneret attoni- »
tos, quod homo talia ſentiens non inſaniret. Denique diu »
euolutis geſtis illius, & plus quàm centum & decem propo- »
ſitionibus hæreticis, aut à ſanâ doctrinâ Eccleſiæ alienis con- »
demnatis, iuſsi ſumus; vt habet de more ſacrum illud tribunal, »
cum homine diſputare, ſi fortè ad mentem & fidem hominẽ »
reuocare poſſemus. Conuenimus autem cum ipſis Iudicibus, »
& Epiſcopo Quitenſi, tres alij. Eò introductus homo eâ liber- »
tate & facundiâ perditiſsimam ſuam cauſam defendit; vt ego »
in hodiernum diem etiam ſtupeam, eò adigi poſſe mentis hu- »
manæ ſuperbiã. Profeſſus eſt doctrinã ſuã nõ poſſe monſtrari, »
niſi diuinâ ſcripturâ & miraculis, quòd eſſet ſuperior omni hu- »
manâ ratione. Scripturæ autem teſtimonijs longè ſe apertiùs »
atque efficaciùs probaſſe; quàm probauerit Paullus IESVM »
Chriſtum fuiſſe verum Meſsiam. Miracula autẽ ſe perpetraſſe »
plurima eaque tanta, vt Chriſti reſurrectio non fuerit maius. »

Nam

» Nam & ſe veriſsimè eſſe mortuum, & reſurrexiſſe, atque id e-
» uidentiſſime (aiebat ille) eſſe oſtenſum. Scripturas verò pro-
» ferebat memoriter (cùm nullum librum haberet, atque ipſo
» etiam Breuiario ſpoliatus eſſet) ex prophetis, ex Apocalypſi,
» ex Pſalmis ex alijs locis tot & tam longas, vt vel memoria eſſet
» admirationi. Eas verò ita ad ſua commenta adaptabat, ita al-
» legorizabat: vt quiuis vel rideret vel fleret. Poſtremò ſi mira-
» culis rem agere nobis placeret, ſe libenter ea ſtatim exhibi-
» turum. Hęc ita dicebat homo, vt vel nos inſanos putare vide-
» retur, vel ipſe inſanire. Nam & per reuelationem ſibi inno-
» tuiſſe iactabat Sereniſſimum Ioannem Auſtriæ bello nauali à
» Turcâ eſſe ſuperatum, & regnũ Hiſpaniæ à Philippo inuictiſ-
» ſimo iã penè amiſſum, & conciliũ Romæ habitũ, vt de Grego-
» rio deponẽdo & alio ſubrogãdo ageretur. Quę ideo nobis ſig-
» nificaret, vt, quoniam erant nobis certis nuncijs nota, ſciremus
» ei non niſi diuinitùs innotuiſſe. Et cùm eſſent omnia adeò fal-
» ſa, vt amplius eſſe non poſſent, ab illo tamẽ aſſerebantur, vt no-
» tiſſima nobis. Denique cùm nihil profeciſſemus per duos dies
» diſſerẽdo, & ad publicum ſpectaculum eſſet cum ceteris, vt in
» Hiſpaniâ fieri ſolet, delatus; intuebatur ſemper in cælum, ig-
» nem in inquiſitores & omnes graſſaturum cęlitùs exſpectans,
» vt illi erat pollicitus Diabolus: atque ignis quidem nos nul-
» lus ex alto corripuit, illum verò & regem & pontificem, &
» redemptorem, & legiſlatorẽ ex imo flamma rapuit atque rede-
» git in cineres.] *Hactenus P. Ioſephus.* En fructus incautæ con-
uerſationis cum mulierculis prætextu confeſſionum, & nimię
facilitatis in credẽdis; primò, quę ad laudem propriã; mox etiã
quæ ad ceteros & publicum Eccleſię ſtatum; denique ad fidei
myſteria morũque doctrinã. ex ſuperbiâ occultâ ſuique amo-
re nata credulitas, ex hac hęreſis, & vaniſſima quędã diuinitatis
affectatio, cum incredibili mentis cęcitate. Sic igitur viliſſima
fæmella, virum eruditione & ſapientiâ clarum decepit. Sic
& Magdalena de la Cruz Cordubæ multis impoſuit γ; & in
Belgio non multi elapſi ſunt anni, cũ, in vnâ vrbiũ Hannoniæ,
religioſa quædã credita energumena, & adducta ad ſuperiorẽ

γ *de qua P. Ribadeneyra, lib. 5. Pat. noſtri Ignatij, c. 10.*

eiuſdem ordinis, vt exorciſaretur: dum res in longum abit, & illa vocibus diuerſis ſucceſſiuè loqui incipit; quarum vna tenuior ſe Deum Chriſtumque Dominum noſtrum fingebat, alia dæmonem craſſior imitabatur. hac multa palam impia effutiebat: illâ quædam ad pietatem (vt videbantur) pertinẽtia. ita creditum, à quibus minimè decuit, in illâ modò Iesvm, modò Diabolum loqui. ſic periculi plena & fallaciæ res eò progreſſa, vt muliercula ſollemni ritu, quaſi per eam Chriſto loquente, hoſtiam incruentam, prolatis verbis canonis, conſecrare auderet; & (proh dolor) pij, ſed vel indocti, vel incauti, conſecratas (exſecratas potiùs dicere deberem) ab hac Sacerdotiſsâ, ſed non ſecundum ordinem Melchiſedech, azimas panis eulogias acciperent, & tãquam verum Domini corpus, allatis & prælatis cereis, in altari collocarent, & venerarentur. Duo tamen hic erant impoſturæ indicia: tum quod erat energumena, tum quod auderet Sacerdotale ac virile officiũ vſurpare. Sed Domine libera nos à ſimilibus: homines ſumus, decipi poſſumus. Propter huiuſmodi ſimiliaque pericula Gerſon addit; Hoc præcipuè conſiderandum, qualiter cum ſuis „ confeſſoribus & inſtructoribus tales mulierculæ cõuerſentur. „ Si collocutionibus intendunt continuis ſub obtentu nũc cre- „ brę confeſsionis, nunc longæ narrationis viſionum ſuarũ, nũc „ alterius cuiuſlibet confabulationis: expertis (inquit) credite „ nominatim Auguſtino & Domino Bonauenturæ, vix eſt alte- „ ra peſtis vel efficacior ad nocendum, vel inſanabilior.] quæ „ monitio aureis digna litteris eſt. quot enim hinc lapſus ſtellarũ de cælo? quot qui ſpiritu cæperant, carne conſummantur? P. Leloyherius addit [A] regulam aliam, plus tribuendum reuelationibus virginum, quàm viduarum, & viduarum quàm cõiugatarum. fateor hoc verum, ceteris paribus: quia virgo purior, & Deus puritatis amans, ideò & plures legimus virginum reuelationes: & virgo cogitat, quomodo placeat Deo, coniugatæ cor diſtractius adhuc quàm cor viduæ. ſi paris non ſint ſanctimoniæ; plus credendum coniugatæ ſanctæ, quàm viduę laſciuienti; plus viduis, quæ verè viduæ ſunt, quàm virginibus

[A] libr. 4. de ſpect. c. pen.

anxiè coniugium optantibus, vagis aut parum recollectis.

SECTIO IIII.

De prophetijs ſeu reuelationibus virginum ſeu mulierum, quæ canonizatæ, & notæ ſanctitatis.

FVere multę huiuſmodi, quarum exſtant reuelationes, vt S. Angelę filię Regis Boëmiæ virginis ordinis Carmelitarũ, quæ ſcripſit librum reuelationum ante annos CCCC. B. Birgittæ Sueticæ Virginis cuius exſtant lib. multi reuelationum, quas qui tribuuut B. Brigidæ Scotæ virgini α, fallun- (α *Simlerus, Lelyber. & alij.*)
H tur: niſi & iſta fortè reuelationes ediderit, quod non arbitror. hæc virgo vixit anno 518. at B. illa vidua poſt annum. 1370. exceſſit è viuis. Hac etiam longè antiquior, Pepini ducis Brabantiæ filia, S. Gertrudis anno 664. reuelationes quoque ſuas collegit: claruit S. Hildegardis in Germaniâ anno 1180. cuius & aliæ ſuperſunt. Hac recentior, tempore Gregorij. XI. circa annum 1360. quo tempore S. Birgitta viuebat, fuit S. Catharina Senenſis, & ipſa reuelationibus illuſtris. de harum itaque reuelationibus, maxime de B. Birgittæ, quæ plurimas ſcripſit & habuit, nonnulli ambigunt, quo illas in precio habere oporteat.

Henricus de Haſſiâ β, & Sibyllanus γ, ambo Catholici, ambo religioſi; ſed (vt verum dicam) nonnihil audaces, volũt D. Birgittę & ſimilium reuelationes, non debere haberi pro indubitanter veris, nec acceptari tanquam à ſpiritu ſancto editas. Qui ſi hoc intelligerent de certitudine fidei Catholicę, eiuſque veritate; item de editis à ſpirituſancto dictante, vt credendum SS. editam; ſanè verum dicerent: ſed puto neminẽ paullò prudentiorem tale quid vnquam opinatum. Argumẽta quoque illorum, cùm longè tendant vlterius, indicant eos longè aliud voluiſſe; ſcilicet, loqui de certitudine humanâ ſeu morali, & de dictamine Spirituſſancti, in diuinis reuelationibus ordinario. quod ſanè, nimis multum, de auctoritate & opinione Sanctarum Chriſti ſponſarum, eſt decerpere. Sic illi argumentantur. Primò, quia quæ prædixerunt poſſent aliunde

(β *Commẽt. in Geneſ.* γ *Decad. 1. Peregrinat. quæſtion. q.3*)

de prædici, vt ex induſtriâ ſolo lumine fidei, & doctrinæ confortata. 2. quia potuerunt ex illuſione dęmonum naſci, Deo hoc meritò permittente; eo quòd, etiam ſine culpâ, præſumebant facere, quæ mulieribus illicita, vt concionari & docere. 3. quia potuerunt prouenire ex fantaſiâ nimis debilitatâ, & ex errore quodam mentis. 4. quoniam in illarum dictis quædã occurrunt minùs, ſecundum communem Theologorum ſententiam, conſentanea rationi & veritati. 5. quia prophetica illarum doctrina ſuperuacua, & parùm Eccleſiæ videtur neceſſaria. Hæc momenta non me deterrent, non mouent à debitâ ſanctis mulieribus, earumque dictis exhibendâ reuerentiâ. Non quidem reuelationes illas, tanquam fidei Catholicæ aſſertiones, tueor: ſed vt reuerentiâ dignas, & à cæleſti lumine colluſtratis mentibus prolatas, venerabiles defendo, & quamdiu ab Eccleſiâ, vt piæ approbãtur, nõ niſi temerè reijci poſſe contendo. Ad primum argumentum reſpondeo, plurima in his contineri; quæ, cùm tot annis priùs prædicta fuerint, non niſi à Deo potuerunt reuelari. Ad ſecundum, quod Epiſcopi varij, & Summi Pontifices modum illum Sanctarum extraordinarium, in docendo & exhortando permiſerint; & ideo nihil illas indebitum vſurpaſſe. quare nec cauſa fuit vlla, cur ſpõſas ſuas Chriſtus tam fædè ab animarum adultero diabolo decipi & rideri pateretur. Ad tertium reſpondeo, nullum delirij vel aberrationis à mente ſanâ ſignum vnquam in illis deprehenſum fuiſſe. quare non minùs hęc coniectura, quã præcedentes, vanitatis & malitię plena cenſenda. Ad 4. negamus in earum reuelationibus quidquam reperiri, quod Catholicę fidei ſinceritati palã repugnet, vel cum eâ conſiſtere nequeat. Si quid fortè communiori Scholaſticorum ſententię repugnat, non ideò confeſtim damnandum vt erroneum; cùm piè & prudenter intellectum, ſuis quoque probatis auctoribus & rationibus non abſurdis ſtabiliatur. Alioqui Pontifices Romani, vt Eugenius tertius Hildegardis, Bonifacius verò nonus Birgittę, reuelationum libros, adhibito maturo Doctorum & Cardinalium concilio atque examine, non permiſiſſent, ad

Eccleſiæ vtilitatem, in vulgus edi. Ad 5. dico, ſolere Deum, ſæpè quędã permittere, imò & facere; quę nobis videntur Eccleſiæ nõ admodum neceſſaria, vel idcirco, vt maioris ſuę munificentiæ nobis ſint ſigna, & famulos amicoſque ſuos amplius honoret. Præterea, quis conſiliarius Dei fuit, aut quis mentis eius abyſſum ſic penetrauit; vt pronunciet aliquid ab eo factum ſuperuacuè?

I Ioan. Franciſ. Picus aliud argumentum moleſtius adfert in mediũ, quod ſanè inprimis remouendum. Harũ Sanctarum reuelationes contradictorias eſſe; quare alteram earum neceſſariò falſitatis conuinci. D. quidem Catarinam Senenſem, vt ſibi reuelatum, prodidiſſe, Deiparam cum originali peccato conceptam fuiſſe: contra B. Birgittam, huius illam maculæ adſperſione liberam ab initio conceptionis exſtitiſſe. *Reſpondeo*, me talem contradictionem non fateri; D. Birgittæ reuelationem agnoſcere, & quod illa aſſeruit credere. Quod attinet ad D. Catharinæ Senenſis prætenſam reuelationem; ſunt qui reſpondeant, eam deceptam & falſam reuelationem pro verâ habuiſſe δ. Sed hoc in Sanctã parũ honeſtè dicitur. Alij volunt ε huiuſmodi reuelationem poſt obitum Sanctę Catharinæ, præpoſtero & pertinaci quodã zelo confictã à defenſoribus illius ſententiæ: ad infirmandam reuelationum contrariarum fidem. confirmat hunc conatum ſimilitudo attentatorum Bernæ apud Heluetios, priuſquã ad hæreſim ea ciuitas deflecteret (nẽpe anno 1509.) vt teſtatur ea de re editus auctoritate publica Hiſtoriæ libellus, è quo id alij Chronographi ζ tradiderũt. cur, inquiunt illi, quod eodẽ in genere ſemel patratum deprehenditur, non & aliàs factum credatur η, concurrentibus pro contrarię partis veritate multis indicijs? Neque hoc ordini toto, ſed paucis quibuſdam foret falſi crimen impingere. Mihi probabiliùs videtur, neque hoc ab ordine falsò confictũ, neque à D. Catarinâ, vt reuelationẽ, proditum: non ab ordine; qui cũ ſit ſanctiſſimus tale crimen in ſe nõ admiſiſſet: nõ à Sanctâ proditũ, vt reuelationem: quia nec F. Raimund. nec vllus confeſſariorum ceterorum, vel familiarium

δ *Petr. Leloyherius lib. 4. de ſpect.*

ε *Sic Amb. Catarinus, eiuſdem ordinis, lib. 3. pro immaculat. concep. circa princ. & Fr. Suarez in 3. q. 27. diſp. 3. ſect. 5.*

ζ *Additio. ad Chron. Euſeb & primæ additiones ad Nauclerum.*

η *cap. ſemel malus. de regul. iur.*

rium B. Catarinæ, qui diligentiſſime cunctas D. Catarinæ reuelationes collegerunt, & poſteritati collectas emiſere, vllam huius reuelationis mentionem fecerunt: nec etiam in libris B. Catarinæ illa reuelatio inuenitur. Duo hic obijciuntur, primò dictum Caietani, qui hoc ex D. Antonino affirmanter aſſerit. 2. locus quidam ex opuſculis illius Sanctæ. Ad 1. reſpondeo S. Antoninum θ ſcribere tantùm, ſi quis obijciat hãc reuelationem S. Birgittæ, ſciendum alias ſanctas miraculis claras contrariam reuelationem habuiſſe: Sed Antoninus dictũ ſuum non confirmat vllius auctoris teſtimonio, vt ſolet; nec etiam ipſemet, vbi de vitâ B. Catarinæ egit, vllam inter alias huius reuelationis facit mentionem, vt nec Confeſſarij Beatæ illius, ſicut dictum eſt. ideò nõ magnifacio hoc dictum Antonini: quo, ad ſolutionem argumenti, pro tẽpore vſus; eò quod Ioan. de Neapoli alia ſolutio, quam ibi refert, ei meritò nimis impudens videbatur. Ad 2. reſpondeo, optare me locum ex ſcriptis eius adduci. Nec enim inuenio; niſi fortè id colligant, ex illis verbis quæ adnectuntur in fine Orat. XVI. vbi ſic legitur; *Tu ſcis Domine, quia iſta eſt Veritas.* quem locum fruſtrà quærenti, Ioann. Deckerius noſter mihi oſtendit. De quo verbo poteſt eſſe non iniuſta ſuſpicio, hoc additum ab illis; qui volebant, ea quæ in præcedenti oratione dicta fuerant, haberi pro propheticâ reuelatione, & dicto contrario ſimile dictum B. Birgittæ volebant refutare: præceſſerant autem nonnulla de conceptâ Deiparâ in Originali peccato. Suſpicionem facit, quòd ſine his verbis tota oratio perfecta eſt: & quòd ſi voluiſſet B. Catarina hæc verba addere, non fuiſſet ei neceſſe, ponere illud; *ſubiunxit*, quod immediatè his verbis videmus à librario præponi: accedit quòd orationum eius alia nulla ſic terminatur. Quare vel illa hoc non addidit; vel ſi addidit non addidit, vt ſibi à Deo reuelatum; ſed vt opinionem ſuam, quam cum pleriſque ſui ordinis omnino veram & certam, humanis tantum rationibus & perſuaſionibus inducta, putabat. Potuit autem ſancta illa, hac in re; qua de Theologicâ quæſtione, naturali, non diuino, lumine præeunte, diſſerebat, errare:

θ p. 1. Sũm. Theolog. tit. 8. c. 2.

rare: quod humanum eſt. Fuêre quidam olim DD. qui cenſuerunt, poſito; quod, B. virgo in Adamo peccauit, & Chriſti Domini redemtione indiguit; conſequi, vt non potuerit ipſo momento conceptionis ſanctificari ι: ſed qui rem meliùs examinarunt, illi multis contrarium docuêre κ; ex quorum dictis cum clarè colligatur, Deum hoc non abſolutè tantum & ſimpliciter facere potuiſſe; ſed etiam, ſtante illâ hypotheſi: non intelligo quo pacto, fuerit à Deo reuelatum; *Non potuiſſe* „ *Deum animam B. Virginis Mariæ infundere, niſi in materiam pu-* „ *tridam?* Sic enim illic vocatur caro, infecta peccato originali. Nonne hoc dictum repugnat deciſioni Sixti. IIII. Pij. V. & Concilij Tridentini? nam ſi hoc Deus non potuit, ergo factum credere non licet. Si hoc Deus ſciebat, *quia veritas eſſet*: atque hoc B. Catarinæ reuelarat: certè illi reuelauit implicitè; contra ſentientes in fide errare. Quo igitur pacto permittit Eccleſia, vt pium & probabile, credi ſine originali peccato conceptam de facto fuiſſe? ſi hoc probabile credi: certè nequit Deus reuelaſſe, hoc à ſe fieri non potuiſſe. Abſit ergo, vt credamus illâ in oratione diuinam reuelationem contineri: Abſit vt credamus B. Catarinam, humillimam, ſanctiſſimam, & circumſpectiſſimam Dei ſponſam, talia præfractè & parum ſolidè dicta, tam graui Dei teſtimonio confirmare voluiſſe, aut pro diuino oraculo obtrudere. Nulla igitur reuelationum hîc pugna eſt, vbi vnica inuenitur S. Birgittæ reuelatio; quam non ipſa tantum, idque pluribus locis λ, vt videas conſtantiam; ſed & alij ſancti confirmarunt. Vnus Marſil. Theologus grauis μ, & neutrius Ordinis, Dominicani neque Franciſcani; tres reuelationes diuerſorum recenſuit, & eas addit fuiſſe graues & miraculis confirmatas. Quoad ceteras reuelationes aliarum rerum, quæ contrariæ ſibi primâ facie videntur; ſi quis illas eodem modo diſcutiat, & circumſtantias ſedulò conferat; non magno negotio deprehendet, eas vel conciliari poſſe, vel earum alteram non ex reuelatione, ſed ex opinione peculiari, putantis id veriſſimum eſſe, vel ex vehementi tantum imaginatione, profectam.

ι *Sic Haleſ. 3. par. q. 9. memb. 2. Rich. in 3. d. 3. a. 1. Capreol. Ferrar. & alij.*

κ *Bonau. d. 3. p. 1. a. 1. q. 1. Anton. d. c. 2. Paludan. in d. 3. q. 1. ar. 1. Caietan. Opuſc. de cõcep. c. 3. Suarez, & Valencia in d. q. 27.*

λ *lib. 1. reuelat. c. 9. lib. 6. c. 49. & cap. 55.*

μ *in 2. q. 20. & in 3. q. 4.*

SECTIO V.

De indicijs à naturâ ipſius reuelationis petitis.

SVppono, ſi lumen illud certitudinis, de quo Sect. I. dictum, cum reuelatione adiunctum fuerit, tunc parũ referre vigilantíne an dormienti viſio contigerit: ſi deſit hoc lumen, tunc ſemper plus vigilanti reuelationi, quàm (vt Varro vocat) ſomnoriæ deferendum. Hoc ſuppoſito,

Conſiderandum primò, qualis ſit illa reuelatio: vt an ſit ſapiens viſio, nempe conformis ſapientiæ quæ de cælo eſt. K talis autẽ futura (teſte Gerſone) ſi habeat illa à D. Iacobo requiſita a; *Vt ſit pudica, modeſta, ſuaſibilis, bonis conſentiens, plena miſericordiæ & fructibus bonis, non iudicans, ſine ſimulatione.*] Si (vt hoc fuſiùs explicem) inſtiget ad aliquid, quod exẽplis Chriſti & Sanctorũ magis aſſimilet; ſi hominẽ intrinſecè demiſſiorẽ reddat, quàm ſine reuelatione fuiſſet; ſi mitiorẽ, manſuetiorem, recollectiorẽ, & à ſæcularibus & extrarijs curis abſtractiorem; ſi inuitat ad ſimplicitatem, vnionem, & (vt ſic loquar) intimitatẽ cordis: ſi id, ad quod inſtigat, pluribus virtutibus ſit ornatum & præſtãtioribus, quàm eius omiſsio, vel factũ contrarium: ſi ad quod inuitat, ſit ſimpliciter & intimè bonum, non aliquâ dumtaxat ex parte: denique ſi incipientẽ ad peccati deteſtationem, & præteritæ vitę confuſionem excitat: proficientem per boni deſiderij inflammationem, & feruoris deuotionem, ad meliora cariſmata promouet: perfectum verò implet diuinæ dulcedinis internâ præguſtatione. Vnde præclarè ſcriptum à Ioanne Saliſber. *lib. 2. c. 17.* Sed cùm hæc à ſpiritibus circa homines fiant, eam ſolam rerum imaginem fidelis anima non aſpernatur, quæ innocentiam relinquit incolumem. Quod ſi materiam vitijs afferat, libidinem fortè accendens, aut auaritiam, aut dominandi ingerens appetitum, aut quidquid huiuſmodi eſt ad ſubuerſionẽ animę, proculdubiò aut caro aut ſpiritus malignus immittit.] Peritè duos falſarũ reuelationũ fontes memorat, *carnem & dæmonem*: ſed mox minùs peritè & verè, quę de Lamijs dicũtur omnia falſa pronun-

a c. 3. v. 17.

pronunciat; quod fuit à nobis alibi refutatum, ſ. *lib.* 2. Dæmoniacæ reuelationes cenſendæ, quæ prædictis operantur contraria, ad ſcurrilia & carnalia, vel inuida & detractoria & immodeſta incitant; quæ hominẽ reddũt auerſum à Chriſti & Sanctorum imitatione; reddunt gaudentẽ nouis & ſingularibus inuentis ſuis. Vt enim optimè D. Bernar. ait β, ſe transfigurat *malignus ille* ſpiritus aliquando in angelum lucis, vt *virtutis ſimulatione* plus noceat: ſed & tunc quoque, ſi diligenter *aduertimus*, nunquam niſi amaritudinis & diſcordiæ *ſemina ſpargit*. Suadet enim nonnullis ſingularia ieiunia quędam, vnde ceteri ſchandaliſentur. non quia diligit ieiunium, ſed quia ſchandalo delectatur.] Item ſi ſuadeat aliqua contra canones, vel conſtitutiones, vel regulas, vel alia præcepta maiorum. hoc indicio B. Simeon Monachus Treuirenſis eũ deprehendit. narratur hiſtoria ab Euervvino Abbate γ: in verticem mõtis Sinai iuſſu ſuperiorum cùm miſſus fuiſſet, ibi habitaturus: nocturnis horis illi ſpecie Angelicâ dæmon apparuit, & vt miſſam celebret hortatur. Ipſe nec planè dormiens, nec perfectè vigilans contradicit, non debere ſine presbyterij ordine aliquem hoc miniſterium implere. contra inimicus inſtat, ſe Dei legatum eſſe, Chriſtum hoc velle, nec decere ſanctum locum miniſterio tali diutiùs priuari. Renitentem ergo & contradicentem, adiuncto ſibi conſortio alterius dæmonis, de lectulo educunt, ante altare iam vigilantem ſtatuunt, albâ induunt, de ſtolâ vtrimque altercantur: hoſtis more presbyteri, Simeon more diaconi contendebat ſibi imponi debere. Tãdem Dei famulus, ad ſe reuerſus, *virtute orationis*, & *ſigno Crucis* inimicum repellit, ſeque deluſum ingemiſcit.] Deprehenſa quoque illuſio ex attentatâ ſimilis ferè ſuperbiæ audaciâ, &, quia modeſtiæ auctor non erat, reuelatio, in initio ordinis Præmonſtratenſis. Rem totam narrabo verbis ſcriptoris illius B. Nortberto coæui δ: Inter quos (*Præmonſtratenſes religioſos*) fallax ille ſpiritus, quoſdã conſiderans idiotas, & ſua illos quondam recognoſcens fuiſſe vaſcula, in quibus ſuæ quieti & voluptati indulgere conſueuiſſet: ita illos falsâ ſuæ illu-

β *ſerm. de vtil. verbi Domi.*

γ *apud Sur. 1. Iunij.*

δ *Surius 6. Iunij. c. 17.*

 ſionis

ſionis ſapientiâ repleuit, vt qui prius in libris vix legere noue- »
rant, iam ex libris magna quędam dicerent, & de futuris pro- »
phetando maiora & ſtupenda prędicerent. Danielis denique »
vnus ex eis prophetiam ſe ſcire aſſerebat, & de eâ quædam, du- »
ce mendacio, loquebatur: vbi de quatuor, & ſeptem, & decem »
cornibus, & regibus propheta ſcribendo, inducit, & de Anti- »
chriſto. In quibus iam ſimpliciores quoſque attentos reddi- »
derat, &, ſi fieri poſſet, etiam ipſum Dei hominem & Venera- »
bilem Abbatem Simonem S. Nicolai, in errorem induxiſſet. »
Iam enim eo vſque progreſſa erat eius arrogantia, vt ipſis aſ- »
ſidentibus, etiam in capitulo, ſermonem facere auderet. Et, »
qui vidit & audiuit, præbet huius rei teſtimonium. Et hoc ſig- »
num eius, quia de ſermone profert initium. Erat enim hic ſer- »
mo: *Eſtote fortes in bello, & pugnate cum antiquo ſerpente.* Hæc »
ſpiritus ille mendax per organum illud ſuum proferebat: ſed »
ad veritatem quæ ſequitur; videlicet, *Et accipietis regnum æter-* »
num, hautquaquam procedere nequam valebat. Porrò cùm ab »
auditoribus veritatis & dulcedinis fallax ille ſpiritus ſe ex par- »
te deprehendi cerneret, vt eſt mille artifex, maiore arte ad alia »
fallẽdi genera ſe cõuertit. vt quia manifeſtæ operationi inten- »
tos non poterat ſubuertere, ſaltem contemplatores quoſlibet »
auerteret à contemplatione. Nam ille idem clericus, laboris »
huius miniſter, ſubitâ quadam & grauiſſimâ infirmitate cor- »
ripitur, & qui priùs de viſibilibus reſponſa dabat, iam in cælũ »
os ſuum, ad inuiſibilia & ineffabilia promenda, ponere nõ ve- »
rebatur. Concurrunt fratres, vt conſuetum eſt ad inungendũ »
eum: concurrunt ad ea quæ dicebat audienda. De ſe quidem »
magna, ſed de pluribus circumſtantibus aſſerebat maiora. De »
ſe quòd eâdem veſperâ aut futurus eſſet cum angelis in cælo, »
aut ſtaret ſanus cum ceteris fratribus in choro. De alijs verò »
ſingulorum conſiderans habilitatem, quaſi prophetando & »
augurando dicebat: Hunc cùm nuper in Eccleſia ad ſuperio- »
ra raperer, vidi ad æternitatem vocatum: iſtum iam &c. *ſubiun-* »
git varia de alijs. Vide hîc gradus ſuperbiæ, primùm idiotas
ſibi dæmõ deligit, & facit videri doctos: deinde facit illos ſcri-

pturam

pturam interpretari. 3. etiam coram maioribus diſſerere in locis, vbi tacendum de his, & culpa potiùs humiliter agnoſcẽda. 4. facit eos Pſeudoprophetas, de ſe magna loquentes; nec de alijs minora, vt ſuperbia pluribus affricaretur. Subijcit poſtea de alio idem faciente, & has omnes dęmonis machinationes diſſipatas, ſtatim vt religioſi, fraudem ſubolfacientes, reſpondere; ſe nec hunc, nec vllum alium amplius audire velle, donec pater eorum Nortbertus reuerteretur. hæc enim reſponſio, *humilis obedientiæ virtute*, dæmonem vicit. Nec efficaciùs ferè vllum exſtat remedium. dabo aliud exemplum verbis Fran. Bentij *ex annuis litteris noſtrorum prouinciæ Mediolan. anni 1590.* In oppido quodam ſuburbano propè Aronam, ad triginta mulieres malo dæmone agitantur, omnes ferè virgines, infimæque conditionis, eæ præſertim quæ ſunt voto virginitatis obſtrictæ. mirum, has, quibus dolis circũueniat, quibus artibus oppugnet. varias inducit formas, vt alliciat ad infanda, vt deterreat ab honeſtis. aſſimulat modò perſonam & pietatem monachi, &, quod audire aures horrent, ipſiuſmet Chriſti crucifixi, hortantis ad impia: quin & vrſum, leonem, ſerpentem: impetum facturus in puellas hianti ore, & deuoraturus vno hauſtu: minacem etiam militem cum ſclopo parato & inſtructo, iamiamque extruſuro pernicialem glandem cum flammâ tonitruque, niſi extorqueat aſſenſum. Sed *ſimplicitas* virginum vincit omnem aſtutiam *Deo nixa*. Magna omnino earum *fides*, eoque clypeo ignea nequiſſimi tela exſtinxere. E plurimis narrationes duæ reponentur. Ex earum numero quædam nobilibus orta parentibus & molliter educata, cùm haberet aliquando noctem infeſtam à diabolo inſidiante, ſtratum deſerit, & hieme licet mediâ ac tempeſtate perfrigidâ, in nudo pauimento nuda cubat. cùm creſceret nihilo ſeciùs flamma (vt magnum incendium aquâ ingeſtâ) clam cubiculo egreſſa in hortum ſecedit, ibique magni æmulatione Franciſci, quem eadem factitaſſe acceperat, corpus proiecit in aggerem niuium tamdiuque peruolutauit, obſtrepente licet dæmone (qui ab eâ viſebatur) & dentibus frendente,

dente,vt internum ignem externo frigore reſtinxerit. Alteri item dæmon noctu ſe oſtendit imagine Beatæ Vrſulæ, crucis vexillum præferens cum multarum virginum comitatu, atque ita locutus eſt, videt Deus amatque tuum iſtud ſtudiũ tuendæ pudicitiæ: ſed quoniam difficile admodum eſt in paternâ domo in tanto ſtrepitu occurſantium, & periculorum obiectu non contaminari mentem aliquâ ex parte, nos allegauit, vt te duceremus, in cænobium ſacrarum virginum, omiſſis curis omnibus ipſius numini ſtudioſè famulantium. Hic virguncula Deo aſpirante cum verens Diaboli inſidias, dexteram duxiſſet manum à capite in pectus, moxque à ſiniſtrâ produxiſſet in dexteram, vt efformaret *crucem*, ſe talibus viſis, tantoque honore indigniſſimam eſſe profitetur. Neque verò vobis habeo magnam fidem. timeo & in ſpecioſis conſilijs fictos dolos. quod ſi Dei legatione fungimini has *Sanctorum reliquias* (habebat reliquias adalligatas ad collum) humiliter veneramini. Mirum dictu, procubuerunt in genua laruæ venerabundæ: & tanto magis vrgent, vt maturet profectionem. At illa, mihi non licet quicquam grauius ſtatuere mei patris ſpiritualis iniuſſu, neque ad eum adire decet nocte intempeſtâ: conuenite vos illum & exponite mandatum Dei. vbi diluxerit, ego accedam & vtar conſilio illius. Hoc reſpõſo, dæmones abiectâ omni ſimulatione, in ſuas ſe tenebras abdiderunt, cum fremitu in irridentem puellam, quod linguâ ſolum bellarent, grateſque agentem ſuppliciter Deo, contumelias & probra certatim ingerentes.] Hactenus Bencius. quid hac virgine ſapientius? ſed docebat nimirum illam VERA SAPIENTIA, cui ſe pudicitiæ Zonâ colligarat. Impudicitia ſtatim prodit dæmonem: ſic enim ex calamiſtris, & procaci vultu, & curioſâ diſcurſatione D. Robertus Abbas dæmonem in Nuptijs agnouit ε. Ex laſciuâ forma & motu, ac verbis, eumdem cognouit S. Dunſtanus , & ignita forcipe arrepto eius naſo lepidè irriſit ζ, teſte Osberto Cantuarienſi. Addam ſingularis cautelæ exemplum, quo docemur, nihil tutius eſſe, quam timere ſuum ſequi iudicium, aut ab obedientia maiorum nullius reuelatio-

ε *vide Sur. 7. Iunij. tom. 3.*

ζ *Surius 19. Mal.*

uelationis etiam certæ fiduciâ recedere. Genebaldus Laudu-
nenſis Epiſcopus per incautam cum vxore, quam deſeruerat,
familiaritatem,ex bono principio ortam , tandẽ, quę huma-
na fragilitas eſt,cum eâ corpus miſcuerat : ſed poſtea ad cor
reuerſus,& D. Remigio Remẽſi confeſſus in anguſtiſſimũ lo-
cũ inſtar ſepulcri recluſus fuerat, vbi cum ſeptem annis pæni-
tentiam aſperrimã egiſſet: Septimo (inquit Hincmarus *in D.*
» *Remigij vitâ* n) anno,in vigiliâ cænę Domini, cùm idẽ Gene- n *apud Sur. 13. Ianuar.*
» *baldus in* oratione Domini pernoctaret & ſeipſum defleret,
» *circa mediam* noctẽ angelus Domini,cùm magnâ venit luce,
» ad eum in oratoriũ vbi pronus iacebat,& ait ad eum: Genebal-
» de exauditæ ſunt pro te orationes patris tui Remigij: ſuſcepit
» quoque dominus pænitentiam tuam , & dimiſſum eſt pecca-
» tum tuum.ſurge,& hinc egredere, facq; miniſterij Epiſcopa-
» lis officium , & reconcilia Domino pænitentes criminibus
» *ſuis.* Genebaldus autem,nimio terrore perculſus ,reſpondere
» nihil potuit. Tunc angelus Domini confortans eum, & ne ti-
» meret hortatus eſt,ſed gauderet in miſericordiâ Domini ſibi
» collatâ. Qui animatus, dixit ad angelũ: non poſſum hinc egre-
» di,quia dominus & pater meus Remigius clauẽ huius oſtij ſe-
» cum habet,quod & ſigillo ſuo ſignauit. Et angelus ad eũ; vt nõ
» dubites (inquit) me à Domino miſſum , ſicut patet tibi cælũ,
» ſic & oſtium iſtud patebit. Et ſtatim,ſaluo ſigillo ac cera, oſtiũ
illud apertum eſt.] Ecce tibi veræ viſionis indicia ; priùs per-
turbatio, mox conſolatio,& verũ ac apertum miraculũ ſigil-
li ac ceræ integritas:non tamen cenſuit vir ſanctus obedien-
tiæ quidquam derogandum. Tunc Genebaldus in modũ cru-
» cis ſe iactans in limine, dixit; Etiamſi ipſe Dominus Iesvs
» Chriſtus dignatus fuerit ad me venire peccatorem , hinc non
» egrediar, donec ille venerit,qui me in eius nomine , in iſtâ re-
» cluſione conſtituit. Et ſtatim angelus Domini receſſit ab eo.]
Quid ergo? placuit Deo Genebaldi animus,& per angelũ hęc
omnia,eadẽ nocte, Rhemis pernoctãti in oratione D. Remig.
manifeſtauit; eũque Laudunum proficiſci iubet,& Genebal-
dum Epiſcopali ſedi reſtituere, quod & factũ ab eo cõfeſtim.

Contra D. Guilh. Aquitaniæ dux, ſi dæmonis ſuggeſtiones quibus & feruor deuotionis minuebatur,& ad ſæcularia reuocabatur,initiò diiudicatas repreſſiſſet, non ſe ſic Lucenſibus ad bellum ducem obtruſiſſet,nec cæcitate percuſſus fuiſſet θ: ſed hæc illum deceptio, cautiorem reddidit poſtea, vt facilè ſecundæ reuelationis falſitatem contemneret ι. Prudentiſſimus ſenex Abrahamius (vt B. Ephrem prodidit) reuelationes illas; quibus eum dæmon, *Sanctum* & *Beatum* prædicabat,cõtrario humilitatis actu ſtatim profligabat κ. Vah! quam contraria fuit illa Gandenſis virgo, noſtris temporibus? miſella diu vacarat orationi, & ſacramenta frequentarat: ſed vel non ſatis exercitatum nacta fuerat confeſſarium, vel ſi nacta, ei ſua ſecreta ſpiritualia non pandebat, vel benè monenti non credebat. quicquid horum fuerit, paullatim varijs reuelationibus eam diabolus ſuperbiæ ſpiritu inflauit. tandem perſuaſit, meritis reliquis parem eſſe Deiparæ virgini: deeſſe fæcunditatem iunctam virginitati illibatæ: ſi pergat, id quoque conſecuturam. ô vafrum commentum,& muliebri ingenio accommodatum! iam illa ſe confeſſionis indigam non eſſe rebatur: itaque per annos aliquot eam intermittens,non abſtinebat tamen à ſacrâ ſynaxi. Quid multa? ſemel dum in templo verſatur, & communionem exſpectat, ardentiuſque beneficium illud reliquum poſtulat; audit, bono ſis animo, dilecta, exoraſſe te ſcito. conceſſa tibi fæcunditatis cum caſtimoniâ prærogatiua, quam petis: de cælo confide te grauidatam. domũ reuerſa, ſentit vterum tumeſcere: iuſto poſt partus tempore adueniente; pium quemdam & prudentem adit ciuem, benè notum; narrat rem totam, petitque vt in domus eius penetralibus ſibi liceat parere; & ſtipulatur arcanum fore. Ille nec credulus dictis de reuelatione, nec tamen ſuſtinens virginem domo excludere: veritus,ne graſſari iam incipientibus Sectarijs,materiam res vulgata præberet blaſphemis hæreticorum dicterijs atque lædorijs; eam ſuſcipit,& adhibitâ obſtetrice fidâ partum exſpectat. Miſera doloribus vehementer torquebatur: tandem, tandem magnam, pro prole humanâ, horridorum,

θ Theobald. in eius vitâ, cap.16. apud Sur. Februa.

ι ibid. c. 19.

κ Simeõ Metaphraſt. ex Ephremo apud Surium Martij 16.

rum,& villoſorum,fœdiſſimorumque vermium copiam effu-
dit vtero;quorum tam dirus erat aſpectus, vt omnes exhorre-
ſcerent; tam teter odor, vt fœtore fermè exanimarentur. Sic
demum miſella ſe deluſam intellexit,& ſuperbiæ ſuæ fructum,
à ſuperborum Principe retuliſſe,quem oportebat. Sic mulier
decepta;ſed & viros ille doloſus coluber ſupplantauit. Apud
Gregorium Turonenſem leguntur hæc de S.Friardo,& ſocio
» eius Secundello;Sanctus Friardus cum Secundello Diacono
» *in ſupradictâ inſulâ* ſtetit immobilis: habebat tamen vterque
» *eorum* propriam cellulam,ſed procul inter ſe poſitam. Cum-
» que ſtrennuè in oratione perſiſterent, nocte Secundello Dia-
» cono apparuit tẽtator in ſpecie Domini dicẽs: Ego ſum Chri-
» ſtus,quem continuò deprecaris: iam enim ſanctus es,& nomẽ
» tuum in libro vitę cum reliquis Sanctis meis adſcripſi: egre-
» dere nunc ab hac inſulâ,&vadens fac ſanitates in populis. His
» *& ille* illectus deceptionibus diſceſſit ab inſulâ, nec ſocio nun-
» ciauit: tamen, cùm infirmis in nomine Chriſti manus impo-
» neret, ſanabantur. Reuerſus autem poſt multum tempus ad
» inſulam,venit ad ſocium cum vanâ gloriâ, dicens: Abij extra
» inſulam,& virtutes multas in populis feci. Cúmque conterri-
» tus ille interrogaret,quid hoc ſibi vellet; cuncta quę geſſerat
» ſimpliciter pandit. At ſenex obſtupeſcens, ſuſpiranſque ac la-
» crymans ait: Væ nobis,in quantum audio à tentatore deluſus
» es: vade age pœnitentiam, ne vltrà tibi pręualeant eius doli.]
Ecce vides lapſum,primò quia occultâ ex ſuperbiâ credidit ſe
ſanctum, & ex hoc frontiſpicio non cognouit doloſam ma-
chinam. 2.quia deſciuit à bono propoſito manendi in illâ in-
ſulâ. 3.quia clam habuit magiſtrum conſilia ſua, & obedire
illi neglexit. Vide nunc,vt victus vicerit,fretus *humilitate,obe-
dientiâ,& oratione*. Sequitur apud Gregor. Turonenſ. λ Quod
» ille (*Secundellus*) intelligens & periſſe ſe timens,cum fletu ad
» pedes eius proſternitur, rogans vt pro ſe Dominum depreca-
» retur. Cui, Veni,inquit,& pariter eius omnipotentiam pro ſa-
» lute animæ tuæ poſcamus: non eſt enim difficilis Dominus ſe
» confitentibus miſereri,cùm ipſe per prophetam dicat: *Nolo*

λ *lib. de vit. Patrum c.* 10. *citat Surius* 1 *Auguſt.*

mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. Orantibus au- »
tem illis, aduenit iterum tentator in ſimili ſpecie ad Secundel- »
lum Diaconum dicens; nónne pręceperam tibi, eò quòd oues »
meæ morbidæ eſſent, & paſtore indigerent, vt egredereris & »
viſitares, atque opem ſanitatis eis tribueres? Et ille, In veritate »
comperi, quòd ſeductor ſis. neque te Deum credo, cuius te »
ſpeciē mentiris habere. Tamen, ſi Chriſtus es, crucem tuā quā »
reliquiſti, ipſam oſtende, & credam tibi. Cumque non oſten- »
deret, Diacono *crucem* in os eius *faciente*, confuſus euanuit.] »
Et ecce tibi conſilium, quod in ſimilibus dubijs potes adhibere, petere vt ſe cruce conſignet, vel vt formatâ cruce tibi benedicat. D. Matronæ ſimiliter dæmon, apparens in formâ ſpecioſæ mulieris, ſuaſit vt relicto deſerto vrbem peteret, minus pudori eius periculum ibi fore: ſed beata ſtatim inſidias, ex auſterioris vitæ diſſuaſione, intellexit inimici [*Simeon Metaphraſt. in eius vitâ menſe Nouembri.*] Sic S. Marcellus Abbas dæmones ex obſeſſis pulſurus, ijſque aliquoties clamantibus, Iube nos exire, quoniam in nos accepiſti poteſtatem; nihil iuſsit, ſed perſeuerauit in oratione, donec à Deo compulſi receſſerunt. Cauſam quærentibus, cur non ſtatim iuſsiſſet, prudentiſsimè reſpondit; Quoniam dicentes me in eos acce- »
piſſe poteſtatem, nihil aliud agebant quàm quòd vanæ gloriæ »
laqueis me conabantur implicare μ.] Cuius documenti vtilitas non in exorciſmis modò, ſed & in reuelationibus cunctis maxima eſt; quia maximum in his vanæ gloriæ periculum, vt de Secundello vidimus. Sed & illud attendendum multiformes in omnem partem eſſe dęmonis fraudes. aliquando ſuadet quod optimum eſt, tunc periculum ſubeſt ſuperbiæ: ideò tum valdè cauenda hęc peſtis. Aliquando ſuadet quod bonū eſt: ſed tunc conſiderare oportet, num hoc bonum ſit maioris boni impedimentū. ſi poſterius hoc obſeruaſſet B. Iordanes, Prędicatorij ordinis Magiſter Generalis; non illi Diabolus aliquoties hac technâ impoſuiſſet: ſemel quidem; vt ad concionandū eum redderet inidoneū ac debilē, ſpecie boni exempli

μ *Simeō Metaphraſt. in eius vitâ, 29. Decemb.*

N

præ-

præbendi,& auſterioris vitæ,impulit,ea relinquere, quæ corpuſculo illius erant neceſſaria, & eum ad maximam virium infirmitatem v redegit. Sed & alias iterum iterumque eum hoc prætextu decepit. quæ Hiſtoria, quia religioſis vtilis futura, digna eſt pluribus locis legi. ſic ergo ſcribit Leander

v Leander Albertus eius vita c.21.

» Albertus o, de illo febribus acutiſſimis laborante; Fortè cum
» venerando patre, erat quidam cœnobij cuiuſdam præſidens,
» quem priorem appellant, ordinis noſtri, vir diſcretus, ſollers,
» prouidus,litteris callens,& moribus compoſitus, qui aliquan-
» do medicinæ operam dederat. Is igitur Iordanis patris ani-
» mum non ignorans, & ſciens eum in ægrotatione ſibi ipſi ri-
» gidiſſimum,dixit: Pater oportet ægrotum in omnibus medico
» ſe ſubijcere,ſi priſtinam nanciſci cupiat ſoſpitatem. Quapro-
» pter licet ſis noſtræ religionis præfectus & caput,ægrotus pręfecturæ
» auctoritatem dimittas, mihique te ſubdas, & obedias
» neceſſe eſt. Quod ſi feceris,haud vereor,quin in breui incolu-
» mis hinc exeas. Annuit venerandus pater humiliter. præter
» ergo ordinis noſtri conſuetudinem ſuper plumas ægroto
» quieſcenti (ſic enim Prior prudens iuſſerat) nocte diabolus,
» formam præ ſe ferens angelicam apparuit, dicens, veluti ad-
» mirabundus: Eſtne hic Iordanes, famâ & opinione apud om-
» nes tam pręclarus? pręfectus & pater tā inſignis Prędicatorum
» ordinis? Eſſem anceps,niſi antehac te diu nouiſſem. O quā vi-
» lis & impudens factus es,qui veluti vnus de dominis terræ, in
» ſtrato plumis & ſericis ornato quieſcis? O infelix, quale or-
» dini tuo & fratribus exemplum prębes? ſed non eſt tui Deus in
» finem oblitus,qui ad te corrigendum me miſit. Surge igitur è
» grabato,terræque protinùs ſupplex inhæreas. ſtatimque dia-
» bolo euaneſcente perterritus Iordanes in terram corruit, &
» ſic iacens, poſtquam illuxit, à Priore & fratribus inuenitur.
» Quem Prior ſeuerè corripiens, coëgit ex merito obedientiæ
» in ſtrato præparato decumbere. Sequente nocte iterum dia-
» bolus priſtinâ formâ aſſumptâ adſtitit, & duriùs quàm antea
» redarguit velut ſibi inobedientem, moxque in ſolum ipſum
» deſilire præcepit. Quē cùm manè eius diei Prior iteratò ſu-

o eiuſdē vita c.22.

BB 3 per

per ſolum iacere conſpexiſſet, apprimè indignatus, dixit: mi- »
ror tuam ſimplicitatem, ne dicam inſcitiam; qui non ſolum in »
corporis, ſed & animæ præiudicium, contra obedientiam hoc »
facere præſumpſeris. Ego enim Deum cæli, terræque Domi- »
num teſtor, quod noluiſſem pro toto terrarum orbe ſic graui- »
ter contra Deum & ordinem deliquiſſe: & hæc dicens, in fle- »
tum maximum prorupit. Quod cernens venerabilis pater, & »
ipſe lacrymans procidit ad pedes eius. narrans ei viſiones, ſed »
magis illuſiones: & qualiter, vt conijcere poterat diabolum »
illum fuiſſe, qui in angelum lucis fuerat transfiguratus. »
Prior verò captus admiratione ac quadam commiſeratione »
illius, aliquantulum lenitus, iuſſit ipſum ſtratum aſcendere. Ex »
hoc enim tantam membrorum debilitatem contraxerat, ſic- »
que humores indurati fuerant, vt vix ſpiritum ad quieſcendũ »
haberet. Tertiâ nocte Diabolus, vt prioribus, adfuit: quem, vt »
conſpexit vir Sanctus (iam enim in increpationes eruperat) »
ait: O nequiſſime generis humanis hoſtis, ô impudice canis, »
ô immunda bellua, quomodo meam auſus es ſimplicitatem »
deludere, ceu zelum qualemcumque erga ordinem præ te fe- »
rens? Et ego quidem, niſi hoc omnipotentis *Dei diſpenſatio* »
permiſiſſet, ſapientius aduertiſſem, quod multo melior eſt o- »
bedientia, quàm ſtultorum victimæ. Et *in faciem eius expuens*, »
eum fugauit.] En vt Sanctus vir deceptus inani ſpecie boni, »
reſipuit *ſolido obedientiæ bono* ſe muniens. Nota etiam vltimum
illud, quod apparenti in angeli formâ in faciem expuit: nam
hoc etiam viri ſpirituales commendant, quando viſio ſuſpe-
cta eſt: & noui hominem, cui hoc optimè ceſſit. Concluden-
dum hoc caput teſtimonio B. Meinulphi Diaconi & confeſ-
ſoris, qui ipſe apparens hanc regulam docuit viſiones veras
eſſe, quæ ad pietatem & religionem duces forent. Hiſtoriam,
ex Gobelino Perſonâ, verbotenùs accipe: non longè ab obi- »
tu cuidam cubiculario ſuo per viſum in ſomnis apparuit, hor- »
tans eum, vt mundo & pompis eius ocyus valefaciat, & ad re- »
gis æterni ſe conferat militiam. At ille viſionem illam non a- »
lio quam illuſionis loco habens, nihil de vitæ emendatione »
curauit.

» curauit. Sanctus autem vir, eius infirmitati ſe accommodans,
» iterùm eum vt priùs admonuit. Sed cùm neque ſic quicquam
» de vitâ rectiùs inſtituendâ cogitaret, tertiò ei apparuit, aitque
» ad eum; Neſcis miſer, neſcis, quàm immanis prædo mentem
» ſibi vendicet tuam; qui tibi auctor & ſuaſor eſt, vt neque mit-
» tenti Domino, neque mihi ab eo miſſo obtemperes. Certè
» cùm tu malè viuendo planè deſipias, neque ab hac ſtultitiâ
» ſpontè recedere velis; diuina te admonuit reuelatio, vt vel ſic
» ad frugem meliorẽ te reciperes. Tu autem ſtulte tibi pateris
» miſerè & perniciosè illudi, qui veram reuelationem pro phan-
» taſticâ habes illuſione. Neque enim quiſquam fidelium am-
» bigit illam viſionem eſſe illuſionis expertem, quæ ad Chri-
» ſtianam pietatem & religionem inuitet: quod ſi quilibet face-
» ret tibi vigilanti, nequaquam negligere deberes. ſed quando
» te verba non corrigunt, ad facta veniendum eſt. Itaque planè
» efficiam, vt viſionem quam te intelligere diſſimulas, reipsâ ve-
» riſſimam eſſe certò experiaris. His dictis, ille expergiſcitur:
» ſentit à mento barbam omnem auulſam, fugit procul ab ocu-
» lis ſomnus omnis &c.] addit quo pacto viſioni obtemperarit. π in vitâ S. Meinulphi apud Surium 5. Octob.

Secunda conſideratio eſt, quod quando in viſione vel reuelatione ſuadentur aliqua pia, bona, rectaque, tum diligenter perpendendum eſt, num ſimul aliqua ſuadeantur, impia, improba, vana & inutilia. Multarum huiuſmodi paſſim occurrunt exempla: ego contentus ſum, eris & tu (pie lector) nonnullorum Sanctorum. Iacobus Vitriacus ρ egregiè confirmat hoc dictum, cùm ita ſcribit; Quidam ex amicis eius (*B. Mariæ* ρ lib. 1. vitæ B. Mariæ Oigniacenſis c. 9.
» *Oegniacenæ*) præcipuis à dæmonio meridiano perambulante
» in tenebris, aliquando tantò periculoſiùs quantò ſubtiliùs in-
» feſtabatur. Callidus enim hoſtis, transfigurans ſe in angelum
» lucis, ſub ſpecie pietatis ei familiariter in ſomnis apparebat,
» nonnunquam eius quædam vitia reprehendens, ad quædam
» etiam facienda bona eum fraudulenter adhortans, vt priùs tã-
» quam antidoti cuiuſdam falsâ ſpecie oblatâ, poſtea occultiùs
» venenum inſtillaret, & mellitâ linguâ blanditer exertâ, poſt-
» modum dentem infigeret, & ad extremum caudam ſuam

quaſi

quaſi cedrum ſtringeret. cùm enim iam illi fides ceu veraci »
haberetur, tum inſtar ſophiſtæ & impoſtoris, veris quibuſdam »
proditor ille falſa permiſcebat, bonorum intermixtione falſis »
quandam vmbram inſidioſè prętexens. Tandem ſuis machi- »
nis eò perduxit fratrem illum, vt res eius peſſimum exitũ fue- »
rint habituræ; ſi non ancilla Chriſti, reuelante ſpiritu ſancto, »
callidi veteratoris fraudes didiciſſet. Cùm autem diceret ho- »
mini, reuelationes illas non eſſe à Deo, ſed maligni dæmonis »
illuſiones eſſe, & ille è diuerſo, non ſancto ſed ſuo ſpiritu obij- »
ceret; Cùm tot beneficia prępſtiterit mihi ſpiritus ille, tot vera »
& futura prædixerit, nullo pacto mihi vult imponere: illa ad »
ſolita orationis arma confugiens (*En bonum remedium, bonum* »
ſcutum.) pedes Domini rigat lacrymis, cælum precibus inſtan- »
ter pulſat, nec facit finem, donec impius ille impoſtor, cum »
multo gemitu & pudore ipſi nocte in cellulâ ſuâ oranti adſta- »
ret: quem illa commẽtitio prędituum ſplendore intuens: *Quiſ-* »
nam es tu, inquit, aut quî vocaris? Ille ſuperbo vt erat vultu il- »
lam toruis oculis viciſſim aſpiciens; Ego ſum, ait, quem tu ma- »
ledicta precibus tuis compuliſti venire ad te, quæ meum mihi »
amicum per vim auferre conaris. *Somnium* autem, ego vocor. »
Multis enim pręſertim religioſis, in ſomnis, inſtar Luciferi ap- »
pareo, mihique obediunt illi, & ex meis conſolationibus ani- »
mis efferuntur, dignoſque ſe putant, qui diuinis & angelicis »
fruantur colloquijs. Amicum illum meum, quem pro tuâ vo- »
luntate mihi abſtuliſti, iam eram à bono propoſito retractu- »
rus. Et id ſanè euentus rei docuit: ſed oua aſpidum rupta ſunt, »
& maligni illius fraudulenta conſilia in lucem prolata.] Qui- »
bus verbis, nobis ſimul & artes dæmonis, & modus, & finis, &
remedium, quo in re dubiâ vtendum, proponuntur. Hoc re-
medio B. Vincentius Ferrerius aliam dęmonis illuſionem de-
prehendit, & diſpulit σ. ſic & B. Gutlacus inſidias, immodera-
ta ſuadentis ieiunia, intellexit & cauit τ. ſic ſpecie iuuandarũ
animarum Diabolus perſuaſit S. Elphego, vt ex carcere, ſe de-
ducentem, deducentemque ſequeretur, exemplo B. Petri an-
gelum ſequentis. ſuaſit & perſuaſit in angeli ſpecie: ſed eductũ
confeſſo-

σ Pet. Rauʒanus lib. 1. vitæ D. Vincent. c. 11.

τ Sur in eius vitâ, April. 11.

confeſſorem in viâ deſeruit. ille fraudem intellexit, doluit, & martyrio, quod fugerat, ſe iterum obtulit, ac coronam meruit v. Sic eodem prætextu conatus cuidã Monacho ſuadere vt cellam deſereret, deceptus fuit à B. Arſenio. Quare diligenter notanda, fideliter retinenda eſt, doctrina eiuſdem B. Arſenij; quâ, velut in ſpeculo, ſimulachra pugnæ dæmoniacæ, & capita inſidiarum præcipua, nobis, apud Metaphraſtẽ, propoſuit ſpectanda. Et quia huius capitis res iſta, & inprimis vtilis, ideò verbotenùs exhibebo; Hoc quoque vos non lateat, ô fratres, quòd noſter inimicus Diabolus, multis & varijs vtens machinis nos conatur decipere, & boni prætextu in mala impellere: vt, verbi cauſa, ſuggerens hoſpitalitatem, & conſequenter fratrum, qui accedunt, gratam & benignam exceptionem; efficit, vt ſimul comedãt & compotent. cauſa autẽ eſt, bonum caritatis. deinde ſic paullatim ſuſſurans & attrahens, imprudentes nos trahit, vt ventri ſeruiamus, & deinde, ad ſocietatem libidinis, nos polluit & voluptatibus. Alijs rurſùs ſubmittens in animum eleemoſynam & benignitatem, & in pauperes beneficẽtiam, immittit amorem pecuniæ, & in furorem impellit auaritiæ. Alijs autem multorum vtilitatem tanquam eſcam porrigens, efficit, vt ſilentium & quietem relinquant, tanquam rem inutilem, & vt cũ multis quidem mundanis habeant conſuetudinem, & nonnunquam etiam cũ mulieribus incautè hoc faciant, perſuadet; tanquam qui iam eo peruenerint, vt ſint impatibiles: & ſic miſeros reddit libidinoſos, & ſeruientes animi perturbationibus. Alijs nullam exhibens moleſtiam, & vt à nullo capiantur vitio inſidioſè procurans, extulit in ſuperbiam, & ſic nullo negotio præcipitauit. Nonnunquam autem faciens, vt à bellando abſtineant, & maximè ij, qui ad ſuſcipienda exercitationis certamina ſe paullò ante exuerant; decepit efficiens, vt eſſent ſecuri, & de nullâ re ſolliciti. Ex quo factum eſt, vt cùm eos iniecerit in ſocordiam, & vt labores negligerent effecerit, repentè illos inuaderet tanquã expugnatu faciles & inermes: & ſic maximâ tẽpeſtate eorum mentem labefactaret, & conturbaret, & ſæpè

v Oſbernus Cantuarienſ. in eius vitâ.

P

etiã in vitiorũ profundum immergeret. Alios rurſus cùm, vt » ſibi fiderent, perſuaſiſſet, vt qui iam ad maiorem perueniſſent » menſuram, ſuggeſſit vt eis crederentur aliorum cogitationes, » vitiorumque & bellorum annunciationes. Quibus cùm non- » dum rectè ſua vitia abluiſſent; primùm quidem recordatio- » nem & informationem eorum, quæ audiuerant, immiſit, non » abſque animi perturbatione. Deinde verò etiam miſerè im- » pulit ad carnis contaminationem φ.] His enumeratis, ſubdit, » propter tot ſtratagematum multiplices noxas, nobis multa NOSTRI CVSTODIA, & SOBRIETATE, VIGILANTIA quoque, & ad BONVM ATTENTIONE opus eſſe.

φ *Sim. Metaphraſt. in Arſenio.*

Tertiã conſideratio eſt Gerſonis χ, conſiderãdum an quod reuelatum fuit, id humanâ intelligentiâ quis ſine reuelatione potuerit aſſequi: tunc enim ſuſpectam eſſe debere, vt ſuperuacuam & minimè neceſſariam. Quod ſi fuerit de rebus, quæ & humanam intelligentiam, & dæmonis ſcientiam excedunt, tunc non poterit aliunde, quàm de ſurſum, miſſa fuiſſe reuelatio. Sed an res huiuſmodi ſint, difficile eſt ſtatim iudicare; quia non poteſt niſi ſucceſſu temporis, quando euentus prædictionis declarat veritatẽ, vel diligenti diſcuſſione (quando occulta cogitatio reuelatur) id deprehendi, ſitne diuinæ tantùm res illa cognitionis, an etiam dæmonis aut hominis? Hoc vitio prophetiæ Sauonarolæ laborarunt, ipſiuſmet cõfeſſione.

χ *lib. de probat ſpirit.*

Quarta conſideratio, videndũ an, non tam ſit deſumpta ex ſacris litteris (tunc enim ſuſpecta haberetur) quàm illis conſentanea omni ex parte, & conſtans; congrua quoque Sanctorum hominum doctrinæ & exemplis, nihil falſi & erronei admixtũ habens, totaque pertinens ad ſalutem hominũ & Dei gloriã. Diuinę namque reuelationis hæc illuſtria ſunt documenta.

Quincta conſideratio eſt, vtrum reuelatio alijs reuelationibus indubitatis confirmetur: nam ſi nec aliæ certæ, res dubia manet. poteſt enim Diabolus, vt ſemel ſic ſæpiùs, vt vni ſic pluribus, idem reuelare. Certarum reuelationum ex hoc capite multa ſuperſunt in Eccleſiaſticis Hiſtoricis veſtigia. talis illa admiranda B. Hermanni Steinfeldenſis; qui & Ioſeph vocatus,

catus, eò quod B. Virgo Maria ab angelo paranympho in ſomnis ei viſa deſponderi, Virgineæ benignitatis exemplo clariſſimo, cuius iucunda deſcriptio in Beati illius vitâ continetur ☩. talis alia Eutychij Patriarchæ, *apud Euſtathium in eius vitâ.* talis alia B. Guilhelmi Roſcildenſis, *apud Surium April. 6.* talis alia S. Adalberti ſub mortem ei oblata, & à Leone explicata, *apud eumdem. XXIII. menſis eiuſdem;* tales multæ eius quem paullo ante laudaui B. Meinulphi ω; tales multæ apud Petrum Venerabilem *in libris Miraculorum* α. Validior cenſenda confirmatio per alios, quàm per eumdem; item per incognitos, quàm notos, per viros, quàm feminas.

☩ *apud Sur.* 8 *April. tomo* 7.

ω *apud Sur.* 5. *Octob.*

α *lib.* 1 *cap.* & 27.

Sexta conſideratio, ſi pugnantes ſint diuerſæ de eadem re reuelationes, vt plurimùm ambæ ſuſpectæ ſunt habendæ: interdum tamen ſic veras conatur diabolus contrarijs oblatis infirmare: ideò non ſtatim reijciendæ omnes, ſed illis, re maturè deliberatâ, credendum, non quæ priores ſunt, (fieri enim ſolet, vt cùm dæmon conatus fuerit illudere per falſam, Deus aliâ verâ immiſſâ nebulam illam, lucis ſuperuentu, diſijciat) ſed quas plures ac probatiores ſanctitate, prudentiâ, & ſacrâ doctrinâ confirmant; & quarum auctoribus minùs cauſæ fuit talia confingendi. v.g. in reuelationibus de Immaculatâ conceptione DEIPARÆ Virginis MARIÆ, quando paria ſunt reliqua momenta circumſtantiarum, plus tribuendum reuelationibus habitis (ſi quæ ſunt) ante controuerſiam eadem de re natam: & poſt natam cõtrouerſiam, ijs quas habuerunt, qui nec inſtituti, cuius D. Thomas, nec alterius cuius Doctor ſubtilis, fuere: hi enim ab affectu liberiores: & hac ſanè ex parte reuelatio D. Birgittæ prẹponderat alteri, quẹ tribuitur D. Catarinæ Senenſi.

SECTIO VI.

De indicijs petitis à reuelationum circumſtantijs.

DVo præcedentia indicia quaſi mixta ſunt, partim ex ipsâ reuelatione, partim extrinſecùs petita: ſequitur nunc, vt

quæ in circumſtantijs obſeruatu neceſſaria indagemus.

1. occurrit, illud à fine petitum; quid mouerit hominem vt hanc reuelationem alijs indicaret, propalaretque: Num curioſitas, leuitas, vanitas, cupiditas, auaritia, ambitio; vtilitas propria, an aliorum; ſi propria, an ſpiritualis, aut carnalis; ſi aliorum, paucorúmne, multorum, an omnium? Et in hac ipsâ cauſæ inueſtigatione perpendendus finis, non tantum proximus & apertus, ſed occultus etiã & remotus. Poteſt enim (*Gerſon ait*) finis proximus apparere bonus, & ſalubris, & deuotus ad ædificationem aliorum; qui tandem prolabatur in multiplex ſchandalum, dum non reſpondebunt vltima primis; vel aliàs falſum fictumque deprehendetur in perſonis fuiſſe, reputatis magnæ ſanctitatis, vt docuit ætas noſtra in deceptionibus Doctorũ Ioannis de Varenis, Ioan. Huſs, & ſimilium.] Ideò Elias, quantum poterat, conabatur, amans humilitatem, à ſe amoliri Eliſeum, ne videret eum rapi igneo curru in cælum. [*4. Reg. 2.*] Prudenter Arſenius ſibi factas reuelationes nunquam, niſi aliorum poſceret vtilitas, narrabat; & tum narrabat quaſi alteri accidiſſent, vt Simeon Metaphraſt. obſeruauit α: *B.* quoque *Hildegardis vix ſuperiorum* iuſſu induci potuit, nec inducta fuit, donec Eugen. 3. Pontif. eam ad reuelationes ſuas ſcribẽdum animauit β. Idem fuit ſenſus B. Libuinæ, cui cũ Chriſtus Dominus vigilãti apparẽs, quinque vulnerum ſuorum ſigna luculenter impreſſa, reliquiſſet; & cerneret virgo tam hiantia vulnera homines latere non poſſe, timeretque cõcurſum & applauſum hominũ, ſic Deũ deprecata ſcribitur; Maneat obſecro Domine hoc dignationis ſacramentũ inter me & te. ſufficit enim mihi gratia tua.] Noli dubitare gratam ſponſæ humilitatem & cuſtodiam fuiſſe. magno enim miraculo confeſtim cute vulnera obtecta fuêre, dolore tamen & liuore perpetuò permanente γ. Eadem virgo alio tempore meritò quendam ſolitũ reuelationes ſuas narrare, & (quod facilè accidit) narrationis calore quædam de ſuo adijcere, idcirco pænis purgatorij addictũ vidit δ.

Secundò, diſcutiendæ cogitationes, quæ reuelationem ſubſecu-

α *in eius vit.*

β *Theodori. Abbas lib. 1. vitæ Hildegard. c. 4.*

γ *Ioan. Brugmannus, in vitâ S. Libvinæ p. 2. c. 8.*

δ *idem Brugmã. p. 3. c. 2.*

ſubſecutę vel præceſſerunt. nam ex pręcedentium imaginatione poſſet naſci fantaſtica illuſio. Ad malis cogitationibus fluctuantem animum ſpiritus ſanctus non accedit, nec vera reuelatio: nec tamen ſemper bonam & piam cogitationem vera reuelatio & diuina ſubſequitur: in ipſo namque orationis feruore, pleriſque Diabolus conatus irrepere. Ad veram reuelationem ſemper ſequuntur bona deſideria, & effectus boni: ad illuſoriam, aliquando per accidens, & ad tempus boni, qui tamen à diabolo in maius malum diriguntur. Notatum illud prius fuit ab Hucbaldo, qui cùm recenſuiſſet viſiones S. Aldegundis, addit; In cunctis huiuſmodi reuelationibus virgo prudés magis magiſque ſe humiliabat, regno Dei propior fiebat, ſponſo cæleſti feruentiùs inhærebat ε.] Hic profecto genuinus eſt effectus verarum reuelationũ; qui huic contrarij ſunt, apertè docent illuſoriam fuiſſe, quæ præceſſerat.

ε *Hucbal. in vitâ S. Aldegund. c. 2.*

Tertiò notatum à quibuſdam, vtiliſſimum quoque eſſe, ne decipiamur, ipſi viſioni ſeu reuelationi ſignum crucis opponere, ſeque cruce cõmunire. Confirmat hanc doctrinã, efficacem ſanè & piam, ſenatus Brauonius. narrat enim S. Oſualdũ Epiſcopum cùm, dæmonis irriſis & diſſlatis terriculamentis omnibus, veterator ei in formâ ſpecioſâ Angeli ſe oſtentaſſet, *crucis ſigno* ſe muniuiſſe; eo quod ſciret Angelum lucis id non moleſtè ferre, angelum verò tenebrarum illo in fugam compulſum iri. Quod & factũ eſt. Nam (*verba ſunt Brauon. S.*) ſimul atque ſignum illud malignus tentator vidit, inſtar fumi ab oculis eius euanuit ζ.]

ζ *Senatus Brauon. in vitâ S. Oſualdi VVigornienſ c. 2.*

Quartò videndum quomodo ſe ſpiritus ipſe ingeſſerit. Nam proficientibus (vt admonet P. noſter Ignatius η) Spiritus malus ſe durè, implacidè & violenter, quaſi cum ſtrepitu quodam, vt imber in ſaxa decidens, infundit: bonus verò iiſdem leniter, placidè & ſuauiter, ſicut aqua irrorat ſpongiam. Illis verò qui in deterius proficiunt, experientia docet, contra euenire.

η *in lib. exercit. de dignoſ. ſpirit.*

Quinctò aduertendum an, quæ initiò mentẽ lętitia demulſerat, ea ſit poſtea in horrorem & mærorem verſa: item num

qui cæpit à principio, ſenſim horror amotus non fuerit, ſed conſtans permanſerit. duæ enim ſunt hæ reuelationum falſarum notæ. Sin autem initiò quidem homo perturbetur, & horroris aliquid perſentiſcat, ſed poſtmodum hac moleſtiâ & anxietate animi deterſâ, dulcedine quadam internâ perfundatur; ſignum eſſe diuinę conſolationis, vt nos B. Antonius docuit. Cui rei naturalis eſſe cauſa videtur, antipathia quæ eſt homini cum dæmone homicidâ, & ſympathia quæ homini cum angelis intercedit θ. Ad illam antipathiam retulerim libens vulgarem quandam opinionem, quæ vigebat temporibus B. Petri Cluniacenſ. ι à qua ipſemet non erat alienus; nempe eos quibus mortui apparuiſſent, non diu ſuperuiuere, fortaſſis orta opinio inde, quòd nonnullis dæmones in mortuorum ſpecie cùm apparuiſſent, illi, ex horrore, & vitæ mortiſque antipathiâ morbo contracto, mox deceſſerant. Ceterùm documentum illud D. Antonij, eſt accipiendum, de verâ internâ dulcedine, quæ famem ac deſiderium virtutũ adfert, & adauget, præcipuè caritatis & humilitatis; quam limitationem meritò B. Catharina Senenſis adiecit.

θ *Guilb. Pariſienſ. 2. par. principal. de vniuerſo p. 2. c. 152.*
ι *lib. 1 de mirac. c. 11.*

Sextò conſiderandum, num reuelationes veris miraculis aſtruantur, tunc enim nihil dubij manet, quin à Deo fuerint: vt illa Nobili matronæ factâ, cui reuelatum S. Winvvalocum ei, quam amiſerat, oculorum claritatem redditurum. Mox enim vt Sanctum adijt, viſum amiſſum recuperauit κ. Mira verò & prodigia, non ſatis idoneè reuelationem confirmant, quia poteſt ea dæmon efficere. Etſi tamen miracula defuerint non tamen ex hoc ſolo capite cenſenda reuelatio falſa fuiſſe. B. Præcurſor Chriſti propheta fuit, & plus quàm propheta, miraculum tamen nullum fecit.

κ *Sur. in vitâ S. VVinvvaloci, 3. Mart.*

Septima regula eſt, quòd ſi cum reuelatio fuerit abſolutè aliquid, & non ſub conditione, prædicens (prophetiam vocant abſolutam & independentem) & poſtea contrarium euénit, vel non euénit, quicquid prænunciatum fuit; falſa reuelatio, & non de cælis eſt. Probatio (*inquit Gerſon*) ſpirituum reſpicit, » nedum perſonam, quæ viſiones patitur; ſed viſionum qualita- »

tes,

» tes,ſi veræ ſint,per omnia, etiam vſque ad minimam propoſi-
» tionem.quoniam in ſpiritu veritatis falſitas non eſt: in ſpiritu
» autem mendacij mille quinque ſunt viæ apertæ,vt in vnicâ la-
» tenti falſitate decipiat. Ideo Chriſtus dæmoniacos & Paulus
» Pythoniſſam prohibuerunt à teſtimonio veritatis, quam pro-
» fitebantur.] Ex hoc indicio probantur veræ fuiſſe reuelationes Catharinę Raconiſiæ,quas recenſet Ioan. Franciſcus Picus λ, & Margaritæ Rauennatis apud Hieron.Rubeum μ, & B.Aloyſij Bertrandi,& de ſocietate noſtrâ P. Frãciſci Borgię,vt ex illius vitâ retulit Thomas Boſius ν. hinc etiam probantur diuinæ fuiſſe reuelationes Ioannæ illius virginis Lotharingicæ,quæ dicta Gallis *La pucelle Ienne*, quæ Carolũ Sextum Francorum Regem in regnum, vnde Anglorum fuerat armis deiectus,reſtituit circiter annum 1428. quàm pari inuidiâ,crudelitate,calumniâ,& iniuſtitiâ,ſæpè ab illâ victi profligatíque Angli,cùm in pugnâ viuam cæpiſſent,flammis feralibus,quaſi maleficam, combuſſerunt: ſed poſtmodum anno 1456. Callixtus Romanus Pontifex, aut iuxta alios Pius II. cauſæ cognitionem Archiepiſcopo Rhemẽſi Ioanni,& Guilhelmo Pariſienſi delegauit. hi verò innumeris teſtibus omni exceptione maioribus de innocentiâ,modeſtiâ,caſtitate,& religione Iohannæ auditis,eius innocentiam, & ſententiæ illius iniuſtitiam,declararunt: iudicij acta Pariſijs aſſeruari, eâ in vrbe natus Papyrius Maſſon.teſtatur.fauent eiuſdem innocẽtiæ non Franci modò ſcriptores (quos vt ſuſpectos Britanni reijciunt)ſed & alienigenæ Itali,Græcique ο: ſed & Belga Meierus ϖ, parùm aliàs in Francos benignus, & Hiſpanus Mariana de reb.Hiſpan. libro viceſimo extremo. Philippus Bergomẽſis ait,tum duos adhuc ex iniquis Ioannæ iudicibus fuiſſe ſuperſtites,citatos,& legitimè conuictos, damnatoſque & cõbuſtos: duorum verò aliorum iudicum mortuorũ oſſa,effoſſa, & ſimiliter concremata fuiſſe: & iuſſum Rothomagi, vbi virgo fuerat combuſta,templum conſtrui, & ex reliquis prædictorum bonis,quę confiſcata per ſententiam fuerant, ibidem ad Dei honorem, & defunctæ propitiationem, ſacrificium quoti-

λ *in eius vit.*

μ *Hiſt. Rauennatis anno 1510.*

ν *libr 6. de Notis Eccleſ. c.2.*

ο *citat Tho. Boſius lib. 8. de Not. Eccl. c. vl. cui adde Philipp. Bergomat. de clar. mulier. c.157.*

ϖ *li.16. Annal. Flandr.*

quotidianum inſtitui. ſic honor immeritæ detractus, tandem vix viceſimo poſt mortem anno, iudicio Pōtificio, reſtitutus. Hoc lapide veritatis Lydio deprehenſę leues & fictę reuelationes, olim quidem Montaniſtarum ρ; & recentiori memoriâ Ioannis Sagi Bethyci & Frat. Ioan. de Rupeſciſsâ σ, & noſtro tempore Monialis Luſitanæ, quæ fortè adhuc in viuis; & Franciſci de Cruce in Peruuiâ τ. Ideò, meâ quidem ſententiâ, incaſſum quidam conati fuere reuelationes Hieronymi Sauonarolæ Ferrarienſis tueri, Apoſtolico iudicio damnatas. Quam ille multa de Eccleſiæ reformatione, de Turcarum & Maurorum conuerſione, de Florentinorum felicitate, quæ mox adimplenda, & aſtantium multi erant viſuri antequam morerentur, prædixit? addens (*in reuelationum compendio*) illas abſolutas & immutabiles prophetias eſſe? attamen nihil horū ferè adhuc contigit, pleraque omnia intra centum fermè annos contraria contigerunt. Quare ex partium ſtudio, & Alexandri VI. atque Mediceorum odio factum, vt non conſideranter Hiſtorici nonnulli defenſionem Sauonarolæ ſuſceperint, vel damnationis iuſtitiam in dubium υ vocarint. Profectò ſicut euentus eius prophetias coarguit, ſic contumacia in ſui ordinis præfectum, & contemtus Pontificiæ (quæ, vel palam iniuſta, nihilominus metuenda eſt) excommunicationis, & aliæ ſimiles actiones, illuſionis Diabolicæ, &, quæ ſubſequi ſolet arrogantiam, obſtinationis, grauia & vrgentia ſunt argumenta. Legite Raphaël. Volaterranū φ, quem vera ſcripſiſſe patet ex illis ipſis quę Fran. Guicciardinus χ, quamuis in Sauonarolæ defenſionē propendens, memorię mandauit. Nónne magis piè & cordatè faciunt, qui pro ſedis Apoſtolicæ iudicio, quàm pro priuati hominis exiſtimatione, induunt arma litteraria, calamiſque decertant? Neque id magis clariſſimi ordinis; qui vt aſtrum in hoc militantis Eccleſiæ cœlo lucet; ſplendori obfuerit, quàm Angelorum choris Luciferi factio, vel Apoſtólico cætui Iudas impius. Et ne hęretici ſe immunes harum iactent illuſionum: quid quęſo aliud eſt liber ille manuſcriptus Iacobi Brocardi Caluiniſtę reuelationum, ad Elizabe-

ρ *Epiphan. hære. 48. & Euſebius lib. 5. c. 15.*

σ *Mariana, lib. 19. cap. 3. Petr. Leloyh. li. 2. de ſpect.*

τ *Ioſephus à Coſtâ lib. 2. de temp. nouiſſ.*

υ *Sabellicus Ennead. 10. lib. 9. Arnol. Ferron. lib. 2. rerum Francicar. & alij*

φ *li. 5. Geograph. ſub fi.*

χ *lib. 3. rerū Italicarum.*

Elizabetham Angliæ Reginā,& præfatio in Geneſim,aliaque nonnulla eiuſdem opuſcula;niſi farrago quędam dæmoniacarum reuelationum,quarum præcipuam de anno.1580.iam tēpus mendacij conuicit? Contra prudenter ex ſubſecutâ euentus veritate Nicolaus Sanderus Sanctæ Virginis Cantianæ Elizabethæ Bartonæ, vaticinia à Deo fuiſſe comprobauit, *lib.1. de ſchiſmate Anglicano*: ſanè vitæ ſanctitas, Martyrij laurea, & clariſſimorum Synmartyrum Roffenſis & Mori *conteſtatio* locum dubitationi relinquunt nullum. Nā diſſi*milis in eadem* inſulâ nata Elizabetha alia, de cuius fraudulentâ prophetiâ ſic Sanderus ſcribit; Hæretici, inquietum & turbulentum genus hominū, ad commouendū Londinēſem populum,ſeditioni tum & hæreſi valdè deditum, inauditum adinuenerunt ſtratagema.Induxerunt quippe quandam puellam octodecim annos natā,hęreſi ſimul & pretio corruptā,in eam improbam ſimulationem,vt ſe permitteret in abdito inter duos muros cuiuſdam domus angulo ad tempus concludi, & per fiſtulam ad id aptatam eas voces edere, quas iſtius ſtrophæ artifices ſibi ſuggererent. Nomen puellæ Elizabetha Crofta erat,doli author Dracus quidam.Ita ergo illa inſtructa & in loco ad fraudem accomodato collocata, mirabiles emittit cōtinuò ex antro ſuo voces,eaſque tam ſonoras vt per omnes vicinias audiretur. Accurrunt vndique ciues, quid ſit inquirunt, mirantur, voces non mortalis hominis ſed angeli eſſe clamabant. vrbi ac reipub. iſte ſpiritus comminatur miſeriam,ærumnas,mala omnia,ſi nuptias cum Hiſpano aut cōmunionem cū Papâ Romano admittāt. Multa itē contra ſanctum ſacrificium,& reliquam fidē Catholicam quaſi oracula fundebat: erant ex conſpiratoribus qui datâ operâ ſe turbis adſtantibus ſemper ingeſſerant; qui huius ſpiritus propheticas & obſcuriores ſententias, ad religionis euerſionem & ſeditionem mouendam interpretabantur. Magiſtratus autem ad multitudinem compeſcendam & quid rei ſit luſtrandum accedit. fraus difficillimè apparuit: ſed tandem inito conſilio de diffodiendo muro & vicinis parietibus vnde voces

reddi conijciebant, miſera puella prodijt, ac examinata quorum ſuaſu & conſilio hoc fecerit, confeſſa eſt ſtatim; ſe à quibuſdam ſeditioſis ſectarijs, & ab eo inprimis quem nominauimus Draco, ad iſtam, nequitiam inductam fuiſſe.] *Hæc ille, lib.2.* Quid autem neceſſe Munzeri, Lutheri & ſimilium pſeudoprophetias memorare?

CAPVT I.

De diuinatione.

SIcut ſpecies præcedens vera, ſic iſta falſa. ideò illam Coniectationi præpoſui, quæ quaſi mixta.

QVÆSTIO I.

Quid ſit diuinatio?

ESſe aliquã conſtat, vel Cicer. teſte, cuius de eâ duo libri ſuperſunt. videtur nihil aliud eſſe, quàm ſignificatio occultorum ex pactis conuentis cum dæmone.] *Significatio*, inquam, quia non perficitur ſolâ mentis intellectione ſiue cognitione, ſed ſignis quoque & verbis exterioribus vtitur, qua in re differt à ſcientiâ per vanam obſeruantiam acquiſita. Eſt autem tam præteritorum & pręſentium, quam futurorum, dummodo illa ſint occulta, hoc eſt procul remota ab humanâ cognitione *a*. Ideo malui dicere, *occultorum*, quàm, *futurorum*. Nam prophetia & diuinatio in materiâ conueniũt. Quę de pacto cum dęmone adduntur, illa ſeparant diuinationem, à prophetiâ, & à naturali coniectatione. hæc enim naſcitur, ex diſciplinâ & obſeruatione humanâ: illa verò deſuper à Deo infunditur. Cúmque quanta quanta eſt diuinatio, dependeat ab ope dæmonis, qui æmulatur diuinitatem furando diuinationem, vnde & dicta diuinatio quaſi diuinitatis imitatio: ſequitur diuinationem non poſſe progredi vlteriùs, quam dæmonis cognitio pertingit. ſequitur etiam, nec arte, nec naturâ diuinationem perfici. Vtuntur ad eam magi diuerſis inſtrumentis. Qui pactum expreſſum habent cum dæmone, quia nouerunt gratiùs illi nihil accidere hominum idololatrico cultu, ideo plerumque Sacrificium interponunt, arâ ſtatutâ,

a vide quid hoc ſit. l.1.c.1. q.1.

tâ, precibus nuncupatis, accenſo thure, veſtibus ferè, quales ſunt noſtrorum Sacerdotum β. Neque tamen hoc ſemper faciunt, ſed omittunt aliquando, vel quia temporis anguſtia non patitur, vel quia hoc non exigit forma diuinationis qua vtuntur. ſunt enim plures & diuerſæ, vt poſt docebo. Qui tacitum pactum habent, ij varijs vtuntur obſeruationibus, pro natura ſceleris; non quidem ſacrificantes, ſed quæ faciunt & dicunt, tamen referentes gnari, vel ignari in honorem dæmonis.

β fusè Griland. q. 5. n. 1.

QVÆSTIO II.

Quæ occulta poſsit dæmon reuelare?

A QVædam, non omnia, poſſunt; quia non omnia norunt: quę communis eſt Orthodoxorum ſententia, poſt Tertullian. & Origenem, nempe D. Auguſtini, Euſebij, Anſelmi, Rabani, Damaſceni, D. Thomę α. Adſcribam ſolius verba Marci Hiſtorici, qui poſtquam narrauit mendaces reſponſiones idoli Veneris, ſubdit iſta; Tales enim ſunt dæmones, vt qui decipiant & nihil veri dicant. Neque enim poſſunt aliquid certò præſcire: ſed ex veriſimilibus præ ſe ferunt ſe præſcire apud eos qui eis ſeruiunt. Quomodo enim poſſunt verum dicere, qui exciderunt à veritate? Quod ſi in aliquibus contingit eos diuinare, hoc fit ex eo, quod euenit: quo modo etiam accidit in hominibus, vt ſæpe quædam prædicant futura, de re quæ euentura β.] Quæ valdè obſcurè dicta, ſic intelligenda, vt vera ſint: malle dæmones mentiri; ſed poſſe, ſi velint, verum aliquando dicere, atque adeò dicere ſolere, vt tamen hac ipsâ veritate decipiant. Nonnulla quoque, quæ creatam ſcientiam non ſuperant, ſcientificè poſſe prædicere, iuxta illa, quæ mox dicenda.

» *Primò nequit* dæmon certò prędicere, ea quæ ſunt omninò » liberè futura γ, vt ſunt, primò quæ dependent abſolutè à voluntate Dei, cuiuſmodi ſunt ſupernaturalia myſteria, necnon gubernationes & mutationes regnorum ac rerũ pub. quia corda Principum ſunt in manu Dei, qui ſolus illa commutat

α Tertullia. Apolog. c. 22. Origen. Periarch. lib. 4. Euſeb. lib. 5. de præparat. c. 10. Auguſt. li. de diuinat. dæmo. & 2. Retract. cap. 30. Damaſce. lib. 2. de fide ca. 4. Anſel. de caſu Diaboli c. 21. Raban. in c. ſciendum 26. q. 4 D. Thom. in tract. qq. 16 q. de dæmon & p. 1. q. 56.

β Marcus in vitâ S. Porphyrionis Gezæ Epiſc.

γ Tertul. & Orig. ſ. Auguſt. lib. 2. de Gen. ad litt. c. 17 & Anſelm. ſ.

 vt lubet.

vt lubet. 2. ea quæ dependent ex arbitrij humani libertate, vt quid cras ſim facturus vel cogitaturus. 3. quæ ſunt omninò & propriè futura contingentia, quamdiu illa non habent cauſam certam & determinatam.

Secundò, ex iſtis quę certò non nouit, poteſt dæmon multa probabiliter tantum & coniecturam faciens prædicere ᵭ. Summam enim diuturnâ obſeruatione ſibi experientiam cōparauit, & pollet angelico ingenij acumine, & optimè nouit rerum naturalium facultates, & ad quid valeant hominum voluntatem mediante appetitu ſenſitiuo inclinare, nouit omnium hominum temperamenta affectumque; nouit quid ex his & illis ſequi ſoleat. Vnde contingit, vt ſæpè ad amuſſim prædicat, quid quando homines ſint facturi; vel etiam quod Deus hunc vel illum populum ſit puniturus; quod talis exercitus gladio, fame, peſtilitate affligetur; quod talis à tali ſit occidendus; quod Princeps de ſolio exturbandus. nam & hoc ex diligentiâ & fide coniuratorum, ſocordiâ & incuriâ cauendi, vel pellendi, poteſt colligere. Sic apud Nicetam, fanaticus ille Baſilacius Iſaacio excæcationem, & de ſolio deiectionem, quæ mox conſecuta, prædixit ᵉ. *Degebat iſte vates prope* Rhadeſtum: habebatur à vulgo propheta. Ceterum (ait Nicetas) nihil veri aut perſpicui de rebus futuris loquebatur, ſed verba confuſa, inter ſe diſſidentia & perplexa fundebat: & quamuis ſæpè ridicula quædam admiſceret, tamen turbam paſtorum, agricolarum & remigum attrahebat. Nam mulierum ad ſe venientium mammis contrectatis, & talis exploratis, obſcura promebat oracula, & ad plęraſque quęſtiones non reſpondebat, & ſuas diuinationes diſcurſationibus & inſanis geſtibus peragebat. Adſtabant ei quoque cognatæ aniculæ vęcordes & inſanæ, quę conſultoribus explicabant, quid illi Baſilacij geſtus rerum futurarum deſignarent, & taciturnitatem, vt ſapientem orationem, interpretabantur. Is igitur homo, vt dixi, vates vulgò habebatur, & futura prædicere putabatur, à mulierculis præſertim, quibus turpes quæſtiones, & deformes veſtium implexiones, pro ludo & ioco, cordi erant.

ᵭ *Euſeb. d. c. 10. Aug. de diuina. dæm. c. 5. & 6. Damaſcen. lib. 2. de fid. c. 4.*

ᵉ *Niketas Chonia. lib. 3.*

Cor-

„ Cordatis verò hominibus, ineptus hiſtrio, & vetus ſilicernium
„ videbatur. Erant etiam, qui eum Pythonico ſpiritu eſſe præ-
„ ditum haut obſcurè iudicarent: quorum ego iudicijs maxi-
„ mè aſſentior] rectiſſimè. nam & obſcæna illa diſquiſitio, & diſcurſationes, verbaque perplexa, cuncta Satanicum fanaticum fuiſſe conuincunt. Vt & ea quæ ſequuntur; Imperato-
„ rem enim ad ſe venientem, neque vt tantâ potentiâ præditum
„ excepit; neque ſalutationi eius, quæ erat, *Salue pater Baſilaci,*
„ *reſpondit*, neque tacito nutu capitis gratias egit: ſed huc at-
„ *que illuc*, inſtar pulli equini, aut hominis furioſi ſaltans, acce-
„ dentibus maledixit, nec ipſi quidem Imperatori parcens,
„ vix tandem inquietis illis agitationibus omiſſis, ſcipione,
„ quem manibus geſtabat, imaginis Imperatoris, quæ in eius
„ oratoriæ cellę pariete depicta erat, oculis eraſis, etiam pi-
„ leum de capite illius auferre ſtudebat. Quæ cùm feciſſet; Im-
„ perator eo, vt deliro, deſpecto, diſceſſit.] vaticinium mox euentus comprobauit; quem poterat quiuis ſagaci prudentiâ præuidere, cùm & Alexius diligentiſſimè in fratris perniciem tenderet, & Iſaacius, inopportunâ ſecuritate, omnes delatores arceret atque repelleret, adeò vt velle perire videretur.

B *Tertiò*, poteſt Diabolus certò prædicere, quæcumque dependent à cauſis neceſſarijs, quæ quidem ab alijs naturalibus cauſis nequeunt impediri; vt ſunt motus cælorũ, eclypſes, coniunctiones aſtrorum & eiuſmodi: quæ verò nõ neceſſariò, ſed vtplurimum dumtaxat eueniũt, eò quod poſſint ab alijs cauſſis naturalibus impediri, vt imbres, pluuias, nimbos, tempeſtateſque ſonantes, & alia de hoc genere; illa per coniecturas cognoſcit & probabiliter prædicit tantum. Certò quoque poteſt prædicere, ea quæ nouit ſe permittente Deo facturum. Sicut v. g. ſi Deo permittente ipſe peſtilitatis alicuius auctor & illator fuit, vi mali ceſſaturâ certo die; nouit peſtem ceſſaturam: idque certiùs adhuc, ſi ex pacto, ad certi ſigni alicubi reconditi vel condicti ſublationem morbus deſinet: poterit certò finem mali prædicere. Sic puto Turca ille Famagu-

ſtanus, qui congregatâ in foro concione populi, prædixit ſe intra horæ ſpacium moriturũ,& confeſtim ſe mortuo luc̃ deſituram: quod & factum. huic dæmon hoc manifeſtaret. *refert hiſtoriam Villamontius lib. 2. peregrin. c. 7.* Item quæ intellexit per reuelationem: ſiue illa contineatur in ſacris litteris, ſiue aliter dæmoni fuerit à Deo manifeſtata. Hoc pacto tam multa olim maligni ſpiritus prædixerunt de fidei arcanis, de Chriſti ortu & miraculis, de idololatriæ euerſione & ſimilibus, vt cum Hermetem ijdem ſpiritus docuerunt Ægyptiorum ſuperſtitionem abolendam ζ; cùm Apollo ſe cedere Hebræo puero pronunciauit, & alia quæ accuratè congeſta à Steucho Eugubino η. Hæc quo ad futura.

ζ *Aug. lib. 8. de ciui. Dei c. 23.*
η *lib. 3 de perenni philo. 4. cap. 14.*

Quartò, nihil dubitandum præterita dæmonem omnia memoriâ tenere, quæ vel alienâ relatione accepit, vel ipſo coram geſta fuere: tunc enim actus cognitionis cognoſcentis rem vt præſentem, ſui ſpeciem in mente dæmonis impreſſam reliquit.

θ *3. Reg. 8. v. 39. Act. 1. v. 24.*
ι *D. Ambr. in Luc. c. 5. D. Hieron. in Matth. c. 9. D. Chryſoſt. homil. 30. in Matt. B. Cyrillus lib. 2. in Ioan.*
κ *Xenoph. libr. 4 de dict. & fac. Socra. Apollonius Tyan. in Orat. ad Domitian. Iulianus Apoſtat. apud Ammianũ lib. 25. Pacuuius apud Gell. lib. 14*

Quinctò, de præſentibus res obſcura non eſt. nam quęcumque actu exteriore prodita ſunt, vt ſecreta furta, res perditę, theſauri olim defoſſi, metalla ſubterranea, quæ hominum cognitionem fugiunt, dæmonibus nota ſunt. de ſolis cogitationibus in animo manentibus controuertitur, an eas dęmones cognoſcant? Experientia ſæpe probauit illum non eſſe mendacem indicem, ſed per energumenos veris infamiæ iaculis configere. Scio quid Scot. Duran. Ockam cenſuerint: ſed placet communior ſententia Alberti Magni, Alexa. de Hales, D. Thomę, D. Bonauent. Richardi, & Ariminenſ. virtute ſuâ naturali, nullas eum affectiones liberas, vel cogitationes ſpontaneas hominis, ſine alicuius manifeſtatione, poſſe cognoſcere. quia hoc Deo proprium θ. Quo argumento Sancti Patres Ambroſ. & alij ι probant Chriſti diuinitatem, ex cogitationum ſecretarum cognitione. Sed & Gentiles hoc faſſi, cogitationes haſce ſoli diuinę naturę perſpectas ceteros latere κ. Verùm ſi cogitationes vultus vel membri alicuius motu, aut mutatione, vel alio extrinſeco ſigno prodantur: peritiùs & ſoller-

ſollertiùs, quam exercitatiſſimi medici, ex huiuſmodi dæmones indicijs internas animi affectiones deprehendunt, vt docent Auguſtin. & Caſſianus λ. Poteſt etiam veterator adeò vehementer phantaſmatibus immiſſis hominem turbare, vt vix ad aliud aduertere, vel aliud queat tum cogitare, quam quod ab eo ſuggeſtum fuit: ita fit vt videatur diuinare quæ homo cogitat. hoc accidit in Albigerianâ viſione, de qua ex Auguſtino Cardanus μ. ita Scottus Parmenſis anno 1579. *Traiecti* ad Moſam hanc cogitationum ſcientiam aucupabatur. dicebat enim, cogita quod voles, & cogitationem diuinabo. ſcilicet dæmon importuniſſimam ſtatim de re aliquâ Mago notâ immittebat cogitationem.

λ D. Aug. d.c.5. Caſsia. collat. 7 c.16.

μ libr. 8. de varieta. rer.

C Notandæ ſextò circa hæc fraudes aliquæ diaboli. Nam cùm eſt ignarus rei futuræ; tum, ſi coram prudentioribus & doctioribus agat, exili ſono, ambiguè, vel perplexè & obſcurè adeò reſpondet, vt vix intelligatur. exempla vetera ſuppeditant varij ν, recentius vnum Grillandus ο, idemque fieri ab eo ſolere teſtatur Pſellus lib. de Nat. dæmon. Si res ipſi ſit cum ignaris & ſimplicibus, fucum non facilè deprehenſuris; audacter, & palam mentitur π. Cauſa tam ambiguè reſpondendi eſt, vt quomodocumque res accidat, vel laudem conſequatur, ſi pro conſultoris voto; ſin contra, queat prætexere ignorantiam atque ſtuporem interrogantis, qui mentē reſponſi non intellexerit. Ecce Cræſo reſpondet.

» *Perdet Cræſus, Halyn tranſgreſſus, maxima regna.*

Si viciſſet Cyrum, hoc volebam dixiſſet, te copias omnes hoſtiles depopulaturum. Vincitur Cræſus; hoc ait volebam, te amiſſurum regna ampliſſima. cur mentem meam non aſſecutus? Simile reſponſum tulit Ferrantis Flandriæ Comitis mater, cum pro diademate carcerem filius ſibi infelici prælio deſpondit. *lege Gaguinum lib. 7. Hiſt. Franc. & Bernard. Girard. lib. 10. Annal.*

ν Cicero de diuinat. Euſeb lib. 6. præpar. c 10. Socrat. libr. 4. Hiſt. Eccleſ. c. 15.

ο q. 6. n. 7.

π Euſeb. lib. 4. de præpar. c. 1. & lib. 5. c 6.

Septimò ſciendum dæmones qua pollent celeritate, quæ in remotis longo itinerum interuallo regionibus geruntur, ea tam celeriter denunciare poſſe, vt diu ante prædicta ab ignaris

naris putentur. Sic Apollonius cùm Epheſi eſſet, exclamauit, vt præſens ſpectaculo, Romæ interfici Domitianum ρ. aliud exemplum de quodam iuuene refert Gellius σ, aliud de Chariberto Aimoinus τ, aliud ſui temporis Grillandus υ, plura æui huius Nicol. Remigius φ.

ρ Philoſt. in vitâ Apol. σ li. 15. Noct. Attic. c. 18. τ lib. 3. Annal. c. 21. υ q. 6. nu. 8. φ lib. 3. dæmonol. c. 10.

De his qui volet plura legat Grilland. *q. 6. a. n. 3.* Michael. Medinam *lib. 2. de rectâ in Deum fide c. 1.* Binsfeldium *in rub. C. de malef. & mathema. Notab. 10.*

QVÆSTIO III.

Quomodo dignoſcatur diuinatio à prophetiâ & coniectatione?

QVando pactum adeſt expreſſum, nihil res habet difficultatis: in pacto tacito difficilius iudicium. Tria tamen poterunt obſeruari; nempe proportio rei cognoſcendæ & cauſæ per quam cognitio quæritur; natura quoque, qua prædita eſt cognitio quæſita; & intentio, quam habet qui quærit.

Primò ſi talis ſit illa proportio vt ſufficienter vnum ex alio deprehendatur, non erit diuinatoria neque damnanda hæc inquiſitio. Proportio autem huiuſmodi triplex eſt. vna, qualis effectûs ad ſuam cauſam, ſic cognoſcitur eclypſis ex cæli motu: alia, qualis cauſæ ad ſuum effectum, ſic ex fumo ignis cognoſcitur: tertia, qualis diuerſorum effectuum cum causâ communi cui vterque effectus connectitur, & ſic originis ratione etiam ſibi quodammodo proportionãtur; ſic, quia quæ cauſa eſt arcus cęleſtis, eadem quoque cauſa eſt ſerenitatis, rectè ſerenitatem ex arcu cęleſti colligemus. Si vero ex nullo horum capitum trium queat vnum ex altero cognoſci; cẽſenda inueſtigatio cum tacito dęmonis pacto coniuncta.

Secundò quoad ipſam cognitionem, ſiue modum cognoſcendi, conſidera; Num quęratur cognitio certa & infallibilis; vel ſaltem firmior, quàm par ſit ſperari, conſideratâ humani arbitrij, & aliarum ſimilium cauſarum concurrentium libertate; tunc pactum tacitum cenſebitur. Hinc vehementiſſima ſuſpicio naſcitur contra aſtrologos, onirocriticos & ſimiles, qui

qui de huiuſmodi futuris contingentibus aliquid abſolutè aſſerunt, etiamſi dicant, ſe velle id probabiliter tantùm affirmare α. Contra ex eodem capite excuſandi aſtrologi, onirocritæ & ſimiles: qui reuerâ non niſi vt probabiliter, & indefinitè, circa humanos euentus, quædam conijciunt, ex impreſſionibus cæleſtibus & corporeis affectionibus, quas homines vtplurimùm ſuâ ſpontè ſequi ſolent β.

α Sixt. 5. in bullâ cont. aſtrolog. &c.

β Caietan. 2. 2. q. 95. a. 5. & 6.

Tertiò attendendum, velitne quis ſeriò quærere cognitionem occultorũ, per media ad id vana, & ex medijs iſtis ſolis, non à Deo, illam exſpectet. nam & tunc præſumitur tacitũ pactum ſubeſſe. Ex hoc capitè à ſuperſtitione diuinatoriâ excuſabitur. 1. qui ioci tantum causâ huic diuinationi vacaret, ſciens eam inutilem eſſe: quemadmodũ nemo ſuperſtitioſum iudicet eum, qui in cerebro gallinæ ſmaragdum, vel in ſimiæ tergo caudam quæreret, ſciens ſe illic non inuenturum. 2. qui gnarus rem ad hoc naturâ ſuâ inefficacem eſſe, per hanc tamen, à Deo cognitionem exſpectaret precibus & deſiderijs petitam: ſic in S. S. excuſantur ſortes conſultoriæ, de furto Acham γ, & de causâ tẽpeſtatis δ, & de Ionathâ ε; iuxta dictum ſapientis ζ; *ſortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino temperantur.* ſic etiam excuſandi, qui in graui causâ & arduo negotio, cùm aliud non ſuppetat remedium, ſignũ à Deo petiere, ex cælo vel terrâ; vel doceri cupiunt, per aliquam vocem ſiue actionem humanam, prẹter intentionem dictã vel factam η, vt ſeruus Abrahæ, & Ionathas fecerunt θ. Et hæc veriora ſunt, quàm quæ nimis rigida Niderius poſuit in Præcep. 1. cap. 9. litt. D. in fine.

γ Ioſu. 7.
δ Ion. 1.
ε 1. Reg. 12.
ζ Prouer. 16. v. vlt.
η D. Thom. d. q. 95. a. 7.
θ Geneſ. 24. & 1. Reg. 14.

QVÆSTIO IV.

Quale peccatum ſit diuinatio?

INprimis illicita eſt, & ſuperſtitioſa, & ſapiens hæreſim, quãdo quæritur cognitio rerum ipſi dæmoni incognitarũ. Illicita, ſuperſtitioſa & manifeſtè hæretica, quando dæmoni cultus latriæ vel duliæ exhibetur, vel imagines baptizantur, vel pueri rebaptizantur, rerúmue ſacrarum abuſus accedit.

cedit. Illicita tantum & non ſuperſtitioſa, quando quęritur cognitio quæ dæmonis ſcire non ſuperat α.

α Peña cõm. 67. in par. 2. direct. Inquiſit. de quo nos plura lib. ſeq.

Secundò ſciendum, quod explicitum pactum, ſemper ſit mortiferum, ſiue voce, ſiue facto dæmon inuocetur: nec inter fideles vllus videtur locus eſſe ignorationi. Alcimus Auitus, vt mittam ceteros, contra diuinationẽ illicitam hanc tulit ſententiam veriſſimam *lib. 2. Carmin. c. 15.*

Nec minus hos pulſat temeraria cura ſciendi »
Angit præſcitus ducti quos terminus æui; »
Cùm tamen eductas inferni ſedibus vmbras »
Colloquium miſcere putent, & nota referre: »
Spiritus erroris, qui tum bacchatur in illis, »
Ad conſulta parat vanis reſponſa figuris. »
Ne vero multis dicamus ſingula verbis, »
Præſenti illuſus, damnabitur ille perenni »
Iudicio, quiſquis vetitum cognoſcere tentat.] »

Sint exemplo Saul conſulens Pythoniſſam in Endor, & vxor Ieroboami conſulens Beelzebub Deum Accaronitarum. [*1. Reg. c. 28. & 4. Regum c. 1.*] Naturâ quoque ſuâ lethalis eſt Diuinatio coniuncta tantum implicitę ſiue tacitæ inuocationi, ſeu quod idem eſt pacto; ſed fit veniabilis, 1. propter ignorantiam; ſi illa tanta vt difficulter vinci potuerit; hoc eſt nec affectata, nec nimis craſſa vel ſupina fuerit. 2. licet materię leuitas ordinariè non excuſet, eo quòd hæc eſt vſurpatio cognitionis Deo reſeruatæ, quæ per ſe admodum grauis etiamſi à materiâ abſtrahatur; tamen quando claris indicijs conſtaret animum & intentionem planè caruiſſe ſuperſtitione, (v. g. quia non tam cognitionem adipiſci voluit, quam tali obſeruatiunculâ ſic ſe per iocum oblectare) peccatum fieret veniale vanitatis: poſſetque nonnunquam contingere, vt talis iocus ab omni delicto immunis eſſet, & adeò decenter & opportunè adhiberetur, vt ad virtutem Eutrapelię videretur pertinere. Sic P. Gregor. Valencia β, quem in hac quęſt. ſum ſecutus.

β 2. 2. diſp. 6. q. 12. p 4.

QVÆ-

QVÆSTIO V.

Quotuplex ſit diuinatio?

EX D. Auguſtini & D. Thomæ doctrinâ α, diuinationis omnis fundamentum eſt implicitum vel explicitum pactum cum dæmone. Implicitum cenſetur, quando quis quærit, cognitionem ſoli Deo reſeruatam, aliunde quam ex Deo, idque medijs indebitis, hoc eſt à diuinâ prouidentiâ ad hoc minimè inſtitutis. Nam hoc ipſo quòd quis ad has vanitates & *inſanias falſas* reſpicit, vult profectò à dæmone edoceri, qui huiuſmodi curioſitatum auctor eſt, & earum functionibus ſe lubentiſſimè permiſcet. Explicitum pactum ſeu inuocatio duplex eſt. nam vel fit expreſſis & conceptis verbis, vt faciunt incantatores, qui coniurant per illicitas formulas à dæmone inſtitutas; vel fit ipſo facto & actione, quando quis facit illud, quod nouit dæmonem, pro ſigno ſeu teſſerâ ſuæ opis & efficientiæ, conſtituiſſe β.

α *Aug. lib. 2. de doct. in. Chriſt. c. 22. et 23 D Tho. d. q 95. a. 2.*

β *Caietan. d. q. 95. ar. 3. Nauar. c. 11. Manual. nu. 21.*

Theologi explicitas omnes (vt & Grilland. γ) reducunt ad *Necromantiam*: implicitas, ad *Sortilegium* & *augurium*, nimis laxè & impropriè his vocibus vtentes, quarum preſſior eſt ſignificatio, nec ſatis omnes ſpecies (quæ penè innumerę) comprehendens: de quibus iam materia & ordo me vocant ſigillatim agere. Diuidam in duo quaſi capita omnes quas inuenio ſpecies, priore complectar eas in quibus clarè cognoſcitur pactum expreſſum: poſteriore ceteras.

γ *d. q. 6.*

QVÆSTIO VI.

De ſpeciebus diuinationis, in quibus aperta inuocatio interuenit.

HVius ſumma quaſi genera ſunt duo, *Oraculum* ſeu *Dæmonomantia*, & *Manganìa*.

A *Oracula, Vaticinia,* χρησμοὶ, μαντεύματα, *Dæmonomantiæ*, hęc omnia poſſunt pro ijſdem ſumi; nam communè omnibus eſt, quòd ijs *Theomantiam* veram ſiue *prophetiam* Diabolus conatus fuit imitari, dando petentibus reſponſa vel ex antris,

 vel

vel ex ſtatuis, vel ex hominibus. Talia fuere, oracula, Iouis Dodonæi, quod à poſteris Dodanim inſtitutũ; qui Magi fuere, & quercus conſecrarunt, & pelues pulſari inſtituerũt, quę ſpecies diuinandi diu ſanè viguit: itẽ Iouis Ammonis, quod Hebræis vocabulũ ſignificat veracẽ; item Iouis Trophonij de quo exſtat accuratus Dialogus Nicolai Leoniceni α, item Apollinis Delphici, Clarij, Delij, Smynthęi & innumera β alia; Veneris etiam Gazenzis, paucis noti γ. Horum cauſam phyſicã reddi poſſe multi cenſuerunt, non veteres tantum, ſed & recentiores viri eruditi δ; pleriſque viſum eſt peculiarem quandam loci illius è terrâ exhalationem, quæ fanaticos efficiat adducere. Vtuntur ſimilitudine petitâ ab illis, quos atra bilis exagitat; quos, inquiunt, non modò ſibi ignota fari ſolere, ſed linguis etiam loqui quas, dum ſani erant, nullo modo ſciuiſſent. Verùm hoc, quod de linguarũ locutione addunt, atrę bili tanquam cauſæ efficienti, nequit aſcribi, quia dependet à conſideratione. Præterea ſanior, hoc eſt Chriſtiana, philoſophia hac in re conſentit Pſello; quem illi iniuriâ reprehendunt; qui Pſellus, & cum eo Fernelius inſignis medicus ε, cenſuit effectus tales adſcribendos dæmoni adſiſtenti, vel obſidenti hominem, ſpecũ, ſtatuamue; per accidens tantũ fieri, vt dęmõ hæc, quàm illa loca, vbi talis non eſt exhalatio, velut accõmodatiora inſtituto ſuo deligat; ſicut & libentius obſidet atrabiliariorum corpora. Quare quòd, expurgato medicamentis corpore, ceſſet vaticinatio; hoc inde fit, quia dæmon illa corpora deſerit, in quibus non inuenit ampliùs amicas ſibi diſpoſitiones. Quod verò priſca ceſſarint oracula, non tam tribuendum vapori ſeu exhalationi illi deficienti, quàm virtuti Saluatoris noſtri IESV; qui ſuperueniens fortior, forti armato hæc deceptionis vaſa extorſit. Iamblichus, ipſe ſibi contrarius ζ, vaticinia nec ab arte, nec à naturâ, nec à ratione, nec ab aliâ quapiam causâ manare cenſuit, ſed diuinitùs tantùm concedi, hoc eſt à dæmonibus. Dæmon autem hæc oracula B pleraque per maleficas fundebat, tales enim fuere illę feminæ, quæ dictæ *Dodonides columbæ*; vt docuit Pauſanias in Arcadic.

α *Dial. Trophonius.*

β *vide Cœlium Calcaguin. li. de oracul. Iul. Siren. libr. 9 de fato. Leloyer lib. 4 de ſpect.*

γ *Marcus in vitâ S. Porphyrionis Gazenſis Episc.*

δ *Iamblich. lib. de myſter. Plutar. lib. de defec. oraculi Pomponat. lib. de incant. Aponenſ. in ſect. 30. problem. Leuin. Lemn. lib. 2. de occult. c. 2. Sirenius ſ. & alij.*

ε *lib. de abdit. rer. cauſ.*

ζ *lib. de myſter. c. 21. & 26.*

cadic. η tales *Gallicenæ* (ſic dictæ mulieres antiſtites Gallici numinis,in Senâ Britannici maris inſulâ) quæ magici carminis vi tempeſtates ciebãt, ſeque in quæ collibitum animalia videbantur transformare,futura prædicebãt, & ſanabant quæ alijs inſanabilia θ. tales *Pythiæ* Delphis, vt ex deſcriptione Oraculi à plurimis ι traditâ patet: talis *fatidica Branchidarum*, quod oraculum ab Iamblicho κ deſcriptum. Magi etiam fuere vates Colophonij, Trophonij, & Soractini, de quibus Pauſan. in Achaic. & Strabo Geograph. lib. 5. legendi. Talis Francica Pythoniſſa, quæ Merouecum decepit, de qua Greg. Turonenſ. *hiſt. Franc. lib. 5. c. 14*. Tales omnes *Pythonici*, qui & *Ventriloqui* dicti, & ἐνγαστρίμυθοι, & ἐνγαστριμάντεις (eo quod ex imo ventre vox prodire videbatur, vt explicant Origenes & alij λ) & στερνομάντεις, eò quod aliquando ſub pectore infra cutem ſe dæmon oſtentet, & per pectus loqui videatur (talem ſe vidiſſe ſcribit Cælius Rhodiginus μ) vocantur etiam pythones à ſciſcitando πυνθάνεσθαι, & εὐρύκλιοι à quodam Eurycle ſic obſeſſo, iuxta Suidam & Ariſtoph. vel ab ipſo dæmone obſidente, quẽ Euryclen vocat Plutarchus. Huc pertinent quibus dæmon ex arcâ reſpondet. operæpretium puto adſcribere, quod duo recentiores ſcriptores Germani de hac re cõmemorarũt: fuiſſe in Miſniâ ruſticum quendam: hũc domum retuliſſe pecuniã veſicæ ſuis incluſam, & ſcamno impoſuiſſe: cumq; aliò abiuiſſet, ſus domeſtica, vt vorax & multiuolũ eſt animal, in veſicam incidit, & vt vidit deuorauit. Ruſticus rediens, quam nõ inueniebat, ab vxore depoſcit. negat mulier vidiſſe ſe. quid agat? adit ſtolidus vetulam propè degentem, quam pro veratrice habebant. iubet muliercula virum in limine domus reſiſtere, nec à lineâ quã cretâ notarat latum abire culmum: mox ingreſſa cubiculum, dæmonem ſciſcitatur de fure, his verbis, arcam introſpiciens: Quidam N. pecuniã ſuam domũ reuerſus tali amiſit die. quem ais furatum? reſpondit veterator ex arcâ, (nouo ſuo tripode) ſus comedit domeſtica. Tu tamen dicito, cõiugem eius vt cũ ſacerdote amaſio eam abliguriret, clã ſuſtuliſſe.] reſpondet illa ruſtico, quod à dæmone iuſſa, tacet de

η Natalis Comes libr. 6. Mytholog. c. 10.

θ Pompon. Mela libr. 1. & Cælius li. 13. antiq. c. 33.

ι Herodot. Xenophon. Strabone, &c.

κ lib. de myſter. Ægypt.

λ Origen. lib. 7. contra Celſ. Chryſoſ. in 1. ad Cor. c. 12. & Oecumen in c. 16. actor.

μ lib. 8. c. 10

de ſue. Sed ruſticus cuncta ſciebat. nam nihil veritus anile interdictum, pedetentim ac leniter illam fuerat ſubſecutus & ante oſtium cubiculi ſubſtiterat, vt quid malefica moliretur, accuratè per rimam obſeruaret. Reuerſus domum vxori & amicis cuncta narrat; ex eorum conſilio ſuem mactat, crumenam potitur. Defert triueneficam, vt calumniatricem, & dæmonis partiariam. magiſtratus portentum flammis expiauit. Vocantur etiam huiuſmodi, *à dæmone afflati*, vocantur *fanatici* etiam à Iuriſconſultis ν, Græcis ἔνθεοι, ἐνθεάστικοι, ἐνθουσιάσται: differunt ab *arreptitijs* & *obſeſſis* ſolâ vaticinatione. Ex hoc genere fuere, Orpheus, Muſæus Atticus, Tyreſias & alij: & cõmuniore conſenſu *Sibyllæ*, quarum nomen nõ eſt improbabile deductum à *Kibel* ο, recepit, acceptauit, vnde *kabala* ſignificat doctrinam cælitùs traditione acceptam. Sanè Sibyllarum antiquiſſima Sambethe, Noachi filia fuit. Tales etiam ſunt ἐκστάτικοι, qui à dæmone extra ſe rapti, motu ſenſuque priuati, & mira putantes interea ſeſe adſpicere, quæ futura poſtmodum, enunciãt. Omnes huiuſmodi fanatici, ſiue vates idolorum, ventriloqui, Ecſtatici, & reliqui quos dixi, damnantur in ſacrâ ſcripturâ ϖ. & contra hos Saul pœnâ mortis ſanxerat, vel potiùs à Moſe ſancitam fuerat executus ρ.

ν *l. 1. D. de ædil. ædict.*

ο *Eſter 4. v. 4.* קבל

ϖ *Leuit. 20. v. vlt. Deut. 18. v. 11.*

ρ *1. Reg. 28.*

SECTIO II.

De Manganiæ modis varijs, & primò de Necromantiâ.

ALterum diuinationis caput vocatur γοήθεια, ſiue μαγγάνεια cuius plurimi ſunt modi.

Pręcipuus eſt, ille quẽ cum Iamblicho perperam nonnulli audent vocare θεουργίαν, rem peſſimam honeſti nominis pallio tegentes, vt accuratè docuit Petr. Leloyherius α; alijs meliùs dicitur ψυχομάντεια, ψυχαγώγια, ψυχοπομπεῖα, ſepulcrale carmen vocat Apuleius, communiter dicimus Gręcâ denominatione *Necromantiam*. hanc gentiles certis locis (quę putabant eſſe inferni oſtia, vt in occiduo Gallię litore, β vt apud Theſprotum, Tarẽtum, Auernum, Cimmerios, & Heraclęâ) certis ritibus exercebant; quibus ſe putabant manes elicere. C

α *libr. 4. de ſpect. cap. 4. vide Auguſt. lib. 10. de ciuit. Dei, c. 9.*

β *Claudian. in Ruffin.*

deſcribitur accuratè à noſtris poëtis. Horatius Sat. 8.

carminibus quæ verſant atque venenis
Humanos animos; has nullo perdere poſſum
Nec prohibere modo, ſimulac vaga luna decorum
Protulit os; quin oſſa legant, herbaſque nocentes.
Vidi egomet nigrâ ſuccinctam vadere pallâ
Canidiam pedibus nudis, paſſoque capillo,
Cum Saganâ maiore vlulantem (pallor vtraſque
Fecerat horrendas aſpectu) ſcalpere terram,
Vnguibus, & pullam diuellere mordicùs agnam
Cœperunt. cruor in foſſam diffuſus, vt inde
Maneis elicerent, animas reſponſa daturas.
Lanea & effigies erat, altera cerea. maior
Lanea, quæ pœnis compeſceret inferiorem.
Cerea ſuppliciter ſtabat ſeruilibus, vtque
Iam peritura, modis. Hecaten vocat altera, ſæuam
Altera Tiſiphonen. &c.

Seneca *in Oedipo*, canit in nemore obſcuro denſitate arborũ Tyreſiam hanc magicen peregiſſe, vt Laium euocaret;

Huc vt ſacerdos intulit ſenior gradum,
Haud eſt moratus, præſtitit [1] *noctem locus.*
Tunc [2] *foſſa tellus, &* [3] *ſuper rapti rogis*
Iaciuntur ignes. ipſe [4] *funeſto integit*
Vates amictu corpus, & [5] *frontem quatit,*
Lugubris imos [6] *palla perfundit pedes:*
Squallente cultu mæſtus ingreditur ſenex:
Mortiferâ canam [7] *taxus aſtringit comam,*
Nigro bidentes vellere [8] *atque atræ boues*
Retro trahuntur [9] *, flamma prædatur* [10] *dapes,*
Viuumque [11] *trepidat igne ferali pecus.*
Vocat inde [12] *Maneis, teque qui Maneis* [13] *regis,*
Et obſidentem [14] *clauſtra lethalis lacus:*
Carmenque magicum voluit, & rapido [15] *minax*
Decantat ore; quicquid aut placat leues
Aut cogit [16] *vmbras. irrigat ſanguis* [17] *focos,*

Solidaſque

Solidaſque [18] pecudes vrit, & multo ſpecum [19]
Saturat cruore: libat & [20] niueum inſuper
Lactis liquorem, fundit & Bacchum [21] manu
Læuâ. [22] canitque rurſus, [23] & terram intuens [24]
Grauiore Maneis voce, & attonitâ [25] ciet.

Aſcripſi notulas numerarias, vt intelligatis, totidem his verſibus ritualia exprimi, accuratiſſimè, vt ſolet poëta iſte: de quibus qui plura volet, adeat Aduerſaria & Commentaria noſtra, quæ iam edita ſuperioribus annis. Statius tamen addidit numerum ararum, hoſtiarumque & alia quędam, hoc ipſum Tyreſię elicium deſcribens copioſiſſimè, ſed parùm clarè: addam lucis aliquid aſcribendo, quod illorum erat officium, qui commentarios polliciti. Primò itaque ſignificat Tyreſiam ſolitum huic dumtaxat diuinationi, neglectis alijs vacare:

Conſulit ille Deos, non largâ cæde iuuencûm,
Non alacri pennâ, aut verum ſpirantibus extis,
Nec tripode implicito, numeriſque ſequentibus aſtra,
Thurea nec ſupra volitante altaria fumo:

Subdit ſolitum dumtaxat Maneis elicere; idque tum facturum, priùs Thebanum regem, qui ſe conſuluerat, ritè purificaſſe, & communiuiſſe, ne quid illi noxæ à Manibus inferretur. Sed primus verſiculus, mendoſus eſt, & fortè præcedens aliquis intercidit:

Tam penitus duræ quam mortis limite manes
Elicitos patuiſſe refert. mox;
parat ante ducem, [26] circumque bidentum
*Viſceribus laceris, & * odori ſulfuris aurâ,*
Graminibuſque nouis, & longo murmure purgat.

* *malè meus* cod. odoris.

Deinde, deſcriptâ ſiluâ veteri, & tenebroſâ, & horrendâ, & Hecatæ ſacrâ, & ſpectris infeſtâ:

Hic ſenior vates (Stygijs accommoda quippe
Terra ſacris; multoque placent ſola pinguia tabo)
Velleris obſcuri pecudes armentaque ſiſti
Atra monet.
Tum ſera [27] cæruleis intexit cornua ſertis

Cęruleæ coronæ vocantur ferrugineæ. nam color hic Diti ſacer.

Ipſe

Ipſe manu [28] *tractans, notaque in limine* [29] *ſiluæ.*
Principio largos nouies [30] *tellure cauatâ*
Inclinat Bacchi latices, & munera [31] *verni*
Lactis, & Actæos [32] *imbres, ſuadumque cruorem.*
Manibus aggeritur quantum [33] *bibit arida tellus.*
Trunca [34] *dehinc nemora aduoluit, mæſtuſque ſacerdos.*
Tres Hecatæ, [35] *totidemque ſatis* [36] *Acheronte nefaſtis*
Virginibus, iubet eſſe focos. tibi rector [37] *Auerni,*
Quanquam infoſſus [38] *humo, ſuperat tamen agger in auras*
Pineus: hunc iuxta [39] *cumulo minor ara profundæ*
Erigitur Cereri, frondes atque omne cupreſſus
Intexit [40] *plorata latus. iamque ardua ferro*
Signati [41] *capita, & frugum libamine* [42] *puro*
In vulnus cecidere greges. Tunc innuba [43] *Manto*
Exceptum pateris [44] *prælibat ſanguinem & omnes*
Ter circum [45] *acta pyras, ſacri de more parentis,*
Semineces fibras [46] *& adhuc ſpirantia reddit*
Viſcera, nec rapidas moratur frondibus [47] *atris*
Subiectare faces. atque ipſe ſonantia [48] *flammis*
Virgulta, & triſtes crepuiſſe vt ſenſit aceruos
Tireſias. Cuius mox ſubit carmen Magicum prius (nam & Papinius duo ponit) quo inuocantur Infernus ſeu Tartarus, Pluto, Proſerpina, Hecate, Tiſiphone, & iubentur Cadmeæ gentis Manes liberè pati exire, ceteros manere.

Tartareæ ſedes & formidabile regnum
Mortis inexpletæ, tuque ô ſæuiſſime fratrum;
Cui ſeruire dati Manes, æternaque ſontûm
Supplicia atque imi famulatur regia mundi:
Soluite pulſanti loca muta, & inane ſeueræ
Perſephones, vulguſque caua ſub nocte repoſtum
Elicite, & plenâ redeat Styge portitor alno.
Ferte ſimul greſſus, nec ſimplex Manibus eſto
In lucem remeare modus. tu ſepare cœtu
Elyſios Perſea pios, virgaque potenti
Nubilus Arcas agat. contra per crimina functis,

Imbres Actæi, mellis liquor. Quantum) verſus iſte nō pendet à præcedenti: declarat fuſionis modū. Trunca nemora, arbores decapitatas. quod hic ſolemne. Acheronte ſatę ſunt Eumenides. aræ tres ponūtur Hecatæ: tres Eumenidibus ſed hæ, nō infoſſæ, humiles tamen. vnica Plutoni, infoſſa, ſed ſuper illas etiam alias eminens: ſimilis, paulò hac demiſsior, Proſerpinæ. Cupreſſum ploratam vocat, quæ in funere alicuius ambuſta. Prælibabat Virgo ſanguinem quē Maneis bibituri. Secūdus enim iſte ſanguis: primus effundebatur quādiu terra imbiberet: poſterior Manium potus ac deliciæ.

Qui plures Erebo, pluresque è ſanguine Cadmi, "
Angue ter excuſſo & flagranti præuia taxo "
Tiſiphone dux pande diem. nec lucis egentes "
Cerberus occurſu capitum detorqueat vmbras. "

Sequitur tandem ſecunda & minax incantatio, moram vate non ferente.

Atque hic Tireſias, nondum aduentantibus vmbris, "
Teſtor (ait) Diuos, quibus hunc ſacrauimus ignem, "
Læuaque 49 conuulſæ dedimus carcheſia terræ, "
Iam nequeo tolerare moram. caſsúſne ſacerdos "
Audior? an rabido iubeat ſi Theſſala cantu "
Ibitis? an Schyticis quoties armata venenis "
Colchis agit, trepido pallebunt Tartara motu? "
Noſtri cura minor? ſi non attollere buſtis "
Corpora, nec plenas antiquis oſsibus vrnas "
Egerere, & mixtos Cælique Erebique ſub vnum "
Funeſtare Deos libet, aut exſanguia ferro "
Ora ſequi aut ægras functorum carpere fibras. "
Ne tenues annos, nubemque hanc frontis opacæ "
Spernite, ne moneo. & nobis ſæuire facultas. "
Scimus enim & quicquid dici, fierique timetis, "
Et turbare Hecaten, ni te Thymbræe vererer; "
Et triplicis mundi ſummum, quem ſcire nefaſtum eſt. "
Illum. ſed taceo. prohibet tranquilla ſenectus. "
Iamque ego vos auide. &c.

Ecce tibi Magorũ in dæmones iaci ſolitas minas, de quibus dixi lib. 2. ex Anebone Ægypt.

Tripl cis &c] *Dæmogorgonem deſcribit.*

Ex his Papinij ritualia præterea, plus viginti, notaui notulis: ſingula probare libri integri foret. Illud tantum addidero, patere hinc duos Necyomantiæ modos; vnum per ſacrificium & incantationem ſolam, quo vtebatur Tireſias; alium Theſſalicum, adhibitis funeſtioribus ritibus, oſſibus, fibriſque mortuorum, & alijs rebus planè feralibus, quem Lucanus deſcribit *lib. 6.* agens de Erichto excitante animam defuncti militis Romani. primùm itaque illic inter cadauera, nutans animo quod caperet,

1 *Electum tandem traiectum gutture 2 corpus* "

Ducit,

Ducit, & inſerto laqueis feralibus [3] vnco,
Per ſcopulos miſerum trahitur, per ſaxa cadauer,
Victurum, montiſque caui, quem triſtis Erichto,
Damnarat ſacris, alta ſub rupe locatur.

Vt illic in ſuâ ſpecu, quã nemus tenebroſum magis inumbrabat, vbi nulla vnquam à ſole lux; cadauer habuit; aſſumſit habitum artis ſuæ præceptis congruentem:

**Diſcolor [4] & vario furialis cultus amictu*
Induitur, vultuſque [5] operitur crine ſoluto,
Et coma vipereis ſubſtringitur horrida [6] ſertis.

* *pro,* decolor *hoc eſt ater.*

Tum opus aggreditur, & adhibet inſtrumenta ſolita, quibus corpus viuificari videatur.

Pectora tunc primum feruenti [7] ſanguine ſupplet
Vulneribus laxata nouis, taboque medullas [8]
Abluit, & virus largè [9] Lunare miniſtrat.
Huc quicquid fetu genuit natura ſiniſtro
Miſcetur. non ſpuma canum [10] quibus vnda timori eſt,
Viſcera non [11] lyncis, non diræ [12] nodus hyenæ
Defuit, & cerui paſti ſerpente [13] medulla;
Non puppim [14] retinens Euro tendente rudenteis
In medijs echeneis aquis, oculique [15] draconum,
Quæque [16] ſonant fætâ tepefacta ſub alite ſaxa,
Non Arabum [17] volucer ſerpens, innataque [18] rubris.
Aequoribus cuſtos pretioſæ vipera conchæ,
Aut viuentis adhuc [19] Libycæ membrana ceraſtæ,
Aut cinis [20] Eoâ poſiti phœnicis in arâ.
Quo poſtquam viles, & habenteis nomina peſtes
Contulit, infando [21] ſaturatas carmine frondes,
Et, quibus os dirum [22] naſcentibus inſpuit, herbas
Addidit, & quicquid mundo dedit ipſa veneni.

Virus] *Spumam quam vocant Lunæ de qua Cõm. in Senecam. porro cuncta quæ hic recenſentur, habentur vt venena magica, veterum libris commemorata.*

Poſt herbas, incantatio ſequitur duplex, primùm vlulatu & incondito ferarum ſono; deinde cõcepto ac ſolemni Carmine. Hodie quoque murmur, verbis præmittunt.

Tunc vox Lethæos, cunctis pollentior herbis,
Excantare Deos. confudit [23] murmura primùm

Diſſona, & humanæ multum diſcordia linguæ.
Latratus habet illa canum, gemituſque luporum.
Quod trepidus bubo, quod ſtrix nocturna queruntur,
Quod ſtrident, vlulantque feræ, quod ſibilat anguis,
*Exprimit, & planctus illeſæ * cantibus vndæ,*
Siluarumque ſonum, fractæ tonitrua nubis.
Tot rerum vox vna fuit, mox cetera cantu
Explicat Aemonio, penetratque in Tartara linguâ.

* corrige cautibus.

Duo mox ſubduntur carmina, prius quoque (vt ſuperiora illa Tireſiæ,) deprecatorium, poſterius comminatoriũ. In deprecatorio aduocantur Eumenides, Styx, Chaos, Pluto, Mors, Elyſij, Perſephone, Hecate, Cerberus, Parcæ, & Charõ; & obſecratio additur, commemoratis ſuis meritis, ac cultu illis aſſiduo, necatorum infantium, & antropophagiæ;

Exaudite preces; ſi vos ſatis ore nefando,
Pollutoque voco; ſi nunquam hæc carmina fibris
Humanis [24] ieiuna cano: ſi pectora [25] plena
Sæpè dedi, & laui calido [26] proſecta cerebro:
Si quis, [27] qui veſtris caput, extaque lancibus infans
Impoſuit, victurus erat: parete precanti.

vulgò malè legitur, proſecta.

Demùm, cùm vmbra, iam apparens, ſuum cadauer ſubire vereretur, ac detrectaret, quod illa iuſſerat;

Miratur Erichto
Has fatis licuiſſe moras, irataque Morti,
Verberat immotum viuo ſerpente [28] cadauer,
Perque cauas terræ, quas egit carmine [29] rimas
Manibus illatrat, regnique ſilentia rumpit:

Idque minis illis Magorum veterum, quas Porphyriusmet irriſit commemoratis; quas apud alium neminem tam disertè expreſſas inuenio: ſunt autem ſequentes:

Tiſiphone, vociſque meæ ſecura Megæra,
Non agitis ſæuis Erebi per inane flagellis
Infelicem animam? iam vos ego nomine vero
*Eliciam: * Stygiaſque canes in luce supernâ*
Deſtituam, per buſta ſequar, per funera, cunctis

* *En Zoroaſtreũ illud: qui dæmones vocat telluris canes, vt doctum lib. 2.*

Expel-

Expellam tumulis, abigam vos omnibus vrnis.
Teque Deis, ad quos alio procedere vultu
Ficta ſoles, Hecate, pallenti tabida formâ
Oſtendam, ſatiemque Erebi mutare vetabo.
Eloquar immenſo quæ te ſub pondere terræ
Contineant, Ennæa, dapes: quo fœdere mæſtum
Regem noctis ames; quæ te contagia paſſam
Noluerit reuocare Ceres. Tibi, peſſime Mundi
Arbiter, immittam ruptis Titana cauernis,
Et ſubito feriêre die. paretis? an ille
Compellandus erit, quo nunquam terra vocato
Non concuſſa tremit, qui Gorgona cernit apertam,
Verberibuſque ſuis trepidam caſtigat Erinnym,
Inſpectata tenet vobis qui Tartara; cuius
Eſtis vos ſuperi, Stygias qui peierat vndas?

Hæc imitatus Cl. Claudianus.

Minatur Dæmogorgonẽ, *quod imitatus fuit Statius verſibus citatis.*

Neque hæc tantum, ſed poſtquam vmbram in corpus ſuũ impulit, illam quoque adfata, eique pollicita eſt immunitatem à magicis de cetero cantibus.

Dic (inquit Theſſala) magnâ
Quod iubeo mercede mihi. nam vera locutum
Immunem [30] *toto mundi præſtabimus æuo*
Artibus Aemonijs. tali tua membra ſepulcro,
Talibus exuram Stygio cum carmine ſiluis,
Vt nullos cantata magos exaudiat vmbra.
Sit tanti vixiſſe iterum. nec verba, nec herbæ
Audebunt longæ ſomnum tibi ſoluere Lethes
A me morte datâ.
Addidit & carmen, quo [31] *quicquid conſulit, Vmbram*
Scire datur.

Denique cùm cadauer reſpondiſſet, non potuit, ſine veniâ Erichtûs vmbra diſcedere. concedit ergo redeundi facultatem.

Sic poſtquam fata peregit.
Stat vultu mæſtus tacitò, mortemque repoſcit.
Carminibus magicis opus eſt, herbiſque, cadauer
Vt cadat, & nequeunt animam ſibi reddere fata.

Conſumtoiam iure ſemel. 32 *tum robore multo*
Exſtruit illa rogum. Vadit defunctus ad igneis.
Accenſa iuuenem poſitum relinquit Erichto
Tandem paſſa mori.

Si mortuus mori quiret, vel arte Magicâ reſuſcitari. ſed de vmbrâ, vt de animâ locutus poëta, metaphoricè vitam mortemque vſurpauit. Sunt autem & in his verſibus, triginta duæ notatæ obſeruantiæ Magicæ in hac ſpecie diuinationis. Huic ſecundæ ſpeciei, quatenus iniurij ſunt in vitâ functos vel deportationis, vel mortis pœna ſtatuta in viliores γ, & poſteriore iure, in vtriuſque ſpeciei euocatores à Conſtantino lethale ſupplicium ſancitur δ. Tertullianus arcanum detegit ε, cùm docet non vmbras defunctorum, ſed earum loco dæmones apparere, dæmones operari ſub obtentu animarum: *item*, omnem incorporalem corporum exhibitionē præſtigias eſſe, Prior illa Tireſiæ, in qua nudum ſimulacrum ſeu idolum animæ exhibebatur, & ſolâ perficiebatur inuocatione, σκιομάντεια propriè dicebatur: poſterior verò, in qua Diabolus ſæpè, cùm cadauer non aderat, totius humani compoſiti figuram ſimulabat; v.g. cùm quis Achillis habitum ſtaturamque corporis videre volebat; ordinariè nunquam ſine ſanguinis effuſione obtinebat, ideoque Apollon. Tyanæus ζ vt ſe peritiorem alijs oſtenderet, negabat ſe ſanguinem libaſſe; vocabatur ſtrictè, νεκυομάντεια ſiue νεκρομάντια. Glycas η diſputans de verbo κληδονίζεσθαι, ſcribit eam vocem quoſdam accipere pro obſeruatione ominum, alios verò pro euocatione. Nā κληδόνα vocari Geniorum per excantationes certas attractionem, & è ſublimi deductionem: deductâ voce à κλῶ, quod idem ſit cū καλῶ, euoco.] idem alibi θ non obſcurum exemplum nobis propoſuit Santabareni illius Pſeudomonachi: qui Baſilio Imperatori filium vitâ functum, ſic oſtendiſſe fertur, ac ſi viuus adhuc foret. Effecit enim, vt ſpecie imaginariâ Conſtantinus eques patri, in quadam ſiluâ, obuiam fieret; quem vbi viſus fuiſſet Imperator & complexus, & oſculatus eſſe, mox euaneſcentem ex oculis amiſit.] fefellit Imp. ſed non Leonem Philoſophum

γ *l. 3. §. aduerſus. D. de ſepulc. viola. l. qui ſepulcr. C. eod.*

δ *l. multi. C. de malef. & mathem.*

ε *lib. de animâ.*

ζ *Philoſtrat. lib. 4.*

η *p. 2. annal.*

θ *p. 4. fol. 415.*

loſophum Iuniorem Baſilij filium; qui Santabarenum, non pro ſancto, ſed pro venefico, vt erat, ſemper habuit. Sacræ ſcripturæ, videntur hanc diuinationem vocare, *diuinationem per* ι *Pythonem*, vſurpantes nimirum Pythonem, pro dæmone ex terræ profundo ſpecu adueniente, & reſpondente. Periculi plena res, tum ipſi Mago, quem Diabolus interdum aufert, & vitæ aſpectuique ſubtrahit; vt de quodam narrat Franc. Picus κ; tum ipſis, qui curioſè conſulunt, qui nonnunquam de mente abalienantur, & malè pereunt, vt Rex quidam noſtris temporibus λ. Quis etiam neſcit infelicem exitum Heliogabali, huic ſuperſtitioni addictiſſimi μ? vtriſque conſultori & conſulenti, pœna mortis lege veteri infligebatur ν. Non deſunt qui de his intelligant illud Regis Hymnographi ο; „ *comederunt ſacrificia mortuorum*, & illud Iſaiæ ϖ; *num requi-* „ *ret pro viuis à mortuis?* Hæc de Necromantiâ ſufficiant, de qua ingenioſum opus exſtat Steph. Forcatuli I.C. quo Iuris auctores Papinianum, Africanum, Paullum & alios introducit ſua ipſoſmet reſponſa explicantes.

ι 1. Reg. 28. v. 7. 8.

κ *lib. 4. de prænot. c. 9.*

λ *N. libr. 2. Dæmonom. c. 3.*

μ *Xiphilin. in eius vitâ.*

ν *Deute. 18. v. 11. iuncto Leuit. 20. v. 6 & 27.*

ο *Pſalm. 105. v. 28.*

ϖ *c. 8. v. 19.*

SECTIO III.

De Hydromantiâ.

DE hoc quoque ſeorſim dicam, quia nulla fæcundior impoſturis. Iamblichus meminit ὑδρομαντείας, ſeu diuinationis per aquam. quæ traditur Andronico Imp. in prætio fuiſſe. hic enim cum multiplicibus, propter crudele edictum, de necandis coniuratorum propinquis, odijs ac malis ſe videret obſeſſum; ad futura per noxiorum dęmonum cultum noſ- „ cenda ſe conuertit; ſeque totum (inquit Choniates α) per- „ miſit ijs, qui futura ex aquis, quaſi per caliginem conijciunt, „ & imagines futurarum rerum, velut ex vmbrâ ſolarium radio- „ rum, conſectantur. Ac ipſe quidem ijs nocturnis ſacris inter- „ eſſe noluit, metu famæ, vt arbitror: ſed illud Hagiochriſto- „ phoritæ Stephano mandat. Is Setho adhibito, qui ab ineunte „ ætate talibus oraculis deditus, oculos propterea Manuelis „ Imp. iuſſu amiſerat, certo ritu percunctatur: quis poſt Andronicum

α *Nic t. Choniates annal. lib. 2.*

nicum ſit imperaturus? Malus genius in aquis primas nomi- „
nis Iſaacij litteras exhibuit, ſed ordine conuerſo *Si.* pro *Is.* id- „
que, ſecundâ reſponſione addidit fore; *intra exaltationem crucis.* atque ita planè accidit poſtea; intra illud tempus, iuſſu Iſaacij Angeli, occiſo Andronico. Modum illius diuinationis Nicetas addit ſe ignorare, nec ſcire velle. ad fugam tamen ſuperſtitionis ſcire, non eſt inutile. Inuenio ſpecies eius varias. vna fiebat per annulum de filo ſuſpenſum in aquâ, & vaſculi latera conſtitutis ictibus pulſantem: alia coniectis in aquam ſtatiuam tribus lapillis, & obſeruatis gyris, qui trifariam inuicem implexi, circa lapillos diffundebantur: 3. ex agitatione variâ pelagi, quam olim Siculi & Euboeenſes, hodie multi nautæ notant. Hinc Chriſtianorum quorundam Orientalium nata ſuperſtitio, qui quotannis mare quaſi animatum baptizant. Aliò longè pertinet, quod Princeps Venetorum annulo in mare iacto quotannis Adriaticum ſibi deſpondet. Dominationis hoc indicium, non magiæ argumentum eſt. Fit hoc in memoriam naualis Victoriæ, qua duce Sebaſtiano Ziano vicêre filium Federici Ahenobarbi Othonem, captumque obtulere Alexandro 3. Pontifici, qui Venetias profugerat. Tum enim Ziano Pontifex annulum de manu ſua detractum obtulit, dicēs; Auctoritate meâ hoc annulo fretus Ocea- „
num tibi ſubijcies; & quotannis tibi poſteriſque eo die quo „
hanc victoriam, pro Eccleſiæ defenſione obtinuiſti, deſponde- „
bis mare: vti ſciant omnes, maris tibi dominium conceſſum, „
quia Sedis Apoſtolicæ tuendæ curam & ſtudium fideliter ſuſ- „
cepiſti. Sit hoc tibi, quaſi pignus benedictionis & ſecundæ „
ſortis in futurum. [*narrat Villamontius lib. 1. Peregrinat. ſuæ c.* „
34. Prior illo Sabellicus Decad. 1. lib. 7.] 4. ex aquæ colore fuit, & imaginibus in ea apparentibus, ſic tradit Varro belli Mythridatici euentum, multis verſibus præſignificatum fuiſſe. Ad id olim fontes quidam fuere particulares, vnde & παγομάντεια vocata: tales ex Xenagorâ docet Macrobius fuiſſe crateres Palicorum in Siciliâ β: talis in Ægypto ciſterna in templo Aphaceno, de qua mirabilia memorat Zozimus γ; & vt mittam

β *lib. 5. Satur. c. 19.*
γ *in vitâ Aureliani.*

mittam Iunonis paludẽ apud Laconiæ Epidamnũ, Apollinisque Thyrxei oraculũ, propè Cyaneas ad Lycum, in fonte tẽplo proximo γ; videtur huc referenda Celtarum veterum, hoc eſt Germanorum, ſuperſtitio; qui recens natos Rheno flumini commendabant, eâ mente, ſi ſpurij forent abſorbendos, ſi legitimi innoxios ſupernataturos. iuxta illud Claudiani:

» *Et quos naſcentes explorat gurgite Rhenus.*

qua de re plura diximus *Commentar. in Tragœd. Senecæ.*

γ Pauſan. in Achaic.

Quintò ſtatuebatur cyathus aquâ plenus, & verbis inmurmuratis obſeruabatur, num aqua ſpontè efferueſcens effunderetur. Sextus modus eſt Feſſanus: ibi aquam in vitreum catinũ effundunt, eique olei guttulam admiſcent, & ſic in aquâ, tanquã in ſpeculo, mira cernere ſe opinantur δ. Septimũ indicat Clemens Alex. cùm ſcribit mulieres Germanas, ſolitas ſonũ, vortices, ac circumuolutiones amnium notare, & inde futura prædicere ε. Denique non ſunt alieni ab Hydromantiâ, qui hodie adhuc in Italiâ, ad furtorum auctores detegendos, trium ſuſpectorum nomina totidem pilulis inſcribunt, & eas in aquam conijciunt: hiſque multò ſunt ſceleratiores, qui ad hoc aquâ luſtrali abutuntur. Ceterum tempore D. Bernardini Senenſis ſupererant adhuc veſtigia παγομάντειας. Nã qui eius vitam compoſuit, ei contemporaneus ſcriptor ζ, de Aretio
» agens iſta prodidit; extra mœnia vrbis eius fons antiquus
» fuit, iam olim temporibus illis, quibus idololatria regnabat,
» impuris dæmonibus dicatus. Solebant eò ciues Aretini, &
» alij circumquaque vicini tanquam ad oraculum Apollinis
» confluere, reſponſa petentes ad occultas quæſtiones ſuas, &
» morborum ſuorum curationes. Id verò animaduertens Ber-
» nardinus, verus Chriſtianę religionis cultor & amator, aduer-
» sùs hunc dæmonũ cultum fortiſſimè ſeſe erexit, & primò qui-
» dem concione ad populũ habitâ & abſolutâ, magnoperè om-
» niũ confirmatis animis, hortatus eſt eos ſequi ſe, ad demolien-
» dam impuriſſimorum dæmonum habitationẽ, prorsùſq; abo-
» lendam. Mox verò arreptâ ſecuri vel malleo, cũ populo egreſ-
» ſus eſt ad fontem. cumq; ad fanũ dæmonis perueniſſet, primus

δ Ioan. Leo lib. 3. deſcrip. Africæ.

ε lib. 1. ſtromat.

ζ vitæ c. 40.

GG ipſe

ipſe ictibus cæpit contundere, euertitque aram & fontem la-»
pidibus penitùs obturauit.]»

SECTIO IV.

De alijs manganiæ generibus.

PRrimo loco obuia λεκανομάντεια, de qua Pſellus *cap. vlt.* & Nicetas *d. lib. 2.* Cedrenus eâ teſtatur vſum Iānem Magum Theophili Imp. præceptorem: Curopalates Ioannem Patriarcham iconomachum vocat, Glycas vero ſcribit *p. Annal. 2.* verum Alexandri patrem Ægypti Regem Nectanabum Magiæ peritiſſimum, hac cognouiſſe, Ægyptum in hoſtium venturam poteſtatem: hodie eâ Turcæ vtuntur. nam in peluim aquâ plenam inijciunt cum varijs characteribus pretioſos lapides, auri argentique laminas: tum reſponſum ex peluis fundo auditur.

2. γαστρομάντεια. hæc fiebat per phialas vitreas ventricoſas ſimiliter aqua plenas: & inſpectante puro puero, vel prægnanti muliere, reſponſi loco, certæ figuræ & imagines apparebant.

3. κατοπτρομάντεια, quæ rerum quæſitarum figuras in ſpeculis exhibet politis: in vſu fuit D. Iuliano Imp. *a* qui impe-»
rium emit, de quo iſta Spartianus; fuit præterea in Iuliano»
hæc amentia, vt per Magos pleraque faceret, quibus putaret»
vel odium populi deliniri, vel militum arma compeſci. Nam»
& quaſdam non conuenientes Romanis ſacris hoſtias immo-»
lauerunt, & carmina profana incantauerunt, & ea quæ ad ſpe-»
culum dicunt fieri, in quo pueri, præligatis oculis incantan-»
do, vertice reſpicere dicuntur, Iulianus fecit. Tuncque puer»
vidiſſe dicitur & aduentum Seueri, & Iuliani deceſſionem.]»

a Spartian. in Iuliano.

Aliud mixtũ Pagomantię refert Pauſanias *b* agens de Patris Achaiæ: ibi ante Cereris ædem, fontem eſſe, qui à templo lapideo pariete ſecluditur. Ibi oraculum maximè veridicum»
fuiſſe cognoui. ex eo non rerũ omnium, ſed morborũ tantũ»
euenta prædicebantur. Speculũ (ait) tenui ſuſpẽſum funiculo»
demit-

b in Achaic.

" demittunt,ita librantes,vt in fonte omninò non mergatur,ſed
" imo ambitu ſummam aquam contingat. Exinde vbi odores
" adoleuerint,& ritè Deam precati fuerint, inſpiciunt in ſpecu-
" lum,& ex eius imaginibus,periturúſne an victurus is æger ſit,
" de quo conſuluerunt, diuinant. Neque latiùs omninò huius
" aquę diuinatio patet.] Sed & de Pythagorâ recentiores γ memorant, *ſolitum ſpeculo concauo inſcribere litteras humano ſanguine temperatas,& ſpeculum Lunæ opponere, ſicque diuinare.* γ *Leloyber. li 4.de ſpect.*

4. *non diſſimilis prçcedẽti*, χρισταλλομάντεια; niſi quod hęc *in criſtalli* fruſtis fiat annulo incluſis vel vaſculo alteri,vel etiã nudis,& in cylindrum aut obelum conformatis;quibus etiam fingit ſe dæmon inhabitare. Quędam Noribergę anno 1530. ferunt in chriſtallo theſauros vidiſſe,à dęmone oſtẽtatos: quos cùm poſtea quodam ante vrbem loco effoſſo quæreret, adhibito familiari vno ſpectatore,& iam in ſpecu arcã vidiſſent, atque ad eam cubantem atrum canem; magus ſpecum ingreditur arcam aperturus,canẽque abacturus, ſed Cerberi offam ſecum non attulerat. itaque ille cacumen ſpeluncæ quaſſauit, & miſerum ruinâ obruit;qua & ſpecus terrâ oppleta. Vir quidam patrum memoria Grçcarum litterarum Latinarumque peritus, & felix ſi illotis manibus fidei myſteria contrectare non præſumſiſſet, eruditum commentarium in Germaniâ edidit *de dæmonum naturâ*,eumque libello Plutarchi de defectu oraculorum præfixit,ex eo petita eſt,verbis ipſius, ſequẽs nar-
" ratio: Conſulti aliqui,de rebus (ait) ignotis, in criſtallis cõſpi-
" ciunt ea manifeſtò,de quibus quæſitum fuit. *& poſtea*, Fuiſſe
" aiebat ſibi notum vnum ex prçcipuâ familiâ Norinbergæ.Eũ
" quodam tempore veniſſe ad ſe,& attuliſſe in ſerico panniculo
" inuolutam gemmam criſtallinam,figurâ rotundam,& dixiſſe:
" donatam ſibi illam fuiſſe à quodam ignoto,qui ſe ante multos
" annos de hoſpitio compellaſſet, fortè in forum conuentum,
" quemque ipſe in domum ſuam adduxiſſet,& triduò habuiſſet
" ſecum.Fuiſſe autem ab illo diſcedente & relinquente munus
" hoc,ad ſignificationem grati animi edoctum ſe, criſtalli vſum

 talem:

talem: ſi quâ de re certior fieri vellet, vt promeret criſtallum, & »
puerum marem caſtum iuberet aſpicere, & ex eo percuncta- »
retur, quid cerneret? Fore enim, vt de apparentibus puero vi- »
ſis omnia, quæ requireret, indicarentur. Atque affirmarat hic, »
ſe nullâ vnquam in re fuiſſe deceptum, & mirabilia de puero- »
rum indicijs reſciuiſſe; cùm ceterorum nemo quiſquã aliud, »
quã nitidam & puram gemmã intuendo videret. Quodã tamẽ »
tempore, cùm grauida ipſius vxor puerum marem geſtaret in »
vtero, illi quoque ſpecies in criſtallo oblatas. Primò autẽ om- »
nium formam viri ſeſe exhibere ſolitam illo habitu, quo tum »
communiter vterentur. Et ita deinceps aperuiſſe, de quibus »
interrogatum eſſet, cetera: explicatiſque cunctis, illam »
rursùs viri figuram diſceſſiſſe, & euanuiſſe reliqua. Diſceden- »
tem autem eam, quam diximus, figuram viri, viſam ſæpe vrbẽ »
perambulare, & ingredi templa. Fuerat autem fama paſsim »
diſsipata de illis indicijs, vt negantibus aut diſsimulantibus »
ſuum delictum aliquod, vulgò minarentur, ſe relaturos de eo »
ad illũ ſe in criſtallo oſtendentem virunculum. Quin etiã cõ- »
pertum eſt, fuiſſe à doctis quibuſdam, de dubitationibus ſuis in »
litterarum ſtudijs aliquando neſcio quid propoſitum, & in cri- »
ſtallo lectum. Sed his & alijs huiuſmodi cõpluribus cõmemo- »
ratis dixit Spenglerus, hunc aliquando ad ſe veniſſe cum ta- »
li oratione: arbitrari ſe tempus eſſe vt à criſtalli tali vſu tan- »
dem abſtineret. Nam & ſibi iam perſuaſum, eo ipſo non leui- »
ter peccari, & animi perturbati cruciatus grauiſſimos, ſe diu »
ſanè perpeſſum eſſe: itaque ſe decreuiſſe deinceps nihil cum »
illo experimento velle negotij habere: & tradere nunc ipſi »
quod accepiſſet, de quo meminiſſe poſſet, quid ei ſæpè demõ- »
ſtraſſet, neque neſciret qui rumores in ciuitate percrebuiſſent. »
Permittere autem, vt faceret de eo quod collibuiſſet. Tũ Spen- »
glerus collaudato eo, accepiſſe ſe aiebat criſtallum, & in minu- »
tiſſimas partes contudiſſe, & vna cum ſerico inuolucro in la- »
trinam abieciſſe.] benè, profectò benè. nec aptius potuit. vti- »
nam ſic omnes hæc & ſimilia ſuperſtitionis arma abolerent.
Nec verendum quidquã eſt cuiquam, ne forte ſe dæmõ vlciſ-
catur.

catur.impunè hoc omnibus,qui cũ fide fecêre.Burdigalæ ad-
uocatus quidam paredriũ habebat in phialâ vitreâ:eo mortuo,
hæredes nec phialã retinere volebant,nec frangere audebant:
conſiliũ petituri,adiere Colleg.Soc. IESV.patres iuſſere phia-
lam deferri ad ſe,corã ipſis ſe terræ illiſuros. attulere, ſed ora-
runt ne corã ipſis frangerent:immania ſe metuere viſa.recedẽ-
tibus ergo illis, in accenſum tũ forte clibanũ magnâ vi phialã
coniecere, & nihil aliud, quàm ex vtriuſque elementi confli-
ctu breuem ſtridorem audiuere. Mihi ipſi, cùm anno 1578.
iudicis adhuc miniſterium obirem,inter rei cuiuſdam Licen-
tiati annotatas à fiſco chartas,prętor libellum Magicis plenum
caracteribus, oblata ſimul capſula, ſandapilæ more efforma-
ta,& in eâ virunculus mandragoreus, ater & ſitu pædoreque
obſitus,largo capillitio, ſed imberbis: hunc, vulgò putant, ad
diuinationes,lucra,& alia multa mirè efficacem: accepi librũ,
capſam,& fictitium cadauer, hoc etiam primum laceraui ab-
ruptis auulſiſque brachijs. dictitabant,qui aderant, magnum
mihi & domui periculum imminere: riſi,& abire,qui metue-
rent,iuſſi: abeuntibus;in focum,qui aderat,conieci: nec aliud
quàm vſtæ radicis,nidorem percepi.

5.loco ſuccedit δακτυλομάντεια, quæ diuinat annulis ad
certam cæli poſituram conſtructis vel incantatis, & ſuper
tripodem ad certa verba motis: deſcripſit Ammianus libr.29.
cuius verba dabimus.ſect.3.q.7. vel annulis incantatis, qualis
fuit annulus Gygis,quo(teſte Herodoto)fretus Candaulẽ in-
teremit. tales duo illi Phocenſium tyranni, de quo Clemens
Stromateus;qui ſonitu ſpontè edito eum cõmonebant cõmo-
do rerum gerendarũ tempore; qui tamen inſidias conſpiran-
G tium ſic euadere nequiuit.Fuit huiuſmodi annulus exitio cui-
dã Hieronymo Cancellario Mediolanenſi;vt & alteri, qui cũ
eũ in ignem proieciſſet,ſed mente nõ bonâ, ſtatim à dæmone
correptus,& in furorem actus fuit. Princeps quidã, hoc æuo,
alium emerat aureis viginti: promiſerat venditor ſemper, dum
geſtaret, aleæ & chartarum luſum fore lucroſum. it, ludit
primò, cedit non infeliciter: redit ad fritillum, ſed magnâ

cum nummorum iacturâ. Sic ſe deluſum videns, quem emi non oportuerat, anulum confringi iuſſit.

6. occurrit ὀνυμάντεια ſiue ὀνυχομάντεια. in hac oleo ac fuligine impolluti pueri vnguem illinebant, & vngue ſolem verſùs obuerſo, certum quid ſubmurmurantes, videbant, quæ cupierant. Hodie vlteriùs progreſſum malum. Queuedũ quendam Veteranum militem Hiſpanum noui, bello & armis, quàm pietate clariorem; qui; quo tempore Dux Medinæ Cæli ex Gallæciâ ſoluebat, Belgium petens; Bruxellis, non vni in vngue ſuo claſſem è portu Coruñę ſoluentem, & paullò poſt procellis vehementer afflictam, velut in ſpeculo clarè oſtendebat. Hic ille, qui vulnera quoque ſolis verbis ſanabat aliorum; ſua ſic ſanare ipſe, vel alijs ſananda permittere detrectabat.

7. quidam putant eſſe ἀηρομάντειαν illam Ariſtophanicam *in Nubibus*. Sed iſta, ſi tonitru, fulmen, oſcines & alia ſimilia conſiderat, pertinet ad augurium; ſi planetarum adſpectus felices aduerſoſque, ad aſtrologiam; ſi quædam aëreorum ſpectrorum inſolita viſa, vt equitum, armorum &c. ad τερατοσκοπίαν referenda. Sola huc ſpectat, quæ ex aëre coniurato dabat oracula, de qua Pictorius *de Magiâ ca. 10.* Cardani Aëromãtia de qua ibi agit, potius Hydromantia dicenda eſt.

8. dici poteſt φαρμάκεια; qua vtuntur incantatores ſeu ἐπῳδοί, qui diuinant freti ſolo dæmonis commercio; præter incantationem nihil adhibentes: vt Feſſæ faciunt quædam mulierculæ tribades [d]; & Ægyptiæ ſiue Zingalæ, totam Europã percurſantes, & in Byzantino foro Turcæ, & olim *in Apulei aſino*, quidam Diophanes.

9. eſt κοσκινομάντεια, quæ vſurpata veteribus [e] (vnde & Adag. *cribro diuinare.*) cribrum imponebatur forcipi, forcipem binis digitis comprehendebant & eleuabant, & præmiſſis verbis conceptis, ſubdebant nomina eorum, de quibus ſuſpicabantur eos furtum, vel aliud occultum crimen patraſſe: reum verò iudicabant illum, quo nominato cribrum tremebat, nutabat, mouebatur, vel conuertebatur. quaſi qui digitis forcipem

[d] *Vide Ioã. Leonē in deſcript. Africæ lib. 3.*

[e] *Theocrito, Luciano, Polluci.*

forcipem tenebat,arbitratu ſuo cribrum mouere non potuerit. Quod formulam Pictorius proponat verborum pronunciandorum,fecit inconſultè;quod eâ ſit vſus ter, & euentum certum prædicet,fecit impiè,& mentitur pollicendo.

10. ad eumdem vſum erat ἀξινομάντεια: quâ ſecurim rotundo infigebant palo, & ex eius motu furem deprehendebant. Quando autem ſucceſſus futuri diuinatio petebatur, tunc gagatem lapidem ſecuri imponebant, vt Plinius refert *lib. 36. cap. 19.*

11. erat κεφαλαιονομάντεια: faciebant aſini capite ſuper prunas aſſo. Germanis priſcis in vſu fuiſſe volunt. Longobardi poſtea vſi capite caprino, cui diuinum honorem habebant t. Vehementer ſuſpicor priùs illud de Arcadico pecore genus olim ab improbis Iudæis interdum Diuinationi impenſum; hincque factum vt Apion, & reliqui Ægyptij, & illos ſecutus Tacitus, calumniarentur, eos pro Deo caput aſininum coluiſſe.

t *Gregorius lib. 7. epiſt. 7. & in Dialo. lib. 3. c. 26. & 28. & hom. 1.*

12. κλειδομάντεια, per clauem; cui circumdabant chartulam inſcriptam nomen ſuſpecti: deinde clauem alligabant ſacræ ſcripturæ codici, hunc virgo ſuſtentabat, & verbis certis murmuratis chartula ad nomen criminoſi vertebatur, mouebaturque.

13. ſit quod Germanus quidam I.C. his verbis tradidit: ex „ oculo quoque excuſſo,hodie fur cognoſcitur.Primùm leguntur „ pſalmi cum Letaniâ. deinde formidabilis ſubſequitur ora„ tio ad Deum patrem & Chriſtum,item exorciſmus in furem. „ hinc in medio ad oculi ſimilitudinem veſtigio, figuræ circu„ laris nominibus barbaris notatæ, figitur clauus aëneus trian„ gularis, conditionibus certis conſecratus, incutiturque mal„ leo cypreſſino:& dicitur, Iuſtus es Domine &c.tum fur pro„ detur. Roſtochij quidam pecuniam in quodam loco ſepo„ ſuit. Cùm autem eam poſteà inuenire tam citò non potuiſſet, „ fabrum conuenit, ab eoque petijt vt oculus furi excuteretur. „ Quo facto ſtatim ipſe Dominus, qui fabri Diabolicâ operâ „ vſus eſt, oculum amiſit.] nonne, lector optime, iuſto Dei iudicio

dicio iſte incidit in foueam quã fecit,& meritò pertulit,quod „ tam iniuſtè,per artem peſſimam, malum alteri moliebatur: „ ſubdit; Guſtronij quidam cochlium argenteum amiſerat: cũ „ autem furem ex oculo quoque excuſſo cognoſcere cuperet, „ fabrum adijt,ab eoque petijt, vt ſuâ arte magicâ furem oculo „ priuaret: quod & factum eſt, & ſtatim filiolus illius, qui co- „ chlium in quendam angulum coniecerat, oculum amiſit.] „ Sed & aliud diuinationis diabolicæ genus reperio in Indorũ hiſtorijs,in ijs quæ de Floridenſium rebus geſtis agunt. aſpidomantiam vocare poſſumus. Narrãt ſequentia de Rege Holatâ Outinâ,eum exercitu ſubſiſtere iuſſo,ſenem magum centum & viginti annos ſuperantem aduocaſſe, & quo in ſtatu res hoſtium forent pronunciare iuſſiſſe. Tum magus locum „ in medio exercitu parauit, & conſpecto Ottignij quod puer „ eius geſtabat ſcuto,petere illud iubet: impetratum illud col- „ locat,orbe quinque pedum diametri circum illud ducto, ad- „ ditis quibuſdam characteribus & notis: tum in ſcutum geni- „ bus flexis pedum calcaneis inſedit, ſic vt nullâ parte humum „ tangeret: &neſcio quid ſubmurmurãs varios geſtus exprime- „ bat,tanquam in vehementem aliquam orationẽ incumberet: „ quâ ad quadrantem horæ productâ, illicò tam horrendus ap- „ paruit,vt humanam effigiem amplius nõ exprimeret. nam ita „ omnes artus contorquebat,vt oſſa diſſolui exaudirentur, de- „ nique præter naturam multa faciebat. His peractis momento „ in priſtinum ſtatum redijt,laſſus tamen admodum & quaſi at- „ tonitus: deinde circulo egreſſus Regem ſalutauit, ipſique in- „ dicauit hoſtium numerum, & quo loco illum exſpectarent.] „

Claudat ſeriem Saliſberienſis *lib.1.de nugis curialium* c.11. ſcribens; *Imaginarij* ſunt,qui imagines quas faciunt, quaſi in „ poſſeſſionem præſidentium ſpirituum mittunt,vt ab eis de re- „ bus dubijs doceantur. hos idololatras eſſe ſacra ſcriptura con- „ uincit,& diuinæ maieſtatis iudicio condemnandos.] „

In his omnibus verba magica ſolent interuenire, ideo dubitari nequit,quin ad hanc quæſtionem pertineant.

QVÆSTIO VII.

De manganiæ ſpeciebus in quibus vel non eſt explicitum pactum, vel latens admodum eſt.

HÆc implicitam habentia pactionem reuocari poſſunt ad tria capita, *Ariolationem* ſiue *Haruſpicinam*, *Augurium*, & *Sortes*, de quibus nunc videndum.

SECTIO I.

De Haruſpicinâ ſiue Ariolatione.

ARiolatio latiſſimâ ſignificatione omnem complectitur diuinationem: ſed hic eam ſtrictè ſumo, vt Iſidorus, cùm „ ſcribit; *Arioli* vocati, propterea quòd circa aras idolorum ne„ farias preces emittunt, & funeſta ſacrificia offerunt, iiſque ce„ lebritatibus dæmonum reſponſa accipiunt α.] quibus verbis deſcribit ſolam diuinationem explicitam, quæ ad oracula refertur. hoc placuit etiam Rabano β & Gratiano, Iuoni & Burchardo, qui in Decretum ſuum id retulerunt. *Haruſpicinam* idem Iſidorus vult dictam ab obſeruandis horis; meliùs alij, à veteri vocabulo *Haruga*, quod (teſte Donato) hoſtiam ſignificabat. Ego nunc vtrumque nomen mediâ quadam & modicâ latitudine vſurpo, pro tota ἱεροσκοπία veterum, ſiue diſciplinâ diuinandi in ſacrificijs Gentilium ſolitâ ſeruari: quare olim ſemper puto in his interueniſſe idololatriam expreſſam, non tamē ſemper pactum explicitum: hodie fieri poteſt, vt neutrum interueniat.

α *lib. 8. Etymol. c. 9.*
β *lib. de magor. praſtig. c. 1 26. q. 3.*

Haruſpicum prima diuinatio erat ex viuæ adhuc victimæ obſeruatione, dum producebatur, dum ad aram ſiſtebatur, dū attrectabatur, dum vinum ei infundebatur. poſſumus vocare *Victimariam*, θυτικὴν ſiue θυματικὴν: quæ omnia, ſi quis volet exemplis confirmata, is adeat Barn. Briſſonij, crudeli certè & indignâ morte abſumpti viri, *Formularum librum 1.* quędam etiam nos olim in Senecæ Oedip. delibauimus, ad illa;

» *Appellite aris candidum 1 tergo bouem*
» *Curuoque nunquam 2 colla depreſſum iugo.*
» *Opima 3 ſanctas victima ante aras 4 ſtetit.*

Huc properè [5] *admone*
Et ſparge [6] *ſalsâ colla taurorum molâ,*
Placidone vultu ſacra, [7] *& admotas manus*
Patiuntur?
Vnone terram [8] *vulnere afflicti petunt?*
Vtrum citatus [9] *vulnere anguſto micat.*
An lentus altas irrigat plagas cruor?

Secunda verò fuit *extiſpicina*, qua motum & ſingula mactatæ hoſtiæ membra rimabantur, iecur maximè, vnde Græcis dicta ἡπατοσκοπία, hāc vbertim rident Lucianus γ & Arnobius δ, deſcribit noſter ille eâdem tragœdiâ,

γ lib. de ſacrific.
δ libb. cõtr. gentes.

Ede certas viſcerum nobis notas.
MAN. *Genitor, quid hoc eſt? non* [1] *leui motu, vt ſolent,*
Agitata trepidant exta, ſed totas manus
Quatiunt, nouiſque proſilit [2] *venis cruor,*
Cor marcet ægrum [3] *penitùs ac merſum* [4] *latet,*
Liuentque [5] *venæ, magna pars* [6] *fibris abeſt,*
Et felle nigro [7] *tabidum* [8] *ſpumat iecur.*
Ac ſemper omen vnico imperio graue,
En capita [9] *paribus bina conſurgunt toris:*
Sed vtrumque cæſum [10] *tenuis abſcondit caput*
Membrana, latebram rebus occultis negans.
Hoſtile [11] *valido robore inſurgit latus,*
Septemque [12] *venas tendit; has omnes retrò*
Prohibens reuerti limes [13] *obliquus ſecat,*
Mutatus [14] *ordo eſt. ſede nil propriâ iacet,*
Sed acta retro cuncta. &c.

Tertia eſt πυροσκοπία & πυρομάντεια in hac aliquando pix trita in ignem ſpargebatur, aliquando tedæ pice illitæ accendebātur, & certis caracteribus ſignabantur, & ſi flamma tedarum in vnum coibat, proſperum; ſi lambens & diuiſa comparebat, infelicem; ſi tricuſpis aſſurgebat, glorioſum euentum; ſi variè diſperſa, in ægro mortem, in ſano morbum; ſi crepitans, infortunium; ſi ſubitò exſtincta, ingens periculum ominabantur. aliquando hoſtiam in ignem conijciebant & dumtaxat conſide-

conſiderabatur flamma ignis victimarij, vtrum in vnam coiret pyramidem, quod proſperum; an vero diuideretur, quod aduerſum. quis ignis color, ſplendor, aſcenſus, ſtrepitus; an citò victimam comprehenderet, an exſtingueretur & ſimilia. quidam putant auctorem huius fuiſſe Amphiaraum, alij Argonautas alios: apud Romanos vſa Tanaquil, teſte Valerio Maximo t. de hac idem Tragicus; t *lib.1.c.6.*

TIR. *Quid flamma? largas iamne 1 comprehendit dapes?*
MAN. *Subitò refulſit lumen & 2 ſubitò occidit.*
TIR. *Vtrumne clarus ignis 3 & nitidus ſtetit,*
Rectuſque purum verticem 4 cælo tulit,
Et ſummam 5 in auras fuſus explicuit comam?
An latera 6 circum ſerpit incertus viæ,
Et fluctuante 7 turbidus fumo labat?
MAN. *Non vna facies 8 mobilis flammæ fuit;*
Imbriferâ quales implicat varios ſibi
Iris colores; parte quæ magnâ poli
Curuata picto nunciat nimbos ſinu.
Quis deſit illi, quiſue ſit dubites color:
Cærulea fuluis miſta oberrauit notis,
Sanguinea rurſus, vltimùm in tenebras abit.
Sed ecce pugnax ignis in 9 partes duas
Diſcedit.
Immugit aris 10 ignis, & 11 trepidant foci.

Vtuntur hodie Lituani. nam ægris ſi vmbra, corpore igni oppoſito, aduerſa cadat, certam ſpem recuperandæ valetudinis concipiunt: ſin auerſa ceciderit, conclamant, & pro depoſito ægrum habent ζ. An ab vitio immunes Germani? qui in ſuccenſione pirarum, quas piè in honorem B. Ioannis accendunt, veteri idololatriâ Chaldæorum & Ægyptiorum in ſacrum morem commutato; peccant dum ad crepitum, fumū, flammæ modum & ſimilia attendunt: item quia definitis vicibus ſe circumire vel tranſilire debere putant. ſunt enim iſta, vt rectè cenſuit Wimpina n, reliquiæ veteris paganicæ luſtrationis & traductionis per ignem, quam ex ſacris litteris Patres

ζ *Ananias lib.3. de nat. dæmon.*

n *lib. de diuit nat.c.2.*

Patres confutarũt. Glycas ex Theodoreto hoc docuit, ne mul-
tos congeram θ; Quinetiam (ait) liberos ſuos per ignem tra- »
iecit. Quid autem iſtud verbum ſibi, quæſo, vult? Ioſephus tra- »
dit Achazum quendam ſuorum filiorum Baali ſolido ſacrifi- »
cio concremaſſe. Verum Theodoritus aliter ſentit: arbitror, »
inquit, hiſce verbis ſignificari ſpeciem quandam erroris, qui »
ad noſtra vſque tẽpora durauit. Videmus enim ſemel in anno »
rogos accendi, quibus inijciantur pueri quidam & viri. Quin »
etiam infantes ab ipſis matribus per flammam tranſportan- »
tur. quæ res videtur eſſe quaſi quædam auerruncatio & lu- »
ſtratio.] Sic Glycas. »

θ p. 2. annal. fol. 269.

Quarta eſt nubila καπνομάντεια, fumi obſeruatrix, eaque duplex. nam vel ι grana ſeſami vel papaueris nigri in ardentes prunas iaciebant, & inde ſurgentem fumum notabant: vel ſine huiuſmodi granis, ſolum obſeruabant ſacrificij fumum, & interdum fumum rogi. Huc pertinet illud Naſonis, *in Ibin*, de rogo Polynicis & Etheoclis;

ι Card. lib. de verâ Sapient.

Et noua fraterno veniet concordia fumo, »
Quam vetus accensâ ſeparat ira pyrâ. »

De fumo illud Papinij eſt lib. 10. Thebaid. vbi poſtquam pyromantiam Tireſiæ deſcripſerat, addit eum ore fumum fatidicum hauſiſſe.

Ille coronatos iamdudum amplectitur ignes, »
Fatidicum ſorbens vultu flagrante vaporem. »

Vapor enim iſte fumus eſt. nam quis credat flammam hauſiſſe Tireſiam, & ſuperuixiſſe? Vſos etiam Capnomantiâ Iudæos & conſideraſſe an fumus, qui ex victimarum ſacrificio aſcendebat, rectus aſcenderet, an in obliquũ vergeret, docet Theophilactus *in Oſee cap. 4.* Pictorius *lib. de Magia, c. 11.* quoſdam Papinij verſus de morte Menecei huc retulit, qui perſpicuè ad Pyromantiam pertinent. Non aliam ſpeciem, ſed genus quoddã ipſius Capnomantiæ putarim fuiſſe *Thurifumiam*; illam in quâ ex fumo thuris adoliti diuinabant. Statius;

Thurea nec ſupra volitante altaria fumo. »

Hoc verum de iſtâ: ſed alia longè de qua Dion.

Quincta

Quincta eſt propriè dicta λιβανομάντεια quā proponit Diō Caſſius ι agens de Nymphęo propè Apolloniā; ibi & oraculū » (inquit) editur. idque hoc modo. Thure accepto, precibuſque » eius rêi ergô, quā volunt, factis, ipſum thus, vt ſecū eas preces » deferat, ad ignē proijciunt: tū ſi ratum ſit futurū votum, ab ig- » ni thus è veſtigio corripitur: ac ſi thus extra ignē fortè decide- » rit, accurrens ignis id abripit & conſumit: ſin irritum erit vo- » tum, neque accipitur ab igni thus; &, ſi in ipſam flammam cō- » ijciatur, recedit ab eâ, atque effugit. ita in vtramque partem » ignis futura prædicit, morte nuptijſque exceptis. de his enim » non licet cuiquam oraculum illud conſulere.]

ι lib. 41. hiſt. Auguſ.

Sexta eſt τεφραμάντεια ſiue σποδονομάντεια, quâ diuinabant olim ex cineribus ſacrificiorum, videtur hoc factum in arâ Apollinis Iſmenij, & ideo Sophocles *in Oedi. Tyr.* vocaſſe cinerem diuinatorium, μαντεῖαν σποδόν. fortaſſis tale quid etiam obſeruandum in cinere Alphæi, quem idcirco Moſchus vocauit, χόνιν ἱρὰν, vbi ex Pauſaniâ docui κ quondam, per κόνιν ſignificari τέφραν, per puluerem cineres. ſicut & in Herc. Oetæ. ſumitur.

κ in Aduerſar. ad Sene. Medeæ v. 81.

» *Et crines patrio puluere ſordidos.*

Hodie viget quoddam ſuperſtitionis huius veſtigium, cùm res, de quâ diuinandum, digito bacilloue cineri inſcribitur, & cinis aëri puro permittitur, & attenditur ad litteras quæ in cinere agitato apparent. Item cùm iubent aliquem tres perſonas cogitare quibuſcum matrimonium optet, vel ſperet contrahere; tum tres ducunt ſulcos in cinere, ille autem iubetur ſingulis perſonis ſuum ſulcum deligere; tum auerſus ſtare, ne ſulcos videat, quos interea alter tamdiu forcipe oſtendit, donec eorum vnus ab illo ter deligatur; & quam ille ſulcus deſtinabat, ea ſpondetur ipſi vxor futura. poſſet hoc vltimum ad ſortem diuinatoriam reduci.

Septima eſt ὑδρομάντεια & οἰνομάντεια, qua conſiderabāt colorem vtriuſque laticis in ſacrificio fuſi. Æneid. 4.

» *Vidit thuricremis cùm dona imponeret aris*
» *(Horrendum dictu) latices nigreſcere ſacros*

Fuſaque in obſcœnum ſe vertere vina cruorem. »
Hoc viſum nulli, non ipſi effata ſorori. »

Ariolationem ergo hic alij agnoſcunt: ego potius diras, ſeu omen, vt in illis Thyeſtæ;

Vernæ capiti fluxere roſæ; »
Pingui madidus crinis amomo, »
Inter ſubitos ſtetit horrores: »
Imber vultu nolente cadit: »
Venit in medias voces gemitus »
Sed vagus intra »
Terror oberrat. Item »
Sed quid hoc? non vult manus »
Parere: creſcit pondus, & dextram grauat. »
Admotus ipſis Bacchus à labris fugit, »
Circaque rictus ore decepto effluit. »
Et ipſa trepido menſa ſubſiluit ſolo. »
Vix ignis lucet. »

Omina tamen diuinationis ſunt, ſed ſub augurijs comprehenſæ ſeu auſpicijs, de quibus ſect. ſeq. Perſis diuinationem ex vino tribuit Alexander Neapolitanus *lib. 5. c. 13.*

Octaua forma ducitur ab edulibus varijs, vt χριτομάντεια ἀλευρομάντεια, & ἀλφιτομάντεια. De hac ita Theod. Balſam. *in 6. Syn. quæ in Trullo;* Mulieres quædam (inquit) cum ordeo ea, » quæ ab alijs ignorantur, enunciant. hæ dicuntur κρίθριαι, quæ » Eccleſijs & ſanctis imaginibus aſſidẽtes, & ſe ex ijs futura diſ- » cere prædicantes, non ſecus ac Pythoniſſæ futura prędicũt.] » Alia longè eſt, (quam Theocrit. deſcribit *in Pharmaceut.*) obſeruabat molas & libamenta, & præcipuè triticum, hordeum, far, & ex eo toſto freſoque factam farinam, & eà mox ſubſecutam Victimæ conſperſionem. Seneca;

Et ſparge ſalsâ colla taurorum molâ. »

quâ de re ex Dionyſ. Halycarnaſſ. Suydâ & alijs, multa ibi *in Comment.* notaui λ. τυρομάντεια perficiebatur caſeo, ἰχθυομάντεια piſcibus, quæ antiquiſſima. nam vſi illâ Polydamas bello Troiano, & Tireſias Thebanus: apud Lycios à piſcibus viuis non

λ *in Oed. v. 334. & 335.*

non vno loco petebatur, ſed μ in Dinâ foſsâ, & in fonte Apollinis apud Myras, & apud Syrrhum vicum. ὠοθυτικὴ ſeu ὠομάντεια, ex ſignis quæ in ouis apparebant, qua Orpheũ vſum vult Suydas: de eadem nonnulla Leonicus *lib. 3. var. hiſtor. cap. 13.* huc referenda præſtigioſa illius impoſtoris ſcedulam in ignem coniectam, in quouis adlatorũ ouorũ illæſam oſtentãtis.

μ *Cælius li. 7. cap. 29. & Plinius lib 9. c. 16. & libr. 32. c. 2. Plut. lib. de induſt. animal.*

Nona eſt κηρομάντεια, qua vtuntur hodie quoque Turcæ; cùm ceram liquant & aquæ guttatim inſtillant, & figuras inde ortas obſeruant. Alſaticæ vetulæ aliud genus commentæ. cum aliquis ægrotat tot cereos æqualis ponderis incendunt, quot Sanctos morbi immiſſores autumant; & cuique cereo ſuum ſanctum appropiant; cuius cereus primus conſumtus fuerit, eum morbi pronunciant autorem, læſoremque.

Decima ἀνθρωπομάντεια, quæ rimabatur hominum mactatorum fibras ac viſcera. Vſus eâ Heliogabalus, monſtrum non homo: vſus etiam Iulianus Apoſtata; qui grauidarum alnuos exſecabat ν, vt Antiochiæ & Charris deprehenſum: vſus & teſte Ammiano *lib. 29.* quidam Pollentianus; vſæ & Arlunæ Scythicæ, vt eſt lib. 1. Annal. Boior. à quibus id acceperc Tartari, de quibus narrat Cromerus *lib. 8. hiſtor. Polon.* vſi & Luſitani veteres apud Strabonem *lib. 3.* Hæc ad *extiſpicinam* commodè reduceretur: vt & ad hanc, ſacrificium filiorum in Topheth, vbi igne abſumebantur in honorem Molochi in Sacrâ Scripturâ ο.

ν *Cedren. in Annal. & Theodoret. lib. 3. cap. 11. & 12.*

ο *4. Reg. 16. ver. 6 Ezech. 20. v 31.*

Vndecima fuit δαφνομάντεια, ex laurei rami combuſtione. proſperum ſignum, ſi obſtreperet cum fragore; infelix, ſi iuxta Propertium, taceret *exſtincto laurus aduſta foco.* de hac multa, & ita, vt neſcias quis à quo acceperit, Parrhaſius π ac Rhodiginus.

π *Ian Parrhaſ. in Claudiani lib 2. de rap. Proſerp. Cælius Rhodigin. lib. 5. antiquit. c. 7.*

Duodecima poteſt eſſe βοτανομάντεια, cùm ex verbenæ, lunariæ, ſaluiæ, myricæ, ficus & aliorum ſimplicium folijs ramuliſue, conſignatis nomine quærentium & quæſtione, cognitio futuri petebatur. caue cum his confundas Sibyllę folia apud Maronem, in his enim non quęſtio, ſed oraculi carmen erat inſcriptum. συκομάντεια ficus folia poſtulabat. De diuinatione

natione per tamaricen ſeu myricam, ex Nicandri Scholiaſte, „
ſic Cælius Rhodiginus o; Apollo myricâ vates ſanxit præ- „
nunciare mortalibus futura, propterea inſignẽ fruticem hunc „
Nicander μάντιν vocat, id eſt vatem. Quin & magi item Scy- „
thæ myricino vaticinantur ligno. Sed & in Lesbo Apollo my- „
ricæ ramum tenet: qua ratione Myricæus quoque eſt cogno- „
minatus. Et Archæus prodit quandoque in ſomnis viſum „
Deum illum myricæ ramo decorum. Et Metrodorus refert „
antiquiſsimam eſſe plantam myricam: nam Ægyptij in Iouis „
pompâ coronantur myricâ, id eſt tamarice, vt interpretatur „
Dioſcorides: ſicut apud Medos Magi.] „

o lib. 7. anti-qu. lect. c. 29.

Decimatertia ὀμφαλομάντεια obſtetricum propria; quæ per nodulos vmbilico & ſecundis adhærentes conijciunt, quoties puerpera ſit poſtmodum peritura.

Decima quarta nouitia quoque eſt ex eadẽ obſtetriciâ ſcholâ ſuperſtitio ἀμνιομάντεια. Fætus maternus in vtero materno tribus membranis inuoluitur; quarum prima dicitur χορίον ſeu ſecũdinæ; alia verò à farciminis formâ ἀλλαντοίδες, tertia à mollicie ἄμνιος. hæ duæ poſteriores aliquando cum fætu ſic erũpunt, vt facies ac caput infantis quaſi galeatum appareat: Vulgus Belgicum vocant galeam (den helm): hæc membrana cognomen tribuit Imp. Diadumeno, & cauſidici Romani multâ pecuniâ inuolucrum iſtud emebãt, ſe illo ad cauſæ victoriam iuuari multum arbitrantes π. Ex huius tegminis colore rubicundo vel liuido fortunam infantis, aniculæ ariolantur. hęc ἀμνιομάντεια. de cuius vanitate legendus Leuinus Lẽnius Ziricæus ρ. Sed & Iouius, ne quid ſuperſtitionis omitteret; nimis huiuſmodi vanitatibus pro Epiſcopo deditus; in Ferdinandi Dauali natiuitate (*lib. 1. Piſcarij*) huiuſmodi pelle inuolutum ex vtero prodijſſe conſiderauit.

π Lamprid. in vitâ Diadumeni.

ρ lib. 2. de occult. nat. mirac. c. 8.

Decima quinta eſt æquè ridicula diuinatio Iudæorum per *Ieduim*, cuius Rabbini σ mentionem à Moſe τ factam comminiſcuntur. nempe volunt fuiſſe animal quoddam nomine *Ieduá* ידעה humanâ formâ; cuius ex vmbilico medio funiculus propendebat, quo inſtar cucurbitæ humo adhæreſcebat,

σ Moſes Samſonis F. in præceptum Negatiuum 38.

τ Deute. 18. & Leuit. 19.

&,

&,quantum funiculi longitudo patiebatur, circumcircà omnem terrę fructum depaſcebatur: capi à venatoribus nō poſſe, niſi ſagittâ funis præſcindatur. tunc ſtatim expirare. per eius oſſa, certò ritu in ore geſtata, vaticinandi donum nactos homines, indeque ariolos dictos *Iddegonim*. tales iſti recutiti fabulas nobis obtrudunt, digni qui & terrę cum ſuo ירעה affigantur, & cum eo conuiuentur.

L *Decimaſexta* eſt λιθομάντεια: cuius meminit Iamblichus, & *Orpheus* agens de Siderite lapide: ſed ritus eius mihi nō ſatis *perſpectus*. Non deſunt, qui putent, Iudęis in vſu fuiſſe lapides quoſdā Diuinatores, & eos prohiberi à Moſe *Leuit. 26. v. 1.* nam vbi noſter vertit, *Lapidem inſignem*, illi malunt vertere: *Lapidem imaginationis*, vel vt alij *Lapidem ſpeculationis*. Sed illi nugantur cum ſuis, quos nimis libenter ſequuntur Rabbinis. nam *eben Maskith* vocat lapidem picturâ vel artificio aliquo ſic ornatum, vt aſpectu ſuo homines capiat, & alliciat ad honorandum, ideò enim additur, non quidem, vt diuines per illum: ſed, *vt incurues te ei*, hoc eſt vt adores illum. Non vos cęlabo, quid aliquando mihi de hoc loco in mentē venerit: antequam editionem Romanam viderem. Suſpicabar noſtrum interpretem primò ſcripſiſſe, *Lapidem in ſignum*, inde cū alij verba transpoſuiſſent: *in ſignum lapidem*, factum denique: *inſignem lapidem*. confirmat coniecturam verſio LXX. in qua disertè ſcriptum: λίθον σκοπὸν. *lapidem ſignum*. Et fuit illa veterum ſuperſtitio: qui Mercurios ponebant in vijs, vel alios Deos *vios* ſiue *viales*, itinerum indices & ſigna. prohibeat ergo legiſlator non lapides indices viarum poni, ſed poni huiuſmodi lapides habitu Deorū, & ad adorandum. Scio quę de radice שכה Sacha prolixè hîc Oleaſter adferat: ſed probare nequeo, quod vulgatū interpretē tā facilè deſerat, imò & de verſione loci Iob apertè ignorantię accuſet. Etiamſi vera ſignificatio foret, *operire*; dicere poſſem: quę picta ſunt, coloribus eſſe contecta & operta. Poſſet quis ad hanc ſpeciem referre quorumdam ſuperſtitionem, qui vt ſomnia ipſis contingant futuri pręnuncia, geſtant amethiſtum gemmam.

Decima ſeptima occurrit ῥαβδομάντεια, quæ multiplex fuit de qua ſic Cælius Rhodiginus *d.c.29.* ſcribit; Virgas in rebus diuinis eximij cuiuſdam vſus fuiſſe veteribus, ex pleriſque cõiectare licet. Nam, qui Perſicos ritus diligentiùs animaduerſos litteris mandarunt; illorum magos, qui ſacrificijs præficiũtur, carnes ſuper myrto & lauro poſitas tradunt ſubtilibus virgis adurere, mox oleum lacte melleque commixtum conſpergere, ac comprecari, faſciculos ex myricâ pertenues manu tenentes. In Pyrethiorum meditullio ſurrecta ſtabat ara, vbi inexſtinctus ſeruaretur ignis, fierentque itidem comprecationes non ſine myricinis virgis. Sicut in Scythiâ quoque, vbi vaticini traduntur plures, ſalignis virgis diuinatio concipitur; quas diſſoluunt ac ſeparatim ſingulis humi conſtratis vaticinantur, interim virgas comprehendentes componenteſque. Narëes vero, quos eſſe Androgynos putat Herodotus, tiliam ſcindentes trifariam, digitoſque implicando ac reſoluendo præcinunt futura.] *& poſtea*; Etenim in pleriſque locis, virgâ (vt diximus) præſagiunt, quod in primo compoſitionis tertiæ Dion quoque confirmat.] Quæ ille de Perſis Magis, ab Herodoto *lib.1.* & Strabone *lib.15.* mutuatus: quæ de Scythis, & Enarijs, ex Herodoti *lib.4.* Scytharum progeniem Turcas, hunc morem retinuiſſe, colligitur ex Hiſtorijs v Collenucij. Sed illud mihi nota (Lector) ῥαβδομάντειαν non pertinere ad vnum dumtaxat caput. quędam enim explicitam continebat inuocationem, nempe quę conceptis verbis efficiebat, vt virgula recta, ſponte ſuâ, in circulum coiret iunctis extremitatibus. Alia vero ad ſortes pertinet; quando regnum, vel quid aliud, virgis datis, cui obtingeret, experiebantur: ſic Aaroni pręrogatiua Sacerdotij, virgulâ contigit florente, ſic & B. Virginem nonnulli, ex apocryphis, tradunt Ioſepho ſponſam datam: quo adhuc tempore Diuinatoria ſors permiſſa. Aliquando ad ariolationem noſtram (quam auſpicium vocauit Tacitus) referenda: vt illa Perſarum, & Scytharum, Germanorum quoque, quam Tacitus deſcribit lib. de moribus Germanor. qua de re nos poſtea plura Sect. 3. Aliquando ad

v *lib.1. rerũ Neapolitan.*

omina

omina vt illa, de qua ſic Cranzius *lib.4. Metropol. cap. 19. & 29.*
„ Memorant annales Henrici. 3. Imp. fabulam de Hildebran-
„ do puero, quod cùm filius eſſet fabri lignarij, ex ſarmentis or-
„ dine compoſitis, inſcius ipſe has litteras conſeruerit: quibus
„ aſtans homo litteratus legerit ex eâ compoſitione ſcindula-
„ rum: *Dominabor à mari ad mare.* Vnde coniectans diuinum
„ aliquid in puero, ſuaſerit parenti, vt eum litteris traderet. Tra-
„ ditus profecit, & in cancellariam Regis peruenit, & Scrinia-
„ rius euaſit. Somnio admonitus Imp. de eodem, quod cornua
„ videretur habere, quibus filium ſuum contereret, hominem
„ in vincula coniecit: ſed ab Imperatrice vinculis exutus, Clu-
„ niacenſe monaſterium petijt. Indeque profecit primùm in
„ Subdiaconum, deinde in Cardinalem, nouiſſimè in Grego-
„ rium VII.] Hęc ex Annalibus illis Cranzius, quę neſcio
cur fabulam vocet.

Decimaoctaua eſt λαμπαδομάντεια: quando nonnulli candelam in D. Antonij honorem accendunt, ſicque ſe res perditas confidunt inuenturos. Alia eſt, vetus ſuperſtitio *Lucernaria*, de qua Propertius lib.4.

„ *Sed neque ſuppletis conſtabat flamma lucernis.*

& alio loco:

„ *Seu voluit tangi parca lucerna mero.*

„ Petronius *in Satyrâ*; Lucernæ humore defectæ, tenue & ex-
„ tremum lumen ſpargebant:] hæc magis videtur ad ominis augurium pertinere. An etiam huc pertinuerit modus furti concipiendi per lancem & licium, dubium mihi: puto potiùs non pertinere, quicquid Acron prodiderit.

Decimanona vocetur παρθενομάντεια; nempe duplex diuinatio, qua virginitatem puellæ explorabant. 1. per funiculum, quæ res etiam hodie in vſu prauo: & videtur olim eo reſpexiſſe Catullus in nuptijs Pelei & Thetidis;

„ *Non illam nutrix, orienti luce reuiſens,*
„ *Heſterno poterit filum circumdare collo.*

2. quod, auctore Guilh. Pariſienſe, φ, ſolitum in Britanniâ redactum in pollinem tenuem achatem in potu præberi, quę *φ p. vlt. de vniuer. c.22.*

 qui

qui quæue ſumſit, niſi virgo ſit, ſtatim cogatur euomere. Referuntur & alia, quæ idem per vrinam indicium faciunt. Et referuntur vt arcana naturæ, vereor ne prorsùs ſint magica.

Sunt & alię mille nocendi artes & nomina mille, quæ vtinã vt mihi, ſic ceteris ignotæ & inexpertæ. Damnant hæc omnia Theologi & Canoniſtæ: *vide Euſeb. lib. 4. Præpa. Euan. c. ſi quis 26. q. 5. Ioannem Saliſberienſem lib. 2. de nugis Curialium cap. 28. Michael. Medinam lib. 2. de rectâ in Deum fide fol. 29. & Iulium Sirenium lib. 9. de Fato c. 15. & 16.*

SECTIO II.

De augurio & auſpicio.

AVgurium vel dependet à naturâ, vt nautarum, agricolarũ &c. de quo poſtea (eſt enim cõmendatione dignũ, vtpote naturalis coniectatio) vel hominum induſtriâ atque artificio inſtitutum, rebus futuris, non neceſſarijs, ſed voluntarijs conijciendis inſeruiens: de quo nunc agimus, quod ipſemet Cicero α vanitatis & ineptiæ condemnauit, longè hac in re prudentior, quam Plato *in Phædro*, vel Xenophon, in *Cyripæd.* Quod verò & Ariſtoteles β meminit augurij; ille vel populari ex ſententiâ loquitur, vel augurium vocauit, naturalem pręſenſionem auium, qua pluuias tempeſtateſque inſtantes nobis indicant cantu, volatu, vel garritu. Nobis Chriſtianis dubitare non licet, totam Augurum diſciplinam, incertam & illicitam eſſe: qua, quòd abſtineret Dei populus, etiam ab ariolo laudatur γ; quam ſciunt omnes damnatã à Moſe ac Prophetis δ, & à iuris Canonici ε auctoribus à quibus etiam variæ pænæ infliguntur: quam ſciunt pacti cũ dæmone dãnari à B. Auguſtino ζ; ſciunt à rectâ philoſophiâ valdè alienam η.

Auſpicÿ verò ſiue *Augurÿ* vocem nunc eò extendimus, vt etiam omina comprehendat: ſicut & Gręci ſumſerunt ὀρνίθειαν, οἰωνιστικὴν, οἰωνομάντειαν, ὀρνιοσκοπίαν; pro obſeruatione cunctarum rerum ſubitò, & ex inopinato & inſolito accidentium, inſtitutâ ad cognitionem futurorum vel occultorum. Sic acceptum, reduci poteſt ad ſpecies quinque, primum ex cælo,

α *lib. 2. de diuinat.*
β *lib. 9. de Hiſt. anim. c. 31. & alibi.*
γ *Num. 23. v. 23.*
δ *Leui. 19. v. 26. Deutero. 18. v. 10. Eccleſ. 34. v. 5. Ier. 27. v. 9.*
ε *c. illud. c. ſed & illud. 26. q. 2. c. ſi quis Epiſc. c. aliquanti cap. ſi quis clericus. ca. augurijs 26. q 5.*
ζ *l. 2. de doctr. Chriſt. c. 24.*
η *docent hcc Cicero d. li. 2. & Franc. Picus lib. 6. de prænot. c. 4.*

lo,ſecundum ex auium volatu vel garritu,tertium ex tripudio pullorum,quartũ ex quadrupedibus, quinctũ ex diris & portentis:& horum omnium communis diuiſio eſt, quod eorum quædam ſunt *Oblatiua*, quæ non poſcuntur;quædam *Impetratiua*,quæ veniunt optata & quæſita θ.

1.ergo genus è cælo captato ab auguribus proſpectu,& cęli regione deſignatâ (*templum* ι vocabant) exſpectabat auſpiciũ, nempe tonitru,vel fulmen ſiue fulgetrum: quorum alia *bruta*, quæ nulla ratione naturæ nitebantur ſed erant vana prorſus,alia *Fatidica*: & hæc rurſus vel peſtifera, vel conſiliaria, vel auxiliaria, & huiuſmodi nugaciſſima, de quibus multa Plinius κ & Seneca; quæ ſanè eruditè refellit Wimpina *lib. de diuinat.cap.3 4.& 11.*

2.ab auibus petebatur,vnde dictũ *augurium*,quaſi auigeriũ. Auium aliæ *oſcines*, quæ cantu ſeu garritu; aliæ *Præpetes*, quæ volatu putabantur prædicere, & harum rurſus variæ differentiæ,*funebres*,*cliuiæ*,*arculæ*, *volſcræ*,*remores*,*inebræ*, & aliæ multæ λ. Stultitia hæc refellitur benè ab eodem Wimpinâ *lib. eodem cap. 12.*

3. de pullorum tripudio ſumebatur. Duo à pullarijs pulli in caueâ ſeruabantur.primo diluculò,imperato de more ſilentio,puls aut offa, caueâ reclusâ, pullis obijciebatur: ſi negligerent cibum, ſiniſtrum auſpicium erat; ſi auidè depaſcerentur ita vt aliqua ex roſtro deciderent & terram ferirent, dicebatur *Soliſſimum tripudium*,& habebatur ſecundum.*pauire* veteribus idem quod ferire.inde dictum primò terripauiũ,deinde terripudium,denique *tripudium* μ. Idem & *Soniuiũ* vocatũ à ſono, quem puls edebat cadendo. Nugaciſſimum ſanè cõmentum, cuius tamen neglectui tribuere Romani clades P. Claudii & Lucii Iunii bello Punico 1. ν, & Flaminii bello Punico 2. ο

4.ex quadrupedibus,ſumpta,teſte Sext. Pompeio vocabãt *auſpicia pedeſtria*; vt apud Germanos ex equorũ fremitu; pro- „priũ gentis (ait Tacitus ϖ) equorũ quoque præſagia ac mo- „nitus experiri. publicè aluntur iiſdem nemoribus ac lucis „candidi & nullo mortali opere contacti; quos preſſos ſacro curru

θ *Petr. Sanctiſtorius Montepeſſulan. lib. hiſt. rer. memorabil. fol. 240.*
ι *Varro lib. 6. de linguâ latinâ.*
κ *Plin. lib. 2. c. 52. & 54. & lib. 28 c. 2. Seneca in Natural. quæſtionibus.*
λ *Seruius li. 2. Æneid. Feſtus in voce Oſcines, Gellius lib. 6. c. 6. Plin. libr. 10. c. 13. & 18*
μ *de his Cic. 1. de diuinat. Feſtus, in Puls, & in Oſcinum.*
ν *Polybius lib. 1. & Valer. Max. lib. 1. c. 4.*
ο *Liu. lib. 22.*
ϖ *lib. de moribus Germau.*

curru ſacerdos ac rex vel princeps ciuitatis comitantur, hinnituſque ac fremitus obſeruant. nec vlli auſpicio maior fides.] Duraſſe eam ſuperſtitionem diu poſtea, etſi paullum diuerſâ formâ apud Luizicos, ex Ditmaro noſter Lipſius *in comment.* admonuit. De Lupino auſpicio Plinius & alij valdè multa, & prorsùs contraria tradiderunt, quos habes diligenter annotatos à Tiraquello ρ, de caprâ, aſino, leone, vulpe, cane, muſtelâ, ariete, & alijs; quæ Alexander nullis auctoribus firmarat; vir idem, ſupra modum diligens, accuratè comprobauit.

ρ *ad Alex. ab Alex. lib. 5. c. 3.*

5. ſunt *omina*: quæ pertinere ad auguria vel vnus oſtendit Claudianus ſequentibus verſibus;

Nulluſque dies non triſte minatur
Augurium. quoties flauentia ſerta comarum
Spontè cadunt? quoties exſudat ab vbere ſanguis,
Larga velinuito prorumpunt flumina vultu,
Iniuſſæque manus mirantia pectora tundunt?
Si buxos inflare velim, ferale gemiſcunt.
Tympana ſi quatiam, planctum mihi tympana reddunt.
Ah vereor, ne quid portendant omina veri.]

Vbi Ceres & exempla præbet ominum ſeu Dirarum, & quod vocauit *augurium*, poſtea vocat *omina*. Hæc ſolent etiam *prodigia* dici. Valer. Maximus σ; admirabile inter cœnam prodigium incidit. Infuſum namque pateræ eius vinum, nec ſemel, ſed iterum, ac tertiò in ſanguinem verſum eſt. Qua de re conſulti Magi monuerunt, vt ab incepto deſiſteret.] Sed de ominibus plura diximus lib. 3. vbi de vanâ obſeruantiâ egimus. Huc reducenda omnia prodigia & oſtenta, & monſtra, quatenus quis vanam quandam ex his inſtituit diuinationem, quã veteres τερατοσκοπίαν vocarunt. *Monſtra* ſunt naturæ valdè aberrantis à conſuetâ normâ in animantium productione ludibria. *Oſtenta* verò & *prodigia* vocamus varias & terribiles atque inſolitas in aëre aut alijs elementis apparitiones, ac ſonos, vel effectus, vt pluuias ſanguinis, acies in cælo viſas, & ſimilia quibus pleni Iulij Obſequentis & Lycoſthenis libri, & Ioſephus *lib. 7. de bello c. 44.* & egregiè Wimpina *lib. de ſignis* τ. certa

σ *lib. 1. c. 7. de Xerxe.*

τ *à c. 22. vſque ad 27.*

ta horum interpretatio à diuinâ reuelatione dependet, vt fuit conceſſa Dânieli *v* : non licet ea curioſè obſeruare ad fortuitos euentus certò prædicendos : rectè tamen concionatores ex iis imminentem Dei vindictam denunciant, vel ab inſtanti facinore ac vitę prauitate homines iis deterrent, & ad pœnitentiam hortantur. reuerâ enim idcirco illa ſolēt à Deo oſtendi. Plura de his pete à D. Auguſtino *lib. 21. de ciuit. Dei. cap. 28.* & qui hos portentorum obſeruatores egregiè confutant Picus, *φ* Wimpina, Medina, & Sirenius. *v cap. 9.*

φ Picus lib. 6 de prænot. c. 6. VVimpina ſ. c. 17. Medina lib 1. de rect fid. c. 2. Siren. d. lib. 9 cap. 19. & 20.

O Vlt. Auſpicium ex acuminibus militare, cuius & Cicero & Arnobius meminere, quidam ad oſtenta referunt, cũ Cælio Calcagnino; alij ad Geomantiam; alij cum Turnebo non diſſimile faciunt ab Axinomãtiâ. quale fuerit, nihil habeo certi. *Lege ſi placet Antonium Valtrinum. Comm. de re militari.*

SECTIO III.
De ſortibus illicitis.

Manganiæ tertiam partem dixi eſſe *Sortes*. Hebræis ſeu Perſis potiùs ſors dicta *Phur*, vt patet ex libr. Eſther c. 9. v. 26. Sors autem teſte D. Thoma *α*, triplex eſt, diuinatoria, conſultoria, & diuiſoria. *α 2 2 q. 95. a. 8.*

P *Diuinatoria* vocari poteſt κληρομάντεια: quæ & ipſa multiplex eſt. vna, eadem cum oraculo; vt fuêre ſortes Deliæ, Lyciæ, Antiates, Prænestinæ & ſimiles. ſic accepit Seneca,

» *in Troadib.* *Poſt fata demum ſortis incæſtæ fides.*
» *& in Oedipo.* *Sorte Phebeiâ excitus.*

Ceteræ ſortes pleræque nomen à materiâ ſortiuntur: vt ſunt ϖαλομάντεια, ϖετλιμάντεια, ἀ'ραγαλομάντεια, quæ bacillis, talis, oſcillis, pilulis, aut tabellis inſcriptis, in altum, vel in vrnam conijciebantur.

3. his ſimilis fuit χυβομάντεια, ſiue aleatoria, vt apud Propertium,

» *Me quoque per talos Venerem quærente ſecundos,*
» *Damnoſi ſemper ſubſiliere canes.*

Huic dediti valdè Auguſtus & Tiberius Impp. teſte Suetonio; & Ar-

& Attalus Rex Pergami. Vtebantur huiuſmodi ſorte teſte Pauſaniâ Græci, apud Buram Achaïæ: & in Apono fonte in Italiâ, teſte Suetonio, in *Tiberio*.

4. παλομάντεια, quam dixi, ſeu ῥαβδομάντεια, quam Tacitus tribuit Germanis β; ſortium conſuetudo ſimplex, ait, » virgam fructiferæ arbori deciſam in ſurculos amputāt: eoſque » notis quibuſdam diſcretos, ſuper candidam veſtem temerè ac » fortuitò ſpargunt. mox, ſi publicè conſulatur, ſacerdos ciuitatis; » ſin priuatim, ipſe paterfamiliæ precatus Deos, cælumque » ſuſpiciens ter ſingulos tollit, ſublatos ſecundum impreſſam » ante notam interpretatur. &c.] In ſacris litteris inuenio nonnullas huc pertinentes, vt eſt illa ſagittarum de qua Ezechiel, & alia virgarum de qua Oſeas, & ſecundum nonnullos Moſes.

β lib. de morib. German.

Ezechielis verba ſunt γ; *Stetit enim rex Babylonis in biuio in capite duarum viarum diuinationem quærens, commiſcens ſagittas.* » *interrogauit idola, exta conſuluit. Ad dexteram eius facta eſt diuinatio ſuper Ieruſalem.*] Diuinationem hanc variè explicant, » ortâ diuerſitate, quia non conueniunt de ſignificatione verbi קלקל quod D. Hieron. vertit *commiſcuit*, LXX. vero *fecit ebullire*, & *virgam* pro *ſagittis*, ἀναβράσαι ῥάβδον. quod tamen Polychronius docet dictum phraſi Hebræâ pro miſit ſeu iecit ſagittas. ἀντὶ τοῦ ῥῖψαι βέλη. ταύτῃ γὰρ τῇ λέξει ἐχρήσατο ὁ ἑβραῖος. D. Hieronym. in Comment. explicat modum diui- » nationis; ſtabit in ipſo compito, & ritu gentis ſuæ oraculum » conſulet, vt mittat ſagittas ſuas in pharetram, & commiſceat » eas inſcriptas, ſiue ſignatas nominibus ſingulorum, vt videat, » cuius ſagitta exeat, & quam prius ciuitatem debeat oppugna- » re. hanc autem Græci βελομάντειαν ſiue ῥαβδομάντειαν nomi- » minant.] & addit poſtea, LXX. hîc non tam ſenſu, quàm ver- » bis à vulgatâ diſſentire. Nam illud ἀναβράσαι ſeu ebullire, nihil aliud eſt, quam velociter exire ſeu aſcendere. Sed alij putant eo ſignificari genus alterum diuinationis: nempe commixtas ſagittas in aërem fortiter iecisſe, & in quam partem caderent, dextram an ſiniſtram, versùs Rabbath, an versùs Hieruſalem, obſeruaſſe: ſic R. Ioſeph, & (vt videtur) Chaldæus

γ c. 21. v. 21.

Para-

Paraphraſtes,eamque interpretationẽ optimè tam noſtra,quã Græca verſio patitur. Denique quia *Kalal* קלל etiam ſignificat læuigare,& polire,ideò exponũt; terſit ſeu poliuit ſagittas, volunt enim ſignificari genus diuinationis Catoptromanticũ; quo augures in ſplẽdenti cuſpide,velut in cryſtallo vel vngue, futura inſpiciebant: ſed cum hoc ſit recentiorum commentũ, præſtat D.Hieron. & LXX. illos ſequi.

Alter locus eſt *Deuter.8.v.11. Vechober chaber.* חבר וחבר, *quod* noſter vertit *incantator*; recentiores vertunt *iungens iunctionem*, vt exprimant ſpeciem ξυλομαντείας, qua per fruſta lignorum iterum coëuntia diuinabatur. Sed noſtram verſionem confirmant LXX. φαρμακὸς ἐπαείδων ἐπαοιδὴν, *veneficus incantans incantationem:* & rectè. incantatores enim à חבר, *Chabar.* quod ſignificat, ſe ſociare, vocantur *Chabarim*, quaſi dicas *ſocij*, nempe dæmonum; quibus ſe pacto ſeu fœdere inito cõ*iungunt*. Longè ergò clariùs vertit noſter vulgatus, quam recentiores iſti: & benè Pagninus retinuerat verſionem LXX. interpp.

„ Tertius locus eſt *Oſeæ 4.v.12. Populus meus in ligno interrogauit, & baculus eius annuntiauit ei.*] non conſtat,de quo genere hoc dictũ.apud Hebræos, R.Moſes Samſonis F. *in explicatione præcepti Negatiui.52.* cõmemorat huiuſmodi ritũ: decorticabant bacillum ligneũ vno tantũ ex latere,tũ in aërem proijciebãt.ſi fortuitò caſu,primo iactu apparuiſſet, ſuperior pars decorticata; at ſecundo iactu,ſuperior pars adhuc veſtita,proſperum ſucceſſum augurabantur: ſin è contra primùm pars veſtita,infelicem; ſi vtroque iactu veſtitum vel nudatum latus ſuperius fuiſſet, mixtum euentum ſibi pollicebantur: & hoc ab Oſeâ putãt ſignificari. D.Hieronymus autem vult,de eodẽ agi genere de quo egit Ezechiel, & vocat hic ῥαβδομαντείαν, quod illic βελομαντείαν,pro ijſdem enim iſta accepit.Sẽtit hoc etiam Theophilact. *in Oſeẽ*, ſed aliter explicat ipſum ritũ: virgas (inquit) duas ſtatuentes carmina & incantationes quaſdam ſubmurmurabant: deinde virgis, dæmonum operatione aut effectu, cadentibus; conſiderabant quonam vtraque

que earum caderet, antrorſúmne an retrorsùm, ad dexteram, »
vel ſiniſtram. Sicque tandem reſponſa dabant inſipientibus, »
virgarum caſu pro ſignis vſi. Eundem ad modum Nabucho- »
donoſor vaticinabatur, vt Iezekiel habet.] His adde quæ dicta »
ſ. ſect. 1. ſuperſtit. 17.

5. *ſpecies* eſt *Geomantia*, cuius laborioſa induſtria mentitur artem. nam ſexdecim figurarum in ſolo, vel abaco nomina τεχνικὰ diſpungit, ex ſedecim additis diuerſis punctorum coordinationibus, quæ nomina ſingulis ſuis aſtris putant reſpondere. hoc olim Halj, poſtea Gerardus Cremonenſis, Bartolomæus Parmenſis, & Gaſpar Peucerus Lutheri ſectator; quorum libri prohibiti, ſunt complexi ſcriptis. Et Peucerum miror id tam diligenter proſecutum, cùm veriſſimè fateatur, toti illi diſquiſitioni nullam prorsùs rationem, nullam veri ſpeciem ſubeſſe. Archimagus quoque Cornelius ſuam, diuerſam ab illâ aliorum, Geomantiam, æquè fallacem & mendacem, poſteriore ſcripto fuit teſtatus. Picus de hac cecinit,

Atque frequens bibulam mucro cùm pungit arenam: »

Hanc deſcripſit Pictorius *in Epitome de Magiâ c. 8.* Quanta ergò dementia eſt his vacare, quæ à ſuis damnantur auctoribus? Ex pijs ſcriptoribus & catholicis eruditè refutarunt ſæpe iam citati, Franc. Picus *lib. 6. de Prænotion. c. 3.* & qui, toto clàm opere ex Pico plurima, Conrad. Wimpina *lib. de diuinat. c. 5.* & Iul. Sirenius *lib. 9. de Fato cap. 38.*

6. vocant στοιχειομάντειαν. fiebat primum aperto libro Homeri vel Virgilij, & attentô primô, qui obuius inſpicienti, verſu. Sic Socrates mortis ſuæ diem coniecit; Sic Claudius, Macrinus, Gordianus Iunior & alij Impp. tempus regni vel vitæ. Huic vanitati Gentilium deinde ſucceſſit apud Chriſtianos, apertio Veteris aut Noui teſtamenti; quam inſigni blaſphemiâ vocant SORTES APOSTOLORVM: hac vſi fuere Heraclius Imp. apud Cedrenum; & Romanus Diogenes, apud Cuſpinianum; & Andronicus ſenior apud Gregoram *lib. 8.* & Chrannus filius Regis Francorum, apud Gregorium Turonenſem *lib. 4. Hiſtor. c. 16. & 20.* & B. Theodora Alexandrina,

na,nondum benè catechiſata, apud Simeonem Metaphraſt. *XI. Septemb.* & Meroueus apud Gregor. Turonen. *hiſt. Fran. lib. 5. c. 14.* vbi & alius ritus exprimitur, nam ponuntur tres codices ſcripturę ſacrę ſuper S. Martini ſepulcro, & ſigillatim ſinguli aperiuntur. vſus hac denique Gundulfus, apud Ranulphum *lib. 7. Polychronici c. 6.* & ſui laudator facinoris Hieron. Cardanus, *de varietat. lib. 14.* Damnata fuit hæc ſuperſtitio nõ vno concilio [A] Eccleſiæ Catholicæ decretis. Huc quidam referunt certas illas Epheſiorum notas magicis verbis iunctas; quas ferenti conatus omnes forent efficaces. harum beneficio volunt Crœſum è rogo liberatum [ι]. ſed hæ pertinent ad q. 6. Et ne quis obijciat vel D. Auguſt. in Confeſſ. vel Greg. Turonenſ. factum, *lib. 5. Hiſtor. Fran. cap 47. & ſequ.* Nam Sancti tunc librum aperiebant, non vt de futuris certiores redderentur, ſed vt conſolatorium aliquid vel exhortatorium in ſacrâ paginâ reperirent, vt teſtatur ipſemet Gregor. & ſic ſolent hodie multi pij viri cum tentantur, aperire libellum illum aureũ Thomæ de Kempis *de contemptu mundi*, eo quod ſemper aliquid in eo occurrat, quo roborari ſe & confirmari ſentiunt. quod ſanè expers eſt ſuperſtitionis: Auguſtinus etiam diuinâ monitione ad hoc inductus fuit, *vide lib. 9. Confeſſ. c. vlt.*

A c. aliquãti & ca. ſi quis clericos. 16. q. 5.

ι vide Euſtath. in Homer.

7. loco venit *ludus*, qui deſcribitur in Δοδεκαέδρῳ, & alter quem vocant *Ludum Paſtorum*; qui duo malè per Franciam & Germaniam multis ſolemnes; ad cognitionem, matrimonij futuri, liberorum, opum, dignitatum.

8. venit ἀλεκτρυομάντεια: quando definitus locus in partes æquales deſcribitur, & vnicuique ſingulæ alphabeti litteræ inſcribuntur: deinde ſingulis litteris granum frumenti imponitur: poſtea ad hoc enutritus oſcen gallinaceus introducitur, qui grana comedat. denique notantur litteræ, quarum primùm grana depaſcitur. v. g. ſi, litterarum, P. E. T. tunc creditur notari, Petrus, Petronius, Petrucius, & quorum ſimili modo nomen inchoatur. Sic deceptus Valens Imp. de ſucceſſore quærentibus philoſophis; & quia Gallinaceus abſumſerat, grana notata Θ. E. Ω. Δ. omnes occidi iuſſit Theodoros,

Theodoſios, Theodatos, Theodulos; & tamen illi Magnus Theodoſ. in imperio ſucceſsit ζ. Hoc cũ Zonarâ quidã volũt factũ per ἀλεκτρυομάντειαν; ſed apertè Socrates dicit factum per νεκυομαντείαν: Sozomenus, per oraculum ex tripodis machinâ laureâ; quem Nicephorus ſequitur. Caſsiodorus autem cum Socrate ſentit; ſed, per errorem, vult ipſummet Valentem operâ dæmonis vſum inquiſiuiſſe de ſucceſſore. Zonaras verò vult hoc factum ab Iamblicho & Libanio: ſed hos omnes falli ex eorũ temporum ſcriptore Ammiano patet, qui reos quidẽ quæſiti vaticinij nominat Fiduſtium, Irenæum, Pergamiũ, Hilarium, & hos quidẽ conueniſſe alios vaticinãdi peritos, (quos non nominat & fortè fuere Libanius, & Iamblichus) & recitat » mox verba Hilarij iã latera fodicati; Conſtruximus (magnifici » Iudices) ad cortinæ ſimilitudinem Delphicæ, diris auſpicijs, » de laureis virgulis, infauſtam hanc menſulam, quam videtis; » & imprecationibus carminum ſecretorum, choragijſque mul- » tis ac diuturnis ritualiter conſecratam, mouimus tandem. » Mouendi autem, quoties ſuper rebus arcanis conſulebatur, » erat inſtitutio talis. Conlocabatur in medio domus, emacu- » latæ odoribus Arabicis, vndique lance rotundâ purè ſuper- » poſitâ, ex diuerſis metallicis materijs fabrefactâ: cuius in am- » bitu rotunditatis extremo elementorum viginti quatuor ſcri- » ptiles formæ peritè inciſæ diiungebatur ſpatijs examinatè » dimenſis. Has linteis quidam indumentis amictus, calcea- » tuſque itidem linteis ſoccis, torulo capite circumflexo, ver- » benas felicis arboris geſtans, litato conceptis carminibus » numine præſcitionum authore, cærimoniali ſcientiâ ſuper- » ſiſtit cortinulas, penſulum annulum librans ex carpathio » filo perquam tenui myſticis diſciplinis initiatum: qui per » interualla diſtincta retinentibus ſingulis litteris incidens ſal- » tuatim, heroos efficit verſus interrogationibus conſonos, ad » numeros & modos plenè concluſos; quales leguntur Pythi- » ci, vel ex oraculis editi Branchidarum. Ibi tum quærentibus » nobis, qui præſenti ſuccedet imperio, quoniam omni parte » expolitus fore memorabatur; aſſiliens annulus duas perſtrin- »

ζ *Zonaras tom.3. in Valen. Socrates lib.4 cap.15. Sozomen lib. 6.c.35. Nicephor. libr.11. c.45. Caſsiodorus lib. 7. Tripart. cap. 35. Ammia. lib.26.*

xerat

„ xerat ſyllabas,& cum adiectione litteræ poſtremâ, exclama-
„ uit quidam præſentium, *Theodorum* &c.] Subdit etiam interrogatos num quæſiſſent,quid ipſiſmet impenderet, dixiſſe verſus,qui reſponſi;quibus & ipſis capitalis ſententia, & Principi exuſtio denunciabatur; quæ cuncta ſic euenere. Nam & Theodoſius ſucceſſit,& hi capite mulctati, & Valens viuus à Gotthis igne conſumptus fuit. Adeò vt ſuſpicer, hæc omnia per Diabolum Deo reuelante, ad tot ſcelerum vindictam fuiſſe reuelata. Ex quibus verbis Ammiani patet Socratem, & Caſſiodorũ,& Zonarã incõperta ſibi, & parùm vera narraſſe.

Nonum genus eſt ὀνομάντεια,quæ petitur ex nomine conſulentis per elementa nominis diuerſimodè collocata, & quaſi per anagrammatiſmum fauſtum quid vel contrariũ indicãtia. hoc fuit Pythagoricũ commentum.v.g.ſi,*Ioannes Magnus*, reſoluas in,*agnus animosè*.hac putant ab Apollonio Romæ puellam,quæ nuptiarum die mortuâ,ſuſcitatam. [*Philoſt.lib.4.*]

Decimum dicebatur ἀριθμάντεια.quæ fuit duplex, vna Græcorum,valorem litterarum conſiderantium,& futurum victorem augurantium,cuius nomen maiores numeros cõtineret: ideoque Hectorem ab Achille ſuperatum n. Altera fuit Chaldæorũ,qui alphabetum diſtribuunt in tres decades,quibuſdã litteris repetitis,& nomina petentium reſoluta commutant in numeros,& ſingulos numeros ſuis planetis attribuũt. Huc referenda Iudæorum recentiorum Kabbalà, quam diuidunt in duas partes; in quandam θεομαντείαν blaſphemijs refertam; & ἀριθμάντειαν hanc vaniſſimam: à quâ non abit lõgè Platonis Arithmeticum vaticinium ı, reprehenſum ab Ariſtotele *lib. 5.Polit*. Sanè Apoſtolus & Euangeliſta D. Ioan. in Apoc. nomẽ Antichriſti per numerũ.666. ſignificauit,*c.13*.vt illi à Deo fuerat reuelatum: ſed omnium hactenus ingenia in nomine illo eruendo fruſtrà fortaſſis deſudarunt. *qui multa volet legat Riberam in Apocalyp. Sanderum de AntiChriſto, Feuardentium in Irenæum, & fuſiſſimè diſſerentem Raimundum de Antichriſt.a.cap.20.vſque ad 25.* qui Arithmantiæ tamen nonnihil ampliùs,quàm par erat,detulit, ex Platonicorum commentis.

n *Terentian. Maurus, citatus à nobis (vbi de hac re dixi plura) Opinationib. in Accij Aſtyanactẽ.*

ı *lib.8.de repub.*

 Locus

Locus ille Apoſtoli non confirmat Arithmantiam; ſed dumtaxat numerorum inuolucris arithmeticis prophetiam contexit: quod & nobis liceret Sancto Spiritu id inſpirante. Ipſis verò numeris vim aliquam diuinam, vel naturalem proprietatem tribuere; erroneum eſt.

XI. poteſt eſſe quod Pythagoræ tribuit Plinius; conſiderandum in nominibus proprijs vocalium numerum; parem, eſſe proſperum; imparem verò, orbitatis claudicationiſue indicium. Circumfertur de his & ſimilibus nugis liber Alchindrinæ, ſuperſtitioſus planè, & flammis digniſſimus; quem fingunt fuiſſe diſcipulum Ariſtotelis. Huc & ad præcedentem ſpeciem communiter referenda eſt illa circularis figura, in cuius mediâ inter ſemilunas areâ, varij numeri arithmetici; in proximo circulo, inſcripta verba, *Vita*, *bona fortuna*, *mala fortuna*, *mors*, *morbus*, *ſanitas*; in ſequenti, nomina planetarũ cum certis numeris: in 3. alphabetum Latinis litteris capitalibus, in 4. certi arithmetici numeri. qua in Germaniâ quidam vtuntur, & cuius formam ſi Georg. Pictorius non exhibuiſſet, vſumque explicaſſet, feciſſet longè conſultiùs.

Vltimo loco, Ioannes Leo, diligens ſcriptor x, quandam ὀρνιθομάντειαν ſortiariam recenſet: in capſulâ abaculi formâ conſtructâ quaſdam ali auiculas, ad has venire qui conſilium quærunt, & obolum offerre: auiculam ſtipem accipere, inque capſulam inferre roſtro: deinde regredi, & reſponſum in chartulâ referre conſultori. Hæc ſufficiant de his ſuperſtitioſis ſortibus partim diuinatorijs, partim conſultorijs.

x *lib. 8. deſcript. Afri.*

SECTIO IIII.

Quale in his peccatum?

NOtandæ ſequentes concluſiones. Quo ad ſortem diuinatoriam, & auguria cetera;

Primò graue peccatum eſt inquirere occultas culpas per haruſpicia, vel auguria, vel ſortes diuinatorias. nam hæc non poſſunt ita ſciri, ſine dæmonis auxilio. quare quidam qui per aſtrolabium conatus fuerat furem occultum noſſe, etiam ſine inten-

tentione dæmonem inuocandi, vt grauiter peccans, ab altaris miniſterio fuit per annum ſuſpenſus α; idque ex gratiâ & diſpenſatione: quia ſecundum ius commune debuiſſet in perpetuum ſuſpendi β.

α c. 2 de ſortileg.
β cap. ſi quis Epiſcopus. 26. q. 5.

2. æquè mortale peccatum eſt augurijs vel ſortibus conari prædicere futura contingentia γ: ideoque in clericos lata excommunicationis ſententia δ.

γ D. Thom. 2. 2. q. 95. a. 6. & 7.
δ d. c. ſi quis Epiſcop cum ſeqq.

3. quamuis non ſit peccatnm mortale huiuſmodi obſeruare, niſi quando quis illis fidem adhibet; ſemper tamen maximè periculoſum eſt, ſecundùm illa dirigere actiones ſuas, etiàſi quis illis minimè credat. ratio. quia iuſtiſſimè Deus ſolet permittere, vt tales malè pereant: Diabolus etiam per huiuſmodi ſæpè in maiora pertrahit, & in magìs ſerijs decipit: &, vt minimùm, per hæc homo peſſimum habitum acquirit, proximè diſponentem ad infidelitatem.

4. idem hodie dicendum de ſorte conſultoriâ, quâ inquirimus, quid nobis faciendum vel iudicandum. nam & hæc, ſub anathemate prohibita ε. probatur. quia non licet huiuſmodi, niſi à Deo, inquirere: Deus autem non vult nos ſuam voluntatem per ſortes indagare; ſed petere illam à doctrinâ Eccleſiæ, ſacrâ ſcripturâ, ſuperioribus noſtris, ac alijs doctis ac pijs viris. Mortale autem eſt, quando aliquid ſuperſtitioſi adhibetur, vel ſorti certò creditur: ſi verò vtrumque deeſſet, & ſine ſuperſtitione vllâ, ſimpliciter quis ſorte voluntatem Dei inquireret, probabiliter tantùm ſorti credens; foret peccatum Veniabile.

ε c. ſortes. 26. q. 5.

CAPVT III.

De Coniectatione.

HVc vſque ſermo fuit, de prænotione prorsùs licitâ, *de qua eſt cap. 1.* vel de prorsùs illicitâ, *de quâ fuit cap. 2.* Nunc ſequitur agamus de eâ, quæ aliquando licita, aliquando illicita eſt; quam vocamus *Coniectationem.* hæc vel eſt phyſica ſeu Naturalis, vel Politica ſeu ciuilis, quæ *ſortis* nomen retinet.

QVÆ-

QVÆSTIO I.

De coniectatione ex aſtris.

IN naturalis coniectationis claſſem refero, quęcumque cauſis naturalibus verè innituntur, vel ſaltem eas non improbabiliter omnino prætexunt, cuiuſmodi ſunt agricolarum, paſtorum, nautarum, architectorũ, medicorum, phyſiognomorum, chiromantarum, aſtrologorum, & oniropolarum; de quibus nunc ſigillatim nobis eſt diſſerendum.

Quoad coniectationem, ſiue iudiciariã ex aſtris matheſim, duæ poſſunt eius ſpecies conſtitui, prior licita, poſterior illicita. Prima ſpecies eſt *aſtronomia;* quæ nititur vniuerſalibus, veris & incommutabilibus principijs, & ſcientiam conſequitur futurorum artis ſuæ; veluti reuolutionis annorum, curſus ſiderum, diſtinctionis eorum, item naturæ ſolis & planetarũ, eclypſium, ſtationum, retrogradationum, aſpectuum, coniunctionum, oppoſitionum, & ſimilium: quo in genere quædam iam prodierunt vtilia, & maiora exſpectantur, Tychonis Brahei, Nobilis Dani. Altera eſt *Aſtrologia*, tam diſſimilis priori, quam pellex coniugi iuſtæ: quæ nititur principijs communibus variabilibuſque, & prædicit effecta euentuum futurorum, non neceſſariorum, ſed contingentium: quaſi ab aſtris neceſſitudine aliquâ dependentium. Et ex illâ priore, in hanc tandem *Chaldæi* deflexere. Sic vocati initio Sacerdotes Babyloniorum, teſte Diodoro Siculo *lib. 2. Biblioth.* eò quod Chaldæa natio in hoc genere antiſtabat. Sanè ideò receptũ poſtea vt ſimpliciter *Chaldæus* Aſtrologum ſignificarit, ſicut *Arabs* latronem, & *Chananæus* mercatorem. ſic vſurpant Daniel *prophetiæ ſuæ 2. verſ. 2.* Iuuenalis *Satyr. 6.* & Gellius *lib. 1. noct. Atticar. cap. 9.*

Aſtrologiæ huius partes ſunt quatuor. prima verſatur circa *Reuolutiones*, & prædicit totius anni bello paceque viciſſitudines, aëris ſalubritatem, annonæ pretium, morbos animantium &c. Secunda continet *Magiſterium Natiuitatum*, docens quid ſigillatim homini totâ vitâ obtinget. Tertia vocatur *Electionum;*

num; quæ docet quid in ſingulis rebus conſultò & vtiliter faciendum, quid omittendũ; quando ædificandũ, quando mihi nauigandũ, equitandúmue, quando egrediendũ manendúmue domi, denique quando & quibus locis ſingula facienda, vt feliciter cedant. hac ſe mirabiliter iactabat, meus olim in Matheſi Doctor, Ioa. Stadius; ipſi tamẽ, ſi demas, quæ per imposturã aliquando conſequebatur, omnia peſſimè & infeliciſſimè cedebant. 4. eſt *imaginum ſculpendarum*, planè præſtigioſa, & à nobis lib. 1. ſatis confutata. Trium ceterarum, nulla quidquam habet certitudinis, ſed quo longiùs abit quæque à communibus illis aſtronomiæ canonibus, & ad particulares ſingulareſque euentus propiùs accedit; eò à ſcientiâ & certitudine longiùs recedit, & mendacio vanitatique ſeſe arctiùs adiungit. Vnde

Sit 1. concl. Aſtronomus non recedens à ſuis vniuerſalibus, commenſuratis, immediatiſque principijs, poteſt iuxta canones artis ſuæ certò prædicere, etiam multis antequam eueniant annis, vniuerſales illos artis ſuæ euentus: niſi tamen vel ſupputatio, vel inſtrumenta eum fallant.] Hinc ortæ Ephimerides, quæ vulgò circumferuntur. Hanc concluſionem neminem puto negaturum. quia ſicut ſe habet res ad eſſe, ſic ad cognoſci: euentus iſti neceſſarij ſunt, & certi: poterunt igitur certò cognoſci. Iuxta eamdem rationem, poterit, ex Lunæ & ſolis vario colore & alijs phęnomenis, aſtronomus; ventorum, pluuiarum, ſerenitatis & huiuſmodi viciſſitudinis tempeſtatum euentus probabiliter prędicere. ratio, quia vtplurimum hęc accidunt; aliquando tamen ob peculiares aliquas cauſas impediuntur. Huc ſpectant Arati, Ciceronis, Heſiodi, Virgilij, & Germanici de Phænomenis carmina.

B *2. concluſio,* Aſtrologiæ ſpecies illa prima non eſt ſuperſtitioſa, ſi tantum profitetur opinionem cum formidine oppoſiti; v. g. *minantur aſtra annonæ caritatem; forte futura durior annona, metuo ne ſit,* &c. Secunda verò non eſt ſuperſtitioſa, ſi tantum profitetur ſuſpicionem, v. g. *ſuſpicio eſt hunc pue-*

 rum

rum fore talem; inclinabitur ad hoc; horoſcopus illi talia portendit, &c. Tertia pars denique non eſt ſuperſtitioſa, ſi tantum dicat ſe æſtimare, quòd res benè ſit ceſſura: & reuerâ animo ſuo non plus tribuat, quam verbis præ ſe fert, (quod in omnibus his tribus notandum) *fusè hæc docet Conrad. Wimpina lib. de Fato; & alio opere de ſuperſtitione lib. 2. cap. 7.* ratio. quia propter conſideratos euentus ſimiles, ad ſimilem aſtrorum poſituram ſæpè ſubſecutos, licet nobis æſtimare, ſuſpicari, & metuere ſimilia: neque vllum peccatum in hac obſeruationis cautione verſatur; quę eſt portio quędam prudentię, & ideò ſecundum ſe eſt bona.

Tertia concl. aſtrologia vllo iſtorum trium modorum vlterius tendens, & prędicens aliquid vt certò euenturum, merè illicita eſt & ſuperſtitioſa: totaque huiuſmodi diuinatio incerta eſt ac vana, nec artis aut ſcientię digna nomine.]

α in ſumm. verb. aſtrorũ obſeruatio.

Notandum ex Caietano α ſolere hîc incurri tria peccata Mortalia, ſecundum tres modos excedendi. Primò quando Chriſtianæ fidei myſteria ſtellis ſubijciuntur, & deducuntur ex aſtrorum influxu vel ſitu. qua in re peccauit etiam Pet. Haliacenſis, qui diluuium Noe, natiuitatem IESV, religionis fideique mutationes & alia huiuſmodi ſupernaturalia arcana aſtrorum diſciplinæ ſubiecit; Firmicus quoque, Albumazar, Aponenſis, Machiauellus, & Paul. Iouius β, Italique complures in eundem ſcopulum impegerunt, quos perfidiæ reos meritò peregit Ioann. Picus Mirandulę γ Comes. Refellitur hoc dogma, quia talia myſteria à libero Dei decreto dependebant ſolo; Deus autem, vt conſtituit, ſic etiam poteſt cęlorum curſus immutare. ideoque Chriſtiana religio cęlis ſuperior eſt cenſenda. *Confeßio* enim *eius ſuper cælum & terram* δ.

β lib. 13. hiſtor.
γ lib. 1. cont. Aſtrolog. c. 5. & lib. 5 ac. 11.
δ Pſal. 148. v. 14.

Secundum peccatum eſt, quando futura contingentia, ex aſtris cenſent certò pręſciri poſſe. hoc enim tollit libertatem humani arbitrij. Nam ſi certò pręſciri poſſent, hoc foret quia actiones illę ab aſtris, & non ab arbitrij libertate penderent. ſicque deſinerent eſſe futura contingentia. Contradictoria itaque ſunt certo aliquid huiuſmodi prędici, & tamen huiuſmodi

modi libera ſiue contingentia eſſe.

Tertiò peccatur, quando interrogationes & electiones cęleſtibus hiſce corporibus ſubijciuntur, vt certæ cuidam cauſæ, & tanquam legis decreto: ita vt quis hanc vitæ actionibuſque ſuis regulam & normam præfigat. Hoc enim repugnat dignitati diuinæ gratiæ, quæ vincit naturam; repugnat etiam diuinæ legi, quæ talia vetat ſic obſeruari; repugnat noſtrę mentis & conſilij dignitati, qua cunctis rebus corporeis ſumus præſtantiores & ſublimiores.

In duo hęc poſteriora peccata incidunt, quotquot pluſquam oportet huic aſtrologię tribuunt, vt veteres Chaldęi, &, qui in libris iuris vocantur Mathematici ac Planetarij: & ex recentioribus, ideò cauendi, Iul. Gauricus, Leouitius, Cardanus, Bellancinus, Ioannes Stadius, Iunctinus & Noſtradamus; contra quos omnes eſt prędecens tertia concluſio:

C Quæ probari poteſt ratione, & auctoritate. Ratione, quia, cum euentus iſti non exiſtant neceſſariò, & certò; non poſſunt certò & neceſſariò præſciri. Deinde quia hi effectus non continentur in aſtrorum poteſtate, quibus etiam nec Deus, nec humanum arbitrium ſubſunt. Et aliæ plures rationes peti poſſunt ex bullâ Sixti. V. contra aſtrologos; & ex doctiſſimo, prolixoque opere Ioann. Pici contra Aſtrologos.

Auctoritatis probatio, ſuas habet claſſes. 1. probatur ſcripturæ ſacræ teſtimonijs, quæ docet rerum futurarum præſcientiam ſolius eſſe Dei ε; & eam prorsùs adimit homini ζ, monet ne quis diſcat aſtrologiam, vel ab aſtris ſibi timeat, & has eſſe vanas leges infidelium η: ne ſequamur vanitates philoſophorum κατὰ ϛοιχεῖα τȣ̃ κόσμȣ *ſecundum elementa vniuerſi* θ, quod de aſtrologiâ D. Athanaſius accepit: ridet augures, & oſtendit à ſcientiâ ſuâ Babylonios & Chaldæos fuiſſe deceptos, illudque ipſis ſtudium inutile & noxium fuiſſe. ι Quis „ Deo non credat? Ecce, clamat ipſe Deus: *Ego ſum Dominus* „ *irrita faciens ſigna diuinorum, & Ariolos in furorem vertens, con-* „ *uertens ſapientes retrorsùm, & ſcientiam eorum ſtultam faciens.* κ Ex his locis patet erraſſe Salisberienſem cum lib. 1. cap. 11. ſcribit:

ε *Eſai. 41. v. 23.*
ζ *Eccleſ. 8. v. 7. & c. 10. v. 14.*
η *Ierem. 10. v. 2.*
θ *D. Paul. ad Coloſ. 2 v. 8.*
ι *Eſai. 47. v. 10. & 13.*
κ *Eſai. 44. v. 25.*

ſcribit; viguit autem iſta ſcientia, & fortè eam aliquatenùs licuit excercere donec Deum natum nunciauit ſtella de cælo, magoſque nõ reprobos, primicias fidei ad eum adorandũ nouo & inaudito ducatu perduxit, exinde verò penitùs interdicta eſt] imò vt ſemper mala fuit, ſic ſemper interdicta iure diuino fuit.

2. quia concilia & canones PP. grauiſſimis, pænis præſtitutis, eam damnant: longum foret verba adſcribere. loca indicabo *c. illud, c. illos. c. ſed & illud. 26. q. 2. c. igitur 26. q. 3. cap. non liceat. 26. q. 5. cap. 2. de ſortileg. Concilij Tridentini Index libror. damnator. Reg. 6. & pleniſſimè Sixtus V. P. M. bullâ ſuâ contra aſtrologos.* Equidem lego apud Epiphanium λ, olim Aquilam Ponticum ex Eccleſiâ pulſum, eò quod his ſtudijs nollet abſtinere.

λ *lib. de Ponder. & mẽſu.*

3. damnat eandem Ius ciuile Romanorum. *l. 2. C. de Maleſ. & mathem. l. Mathematicos. C. de Epiſc. aud.* quibus & ars interdicta, & codices incendio, & vtentes dãnantur exilio: ſed alibi etiam morte plectuntur, *l. 5. C. de maleſ. & Mathemat.*

4. vt omittam Originem, & Euſebium *lib. 6. de Præp. Euang. c. 9.* damnant communiter Patres orthodoxi, *Baſilius hom. in Geneſ. 6. & ſerm. in Princip. Prouerb. D. Chryſ. in c. 2. Matth. D. Ambroſ. lib. 4. Hexam c. 4. D. Auguſtin. lib. 2. de Geneſ ad litt. cap. 17. & lib. 2. de doctrin. Chriſt. à cap. 21. & lib. 5. de Ciuit. Dei, aliquot primis capitibus, & hom. in pſ. 61. D. Gregor. hom. de Epiphania. Ioan. Salusberienſis lib. 2. Polycratici, cap. 19. & 24. & 26.*

5. damnant communiter Theologi, tũ veteres, *vt D. Thom. 2. 2. q. 95. a. 5. S. Bonau. in Centiloquio, D. Antonin. 2. p. tit. 12. cap. 1 §. 6. Pet. de Tarentaſiâ, Richar. Paludan. Gabr. Mai. in 4. ſent. Guilh. Pariſ. tractat. de legibus ad longum:* tum recentiores, vt opere doctiſſimo & vberrimo, Phænyx æui ſui. Io. Picus Mir. &, eius nepos contra Bellancinum patrui libros defendens, Io. Fr. Picus *lib. 5. de Prænot. Iulius Siren. lib. 9. de Fato à c. 29. qui tamen poſtea c. 36. & 37. videtur aliquantulum plus æquo tribuere aſtrologis; item Mich. Medina lib. 2. de rectâ in Deum Fide c. 2. & noſter Bened. Pererius lib. integro de diuinat. aſtrolog.*

6. dam-

6. damnant communiter Iuriſconſulti tam canoniſtæ quã Legiſtæ, *Ioannes And. Abbas, Ancaranus, Ananias in c. ex tuarum. de ſortileg. Turrecremata in d. c. illos, & in ſumma de Eccleſ. Alberic. Roſatus in voce, Sortilegus, Troilus Maluetius tract. de ſortib. p. 1. Bald. Salycet. & alij ſcribentes in ll. 2. & 5. C. de malefic. Grilland. de ſortileg. q. 3. nu. 8 & 9. nu. 13. cum ſeqq. & q. 11. nu. 16. Pet. Leloyherius lib. 3. de ſpectr. cap. 9.*

7. damnat huius artis peritus, ex ipsâ experientiâ, & praxi horoſcoporum, viginti ſchematibus & exemplis allatis Sixtus ab Hemmingâ Friſius recenti opere; *aſtrologiæ reſutatæ.*

8. damnant philoſophi & medici, ex veteribus optimè Bardeſanes Syrus & Diogenianus, *apud Euſebium, d. lib. 6. c. 6. & 7. & plures alii apud Ioan. Stobæum Sermo. 78.* ex Neotericis, Georgius Trapezuntius, *lib. cur aſtrologorum iudicia vt plurimum ſint falſa?* & Franciſc. Valeſ. *lib. Sacræ philoſophiæ cap. 31.* Nec omittendum dictum prudens medici cuiuſdam Iudæi; qui cum Petro Caſtellæ Regi (cui ſæuitia morũ, & innoxius ſanguis, vxoris, fratrum, Epiſcoporum, Principum, Nobilium plebeiorũque innumerorũ, Crudelis nomẽ peperit) eò quod Iudæus illi ex Horoſcopo noua imperia, & montes (vt aiunt) aureos addixiſſet, rebus poſtea deſperatis quærenti, & qui „vaticinij fides conſtaret? reſpondiſſe fertur; *cælo rigente, ſi* „*quis in balneo lauet, ſudaturum nihilominus.* aſtris ſtudia vitæ moreſque plus poſſe ſignificans. auctor Ioann. Mariana *lib. 17. de reb. Hiſpan. cap. 14.*

9. damnat ipſemet vanitatum cunctarum ſtudioſiſſimus ſectator & coryphæus, Henricus Cornelius, ſcribens hanc ar„tem nihil eſſe aliud, quam ſuperſtitioſorum hominum falla„cem coniecturam: qui ob multi tẽporis vſum de rebus incer„tis ſcientiam fecerunt: in quâ emungendæ pecunię gratiâ de„cipiant imperitos, & ipſi ſimul decipiantur.] hęc ille malus libro malo bonum perhibens teſtimonium arti non bonæ.

10. dãnant Hiſtorici, vt Tacitus, cuius illud pręclariſſimũ ex„ſtat *l. 17.* de mathematicis, genus hominũ infidum petẽtibus, „ſperãtibus fallax, quod in ciuitate noſtrâ vetabitur ſemper, & retinebitur.]

11. damnant poëtæ, vt Sibyllinorum oraculorum auctor lib.3. vt Ennius, cuius illa ſunt egregia;

Non habeo denique nauci Marſum augurem, »
Non vicanos haruſpices, non de circo aſtrologos, »
Non Iſiacos coniectores, non interpretes ſomnium, »
Non enim ſunt ij, aut arte diuini aut ſcientiâ: »
Sed ſuperſtitioſi vates, impudenteſque arioli, »
Aut inertes, aut inſani, aut quibus egeſtas imperat; »
Qui ſui quæſtûs causâ fictas ſuſcitant ſententias. »
Qui ſibi ſemitam non ſapiunt, alteri monſtrant viam. »
Quibus diuitias pollicentur, ab his drachmam petunt: »
De his diuitijs ſibi deducant drachmam, reddant cetera. »

Apud Laërtium, ab anu domeſticâ meritò ridetur Thales; in quem Gabriæ feſtiuum exſtat epigramma; luſere & alij *in Anthologiâ lib. 2.* ſed præ ceteris illud Leonidæ placet quo aſtrologiæ matrem, dixit audaciam, obſtetricem ſtultitiam: & ridet moechæ maritum, iactantem ſe gnarum probri alieni & infortunij, domeſticum dedecus cùm ignoret. Luſit in eundem martyr Morus;

Aſtra tibi æthereo pandunt ſeſe omnia vati, »
Omnibus & quæ ſint fata futura monent: »
Omnibus aſt vxor quod ſe tua publicat id te »
Aſtra, licet videant omnia, nulla docent: »

& quæ ſequuntur pari ſale ac lepore condita.

Sed non deſunt aſtrologis quædam argumenta. *Obijciunt primò* illud Geneſ. 1. *ver. 14.* de luminaribus cæli: *Et ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos.*] vnde quidam, etiam ex » numerò Theologorum, colligunt aſtra, etſi non ſint cauſæ, certa tamen eſſe ſigna futurorum omnium; quod non Plotino tantum, & Porphyrio, ſed & Origeni, & Euſebio, & ipſi Auguſtino tribuitur à Iulio Sirenio μ, qui hoc tenet, & confirmat ex Iſaiæ verbis ν: *complicabuntur ſicut liber cæli*: vbi » per cælum multi intelligunt firmamentum, & dicunt firmamentum vocari librum, eò quòd tanquam in libro, ſic in cælo, cuius ſtellę ſint caracteres, futura legantur ſignata.

μ *d. cap. 36. & 37.*
ν *c. 34. v. 4.*

Reſpon-

Reſpondeo, aſtra non eſſe certa ſigna futurorum omnium. Nam illa Origenis ſententia, refertur quidem ab Euſebio, ſed non approbatur ab eo; à D. Auguſtino autem expreſsè & clarè refellitur *ſub initium lib. 5. de ciuitat. Dei*: nec verò ſibi contrarius eſt Auguſtinus; vel Origeni fauet *in lib. 2. contra Manichæos cap. 21.* Nam hoc *cap. 21.* per corpora cæleſtia non intelligit orbes cæleſtes, ſed beatorum corpora glorioſa, vt contextus manifeſtat. Locus autem Eſaiæ nihil ad rem facit. quia ſimilitudo deſumpta ex more Hebræorum; qui libros ſacros in vnico folio, ſiue oblongâ membranâ ſcribebant. & eam, inſtar telæ textorio radio circumuolutæ, circa cylindrum vel bacillum ligneum circumuoluebant ac complicabant. Hinc ergo petitâ comparatione; ſicut quando cælum creatum primò apparuit, dicitur extenſum fuiſſe ſicut membranaceus huiuſmodi liber, quando ſpectandus euoluitur & exponitur, Pſalm. 103. v. 2. *Extendens cælum ſicut pellem*: ſic propheta agens de mundi fine ac cælorum diſſolutione, comparat eam libro illi complicato, ſiue membranæ circumuolutæ, vt optimè aduertit Auctor Quæſtion. Ortodoxor. *reſponſ. 90.* quod clarè explicuit B. Ioannes in Apocal. º *cælum receſſit, ſicut liber inuolutus*. Quo loco Andræas Cęſarienſis conſuetudinem quoque illam Hebręorum obſeruauit: ex quo cùm deſumpta ſint ad verbum ferè, quę loco illo ſcribit Arethas Cęſarienſ. & locus eius in verſione Latinâ ſit mutilus, rectè ſibi conſulet, qui ex Andreâ locum Arethæ correxerit. Vt igitur ad locum Moſis in Geneſi reuertar, dico illic agi de ſignis in vniuerſum, ſiue qualibuſcumque (vt vox Hebræa *Oth* denotat) nempe aſtronomicis, vniuerſalibus, denotantibus diuerſitates anni tempeſtatum, diei, noctiſque ϖ : vel etiam polyticis & forenſibus: vel quandoque miraculoſis: non verò agitur de aſtrologicis, quæ vaniſſima ſunt, nec ſigni nomen merentur. Pluribus hanc Sirenij opinionem refellit, Ben. Pererius *d. operis c. 4.*

º *c. 6. v. 14.*

ϖ *de quibus Pſalm. 135. à v. 7.*

Obijcitur 2. ex libro Iudicum illud, cap. 5. v. 20. *De cælo » dimicatum eſt contra eos. ſtellæ manentes in ordine & curſu ſuo,*

aduerſus

aduerſus Siſaram pugnauerunt.] quo, inquiunt, pacto pugnauerunt, niſi quoniã Iudæis fauſtus, Siſaræ verò infauſtus ille curſus aſtrorum, & ſiderum ſtatio? ſi ergo Siſara perijt propter hunc ordinem ſiderum ipſi aduerſum: potuit etiam hoc ipſum per aſtrologiam præuideri, ac metui, ac vitari. *Reſpondeo* ex antiquit. Ioſephi verè huius conflictus tempore procellam magnam exortam fuiſſe, aquæ etiam & grandinis multum oculis Cananæorum offuſum, & ſic arma bellica ipſis vſui eſſe non potuiſſe. Quod auxilium cùm cælitùs fuerit miſſum, ait SS. *de cælo dimicatum* ρ. miſſum verò fuit per angelos defenſores populi Iſraëlitici, quorum Princeps eſt Michael. Hi dicuntur in ordine & curſu ſuo fuiſſe auxilio Iſraëlitis, propter ordinem militiæ, ſeu hierarchiæ, in qua quiſque ſuum ordinem & ſtationem ſeruabat; item propter continuam operationem & inſtantiam cuſtodiæ cuique commiſſæ, in quâ fideliter vnuſquiſque angelus perſeuerabat: quam vocat curſum; & ſic eo loco ſtellarum nomen angelis tribui voluere Vatablus, Vales. & alij, idque confirmant ex illo B. Ioannis σ, vbi *cauda draconis traxit tertiam ſtellarum partem.* Sed nec Hebræum nomen poſitum in Cantico Deborę τ, *Haccochabim* aliud quam ſtellas ſeu ſidera ſignificat. nec apud D. Ioan. per ſtellas Angeli, ſed viri Sancti, ex veriore expoſitione υ, ſunt intelligendi, ſicut & apud Danielem, cùm ait φ; *Et magnificatum eſt vſque ad fortitudinem cæli, & deiecit de fortitudine, & de ſtellis, & conculcauit eas.* Melior ergo Cantici Deborę interpretatio eſt, quam video placuiſſe Caietano, ſic aërem, ceteraque elementa, & tempus ipſum fauiſſe populo Dei, vt ipſę quoque ſtellę ſolitę imbres ciere, cenſeantur contra Siſaram pro Iſraële pugnaſſe. Denique nec conſequentia argumenti valet.

Tertio objiciunt illud Dauidis χ; *firmamentum annunciat opera manuum eius.* hoc eſt aiunt, pręnunciat ea quę Deus facturus eſt. *Reſpondeo*, non illum eſſe ſenſum, ſed hunc; pulchritudinem cęleſtis huius & viſibilis fabricę nobis indicare excellentiam operum Dei inuiſibilium: & cogere nos vt fatecamur,

ρ Procop. in Iudic.

σ Apocalip. 12. v. 3.

τ d. v. 20.

υ Orig. tract. 30. in Matt. Gregor. li. 32. moral. c. 14.

φ Dan. 8. v. 10. ſic explicat Andreas Cæſar. in Apocal. c. 12.

χ Pſ. 18. v. 2.

teamur,nõ alium potuiſſe firmamenti eſſe architectum;vt Patres plerique exponũt ψ,nec diſſentiũt Rabbini & Vatablus. Nã de Apoſtolis,hautdubiè eſt allegorica interpretatio.

ψ *D Hieron. & Euthym. hic D. Ambroſ. 12. Hexam.c.4.*

Quartò obijciunt ex Hiſtorijs, ſæpè has prædictiones eſſe veras; vt præter ceteras fuere quatuor. vna Theagenis, qui ex ſtemmate ſeu genitura addixit Auguſto, imperiũ ω: 2. Thraſylli,qui mortem ſibi inſtare,miranti Tiberio dixit, quã ſecretò Tiberius ei re cum nullo cõmunicatâ moliebatur α. 3. Aſcletarionis de quo iſta Suetonius in Domitiano; Hunc(*Aſcletarionem mathematicum*) delatum nec inficiantem iactaſſe ſe quæ prouidiſſet ex arte; ſciſcitatus eſt (*Domitianus*) quis ipſum maneret exitus,& affirmantem fore, vt breui laceraretur à canibus; interfici quidem ſine morâ, ſed ad coarguendã temeritatem artis, ſepeliri quoque accuratiſſimè imperauit. Quod cùm fieret,euenit,vt, repentinâ tẽpeſtate deiecto funere,ſemiuſtum cadauer diſcerperent canes.] 4. eſt eorum, quibus ſummæ dignitates vel imperia vel Pontificatus ab aſtrologis ante prædicti: dignitas Allabio cuidam, mirè à fortunâ iactato β, & Athenaidi, quæ poſtea vxor Theodoſij Iunioris γ: Imperiũ,Rodolpho Habſpurgio δ: Pontificatus,Leoni 10.Hadr.VI.& Marcello II. ε His omnibus,

ω *Sueton.in Octauio c.94*
α *Dion li.55.*

Reſpondeo, Quando aſtrologi verũ dicunt tũ multo diligentiùs eſſe cauendos. quia ſatis clarum hoc ſignũ foret, eos pactũ cum dęmone iniuiſſe,vt ait D.Auguſt. ζ & de Thraſyllo Dion indicat,cũ ſcribit ſolitum affirmare,quæ nuncia longinquis è regionibus adferrentur. Ideoque Iuriſconſulti in tituli rubricâ η, *Maleficos* cum *mathematicis* iungunt quia vtplurimũ mathematici etiam ſunt malefici,vt explicat optimè Dion *lib.49.* cum dicit pulſos vrbe ab Agrippâ τοὺς ἀστρολόγους καὶ τοὺς γόητας,vnde patet mathematicos dictos ipſos aſtrologos & ſic mathematici in illâ rubricâ & paſſim in iure alibi, pro ſolis aſtrologis ſeu genethliacis ponuntur: quo ſenſu etiam Hiſtorici vocabulum accipiunt θ: & ſic accipiuntur in S. C. illo apud Vlpianum *lib.7.de offic. Proconſ.* quod Pythœus conſeruatũ edidit bono reip. ι Aliquando hoc nomẽ Chal-

β *Eunapius in vitâ Ædeſij.*
γ *Zonaras & alij.*
δ *Cuſpinian. in Cæſarib.*
ε *Iouius in Leone lib. 3. idem in Hadriano 6.Garimbertus li. 4. & Onufr. Panuin.*
ζ *li.2 de Gen. ad lit. in fi. et lib.5. de ciuit. Dei cap.7.*
η *C. de mathem.& malefic.*
θ *Sueton.Tacitus, Ammian. cæteri.*
ι *Collatione Moſaicar.& Roman. leg. tit.15.*

dæos etiam, & reliquos Ariolos complectitur; Nunquam tamen quando prohibebatur ea ſuperſtitio, legitimam coniectationem Aſtronomorum, nec artem Geometrarum, vel Arithmeticorum comprehendit; quorum ſcientiam philoſophiæ annumerabant. Aliquando Deus permittebat, & hodie permittit, aſtrologos etiam ignaros & neſcientes verum prædicere, in pænam audientium κ, ſicut & permiſit aliquando ſortes oraculorum eſſe veras, & ariolum Balam prophetizare λ; & huc lubens refero illud Aſcletarionis, quod in pænam & terrorem Domitiani permiſſum. Sæpius id permittitur ob nimiam quærentium curioſitatem, teſte D. Auguſtino μ; qui rectiſſimè addidit, non quia vera ſit prædictio, idcirco minùs eſſe ſuperſtitioſam vel ſacrilegam, vel ideò magìs licere prædictionibus talibus fidem dare: ſed ſemper retinendum illud Dei præceptum; *Etiamſi dixerint nobis, & ita euenerit, ne credamus eis* ν.] Denique quod de ſomnijs dixit Ariſtoteles, hîc quoque veriſſimum; huiuſmodi diuinationem, non niſi ex accidente fore veram. ſicut enim qui aſſiduè iacit aleam, vel talos figit; is aliquando ſeniones, aliquando Venerem iacit, inuenitque: ſic cùm iſti centies mentiantur, quid mirandum ſi ter verum dicant? ſanè ſi mendacia notarentur, mille forent pro vno vero dicto: Pauca notantur, non adeò tamen; quin veris longè plura. Quis neſcit Hebræos illos, qui Leoni Iſauro vera quædam prædixere, ob mendaces prædictiones Arabiâ pulſos fuiſſe ο, cum Zitam Principem in infelicem iconoclaſtiam perpuliſſent? Quis de Pancratio non legit eum & Conſtantino Irenes filio Imp. cladis maximæ, & ſibi ipſi necis cauſã fuiſſe π? Quis Conſtantini Stethati neſcit amentiam, qui & ſibi & Alexio Branæ, ſtulto vaticinio, exitium attulit? habebatur tamen Stethatus Princeps ſui temporis Aſtrologorum ρ. Quis neſcit, quam hactenus vanæ omnes prædictiones eorum, qui diem vel annum aduẽtus Antichriſti, vel excidij mundi, prędixerunt σ? Mitto Petri Leonij Spoletani inſignis medici inanem huius Matheſis fiduciam, qua mortis Laurentio Mediceo occaſionem,

κ *docet D. Auguſt. l. 4. & 7. Confeſſ.*
λ *Num. 23. & 24.*
μ *l. 2 de doct. Chriſt. ca. 21. & 23.*
ν *Deuter. 13. v. 2.*
ο *Zonar. to. 3.*
π *Pauli. Diaconus lib. 23. rerum Romanarum.*
ρ *Nicetas l. 1.*
σ *vide comment. noſtrũ in Senecæ Octau. v. 386*

nem,& ſibi ipſi præbuit præcipitationis in puteum τ. Mitto, quod Cedrenus narrat de Abrahamo Genethliacos coram Ægypti Rege vanitatis conuincente. Mitto Manuelem Cõnenum Imp. cui magno ſtetit, nimis addictum eſſe huic inſaniæ; quæ illum & claſſe maximâ nudauit, & poſteritati ſemper ridendum propinauit υ. Mitto Ioann. Galeacij ducis Mediolanenſis factum, qui cùm ei aſtrologus quidam mortem immaturam planè prædiceret, ſibi ipſi verò longam vitam polliceretur: hominis ridens ſtoliditatem, ſtatim ſtrangulari eum iuſſit φ. Mitto mendacium duplex Petri de monte Ilicino in Concilio Conſtantienſi, quod Aeneas Siluius narrauit χ. Addam dumtaxat duorum Principum diuerſa iudicia & mores. Alphonſus Aragonum rex ſapientiæ veræ amator, in litteratos omnes mirè munificus fuit, ſolos aſtrologos à curiâ ſuâ arcebat; prudenter cenſens, ſibi nihil opus eorum induſtriam, eò quod ſidera ſtultos regere, ſapientes aſtris cenſeret imperare ψ. Contra Cardanus memoriæ commendauit Ludouicum Sfortiam, verſutum potiùs, quam prudentem, & perfidum quàm æquibonique amantem Principem, Alfonſo diſſimillimum, impendioſum quendam aſtrologum, artis imperitiſſimum aluiſſe, in quem plus centum auri magna talẽta profuderit ω. Aſtrologus pro tantâ mercede tempus vnicuique negotio inchoando præſcribebat, adeò ridiculè: vt princeps cogeretur tempeſtatibus maximis equum conſcendere, & cum aulico comitatu ac ſtipatoribus aliò migrare per medios imbres, per cænum & lutum, non ſecus ac ſi hoſtium manus fugeret. Tam felici euentu, vt regno tandem à Gallorũ Rege ſpoliatus, captus, in carcerem compactus, colapho cæſus, in clathratâ ferreâ mortuus fuerit, verum fortunæ vtriuſque ludibrium. Quis Aſtrologorum ſe Alphonſo Sapienti, (hoc illi nomen vanitas iſta tribuit) præferat? Quæ laudi, maiori & veriori fraudi fuit. vtar Marianę noſtri verbis; „Emanuel ſanè patruus ſuo & aliorum procerum nomine, Al„fonſum publicâ ſententiâ in conuentu pronunciatâ, regno „priuauit: eâ calamitate dignum, quod diuinę prouidentię

τ Ioulus in Elog.

υ vide Nicetam Chon. li. 2. 5. & 7.

φ Corroqetus li. factor. dictorumque Memorab.

χ lib. 4. de Alfonſo.

ψ Sylu. d. l. 4.

ω Cardan. in Ptolomæum, de aſtror. iud. lib. 1. tex. 14.

opera,& humani corporis fabricam inſigni linguæ procaci- »
tate,ingenijque confidentiâ, accuſare auſus fuerit. vti vulgò »
hominum opinio eſt,ab antiquo ducta per manus. Vocis ſtoli- »
ditatem numen iuſtiſſimè vindicauit. [*Vanæ ſapientiæ perſua-
ſio,huc inſipientiæ perduxerat.*] Id fore aſtra memorant porten- »
diſſe eius artis non ignaro: ſi ars eſt,& nō potiùs inane morta- »
lium ludibrium,quod à prudentibus ſemper accuſabitur [*ve-
rum dictum & Tacito vſurpatum*] & ſemper tamen patronos »
habebit.Ex eo ferunt ſuſpicacem eſſe redditū,& ex metu cru- »
delem &c.] cernis quo illum hæc vanitas præcipitarit,& fecit »
vt alia ſapiens,ſibi ipſi toto vitæ decurſu (notatum id) deſi-
peret,peſſimeque ſemper conſuleret. Ægyptios deditos aiunt
huic vanitati,maximè Alexandrinos: quod tamen prudētio-
rum fuerit iudiciū,poſſumus ex Suidâ colligere. Tradit, Ale-
xandriæ ſolitos aſtrologos vectigal pendere,βλακεννόμιον nun-
cupatum: quoniam eos non niſi fatui homines conſulerent,
quos Græci βλακὰς vocant; ductâ Metaphorâ ab inutili piſce,
quem ne canes quidem velint attingere.

Concl.4. ſi non ſuperſtitioſi, certè noxij infirmis illi me-
dici ſunt; qui ſecundum lunæ & aliorum planetarum in ſignis »
Zodiaci ſtationes,de morbis iudicant.v g. quæ cuique euene- »
rit ægritudo,& quo illi pacto medendū: necnō chyrurgi, qui »
in vulneribus idem obſeruant, & dies conſiderant vulneris, »
& ſtellas eis præſidentes (quas vocant, Centel, Neus, Dibelgi- »
bel,Lachadiel, Sapiſſa, Elebra & ſimil.) & inde prænunciant »
vulnus eſſe lethale, vel ſanabile.] hęc omnia fusè deſcribit »
Conrad. Wimpina α. tales etiam videntur illi aſtrologi, qui
generatim pronunciant, qua die pharmacis, venarū ſectione,
aut cucurbitulis corpus ſit euacuandum. Meritò ſuſpecta ſunt
hęc omnia. quia ſtellarum non eſt tanta vis in hęc inferiora; &
ſi qua talis vis foret, ea poſſet & ſoleret aliarum particularium
cauſarum concurſu planè impediri. Imò & ſola materię in-
diſpoſitio, lunę & aſtrorum omnium actiones euariare facit,
teſte Galeno β, cui Auicenna γ conſentit. quare obſeruatio-
nes & effectus huiuſmodi dierum indicum, prouocantiū, vel
critico-

α d.lib.3.c. 8. & 9.

β li.2 de dieb. Criticis.

γ lib.4. Fen. 1.tract.2.c.1.

criticorum, longè magis dependent ex materiæ diſpoſitione, cōcoctione, & ſtatis morbi tēporibus ac ſymptomatibus, quā ex ſideribus: quæ eſt vera ſententia Hippocratis & Celſi δ. Longiùs etiam aberrant iſti Aſtroiatri, quia præcipuè attendunt ad quoſdā lunę imaginarios angulos, aſpectus, & conformationes; paruifacientes vel contemnentes potiùs quomodo ad cæli vel ſiderum influxus recipiendos materia diſpoſita fuerit, & quæ periodi tēporum, quæue concoctiones & criſes ſint morborū. Hos ergo meritò maximè Galenus ε cōtemſit, Auguſtinus Niphus ζ riſit, & multis eorum patefactis erroribus η Ioannes Langius impugnauit: & Marſilius Ficinus, qui iunior iſta defenderat θ, eadem poſtea fatetur ſe ſcripſiſſe, ι non vt probaret, ſed vt cum Plotino aſtrologorum ineptias rideret.

δ *Hippocr. paſsim, & Celſ. li.4.c.4.*
ε *lib 12. Therapeut.*
ζ *lib.5. de diebus Critic.*
η *epiſt.35.*
θ *lib. de vitâ cælitus conſeruandâ.*
ι *lib. 12. epiſtolar. ad Politianum & Picum.*

» Concluſ. 5. Pars illa interrogationum, quæ res occultas
» inueſtigat, vt furta, theſauros, virginitatem &c. planè vetita &
» pernicioſa eſt omni iure.] prohibent ſacræ litteræ; Leuit.
» 19. v. 31. *Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcite-*
» *mini vt polluamini per eos.* Deut. 18. v. 10. & 11. *Nec inueniatur in*
» *te qui luſtret filium ſuum, aut filiam, ducens per ignem, aut qui ario-*
» *los ſciſcitetur, & obſeruet ſomnia atque auguria. nec ſit malefi-*
» *cus, nec incantator, neque qui Pythones conſulat, aut diuinos,*
» *& quærat à mortuis veritatem. omnia enim hæc abominatur Do-*
» *minus, & propter huiuſmodi ſcelera delebit eos in introitu tuo.*]
Iure Eccleſiaſtico prohibetur hoc. *cap. 1. & cap. ex tuarum. de ſortileg.* Iure ciuili plurimis reſcriptis, *l. item apud Labeonem §. ſi quis aſtrologus. D. de iniur. l. 2. & l. nemo aruſpex. C. de maleſ. & mathem. l. 1. C. de theſau. lib. 10.* Tolerantur hi ſæpè in rebuspub. ſed exemplo peſſimo, & publico malo.

QVÆSTIO II.

De coniectatione, ex elementis, meteoris, plantis, arboribus, brutis.

A ASTris & cęlis proximū, de quo certo conſtet elementū eſt aër: valdè enim probabile eſt ignis Spherā propriā eſſe

 nullam;

nullam; quæ ſententia valdè antiqua eſt, & à recentioribus quibuſdam ſtrennuè defenditur α, videtur hæc mens Auſonij in Gripho Ternarij,

Tres Charites, tria fata, triplex vox, trina elementa.

In mediâ regione aëris variæ valdè fiunt impreſſiones meteorologicæ. Exhalationum copia gignit magnos & paruos ignes, diuerſiſſimè configuratos, pro exhalationum ipſarum formâ diuersâ: vt modò videantur flammæ, modò columnę, modò lanceæ, modò ſtellę ſaltantes vel diſcurrentes, deſcendentes, vel aſcendentes, aliquando verò & cometę multiplices, de quibus non eſt nunc tempus agendi β. quibus omnibus commune eſt magnam temporis ſiccitatem denotare; ſigna quoque eſſe ventorum diuturniorum, vel violentorum: quod maximè cometis conuenit; qui ſi frequentes fuerint, etiam prę ſignificant ſterilitatem, famem ac peſtem: eò quòd vis cometę omnem vaporum & exhalationum humiditatem abſumit: vnde conſequenter mortem minantur bilioſis, & qui ardentioris ſunt naturę, quales plerique Principum & Magnatum: eâdem ſiccitatis causâ, ad bella quoque & ſeditiones inclinant. Cetera quę his aſtrologi & Squarcialupus addunt, vana ſunt & fallacia; quę dixi, naturę conſentanea videntur. Fit tamen non rarò vt cometarum cauſa ſit, ſupernaturalis dumtaxat Dei diſpoſitio, ſic volentis admonere homines, de imminente publicâ calamitate, vel morte regum aut principum, vt ad pænitentiam & morum emendationem recurramus γ. Tunc autem cometę pertinent ad oſtenta (de quibus actum) & Dei caritatem nobis egregiè commendant, non ferientis niſi nos priùs admonuerit. idcircò videmus crinitas ſtellas in eam partem comam diffundere, cui minantur. Mirificum huiuſmodi commonitionis ſignum, narrat Gobelinus Perſona δ: nempe in monaſterio Bodkenſi, quod B. Meinulphus confeſſor exędificauit, quoddã miraculũ ordinarium contigiſſe talibus oſtentis annumerandũ: Tintinnabulum (inquit) quoddam magnum æneũ benę ſonorũ in eodem monaſterio reuerenter aſſeruatur. Nam quoties ali- B

qua

α Hier. Card. lib. 1. de Varietat. c. 1. Scipione Capicio lib. 2. de Principijs. Franc. Patricio li. 7. diſcuſſ. Peripatet tom. 4. Fran. Valeſio de ſacrâ philoſ. c. 50.

β vide Ariſt. 1. Meteor. à c. 4. Plinium lib. 2. Nat. hiſt. & ibi Comment. Milichij, Senecam lib. 1. Natu. quæſt. Contaren. li. 2. de elem. Cardanum lib. 4. de ſubtilit. & li. 1. & 14. de Varieta. Scaligerũ contra Carda. exerc. 79. Fracaſto. in lib. de Homocentri. & And. Duditium tract. de Cometis, & epiſt. ad Ioã. Cratonẽ.

γ Damaſc. 2. de fid. ortod. c. 7. Bonau. in 2. d. 14. q. vlt.

δ in vitâ S. Meinulphi menſ. Octob.

qua ex eius monaſterij ſororibus breui erat abitura è vitâ, abſque vllo humano miniſterio, per ſe fortem reddebat ſonum.] Rideat hæreticus, vt lubet, ſed alia duo ſimilia accipiat, etiamſi non lubet. Scribit Leonard. Vairus ε, In Celtiberiæ oppido Vilillâ campanã eſſe; quam vocant incolæ *campanam Miraculorum*; hanc per aliquot menſes priuſquam reſp. Chriſtiana aliquid aduerſi patiatur, ex ſeipsâ nemine pulſante, *ſonare* ſolitam: cuius rei (ſic ait) teſtimonium per publicos tabelliones hiſce oculis egomet legi, præter fidem, quam de eâdem re illius regni Proreges faciebant ſuis litteris.] Accedat & aliud è Gallijs, quoniam Hiſpaniam à teſtimonio arcent aduerſarij. Eodem Vairo teſte, ad flumen Rhodanum, in Sequanorum confinio, ſitum eſt nobile monaſterium S. Mauricij. Viuarium illic viſitur, in quo iuxta numerũ monachorũ piſces ponuntur. Illorum ſi quis ægrotet, piſciculus quoque ſemiuiuus cernitur ſupernatare: quod ſi monachus è vitâ migraturus ſit, paucis ante diebus piſcis moritur. Hoc ita ſe Vairus accepiſſe ſcribit, tum ab Antonio Cardinale Granuellano, ſingulari bonarum artium patrono, teſte oculato; tum ab alijs fide dignis, vt rem locis illis notam, atque omni fide conteſtatam.

ε *lib. 2. de faſcino c. 14.*

C Porro cùm exhalatio quoque ſit venti materia, & ventorum ideò præcipuæ qualitates ſint, caliditas & ſiccitas: facilè intelligitur, cur ex ijs & ſanitatis corporum, & fertilitatis anni probabilia ſigna queant deſumi. Qui de ventis plura volet, alibi quærat ζ.

Secundò non pauciora fiunt ex vaporibus, quæ & ipſa ſuas adferunt probabiles prænotiones. Ex nubibus quã multa queant prædici, poſt quendam Gerardum, docet Conr. Wimpina η; nec ſua ruſtica prognoſtica deſunt pluuijs communibus; nec prodigioſis pluuijs θ, ſiue naturalia tempeſtatis anni, ſiue ſupernaturalia iræ diuinæ comminatoria. Idem de grandine & glacie dicendum, (quæ ſpecie non differunt ι, & Piſidas in κοσμυργία poëticè nõ philoſophicè contra Ariſtotelem agit) Niuium quoque copia fertilitatem anni; roris & pruinæ

ζ *vide Senecã lib. 5. Nat. quæſt. Plin. lib. 2. à c. 40. & ibi Milichium, Card. lib. 1. de varie. c. 1. & 8. Valeſ. de ſacrâ philoſ. c. 50.*

η *lib. 1. de ſignis c. 5.*

θ *de quibus Plinius 2. ca. 56. & 58. & ibi Milichius.*

ι *Valeſ. c. 50. de ſac. philoſ.*

pruinæ multitudo ſterilitatem potiùs, prænotant. Nebula deſcendens ſerenitatem, aſcendens imbres indicat. Tonitru & ecnephias ſunt indicia pluuiæ ſubſecuturæ: alij verò ſonitus in aëre audiri conſueti κ, magìs pertinent ad prodigia. Fulmen & preſter, quid prænũcient, Wimpina te docebit λ.

κ Vt 2. Machab. 5.
λ d.c.6.

Tertiò maris tumor, venti; fluuiorum inſolitæ eluuiones, peſtis annuncia ſunt: terræ motus quoque idem deſignant, teſtibus Ammiano, Procopio, & alijs.

Quartò, quoad impreſſiones, quæ per reflexionem lucis, circa vapores ac exhalationes fiunt (vt Iris, halo, coronæ, parelus, virgæ) naturalium præſenſionum prognoſtica cenſeri poſſunt μ, vt & hiatus, & quæ foueæ & feneſtræ vocantur; necnon flammarum illi tractus, quibus ignis fatui eſt nomen. ſunt enim effectus varij, exhalationis vel vaporis ſuperabundantis, & vincentis obſtantia; vel interdum luminis victi ac profligati ν.

μ vid. VVimpinam d.c.5.

ν vide Senec. libr. 1. Nat. quæſt. Pliniũ lib. 2 à c. 28. Contaren. li. 2. de element. Pernumiam lib. 3. Phyſic. & Carda. lib. 4. de ſubtilit.

5. (vt ad terreſtria veniamus) ex arborum quoque prouentu prognoſtica colliguntur, vt *teſte Tullio*.

» *Lentiſcus, triplici ſolita grandeſcere fætu,*
» *Ter fruges fundens, tria tempora monſtrat arandi,*

Amygdalorum copia indicat meſſis abundantiam ο. Trifolium inhorreſcit, & folia contra tempeſtatem ſurrigit. Sine auris ludentia arborum folia, lanugines & pappi populnei volitantes per aërem, aut aquis innatantes, tempeſtatem prænũciant. Si roſę violęue ſub auctumnum iterum floreant, peſtilitas imminet. Burdigalę, quę peſtim illam magnam pręceſſit hyems, aliquas in horto noſtro roſas protulit; quas & vidi. Vnum hoc nõ videtur vacuum à ſuperſtitione, quod quidam tradidere: ſub auctumnũ duas vel tres glandes legendas, tum cultro ſcindẽdas, trium aliquod in his ſolere reperiri, muſcam, vermem, vel araneum: muſcam denotare diſcidia eo anno futura; verme fertilitatem, araneâ mortalitatem denotari.

ο Vide Panegyrim noſtrã de Natiuitate Deiparæ Virginis.

Sextò animantes etiam quędam nobis pręnunciant, vt;

» *Cana fulex fugiens è vaſti gurgite ponti*
» *Nunciat horribiles clamans inſtare procellas.*

Vt &

Vt & acredula matutinis inſtans vocibus:

» *Fuſcaque nonnumquam curſans per litora cornix,*

Si tamen,

» *Demerſit caput & fluctum ceruice recepit.*

Ipſi quoque alumni dulcis aquaï ranunculi

» *Mollipedeſque boues ſpectantes lumina cæli,*

Et quæ talia ex Arato Tullius ϖ, & ex Heſiodo Virgil. ρ Quid contemtius muſculo, vel paſſerculo? tamen domos illi ruituras; hi, aëris contagionem fugâ præueniunt, quorũ omnium etiam cauſas Franciſc. Picus inueſtigat σ.

ϖ *libr. 1. de diuinat.*
ρ *1. Georg.*
σ *d. lib 3. c. 3. cum ſeqq.*

Ex obſeruatione huiuſmodi Phænomenorũ, emerſere canones prænotionũ; quibus vtuntur nautæ, paſtores, & agricolæ: de quibus non contemnendũ opus exſtat Antonij Mizaldi Monluciani, *Ephemeridum ruſticarum*. Illa quidem ipſa animalia præſagij ſui ſunt ignara, ſed impetum quendam naturalem ſolummodò ſentiunt, mouente phantaſiâ per humores concitatâ, ad petendum quæ cõmodò, & fugiendũ quæ noxæ ſunt futura. Quod ſigillatim idẽ Picus oſtendit, de ciconijs, cypſelis, mergis, delphine, ceteris: longum nimis & lentũ foret mihi, ſingulis inhærere. Veniamus ad nobilius animal, hominem, & ex eo quædam præſagia.

QVÆSTIO III.

De coniectatione medicorum.

EGimus α de quadã falſâ & illegitimâ, imo ludibrioſâ; nũc de verâ, ſeriâ, & gneſiâ dicendum. hanc medicorũ σημειωτικὴν, veteres, recentioreſque Doctores integris tractationibus ſunt proſecuti; quos legere β poterunt, qui plenos ſitiunt crateres: mihi hoc vnum videtur vniuerſim poſſe ſtatui.

α *q. 1. conclu. 4.*
β *Hippocr. libr. de Prognoſt. & in eũ commentar. Galeni: Ariſtot. ſæpe in Problemat. Celſum lib. 2. de Medici. & horũ ſequentes veſtigia Fr. Picum d. libr. 3. cap. 7. VVimpin. li. de ſignis c 8. & à c. 13. vſque ad 21. Io. Guintherum Andernacũ veter. & nouæ medicinæ comment. 1. Dialo. 7.*

Signa proba ſunt, quæ naturalibus principijs, & veris experientijs comprobantur: cetera ſunt vana, & ab arte medicorum aliena. Proborum, quædam ſanam integrãque valetudinẽ teſtantur; quædam degenerãtem vel iam affectã; quædam ſuccumbentem, & iã victam: quædam ſe recolligentẽ & victricẽ: quędam denique ſunt ambigua, etiam ipſis magiſtris. Nec vlla

tam certa, quin fallant aliquando, ideò vetus ſermo verus, præſtare à ſexaginta medicis, quam à ſcabinis ſex damnari, & morti addici.

QVÆSTIO IIII.

De prænotione Phyſiognomicâ.

PHyſignomus ex pilorum, & membrorum corporis colore, habitudine, & proportione; de temperie, valetudine, A quædam etiam de moribus, ingenio, & animi affectionibus putat ſe ſcire: præcipuè frontem conſiderat faciemque, quia hæc ſolet eſſe ſpeculum virtutum intellectualium; & tum vocatur hæc μετωποσκοπία. deinde conſiderat manum, quaſi quoddam virtutum factiuarum ſpeculum, & nuncupatur χειρομάντεια; denique conſiderat cetera membra, & retinet nomen commune Phyſiognomiæ.

Hanc facultatem veteres medici, Hippocrates & Galenus diligenter excoluerunt, vt & Ariſtoteles opere integro: quorum ſcripta probantur laudanturque, eo quod naturæ ductum ſunt ſecuti. Recentiores Pomponius Gauricus, Bartolomæus Cocles, & alij ferè plura miſcent ſuperſtitioſa, præter vnum fortè Petrum Motium; cuius librum *de multiplici temperamento & cognoſcendis hominibus* laudat Michaël Medina α: quia primò complexionis modum, deinde medico & philoſophico ratiocinio propenſiones & ingenia gentium, prouinciarũ, & ſingulorum hominum deſcribit: methodus hæc vera & recta. ſed ſcriptorem illum nondum potui nanciſci. Viſus mihi non infæliciter Conrad. Wimpina β Galeni & Ariſtotelis ferè omnia in Compendium redegiſſe.

α *lib. 2. paræneſ. Chriſt. cap. 2.*

β *lib. de ſignis c. 8. 9. & 10.*

Artis fundamenta varia ſunt. primum petitur à quadam cum animantibus ſimilitudine. v.g. qui paruis ſunt oculis inuidi cenſentur, quia ſimiæ tales; qui magnis, ſtupidi, ſicut boues & aſini. ratio eſt: quia cùm Deus auctor naturæ gnarus eſſet, quâ quodque animal indole dotaſſet, ſingulis etiam ea addidit inſtrumenta, quę huic indoli forent quàm aptiſſima. ferocibus, vt leoni, apro, tauro, vngues, dentes, cornua; timidis

diſs ac fugacibus, vt lepori & ceruo, artus celeri fugæ neceſſarios; fortibus araturis, vel onera baiulaturis, toros, gibbum, dorſi, humerorumque robur, vt camelo, boui, equo & reliquis veterinarijs. Idcirco quaſi ex ſigno & à poſteriori (vt loquuntur ſcholæ) animantium indolem ex ipſis inſtrumentis corporeis, quibus à naturâ ſunt prædita, colligunt.

Secundum fundamentum à moribus gentium atque prouinciarum deſumitur; quæ cùm certo ſint corporis habitu, vtplurimum quoque ingenijs moribuſque diſcrepant. v. g. phyſiognomi definiunt nimium fuſcos, ſtupidos ac pertinaces eſſe, quoniam Æthiopes ſunt huiuſmodi.

Tertium à ſexu, v.g. quia mulieres candidâ vtplurimum & molli ſunt cute, eædemque ſunt pauidæ ac leues; ideò candidos & molli cute, moribus obnoxios ijſdem cenſent. Huius ſecundi & tertij fundamenti ratio ducitur à complexione. cùm enim eadem temperies ſimul cauſa ſit cutis huiuſmodi & morum huiuſmodi: raciocinantur, in quocumque cutis ſit talis, talem eſſe temperiem. quare ab eodem, eiuſdē temperiei ratione, ſimiles mores exſpectandos.

Quartò rimantur affectus animi, à motu membrorum &
„corporis affectionibus. tale illud Hippocratis, Oculi non ni-
„ctantes ſunt iracundi: quoniam irati fixis & immotis oculis
„intuentur.] Sic ratiocinabatur Salomon γ dicens; *Homo* γ *prou.6.v.12.*
„*Apoſtata, vir inutilis, graditur ore peruerſo, annuit oculis, terit*
„*pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum.* Et Eſaias δ; δ *Eſa.3.v.9.*
agnitio vultus eorum reſpondit eis. hoc eſt vultus exterior eorum, ſecreta cordis patefecit. ſic argumentatur Martialis ε ε *lib.12. Epigr. 54.*
(quem vetuſta exēplaria neſcio cur vocent Martialē Cocū.]

„ *Crine ruber, niger ore, breuis pede, lumine læſus,*
„ *Rem magnam præſtas, Zoile, ſi bonus es.*

Mathiam Coruinum Hungariæ Regem, haud illaudatum Principem, nimis deditum diuinationi, adeò vt nihil niſi cōſultis aſtrologis ſoleret ſuſcipere ζ; tā ſtudioſè accepimus η huic vacaſſe phyſiognomicę diuinationi, vt ex primo adſpectu lineamentorū faciei, de temperamēto & moribus hominum

ζ *Bonfinius li. 8. Hungar. hiſt. deca. 4.*
η *Ioachimus Cureus in Annal. Sileſ.*

num ſolertiſſimè iudicaret; ita vt, magiæ ſpeciem æmulis præbuerit.

Quinctum fundamentum petunt ex collatione ſignorum cum ſignis, & ex quibuſdam alia colligunt, verbi gratiâ, inuidiam ex iracundiâ, cui triſtitia & animi prauitas ſit adiuncta.

Sit concluſio, Phyſiognomica conſiſtens intra cancellos naturalis philoſophiæ, licita eſt, & habet aliquid probabilitatis.]

Probatur primò, quia poſitorum fundamentorum aliqua ſunt probabilia, quædam minùs, quædam ampliùs.

2. probatur ex ſacris litteris, in quibus *virorum robuſtorum facies dicuntur ſimiles faciei leonum* θ, Item, quod, *in facie prudentis lucet ſapientia, oculi ſtultorum in finibus terræ* ι. & alibi; *ſapientia hominis lucet in vultu eius* κ. item; *cor hominis immutat faciem illius* λ, & quæ iam citata μ.

3. ex iuris intepretibus, quorum communiore calculo receptum, quando plures de aliquo crimine ſunt accuſati & capti, primùm quæſtioni ſubijci debere illum, qui facie deformior, quoniam credendus ſit animo quoque prauior ν.

4. probatur ſententiâ philoſophorum. Pythagoras enim ad huius diſciplinæ regulas, diſcipulos vel admittebat vel repudiabat. Socrates hac indicinâ deprehendit Platonem fore, qualis poſtea laudatus ο. Maximi hanc fecere Plato π, Ariſtoteles, & Sextus philoſophus: quorum primus ea vtitur in Dialogis, Secundus accuratè tradidit, tertius idcirco corpus vocauit animi imaginem. Cicero hinc petitis iaculis aduerſarium mirè laceſſiuit ρ. Vellejus Paterculus, veteres eâ multùm vſos teſtatur σ.

Dixi, non *certitudinis* ſed *probabilitatis*: quia ſolent quidem corporis diſpoſitiones affectionibus animi præire, quod integro libello Galenus demonſtrauit: ſed præire, non trahendo vel cogendo, verùm leniter & aſſiduè inclinando: ita vt bonâ conſuetudine & freno rationis, haut difficulter illa propenſio ſuperetur. Quod de ſe teſtari Socratem nõ puduit, cùm

θ 1 Paral. 12. v. 8.
ι Prouer. 17. v. 24.
κ Eccleſ. 8. v. 1.
λ c. 13. v. 31.
μ Prou. 6. v. 12. Eſa. 3. v. 9
ν Bald. in l. 2. n. 5. C. quorum appella. non recip. Paris de Syndicatu, Hippolytus, Marſil. & alij.
ο Sirenius li. 9. de Fato, c. 39.
π in Timæo
ρ Orat. pro Roſcio. Comœd.
σ li. 2. hiſto.

cũ Zopyrus phyſiognomus ex lineamentis corporis eius, bardum, ſtupidum, & mulieroſum illum iudicaſſet τ. Sic intelligendus Caſſius medicus υ, cũ quæſijſſet, cur prodigioſæ formæ homines, plerumque etiam emotâ ſint mente: reſpondet, „ *quia corpori conſentit anima, vt animæ corpus.*]

τ *Cicero lib. de fato, Alexan. Aphrodiſ. libr. 4. de fato.*

υ *Proble. 51.*

Vnde ſequitur 1. longè certiùs iudicium ferri de brutis, quàm de hominibus. quia bruta, propenſione ſola trahuntur; homo propenſionem arbitrij habenis moderatur. Sequitur 2. quod Phyſiognomo non licet iudicare, de facto, ſiue de actuali hominis vitâ, ſcilicet hunc eſſe talẽ: ſed de pronitate tantum ac inclinatione, vt optimè cenſuit Proclus φ, v. g. talem propẽdere & inclinari in auaritiã, mulieres, vinum &c. 3. ſequitur, non poſſe hanc facultatem iudicare, de donis diuinis & gratuitis, quia Deus hæc diſtribuit cuique prout vult: nec de extrinſecis planè homini, vt morte violentâ, opibus, honoribus, & ceteris fortunę bonis maliſue: nec de nuptijs, ſtatu vitę, & alijs negotijs, quorum electio eſt merè voluntaria. Ratio eſt, quia nihil iſtorum dependet à corporis habitu, vel conſtitutione. Permittit quidem Deus, vt quędam diuinationes iſtorum euentu comprobentur; ſed ſimul eos ſinit falli, in ijs quę magis ipſis neceſſaria. Scribit Paulus Iouius in Elogijs, de Antonio Tiberto Ceſęnate, qui Phyſiognomus excellens ſuo tẽpore habebatur, eũ Guidoni Balneo prędixiſſe, quod ab intimo amico necaretur; Pandulfo item Malateſte Ariminẽ„ ſiũ tyranno, quod ex patriâ pelleretur & exul in extremâ ege„ ſtate periturus eſſet. Paullo poſt Pandulfus Guidonẽ ob ſpe„ ctatam virtutem & ſuſpectam obtruncat: Antiochũ ipſum cu„ ſtodiæ mancipat, euentum præſagij exſpectaturus. Antiochus „ cuſtodis arcis filiam, ita flexit, vt reſti ab eâ impetratâ in foſ„ ſam demitteretur: ſed compedũ ſonitu proditus, & à fugâ re„ tractus, cum puellâ percutitur. Pandulfus tandem exſul, & „ egens ab omnibus deſertus, in hoſpitali diuerſorio ſenex pe„ rijt.] ſic dum alijs cauit, ſibi non cauit Antiochus. Potuêre etiam illa per humanam prudentiam conijci. quid enim inexſpectatum aut mirandum, ſi familiaris tyranno vir fortis, ob

φ *in Alcibiad. Platon.*

ſuſpicionem,ab eo necetur? quid veriſimiliùs, quam tyrannum inuiſum, vel necari, ſi ſit audax; vel compelli in fugam,ſi timidus; & ſemel pulſum,ad egeſtatem redigi?

QVÆSTIO V.

De Chiromantiâ.

CHiromantiam diuidunt in Phyſicam, & aſtrologicam.

Concl.1. Phyſica Chiromantia licita eſt, & phyſiognomiæ pars,& ideò de illâ idem quod de hac iudicium.] »

Ratio eſt,quia per lineas & partes manus, conſiderat ipſam corporis temperiem,& ex temperie corporis probabiliter indagat animæ propenſiones. hanc probat artem Ariſtoteles *lib.1.Hiſtor.animal.cap.5.& 30.ac 34.problem.ſect.10.*& prolixè eam exſequitur Conrad.Wimpina *lib.de ſignis.ca.10.11.& 12.* incautè vero Pet. Primodaius, dum inter duas has ſpecies non diſtinguit, omnem chiromantiam videtur damnare, *Academiæ Francicæ p.2.die primo c.4.*

Concl. 2. Chiromantia aſtrologica prorsùs vana & illicita, » ſcientiæ nomen non meretur.] Scientiam eſſe nititur probare Anton. Verderius α. nam loqui illum de hac etiam, non de phyſicâ tantum patet,tum quia coniungit cum aſtrologiâ; & vtramque ſcientiam contendit eſſe;tum quia, in reſponſione penultimæ obiectionis,dicit harum manus linearum ſignificationem ab aſtris infallibiliter dirigi &c. quæ ſanè Eccleſiaſticam merentur cenſuram. tum quia Papa Sixtus V. editâ contra aſtrologos & Chiromanticos bullâ, definiuit neutram eſſe ſcientiam,&,vtroſque pariter damnans, grauibus ſubiecit pænis: cuius doctiſſimi & maximi Pontificis ſententia præponderat omni cõtra ſentientium temeritati: tum etiam quia in Catalogo Romano librorum, quorum vetita lectio, omnes qui Chiromantiam docent,apertè ſunt annumerati. prohibita eſt ergo.

α *lib. 7. var. lection.c. 9.*

Vanam eſſe,docet optimè Franc. Valeſius β, doctiſſ.medicus,meritiſſimò illam deteſtans. primùm namque laborant væſaniâ mathematicorum,de aſtrorum influentijs, quam improbaui-

β *ſac.philoſ. cap.32.*

probauimus ſ. q. 1. Addunt de ſuo, quod ſtultius eſt, hanc areolam eſſe Iouis, illam Mercurij, tertiam Veneris, atque ita porrò. Superaddunt tertiò tales areolæ lineas hoc prænotare, alias illud: quorum nihil ratione vel auctoritate confirmant, ſed nudo ſuo delirio, & prætextæ experientiæ poſtulant nos manus dare. Cumque tam inania ſint artis huius principia, fuêre tamen ſemper, qui hoc quoque mendacium paruuli diligerent. Olim proſâ oratione Chiromantiam tradidit Helenus Syracuſius libro, quem nominat *χειροσκοπικὸν οἰώνισμα*, *manus* inſpectorium augurium; carmine verò comprehendit Eumolpus quidam. vtriuſque meminere Pollux & Suidas. Recentiores ſcripſere Ioannes de Indagine (Lutheranus, alius à Carthuſiano nominis eiuſdem) Ioan. Taiſnerus Athenſis, Antonius Cermiſonus, Bartolomæus Cocles, Michaël Sauonarola, Petrus de Arcâ, Marcellus Saya, Andreas Tricaſſius, Michael Scotus & alij; quorum libri ſcatent ſuperſtitioſis. Ars iſta palmam manus primò in certos colliculos, areolas, & lineas diuidit: areolis planetas ſingulos, lineis aſtra quædam præficit: horum denique aſtrorum atque planetarum vulgò creditos effectus ipſis areolis ac lineis manus aſcribit, vt breuiter Wimpina γ oſtendit, addens ſe horum non approbatorem ſed narratorem eſſe nudum: ſuo iudicio cuncta nænias eſſe: deteſtatur hos & impugnat vehementiùs antiquus ſcriptor Ioannes Saliſberienſis *lib. 2. Polycratici c. 27.* γ ſ. *cap.* 12.

B Sed obijciuntur nobis duo, vnum SS. auctoritas, alterum exempla certa huius diuinationis. Auctoritates ſunt duæ; prima eſt *Exo. 13. v. 9. Et erit quaſi ſignum in manu tua.* Reſpond. hoc explicari ſequentibus verbis; *& quaſi monumentum ante oculos tuos.* loquitur enim de ſolemnitate azymorum; cuius celebrationem vult Hebręis eſſe ſignum memoriale liberationis ex Ægypto; Sumit autem metaphoram à more hominum, qui quando volunt alicuius rei recordari, ſolent digito annulum indere, vel filum alligare: quia cum manum ſæpè ante oculos eleuemus, fit vt recordemur eius, quod verebamur ne obliuiſceremur.

2. Iob.

2. Iob. 37. v. 7. *Qui in manu omnium hominum ſignat, vt norint* » *omnes opera ſua.* Depinxit ergo Deus in manu ſingulorum » vnde queant prænoſcere, quid dicturi, facturi, paſſuriue ſint. *Reſpond.* cum Olympiodoro & Phylippo presbytero ibi, verbis iſtis ſignificari, hanc temporis viciſſitudinem, de qua loquitur, ſerenitate & procellis niuium imbriumque à Deo contemperatam, vt & Dei fortitudo fiat manifeſta; & homo videns ſe tam facili negotio à Deo quauis tempeſtate impediri à propoſito, manumque ſuam ſic quaſi quibuſdam vinculis aſtringi, & ab opere arceri: cognoſcat ſe, ſine Dei adiutorio poſſe nihil, ſuamque confiteatur imbecillitatem. fauet huic expoſitioni verſio LXX. quæ habet; *vt cognoſcat omnis* » *homo imbecillitatem ſuam*: necnon Hebræus contextus, in » quo ad verbum, ſic; *in manu* (ſiue in vehementiâ) *omnes obſig-* » *nabit, ad ſciendum omnes homines opus eius.* vbi ex more Hebręorum, *Veiad* ביך noſter vertit, *in manu*, pro in vehementi atque admirabili ſigno. ſicut Iſaias ᵈ & Ezechiel *Iad* poſuere pro viſione propheticâ non vulgari; ſicut Moſes ᵉ *manum Dei* vſurpauit, pro potentiâ & magnitudine Dei. Lege longè aliam explicationem loci Iob, apud Franciſc. Valeſium: quæ, quamuis ingenioſa ſit, cum præcedentibus verbis non cohæret.

ᵈ 2. *Reg.* 3. v. 15. *Eſai.* 8. v. 11. *Ezech.* 1. v. 3. & c. 33. v. 22 & c. 37. v. 1.

ᵉ *Exod.* 14. v. 31.

3. certant exemplis prædictionum, quas euentus roborauit. Bartolomæus Cocles ille, qui tot chiromantię libros edidit, Antiochi Ceſęnatis, de quo, *q. præcedenti* ſcripſi, diſcipulus, Lucę Gaurico aſtrologo fuit auctor fugę, vt, qui inſtabat, cruciatum violentum euaderet. Gauricus contemnens monita: eo quod Ioannem Bentiuolum Bononienſi tyrannide deijciendum in Ephemeridibus prædixiſſet: iuſſu violenti Principis, ex altâ trochleâ ſuſpenſo fune quinquies quaſſatus, & aſtrologię ſuę iactatę, & chiromantis contempti pęnas dedit. Alexandro Medici Gręcus quidam ex manus inſpectione prędixit mortem, & ſigna edidit percuſſoris; fore ex eius intimis, habitu gracili, vulticulo buxeo, ſuſpensâ taciturnitate, ceteris inſociabilem: quę in vnum Laurentium, qui & percuſſor,

ſor, omnia conueniebant. Sed idẽ ille Cocles, prędixerat Copono cuidam, cũ breui ſceleſto homicidio manus cruentaturum: & Hermeti tyranni filio, futurũ, vt exul in aui cęderetur. Hermes igitur fatali metu percuſſus Copono clam imperat, vt Coclitem, nouũ ſibi Agamemnoni Calchanta, necet. Nec Cocles diſcrimen neſciebat. Ideò ſecretâ galeâ caput munierat, ingenti gladio, quem peritiſſimè ambabus manibus regebat, ſemper armatus. Verùm à Copono baiuli habitu perſonato, dum ſerę oſtij, calculo iniecto prępeditę, clauem inſereret, adactâ in occipitium ſecuri, interfectus eſt: nullam aliam patrati facinoris cauſam adferẽte Copono, quàm quod ipſe Cocles breui homicidam futurum aſſeruiſſet. Vnus iſta omnia narrat Iouius ζ, nec vſquequaque indubitatæ fidei Hiſtoricus, nec ſatis, à ſuperſtitioſis & gentiliũ, ne dicam opinionibus, ſaltem locutionibus, alienus; cui vt ea contigiſſe concedamus; idẽ tamẽ, quod aſtrologis talia iactantibus, cũ D. Auguſtino reſpondendũ. vide ſ̃.q.1.reſponſ.ad 4.obiectionem.

ζ *in Elogijs.*

QVÆSTIO VI.

De coniectatione ex ſomnijs.

A GRæci vocant ὀνειροπολίαν, de qua Senariorum libellus à Iunio Hornano editus habetur α. Ceterorũ onirocriticorum veterum, non magnâ reip. iacturâ omnes libri interierunt, præter vnum Artemidorum Daldianum, delirum ſenẽ; qui libris quinque cuncta ab alijs tradita complexus fuit. ex recentioribus Conr. Wimpina vellem, ne tam multa ſine antidoto congeſſiſſet β. Auorũ quoque memoriâ, hanc in Italiâ vaniſſimè profitebatur artem Iunianus Majus γ: cuius exſtant epiſtolæ & libelli quidam Grãmatici. Ex inſomnijs prophetiam fingebat Thomas Munzerus Anabaptiſtarum parens vnus. Braſileenſes Indi in expeditione ſomnia obſeruant: ſi ſe hoſtium carnes torrere ſomniarint, proſperum ſomnium cenſent, & victoriam ſpondent; ſin contrà ſuas, ab hoſtibus vinci metuunt. [*Ioan. Stadius lib. 2. Hiſtor. Braſileenſ. c. 27.*] Legi cum vtilitate tantum illi de hac materiâ videntur; qui cum D. Tho-

α *inter animaduerſ. lib. 1. cap. 18.*

β *lib de diuinat. c. 14. & libro de inſomnijs per decem capita.*

γ *de quo Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 11.*

 mâ

mâ & Antonino δ, quibus liceat attendere, quæ & quibus interpretari permiſſum ſit, expenderunt ε. hos imitabor.

Macrobius, *lib. 1. de ſomn. Scipion.* quem ſequitur *Saliſber. lib. 2.* ſomnia diuidit, in ἐνύπνιον, φάντασμα, ὄνειρον, ὅραμα, χρηματισμὸν; *inſomnium, ſpectrum, ſomnium, viſum, & oraculum:* ſed Artemidorus ζ ea quinque ad duo reuocauit, *inſomnium* nempe & *ſomnium*; ſub inſomnio, ſpectrum; ſub ſomnio, comprehendit viſum & oraculum, quoniam hæc illud conſequuntur. Gentiles conſentiunt ſpecies primas, inſomnium & ſpectrum, ἀσήμαντυς eſſe, nihilque ſignificare vel præmonere. *Somnium* igitur ſtrictè ſumptum, vt opponitur inſomnio, definiunt, motum aut figmentum animæ multiforme, futurorum » bonorum vel malorum ſignificatiuum. Huius verò prædictio- » nis fundamentum ſtatuunt experiẽtiam, & quandam proportionis ſimilitudinem rei ſomniatæ ad euentum. Experientiam vocant, ſi vnus vel plures, cùm hoc vel illud ſomniaſſent, talem vel talem poſtea fortunam ſunt experti: ſimilitudinem verò illam proportionis longè quoque putidiùs inueſtigant. Primò ex quodam more ac conſuetudine; v.g. radi caput honeſtum & religioſum eſt monachis, quia moribus ipſorum & regulis id conſentaneum: ergo ſi monachus id ſomniet ſibi accidere, proſperum erit ſomnium. Sin verò id ſomniet aliquis coniugatus, præſagium dicent eſſe infauſtum: quia coniugatis dedecoroſum, ſic raſo vertice incedere. 2. ex vocabuli ſignificatione; veluti audit quis vel legit Serapidis nomen, morietur; quia Serapis idem qui Pluton & Orcus. 3. ex rei ſignificatu Hieroglyphico; vt ſi quis ſibi viſus ſit cathenâ ad templum alligari; fiet ſacerdos, & illi templo ſeruiet æternũ. 4. à fabuloſis narrationibus: veluti viſus eſt ſibi aliquis vagus in Iſthmo filiolum ſuum quærere? peribit filius merſione, iuxtà fabulam Melicertæ. 5. de aliquâ ratione aſtronomicâ vel phyſicâ, longè petitâ, veluti ſomniauit ſe lumen à lunâ petere? cæcus fiet, quia luna proprio caret lumine. item videtur quis in ſomnis manus vrſæ habere? damnatus ad beſtias, & ad palum deligatus, ab vrſo deuorabitur. cur? quia vrſus intra ſpelun-

δ D. Thom. 2.2. q. 95. a. 6. *Antonin.* 2. p. tit. 12. ca. 1. 6. 7.
ε *Turrecrema. in c. non obſeruetis* 26. q. 7. *Micha. Med. d. c.* 2. *Vaieſ. s. cap.* 32. *Sirenius d. lib.* 9. *cap.* 25. *Ioan. Nider. ad* 1. *præcep. c.* 10. q. 2. *Saliſberienſis li.* 2. *cap.* 17.
ζ *lib.* 1. *c.* 2.

ſpeluncam latitans ori manum inſerit, & veluti adedens exſugit, indeque ſumit nutrimentum. Hæc artis ſunt fundamenta, quam ingenioſa, tam puerilia: mireque ridiculus in his eſt Artemidorus, quia quod vni aliquando caſu accidit, in conſequentiam trahit, & canones cõflat ſtuppeos, quibus merè fortuiti caſus ad ſimiles euentus prædicendos pertrahantur.

Vnde apparet primò, nihil huiuſmodi Oniropolicis libris deferendum; meritoque damnari eos, qui ad huiuſmodi ſcripta animum adijciunt; nominatim ad legendum fictitios hac de re libros Abrahami, & Salomonis, & libellum ſomnialem, qui Danielis prophetæ nomine falsò circumfertur, de quo agitur in Decreto Gratiani η. Apparet 2. ſuperſtitioſum eſſe conſilium Syneſij θ; quo ſuadet, vt quiſque ſibi ſuis ex ſomnijs, cum eorum quę poſtea perpeſſus collatione, artem quandam coniectandi conficiat: quod inutile ſtudium, vanumque commentum accuratè iampridem Fran. Picus confutauit ι.

η d. cap. non obſeruetis.
θ li. de inſomnijs.
ι lib. 6. de præ not. cap. 8.

B Sit tamen 1. concluſio; Quædam ſomnia verum euentum „prænunciant, quædam nullum, vel illuſorium. quare etiam „quædam licet obſeruare, quædam non licet.]

Concl. hæc eſt contra Xenophanem Colophonium, & Epicuræos, qui cuncta ſomnia volebant contemni: eſt contra Stoicos, Protagoram, Artemidorum, Tyanæum, & ſimiles, qui ſi ſomnium ſit, neceſſariò quoque aliquid volunt ſignificare (vt ex eorum ſuprà poſitâ definitione patet) & ideo nolunt vlla omnino ſomnia negligi vel præteriri. Vtrumque extremũ condemnat S.S. Stoicorum dum ait κ; *Vbi multa ſunt ſomnia, plurimæ ſunt vanitates, & ſermones innumeri: tu verò Deum time.* Item λ, *ſomnia extollunt imprudentes, quaſi qui apprehen„dit vmbram, & perſequitur ventum: ſic & qui attendit ad viſa mendacia.* Epicuræos autem damnat, dum tot exempla diuinorum ſomniorum & interpretationem, paſſim ſuppeditat μ. Rectiùs ergo Homerus ν & Virgilius ο cõmenti ſunt fabulam, de duplici portâ ſomniorũ; per eburneam falſa, per corneam emitti vera; vt indicarent quædam vera & ſignificatiua, quædam falſa & inania ducenda.

κ Eccl. 5. v. 6.
λ Eccleſ. 34. verſ. 1.
μ 3. cap. 1.
ν Iliad τ.
ο Æneid. 6.

2. Concl. Tam certa ſunt ſomnia, quam eorum certa cauſa. ſi hæc effectum certum certò producit, etiam ſomniorum prædictio certa; ſi probabiliter, probabilis, ſi fortuitò, fortuita & fallax.]

Explicatione hæc tantum indigent. Synæſius prædicto commentario comminiſcitur ſpiritum quendam fantaſticum; quem vult eſſe animæ vehiculum, auctorem & fabrum omnium ſomniorum: quod Platonicum figmentum eſt, fabulis æquale poëtarum. Porphyrius duas cauſas agnoſcit. vnam, dæmones bonos maloſque; quam nos admittimus eſſe cauſam quorumdam ſomniorum: aliam notiones quaſdam, quas animus ex aliâ vitâ ſecum allatas in corpus intulerit; quod eſt à fidei dogmatibus alienum. Nec enim animus hominis corpore antiquior aduênit aliunde, nec quando infundebatur à Deo, vllas ſecum creatas ſpecies, ſecum attulit. Ariſtoteles ϖ negat vlla à Deo immitti ſomnia; quod S. S. prorsùs repugnat. Contra Plato ρ, cuncta ſomnia dæmonibus aſcribit, quod rectæ philoſophiæ, & quotidianæ experientiæ refragatur. Meliùs Hippocrates σ, vera ſomnia, partim Deo, partim naturalibus cauſis adſcribit. Rem acu tetigiſſet, ſi tertium membrum addidiſſet, non prætermiſſum à D. Gregorio τ: qui rectiſſimè ſomnia tribus auctoribus adſcripſit, Deo, Naturæ, Dæmoni: vnde poſteriores Theologi ea diuiſerunt, in Diuina, Naturalia, & Dæmoniaca. præcipua difficultas eſt de Naturalibus.

ϖ *lib. de diuinat. per inſomn.*
ρ *in Sympoſ.*
σ *l. de inſom.*
τ *li 8 Moral. c. 13. & lib. 4. Dialog. c 48.*

C Naturalia proficiſcuntur vel à causâ intrinſecâ ſomnianti, vel à causâ illi extrinſecâ. Intrinſeca naſcuntur, quædam potiſſimùm ab animâ, & tunc dicitur cauſa animalis, aut (vt quidam loquuntur) moralis: quædam potiſſimum à corpore, & vocatur cauſa corporalis, & ab alijs, ſtrictè loquendo, naturalis. Intrinſeca cauſa animalis eſt, quando ſomnia obueniunt de rebus, quibus cogitatio vigilantis valdè fuit intenta, iuxta illud Salomonis υ;

υ *Eccl 5. v 2.*

Multas curas ſequuntur ſomnia. de hac cauſa, Attius;
Rex, quæ in vitâ vſurpant homines, cogitant, curant, vident,

Quæque

„*Quæque agunt vigilantes, agitantque, ea ſi cui in ſomnis accidant,*
„*Minus mirum eſt.*] idē cenſuere Lucretius, & plurimi, quos φ alibi citaui: nunc non repetam. D. Greg. Nyſſenus acutiſſimè ſcripſit χ, huiuſmodi ſomnia ſimilia cenſenda citharæ, cuius, fides ceſſante manus impulſu, adhuc modicum extremâ motione trepidant ac tinniunt.

φ *in Comm. & Aduerſ. in Senecæ Octauiam.*
χ *lib. de hominis opificio*

Corporalis intrinſeca cauſa naſcitur à præſenti diſpoſitione ac temperamento corporis, quod vel inediâ exhauſtum, vel crapulâ repletum; vel humore aliquo nimis prædominante ægreſcit; vel alio interiore vitio laborat. Ex his cauſis, vel pacata, vel turbida, vel multiformiter varia ſomnia naſcuntur. Quibus ſanguis eſt copioſior, roſas ſomniant puniceas, crocum, hortos, conuiuia, choræas, complexus, aërem, volatum, & lęta omnia. Phlegmatici, mare, aquas, balnea, nauigationes, ſubmerſiones, onera grauantia, tardam & impeditam à noxijs fugam. Colerici, colores flauos, rixas, pugnas, incendia. Melancholici, fumos, caliginem, tenebras, vagationes per loca ſola, nocturnas oberrationes, tetra ſpectra, mortes, triſtiaque cuncta. Quibus veſica humore plena, ſomniant de lacubus, fluuijs, imbribus, & ſomniādo nonnunquā impluunt ipſi in ſauanas. Quibus dominantur ſinceri purique ſucci; putant in ſomnis volutari ſe inter odoratos ſuaueſque floſculos: contra in ſordidis, cœno, cloacis, cadaueribus verſari ſeſe, quorum in corpore humores fætidi putridique coaceruantur. Quibus viſcido humore affectæ obſtructæque ſunt partes cerebri poſteriores, illi comprimi ac ſuffocari ſibi videntur in ſomnis. ἐφιάλτην Græci, Latini *Incubum* morbum, Hiſpani *la peſadilla*, Galli *la coquemare*, vocant.

Naturalis extrinſeca ſomniorum cauſa eſt, quādo dormiētis imaginatio ab agente extrinſeco mouetur. huiuſcemodi agens eſt duplex, alterum eſt aer ambiens, alterum impreſſio ſiue influxus corporum cæleſtium. Sicut enim corpora cæleſtia ſuo in materiem corpoream influxu varias formas lapidum, metallorum, plantarūque gignunt: ſic influendo in fantaſiam, quæ organis corporeis eſt immerſa, poſſe à cęleſtibus corpo-

corporibus produci ſpecies imaginabiles, effectui à corporibus illis cælicis promananti conformes, non eſt negandum. De his,

Sit 3. concl. Somniorum ex naturalibus cauſis deriuatorum, eatenùs licita eſt obſeruatio & interpretatio, quatenùs „ cauſſæ naturales effectibus cauſæ ſuæ coniunctis ſunt a- „ dæquatæ.] „

In hac concluſione medici, Hippocrates & Galenus, & Theologi conſentiunt; eaque deducitur ex iam dictis. Indiget verò tantum explicatione. Quando cauſa eſt intrinſeca & animalis, poſſumus ſomnium obſeruare, vt in poſterum ſtudia vitamque noſtram meliùs & ſecuriùs inſtituamus. Eſt, quem lectio vel cogitatio diurna, fædis illuſionibus tempore nocturno inquinet: excludat quantâ poteſt curâ ſimiles cogitationes. Territant alium crebra ſomnia, & in puſillanimitatem, deſperationem, vel quod aliud adigunt vitium: cauſas debet ſomniorum inquirere, & remedia procurare, quibus liberetur. Contrà ſomnijs alius vrgetur in bonum, vt religionem, cęlibatum, pęnitentiam: probet iſte, num hęc, vt videntur, à Deo ſint. Somniorum huiuſmodi naturalium interpretatio pendet ab experientiâ, & ingenij ſollertiâ, cognitione ſtudiorum, morum, & propenſionum, quę ſunt in ſingulis.

Quando cauſa intrinſeca eſt corporalis, poteſt quis inſtantes morbos metuere, ſeque pręmunire. Scribit Galenus ψ, quendam cùm ſomniaſſet alterum crus ſibi factum lapideum, mox eâ corporis parte paralyticum exſtitiſſe. Eadem cauſſa tam vehemens quandoque eſt & accelerata; vt quando quis ſomniat aliquid ſibi accidere, id reuerà tunc illi accidat. exemplum Cornelij Ruffini petere licet à Plinio ſecundo ω.

ψ *lib. de præſag. quæ ex ſomn. ducũt.*

ω *lib. 7. Nat. hiſt. c. 50.*

Quando naturalis cauſa eſt extrinſeca, tunc videndum; an effectus ſui principium aliquod in nobis habeat, vt ſi ſomniãti ipſi agendum vel patiendum aliquid ſit ab illâ causâ (exempli gratiâ, ſi ſomniem me iturum Romam, vel conflicturum.) an verò euentus principium ſomnianti ſit prorsùs extrarium, veluti quod largus imber erit, quod nauale pręlium futurum, quod

quod Turcæ profligandi. Et hæc extrinſeca rursùs in duplici genere ſunt; quædam non adeò ſunt à ſomniante remota, quin poſſit ab illis naturaliter affici & pati, v. g. poſſum hodiè pati à cauſſis futuræ cras pluuiæ, vt experiuntur podagrici & hernioſi: quædam tam procul remota ſunt à ſomniante, vt nihil corpus eius ab illis naturaliter pati queat, v.g. non poſſum hîc pati à cauſſis futuri hîc imbris poſt biennium, propter temporis diſtantiam; nec futuri ſtatim imbris in Iaponiâ, propter loci intercapedinem: nec à cauſis, propter quas modernę reginę Anglorum ſucceſſor ad ſolium euehendus: quia cauſę huiuſmodi nihil pertinent ad corporis mei temperamentum. Hoc igitur dico, Extrinſecas cauſas, quæ in nos poſſunt operari, probabilitatis aliquid præbere ad huiuſmodi ſomniorum interpretationem, iuxta probatorum medicorum & philoſophorum morem, ſimilitudines in ſomnis viſas interſe comparantium; & quæ quarum rerum ſint ſimilitudines, & ex quibus cauſis proficiſcantur perpendentium. Verè tamen hæc probabilitas valdè tenuis eſt, & minuta. Extrinſecorum verò, quæ in nos agere nequeunt, penitùs incerta & fallax eſt obſeruatio: ſi quando reſpondeant euentui, id à caſu fit, vel ab intelligentiâ quapiam reuelatur.

Vnde infertur corollarium, eum peccare, qui ex naturalibus ſomnijs, etiam intrinſecis, futura contingentia diuinat, vel quęcumque ab arbitrij manant libertate ſiue ſomniantis, ſiue alterius; multoque magis, qui de ijs quæ ſunt gratiæ dari à Deo gratis ſolitæ. ratio eſt. quia hęc non dependent à cauſis naturalibus, aut temperie corporis. Hęc de naturalibus.

E Diabolica ſomnia ſunt, quæ mali ſpiritus inſidioſè dormientibus immittunt, vel ad perturbationes animi ciendas; vt libidinem, iram, odium, deſperationem; vel ad occultorum aut futurorum ſignificationem; de quibus verum illud Penelopes Homericæ, minimè curanda ſomnia: & illud ſapientis a; *multos errare fecerunt ſomnia, & exciderunt ſperantes in eis.* De hoc genere fuerunt lectiſternia gentilium in fano Serapidis, Æſculapij, Podalyrij & aliorum, quibus incubantes ſomnia

a Eccleſ. 34. v. 7.

ſomnia captabant, quorum mentio etiam apud Maronem in Ænei. de quibus iam egi β. Minus notum illud, quod de Venere Gazæâ ſcribit Marcus Hiſtoricus teſtis oculatus γ; In loco (ait) qui vocatur tetramphodos (hoc eſt quadriuium) ſtabat ſtatua marmorea, & dicebant eam eſſe Veneris. erat autem ſupra aram marmoream: ſtatuæ verò effigies erat nudæ mulieris, quæ palam oſtentabat verenda ſua. ſtatuam autem in honore habebant omnes ciues, maximè verò mulieres lucernas accendentes, & thure ſuffientes. Dicebant enim eam in ſomnis reſpondere ijs, quæ volunt inire matrimonium. Decipiebant autem ſe inuicem mentientes. Sæpè verò iuſſi à dæmone contrahere matrimonium, tantum abfuit, vt id rectè eis procederet, vt inter eos fierent diuortia, aut malè cohabitarent &c. addit enim de mendacibus reſponſis plura, & de ſtatuæ *ad ſignum crucis* deiectione, dæmoniſque fugâ. Huiuſmodi ſunt ſomnia Anabaptiſtica, & fuere olim Enthuſiaſtarum; & admiranda quædam Gentilium; quæ ad naturales cauſas vel nullomodò, vel ægrè poſſunt referri. notabo loca, vnde petet qui volet. tale fuit ſomnium Epithelis Meſſenij de anu liberandâ per humi effoſſionem inter myrtum & ſmilacem δ, tale Ædeſij philoſophi apud Eunapium ε; tale matris Attilæ ζ, de filio; tale Ptolomæi apud Tacitum η, tale Neſtorij Athenienſis apud Zozimum θ, & Iuliani Apoſtatæ apud eundem, & Ammianum ι, & multa alia apud Valerium Maximum κ; ſed omnibus admirabilius quod de Odati & Zariadre refert ex Charete Mitylenæo, Athenęus λ.

β 5. c. 1. q. 2. ſect. 2.
γ in vitâ S. Porphyrij Epiſcopi, mẽſ. Febr.
δ Pauſan. in Meſſenia.
ε in eius vitâ.
ζ Anton. Bonfin. rer. Hungaric. l. 3. deca. 1.
η lib. 4. hiſt.
θ l. 4. Anna.
ι lib. 21.
κ lib. 1 c 7.
λ lib 13. Dypnoſ. c. 13.
μ Leuit. 19. v. 26. Deute. 18. v. 10.

De his ſit 4 Concl. Dęmoniaca ſomnia obſeruare, vt fraudem dęmonis caueas, licet: ad occultorum ſcientiam, vel euẽtus futuros, nec licet nec expedit,] prior pars patet, quia hoc animę ſalutare eſt, & aliquando neceſſarium. poſterior pars probatur, quia hoc lege Dei prohibitum μ. *Non augurabimini, nec obſeruabitis ſomnia.* Item quia non poteſt horum interpretatio, citrà miraculum, haberi niſi ex pacto cum dęmone: quod prorsùs illicitum. Nec etiam hoc expedire poteſt. quia ſic accepta occultorum cognitio, curioſa & ſuperſtitioſa eſt;

futurorum vero contingentium; nō niſi fallax, vtpote ipſi Diabolo incerta. *Vide Saliſberienſem d.c.17.*

Diuina inſomnia nobis à Deo, mediantibus bonis angelis, ſuggeruntur, quorū iam cauſæ & modi ſunt explicati ν; exempla, qui volet, ea paſſim reperiet, vt Theodoſij Imperatoris ο, Arnobij Rhetoris ϖ, Mauricij Imperatoris ρ, & Bardæ σ, & Eulogij τ, & fortaſſis tale fuit Alexandri magni de ſanitate reſtituendâ Ptolomæo υ, & multa apud Fulgoſium lib. 1. Exemplor.c.5. Sit

» Concl.5. Diuinorum ſomniorum obſeruatio licita eſt: ſed » interpretatio ſolis conuenit illis, quibus à Deo facta inter» pretationis reuelatio.] prior pars patet, quia immittuntur à Deo vt ea obſeruemus, eaque nos doceant, moneant, corrigant. poſterior pars probatur verbis Danielis φ; *Myſterium » quod Rex interrogat, ſapientes, Magi, arioli, & aruſpices nequeunt » indicare regi: ſed eſt Deus in cælo, reuelans myſteria, qui indica» uit tibi* &c. & poſtea χ; *Mihi quoque, non in ſapientiâ, quæ eſt » in me, pluſquam in cunctis viuentibus, ſacramentum hoc reuela» tum eſt; ſed vt interpretatio Regi manifeſta fieret.* Paullus quo» que ψ; *quæ Dei ſunt, nemo cognouit, niſi ſpiritus Dei.*

Diſcernere dæmoniaca à diuinis ſomnijs pertinet maximè ad confeſſarios, & qui medicinam faciunt animarum; qui diſcretionis ſpirituum dono præditi ſunt. pendet hoc iudicium à cauſſis & circumſtantijs reliquis, ad eū modum, quo viſa & reuelationes expendendas docui ω. In ſummâ hoc obſeruandū, ſi cōſtet neque ex animali, neque ex corporali causâ ſomnium fuiſſe natū: dubitetur verò vtrū ſit à Deo, vel à diabolo, tutiſſimū fore; ſi, vt à diabolo immiſſum, caueas & contēnas. probatur hæc regula, tū ex Sapiēte Syracide, qui docet extrinſeca ſomnia eſſe contēnenda, quę non conſtat à Deo immiſſa. » Nā iſte eſt ſenſus horū verborū α; *Niſi ab altiſſimo fuerit emiſſa » viſitatio, ne des inſomnijs cor tuum.* 2. probatur ratione, quia curioſa ſomniorum obſeruatio, ad hoc diſcrimen agnoſcendum eſt ſuperuacua nam Deus ſolet, quando ſomniū mittit; ſimul hominem certū reddere, hoc ſomniū à ſe profectū & cęlitùs

ν § c.1.q.2. in fine.
ο *Theodore. lib.5.hiſto. c.6.& 7.*
ϖ *apud Hieron. in Chro. Euſe.*
ρ *apud Glycam p 4. annal.*
σ *apud eundē Glycam.*
τ *D. Aug. lib. de curâ pro mort.*
υ *Diodor. Sicul. lib.17.*
φ c.2.v.27.
χ v.30.
ψ 1. Cor. 2. v.11.
ω *libr.2.q.6. & hoc libro 4.c.1.q.3.*
α *Eccleſ.34. v.6.*

immiſſum fuiſſe. 3, docetur experientiâ. nam eos qui curioſè ad ſomnia attenderunt, ſomniorum interpretatio ſubſecuta, in grauiſſimas calamitates & interitum pręcipites egit, vt Agamemnonem Homericum in Iliade, Cyrum Perſarum Regem β, Xerxem γ, Onomarchum δ, Antigonum & Pompeium ε.

β Sabelli. lib. 6. Ennea. 1.
γ Herodot. lib. 7.
δ Diodorus Sic. lib. 16.
ε Plutarch. in Demetrio, & in Pompeio.

Atque hîc de ſomnijs finem facerem; niſi veniret in memoriam frequens illa, & mihi gratiſſima cum V. Cl. Iuſto Lipſio familiaritas, cùm Louanij degerem: quæ, quam tunc grata & iucunda mihi frequens de rebus, quæ & illum & me decebant, hoc eſt litterarijs, moribuſque formandis, collocutio; tam nunc moleſta eſt acerbaque priuatio. Incidit quadam die de ſomniorum vaticinijs ſermo. Tum ille retulit fuiſſe Bruxellæ ſutoris cuiuſdam vxorem annis præteritis viginti, quæ plurima prædicebat varijs, ab euentu ad vnguem comprobata; Spellium (præfectus ille viarum erat, vocamus Brabanti, De Roy roe) agendum in crucem; Requeſenium gubernatorem, ex morbo mox obiturum; concilium ſupremum Regis vim paſſurum, & pleroſque carceri mancipandos conſiliarios: & ſimilia non pauca. Hanc ſe non ſemel vidiſſe & audiuiſſe. Solitam dicere in ſomnis ſibi ſpiritum quendam ſe ingerere, ſpecie diffuſi corporis candidi, cuius nequiret lineamenta diſcernere: ab eo ſe doceri omnia: cumque appareret, ſemper ſe tanto tamque continuo horrore percelli, vt animo linqui ſibi videretur. hunc cogere poſtea, vt vel cum vitæ periculo, denunciet alijs quæ in ſomnis edocta; nec ſinere quietam, dum iuſſa peragat. Fuiſſe mulierculam ſatis alioqui contemptibilem & ſimplicē, non quidem diffamatam: ſed nec compertæ ſanctitatis. Varia ſubit animum de hac re cogitatio. Quā certum, hæc ſomnia ſupernaturalia fuiſſe; tam mihi dubiū: Vtrū diuina, vtrum dęmoniaca fuerint? Solent diuina mulieribus non minùs quā viris contingere; nec obſtare vel vilitas, vel paupertas perſonarū. Solitus horror quidam diuinas etiam apparitiones comitari. Solita accedere ad dicendum coactio. Verum pellucent mihi in hac narratione plura, cur potiùs ſuſpicer

ſuſpicer ab atro, quam ab candido ſpiritu iſta profecta. Primùm illa ſpecies diffuſi candoris, informis ſemper; & continuum adferens horrorem, non cumulatum ſequenti mentis lætitiâ, & tranquillitate; indicium facit non obſcurum, auctoris ſui candorem mentientis. Sexus ſuſpectus, & conditio nihil commendans, quam nec ſanctitas, nec prudentia, aut deuotio, vel alia ſigna huiuſmodi comitabantur. At lucrum illi nullum hinc, vel quæſtus, ſed ſæpe verbera, conuitia ferè ſemper. Sic ſolet ſagis accidere, & ſuis hanc dæmon mercedem pendit. Deinde quæ prædicebat, de publicis quidem rebus erant; ſed eorum cognitio in publicum parum erat neceſſaria. quia tum prædicebantur, quando vix pręcaueri poterant: nempe exiguo paucorum dierum antequam contingerent tempore. fruſtrà etiam pręedicebantur, à ſolâ mulierculâ; cui fidem adhibere, nullius prudentis viri fuiſſet. Non conſueuit autem Deus, quę pręſciri, & pręcaueri vult, ſic, nuda à perſuaſionum momentis omnibus, indicare. Denique quę pręedicebat, huiuſmodi erant, vt non dico dęmonis, ſed etiam humanę prudentię & coniecturę ſubiacerent. Spellij ſupplicium: quia ſciebat dęmon, eum iam reum eſſe, & propter crebras accuſationes occultarum delationum ſeriò & ſedulò in eius actiones vitamque inquiri. Ludouicij Requeſenij morbus, anthrax erat in corpore ſimul obeſo & admodum billioſo: quis eum lethalem fore non pręuideret? iudicant medici, ex indicijs externis, non queat Æſculapius ille fulminatus cui patent corporis interna? Ordinum molimina contra Concilium ſtatus, iam diu coquebantur: Heſij audaciam & conatus non ignorabat, qui ſtimulabat: ex conſiliarijs qui inuiſi, qui magis, qui minùs, tenebat Satan omnia: videbat coniuratos vigilare, alios vel non credere, vel contĕnere, vel ſtupere: quid futurum, & quæ ex ſimilibus (vt dicunt Dialectici) præmiſſis conſequentia, non erat magnæ, neque ſupernaturalis ſagacitatis odorari. Sed ſaluo hæc meliore iudicio.

CAPVT IIII.

De coniectatione Politica, ſiue de ſortibus.

Politicam ſortem voco, quæ iure ac legibus probis aliquando recepta: vt eſt *ſors diuiſoria*, *ſortium contractus*, *canonica purgatio*, & fuere olim permiſſę, nunc vero damnatę varię quędam *Vulgares purgationes*. de quibus ſingulis agendum.

QVÆSTIO I.

De diuiſoriâ ſorte.

Diuiſoriâ ſorte Romani olim in iudicibus legendis, prouincijſque ſortiendis vtebantur, nec non in familiâ herciſcundâ, militaribus, alijſque negotijs. Iudicum illam ſortitionem α Romani ab Athenienſibus accepere; vbi iam olim in Areopago iudices, coniectis in vrnam varijs litteris, ſortiebantur β; quod & Siculos imitatos Plutarchus, cùm de augurio, quod ex litterâ M. ipſi obtingente cæperat Dionyſius, ageret, *in Apophtegm.* apertè docuit. Sed de gentilium ſortitione, ceteris plura & meliore methodo Iunius Hornanus tradidit γ. Addam quæ I. C. & Theologi cenſuerunt. *Si dubium ſit, qui primi cauſam in iure dicere debeant* δ; *ſi de hereditate & bonis diuidendis* ε; ſi de optione pluribus relictâ ζ, de ſeruis manumittendis, liberis diuidendis, & ſimilibus η, eam permittunt iura: prohibitum dumtaxat ſortiri Epiſcopatum θ, vel aliam quamuis dignitatem, aut beneficium Eccleſiaſticum ι. In ceteris ergo dignitatibus, & officijs, actionibus, pænis, rebuſque alijs, diuiſoria ſors, qua quid cuique tribuendum, quæritur, prohibita non eſt, vt patet ex *cap. 1. 26. q. 2.* qui canon de hac diuiſoriâ tantum, debet intelligi, vt patet ex ipſomet D. Auguſtino κ, vt tamen in his nullum peccatum intercedat, ſeruandæ ſunt quatuor conditiones λ. Primò debet euentus à Deo exſpectari, & non à caſu vel fortunâ, vel aſtris. quare & Deus inuocandus iuxta illud μ; *In manu tuâ ſortes meæ.* Si quis certò euentum exſpectaret ab aſtris vel fato (ſumto vt ſumunt Stoici & aſtrologi) mortaliter peccaret; ſi à caſu vel fortunâ (fortunam non vt gentiles, nam tunc

α de qua ex Aſconio Sigon. lib. 2. de iudic. c. 12.
β ex Luciano, Demoſthene, & Schol. Ariſtophan. bene Sigon. lib. 3. de repub. Athenienſ.
γ li. 2. Animadu. c. 5.
δ l. 14. D. de iudic.
ε l. 2 C. quando & quib. quarta. lib. 10.
ζ l. 3. Cod. de legat.
η Mynſinger. 4. obſer. 37.
θ l. 47. C. de Epiſc.
ι cap fin. de ſortileg.
κ in Pſalm. 30. conc. 2. propè fin.
λ D. Thom. d. q 95. ar. 8. & Caieta. in Sum. v. Sors.
μ d. Pſal. 30.

tunc eſſet mortale & idolatricum; ſed vt Chriſtiani ſumunt philoſophi, accipiendo ν) in re graui foret, veniale; in re leui, vix eſſet peccatum. 2. debet adhiberi ſimplex ſors, ſine vllâ ſuperſtitione, vel abuſu rerum ſacrarum aut ſcripturæ ſanctæ ο; non tamen eſt Mortale peccatum, niſi magna adſit irreuerentia. 3. neceſſe eſt, vt illi qui ſortiuntur, æquali iure nitantur. alias enim eſſet iniuſta ſortitio; & quidem grauior, ſi de bono publico ageretur. v.g ſi de officijs publicis digni & indigni ſortes mitterent. Sors enim poſſet indigno fauere, cum damno reip. & iniuriâ dignorum. 4. vt principalis intentio mittentium ſortes, non ſit inquirere voluntatem Dei modo extraordinario ϖ (quia talis modus omnino eſt incertus) ſed præcipua intentio debet eſſe, vt auferantur lites, diſcordiæ, „ querelæ, inuidiæ: quod nos docuit Salomon ρ. *Contradictio-* „ *nes (inquit) comprimit ſors, & inter potentes quoque diiudicat.* quare ſi aliter concordia poſſet iniri, res ſorti non eſſet committenda: ſin aliter nequit diſcordia ſopiri, bonum pacis ſortem permittit, ſeruatis his conditionibus. Hinc praxi receptum in militiâ, vt quando plures ſunt rei, ſorte experiantur, quis necandus, quis liberandus: tum verò ſeruandum, vt ſit par ſortientium reatus, alioqui iniqua eſt ſortitio, quoad minùs nocentes. Sic tempore peſtilitatis ſortiendum, quis parochorum in vrbe remanere debeat σ; eadem ratione, quando dubium cui cedere debeat eleemoſyna, poteſt ſortitione res decidi τ.

ν *vide Veracruzium 2. Phyſic. ſpecul. 5. Sct. & Toiet. in eund. Phyſic. lib.*

ο *D. Auguſ. epiſt. 119. ad Ianuar. ca. 3. 26. q. 2.*

ϖ *c. 2. & 4. 26. q. 2.*

ρ *Prouer. 18. v. 18.*

σ *D. Aug. epiſt. 180. ad Honorat. & li. 1. de doctr. Chriſt. c. 28.*

τ *arg. l. 3. C. commu. de lega.*

B Porro ne quem fallant, quæ in S.S. leget de ſortibus, rectiſſimè poſt D. Hieron. & Bedam υ monuit Gratianus, ea nihil ad noſtra pertinere tempora. Nam in veteri lege, Deus inter alias cærimonias, hanc quoque inſtituerat, quâ in ſortitione vterentur eamque ſorti præmitterent; quę qualis fuerit, non ſatis conſtat, videtur fuiſſe quædam ad Deum mentis eleuatio cum oratione ad hoc inſtitutâ, vt colligitur ex Leuitico φ; „ vbi de capri emiſſarij ſortitione, ſic legitur; *duos hircos ſtare* „ *faciet coram Domino in oſtio tabernaculi teſtimonij: mittenſque* „ *ſuper vtrumque ſortem, vnam domino, & alteram capro emiſſa-*

υ *d. c. 2. & d. c 4.*

φ *c. 16. v. 10.*

rio; cuius exierit ſors domino, offeret illum pro peccato: cuius autem in caprum emiſſarium, ſtatuet eum viuum coram Domino, vt fundat preces ſuper eum, & emittat eum in ſolitudinem.] & D. Lucas de ſortitione Apoſtolatus ita ſcribit; poſtquam narrauit duos ab Apoſtolis coram Deo ſtatutos, Barſabam & Mathiam; *Et orantes, dixerunt; Tu Domine, qui corda noſti omnium, oſtende quem elegeris ex his duobus vnum, accipere locum miniſterij huius, & apoſtolatus, de quo præuaricatus eſt Iudas, vt abiret in locum ſuū. Et dederunt ſortes eis, & cecidit ſors ſuper Mathiā* χ] Primùm igitur ſtatuebantur ſortituri coram Deo, mox oratio fundebatur, tertiò ſortes ſingulis dabantur, eæ miſcebantur, in ſinu, vrnâ vel alio vaſe. cuius ſors exibat, ſuper eum cadere dicebatur. Certè miſſas aliquando in ſinum, teſtatur Salomon ψ; *Sortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino temperantur.* interdum in calicem, quem ſinu continebant: vnde & calix in ſacrâ ſcriptura ſæpe ſignificat ſortem; vt ſecundum nonnullos, his verbis; *Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei* ω. Totum ergo hoc negotium cærimoniale fuit: quare legis veteris cærimoniarum abrogatione, etiam hæc ſortitionis cærimonia ceſſauit. Vnde Venerab. Beda α obſeruat Apoſtolos ante S.S. acceptum, in electione D. Matthiæ adhuc legali cærimoniâ vſos fuiſſe; poſt Spiritum verò Sanctum acceptum, non amplius ſortem adhibuiſſe; ſed ſolâ vſos oratione ad Deum, & ieiunio adiuncto: ſic enim leguntur elegiſſe Septem Diaconos, & Presbyteros β. Sanè cùm Saluator, qui fallere non poteſt nec falli, cuncta promittat orantibus γ; ſtultum & abſurdum eſt, relictâ oratione, quę promiſſionem habet, confugere ad ſortem; cui ſe adfuturum Deus, in Nouo teſtamento non repromiſit.

χ *Actor.* 1. v. 24.
ψ *Prou.* 16. v. vlt.
ω *Pſalm.* 15. v. 16.
α *in cap.* 1. *Actor.*
β *Act.* 6. & c. 14. v. 22.
γ *Matth.* 7. v. 7. *Ioan.* 14. v. 13.

QVÆSTIO II.

De contractu ſortis, ſiue Loteriæ.

A

EST in vſu frequenti Europę contractus quidam, quem vulgò vocant *Loteriam*. iſte vel priuatim fit, vel publicè. priuatim, pro arbitrio cuiuſque, quando aliquis equum vel quid

ſimile

ſimile ſtatuto prætio (v.g. pro L. aureis) exponit ſortiendum cui obtingat, & deinde in hanc ſummam plures ſymbolā quiſque conferunt, & aleam iaciunt, quis equum ſit habiturus: vel etiam priuatim plures annuli, libri, ſpecula, vel alia ſuppellex proponitur, inter familiares eodem modo collatis ſymbolis (quæ vocantur, *Lota*) ſortienda. vulgo vocant *la raffe*, aut, *riffe*. Quidam vocant *ludum ollæ*: opinor propter vrnam ſeu ollam, in quam ſortes iaciuntur.

Publicè verò cum inſtituitur, opus eſt Principis vel reip. conſenſu. ſuntque hoc in contractu, ſiue publicè ſiue priuatim fiat, multa conſideranda, vt iuſtitia contractus & perfectio illibata maneat:

» Concluſ. 1. *hunc contractum eſſe licitum*. hanc probat benè Briard. α quod ſit licitus patet, quia nullo iure, nec naturali, nec diuino, nec humano prohibitus. Non naturali, quia celebrari ſic poteſt, vt nulla in eo interueniat iniquitas, ſi ſeruentur conditiones mox dicendæ. Secundò quia cedere poteſt in publicam vtilitatem. 3. quia ſecundum ſe, nihil eſt aliud, quam ſors quædam diuiſoria, inſtituta ex benè placito concertantium ſiue conſortientium. Quod diuino iure non ſit prohibitus, probatur, quia nec per ſacram ſcripturam, nec per vllam traditionem Eccleſiæ: quod nec iure humano, probatur. quia nec ciuilis, nec canonica lex vlla profertur, quæ de hoc contractu expreſsè egerit. Et fallitur Conrad. β putans prohiberi legibus, quæ vetant ludum alearum. Nam imprimis hoc dici non poteſt de Lotheriâ publicâ, in qua non iacitur alea; & quoad priuatam illam *riffam*, in qua intercedit alea, ea quoque non eſt prohibita dictis legibus, de aleæ prohibitione agentibus. quod probo, quia ludus aleæ prohibitus eſt, non quia fortuna in eo dominatur; ſed quia perdentes in ludo aleæ ſolent blaſphemare, & etiam ſolent homines ſuas opes omnes breui tempore ſic conſumere, & depauperari, vt patet ex ipſis reſcriptis iuris γ. Nam ſi in fortunâ fundaretur dicta prohibitio: certè nunquam, nec pro paruâ ſummâ liceret ludere aleâ. tunc enim id prohibitum foret, quia

α *Quodlib. 5.*

β *de contrac. tract 3. q. 71. concl. 2.*

γ *l. fin. C. de rel. & ſump. fun. Paluda. in 4. d. 15. q. 3. a. 5. Silu. verbo ludus* §. 4.

quia per ſe malum. Nunc verò videmus iura permittere luſum aleæ pro re modicâ ſeu causâ conuiuij [d]: & ſententia eſt magis conſona rationi & legibus, hoc interdictum ſolummodò pertinere ad ſolitos ludere, ſiue ad frequentantes aleam, ſiue ad deſeruientes aleæ [e]. ideoque cenſenda alea non eſſe prohibita, quia per ſe mala; ſed malam factam, quia prohibita, & quatenus prohibita. prohibitam verò, propter geminum, blaſphemiæ, & decoctionis, periculum. Quorum vtrumque cùm ſubſit nullum in hoc raffæ contractu; crediderim; ſicut Briard. defendit poſterius genus ſortis in vrnam coniectæ, à ratione ſimilitudinis; eodem modò defendendum, priùs illud per aleam. Præterea quæ ad iuſtitiam vnius, eadem ad alterius iuſtitiam ſufficient: & ſicut lucrum in vno factum licet retinere, ſic etiam licebit in altero.

[d] l. quod in conuiuio. D. de aleat.

[e] hoc volunt Angel. §. & Briard. §. & videtur eſſe gloſſ. in cap. Epiſcopus. verb. deſeruiens. 35. d.

Notandum verò in hoc contractu duos contractus virtute miſceri: primùm, reſpectu eius qui iocale, vel ſuppellectilem exponit, & eſt vera quædam, ſed implicita venditio; quâ pro tali ſumma pecuniæ ipſe, omnibus illis qui ſummam ſimul conficiunt, vendit rem illam; puta equum, quinque ſortientibus, quorum ſinguli decem aureos conferunt, vẽdit pro quinquaginta aureis. Secundum verò reſpectu emptorum inter ſe, ſic enim eſt contractus quidam ſortis diuiſoriæ, cenſentur enim ſic inter ſe conuenire, vt cui ſors fauet, ille pro ſuis decem aureis totum equum habeat, & tota ipſi merx cedat, ipſi verò ceteri diſpendium ferant ſinguli ſuæ ſymbolæ. Nec aliud requiritur ad iuſtitiam contractus vtriuſque, quam vt tota ſumma ſimul adæquet, nõ excedat valorem mercis: & ipſi ementes omnes æqualiter ſubijciantur vtrique fortunæ, lucri & amiſſionis. Licitum verò hoc eſſe probat Fran. Garçias [f], quia reuerâ contractus iſte in idem recidit, quo omnes iſti ſortientes initâ ſocietate ſimul rem vel res illas, quæ ſorti exponendæ, emiſſent: tunc enim poſſent ſi vellent inter ſe conuenire de ſorte diuiſoriâ iaciendâ; quid cuique rerum illarum obtingeret, quod licitum eſſe nemo vnquam negauerit.

[f] libr. 3. de contract. cap. 10.

2. Concluſio, conditiones ad iuſtitiam lucri in hoc contractu

B

„tractu conſiderandæ ſunt pro ratione perſonarum quæ hîc ad-
„ſunt variæ.] Hanc aſſerit & optimè explicat Fran. Garçias, & illum nullo addito ſequitur Lud. Lopeſius *n*. *n de contract. l.2.c.13.*

Notant quinque perſonarum genera in hoc cōtractu lucrari poſſe. Primò dominos mercis ſeu venditores, his licitum eſt tantum accipere pro mercibus quantum poſſent lucrari alio quouis contractu licitè illas diſtrahentes. Quod tantum poſſint accipere, probatur. quia quoad ipſos intercedit cum ſortientibus contractus venditionis. venditor autem poſſet conſequi quantum merces illi iuſti lucri adferre valent, hoc eſt quanti ſunt ipſæ merces. Si ergo ampliùs acciperet venditor iſte, iniuſtum foret lucrum, & teneretur reſtituere. Si tamen quod ampliùs permittitur conferri vltra mercis pretium, id non cederet domino ſeu venditori mercis; ſed pauperibus, vel officialibus ſeu miniſtris; licitus foret exceſſus, vt patebit ex modò dicendis. Hæc exceptio ſolet contingere, in publicis ſortitionibus; quæ conceduntur Ciuitatibus vel Communitatibus, vt hoc pacto ſe liberent ære alieno: tunc enim ſolet Princeps dans licentiam, conſideratâ publicâ neceſſitate, pretium ſortis aliquando paullò liberaliùs ſtatuere: neque fit iniuria ſortientibus, qui hoc ſciunt. Cauenda verò fraus venditorum, ne ſortitionem facere morentur, poſtquam ſufficientes ſymbolæ ſunt collatæ: item ne merces mutent, vel diminuant. Item ne, quando ſimul facienda ſortitio, aliquas merces priùs patiantur ſortem ſubire. Pro quo ſciendum, ordinariò certam diem præfigi, qua ſimul ſortes omnes trahantur, die ac nocte labore non intermiſſo: interdum tamen inſtituitur ſortitio, hoc pacto: primùm proponuntur omnes partes ſiue ſuppellex ſortienda tota; & ſtatuitur ſingularum ſortium pretium, v.g. quinque ſtuferi: tum ſtatim ſingularis volentium ſortiri ſortitio inſtituitur, quo quiſque confert ordine. v.g. venio & offero decem ſtuferos, duæ ſortes pro me extrahuntur ſtatim. ſi venit ſtatim alius, qui adfert quindecim ſtuferos, tres ſortes pro illo extrahuntur, quodque mihi vel illi obtingit hoc auferimus. Hic modus periculoſus

riculoſus eſt, nec deberet à principibus permitti: quia multis fraudibus eſt obnoxius. Nam primò cùm non intercedant in ſorte ducendâ ſollemnitates, quæ ſolent in altero genere; faciliùs eſt, vt fiat aliqua colluſio. 2. non poteſt conſtare facilè de æqualitate prætij: tum quod ſi certum tempus præfigatur, fieri poteſt vt tunc non ſatìs multæ ſymbolæ ſint collatæ: ſi tempus liberum permittitur, fieri poteſt vt venditor nimis diu hanc exercens ſortitionem, longè accipiat vltra pretium mercium. Nec ſufficit dicere, fieri etiam poſſe vt infra hoc accipiat; & ſic communem aleam ſubire. *Reſp.* enim non debere vllum fortunæ periculum hîc interuenire inter emptorem & venditorem, quia ipſorum ad inuicem reſpectu, eſt contractus venditionis; ſed inter ipſos tantum emptores, reſpectu enim ipſorum mutuò, eſt contractus ſortis. Denique cùm ſic merces ſubtrahantur, quæ ſortitò contigerunt, ſemper vilior fit tota merx, & ideo iniuſtum eſt durare idem ſingularum ſortium pretium. Si dicas ſemper alias æquè bonas merces ſuffici ablatis: neque hoc eſt ſatis credibile, neque ſufficit. nam nimis diuturna permittitur ſic licentia venditori hunc exercendi contractum. Longè itaque tutius eſt & ſecurius, tum reip. tum priuatis, hoc ſecundo genere relicto, priùs tantum exercere.

Secundò poterunt lucrari ipſi emptores ſiue ſortientes. quia poterit, qui vnam fortè drachmam contulit, mille accipere. nam quicquid illi citrà fraudem ſors obtulit, id poteſt auferre & retinere. ratio eſt, quia omnes ſortientes in hanc conditionem conſenſerunt, vt quiſque auferat, quod illi ſors detulerit: atque ita omnes æquali ſubſunt periculo. Nam qui multas ſymbolas colligit, vt multis poteſt fruſtrari, ſic multis poteſt lucrari: qui paucas, paucis & lucrari, & paucis iacturam poteſt facere. Cauenda hic colluſio ſortientium & eorum, qui ſortes extrahunt, leguntque. Quod ſi quis per huiuſmodi colluſionem aliquid fuerit conſecutus; tam ipſe, quâ colluſores, tenentur ipſam rem illam reſtituere, non domino priori ſiue venditori ſortis (quia iam illam ipſe vendidit) ſed conſor-

conſortientibus, qui emerunt dubium euentum. & ideo res illa debet vendi, & prætium inde redactum, inter ſocios ſortitionis iterum ſorti ſubijciendum: vel ſi res exſtet, ipſamet. In hac vero ſortitione an ſit admittendus fraudator? certè ſi fraudem non adhibuiſſet, ſors illa ipſi non aduenisſet: & pœnam peccati ſui æquum eſt eum ſuſtinere: tamen quia fieri potuit, vt alia ſors æquè bona illi fuerit obuentura, & nulla lex eum priuat iteratâ ſortitione; ideò mihi res dubia eſt, nec auderem eum arcere.

D Tertiò miniſtri & officiati, qui adſiſtunt ſortitioni, tum in ſcedulis ſcribendis, tum in ſortibus extrahendis, tum ne quid fraudis vel doli committatur: illi licitè ſtipendium aliquod pro labore ſuo recipiunt. ita tamen ſi nec plures quam neceſsè ſit miniſtri huiuſmodi adhibeantur; nec æquo ampliùs ſtipendium ferant; nec diutiùs quàm neceſſe foret, rem extrahant. Quæ vera, tam reſpectu venditoris, quam emptorum: ſcilicet ſi nolint plus æquo tribuere, vel nolint rem ſic extrahi, vel nollent tot miniſtros adeſſe. Nam ſi conſentiant, non video cur minùs hic operetur conſenſus emptorum, quando ipſorum expenſis miniſtri adſunt: quàm venditoris, quando ipſi expenſæ ſoluendæ. Neque mihi hoc ſatis perpendiſſe videtur Garçias, dum putat has exceptiones tantum locum nõ habere, quando miniſtri à venditore ſunt alendi. Si quæras à quo ordinariè alendi? cùm lucrum ipſius ſortitionis, hoc eſt quod ſortiendo contingit, omnino pertineat ad emptores, neque huius lucri pars vlla cedat venditori: & impenſæ miniſtrorum fiant ratione ipſius ſortitionis, hoc eſt ratione ſecundi contractus virtualis, non ratione primi: ſequitur impenſas eorũ eſſe debere, inter quos lucrum ipſum partiendum eſt, & inter quos celebratur ſecundus contractus. quæ eſt communis ſententia θ. Sed Alcocerius vnum excipit caſum, quando ſcilicet venditor aliter ſine impenſis in proxenetas, aut inſtitores, non potuiſſet illas merces diſtrahere: cum enim ipſe tunc per ſortitionis compendium euitet illas impenſas, æquum videatur, earum loco, ſubire partem impenſarum ſortitionis.

θ *Alcoçer. de ludo c. 49. Garciæ d. c. 20. Lopez. d. c 23.*

 Nihilo-

Nihilominùs Garçias & Lopezius cõtendunt etiam hoc caſu, rationi illi communi locum eſſe: quia ad venditorem iam ſortitio illa nihil pertinet. Æquior tamen (vt puto) eſt ſententia Alcoçeri. quia commodum illud, quod percepit venditor, reuerâ dependet, & prouenit virtute ipſius ſortitionis; nec ſine ſortitione illud conſecutus fuiſſet: & ſic quoad hoc negotium non debet conſiderari venditor expers commodi ex ſortitione. Deinde in praxi receptum, vt venditor ſoleat hæc omnia ſubire, & omnes expenſas facere, non tantum factas in taxatione & valore mercium conſtituendo; ſed etiam factas in ipsâ ſortitione: verùm in ipsâ taxatione ſortium (v.g. ſummæ totalis, ad quam numerus & valor ſortium pertingere poſſit) habetur ratio probabilis omnium iſtarum impenſarum: & ſic Domini in ſe totum ſolent recipere.

Quinctò licitè deducitur & accipitur ex totâ ſummâ pretij emptionis, illa quantitas pecuniæ; quæ aſſignata fuit à Principe ad opera pia vel eleemoſinas: ſiue illa deducatur à portione venditoris ſeu pretio; ſiue à lucro, quod cedit ſortientibus; ſiue ab vtroque.

Pia enim & religioſa eſt cõſuetudo, quâ Princeps vel *Reſp.* talem licentiam contractus ſortiarij concedens, aliquam partem ſic reſeruat: nec iniuriam facit contrahentibus. non venditori, cui non tenetur aliter licentiam dare: non emptoribus, qui hac conditione pecunias ſuas ſorti ſubijciunt. Quod de cauſsâ piâ dictum, idem tenendum, de publicâ neceſſitate: quare poſſet aliquid reſeruari ad ſoluendum debita Principis vel reip. ſi tamen verè talis neceſſitas ſubeſſet. Ideo quando conceditur in remedium Ciuitati vel communitati, vt poſſet Princeps aliquid ſegregare, ad neceſſitates illius Ciuitatis; ſic etiam poſſet taxare liberaliùs ſummam pretij. Sic benè Garçias.

Vltimò poteſt, is cui merx aliqua ceſſit, quia ſymbolas contulit plures omnibus alijs, vel certo numero intra tot dies; mercem illam recipere & retinere.]

Intellige quandocũque acceperit; dummodo non ſit res ex

numero

numero illarum quę iam expoſitę ſortitioni: quod ſi ex earum numero ſit, non poteſt eam accipere, poſtquam aliqui iā ſymbolas cōtulerunt. ſtatim enim vt contulerunt, in hanc mercem ipſis ius fuit acquiſitum. ſic fit vt venditor alteri addicere nequeat, quod iam alteri venditum. Hæc ratio ſatis indicat, hoc intelligendum, quando inſtitutâ iam ſortitione, vel acceptis ſymbolis, fit promiſſio. Si enim promiſſio facta foret, vt ſolet, *ante* ſymbolarum collationem, hoc eſt initio quādo ſortis *diuiſoriæ* ſiue Lotheriæ fit publicatio; tum enim ſæpe ad*ditur*, qui primam ſymbolam contulerit, is habebit hoc vel *illud*; qui intra tot dies tot ſymbolas contulerit, habebit il*lud*; qui numero vicerit reliquos intra tale tempus, illi hoc cedet; tunc iſti omnia etiam poſt inchoatas ſortes acquirerēt, quæ ipſis promiſſa fuerunt ante ſortitionem, & antequam res ipſa venderetur: & tunc ſortientes in hanc conditionem conſenſiſſe ſunt cenſendi. Sic intelligendi Garcias & Lopezius. & ſufficiant iſtâ de hoc contractu *Lotheriæ*.

QVÆSTIO III.

De purgatione Canonicâ.

A CAnonica purgatio dicitur, quæ regulis Eccleſiaſtici iuris conſentanea eſt: quæ duplex eſt, vna *per iuſiurandum*, in qua nihil eſt ſortis: hanc ſoli improbant hæretici, qui contendunt nunquam licere iurare, ne in iudicio quidē: contra quos legi poteſt Alf. à Caſtro α, Cochlæus contra Anabaptiſtas, & Gregor. Valencia β. Probatur etiam hæc purgatio quoad Laicos in Concilio Triburienſi γ, ſicque teſtatur Cromerus *lib. 19. hiſtor. Polon.* ſe Sophiam Reginam de ſtupro accuſatam, ſuo & ſeptem honeſtarum ac nobilium feminarum iureiurando purgaſſe. Probatur verò quoad presbyteros & Epiſcopos, conſtitutione Gregorij Magni, qui varios Epiſcopos δ ſic ſe iuſſit purgare, idem ſtatuêre Alexander ε, Innocentius ζ, & Leo η Pontifices; idem ſancitum in Concil. Agathenſi θ, & Ilerdenſi ι: id ipſi fecere Sixtus Tertius κ, & Leo. III. λ, & Pelagius PP. μ

α *lib. 10. verbo iuramentum hære. 1.*
β *2.2. diſp. 6. q. 7 punc. 3.*
γ *cap. ſi quis presby. 2. q. 4.*
δ *c presbyter cum 4. ſeqq. d. q. 4.*
ε *c. ſuper cauſa d. q. 4.*
ζ *c. quoties. ibid.*
η *ca. omnibus ibid.*
θ *c. ſi legitimi ibidem.*
ι *c. presbyter ſi à plebe ibid.*
κ *c. mādaſtis ibid.*
λ *c. auditum. ibid.*
μ *Sigebert. in Chron.*

Altera purgatio eſt *per Venerabilis Sacramenti Euchariſtici ſumptionem*. hanc Catholici contendimus eſſe licitam, quando iniungitur ab Eccleſiaſtico iudice competente. In veteribus Germaniæ concilijs hæc purgatio fuit probata. ſtatutum enim illis, ſi furtum in monaſterio committatur, tunc fratres ſe ita expurgent. miſſa celebretur, in eorum præſentiâ, & eâ expletâ *omnes in hæc verba communicentur; Corpus Domini ſit tibi hodie ad probationem* μ. Item, ſi Epiſcopo aut presbytero aliquod maleficium imputatum ſit, pro ſingulis miſſam celebrare debet, & communicare: & de ſingulis imputatis ſe innocentem oſtendere. Quod ſi nō fecerit, quinquennio à liminibus Eccleſiæ extraneus habeatur ν.] Nec deſunt exempla Pontificum optimorum, qui hanc purgationem exegerunt. Lotharius Rex pactis cum Nicolao Pontifice non ſteterat, ſed adulteram iterum in thalami partem reduxerat. profectus Romam abſolui petit à Pontifice Hadriano, dicens ſe promiſſis Nicolao factis ſtetiſſe. Pontifex pro comprobatione innocentiæ (ait Sigisbertus ο) ad examinationem corporis & ſanguinis Domini tam regem, quàm optimates regni inuitauit. illi nihil Deum veriti corpus Domini noſtri, temerè & perperàm acceperunt: ſed Rege in itinere Placentiæ ſtatim moriente, omnes intra annum reliqui perierunt. Malus erat Imp. Henricus, ſed tamen ſimile ſacrilegium committere exhorruit, inuitāte illum ad ſimilem ſacramenti Venerabilis purgationem Gregorio VII. Pontifice tam Sancto, quàm malis cunctis inuiſo, tam religioſo quàm hæreticis ſemper odioſo. Narrat hiſtoriam Lambertus Schaffnaburgenſis his verbis π; Ita abſoluto eo (*nempe Henrico Imp.*) excommunicatione, Papa miſſarum ſollemnia celebrauit, confectaque ſacrâ oblatione, Regem cum ceterâ, quæ frequens aderat, multitudine ad altare euocauit, præferenſque manu corpus Dominicum: Ego, inquit, iampridem à te tuiſque fautoribus litteras accepi, quibus me inſimulabas ſedem Apoſtolicam per ſimoniacam hæreſim occupaſſe, & alijs quibuſdam tam ante epiſcopatum, quàm poſt acceptum epiſcopatum criminibus vitam maculaſſe,

μ *cap. ſæpe cōtingit. ibid.*

ν *c. ſi Epiſcopo. ibid.*

ο *anno 870. in Chron.*

π *anno 1077*

» laſſe, quæ mihi ſecundum ſcita canonum omnem ad ſacros
» ordines acceſſum obſtruxerunt. Et licet multorum idoneo-
» rum certè teſtium adſtipulatione crimen refellere queam;
» eorum ſcilicet, qui omnem vitæ meæ ab ineunte ætate inſtitu-
» tionem integerrimè nouerunt, & eorum qui meæ ad epiſco-
» patum promotionis auctores fuerunt. Ego tamen ne huma-
» no potiùs quàm diuino niti videar teſtimonio, vt ſatisfactio-
» nis compendio omnem omnibus ſchandali ſcrupulum de
» medio auferam; ecce corpus Dominicum quod ſumpturus
» ero, in experimentum mihi hodie fiat innocentiæ meæ, vt
» omnipotens Deus, ſuo me hodie iudicio vel abſoluat obiecti
» criminis ſuſpicione, ſi innocens ſum; vel ſubitaneâ interimat
» morte, ſi reus. Hæc & alia, vt ſolenne eſt, præfatus verba ter-
» ribilia, quibus Deum cauſæ ſuæ æquiſſimum iudicem, & in-
» nocentiæ aſſertorem adeſſe precabatur, partem Dominici
» corporis accepit & comedit. Qua liberrimè abſumptâ, cùm
» populus in laudes Dei, innocentiæ eius congratulatus, ali-
» quamdiu acclamaſſet, tandem impetrato ſilentio conuerſus
» ad regem. Fac ergo fili, inquit, ſi placet, quod me facere vi-
» diſti. Principes Theutonici regni, ſuis indies accuſationibus
» aures noſtras obtundunt, magnam tibi molem capitalium
» criminum impingentes; pro quibus non modò ab omni re-
» rum publicarum adminiſtratione, ſed ab eccleſiaſticâ etiam
» communione, & ab omnimodâ vitæ ſæcularis conuerſatione
» vſque ad extremum ſpiritum te ſuſpendi oportere exiſtimant.
» Petunt etiam magnoperè diem & locum ſtatui, audientiam-
» que præſtari canonicè diſcutiendis, quas aduerſum te adfe-
» rant accuſationibus. Et noſti optimè humana plerumque va-
» cillare iudicia, & in publicis diſceptationibus nonnunquam
» falſa pro veris perſuaderi, dũ pro diſertorũ hominũ ingenijs &
» dicẽdi copiâ & ſuauitate falſitas verborũ phaleris adornata li-
» benter auditur, & veritas nullis eloquentiæ nixa adminiculis
» contemnitur. Cùm ergò tibi benè conſultum cupiam, pro eo
» quòd in calamitatibus tuis ſupplex Apoſtolicæ ſedis patroci-
» nium expetiſti, fac quod moneo. Si te innocentem noſti, &
exiſtima-

exiſtimationem tuam ab æmulis tuis per calumniam falſis criminationibus impeti, libera compendioſè & Eccleſiam „ Dei ſchandalo, & teipſum longæ concertationis ambiguo, & „ ſume hanc reſiduam partem Dominici corporis: vt comprobatâ Deo teſte innocentiâ tuâ, obſtruatur omne os aduerſum „ te iniqua garrientium: & me deinceps cauſæ tuæ aduocato, & „ innocentiæ tuæ vehementiſſimo aſſertore, Principes, tibi reconcilientur, Regnum tibi reſtituatur, omnes quibus iam diù „ reſpublica diuexatur bellorum ciuilium tempeſtates in perpetuum ſopiantur. Ad hæc ille inopinatâ re attonitus, æſtuare, „ tergiuerſari: &c.] Sequitur quopacto experimentum hoc innocentiæ ſuæ facere detrectarit. Vidiſti (lector) indicij huius formulam, vidiſti cauſas. Hæ nonne veræ; quòd Deus fideliſſimus veritatis ſit teſtis: quòd in humanis diſceptationibus fallaciæ ſit locus, diuinam verò diſquiſitionem nec falli poſſe, nec fallere? In formulâ, quid niſi pium, quid niſi conſentaneum ſacris litteris, præceptiſque diuinis? Verba quæ rem deceant: res ad honorem Dei, pacem Eccleſiæ, concordiam iuſtitiamque ſanciēdum, ſchandala ſchiſmataque tollenda inſtituta & peraccommodata. Quid igitur leguleius vilis ρ ſummis Eccleſiæ antiſtitibus obſtrepit? quid rana conatur in elephantum intumeſcere? cur hanc vocat, furioſæ explorationis ſpeciem? cur Epiſcopos *Sacramentales* per ludibrium homo *Sacramentarius* appellat? vnicam adfert rationem, rationis expertem. Quia in exſecrationem ſic & perniciem conuertatur, quod ad ſalutem inſtitutum putabatur. Putabatur ergo, & non erat? iam Chriſtus mendax, qui hoc apertè profeſſus? Nonne eius ſunt iſta σ? *Qui manducat meam carnem, & bibit* „ *meum ſanguinem: in me manet & ego in illo.* Si Salus in me & „ ego in Saluatore, putabor tantum ſaluus & non ero? Quid illa τ? *Sicut miſit me viuens pater, & ego viuo propter patrem:* „ *& qui manducat me, & ipſe viuet propter me.* Falſa promiſſio, „ ſi viuere putatur dumtaxat. Quid denique illud clariſſimum; *Non ſicut patres veſtri manducauerunt manna, & mortui ſunt.* „ *Qui manducat hunc panem viuet in æternum* υ. Viuet planè, viuet,

ρ Hotoman. Caluiniſta Comment. de Feud.

σ Ioann. 6. v. 56.

τ v. 57.

υ v. 58.

uet, ad ſalutemque veram & perfectã hoc inſtitutum non putatur fuiſſe tantum, ſed ſcitur, ſed fide creditur. *Nonne dixerat veritas* φ *: Hic eſt panis de cælo deſcendens; vt ſi quis ex ipſo manducauerit, non moriatur. Ego ſum panis viuus qui de cælo deſcendi: ſi quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternum: & panis quem ego dabo, caro meo eſt pro mundi vita.*] Credat non eſſe ſalutem, qui non credit ſub panis ſpecie eſſe carnem. Nos carnem credimus, ſalutem credimus; non tamen omni ſumenti. φ v. 50.

» *Sumunt bovi, ſumunt mali*
» *Sorte tameu inæquali*
» *Vitæ vel interitus.*
» *Mors eſt malis, vita bonis.*
» *Vide paris ſumptio nis,*
» *Quam ſit diſpar exitus.*

Sed D. Thomæ non credit rabula: an nec Apoſtolo † : *Quicunque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè: reus erit corporis & ſanguinis Domini. Probet autem ſeipſum homo: & ſic de pane illo edat; & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles & dormiunt multi. Quod ſi noſmetipſos diiudicaremus, non vtique iudicaremur.*] Igitur indignè ſumentibus, pernicies ſemper, & exſecratio fuit; non inſtitutione, vel inſtituentis voluntate, ſed ſumentium peruerſitate; qui quod ad ſalutem eorum datum, in mortem malunt abuti. Inſtitutum initiò ad vitam æternam dignè ſumentiũ. ſic ſume: nullus Pontifex, in perniciem aut exſecrationẽ conuertet, nullus voluit, nullus potuit. An qui ſumit in teſtem innocentiæ, cũ ſit nocẽs, dignè ſumit? ô iuris Sacerdote dignum iudicium! ſed eo, qui iuſtitiã nobis Deam, pro habitu ſeu virtute iuſtitiæ, definiens, nouum Iuſtitiæ ſacellum erexit. Quid aliud in totâ formâ purgationis proponitur, quã quod à B. Paullo ſancitũ? Nõne hoc purgatio indicit: Dei teſtimonium optimum & certiſsimũ eſt. illud adducatur, & dubiũ tollat. Si reus es, noli eum teſtẽ aduocare.

† 1. Cor. 11. v. 27.

Comment. in Iuſtin. Inſtit.

care. ſi innocens es, aduoca. Proba teipſum prius, diiudica. reus es? caue accedas, damnationem manducabis, & exitium adferet tibi ſacrilega audacia. abſtine, moneo, & edico. At, nil conſcire tibi, nulla te mortali culpa palleſcere, poſtquam conſcientiæ arcana ſcrutatus es, deprehendis; adeſdum ſecurus, innocentiæ non dëerit, qui pro nocentibus obijt; vt eos ad innocentiam reuocaret. Quid in his mali? quid falſi? Non defuit Deus innocentibus, & hoc indicio eos expurgauit, nocentes verò necauit. Abſoluit Gregorium. VII. damnauit Lotharium. Abſoluit, in Morinis virum nobilem Erkimbaldum de Burban. hic lecto affixus intellexit à Nepote vi virgini vitium oblatum. Domini heredem nemo accuſare, multò minùs punire audebat. Quid faceret æger? iuſtitiam negligat? gladium illi in vindictam malorum Deus tradiderat. Nepotem qui occidat, non reperitur. Si faciat ipſe? fraude opus, & parricida vocabitur. Vocabor (inquit) ſed ab hominibus. carnifex futurus ſanguinis mei; ſed iuſtus vltor, ſed iuſtitię defenſor, in oculis Domini. An quia Nepos, non nocens? ſucceſſore carebo. prouidebit Dominus, cui ſeruio; cui gloriæ affectus meos poſtpono. ſic animatus, pugionem abſcondit ſub ceruicali. vocat Nepotem, tanquam vltima ei monita & mandata daturus. Venit adoleſcens, quincto poſt die placatum ſperans auunculum. Accedit, poſtulantis capiti aurem admouet. Ille pro oſculo, pugionem condit in gutture, nec deſinit premere, donec videt exhalaſſe. Hanc accipe victimā iuſtitiæ Deus (addit) tibi immolatam. ſcis quæ in animo & viſceribus meis doloris magnitudo obuerſans lancinet paternum amorem: ſed vicit amor tui. Paullo poſt vires cernens deficere; obit exomologeſim: tacet de cæde nepotis, quæ in ore omnium recens. Quærit Epiſcopus ſilentij cauſam. ſi oblitus: num ſaltem nunc ſe accuſet, & animo pæniteat? reſpondit Burbathus, ſe iuſtam credere, & quod meritorium putet, id nolle infectum. Epiſcopus eius pertinaciā deteſtatā (ſic putabat) redit ad templum. De viā reuocat æger. tum ait redeunti; Vt, pater, quam diuerſa Dei ſint & hominum iudicia intelli-

intelligant,qui tecum præſentes; aperi quæſo hierothecam, in quâ pignus ſalutis aſſeruatum adfers. recludit ille, nec hoſtiam reperit. hanc admiranti æger ſe in ore, mediatore angelo datam, oſtendit habere. Hiſtoria notiſſima eſt toti Belgio, non elegantis modò & accurati artificij picturis vetuſtiſſimis in Bruxellenſi ciuicâ domo exornata, ſed etiam hiſtoriarum monumentis conteſtata ω. Sic Deus etiam abſoluit Sibichonem *Epiſ*copum Spirenſem coram Henrico III. adulterij *accuſatum* α. Sic ſæpè nocentes & culpæ reos indignè ſumentes, vel Deus pænis corripuit, vel non permiſit ſumere, & tranſmittere β. Interdum tamen permiſiſſe Deum hoc ſcelus impunitum in præſens, dilatâ in poſterum dignâ vltione, nos docet Andronici Imp. perfidia apud Choniatam γ. Sed occulta iudiciorum abyſſus à nobis non ſcrutanda.

ω *Fulgoſ. l. 1. ca. 6. ſed melius Cæſarius lib. 9. c. 38.*

α *Crantzius lib. 4. Saxon. cap. 43. & Chron. Hirſaugienſe.*

β *Ciprianus ſerm. de lapſis Greg. Turonenſ. lib. 1. de glor. mart. c. 68. Petrus Cluniac. li. 1. de mirac. c. 2. 3 5. 15. Cæſar. lib. 9. exempl. c. 58. 60. 64. Surius in vita S. Godefridi, lib. 3. c. 12.*

γ *l. 1. Annal. in fine vitæ Manuel. Comneni.*

QVÆSTIO IIII.

De vulgaribus purgationibus.

A IN ſortium Politicarum numero cenſeri poſſunt miræ quædam iudiciariæ diſquiſitiones, quibus fortuito euentui veritas culpæ vel innocentiæ decidenda permittitur. *Vulgares* vocant *purgationes*, idque rectiſſimè: vt nomen nobis indicet nullo ipſas legitimo vſu, ſed vulgi quadam vſurpatione & obſeruatione ſuperſtitioſâ fuiſſe introductas; pleraſque etiam iure canonico expreſſè vetitas. Solet ijs Deus tentari potiùs, quam voluntas eius explorari. Vnde & *exploratoriæ probationes* Latinè dicuntur; Barbaro verò vocabulo in Conſtitution. Neapolitanis, *paribiles leges*, eò quod rem non ſciri, ſed apparere tantum faciant. In his plerumque peccari; tentando Deum, probabitur poſtea.

Talis purgatio eſt, quotieſcumque poſcitur, vt Deus miraculum faciat: veluti ſi quis confiſus innocentiæ ſuæ, peteret ſe ſepties percuti gladio, ad innocentiam ſuam probandam, vt factum in feminâ ſepties ictâ δ, aut in ignem intraret, de quo poſtea.

δ *de qua eſt epiſt. D. Hieronym.*

SECTIO I.

De prouocatione ad diuinum iudicium.

SÆpe fit, vt qui ſe iniuriâ affici ab alijs putãt, nec hominũ B
præſidium vel auxilium ſupereſſe cernunt, ad Deum confugiant; nõ quidem malis vt illos eripiat, ſed vt ſumptâ de perſecutoribus vltione, tali indignos ſupplices iniuriâ fuiſſe, cunctis faciat manifeſtum: interdum illos ad tribunal Dei ſiſti intra certum tempus, interdum nullo tempore addito iubent: *citationem ad comparendum coram Deo iudice* vocant. de hac meritò dubitant plerique, quid tenendum: metuendáne citato ſit nec ne? item licita citanti, an illicita?

Quoad citantem & quiritantem, ob iniuriam, *Dico primò*,
ſi citrà odium, aut vindictę cupiditatem, vel impatientiã, iram, »
deſperationem, vanitatem, aut aliam vitioſam affectionem per »
iniuſtitiam oppreſſus quis, hoc faciat, bono fine (puta vt in- »
nocentia eius appareat, nec infamiâ grauetur familia; aut vt »
liberetur mundus tali tyranno; aut vt reſipiſcat, & terrore »
perculſus, pæniteat, deſinatque ab oppreſſione & concuſſio- »
α extremo c. 13. Eſther. ne miſerorum) licita eſt talis citatio.] fatetur Feuardent. α »
ſe talem non audere damnare. equidem cùm res ſit indifferẽs,
& finis bonus, puto actum eſſe meritorium. nec deſunt exẽpla
β Geneſ. 16. v. 5. Sanctorum hominum. Sic enim Sara dixit Abrahæ β; *Iudicet*
γ 1. Reg. 24. v. 13. *Dominus inter te & me*. Sic Dauid ad Saulẽ γ; *Iudicet Dominus* "
inter me & te, & vlciſcatur me Dominus ex te. & Zacharias filius "
δ 1. paral. 24. v. 23. Ioiadæ cũ iuſſu Ioas regis interficeretur, ſimilia protulit δ; *Vi-* "
ε lib. 2. Machab. 7. v. 17. & 19. *deat Dominus, & requirat*. Nec alia mens ſeptem Machabęorũ "
Martyrum ε, quorum prophetia vim habuit imprecationis &
citationis, vt illæ priores duæ; quæ ambæ exitio perſecutorum
paullò poſt fuere comprobatæ. Nonne Apoſtolus Alexandro
ærario impunitam eſſe non debere cenſuit iniuſtitiam eius, cũ
ζ 2. Tim. 4. v. 15. diceret ζ: *Reddat illi Dominus ſecundum opera ſua*. h. malum »
η Apocal. 6. v. 10. magnum pro multis malis, quæ illi oſtenderat. Nonne Sancti
martyres, etiã noui teſtamenti, clamant ad Deum η: *Vſquequo*
Domine non iudicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum de his, qui »
habitant

habitant in terrã? Legimus etiam de B. Euſtachio Abbate, cũ hereticus quidam Agreſtius, B. Columbanũ iam mortuũ conuicijs & calumnijs laceraret, ſic vltum eſſe calumniatorem, idque in concilio Matiſconenſi. Ita namque ſcribit Ionas „ Abbas, eius contemporaneus θ; cùm ſic ille (*Agreſtius*) friuo- „ la garriret ſagax Euſtachius, vt erat virtute patientiæ & ſcien- „ tiæ inſignis, reſpondit. In horum præſentiâ Sacerdotum te „ ego, *eius* diſcipulus & ſucceſſor, cuius tu diſciplinam & inſti- „ *tuta* damnas ad diuinum iudicium cum illo intra præſentis „ *anni* circulum diſceptaturum inuito, vt iuſti iudicis examen „ *ſentias*, cuius famulum tuis obtrectationibus maculare cona- „ ris.] Scire vultis euentum citationis? poſt aliqua media, ſe- „ quenti capite ſubijcit Ionas; Sed cum ille (*Agreſtius*) ſæpiùs „ ſibi datum pœnitentiæ locum non agnoſceret, vt B. Euſtachij „ ſententia, ad diuinum iudiciũ ipſum vocantis præualeret, an- „ te triginta dierum circulum, priuſquam vertentis anni me- „ ta compleretur, à ſeruo ſuo, quem ipſe redemerat, ſecuri per- „ cuſſus interijt.] Accedat & aliud tempore legis gratiæ. Gualtherus Burgenſis, vir doctrinâ & ſanctitate clarus, per iniuriã pulſus Epiſcopatu Pictauenſi, à Clemente V. quãdiu vixit iniuriam patienter tulit: moriens iuſſit, credo ad exemplum aliorum, ſepulcro inſcribi; *Ad iuſtum Dei iudicium appello.* Legit elogium Clemens, & iniuriæ, quam intulerat, memoriâ, expauiſſe ferunt: addunt ι alij, non diu poſt obijſſe: ſed, quem citant Volaterranus, id non addit, & fabuloſum puto.

θ Vita S. Euſtachij ſeu Euſtaſij ca 6. mẽſe Martio

ι Raphael Volaterran. anthropol. li. 21.

» Dico 2. Periculoſum eſt hominibus non cõpertę ſanctitatis » has citationes imitari.] Nã facilè fallit amor proprius & perſuadet nos iniuriã perpeſſos, cùm non ſimus: facilè etiã latens aliqua gloriolæ, vel vindictæ, vel alterius perturbationis animi nebula ſe immiſcet, vt veritatem non videamus.

» Dico 3. lethaliter peccant, qui ſcienter iniuſtè alios citant. probatur quia nocent iniuſtè & grauiter. ſic enim ſugillant eos quos citant vt oppreſſores innocentiæ; minùs etiam conſtantes graui terrore percellunt, ita vt ex metu mortis poſſint in morbũ incidere & mori. Quod fortaſſis aliquando cõtigit.

 Quoad

Quoad eos vero qui citantur, exiſtimo duas regulas poſſe
ſtatui. Prima eſt, ſi conſtet eos iuſtè iudicaſſe, nec vllum eſſe”
dubium de ſententiæ aut facti, propter quod citantur, æqui.”
tate; tunc poſſe huiuſmodi citationem àb illis contemni.]”
ratio eſt, quia iuſto iudici præmium à Deo, cuius vicem fun-
guntur, non ſupplicium eſt exſpectandum. Sciebat hoc mag-
nus ille Imperator militum Gundizaluus Ferdinandus de
Corduba: Qui cùm Tarentum obſidens maleficum quendã
ſeditioſumque (inquit Iouius κ) militem ad ſupplicium du-»
ci iuſſiſſet: illeque multum reluctatus ſe iniquiſſimè damnari»
vociferaretur, & proinde Gonſaluum ad dicendam cauſam»
ad Dei maximi tribunal magnâ voce citaret: vade, inquit, Gõ-»
ſaluus, feſtinaque confiſus optimo iudici, & cauſam inſtrue.»
Nam ibi pro me aderit, qui opportunè reſpondeat Alfonſus»
frater, qui nuper, ex Serrâ vermegiâ, in cęlum contendit. Tum»
enim Gonſaluo nunciatum fuerat, fratrem à Mauris circum-»
uentum, dignam forti pioque duce mortem oppetiſſe.] Sic»
ille meritò nebulonem iniuſtè prouocantem contemſit.

κ in vita Gonſalui.

Altera regula ſit, Quando iudex aliquam animi perturba-
tionem ſenſit; quæ ad damnandum, vel mouit omninò, vel»
ad citiùs damnandum mouit; vel etiam non vſque adeò certa»
eſt ſententiæ iuſtitia, vt non ſuperſit probabilis cõtrarij metus:»
tunc malè facit iudex, ſi cõtemnat huiuſmodi citationem. re-»
ctè facit, ſi diligentiùs iterum omnia momenta, & quæcunque»
ad veri indagationem pertinent, examinet ac perpendat, &»
reum, interim in cuſtodiâ ſeruet, vt vel retractetur prior ſen-»
tentia, vel maturiore conſilio confirmetur.] probatur hæc»
concluſio, (quæ Feuardentij quoque fuit) tum quia iudices
non poſſunt nimis circumſpectè procedere in re tanti mo-
menti, cùm non hominis ſed Dei iudicium iudicent λ: tum
quia, qui videbantur nocentes ex allegatis & probatis, eos
tempus poſtmodum ſæpè docet fuiſſe prorsùs innoxios. non
opus eſt exempla proferre; ſunt ad manum non pauca, nec
obſcura. tum denique quia ſæpiſſimè accidit tales citationes
non eſſe irritas. Scribunt Hiſtorici Hiſpanorum Ferdinan-
dum

λ 2. paral. 19. v. 6 & 7.

dum III. Regem, iuſſiſſe duos nobiles perduellionis reos ex turri vel rupe altiſſimâ præcipitari; illos conſtanter crimen negaſſe, quod quia videbant ſe fruſtrà facere, tandem ad diuinum tribunal prouocaſſe, regique denuntiaſſe, ibi, vt ſe ante diem triceſimum, ſiſteret: Ferdinandum poſtea ipſo die triceſimo ſatis ſubitâ morte abreptum μ. Germania ſola multa præbet exẽpla. Menuercũ Paderbronnẽſ. Epiſcop. graui cõtumeliâ Corbeienſis quidã monachus affecerat: cui Epiſcopus; REDDITVRVM ALTISSIMO FACTI RATIONEM prædixit. Monachus floccipendens riſit epiſcopum. Ecce, moritur antiſtes; &, nihil mali ſentiens antè monachus, in ipsâ horâ mortis Epiſcopi expirauit ν. Paucis annis poſtea Henricus Moguntinus (vel ſecundum alios Wormacienſis) Epiſcopus, falsò, & per calumniam Arnoldi; accuſatus, & per præuaricationem Cardinalium duorum à Pontifice Eugenio. 3. ad cauſæ cognitionem delegatorum, depoſitus, ipſo Arnoldo ſuffectus, fuit: ſed ad iuſtum iudicem Deum interpoſitâ appellatione, ſequenti anno mortuus fuit. Eius auditâ morte, ambo illi Cardinales obierè ſubitò; alter digitos proprios arrodens, alter in latrinis, Arij morte ο. Tempore Henrici quarti, Burchardus Halberſtadienſis Epiſcopus, & Meginherus Abbas Herfeldenſis, de iuribus Eccleſiarum litigantes, inuicem ad Dei tribunal euocarunt, & ambo die dictâ repentè ex hoc ſæculo migrarunt ϖ. In vicinâ Germaniæ Gothiâ, memorabile accidit illud Ioannis Turſonis, de quo ſic ſcribit Olaus ρ;
„quendam capite plecti iuſſerat. Is genibus innixus; en morior
„iniuſtè, *inquir*, teque voco hac horâ ante tribunal Dei, vt reſ-
„pondeas, cur me innocentem morti condemnes. Vix autem
„miſer ille carnificis manu obtruncatus fuerat, cum etiam iu-
„dex de equo corruit exanimis.] Liguriæ pars nota Italiæ. ibi Genuenſium triremes aduerſus piratas emiſſe, biremem Gotholanam accepere; & in Siculorum Gotholanorumque contemptum, extra Drepanum, furcæ noctu rectorem biremis affixerunt. Miſer ille diu fruſtrà queſtus, nihil vnquam ſe Genuenſibus nocuiſſe: vt vidit plus gentis odium illos, quàm æquita-

μ *Ritius lib. 3. de Regibus Hiſpan. Mariana in Hiſp. Annal. lib. 15. ca. 11.*

ν *Crantzius lib. 4. Metropol. c. 4.*

ο *Conradus in Chron. Moguntino.*

ϖ *N. in Annal. Boiorum lib. 4.*

ρ *li. 14. Hiſt. Aquilon. ca. 20.*

æquitatem mouere; præcipuamque mortis cauſam eſſe trierarchum Genuenſem, iuſſit vt ſe ille intra ſextum menſem ante Deum iudicem ſiſteret. nec irrita vocatio fuit. condicto Ligus tempore mortuus fuit σ. Armoricis Franciſcus Dux præfuit, is ſummâ crudelitate fratrem ex Angliâ redeuntem de medio ſuſtulit; ſed viciſſim fratris citatione intra annum de medio ſublatus, principatum cum vitâ amiſit τ. vix eſt quiſquam cui non ſit audita damnatio Templariorum; ex his vnus Neapolitanus eques traditur ad diuinum iudicium appellaſſe, & Clementem V. ac Philippum Pulcrum Francorum Regem, anni ſpacio conceſſo, coram tribunal illud ſupremum citaſſe: addit Fulgoſus υ intra id tempus Clementem repentè mortuum, nec multò poſt Philippum quoque interijſſe. Hoc alij ex calculo temporis conantur refellere. Sed confirmant idem Chriſtianus Maſſæus, & Meierus φ qui Papam & Regem eodem anno 1314. tradũt obijſſe, illum 20. April. hunc 29. Nouembris. fuerunt quidem Templarij Anno 1312. in concilio Viennenſi, tertiâ Aprilis condemnati: ſed non omnes eodem anno comprehenſi ac occiſi: ſed quidam ſequenti, vt Neapolitanus ille; ſcilicet anno. 1313. cumque. 1314. currente mortui ſint Iudices illi duo, dicuntur non immeritò eodem anno obijſſe, quo citati fuere: imò Gaguinus & Æmilius mortuum volunt regem anno 1313. quem conſtat Pontifici ſuperuixiſſe.

σ *Fulgoſ. lib. 1 cap. 6.*

τ *Æneas Syluius Europeæ hiſtor. cap. 43.*

υ *d. c. 6.*

φ *Meierus lib 2. Annal. & l. 17 Chronic. Maſſe. conſentit Onuphr. in PP. Roman. hiſt.*

SECTIO II.

De purgatione Monomachiæ,

NVlla fuit quondam frequentior purgatio iſtâ; quotieſcumque criminis notitia ſeu probatio obſcura; vel actor reum prouocabat, vel reus ipſe offerebat ſe, aut ſuo loco aliũ: inuentionem quidam Mantinæis tribuunt, alij volunt antiquiorem eſſe α. conſtat etiam Palæſtinis in vſu fuiſſe, ex Goliæ prouocatione, quem Dauid ſuperauit. Fuit maximè in vſu poſt Barbarorum in Italiam irruptionem, apud Longobardos β, & apud Germanos γ, & Francos δ, & etiam Hiſpa-

α *Alcia. de ſingula. certa. c. 2.*

β *Leg. Lõgob. tit. qualiter ſe quiſque defend. deb. tit. de purga. rei tit. de homicidio liberi hominis.*

γ *Lãb. Schaffnabur. ſæpe.*

δ *docet Guido Papæ deciſ. 191.*

Hiſpanos ε, non ex homicidij tantùm cauſâ (*iux.c.Vni.§.ſi quis hominem.§ ſi quis alium.de pace Conſtant,*) ſed & ob aliud quod uis graue crimen, vel magni momenti cauſam, vt poſt Bald. cõmuniter DD.cenſuere. *Bald. in d.c.Vni.Alciat & Orozc.ad l. ex hoc iure.D·de iuſt.& iur. Iulius Ferret.conſ. 6. de duello in prin. & conſ.9.n.6.conſ.11.n.3.& 4.& Menchaca lib.1.illuſt.qq.c.49.*] Et ſanè in iuriſiurandi locum, propter crebra periuria, hoc fuit introductum, coram Ioanne XIII. per Othonem 4. in Romãdiolâ ζ; ſed priùs apud Francos iam Carolus Magnus hoc ſtatuerat, quoad cauſas criminales η, poſtea ad ciuiles quoque extenſum θ, vt & apud Moſchos ι & Danos κ olim in vſu. Ritus duelli poſſunt colligi tum ex Annal. Boiorum *lib.4.* tum ex Ticinenſis Hiſtoriæ Bern. Sacci *lib.9.* Sed in moribus, & armorũ genere præſertim, non idem obſeruatum apud ſingulas nationes. plerumque receptum, vt armis militaribus regionis eius vterentur. Carolus Magnus voluit vt fuſtibus: poſtea receptum, vt rei ſit optio, & ius armorum præſcribendorum. In celebri illo duello Cambronenſi, inter Iudæum, qui imaginem Deiparæ vulnerarat, & paralyticum Lex Carolina ſeruata. Anno enim 1326. Guilh. Tertio Comite Hannoniæ, Verpa quidã ſe finxerat ſincero animo Chriſtianis ſacris baptiſmo initiari. ſuſcepit ex fonte Comes, & Guilh. filiolũ nominauit, & apparitorẽ Curię Montenſis eſſe iuſſit. Non diu poſt, homo impius ingreſſus ædẽ monaſterij Cambronenſis, actus furijs, blaſphemias in Deiparę imaginẽ multas effudit, & (horrendũ) venabulo quatuor plagas inflixit, vnde ſanguinis ſtatim riui manarunt. vidêre faber aſciarius quidam & Monachus laicus Matthæus Lobbius. faber aſciâ caput findere Iudæo parabat; ſed à monacho prohibitus; rem detulere igitur ad Abbatem Ioannem de Montibus; is ad Comitem. Iudæus pertinaciter tormẽta eluſit. Sic dimiſſus, quadriennio poſtea ab angelo apparente, quidam ſenex nomine Ioãnes Flander, Eſtinnẽſis, ſenex, & ſeptennio iam ex paralyſi clinicus, iubetur Iudæũ accuſare, & duello prouocare. Bis monitus, Parochi iuſſu ſenex rem adhuc differebat. Tertiũ illi ipſa Virgo quinque illis pla-

ε *ti.4 parti. 7. & paſſim Mariana in Hiſt Hiſpan.*

ζ *l.antiquis. & l.Vlt.lib.2. leg. Lomb. tit.54.*

η *l. mentio. d.tit.54.*

θ *d.l.Vt.& libr. 5 leg. Francic.ti.4.*

ι *Olaus lib 1. c.20.*

κ *Saxo lib 5.*

gis conſauciata ſe videndam præbuit; & imperat monomachiam. Plenus ſpe ac fide ſenex adit Cambronem, cernit in imagine vulnera quæ in viſo, accedit Comitem, accuſat recutitum, dies pugnæ dicitur. arma rudes fuſtes & ſcuta lignea ſuperſunt hodie. Iudæus veſco corpore, ferox viribus, tibiales faſcias tintinnabulis cinxerat, & ſic ſenem ridebat. Sed iuuit athletam ſuum Deus, tam impar commiſſus, æger ſanum, debilis fortem, ſenex iuuenem proſtrauit; & horrendè blaſphemantem, conuictum, ſed non pænitentem; comes iuſſit caudæ equinæ alligatum trahi ad patibulum, & capite deorſum, duobus ad latera moloſſis eum rabidè laniantibus, appenſum ſubdito ignis fumo interire. [*narrat fuſe Robert. Hauportius duabus eâ de re libris carmine conſcriptis.*] Hiſpani ſemper militaria arma retinuere, vt ex cunctis eorum Annalib. patet. Duellorum tum inter Principes pro regno μ, vt inter Corben & Orſuan Hiſpanos apud Liuium; & Edmundum Anglum & Canutum Danum Reges apud Polydorum, Hundingum & Roheum Daniæ reges apud Crantzium, Petrum Aragonium & Carolum Andegauenſem apud Antoninum; & pro principibus inter priuatos; vt Charellum & accuſatorem reginæ Gondibergæ ν; pueri quoque pro vxore Henrici tertij contra gigantem ο; & & Burchardi contra Conrardum iactantem ſe cum regis nepte concubuiſſe, anno 950. apud continuatorem Reginonis; item inter priuatos, vt coram Othone 1. quando diſceptatũ vtrũ in ſucceſſionibus auorum eſſent nepotes cum patruis, vt patrem ſuum repræſentantes, admittendi, & vicere qui pro nepotibus pugnabant π. Mira ſæpè in his accidêre. duo tantum narrabo. Vnum ex fide Dubrauij ρ; Radiſlaus, Gurimenſis Princeps Miſtibogij filius, per iniuriam inuaſerat Boëmiæ fines, coactus à ſuis tandem optimus rex Wenceſlaus militem collegit. cum iam dimicaturæ eſſent acies. Si aliter, exclamat Wenceſlaus, niſi » prælio res componi nequit, cur non potiùs ſine inſontium » ſanguine, ipſi inter nos ſingulari certamine decernimus? Nul- » la ſit mora. loriculam ſuper cilicinam veſtem indutus, par-

uoque

μ *Liuius lib. 28 et Plutar. in vitâ Scipionis. Polydorus Virgil. lib. 7. hiſt. Anglor. Crãtzius lib. 1 c. 21. & 22. Daniæ D. Antonin. p. 3. tit 20 c. 4. §. 8. hiſtor. ſum. & Ricius lib 3. hiſtor Neapol. Froiſſar. Chron. l. 1.*

ν *Paull Diac hiſt Longob. lib. 4 c. 16.*

ο *Nauclerus gener. 35.*

π *VVitichindus li. 2. Vincentius l. 24. ſpecul c. 70.*

ρ *lib 5. Hiſtor. Bohem.*

uoque enſiculo ſuccinctus VVenceſlaus in arenam prodit: at
" Radiſlaus cataphractus haſtatuſque cum ingenti machæra ſe
" infert. Wenceſlaus ſigno crucis frontem pingens ſubitò an-
" gelos vidit, atque hanc vocem, velut ab homine promptam,
" audit: Ne feri. & repentè Radiſlaus humi procumbens, ve-
" niam audaciæ popoſcit, ſeque poteſtati victoris permiſit. Al-
" leuans proſtratum Wenceſlaus monuit, datâ veniâ & digni-
" tate ei reſtitutâ, vt contumaciam in obſequium debitum ver-
" teret, ne poſt grauiùs ab irato numine plecteretur.] Hîc Deus
" miraculo iuſtitiam cauſæ declarauit: quando miraculo Deus
non fauet, fieri ſolet, vt vel maneat dubia res; vel iuſtam fo-
uens cauſam ſuccumbat. Prius in pugna duorum Hiſpano-
rum Nobilium accidit tempore Alfonſi Regis; qui Petri Re-
gis Caſtellæ pater. Hi fuere Ruy Paez de Viedma, & Pay
Rodriguez de Auila, ille hunc proditionis accuſauit; hic il-
lum ſceleris grauioris viciſſim recriminatione pulſauit. cùm
ventum eſſet ad duellum, tribus continuis diebus ab ortu ſo-
lis ad occaſum pugnarunt, multiſque ſe vulneribus affecerũt,
& dubiâ prorsùs, nec in vnum alterumue inclinante victoriâ;
vtrumque rex innocentem pronunciauit, & æquali virtute
præditos amicos eſſe voluit. Narrat fusè Pet. Mexia σ. Sic σ *Silu. var. lect. p.2.c.10.*
etiam dubia manſit Zamorenſium cauſa, quos proditionis ac-
cuſabat Did. Ordonius de Lara, innocentes contendebant
Ariæ Gonſali filij; quorum cum duos iam Ordonius occidiſ-
ſet, tertioque vulnus lethale inflixiſſet; ſaucius cadens equo
habenas aberrante gladio præſcidit, equus Ordonium inui-
tum extulit extra monomachiæ ſepta, quod victi indicium.
Sic ille non victor, equi culpâ; non victus, propriâ virtute. Iu-
dices ſibi N. L. pronunciarunt. *Mariana lib. 8. Hiſtor. Hiſpan.*
Multos quorum cauſa iuſta erat in monomachiâ ſæpe ſuccu-
buiſſe docent poſt Pont. Innocentij III. reſcriptum, *ca. 2. de
purgatione vulgari*. etiam Ioan. Baptiſta τ Suſius, & Vrrea τ *lib de iniuſtitiâ duelli.*
Hiſpanus υ. υ *lib. de duello.*

F Vt vt eſt, repugnat omni iuri, quæ eſt communis DD. ſen-
tentia, contra Paridem à Puteo, vt docent recentiores ſcrip-
tores

tores non pauci, *nempe Lancellotus Conrad. lib. 1. templ. iudic. c. 1. §. 3. verſ. duellum prohibere, & tract. de duello in præfat. Menchaca lib. 1. illuſtr. qq. c. 12. & c. 49. Viuius lib. 1. comm. Opinion. litt. D. verſ. duellum. Petrinus Bellus p. 10. de re militari tit. 2. à nu. 128. Iulius Ferrettus conſ. 1. n. 3. & 6. conſ. 2. nu. 4. cum ſeqq. conſ. 8. n. 4. conſ. 20. nu. 10. & idem ſæpiſſ. in tract. de duello. Alciat. lib. 5. reſponſ. conſ. de duello.* Quod repugnet iuri naturæ, docet optimè Suſius, *d. opere*, & Anton. Bernar. Mirandulanus *libro ſuo contra Poſſeuinum de expugnatione ſingular. certam.* & Petrus Meſſia *p. 4. var. lect. cap. 9.* Quod iuri ciuili; probāt cōmuniter DD. *ex l. 1. C. de gladiator. lib. XI.* & quāuis ea lex hoc nō conuincat, ſufficit tamē, quod nullâ Romanorū lege ſit hęc monomachiæ purgatio approbata, cūque iuri naturæ repugnet, cōſtat omnem conſuetudinem in contrarium inualidam eſſe, vt rectè Canones dicunt φ. Quod iure diuino & ſacris litteris prohibitū ſit duellum, probant ex omnibus locis, quibus prohibemur Deū tentare, & quibus prohibemur occidere χ. Apertior eſt probatio iuris Eccleſiaſtici ſeu diuini poſitiui. Nā & olim hoc canones prohibuere ψ, & apertiſſimè Conciliū Tridentin. cuius hæc ſunt verba; » *Deteſtabilis duellorum vſus, fabricante Diabolo, introductus, vt cruentâ corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex Chriſtiano orbe penitùs exterminetur: Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocunque alio nomine Domini temporales, qui locum ad monomachiam in terris ſuis inter Chriſtianos conceſſerint, eo ipſo ſint excommunicati, ac iuriſdictione & dominio ciuitatis, caſtri aut loci, in quo vel apud quem duellum fieri permiſerint, quod ab Eccleſiâ obtinent, priuati intelligantur: &, ſi feudalia ſint, directis dominis ſtatim acquirantur. Qui vero pugnam commiſerint, & qui eorum patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum ſuorum proſcriptionis ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant, & vt homicidæ, iuxta ſacros canones puniri debeant: &, ſi in ipſo conflictu deceſſerint, perpetuò careant Eccleſiaſticâ ſepulturâ. Illi etiam, qui conſilium in cauſâ duelli, tam in iure quàm facto dederint, aut alia quacumque ratione ad id* »

quem-

φ *c. 2. de cleric. pugn. in duello.; Alciat. d. reſpōſo de duello. & DD. citati*
χ *Pet. Matthæus in Notis ad Bullam Greg. XIII. mox laudandam. Tamen reuera loca illa ſcripturæ parū vrgent proter-uos.*
ψ *toto tit. fermè de purgat. vulgari. tit. de cler. pugnante in duello. c. monomachiam. 2. q. 4.*

„*quemquam ſuaſerint*, *necnon ſpectatores*, *excommunicationis*, *ac*
„*perpetuo maledictionis vinculo teneantur*: *non obſtante*, *quocun*-
„*que priuilegio ſeu prauâ conſuetudine*, *etiam immemoriabili*.]
Damnarat eundem abuſum ſub excommunicationis pœnâ, quoad ſubditos tantum Romanæ ſedis Iulius II. anno 1508. menſe Aprili, & rationes addiderat damnationis benè multas & graues, primò quia hoc fiat humani generis inimico inſtigante. 2. quia hinc hominum mortes repentinę, & animarum perditiones, & noua inter adſtantes amicos pugnantium odia & altercationes, & ex vno inconuenienti plura oriuntur, in animarum & corporum periculum, generiſque humani iacturam', perniciosum exemplum, & ſchandalum plurimorũ. 3. quia Chriſtus docuit Deum non eſſe tentandum. 4. quia hominem homini inſidiari nefas. 5. quia gladiatoria munera, & huiuſmodi purgationes vulgares à religionis noſtræ pietate damnantur. 6. quia cruenta huiuſmodi ſpectacula à canonibus Pontificum, & imperialibus legibus ſunt prohibita. Denique Gregor. XIII. laudatiſſimus Pontifex ad omnes Chriſtianos voluit pertinere hanc prohibitionem, vt & Concilij Tridentini patres eam extenderant, & quod illi de ſollemni ſiue publico duello ſanciuerant, hoc ipſe prudẽtiſſimè ad priuatas, & non ſollemnes duellationes, propter eaſdem cauſas, quæ in ijs quoque cernebantur, porrò producendum ſibi cenſuit ᵃ
„anno 1582. nonâ Decemb. his verbis; creſcente hominũ mali-
„tiâ facinoroſi non deſunt, qui quod publicè prohibitum eſt,
„priuatim exſequi non dubitent, dum ſic pœnas prædictas elu-
„dere ſe poſſe arbitrantur. Nos ad hæc euertenda plenius eui-
„dentiuſque prouidendum eſſe rati, conſiderantesq; duellum
„priuatũ, non minùs cruentum, & animę & corpori noxiũ eſſe,
„quã quod publicè perpetratur: auctoritate Apoſtolicâ ſtatui-
„mus. (1.) illos, qui ex cõdicto, ſtatuto tẽpore & in loco cõuen-
„to monomachiã cõmiſerint, etiamſi nulli patrini ſocijve ad id
„vocati fuerint, nec loci ſecuritas habita, nullæve prouocato-
„riæ litteræ, aut denunciationis chartulæ præceſſerint, cen-
„ſuris & pænis omnibus à dicto cõcilio propoſitis teneri, perin-

ᵃ *Bullâ quæ incip ad tollendum deteſtabilem*.

de ac ſi publico & conſueto abuſu ſingulare certamen iniuiſſent. (2.) volentes etiam locorum dominos, ſi certamen ex condicto huiuſmodi permiſerint, aut quantum in ſe fuerit non prohibuerint, (3.) omneſque illud fieri mandantes, inſtigantes, conſilium vel fauorem dantes, equos, arma, pecuniam, commeatum, & alia ſubſidia ſcienter ſubminiſtrantes, aut (4.) ex compoſito ſpectatores vel ſocios quouis modo ſe præbentes eiſdem cenſuris & pœnis ſubiacere, etiamſi illi qui ad locum deſtinatum pugnaturi acceſſerint impediti pugnam non commiſerint, ſi per ipſos non ſteterit quominùs illa committatur. Non obſtantibus &c.] ex quibus ſanè apparet, qui hodie priuatis prouocationibus in hanc excommunicationem, nulli reſeruatam, incidant. Videor autem mihi ex verbis vtriuſque prohibitionis quædam colligere non inutilia obſeruatu. Primò illos quoque incidere, qui dicunt, Veni ad talem locum: ego te illic exſpectabo: nam iſti certum tempus conſtituunt, illud ipſum præſens; ſicut craſtinum, qui dicunt cras tali horâ &c. Secundò Principes non prohiberi hanc licentiam concedere infidelibus; tum quia ſunt extra curam Eccleſiæ, tum quia Concilium expreſsè dicit; *inter Chriſtianos*. 3. non prohiberi iuſtum bellum gerentes Principes, quam poſſunt cauſam prælio decidere, eam paucis committere per duellum definiendam. hoc enim tunc in belli locum ſuccedit: Non tamen liceret illis animi causâ, vel gloriæ ſolius ad oſtendendum robur militum facere; ſicut olim fecerunt Ioab & Abner α: nam vox *ludere* illic ſignificat proluſionem pugnæ. Inſtituebatur enim hoc, vt arbitror, quaſi diuinatorium quoddam victoriæ præiudicium, quo Germanos olim vti ſolitos Cornel. Tacitus teſtatur β. Quæ ipſa diuinatio eſt prohibita: Et ſicut pro ſolâ gloriâ humanâ bellum non licet ſuſcipere, ſic nec duellum licet permittere. 4. Quoad conſulentes, ex Gregorij verbis intelligitur, eos dumtaxat incidere, qui ſuadent affirmatiuam, non verò qui duellum diſſuadent; & ad hoc conſilium conſcriberent, vel darent. hi enim non peccant. 5. quoad ſpectatores; non incidere, qui illac

α 2. Reg. 2. v. 15.

β lib. de morib. German.

illac tranſeuntes obiter aſpicerent certamen: vel ſubſiſterent. ad dirimendum; imo nec illos, qui ex inſtituto eos fuiſſent comitari, vt certamen impedirent: ideo enim additur, *ſi per ipſos non ſteterit* &c. ipſos ſcilicet ſpectatores & ſocios &c. vnde 6. infertur, eos qui comitarentur vel ſociarent, incurſuros etiamſi non ſit pugnatum; quando conati ſunt efficere vt pugnetur, vel ſaltem ſi poterant, non impediuerunt ipſi, ſed maluiſſent pugnam conſeri. Hæc ſaluo rectiùs ſentientium iudicio, de re quotidianâ. Quidam aſſerunt etiam à Sanctiſſimo Domino noſtro Clemente. 8. hodierno P. M. bullam quandam de Duello editam; quam nondum potui nanciſci.

SECTIO III.

De purgatione vulgari per ignem.

HÆc triplex fuit, per rogum, per prunas, per ferrũ hoc eſt vomeres ſeu lateres vel chirothecas cãdentes. innocẽtia probabatur, ſi illæſus quis abiret: ſin, nocens habebatur. hanc inuenio aliquando ſpontè ſuſceptam, aliquando iniunctam prouocato. De ferro candente obtinet hodie apud Iaponios vt docent epiſtolæ noſtrorum, vna P. Luiſij Froes ſcripta anno 1595. narrat illuſtre miraculum quod accidit Omuræ, in hanc ſententiam. Fuerat Chriſtianus quidam degens inter
" ethnicos accuſatus furti: & quia hoc crimen ſeueriſſimè caſti-
" gatur in Iaponiâ. Sic vt de eo, quantumuis minimo, conui-
" ctus, morte cum nullâ venię ſpe mulctetur; nec tamen poſſent
" hunc Chriſtianum verè conuincere, ecce mox gentiles eum
" obſident, & dum aliud non poſſunt importunè compellunt:
" vt ritu ipſis conſueto iuramentum edat; qui erat, vt in folio
" chartæ ſubſcripto ſcriberet quod erat iurandum, deinde folio
" in palmam manus depoſito, imponeret ferrum candens, ma-
" numque conſtringendo, in ſuum caput vindictam & iram
" Chamis imprecaretur, ſi obiecti criminis reus foret. Quod ſi
" manus fortè amburatur, aiunt experientiâ probatum, eum
" noxæ eſſe reum; ſi verò à læſione cum folio maneat immu-
" nis, eſſe innoxium. Cùm igitur hic Chriſtianus in has angu-
" ſtias

ſtias adductus eſſet; quippe vel iurandum illi erat, vel repu- »
diato iuramento, quo ſe reum faciebat, vitæ diſcrimen adeun- »
dum; innocentiæ ſuæ confiſus dixit: fas ſibi non eſſe, vtpote »
Chriſtiano, per falſum Deum Chamis iurare, ſed tantum per »
verum. Conſentiunt gentiles; vt per ſuum Deum iuret. Ille »
ergo ſigno crucis in folio expreſſo, ferroque candenti impoſi- »
to; quia id facere cogebatur; magnâ animi præfidentiâ ferrum »
manu conſtrinxit. Res mirabilis, nec manus nec folium am- »
buritur. Itaque non ſolum ſolutus eſt pœnâ, quam gentiles »
illi minabantur; verùm etiam culpâ, quam falsò illi impinge- »
bant.] Hactenus epiſtola Latine edita Moguntiæ anno *1598*. planè vetus hæc purgatio & celeberrima fuit. Inuenio ferrum iſtud ignitum vocatum, *Iudicium*; quod nomen arbitror commune fuiſſe inſtrumentis omnibus harum vulgarium probationum. Petrus le Loyheyr. *a* formulam nobis proponit ex S. Mauricij Andegauenſis archiuis iſtam: Nos tamen ſuffi- »

a *libr. 2. de ſpectr. c. 7.*

cienter muniti denarrationem & diſcutionem iſtius cauſæ »
noſtræ ſæpius in audientiâ omnium illic adſtantium offereba- »
mus, & paratos nos ſemper eſſe ad omnem iuſtitiam præfere- »
bamus: cùm ecce quidam de hominibus quos Berlaijus re- »
clamabat, Tetbaldus Peletarius nomine, de parte ſuâ ſurre- »
xit, nobis neſcientibus & iuſtitiâ nullatenus dictante, & non »
per conſilium noſtrum, qui ſponte ſuâ ſe IVDICIVM portatu- »
rum manu ſuâ obtulit. Quod Rainaldus Popardus auuncu- »
lus ſuus dixerat ſibi, & quę verè partitio illa facta fuerat de »
anteceſſoribus ſuis, inter canonicos S. Mauricij & anteceſſo- »
res illius Berlaij, ſicut in chartis noſtris continebatur. Et ſicut »
Tetbaldus obtulit, ſic paratus fuit, & per manum ſuam in Ec- »
cleſiâ S. Dionyſij apud Doadum, videntibus multis, tam de »
parte noſtrâ, quàm de parte domini Berlaij (quorum nomi »
na ſubternotata ſunt) IVDICIVM portauit. Poſt IVDICIVM »
portatum Tetbaldus ille, Deo propitiante, illæſus & ſanus »
omnino apparuit. Viderunt autem vel IVDICIVM portari, vel »
manum tertiâ die de more regardari, ferè vniuerſi homines & »
mulieres de Doado, & plures de hominibus Domini Berlaij, »
teſtes

teſtes IVDICII portati, & hominis omnino, Deo miſerante, ſaluati & liberati.] vbi cernis ſolitos cauſam addere, quæ illos moueret, ſiue id exprimere, quod probare per IVDICII lationem volebant: vides etiam clericos proteſtantes, vt irregularitatem & cenſuras euaderent incurrendas; ſi hominem ipſi ad hoc adhortati, & mutilatio vel mors ſubſecuta fuiſſet. Meminere huius variæ leges Septentrionalium, omnes occupatâ à Barbaris Italiâ & Gallijs latæ: apud Radeuicum β fit mentio legis militaris, quâ ſeruus non deprehenſus in furto, ſed accuſatus, iubebatur vel Domini iuramento, vel igniti ferri iudicio ſe expurgare. Leges Francicæ & Longobardicæ iubebant per nouem vomeres ignitos, homicidij accuſatum ſe expurgare γ. Slaui poſtquam veram amplexi ſunt religionem in arboribus, fontibus, lapidibus iurare deſierunt; recepto vſu, examinandi per Sacerdotes ſuſpecti, adhibito ferro vel vomere candenti δ. In Flandriam quoque hanc legem, „Philippus Comes tulit anno. 1164. Si quis ε vulnus in nocte „acceptum alij imputauerit, ſi Scabinis dignum videtur, ferro „candenti ſe excuſabit accuſatus: ſi aufugerit, manum perdet. „Item; ſi fur vocatus accuſatus fuerit, ferro candenti ſe excu„ſabit; ſi culpabilis permanſerit, ſuſpendetur.] In hoc iudicio non fuit certus vomerum numerus, vt nec formæ ferri certa ſpecies vel pondus præſcriptum, vt ex varietate IVDICIORVM patet. vt plurimum francicâ conſuetudine vſos puto in ferri conſecratione ſiue imprecatione, quæ fuit talis; „Deus iudex iuſtus, qui auctor es pacis, & iudicas æquitatem; te „ſuppliciter rogamus, vt hoc ferrum ordinatum ad iuſtam exa„minationem cuiuſlibet dubietatis faciendam, benedicere & „ſanctificare digneris; ita vt ſi innocens (de prænominatâ cau„ſa vnde purgatio quærēda eſt) hoc ignitum in manus accepe„rit, illæſus appareat: & ſi culpabilis atque reus, iuſtiſſima ſit „ad hoc virtus tua, in eo cum virtute declarandum, quatenus „iuſtitiæ non dominetur iniquitas, ſubdatur falſitas æquita„ti. Per Dominū noſtrum &c ζ.] In *Antigonâ* Sophoclis, cuſtodes corporis Polynicis, accuſati negligentis cuſtodiæ paratos

β li. 1. rerum Frideri. c. 16.

γ Lombard. lib. 1. tit. 11. de parric. Francica lex li. 4. cap. 56.

δ Helmold. Hiſto. Slauorum cap. 84.

ε Meier. in Chron. Flādr.

ζ Annal Bo-tor. lib. 4.

ſe dicunt innocentiam ſuam cõprobare, & ferri candentis cõtrectatione, & per pyram ambulatione, & iureiurando.

καὶ μύδρους αἴρειν χεροῖν,
καὶ πῦρ διέρπειν, καὶ θεοὺς ὁρκωμοτεῖν.

In Concilio Triburienſi docemur *n* hanc probationem in Germaniâ non fuiſſe nobilium, quibus iuratoria duodecim ingenuorum conteſtatio ſufficiebat: ſed ignobilium. Verùm Hiſtoriæ teſtantur etiam nobiles eam ſæpe ſubiuiſſe, aliquãdo per laminam, aliquando per chirothecam, aliquando aliter. Anno 1215. vel circiter, Conrard. Marpurgius *θ* inquiſitor Apoſtolicus, ſi accuſati de hæreſi, negabant, iudicio ferri cãdentis experiebatur, & ſi amburebantur, eos porrò committebat rogo. Quod ab illo contra Canones perperam factum, ſi factum fuit. Iam enim id Stephanus V. prohibuerat, vt poſtea dicemus. Caroli tertij Imp. vxor Richarda fuit inſimulata adulterij, ſed candenti ferro crimen diluit *ι*: ſic Kunigundem Henrici 2. vxorem ſe expurgaſſe conſtat: in eo tamen diſſentiunt hiſtorici, quod quidam velint eam calcaſſe pedibus nudis *κ*, alij ſex manibus vomeres tuliſſe *λ*. Quare niſi dicas eam ſucceſſiuè manibus tuliſſe, & pedibus calcaſſe; Crantziũ à ſeipſo diſſentire neceſſe eſt. Nonnullos alios ſe iuuene Georg. Pachymeres maſſam candentẽ manibus innocuis geſtaſſe commemorat. Plus eſt, quod ſcribit Saxo Danus *μ*, in Rugiâ ad fidem conuersâ, matronam quandã, per iniuriam à coniuge adulterij inſimulatam; cùm purgandæ infamiæ gratiâ manum admouiſſet candenti laminæ: ſubitò ferrum, quod erat exceptura, perinde atque innoxiæ manus contactum fugiens, neglecto pondere, ſublime ſe extulit, penduloque motu gradientis feminæ inceſſum comitans, cùm ante aram iactandum eſſet, inter religioſam aſtantium admirationem proprio impulſu humi decidit.] Exempli verò memorabilis & fidei coniugalis ſpecimen, nobis duo coniuges, Mutinenſes Comites, æternâ dignum hiſtoriâ, Othone tertio imperãte exhibuerũt. Mariam erat hic nactus vxorem lubricâ fide, conſcientiâ nullâ: hæc, vt noua Phædra, Comitem Mutinenſem in amplexus trahere

n c. Nobilis. 2. q. 4.
θ Tritbem. in Chron. ca. 22.
ι Annal. Boior. d. lib. 4.
κ Fulgoſ. lib. 8. cap. 1. & Cranzius lib. 4 Saxo. c. 32.
λ Cranzius lib. 4. Metropol. c. 5. iunct. d. c. 32.
μ li. 14 Hiſt. Danor.

trahere conata, repulſam vertit in furorem, & odio eius quem impotenter amarat inflammata, crimen ſuum in innocentem regeſſit. Nec latuit dolus Comitem. hinc amor in Imperatorem, inde vrgebat honor proprius. ceſſit honor amori: quia Cæſaris honorem vitæ ſuæ præponebat. Coniugi tamen ſuæ, mulieri prudentiſſimæ, &, quod rarum, forti, conatus Auguſtæ, reſponſum ſuum; calumnias illius, periculū ſuum aperuit, decretumque ſibi dixit; mille mortes oppetere potiùs acerbiſſimas, quàm tantum Imperatoris ſui, de incontinentia & perfidia Auguſtæ natum, dedecus in lucem proferat. Proinde illā ſe, ſi quid de ipſa benè vnquam meruerit, obteſtari; virili conſtantia ſexus & coniugij oblita, ſententiam, quæ impendebat, mortis ignominioſæ vt perferret: ſe necato coniugis animum & memoriam reſumeret, & animo imperterrito nomē mariti ab ignominiâ liberaret. Non diu poſt Comes culpam Auguſtæ ſuo capite luit, creduli Proeti iudicio condemnatus. Conuentu deinde Imperiali apud Roncalias inſtituto, quo die viduis ius dicebatur; Mulier prodit, & coram conſeſſu ex lege Imperatorem ad talionis pœnam vocauit, eo quòd maritum ſuum iniuſtè de medio ſuſtuliſſet. Otho admirabundus, At tu
» quonam pacto, inquit, viri tui, quam iactas innocentiam com-
» probabis? Candenti, inquam illa, laminâ. adfertur Othonis iuſſu ferrum benè ignitum: adlatum vidua ſine noxâ cunctis intuentibus prehēdit manu, & tenuit. Externauit miraculum Imperatorem, adeò vt ſe quidem ſupplicijs dignum profite-
» retur, ſed moram poſceret aliquam ſubeundi. Triplex vadi-
» monium differo, (illa reſpondit): reginæ ſupplicium ſolum poſco, cuius nefaria calumnia me marito, te fidiſſimo milite, remp. ciue ſtrennuo ſpoliauit. Cunctis æquiſſimum viſa petere. Auguſtus eam collaudat, & pro dilatis ſibi vadimonijs, quatuor in Hetruriâ caſtris donat; Auguſtam verò, quæ Veneris igne malè arſerat, carnificis manu in rogum coniectam, iuſtis flammis abſumi iuſſit v. Carolo Caluo Francorum Rege, Ludouici Germanorum regis terras, nepotibus ſuis per nefas eripere conanti: Germani primò deprecari vim, & Francis ad

v Gothifred. Viterb. in Chron. Cranzius li. 4 Saxon. c. 26.

TT 2 ferri

ferri igniti iudicium vocatis, cum illæſi Germani rediſſent; nec ab ambitioſo Rege, quidquam æqui boniue impetrare valerent, ſumtis armis illum re infectâ, multis amiſſis vltra Rhenum iterum compulerunt o. His fauit contra idem IVDICIVM duodecim vomerum interfectores Chriſtiani Comitis de Oldenborg in Saxoniâ, prodidit, & in rotã miſit ϖ. In Saxoniæ quoque oppido Wittenburgo, excitati publici incẽdij crimen, impactum fuit cuidam, ille & iureiurando, & IVDICIO ſe innocentem probauit. cùm enim longo itinere ferrum candens manu tetuliſſet, illudque illæſus in terram deieciſſet; ecce tibi ferrum ex omnium oculis fugit: ſed eo fermè anno exacto, quum quidam alius qui incendij conſcius erat, ſilicibus viam publicam in oppido pauiret, ferrum in arenâ abditum prodit, manumque validè amburit. mirantur omnes, & vomerem illũ recognoſcunt, & reũ ad iudicem abripiunt; qui quæſtione admotâ verum exſculpſit, & cruribus fractis noxiũ rotæ impoſuit ρ. An ergo nunquam hoc iudicium fefellit? ſæpiùs puto, licet exempla nõ habeam ad manum. aliud ergo adſcribam ex eâdem è quâ pleraque reliqua, admirandorum fæcundâ Cranzij vrnâ; de Rollone Normannorũ duce, qui Robertus poſtea vocatus. Nouerat ſuos in latrocinia, furta, rapinaſque propendere: idcircò ſeueras de his leges tulit; quarum metu pollicens ſibi ſecuritatem omnium, iuſſit ruſticos intrepidè ruſticani operis inſtrumenta in agris relinquere.
Quidam ex agricolis domum reuerſus, ab importunâ vxo- »
re rogatus, cur inſtrumenta non apportaret? ducis præcep- »
tum obiecit. At illa furtim ex agro inſtrumenta ſubduxit, & »
abſcondit, vt maritum redderet cautiorem. reuerſus vir in »
agrum, vbi non reperit, quæ reliquerat, rem ad loci præfe- »
ctũ defert: ille ad Ducem. vocatus à Duce ruſticus, preciũ ac- »
cepit amiſſorum. Iubetur præfectus ignis purgatione adhi- »
bitâ furem explorare. Primus conatus irritus fuit, nam ignis »
furem non prodidit, licet omnes ruſtici ſubiſſent ſcrutinium. »
Tum Dux, verſus ad Epiſcopum; Deus, inquit, Chriſtiano- »
rum, ſi eſt conſcius ſecretorum, cur furem non prodit? Epiſco- »
pus

o *Paulus Æmyl. Annal. Francor. lib. 3.*

ϖ *Alb. Crãzius lib. 7. Metropol. c. 14.*

ρ *Crantzius lib. 8. Vandal. cap. 30.*

„pus necdum benè firmatũ in religione non corripuit: ſed cau-
„ſam prætendit, quia ignis nondum furem attigiſſet. Iubetur
„diligentius inquirere præfectus etiam apud vicinas villas.
„Nec ſic quiſquã repertus eſt. Vocatus à Duce ruſticus, an cui
„indicarit, rem in agro eſſe, rogatur: ille nemini, præterquam
„vxori dixiſſe reſpondit. Vxor quæſtionibus admota furtum
„fatetur. Tum dux marito clam vocato, Sciebas inquit, vxorem
„furacem eſſe, an non? Ille, ſciebam inquit. Cui Dux, cur ergò
„aut non puniuiſti, aut nõ indicaſti? Ergo iuſſit ambos ſuſpẽdio
„necari. Et hac ſeueritate legem ſanxit σ.] Memoriæ etiam occurrit factum Catholici Hiſpani Arianum Gothum tempore Leouigildi ad probationem ignis prouocantis. cùm
„enim verbis & rationibus nihil proficeret. Eſt, inquit, digi-
„to meo annulus aureus: ego eum in ignem iacio, tu candentẽ
„collige. Proiectumque inter prunas annulum ita igniri per-
„miſit, vt eis ſimilis cerneretur. Conuerſuſque ad hæreticum
„ait: ſi vera eſt proſecutio tua, ſume eum ab igne. Illo autem re-
„ſiſtente, ait, Immenſa Trinitas Deus, ſi quid indignum te cre-
„do, oſtende: certè ſi recta eſt fides mea, nihil mihi pręualebũt
„hæc incendia ſæua. Et ablatum ab igne annulũ, diutiſſimè pal-
„mâ ſuſtinuit, & nihil eſt nocitus.] Hæc Gregorius *lib. de gloriâ confeſſor. c. 14.* verbotenùs. Sed hîc conteſtatio fidei ſinceræ fuit, non iudiciaria inquiſitio. Verum enimuerò nõ immeritò hæc expurgatio ſemper bonorum & Deum timentiũ conſcientias punxit. Legimus enim de Roberto Cantuarienſi Epiſcopo, cùm Regi Edouardo perſuaſiſſet, vt Emmam matrẽ adigeret; ob ſuſpicionem ſtupri cũ Aduino Vintonienſi Epiſcopo cõmiſsi, ad hunc ſe modũ expurgare, & ea igne maneret illæſa; timore correptum in continentem ex Angliâ fugiſſe, ibique animi mærore breui contabuiſſe τ.

σ *lib. 2. Norueg. c. 27.*

τ *Polyd. Virgil. lib. 8. Hiſtor. Angli.*

Non diſsimile fuit iudicium per prunas; quas vel in ſinum conijciebant, vel manu ferebant, vel calcabant. De monacho quodam, qui vt meretricem Porphyriã ſeruaret, & monaſterio alicui commendaret, nihil veritus fuit eam ſecum abducere, & propterea in omnium irriſionem, & execrationem incidit, quas;

υ In vitâ B. Ioã. Eleemoſynarij menſe lun.

quas; cum meretrice conſueſceret; narrat Leontius υ, eum cum ægrotaſſet, & mortem præſentiret propinquantem, coram plurimis iuſſiſſe adferri thuribulum plenum candentibus carbonibus, & eos accepiſſe carbones, & infudiſſe in ſinum, & omnibus audientibus dixiſſe; Benedictus Dominus, qui olim rubum ſeruauit incombuſtum; is mihi fuerit teſtis fidelis; quod quomodo meas veſtes non attigit hæc, quæ eſt in igne vrendi vis, ita nec ego attigi mulierem toto tempore vitæ meæ. &c.] Iudicium idem in Galliâ ſubiuit B. Briccius D. Martini in Turonenſi ſede ſucceſſor. Hunc enim populus reum peragebat ſtupri cum muliere religioſæ profeſſionis commiſſi, quæ linteamina Epiſcopi lauare ſolita, ex aliquo improbo pepererat. Briccius iuſſit ipſum infantem nondum menſtruum in medium adferri: & coram populo interrogauit, num ipſe pater eius foret? reſpondit infans, eum non eſſe, ſed alium quem non nominauit. Fiebat id virtute diuinâ, ſed plebs dæmonis operæ adſcribebat. Prunis itaque candentibus birrum implet Briccius, & totâ defert vrbe illæſus: ſic ſe à libidinis carnalis flagitio alienum profeſſus, quemadmodum flammis veſtimentum intactum. Nec tamen furentibus perſuaſit: ſed ab Epiſcopatu fuit deturbatus φ. Haraldus etiam Hybernus, ſe Magni Regis Noruegiæ, qui Hyberniam bello vexauerat, filium probauit incedens nudis pedibus ſuper ardentes prunas χ. Nec humano in corpore tantum hæc exploratio obtinuit; ſed alijs quoque in rebus. Nam Eulalium monachum fiſcella palmea in ignem iniecta, & illæſa permanens, ſuſpicione criminis abſoluit ψ. Roſſis verò fidei Catholicæ veritatem miſſus ad eos à Baſilio Imp. Epiſcopus perſuaſit; cùm ipſis poſtulantibus, liber Euangeliorum in caminum ardentem miſſus, & per multas horas ibi relictus, tandem igne exſtincto integer, nec vllo afflatus ardore fuiſſet repertus ω. De Miſſâ D. Iſidori, ſiue, vt vocant Mozarabum, memorant non diſſimilia Toletani Annales α. Qua de re ita Ioann. Mariana; Communi conſenſu de Gotthicâ precum ratione antiquandâ actum. Tentatum id quidem aliquoties

φ Greg. Turon. li. 2. hiſt. c. 1. Sabellic. exempl. lib. 10. c. 2. Fulgo. & Marulus & alij.

χ Saxo. lib. Dani. hiſt. 13. Cranzius lib. 5. Norueg. cap. 6.

ψ Marulus lib. 1. exempl. cap. 4.

ω Zonaras tomo. 3. & Cedrenus.

α vide Villegam in diſp. hac de re poſt Hiſpanicas eius Sanctorum vitas.

quoties erat, neque tamen ſucceſſerat, *& poſt nonnulla.* Viſum
» eſt controuerſiam ignis iudicio permittere : ſic eius ſæculi
» mores erant, rudes & agreſtes, neque ſatis expenſi ad Chri-
» ſtianæ pietatis regulam. rogo in plateâ accenſo, liber vterque
» Romanus & Gotthicus in ignem proiecti. Et Romanus qui-
» dem continuò ex igne proſilijt. id populus victoriam inter-
» pretabatur: nam liber alter ſub flammis & igne diu perma-
» nens, illæſus inuentus eſt. Rege arbitro, nihilominùs populo
» perſuaſum, vtramque precandi rationem ſuperis placere:
» quando vterque liber ex incendio euaſiſſet incolumis &c.]
» *lib. 9. cap. 18. de reb. Hiſpan.*

» M Qui pyram ingreſſi probandæ innocentiæ causâ, multos inuenio. Nam & Sophocles, vt dixi, agnoſcit morem. Petrus Maſſilienſis presbyter, ſuſpectus de hæreſi, Antiochiæ ipſo die Paraſceues, Sacroſanctam Chriſti Domini lanceam manu geſtans, nudus corpore, per coaceruatorum latè lignorum ſtruem ardentem, medioſque ignes illæſus euaſit. β] Poppo Danus presbyter, in fidei Chriſtianæ probationem, veſtem priùs cerâ copioſâ illeuit; eamque indutus, in medio populi circo, ſic ſe in flammam intulit, & perſtitit ſine vllo doloris ſenſu (quod ſanctè affirmabat) donec veſtis tota corpori circumfuſa, intacta flammis cute, in fauillas redigeretur γ. eo permoti miraculo Dani δ duelli purgatione ſublatâ, ignis purgationem introduxerunt. fortaſſis etiam eos mouit iteratum aliud eiuſdem Popponis factum. nam alio tempore, cùm verba Danis perſuadendis vt Chriſtiani ſeriò fierent, non ſatis haberent efficacitatis, percunctatus eſt; Quid ſi ad candentis ferri tactum manus eius cernerent intactas, eſſentne con-
» ſenſuri crediturique? cunctis ſucclamantibus, Velle: in chi-
» rothecæ formam iuſſit ferrum cudi, idque ignitum adferri.
» Rubebat igne ferrum: ille tamen intrepidus manum immiſit
» ad cubitum, deportauitque ad locum conſtitutum. Ibi cùm
» ad pedes Regis Suenonis proieciſſet, victa manus dedit con-
» cio, ſpontè ſubiens lauacrum regenerationis ε.] A Theodoro Lectore ζ hiſtoria refertur huiuſmodi: tempore Martiani duos

β *Paul. Æmyl. Hiſto. Franc. lib. 4.*

γ *Crantzius lib. 3. metrop. cap. 43.*

δ *Saxo Hiſt. Danor. li. 10.*

ε *Saxo d. lib. 10. VVitichindus lib. 3. Crantzius lib. 4. Daniæ ca. 24.*

ζ *lib. 2. Collectan.*

duos Epiſcopos, vnum Catholicum, alterum Arianum, principiò verbis diſputaſſe de fidei dogmate controuerſo: deinde Catholicum, conditionem concertatori propoſuiſſe, vt vanis diſceptationibus prætermiſſis, rogum ignis ſecum ingrederetur, & fidei ſuæ veritatem vterque hoc indicio, Deo comprobaret teſte: denique Arianum detrectaſſe ingredi, Orthodoxum nihil moratum, ingreſſumque ex ipſo rogo multis diſſeruiſſe, & nec minimùm vſtulatum egreſſum fuiſſe. Vera narratio: ſed res non ſub Martiano, verùm ſub Anaſtaſio accidit, vt melius à Cedreno & Nicephoro *lib.15.cap.23.* proditum. Iactabat Sauanarola ſe hoc iudicium ſubiturum; cùm ad rem ventum, ſubſtituit alium pro ſe: neque hoc detrectabat Minorita accuſator; ſed hoc tantum, ne ille Sacroſanctam ſecum Euchariſtiam deferret: quod reuerâ diffidentiæ non obſcurum erat ſignum η. Fulgoſus auctor eſt à Ioanne Gualberto Petrum Archiepiſcopum Florentinum, prouocatione ad iudicium pyræ accenſæ, Simoniæ condemnatum θ. Sed veriùs eſt id à Petro Albanenſi Epiſcopo factum, qui propterea *Igneus* fuit vocatus, teſte Vrſpergenſi *in Chronic.* priùs tamen quàm ille Epiſcopus adhuc crearetur. rem totam adſcribam, ex vitâ ipſius Gualberti, vt creditur à Blaſio Melaneſio fide integerrimâ conſcriptâ. is poſtquam narrauit ſæpè à D. Ioannis Gualberti monachis Petrum illum Flor. accuſatum ſimoniæ, & eius fautores ad ignis iudicium prouocatos, ſubdit tandem; Præfigitur itaque locus & dies quo iſtud fieri debeat, vt ſi qui velint, poſsint coram intueri. Locus præfixus eſt in Monaſterio Septimi, quod tunc erat ordinis memorati, nunc vero Ciſtercienſium eſt. Dies fuit quarta feriæ primæ hebdomadæ Quadrageſimæ. Modus probationis fuit eiuſmodi, vt in loco publico duæ lignorum ſtrues iuxta ſe fierent quæ obtinerent in longum decem pedes, in latum quinque, in ſublime quatuor & dimidium. inter vtraſque verò ſtrues ſem ita intereſſet longitudine brachij prunis ardentibus conſtrata, per quam vnus ex monachis tranſiret. Vbi aduenit ſtatutus dies & hora, inuitatur Epiſcopus Petrus à ſuis, vt accedat

η *confer ea quæ ſcripſit Guicciardin. lib.3. & Volaterran. in Anthrop. cũ ijs quæ Phil. Cominæus li. 8. Hiſt. cap 19. qui tempore illo vixit.*

θ *lib.8.cap.1.*

„dat viſurus tantæ rei experimentum, ne ciuitas Florentina „tam diuturnâ vexetur altercatione. At ille prorsùs renuit: „immò ſi qui charum eum haberent, eos eò accedere vetuit. „Sed plebs omnis vtriuſque ſexus, & cleri maxima pars illuc „properarunt. Pollicentur fautores Epiſcopi, ſi ea probatio „ſuo potiatur effectu, vt quiſquam è fratribus per ignem illæ„ſus tranſeat, ſe ipſis ſuffragaturos & ab Epiſcopo defecturos. „Itaque fiunt Litaniæ & aliæ preces à monachis, ſacrificium „ſollenniter celebratur ab Abbate illius inſtituti, clericis & „monachis adiuuantibus. Vbi ventum eſt ad Agnus Dei, vnus „ex monachis fert aquam ſacratam ad aſpergendum, alius thu„ribulum, thuris incendendi causâ, tertius faculas ad ligna in„flammanda, quartus imaginem crucifixi. Inuocatur à cunctis „Dominus IESVS Chriſtus & Sanctiſſima mater eius pleno ore, „vt rei veritas declaretur. Sacrificio peracto, deponit caſulam, „crucemque manu geſtat Abbas, qui ſacrificauerat. Petrus is „quoque dicebatur. Litanijs abſolutis, vnus ex Abbatibus eli„gitur, qui clarâ voce populo exponat petitionis & ſponſio„nis conditionem. Deinde Abbas Petrus, cum cruce quam ma„nu geſtabat, S. Iohanne interim corã adſtante & orante, ingre„ditur per medios ignium globos, flammâ in ſublime aſcendẽ„te, calcatque ardentes prunas, quæ erant in via inter ligno„rum incenſas ſtrues. Sed priùs quàm ingrederetur cunctis au„dientibus, ita precatus eſt: Domine IESV lux vera omniũ in „te credentium, peto miſericordiam tuam, oro clementiam „tuam; vt, ſi Petrus Ticinenſis, qui dicitur Florentinus Epiſ„copus, pecunia Florentinam ſedem occupauit, tu æterni pa„tris filius, tu mea ſalus, in hoc tremendo iudicio, ad me adiu„uandum feſtines, & me illæſum ſine vllis aduſtionis veſtigijs „conſerues: ſicut olim tres pueros in fornace Babylonica ſer„uaſti. His dictis, per medios penetrat ignes, neque corpori, „neque veſtimentis vllo aduſtionis veſtigio inhærente. Cum„que vellet vertere ſeſe, & eadem via per flammas reuerti, à „populo retinetur, quippe iam perſpicuè rei veritatẽ edocto.] vide mihi ſis Lector, quam admirandus Deus in ſanctis ſuis,

& quomodo diuina ſapientia varios ac multiplices quaſi ludos edat, vt admirationem ac venerationem in cordibus noſtris excitet. Volat ferrum & in aëre pendet ſequiturque manus innocentis vnius; fugit alium, & candentiâ ſeruatâ multis poſt menſibus inuenit reum ac punit. Popponi chirotheca eſt ferrea ignita, quod foret ex leni corio ſuauibus imbuta pigmentis: circa corpus poſitas eidem adurit veſtes, corpore illæſo, edax vis flammæ; ſed in Abbatem Petrũ (qui poſtea Epiſcopus Albanenſis) vt ſimonia detegatur, ne hoc quidem valet; ſed Babylonium renouat ſpectaculum. Confer nunc hæc, cum ijs quæ hæreticis accidêre. Tam procul ab eis hæc Dei virtus, quàm remota ab eorum mente vera fides. Duas hiſtorias narrat Cæſarius Ciſtercienſ. ¹ In Cameraco (inquit) ciuitate Epiſcopali infra hoc quinquennium plures hæretici comprehenſi ſunt, qui omnes timore mortis ſuam perfidiam negauerunt. Miſſus eſt ab Epiſcopo clericus, qui negantes per candens ferrum examinaret, aductos hæreticos eſſe ſententiaret. Examinati ſunt omnes, & combuſti ſunt omnes: qui cùm traherentur ad pænam, vnus ex eis vir nobilis ſanguine, reſeruatur à clerico ad vitam, ſi fortè illum quoquo modo reducere poſſet ad pœnitentiam, cui ſic dixit: Homo nobilis es, miſereor tui, & compatior animæ tuæ: rogo & moneo vt adhuc de tantâ perfidiâ reſipiſcas, & de errore ad veritatem redeas; ne, per mortem temporalem, mortem incurras æternam. Ad hæc ille reſpondit: Experimento didici me erraſſe. Si ſera pœnitentia mihi prodeſſe poſſet, non renuerem confiteri. Cui cùm ille diceret, pœnitentiam veram nunquam eſſe ſeram; vocauit Sacerdotem, confeſſus eſt homo errorem ſuum, ex toto corde Deo promittens, ſi vita concederetur, ſatisfactionem. Vt autem pius Dominus vim oſtenderet confeſſionis; mox, vt pœnitens cæpit peccata ſua confiteri, cæpit & ipſa combuſtura in manu pænitentis paullatim minui; quæ in tantum, eo aſpiciente, decreuit, in quantum confeſſio profecit. Medietate confeſſionis peractâ media pars plagę eſt ſanata: vt autem confeſſionem totam compleuit;

¹ lib. 3. mirac. cap. 16. & 17.

„ pleuit; & virtus ipſa confeſſionis, combuſturam tam in colo-
„ re, quam in dolore deleuit, & manus priſtinam ſanitatem re-
„ cepit. Vocatus eſt vir à iudice ad ignem: ad quem clericus,
„ Quare eum vocatis? Vt ardeat, inquit, eò quòd in examina-
„ tione combuſtus ſit. Tunc clericus, oſtendens manum eius
„ ſaniſſimam, liberauit eum à pœnis, ceteris igne conſumptis.
„ Hæc cum audiſſet magiſter Conradus reſpondit Abbati. Et
„ ego dicam vobis ſimile, quod ante paucos annos apud Ar-
„ gentinam recordor accidiſſe. Decem hæretici in eadem ciui-
„ tate, ſcilicet Argentinâ, quæ & Strasburg, comprehenſi ſunt;
„ qui cùm negarent, per iudicium candentis ferri conuicti, ſen-
„ tentiâ incendij ſunt damnati. Die ſtatuto, cùm ducerentur
„ ad ignem, quidam ex comitantibus; vni illorum dicebat; Mi-
„ ſer damnatus es, age vel nunc pænitentiam, peccata tua con-
„ fitendo, ne poſt incendia corporis, quæ momentanea ſunt,
„ animam tuam ignis gehennalis æternaliter comburat. Cui
„ cùm ille diceret; conſidero quidem me erraſſe, ſed timeo pæ-
„ nitentiam tantæ neceſſitatis, minus acceptam eſſe Deo: Reſ-
„ pondit, ex corde tantum confitere. Deus eſt miſericors & pæ-
„ nitentem ſuſcipiet. Mira res. mox enim, vt homo confeſſus
„ eſt perfidiam, manus eius plenam recepit ſanitatem. Tardan-
„ te eo in confeſſione, cùm à iudice vocaretur ad pœnam, con-
„ feſſor eius iudici reſpondit, Non iuſtum eſt vt homo inno-
„ cens damnetur iniuſtè. In cuius manu dum nullum veſtigium
„ combuſtionis reperiretur, dimiſſus eſt. Habebat idem homo
„ vxorem non longè à ciuitate manentem, horum quæ dicta
„ ſunt, prorsùs ignaram, ad quam cùm veniſſet gaudens, dixiſ-
„ ſetque; Benedictus Deus, qui me liberauit hodie, ab interitu
„ corporis & animæ, cauſam ei exponens: reſpondit illa; Quid
„ feciſti ô miſerrime? quid egiſti? vt quid propter momenta-
„ neum dolorem receſſiſti à fide tuâ ſanâ & ſanctâ? magis de-
„ bueras, ſi fieri poſſet, centies corpus tuum incendijs ſubijcere,
„ quàm à tam probatâ fide ſemel recedere. Sed, quem non ſe-
„ ducat vox ſerpentina? Immemor ille beneficij ſibi diuinitùs
„ collati, immemor tam euidentis miraculi, conſilio vxoris ac-

 quieuit

quieuit & errorem priſtinũ reſumſit. Deus verò nõ immemor vindictæ, pro tantâ ingratitudine, manum plagauit vtriuſque. Renouatum eſt incendium in manu hæretici, & quia coniux auctrix exſtitit reſumpti erroris, conſors facta eſt rediuiui doloris. Tam vehemens erat incendium, vt oſſa manuum penetraret, & cùm vti non auderent clamoribus in villâ, quos vis extorſit doloris, fugerunt in nemus vicinum, illic vt lupi vlulantes. Quid verbis immorer? proditi ſunt, in ciuitatem reducti ſunt, ſimulque in ignem nondum plenè exſtinctũ miſſi, & in cinerem redacti.] Quid hoc quæſo rei? an hæreſi flãma, quod vmbra corpori? adeóne hęreſi debita flammarũ exuſtio, vt cũ fugâ erroris vis recedat ardoris; & errorem redeũtem ardor inſeparabilis comitetur? Miraculi igitur plena hæc olim purgatio fuit; & ideò non iniuriâ ſublata fuit, quia miracula poſcere non neceſſaria, Deum eſt tentare. Sed quis vetuit? conſtat vetuiſſe Fridericum. 2. *lib. 2. Neapolit. conſtit. cap. 31.*

κ c. Mennam 2. q. 5.

Ex Decreto etiam Gratiani κ, videatur Gregorius Magnus. Caue fallaris. facinus hoc Gratiani eſt, vel inſcitia ſcriptorum. Nihil tale Gregorius reſcripſit. lege totam illam epiſtolam ad Brunichildam Reginam Frãciæ, quæ ſupereſt λ, videbis purpureæ chlamydi aſſutum ſtramineũ limbum; quẽ nec Iuo Carnotenſis agnouit μ, nec antiquior Gratiano, quod ſciam. Sed prohibuit Stephanus V. ad Moguntinum Archiepiſcopum ſcribens; Ferri candentis, vel aquæ feruentis examinatione confeſſionem extorqueri à quolibet, ſacri non cenſent canones. Et quod Sanctorum patrum documento ſancitum non eſt, ſuperſtitioſâ adinuentione non eſt præſumendũ. Spontaneâ enim confeſſione vel teſtium approbatione, publica delicta, habito præ oculis Dei timore, commiſſa ſnnt regimini noſtro iudicare. Occulta verò & incognita, ſunt illi relinquenda, qui ſolus nouit corda filiorũ hominũ ν.] Quibus verbis ſubdit Gratianus, non hæc duo tantum purgationis genera quæ hîc nominantur, ſed & quælibet ſimilia inhibita ο videri, eò quod in quibuſlibet talibus ratio quã Pontifex addidit æquè procedere intelligatur. Quod aperte dictũ *ver. vlt. d.*

λ lib. 11. regiſtri, epiſt. 8.

μ p. 5 decreti poſt medium.

ν c. conſuluiſti 2. q. 5.

ο cap. in libro namque in fine 2. q. 4.

„ *c. Mennã*, vbi legimus, Vulgarẽ denique ac nullâ canonicâ ſan-
„ ctione fulcitam legẽ, feruentis ſcilicet aquæ, ſiue frigidę, igni-
„ tique ferri contactũ, aut cuiuſlibet popularis inuẽtionis (quia
„ fabricante hæc ſunt omnino facta inuidiâ) nec ipſum exhibe-
„ re, nec aliquo modo te volumus poſtulare, imò Apoſtolicâ au-
ctoritate prohibemus firmiſſime.] Quæ ſanè vltima verba indicant duorum alterũ; vel ſi Gregorius iſta ſcripſit, quod non puto, ipſius hodie regiſtrũ mutilum exſtare, & Iuonẽ quoque in mutilũ exemplar incidiſſe, in quo nẽpe tam magna pars epiſtolæ illius deſideretur: vel (quod placet amplius) cũ hoc fragmentũ alterius Pontificis alicuius reſcripti portio eſſet, id Gratianum confudiſſe cum Gregorij verbis; vel temporũ iniuriâ ex Gratiani libro titulũ, quem huic præfixerat reſcripto ſecundo, totum interijſſe, ſicque librarios de duobus vnũ feciſſe deſumpta enim hęc vltima verba ſunt ex epiſt. Alex. II. ad Rainaldum Cumanũ Epiſc. & ſubiungenda videntur in fine *c. ſuper cauſa, eâd. 2. q. 5.* prohibitũ ergo hoc ab Alex. II. ſed & prohibitum quoque iterum Apoſtolicâ auctoritate ab Henrico 3. qui diſertè teſtatur ferri candentis iudicium, penitùs eſſe interdictũ, vtpote in quo Deus tentari videtur: & mandat Tẽplarios, qui Liuones hoc iudicium ſubire compellebant, per cenſuras Eccleſiaſticas cogi eo abſtinere ϖ. Fuſiùs hęc paullulũ proſequi viſum, quia poſtmodũ ſequenti ſectione ijs vtendum erit contra Nouicios quoſdam aquæ frigidæ defenſores.

ϖ *c. dilecti filij. de vulg. purgat.*

SECTIO IIII.

De purgatione vulgari per aquam.

P FIebat adhibita vel calida, vel frigida. de calidâ ſeu feruente conſtat receptã legibus Longobardorum, Saxonũ, Rhenariorum, & Friſiorum α, & irrepſiſſe per malam imitationẽ poculi Zelotypiæ, quod Moſes introduxerat apud Iudæos β, ſed hæc feruẽs ſuaſu diaboli introducta, illud verò poculũ herbarum amaricantium à Deo fuit inſtitutum; qui ſolus occulta cordis nouit, & iudicat, & nequit cum indicat ea mẽtiri, & veritatẽ ſic ſe indicaturum promiſit Moſi: qualis ſponſio, cùm

α *Lombard. lib. 1. tit. 10. Speculi Saxo. lib. 1. a. 39. Leges Friſonum tit. 3. & tit. 14. ca. nobilis 2 q. 4.*

β *Num. 5. cuius ritũ ex Hebræo contextu facilius colligas, quam ex Latino. videndi quoque Cyril. lib. 4. de adorat. & Theodore in Num. q. 10. & Ioſeph. lib. 3. Antiq. c. 19.*

in aquæ iudicio nulla habeatur, prauo more; & præpoſterâ imitatione, per abuſum, fuit introducta. Quare iure optimo canones eam ſuſtulere γ nominatim. Superiore ſectione de Carolo Caluo breuiter perſtrinxi, vt hîc fuſiùs & clarius narrarem verbis Caroli Sigonij & Aimoini δ; Ludouico Germaniæ rege Francofurti mortuo, Carolus Caluus Imperator & Franciæ rex, properè Aquas, Coloniamque contendit, vt Lotharingiam, quæ fratris & filij eius Lotharij fuerat, occuparet. Ludouicus tres filios reliquerat, Carolomanum, Ludouicum, & Carolum cognomine Craſſum. Ex quibus Ludouicus, qui paterno funeri interfuerat, vbi patruum paterni regni fines ingreſſum caſtra ad Rhenum poſuiſſe audiuit, irâ incenſus quod paternum regnum inuadere eſſet auſus, Francofordiâ copias mouit, atque ad alteram Rheni ripam è regione conſedit. Ibi iure primùm, deinde gratiâ per legatos petitâ, cùm neutrum impetraſſet: decem homines cum aquâ calidâ, totidemque cum frigidâ, decemque alios cum ferro candente miſit, iuſſos experiri iudicio, vtri regnum illud conueniret, quod cum ipſo pater ſuus Ludouicus ſacramento interpoſito diuiſiſſet. Qui re tentatâ, cùm detrimentum *nullum* cepiſſent, nihil tamen æqui obtinuerunt. Ob id Ludouicus &c. Sed quomodo tentarunt; ſanè iniectâ manu in feruentem, & non aduſtâ. docet ritualis adhiberi ſolita oratio huiuſmodi ε, Deus iudex iuſtus, fortis, & patiens, qui es auctor & amator iuſtitiæ, qui iudicas æquitatem; iudica Domine, quod iuſtum eſt. quia recta tua iudicia ſunt, qui reſpicis ſuper terram, & facis eam tremere. Tu Domine omnipotens, qui per aduentum filij tui Domini noſtri Iesv Chriſti mundum ſaluaſti, & per eius paſſionem genus humanum redemiſti: tu hanc aquam per ignem feruentem ſanctifica; qui tres pueros, id eſt Sidrach, Miſach, & Abdenago, iuſſione Regis Babylonis miſſos in caminum ignis, ſeruaſti: tu clementiſſime præſta, vt ſi quis innocens in hanc aquam feruentem manum mittat; ſicut tres pueros ſupradictos de camino ignis eripuiſti, & Suſannam de falſo crimine liberaſti: ita Domine manum illius

γ d. c. Mennam in fi. & d. cap. conſuluiſti.

δ Aimoinus lib. 5. Hiſto. Franc. c. 34. & Sigonius lib. 5. Regni Italiæ.

ε Annales Boior. lib. 4.

illius ſaluam, & illæſam perducas. At ſi quis culpabilis, vel in
" craſſante Diabolo cor induratum, præſumpſerit manum mit-
" tere: tua iuſtiſſima pietas hoc declarare dignetur, vt in eius
" corpore, tuâ virtute manifeſtetur,& anima illius per pæniten-
" tiam ſaluetur.] Non igitur ore bibebant, ſed manum immit-
tebant. Docet hoc etiam hiſtoria quam narrat Gregorius Tu-
ronenſ. de diacono Catholico cum presbytero Ariano diſ-
putante, & ad fidei veritatem comprobandum ſic prouocan-
" te; Factis rei veritas approbetur. ſuccendatur igni aëneus, &
" in feruenti aquâ annulus alicuius proijciatur, qui verò eum
" ſuſtulerit ex vndâ feruenti, ille iuſtitiam conſequi comprobe-
tur.] conditionem hæreticus accipit. Interea diaconus, diffi-
dentiâ quadam tentatus, vnguentis quibuſdam brachium
manumque illiuit. hæreticus negat periculum ſubire: cum ca-
tholicus brachium exſereret, hæreticus vidit vnguentis deli-
butum. exclamat aduerſarium magicis præſidijs confidere,
non fidei. oritur altercatio. His itaque litigantibus ſuperuenit
" diaconns alius ab vrbe Rauennâ, Hyacinthus nomine, ſciſci-
" tanſque quæ eſſet hæc altercatio; vt veritatem cognouit, nec
" moratus extracto è veſtimentis brachio, in æneum dexteram
" mergit: annulus autem qui eiectus fuerat, erat valde leuis ac
" paruulus, nec minus ferebatur ab vndâ, quàm vento ferri poſ-
" ſet vel palea. Quem diu multumque quæſitum infra vnius
" horæ ſpacium reperit. accendebatur interea vehementer fo-
" cus ille ſub dolio, quo validius feruens, non facile poſſet aſſe-
" qui annulus à manu quærentis: extractuſque tandem. Nihil
" diaconus ſenſit in carne ſuâ: ſed potiùs proteſtatur in imo eſſe
" frigidum æneum, in ſummitate verò calorem teporis modici
" continentem. Quod cernens hæreticus valdè confuſus inijcit
manum audax in æneo, dicens; Præſtabit mihi hæc fides mea.
Iniecta manu protinùs vſque ad oſſium internodia omnis ca-
ro liquefacta defluxit. & ſic altercatio finem accepit.] Hæc
ille *lib. 1. de glor. mar. cap. 81.*

Quoad frigidam puto illam eodem modo in vſu probatio-
nis verſatam: videlicet Deus, vt in feruenti innocentis manum
ſerubaat

ſeruabat ab aduſtione innoxiam, ignis actione prohibitâ; ſic in frigidâ nocentis manum amburebat, contrariam aquæ actionem tribuens, frigiditate naturali in ſupranaturalem ardorem commutatâ. Ad hanc me coniecturam ducit ſcriptor vitæ S. Gangulphi Martyris, per hæc verba; Interim ad quendam veniunt fontem (*Gangulfus videlicet vxorque*) vbi his „ vxorem vocibus compellat. Multa quidem de te coniux paſ- „ ſim feruntur fæda & indigna natalibus tuis, & adhuc mihi „ quidem certò non conſtat, veréne an falsò illa dicantur. Tum „ illa, etiam intrepidè iurando, falſos de ſe rumores ſparſos, „ ait, nec ſe vnquam alieno concubitu pollutam. At Gangul- „ phus; diuina, inquit, prouidentia, quam nihil fugit, vt ſe res „ habeat, iam certis declarabit indicijs. En fons hic propoſitus „ eſt, nec frigidus valdè, nec immodicè calidus. In hunc igitur „ immitte manum, & è fundo lapillum extrahe; & ſi quidem à „ culpâ es aliena, nihil mali patieris; ſin autem polluta es, non „ ſinet Deus latere ſcelus tuum. Illa Beati viri, ſicut alios om- „ nes, ita hos quoque ſermones vecordiæ aſcribens, incunctan- „ ter manum iniecit in fontem. Ecce autem, ſimulatque lapil- „ lum cum ſe retrahere conata eſt, membris ferè omnibus obri- „ geſcit, & in digitis & brachio, quouſque aqua pertigit, ab- „ ſtracta cute, nuda caro cernitur, nihilque aliud miſera illa niſi „ repentinum interitum exſpectat ζ.] confirmat idem Sigebertus, & ſignificat hunc illum fuiſſe fontem, quem miraculosè ex Campania Warenas Gangulphus tranſtulerat. conuictam adulterij vxorem deſeruit: nec diu poſt vxoris hortatu ab adultero fuit necatus. Non igitur hac purgatione ſpectabatur, an aquis mergerentur: confirmat, quod retuli de legatis Ludouici Regis; quo enim pacto decem viri ſecum aquam tuliſſent, in quam toti mergerentur? miſſos tamen cum frigida, narrat Aimoinus. Sic capio quod leges Alſaticæ habebant, vt plebeij & minoris teſtimonij ruſtici, aquæ frigidæ ſe iudicio expurgarent η.

ζ apud Suriū XI. Maij.

η Rhen. German. lib. 2.

Alia tamen quoque fuit aquæ frigidæ proba, qua quis in aquam totus mergebatur: ſi emergeret tertiò, vt innocentem abſol-

abſoluebant, vt docet Abbas *in c. licet in fin. x. ne cler. vel monachi &c.* & Afflictus *ad Conſtitut. Regni Neapolitan. lib. 2. tit. 31.* vbi eam conſuetudinem meritò Frideric. 2. Imp. ridet, quam etiam Lotharius Imp. iam antè prohibuerat in Legibus Longobard θ. ſtatuens, vt examen aquę frigidæ per legatos & cõmiſſarios imperij vbique interdicatur omnibus, & vltra non fiat. Prohibuit etiam Pontifex, quiſquis ille, apud Gratianum ι loco citato: & inualidam iudicauit Lucius his verbis; Ex tuarum intelleximus continentiâ litterarum, quod cum „ H. presbyterũ; quia infamabatur de homicidio; à ſacerdotali „ officio ſuſpendiſſes, prædeceſſoris tui litteras tulit in medium, „ quibus apparuit eum iudicio aquæ frigidæ, ſuam innocen- „ tiam purgauiſſe, & epiſcopum ſuis eum litteris abſoluiſſe. „ Quia verò peregrina iudicia ſunt inhibita, purgationem quam „ præſtitit, ſufficere non putantes; mandamus κ. &c.] admittit accuſationem de nouo, & præſcribit purgationem Canonicam iuratoriam. Vocat autem *iudicium peregrinum*, quia alienum à canonibus & more iudiciorum ab Eccleſiâ recepto. Et quia ſolebat aqua huiuſmodi per clericos benedici, ideò ad ipſam probationẽ hoc pacto tollendã; dum non inuenirentur clerici ad hoc munus; ſanxit in conc. Generali Innocent. 3. ne vllus clericus purgationi aquæ feruentis aut frigidæ, ſeu ferri candentis, ritum cuiuſlibet benedictionis aut conſecrationis impendat λ. Hodie tamen in multis Germaniæ locis maximè Weſtphaliæ circulo, vtuntur hac probâ, in maleficis indagandis; quas enim famâ, vel aliarum depoſitione ſuſpectas habent; eas ſtatim abſque vlteriore inquiſitione capiunt, captaſque extra vrbem deducunt; & in aquam frigidam ita conijciunt, vt dextra manus ſiniſtro pedi, ſiniſtra verò dextro pedi ſit alligata; & ſi ſupernatant, veneficas vehementiùs ſuſpicantur, & idcirco duriori ſubijciunt quęſtioni: ſin ſubmergantur, innocentes eſſe credunt. De hoc genere purgationis ſeu potius probę, hactenùs inter Catholicos, quibus illibata canonum auctoritas probè conſtitit, illicitam eſſe: ſed Nouatores, qui à Romanâ Eccleſiâ deſciuerunt, mirè digladiati.

θ *lib. 2. ti. 54.*

ι *d. cap. Mennam in fin.*

κ *ca ex tuarum. de purgat. canon.*

λ *c. ſententiã ſanguinis ne cleri. vel monachi ſecul. &c.*

gladiati. Licitam eſſe mordicùs defendit, Arnold. Scribonius Philoſophus Marpurgenſis: illicitam contrà oſtenderunt prolixè, non Wierus ſolum & Bodinus, ſed inſuper libellis ex profeſſo, Ioannes Euuichius, Hermannus Neualdus, & Auguſtin. Lerchemerus; & ex I. C. Oldendorpius, Hotomann. Ioann. Borcholt, Venatorius & alij, quos citat & ſequitur Godelmann. *lib. 3. de Lamijs cap. 4.* quos ego, vt eiuſdem ſectæ homines, Scribonio obijcio, vt ſaltem intelligant Nouatores; hanc eſſe ſuorum communem opinionem, à quâ in iudicijs non tam temerè deberent recedere. Poſtea prodijt libellus cuiuſdam Iureconſulti; qui ex Catholicis vnus & ſolus, hucuſque (quod ſciam) ſcriptis hunc iudicum abuſum defendere conaretur. Res magni eſt momenti; & proindè diligenter, non obiter tractanda & diſquirenda veritas, nō verborum copiâ, ſed rationum momentis. ſit ergo,

Excuſus liber Coloniæ apud Gymnicum anno 1598. Defenſio probæ aquæ frigidæ &c.

QVÆSTIO V.

De probâ (vt vocant) aquæ frigidæ, qua ſtrigibus explorandis in Germaniâ quidam vtuntur.

SECTIO I.

Diſcutitur opinio & rationes Adolphi Scribonij.

VVilh. Adolphus Scribonius, huius ſententiæ, & praxis iudiciariæ acerrimus defenſor, conatur eam ſtabilire rationibus partim phyſicis, partim hyperphyſicis. ad phyſicam enim pertinet, quod dicit de dæmonis leuitate, ſagarum pondus ſuper aquas ſuſtinente: ad theologiam verò, quod de odio & antipathiâ aquæ ac ſagarum. Sed vt hoc commodiùs intelligatur, accipite dicta illius, vt ſunt à Richio α repræſentata; cui & alij ea referentes, hac in re, conſentiunt β; non ea contraho etſi poſſim facilè, ne quis me calumniari ſuſpicetur. Dicit ergo ille, hanc ſupernatationem Sagarum prouenire ex Satanicâ leuitate, vt causâ efficiente. Satanam enim eſſe naturâ leuiſſimum, vtpote plus de aëre, quam de aquâ participantem. & ideò poſſe illas ſuſtentare ſuper aquis duobus modis, vel ſe ſupponendo ſagis, & eas quaſi dorſo

α *ca 4. à nu. 219.*
β *Godelm. d. c 4. & Binsfeld de cōfeſſ. malefic. p. 2. conc. 7 dub. 1*

dorſo eleuando; vel etiam ſe ijs vniendo & toti illarum corpori, occupatione & poſſeſſione quadam, infundendo; non quiri, hypoſtaticâ vnione, aut mixtione phyſicâ intrinſecè coadunando; ſed leuitate ſibi connatâ illis quodammodo per præſentiam ſuam datâ & quaſi communicatâ. cacodæmon ergo (inquit) ſubſtantialiter in ſagis diffuſus, eas retinet, quã-
" tum ſcilicet ad ipſum ſpiritum qui ſine ſuâ eſſentiâ eas inhabi-
" tat, non quantum ad ſubſtantiam partium corporis ſagarum.
" Leuitas ergo ea non eſt, quę à formâ corporis immediatè pro-
" uenit; ſed aduentitia, externa, & aliunde accepta.] Hæc ille,
" vt obſcurè, ſic ſanè mendosè. Obſcuriſſimè: quia vel hoc tantum voluit, ſagas à dæmone ſuſtentari, prærogatiuâ leuitatis, quæ ex aëreâ naturâ in eo vim habet aquis emergendi; idque ſubingreſſo corpus dæmone, vt ſolet ſubingredi energumenas: tuncque illas emergere more vtrium inflatorum: vel, ſi hoc non voluit, certè falſitatem ſententiæ non intellectæ his inuolucris verborum perperàm coaggeratorum contexit & obruit. Mendosè verò, quia vterque modus ille ſupponit dæmonem aëreum habere corpus: quod alibi refutatum. igneũ potiùs haberet, & ſic ab aquâ exſtingueretur, vel aquam excalefaceret, & ebullire cogeret; quæ ambo experientiæ & rectæ rationi repugnant.

Illa etiam ſecum pugnant, cacodæmonem ſubſtantialiter in ſagis diffundi; &, ſpiritum ſine ſuâ eſſentiâ eas inhabitare. Quis etiam credat ſagas omnes eſſe à dæmone poſſeſſas, vt ſunt arreptitij ſeu energumeni; & vt fuere Gergezenorum ſues? hoc ipſæ ſagæ negant, & experientia refellit. Si obſidet, quomodo apparet foris illas accedens? an duobus tum eſt in locis? an verò exit & redit, cum lubet? poſſet credo: ſed ſic facere, non credo. Deinde ſi hoc facit eius leuitas; cur ceteri energumeni non æquè leues, cur ſubſidunt in aquis? cur merſi porcorum illi greges? quia noluit eos ſuſtinere? iam ergo non leuitas illa naturæ dæmonis, ſed voluntas hoc operatur. Hoc verum eſt. & eo redit res, cùm addit Scribonius; Satanam, vt Dei lictorem eas ſuſtinere: & quia lictori nõ licet prę-

 ſcriptum

ſcriptum iudicis excedere, ideò fieri, vt nec ſontes mergere, nec inſontes ſuſtentare dæmon queat; ne inſontes periclitentur, euadant ſontes impunitæ. Sed hoc iam ad hyperphyſica refugium eſt, de quo ſtatim. Contra illam leuitatem fortiter etiam vrget, quod grauitas & leuitas proprietates ſunt rerum corporatarum: quare non magis conueniunt dæmoni, quàm animæ rationali. Sed audio, neſcio quam ſpiritualem leuitatem. Si quia dæmon ſpirituali leuitate præditus eſt, hoc poteſt; certè & anima poterit, quæ ipſa quoque ſpiritualis tota, & proinde leuis tota; & tota in toto corpore, & in ſingulis corporis partibus ſubſtantialiterque diffuſa, non inhabitat modò, ſed informat etiam. Hoc verò non poſſe animam norunt, qui natare non norunt, & aquas aliquando ingreſſi. Si animæ leuitas hoc non poteſt; ratio clamat nec dæmonem corpus ingreſſũ poſſe, ratione ſuę leuitatis. ſi ſuſtinet, ſuſtinere; quia corporeâ illâ mole potentior, eam loco poteſt mouere, vt doctum libro ſecundo.

Confugit tandem Scribonius ad Dei voluntatem & prędeſtinationem: Quid, ſi, *inquit*, dicerẽ Deum ipſum ſagarũ, quas » ſcilicet verè reas nouit, corpora ſingulari quadam & ſpecificâ » leuitate induere, quâ in ſuperficie aquarum ferantur? inde » certè non ſequeretur, Deum ab operibus creationis non ceſ- » ſaſſe. Ita enim prædiſponere potuit, vt ſi quæ ſagæ futuræ ſint, » ſpeciali quodam modo in aquis nequaquam ſubmergi de- » beant. Vtrum verò hoc omnipotentię diuinæ contrarium eſſe » dicetur? vtrum etiam voluntati, quia non expreſsè ſignifica- » tũ eſt in ſacris litteris? minimè.] Nos vero illud fatemur Deũ » poſſe cùm lubet. dubitamus an vnquam libuerit. indicia nulla inuenimus, cur credamus voluiſſe: multa habemus argumenta, quæ noluiſſe, & nolle doceãt. ideo petimus probari, quã affirmãt, Dei voluntatem: & experientiam, quã adducunt teſtẽ, vt fallacem non ſemel, mox refutabimus.

Addit, Aquam ipſam ſagas in ſe ferre non poſſe. cur putas? B quia (*inquit*) Deus opt. max. ſuo prudentiſſimo iuſtiſſimoque » iudicio ab omnibus inde ſęculis elementum aquę prędeſtina- » uit

» uit ſalutari hominis lauacro, vt qui à peccatis abluendi eſſent,
» & Chriſti Eccleſiæ initiandi, huius Baptiſmate vterentur, &
» per hoc medium noui homines facti, quaſi per ianuam in
» Chriſti regnum ingrederentur, qui priùs reiecti fueramus.
» Quandoquidem, inquã, Vatiniano quodam odio eas accuſat,
» & reijcit; vt ſi maximè pro viribus tentent, non tamen ſubmer-
» gi poſſint.] Ecce iã (lector) non à dæmone petitã cauſam effi-
cientem, ſed ab aquæ naturâ. Quia inſitum illi odiũ in malefi-
cas. inſitum autem ab auctore naturæ; qui cũ aquas creabat, iã
mẽnte cunctorum præſciâ ſtatuerat aquas fore ſalutis noſtræ
inſtrumentum. itaque inſeuit odium aquis, illarum quę ſalutis
& ſuę & aliorum oſores, & vexatrices. Sic enim mox explicat.
» Et quodnam (*ait*) eſt illud odium? aquę Deo placuerunt, qui-
» bus vſurpatis peccata hominum ablueret, atque purgaret: in
» baptiſmate Chriſto Dei filio nomina noſtra primùm damus,
» & eius albo incorporamur, adeoque in ciuitatẽ Dei vt germa-
» ni ciues recipimur: ideoque omnes, qui ſalui modò fieri vo-
» lunt, ſacræ huic aquæ baptiſmali immergi, ac purgari oportet:
» at ſagæ, ſpreto iſto diuino lauacro, toti Trinitati, Deo Patri,
» Filio & Spirituiſancto, ſcientes volentes renunciant, & nihili
» Dei creatoris opera, nihili ordinationes, & creaturas facien-
» tes, peccatores, & apoſtatę omnium aliorum fiunt peſſimę.
» Cùm autem hoc ſcelere in toto mundo nullum ſceleſtius vn-
» quam definiri aut reperiri poſſit, quid dubitem dicere? ſi ſagę
» non ſubmerguntur aquis, id fieri ob peculiarem iſtam an-
» tipathiam, videlicet quod elementum aquę nolit illas intra
» alueum ſuum recipere, ſed omnino reſpuat & omnibus modis
» fugiat: hunc ſcilicet in finem, vt peccatrices eiuſmodi mani-
» feſtentur. Nam & creaturę inanimatę ſeruiunt prędicatio-
» ni & glorię nominis diuini; vt ſcilicet *cœli*, ita quoque ele-
» menta *enarrant gloriam Dei*, tum alias, tum in hoc; ſi pecca-
» tum & iniuſtitia ab illis reuelata puniatur. Aqua in baptiſma-
» te eſt ſacramentum, eſt ſignum, eſt ſigillum initi inter Deum
» & hominem baptizatum noui fęderis. Quid ni igitur eodem
» modo, ſignum aut indicium eſſe poſſit, diſſoluti illius, & fracti

 iterum

iterum fæderis? Et hanc rationem ſiue cauſam facillimè di-
xerim eſſe veriſſimam: vt ſi aliæ nullæ admittendæ eſſe vi-
deantur, vna tamen hæc recipienda ſit.] Hactenus ille; in cu-
ius verbis quædam ſunt veriſſima, ſed non aptè allata ad id
probandum, de quo ambigebatur. in quibus facilè agnoſcas
ſpiritum illum, qui ſcripturæ teſtimonijs gaudet abuti, & ſem-
per ſummâ vi adniſus, vt mendacio veritas ancilletur. Spiri-
tuales illas aquæ prærogatiuas, regenerationis ratione illi cō-
petentes, agnoſcimus Catholici. Sed quid ſi dicerē, cum Prin-
cipibus Nouatorum, quorum ſummam puto Marpurgi eſſe
auctoritatem; prærogatiuam hanc aquæ ſingularem non eſſe:
nonne corrueret huius antipathiæ fundamentum? At ecce,
Lutherus, cùm ab eo quæſitum fuiſſet: num, deficiente aquâ,
liceat baptizare in lacte, aut cereuiſiâ? principio quidem, ino-
pinatâ fortè perculſus interrogatione, hæſitans, dixit; id diui-
no iudicio committendum: recollecto poſt ſpiritu, & illo ſuo
afflatu entheo, ſubiunxit; quicquid balnei nomine nuncupa-
ri poſſet, id cenſendum minimè ineptam baptiſmi materiā γ.
Neque Martin. alter, Kemnitius ille, Leiſeri oraculum, ſatis
certò credidit, num elementum hoc aquæ neceſſariam bap-
tiſmo materiam præberet: hoc enim ſi Christo Domino affir-
manti δ, & Apoſtolis magiſtrum ſequentibus ε, credidiſſet;
nunquam quæſtiones illas; an hîc vel ille liquor, ſit naturalis
& vera aqua otioſas vocaſſet ζ; cùm ijs, de neceſſitate aquæ
ad baptiſmum ſiue de neceſſariâ ſacramenti huius materiâ,
inquiratur. Nec etiam Caluinus id credidit; qui apertiſſimam
Chriſti Domini locutionem *Ioann. 3.* allegorico ſenſu acce-
pit; &, per *aquam*, intelligi voluit, non elementum illud aquæ;
ſed ipſum ſpiritum Sanctum, qui dicatur aqua, eo quòd ani-
mos noſtros abluat: quia ſine baptiſmo ſaluari hominem poſ-
ſe putauit; atque ita præiuit, clarumque ſignum Anabaptiſtis
ſuſtulit ad gehennam. Sed nos hæc omnia Lutheri, Kemnitij,
Caluini deliria deteſtamur. viderit Scribonius tamen, quid
illis ſit reſponſurus, ſi hæc ſua dogmata torqueant, in imagi-
nariam antipathiæ chimæram. Habemus Catholici, Deo
laus;

γ *In colloqu. conuiuial. c. 17.*

δ *Ioan. 3. v. 5.*

ε *Act. 8. v. 36. & Act. 10. verſ. 47. Epheſ. 5. v. 26.*

ζ *Exam. cōc. Trid. can. 2. ſeſſ. 7.*

laus; habemus arietes fortiores a. Miramur interea, & Caluini ſtrophas, atque tropos: & Lutheri vecordiam iuxta ridemus. vt enim de hoc nunc loquar; cùm & lacte, & iuſculo carnium ſiue herbarum, & vino, & ſimilibus liquidis ablui poſſimus, negari non poſſet illa balnei vſum præbere poſſe; &, quoquidque ad abſtergendum aptius, hoc etiam efficaciorem baptiſmo materiam præbiturum. an ergo id quod Hebræi vocant aquam pedum? pax auribus quæſo & naribus ſit, ſordet fœtétque. Luthero ſoli, eiuſque delirium hoc proteruè tuenti, tale lauacrum, tale balneum contingat; ſed eâ lege, vt, pro honeſtâ ſtrigileculâ, illi ſcopæ taxeæ, quibus ſtrigmenta deradantur, & amurea nitro condita, pro ceromate, adhibeantur. ſicque ſtringatur toto enixè corpore, pumicetur, leuigetur. nihil illo mundius, nihil bellius, nihil Augiæ ſtabulis dignius inuenietur.

a *vide infr. ſect. 3.*

Quid ais Scriboni? Vatinianum aquæ in ſagas odium eſt? an ergo aqua prædita ratione? ideò enim iraſci belluas & odiſſe negant philoſophi, quia ratione carent. Metaphoricum, inquies, odium intelligo; & quale in plantis cernimus. Sed etiam talis in plantis amor, qui tamen in aquâ, & alijs elementis nullus cernitur; niſi quædam ad locum ſuum, quoniam is ad eorum conſeruationem putatur facere, propenſio. Si ſagas odit aqua, ceteros amet. vnde hoc probabis? fateris video, naturalem hunc amorem non eſſe vllum; nec odium ſanè: ſed vis ſupernaturalem hunc affectum eſſe. quæro, an eius ſibi conſcium elementum aquæ, an ignarum? non dices conſciũ. quid enim abſurdius? quia nec ſenſu quidem præditum, quãto minùs cognitione? & hoc neceſſarium foret, vt ſagas à ceteris diſcerneret. Sed non diſcernit etiam, cùm & hæreticos alios & hypocritas, ſic D. Bernardi tempore expuerit. Eius verba poſtea recitabo *ex ſerm. 66. in Cant.* Ignarum eſt ergo, & ſic mouetur à Deo. Nouóne motu, quoties ſaga aquis inijcitur? non hoc ſatis explicat: & videtur velle ſemper hoc operari decretum Dei, ab eo tempore quo Deus aquæ elementum creauit; & ex hoc Dei decreto ſemel ſancito, vim hanc

aquas

aquas accepiſſe. ſicut herbæ nimirum vim illam ſibi ſimilis, per ſemen, producendi, lege illâ primitiuâ, qua iuſſæ Geneſ. 1. *Germinet herbam terra virentem & facientem ſemen &c.* Nihil dubito, ſi hanc legem Deus ab initio poſuiſſet aquis, hanc illis in perpetuum vim competituram. Sed vt hoc credam à Deo factum, neceſſe ſit alias adferri probationes, vel ex ſcripturis, vel eccleſiaſticâ traditione. in re tanti momenti ſolis niti coniecturis; hoc verò nec ſobriæ, nec ſanæ mentis eſt, vel ſapientiæ. Omnes nos ſalutari lauacro ablui neceſſe eſt, vt ſalui ſimus: quid tum? nemo hoc Catholicorum negat: negant nõnulli Nouatores. Huic ſacro baptiſmati, totique ſacratiſſimæ Trinitati ſagæ renunciant: hoc quoque fatemur, & ideò cunctis ſupplicijs digniſſimas, & ſcelus earum atrociſſimum profitemur. quid inde conſequitur? Odere idcircò illas aquæ & exſpuunt onus moleſtum. credo, vt aquæ viuæ cadauera: ſed fors hoc propter aquę & aëris copiam, quę in cadauera ſe inſinuauit. Viua corpora mergerentur, non ſupernatarent. Verum audio hoc fieri, quia ſagas aqua prodere mauult, quàm celare crimen: & ſic quaſi pręconem agit. ſcio creaturas omnes laudare Deum, & gloriam Dei enarrare: ſed hoc non faciunt, eo modo, quo Ioſue iuſſit Achanum dare Deo gloriam; non quo Pharizæi id à cæco nato exigebant; ſed ſuâ pulchritudine, ornatu, vtilitate, & efficacitate, quam ipſis Deus tribuit, opificis & creatoris ſui bonitatem, ſapientiam, diuitias & potentiam hominibus annunciant. Illa verò confeſſio & indicatio, & vt ita dicam præconium, ſiue mauis accuſatio, quam confingit Scribonius, ſacris litteris, concilijs, Patribus, & Eccleſiaſticis monumentis noua eſt, & inaudita: quare nec veroſimilis, nec credibilis, nec tuta. ſcilicet alia nobis media Deus non reliquit, ad explorandam veritatem. Signum eſt initi cum Deo fæderis? hoc ſcimus & credimus dicenti Deo. ſignum vt credamus eandem eſſe fæderis violati, poſtulas? da ſimile teſtimonium, & credemus. Das nullum? non credimus iſtud, qui illud confitemur. Deinde non aquæ, quatenus eſt aqua, vt inſtrumento, neque vt ſigillo, ſalutem tribui-

tribuimus noſtram; ſed quatenus ad aquã acceſſit forma baptiſmalis. ſalubriter illa abluit, quando verbum acceſſit ad elementũ: tunc enim factum eſt Sacramentũ, quod nudũ priùs erat elementum. Tolle verbum: nec ſacramentum, nec ſigillũ agnoſco. tunc dicam æquè laudem Dei & gloriã nobis annunciari per terram, per aërem, per ignem: & quæram cur non hęc æquè ſagas prodant? cur illis aër ſpiritum non reddit difficiliorem, & lentâ prodit præfocatione? cur non ſubſidit terra, & medias haurit, vt ſic prodantur? cur non aër illas ſolo allidit, & viciſſim reſultu, vt pilas, terra in aërem repercutit? cur ignis illis communem ſe cum ceteris præbet creaturis? Equidem ſi odio ſunt vlli elemento, igni erunt odio. nam ignem illæ præ ceteris elementis odere: & mutua ſolet eſſe antipathię ratio. Sunt & alia plura, de quibus ſequenti Sectione.

SECTIO II.

Excuſſa ſententia & rationes I. C. cuiuſdam Catholici.

I. C. quem dicebam, & cuius parco nomini, primũ dictum Scribonij de Diabolo ſagas ſuſtentante reijcit; cenſet enim nullum hîc eſſe factum, nullum miniſteriũ, neque operã vllam dæmonis; ſed Dei omnipotentis ſolius, per ſuos miniſteriales angelos bonos, id exſequentis α. Qua in re, quam minùs ſecuram ſit ingreſſus viam mox oſtendetur: illud autem ab eo conſultè fuit additum his verbis β; licet ſæpe holitor ſit opportuna locutus, tamen multum intererit *Dauúſne loquatur an heros*: ideò ne ſcientiæ vel ſenſuum altitudine potiùs, quàm exercitij Chriſtianæque charitatis pondere hæc ſcripſiſſe videar; totum dependere me à ſanctę matris Eccleſię auctoritate profiteor, nihilque quod eidem in vllo aduerſetur, determinatè, multò minus obſtinatè, defendere velle.] Salutarem profecto clauſulam exoſculor, & hanc illi mentem gratulor; ſperoque futurum vt, cùm Eccleſię ſententiã Canonibus priſcis luculenter expreſſam viderit; cùm rationum ſuarum & imbecillitatem, & communis ſententiæ vim, atque momenta

α c. vlt. nu. 138.

β §. nu. 139.

diligentiùs perpenderit, libraritque; ſeſe illi ſit adiuncturus. prudentis ſanè eſt, communem potiùs Theologorum & Iuriſconſultorum Catholicorum ſequi orbitam; quam recentium, & Nouatorum ratiunculas, primâ ſpecie fucum aliquem acuminis præferentes, amplecti. Maiorque apud ſinceri iudicij homines auctoritas eſt, traditæ à ſummis Pontificibus praxis, & doctiſſimorum totius Europæ virorum ſcriptis conſignatæ; quàm aliquot latrunculatorum, vulgi opinionem ſequentium periculoſæ experientiæ & vſurpationis. Ego nihil in hac tractatione ſcientiæ exquiſitioris vel ſenſuum altitudinis profiteor; ſed tamen ſtudium veritatis, & diligentiam, & lucem nonnullam, pro ingenij mei tarditate, & imperitiâ ſcribendi, ſpondeo. Spero concertatorem, vt vult alios ipſum ab omnibus fermè diſſentientem benignè ferre; non ægrè laturum, ſi ſoli ipſi non conſentiam, vt cum tot viris clariſſimis & doctiſſimis conſpirem & ſentiam.

In primis quod ſupponit pleroſque Iudices hac hodie vti probâ; id ſcio verum non eſſe; niſi fortaſſis de ſolâ loquatur Germaniâ. Nam in Italiâ, Hiſpaniâque (vbi illibata Canonum auctoritas) penitùs nulli eâ nunc vtuntur. In Franciâ & Belgio, vel nulli omnino; vel adeò pauci, vt eorum ratio habenda non ſit; ijque non niſi indoctiores, & rurales iudices. In ipsâ Germania, doctiores quique hunc vſum improbare cæperunt; & illi ipſi, qui nondum deſeruerunt, cum ſcrupulo & anxietate, metuque erroris id faciunt: vt patet ex epiſtolâ Weſtphalorum ad Godelmannum miſsâ, & eius operibus inſertâ. Plerique etiam, vt I. C. illi Germani quos citaui *q. 4. ſect. vlt.* teſtantur, iam paullatim in deſuetudinem multis in locis eam abire. Hoc ergo ſenſu vera eſt inſcriptio operis illius; *hac probâ pleroſque hodie iudices vti*. Hoc præmiſſo,

Sententia ſcriptoris illius (vt eam non minùs fidè, quàm compendioſè totam antè oculos proponam) in ſummâ hęc eſt; Quando indicia ſufficientia ad comprehenſionem adſunt, tunc comprehendi debere: (*quod certum eſt*) quando verò contra incarceratum vehementiores præſumtiones (etiam ſpecies

ſpecies facti) accederent, tales vt communiter ad torturam ſufficientes eſſe poſſent; tunc non eſſe confeſtim quæſtioni ſubijciendos, ſed ad firmius robur pręcedentium indiciorum, probam hanc aquæ primitùs adhibendam; non ad reum per hanc conuincendum, ſed præparandam & muniendam torturæ viam, & momentum faciendum tantò confidentius γ.] *γ ſic ille nu. 14.*
Conſidera *(lector)* iuxta hanc ſententiam duo, primùm concedere auctorem, ad pænam ſiue ſupplicium inferendum non eſſe adhibendam hanc probam; ſed tantum ad torturam. Deinde quoad torturam, eâ non vtendum iudicibus ad ſupplementum quando deſunt ſufficientia ordinario iure indicia; ſed tantum ad confortationem præcedentium indiciorum, alioqui ſatis validorum ad torturam; idque dumtaxat, vt iudex ſic confidentiùs poſſit ad torturam procedere. Ex quibus patet primò quam exigua ſit & quàm non neceſſaria ad iudiciariam inquiſitionem hæc proba. ſolum enim prodeſſet ad torturam, idque non niſi quando iam ad torturam ſunt indicia ſufficientia. ſi ſunt ſufficientia: iam non neceſſitatis res eſt, ſed abundantioris tantum cautelæ, & quaſi curioſitatis. Rursùs, ſi certum à Deo miſſum ſignum eſt; cur non vt ad torturam, ſic etiam ad condemnationem quoque adhibeatur, eodem modo? v. g. vt confidentiùs iudex condemnet. Imò maior videretur eſſe neceſsitas huius probæ; quando teſtimonijs conuicta ſufficienter ſaga, torturam tolerantiâ eluſit: quã in caſu, quo probam aduerſarius requirit: adeo, vt niſi omni tẽpore prohibita hæc foret, tunc potiùs eâ vtendũ videretur.

Illud etiam non capio, quod ſubdant, pleraſque è leuio-
„ ribus indicijs comprehenſas; vbi generali inquiſitione factâ,
„ nulla quæ adminicularentur indicia ſuperuenirent, aut ante
„ aut poſt aquæ probam; purgatione canonicâ indictâ, ac eiu-
„ ratione ſollemni præmiſsâ, per ipſos dimiſſas eſſe & reſtitutas.
„ *(ſic aiunt num. 28.)* benè quod dimiſerint: non benè, quòd probam tunc inſtituerint. Nam ſi tantum erant indicia ad capturam ſufficientia; ius illis non erat, (ex ipſorummet ſententiâ) cogendi ad hanc probam: tunc enim dumtaxat aſſe-

 runt

runt probę huic eſſe locum, quando, ad priores illas pro captura, vehementiores aliæ præſumptiones accederent & inſurgerent, quæ communiter ad torturam ſufficerent (vt dictum ab ipſis *num. 24.*) Deinde, ſi hæc legitima probæ ſpecies eſt; ad canonicam purgationem veniendum minimè fuit. cedo enim, vel mergebantur, vel nõ. ſi mergebantur? cur vt innoxias non ſoluis? cur adigis ad vlteriora? nonne ſat expurgata, quæ Deo iudice expurgata? certè conditio hæc vulgarium huiuſmodi purgationum ſemper fuit; vt quibus euentus fauiſſet, ei ſe iudex fauitorem exhiberet; abſolueretque, quem vel aqua vel ignis abſoluiſſet. Si ſupernatabant: quid adhuc teſtimonijs egebatis? certè non niſi, quia probę veſtrę in omnem partem incertitudinem noueratis. non ergo hæc Dei miraculum eſt; ſi incerta, ſi dubia. Vos ipſi præiudicio veſtro cauſam præuaricamini.

A nu. 29. & 30. Sed addunt A experimenta innocentium quorumdã; qui, cùm vellent probare ſpontè ſuâ, mergebantur: ſicque faſſi ſunt cognatos affineſque ſuos, quos videbant immerſabiles, verè culpæ reos eſſe; imò & ipſi ſe accuſatores ac vindices præbuerunt. Vnumque narrãt exemplum his verbis; E diuerſo contigit vetulam quandam ſtipite arundineo nixam (quæ antè complures annos maleficij, vnâ cũ marito & ſorore, inſimulata & comprehenſa, his ſupplicio abſumptis: illam quod & leuiores tum contra ſe quàm contra ceteras pręſumptiones militarent, pariterque grauida & partui proxima eſſet; in exilium fuerat relegata, vbi contra identidem geminatum ac ſub pœna Magiſtratus interdictum, prouinciæ ac habitationi (uę ſe intuliſſet) comprehenſam, ac aquę ad ſubmergendum hoc anno 1594. adiudicatam, carnificique traditam, tantâ potentiâ aquis ſeſe ſępiùs, interdum & vſque ad humeros videndã extuliſſe, & quaſi ebullijſſe, & proſiluiſſe, vt demergẽte, & obtrudente eam ſępius conto carnifice, ſub aquis vix cõtineri potuerit: exſtititque tum multorum ſermo, ipſam niſi tantâ vehementiâ conto per carnificem fuiſſet depreſſa, ac in aquis detenta, facili & quidem celeriori negotio, quam homini

„mini eſſet poſſibile, enataturam ac euaſuram fuiſſe.] Hanc ſcriptor, hoc indicio fretus ε, nihil dubitat maleficam & comburendam fuiſſe potiùs, quam ſubmergendam. Ego hîc rurſùs hæreo. ſi comburenda: ergo vult indiciũ ſufficere ad mortem, & contradicit ſuæ poſitioni; qua ad torturam dumtaxat eo vtendum cenſuit ζ. Item, ſi conto eam ſub aquis carnifex potuit detinere & mergere: nõ igitur Deus hoc per ſuos miniſteriales angelos bonos exſequitur, & ſagas arcet ac repellit ab aquis, vt poſtea dicet ipſe nu. 238. Nam quis hominum robur vincat angelorum? ſi angeli expellebant: qui fieri potuit, vt conto carnifex, angelis contranitentibus, eam potuerit ſubmergere, & aquis præfocare? Non igitur erat cur dubitaret, & tam multa ſcriptor ille meditaretur circa hanc facti ſpeciem η; ſed paucis poterat concludere. hic effectus à vi naturali non manat; nec à Deo manare putandus: non enim Dei voluntas, & miniſtrorum eius efficacitas, in hac vnâ maleficâ irrita foret, reſtat, vt vis enatandi extrinſeca ſit, & ab illo; qui hominum gaudet interitu ac deceptione; cuius tamen conatus omnes à miniſtris iuſtitiæ Deus, vt plurimum, patitur ſuperari. Video hîc dęmonem conantem pactis conuentis ſtare, & ſagam vndis expellentem: video vinci à conto carnificis: qui id fieri poteſt? certè digitus Dei hîc eſt, carnifici victoriam tribuentis, quia iudicium Dei exſequitur. Si hæc & conſimilia veriſſima meditatus fuiſſet: non confugiſſet ad illam regulam, qua putat difficultates omnes decidi & exhauriri θ. Iu„dices, indicijs quæ ad torturam de iure ſufficiunt præcedenti„bus, poſſe in ſupplementum plenioris & legitimæ probatio„nis, aquæ probationem, ſine conſcientiæ læſione, ita facere, vt „dilucidò, & ſtrictè lictori mandato, ſufficienti interuallo in„teriecto, apparere ipſis ac omnibus circumſtantibus, de nata„tione vel ſubmerſione delatæ, ſufficienter poſſit.] addit & alias cautelas circa modum. primò hoc interuallum vnum eſſe debere, & aliquanto laxius, ſaltem ad ſolius iudicis non carnificis arbitrium diſtinctum & temperatum: debereque iudicē aduigilare, vt omnis fraus, colluſio, fucus, indiligentia, vel

ε num. 31.

ζ nu. 24.

η nu. 32. 33. 34.

θ nu. 35. cum ſeqq.

 impli-

implicatio abſit. Cautela hæc bona eſt, ſi res ipſa licita foret. Solent enim omnes mergendi & natandi imperiti, ſed & periti, dum merguntur; antè quàm aquis præfocentur, aliquoties ſupra aquas capite, & interdum humeris efferri, conante quantum poteſt naturâ hominis conſeruationem. diligenter itaque videndum ne quid tale hîc eueniat, quod Magiæ aſcribatur, vel miraculo. Ideò ſuſpicor addi ab auctore, iudicem omni curâ perſpicere debere, quid naturæ, quid miraculoſo indicio ſit tribuendum. Sed fruſtrà ſunt cautelæ omnes; nec vlla humana prudentia vnquam poterit ſanctum efficere, quod; quia illicitum eſt; vitandum erat. Neque nunc diſputamus, quid iudici faciendum vt hoc iudicium exerceat cautè & circumſpectè? ſed an vllo id ei modo liceat exercere?

Quod poſtea *nu. 38.* requirit, non accedere iudicem ad hoc experimentum, niſi vehementiſſima, & pluſquam ad torturam ſufficientia præceſſerint indicia: id pugnat cum ijs quæ *nu. 24. & nu. 35.* dixit, ſufficere præſumptiones vehementiores, quæ ad torturam communiter ſufficerent. ſi ſufficiunt, quæ ad torturam ſufficiunt; cur nunc requirit, pluſquam ſufficientia? ſi præceſſerunt pluſquam ſufficientia; quid hac opus probâ? ſicut enim ad condemnationem, vbi reus legitimè conuictus, vel, ipsâ facti notorietate, res luce meridianâ clarior eſt; hæc proba foret ſuperflua 1. Sic etiam, ad torturam ſuperflua erit; quando ſufficientia ad eam habentur indicia. Nec enim ſuperfluæ inquiſitiones iudicibus permiſſæ ſunt, *vt docebitur lib ſequ.*

1 *cap. 2. de probat.*

Quod addit *nu. 39.* Diſcrimen eſſe inter maleficos & alios criminoſos: & in maleficis, propter difficultatem probandi, maiorem licentiam iudicibus concedi, vt ſcilicet hæc aquæ probatio admittatur; in criminibus ceteris non admittatur, ſed in ijs canonicæ & ordinariæ purgationes ſufficiant. item, peculiare eſſe hoc in maleficio, quod licet Panormitan. (quē DD. alij veteres ſunt ſecuti) cenſuerit in aquæ frigidæ purgatione ſupernatationem eſſe documentum innocentiæ: tamen in ſolo crimine maleficij contrarium notandum. id vt gratis dicitur,

dicitur, gratis poſſet negari, & ex dictis D. Bernard. *ſermon. 66. in Cant. in fin.* vbi idem hæreſi & hypocriſi tribuitur, falſum apparet. Nobis nunc tamen id eſt minime negligendum. ex eo enim pellucere poteſt vanitas vel probæ, vel defenſionis eius. Etenim ſi hæc proba ad condemnationem inſtitueretur poſt torturam, aliquid fortè ad rem pertineret, quod de difficultate probationis in hoc crimine prætexitur. Nam difficultas tota, quæ in hoc crimine peculiaris iudicibus occurrit; inde naſcitur, quod ſagæ plerumque tormenta eludant, per ſomnum vel indolentiam: ante tormenta vero, ad indicia quæ pro tormentis ſufficiant, longè plura inuenias momenta contra ſagas, quam contra adulteros, vel nefariæ veneris reos. plures enim correi ſunt ſagarum, & hoc crimen non occultiùs admittitur, quàm iſta quæ dixi; in quibus vnicus dumtaxat eſt conſcius, & ſecreta thalami quæruntur, quodque dici ſolet, etiam ſoli & aſtris reliquis ea occuluntur. Cùm itaque velit auctor hanc probam ad torturam dumtaxat præmitti: non eſt, quod in hoc ſagarum crimine peculiare ius introducat. Ceterum quod à ceteris criminibus non modò hoc excipit, ſed etiam contrariam illi quandam ab extrinſeco conditionem appingit: ſcilicet etſi criminoſi alij iuſtè accuſati mergantur, tamen in hoc crimine ſagas mergi non poſſe. hoc certè, ſi ratione criminis fieret; conſequeretur eas mergendas; quando de alio crimine (puta furti) accuſatæ, iuxta ritum illum veterem, de quo Panorm. egit, aquis inijcerentur, ſi noxiæ forent: quæro igitur, mergentur, necne? Si mergendas dicat; contrà, ſed illam quam narrauit *nu. 30.* patet, merſam non fuiſſe vi ponderis ſui, ſed violentiâ conti deprimentis: & tamen ſagam fuiſſe dixit, & damnatam dixit, quia exſilij mandatum bis infregerat, atque ita non propter maleficium. nec enim ratione maleficij ad aquas damnaſſent, vbi moris eſt ad rogum mitti iuxta leges imperij. Si dicat non mergendas: certè iam ſequitur, hanc ſupernatationem non eſſe introductam dumtaxat à Deo, ad dirigendum iudicem, in eius criminis iudicio, de quo diſceptatur. tũc enim non ageretur, nec

iudex

iudex inquireret, an eſſet rea maleficij, ſed an eſſet rea furti, puta, vel adulterij. In quibus criminibus deciperetur tunc hac probâ iudex. Nam dum de furto quęrit, ſi non mergitur (quia ſaga) certè abſoluet eam quæ verè furti rea ſit, quia non demerſa: & ideo à furto immunis cenſenda. Nec ad rem facit, quod hinc indicium capiet maleficij. Quid ſi enim nulla concurrerint alia, eò quod etſi ſaga ſit, nulla tamen de ipsâ ſuſpicio habebatur? certè iudicis officium erit dimittere; quam miraculo Deus ſagam eſſe docuit. Si non dimittit: iniquus erit iudex, qui furti ream, diuino expurgatam iudicio, non dimittit. vides in quot ſe ſtimulos cõſcientiæ inijciant; qui has Nouitatum ſuperſtitiones, vulgariaque ſequuntur opinamenta. Nunc videamus, quibus rationibus ſuam probam defendat, & ſingulis ordine reſpondere conabor. habentur eius cap. 2. & toto poſtea *cap. 4.* vbi excurſionem vnam prolixiſſimam addit, qua narrat & deſcribit Dei prouidentiam ſuauiſſimè omnia regentem, & mortalibus optimè, ne dæmon illos decipiat, prouidentem: & per angelos cuſtodes etiam ſingulorum elementorum omnium ſatagentem. hanc quidem probam peragere per eum qui aquæ præeſt elemento. Multa in ijs deducendis accumulat, non certa, nec probata. Et quamuis omnia forent certa & probata, nihil tamen nos ea premerent. Eſto enim Deus impedit ne dæmon nos opprimat, vt vult & poſſet: ergo nullum lædit? vbi Iob? impedit Deus ne nos, ac iudices & magiſtratus præcipuos ad lubitum decipiat? ergóne ſemper & omnes? vbi Achab ore deceptus pſeudoprophetarum? vbi Suſanna falſo crimine damnata? Quod denique dicit *nu. 223.* pauciorum miraculorum hodie cauſam eſſe, fidei inconſtantiam & teporem; ea quidem vna eſt; ſed melior alia, quia ſtabilitâ iam ſemel fide minor eſt vel nulla neceſſitas eorum. Et quod *num. 226.* addit opera omnia rerum creatarum ſiue bona ſiue mala Deo eſſe attribuenda, id niſi ſanè explicetur, catholicum non eſt. nam culpæ mala ſeu opera quibus peccãt homines, Deo, quâ mala ſunt, tribui fides vetat. Sed puto eum de actu naturali tantũ, & non morali ſenſiſſe.

Primum

Primum argum. eſt, inter alia multa, id quoq; à iudicis arbitrio pẽdere, vt probationib. ijs pro arbitrio vti poſſit, quas adhibẽdas iudicat, & ijs credat, quantum ijs probatum exiſtimet, vt Hadrian. Imp. cenſuit κ. *Reſp.* Probationes iudici eatenùs eſſe arbitrarias, vt ijs ex legum præſcripto ſic vtatur; vt nullas aſſumat, quæ iure prohibitæ ſunt, qualis eſt iſta de qua agitur: nullas etiam, quas Deum offendere vel putet, vel putare debeat, qualem iſtam eſſe poſtea oſtendã. hoc ſanè quod de arbitrariâ iudicis licentiâ in criminalibus ſæpè iactatur, ſuis cancellis, ex Iuriſperitorum ſanctionibus, poſtea lib. ſequ. includam, & licentioſam proteruiam voluntate, pro ratione, abutentium, frenis velut infrunitum animal conſtringendam moderandamque docebo.

κ *l. 3. §. eiuſdem D. de teſtib.*

2. argumentum præſupponit iure canonico non prohibitam eſſe hãc purgationem in crimine maleficij. quia ius canonicum non dicit expreſsè, non licere in hoc crimine hac probâ vti; & quę expreſsè prohibita non ſunt, illa ſtare non prohibentur λ. tum quia creſcente delicto modus pœnæ & tormẽtorum debet creſcere μ. Ex hoc fundamento ſic argumẽtatur. Hoc crimen quotidie augeſcere videmus, licet igitur iudici genera veritatis inquirendæ inuenire noua non prohibita. quod probat multis DD. dictis generalibus. *Reſp.* Fundamentum præſuppoſitum eſſe vanũ, falſumque. Quia ſic poſſet probare in maleficij crimine ad eruendam veritatem, etiam duellum indici à Principe poſſe. Nam nec duellũ in maleficij crimine indici, eſt iure prohibitum, expreſsè factâ mentione maleficij. ſic poſſet de ferri candentis probâ hoc idem inferre. Sed cum in his, pateat illationẽ huiuſmodi non eſſe faciendam; ſatis apparet, nec de aquæ frigidæ probâ, hoc dici poſſe. Sicut ergo duellum fieri nõ poteſt ad probationem maleficij, idcirco dumtaxat; quia duellum fieri generaliter prohibitum fuit; non poterit etiam hæc proba adhiberi, propter eandem generalem prohibitionem. Nec enim ſolent leges purgationem aliquam prohibentes addere, vt non liceat eâ vti in tali, & tali crimine: ſed ſimpliciter vetant eâ vti. quia qui

λ *arg. l. nec non. 18. §. quod eis. in verb ſed ſi leges non prohibeant. D ex quib. cau. ma in integ.*

μ *l. relegati. D. de pœn.*

generaliter prohibet, omni in re id prohibet: qui furari, is prohibet aurum, argentum, ferrum furari: qui candente ferro experiri prohibet, is prohibet experiri in omni caſu, quo ratio prohibitionis procedit. Qui ergo prohibet canon vti iudicem probatione aquæ frigidæ, prohibet eâ vti in omni crimine. quia nullum eſt crimen in quo prohibitionis ratio æquè non militet. ea enim hîc eſt, quia ſuperſtitioſum, & incertum, & cum Dei tentatione coniunctum eſt hoc genus probationis; vt ipſimet Canones indicant, citati ſuperiore quæſtione 4. *ſect. 3. in fin.* n *& ſect. 4.* o quibus diſertè & annullantur tales purgationes aquæ frigidæ, & prohibentur litigantes eas præſtare, & iudices prohibentur poſtulare: Et Doctores omnes tam Theologi quam Iuriſconſulti ad vnum hanc accepere, vt generalem prohibitionem, neque putarunt ſibi vllum crimen excipiendum, neque vnquam de maleficio excipiendo, in hunc vſque diem vel ſomniarunt: quia videbant prohibitionis rationem æqualem in maleficio, atque in ceteris criminibus. Generaliter & ſine criminis vllius exceptione (nullam enim addunt) locuti ſunt Theologi, iuriſperitique. *D. Thom. in 2. 2. q. 95. a. 8. in ad 3. & ibi Caietan. D. Antonin. 4. p. tit. 15. cap. 34. §. 2. Binsfeld. 2. p. de confeſſ. maleficor. q. 1. poſt vlt. concluſ. Abbas in c. licet in fin. ne cleric. vel monach. Matth. de Afflict. ad lib. . conſtitut. Regni. tit. 31. Turrecremat. in d. cap. conſuluiſti. Abb. & Ancaran. in c. fin. de purgat. vulg.* (*vbi benè loquitur*) *And. Alciat. in Compend. Iudiciarij proceſſus. Iudoc. Damhauderius in pract. crim. c. 43. Nauarr. c. 11. Manual. n. 39. Nicola. Remig. lib. 3. Dæmonolat. c. 9. Andr. Gail. lib. 2. de pace publicâ cap. 7. num. 24.* (*vbi ſicut & Ancaran. expreſſè addit, eſſe Mortale peccatum*) *Ioann. Althuz. admonit. ad Iudic. idem tenuere Ioachim. à Beuſt, Borcholt, Venatorius & alij citati à Godelmanno d. cap. 4. num. 23. & num. 27. qui addit, hanc communem DD. ſententiam, approbari quoque ab omnibus facultatibus Iuridicis Academiarum Germaniæ.* Sanè cùm canones ſic expreſſe loquantur, & generatim ab omnibus DD. intelligantur (nec enim vel vnum Theologum Catholicum, vel vnum Iuriſcon-

n *c. Mennam in fin. 2. q. 5. iunc. ca in libro namque. in fi. 2. q. 5, & in c. conſuluiſti. 2. q. 5.*

o *c. ex tuarũ de purgation. Canon. c ſententiam ſanguinis. Ne cleri. vel monach. ſæcul.*

Iuriſconſ. pro ſe adducunt aduerſarij. Cuiacius enim in Feud. tantum meminit moris priſci, non verò eum laudat vel probat) nõne ab Academiarum & Doctorum recedere communi conſenſu, canonum innixo & menti & verbis, propter leuiculas rationes, temerarium & inconſultum eſt admodum? Fruſtrà igitur ſibi hoc effugio blandiuntur. ſatis enim expreſſa eſt prohibitio canonum. Quia negatio malignantis eſt naturæ, & vniuerſim deſtruit, quicquid eam ſubſequitur. Modus pænæ augeſcit cum delicto; quando legibus ille modus non aduerſatur: hunc aduerſari iam palam eſt. Hac vite fractâ, cedo alteram.

3. argumentum ſimile eſt ſequentibus, quæ omnia multum habent verborum ſed parùm ſtringunt: reducam analyticè ad ſua enthymemata vel ſyllogiſmos, ſic enim vis ratiocinationum optimè intelligitur, & fucus omnis remouetur. tertij ergo argumenti ſumma hæc eſt. Iudices poſſunt & debent eam adhibere pænam quàm rei maximè metuunt, & propter quã ipſi alijque exemplo territi efficaciùs à delicto deterrebuntur: huiuſmodi, quo ad maleficas, ſunt ignis & aqua. ergo his elementis iudicibus in hoc crimine potiſſimum vtendum. *Reſp.* primò ſi quid hoc argumentum valeret, probaret etiam de ferro candenti: de quo tamen id nec ipſe aduerſarius aſſerit: quod ſi aſſerit; nonne dd. omnibus Canonibus, & alijs quoque ϖ manifeſtè ſe opponit. quod cuius modeſtiæ ſit, ipſe viderit. Si quid etiam valeret; probaret non in maleficis tantum, ſed & in homicidis, & in alijs criminibus: quod tamen aduerſarius in alijs negat. Ignis enim tormentum maximè metuendum eſt tam latroni, quàm Lamiæ. Præterea quæro, cur aquam magis metuant Lamię quàm fidiculas & eculeum? quia (inquiet) illi queunt reſiſtere, huic non queunt. Sed cur huic nequeunt? Deus (inquit) non permittit. Vnde noſti? experientiã. ſic ſemper principium petitur. *Secundò reſpondeo.* Maiorem abſolutè falſam eſſe, ſi ſit propoſitio vniuerſalis, adhiberi enim non poſſunt à iudicibus pænæ, quibus iura vel legitimæ conſuetudines non ſuffragantur: hæc vero

ϖ d.c. Mennam in fin. d. c. conſuluiſti. d.c. ex tuarũ. d.c. ſententiã & cap. fin. de purgat. vulg.

aquæ frigidæ vſurpatio, Dei tentatrix eſt, & iuri aduerſatur, ac proinde vſus eius corruptela eſt,non conſuetudo. Si negat vniuerſalem eſſe propoſitionem : corruit ſyllogiſmus, quia peccat in modo.

Quartum argumentum. Ad veritatem indagandam vti debẽt iudices modo qui magis fauet vtilitati publicæ. talis eſt hæc proba. igitur eâ vtendum. Min. probatur: quia tendit ad cõſeruationem publicæ vtilitatis, ad ſalutem ac reconciliationem humani generis,omniumque terræ fructuum prouentũ. *Reſp*. Minorem falſam eſſe: probationẽ verò eius ſupponere, quod erat probandũ. Non enim quęritur; an maleficas quę verę maleficæ ſunt,& quas eſſe iudici conſtat, puniendæ? itẽ an iudex modis legitimis quibuſlibet vti poſſit? conſtat enim affirmatiua horum pars, ſed quæritur, an iſte modus ſit legitimus. & in hoc fallitur ſcriptor ille. quia putat, vt actus aliquis ſit legitimus,& bonus; ſufficere, ſi per eum quis ad bonum finẽ tendit. Nonne bonum, ęgro ſanitatẽ conferre, ſanè ſi finẽ ſpectes? ſed ſi per maleficium conferas, vel vt per fornicationem aut aliud peccatum eo tendat, actus erit malus,& lethalis. cur? nonne ad finem bonum tendebat? ita, ſed per medium non bonum. Idẽ hîc aſſero bonũ ad finem tendere iudices hos; ſed peccare, quia per mala media, nempe ſuperſtitionem & tentationẽ Dei. Pręterea hoc quoque argumentum laborat vitio, quo præcedens. dum plus probat, quàm intẽdit; nihil probat. ad eundem enim finem tenderet iudex per duelli, vel ferri candentis purgationem: & tamen hoc ei non licet.

Quinctò. conſtat experientiâ ſagas probam aquæ maximè vereri & deteſtari, eo quòd ſciant ſe ſic detegendas: veriſimile ergo eſt illas tali indicio conuictas, non auſuras ſubire eculeum, vel ſaltem in eo non negaturas, quod antè in aquis corã omnibus palàm fecerunt. *Reſp*. conſequentiam hanc nihil valere. Deinde, ſi hanc maximè deteſtantur; quomodo ſolent ſe illæ huic probæ offerre tam frequenter? Item, vnde ſciunt certò, ſe ſic detegendas? niſi quia pacti ſibi talis conſciæ ſunt. Si pacti conſciæ; fit hoc igitur dæmonis operâ, quod aduerſarius negat.

negat. Denique potiùs crediderim, illas tunc libentiùs eculeum ſubituras, & tormenta pertinaciùs laturas, vt tolerantiâ diluant præcedens aquæ indicium. ſic enim caſſum redditu ræ conatum illum improbi iudicis.

Sextò. Indicia depoſitionis & denunciationis ſociorum & complicum, incerta ſunt & fallacia: ergo poteſt iudex ad eorum robur hanc probam adijcere. Anteced. probatur tũ quia malefici potentiores ſolent ſe laruis obtegere: tum quia Diabolus poteſt innocentium vultus in conuentibus exhibere: tum quia conuentus tales incerti, & imaginarij ſunt. *Reſp.* Primò nec conuentus eſſe imaginarios & incertos omnes: cõtrarium docui ſ. *lib.* 2. nec omnes ſemper laruati interſunt, vt etiam illic docui. nec diabolus à Deo in hoc crimine permittitur innocentes exhibere, vt etiam docui, *eodem lib. 2.* ſic fálſum antecedens. Sed ſi illud concederẽ, & nunc pro confeſſo haberem; inde tamen non ſequeretur illatio illa. Poſſunt enim illa indicia, alijs legitimis indicijs roborari (de quibus agetur *lib. ſequenti:*) &, vt nulla forent indicia legitima alia, præſtaret reum nocentem abſolui, quàm ex prohibitis, indicijs & illegitimâ probatione condemnari, teſte Stephano Pontifice β. Denique hoc argumentum etiam probaret, de omni vulgari purgatione. β *in d. c. conſuluiſti.*

Septimum argumentum ex verbis D. Binsfeldij, contra eius mentem, non dicam calumnioſè, certè non omnino candide, detortum & contextũ eſt; quibus, vir ille & doctus & pius, iudices ad puniendũ maleficiũ iſtud hortatur; & probat in hoc crimine plus deferendum teſtimonio complicûm, quã in ceteris criminibus: ex his concludit aduerſarius, hanc ergo probam recipiendam: quia hæc proba eſt certior illis teſtimonijs. *Reſp.* nec eſſe certiorem, ſed incertiorem; quia nullus homo tam mendax, quã Diabolus, cuius hæc proba pacto nititur: nec ad rem pertinere certior ſit nec ne. Ratio enim diſſimilis valdè eſt harum probationum. teſtimoniorũ probatio diuino, naturali, & poſitiuo iure nititur: proba hæc, vt iam ſæpè dictum; ſed ſequ. ſectione probandum; omni iuri repugnat.

Octauum argumentum teſte Binsfeldio, indicium homicidij ex cadauere ſanguinante coram occiſore petitum, videtur ſoli diuino miraculo adſcribendum: ergo ſentiendum ſimiliter de ſagis ſupernatantibus. *Reſp.* quid de antecedente ſentiam, hoc opere non ſemel me indicaſſe; ſed eſto, ſit adſcribendum miraculo: an eadem ratio huius probæ? dicis. non probas. Ego qui nego, diſcrimen dabo. Nulla in ſanguinis illâ miſſione cauſa ſubeſt ſuſpicionis, de pacto cum dæmone: nihil illic miſcetur ſuperſtitioſi: non quęritur illic à Deo ſignum, & proinde, nec Deus tentatur: quæ omnia reperiri in probâ frigidæ docebit ſequens ſectio.

Nonum argumentum ait inconuincibile eſſe, ſi diligenter aduertatur: aduerte igitur quæſo (*lector*) mecum, & herbam para, quam victi victori porrigamus. Sed quid hoc? an montes parturiuêre? certè nihil hic reperio *à nu.65.* vſque ad nu. *70.* quod vim habeat argumenti, niſi iſtud: Iudices à maleficis, in ijs quæ ad iudicium eiuſque ordinem pertinent, nec lædi nec impediri poſſunt. Dæmon ab initio mundi ſemper omnia conatus fuit & conatur, ne malefici puniantur, & vt amaſios ſuos eripiat iudicibus: ideoque perſuaſerat olim omnia, quæ fatentur, illuſarum mentium eſſe ſomnia: ſicque conſecutus diu fuit, vt impunitate & contemptu iudicum, mirè numerus creſceret reorum. Eâdem ex cauſâ tam maleficę, quam dæmon ſummoperè vellent lædere, & exterminare omnes iudices: quòd nequeant, fit, quia Deus non ſinit; cuius poteſtas eſt infinita, dæmonis finita. ſi ergo tantopere Deus poteſtatem ſuam oſtendit in defenſione & tutelâ iudicum in hoc crimine; quare non idem planè volet, & operabitur Deus circa executionem huius aquatilis probæ; quæ quaſi index eſt, & " miniſter ad huius maleficialis hæreſeos veritatem retegendam " ac agnoſcendam?] Sic enim ille concludit, ex præmiſſis quas " narraui. breuiter, hoc ait: Deus potentiam ſuam oſtendit in tuendis iudicibus contra dæmonum & maleficorum inſidias. vult igitur eam oſtendere quoque in crimine eorum detegendo. *Reſp.* Quid, ſi negem conſequentiam, & dicam argumentum H

tum à purè particularibus procedere? Deus hoc facit, ergo & iſtud vult. Si dicas probari conſequentiam: quia, vt decet Deum iudices tueri ne lædantur; ſic decet eos dirigere, ne fallantur. *Reſp.* nunquam illos falli, quando vſi ſunt modis & medijs à iure comprobatis. Non enim fallitur iudex, qui nocentem abſoluit, quem acta docent innocentem, vel non docent nocentem. Nunquam falli, ſolius Dei eſt. neque hoc iudicijs humanis competit. Præterea multa crimina ſæpe Deus vult in ſequenti ſæculo in ſolidum puniri: ideò ea permittit hîc latere. At reip. melius conſultum ſi deprehendantur ſanè. ſed an Deus ſemper quod ſingulis rebuſpub. vtilius; id facere tenetur? Quid ſi illas punire velit? Poſſim etiam dicere, vtilitatem illam reip. honori diuino cedere; hunc ſæpè expoſcere, vt crimina quædam futuro vltimo iudicio ſeruentur expianda. Nonne eodem argumento idem de furibus probem & ſicarijs? Deus potentiam ſuam oſtendit in Iudicibus & miniſtris alijs iuſtitiæ tuendis, vt exiguo numero aliquando & plures & ferociores comprehendant, eorumque vitent gladios: ergo etiam volet hanc prouidentiam ſuam extendere ad criminis eorum detectionem. Denique non ſemper iudicia hæc ſine omni impedimento procedunt vel læſione iudicum, aut miniſtrorum iuſtitiæ, vt docui lib. 3. Ecce, quam leui manu & breui falciculâ, ſtuppeus arietis tam inuicti funis diſciſſus, machinam exarmauit.

Decimum, ſors conſultoria permittitur; quatuor conditionibus concurruntibus: hæc proba eſt quædam ſors conſultoria, & in ea inueniuntur conditiones quatuor illæ. nam nō fit in electionibus Eccleſiaſticis: ſed fit in rebus Spiritualibus & ad animæ ſalutem pertinentibus; & fit cum reuerentiâ, & ex neceſſitate, defectu aliarum probationum. poterit igitur hac iudex vti. *Reſp.* Hanc ſortem non eſſe conſultoriam, ſed diuinatoriam. nam conſultoria ſors quærit, quid agendum vel iudicandū ſit, hocq; de futuro: diuinatoria, quid euenturum ſit, vel quid factum, latens. In hac probâ verò non quæritur de futuro, neque de eo quid faciendum; ſed tantum de

præterito

præterito ſiue de culpâ & commiſſo non aperto. Diuinatoria, igitur hæc ſors foret. Prohibita ergo hæc proba, vt ceteræ ſortes diuinatoriæ. Imò & conſultoriæ ſortes hodiè prohibitæ ſunt, nec permittit nos Deus voluntatem ſuam per extraordinaria, & iure Eccleſiaſtico vel S.S. non approbata media inueſtigare σ. Vide quæ dixi ſup. c.2, q.7. ſect.4. Neque hîc adſunt quatuor illæ conditiones. nam deeſt neceſſitas τ.

σ *tex. in c. ſortes. 26 q.5.*
τ *vt docui ſ. ſect.1.*
υ *p.2. q.2.*

Vndecimum υ, mallei malef. auctor ex Scoto dicit licere vti abſque Mortali ad tollendum maleficium remedijs vanis & ſuperſtitioſis, dummodo ſine alio maleficio fiant: & deſit omne pactum cum dæmone, etiam implicitum; quia hoc eſt deſtruere opera diaboli, quod eſt laudabile. Hubertinus & Goffredus putant maleficia poſſe per eamdem artem deſtrui, per quam facta ſunt. Imp. etiam *in l. eorum C. de malef. & mathem.* permittit maleficia quæ in bonum finem diriguntur, nempe ad ſalutem hominum &c. Cùm igitur in hac probâ deſit pactum omne, deſit etiam maleficium: licebit iudici eâ vti, etiamſi aliquid ſuperſtitioſi admiſceretur. *Reſp.* inprimis hîc non agi de maleficij deſtructione, ſed tantum de probatione maleficij commiſſi: & proinde hîc opus Diaboli non deſtrui, ſed tantum indicari. Deinde pactum hîc non abeſſe. Imp. quoque illam conſtitutionem (niſi dicas eam tantum toleranter loqui, non verò approbatiue) iniquam eſſe, & diuino iuri cõtrariam; quia ius diuinum omne maleficium prohibuit. nec enim facienda ſunt mala, vt eueniant bona. Hubertini verò, Goffredi, & vt videtur Mallei malefic. opinionem; nos, libro 6. copioſè refutaturos, quæ ſanè, quoad deſtructionem maleficij per maleficium, eſt erronea φ: quoad deſtructionem per ſuperſtitioſa tantum media, temeraria eſt, vt minimum: quia ſuperſtitio ſemper eſt in vitio & peccato, nec vnquam licita χ dicenda. Nec Scotus aliud dixit, *in 4. d. 34. q. vni.* vbi hæc tractat, quàm licere maleficia, ſignum tollendo, deſtruere: quod verò ſuperſtitioſis & vanis vti remedijs liceat, Scot. non dicit. ſed de hac re dicentur aliàs plura lib. 6.

φ *art. Pariſ. 5. & 6.*
χ *Vide D. Tho. 2. 2. q. 95. & quæ diximus lib. 1. cap.1. & d. art. Pariſ. 5. tex. Leui. 19. & 20. & c. admoneant. 26. q.2. c. nec mirum 26. q. 5.*

Duodecimum eſt, omnia quæ ab hominibus fiunt, ab intentione

tione eorũ ita iudicanda, vt ſi intentio bona ſit & doli expers, peccato vacua ſit actio. quia peccata non ſunt, ſi voluntaria non ſunt: ideò ſi iudex putans hoc ſibi licere, bonâ intentione & citrà dolum, ad veritatem inueniẽdam hoc vtatur remedio, vel nihil, vel parum peccare. Cõfirmatur 1. quia in rebus, quæ ad fidem non pertinẽt falli, vel nullum vel paruũ eſt peccatum. Confirmatur. 2. hoc argumentum, quia iudices, teſte Menochio ♆, duplex arbitriũ habent, vnum aſtrictũ, & ligatũ: „ alterum liberum & plenũ; quod dici poteſt, conceſſio ab ho- „ mine vel lege facta qua poſſit iudex ſemoto iure, æquitate & „ ratione, ſed proprio ductus appetitu, à dolo tamẽ alieno, quod placuerit ſtatuere. Conf. 3. tũ quia alioqui facilè ſagę, ſine hoc probæ genere, iudicia eludent: & experientia docet illas nullâ Canonicâ purgatione meliores fieri: tum quia iudicibus adimitur vnica ratio certi aliquid ſtatuendi, & ſic moleſtijs & ſcrupulis innumeris inuoluuntur. Ex his omnibus *à nu. 82. vſque ad 91.* concludit vix vllum vel neglectæ legis, canoniſ- „ ue, vel temeratæ religionis piaculum pertimeſcendum eſſe „ illi iudici, qui proprio ductus appetitu, à dolo tamen a- „ lieno, ac pleno illo arbitrio, vtitur cognoſcendæ per hanc „ probam veritatis.

♆ *de arb. iud. q. 6.*

Reſp. plurima hîc occurrunt diſcutienda, quorum iam pars explicata, pars fuſius explicabitur lib. ſequ. Inprimis illa regula, vt ſit Theologicæ doctrinæ conſentanea ſanè eſt intelligenda; quæ à ſolâ intentione, peccati petit rationem. Nam cùm peccatum ſit triplex, infirmitatis, malitiæ, & ignorãtię ω; illud quod ex ignorantiâ committitur, bonâ cum intentione committi poteſt; & peccatum tamen eſſe α. vt accidere certum eſt, quando vincibilis ignorantia eſt: tunc enim bonã intentionem, non prorſus excuſare eum, qui facit, quod ſcire debuit, ſibi non licere; certiùs eſt quàm vt probari nunc à me debeat β. Solũ quod ab ignorantiâ omnino inuincibili fit, caret omni peccato; quia cenſetur omnino inuoluntarium: vincibilis ſolummodo minuit peccatum, affectata verò auget. efficit enim, vt ſit peccatum ex malitiâ. conſiderandũ itaque qua-

ω *D. Gregor. lib. 26 moral. c. 16. D. Tho. 1. 2. q. 76.*
α *Act. 3. v. 17.*
β *vide D. Thom. & ibi Medin. 1. 2. q. 74. a. 5. & d. q. 76. art. 2. Schol. in 2. d. 22. Valenc. diſp. 2. q. 3. punct. 6. & q. 5.*

liter ignoret iudex, ſibi hac probâ vti non licere. Si hoc ſcire, & diſcere expreſsè noluit, tunc ignorantiam directè affectauit: ſi verò aduertens vel facilè potens aduertere ſe diſcere poſſe ac teneri, occaſionem tamen diſcendi oblatam neglexit; indirectè tunc laborat ignorantiâ affectatâ: & ſicut prior eſt expreſsè peccatum malitiæ: ſic poſterior implicitè, & interpretatiuè eodem recidit. totieſque ſic peccatur quoties vel directè, vel indirectè, quando ſe diſcendi iterum occaſio obtulit, diſcere vel expreſsè noluit, vel neglexit γ. Quæ in Iudicibus locum habent, quia hoc addiſcere tenentur: eò ipſo enim quòd iudices ſunt, tenentur ſcire, quę officium iudicandi exigit: tenenturque, qui rudiores ſunt, conſilium petere à doctis & pijs viris. quare cùm hoc negligunt, à ſupinâ ignorantiâ excuſari non poſſunt, cùm tam facili negocio, conſulendo Academicas Facultates, hoc queant diſcere. Quod ſi tamen aliquis contenderet rem hanc eſſe difficilem cognitu, (quę meâ quidem ſententiâ facilis eſt cognitu, quia ſufficiẽter à ſummis Pontificibus deciſa) & iudex adhibuiſſet aliquam diligentiam ad ſciendum, non tamen omnem quam adhibere poterat & ratione difficultatis rei, & ſtatus ſui, tenebatur: adhuc ignorãtia erit vincibilis, & proinde cum peccato. quia talis ignorantia non tollit voluntarium. Quando autem quis diligentiam ſufficientem dicendus adhibuiſſe, hoc alterius & prolixæ diſputationis eſt δ. Nobis ſufficit illud fundamentũ ſubuertiſſe, quo ſupponebatur ab aduerſario, ſolam intẽtionem bonã ſufficere, ne quis peccet faciendo, quod facere non oportuit. *Ad Conf. 1.* Reſp. eam eſſe falſam. Quia etiam falli in ijs quæ pertinent ad mores, & præcepta Decalogi, poteſt eſſe Mortale; ſi quis fallatur propter ignorantiam rerum, quas ſub M. tenebatur ſcire, vt tenentur iudices ea, quæ ad officium eorum ſpectant, & graue continent præiudicium, vt in noſtro caſu: cumque omnis error voluntarius quarumcunque rerum, ſemper ſit peccatum ex communiore & veriore ſententiâ, contra Durãdum; ſequitur, quo error periculoſior fuerit & maioris detrimenti, hoc futurum peccatum erroris grauius. hîc autem detrimenti

γ *Bart. Medina. 1. 2. q. 94. a. 2.*

δ *Videantur Victo. in Rel. de Indijs nu. 9. Vega lib. 6. in Cõc. Trid. c. 18. Sot. in 4. d. 5. a. 2. q. vni. Bannes 2. 2. q. 10 a. 2. dubio. 10. Valen. 3. pun. 1. Angl. in 2. d. 21. q. 2 a. 2.*

trimenti eſt maximi, quia fouet ſuperſtitionem, tentat Deum, & proximo grauiſſimam infert iniuriam. *Ad 2.* Reſp. Iudices qui tali arbitrio libero & pleno vtuntur, non iudices eſſe ſed tyrannos, vtpote quibus in corde illud

Sic volo, ſic iubeo. ſit pro ratione voluntas:

Et qui iubent potiùs, quàm cognoſcunt; ideoque regnant potiùs, quàm iudicant. Vllíne vnquam ab vllo homine vel à lege facta hæc laxa conceſſio, vt ipſi liceat ſolo vacare dolo; ceterùm, ſeponere ius, æquitatem, & rationem, proprium verò ſequi appetitum, & ſic quodcumque placuerit in iudicio ſtatuere? Deus bone, quo talia iudicia deciderunt? hancne licentiam tribui ab hominibus Chriſtianis? qui ius & æquitatem remouet, nonne iuſtitiam tollit; quæ omnis vel benignâ æquitate, vel rigido iure fulcitur? æquum bonumque naturalis eſt iuris; hoc tollis, ſi ab æquo bonoque & iure ſimul iudicem permittis abire. Non hominis, ſed Dei iudicia iudices iudicare Rex ille Iſraëlis, verè dicebat; hominis eſt arbitrium ſequi rationis, quæ nos à belluis diſcriminat, & ratiocinatione præcedente imperare humanis affectibus; qui quod contra legis præſcriptum ſæpè nituntur: ideo iudices nolebat humanũ ſequi iudicium, ſed diuinum: quia iudicandi leges acceperant à Deo Iudæi. ideò qui ſecundum illas iudicabat, memor erat ſe Dei iudicare iudicium. Aduerſarij ne hominis quidem iudicium amplectuntur, ſed belluarum: hominis eſt rationem nunquam ſemouere, belluarum eſt appetitum ſequi. qui ergo iudici, ſemotâ ratione, proprio duci appetitu, permittunt; nõne beſtiam, non hominem iudicatorio tribunali imponunt? Non, non. legibus contemptis, qui iudicat, à Deo iudicabitur. Princeps es, & legis condendæ habes auctoritatem? iuſtis quas tuliſti legibus, pare, non metu pænæ quam præfixiſti (hanc nemo à te expoſcet) ſed metu legis diuinæ, metu legis naturæ, amore honeſtatis, & decoris, & laudis. Nullus eſt Princeps, qui Dei lege aut iure naturæ abſoluatur; aut hoc ius, hanc æquitatem poſſit, ſine peccato, tranſgredi iudicando. Principe iudices inferiores, ſupremi quidem illi &, qui Principis imme-

diatè gerunt vicem, dum contra legis mentem non tendant; poſſunt verborum proprietatem extenſione, vel reſtrictione labefactare: alij his inferiores, & à quibus ordinaria ſolet appellatio, ſaltem in ciuilibus, eſſe; illi verbis etiam legis aſtringuntur: ſi contra ea iudicant, peccare cenſendi, ex communi Theolog. ſententia ε. Notari digna ſunt illa D. Auguſtini; In iſtis temporalibus legibus, quanquam de ijs homines » iudicent, cùm eas inſtituerunt: cùm tamen fuerint inſtitutæ » & firmatæ, non licebit iudicibus de ijs iudicare, ſed ſecundum » eaſdem ζ.] D. Gregor. etiam ſcribit, à iudicibus iura diuina humanaque reuoluenda, & cùm reuoluerint, ſecundũ idquod illis conſtitutum eſt, iudicandum η; & addit exẽplum Moſis, qui querelas populi ſemper ad Domini tabernaculum ingreſ- » ſus referebat, & iuxta quod Dominus imperabat iudicia pro- » ponebat. Nimirum (*ait*) nos inſtituẽs, vt non ex corde noſtro, » ſed ex præcepto diuino ſententiam proferamus.] Hoc tene- » bantur ſequi præcepto Dei iudices Iſraëlis, qui iudicare iubentur, iuxta legem eis à Deo per Moſem datã θ, imò & Regi ipſi eadem neceſſitas incũbebat ι. Sanè apud Romanos teſtatur Aſconius ſolitos iudices iuſiurandũ in leges pręſtare, quod illis ſollemni formulâ præiretur. Nihil autem pernicioſius, nihil periculoſius ſemper iudicatum, quam ſi affectui indulgerę iudex permittatur: appetitus verò ſemotus à ratione, nihilo paſſione & affectu melior eſt. Abſit ergo à Deum timentiũ mentibus, abſit à Chriſtianis ſubſellijs talis arbitrij plenitudo, qualis in 2. confirmatione proponebatur. *Ad 3. Conf. Reſp.* Præſtare ſagas centum nocentes abſolui, quam vt per talem probationem innocens vna mulier cõdemnetur, vel periclitetur. præſtare eas abſolui ſine iudicis peccato, qui licita omnia expertus; quàm cum peccato & ſuperſtitione veritatem deprehẽdere, & crimẽ punire. Quid tibi (ô iudex) proderit ſi prouinciam criminoſis liberaris, animę tuæ diſpendium facias? quid tibi prodeſt benè conſulere alijs, ſi tibi per peccatum malè conſulueris? At illa deterior fiet dimiſſa. tibi non nocebit, ſed ſibi. conſequetur illam Nemeſis ſua. De ſcru-

pulis

ε *D. Tho. 1. 2. q. 96 & ibi Med. 1. 2. q. 6 a. 5. & ibi Bann. & Aragon. et Sot. Item Caiet. in ſumm. verb. Iudex. Nauar Manual. c. 25. n 5. et 13.*
ζ *lib. de verâ religione c. 31.*
η *c. ſummopere 11. q. 3.*
θ *Deuter. 17. v. 10*
ι *d. c. 17. v. 19.*

pulis quod additur, dicerem lubens, *Trepidauerunt vbi non erat timor.* Eximatur ſemel hic error ex eorum mentibus: erronea conſcientia ceſſabit. doceantur timere ſuperſtitionem. doceantur quàm graue peccatum ſit Deum tentare. Doceãtur mortale peccatum eſſe, nõ obedire Eccleſiæ x, quę vniuerſim prohibuit vulgares purgationes. Nõ puto me hac in re falli. vnam ex cauſis cur canonicis & ciuilibus medijs veritatem non aſſequantur, præcipuam eſſe credo, quòd huic ſuperſtitioſę probationi confidant; ceteris, hoc eſt iuſtitię & Deo, diffidant, & ideo eas obeunt negligentiùs. Nonne hoc meretur decipi & illudi.?

x *Nauarr. 8. n. 15 in fin. verſ. Sexto peccat mortaliter.*

Vlt. argumentum petitur ex verbis D. Bernardi *in Cant. Cant. ſerm. 66. in fin.* ex cuius narratione colligunt, hunc morem miraculoſum, & apud veterẽ Eccleſiam in more poſitũ. *Sed Reſp.* verba D. Bernardi hoc nõ probare, & D. Bernard. poſt Lõgobardorum & Barbarorum in Italiam & Gallias irruptiones ac imperia diu vixiſſe, nempe poſt annum. 1100. vt antiquior illi auctoritas quærenda fuerit in re, quam antè Bernardũ Stephanus Papa, & tẽpore Bernardi Lucius 3. & mox poſt Bernardũ Honorius. 3. damnarunt. Sed nec B. Bern. hanc conſuetudinẽ probat, nec laudat, nec Eccleſiaſticum morẽ, ſed quorumdam tantũ priuatorũ fuiſſe docet: notãdum quoque illos hęreticos de quibus loquitur, fuiſſe Apoſtolicos, & pauperes de Lugduno, & de Barulo dictos. verba Bernardi hęc ſunt; Probatum eſt, „mori magis eligunt, quàm conuerti. Plerunque fideles iniectis „manibus aliquos ex eis ad mediũ traxerunt. Quæſiti fidẽ, cùm „de quibus ſuſpecti videbantur, omnia prorſus ſuo more nega„rent, examinati iudicio aquæ, mendaces inuenti ſunt. Cũque „iam negare non poſſent, quippe deprehenſi aquâ eos non reci„piente; arrepto, vt dicitur freno dentibus, tam miſerè quã libe„rè impietatem non confeſſi, ſed profeſſi ſunt, palam pietatem „aſtruẽtes, & pro eâ mortem ſubire parati. Nec minùs parati in„ferre, qui adſtabant. Itaque irruens in eos populus, nouos hæ„reticis ſuæ ipſius perfidiæ martyres dedit. Approbamus Zelũ, ſed factũ non ſuademus.] Hæc ille, ex quibus patet hoc vulgi

factum fuiſſe, & abs Bernardo illud factum non approbari. Quomodo approbaret Canonum & peritus & obſeruantiſſimus? Reſpondi argumentis ſcriptoris illius Catholici, & excepi haſtas eius amentatas: nunc viciſſim, communis & veræ ſententiæ tela torquebo.

SECTIO III.

Proponitur & probatur vera ſententia Negatiua.

EGi de ijs qui ignari ſunt prohibitionis Canonũ: de alijs ſit Concl. *Peccant iudices, qui gnari prohibitionis Pontificiæ, probâ hac aquæ frigidæ in maleficij crimine vtuntur.*] In concluſione hac ſuppono prohibitam eſſe probam; quod probatum à nobis §. α Nec valet Solutio aduerſarij, non eſſe mentem Canonum de hoc crimine loqui. Vis enim negatiuæ indefinitæ prohibitionis eſt vniuerſalis. ideoque præcepta negatiua ſemper, vbique, & omnes ligant: vt docent quotquot Decalõgum explicant. ideò qui dicit; *Non licere vti probâ aquæ frigidæ*; intelligendus eſt, de purgatione cuiuſlibet criminis per talem probam. Neque hactenùs, quod ſciam vllus, hanc limitationem canonum illorum ſomniauit, vt de purgatione leuium tantum criminum loquerentur. nec modernus iſte ſcriptor tantæ adhuc eſt auctoritatis, vt eius interpretatio contra receptam hactenùs ſententiam ſit admittenda. *Concl.* communis eſt, vt ſuperius probauimus.

α *ſect. præced. in reſp. ad 1. arg.*

Probatur primò. Quia peccatum eſt dictum, factum vel cõcupitum contra legem æternam, vt ait D. Auguſtin. β ſiue vt ait D. Ambroſius γ, Peccatum eſt legis diuinę præuaricatio, & cæleſtium inobedientia mandatorum. Inter cætera autem legis diuinæ ſiue æternæ mandata eſt, vt oues paſtorem ſuum audiant, & Eccleſiæ capiti obediant; conſtatque Catholicis omnibus; ad hoc viſibile caput Eccleſiæ, pertinere deciſionem rerum fidei; & eorum, quæ à fide dependent. Horum ex numero eſt iudicare, quid religionis virtuti repugnet, quid non; ſiue quid ſuperſtitioſum ſit, quid non ſit. Cùm itaque Pontifex Romanus, viſibile caput Eccleſiæ (fremant hæretici, vt lubet)

β *lib. 22. cont. Fauſt. D. Thom. 1. 2. q. 71 a. 6. Schol. in 2. d. 35.*
γ *De Paradiſo. cap. 8.*

lubet) declarauit probam ſeu purgationem aquæ frigidæ ſuperſtitioſam eſſe δ; illi non credere,& contrarium contendere; eſt non audire Eccleſiam,& proinde peccare, dignũque ſe præbere, vt habeatur, ſicut Ethnicus & publicanus: & proinde eſt incidere in cæleſtium præuaricationem mandatorũ. Si dicas, Stephanum Papam meminiſſe tantum feruentis aquæ, & non frigidæ. Vrgebo, eandem frigidæ & feruentis eſſe rationem; quia generaliter ibi ſubdit pro ratione; *Quod Sanctorum Patrum documento ſancitum non eſt, ſuperſtitioſâ adinuentione non eſt præſumendum*. Igitur Stephano Papæ idcirco hæ probationes ſuperſtitioſæ, quia non repertæ in canonibus, non ſancitæ ſanctorum patrum documento: ſed ab hominibus vulgò prę-ſumptæ. Promant aduerſarij vnum vnius patris documentum hanc probationem approbans; & videbuntur non penitùs auctoritate veterum deſtituti. Præterea Pontifex alius ε aquæ frigidæ & feruentis ſimul mentionem faciens, vtramque vocat *popularem inuẽtionem*, vtramque dicit factam *fabricante inuidiâ*, (h. diabolo hominũ ſaluti inuidente) vtramque ęqualiter deteſtatur. Aquę etiam huius frigidæ purgationem Lucius III. vocat ζ *peregrinum iudicium* (nempe alienum ab Eccleſię moribus.) & declarat inualidum. Sed & Innocen. 3. iudicauit eandem eſſe aquæ frigidæ, aquæ feruentis, & ferri candentis prohibitionem η. Eſt ergo ſummorum PP. iudicio hæc proba *inutilis, plebeia inuentio, peregrinum iudicium, fabricatio inuidiæ, ſuperſtitioſa adinuentio, deſtituta patrum documento*. Canonibus improbata. Quædam adfert aduerſarius *à n. 156.* vt probet diuerſam eſſe rationem aliarum probationum quæ prohibitę. 1. ait illæ ſubibantur ſpontè & vltroneâ oblatione: hæc à iudice iniungitur. Hoc ipſe vidit non eſſe verum. nam ex *d. c. Mennã. & c. vlt. de purg. vulg.* patet etiam ſolitas iniungi à iudice alias; & exempla ſuperiùs allata docent etiam aquę probam ſpontè ſuſceptam. Ideo dicit 2. aduſtionem naturalibus remedijs poſſe per dæmonem impediri: & ideo hanc probam eſſe incertã. Quaſi vero non poſſit etiam, vel ipſe ſuſtentare in aquis maleficam, vel aliquid ei ſupponere quod ſuſtentet. 3. adfert ex malleo

δ c. conſuluiſti 2. q. 4.

ε c. Mennam in fine. 2. q 5.

ζ c. ex tuarũ. de purg. cano.

η c. ſententiã ſanguinis. ne cleric. vel monach.

malleo maleficar. quod ſi duellum alicubi potuit permitti, multo magìs poſſe probam ferri candentis: item etiamſi peccent duellatores, iudices tamen excuſari poſſe. *Reſpond.* hæc omnia iam oſtenſum euidenter eſſe falſa. vltimò dicit experientiam huic fauere probationi (quod nec ſemper verum, & etiam olim illis alijs fauebat) & propter Sacram. Baptiſmi hác aquæ eſſe prærogatiuam; quod eſt gratis conijcere, & ſomniare vigilantem, & declinare poſt Scribonium. Conf. hæc probatio. quia Diuinatoria ſors eſt ſuperſtitioſa; ſed huiuſmodi probatio eſt quædam ſpecies ſortis diuinatoriæ, vt docui ſect. præced. ergo eſt ſuperſtitioſa. Maior eſt omniũ Doctorum, & certa: quia diuinatio eſt vna ſpecies ſuperſtitionis. Min. probatur. ratione D. Thomæ θ, quia ordinatur ad iudicanda occulta Dei ſcientiæ & iudicio reſeruata. præſupponit enim cõtraria ſententia, niſi per aquam frigidam nõ poſſe crimina deprehendi: At ſi aliter quam per vulgares purgationes inueſtigari nequeant, Stephanus V. Papa ι definit relinquenda illi, qui ſolus nouit corda filiorum hominum. Et ſanè temerarium eſt, laicos iudices occulta peccata ſcrutari velle, de quibus nec Eccleſiæ licet iudicare: ſed ei tantum qui corda & renes ſcrutatur. Hanc confirmationem cum. 5. loco inſinuaſſet aduerſarius *cap. 1.* certè *cap. 3.* ſuo loco non diſſoluit. non enim de ſecretis illis prouidentiæ diuinæ, & maieſtatis gloriæue Dei agitur in argumento; ſed tantum de peccatis, quæ viâ licitâ, omnibus tentatis, iudex nequiuit deprehendere. Sed videtur eam velle ſoluere *nu. 173.* dicendo, diuerſam eſſe rationẽ priuatorum ſic occulta inquirentium, & iudicum nam iudices faciunt, vt vicarij Dei & ex officio, priuati ex merâ curioſitate. Hæc reſponſio euertitur eo quòd canones diſertè etiam de iudicibus loquantur, idque tam quo ad magiſtratus, quã quoad priuatos prohibent *d. c. conſuluiſti. d. c. ex tuarum. d. c. Mennam. d. c. vlt.* & ſanè æqualis vbique eſt ſuperſtitio, & Dei tentatio, & in magiſtratu hęc ſunt minùs ferenda, minùs excuſatione digna. Confirmat. 2. hæc probatio: Iure Canonico vulgares omnes purgationes ſunt improbatæ, vt patet ex dd. canonibus, & commu-

θ *2. 2. q. 95. a. 8. ad 3.*

ι *d. c. conſuluiſti.*

communiter Canoniſtæ ſentiunt: ſed aquæ frigidæ proba eſt vulgaris probatio, vt patet, quia non eſt canonica, neque legalis. ergo eſt prohibita. Dicēt fortè, eam eſſe miraculoſam. Sed tunc contra eos procederęt arg. ſequens.

2. probatur concl. Tentatio Dei eſt peccatū repugnans religioni & primo præcepto Decalogi; ſed qui vtitur huiuſmodi probatione tētat Deum. ergo hæc probatio eſt peccatū repugnans religioni. Mai. probatur, ex communi ſententia DD. κ Minor verò, probatur auctoritate Honorij Pont. qui vulgari purgatione ferri candentis dicit Deum tentari λ, & quod ille de vnâ ſpecie aſſeruit, de ceteris quoque vulgaribus probationibus cōmunis DD. ſchola intellexit μ, eadem enim in omnibus eſt ratio. quia vel poteſt illud delictum aliter deprehēdi, & tunc nulla adeſt neceſſitas: & ideo miraculū petitur à Deo citra neceſſitatem, quæ eſt aperta Dei tentatio: vel ſi nō poteſt ſciri alijs medijs illud peccatum, tunc iudex eſt iniuſtus, qui de quibus iudicare non poteſt, eo quòd diuino throno ſunt reſeruata, iudicium vſurpat. Sed ſi benè conſideres ſententiam cōtra ſentientis ſcriptoris: ſemper hic adeſt Dei tentatio. Etenim vult iudicem non deuenire ad hanc probam, niſi habeat ſufficientia indicia ad torturā; nec ad alium finem, quā torturę, hāc probam tuetur. vide quæ de hac re dixi præced. ſectio. in prin. Conatur hoc crimē tentationis Dei euadere quia ſigna & miracula ſępè legimus in SS. petita, ab Abrahamo, eius ſeruo, Gedeone, ceteris. *Reſp.* cum Alex. de Hales, hęc non facta ad imitationem poſterorū, ſed in ſignificationē & figurā futuri, iuxta illud Apoſtoli, *1. Cor. 10. v. 11. omnia hæc in figurâ contingebant illis.* Quod ſi figuram non recognoſcas; dico ſpeciali Spiritus ſancti inſtinctu vel iuſſione ſeu reuelatione ea feciſſe; nec aliter licere à Deo ſignū petere ν, iuxta D. Tho. aut magnâ & euidēti vtilitate, vel neceſſitate id exigēte, v. g. ad gentis alicuius cōuerſionem certò inde ſubſecuturam; vt Apoſtoli & alij Sancti fecerunt. In noſtro verò caſu, quia Deus ſatis multa dedit media legitima veritatis explorandæ, neceſſitas iſta ceſſat: vt ſupponit Stephanus Pontifex. Quod attinet ad Achaz: ille

κ D. Tho. 2. 2. q. 97 Summiſtarū in verbo Tentatio Dei, vel Tentare Deum. Nauarr. c. 11. n. 39. et ſeqq. Galē. V V eſtcapell. Catechiſi 61.

λ cap. vlt. de purgat. vulg.

μ D. Tho. d. a. 8. ad 3. & ſummiſta & Nauarr. Petrus Ancharra. in d. c. vlt. & Binsfeld. d. q. 1. Alex. de Hal. p. 3. q. 45. mem. 3. Valen. 2. 2. diſp. 6. q. 14. punc. 1 Turrecrem. ad 2. q. 4. in princ. nu 3. & cap. conſuluiſti. ead. q. nu. 2. & 3.

ν 2. 2. q. 178. a. 1.

per Eſaiam reprehenſus fuit, eo quòd Dei ſignum oblatũ reſpuerit, ne Deũ honore hoc afficeret: quod, quid ad rẽ quæſo?

3. probatur concluſio, quia hîc non eſt miraculoſa Dei operatio cenſenda, ſed pactum Magicum cum dæmone. ergo illicitum cooperari iuſſione ſuâ ad hoc. Probatur antecedens. quia hoc promiſcuè cõtingit ad proiectionem in aquam quam faciunt iudices Catholici, & hæretici, vt conſtat; quia maximè hæc proba viget inter hæreticos: ſed hæretici non faciunt vera miracula. Si dicas hoc ad confirmationẽ fidei ipſorũ nõ fieri. *Reſp.* nulla illos vnquã facere ad confirmationem fidei: tã ordinaria verò & continua eos facere, ad aliã rem probandam; id nunquam auditum, nec credibile. 2. probatur, Deus per nullos facit miracula ſine neceſſitate: hîc non eſſe neceſſitatẽ idoneã, oſtenſum eſt. 3. Miracula Dei nunquã fallunt ſed ſed ſunt certiſſima & infallibilia: hęc proba fallit aliquando. *Reſpondent* o, hoc fieri fraude & dolo carnificis, vel quia nõ benè aduertunt iudices & fidẽ non habẽt nec ſatis confidunt Deo; quod tamẽ erat neceſſariũ ad miraculi patrationem. *Sed contra*, ſi ſit ſaga (ſecundũ vos) mergi nõ poteſt vi humanâ adhibitâ: quia nullæ vires humanę Angelis bonis miniſterialibus poſſunt reſiſtere: Et tamẽ *n.31.* faſſus eſt eã quę malefica erat, vi à carnifice demerſam; ſibi ergo ipſi reſpondeat. Item Godelmannus, ex literis cuiuſdam Nobilis Boruſſi, ſex ſagas diuerſis vicibus, cum verè conſtaret eſſe reas, in aquã gelidam colligatis artibus proiectas, ſubmerſas fuiſſe ϖ & de pluribus hoc idẽ affirmat Ioan. Althuſius ρ. Quod etiã additur; de iudicũ paruâ ſeu modicâ fide; planè impertinens eſt, illa enim dictis ſcripturæ locis exigitur fiducia in miraculis, quæ ad fidei confirmationẽ edenda erant, non quę ad Iudicũ inquiſitiones, & notitiã pertinebant. *Matth. 17. v. 20. Mar. 9. v. 23. & 24.* Quod autẽ de Scæuę filijs *Act. 19.* adfertur, id vel eodẽ referendum; vel ad rẽ nihil omnino facit. 4. probatur hic pactũ interuenire, quia cùm nec naturali hoc vi cõtingat, nec miraculoſâ Dei operatione; reſtat fieri ex vi pacti cum dæmone; non quidẽ expliciti vel expreſſi, tale enim iudicibus nullũ nũc puto intercedere (neque aliud probant,

o *num. 122.*

ϖ *lib. 3. de lamijs c 4. nu. 35.*

ρ *Admonit. ad Iudicem.*

bant,quæ multis dicit auctor ille *libri ſui c.3.à n.91.*& quod dicit eſſe pactũ implicitum cum Deo,id iã probatum eſt eſſe explicitã Dei tentationẽ.) Sed dicimus cum primo aliquo iudice pactum explicitũ interceſſiſſe dæmoni,vt dęmõ ad tale ſignum proderet occultũ & latẽs crimen;nẽpe vt,quę ſagę eſſent, eas ſuſtineret,ne mergerentur: poſtea (vt cõtingit in omnibus huiuſcemodi rebus) alij iudices hoc edocti,vi illius primi pacti,idẽ obtinuerunt, atque ita iã,etiam ignari, ex pacto implicito operantur. Pactũ verò hoc implicitum intercedere patet, quia ſuperſtitiones omnes nituntur pacto implicito, vt docet B.Auguſt. p (& cum eo omnes Theologi.) Lege D.Auguſt. loco illo & ſeqq.cc.& deprehendes hîc,& ſuperſtitionẽ,& pactum implicitũ verſari: quia effectus nec eſt cauſę naturali adęquatus;nec talis,vt à Deo debeat meritò per miraculũ exſpectari. Cũ ipſis ſagis non intercedere quoad hoc vllũ dæmonis pactum nõ malè ſentit,nec inualidè probat ille ſcriptor *à n. 97.* Nam in illo exemplo quod ibi narrat clariſſimè id cernitur,referã eius verbis; Quemadmodũ hac adhuc ęſtate in præfecturâ Linnenſi,Diocœſeos inferioris Colonienſis,accidiſſe dicitur, quod vetula quædã videns duas mulierculas aquâ tentatas nõ ſubſediſſe,ſed ſupernataſſe,ipſa ad prę fectũ loci accurrẽs,& interpellans,eouſque tã ipſum quàm ceteros miniſtros iuſtitiæ pręſentes permouet,volens ac acerrimè inſtans,vt & ipſa aquis tentaretur: ſe licet apud populũ ſuſpecta admodum ſit de hac maleficiali hæreſi,iam tamen innocentiã ſuam per hoc coram populo teſtatam facere, indignâque hac ſuſpicione publice ſe eximere,velle. Annuit importunè efflagitanti pręfectus,& ceteri: ſed hanc in aquam proiectã euidẽtiùs ſupernataſſe,neque vt demergeretur,vel fundũ peteret (quamuis id ſtudioſè ſuo motu ſuper aquas tentãs) efficere vllâ ratione potuiſſe dicitur. Extracta,ecquid carnifex ſuorum membrorum ipſa eſſet, interrogatur: potuiſſe inſimulatam hoc effugiſſe periculũ,donec producto accuſatore,neceſſitas adeſſet huic tentamini. Tandẽ confluentibus indicijs contra eandẽ cõpluribus, ipſa ante torturam quærentibus reſpondit,amaſium ſuum ſibi ſuaſiſſe, vt

p *lib. 2. de doctr. Chriſt. c. 20 22. et 23. & docui c. 2. q 5.*

hoc aquæ periculum ſubiret: ſe illã liberaturũ, & in ipſis aquis, "
famam vitãque eius adſeruaturũ eſſe. Hac confeſſione ſpõtè "
prolatâ incineranda eadẽ fuiſſet, niſi ſe ipſam in carcere pridie "
ſuſpendio ſuffocaſſet.] Cernitis in hoc exẽplo, tacitum pactũ "
quod operatũ in tribus mulierculis, & quoad tertiã prȩualuit
pacto expreſſo cum tertiâ inito. quia volebat dȩmõ hanc rogo
tradi, vel ſaltẽ necari, moraliter certus impænitentẽ obituram.
Iudices autem iſti non ſunt ſecuti ſcriptoris illius ſententiam,
quia non ſufficientia habentes indicia, ad ſolas mulierculȩ importunas
preces, ad hanc purgationẽ proceſſerunt; atque ideo
ex duplici capite grauiter peccarunt. primò quod vſi illicitâ
probatione. Secundò quod præcipitanter eâ vſi. Sed hinc colligo
ſcriptorem ab alijs iudicibus; qui ſimiliter praxi illâ vtuntur
diſſentire; dum ipſe vult, præcedere ante probam debere
indicia ad torturam ſufficientia: illi verò putant, à probâ cum
aliquâ diffamatione poſſe incipi. Qua in re fortaſſis loquũtur
magìs conſentaneè praxi ordinariæ illi, ſed reprobæ. 5. probatur
hoc pactum, ex moribus Diaboli. conatur ille Dei miracula
effingere. habere conatur ſuos martyres, qui ſunt hæretici,
& inter hos ſagȩ. ideo ſicut Deus pleriſque ſuis Martyribus miraculoſe
conceſsit; vt aquis mergi nõ poſſent, in veræ fidei cõfirmationem:
ſic Diabolus præſtigioſo miraculo conatur perſuadere
hominibus etiam ſuos Martyres eſſe immerſabiles: &
hoc pacto duo cõſequi conatur. primò vt illa Chriſti miracula
falſa reputentur. 2. vt ſaltem ipſe æqualẽ cum Deo poteſtatem
habere videatur: & præterea confirmentur in pertinaciâ pſeudomartyres
ſui, quibus ſic perſuadet ſe eos ſeruaturũ in igne,
ſicut ſeruauit in aquis. Confirm. hæc ratio, quia ſi aliqua ſaga
ſic iniecta in aquis verè pæniteret & animo eiuraret, ſtatim
mergeretur. quia pactum ceſſaret.

4. probatur noſtra concl. Non obedire in ſpiritualibus (cuiuſmodi
eſt id de quo agimus) Pontifici maximo, eſt nõ obedire
Deo, iuxta illud; *Qui vos audit me audit, qui vos ſpernit me
ſpernit*, Sed nõ obedire voci & iuſsioni Dei, eſt graue peccatũ:
ergo vti hac probâ eſt grauiter peccare, cũ Pontifex eã prohibuerit,

buerit,vt probatũ initiò huius ſectionis. Min.probatur verbis „Samuelis, *nunquid vult Dominus holocauſta & victimas?* (q. d. nunquid magis gaudet Deus cæde & ſupplicio nocentiũ? nã & hi vocãtur à prophetis hoſtię & victimæ,vt docui alio loco) „*& non potiùs, vt obediatur voci Domini?* σ (vt nõ tendatis,ô iu- „dices,contra Dei prohibitionẽ.) *Melior eſt enim obedientia quã* „*victima: & auſcultare magis,quã offerre adipem arietũ.* (Suauior eſt Deo odor obediẽtiæ,& humilis ſenſus veſtri ſubmiſſio,quã nidor aduſtarum ex vetitis probationibus lamiarum. puras manus veſtras & mẽtes amat Deus ſubmiſſas pręceptis vicarij ſui;nõ rogos,non pyras,non cniſſas miſerarũ contra canonum „pręcepta examinatarũ,damnatarumque.) *quoniam quaſi pecca-* „*tũ eſt ariolandi,repugnare,& quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere.*] quid accõmodatiùs ad probandũ,hanc probã canonico iure vetitam,ad ariolationem ſortis diuinatorię, & manganicã diuinationem pertinere? Non dicimus illic Samuelẽ de ſagis, aut hac probatione locutũ,nõ ita deſipimus: ſed dicimus hoc ab eo probatũ;inobedientiam,quæ fit prætextu alterius boni, Deo ingratã & ariolationi ſimilẽ eſſe.hinc inferimus,cùm hęc ſit inobedientia valdè ſimilis illi Saulis inobedientiæ,vt oſtendi:idẽ quod illa meruit, mereri nomen,& in eandẽ claſſem reduci.Addimus hoc argumentũ ab aduerſario viſum, ſed non depulſum.lege quę ſcripſit *à n.123. vſque ad 127.*& videbis me verũ dicere.Quæ verò mox ſequuntur de dęmonũ poteſtate in corporibus deferẽdis & ſimilibus ad rẽ nihil pertinẽt.Nam conari negare,vim dęmonum in corporibus mouẽdis,vel in eleuãdis,& ſuſtinẽdis in aquâ,id ſanè foret in philoſophiã,quod ſolœciſmus in Priſcianum.egimus de his *lib.2.*vbi etiã docuimus,vera per Satanã edi miracula nõ poſſe;& hęc eadẽ omnia D.Binsf.breuiter,ſed ſolidè docuerat,ideò cõtra illũ, qui hic miraculum nullum agnoſcit (vt nec ego)tota illa diſputàtio & λογομάχια, *à n.128. vſque 149.* & quæ porro ſubduntur:à Deo talẽ poteſtatem eludẽdi iudices dæmoni nõ permitti,ea planè non probantur ſatis. Cogit me aduerſarius hic extra chorum nonnihil,vt eum ſubſequar. Multis enim conatur hic ſuadere

σ 1.Reg.15.v.22.

dæmonẽ hoc in aquę elemento non poſſe: quia dæmon eſt ex elemento aëris cõpactus, non aquæ: ſed facilius in inuicẽ operantur & poſſunt, quę ſunt ex eodẽ elemento cõpacta: ergo facilius dæmon operatur in aëre, quã in aquâ. ergo nõ quia poteſt corpora ſuſtinere in aëre, ideo poteſt in aquâ *Reſp.* hoc tãtum probare, quod difficilius faciat in aquâ. Sed neq; hoc probat. nã maior argumenti, dæmonẽ eſſe compactũ ex corpore aëreo; eſt erronea: vel ſaltem prorſus temeraria. & ideo moneo ſcriptorẽ, vt retractet, & legat quæ Scholaſtici eâ de re, vel quę ex illis & ex PP. optimè Molina τ, & Valẽcia. Nec ad rẽ pertinent, quibus fusè agit, vt oſtendat dęmones in aquâ nihil miraculi hactenus oſtendiſſe. Non enim ſequitur alias non fecerunt: ergo nec tunc poterant, nec nunc poſſunt. Et quod dicit. Priſcos martyres idcirco diuinâ virtute ſupernataſſe; id iã nos docuimus ſententiam noſtram roborare. Sed neque eſt verũ nullos martyres Chriſti ſubmerſione necari potuiſſe. Legat Suriũ, legat Baronij Martyrolog. & Annales, inueniet cõplures aquis ſuffocatos. nolo immorari; quia hoc eſt τὸ πάρεργον.

5 *probatur concl.* quia Iudex υ ſine causâ ſufficiente, & prægnante recedens à communi ſententiâ Iuris interpretũ; perperam iudicat, & proinde peccat, vt & Doctor cõſulens ſine idoneo fundamento cõtra illam φ. His addimus Corollaria quæ ſequuntur ex prædictis. primũ iudicem; qui hac probâ fuerit vſus, poſſe conueniri actione vt poſſunt, qui iniuſtè aliquem carceri manciparunt χ. 2. Si, cùm non adſint alia ſufficiẽtia indicia ad torturam, propter adminiculum huius probationis vulgaris reũ ſubdat torturę Iudex, peccabit, & tenebitur actione iniuriarum, vt ſupra, etiãſi reus in torturâ non fateatur. quia iniuriã fecit indebitè torquẽdo, vi indicij à iure improbati ψ. Quod ſi reus tormentorũ vi confiteatur; confeſſio erit nulla, quia vi extorta: & iudicium ex ea ſubſecutum nullũ, & ſentẽtia irrita ω. Et per conſequens Iudex talẽ ſupplicio mortis afficiens, homicidij reus eſt, coram Deo. quia occidit, quẽ non habebat ius occidendi. Notandum tamen confeſſario, vt diligenter perſonam iudicis conſideret. Nam ſi caſu aliquo fieret, vt la-

τ in 1. p. q 55.
υ l. 1. de offic. quæſto. c. 1. c. ne innitaris 5. & ibi Abb. et DD. de Cõſtit. fusè laſ. in auth. Nouiſsima n. 21. C. de inof. teſt.
φ Anton. Maria Corat. in tractat. de Cõmun. DD. opin lib. 3. Inſpect. 1. & 2.
χ l. nec magiſtratibus. 32. de iniur. Kirchou. cõmun. opin. Cent. 5. concl. 30. Godelm. §. n. 30.
ψ d. c. ſententiam ſanguinis & d. c. ex tuarum.
ω l. pen. D. de quæſt. eſt cõmun. DD. teſtibus Viuio, et Claro, quos ſequitur Binsfeld. §. et dicam de hac re lib. ſequ.

vt laboraret ignorantiâ inuincibili (quod vix puto poſſe hodiè contingere) immunis eſſet à peccato in foro poli: ſi laborat vincibili, pro magnitudine & probabilitate ignorantiæ decreſcet peccatum. Hanc puto & veram & ſecuram de hac aquæ frigidæ purgatione ſententiam.

QVÆSTIO VI.

De quibuſdam alijs vulgaribus probis.

QVædam eſt probatio per pondera & lancem. nã in eadem Germaniâ appendunt ſagas, & aiunt eas vltra certũ pondus (nẽpe librarum 14. vel 15.) deprimere nõ poſſe quantumuis ſint proceræ vel obeſæ. hoc etiam Reckius damnat *lib. de probâ aquæ frigidæ à n.* 41. Ego idẽ de illo dicẽdum puto, quod de alijs vulgaribus purgationibus. nẽpe niti pacto dęmoniaco, ſuperſtitioſum eſſe, & cum Dei tẽtatione coniunctũ. Canonibus expreſsè non prohibetur, quia eſt inuentum planè recẽs.

2. eſt quoddã ſortis ſeu purgationis genus per crucẽ, de quo fit mentio in Conſtitut. Caroli Magni *a*, vbi iubentur litigãtes *cruce,* aut *ſcuto, & fuſte* decertare. & in Capitulari, vbi habes, *campo vel cruce contendant.* Ex his locis crucẽ fuiſſe genus armorum quidam volunt. Ego non aſſentior. ſed puto fuiſſe genus purgationis per ſortes, quibus ſe ad crucem aliquam ei manus imponens, vel eam amplectens, quis expurgabat. Sanè illis locis cruci, campus hoc eſt duellum opponitur. & in teſtamento Caroli Magni apud Nauclerũ: ſi accuſator contẽdere voluerit de ipſo periurio ſtent ad crucem] *Cruce* ergò *contendere*, non aliud, quam *ad crucem ſtare. Stare* verò *ad crucem* quid ſit neſcio, niſi id quod dixi. Crucis iudicium etiã Friſones ſuperſtitioſè exercebant, vt docet lex eorum 14. ſortes tales eſſe debent. duo tali de virgâ præciſi, quos tenos vocant: quorum vnus ſigno crucis innotatur, alius purus dimittitur, & lanâ mũdâ inuoluti, ſuper altare ſeu reliquias mittuntur; & presbyter ſi adfuerit, vel ſi presbyter deeſt puer quilibet, vnum de ipſis ſortibus de altari tollere debet, & interim Deus exorandus, ſi illi ſeptẽ qui de homicidio commiſſo iurauerunt, verũ iuraſſent, euidenti ſigno oſtẽdat. Si illũ qui cruce ſignatus eſt ſuſtulit,

a *l. 3. fol. 62.*

lit,tunc vnuſquiſque illorum ſeptem faciat ſuam ſortem,id eſt, *tenum* de virgâ,& ſignet ſigno ſuo;vt cum tam ille,quam ceteri, qui circũſtant,cognoſcere poſſint,& obuoluãtur lanâ mundâ, & altari ſeu reliquijs imponantur, & presbyter ſi adfuerit, ſi, verò non,vt ſuperius puer innocens,vnumquemque illorũ ſigillatim de altari tollat,& ei qui ſortem ſuam eſſe cognouerit, rogat, cuius ſortem extremam eſſe contigerit, ille homicidij compoſitionẽ perſoluere tenetur,ceteris,quorum ſortes priùs leuatæ ſunt,abſolutis.] Si ritus etiam communis Francis fuit, *certare cruce* non foret aliud,quam ſic indicio crucis contendere;& *ſtare ad crucem* foret, conuenire cum aduerſario; vt ſtent ambo crucis iudicio.quod fortè veriùs.

3.huc pertinet ſortitio illa quatuor Cõſtantinopolitani imperij candidatorum, Alexio Murziphlo ſuperato; quam, Bonifacius Comes Montisferrati, Balduinus Flandriæ Comes, Ericus S.Paulli,& Dandulus dux Venetorum,pacti:vt in ęde Apoſtolorum, pro numero candidatorum, quatuor calices ordine collocarentur;quorum vnus ſolus hoſtiam ſacram contineret,ceteris vacuis;eoſque totidem Sacerdotibus traderẽt, vt ad cuiuſque Principis nomen vnum tollerent, & eis reddderent:imperium verò illi deferretur,cui calix obtigiſſet Chriſti domini corpus & ſanguinem continens. Sed meritò poſt illis pactio iſta diſplicuit,& ius deſignandi quem vellet, communibus ſuffragijs in Dandulum contulerunt. narrat Nicetas *in fine Annal.*

4. huc pertinent quidam olim qui res aliquas abiecêre, vt ex earum recuperatione cognoſcerent,ſibi delicta ſua dimiſſa à Deo. hoc enim eſt Deum tentare;nec licet,niſi habitâ reuelatione ad hoc faciendum: quod credendum de S. Attilano Zamorenſi,de quo Marineus Siculus *lib.5. rer.Hiſpan.* & de S. Arnulpho ex Lotharingiæ Principe, Eremitâ, & Metenſi Epiſcopo,de quo Fulgoſus *lib.6.c.9.*

Hæc de cunctis Magiæ generibus dicta,& terminus ſunto Tomi Secundi.

INDEX RERVM ET VERBORVM TOMI II.

A.

Aronis virga. 239. L.
Abbates tres philtro necati 17. F
Aborſus per maleficia. 38. 39. A
Abortiui exciſi à magis. 34. D
Abraham an propheta. 135. C
Abraham Genethliacos conuicit, 264. E
Abrahamij humilitas. 183. M
Abrahæ ſeruus ſignum petijt. 206.
Abſtracta pro concretis. 144. B
Achaz quo liberos modo per ignem luſtrarit. 233. H
Achatis potus. 240. L
Achami furtum. 206.
Acredulæ prænotio. 270.
Acus per cutem prodeuntes,&c. 56. A
S. Adalbertus. 188. P
S. Adalberti Anathema falſum, quod eſt Adelberti hæretici. 128. O
Adolphi Scribonij probationes reiectæ. à fol. 335. A
Aduocatorum veterum ſuperſtitio. 237. K
Aedeſij ſomnium. 285. E
Aegyptiaci dies qui, fuſè dictum. 109. B
Aëromantia. 227. G
Aeſculapij templo cubabant. 153. D
Aeternitatis participes prophetæ quomodo. 138. F
Agamemnon. 287. F
Agnuscaſtus. 20. G
Agreſtij hæretici calumniatoris mors. 306. B
Alatoides membrana. 237. K
Albigeriana viſio, 204. B
Alcmenæ partus. 38. A
Alchindrinæ liber nefarius. 251. P
S. Aldegundis. 194. Q
Alea cur prohibita. 292. A
Alectriomantia. 248. F
Alexander & Hymenæus. 81. F
Alexandri Magni ſomn. 286. F
Alexandri Magni viſio. 148. B
Alexandri Medicis percuſſor præſignificatus 277. C
Alexandrinorum βλακηνομίον. 265. E
Alexius Brana. 263. E
Allabius. 262. E
B. Aloyſius Bertrandus. 184. R
Alphonſus rex Aragonum. 91 I. 264. E
Alphonſus ſapiens Rex Caſtellę per aſtrologiam deceptus. 264. E
Alphonſus 1. rex Neapolitanor. 135. B
Alphitomantia. 235. H
Alſatica ſuperſtitio. 236. I.
Altheæ ſtipes fatalis Meleagro. 42. C
Aleuromantia. 235. H
Amaſis maleficiatus. 68. D
Amatorium maleficium quam noxium menti & corpori, & quare. 16. F
Amatorij veneficij materia, & exempla. 5. A
Amatorione ſolo maleficio abutantur rebus ſacris? imo & alijs maleficijs Sacramenta prophanant. 9. C
Amatoriorũ veneficiorum huius ęui deſcriptio, & ſacrilegia varia. 5. 8. A
Amatoriorum maleficiorum ingredientia, ſeu materia. 16. F
Amatorijs veneficijs voluntas cogi non poteſt, bene turbari concupiſcentia, & ſanguis efferueſcere &c. 10. 1. cum ſeqq.
Amethiſti geſtatio ſuperſtitioſa. 238. L
Amniomantia. 237. K
Amoris præſes quidam Dæmon. 63.
Amoris remedia naturalia, ſuperſtitioſa, & diuina. 20. cum ſeqq. G
Amphiarai templum vaticinum. 153. D
Ana, quid Cabaliſtis per Aleph finale, & quid per Ain. 121. L
Ananiſapta quid, & vnde ductum, fuſè diſcutitur. 121. L
Anabaptiſtarum ſomnia. 285. E
Andronicus Imp. 220. E. Sacrilegus. 304. C
Angela Boëma. 172. A
Angeli populorum cuſtodes. 261. D
Angelis data prophetia cur. 135. C
Anguilla perfecta eiecta per poſticum, & poſtea inuolucra fætus ſolita omnia. 51. C
Animalia an ipſa prænoſcant, quod ſignificant. 270.
Animalium noxiorum exorciſmi & coniurationes quæ licitæ. 116. I.
Animantium præſagia. 269. D
Annos & tempora qui colant. 111. B
Annulo quodam empto Princeps deceptus

in ludo 226. G
Antechriſti nomen cur per 666. ſignificatum, 250. P
Antechriſti tẽpus vanè prædixere omnes. 263
Anthropomantia. 236. I
Antigonus. 287 F
Antipathia hominis cum dæmone. 183. R
Antonius Cardinalis Granuellanus. 268. B
S. Antonij regula ad diſcernendas reuelationes, explicata. 183. R
D. Antonio conſecrandi porcos origo & ritus. 118. L
Antonij verderij error. 275. A
Antonij Tiberti Ceſænatis diuinatio. 274. B
Apollo Myricæus. 237. I
Apollo Iſmenius. 234. H
Apollinis varia oracula. 208. A
Apollonius Tianæus. 205. C
Apollonij Tyanæi iactantia. 219. C
Apoſtaſia à fide. 81. E
Appa & Gela vt tutatæ caſtitatem 23. G
Apparitiones Angeli, & Deiparę. 310. E
Aqua an oderit maleficas? quod nõ 338 340. B
Aquæ aſcenſus maleficus. 47. A
Aquæ rarefactio & condenſatio facillima. 61. B
Aquarum præſagia. 269. C
Aquila Ponticus cur pulſus ab Eccleſia, 257.
Arabs ſignificat latronem. 253. A
Araneæ ſpecie dæmon. 81. F
Arbitrium liberum abſolutum Iudicibus nõ competere. 360. H
Arborũ, herbarũ & florum prognoſtica. 269.
Arcarius dæmon in Miſnia. 210. B
Aretinorum fons. 222. E
Argentinenſes quidam hæretici. 328. N
Ariobaldus Dux Longobardorum. 80. E
Ariopharnis Thracum regis iudicium. 135. B
Ariolatio quid & vnde dicta. 250. H
Arithmantia duplex. 250. P
Arlunæ Scythicæ. 236. I
Arma maleficio imbuta, gladius, annulus &c. 37. E
Armorici Baronis infanticidia. 71. A
Arnulphus Lotharingię dux. 373.
Arnobij ſomnium. 285. F
Aronenſes energumenæ quomodo à dæmone vexatæ & quædam liberatę. 180. K
Arreptitij ſeu obſeſsi. 211. B
Arreptitiorum reuelationes falſę. 163.
B. Arſenius. 193. Q
S. Arſenij doctrina de dæmonum luctâ & varijs inſidijs. 190. P
Aſcletarionis prædictio & mors. 262. E
Aſini veneratio. 228. G
Aſpidomantia. 229. G
Aſſaſsini qui. 42. B
Aſſumere quid. 151. B
Aſſyriorum ſortitio in bellis. 245. P
Aſtra non ſunt certa omnium euentuum ſigna. 259. D
Aſtragalomantia. 244. P.
Aſtroiatri. 266. F
Aſtrologi qui excuſandi. 206.
Aſtrologi quę nequeant prędicere 255. & ſeq.
Aſtrologi ſępè habẽt pactũ cũ dęmone 262. E
Aſtrologorum peccata quæ & quanta. 255 B 256. C. cum ſeqq.
Aſtrologorum diuinationes cur aliquando veræ. 253. E
Aſtrologis vera dicentibus minus credendum. 278. C
Aſtrologiæ quatuor partes diſcuſſæ. 253. cum ſeqq.
Aſtronomia & Aſtrologia diſcrepant. 253. A
Athenais euecta ad imperium. 262. E
Atheiſmus ex Caluiniſmo pullulat. 75. B
Attilamus. 373.
Attilæ mater. 235. E
Aufidii in Piceno mulieris maleficium. 9. C
Augurium quid & quotuplex. 241. 242. M.
Auguria oblatiua & impetratiua quæ. 241. M
Auiũ reſpectu augurij nomina diuerſa 242 M
Aurelianenſis Dux veneficus. 2. B. 37 E
Aurium tintinatio. 105. G
Auſpicium militare ex acuminibus. 244. O
Auſpicia pedeſtria. 242. M
Auſpicia quid & qualia. 241. M
Axinomantia. 218. G

B

BAbyloniarum fæminarum conſuetudo ſe aduenis proſtituendi, & funium quę tẽdebantur & rumpebãtur, mos explicatus 2. E
Baptiſmi aqua quo pacto cauſa ſalutis, 341 B
Baptiſmi ritus defenſi. 120. L
Baptiſmali oleo & aqua abutuntur malefic. 7 A
Bardæ ſomn. 286. F
Bartolomęi Coclitis prædictiones. 277. C. mors,

mors. 278.
Baſina Franc. regina, ſaga. 162.
Baſilacius fanaticus qualis, 201, A
Baſilius Imp. 219. C
Baſilius Pſeudomonachus. 11. E
Batauus miſſam irridens. 89, H
Beelzebub Numen Accaron, 207.
Begardi. 162. D
Begini & Begardi. 165. E
Belomantia. 245. 246. P
Benedicere animalibus ſuperſtitioſe non licet. 116. I.
Benedictionis menſę omiſsio noxia. 83. G
Berlinenſes maleficę quo pacto glaciem procurent. 30. E
D. Bernardinus Senenſis fontem diuinatorium obſtruxit. 222. E
Bernatium maleficorũ ſumma impietas. 30. E
Birgitta Sueca & eius reuelationes defenſa. 172. H
Birgellenſis dæmon. 76. B
D. Blaſij patrocinium animalium. 118. I
Blaſphemorum pœnæ & exempla. 81. F
Bohemici Magi præſtigiæ. 53. L
Bohemæ faſcinatę viros occidere. 65. C
Boleſlaus à canibus deuoratus. 80. E
Bonnenſis vetula combuſta per indicium probæ aquæ. 346. D
Bonum hominis rei quod. 125. N
Bonum iudicantis quod. 125. N
Boni cur à dæmone vexentur. 74. A
Boni minoris ſuaſu Diabolus ſolet impedire maius. 185. N
Bonis nocere poſſunt, ſed rarò, malefici. 71. A
Botanomantia. 236. I
Boum præſagium. 270.
Branchidarum oraculum. 210. B
Braſileenſium oniropolia 278. A
Brauo miles Hiſpanus aleator à dæmone in altum ſublatus. 86. G
B. Briccij miracula duo. 323. K
Brigida Scota. 172. H
Bruta fulmina. 242. M
Bruxellenſis mulierculæ diuinatio per ſomnium diſcuſſa. 287. F
Burchardus Halberſtadienſis Epiſcopus. 308. B

C

CAdauera quomodo lancinent ſiue in patibulis, ſiue inhumata. 34. D
Cælorum influentiæ poſſunt ſpecies in fantaſia producere. 282. C
Caietani quædam ſententia explicata. 101. A
Caietani excuſatio reiecta. 107. D
Calix pro ſorte. 291. B
Caligulam Cæſonia ſuſtulit. 17. F
Calliæ templum in Gargano. 153. D
Calumniatores Sanctorum puniti. 81. E
Caluini error de baptiſmo. 339. B
Caluiniani amici dęmonum, eorum parcunt imaginibus, varia exempla. 76. B
Caluiniani oſores virginitatis. 80. E
Caluiniſtæ pręcurſores Antichriſti. 47. A
Caluiniſtarum reuelationes. 197. & 198. R.
Caluiniſtarum vexillum effigie dæmonis inſigne. 76. B
Cambronenſis Deiparæ imago, Duellum. & miraculoſa Clinici victoria. 310. E
Cameracenſes quidam hęretici. 327. N
Campanarum oſtenta mira. 267 B
Cananęus ſignificat mercatorem. 293. A
Canoniſtarum quorumdam error. 357. I
Capnomantiæ ſpecies. 233. H
S. Carileſus, 94. I
Carnium eſus. 21. G
Carolus Magnus Imp. 136. B
Caroli Regis Franc. morbus ex maleficio. 37
Caroli Calui auiditas. 320. I. 331. P
Caroli Mansfeldij Comitis mirus morbus ex maleficio. 58. B
Carnifex à malefica læſus in ipsâ iuſtitiæ executione. 32. C
Carnifex a malefica iam rogo mandanda læſus afflatu. 73. B
Carthaginenſis mulier ex falſa reuelat. cauſa ſchiſmatis. 158. B
Catarinæ Raconiſiæ reuelationes. 184. R
Catharinæ VValtheri mirus morbus ex maleficio. 50. C
Catharinę Senenſis reuelatio de concept. B. Mariæ virginis diſcuſſa. 174. I
Catarina Bononienſis decepta. 159. C
Catholici & Ariani Epiſcopi certamen. 325. M
Catonis dictum acutum. 104. C
Catoptromantia. 223. F
Catoptromantia in cuſpide ſplendenti 246. P
κάτοχος, & κατοχὴ 152. C

Cautelę pro aqua frigida reiectę. 346.347. E
Celtæ dicti Germani. 222. E
Cephalæonomantia. 228. G
Cereris oraculum. 224. F
Ceriti & Cererićti. 54. C
Ceromantia. 236. I
Certamen duorum veneficorũ mirabile. 31. C
CHABAR quid, vnde CHABARIM. 246. P
Chaldæi qui dicti. 253. A
Charibertus. 205. C
Childericus rex Franciæ. 162
Chiromantia quotuplex, & quæ licita, quæ contra. 275. A
Chiromantiæ ſcriptores, prohibitæ lectionis. 276.
Chorion. 237. K
Choſen ſeu *Eſſen.* 140. A
Chriſtus quo ſenſu propheta. 137. F
Chriſti Domini factum cæcũ ſanantis. 120. L
Chriſtianis cur obiecta infanticidia. 36. E
Chriſtianus Comes de Oldenborg. 321. I.
Chriſmatis vis. 89. A
Cineraria diuinatio. 234. H
Circi Byzaceni ſtatuæ fatales. 45. C
Ciſterna in Aphaceno templo. 221. E
Citatio ad comparendum coram Deo & varia eius exempla. 305.
Cleidomantia. 228. G
Clemens V. citatus coram Deo. 306.309. B
Clementis octaui bulla. 316. G
κληδονιστική 104. C
κληδονίζεσθαι quid, & κληδὸν. 219. C
Cluniacenſes monachi Alphonſum Regem Aragonię ex purgatorio educunt. 93. I
Cogitationes an notæ dęmoni. 203. B
Cogitationes quopacto Magi diuinẽt 204. B
S. Coletæ prudens humilitas. 160. C
Colonienſis virgo. 82. G
Colophonij vates. 210. B
Cometarum ſignificationes. 267 A
Comitiſſa ſectę Caluinianę venefica & adultera iuſſu mariti occiſa. 58. B
Conceptio B. Virg. Deiparæ immaculata defenſa contra quandam prætenſam reuelationem. 174. I
Confeſsionis vis. 57. A. 327, 328. N
Congelatio. 152. C
Coniectatio quid. 137. B. quotuplex. 252. A
Coniectatio iudiciaria ex aſtris quatenus licita. à fol. 253. A
Coniugibus vitanda philtra. 19. F
Coniugum intemperantia. 79. E
Conrad. VVimpina multa ſublegit clam ex Pico. 247. Q
Conrardi Marpurgij inquiſitio. 319. I
Conſtantini Stethati aſtrologi diuinationes. 263. E
Conſtantinopolitani Circi maleficæ imagines. 44. C
Conſtantinopolitanum imperium quo pacto ſorte obuenerit Flandrię comiti. 373.
Coponus ſicarius. 278. C
Contradictiones defenſoris probę aquæ frigidæ. 345. D. 347. E
Contumaciæ inobedientiæque pęna. 77. C
Cornicis præſagium. 27 C.
Corpus imago animi. 275. B
Corporis diſpoſitio quam expoſita illuſionibus. 166. E
Corpori naturaliter ferrum & alia metallica certo conformata artificio innaſci non poſſe. 58. B.
Corpori humano ex malis humoribus interdum dura, vt tophos, ſpinas, conchylia &c. innaſci. 58. B
Coſcinomantia. 227. G
Craſſus. 107. D
Cratetis impium conſilium. 20. G
Creaturæ quo modo laudem Dei nobis proponant. 341. B
Cribro diuinare. 227. G
Criſtallomantia. 224. F. pęna ibid.
Critici dies vnde ſumendi. 26. F
Critomantia, & Crithriæ mulieres. 235. H
Crucifixi imago ſanguinem fundens. 41. A
Crucis ſignum quam vim habeat. 119. K
Crucis ſignum contra illuſiones. 173. K
Crucis ſignaculo diſcernũtur illuſiones 185. M
Crucis ſignum opponere viſioni ſeu reuelationi. 194. Q
Crucis ſignum prætermiſſum noxium. 84. G
Cruce certare quid. 372. 373.
Cubabant olim in templis ad ſomnia captanda. 153. D
Cubomantia. 244. P
Cultrum excernens deglutitum. 59. B
Curioſitas. 95. I
Cyaneæ ad Lycum. 222. E
Cyrus. 287. F

DABAR

DABAR. 150. A.
Dactylomantia, 226. F
Dæmon pro anima apparet euocata. 219. C
Dæmon cur vtatur ætate pueriliad diuinationes. 166. F
Dæmon quædam per ſe non æquè poteſt ac per alios. 97. A
Dæmon cur potiùs per alios quàm ſe, maleficio noceat. 96. A
Dæmon non habet corpus aëreum, nec aliud 336. A
Dæmon alligatus loco per Magum. 63.
Dæmon maleficas ſuſtinet, ne mergantur 336
Dæmon ſomnijs deludens. 63.
Dæmonis fraudes in oraculis reddendis. 204
Dæmoni permittit Deus aliquando lædere, & iudices decipere. 349. B
Dæmoni ſe deuouere vel eum inuocare quã periculoſum. 82. 83.
Dæmoni homines tradendi poteſtas. 61.
Dæmonem aëreum corpus habere, error. 371
Dæmones quidam lenones. 11. B
Dæmones quæ occulta queant reuelare. 200
Dæmones Lutheri & Svvinglij anteambulones. 47. A
Dæmonum conuiuia ſunt calamitates hominum. 1. A
Dæmonum miniſterio non licere vti, nec ad bonum. 119. K
Dæmoniaci obſeſsi & poſſeſsi quo modo differant. 62
Δαιμονῶντες. 54. C.
Danielis liber ſomnialis. 280. A
Daphnomantia. 236. I
Deus cur maleficia permittat. 74. cum ſeqq.
Deus cur permittat homines à dæmone poſſideri. 64.
Dei gloria reſultans ex maleficijs. 74. A
Dei prouidentia in tuendis & dirigendis iudicibus maleficij quãta & qualis. 355 & 356
Dei prouidentia quæ in tolerandis ſceleribus malef. 73
Dei ſuauitas, clementia, ſapientia, potentia, iuſtitia. 74. & 75
Defuncti poſcunt eleemoſynas, & ſpiritualia remedia. 93. I
Dementia breuis ac ridicula per maleficium. 53. C
Depoſiti negatio. 84. G
Deſidia ſeu ſegnities. 21. G
Deſperatio. 95. I
Deſpuendi in ſinũ ſuperſtitio auerſoria 26. C
Deſpuitio in ſinum ſuperſtitioſa. 13. E
Detractionis pœna. 77. C
Deuotionis ſeu execrationis maleficium. 61.
Diabolus quomodo inducat in gulam & libidinem. 190. P
Diabolus in iudicio militis patronus & liberator. 85. G
Diabolus vnumquemque decipit per ea, quę quiſque amat. 166. E
Diabolus quomodo mundi rex ſecundum Lutherum, & quomodo ſecundum Catho-cam veritatem. 28. E
Diabolus quomodo Deus ſęculi dicatur 28. E
Diadumenus vnde dictus. 237. K
Didaci Ordonij duellũ cũ Zamoranis. 312. E
Didius Iulianus. 223. F
Dies SS. Paulli, Vincentij, Vrbani, Ioannis, Annunciationis. 109. B
Dierum fauſtorum vel infauſtorum obſeruatio. 108. B
Dina foſſa. 236. H
Diophanes magus 217. G
Dirę. 243. N
Diſcretio experimentalis, quid & quæ nomina eius. 157. A
Diſcretio ſpirituum doctrinalis quę. 157. B
Diſcretionis ſpirituum donum quid. & de duplici eius modo. 156. & ſeqq.
Diuinatio quando & quale peccatum. 251. A
Diuinatio quotuplex. 208.
Diuinatio quale peccatum, ſiue quæ hęretica, quę non. 206.
Diuinatio in S. S. an ſemper in malum ſumitur. 134. A
Diuinatio qualis permiſſa. 206.
Diuinatio malefica per plumbum liquefactũ & aquam. 49. A
Diuinationis definitio explicata, & quomodo differat à vanâ obſeruantia, prophetiâ, coniectatione. quarum ſit rerum. vnde dicta. ſollemnia, inſtrumenta. 199.
Diuinationis à prophetiâ & coniectatione diſcernendæ canones. 205.
Diuinationi recipiendæ quę diſpoſitio apta. 135. C
Diuinationem explicitã illicitam eſſe, nemo Chriſtianus poteſt licitè ignorare. 207.

Diuinationes cum pacto expreſſo ſeu explicito. 208.
Diuinatores aſtrologi ex repub. eijciendi. 266. F
Diuinatores conſulere non licet. 207.
Diuinatoria ſors illicita. 365. K
Diuinatoriæ ſortis ſpecies. 244. P
Doctrina, & eruditus quid vulgato interpreti. 141. B
Dodecaedron. 248. Q
Dodonides columbę quales. 209. B
Donatiſtæ Sacrilegi. 89. H
Dracus Londinenſis. 198. R
Dubium quid, & quando in dubijs mitior ſententia ſequenda. 124. N
Duella omni iure prohibita docetur. 312. 313. E
Duella quando Principes poſſint permittere. 315. G
Duellorum cauſæ, 310. ritus. ibid. E
Duellorum incertitudo & iniuſtitia. 312 E
Duellorum variorum exempla. 311. E
Duffus rex. 42. G
Dulciniſtæ. 165. E
Dunſtanus ignita forcipe naſum laruæ comprehendit. 181. K
Dura & craſſa quopacto dęmon queat verè aut falsò corpori inſerere. 58. B.

E

Eccleſiæ precationes quam vim habeant mala repellendi. 119. K
Eccleſię non obedire eſt. M. pecca. 302. I
Eccleſiaſticas cærimonias ſuperſtitioſis ritibus conferre blaſphemũ & impiũ eſt. 121. L
Electiones aſtrologicæ. 253, A. 255. B
Eleemoſyna poteſt ſortito haberi. 290 A
Eleemoſyna data ſagis an periculoſa. 88. H
Eleemoſynæ vis. 88. H,
Eleemoſynam denegantes faſcinari. 89. H
Eleemoſynæ defunctis proſunt. 92. I
Eleemoſynis impetratæ res an efficaciores. 113. G
Elię humilitas. 193. Q
Elizęus cur pſalten requiſiuit. 134. B
Elizabetha Croſtha. 198. R
Elizabethę Barthonæ vaticinia. 198. R
Elementa tantũ ſunt tria: nullum ignis. 267. A
B Eleutherius. 77. C
S. Elphegus. 189. O
Elymas magus. 97. A
Elzana maleficus. 29. E
Energumeni tot cur tempore Chriſti. 75. A
Energumenorum corpora an poſsit Dæmon ſubingredi & quo id pacto. 61.
Energumenos veros reperiri, & qui tales ſint. 61.
Enguerrani Marignani vxor malefica. 43. O
Euthuſiaſtæ hæretici. 285. E
Epachij pęna. 89 H
Ephemerides paſtorum, & ruſticorum, & nautarum vnde natæ. 270.
Epheſiorum notæ quæ. 248. Q
S. Ephrem. 158. C
Ephialtes, ſeu Incubus morbus. 282. C
Ephod quid & quotuplex. 140. A
Epileptici apti maleficio. 46. A
Epileptici patent falſis reuelationibus. 156. F
Epitheles Meſſenius. 285. E
Erichtus magia. 216. C
Erkimbaldi de Burban factum & miraculoſa Euchariſtię perceptio. 305. C
Error iuris, quis peccatum. 359. H
Euangelium. 150. A
Euangeliorum liber incombuſtus. 323. K
Euchariſtia quo modo exitiũ ſit ſumẽtis 302.
Euchariſtia verè ad ſalutem inſtituta. 301.
Euchariſtia contempta, & formidata. 299. B
Euchariſtię ſacramenti forma à Deo inſtituta. 123. M
Euchariſtię miraculum. 9. C
Euchariſtiæ ſumptæ purgatio, defenſa exemplis & ratione contra Hotomannum Caluiniſtam. 299. B
Euchariſtiæ vis 57. A. 89. H
Euchariſtiæ contemptę vltio. 81. F
Euchariſtiam indigne ſumentiũ pœnæ. 304. G
Euchariſtiâ abutuntur malefici. 67. A
Euchariſtica ſortitio. 373.
Euchariſticę purgationis formula & cauſſæ. 300. B
Euchete infanticidę. 4. B
Eulalij fiſcella incombuſta. 323. K
Eulogij ſomn. 286. E
Euſtachius Abbas 306. B
Excõmunicatio lata in duellis explicatur, 315
Excommunicationis contemptus. 90. H
Execrationũ ſeu Dirarũ in ſeipſos exẽpla. 82.
Exorciſmi vis cum miſſę ſacrificio. 83. G
Exorciſmorum formulæ quę licitę. 117. I

Expuere

Expuere in faciem viſi. 187. N
Ecſtaſis ſeu raptus prophet. 151. C
Exſtatici. 211. B
Extiſpicina. 231. H

F

Facies index animi. 273. B
Famagoſtani Turcæ vaticinia. 203. B
Fanatici ſeu ἔνθεοι. 211. B
Faſcini definitio. 26. C
Faſcinatio quid latè, & ſtrictè. 24. B.
Faſcinatio quid ſecundum vulgus & hęreticos. 24. B
Faſcinatio illa vulgaris quam erroris originē habeat. 27. D
Faſcinatio vulgi fabula & ſuperſtitio eſt. 25. C
Faſcinationis vera cauſa, refutatis falſis. 25. B
Faſcinationis remedia quedam ſuperſtitioſa 27.
Fatui & furioſi cur ſępius diuinent. 135. C
Fauſtina quomodo amore liberata. 20. G
Felicis Malleoli liber pro ſuperſtitioſis orationum formulis diſcuſſus & confutatus. 115. cum ſeqq.
Feminę faciliores decipi. 166. F
Fęminarum reuelationes quomodo examinandę. 166. G
Ferdinandus III. Caſtellę Rex. 308. B
Ferdinandus Daualus natus galeatus. 237. K
Feris erepta in magicis. 34. D
Ferrantis comitis flandriæ matrem dæmon decepit. 204. C
Ferri candentis miracula. 319. I. 321. I. 322. K 327. K
Feſſanæ tribades. 227. G
Feſſanorum Hydromantia. 222. E
Feſtorum violatio. 95. I
Fides vera requiritur ad prophetiam,
Fides quæ operetur in ſanatione. 124. N
Fides remedium contra maleficium. 57. A
Fidei vis contra illuſion. 180. K
Fiducia & cuſtodia ſui. 187. P
Filum collo commenſuratum. 240. L
Fila maleficij amatorij qualia. 14. E
Finis bonus ſolus non facit actum eſſe bonū aut legitimum. 353. F
Finni malefici baliſtarij. 41. A
Florentina mulier. 55. A
Floridenſis diuinatio. 229. G
Forma nocet pudicitiæ. 22. G
Forma probæ aquæ frigidę in maleficijs. 334.
Forma ferri conſecrandi ad Iudicium. 318. I
Formæ verborum quæ permiſſæ quæ non in medicinis. 122. & 123.
Formula probæ aquę feruentis. 331. P
Formulæ curationum ſuperſtitioſæ multæ. 126. cum ſeqq.
Franciæ aula ſuperſtitioſa in dierum obſeruatione. 112. B
Franci vſi ferri candentis indicio. 313. H
Franciſcus Dux Armoricorum. 309. B
D. Franciſci exemplo ſe virgo volutat in niue. 180. K
Franciſci Borgiæ reuelat. 184. R
Franciſci de la cruz deluſio, hæreſis, falſæ prophetiæ; ſupplicium, & hiſtoria. 167. G
Freſaia ſeu ſtrix auicula. 4. B
S. Friar di prudentia. 184. M
Fridericus III. Imp. 136. B
Fridericus Dux Auſtriæ. 17. F
Friſonum ſuperſtitioſa ſors. 372 373.
Frumenti auerſio per maleficium. 40. A
Fulicum pręſag. 269. D
Fulminis vis in penetrandis ſolidis. 61. B
Furi oculus quo pacto excutiendus, vt cognoſcatur. 127. O
Furtum concipere per lancem & liciū. 240. L
Futurorum ſcientia quopacto reſeruata Deo. 256. C
Futurorum contingentium cognitio cur ſolius Dei. 138. F

G.

Gagates in diuinatione. 229. G.
Gaianus mimus. 82. F
Galea naſcentium. 237. K
Galeacius vicecomes maleficiatus. 68
Gallicenæ fæminæ. 210. B
Gandenſis virginis propter ſuperbiam illuſio 183. M
S. Gangulphi vxor adultera detecta & punita. 333. Q
Gaſtromantia. 223. F
Geilæ mors. 81. E
Gelo, quæ Mauritio inſidiata. 4. B
Genebaldus Laodunenſis lapſus & pęnitens, & quàm obediens D. Remigio. 182. L
Geneuenſes venefici. 30. E
Geomantia. 247. Q
Germani proba aquæ vſi. 331. P
Germanorum mos quidam diſcuſſus. 232. H
Germanorum ſuperſtitio. 222. E. 228. G.

242.M.245. P
Germanarum fæminarum diuinatio, 222.E
Gertrudis. 172. H
Gladij mucronem tres digitos longum excernens. 60. B
Glandiũ triũ præſagiũ ſuperſtitioſum 269.C
Gnoſtici Magi & infanticidæ. 4. B.
Gnoſticorum Magia & viſcerationes & infanticidia. 36. E
Goeſiorum iconoclaſtia. 76. B
Goninus magus Pariſienſis, illuſit iudici in ipſo ſupplicio, vicariâ ſibi mulâ in patibulo relictâ. 73. B
Goſuuini Comitis mors. 88. G
Gotfridus Schluſſel. 83. G
Gotholanus Nauarchus. 309. B
Græcorum nomine qui ſignificentur in S. S. 147. B
Grando & glacies eadem ſpecie. 268. B
Gratiani error. 329. N
S. Gregorius Agrigentinus. 81. E
Gregorius VII. Papa. 299. B.
Gregorij XIII. laus & bulla. 314. F. G
Gualtherus Burgenſis. 306. B
Guilhelm. Aquitaniæ Dux deluſus. 183. L
B. Guilh. Roſcildenſis. 188. P
Gula etiam leuis religioſæ punita. 96. H
Gunda mulier viri veſte aſſumpta monaſterium ingrediens punita. 94. I
Gundizaluus Fernãdez de corduba. 307. B.
Gaſtronienſis faber magus. 229. G
S. Gutlacus. 189. O
Gygis annulus. 226. F

H

HAbitus optimus periculoſus, & nitor ſolito maior ſuſpectus. 27. D
Hadrianus VI. Papa. 262. E
Hæretici fictores reuelationum, vt fuere { Cherinthus, Marcus Magus, Montaniſtę, Donatiſtæ, Archontici, Manichæi } 162.
Hęretici dęmones expellere nequeunt. 75. B
Hæreticorum prophetæ mente capiebantur, exempl. prob. 152. C
Hæreticos mirè ignis ſemper vlciſcitur, exemplis duobus id confirmatum. 327. 328. N. 332. P.
Hęreticos reiecit aqua. 362. I
Hæreſi flamma quod vmbra corpori. 329. N
Halitu & afflatu maleficæ faſcinant. 3. B.
Hannoniæ energumenę quæ fingens ſe ſacerdotiſſam & conſecrans: exemplũ. 170.
Haraldus Hybernus. 323. K
Haruga. 230. H
Haruſpicina vnde dicta, & quid. 230. H
Hebręi aſtrologi cauſa idololatriæ & iconoclaſtię. 263. E
Hecate vel Heroibus infeſtati. 54. C
S. Helenę falsò aſcripta oratio. 127. O
Heliogabalus. 236. I.
Heliſæi geſtus puerum ſuſcitantis. 120. L
Heluetia Saga 71. A
Heluetia obſtetrix puericida. 3. B
Helueticæ duæ maleficę afflatu lepra infecere 31. C
Henricus Imperator. 259. D
Henricus Moguntinus Epiſcopus. 308. B
Herbæ & feſtucæ maleficę, quas ſupergrediendo quis faſcinatur. 2. B
S. Herebertus 159. C
Hermetis Malateſtę mors. 278. C
S. Hermannus Steinfeldenſis. 187. P
D. Hieronymus crucis ſignum adhibuit ſanationi. 120. L
Hieronymi Cancellarij Mediolanenſ. annulus. 226. G.
Hieroſcopiæ deſcriptio accurata. 230. cũ ſeq.
D. Hilarion dæmonem quem Magus immiſerat è virgine expulit. 63.
Hildebrando puero omen oblatum mirum. 240. L
Hildegardis. 172. H 193. Q
Hippe. 5. A
Hippomanes. 5. A. 17. B
Hiſpani Catholici contra Arianum certamen. 322. K. 332. P
Hiſpanorum militũ oratio ſuperſtitioſa vulnerum curandorum. 114. H
Hiſtoris filia Tireſię. 38. A
Homicidij pęna. 80. E
Homicidia magica. 34. D
Hominum generi ex maleficorum ſcelere vtilitates natę 75. A
Horror & lętitia ex reuelatione. 183. R
Hotomanni temeritas caſtigatur. 301. C
Humilitas neceſſaria contra illuſiones. 158. B
Humilitatis vis contra illuſiones. 183. L
Humilitatis vis contra dęmones. 161. D.

Hydro-

Hydromantiæ ſpecies variæ, 220.E.234.H
Hypatiæ prudens facinus, 22 G

I.

IAcobi Richij libellus confutatus, à ſol. 335.A.cum ſeqq.
Iacobi Brochardi Caluiniſtæ reuelationes, 197.K
Iad, 51.C. eius colloquium cum Alexandro, 148. B
Iamnes & Mambres, 97 A
Iamnes ſeu Iannes Theophili præceptor, Patriarcha, Magus, 223 E
Iaponij furtum valde deteſtantur, 316.H
Ichthyomantia, 235.H
Iddegonim, 238.K
IEDVIM diuinatio, & quid IEDVA, 237
Ieiunium neceſſarium ante Miſſę celebrationem. ◦ H
Ieroboami vxor, 207
IESV nominis virtus liberat puerum à dæmonum poteſtate, 87 G
IESV nominis efficacia, 122.L
Ignorantia quæ in Diuinatione excuſet, 207
Ignorantia quæ à peccato excuſet, 358.H
Illuminati hæretici, 162.D, 165.E
Illuſorum per reuelationes excuſationes diſcutiuntur. 161. D
Imago malefica. 49. A
Imagines maleficæ amatoriæ. 16. E
Imagines vel ſtatuæ maleficæ, & varia exempla. 42. C
Imagines maleficæ ex cerâ, terrâ &c. 8.9. A earum baptiſmus & alij ritus. 9. A
Imagines aſtrologicæ. 254. A.255. B
Imaginarij magi. 229. G
Immiſericordia. 89. H
Impedimentum perpetuum quod. 68. D
Imprecationum mala & vltiones. 77. C
Incæſtuoſus Satanæ traditus 79. E
Incendi ſolita à maleficis. 14. 15. E
Indicium complicum. 354. G
Indolentiam ſeu patientiam tormentorum quomodo procurent maleficæ. 71. A
Infans tutus inter dæmones. 87. G
Infantes proprij occiſi & comeſti à maleficis. 30 E
Infantium cædes. 4. B
Infantibus cur ſæpiùs noceant malefici maximè non baptiſatis quæſitum & cur Deus hoc permittat. 70. A
Infanticidium. 33. D
Inferni oſtia varia. 211. C
Inferrationis maleficium. 56. A
Iniuriæ quomodo remittendæ ex Dei præcepto. 119. K
Intentio quæ excuſet à peccato 125. N
Inuidia & odium proximi. 79. D
Ioann Morechazarius maleficus. 44. C
Ioann. de Varenis. 193 Q
Ioannes Flander Eſtinnenſis Deiparæ defenſor. 30. E
Ioannes Galeacius aſtrologum ſtrangulari iuſsit. 264. E
S. Ioannes Gualbertus. 325. M
Ioannes de rupeſciſsâ. 166 E
Ioannes Sagus, & Iohan. de rupeſciſsâ. 157. R
Ioann. Stadij vanitas. 254. A
Ioannis Turſonis mors. 308. B
Ioan. Bentiuoli ſæuitia. 277 C
B. Ioannis die ſuccenſę pyræ, & vnde mos. 232. H
Ioanna Potiere ſaga cauſa vexationis totius monaſterij vbi degebat. 163. D
Ioannæ virginis Lotharingæ reuelat. defenſæ 184. R
Iob à dæmone plagatus. 46. A
Ionathæ ſors, & petitio ſigni. 206.
Ionæ tempeſtas. 206.
S. Iordanes illuſus non ſemel. 186. N
Ioſephi ſortitio & virga. 239. L
D. Ioſephi nomen cur datum cuidam. 188. P
Iouis Dodonæi, Ammonis, Trophonij oracula. 20. A
Iouius notatus, 273. C. ſcriptor ſuperſtitioſus. 237 K
Iprenſis Epiſcopi ſententia defenſa. 114. H
Ira etiam leuis. 96. H
Iridis & ſimilium pręſagia. 269. C
Irriſio virorum Sanctorum. 94. I
Iſaacius Imp. de imperio deiectus. 201. A
Iſaacius Angelus. 221 E
Italus veneficus Cathar. Mediceæ. 32. C
Italorum hodierna hydromantia. 222. E
Iudæi perfidia, duellum & ſupplicium 310. E
Iudæi crudele pactum fœnoris. 136. B
Iudæi dictum acutum de aſtrologia. 258 C
Iudæi vnde dicti adorare caput aſini 228. G
Iudæorum idololatria in captandis ſomnijs. 154. D
Iudex ſine causâ idonea non poteſt recedere

à communi opin. 371.
Iudex improbus damnatus. 93. I
Iudici non licet quã vult pęnã infligere 352. F
Iudices peccant bonâ intentione probâ aquæ frigidæ vtentes fuſè doctum. 359. H. 363. K
Iudices quæ ſub mortali facere & ſcire teneantur. 359. H
Iudices ac ne Principes quidẽ lege plane ſoluti. 360. H quopacto legibus aſtricti. 361. H
Iudices cur veritatem non aſſequantur in ſagarum iudicijs. 362. I
Iudices non poſſunt inquirere in planè occulta. 365. K
Iudices an poſsint vti plenitudine arbitrij. 360. H
Iudices iſti aquarioli quæ docendi. 362. I
Iudicis hac proba aquę frigidę vtentis pænę. 371. poteſt conueniri actione iniuriarũ, eius ſentẽtia eſt nulla. eſt homicida. Ibid.
Iudicum iuſiurandum in leges. 361. H
Iudicibus & iuſtitiæ adminiſtris an malefici poſsint nocere. 71. B
Iudicibus quibus noceant malefici. 73. B
Iudicium quid in S.S. 141. A
Iudicium, qualis purgatio. 317. H
Iudicia humana cur ſint incerta. 300. 301. C
Iudiciarius proceſſus contra vermes noxios. 117. I
Inger, & Lauffkeffer vermes. 117. I
Iulij II. bulla. 314. F
Iul. Sirenius nimiũ tribuit Aſtrologis 257. C
B. Iulianus ex parricidâ Sanctus. 75. A
Iulianus Apoſtata. 162.
Iuliani Apoſtatæ Magia. 236. I
Iuliani calumnia in vigilias Chriſtianorum. 153. D
Iunianus Maius. 278. A
Iunonis palus Epidamni. 222. E
Iuſiurandi purgatio defenſa. 298. A
Iuſti Lipſij narratio & amicitia cum auctore. 287. F
D. Iuſtina & Ciprianus magus. 11. E
Iuſtitia Dea Hotomanno. 302. C
Iyngis varia nomina. 5. A

K

KAbbala duplex Iudæorum. 250. P
KALAL quid. 246. P
Karentinienſium maleficiariorum diſcuſſa Hiſtoria. 69. E
KIBEL, vnde Kabala. 211. B
S. Kiliani & ſociorum cædes. 81. B
Kunigindis Imp. 319. I

L

LAcertas in vrinâ quidam eiecit. 58. B
Lactis exſiccandi aut furandi maleficium, & ritus, necnon remedium lepidum, exempla ſingulorum. 39. A
Læſtrygones cur ſtrigæ. 3. B
Lampadomantia. 240. L
Lapis inſignis & diuinatorius Iudęis. 238 L
Lapis quomodo radat & ſubintret aquę ſuperficiem. 61. B
Lapidũ rationalis fulgor, quãdo deſierit. 147.
Lappones malefici ſagittarij. 41. A
Laurentij Medicis mors. 263. E
Lauri vri à maleficis ſolebãt. 15. E
Lecanomantia. 223. F
Lectiſternia Gentilium in fanis ad ſomnia captanda. 284. E
Lemniæ feminæ cur maritis inuiſæ. 65. C
Leo Imp. philoſophus contemptor Magorum. 219. G
Leo Iſaurus. 263 E
Leuini Crucij Eruditorium exorciſtæ non legendum ſine iudicio. 133.
Leuuerſtetenſis puella. 56. A
Libanomantia. 234. H
Liber dictus reuelationes prophetarum. 162.
Librorum ſcribendorum & complicandorum apud Hebræos conſuetudo. 260. D
Liberos Dæmoni offerunt malefici. 71. A
Libidinis irritamenta vndecim ex Helinando explicata. 21. G
Libidini quæ ſpiritualia arma depellendæ optima. 22. G
B. Libuina. 193. Q
Licitum non eſt quicquid prodeſt. 123. M
Licitum non eſt vſurpare S.S. ad ſenſum ad quem non prolata. 123. M
Ligamina & nodi amatorij. 13. E
Ligaminis maleficium quam frequens, quotuplex &c. 64. A
Ligaminis cauſæ præcipuæ. 65. C
Ligaminis modi. 65. B
Ligentur cur ſæpiùs viri. 65. B
Lithomantia. 238. L
Lituanorum ſuperſtitio. 232. H
λῆμμα. 150. B
Loca vbi maleficia ſolent reponi vel reconſdi. 8. A

Locutio linguarum ignotarum non procedit ab atrâ bile. 209. A
λόγιον & λόγια quid. 141. A
Lollardi. 161.
Longobardi capræ caput adorarunt. 228.
Lotharij Franciæ Regis ſacrilegium & pœna. 259. B
Lotheriæ contractus, quid, quotuplex, & quas conditiones requirat vt ſit licitus. 291. 292. cum ſeqq.
Lotheriç contractu quæ perſonæ lucrari poſſunt. 294.
Lucas Gauricus infęlix diuinator. 277. C
Lucernaria diuinatio. 240. L
Lucretij inſania & mors. 17. F
Luculli mors ex amatorio. 17. F
Ludouicus Rex Germanorum. 331. P
Ludouicus Sfortia 264. E
Lugdunobataui iconoclaſtæ. 76. B
Luizici populi. 243. M
Lumen propheticum ad quam qualitatis ſpeciem pertineat. 140. G
Luminis prophetici certitudo, nomina varia, & an idem ſit cum lumine fidei. 139. G
Lumini prophetico non credentes peccant, & puniti. 139. G
Lunaticorum plures ſpecies, 46. A
S. Lupi libum, 113. G
Luſitani veteres. 236. I
Luſitana Monialis. 157. R
Lutherus nimis liberalis in dæmonem. 28. E
Lutheri funeri dæmones interfuerunt. 76. B
Lutheri pſeudoprophetiæ. 199. R
Lutheri & ſequacium de baptiſmi materia errores plane væſani, 339. B
Lutherum in anguſtias olidas redegit dæmon 76 B
Luxuria punita. 79. E
Luxus veſtium punitus per dæmonem. 79. E
Lycij piſces arioli, 235. H

M

MAeſtitia & iocus. 21. G
Magdalena de la cruz. 168. G
Magię, hęreſis, luxurię cognatio 80.
Malchut & Malki. 150. A
Maledici in Martyrem pœna. 83. G
Maledici in ſanctos. 81. E
Maleficus cui malefico poſſit nocere. 70 A
Malefici intentionem cur dæmon exigat. 2. A
Malefici quibus perſonis nocere queant. 70.
Malefici excommunicati. 41. A
Malefica curatio. 56. A
Maleficæ non ſunt poſſeſſæ ab inhabitante dæmone. 336. A
Maleficarum ſupernatatio, vnde proueniat. à fol. 335. A
Maleficium eſſe. 1. A
Maleficium, quid, & quotuplex. 1. A
Maleficium ſoporiferum 36. D
Maleficium hoſtile, & qualia ingredientia 24.
Maleficium per inhalationem omnium peſſimum. 31. C
Maleficium per cibum & potum. 31. C
Maleficium per inunctionem, & vis eius. 31. C
Maleficiū maleficio repellere non licet 118. K
Maleficij efficientes cauſæ. 1, & 2. A
Maleficij vox quid ſignificet. 1. A
Maleficij inhalatorij cauſæ contra Bodinum & alios. 32. C
Maleficij intrinſeci materia. 32. C
Maleficij extrinſeci modi varij. 32. 33. D
Maleficij crimen quoad probam aquæ, nihil habet peculiare. 347. E
Maleficij ſpecies, per introſumptionem, vel per applicationem exteriorem. 30. E
Maleficio maximè cur dæmō delectetur. 1. A
Maleficia quæ ab extrinſeco. 7. A
Maleficia quę interiùs operantur. 5. 6. A
Maleficia tantum nocent, quibus volunt malefici. 2. A
Maleficiorum inſtrumenta, ſeu materia. 2. A. cum ſeqq.
Maleficijs multos lædi & occidi probatur. 29.
Maleficiandi præſegmina vel quid aliud eius expetuntur à ſagis. 8. A
Maleficiatus, quid. 1. A
Maleficiati & frigidi qui, & hoc per maleficos poſſe fieri. 64. A
Mandragoreus virunculus, & de hac impoſturâ. 226. F
Manganiæ ſpecies. 213. C. in quibus pactum latens. 230.
Manuel Cōnenus deceptus ab aſtrologis. 264
Manus Domini facta ſuper me, quid. 152. C
S. Marcellus. 185. M
M. Antonius Triumuir. 11. E
Marcus hæreticus & Magus. 11. E
D. Marcus ſutorem ſanauit. 120. L
Mare baptizantium ſuperſtitio. 221. E
Margaritæ Rauennatis reuelat. 184. R

B. Maria virgo viſa cuidam in ſomnis deſponſari. 188. P
B. Maria virgo ſe vita. 82. F
Mariæ Deiparæ fauor in tuendâ caſtitate. 22. G
Mariæ virginis Deiparæ deuotio quam vtilis. 55. A
B. Mariæ Dei matris inuocatio quam ſalutaris. 95. I
Maria Magdalena. 79. E
S. Mariç de Oignies amicus illuſus, ſed à Sancta ſeruatus. 188. O
Mariæ Imperatricis ſcelus & ſupplicium. 319. I
Marioni aduocati prophetię. 163.
Maſſa quod genus prophetiæ. 150. E
Mathematici qui in iure & Hiſtorijs. 262. E
Mathias Coruinus Hungar. Rex. 272. A
Matiſconenſis comes ſacrilegus 90. I.
Matrimonium ſolemni ritu contrahere ante lucem vitandi ligaminis cauſa an ſuperſtitioſum. 64. A
S. Matrona. 185. M
S. Maurus. 159. C.
S. Mauricij Abbatia. 168. B
Mauricij ſomn. 286. F
Medici aſtrologi ſuperſtitioſi qui. 265. F. eorundem Medicorum coniectatio, quouſque probabilis. 270.
S. Meinulphus. 188. P
B Meinulphi monaſterium *Bodkenſe*. 267. B
S. Meinulphi doctrina dignoſcendarum verar. reuelat. 187. N
Menſes qui colant. 111. B
Menuercus Paderbronnenſis Epiſcopus. 308. B
Mercurij lapidei indices. 238. L
Meroueus rex. 210 B
Merouei Regis ſors. 248. Q
Metamorphoſis ſagarum in feles, mures &c. 35. D
Meteorologicorum prænotiones. 267. A
Metonymiæ. 143. B
Metopoſcopia. 271. A
Miles iniuſtè damnari, quam ſe dæmoni tradere malens. 85. G
Minæ Dei magnum munus. 151. B
Miraculo ſe excuſari nemo poteſt petere. 304. A
Miracula cur hodie rariora. 349. E
Miracula fiebant à deluſo. 184. M
Miſericordiæ mater, quando cæpit vocari B. Virgo. 55. E
Miſſiuus adoleſcens. 19. F
Miſſæ vis. 89. H. contra maleficia 57. A
Miſſæ S. Iſidori miraculum. 323. K
Miſſas malefici curant celebrari ſuper varijs. 7. A
Mitior ſententia quæ. 124. N
Mola adurebatur, & cineres poſt tergum ſpargebantur. 1[illegible]. E
Moloch Idolum. 71. A. 236. I
Monachorum expurgatio de furto. 199. B
Monomachiæ purgatio & eius origo. 309. & 310. E. cauſę & armorum genera. ibid. E
Monſtra. 245. N
Montaniſtarum reuelationes. 197. R
Morborum ſępè cauſæ efficientes ſunt dæmones, & quo id pacto faciant, contra medicos quoſdam. 45. A
Morbos quomodo inferat dęmon. 54. D
Morbos curare cum ſuperſtitione non licet. 116. I
Mortuos qui vidiſſent citò mori, opinio vulgi. 18. K
Moſes quopacto prophetarit. 1[illegible]7. K
Moſes Abbas. 96. K
Mulier & malleus à molliendo. 21. G
Mundis corde Dei, immundis viſio dæmonis debita 80. E
Munzeri pſeudoprophet. 199. R
Mures præſagi. 270.
Murmur ante verba magica. 216. C
Muſcę in ſpecie dæmon 85. G.
Muſica. 21 G
Mutinenſis comitis factum inſigne. 319. I
Mylitta Aſſyrijs Venus. 13. E.
Myrę fons. 236. H
Myricariæ diuinat. variæ. 2[illegible]7. I
Myricinæ virgę. 239. L

N

NAbi, & *Nebua*, à qua radice. 134. B
Napello nutrita puella 32. C
Narëes Androgyni. 239. L
Natiuitatum magiſterium. 253. A 254. B
Nebulæ, Tonitru, fulminis præſagia 26 C
Necromantia quę & qualis, varijque ritus eius. 211. cum ſeqq.
Necromantia propriè dicta. 219. C

Necromantiæ modi duo Thebanus, & Theſſalicus 215. C
Nectanabus Magus Alexandri Magni pater. 223. E
Negatiui præcepti vis. 352 F. 363. K
Nicolaus Papa. 299. B
Nicopolis vnde dicta 105. C
Niuium, pluuiarum, gelu præſagia. 268. B
Noë an maleficiatus à filio 64. A
Norinbergenſia exempla duo diuinationis infauſtę. 224 F
Notoria ars. 1 1. A
Nouatus. 8 . H
Nouemdiales pulueres. 33. D
Nouicij faciliores decipi 166. F
Nuditas membrorum & inſpectio punita. 80 E
Numerorum quę vis. 2 1. P
Nymphæi oraculum apud Apolloniã. 234. H

O

OBedientię vis contra illuſiones 180. K 182 L. 184 M. 187. N
Obſeruantię vanę alexicacæ, & medicæ. 113. G
Obſtetrices maleficæ. 30. E
Occulta facta non licet explorare per aſtrologiam. 256 F
Ocium. 21. G
Oculo excuſſo diuinare quid, & quo fiat modo 228 G. exempla infelicis conaminis. ibid.
Odatis & Zariadres ſomnium. 285. E
Oinomantia. 234. H
Oliuarum oſſa incendendi maleficium 12. E
Ollę ludus. 292. A
Ominandi genera varia. 104 C
Ominis nomen in S.S. 106. C
Omina. 243. N
Omina ex nominibus. 105. C
Omina ex verbis fortuitis. 105. C
Omina vialia ſeu τὸ ἐνόδιον. 105. C
Omina domeſtica. 105. C
Ominum ab animatis & inanimis petitorum tabula. 108.
Ominum obſeruantiſſimæ gentes. 106. C
Ominum vanitas, 104 C, . 105. D
Omphalomantia, 237. K
Omuræ miraculum de Chriſtiano falsò accuſato, 3 6. H.
Oniropoliæ auctores, 278. A
Oniropolitarum fundamenta, 279. A
Onomantia, 250. & 251. P
Onomarchus, 287. F
Onus, 150. B
Onychomantia, 227. G
Oomantia, 236. H
Opera culpæ non tribuenda Deo, 349. E
Oraculum ex arca, 210. B
Oracula & vaticinia, & eorum genera varia, 208. A
Oraculorum ceſſatio vnde. 209. A
Oraculorum cauſæ inueſtigatę, ibid.
Orationis vis contra illuſiones, 178 K. 184. 189. O
Orationis tepiditas & diſtractio punita, 96.
Orationis mentalis periculoſus quidam in praxi lapſus & illuſio, 165. E
Orchis, 26. C
Orinthomantia, 251. P
Orpheus fanaticus, 211. B
Oſſa oliuarum quid apud Baruch, & oſſis nomine quid ſignificent Hebræi, 15. B
S. Oſualdus, 194. Q
Otgerius œconomus ſacrileg. 91. I.
Otto 3. Imp. 310. I.
Otho filius Imp. captus à Venetis, 221. E
Oua diei paraſceues aſſeruantium ſuperſtitio diſcuſſa, 112. B.

P.

PAgomantia, 221. E
Painoti imago malefica. 42. C
Palicorum crateres in Siciliã. 221. E
Palomantia. 245 P
Palumbi maleficium & pęnitentia. 66. C
Pancratius aſtrologus ſibi & alijs infelix. 263
Pandulphi Malateſtæ crudelitas & pœna 274
Parentum percuſſores puniti. 77.
Parentum execrationes quàm formidandæ probatum, 77. & 78 quàm periculoſę. 64
Pariendi difficultas per maleficium. 38. A
Parricidia ſtrigum, 35. D
Parthenomantię ſpecies duæ, 240. L
Paſiphaes templum. 153. D
Paſſeres præſagi. 270.
Paſtorum ludus. 248. Q
Patrenſium Achaiæ diuinatio in fonte. 223. F
Pauire pro ferire. 242. M
Pauperes de Lugduno ſeu de Barulo. 362. I
Peccatum quid 363. K.
Peccatum triplex, infirmitatis, malitiæ, igno-

rantiæ. 358. H
Peccata ſunt cauſa maleficiorum. 77. C
Peccare quis poteſt faciendo rem licitam, & non peccare faciendo illicitam. 125. N
Peccare quis poteſt, faciens bona intentione, quod ei facere non licebat. 358. & ſeqq.
Pedis offenſi omen frequentiſsimum. 107. D
Peditus omen. 108. D
Penetratio corporum ſolidorũ Diabolo impoſsibilis. 60. B
Pergamenus virginea maleficorũ qualis. 9. B
Periaptorum ſuperſtitio. 101. B
Periurij pæna. 84. G. 88. G
Peſtis tempore parochi ſortiri debent, quis in vrbe remaneat. 290. A
Petrus de Fraxineto. 57.
Petrus Bernenſis iudex ſagarum. 83. G
Petrus Deioca propter eleemoſynas ſaluus. 93. I
Petrus Maſsilienſis. 324. M
Petrus de monte Ilicino. 264. E
Petri Sartoris fraudulenta hypocriſis. 155. E
Petri Primodaij error. 275. A
Petri Leonij aſtrologi exitus. 265. E
Petri Ignei Alban. Epiſcopi miraculũ. 325. M
Petri Tarentaſij miraculum. 57. A
πίσυγα quid. 14 E
Pharmacia. 127 G
Pharmacidæ Thebanæ. 73. A
S. Philaſtrij feſtum. 95. I
Philippus Pulcher Francorum Rex. 309 B
Philtrum ex infante. 33. D
Philtra propinantium pœnæ humanæ & diuinæ. 18 F
Philtra omnia noxia, adigunt in furorem, exempla. 17. F
Philtrorum remedia, quæ apud Gentiles, & quæ proba. 19 G
Phocenſis tyranni annuli. 226. F
PHVR. 244. P
Phyſiognomica diuinatio, vnde nata & quæ habeat fundamenta, & quæ poſsit prædicere. 271. & ſeqq.
Pictauienſes Magi. 89. H
πίτυσογ, & an hinc Epytirum, & quale hoc 15. E
Platonis diuinatio. 250. P
Pœnæ modus quando augeſcit cũ delictis 352.
Politica coniectatio. 289.
Pollentianus Magus. 236. I
Pontifex Romanus viſibile caput Eccleſiæ. 363. K
Pontificis eſt declarare, quid ſit ſuperſtitioſum. 365. K
Pontifices declararunt probam aquę frigidæ illicitam. 364. K
Popponis Dani miracula. 324. M
Pori an multum dilatari queant. 60. B
Porphyria meretrix. 323. K
Poſterum pro aduerſo. 111. B
Prędictio & prę notio quomodo differãt 134.
Præmonſtratenſium initio energum. quidam fatidicus. 178. K
Proba aquæ frigidæ olim diuerſa ab hodierna. 333. Q. quam ſæpe à Pontificibus, & Imperatoribus ſit prohibita. 334. Q. & an hodie licita ſit, fusè diſputatum, à fol. 334. vſque ad libri finem.
Proba aquę frigidæ parum habet vtilitatis, & quaſi ſuperflua, prout illam recipi vult Richius. 344. D
Proba aquæ frigidæ eſt tentatio Dei. 356 L & inobedientia ſimilis ariolationi vetitæ. 370. M. N
Proba aquæ frigidę apud paucos in ſola Germania in vſu, alibi exploſa. 343. C
Proba aquę frigidę non eſt miraculoſa; ſed ex pacto dæmonico, probatur. 367. & 368. M
Proba aquę frigidæ qualis olim fuerit. 332. P
Proba aquę frigidæ neceſſariò fallax, ſi capta ſit malefica ob aliud crimen aliquod. 348. & ſeqq. E
Proba aquę frigidę in maleficij crimine prohibita canonibus & communi ſententia oſtenditur. 351. P
Proba aquæ non eſt ſors conſultoria. 356. H
Probę aquæ frigidæ & aliarum vulgarium oſtenditur nullum eſſe diſcrimen, confutatis quæ adferebantur. 364. K
Probę aquę nõ pręficitur à Deo Angelus 349
Probæ aquæ frigidę per bonos Angelos Deũ non adeſſe. 346. D
Proba vulgata per lancem & pondera. 372.
Probationes vulgatæ omnes iure Canonico prohibitæ. 365. 366. K
Probationibus quibus vti liceat iudici. 350. B
Proculus Arrianus. 89. H
Prodigia. 243. N
Prodigia quatenus liceat obſeruare & propo-

proponere.244. N
Prohibitio generalis quàm longè porrigatur.350. F
Promiſsi matrimonij violati pęna.88. G
Propheta vnde dictus. 134. B
Propheta verus intelligit, & denunciat alijs. 139. G
Prophetæ definitio. 134. A
Prophetæ quam certi de euentu, & de Dei reuelatione. 139. F
prophetę nomen quam multa ſignificet.133.A quibus competat. 134. B
Prophetæ non mente capti, vt fanatici.151. C
Prophetia per ſomnium & genera eius.152.D
prophetia quibus dari à Deo ſolita, 135. C
prophetia quędam ſententiæ ſeu præſcientiæ,& quædam comminationis ſiue conſilij, & diſcrimen.138. F
Prophetia an ſemper in bonam partem 134.A
Prophetia quomodo voluntaria & inuoluntaria. 135.
Prophetia quorum præſentium vel præteritorum ſit. 157. F
Prophetia an ſemper hominibus mediante angelo detur. 136. E
Prophetiæ genera duo per Sacerdotes & per prophetas. 140. A
Prophetiæ infallibilis veritas quomodo, 138. F
Prophetiæ gradus, & dignitas. 155. E
Prophetiæ donū quod teſte D. Paulo. 137. F
Prophetiæ definitio tradita & explicata. 134. B
Prophetię cauſa efficiens ſolus Deus, confutatæ variorum aliæ cauſę. 134 B
Prophetiæ infuſio an requirat aliquam in homine diſpoſitionem, & cuiuſmodi 134.
Prophetiæ materia quæ res ſint. 137 F
Prophetiæ influxus mediante angelo quo pacto fiat.137.
Prophetiæ nomen, quotuplex ſignificatio;& definitio. ſingularumque particularum explicatio. 137. cum ſeqq.
Prophetarum oraculum. 149. A
Propheticę inſpirationis ſpecies, cum Dialogo, vel ſine. Item imaginaria & intellectualis,& quid ſingulę, 136. D
prophetare quo ſenſu dicantur mortuus, inſanus, vel paganus. 137. A
Proſperitas. 21. G
Prouideutia Dei. 272. A
Prouocatio ad diuinum iudicium, quando licita,& quantum ei deſerendū 305, cū ſeq.
B. Pruminius. 116. I
Prunarum ardentium proba qualis, & eius exempla varia. 322. 323. K
Pſychomantia. 153. D. 211. C
Ptolomæi ſomnium. 285. E
puerorum familiaritas periculoſa. 22. G
pueros necant ſagæ varijs modis. 34 B
pulchritudinis corporeæ examen & vanitas. 22. G
puluercs malefici, eorum color & vis. 1. B
punclerus maleficus. 41. A
purgatio Canonica quid. & varia eius genera proponuutur à pag. 298. A
purgatio vulgaris per crucem, quę. 372.
purgatio vulgaris per aquam qualis 330. P
purgatio vulgaris per ignem, qualis & quotuplex,& eius exempla. 316. cum ſeqq.
purgationes vulgares damnatæ, 314 F
purgationes vulgares vbi in vſu, & exempla. 318. H
purgationes vulgares à quo prohibitæ. 330. N
Pyræ accenſæ probatio & exempla. 324. M
pyrethia. 239 L
pyromantię ſpecies. 231. H
pythagoras deditus phyſiognomię. 273. B
pythagoræ ſpecularia magia. 224. F
pythagoræorum diuinatio. 250. 251. P
pythia Delphica. 210. B
pythones ſiue pythonicorum varia nomina. 210. E
pythoniſſa Francica. 210. B

Q

QVercetenſium monialiū prophetię. 163.
Queuedi Hiſpani Diuinationes, & vulnerum curatio. 227. G

R

RAbdomantia. 246. P
Ranæ oſcillum. 5. A
Ranunculorum pręſagium. 270.
Raſis & aliorum medicorum praua remedia. 20. G
Ratio contra omnes orationum ſuperſtitioſarum formulas. 119. K
Rationes dignoſcendi ſuperſtitioſas formulas orationum. 115. H
Rationale iudicij. 140. A
Regibus & Iudicibus ſollertia quędam diuinandi

nandi à Deo data, & eius exempla varia. 134. B
Relapſi in hęreſim pœna. 319. N
Remedijs vanis & ſuperſtitioſis vti non licere. 357. I
Remora. 5. A
Rerum magnarum & ſolidarum in corpus ingeſtio, probata exemplis, & examinatum quomodo ingerantur & egerantur. 55. cum ſeqq.
Retractio & abſconſio genitalium an naturalis & vera. 68. D
Reuelationis veritas ab euentu quopacto dignoſcatur 183. R
Reuelationi vigilantis an plus tribuendum, quam dormientis. 177. K
Reuelationem vt quis diiudicet quę illi neceſſaria in genere. 156. A
Reuelationes ſedulo diſcutiendæ antequam approbentur. 158. B
Reuelationes Sanctarum quanti faciendæ. 172. H
Reuelationes à Deo petere an licitum quęritur. 158.
Reuelationes alienæ quomodo diſcutiendę. 160 C
Reuelationes miraculis confirmari. 183 R
Reuelationes propriæ non propalandæ, ſed tegendę. 193. Q
Reuelationes aliis confirmari. 188. P
Reuelationes vnde appareant eſſe à Deo, vel à dæmone. 178. K
Reuelationes quorum non credendæ. 164. E
Reuelationum diſcernendarum pręcepta qui tradiderint. 156. A
Reuelationum finis perpendendus. 193. Q
Reuelationũ falſarum indicia reſpectu perſonæ. 165. E
Reuelationum qualitates quę conſiderandæ 177. K
Reuelationum pugnantium conſiderandarũ regula. 188. P
Reuelationum præced. & ſubſequentia perpendenda. 194. Q
Reuelationum prętextu olim hęretici & hodie ſe inſinuant. 162
Reuelationum de immaculata concept. B. M. quæ certiores. 188 P
Reuelationum circumſtantiæ quæ perpendendæ. ibid.
Reuelationibus aſſueti, ſæpe opiniones ſuas putant reuelationes. 62.
Reuelationes proprias tuto quis poteſt repudiare, probatum exemplis. 160. C
Reuolutiones. 253. 254. B
Reuolutionum quæ certitudo. 254. B
Rhabdomantiæ ſpecies. 239. L 249. P
Rhenus explorator liberorum. 212. E
Rhombus magicus. 14. E
Rhytmi aut verſus an ſuperſtitioſi. 120. K
Richarda imperatrix 319. I
Richij ſententia proponitur & examinatur. à fol. 342. C. 343. item 346. E
Riſſe vel raſſe. 292. A
Ritus & geſtus abſoni, damnandi. 120. L
Robertus Abbas 181. K
Robertus Epiſc. Cantuarienſis. 322. R
Rodolphus Habſpurgius. 262. E
Rolionis Normāni contra fures rigor. 21. K
Romani iuuenis cum Venere deſponſatio. 66. C
Roſtochienſis faber magus. 228. G
Rugiæ matrona. 319. I
Ruta ſalutaris contra faſcinum cur. 26. C
Ruy Paez de Viedma duellum. 312. E

S

Sacerdotes Diabolus calumniatur. 210. B
Sacerdotum impurorum pœnæ. 74.
Sacha quid. 238. L
Sacrilegorum pœnæ. 89. & 90. H. I
Sacrorum & Sacramentorum irriſio, abuſuſque. 89. H
Sacris rebus cur patiatur Deus maleficos abuti. 73. A
Sacris rebus abutuntur malefici ad necandum. 3. B
Sadducæi athei. 75. A
Sagis neceſsitas nocendi. 89. H
Sagittarij ſeu baliſtarij malefici. 40. A
Salaſsiorum malefici venenarij quid conati, & quo modo deprehenſi. 30. E
Salignæ virgæ. 239. L
Saliſſatio & ſaliſſator. 104 C
Salmacis fons qualis explicatum. 69. E
Salomoni ſapientia in ſomnis data 155. E
Salutatorum quædam ſuperſtitio. 114. H
Sambethe filia Noë. 211. B
Sancij Hiſpani & aliorum militum ſacrilegorum pœnæ. 91. I
Sanguinis libatio magica. 219. C

Sanguiſugę venenatę. 117.
Sanguinatio cadaueris quale indicium: diſsimile vulgari probationi oſtenditur, 355. G
Santaberenus. 219. C
Saphat, quid. 121. L
Saræ Sponſi. 79. E
Sartor quidam Anglus à dæmone occupatus. 81. F
Sauonarola. 139. F detrectat probam ignis. 325. M
Sauonarolæ reuelation. & cauſſa damnatioque. 197. R
Saul inuitus propheta. 135. C. à ſpiritu malo cur obſeſſus, 79. D. conſulens Pythoniſſam, 2c7.
Scæuæ Sacerdotes filij. 76. B
Scelerus Sethus, 11. E
Sciuci. 17. F
Sciomantia quid. 219. C
Scotus defenſus à calumnia, 357. I
Scottus Parmenſis. 204. B
Scytharum diuinatio. 392. L
Scythici magi. 237. I
Sebaſt, Sianus. 221. E
Secundelli deluſio. 184. M
Semē humanū, & ſtercora præbēt malefici 7
Sena inſula. 210. B
Senes & pueri facilè illuduntur. 166. F
Sepulcra violant ſagæ. 34. D
Sepulcrales anus. 33. D
Serapis quis. 279. A
Serapidis templum. 153. D
Serpentes non ſublati ab Apoſtolis concepta verborum ad hoc forma. 122. L
Sethus Magus, 220. E
Sexus fœminei reuelationes, quanti faciendæ, 165. G
Si ſignificat quia, verò. 118. K
Sibyllæ quales, & vnde dictæ. 211. B
Sibyllæ folia. 236.
Sibyllæ & Balaam prophetæ. 135. C
Signum petere à Deo quando licitum. 206.
Signum à Deo poſcere differt, ab omen accipere, probatum ex S.S. 106. D
Signum maleficij amotum feliciter. 38. A
Signi amotio felix. 48. A
Signa à Deo petere exemplo veterum quomodo licitum, 366. L
Sileſius nobilis dęmones conuiuas iratus vocat, & illi venere ſpecie equitum, &c. 86,
σημειωτικὴ. 270.
S. Simeon Treuirenſis. 178. K
Simon Auguſtæ dæmonem eiecit, quem nequiuerant Lutherani miniſtri. 76. B
Simō magus dæmones in alios immitteb. 63.
Simonis Magi pulueres. 2. B
Simonis mira non fuiſſe omnia pręſtigioſa contra Baronium. 63.
Simonis Bulgarorum ducis mors mira. 44. G.
Simoniacus Epiſcopus conuictus per ignem 325. M
S. Simphoriani pagi inquilinæ mulieris maleficium. 56 A
Simplicitatis vis contra illuſiones. 180. K
Siticho Epiſcopus Spirenſis. 304. C
Slauorum lex de purgat. vulgari. 318. H
Sobrietas. 187 P
Societatis IESV Burdigalæ factum. 226. F
Socrates Phyſiognomus. 273. B
Socratis diuinatio. 247. Q
Soham & *milluim*. 142. B
Solymannus Imp. Turcarum. 136. B
Somnus. 21. G
Somnium quid. 279. A
Somnium, dæmonis nomen. 189. O
Somnia quædam licet obſeruare, quædam non; item quædam vera, quædam falſa. quædam à Deo, quædam non. 280. 281.
Somniorum ſpecies ac diuiſio. 279. A
Somniorum cauſæ quæ. 281. B
Somniorum portæ duæ. 280. B
Somniorum diuinatio, 278. cum ſeqq. A
Somniorum diuinorum cauſæ finales variæ, quæ. 154. E
Somniorum diuinorum examen. 286. F
Somniorum naturalium examen. 281. C
Somniorum Diabolicorum examen. 284. E
Somniorum certitudo vnde. 281. B
Somniorum naturalium cauſæ intrinſecæ & extrinſecæ quæ. 283. D
Somniorum propheticorum multa exempla. 155. E
Somniorum curioſi obſeruatores calamitioſi fuere. 287. F
Somnificum maleficium quale. 4. A
Soractini vates. 210. B
Soricinum auſpicium. 108. D
Sors quotuplex. 244. P
Sors pro oraculo, vt Delia, Lycia, Pręneſtina. 244. P

Sors cōſultoria hodie quale peccatum. 252. A
Sors diuiſoria vt licita quæ concurrere debeant. 289. A
Sortis diuinatoriæ & conſultorię diſcrimen. 357. H
Sortis contractus. à pag. 291.
Sortis contractus duo genera. & periculoſum id in quo ſtatim ſortiuntur ſinguli collata pecunia. 295. B
Sortes conſultoriæ in S.S. excuſatę quę. 206.
Sortes Apoſtolorum. 247. Q
Sortiens fraudator an iterum admittendus. 296. B
Sortitio gentilium qualis. & quę iure ciuili ac canonico permiſſa. 289. A. Sortitio veterum Chriſtianorum hodie abolita, & quomodo illa peragi ſolita. 290. B
Sortitionis miniſtri & impenſæ cui ferendæ. 296. C
Spannacenſis hoſpes à dæmone viſibiliter ablatus. 85. G
Spatulomantia. 105. C
Spectra militaris exercitus proficiſcentis ad locum delicti, pœnitentiæ cauſa. 92. I
Spicam excernens quidam 59. B
Spiritus quopacto ſe ingerant, doctrina P. N. Ignatij. 194. P
Sponſa à dæmone ablata, reſtitutaque eius veſtimenta. 88. G
Sprengeri & Nideri quanta in his auctoritas. 47. A
Stadelein maleficus. 38. A. 72. B
Stampani Comitis maleficium. 43. C
Stapedi affricatum venenum an ad cor hominis queat penetrare. 37. E
Stare ad crucem quid. 372. 373.
Stephanus eques Neapolitanus. 18. F
Stephanus Hagiochriſtophorita magus. 220.
D. Stephani reliquiæ. 73. D
Sternutationis omen. 108. D
Stoichiomantia. 247. Q. & 248.
Strenarum initio anni conſuetudo an licita diſceptatum. 108. A
Striges infantes an necent. 4. B
Stygis aquæ venenum. 37. E
Sudes per cutem prodeuntes. 57. A
Superbia expoſita illuſioni. 183 184. M
Superciliorum ſpectio. 104. C
Superſtitio in verbis aut orationibus ſacris. 100. A
Superſtitionum inſtrumenta tutò perduntur. 226. F
Superſtitioſæ medicinæ. 102. B
Suſpendioſi lanea vitta. 14. E
Suſpendioſorum lipſana in magicis. 33. D
Sycomantia. 236. I
Syngrapha pacti extorta dęmoni. 96. I
Syneſij conſilium cauendum. 280. A. reprehenſus. 281. B
Syrrhus vicus. 235. H

T

TAnaquil veratrix. 232. H
Tartarorum diuinatio. 236.
Telephron denaſatus à maga dormiens. 35. D
Temixtitani Indi filios immolabant. 71. A
Temnia ſaga Athenis necata. 18. F
Templum augurum. 242. M
Templariorum de damnatione. 309. B
Temporariorum ſuperſtitiones. 108. B
Tephramantia vetus & noua. 234. H
Ternarius numerus in maleficijs. 13. 14. E
Tertulliani lapſus vnde natus. 16. G
Tetbaldi Peletarij expurgatio per ignem. 317. H
Thallus. 46. A
Theagenis prædictio. 262. E
Theodoricus Rex Gotthorum. 135. B
Theodoricus maleficiatus. 68. D
D. Theodori Epiſc. Sedunenſis factum fictum. 119. K
Theodoſij ſomn. 286. F
Theophilus Oeconomus pęnitens. 95. I
Theſſali cadauera contra magicas inſidias cuſtodiebant. 35. D
Theurgia. 211. C
Thomas Munzerus. 278. A
Thomæ Anglici libri tributi D. Thomę Doctori Angelico. 139. G
Thomæ de Kempis apertio contra tentationes. 248 Q
Tophet ſacrificium. 236. I
Thraſillus aſtrologus. 262. E
Thummim quid, & cur noſter doctrina & Sacerdotes. 141. B
Thuriſumia. 213. H
Thyrxeus Apollo. 222. E
Tiberius Gracchus. 107. D
Tireſiæ Magia. 213. C
Tiromantia. 235. H

Torquen-

Torquendus prior qui deformior. 273. B
Tridentini concilij Canon de duellis. 313. F
Tripudium ſoliſtimum. 242. M. ſoniuium ibidem.
Turcarum diuinationes. 223. F. 227. G. 239. L
Turcarum ſuperſtitio, 236. I

V

Valazcæ veneficium. 65. C
Valentis diuinatio. 248. P
Vana obſeruantia quid. 98.
Vana obſeruantia, quando lethale pecc. & veniale. 98.
Vanæ obſeruantiæ quatuor ſpecies. 99.
Vanæ obſeruantiæ dignoſcendæ canones. 99. A
Vanæ obſeruantiæ exempla. 100. A
Vaporum præſagia. 268. B
Vaticinium quid ſignificet, 134. A
Veneficia quædam naturalia, quædam etiam malefica eſſe ſeu dæmoniaca contra hæreticos. 28. E
Venetijs maleficus animas Dęmoni emens. 29. E
Veneti cur mare deſpondeant. 221. E
Ventorum præſagia. 268. B
Ventriloqui. 210. B
Venus dæmon ſuccuba. 66. C
Venus Gazęa ſomniantium. 285. E
Veneris Gazæę oraculum. 208. A
Verbum quid. 150. A
Verbis maleficiari nonnullos, 3. B
Veritatis agnitę impugnatio. 81. E
Veſtis virilis mulieribus non induenda. 95. I
Victimaria diuinatio. 230. H
Videntes vnde dicti prophetæ. 134. B
Vigilantia & attentio ad bonum, 187. P
Vij ſiue Viales Dij. 238. L
Vililla in Aragonia. 268. B
Vinum. 21. G
S. Vincentius Ferrerius. 189. O
Virginum an coniugatarum reuelationes pluris faciendę. 171. G
Viſio, & *verbum* quopacto differant, & quid ſingula. 149. A
Vlricus Neuſeſſer. 56. A
Vnguentum Paganum, quid vocent 71. A
Vnguentis quibus & quomodo vtantur maleficæ. 3. B
Votum caſtitatis ex pacto exorciſtæ. 83. G
Vox leuis repugnat vitæ grauitati. 22. G
V*rim* & T*hummim*, quid rei, & quæ forma diſputatum fuſè. à 141. B
Vrim & T*hummim* vnde dicta, & varię opiniones de nomine. 141. A
V*rim* & T*hummim* ſignificatio. 144. nominum ratio: & vſus prophetię. 145.
Vrim & T*hummim* reſponſio duplex. 148. B
V*rim* & T*hummim* prophetia quando deſierit. 147. B
Vſuræ pœna. 88. H
Vſuras licitas eſſe vnquam, error. 120. K
Vulgares purgationes, quomodo vocatæ, & cur paribiles leges. 304. A
Vultricoli qui. 9. A

VV

VVarenis fons. 333. Q
VVenceſlai cum Radiſlao duellum. 311. E
VVilhelmus Lauſanenſis Epiſcopus. 116. I
S. VVinvvalocus. 183. R
VVittenburgenſe exemplum Iudicij. 321. I

X

Xerxes. 287. F
Xylomantiæ genus. 246. P

Z

Zabernenſis mulier. 55. A
Zelotypiæ poculum. 330. P
Zingalæ ſeu Aegyptiæ. 227. G
Zita Princeps Arabum. 263. E
Zopyri iudicium de Socrate. 274. B
Zoroaſtris libri, 36. E

Finis Indicis Rerum & Verborum.

S. SCRIPTVRÆ ET VARIORVM SCRIPTORVM LOCA HIS LIBRIS EMENDATA VEL EXPLICATA.

Ex Veteri Teſtamento.

GEneſis 1.v.14.260. D. & 49.v.13. 15.E.
Exodi 13.v.1.137.A.& 13 v.9.276.B. & 28.v.15.& 30.141.F. & v.17 142.B.
Leuitici 19.v.26.285.E.& 20.v.vlt.211.B. & 26.v.1.238.L.
Numerorum 5 330.P.& 12.v.6 154.E. & 27.v.21.141.F.
Deuteronomij 8 v.11.246.P. & 18 v.10. 285 E. v 11 211.B. v.15.137. F. & 28.v. 59 24.B & 33.v.8 145 B.
Iudicum 5.v 20.261.D.
Hiſt. Regum lib.1.c.10 v.12 137. A. & c. 18 137 A & cap.28 v.7. & 8.211.B. 220. D.lib.2.Reg c.2 v 15 315 G. lib.3.Reg. c.18.v 4.134.A v 29.137.A & c.20.v.33. 106.C. lib.4 Reg.c 3.v.15 152.C.
Paralipomen lib.1 cap.24.v 23.305.B. c. 25.v 3. & 5.137. A.
Eſdræ lib.2.c.7. v 65.145.B.
Iob 4 v.13.& 7.v.14 & 33 v.15 154 E. & 37 v.7 277 B.
Pſalmorum 15 v.16.291 B. &18.v.2.26. D.& 59.v.9.15. E.& 103.v.2.260.D. & 105.v.28.220. D.
Prouerbiorum 1 v. 3.141. F. & 6 v. 12. 272 A.& 16 v.10.134. 135.B. & 30. v. 17. 79. D.
Eccleſiaſtis 5.v.2 281.E.
Sapientiæ 4.v.12.24. B.
Eccleſiaſtici 31.v.15.26.C.& 34 6.286.F. v.7 284.E & 48 v 14.137 A.
Eſaiæ 3.v.9.272.A.& 8 v 19.220.D.& 34. v.4 260.D.& 65.v 4.154.D.
Ieremiæ 23.v 33 150.B.
Baruch 6.v 42.12 13.E 15.E.
Ezechielis 11.v.21.152.C.& 21.v.21.245.P & 40.v.1.152.C.
Danielis 2.v.2.253.A.v.27.&30.286.F.& 8.v 10 261.D.
Oſeæ 2 21 G.& 4.v.12.12.D.246.P.
Ioel 2 v.28 154. E.
Nahum 3.v 4 12.D.
Machabeorum lib.2.c.7.v.17.&19.305 B

Ex Nouo Teſtamento.

MAtthæi 17.v.14.46 A.
Marci 9.v 17 46. A.
Lucæ 1.v 29 158.B.& 8 v.27.46. A & 9 v.39 46.A.& 13.v 11.46 A.
Ioannis 12.v.31.28 E.& 14.v.30.28.E.
Actorum 10.v.10.152.C.
1 Corinth 2. v.11.286. F.& c.14.v.1.3.4. 137.F &.v 5.137.A.
2.Corinth. 4.v.4 28 E.
Galat 3.v.1.24 B.& 4.v.10 110.111 B.
Epheſ.6.v.12. 28.E.
Coloſſenſ.2.v.2.256 C.
2 Timoth 4.15.305 B.
Titi 1.v.12 137.A.
Apocalypſis,1.v.10.152.C & 2.v.24 150. B.& 6.v.14 260. & 12.v.13. 261.D.& 13.250.P.

Loca Iuris Canonici.

c. ſententiam ſanguinis. Ne Clerici vel Monachi ſæcular.&c.334 P.& 364.K.
c.ex tuarum. de purgat. Canonicâ. 334. P. 364. K.
Rub.de frigidis et maleficiat.64.B.
c vni.de ſagittarijs.40.A.
c.2.de ſortileg.252.A.
c.aſſaſsini. de homicid.in 6.41.B.
Concilium Antiſiodorenſe c.1.109.A.
Gregorij XIII. bulla de duello 315.F.G.
c. Nobilis 2.q.4.219.I. c. conſuluiſti 2.q. 4.329. et 364.K.

c. Mennam

c.Mennam 2.q 5.329.N.364.K.
c.ſuper cauſa 2.q 5.330.N.
c.1.26.q.2 289.A.
c.illud.26 q.2.102.B.
c.1.26.q.3.230. H.
c.ſortes.26 q.5 252 A.
c.ſi quis Epiſcopus.26.q 5.252.A.
cap aliquanti.cap.ſi quis clericos.26 q.5.
248. Q.
c.non obſeruetis.26 q 7.103 B. & 109.A.
& 110 B & 280 A.
c.quis exiſtimaret.26.q.7.110.B.
c.non licet.26.q.6.102 B et 109.A.

Ex Iure Ciuili.

l.eiuſdem §.3.D de teſtib.250 E.
l.1.D.de ædilit.edicto 211 B.
l.3.§.aduerſus.D.de ſepulc.viola.219.C.
l.final.C de religioſ & ſumpt. funerum
292. A.
l.qui ſepulchrum. C.de ſepulchr.violat.
219 C.
Rub.C.de malefic.& mathemat. 262.E.
l.eorum.C.de malefi & mathema.11.D.
et 118.K. 357 I.
l.multi.C de malef. et mathem. 119.C.
l.1.C.lib.XI.de gladiator. 313.F.

Loca Patrum & Eccleſiaſtic. Scriptorum.

Anaſtaſij Nyſſeni 2 B.63.A.
Antonij Magni 183.R.
Arethæ Cæſarienſis 260. D
Auctoris libri de Spiritu et animâ.152. C
Auguſtini 102 B.106 C.110 B.136.E.142,
P.148 Q.260. D
Bernardi 362 I
Caſiodori 103.B.249.P
Damaſceni 136. E
Dionyſij Areopagitæ 136. E
Epiphanij 11. E
Euſebij 260.D
Gregorij Magni 137. E
Gregorij Turonenſis 248.Q
Helinandi 21. G
Hieronymi 134.H.137.E.141.A.150,B.
246.P
Hildegardis 61
Iſidori 230.A
Marci Hiſtorici Græci 200.A
Nicephori 249.P
Petri Cluniacenſis 183. R
Simeonis Metaphraſtæ 248.Q
Socratis 249.P
Sozomeni 249.P
Syneſij 280 A.281.B
Theodoreti 152 C
Theodori Lectoris 325. M
Theophilacti 151.B.152.C.246 P.

Loca prophanæ Philoſophiæ, hiſtoriæ, Poeſeos Scriptorum

Acronis 240.L
Ammiani Marcellini 249.P
Ariſtotelis 26 C.241.M.281.B
Artemidori 279. A
Auſonij 104. C.267.F
Caſsij medici 274.B
Catulli 105.C. 240.L
Cedreni 44.C
Claudiani 243. N
Conſtantini Geoponici 1 8, O
Firmici 46. A
Gellij 253. A
Gloſſarij vet. 3.B
Glyeæ 44.C. 63.A
Hippocratis 281.B.
Homeri 280.B
Horatij 33.D.43.c
Ioannis Curopalatæ 43.C
Ioan.Meieri 43. C
Ioannis Saliſberienſis .9. B.106.D.256.C
Ioan.Zonaræ 44.C.249.
Ioſephi 141.A.144.B.146.B
Iuuenalis 253. A
Lucani 33 D.cum ſeqq.216.C.217.et 218.
Macrobij 279. A

Mar-

Martialis. 272. A
Moſchi. 234. H
Nemeſiani. 20. G
Nicetæ. 202. A
Ouidij 3.B 9 B 43.C 69.E.233. H
Petronij Arbitri. 240. L
Philonis Heb. 141. A 144. B 178. A
Piſidæ. 268. B
Platonis. 281. B
Plinij. 26. C
Porphyrij. 281. B
Propertij 14. E 66. c 240 L
Sapphûs 105. C
Saxonis Dani. 69. E
Senecæ. 212. C 231. H 234. H 235. H
Sophoclis. 234. H 318. I
Statij Papinij. 213. C 233. H
Strabonis 69. E
Suetonij. 263. E
Taciti. 228. G
Theocriti. 14. E 26. C 235. H
Tibulli. 19. G 26. C
Virgilij. 5. A 9. B 13. E 19. G 26. C 40. A 164. in fin. 165. in princip. 235. H 236. H 280. B

F I N I S.

Errata, quæ (Lector) corrigas velim, & condones.

Pag. 3. lin 8. habitu, ſcribe, halitu p. 15. l. 26. hauach, ſcribe, HANAH. p. 26. l. 5. expreſſum, ſcr. expreſſumue. p. 28. li. 16. eodem, adde, 2. Cor. 4. v. 4. p. 42. l. 12. à blattis, ſcr. à blattis ereptum. p. 43. l. 14. Marignari ſcr Marignani. p. 44. l. vlt. dele τὸ cur. p. 50. l. 2 in morbi ſcr. incidit in morbi. p. 6. l. 29. ſumo, ſcr. fumo p. 63. l. 11. Nemphi. ſcr. Memphi. p. 104. l. 1. omnium. ſcr. ominum. p. 105. l. 10. ἐυδ' ſcr. ἐνδ' p 108. l. 2. à quo, ſcr. a qua. p. 110. l. 32 tot anno, ſcr. toto anno. p. 121. l. 5. à fine pro, SAMAS, ſcr. SAPHAT. p. 198. li. 9. nam diſſ. ſcr. Quam diſſ. p. 203. l. 22 dæmones cognoſcant. ſcr. dæmon cognoſcat. p. 214. l, 6, ſacerdos tollatur nota periodi cuncta perturbans. p 216. l. 13. poſt, rubris tolle notam periodi. p, 236. l. 14 ἀυτροπω ſcr. ἀντροπω p. 242. l. 13. cap. 34. ſcr. cap. 3. 4. p. 277 l, 16. poſitum Caph finale, pro Daleth. p. 278. l. 3. aui. ſcr. acie. p. 293. l. 26. tota ipſi merx cedat, ipſi verò ceteri. ſcr. tota merx cedat ipſi, ceteri verò. p. 303 l. 19, cui gloriæ, ſcr. cuius gloriæ, p. 308, l. 17 ſuffectus, ſcr. ſuffecto. p. 317. l 16. Mauricij. ſcr. Maurilij p. 321. l. 4. fauit contra, ſcrib. fauit: contra. p. 323. l. 1, quas; cum, ſcr. quaſi cum. p. 330. l. 19. Henrico, ſcr. Honorio. p. 340. l. 12. amurea. ſcr. amurca. p. 344, l. 28, ſubdant, ſcr. ſubdunt.

Prҽterea notandum, quҽdam orthograph. vitia quibuſdam locis irrepſiſſe, vt *Phyltrum*, *Suydas* & ſimil. pro, *philtr*. *Suid.* Notas quoque numerales paginarum non rarò corruptas, & litteras capitales interioris marginis interdum prҽtermiſſas: ſed huiuſmodi leuicula per te facilè notabis & vitabis. Monere malui, quam illos imitari typographos; qui ſe prҽclarè honori ſuo conſulere putant, ſi mendorũ, quibus eorum ſcatent libri, nullam in calce operis fecerint mentionem.

LOVANII,
EX OFFICINA TYPOGRAPHICA
GERARDI RIVII.

ANNO M. DC.

DISQVISITIONVM MAGICARVM TOMVS TERTIVS.

SEV

METHODVS

Iudicum & Confeſſariorum directioni commoda.

AVCTORE MARTINO DELRIO, SOCIETATIS IESV PRESBYTERO.

LOVANII,
Ex Officina GERARDI RIVII,
ANNO M. DC.

Archiducale Priuilegium, Licentia Ordinis, & Cenſoris Approbatio præfiguntur Tomo II.

SERENISSIMO PRINCIPI
ERNESTO ARCHIEPISCOPO
COLONIENSI, ET S. R. I. ELECTORI,
EPISCOPO LEODIENSI &c.

MARTINVS DELRIVS
SOCIETAT. IESV PRESBYTER S.

HIPPOCRATIDARVM *more; quibus prima cura morbi originem, ſecunda noxæ vim & modum, tertia remedium, ſcrutandi; primo quoque tomo faſcinariæ luis ſcaturiginem; ſecundo cladis magnitudinem acerbitatemque, tertio medicamenta mali propoſui: quem laborem non diffido bonis omnibus placiturum; imprimis C. T. quæ tantâ curâ hactenus à ditione ſuâ funeſtam peſtilitatem adnititur profligare. Quàm optandum foret ceteros Principes, quibus ſimilis dignitas eſt, in pari munere non diſparem ſollicitudinem præſtare! Macte animi* PRINCEPS ERNESTE, *inſiſte victoriæ. Lernæam excetram ne ſiveris rediuiuis capitibus repullulare. Neminem magis decet filij perditionis anteambulonibus, in quibus myſterium iniquitatis iam operatur, bellum indicere; quàm legitimis ſucceſſoribus Apoſtolorum. Petrus* 2.Theſſal. 2. v.7. Narrant B. Lucas. D. Clemens, Abdias, & Prochorus.

 Simone,

Simone, Paulus Elimâ, Iacobus Hermogene, Joannes Cynope victo de Magiâ triumpharunt. Monet Apoſtolus non temerè illis à
Rom 13. v. 4.
Deo gladium datum, ſed vt Dei miniſtri ſint, vindices in iram eis qui malè agunt. T. quidem Celſ. ambo gladij crediti, & vtriuſque fori tribunal commiſſum. Magis nefarios, aut noxios Eccleſiæ aut Reip. faſcinarijs nullos arbitror exiſtere; cædes & parricidia illis cõuiuia ſunt, elementa turbant, ſoli pernicies, cæli iniuria, Dei odium; quorum, indulgentia & remiſsio numerum auget, perfidiam acuit, malitiam indurat. Quem non hæc irritent? me quidem percuſsère, & Zelus honoris diuini impulit hoc quicquid eſt operis aggredi; &, Deo benè iuuãte, non ſegniter, ſtudij in Catholicam remp. & erga C. T. obſeruantiæ meæ monumentum exigere, & Alexicaco Alcidae me Iolaum adiungere; animo quàm viribus maiore; ab illius propenſione, non ab horum merito, munuſculum velim æſtimari. Louanij. V. Kal. Mart. Anno Sæculari Sextodecimo.

CATHOLICO
LECTORI S.

Quæ tibi videbuntur deeſſe, ſi monueris, ſupplebuntur curis ſecundis; quæ credes errata, ſi ſuggeſſeris, corrigẽtur; quæ ſuperflua meritò cenſebis, tollentur, cùm cauſſam docueris. Nihil enim mihi optatiùs, quam moneri, doceri, iuuari: nihil æquè diſplicet atque pertinacia, & ingratitudo. illud à te, quiſquis ad hæc legenda animo puro, mente candidâ, accedes, cupio impetrare: beneficium non occulam, neque obliuiſcar. condet memoria, ſed ſtilus profundet. Vale.

ΜΑΡΤΙΝΩ ΔΕΛΡΙΩ

ΤΗΣ ΜΑΓΕΙΑΣ

ΑΠΟΤΡΟΠΑΙΩ.

ΕΙΔΟΣ ΠΙΝΔΑΡΙΚΟΝ.

Στροφὴ ά. κώλων ιγ'.

Τὰς μὲν εὐφραίνει μερόπων πραπίδας
Αμερᾶν αὐγᾶς τε πατὴρ, λυποφεγ-
Γεῖς ἀχλύας κατυλάδος
Ορσας· δνοφερὰν δὲ Σοφί-
ας κλυτὸς ἀμπλακιᾶν
Οτ' ἐρυκακέει
Αιγλα ὁμίχλαν. δὴν γε μὰν
Πλυτεὺς ἄθεμιν
Χθόνα τυφλώσας ἔπαφε
Βροτολοίγῳ ψευδέων
Νυκτὶ, δολοῤῥαφέα
σὺν Γοητείαις Μαγείαν προσπνέων·
Αλλὰ νέος παλίνοστον Φοῖβος αὐγὰν

Αντιστροφὴ κῶ ιγ'.

Δέλριος δέλτῳ προσάγει τριτάτᾳ
Πάντα μαστεύσας ἀπατάνορα δό-
λον, καὶ νόῳ στυγὸς πέλωρ,
Αταν τε πολύφθορον ἐ-
λαυνέμεν ἀτρεκίᾳ.
Πρέπει ἂν χάριτας
Φιλησίμολποι τρίζυγας
Μοῖσαι πλεκέμεν,
Χ' ὕμνον ἀπύειν μελίγα-
ρυν τ' ἄποιν' ἔργων καλὰ
Φωτί. δότ' ἄρ στεφάνας

MARTINO DELRIO

MAGIÆ

AVERRVNCO

Ode Pindarica.

Stropha I.

Oblectat quidem mortalium mentes Dierum luciſque pater (Sòl), *vbi luce caſſas noctis opacæ tenebras diſpulit : At verò Sapientiæ inclyta lampas* (tùm lætat animos) *quùm caliginoſam errorum nubem detergit . Diu porrò exlegem terram , cæcitatem offundens, mortalibus noxiali mendaciorum nocte oblimauit, dolis conſutam cum præſtigijs Magiam adhalans. Enimuerò reducem Sol alter lucem* ·

Antiſtropha.

Delrius libro tertio pandit, omnem mente perſcrutatus deceptorem dolum, ac Stygis monſtrum, noxamque perniciabilem (vt ea omnia potis eſſet) *exterminare per veritatem. Quapropter adderet, Muſæ cantibus gaudentes, viro huic gratias plectere triiuges, & hymnũ melliſluum pãgere, quæ ſint elucubrationum præmia decẽtia. Date igitur corollas auro vibrantes & diſcriminatas* (quę hunc)

Χρυσοπάςτυς μᾶλλον ἢ Ηρακλέει.
Πλείονα γὰρ τεράτων νίκησε Μαρτῖ-

Επῳδὸς κώ. ιέ. .

νος. θεȣ̃ μὲν σὺν παλάμα ὄγε μὴ
Μȣ̃νον ἐς φέγγος ἐκ Κωκυτȣ̃ τρικά-
ρηνον ἐξεῖλε Σκύλακα.
Τοιγὰρ ὀῤῥωδȣ̃σα τρεῖς
Αλίȣς σέθεν μάλα, Δέλριε, ὄρφναις
Αμμένα ἐιν Ερέβȣς
Κλέπτει τρίμορφον Περσεφό-
να λόχον. Ευμενὶς ἀ
δ᾽ ἦπάρ τε τριττὰ, καὶ λαφύσ-
σει νιν ὀδάξ, σέ τε θρι-
αμβευέμεν ἄψ νεμεσᾷ.
Αλλὰ μαιμᾶται τίς ὅσον
θόρυβος; μῶν τις κεραυνός;
Φύγεν, οἶδά γε μὰν,
Τάν σευ ἰδρείας ἀςραπὰν

στροφὴ β΄. κώ ιγ΄.

Πᾶν Στυγὸς σμερνᾶς ὀλεσίμβροτον ἔ-
θνος, βλάβαν, σύν τ᾽ ἀσεβίᾳ μανίαν,
Τέρθρευμα, καὶ Γοητικῶν
Ιλαν κακόχαρτον ἄγον.
Εικει ἅπας τε δόλος,
Ιδὲ λώβη ἀλα-
θείᾳ. Δαμασθεὶς ἐφθάρη
Ισχὺν τ᾽ Αἴδας
Δυνάμει ταυτᾶν σελίδων
Εριφεγγεῖ. Ει τ᾽ ἐπεὶ
Ματτέμεν ἄρξεται ἴ-
ϋγγα Κίρκη, καὶ τραπῆν ἄνδράς, σε δει-
δίξετ᾽ ἀλεξίκακον δείξαντα μῶλυ.

hunc) *magis* (decebũt) *quam Her-culem: Plura ſiquidem portenta edo-muit Martinus.*

Epodus.

Dei namque hic adultrice manu haud ex Cocyto tricipitem dumta-xat in lucem attraxit canem (Cer-berum). *Etenim multùm etiam re-formidans tres Soles tuos, Delri,* (tres inquã Diſquiſitionum To-mos) *infernalibus deſidẽs in Vmbris triformes Hecate occulit inſidias. Quin & Erinnyum tertia iecur, ac ſemet mordicibus exeſt, tibiq;* (impoſturas eius) *triumphãti poſt inui-det. Sed enim quis derepẽtè tumultus citur? nũ aliquod* (Dieſpiter) *fulmẽ* (vibrat)? *Nimirum, haud me fugit, tuæ deuitat Sapientiæ fulgetrum*

Stropha II.

Vniuerſa Stygis horridæ mortali-bus-exitium-molita turba, ſecum detrimentum omne, cumque impie-tate inſaniam, præſtigias, ac impo-ſtorum cateruam malis-exultatam agens. Cedit vnâ omniſq; fraus, per-nicies omnis veritati (quã luces). *Edomitus vires deperdidit Tartarus fortitudine harũ paginarũ latè-co-ruſcante. Ac etiam ſi poſt amorum illicia parare Circe aggredietur, vel hominibus varias inducere formas, reformidabit te qui demonſtraris molÿ malorum-depulſorium.*

Antiſtro-

Ἀντιϛροφὴ κώ ιγ'.

Εἰ τι μὰν Μήδεια μιγεῖν φθόνιον,
Εἰ τι φαρμάσσειν χαλίμα πονέσει
Ἢ φίλτρον, ἤ τι τοξικὸν,
Εὐώπιδα ἤ τε Σελά-
ναν ἀφελεῖν ἐπὶ γᾶς,
Τρίποδος τ' ἐρέειν
Μάντευμα σπεύσει τις φλογὸς
Ἑρμῆς δολερᾶς,
Ἐπομένους Κάλχάς τε χρόνους
Προϊδεῖν· οἷός τε μη-
δεὶς ἔσεται τελετᾶν,
Ὁππόκ' ἂν ὀρθᾷ ἐρύκειν μαγγάνων
Ἀρχ' ἀπαθαλίαν γνώμα διδάσκειν,

Antiſtropha.

Quòd ſi autē Medea miſcere venenū: vel ſi impudens-venefica nonnulla incātare laborabit philtrū, aut toxicum quodpiam, Phœbenque pulcro-aſpectu-præſignem deducere in terram: vel ſi è Tripode vaticinium ſcitari deproperabit Mercurius aliquis flammæ falſidicæ: aut etiam ſi Calchas quiſpiā de inſequentis æui futuris hariolari volet; horū omnium voti cōpos reddetur nullus, quandò ſollerte animo impoſturarum declinare malitiam auſpicaris edocere,

Ἐπῳδὸς κώ. ιέ.

Ἐξελέγξας ψεῦδος ἐτητυμίᾳ,
Ἀμφί τε θνατῶν κρεμῶσας καρδίαις
Μωρίας τέμνεις θεόφρων.
Οἷον εἰ Θησεὺς μίτῳ
Ἀτραπᾶς πομπῇ, ἕδνῳ Ἀριάδνας,
Ἑσπόμενος, λαβυρίν-
θου πέφνε δυσπενθὲς τέρας,
Κεκροπίαν τε λύων,
Καὶ ἑπτὰ ἥβας ἄνθεα.
Πλείονας ἀλλὰ σάεις
ψυχὰς Βερέθρῳ ἀφελὼν,
Ταὶ ἄτρωτ' ἀγακλεέσι,
Χάριν εὐζωᾶς, ἀεί σε
Περαίνοντι σοφῶν
Μοισᾶν ἀειρῦσαι πτεροῖς.

Π. Β.

Epodus.

Arguens vanitatem veritate, circumque mentes hominum dependentes ſtultitias dia-ſapiens reſecas. Qualis Theſeus ſecutus filum via-ducem, dotem iugalem Ariadnæ, obtruncauit Labyrinthi luctificum portentum, Athenaſque vrbem ſeruans, & Pubis ſeptem flores. At verò, tu plures animas ſeruas Barathro eximens, quæ illæſæ præquàm illuſtribus, cauſâ ſoſpitatis (à te receptæ) æternùm pergent doctarum te Muſarum extollere pinnis.

SVMMARIA LIBRI QVINTI, SIVE DE OFFICIO IVDICVM.

RAtio ſcriptionis.

Sect. 1. *An in hoc crimine ſeruandus ordo et proceſſus ordinarius?*

De naturâ criminis & eius grauitate. Iudex arbitriũ ſuũ quomodo debeat moderari circa iudicandam grauitatem huius criminis. Septé circũſtantiæ hoc crimen aggrauantes. Quando iudici liceat pænam legis excedere vel minuere. Poſt ſententiá in crimine maleficij licet pænam minuere, exemplo hæreſis. Quid ſemper iudex ante oculos debeat habere. Non arctatur iudex ad antiquum ordiné iuris; ſed ad receptũ ſuæ regionis.

Sect. 2. *Quomodo in hoc crimine inquiſitio inſtituenda?*

Quid iſta & quotuplex. conditiones requiſitæ vt ſit valida. Quomodo debeat conſtare de corpore delicti. quo pacto neceſſe vt præcedat accuſatio. Quod debeat eſſe certa, ſpecifica, & clara. quando neceſſe tempus aſcribi? Quæ indicia debeant eam præcedere. Quando ſit neceſſarium famam pręcedere. Quando abſolutus ſemel de eodem crimine quis fuit, vel gratiam obtinuit, vel pænâ nõ condigna punitus; quid iudici faciendum. Quando tranſactio impediat inquiſitionem. Qui Principes poſsint gratiam delicti concedere. Quibus caſibus hoc Principi liceat facere. An maleficis Princeps poſsit gratiá concedere. Exempla Caroli V. Imp. & Caroli. IX. Franc. Regis. An inualida gratia conceſsa inhibeat omne iudicium an primũ dumtaxat? praxis quædam DD. explicata. Qui competentes in hoc crimine iudices. Inquiſitorum fidei, quanta in hoc crimine ſit poteſtas, Quanto temporis ſpacio in hoc crimine inquiſitio excludatur: ſiue quæ hîc præſcriptio poſsit opponi. An contra abſentem poſsit inſtitui inquiſitio.

Sect. 3. *De optimis indicijs, ex quibus tutò iudex poteſt procedere.*

Ad quos actus iudiciarios requirãtur clariora indicia. Quid ſingulæ indiciorũ ſpecies operẽtur. Iudex quomodo poſsit arbitrari, quæ leuia, quę grauia, quæ grauiſsima ſint. An generalis aliquando ſine indicijs formari poſsit inquiſitio. Quando ſufficiãt leuia indicia. quę requiſita ad torturam. K
De indicio per teſtes. de nominatione factâ per ſocium criminis. hæc exigenda à iudice nec poteſt eá omittere. Iniũgẽda iudici per confeſſarium reſtitutio damnorum. An de- L
nominationi ſocij credendum iudici. quãtam & quando fidem adhibere teneatur. Zimancę ſentẽtia reiecta, cõmunis defenſa. Quãdo ſubijciendus iterum torturæ nominans, vt ratificet dictum ſuum. De minorénium & fęminarum teſtimonijs. Nõ licere de ſocijs in indiuiduo rogare. Quomodo interrogandus nominans de circumſtantijs. & de diffamatione. Denominans debet eſſe conſtans & perſeuerans. De iureiurando quod nominans tenetur pręſtare. Quæ in- M
dicia requiſita ad torturam, plenè traditum quæ ſufficiant. præſertim de fama. conciliata pugna DD, De fugâ. de amicitia. de collocutione. de ſuperſtitione, & repertis inſtrumentis, & ſimilibus vrgentiſsimis. de confeſsione extraiudiciali. Conditiones requiſitæ vt vnum ex talibus indicijs cũ nominatione complicis ſufficiat ad torturam. Explicatæ quædam communes opi- N
niones & praxes diſcuſſæ. Qualis debeat O
eſſe fama vt valeat pro indicio. Quæ ſit vis bonæ famæ. quæ ſit vis malæ famæ. Quam difficilè ſit famam exactè probare. quæ ad hoc ſint requiſita. primum de famâ in ſpecie, deinde de famâ in genere. Quale debeat P
eſſe indicium fugæ vt valeat ad torturam, vel ad pænæ condemnationem, traduntur aliquæ regulæ. Quale debeat eſſe indicium Q
minarum, vt ſit ſufficiens. Diſcrimen inter minas & iactantiam. Quid conſiderandum in æquiuocis & ambiguis minis. Ex indicijs remotis nunquam licet procedere ad condemnationem.

Sect. 4. *De alijs indicijs minus vrgentibus & minus certis.*

De non impediente maleficium. Conciliã- R
tur diſsidia DD. & quæ hinc obligatio reſtituendi naſcatur. De patrocinante maleficis. exemplum N. cuiuſdam Belgæ. De defenſoribus, fautoribus, occultatoribus. Quando deferendi ſint, an ſeruandus ordo

fraternæ charitatis. quando incurratur ob-
B ligatio reſtituendi. Indicium ex mendacio
rei. ex variatione. ex vacillatione. titu-
batione & vultus mutatione. Si viſus cum
inſtrumento maleficij in loco &c. Explica-
tur ſententia communis,& reijcitur ſenten-
tia volentium hoc indicium ſufficere ad cō-
demnationem. Indicium conuerſationis.
Indicium poſtulatæ inquiſitionis, & nimiæ
ſollicitudinis. item ſponte denuncians cū
non teneatur. de indicio inuenti in domo
cadaueris. Item inuēti in via prope domū.
T Item de indicio viciniæ, vel inuentionis in
loco. item de tranſeunte per viam illam.
Itē de eo *cui bono*; ſiue qui cauſam habebat
cur illud factum vellet. Item de eo qui ad
clamorem inhabitantium vel vicinorū viſus
ex domo fugere. Indicium cadaueris ſan-
V guinantis. Indicium malæ phyſiognomiæ,
deſpectus in terram, mali nominis. Locus
Directorij inquiſitorum. Indiciū ex mala
patria, vel parentibus prauis. Indicium ta-
citurnitatis. Indicium iurandi, blaſphemādi,
exſecrandi, ſcurrilia loquendi, vel aliter pec-
X candi conſuetudo. Indicium, non poſſe la-
crymari. Indicium ex mutatione crebrâ do-
micilij. Indicium, ex ſingularitate in pieta-
tis vel religioſitatis oſtentatione. De in-
dicio eradicati chriſmatis, & de ſtigmate.
multa de hoc ſtigmate imprimi ſolito.

Sect. 5. De denunciatione & teſtibus.

Y Eædem teſtificationes & probationes reci-
piuntur quæ in hæreſi. Receptio teſtium à
quibus facienda? item quando facienda. ra-
tificatio item, & publicatio. teſtes non ſunt
nominandi. Cogi poſſunt quilibet ad teſti-
monium. De teſtibus auritis, locus Chryſo-
ſtomi. Quæ exceptio hic valeat contra te-
ſtes. Quibus modis teſtes cogi poſsint? Ex
multiplicatione teſtium & depoſitionū quas
fecere complices vel perſonæ aliter infames
nunquam licet venire ad condemnationem.
Z Ex debilium & dubiorum indiciorum mul-
tiplicatione non poteſt naſci vnum indiciū
indubitatum. Quid quando poſt ſententiā
latam complices teſtimoniū ſuum retractat,
iudici faciendum? Nunquam poſt latam ſen-
tentiam iudex patiatur partes ſiue denomi-
natos ad denominantem accedere. Quid fa-
ciendū iudici quando teſtes variant. Huius
criminis & hæreſeos praxis & ratio eadem.
In hæreſi, cui ſtandū primæ an ſecundæ de-
poſitioni. Simācæ quædā ſentētia diſcuſſa.

Sect. 6. De accuſatione.

Accuſatio quid. hodie in eius locum ſucce-
ſsit querela. Quæ perſonæ hic admittantur
ad accuſandum. Soli repelluntur inimici
capitales. an & excommunicatione maiore?
Quomodo proponenda accuſatio. De pœ-
nâ calumniatorum.

Sect. 7. De apprehenſione & carcere.

Quando cuilibet licitum capere maleficos,
explic. l. vlt. C. de malef. & mathem. Quo-
uis loco, & tempore capi poſſunt. In quem-
uis compingi poſſunt carcerem, etiā in quo
breui morituræ quando hoc ſit verū. Qua-
les probationes ſeu informationes debeant
præcedere, priuſquām capi poſsint. Siman-
cæ ſententia quædam nimis laxa reiecta. Sē-
tentiarum varietas, & explicatio Gomezia-
næ. De nominatione teſtis infirmi. An li-
ceat capere ad ſolam extraiudicialem infor-
mationem. An relaxandi ſub cautione fide-
iuſſoria vel iuratoria. An malefici capi in
eccleſia & ab ea poſsint extrahi. & an irre-
quiſito Epiſcopo. Bulla Gregor. 14. hac
de re. Quis iudicare debeat de immunita-
te. Quid conſequatur ad iniuſtam carcera-
tionem. An peccet fugiens ex carcere iu-
ſto? Poſtquam reus captus quæ ſint iudici
obſeruanda. Notantur ſuperſtitioſa quędā.
1. vt ſublimes tollātur, ne terram contingāt.
2. detractis veſtibus, induere certi generis
interula. 3. ne iudex patiatur ſe tangi ſuper
nudam manus & brachij iuncturam, 4. pro-
ducendas coram iudice, obuerſo tergo. Re-
felluntur rationes quædam Danæi & Go-
delm. cur nequeant iudici nocere poſt capti-
uitatem. Diſcutitur an ſit verum maleficas
iudicibus poſt captiuitatem nocere non va-
lere. Hiſtoria Stabulenſis de ore accepta
Petri Orani. Cautelæ quædā legitimæ ſer-
uandæ cum incarceratis. Cur ex carcere nō
eripiat captas diabolus. Grillandi opinio.
Exempl. magi Pōpeiopolitani permiſsione
iudicis ſe inungentis, & abuecti. Curioſitas
iudicum in talibus experimentis vitanda.

Sect. 8. De Accuſatione.

Sect. 9. De Quæſtione, ſeu Tortura.

Quæ interrogationes licitæ fiant. quo or-
dine? Non niſi neceſſariò veniendum ad
tormenta

tormenta. Modus torturæ quis adhibēdus? quando deferendum appellationi. de grauitate tormentorum adhibendorum. Bulla Paulli 3. abſtinendum inuſitatis tormentis.

F Quoties reus torqueri poſsit, an plus quàm ter. & quando liceat iterare. conciliatæ ſententiæ de ſemper poſt torturam negante quod in ea confeſſus. Exemplum facinoroſi Mediolanenſis. Reijcitur ſæua quædā praxis Sprengeri, de ſententia ferenda ad continuandam torturam. An conuictus reus ſubijciendus quæſtioni. an quæſtione ſic ſe purget, vt nequeat condemnari. an liceat torquere plenè à teſtibus conuictum? Nauarri dictum explicatum. Perſonarum torquendarū in hoc crimine an ſit aliquod diſ-
GG crimen faciendum. De maleficio Taciturnitatis. modus, cauſæ. variæ dæmonis ad hoc technæ. Exemplū de Lycanthropo VVeſtphalico. Exemplum maleficæ Oenipōtanę. quę remedia contra hoc maleficium iudices adhibere ſoleant. quę ex his licita, quę verò non. de infuſione aquę profanę frigidę. de infuſione benedictæ. Examinantur multæ praxes Sprengeri. an deceptorijs verbis inducendæ. de expoliatione. de expilatione ſeu abraſione. & quiddam circa eam obſeruandum. de experimento lacrymarum & modo eas coniurandi. de præbitâ ter aquâ benedicta & infuſa ei guttula cerę benedictæ. An liceat per alias maleficas tollere maleficium.

HH De facto quodam Epiſcopi Ratisbonenſ. Deuotæ preces cum ieiunijs & operib. miſericordiæ. De periaptis appendendis collo ſagarum. de menſurâ longitudinis Chriſti Domini, de obſeruatione ſextæ feriæ ad torquendum. an in Paſchalibus liceat torquere? de ſubmiſsè dicendis nominibus teſtium. An liceat interrogare num velit ſubire probationem ferri cādentis? an relaxandi ad meliorem cuſtodiam ſub cautione? Godelmanni ſuperſtitioſus modus.

Sect. 10. De alijs medijs veritatē perſcrutādi.

II Contra Bodinum, non licet iudici dolo, falſis promiſsis, mendacioque veritatē à reo expiſcari. Licere mentiri, eſt hæreſis Maruli error. Iudici licet vti æquiuocatione & ambigua promiſsione liberationis. Multa Sprengeri dicta diſcuſſa. Quæ vis confeſſionis ſic extortæ. Quando iudex ex ea cō- KK
demnans mortaliter peccet. Quædam aliæ cautelæ excuſſæ. Hiſtoria rei quæ accidit prope Argentinam. De experimentis ſumēdis reprehenditur factum quorundam. De confrontatione.

Sect. 11. De confeſsionibus. LL

Ex quali confeſsione reus poſsit damnari. Ex quali non poſsit. Confeſſo & conuicto ſemper adhuc dandus terminus ad ſe defendendum. De confeſsione per ſigna ſurdi & muti. De eo qui maleficium confeſſus, negat ſe mala intentione feciſſe.

Sect. 12. De abiuratione criminis.

De ſuſpicionum diuiſione & generibus. MM
quomodo differant ſuſpicio, opinio, & præſumptio. Iudicis arbitrium in his, quale. Exempla ſuſpicionum huiuſmodi. quando quis propter abiurationem factam dicatur eſſe relapſus. Quomodo facienda abiuratio. Quando cogatur iudex admittere ad pænitentiam præmiſsâ abiuratione. Quando & quomodo reus poſsit adigi ad abiurandum. Quando ab Eccleſia ad pænitentiam receptum, laicus iudex adhuc poſsit capere & punire. c. ad abolendam. §. in præſenti verò. de hæret. An iudex eccleſiaſticus teneatur tūc eū eripere. Variæ formulæ abiurationū.

Sect. 13. De purgatione Canonica. NN

Quid ſit. Quando deferenda. Simancæ ſententia perpenſa & cribrata. Iudiciū ſiue arbitrium iudicis hoc totum habet ſibi commiſſum. Qui cogendi, qui non admittendi ad eam. Quid operetur negatio eius, quid defectus. Sollemnia & ritus.

Sect. 14. De Abſolutione.

Quando reus poſsit abſolui. Abſolutio OO
diffinitiua, quid. Abſolutio ab obſeruatione ſeu inſtantia iudicij quid. Quando hæc habeat vim illius. quomodo cognoſcatur an ſit ab obſeruatione iudicij an verò ſit definitiua ſententia. De praxi quotidiana non abſoluēdi niſi ab obſeruatione iudicij oſtenditur vnde orta, & quęritur quando ea vtēs iudex excuſetur, quando non. Non ſatis punitus in vna curia poteſt in altera iterum puniri, & quo pacto? Diſtinctio Marantæ ſuperflua. Formula abſolutionis.

Sect. 15. De ſortilegiorum qualificatione, ſiue quæ ſint hæreticalia, quæ non.

Quæ

PP Quæ ſint ſortilegia hæretica. diſtinctio inter hæretica & hæreticalia. Clari, Farinacij & Iuriſtarũ quorundam hac in re lapſus. aliud eſt hæreſis, aliud factum hęreticum, aliud factum ſapiens hæreſim. declarata ſingula ſuis exemplis. Qualitas criminis eius qui inuocat dæmonem ad ſciendum vel faciendum id quod eſt in dæmonis poteſtate. Diſcutitur controuerſia inter Barbatiam & alios Iuriſconſultos. Quando ad inquiſitores fidei pertineat de huiuſcemodi iudicare. Quæ ſint ſortilegia hęreſim ſapientia. De Sacramenta, ſacramentalia, reliquias vel alias res benedictas miſcentibus. De baptizantibus imagines, vel pueros rebaptizantibus. De miſcentibus res non ſacras ſuper quibus dicta eſt miſſa. & hic de Sacerdote hoc faciente. De inuocantibus dæmonem per modum ſacrificij vel adorationis. de aliquid à dęmone petentibus.

Sect. 16. De pœnâ & ſupplicio maleficorum.

QQ Lamię, venefici, malefici, ſagæ nomina in hoc tractatu pro ijſdem ſumenda. VVierus, Godelm. & alij Nominales reprehenſi. De pęna ſortilegiorum quę hęreſim ſapiunt. Quid in foro conſcientię. Quid in foro fori ſecundum canones. quid de laicis. quid de
RR clericis. Peccata Sacerdotum hac in re. 1. ſi aras ſpolient, lumina exſtinguant &c. vt noceant. 2. miſſas defunctorum pro viuentibus celebrant. Grillandi error. 3. Imagines Sãctorum conculcantes aut deijcientes. 4. celebrantes ſuper rebus profanis. 5. abutentes vaſis & veſtibus ſacris. 6. Miſſę admiſcentes orationes non pręſcriptas in Miſſali of-
SS ficio. Pœnę communes omnibus, clericis laiciſque, De docentibus, diſcentibus, conſulentibus. De amatoria prębentibus. De Serpentum incantatoribus. De aſtrologis, chiromanticis, & reliquis diuinatoribus. De prębentibus poculum abortionis. Epiſcopi an poſsint conuictos, morte dignos, etiam
TT pænitentes, tradere brachio ſeculari Qui ſortilegi tradendi brachio ſæc. Formulę cõdemnationis. Pęna ſortilegorum morte minor. & quorum. Qui aliquem occiderint morte multandi An etiã Lamię ſiue ſtriges quę nullum occiderint cõburendę ſint? Fundamenta negantium diſiecta ordine. In atrocioribus etiam conatus puniendus. Senectus quando idonea cauſa pœnę minuendę. Delicta ſagarũ non ſunt inſomnia. Credendum earum confeſsionibus. Auctores Theologi, iuriſtæ, medici & philoſophi agnoſcentes pactum dęmonis & Lamiarum. Auctores qui affirmant Lamias dęmonibus commiſceri. Auctores qui affirmant ab ijs excitari tempeſtates. Auctores affirmantes tranſlationem corporalem de loco ad locum. Nauarrus explicatus. Quid interſit inter abnegationem B. Petri, & omnium peccatorum, & abnegationem Lamiarum. Lamias eo quod Lamię ſunt occidendas probatur. Ex iure diuino. explicatur locus Exo. 22. v. 19. Ex lege Eccleſiaſtica. Lege ſæculi ſcripta & non ſcripta. Per rationes. breuiter oſtenditur immanitas & atrocitas ipſius ſceleris, cõparatione grauiſſimorum aliorum. Locus Exo. 22. v. 18. probatur etiam à cauſis propter quas ſolet quis morte damnari. Explicata Carolina conſtitutio. Defenſa ignis pęna. Vtrũ iudici liceat pænam pro lubito ſuo minuere. quando peccetur remiſsione.

Sect. 17. de libris Magicis.

Quomodo & quibus prohibiti, & ad quos deferendi. Non abſoluendi, qui retinent. Quæ pænæ retinentium. Epiſcopis an quia tales, liceat legere. Cui cõpetat dare veniã legendi. Quid de auctoribus ſeu ſcriptoribus eorum.

Sect. 18. De Euchariſtiâ morituris præbẽda.

Conſuetudo multorum locorum, non darij; quando tolerabilis. Nauarri ſententia explicata. Iure communi receptũ vt præbeatur. Cautelæ quædam circa hoc. Confeſſio nunquam deneganda. Vnctio extrema non danda damnatis.

Sect. vlt. An corpus ſepeliendum?

Quid de ijs qui in carcere ſe occiderunt? quomodo intelligendum quod crimina & criminum pæna morte exſtinguantur. cõtra communem. Quomodo peccent qui arma vel inſtrumenta necis reo ſuppeditant, quibus ſe interimat. De ijs qui moriuntur ſine culpa ſua ante ſententiam. Ius contra mortuum agendi quot annorum ſpacio pręſcribatur.

FINIS.

MARTINI DELRII, SOCIETATIS IESV PRESBYTERI, DISQVISITIONVM MAGICARVM LIBER V.

De officio ivdicvm contra maleficos, ſiue de proceſſv ivdiciario in crimine Magiæ.

VERE Comicus,

Nunquam ita quiſquam benè ſubductâ ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, vſus ſemper aliquid apportet noui;
Aliquid ſemper moneat, vt quod

nunquam te facturum putabas, id poſt facias tamen. quis crediddiſſet me, poſt annorum viginti fælix à Tribunalibus ad Religioſæ vitæ transfugium, ad hanc Maſuri rubricam rediturum? redeo tamen, non vt coram me reus palleat, non vt Quæſitor ſedeam, vel vt Quadruplatori aures præbeam: ſed, vt iudicibus conſulam, quibus ex librorum confuſâ congerie, aut vſu vario nimis arbitrariorum hodie iudiciorum, iſta minùs libuit vel licuit ad crimen de quo nunc agimus accommodare. Nam quibus nec ocium deeſt, nec volnntas, fateor de fontibus iſta hauſuros non difficulter: haut ſcio tamen an eâ methodo, & ad conſcientiæ ſecuritatem directione. Certè confeſſarijs, quorum plerique nudi Theologi ſunt, in re, ne iuris quidem peritis planè peruiâ, non inutilis opera mea fuerit; quorum potiſſimum gratiâ, me diebus aliquot antiquo iterum ludo paſſus ſum includi. Sequar ipſum iudicij ordinem, qui ordinarius; & rem in ſectiones partiar; & legam veſtigia eorum, quos æquiùs meliùs, & prudentiùs de latrunculatorijs hiſce locutos arbitrabor, Clarum, Boſſium,

Siman-

Simancam, & alios, præcipuè Proſperum Farinacium inſignem non lectione tantum, ſed & vſu Iuriſconſultum.

SECTIO I.

An in hoc crimine ſeruandus ordo & proceſſus ordinarius?

COnſtat inter delictum, crimē, maleficium à iuris interpp. differentiam aliquã ſtatui α: quę tamen noſtro inſtituto parùm idonea eſt, ideo, vt ſolent etiã alij DD. β, iſta pro iiſdē nunc ſumo, & præſuppono ſortilegij ſiue maleficij crimē eſſe publicum, mixti fori & cōmune; de quo, ſi à laico cōmittatur, vterque iudex poteſt cognoſcere, Eccleſiaſticus & laicus; item eſſe crimen nominatũ ſiue ordinarium, eo ſenſu vt habeat nomen certum, & etiam pænam certam iure præfinitã: eſſe tamē crimen extraordinarium & exceptũ; eo ſenſu, quòd in eo quędam obtinent peculiaria, & quòd ſub generali legis diſpoſitione nō continetur, vt nec crimē læſæ Maieſtatis aut hæreſis, ad quod conſtat maleficium pertinere, quę eſt ſententia DD. cōmunis γ & veriſſima: eſſe quoque crimē enormiſſimũ, grauiſſ. atrociſſimum, quia in eo concurrunt circumſtantię criminum enormiſſimorũ apoſtaſiæ, hęreſis, ſacrilegij, blaſphemię homicidij, imò & parricidij ſæpè, & concubitus contra naturam cũ creaturâ ſpirituali, & odij in Deum; quibus nihil poteſt eſſe atrocius. Pendet quidem à iudicis arbitrio penſare grauitatem delicti, vtrum ſit atrox, vel atrociſſimũ δ; ſed tamē debet iudex hoc arbitrium ſuum moderari ex circumſtantijs delicti, quas optimè explicat Proſper Farinacius ε; hic verò cōcurrunt nō paucæ, primò quòd delictum eſt mali exempli & cuius noxa vt cancer ſerpit, atteſtante experientiâ: ſecundò ſolet nocturno cōmitti tempore, quando minùs ſibi homines cauere poſſunt: tertiò committitur clàm & proditoriè, ſiue per induſtriã inſidioſam, cuiuſmodi homicidia ſunt grauiora: quartò ſolent lædere eos, quibus ſunt cōiunctiſsimi; dominos, fratres, patres, liberos, coniuges, ſodales, collegas, familiariſſimos quoſque: quintò peccant ex conſuetudine quadam delinquendi, imò quaſi

α vide Bart. Tægeũ practic. crimin. p 1. nu 2 & Tib. Decianũ tract. crimin. p. 1. l. 1. c. 1. & l. 2. c. 3.

β vide DD. in l. 1. Cod. ſi adu. delict. & Blancbum in pract. crimi. §. viſis indic.

γ vide DD. in l. vlt. C. de accuſat. Proſperum Farina. praxi crimin. q. 18. n. 60.

δ ex cōmuni ſentētia iux. Clarũ pract. crimin. §. 1. Villal. & Soar. in Theſ. com. opin.

ε pract. cri. d. q 18. à nu. 63.

quaſi aſſiduè: nā ſemper malū aliquod machinantur, Diabolo inceſſanter eas ſtimulante, & quotidianum penſum exigente; adeò vt vel poculū vnum vel vas aliud, ſi plus nequeunt, frangere cogantur, vt teſtātur Remigius & alij. Sextò quia delicto huic infligitur pæna atrociſſima, nēpe incendij. Septimo quia delictum hoc cōmittunt animo planè deliberato, dolo manifeſto, & (vt loquuntur practici) *appenſate* quod indicat perſeuerantiam & complacentiam in crimine.

Secundò ſciendum eſt, quod licet in pænis irrogandis ampla ſit arbitrandi poteſtas iudicibus conceſſa; tamen, ſine grauiſsimā cauſâ non licet iudici pęnā a lege ſtatutam excedere. (ratio quia iudicē magis commendat miſericordia, quā ſeueritas, vt varij canones & leges docent ζ) nec etiam illi licet eam minuere, ſed debet iuris rigorem hac in re ſequi η. hanc eſſe D. Tho ſententiam, & communem Iuriſconſultorū indubitatam benè probat Farinacius *pract. crim. q. 17. n. 5.* qui *nu. 7.* etiam docet, ex ſufficienti cauſâ poſſe iudices pœnas à legibus indictas non ſolum minuere, ſed etiam pro ſuo arbitrio augere; & hoc ſenſu omnes pænas delictorum hodie, iuxta facti & perſonarū qualitatem, ab arbitrio iudicis dependere; idque etiam obtinere, quoad pænas conſuetudine vel ſtatuto introductas; & quando iudices iurarunt ſtatuta obſeruare; & quoad pænas omnes tam principales, quam acceſſorias; & in quouis crimine, etiam hęreſis. Quod intelligendum ante ſententiam: poſt ſententiā enim non poteſt iudex pænā augere vel minuere, niſi cōſulto Principe: (excipitur crimen hæreſis in quo ſolo, reo ad fidem reuerſo, poteſt ſententia mitigari θ: & puto hoc obtinere etiā in maleficio, & praxis docet. ſæpe enim Iudices quas damnarunt viuas exuri, iubent ſtrangulari vel decollari, vt factum annis ſuperioribus Stabuleti, in cauſâ Ioan. de Vaulx.) Intelligendum ſecundò, de iudicibus ordinarijs & maioribus, & non prohibitis hoc facere, & quando id non vergit in partis præiudicium. dico *ordinarijs*, quia delegatis hoc non licet; niſi, ex cauſâ, delegatis principum, vel maioris magiſtratus, qui delegato ſuum tribuit arbitriū. dico *maioribus*

ζ c. diſciplina namque. c. vera iuſtitia. c. licet 45. d. c. a rex. cap. regum, 21. q. 5. l. reſpiciēdum. l. hodie. D de pæn.

η §. oportet. Auth. de iudic. c. de cauſis. de offic. deleg. c. licet. de pæn.

θ c. vt commiſsi. §. nec non. de hæret. in 6.

bus quia minoribus magiſtratibus id non permittitur, niſi cōſulto principe, vel niſi cauſa quæ mouet ſit intrenſeca & cohęrens delicto. Dico *non prohibitis*, quia ſi ſtatutum expreſsè id prohiberet, vel verba ſtatuti pœnalis imperatiuè ad iudicē dirigerentur, vel ſtatuto alio caueretur; verba ſtatutorum vt iacent ſeu ad litteram accipienda; non liceret pænam mutare. Dico, *quando id non vergit in præiudicium partis*, quia quando pæna eſt applicanda parti læſæ, vel denuncianti &c. non poteſt de hac pœnâ iudex detrahere. Denique iure communi hæc poteſtas pænæ arbitrariæ, ſic limitatur, vt licet ex cauſâ iudex poſſit pœnam mortis ordinariam commutare in aliam mitiorem, tamen non poſſit mutare, in aliam mortis vel corporis pænam (vt puta pænam ignis, in pænam laquei, vel flagellationis vel mutilationis membri, vel triremium, aut ſimiles corporis afflictiuas pænas) ſed debet commutare in pænam carceris, exſilij, pecuniariam aut ſimiles: de facto tamen & conſuetudine pleriſque in locis contrarium conſtat obtinere, vt etiam in alias corporis afflictiuas & quaſcumque mitiores pænas ex cauſâ commutare ſoleant. Secuti in his ſumus communiores DD. ſententias, vt patet ex Farinacio *d.q.17.*

In his autem ſemper iudici velim ante oculos eſſe illud extremum iudicium ſupremi tribunalis, de quo ſunt ſequentes rythmi veteres.

Iudicabit iudices iudex generalis, „
Neque quidquam poterit dignitas Papalis; „
Siue ſit Epiſcopus, ſiue Cardinalis, „
Reus condemnabitur, nec dicetur, Qualis? „
Ibi nihil proderit quicquam allegare, „
Neque quid excipere, neque replicare, „
Neque ad Apoſtolicam ſedem appellare, „
Neque codicillos Cæſaris citare. „
Reus condemnabitur, nec dicetur, Quare? „
Cogitate miſeri, quid vel quales eſtis, „
Quid in hoc iudicio dicere poteſtis. „
Hic non erit Codici locus, nec Digeſtis, „

Idem

Idem erit Dominus, iudex, actor, teſtis.

His ſuppoſitis ad quæſtionem reſpondetur, non arctari in hoc crimine iudicem ad priſcas ſollemnitates, neque ad ordinem illum publicorum iudiciorum antiquum, quem exoleuiſſe ſcribit Paullus I.C. ι ſed tamē teneri ſequi eum ordinem iuris, qui æquitati naturæ conſentaneus eſt; eum præterea, quem in criminibus priuilegiatis ſiue exceptis, iura communia & particularia locorum præſcribunt; quem qui turbet aut negligat, eius iudicialia acta nulla forent κ: licebit tamen iudici recedere à communi aliorum criminum praxi, in hoc delicto vindicando, quatenùs peculiaria quędam hoc crimen exigit, de quibus poſtea. atque ita cenſeo conciliandas contrarias quorundam Iuriſtarum λ ſententias, non ſatis diſtinctè loquentium.

ι *l. 8. D. de publ. iudic.*

κ *l. 16. C. de pœn.*

λ *Bodini in Dæmonom. lib. 4. & Godelmann. de lamijs lib. 3.*

SECTIO II.

Quomodo inquiſitio in hoc crimine inſtituenda?

INquiſitionem voco (vt ſolent I. C.) delicti informationem iudicis officio & auctoritate factam α; ea vel eſt generalis, quando iudex in genere quærit quis ſit delicti commiſſi auctor; vel ſpecialis, quando inquirit in perſonam certam, de cuius delicto certior factus fuit vel per accuſationem, vel per denunciationem, vel alium modum. Vt autem valida ſit inquiſitio docet Farinacius β (qui optimè hanc materiam proſequitur) requiri ſequentia: primò, vt in genere ſaltem cōſtet delictum eſſe commiſſum: quod intellige quoad ea peccata, quæ in actum & perniciem externam eruperunt. debet enim conſtare ſegetes corruptas, infantem occiſum &c. quoad peccata verò intellectus, vt hæreſim; vel voluntatis, vt pactum cum Diabolo, comeſſationes, concubitus cum diabolo & huiuſmodi difficillimæ indagationis, non ſolum poteſt inquiri contra eas licet non conſtet de corpore delicti, ſed etiam ſunt condemnandæ, ſi dumtaxat dicant ſe ad conuentum delatas, *vt benè Arnal. Albert. de agnoſc. aſſert. Cathol. & hæret. q. 25. & Farinac. q. 2. n. 26.*

α *Iul. Clar. pract. crim. q 3. Dāboud. tit. de inquiſit. c. 8.*

β *pract. criminq. 1. cum ſeqq.*

SECVNDÒ vt præcedat aliqua ſaltem accuſatio, quod etiã iure Canonico obtinere verius eſt γ; ſed huic hodie conditioni, generali conſuetudine derogatum eſt, reputatur enim inquiſitio remedium ordinariũ, & in omnibus delictis poteſt ex mero iudicis officio citra accuſationem vllam inſtitui δ. ſemper tamen neceſſe eſt, vt adſint alia aliqua loco accuſationis, vtputa denunciatio, fama, vel indicia, de quibus ſtatim.

TERTIÒ requiritur quo ad formam, vt inquiſitio ſit certa, ſpecifica & clara, ita continens delicti qualitates & circumſtantias, vt per eius incertitudinem, generalitatem, vel obſcuritatem non tollatur reo defenſio ε. ideo debet in eâ explicari locus & tempus (ſcilicet non dies, (niſi citra calumniam, ex iuſtâ cauſâ, id reus petat, & iudex diem ſciat) ſed annus ac menſis) cõmiſſi delicti, ex ſententiâ veriore & cõmuniore ζ quoad inquiſitionem ſpecialem; nam quo ad generalẽ verius eſt, hanc expreſſionem loci & temporis nõ requiri: in ſpeciali quoque hoc locum tantum habet de criminibus quæ tẽporis momento cõmittuntur; non verò ijs, que ſucceſſiuo tractu, in quibus locus & tempus non poteſt ita deſignari, vt ſunt crimẽ læſæ Maieſt. hæreſis & ſimilia η: & idcò idem de crimine magiæ dicendũ, hanc additionẽ in eius inquiſitione non eſſe neceſſariam. Quod ſi aliquæ qualitates expreſſæ in inquiſitione nõ probarentur; tunc ſi additę fuerint clauſulæ, *de omnibus & ſingulis*, vel; *ſe non adſtringens*, vel; *meliori omni modo*, vel crimen ſit non iterabile, (vt homicidium in eandem perſonam) vel conſtet ex confeſsione rei de crimine, vel quando qualitas illa verè delictũ non aggrauabat nec alterabat; his caſibus reus adhuc eſſet condemnandus; alias foret abſoluendus.

QVARTÒ requiritur pręcedere indicia ipſam inquiſitionẽ; quæ ſententia cõmunior & æqua eſt, contraria verò quorumdã θ eſt periculoſa & iniqua prorsùs ι; etiãſi iudex habeat liberũ arbitrium, & licet inquiſitio ex mandato Principis fieret; niſi tamen Princeps, non ad partis poſtulationẽ ſed motu proprio, mandaſſet cõtra aliquem inquiri, & aſſereret eũ deliquiſſe, idque ad ſuam notitiã perueniſſe. Qua tamẽ in re cauendũ

γ *ea. forus. §. iudicium. de verbor ſignif. Clarus d. q. 3. Menoch. conſ. 60.*

δ *Gomeſ. variar. reſol. tom 3. de delict. c. 1. num. 49. Clarus d. q. 3. §. ſed certè Decianus conſ. 18. & alij.*

ε *l. libellorũ. D. de accuſa. Vulpellus reſp crimina. 1. Boſsius de inquiſit. n 75*

ζ *Menoch. conſ. 100. Oſaſcus conſ. 64 & 65. Decian. conſil. 18.*

η *Menoch. d. conſil. 100. Decianus d. conſ. 18.*

θ *Tiber. Deciani conſ. 18. nu. 55. in 2. volu.*

ι *Vt poſt Ang. Plot. Aymo. Ruin. Clar. Cephal. Rolan. à Valle, Maſcard. & alios docet Proſper Farin. q. 1. n. 40.*

valdè Principibus ne facilè talia mandata dent: facillimè enim circumuenitur à delatoribus Principum bonitas atque credulitas, eoſque ſæpè ex nimis credulis facit crudeles. quæ verò ſint legitima indicia mox videbo.

QVINCTÒ requiritur diffamatio ſeu fama, nõ ab accuſatoribus rei, ſed ab alijs quoque hominibus fide dignis nata. Sed magna hîc difficultas oritur circa iſtud quinctum requiſitum, an ſemper neceſſarium ſit famam præcedere, etiã quando alia ſuppetunt indicia. Nam DD. videntur nimis generaliter loqui, & conſuetudo eorum dictis parum conſentanea videtur. Putarim poſſe illos conciliari, vt dicamus; ſi ſint alia indicia ſufficientia & legitima, non opus eſſe diffamatione, ne in ſpeciali quidẽ inquiſitione: ſi deſint illa, omnino requiri diffamationem, quando incipitur ab inquiſitione ſpeciali ϰ. Sed ſi incipiatur ab inquiſitione generali formatâ ex mero iudicis officio, tunc nõ videtur neceſſarium vt præcedat diffamatio; ſicut ſolet practicari, (teſte Claro λ.) quia commiſſo aliquo delicto, hodie iudices non procedunt à ſpeciali contra aliquem inquiſitione incipientes, ſed à generali informatione & inquiſitione, quis illud delictum commiſerit: & tunc ſic in genere primùm interrogantur teſtes, an ſciant quis commiſerit: ſi negent, an ſciant aliquem diffamatum de delicto illo cõmiſſo; & ſi aliquem huiuſmodi teſtes nominent, tũc contra hunc ſpecialem inſtituunt inquiſitionem, ſi aliqua adſint nominationi legitima indicia ad inquirendum, (quæ indicia ſunt loco diffamationis:) ſi ſufficiant indicia ad capturam, capitur nominatus; ſi capi non poteſt, monetur & citatur ad comparendum & ſe expurgandum; ſi non cõparet in contumaciã bannitur: quæ omnia eſſe praxi recepta & iuri rationique cõſentanea docet optimè Proſper μ Farinac. Et ſic poſſet iudex etiam in crimine magię procedere per inquiſitionẽ, non attentâ diffamatione, in caſu quidem propoſito. Requiritur autem pręterea diffamatio quando iudex procedit ad partis querelam atque accuſationem: quæ eſt communis ſententia. Non tamen improbabiliter, quis defenderet tũ accuſationem

ϰ *ſic intelligendi DD. communiter loquentes, quos refert Proſper Farinac. q.1. n. 50. maximè Rolandum à Valle conſil. 57. volu. 4. Clarũ reprehendens.*

λ *pract crimin. q. 8. ver. præterea ſcias.*

μ *d. opere. q. 9. circa fin.*

nē ſupplere defectū diffamationis, vt videtur velle Clarus ϑ. Debet autem hæc fama primò eſſe orta à fide dignis & non maleuolis perſonis vel futilibus; debet eſſe vehemens, & quaſi procedens ex ore partis populi maioris; debet de ea conſtare per teſtes, ſaltem duos omni exceptione maiores particulariter ſuper famâ receptos & examinatos. Hęc certa ſunt ordinariè in criminibus ceteris. Nam in hæreſi & læſæ maieſtatis crimine, quidam limitant & famam dicunt non ο requiri: ſed reuerâ exiſtimo, etiam in his criminibus idem obtinere, vt fama requiratur, niſi eius loco adſint indicia & præſumtiones; quod ſatis apertè indicat Simancas ϖ, à Proſpero in aliam citatus ſententiam. idem ergo cenſuerim de crimine Magiæ. Super infamiâ autem inquiri poteſt ad ſolam denunciationē viri probi; & cùm reperta fuerit infamia, tunc poteſt procedi ad inquiſitionem de crimine ρ.

SEXTÒ requiritur, vt is contra quem inſtituitur inquiſitiò non fuerit alias de crimine hoc eodem, per iudicem fori externi abſolutus, vel à Principe gratiam delicti obtinuerit; vel etiam de illo fuerit condemnatus pænâ condignâ delicto, & non leuiore. idemque dicendum etiam ſi abſolutus eſſet à iudice propter defectum accuſatoris crimen non probantis: ſi ſit tamen diffinitiuè abſolutus, & non dumtaxat (vt faciendum hoc caſu prudenti iudici) ab obſeruatione iudicij. Limita hæc primò, niſi qualitas quæ in ſecundâ accuſatione vel inquiſitione de nouo additur diuerſificet σ delictum (v.g. ex homicidio in parricidium.) item niſi ſit crimen mixti fori (vt eſt crimen Magiæ) nam in hoc, ſi fuit punitus à iudice ſæculari, non poterit iterum puniri à iudice Eccleſiaſtico; niſi iudex ſęcularis minorem impoſuiſſet pænam, quàm par erat, & quàm iudex Eccleſiaſticus potuiſſet imponere. Si verò ante fuit damnatus à iudice Eccleſiaſtico, tunc quia in tam grauibus criminibus Iudex Eccleſiaſticus non potuit punire pænâ condignâ delicto, vt poteſt ſæcularis iudex; ideò ſemper in his poterit iterum conueniri, & damnari abs ſæculari iudice τ; quæ veriſſima etiam quando loquimur de pænâ ordina-

ϑ d.q.6. verſ. ſed certe ex quo talis poſtulatio.

ο vid. Proſp. Farinac. §. n. 14.

ϖ in prax. hæreſ. tit 22. de inquiſ. ordin. n. 6. & 7

ρ Duennas reg. 298. & Clar. §.

σ Gomeſ. to. 3. de delict. c. 1. nu. 27 Foller. praxi criminа Canon c. 35. n. 8.

τ ca. felicis. §. per hoc. de pæn. in 6. optime hoc docet Gomeſ. d. c. 1. n. 40. & poſt plurimos Farinac. §. 4. à n. 7.

ordinariâ & principaliter ad puniendum delictum irrogatâ. 3. niſi colluſio & præuaricatio accuſatoris, vel primi iudicis interuenerit: tunc enim iteratò poterit inquiri. 4. ſi fuerit abſolutus vel condemnatus probabiliter & veriſimiliter ignorante eo, qui ſuam vel ſuorũ proſequitur iniuriã; quod procedit dumtaxat ſi ſit graue crimen & magna cauſa. 5. niſi ſit abſolutus, non diffinitiuè, ſed ab obſeruatione tantum iudicij; vel relaxatus ſub fideiuſſione de repreſentando; vel ſi purgauit indicia per torturam. his enim caſibus poterit, ſuperuenientibus nouis probationibus aut indicijs, iterum in ius duci υ, id tamen intra tempus à iure ad hoc vel conſuetudine præſtitutũ, & iure quidẽ ciuili non diſtinguitur inter eundem & alium accuſatorem; ius verò Canonicum id alteri permittit, veteri verò ſiue eidem accuſatori hoc non permittit φ. υ Vid. Proſp. d.q.4.n.26. φ Vide Proſperũ §.n.30.

Quæri ſolet etiam de tranſactione, quando illa impediat nouam inquiſitionem vel proceſſum? breuiter ex eodem Proſpero reſpondetur χ. Si remiſſio delicti publici ſit habita per tranſactionem (ſuppono licitam) cum parte; poterit non ab illâ, ſed ab alio actore iterum impeti iudicio (quia ſententia facit ius quoad omnes, non autem tranſactio) multoque magis à fiſco, & eo requirente poterit iudex adhuc eundem proceſſum proſequi vel iterum de nouo procedere (aliud enim eſt ius partis læſæ, aliud ius reip. læſæ) & in criminibus atrocibus hæc tranſactio nihil debet diminuere de pœnæ ordinariæ grauitate. Ceterum ſi tranſactio vel compoſitio facta fuiſſet cum ipſo fiſco vel iudice, tunc; quia pecunia ſoluta ſucceſſit in locum pænæ; non poſſet iterum retrahi in iudicium, vel conueniri reus iſte, etiamſi noua ſuperuenirent indicia. hæc regula procedit, 1. niſi alias cõſtaret omnimodè de delicto cõmiſſo per reum, vel ex facti notorio, vel confeſsione rei, vel ex probatione iudiciariâ; tunc enim non valeret iſta per iudicem laicum facta compoſitio, & eſſet omnino illicita iudici, ſi ſit facta poſt ſententiam. dico, *conſtaret*, quia nullæ præſumptiones ad hoc ſufficerent. dixi *per iudicem laicum*, quia Eccleſiaſtico iudici permittitur pænam ſanguinis in pecuniariam χ §. à nu. 31. & q. 5. per totam.

 commu-

commutare. licebit etiam hoc iudici ſęculari, quando reus exciperet de nullitate proceſſus, vel quando iudex aliquam iuſtam haberet cauſam recedendi à pænâ ordinariâ, & illam commutandi. Dixi *ſi ſit facta poſt ſententiam.* quia ſi ante ſentẽtiam, tunc iudex id faciens ex causâ non iuſtâ peccat, ſed valida eſt cõpoſitio: ſi ex causâ iuſtâ faciat, tranſactio valida eſt, & iudex non peccat. 2. limitatio eſt, ſi reus primum hoc delictũ commiſerit, poterit iudex ſic componere; nõ verò ſi ſit homo facinoroſus, ſolitus hoc delictum vel alia patrare. tamen ſi de facto ante ſententiam iudex cum tali facinoroſo componeret; veriſimiliùs eſt valituram compoſitionem; licet ipſe tum peccaret. 3. limitatio, dummodò prius cum parte inierit reus concordiam, alioqui hanc pręcedẽs concordia cum fiſco iniqua eſt, & non valet. imo conſenſus ille partis debet eſſe expreſſus & euidens, non tacitus tantum vel diſſimulatus. Non valet inquam reſpectu partis, ſed benè reſpectu fiſci tranſigentis. 4. limitatio, ſi hæc tranſactio foret inita in criminibus, ſuper quibus tranſigi non poteſt, vt ſunt læſæ Maieſtatis diuinæ & humanę, raptus virginũ & ſimilia, ſuper quibus vt valeat tranſactio cõſulendus primo eſt ipſe Princeps: & his criminibus annumero ſortilegium hæreticale. 5. limita fore inualidam compoſitionem reo, ſi iudicis fraus, dolus, colluſio aut corruptela interueniſſet: vel ſi metu eam à reo extorſiſſet.

Quoad gratiam delicti factam à Principe, Proſper fusè admodũ, ſed in hanc ſententiam ⸸; differre abolitionem ab indulgentiâ Principis. abolitionem non exſtinguere crimen, ſed tantum iudicij inſtantiam, ideo tranſactâ lætitiâ publicâ, propter quam Princeps eam concedit, infra 30 dies poteſt accuſator de nouo accuſare: & ideò hanc non trahi ad crimina enormiſſima, nec ad omnes perſonas. Indulgentiâ verò Principis fieri cum causâ, & crimen exſtinguere, quare ſi princeps alicui gratiam faciat de omnibus delictis, vel generaliter omnibus delinquẽtibus, de omnibus delictis, indulgẽtiam concedat; talis indulgentia comprehenderet etiam grauiſſima crimina, & notoria & liquida, & extenderetur ad carceratos

⸸ *q. 6. per to. & Oddo Peruſinus optimè libr. 2. de reſtitut. in integr. q. 91. & ſeqq.*

quoque

quoque & condemnatos.

Sit regula. *ſemel à principe gratiam criminis conſecutus, non poteſt ampliùs ab vllo iudice moleſtari*. hæc facultas gratiam criminis faciendi competit Principibus ſuperiorem non recognoſcentibus, aut ſaltem habentibus regalia iura; item Baronibus & feudatarijs, ſi fuerit illis in inveſtiturâ expreſsè conceſſa; quoad Duces, & Marchiones, & Comites, quicquid dicant alij ω; non puto hanc poteſtatem accipere, niſi cetera regalia iura ijs cõcedantur; & ſic practicatur in Franciâ & Hiſpaniâ, vbi hoc ius ſoli Regi eſt reſeruatum. Non tamen licet ſupremo Principi pro lubito has gratias concedere. Nõ poteſt enim niſi priùs parti læſæ ſit ſatisfactum Ω. Nõ poteſt in homicidio deliberato, hoc enim diuino repugnat iuri αα; ideò licet in foro externo non ſit qui abſolutã hanc Principis poteſtatem impedire poſſit, in conſcientiæ tamen foro hoc faciens peccat: niſi id faceret pro bono pacis publicæ, vel aliam vtilitatem reip. maximã; quod cùm de aſſaſsinis etiã DD. ββ cõcedant, exiſtimem ad veneficos quoque pertinere, vt in ijs idem ius ſit Principi. Rariùs tamen poteſt contingere, vt iuſta cauſa huic gratiæ ſuppetat: rariſſimè quoque legimus bonos Principes hac vſos poteſtate. Carolus V. Imp. Agrippæ pœnã mortis nõ indulſit, ſed cum is effugiſſet, exilium irrogauit, & in Franciâ ille obijt. In eâdem Chriſtianiſſimus Rex Carolus IX. eius nominis, qui vltimus fuit, Triſcalino, vt ſocios proderet, vitam & libertatẽ permiſit; non ſine bonorũ offenſione. Fateor ſi Princeps aliquã huiuſmodi inualidã gratiam conceſsiſſet, licet illa foret nulla; tamen deberet reus illâ vſus à iudice abſolui & relaxari: ne ſub fidei publicæ prætextu decipiatur, & ſic practicari in Italiâ & Hiſpaniâ docent grauiſſ. ſcriptores, apud Proſperum Farinac. qui illos ſequitur γγ. quod puto intelligendum, quoad primam apprehenſionẽ, nã ſi ſemel apprehenſus & tunc relaxatus, deberet cõmonefieri de nullitate gratiæ, itaque vt ſibi caueret in poſterum vel impetraret gratiam aliam, manere enim punibilem & pœnæ obnoxiũ: quod ſi negligeret, poſſet à iudice capi & puniri. Tunc

ω *apud Proſperum, & ipſemet* ſ. *n.* 8.

Ω *Proſp. latè à n.* 18. *maxime n.* 25 *poſt D. Tho.* 2.2. *q.* 67. *a.* 4 *& Plot. mox citand. nu.* 55.

αα *opt. hoc docet Baptiſt. Plotus vol.* 2. *conſil. criminal. varior. conſ.* 73 *à n.* 46. *Plaza in Epit. delict. c.* 10.

ββ *Plot.* ſ. *Ioſeph. Lud. Deciſ. Lucen.* 15. *Lud. Peguer. deciſ. crimin. n.* 11.

γγ *Boſſ. Clarum. Vulpell. Lud. Peguer. Farinac. nu.* 27. *q.* 6.

enim vnica illa ratio praxis huius planè ceſſaret, neque iam dici poſſet ſub fide publicâ deceptus. Equidem cum lex nulla (quod ſciam) huic dicto repugnet, & DD. illi non ſatis clarè proponāt, an quo ad primam tantum apprehenſionem, an quoad ſeqq. quoque loquantur, & publicè interſit delicta puniri; omnino arbitror conſcientijs iudicum, quod dico tutiſſimum fore. Hæc de ſexto requiſito.

Septimò requiritur in hac inquiſitione, quod in omnibus actibus iudiciarijs, vt fiat à iudice competente: quem conſtat in hac materiâ eſſe tam Eccleſiaſticum, quam ſæcularem iudicem, item fidei inquiſitores; quibuſdam tamen caſibus: quos benè Simancas ponit δδ. Inprimis quia ſolent venefici, & Striges fidem Catholicam abnegare, vel ſaltem ea dicere & perpetrare quæ ſapiunt hæreſim εε, ideò ab Innoc. 8. Iul. 2. Leone. 10. Hadr. 6. Pontificib. hoc negotium inquiſitoribus fuit demandatum ζζ. De ſortilegijs propriè dictis hoc eſt diuinationibus illicitis non debēt inquiſitores fidei cognoſcere, niſi ſortilegia hæreſim ſaperent manifeſtè: videlicet ſi quid impium & hæreſim præſeferens admiſceretur, vel ſi crederet ſortilegus aliquid diuini ineſſe ſorti ηη. Idem dicendum de coniectoribus ſuſpectis reliquis, qui facile in infidelitatem incidunt, & vel dæmonem adorant, vel cum eo fædus habent, vel credunt eum futura contingentia certò ſcire, vel abutuntur ſacramentalibus θθ. In ceteros ſuperſtitioſos inquiſitores fidei, ſiue facta ſint atrocia, ſiue ſint leuia, non inquirunt, niſi quando ſapiunt apertè hęreſim, vt baptizare ſcienter iā baptiſatū, vel baptizare imaginē; cōtra ſuperſtitioſos verò magos ιι quia, (vt ait Ciprianus *lib. de duplici martyrio*) *qui magicis artibus vtuntur, tacitè Chriſtum abuegant, dum cum dæmonibus habēt fædus*,] vixque fiat vt non vel hæreticum quid credant, vel hęreſim ſapiens faciant, ideo vix vnquam incidet vllus talis, quin contra eos Inquiſitores poſſint procedere; & poterunt quoſcumque iudices compellere, vt ad ſe mittant acta contra hæreticos huiuſmodi magos facta κκ. In omni vero iudice illud cōmune hîc quoque eſt, vt reus debeat eſſe ſubditus iuriſdictio-

δδ *In praxi Inquiſit. c. 11. & c. 8.*

εε *Silu. lib. 3. de Strigimag. & dæm. admir. c. 1. Ioannes Picus lib. 3. Dialogi, Strix.*

ζζ *Bullas horum edidit ſimul Binsfel. in tertia editione libri de confeſſ. malef. Bullæ Iulij II. meminit Picus ſ.*

ηη *c. accuſatus. §. ſanè. de hæret. in 6. c. 1. 26. q. 5. c. illud. 26. q. 2.*

θθ *d. §. ſanè. Halenſ. p. 2. q. 184.*

ιι *gloſſ. & DD. in c. accuſatus. §. ſanè. de hæret in 6. Oldrad. cōſ. 210.*

κκ *c. præſidentes. ca. vt officium §. fædus. deniq. c. vt commiſſi de hæret. in 6. ca. cum Bertoldus. de re iudica.*

tiſdictioni inquirentis ratione delicti, domicilij, vel originis λλ, vel etiam ratione conuerſationis per decem annos in aliquo loco μμ, & non minoris ſpacij, idque de delictis tantum commiſſis alibi durante hoc decem annorum ſpacio; quia tam longa conuerſatio domicilij electi rationem habet: operari tamen hoc non poteſt quo ad delicta priùs commiſſa. Sunt & aliæ multæ cauſæ tribuentes iuriſdictionem, quæ in noſtrâ materiâ minùs conſiderandæ ſunt, quia vix vnquam, vt dixi Sortiariæ noſtræ carent hæreſi; hæretici verò coram pluribus iudicibus ac diuerſis iudicijs poſſunt conueniri νν, & vbicumque locorum reperiantur poſſunt à loci iudice puniri, ex communi ſententiâ praxi receptâ οο: habet enim hęreſis crimen cauſam in ſe continuam & ſucceſſiuam, & ideò vbicumque hæreticus verſatur ibi delinquere cenſetur ϖϖ; quæ ratio in ſortiarijs efficaciſſima eſt, quæ vix pedem, ſine loci damno & nouo crimine, vſpiam figunt.

Octavò requiritur in ſortilegijs & maleficijs non hæreticalibus nec enormibus vt intra 20. annum à crimine deſito, inquiſitio inſtituatur. nam ſpacio. 20. annorum reus præſcribit ex communiore & veriore ſententiâ ρρ: ſed quando maleficium vel ſortilegium coniunctum eſt cum hæreſi, nulla temporis præſcriptio reum poteſt iuuare, imò & poſt mortem, ratione hæreſis, poterit inquiſitio inſtitui σσ. imò etiam quandocumque tam graue eſt maleficium vel ſortilega ſuperſtitio, vt exceptum vel enorme crimen cenſeri debeat, poterit quādiu viuit reus inquiſitione pulſari ττ: & quando fuerūt apoſtatæ vel hæretici tunc etiam pæna pecuniaria, quam defunctus debebat, ab heredibus eſt luenda υυ; vt puto, vſque ad annum quadrageſimū, nec minori tempore præſcriberēt hęredes φφ, quantumuis in crimine læſæ Maieſtatis humanæ quinquennio præſcriberent χχ. Ex his ſequitur, diuturnitatem temporis octo vel decem vel amplius annorum, ſiue à delicti commiſſi, ſiue à reatus die ſumas, in his criminibus nihil prodeſſe ad pænæ diminutionem, de ipſo delinquente

λλ l. 1. C. vbi de crim. agi oport. c. ſi diligent. de foro cōp. vid. Couar. prac. qq. c. 11. n. 3.

μμ Boſſius de foro comp. n. 72. Farinac. q. 7. nu. 5. & ſeqq.

νν ca. per hoc § 1. de hære. in 6. Gabriel. lib. 2. ti. de iurdi. cōcl. 1. n. 19

οο Duen. reg. 378. Nouell. reg. 220.

ϖϖ Arna. in trac. de agn. aſſert. Catho. & hæret. q. 25. Peña. in direct. inquiſit. Schol. 45. poſt multos. Farinac. q. 7. limit. 9.

ρρ vide Farin. q. 10. in prin. & q. 1. lim. 8.

σσ vid. Farin. d. q. 10. n. 29. & 37.

ττ Marſil. in l. qui falſam § 1. n. 1. D. ad l. Corn. de falſ. Carrer. tract. de homic. § 28. n. 7

υυ poſt Peregrinum de iu. fiſci lib. 4. Farinacius d. q. 10. nu. 76.

φφ c. 2. de præſcript. in 6.

χχ l. 2. C. de apoſtat. V. Gomez. 3. p. de delic. c. 1. n. 81. Farinacium q. 25. n. 159.

ſumendam.ratio eſt,quia in his criminibus, nulla præſcriptio poteſt reo ſuffragari,vt benè Farinac. *d.q.10.nu.90.*

Nonò requiritur,ſecundùm ius commune, vt contra abſentem non fiat inquiſitio: ſed regula iſta fallit in criminibus exceptis; imò de conſuetudine, etiam in alijs criminibus poteſt formari inquiſitio contra præſentes, & contra abſentes, ſiue ſint contumaces ſiue non. ✝✝

✝✝ *poſt Clarum Farinacius q.1.nu.69.& q.11.*

SECTIO III.

De indicijs optimis ex quibus iudex in hoc crimine tutò poteſt procedere.

Conſtat eò clariora & veriſimiliora & propinquiora requiri indicia,quò actus iudicialis maioris præiudicij fuerit reo; vt ad cōdemnationē,quàm ad torturam; ad torturam, quàm ad capturam; ad capturam,quàm ad inquiſitionē. hoc ſuadet naturalis æquitas,& receptum eſt cōmuni conſuetudine,& probatum Bruno *tract.de indic.2.p.q.6.n.4.* & Boſſio *in tit.de inquiſit.n.61.*quod etſi improbetur alijs α, tamen reuerâ eſt conſentaneum planè rationi; nec video cur corruptela vocari debeat. docet hoc benè Farinac. *d.q.1.n.47.*

α *Claro q.20.nu.3. Rolando à Valle & alijs.*

Conſtat ſecundò quod indicia quædam ſunt leuia, quædā grauia,quædam grauiſſima; & leuia, ſuſpicionem gignunt tātum,vel ad ſummum ſimplicem præſumtionem; grauia verò,gignunt aliquid vltra ſimplicem præſumtionem, minùs tamen ſemiplenâ probatione; grauiſſima verò gignunt ſemiplenam probationem.vt minimum. β

β *Clarus §.nu.1.*

Conſtat tertiò quæ ſint leuia,quę grauia, quæ grauiſſima, hoc ordinariè pendere à iudicis arbitrio; eumque iudicare debere, perſonarum & rerum circumſtantijs trutinatis, quæ indicia ad quid ſufficiant γ; quod arbitrium debet ille dirigere ad normam iuris ſcripti, vel conſuetudinarij,& receptas interpp.opiniones,& praxim patriæ δ.

γ *Conrad. Lancellot.in pract.tit. de inquiſit. nu. 33. Farinac. §.n.46.*

δ *Farinac.§. Binsfeld.in l. vlt.C.de malef.*

Inquiſitio generalis poteſt aliquando formari non præcedentibus vllis indicijs, ſed puta dumtaxat ex notificationibus ſeu informationibus extraiudicialibus; in qua ſi vocati & examinati

minati teſtes aliquem particularem nominant, tunc contra nominatum poſſet formari ſpecialis inquiſitio ε: ſine indiciis verò vllis non liceret incipere à ſpeciali contra aliquem inquiſitione: ſi tamen iudex procederet, poſſet reus opponere de nullitate inquiſitionis, ob defectum indiciorum; ſi reus non opponeret, tunc adhuc valeret proceſſus, nam hîc defectus non inualidat, niſi reus opponat. ζ

Ad aſſumendas ex officio informationes ſuper delicto ſufficiunt indicia leuia; ſed ad tranſmittendam reo inquiſitionem, ſiue ad eum citandum pro delicto, neceſſaria ſunt indicia grauia η. Quoad capturam, ſi fiat tantùm ne reus fugiat, interea dum fit inquiſitio; ſufficiunt leuia indicia: ſi verò fiat, vt ſpecialiter contra eum procedatur, neceſſaria ſunt grauia. Ad torturam meâ ſententiâ ſufficiunt indicia plus quàm grauia: & arbitror à Claro grauia vocari, quæ communiter grauiſſima; ſanè vt docet Farinacius ι ea deberent eſſe indicia tam vrgentia, & certa & luce meridianâ clariora, vt iudex ſit quaſi certus de delinquente, & vt nihil aliud ipſi deſit quàm rei cōfeſsio: quod intelligendum non in genere probationis, ſed in genere indicii, hoc eſt quæ ſint apta ad plenè perſuadendum animum iudicis, non tamen ad plenè probandum. ſtat enim iudicem eſſe perſuaſum reum eſſe noxium, etiamſi hoc non ſit plenè probatum, quia deeſt cōfeſsio rei, vel aliqua alia probatio. quādo ergo iudex ſic putat ſe habere plena indicia, poteſt procedere ad torturam: ſed ſi haberet plenas probationes, tunc deberet procedere ad condemnationem. κ

Hæc indicia volunt DD. debere ad torturam eſſe proxima delicto, & non remota (v. g. quod teſtes deponant de ipſo delicto vel de viſu) ſed intelligendi ſunt, quando vnicus teſtis deponit, & indicium non eſt confirmatum alijs indicijs. ordinariè enim debēt indicia remota grauia probata eſſe per duos teſtes, etiam in λ crimine hæreſis, nec ſufficeret vnus teſtis omni exceptione maior; ſed debēt eſſe duo omni exceptione maiores: ad inquirēdum verò ſufficerent nō omni exceptione maiores. prēterea ad probādū indicia hæc remota (de quibus

ε *Clar. q. 5. verſ. ſcias etiam.*

ζ *Fran. Beccius conſ. 70. nu. 26. lib. 1. Ioann. Mar. Monticel. pract. crimi. reg. 1. Farina. 5. n. 49.*

η *Clarus nu. 2. & 3. Farinacius n. 48. Oſaſcus conſ. 64. n. 5.*

ι *q. 36. n. 3.*

κ *l. fin. l. actos. C. de probat. l. qui ſent. Cod. de pœn. l. fin. C. de cuſtod. reor.*

λ *Clarus q. 21. in princ. Farina. q. 37. n. 13. & ſeqq. Gomeſ. lib. 3. de delict. c. 13 n. 18. & 19.*

bus tantum agimus) teſtes debent iſti eſſe non ſingulares, ſed conteſtes, ſiquidem indicia ſint planè remota; ſi verò ſint non multum remota ſed quaſi adminicula quædam delicti, plurium ſingularia teſtimonia virorum bonorum ſufficient μ; maximè quando hæc teſtimonia omnia ſub eodem crimine quaſi ſubordinantur, vt ſi dicat vnus ſe vidiſſe aliquid ponentem ſub ianuæ limine: & equos poſtea mortuos; alius quod vidit tangentem puerum, & hunc mortuum; tertius quod vidit proijcentem puluerem & ſubſecutam tempeſtatem. hæc enim omnia in vnum tendunt finem, & ideò hæc ſingularitas adminiculatur potiùs quam obſit, *Alex. conſ. 13. lib. 7. Gomeſ. to. 3. ca. 12. n. 12. Minſing. obſ. 100. cent. 2. And. Gail. lib. 2. obſer. 66. optimè loquitur hac de re Simãcas in praxi tit. 35. a. n. 34.*

μ vide Farin. d. n. 38.

Proxima indicia etiam requirunt duos teſtes quando non ſunt immediatè de ipſo delicto, ſed de adminiculis proximis: ſed ſi ſint de ipſo delicto ſufficit vnus exceptione maior, ad torturam. *Farinac. optimè nu. 41. qui etiam ſeqq. numeris multa ponit digniſſima obſeruatu.*

Sed nunc veniamus ad ſingula indicia. *Primum* ergo eſt INDICIVM PER TESTES. Sufficit autem in hoc crimine vnus teſtis ad inquiſitionem particularem inſtituendam, etiamſi ſit alias inhabilis; ſed ſi ſit teſtis legitimus & exceptione maior eſt ſufficiens ad torturam, iuxta Clarum *q. 21. num. 2.* cuius dictum nimis indiſtinctè vſurpat Godelm. *li. 3. c. 3. n. 13.* tu explica, iuxta iam à nobis dicta ex Farinacio.

2. *indicium* eſt NOMINATIO SOCII CRIMINIS hoc etiam indiſtinctè ponit I. C. ille Francofurt. more ſuo; ſed accuratè punctum iſtud tractauit D. Binsfeldius, quem qui plura volet poterit legere; vt & Proſperum Farinacium inſignem ν I. C. Sciendum communem eſſe DD. ſententiam, maleficos & mathematicos de conſocijs interrogari & torqueri poſſe; quod & iure ciuili cautum ο, & omnium praxi receptum eſt π; imo & iudicem teneri interrogare, & reum in conſcientiâ teneri denunciare ſocios, quos neſcit imo præſumit non ſe correxiſſe nec deſtitiſſe à crimine, eſt ſententia Theologorum.

ν Binsfeld. de confeſſ. maleſ. memb. 2. Farin. de indic. & tortu. q. 43.

ο l. fin. Cod. de maleſ.

π vide Farin. d. q. 43. n. 67.

gorum ρ. Iudex hoc facere omittens peccat grauiter: contra iuſtitiam, quia non occurrit & impedit mala reip. & priuatis inde imminentia, quæ tenetur impedire: & idcirco tã priuatis quam reip. eum teneri ad reſtitutionem omniũ damnorũ inde redundantium, vult communem eſſe ſententiã Theologorum (vt eſt) Binsfeldius σ; qui addit, ex Soto & Nauarro, teneri etiam confeſſariũ huiuſmodi reos admonere, vt ſocios non correctos denuncient, quod ſi nolint facere, non debere eos abſoluere, ſi abſoluant peccare. Quod ſi reus ſciret aliquẽ ex ſocijs eſſe conuerſum, neque periculum eſſe, ne ad vomitum redierit vel ſit rediturus; tunc nõ poſſet illum nominare, nec confeſſarius, volẽtem talem nominare, poſſet abſoluere.

Sed quædam circa hanc rem ſunt explicatiùs tradenda. fusè docet Binsfeldius iudicem debere credere reo ſocios caſus excepti denuncianti: fruſtra enim adſtringeretur ad interrogandum, ſi non deberet ei fidem habere. Certum eſt aliquam habere debere, ſed quantã & ad quid? nunc videamus. Gignit denunciatio idoneã præſumtionẽ contra ſocios τ, ſi ſequentia concurrant. nẽpe ſi non ſit defectus in perſonâ, qui eleuet fidem. huiuſmodi autem defectus rarò contingit. Admittuntur enim infames: tales ſunt omnes complices, ideò minùs fidei meretur eorũ teſtimoniũ, quàm virorũ bonorũ; admittũtur tamen ad denunciationem & teſtimonium, quia vix poſſunt alij haberi, & malefici non ſolent hoc crimen niſi coram complicibus committere & ſolis illis detegunt: & infamiæ hoc impedimentũ, eſt iuris poſitiui, ideò lex poteſt in eo diſpenſare ex iuſtâ cauſâ, vt fecit. debet tamen iuxta υ nonnullos hæc complicis denunciatio eſſe facta in torturâ, eò quòd cùm ſint infames, parùm illis extra torturam credendũ: reprehendit hanc ſententiam, quæ tamen communior videtur, Simãcas φ, & ait eius auctores ſine lege & ratione loqui. rationem iam dixi, & fauet *c. illi qui 5. q. 5.* & hoc expreſsè requirit Carolina conſtitutio, quæ in imperio ſeruanda eſt. Nec Simancæ opinio alibi locum habere poteſt, niſi fortè, vt ex dicto ſocij extra torturam procedatur ad inquiſitionem: nunquam,

ρ D. Tho. 2. 2. q. 70. ar. 1. ad 2. Caiet. tom. 1. tract. 31. reſp. 5. ad Cherubin. & add a. 1. Caſtro, Sot. Angl. Nau. citati à Binsfeld.

σ 5. fol. 284. cum ſeqq.

τ eſt communis DD. in l. fin. C. de accuſ. & c. 1. de confeſſ.

υ Camillus Campegius ad Zanchin. de hæret. c. 9. Menoch. de arb. caſ. 474. n. 50. Maſcard. de probat. vo. 3. cõc. 1311. n. 38.

φ Annot. in Zanchi. c. 2.

quam, vt ad torturam. imò non ſufficeret, ſi reus ſtatim ac à torturâ depoſitus erit, hoc diceret: ſed debet tortura ſpecialiter adhiberi pro confirmatione ſuæ depoſitionis; nec ſufficeret prima tortura, in qua reus ſuum delictum confeſſus eſt, *ſic Clarus* §. *vlt.q.45.* Antequam verò ſpecialiter torqueatur pro confirmatione depoſitionis illius in torturâ, in qua ſuum crimen faſſus, factæ, debet eandem depoſitionem ſpontè ratificare, non ſecus ac ipſam principalem delicti confeſſionem, *Marſil.* §. *diligenter.n.153. Carrer.de indic. & tort.* §. *octauum indicium.n.17.& 22.* poſtea poterit coram nominato, ad confirmationem ſuæ confeſſionis; & vt ſocios magis afficiat, & vt defectum infamiæ expurget, & ad omnem alium bonum effectum, iterum ſubdi torturæ, ſed admodum leui. *Sic poſt Boë. Boſſ. Vulpel. Clarum, Farinacius q.43.n.139. qui teſtatur ſic Romæ practicari.* Item requiritur vt nominator nihil iræ vel rancoris habeat vel odij cum nominato; quod iudex debet diligenter attendere, & quærere: nam inimici nominatio, nullam fidẽ χ faceret: ita ſanè ſi ſit grauis inimicitia, tum enim hoc impedimentum eſt iuris naturalis, nec lege vel ſtatuto poſſet tolli ψ. Minorennium teſtimonium ad inquirendum poteſt vſurpari, non ad torquendum, niſi meliora & plura accedant indicia ω feminarum propter ſexus infirmitatem & leuitatem plures denunciationes ſunt neceſſariæ quàm virorum, puta trium vel quatuor pro vno viro. Et hæc omnia locum habent in hoc crimine, etiã quoad cõiuges, parẽtes & liberos α. *Secundò* requiritur ex parte iudicis vt non interrogarit veneficum *de ſocio* aliquo in indiuiduo, ſed in genere, *de ſocijs*, nõ de hoc vel illo, quia hoc foret ſuggerere, non inquirere β, & hoc cauet Carolina conſtitutio; ſed alij DD. volunt hoc procedere, quando non concurrunt alia indicia vel prǫſumptiones contra ſingularem perſonam: nam ſi aliqua indicia, vel indicium aut præſumptio contra perſonã in ſpecie ſiue in ſingulari concurrerent, tunc volunt licere iudici interrogando deſcendere ad ſpeciem, vt fuitne tecum P. in conuentu malef. quando hæc vel illa feciſtis γ? quod tamen explicandum ex Farinacio. ſcilicet

χ *Gigas de crimin. læſ. maieſt. ca.7. nu.6. Grammat. conſil. 38 n.3.*

ψ *Anchara in c. paſtoralis. de re iudi. Barbat. de teſtib. nu. 42. Phil. Frãcus & alij.*

ω *vide Clar.* §. *fin. q.24.*

α *eſt communis. vid. Binſfeld. d.2. mẽb. in prin.*

β *ſic poſt. Gomeſ. & VVeſenbec. Godelmann.*

γ *plurimos citat. & ſequitur Binſfeld. ſupr. in concl. 1.*

ſcilicet duobus caſibus tãtum, etiam in exceptis criminibus, poſſe in ſpecie interrogari deponentem de conſocijs. Nempe quando reus dicit ſe cum ſocijs deliquiſſe, ſed eos non nominat: tunc enim monendus eſt, & cogi poteſt, vt eos in ſpecie nominet. Item quando contra certam perſonam adeſt præſumptio legitima & valdè clara, ſiue indicia tam manifeſta, vt verè per illa dicatur conſtare ipſum eſſe delinquentem. *Sic* (ait Farinac.) *vidi ſeruari à iuſtis & bonæ conſcientiæ iudicibus.* d. q. 43. n. 133. *Tertiò* requiritur vt nominans diligenter ſit interrogatus de omnibus circumſtantijs, quis, quid, quãdo, vbi, cum quibus, quomodo; nec enim aliter poſſet procedere ad inquiſitionem & torturam ex tali nominatione. eſt omnium & d. Carolinæ. *Quartò* requiritur vt inquirat à vicinis an nominata perſona fuerit de tali crimine à fide dignis vnquam diffamata vel ſuſpecta habita, *ſic Conſtitutio Carolina*; & ſanè eſt ex adminiculis neceſſarijs, vt poſt docebo. *Quinctò*, vt reus in ſua nominatione non vacillet aut variet, ſed conſtanter perſeueret, etiam in ſpeciali torturâ, vt docui, & ſtatuit conſtitutio Carolina. nam deponens varius non modò ad torturam, ſed nec ad inquiſitionem ſufficiens indicium præbet, vt ex communiore ſententiâ receptum δ, & meritò. quia deponens varius periuro non abſimilis eſt. *Sextò* requiritur vt nominans iuſiurandum præſtiterit ſe vera fateri, & verè nominare ε; qua in re tuta & receptior praxis eſt ſufficere principiò factum iuramentum generale de veritate dicendâ, & poſtea iterum oblato in ratificatione, aut in confrontatione cum nominato: nec opus eſt alio ſpeciali, vt ſentiunt nonnulli ζ, quos meritò refellunt Menoch. Clarus, & Farinac. η

Ad torturam ſufficient hæ conditiones, ſi aliæ confeſſiones plurium reorum concurrant, vel etiam adminiculentur alia indicia: quod ita intellige. Quia verſamur in caſu excepto, & DD. hoc negantes loquuntur θ de criminibus non exceptis, ideò ſi plures teſtentur de eodem ſuo conſocio, faciunt indicium ſufficiens ad torturam, vt in praxi ι obſeruatur: idemque obtinet quoad alia indicia & præſumtiones adminicu-

δ Farina. ſ. n 187. & ſeq.
ε Marſil. in pract. d. §. diligenter. à num. 62.
ζ Marſil. ſ. Anton. Gomez. to. 3. c. 12. num. 18. Blanch. & alij.
η vid. Farinac. ſ. n. 144 & Lud. Peguer. deciſ. crimin. 5. nu. 28. & 34.
θ Bal. l. quoniam liberi. n. 2. C. de teſt. Grammat. conſil. 21 & cõſi. 35. Natta conſ. 298. vol. 2.
ι poſt Boer. Papon. Boſſ. & alios. Clar. §. final. q 21. & Farina. ſ. n. 41. Menoch. de arbit. iud. caſ. 474. benè Binsfel. ſ. concl. 6.

miniculantes. Putant quidam DD. etiam ſine vllis adminiculis alijs ad torturam ſufficere nominationem vnius ſocij, ita Gomez, & Blanchus ex male intellecto Salyceto, ſed eos optimè refellunt Menoch. *d. caſ. 474. n. 46.* Bertazzin *conſ. 341. n. 8. & 25. vol. 2.* Farinacius *§. n. 39. iunctis n. 147. & 155.* & ideo timoratus iudex ſemper requirat indicia, non leuia, ſed magna & vrgentia, vt benè monuit Maſcardus *lib. 3. de probat. conc. 1311. n. 14. iuncto n. 53.* quæ non auderem facilè alia vſurpare, quàm à iure ſuggeſta, & benè cõmemorata per Farinaciũ κ. 1. ſi accedat vnus teſtis oculatus maior exceptione, poterit iudex procedere ad torturam valdè grauem, quia tunc habet pluſquam ſemiplenam probationem; non tamen facit iſte teſtis plenam tunc probationẽ, vt malè putarunt multi recentiores ſecuti Calcaneũ hoc temerè affirmantẽ λ. nã non poteſt dici plenè probatum, vel reus conuictus, niſi per duos ſaltem exceptione maiores, talis autem nunquam eſt ſocius criminis. 2. ſi accedat non vnus teſtis auritus, ſed vt minimum duo μ: hi enim faciunt præſumptionẽ aliquã ν. 3. ſi accedat inimicitia grauis nominati cum occiſo, vel damnificato ο. 4. ſi accedat fama contra nominatũ π. Sed hoc indiget explicatione. Nã fama vehemens, ſi fuerit orta à perſonis honeſtis & fide dignis, ſola ſine alijs adminiculis facit indicium ad torturam; vehemens autem cenſetur, non ex numero teſtiũ (qui impertinens eſt ad hoc) ſed ex cauſis ſuis. nã ſi cauſæ ſeu coniecturæ vnde orta; ſunt veriſimiles, graues, & vrgentes; cenſebitur eſſe vehemens; ſecus ſi nõ orta ſit niſi ex leuib. friuolis & nõ probabilib. neque tũ ſufficiẽt ad torturã ρ. ſi non ſit vehemens fama, tũ ſi non eſt orta à perſonis honeſtis & fide dignis, (verbi gratia, ortum habuit à complicibus) ſcio variatum ſententijs, exiſtimo, ſi fama orta ſit poſt incarcerationem, vel accuſationem, famã non adminiculari, vt benè Farinacius docuit; ſed ſi orta fuiſſet ante accuſationem & incarcerationem, probabilius puto (ſaltem vbi non viget Carolina conſtitutio, quæ repugnat) famã huiuſmodi adminiculaturam: vix enim poteſt in hoc crimine famæ initium ab alijs, quã cõplicibus,

κ *d. q. n. 163.*

λ *conſ. 110. num. 4.*

μ *Aym. Crauet. cõſ. 178. & Tiberius Decian. cõſ. 18.*

ν *Menoch. d. caſ. 475. Cephal. cõſ. 40.*

ο *Ioã. Maria Montic. e. reg. crimina. 4. & 5. Clarus §. fin. q. 21.*

π *Calc. Crauet. Mõticel.*

ξ *Tiber. Decian. d. conſ. 18 lib. 1.*

ρ *egregie Fariniac. hoc docet q. 47. 4. nu. 28.*

plicibus, oriri: & ſic intelligo atque recipio ſententiam Binſfeldij. *in l.fin.C.de malef. indicio.6.* & hoc obtinere in omni re turpi, de qua non ſolet niſi inter infames perſonas tractari, vt de meretricio, aleâ, lenocinio & ſimil. fatetur Farinacius *d.q.47.n.160.* Quæ autē requirantur vt dicatur verè eſſe fama poſt videbimus. 5. ſi accedat, cū dicto ſocij criminis, fuga nominati ob metū non iuſtū, vel ſuſpicionē non vehementē σ, inquiſitionis contra eum formandæ, vel ante accuſationem formatā, vel antequam ad actum iudicij aliquē ſit proceſſum, corā iudice non inclementi, aut ſolito procedere non temerè neque præcipitanter: his enim caſibus ſi iudicium deſerat, neque citatus compareat, vel abſentiæ iuſtas cauſas adferat, vehemens oritur ſuſpicio: ſicut etiam quando ſeruato debito iudicij ordine carceri fuit mancipatus & ſine effractione aufugit: nam ſi indebitè carceratus fuiſſet, & etiam carcere effracto fugiſſet, non tamen fuga hæc eum faceret pro confeſſo haberi τ. Sed de fugâ mox plura. 6. ſi accedat ſtricta amicitia & aſſidua conuerſatio nominati cū nominante tanta, vt faciat valde veriſimilem præſumptionem participationis in crimine υ. 7. ſi accedat ſecreta collocutio nominati & nominantis, ante crimen cōmiſſum habita, verbi gratia, antequam ſegetes deſtruerentur, puer necaretur &c. φ 8. ſi accedat ſuperſtitio nominati, vt ſi vſurpauerit res, facta vel verba quæ ſapiant incantationē χ; exempla ſunt, ſi artem magicam alios docere ſit conatus ψ; ſi olla cū vnguentis magicis vel cū buffonibus, vel alia inſtrumenta huius perfidiæ in ædibus eius ſint reperta; maxime ſi liber magicus in domo eius repertus ſit; cui ſuperior poteſtatem habens & in bonū finē id non conceſſerit ω; item ſi quis alteri fuit interminatus maleficiū, cuius effectus fuit ſubſecutus α, maximè ſi qui minatus conſueuit eas exequi β. ſed neceſſe eſt quædam hîc concurrere, vt dicam poſtea. item ſi nominatus inueniatur in ſtabulo aut domo alterius, tēpore, & loco quando non debet, & maleficiū poſtea ſubſecutū fuit. Item ſi quis ferā vulneraſſet, & in eodem mēbro mox vulnerata inueniatur perſona de hoc

σ *And. Gail. lib.2. obſeru. 109. num. 8. Minſin. cent. 5. obſeru 98.*

τ *Couarr. 1. var. reſol. c.2. Roland. à Valle conſ. 7. nu. 47. 10.1.*

υ *Sic ſent. cōmu. explicat Farinac. q. 43. n. 174. & n. 177. & hāc etiam probat benè Binſfel. §. indicio 5.*

φ *Farinac. d. num. 176.*

χ *Carolina conſt. a. 44.*

ψ *ibid.*

ω *Lud. Rom. ſing. 323 Menoch. & alij quos ſequitur Binſfeld. ind. 8. benè addēs hoc indicium eſſe vehementiſſimum.*

α *exemplum rei iudicatæ adfert Bapt. Zilletus cōſ. crimina. 79.*

β *Binſfeld. indic. 4.*

crimine infamata: vt in Lycanthropis ſæpè accidit & nuper hîc in Belgio mihi retulit eueniſſe quiddam permirum Nob. & ſpectatæ fidei vir, Vanderburchtius Decanus Eccleſię Mechlinienſis. Municeps bombardam gerens deambulabat extra municipium, cui ecce obſtrepunt multæ aues ex obſcænis, corui & picæ in arbore propè viam. Sclopum collimat, & diſplodit; viſus ſibi vnam certo ictu perculiſſe, & decidiſſe de ramo, reperit ſolam ferream clauem de cingulo muliebri delapſam. capit, & domum rediens narrat amico, &, num norit clauem, quærit: reſpondet alter ſe noſſe, clauem vicinæ domus N. Itur ad domum, reperiunt ianuam clauſam: inſerunt in ſeram clauem, recludunt, ingrediuntur pro familiaritate, quæ illis cum Patrefamilias: ingreſſi Matremfamil. inueniunt glande latus ictam. Cape (*lector*) & aliud certiſſimum. verſabar anno 1597. Caleti, (quando, fælicibus auſpicijs Sereniſſ. Archiducis Alberti vi expugnatum, à *Catholici Regis* militibus tenebatur) ad Pontem Nueleti duo ſigna Walonnm præſidio poſita limitem, contra Bolonienſes, tum hoſtes, tuebantur. ſub veſperam ſudo cælo Procubitores duo vident nubem ſubnigram aduolare, & in ea videntur ſibi audire confuſas voces multorum, quos nulli videbant: tum alter audacior; quid hoc rei eſt? ſatin ſecuri. Si videtur; librabo arcubuziam in ipſam nubem. aſſentitur ſocius. cum tonitru ſclopi decidit ex nube ante pedes mulier ebria, nuda, benè obeſo corpore & mediâ ætate, femur traiecta duplici vulnere. capta ſe mentis impotem ſimulabat: nec ferè aliud adloquentibus referebat, quam; *Hoſtésne, an fœderati?* quid ad hæc, qui negant transferri? negabunt credere ſeſe. maneant increduli, quia nec oculatis, quos poſſum plurimos adducere, credent. Pergo ad alia huius generis indicia. Quibus annumerarim, aliud ſatis frequens, & quod accidit anno iſto 1599. in Brabantiæ oppido primario, cùm maleficiatæ clarè & ſæpiùs obuerſatur figura (ſuppono eſſe aliàs mente ſanam, nec imaginoſo morbo laborantem) ſeu ſpecies ipſius maleficæ, ei minantis, vel eam vexantis. Quamquam hoc indicium ſolum non ſit tam efficax

cax, quam præcedens. Item quam foret, ſi vnus teſtis exceptione maior deponat ſe vidiſſe ſagam propinantem equo, qui mox mortuus, potionem: aut ſi duo teſtes legitimi deponant nominatum exercuiſſe actum aliquem, qui ex communi maleficorum praxi ſolet ad maleficium dirigi, v.g. quod ſtans in aquâ, retrò tergum aquam proiecerit in aërem; vel quod, ante exortam mox grandinem, viſus ſit lapidem ferire bacillo; vel flores de varijs arboribus lectos in ollam conijcere; vel virgâ aut manu percutere, vel inungere animal, quod paullo poſt mortuum. hæc ait Binsfeld. γ eſſe indicia vrgentiſſima, quorum vnumquodque per ſe ſufficiat ad torturam: quanto (ſi hoc verum, de quo dubito) certiùs eſt ſufficere quando accedit ad nominationem complicis? 9. Si cum capiuntur, aliqua dicunt vel faciunt, quibus ſignificent ſe ſibi timere à morte, actum eſſe de ſe, neque ſe viuas manus iudicum euaſuras δ. 10. Confeſſio extraiudicialis rei ſiue accuſati, duobus probata teſtibus, niſi error probetur, ita Binsfeld. ε Sed hoc verum eſt tantum de confeſſione huiuſmodi ſpeciali de certo facto; non de generali vt de incantatione tantum vel magiâ; item de factâ ſeriò non ioco, necnon de veriſimili atque poſſibili, vt poſtea docebo de confeſſ. iudiciali.

γ *Indic. 8.*

δ *Carolina d. c. 44.*

ε *indic. 9. ex communi vt ait ſententiâ.*

Hæc ſunt indicia maximè veriſimilia & legitima; quando, quæ ad naturam atque plenitudinem eorum requiſita ſunt, concurrunt: & hæc hautdubiè non tantum faciunt cum nominatione complicis concurrẽtia ſemiplenam probationem: adeò vt ſic ſemper vnũm iſtorum indiciorum cum nominatione tali, qualem requiſiuimus, ſufficiat ad torturam: ſed etiã ex multorum ſententiâ, quædam ex his ſola ſufficiunt: quod tamen non libenter practicarem: ſed ſemper vellem vnum ex vrgentiſſimis cum alio leuiore, vel plura ſemper leuiora concurrere.

N Conditiones autem requiſitæ, vt vnum ex his cum denunciatione complicis ad torturam ſufficiat etiã in exceptis, ſunt ſequentes additæ ijs, quas ſuperiùs iam poſuimus ſuis locis: *primò* vt talis nominatio complicis, adeò veriſimilis ſit, vt vltra admi-

adminicula illa, iudex ex ipſo quoque teſtium numero, & qualitate deponentium, & perſonâ eorum contra quos deponitur, & alijs facti circumſtantijs quaſi certò credat nominantem non mentiri ζ. 2. quod ſocius criminis ſocios nominans non patiatur niſi hunc vnum defectum: nam ſi plures habeat, etiamſi tantum duos (v.g. quod nõ tantum ſit infamis & criminoſus, ſed etiam ſit vilis, abiectus, aleo, vel aliàs inhabilis) tunc ne in exceptis quidem faceret indicium ad inquiſitionem ſpecialem, nedum ad torturam η, etiamſi in torturâ ſuam nominationẽ confirmaſſet θ, quia hæc vnicũ ſupplet defectũ tantũ; quod procedit multò fortiùs in nominâte ſocio criminis inimico, periuro, vel vario & ſibi contrario ι. 3. ſecundum quoſdam nominatio contra eum qui eſt bonæ famæ & exiſtimationis non valebit, cum adminiculis, ad torturam: ſed valebit, cum bonâ famâ dumtaxat debilitaret indicia contraria κ, ideò conſiderandum potius quot & quanta ſint iſta indicia adminiculantia: vt ſi non ſuperent bonam illam famam, tum vera ſit hęc communis DD. limitatio; ſi illam ſuperent, non debeat propterea nominatus torturam euadere λ. 4. ſi deeſſent alia adminicula, non valeret ad torturam nominatio ſpontè ad nullam iudicis interrogationem à reo facta; quia hæc nec indicij quidem vim tum haberet: ſed ſi adſint alia adminicula, vult omnino Farinac. μ eam æque valere ad torturam, ac valeret ſi ad interrogationem iudicis emanaſſet; & ſic intelligendam communem DD. dicentium; ſi reus nullâ præcedente interrogatione complices nominet, non facere indicium. Et ſanè hæc diſtinctio; quæ etiam Claro placuit, & Peguero ν, quoad inquiſitionem; non minùs æqua videtur in foro conſcientiæ, quoad torturam. In foro externo, quia durat præſumptio, quod teſtis vltrò ſe offerens examini ſuſpectus eſt, ideo tutiùs illic iudex faceret ſequendo communem. Porrò quo ad duplicem caſum, quem addit Farinac. nu. 192. ſcilicet procedere illam communem, primò quando quis nec carceratus, nec à iudice requiſitus ſpontè iudicem adit, & reuelat crimen cõplicis; ſecundò, quando quis

ζ c. in fide: ſauorem. de hæret in 6. plurimos citat Farin. q. 43. n. 177.

η poſt Marſ. Carrer. Bœr. & alios. Farinac. §. nu. 178.

θ Burſat cõſil. 69. & cõſ 275 Bonacoſ. Kirchou. Maſcard. qui omnes teſtãtur eſſe communem.

ι vide Farin. d nu. 179.

κ bene docet Farin. q. 47.

λ Farina. q. 43 n. 188.

μ §. nu. 190.

ν Clarus q. 21. Peguerus deciſ. crimin. 5. n. 30.

quis ſpontè reuelat delictum, de quo ſibi impunitas promiſſa à iudice: ratione hac, quia primo caſu tunc præſumitur denunciator ſiue accuſator: ſecundo caſu præſumitur corruptus promiſſione impunitatis. Equidē, quia vtrumque fundatur in præſumptione iuris potius quàm in facti veritate; putarem in conſcientiæ foro, vbi veritas tantum attenditur, poſſe iudicem hac nominatione re benè perpensâ vti ad inquirendum ſaltem: nam ad torquendum, non cenſeo. Sciendū 5. nō prodeſſe adminicula quando tortura, in qua nominatus fuit ſocius, non fuit legitimè peracta ſeu decreta, puta ſine præcedentibus indicijs. *Farinac. poſt alios n. 193. & ſeq.* Denique non valere dictum ſocij criminis ad torturam, etiam cum adminiculis, ſi potuit veritas actu vel habitu aliter haberi, quidam putant; ſed eos meritò refellit Menochius *caſ. 474. nu. 62.* quem ſequitur Farinac. *nu. 195. d. q. 43.* Ex quo reſtant quędam breuiter addenda, de indicio famæ, fugæ & minarum.

QVARTVM indiciū eſt FAMÆ INDICIVM, de quo ſciendū, vt fama ſit idonea pro indicio, debere ortam eſſe à viris, niſi ſit de re meliùs vel æquè perſpectâ fęminis, hoc eſt quando factū ampliùs vel æquè fęminas tangit ο, verbi gratia, de maleficio aborſus, vel ſterilitatis, vel infanticidio & ſimil. ideo in ſtrigarum delictis poteſt fama originem ducere à fæminis æquè ac viris. Item debet eſſe fama ſolida, non leuis, non vaga aut varia, aut decreſcens, aut contraria, ſed conſtans, creſcens, & vniformis ac eadem ϖ in toto populo: aliàs, quando famæ ſunt contrariæ, ſi ſimul ſunt ortæ, & teſtes vtrimque ſint pares, vt & veriſimilitudines æquales, negatiua tollit affirmatiuam, bona malam; & cenſetur negatiua, etiam quando teſtes aliqui dicunt ſe nihil ſcire, quia per hoc ſatis indicant non fuiſſe famā in toto populo. Si famæ ſimul non ſint ortę, poſterior tollit priorem, niſi prior nitatur meliori teſtimonio, vel veriſimiliori causâ; tunc enim prior non tolleretur ρ. 3. debet fama orta fuiſſe tempore delicti commiſſi, vel ſtatim poſt, non ex longo interuallo, nedum poſt accuſationē, inquiſitionem, vel incarcerationem σ: niſi tamen cauſa, ex qua fa-

ο *Farina. q. 47. n. 161.*

ϖ *poſt Rol. conſ. 3. vol. 1. Maſcard. de probat & al. Farin. n. 163.*

ρ *vide Farin. à nu. 165.*

σ *Carrer. tracta. de indic. & tort. nu. 12. & 17. Foller. pract. crim. Ver. de tur cepitula quod ſuffocauit vxor. nu. 28.*

ma ſumpſit originem, ſuperuenerit poſt longum interuallum, accuſationem, inquiſitionẽ, vel incarcerationem; quia tunc quandocumque ſuperuenerit famę cauſa, validum indicium fama præbebit τ. ratio eſt, quia non potuit antè initium ſumere, cùm effectus causâ ſit poſterior. 4. vt fama aliquid operetur, debet eſſe fama in loco delicti commiſſi, nec ſufficit ſi ſit alibi: locus autem delicti iuxta qualitatem & facti exigentiã, latiùs protenditur, vel in viciniâ tantum[1], vel in parte oppidi, vel in toto oppido, vel in totâ prouinciâ υ. 5. Debet fama nec eſſe procurata, nec affectata φ: ratio, quia hæc non eſt fama, ſed hypocriſis & fictio. 6. Debet fama hæc mala per bonam famam non fuiſſe deleta. magna enim ſunt bonæ famæ priuilegia. nam paribus momentis iudex debet inclinare in bonam famam χ; teſtes non multo pauciores deponẽtes de bonâ famâ præferuntur deponentibus pluribus de malâ ψ. Fama bona in genere tollit malam in genere & in ſpecie ω, eſt communis; & verã, quando mala in ſpecie non eſt adiuta alio indicio, tunc enim puto tantum illam debilitaret, vt colligo ex dictis Vulpelli, Clari & Boſſij coniunctis prout illa poſuit Farinac. *nu. 197. & ſeqq.* tollit etiam omnem aliam delicti præſumptionem & indicium, adeò vt reum torquendum ex indicijs legitimis ſpecificis præcedentibus, eripiat torturæ; ſecundum nonnullos quorum ſententia à quibuſdam communis vocatur α; attamen contraria eſt multorum meliùs rem diſcutientium, & praxi, ac rationi magis conſentanea, vt dumtaxat bona hæc fama, quando ad malam famam accedit aliquod aliud indicium; minuat & debilitet indicia, non vero planè tollat β, idque adhuc ſolummodò ſi indicia leuia γ & qualia qualia, non vero ſi ſint particularia δ, aut grauia; & ideò adhuc poſſe tunc reum torqueri ε; ſed tamen (vt aliquid etiam tunc bona fama operetur) debebit leuiùs torqueri, quæ videtur ſententia Caſoni ζ; & Farinacius addit hanc eſſe veritatem, & ſecundum eam indiſtinctè ſemper ſe vidiſſe iudicari. Plura etiam idem de malâ famâ (*à num. 186. vſque ad fin. q. 47.*) quæ ſic breuiter cape, commodiori

τ poſt Bar. Alex. Salyc. Boſ et Marſ. Farinacius n. 178.

υ Bald. & Salycet. in l. ea quidem C. de accuſat. rectè cont. Bart.

φ Foller. ſ̃ n. 35. poſt Bald. & Maſcardus lib. 2. de probat. concl. 748 n. 8.

χ Peguer. deciſ. crim. 17. n. 13. Hector Æmil. tract. de teſtib. verbo teſtis bonã vel malam. n. 8. & 9.

ψ Æmil. ſ̃. n. 14. & ſeq.

ω Burſat cõſ. 315. vol 3.

α ab Arnouo ſoliloqu. 37. & Burſato conſ. 166. vol. 2.

β Vulpell. conſ 105. Ludou. Peguer. deciſ. crimin. 17. n. 13.

γ Vulp. conſ. 10. n. 4. Merenda conſ. crimin 88. n. 77. lib. 2.

δ poſt alios Hector Æmil. ſ̃. n. 17.

ε Clarus q. 60. ver. frequens etiam

ζ de indic. & tort. tract. 1 c. 2. n. 5. Farinac. 192.

ordine & clarius tradita.

Mala fama in genere alicuius facti facit delicti præſumptionem η, dummodò mala fama ſit in eodem delicti genere de quo quis inquiritur θ; & ſi accedant alia adminicula ſufficiet ad torturam ι, ſiue ſit perſona vilis, ſiue non; & ſiue ſit delictum difficilis probationis ſiue non: nam DD. κ qui quoad perſonam vilem, & in delictis quæ ſunt difficilis probationis, putant non requiri ad torturam alia indicia, præter famam malam in eodem delicti genere; ſæui nimis ſunt & adferunt non admodum conſentanea iuri, quare Farinacius λ eos meritò reprehendit: ideò nec in maleficijs quidem putarim iudicem abſoluendum, qui hanc crudelitatem amplecteretur.

Famam exactè probare, quàm neceſſarium, tam rarum eſt in iudicijs; adeò vt Grammat. Senator Neapolitanus ſcripſerit ſe nunquam vidiſſe proceſſum, in quo repererit famam publicam legitimè fuiſſe probatam, quod & Iulius Clarus, & Vulpell, & alij egregij partim iudices, partim aduocati aſſeruerunt μ. quare cùm in noſtrâ materiâ, plerumque contra ſagas & ſtriges ex famæ indicio procedatur, pergam eos iuuare, quibus deeſt larga ſupellex libraria, vel ocium ingentia illa volumina Farinacij, Boſſij, Maſcardi & al. percurrendi. Ad famam probandam requiritur 1. vt teſtes ad minus ſint duo, nec ſufficit vnus omni exceptione maior ν; ſed vt minimum duo eſſe debent ſpectatæ, integræ, & optimæ opinionis ac fidei ο; atque idipſum, quod ſint tales, articulandum & probandum in proceſſu, iuri communi magis conſentaneum eſt; quando agitur ad inquiſitionem particularem vel torturam, imò non benè faciunt iudices, qui communiter hoc ſolent prætermittere, licet aliquos pro ſe habeant DD. reuerà enim fundamentum iſtorum; quòd vnuſquiſque præſumatur idoneus & omni exceptione maior teſtis: in re tanti momenti, leuiuſculum eſt π. 2. *requiritur* vt etiam non interrogati teſtes de famâ exprimant cauſas, indicia, & coniecturas, quibus orta eſt fama, nec ſufficeret quod dicant ſe audiuiſſe à multis vel publice vel ita eſſe publicam famam ρ, niſi & cauſas

η Maſcard. de probat. l. 1. concluſ. 831. nu. 10.
θ Maſcard. §. Fran. Perſonalis de indic. & tort. n 56.
ι Caſon. d. ca. 2. n. 2. Clarus q. 21. verſ. fama ſola Farinac. q. 23 nur 22.
κ Perſonal et ab eo allegat. §. n. 55. & 56.
λ d. q 47 nu. 206.
μ Vide Farin. n. 207.
ν Maſcard. §. concl. 749. Hippolit. Rimin. conſ. 59. vol. 1.
ο ca. qualiter & quando de accuſat.
π Vide Farin. à n. 211.
ρ opt. Simancas, de hæreti c. 65 poſt nu. 37. Vulpell conſ 30. n 12.

ſas

ſas & illa alia adderent; quibus additis, ſufficeret dicere ſe ita audiuiſſe publicè dici; de quo ſtatim amplius. 3. *requiritur* vt teſtis ſciat ſaltem rudi Mineruâ deſcribere (non enim opus eſt exactâ definitione, quã vix iuriſtę & aduocati poſſunt dare) quid ſit fama, de quâ deponit; ſaltem ſic, vt appareat iudici eum ſatis intelligere; quare reijci deberet, qui diceret ſe neſcire ρ, vel diceret eſſe id quod per plures perſonas dicitur, vel quod publicè dicitur, vel quod per iſtum aut illum dicitur σ: ſufficeret autem, nec de hoc interrogandus eſſet, ſi ex præcedentibus iudici conſtaret teſtem ſatis intelligere, quid ſit fama τ. 4. *requiritur* vt ſpecificè deponat de famâ in illis ipſis articulis, in quibus fama eſt articulata; nec ſufficeret quod in fine poneretur generalis clauſula de famâ præced. omnium &c. υ. 5. *requiritur*, vt debeant exprimi auctores, à quibus fama eſt orta: & quidem probabiliùs eſt id obtinere, etiamſi interrogati de hoc non forent; & quod nominati iſti debeant eſſe alij, quam conteſtes; nec ſufficeret dicere ſe audiuiſſe à maiori parte populi, ſi poſtea diceret ſe non recordari, à quibus nec vllos poſſet nominare. nã ſi aliquos nominaret, & diceret ſe reliquorũ non tenere nomina hoc ſufficeret: imò ſi fama foret orta ex probabilibus coniecturis & cauſis, hoc quinctum requiſitum ceſſaret χ. 6. *requiritur*, vt dicant teſtes, ſe audiuiſſe à maiori parte populi, vel ita dici à maiori populi parte ψ, (ſi addant illius ciuitatis ω vel etiam ſi id non addant, quia ſatis hoc intelligitur α) à maiori (inquam) parte populi id publicè dicentis, vel priuatim β: nec neceſſe eſt addi, & ita maiorem populi partem ſentire γ. ſufficit etiam ſi dicant, ſe audiſſe ſic dici per totam ciuitatem δ. non ſufficeret ſi dicant, ſe audiſſe à mille perſonis, vel à diuerſis perſonis, vel à multis perſonis, vel à pluribus & pluribus perſonis, quia nihil iſtorum ſignificat maiorem partem populi ε. Sed quid ſi dicant ſe ita audiuiſſe publicè dici vel ita eſſe publicam vocem ſeu famam? tunc diſtinguendũ. nam in criminalibus quando agitur dumtaxat ad habendam ſemiplenam probationem (v.g. ad torturam) hoc ſufficeret, quando teſtes

ρ *Clarus §. fi. q. 16 n. 18.*

σ *Rol. conſ. 54. volum. 1. Natta conſ. 473. Viuius in lib. cõm. op. 4.*

τ *Maſcar. §. d. concl. 749 n. 36.*

υ *Maſcar. §. concl. 752.*

φ *multis Farinac. à n. 228 vſque 236*

χ *Bart. in l. de minore. § plurium. D de quæſt.*

ψ *Fran. Herculan. de negati. 312. in fin.*

ω *Bart. §. n. 10.*

α *Bald. in c. præterea. n. 19 de teſtib.*

β *Clarus §. q. 6. v. 15*

γ *Capel Toloſ. deciſ. 380 nu. 9.*

δ *Salycet. in l. ea quidem. nu. 119. C. de accuſat.*

ε *fusè Farin. à n. 238.*

do teſtes ſimul adducerent cauſas & coniecturas veriſimiles, vnde orta eſſet fama; in ciuilibus verò hoc non ſufficeret: & ſic conciliat Bal. & Bart. contrarias opiniones ζ Proſper Farinacius. §. *nu. 259. cum ſeqq. Septimo requirunt* nonnulli plures hos teſtes non eſſe ſingulares; ſed verius eſt hoc non requiri & famam ſiue bonam ſiue malam poſſe probari per teſtes ſingulares dūmodo non ſint conteſtes in ſpecie famę irrogatæ η. 8. *fama* probatur per decem teſtes, etiamſi non ſint vniformes, dūmodò cauſas & auctores famę benè exprimant, & alias ſint teſtes habiles; tamen non ſufficient ad torturam, niſi concurrant alia adminicula θ. 9. *probari* poteſt fama etiam per ſcripturam, vt litteras bonorum virorum, per priuilegia, & inſtrumenta antiqua & alias ſcripturas authenticas; ſcripturæ autem non poſſunt eſſe panciores duabus, imò ſaltem tres, & debent habere originem à diuerſis perſonis ι. Hæc de probatione famæ in ſpecie.

ζ *de quibus Clarus* §. *fi. d. q 6. n. 14.*

η *Farinac.* §. *num. 265. &* 304.

θ *vid. Proſp. Farina.* §. *à n.* 267.

ι *Maſcar.* §. *concl. 751. & concluſ. 911.*

Bonæ famæ in ſpecie probādæ κ hæc eſt regula, quod vnuſquiſque præſumitur in ſuo artificio vel ſtatu (etiamſi carnifex foret) bonus, donec probetur malus: maximè ſi ſit natus ex bonâ patriâ, vel ex bonis parētibus, vel ſi ſit nobilis & diues, vel benè educatus: & ideò etiam quis præſumitur bonę famę: niſi tamen adeſſet ſceleris aliqua præſumtio ſpecialis. quia hæc excludit præſumtionem generalem. Fallit etiam regula illa quando agitur de præiudicio tertij, tunc enim huiuſmodi bona fama eſt probanda, itē quando hæc præſumtio bonæ famæ redundaret in præiudiciū eius pro quo pręſumitur (de quo vide Menoch. *lib. 5. de præſumt. præſumt. 1. à nu. 20.*) item fallit in eo, qui alias fuit malus malæque famæ: item in eo, qui dat operam rei malæ ſiue illicitæ. *Ad probationem famæ bonæ vel malæ in genere*, requiruntur eadem quæ ad probationem eius in ſpecie, vnde valet argumentum à famâ in ſpecie, ad famam in genere.

κ *vide Fari. à nu. 277.*

Quinctum eſt INDICIVM FVGÆ. de hoc regula prima eſt, quod fuga ante inquiſitionē formatam vel accuſationē porrectam, contra fugientem gignit ordinariè ſuſpicionem & prę-

vide Proſper. Farina q. 48. per tot. & Clarum q. 21.

ſumtionem non leuem κ doli & delicti commiſſi: non tamen ſola ſine adminiculo alio facit ſemiplenam probationem: quare neque ſufficit ſola ad torturam, quicquid multi dixerint; & loquor de fugâ, quoad ipſum fugientem: nam de fugâ complicis, non arbitror vnquam illam facere indicium contra complicem inculpatum, hoc eſt contra quem non ſunt alia indicia. fugientem autem intelligo, etiam illum qui occultè latitat in ciuitate aut loco vbi habitat: cum quoque, quem ex ſignis euidentibus conſtat fugam adornare, idque magis ſi acceſſerit contumacia aduerſus citationem: vel etiam fugerit per loca inuia & inſolita, puta per ſaltus aut nemora, quæ non ſunt in tranſitu; vel ſi inuentus in delicto aut præparatione, clamore populi fugatus fuit; quo caſu etiam denegatis defenſionibus poſſet torqueri, ſi clamor populi ſit ortus ex probabili & veriſimili causâ, ad opinãdum quod volebat delictum committere, ſed clamore fuit impeditus λ. Quod ſi metuit ſubitò & ex improuiſo ſe conijciendum in carcerem: antequam capiatur fugiens vel ſe occultans non præbet fugâ indicium idoneum ad torturam: multo minùs, ſi iam captus ex manibus ſatellitum & miniſtrorum iuſtitiæ ſe eripiat, quantumuis iuridica & legitima ſit captura, quod diligenter notandum contra multos μ; & veriſſimum eſt, quando quis etiam ex interuallo poſtquam elapſus fuit, vel ſponté iterum comparet, vel inuitus iterum captus fuit: quòd maximè obtinet in ijs, qui vel propter debilitatem carceris incommoda ægrè poſſunt ferre, vt de ſe teſtatur Demoſthenes ν; vel quibus admodũ verecundum ſit incarcerari, propter genus, vel dignitatem, vel profeſſionem. Spontè dicitur rediſſe, qui, cum poſſit iterum fugere, permittit ſe capi vel citatus comparet. Eſt autem hæc ſpontanea comparitio (ſi ante bannum fiat) adeò potens, vt fugã planè expurget, cetera verò indicia omnia debilitet, ideo ſi propter illa antea poterat torqueri, iudex eum iã non poterit torquere, ex plurimorũ DD. ſententiâ, vel nõ poterit niſi leuius multò torquere iuxt. Farinac. *n.* 55. REG. 2. eſt Poſt accuſationem vel inquiſitionem fuga in criminalibus cauſis,

κ *Maſcard. multis lib.* 1. *de probat. concl* 819. & *concl.* 531.

λ *vide Farin. n.* 22.

μ *hoc contra Carrer. & Foller. benè Farinac. à n.* 14. *docuit.*

ν *epiſt.* 2.

cauſis, quando agitur de pænâ luendâ in corpore, adhuc non præbet indicium ſufficiens ad torturam; etiamſi accederent alia adminicula. nam adminicula hæc tantum ante inquiſitionem operantur & non poſtquam fuit inquiſitio cæpta, quia poſt inquiſitionem cæptam fuga non præbet vllum indicium o; & ideò alia indicia huic non poſſunt adminiculari, quod nullum eſt. Quod ſi alia indicia ſint multa, & vrgentia, ac grauia, illa vim ſuam habebunt; non vero huic, quod nullum eſt, adminiculari ſunt dicenda. Reg. 3. Hæc obtinere puto etiamſi iudex non habeat famam crudelis, neque comminatus ſit ſe malè tractaturum. ratio, quia moleſtiæ iudiciales, & grauiſſima cauſſarum criminalium incommoda, reuerâ ſunt iuſta metus & fugæ cauſſa: quando vero illorum duorum alterum accederet, fatentur omnes fugam nullum indicium præbere ϖ. Reg. 4. Fuga cum quantumuis multis adminiculis alijs, non ſufficit ad condemnandum pænâ corporali vel ordinariâ: ſi verò eſſet iuncta cum vno teſte exceptione omni maiore & oculato, tunc poſſet ſufficere ad condemnationẽ pænæ pecuniariæ & extraordinariæ ρ. Reg. 5. Cauſa probabilis fugę probatur, per iuſiurandum fugientis, quando conſtat de cauſſa probabili; etiamſi pręſumi aliunde poſſit eum non propter hanc cauſam, ſed propter delictum diſceſſiſſe, verbi gratiâ, dicit quis ſe diſceſſiſſe quia timebat accuſari vel incarcerari, ſi conſtet hęc comminata vel prępa-rata fuiſſe, ſtatur iuramento quod ob eã cauſam diſceſſerit σ. Sextum eſt Indicium Minarum. circa quod nota differre iactantiam à minis. Iactitare ſe dicitur, qui dicit ſe poſſe vltionem ſumere, offendere, delinquere &c. ſi vellet: minari verò, qui dicit ſe velle facere ſiue ſe facturum. hęc duo perperam nonnulli confundunt; etiam in alijs rebus. Sit concluſio, *quoad minarum indicium*. quando damnum vel delictum eſt ſubſecutum, communis ſententia eſt; ſiue iactauerit quis ſe, ſiue minatus fuerit, efficax hoc indicium eſſe ad torturam; quando minans vel iactans eſt perſona potens, malę vitę, & ſolitas minas exſequi τ; intellige ſi ſit dubium, quis deli-

ctum

o *Bart. & communiter omnes Peguer. deciſ. crim. 7. nu. 31. Clarus q. 21. nn. 23 Farinac. n. 27.*

ϖ *Farinac. n. 47.*

ρ *Farinac. n. 69.*

σ *Farinac. n. 44. & ſeqq.*

τ *arg. l. metũ C. quod met. cau. Farinac. q. 50. num. 7. & 9.*

ctum commiſerit,& minator in hoc ipſo delicto ſit malæ famæ υ. ratio eſt, quia in hoc caſu idem eſt animus iactantis & minantis. hoc verum in foro externo, quia talis illic præſumitur: in interno tamen foro, puto inter minas & iactantiam diſtinguendum confeſſario,& diligenter quærendum an iactitarit animo adimplendi, necne. Nam grauius longe eſt peccatum eius qui iactitauit vel minatus cum deſiderio exſequendi & exſecutus; imo duplex eſt peccatum. Similiter in foro φ externo idem eſt ſi quis expreſsè vel tacitè ſiue ænigmaticè minetur occidere, aut vulnerare (verbi gratia, faciam ne doleat tibi caput, extraham tibi pennam de alâ &c.) ſed in foro interno in æquiuocâ ſeu obſcurâ locutione ſcrutanda eſt mens loquentis. Et hoc quod diximus de homine malæ famę & ſolito exequi; locum habet, quando non accedunt alia adminiculantia indicia: nam ſi accederent alia, tunc ex ſolis minis,& mox ſubſecuto delicto poſſet ſubijci torturæ etiam non ſolitus exſequi χ. Hæc limitanda, primò ſi offenſus haberet alios etiam inimicos præter minantem; tum enim debet iudex eſſe valdè circumſpectus,& conſiderare an ſufficientes ſint minæ,& an fortè alius inimicus hoc tegmine fretus offenderit, vt narrat accidiſſe Paris de Puteo, & ex eo alij ψ 2. limit. quando delictum non eſſet ſubſecutum incontinenti, ſed ex interuallo; hoc autem decernere permittitur iudicis arbitrio; qui conſiderare debet qualitatem perſonarum,& an ante habuerit oportunitatem delicti committendi. nam ſi ſtatim non habuit, & fecit ſtatim ac eam nactus eſt, interuallum nihil eleuat indicium ω. Tertiò fallit quod diximus eſſe indicium ſufficiens huiuſmodi minas; ſi ſint ambiguæ, & quæ poſſunt ſignificare vindictam legitimam ſiue iuris, & licito modo (verbi gratia, vlciſcar, ſolues, pęnitebit te, non ſic abibit & talia) α quod certè verum eſt, ſi minator ſolitus ſit viâ iuris ſe vlciſci; verùm ſi conſueuit ſe vindicare viâ facti (vt ſolent ſortiarij) in his iudex potiùs debet ſequi ſententiam Parid. de Puteo volentis, etiam tum fore indicium ad torturam β. 4. minę debent fuiſſe ſpecificę ſeu de eo-

υ vide Clar. q. 21. nu. 37. Peguer. d deciſ. crim. 17. n. 11.

φ Fari. n. 8.

χ Menoch. de præſump. l. 1. q. 89 nu. 62. Fari. n. 11.

ψ vide Fari. nu. 13.

ω vide Fari. d nu. 14.

α Oſaſc. cōſ. 64. n. 55.

β Farin. nu. 22.

de eodem quod ſubſecutũ fuit delicto. ſic nõnulli poſt Spec. & Dec. quorũ doctrina (vt rectè Fari.) tantũ eſt admittenda, quando minæ prolatæ fuere in aliquã certã ſpecie, & ſubſequitur delictum planè alterius ſpeciei, quod non continetur ſub ſpecie comminatâ, neque eſt præparatio ſeu gradus quidam ad illud. (verbi gratia, quando quis minatur occidere, & ſecutum eſt domus incendiũ γ) Sed ſi minæ fuerunt in genere prolatæ (verbi gratia, dolebit tibi caput, faciam ne hîc intres, ne loquaris &c.) & delictum illâ generali ſignificatione continetur; vel ſi delictum plus nocuit, vel minùs quam minatum fuit, ſed effectus tamen eſt quid ordinatũ ad minas; tũc adhuc locum habebit regula (verbi gratia, ſi in quẽ minæ occidendi prolatę, inueniatur tantum vulneratus, vel è contra. quia vulnera nequeunt ad certã menſuram dari. δ) 5. limit. procedere regulam, quando minæ non fuerunt reuocatæ, & quando erant prolatæ animo ſedato, & poſt interuallũ à prætensâ iniuriâ; ſic, vt queãt dici proceſſiſſe ex animo deliberato; non ex calore iracundiæ ε. 6. limit. vt minæ ſint abſolutæ. Nam ſi fuerint conditionatę (verbi gratia, faciam ſi tu adhuc tranſieris hac &c.) tunc nihil operantur niſi ſufficienter probatâ conditione in minis appoſitâ ζ. 7. debent minæ apparere, hoc eſt probari per duos teſtes efficaciter, quos oportet ſaltem eſſe concordes in qualitate minarum, licet diſcordent in loco & tempore η: aliàs ſi eſſent omnino ſingulares, vel eſſet vnicus tantũ teſtis, minæ non facerent indicium ad torturam, ſed tantum ad faciendam inquiſitionem generalẽ ſufficerent. 8. ad torturam ſufficerent minæ hominis ſoliti exſequi, cum causâ prę exiſtente minarũ, vtpote honor læſus, odiũ, vtilitas aut quid ſimile: quod ſi ad conſuetudinem exſequẽdi, & cauſam, accederent alia adminicula præſumtionum (vtpote inimicitia) tunc etiam ad condemnandum ſufficere tales minas cenſet Farinac. poſt multos quos allegat θ; non quidẽ ad pęnam ordinariam, ſed extraordinariam, & pecuniariam non corporalẽ. quod fateor, quando concurrunt minę, inimicitiæ, delictum, & conſuetudo exſequendi: idque facilius in excep-

γ Vt bene Natta conſ. 42. n. 2.

δ Farinac. à nu. 24.

ε Fari. n. 17.

ζ Farin. n 32.

η Farinac. à nu. 40.

θ Vide n. 30. 36. & 39.

excepto & occulto difficiliſque probationis crimine noſtro ſortilegij admiſerim, quam in alijs: tamen ſemper propendetem in ſententiam negantium ι vnquam in vllo crimine licere ex huiuſmodi indicijs tantum remotis ad condemnationem procedere.

SECTIO IIII.

De alijs indicijs minus vrgentibus & minus certis.

PRimum eſt, quando quis potuit maleficium impedire & non fecit; ſi tenebatur non lege tantum caritatis (qua omnes homines tenentur) ſed etiam lege iuſtitiæ, vt puta ratione officij; tunc puto vrgentem præſumptionem occultæ ſocietatis induci α, & talem non prohibentem eſſe plectendum pœnâ ſaltem extraordinariâ β, quando aliqua adhuc adminicula accedunt; intellige primò poſſe torqueri; &, ſi poſt torturam neceſſaria reliqua adſint, ad condemnationem iuxta dicta paullo antè in fine præcedentis ſectionis etiã poſſe procedi. Quod notandum eſt procuratoribus, & aduocatis fiſci, & ſimilibus officiatis iuſtitiæ. Sed, ſi quis tantum tenebatur obuiare ex præcepto caritatis; tunc non puto iſtud indicium ſufficere ad torturam, ſi alia nulla coniectura concurrit, maximè ſi non aſſociauit ſe poſtea delinquenti γ. Et hæc limitant DD. quidam in crimine læſæ Maieſtatis quos ſequitur Iul. Clar. & non eſt dubitandum de foro externo: ibi enim non reuelans hoc crimen punitur: ſicut & ſerui qui non defenderunt Dominum occiſum δ. In foro conſcientiæ neque hos ſeruos, neque alios illos, ne in crimine quidem læſæ Maieſtatis, putarim ad reſtitutionẽ damnorum teneri ε. Hinc patet indicium & præſumtionem induci contra iudices, qui omittũt vel negligunt maleficos punire ad quod tenẽtur ratione officij, vt dixi, vt & belli dux ratione militum; & prælatus, ſubditorum. quę eſt communis ſententia, *arg. c. qui poteſt. 23. q. 3. cap. negligere 2. q. 7. Simanc. in praxi tit. 15 Capic. deciſ. 130. n. 67. Plaza epit. delict. ca. 28. n. 30. & 31. Nicol. Moron. de fide treug. & pac. q. 138. nu. 41.* & hi omnes quia iure ad hoc tene-

ι *Franc. Caſonus de indi. tract. 7. c. 1. nu. 17. Diaz reg. 370. Ant. Gomez. to. 3 c 12. nu. 15. Sarment. Epiſc. Geennenſ. lib. 1. Select. c. 1.*

α *c. ſicut dignum § illi etiam de hom. ca. qui poteſt & c. quantæ de ſent. excõmun. c. non inferendâ 23. q 3. cum ſim.*

β *Gandin. ti. de præſumpt. & indic. in dub. n. 24 Menoch. de arb. caſ. 355. n. 7. quos ſic interpretor.*

γ *ſic intelligo ſententiã cõmunem, quã ſeqq. Anto. Gomeſ. d. l. 3. tit. de homic. n. 4. & in ti. de læſ. maieſ. nu. 8 Clar. §. fin. q. 87. n. 3. & Farina. q. 51. nu. 6.*

δ *l. 1 § ſed & in eo. D. ad Syllan.*

ε *ſic bene Clarus ſ. poſt Io Medinam & Couar. ibi citatos.*

tenebantur,¦ ad reſtitutionem damnorum ex omiſſione hac ortorum, parti læſæ tenentur: neque obſtat Cou. & Med. citati: loquuntur enim de ijs qui tantum tenebantur obuiare ex charitate: quoad ſeruos domini occiſi aliud eſt. quia, licet puniantur in foro externo, id fit propter præſumtionem, & ideo in foro conſcientiæ non tenentur ad reſtitutionem.

2. eſt quando quis patrocinatur ſponte maleficis, & conatur criminis enormitatem eleuare, & contendit non eſſe credendum ijs quæ de illis certò narrantur, & ea omnia vana eſſe & delira, aliaque huiuſmodi, ſicut fecere Wierus hæreticus, & noſtris temporibus quidam Calidius Loſeus Theologus, cuius animæ Deus parcat, qui dum viueret fuit eo nomine ſuſpectus inſinceræ fidei, & Bruxellę incarceratus, & Treuiris expulſus; quia libellum parauerat & conabatur clanculum Coloniæ (quod hîc inſerendum duxi, vt, ſi forte infælix iſte partus poſtumus, cum noxâ publicâ lucem aſpexerit; vel ſcripta exemplaria, vt ſolent opera tenebrarum, clam diſtribuantur, ſibi quiſque caueat; ne ſpecie pietatis impietatem hauriat) parauerat inquam, & conabatur libellum edere in hanc ſententiam, coactuſque fuit abiurare huiuſmodi dicta, ſcriptaque, & meritò. ſic enim naturâ comparatum eſt, vt quæ quiſque lubenter & proteruè defendit, ea non fugiat neque ſe illis facilè abſtineat; à quibus vero ſe abſtinet, ea non multum laboret cum inuidiâ & moleſtiâ tueri. Deinde vtplurimum tales poſtea deprehenduntur occultę ſocietatis rei. Eſtque hæc perſuaſio diligenter vitanda cum omnibus, tum maximè procuratoribus, aduocatis, iudicibus. Ex Iaquerij *flagello Faſcinariorum* conſtat, per Edelinum Doctorem Sorbonicum hoc Diabolum conatum perſuadere mortalibus. Iaquerij verba
» ſunt: non immerito creditur quod dęmones, qui hęreſim
» & ſectam abominalem faſcinariorum erexerunt, induxerunt
» aſſertores ad credendum & pertinaciter aſſeuerandum; quod
» ea quæ per maleficos faſcinarios fiunt in cultu dęmonum, nõ
» ſunt niſi illuſiones dormientium. hoc autem luce clarius pa-
» tet ex proceſſu facto cuidam magiſtro in Theologia [*addit*

Monſtreletus p. 3. Chronic. eum fuiſſe Priorem S. Germani in loco quē vocant Galli en l'haye; *& ante fuiſſe monachū ordinis D. Auguſtini & prius etiam aliorum ordinum, vnde hominis inconſtantiam facilè notes.*] Super huiuſmodi hæreſi & ſectâ deprehenſo: qui ſpontè cōfeſſus fuit & detexit, quo modo in cultu dæmonis ipſe cum pluribus alijs complicibus realiter & pluries conuenit, quem dæmonē inter eos vidit & coluit apparentē, quandoque in formâ hominis, quandoque in formâ hirci, vbi abnegauit Deum, & fidem catholicam, Beatamque virginē & crucem. Prædictus autē Magiſter vocatus Mag. Guilhelmus Adeline anno Domini M. CCCC. LIII. die duodecimâ mēſis Septēb. [*Monſtreletus vocat Guil. Edelin, & dicit hanc ſententiā latam menſe Decembri, in Vigiliâ Natiuitatis Dominicæ: in ceteris conueniunt, de loco, de anno, de confeſſione, de pænâ.*] in capellâ Epiſcopali Ebroicenſi iudicialiter coram iudicibus fidei, cum lacrymis in terram proſtratus, exhibuit quandam ſcedulam continentem ſua cōmiſſa contra fidem in dictâ hęreſi & ſectâ, offerendo prædictis iudicibus abiurationem. Ipſa autem ſcedula continebat inter cetera quod quando ipſe fuit introductus ad dictam ſectam Diabolus aſſerebat, quod ipſe Mag. Guilhelmus benè poſſet, ſi vellet, augmētare eiuſdem dęmonis dominatum, præcipiendo eidem Mag. Guilhelmo prędicare, quod eiuſmodi ſecta nō erat niſi illuſio, & quod hoc prædicaret ad contentandum populū patriæ vbi tunc morabatur ipſe Magiſter Guilhelmus. Hūc Mag. Guilhelmū ego qui hęc ſcribo noui, & frequentiſſimè vidi antequam eſſet de hoc crimine ſuſpectus.] hæc Iaquer. *flagelli hæreticor. faſcinar. ca. 4.* Noſtris temporibus ſummâ ope & vi Doctor Vlaet, vnus ex Principis Electoris Treuirici Conſiliarijs, hoc idem contendebat; ſed ei ſe fortiter, eruditè conſcriptâ confutatione erroris, Pet. Binsfeldius oppoſuit, *editâ Diſputatione ad Confeſſion. Maleficar.* Captus ille Vlaetius, crimē tandem, fraudéque confeſſus, vt & Edelinus; flammis feralibus conſumptus fuit. Oratos velim Iudices (quos ego talia perperam effutire intelligo, vt dignentur has Diſquiſitiones noſtras legere, & in

ſingula

ſingula inquirere: quæ diſplicebunt, refellant: quæ refellere nequibunt, ijs, faſtu & obſtinatione ſeclusis, aſſentiantur. Irridere, contemnere, nec legere, intelligereúe velle; vanitatis, non grauitatis eſt, inſcitiæ non ſapientiæ, ſcurrarum non Iuſtitiæ Sacerdotum. Solo autem Canone illo, *Epiſcopi 26.q. 5.* niti; & verba vrgere, non ſententiam; nec ad ipſa quidē verba ſatis attendere, totamque canonis ſeriem, ſed fruſtulatim eum diſcerpere; nec explicationem Theologorum, & Canoniſtarum doctiſſimorum admittere; nec iudicium ſuum cōmuni omnium Europæ Catholicorũ ſæcularis & Eccleſiaſtici fori Tribunaliũ praxi, rerumque iudicatarum auctoritati ſubmittere: ſed vnũ malle Wierum, aut alterum, reprobę religionis hominem ſequi, & cum ſcandalo audientiũ publicè iſta iactare; quid aliud eſt, quam Tribunalia omnia Catholica inſcitię, iniuſtitiæ, crudelitatis damnare? quàm maleficis & eorũ ſceleri habenas permittere ad nocendum? quam reip. & humano generi toti, & Deo optimo maximo tali conniuentiâ patrocinioque teterrimæ apoſtaſiæ, atrociſſimam iniuriam inferre? *Vide dicta ſup. lib. 2. q. 16. & dicenda infra hoc eod. lib. 5. ſect. 16. litt. VV.*

3. eſt, cùm ſortiarij, vt plurimùm etiam ſint hæretici; eos qui ſcienter defendunt ipſos & errores eorum eſſe ipſis deteriores, proque ſocijs habendos ζ; qui neſciunt eſſe ſortiarios, hi puniendi non ſunt, vt tales; niſi ſuâ defenſione iudicis officium impediant η. Qui ſcientes eſſe ſortiarios non defendũt errorem, ſed perſonam tantum; illi ſe valdè ſuſpectos reddunt, & contra illos ſpecialiter inquiri poteſt, & ob defenſionem hanc ſunt puniendi θ: vt & aduocati & notarij: illi, ſi ſcienter & ſpontè in iudicio patrocinantur, veniâ non petitâ, vel ad hoc à iudice non deputati: hi, ſi inſtrumenta ſcienter illis cōfecerint. Quod ſi iudices, vel Domini eos in ſuis iuriſdictionibus aut terris defenderint; primò ſunt excommunicandi, & poſt pertinaciam officijs, dignitatibus, & bonis priuandi, & in exilium mittendi ι, vt regijs Hiſpaniæ & Siciliæ conſtitutionibus iuſtiſſimè cauetur. fallit hæc 3. regula, quando

ζ *c. qui alior. 24. q. 3. c. qui conſentit. 11. q. 3.*
η *ca. accuſatus. §. vlt. de hære in 6.*
θ *ca. excommunicamus. §. credentes. de hære. Brunus libr. 5. de hæret. ca. 15. Simanc. in pract. tit. 14.*
ι *ca. ſi aduerſus. de hæret.*

do ſortiarij non ſunt hæretici.

4. Quod de defenſoribus dictum, idem de fautoribus obtinet; qui verbis, factis, conſilio, vel pecuniâ eos iuuant ϰ.

5. Maiorem etiam præſumptionem de ſe præbent occultatores ſiue receptatores eorum λ; ſi ſcienter hoc fecerint μ, vel non vi coacti. Quod, ſi contra occultatorem occurrat alia præterea præſumptio, cogitur ipſe vim vel ignorantiam probare; vt ſi ſit amicus ν vel conſanguineus: neque hic cognatio excuſat à pœnâ in totum ο, ſed tamen cauſa eſt lenioris multò punitionis; maximè ſi ſit valdè arcta neceſſitudo, vt coniugum, filiorum, fratrum π. Hæc quoque locum tantum habent, quando maleficium eſt iunctum cum hæreſi.

6. Tenentur omnes, ſi maleficium ſit coniunctum cum hæreſi, maleficium denunciare (quod extra confeſſionem cognouerint) & iudicibus indicare ρ: &, qui hoc non faceret meritò præſumitur ſocius, argumento fautorum ac receptatorum. Sed quæritur V. debeat hoc caſu præmitti correctio fraterna? ſi conſtaret maleficium non eſſe coniunctum cum hæreſi, nemo dubitat eſſe correctionis fraternæ ſeruandum ordinem: ſed quia hoc eſt de planè raro contingentibus, quoad ſtriges & ſortiarias & veros magos dæmoniacos; ideo quoad hos, omnino cenſeo hac in re idem dicendum quod de hæreticis, de quibus DD. ſollicitè diſputarunt σ. *Inprimis*, ſi hæreticus eſt dogmatiſta; protinùs debet iudicibus deferri, vt cautum lege diuinâ *Deuteron. cap. 13. & 17.* ratio. quia nulla moraliter ſpes ſuppetit tales admonitione corrigendos: & iuxta D. Paullum; *mali homines & ſeductores proficient in peius*
» *errantes & in errorem mittentes.* (2. Tim. 3.) vnde conſequitur quotieſcumque probabiliter conſtat non redituros admonitione ad ſanam mentem, ſtatim denunciandos τ. quia periculum eſt, ne ſermo eorum vt cancer ſerpat. quare commune bonum præferendum eſt vnius priuatæ famæ: & cùm talis iudicio ſuo pluſquam iudicio Eccleſiæ tribuat, ſtultum ſit ſperare quod priuati hominis admonitionem auſculturus & crediturus. Et hoc verum de omnibus, quos conſtat mali-

ϰ 2. paral. 19. λ 1. Turrecrema. Sum. de Eccleſ. 2. p. li. 4. c. 21.
λ l. 1. & 2. de receptat.
μ B r. in d. l. 1. text. in l. 1. C. de receptat.
ν c. cum oporteat de accuſat. l. ſi vicinis C. de nupt.
ο c. legi 23. q. 8. c. infidelis 28. q. 1.
π l. vlt. de recept. cũ ſim.
ρ Deut. 13. & 17. Plato lib. 10. de legib. D. Leo homi. 4. de collect. & homil. 4. de ieiun. D. Tho. & Caiet. 2. 2. q. 33. a. 7.
σ Bernardinus Areualus lib. de fratern. correct. concl. 6. propoſ. 6. Alf. a Caſtro l. 2. de iuſt. hære puni. ca. 25. Sotus lib. de rat. teg. ſecre. memb. 2. q. 4. & lib. 5. de iuſt. & iu. q. 5. a. 1. Can. li. 12. de loc. Theolog. c. 9. Dom. Banez. 2. 2. q. 33. a. vlt. dub. 2. Simanc. 5. c. 23.
τ eſt cõmunis ſententia citatorum & præterea DD in 4 d. 19.

tiâ errare; nam hi ſolent eſſe pertinaces. huiuſmodi ergo tenetur quiſque ſub mortali deferre. *Secundò* ſi conſtat aliquem ex ignorantiâ errare, & certum ſit moraliter, ſiue firmiter creditur poſt admonitionem emendandus, & correctio profutura; tunc præmittenda eſt admonitio fraterna υ. *Tertio*, ſi dubium ſit vtrum correctio profutura necne, & vtrum ex malitiâ an ex ignorantiâ peccet; hoc eſt ſi dubitetur probabiliter de eius pertinaciâ; tunc res eſt dubia. quidam cenſent tunc priùs legitimè admonendum φ, quam denunciandum: & legitimè admonere vocant, quando quis admonetur ab habente auctoritatem prælationis, iudicij, & eruditionis; ita vt teneatur illi credere. nam non eſt dicendus admonitionem contemſiſſe, qui non credidit ei, cui credere non tenebatur. hæc ſententia eſt valdè æqua. Reip. tamen videtur vtilior ſententia contraria, nempe hoc caſu deferendum Eccleſiæ χ, argumenta pro ſententiâ hac ſunt. tum quia in re dubiâ non eſt reſp. Chriſtiana in diſcrimen adducenda, ſemper enim ſubeſt periculum moræ & ſubuerſionis aliorum: & lege naturæ bonum commune particulari præponendum, tum quia ſi reus ille non erat bonæ famæ, parùm refert eam iuſtè lædi: ſi vero erat, hoc ipſo magis nocere reip. potuiſſet, cuius bonum præferendum eius exiſtimationi. tum quia vel errabat ex merâ malitiâ, & tunc iuſtiſſimè delatus fuit; aut errabat ignorantiâ, & tunc iudices vel eum non comprehendent, vel comprehenſum abſoluent, & vtroque caſu ſalua erit eius fama. Ex his infero in Magiæ crimine quia lamiæ ſemper ſunt
" valdè pertinaces, & vix fieri poteſt vt ex ignorantiâ peccent; Nota.
" & ſemper mora eſt damnoſa alijs, ideo ſemper ſub Mortali
" vnumquemque teneri confeſtim eas denunciare, etiamſi cum
" hæreſi non ſit coniunctum earum crimen: & ideo qui non re-
" uelant hoc crimen, extra confeſſ. ſacramentalem acceptum,
" indiciũ contra ſe ſaltē ad inquiſitionē etiam ſpecialē præbere, quod miror DD. non obſeruaſſe. Opinor omiſiſſe, quia comprehendebant ſub crimine hæreſis, vt Sancta Inquiſitio facit in Hiſpaniâ. Deinde ſagæ reuelandæ ſunt, quia delictum earum

υ *eſt Durand. d.d.19. & citatorum cōmunis.*

φ *Bann.1.*

χ *ſic poſt Areual. et Sot. (quos citat) Simanc. n.12.*

rum non cenſetur commiſſum, ſed committendum; & damna impendent proximo, & reip. ideò in conſcientiâ quis non poteſt tacere: hoc enim in genere Doctores communiter de conſcientiæ foro recipiunt in quouis crimine ✝ committendo; Peccabit ergo hoc non faciens, ſed contra charitatem, non contra iuſtitiam idque omittendo non committendo: ideo non tenebitur ad reſtitutionē, ad damna & intereſſe partis ω, niſi ſit talis qui ex iuris præſcripto reuelare tenebatur α.

7. indicium ſumitur ex mendacio rei, quod ſemper ſufficit ad inquirendum, non verò ſufficit ad torturam, niſi ſit adiutum alijs præſumtionibus β. Intellige mendacium facere indicium ſi concurrant ſequentia, nempe ſi ſit circa qualitates & circumſtantias ſubſtantiales ſiue proximas delicti (vt circa tempus vel locum delicti) non circa remotas, (vt locum originis rei;) & circa ea, quæ, ſi verè dixiſſet, reo præiudicaſſent in hac causâ; & reus non habet pro ſe vllum indicium innocentiæ, vtputa vnum teſtem, bonam famam vel quid ſimile; & mendacium euidenter eſt probatum.

8. eſt rei variatio adiuta aliquo alio præiudicio, idque circa qualitates & circumſt. proximas delicto (vt dictum de mendacio) & ea quæ immediatè rei defenſionem reſpiciunt. Reus variat, qui modò dicit vnum, modò aliud: hæc variatio facit indicium ad torturam, cùm emanat ante torturam in examine; & ad vlteriorem torturam, cum contingit in torturâ; & ad nouam, quando poſt pręcedentem γ contingit; dummodo præcedens tortura facta ſit ex indicijs legitimis; & dummodo pręcedentia indicia non ſint ſatis per torturam expurgata; nam ſi forent expurgata ſufficienter, non poſſet ampliùs interrogari ſuper delicto δ. non noceret etiam variatio ſi nata eſſet ex obliuione, vel alia causâ probabili, verbi gratia, ſi ſe corrigendo reus variaſſet: his enim cauſſis deeſt doli omnis ſuſpicio ε.

9. eſt vacillatio & titubatio, quando quis loquitur tremens trepidans, timens, vel pallens, vel ſudans præ anguſtiâ timoris; & notarius illud indicium ſcripſit: tunc volunt hoc eſſe

idoneum

✝ *ſiuè Petr. Plaza Epit. delict. c. 22. n. 17. Ant. Gomez d. to. 3. tit. de homic. nu. 4. & tit. de læſ. maieſta. n. 9 Menoch. §. caſ. 355 nu. 2.*

ω *poſt Med. & Couarru. bene Clarus d. q. 87. & Farina. § nu. 25.*

α *Sot. quem refert & ſequitur Meno. §. n. 3 & melius loquens Pet. Nauarra de reſtitu lib. 2. c. 2. nu 11. & 17.*

β *poſt innu. fere Farinac. q. 52. num. 6. & 8.*

γ *Angel. de malef. in Ver. fama publica præced. num. 105. & eſt Marſil. Bart. & aliorum commu. vide Farin. nu. 25. 31 & 36.*

δ *Cephal. conſ. 164. lib. 2. Perſonal. de indic. & tortur. n. 86.*

ε *Fari. n. 33.*

idoneum indicium ad torturam cum variatione præcedentis numeri, Bart. & alij. fundamentum huius ſententiæ eſt, quia oculus & vultus ſolent eſſe animi indices, vt ex ſacris litteris & prophanis ſcriptoribus probat Simancas ζ: ſed adhuc exiſtimo iſtud indicium nō eſſe ſufficiens cū variatione, quia nimis eſt fallax & dubiū. & debile. quia multis hoc contingit, dumtaxat ſollicitis de proprio honore, & metuentibus potētiam aduerſariorum, aut iudicum aſperitatem, quamuis innocentiſſimi ſint adeo, vt plerumque neſciant præ perturbatione, quid dicant, vt benè Nouel. Paris, & alij apud Farinac η.

10. Si cū inſtrumēto magicę noxæ viſus eſſet de loco exire fugiens, pallenſque, in quo loco inuentus eſt aliquis læſus vel res maleficiata: hoc indiciū omnino puto eſſe propinquum & ſufficiens ad torturam per ſe ſolum, vt in ſimili fatentur omnes de exeunte timido & pallido cū gladio cruento ex domo vbi occiſus inuentus θ; imo cōmuniorem & veriorē ſententiam eſſe volunt ι hoc ſufficere ad condemnationē, maximè ſi alia accedant indicia κ. Sed quicquid hi dicant, ego ſequor Gandin. Boer. & Ioan. And. contrariū volentes λ: nēpe ne ſic quidem eſſe ſufficiēs indicium ad condemnationē. Miror autē Farinac. fateri hoc non eſſe verum de domo habente duo oſtia, & tamen putare verum de viâ publicâ vel agro; cuius hautdubiè plures ſunt loci egrediendi & ingrediendi μ. Faciliùs autem admiſerim ſentētiam illā communē in pęnâ dumtaxat pecuniariâ, non verò in ordinariâ, vel extraordinariâ corporali: nihilominus etiam quoad pecuniariam, quia Farinacius ν, cum Claro, fatetur iudicem nō teneri eam infligere ſed tantum poſſe ſi velit, ſemper ſim auctor, ex hoc indicio ne procedat ad vllam condemnationem.

11. eſt conuerſatio cum malis hominibus infamatis de eodem delicti genere, eaque ſtricta & continua: ſed hoc indiciū eſt valdè generale & remotū, tendens potius ad diffamationē, quam vt per ſe ſit indicium. egimus de illo præced. ſectione.

12. ſi commiſſo maleficio quis confeſtim veniat ad curiam. vt ſollicitet inquiri & procedi de auctore criminis, cum hoc

ζ *de hære. q. 65. nu. 31. & ſeq. & Binsfeld. indic. 20.*

η *Nouel reg. 143. Paris de Put. de tortura c. 5 n. 7. Farinac. §. n. 48. Clarus q. 21. n. 38.*

θ *Vide Fari. n 50 & 55. cum ſequ.*

ι *Farinac. & alij nu. 52. & 54.*

κ *idem n. 61.*

λ *Vide Farin. n. 53. & 60.*

μ *confer nu. 55. cum num. 64.*

ν *nu. 68.*

ξ *narrant Marſil. in pract. crimi. n. 150 §. diligenter. Nouel in pract. criminal. poſt prin. nu. 110. Carrer. tract. de indic. §. 15. ind c. Ant. Gomez. p. 3. c. 13. n. 14.*

ad eum non pertineat ſollicitare. hæc enim ingeſtio & ſedulitas ſuſpectum facit: & ſæpè exemplis hoc deprehenſium ο, ſed hoc etiam eſt leue, & debet bonis præſumptionibus alijs roborari vt ſufficiat ad torturam. Quod multò magis tenendum de illo, qui ſpontè cùm non tenetur malefactorem denunciat: nam qui tenetur denunciare, & non denunciat, vel tardè denunciat, hic præbet ſuſpicionem contra ſe taciturnitate ſuâ ϖ.

ο narr int. Marſil. in pract. crimi. n 150. §. diligenter Nouel. in pract. crimin. poſt prin. nu. 110. Carrer. tract. de indic. §. 15. ind. Ant. Gomez. p. 3. c 13. n. 14.

ϖ Vide Farin. à nu. 94.

13. ſi inuentus fuerit veneficio occiſus vel læſus aliquis in hoſpitio ſeu domo, poſſet eſſe indicium contra hoſpitem ſeu dominum domus: argumento eorum quæ cenſent doctores de inuento mortuo in domo alicuius. nam delictum in domo factum præſumitur factum per exiſtentes in domo ρ: qui poterunt torqueri tanquam teſtes, ſi non probatur eos in domo tum non fuiſſe; idque nullo alio indicio concurrente; tanquam rei principales autem, alijs præſumtionibus concurrentibus: intellige niſi ſint bonæ vitæ ac famæ. tunc enim nõ poterunt torturę ſubijci vt rei principales, niſi ſi tacuerint & celauerint mortuum, vel niſi conſtet homicidium non potuiſſe committi ab aliis, quam in domo exiſtentibus: hoc autem difficulter poteſt conſtare, & in eo facilè iudex poteſt labi (vt patet exemplo pulcro quod narrat Farinac. *nu. 111.*) quare non facilè hoc credendum iudici, niſi ſint perſonę viles & de crimine ſimili ſuſpectę. *Vide Farinac. à nu. 98. Vſque ad nu. 119.* qui *nu. 120.* benè addit hoc indicium nunquam ſufficere ad condemnationem.

ρ Pariſ. ſ. ca. 3. n. 14. Nouel. ſ. n. 102. & 108. Foller. in pract. crim. & alij.

14. adhuc leuius indicium eſt, ſi mortuus reperitur in via prope domum alicuius; eadem enim tunc ſuſpicio eſt de domino & inquilinis domus illius: hoc ſufficit ad torturam, ſi ſit repertus valdè contiguus domui, & dominus vel domeſtici habuerunt inimicitiam cum defuncto, vel alias ſint malę famę in ſimilibus, vel ſi concurrant alię ptęſumtiones fortes. *Farinac. a. n. 120.* Sic memini proceſſum Madriti anno 1573. contra quandam famoſam meretricem propè cuius domum repertus aſininus pullus excerebratus; quę confeſſa in tormentis

tis ſe vſam cerebro ad philtrum,& flagellata in exilium miſſa.

15. eſt indicium viciniæ,quia in prædictis caſibus etiam eſt præſumptio contra vicinos; quæ idem operatur quod præcedens,& etiam eliditur; ſi vicini ſint bonæ famæ, vel mortuus extra viciniam habebat inimicos, à quibus potuit occidi. *Farinac. à nu. 127.*

16. ſi quis tempore maleficij, vel incontinenti poſt, inueniatur in loco delicti,vel loco propinquo valdè;& quaſi contiguo cum armis ſeu inſtrumentis maleficij;tunc etiam ſi alias fuiſſet bonæ famæ, quia duo concurrunt, (locus & inſtrumentum) poſſet ſubijci torturæ, ſine alijs adminiculis: quia tunc eſt indicium valdè propinquum;ſi vero ſit inuentus ſine inſtrumentis tunc ad torturã neceſſe eſt concurrant aliæ præſumptiones. *Vide Farinac. à nu. 133.*

17. eſt quando quis frequentat locum vel viam vbi maleficium commiſſum, vel viſus eſt immediatè ante in illo loco vel viâ ambulare: tunc ſi iſte ſit malę famę in ſimilibus,poterit ſtatim ſubdi torturę; ſi ſit bonæ famę, non niſi accedentibus alijs pręiudicijs. Intellige de eo qui alias non erat ſolitus locum vel viam illam frequentare,nec tunc habebat aliam iuſtã cauſam illac tranſeundi,vt quia volebat accedere domum ſuã, Eccleſiam,vel quid aliud. *Farinac. à n. 138.*

18. deſumitur ex illo Caſſij, Cui Bono. nam præſumitur deliquiſſe, qui cauſam habuit delinquendi grauem, & deliberatam,non ſubitam tantum vel leuem: & ſufficit hanc cauſam fuiſſe exiſtimatam talem à reo,maximè ſi ſit pronus in illam cauſam (vt in amorem vel odium) & dummodò appareat alium neminem hanc cauſam habuiſſe;& hęc cauſa ſit in ſpecie iudicialiter probata: neque hęc omnia ſufficient ad torturam, niſi mala fama aut aliud indicium acceſſerit. *Farinac. nu. 144. cum ſeqq. ex Caſono optimè de hoc loquente, lib. de Indic. tract. 2. c. 1. & ca. 3.*

19. Acclamatio aut vociferatio in domo iniuriam patientium,& tum fugiens ſeu exiens ex domo viſus; nam tunc quaſi duo concurrunt indicia, quorum prius indicat delictum,

 poſte-

poſterius delinquentem,& vnum iuuatur ab alio, vt ſufficiat ad torturam; eſt indicium remotum,& per duos teſtes legitimè probandum. *Farinac.à nu.157.*

20 Ex communi opinione Doctorũ & Iudicum,ſi cadauer poſitum coram reo ſanguinẽ emittere inciperet vel ex vulnere,vel ex ore, vel ex naribus;hoc indicium quidam magni faciunt,& de eius causâ alias à me diſputatũ hoc eodẽ opere ρ. Ego iſtud indiciũ nunquam exiſtimarem ſufficere ad torturã quicquid graues DD.quidam in contrarium dixerint σ. Moueor quia verè eſt indicium remotũ,& quaſi prodigioſum;de cuius causâ non conſtat,& incertiſſimum,quod nullo iure vel causâ iuridicè probatâ nobis conſtat, & tortura maximi eſt præiudicij.quare niſi accedant fama,minæ, inimicitiæ vel ſimile adminiculum,nunquã ad torturam ex hoc indicio Deũ timenti iudici procedendũ,affirmauit *Farinac.n,156.poſt Ant. Gomez fusè & prudenter hoc diſcutientem d.to.3.c.13.à nu.15.& Marſil.in pract.§. diligenter nu.181.Nouell.Maſcard.& alios.*

21. ſumunt quidã ex malâ phyſionomiâ & malo nomine, item ſi oculos in terrã defigant: de malo nomine, eſt ſententia Marſilij,Bruni & multorũ τ; ſed hæc meo iudicio prorsùs eſt inanis præſumtio,quando nomẽ impoſitũ puero à parẽtibus; ſi impoſitum viro aut adoleſcenti à moribus, vt ſolent malefici nomina inuicem mutare,tunc haberem pro idoneo indicio ad probandum eſſe malum hominem in genere;non verè ad probandũ ſpeciale delictum aliquod,niſi ipſum nomẽ delictũ illud ſignificaret,ſed tamẽ ad torturam ſolum hoc non ſufficeret. Quoad oculorũ in terrã defixionẽ; hoc leuius adhuc eſt. poteſt enim ex pudore oriri: nec eſt proprium vnius in ſpecie delicti,ac ne in genere quidẽ delicti ſufficiens argumentũ. Vt nec phyſiognomia mala : quare de his omnibus indicijs prudenti iudici parum curandum eſt,quod non aduerterunt duo I. C. hæretici, his nimium tribuentes υ, vt fortaſſis etiam Martin.de Arles. nec obſtat quod directorium inquiſitorũ,*in 3.p.in c.de ſignis exterior. per quæ Nicromantici hæretici dignoſcuntur & magi hæreticantes*;ſcribit,eos communiùs habere torquum

ρ *lib.2.q.4. c.3.Verſ.ſexto cadauer.*

σ *poſt Ang. & Parid. Boerij deciſ. 166.Blanchus de indic. ad l. fi. D.de quæſtion.n.408 Carrer.tract. de indic.Indicio 27.nu.2. Nouell. reg. 184 Menoch. de arbit.caſ. 270.n.16.& de præſum.l. 1.q.89.num. 128. & alij.*

τ *Vide Menoch.de præſumpt.lib.1. q.89.n.130. & Farinac.à nu.165.*

υ *Bodin.in dæmonom. & Godelm. l.3.c.3. Martin de Arles de superſt. à nu.100.*

uum viſum & obliquū,ex viſione,& apparitione, & collocutione malorū ſpirituū:nō enim illic ponit indicia ſola ad torturam,ſed etiam generalia quædam ad dignoſcendum perſonas,in quas formanda inquiſitio;& hæc ponit tantum,vt præambula quædam indicia ipſorum indiciorum ad torturam.

22. æque leue indicium eſt, ſi quis natus ſit ex malâ patriâ & in qua multi tales criminoſi: hinc enim nimis generalē ſuſpicionem gigni patet,vt opt. docet Simancas φ. idem cenſeo de parentibus,quanquā ſit indiciū nonnihil propinquius, & magis immineat periculum ab his,quàm à patriâ; & faueat ſuſpicioni experientia,maximè quando mater eſt malefica,& magis adhuc ſi etiā auia fuit.hoc,vt certū admiſere Godel. χ. & Bodin. ſed hoc etiam indicium,vt incertū reijciunt,niſi iuuetur vehementibus præſumtionibus alijs, Catholici & prudentiores ſcriptores ψ: magis vrgeret hac in re conuerſatio & educatio cum tam malis parentibus, ad quam reduco præcedentem ſuſpicionem:puto enim, ſi à talibus parentibus ortus,& ab his educatus fuerit, gigni ſuſpicionem ad inquirendum,quando non eſt bonæ famæ reus: ſi aliud indiciū prætera accedat,poſſe torqueri.

φ *Inſtit.Catholic.c.50.n. 8.& 9.*

χ *d.c.3.Bodin.lib.vlt.c. 4.*

ψ *Cyrillus in ſum.crimin. rub.29. de q. §.4. n.1. & 2. Simanc. d.c.50.n.10. & 11. Farin. q.47.n.279. Binsfeld. indic. 16.*

23. Si quis inimicorum obiectione, vel amicorum admonitione inſimulatus taceat,& quaſi contēnat ſilentioque eludat,quidā putant idoneum indicium; quos citat Binsfeld. ω ſed meritò eos non ſequitur,eſt enim leue & incertū indiciū, indigens adminiculo aliorum,etiam ad ſpecialē inquiſitionē.

ω *indic.10.*

24. ſi quis conſueuerit ſcelerata iuramenta, vel blaſphemias vel obſcæniſſima verba proferre,aut dæmonē ſæpe nominare, ſeque alioſque illi frequenter deuouere, verbi gratia, do te dæmoni,auferat te Diabolus!&c. imò ſi quis alia grauiſſima ſcelera ſpecie differentia à Sortilegio committat; eum ſortilegij ſuſpectum cenſet Binsfeld. *indic. 11.* eo quod graues ſcriptores tradant huiuſmodi ſuſpectos eſſe de hæreſi α. Sed obſerua hoc indicium ad malam famam reduci, & dumtaxat ſolùm ſufficere ad inquirendum, ad torquendum non; niſi præſumtiones aliæ adminiculentur,

α *Vt poſt Carrer. & Simā. Menoch. libr. 5. de præſum. præſ.6.& li. 1.q.10. Caſtro lib.1. de iuſta hæret. punit. c.10.*

25. ſi, dum torquentur, nullas emittant lacrymas. nam cẽſent DD. quidam eas flere non poſſe, ſi velint, & ideo hoc indicium ponunt Sprenger. Grill. Bodin. Sed hoc merito alij β inane & friuolum ſignum reputant; nam ſi loquuntur de lacrymis ex pænitentiâ vel deuotione, illæ non ſunt ſpontaneæ, ſed à Deo cui lubet dantur: ſi de lacrymis propter ſenſum doloris, fieri poteſt vt ſit talis quarumdam conſtitutio corporis. noui pueros, quos citiùs flagris diſcidiſſes, quam vel vnam lacrymulam excuſſiſſes.

β Godelman. & Binsfeld.

26. ſi vagæ ſint, ſæpe habitationem & domicilium mutantes: maximè poſt diffamationem, vel complices captos γ: hoc indicium eſt bonum indicium, ſed commune omnibus criminoſis. vim habet ad torturam, quando alia accedunt indicia: fallit ſi ſit bonæ famæ, quia hæc illud purgat: item ſi migrandi iuſtam cauſam probet.

γ Binsfeld. indic. 18.

27. Si ſingularitatem quandam præſeferant in pietatis vel religioſitatis oſtentatione, quoad diuturnas in templo moras, habitum &c. ſic Binsfeld. δ vt verum tamen fatear, hoc indicium valdè lubricum & leue eſt. hypocriſim potiùs probans; ſortilegium verò, non niſi remotiſſimè.

δ indic. 17.

28. quidam ſagas volunt dignoſcere ex eradicatione chriſmatis in fronte; alij ex ſtigmate impreſſo: ſed vtrumque meritò improbat Binsfeldius ε; nam quoad eradicationem illam, ridiculum hoc eſt. chriſma enim nihil viſible vel ſenſibile relinquit in vertice vncti. quoad ſtigma non omnibus illud inurit, ſed ijs tantum quibus diffidit eos conſtantes fore, vt iam alij obſeruarunt ζ; præcipuis non inurit: aliquando etiam delet cum capti ſunt; & quando non delet, id relinquit, vt hanc ſuperſtitionem iudicum foueat, & ſic nonnunquam innocentes plectantur. nec enim facilè verum ſignum dignoſcas à maculâ vel næuo vel clauo, vel impetigine naturali. tum quia non eadem eſt forma ſigni: aliquando eſt ſimile leporis veſtigio, aliquando bufonis pedi, aliquando araneæ, vel catello, vel gliri. tum quia non idem locus, in virorum enim corpore ſæpe viſitur ſub palpebris, ſub labijs, ſub axillis in humeris,

ε indicio 14.

ζ Danæus, Bodin. Godelmann.

meris,in ſede imâ: feminis,etiam, in mammis, vel muliebribus locis. tum etiam quia non omnium ſtigma eſt inſenſibile, vt docet experientia.

29. Longè certius indicium eſt, ſequens; in Hallo villâ Diœceſis Traiectenſis, fæmina quædam miſera, die quadam pedes ſuos pelui imponens, & extra illam retrorſum ſaltans, ſic ait: hic ſalto de poteſtate Dei,in poteſtatem Diaboli: quam Diabolus mox rapiens, & in aëra ſuſtollens, multis qui aderant in villâ, ſiue extra villam videntibus, vltra altitudines nemorum tranſtulit, ita vt vſque in hodiernum diem nuſquam compareat. *ſic Cæſarius lib. 11. c. 60. & præcedenti capite* apertè indicauit hanc magicis artibus inſtitiſſe. Sanè huiuſmodi dictum factúmue, indicium vrgentiſſimum & proximum putarim. Hæc de indicijs. quædam addamus de denunciatione.

SECTIO V.

De denunciatione & teſtibus.

QVid operetur denunciatio ſiue teſtimonium complicis oſtenſum luculenter *Sect. 3*. Nunc tantum addenda breuiter quædam de denunciatione & teſtimonio aliorum. qui teneantur denunciare,& teſtari iam vidimus. *Sect. ſuperiore*. Nunc addo praxi receptum; per regulam, qua leges dicuntur ſpectare ea quæ frequentius contingunt; vt quæ in hęreſis crimine teſtimonia probationeſque recipiuntur, eadem locum habeant in crimine Lamiarum. ratio, quia Lamiæ ſemper ſuſpectæ ſunt de hæreſi,& raro hæc ſuſpicio fallit α. ſemper enim earum facta ferè ſapiunt hæreſim manifeſtam.

2. receptio teſtium debet ab ipſiſmet iudicibus ſeu inquiſitoribus fieri; nec eſt deleganda,niſi magnâ ex causâ, & prudenti ac probo viro β. recipi poſſunt etiam ante litis conteſtatione γ, & etiam ratificatio teſtimoniorum fieri poterit extra tempus præſtitutum ad probandum δ, ſi iuſta & probabilis aliqua cauſa id exegerit; ſemper autem erit ratihabitio teſtium adhibenda, etiam ſi reus ſe habere illos pro ratificatis profiteretur. Publicatio quoque teſtimoniorum reo prębenda

α plura Caſtro lib. 1. de iuſ. hæret. punit cap. 12. & Simanc. in praxi tit. XL. Spreng. Silu. Spinæus. Laqueri & alij.

β hodie contrariũ in praxi obtinere ſcio, vide Gail. lib. 1. obſeru. 96. nu. 10. benè poſt alios Simanc. tit. 35 n. 7. ex quo deinceps addemus & alia.

γ c. quoniam frequẽter §. ſunt & alij. vt lit. non conteſt.

δ cap. vlt. de hæret. in 6. DD. in d. ca. quoniam frequ. & ca. 2. de teſt.

benda eſt, vt cõtra queat excipere; nomina teſtiũ verò nõ ſunt in hoc crimine ſimul publicanda, quia periculum ferè euidẽs hinc imminet varijs ex cauſis teſti, & negotia fidei ſic retardarentur, metu perculſis teſtibus ε : conſultum tamen, vt (quod fit in Hiſpania) iudices diligenter exquirant à reo, num quos habeat inimicos, & teſtes ſuſpectos in genere, quibus credi nollet, & quare: confrontatione ergo teſtium & rei in hac materiâ non vtendum, niſi magnâ ex cauſâ & omni periculo ceſſante ζ; vt ceſſat quando complices depoſuerunt. Et poſſunt teſtes ſuper ijſdem articulis etiam prorsùs contrarijs, factâ iam publicatione, audiri. *poſt multos Siman. §. n. 3.*

3. poſſunt in hac cauſa à iudicibus, maximè Eccleſiaſticis (vt ſunt inquiſitores) quælibet perſonæ egregiæ, etiam quilibet conſanguinei, compelli vt ſe coram ipſis ſiſtant, & teſtimonium perhibeant, quod fidei fauore receptum η. Vt autem in hoc crimine illuſtres coguntur, ſic etiam infames alias perſonæ, vt complices (de quibus actum) excommunicati, & ſimiles, non vt plena eis fides, ſicut alijs non famoſis, ſed quanta prudenti iudici videbitur, circumſtantijs conſideratis, præbeatur θ. valet etiam teſtimonium auriti teſtis, qui ſe ex ipſomet reo dicit audiuiſſe ι, non qui ex alijs. ſic intelligendus D. Chryſ. *homil. 30. in Geneſ.* cùm negat ex auditu iudicandum. nec exceptio in hac cauſâ contra teſtes admittitur, niſi quæ teſtem penitùs refellat, vt capitalis inimicitia, coniuratio, ſubornatio: ceteræ tantum eleuant fidem, non tollunt. Sed iſti teſtes inhabiles, infames & non integri tum demum admittendi, quando alij haberi nequeunt, vt in crimine iſto ex naturâ rei & actus vtplurimùm contingit κ. Coactio autem illa fieri poteſt, non per incarcerationem (etſi quidam iudices hoc perperàm faciant,) ſed exacto iureiurando ſe teſtimonium dicturos; item per excommunicationem; denique indictâ mulctâ & captis pignoribus *l. ſi quando C. de teſtib. c. 1. 2. & vlt. de teſtib. cog. Fran. Viuius in comm. opin. verbo teſtis citatus.* Et cogi poteſt etiam qui iurauit ſe non reuelaturum. *c. intimauit de teſtib. & d. c. vlt. Viuius lib. 2. verb. confeſſione.*

ε *ſic ſtatuit Innoc. 6. vide Direct. inquiſ. fol. 52.*

ζ *Simanc. §. nu. 17.*

η *gloſ. c. 1. de teſt. cog. Roman. notab. 401. Iaſ. in l. ad egregias. D. de iureiu. Aimo. conſi. 220.*

θ *ca. in fidei. & ibi DD. de hæret. in 6. Gondiſalu. de hæret. q. 13. Corraſ. lib. 5. miſcel. c. 20.*

ι *Siman. bene § n. 20. & 21. & ſeq.*

κ *poſt plurimos Anton. Gabriel. libr. 1. comm concluſ. rubr. de teſtib. concl. 7 vid. optime loquentem Binsfeld. p. 1. de confeſſ. malef. tertia edit. à fol. 320.*

4. Quan-

4. Quantumuis multiplicentur depoſitiones perſonarum infamiũ & complicûm, non eſt procedendũ iudici ex his ſolis ad condemnationem; ſcio contrarium cõmuniùs teneri & in praxi obtinere λ; ſaltem, vt pænâ puniatur extraordinariâ. argumentũ eorum eſt, non lex aliqua aut ratio vrgens, ſed generale brocardicum; ex multiplicatis indicijs debilibus reſultare indicia indubitata. Sed hoc argumentum valdè debile eſt, nec in rigore verum. nunquã enim quę naturâ ſuâ ſunt dubia, poſſunt rem facere indubitatã; ſicut nec multa venialia peccata vnum mortale; nec multa ęgra vnũ ſanum, nec multa non alba vnũ album, nec multa tepida vnũ calidũ &c. quando res nõ ſunt ſubordinatę ad vnum finẽ naturâ ſuâ, ſicut vna depoſitio naturâ ſuâ non ſubordinatur alteri. Deinde totum illud, nihil fundamenti habet, niſi præſumtionẽ. Pręterea quis neget; quamuis rarum id ſit, fieri tamen nõnunquam poſſe, vt vno caſu plura concurrant indicia ad crimen nõ verum, quam ad verũ? Eſto ſit probatio criminis admodũ laborioſa. progrediatur hoc ergo ad torturam: ſi ad necẽ inſontis extendis; nonne durus & ſæuus meritò dicare? ſit crimen atrox naturâ: quid tũ, ſi reuerâ non cõmiſit? ſic aliqui noxij elabentur. pręſtat decẽ elabi, quã vnum innoxium condẽnari: ſi tortus fuit innoxius, poteſt ei ſolatij aliquid impendi: ſi damnatus & necatus, quod tu mortuo præbeas cataplaſma? Denique ratum illud & receptum, etſi ad torquendũ minora probationum adminicula ſufficiant; ad damnandum neceſſaria eſſe luce meridianâ clariora. nonne hoc illi ipſi fatentur DD. quibus Bodinus & alij contra ſentientes ſententiã ſuam confirmant? *Marſil. pract. crimin. §. diligenter nu. 3. Chaſſaneus ſup. Conſu. Burg. rub. 1. §. 5. n. 123. Ant. Gabr. d. cõc. 7. n. 7. Iul. Clar. q. 21. n. 9. vbi hoc confirmat arreſtis Burdegalenſ. & Pariſienſib. Blanch. de indic. nu. 384. Monticella reg. crim. 4. n. 6. Oſaſcus conſ. 65. lib. 1. Farinacius q. 43. n. 39. 62. & 73.* Quos omnino hac in re puto iudici ſequendos.

λ *vid. Binſfeld. ad hoc fusè allegantem men. b. 2. concl. 7 fol. 356. & adde Anton. Goneſ. tom. 3. c. 12. n. 18. Aymon. conſil. 178. Decian. conſ. 18 libr. 1. Ludo. Peguer. deciſ. crimin. 17 n. 44.*

vide 8. ſect. 3 litt. L. vbi doctum quib. concurrentibus valeant ad torturam.

5. Si teſtes iſti complices, poſtquã aliquem, in torturâ & cõcurrentibus ceteris neceſſarijs, denunciarunt, & confeſſionem

nem denominationémque hanc ratam habuernnt, & confirmarunt ad bancum, vt oportet, & ante ſententiam: poſtea poſt ſententiam, in loco ſupplicij, morte inſtante, innocentiam denominatorũ à ſe proteſtati iudici populoque fuerint; vel ipſis denunciatis coram omnibus dixerint, ſe illos habere pro probis & inculpatis: ſententia receptior eſt, iudici parum curandam eſſe huiuſmodi palinodiam. tum quia rarò ſub mortem æquè ſibi mente conſtant, vt ante illud tempus, quando confeſſio ratificatur. tum quia ſolent importunitate eorum qui denunciati fuere, vel admonentium de animę ſalute, vehementer rei ſollicitari, & perturbari in extremo illo vitæ puncto. tum quia hæc recantatio non eſt facta adhibitis ſollemnitatibus, quæ adfuere primæ confeſſioni, ideò præualet prior. tum quia iſta eſt extraiudicialis, prior iudicialis. Cõfeſſio quidem non perſeuerans habetur pro nullâ; ſed demũ, quando reuocatur ante ſententiam latam, nõ poſtea. Moriens præſumitur memor ſalutis; quando eſt animo imperturbato, & ſibi benè præſens: nec tamen omnes morituri, maximè ſortiarij, ſunt Sancti. quare hæc præſumtio leuior eſt, quàm quâ nititur prior confeſſio. his argumentis hoc tenuere nonnulli μ DD. qui vero in terminis contrarium ſcripſerit ſcio nullum. Confirmant, qui docent rectiſſimè, dictum morientis non eſſe idoneum teſtimonium, vt alius torturæ ſubijciatur, nec in homicidio ν; nec in iudice dicente ſe tuliſſe falſam ſententiam ο, nec in furti crimine ϖ; nec in alijs vllis ρ, ex communi & in praxi receptâ ſententiâ. Cauendum ergo iudici, ne poſt denominationem factam, & latâ iam ſententiâ vnquam permittat partes ad reum accedere: hoc enim ad nihil vtile fuerit, niſi vt reum moleſtent. fruſtrà quidem, ſi is non reuocet: ſi reuocet, damnoſum id futurum, quia gignitur præiudicium non exiguum iudicio, quod Sacroſanctũ & indubitatum eſſe deceret; & ipſi quoque reo, qui falſum dixiſſe, vel falſitati conſenſiſſe ſeſe in iudicio, vbi veritas dicenda, fatetur.

6. Quando malefici iſti complices ſuos produnt, & poſtea ex in-

μ *Godelm. l. 3.c.9.nu.25. Binsfeld. §. fol.309.*

ν *l. ſi quis in graui §. ſi quis moriens ad Syllan.*

ο *Bart. & al. ad d. § ſi quis moriens.*

ϖ *Hippol. Marſ. in pra. §. reſtat in prin.*

ρ *Anto. Gomeſ. §. ca.13. nu.17. Iul. Clar. d. q 21. nu.17.*

ex interuallo variant; idem ſeruandum, quod in cauſâ hæreſis ſolet ſeruari. eſt enim eadem ratio huius criminis, & eadem praxis σ. In hæreſi res non eſt certa. nam ſunt qui cenſeant ſtandum illi teſtimonio quo hæreſis reuelatur; & ideò ſi primo teſtimonio hæreſis reuelatur, ſtandum primo; ſi poſteriore reuelatur, ſtandum poſteriori; etiamſi alterum iuramento foret confirmatum τ. ratio eſt, fauor fidei & religionis; qui vt facit, ne hoc crimen in perniciem Chriſtianæ religionis maneat occultum; etiam facit, vt in dubio quis præſumatur hæreticus quantum ad condemnationem pænitentiæ in foro Eccleſiæ imponendæ υ, pro vtilitate animæ. Inprimis obſeruo forum Eccleſiæ duplex eſſe, vnum publicum, vt eſt inquiſitorum: aliud priuatum & ſecretum, vt eſt pænitentiariorum ſeu confeſſorum. quoad ſecundum facilè admiſerim hanc ſententiam tot DD. nullum enim hæc præſumptio damnum, imò & commodum adfert pænitenti. Quoad prius forum; quia res eſt maximi præiudicij, & ſolent inquiſitores vel brachio ſæculari tradere, vel aliâ etiam corporis afflictiuâ pænâ, cum publicâ ignominiâ, reum afficere; valdè hæſitare me fateor. Sanè nec Iac. Simancas Epiſc. Pacenſis, & poſtea Zamorenſis, hoc ſimpliciter admittit, cuius hæc ſunt verba, de hac teſtimonij correctione loquentis φ;
» nec audiendi ſunt, qui putant eo dumtaxat caſu id accipien-
» dum eſſe, cùm poſterius teſtimonium (*ſcilicet, reuelans, quan-*
» *do primum non reuelabat*) eſt contra reum in fauorem fidei.
» Nam licet eam ſpeciem lex expreſſerit, mens tamen legiſla-
» toris aliud proculdubio vult, æqualitas enim iuſtitiæ ſeruan-
» da eſt inter accuſatorem & reum. quinetiam reis fauorabi-
» liores eſſe debemus; & ad abſoluendum, quam ad condem-
» nandum proniores χ.] Quid ergo dicemus? Vtique cenſeo ſi vtrumque teſtimonium confirmetur iudiciali iureiurando, & æquè probabilibus nitatur coniecturis ac rationibus, priori potiùs ſtandum, ſiue reuelet, ſiue non. Nam fauor fidei ad tam magnum præiudicium rei porrigi non debet. Si vtrumque confirmatũ ſit iureiurando, ſed vnũ iudi-

σ doct.i ..i. it. ſectionis huius & vult Binsfeld. d. memb. 2 fol. 315.

τ ex tex. & gl. in c. accuſatus §. licet. de hæret. in 6. Felin. in c. cum in tua. col. 2. de teſt. Couar. lib. 2. var. reſ. c. 13. Repertor. Inquiſitor. verbo, teſtes. Monoch. de arb. caſu. 108. quos refert et ſeq. Binsfeld. fol. 314.

υ poſt gloſ. & Ioan. de Imola Squillacenſis de fide Catholica c. 34. Ioſeph. Maſcard. de probat. lib. 1 concl. 495. nu. 8. qui citat plurimos.

φ d. cap. 36. nu. 4.

χ d. c. accuſatus §. licet l. abſentem de pænis l. Arrian. de act. & oblig. fauorabiliores. de reg. iur.

cial

diciali alterum ſpontaneo & extraiudiciali, ſtandum illi quod iudiciali nititur. Et quia prius ſemper coram iudice ſolemniter perhibetur, poſterius vel rarò vel nunquam, ſemper tum ſtandum erit priori. accedit quod quando iurat in poſteriore, eo ipſo iam declarat ſe periurum, qui prius falſum iurarit. priore quoque teſtimonio iam ius quæſitum, quod idē teſtis non poteſt auferre: poſterius denique ſemper laborat ſuſpicione ſubornationis, vt teſte Simancâ Demoſthenes Lampidi obiecit ♆. Vno tantum caſu puto ſtandū poſteriori, ſiue iuratum ſit, ſiue non; quādo apparet manifeſtis indicijs teſtē nō leuitate aut odio, non prece aut precio, ſed iuſtâ omnino ex cauſâ teſtimonium correxiſſe ω. Quod verò idē Simancas putat maiorem præſumtionē adhuc fore pro teſtimonio poſteriore; ſi reus moriens illud pro exoneratione ſuæ conſcientiæ perhibuerit; quia tunc nemo præſumitur peierare vel ſalutis ſuæ immemor eſſe, *ex D. Chryſoſt. hom. 5. in 2. ad Timoth. Roman. Igneo & Marſ.* id iam ſupra docui non procedere, quando ijs quæ iurauit, contradicit poſt ſententiam latam; in tali enim hæc præſumptio ceſſat.

♆ *orat. contra Phormionem.*

ω *ſic ex d. §. licet, & Couar. §. & Curtio Sen. conſil. 69. Simanc. nu. 3. & 5.*

SECTIO VI.

De ijs quæ loco accuſationis eſſe ſolent in hoc crimine, & de accuſatione ipsâ.

A*Ccuſatio* quæ aliquando ſequitur incarcerationem, aliquando præcedit ſollēnior eſt, quā *denunciatio*; eſt enim maleficij alicuius apud iudicem, ad vindictā publicam ſolemniter facta delatio: ſed in praxi *querela* ſucceſſit in locum accuſationis. quare vbi iudex non poteſt procedere ex officio contra delinquentem nemine querelam proponente (quod in non multis locis eſt. in pleriſque enim poteſt iudex ex officio in quocunque delicto procedere, & ideo in pleriſque locis *inquiſitio* ſucceſſit in locū accuſationis α) ibi contra querelam omnia poſſunt obijci β, quæ contra accuſationem.

α *Fari. q. 12. in prin.*

β *Farinac. §. nu. 6.*

Quoad perſonā, in hoc crimine admittuntur omnes aliàs inhabiles, quia eſt crimen exceptū, vt communiter omnes fatentur,

tentur γ, & ideo in hoc crimine laicus poterit accuſare clericum admittitur etiam minor viginti annis etiam ſi ſuã vel ſuorum non proſequatur iniuriam, admittitur mulier, admittuntur infames & crimino ſi, & etiam ſocius criminis, etiam excommunicati, excommunicatione maiori: ſoli repellũtur ab accuſando inimici capitales. Quod receptum de capitali inimico, quia eſt impedimentũ iuris naturalis δ. Quoad excommunicatos excommunicatione maiori; licet illi actores eſſe non poſſint, nec illis poſſit ius dici; & videantur illos excludere Clarus *q.14.n.16*. & Farinac. *§.n.32.* verius tamẽ eſt eos non excludi in hoc crimine, ſicut nec in hæreſi, vt fatetur ipſe Farinac. *n.59.* vbi præter inimicum dicit nullum inhabilem in exceptis criminibus excludi. nec puto hoc Clarum voluiſſe negare. Quopacto enim complices admittantur, qui fere omnes ſunt excommunicati? Ad rationem contrariam reſpondeo, non ipſis ius dici tunc, ſed Deo; cuius directè cauſa agitur, quando fides defenditur.

γ *Farinac à n 12. & ſeqq. Clarus q.14.*

δ *vide Fari. num 40. & Clar. n. 17. d. q. 14.*

2. Debet accuſator crimen iudici proponere cum indicijs & argumentis ſuſpicionum, & idoneè cauere de dãno reſarciendo, ſi ſuccumbat, & incarcerari donec caueat ε. Calũniator tenetur ad damna, expenſas, & intereſſe calumniati ζ, & iure communi ac conſtitutione Pij V. ad pænã talionis; pleriſque in locis ex iure conſuetudinario, pænâ arbitrariâ, pecuniariâ, vel corporali. *vide Farinac. d. q. 16.*

ε *conſtitut. Carolin. c. 12. & 14. & l. 2. C. de exhib. reis. l 3. C. de his qui accuſ. Angel. de malefic. v. ad querelam.*

ζ *Fari oſtendit eſſe communem q.16. nu.8.*

SECTIO VII.

De apprehenſione, & carcere.

QVamuis nemini liceat auctoritate ſuâ maleficos occidere, licet tamen cuique in manifeſto crimine deprehenſos cõprehendere, & iudici offerre; *vt explicanda l. vlt. C. de maleſ. iux. Binsfeld.* nam ſi lex illa, generaliter accipiatur, eſſet rixarum ſeminarium. quia maleficus meritò ſe defenderet. & aperiretur occaſio petulantibus innoxios comprehendendi. addo præterea requiri, vt vel ſortilegus ſit fugitiuus, vel deſit copia iudicis, vel bellum fuerit indictum talibus, vt

de hæreticis contra Goffredũ & Alberic. docet Simancas α, vel etiam niſi maleficus ille ſit bannitus: alias qui non habens merum imperium & non exiſtens β in maiori magiſtratu γ caperet & incarceraret, iniuſtè faceret. Poteſt autem capi quouis loco, & tempore, & cuiuis carceri includi: quia exutus eſt omni priuilegio, neque illa procedunt in criminibus atrociſſimis. quare etiam poſſunt detineri in compedibus, manicis, cippis δ. poſſunt pro pœnâ teneri in carcere obſcuro & tetro, in quo intra paucos dies moriantur; ſed hoc intellige poſtquam crimen confeſſi, vel conuicti, & damnati, de crimine mortem merente ε. Capi tamen non poterunt niſi præceſſerit informatio aliqua, poſt indicia legitima; ex æquiore ſententiâ ζ: imo Simancas vult in crimine hæreſis neminem capi, niſi iudices compererint plusquam ſemiplenis probationibus reos vrgeri η. ratio, quia ſola etiam captura in crimine hæreſis vehementer infamat. verum hæc ſententia, nec ſatis fundata eſt, nec ſatis tuta reip. quàm priuatim miſericors in reos, tam publicè noxia & in commune vergens periculum. Nam ſemiplenæ probationes omnium iudicio ad quæſtionem etiam in criminibus minùs reip. noxijs ſufficiunt. Deinde quo crimen eſt atrocius, & in cõmune pernicioſius, hoc leuioribus iudex indicijs fretus poteſt ad capiendum procedere. Sed & perſonarum habenda eſt ratio, vt faciliùs procedatur contra vilem, & pauperem, & plebeium, quam contra nobilem, bonæ famæ, & locupletem. Fortè opinionum diuerſitas quam Pacenſis Epiſc. hac in re inueniebat, in præceps eum egit. nam ſi octo enumeratis à Farinacio θ, addas aliam Gomeſij ι & commemoratam Simancæ, iam decẽ numerabis. Illis prætermiſſis, *primùm ſtatuo* iudici de delicto commiſſo conſtare debere, vt vult Gomeſius; ſed id intelligo, quando de actu extrinſeco & dãno dato agitur. *deinde ſtatuo* iudicis arbitrio permitti, quando ſine, vel cũ quibus indicijs capere reũ debeat κ: verũ tamen eum oportere legibus, ratione, & æquitate hoc ſuum arbitrium moderari, conſideratâ criminis, & perſonarum qualitate.

α *arg. l. non eſt ſinguli, ... reg. iur. l. ait prætor § . ſi debitor. ē. quæ in fraud. cred.* Siman. *prax. tit.* 25. *n.* 5.
β *Farinac. q.* 27. *n* 34.
γ *Vide Farin. q.* 27. *n.* 6.
δ *Farinac.* ſ. *n.* 100. *et hoc factũ in cauſâ Doctoris Edelini.*
ε *Farinac. n.* 104.
ζ *Lancel. Corrad. de offic. prætor. in cauſ. crimin. tit. de captu.* Minſing. *cēt.* 5. *obſer.* 69. *Anton. Gomeſ. d. to.* 3. *c.* 8. *& opt. Farinac. à num.* 112. *vſque* 117.
η *Siman d. t.* 25. *n.* 2.
θ *d. q.* 27. *à n.* 114.
ι *d. to.* 3. *c.* 8. *nu* 1.
κ *arg. l.* 1. *D. de cuſt. reo.* Clarus *q.* 28. *n.* 2 Kirchou. *Centur.* 4. *concl.* 30. *Bonacoſ. in comm. opin. & alij.*

tate. quare ad ſimplicem querelam ſiue delationem nunquã ſim auctor, vt ad capturam, ne vilium quidem perſonarum, ſe iudex accingat; niſi delator ſummariè probet reum eſſe ſuſpectum de fugã, & idoneè caueat per fideiuſſores; aut, ſi perſona ſit locuples, ſe ſuaque obliget, pro refuſione impenſarum, damnorum, & intereſſe, caſu quo querelam ſuam non probaret. his enim concurrentibus Caſtren. Bald. & aliorum veterum λ ſententia recipi poterit, aliàs certè nimis rigida. λ *vide Farin. §. n. 115. 120. 128.*
Poterit eodem modo iudex procedere, quando ad delationem accedit nominatio ſeu indicium ab ipſo infirmo periculoſè laborante, (verbi gratiâ, defertur ad iudicem à medicis, Petrum eſſe maleficio læſum; iudex ex officio mittit Notarium ad Petrum, qui interroget, quem putat auctorem maleficij, Petrus nominat Ioannẽ, qui iam delatus fuerat ab alio.) ratio praxis eſt, quia talis infirmus adhuc ſenſibus & iudicio integer animo imperturbato, præſumitur meritò ſalutis ſuæ memor, & huiuſmodi infirmitas habetur pro quadam ſpecie torturæ μ, ideo iſte torto comparatur: nec dici poteſt ſpontaneus delator, neque hîc locum habent alia illa impedimenta, quæ recenſuimus contra nominationem ſortiarij in vltimo ſupplicio deponentis. Optarem tamen hoc caſu hanc nominationem infirmi nudam non eſſe, ſed ornatam cauſis opinionis ſiue ſuſpicionis, cur illum credat auctorem. μ *Crauet. Rolandin. Maſcard. & alij apud Farin. nu. 129.*

c Porrò ad ſolam informationem extraiudicialem in ſcripta non redactã, ſiue quæ non ſit in actis & apud acta, quicquid nonnulli cenſuerint, non arbitror capere licere: niſi duæ ſaltem à Claro ν requiſitæ conditiones concurrant, ſcilicet vt delictum ſit enorme (quale eſt crimen maleficorũ) & periculũ ſit ne reus aufugiat, interea dum informationes in actis recipiuntur: quod periculũ cũ ſemper ferè ſit in maleficis, quæ vtplurimũ ſunt viles perſonæ, procliues in fugam; vix accidit, vt iudici non liceat poſt nudam huiuſmodi extraiudicialem informationẽ, vel poſt querelam, qualẽ diximus, incarcerare. Proſper Farinacius ο addit tertiam conditionẽ, vt iudex ſecurus ſit, quod poſt captum reum venient teſtes depoſi- ν *q. 28. nu. 2. in fin.* ο *§. n. 131.*

depoſituri: ſed cùm Salyce. Claro, & Cauenſe, quos ille citat, puto priores duas ſufficere. Illud optime idem Proſper admonuit, malefacere iudices illos, qui lucri cauſâ multos penes ſe habent exploratores, & ad ſimplicem vnius illorum relationem reos in carcerem compingunt. hæc enim practica dânabilis eſt (inquit) nec in iudicijs per principes toleranda.

Quoad perſonas nobiles, & honeſtiores genere vel dignitate; etiam coniuges reſpectu maritorum, eas ſub fideiuſſoriâ, imò & iuratoriâ cautione relaxandas cenſuit Godelm. π & multos citauit: ſed inprimis illi DD. non loquuntur in terminis & expreſsè de noſtro crimine. Deinde nec in genere, quando venit infligenda pæna mortis, id verum eſt in alijs criminibus; ſi rei aliàs ex carcere fugerint, vel ſi delictum ſit notorium, vel in flagranti crimine ſint reperti, vel ad torturam iam adiudicati. Præterea requiritur, vt iudex reum reperiat innocentem, vel ſaltem valdè dubitet, & vtroque caſu cautio illa non admittitur, niſi finito proceſſu & completo. Denique certum eſt non cogi iudicem dimittere, ſed hoc totum, ab eius arbitrio, prudenter perpenſis circumſtantijs omnibus, dependere ρ. nec facilis eſſe debet in noſtro crimine; quod, ſicut hæreſis, omni priuilegio & dignitate reum penitùs ſpoliat. Nunquam ſanè dimitterem ſub iuratoriâ cautione tantum (quomodo qui Deo periuri, mihi iuſiurandum ſeruent!) ſub fideiuſſoriâ verò; non niſi vrgentibus grauiſſimis cauſſis, & quando fideiuſſores ſe vt cuſtodes obligarent, quo caſu multò melius proſpicitur reip. quàm ſi vt fideiuſſores tantum; quæ cautela à Soare accepta placuit Menochio eam explicanti σ.

Capi ſortiarios ſeu maleficos etiam in Eccleſiâ poſſe, puto ex multiplici capite, tum quia crimen eſt atrociſsimum; tum quia ſunt ſacrilegi, tum quia blaſphemi, tum quia venefici & homicidę deliberati & proditorij, tum quia ſunt vtplurimùm hæretici & apoſtatæ; nam nullis iſtorum ſuffragatur immunitas loci ſacri, ne ibi quidem vbi viget τ: & in caſu quo non valet immunitas, volunt multi etiam non requiſito Epiſcopo

reum

π §. n. 14.

ρ *Vide Fari. hæc bene probantem q. 33. à nu. 34.*

σ *De arbit. caſ. 303. n. 37.*

τ *Vide Fari. latè ſcribentem q. 28.*

reum extrahi per iudicem ſæcularem poſſe: alij tamen volunt ab Epiſcopo veniam peti. prior opinio de iure verior & receptior erat ante bullam Gregorij XIIII. optimi & laudatiſſimi Pontificis; qua expreſſe cautũ, ne liceat ſæcularibus iudicibus, ſine Epiſcopi licentiâ aliquem ex Eccleſiâ extrahere, etiam in caſu alias permiſſo; niſi ſi fortè Epiſcopus talẽ licentiam dare recuſauerit: & tunc reos ſic extractos debere ad carceres Eccleſiaſticos conduci, vt illic detineantur, donec per Epiſcopum vel ab eo deputatum cognitum fuerit, an crimen ſit tale, vt gaudere non debeant immunitate Eccleſiaſticâ. Vbi tamen hæc bulla non obligaret, ibi poſſet extrahi caſu dicto; ſed modeſtè & cauẽdo tumultum & offenſionem perſonarũ Eccleſiaſticarũ, & dũmodo poſtea cõperto quod non debuerint extrahi, ſtatim Eccleſię reſtituantur τ: & in ijſdẽ locis, valebit ius pręuentionis in eo, vt ſi reus nondum ſit extractus, ad Eccleſiaſticum iudicem; ſi iam ſit extractus, ad ſæcularẽ pertineat iudicare num immunitate gaudere debuerit, necne υ.

Indebitè carcerati malefici, etiamſi carcerem effregerint, propter talem fugam nec puniendi erunt, neque pro confeſſis habendi, neque ad carcerem redire tenentur etiam ſi redire iurauerint φ: neque tenebuntur ad pænam conuentionalem ipſi vel fideiuſſores, ſi quos dederũt χ: neque ad torturã propter huiuſmodi fugã rapi poſſunt (vt poſſent ſi carcer fuiſſet iuſtus) etiam ſi animo non reuertendi fugiſſent ψ. Sed an in foro conſcientiæ peccet fugiens ex iuſto carcere, quæſtio eſt difficilis, neque hic tractanda. Peccare cenſet Farin. nu. 90. cum Couar. ω: ſed non peccare cenſuit Maior, & Feli. cũ antiquis aliquot Canoniſtis, & ex recentioribus Lopezius *Inſtruct. cap. 66.* imò & teneri fugere, ſi tutò poſſit voluit *Victor. relect. de homic.* Breuiter nihil hic peculiare eſt, quoad ſortiarias, ideò de hac quęſtione in genere tam pro ſortiarijs quã reliquis; ſi vis, lege *Couarr ſup. Sot. ad 2.2. q. 69. a. 4. Nauarr. Manual. cap. 25. Victor. d. relect. Lopez d. c. 66. Binsfeld. in Enchirid. & Brunor. ſup.*

DD In ipſâ captiuitate quædam ſunt iudici obſeruanda. pri-

τ *Couar. lib. 2. Var reſol c. 10. n. 18. Cla. q. 30. nu. 20. poſt Guidonẽ Pap. Boẽr. Remig. & alios.*

υ *Vulpell. reſp. 130 n. 6. Farinac. ſ. n. 76.*

φ *ſic poſt Rolandin. Minſing. & Couar. 1 Var reſol. c. 2. n. 7. et 11. quidam notant & benè.*

χ *Farinac. q. 30. n. 70.*

ψ *Farinac. à n. 85.*

ω *lib. 1. Var. reſ c. 2. nu. 8. & 14. & Brunor à Sole in qq. legal. q. 30. n. 34.*

mò vt ſtatim perquirantur omnes areæ & anguli domus accuratè; num inueniantur pixides, vnguenta, pulueres, & alia inſtrumenta maleficiorum; neque rei permitti debent iterum ingredi domum, ne capiant taciturnitatis medicamenta. *Sic Pet. Greg. lib. 13. de repub. c. 30.* ſuperſtitioſum autem eſt, quod quidam addunt, curandum lictoribus, vt ſublimes de domo tollantur, ne, antequam in carcerem detrudantur, terram contingant. credo verentur iſti, ne ſint de genere Antæi Libyci, cui contacta terra vires de nouo ſufficiebat, iuxta fabulas. Tale etiam illud, detrahere omnem illis veſtem, & inducere eas ſolâ quadam interulâ; quæ vno die neta, texta & conſuta: ſuperſtitioſum non foret, ſed vtile eas omnibus ſuis veſtibus ſpoliare, & alijs veſtire; eâ gratiâ, ne quid lateret in veſtibus maleficij. Sanè hæ diligenter excutiendæ & ſcrutandæ. Valdè etiam mihi ſuſpectum, quod quidam graues auctores α ſcribunt; admonendos iudices ne patiantur ſe à maleficis tangi ſuper nudam iuncturam manuum & brachiorum. cur quæſo? ſi ne veneno inficiant, certè poſſunt etiam infici alijs corporis partibus tactis. ne faſcinent? deme venenum, & partium iſtarum nulla erit faſcinatio. ſimile eſt quod addunt ijdem, producendas ante iudicem maleficas tergo aduerſas. quia putant, ſi iudices ante alios, maleficæ aduenientes adſpexerint, eos faſcinari viſu, & fieri mitiores ac faciliores ad abſoluendum. nonne hæ ſunt næniæ pueriles? quid virium habet aſpectus maleficæ, eò quòd primo vel ſecundo loco iudicem viderit? Deinde quomodo hęc cohærent? maleficæ cognitioni iudicum addictæ, ſtatim vim maleficiorum amittunt, quod ijdem aſſerunt auctores; & faſcinant nihilominùs modis prædictis. an, quod faſcinant ante cæptam cognitionem poſt captiuitatem, poſt cæptam verò cognitionem non amplius? oſtendant diuerſitatis huius cauſam, ſi nos credere ſibi poſtulant. Deinde communior eſt rumor, ſtatim atque incarceratæ ſunt nocere eas amplius non poſſe. Nec defuere qui ſollicitè cauſam quærentes, tandem duas reddidere homines non Catholici β. Primam quod

α *Spreng. in malleo p. 3. q. 15. & Grego. §. n. 4.*

β *Danæus de Sortiar. c. 4. Godelm. d. c. 6. lib. 3. n. 17.*

quòd commodè illic venena ſua habere non poſſint. quaſi verò Diabolus ea nequeat adferre: & nequeant illa ab eo accipere niſi per manum commentarienſis, vt illi falsò ſupponunt. Secundam, quòd liberè cum ſuo magiſtello communicare non audent; & maximè metuunt, ne à iudice colloquentes deprehendantur. quaſi neſciant nocturni temporis multum ſibi ad hoc ſupereſſe, & nequeant occultè dæmonem, etiam alijs præſentibus alloqui. ſurdaſter credo Satan eſt, & eget clamoribus. Refelluntur hi ipsâ experientiâ. nam conſtat à Satanâ illas vehementer ſæpe in carceribus affligi; conſtat etiam in ipſo carcere aliquando illi commiſceri, & poſſe grandine agros lædere: cumque hæc damna inferant per ipſum dæmonem, ſolo nutu poſſent illi ſacrificare, & ipſe, illis vinctis, id exſequi per ſeſe. Anno CIↃ.IↃ.XCVII. cùm Stabuletum proficiſcerentur Leodio Quæſitores Oranus, & alij, in viâ planâ ſubito currus deiectus fuit & mirificè per medium confractus, omnibus tamen illæſis. pedibus ergò, quibus equi non aderant, reliquum iter confecerunt. cùm Stabuleti in carcere inuiſiſſent Ioann. illum del Vaul, cuius causâ eo profecti fuerant, is ſtatim illis benè (ait) in viâ expalluiſtis; nec ſatis vobis omnia proſperè ſucceſſerunt. Et diſſimulantibus illis, caſum narrauit, addiditque ſe id à ſuo dæmone accepiſſe. damnum tamen ab alio quodam dæmone illatum, iniuſſu ſuo: voluiſſe dæmonem ampliùs nocere; ſed non licuiſſe. Hinc cauſam habetis. poſſe per dæmonem nocere, ſi Deus permittat: raró Deum permittere, ne iuſtitiæ executio in maleficos impediatur. *Plura videte ſup. lib. 3. p. 1. q. 5.*

Exemplum vide inf. lib. 5. ſect. 10. in fine.

Vtilior ergo eſt monitio, ne iudices illos diu detineant in carceribus, ſed vel ſontes velox pæna conſumat, vel innoxij reperti liberentur maturiùs γ: & vt obſeruentur, ne qua ſecum ferant, vel ne qua inferant alij, quibus ſibi necem queãt inferre: & eâdem de causâ, ne diu ſolæ permittantur eſſe. nihil enim Diabolus diligentiùs conatur, quam ad mortis conſilium illas inducere δ. Sed cur eas carceribus non eripit? Grilland. q. 9. ſcribit quoſdam iudices ſæpè expertos an

γ Auth. hodie. de cuſtod. reorum.
δ Nicol. Remig. lib. 3. dæmonolat. c. 6. 7. & 8.

ſolitâ inunctione Magi capti per dæmonẽ efferrentur,& nullum vnquam ſortilegia tum effectum ſortita. Vnde multos tenuiſſe,quod captæ à dæmone eripi non poſſint : & rationes reddit duas.primã quia Diabolus mauult illas in profeſſione ſuâ ſtatim mori.2.quia Deus non permittit dæmones exercere potẽtiam ſuam,ne id fiat in ſcãdalum ipſorũ iudicũ,& Dei ignominiã,Nam videretur plus poſſe Diabolus in ſuis miniſtris ſtrigibus;quàm Deus in ſuis,qui ſunt Iudices. quæ ratio poſterior eſt D.Tho.Confirmatur,quia Pompeiopoli exiſtẽs Inquiſitor permiſit cuidam Malefico capto vt ſe inungeret,& licentiam dedit euolandi ſi poſſet, & ille ſtatim ſublatus fuit in aërem.Cùm Legione in Hiſpaniâ degerem legi litteras ad Doctorem quendam Canonicũ datas;quibus hoc inter cetera narrabatur. Ergóne hoc tũc accidit quia ceſſabat ratio prædicta,nec demon poterat videri contra iudiciariam poteſtatem pręualuiſſe? Suaderem tamen Iudicibus abſtinere ab huiuſmodi experientijs;in quibus plus eſt curioſitatis , quàm pietatis. Poſterior autem illa D.Thomæ ratio quanti ſit momenti dictum iam lib.3.p.1.q.5,

SECTIO VIII.

De accuſatione in iudicio poſt incarcerationem.

DE hac ſufficiũt iã à nobis dicta,ſup.ſect.6.ſi quis plura volet legat Proſ.Fari.q.12.& 16.Clar.§.fi.q.12.cũ mul.ſeq.

SECTIO IX.

De Torturâ.

AD hanc iã diximus,quæ ſufficiãt indicia? s.ſec.3.& ſect. 4.Nũc videndũ nobis qualis eſſe debeat,quãdo iterãda, decernendáue;& quæ hac in re ſuperſtitioſa ſint vitanda.

Quoad primũ,ſecundũque;ſunt enim valdè cõmiſta, quę de ijs dici poſſunt; ſcienda ſunt ſequentia . Inprimis poterit iudex inſtituere interrogationes ad formulam illam à Grillãdo *a* traditam;Quid ſit illa profeſsio quam faciunt cũ dæmone,& quibus modo ac ordine ad illam accedãt,& quibus cerimonijs & ſolemnitatibus in eâ vtantur? Ad quid ſe obligent dæmoni?

a q.7.n.7.

„ dæmoni? ſub quâ formâ verborũ fiat ipſa obligatio ? quæ ſint
„ ab eis ſeruanda & ad quæ teneantur? quæ pręmia habeant, &
„ quę habere ſperent ab earũ Principe Dęmone? ex quibus re-
„ bus ſimplicibus vel mixtis cõponant vnguenta, quibus liniãt
„ corpora ſua dum vadunt ad ludos? cũ quibus etiam rebus fa-
„ ciant alia veneſica maleficia? quem ordinem teneant quan-
„ do acceſſuræ ſunt ad ludos prædictos? ſitne verũ quod vadant
„ corporaliter, vel illa ſit illuſio ſiue viſio quædam in apparen-
„ tiâ, in mente, & intellectu ? caſu quo accedunt corporaliter,
„ an ambulent pedibus proprijs, vel aliter deferantur, & quo-
„ modo, & per quem? Itẽ quomodo & qualiter celebrẽt ſacri-
„ ficia, offerant preces & munera dæmoni? Itẽ quæ ſint illis in
„ præcipuâ obſeruãtiâ in dictâ profeſſione?] & alia huiuſmodi
quæ iudici ex præcedenti inquiſitione, vel denunciatione videbuntur exquirenda: poſtea poterit interrogare de ſingulis, num hæc, & quando, & cum quibus &c. fecerint? in his vtile erit à leuioribus, quæ faciliùs confitentur, ad grauiora progredi, ideoque vltimo demum loco de copulâ cum dęmone interrogare (*Sprenger. p. 3. mallei q. 14. & 15.*)

Abſtinendum iudici tormentis, ſi poſſit abſtinẽdo veritas haberi. *quæſtio* enim *res fragilis eſt, & periculoſa, & quæ ſæpè veritatem fallit* β; ſæpe fit vt *innocens pro incerto ſcelere certiſſimas luat pænas* γ. frequenter tamen cogitur iudex quęſtionem adhibere, cum *qui ſe negant crimine quo accuſantur teneri, torquentur, vt facinoris veritas, quæ indice voce non promitur, dolore corporis exprimatur*, teſte B. Cipriano δ, & eſt Theolog. ſententia communis.

Torturæ modus iudicis arbitrio committitur, ſed debet illud moderari prudentiâ & æquitate. primò vt præcedant indicia ſufficientia, de quibus egimus *Sectione 1.* 2. vt conſtet priùs de corpore delicti, quod ibidem probauimus. 3. vt reo ſit data indiciorum copia, & proceſſus contra ipſum iam formati, & tempus ad ſe defendendum ſufficiens ε. 4. vt reus nec ſit confeſſus, nec conuictus. 5. vt per interlocutoriam reum iam damnarit ad quęſtionem, expreſſis in ſentẽtiâ cauſis, cur;

β l. 1. § *quæſtioni. D. de quæſt. Ariſtot. in Rhet. ad Alex. de quæſtione.*

γ *D. Auguſt. lib. 19 de ciuit. Dei.*

δ *Ciprian. ad Demetrian.*

Ioan. Maior. in 4. d. 15. q. 22. Silu. Tab. & alij verb. Inquiſitio.

ε *de his et ſeq. vide Proſp. Farinac. q. 38.*

 &reus

& reus non appellarit, aut friuolè & calumnioſè appellarit. appellationi enim non friuolæ & calumnioſæ deferendum eſt: adeo vt contra eam tortus & confeſſus nequeat condemnari. Si conſtet iudici friuolam vel calumnioſam eſſe, poteſt eam contemnere: poterit autem credere talem eſſe, quando in proceſſu erunt indicia legitima ad torquendum, quæ reus in termino ſibi conceſſo non ſufficienter expurgauit. Si de hac re iudex dubitaret, omnino deberet appellationi deferre, & à torturâ ſuperſedere. 6. debet iudex poſtquam reus cibum vel potum ſumpſit, propter periculum vomitus, vt minimum quinque vel ſex horis, à quæſtione abſtinere. 7. debet pro grauitate delicti, certitudine indiciorum, & qualitate perſonarum, etiam qualitatem & grauitatem tormentorum remittere vel acuere. Modos autem & gradus torturæ rectè proponit Farinac. ζ debet etiam iudex, licet iſtud delictum ſit atrociſſimum, eum modum & diuturnitatem quæſtionis in eo ſeruare, vt corpus rei maneat vel illæſum, vel modicè læſum, ſaluum innocentiæ vel ſupplicio: illæſum dico, quod ad carnis lacerationem, aut oſſium vel neruorum fracturam. nam quoad diſcompaginationem, ſiue diſiunctionem iuncturarum & oſſium non immoderatam, vix in tormentis ea poteſt euitari. Hîc meritò cunctis ſequenda foret (extra tormentum inſomniæ) Paulli. III. bulla η LVIII. quæ vetat reum in torturâ vltra horæ ſpacium detineri. Debet etiam iudex abſtinere nouis, & in ſuâ prouinciâ inuſitatis torquendi modis; Sed vtatur ſolitis in hoc crimine; vt tormento funis tenuioris; & affuſione aquæ frigidæ in tergum appenſi, vel etiam additis ad pedes ponderibus, vel vt baculo inter pedes inſerto nequeat iungere; vel tormento vigiliæ omnium optimo & tutiſſimo, quando non additur ſimul membrorum extenſio. hoc optimè nobis deſcripſerunt Flamin. Cartar. & Farinac. θ & eo potiſſimum vtendum quoad mulieres maximè honeſtiores, vt ſunt moniales &c. hæc in inferendâ quauis torturâ.

ζ §. 4. n. 34.

η *habes in Bullario Magno p. 1.*

θ *Cartar. lib. 4. prax. crim. c. 2. n. 7. & 8. Farinac. § n. 71. & Marſ. in l. 1. D. de quæſtion.*

Quoad iterationem quæſtionis, ſeruandum primò, ne vnquam

quam, etiam vrgentiſſimis indicijs ſuperuenientibus, reus torqueatur vltrà tertiam vicem, etiamſi varius ſit in confeſſione: quod ſi ſemper conſtanter negauerit, non poſſet vltra duas vices torqueri ι, licet contrarium ſeruetur in praxi. 2. non eſt repetenda eodem die quæſtio, ſed vnus ſaltem dies inter ſingulas eſt interijciendus, vt terror ille & dolor reſideat κ. 3. nunquam eſt iteranda; niſi ſuperueniant indicia noua, & diuerſi generis, & prioribus euidentiora: & niſi reus ſit adeò fortis ac robuſtus, vt animo & corpore in priore torturâ perdurauerit: item niſi priores torturæ nimis lenes & inſufficientes fuerint; quod diiudicare pendet à iudicis arbitrio. 4. ſi reus in tormentis confeſſus, ſequenti die non vult ad bancum (quod aiunt) confeſſionem ſuam ratificare extra torturam, dicatque ſe dolore tormentorum falſa fuiſſe confeſſum, poterit abſque nouis indicijs de nouo ſubdi quæſtioni, vt perſeueret. Si tunc reus in ſecundâ quæſtione pergit negare, primam confeſsionem expurgat, & eſt dimittendus, nec poterit tertio torqueri λ: niſi tamen prima tortura fuiſſet inſufficiens & indicia valdè vrgerent, tunc ad tertiam poſſet deueniri μ. Quod ſi in tertiâ adhuc negat, omnino dimittatur: ſi in tertiâ ſicut in primâ iterum confitetur, & poſt torturam ratificet quæſtionem, omnino eſt puniendus: ſi tertiâ in torturâ iterum confitetur, ſed poſt torturam negat; non poterit quartò torqueri, ſed eſt abſoluendus. quia cuncta indicia priora purgauit, & vltimum iſtud ſolum ad quæſtionem non ſufficit, eſtque tandem finis aliquis quæſtionibus imponendus. *Sic Simanc. ſup. n. 43. & alij illi ſup. citati. & præterea Boſſ. Blanc. Carrer. & Farinac. eos ſequens ſup. n. 99. & 105. Vide Marſil. in repetitione l. repeti. D. de quæſtion. Et quod tunc ſimpliciter & abſolutè ſic dimittendus liber Volunt Eymeri. in 3. p. director. & Pegna d. comm. 31. Ant. Gomez d. c. 13. n. 28. ſoluens argumenta contraria. Damhaud. in prax. crim. c. 40. & alij apud Binsfeld. l. 7. de maleſ. C. q. 1. concluſ. 16.* Eſtque non illepidum quod narrat Marſil. habuiſſe ſe Mediolani quendam inſignem nebulonem; qui in torturâ fatebatur, & in auditorio poſt torturam

ι *ſic intellige Simanc. & quos allegat prax. c. 52. n. 42.*

κ *Maior in 4. d. 15. q. 22. & Simanc. ſ. n. 39.*

λ *Sic Siman. ſ. n. 43. & in ſuis pract. Milleus, Clarus, Dãhaud. & Cartar.*

μ *hæc eſt mẽs etiam Siman. ſ. nu. 46. & Fr. Pegnæ in direct. inquiſit. 3. p. com. 39.*

ram cuncta iterum negabat. tandem rogatus quare ſic faceret, renidens reſpondit; quia meliùs iudico millies torqueri in brachijs, quàm ſemel in gulâ. quare? quia multos reperias chirurgos, qui norint ſua in loca reponere & coaptare oſſa brachiorum; nec vnum inuenias, qui norit reaptare gulam. his & ſimilibus ſibi illudentem Hippol. Marſ. coactus fuit liberum dimittere. Porro qui dimittendus, eum cenſeo dimittendum abſolutè & ſimpliciter, ſine fideiuſſoribus, idque ex receptiore ſententiâ; neque cauſam indeciſam relinquendam. Si tamen indicia non forent per reum ſufficienter purgata; vel etiam ſi veriſimiliter exſpectarentur indicia noua & clariora præcedentibus; tunc, ex multarum Curiarum praxi, poſſet reus dimitti datâ fideiuſſione de ſe repræſentando, cum iterum à iudice accerſetur; & tunc, cùm iſta indicia noua ſuperuenerint, reus iterum examinatur. hæc dimiſsio tunc non eſt abſoluta, ſed ſtantibus tantum rebus, prout tunc ſe habebant. *Vt benè poſt Boër. & Carauitam Clarus q. 62. & Damhaud. ſup.* Praxis vero illa quam Sprengerus ponit p. 3. *Mallei q. 14.* vt damnetur non ad torturã iterandam, ſed ad eamdem alio die continuandam, & hoc poſſe fieri nõ ortis nouis indicijs; mihi callidior, quàm verior; & crudelior, quàm æquior videtur. Nec enim decet huiuſmodi verborum captiunculis ſæuitiam intendere. quid prodeſt vocare continuationem, quę reuerâ eſt iteratio? quam durum etiam eſt, per continuatos dies quęſtionem exercere? abſint à pijs iudicibus huiuſcemodi commenta. Quod dixi, ſecundâ vel tertiâ vice iterari tormenta poſſe; id procedit, quando reus dumtaxat cauſatur dolore quæſtionis, ſe victum fuiſſe: ſed ſi contenderet erroneam fuiſſe confeſſionem, & ſe paratum probare ſuum errorem, & adſint aliqua indicia pro reuocatione facientia, tunc non poſſet iterum ſubijci quæſtioni, ſed deberet ei ſpacium tribui probandi erroris, & interea laxius haberi, & admitti ad eum aduocati ac procuratores vt poſsit cum ijs conferre o. Hęc de reo non conuicto.

o Boſsius tit. de tort. n. 19. Foller. & Franc. Perſonalis apud. Farinac. nu. 102.

Ceterùm ſi reus ſit conuictus, conſultius eſt iudici non ſubijce-

cere eum quæſtioni. quia tortura ſolet indicia præcedentia purgare, imò & plenas probationes; & ideò reus etiã cõuictus in torturâ & poſt eam conſtanter perſiſtens, foret liberandus, vt ex communi DD. ſententiâ docet Farinac. π Et licet multi grauiſſimi iuris interpp. exiſtiment, adhuc huiuſmodi poſſe condemnari ρ, & ſic Pariſienſis Curia, teſte Paponio, aliquoties iudicarit; contrarium tamen, quod dixi, cõmunius & veriùs eſſe, cum Cartario cenſuit Farin. ſaltem quoad pænã ordinariam, vt ea infligi non poſſit: extraordinariam nõ corporalem fatetur infligi poſſe, quando conuictus tantum fuit præſumtionibus vrgentiſſimis; quod ſi cõuictus fuerit plenis probationibus, tunc poſſe infligi pænã corporalem extraord. etiã triremium. Sunt tamen aliqui caſus quibus tortura reum conuictum non eriperet punitioni ordinariæ. 1. ſi nõ detur ſuper delicto, de quo quis fuit confeſſus, vel cõuictus; ſed ad notitiã aliorum delictorũ. 2. quando datur tantum pro habẽdâ vlteriore veritate qualitatum aggrauantium. 3. quando irrogatur ad habendos cõplices, fautores, receptatores, & alios participes. 4. ſi iudex decernit eam cum proteſtatione, id ſe facere ſine præiudicio probatorũ; & reuerâ hæc proteſtatio non appareat contraria facto; vt appareret, ſi reus interrogaretur ſuper principali delicto, etiã oretenùs & non ſcribente notario. Sed vtrũ iudex poſſit reũ teſtibus plenè conuictũ torquere? Nau. *in Man. c. 18. n. 59.* reſpondet iudicẽ qui hoc facit ad impediendã rei appellationem, peccare Mortal. niſi conſtet calumnioſam ac friuolam fore appellationem. In illis locis vbi neceſſaria eſt rei confeſſio, non habet locum Nauar. ſententiâ: vbi non eſt neceſſaria, procedit quoad tormenta ad hoc inſtituta vt delictum illud, de quo conuictus eſt, fateatur: non quoad complices nominandos, aut circumſtantias delictum aggrauantes, de quibus non eſt plenè conuictus.

Quoad perſonas torquendas crimẽ iſtud eſt exceptũ, ideò priuilegio ſuo omnes ſpoliantur: diuerſimodè tamen. Nam qui ſunt priuilegiati ratione dignitatis vel ordinis; illi planè ſpoliantur, etiam clerici & monachi etiam non infamati; mi-

π *q. 4. n. 26. & q. 40. d. nu. 2.*

ρ *Marſil. ſing. 108. Grãmat. conſ. 12. n. 24. & deciſ. 8. nu. 3. 4. & 7. Couarr. pract. qq. c. 23. poſt n. 5. Anton. Gomeſ. d. c. 13. poſt nu. 20. Rimin. Foller. & alij.*

ti; mitiùs tamen ſunt torquendi iſti, quam alij vt docet Simancas σ. Quoad eos qui ſunt excepti ratione ætatis; puto ſi ſint minores annis XIIII. tantum eſſe terrendos, etiam terrore reali; vt nudando, ligando, & ad eculeum adducendo, non tamen imponendo. Si minores tantum viginti quinque annis ingreſſi ſaltem decimum quartum, torquendi, ſed mitiùs, quam maiores: ſenes verò, pro cuiuſque viribus minus tamen acriter, quam viri τ. idem de ceteris priuilegiatis ratione debilitatis, qui torqueri poterunt moderatiùs, dummodo abſit mortis omne periculũ: excipiendæ ſemper prægnantes, fauore partus, donec pepererint, & periculum illud euaſerint: quoad alias mulieres, nihil peculiare eſt, niſi quòd honeſtatis, quàm in viris, adhuc maior habenda ratio, maximè ſi virgines aut ſanctimoniales ſint.

σ d. tit. 52. à n. 23.

τ eſt communior, vt pat. ex laco. Portio conſ. 99. Simanc. ſ. n. 21. & 22 Farinac. q. 41. n. 103.

Quoad tertium dubium. ſciendum multos maleficos contumaciſſimè tormenta perferre, munitos (vt ipſi vocant) remedio ſiue *maleficio Taciturnitatis*: quod maleficium υ tradunt componi ex corde, vel alijs membris infantuli nõ baptizati, violenter necati, & in puluerem redacti, quibus cineribus corpori inſperſis, vel occultatis, ſilentij hanc vim conſequantur. Certum eſt in tormentis multos hoc ſilentium retinere, vt ſcriptores φ plerique teſtantur, & quotidiana narrat experientia. Fit autem hoc artificio Diaboli multis modis, quorũ quoſdã obſeruat χ Binsfel. Etenim multiplex eſt cauſa huius ſilentij. vel enim tacent quia dolorem non ſentiunt, vel quia loqui non poſſunt, etiamſi ſentiant; vel quia nec ſentiunt, nec loqui poſſunt; vt quando profundo ſomno opprimuntur, (ſomnum hunc conciliat dæmon cauſſis merè naturalibus, vt medicamentis ſoporiferis & ſimilibus) vel ſanè, quia licet ſentiant & loqui poſſint, robuſti tamen atque fortes omnia tolerant, & obſtinato animo cruciatum interrogationeſque omnes contemnunt. Vt non ſentiant, ſolet dæmõ efficere per quædam naturalem vim obſtupefaciendi ſenſus habentia; quibus fit, vt vel dolorem non ſentiant, vel lenior & tolerabilior dolor videatur. de qua re actum ſuperius lib. 2. q. 21.

υ Spreng. mall maleſ. p. 3 q. 4. et 15. & ex eo alij.

φ Eymeri. p. 3. Direct. inquiſit. & ibi Pena cõment 39. Grill. de tortur q. 4. à nu. 12. Damboud. & alij.

χ in d. l. 7. q. n concl. 15.

q.21. Aliquando pondera appenſa ipſe leuat,& corpus ipſum ſubleuat, funes quoque quibus ligati & extenſi laxat: aliquando verò ea quæ corpori infligi vel infundi videntur, ipſe aliò auertit,aut vim eorum priuſquam corpus contingant tollit,aut aliquid medium denſum & ſolidum,quod ſimul facit ne adſtantibus ſit conſpicuum;interponit. Aliquando denique corpus ipſum malefici ex eculeo tollit, & aliud ſubſtituit;quæ cuncta cum Deus permittit,illi facillima ſunt.rariùs tamen hanc ſuppoſitionem corporis alterius contingere puto: frequentiùs auerſionem illam ſiue depulſionem, item interpoſitionem (quam dixi.) Et vel vehementer fallor, vel planè id factum in Lycanthropo illo Weſtphalico annis ſuperioribus, de quo,vt,ex ore *Sereniſſ. Electoris Erneſti Bauari Ducis*, Carolus Billheus V. Cl. mihi narrauit,iſta ferebantur: hominem vicies (*en, iudicum clemens arbitrium quò ſe porrigat in illis partibus Aquilonaribus*) ſæuæ quæſtioni ſubditum, nihil faſſum,ſed renidenti ridentique ſimilem cuncta ſupplicia pertuliſſe. tandem carnificem reo poculum quoddam medicatum præparaſſe; & ipſum quidem purum putum vinum propinaſſe bibiſſeque,reo verò exhibuiſſe potionem illam alteram. ſic impoſuiſſe. ecce tibi confeſtim reum omnia ſua facinora narrantem;& inter cetera, luſtrorum aliquot lycanthropiam, & quæ tum plurima perpetrarat. quærentibus, vnde hæc tam ſubita mutatio? reſpondit, pactum ſe cum dæmone, eumque ſibi pollicitum hanc indolentiam cum taciturnitate in tormentis, & omnia ſupplicia quæ carnifex ipſi infligeret in ſe illum ſuſcepturum. (hoc ſcilicet, vt dixi auerſionis,& interpoſitionis modo. ſtultus enim ſit, qui exiſtimet ipſum autoproſopòs dæmonē torqueri potuiſſe) mox verò vt illud (neſcio quid) bibiſſet, dæmonem abſceſſiſſe vel inuitum, vel pacti contemptorem. ideò ſe nolle ampliùs torqueri, malle ſpontè profiteri. Silentium etiam ſolet Diabolus inducere occupatione corporeâ malefici, præcluſis illi interiùs faucibus & ore, eâ moderatione,vt non præfocetur,loqui tamen non queat;interdum etiam organo auditus ſic obſtru-

cto, vt iudicis voces interrogationeſque non exaudiant rei; quorum omnium exempla ſuggerit Nicol Remigius ✝. Aliquando dumtaxat propè adſiſtit & dehortatur à confeſſione, adhortaturque vt breuia hæc tormenta, ſpe vitæ præſentis lõgioris, & æternæ cũ illo beatitatis, fortiter ferant; demum addit minas & intentat ſæuiora, ſi quid promant. Denique ſolet illis membranulas & alia inſtrumenta magica, varijs notata caracteribus, ſuppeditare, quibus in locis corporis ſecretiſſimis abditis, ex pacto ſenſum adimit doloris. Nonnunquam etiam per alias maleficas *(vt ait Sprenger. ſ. q. 15.)* maleficiantur quantũcumque remotas. Prout malefica quędã in Iſpruch ſe iactare ſolebat, quod vbi ad minùs filum ex veſtimentis alicuius detenti haberet, tantum efficere poſſet, quod quantumcumque tormentaretur, etiam vſque ad mortem, nihil fateri poſſet.] Sed hoc totum ex pacto Diabolus faciebat.

✝ *lib. 3. Dæmonolat. c. 8. & 9.*

Vt his iudices obuient, quid non moliuntur? multa ritè, multa perperã. Sunt qui profanam frigidam ori infundant; id ſi in ipsâ quæſtione fiat, quia cruciatum adfert, & periculoſam conuulſionem, pars tormenti cenſendum: ſi poſt quæſtionẽ, adhuc æſtuante corpore, idẽ arbitror: ſi diu poſt, quid operari queat, niſi ex pacto & maleficè, non intelligo; minùs ſi antè quæſtionẽ, vt plerique ſolent. cauendum ergo. Qui benedictã aquam infundunt, ſiue ante quæſtionẽ, ſiue in quęſtione, ſi ſic directè ad veritatem promendam putant eas adigi, vereor ne ſuperſtitioſi: ſin indirectè, quòd obſeſſas credant, vel dęmonẽ propè adſiſtere, & ideo piacularẽ hanc vndam propinant, vel inſpergunt; non auſim dãnare: probẽ magis. Catholicis enim cõſtat, fugando dæmoni efficacẽ hanc lympham. quare fortaſſis etiam ſuadendũ, vt citrà ſuperſtitionẽ circum circa equuleum aſpergatur locus, & ſit in loco quæſtionis vſui futura aqua benedicta. Examinemus nunc quædã hac in re à Sprẽgero & ſocijs tradita ✝ *Primum* ſuadent reũ diligenter induci verbis & rationibus, ſpe dubiâ additâ, quod fortè non damnabitur ad mortem ſi confiteatur, vt veritatem non celet, & Deo det gloriam. hæc diligentia laudabilis eſt. Nam meditatio

✝ *p. 3. Mall. q. 14.*

„frequens (*vt aiunt*) & carceris calamitas, & multiplicata in-„formatio proborum virorum, ſolent diſponere ad veritatem „eruendam. Et à nobis (*addunt*) expertum eſt, quod per huiuſ-„modi informationes, maleficæ taliter confortatæ fuerunt, vt „in ſignum reſiſtentiæ in terram ſpuentes, quaſi in faciem Dia-„boli, dicerent, faciam quod iuſtum erit, & cõſequenter crimi-„na ſua fatebantur.] *Secundò*, vt dum miniſtri ſe parant ad torquendum, alij interea exſpolient reũ; (ſi ſit mulier, exſpolianda fuerat à mulieribus alijs, antequam ad carcerem ducatur) ne quid in veſtimentis (vt iam dixi) lateat maleficij. *Tertiò* debent capilli capitis & barbæ abradi, imò & per totũ corpus etiam in partibus ſecretioribus; ſi feminæ ſint à fęminis, ſi viri à viris; & ſic cauebitur inhoneſtas & inuerecundia, propter quam Inquiſitores Germanici Sprengerus & ſocij non auſi fuerunt hoc vti remedio, vt ipſimet profitentur, addentes alibi hoc in vſu eſſe α. Tamen (inquiunt) in alijs regnis inquiſitores talem per totum corpus abraſuram fieri mandant. Vn-„de & Cumanus inquiſitor nobis inſinuauit; quod anno ela-„pſo, (qui fuit 1485.) 41. maleficas incinerari mandaſſet, om-„nibus per totum corpus abraſis. Et hoc in diſtrictu & co-„mitatu Burbiæ, in confinibus Archiducis Auſtrię versùs Me-„diolanũ.] Et hoc remediũ multum prodeſſe, inter alios duobus exemplis lectu digniſſimis, ſed, propter prolixitatem, nunc à me omittẽdis, quorũ ipſe teſtis oculatus & iudex fuit, confirmat Iud. Dãhauderius β. In hac tonſione illud moneo obſeruandum, ſi fiat dumtaxat, ne maleficiũ lateat foraminibus corporis inſertum, vel crinibus inſperſum, ritè id fieri: eademque de causâ putarem, ne qua vnctio ſubeſſet, etiã totum corpus aquâ calidâ priùs diligenter abluendum: ſed ſi tonſio fieret ex opinione, quod per eã robur corporis & animi fortitudo pereat, exemplo Samſonis, (in quo totũ id diuinâ virtute contingebat) & etiam documento Apollonij Tyanæi γ, putarim ſeriò hoc eſſe Magicum & ſuperſtitioſum.

„ Addunt & quartam cautelã, ſi inueſtigare (*inquiunt* δ, *addo* „ *verba ne quid viris magnis videar affingere*) affectat, an maleficio tacitur-

α d. p. 3. q. 15.

β prax. crim. cap. 37. n. 21.

γ Philoſt. l. 7. & 8. Nic. Remig. lib. 3. c. 9.

δ Mall. mal. l. ſ. d. p. 3. q. 15.

taciturnitatis ſit inuoluta, an lacrymare coram eo queat ſtando, aut tormentis exponendo. Hoc enim ipſum pro certiſſimo ſigno, ex fide dignorum antiquâ relatione, ac propriâ experientiâ docente, adeò compertum eſt, quod etiamſi ad lacrymandū coniurationibus hortetur & compellatur, ſi malefica exſiſtit, hoc ipſum ſcilicet lacrymas emittere, non poteſt: dabit quidem flebiles voces, & ex ſputo genas & oculos linire, ac ſi fleret, attentabit: ſuper quo à circumſtantibus cautè aduertendum erit. Modus autem coniurandi ad lacrymas veras, ſi innoxia fuerit, & cohibere lacrymas falſas, talis vel cōſimilis in ſententiâ practicari à iudice poteſt ſeu presbytero, manum ſuper caput delati ſeu delatæ ponendo; *Coniuro te per amariſſimas lacrymas à noſtro Saluatore Domino* &c.] Quis miretur ſub ea tempora hæreſes inualuiſſe, quando huiuſmodi; quæ nec ſcripturæ ſacræ, nec Conciliorum, nec Decretorum Pontificiorum, nec Patrum, nec Eccleſiæ conſuetudine introductæ formulæ, ad ſuperſtitioſas obſeruationes accedebant? Iam antè docui indicium iſtud lacrymarum prorſùs eſſe fallax, & annumeranda hautdubiè hęc experientia, ſuperſtitioſis alijs explorationibus, quas mox refellam. Formula ipſa nihil continet impij; ſed formulas huiuſmodi iudicibus præſcribere, merè arbitrarias, & fallaci dumtaxat innixas experientiæ; non ſatis pium, neque religioſum eſt, & ſapit tentationem Dei. Nec ratio etiam quam addunt eſt bona; ſcilicet hoc contingere, quia gratia lacrymarum in pænitentibus donum eſt Spiritusſancti; & Diabolo diſplicet, ideò illam conatur impedire. Age enim ſi oratio illa efficax ad hoc donum à Spiritu ſancto impænitenti & nolenti maleficæ impetrandum, ad lubitum interrogantis latrunculatoris; (quod quis credat?) ſanè Diabolus non magis poterit has lacrymas impedire, quàm cordis pænitentiam: ſi non eſt ad hoc efficax, cur id Diabolo diſpliceat; cui fictæ lacrymæ non poſſunt non placere? cur ergo per huiuſmodi commenta, ab Eccleſiâ non approbata, via ſtruitur ſimilibus ſuperſtitionibus? Præterea, cur nequeat Diabolus lacrymas ſi velit elicere, quas muliebre in-

bre ingenium cum lubet elicit?

Quinctam Inſuper addunt ijdem ſcriptores; Tonſis capillis capitis, cum calice aut ſcipho aquæ benedictæ, guttulam ceræ benedictæ immittendo, & inuocatione Sanctiſſimæ Trinitatis, ieiuno ſtomacho trinies in potu miniſtrando per Dei gratiam à pleriſque taciturnitatis maleficium abſtulimus.] Cetera tranſire poſſunt, cauendum ne vis ponatur in numero illo ternario, aut in ieiuno ſtomacho, vtrumque enim impertinens eſt ad effectum.

Sextam ponunt de tollendo hoc maleficio per alias maleficas; ſed hoc meritò improbant, & de hoc poſtea agetur copioſè libro ſequenti c. 2. q. 2. Obijcitur factum Præſulis Ratiſponenſis; Quòd dum quidam hæretici propriâ confeſſione conuicti, vt impænitentes & defenſores perfidiæ morti fuiſſent adiudicati, accidit vt in rogo illæſi perſiſterent; proijciuntur ergo in profluentem: ſed nec aquis demerguntur. Nutare multi, & fidem illorum ſuſpicere. Sollicitus de gregis ſalute bonus paſtor, triduanum indicit ieiunium, & preces Deo fundendas. nondum expleto triduo, venit quidam, & denunciat hoſce ſub vno brachiorum habere maleficium inſertum inter carnem & cutem: inuento & amoto, confeſtim illos vindex flamma concremauit. Hunc ergo inquiunt denunciatorem fuiſſe Necromanticum, & eius præſulem vſum denunciatione. Sed qui narrat Sprengerus, dubius fuit an Necromanticus fuerit, necne. potuit enim Deus bono illi præſuli id aliter reuelare, in causâ tam graui & populo neceſſariâ. Deinde nos nõ omnium hîc facta defendenda, ſed cauſarum ac geſtorum pondera libranda ſuſcepimus.

Septimam ergo hinc eliciunt, deuotas ad Deum orationes iunctas ieiunijs & bonis operibus; imò & populo indici poterunt preces publicæ ad inuocandum diuinum auxilium in generali, & vt contra dæmonum quaſcumque infeſtationes cęlitum auxilia implorentur. Iuxta illud boni Regis Ioſa- 2. paral. 20.
" phat t; *Deus noſter ergo non iudicabis eos? In nobis quidem non* v. 12.
" *eſt tãta fortitudo, vt poſſimus huic multitudini reſiſtere, quæ irruit*

ſuper

ſuper nos. Sed cùm ignoremus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te.]

Sprenḡ.d. p.3.q.16.Pet. Gregor. libr. 13. de rep. c. 30.n.5.

Octauò loco addunt quædam ζ, mihi quidem non parū ſuſpecta, nempe; quoad diem, vt infra miſſarum ſollemnia & ſacratioribus diebus, maximè ſextis ferijs quouſque ſit compulſus pro exſpectatione Saluatoris noſtri, maleficæ interrogentur. item ſi ſal aut aliæ res benedictæ cùm ſeptem verbis, quæ Chriſtus protulit in cruce, in ſcedulâ conſcriptis, ſimul colligatis, collo malefici alligentur: longitudo Chriſti benedicta ſuper nudum corpus & extra circumcingantur.] Ego (quicquid illi dicant de experientiâ) illi experientiæ non ſido. Reliquias Sanctorum appendi collo, aut quaſuis res Eccleſiaſtico ritu benedictas, cereas effigies Agni Dei (vt vocant) ſalem benedictum &c. probo, dum deſit irreuerentiæ periculum. & ſcio quoad agnum Dei hoc multis feliciter cecidiſſe. de verbis certis ſcripturæ, quid ſentiam iam dixi *lib.1. q. de periaptis.* de longitudinis Chriſti Domini menſurâ, quid illa operari idonea, nouit Deus; ſanè cum benedici illā priùs volunt, indicant hoc benedictioni Eccleſiæ tribuendum. in ipsâ etiam circumdatione, aliquid vereor ne ſit mendoſi. Dierum illa obſeruatio ſuſpecta quoque non immeritò. Sed & iura feſtis diebus abſtinere iudicialibus iubent, niſi quando periculum eſſet in morâ, vt patet ex *l. Prouinciarum C. de ferijs* ideo quod iure receptum vt in atrocioribus criminibus quouis feſto etiam in Paſcalibus liceat torquere, ſed ad Dei honorem (vt addunt DD,) id ego certè ad caſum periculi lubenter reſtrinxerim. In genere tamen loquuntur *(ex l. nemo C. de Epiſc. audien. Bald. Spec. & alij quos ſequuntur Clarus §. fin. q. 64. n. 34. & Binsfeld. in l. 7. C. de malef. q. 1. conclu. 18.)* Sed cum idem Clarus fateatur timentes Deum iudices his diebus nunquam aliquem pænâ ſanguinis afficere *(vide illum q. 97. v. 6.)* idque in Dei honorem; non video cur, ceſſante illo periculo, non ſit idem dicendum de torturâ.

Nono adijciunt in ipsâ quæſtione, legenda dicta teſtium, ſubmiſsis nominibus, dicendo; *Ecce conuicta es per teſtes &c.*

Hoc

Hoc non ſatis intelligo. Nam ſi velit dumtaxat nomina teſtium taceri, parùm ad rem. hoc enim etiam extra quæſtionem ſeruandum, de quo ſuperiùs. ſi ſummiſsâ voce nominari, ita ne reus exaudiat nomina, exaudiens tamen reliqua: ſanè hoc ſuperſtitioſum eſt.

Decimò monent interrogandum reum, an velit ſubire iudicium ferri candentis; & ſi annuat, cognoſci verum eſſe maleficum: profectò id fallax eſt inprimis: deinde iniquum proponere reo, quod ei facere, vel iudici non liceat permittere.

Vndecimò monent eos qui nihil in tormentis confeſſi, de carcere pænoſo, ad benè munitam ſed minus incommodam manſionem transferendos: nullo tamen modo relaxandos ſub iuratoriâ vel fideiuſſoriâ cautione: quia ſic nunquam veritas ab ita relaxatis habetur, ſed ſemper deteriores efficiuntur.] Inprimis poteſt caſus occurrere in quo ſic ſint relaxandi ad meliorem cuſtodiam: iudici tamen tum vehementer cauendum, ne alijs ſint noxæ ſuo exemplo vel verbis. Deinde poteſt etiam contingere, vt locus ſit cautioni fideiuſſoriæ, vt ſuperius dictum. Nec ſatis certa illa affirmatio, nunquam meliores effici. Non eſt abbreuiata manus Domini, & præcedens vexatio dare potuit intellectum.

Alia, quæ Sprengerus addit, mox commemorabimus loco ſuo. Nunc ponamus *XII. quiddam* ex ν Francofurtenſi I.C. quod addo, vt vitetur, quia merè ſuperſtitioſum. Quidam (ait) ne dolores ſentiant ſolent hos verſus pronunciare:

ν *lib. 3. de laniis c. 10. n. 39.*

» *Imparibus meritis tria pendent corpora ramis;*
» *Diſmas & Geſtas &c.*

Quis non hæc rideat! ſcillicet iam vis etiam in Hexametri pedibus: ſubiungit & quædam ex Pſalmis. Et homo religioſus non audet hæc pronunciare ſuperſtitioſa, vt facit (meritò) ſequentia θ Grillandi, nempe ad eruendam veritatem iudici » pronuncianda eſſe verba prophetæ; *Dominus labia mea ape-* » *riat, & os meum annunciabit veritatem.* Nonne hîc ipſa Pſalmi verba detorquentur? cur ergo vim arceſſit à verbis prophetæ? item, quis illa pronunciabit? Iudex, quid hoc ad reum? reus?

θ *de quæſtio. q. 4. n. 14.*

primùm quid ſi nolit? deinde certè inuitus pronunciabit, nec impetrabit. Sed nugas mitto.

SECTIO X.

De alijs medijs veritatem perſcrutandi.

MAioris momenti quæſtio eſt, liceatne iudici dolo, falſis promiſsis, vel mendacijs à reo veritatem elicere? v. g. ſi fingat eum ab alijs etiam cōplicibus denunciatū, ſi promittat liberationē, quam ei non cogitat, nec vult impendere, nec de iure poteſt. Homo precipitis ingenij & noua ac periculoſa amantis Io. Bodin, ι hec omnia iudici permittit. Inprimis dū aſſerit licere mētiri, hoc hodie hæreticū eſt. fide enim tenendum, mendacium (quod nomen huiuſmodi mereatur) eſſe rem ſimpliciter & per ſe malam, ideoque adeò illicitam, vt nec Pontifex diſpenſatione bonam facere poſſit: quæ eſt ſententia non D. Auguſtini modò, & Thomæ, vt nugatur Bodinus; ſed hodie communis Catholicorum κ, qui illam ſacris ſcripturæ locis optimè λ confirmant. fuit in ſententiâ Bodini M. Marulus lib. *4. de Inſtit. benè viuendi cap. 4.* Sed errore animaduerſo eius interpres Gallicus planè contrariam Marulo ſententiam tribuit; & multas paginas, quæ non ſunt Maruli, Marulo inſeruit, dictorū ipſorū Maruli confutationē pro Maruli dictis continentes; quā bono exemplo & prudenter ipſe viderit. Argumenta Bodini ex ſacris litteris facilè ſoluuntur, & nos in tractatu de Mendacio ſoluimus omnia.

Sed nota aliud eſſe dicere aliquid falſum, aliud occultare aliquid verum (vt notat D. Auguſtin. μ) veluti cùm vtimur, non mendacio, ſed æquiuocatione: prius illud non licet cuiquam, maximè iudici, qui in hac re grauiſsimâ, & in iudicio ſcienter mentiens, hautdubie peccaret mortaliter ν. poſterius verò iſtud ſæpe licet ο. prius pertinet ad dolum malum, quia eſt contra legem diuinam & humanam: poſterius pertinet ad dolum bonum π, quia nec iuri diuino, nec humano repugnat, & dirigitur in bonum reipub. & iuſtitiæ executionem. his poſitis ſit prima concl. *Poterit iudex vti æquiuocatione & verbis ſubdolis* (citra mendacium) *& ambigua promiſsione libera-* »
tionis,

ι libr 4. dæmonom. c. 1.
κ D. Aug. lib. cont. mendac. epiſt. ad Hiero. & in Pſal. 5. Ambroſ. in c. cauete 22. q. 5. Greg. Iſidor. Innocent. & alij apud Gratian. d. q. 22. D. Tho. 2. 2. q. 110 art. 1. Alf à Caſtr. li. 10 in verb. mendacium & alij.
λ Pſ. 5. v. 7. Sap. 1. v. 11. Eccleſiaſti. 7. v. 14 Epheſ. 4. v. 25. Apocal 21. v 8.
μ ſuper d. Pſ. 5. & lib. 22 contra Fauſt. c. 34
ν benè hoc docent ex D. Tho. Caieta. Nau. Couar. Binsfeld p. 3. dub. 3.
ο Hadrian. Quodlibet de mendac.
π de quo multa dixi Comm in l contractus, de reg. iur.

tionis, vt reum inducat ad fatendum veritatem, & auctorem criminis commiſſi deprehendat. Eſt communis opinio DD. apud Couarru. ρ & Plazam. Diſſentit quidem ab hac Iul. Clar. σ ſed non diſtinxit mendacium à ſermone æquiuoco: imò apertè loquitur de eo, qui expreſsè impunitatē promiſit; quæ ſanè promiſsio ad Bodini caſum pertinet; nec mirum eſt ſi Paris de Put. & Dyn. diſſuaſerint tali promiſsione vti. Sanè fateor iudicem non poſſe impunitatem reo promittere, niſi ſit ſupremus iudex, qui habet abſoluendi & liberandi poteſtatē, & hoc facere intendat. Quoad inferiorem iudicem maximè hæc quæſtio procedit, & quoad dolum bonum, non quoad dolum malum ſiue cum mendacio coniunctum, qui nec ſupremo iudici permiſſus. Obijcitur à quibuſdam, promiſſio eſt iuris naturalis & eo iure obligat; quare & hoſti & reo ſeruanda. Reſpondeo, quando de re poſsibili eſt; iſta autem eſt, de re quæ iure iudici impoſsibilis: ideò nihil refert, quod iudex habuerit animum liberandi reum: ſi verò nō habuit animum, peccauit etiam per mendacium, verba menti contraria proferens. Reſp. iſta locum non habere in noſtrâ concluſione, in qua nec iudex intendit liberare, nec verba id neceſſariò ſignificabant, imputet ſibi reus, quod non ſubtilius ſenſum verborum ambiguorum diſcuſſerit. Exēpla aliqua huius æquiuocationis occurrūt paſsim in praxi. Acutū fuit dictū iudicis Leodieñ. & licitū, qui ſagæ pertinaciter cuncta neganti, dixit: ſi veritatem luculenter profiteretur, ſe illi de publico vel ſuo, quoad viueret ipſa, quotidie cibum & potum neceſſarium præbiturum, & curaturum ei domum nouam exſtrui. *domum* intelligens ligneam faſcium ſtraminumque, in qua erat cōburenda. Alia ſuggerit Sprengerus τ, veluti ſi honeſtius habeatur reus ſolito, & ſinantur ad eum intrare viri honeſti & non ſuſpecti, qui frequenter colloquantur de varijs rebus etiam impertinentibus; & tandem fidenter ſuadeant, vt fateatur veritatem, promittendo iudicem facturum ſibi gratiam, & ſe eſſe „ velle mediatores: & poſtea ſubintret iudex & promittat face„ re gratiam, ſubintelligendo ſibi vel reip. in cuius conſeruationem

ρ *lib. 1. var. reſolu. c. 2 n. fin. & Plazā lib. 1. Delict. c. 37. nu. 1. in fin.*

σ *d. § fin. q. 55. v. 7.*

τ *d. q. 15.*

nem totum quod fit eſt gratioſum.] Poſſet etiam iudex dice- »
re ſe illi optimè conſulturum, & confeſſionem ei vtiliſſimam
futuram, etiam ad vitam ſibi comparandam. hoc enim veriſſ.
v d.q14. de vitâ æternâ, quæ vera vita eſt. idem Sprenger. v paulò antè
tradiderat ſententias tres alias huc pertinentes. Scilicet poſſe
illi ſecuritatem vitæ promitti, quando iudex intenderet eam
vel exilio punire, vel carcere perpetuo. hæc ſententia ſatis
æqua eſt. Alios (ait) velle, ſic ad tempus tum in carceribus
aſſeruandam, ſed poſtea incinerandam poſt aliquod tempo-
ris ſpacium: hanc refellere debuit, quia reuerâ mendacium
continet promiſſio huiuſmodi. Tertiã ponit dicentium, poſſe
iudicem ſecurè vitam promittere, & poſtea ſe à ſententiâ fe-
rendâ exonerare, & in ſuum locum alium ſubſtituere: neque
hanc reijcit, ſed eſt omnino ſimilis ſecundę & adhuc peior, cõ-
iuncta cum mendacio: ideò penitùs cauenda. fortaſſis tutius
φ d.c.15. eſt, quod alibi poſuit φ, nempe vt petenti gratiam reo, reſpõ-
deat iudex; fateatur veritatem confidenter, clementiæ ſe ra-
tionem maximam habiturum, ampliùs ſe facturum quã ipſe
petat, & ſimilia verba generalia.

2. concluſio, ſi iudex dolo malo huiuſmodi per mendaciũ »
confeſſionem extorſerit; non poteſt ex ſolâ hac confeſsione »
reum damnare; niſi reus poſtea, compertâ fraude, de nouo id »
fateatur ſpontè; vel alia ſatis prægnantia indicia & argumenta »
accedant: vel ſaltem fraude cognitâ non retractet, quod indu- »
ctus dolo malo dixerat.] hæc eſt verior ſententiâ Imolæ, De- »
χ d.c.2. cij, & aliorum, quos ſequitur Couar. χ benè addens, quando
nec retractat, nec expreſsè ratificat confeſsionem, nec alia ſa-
tis prægnantia accedunt indicia, mitiùs & extraordinariâ pœ-
nâ affici debere: ſi accedant illa indicia, poſſe plecti ordinariâ.
Si obijcias, promiſsionem hanc contra remp. eſſe factam, &
ideò non prodeſſe debere reo ad pęnę diminutionẽ. Reſpon-
det Couarr. tunc iudicem non debere ſeruare promiſsionem,
quando viâ ordinariâ & recto planè tramite cognouit deli-
ctum; non, quando doloſè illud & viâ illicitâ expiſcatus fuit.

Dixi in concluſione *dolo malo*, quia ſi *dolo bono*, & pro-
inde

inde viâ licitâ cognouiſſet; putarem non eſſe opus nouâ ratificatione, ſaltem in foro exteriore: imò nec in interiore. licuit enim iudici bono dolo, malum obſtinati ſilentij animum rei decipere; & ſibi iſte imputet ſimplicitatem ſuam. Nec arbitror Clarum ſi in terminis de dolo bono interrogatus fuiſſet, diſſenſurum, vt ſatis indicat ſ.n.8. nec etiam Menoch. *de arbit. caſ. 364.*

3. conclu. Si tamen iudex putans id ſibi licere, ſic dolo malo criminis confeſſionem à reo elicuerit, & fraude cognitâ reus nec ratificat, nec retractat: ideoque iudex eum ordinariã ad pœnam condemnet; non auderem iudicẽ de mortali peccato accuſare.] hæc concl. intelligenda de peccato, nõ quod incurrit mentiendo; de quo vix potuit habere probabilem ignorantiam: ſed de peccato, quod incurrit, reum ex tali confeſsione condẽnando. de hoc enim peccato valdè probabilis ei ſuppetit excuſatio. cùm id ei licere, imò & eũ debere multorum locorum praxis, & plurimorum DD. confirmet ſentẽtia ♆, adeò vt communiorem cenſuerit Alciat. & communẽ ſaltem fateantur Plaza & Clar. ω

Addidi, *nec retractat*; quia ſi reus expreſsè retractaret, nec alia contra ipſum argumenta concurrerent, tunc certè non auderem iudicem à mortali culpâ liberum aſſerere. Nam illa communis Felini & aliorum (vt rectè Couar. quem ſequitur Menoc. α) intelligenda, quando reus cognitâ fraude expreſsè confirmat ſuam confeſsionem, vel ſaltem tacitè, non retractãdo, nam tunc illam ratificaſſe cenſendus: & hæc diſtinctio fuit de mente Paridis de Put. *c. de tort. ꝟ. ſequitur queſtio quotid.*

Inquiſitores Germaniȩ β docent adhuc quaſdã alias cautelas non improbandas: vt iudex diligenter conſideret complicum dicta ad reum pertinentia, & hæc reo proponat, & diligenter ſingula inueſtiget. ſi qua etiã inſtrumenta, vt vnguenta, pixides, buffones, prȩſegmina cadauerũ, & ſimilia in domo eius reperta fuiſſent, ei offerat, & quærat quid his egerit, cur ea ſeruarit &c. 2. vt complices, ſi quos habet, qui contra reum depoſuerunt, ad reum intromittat, & permittat eos ſimul mutuo

♆ *Archid. in c. Vellem. 22. q. 2. Cini. in l. præſenti C. de his qui ad Eccleſ. cõfug. Felin. in c. adferte. de præſump. & Cottæ in Memorab.*

ω *Alciat. in l. natura. D. de verb. ſign. Plaza lib. 1. delict. c. 37. Clar. ſ. nu. 9.*

α *Couarru. d. c. 2. Menoch. de arbitr. caſ. 367.*

β *d. q. 15.*

tuo de facinoribus ſuis conferre, edere ac bibere, & habeat in loco vicino auſcultantes & verba excipientes, etiam, ſi opus, Notarium publicum: ſi deſint complices, vtatur ad hoc perſonis, quas nouit non ingratas reo, ſed amicas, & quaſi fauētes atque miſerantes; qui quodam ſerò intrent carcerem, & ſermones deditâ operâ producāt in multam noctem; tum, quaſi fortuitò id accidiſſet, querantur ſerò nimis eſſe ad recedendū, ideò in carcere pariter reliquum noctis exigant, & ſemper colloquantur; & ſint ſimiliter (vt dictum eſt) in vicino dicta excipientes. *Tertiò* quod quandocumque veritatē fateri incipiant, nullo modo iudex actum hunc interrūpat, nec dimidiet confeſſionem, ſed inſtet quoadusque de omnibus veritatem dixerint, ſaltem quoad principalia, etiamſi in mediam noctem deberet proferre, & prandium cœnámue differre. Nam experientiam docuiſſe per dimidiationes & interruptiones, *illos* frequentiùs ad vomitum redire, & non aperire veritatē quam inceperant detegere. *Quartò* ſi prædicta deficerent omnia, tūc ſi fieri poſſet, deducendos ad aliquod caſtrum, & ibi certis diebus cuſtodiæ mancipandos: tum caſtellanum fingere ſe cogitare longum iter, & diu abfuturum: interea vt aliqui familiares, vel mulieres honeſtæ mulierem; viri, ſi vir ſit, virū viſitent; promittant ei (non, vt ait Sprenge.) quod velint eam omninò permittere liberè abire; ſed citra mendacium verbis æquiuocis (vt dictum ſupra de iudice in genere) multa & illecebroſa, dummodo ſe informent de certis, quæ ſcire cupiunt, experimentis. Et aduertat (inquiunt) iudex, quod ſæpiſſimè per talem modum faſſæ fuerunt & conuictæ. Et nouiſſimè in diœceſi Argentinenſi prope oppidum Schletſtatt & caſtro Ko-" nigsheym malefica detenta nullis tormentis & quæſtionibus" deduci poterat ad fatendum ſua crimina: tandem modo ſu-" pradicto per Caſtellanum ſeruato, licet præſens erat in caſtro," ipſum tamen malefica æſtimabat abeſſe: tres ad eam familia-" res intrabant, & ei liberam relaxationem promiſerunt, dum-" modo ſuper certa experimenta eos informaret. Et licet primâ" fronte renueret, & quod doloſè cum eâ agerent proponeret;"

tandem interroganti de quibus informari vellet, vnus dixit ſuper grandinem excitandam, alter ſuper carnalia facta. Tandem vbi ſuper grandinem illum informare volebat, & ſcutellâ plenâ aquâ apparatâ, malefica ſibi iniunxiſſet, vt digito paullulum aquam moueret, & ipſa certa verba protuliſſet; ſubitò locum, quem explorator nominauerat, ſcilicet ſiluam adiacentem caſtro, tanta tempeſtas & grando repleuit, ſicut à multis annis viſum non fuerat.] hactenus illi. Sed in hoc exemplo bis peccatum, primò in mendaci promiſsione. Vt enim iudici non licet per ſe mentiri, ſic nec licet alios ad mentiendum inducere. Secundò peccatum fuit, in eo quod nimis longè exploratores progreſsi. Non enim licuit maleficam etiam paratam ad peccandum inducere; etſi licebat examinare, quomodo ſoleant operari: & ſic intellige quod de informatione dictum, nempe de verbali per modum docentis, nõ de reali per modum facto oſtendentis & exemplum præbentis. vides hîc iam captas poſſe ex condicto cum dæmone quędam operari.

Solent etiam iudices vti *confrontatione*. ea duplex eſt, vna ſpontanea, altera violenta. ſpontaneam voco, quando parati ſunt rei, alios nondum captos ſocietatis arguere & conuincere: hanc nunquam iudex permittat, niſi præceſſerint indicia talia, vt propterea citari poſsint; & iam citati ſi non benè diſſoluant obiectiones rei conſtanter eos accuſantis queant in carcerem compingi. Nam alioqui fieret iniuria his denunciatis. Violentam voco, quando complices in mutuis delationibus inter ſe diſſentiunt: tunc debent primò ſeorſim, poſtea ſimul de hoc diſsidio interrogari. quod ſi ſubdolè comperiat perſiſtere, nec alia eſt via inueniendæ veritatis; ſolent altera in alterius mutuo conſpectu torqueri. de hac praxi vide Iudoc. Damhoud. *prax. crim. c. 47.*

SECTIO XI.

De Confeßionibus.

IN ritè confeſſos non aliud iudicis officium eſt quàm cõdemnandi. iuxta illud Chriſti Domini; *Ex ore tuo te iudico.*

α Luc. 19. l. 1. & 3. D. de confeſſ.
β Farina. q. 50. n. 20.
γ Farina. q. 43. n. 21.
δ gloſſ. in c. fin. de cōfeſſ. in 6. gloſſ. l. 1 C. de confeſ.
ε Farina. q. 81. n. 97. & q. 30. n 16
ζ Farin. q. 21. nu. 32.
η Farin. d. q. 21. nu. 34. & q. 33. n. 16.
θ Farin. q. 2. nu. 25.
ι Fari. q 37. nu. 46. 97. & 103. cum ſeq.
κ Fari. d. q. 37. n. 110.
λ Fari. q. 38. n 78.
μ Farin. ſ. n. 27.
ν Farinac. q. 47. n 8.
ο Fari. q 39. n. 84.
π Farina. q. 41. n. 95.
ρ vid. Far. q. 39. à n 32. vſque ad 40. vbi bene Boſſium refellit. & n 90 cum ſeqq. maximè n. 99 vbi indiſtinctè quo ad oēs perſonas hoc tenēdū oſtendit.

co. & illud Iuriſconſulti confeſſus pro iudicato eſt. quia quodammodo ſuâ ſententiâ damnatur α. intellige ſi confeſſio ſit clara, certa, veriſimilis, conſtans, & legitima. nam obſcura & dubia in fauorem interpretanda confitentis β, parum idonea eſt ad iudicandum. Veriſimilis etiam ſit oportet, quia inueriſimilis nunquam ſufficit ad condemnandum γ. Inueriſimilis autē eſt, quæ de re eſt impoſsibili, aut omninò falsâ δ; quod concedimus Ponzinibio, & Godelmanno; ſed contendimus eos errare, dum in Lamiarum confeſſionibus ea dicūt notoriè falſa & impoſsibilia, quæ vera & poſsibilia nos eſſe docuimus ſupra lib 2. Legitima etiam ſit oportet, hoc eſt nō præſumpta tantum, nec ficta tantum fictione iuris (niſi ex cōtumaciâ, quæ liquidiſsimam inducit probationem ε) nec contra quam colloratè aliqua obijciantur ζ; nec quando eſt incidenter tantum facta, vel metu tormentorum, vel extra iudicium, vel in figurâ tantum iudicij, vel abſente parte, vel in iudicio ſummario, aut nullo η: erit autem bona in caſu Lamiarum & hæreticorum, etiamſi non conſtet de corpore delicti θ. Dicetur facta metu tormentorum, non tantum ſi grauiter tortus fuit; ſed etiam ſi fuerit leuiter tortus, leuatus ad torturam, ductus ante eculeum, ſpoliatus, vel ſi ſeriæ minæ de torqneudo præceſſerint, quoad eos qui timidi ſunt & torturæ ι inaſſueti. Item vt ſit legitima, neceſſe eſt, non ſit extorta, nullis vel non ſufficientibus indicijs præcedentibus; nam talis eſſet nulla & iuualida, etiamſi millies foret ratificata κ. idē, ſi in repetitione quæſtionis ſit extorta, quando non licebat iudici repetere λ. idem ſi extorta per iudicem pendente appellatione à ſententiâ torturæ μ. idem ſi confeſſio extorta à reo, contra quem ſola fama vrgebat, etiamſi ſæpiùs ratificetur ν. idem ſi emanarit ab eo, cui denegata defenſio, vel copia indiciorum ο. idem ſi ſit illius, qui qualibet ex causâ de iure torqueri non debebat π. confeſſo autem & conuicto per legitimam quoque torturam adhuc ante condemnationem dandus eſt terminus ad ſe defendendum, etiam non petenti, ex æquiori & receptiore ſententiâ ρ. Fallunt iſta in eo qui

qui à naturâ mutus ſimul & ſurdus foret: qui nõ poteſt, ex ſua confeſſione ſignis declaratâ, condẽnari: quare fruſtrà torqueretur: ſed damnari dumtaxat poteſt ex teſtium depoſitione ac probatione σ. Denique quæri poteſt, an qui confeſſus factũ maleficũ, negat ſe prauâ intentione feciſſe, ſit audiendus? vt plurimum, quia præſumptio ei contraria eſt τ, puniendũ nihilominùs conſtat υ, etiamſi iuramentũ offerat de rectâ intẽtione: interdum tamen poterit iudex iuratum reũ admittere ad probandum aliqua veriſimilia, quibus confeſſio eius elidatur φ. Quod ſi res dubia ſit, poterit reus torqueri, vt intentionem ſuam proferat, vt benè poſt Lanfranc. & Boſsium, aſſeruit Simanc. *prax. hæret. tit. 29. n. 10.*

σ *Ant. Gomez. p. 3. c. 1. nu. 69. Crill. Caſon. & alij quos ſequitur Farin. q. 41. à nu. 90.*

τ *l. ſi non cõuicij C. de iniu. cũ ſimil.*

υ *cap. 1. de præſumpt. c. contra Chriſtianos. de hæret. in 6.*

φ *Bart. in l. inter omnes. §. rectè. de furt.*

SECTIO XII.

De Abiuratione.

VT in alijs ſpeciebus hæreſis, etiã in Lamiarum crimine, abiurationi aliquando locus eſt; quando iudiciũ tantum nititur ſuſpicionibus. Sumimus hic abiurationẽ pro execratione ſeu anathematizatione iureiurando firmatâ. Et quia ſuſpicio hæc; quæ eſt leuis quædam præſumptio mali ex leuibus indicijs procedens; oritur ex diuerſis cauſis non æque vrgentibus, fit vt quædã ſuſpicio ſit leuis ſeu modica α, quę etiã poteſt vocari temeraria iuxta Menochium β; alia vehemens ſeu veriſimilis, alia violenta. Et ſic diuidendo, leuis oritur ex indicijs admodum leuibus, quę abſolutè dubium relinquunt iudicis animum, & hæc propriè dicitur *ſuſpicio*. Vehemens oritur ex indicijs habentibus multum veriſimilitudinis, adeò vt inclinent aliquantum iudicis animum in alteram partem, & ſic dubitationem non excludunt totam: hęc ſuſpicio magis propriè vocatur *opinio*. Violenta denique oritur ex indicijs valdè fortibus & adeò efficacibus, vt omnem dubitationem ex animo iudicis eliminent & faciant eum planè vni parti aſſentiri γ. hæc propriè vocatur *præſumptio, iudicium, ſententia*, de hac eſt *c. cum contumaciâ. c. cum accuſatus. de hæret. in 6. cap. quorumdam d. 34.* Iudicis autem arbitrio permittitur

α *c. accuſatus. in princ. de hæret. in 6.*

β *libr. 1. de præſumpt. q. 7. à nu. 46. maximè nu. 59. & habes in d. c. accuſatus. §. illo verò. & ibi Archid.*

γ *ſic poſt Menoch. d. loco benè differentem Farinacius q. 36. à nu. 178.*

 quali-

qualitatem ſiue quantitatem ſuſpicionis moderari: dummodo caueat ne leuis ſit corde, nimis facilè credendo. Exempla huiuſmodi ſuſpicionum ponit Sprengerus δ, vt ſi quis deuiet à communi conſuetudine viuendi, ſi conuenticulis ſecretis maximè nocturnis interſit, aut cum ſuſpectis familiaritates ſecretas habeat, dicit leuem oriri; Si quis quos nouit maleficos, viſitat, munera offert, occultat, recipit, defendit, vel aliter actu fauet, tum oriri vehementem; ſi quis perpetrauerit ea quæ pertinent ad ritus maleficorum, paciſcendo, adorãdo, ſacrificando, comminando, tangendo, aut dormientibus per viſum apparendo, aut cubicula inſenſiliter ingrediendo &c. vel ſi penes eos inſtrumenta maleficij ſint reperta, huiuſmodi violentam præbere ſuſpicionem. Leui ergo ſuſpicione laborantibus poteſt indici ε, abiuratio etiam ſpecialis hæreſis de qua leuiter ſuſpecti; & ſi talis qui ſic abiurauit, reincidat, non punitur vt relapſus ζ. Si verò ex grauibus ſuſpicionibus abiuraſſet (nam & huic abiuratio indicitur) tunc cenſeretur relapſus: in hac debet fieri abiuratio in genere de omni hæreſi & in ſpecie de illâ de qua vehementer ſuſpectus fuit η. & tales fuere abiurationes Theodoreti & Ibæ in Concilio Chalcedonenſi *act. 8.* ſi verò detur abiuratio ex ſuſpicione violentâ, tunc facienda abiuratio, vt à verè malefico, & tanquam à deprehenſo exigeretur. Debent autem violenter ſuſpecti; quando crimen fatentur & parati ſunt abiurare hæreſim, & redire ad ſanam mentem; ad pœnitẽtiam ab Eccleſiaſticis iudicibus recipi; quod ſi nolint debent tradi brachio ſæculari vt impœnitentes θ; debent præterea cum abiuratione generali omnium hęreſium, & diſertâ atque clarâ, errorum de quibus ſunt ſuſpecti canere palinodiam, & contraria aſſerere, & iurare ſe nunquam ad abiuratos errores redituros, & hæc omnia ſcripto libello abiurationis, propriâ ſubſcriptione munito, confirmare: quæ cuncta ab Apoſtolorum temporibus recepta fuêre, vt oſtendit Simancas *ſ. nu. 8. & 10.* & hæc abiuratio hodie coram clero & populo fit, nec poteſt priuatim admitti, niſi ex magnâ cauſâ ι. Quid ſi qui tantum vrgetur ſuſpicione vehementi

δ *p. 3. q. 19.*

ε *c. accuſatus. in pr. ſ.*

ζ *d c. accuſatus vbi videtur errare Ancharan. vt bene notat Simanc. c. 53. n. 9. & rectè idem Spreng. d. q. 19.*

η *c. literis. §. quocirca. de præſumpt. Simanc. & Sprenger. ſ.*

θ *vt ex Canonibus adductis per eũ Spreng. ſ. & ex varijs conciliis Siman. ſ. n. 6. & nu. 13.*

ι *Leo ep. 75. c. ſi quis epiſcopus. 1. q. 7. c. ad abolendam. de hær.*

ti ſeu veriſimili, detrectet abiurare? videtur Simancas ſ. *nu. 13.* velle eum poſſe tanquam contumacem & impænitentẽ tradi brachio ſæculari, *ex c. ad abolendam de hæret.* Sed (vt ait Spren-ger. ſ.) dictum c. §. *in præſenti verò*, videtur tantum loqui non de ſuſpectis vehementer, ſed de manifeſtè deprehenſis, cõtra quos conſtat rigidiùs eſſe procedendum. contra hunc igitur Epiſcopus procedet per excommunicationem, & ſi in eâ per annum ſteterit, condemnabit vt hæreticum. Porrò quando maleficum Eccleſia recepit ad pœnitentiam; laicus iudex poſſet illum apprehendere, propter damna temporalia varijs illata, & propterea condigno ſupplicio afficere; nec teneretur Eccleſiaſticus iudex impedire, quia licet eum non poſſit tra-dere, poteſt relinquere puniendum. Sic Sprenger. Sed de hoc plura mox ſect. de abſolutione. De abiuratione faciendâ ab ijs qui confeſſi & faſſi, qualis fuit abiuratio Doctoris Edelini, nihil peculiare occurrit. adſcribam tantùm hiſtoriam rei ge-ſtæ, verſam ex gallicâ narratione Enguerrani Monſtreleti
» Chron. p. 4. ait Enguerran. Anno 1453. Dominicâ die, quæ
» incidit in vigil. Natiuitatis Dominicæ, Ebroici publicè in
» theatrum adductus, citatus voce præconis, & condemnatus
» fuit ſententiâ iudicis ad perpetuum carcerem Epiſcopi dictæ
» ciuitatis, Magiſter Guilhelmus Edelin, Doctor Theologiæ,
» Prior S. Germani en l'Haye, prius Ordinis D. Auguſtini, &
» aliarum Sacrarum familiarum religioſus: qui tentatione &
» ſuggeſtione hoſtis tartarei, ei ſe manciparat, ea lege, vt con-
» cupiſcentijs eius profanis & mundanis ſatisfaceret, & præci-
» puè vt frueretur Nobilis cuiuſdam Equeſtris familiæ matro-
» næ amplexibus, quam ardebat; quâ gratiâ, ſe obſtrinxit eâ ſer-
» uitute inimico, vt cogeretur conuenire ad certum locũ, quo-
» tieſcunque dicto inimico collibuiſſet: quo loco ſoliti erant
» conuentus ſuos agere; & dumtaxat inſcenſo baculo cum ſco-
» pis confeſtim eò transferebatur. Confeſſus fuit idem Magiſt.
» Guilhelmus ſponte ſuâ, ſe homagium exhibuiſſe inimico ſe
» offerenti præſentem in ſpecie arietis, eique oſculum ſub cau-
» dâ ore impreſſiſſe; & multis varijſque annis poſtea in damnato

hoc inſtituto vitæ perſtitiſſe. Interea omnibus in rebus, quæ „ à dæmone poſtulaſſet, illũ fauentem auxiliantéque habuiſſe: „ donec accuſatus maleficij fuerit comprehenſus, & in carce- „ rem compactus; à quo iuridicæ incarcerationis tempore vis „ omnis hoſtilis euanuerit. Et per prædictam condemnationis „ ſententiam iuſſus eſt Mag. Guilhelmus in lacũ ſeu foſſam re- „ cludi, pane & aquâ deinceps alendus. In theatro verò Inquiſi- „ tor fidei, voce altâ & diſertâ oratione luculenter in memo- „ riam reo redegit, quàm olim laudabiliter & vtiliter popu- „ lum concionibus iuuiſſet, & inſtituiſſet, cùm Apoſtolico ritu „ per totam prouinciam fidẽ & legem Chriſti IESV promulga- „ ret; quo miſer poſtea decidiſſet, aliaque multa idonea eum ad „ pænitentiam ſeriam inducere. Interea catamidiatus ſeu mitel- „ lâ ad infamiam depictâ ornatus, populo ſpectandus erat pro- „ poſitus, accurrente multitudine magnâ. Sed finitâ concione „ inquiſitoris, idem Guilhelmus, ſciens ſe grauiſſimè peccaſſe, „ & ſceleribus atrociſſimis Deum offendiſſe; gemere, & flere, & „ altâ voce veniã à Deo, Epiſcopo, & Iuſtitiâ petere (*addit Ia-* „ querius, quod *in terram proſtratus exhibuit quandam ſcedulam continentem ſua facinora commiſſa contra fidem in dicta hæreſi & ſectâ, offerendo prædictis iudicibus abiurationem*) & commendauit ſe ſuppliciter precibus aſſiſtentium. Denique fuerunt „ illi impacti compedes ferrei, & deductus in foſſam; vt ibi per „ pænitentiam elueret nefaria & horrenda peccata quæ cõmi- „ ſerat.] hactenus Monſtreletus. Quoad formulas abiurandi varias inuenias, *vnam in ca. Ego Berengarius de conſecr. diſt. 2. aliam ſeſſ. 19. concil. Conſtantienſis, aliam apud Turrecrema. lib. 4. de Eccleſ. p. 2. c. 22. aliam apud Alf. à Caſtro lib. 1. de iuſt. hæret. punit. c. vlt. alias apud Sprenger. d. p. 3. diſtinctas pro quolibet ſuſpicionis gradu q. 23. 24. 25.*

Iaq. flagel. faſcinar. c. 4.

SECTIO XIII.

De purgatione Canonicâ.

a Rainer. Godofred. Silu. verb. Purgatio.

PVrgatio Canonica vocatur, de obiecto crimine innocẽtię oſtenſio ſecundum ſacros canones facta a. hanc etiam reo deferen-

deferendam leui tantum ſuſpicione laboranti voluit Sprenger. β cenſens *ſuſpicione notabiles* vocari à Pontifice illos, qui quauis ſuſpicione laborant; quæ etiam eſt opinio Archidiaconi. Quare nutat apud me dictum, ſaltem modus loquẽdi, Simancæ volentis γ non eſſe deueniendum ad hanc purgationem, niſi cũ reus publicâ laborat infamiâ, & ſimul crimẽ plenè probari nequit; ea tantum ratione, quia ſi crimen plenè probetur, damnari; ſi infamiâ non laboret publicâ, abſolui debeat, contra enim quis inferat, ſi infamiâ publicâ laboret, torquendũ (iuxta alibi dicta) ſi crimen plenè nequit probari, tunc propter infamiam, vel ſuſpicionem debere vel abiurare vel ſe expurgare. Sed de infamiâ aſſentior Simancæ, hanc ſufficere ad expurgationẽ, quando crimen amplius probari nequit; & accuſator deficit in probatione, vt bene Clar. q.63.n.4. Non aſſentior, ſi omnẽ ſuſpicionem excludat. Sed benè eſt, quod poſtea δ etiã vehementem ſuſpicionẽ admittit, & totum id, quando facienda purgatio, quando nõ, iudicis recto arbitrio permittit, habituro perſonæ & circumſtantiarum aliarum rationem. Expurgatorũ quoque numerus ab eodem arbitrio dependet, vt & qualitas perſonarũ, an eiuſdem, an æqualis cum reo conditionis, an inferioris. Viles perſonæ non ſunt onerandæ purgatione Canonicâ, niſi illæ ſpontè ſe offerant, & dicant ſe poſſe inuenire idoneos qui expurgent, & tũ poſſent mediocres etiamſi non planè boni ε admitti. Qui, cũ vilis perſona nõ ſit (nam vilis potiùs eſſet torquendus) ad arbitrium iudicis non vult ſe purgare, ſi præſens ſit, ſtatim poteſt vt contumax & conuictus puniri. Qui in purgatione deficit, pro conuicto habetur, vt benè Siman. quẽ vide rectè proſequentem hanc materiam *toto illo c.54.* cui adde Clarum s̃. & Menoch. *lib.2. de arbit. iud. caſ.274.* De vulgaribus purgationibus, egimus *tit. de ſortilegijs iudiciarijs; lib.3.* formulam ſententiæ purgationis habes apud Sprenger. q. 21. vbi etiam ritus omnes & materiam benè diſcutit, & adde tit. de Purgatione Canonicâ in Decretal. & quæ dixi s̃. lib.3.

β *d.q.19. ex c. excommunicamus 1. in prin. de hær.*

γ *in praxi tit.54.n.3.*

δ *num.5. ex Decio.*

ε *Simanc. d. nu.8.*

SECTIO XIIII.

De Abſolutione.

ABſolutio impendenda, quando vel reus obiecta crimina diluit, vel accuſator ea non probauerit; nonnunquam id ab accuſatione totâ, nonnunquam ab inſtantiâ iudicij, nonnumquã ſub fideiuſſione prout iudici videbitur iuſtiùs & cómodiùs α. Abſolutio igitur alia eſt diffinitiua, alia ab obſeruatione iudicij. Diffinitiua (quæ vocatur etiam à crimine, ſiue ab accuſatione, ſiue abſoluta) dicitur, quando reus abſoluitur tanquam innocens, quia crimen non commiſit. Ab obſeruatione ſeu inſtantiâ iudicij dicitur abſolui, qui abſoluitur non tanquam innocens, ſed dumtaxat tanquam tunc non repertus culpabilis, vt puta propter iudicij nullitatem, probationumue defectum, & rebus ita ſtantibus vt tunc ſtabant β. & hæc habetur etiam pro definitiuâ, eatenùs vt ſi noua indicia non oriantur, reus iterum moleſtari non debeat: imò etſi orirentur, non poterit repeti niſi intra certum tempus ad accuſandum inſtitutum. nempe decem annorum inter præſentes, viginti inter abſentes. Quod ſi dubitetur ſitne definitiua, an tantum à iudicij obſeruatione; recurrendum ad acta. ſi habetur *abſoluimus ab obſeruatione iudicij*, vel *ab hactenus deductis*, vel *ſtantibus rebus prout ſtant*, aut ſimilia ſeu æquiualentia verba; tantum cenſetur abſolutus ab inſtantiâ iudicij. Si habetur, *reum abſoluendum vti innocentem, non culpabilem*, & huiuſmodi verba alia adſint; cenſendus abſolutus definitiuè. Si verò res ex actorum verbis non colligitur, (verbi gratiâ, ſi tantum diceretur *abſoluimus reum*) tunc legenda diligenter acta, & videndum an conſtet ex actis dumtaxat crimen non fuiſſe probatum, non verò crimen à reo non commiſſum, tum cenſenda tantum fuiſſe à iudicij obſeruantiâ: ſi conſtet vel omnino non commiſſum crimen, vel non commiſſum à reo (verbi gratiâ, qui ſuum *alibi* benè docuit) tum habenda vt definitiua. Si ex actis adhuc res manet ambigua, tunc communior ſententia & praxis eſt, vt habeatur tantum pro abſolutione

α Simanc. in pract. c. 51.

β Clarus §. fin. q. 57. & 62. Farina. q. 4. n. 24.

lutione ab inſtantiâ. quod communi praxi receptum in fauorem reip. vt crimina puniantur; qui fauor præponderare debet,fauori priuato reorum. Hæc ratio etiam eſt fundamentum opinionis receptæ & generalis conſuetudinis (exceptis locis paucisſimis) quâ licet iuri communi ſcripto magis conſentaneum ſit,actore non probante reum diffinitiuè abſolui, tamen conſuetudine & praxi indiciorum inualuit; vt caſu nõ probati criminis,ſententia feratur tantum abſolutoria ab obſeruatione iudicij, vt poſt Couarr. & alios optimè deducit Proſper, Farinacius γ. Et ſic intellige,quæ ſcribit indiſtinctè Sprenger. δ Nam quando deprehenſus eſt verè innocens reus,iudex illi faceret grauem iniuriam & Mortaliter peccaret.inſerens in ſententiâ eum dumtaxat abſolui ab inſtantiâ iudicij;imò tenetur diffinitiuè abſoluere, alioqui reus tunc poteſt à tali ſententiâ appellare; nec contraria conſuetudo foret æqua vel toleranda. Si tamen reus non appellaret;in foro quidem externo cenſeretur ſententiam approbaſſe;in foro tamen interno non auderem iudicem excuſare. Non enim quia alter vel ignarus eſt, vel incurius iuris ſui, licuit iudici iniuriam facere:nec etiam ſuperueniens ratificatio tollit pręcedens iudicis peccatum, niſi quoad obligationem reſtituẽdi. Quæ velim diligenter à iudicibus notari, pro intellectu eorum quæ de hac re traduntur à Doctoribus noſtris ε, & praxi vulgatâ. Hæc intelligenda de abſolutione in eodem foro. Nam ſi in alio foro agatur, tum nec abſolutio definitiua planè reum liberat. Nam abſolutus in foro poli ſeu conſcientiæ,poteſt adhuc puniri in foro fori. Et quia crimen noſtrum eſt mixti fori,ſi abſolutus in curiâ ſæculari non fuit punitus ab ea ſufficienter, & iudex Eccleſiaſticus habet pœnam quam infligat maiorem,eamque reus merebatur,poterit eam infligere. Contra quoque nimis leniter caſtigatum à curiâ Eccleſiaſticâ,poterit ſeuerius etiam ad mortem damnare iudex ſæcularis ζ. Neque tunc cenſetur bis pro eodem crimine puniri, ſed vtraque punitio pro eadem vnâ continuatâ habentur: & quia in atroci crimine verſamur, & cui expiando

γ s̄. n. 23. & 28

δ d p. 3. q. 20.

ε Grilland. tract. de relaxat. carcerat. tit. de abſol. inno. q. 2. Couarr. lib. 1. Var. reſolu. c. 1. nu. 8. & lib. 2. cap. 10. Clar. & Farina. s̄. & ijs quos plurim. illi citant.

ζ optimè poſt alios Farina. s̄. n. 10.

vix

vix vlla ſupplicia ſufficiant; parum hîc neceſſaria eſt diſtinctio Marantæ. *n* Sed hæc ſufficiant: formulam abſolutionis pete à Sprengero d.q.20.

n tit. de inquiſit. n. 00 poſt Bart. & Parid.

SECTIO XV.

De ſortilegiorum qualificatione, ſiue quæ hæreticalia quæ non.

POſt abſolutionem, tractandum de condemnatione, ſed quia congrua delicti pæna dependet à delicti qualitate, hæc neceſſariò ſectio præmittenda fuit: non ratione Lamiarum ſeu Strigum, quarum crimen ſemper cum hæreſi coniunctum eſt, vt docet experientia: ſed ratione, quorumdam Sortilegiorum minùs atrocium, & in quibus pactum ſolummodò tacitum reperitur. procedamus per breuia axiomata.

Axioma primum, Sortilegia hæretica dicuntur omnia in quibus dæmon inuocatur ad faciendum vel indicandum ea, quæ vel facere vel ſcire non poteſt. hoc eſt certum *a*. quia hæreticum eſt illum credere poſſe facere vel ſcire, quæ neque ſcire neque facere poteſt, ſed Deo ſunt reſeruata. Dixi hæretica, non hæreticalia. nam hæreticale ſignificat tam quod ſapit hæreſim, quam quod hæreticum eſt: & quia has duas ſignificationes multi *β* non benè diſtinxerunt, ideò etiam errarunt in hac materiâ. prima ergo hæc non tantum ſapiunt hęreſim, vt illi volunt: ſed verè ſunt hęretica facta, non dico ſunt hæreſes, (nam hæ ab intellectu pendent, & hæreſis eſt intellectus error) ſed dico facta hęretica. ſicut enim propoſitio hęretica eſt, ipſa enunciatio falſa Catholicæ veritati contraria: ſic etiam factum eſt hæreticum, quod Catholicæ veritati repugnat non formaliter, ſed quaſi materialiter, quia eſt materia circa quam intellectus aberrans verſatur in hæretico errore: & ad factum hæreticum ſufficit id quod facit eſſe huiuſmodi, vt ſi quis rem ita ſe habere pertinaciter contenderet, is verè hæreticus eſſet. verbi gratia, rebaptizat quis aliquem, factũ eſt hæreticum. quia qui tenet poſſe rebaptizari, eſt hæreticus. ad factũ ſapiẽs hęreſim ſufficit; vt qui hoc aſſereret fieri poſſe, quod

a Grill. de ſortileg. q. 10 nu. 1. 2. & 10. 19. Clarus §. hæreſis. verſ. ſucceſſiuè quæro. & alij communiter.
β Clar. Farinac. & alij I.C.

quod facit, eius propoſitio verè diceretur propoſitio hæreſim ſapere, non tamen verè diceretur eſſe propoſitio hæretica. v. g. ſi quis ſacramentalia miſceret vſibus profanis, citra pactum expreſſum vel inuocationē expreſſam dæmonis; faceret factū ſapiens hæreſim, quia ſi diceret hoc fieri oportere ſeu licere, hæc aſſertio ſaperet hæreſim. Ex his puto pendere deciſionē controuerſiæ inter Barbat. & alios Iuriſconſultos, de ijs qui dæmonē inuocant ad cognoſcendum ſeu faciendū ea quæ ipſe facere vel cognoſcere poteſt, à Deo non impeditus: v.g. vt reuelet furta commiſſa, vt in amorem carnalē inducat. Quoad hæc enim Barbat. γ cenſuit horū cognitionē pertinere ad inquiſitores fidei, & ea ſapere hæreſim manifeſtā. Sed alij Barbatiam reprehendunt, & cum Oldrado volunt hæc non pertinere ad inquiſitorum cognitionem, neque eſſe hęreticalia δ, & in hac re inueniuntur Pariſienſia apud Paponū arreſta contraria. Sed pro Barbatiâ faciūt Theologi Spineus & Pegna ε. Inprimis, pertinere etiā ad Inquiſitores cognitionem, dubitari nequit, cū crimen ſit mixtū. Deinde non eſſe crimen hęreticum (niſi quid aliud accedat) nec ſapiens manifeſtā hęreſim, id quoque puto, ſi deſit dęmonis inuocatio expreſſa: ſapere tamen hęreſim non manifeſtā crediderim, quando cōſulitur dęmon ſiue maleficus diuinator de rebus amiſſis: licet enim hæc dęmō norit, ipſum tamē conſulere ſapit hęreſim, occultā ſaltē. idē dicendū in philtris, quibus Magici caracteres, & ſuperſtitioſa alia, pactum occultum habentia, admiſcentur: ſed quoad amatoria ex philtris merè naturalibus, citra ſuperſtitionem exhibita, putarim ea non ſapere hæreſim; quare & iudicem diligenter inſpicere & conſiderare hæc debere. Illud non dubito hæreſim ſaltem ſapere, niſi potius verè hęretici ſint, Magos illos, qui credunt quod ſolent iactare ſe vnitos ſpiritui, ſiue præditos ſpiritu quodam excellenti ſeu potenti, cuius efficacitate poſſint cogitationes aliorum ſcire (quod ſoli Deo reſeruatum) & occulta diuinare, & alium ad aliquid imaginandum, vt loquuntur, neceſſitare, aliaque miranda, ſupra hominum communē potentiā facere.

γ conſ. 55. l.b.1.

δ Oldrad. cōſ. 210 Tiraq de pan. cauſ. 4. n. 3. Gemin. conſ. 54. Alber. rub. de hæret. Aff. ſu... ſup. conſtit. Neapol. Clarus §. hæreſis. nu. 25. & Farina. q. 20. Papon. lib. 22. tit. 3. arr 1. & 2.

ε Pegna in direct. q 42. comm. 67. Spine. Apolog. 4. contra Ponzinnib.

Quos etſi negent, neceſſe eſt vel illa non poſſe præſtare, & tãtum fingere; vel ſi credunt iſta & faciunt, verè Magos eſſe, & tales quales dixi, pactum cum dæmone habentes. De his ſapienter ſcriptum à Cardinali Cuſano *lib. 3. de doctâ ignorantiâ cap. 11.* Non illa phantaſtica (*nempe vnio*) Magorum qui „ hominem ad quandam naturam ſpirituum influentialium „ ſibi coniecturalium, quibuſdam operationibus mediante fi- „ de (*hanc intelligo fiduciam quam Magi ſemper exigunt*) adſcendere dicunt vt in virtute ſpirituum talium, quibus per fidem „ vniuntur (*hoc eſt per promiſſam eis fidelitatem & patientiam*) „ plura & ſingularia mirabilia aut in igne, aut in aqua, aut ſcien- „ tijs harmonicis, apparentijs tranſmutationum, manifeſtatio- „ ne occultorum & ſimilibus efficiant. Manifeſtum eſt enim in „ his omnibus ſeductionem eſſe, & receſſum à vitâ & veritate. „ Propter quod tales ad fœdera & pacta vnitatis, cum malignis „ ſpiritibus taliter aſtringuntur, vt id quod ſub fide credunt, „ opere oſtendant in thurificationibus & adorationibus, Deo „ tantum debitis; quæ ſpiritibus, quaſi potentibus implere pe- „ tita, & de vocalibus, iſtis mediantibus, magna cum obſeruan- „ tiâ & veneratione impendunt. Conſequuntur aliquando „ per fidẽ (*intellige* (per) *nõ vt cauſam poni, ſed poni pro* (iuxta) „ *nam error eſſet credere quod fiducia illa magorum ſit efficax*) ipſa „ caduca petita, vniti ſic ſpiritui, cui etiam, à Chriſto æternaliter diuiſi, in ſupplicijs adhærebunt.] Hactenus ille. Quando autem dubium eſt, ſintne hæreſim ſapientia necne ſortilegia, non pertinet ad inquiſitorem iudicare aut cognoſcere ſintne talia vel non; (verùm hoc pertinet ad Theologos qualificatores;) ſed poſtquam conſtat ea ſapere hæreſim, dubitatur verò tantum an ſapiant manifeſtam, poſſunt de illâ qualitate cognoſcere, & pronunciare ſe iudices eſſe ζ. Qualitatẽ verò horum factorum puto deſumendam à circumſtantijs & actibus, ſeu rebus quæ admiſcentur.

ζ *Pegna d. com n. 67. in fine, vbi dicit hanc veram & comm. eſſe ſententiam.*

2. Axio. Quæcumque fiunt ſortilegia à ſortilegis habenti- „ bus pactum expreſſum, ſunt reſpectu operantis ſapientia hæ- „ reſim, etiam circa res quas dæmon cognoſcere vel facere po- „ teſt;

teſt; reſpectu vero operis dumtaxat, ſi ſint circa res quas dæmon non poteſt cognoſcere nec facere ν.] ratio, quia primo caſu, propter fœdus illud, operans eſt hæreticus: ſecundo caſu tunc tantum factum ipſum ſapit hæreſim. Sed quoad non habentes pactum expreſſum.

Dico tertiò Si qui ſortilegio Deum abnegent, vel adhibeãt ſortilegio hoſtias ſacras, vel aliud ſacramentum aut etiam ſacramentalia, imo vel reliquias, vel agnos Dei, vel alias res Eccleſiaſtico ritu benedictas & ſacras θ: vehementer ſunt ſuſpecti de hæreſi. ratio quia tales ſignificãt ſe credere huiuſmodi adhibita vim habere ad maleficiorum operationem. Et de hac credulitate debent examinari, &, ſi nolint reſpondere, poſſunt deſuper torqueri; & ſi non fateantur, vt vehementer ſuſpecti debent abiurare.

Dico quartò ſi qui baptizent imagines ex qualibet materiâ, vel rebaptizẽt pueros; hoc ipſo vel hæretici ſunt, ſi putant formam vel materiam baptiſmi aliam eſſe poſſe, ab eâ quã Chriſtus inſtituit; vel ſunt vehementer ſuſpecti, etiam ſi negent ſe hoc credere κ. quia tales actus naturâ ſuâ præ ſe ferunt aliquid, quod eſt hæreſis manifeſta. Nec inuenio Grilland. q. 3. n. 6. contrarium ſenſiſſe, vt illi Farinac. impingit.

» *Dico 5.* ſi ad res quas poteſt dæmon facere, vel cognoſcere,
» ſciendas vel efficiendas, miſceantur res non ſacræ, verbi gra-
» tia, hoſtia non conſecrata, etiamſi ſuper eam Sacerdos miſſam
» dicat, probabile eſt non eſſe ſortilegium hæreticale, quando
» fit à non habente expreſſum pactum λ. Putarem tamen diſtinguendum. nam ſi iſte benè ſentiat de præſentiâ corporis Dominici, & tranſſubſtantiatione, & non præbuit hanc hoſtiam populo adorandam, ſed verè aliam, quam eleuauit, conſecrauit, hãc vero acceſſoriè tantum ſuper altare ad magicos effectus poſuit, erit tantum ſuſpectus de hæreſi; ſi verò illa alia credidit, tunc apertè foret hæreticus: ſi verò reuerâ nec credidit iſta vim aliquam ad effectum magicum habere, non erit ſuſpectus de hæreſi, ſed extra ordinem puniendus. Hæc ita ſi de hac eius intentione conſtet, nã quamdiu non conſtat,

ν *poſt alios Grill. q. 10. d n. 4. Farinac. d. q. 20. n. 81.*

θ *Eymeric. d. q. 2. & ibi Pena comm 67. Alf. à Caſt. l. 1. de iuſt. hæret punit. Bernard Cuman. in Lucer. inquiſit. verb. ſacramentis abutẽ. Ioan. à Roias tract. de hæret. p. 2. aſſert. 12. n. 267 Fari. d. q. 20. nu. 85. in 2. editione. 5. Grill. q. 10. n. 16.*

κ *Peña 5. Spina d. apol. 4. Farin. nu. 85.*

λ *Oldradus conſ 10. col. 3. Grillan. q. 10. nu. 13. & q. 11. n. 19. & 20. Farinac. n. 84.*

mihi quidem videatur de hæreſi meritò maxime ſuſpectus.

Dico 6. Quandocũque dęmon inuocatur per modũ ſacrificij vel adorationis, ſapit res manifeſtã hæreſim; quando per modum imperij, non raro idẽ dicendum. v.g. primò ſi admiſceantur res ſacræ μ. 2. ſi inuocetur, vt amicus Dei, & ei carus. 3. ſi putet hoc non eſſe peccatũ, vel ſaltẽ non graue. 4 ſi petat quæ dęmon prętare nequit, vt ſuſcitare mortuum, animã defuncti repręſentare, arbitrij libertatem cogere ad amandum &c. vel quę neſcit, vt futura contingẽtia: vel quæ ſcit contingenter, ea ſcire certò & infallibiliter. 5. ſi petat quę poteſt dęmon, ſed credat eum ea poſſe etiã Deo non permittente: vel petat reuelari pręſentia aut pręterita, omninò infallibiliter ν. Imò ſi rem rectã reputemus viâ, quia nobis omne cum dæmonibus commerciũ interdictum, quotquot non modò per viam obſecrationis, ſed etiam per viã imperij aliquid à dęmonibus ſtudent obtinere, valdè ſapiunt hęreſim ο. Illud tamen fateor, ipſius ſuſpicionis pondus, qualitate perſonarum & alijs circumſtantijs eſſe trutinandum ϖ.

μ DD. ſ citati. verſ. dico tertiò

ν Bernardus Baſinus trac. de artib. magicis. concl. 1. & ſeqq.

ο Spineus d. apolog. 4. & Siman. Cath. inſtit. tit. 21. n. 13. & Peña vbi ſ. comm. 68. litt. O.

ϖ V. Peñam ſupra.

SECTIO XVI.

De pænâ & ſupplicio maleficorum.

PRogrediamur à leuioribus. Sed notandũ principio; quoſdam I. C. α nimis credulos Wiero medico & hęretico, magnam vim facere in diſtinctione nominum, *venefici, malefici, incantatoris, ſtrigis, Lamiæ*; quaſi verò hoc iudicium ex nominibus, non geſtis ac facinoribus, ſit decidendum. conſtet iudici de re, nomina contemnat; quę rebus ſubduntur, nõ res nominibus: & ſic, qui de hac materiâ veteres nouitijque ſcripſere rebus ipſis nomina poſthabuere. quod & ego hoc tractatu feci, pro ijſdẽ ſumens *veneficos, maleficos, incantatores, ſagas, ſtriges, Lamias*. itaque hac putidâ diligentiâ prętermiſsâ, facta nunc perpendamus.

α Fichard. conſ. 112. Io. Althuzius admonit. ad Iud. Godelm. tract. de lam.

Quoad peccata ſortilegij, quę hæreſim nõ ſapiunt, in pęnâ vtrumque ius, ciuile & Canonicum eo conueniunt, quòd iudicis arbitriò permittant; debere tamen iudicem arbitrio

ſit

ſic vti, vt canonibus legibuſque ſe accommodet, nec eorũ prę-ſcriptum tranſiliat temerè, videlicet, niſi qualitas facti, conditio perſonarum, animus delinquentis, ſchandalum inde exortum ſimiliáue ſuadeant pænã intendere vel minuere; quod idem in mandantibus & conſulentibus obſeruandum, cómuniter receptum videtur β. Solent autem iure canonico ſortilegi non hæreticales (vt vocant) ſiue ſint laici, ſiue clerici, & ad quemcumque finem ea fecerint, in foro pænitentiali puniri pænitentiâ X L dierũ γ; ſed cum hodiè omnes pænitẽtiæ confeſſario ſint liberæ, poterit moderari δ. In foro fori, ſi publicum crimen; olim imponebatur publica pænitẽtia, quã ſi detrectarent vel non complerent, à communione fidelium arcebantur ε: hodie ſublatâ illâ publicâ pænitentiâ, Laicus non hæretica, nec hæreſim ſapientia conficiẽs, pro primâ vice erit excommunicandus ζ: ſi monitus perſeuerat, & eſt vilis perſona, publicè eſt fuſtigandus, vel mitrâ chartaceâ dehoneſtandus; ſi honeſtior relegandus, vel perpetuo carceri mancipandus η: conſequitur autem infamia hoc crimen, etiãſi nihil horum illi iudex infligeret θ. Hæc certum eſt procedere, quando ad malũ finẽ: ſed quid ſi ad bonũ? idẽ in laicis & clericis tũ obtinet, adhuc eſſe puniẽdos, etiãſi verba ſacra admiſceãtur, vel cruces &c. ſi ſint admixta alia, vt caracteres, nomina ignota, & huiuſmodi obſeruationes, quas conſtat nihil per ſe habere efficacię ad finẽ illũ bonũ ι. & tũc pęna eſt arbitraria.

Quoad clericos; conficiens non hęreticalia, in ſimplicitate cordis & zelo bono (v. g. pro inueniendis bonis Eccleſię ſubtractis) ſuſpenditur à diuinis & miniſterio altaris per annum & vltra iudicis arbitrio, ſecundum facti turpitudinem & criminis κ qualitatem; ſi dolo malo feciſſet, deponeretur ab ordine ſacro, omnibus beneficijs priuaretur, & in monaſterium perpetuò, detruderetur; imò & infamis effectus, tonſurari ſolet & in modum ſtulti decaluari, veſtibus antè & retrò reſciſſis & decurtatis, & mox degradari, hoc eſt perpetuò ab altaris adminiſtratione remoueri μ. Et quia hac in re multa & varia (proh dolor) ſunt Eccleſiaſticorum delicta etiã parocho-

β *Abb. c. 1. de ſortileg. Grill. ſ. q. 11. Menoch. de arbit. caſ. 388 nu. 11. Fari. q. 20. n. 94.*

γ *tex. & DD. c. 1 de ſortil. Grill. d. q. 11. nu. 1. 2. 6. & 9.*

δ *Menoc. ſ. n. 6 & 7.*

ε *c. pro dilectione & ſeq. de conſecrat. d. 2. Silu. v. ſuperſtitio q. vlt.*

ζ *cap. ſi quis Epiſcopus. c. aliquanti. 26. q. 5.*

η *c. 1. contra idolorũ. d. q. 5 Roman ſing. 660. Grill. d. q. 11. n. 4. & 10. Menoch. ſ. n. 18.*

θ *c. 3. 2. q. 8. c. infamis. 6. q. 1.*

ι *Gril. q. 1. n. 2. q. 2. n. 4. & 5 q. 11. n. 8 14 15. 23. 24. & 27. q. 14. n. 3. q. 17. n. 4. & 5. & Farin. ſ. 96.*

κ *c. 2. de ſortileg. Grill. d. q. 14. n. 3.*

λ *cap. ſi quis epiſcopus 26. q. 5. poſt Gril. Menoch. Barber. Farinacius ſ. n. 92.*

μ *c. quiſquis 2. q. 8. c. de benedicto. 32. q. 1. c. admoneant. 26. q. 7. Foller. in pract. crimin. Canon. c. 33. nu. 49. Farinac. q. 19. nu. 49.*

rum (ad quod Epiſcopos & Archidiaconos decet attendere) breuiter quædam ex Grillando & Farinacio, iudicibus Romanę curiæ, ſubiungam pro clariore dictorum intelligentiâ.

Sacerdotes qui causâ vindictæ ſeu doloris aras ſpoliant, aut luminaria conſueta exſtinguunt, vel quid ſimile faciunt, nocendi gratiâ ijs, quorum quaſi in funus hoc impendunt officij; honore & dignitate priuantur, & infames efficiũtur ι: ſi verò ex inimicitiâ miſſas defunctorum pro viuentibus celebrarint (Belgæ dicunt, **een moortmiſſe**) vt is pro quo ſacrificium offerunt celeriùs moriatur, vel incurrat mortis periculum; proprij ordinis gradu deijciuntur, & in exilium perpetuum vnâ cum eo qui Sacerdotem conſuluit, vel hoc fieri mandauit, eijciuntur ο: niſi tamen ſpontè de præmiſſis coram Epiſcopo vel Metropolitano ſe culpabiles detulerint, & de ipſis condignam peregerint pænitentiam, vt benè Grilland. ex d.c. quicumque; fallitur tamen Grilland. dum putat π hæc ſortilegia non ſapere hæreſim: omnino enim ſapiunt, quia eſt hæreſis putare hæc habere effectum huiuſmodi. ideò hæc pertinere cenſeo ad hæreticalia: ſicut & imaginum crucis, B. MARIÆ, vel Sanctorum conculcationem, & deiectionem factam dolo vel iracundiâ: nam quod Grillãd. ait non ſapere hęc hæreſim, falſum id eſſe ſciunt, quotquot iconoclaſtarum furores norunt & execrantur.

ι *c. quicunque 26. q. 5.*

ο *Diaz prac. crim. Canon. ca 35. Menoch. ἕ. nu. 15. Grill. q. 10. n. 12. & q. 11. n. 17.*

π *d. n. 12. & ſeqq.*

Sacerdos celebrans ſuper rebus profanis, quæ vulgò putantur aptæ ad ſortilegia; vt ſunt hoſtia non conſecrata circumſcripta certis notis & litteris ſanguineis, ducto ſanguine ex annulari digito, item cuticula qua infantis caput naſcentis eſt inuolutum, panis incoctus ſiue maſſa cruda, vel coactus in placentam, vel lapis vulgò dictus *calamita*; beneficijs eſt priuandus & in carcerem detrudendus ρ: idem dicendum ſi ſit abuſus vaſis aut veſtibus σ ſacris; verbi gratiâ, altaris pallâ, calice, patinâ, purificatorio, tabernaculo Euchariſtiæ, aut reliquiarum; lapide ſacrato vel eius fruſto, corporali, manipulo, ſtolâ, albâ, velis ſanctuarij &c. proponant huiuſmodi ſibi exemplum Regis Baltaſſaris τ; qui tamen non abutebatur

ρ *Diaz ἕ. c. 39. Grilland. q. 14. Menoch. ἕ. nu. 12. Farinac. ἕ. n. 107.*

σ *Grill. q 16. & poſt eum Menoch. & Farin.*

τ *Dan. 5.*

tur ad ſortilegium, ſed ad vſum domeſticum profanum, quod minùs erat.

Sacerdos, qui in ſolemni miſſæ ſacrificio, preces, quæ non tendunt ad Dei cultum & ſalutem animæ, ſed potiùs tendunt in peccatum, obtulerit, (vt ille cuius veſanum amorem fusè deſcribit Grilland. υ) eodem modo puniri debet, quo præcedentes φ.

Omnibus autem communes pęnæ ſunt ſequentes, qui cōſulunt diuinatores, vel remedia (illicita videlicet) petunt à maleficis, in eaſdem incidunt Eccleſiaſticas pænas, in quas & ipſi malefici aut diuinatores: præterea ſunt ipſo facto excommunicati, excommunicatione tamen nulli reſeruatâ χ; &, ſi ſint clerici, poſſunt deponi, tam verò clerici quàm laici, debebant olim quinquennalem ſubire pænitentiam ψ. Iure autem ciuili, eandem diſcentes ac docentes incurrunt pænam ω: qui Magos in domum ſuam vocant, causâ artis exercendæ, priuati bonis debent in inſulam deportari α: qui Magos conſulunt, gladij pænæ ſubduntur β: ex Carolinâ ſanctione, & conſuetudine imperij, etiamſi ob bonum finem interrogarint, vel magicis artibus aut remedijs vſi fuerint; exilio, vel aliter infra mortem damnantur, arbitrio iudicis γ. De amatoria præbentibus, dictum *lib. 3. p. 1. q. 3.*

Incantatores Serpentum, ſi pręcantatione ſuâ dumtaxat implorant ſimpliciter & deuotè auxilium Dei, abſque aliâ ſuperſtitione; vt culpę, ita etiam pęnæ expertes ſunt: ſi verò Diabolum inuocant expreſsè vel tacitè; erunt puniendi pænis commemoratis Sortilegorum. Vt autem queant iſta diſcerni, aduertendum ad verba ipſa, ad modum ritum & ordinem incantationis: quia ſi in eis inſunt aliqua verba extranea, vel ignota nomina aut characteres, ſiue alia quæ non conducunt per ſe ad effectum intentum, tota res Diabolica & ſuperſtitioſa debet cenſeri δ. Dicendum idem in ceteris remedijs contra maleficia.

Quoad aſtrologos iudiciarios, chiromanticos, & huiuſmodi diuinatores, ſi tantum prædicant euentum vt poſſibilem, præ-

υ *q. 16. n. 2.*

φ *Grilland. Menoch. Farinac. ſ.*

χ *c. 1. 26. q. 5.*

ψ *c. 2. & 3. 26. q. 5.*

ω *l. 8. C. de mathem. & malef.*

α *l. 3. d. tit.*

β *l. 5. eod. ti.*

γ *Carol. conſtit. cap. 109. Godelm. libr. 3 de lam. c. 11. n. 31. Kirch. conſ. 12. n. 91.*

δ *Summa Confeſſ. quā citat & ſeq. Grill. q. 11. n. 28. & Farin. ſ. n. 110.*

præſumptiuè & inclinatiuè; non ſunt puniendi, vt ſortilegi; ſi verò prædicant vt infallibilem vel neceſſarium, ſunt hæretici ſortilegi ε, & contra eos videnda Bulla Sixti V. contra aſtrologos edita. 1585.

Qui præbent poculum naturale aborſus, vt venefici puniẽdi; non vt ſortilegi, niſi ſortilegia admiſceant ζ. Quando Epiſcopus captiuum habet aliquem ſortilegum hæreticum, ſi paratus ſit homo ille abiurare, & condignam ſubire pænitentiam; non poteſt eum tradere brachio ſæculari, nec etiam poteſt acta iudicialia ſeu copiam proceſſus eius vllo pacto cũ iudice ſæculari communicare; alioqui iure Canonico incurreret irregularitatem η. Dumtaxat enim quibuſdã caſibus ſortilegi hæreticales poſſunt tradi brachio ſæculari. 1. ſi fuerint Doctores & ſeductores, niſi ſpontè ſuâ ad Eccleſiam redierint, & hæreſes abiurarint, ſeque contra illas ſtrenuos præbuerint θ: 2. ſi ſint relapſi. 3. ſi ſint impænitentes, ad quos reducuntur conuicti omnia negantes pertinaciter ι. Quod Farinacius d. n. 105. extendit etiam ad ſortilegos qui hominem occiderunt, vel quid ſimile quod iure ciuili morte luendum eſt, vt nonniſi aliquo trium dictorum concurrentium poſſint degradari & curię ſæculari tradi. Sed in alijs criminibus enormibus id verum non eſſe poſtea oſtendam, hac eadem ſec. lit. Y Y. Et quando acceſſit ad hæreſim homicidium qualificatum, aliud dicendum, mox oſtendam. Formulas condẽnationis quoad iſtos ſingulos, pete ex Sprengero p. 3. mallei.

Quando ſunt Sortilegi hæretici aut hæreſim ſapientes, contra eos agi ſicut contra hæreticos; receptum eſt vtroque iure κ, quando non ſunt tales, ſed ab omni errore hæretico alieni, à ſæculari etiam magiſtratu ſolent virgis cædi, ad triremes, vel in exilium mitti, vel aliâ extraordinariâ infra mortem pænâ affici; interdum etiam pecuniariâ, iuxta perſonæ & criminis qualitatem λ.

Si mors ſit alicuius maleficiati ſubſecuta, locum eſſe pænæ legis Cornelię & comburendum ſortilegum, communis eſt ſententia μ. Quoad Necromãticos, & ceteros Magos, atque malefi-

ε Berber. in Viator. iur. rubr. 8 nu. 5 & 6. Grill. q. 11. n. 16 & 12 q. 3. nu. 13. & 14 Fariu. ſ. n. 112.

ζ Vid. bullam de aborſu Sixti V.

η ca. ſententiam ſanguinis. Ne cleri. vel monach. Ancharan. in c. ea quæ. de reg. iur. in 6. q. 4. Fari. ſ. n. 105.

θ Simancas prax. c. 59. n. vlt.

ι de his trib. fusè Simanc. prax. c. 59. cũ ſeqq. Alf. à Caſtro libr. 2. de inſt. hære. punit. c. 1.

κ Grill. d. q. 11. nu. 1. 6. 9. Menoch. ſ. n. 4. Farina. q. 20. n. 87.

λ poſt alios Clarus §. hæreſis. nu. vlt. Menoc. ſ. & Farina ſ.

μ l. 1. Cod. de mal. & mathe. n. Berber. d. rub. de ſortileg. n. 1. & 8 Damhoud in prax. crim. t. de homici. per ſortileg. c. 73.

maleficos, ſolas Lamias excipientes, idem fatentur patroni Lamiarũ v. Sed Lamias noſtras, non eſſe eximendas numero ceterorum Magorum, communis eſt ſentẽtia Theologorũ & Iuriſtarum, vt mox docebo. Fundamenta Godelm. & aliorũ ſunt. *1.* Lamię fatentur impoſſibilia, nẽpe ſe volaſſe ad cõuentus, libidinem cũ dæmone expleſſe, tẽpeſtates excitaſſe & huiuſmodi. *Reſp.* lib. 2. oſtẽdimus hæc dæmoni nõ eſſe impoſſibilia, & ideo fidẽ habendã earũ cõfeſſionibus cenſent Catholici communiter. *2.* Lamiarum peccata ſunt potius cogitationis, vel nudi conatus; quã facti, vel executionis: ideò ab Eccleſiâ puniri non deberent, nec à iudicibus alijs. *Reſpond.* falſum præſupponi, progrediuntur enim in opus exteriùs: & in atrocioribus criminibus receptũ, conatus aliquando puniendos, vt cõſtat o. *3.* Pænã minuere deberent, ætas ſenectutis, & ſexus fragilitas. *Reſpond.* ſenectutem non eſſe idoneam cauſam minuẽdæ pænæ, in atrocioribus delictis, vt ex praxi iudiciorũ, affirmat recte Iul. Clarus π. deinde falſum ſupponũt, ſolos ſenes in hoc peccatum incidere. Vt etiam falſum ſupponunt, ſolas mulierculas ſic delinquere: quanquã nec in hęreſi nec in ſimilibus atrocioribus ſexus excuſat. *4.* Lamiæ debent cenſeri ſimiles dormientibus, confitentur enim crimina commiſſa in mentis exceſſu, vel ſopore. *Reſpond.* multa ſagas imò fere omnia vigilantes committere, & propter hæc puniẽdas; vt propter pacta cũ dæmone, coitum cum eodẽ, infanticidia, ſegetũ & iumentorũ damna &c. Imò & quę in ſomnis gererent, culpâ non carent, quia & antè ſomnum ea præmeditantur, & poſt ſomnũ ea rata habent, & ſibi in illis cõplacent ρ.

5. argumentum, pacta huiuſmodi ſunt imaginationes deluſarum mentium. Venerius quoque coitus cũ dęmone, eſt rei impoſſibilis fictio. Quę de tẽpeſtatibus & damnis datis narrãtur eorum excedunt poteſtatem: quæ de tranſlatione corporali dicunt, ſunt nugæ meræ. *Reſpondeo* inprimis credendum contra ſeipſos ipſorum confeſsioni, ſicut & alijs reis. deinde tam conformes omnium eſſe teſtificationes, & tã confirmatas experientiâ omnium populorũ & ſęculorum; vt id negare, nihil ſit

v Ponzinib. Fichard. Godelm. & alij.

o Iul. Clarus § fin. q. 92. n. 2. Kn chou. & alij quos ſequitur vel imitatus Godelm. lib. 3. c. vlt. n. 36.

π § final. q. 60. n. 6.

ρ Simanc. in praxi cap. 11. n. 4.

σ lib. 1. de ſtrigimag. & dæm. admirand. c. 14.
τ d. comm. 68. litt. r.
υ de pacto. q. 4. de tempeſtatib. & dãnis q. 11. de concubitu q. 15. de tranſlatione locali q. 16 lib. 2.

hil ſit niſi inſanire, vt benè dictum à Silueſtro σ; quibus (vt ait Spineus τ) nemo niſi ſenſu careat, queat contradicere; & (vt alius quidam de grege hæretico dixit) qui hoc auſit negare, is audeat negare meridie lucere ſolem, & bis ſex eſſe duodecim. Et ſingula nos *lib. 2.* comprobauimus υ. Nunc dumtaxat auctores ea confirmantes citabo. Pactvm iſtud agnoſcunt & habent pro certo, tum Theologi, vt poſt Ciprian. lib. de duplici martyrio, & D. Auguſtin. in cap. illud 26. q. 2. tenent D. Thom. 2. 2. q. 95. & 96. Alex. Halenſ. p. 2. q. 184. Albert. Magn. in 2. d. 7. art. vlt. Petrus de Tarantaſia, (qui poſtea fuit Innoc. V.) ibid. Petrus de Bonauentura ibid. Guido Carmelita in ſpeciali quæſt. quam de hac re cõpoſuit iuſſu Papæ Ioann. 22. Scot. in 4. d. 34. Gabr. in 2. d. 8. q. 2. a. 4. S. Antonin. 2. p. tit. 12. Guilh. Pariſienſis. in tract. de fide & legib. Silu. Tabie. Ang. Armill. Grafijs, in ver. ſuperſtitio & ver. maleficium. Gerſon in 1. p. Trilogio Theologiſatæ Aſtrologiæ, Ioann. Trithemius harum rerum nimis peritus in qq. à Maximiliano Cæſare propoſitis; Fran. Victoria relect. de Magiâ, Alfonſ. à Caſtro lib. 1. de iuſtâ hæret. punit. c. 15. Eymericus direct. inquiſit. c. 43. & ibi Peña comm. 68. Bernard. Comenſ. in diſputatione poſt Lucernam Inquiſitorum, Sprengerus in Malleo, Niderius in formicario, Hollenus in Preceptorio. Baſinus lib. de Magicis, Bartolom. Spinæus contra Ponzinibium, Silueſt. Prieras lib. de ſtrigimag. & dæm. admirand. Franc. Picus Dialog. ſtrix, Iaquerius in flagello hæret. Ioſeph. Angl. in 2. q. de Magiâ, & nouiſſimè Sebaſt. Michaëlis in Pneumalogiâ, Creſpetus de odio Satanæ in homines, & Pet. Binsfeld. p. 1. de confeſſ. maleficar. prælud. 7. Cardinal. Toletus lib. 4. ſumm. inſtruction. Sacerdot. c. de magia 15. *Idem ex* Ivristis *aſſeruere*, Grillan. lib. 2. de ſortileg. q. 3. Martin. de Arles tract. de ſuperſtit. à n. 85. poſt veteres, Ioan. Andreæ in c. accuſatus §. ſanè de hæret. in 6. Archidiac. Ioan. Monach. Guilhelmus de monte Lauduno & Bartolomæus Raymundi, ibid. & ſatis fatetur Oldrad. cõſ. 210. item Turrecremata. in c. illud 26. q. 2. Berber. in viatorio

rio iuris tit.de ſortileg. Simancas in pract.c.11. & in Inſtitt. Cathol.Damhaud. in pract.crimi.Nauar.in Man. c.11.n.25. & in c.nunquid Cain de pæn.d.1.Menoc.de arb.iud.caſ.388. Fari.prax.crim.q.20. Florimund.de Remundis de Antechriſto c.7.n.5. Nic.Remig.opere de dæmonolat. Quodq; caput eſt expreſsè hoc docet Ioan.22.in ſuâ extrauag.ſuper ſpeculâ.

Et quia contra hæreticos agimus etiam ex ipſis hoc accuratè docent, Lamb.Danæus *Dialog.de ſortiarijs*, Ioan.Bodin. *lib.de dæmonom*. Thomas Eraſtus *in Furnio*, Georg.Pictorius *in Reſolut. an ſagæ ignis mulcta damnandæ*. Hotoman.conſ. 98.

De VENERIO COITV *ſuccuborum & incuborum* hoc tenent cum Innoc.8.Pont. in bullâ de hac re editâ, & plurimis Sanctis patribus, Alex. de Hal.1. p. q. 78. D. Thom. D. Bonan. Scot. Dur. Gab. Dionyſ. Cartuſian. in 2. d. 8. Guilh. Pariſ. de vniuerſo p.vlt. c. 23. Abulenſ.in 6. Gen.q.6.& in 7. Exo. q.12. Alfonſ. à Caſtro ſ̃.c. 16. Caietan.in 2. 2. q.96. a. 3. Bartolom.Med. 1.2.q.72. a.2.Sprenger. Nider.Silu.Picus,Hollenus, Spineus, Victor. Michael. Creſpetus , Tolet. Angl. Binsfeld.Comenſ. Iaquerius, ſ̃. citati ,& Vlricus Molitor in Dialo.cum Sigiſmundo c.5.& 6.

Ex Iuriſtis Martin.de Arles ſ̃.Grilland.lib 2.q. 7. Simanc. & Remig. ſ̃. & locorum omnium acta de hac re iudiciaria. Nec non prædicti tres hæretici; & ipſe Lutherus in Conuiuiali vt appareat mendacium Fichardi, hoc attribuentis ſolis inquiſitoribus & Papatui addictis,vt ille loquitur.

De GRANDINE TEMPEST. &c. huiuſmodi ; quæ probantur omninò à Theologis, arg. c. 1. Iob, vbi D. Thom. & Cartuſian.idem docuere Patres, in c.nec mirum 26. q. 5. D. Aug.lib.8.de ciuitat. Dei c.19. Iſidor.lib. 8. Etymol. c. 9. Innoc.8.in bullâ ſuâ ad Inquiſitor. D. Tho. & ceteri Scholaſt. in 2.d.7.& 8. Caſtrenſ.Silu.Spineus,Hollenus,Sprenger. Michaël.Toletus , Iaquer.Nider.Victor.Angl.Binsfel.& alij citati. Ex Iuriſtis conſentiunt, Simancas, Menoch. & Damhauder.& Remig. & Comenſ.citati; Azo , Godofred. Bart. Ang. Bald. Salyce,in l.4.C.de malefic. vbi tex.apertè hoc cō-

N 2 firmat.

firmat. Bonifacius de Vitalinis tracta. de malef. cap. de ſortileg. Ioannes ab Anan. in c. 1. de ſortileg. Grilland. lib. 2. q. 6. Franciſ. Balduin. Iacob. Ræuardus & alij ad ll. XII. tab. Pet. Gregorius lib. 34. Syntagm. Iuris vniuerſi c. 11. & c. 13. Petr. Matthęus in 7. Decretal. tit. de malef. & incantat. Necnõ tres illi hæretici quos nominaui, & Lutherus.

De Translatione Corporali eã per dęmones fieri poſſe & ſolere ex patribus docẽt Clemens lib. 6. Cõſt. Apoſt. c. 9. Arnob. lib. 2. cont. gẽt. Egeſipp. lib. 3. de excid. Hier. Cyrill. Hieroſ. Catecheſ. 6. Maximus Taurin. ſerm. de Natali Apoſtol. Epiph. lib. 1. contra hæreſ. 30. Gregor. lib. 1. Dial. c. 4. Et alia exẽpla ſuggerit Io. Cæſarius Monachus Ciſtercienſis lib. 5. c. 27. 34. 56. & quę his addunt Bart. Spinæus contra Põzinib. Grillandus, Caſtrius, Remig. & Binsfeld. à me citati.

Eſt iſta communis ſententia Theologor. & Iuriſtar. S. Tho. Sco. Dur. Caie. Silu. Angl. Victor. Caſtrij, Sprẽgeri, Niderij, Iaquerij, Michaëlis, Creſpeti, Toleti, Spinęi, Pici, Guil. Pariſ. Pegnę, & aliorũ citatorũ; Turrecr. in c. Epiſcopi 26. q. 5. Grill. de ſortileg. q. 7. Peñę s. d. cõm. 68. vbi citat Comenſ. & Albert. de agnoſcend. cathol. aſſertion. q. 24. n. 24. & vocat hãc ſentẽtiam cõmunem Theologorũ & veram, vt eſt reuerâ. Nec ei repugnat Nauar. *c. 11. Manual. n. 38.* nã voluit ſolũmodo negare; eas vehi, cum illis circumſtantijs, quę exprimuntur in d. cap. Epiſcopi. Ratum ergo maneat, quinctum hoc argumentum planè falſis pręſuppoſitis niti.

Sextum argument. eſt malefici non ſunt occidendi, propter abnegationẽ fidei: quia omnes homines, dũ mortaliter peccant; fidẽ abnegant, & dęmoni, relicto Deo, adhærent, & tamẽ nõ propterea occiduntur. Cõf. B. Petrus ter Chriſtũ negauit, & tamen non fuit propterea necatus. *Reſp.* peccatores recedere à Deo per inobedientiã tantum; & ideò impropriè dicũtur propterea infideles, & fidẽ negare: ſed malefici ſeu lamiæ recedunt à Deo per expreſſam abnegationem Dei & fidei, quod eſt Apostasia propriè dictæ infidelitatis ſpecies, conſtituens peccatũ vnum ſpecificè à ceteris mortalibus peccatis diſtin-

ſtinctum. vt optimè deducit Binsf. *in l.7.C.de maleſ. in reſp. ad 1.arg.* Quoad B. Petrum, ille tãtum peccauit contra pręceptũ confeſſionis fidei, fidem verò nequaquã amiſit: malefici fidẽ corde & ore abijciunt, idque ſpõtè, nullo vrgẽte metu. Petrũ ſtatim pœnituit; ſagæ manẽt in ſuâ defectione. plura de Petri negatione egregia inuenies apud Fr. Soarẽ *to.2. in 3. p.D.Th.*

Septimum arg. Deus permittit maleficia fieri, & ſinit maleficos viuere. ergo non debet eos homo occidere. *Reſp.* ridiculum eſſe quod inferunt. ſic enim ſequeretur nullorũ criminũ reos occidẽdos: quod eſſe hæreſim certã docent Caſtr. & alij Catholici ſcriptores. Nonne magiſtratui *gladius* à Deo datus *ad vindictam malorũ* φ? Ex his apparet quam ridicula ſint argumenta aduerſariorum. Sit ergo,

φ *Rom. 13. 1. Pet. 2. vide Orig. homil. 20. in Num.*

„ Concluſio, Lamię occidendę etiamſi hominẽ nullũ vene„no necaſſent, etiãſi ſegetibus, & animantibus non nocuiſſent; „etiamſi necromanticæ non forent: eo ipſo tantum quod dæ„moni fæderatæ, quod conuentui intereſſe ſolitæ, & quæ ibi „exercentur præſtare.]

Probatur id primùm iure diuino, Exodi 22. v. 19. *Maleficos „non patieris viuere.* quo loco vox Latina eſt admodum latè patens, nec reſtringenda ad ſolos venenarios, vt nec Græca nec Hebræa. quod quia fusè probaui χ, hic non repetam. idem ſtatuitur Leuit. XX. verſ. vlt.

χ *lib. 1. c. 2. de voce Mechaſſephim.*

2. probatur iure humano, lege Eccleſiaſticâ. *c. peruenit. c. contra idolorum. 26. q. 5. Extrauagant. varijs, vnâ Ioann. XXII. ſuper ſpeculâ, alia Innoc. 8. quæ ponitur aute malleum maleſ. alia Alexand. 6. incip. cum accepimus; alia Leonis X. incip. honeſtis petentium votis; alia Hadr. VI. incip. Dudum vti nobis.*] & lege ſæculi, ſcriptâ quidem *l. multi. l. nemo. l. nullus. l. etſi C. de maleſ. & mathemat.* non ſcriptâ verò conſuetudine fere Vniuerſali Europæ, iudicum Eccleſiaſticorum, qui ſolent brachio ſæculari eos tradere ✝; & iudicũ ſæcularium vt patet ex ſcriptoribus qui res criminales proſecuti ſunt nationum omnium; *Italorum*, Blanci, Carrerij, Grillandi, Gandini, Clari, Follerij, Boſſij, & alior. *ex Hiſpaniâ* Bern. Diaz, Placę, Auiles. Auendanni,

✝ *vt docent omnes qui de Inquiſitorum tribunali egere. Lucerna Inquiſitor. Directorium Inquiſit. illud Comenſis; hoc vero Eymerici: Viatoriũ Inquiſit. Berberij. Sprengerus in malleo Iaquerius in flagello. Siman. in prax. Alſ. à Caſtr. de iuſt. hære. punit. libr. 1. c. 16.*

danni, Couarr. Gregorij Lop. *ex Gallijs* Fabri, Millei, Marantæ, Paponi, Ærodij, Remigij; *ex inferiore Germaniâ*, Damhauderij; *ex ſuperiore* Althuſij, Godelmann. Fichardi & aliorum patronorum Lamiacorum; qui dum queruntur & improbant, conteſtantur conſuetudinem hanc inualuiſſe. Hæc PP. reſcripta, hanc Impp. ſanctionem, hanc Europæ generalem conſuetudinem, hæc decreta cunctorum tribunalium accuſare mendacij, hoc eſt contendere falſum ſuppoſuiſſe & aſſeruiſſe. quod nomen, quod ſupplicium meretur?

3. probatur ratione, criminis grauitati commenſuranda pœnæ grauitas: grauitas autem criminis petenda à perſonæ offenſæ dignitate, & ab ipſo offenſionis modo. Offenditur à Lamijs Deus Opt. Max. & DEIPARA & omnes cælites, & vniuerſa Eccleſia, genuſque humanum, & animata inanimataque omnia: nam Deo & ſuperis maledicunt, & blaſphemant; ceteris creaturis abutuntur, & exitium parant; idque modis contumeliæ & crudelitatis pleniſſimis. primò interuenit *idololatriæ*, grauior quàm Iſraëlitarum. illi vitulum aureum adorabant, coram eo bibebant, ſaltabant, canebant ω; hi coram dæmone ipſo, cui ſe deuouent, cui ſacrificant, cui fidelitatis & obedientiæ ſacramentis ſe addicũt; coram hoc inquam edũt, bibunt, choreas ducunt, cantillant, fœdiſſimaque multa operantur. Secundò *conſulunt ipſum dæmonem* frequenter, quod ipſum morte digniſſimum, ex lege Dei α. Tertiò *offerunt filios & filias ſuas dæmonijs*: lege Dei iubentur occidi, qui ſemen ſuum offerunt Moloch β. Quartò eâdem lege necari iubetur, *qui cum iumento coïerit* γ: item qui adulterium commiſerit δ: item qui cum ſexus eiuſdem homine *Sodomiam commiſerit* ε: longè deteſtabilior eſt ſpurcities Magorum; quia, cùm ſint coniugati, adhuc verſantur in continuo quaſi concubinatu cum dæmonibus, & ſic non tantum contra ſexum, neque tantum extra ſpeciem peccant, ſed etiam extra genus; quod deteſtabilius eſt, & peſſ. omnium carnaliũ peccatorũ. Nec ocioſum eſt quod cùm diuina lex ζ dixiſſet, *maleficos non patieris viuere*. ſubiungat immediatè; *Qui cum iu-*

mento

ω Exo. 32. à u. 5.
α Leui. 20. v. 6.
β d. c. 20 v. 2.
γ d. cap. 20. v. 15.
δ d. cap. 20. v. 10.
ε d. c. 20. v. 13
ζ Exo. 22 v. 18.

mento coierit moriatur. Qui immolat Dijs occidetur. nimirum vt hæc connexa,& comitari ſolita ſeſe indicentur. Sextò interuenit in eorum crimine atrociſſima *blaſphemia & maledictum in Deum*; quæ diuina quoque lex morte ſanciuit vindicanda η. Septimò accedunt in vno *crimine & alia multa*; quibus à legibus humanis iuſtiſſimè mors decreta ſupplicium; apoſtaſia à vero Deo θ; exercere ritus & ſacrificia Diaboli fædius, quàm vlli olim pagani ι; transfugium à Deo ad hoſtem dæmonem, cum Deo Sacramentum militiæ in baptiſmo dixerint κ; rebaptizatio quoque,& chriſmatis ſeu confirmationis conata abraſio; crimen læſæ Maieſtatis diuinæ apertiſsimum ex ipsâ Profeſsione & pacto ſeu fædere ſolo, vt ex formulâ & ritu ipſo conſtat λ; nocturni conuentus ad magicos apparatus, quod ipſum capitale μ. Cùm itaque tã multa concurrant in vno crimine, quorum ſingula morte digniſsima; videtur communi iudicio carere; qui communem hanc peſtem non cenſet igne gladioque abolendam: & ſuſpicionem occulti conſenſus atque conſpirationis meritò præbet; qui ſe, Dei & hominum coniuratos hoſtes defendere atque tueri velle, profitetur.

Accedat & alia ratio. Criminum morte puniendorũ tres ſunt cauſæ præcipuæ. 1. ne criminoſi viuendo damna inferãt proximis & reip. conſtat autẽ maleficos etiamſi non occiderent veneno, tamen plurima damna inferre; vt enim cetera mittam, cùm eorum peccatum ſit in vno multiplex quædam colluuies, ſentina, & ſemper repullulaſcens hydra peccatorũ, Deus grauiſsimè ſemper offenditur, & ad clades toti reip. inferendas prouocatur maximè; vt his infeliciſsimis temporibus experimur, quibus huius ſectæ (quæ iam ceteris longiùs proſerpſit) flagitia, bonorum hominum precibus, & pietati præponderant, pluſque illa poſſunt ad irritandum, quàm hæc ad Deum placandum. 2. cauſa eſt, vt etiamſi alijs non nocerent facto, ne noceant exemplo; vt videmus quotidie lamias multiplicari, & earum ſermones atque opera canceris inſtar ſerpere. quare tollendæ de medio, vt *ſtulto pereũte*, *ſapiens*

η *Leuit. 24 v. 15. & 16. idẽ in auth. vt non luxur. contr. nat. Boer. deciſ. 31.*

θ *c. 1 de Apoſta. & ibi DD. l. 2. et 3. C. de Apoſt.*

ι *l. 1. & 2. l. nemo venerã. tis C. de pag.*

κ *l. desertorẽ §. is qui ad hoſtes D. de re milit. l. ſi quis aliquid ex metallo §. trãsfuga D. de pœn.*

λ *l. etſi excepta C. de hæret. iunct. l. quiſquis C. ad leg. Iuli. maieſt.*

μ *l. vlt. C. Theodoſ. de maleſ.*

ſapiens aſtutior fiat. 3.ne ſi diutiùs mali tolerentur, maiora aggrauatis ſceleribus ſupplicia ſibi accerſant, & de die in diem fiant deteriores. cumque ſalutis pars ſit, minùs affligi: optimè illis ad ſalutem conſulit æternam, qui maturè flagitijs eripit. Docet experientia vix vllas extra rogum, vel carceres cõuerti: quomodo conuertantur, quæ domi moriuntur, nec habent qui ad Deum reuocet conſcium peccati eorum quenquam? Poteſt illas Deus ad pænitentiam etiam domi reuocare: ſed non videmus hoc fieri. quod ſingulari Dei contingit clementiâ, quæ pœnas tantis ſceleribus debitas vult breuiore & leniore hîc ſupplicio expiari. Cùm itaque omnes hæ rationes locum habeant in Lamijs, etiamſi nullum occiderint animal; conſequens eas adhuc meritò morte plecti; & hos iudices clementes potiùs quam crudeles in eas exſiſtere. conſequens etiam impios & crudeles in remp. & quaſi parricidas patriȩ eſſe, qui ad tam euidentem patriæ perniciem hæc viperarum examina diſſimulatione, conniuentiâ, aut aliter, fouent, celant, tuentur, aut debitæ pænæ ſubtrahunt.

Obijcitur ex Conſtit. Carolinâ locus cuius hæc ſententia eſt ᵛ; ſi alicui damnum maleficio ſiue veneficio intulerint, morte ignis plectantur: ſi verò nulli damnum intulerint, pœnas patiantur pro delicti quantitate & qualitate.] *Reſp.* ſemper (vt oſtenſum) huius delicti eam eſſe qualitatem & quantitatem, vt ſi fæderatæ fuerint cum dȩmone; ſi in conuentibus, ea quȩ fieri ſolent, fecerint, morte plectendæ ſint. Dumtaxat ergo caput hoc definit, venenarios illos ſemper ignè puniendos: ceteros, ſi venenarij non ſint, aliquando ignis, aliquando alio ſupplicio puniendos. Patronis ergo Lamiarum, qui hoc capite nituntur, docendum fuit, harum Lamiarum crimen huiuſmodi non eſſe, quod mortem mercatur: quod hactenùs illi oſtendere nequiuerunt, & Binsfeld. Grilland. Spreng. Alf. à Caſt-Siman. & alij citati, noſque etiam non obſcurè contrariũ demonſtrauimus. Quid quæſo abſurdius, qui vaccam vel equum occiderit interfici; qui à fide Chriſtianâ defecerit, & Deo maledixerit, & Diabolo ſe addixerit expreſ-

ᵛ ar. 109.

sâ pro-

ſâ profeſſione, & cum eo fœdiſſimè coiërit,& ei ſacrificauerit &c. cũ morte non affici? eſtne hoc pænas criminibns cõmenſurare? Viſum mihi,vnde hęc omnia luculenter probari queant, inſerere huic loco exẽplar ſententię latæ Auinioni anno 1582. vt refertur à Sebaſtiano Michaëlis, *in Pneumalogiâ*;

» Viſis proceſſib. contra N.N.N.&c.corã nobis cõſtitutos » reos,accuſatos,& delatos;quibus tam per veſtrã,&quorũlibet » veſtrum relationem, ac propriam confeſſionem iudicialiter » coram nobis factam,atque ſæpiùs repetitam, iuramento ve» ſtro medio;quam per teſtium depoſitiones,eorũque accuſa» tiones,&alias legitimas probationes,ex dictis,actis & proceſſu » reſultantes,nobis legitimè conſtitit, & conſtat, quod vos, & » veſtrũ quilibet,Deum noſtrũ omnium Creatorẽ, & Opificẽ, *Apoſtaſia conſummata* » Vnũ & Trinũ abnegaſtis;& immitem Diabolũ,hoſtẽ antiquũ » humani generis,coluiſtis; voſque illi perpetuò deuouiſtis; & » ſacratiſſimo Baptiſmati, & his qui in eo fuerant ſuſceptores » leuantes,& proparentes, veſtræque parti Paradiſi & æternæ » hæreditatis,quã pro vobis & toto genere humano Dominus » noſter IESVS CHRISTVS ſuâ morte acquiſiuit, corã prętato » cacodęmone,in humanâ ſpecie exiſtẽte,abrenũciaſtis;infun» dente ipſo rugiente diabolo denuò aquam, quam accepiſtis, » veſtro vero mutato nomine in ſacro baptiſmatis fonte vobis » impoſito,ſicque aliud cõmenticium nomen vobis imponi fi» ctitio baptiſmate paſſi fuiſtis,& accepiſtis: atque,in pignus fi» dei dæmoni datæ,veſtimẽtorum veſtrorũ fragmentũ & parti» culam illi dediſtis;&,vt à libro vitæ vos deleri,& obliterari pa- *Transfugiũ.* » ter mendacij curaret,ſigna veſtra propriâ manu,ipſo mandã» te & iubente,in reproborum damnatorum,mortiſque perpe» tuę libro nigerrimo ad hoc parato appoſuiſtis: &, vt ad tan» tam perfidiam & impietatem vos maiori vinculo deuinciret, » notam vel ſtigma cuilibet veſtrum,veluti rei ſuę propriæ, in» uſſit: & illius mãdatis & iuſſis iureiurãdo,ſuper circulo (quod *Sacrilegium.* » diuinitatis ſymbolum eſt) in terram ſculpto (quæ ſcabellum » pedũ Dei eſt) per vos,& quẽlibet veſtrũ prę ſtito, vos obſtrin» xiſtis,ſigno Dominico& cruce cõculcato: & illi parẽdo,admi-

niculo baculi, quodam nefandiſſimo vnguento ab ipſo Dia-
f. leg. ſub cruribus poſiti.
bolo vobis præſcripto illiti, cruribus & poſiti per aëra ad lo-
cum conſtitutum, intempeſtâ nocte, horâ commodâ maleſa-
ctoribus, ſtatiſque diebus, ab ipſo tentatore portati & tra-
Ecce conuentus & tranſportatio.
ſlati fuiſtis: ibique in communi ſynagogâ plurimorum ma-
leficorum ſortilegorum, & hæreticorum faſcinariorum, cul-
torumque dæmonum, accenſo igne tetro, poſt multas iubila-
tiones, ſaltationes, comeſſationes, compotationes, & ludos, in
Ecce idololatriam perfectam.
honorem ipſius præſidentis Beelzebub Principis dæmonio-
rum, in formam & ſpeciem fœdiſſimi & nigerrimi hirci im-
mutati, vt Deum, re & verbis adoraſtis; & ad illum compli-
catis genibus ſupplices acceſsiſtis, & candelas piceas accen-
ſas obtuliſtis, & illius fætidiſsimum ac turpiſsimum anum
(prô pudor!) ſummâ cùm reuerentiâ ore ſacrilego deoſ-
Finis, nocere maleficijs humano generi.
culati eſtis; illumque ſub veri Dei nomine inuocaſtis; illiuſ-
que auxilium, & pro vindictâ in omnes, vobis vel infenſos,
vel petita denegantes, exercendâ efflagitaſtis: atque ab ipſo
edocti vindictas, maleficia, faſcinationes tũ in humanas crea-
Maleficia & crudelitates.
turas, tum etiam in animalia exercuiſtis, atque homicidia in-
fantium quamplurima commiſiſtis, imprecationes, ablacta-
tiones, tabes, & alios grauiſsimos morbos, ope iam dicti Sa-
thanæ, immiſiſtis; infanteſque per vos, nonnullis etiam ſcien-
tibus tantum & annuentibus, arte iam dictâ maleficâ oppreſ-
ſos, confoſſos, & interfectos fuiſſe, ac demum in cœmiterio
Sepulchrorũ violatio.
ſepultos noctu & clam exhumaſtis, atque in ſynagogam præ-
dictam, faſcinariorum collegium, portaſtis; denique dæmo-
niorum Principi in ſolio ſedenti obtuliſtis, detractâ & vobis
Antropophagia.
conſeruatâ pinguedine, capite, manibus, & pedibus abſciſsis,
truncumque decoqui, & elixari, & interdum aſſari curaſtis,
iubenteque ac mandante præfato Patre veſtro comediſtis,
& damnabiliter deuoraſtis: mala denique malis addendo, vos
viri cum ſuccubis, vos mulieres cum incubis fornicati eſtis,
Sodomia.
Sodomiam veram & nefandiſsimum crimen miſerè cum il-
lis tactu frigidiſsimo exercuiſtis: &, quod etiam deteſtabiliſ-
Sacrilegium.
ſimum eſt, auguſtiſsimum Euchariſtiæ Sacramentum per

vos in

„ vos in Eccleſiâ Sanctâ Dei aliquando ſumptum, iam dicti „ Serpentis à Paradiſo eiecti præcepto, in ore retinuiſtis, illud- „ que in terram nefariè expuiſtis, vt cum maiori omnis contu- „ meliæ, impietatis, & contemtus ſpecie Deum noſtrum ve- „ rum & Sanctum dehoneſtaretis, ipſum verò Diabolum, eiuſ- „ que gloriam, honorem, triumphum, & regnum promouere- „ tis; atque omni honore, laudibus, dignitate, auctoritate, & „ adoratione honoraretis, decoraretis, & honeſtaretis. Quæ „ omnia grauiſsima, horrendiſsima ac nefandiſsima ſunt, dire- „ ctè in Omnipotentis Dei omnium Creatoris contumeliam „ & iniuriam. Quam ob cauſam nos *F. Florus* Prouincialis „ Ordinis fratrum Prædicatorum, ſacræ Theologiæ Doctor, ac „ Sanctæ Fidei in totâ iſta Legatione Auinionenſi Inquiſitor „ generalis; Dei timorem præ oculis habentes, pro tribunali ſe- „ dentes, per hanc noſtram ſententiam diffinitiuam, quam, de „ Theologorum & Iuriſperitorum conſilio, more maiorum, in „ his ferimus ſcriptis, IESV CHRISTI Domini noſtri, ac B. „ MARIÆ virginis nominibus piè inuocatis, dicimus, declara- „ mus, pronuntiamus & diffinitiuè ſententiamus; vos omnes „ ſupranominatos & veſtrum quemlibet fuiſſe & eſſe veros „ Apoſtatas, idololatras Sanctiſsimæ fidei deſertores, Dei om- „ nipotentis abnegatores & contemptores, Sodomiticos & ne- „ fandiſsimi criminis reos, adulteros, fornicatores, ſortilegos, „ maleficos, ſacrilegos, hęreticos, faſcinarios, homicidas, infan- „ ticidas, dæmonumque cultores, Sathanicæ, diabolicæ atque „ infernalis diſciplinę, & damnabilis ac reprobatæ fidei aſſer- „ tores, blaſphemos, periuros, infames, & omnium malorum „ facinorum & delictorum conuictos fuiſſe. Ideo vos omnes, „ veſtrumque quemlibet, tanquam Satanæ membra, hac noſtrâ „ ſententiâ, Curiæ ſęculari remittimus, realiter & in effectu cō- „ dignis & legitimis pęnis eorū peculiari iudicio plectendos.]

Sententiæ cō demnationis tenor.

Habes hîc epitomen ſcelerum quæ faſcinarij iſti ſoliti cō- mittere, quàm alibi, accuratiùs comprehenſam: habes & ex- emplum damnationis Eccleſiaſticę, quo illa pacto Curiæ ſę- culari, reos puniendos tradat: nec opus aliâ ſollemnitate,

ſi laici ſint rei.

Maius opus quando tradẽdi ſunt Clerici; quos conſtat ante traditionem omni clericali priuilegio; præmiſsâ regradatione ſeu vt vocant Degradatione ſpoliandos. Quæritur autem, quid ſi moniales ſint, vel monachi laici; nullo in clericorum gradu cõſtituti; an & hi exauctorandi, & quomodo?

De his vltimis nõ memini me quidquã legere. Sed arbitror ſufficere nudationem ſeu ſpoliationem habitus monaſtici, vt viris caputium, feminis velum, cum ſcapulari, & habitu ſupremo auferatur, veſtiſque laica illis inijciatur, & ordine, cui ſe addixerant, eiecti ſpoliatique omni religioſorum priuilegio, ſortiſque Laicæ effecti, declarentur; ſicque Curiæ ſeculari tradantur. Praxim huius caſus nondum vidi, ſed ſuſpicor hanc eſſe, vel eſſe debere.

Sed quia in faſcinariorum cauſis multorum criminũ quædam quaſi colluuies & ſentina reperitur; quorum non eadẽ qualitas eſt, quęri ſolet propter quæ liceat vel expediat hanc Clericorum vel Monachorum traditionem facere?

Si ſola hæreſis propriè dicta, hoc eſt error in fide pertinax reperitur; ſequenda decreta canonum de hæreticis, quę propoſui ſ. *hac eadem ſectione litterâ T.T.*

Quid iudici in ceteris criminibus quæ hæreſim comitantur vtplurimùm, & quæ ſubiungam, facere expediat; id quia dependet à circumſtantijs perſonarũ, loci, temporis &c. prudentiæ & facti eſt, nec regulis vllis poteſt definiri. Hoc tantùm in genere; honoris diuini, & timoris, & publicæ vtilitatis ſummam ſemper habendam eſſe curam; & ita demùm, ſi hęc permittant, iuris rigorem remitti poſſe.

Si quæras quid iudici liceat? Reſp. etſi olim degradatio non niſi propter tria crimina iure Canonico expreſſa permitteretur; hodie tamen praxim contrariam inualuiſſe paſſim, vt propter alia quoque crimina his maiora id facere liceat; quod ſanè & à pleriſque interpretibus receptum, & æquitati valde conſonũ, poſt Bald. Ancaran. & Abbat. fruſtrà reclamãtibus Antonin. Anan. & Butrio, in praxim deductũ videmus.

Quare

Quare licet hodie propter vnum crimen valdè enorme, vel plura grauia (ſic voco quę non tam enormia) etiã non exſpectatâ incorrigibilitate clericum tradere ſæculari brachio puniendum; vt docent, poſt alios, Guilh. Benedictus *in c. Raynutius*, Bernard. Dias de Lugo Epiſcopus Calagurritanus *Prac. Criminal. canon. c. 90.* & Felicianus Epiſcop. Schalenſis *lib. de depoſitione & degradat. c.* 14. à quibus adferuntur exempla multa rerum ſic iudicatarum, in Italiâ, Hiſpaniâ, Franciâ, Belgio. diſſentiunt tamen in eo dumtaxat, quòd incidente caſu Felicianus cenſet, priùs conſulendum Pontificem Maximum: fateor id tutiùs. Sed alij hoc neceſſarium non putãt, nec puto in praxi obſeruari. Quod verò videamus iure Canonico requiri incorrigibilitatem, *c. cùm non ab homine. de iudic.* hoc rectiſſimè cenſent, cum Ancar. Abba. Felino & alijs, citati DD. recipiendũ in criminibus leuioribus, & reip. parũ noxijs: non verò in enormibus & reip. periculoſiſſimis. [*vide Diaziũ. ſ. c. 33. & 90. & Felician. c. 12. &* 14.] quorum ſententiam veriſsimam puto in criminibus huiuſmodi diu continuatis. *arg. c. quam ſit. de exceſſ. Prælator.*

Crimina autẽ huiuſmodi valdè enormia, & hac ſeueritate digna in faſcinariorũ facinoribus, præter ipſam hęreſim, mihi videntur ſaltem tria occurrere.

Primò eſt *Apoſtaſia* à Deo & profeſsione Chriſtianâ, mera & perfecta, & trãsfugiũ ad dæmonẽ illique pręſtitũ homagiũ, ſiue accedat idolatria, (quæ per ſe ſufficit) ſiue non accedat. quia hoc crimen, ſecundũ ſe, grauius eſt hæreſi propriè dictâ, & punitur non tantum pænis omnibus hæreticorum α, ſed eò acriùs, quod qui hęretico locus pænitentiæ permittitur, is Apoſtatæ iure ciuili diſertè denegatur β.

α *c. 1. & ibi Innoc. Hoſt. & alij. de Apoſtat.*

β *text. & gloſſ. in l. 3. C. de Apoſtat.*

Secundo loco eſt talis *Sodomia* nefandiſſima, per concubitum cum ſuccubis & incubis dęmonibus. propter Sodomiã verò tradẽdum brachio ſęculari clericum, criminis huius aliquoties commiſſorem, ſtatuit Pius V. Pontifex Maximus in Bullâ incip. *Horrendum illud ſcelus:* de qua conſule Nauarr. c. 27. Man. nu. 249. & ſuperioribns annis hoc in praxim Duaci deduxit.

deduxit Reuerendiſſ. Epiſcopus Atrebatenſis.

Tertio loco *homicidium*, quod in noſtro caſu multis ex capitibus eſt enorme & qualificatum. primò quando occidunt proprias proles, vel parentes, aut coniuges; & horum ſimilitudine, quando monachi vel monachæ necant ſuos collegas vel conſorores. 2. quando nondum baptizatos, & animam perdunt cum corpore. 3. quando ad necem accedunt decoctiones illæ, aut antropophagiæ. 4. ſi veneno necant. 5. quando necant proditoriè ex pacto mediante ipſo dæmone. hæc duo vltima indigent probatione, cetera clariſſima ſunt. Quartum & quinctum itaque probo, quia deterius eſt hominem veneno, quàm gladio occidere γ: ideo Romani venena etiã aduerſùs hoſtem deteſtabantur, vt Corn. Tacitus & L. Florus docuere. Deinde conatus proditorius grauitatem homicidij ſemper aggrauat: eſtque maior ac doloſior proditio, quoties cauendi aut prohibendi minor occaſio vel poteſtas eſt. Dæmones autem ſunt inſidiatores inuiſibiles, in omnem nocendi occaſionem intenti; quorum nec inſidias cauere, nec vim (ſi Deus illis permittat) atque ferociam, prudentia aut vires humanæ ferre valent. Denique per tales & maximè diuturnos, atque acerbiſsimos cruciatus excarnificatos necant, & vtplurimum (quo, quid grauius?) de mentis ſimul recto deiectos ſtatu, in deliria, miſerandumque furorem præcipitant, cumque ſanitate corporis, animi quoque tolluntin columitatem. Quæ cuncta Philo Iudæus δ, qua ſolet grauitate & copiâ verborum rationumque perpendit, & idcircò iuſtum Moyſis Zelum validiùs commendauit, quod maleficis nec diei quidem vnius inducias à nece concedendas ſtatuerit: adeò vt, ſi carnifex deſit, per ipſum met Principem Iudicem populi, eos de medio tolli voluerit, qui tali ſupplicio manus ſuas non contaminaturus, ſed Deo Sanctificaturus, vt alter Phinees, videatur. Addit vocem à Legiſlatore Exodi. cap. XX. vbi lex illa perſcripta, poſitam capi, de omnibus, qui vetitis artibus alicui necem moliuntur; & eos ad duo reducit capita, qui dicuntur οἱ μάγοι καὶ φαρμακευταί; & poſtea expli-

γ tex. in l. 1. C. de male. & mathem. vid. Fr. Balduin. ad 4 lib. inſt. tit. de publi. iudic. §. Lege Cornelia de ſicar. verſ. eadem lege & venefic.

δ lib. de ſpecial. legib. circa med.

explicat quos duplici nomine complecti voluerit, nempe qui vel potionibus, vel verborum conceptis formulis abutuntur, φίλτροις καὶ ἐπῳδαῖς τισὶν. quæ pro ijſdem ſumi ſæpè ſolere ſatis indicat Heſychij lexicum, vbi habes; ἐπαοιδοὶ, φαρμακοί, γόητες, ſed de hoc alias plura dicta nobis fuere ε.

ε l.1. cap 3. litt. D.

DD. communiter admittunt veneni mali nomine, etiam magicos ſuſurros, & incantationes, ſiue formulas quaſlibet conceptis verbis ex pacto cum dæmone inito operantes, comprehendi ζ quia par damnum ex verbis talibus & venenis. iuxta illud Tragici de Medæa; qui poſtquam genus omne lethalium graminum, & Serpentûm commemoraſſet ab ea vſurpatum, ſubdit;

ζ vide Grill. lib de ſortile. q.12. & Pet. Binsfeld. in l. 1. C. de maleſ.

" *Addit venenis verba non iſtis minùs*
" *Metuenda.*

Sanè ratione pacti & dæmonis ſic vocati, damna inferentis. Nonne Iuſtinian. Imp. lege Corneliâ de ſicarijs perinde illos teneri ſanxit qui η ſuſurris, vt qui venenis, occidêre? Quid quæſo hîc ſuſurri, aliud quam verba illa tam metuenda? Plato quoque occidi voluit lege ſuâ, non ſolum qui venenis datis nocuiſſent, ſed & quicumque deligationibus, aut illecebris, aut quibuſdam incantationibus ad lædendum paratus eſſe videretur; & hæc omnia ſe veneficiorum nomine comprehendere affirmauit lib. de legib. XI. ferè extremo; ἐὰν καταδέσησιν, ἢ ἐπαγωγαῖς, ἤ τισιν ἐπῳδαῖς, ἢ τῶν τοιούτων φαρμακείων ὧν τινῶν, δόξῃ ὅμοιος εἶναι βλάπτοντι. Incantationum itaque & ſuſurrorum nomine, omne malorum verborum ex pacto efficacium, quod malefici vſurparint, genus comprehendi; qui negaret, neminem legi, nec audiui.

η d. verſ. eadem lex. de publ. iudic.

Vnde nihil dubitem huc referre, formulas illas deuouendi, ſeu diras imprecationes, quibus maximè varijs hæc hominum venena Deum offendunt: vt erat illud quo, quæ alicui nocere cupiebat, & ſe dæmoni per pactum olim mancipat N. ſemper vtebatur: *Per illud ius & imperium, quod in me* " *tibi permiſi* (dæmonem alloquebatur) *poſtulo vt quantum pol-* " *les poteſque tali vel tali* (nomen exprimebat) *noceas*. Vbi notandum

tandum inprimis hac formâ contineri & exprimi primò complacentiam ſiue ratihabitionem primi pacti, cuius hæc quædam eſt renouatio, & noua quodammodo apoſtaſia. Deinde peti ſimpliciter, & indefinitè, vt dæmon quantum poterit noceat: quare & illud peti, vt ſi queat occidere per diros cruciatus, id faciat. Ideò ſi conſtaret, ad Tartareas has preces, dæmonem alicui mortem intuliſſe; debere puto hanc mortem deuouenti huic, vt quæ iuſſit, imputari. Si de nullius nece conſtet, ſed tantum de morbis & afflictionibus illatis; officium iudicis erit, quacumque meliore viâ poterit, iuridicè inueſtigare, num mortis etiam cauſam alicui præbuerit, hoc eſt an aliquis ex ijs, quibus Diras imprecata eſt, morte violentâ dæmonis eius operâ ſit ſublatus. Si verò præterea in eadem familiâ, vbi degit (verbi gratia, in eodem monaſterio ſuperior, vel confrater) aliquis non ſine ſuſpicione maleficæ noxæ, & maximè illius eiuſdem, quæ graſſetur eodem tempore adhuc in alios domeſticos, interierit; cæcum putem, qui locum quæſtioni idoneæ hic ſupereſſe non videat: cùm indicium hoc illâ confeſsione, & infamiâ perſonæ clarâ confirmatum, planè propinquum ſit cenſendum. Ad pœnam tali infligendam; ſi de morte illatâ, ne per tormẽta quidem, quicquam fateatur; etſi lenior ſententia ſit quorumdam, leuiori quam mortis ſupplicio afficiendam θ; tamen quando in multos tam improbo & propinquo conatu reus graſſatus fuit, etiamſi mors nulla foret ſubſecuta, ordinariam mortis pœnam tali conatui infligendam, iuſtiùs videntur complures Doctores ſummæ auctoritatis cenſuiſſe ι. Quam ſententiam equidem opinor, in ijs qui non ſunt vſi ad nocendum veneno aliquo aut inſtrumento naturali, ſed immediatâ ope operâ diaboli, longè apertiorem & æquiorem habendam. Nam qui hoc pacto, vi talis conuentionis initę homines perdunt; planè ſimiles ſunt malitiâ, homicidis, quos vulgò vocant *aſſaſsinos*, quorum homicidium pro valdè enormi & qualificato in praxi haberi, norunt qui criminalia ſubſellia vel obiter adierunt. Hos commune Doctorum ſuffragium iubet omni-

θ *Vt poſt Bertachin. Carrer. & alios Clarus lib. 5. §. homicidiũ nu. 14.*

ι *Ang. & Salyce. in l. 1. C. de malefic. Couarru. in Clem. ſi furioſus. p. 2. circa princ. Menoc. de arbitr. iudic. caſ. 360.*

omnino actu degradari, etiãſi conatũ improbum mors ſubſecuta non fuerit, ſi modò per ipſos nõ ſteterit, quominus interficeretur κ. Longiùs etiam hac in re plurimi I. C. progrediũtut, adeò vt cenſeant, clericum qui aſſaſſino mandauit occidere quempiã, à iudice ſæculari in hoc conatu deprehenſo aſſaſſino, poſſe & ipſum mandatorẽ ab eodẽ iudice capi, & ſine vllâ degradatione ſupplicio affici; quod vltimum licet non diffitear videri communius receptum λ, ſecuriùs tamen arbitror iudici ſæculari, priùs degradationem hoc caſu opperiri, & vrgere Eccleſiaſticũ forum, quatenùs iuſtè & honeſtè poterit, ad hoc faciendum. Ceterum ſimilitudinem aſſaſſinatus maximam in hoc maleficorum conatu ineſſe, quia docui *lib. 2. q. 4. litt.* B, non arbitror mihi nunc probandum. quid intereſt precio conducam ſicariũ, qui meum inimicum ex inſidijs interficiat, an ad hoc vi pacti conuenti à dæmone id vt faciat obtineam? hîc pro pecuniâ eſt, anima ei pacta, & promiſſa.

κ *docent hoc nõ inaccuratè, reiectâ Dmi & Angeli cõtrariâ ſententiâ Diazius* s̃. *c. 91. et Felicia. d. c. 14.*

λ *patet ex citatis à Boer. q. 69. Lupo de liberta. Eccleſiaſt. q. 9. & Arnol. Albertino in rep. c. quoniã de hæret. in 6. quos ſequũtur Diaz & Felician. epiſcopi.*

Verum dicat aliquis, quid igitur reſpondes canoni, *c. cum non ab homine, de iud?* breuiter *Reſp.* ſequi me cum multis grauiſſ. I. C. quos Felician. & Diazius ſequuntur, Ancaran. & Abbatem; qui cenſuere canonem illum intelligendũ de vnico tantum & nõ qualificato homicidio; non autem de vnico homicidio qualificato (vt ſunt ea quę nos initiò propoſuimus homicidia maleficorum) neque de pluribus non qualificatis.

» Concludo igitur quolibet iſtorum triũ caſuum, multoque
» magis duobus vel tribus concurrentibus, vel vno perfectè pa-
» trato & alterius propinquo conatu accedente Magos, ſortia-
» rios, maleficos, incantatores, ſiue quocumque alio appelles
» nomine, poſſe à iudice Eccleſiaſtico, quamuis monachi, quã-
» uis Sacerdotes ſint, actu præmiſſâ degradatione, brachio ſæ-
» culari puniendos tradi.

Si obijcias, quoſdam docere, ex quibuſdam canonũ locis, ad hanc traditionẽ Sortilegij crimen non ſufficere μ, ſed dũtaxat ad verbalem depoſitionem: Occurritur, id intelligendum caſu quo Sortilegij crimen intra proprios ſuos terminos conſiſtit, hoc eſt non progreditur vltra illicitam diuinationem

μ *fusè apud Abbat. in c. ad abolendã. de hæret. quẽ ſeqq. Felicia. & Diazius, ille c. 12. hic c. 10.*

tionem non coniunctã cum expreſſo pacto Apoſtatico. Nam de tali ſimplici diuinatione, vt ſunt plerę que aſtrologorum & ſimilium, expreſsè canones illi loquuntur, *nempe c. Vnicus 26. q. 1. c. ſi quis Epiſcopus 26. q. 5.* Et ideo noſtræ ſententiæ nihil obſtant. Ceterum quando incantationes etiam medicamentis ad malorum remedium adhibitæ; tunc ex Diuo Augustino expreſsè iubet alius canon *clericos degradari. c. admoneant in fi. 26. q. 7.* Cuius loci duæ ſunt explicationes, vna eſt, *degradari* poni pro curiæ ſæculari tradi, vt per præcedens etiã quod ſubſequitur ſignificetur. idcircò enim ferè ſemper fit actualis degradatio, quæ hoc nomen propriè meretur: alia eſt, degradationem tantum poni pro depoſitione verbali, quæ propriè vocatur depoſitio, impropriè vero degradatio diceretur. Prior ſententia verborum proprietati inhæret, poſterior æquitati, Sed ſuſpicor in re non diſſentire Abbatem & Butrium. Nec enim Butrius opinor affirmaret incantatores, qui nec apoſtatæ, nec Sodomitæ, nec alijs noxij ſuis artibus eſſe ſunt conati, actu degradandos vt curię ſæculari traderentur; ſed contenderet canonem illum de his non loqui, verum de ijs ad quorum crimen incantationis, graue damnum alijs illatum, Sodomia, aut apoſtaſia, accederet. Contra Abbas non opinor negaret incantatores illos de quibus Butrius ſic acciperet Canonem, & de quibus concl. noſtra fuit, curiæ ſæculari tradi poſſe; ſed contenderet canonem illum de his non egiſſe, ſed de alijs de quibus nos non loquimur: quæ Abbatis explicatio etſi minùs propria, magis tamen conſentanea videtur illi contextui. Sanè nobiſcum ſenſiſſe Abbatem & cum Butrio, quoad enormes illos quos dixi ſortilegos, patet quia Abb. ſolitus eſt diſtinguere inter crimina grauia, grauiora, & grauiſſima. de grauibus tantum vult agi *in c. cum non ab homine. de iudic.* de grauioribus *in c. tuæ, de pæn.* de grauiſſimis *in c. nouimus. de Verb. ſignif. & c. penult. de hæret.* Et inter grauiſsima collocat quæcumque ſunt qualificata, & valdè pernicioſa reip. & quia pro huiuſmodi criminibus puniendis condignam pænam non habent canonum ſanctiones; vt

Antonij de Butrio in c. at ſi clerici. de iudic.

Abb. in d. c. admoneãt.

in c. tuæ, de pænis.

nes; vt

nes; vt illa condignè vindicentur, & reip. conſulatur, ac ſatisfiat, vult meritò introductum, vt iudex Eccleſiaſticos talium reos degradet, & ilico poſt curiæ ſæculari (vt fieri ſolet) tradat *iuxt. d. c. nouimus & d. c. penult.* ſi verò delicta minus atrocia & minus pernicioſa reip. ſint tamen ex grauiſsimis; tunc vult iudicem debere degradare, & degradatum perpetuis carceribus mancipare, quæ ſuprema iuris Canonici pæna eſt, & in mortis locum ſucceſsit ρ. Quæ ſanè Abbatis ſententia meritò Diazio & Feliciano ſupracitatis placuit. Et hæc puto poſſe & debere iudicem ſequi.

» Porrò ſi ſpes affulgeret emendationis, & magna atque cla-
» ra pænitentiæ indicia exſtarent (*caue tale putes, quod reus ſecum petat clementer agi: meliùs indicium pænitentiæ foret, ſi diceret nullaſibi condigna ſupplicia poſſe irrogari, & malle hic Deo tam atrociter offenſo, graui ſupplicio conari ſatisfacere*) nec rei ſunt relap-
» ſi, nec ſcandalum timetur, nec magnum imminet reipub.
» periculum ex hac clementiâ: his concurrentibus ſemper, etiã
» in tribus illis quæ dixi criminibus, æquiùs, leniùs & hone-
» ſtiùs Epiſcopo putarim (niſi particulari cauſâ in contrarium
» mouente) ſi reum huiuſmodi poſt actualem degradationem,
» ſiue monachus, ſiue aliàs clericus ſit (maximè ſi in ordine ſacro conſtitutus) ipſemet ad perpetuos Eccleſiaſticæ curiæ carceres damnet. Sic factum Ebroici, Mag. Guilh. Edelino σ; ſic factum Cameraci Ioannæ Potiere τ; ſic factum Cordubæ Magdalenæ Cruciæ, in quorum tamen cauſâ Sodomia, & maleficium, cum Apoſtaſiâ concurrebant: ſed in omnibus pęnitentiæ ſigna erant clariſsima, & ſcandali atque noxæ publicæ periculum abeſſe iudicabatur.

Quoad ignis pænam ea quoque meritò recepta, & à maleficis incendiarijs (*l. 3. C. de malef.*) generali Europæ conſuetudine, ad omnes magos, maleficos, ſortiarios, lamias extenſa. quia ſunt apoſtatę, ſunt hęretici, ſunt peccantes contra naturam; quorum omnium hęc legitima pęna eſt υ. Et hęc pęna cępit iam in Hiſpania à regno Ramiri Regis, circa annum. 844. Nam ille Magica ſacra cantioneſque ignis ſupplicio coërcuit.

ρ *c. 3. de pæn. Innoc. in ca. qualiter 2. de accuſat.*

σ *docui alias ex Monſtreleto et laquerio.*

τ *docui ex Maceo, & Molineto.*

υ *Ioan. And. Hoſtienſ. Abb. in c. ad abolendam de hæret. & c. 1. de apoſtat. DD. in l. nullus aruſpex. Co. de malef. Bertran. cõſ. 212. vol. 2 Cõrad. Brun. li. 5. de hæret. c. 3 Coraſ. lib. 3. Miſcell. ca. 8. Aimeric. in Director. Comenſ. in Lucernâ inquiſit. Sima. Pegna et alij. tex. in d. §. transfugæ cum ſim. Clarus §. Sodomia. num. 4. Dambaud. in praxi criminal. & eſt omnium.*

coërcuit. [*Ioan. Mariana de reb. Hiſpan. lib. 7. c. 13.*] in Italiâ a-
priùs adhuc à temporibus D. Gregorij, quando Romæ Baſi-
lius quidā ſenator magus, qui vt pænā effugeret, ſe Monachū
eſſe velle finxerat flammis abſumptus fuit (*Vide D. Greg. lib.*
Dial. c. 4.) hic Baſilius vna cū Prætextato, qui ambo ſenatores
π Caſsiodo. lib. 4. variar. epiſt. 22. & 23. & viri illuſtres, fuêre Magiæ conuicti π: vt videas hoc cri-
men ſemper non muliercularum tantum & vilium, ſed virorū
etiam nobilium fuiſſe; quicquid Wierus & ſimiles oggani-
ant. Impænitentes itaque viui comburendi, pænitentes priùs
ſtrangulandi. *Vide Couarr. lib. 2. var. reſ. c. 10. n. 9. & Clarum d.*
§. fin. q. 99. n. 7. In Apoſtaſiâ quoque ſpeciale, quod in foro ex-
terno illi pænitentiæ locus non eſt. *l. 3. C. de Apoſtat.*

Vnum reſtat dignum quæſtione. V. *Iudici liceat hanc le-
gis pænam conſuetudine receptam minuere pro lubito ſuo?* deciden-
da hæc quæſtio eſt ex traditis à D. Tho. *& eius interpp. 2. 2.*
q. 67. a. 4. ſi adſit accuſator, eo iuſtè inuito, non poſſe vllum iu-
dicem ne ſupremū quidē pęnam debitam laxare: ſi verò iniu-
ſtè inuitus eſſet, vt ſi valdè vita rei foret reipub. neceſſaria;
ρ D. Tho. 2. 2 q. 68. ar. 3. ad 3. & ibi Caiet. Sot. lib. 5. de iuſt. & iu. q. 4. a. 4. tunc inferior iudex id nō poſſet, ſed benè ſupremus poſſet ρ,
quod tamen rariſſime & non niſi maximâ ex causâ faciendū.
Inferior vero iudex nec permittēte accuſatore poſſet σ. ſupe-
rior poterit eo remittente, ſi tamen id fiat cum bono reipub.
σ poſt D. Tho. Arago. & Valenc. quod quia raro accidit, ideò etiam raro pæna relaxanda. Si
iudex ex officio proceſſit, minor non poterit eam relaxare: ſu-
premus non poteſt, niſi vtilitas reip. id exigat, vna & præcipua
cauſa eſt leniendæ pęnæ, pænitentia voluntaria. Sanè pruden-
tes iudices ſemper cenſuerunt, ſpontaneam & promptam cō-
feſſionem & indicia pænitentię, leuioris pænæ infligendę, etiā
in hoc crimine, cauſam idoneam eſſe. Stabuleti Ioannes del
Vaux igne cremandus, capite plexus fuit; alijs locis, qui viui
erant exurendi, ſtrangulantur ad palum. Hoc mouit iudices
illos Allobroges in caſu quem his verbis narrat Cancellarius
Pariſienſis cōtigiſſe anno Domini M. CCCC. XXIIII. Recita- »
tus eſt Lugduni Galliæ corā clero proceſſus cuiuſdā mulieris »
delatæ & detentę Burgi in Breyſſiâ, quæ eſt notabilis villa du- »
cis

» cis Sabaudiæ, circa quã eſt domus Sellionis ordinis Carthu-
» ſienſis. hæc mulier ſub pallio deuotionis & reuelationum fin-
» gebat mirabilia. Aſſerebat enim ſe eſſe vnã de quinque femi-
» nabus miſſis à Deo cõpaſſiuè,pro redimendis innumeris ani-
» mabus de inferno. Et iam ſuâ colluſione ſubdolâ deceperat in
» regione illâ quamplurimas ſimplices mulierculas. Sciebat *Sic corrig. Vulgò malè legitur*, religione.
» videndo frontem,peccata,quę fecerat vnuſquiſque:hoc enim
» ſecundum Auguſtinum etiám Diaboli malitia ſcire poteſt,&
» ſuis reuelare; non autem ea quæ futura ſunt abſolutè, ſiue ea
» quæ in ſecreto cordis latẽt,& nullo exteriore motu aut ſigno
» ſeſe produnt. Habebat etiam ſupradicta mulier duos carbo-
» nes in pede,qui eam afflixerãt quotieſcumque aliqua anima
» ad infernum deſcendiſſet. quotidie tres animas ab inferno
» liberauit; vnam vel duas ſine difficultate, aliam ſeu alias cum
» pænâ maiore,vt dicebat. Mentis quoque exceſſus ſeu exſtati-
» cos ſæpè habebat,in quibus mirabilia per reuelationẽ didice-
» rat; eratque miræ abſtinentiæ,ſingulariſſimæ etiam vitę: plu-
» ra verò alia de eâ ſcribenda forent. Nuper autem cũ Spiritus
» almus Eccleſiæ ſuę rector verus (vt creditur) hunc Spiritum
» falſum detegere vellet; hęc mulier capta,& pęnis vt torquere-
» tur eſt addicta: quę omnem veritatem confeſſa eſt, qualiter
» omnia prędicta cupiditatis occaſione finxiſſet, vt ſe nutriret
» hoc modo & paupertati ſuę ſubueniret; aut fortaſsis pro huiu-
» ſmodi diabolo ſe miſeram in famulam dedicauit. Inuenta eſt
» inſuper morbũ caducum habere,ac eundem ſub extaticis ex-
» ceſsibus,quos finxerat,palliare. de qua cũ varia opinio eſſet,
» an tanquam hæretica puniretur; iudicatũ eſt à doctis ad pęni-
» tentiam eam admittendam,nec eſſe hęreticam, quia illa quę
» fecerat dimiſit, nec obſtinata permanſit.] *ita Gerſon lib. de examinat. doctrinar. litt. O. in fine.* Hęretica non erat, quia in mente errorẽ nullũ fouerat: ſaga tamen & malefica, quia peccata ex pacto cum dęmone inito diuinabat. carbones etiam illi videntur illuſione dæmonis apparuiſſe, quanquam & humana vafrities quid ſimile carbonibus potuerit exhibere.

Ordinariè expedit reip. ſontes puniri: ideò ordinariè peccaret

etiam Princeps hanc pænam mortis relaxans: & ſi quod malum reip. inde proueniret ad iuſtitiam pertinens, iudices, etiam Princeps, tum tenerentur ad damnorum reſtitutionē *Valen. & Aragon. §. & eſt commun. ſententia, Silu. & Caietan. verb. Iudicum peccata, Nauar. in Manual. cap. 23. & alior.* Quam ægrè autem Deus ferat maleficos magos verè idololatras, IESV & MARIÆ hoſtes, defendi aut debitæ mortis pænæ eripi; in Anatolij cuiuſdam & ſociorum Magorum cauſâ, multiplici miraculo Bizantij fuit oſtēſum, narrante rem multis Euagrio *lib. 5. Hiſtor. Eccleſ. c. 18.*

SECTIO XVII.

De libris Magicis.

NEc poſſunt ad hæredes tranſmitti, nec legi, nec retineri; ſed ſunt igni tradendi α; Vt iure antiquo cautum, & in primitiuâ Eccleſiâ obſeruari ſolitum β; & hoc renouatum edicto Pij. IV. & Clementis. VIII. Pontific. in regg. quas præfixerunt Indici libr. *prohibit. Reg. 9.* INTELLIGE præterquàm ab illis, quibus prohibitorum librorum generalis lectio, in bonum publicum, Pontificis Max. auctoritate fuerit conceſſa γ. Soli Pontifici reſeruatum eſt, hanc licentiam largiri δ, & quibus ipſi hoc permiſerunt; vt nominatim omnibus Inquiſitoribus fidei, & eorum commiſſarijs, pro tempore exiſtētibus: Epiſcopis verò, eo ſolo quod Epiſcopi ſunt, hęc licentia legendi libros prohibitos non competit, vt docet Peña ε, & hoc fuit à Pio V. quibuſdam Epiſcopis diſertè reſponſum. Sunt autem tales libri, non auctoritate propriâ comburendi, ſed potius deferendi ad inquiſitores. Qui eos retinent, niſi deferre parati ſint, non ſunt abſoluendi: & hæc abſolutio reſeruata eſt habentibus poteſtatem abſoluendi à caſibus bullę cænę Domini; at ab alijs impenſa abſolutio, nulla eſt & inualida. ſunt etiam tales retinentes vehementer de eadem hęreſi ſuſpecti ζ. ſi libri ſint ab alijs compoſiti. Nam ſi ab ipſiſmet compoſiti forent, plenè conuincerentur, & damnari poſſent vt hęretici magi η; ſi tamen faterētur à ſe com-

α *l. ceteræ D. fam. herciſ. l. mathematicos. C. de epiſ. audient.*

β *Act. 19. v. 19. cum ſeqq. & D. Aug. teſtatur in pſ. LXI. in fi. Damaſcen de Barlaam & Ioſa c. 32.*

γ *Eymeric. c. 43. nu. 1. & Pena, ibi in comment. lit. C.*

δ *Iul. 3. in bullâ, cū meditatio cordis.*

ε *ad Direct. Inquiſitor. p. 2. c. 4. Comm. 3. fol. 91.*

ζ *hæc omnia fusè docet poſt Simanc. Campeg. & Zauchinum Peña d. com. 3.*

η *Arch. Ioā. And. Domi. c. filij de hæret. in 6. Roman ſing. 323. Carer. de hæret. n. 125.*

ſe compoſitos, vel à ſe ſcriptos, vel ab alio ſe dictante ſcriptos, nec quicquam cauſari poſſent quod eos ab hæreſis crimine tueretur. *Vide de hac re benè loquentẽ Siman. in prax. ánn. 3. ti. 39.*

Idem quod inquiſitoribus fidei, quo ad librorum horum vſum puto eſſe publicis Librorum Cenſoribus Eccleſiaſticis: non verò DD. quia Doctores ſunt, nec Parochis quia Parochi. quod diligenter notandum, etſi in multis locis periculosè Parochi & DD. hoc ius ſibi vſurpent.

SECTIO XIIX.

De Euchariſtiâ morituris præbendâ.

CONſuetudo multis locis eſt maleficis ad mortem damnatis denegare viaticum corporis Dominici; quæ conſuetudo tolerari poteſt, propter Sacramenti reuerentiam, illis locis, vbi poſt ſententiam ſtatim reus morti traditur. Locis alijs, vbi pridie ſententia fertur, & poſtridie reus interficitur, etiam conſuetudinem hanc admittit Nauarrus α. Sed omnino putarim, tunc reis præbendam communionem, niſi quid aliud obſtet: nempe dummodo Catholici ſint, & verè pæniteant. probatur hæc ſententia iure Pontificio β & ciuili γ, & DD. auctoritate δ. probatur & ratione. quia conſulendum eius animæ, cuius corpus traditur ad mortem: neque hoc eſt dare Sanctum canibus. pænitens enim iam Deo amicus eſt & non canis. Nec dedignatur Chriſtus eum inuiſere, pro quo ipſe mori dignatus.

Item ad hoc requiritur, vt reus ſit ieiunus. non enim idem obtinet in ægro morituro, & ſano morituro, vt optimè docet Nauarrus ε: & vt tantum temporis inter ſupplicium & communionem intercedat, vt ſpecies ſacramentales ſint veriſimiliter conſumptę, ad quod non dubito cum Nauarro ζ quatuor horas ſufficere. confeſsio Sacramentalis nunquam reo, ne immediatè quidem ante mortem, deneganda η: contra vnctio extrema reis nunquam concedenda θ. Semper autem cauendum, ne poſt Euchariſtiam, vel confeſsionem quilibet reum inuiſat, & inebrietur, vel alia fiant piam mortem

α *lib. 5. Conſil. 16.*
β *c. quæſitũ. 13 q. 2. c. ſuper eo de hæret. in 6. Motu proprio Pij V. ſuper hoc edito.*
γ *Sanctione Crimina. Caroli V. a. 79.*
δ *glo. et DD. in Clem. 1. de pænit. Turrecrema. in d. c. quæſitum. Aufrer. De poteſta. Eccleſ. ſuper laic. Iul. Clar. d. q. 99. n. 3. v. Binsfeld. memb. 2. dub. 5. multos allegantem.*
ε *d. conſ. 16.*
ζ *Manual. c. 25. n. 23.*
η *Nau. d. nu. 23.*
θ *Clarus d. nu. 3.*

tem & ſeriam pænitentiam impedientia; qua in re hîc in Belgio & Germaniâ ſuperiore multum & frequenter peccatur.

SECTIO XIX.

An corpus ſepeliendum?

SEquenda in hoc regionis conſuetudo, quoad illos qui à Carnifice iuxta tenorem ſententiæ ſunt interfecti α. Quoad alios qui ſententiæ executionem morte præuenerunt, notandum primò huius (vt & hæreſis) excepti criminis naturam eſſe, vt morte non finiatur, ſed contra mortuum procedi in eo poſsit β, & in locis vbi bona confiſcantur, poteſt etiam poſt mortem agi ad bonorum confiſcationem; ſed vbi talis conſuetudo non eſt, ſaltem ad memoriæ damnationem γ; & corpus ſepultum condemnatum poſſet exhumari & oſſa comburi. Qui durante reatu ſibi mortem conſciuerunt, ij non ſunt ſepeliendi Eccleſiaſticâ ſepulturâ δ, ſed cadauer deberet à iudicibus in furcam agi. Si obijcias contrariam ſententiam communiorem, quoad vltimum membrum, nempe non poſſe iudices in corpus in carcere mortui ſæuire, illud ſuſpendendo vel cremando. quia crimina & eorum pæna morte exſtinguuntur ε. *Reſpondeo* hanc rationem locum non habere, quando moriendo nouum crimen cõmittitur, & ipſa mors crimen eſt: crimine enim nec crimen, nec criminis pæna poteſt exſtingui. Hæc me cauſa impellit, vt à communi ſententiâ recedam. Deinde plerique cenſuerunt & optimè, in atrocioribus criminibus, rectius æquius eſſe adhuc cadauera puniri, cùm grauiſſimo cum ſcelere, ſe debitę pænæ reus conatus fuit ſubtrahere; & conſuetudo ferè generalis comprobauit hanc praxim cadauera talium puniendi, ad aliorum neceſſarium exemplum ζ. Eos autem conſanguineos & amicos, qui reis in carcere venenum, vel laqueos, vel cultros ſuppeditant; vt violentas ſibi manus inferãt ad ignomiam euitandam, in quos meritò DD. inuehuntur η, non dubito teneri lege Corneliâ de Sicarijs.

α *Gomeſ. to. 3. c. 14. n. 8. Clarus §. vl. q. 100. nu 1.*
β *Gomeſ. d. to. 3. c. 1. nu. 80.*
γ *Gomeſ. ſ. & Clarus q. 51. nu. 14. Siman. in prax. tit. 62. & tit. 56.*
δ *c. placuit 23. q. 5. & ibi gloſ. & DD.*
ε *vide Clarũ d. §. fin q. 51. n. 15. & Gomez. ſ. n. 71. & Menoch. de arb. iud. caſ. 285.*
ζ *latè hæc oſtendit poſt Igneum, Fr. Marcum & alios ipſi Gomez. & Clarus. locis dictis, Couarr. lib. 2. reſol. c. 1. Simanc. d. tit. 62.*
η *Marſ. ſing. 150. Menoch. d. caſ. 285.*

Si verò non vi ſibi illatâ, ſed ægritudine vel debilitate, aut incom-

incommoditatibus carceris morerentur ante ſententiam; in his ego prorſùs ſequerer communem illam ſententiam, adeò vt ſi in talem non legitimè confeſſum aut conuictum iudex ſæuiens eum non patiatur Eccleſiaſticæ tradi ſepulturæ, peccet Mortaliter, & actione iniuriarum conueniri à propinquis defuncti poſſit θ. Poterit tamen iudex ſinere corpus ſepeliri cũ proteſtatione, & litem cęptam contra mortuum proſequi, citatis ad defenſionem ijs quorum intereſt; vt in hæreſis crimine ſeruatur ι. Sed quot annorum ſpacio currit ius contra mortuum agendi? putarim in hoc crimine quoad bonorum confiſcationem non poſſe agi, poſt annum quadrageſimum; ad memoriam tamen damnandam, adhuc agi poſſe κ, iuxta ius Canonicum; ſed ciuile videtur quinquennij tantum ſpacium exigere λ, cui in foro ciuili ſtandum.

θ *d. c. placuit & c. ex parte de ſepult. Alberic. Ang. & alij in l. 1. §. quoties. D. de iniur. neque hac in re praxim cõtrariam proferunt DD. ſupracitati: ſed cẽs volũt vnanimiter quoad hos iura ſeruari.*

ι *Ægid. Bellamera deciſ. 677. & 678. cum ſeqq. Alberti. rub. de hær. Simanc. d. tit. 61.*

κ *Brunus de hæret. libr. 5. c. 17. Simanc. § nu. 7. ex c. vlt. de præſcrip. in 6.*

λ *l. 2. C. de apoſta. & ita gloſ. in l. Manichæos. in verb. ſubire. C. de hære. & eſt commun. teſte Gomeſ. § n. 81 quem ſequitur Clarus d. n. 14.*

Q APPEN-

APPENDIX AD LIB. V.

HIs addam quæ ad me V. Cl. Petrus Oranus ſcripſit quincto Kal. Decemb. 1599. & adiungam ex rebus alibi iudicatis nonnulla, quæ ſolius Pariſienſis Curiæ iudicatis non immeritò prę ferantur: quamquam nec Duareno (cuius in Scholis, quàm in ſubſellijs, maior laus) ſatis credam hoc Parlamenti illius conſtans eſſe iudicium, ſed fors illum arreſta aliqua decepere, quæ alijs, ipſi non notis, fundamentis innitebantur. Orani verba ſunt:

In Magicarum Diſquiſitionum Tomo primo, aduerſus Alciatum noſtrum, ſtrennuè decertaſti, depulſioneque plenâ, atque ſolidâ, errorem notaſti, & confutaſti, demiror doctiſſimum Alciatum non tantum in Parergis, verùm etiam in Recitationibus ad Decretales Pontificum in eo errore perſtitiſſe, ſic autem ſcribit α.

α in c. perniciosa. n. 66 de off. & poteſt. ordinarij

» In contingentia facti vidi quamplurimum dubitari, Inquiſitor pronunciauerat contra quandam mulierem ac tradiderat Iudici ſæculari, hic ad partis inſtantiam vidit proceſſum in quo continebatur quod hæc mulier confecerat pocula quædam amatoria, & ſolum contra eam erant indicia quarundam maleficarum, quæ dicebant quod in quodam luſu nocturno cum dæmonibus viderant ipſam mulierem ludentem, ac ducentem choreas, ipſa verò negauerat omnia, & fatebatur ſe eſſe catholicam, fuit dictum quod Iudex ſæcularis non deberet exequi Inquiſitoris ſententiam ex defectu iuriſdictionis, quod in illo proceſſu Inquiſitor non poterat cognoſcere. nam quo ad pocula amatoria, clarum, illud delictum non eſſe hæreticum, nec eius cognitionem ad Inquiſitorem ſpectare β, neque enim eſt credendum quod etiam ipſa verè fuiſſet in luſu. nam quamuis credatur ſocijs criminis in tali delicto, attamen illud non eſt trahendum ad ea quæ verè non videntur, ſed per illuſionem dæmonum γ, præſertim cũ iſtæ participes criminis eſſent mulieres quæ regulariter non admittuntur in causâ ſanguinis δ; hæc Alciatus. »

β Panorm. in c. 1. de ſortileg. per ca. accuſatus de hæret. in 6.

γ c epiſcopi. 26. q. 5.

δ c. 3 de teſt.

Mi Delrie, ex vno errore, in alium labitur Alciatus, ſiquidem Pōtifex Maxim. ε in accuſatione etiam mulieres audiri reſcripſit, non quaſlibet, ſed conſcias, & participes eius criminis, ac facinoris, & audiri non tanquam accuſatrices, ſed tanquam teſtes; certum enim eſt conſcias haberi pro teſtibus, audiri, & examinari tanquam teſtes, quin etiam generali conſuetudine comparatum, vſurpatum atque receptum, vt eiuſdem criminis & facinoris ſocijs credatur, ſi ſanguine ſuo, id eſt morte, accuſationem ſuā ſignauerint, & roborauerint.

Et quod traditur ζ Reum criminis non interrogari de conſcientia aliorum, quod qui ſibi non pepercit, multo minus alteri parciturus ſit η, id intelligendum eſt de confeſſis, non conuictis; hos enim aduerſus conſcios, ſocios, & participes criminis interrogari manifeſto iure probatur θ, imo & confeſſum interrogari in crimine leſæ Maieſtatis ι in aperto eſt, tale autem crimen eſt ſortilegij, & magiæ; Iudices rerum capitalium apud Stabulenſes ſortilegas conuictas, nec confeſſas proſcribendas, non damnandas capitis, vel ad rogum contendebant, ac ne quidem ſi in flagranti crimine cōprehenſæ eſſent, ſicque apud eos more maiorum vſurpatum; verùm auctorante Principe iactatam conſuetudinem, & abuſum abrogauimus, hoc enim nec ius admittit, altero contentū; vt vel confiteatur vel conuincatur Reus κ.

Scio aſperrimum crimen paricidium, quod Seneca λ, & Quintilianus μ nefas vltimum vocāt, eoque ſenſu in Regem adtentatum, vltimum facinus, Quintus Curtius adpellat ν, non vindicatum acerbiſſimo illo ſupplicio, more maiorum etiam in conuictum & manifeſti paricidij Reum, niſi ſi vltro confiteretur, nec confeſſionem fuiſſe extortam tormentis ο, tamen nihilominùs conuictus capitali pæna vti homicida coercebatur, ea fuit lenitas Auguſti, nolens paricidij pœna plecti niſi cōfeſſos, nec Auguſtus ſua interrogatione, Certe Patrem tvvm non Occidisti? viam ſalutis, & libertatis Reo aperuit, vt voluit Caſaubonus ϖ, ſed benignâ interrogatione abnutiuum reſponſum elicere voluit, ne conuictus, non

ε in d. c. 3.

ζ in l. repeti. § 1. de quæſtionibus & in l. vlt. C. de accuſa. & in c. vlt. 15. q. 3.

η l. vlt. § fin autem. C. de bonis eorum qui ante ſententiam &c. Emilianus decla. 292.

θ in l. D. Hadrianus. § 1. de cuſtodia reorum.

ι c. 1. de confeſſis.

κ l. qui ſententiam. de pœnis.

λ libr. 1. de Clement. cap. 23.

μ decla. 377.

ν lib. 8. hiſto.

ο Sueton. in vita Auguſt. c. 33.

ϖ in not. ad Suetonium d. c. 33.

non tamen confeſſus, pænam paricidij ſuſtineret. tam horrendum facinus paricidij vix credidere patratum veteres; niſi ſi paricida ſe ſuo indicio, & iudicio conuinceret;

Quod verò Alciatus ſcribit aduerſus diuinationes, & incantationes, Inquiſitores incongruos, & incompetentes eſſe Iudices, quod diuinationes, ſortilegia, ac alia id genus, ſpecies ſint falſæ Religionis, nulla tamen dogmata fidei catholicæ contraria continere; hoc ſimpliciter verum non eſt, ſi enim Diuinator, ſortilegus, inuocauerit, & adorauerit dæmones ſpem in eos ac fiduciam poſuerit, ſacrificia ac preces eis obtulerit (quod vtique faciunt ſortilegi & venenarij) rectè pro ſua iuriſdictione inquiſitor inquirit, & ita poſt Oldradum ρ, & Iaſonem σ reſoluit Conrardus Brunus;

ρ conſ. 208.
σ in l. huiuſmodi de legat 1.
τ in tit. ad legem Cornelie de Sicarijs.

Demiror Gallos doctiſſimos errationem Alciati inſecutos. Franciſcus Duarenus τ, ſic de ſortilegis ſcribit: de anicu-lis horum temporum quæ volitare per aera, & nocturno tépore ſaltare, & choreas agere dicuntur quæritur? Et ſolent plerique Quæſtores in eas acerbiùs animaduertere quàm ius & ratio poſtulet, cum Synodus Ancyrana definiuerit quędã eſſe quæ à cacodæmone multarum mulierũ mentibus irrogãtur; itaque Curia Pariſienſis (ſi nihil aliud admiſerint) eas abſoluere ac dimittere merito conſueuit, hæc ille.

υ lib. 5 rerum Iudicatarum tit. de maleſ. cap. 11. editio 2.

In eandem ſententiam ita quoque Petrus Erodius υ, nuper extitere apud Valenſes, & Cenomanos vicinos noſtrorũ Andiũ, qui ex hoc maleficio dãnati ſunt, & quos in tormẽtis audio confeſſos, ſe ſacris (quæ ſabbata nuncupant) rituatim initiari, tum Chriſtianiſmũ abiurare & profiteri paganiſmũ, deinde à tergo notari ſignis, poſtremò donari pulueribus & medicamentis quibus & brutis & hominibus officiãt, itaque alios tale quid conficere, nonnullos vrinã ſiſtere, quoſdã arceri à concubitu, an id effici poſſit vt perſuadere volũt hominibus intactis, videbimus prout res incidet, durat in hodiernum diem hæc ſeu magorum ſeu ſortilegorum pernicioſa factio, niſi quod ea non amplins philoſophorum aut honeſtorum virorum ſit, ſed ruſticorum & idiotarũ, quæ res (inquit)

vanita-

vanitati vanitatem adiecit.

Idē alio loci φ à ſanguine ſortilegorū, ex Ammiano Marcellino abſtinendū contendit, quod multa in hoc genere vana ſint, multa non nociua, multa inſaniæ coniuncta, multa miſeranda, & ſi hæc deliria humana aliquā pænam merētur, mitiorē vult adhibendam, vt enim furioſus ſatis ipſo furore punitur, ita ſortilegus vana indagine.

φ lib. 8. rerum iudicatarum, tit. de maleſ. ca. 14. editione poſtrema.

In eundem errorē delatus Michael Montanus libro tertio periculorū, ſeu tentamentorū, (Lipſius noſter guſtus, Auctor verò operis, *Eſſais* vocat) capite vndecimo, tit. *des Boiteux.* Curaſſem ab Amanuenſi meo deſcribi, niſi Lipſius in libraria ſua haberet, à quo, ſi voles, legendum accipies.

Nihil neceſſe nam non probat quicquā, ſed Hippiam tātum agit, et cuius cauſam rei ignorat, contendit eā non fuiſſe.

Cōtra Mathæus Cognetus Senator Regius χ, ſortilegos tanquā homicidis nequiores, naturæ humanæ inimicos omnimodo puniendos contendit, & diriùs, ſeueriuſqne in eos à Magiſtratu animaduertendum: quod & ipſum firmat doctiſſimus Theologus Claudius Eſpenceius ψ; magiā proſcribere (inquit) ſceptri magis eſt quam ſtili, & eo loci multa de magis, præſtigijs & incantationibus.

χ en ſes diſcours politiques, cap. 42.

ψ in commētarijs ad poſtrem. Epiſt. D. Pauli ad Timotheum. cap. 3.

Quin etiam Franciſcus Hotomannus I.C. non incelebris, in ſortilegos animaduertendum; conſultus reſpondit ω. Et ſi fortè non ſit plene probatum delictum ſortilegi, tamen ſufficere publicam vocem, & famā in loco, vt poſſit quæſtionibus ſubijci, quod omniū impietatum atque ſcelerum a Satana repertū ſcelus & maxime abominandum ſit, propter expreſſam abiurationē & renūciationem Chriſtianæ Religionis, deinde propter fidem & hominiū quod diabolo præſtatur, & propter exitium quod iſta maledicta diaboli mancipia mortalibus inferunt, cuius rei cauſa, leges ciuiles humani generis inimicos, & hoſtes communis ſalutis appellant α.

ω conſ. 98.

Idē Hotomannus β, in morbis curandis magā qua de cōſulebatur nō modo circulo, verum etiam certa hac verborum formula vſam fuiſſe refert, *d'ainſi que Dieu a Va, & charité a foy, & le pain n'a faim, & l'eau n'a ſoif, & le feu n'a froid, fau, fau, en oiſiy, parte d'icy dedans,* quod magicū carmē (exorciſmi formulā

α in l. etſi, & in l. Vlt. C. de maleſ.

β conſil. 99. nu. 2.

ζ d.conſ 99.

η in l.nullus & in l. eorū. C. de maleſ.

impiè Hotomannus vocat ζ) Conſtitutionibus Imperatorum damnatum legimus η, eos enim qui ſuſurris, & carminibus iſtis vtuntur quanquam pernegent, teſtibus tamen grauatos, eculeo dedendos, vnguliſque ſulcantibus eorum latera tondenda, pęnas proprio dignas facinore.

Quod vero Alciatus, Erodius, & alij, ſortilegos ad ſabbata proficiſci, ferri per caminum, nigrum hominem vel hircum adorare, tripudiare vnà, atque vnguenta puluereſue dari quibus aut transferantur aut ſolo etiam flatu alios tabe conficiant, deridicula & inſomnia eſſe putant, & ad ſui dicti confirmationē, aduocant Decretum Patrum in Concilio Ancyrano; ſolidè abs te confutatum eſt, vt & hoc ipſum pręſtitit Sebaſtianus Michaelis Theologiæ Doctor θ, neque adhibendam magè fidem Ioanni Baptiſtæ Neapolitano ι, quàm Apuleio Africano, vtrumque enim fieri poſſe reipſa, & opinione, ideoque à particulari ad vniuerſale nullam eſſe conſequentiam;

θ in ſua Pneumalog. in libelli concluſ.

ι lib. de magiâ. c. 26.

Ioannes de Vaux Stabulenſis monachus, inter alia recitabat indicendæ congregationis (ita enim vocabat) ſtatos condictos dies, vbi nocte intempeſtâ ad deſtinata loca ſodalitas comparebat, quæ dęmoni in formâ hirci adparenti adorationes genibus ſubmiſſis faciebat, ijſque in locis exſtrui menſas epulis & cibis bonis beneque ſapidis (neque enim inanes menſas fuiſſe) & primæ menſæ honoratiores cum vxoribus (quos *les braues hommes* adpellari referebat) accubuiſſe, primæ menſæ maiora ſubſellia, Belzebub, Aſtarot (hæc eſt Venus, & Ioannis monachi ſuccuba) & Leuiatan occupaſſe, ſecundis & tertijs menſis interfuiſſe etiam plures dæmones ſine nomine, bibi ad ſanitatem Belzebub, epulis exempta famæ, menſiſque remotis, in promiſcuos concubitus & amplexus rui, in receſſu accipi à dæmone pulueres ſpargendos in aera, ad fruges, vineas & ſegetes inficiendas, & ſparſis pulueribus, ventorum turbines & tempeſtates ſpurciſsimas excitatas.

Non ignoro Senecam κ, hæc non probare, ſic enim ille, Apud

κ lib. 4. naturalium quæſt. c. 7.

„Apud nos in duodecim tabulis cauetur, ne quis alienos fru-
„ctus excantaſſit, rudis adhuc antiquitas credebat fructus
„poſſe excantari, adtrahi imbres, & repelli cantibus, quorum
„nihil poſſe fieri tam palam eſt, vt huius rei cauſâ nullius phi-
„loſophi Schola intranda ſit; ſed hoc Senecæ dictum vt erro-
neum conuiciſti.

Florimundus de Remundis λ, refert apud Burdigalenſes capitulum generale per ſortilegos indici ſolere diebus Mercurij & Veneris menſis cuiuſlibet, ita enim confeſſos ſortilegij criminis Reos. λ *en ſon Antechriſt. c. 7. n. 5.*

Sebaſtianus Michaelis in *Pneumalogia*, ſeu, en ſon diſcours des Eſprits, ſcholio ſeptimo, ſcribit, les ſorcieres eſtre, tranſportez d'vn lieu en l'aultre par Sathan pour le iour & heures *le Ieudy* enuiron la minuict, auquel ſeulement ils ſont tranſportez comme treſtous ont conuenu en cela & cõfeſſé. Peut eſtre, (*hanc rationem ille ſubijcit*) pour ce que le diable veut auoir les premieres, & eſtre recognu au premier rang de la ſemaine, Car les Turcs celebrent le vendredy, les Iuifs le Samedy, les Chriſtiens le dimanche, & quand a luy il s'eſt mis deuant tous pour auoir la *premiere* celebratiõ.

Quod de Paſete, naturâ molli, ſed magiâ omnes ſuperante ex Sudæ hiſtoricis refers, idipſum inter adagia ſua Eraſmus retulit, ad quem cum quid emeret & rei pretium venditori numeraſſet nummus perpetuò redibat, idem carmine magico, conuiuium repente partibus omnibus inſtructum ac ſumptuoſum exhibebat, quod ſtatim ſi libuiſſet euaneſcebat, potuit conuiuium fuiſſe verum non ſimulatum, faſcinatum & imaginarium, cuius rei fidem faciunt conuiuia quibus adſiduè Ioannes de Vaux interfuit, cuius confeſsio ab alijs quoque magicis & ſortilegis probata.

Tempore Reuerendiſ. Georgij Auſtriaci Epiſcopi Leodicenſis (bonæ memoriæ) magiſter Hugo Bourlettus chirurgus inſignis, & à medicis laudatus multùm, ſimilia factitabat, vinaque extraria Româ, ex Hiſpaniâ & alijs ex locis reipſa in menſa omnibus demirantibus repręſentatis poculis

exhi-

exhibebat, viuũt adhuc horum actuum teſtes compertæ fidei, at ille poſtea ad meliorem mentem reuerſus, maleficijs abſtinuit, & ex impio factus pius, quique diebus ſingulis ſacris operabatur, Reuerendiſ. Cardinalis à Groesbeeck, eum in familiam ſuam recepit, obijt autem valdè piè, & catholicè, ab annis octo, & quod excurrit.

Veriſſimum eſt quod in ſecundâ parte operis tui ſcribis, Conſtantinum Imperatorem ad Baſſum Præfectum vrbi reſcribentem μ, non vſum verbo, *Coegiſſe*: quod verò ais vſum verbo *deflexiſſe*, ipſe apud te diſpice, anne *defixiſſe* legendum ſit, ita enim Theodoſianus Codex habet. *defigere* ſortilegorum verbum eſt; apud Ciceronem ν, QVECVNQVE Augur, iniuſta, nefaſta, vitioſa, dira, *defixerit*, (ſic in melioribus Codicibus & ita quoque Lambinus) irrita infectaque ſunto, Plinius ο, *defigi* diris deprecationibus, nemo non (inquit) metuit. Ouidius (abs te etiam laudatus) Deuouet abſentes ſimulachraque cerea *figit*, & alibi, Sagaque Phœniciâ defixit nominâ cærâ. Quod ipſum non ignorauit, Accurſius noſter in exemplo abs ſe poſito *in figendo cæræ imaginẽ* π, & in gloſſis Philoxeni *defixiones Neciomantiæ* leguntur.

μ in l. eorum, C. de maleficis.

ν lib. 2. de legib.

ο lib. 28. Hiſtoriarum, cap. 4.

π in l. 6. in verbo non dubitauit C. de malef.

Vnde apud Paulum ρ I. C. minus recte legitur *Interficerent* aut *deficerent*, legendum enim vt ex Codice Veſontino Cuiacius noſter reſtituit *defigerent*, qui autem defixiones faciebant *curioſi* vocabantur, vnde apud Horatium, *curioſus* pro malefico ſeu mago accipitur qua de re videri poterit Cuiacius σ.

ρ lib. 5. ſententiarum ad l. Corneliam de ſicar. § 9.

σ lib. 20. obſeruat. c. 22. & li. 27. c. 17

Quod tu de puellâ Ioannâ Lotaringiâ, idem plane cenſeo, eius geſta, & ſtratagemata, non ſub Carolo ſexto (vti ſcribis) ſed ſub Carolo ſeptimo contigerunt, cuius rei teſtes adhibeo Paulum Æmilium. Monſtreletum, Micquellum, Giuoco... Girardum & alios. Virago illa obſcuri generis in Barrenſi Ducatu Iacobo Dareo patre, ac Iſabellâ matre nata, Diuino afflata numine rem inclinatam fortiter reſtituit, Anglos vbique perfidos, FRANCIA eiecit, Carolum Septimum Remos vngendum ſacrandumque perduxit, illique vt ratum firmumque

que Imperiū more maiorū eſſet, effecit, Aurelianenſem vrbē graui obſidione liberauit, vidi eius ſtatuam æneam Aureliæ in ponte ad Ligerim ſeruatæ à viragine & virgine vrbis monimētum. cęterum dū in Compendij obſidione ex vrbe erupit ab hoſtibus comprehenſa & Rothomagum producta ad palū damnata, viua exuſta eſt, non abſque æterno Anglici nominis probro, qui ſe magicis illius artibus Franciā profugere falſo querebantur.

Admirandum ſane eſt quod de illa adfirmatur τ, pirū arborē ſub qua illa ſedebat dū patris gregem minabat, oueſque ruri paſcebat, cum vt Regem Carolum VII. adiret, primò cæleſti voce monita eſt, neq; cariē, neque vetuſtatē ſentire, neque fulmine tangi, neque pluuia grādineue aut niue intingi.

τ *per Micquellum, qui Aurelianæ vrbis, ab Anglis obſidionem & Ioannæ res geſtas ſcripſit.*

Inquiſitor, in Prouincia Stabulenſi apud acta probatū reperi, malum ſub qua maleficæ duxerant choreas; & ſaltatoriū orbem verſauerant, in quaque earū Aulœdus Tybicenue cōſederat, fælicem ac frugiferam, factam infælicem ac infrugiferam; *arborem vidi.*

Redeo ad Ioannam, quā ab Anglis flammis feralibus quaſi maleficam ambuſtā refers, an eo ſenſu exaudis hæc verba Cōſtantini ad populum υ FERALIS PESTIS ABSVMAT.

Iacobus Reuardus φ, exiſtimat per illa verba nihil aliud voluiſſe Conſtantinū, quā maleficos igne conſumendos eſſe, ſed quia de Dijs manibus, quibus feralia ſacrabantur accitis arte magica locutus ſit, ideoque *ferali peſte* potius, quam *igne* huiuſmodi homines abſumendos reſcripſerit, quāquam (inquit) non ignorem peſtem feralem de ſupremo ſupplicio accipi poſſe, & veteres pro morte ac interitu peſtem poluiſſe, vnde apud Feſtum, peſtiferum fulgur, quo mors exiliumue ſignificatur.

υ *in l. multi. C. de maleſ.*

φ *lib. 5. variorum c. 3.*

Dionyſius Gothofredus χ, ignis quoq; ſuppliciū intelligit, quod magi Dijs manibus conſecrarentur, vt quēadmodū in feralibus pecudes abſumebātur, & ipſa cadauera, ita manibus conſecrarentur quos in carminibus ſuis inuocaſſent.

χ *in notis ad d. l. multi.*

Ego verò, per hæc verba, peſtis feralis abſumat, intelligo

 malefi-

maleficos & preſtigiatores beſtijs obijciendos, quod ipſum Græcus interpres notauit ω, probarunt quoque antiqui noſtri iuris Interpretes, & maxime Odofredus α, magos (ait) feralis peſtis abſumat quia ſunt obijciendi feris beſtijs lacerandi, ſic quoque notauit Cuiacius β: feralis (inquit) peſtis abſumat, id eſt: beſtijs obijciatur, & vt, ego interpretor, feralis paſtus abſumat.

ω *lib. 60 baſilikon ti. 39.*
α *in d. l. multi.*
β *in notis ad d. l. multi.*

Mathæus Coignetus γ vtitur hac interpretatione, *que la peſte cruelle les puis eſteindre, & cõſumer, & pour telles ſorcelleries Iehu fit manger au chiens la Royne Ieſabel.*

γ *d. c. 42.*

Neronis tempore de Chriſtianis tanquam ſortilegis ſupplicium ſumptũ legimus, & hi aut feris, aut canibus obijciebantur, aut crucibus figebantur, aut flammabantur, ſtantibus ad palum deſtinatis vnco (ne motatione capitis picem cadẽtem declinarent) gutturi ſuffixo, è lamina ardente pix aut vnguentũ in caput liquifiebat, ita vt riui pinguedinis humanæ per arenam amphiteatri ſulcum facerent, eoque pertinet locus ille Iuuenalis Satyra prima.

Pone Tigillinum, tæda lucebis in illa, »
Qua ſtantes ardent qui fixo gutture fumant; »
Et latus mediam ſulcus deducit arenam, »

(Ita legendum contendit Schaliger δ) non verò,

Et latum media ſulcum deducit arenâ: »

Hactenus Oranus.

δ *libr. 5. de emendatione temporum c. de Româ ſub Nerone, incensâ.*

In his quod de Ioannæ æuo me monet amicus, veriſſimũ, & memoriæ lapſum agnoſco lubens. De duobus alijs non video cauſam, cur ſententiam mutem.

Nam illud de Conſtantini reſcripto ε, *deflectendi* voce vſum, non *cogendi*; verum eſt. nec facilè hîc admiſerim correctionem illam *defigendi*: tum quia libri omnes Codicis Iuſtinianæi quos vidi, continent; *pudicos ad libidinem deflexiſſe animos*: tum quia C. Theodoſianus à Ioanne Tilio ζ primùm editus hanc lectionem confirmat: tum quia Conſtantinus Harmenopulus η, in huius legis breuiario legit, *qui magicis artibus pudicos animos ad libidinem deflectunt, publicatione* » *& exi-*

ε *l. eorum 4. C. de malef.*
ζ *lib 9. t. 16. l. 3.*
η *lib 6. Epit. tit. 10.* τρέφοντες.

& exilio puniuntur. tum quia defixio magica deuotionis & exſecrationis quoddam genus fuit, & non animæ permouendæ vel peruertendæ, ſed ſanitati corporis perdendæ inſtituta. nec ſatis Latinè dicas *animum defigi*; ſed deflecti, *in libidinem.*

De *Ferali flammâ*, cùm ſcriberem; nulla mihi cogitatio fuit legis illius Conſtantini, cuius initium, *multi* θ. Sed *ferales flammas*, funeſtas atque lethales nuncupabam, vt Minucius *feralia ligna*, Symmachus *feralia commenta*, Saluianus *peccatum feraliſſimum*, noſter ille decus orcheſtræ *ignem feralem*, *vatem feralem*, *locum feralem*, *ſaxum ferale*, *turbam feralem*; alij alia, quos olim laudaui ι; quæ vox à, *Ferâ*; ſiue mortem ſiue Parcam ita vocarunt. De Conſtantini tamen verbis, nondum mihi liquet, quid ille per *peſtem feralem* potiſſimum ſupplicij vltimi indixerit. illud quidem quod adiungitur, fauet explicationi Græcorum; *quoniam naturæ peregrini ſunt*, quaſi dicat; quoniam alieni ab humanitate, ideo belluis cedant. Sed ego *ferale* pro *ferino*, nondum reperi apud claſſicos ſcriptores. repugnat etiam ſyllabæ modulus, in hoc citatus, in illo productior ac ſtatarius. Ergo cenſeo potiùs, Conſtantinum eo loco dumtaxat definiuiſſe, vt vltimo ſupplicio de medio tollantur, quàm pœnæ genus exprimere voluiſſe. Nec arbitror ſemper eâdem morte damnatos. Facit Vlpianus x vt credam, lib. 7. de officio Proconſulis, ſub titulo de Mathematicis & vaticinatoribus; dum ait: *& variè puniti ſunt ij qui id exercuerunt, pro menſurâ ſcilicet & conſultationis.*] vt vides lacuna ſubeſt, expleo; *& modo conſultat.* quamquam Vlpianus de certo tantum matheſis huius vetitæ genere id dicat, conſtat tamen non idem ſemper ſupplicium in alijs quoque generibus obtinuiſſe; vt nec in Chriſtianos, qui non infrequentiùs à tyrannis exuſti, quin & frequentiùs, quàm feris obiecti. docent Tigillini tædæ, & Tertullianici *Semaxij*. Cuperem doceri, Conſtantini tempore maleficos ferino paſtu abſumptos, nam de concrematione facilè docuero. Lege Gregoriani codicis lib. 7. tit. de malefic. & Manichæis; inuenies à Diocletiano &

θ *l. multi. 6. C. de maleſ.*

ι *Aduerſar. in Herc. Furent. v. 1145*

Scio l. vni. Cod de his qui par. *ferales anguſtias* vſurpari; ſed quia funerea cullei manſio mala, ſic vocantur.

x *in Moſaicarum & Romanarũ legum collatione, quam Pithoeus ex m. ſ. edidit.* Harmenop. *feralem peſtẽ* gladij pœnam interpretatur.

no &

no & Maximiano eos addici, vt loquuntur, *flammeis ignibus exurendos*. Lege C. Theodoſiani legē primā, quę Iuſtinianæi tertia eſt; reperies haruſpices *concremandos* ab ipſo Conſtantino ad Maximum reſcribi. Quid ergo vetat quominus *feralē peſtem*, ita ſumamus? Nam Accurſij, Odofredi, & Græcorum in iudicio Latinitatis nō opinor ſontica planè auctoritas: nec in Cuiacij verba iurarim libens, aut cuiuſpiam alterius. hîc quidem Ræuardo & Gotofredo accedo procliuiùs. Sed res nō tanti, vt plura putem verba commutanda.

Addam ex Gallicanarū Curiarum actis nonnulla, quę nec in Franciâ quidem, Parlamēti Pariſienſis illud iudicium receptum paſſim, aut omni tempore ſatis oſtendant. deſcribam verba Gallica, ne quis me de meo quid affinxiſſe, vel perperam tranſtuliſſe ſuſpicetur.

Ex actis iudiciarijs Epiſcopi Belluacenſis, contra Iohannam Dareā vulgò vocatam Iehenne la pucelle, *hæc acta exſtant in Monaſterio S. Victoris Canonicorū Regulariū Pariſijs, quæ fusè referunt, Bernard. du Girard in Annalib. Franciæ ſub Carolo VII. & Fran. Belleforeſtus in eiuſdem Caroli VII. vitâ à fol. 345.*

Anno 1430.

CVm propè Compendium potita eſſet hoſtiū, Pariſienſis Vniuerſitas litteris publicis eā apud Henricū Angliæ regem accuſauit ſortilegij & maleficij, cauſæ prætenſæ fuere ſequentes, quæ etſi falsò prætexebantur, oſtendunt tamen ſenſum Eccleſiaſticæ Curiæ, & almæ Academiæ illius temporis: Promotor itaque fiſcalis, quidam Guilh. α de Eſtiuel, aut, vt in Actis β & in ſententiâ Delegati γ Apoſtolici vocatur, Ioannes de Eſtiuet; vbi in articulo 4. dicitur arbor quædam fuiſſe apud Dompreum, vbi ſolitæ cōuenire maleficę & miſceri dęmonibus; *que pres de Dōprein y a vn grand & vieux arbre, qu'on nomme l'Arbre charnime Fée de Bourlemont, & que apres de ceſt arbre y a vne fontaine, pres laquelle on dict que frequentent les malins eſprits auecq leſquels ſe meſlent de nuict les ſorciers danſans* »

α *ſic vocatur in Bullâ Caliſti III. apud Belleforeſt. fol. 386. pag. 2.*
β *ibid. fol. 346.*
γ *fol. 393.*

&

» *& gambadans autour deſdicts arbre & fontaine.* Art. 5. *que le*
» *ſuſdicts arbre & fontaine, ſont ſurnommez des Fées. Auſſi luy de-*
» *mandoyent, ſi elle auoit cognoiſſanee de ceux ou celles, qui certeins*
» *iours de la ſepmaine vont au Sabbat auec les Fees. Reſpondit, a-*
» *uoir ouy dire, qu'on y alloyt le ieudi.* Art. 6. *quelle alloyt audict ar-*
» *bre les heures qu'on celebroit le diuin ſeruice, affin que eſtant lors*
» *ſeulle elle peut a ſon aiſe danſer & caroler autour des lieux ſuſ-*
» *dicts, ou elle fayſoit pluſieurs bouquets & chapeaux des fleurs &*
» *herbes plus ſoëſues, quelle trouuoit es enuirons, & en courronnoit*
» *ledict arbre en chantant certains vers & diſant quelques mots*
» *de ſortilege: & y retournant lendemain, quoy que le ſoir elle y*
» *euſt mis leſdicts chapelets & guirlandes, ſi eſt ce qu'elle ny trou-*
» *uoyt choſe quelconque.* Art. 7. *Qu'elle ſoulloyt porter en ſon ſein*
» *de la mandragore, eſperant par ce moyen en auoir bonne fortune,*
» *tant en richeſſes, qu'en autres choſes temporelles: comme ſi la man-*
» *dragore auoit en ſoy telle efficace.* Artic. 19. *auoir pris conſeil*
» *des malins eſprits, & que par enchantemẽs, & moyens non permis,*
» *& illicites, elle auoit deſcouuerte certeine eſpee, qui eſtoit en l'egli-*
» *ſe de S. Catharine du Fierbois.* Artic. 20. *Auoir eu des anneaux*
» *charmez, & qu'elle dit quelques paroles ſortilegues ſur ſon enſeig-*
» *ne, & ſur les guidons que portoient les ſiens, diſant que cela ſeruoit*
» *pour leur donner bonne fortune en guerre, vſant de grandes con-*
» *iurations, afin que par ce ſort elle bienheuraſt leurs entrepriſes:*
» *tenant pour tont certain, que tant qu'ils porteroient ces drapeaux*
» *ainſi coniurez, ils ne pourroient recepuoir aucune deffaicte*
» *par leurs aduerſaires. Et qu'elle ſe plaignit publiquement*
» *a Compiegne lors qu'elle fuſt priſe, de ce que les ſiens auoyent*
» *oublie d'aporter ſes enſeignes, & que pource elle eſtoyt tombee*
» *en ce malheur. Pource que ceulx qui s'aidant d'artz defenduz,*
» *& ſoubs bon pretexte pretendent authoriſer leur peruerſite,*
» *ont de couſtume de conſacrer les inſtruments deſquels ils s'aydent.*
» Artic. 36. *Que par quelque ſort & inuocation elle auoit faict pa-*
» *roiſtre quelque malings eſprits au Roy & Ducq de Bourbon pour*
les ſeduire.] Propter hæc Vniuerſitas Pariſienſis, & Iudices illi priores, iudicarunt Ioannam ſortiariam, fuiſſe & malefi-

 cam,

cam, apertè docentes ſe arbitrari, huiuſmodi crimina, non illuſione aliquâ, ſed verè à criminoſis huiuſcemodi committi ſolita.

Idem cenſuit Epiſcopus Ebroicenſis in cauſâ Guilhelmi Edelini, vt ſuperius docui [a]. Idem Inquiſitio Auinionenſis in cauſâ plurimorum, quorum damnationis formulam ſuo loco exhibui paullò ante [b].

[a] lib. 5. ſect. 12.

[b] ſect. vlt.

Idem eſt iudicium Parlamenti Burdegalenſis, & fuit Cõſilij Atrebatenſis, quo tempore adhuc Arteſij ad Pariſienſem curiam appellabant; vtriuſque rei probationi clariſſimæ ſunt quæ ſubiungam, Remundi, & Monſtreleti verbis.

Extractum ex libro Viri Clariſſ. Florimundi de Remundis Conſiliarij Regij in Senatu Burdegalenſi, cuius libri hæc eſt Epitheſis & inſcriptio, *l'Antichriſt. cap. 7. n. 5.*

Tous ceux qui ont laiſſé quelques marcques du temps que l'Antichriſt doit arriuer, eſcriuent que la ſorcelerie ſera lors eſpandue par tout; euſt elle iamais tant de vogue qu'en ce malheureux ſiecle icy? les ſellettes de noſtre Parlement en ſont toutes noircies. Il n'en y à pas aſſez pour les ouir. Noz Conciergeries en regorgent, & ne ſe paſſe iour que noz iugemens n'en ſoient enſanglantez, & que nous ne reuenions triſtes en noz maiſons, eſpouuentez des choſes hideuſes, & effroyables qu'elles confeſſent. Et le diable eſt ſi bon maiſtre, que nous ne pouuons enuoyer ſi grand nombre au feu que de leur cendres il n'en renaiſſe de nouueau d'autres. Ie me contenteray de ceſte Hiſtoire prodigieuſe, aduenue l'annee 1594. laquelle ſurmonte toutes celles que Bodin a remarquees dans ſa Demonomanie; *voila pourquoy i'ẽ ay voulu faire le recit particulier.*

Vne Ieune femme, nommée Ieanne Boſdeau, appellante du Iuge ordinaire de la Chaſtellenie de Sallignac en Lymoſin, qui l'auoit condamnee a la mort, eſtant ouye en la chambre criminelle, ſans peine ne tourment, confeſſa (comme elle auoit faict pardeuant le Iuge:) Qu'en ſon ieune ange vn Italien l'auoit desbauchee & amenee la

veille

veille de S. Iean ſur la minuict dans vn champ, ou il fit auec vne verge de bous vn grand cerne α, marmotant quelques paroles, qu'il liſoit dans vn liure noir. Surquoy ſuruint, vn bouc grand & cornu, tout noir, accompagné de deux femmes, & tout auſſy toſt vn homme habillé en preſtre. Le bouc s'eſtant enquis de l'Italien qui eſtoit ceſte fille, & luy ayant reſpondu, qu'il l'auoit amenee pour eſtre des ſiennes, il luy fit faire le ſigne de la croix de la main gauche, puis commanda a tous de le venir ſaluer. Ce qu'ilz firent luy baiſant le derrier.

α Circulum intelligit.

Ce bouc auoit entre les deux cornes vne chandelle noire allumee, a laquelle les aultres alloient allumer les leurs. Et lors qu'ilz l'adoroient on iettoit dans vn baßin de l'argent. Ceſte femme s'eſtant depuis retrouuee au meſme lieu, le bouc luy demanda vn bouquet de ſes cheueux, leſquels l'Italien coupa, & les luy bailla. Le bouc l'ayant retiree à part, la coucha dans le bois, & la cognut charnellement, à quoy elle prennoit vn extreme deplaiſir, ſouffroit beaucoup de douleurs, ſentant la ſemence außi froide que glace.

Tous les mercredis & vendredis de chaſque mois, le chapitre general ſe tenoit au Puy de Dome, ou elle s'eſtoit trouuee vne infinité de fois, auec plus de ſoixante autres perſonnes, tous leſquels portoient, vne chandelle noire, qu'ils allumoient à celle que le bouc auoit entre ſes cornes, à laquelle il auoit donne le feu, le tirant au deſſoubs de ſa queue. Apres cela tous ſe mettoient en dance en rond, le dos tourné l'vn a l'autre. En ceſte aſſemblee on diſoit la meſſe a leur mode, tournant le dos a l'autel. Celluy qui fayſoit l'office, (qu'elle nomma) eſtoit reueſtu d'vne chappe noire ſans croix, eſleuant vne tranche ou rond de raue tainte en noir, au lieu de l'hoſtie, criant tout lors de l'eleuation, Maiſtre, ayde nous. On mettoit de l'eau dans le calice au lieu de vin, & pour faire l'eau beniſte, le bouc piſſoit dans vn trou a terre, & celluy qui faiſoit l'office en arrouſoit les aſsiſtant auec vn aſperges noir.

En ceſte aſſemblee on diſtribuoit les meſtiers de ſorcellerie, & chaſcun rendoit comte de ce quil auoit faict, les eſtats eſtoient pour empoiſonner, enſorceler, lier, guerir maladies auec charmes, faire perdre les fruictz de la terre, & telles autres meſchancetez,

ceſte

ceſte miſerable confeſſa tout cela, auec vne merueilleuſe franchiſe & naifueté: car pour vne femme ruſtique elle auoit bon eſprit, perſiſtans touſiours meſmes dans le feu, auquel par arreſt elle fuſt condemnee. Beza n'eſtoit pas bien informé, lors qu'en ſa chaire il taxa naguerres noſtre Parlement d'Incredulite, & de peu de foy, par ce, diſoit il (& cecy tien-ie d'vn Gentilhomme d'honneur, qui l'ouyt) que nous n'oſions condamner les ſorcieres a la mort, nos Regiſtres teſmoignent le contraire.

Aliud ex lib. 2. Hiſtoriarum D'Enguerran de Monſtrelet.

EN ceſte annee (1459.) en la Ville d'Arras, ou Pays d'Artois, aduint vn terrible cas & pitoyable, que lon nommoit Vaudoiſie ne ſcay pourquoy: mais lon diſoit que ce eſtoient aucunes gens, hommes & femmes, qui de nuict ſe tranſportoient par vertu du diable des places, ou ilz eſtoient, & ſoubdainement ſe trouuoient en aucuns lieux arriere des gens, & bois, ou es deſers, la ou ils ſe trouoient en treſgrand nombre hommes & femmes: & trouuoient illec vn diable en forme d'homme, duquel ils ne veoient iamais le viſage, & ce diable leur liſoit, ou diſoit ſes commandemens, & ordonnances, & comment & par quelle maniere ils le deuoient adorer, & ſeruir, puis faiſoit par chacun deux, baiſer ſon derriere, & puis il bailloit à chacun vn peu d'argent, & finablement leur adminiſtroit vins, & viandes en grand largeſſe, dont ils ſe repaiſoient: & puis tout à coup chacun prenoit ſa chacune: & en ce point s'eſtaindroit la lumiere & cognoiſſoient l'vn l'autre charnellement: & ce fait, tout ſoubdainement ſe retrouuoit chacun en ſa place, dont ils eſtoient partis premierement.

Pour ceſte folie furent prins & empriſonnez pluſieurs notables gens de laditte Ville d'Arras, & aultres moindres gens, femmes folieuſes & autres: & furent tellement gehinez & ſi terriblement tormentez, que les vns confeſſerent le cas leur eſtre tout ainſi aduenu, comme dit eſt: & oultre plus confeſſerent auoir veu & cogneu en leur aſſemblée pluſieurs gens notables, Prelats, Seigneurs, & autres Gouuerneurs de Bailliages, & de villes: voire telz ſelon commune renommee

renommee, que les examinateurs & les Iuges leur nommoient, & mettoient en bouche: ſi que par force de peines, & de tormens ils les accuſoient, & diſoient que voirement ils les y auoient veuz. Et les aucuns ainſi nommez, eſtoient tantoſt apres prins, & empriſonnez & mis a torture, tant & ſi treſlonguement, & par tant de fois que confeſſer le leur conuenoit, & furent ceux cy qui eſtoient des moindres gens executez, & brulez inhumainement, aucuns autres plus riches & plus puiſſans, ſe rachepterent par force d'argent, pour euiter les peines, & les hontes que l'on leur fayſoit. Et de tels y euſt des plus grans, qui furent preſchez & ſeduits par les Examinateurs, qui leur donnoient à entendre & leur promettoient s'ilz confeſſoient le cas, qu'ils ne perderoient ne corps ne biens. Tels y euſt qui ſouffrirent en merueilleuſe patience, & conſtance les peines & les tormens, mais ne voulurent riens confeſſer à leur preiudice, trop bien donnerent argent largement aux Iuges, & a ceux, qui les pouuoient releuer de leur peines. autres y euſt qui ſe abſenterent & vuyderent du Pais, & prouuerent leur innocence, ſi qu'ils demourerent paiſibles, Et ne faict icy a taire ce que pluſieurs gens de bien cogneurent aſſez, que ceſte maniere de accuſation fut vne choſe controuuee par aucunes mauuaiſes perſonnes, pour greuer & deſtruire, ou deshonorer par ardeur de conuoitiſe aucunes notables perſonnes, que ceulx hayoient des vielle haine: et que malicieuſement ils firent prendre meſchantes gens tout premierement, auſquels ils faiſoient par force de peine et de tourmens, nommer aucunes notables gens, tels que l'on leur mettoit a bouche: leſquels ainſi accuſez eſtoient prins et tourmentez, comme dit eſt. qui fuſt pour veoir au iugement de touttes gens de bien vne choſe moult peruerſe et inhumaine au grand deshonneur de ceux qui en furent notez, et au treſgrand peril des ames de ceux, qui par telz moyens vouloient deshonnorer gens de bien: et a tant fin de ceſte matiere.

Ad hanc narrationem Monſtreleti reſpexit Franc. Balduinus Atrebas *Comment. in tit. 18. lib. 4. Inſtitut. Iuſtiniani, fol.* » *774.* his verbis; ſed quo grauius & ab hominis ingenio magis » alienum eſt hoc malũ, eo maior adhibenda eſt cautio, ne quis

eius prætextu ab aduerſarijs temerè obruatur. Facilè enim „
hîc quiduis confingere poteſt ingenioſa ſimultas, vt & multi- „
tudinem credulam ſtatim commoueat, & attonitos iudices ir- „
ritet aduerſus eum, quem cum dæmonibus rem habere men- „
tietur. Ante annos ſexaginta ſenſit infælix noſtra patria, mag- „
no ſuo malo huiuſce generis calumnias. Magna erat Valden- „
ſium mentio, quos aduerſarij iactabant neſcio quid commer- „
cij habere cum immundis ſpiritibus. Huius criminis prætex- „
tu optimi quique ſtatim opprimebantur. Sed tandem Pari- „
ſienſis Senatus causâ cognitâ, vidit meras eſſe ſycophantias: „
infælices reos liberauit, improbos ſycophantas cum iniquis „
iudicibus damnauit. Exſtatque adhuc eius hac de re memo- „
rabile arreſtum editum viceſimo die mēſis Maij. anno 1491.] „
Ita Fran. Balduinus, & fieri poteſt vt in Atrebatenſium iudi-
cum proceſſu iudiciario odij, calumniæ, crudelitatis, aut præ-
cipitationis indicia nonnulla repererint; propter quæ malè
iudicatum, ritè verò prouocatum, ſententiam emendantes,
Patres Pariſienſes pronunciarint. Et ideò non tam declara-
rint Arreſto ſuo, hæc quæ Magis attribuuntur, & propriâ con-
feſſione illorum confirmantur, etiam ceſſante omni Quęſtio-
num timore, inania & deluſarum mentium eſſe; quam Iudi-
ces illos, à quibus appellatum, improbè & vi innocentiam op-
preſſiſſe. De Waldenſium quidem ſectâ (quorum Albigen-
ſes ex ſtirpe fruticarunt) graues ſcriptores teſtantur, non im-
munem à faſcinariorum hæreſi & crimine peſſimo illam fuiſ-
ſe, & nomen Gallicum faſcinarijs commune confirmat. Sed
Balduinus ex Meiero ſumſerat, qui ex Monſtreleto fermè „
verbotenùs in hunc modum; Anno 1459. Atrebati horren- „
dum quid contigiſſe legimus. Complures fuiſſe inhumani- „
ter igne crematos, qui de nocte occultas coitiones habuere „
cum diabolo: vnde magnam accepere pecuniam. Viri pri- „
marij mulieresque complures indicijs crematorum depre- „
henſi, pars capti & ſæuiſſimis tormentis admoti, alij vi pecu- „
niæ redempti, nonnulli ſolum verterunt, quidam verò adeò „
in pœnis conſtantes fuerunt, vt nihil confiterentur. Fuiſſe „
referun-

„ referuntur quidam ex iudicibus adeò deteſtabiles, vt quoſ-
„ dam ſibi inimicos indicari curauerint, tanquam conſcios, reis
„ in tormentis ad hoc coactis. Addunt in nocturnis illis conuē-
„ tibus, ex omni ordine ſtatuq; mortaliū viros mulieresq; inter-
„ fuiſſe, eoſque ibi diabolum in * humanā effigiē transformatū
„ adoraſſe, cuius tamen nunquam videbant faciem. In illius
„ verba mandataque iuraſſe. Conuiuio ab illo parato largiter
„ epulatos, inde exſtincto omni lumine quemque cum ſibi
„ proximè oblatâ promiſcuè concubuiſſe ſine ope diabolicâ in
„ ſua vnde exierant loca reſtitutos.] Hæc ille: arbitror in verbis vltimis negatiuam deeſſe, *non ſine ope diabol*. Sanè ex Meiero patet, non opinionem conuelli de maleficiorum ſolitis ſceleribus, ſed iudicum iſtorum crudelitatem & iniuſtitiam auaritiamque damnari: atque hoc arreſti Pariſienſis eſſe fundamentum. Quæſo nonne Pariſienſe Parlamentum iniuſtè iudicaſſet, niſi talium Iudicum vel Tyrannorum potius decreta reſcidiſſet? Nam de quæſtione noſtrâ, poſſintne perfici à Lamijs operâ dæmonum ea, quæ ſolitæ ſunt fateri? id non à Iuriſconſultis, ſed à Theologis; non à ſæcularibus ſubſellijs, ſed ab Eccleſiaſticis Tribunalibus fuit decidendum. Habetis eâ de re apud Ioann. Gerſonem Pariſ. Cancellarium, almæ Theologicæ Pariſiorum facultatis articulos, eruditione & veritate plenos, nobis fauentes. Accipite & aliud grauiſſimum Curiæ Spiritualis Treuerorum iudicium.

* Non ſemper ergo in hircinâ.

Denique quia mentio à me facta *ſup. ſect. 4. indicio 2.* Loſei Callidij, qui librum in Lamiarum Patrocinium cōſcriptum, mille machinis conatus fuit in publicum protrudere; & metuunt nonnulli, ne tandem cacodæmon aliquis id perficiat; duxi pro antidoto PALINODIAM eius adſcribendam, cuius authenticum & originale (vt vocant) exemplum eſt penes pium & honeſtiſſimum virum, I. V. Licent. Ioannem Baxium (cuius ſtudium atque zelus contra nefariam hanc hęreſim Deum aliquando remuneratorem experietur) ab eo acceptum tranſſumptum fidi Notarii manu eſt huiuſmodi.

Ego *Cornelius Loſeus Callidius* Goudæ oppido Hollandiæ natus, nunc ob tractatus aliquot de verâ & falsâ Magiâ, ſine ſcitu & permiſſione ſuperiorũ huius loci, temerè & præſumptuosè ſcriptos, à me communicatos, deinde ad imprimendũ Coloniã miſſos; in *Imperiali Monaſterio S. Maximini propè Treuiros*, ex mandato Reuerend. ac Illuſtriſſ. Domini Nuncij Apoſtolici, Domini *Octauij Tricaricenſis Epiſcopi*, arreſtatus atque detentus: cùm certò ſim informatus in ſupradictis libris, necnon in Epiſtolis quibuſdam meis, eadem de re ad clerum & Senatũ Treuirenſem, alioſque clam miſsis (ad impediendũ executionem Iuſtitiæ, contra Magos & veneficas) contineri multos articulos, qui non ſolum erronei ſunt & ſcandaloſi, ſed etiam ſuſpecti de hæreſi, crimenque læſæ Maieſtatis ſapiant, vtpote ſeditioſi & temerarij, cõtra communem Doctorũ Theologorum ſententiã, deciſiones ac bullas ſummorũ Pontificum, contra praxim & ſtatuta legeſque magiſtratuũ ac iudiciorum, tum huius Archidioceſis Treuirenſis, tum aliarum Prouinciarum & Principatuum: idcirco eoſdem articulos, provt ordine hic ſubnectuntur, reuoco, damno, reijcio, & pro non dictis atque aſſertis à me haberi volo.

1. Inprimis reuoco, dãno, reijcio ac improbo (quod ſæpè ſcriptis verbiſque pertinaciter apud multos aſſerui, quodque tanquam huius diſputationis meæ caput ac palmarium eſſe volui) nimirũ phantaſticam eſſe, & tanquã ſuperſtitionẽ vanam pro figmentis habendã, quę de corporali magorũ & ſagarum euectione ſiue tranſlatione ſcribuntur: tum quod hæreticam prauitatem prorsùs ſuboleat; tũ quod ſeditionibus hæc opinio admixta, proindeque lęſæ Maieſtatis crimen ſapiat.

2. Nam (quod ſecũdo loco reuoco) miſsis ad diuerſos clã litteris, contra magiſtratum pertinaciter abſque ſolidis rationibus diuulgaui, curſum magicum falſum eſſe & imaginarium; aſſerendo inſuper torturæ acerbitate miſeras cogi ea fateri quæ nunquam fecerunt, durâ lanienâ ſanguinem innoxium fundi, nouâ alchimiâ ex humano ſanguine aurum & argentum elici.

3. Ex

3. Ex quibus & id genus alijs, partim in vulgus per priuata
» colloquia, partim diuerſis ad vtrumq; magiſtratum datis epi-
» ſtolis, ſuperiores ac Iudices apud ſubditos Tyrannidis notaui.
» 4. Et conſequenter cùm Reuerendiſsimus & Illuſtriſsi-
» mus Archiepiſcopus & Princeps Elector Treuir. non ſolum
» magos & ſagas in ſuâ dioceſi ſupplicijs dignis affici ſinat, ſed
» etiam leges de ordine ſumptibuſque iudiciarijs maleficarum
» ediderit, inconſultâ temeritate præfatum Electorem Treui-
» renſem Tyrannidis tacitè inſimulaui.
» 5. Reuoco præterea ac damno concluſiones haſce meas;
» non eſſe maleficos, qui Deo abrenuncient, dæmoni cultum
» exhibeant, tempeſtates inducant operâ Diaboli, & ſimilia
» opera perpetrant, ſed omnia eſſe ſomnia.
» 6. Adhæc magiam non dici maleficium, nec magos ma-
» leficos, & locum *Exod. XXII.* (MALEFICOS NON PATIERIS
» VIVERE) intelligi de ijs, qui veneno naturali naturaliter ap-
» plicato occidant.
» 7. Pactum nullum eſſe, nec exiſtere poſſe inter dæmonem
» & hominem.
» 8. Dæmones non aſſumere corpora.
» 9. Vitam *Hilarion.* à D. *Hieron.* ſcriptã non eſſe authenticã.
» 10. Nullum concubitum dæmonis cum homine.
» 11. Nec dæmones nec magos poſſe tempeſtates, pluuias,
» grandinẽ &c. ciere, & mera eſſe ſomnia, quę de his dicuntur.
» 12. Spiritus & formam à materiâ ſeparatam poſſe videri
» ab homine.
» 13. Temerarium eſſe adfirmare, quod quidquid dęmones
» poſſunt etiam magi poſſint eorum operâ.
» 14. Sententiam illam, quod dæmon ſuperior inferiorem
» poſsit expellere, eſſe erroneam, & inferre iniuriam CHRISTO.
» Luc. XI.
» 15. Pontifices in ſuis bullis non dicere, quod Magi & Ma-
» lefici talia opera (vt ſupradictum eſt) perpetrent.
» 16. Pontifices Romanos dediſſe facultatem inquirendi in
» maleficos; ne, ſi contra feciſſent, fictè magię inſimularentur,

quemadmodum anteceſſores eorum aliquot verè magię fuerunt inſimulati.

Has omnes & ſingulas aſſertiones cum plurimis calumnijs, mendacijs & ſycophantijs, in magiſtratus tam ſæculares quã Eccleſiaſticos, petulanter & inuerecundè, falſoque profuſis; quibus ſcripta mea de magicis ſcatent; expreſsè, ſcienterque condemno, reuoco, atque reijcio: veniã de commiſſis à Deo & ſuperioribus obnixè petens, & ſanctè promittens, quod in poſterum nihil horũ docebo, promulgabo, defendã, vel aſſerã, nec verbo, nec ſcriptis, per me vel alios, quocũq; locorum me venire contigerit. Si contra fecero, ſubiicio me exinde provt ex nunc omnibus pænis iuris contra relapſos hæreticos, refractarios, ſeditioſos, reos læſæ Maieſtatis, iniurioſos, ſycophantas publicè conuictos, necnon & in periuros ſtatutas. Submitto me quoque correctioni arbitrariæ, tam Archiepiſcopi Treuirenſis, quam aliorum quorumcunque magiſtratuum, ſub quibus me degere contigerit, quique de meo relapſu & violatâ fide certiores facti fuerint, vt me pro meritis puniant in honore ac famâ, bonis ac corpore.

In quorum omnium fidem hanc meam præfatorum articulorum reuocationem propriâ manu ſubſcripſi, in præſentiâ Notarii & teſtium.

Sic ſubſcriptum,

CORNELIVS LOOSEVS CALLIDIVS.

Et denuo ſubſcriptum.

Acta ſunt hæc *in Imperiali Monaſterij S. Maximini* extra prope Treuirim *in Stubâ Abbatiali*, ibidem coram Reuerendiſſimo, Reuerendis, Venerabilibus & eximiis Dominis, Domino *Petro Binsfeldio* Epiſcopo Azotenſi, Reuerendiſsimi Archiepiſcopi Treuir. Domini noſtri clementiſſ. in ſpiritualibus Vicario generali, & *Reinero* dicti Monaſterii Abbate, *Bartholomeo Bodegemio* Delpho I. V. L. Curiæ Eccleſiaſticæ Treuir. Officiali, *Georgio Helffenſterio* SS. Theolog. Doct. Eccleſiæ Collegiatæ S. Simeonis, in ciuitate Treuiren. Decano,

„cano, & *Ioanne Colmanno* I. V. Doctore, dictæ Eccleſiæ Ca-
„nonico, & curiæ Treuir. ſigillifero &c. *ſub anno Domini 1592.*
„*more Treuir. die Lunæ 15. menſis Martij* in præſentiâ mei Nota-
„rij infraſcripti, & honeſtorum *Nicolai Dolert, & Danielis Maier*
„Reuerendi Domini Abbatis reſpectiuè ſecretarij & ſcribæ,
„teſtium ad hoc ſpecialiter vocatorum & rogatorum.

Subſcriptum

ADAMVS HEC Tectonius, Notarius.

Et inferius;

Collatum cum ſuo originali repertum concordari per me infraſcriptum Secretarium oppidi Antverpienſis.

G. KIEFFEL.

Habetis integram PALINODIAM: poſtea tamen iterum Bruxellæ vicepaſtorem agens in Eccleſia S. Mariæ de Capellâ, accuſatus fuit de relapſu, & poſt diuturnum carcerem dimiſſus; & (vt pertinacem dementiam intelligas) tertiam accuſationē denuo ſuſpectus morte præreptus euaſit; ſed (quod dolendum) non paucos, homines tamen Phyſiologiæ & Theologiæ ſolidæ, non ſatis gnaros, ſtoliditatis huius reliquit ſectatores. Qui vtinam ſaperent, & quam temerarium atque noxium ſit, Eccleſiæ iudicio, vnius Wieri hæretici deliria præferre, tandem ſeriò intelligerent.

FINIS.

SVMMA-

MAGICARVM DISQVISITIONVM;

QVI EST,

DE OFFICIO CONFESSARII.

CAP. I. *De officio confeſſarij, quà iudex eſt.* A

Sect. 1. Peccatorum catalogus quæ illi inueſtiganda.

Quæ ex primo libro. Quæ ex 2. libro, Quæ ex 3. Quæ ex 4. & 5. B

Sect. 2. De ſigillo confeſſionis in hac materiâ.

Quid quoad delictū commiſſum? de promiſſo ſecreti ſigillo. C

Quid quoad delicta committenda? refutati quidam Iuriſconſulti. & vtrum quis poſsit vti ad prudentem gubernationem ſcientiâ in confeſsione acceptâ.

Quomodo ſe debeat gerere cum complice cuius per confeſsionem ſocij peccatum cognouit?

Quid reſpondendum iudicibus à confeſſario.

Quomodo iudex aliquid cognoſcat ſub ſigillo confeſsionis, & illud teneatur ſeruare.

Caſus quibus licet reuelare ſub ſigillo accepta.

De licentiâ reuelandi multa.

De eo qui etiam extra confeſsionem idem cognouit. De pœnâ reuelantis.

Sect. 3. De modo confeſsionis.

Quæ obſeruanda in interrogatorijs? D

Quæ in animi præparatione neceſſaria? E

A quo ſententia intimanda?

Quādo cōfeſſarius debeat adire reū?

An confeſſarius præſens eſſe debeat ad bancum?

Vtrum poſsit confeſſarius petere, vt ſacculus puluereus collo rei appēdatur, vt ſtranguletur prius &c.

Quomodo procuranda contritio?

Quæ ad eā ſolita occurrere impedimenta, quomodo remoueri queant?

An ſignum impænitentię certum ſit, non poſſe lacrymari? diſputatur de hoc ſigno, & Iudicum quorumdam opinio refellitur.

De obligatione reſtitutionis in hoc crimine.

De abſolutione, quædam particularia. Exemplum mirabile mulierculæ Aquitanę, ex Florimundo Ræmondo. Miſſæ Sacrificium dæmon quomodo æmuletur.

Quid reſeruatum in hoc crimine.

Vtrum mendicantibus religioſis liceat abſoluere ab hoc crimine, quādo Epiſcopi illud ſibi reſeruarunt?

Reſpondetur argumentis Viualdi & cuiuſdam recentioris.

CAP. II. *De officio confeſſarij, quà medicus eſt.*

Anacephaleoſis remediorum.

Sect. 1. De remedijs ſuperſtitioſis.

Quæſt. I. De exemplis ſuperſtitioſarum curationum, ſiue magicorū remediorū.

Chaldęorum Mnuſiris. Hebręorum Thephilim & alia huiuſmodi.

Paracelſi remedia impia proponūtur

De imaginibus ſuperſtitioſis. de inciſione arboris. de collocatione in foco. de nominibus Epheſijs. de conuicijs & blaſphemijs. de exagonis Paracelſi. de quodam exemplo miro, quod refert Grillandus. de canum mactatione. Gallicantus, an & quopacto maleficia poſsit diſsipare? De lotione matutinâ manuū & faciei. De lotio humano, veterum ſentētia. Exemplum Pharaonis Regis Ægyptij. aliud ex Martyrio S. Luciæ.

Qui νεφελοδιῶκται, γυτευταὶ, & B
φυλακτήριοι, in ſinodo Trullana. quid
πεύγγια.

De geſtatoribus galeæ ſeu amnij infantilis. Exemplum ſubulci ſortilegi cuius porcos diabolus cuſtodiebat. & de alio opilione Traiectenſi.

Plinij, Varronis, & Conſtantini vana remedia. de Marſilij Ficini quodam libro periculoſo.

De Cicorij radice effodiendâ. de crinibus vel dente euulſo abijciendis. de ouis confringendis. de Sereni Abacadabra. de ſale profano. de loci mutatione. de nominis mutatione contra Laur. Ananiam.

De precariò vel furto ſublatis rebus ex malefici domo. de crepidis, lacinijs &c. de canibus, equis, ſtricti gladij vibratione.

Virgilij locus & exempla varia. De circuli circumductione.

Superſtitio opinari non futura re- C
media, ſi priùs confeſſarius vel medicus fuerit adhibitus.

An debeat malefica prius libertati reſtitui. De ſcopis in oſtio ponendis, de acubus aut crinibus in ollam conijciendis.

De cogendis ſagis per minas, vim, & verbera. Quod ſoleant in alios ſortem transferre, probatur exemplis. Euripidis & Senecæ loca Remediũ quoddam Saliſberienſis. & alia Sacrilega.

Semper dæmon in his lucratur, & D
quomodo. Exemplis probatur translatio mali in alios.

Interdum futilibus planè dæmonem cooperari. probatur exemplo ſtudioſi & vetulæ. Examinata quędam dicta Cardinalis Cuſani.

Quæſt. II. An liceat remedium petere à maleficis.

Quod non liceat iure ciuili malefi- E
cijs vti in bonum finem, contra multos. Leonis Imp. Conſtitutio, qua abrogata lex Conſtantini. eadem explicata. Eccleſiaſticâ lege idem prohibitum eſſe. Locus ad Rom. 3. v. 8.

Non poſſe cogi maleficas vt bene- F
dicant. Et de hac benedictione inquiſitum. Articulus Pariſienſis dictum impium Paracelſi. Remigij ſententia reiecta.

An liceat tollere maleficium per res ſuperſtitioſas? An liceat per vana remedia tollere? Diſcutitur exemplũ Sum. Roſellæ.

Contra Aureolum nõ licere à ma- G
lefico parato petere vt maleficium tollat maleficio? Exemplum Nideri. Soluuntur argumenta Remigij. Explicantur l. nullus. C. de malefic. & locus Photij in Nomocanone.

Poteſt maleficus induci vt per modum licitum tollat maleficium. Et induci poteſt tam precibus quam coactione, contra Remigium. & examinatur dictum Brianzonſ, quod liceat hoc petere ab ipſo Diabolo.

An liceat petere vt tollat ab alio, quam ab auctoremet maleficij?

Quid quando dubito an ſit ſublaturus per maleficium?

Praxis qua in hac re vſus B. Theo- H
dorus. Quibus verberibus cogere liceat? Quando ſit neceſſaria cautela Caietani? Exemplum S. Godoleuę, quæ vſa hac cautela.

Alia cautela noua petere quo vſurus ſit remedio? Praxis & vſus huius cautelæ.

Quæſt. III. An liceat maleficium deſtruere, vt, eo deſtructo, ſeu ſublato ſigno, Diabolus nocere deſinat?

De his ſignis, qualia eſſe ſoleant; I
exemplum de ſerâ clauſa. Status quæſtionis.

Argumenta ſententiæ negatiuæ

T (Non

(Non licere) Ioannis Heſſelij.

Sententia communis affirmatiua (licere) explicatur, & fusé probatur. Auctores huius ſententiæ, qui & quales. K

Exempla eorum, qui hac vſi. Examinantur ſinguli actus, qui poſſunt interuenire. L

Diſſoluuntur argumenta omnia primæ ſententiæ. Quem effectum à dæmone liceat exſpectare? Quomodo quis vetetur declinare ad Magos? Quod teneatur malefici ſignum poſitum tollere? Aliquando non abſoluendus niſi faciat. M

De ſagarum depilatione. Quomodo intelligendum dictum IESV CHRISTI? hoc genus non eijcitur, niſi in oratione & ieiunio. De exemplo S. Hilarionis. Explic. ca. ſi per ſortiarias. 33. q. 1. Quomodo Diabolus eſt alligatus ſignis?

Sect. 2. De remedijs naturalibus contra maleficia.

De remedijs pleriſque N. L. vt de baaras. de hyperico. de thapſia, rhãno, ſpina, verbaſco & ſimil. N

De remediis ex lupi corpore. item ex hyenâ, ex catulo nigro. ex dromadâ, ex muſtelâ. ex Leone, ex pardo. ex aſino ſilueſtri, domeſticoque. ex allijs. ex hydrargyro. ex adamante. ex Chryſolitho. ex corallio. ex gagate. ex iaſpide, ex onyche, ex ſardio. ex Cameleonte. ex aſino. Quomodo hæc poſsint prodeſſe ex ſententiâ Theologorum.

Quando maleficia naturalibus remedijs tolli poſsint, quando nõ poſsint? Explicat. cap. vlt. 26. q. 7.

Sect. 3. De remedijs ſupranaturalibus, diuinis, ſeu Eccleſiaſticis.

Primum vera & viua fides. obſeruatio mandatorum Dei. Exempla Petri Iudicis, D. Antonij, feminæ O Chriſtianæ apud Epiphan. & alterius in vitâ S. Cipriani, & alia quædam.

2. Legitimus in Eccleſiâ Catholicâ Sacramentorum vſus. P

De *Baptiſmo*, Exempla Tyridatis Armeniæ Regis. item aliud de Chami Regis Tartarorum filiolo.

De *Confirmatione*. Ex Lactantio probatur, & exemplo Iuliani Apoſtatæ apud Prudentium. Q

De *confeſsione* ſeu exomologeſi. varia narrantur exempla, Bedæ, Ioannis Diaconi, & Petri Cluniacenſis, & Ioann. Cæſarij. Item ex Theodorico de Appoldiâ. Metaphraſte, & Liſiardo. R

Nota autem hîc duo exempla de efficaciâ recitatæ Salutationis Angelicæ. Explicatum conſilium B. Catharinæ Sueticæ.

De Venerabilis Euchariſtiæ vi. Exẽpla, vnum Eremitæ apud Caſsianũ. Puellæ Arabæ apud B. Proſperum. Vxoris cuiuſdam à D. Bernardo. alterius ſimilis noſtro tempore in Picardiâ. alterius à S. Auxentio. item aliud in Indijs frequens. itẽ in Gallijs tempore Albigeenſium. item aliud in Teuthoniâ (Et nota Lector Magica hæreticorum miracula.) Aliud ſimile feré in Alpibus Rhetijs. item aliud de viſione Prædicatorum Neapoli in conuentu S. Dominici. & aliud Salernitanum recentius. necnõ aliud D. Macarij. S

De miſſæ Sacrificio. T

Exemplum Heſperij apud D. Auguſtinum.

aliud D. Bernardi. aliud D. Theodori. confeſsio ſagarum, & ratio cur tam lõgas in Catholicorum templis ante meridiem moras trahant.

De oleo infirmorum. V

Exempla

Exēpla Sanctorū:
- Sacerdotis apud Bedam.
- Theodoſij monachi.
- Launomari.
- Parthenĳ.
- Auxentij Archimādritę.
- VVinvvaloci.
- Eutychij Patriarchæ.
- Paterni Abrincenſis.

3. De petēdo Sanctorum hominū auxilio. X

Cur hoc remedium minus hodie frequens, quam olim? Erant diuerſi exorciſtæ, & iſti Sancti. Exempla SS. Macarij vtriuſque, Cuthberti, Ruſtici, Baſilij, Paphnutij, Eugendi, Greg Thaumaturgi. Paulli ſimplicis, Theodori, & Vrſmari.

4. De exorciſmo Eccleſiaſtico. Y

Antiquitas ordinis exorciſtarum. Ritus quidam veteres in exorciſmo adhiberi ſoliti. Nomen dæmonis peti ſolebat; cibi ſoliti exorciſari. cauendum à ludicris ſermonibus, probatum exemplo. Serium exemplum S. Vrſmari. in quo notandæ eædem ante octingentos annos, quæ nunc cerimoniæ. Exempla S. Adelelini, & S. Maurilij. Cur exorciſmus aliquando ſit irritus? Contra quæ veneficia non ſoleat prodeſſe, ex Toſtato.

5. De operibus ſatisfactorijs. Z

De eleemoſina. De ieiunio, exempla S Auxentij & S. Procopij De Oratione. 1 de communi Eccleſiæ, 2. de priuatâ in his præcipua ſymbolum Apoſtolicum & oratio Dominica. item Roſarium, & Litanię.

6. Imploratum nomen IESV Saluatoris, & CHRISTI, & Sanctorum. AA

Exempla & auctoritates Patrum remiſsiuè Nomen MARIÆ virginis. tria exempla. Auxilium Angeli Cuſtodis. S. Gouladuch.

7. Signaculum Sanctæ Crucis. BB

Probatur teſtimonĳs & exemplis plurimis. quę propter multitudinem hîc in ſummario omittuntur.

Mos Sanctorum, tegendi miracula, additis aliquibus rebus naturalibus, CC

8. Sanctorum reliquiæ.

Probatur plurimis auctoritatibus. & exemplis, vt S. Philippi, S. Dympnæ in Brabātiâ, & plurimorum aliorum. honorandi Sancti peregrinationibus & donarĳs. Cauendum à ſuperſtitioſo eorum cultu. quem odêre, vt probatur exemplo quodā S. Glyceriæ.

9. De aquâ benedicta. DD

Antiquitas huius ritus. Efficacitas probatur varijs exemplis. Et præcipua quædam, contra ſpectrū Apameenſe. & contra aliud Tentaëdium lapides iaciens. & D. Huberti. &c. VVieri impudens ſiue mendacium, ſiue calumnia.

10. Res aliæ benedictæ ritu Catholico. EE

De agnis Dei. De cereis & ſale benedicto. De pane benedicto. antiquitas ritus. exempla quædam.

11. Pia amuleta collo ſuſpenſa.

Quæ requirantur ne ſint ſuperſtitioſa?

12. Pulſatio campanarum. FF

Experientia quotidiana. Exemplum mirabile ex Petro Cluniacenſi. confeſsiones maleficarum.

Cauendum à duobus Lamiarū mendacijs, vt illic. Refellitur vulgi opinio de campanarum baptiſmo. Hæreticorum ſtropha quotidiana.

Capitularis Caroli Magni locus explicatus.

Benedictioni aliquando tributū nomen baptiſmi, vt apud Iuonem. Carnutenſ.

Benedictionis Campanarum ritus defenſus contra hæreticos.

De efficacitate earum contra dęmones in quo hæc ſit ſita? Petri Mexiæ

error. Cur hęc remedia non ſemper
efficacia? GG

CAP. III. *Quorumdam remediorum Eccleſiaſticorum, cõtra calumnias hæreticorum; maxime Georg. Godelmanni; defenſio.*

Quidam non Iuriſconſulti ſed ra-
bulæ in cęrimonias petulantes. A

Deſenſi exorciſmi Eccleſię Catholi-
cæ. Oſtenditur ineptia & imperitia B
aduerſarij. Colliguntur multa eius
mendacia. Oſtenditur in Exorciſ-
mo nihil magicum reperiri.
Singillatim omnes eius ritus pro-
bantur & explicantur.

Defenſio ſalis benedicti. mendacia
aduerſarij & fraus. Defenſio *aquæ* C
benedictæ. Benedictiones herbarum.
Noua iterum aduerſarij mendacia.

Defenſio Agnorum Dei. Alia
iterum mendacia. Defenditur be- D
nedictio balſami & olei. Ineptia ad-
uerſarij formulam dicentis eſſe Ma-
gicam detegitur.
Verbum exorciſo, & vſus defendi-
tur. Vſi eo Apoſtoli. Cur nõ Chri-
ſtus? baptiſmo peccata remitti.

Defenditur Extrema vnctio, & be-
nedictio olei infirmorum. E

Smidelini & Lerchemeri væſana cõ-
uicia.
Ex antiquitate probãtur benedictio-
nes variarum rerum. Herbarum
ſeu fructuum. Aquæ benedictæ.
Chriſmatis. Panis & ſalis.

Quæ vis ſit rerum Sacramentaliũ. F

Aliud iterum mendacium. Item G
alia & alia.

Reſpondetur argumentis quibuſ- H
dam Godelmanni. Oſtenditur ex-
orciſtarum ordinem in Eccleſiâ olim
fuiſſe. D. Clementis Rom. locus ex-
plicatus.

Defenditur cultus Venerabilis I
Euchariſtiæ, & in eâ eſſe verum cor-
pus Saluatoris Noſtri. Oſtenditur
nihil in conſecratione nec cultu Ma-
gicum eſſe.

Contra Ioſe. Scaligerum defendi- K
tur, opera D. Dionyſio Areopagitæ
aſcripta non eſſe Pſeudepigrapha.
Superbia eius ante oculos ponitur
ipſius met verbis, & monetur reſi-
piſcere, ſeque deinceps gerere mo-
deſtiùs, & ſapere humiliùs.

Monita quædam pro Confeſſarijs L
& pœnitentibus.

MARTINI

MARTINI DELRII,
SOCIETATIS IESV PRESBYTERI,
DISQVISITIONVM MAGICARVM.
LIBER VI.
QVI EST,
DE OFFICIO CONFESSARII.

QVVM duplicem perſonam gerat confeſſarius, iudicis & medici; facilè intelligitur vtriuſque munere fungi debere. Iudicis quidem perſonam ſuſtinet, quando confeſsiones excipit, tantum: tum enim Dei vices gerit in ligando & abſoluendo; Medici gerit non tum ſolummodò, ſed etiam extra tribunal illud poli; quando conſulitur; idque vel à reis, vel à læſis, vel à iuſtitiæ exſecutoribus, & adminiſtris, vel denique ab alijs quibuſlibet. De duplici hoc officio nunc nobis agendum.

CAPVT I.

De officio Confeſſarij, quâ Iudex eſt.

AD Iudicem pertinet noſſe delicta, & de illis in foro ſuo iudicare. vt ea cognoſcat iudex; operepretium fuerit principiò hîc quaſi in tabellâ ſeu breuiculo, ante oculos ponere, quæ in quinque præcedentibus libris peccata, ſeu delicta, noſter iudex debeat animaduertere, & explorare; vt, cū neceſſe, reum iuuet interrogando.

SECTIO I.

B Ex *Primi* itaque *libri Proloquio*, diſcet; licere examinare hęreticos, an ſint etiam magi ſeu malefici.

Ex 1. & 2. cap. diſcet, diſcernere ſuperſtitionis & Magię ſpecies.

qui libri ratione magiæ prohibiti ſunt.

Ex c. 3. diſcet.

q.1. quantum aſtrorum influxui citra errorem poſſit tribui?

q.2. vitare errores malè Chriſtianorum circa complexionis temperamentum.

q.3. errores vitare circa vim imaginandi.

q.4. Quid ſentiendum de ſanatione per aſpe-ctum, contactum, vocem. de ſalutatoribus, de gentilibus S. Paulli & Sanctæ Catarinæ, & ſimilibus circumforaneis, & de curationibus militaribus &c. & quæ in hac re peccata interuenire ſoleant?

Ex c. 4. diſcet in

Princ. quæ peccata occurrant in Magiâ naturali & artificiali.

q.1. Peccata ſigillorũ & caracterum magicorũ.

q.2. magorum fraudes de Numeris, & quid tribuendum illis.

q.3. Quomodo peccetur credulitate & vſu incantationum?

q.4. Quæ amuleta ſeu periapta licita, quæ non?

Ex c. 5. diſcet.

Quæ in pirotechniâ ſeu alchymiâ peccata reperiantur, & quo ſe pacto cum alchymicis confeſſarius gerere, & quę illos debeat interrogare? q.3. & 4.

Ex libro Secundo diſcitur de quibus Magi ſint examinandi.

1. De artis auctore, & efficiente causâ quid ſentiant? *vt habes q.2.*
2. quos habeant libros? iuxta *q.3.*
3. circa pactum, quas illi adhibuerint ſollemnitates? *iuxta q.4. præcipuè litterâ E.* & hic an ſint rebaptizati &c.
4. circa effectus, an eos ediderint præſtigiatorios? quia hoc eſt mendacium. *vide q.6. et 8.*
5. An putauerint Diabolum vera miracula facere poſſe? quia eſt error. *vide q.7.*
6. an imagines ſacras inhonorarint, conſpuendo, verberãdo, trahen-

trahendo, mergendoue? *vt q.11.*
7. an alteri pauperiem fecerint, vel damnum dederint. in bonis fortunę? *d.q.11. et 12.*
8. an theſauros arte magicâ quæſierint, aut aliter diuitias, honores, vel victoriam à dęmone expetierint? *d.q.12.*
9. an incantarint animalia & quomodo? *q.13.*
10. an cum beſtijs rem habuerint? iuxta *q.14.*
11. an cum dęmone corpus miſcuerint, & quomodo? *q.15.*
12. an ad conuentus iuerint, & ibi fecerint, quæ fieri ſolere narrantur? *q.16.* vbi & illud notandum aliquando non cũ dæmonibus, ſed exſtincto lumine, promiſcuè cum quouis vel quauis oblatis proximis ſibi concubuerint: quod de Lamijs & maleficis Atrebatenſibus anno 1459. narrat Meierus in Annal. Flandriæ.
13. Quoad lycanthropos; examinandi, an ſibi dumtaxat tales videbantur, an etiam alijs? quia ſecundo caſu adeſt ſemper pactum. *iuxta q.18.*
14. an aliquibus vſi contra vulnera ac tormenta? & quibus? *qu.21.*
15. an conati animas euocare? an conuenerint de apparendo poſt mortem? *vide q.26.*
16. an finxerint ſpectra? *q.27.*
17. an ſpectris cultum aliquem exhibuerint, & quem, & qualibus? an pacti cum illis aliquid fuerint, an familiaria colloquia ſuperflua cum his habuerint? iux. *q.28.*
18. an procurauerint ſpectrorum apparitionem? *q.29.*
19. an exorciſmis vetitis vſus? quæ adhibuerit, & quam adhibitorum vim eſſe putarit? an habuerit dæmonem incluſum, vel includere ſit conatus? an paredrum habuerit, & ſub quo pacto, quamdiu, ad quid &c. *q.30.*

Ex libro Tertio.

1. interrogent, quæ ſint inſtrumenta quibus vſæ? nam grauius ſubeſt peccatum vnguentis, eò quòd ſolet præcedere anthropofagia & infanticidium. *vide q.1.*
2. an ſomnificum maleficium intulerint naturali medicamento,

mento, an verò acceſſerit ſepulcri violatio, & cadaueris iniuria? *q.2.*
3. quibus philtris vſæ, an miſcuerint ſacramenta, aut alias res ſacratas, & quas? *q.3. ſect.2.*
4. an ſic aliquem egerint in amentiam, occiderint, læſerint? *d. ſect.2.*
5 an contra philtrum ſint vſi remedijs illicitis? an capti illicito amore, fecerint quæ ex ſuâ parte neceſſaria? *d. q.3. ſect. 3.* item quę conſilia dare poſſit tali amore irretitis? *ibid.*
6. ob quam cauſam philtrum prębuerit; cælebs, an vt matrimonio iungeretur: coniugata, an vt amorem mariti recuperaret; vtrique, an ad libidinem illicitam? *q.3. ſect.2.*
7. quid exiſtimarit de faſcinatione, & an aliquam faſcinarint: quibus vſi remedijs vel antidotis contra faſcinationem? *q.4 ſect.1.*
8. an cadauera laniarint, & quæ damna venenis intulerint? quo pacto illa damna viuẽtibus dederint? item an aliquid defoderint, cui ſolâ remotione queat occurri. *d. q.4. ſect. 2.*
9. *In ſect. 3.* notet confeſſarius ſingula, vt norit diſtinguere in aborſu, an nocuerint iã viuo, an antè animationem? itẽ an ſic diſtenderint prægnantem, verâ, an ſimulatâ prægnatione? quia priore caſu accedit prolis periculum. itẽ quoties hæc facta: denique in 3. caſu, an propter hanc deſiccationem, fætus fame perierit, & quot &c.
10. Attendat qui homicidæ ſint excommunicati? *Sect. 4.* Interroget an ſagittariam exercuerit magus? an huiuſmodi imagines confecerint, an baptizarint; & in quarum perſonarum interitum?
11. *Sect. 5. & 6.* quos animi, corporiſue morbos intulerint?
12. *Sect. 7.* an aliquos deuouerint? & quâ imprecationis formula?
13. *Sect. 8.* an maleficiarint aliquem ligaminibus, & ad quod tempus? item an ad euitandum vel ſanandũ illud, aliquid ſuperſtitionis adhibuerint.
14. *Ex 5. q.* diſcet habere rationem perſonarum, quibus nocitum

citum fuit. hinc enim atrocitas peccati creſcit. nam ceteris paribus contra publicam perſonam peccatur grauiùs, quam contra priuatam. atrociſsimum quoque eſt omnium, necare infantulos nondum baptizatos.

Ex q.6. & 7. diſcet ob quę peccata maximè, quis tradatur maleficis puniendus; quibus etiam abſtinendum ſit ijs, qui cupiunt eſſe tuti, vel liberari à maleficijs.

Ex q.8. poterit confeſſarius proponere miſeriam maleficorum, & peccati enormitatem.

Ex libri verò huius parte poſteriore; diſcere poterit.

1. Naturam vanæ obſeruantiæ. *q.1. & 3.*
2. quando, & quale ſit peccatum? *q.2.*
3. modos præcipuos vanæ obſeruantiæ, & ex eorum ſimilitudine, quando in hoc peccatum quis ruerit? *q.4. ſect.1.*
4. de precibus & verbis ſacræ ſcripturæ, de ieiunijs & alijs operibus bonis ſecundum ſe. *ſect.2.*
5. de ligaturis & periammatis. *ſect.3.*
6. de obſeruatione ominum. *ſect.4.*
7. de ſtrenis initio anni. *ſect.5.*
8. quando liceat obſeruare dies, quando non. *ſect.6.*
9. quæ ſint licita media ſanandorum morborum, & quæ non, & de militari vulnerum curatione. *ſect.7.*
10. fundamenta vanarum obſeruationũ quę adhibentur ex S. S. &c. refutata. Quod eſt neceſſarium ſcitu, vt idiotis poſsit perſuaderi, eſſe impia illa, quę habẽt pro pijs. *ſect.8.*

De formulâ, ſi Deus incarnatus &c.
Dæmonũ miniſterio an ad bonũ liceat vti.
De rythmo ſeu verſu.
De ritibus & cærimonijs quæ adhibitæ.
De dubio in quo benignior ſequẽda ſit interpretatio, tã de dubio perſonę, quã rei.

} Contra Felicem Malleolum Tigurinum.

11. Ex formulis poſitis *in ſect.9.* futurum ei non difficile, iudicium ferre; de ceteris, quæ ſunt innumeræ, & in ſingulis locis diuerſæ; ſed in ipsâ ratione formali ſuperſtitionis conueniunt.

Ex Libro Quarto.

1. Diſcet naturam prophetiæ. & quando ſit peccatum prophetæ, non credere inſpirationi. *c.1.q.1.& 2.*

2. Quibus inſtructum eſſe oporteat ad dandum conſilium in reuelationibus: qui abuſus & errata hîc poſſint accidere ex parte confeſſarij; quæ ex parte habentis reuelationem: quomodo fraudes & peccata huiuſmodi deprehendantur: de ſcrutandâ intentione. *q.3.*

3. Regulas diſcet ad cognoſcendum quando peccēt aſtrologi & ſimiles diuinatores. quando ſors, omen, vel ſigni petitio ſit licita. *c.2.q.3.*

4. Qualiter peccent diuinatione vtentes, & quæ excuſent vel minuant peccatum. *q.4.*

5. Quale peccatum ſit oracula dæmonum conſulere? *q. 6. ſect. 1.*

6. In necromantiâ quibus vſæ medijs ſeu inſtrumentis, quorum ratione poteſt accedere infanticidium, & ſimilia peccata. *Sect. 2.*

7. *Ex ſeqq. ſectionibus* diſcet ſpecies diuinationis cum pacto expreſſo. In ſpecie quoque illarum vltimâ de oculi excuſſione, nota incidere in obligationem reſtituendi, ratione damni iniuſtè illati.

8. *in q.7.* diſcet varias ſpecies pacti impliciti; ex quibus poterit decidere caſus ſimiles, vt de ſaltantibus per pyras, de aſſeruantibus ἅμνιον, de ferentibus amethyſtum vt ſomnient, de offerentibus candelam S. Antonio vt furem indicet; & in quibuſdam poteſt accedere obligatio famæ reſtituendæ, vt in Parthenomantiâ.

9. quomodo liceat niti ominibus, prodigijs & portentis? quando peccetur in huiuſmodi obſeruandis? *ſect.2.*

10. Quando ſit ſors diuinatoria & prohibita? maximè de illâ quæ fit per inſpectionem libri ſacri. *ſect.3.*

11. Ad naturam peccati huius intelligendam planè neceſſaria eſt. *ſect. 4.*

12. Diſcet peccata aſtrologorum, Genethliacorum, & ceterorum

terorum iudiciariorum etiam medicorum & chirurgorum. *cap. 3. q. 1.*

13. Quæ liceat diuinare ex elementis & mixtis inſenſilibus, vt cometis, halonibus &c. quæ non? *q. 2.*

14. Quid liceat medicis diuinare. *q. 3.*

15. Quando peccent phyſiognomi? *q. 4.*

16. Quale peccatum ſit chiromantia? *q. 5.*

17. Quæ ſomnia licet obſeruare & interpretationem quærere? *q. 6.* In fine quæſtionis habebit exemplum faciendæ in ſimilibus diſquiſitionis.

18. Quæ occurrant hodie peccata in ſorte diuiſoriâ, & quibus caſibus ſit licita? *c. 4. q. 1.*

19. Quæ peccata contingant in contractu ſortis, quem vocant ollę ſeu Lotheryæ? quæ quoad venditorem, quæ quoad emptores, quæ quoad miniſtros ſeu aſſiſtentes, quę quoad remp. vel Principem? *q. 2.*

20. Quæ peccata ſint canonicę purgationis: an quis eam cum mendacio vſurparit? *q. 3.*

21. An vſus ſit vulgaribus purgationibus interroget; tam ſubeundo quam exigendo. Notet quæ dicta de prouocatione ad diuinum iudicium; quomodo in eâ peccetur: item de duello publico & priuato propter adiunctam excommunicationem: & notet quæ ad explicationem cenſurę illius hîc addita. *Sect. 1. & 2.*

22. De peccatis purgationum variarum per ignem Sect. 3.

23. Peccata probationis aquæ frigidę vel feruentis *ſect. 4.*

24. diſcet, cur & quomodo peccet iudex probatione illâ vulgari, qua ſagæ in aquam proiectę creduntur ſupernatare: & quid reſpondendum nitentibus conſuetudine ſeu corruptelâ quorumdam iudicum. *q. 5.*

25. Notet quæ hîc dicuntur, vt communia omnibus vulgaribus purgationibus.

26. Item notet, quę de excuſatione ex capite ignorantiæ aliquando iudices prætexunt; vt ſciat quando bona intentio excuſationem illis prębeat, quando verò non prębeat.

27. Item, quale ſit peccatum error ſine dolo?

28. Peccare iudices, qui, ſemotâ lege & ratione, arbitrij liberam plenitudinem ſequuntur: & quo modo omnis iudex legi ſit ſubiectus? *Sect.2.litt.I.*

29. Peccare quando canonibus non obtemperant? *ſect.3.*

30. Quando liceat ſignum petere? & quæ fides requiſita ad editionem miraculorum?

31. Quo modo peccet torquens vel damnans eũ, cui hæc purgatio fuit adhibita? *d. ſect.3.*

33. De peccato purgantis per pondera & lancem. *q.6.*

34. De peccato purgantis per crucem.

35. Peccata in quibuſdã alijs generibus, quæ rariora. *ibid.*

Ex libro Quinto diſcet.

1. Quando iudex peccet arbitrando temerè circa criminis grauitatem?

2. Quando peccet minuendo vel augendo pœnam legis?

3. Quem iuris ordinem contẽnendo iudex peccet? *ſect.1.*

4. Quomodo peccet in inquiſitione? 1. circa corpus delicti. 2. ratione accuſationis præcedentis. 3. in formâ inquiſitionis. 4. quoad præcedentia indicia. 5. quoad famam præcedẽtem. 6. quoad abſolutionem præcedentem. 7. quoad tranſactionem. 8. quoad gratiam Principis. *Sect.2.*

5. Diſcet de indicijs, quæ vis præcipuorum? 2. quod iudex tenetur aliquando ad damnorum reſtitutionem, ſi nõ interrogauit de ſocijs. 3. quando propterea reo deneganda ſit abſolutio? 4. alia in hac re tam rei quam iudicis peccata. 5. peccata iudicis ex defectu indiciorum ad torturam ſufficientiũ. 6. quomodo diſtinguenda iactantia à minis? 7. quod mens ſcrutanda in minantis æquiuocâ locutione. *Sect.3.*

6. *Sect.4.* docet vim minùs certorũ indiciorum. 2. quod ex non impedito damno iudex teneatur reſtituere. 3. Peccari in ſortiariorum, defenſione, fauore, patrocinio & occultatione. 4. qui mortaliter peccent non defendendo. 5. qui teneantur reſtituere.

7. diſcet multiplices abuſus iudicum in receptione teſtium.

ſtium. *ſect. 5.*

8. Peccata accuſatorum,& onus reſtituendi. *ſect. 6.*

9. varia peccata in reis comprehendendis, carcerandis, & poſtea ibi aſſeruandis. *ſect. 7.*

10. multa grauia peccata circa modum torturæ, in quantitate & qualitate.

11. quoſdam ritus ſuperſtitioſos contra maleficium (vt vocant vulgo) Taciturnitatis. *ſect. 9.*

12. peccare iudices qui mendacio doloue reum decipiũt. *ſect. 10.*

13. quando iudex peccet condemnando reum ex ſuâ confeſſione. *ſect. 11.*

14. Quomodo diſcernẽdæ; ſuſpicio, opinio, & pręſumtio.

15. Cui poſsit iniungi abiuratio, & quopacto is ad eam inuitus adigi poſsit? *ſect. 12.*

16. Varia in quibus iudices circa canonicam purgationem queant pecccare. *Sect. 13.*

17. Quo modo iudex peccet, interdum etiam cum onere reſtituendi, eo quòd cùm deberet abſolutè abſoluere, tantũ abſoluit reum à iudicij inſtantiâ? *ſect. 14.*

18. Quo modo qualificanda ſortilegia? item quæ ſint hæreticalia, quæ non? & proinde quibus excommunicatio accedat? *ſect. 15.*

19. Quando iudex peccet in pænæ irrogatione? *ſect. 16.*

20. peccata quædam propria Sacerdotum & clericorum in hac materiâ, de quibus illi inrerrogandi. *ibid.*

21. Quando iudex remittens pænam teneatur ad reſtitutionem & peccet? *ibid.*

22. Peccatũ legentiũ vel retinentiũ libros Magicos. *ſec. 17.*

23. An præbenda maleficis ad mortem damnatis Eucharistia; & vnctio, & quid in Euchariſtiâ præbendâ ſit obſeruandum? *Sect. 18.*

24. Peccetne iudex ſepulturam denegando? *ſect. 19.*

25. Peccatum eorum qui ſubminiſtrant inſtrumẽta necis, vt reus euadat pænam publicam. *Ibidem.*

SECTIO II.

De Sigillo confeſsionis in hac materiâ.

HAnc ſectionem addo, propter quorumdam confeſſariorum ſimplicitatem, & quorumdam Iudicum temeritatem atque malitiam; qui, quantum poſſunt, conantur ex cõfeſſarijs, directè, indirectéue, tum ante Rei mortem, tum poſt eam, exſculpere, num reus fuerit peccati illius conſcius. Adeò vt alicubi audiuerim ſolitos quodam loco confeſſarios à iudice poſt latam ſententiam mortis in reum interrogari; ſitne iuſtè damnatus reus, necne: & religioſos quoſdam, eò quòd hanc Iudicum iniquam importunitatem, vt ſacrilegam, graui oratione repreſſiſſent, inpoſterum ad reos audiendos vocari deſijſſe. Notandum primò ſigillum confeſſionis vim æqualem habere in omni crimine etiam maximè enormi; vt in crimine læſæ Maieſtatis humanæ, & hæreſis α; vnde patet falſum & erroneum eſſe verſiculum illum vulgarem;

Eſt hæreſis crimen, quod nec confeſsio celat.

Notandum 2. ex communi ſententiâ, ſeruandum ſigillum, vt ante rei mortem, ſic & eo mortuo. quia moriendo ius famæ ſuæ non amiſit: nec confeſſio eius propterea minùs confeſſio eſſe cæpit, quàm priùs. Notand. 3. Doctores quando cõcedunt veniam detegendi, ſeu narrandi aliqua accepta in confeſſione, nunquam loqui de expreſſione delicti in ſpecie, vel perſonæ nominatione, ſed omnes tantum agere de quadam generali reuelatione delicti, ſic factâ, vt per eam nequeat ad perſonarum cognitionem deueniri β. Notandũ 4. aliud eſſe ſi agatur de delicto committendo, aliud ſi de iam commiſſo.

Quoad delictum commiſſum, inprimis eſt ſententia quorumdam, quæ communis videtur Canoniſtarum γ, poſſe Sacerdotem delictum iam commiſſum reuelare, quod non in Sacramento pænitentiæ; ſed extra illud, ſub promiſsione ſecreti & ſigilli confeſsionis accepit; imò ſi in teſtem producatur, debere illud reuelare in iudicio; hęc ſententia reijcitur

α *Gig. de cri. læſ. Mai. lib. 2 rub. qui accuſa. poſ. qu. 18. Anton. Gabrielius li. 7 conclu. vlt. n. 17. Albertin. de cognoſcend. aſſertio. Cathol. q 25. Scot. & Ric. in 4. d 21.*

β *ſic poſt Angelũ, Albertin. Gigĩ. & Gabrieliũ docuit Farinacius to. 1. q. 51. n 110.*

γ *teſtibus Gomeſio 3. p. c. 13. n. 9. et Gabrielio. ʒ. n. 15.*

ijcitur ab alijs δ, volentibus veram eſſe de crimine committendo, non de crimine commiſſo. probabilem puto vtramque, ſed poſteriorem eſſe tutiorem: in rigore quidem, qui ſe obligat ſub ſecreto tali, æquè ſe obligat quoad commiſsa & committenda; ſed cenſetur Eccleſia propter publicum bonum, velle irritare promiſſionem illam quo ad crimen committendum; qui fauor boni publici ceſſat ordinariè, quoad crimen commiſſum. ideo ſi graue damnum inferretur celatione illius criminis commiſſi; teneri tum quoque illud ſic reuelari fatentur Menoch. & Farinacius doctiſſ. duo Iuriſconſulti. Sanè promiſſio illa ſub ſecreto ſigilli facere nequit, vt quod ſigillum non eſt, id tale fiat: ſed obligat ſolummodò more promiſsionum aliarum de ſecreto ſeruando: quarum vis ſe in detrimentum reip. contra æquum & bonum nequit porrigere. Quoad delicta committenda quando quis non vult abſtinere aut ſe emendare ſed crimen ſtatuit perficere fuêre nonnulli Iuriſtæ, qui cenſuerint, ea poſſe à confeſſario reuelari ε. hæc ſententia periculoſa eſt, & retrahit homines à confeſsione. Excuſari poſſent auctores eius ſi dumtaxat locuti forent, de eo qui ſpecie confitentis accederet, reuerâ tamen non haberet animum confitendi, ſed vel conſilij petendi tantum, vel decipiendi confeſſarium aut pertrahendi in ſocietatem criminis, tunc enim non eſt verum ſigillum, nec res ſub ſigillo credita. Quod ſi quis animo confitendi accederet, ſeque clauibus ſubijciendi, & abſolutionem conſequēdi, & ſic, confeſsionis ſigillo rem ſubijceret: ſequenda omnino communis opinio cōtraria, quæ pluribus Iuriſtis & Theologis placuit, non eſſe tum licitum detegere, ne reip. quidem proditionem ζ. Hanc ſententiam limitant, primò quoad veram reuelationem: volunt enim poſſe Sacerdotem tunc ipſos confitentes diligenter monere, vt abſtineant & obuient; tum etiam monere magiſtratus, & Epiſcopum vt ſuper gregem ſuum vigilent, ciuitatem cuſtodiant, & ſimilia, quibus & malo ſubueniatur, & confeſsio non reueletur η. 2. limitant, ſi pænitens habeat ſocios complices, & ipſe quidem pæniteat, & emen-

δ Menochius lib. 1. de præſumpt. q 89. n 17 & Farinacius 5. n. 115.

ε poſt Innoc. & Abbat. Gabrielius d. conc. vlt n. 7. Menoch. de arbitrar. caſ. 180, n. 21

ζ D. Tho. Sot. Richard. & comm. Theologi. vide Nauarr in c. ſacerdos n. 120. & ſeq. Farin. multos citat iuriſtas, ſed videtur non ſatis rem aſſecutus.

η Ex D Thomâ, Auguſtinus ad Angl. verſ. che hai tradito la tua patria. poſt. nu. 18.

& emendationem ſpondeat; indicat tamen adhuc eſſe periculum, ne per complices ipſo deſiſtente ſcelus committatur: tunc enim putant; vt occurratur damno futuro, poſſe Sacerdotem reuelare delictum futurum, etiam confitente non cōſentiente θ. 3. limitant multi Iuriſtę ſi pœniteat pœnitentem, & velit ſe emendare ac deſiſtere; quod ſi nolit deſiſtere, nec obuiare vt poteſt, ſed perficere mauult: tunc inquiunt non teneri ſacerdotem ad ſigillum, quæ putatur communior ſententia canoniſtarum ι. fundamentum eorum eſt, quia non putant hanc eſſe veram confeſsionem, nec ſigillo hîc locum eſſe. Sed falluntur, quia vera confeſsio eſt, ſi animum accedentis & confitentis conſideres; licet non ſit perfecta cōfeſsio & valida. Et ad hoc vt quis ſigilli ſecreto ligetur, nihil neceſſe eſt (quod benè docuit Nauarrus) confeſsionem eſſe perfectam & validam. ſi hoc enim requireretur, quanta quæſo porta panderetur malis Sacerdotibus, ad reuelanda ſecreta: quibus ſufficeret minima aliqua cauſa denegandæ abſolutionis: ſed ſatis eſt, ſi pœnitens animo accedat confitendi, ſeque clauibus ſubijciendi, vt abſolutionem conſequatur, & cum hoc animo ſincerè peccata narret, ac numeratò promat, nihil quod meminerit, ſitque dicendum prætermittens ſponte ſuâ: obligatus enim hoc ipſo manet Sacerdos ad ſigillum ſeruandum: nec æquitas aut religio ſacramenti huius patitur, vt qui fidem habuit, ſuaque arcana credidit confeſſario, vllâ ex cauſâ decipiatur. ſunt enim permulti, qui licet animo ſint ſatis præparato & forti ad confitendum; infirmiores tamen adhuc ſe putant quàm vt queant abſtinere, & imaginariâ quadam neceſsitate ſe trahi raptarique ad perficiendum putent; quod dolent tamen ſe non penitùs abominari, & à Deo poſtulant vires roburque ſibi ad hoc præſtari; & ignoſci infirmitati ſuæ. Quare tertia hæc limitatio meritò à Theologis pleriſque hodie exploditur: & miror Farinacium eam amplexum; cum meritò D. Thom. paulloantè fuerit ſecutus.

Quoad 2. limitationem, ſimul & primam, dependent à quæ-

θ *ſic poſt alios quos allegant Angel. & Gygas ſ. & Farinac. ſup. nu. 101.*

ι *vt Innocen. Abb. t. Ancbara. & qui eos ſeqq Gabriel. & Menoch ſ. Gig. ſ. q 18. Auguſtin. ad Ang. ſ. Bonacoſſa p. 1. comm. opin. verſ. ſacerdos non poteſt reuelare.*

quæſtione V. *Sacerdos poſsit vti aliquando ſcientiâ ex confeſsio-ne partâ, ſaltem ad gubernationẽ & mala imminentia auertenda.* verbi gratia, confitetur maleficus ſe vel alium poſuiſſe pulueres, vel quid aliud ſub tali limine; & niſi tollantur, domum comburendam, Principem interiturum, quotquot vrbem ingredientur egredienturque in magnam perniciem aut periculum venturos? Qua in quæſtione conſentiunt omnes ferè DD. paucis exceptis, licere ſeruatâ circumſpectione vt nec directè, nec indirectè ad ſuſpicionem peccati cõfitentis quiſquam deueniat x. Sed probabilior eſt contraria ſententia & tutior, & magis conſentanea religioni ac reuerentiæ huic Sacramento debitæ, quam tenuiſſe videtur Henricus Gandenſ. λ Tutiorem dixi, quia vt illa contraria practicetur ſine periculo, tantâ & tam multiplici eſt opus circumſpectione, vt difficile ſit plerumque eam ſeruantem non incidere in ſigilli violationem. 2. quia fauet ipſi Sacramento, cùm inuitet ad illud ipsâ ſilentij & arcani neceſſitate, & ſecuritate ac libertate confitentium. 3. quia S. D. N. Clemens VIII. anno 1592. die 26. Maij decreto quodam præcepit ſuperioribus regularium, vt diligentiſſimè caueant, ne notitiâ de peccatis in confeſsione habitâ ad exteriorem gubernationem vtantur. Quæ ſanctio etſi liget dumtaxat eos ad quos ſcripta; ſatis tamen indicat Pontifici Maxim. magis probari eam ſententiam; quæ vult ita prorsùs ſe confeſſarios gerere, ac ſi in confeſsione nihil penitùs audiuiſſent; ſibique perſuadere, nullatenus humanarum rerum regimen ab hoc Sacramento dependere, vt quod ab eo quàm longiſsimè diſtat. Cùm tamen hæc prohibitio in iſto caſu ſit iuris humani; & periculũ à republicâ, vel proximis, cùm citra damnum tuum & ſigilli violationem queas, propulſare, ſit iuris diuini; hautdubiè caſus poſſet incidere; quo quis teneretur hac ſcientiâ ad malum, quemadmodum diximus propulſandum auertendumque vti. præſertim cùm ſententia illa communis ſit probabilis, & nullum ius humanum valeat impedire, ne quis, cùm neceſsitas poſtulat ad malum ingens impediendum, ſenten-

x citant multo s Scti s de rat. ſecre. tegendi memb. 3. q 4. Nau. in d.c. Sacerdos n. 144. et ſeqq. d. 6. & eſt omnium illorum quos citaui litt. ɩ. ſ n. 1. 1. & præterea Cardinalis Toleti in ſumm. Caſuum, & Emanuelis Saa in Aphoriſmis.

λ quodlib. 8. q 29. & 31.

tiâ probabili vtatur μ. Et hoc caſu admitti poſſet prima illa limitatio; ſed & 2. ſi per omnia proſpiciatur & caueatur ſigilli integritati. Nec enim putandum, Pontificem de huiuſmodi extraordinarijs planè caſibus agere voluiſſe; qui in religioſis congregationibus vix vnquam eueniunt.

Ex hac autem ſententiâ illud ſequitur, ſi Petrus magus mihi confitens inter circumſtantias peccati complicem indicarit; iſque mox mihi quoque confiteatur, ſed peccatum illud ſibi cum Petro commune reticeat; non poſſe me hac ſciẽtiâ vti, ad illum de hoc peccato examinandum; ſed tantum poſſe me in genere inueſtigare, num ſit aliud quod conſcientiam eius grauet, & perſiſtẽtem in ſilentio, teneri me ſimpliciter abſoluere. Sequitur ſecundò, Non poſſe Sacerdotem ne metu quidem mortis propoſito, cuiquam hoc crimen reuelare ν, & poſſe eo caſu dicere neſcire ſeſe, nec de tali peccato ſe quidquam audiuiſſe. quia reuerâ non ſcit, nec audiuit, vt homo ſeu vt pars reip. Imò ſi mente ſubintelligat, (ſcilicet, vt poſſim reuelare) poſſet dicere ſe hoc in confeſſione non audiuiſſe, vel reum ſibi hoc confeſſum non fuiſſe; & hæc omnia poſſet iuramento confirmare ο. Nec poteſt ad reuelandum Sacerdos à quoquam cogi, ne à Papâ quidem, multo minùs à quouis alio, vt fusè docent Auguſtin. Berous & Hieronim. Gigas. ϖ Quod ſi iudex inueniſſet peccatum malefici ſcripto commendatum, vt id confiteretur; vel ab aliquo auſcultante pænitentem, vel à ſacrilego Sacerdote ſigilli violatore id intellexiſſet; non poſſet iudex his teſtibus, nec illi ſcedulæ, nec ipſi Sacerdoti credere, nec propterea reum capere, vel torquere ρ: imo etiamſi iam illum condemnaſſet teſtibus conuictum; & poſtea intelligeret totã delationem vel accuſationem ortam ex ſigilli violatione, deberet damnatum abſoluere & dimittere σ.

Duo denique ſunt caſus ſoli, quibus liceat reuelare in cõfeſſione audita. primus eſt quando pænitens Sacerdoti licentiam reuelandi conceſsit, conſentiunt in hanc Theologi τ, & Iuriſtæ υ propter tex. clarum in cap. ſignificaſti de adulter.

μ Vide D.Th. in addit. 3. q. 11. a. 1. ad 1. & 4.

ν c. Sacerdos de pœn. d. 6. et ibi Nauar. à n. 13. & eſt commu.

ο Nauar. Manual c. 8. nu. 19. communẽ eſſe docẽt Gigas d. q. 18. n. 4. Gomeſ. de crimin. c. 13. n. 9. Maſcardus lib. 1. de probation. in præfat. q. 5. nu. 51.

π Berous q. 12 n. 2. Gigas d. q. 18. n. 5.

ρ Ant. Gomeſ. d. nu. 9. Maſcar. d. operis lib. 2, concl. 377. n. 1. & 3 Menoch. lib. 1. de præſumpt. q. 89. n. 26. & 27.

σ eſt communis, vide Sotũ in 4. d. 18. q. 4. a. 5.

τ Schol. in 4. d. 18 & 11.

υ in ca. Matthæus de Simoniâ et in c. ſignificaſti de adulter. Fariſ. nu. 111.

adulter: & quia licet pænitenti renuntiare iuri in fauorem ſuum introducto. Quidam tamen requirunt, vt hæc licentia detur extra confeſſionem, & rurſùs tunc reus narret ſuum peccatum φ. Sed hoc non eſt neceſſarium, vt meliùs ceteri cenſent. nam ſi extra confeſſionem iterum ei narret: iam poterit ex alio capite referre, nempe iuxta limitationem ſequentem. Deinde quid intereſt, dicatne in confeſsione, do tibi licentiam hoc quod modo narraui reuelandi; an poſt confeſsionem hoc dicat, & iterum narret? Veriores ergo cõditiones ſunt, 1. non ſufficere ratihabitionem, neque licentiam interpretatiuam; vel implicitam; ſed requiri explicitam & expreſſam. 2. debere eam eſſe merè liberam & nullatenùs coactam. 3. debere ſubeſſe cauſam iuſtam & magni momenti; vtputa boni publici, aut corporalis vel ſpiritualis boni pænitentis. Nam ioco vel ex causâ leui reuelare, etiam habitâ permiſsione confitentis, ſacrilegium foret.

φ poſt Halenſem, Scot. Dur. Gabr. et Maior. in 4. d. 21.

Sacerdoti verò, dicenti ſe licentiam à pænitente habuiſſe, non ſemper credendum; ſed dumtaxat, ſi & ipſe bonæ ſit famæ, & iureiurando id confirmet, & pænitens ei non contradicat χ.

χ Vide Maſcard. de probation. concluſ. 1286.

Secundus caſus eſt, ſi ſacerdos idem aliunde ſeu aliâ viâ extra confeſsionem, ante vel poſt eam, reſciuerit: quem admittunt, in delictis committendis, Abbas & alij ψ; ſed idem in commiſſis cenſent communiter Theologi ω. & ratio efficax id perſuadet. nec enim per confeſsionem ſacerdos amittit ius quòd antè habebat; neque id quod poſtea aliunde illi comparatum. Quod ſi amitteret, confeſsio vergeret in damnum publicum. nam fraudibus prtrocinaretur, & iudicia euerteret. verbi gratia, ſi quis, coram duobus Sacerdotibus tantum, maleficium commiſiſſet, & poſtea vtrique confiteretur. iſte enim tum nec deferri nec accuſari à quoquam poſſet: quod quam ſit reipub. pernicioſum nemo non intelligit. Cauendum tamen Sacerdoti, ne hac licentia vtatur, niſi in re grauiſsimâ: nam facilè ſcandalum ſequeretur, ſi frequenter & in leuibus rebus eâ vteretur; item cauendum, ne quid am-

ψ Vide Auguſtinum de Anconâ ad Ang. vbi §. & Farina. §.

ω D. Bonau. d. 21. a. 2. q. 3. Palud. ibid. q. 3. a. 3. Sotus d. d. 18. q. 4. a. 6. Nauar. in d. cap. Sacerdos, n. 161.

 pliùs

pliùs dicat, quàm quod extra confeſsionem cognouit. Sacerdoti verò dicenti ſe extra confeſsionem id reſciuiſſe nō credi, niſi id probet, & ſi non probat, extra ordinem puniendū arbitrio iudicis communiter cenſent Canoniſtæ *aa*; ſed hoc arbitror de ſacerdote malæfamæ intelligēdum. Nā in eo qui bonæ famæ eſt, putarim ſufficere iuſiurandum pro probatione, ſi teſtes deſint: cur enim non hîc ſufficiat, quod in priore caſu ſufficere fatentur?

aa Nau. & alij quos ſequūtur Maſcardus ſ. n 5. & 6. et Farinacius ſ. nu. 107.

Denique, extra hos caſus licitos, ſacerdos reuelando violans ſigilli (quod ex iure diuino poſitiuo fluxit) ſecretū, hodie deponendus, & in carcerē perpetuum monaſterij cuiuſpiā detrudendus eſt. *Vide Conc. Later. c. 21. & c. omnis de pæn. & remiſſ. & Farinac. pract. crimin. q. 51. nu. 93.* aliquando tales iuſſi fuere à Pontificibus degradari & pænâ mortis affici, & meritò, exemplum ponit Felicianus. *lib. de degradat. c. 14.*

SECTIO III.

De modo confeſsionis.

PRæter ea quæ cōmunia ſunt in hoc crimine & in ceteris, peculiariter obſeruare oportet confeſſariū nōnulla. Quędam pertinent ad interrogatoria: quędam ad præparationem animi: quædam ad obligationem reſtituendi: quędam ad abſolutionem impartiendam.

Quoad interrogatoria, multa fuerunt à me dicta *ſect. 1.* his adde primò quod quia ſagę vix vnquam faciunt integrā confeſsionem, idque dęmoni promittunt: rogandæ ſunt de hac re, & ſacrilegę ſeu mutilatę confeſsiones omnes repetendę: deinde vt tunc omnia prodant, inducendę bonis rationibus, vt velint: & interrogatorijs illis Sect. 1. iuuandę, vt poſsint. Interrogādę quoque an ex animo renūciarint fidei. nā tunc eſt apoſtaſia. an aliquid animo crediderint contra fidē? tunc eſt hęreſis. an abuſę rebus ſacris? & eſt ſacrilegiū. an diabolū adorauerint, ſiue in ſpecie aliqua viſilem, ſiue quem nō videbant (vt teſtatur Meierus de ſagis Atrebatenſibus anno 1459.) itē quādiu in hoc crimine hęſerint, an aliquādo animo pęnitue-

rint &c. propter volitiones eiuſdem criminis diuerſas & earũ interpolationes. 3. interrogarndæ ſunt, an adhuc retineant libros aut alia magica inſtrumenta; quia retentis illis abſolui nequeunt. 4. vtrum alios talia docuerint aut ſeduxerint. quia non debent abſolui, niſi quantum in ſe eſt conuertere illos conentur; & ſi conuerti noluerint, eos ad ſuperiores magiſtratúmue deferant, aut accuſent. Si tamen confeſſio fiat in articulo mortis, ſufficiet tum, qui præſentes fuerint in genere monere & hortari, vt à deceptione & hæreſi tali recedant, ſibique in poſterum caueant &c. 5. videndum, vt occaſiones relabendi euitentur & tollantur, v. g. ſi habitat, vel verſatur inter maleficos; quando fieri poteſt, loci mutatio, & ſeparatio iniungenda. 6. interrogandæ diligenter de veritate confeſſionis iudiciariæ; hortandæ, ſi cuncta vera, quæ dixerunt; ne mutent, ſed veritatem tueantur; ſi falſa, vt retractent: ſi quos innocentes (vt fit non raró) detulerint, eos exculpent: ſi quos noxios cõplices ſciant nõ emẽdatos, eos deferant iudici: neque ex hac generali admonitione irregularitatis periculũ eſt.

E *Quoad animi præparationem*, magna in hoc crimine confeſſarijs ſe difficultas offert. In primis cauendũ puto Iudicibus, ne reis mortis ſententiam per quoſuis denuncient: deligendi potiùs viri pij & prudentes, qui hoc indicent verbis prudentibus, & ſimul adhortentur ad bonam & ſeriam præparationem. docet autem, in hoc maximè crimine, experientia; non expedire eos, qui confeſſarij ſunt futuri, ante ſententiæ pronunciationem ad reos accedere, vt eorum confeſsionem excipiant: vix enim verum fatentur, dũ ſibi timent à delatione: item docet eadem experientia, non eſſe vtile, imò ſæpiùs noxium eſſe, ſi ipſemet confeſſarius mortis ſententiam reo intimet. ſic enim à tali nuncio vtplurimum abhorrent, vt raró poſtmodũ rectas & ſinceras admonitiones in animũ admittãt. Illud quoque memini à me quæſitũ aliquando, An dũ in tormẽtis reus verſatur, liceat vel expediat quæſtioni cõfeſſarium intereſſe? ſcio id latrunculatóres à ſacerdotibus aliquando petere: ſed, impudentiores illi, an imprudentiores

iſti qui faciunt, neſcio. abuſus eſt certè, propter irregularitatis multa quæ ſe hîc ingerunt pericula. quæ ibi neceſſitas cõfeſſarij? imò, quæ vtilitas? hortetur ad ſilentium? cauſa eſt cruciatus augendi. hortetur ad confeſſionem veritatis? mortis ſententiam accelerat. abſit potiùs, & fugiat à tam acerbo & ferali ſpectaculo ſacerdos; ſeque contaminari putet, ſi propior adſiſtat, & oculis hauriat hanc carnificinam. fateor illud vtile futurum, ſi in vicino quopiam cubiculo ſit; vt, ſi in mortis periculum reus incideret, iuuare poſſit celeriter, & deficienti venire ſuppetias. Morienti adeſſe confeſſarium neceſſe eſt, propter Diaboli inſidias, qui *calcaneo inſidiatur*, hoc eſt vltimo vitæ humanæ actui. Hic quæri audio: num liceat à iudice petere; vt, ſi reus viuus rogo tradendus ſit exurendus; ſacculus puluereus pectori appendatur, accelerandæ mortis gratiâ; vel, cum appenſus eſt, à carnifice vt ignem illi admoueat: vel à iudice, vt ſtrangulari iubeat eum, qui lento igne conſumitur? vulgus Doctorum talem putat incidere in irregularitatis notam. Si incideret, foret ea, quam vocant, *ob defectum lenitatis*. at mihi hic lenitas exuberare videtur potiùs, quam deeſſe: & opus meritorium puto, quodque non Sacerdotem modò, ſed & quemuis Prælatum deceat maximè. non tam mors acceleratur, quàm cruciatuum finis acceſſitur. moriturus ille certò: agitur, ne per tot ſupplicia. Sed ad confeſſionem reuertamur.

In contritione procuranda, hoc opus hic labor eſt, non ex parte Dei, ſed ex parte ipſius malefici, quem ordinariè duo impediunt, error, & metus. Error quidem multiplex. Nam poſtquam captæ ſunt maleficæ, vt ipſæmet ſæpè faſſæ, tunc Diabolus (verba ſunt Grillandi α) nihil aliud ſatagit, nec laborat in alio, niſi in perſuadendo, vt perſiſtant in ſententiâ & vſque in vitæ finem perſeuerent.] adducantur licet in ſupplicij locum, igniſque ſuccẽdatur, ſe illarum corpora, & laqueo, & flammis palam erepturum, facturumque, vt ex flammarum contactu nullum dolorem percipiant. Quod ſi mori illas cõtingat incendio, mortem illam cruciatus expertem fore; migratu-

α *de ſortileg. q. 9. nu. 2.*

graturas ex huius vitæ miſerijs abſque ſupplicij ſenſu, vt in futuræ vitæ beatitudinem transferantur. illic eas dęmonibus ſimiles fore; eodem robore, ſcientiâ, diuitijs, potentiâ, voluptate, quibus ipſe dæmon potitur ac pollet, donandas. Sic mẽdax decipit. Alius error eſt, quia perſuadet impoſſibile eſſe ipſis ad Deum conuerti, & veniam conſequi peccatorum, propter pactum ſecum initum, & Dei abnegationem, aliaque quibus ſe contaminarunt ſcelera nefandiſſima. Sic illas, dum vel deſperatione deijcit, vel ſpe lactat & extollit, ſemper conatur obdurare; vt cuncta negent, reſpuant confiteri, non reſipiſcãt, nihil pæniteat deliquiſſe. Hîc in promptu Sacerdos habeat, & ſacrę ſcripturæ teſtimonia, & Patrum ſententias, & exempla omnis ęui; quibus clarè demonſtret vtroque dęmonem mentiri; ſeriò conuerſos nunquam à Deo reijci: nihil eorum, quæ pollicetur, iactatorem illum præſtare poſſe, neque ſi poſſet velle. Grauitatem quoque criminis poterit proponere, ex circumſtantijs hæreſis, idololatriæ, Apoſtaſiæ, homicidij, parricidij, rapinæ, Sodomiæ, & ſacrilegij. Impænitentiæ verò iſtius ſignum idẽ Grillandus β, maximè quoad mulieres, certum eſſe dicit: ſi lacrymas nullas emittant, cùm tamen flere, gemere, ſuſpirareque videantur, & omni conatu lacrymari conentur. Hanc ipſe cum alijs Iuriſconſ. veriſſimam notam putat, qua conſtet eas non verè, ſed fictè tantum pænitere. cuius rei, cùm videat ſe rationem nullam naturalem idoneam reddere poſſe; confugit ad ſupernaturalem, vultque id fieri à diuinâ prouidentiâ in pænitentiæ fauorem. Cenſent itaque Grillandus & ſocij; ſi ſaga lacrymetur, verè illam pænitere ex animo; ſi non lacrymetur, fingere pænitẽtiam. Nunquam iudici auctor fuerim huic coniecturæ inniti, vt certæ vel idoneæ. Nam experientia illa, quam ex aliquibus ait Grillandus ſe collegiſſe, fallax eſt & incerta: tum quia nõnumquam ipſa doloris magnitudo lacrymas deſiccet, & planè tollat, iuxta illud orcheſtrę γ,

β 5.n.3.

Fletuque acerbo funera & quæſtu carent:
Quin iſta tanti peruicax clades mali

γ Sene. in Oedi. v. 57.

Siccauit

Siccauit oculos? quodque in extremis ſolet,
Periere lacrymæ. Solet ait, & verum eſt. Iam ex aduerſo ſæpè præ lætitiâ quidam lacrymantur, iuxta illud eiuſdem ♪.

A in Thyes.

Subitos fundunt.
Oculi fletus: nec cauſa ſubeſt.
Dolor an metus eſt? an habet lacrymas
Magna voluptas?

Nec iuuant illum argumenta è Canonibus petita; quibus tantum probatur lacrymas eſſe ſignum pænitentiæ, & nubis mæſtæ animum obſidentis profluuium; lacrymis quoque peccata dilui, & fæditatem animo elui: quæ vt veriſſima ſunt, ita minimè probant; nullum pænitere, niſi & lacrymetur. quidam ſunt tam duro vultu, tam ſicco cerebro, vt lacrymari neſciant, etiam pueri. poſſunt ergo mulieres quoque tales reperiri. Nam pueri non minùs humidi, non minùs ad lacrymas faciles, quàm illæ. Accedit quod I. C. iſti non ſatis inter ſe concordes. diſſident ab inuicem, quidam à ſeipſis. Aliquando ſcribunt defectum lacrymarum eſſe indicium ipſius maleficij; nam maleficas eſſe, quæ non lacrymentur: at Grillandus fatetur maleficas, cùm verè pænitent lacrymari. An hæc conſentanea, & non pugnantia? ſi dicas, lacrymari, quia eo ipſo, quod pænitent, maleficæ eſſe deſierunt: ſicut adulter eſſe deſinit affectu, quem peccaſſe pænitet. verum hoc quidem. Sed quid ſi pænituerit peccaſſe, & poſt pęnitentiam hâc animi comprehendatur ea, quæ veneficijs ſuis multos interemerat? hęc iuxta Grillandum poterit lacrymari, quia pęnituit: iuxta ceteros verò adhuc lacrymari non poterit, quia, quoad externum forum adhuc eſt verè malefica. nam vt Grillandus hoc ſuum dictum ſtabilit auctoritate diuinę prouidentię, ad pęnitentiam animi declarandam: ſic alij illi ſuum quoque firmant eadem diuinâ prouidentiâ, quam decet fauere iudicibus ad criminis commiſſi deprehenſionem, & vindictam. quare iuxta illos, vt crimen huius maleficę (quoad forum externum talis eſſe non deſijt) puniatur, neceſſe eſt hoc indicio

dicio illam detegi,vt flere non queat,quam lacrymaturã Grillandus contendit.Planè confeſſario omnia huiuſmodi indicia aſpernanda,omnes huiuſmodi coniecturæ fugiendę ſunt: eò quod pænitenti pro ſe,& contra ſe loquenti , tenetur credere. Denique quis adeò fori huius interni inexpertus eſt, qui neſciat ſæpè vbertim flere quoſdam confitentes exiguo tactos dolore; & alios multo grauiùs affectos,& ictos profundiùs,nec vnam lacrymulam emittere?

Vrget etiã tum reos metus duplex, alter verborũ & minarum à dæmone,à quo incarceratæ non rarò affliguntur crudeliſſimè: alter humanæ infamiæ: contra vtrumque rationibus,exempliſque armari à confeſſario illas oportet.

De tertio illo, nempe *reſtitutionis obligatione*; conſiderandum,ſitne damnũ adhuc impendens, an verò iã fuerit illatũ. ſi damnum adhuc pendet,vt ſi res adhuc ſit planè integra,vel venenum vel aliud maleficiũ nondum cęperit lędere,ſed poſt aliquod tempus effectum ſuum exſeret:nõ eſt reus abſoluẽdus,donec quocũque modo licito conetur malis futuris obuiare,& veneno antidotum præbere,vel maleficiũ deſtruere; idque totum de conſilio confeſſarij docti & prudẽtis; cui attendendum,ne occultum crimen pandatur, & ne qua media illicita adhibeantur.Si verò aliqua iam dãna fortunis perſoniſue fuerint illata;non abſoluat confeſſarius, ſine præuiâ ſatisfactione,aut (ſi eam nequit reus præſtare)ſine fideiuſſoriâ, vel ſaltem iuratoriâ cautione. ita ſanè quando quis adhuc liber iuriſque ſui confitetur. Nã quando eſt damnatus ad mortem;in locis vbi bona non confiſcantur, ſufficit confeſſarius hanc defuncti obligationem (ex eius conſenſu) illis ſignificari curet,ſi poteſt:tuncque officium magiſtratus fuerit, cogere hæredes ad ſatisfaciendum:imò & reus deberet hoc corã iudicibus declarare;velle ſe,vt de bonis ſuis,omnibus(quoad fieri poterit)ſatisfiat,qui damnum acceperunt. At in locis, vbi bonorum confiſcatio capitale ſupplicium conſequitur, officium confeſſarij erit,monere reum, vt iudicibus indicet ſe à fiſco petere,vt qui in bonis,etiam in reſtitutione hac ex-

ſequendî ſuccedat: ſi reus hoc nequeat facere, confeſſarius obeat munus, ſaltem monendo iudices vel fiſcum. Non enim malefici per mortis pœnam, euadunt obligationem reſtituendi. Nam mortem ſubeunt propter iniuriam reip. irrogatam, non propter iniuriam priuatorum. Et hæc eadem realis obligatio reſtituendi, migrat ad quoſuis bonorum ſucceſſores: cùm non pœna ſit, ſed debitum. quare tenebuntur hæredes, quicumque fuerint, damna reſarcire, quatenùs ad eos ex bonis malefici commodum peruenerit ε. Ceſſaret obligatio iſta, ſi pars lęſa profiteretur, ſe tali ſupplicio contentam eſſe, ſibique ſic ſatisfactum ζ.

Quartò *quoad abſolutionem*, quædam particularia occurrunt. Quærendum enim, an pactum habeant cum dæmone expreſſum; quid promiſerint, & quâ ſollemnitate. de his ſollemnitatibus *lib. 2.* diximus per multa; quæ poſtquam ſcripſiſſem, venit ad manus meas liber Gallicus Florimundi Raëmundi, Senatoris Regij in Burdegalenſi curiâ, viri pij, Catholici & eruditi η; in quo ritus nonnulli, ceteris nefandiores, & magis ſacrilegi continentur: fideliter eius verba transferam in Latinum ſermonem. ſcribit in hac Curiâ anno 1594. auditam mulierculam, Aquitanam adoleſcentulam, non inſcitâ formâ, quæ ſine tormentorum cruciatu ſponte ſuâ fatebatur; ſe, teneriore adhuc ætate cùm foret, à quodam „ Italo corruptam, & poſt eâ, quę D. Ioannis Præcurſoris diem „ præcedit, nocte mediâ, in agrum quendam abductam. illic „ Italum faginâ virgulâ circulum in ſolo deſignaſſe, certaque „ verba in libro quodam nigro lecta ſubmurmuraſſe: ſubitò „ deinde hircum grandem planè atrum aſtitiſſe, probè cornu- „ tum, comitatum feminis duabus, & mox acceſſiſſe virum ve- „ ſtitu ornatuque ſacerdotali. Hircum quęſijſſe ab Italo, quæ „ puella iſthec foret; reſpondiſſe hunc, eam à ſe adductam, vt „ in ſuarum numerum referret. Quo audito, iuſſit hircus, vt „ illa ſignum crucis manu læuâ efformaret; &, quotquot ade- „ rant, ſalutatorię venerationis officio fungentes, accederent „ propiùs. fecêre illi, & oſculum ſub ipsâ caudâ labris impreſ- „ ſêre.

ε c. in litteris de raptor. & incend. eſt cõmunis teſt. lib. Couarr. l. 3. var. reſol ca. 3. Claro § fi. q. 51.

ζ Nauar. Manual. c. 15. n. 25. Binsfeld. de confeſſ. malef. par. 2. prælud. 13.

η lib. de AntiChriſto c. 7.

ſêre. Inter hirci cornua nigricolor candela tetrum lumen præbebat: de hâc, quas ſinguli manu tenebant, accenderunt; &,cùm hircum adorabant,ſtipem pecuniariam in peluim, quæ aderat, inijciebant. Hoc primo factum tempore. Poſtea Italus fæminam in eundem iterum locum reduxit. tunc hircus ab eâ poſtulauit corollam ſeu ſertum de capillis eius: Italus capillos deſecuit, & illi obtulit: hoc ſigno deſponſam ſeduxit hircus à turbâ, & in vicinum nemus deductam,ſolo appreſſam,iniuit: quæ fęminæ commixtio (vt aiebat) mirè ingrata & voluptatis planè expers fuit,imò & cum ſenſu doloris acerbi,& horroris, ob ſemen hirci, quod glaciei inſtar frigidum experiebatur. Singulis quoque menſe Mercurij & Veneris diebus ſemel,generale Capitulum (ſic vocabat) celebrabatur apud Puteum de Dome,ad quem cõuentum ipſa infinitis vicibus acceſſerat, cum alijs pluſquam ſexaginta; qui ſinguli candelam nigram ſecum adferebant,& de illâ hircinâ inter cornuâ lucente accendebant, quam hircus admotam poſtico, poſteriore illo ſubcaudino flatu accẽderat. Quo peracto omnes tripudium orbiculare, obuerſo inuicem tergo iunctis manibus, auſpicabantur. Miſſæ quoque ſimulacrum exhibebatur: quod qui peragebat (quem illa nominauit) caſulâ nigrâ,crux cui nulla intexta, veſtiebatur; loco ſacrificij incruenti & ſacræ hoſtię,eleuabat reſegmen ſiue orbem ex raphano,tinctum fuligine: & eo eleuãte clamabatur à præſentibus vnanimi voce; *Magiſter adiuua nos*. Calici,loco vini, aqua infundebatur. Luſtralem verò aquam ſic cõficiebant. ſcrobi in terram defoſſę hircus immingebat. hac vndâ,purâ ſcilicet,ſacrificus & aſpergillo atro cunctos aſpergebat. In hoc conuentu miniſteria ſortilegii ſingulis diſtribuebantur,& ſinguli rerum à ſe geſtarum rationem reddebant: diſceptabatur de venenis, maleficijs,ligaminibus, & remedijs magicis,& perdendis frugibus, ſimilibuſque criminibus.] Hactenus Raëmundus. Sunt ergò ſimilia ſcrutanda, vt de Sacrilegij, apoſtaſiæ & idololatrię genere conſtet: quærendum quoque an aliquem fidei errorem mente fouerint.

verbi gratia, quod nõ ſit vnus Deus, quod Diabolus ſit Deus, vel quod ſit omniſcius, aut omnipotens, quod IESVS Chriſtus non ſit Saluator, quod Sacramenta Eccleſiæ non ſint vllius efficacitatis ſupernaturalis, vel quod vim habeãt ad maleficiorum operationẽ &c. de quibus actũ toto opere. Si quid huiuſmodi crediderint, ſunt hæretici, & ab hæreſi, eiuſque excõmunicatione priùs abſoluendi. Si nihil huiuſmodi crediderint; in conſcientiæ foro hæretici non cenſentur; ſed abſoluendi ſicut ij qui contra fidei dumtaxat profeſſionem, & per ſacrilegia, mortaliter peccarunt: licet aliud ſit dicendum in foro fori. Attendere præterea oportet confeſſarium, an confitens aliquam aliam incurrerit Eccleſiaſticam cenſuram; verbi gratia, vtrum maleficium vel veneficium (qualecumque id etiam abortionis vel philtri) prębitum ſit clerico vel religioſæ perſonæ (quibus priuilegium Canonis *cap. ſi quis ſuadente*, proſpectum voluit) vnde illius ſit ſecuta mors vel mutilatio (tum enim incurritur etiam irregularitas θ;) vel etiam notabilis læſio, ratione cuius incurritur excommunicatio illa violentæ manus in clericos iniectionis. Si videt cenſuram incurriſſe, ab eâ debet primùm abſoluere: ſi dubitat, vtendum abſoltuione conditionatâ. Sed quia non cuiuis Sacerdoti competit ius abſoluendi in quouis caſu: ideò diſtinguendum in cõfeſſione rei ad mortẽ damnati, & alterius ſpontè confitentis non condemnati. Etenim, cùm ille cenſeatur in articulo mortis (quoad hoc) poſitus ι; à confeſſario poterit abſolui à quibuſlibet cenſuris etiam reſeruatis, quia in mortis articulo omnis reſeruatio ceſſat κ. Secùs eſt, quo ad illos alios, qui non ſunt in mortis articulo: nam quoad hos, ſolent ab Epiſcopis ſibi reſeruari, veneficia, ſortilegia, maleficia & incantationes, dumtaxat tamen, ſecuto effectu, & quoad actus exteriores λ: Sixtus etiam V. anno 1588. ſibi ſoli reſeruarat crimen aborſus: ſed illa bulla extra Italiam vix innotuit, nec à maiore populi parte recepta fuit, & ideo vix alibi ligauit, ex Nauarr. ſententiâ valdè probabili μ: quin etiã Ioann. Chappeauuille olim Pœnitentiarius, nunc Vicarius Leodien-

θ c. de cetero. & presbyterũ. c. audientiã. de homicid.

ι Silueſ. ver. confeſsio. 1. §. 7. Hadria. de confeſſ. q. 3. Canus de pænit. p. 5. Sotus in 4. d. 18. ar. 4. & Nauar. ca. 2. nu. 9.

κ c. paſtoralis. §. præterea. de off. ordina. c. fures. de furt. Conc. Trident. ſeſſ. 14. de pænit. c. 7.

λ ex receptiore ſententiâ Paludani apud Silu. in verb. caſus. q. 5. & Antonin. p. 3. ti. 17. c. 11.

μ Manual. c. 23. n. 41.

H

Leodienſis,ſcribit ſe à viris fide digniſſimis accepiſſe, conſtitutionem hanc Sixti V. & in eâ contenta,per ſucceſſorẽ eius ad ius antiquũ reuocatam ν. Quoad illas Epiſcopales reſeruationes graue dubiũ eſt,an Mendicantibus ordinibus,virtute ſuorum priuilegiorum,etiam maris magni;quibus eis permittitur quoſcũque & vndecumque ad eos venientes abſoluere à cunctis peccatis & cenſuris etiam Pontifici Max.reſeruatis,exceptis ijs quæ in bullâ Cænæ Domini continẽtur;an inquã ijs liceat abſoluere à reſeruatis Epiſcopo caſibus, poſt Cõcilium Tridentinũ? Negatiuam partẽ tuentur Felicianus Epiſcopus Scalenſis ο, Viualdus ϖ,& recentior alius ſcriptor.nituntur his argumentis, 1. Gregor. 13. (vt teſtatur quibuſdã epiſt. nepos eius Card.S.Sixti) Borromæo,& Palæotto Cardinalibus de ſententiâ congregationis Cardinalium ad declarationem Concilij Tridentini reſpondit,hoc iã non poſſe Regulares virtute ſuorum priuilegiorum: idque Borromęus,& ſynodus Mediolanẽſis ſtatuere,& excõmunicationis pænâ ſanciuere ρ. Secundò quia SS.D.N.Innocẽtius IX.& Clemens. VIII. in ſuis iubilæis cõcedunt caſus Epiſcopis reſeruatos; quo indicant abſque Iubilæo alias nõ poſſe: hoc ſecundum argumentũ Viuald.putat conuincere vt & primũ, auctor ille recentior. Tertiò quidam obijciunt Clement. Dudum de ſepult.& clem. 1.de priuileg. Verumtamen placet magis affirmatiua ſententia,quã Viualdus τ.tribuit Nauarro Fumo; Henriq.& Bart. Medinę. tenet etiam Ambr.Carolus in *Diſputat. de Miniſtro Sacrament.confeſſion.art.16.& art. 91.* Nec quoad forum internũ vllam puto eſſe limitationẽ: quoad externum forũ,obtinet illa,quam quidam ponunt,ſi Epiſcopus caſum ſibi reſeruaſſet addita excommunicatione latæ ſententię. Et hæc doctrina probatur efficaciter; quia caſus Epiſcopales ſunt minores caſibus Pontificijs. cùm ergo ſuos Pont. concedat, multo magis concedere cenſendus eſt illos minores υ. Conf.Pontifex poteſt abſoluere à reſeruatis Epiſcopalibus; ſed per huiuſmodi priuilegia concedit Religioſis,& quaſi delegat ſuam abſoluẽdi poteſtatẽ φ. Secundò bul-

ν *lib.de Caſibus reſeruatis,c.9 q.2.*

ο *tractat. de cenſur.*

ϖ *de abſolutione.nu.52. in 5.editione Candela.aurei.*

ρ *Borromæus in Inſtruct. Paſtor. pag. 153. editis Antverp. 1586.Concil. Mediolan. 3. de Pœnit. ſacram.pag.29.*

τ *nu. 27. 32. & 35.*

υ *c.cui conceditur de reg. iur in 6.*

φ *gloſſ. in c. 7. de pœnit. in 6. argum. Clem.ſuper Cathedram. de ſepultur.*

læ cruciatæ, & quarumdam Sodalitatum quibus datur licentia eligendi confeſſarium qui eos abſoluat ab omnibus peccatis; tribuunt licentiam ei quem iſti elegerint, ſic eos abſoluendi etiam à caſibus Epiſcopalibus χ multo igitur magis hanc licentiam tribuent bullæ & priuilegia immediatè religioſis à ſede Apoſtolicâ conceſſa. Tertiò quia nec concilium Tridentinum; nec Gregor. XIII. priuilegia hęc, quoad omnes vbique religioſos apertè reuocarunt, quod erat neceſſarium ↓. De Concilio Tridentino id fatetur Viualdus num. 40. *illud c. 7. ſeſſ. 14.* tantùm tribuere Epiſcopis facultatem reſeruandi caſus quoad ſuos ſubditos: ſed regulares iſti non ſunt illorum ſubditi, ſed immediatè ſubijciuntur ſedi Apoſtolicæ. Vnde etiam infert idem Viuald. Bullâ Pij 4. quæ concilio Trident. additur, non eſſe reuocatum hoc priuilegium, eò quòd mare magnum dumtaxat in hac bullâ reuocatur, quoad ea in quibus repugnat ſtatutis Sacroſancti illius concilii: Concilium verò non inuenitur religioſos, quoad hoc, ordinariis ſubiicere, nec etiam religioſorum reuocare priuilegia iſta: quare non repugnat hoc priuilegium concilii Decretis, nec eſt à Pio V. reuocacatum. Quoad Gregor. verò. XIII. optimè idem Viuald. *nu. 44.* oſtenderat idem dicendum; nempè nuſquam vllâ bullâ vel motu proprio dicta priuilegia reuocaſſe. Imo illâ quâ quædam priuilegia conceſſa per Pium V. religioſis videtur reſtringere; hæc de quibus agimus, in ſuo robore relinquit, cùm ait; eam deinceps diſpoſitionem atque deciſionem pro ſubiecta materia futuram eſſe, quæ ſiue ex iure veteri, ſiue ex " dictis ſacri concilii decretis, ſiue alias, ante dictarum litterarum & conſtitutionum editionem erat, & ſi ipſæ non emanaſſent futura fuiſſet, ad quam diſpoſitionem & deciſionem, " ſuumque priſtinum ſtatum, illa omnia reducimus.] cùm ergo antiquo iure religioſi habeant ω facultatem ab omnibus his caſibus abſoluēdi (dummodo ipſi ſint à ſuperioribus ſuis præſentati, & ab Epiſcopo αα approbati) neque hoc illis Tridentinum Concil. ademerit: & Gregor. XIII. verbis illis

χ *Viuald. §. nu. 37. & 52. poſt Nauarr. in Manua. c. 27.*

↓ *Viuald. n. 37. poſt Nauar. & Henriq.*

ω *clem. Dudum de ſepul. in qua reuocatur & annullatur, Extrauag. inter cunctas de priuileg.*

αα *ſeſſ. 14. c. 7. Trident.*

illis omnia, ſicut erant ante Pij V. conſtitutionem, reliquerit: conſequens eſt per Epiſcopos huic priuilegio, ſine nouâ Pontificis Max. permiſſione derogari non poſſe: cùm in ſuperiorem ſuum, Epiſcopum Epiſcoporum, ius non habeant. Confirma. hoc eis non licere per bullas Alexand. 4. Sixti. 4. & Leonis. X. quarum verba retulit idem met Viuald. ſ. *nu.* *46.* vbi vide.

Ad argumenta in contrarium Reſpond. *Ad 1.* quidem reſcripta illa fuiſſe perſonalia & in fauorem particularium perſonarum, nempe Prælatorum illorum, optimè de Eccleſiâ meritorum; quibus hoc ſpeciali priuilegio Pontifex conceſſit, vt in eorum diœceſibus, nempe Mediolanenſi & Bononienſi, religioſi à caſibus per ipſos reſeruatis non poſſent abſoluere. Quod ſi generaliter hoc Pontifex voluiſſet vbique ſeruari; nouum iſtud ius aliquo Motu proprio vel bullâ declaraſſet. nec enim alioqui rectè ſatis conſcientijs prouideretur eorum, qui meritò id ſe & inuincibiliter ignorare dicerent; quod non vt oportet euulgatum ſit. Neque declarationes illæ Congregationis ligare poſſunt, quamdiu non publicantur, Deinde hæc peculiaris conceſſio cùm vim habeat exceptionis, quoad ceteros magis confirmat, quam eneruat regulam. Denique quoad Societatis IESV confeſſarios ipſemet Gregor. XIII. anno 1583. die 10. Maij. expreſsè declarauit, nõ eſſe intentionis ſuæ, quod per talem Epiſtolam *(loquitur de illâ ipsâ Nepotis ſui Cardinalis S. Sixti, quæ obijcitur)* » ſit derogata dictæ Societatis facultas, eamque quatenùs opus » ſit, de nouo confirmauit. *Habetur ea declaratio inter viuæ vocis oracula pag. 131.* vnde ſequitur illam Synodi Mediolan. conſtitutionem non obligaſſe quoad prædictos Patres. Imò, & ad hominem, quis ita poſſet argumentari. Si peculiare priuilegium conceſſum Borromæo trahendum eſt ad omnes Prçlatos: ergo & peculiare priuilegium ſeu declaratio eiuſdem Gregorij facta poſtmodum vni religioni mendicantium, extendenda eſt ad omnes mendicantes. Si verò hoc non recipitur (vt recipiendum non eſt) deſinant ergo prædicti aucto-

res

res velle,vt illam eorum extenſionem recipiamus.

Ad 2.Reſp. valdè perperam argumentari,qui ſic argumentantur. Non enim id inſerunt Pontifices propter mendicantes,quibus hoc ius iam competebat; ſed propter ceteros ſacerdotes,qui virtute illius dumtaxat bullæ eligi poſſunt;quibus hoc nō aliter licebat, & ideo tum demum concedebatur.

Ad 3.Reſp. in priori ſanctione quando Papa negat ſe maiorem religioſis poteſtatem concedere quam parochis, tunc tantum loquitur de alijs rebus,non de pertinentibus ad Sacramentum pænitentiæ: in poſteriore tantum vetat Regulares ſine priuilegio abſoluere ab excommunicatione iuris reſeruatâ. *lege Silu. verb. excommunicatio.7.caſ.14. Tabien.excommunicatio.5. caſ. 5. Caietan.eod.verbo c.64. Nauar. cap.27.nu. 101.& Cordub.caſ.24.fin.*

Hæc (pie Lector & erudite) quæſo vt maturè perpendas, & cum perpenderis,tecum ipſe diiudices, an Viualdus cauſam habuerit,cur à priore ſuâ ſententiâ,illis ipſis argumentis, quæ aſcripſi,optimè probatâ,recederet: quæ nec vno verbulo ſoluit; vt nec ille,recentior alius; quod faciendum erat volenti,tam reſolutè concludere; [nō ſolum hinc ſequi,religio- » ſos virtute ſuorum priuilegiorum non poſſe abſoluere à caſi- » bus Epiſcopo reſeruatis, niſi hoc illis expreſsè concedatur: » ſed etiam haberi reſponſionem ad quæſtionem alias difficil- » limam & obſcuriſſimam, vtrum priuilegia mendicantium, » quoad facultates abſoluendi in foro conſcientiæ ſint ſublata » per concilium Tridentinum.] Quibus verbis tacitè voluit » innuere fuiſſe reuocata. cuius tamen contrarium patet ex dictis, & locum ille aſcribere debuit,quo nitebatur: ipſeque Viualdus,ad quem nos remittit,expreſsè ſatis docet ea reuocata non fuiſſe; niſi,quoad hoc vltimum de caſibus Epiſcopo reſeruatis,de quo tamen ipſe argumentis validiſſimis contrarium docuerat priùs,quæ ſoluere non videtur ipſe potuiſſe: ſanè neuter ſoluit.

CAPVT

CAPVT II.

De officio confeſſarij quâ medicus eſt.

DEbet medicus & morborũ cauſas & genera & remedia noſſe. Animi morbi ſunt peccata: quorũ genera & cauſas libri præcedentes quinque docuerunt: hîc docebit, quibus remedijs vtendum. Ea ſunt, vel licita, vel illicita. Illicita propter periculum & ſuperſtitionem. Licita prorsùs & citra controuerſiam ſunt omnia Eccleſiaſtica ſeu diuina. Naturalia aliquando, propter periculum, illicita ſunt: dæmoniaca ſeu ſuperſtitioſa ſemper ſunt illicita. de ſingulis diſquiſituri, ab his vltimis ordiamur.

SECTIO I.

De remedijs ſuperſtitioſis ſeu illicitis.

POſſumus iſta vocare dæmoniaca, de quibus tria dicemus. primò exempla quædam proponemus; ſecundò diſputabimus, num à maleficis remedia peti poſsint, & an maleficia deſtruere liceat, & remouere?

QVÆSTIO I.

De exemplis ſuperſtitioſarum curationum ſiue magicorum remediorum.

VT omittã quæ exhibui exempla li. 3. p. 1. ſect. 5. & ſect. 6. & ſect. 8. litt. C. occurrũt primo loco tres modi Chaldęorum & Hebręorum, primũ refert Pſellus, contra dęmonẽ terreſtrem ſacrificari debere lapidem μνȣζιρὶν priùs excantatum: quem lapidẽ ingenioſè Serarius noſter cõm. ſuo variæ & curioſæ lectionis in Tobiã vult hoc nomen accepiſſe, quòd ſit fugans aduerſarios, ſeu piloſos (ita dæmones ab Iſaiã vocati) quaſi *menos tſarim*, vel *Zeirim*. Hoc ſacrificiũ planè idolatricũ eſſe nemo non videt: & tamen vt dæmon per mendaciũ nõ decipiat, ex Zoroaſtręis decretis id pręcepit Pſellus. nimis ille Mago ſuo credulus fuit, & eo potiùs nomine ab Eugubino meruit reprehendi, quàm quia dixit à Chaldęis quoſdã

Z bonos

bonos dæmonas credi: neque id ſatis expugnat Steuchus, eum lege lib. 8. Coſmopeiæ cap. 28. Quis ille lapis ſit, fateor me ignorare. Secunda ſuperſtitio eſt, qua ligabant Iudæi THEPHILIN (h. eſt frontales quaſdam faſciolas ſeu reſegmina membranacea) capiti & manui læuæ, & valuis quæ ad dextram erant portæ chartulam infigebant, ita vt eius pars tertia reſpiceret thalamum: atque ita credebant dæmones impediri, ne poſſent eis nocere. meminit Paraphraſt. Chaldæus in Cant. c. 8. v 3. his illi ſacrilegè verba quædam deprecatoria ex c. 13. Exo. c. 6. & 11. Deuter. inſcribebant, & ea ſic ad ſuperſtitionem detorquentes prophanabant. Iubebantur illi TOTAPHOT portare d. c. 6. v. 9. quæ dictio ſignificat ſpecilla ſeu ocularia, vt notat Oleaſter; & hinc homines verè inſulſi & fatui carnaliter omnia intelligentes ſua *Thephilim* ſunt commenti; quorum vanitatem & ſuperſtitioſos ritus diligentiſſime exſequitur Hieronim. Oleaſtr. *in cap. 13. Exo. poſt medium* lege, & cæcitatis miſerorum miſerere, & conſidera quàm aptum illi nomen indiderint rei nugaciſſimæ, cùm THAPHEL radix vocis, inſulſum, inſipidum, ineptum, ac fatuum ſignificet. Tertia ſuperſtitio exſtat apud Eliam Germanũ dignior adhuc quæ à Reginâ MORIA tauro donetur, conſuetudo (ſcribit) apud nos Iudæos Germanos inoleuit, vt faciamus » circulum per circuitum in parietibus cubiculi, in quo cubat » puerpera, cum creta vel carbone; ſcribamuſque in ſingulis » parietibus, ADAM, HAVAH, CHVTZ, LILITH: atque in oſtio » interiori ſcribamus nomina trium angelorum, SENOI, SANSENOI, » SAMANGELOPH, quemadmodum tradidit ipſis ipſa » Lilithea cùm vellent eam in mari ſuffocare.] Sed tædet meminiſſe » tam vanarum vanitatum, quibus ſcatēt ſcripta recentiorum Apellarum.

α lib. de philoſophiâ ad Athenien. li. de occul. philoſ. lib. de philoſ. magnâ, et lib. de cæleſti medicinâ, & lib. de morbo caduco, & alijs.

Nec ij qui baptiſmate tincti ſatis horum immunes. Nam multa occurrunt apud Pomponatium *lib. de incantat.* multa apud Henricum Cornelium Agr. *libb. de occult. philoſoph.* ſed plura apud Philip. Aureolum, alias Bombaſtum Paracelſum varijs eius operibus α; quorum omnium libri prohibitę per

Eccleſiam

Eccleſiam ſunt lectionis. Vt mittam alios, colligam quędam
Paracelſi dumtaxat, ex quibus quiuis intelligat, nihil in hoc
homine neque pietatis neque mentis ſanæ fuiſſe. primo do-
cet curationes morborũ tam ὑπὲρ quàm μετὰ φύσιν à dæmo-
nibus per applicationem ſigillorum, imaginum, monſtroſo-
rum characterum, in deſignatâ cæli conſtitutione, & certis
metallis inciſorum, & ægræ parti appenſorum, petendas eſſe.
Secundò contendit, nihil referre an Deus, vel Angelus, vel
diabolus, mundus ſpiritus vel immundus, ęgro opem ferant,
modò curetur æger β, & abutitur illo teſtimonio ſacræ ſcri-
pturæ, *ſalutem ex inimicis noſtris.* Et de morbis hyperphyſicis
agens, ſic ſcribit; Qua ratione & quo modo morbis Magico
artificio inflictis ſuccurrendum ſit, ſcitu eſt neceſſarium om-
nibus medicis, qui perfecti cupiunt eſſe. De tali autem cura-
tione nec Auicenna nec Galenus ſcripſerunt aut ſciuerunt
quicquam. Non enim in Academijs omnis diſcitur ars. ideo
oportet medicum quandoque accedere vetulas, ſagas, zige-
nepos, ruſticos, & circumforaneos, die zanbrecher/ & ex ipſis
artem ipſam addiſcere; qui plus ſciunt de iſtis rebus, quã om-
nes academiæ profeſſores, & quanquam hæc rideant acade-
miæ profeſſores; tu vtere illis in forti imaginatione & expe-
rieris effectum.] Hęc ille. ſed ſi imaginatio hoc operatur,
nónne pręſtat eam adhibere remedijs ſumptis quæ vel ars
medicorum, vel vſus Eccleſiæ approbauit? ſed audi quid reſ-
pondeat; Si quiſpiam (ait) ſupernaturali morbo vel dolore
per incantationem detineatur, illi nullum naturale remediũ
proderit (*hoc plerumque verum eſſe docebo ſect. ſeq.*) ſed Magicũ
remedium eſſe oportet, quo morbus tollatur, quali & intro-
ductus eſt.] hoc infert, quia homo impius ſupernaturalia
Eccleſiæ remedia repudiabat: quę quia Catholici recipimus;
non, quia nihil proſint phyſica remedia, ideò ad dæmoniaca
confugere debemus. Subiungit; tales curationes magicas
minimè contra Deum eſſe: quia illis non ad perniciem, ſed
ad ſalutem hominum vtimur; dicant ad hæc quicquid velint
Theologi.] os impurum! quaſi non ſit Theologorum iu-

β d. lib. de morbo caduco.

dicare, quid contra Deũ quid non contra Deũ ſit. ſic agyrta nequiſſimus Fidei tribunal ſibi vẽdicat, Sed poſtea docebo id non contra diuinas modò, ſed etiã cõtra humanas eſſe leges.

Exempla huiuſmodi ſuperſtitioſarum curationum ſunt, primò illæ per cerearum imaginum fabricationem, in quas ſe morbũ magi putãt deriuare, de quibus ſic idem Paracelſus γ

γ *lib. de hyperphyſ. morb.*

„ Fabricet medicus ceream imaginem ad ſimilitudinẽ patientis & in nomine eius; aut conformet ceream particulã ſimilẽ affectæ parti, idque indubitatâ fide & forti imaginatione, credat per illam ſanitatem ægro reſtitui poſſe, ac tandem additis Magicis precatiunculis ceream illam imaginem in ignem proijciat. At ſi forte ex doloris acerbitate vel partis affectæ, vitæ periculum metuatur, integram imaginem certis verbis admurmuratis, comburat medicus, & liberatur æger. Sed alio loco diſſentit, & vult imaginẽ fieri ad formã & ſimilitudinem maleficæ, quæ morbum induxit δ. Sed omnis hęc ars imaginũ non minùs ad tollendos, quã ad inferẽdos morbos, diabolo inuenta eſt auctore. Hanc ſuperſtitionẽ etiã ipſe Plato damnauit lib. 11. de legibus, & eſt diſſimilis illi, quã ex Aſtrologis Marſilius Ficinus obtruſit, de quo poſtea. Huc pertinet vſus ille phylacteriorum Iudaicorum, ad imaginem ſerpentis aënei Moſaici, de quibus legi poteſt Philaſtrius *in hæreſi ſerpentis Moſaici*; cui tamen non aſſentior volenti talia fuiſſe phylacteria Phariſæorum, quæ *Saluator Noſter* reprehẽdit: ſed verior eſt D. Hieronymi explicatio.

δ *lib. de vitâ longâ.*

Eodem 2. pertinet, quod ad curandum pilorũ, acicularum, ſpinarum & ſimilium corpori ingeſtorum maleficium, vult idem, non eximi illa per vulneris inciſionem; ſed materiã illã ſpontè prodeuntem, totam excipi, & in foramine facto Sambuci vel quercus oriẽtem ſpectante imponi; & ex eodẽ ligno cuneo obturari certis verbis additis ε. clara hîc quoque eſt ſuperſtitio; imò & Diaboli opera per quem reſiduum materię ſtatim fertur ad idem foramen ex corpore in quo latitabat.

ε *libr. de occul. philoſ.*

3. talis erat curatio illius, qui ægrotos apprehenſos in foro collocabat, & eorum corpori appendebat chartam, miris

variiſque characteribus conſignatam, & additis nominibus dæmonum; Bulfar, Narthin, Oleaſar, Bilech, Mammon, Oriens &c. deformatam.

4. talia erant nomina Epheſia, per quæ dæmonijs obſeſſi liberabantur, teſte Plutarch. *in Sympoſiac.* Talia ſunt conuitia & lædoriæ, quas commendat Apollonius apud Philoſtratum lib. 2. & Pet. Martyr de rebus Indicis. *lege Pet. Tyreum de locis infeſtis, p. 3. cap. 56.* Mirè ſibi Lutherus placuit in congerendis fætidiſſimorum conuitiorum olenticetis, quibus dæmonũ tẽtationes diſpelli cenſuit homo pari ſpurcitiâ & vanitate, quibus ego chartã non cõſpurcabo: & miror quenquã ſine nauſeâ legere poſſe Sympoſiacor. eius c. 24. & 26. vbi huiuſmodi ferculis dignus conuiuator ſtruices congerit patinarias. ſed ſicut iuramentis & blaſphemijs nõ abigitur, ſed aduocatur potiùs dęmon, vt rectè Caſſian. probat exemplis nonnullis adductis *lib. 12. Inſt. c. 20.* ſic etiam ſcurrilibus aut iracundis cõuitijs & atrocibus maledictis eorũ, qui paſsione ad id mouẽtur; & nõ charitate moti, ac fidei zelo inuitati, & ex officio ordinis ſacri id faciunt. Nã legitimis ac probis exorciſtis licet dęmonẽ ſuperbiſsimũ ſic vlciſci & diuexare, vt Mengus præſcribit exorciſ. *4.* & facit D. Antonius apud Athan. & Chriſtiani primitiui apud Prudentium, vbi,

Intonat antiſtes Domini: fuge callide ſerpens,
Exue te membris & ſpiras ſolue latentes.
Mancipium CHRISTI, fur corruptiſsime, vexas.

5. tales ſunt Hexagoni duo Paracelſi, inſcripti vnus *adonai*, alter *Iehoua*, vel *Te-tragammaton*: quibus certo modo præbitis omnem morbum magicũ pelli iactat. itẽ de characteribus *Auigazirtor* &c. inſcriptis nouæ membranę ante ſolis ortum & per N. dies renouatis &c. contra maleficium matrimoniale: & contra idem, quod tradit de *Gabatâ* ſeu ſoleâ equi ferreâ, fortuitò in itinere inuentâ, & ex eâ die Dominico tridẽte fabricato &c. & quæ huiuſmodi accumulat nefarijs libris ſuis *de cæleſti medicinâ, & de characteribus.*

6. talis curatio fuit illa, quam Grillandus deſcripſit ζ, *ζ de ſortileg. q. 8. n. 16.*

 fuiſſe

fuiſſe Iuriſconſultum quendam in Sabinenſi agro coniuga-
tum, ſed maleficio factum impotentem, cui nullius medici
ars poterat opitulari. is magum conſuluit, à quo iuſſus; vt eâ
nocte cum coniuge dormiret, ſumptâ quadam potione priuſ-
quàm decumberet. Sedulò tantum caueret, ne nocte illâ vel
vxor vel ipſe ſigno ſe crucis communirent; néue metuerent,
ſi quid auribus oculiſue inſoliti obuerſaretur. Paruit cauſſi-
dicus, & ad vnguem cunctis obſeruatis; quinctâ circiter horâ
noctis, ecce illi pluuiæ, procella, tonitrua, fulguraque maxi-
ma; mox & adeò pauendi terræ motus, vt concuſſa domus ab
imo nutaret, non ſecùs ac arbor à ventis pænè euulſa. ſucceſ-
ſere hominum magni clamores & eiulatus. Cumque in eam
partem maritus oculos conieciſſet, vidit in camerâ pluſquam
mille, vt apparebat (vtar verbis Grillandi) ad inuicem cer- »
tantes, & vnguibus, pugnis & calcibus crudeliter pugnantes, »
& lacerantes alterius facies ac veſtimenta tota: inter quos vi- »
dit mulierem quandam, quæ erat alterius oppidi vicini, & di- »
cebatur, quod erat malefica, de qua ipſe ſponſus multum ſuſ- »
picabatur, ne ab eâ maleficiatus fuiſſet; quæ vltra omnes ma- »
ioribus gemitibus & vlulatibus cruciabatur, & crines faciem- »
que ſuam totam vnguibus lacerauerat. Propter quæ ipſe ma- »
leficiatus dixit, quod aliquantulum timuit à principiò, dubi- »
tans ne quid mali ſibi accideret: deinde recordatus de moni- »
tionibus magiſtri reaſſumſit vires, vxorem verò ſemper tenuit »
ſub pannis abſconditam, ne iſta videret. Poſtquam verò ita »
certauerant per mediam horam vel circa, ingreſſus fuit ma- »
giſter in camerâ prædictâ, & erat tunc circa mediam noctem: »
ad cuius ingreſſum omnes illi pugnantes vna cum muliere »
ſtatim diſparuerunt, & abierunt penitus. magiſter autem ac- »
ceſſit ad maleficiatum, & illius humeros tetigit manu perfri- »
cando aliquantulum, dicendo quod non dubitaret ampliùs, »
quia iam liberatus erat.] poſt cuius diſceſſum maritus con-
ualuit, & deinceps liberis operam dare valuit. In hac narra-
tione maleficus iſte coëgit mulierem illam, quod intulerat,
maleficium tollere, immiſſis dæmonibus, qui ſic eam ſpecie
pugnan-

pugnantium acerbiſſimè cruciarent.

7. Superſtitioſum eſt putare quod à Sophrone *in Mimis* tra-
„ditum, Rheæ & Hecatæ canes immolandos, propterea quod
„canis latrans Lemures fuget ac diſſipet, quemadmodum &
„æs pulſatum aut aliquid tale. Vnde colligas non nouam eſſe
Iaponum ſuperſtitioſam curationem, de qua his verbis rela-
„tio Lud. Frois, *pag. 246*. Quando dæmon hominem inuaſit,
„Iapones aiunt inſiliiſſe in illum vulpem, nomine autem vul-
„pis intelligunt dæmonem. Ad exterminandum autem dæ-
„monem ritus exoticos & prorsùs peregrinos cum mille ſu-
„perſtitionum & incantationum formulis vſurpant: inter quas
„vna fuit omnino ridicula. Iuſſerant enim omnes canes Oza-
„canæ vrbis trucidari ad perterrefaciendam vulpem Dominæ
„dictæ ventri incluſum.] Æque ſuperſtitioſum, quod nõnulli arbitrantur vi Gallicantus quædam maleficia diſſipari. non enim habet vim maiorem cantus oſcinis huius, quàm cuculi vel corui. Aſt obijciuntur exempla quædam, quæ retulit Nicol. Remigius *η*, quibus probari videtur dæmonem ad gallicantum, ſtriges quas vectabat deieciſſe, vel conuentus ſagarum hoc canore diſſipatos. Idiotę gentilium reſponderent, dæmonum noctu maximam eſſe poteſtatem, interdiu vim infringi & debilitari. ideò noctis ſilentio nocere hos lupos veſpertinos, quo princeps tenebrarum dominatur. ideò lamias circa tertiam noctis vigiliam (hoc eſt intempeſtâ nocte, quæ mediam præcedit) vtplurimum mortalibus infeſtas eſſe ſolere, vt tradunt Ariſtomenes & Telephron *θ*, & Hierocli obijcit Euſebius *ι*; quo tempore etiam ſe ſpectra ſæpiùs oſtentare Plutarc. *κ* Plinius *λ* & alij *μ* docuerunt. At Chriſtianis hæc indigna reſponſio foret. Philoſophi confugerent ad diſſidium naturale gallinacei, cum Leone & ſerpente: fruſtrà, quia Diabolus dumtaxat Metaphoricus eſt ſerpens ac leo. Si quid ergò veritatis huic experimento ſubeſt, crediderim potiùs tenebriones iſtos gallicantum odiſſe, propter myſterium aliquod ipſis odioſum. An quia diei prænuncius ales, ad Dei laudem homines excitat, multaque peccatorum genera,

η lib. 1. Dæmonolatr. c. 14.

θ apud Apulei lib. 1 & 2.
ι ex Philoſtrati lib. 4.
κ in Bruto.
λ lib. 7. epiſt.
μ docui fusè comment. in Senecæ Herc. Oetæ. v. 123.

nera, quæ obſcuro ſuo peplo nox obtexerat, ſolari lampade diſpelluntur? an quia, Domininicâ reſurrectione commeminit ſe triumphatum & colliſum, quæ poſt noctis medium contigit? an meminit pœnitentiæ Petri Apoſtoli ad gallicantum, vt lapſus prædictus fuerat, inchoatę, & electiſſimi ſibi boli ſic erepti? conſideratione hæc digna videntur Eccleſiæ, quę cum B. Ambroſio concinit [y] de Gallicinio.

[y] *in laudib. diei Domin.*

Præco diei iam ſonat,
Noctis profundæ peruigil.
Hoc omnis errorum chorus
Viam nocendi deſerit,
Mucro latronis conditur.
(En vnam cauſam)
Lapſis fides reuertitur;
Hoc ipſo petra Eccleſiæ
Canente culpā diluit. (en aliam.)
Gallus negantes arguit,
Gallo canente ſpes redit,
IESV labentes reſpice
Tu lux refulge ſenſibus
Mentiſque ſomnum diſcute:
Te noſtra vox primùm ſonet,
Et ora ſoluamus tibi.

En reliquas cauſas, quas propoſui.

Prudentius quoque Hymno ad Gallicantum.

» *Ferunt vaganteis dæmonas*
» *Lætos tenebris noctium,*
» *Gallo canente exterritos*
» *Sparſim timere & cedere.*
» *Inuiſa iam vicinitas*
» *Lucis, ſalutis, Numinis*
Rupto tenebrarum ſitu
Noctis fugat ſatellites.
» *Hoc eſſe ſignum præſcij*
» *Norunt repromiſſæ ſpei,*
» *Qua nos ſoporis liberi*
» *Speramus aduentum Dei.*
» Subdit deinde & Petri cantugalli cognito pęnitentiam.

8. tale puto, exiſtimare quod ablutio manuum matutina quidquam proſit ad maleficium illo die arcendum; falſoque id ſagas illas Remigio perſuaſiſſe [o]. Munditiam quidem dæmon deteſtatur, ſed animæ, non corporis. Nonne hanc membris ſuis, luxuriæ & nequitię mancipijs, & publicę libidinis victimis, vel nimiam & ſuperfluam commendat? cur mulierculas & viros, quorum animi muliebres, ad tam putidum & curioſum ſic lauandi, ſic comendi, ſic leuigandi, pumicandi, poliendi ſtudium tam intensè & ſedulò impelleret, ſi corporis munditiam odiſſet;

[o] *lib. 1. dæmonolat. c. 1.*

His

9. His annumero lotium humanum, quod prodeſſe putat π Ananias, & exemplum de quodam Pherone ſuppeditat Herodotus ρ; à dæmone Pherō rex excæcatus, quod ſpiculum iratus in Nilū flumen contorſiſſet; poſtquā vndecim annis ſic luce caruiſſet, oraculum quod in Buti vrbe conſuluerat, fertur reſpondiſſe; viſum ei rediturum, ſi oculos abluiſſet lotio mulieris, quæ à ſolo ſuo marito cognita fuiſſet. Expertum ergò primo loco propriç cōiugis vrinam, cùm nihil ampliùs cerneret; ceterarum deinceps, tandem oculos recepiſ-
" ſe. Ibique omnes mulieres illas; præter eam cuius vrina ſalu-
" taris fuerat, in vnam vrbem coëgiſſe; quæ ἐρυτρὴ βῶλος rubra
" gleba dicta; & eas illic vna cum vrbe omnes concremaſſe; &
" medicam illā ſuam ſibi matrimonio copulaſſe.] ſic videlicet Diabolus nullā infamandi lædēdique mortales, de imbecilli quoque ſexu, occaſionem voluit prætermittere. fuit in eadē ſuperſtitione Syracuſanus iudex Paſcaſius; qui D. Luciam Martyrij coronâ mactauit. idcirco enim virginē lotio perfundi iuſſit, quòd ſagā putaret, & ſic maleficā vim reſiſtendi tormentis repelli arbitraretur. *lege Martyrium D. Luciæ 6. Surij tomo.* Scilicet, his perterreatur & fugetur, quem non pudet pigetque in fætore cadauerum, & libidinū ſtercoribus volutari. Tamen & Saliſberienſis id cenſuit *lib. 1. Polycratici, ca. 8.*
" Quis, (ait) libenter non videat & rideat, cùm præſtigiato-
" ris lotio perfuſi ars deletur, & oculis, quos malitia ſua prę-
" ſtrinxerat videndi facultas reparatur?] Digni, qui credunt, non infundi tantum, ſed perfundi.

π *libr. 4. de Naturâ dæmon.*

ρ *lib. 2. ſeu in Euterpe.*

10. tales ſunt νεφελοδιῶκται, γυτευτάι, & φυλακτήριοι, quos punit Synodus Trullana *can. 61.* vbi Balſamon, primos illos exponit diuinatores ex nubibus; ego etiam crediderim fuiſſe eos, qui nubes improbo ritu, ne nocerēt, incantabant, & ideo
B perſecutores nubiū vocabantur. γυτευτὰς vocabant eos, qui exorciſabant morbos, & certis imprecationibus abigebant, illud optimè Balſamon, φυλακτήριοι hoc eſt remediorum ſeu
" amuletorum præbitores dicuntur, qui fraude dæmonis eis
" qui à ſe decipiuntur, vinculā quædam ex ſericis filis conte-

xta, quæ & πούγγια dicuntur, præbent; quę aliquando quidem intus habent ſcripturas, aliquando verò falſa quædam „ alia quacumque inciderint. dicunt autem hæc iuuare, ad omne malum vitandum, ſi ex collis eorum qui illa accipiunt perpetuò pendeant. *Mox exemplum ſubdit; de* τȣ̃ ἀμνίȣ *geſtatoribus*: Præfectus quidam Hoſij de re huiuſmodi accuſatus, manifeſtò deprehenſus eſt in ſinu ferens indumentum infantis „ nuper nati: & dixit hoc ſibi datum fuiſſe, à quadam muliere, „ ad auertendum eiſque os occludendum, qui contra illum „ dicere conarentur. Vnde etiam ſubiectus fuit καθοσιώσει, „ execrationi.]

σ Iſagog. de dæmonii ſublunaribus.

11. tale etiam illud quod narratur à Georg. Pictorio σ ex Abbate Spanhemenſi; ſubulcum quendam fuiſſe, qui in ſcipione ſuo vel baculo paſtorali ſcedulam nomini D. Blaſij in- „ ſcriptam habebat; cuius baculi vi & potentiâ, porcos ſuos ab „ omni luporum vi & raptu tutos credebat, ac tantum ſcedu- „ læ numinis tribuebat, vt etiam porcos in agris ſolos paſcen- „ dos abigeret. Tamen contingente quodam tempore, cùm „ gregi paſtor abeſſet; & quidam præteriens dæmonem custo- „ dire vidiſſet, illique dixiſſet, quid ipſe hîc cuſtodiret, qui ho- „ minum ſalutis perſecutor foret peſſimus? reſpondit, porcos „ cuſtodio. retulit alter, cuius iuſſu: dæmon inquit, ſtultæ pa- „ ſtoris confidentiæ. Nam ſcedulam quandam ſuo bacillo in- „ cluſit, cui diuinam aſcribit virtutem, vel inde quod Sancti „ Blaſij nomine eſt inſcripta: & eam porcos ſuos à luporum „ iniuriâ defendere, contra legem ſuam, credit, mihi falsâ ſuper- „ ſtitione inhærens: vbi cùm per me fuiſſet vocatus, & denuò „ vocatus, & non comparuiſſet, me S. Blaſij vice huc cuſtodien- „ dum contuli. vt enim ſemper libens Dei & Sanctorum vices „ gero: ita & nunc libentiſſimè pro ſuo S. Blaſio illi porcos cu- „ ſtodio: vt ſtultum hominem in ſuâ vanâ confidentiâ extollam „ ac roborem, ac eo perducam, vt talem ſcedulam pluris quàm „ Deum faciat.] Non ſimplex ſanè hîc paſtoris error fuiſſe deprehenditur: non, quod S. Blaſij deuotus eſſet cultor; & ei ſe ſuaque commendaret; quod Pictorius ex ſectæ ſuæ myſte-

rijs latenter vult inſinuatum; nam Sanctos honorare, obſecrare, & auxilio cuſtodiæque eorum nos committere pium & ſalutare eſt, quicquid hæretici garriant: verùm quia fiduciam in ſchedulâ collocabat, & quia ſchedulæ diuinitatis aliquid tribuebat; & quia Deum tentabat, relictis ſuibus in ſchedulæ tutelâ: non etiam Sanctorum auxilium precibus impetrandum ſibi, ſed nudo nomine chartulæ inſcripto opinabatur. Scio in Traiectenſi tractu vltra Moſam, quibuſdam in locis ſimili ſuperſtitione, certis verbis admurmuratis, pedum à paſtoribus terræ infigi, & ſic putare ſe abſentibus nullum gregi à lupis periculum ineſſe, quod impiæ credulitatis.

12. Huc referenda multa Plinij, vt hyenæ ſanguinem inũctum impedire omnes Magorum artes τ; fel canis nigræ amuletum eſſe domus totius eo ſuffitæ purificatæue contra cuncta υ maleficia; eandem vim eſſe amianto lapidi φ; mẽſtruoque ſanguine tactis poſtibus χ, aut africanis ſanguine reſperſis parietibus, eiuſque genitali ſub limine ianuæ defoſſo ψ: quis iſta non rideat non niſi qui probet eam quam idẽ tradidit lib. 25. Mandagoræ effoſſionem; aut Varronis *Siſta, Piſta, Riſta, Xiſta*; vel eiuſdem ter repetitum *Anaſagenſ.* vel Pẽtagonos Antiochi aut Conſtantini fictitios, veteres tamen & antiquæ ſuperſtitionis, & innumera Marcelli Empyrici in libro Medico eius; quædam etiam Vegetij in lib. de Veterinar. & imaginum illam fabricationem planetariam, quam ex Plotino & Arabibus periculosè tradidit Marſilius Ficinus *lib. de vitâ cælitus comparandâ*: quo libro non videtur venenis exhibitis ſatis idoneam antidotum addere. facit enim perinde ac inſcitus & ineptus conuiuator, qui conuiuis apponeret cibos multos ſalutares, multos etiam veneno imbutos; & dumtaxat diceret, veſcimini ſalutaribus, relinquite noxios: nec indicaret qui in tam multis, tam variè conditis vt dignoſci vix queant, ſint illi noxij à quibus abſtinendum cenſeat. Ludere hoc conuiuas eſſet, & lædere. Sapientis conuiuæ tunc foret incænatum abire potiùs, quam tam apertum vitæ diſcrimen ſubire. Idem ego cenſeo, de libro illo, præſtare nihil eius

τ *lib.* 28. *c.* 8.
υ *lib.* 30 *c* 10.
φ *lib.* 20. *c* 19.
χ *lib.* 28. *c.* 7.
ψ *d. c.* 10.

quoad imagines illas credere; quam cum periculo aliquid in animum admittere.

13. annumerare licet, quæ recentiora contra viſibiles inuiſibileſque hoſtes excogitata nugaciſſimæ ſuperſtitionis & taciti cum dæmone fæderis quædam retulit Pictorius ω, primum de Cicorij radice, quam die S. Ioannis Baptiſtę paullò ante auroram, cum auro & argento flexis genibus cõtingunt; & ferro, per gladiũ Iudæ Machabæi, exorciſatam, multis ceremonijs ex terrâ eruunt, & ſecũ portant contra aduerſa omnia. deinde de ijs qui crines pectinando euulſos non niſi ter conſputos abijciunt, &, ſi oua comederint, eorũ teſtas, nõ niſi ter cultro perfoſſas in catinum proiiciunt, timentes vtrumque neglectum veneficis nocẽdi occaſionem pręberę; ſeruatum, credentes præcludere nocendi poteſtatẽ. Denique qui Sammonici Sereni *Abracadabra* dietim ordine retrogrado minuentes de collo ſuſpenderint; vel alia Hebręorum, ex Rabbi Hamâ *lib. ſpeculationis*.

ω Epitome de Magiâ. c. 26. & 27.

14. Quicquid Remigius dicat, non puto ſic dæmoni odio eſſe ſalẽ profanum, vt ob eius aſperſionem maleficiũ cogatur ſoluere: ſed id eum facere ex pacto, vel vt aliquam introducat ſuperſtitionem. naturalis quoque vis ſalis non ſatis efficaciæ habet ad huiuſmodi morbos ſanandum. quare ſuperſtitioſa hæc curatio.

15. Loci mutatio quam Ananias αα ſuadet, vt & nominis mutatio; meritò ſuſpecta eſt. quid enim virtutis occultæ, ob angelorum, quos propterea vult ſimul mutari, proprias vires, habere queat, nõ video; nec quiſquã opinor, niſi per mendacẽ Cabbaliſtarum dioptram, Theologis Catholicis execrandã. In nominis mutatione quid eſt (quęſo) efficientię naturalis? aut qui (quæſo) angeli non ipſis hominibus, ſed hominũ nominibus ſunt præpoſiti? quid locus in maleficiũ influit, ratione angeli loco præſidentis? poteſt ſitus & loci ſalubritas aliquid prodeſſe, vt & in ceteris morbis: poteſt imaginatio noxia deperdi, nec aliâ ratione loci mutatio poteſt prodeſſe.

αα libr. 4. fol 145.

16. Clarioris ſuperſtitionis eſt, putare ſi quid precariò vel furtò

furto de malefici domo acceperis, maleficium ceſſaturum; idque meritò Remigius reprehẽdit ββ. Nec enim hoc aliud eſt, quam maleficium, maleficio ſanare: par dementia illorũ, qui pro philtro vtuntur crepidis, lacinijs veſtium, vel præſegminibus vnguium perſonæ quam amant; vt docuere veteres ſcriptores γγ.

ββ *lib. 3. dæmonolat. c. 2.*

γγ *Theocri. in Pharmaceut. Lucian. in Dialo. meretricij, Meliſſæ & Bacchid. & Apuleius lib. 2. de aſino.*

17. ſimilis eſt vanitas exiſtimantium δδ, contra ſpectra prodeſſe canes, equos, vel ſtricti gladij vibrationem, ex doctrinâ Homeri *Odyſſ. 7.* & Virg. *Aeneid. 6.*

Tuque inuade viam, vaginâque eripe ferrum.

Vbi perperam Lamb. Hortenſius aſſerit reipsâ compertũ ferri aciẽ dæmonas formidare. Iudaica illa opinio fuit, vt patet ex Thargumæo in c. 3. Cãt. v. 8. ſed ridicula. Nulla enim huic rei cauſa ſubeſt, niſi quod ictu & vibratione aer diſſipatur, & cõtinuũ illud cadaueris vel corporis aërei aſſumti ſoluitur: quod ipſum nihilominus procliuè ſit dæmoni impedire ictu eluſo per diuerſionẽ, vel corporis alterius interiectionẽ. cur igitur hęc timeat? non certè magis quàm culicem elephas, vel triceps Cerberus catellum Melitæũ. *Plura Tyræus d. p. 3. cap. 57.* Duo adſcribam exempla ex Cæſario. de milite prius eſt, qui in Meneuelt, quo viuus vti ſolebat pellito indumẽto veſtitus apparens, non potuit gladio fugari; quo cũ cæderetur nõ poterat ſpectrum vulnerari, talẽ ex ſe ſonũ emittens ac ſi mollis lectus percuteretur. hic apparere deſijt aquâ adſperſus quę clauo Dominico fuerat ſuperfuſa. *Sic ille, lib. 12. c. 15.* Cõcubina Sacerdotis cuiuſdã nocte mortẽ ſubſequente, diu ante lucẽ lunâ ſplendente cuidã militi apparuit, per viam equitanti. primũ miles & ſerui audiuere muliebrẽ vocem opẽ poſtulantẽ: mox vidêre mulierẽ rapidiſſimo curſu ad eos properantẽ. Mox miles de equo deſcendẽs, & gladio ſibi circulũ circumducens, feminã bene notã intra circulũ recepit. Et ecce ex re-
» moto vox quaſi venatoris, terribili ter buccinantis, necnõ &
» latratus canũ venaticorũ præcedentium audiuntur. Quibus
» auditis, cùm nimis illa tremeret, miles auditis ab eâ cauſis,
» equum ſeruo committens, tricas capillorũ eius brachio ſuo

δδ *Crinitus libr. 7. de honeſt. diſcip. c. 4. Ananias d. lib. 4. fol. 155. Lamber. Hortenſ. in Virgil. 6. Æneid.*

ſiniſtro circumligauit, dextera gladium tenens extentum. Approximante infernali illo venatore, ait mulier militi, ſine me currere, ſine me currere, ecce appropinquat. Illo fortiùs retinente, miſera ſe eripere ſummâ vi connixa tandem ruptis capillis effugit: quam diabolus inſecutus cæpit, equo ſuo illam inijciens, ita vt caput cum brachijs penderet ex vno latere, & crura ex altero. ſicque captâ inuito ſed vidente milite prædâ præteruehitur. Miles manè ad villam rediens, cuncta narrauit, & capillos oſtendit; cumque minùs ei crederent, aperto ſepulcro cadauer ſine capillis, qui euulſi, inuenerũt. *ſic ille lib. 12. cap. 20.* quid hîc gladij contra ſpectrum potuerũt? tantumdem quantum monachus ſpectrum feriens apud Gaguinum, vt alias narraui *lib. 2. q. 27. ſect. 2. lite. L.* Ex qua narratione, vt & iſtâ Cæſarij colligitur & alia vereor ne ſuperſtitio fuerit, ex Magorum orta circulis coniuratorijs; *nempe* circumducendi circuli, & in ſpacio illo conſiſtendi. Nam licet crux in medio circuli facta legatur, tamen illi circuli figuræ fidere videbantur, & crucis efficacitatem ad ſpacium illud circuli reſtringere, quod improbum profectò. Huius circinationis aliud quoque exemplum reperias apud eundem Cæſarium *eodem lib. 12. cap. 17.* de Sacerdote, qui ſpectris totâ per iter nocte infeſtatus, circulum circumcirca ſe ducebat ibi ſubſiſtens; & illis euaneſcentibus procedebat; mox iterum ſe ingerentibus, nouum iterum circulum ducebat: ſicque ad lucem vſque laborauit. Obſeruabis ridiculam illam opinionem de armis apud Pſellum *lib. de dæmonibus in fine*; Dæmonicum corpus per totum ſe naturaliter ſenſuale, ſecundum » partes ſingulas abſque medio, videt, audit, tangit, patiturque » tangendo, & diuiſum dolet ſicut corpora ſolida. ſed hoc in- » tereſt, quòd corpora quidem ſolida diuiſa cùm ſunt, aut vix » aut nunquam reſtituuntur: corpus verò dæmonum, vti ſeca- » tur, mox in ſe item recreatur atque coaleſcit, ſicut aquæ aëriſ- » que partes quando aliquid incidit ſolidum, ſed & dicto velo- » ciùs dæmonicus ſpiritus in ſe reuertitur: dolet tamen interea, » dum diuiditur. quam ob rem aciem ferri metuit, idque ani- »
maduer-

inaduertentes,qui fugare dæmones moliuntur, tela & enſes in rectum ibi conſtituunt,quo nolunt dæmones aduentare.] Hæc more ſuo ſibi vindicat Rhodiginus *lib. 2. cap. 8.* & ſic Pſelli errorem,ſuum facit. Quod de corporis diſceſſione, & coalitione ſubitâ dicit,veriſſimum eſt.& experti duo in Hiſpaniâ Nobiles,mihi non ignoti. Quorum vnus dum nocturno tempore vagatur, in ſpectrum incidit ſpecie Æthyopis tetri,mole Gigantæâ romphæam ſtringentis. hîc, cui plus audaciæ quàm pietatis erat, cetrâ ficulneâ munitus, impetũ ſuſtinuit, ſeque gerens animosè vulnera cæſim punctimque hoſti ingerit. Sed aërem verberans, donec laſſus concidit, & à vicinis,qui ad ſtrepitum accurrerant domum ſublatus, multis poſt diebus lecto affixus, vix conualuit. Hoc Burgis accidit:alterum Salmanticæ. Degebat ibi Theologię ſtudioſus quidã,è primâ nobilitate;qui priſtinæ caſtimoniæ & pietatis oblitus, noctu magno periculo & labore parietibus tranſcenſis in quoddam Sanctimonialium monaſterium, vſque ad Dormitorium (vt vocant) ſe penetrarat. ibi permittente Deo,priuſquam ad cellulam,quam animo præoccuparat,pedetentim perueniret,obijcit ſe illi ſpectrum,ſpecie viri grauis & honeſti, prolixo capillitio & barbâ,lorum ingens manu tenens,& nullo verbo facto,bubulam minitans inſultationem. Venerat probè armatus miſer ad inceſtum,ſcuto,gladioque: hunc ſtringit,illo ſe tegit. viſus ſibi non ſemel latus aduerſarij,lorum ſubiens,haurire & brachia illi lorumque reſcindere: ſed ſemper brachium corpori,lorum parti amputatę ſubitò iunctum apparebat. tandem lorarius decuſſatim illi in vtrumque humerum ſic viuenti bouem mortuum (vt cum Comico iocer) impegit,vt in terram collapſus, vix trepidus ſe fugâ eripuerit; & domum reuerſus deprehenderit, ad modum Sanctæ Andreanæ crucis ſibi in pectore & in tergo, ad quatuor digitorum latitudinem, notam contuſionis rubore liuoreque mixtæ impreſſam.tumuit mox vibex, & cum intolerabili ardore,quaſi vermiculare neſcio quid, quod grauiſſimum cruciatum adferebat,miſer ſenſit ſub cute, & (ne vanũ

viſum

viſum putes) altero tertioue poſt die ad plures migrauit. Nec annum, nec nomina addo, vt vnius qui adhuc ſuperat, & defuncti quoque alterius honori conſulatur. Notent laſciui illi palumbi Dionæi, quis nocturnarum ad ſtupra diſcurſationũ vtrique fructus fuerit, & quam inanis iſta de gladij rotatione contra vim dæmonum perſuaſio. Nam quod Eraſtus α ex Ioan. Oporino narrat; qui Paracelſi amanuenſis fuerat; ſolitum Paracelſum noctu conſurgere, & machæram ſuam Helueticam vtraque manu in hoſtem inuiſilem huc illuc torquere: id vel ferocientis furoris fuiſſe putarim, vel ex pacto conuento, ſic moleſtiarum inducias à dæmone paredrio impetraſſe.

α *in vitâ Paracelſi.*

18. ſit, quod putant aliqui, remedia quæ contra maleficium vſurpantur nihil profutura, ſi re non integrâ adhibeantur: hoc eſt, irrita fore ſi priùs tentatum fuerit à medico corporis, à confeſſario animæ remedium. ſolemnis enim iſte ſolet eſſe magorum prætextus vt docet Nicola. Remigius β, & nota dæmonum fallacia; qua vtitur primò; quia, cum ſit Zelotypus, veretur ne ſanatio ipſi adempta alijs adſcribatur. Secundò, vt ſic homines à diuinis & naturalibus remedijs auocet. Ex hoc capite valdè mihi ſuſpecta fuit ſcedula illa, ſiue programmation muliërculæ medicæ circumforaneę, hoc anno. 1597. hîc Louanii, in cuius vno articulo hæc conditio continebatur. Idcirco etiam ſuſpecti omnes illi medici, qui nolunt ægrum confiteri, priuſquam prẹſcripta ab ipſis pharmaca hauſerit.

β *lib. 3. dæmonolat. c. 5.*

19. eſt putare maleficam non poſſe maleficium ſuum tollere, priuſquam libertati ſit reſtituta, & ex vinculis dimiſſa. poteſt enim, maleficium maleficio nouo tollere, quamdiu pacto cum dæmone non renunciauit, vt docet idem Remigius: poteſt etiam illud deſtruere, vt quilibet alius, remouẽdo ſignum, etiamſi adhuc carceribus contineantur.

20. maleficam ſcopis in oſtio poſitis impedire, ne domo exeat; vel coniectis in bullientem ollam ſoleis aut crinibus eius, vel acubus, cogere, vt accurrat; magicæ nugæ ſunt, & peccata

peccata grauiſſima.quia nituntur pacto cum dæmone inito.

21.minis,verberibus,aut vi maleficos adigere,vt maleficiũ tollant (cuius rei exempla peti poſſunt à Remigio ſſ,) fieri poteſt vt liceat; ſi conditiones quædam adſint.primò ſi certò ſciatur auctor maleficij. Nam ſuſpectos tantũ verberare aut aliâ afficere contumeliâ,nec fas nec iura ſinunt. 2. ſi nihil ſuperſtitioſum putetur adhibiturus. 3. dum non exiſtimetur morbum in aliũ tranſlaturus,quod ferè ſemper facere conſueuerunt,vt exemplo declarat Gregor.Turonenſis *nn* , videlicet iſta diaboli liberalitas eſt, vt boni nihil vllis hominibus præſtet,niſi cum æquali vel maiori hominum dãno,quo ſpectat narratio D. Gregorij Magni θθ,de virgine obſeſsâ , quæ cũ operâ magorum ab vno dæmone fuiſſet liberata , in vnius locũ ſex vel ſeptẽ dęmonũ millia ſucceſsêre.Neque hoc poëtas latuit.ideo enim fortaſſis finxerunt,non potuiſſe Admeto vitam conſeruari, niſi vxoris Alceſtis vicariâ nece *u* . Vnde rectè noſter Tragicus,cùm remiſſo ab inferis Theſeo, Pluto Hippolytũ abripuiſſet,canit,alloquens Atticæ prꝺſidẽ Deã;

ſſ lib. 3. dæmonol. c. 3.

nn lib 6 hiſt. Franc. c. 35.

θθ lib 1. Moral. c. 9.

u Euripid. in Alceſtid.

» *Caſta nil debes patruo rapaci.*
» *Conſtat inferno numerus tyranno.*

22. Quod remedium eſſe contra *Vultuarium* maleficiũ cẽſuit Saliſberienſis *lib.1.c.11.* Horum (ait) malicia, etiã cùm » plurimum nocent,artificio leui diſſoluitur , ſi videlicet, qui » ſuſpecti ſunt,cõuenti ab aliquo in iudicio crimẽ ſuũ inficien» tur; aut,ſi confeſſi fuerint,cogãtur maleficiũ reuocare.] quid enim ad curationem inficiatio virium queat habere , niſi ex pacto conuento? ſi tamẽ aliquis ſolummodo intẽdens ſignũ deſtruere ſic interrogaret,non auderem illum peccati,ſaltem Mortalis,reum dicere.

23.ſuperſtitioſa ſunt,vt cum ad maleficium amoris tollendum, vtuntur maleficio odij , v. g. certo ritu conſecrant vel exſecrant potius columbam nigrã,& diuiſam per mediũ dãt comedendã amantibus.Item ſi vt odij maleficiũ tollant,vtantur amoris maleficio, v.g.Euchariſtiam ſacram in ore habentes oſculantur eam quam volunt in amorem inducere,vel la-

bijs chriſmate inunctis id faciant. Item ſi vt ſterilitatis agrorum maleficium tollant, hoſtiam ſacram comminuant, & tritam in puluêres ſpargant per hortum vel agrum. Quæ omnia ſunt manifeſtè impia & ſacrilega, & tamen hęc facta aliquando legitur. primum illud refert Hollenus in Præceptorio, de chriſmate. alterum Grillandus; cetera de Euchariſtia Cæſarius Eiſterbacenſis lib. 9.

24. Adde remedia iudiciariarum ſuperſtitionũ, de quibus s̃. lib. 5. ſect. 7. & 9.

Vltimò notandum multa eſſe ſuperſtitioſa (vt varijs locis oſtenſum) remedia; quæ ponunt Sprengerus κκ & ex eo Pet. Gregorius λλ, de plumbo liquefacto in ſcutellam aquâ plenam infundendo &c.

κκ *p. 2. mallei. c. 1. q 12. in 2. exemplo*
λλ *libr 13. de repub. c. 3. à nu. 2.*

Et in his omnibus Notandum ſemper dæmonem lucrum aliquod ſibi ex his comparare, & ſemper animæ, interdum & corpori nocere: quia ſemper aliquid admiſcet, quo fiduciam in ipſum homo profiteatur; vel quo nos à Deo ad creaturas auertat, & à cæleſtibus curis ad cænoſa terrenaque deducat, vel ſaltem à ſerijs & grauibus ad ludicra & nugatoria. Sic ſemper in aliquod peccatum animam pertrahit vt rectè obſeruarunt D. Auguſtin. & D. Leo μμ. Obſequitur mancipijs ſuis, vt firmiùs illos ſibi deuinciat, & in peccato retineat. Si Deus permittit hoc modò ſanari ægrum, plures in fraudem pellicit: ſi Deus non permittit ſed impedit, tunc ſaltem peccatum hoc præcedentibus accumulans, conatur ægros in deſperationem adducere. Si malum vni equo auferat, transfert in meliorem. Si mulierem morbo liberet, transfert in virum; ſi ſenem, in adoleſcentem. Si ſortem magus in alium non tranſtulerit, ipſemet necatur, vel ingens vitæ diſcrimen adit. coactæ nonnullæ Lamiæ, quia non poterant in alios, in ſuos ipſæ liberos transferre. Narrat auctor Dæmonomaniæ νν, fuiſſe in Galliâ qui maleficio quo læſus erat curando magum accerſiuit: ab hoc reſponſum; ſe morbo illum liberare non poſſe, niſi in eius filiolum adhuc infantulum transferret. conſentit impius pater, & à mago ſanatur. interea nutrix,

μμ *D. Aug. lib. octoginta trium QQ. q. 79. D. Leo ſermo. 19 de paſsio. Dom.*
νν *lib. 3. c. 2.*

trix, re intellectâ, infantulum ſubducit & cum eo aufugit. cùm ergo magus non poſſet in eum transferre, fuit ipſemet à dæmone interfectus. Toloſæ idem ſcriptor ait, ſtudioſum quendam amico ſuo grauiſſimè à quartanâ vexato dixiſſe, vt febrim vni ſuorum inimicorum traderet; illo vero reſpondente neminem ſibi inimicum eſſe, dixiſſe: da ſeruo tuo. tandem cùm hoc illi religio eſſet facere, magum dixiſſe; da mihi eam; annuente ægroto, ipſum conualuiſſe; magum verò febri oppreſſum interijſſe. Facit lucri ſemper alicuius certa ſpes, vt etiam planè futilibus & abſurdis nonnunquam cooperetur. ſic enim (vt narrat I.C. ille Francofurt. [oo]) cùm vetula laborans opthalmiâ ſtudioſum quendam conueniſſet, ab eoque petijſſet, vt quæ in ſcedulâ, quam illi porrigebat, continebantur, ſibi non grauaretur exſcribere, certam ſe eſſe, ſi de collo illam geſtaſſet, oculorum lippitudine liberandam: at ſtudioſus ſcripti illius characteres, vel obſoletos cernens, vel obſcuriores (vt ſolent) legere non valens; eorum loco hæc verba ſcripſit in ſchedulâ; *Diabolus huic Vetulæ oculos eruat*: ſimulque præclarum philacterium mulierculę tradidit; quod cùm de collo ſuſpendiſſet ſpe plena poſt paucos dies ſanitati fuit reſtituta. Nimirum voluit Satan hanc anum decipere, & in ſuperſtitione ſui obfirmare. Plura ſi vis, lege libr. 3. p. 2. q. quarta ſect. nona. quibus addi quoque multa poſſunt ex Cardinalis Cuſani Excitationum lib. 2. *in Sermone, Ibant Magi, quam viderant ſtellam* &c. vt eorum qui putabant contra ſterilitatis maleficium, vel odij inter coniuges prodeſſe ſi quis nidum auium inueniens caperet ipſam cum pullis matrem: & ideo vult à Moſe præceptum, *Deut. 22.* ne mater cũ pullis capiatur. ſimilimodo vt ad vitandas alias ſuperſtitiones alia quædam vult Iudæis prohibita, nempe præcepiſſe
» Moſem vaſa cooperiri, propter Dominas Abundas. ſunt e-
» nim dæmones, quibus vetulæ offerunt eſculenta & poculen-
» ta, quæ mundando domum non comedunt, imò ſeducunt.
» Prohibuit ne vir indueret veſtem mulieris, & è conuerſo,
» propter idololatriam: quia mulieres veſtes viriles & arma in

[oo] *libr. 1. de lamijs. c. 8.*

honore

honore Martis induebant: & viri muliebres in honore Vene- »
ris. Hoc feſtum peragitur à Chriſtianis in Carnispriuio.] Et »
poſtea idem addit ſequentia exempla vt ait ſuperſtitionis
in curandis morbis: ſi res conſecratæ ad aliud quã ad propriũ
vſum applicentur eſt ſuperſtitio, vt aqua benedicta quæ bibi- »
tur contra infirmitatem, vel ſpargitur ad fertilitatem, vel da- »
tur aliquando brutis. (*Nota hoc ſanè intelligendum, vt & quædam ſequentia. Nam aquam benedictam adhibere, vt remedium naturale, vel addito ritu aliquo ſuperſtitioſo id verè malum: ſed eam adhibere vt quid Sacramentale, & vim tribuere Deo per ſacramentalia ſua ad corroborationem fidei mirabilia operare ſolito, item vt dæmonis maleficium vel præſtigium ceſſet, hoc pium & licitum eſſe Catholicus nullus poteſt negare, vt docebo ſect. 3.*) & de lumine cerei paſchalis, & de aquâ baptiſmatis. »
[*de his idem cenſeo quod de aquâ luſtrali.*] Abſtinere à capite
animalium in honorẽ S. Apolloniȩ vel Blaſij: vel vere carpitũ »
luminis conſecrati (*hoc non intelligo, ſi loquitur de cera benedicta ſeu candelis probo ritu benedictis, errat.*] crux facta de lignis palmarum; balnea in vigiliâ Natiuitatis & Carnis pri- »
uij contra febres, & dentium dolorem; non comedere car- »
nes in die Natalis Domini, contra febres; vel ad honorandũ »
ſanctum Nicolaum pro diuitijs acquirendis, petẽdo eleemo- »
ſynam; (*hæc omnia ſatis clara ſunt*) eundo ad Sanctũ Valenti »
num contra morbum caducum, põderando puerũ cũ ſiligine »
vel cerâ; (*in his poteſt aliqua ſuperſtitio ab extrinſeco aduenire: ſed ſecundum ſe pia ſunt & licita*) portare crucem circumqua- »
que per campos in vere contra tempeſtates (*ſi non fiat, vim* »
ponendo in tempore veris, non eſt ſuperſtitioſum, ſed licitum:) »
in certis oblatis ſuperaltare, ſicut lapidibus in die S. Stepha- »
ni, & ſagittis ſancti Sebaſtiani (*hoc quoque pium, ſi tantum fiat* »
in honorem & commemorationem certaminis horum Sanctorum, »
ſine fiduciâ in materiâ, formâ, numero &c.) addit de acu quæ te- »
tigit veſtem mortui, de lignis furcæ, de lignis coniungendis »
contra febres, de hoſtiâ non conſecratâ contra febres (*hæc* »
verè ſuperſtitioſa ſunt) contra ictericiam de vrinâ, de pullis »
&c.]

&c.puto legendum,*de pediculis*,neque hoc eſt ſuperſtitioſum, cum ſubſit ratio phyſica.

QVÆSTIO II.

An liceat remedium petere à maleficis?

LAtiſſimè hæc quęſtio patet,in quâ multi multa ſcripsêre, multi etiam periculosè admodum errarunt.

Dico primò falluntur Iuriſtæ, qui exiſtimant iure ciuili licere maleficijs vti,in bonũ finem: nempe ad curãdos morbos, vel ad repellendas tempeſtates; *vt Hoſtienſ. in ſumm. Azo in ſumm. Pet. Aerodius lib. rer. iudicat. 8. tit. 7. cap. 6. Bart. Salycet. Godefrid. & alij in l. eorum C. de malefic. Troilus Maluetius de ſortibus, Grilland. de ſortileg. & alij communiter.* dico falluntur,quia legem illam Conſtantini qua nituntur α; recentiore lege ſuſtulit poſtea Leo Imp. *Conſtitut. 65. ad Stylianum de Incantatorum pænâ*; vt rectè aduerterunt Nicol. Remigius: & Pet. Gregorius & Godelmannus; quã quod Tribonianus, homo planè ſceleſtus,prætermiſerit, cauſam aliã non video, quã quia ab omni erat pietate & verâ religione alienus. ibi Leo grauiſſimis verbis negat quidpiam verè bonũ his artibus effici: ſed apparens illud bonum,illecebrã atque naſſam eſſe; quæ illectos (inquit) in malorum omniũ extremũ vbi à ſummo bono exciderint,abſorbeat,compertum habemus. Notũ enim nobis eſt illas,vt qui ſe ipſis dedunt,pro creatore ac Domino infauſtis diriſque dæmonijs adhæreant,efficere: & qui illas aſſectantur,hos,per externarũ rerũ lætam quandam ſpeciẽ,vulnera in animâ excipere. Quale quiddã inter pugnandũ meticuloſis frequenter accidit;qui dum ictus interdũ excipere manu nolunt,illis vel caput vel vẽtrem exponũt. Sanè verò ſi quis aliquo modo incantamentis vſus eſſe deprehẽſus fuerit,ſiue id reſtituendæ conſeruandæue valetudinis, ſiue auertendæ à rebus frugiferis calamitatis causâ fecerit; is apoſtatarum pænam ſubiens vltimum ſupplicium ſuſtineto.] Sed & Caroli. V. conſtitutio hos arbitrio iudicis condignâ pænâ puniri iubet β.

α *l. eorum C. de malef. & math.*

β *Althuſius libr. 1. Iuriſprud. Rom. c. 52 Fichardus conſil. 112. Laur. Kirchouius tom. 2. conſ. 12.*

Dico

Dico 2. Diuinâ & poſitiuâ Eccleſiæ lege ſemper prohibitum fuit vti maleficis artibus, vel maleficos conſulere etiam in bonum finem. Eſt communis Theologorum ſententia, & etiam Canoniſtarum. Probatur 1. ex ſacrâ ſcripturâ Deus id prohibuit. *Leuit. 19. v. 31. Non declinetis ad magos, neque ab ariolis aliquid ſciſcitemini, vt polluamini per eos.* & cap. 20. v. 6. *anima quæ declinauerit ad ariolos & magos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi ſui.* Vnde patet hoc eſſe peccatum mortale. Deu. 18. v. 10. *Nec inueniatur in te, qui luſtret filium ſuum aut filiam ducens per ignem, aut qui ariolos ſciſcitetur, & obſeruet ſomnia atque auguria* &c. In nouo quoque teſtamento vetat D. Paulus; quando iuſtam damnationem comminatur illis, qui ipſi impingebant eum mala facere vt bona euenirent γ: quo ſignificat, graue peccatum eſſe mala facere in bonum finem: quod tamen prætexunt qui maleficorum operâ ad morbos depellendos tempeſtateſque arcendas abutuntur. 2. probatur ex perpetuo Catholicæ Eccleſiæ vſu, quæ ſemper id improbauit, vt plurimi canones oſtendunt δ; & presbyterũ damnarunt, qui bono fine diuinationem ſuperſtitioſam fuerat expertus ε. 3. probatur ex Patribus, *D. Chryſoſtomus* ζ; citiùs mors homini Chriſtiano ſubeunda, quàm vita ligaturis redimenda. *Huc referendum illud. B. Leonis* η; cùm eis (*ſcilicet dæmonibus*) nihil amplius liceat, quàm iuſtitia dinina permiſerit; agunt tamen verſutiſſimâ arte fallaciç, vt ex arbitrio propriæ poteſtatis aut parere videantur aut lædere; & multis (quod dolendum eſt) ita per nequitiam ſimulationis illudunt: vt quidam illos & timeant pati infenſos, & velint habere placatos; cùm beneficia dæmonum omnibus ſint nocentiora vulneribus. quia tutius eſt homini inimicitiam diaboli meruiſſe, quàm facere.] *Nec non iſta D. Auguſtini* θ; cùm ergo cauſæ articulus venerit, vt hæc proponatur conditio: aut faciendum eſſe contra Dei præceptum, aut ex hac vitâ emigrandum; quorum duorum homo ſi cogatur alterum eligere, comminante mortem perſecutore: (*idem eſt de morbo per maleſi-*

γ *ad Rom. 3. v. 8.*

δ *c. qui ſine Saluatore, 26 q. 2. c. admoneant. c. non obſeruetis 26. q. 7.*

ε *c. ex tuarum de ſortileg.*

ζ *homil. 8. in epiſ. ad Coloſ.*

η *ſerm. 19. de paſſ. Domini*

θ *tractat. 51. in Ioan.*

„ *maleficium immiſſo*) ibi eligat deo dilecto emori, quam Deo
„ offenſo viuere. ibi oderit in hoc mundo animam ſuam, vt in
„ vitam æternam cuſtodiat eam.] Ex his

Infertur primò peccare iudices, qui cogunt maleficas benedictione quadam ijs quos læſerunt maleficium auferre. Nam hæc benedictio illarum, nihil aliud eſt, quam formula quâ ex pacto dæmon ceſſaturus: & ſi benedictione verâ ſanandus æger foret, præſtaret vti benedictione Sacerdotis, vel alterius probi hominis, quam malefici; cuius oratio Deo eſt exſecrabilis, neque licet nobis cum infidelibus hæreticis, apoſtatiſque oratione in diuinis iungi. Vnde ſequitur etiam maleficam obtemperantem tali iuſſioni, & ægros hoc remedio vtentes peccare. Valdè quoque falli illos, qui exiſtimant licere maleficijs ſanitatem quærere vel conferre, ſi id magiſtratus iubeat.

Infertur 2. veram eſſe deciſionē *articuli Pariſienſis 5*. Quod
„ licitum eſt vti magicis artibus, vel alijs quibuſcumque ſuper-
„ ſtitionibus à Deo & Eccleſiâ prohibitis, pro quocunque fine
„ bono: error. quia ſecundum Apoſtolum non ſunt facienda
„ mala, vt eueniant bona. *& deciſio art. 6*. Quod licitum ſit,
„ aut etiam permittendum maleficia maleficijs repellere: er-
„ ror. *& art. 7*. Quod aliquis cum aliquo poſſit diſpenſare, in
„ quocumque caſu, vt talibus licitè vtatur; error.]

Infertur 3. impium & hæreticum eſſe dictum Paracelſi ¹, nihil referre an Deus an Diabolus, angeli vel immundi ſpiritus ægro ferant opem, modò morbus curetur.

¹ *li de morb. caduco. & li. de hyperphyſ. morbis cur.*

Infertur 4. periculoſam eſſe, & erroneam; vel ſaltem non ſatis euolutam & explicatam ſententiam Nicolai Remigij ², ² *libr. 3. dæmonol. c. 3.*
„ precariò non licere opem à maleficis impetrare; ſed licere,
„ vi & verberibus eam extorquere: qui hoc faciat, nunquam;
„ qui illud, ſemper lethaliter peccare.] Quorum vtrumque, falſum videtur. licet enim aliquando id precibus petere & impetrare: aliquando etiam verberibus ad id adigere, non licet. Non igitur eò recurrendum; ſed res longè aliter explicanda. diſtinguendum videlicet primò inter maleficum paratum

tum auferre maleficio nouo, & non paratum: aliter enim peccat qui hunc, aliter qui cogit illum. 2. diſtinguendus auferendi modus; an cum maleficio, an ſine illo id fiat: quæ communiter theologi ſolent attendere.

Igitur primò falſa & erronea eſt ſentẽtia Paracelſi & ſimilium, licere maleficia maleficijs tollere.

Quidam putant licere tollere maleficium, non per maleficia, ſed per res tamen ſuperſtitioſas & vanas: videntur hoc multi Canoniſtę tenuiſſe, & nonnulli Theologi, & legiſtæ λ, ſi ſuperſtitionis vocabulo hi DD. rectè vſi; nequit negari, hanc opinionem quoque erroneam eſſe. quia ſuperſtitio res eſt per ſe mala: nec malum licet facere, vt bonum eueniat. docet hoc Silueſt. *Verbo maleficium num. 9.* Roſella verò & Tabiena non tenent illam opinionem, ſed dumtaxat referunt.

Alij itaque fatentur per ſuperſtitioſa media tolli non poſſe; poſſe tamen per vana, quæ non ſint illicita, ſic Ioann. Friburgenſ. *in ſumm. confeſſar.* & id ſequitur Roſella μ, qui exemplum ponit, ſi maleficiati facerent celebrari tres miſſas de Dominâ & poſtea omnino nudi operam darent liberis quærendis, credentes ſic maleficium ceſſaturum. Sed hoc exemplum mihi non placet, tum quia rem ad certum numerum miſſarum reſtringere, id non caret ſuperſtitione; tum quia medium illud non modò vanum eſt, ſed & inhoneſtum, & vix poteſt peccato carere. ſi tamẽ omne peccatum impudicitiæ & inuerecundiæ deforet, neque vis in numero poneretur; neque fides adhiberetur ipſi actui, ſed miſericordiæ diuinæ per miſſæ ſacrificia propitiandæ: tunc poſſet admitti exemplum. Deinde ſi vana remedia ſumant, pro omnino vanis hoc eſt inanibus, ſicut omnis vana locutio eſt peccatum, ſic nulla vana operatio caret peccato, ſaltem veniali, *ca. illud. 26. q. 2.* ſi verò vana vocant indifferentia, tunc ſi quis adhiberet ea inuincibiliter neſciens eſſe peccatum, nullum foret peccatum; ſi non inuincibiliter, non tamen affectatè ignorans, foret tantum veniale: idem foret, ſi quis ea faceret credens aut volens

λ *Hubertin. Goffred quos ſe ſequitur Sprenger. in Malleo, & eũ ſimpliciter referunt, nec refellunt Petr. Gregor. š. & Rickius libr. de prob aquæ frigidæ.*

μ *V. impedimentum 15. nu. 19.*

lens experiri an per talia maleficium ſoluatur, non per operationem diaboli,ſed per ceſſationem eius ab operando, propter pactū quod maleficus cum Diabolo habebat de ceſſando quando hoc vel illud fieret. *vide Silu.§.n.9.*

Tertia ſententia quædam eſt Pet. Aureoli *in 2.d.34.q.2.* & Angeli *verb.maleficium §.13.* licere à maleficio parato petere. vt maleficium maleficio tollat. Exemplum huius rei ſuppeditat Ioannes Nider.[a] Inquiſitor (inquit) Eduenſis mihi referebat,quod modus tollendi maleficium,aut ſe vindicandi in malefico,talis practicabatur ſuo tempore. Venit enim aliquis læſus in ſe vel in ſuis ad maleficam ſciſcitans malefactorem. Tunc malefica plumbum liquefactū aliquoties fundebat in aquam: quouſque opere dæmonis in plūbo imago aliqua videretur: qua viſâ imagine, malefica quæſiuit ab explorante, in qua parte vis lædi maleficū tuum,& in eodem vulnere eū agnoſcere? cumque explorator locū eligeret,ſtatim malefica in eadem parte imaginis,quæ in plumbo relucebat,fixurā vel vulnus per cultrum poſuit,& locum vbi reum inueniret indicauit: nomen tamen nullatenùs manifeſtauit: ſed experientiâ teſte maleficus per omnia lædi reperiebatur,ſicut ſua imago plumbea.] hæc ille. hoc ergo ſecundum Aureolū liceret: & ſecundum Remigium poſſet verberibus maleficus ad hoc faciendum adigi. Argumenta Aureoli ſunt. primò licitū eſt ab vſurario parato vſuras petere; & à parato conferre Sacerdote,in peccato Mortali conſtituto, ſacramenta petere; & deferre iuſiurandum idololatræ, quem ſcio per falſos Deos iuraturū. ergo ſimiliter in noſtro caſu poſſum petere à malefico parato &c. Secundò non poteſt excogitari remediū aliud ad tollendum maleficium: ergo ſi hoc quod vnicū eſt vti non licet,non licet illud tollere. Sed hoc meritò cenſetur duriſſimum: potiùs ergo dicendum,hoc vnico medio vti licere.

[a] *in epit. Fornicar. ca. 3. in fine.*

Verùm hæc argumenta nullius momenti ſunt. Eorum enim quæ in primo ponuntur argumento planè diſſimilis ratio eſt. nam illic inducuntur ad id, quod ſine peccato facere poſſunt, ſi velint. ſacerdos enim poteſt conari conteri, etſi

tempus habeat confiteri: vſurarius poteſt dare mutuum ſimpliciter: idololatra poteſt per Deum verum iurare: ſed operatio malefica, quæ petitur, eſt intrinſecè mala, nec ſine peccato fieri poteſt, ideoque nec peti. quia petendo conſentit eius malitiæ, quod ſemper illicitum o, & teſte Apoſtolo ad Roman. *digni ſunt morte non ſolum qui talia faciunt, ſed & qui conſentiunt facientibus.* In ſecundo argumento, falsò ſupponitur, alia remedia non ſupereſſe. ſuperſunt enim alia, de quibus poſtea: quod ſi non ſupereſſent, præſtaret mori millies quàm per peccatum ſanari. nam bonum animæ corporis bono præferendum eſt, & honor Dei cunctis anteponendus. Neque hoc durum videri debet ſcienti, quod *qui amat animã ſuam pluſquam Deum, perdet eam* &c.

o D Thom. de malo 13. q. 4.

Remigius verò coactionem ſuam aſtruit ſequentibus argumentis. primò quia talis coactio inhonorat Diabolũ, & eſt expers omnis pacti. ergo licita eſt. *Reſpon.* magis inhonorat Deum, quia cogit alium peccare. imò nec inhonorat Diabolum, quia cogit maleficum vt inuocet & honoret dæmonem: ipſe quoque eum honorat, quia credit dæmonem poſſe hanc medelam adferre, & concurrit poſitiuè ad actum poſitiuum. dæmon verò pluris hoc facit, quam mancipij ſui iniuriam, cuius afflictione ſolitus eſt gaudere. Nec poteſt dici expers pacti taciti, qui cogit maleficum iſta perficere, virtute pacti quod maleficus cum dæmone inijt.

Secundò probat hoc pacto, licet à fure fugiente rem vi ſibi ereptam aliâ vi repetere: licet arcem ab hoſte iniuſtè occupatam armis recuperare: licet vinculis per tyrannidem mancipatum, aſtu violenterque eripere: cur non hæc vis licita, vt innocentem morbis indigniſſimis ſanemus? *Reſp.* illationem eſſe vanam, quia reliqua illa licita ſunt, & iuri diuino naturalique conſentanea: maleficium verò maleficio ſanare omni repugnat iuri.

Tertiò nititur auctoritate *l. nullus Cod. de malefic. & mathem.* vbi tantum punitur, qui aruſpicem vel magum induxerit precibus vel ſuaſionibus. ergo criminis atrocitas in hac ſuaui inductio-

inductione conſiſtit. Confirmatur, quia Photius in Nomocanone dicit legis illius pœnam tantum debere intelligi, vbi διὰ θυσιῶν ideſt per ſacrificia & mactationes, negocium peragatur. Non ergo locus eſt pœnæ, quando malo adiguntur. *Reſp.* puerile argumentum hoc eſſe, illi ſimile; ſi quis dicat, lex eum punit, qui præmijs & blandicijs, & per artem lenoniam mulierem ad flagitium pellexerit: ergo criminis fœditas in hac blandâ inductione & pellaciâ poſita eſt: & inferat poſtea, igitur puniri minimè debent, qui vi miniſque matrēfamilias in thori violationem impulerint. Conſtantinus autem id tantum vetuit eâ lege quod quidam ſibi licere putabant. nam ſpontè facienti, nullam ſe iniuriam facere credebant: id verò quod multò grauius erat, non vetuit eâ lege, quia res apertè iniqua minùs indigebat nouâ legis coërctione. Quare Salyce. & Fulgoſ. mentem Imp. attendentes, de quibuſuis euocatoribus & prouocatoribus idem obtinere cenſuerunt: nec illa Photij limitatio vlteriùs protrahenda, quàm vt ſignificet Imperatorem de illis egiſſe maleficis, qui tum temporis priuatim, prætextu amicitiæ, & hoſpitij recepti in domos gentilium, dæmonibus clanculum ſacrificabant: quod ipſe fieri prohibuerat aliâ lege ϖ. Nec tamen vllus ſanæ mentis hinc inferat, licita fuiſſe maleficia Magorum, in quibus non ſacrificabatur. poteſt enim vnum factum ex pluribus capitibus illicitum eſſe: quorum vno ceſſante, ratione reliquorum adhuc illicitum manebit.

ϖ *l.1.C.Theodoſ. de maleſ. & math.*

» Dico igitur tertiò, ſententia hæc Aureoli, Angeli & ſimi-
» lium eſt erronea & cauſa multorum peccatorum: nec licet
» vllomodo nec ab imparato, nec à parato petere vt maleficiũ
» maleficio tollat. hæc eſt communis ſententia Theologorum, Aureolum & Angelum ideò grauiſſime reprehendentium: *tenent quod dixi D.Thom.D.Bonau.Scot. Tho. de Argentina & alij in 4.d.34. Silu. verb. maleficium q.8. Armilla num.2. Tabiena ver. impedimentum 12. nu.9. Roſell. ſ̃. Caietan. 2. 2. q.78. art.4. Pet. Ledeſm. ad 3.q.58.a.2.d.2. Alfonſ. à Caſtro lib.1. de iuſt. hæret. punit. cap.15. Sprenger. p.3. mallei. q.16. Nider. ſup. Nauarr. ca. 11.*

 n.29.

n.29. Angl.q.de arte Magicâ ar.6. diffic.2. Abulenſ.in c. 19. Matthæi q.90.litt. O. Dom.Scot.in 4.d.34.q.1.a.3.& 8.de iuſt.q.3.a.2.Viguer.c.16.§.4. Martin. Ledeſm.in 4.q 60.a.2. Brianſon.q.13. conc.2.Orbell.q.34.Henriq.lib.2.de matrimon.c.8.nu.2.& n.3.in fin. Probatur,quia hoc ſacræ litteræ, canones, ius ciuile & SS. Patres improbant,vt oſtenſum fuit conclu.præced.2.quia nō licet conſenſum præbere in peccatum alterius p.3. quia licet ſit paratus peccare: hoc tamen peccatum,& iſto tempore,nō faceret,niſi inductus.4.quia vt actum per ſe malū nemo vnquam licitè facit; ſic, nec ad eum licitè poterit induci o. Nota magis peccare,qui cogit inuitū,quam qui orat paratū. nam qui cogit inuitum iniurius eſt cogendo,& ſimul cooperatur: qui petit à parato,nullam ei facit iniuriam. quod nota contra Remigium.

p *Rom.1.v.vlt.*

o *vid.D.Th. 2.2.q.78. a. 4.Turrecre. in c.mouet te 22.q.1. Sot. lib. 6.de iuſti. & iur.q.1.a. 5.Caſt.& al. ſupra.*

Dico quarto hautdubiè poteſt maleficus induci, *vt per* » modū aliquem licitū tollat maleficium] in hanc ſententiam » conueniunt omnes in præcedenti concluſione citati DD. & eſt veriſſima,caretque dubitatione, ſed indiget tamen explicatione.nam quidā DD. non ſatis clarè loquuntur, etſi benè ſentiant.Guido Brianſonus *in collectario* ſ̃.4. *ſent.q.13.concl.3.* Imo (ait) ego fortiùs dico quod ſi aliqua perſona erat im- » pedita vel vexata quacunque vexatione per aliquam perſo- » nam ſortilegam per pactum dæmonis: & per orationes vel vo- » ta vel artes nō poſſet ſanari,niſi ab illâ perſonâ quæ talia intu- » lit.Dico quod accederē ad illam perſonā,quæ mihi dedit ta- » lia,non vt faciam homagium diabolo,nec vt colā illum ſorti- » legum;ſed vt mihi auferat,quod mihi dedit. Si ipſe agat cum » diabolo,ego non conſentio:ſed tantū peto,vt remoueat malū » quod mihi dedit.Et multotiens iuſtitia cogit tales, vt reſti- » tuant ſanitatem,quam abſtulerunt. imò ſi proprius diabolus » dediſſet mihi talia;dicerē ſibi quod à me remoueret tale im- » pedimentum: nullo tamen modo faciendo ſibi homagiū.] » Sed quod ait de diabolo.id ego prorsùs periculoſum puto & meritò negauit Sotus *in 4.d.34.q.1.a.3.* Nā nō poſſum petere, vt ab amico;quia cum eo inimicitias indicēte Chriſto,gerere

debeo;

debeo: omnis etiam mihi cum eo familiaritas & cõmunicatio interdicta eſt. Per modũ verò imperij, nõ poſsũ iubere: quia mihi non ſubijcitur. Dũtaxat in Dei nomine, per exorciſmi modũ, ei poſſem imperare. Nec etiã ſimpliciter verũ eſt, licere ſemper petere à malefico vt malũ remoueat. Quid ſi enim ſciã maleficium non poſſe tolli, niſi modo illicito? certũ eſt, me tũ non poſſe τ petere. quid ſi etiã moraliter mihi conſtet maleficum, etſi poſſit tolli ſine maleficio, nõ tamen ſublaturũ niſi cũ maleficio? certum etiã puto, tum non licere petere, vt tollat υ. Poteſt huius rei exemplum dari, quando petitur tolli ab eo, qui non eſt auctor maleficij, nec locũ & modũ maleficij & curationis ab ipſo malefico vel homine alio intellexit: nã talis non poteſt curare ſine maleficio alio, aut dæmonis cooperatione nouâ. Quare raròadmodum vel vix vnquã licebit petere ab alio, quàm ipſomet maleficij auctore.

τ *Pet. Ledeſ. ſ.*

υ *hoc voluit hautdubiè idem Ledeſm. & Henriq. d. n. 3. in fin.*

„ Dico igitur quincto, licet à malefico petere, imò licet e-„ tiam illum minis & leuibus verberibus cogere, vt maleficium „ tollat; quandocumque probabiliter credo illum ſine malefi-„ cio, modo aliquo licito id facere poſſe; ſiue quandocumque „ nõ ſum moraliter certus, quod vtetur modo illicito.] eſt ſententia communis *Henrici poſtea citandi, Scoti & omnium citatorum in concl. 3. & Præterea Ioann. Baſſol. Vorrilloni in 4. d. 34. Caiet. in verb. maleficium. & in opuſc. 12. to. 2. Gabr. in 2. d. 28. a. 4. dub. 2. Binsfeld. in l. eorum q. 5. C. de maleſ.* probatur, quia hoc eſt vti iure meo, & inducere magũ ad id quod facere tenetur; & ſine peccato, ſi velit, poteſt facere. nõ autem eſt conſentire pacto quod dæmõ habet cũ mago. De coactione id cõcedit Remi. de precibus negat. ſed ratio noſtra, & cõmunis ſẽtẽtia DD. de precibus idẽ conuincunt. de iuſſione exẽplum habemus B. Theodori Archimandritę; qui Theodorũ Magũ ad pænitentiã adductũ iuſſit, primũ omnia peccata ſua cõfiteri. H 2. ſi quos haberet libros maleficos in mediũ proferre. 3. quoſcumque homines aut domos aut animalia maleficijs ſuis obſtrinxerat, diſſoluere: 4. nõ amplius ea in quẽquã exercere, ſed pænitentiã agere φ. De verbere & minis probatur quoad eos,

φ *Georgius in vitâ S. Theodori, apud Surium menſ. April.*

quos conſtat maleficio læſiſſe. quia non tam infero iniuriã, quàm illatam repello: & ſicut crumenam meam poſſem furi extorquere, ſic etiam poſſum mago quam quaſi detinet corporis ſanitatem. Confirmatur hoc, quia docet experientia, nunquam niſi vi coactos maleficium tollere velle. Dixi, leuibus verberibus: quia grauia vulnera vel immodicos cruciatus inferre, id ad iudicem ſceleris vindicem, non ad priuatos pertinet. Leuia non erunt, ſi maleficæ inde immineat periculum vitę, mutilationis, aut grauis morbi.

χ tom. 2. opuſc. 12.

Caiet. χ cautelam proponit, vt quis expreſsè proteſtetur, ſe nihil commune cum diabolo habere velle. Hæc ſanè prorsùs neceſſaria cautio, quando petitur ab eo malefico, qui non intulit maleficium. vix enim (vt dixi) ſine peccato talis poteſt maleficium auferre. Sic cum crudelis & nefarius Bertulphus dixiſſet coniugi ſuæ B. Godoleuæ; in eam ferociæ ſuæ cauſam, eſſe dæmonem, & ex maleficio natum diſcidiũ; addidiſſetque ſe noſſe fæminam, quæ iactitet ſe poſſe illos mutuò amore & beneuolentiâ adeò connectere, vt non queant coniuges ardentiùs ſe amare: reſpondit Sancta mulier; »*Chriſti ancilla ſum, illi ego mea omnia commendo, ſi tamen abſque* »*ſceleris alicuius commixtione id fieri poteſt, quod dicis, non refragor* ☩.] Si quis ab ipſo, qui nocuit, medelam petat; fortaſſis abſolutè loquendo, non eſt neceſſarium addere illam proteſtationem, ſed ſufficiet abſolutè (in caſu concluſionis huius quintæ) petere vt nocere deſinat. quia res quæ petitur bona & iuſta eſt, nempe non nocere proximo: & poteſt ac tenetur maleficus id licito modo facere, nempe per medium aliquod naturale (ſi nouit) vel per ſigni deſtructionem. ideò quod de pecuniâ ab vſurario mutuandâ dictum, id hoc loco vim obtinet. Attamen ſemper vtiliùs erit & tutiùs hanc proteſtationem adijcere, maximè ſi petam vt tollat maleficium, vel quid aliud huiuſmodi, quod non nudam ceſſationem; ſed quiddã actus poſitiui ſignificat. quia malefici vtplurimum ſunt homines idiotæ, & alia quam ſuperſtitioſa remedia ignorant. Quare etiam conſulo, vt petatur ab eo, quo remedio ſit vſurus.

☩ Drogo Geſtellenſis in vitâ S. Godeleuæ 6. Iulij.

rus. ſi nolit dicere,non eſt vtendum eius operâ: quia hoc ipſo ſatis indicat ſe vſurum remedio illicito. Si verò indicet remedium; tunc ſi ſatis prudens es & doctus,ipſe conſidera & diſcerne an ſit licitum necne: ſi non es idoneus iudex,doctiores & prudentiores conſule; ſi dubitetur an ſit medium naturale,conſulantur medici; ſi verò an ſit diuinum , conſulantur theologi. In his etiam diuinis aduerte, tunc præſtare illa applicari à Sacerdote,quam à maleficâ. Nam ſi miraculoſa operatio eſt,Deus illam potiùs operabitur per ſeruum ſuum, quàm per Diaboli mancipium. ſi malefica dicat, non profuturum,niſi ipſa adhibeat: ſatis hinc apparet, aliquid eam adhibituram ex pacto conuento. Quare nec videtur toleranda praxis quorumdam iudicum;qui cogunt maleficas benedicere ægrotis ex maleficio: & ſi ſanentur, tunc habent pro indicio certo,quòd ſint maleficæ. Liceret tamen iudicibus eas cogere,vt citrà maleficium liberare conarentur : ſicut licere priuatis iam docui , atque ita intelligendus Brianſonus *d. concl.3*. Quod ſi res moram non pateretur, & maleficus non foret perſona rudis & idiota, ſed ſatis prudens ad diſcernendum maleficam curationem à naturali vel diuinâ;& tunc aliquis ſimpliciter ſecutus fuiſſet ſententiam Pet. Ledeſmij ſup. crediditſſetque dicenti ſe non vſuram vllo maleficio,non auderem damnare poſt factum: ſed antè factum ſemper vtēdum puto conſilio & examine quod dixi, Reuerà enim qui non examinat neque interrogat, neque proteſtatur , neque aliam adhibet cautionem vt intelligat, an remedium quod adhibebitur ſit legitimum,an illicitum: is non videtur facere,quod in ſe eſt, ſed obijcere ſe temerè periculo peccandi: quia nouo periculo peccandi obijcit rudem illam & idiotā & peccatricem animam.

QVÆSTIO III.

An liceat maleficij ſignum deſtruere , vt Diabolus nocere deſinat?

Nota

NOta primò ſigna maleficij vocari, ollas, ligamina, clauſtra & ſimilia; quæ, ex pacto cum dæmone inito, magus adhibuit vt aliquis maleficio lædatur: pactum verò eſſe ſolet, vt quamdiu ligula ſic nodata fuerit, vel tale quid ſub limine defoſſum, vel ſera clauſa manſerit; tamdiu talis perſona ſit maleficiata; aut moriantur, qui in tali loco erunt, aut intrabunt vel exibunt, & huiuſmodi; de quibus actum lib. 3. Porro de ligaminibus & ollis, res notior eſt: de *ſerâ* legi apud auctorem innominatum lib. pænitentialis à Rectore & academiâ Colonienſi ante annos centum approbati, & excuſi; *cap. 70. quod eſt de impotentiâ coeundi*: Pariſijs (ait) contigit quod quædam ,, ſortiaria virum, qui eam reliquerat impediuit, ne poſſet cog- ,, noſcere aliam, quam legitimè ſuperduxit. fecerat enim in- ,, cantationem ſuam ſuper clauſam ſeram, quam in puteum ,, quendam miſit, & clauem ſimiliter in puteum alterum: & ſic ,, diabolo promouente vir ille factus eſt impotens cum vxore ,, ſuâ.] Quæritur ergo V. liceat aperiendo clauſtrum, comburendo capillorum glomum, ſoluendo ligulæ nodum, vel effodiendo ollam, & exurendo quæ in illâ habentur, aut ſimilia remouendo perdendoque, maleficium deſtruere, & liberare maleficiatum? Duæ de hac re ſunt ſententiæ. vna, nullius quod ſciam in libris editis, in quibus nondum mihi contigit inuenire; ſed noſtris temporibus Ioan. Heſſels à Louanio, *in prælectione lib. 4 ſent.* docuit; nullomodo licere. hoc hautdubiè pio docuit animo, & vt homines à maleficio absterreret: quàm tamen prudenter & verè, manifeſtum ſpero fore ex ijs quæ hac quæſtione diſſerentur. multi ex eius diſcipulis, rem non multùm diſcutientes, neque auctores alios curantes, Pythagoræorum more, vt oraculum exceperunt; neque in ſcholis tantum docuêre, ſed in concionibus adeò nonnunquam calidé; vt contra ſentientes damnare, & etiam pænis Eccleſiaſticis coërcere, ſint conati; non modicam ſcrupulorum carnificinam etiam pijs & bonis, inijcientes. hoc ergo diligentiùs res diſcutienda, quam cùm ſuperioribus annis docerem, ideò breuiter perſtrinxi, quòd tum neſcirem aliquem

quem ex doctioribus communem ſententiam, quam amplectebar & amplector, improbare.

§. 1. Heſſelij & diſcipulorũ eius argumẽta fuere. primò; cũ ſignũ amouetur; ſanitas exſpectatur non à Deo vel ſanctis, per miraculũ, nec ab humanâ voluntate nec à causâ naturali. ergo à diabolo. Sed hoc eſt ſuperſtitioſum. ergo nõ licet amouere.

2. Qui ſignum tollit eâ ſpe, vt nocumentũ ceſſet, miſcet ſe pacto, quod malefico cũ diabolo intercedit; quia diabolus cũ malefico pactus eſt, vt ſigno poſito ipſe noceat, ſigno remoto nocere deſinat. ergo talis ſocietatẽ quandam cũ diabolo init, cui coniungitur, & communicat in pacto conuento eius.

3. amouere ſignum, eſt colere diabolum, quia eſt proteſtari, quod poſſit nocere quibus & quando voluerit, quaſi ab alio non pendeat; item quod ſit fidelis & verax, qui pactum ſeruet cum ſuis: ſed diabolum honorare vel colere non licet. ergo nec amouere ſignum licebit.

4. Nõ licet declinare ad magos, vt ſcripturæ docẽt: ſed qui amouet ſignũ, declinat ad magos. ergo. Min. probatur, quia petit à malefico vt ſigna tollat, vel vt ſibi tollenda oſtendat.

5. Qui amouet ſigna oſtendit ſe maleficos & dæmonem timere: ſed S. S. iubet nos ſolum Deum timere.

6. Non tãtum res quæ ponitur vel amouetur eſt ſignũ diaboli, ſed & actio circa rẽ, vt poſitio eius ad nocendũ; permanentia eius ad nocumenti perſeuerantiam, amotio eius ad nocumẽti ceſſationem: ſicut non tantũ aqua eſt Sacramentũ Chriſti; ſed & ablutio per aquam facta. ergo ſicut qui ponit ſignum exercet ſacramentum Diaboli, ſic & qui amouet. Exercet enim vterque actionem ad eum effectum conſequendũ, ad quem aliter non valet, niſi ex Diaboli inſtitutione.

7. Diabolus nunquã ſpontè ceſſabit à nocumẽto corporali, niſi vt grauiùs noceat in animâ: cũ ſit hoſtis noſter capitalis, ſemper cupiens quã maximè nocere. ideo, iuxta D. Leonem, *beneficia eius cunctis ſunt nocentiora vulneribus*: ergo per ceſſationem nocumenti, quæ fit amoto ſigno, grauius infert nocumentum vel amouenti, vel maleficiato, vel vtrique.

8. ſi licet ſigna maleficij amouere, vel ad ea implorare opem malefici: igitur quoties quis maleficium patitur, nec aliud ſupereſt remedium quo adiuuetur, tenebitur procurare ſigni amotionem: ſicut tenetur homo ægrotus licito ac poſſibili remedio procurare, vt ſanitati reſtituatur: peccaret enim ſi ſic ſanitatem à Deo exſpectaret, vt interim medici conſilia reijceret. Atqui nemo eorum, qui ſunt in contrariâ opinione hoc docet, videlicet hominem aliquando ad amouendum vel deſtruendum maleficij ſignum ex conſcientiâ obligari.

9. Si id licet, ergo illi rectè faciunt, qui maleficis ad quæſtionem vocatis abradunt omnes pilos corporis, ne quo maleficij ſigno corpori adhærente, reddantur inſenſibiles, ideoque ad confeſſionem cogi non poſſint, quod tamen videtur ſatis manifeſtè ſuperſtitioſum. Vnde Fran. à Victoria *in relect. 12. de arte magicâ*: ſi (inquit) ad expulſionem dæmonum radunt pilos aut capillos, aut aliquid eiuſmodi: eſt magia manifeſta. Nam veri ſancti, qui gratiam Dei habent, nunquam vtuntur talibus ritibus aut obſeruationibus.

10. Probari poſſe videtur ex eo, quod Dominus dicit in Euãg. *hoc genus dæmoniorum non eijcitur niſi in oratione & ieiunio.* ſenſus enim eſt non aliter rectè eijci. ergo ſi quis dæmon eiuſmodi intraſſet in aliquem per maleficium, non liceret egreſſum eius procurare per ſigni amotionem.

11. probatur ex eo quod D. Hieron. commemorat *in vitâ S. Hilarionis*; ad quem cùm adducta eſſet puella à dæmone obſeſſa, & dæmon clamaret; ſe inuitum in puellam ingreſſum fuiſſe, vtpote vi maleficiorum coactum; nec ſe poſſe eam relinquere, niſi priùs ablatis ſignis ſub limine poſitis: vetuit vir ſanctus ſigna perquiri, & orationis virtute dæmonem expulit: ne (inquit Hieron.) aut ſolitis incantationibus receſſiſſe dæmon videretur, aut ipſe ſermoni eius accommodaſſe fidem.] igitur, ex Hieronymi ſententiâ, perquirere & tollere ſignum, vt nocumentum ceſſet, ad incantationem pertinet: alioquin ad miraculum diuinum non rectè confugiſſet Hilarion;

rion;ſed remedium facilè ac prōptum de ſignis amouendis, ſi licitū erat, præſcribere debuiſſet; ne Deū tētare videretur.

12. apud Gratian. *ca. ſi per ſortiarias 33. q. 1.* vbi enumerantur legitima remedia maleficij, nulla ſit mentio requirendi & deſtruendi ſigni: nec quiſquam alius veterum Eccleſiæ patrum reperitur, qui de remedio hoc tanquam licito loquatur. Si reſpondeas eſſe argumentum negatiuum ab auctoritate negatâ. Vrgent; non eſſe ab auctoritate negatâ, ſed ab auctoritate negante. quia cùm remedium tollendi ſigni ſit facilè & cuique obuiū, eius maximè mentio fieri debuiſſet, ſi licitum illud concilia & patrū decreta cenſuiſſent.

13. Diabolus non eſt alligatus ſignis; poteſt enim nocere ſine ſignis; & poſitis ſignis liberum illi adhuc eſt non nocere, vt & amotis adhuc nocere & non deſinere. ergo fruſtrà tolluntur ſigna, niſi pactum malefici & Diaboli intercederet. ergo remouens conſentit in hoc pactum.

14. Diabolus non poteſt diutiùs nec fortiùs, nec breuiùs, nec leniùs hominem affligere, quam & donec ei Deus permittit; qui pactis huiuſmodi non aſtringitur: ergo abſurdum eſt exſpectare remedium ab huiuſmodi remotione ſigni, aut curare talia diaboli pacta: ſed recurrendum eſt ad Deum, in cuius poteſtate eſt Diabolus. His illi argumentis vtuntur, quæ verbis ipſorum rettuli: ne quis ſuſpicetur me minùs bonâ fide agere.

§. II. Nihilominùs ſit concluſio; *ſigna maleficij etiam ſpe ceſſationis morbi ſeu mali licet quærere & inuenta remouere & tollere.* dico, *ſpe ceſſationis*; quia fatentur opinionis contrariæ aſſertores, in contemptum & delectionem Magiæ, ſuperſtitionis, ipſiuſque Diaboli, licere maleficij ſigna tollere, deſtruere, atque abolere: imò ſanctum id eſſe, ſi ex ſolo odio totius artis, & intentionis Diabolicæ id fiat; ſed negant, id licere eâ ſpe, & intentione, vt nocumentum ceſſet. *Notandum primò*, quod omnes fatemur, ſigni ablationem nullam habere vim naturalem neque ſupranaturalem mali auferendi ſeu ſanandi; ſicut nec eius poſitio vim vllam huiuſmodi habuit, ad ma-

lum inferendum. ſed ſicut, poſito ſigno, dæmon fuit, qui nocumentũ intulit; ſic ablato ſigno, dæmon eſt, qui malũ aufert, quia ceſſat nocere. ceſſat autem, quia ſic cũ mago pactus fuit; non quod pacto ſe ligari putet, ſed quia hoc ſibi iudicat expedire ad animarum perniciem. *Notandum 2.* aliud eſſe vti peccato alterius ad bonum, aliud cooperari peccato alterius. nam peccato alterius vti poſſum ad commoditatem meam; quando ille potuit peccatum vitare, & licito modo mihi gratificari, vt dictum de vſurario præcedenti quæſtione. ipſius enim malitia mihi nocere non debet. Cooperari verò peccato alterius nunquam licet, quia nunquam peccare licet: cooperor verò, quotieſcumque peto ab alio, id quod aliàs ſine peccato nequit præſtare. Quando ergo peto vt maleficium maleficio, vel nouo pacto inito, tollat; cooperor peccato: quãdo peto vt id faciat, deſtruendo ſignum iam ante initi pacti, ſeu ſine maleficio, & ipſe me nolente adhibet nouum maleficiũ; ego illi non cooperor, ſed vtor tantùm eius peccato. Eſt doctrina Soti, & Pet. Ledeſm. & alior. mox citandorũ. *Notand. 3.* Signum tolli vel ab ipſo qui poſuit, vel ab alio qui non poſuit. Si ab eo qui poſuit; vel ille inierat duo pacta cũ dæmone, vel vnum tantùm. duo quidẽ, quando cõuenerat, vt dæmon permanente ſigno debeat nocere; & ſublato ſigno teneatur non nocere. nã hic vnum pactum fit de poſitione ſigni, alterum de ablatione. Vnũ tantùm fit, quando ſimpliciter conuenitur, vt ſigno permanente teneatur dæmõ lædere. huius pacti vis includit, non vt ſublato ſigno teneatur nõ nocere, ſed vt, ſi velit, poſſit nõ nocere. Quando duo ſunt pacta, tunc conſideranda eſt duplex, quę poteſt accidere, malefici intentio. Si maleficus cùm tollit, vult ſibi ſeruari pactum illud ſecundum; non licet tollere: quia hoc eſt confirmare illud pactũ. Si verò maleficus ex pœnitentiâ pacti initi motus, vult pactum ſuum cũ dæmone initum ceſſare; & ideò, vt reſcindatur; tollit ſignum, quod eſt pacti vinculum, & tollit non quatenus ablatio ſigni eſt ſignũ ſecundi pacti, ſed quatenus eſt deſtructio primi pacti; poteſt tollere, quia ſic non confirmat ſecundum pactũ, ſed reſcindit.

ſcindit. Quod ſi ſit alius qui tollit; hic nõ fecit vllum pactũ cũ dæmone, nec poteſt diu cõfirmare primũ malefici pactũ; quia illi non cooperatur. Sed ſi gnarus ſecũdi pacti quod maleficus fecit, illud tollat, quia vult malefico ſeruari ſecundum pactũ; ille quantũ in ſe eſt pactũ confirmat, & ſic malo cooperatur, quare hoc non licet: ſi vero vel ignarus vel gnarus, illud tollat dumtaxat, vt maleficiũ deſtruat, vel vt pactũ reſcindatur, ſperans dæmonẽ liberè ceſſaturum à nocendo; nullo modo cooperatur pacto: non primo, quia iuxta illud nõ operatur: nõ ſecũdo, quia illud non curat, ſed vult facto ſuo deſtruere primũ. Denique ſi vnicũ maleficus fecit pactũ; tunc tollendo ſignũ, primũ pactum deſtruitur, nec nouũ initur: nec ipſe maleficus vllo modo cõfirmat, vel operatur ex primo; quare nec ei alius tollens cooperatur. *Not.4.* ſi ſcandalũ ſequatur, nõ poſſe tolli. quare ſic iſta peragenda, vt ſcãdali occaſio iuſta detur nulla.

His poſitis *probatur 1.* concluſio, quia quotquot auctores excuſi de hac egerunt quęſtione; illi ad vnũ omnes, ex quo ea quæſtio diſcuti cæpit, in hac cõcluſione conueniunt: eos autẽ loqui, de eo qui ſpe ceſſationis ſignum remouet, clarè patet ex verbis & rationibus, quibus vtuntur. Ante tẽpora D. Thomæ, & ipſi D. Tho. ac D. Bonauẽturæ, & eorũ pręceptoribus, puto planè certũ fuiſſe hoc licere; & ideo de hac re nihil expreſsè proditum; niſi quod maleficia ſine maleficio tolli poſſe cenſuerint; quod etiã Tho. de Argentinâ *d.34.* & Abul. *in 19. c. D. Matth. q.90.* & alij communiter tradiderunt. Quod verò Durand. hoc non dixerit parum refert: omiſit, quia nõ habebat, quod eâ in re cõtradiceret D. Thomę; ad cui cõtradicendum, commentarios ſuos elucubrauit. Primus quẽ inuenio ex profeſſo quęſtionẽ diſcuſſiſſe, qui tẽpore D. Thomę vixit, Durando prior, eſt Henricus Goethalzius ſiue Gandẽſis, archidiaconus Tornacẽſis. hic *quodlib. 5. q. 33.* vbi quęrit, *an liceat tollere tegulam maleficij ſignum?* tandem reſoluit his verbis, *Anno 1290.*
„ licet autem pernicioſum eſt operibus ſuperſtitioſis commu-
„ nicare, aut facere talia, qualia faciunt ſuperſtitioſi commu-
„ nicando operibus dęmonum: Catholicũ tamen eſt deſtruere

 opus

opus ſuperſtitioſum dæmonis, & in hoc ei contrariari. Et ſic »
dico, quod licitum eſt maleficium deponere ſimpliciter, »
quemadmodum licitum eſt idolothytum in cloacam proij- »
cere: & etiam vt curetur infirmus maleficiatus (*ecce, quod ſub* »
hac ſpe) non credendo quod virtute illius maleficij morbus »
ille contingat (hoc enim credere infidelitatis eſſet) vt proce- »
dit prima obiectio, ſed credendo contrarium, & quod fiat »
ſolâ dæmonum actione, ex diuinâ permiſſione; qui non con- »
ſueuerunt ſecundum pactionem ſuam maleficiatum vexare, »
niſi ſtante illo maleficio.] Hæc ille: ſequitur, eum, more ſuo »
non nominans, Scotus, & ipſe aliquot annis antiquior Du-
rando, his verbis; ſi per orationes Sanctorum impediatur
virtus dæmonis, benè fit: ſi tamen Deus illas non exaudiat, »
tunc ſi ſciretur maleficium & deſtrueretur, dæmon non fati- »
garet eum amplius. quia ex pacto non aſſiſtit, niſi dum durat »
aliquod ſignum. Et ex hoc patet quod trufatica eſt illa quæ- »
ſtio, *an liceat tollere maleficium intentione curandi maleficiatum?* »
non enim ſolum licet, ſed eſt meritorium, deſtruere opera »
Diaboli: nec in hoc eſt aliqua infidelitas. quia deſtruens non »
acquieſcit operibus malignis: ſed credit dæmonem poſſe & »
velle fatigare, dum tale ſignum durat, & deſtructio talis ſigni »
α *in 4. d. 34.* imponet finem tali vexationi α.] vides à Scoto hoc meri- »
torium cenſeri, quem diſcipuli eius ad vnum ſequuntur, vt
nominatim Ioan. de Baſſolis ibid. *q. 1.* qui etiam expreſſe ad-
dit meritorium eſſe ſi fiat cum intentione curandi; & ſic etiã
Antonius And. in 4. d. 34. in fin. ſequitur Nicol. Vorillon,
β *in 4. q. 13. concl. 3.* *ibid.* & Nicol. de Orbellis ibid. & Guido Brianſonus β, &
Ioſephus Angles γ, & Alph. à Caſtro lib. 1. de iuſt. hæret.
γ *q. de arte magicâ. a. 6. difficul. 2. iunct. in 4 q. de impedimẽ. matri. ar. 2.* punit. c. 15. & Pelbert. Temeſuar. *Roſarij p. 4. ver. matrimo-*
nium. 5. §. 38. Eſt etiam hæc ſententia communis Thomiſta-
rum, vt Caietan. *tract. 12. to. 2.* vbi ait; duobus modis contin-
git maleficium à maleficis ſolui; primò per ſimplicem diſſo- »
lutionem ſeu deſtructionem maleficij prius facti; puta diſſol- »
uẽdo ligaturam capillorũ cum annulo ligneo &c. & hoc abſ- »
que dubio licitũ eſt. nec eſt opus malefici vt maleficus eſt, ſed »
homi-

„ hominis ſcientis impedimētum boni proximi ſui. quia nulla
„ hîc euenit inuocatio dæmonis, ſed ſola diſſolutio ſigni; quo
„ durante diabolus ſtatuerat malum alterius continuare. 2. per
„ inuocationem dæmonum, ſeu aliud maleficium, & hoc pro-
„ culdubio peccatum eſt mortale.] *hæc ille.* vides Caietan.
hoc definire, vt indubitatum. idem volunt Silueſt. *verb. maleficium q.7. & 8.* Tabiena *verb. impedimentum 12. ver. 9.* Fumus *ver. maleficium nu.2.* Domin. à Soto. *in 4.d.34.q.1.a.3.*
„ vbi dicit nos poſſe maleficum rogare, & ab eo pecuniâ extor-
„ quere, vt ligaturas, quas habet ſepultas, aut ſuſpenſas, aut ali-
„ cubi aſſeruatas, illinc dimoueat; quia illud maleficum facere
„ virtus eſt: & quicumque ſciret vbi ſunt poſſet illas inde ſub-
„ trahere &c. idem aſſerit addens meritorium id eſſe Bartolomeus Ledeſinius *de Sacramento matrimonij difficul.49.* & eiuſdem inſtituti ac nominis recentior Petrus Ledeſ. *in 3. p.q.58. a.2.d.2.* Henric. Henriquez *lib. 12. de Sacram. cap. 8. num.3.* Conſentiunt Nominales, *vt Gabri. in 2.d.8. q. 2. a. 4. & Aureolus in 4. d. 34.* Conſentiunt etiam Summiſtæ vnanimiter *Silu. Tabie. & Fumus ſ̃. Angelus in ver. ſuperſtitio. §. 13. Roſella ver. impedimentum ver. 13. Caietan. in ver. maleficium. & Iacob. de Graffijs in deciſ. aureis. c. de maleficio.* Conſentiunt Iuriſtæ, non tantum qui tenent poſſe nos maleficijs in bonũ finem vti; & alij, qui dicunt per ſuperſtitioſa poſſe tolli maleficium, quos ſ̃. citaui. ſed & qui hoc reijciunt, *vt Turrecrema. in d.c. mouet te, Nauar. in Manual. c.11.n.29. & Pet. Binsfeld. in l. eorum q.5. Cod. de maleſ. & mathemat.* Inquiſitores quoque Germani, *Sprenger. in malleo, & Nider. in Formicario, ſ̃. citati, & Ioan. Chappeauuille Vicarius & Inquiſitor Leodienſ. in tracta. de caſib. reſeruatis.* Vnde patet hanc eſſe ſententiam planè communem, Hiſpanorum, Germanorum, Italorum, Gallorum, Britannorumque; Theologorum quidem Scholaſticorum omnium, Nominalium, Scotiſtarum, & Thomiſtarum; ex quibus multi Cardinales & Epiſcopi & Magiſtri Sacri Palatij fuere, ceteri dignitatibus alijs, aut eruditione ſaltem, & pietate conſpicui. Quare cùm ſit incredibile, tot academiarum

miarum præcipuarum profeſſores, in hoc dogmate ad mores pertinente, vſque ad Heſſelium erraſſe; & hodie quoque errare, tum in lectionibus publicis, tum in confeſſionibus audiendis, idque errore tam periculoſo: ſanè non videntur carere temeritate, qui hos omnes inſcitiæ & erroris condemnare audent; & puniendos putant; quotquot, ſolâ etiam auctoritate talium adducti, maleficij ſigna remouerunt. Accedit, quòd auctoritatem hanc rationes validiſſimæ comitantur; quibus contrariæ opinionis defenſores nondum ſatis efficaciter reſponderunt.

Probatur primùm hæc ſententia exemplis illis ſuperiore capite narratis B. Godoleuæ, & B. Theodori archimandritæ. & quodam quod Cardinalis Illuſtriſſimus, ex Societate noſtrâ Rob. Bellarmin. in publicis prælectionibus narrauit, cum ante multos annos Louanij ſententiam illam Heſſelij *ſolidè*, ſed breuiter refelleret. Concionator (*Verbis eius Vtar*) quidã „ Prædicatorum; quod me puerum vidiſſe memini; in monte „ Policiano in XL. cùm vellet concionari, loqui non potuit. „ accidit id ſecundò & tertiò. videns id non eſſe rem naturalem, „ in concione tantum ſibi vocem præcludi; votum vouit Sanctæ „ Agneti, quæ erat loci patrona; inuenitque ſigna in ſuggeſtu, „ capillos inter ſe ligatos, & ſimilia. comburit ergo illa, & „ vox ei reſtituitur. concionem poſtea habuit.] Quod ſi peccatum „ hoc fuiſſet, Deus à pio concionatore inuocatus, & voto ſollicitatus eum non ſanaſſet; neque ſigna illi oſtendiſſet, quæ tollere non liceret. his accedat ſimile æquè conteſtatum. Anno 1589. Genuæ adoleſcens quidam pius, ex imprudenti aſpectu, ita effuſè in amorem mulieris exarſit, vt diui- „ num excluſerit: mittebantur vltrò citróque munera, & furti- „ uæ litteræ, idque trimeſtri ſpacio. Poſt quod, is graui morbo „ afflictus decubuit. Mirùm certè, quam immundas ſordes, & „ varias ante ora aſtantium euomuerit: muliebres crines, ouiũ „ villos, linum, bombycem, crinales acus, & ſutorias, vnguium „ ſegmina, oſſium fragmina, & ferramentorum, non paruo nu- „ mero, vnâ cum ſanguine. Quidam è noſtris hortatur eum, ne „ amplius

ampliùs illigari ſe patiatur amore peſtifero. Quærit deinde, num quæ eſſent ab eo munera aut litteræ? litteras acceptas aiebat, ſed deinde laceratas; noſter non credens, admonet familiares, vt eius arculam ſcrutentur, &, ſi quid ſit amatorium, tollant. Ea res cum ægro occultâ voce quadã innotuiſſet, arculæ clauem horrendis clamoribus poſtulat, & acceptã eadẽ voce admonente, iniecit in os voraturus, niſi prohibitus fuiſſet: eam puluino ſupponit: oculorũ vſum amittit: admonet mater, vt doctus malo reddat clauẽ: eam cũ quærens nõ inueniret, furto ablatam credidit: tunc incipit magis vociferari, nec tamen reperta in toto lectulo diligenter excuſſo: vi tandem cùm arcula eſſet reſerata, binę litteræ amatoriæ inuentæ, & igni traditæ ſunt. quo facto reſtitutus ei ſenſus videndi, & clauis non ſine admiratione apparuit antè oculos quęrentis expoſita. Meliùs interea habere cępit & corpore & animo, & paullo poſt ſanus omnino factus eſt.] Hæc Fran. Bẽcij noſtri verbis perſcripta, & Romæ excuſa in anni illius litteris deſcripta. facilè videt hîc vnuſquiſque ſignum maleficij litteras fuiſſe, quod ne tolleretur dęmonẽ conatum; eoque amoto & cremato, nocere deſijſſe. Sprẽgerus *p. 2. Mall. q. 1. c. 1.* narrat hiſtoriam ſequentem. Comes quidam præclarus genere Weſtraſienſis territorij in confinibus Argentinenſis diœceſis iuuenculam ſimili genere pręclaram duxit vxorem, quam tamen, poſt celebratas nuptias, vſque ad tertium annum, carnaliter cognoſcere non poterat maleficiali impedimento, vt rei probauit euentus, impeditus; anxius, & quid ageret ignorans, & ſanctos Dei iugiter interpellans. Accidit vt ad ciuitatem Metenſem, ob negotiorum quorundam expeditionẽ, appli caret: in quâ, dum per vicos & plateas ſeruis & familiâ vallatus incederet, quãdam mulierem, quę ante illos annos concubina ſua fuerat, obuiã habuit; qua viſâ, dum ſuper maleficia ſibi illata minimè cogitaret, improuiſè eam blandè, ex amicitiâ cõtractâ antiquitùs, alloquitur; & qualiter ſe haberet, vt valeret, inueſtigat. At illa cernens Comitis pietatem, vice verſâ, de valetudine ſui corporis & ſtatus, diligenter inueſtiga-

Hoc probum.

uit: quo reſpondente quod benè & proſpera cuncta ſibi ſuccederent, illa attonita paullum ſiluit. & Comes cernens illam attonitam, amplius verbis blandis eam aggreditur, ad collationem inuitando. At illa de ſtatu vxoris interrogando ſimile reſponſum accipit, quod benè in omnibus ſe haberet. Tum illa anne pueros etiam generaſſet, inquiſiuit. Et Comes, tres mihi (ait) ſunt pueri maſculi, quolibet anno vnum genuit. Tum ampliùs illa ſtupefacta paululum ſiluit. Et Comes, rogo te, cariſſima, cur tam diligenter inquiris? indica, nec enim dubito, quin meæ felicitati congratuleris. Tum illa, verè congratulor, ſed maledicatur illa vetula; quæ obtulit ſe velle corpus veſtrum maleficiare, vt carnalem actum cum vxore veſtrâ minimè haberetis. In cuius ſignum puteus, qui eſt in medio curiæ veſtræ, continet in fundo ollam, certas res maleficiales continentem; quæ eâ de causâ ibidem poſita fuit, vt quamdiu ibidem contineretur, tamdiu coëundi impotentia vobis adeſſet: ſed ecce omnia vana ſunt, de quibus gaudeo &c. Nec Comes diu diſtulit, ad domum regreſſus, puteum exhauriri fecit, ollam reperit, & cuncta concremando, potentiam illam perditam ſubitò recuperauit.] Hæc ille. ſufficient hæc tria exempla certiſſima in diuerſis maleficij generibus: & quod ad tertium iſtud, poſſet quis ſuſpicari continuas ad Dei ſanctos preces, vt hæc ei rei benè gerendæ occaſio fortuita offerretur, à Deo impetraſſe: quamuis, quæ hominum inconſulta eſt calliditas, media illicita (*nempe mendacium*) alijs licitis (*æquiuocæ locutioni, & malefícij ſigni remotioni*) miſcuerit. Si velis plura vide ſup. lib. 3. *Par. 1. q. 4. ſect. 3. in princ. & ſect. 5. litt. C.*

Hoc improbum quia mendacium.

2. probatur concluſio communi praxi cunctorum ferè vbique etiam bonæ conſcientiæ & ſcientiæ; qui hoc modo maleficiatos ſanant: & fortè alius modus ſanandi, vix vnquam occurrit.

Ex Sprengero & Niderio quędam exempla *lib. 3.* retuli, vnum nunc addam de equo, ſic mirè magicô maleficiô cruciatô, & ſolâ nodi ſolutione ſanatô, quod narrat, quadam

epiſt.

epiſt. inſignis medicus Balduinus Ronſſeus *a*, his verbis; *a Medicæ vocationis epiſt. 50.*
» Iam ad aliud digrediar, quod conſulari huic viro contigit.
» Is in ſuburbanum profectus, cereuiſiariam quandam taber-
» nam præteruectus, vidit aliquot multis nominibus ſibi addi-
» ctos; ſtatuit igitur eoſdem admonere debiti, atque ni perſolu-
» tum curarent, in ius vocaturum minatur: excuſant alij moras,
» alij quibus ingenium hominis mite prorsùs perſpectum eſſet,
» rogabant aliquantulum temporis concederet. atque inter
» hos prorupit quædam toruo vultu, fixis in terram oculis;
» quæ, calcitrantem cui inſidebat equum admirata, ſicuti vide-
» batur, rogat quonam pergat, atque interim monet, ne quid
» nimis equo ſuo confideret. Subridens ille, ecquid (inquit)
» putas mihi incognitam equi huius indefeſſam virtutem; qui
» eô ad decem & eô ampliùs milliaria citra vllam defatigatio-
» nem vti conſueuerim? Reſpondit illa, vereri tamen ſe, ne fe-
» rendo ſit. Vir anilem ſubeſſe fabulam ſuſpicatus, ſubdit equo
» calcaria; qui præter conſuetudinem iam primùm ad motum
» pigrior, progreditur quidem, ſed labaſcentibus quodam mo-
» do, ac titubantibus pedibus. Admiratus igitur hanc ſubitam
» equi debilitatem, domum redit, equum manu pedetentim
» ducens, accirique iubet ex tempore veterinarium. is cùm ſu-
» dore madentem videret equum, rogat numquid defatiga-
» tus fuerit, vtrum poſt diuturnam quietem ſubitò exſtimula-
» tus ad curſum, & num à concitatiore curſu confeſtim bibe-
» rit, & alia huiuſmodi, quæ iumentis morborum origo eſſe
» ſolent: & cùm nullam euidentem cauſam ad morbi huius
» generationem facere animaduerteret, rogat vt ſuę fidei com-
» mittatur equus, pollicetur interim, ſe ſuo non defuturum
» officio, atque omnem moturum lapidem; vt cognito tandem
» morbo, eidem auxiliares adferat manus. Conceditur Veteri-
» narij fidei equus, atque ad eundem in ſtabulum deducitur,
» vbi equus doloris vehementiâ exagitatus, pedibus humum
» ſcalpens, protinùs in terram deuoluitur crebra trahens ſuſpi-
» ria. Veterinarius conſilij penè inops, animo voluens quot
» quantiſque caſibus morboſis impetantur equi, venit illi in

 mentem

mentem eoſdē aut propter emphraxim vt vocant, aut quoties „
ſuo tempore lotium non reddiderunt, grauiſſimis ſubiacere „
periculis: experiundum igitur cenſuit, num quod vitium in „
ano aut veſicâ eſſet. manum ergo in anum ingerit, perſcrutaturus „
num quæ materia in eo cōtineretur, quæ huiuſcemodi „
accidentia parere poſſet. conſueuerunt namque equi, quibus „
durior eſt aluus, & quorum anus ſcybalis quibuſdā præcluditur, „
ex qualibet causâ volutari, ac ſudore perfundi: &, cùm „
nihil tale reperiſſet, equi membrum genitale aut penem attrectare „
cæpit; quem manu eductū, vidit arctiſſime, atque intricatiſſimè „
colligatum eſſe: tentat igitur primùm nodū vnguibus „
diſſoluere, ſed fruſtrà. nexuum enim capita cū occulta „
eſſent, obliquiſque inuolucris variè inter ſeſe abdita, ferro „
tantum diſſolui poterant. Erat autem nodus hîc maleficâ arte, „
vt ſuſpicantur omnes, contextus ex cannabis radicibus; „
in hoc Gordium ſuperans nodum, quòd hic ex corni papyro „
plicabili, & in omnem partem flexili connexus eſſet, ille etiam „
ex ipsâ radice durâ, & ad complicationē rebelli. Nodo igitur „
diſſoluto proſilijt protinùs equus, atque per lotium maximâ „
copiâ concreti ſanguinis reiectâ, conualuit quidem; verū ita, „
vt ad priſtinum illum ſuum vigorem nunquā redierit.] Arbitror „
hanc maleficam, intempeſtiuâ in compotatione interpellatoris moleſtiâ in bilem prorupiſſe, & obmurmurato carmine, per dæmonē curaſſe, equi membrum ſic vinciri; idque ſentientem equū ita calcitraſſe: mox obſcænam illā prodijſſe in publicū, & quę narrata miſcuiſſe colloquia. Neque hic vllū erat naturale remedium aliud, quā ſi nodus ille diſſecaretur. ſic etiam in maleficio lactis furaculo, nō aliud ferè præſentaneum occurrit, quàm ſi vtres coriaceos; in prata vel ſtabula miſſos, vbi armenta vaccarum degūt; deprehendas, & remoueas, diſſeceſque. Monet me ſeries epiſtolæ illius Ronſſei, vt adijciam quod ille præcedenti hiſtoriolæ ſubiecit: Quid
(ait) hîc commemorem vtres illos emiſſitios, ad anatis ſimilitudinem „
ex corio conſutos, quos vulgus, *Litelatas* vocat, „
quibus ad emulgendum in pratis lac è vaccis vtuntur? nam „
quan-

„ quantumuis eoſdem hactenùs,pro anili quadam fabulâ atque
„ meris nugis æſtimauerim; Neoſtadij tamen ad Lenũ,quod
„ nũc Landſtroſtiũ appellatur,fortuitus quidã euentus docuit
„ rem eſſe nimiſquàm veram,& in hominum perniciẽ excogi-
„ tatam: quando ſub annum ni fallor 1553. miles quidam probè
„ potus ex pratis in ciuitatem per Leni pontem ſeſe volutantem
„ vtrem vnum obuium habens,neſcio quid antea ſtomachatus,
„ educto gladio mediũ diſſecans;totam plateã lacte repleuerit:
„ adeò vt facti rumor per totam ciuitatẽ diſperſus,omnes quot-
„ quot eſſent ciues rei nouitate obſtupeſcentes ad ſpectacu-
„ lum alliceret: atque id ita factũ eſſe multi fide digni ciues mi-
„ hi retulere,qui ſuis oculis ea ſe vidiſſe teſtati ſunt. Huc acce-
„ dit, quòd audiuimus *Godelam* quondam *Kukers* palam confi-
„ tentem,vtrẽ hunc emiſſitiũ à ſe conſutũ atque emiſſum fuiſ-
ſe,ac non rarò magnã lactis copiã adſe detuliſſe.] quis aſſeuereret non licere tales vtres perdere,ne fructum vaccarũ perdant armentarij? ſi vtrem perdere licet, cur non & nodum illum ſoluere? ſi nodum,cur non & ollam ſubliminarẽ effodere?

3. *probatur* concluſio validâ ratione. nullâ in hac amotione illicita intercedunt: licita itaque eſt amotio. Antecedens probatur enumeratione omnium actuum; qui hîc reperiuntur. hi actus vel ſunt interni animi, vel externi verbi & operis. Animi interni actus ſunt tres, primus deſiderij vt ſanitas reddatur & ceſſet nocere dæmon: & ad hunc finẽ; vt tollatur conuentio malefici & dęmonis de nocẽdo; & quia hęc pactio depẽdet à ſigno,cupere proinde ipſum ſignũ tolli ac deſtrui. proximus actus eſt opinionis,ſiue credulitatis humanę,quod videlicet opinor ſeu credo probabiliter, cum ſublatione ſignum pactũ ceſſaturũ,& cum pacto noxã, & ſic noxâ ceſſante ſanitatem reddendã. Tertius eſt,ſpes ſanationis& ceſſationis. Verbi externus actus,rogare maleficũ vt ſignum tollat.& nocere per dæmonẽ deſinat. Operis externus actus eſt,ipſa ſigna tollere & deſtruere. Sed omnes iſti actus,ſiue ſingulos ſpectes, ſiue cunctos ſimul copulatos,liciti ſunt, & ſuperſtitionis expertes. licita igitur, & ſuperſtitionis expers eſt, tota hæc

amotio cum ſpe tollendæ noxæ. Maior probatur, quia nihil aliud intercedit in re totâ. Minor verò, *de deſiderio*; quia licitum, imò & meritorium eſt deſiderare ſuam & aliorum ſanitatem; quare & deſiderare impedimentorum ablationem, & mediorum ad id vtilium adhibitionem. Medium verò ad hunc finem, eſt maleficij ceſſatio: ad ceſſationem, medium eſt cauſa aliqua cur dæmon velit à noxâ inferendâ ceſſare: ad hanc cauſam auferendam, medium eſt, infringere pactū, ex quo nocet; & quod, niſi fuiſſet cum malefico initum, non nocuiſſet. pacti iſtius duratio, commenſurata eſt, dæmonis voluntate, ipſius ſigni durationi; quare medium deſtructionis pacti, eſt deſtructio ſeu amotio ſigni: atque ita; à primo ad vltimum, deſtructio ſigni, eſt medium neceſſarium ſanitati recuperandæ. quare ſicut licitum eſt ſanitatem deſiderare: ſic & licitum eſt ſigni deſtructionem deſiderare. Probatur etiam minor, *de opinione*. quia opinari ceſſaturum maleficium ceſſante pacti ſigno, non eſt illicitum, nec vanum. non illicitum, quia id fidei non repugnat; nec vllâ lege prohibitum eſt. non eſt vanum, quia nititur rectæ rationis coniecturis. valdè enim veriſimile eſt dæmonem tum ceſſaturum: primò quia ad nocendum impulſus fuit pacto, quod iam ceſſat. ſecundò, quia nihil ſupereſt, quur hac in re à malefico honoretur. tertiò quia ſi promiſſis ſteterit, maleficum arctiùs ſibi deuinciet, & plures alliciet. *De ſpe* quoque probatur. quia hæc nihil eſt aliud, quã deſiderium boni cũ opinione euẽtus. quare quod meritò opinor euenturũ mihi bonũm, id licitè ſpero; ſi bonum ſit ex rerum numero, quæ licitè deſiderantur. Ex his patet de actibus externis. nam quod licet cogitare, licet loqui; & quod licet concupiſcere, id licet petere. quare ſi poſſum deſiderare à mago ſanitatem, & opinari me ab illo conſecuturum, poſſum etiam ab eodem illam petere: & quia deſidero conſequi modo licito, poſſum petere ſub tali modo, vt manifeſtum eſt. Denique quo ad actum externum, res quoque aperta eſt. actus iſte eſt amotio ſigni: ſed in hac amotione nihil illicitum eſt, ex parte intentionis, nec ex parte petitio-

nis,

nis,vt probatum,ergo nec ex parte executionis. Conſequen-tia probatur, quia executio nihil addit illiciti, nec ſuperſtitioſi,quia nec ratione intentionis,nec ratione operis,quando ſcandalum abeſt, de quo non eſt quæſtio, ſed abeſſe præſupponitur.

Dicunt aduerſarij, *ratione operis id fieri*; quia ſemper ſit tacita quædam honoratio ſeu inuocatio dæmonis. Quod falſum eſſe,ſic oſtenditur. opus illud amotionis ſignorum: nec eſt dæmonis inuocatio vel honoratio ex naturâ rei, vt per ſe patet;neque etiam ex intentione maleficium amouentis,quia non intendit hac ratione dæmonem honorare vel eum inuocare; ſed intendit inuocationem per magum ſigno poſito factam impedire: nec etiam intendit comprobare pactum magi cum dæmone,vel quicquam operari ex illo pacto; nec dæmonem inducere vt illud pactum cum Mago ſeruet, ſed ſolummodò intendit pactum illud nocendi reſcindere, & annihilare. neque etiam dici poteſt eſſe honoratio, vel inuocatio dæmonis ex pacto aliquo præcedente eius qui petit amoueri, quia iſte nihil expreſsè vel tacitè cum dæmone pactus fuit,ne id quidem vt ſublato ſigno deſinat damnum dare: neque etiam ex errore opinionis,quia nō tollit idcirco quòd putet illis rebus vim ineſſe ſic nocendi, ſed quòd exiſtimet quamdiu hæc poſita manebunt,dęmonem,Deo permittente,nocere poſſe; & propter pactum cum mago initum nocere velle, & eâdem ex causâ ſigno ſublato à nocendo deſiſtere velle: quæ omnia docet experientia eſſe veriſſima.

Dices fortè,dæmon idcirco nocere deſinit,quia ſic exiſtimat ſe honorari. *Reſpondeo*, etiamſi ille putaret ſe honorari; quamdiu, nec res talis eſt quæ naturâ ſuâ honorem tribuat, nec adeſt vlla intentio honorandi, in eo qui remouet,parum refert,nec propterea dici quis poteſt dæmonem honorare. Deinde nec verum eſt ideò dæmonem ceſſare: potiùs ceſſat,vt pactum cum Mago ſeruet,& ſic eum ſibi deuinciat, & alios alliciat,& alias ob cauſas vt dixi.

Probatur concl.4. Maleficus malè facit ponendo.ergo benè facit

facit tollendo. Reſpondent non ſequi, quia etiam in tollendo eſt ſuperſtitio, propter tacitum pactum, quod tum iterum cẽſetur inire cum diabolo. propterea quia tollit cum ſpe ceſſationis. Sed contra: res ipſa ſine ſpe non includit pactum, (verbi gratia, ſi ruſticus vel puer tollat omnino ignarus poſitum ad nocendum à magis, iſte nullum tacitum haberet pactum, vt patet: attamen dęmon ceſſaret à nocendo.) nec ſpes iſta (vt probatum) per ſe ſuperſtitioſa vel illicita eſt.

Probatur. 5. Licet declinare à loco vbi poſitum eſt ſignum ſpe euitandi malum; licet etiam vitare perſonas, à quibus quis metuit lædi maleficio. ergo licet etiam remouere ſignum cũ eadem ſpe. Nec ſatisfacit ſolutio negantium conſequẽtiam; eò quod fuga à loco noxio ſit naturaliter ordinata ad euitationem mali, in quod quis incideret, ſi eum locum pertranſiret: ſigni autem amotio ad hoc naturaliter nullomodo ſit ordinata, nihilo magìs quam ſigni poſitio ad malum. Non, inquam, hoc ſatisfacit. quia ratiocinantur à naturali cauſâ ad moralem. argumentum verò procedit de eadem cauſâ in vtroque. ideò ſic confirmo argumentum. ſi ſciam poſito veneno aliquo naturali locum eſſe noxium, licet mihi ab illo declinare, vt effugiam. ergo licebit etiam mihi venenum illud ab illo loco tollere, ne quem amplius lædat. Valet hæc conſecutio? progredior. igitur ſimiliter, ſi ſcio ſub limine poſitum maleficium, vt quicumque limen illud calcauerit, moriatur; licebit mihi per aliam domus portam egredi & limen vitare: ergo licebit mihi quoque maleficium illud ſub limine poſitum amouere. Omnino enim ſimiles ſunt hæ cõſecutiones. nam ſicut in priore vtraque res naturaliter ad ſalutem ordinatur: ſic in poſteriore vtraque æquali modo moraliter ad eandem ordinatur: & ſicut ſe habent amotio & fuga, naturalem ad cauſam; ſic etiam ſe habent amotio & fuga, ad cauſam moralem, quale eſt ſignum. ideò ſi rectè argumentamur à fugâ cauſæ naturalis ad eius amotionem, etiam rectè argumentamur à fugâ cauſſæ moralis ad eius amotionem: neque in eodem cauſæ genere vllum diſcrimen eſt fugæ & amotio.

amotionis.ſicut enim fuga perſonā remouet à loco noxio, ſic & amotio rem remouet ne perſonæ in illo loco queat nocere.

5. licet maleficos de medio tollere, eâ ſpe & deſiderio, ne hominibus ampliùs noceant per Diabolū, vt eius viua inſtruméta: licet ergo ſigna quoque maleficorū tollere, ne per diabolum illa ampliùs noceant, vt eius muta & fictitia inſtrumēta moralia. ſicut enim tubę & tympana & vexilla in bello, ſunt quædā moralia inſtrumenta militiæ; ſic huiuſmodi ſigna, ſunt quædam quaſi nequitię & malitiæ diabolicę inſtrumenta, nō operantia, ſed eam ad operandum excitantia. Huic argumento nondum reſponſum eſt, ab ijs qui contra ſentiūt. Nā quod vim argumenti & ſimilitudinis poſitam putant, in ratione tantum ſigni; & maleficos dicant non occidi, vt ſigna diaboli: hoc eſt πάρεργον.

6. Poſuit maleficus ſignū? quid eſt facturus? ſi tollit, ſecundum vos peccat: ſi non tollit, verè & grauius peccat; quia relinquēdo manet cauſa dāni proximorum. perplexus ergo futurus eſt, quem contra religionem, iuſtitiāue peccare neceſſe. *Reſpondent*, relinquere debere & pænitere. nec peccaturum relinquendo. quia relinquendo non eſt cauſa nocumenti, ſed eius cauſa fuit ponendo illud & paciſcendo cū dæmone. Reſtare ergo illi, vt pænitens Deū oret, reprimere dignetur Diaboli poteſtatem. *Contrà*: ſicut peccauit cauſam dādo, cur inciperet alius lædi; ſic adhuc cauſam dando, cur pergat eum Diabolus lædere: & ſicut poſitio vel ligatio fuit cauſa inchoati damni; ſic relictio ligaminis ſiue non amotio, cauſa eſt continuati damni. ergo ſicut tenebatur impedire, vel tollere cauſam ne damnum inciperet inferri, ſic etiam tenetur ne illud vlteriùs proſerpat, vel diutiùs duret. Quod ſanè clariſſimum eſt in maleficio quod effectum habet, ſæpiùs renaſcētem. verbi gratia, maleficium ſterilitatis primo anno nocuit tot equis, tot vaccis &c. 2. anno iterum nocebit fortè plurib. ergo ſi tenebatur impedire damnum primi anni, cur non & ſequētis? Confirmatur, in foro exteriore damnaretur ad omnia damna illata reſtituenda, quamdiu illa inferentur.

& tam de damnis annorum ſequentium quam primi; ſi diuerſis actionibus ageretur de ſingulorum annorum damnis. ſed hoc, quia peccat contra iuſtitiam, & eſt efficax adhuc cauſa damni. Ergo in foro etiam interiore adhuc peccat; quia tenetur facere, quod probabile illum eſt poſſe facere. probabile autem eſt illum tum tollere debere, vt proximi damnum impediat. quia communis hæc eſt ſententia optimis fulta rationibus, vt oſtendimus.

7. Si duo reges ſic inter ſe paciſcantur, vt columnâ ſeu turriculâ quapiam ſtante erectâ, ipſi ſibi mutuò auxilium ferant contra tertium regem aliquem: ſi tertius iſte pacti gnarus, vt illi deſinant ipſum bello infeſtare, turriculam illam vel columnam deijciat, & demoliatur; non dicetur ille tertius propterea conſentire in illorum fœdus, neque cum ipſis, vel eorum altero; qui fortaſſis illum admonuiſſet; pactum *vel ſocietatem* inire. Igitur nec maleficiatus dicendus eſt cum malefico vel dæmone propterea ſocietatem inire, quia deſtruit ſignum, quod illi depacti, vt à nocendo ceſſet dæmon. Nec quicquam habet veriſimilitudinis quod reſpondent, etiam hunc tertium cum prioribus pactum inire; quia beneficium ab illis exſpectat. Nec enim vſquam vel apud Iuriſconſ. vel apud Theologos, inuenias talem pacti vel ſocietatis ineundæ formulam aut genus. deinde deſtruendo turriculam illam, potiùs pactum prius inter duos initum ſoluitur, adimpleto termino; ſic etiam remoto ſigno pactum dæmonis & magi conditione ſublatâ expirat. ſoluit ergo iſte remouens pactum alienum, nec ipſe nouum init.

8. ſi quis cum hoſte foret pactus, vt ſuſpensâ de muro flammulâ candidâ, accurrat, & portam occupet, vrbeque potiatur: & tertius quiſpiam ciuium hoc reſciſcat: nonne tollere licebit, imò merebitur ſi fecerit? quis quæſo illum proditoribus conſentire dicat? rectè æſtimantes iudicabunt, eum pacta conuenta eorum non ſtabiliuiſſe neque approbaſſe, ſed abominatum ea reſcidiſſe. Cur igitur non eâdem ratione & iure, qui reſciuit pactum dæmonis & malefici de ollâ in familiæ

miliæ perniciem defoſsâ; poterit illam tollere, & tollendo cenſendus erit ab eorum pacto alienus? an cum ille non conſentiat proditioni, quia illam deſtruit; hic cenſendus conſentire maleficio, qui illud deſtruit?

Denique vt ſemel finiam (tædet enim tam multas ſoli faces admouere) licet omnes conatus ſimiles dæmonis impedire. ſi incantamentis aliquis dæmonem ad nocendum inuitaret: rectè faceret, qui murmuranti os pugno obturaret: ſi per ſcripturam & characteres id conaretur, laude dignus eſſet, qui diſſiparet & conſcinderet membranulas. cur nõ idem ius conceditur in ſignis poſitis, quæ ſimiliter dæmonem ad nocendum pelliciunt? ſicut ergo poſſum impedire, ne verbis vel characteribus magus conſequatur effectum à dæmone, potero etiam ſigni alterius deſtructione id ipſum perficere.

§. III. Reſtat reſpondeamus obiectionibus, quæ quod multæ ſunt, & prolixæ, cogent nos etiam, quam vellemus, eſſe prolixiores.

Ad 1. *Reſp.* non fieri ſufficientem enumerationem partiũ. ſanitas enim exſpectatur à morali causâ, nempe amotione ſigni. ſicut in exemplo proditorum (de quo egi in probatione. 8.) liberatio non exſpectatur à Deo, vel Sanctis, vel naturâ, vel proditoribus immediatè; ſed à ſigni amotione. Sed vrgent, ſaltem mediatè exſpectatur à proditoribus; ergo & ſanitas hîc mediatè exſpectatur à dæmone. Sed hoc eſt ſuperſtitioſum quia eſt perinde facere ac ſi dicas; præſta quod promiſiſti. pactus es amoto ſigno te ceſſaturum. ecce amoueo; teneris ceſſare. *Reſp.* negando minorem, & eius probationem. imò perinde eſt facere, ac ſi diceres: pactum tuum primum cum malefico conuentum exſtinguo; ſignum quod nocumento inferendo præſtituiſti comminuo, & perdo; non eſt quod noceas, amplius nocere non teneris. Si pergant inſtare, ſaltem exſpectat mediatè ſanitatem à dæmone. *Reſp.* exſpectat, nõ à poſitiuâ aliquâ dæmonis actione, ſed à priuatione actionis eius ſiue à ceſſatione. nõ enim expectat, vt dęmon aliquid faciat, ſed vt deſinat facere. ad faciendum alliciebatur

 ſigno,

ſigno,ſperat illo ſublato,nō allectum amplius,deſiturum nocere: vt amoto obiecto concupiſcibili, quis vtplurimùm deſinit concupiſcere. Effectum ergo exſpectat priuatiuũ;quem à dæmone non eſt illicitum exſpectare. alioqui non liceret exſpectare dæmonis fugam ex obſeſſo,ceſſationem à tētatione,& ſimilia,ad quæ piè vtimur aquæ luſtralis aſperſione, reliquiarumque & agni Dei geſtatione. Dūtaxat ergo illicitum eſt,exſpectare effectum priuatiuum à dęmone,vi alicuius pacti conuenti cum dæmone: quod hîc nullum eſt.

Ad 2. negatur antecedens: ad probationē eius dico; ſi maleficus vnicum fecerat pactum; tollens miſcet ſe deſtructioni illius pacti,non conſeruationi. quia deſtruendo ſignũ,facit vt pactum ceſſet. ſi duo fecerat pacta,non immiſcet ſe ſecũdo, quia nō petit,vt Diabolus vi ſecundi pacti deſinat; ſed deſtruendo primũ pactum,virtualiter (vt dici ſolet) etiam deſtruit ſecundum,de quo non cogitat. ſi vi ſecundi pacti vellet dæmonem ceſſare,valeret argumentum. *Vide 3. Notabile.*

Ad 3. dico & antecedēs,& probationem eius diſſentire à vero. nam tollere ſignum,tantũ eſt proteſtari,quod Diabolus; qui Dei permiſſione,& non aliter,poteſt nocere; ſperetur nō nociturus ampliùs,poſtquam cauſa ad nocendum alliciens (nempe ſigni poſitio) ceſſauerit: itē quod aliquando ſtet pactis conuentis,non quia ſit verax aut fidelis; ſed quia cenſet hoc ſibi eſſe vtile ad homines decipiendos. ſicut ſolent decoctores minus debitum exſoluere,vt in grandiori ſummâ creditoris ſimplicitate abutantur.

Ad 4. Reſp. Minorē falſam eſſe. nō enim declinat ad Magos vt magi ſunt: ſed vt ſunt homines gnari eius rei, quæ vel adſpectu vel auditu potuit reſciri,& petitur ab ijs, non vt ex magicâ operentur arte: ſed vt id faciant,quod quiuis ruſticus & idiota poſſet facere: ſaltem quod ipſi ſine vllo nouo cũ dęmone pacto poſſunt perficere,& perficere tenentur, ad commodũ proximi. Poteſt ergo diſtingui maior, ſcriptura enim vetat declinare ad magos tanquam ad magos: non vero tanquam ad alios homines abſque illo peccato.

Ad 5.

Ad 5. Reſp. aliter timeri Deũ ſolum, aliter timeri creaturas. Deus ſolus timeri debet, vt omnipotens & auctor omniũ, & quem nemo poteſt impedire, nec voluntati eius poteſt reſiſtere: creaturæ timentur, tanquã quæ Dei permiſſione nocere valent, & quia malignæ ſunt etiam interdũ volunt: & ſic ſcriptura ſacra non prohibet eas timeri. dęmõ verò inter omnes creaturas hoc timore maximè timendus, quia & cunctis hominibus animãtibuſque potẽtior eſt, & nobis maximè infeſtus, &, exigentibus peccatis noſtris ſęp:ſſimè permittitur à Deo nos grauiter lædere, vt conſtat de Iobo, maritis Saræ, Achab rege, & alijs. Nonne licet timere ſicarios, latrones, calũniatores? nonne licet fugere à domo dęmonibus infeſta? cur talis fugit, niſi quia dæmones timet? tolle timorẽ, fugã ſiſtet.

Ad 6. Negatur antecedens. impropria enim & falſa locutio eſt; amotio ſigni eſt ſignum. non magis certè quã homicidij actio eſt homo. ſicut enim homo erat, ante occiſionẽ; ſic ſignum erat ante amotionem. nec iuuat comparatio illa baptiſmi. nam nec ipſa aqua eſt Sacramentum, nec ipſa ablutio: ſed Sacramentum fit, quando ad elementũm, verbũ cũ actione accedit. ablutio materia proxima ſacramenti eſt, non Sacramentum. *Dicas:* ſaltẽ eſt aliquid Sacramenti. ergo & amotio eſt aliquid pacti. *Reſp.* ſicut ablutio non eſt aliquid Sacramenti, niſi abluens intendat baptizare: ſic niſi ponens vel tollens ſignum, intẽdat ex condicto ponere vel tollere, vnquam poſitio vel ſublatio erunt aliquid pacti.

Ad 7. Negatur conſequentia, idcirco enim deſinit nocere ſigno ſublato, non quia per hanc amotionem grauius vulnus infligit animę tollentis: ſed quia ſperat vel maleficum in alium ſortem (vt vocant) tranſlaturũ, cum nouo ſuo lucro; vel ſic plures ſe ſibi adiuncturum, videntes eum promiſſis ſtare. Præterea eſto hoc diabolus ſperaret: ſæpè ſpes illum fallit, & vnde compendium exſpectabat diſpẽdium patitur. Denique D. Leonis illa auctoritas parum aptè adducitur. ceſſatio enim à nocẽdo beneficiũ non eſt diaboli, ſed Dei. ſicut nõ eſt beneficiũ proditoris, quando ablato ſigno deſiſtit à proditio-

ne peragenda: neque qui tollit vllomodo dici poteſt, hoc beneficium à proditore exſpectare.

Ad 8. Conceſsâ maiore, quæ veriſſima eſt; Negatur Min. omnino enim hoc volunt, quotquot nobiſcum ſentiunt; & quia hoc ex eorum doctrinâ ſequebatur, ideo non dixerunt expreſsè. Neque enim putabant quenquam adeò moralium rerum forè rudem, vt negaret, primò ipſum maleficum qui poſuit teneri ſignum, quod nouit, tollere; ſi nequit aliter damnum impedire. ſicut, qui diabolo inuocato verbis vel ſcriptis nocet tenetur ceſſare ab hac inuocatione, non tantum quia ſuperſtitioſa eſt inuocatio, ſed etiam quia proximo pernicioſa eſt. Nec vllo modo puto tolerabilem eſſe contrariam ſententiam in praxi, nec abſoluendum qui nollet ceſſare, vel ſignum tollere. ſicut non eſt abſoluendus, qui alicubi malleolos repoſuiſſet, incendium ſparſuros, niſi illos velit amouere. Eadem namque ratio eſt. ſicut malleoli efficaciter ſunt nocituri vi naturali; ſic etiam ſigna hæc æque efficaciter nocitura ſunt vi morali, ſiue vi pacti conuenti. Neque hic quærendum qua vi damnum inferendum, ſed an inferendum: & æque iniuſta eſt illatio per vnam vim, atque per alteram. ſicut malleolis ineſt vis ignea; ſic cenſetur ſignis alligata vis ſiue actiuitas diaboli multo promptior & fortior ad nocendum. Si vero tenetur maleficus tollere, quod poſuit ex lege iuſtitiæ; tenebitur ſecundò alius qui poſitum reſciuerit, id tollere, ſaltem ex lege charitatis.

Ad 9. Reſp. id, ſi fiat ſeruatis circumſtantijs, quas requiſiui s. *lib. 5.* nec ſuperſtitioſè, nec impudenter; ſed ſapienter & honeſtè fieri, à iudicibus etiam maximè timoratis. Victoria verò loquitur de expulſione dæmonis ex energumeno, quod non facit ad rem. vt nec totum argumentum, quia depilatio illa non eſt ablatio ſigni, cùm pili non ſint ſigna maleficij, ſed latibula.

10. argum. multis peccat. primo quòd contradicit ſententiæ quam eo nituntur probare. Nam ſi defenſores contrariæ ſententiæ cenſent; non eſſe licitam amotionem vllam, vt eos ſentire

ſentire patet; ex argumento ſequitur, dumtaxat aliquam eſſe illicitam, nempe deſtinatam huiuſmodi dęmonijs eijciendis: quia tales dæmones aliter eijci nequeunt. Si ergo eijci poſſent per amotionem, licita foret amotio. iam non ergo omnis amotio illicita foret. Sin verò dicant ſe non contendere Vniuerſalem negationem; (Nullam amotionem ſigni cum ſpe ceſſationis eſſe illicitam:) ſequitur non omnem amotionem huiuſmodi eſſe ſuperſtitioſam; quod ceteris omnibus argumentis ſuis probare nitebantur. repugnat ergo hoc argumentum alijs omnibus, quia ſubuertit commune ceterorum fundamentum. Secundò ſenſus verborum Chriſti non eſt, non aliter rectè eijci, ſed non aliter eijci efficaciter. Nam Apoſtoli non querebantur ſe vſos malis medijs, quod non eſt credendum; ſed ſe eijcere non potuiſſe. conatus enim Apoſtolorum non fuerat illicitus, ſed fuerat irritus. & hoc ſcire volebant; cur efficax non fuiſſet in hoc energumeno, quemadmodum ſolebat eſſe in ceteris. reſponſum illis, id accidiſſe, quòd orationem & ieiunium non adhibuiſſent; quæ talium dæmoniorum peſſimorum, quorum inueterata poſſeſſio, generi expellendo neceſſaria ipſis erant. Tertiò dæmon nō exit ad ſigni amotionem, niſi quando erat ingreſſus ad ſigni poſitionem: quod Deus nonnunquam permittit. Quando autem propter hominis peccata Deus permiſit operâ malefici dæmonem ingredi; tunc licebit ſignum tollere, non ſecùs ac in reliquis maleficijs. Quartò plus probat argumentum quam opus ſit; imò & illud; (ſi valeret) nec exorciſmis eijci licite poſſe: ſi tantum ieiunio & oratione tales licet eijcere. Denique non poteſt nobis conſtare, an ex hoc genere ſit dæmon, an ex alio: ideò, durante hoc dubio, licebit ſignum amouere.

Ad II. dico exemplum illud S. Hilarionis, dumtaxat probare quòd qui Hilarioni ſanctitate & dono miraculorum ſunt ſimiles, aut quando aliquod ſcandali vel ſuperſtitionis augendæ ſubeſt periculum; debeant id facere, quod ad maiorem Dei gloriam tendit; vt eſt dæmonem oratione eijcere: non vero probat quod eo periculo ceſſante, aut quando quis non

non eſt certus de dono miraculorum (vt hodie certi nulli ſunt, in his partibus, vbi fides propagata) non liceat illi, vti remedio quod ad manum eſt, & experientiâ frequenti comprobatum nouit. Metuebat autem D. Hilarion, non, ne dæmon hoc pacto ſolitis incantationibus recederet; ſed ne populo videretur ijs receſſiſſe: imò neque hoc ſimpliciter verebatur, ſed alternatiuè; vel hoc, vel ne videretur ipſe dictis Diaboli fidem habuiſſe; qui negabat aliter ſe expelli poſſe, niſi ſigno priùs ablato. Quod falſum erat, vt D. Hilarion oſtẽdit, & quia ſponte ingreſſus, ſponte remanebat; nec eum cogendi vim vllam magica illa ſigna obtinebant.

Ad 12. Reſp. verè hoc argumentum eſſe nullum, & ab auctoritate negatâ, non ab auctoritate negante. Nã ſi vel Hincmarus cuius ille eſt Canon, vel alij patres cenſuiſſent hoc remedium eſſe illicitum, non fuiſſent contenti ſilentio prætermittere, quod vſu ſciebant frequentiſſimum: ſed diſertè prohibuiſſent, vt ſolent ſimilia. ſic enim quia purgationes per monomachiam, per ferrum candens & ſimiles, erant in frequenti vſu: ideò expreſsè illas prohibuerunt, ſummaque ſemper Eccleſię cura fuit vſitatas ſuperſtitiones nominatim damnare. Inter licita verò remedia non meminerunt amotionis: quia de remedijs Eccleſiaſticis & diuinis agebant: iſtud autẽ eſt merè humanum remedium, & quod ipſa ratio ac natura vnumquemque docet. nam & bruta norunt abijcere & repellere, quæ noxia ſibi nouêre.

Ad 13. Reſpondeo Diabolum ſignis non eſſe alligatum naturaliter: ſed moraliter ex hypotheſi, quod vult ſtare pactis conuentis. Nec verum eſt ſemper illum poſſe nocere ſine ſignis magicis. ſæpè enim, imò ordinariè Deus permittit illum multa facere per maleficos, & ſigna malefica: quæ non permittit illum immediatè facere *a*. Vnde non eſt abſurdum exiſtimare, quod quando Deus illum permiſit, mediante ſigno nocere: non poſſit Dæmon nocere ſigno deſtructo. quia Deus tum videtur permiſſionem ſuam ſic limitaſſe. Nõ tamen hinc ſequitur Deum habere pactum cũ dæmone, ſicut nec

a Victor relect. de Magiâ circa fin.

nec Rex pactum haberet cum rebellibus, ſi ijs non reſiſteret cum filio ſuo rebellionem mouentibus. præſumptio quidem aliqua hinc in foro, vt vocant, fori naſceretur: reuerâ tamen pactum conuentum propterea nullum intercederet, ſed permiſſio dumtaxat & conniuentia probaretur.

Ad vlt. Reſp. Negatur conſequentia. quia nemo ſcit an Deus Diabolo permiſerit nocere poſt ſignũ deſtructũ: & quia poſſumus ex frequenti experientiâ colligere, vel Deum id ei non permiſiſſe, vel ſaltem reliquiſſe eius arbitrio vt adhuc noceat, vel ceſſet nocere, ſi velit: ideò poſſumus hoc experiri & ſignum amouere. Recurrendum quidem ad Deum; ſed nõ propterea prohibita ſunt remedia humana.

SECTIO II.

De remedijs naturalibus contra maleficia.

MVlta de his more ſuo Grillandus *q. 2. à n. 3.* in cuius ſententiâ quid vitandũ docebunt ſequentia. Theologi quidam vim omnẽ adimunt naturalibus medicamentis: medici plerique magnam nimis tribuunt; & quædã memorant, vt naturalia, quæ quibuſdam queant eſſe ſuſpecta, mihi pronunciandum vetus N. L. de multis. Non aſſentior ijs qui omnem omnino efficientiã rebus corporatis in dæmones tollunt; nec ijs etiam, qui directam vllam vim naturalem in dæmones cõcedunt, vt videntur concedere Faius, Pet. Gregorius & alij *a*: ſed ijs aſſentior, qui ſecundariam & indirectam tantum tribuunt, quæ ſententia peritiorum medicorum & Theologorũ fuit, *vt citandorum in fine huius ſect. & Guilhelm. Pariſ. lib. de vniuerſ. Dionyſ. Cartuſiani in Tob. cap. 8. Franciſc. Victor. relect. de Magia q. 6. Lulli lib. 2. de quinta eſſent. Leuini Lemnij lib. 2. de occult. nat. mirac. Franciſ. Valeſ. cap. 28. ſacr. philoſoph.* nulla enim naturalis corporeæ rei vis eſt, quæ dæmoni poſſit præualere, aut directè in illum aliquid agere; *cui nulla ſuper terram poteſtas eſt quæ comparetur: qui factus eſt, vt nullum timeat*, teſte ſacra ſcriptura. *b* Sed concurrente cum naturali agente causâ ſupernaturali, Deo vel Angelo; agere res corporea

a *Faius in Energum. Pet. Gregor. in Synt. iur. Fran. Georg. in Problema.*

b *Iobi 41. v. 24.*

porea poteſt in dæmonem, eumque pellere & etiam cruciare: verum tum agens primarium & directum, eſt ſupernaturalis illa cauſa; ſecundarium verò & indirectum eſt, corporeæ rei vis naturalis, illi à Deo initiò creationis inſita. Hoc ergo in ſequentibus remedijs ſemper ante oculos habendum, nec eorum vis vlteriùs extendenda. Adſcribam autem illa, vt mihi colligenti occurrent. Lapidibus & herbis vim aliquam tribuit canon. *dæmonium 26.q.7.* Et ſane de multis mox ſubiungam. radices varias commendat Ioſeph. & in his *baaras*, ſed modus euellendi, & alia quædam quæ addit ſuſpectam rem reddunt, *lege lib. 8. antiqu. c. 2. & lib. 7. belli Iudai. c. 23.* à Thapſiâ dæmones fugari ſcribit apoſtata fidei Amatus Luſitanus *in Dioſcor. libr. 4.* Plinius dæmonum ludibrijs arcendis pæoniā commendat, ſed nigram *lib. 25. c. 4.* Veneficia depelli rhãni ramo ad valuas & feneſtras poſito, vt fama celebre, ſcribit Dioſcorides *lib. 1. c. 100.* confirmat Bionis exemplum, ſed lauri additis folijs, apud Illuſtrium *in eius vitâ.* Verbaſcum valdè commendat botanographus Apuleius, *lib. de virtutib. herbar. c. 71.* Ouidius, lib. 6. Faſtor.

Spinam, qua triſtes pellere poſſet
A foribus noxas (hæc erat alba) dedit.

Quid? quod & in humano ſanguine vis aliqua naturalis indirecta ineſſe poteſt? vt menſtruatâ muliere agros circumeunte noxia vermina necari cenſuere Dardani ſectatores apud Columellam. & Lud. Banairolus ſcribit, *Ennead. muliebri c. 2.* ſi menſtruo cruore domus alicuius poſtes inungantur, dæmoniacis Magorum artibus & inſidijs aditum omnem præcludi: & apud Mich. Iſſelt. anno 1586. legitur, in Liuoniâ fuiſſe locum, vbi nymbis, tonitruis ac tempeſtatibus dæmonia truculenter graſſabantur, niſi in lacum quendam innocuus infantulorum cruor à ruſticis infunderetur. Poſterius hoc apertè Satanicum; priori, aliquid phyſicum ineſſe poteſt, ſed indirectè agens. Sed non iniucundum erit ſi adſcribam, ex Balduini Ronſæi venatione nonnulla, quæ vel carminis elegantiâ, vel raritate materiæ, queant curioſum lectorem delectare; &, ſi

Hiſtor. continuationis Surij.

&, ſi naturæ genius faueat, ægrum iuuare. *De lupo*, cecinit;

Nec roſtrum virtute caret, nam munere quodam
Naturæ arcano depellit faſcina dira;
Si priùs exuccum fuerit: mos hinc fuit olim
Antiquis villæ portis præfigere.
Quid? quod dura cutis rigidâ ceruice reuulſa
Triſtia dicatur depellere faſcina poſſe?
Reſtat adeps pinguis celebrem Saturnia Iuno
Quem fecit populis, dum vincla iugalia curat,
Et linit obductos vittis hoc vnguine poſtes,
Antè venit ſponſus quam optatæ ad limina ſponſæ:
Hinc quondam iuuenes illi, innuptæque puellæ
Inſtituêre luſus feſtos atque annua feſta:
Quòd lamÿs, ſtrygibuſque feris quoque ſuſtulit anſam
Turbandi nouiter nuptos, noxamque ferendi,
Nomen & à facto ſortita eſt Vnxia Iuno.
Quid referam cædes, aut quid data vulnera ferro?
Quidue cibis alÿs dicam noua toxica mixta?
Dæmon homo eſt homini. ſic nos væſana libido
Exagitans, ſemper trahit ad genus omne malorum:
Sic Stryx dira oculos & totos faſcinat amens
Artus, ac lento conſumit corpora tabo.
Horrendum facinus nimium, nil tale verentes,
Promeritoſue homines violentæ obtrudere morti,
Et ſpoliare bonis. ſed magni rector olympi
Antidotos homines docuit. Nam frontis hyenæ
Noctiuagæ pellem perhibent arcere verenda
Faſcina ſi geſtet quiſquam, tacituſue reſeruet:
Stercora quæ reÿcit violentâ & morte perempta,
Oſſaque creduntur magicas depellere fraudes.
Et confert catuli nigri tinxiſſe cruore
Interiora domus, muroſque obducere rubro
Incruſtamento, vel fel ſuſpendere tignis.
Lichenes tumidos celeris dromadæ & reſecare
Conuenit, & ſiccos ſeruare cubilibus amplis,

Hæc de hyenâ ſunt ſuperſtitioſa propter conditiones requiſitas.

Quod Strygibus fraudes adimant, & faſcina pellant.
Atque oculus dexter muſtelæ includitur auro,
Poſt teneris digitis aptatus, reddere tutos
Dicitur à diris Lamijs Strygibuſque ligatos.
Creditur à multis torui ſeruata leonis
Pars caudæ prodeſſe viris, quos faſcina vexant:
Fertur quod ſimili vi polleat vngula pardi.

Idem Ronſſeus *epiſt.* 22. conatur oſtendere cur aſini ſilueſtris ſeu onagri, nec non domeſtici, nullâ nigredine aſperſi, vngula ad effaſcinationem faciat; idque tribuit ſalaci animalis eius naturæ, & ad illud maleficium reſtringendum cenſet, quo viri velut ligati ad venerem inutiles redduntur. Q. Sammonicus Serenus, medicinæ c. 58.

Præterea ſi fortè premit ſtrix atra puellos
Viroſa immulgens exſertis vbera labris:
Allia præcepit tundi ſententia Vecti,
Qui veteri claras expreſſit more Togatas.

Euonymus *in Theſauro Medico cap. de ſolidis quibuſdam* &c. docet confectionem electuarij ex argenti viui pulueribus conficiendi, quod faſcino aduerſetur. Marbodeus Gallus a multa de lapidibus diſſerens, inter cetera; de Adamante.

a *in Dactilothecâ.*

Et noctis lemures, & ſomnia vana repellit.

Thetel Iudæus *lib. de ſculpturis* eandem vim tribuit *Chryſolitho* mulieris figurâ naturaliter formato: ſed & Marbodeus, de eodem; *Eſſe phylacterium fixus perhibetur in auro*
Contra nocturnos fortis tutela timores;
Pertuſus ſetis ſi traijciatur aſelli,
Dæmonas exterret, & eos agitare putatur,
Traiectum læuo decet hunc geſtare lacerto.

Quid corallium?

Vmbras dæmonicas & Theſſala monſtra repellit.

Quid gagates?

Idem dæmonibus contrarius eſſe putatur,
Vincit præſtigias & carmina dira reſoluit.

Quid iaſpis?

Et, ſicut perhibent, phantaſmata noxia pellit

Quid onyx?

Inſomnes lemures, & triſtia cuncta repellit:

Sic vulgò legitur, ſed ſenſum membranę contrariū exhibent:

In ſomno lemures, & triſtia cuncta figurat.

Sanè maleficam eius vim ipſemet indicat Marbodeus *cap. de* Sardio, cùm ſcribit præſente Sardio Onycem nocere nō poſſe. Georg. Villichius, β de cameleonte; β in παντοπλίῳ.

Cammeleontis hepar toſtum nicromantica pellit

Appenſum collo. De aſino,

Infantum cunas pellis villoſa defendit,

Horrificoſque metus pellit & iſta ſimul.

Marcellus Empir. *lib. de medicinâ ca. 20.* potionem præſcribit contra cuncta in cibo & potu ſumpta maleficia; quæ ab illo peti poteſt; contra ęquorum faſcinationes quaſdam ſuffumigationes pręſcribit Renat. Vegetius *lib. 3. Veterinariæ cap. 74.* Sanè ſuffitibus dęmones expelli de corporibus, cenſuere Iudæi & Gẽtiles; teſte Iuſtino mart. cõt. Triph. & Thargũ Chal. Cantic. 4. v. 6. De hyperici ſuffitu id teſtantur Lullus lib. 2. de quinta eſſent. & Mathiolus in Dioſc. & factitant noſtri exorciſtæ teſte Mengo Flagel. dęmon ex. 3. 4. & 6. cetera à reliquis, qui Aeſculapidarũ de gente. nos medicinã corporũ non profitemur. Animarum medici vtinã ſimus, ſummi illius archiatri qui viuificat mortuos idonea inſtrumenta. Theologis placuit eſtque veriſſimum, corporeas res in naturam intellectualem & immortalẽ, qualis eſt dęmonũ, nihil poſſe. quare cenſent cũ Angelo γ, lapides, herbas, particulas animantiũ, & alias medicinas directè & proximè nihil in dęmones operari; indirectè tamen & mediatè iuuare contra eius conatus maleficos, eo quod impediunt vel auferunt diſpoſitiones illas, quibus dęmon vſus fuit; ob naturalem habitum corporis illius quem vexat, vel ſaltem inuitatus aut aditus ratione influxus aſtrorum, vt de Lunatico euangelico Origenes & Hieronymus cenſuere δ; vel ratione complexionis atrabiliariæ, & ſimilium cauſarum. conſideratio iſta diſpoſitionum

γ in verb. ſuperſtitio q. 6.

δ Origen. in Math. 17. tract. 3. Hieron. c. 4.

vel amicarum,vel odioſarũ dæmoni (odioſę fuere in his duabus Ioſephi & Tobiæ narrationibus) magis conſentanea eſt philoſophiæ, quam quod Druſus opinatur dæmonem fugatum dumtaxat ratione ſymboli & ſignificationis per hepar & cor illud repræſentati. ſi dæmon dumtaxat vſus fuit efficacitate agentis naturalis,nec de ſuo addidit malitiæ aliquid artificioſa commixtione, vel induſtriâ ſibi notâ & hominibus incognitâ,vel fracturâ & continui ſolutione , vel detorſione occultâ;tunc poſſet fieri, vt totum maleficium naturalibus, quæ medicorum ars approbat,remedijs tolleretur. Sic interpretor ſententiam Richardi Mediauillani, qui cenſet maleficium naturalibus remedijs aliquando in totum ſuperari poſſe ε. Si verò quid huiuſmodi immiſcuit (vt ſolet) remedia hæc naturalia ex parte poterunt iuuare, in totum iuuare non poterunt. ratio diuerſitatis eſt, quia priore caſu poterunt illæ diſpoſitiones in totum tolli, quibus dæmon vtebatur: poſteriore poſſunt ex parte tantum tolli, vel ad tempus impediri, & ſic etiam actio dæmonis priore caſu in totum tollitur, poſteriore remittitur dumtaxat & ad tempus impeditur. Deinde dæmon etiamſi vſus ſit ſolis venenis naturalibus, ſolet nõnumquam,vt poteſt, vim remediorum naturalium debilitare,& impedire, quando Deus permittit : rarò etiam medici poſſunt conijcere quibus medijs naturalibus ille ad nocendum ſit vſus: ita fit vt rarò, imo vix vnquam maleficia naturalibus remedijs penitùs tollantur. Hæc cauſa eſt cur plerique Doctores communiter negarint morbos ex maleficio naturalibus remedijs tolli; ſed communiter affirment à magis alio maleficio ſanari ζ. Et propter hanc diſpoſitionum alterationem canones permittunt energumenis lapides vel herbas portare, abſque incantatione. *c. vlt. 26. q. 27.* Propterea etiam in adhibendis naturalibus remedijs hoc obſeruandum, vt conſideretur, an contra diſpoſitiones, quibus dæmon gaudet,& vti conſueuit,in hominibus lædendis vexandiſque, virium aliquid obtineant: quod ſi deprehendatur, (vt conſtat de pœoniæ radice, rutâ, & muſicâ, & callyonimi piſcis iecinore)

ε *in 2. d. 3. q. 8.*

ζ *ſic Albertus Mag. in Luc. cap 9. Paullus Burgen. in 1. Reg. 16. Pelbertus Guilh. Pariſ. Angl. quos citans ſequitur Binefeld. p. 1. Dub. 3. & Grilla. q. 2 n. 4. & 5.*

nore) tum iudicandum, ijs citra ſuperſtitionem vti licere. Vide quæ de his non omnino indiligenter dicta. *lib. 2. q. 30. ſect. 3.*

SECTIO III.

De remedijs ſupranaturalibus diuinis ſeu Eccleſiaſticis.

HÆc ſola carent omni peccato & periculo, & à Chriſto, vel Apoſtolis eorumque ſucceſſoribus fuere inſtituta: his, antè omnia vt vtantur homines, docendi monendique ſunt. Hæc animæ proſunt ſemper, corpori nunquam nocent; ſæpenumerò à morbis & alijs maleficiorum noxis liberant, aut præſeruant. Hæc ſapientiores medici & Catholicè ſentientes approbant, vt Ioan. Fernel. *lib. 2. de Abdit.* & Cornel. Gemma *in Coſmocrit.* & alij. Nec raró cogitur dæmon à Deo, mendaci ex ore veritatem promere, & ablegare homines, ad hæc Eccleſiaſtica remedia, quibus ipſe vapulet. In valle quadam Ciſalpinâ diœceſis Nouarienſis deſtituebatur puella ſen-
» ſibus, ſed & vmbrarum ſpectris, quas ſibi videre videbatur,
» reddebatur attonita ac ſimilis ſtupenti: verſabatur in vltimis
» finibus huius de qua loquimur vallis; mulier veratrix & ſaga,
» quæ carminibus profitebatur ſanare, quę apud alios inſanabi-
» lia eſſent. magni ad eam concurſus hominum conſilij gratiâ
» & auxilij: & quanquam reclamarent noſtri & ſcelus oſtende-
» rent, tamen illis abeuntibus adoleſcentulæ genitrix, affectu
» materno, filiam mittit, conſulitque mulierculam de vmbris,
» & remediũ petit laboranti. Tum maga, adducite puellã ad il-
» los *(homines Societatis intelligebat)* qui nuper apud vos verſa-
» bantur: ab ijs petite opem. paret mater, filiam adducit itinere
» octo milliũ, idẽ exponit, ac reſponſum veneficæ: vtrâque ad-
» hibitâ peccatorum confeſſione, ſacro ſe corpore Chriſti com-
» munire pręcipiunt noſtri: quo facto melius habuit adoleſcen-
» tula.] *Bencius litteris Prouinc. Mediol. Anni 1591.*

PRIMVM eſt remedium in hoc genere *Vera & viua fides* hoc eſt caritate Dei & proximi vallata. hoc ſcutum nobis pręfert & præbet D. Paullus ad Epheſios ſcribens *a*, hanc loricam

a ad Epheſ 6. v. 16.

β 1 Theſſal. 5. v. 8. ricam vt Theſſalonicenſes induant vrget β; hanc diſcipulis ſuis commendat magnus ille Antonius; Magna, *inquit*, dilectiſſimi aduerſus dæmonem arma ſunt, *vita ſincera & intemerata in Deum fides*. Ioan. Niderius γ ex Petri cuiuſdam dictis quinque remedia, vt efficaciſſima laudat. 1. habere fidem integram & Dei præcepta in charitate ſeruare. 2. ſe ſigno crucis & oratione munire. 3. ritus & cerimonias Eccleſiæ colere. 4. publicam iuſtitiam benè exſequi. 5. Chriſti paſſionem verbo vel memoriâ ruminari.] de alijs poſteà dicendum. de primo, confirmat exemplo huiuſmodi: Cum (*inquit quidam maleficus*, me inuocaret, vt quendam inimicum ſuum vitâ priuarem aut in corpore læderem grauiter, fulminis ictu, aut alio modo: vocaui ego magiſterulum, id eſt dæmonem; qui mihi reſpondit, quod neutrum facere poſſet: Habet, inquit, fidem bonam, & diligenter ſe ſigno crucis munit. idcircò nō in corpore, ſed in vndecimâ parte fructuum ſuorum in campo ſi libet, ei nocere poſſum.] Sic Cypriano Mago dæmon reſpondit, ſe Chriſti fide munitis nocere non poſſe δ. alia refert ad hoc probandum Thomas Boſius *lib. 15. de Eccleſ. Notis. c. 1. verſ. 5.* Sed ſunt apud Patres alia magis accommodata. Narrat Caſſianus, duos philoſophos magicis præſtigijs & circumuentione dæmonum conatos D. Antonium perturbare; ſed cùm irrito labore nihil penitùs præualerent: eo profecerunt, *ait*, tales tantæque eorum inſidiæ, tantâ magicâ arte quæſitæ, vt per hæc euidentiſſimè comprobarent, magnam profeſſioni Chriſtianorum ineſſe virtutem; quibus illæ tam ſeuę tamque potentes vmbræ; quas exiſtimabant ſolem lunamque ſi ad eas directę fuiſſent, obducere potuiſſe; hunc non ſolum nihil lædere, ſed ne ad punctum quidem, de monaſterio ſuo valuerint * perturbare.] Epiphanius *in hæreſi Ebionæorum que eſt* 30. ſcribit conatus magorum vt feminam quandam Chriſtianam in amorem pellicerent, & tandem quopacto per crucis ſignum & Chriſti fidem ſuperarit mulier: & claudit narrationem hoc epiphonemate; quòd non valuit incantãtis vis, vbi erat nomen Chriſti & ſignaculum crucis.

γ in Epit. Formicar. c. 4.

δ Nazianz. orat. in Cypr.

* Num legend. proturbare.

crucis.] Confirmat experientia, fide Chriſtianâ in Indiam, inuectâ, dæmonũ præſtigia, ſpectra, oracula vel planè, vel magnâ ex parte vbique ſublata. Et quid Indiã memoro? proxima nobis Friſia eſt, ſcribit de illâ Cornel. Kempenſis *lib. 3. de orig. & ſitu Friſiæ, c. 31.* Circa tempora Lotharij Imp. erant „ paſſim in Friſiâ multa laruarum infernalium ſpectra; quæ, in „ paruo quodam ſupereminentis collis ſupercilio, ſubterra„ neum habebant ſpecum, abſque humanâ ope artificio præ„ ſtigioſo exſtructum, in quo reſidebant quas antiqui voca„ bant, *Albas Nymphas*, ſiue vulgari gentis ſermone **Witte wy-** „ **wen**. harum ſpeciem adumbratam, non verã fuiſſe conſtat: „ quæ ſolebant nocturnos viatores, gregumque & armentorũ „ intentos excubijs, & puerperas cum infantibus ſæpiſſimè in „ abdita ſua, & ſubterranea antra clanculum abducere, in qui„ bus ſubinde ſubterranei murmuris ſonus, atque etiam vagi„ tus infantium auditi ſunt, & prætetea etiam ingens fletus & „ gemitus hominum, & quandoque Muſarum cõcentus & vo„ ces dubiâ aure colligebantur. Qua de cauſâ magna fiebat cu„ ſtodia prægnantium mulierum, & paruulorũ infantium, ne ab „ iſtis Nymphis infernalibus clam abriperentur. Quæ omnes „ dæmonum illuſiones, poſt agnitum ſyncerum Dei Euangeliũ (*erant enim tum friſij Sabellij & Arij erroribus dementati*) e„ uanuerunt, & in nihilum redactæ ſunt. Scripſit enim S. Odul„ phus contra eiuſmodi illuſiones dæmonũ chartam de S. Tri„ nitate, quã per Eccleſias & Parochias Friſię ſacerdotibus mi„ ſit, vt in populo frequenter publicè legeretur] chartæ exemplar, quod eſt Catholicæ fidei quædam explicata profeſſio, mox ſubdit idẽ Cornelius. De mandatorum Dei obſeruantiâ & vitæ innocentia, quam ſint efficax remediũ docere poſſunt D. Ciprianus ad Fortunatum, *de exhortatione Martyrij*, Lactantius *lib. 2. cap. 16.* & Ambr. Anſbertus *lib. 5. in Apoc. c. 11.*

Secundum, eſt *legittimus in Eccleſiâ Catholicâ Sacramentorum vſus*; Vt pro nondum initiatis *baptiſmus*. Nam docet experientia eos quos conſtat nondum baptizatos à maleficijs liberari, per baptiſmum abſolutè collatum; eos quos probabi-

liter putamus non baptizatos, per baptiſmum ſub conditione idem conſequi. dixi probabiliter putamus non baptizatos: nam ex leuibus coniecturis id putare non ſufficit, ne ad conditionale quidem ε lauacrum, verbi gratia, tantum quia quis noctu ſomnians ambulat vel maleficiatus eſt, hæc enim etiam baptizatis contingunt.

ε Vide Sotum in 4. d. 3 a 9.

De Baptiſmo, docet Eccleſiaſtica hiſtoria; Tyridatem Armeniæ regem, cùm Chriſtianos Diocletiani tempore varijs cladibus & damnis affeciſſet. & Gregorium quidem in lacum luto & altitudine moleſtiſſimum fame enecandum miſiſſet; Ripſimen verò virginem, recuſantem illi obſequi, & ſocias eius Sanctimoniales plurimas, crudeliſſimè necari iuſſiſſet; mox Dei vindictam conſequutam. inuaſit enim eum inſania, qua planè dæmoniacè furebat, & mutatâ corporis figurâ in porcum, mentis emotæ, dentibus ſuas abſumebat carnes. ceteri quoque, qui eius facta approbarant, milites, magiſtratus & alij in furorem redacti ſimilia deſignabant, & ipſi in ſues conuerſi vt vult Nicephorus, vel mente tantum abalienati, vt cenſet Metaphraſtes: tandem baptiſmi lauacro abluti corporis formam & animę mentiſque ſanitatem receperunt, ipſo illos baptizante & exhortante ad pænitentiam D. Gregorio Martyre; non quidem illo Thaumaturgo, vt putat Scholiaſtes Nicephori, ſed alio, vt docet Metaphraſtes. Neque hoc malum vllâ arte magicâ (vt eruditus vir cenſuit) fuerat illatum, ſed Deo vindictam per angelos malos exſequente: vnde patet, cùm ea vis fuerit baptiſmi, in dęmones maleficiorum auctores, maiorem in ipſos maleficos & eorum opera futuram. Non eſt diſſimilis narratio, Ioannis Villanei apud Thomam Boſium ζ; Anno (inquit) 1298. rex Tartarorum Caſſanus, quem vocant alio nomine Magnum Chā, cum ducentis equitum millibus Syriam cępit, & finitimas regiones: omnibus itaque formidandus petijt ſibi vxorem filiam Regis Armeniæ, quod audiſſet eſſe pulcherrimam. Rex Chriſtianus tanti Regis viribus exterritus dedit. Illa poſt aliquod tempus è viro ſuo Caſſano edidit in lucem partum tantæ

ζ Villaneus lib 8 c. 35 Boſius lib 1. de Notis Eccleſ. cap. 16.

tantæ deformitatis, vt rex maritus nullo modo illum veluti
» ſuum voluerit agnoſcere; quòd monſtrum videretur. Vocat
» ad conſilium primarios: de ipſorum ſententiâ yxorem velut
» adulteram, partum veluti ex adulterio ſuſceptum, vltimo ſup-
» plicio adiudicat. Innocens mulier infelicitatem ſuam deplo-
» rans, ad preces confugit: ignara conſilij, petijt vt ſibi liceret
» baptizare quem pepererat, data illi facultas: ita tamen, vt ad-
» eſſent baptiſmo aliqui ſpectatę fidei viri vnâ cum rege, ne qua
» fraus fieret. Mira res. vbi baptizatus eſt puer, adeò venuſtus
» ac formoſus apparuit: vt Rex, tanta re permotus, cum pluri-
» mis, nomen Deo dederit, & maximum Chriſtianę rei factum
» fuerit incrementum. *fuſiùs idem narrat D. Antoninus p. 2. hiſt.*
» *tit. 20. cap. 8. §. 9.*

Veniamus ad recentiores narrationes æquè certas. Pet. Chieza de Leon *p. 1. Hiſtor. Peruanæ cap. 118.* miraculi plenam de ſpectris victoriam huic Sacramento à Deo tributam deſcribit, ex quo fideliter narrabo. Prope Anzermam, loco, cui nomen Pirſa, imperabat regulus cui frater florenti ætate erat, quem nominabant Tamaracungam. Iuuenis hic mirè baptiſmum ſitiebat: eâ causâ Chriſtianos adire cupiebat; ſed miris eum viſis dæmones perterrefaciebant. Offerebant ſe ſoli videndos, olidarum auium ſpecie, quas Auros, nuncupant. cernens iuuenis dæmones ſæuire, accerſiri Chriſtianum in viciniâ degentem iubet. venit ille non ſegniter, & intellectâ reguli voluntate, crucis ſignum fronti eius impreſſit. hoc magis irritari hoſtes illi, & ſæuiori ſpecie ſe inferre. videbat ſolus Indus; Chriſtianus nihil niſi ſaxa cadentia, & dæmonum ſibila ſentiebat. Aduenit tum commodè eo loci Pachecus quidam Hiſpanus, & ſe ſocium addidit Chriſtiano alteri in diſcrimen. His cernentibus Tamaracunga trepidabat vehementiùs. & exalbeſcebat metu, quin & per aërem raptabatur: id omnes videbant, & ipſum quidem querentem gementemque illos vlulantes ſibilanteſque excipiebant auribus. Semel cum Indus poculum vino plenum manu teneret; en tibi vas in aëra efferri, & vino vacuum reddi; mox vinum in illud ex

alto refundi; & formidine plenum Indum veſte vultum faciemque cooperire, ne horrenda illa ſpectra in oculos incurrant. Sic tecto faciem, non remotis veſtibus, nihilominùs cretam in os ingerebant, vt obſtructo ſpiritu fauces præfocarent. Tandem Chriſtiani, qui continuè interea Deum orarant, ſtatuêre in vrbem Anzermam eum deducere, vt ibi ſalutari lauacro tingeretur. Dedere ſe comites viæ plures trecentis Indi, ſed adeò pauidi, vt ad Principem baptizandum propiùs accedere non auderent. Venêre ſimul omnes ad iter impeditum & præfractum; ibi hoſtes humani generis nitebantur abripere in aërem, vt præcipitarent; ſed ille validâ voce Chriſtianos orabat, vti ſuppetias venirent. accurrêre, & in medium agmen ſuum, recedentibus metu Indis, recepere, & cingentes eum funibus, funes cingulis ſuis alligauere; atque ita medium ſtipantes ſimul incedebant, manu tres cruces præferentes, nunquam intermiſſis pro liberatione & ſalute miſeri precibus. Ne ſic quidem omni moleſtiâ liberi proceſſere. Sæpè illum terræ adflixere hoſtes; & in viæ cuiuſdam accliui aſcenſu, vix manibus eleuare in aëra volentium & necare nitentium extorſerunt. Vt ventum Anzermam, in Pachieci domũ; Chriſtiani, quotquot in oppido, cõuenere; ibi omnes cernere crebro grandine de tecto lapides deijci, & audire ſibilantes, clamanteſque dæmones, ſolemne illud quo ſoliti Indi Martem laceſſere; HV, HV, HV, ferociter, & crebrò celerrimè ingeminatum. Mortem dæmones intentabant, niſi voluntatem baptiſmi abijceret: contra Chriſtiani Deum obſecrabant, ne dæmones permitteret ereptâ corporis vitâ Indo animę vitam impedire. Gliſcente deinde ſaxeo imbre, templum petiere. Ibi, quia ſtramineum erat, Euchariſtia non aſſeruabatur. Aiebant nonnulli, ſe ante ingreſſum neſcio quos inambulantes audiuiſſe. Vbi templum apertũ, & cum Indo ingreſſi ceteri, cernebat Indus dæmones terribili ſpecie, ſed capite deorſum terram ſpectantes, pedibus ſurrectis: cumque Frater Ioannes ordinis Beatæ Mariæ, pararet eum baptizare, non viſi vlli Chriſtianorũ dæmones, in om-

in omnium oculis, Indum eripiunt, ſuſtollunt in altum, & capite deorſum, vt ipſi erant, ſtatuunt. Chriſtiani tum fide freti, altâ voce, IESV CHRISTE ADIVVA NOS inclamantes Indum extorquent retentantibus, & iniectâ collo eius ſacrâ ſtolâ aquâ luſtrali aſpergunt. attamen adhuc in templo ſibila, fremituſque audiebantur; Tamaracunga dæmones cernebat, & alapis frequentibus cædebatur, adeò vt & pileum quem obtendebat oculis, ei excuſſerint; & faciem ab ijs conſpuebatur ſaliuâ fætidâ. Hæc nocte accidere. Orto mane monachus ſacris veſtibus induitur, vt incruentum offerat Sacrificium. Vix miſſam inchoarat, ceſſarunt ſibila, fremitus, vlulatus, ſtrepitus, deſijt Indus vexari. Peracto Sacrificio, Tamaracunga cum vxore & liberis baptiſmum flagitat; quo percepto, fide robuſtior & audacior factus; ſe iam Chriſtianum aſſerit, experiri velle, quid hoſtes poſſent. Solum ſinerent periculum facere. ſolum non auſi aggredi. lætus ter quatérue per templum obambulans clamabat, gaudium nõ capiens, *Chriſtianus ſum, Chriſtianus ſum.* vt vidit ſe immunẽ, & victorem, domum redijt: nec quicquam amplius moleſtiarum ſenſit. Tanta vis baptiſmi fuit.

„ In Bũgo anno 1596. erat fæmina gentilis à dęmone obſeſſa „ huic indicatum eſt à dæmone liberari nõ poſſe, niſi fiat Chri- „ ſtiana: cum illa annueret, & iam ſe ad baptiſmum compararet, „ nocte inſequenti dæmon ei diſſuaſit, ne fieret Chriſtiana, di- „ cens: hactenus tantâ familiaritate, tanto tempore mihi es „ cõiuncta, & nunc me deſeris? non abibis profectò inulta. dor- „ mienti itaque, nec ſentienti, abſcidit capillos, vno tantum ca- „ pillorum flocco relicto. Illa verò cùm ſummo mane depre- „ henderet ſibi ademptum capillum, & arundini lecto oppoſitę „ implexum; calcar eâ fraude ſibi additum putauit, vt citiùs ad- „ uolaret ad baptiſmi antidotum: quod & factum eſt: atque eo „ ſuſcepto mãſit ab omnibus dæmonis moleſtijs immunis.] *ſic P. Lud. Frois in litt. Iapon. illius anni.* Ex eodem ſunt ſequentia.

„ In Ciazzuranâ inſulâ gentili adoleſcentulo octodecim „ annorum ſe crebrò viſendum offerebat canis ingens, horri-

bilis,& rufus: qui eum alloquebatur,& per montes in loca ab- „
ditiſſima deducebat,detinens eum ibi biduò,vel triduò,atque „
impellens,vt ſe manibus ſublatis adoraret, aliaque ſcriptione „
indigna faceret. Adoleſcens miſer,videns ſe tantas moleſtias „
à capitali humani generis hoſte perpeti, tandem perfugium „
habuit ad Eccleſiam, doctrinam CHRISTIANAM audiuit& „
didicit, baptiſmi Sacramento CHRISTO deuinctus, ac de „
cætero nunquam à Tartareo illo cane diuexatus.] „

Bungi circa annum 1549. quidam ancillam habebat dæ- „
moni familiarem. Nam dæmon ad eam accedens vulpis fi- „
gurâ ſingulis noctibus domo educebat. verum per baptiſmũ „
ſuſceptâ fide,ab hoc ſpectro liberata eſt.] *Litteræ Iaponicæ il-* „
lius temporis. Tantum dæmoni detrahitur veræ fidei ſuſcep-
tione. cui rei firmandæ adijciam ex Rhenanæ prouinciæ
geſtis aliud.

Anno 1583. Herbipoli ædes erant cuidam parocho non „
procul ab vrbe, ſiue malo dæmone, ſiue præſtigijs infeſtæ. „
Narrabat ipſe parochus domeſticique propinqui, quidquid „
erat in ædibus magno impetu ad terram adfligi, ardẽtes præ- „
terea faces,eaſque plurimas in conclaui, quo nulla aſpirabat „
aura concluſo,anhelitu vno reſtingui; lectos cubantibus,pul- „
uinos ceruicibus vi ſummâ ſubtrahi;pleriſque domeſticorum „
ſic prçcludi fauces,vt prçfocari viderentur: denique multa & „
adſpectu & auditu tetra in eâ domo fieri ſolita. Parochus tri- „
ſtis,conſilijque inops noſtros adijt, commemoratiſque quas „
pateretur iniurijs, Sacerdotem aliquem cuius præſidio tueri „
ſe poſſet, à Rectore popoſcit. Datum eſt vni negotium, qui „
cùm ieiunus ſub veſperam eo ſe contuliſſet; vix intra limen „
pedem intulerat,cùm ea ipſa quæ audierat intuetur,ipſo cum „
comite inſpectante parieti eſt impacta ſcutella,tantâ vi,tanto- „
que impetu iaculantis, vt eos qui aderant metu propemo- „
dum exanimarit. Pater omnes bono animo eſſe iuſſit, horta- „
tuſque parochum,vt ad expiandum animum ſe compararet: „
ipſe ſuperpelliceo ſtolaque indutus in ſuperiore ædium par- „
te,vbi plerumque tumultuari aſſueuerat dæmon, aſcendit. „

» Hic vſitatis Eccleſiæ religionibus ad dæmones fugandos ad-
» hibitis, cùm reſponſum daretur nullum, nemoque Sacerdotis
» voce prouocatus adeſſet: redit ad exhortandos domeſticos,
» præcipueque ad hæreſim abijciendum, expiandaque confeſ-
» ſione peccata: tum luſtratis ritè ſedibus, ad collegium nō ſine
» magno animorum fructu reuertit. conſtat enim multos ab
» hæreſi reſtitutos, Eccleſię, & ędes illas omni ſuperiori mole-
ſtiâ, vt teſtatus eſt poſtea parochus, liberatas.] fuit eodem tem-
pore Monachij in Bauariâ quidam adoleſcens Iudęus, XXII.
» natus annos, communi omnium gratulatione in ipsâ Gym-
» naſij aula baptizatus. huic miras ſæpe dæmon inſtruxit inſi-
» dias: & quo magis vrgebat ille baptiſmum, eo hic impugna-
» bat vehementiùs. nudum penè de nocte eiecit ex ædibus, in-
» terdum etiam fauces illi premere, nonnunquam eum viſis
» ſpectriſque terrere, vt de mente illâ deijceret conſueuit. Vul-
» tus dæmonis adeò fædi, vt negaret adoleſcens parem ſibi vl-
» lum videri ijs imaginibus cruciatum. Pridie eius diei, quo
» baptiſmate luſtrandus erat, quoniam eo demum die de victo-
» riâ dæmonis agebatur, multò eum vehementiùs inuidus ho-
» ſtis exercuit, ita vt is nè à pluribus quidem contineri loco poſ-
» ſet. Vt autem vi baptiſmatis Chriſti membrum effectus eſt,
» continuò fractus & debilitatus dæmon fuit.]

Non diſſimilis vis eſt *Confirmationis*. teſtatur enim Lactantius gentilium ſacra litare non potuiſſe, ſi aſſiſteret Chriſtianus aliquis ſacro chriſmate delibutus; & ſic huius virtute Sacramenti dæmones fugari ſolitos, ne poſſent in viſceribus hoſtiarum futura depingere, vel conſulti reſponſa reddere θ. Et narrat Prudentius ipſi apoſtatæ Iuliano id accidiſſe, & omnes magicas eius artes, ſic irritas factas, vnius Bataui ſpiculatoris Chriſmate ſignati præſentiâ:

θ *lib. 4. diu. inſt. c. 27.*

» *Principibus tamen è cunctis non defuit vnus*
» *Me puero, vt memini.* & poſtea
» *Fortè litans Hecaten placabat ſanguine multo,*
» *Cùm ſubitò exclamat media inter ſacra ſacerdos*
» *Pallidus. en quid ago? maius rex optime, maius,*

Neſcio

Neſcio quod Numen, noſtris interuenit aris.
Accitas video longè diſpergier vmbras.
Territa Perſephone vertit veſtigia retrò
Exſtinctis facibus, fracto fugitiua flagello.
Nil agit arcanum murmur, nil Theſſala proſunt
Carmina. turbatos reuocat nulla hoſtia Maneis.

& poſtea cauſam exprimit turbati Sacrificij & artis irritæ.

Neſcio quis certè ſubrepſit Chriſticolarum
Huc iuuenum. genus hoc hominum tremit infula, & omne
Puluinar Diuum. lotus procul abſit & vnctus;
Pulcra reformatis redeat Proſerpina ſacris.
Dixit, & exſanguis collabitur, ac velut ipſum
Cerneret exſerto minitantem fulmine Chriſtum.
Ipſe quoque exanimis poſito diademate Princeps
Pallet, & adſtantes circumſpicit. ecquis alumnus
Chriſmatis inſcripto ſignaret tempora ſigno;
Qui Zoroaſtræos turbaſſet fronte ſuſurros.
Armiger è cuneo puerorum flauicomantum,
Purpurei cuſtos lateris, deprenditur vnus:
Nec negat, & gemino gemmata haſtilia ferro
Proijcit, ac ſignum Chriſti ſe ferre fatetur.
Proſiluit pauidus, deiecto Antiſtite, Princeps
Marmoreum fugiens nullo comitante ſacellum,
Dum tremefacta cohors, dominique oblita, ſupinas
Erigit ad cælum facies, atque inuocat IESVM.

Nec ocio multo, nec labore opus Scholiaſtæ Prudentij, ad narrationis huius de Iuliano confirmationem apud varios inueniendam: quam illi ſuggerebat vnus *Orat. 1. in Iulianum* Greg. Nazianzenus.

De *exomologeſi & peccatorum confeſſione*, breuiter hæc accipite. Circa annum 1591. Pontimuſſi puer erat nobili magis pollens genere, quam domo opulentâ: compingitur in aulam parentum iuſſu à gymnaſio abſtractus: ſed mobilitate ingenij, cùm recurſaret deſiderium vitæ prioris, ſtatuit inter lixas caloneſque verſari potiùs in caſtris. iter ingreſſo atra viri

ſpecies

ſpecies occurrit in ſericâ veſte : qui interrogans cauſam triſtitiæ, pollicetur remedium. Verum, vbi ego te adiuuero, ecquid erit præmij? At puer. Vt totum (inquit) me excutias ne teruncium quidem reperias. ſubijcit alter. da te mihi modo: nulla tibi cupiditas fruſtrà erit. exiſtimauit puer ſe in ſeruitium expeti: poſtulat tempus deliberandi. ille contra, onerare promiſſis ingentibus, vt vel puero tanta iam vaniloquentia mira eſſet. ſuſpectare cæpit, num in figurâ hominis lateret cacodæmon. Mox cùm tacitus totum eius corpus emetitur oculis, ſiniſtrum pedem animaduertit cum biſidâ vngulâ ac deformi: ſtatim cohorruit, & (qui mos rectè inſtitutis in metu repentino) Iesvm ingeminans Crvcis ſigno armat frontem: eodemque punćto ſæua ſpecies euanuit. Tertio poſt die ad ſuos reuertenti eadem imago ſe offert, & proditur pedis eâdem notâ. Quęrenti vtrum captum eſſet conſilium, reſpondit puer ſibi domino opus non eſſe. rogatus quo iret, vrbem nominauit. tum dæmon ante eius pedes crumenam iacit ſonantem, in qua triginta quadragintáue Flandrici nummi (ex his reperti poſtea inaurati duodecim, recentes diceres & aſperos, veluti ab adulterantibus monetam: nam æreos fuiſſe ignis oſtendit) tum puluerem in linteo perniciałem tradit, cuicumque ſubitâ morte tollendo. addit conſilia ad turpes libidines, & admonita, ab *Piacularis* vſu *aquæ*, & ab adoratione *conſecratæ hoſtiæ* (quam contemptim placentulam appellabat) abſtinendi, eam blaſphemiam dum auerſatur puer animo pio, ſimulque veretur, ne obtorto collo ſtranguletur à monſtro, ſalutarem *crucem* imprimit pectori, ſtatimque magno impetu alliditur ad terram: nec niſi poſt ſemi horam exſurgit: mox matri redditus ſcholæque, & *ſacrâ confeſſione* expiatus, è laqueo venantium metuque ereptum ſe eſſe diuinâ ope gratulatur.] *Bencius in litteris Prouinc. Franciæ*. Si quis malit vetuſta: ſic ſcribit Hector Boëthus *lib. 8. rerum Scoticarum*, Anno Chriſtianæ ſalutis ſexto ſupra octogeſimum milleſimum & quadringenteſimum, nauigantibus è Phorteâ æſtuario in Flandriā negociationis

tionis cauſâ, tanta ſuborta eſt ventorum vis, vt velis, malo, ar- »
mamentiſque ruptis, nauique fædè inter tumentes vndas ia- »
ctata, certiſſimam mortem cuncti exſpectarent. Nauicularius »
tantam tamque inſolitam aëris inclementiam eo temporis »
demiratus (ſuberat enim ſolſtitium æſtiuum) cùm id non ſi- »
derum, ſed malorum dæmonum, qui hominibus ſemper ſunt »
infeſti, inſidijs, magnis tribueret clamoribus; reddita eſt vox »
ex imâ naui mulieris ſe miſerè incuſantis, quod incubo hu »
manâ ſub effigie, quî cum per multos anteactos annos habuiſ- »
ſet conſuetudinem, iam tum fuiſſet commixta, & ab eo ſub »
acta: mari ergò celeriùs ſe tradendam, vt ipsâ pereunte, quæ »
tanti mali imminentis cauſam præſtitiſſet, ceteri Dei benigni- »
tate permanerent incolumes. Accedens ad lacrymantem fæ- »
minam iubente nauiculario ſacerdos, eius atque ceterorum »
ſaluti conſulendi cauſa, crimen iam palam fatentem, horren- »
tem ſcelus, vehementer alto ex pectore ſuſpirijs indicibus, pę- »
nitentemque facti, piè eſt hortatus, ne ſibi deeſſet; cui certò »
cognoſceret Numinis fauorem adeſſe. crimina lacrymis ac »
animi pęnitudine deleri. Tantam miſerentis Dei clementiam »
eſſe erga mortales, vt altiùs vel in malorum profundum lap- »
ſos, reſipiſcentes, nonnunquam ad maiorem longè, quàm vn- »
quam ante habuiſſent gratiam, recipiat. Mediâ pij Sacerdotis »
adhortatione, cùm multis ſuſpirijs mulier admiſſum facinus »
deploraret, cunctis viſa eſt atra nubes è nauis ſentinâ proſi- »
lijſſe, ingentique ſono, flammâ, fumo, atque fætore, ſeſe deie- »
ciſſe in mare. Sedatum eſt inde cælum &c.] Aut ſi ne hoc
quidem ſatis vetulum: audite Hincmarum Archiepiſcopum
Rhemenſem, qui his vtitur verbis; ſi per ſortiarias, ait, aut ma- »
leficas, occulto ſed nunquam iniuſto Dei iudicio permitten- »
te, & diabolo præparante, concubitus non ſequitur; hortandi »
ſunt, quibus iſta eueniunt, vt, corde contrito & ſpiritu humi- »
liato, Deo & Sacerdoti de omnibus peccatis ſuis duram con- »
feſſionem faciant, & profuſis lacrymis &c. ı *Beda* quoque, il-
lud Chriſti dæmonem interrogantis explicans; *Quod eſt no-
men tibi?* ſic ſcribit; ſed & noſtri temporis Sacerdotes, qui per
exor-

ı cap. ſi per ſortiarias. 33 q. 1.

exorciſmi gratiam dæmones eijcere norunt, ſolent dicere; patientes non aliter valere curari: niſi in quantum ſapere poſſunt, omne quod ab immundis ſpiritibus viſu, auditu, guſtu, tactu & alio quolibet corporis vel animi ſenſu, vigilantes dormientéſue pertulerint, confitendo patenter exponant.] *Et mox hoc idem exemplo confirmat ex relatione cuiuſdam ſibi vicini presbyteri*; quondam religioſam feminam à dæmonio curare cæpiſſe, ſed quamdiu res latebat nihil apud eam proficere potuiſſe. Confeſſo autem, quo moleſtabatur phantaſmate, mox & ipſum orationibus, ceteriſque, quæ oportebat, purificationum generibus effugaſſe κ.] *Ioannes Diaconus* tria narrat exempla eorum qui à dæmone poſſeſſi, mox vt peccatum B. Gregorio confeſſi, pœnâ peccati ſe liberatos ſenſere: & eorum quidem vnum cùm octies negaſſet, octies ſic à dæmone renouatâ vexatione tortum, nonâ demum vice, qua furtum falſus, perceptâ pænitentiâ penitus fuiſſe redditum immunem λ. *Petrus Venerabilis*, abbas Cluniacenſis cùm narraſſet horrendam monachi cuiuſdam à dæmone vexationem, neque eam oratione, & aquæ luſtralis aſperſione tolli potuiſſe, grauiter & verè ſubiungit; ſed ne miretur aliquis, benedictæ aquæ aſperſione dæmonem non fugatum, agnoſcat tabe interiùs latente, vnguenta exteriùs adhibita nihil proficere poſſe. Tabem autem voco lethale peccatum, quod quamdiu in interioribus quibuſlibet latuerit, nullius exteriùs ſacramenti perceptio ei prodeſſe poterit μ.] Hortatus illum ad confeſſionem omnium peccatorum faciendam Abbas: poſtquam confeſſus, vexatio prorsùs deſijt. Cæſarius narrat, Bonnę quendam Sacerdotem peſsimę vitæ, laqueo eam abrupiſſe: eo mortuo, concubinam pænitentię deſiderio, monaſterium ingreſſam; ſed, Dei permiſsione, ab Incubo dęmone ſępiùs ad flagitium importunè ſollicitatam; *crucis ſigno & aquæ benedictæ aſperſione* repuliſſe: ſed cùm rediiſſet, *Angelicâ ſalutatione* deuotè recitatâ, longius velut ſagittâ ictum fugiſſe. Neque adhuc dum finis: donec purè omnibus vitę maculis *confeſsione* expurgatis, abiit importunus

 procus

κ in c. 8. Luca col. 315.

λ lib. 1. vitæ D. Gregorij c. 11. 12. & 13.

μ lib. 1. miraculor. c. 6.

v lib. 3. mira-cul. c. 13.

Theod. de Apold lib. 6. vitæ D. Domin.

procus nunquam rediturus v. Eâdem peractâ Leodienſem quendam, moleſtiſſimis ſuccubi dæmonis ludificationibus teſtatur ereptum Niderius *in Formicarij Epitomâ*. Sed illuſtrius eſt, quod auctor Anonymus, ſed fidei certę de B. Catharinâ S. Birgittę filiâ tradidit; eam cum Neapoli verſaretur, cuidam Nobili viduæ narranti, filiam ab nocturno dęmone grauiſſimè infeſtari, optimè conſuluiſſe. His auditis (*ait*) valde illarum vicem dolebat Catharina, & tacitè legens ſecum ſemel *Salutationem Angelicam*, vt ſemper erat ſolita, cùm de rebus ſpiritualibus conſuleretur, ſaluberrimum eis conſilium impertijt. Primò, vt puri ſua peccata confiterentur. Aiebat enim ob peccata in confeſſione celata, plerumque id genus illuſiones accidere. Deinde vt nudis pedibus, & abſque lineis induſijs cum omni humilitate continuis octo diebus irent ad templum S. Crucis, & ob reuerentiam paſſionis Chriſti coram imagine ipſius à cruce pendentis legerent ſepties Dominicam orationem & Angelicam Salutationem. Addebat verò ſe quoque, licet indignam, ex commiſeratione libenter pro ipſis Deum rogaturam. Fecerunt illæ quod iuſſæ. & octauo die liberatæ fuerunt. [*Sur. tom. 2. Mart. 22.*] vbi Nota Lector dierum continuationem petitam, quia continuata pænitentia ſolet eſſe feruentior, quàm interrupta: numerum verò additum, non fiduciâ numeri; ſed vt feminæ illæ certi aliquid per modum ſpontaneæ pænitentiæ ex Sanctę conſilio ſuſceptæ præſtarent: ſic etiam D. Dominici tempore Reginaldus. *Confeſſionis* beneficio quendam fratrem, quem dæmon pede apprehenſum per templũ raptabat, liberauit. [*Theodoricus de Appoldiâ lib. 6. Vitæ D. Domin. cap. 3.*] Sic & S. Athanaſia abbatiſſa mulierem eripuit à vexatione mali dæmonis. [*Metaphr. 14. Auguſti.*] ſic quodam ob cupiditatem vindictę, dæmonũ à legione vexato, dirã hanc pænam S. Arnulphus Epiſc. Sueſſionenſis depulit, vt eleganti ſtilo deſcribit ſucceſſor eius Liſiardus *Vitæ Arnulphi capit. 24.* Sed ſubdamus iterum quædam recentiora. In Auſtriâ (nondum anni ſunt decem) vir nobilis magno quodam & furori

„rori proximo amore diſtinebatur vt nullum eius, neque hu-
„manis neque diuinis admonitis,faceret finem: ita veſano cō-
„pleta igne torrebantur tota præcordia : hac ratione furere
„deſijt, terrore diuinitus incuſſo . Leuiculâ correptus febri,
„cùm iaceret noctu lecto affixus, ante ſe videre viſus rhedam
„flammiferam,ſubiectumque equum flagrantem igne : tum
„rhedarius,informe monſtrum, tætrumque atque ipſo (vtar
„verbo ipſius) malo dæmone truculentius, quo nihil terribi-
„lius mortalium timori eſt. Quid ceſſas, inquit? quin conſcen-
„dis currum dignum promeritis tuis ? horruit miſer ſubito
„pauore defixus: tandem recepto animo corripit gladium pro-
„ximum lecto, vibratque, vt ſubueniatur interim magnâ vo-
„ce domeſticos inclamans. trepidi accurrunt famuli, domuſ-
„que tota ſopore diſcuſſo: quinetiā exciti vicini nonnulli,quæ-
„rentes clamoris cauſam: dein prætexentes impoſitum fuiſſe
„auribus oculiſque formidini alleuandę. Verum cum fremeret
„adhuc eſſe in conſpectu , nec finiretur metus , inſinuaret ſe
„potius in pectora aliorum , intempeſtâ licet nocte venitur
„ad collegium: mittuntur duo, qui *luſtrali aquâ* , *crucis ſigno*,
„& in *cerâ conſecratâ imagine agni* timorem tantiſper leniunt,
„dum affirmaret æger dæmonem abſceſſiſſe in præſens mina-
„ci vultu, ſæuæque iræ manifeſtum : *detectus* deinde *peccatis*,
„turpi perinde amore ; quam triſti animum terrore libera-
„uit.] *Litteræ Auſtriæ 1591*.

„ Eodem tempore in Bauariâ, mulier ærumnoſa , leuitate
„naturæ,ſiue grauitate ærumnæ; implorato dęmoni ſeſe deuo-
„uit,vt opem ferret: & tum quidem non ſenſit pręſentē,verum
„in poteſtatem vt redijt ex merore,dedit pænas iacti verbi, ter-
„roribus non tantum pauida,ſed & verberibus tunſa: vt etiam
„ab aditu noſtri templi prohiberetur, virgarum quas ſola ip-
„ſa conſpicabatur intentu. Cùm rem narraſſet matronę cui-
„dam adducta ad ſacerdotem noſtrū,ab eoque *Confeſſione* pur-
„gata eſt,omnique moleſtiâ liberata, *cerâ cæleſtis agni imagi-*
„*ne* ad collum appēſâ. Idem remedium alteri fuit eodem mor-
„bo laboranti. Votum alia virginitatis & monaſticam vitam,

cum inceſtis nuptijs mutarat propinquorum impulſu. non „
impunè. nempe coniuncta eſt,cum viro nequam, neque de- „
ſerebatur vnquam ab angore conſcientiæ: ita miſerè viuebat. „
cùm affligeretur aliquando his curis,& careret ſolatio,domo „
egreditur: mox dæmonem cum ingenti terrore conſpicit,fu- „
gatque *Cruce* obiectâ. ſed confeſtim tamen, non ſecus ac furijs „
icta, quoduis facinus immane meditatur. intermicabat in his „
tenebris aliquid lucis. confugienti ad *preces*, vt ad exortum „
Solis nebula,timor abſceſſit. ſubit cogitatio confeſſionis, & „
recordatio fidei violatæ: nimirum hoc ſeminarium mali. cùm „
acceſſiſſet ad ædem, multo magis cùm perrumpere conare- „
tur *ad Sacerdotē à confeſsionibus*, retrahebatur quaſi manu in- „
iectâ: donec tandem aliorum auxilio exemploque & ſeipſam „
& malum dæmonem vicit.] *Litteræ German. ſuper.* in ijſdem
& illud expreſſum: in Vindelicis matrona grauiſsimo confli-
ctata morbo,& à medicis deſerta, expers *confeſsionis* obſtina- „
uerat mori: ſed cùm inuiſeretur ab vno è noſtris, deiecta de „
ſententiâ, mox etiam de criminibus audita, & *ſacro Chriſti* „
corpore refecta eſt: poſt hæc meliùs eſt ægrę factum, præter „
ſpem medicorum: quos illa valere iuſsit, vtiliore iam phar- „
maco,quod conſtituit ſæpè vſurpare in poſterum, reperto. „
At maleſici quidam homo ingenij & audaciæ promptæ, „
multa de morituris,diſtantibus quantum libet locis, vatici- „
nabatur ludificante diabolo: à quo cum ſingulis penè nocti- „
bus exerceretur,incitabatur interdiu oblatâ ſpecie auguſtio- „
re,ad grauiora flagitia. Fluctuabat miſer, & iam vulgo miſe- „
randus: ſed, Deo adſpirante, miſeriarum tandem perfugium „
in portu confeſsionis inuenit.] *Ibidem*. Vide etiam dicta ex Gau-
frido *ſup. tom. 2. pag. 57. A.*

De Venerabilis *Euchariſtiæ perceptione* reuerenti ac debitâ
vetuſti quoque patres id vnanimiter conteſtantur. Caſsianus
de quodam à dæmone, nocturnis illuſionibus, grauiter infe-
ſtato, meminit; qui cùm, Seniorum conſilio, medicinâ huius
ſalutaris remedij vſus fuiſſet; ita omnis Diabolicæ tentationis „
ſcena detecta eſt, vt mox virtute Dominici corporis prote- „
gente,

» gente, illa præteritæ illuſionis conſuetudo ceſſaret o.] *B.* • *Collat. 22.*
» *Proſper*; Noſtris quoque temporibus (inquit) Aſpere VI. *c. 6.*
» Coſ. Carthagini conſtituto, hoc ſignum diabolicum mõſtro-
» ſumque, quod illic accidit, quis illius patriæ ciuis ignorat?
» Quædam iuuencula Araba natione, ancillæ Dei habitum ge-
» ſtans; cùm in balneo lauans ſimulacrum quoddam Veneris
» impudicè aſpiceret, & ſeipſam, eique ſe conſimilans, domici-
» lium ſe diabolo præbuit. Statim ille leo qui rugiens circuit,
» quem quærebat inuenit. Meatus igitur gutturis eius occu-
» pans, nullum cibum, nullumqe potum traijciens per ſeptua-
» ginta fermè dies totidemque noctes, ieiunium ſibi diabolus
» ex capto poſſeſſoque vaſe exhibuit. Hoc monſtrum parentes
» puellæ, per tot dierum ſpacia auferri poſſe ſperantes, dum iu
» ge malum vlteriùs tolerare non poſſent, ſimul cum filiâ ſeſe
» ingeſſerunt ſacerdoti, quæ acta erant fideliter intimantes.
» Hoc tantum puella fatebatur, auem quandam noctis medio
» apparere, quæ ſibi ore, neſcio quid, infunderet. Stupor tunc
» inerat cunctis videre puellam nullis indicijs diuturni ieiunij
» fœdatam, nullo pallore, ſeu tabe, vel debilitate confectam:
» quin potiùs robuſtam ſucco viſcerum, moleque membro-
» rum. Cumque incredibilia viderentur, quæ dicebantur, ha-
» bito conſilio, in monaſterio puellarum, in quo reliquię S. Ste-
» phani ſitæ ſunt, ſacerdos puellam ſimul & præpoſito commẽ-
» dauit. Illic primo tantum die apparuiſſe illam auem aſſeruit,
» ſibique increpaſſe; quòd neque fame neque ſiti compulſa il-
» lum appeteret locum, quo ſibi accedere non liceret. Per duas
» ſanè hebdomadas nihil cibi vel poculi ſumens in monaſterio
» manſit. Accidit autem vt quintuſdecimus Dominicus illu-
» ceſſeret dies, aſcendente nobiſcum Sacerdote, vt matutinum
» illic ſacrificium ſolitò offerretur. puellam præpoſitus ad alta-
» re perduxit, eo inceſſu & habitu, quo ſolent rubore perfuſæ
» ex epulis poculiſque mulieres aduenire. Sed vt ſe illa pro-
» ſtrauit altari, clamore fletus ſui cunctis aſtantibus gemitus la-
» crymaſque induxit; quibus tantũ malum auferendum plebs
» Dominum exorabat. erat enim iam indecens murmur in po-
pulo.

pulo. Peracto itaque ſacrificio, cùm eadem inter cæteras, breuem particulam corporis Domini tinctam à ſacerdote perciperet, ſemihorâ mandens traijcere non valuit, nondum illo fugato, de quo dicit Apoſtolus, *Quæ conſonantia Chriſti ad Belial?* & iterùm; *non poteſtis calicem Domini bibere & calicem dæmoniorum. non poteſtis menſæ Domini participare, & menſæ dæmoniorum*. Manu igitur faciem eius ſuſtentante Sacerdote, ne Sanctum proijceret, à quodam Diacono ſuggeſtum eſt, vt calicem ſalutarem gutturi eius Pontifex applicaret. Quod vt factum eſt, ſtatim vt locum illum, quem Diabolus obſederat, Saluatoris imperio reliquit, Sacramentum, quod ore geſtabat, cum laude Redemptoris tranſglutiſſe puella clamauit. Hinc lætitia, hinc voces in gloriam Dei, quòd poſt octoginta & duos dies, diabolo expulſo, puella de poteſtate fuerit eruta inimici.] Hactenus π Proſp. D. Bernard. ρ aliam perſonam ſuper caput eius poſitâ Euchariſtiâ liberauit ab eodem hoſte generis humani. Mediolani in Eccleſiâ S. Ambroſij adducta ad eum fuit mulier multis annis obſeſſa ſicque deformata, vt monſtrum non femina videretur. Conuerſus ad populum, iuſſit omnes attentiùs orare: Miſſamque, iuſſâ propè altare conſtitutâ feminâ teneri, auſpicatus; quoties de more ſacro ſalutarem hoſtiam ſignabat toties ad mulierem quoque conuerſus, eodem ſigno crucis edito Spiritum nequam athleta fortis impugnat. Expletâ autem oratione Dominicâ efficaciùs hoſtem aggreditur. Patenę ſiquidem calicis ſacrum Domini corpus imponens, talia loquebatur: adeſt ille, qui pro noſtrâ ſalute paſſurus; *nunc*, inquit, *princeps mundi eijcietur foràs*. Hoc illud corpus, quod de corpore virginis ſumptum eſt, quod in ſtipite crucis extenſum eſt, quod in tumulo iacuit, quod de morte ſurrexit, quod videntibus diſcipulis aſcendit in cælum. In huius ergo maieſtatis terribili poteſtate, tibi ſpiritus maligne præcipio; vt ab hac ancilla eius egrediens, contingere eam deinceps non præſumas. Cumque eam inuitus deſerens, & manere vltrà non valens atrociùs afflictaret, tam magnam iram, quam modicum tempus habens:

π *de dimid. temp. c. 6.*

ρ *lib. 2. eius vitæ c. 3.*

rediens

rediens pater ſanctus ad altare, fractionem hoſtiæ ſalutaris ritè compleuit, diffundendamque in populo pacem miniſtro dedit, & confeſtim pax & ſalus integra reddita eſt mulieri.] Hactenus Guilhelm. Abbas *d. lib. 2.* Ioan. autem Molinetus *in Chron. Belgicis anni 1490.* deſcribens moleſtiſſimam multorum annorũ vexationem, quam propter vnius (quæ diu dęmonis ſuccuba fuerat) Nonnæ peccatum, in innocentes virgines ſocias eius Quercetenſes Deus ſatanæ permiſerat: narrat multos ex illâ legione, quæ religioſas inuaſerat, & ſe Hierarchiæ Seraphinorum fuiſſe gloriabatur, hoc remedio pulſos ex Energumenis. Cùm enim Decanus Cameracenſis, vir doctus & probus vna cum alijs exorciſtis accederet, peractâ ſacra communione; viuificam hoſtiam, non ferens, ſubito Dæmon exclamabat: Ah, ſatis probè armati acceditis! panémne illum ſumſiſtis. Quem panẽ ais improbe? inferebat Decanus. Si nihil eſt aliud, quam panis; maneto in hoc corpore obſeſſo. ſin autem, vt nos credimus, verum eſt corpus IESV CHRISTI, Saluatoris noſtri; iubeo, confeſtim fuge ex hoc corpore, nec vllam ei amplius moleſtiam aude exhibere. Quo dicto (rem mirã) energumena vt magno leuata faſce moleſtię, confeſtim reſpirare, & altâ voce IESVM vocare cæpit. Quod idem omnes faciebant ceteræ, quando dęmone expulſo liberabantur.] Hæc Molinetus ſcriptor eius temporis. Cui ſimile noſtris temporibus Laoduni in Belgicâ accidiſſe, tam norunt Caluiniſtæ; quorum aderant multa millia; quam fremunt & rumpuntur σ. B. *Auxentius Abbas* diſcipulũ habebat nomine Baſiliũ: hunc dęmones adeò malè multarunt, vt pro exanimi, corpore toto ſaucius & confractus ad Auxentium curru delatus fuerit. Abbas iuſſit eum ſurgere, & venerandum corpus & viuificum ſanguinem Domini noſtri IESV Chriſti ſumere, & ſtatim reuerti in locum ſuum. abijt, nec ampliùs tentator eum aggreſſus.* τ] *Pet. Martyr.* nauigationis Columbi texens Hiſtoriam, in Occidentali illo Indiarum tractu teſtatur, commune miraculum fuiſſe; quòd ſi Euchariſtię ſacramentũ per Christianos alicubi collocabatur, continuò dæmones obmuteſce-

σ liber exſtat de Nicolaa Obry obſid. & dæmonis per venerabilem Euchariſtiam expulſione: olim non ſemel Pariſijs, nunc hoc anno 1598. Leodij apud Hovium editus. teſtatur & Faius in Energumeno.

τ Sim. Metaphraſt. in vitâ S. Auxentij. 14. Febr.

muteſcebant. Ante annos fermè quadringentos vixit *Cæſarius Ciſtercienſis*, eius v hæc ſunt verba; Tempore illo quando manifeſtari cœperunt hæreſes Albienſes, quidam maligni virtute diabolicâ ſuffulti, quædam ſigna atque portenta oſtenderunt, quibus & eaſdem hęreſes roborauerunt, & multos fidelium in fide ſubuerterunt: ſuper aquas ambulauerũt: & non ſunt ſubmerſi. Cernens hoc ſacerdos quidam fide catholicus, & vitâ religioſus, ſciens vera ſigna cum falsâ doctrinâ eſſe non poſſe; corpus Domini cum pixide ad flumen, vbi illi populis ſuas oſtenſuri erant virtutes, deportauit, dixitque in audientiâ omnium: adiuro te diabole per eum quem in manibus porto; ne in hoc flumine, ad huius populi ſubuerſionem, per hos homines tantas exerceas fantaſias. Poſt hæc verba, illis ſuper vndas fluminis ambulantibus vt priùs, ſacerdos turbatus, corpus Dominicum in flumine iactauit. Mira Chriſti potentia. mox enim vt elementum tetigit ſacramentum, fantaſia ceſſit veritati, & pſeudo illi Sancti, quaſi plumbum deſcendentes in profundum, ſunt ſubmerſi, pixis vero cum ſacramento ſtatim ab angelis ſublata eſt. Videns ſacerdos hæc omnia, de miraculo quidem exſultauit, ſed de iacturâ ſacramenti doluit: totam vero noctem in lacrymis & gemitu tranſigens, mane pixidem cum ſacramento reperit ſuper altare. Hæc nobis eo tempore relata ſunt.] *Thomas Brabantinus*, vulgò vocatus *à Cantiprato*, eodem ſæculo vixit; anno 1231. prædicante, *inquit*, in Teuthoniâ M. Conrado contra hæreticos, & ab eiſdem felici morte perempto, hęreticus quidam (vt per fratrem Conradum, Prouincialem Prædicatorum per Teuthoniam, ante multos annos accepi) ſeductus à dæmonibus, fratrem quendam ordinis Prædicatorum ad hęreſim inuitabat. Quem cùm videret inſtantiſſimè renitentem, dixit fratri: pertinax es valdè in fide tuâ, nec tamen de hac, niſi per ſcripta quædam, aliquid certius inſpexiſti. Credere autem ſi velles dictis meis, Chriſtum tibi & matrem eius & Sanctos oculatâ fide monſtrarem. Mox ille illuſionem dæmonum ſuſpicatus, volens tamen probare quid eſſet: non immeritò

v lib. 9. Mira. c. 12.

„ meritò (inquit) tibi tunc crederem, ſi promiſſa duceres ad ef-
„ fectum. Gauiſus hæreticus diem fratri ſtatuit. Frater verò pi-
„ xidem cum Sacramento corporis Chriſti clam ſecum ſub
„ cappâ portauit. Duxit ergo fratrem hæreticus in ſpecu cuiuſ-
„ dam montis in amplum valdè palatium, quod claritate mira-
„ bili relucebat. Nec mora, vbi in inferiorem partem palatij
„ peruenerunt, viderunt thronos poſitos, quaſi ex auro puriſſi-
„ mo, in quibus ſedebat rex fulgore coruſco circumdatus, &
„ iuxta eum regina ſereno vultu pulcherrima; & ex vtraque par-
„ te ſedilia, in quibus ſeniores quaſi Patriarchæ, vel velut Apo-
„ ſtoli adſtante permaximâ multitudine Angelorum, & hi om-
„ nes luce ſidereâ coruſcantes: vt nihil minùs quàm dæmones
„ putarentur. Hos, mox vt vidit hæreticus, cadens in faciem a-
„ dorauit. Dictus autem frater immotus ſtetit: ſed tanto ſpe-
„ ctaculo vehementer obſtupuit, & mox ad eum conuerſus hę-
„ reticus, quare, inquit, Dei filium intuens non adoras? pronus
„ accedens adora quem vides, & ab ore eius fidei noſtræ ſecre-
„ ta ſuſcipies. Tunc frater accedens propiùs extraxit pixidem,
„ & obtulit reginæ in ſolio ſedenti, dicens: ſi regina es mater
„ Chriſti, ecce filius tuus; quem ſi ſuſceperis, te velut matrem
„ Dei recognoſcam. Cum hac protinùs voce totum illud phã-
„ taſticum euaneſcit, & annihilato fulgore, tantæ tenebræ den-
„ ſuerunt, vt vix frater cum ductore ſuo ad montis exitum re-
„ gredi potuerint. Conuerſus ergo hæreticus ad fidem rediji,
& miram dæmonis aſtutiam ſtupefactus expauit. Φ] Eadem
alio tempore eodem remedio patefacta fuit & diſſipata. acci-
pite *Pici Mirandulani* verbis χ; Fuit in Alpibus Rhetijs ſa-
cerdos quidam probus ante annos duodecim; cui cùm foret
„ opus, ad ægrotum quendam graui oppreſſum morbo Eucha-
„ riſtiam deferre, cùm longiùs ille abeſſet, videretque ſe nõ ita,
„ vt oporteret, celeriter ad eum pedibus poſſe peruenire, aſcen-
„ dit equum, colloque Sanctiſſimum Chriſti corpus pixidi in-
„ cluſum ſatis honorificè alligauit, iter ſuum quanto ociùs ac-
„ celerans. Cùm nonnihil proceſſiſſet, obuium habuit quen-
„ dam; qui, vt equo deſcẽdens ſecum pergeret ad ſpectaculum

Φ *Cantipra. lib.1. Apum cap.23*

χ *lib. de Strigibus.*

 quod-

quoddam mirabiliſſimum inuitauit. Imprudens homo & cu- »
piditate rei tã ſtupendæ ductus paruit: vix equo ſe demiſerat, »
cùm ſenſit ſe per aëra vnà cum comite deferri, & breui tem- »
pore in altiſſimo montis cacumine ſtatui. ibi ampliſſima & a- »
mœniſſima planicies erat arboribus vndique excelſiſſimis »
obſepta, rupibuſque horrendis circumcincta. In medio cho- »
ros innumeros ac varios ludos cuiuſuis generis, menſas lau- »
tis ac diuerſis ferculis inſtructas erat videre, audiebantur »
etiam concentus quilibet omni ſuauitate affluentes. deni- »
que aderant quæcumque animos hominum iucundiſſimis »
delinimentis tenere poſſent, & dulcedine perfuſos intimâ »
demulcere ſolent. Obſtupefactus improuisâ re ſimplex bo- »
nuſque ſacerdos, neque eloqui præ admiratione aut hiſcere »
audens, penè extra ſe poſitus attonituſque, hærebat. Tum ſo »
cius, qui eum adduxerat, petijt ab eo, velletne Reginam, quæ »
ibi aderat, ſupplex venerari, & munus illi aliquod offerre. »
In alto quodam ſolio Regina adſidebat, effigie formoſiſsimâ, »
regio cultu, & ornamentis mirificis ornata. Accedebant ad »
eam proſternentes ſe humi cuncti, qui aderant, bini, quaterni- »
ue ordine pulcherrimo, & humi ſe proſternentes eã colebant, »
varia munera offerentes. Ad mentionem Reginæ homo, cùm »
videret eam ſic fulgentem, & miniſtris plurimis cinctam, pu- »
tauit eſſe matrẽ Chriſti, cælique & terræ Reginã. neque enim »
ſuſpicabatur vllas præſtigias, dęmonumque ſpectra, alio- »
quin eò non appropinquaſſet. Reputans igitur ſecum, quid »
illi dono daret; exiſtimauit nihil ei gratius aut iucundius fu- »
turum in munus, quam filij corpus. acceſſit & ad pedes acci- »
dẽs in modum ſupplicis, arculam, in qua erat auguſtiſſimum »
Sacramentum, è collo detractam, in gremio mulieris illius »
poſuit. Mira res, omnia continuò euanuere. Perculſus huiuſ- »
modi nouitate homo rudis, & præſtigijs irretitum ſe videns, »
& in horroribus denſiſſimis & luſtris deſtitutum conſpiciens, »
opem diuinã tremens implorare, vt è tantis ipſum amfracti- »
bus expediret. cumque diu per loca inuia ſiluaſque vaſtiſsi- »
mas erraſſet, vix tandem paſtorem reperit; à quo in viam du- »
ctus

„ ctus didicit, ſe millia centum à loco abeſſe, quo Euchariſtiam „ deferre cupiebat. Ad ſuas tandem ſedes reuerſus rem totam „ detulit ad magiſtratus. contigit hoc imperante Maximiliano. I.] Hactenus Comes Mirandulan. Quare propter hæc & ſimilia innumera ſemper Catholici credidere, hoc viuificum corpus, mortiferi hoſtis præſtigias diſcutere, & noxas ab eo inferendas arcere ac repellere. Sentiebat hoc Prædicatorum Neapoli Prior, hac ſe Panopliâ muniens contra horrendam viſionem, circa annũ 1370. Ibi in conuentu S. Dominici accidit, vt poſt completorium (inquit *Fr. Antonius Se-* „ *nenſis* †) refectionis locum ingrederetur, cui erat illius cura „ commiſſa; qui mox in ingreſſu videt illum fratribus cir- „ cunquaque refertum, & illi cappas habebant indutas, &, tan- „ quam hora foret collationis faciendæ & illam exſpectarent, „ ſedebant. Accurrit ille ſine morâ ad Priorem & illud ei a- „ perit. Prior fratrem delirum putat vel ſomnia narrantem: „ attamen dum vrgetur, vadit, videt & credit; & ille quoque „ turbatur, & rem mox confert cum monaſterij grauioribus „ Patribus & prudentioribus: de quorum conſilio ſacras ve- „ ſtes aſſumit, & ſacrum Chriſti corpus deferendo, toto conuẽ- „ tu comitante ſe illuc confert, & ad illũ ſermone directo, qui „ honoratiore loco ſedebat, eos adiurat, vt aperiant quinam „ ſint, & ad quid venerint, & quid velint: &, vt ad hæc reſpon- „ deant, illis præcipit in nomine illius Domini, quem geſtabat „ in manibus. Vt autem quando Prior coram illis comparuit „ cum venerabili Sacramento, illi omnes aſſurrexerunt qui- „ dem & capita inclinarunt, caputia tamen taliter demitten- „ tes, vt eum minime viderent, & hoc facto iterum ſederunt: „ ita iuſſi à Priore, vt reſponderent ad propoſita, inclinarunt. „ Tandem, qui inter eos videbatur præcipuus, reſpondens di- „ xit: quòd ipſi omnes fuerant eiuſdem ordinis religioſi, & „ pro maiori parte Magiſtri, Priores, Suppriores, Baccalaurei, „ Lectores, & alijs officijs donati, & quod omnes damnationis „ ſententiam acceperant: quoniam ambitio multa, ſuperbia, „ inuidia, & alia huius generis vitia, eos fecerant damna-

† *in Chron. Ordin. Fratr. Prædicat. in Commun. fol. 199.*

tione dignos. Sed quod diuinâ permittente clementiâ, iuſſi »
fuerant illuc venire, vt eos & vniuerſos ordinis cultores com- »
monefacerent, vt ſuæ vocationi facerent ſatis. Nam illi, quia »
minimè id præſtiterant, omnes damnati erant, & flammis »
cremabantur æternis. Et in ſignum huius cuncti in eos aſpi- »
cerent. Et hoc dicto omnes illi cappas aperuerunt, & ſinguli »
eorum flammis circumcincti & incenſi viſi fuêre, & tunc idẽ »
præcipuus manu in menſâ ſignum dedit, & ſic illa viſio eua- »
nuit, & totus conuentus manſit timore conſternatus.] Vah!
quàm timenda peſtis hæc ambitio, quæ tanto cum damno
Sanctorum etiam in cætus ſe ingerit? Huic rei probandæ a-
liud teſtimonium, non minoris fidei adſcribam obiter, nunc
recens ex litteris cuiuſdam fidei digniſſimæ ſacerdotis hoc
1599. anno Neapoli perſcriptum in hæc verba; Caſu accidit, vt ac- »
ceptis tuis proximis litteris loquerer cum Fr. Pio de Neapoli »
philoſophiæ Profeſſore, qui in Salernitano Monaſterio fuit »
ſuperior. is mihi narrauit F. Tiberium de Airola, hominem »
Sanctimoniæ laude præſtantiſſ. qui ſæpiùs hoc Sanctitatis ti- »
tulò fuit ſuperior, ſibi coram rem ita narraſſe. cum quadam »
die ſub noctem Fr. Tiberius inuiſeret fratres, an in lecto de »
more accubuerint, tranſiuit per triclinium; vbi vidit plèraque »
lumina, & vocem audiuit hominis de ſuperiore loco legen- »
tis, vidit pleroſque miniſtrantes. tandem qui ſuperioris lo- »
cum tenebat, facto ſuper menſam ſigno ſic locutus eſt. Ambi- »
tio & crapula, duxerunt nos ad tartara. Et nunc etiam ſupereſt »
velut cicatrix in menſâ, perinde ac ſi igne tacta eſſet.] Hæc
viſio confirmat præcedentem. Ceterùm cùm tam efficax ſit
ſola præſentia, quid ſumere, & ei vniri? docet id D. Macha-
a in Lauſiacâ c. 19. rius. hiſtoriam narrat Palladius a, tradens vxorem cuiuſdam
Ægyptij maleficis carminibus ſic affectam fuiſſe, vt adſpiciẽ-
tibus equa videretur, cùm tamen ſermonis humani vſum re-
tineret. adducta mulier à marito ad D. Macharium: hic eam
liberauit, & dixit; tantum dæmonibus in miſellam licuiſſe,
eò quòd multum temporis ab Euchariſtię perceptione ſe ab-
ſtinuiſſet. frequentiùs itaque in poſterum ad IESV corpus ſu-
mendum

mendum accederet: cuius quam vtilis frequentatio, docet recenti exemplo Leonardus Vairus *αα*, quod, defectu Codicis, nunc aſcribere mihi non licet.

T Separari non debet ab hoc remedio *Incruentum Miſſæ Sacrificium;* cuius oblationis eoſdem effectus ſæpè docuit experientia. Vir tribunitius (inquit B. Auguſtinus *ββ*) Heſperius, qui apud nos eſt, habet in territorio Fuſſalenſi fundum Zubedi appellatum; vbi cùm afflictione animalium & ſeruorum ſuorum, domum ſuam ſpirituum malignorum vim noxiam perpeti comperiſſet; rogauit noſtros me abſente presbyteros, vt aliquis illorum eò pergeret, cuius orationibus cederent. Perrexit vnus, obtulit ibi ſacrificium corporis Chriſti, orans quantum potuit, vt ceſſaret illa vexatio: Deo protinùs miſerante ceſſauit.] idem confirmat exemplum illud D. Bernardi paullò antè narratum; & aliud à Gaufrido narratum in vitâ S. Petri Tarentaſij ſup. *tom. 2. pag. 73.* & aliud apud Metaphraſtem de B. Theodoro Archimandritâ, qui precibus & Sacræ miſſæ oblatione multitudinem locuſtarum immenſam, nebulæ inſtar, Mazaniæ locum occupantem interemit *γγ*. Poſſent ex Tilm. Bredenbachio addi nonnulla *δδ*; ſed vnius D. Auguſtini ſufficere debet auctoritas. Fatentur hodie maleficæ ſe dum miſſam audiunt, ab omni dæmonis vexatione liberas eſſe; ideoque ſe diutiùs ad horam vſque meridianam in Catholicorum templis, in quibus plures miſſæ dicuntur, moras trahere.

V De *oleo* quoque *infirmorum* per Epiſcopum benedicto, quo in extremæ vnctionis vtimur Sacramento ex diuinâ inſtitutione *εε*; dubitari nequit; cùm etiam ad corporis ſanitatem ſit inſtitutum: & quouis oleo à viris Sanctis etiam non Epiſcopis, & non ſolemniter, ſed obiter, vt ſe res offerebat, benedicto, id non ſemel legamus effectum. Exempla huius rei plurima habemus. Beda; cùm ageret de monialis cuiuſdã obſeſſæ à varijs, quæ dæmon inflixerat, vulneribus, ſanatione: & narraſſet vno excepto ceteris ſanatis, hæſitanti Sacerdoti ipſammet conſilium dediſſe *ζζ*, ſi (inquit) oleum pro infirmis

αα li 3. de faſcino c. vlt.

ββ lib. 22. de Ciu. Dei c. 8.

γγ Metaphr. in April. in vitâ Theodori.

δδ lib 9. collat. c. 5 & alijs eodem li.

εε Marci 6 v. 13. Iaco. 5. v. 14. c. ad obolendam. ext. de hær. conc. Florenti. in Decreto vnionis, Con Tridentino ſeſ 7. can. 1. & ſeſſ. 14. de extremâ vnctione. can. 1.

ζζ in Luc. c. 8. fol 315.

mis conſecratum, eidem medicamento aſperſeris, ſicque me " perunxeris, ſtatim ſanitati reſtituar. Nam vidi quondam per " ſpiritum in quadam longiùs poſitâ ciuitate, quam nunquam " corporalibus oculis vidi puellam quandam pari calamitate " laborantem, taliter à ſacerdote curatam. Fecit vt illa ſuggeſ- " ſerat, ſtátimque hulcus remedium, quod ante reſpuerat, acci- " pere conſenſit.] Hoc oleo S. Theodoſius cænobiarcha bru- " chos pellebat ηη, morbos grauiſſimos S. Launomarus abi- gebat θθ: Eucheria vxor Agapij veneficio attentata, cùm ei roderentur inteſtina, adlata eſt ad S. Parthenium; qui triduò orans, & oleo Sanctorum ei propinato ſanam remiſit ιι: idē- que hîc ipſe Sanctus beneficium eodem oleo inungens im- pendit cuidam Lesbo Oano. Erat hoc ordinarium B. Auxē- tij Archimandritæ contra dæmonis obſidiones, morboſque ab eo illatos remedium κκ. Nec minori ſucceſſu vſi eodem contra ſerpētis ictum virulentum S. Winvvalocus Abbas λλ; &, qui manum pictoris à dæmone inflammatam ſanauit, & qui energumenum ei ſanandum obtulerat, & alium quoque energumenum ferociſſimum liberauit, & hydropicæ, cæco- que ſanitatem reſtituit, S. Eutychius Patriarcha μμ: & con- tra virulentos morſus S. Paternus Abrincenſis νν. Contra dæmonis obſidentis ferociam non rarò præualere priores digiti Sacerdotales conſecratione chriſmatis in ordinis ſuſ- ceptione ſanctificati. Scribit Ioann. Molinetus Chron. Bel- gici anno 1490. Ægydium Netteletum Decanum Camera- cenſem, cum exorciſaret Quercetenſes Energumenas, quæ loqui, labra claudente dęmone, nolebant; ſolitum digitis illis labra deducere, & increpitare hoſtem; ſi vales poteſque digi- tos hos oleo ſacro imbutos mordere vel lædere, en illos tibi permitto: ſi nequis, os aperi, impero. Mox autem Energu- menas viſas liberari magnâ moleſtiâ, cępiſſeque Decano pa- rere, eique reſpondere ad quęſita.

ηη *Metaphr. in eius vitâ menſe Ianua.*
θθ *Surius Ia- nuar. 19.*
ιι *Metaphr. 7. Februar.*
κκ *Metaphr. 14. Februar.*
λλ *Surius 5. Martij.*
μμ *Euſta- thius in eius vitâ April. 6.*
νν *Anony- mus in eius vitâ. 16. April.*

X Tertivm remedium eſt, recurrere ad Sanctos viros, & auxilium ab ijs petere, quos conſtat habere donum miracu- lorum (quod donum, etſi rariùs, etiam ijs poteſt competere qui

qui vitæ ſunt non probatæ oo, dũ tamen fidem rectam habeant) hoc remediũ, quia vix vlli tales hodie, ſaltem in his Europæis regionibus; vix vſui hîc ſit; olim frequens fuit. ſunt enim plenæ vtiliter ad Sanctos confugientium exemplis omnes ſacræ hiſtoriæ: neque tum quotquot dæmonia eijciebant, erant præditi Eccleſiaſtico ordine Exorciſtarum, vt cõſtat ππ: erat tamen etiam primis temporibus in Eccleſiâ hic ordo, vt ſtatim oſtendetur. Sanè olim SS. viri dęmones fugabant & vincebant ſolâ interdum præſentiâ ſuâ, vt legimus de B. Macario Alexandrino, apud Palladium ρρ, & de Ægyptio apud Sozomenũ, & de S. Cutberto apud Bedã, & de Ruſtico apud Caſſianũ, vel verbis dumtaxat vt B. Baſilius & Paphnutius σσ, vel litteris vt de S. Eugendo legitur in eius vitâ, & de S. Gregorio Thaumaturgo ſcribit Gre. Niſſen, vel percuſſione & verbere, vt S. Paulus Simplex apud Palladiũ & Theodorus apud Gregorium presbyterum eius vitę narratorem, & B. Vrſmarus, apud Ratherium in Surij tomo. 2.

Y QVARTVM eſt *exorciſmus eccleſiaſticus*. Nota hunc ordinẽ exorciſtarũ in Eccleſiâ iã ante 1300. annos ſeruatũ fuiſſe. patet ex B. Ignatij epiſtolâ ad Antioche. & ep Cornel. Papę ad Fabianũ, quã Euſebius cõſeruauit ττ; &, ex Firmilian. ad Cipria. υυ & ex alijs Patribus Conſilijſq; φφ, cõſtat ijs, quibus in Eccleſiaſt. Hiſto. conſtat aliquid. fuiſſe verò exorciſmos, quibus vtebãtur, certas orationes ab eccleſiâ cõprobatas ex Concilio illo Carthag. 4. probatur, & quia Micrologus obſeruauit ſolos exorciſmos; *per Chriſtum Dominum* &c. ſicut ceteras orationes non finiri; ſed, *Per eum qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos* &c. cuius diuerſitatis cauſa eſt, quoniam nihil magis dæmones exhorrent, quã extremi iudicij memoriã, quo omnes in æternam gehennam detrudentur χχ. Fiebant autem initio exorciſmi non in domibus priuatis, ob metum; neque in templis, ob reuerentiam; ſed ſub dio ψψ: ſed hoc exoleuit. petebatur ſignum egreſſionis à dęmone ωω, & nomen dęmonis α; quæ duo adhuc hodiè retinentur: ſed & cibos omnes

oo Matth. 7. v. 22. Mar 9. & Luc 10.
ππ Clemens Roma. lib. 8. conſtit. c. 32. Iuſtinus Martyr dial. cont. Tipho. Tertullia in Apolog. c. 32.
ρρ Pallad. c. 19. & 20. Sozom. e. lib 6. c. 20. Socrat. li. 4. c. 19. Beda in vit. S. Cuberti cap. 15. Caſsian. collat. 14. c. 7.
σσ Rufin. li. 1. Eccl. hiſt c. 4. et Amphilo. in vit. S. Baſi.
ττ lib. 6 hiſt. Eccleſ. c. 35.
υυ lib 4 ep. 7.
φφ Clemens ep. ad Iacob. Anaclet ep. 3 Caius ep ad Felicẽ epiſco. Conc. Rom. ſub Siueſt. can. 3. Antiochenum can. 10. Carthaginiſe 4. can. 4. & ſequentia in terſtit & ſubſcripſit D. Auguſtin.
χχ Microlo. de obſer. Eccleſ c. 7.

ψψ Concil. Laodicen. c. 26. ωω Pallad. in Lauſia. cap. 77. & Ioſeph lib. 8. antiq. c. 2. α Lactant. lib. 2. diuin. inſt. & Beda in cap 8. Luc.

quibus maleficiati veſcuntur, exorciſari vtile putabatur, formulam nobis ſuggerit Sacerdotale Romanum: alia quoque in his obſeruanda collegerunt alij β; Nobis non vacat iſta hic perſequi. ſolum addo cauendum exorciſtis, ne cum dæmone iocentur, & curioſa, nugaciáue miſceant colloquia. Vidi (*inquit Niderius in Formicario*) in conuentu Colonienſi fratrem, verbis ſatis iocoſum, ſed in gratiâ expellendi dæmones valdè famoſum. Hic cùm in terminis conuentus Colonienſis dæmonem in obſeſſo corpore arctaret: dæmon petiuit à fratre locum recedendi: quo gauiſus frater ait in ioco, *In cloacam meam vadas*. Exijt igitur dæmon, & nocte cùm frater ventrem purgare vellet, dæmon tam dirè eum torſit propè cloacam, vt vitam cum difficultate ſaluaret.] Sancta res eſt dæmones eijcere, ſanctè tractanda. ſic fecere quotquot olim hoc exorciſmi remedio tam efficaciter vſi fuere. Vixit B. Vrſmarus Epiſcopus ante annos octingentos, vitam eius Raitherius ſcriptis mandauit γ; memorat autem memoriâ dignum, quod hîc referam; Malbodienſis monaſterij quandam monialem Diabolus inuaſerat, & vehementer laniabat: eam ſibi Epiſcopus iuſſit exhiberi. quod cùm factum fuiſſet, ille non de ſuâ, ſed de Domini præſumens virtute, accepto libro, cæpit legere exorciſmum ſupet caput eius. Dehinc benedicto oleo nares, oculoſque, & os eius leniuit, & protinùs immundum ab eâ ſpiritum fugauit. Liberatâ tamen puellâ, pauor quidam, qui præſentiâ Diaboli ſeminatus fuerat, adhuc pectoribus vicinorum inerat. At vir Domini præcepit ſibi aquam cum ſale deferri: quibus benedictis, iuſſit ſpargi per cuncta monaſterij loca: & ſic omnis pauor, cum auctore ſuo Satanâ diſceſsit.] auditis exorciſmum ex libro lectum, & capiti impoſitum vt fit hodie; audiſtis illitum oleum ſacrum, audiſtis ſalem & aquam benedictam, & horum omnium audiſtis efficaciam. Sed & Adelelinus Sagienſis Epiſcop. in energumenæ Oſburgis liberatione, aquam benedictam, ſignum crucis, & preces quæ ſolent, *inquit ipſemet* δ, adhiberi feliciter adhibuit. S. Maurilius Andegauenſis Epiſcop. latronem,

β *Pet. Gregor. tom. 2. de repub. fol. 35. Sprenger. p. 2. Mallei. q. 2. c. 6. Anania lib. 4. de nat. dæmon. à fol. 156. Sed copioſius & ordinatius P. Thyræus noſter integro de dæmoniac. opere p. 3.*

γ *April. 18. Surij tom. 2.*

δ *Adelelin. in vitâ S. Oportunæ. 22. April.*

nem, quem ob furti crimen diabolus occuparat, per exorciſmi (ait Fortunatus ε) gratiam à dæmone liberauit: at Maurilius B. Martini tempore vixit. Sed iſta ſufficiant de exorciſmo. Si quæras cur non ſemper, dæmon pellatur; res clara eſt, id peccatis vel obſeſſi, vel adiurantis poſſe contingere, vel ob maiorem ipſius ægri vtilitatem, Deique gloriam. Notandum quoque quod verè & prudenter Toſtadus monuit, non ſolere exorciſmis omnes moleſtias & vexationes, quas dæmones inferunt hominibus, repelli: ſed ſolum illas, ad quas repellendas exorciſmi ab Eccleſiâ ordinantur, vt ſunt moleſtiæ quas inferunt manendo in corporibus, & illa vexando; ſiue dum interiùs manent, ſiue dum exteriùs obſident; & illa (inquit) regulariter ſanantur per exorciſmos: maleficia autem dæmonum, & alia mala, quæ nobis inferunt, contra quæ non ordinantur directè exorciſmi, non curantur per exorciſmos, niſi rarò ζ.]

ε *in vitâ S. Maurilij c.* 10.

ζ *in cap.* 19. *Matth q* 90. *litt.* P.

Z QVINCTVM remedium petitur à *miſericordiæ operibus* ſatisfactorijs ieiunio, eleemoſynâ, & oratione; *Eleemoſynas* commendat Canonum auctoritas η, vt & duo reliqua. *De ieiunio*; inuenio id præcepiſſe cuidam comitiſſæ S. Auxentium Abbatem θ, & S. Procopius Monachus hoc vſus ſæpè victoriam contra dæmonem obtinuit ι, & alijs idem imperauit. Sed & Chriſti Domini teſtimonio accedente, (*Matth.* 17. *v.* 20. *Marci* 9. *v.* 29.) quid addendum? *De oratione* ſunt ſequentia exempla quædam, noſtrorum hominum litteris, certâ fide conteſtata. Anno 1549. quidam vni è noſtris confeſſus; mediâ circiter nocte; dum pænam pro delictis ſibi irrogatam perſoluit, repentè vidit feles, mureſque & alias beſtias colore atras aſpectuque terribiles tam multas, vt totum occupare cubiculum viderentur: quo ille viſo perterrefactus, timere cæpit, ne viuus à beſtijs abriperetur. Anxius & trepidus accurrit ad Domini noſtri imaginem, magnâ voce opem implorans: quare omnium animalium ſpecies ſubitò euanuerunt, tanto cum impetu, ſtrepitu, & fragore, vt domus ruere videretur.] Bungi in Iapone Anno 1555. familia fuit, quam iam à 100. annis

η *d. c. ſi per ſortiarias.*

θ *Metaphr. in eius vitâ, Febr* 14.

ι *Nic. Salius in eius vitâ.* 4. *Iulij. c.* 1. *&* 5.

dæmones infeſtabant,& moleſtia in poſteros quaſi hæreditaria tranſibat. Paterfamil. opes omnes placandis idolis inſumſerat. potius auctum eius,quàm ceſſauit malum. Triginta annorum filium dæmon occupauit,ita vt nec patrem nec matrẽ agnoſceret, nec quindecim diebus quicquam cibi ſumeret: ſub horum finem Patrum Societatis vnus eum acceſſit,iuſſitque vt *D. Michaëlem* nominaret.dum Diuũ nominat vehemẽ- „ ti tremore cæpit cõcuti,& varios motus membrorum edere, „ ita vt circumſtantibus terrori fuerit. Inuocante vero Patre „ DEVM PATREM & FILIVM & SPIRITVM SANCTVM, ſubitò „ à dæmone liber exſtitit. Huius ſoror, paucis poſt diebus, „ moleſtijs dæmonis agitata eſt, qui etiam in eâ loquebatur. „ Certis temporibus patris noſtri concionibus auditis, Chri- „ ſtianam fidem ſuſcipere voluit: cùm verò ſacro fonti eſſet ad- „ mouenda,conareturque principiò ſe ſacro *ſigno crucis* muni- „ re,tremere vehementer ac concuti cæpit. Pater preces fun- „ debat ſollicitè, ipſa vero ſacrum IESV nomen & D. *Michaelis* „ proferre nitebatur, ſed magis ipſam tunc dæmon irritauit „ obſtringendo os & comprimendo. Tandem verò in cantum „ prorumpens exclamat: ſi idola Xacam & Amidam, ſectarum „ Iaponenſium auctores reijcimus,nullus ſupereſt qui adorari „ debeat,aliaque huc ſpectantia protulit; nec eſſe quod in ijs re- „ prehendere quiſquam poſſet. Quadam die innumeris Chri- „ ſtianis præſentibus Pater ſacrum fecit, cui quoque intererat „ dæmoniaca.quo finito, rogat, quî valeret? optimè, ait, iuſſa „ verò D. *Michaelis* nomen pronunciare, tremere ac dentes „ ſtringere cæpit, & dęmon ſe velle exire dixit: ſed quoniam „ iam à tot annis eâ familiâ pro hoſpitio vteretur, non liben- „ ter migrare. Iubet iterum pater *S. Michaelis* nomen proferre. „ Reſpondit illa, id permoleſtum eſſe,& lacrimas fundens & „ conquerens; quo,inquit, me vertam? Chriſtiani itaque om- „ nes in orationes corruunt, dumque ſatis diu orant, dæmon „ occupatam hactenùs prędam deſeruit: ipſa verò ſubito po- „ tum petijt. Admonita vt IESVM & MARIAM inuocaret,tantâ „ ſuauitate vtrumque protulit nomen, vt angeli vocem vide- „ rentur

rentur ſibi audire.] Anno 1588. Brunę in Morauiâ, mulier erat
in Noſocomio acerrimâ diaboli oppugnatione ſic oppreſſa,
vt nunc aquis ſibi vitam extinguere, nunc cultro, quē gnarus
nocendi porrigebat in manus, eripere moliretur, prohiben-
tibus cunctis qui erant in valetudinario: poſt illam triennij
vexationem apoplexiâ corripitur, obligatione linguæ lo-
quendi vſu adempto: mittitur ad noſtros, vt pro concione
populi preces efflagitent: & exoratum fuiſſe Deum, ſolutus
primùm linguę nodus, deinde animę, poſt ſacram confeſſionē
peractam, oſtendit.] Hector Boëthius quoque Scotorum res
deſcribens *lib. 8.* In Marreâ regione teſtatur ſe ab ijs qui con-
„ ſpexerant accepiſſe, quod eius verbis adſcribam; Puella Na-
„ talibus altis, formâ conſpicuâ, complurium nobilium auer-
„ ſata connubium in nefandam cum dæmone incidit conſue-
„ tudinem; quæ cùm vterum ferret, parentum rigore coacta e-
„ dere ſtupratorem, adoleſcentem mirâ pulcritudine frequen-
„ tiùs ſecum noctu, interdiu nonnunquam conueniſſe: vnde
„ veniſſet, quóue abijſſet, neſcire ſe reſpondit. Parentes, tametſi
„ filiæ parùm crederent, accuratiùs rem aduertentes, conſilio
„ quis eſſet qui gnatæ expugnaſſet pudicitiam explorandi: co-
„ gnito tertio poſt die indice ancillâ ſtupratorem adeſſe reclu-
„ ſis foribus, accenſo thedarum ingenti numero, cubiculum
„ ingreſſi, horrendum monſtrum, figurâ ſupra humanam exiſti-
„ mationem terribili, in filiæ amplexibus ſunt conſpicati. Cu-
„ currêre ocyùs complures ad fædum excitati ſpectaculum. In-
„ ter eos ſacerdos probatæ vitæ, ſacrę diſciplinę non ignarus,
„ ceteris aut trepidè abeuntibus aut pauore terræ illiſis, cùm
„ Chriſti Apoſtoli Ioannis euangelij initium recitare orſus,
„ ad eum locum, VERBVM CARO FACTVM EST, perduxiſſet;
„ malus dæmon horrendo ſublato clamore, cubiculi tectū ſecū
„ aſportans, omni ſupellectili incenſâ abijt. Femina periculo
„ ſeruatâ, enixa eſt mōſtrum vndequaque fędum aſpectu, quale
„ nuſquam antea (vt ferunt) inter noſtrates viſum. Id obſte-
„ trices, ne obſeruatum contumeliæ eſſet familiæ, accenſa in-
„ genti pyrâ citiſſimè cōcremarunt.] Idem paullo antè docuit

dæmonem quoque ſuccubam oratione fugatum. In Gareothâ (*inquit*) regione, vico quatuordecim vix paſſuum millibus ab Aberdoniâ, adoleſcens multâ formoſitate, coram Aberdonenſi Antiſtite quæſtus eſt palam, ſeſe à dæmone ſuccubâ (vt dicunt) gratiſſimâ omnium quas vidiſſet formâ, multis antea menſibus infeſtatum, eandem occluſis foribus noctu ad ſe ingredi, blanditijs in ſui amplexus compellere: dubiâ luce abire ſine ſtrepitu penè: nullo ſe poſſe modo, cùm plures attentaſſet, à tantâ ac tam turpi væſaniâ liberari. Iubet continuò optimus Epiſcopus adoleſcentem alio ſe conferre, & vt Chriſtianâ religione magis laudatis ieiunijs & orationibus plus ſolito accommodaret animum: fore vt pijs operibus intento victus cacodæmon tandem eſſet terga daturus. Euenit adoleſcēti, ſalubre conſilium religiosè exſecuto, paucos poſt dies vti venerandus Antiſtes erat prȩfatus.]

In litteris Iaponicis anni 1569. ita ſcribitur; Multis in locis Bungenſis regni, vbi quidam erant ab hoſte humani generis obſeſſi, Chriſtiani facto conuentu ſolâ recitatione Dominicȩ orationis & ſalutationis Angelicæ clarâ voce inſtitutâ, dæmonem ſæpe repulerunt.] De *oratione* notior res κ, in confeſſo eſt etiam hæreticis: ſed qualis iſta eſſe debeat, non æquè. Inprimis maximè ſalutarem eſſe communem Eccleſiæ orationem Patrum teſtimonijs conſtat, Chryſoſtomi, Auguſtini, aliorumque λ; deinde & priuatam hominum Sanctorum, vt confirmant Glycas μ, Eugyppius, & Metaphraſtes. Si quæras quid orandum? præcipua dignitas & efficacitas eſt, ſymboli Apoſtolici & orationis Dominicæ, non modo ex Canonum præſcripto, ſed & veteris æui noſtrique experientiâ, vt docet multis D. Auguſtinus *lib. 2. de ſymbolo ad Catechumenos c. 1. & lib. de Vtilitat. cred. cap. 22.* & exemplis aſtruit Nicol. Remigius *lib. 1. dæmonolatr. c. 13. & lib. 2. cap. 4.* Nec dubito proximam his facere, Salutationem Angelicam, eiuſque iterationem illam ad horarias globulos, quam *Roſarium* appellamus; cui licet Heidelbergenſis aliquis anonymus ν ſuum bimonſtrem partum ἀντιροſarium obiecerit, calumnias tamen

κ *Tobiæ 6. & 8. Matth. 20.*

λ *D. Chryſoſ. hom. 3. de incōprehenſib. Dei Natu. â Auguſtin. lib. 22. de ciu. Dei. cap. 8. Theodoretus lib. 4. Hiſtor. Eccleſ. c. 21. Sozom. lib. 6. c. 28.*

μ *Glycas p. 4. Annal. fol. 354. Eugypp. in vitâ S. Seuerini menſe Ianua. Metaphraſt. in vitâ S. Auxentij Abba.*

ν *Fran. Iunium ferunt fuiſſe: ſed incertâ famâ.*

tamen & apinas meras, ſub alieno nomine Ioan. Buſæus pari & lepore & robore, ante annos iam decem diſiecit: & quia Gelaſimus quidam lepidè ſibi viſus ludere in noſtrorum hominum apud Indos roſaria, deſcribam quod ſcurrator legat, rideat, ſi lubet. In litteris Lud. Frois è Iaponiâ ſcriptis anno 1596. hæc narratio exſtat, Moguntiæ his verbis Latinè excuſa, fol. 179. Nobilis quidam homo, olim magnâ auctoritate in hoc regno Fingano pollens, habebat filiam matrimonio cum gentili copulatam, cuius mater cum totâ familiâ quoque erat gentilis, nullus verò Chriſtianus niſi dictus nobilis, vir bonus & religioſus. Accidit filiam ex improuisò infirmari, & quidem intra ſex dies vſque ad mortem: quidam aiebant à dæmone obſeſſam, propterea quòd tam furioſos & inſolitos geſtus ederet, vt ægrè à duobus vel tribus hominibus teneri poſſet. Maritus & ſocer implorarunt opem Bonziorum, ſed ſuis illi ritibus & nugis ſuperſtitionis ne hilum quidem eam iuuare potuere. Verùm quia feminæ impendebat mors, certiorem reddidere eius parentem, octodecim milliaribus inde diſiunctum. Is celerrimè aduolat, inuenit filiam quidem ſpirantem, ſed mentis impotem, vt patrem ſuum non agnoſceret. Pater ilicò mandat ſubmoueri omnes Bonzios, alioſque Ethnicos lectum ſtipantes: ipſe verò accepto roſario, ter Dominicam orationem & ſalutationem Angelicam aggreditur pronuntiare: femina interim nihil mutatur, ſed horribiliores potiùs geſtus, quàm priùs edit, vt à multis teneri vix poſſit. Pater redit ad præſidium roſarij, eo verberat tergum filię dicens: tu videre mihi dæmon aliquis, excede ex hoc corpore. Et reſpondit dæmon: non excedam. Pater, vt erat homo virtute præſtans, roſarium inijcit in eius collum, dicens: velis nolis, excedes. Tum dæmon; Tollite, inquit, roſarium, quia abſcindit mihi collum, & tunc receſſero. Reſpondit pater, minime tollam, imo funes quoſdam arripiens, minatus eſt ſe eum diuerberaturum: & ſic dæmon exceſſit. &c.

Nec diſſimile apparuit in eiuſdem Iaponiæ inſula Scichinâ, *quod ibid. fol. 195. narratur*, de virtute Litaniarum; Mos eſt opera-

operariorum illius ditionis tempore pluuio, vaſis aquam ex- „ cipere, qua ſudo cælo irrigare poſſint hortos & agros. Quo- „ niam verò aliquando contigit (*hautdubiè maleficio dæmonis*) „ vaſa, licet plena, nullam reddere, etiam poſt impedimenta om- „ nia remota, aquam; vocarunt veneficum, qui ſuis ritibus dia- „ bolicis, & inuocationibus ſuperſtitioſis effecit, vt defluxerit, „ idque in multos annos perdurauit. (*En maleficium maleficio* „ *pulſum*) Hoc verò anno cùm ruſtici in Beatiſſimæ virginis „ confraternitatem adſcripti eſſent, & anteactæ vitæ lapſus er- „ roreſque cum dolore animi patefeciſſent: ac ſtato tempore ad „ excipiendam aquam neceſſariam reuerſi, animaduerterent „ more ſuo non defluere: (*en tertiam fraudem dæmonis iterum* „ *aquam ſiſtentis, vt iterum veneficus adiretur*) non iam ampliùs „ ad magos, ſed ad Eccleſiam confugêre, certioremque eâ de „ re fecerunt ſenem quendam optimum Chriſtianum, qui in „ Eccleſiâ Futaianâ ſolus diu omnium fidelium perſonam ſuſti- „ nuerat; eumque etiam atque etiam rogarunt, vt ipſe preces „ aliquas ſupra vas aquæ recitaret: ſe iam Magicis ſuperſtitio- „ bus nuncium remiſiſſe. Senex purgauit ſe quantum potuit, „ & re conſideratâ ſecum in hunc modum eſt ratiocinatus. Si „ aqua Deo annuente fluxerit, Chriſtiani fortiores, robuſtio- „ reſque in fide reddentur: ſi autem ob mea peccata non fluxe- „ rit, multi in fide refrigeſcent, & pluris facient fraudes, & ve- „ neficia Satanæ, quàm ritus & preces ſacras. Tandem tamen „ exiſtimauit eorum voto ſatisfaciendum, multiſque eo loco „ Chriſtianis comitantibus ad locum contendit, & primùm fle- „ xis genibus *Litanias de Sanctis*, deinde' *Symbolum Apoſtolicum* „ recitauit, ac mox nullâ difficultate aqua per canalem efluxit.] „ Igitur his addenda Catholica *Litaniarum* recitatio; quæ o- lim tum contra cetera mala omnia, tum nominatim contra ludificationes & vexationes dæmonum, ſemper vtiliſsima fuit, vt plurimis teſtimonijs [v] & argumentis egregie probauit ex noſtris Nicol. Serrarius, eruditâ ſuâ Diſputatione de Lita- nijs, Herbipoli editâ: cuius etiam ſunt illæ alię piæ & eruditæ Litaniæ de Sacroſanctâ Trinitate, non ſemel iam excuſę. De hoc

[v] *Vide Ioann. Diacon. li. 4. vitæ D. Gregor. c. 93. & Sigisbert. an. 858. Iacobũ Rabum li. cõtra Marbac. c. 26. Eiſingrinium lib. de exorciſmo Oetingenſi. Thyræum de dæmoniac. p. 3. n. 654.*

hoc remedio trium ſatisfactoriorum operum non pauca, nec leuiter Tyræus p.3.de locis infeſtis cap.66.

AA SEXTVM eſt inuocatio deuota nominis *Saluatoris IESV*, *vel Chriſti*, vel B. *Deiparæ Virginis*, vel petita opitulatio ab *angelo cuſtode*. De *Saluatoris nomine* docent vetuſtiſſimi quique Eccleſiaſtici ſcriptores, tam conſtanter tam frequenter, vt putidum ſit verba eorum hîc coaceruare o. Tot etiam exempla reperiuntur eius efficacitatis, vt faſtidium mihi lectoris cauendum potiùs, quam quærendi labor ſit ſubeundus. Indicabo loca, vnde qui volet petat. *recens vnum refert Ananias lib.4.de Naturâ dæmon.fol.152. vetuſtiora duo de B. Auxentio in eius vitâ Metaphraſt. aliud auctor vitæ S. Euphraſiæ Virg.menſe Martio; aliud de S. Theodoro archymandritâ Grego. presbyter.22 April.apud Surium, & apud eumdem alia quinque vel ſex; tomo.4.pag.154.& 513.tomo.5.pa.827.& 892.tom.6.pa. 671.tom.7.pag. 567. vide præterea Gretzerum lib.3.de Sanctâ cruce cap.27.* & egregium exemplum illud, quod ſuperius litt. R.retuli de Muſſipontano iuuene. De *B.Virgine* docet exemplũ illud notum Theophili, de quo pręter alios egit Honorius Auguſtodunenſis, in *Sigillo Mariæ*; & nobilis cuiuſdam Eburonici, de quo ex Cęſario egimus *li.2.*& addi poteſt exemplũ nobilis puellę quod *ex Mori lib.1.Dialog.c.16.* narrat Bredenbachius *lib.2.c.27.* item quod narraui ſup. tom.2. pag. 55. A. De *Angeli cuſtodis* ope ſatis clarâ, etſi non petitâ, capio miram narrationem Saliſberienſis *lib. 2. polycrat. c. 11.* his verbis;

,, Dum puer vt pſalmos addiſcerẽ Sacerdoti traditus eſſem, qui
,, forte *ſpeculariam* magicam exercebat, contigit vt me, & paul-
,, lò grandiuſculum puerum præmiſſis quibuſdã maleficijs pro
,, pedibus ſuis ſedentes ad ſpeculariæ ſacrilegium applicaret,
,, vt in vnguibus ſacro neſcio oleo an chryſmate delibutis,
,, vel in exterſo & leuigato corpore peluis, quod quærebat, no-
,, ſtro manifeſtaretur indicio. Cùm itaque prædictis nomini-
,, bus, quæ ipſo horrore, licet puerulus eſſem, dæmonum vide-
,, bantur, & pręmiſsis adiurationibus, quas Deo auctore neſcio,
,, ſocius meus ſe neſcio quas imagines tenues tamen & nebulo-

o *D.Iuſtin. aduerſ. Triphon. Origin. lib.1 contra Celſ. Tertullian. de corona milit. ad Scapulam, & in apolog. Cyprian. aduer. Demetrian. D. Athanaſ. de incarnat. Verbi, Climacus grad.10.* IESV nomine cæde inimicos: neque enim in cælo aut in terrâ potẽtiora ſunt arma.

ſas, videre indicaſſet: ego quidem ad illud ita cæcus exſtiti, vt „
nihil mihi appareret niſi vnguis & peluis, & cetera quæ antea „
noueram. Exinde ergò ad huiuſmodi inutilis iudicatus ſum, „
&, quaſi qui ſacrilegia hæc impedirem, ne ad talia accederem „
condemnatus. Et quoties rem hanc exercere decreuerant, „
ego quaſi totius diuinationis impedimentum arcebar. ſic mi- „
hi in ea ætate propiciatus eſt Dominus. [*Vtique arbitror per* „
Angelum cuſtodem: ſed addit.] Cùm verò paululum proceſſiſ- „
ſem, & flagitium hoc magis & magis exhorrui, & eò fortiùs „
confirmatus eſt horror meus, quòd cùm multos tunc noue- „
rim, omnes antequàm deficerent, aut defectu naturæ, aut ma- „
nu hoſtili, beneficio luminis orbatos vidi, vt cetera incom- „
moda taceam, quibus in conſpectu meo à Domino, aut pro- „
ſtrati, aut perturbati ſunt, exceptis duobus, Sacerdote videli- „
cet, quem præmiſi, & Diacono quodam; qui ſpeculariorum „
videntes plagam, effugerunt, alter ad ſinum canonicę, alter ad „
portum cellulę Cluniacēſis ſacris veſtibus inſigniti. Eoſdem „
tamen prę ceteris in congregationibus ſuis aduerſa plurima „
poſtmodum perpeſſos eſſe miſertus ſum.] De imploratâ ve- „
rò & impetratâ eiuſdem cuſtodis Angeli ope teſtis eſt S. Go-
o lib. 6. c. 19. lauduch, cuius mentio apud eius coętaneum Euagrium o;
ſed quod adſcribam, apud eum non habetur, ſed ex Stepha-
no Hierapolitano retulit Nicephorus *Hiſtor. lib. 18. c. 25.* eam
grauiſſimè varijs Perſicorum Magorum verberibus, crucia-
tibuſque affectam; ſemper abſque vllo medicinę pręſidio, an-
geli ductoris operâ ſanatam fuiſſe. Quę ad vtrumque Ange-
li nempe & Deigenitricis ſimul auxilium apprimè pertineat,
dabo narrationem aliam, certâ totius Luſitanię traditione no-
tiſſimam, & à rerum D. Dominici Ordinis Hiſtoriographo
Ferdinando del Caſtillo memorię proditam, *1. p. Hiſt. Gener.*
ordin. prædicator. lib. 2. c. 72. vt ex eo refert Alph. Villegas Flor.
Sanctor. p. 3. vitâ. 173. Boncela municipium Conimbricenſe
eſt, ibi nobilibus parentibus natus, quidam Ægidius. hic, vix
dum adoleſcēs, induſtriâ & fauore tres Canonicatus & Prio-
ratum vnum adeptus, omni vitio diffluebat, non indoctus
huma-

humaniorum litterarum,& philoſophiæ, & medicinæ; cui, quam ſibi oportuniorem ad nequitiam rebatur, totum ſe daꝛe,& Lutetiam eius addiſcendæ causâ cùm cogitaret,iter aggreſſus dæmonem obuium humanâ in ſpecie habuit. Malus iſte viæ comes,à noto ſibi ſed ignotus,paulatim varia quærere.vt audiuit profectionis conſilium,quin tu (inquit) me potiùs audis. ſcientiam indicabo, quæ & adeptu facilis, & vſu præcipua ad dignitates voluptateſque; ipſius etiam, quam ſitis,medicinæ ſumma perfectio eſt. Necromantiam dico. dixit & perſuaſit. abducit Ægidium, & adducit in vaſtum ſpecum propè Toletanam ciuitatem.ibi occurrere læti, & excepere venientem viri dæmoneſque humanâ effigie.itur in ſpecum. exigitur non ſecreti tantum,ſed & ligię fidei ſiue homagij perpetui Sacramentum. volens adigitur, & ſcedulâ proprio conſignatâ cruore,promiſſum confirmat.Septennio illic tetris artibus,& caliginoſâ ſcientiâ imbuitur. poſt Lutetiam profectus,miros breui inter Hippocratis ſectatores progreſſus facit,& Doctoratus lauream adeptus:gliſcebant enormia magis magiſque peccata: ruebat de ſcelere in ſcelus: ambiguum erat, fama eruditionis, an nequitiæ infamia maior. Sed, ô Dei bonitatem! vi, quem lenitate nequiuerat, ſtatuit trahere. Ecce tibi equitem hoplomachum, lanceam vibrantem,& intentantem miſero,irato vultu,minaci voce clamantem; *Vitam hanc moreſque deſere, ad frugem reuertere*. Subitus Ægidium terror occupauit, ſed veloci motu cum terrore inſtitutum priſtinum diſplicere deſijt. ad volutabrum luti reuerſo,poſt triduum idem ille eques iam terribilior non ſolum minatur,eadem verba repetens de mutando vitæ inſtituto; ſed lanceam pectori infigit,& vulnus etſi non graue imponit. Fractus animo noſter; *Dedo*,inquam,*me*, *faciam Domine quicquid iuſſeris*. Saulum diceres in terram deiectum. Statuit ſeriò,ſe totum Deo dicare,& quo intus impelli ſe ſentiebat (vrgente,ſic opinor,angelo cuſtode, qui apparuerat) religioſæ alicuius inſtituto familię ſe addicere. Hoc animo Luſitaniam repetens,dum per Pallentiam iter habet, vbi tum Monachi

 Domi-

Dominicani monaſterium moliebantur; ſubit cupido cernē-di operis. videt viros ſanctitate & eruditione claros, quoſdam etiam viribus & ætate defectos, delicatè olim nutritos, calcem ſubigere, ligna dolare, lapides parare, & onera humeris portare; ſummâ lætitiâ & alacritate. Optat ſe illis iungere, petit inſtanter admitti, impetrat. Tirocinio defungitur, magnâ ſpe Sanctitatis futuræ datâ. poſt aliquot annos miſſus Santarenum in Luſitaniam, ibi creſcebat oratione, & victoriâ ſui. Vnus angebat ſcrupulus, quòd penes dæmonem hæreret ſcedula illa obſcæna & inteſtabilis. igitur ardentiùs Reginæ cælorum ſe commendabat, mali huius remedium aliquod poſtulabat, non ſine lacrymarum imbre, & cōtinuo ſuſpiriorum concentu. Quid neget miſericordiȩ Mater ſic poſtulanti? Die quadam cùm in ſacello templi prolixiùs oraret, apparuit illi dæmon formidabili aſpectu, deteriore vlulatu, conuicium facit, & præſtitam fidem acceptaque beneficia petulanter exprobrat. tandem poſt multa minaciter, & proteruè, & impotenter obiecta. *faxo* (inquit) *huius te monachiſmi, & violentiæ quæ me tibi ſyngraphum hunc cogit reſtituere, nunquam ſatis pæniteat.* ſimul abijcit eum ad pedes Ægidij, & videri deſijt. Ægidius chartulam accipit, & lacerat minutim. Nec vanæ dæmonis minæ fuere. admirandis illum modis plus ſeptennio poſtea vexauit. mitto vexationes alias. aſſumebat monachi cuiuſdam, qui in eodem degebat monaſterio ſimilitudinē, & nihil non, quod excogitari inter domeſticos poſſet, moleſtiæ Ægidio interebat. patiebatur hic, ſed tandem dolens malitiam illam ſerpere; & fratrem, vt putabat, illum, Deum ſic ſemper offendere; rem defert priori, & petit aliò mitti, cauſamque aperit. accerſito fratre, deprehenſus calumniator, & inſolens ab alijs, ſolitus ab Ægidio vinci, deſijt victori negotium faceſſere. Viuus tandem clarus multis non virtutibus tantum, raptibuſque, ſed & miraculis varijs, anno. 1265. mundo denaſcitur, vt cælo naſceretur. ſepultus Santareni, vt ſanctus colitur. Habetis & Deiparæ virginis vno in exemplo efficaciſſimum contra dæmones præſidium, & (quȩ

& (quæ dixi alijs locis) præterea de ſcholis Magicis Hiſpaniæ α, de homagio præſtando β & chirographo cruento γ, de repræſentandis innoxijs δ, de apparitione dæmonum & etiam angelorum ε. Ioannes Molinetus ζ narrat Energumenarum illarum Quercetenſium, de quibus egi non ſemel, poſſeſſores dæmones inter cetera quæſtos; ſibi à *Miſericordiæ matre* manubias animarum plurimas quotidie eripi, necnon ab illo gigante pueri baiulo, & ab aliâ rotæ, & aliâ turris geſtatrice. ſic enim illos ſacratis *Mariæ*, *Chriſtophori*, *Catharinæ*, & *Barbaræ* nominibus abſtinentes, ad Eccleſiaſticam picturam alluſiſſe.

α lib. 2. q. 1. ſ.
β lib. 2. q. 4.
γ lib. 2. q. 12. num. 5.
δ lib. 2. q. 27. ſect. 2.
ε lib. 2. q. 26. ſect. 3.
ζ Chron. Belgiæ anno 1490.

Quid verò prohibet me, PATRONÆ virginis DEIPARÆ memoriam & venerationem, aliâ quoque certiſſimâ narratione recolere, vt quàm efficax ſemper eius inuocatio contra tartaream tyrannidem fuerit Lectores intelligāt? Horatius Turſellinus Hiſtoriæ Lauretanæ ſcriptor, pari elegentiâ & fide, rem geſtam proponit η: alium porro iuuenem Lauretanę virginis tutela ſeruauit, quem in præcipitem locum libido inſana prouexerat. Hic, vt erat proiectę cupiditatis audaciæque, in vetitas ſe effuderat voluptates. Expugnato multarum matrumfamilias pudore, immodico cuiuſdam mulieris amore flagrabat: qua cū nec prece, nec precio, nec vi, doloue potiri liceret: vltima experiri ſtatuit. Igitur conciliatum magicis cantionibus dæmonem rogitat, vt ſe voti compotem faciat, ad omnia ſe deſcendere paratum oſtendens, ſi eo, quod expeteret, frueretur. Diaboli ergo iuſſu à Chriſto deficit: ſeque totum illi dedit, traditque. Super hæc omnia iurat conceptis ab illo verbis, & chyrographo ſuam obſtringit fidem: vſque eo impuras mentis voluptatis amor excęcat. Cęterum, vt potitus eſt, quod cupierat; fecit, vt ſit, faſtidium copia: & cæleſti luce obortâ, magnitudinem ſceleris ſui ſerâ æſtimatione perpendit. Ergo poſteaquam animum curis anxium pœnitentia ſubijt, ad venię ſpem erectus, cæleſtem opem ſpectare, Deum Deique parentē implorare cœpit. Inter hęc occurrit animo virgo Lauretana, eiuſque ædis Sacerdotes ampliſſi-

η lib. 4. c. 33.

mâ facinorum expiandorum authoritate præditi. Protinùs Deo authore ac duce Lauretum petit, haud dubius quin inibi eſſet tantis malis remedium inuenturus. Nec ſua illum fruſtrata ſpes. Lauretum vt venit Sacerdotem idoneum nactus, re omni expoſitâ, conſulit, ecqua ſibi ſpes ſit reliqua ſalutis. Ille primò ſceleris atrocitate exterritus paulisper hæſit: deinde immanitate facinoris demonſtratâ; ita ſpem illi ſalutis oſtendit, ſi precibus, ieiunijs, voluntariáque corporis vexatione Deum placare penitùs inſiſtat. Cùm ille nihil omnino pænarum recuſaret; promiſit Sacerdos ſi imperata feciſſet, ſe faciles aures ei daturum, & tantum piaculum Deo propitio vtique expiaturum. In digreſſu hominem monet, vt per triduum inediâ, cilicio, flagris corpus affligeret, B. Virginis opem implorans: per eam à Deo veniam expoſcat: ſe eodem triduo rem diuinam pro ipſius incolumitate facturum. Et vtrinque exſtitit fides. Ita triduo extracto, ſacerdos optimum ratus eſt ante abſolutionem, chyrographum à dæmone extorqueri, ne quid omnino iuris in illum haberet. Proinde hominem ab ſe dimittit monitum, vt auguſtiſſimum ſacellum ingreſſus precibus lacrymiſque Deiparam vſque eò fatigaret, dum chyrographum à diabolo extortum reciperet. Morem gerit ille, ſuæ ſalutis, ſecuritatiſque auidus, haud dubiâ ſpe, id ſe deprecatione Deiparæ virginis impetrare poſſe. Ergo proſtrato ante Virginem corpore, lacrymans obnixè eam precatur, vt recepto illo nefario chyrographo, ſaluti incolumitatique ſuę conſultum velit, ingenti miraculo compos voti efficitur. Verſiculos illos ex animo iterabat; MONSTRA TE ESSE MATREM. SVMAT PER TE PRECES, QVI PRO NOBIS NATVS, TVLIT ESSE TVVS. Talia precatus ſubitò chyrographum in manus ſuas delapſum conſpicit. Itaque vix ſibimet ex inopinato gaudio credẽs, integrato fletu grates Virgini enixiùs agit. Inde ſacello egreſſus, lætitiâ exultans ad Sacerdotem accurrit: receptum Deiparæ beneficio ſcriptum oſtendit. Id erat tot tantiſque in Chriſtum, atque in ipſum qui ſcripſerat, diris & exſecrationibus refertum, vt facilè appareret, à ſempiterno

humani

humani generis hoſte dictatum. Verumtamen tantum vinculum omni diabolicâ fraude potentior vis diuina diſſoluit: ita deuotum illud inferis caput, Deiparæ benignitate aſſeritur *in libertatem filiorum Dei*: ne quiſquam omnino, quamuis facinoroſus ac perditus, ſi modò ipſe perire nolit, de ſuâ ſalute deſperet, neu cuiquam in dubium veniat Dei clementia, quæ vltrò MATREM ſuam reis PATRONAM dederit ad ſalutem.] Hoc exemplum gratiùs futurum ſperò, eo quòd ſimul praxim quamdam iuxtà tutam & facilem Confeſſarijs pænitentibuſque proponat; cuius normam ductumque in ſimilibus admodum perplexis conſultationibus imitari poſſint: quod libri huius ſexti inſtitutum vel maximè flagitabat, à me non præteriri. Alia duo valdè illuſtria refert Cæſar. miraculor. lib. 6. c. 26. & 27. ex quibus quã efficax contra dæmonũ præſtigias remedium ſit, nominis MARIÆ deuota cum fide pronunciatio clariſſimè videtur. ſed claudat hunc §. ſanctus vir, & bonus poëta Prudentius de ſacratiſſimæ Dei genitricis contra dæmonas poteſtate agens; Cathemer. hymn. 3.

Auctor & ipſe doli coluber
Plectitur improbus, vt mulier
Colla trilinguia calce terat:
Sic coluber muliebre ſolum
Suſpicit, atque virum mulier.
Ecce venit noua progenies,
Aethere proditus alter homo,
Non luteus, velut ille prior:
Sed Deus ipſe gerens hominem,
Corporeiſque carens vitiis.
Fit caro viuida ſermo Patris:
Numine quem rutilante grauis
Non thalamo, neque iure tori,
Nec genialibus illecebris
Intemerata puella parit.
Hoc odium vetus illud erat,
Hoc erat aſpidis atque hominis
Digladiabile diſſidium,
Quod modo cernua femineis
Vipera proteritur pedibus.
Edere namque Deum merita
Omnia virgo venena domat:
Tractibus anguis inexplicitis
Virus inerme piger reuomit
Gramine concolor in viridi.
Quæ feritas modo non trepidat
Territa de grege candidulo?
Impauidas lupus inter oues
Triſtis obambulat, & rabidum
Sanguinis immemor os cohibet.
Agnus enim vice mirificâ
Ecce leonibus imperitat,
Exagitanſque truces aquilas
Per vaga nubila, perque notos

Sidere

Sidere lapſa columba fugat. *Tu niueus per ouile tuum*
Tu mihi Chriſti columba potis, Agnus hiare lupum prohibes, »
Sanguine paſta cui cedit auis *Sub iuga tigridis ora premens.* »

Septimvm, eſt *ſignaculum Sanctæ crucis*; de cuius præconijs liber eſſet ſolidus contexendus ex Sanctorum Patrum ſcriptis,& rerum geſtarum exemplis. *Vide D. Ciprianum ſerm. de Paßione Chriſti, Originem lib.3.in Iob, Lactant.lib.4.cap.24. D. Antonium, apud Athanaſium, ipſum D. Athanaſium de Incarnat. verbi*; (*vbi ait*; ſignum crucis tollit omnem Magiam.) » *D.Gregor.Nazianz.orat.1.in Iulian.& ad Nemeſium, D.Chryſoſt.hom.8.in epiſt.ad Coloſſ.& homil.50.in Matthæ. D.Cyrill. Cateche.4.de aſcenſ.Niſſenum in vitâ Taumaturgi. Hieronymum in vitâ S. Hilarionis, Auguſtinum lib.2. de ſymbolo ad Catechumen.& ſermo.81.de temp.Theodoretum in vitâ Macedonii,& li.3.hiſt.c.3.& lib.5.cap.21.D.Gregor.lib.2.Dialog.cap.10.Ioann. Diaconum lib.2.vitæ D.Gregor.c.vlt.* apud quos exſtant memoriâ digniſſimæ de hac re hiſtoriæ; nec minus illuſtres aliæ, vna de incendio ſæuiſſimo quod Rhemis diabolus excitarat,& S. Remigius ſigno crucis exſtinxit, habet Hincmarus *in eius vitâ.* aliud de B. Vedaſto qui crucis ſigno maleficium aliud aboleuit, teſte Albino Flacco hiſtorico vitę eius; eodem dæmonibus præualuit ſigno D. Auxentius, teſte Metaphraſte: vt & S. Albinus teſte Fortunato,& S.Suibertus teſte Marcellino; & B. Caluppanus, teſte D. Gregorio Turonenſi, qui memoriâ dignam rem narrat ϖ, vt & de S. Nicetâ Theocteriſtus eius diſcipulus apud Metaphraſtem in Aprili; & de B. Vincentio Ferrerio Rauzanus ρ; & de Eutychio Patriarchâ Euſtathius eius diſcipulus: qui & ſignum crucis vocat *telum dæmonibus formidabile*: hoc ſigno Macarius Patriarcha Antiochenus in Bauariâ morbos pepulit, Mechliniæ incendium exſtinxit, Tornaci ſeditionem compeſcuit, vt tradidit Anonymus, *in eius vitâ*, qui ante quingentos annos ſcripſit. benedictione huius ſigni Theodorus archymandrita veneficium Theodori Magi vitauit, ſæpè dæmones expulit, ſolitas frugum calamitates auertit,& dęmones certis locis includebat & ſigno

ϖ *in vitâ Caluppani apud Surium tom. 1.*

ρ *lib.1. eius vitæ c.10.& lib.2.c.7.*

ſigno crucis locum obſignabat, ne cui nocere poſſent, teſte Georgio eius diſcipulo. Eodē gladio vtebatur B. Godefrid. teſte Nicolao eius æquali, *cap. 13. eius vitæ*; & S. Portianus, teſte Greg. Turonico *de vitâ Patrum c. 5.* & S. Maximus Rhegienſis, teſte Dinamio Patricio (*apud Sur. in Nouembri,*) qui & miras dæmonum præſtigias, & vnico hoc telo partā narrat victoriā. Docebat hoc S. Eligius Nouiomenſis ſuos his verbis; " Chriſtiano nec auguria, nec alia quęlibet figmēta poſſunt " officere. quia vbi ſignū crucis cum timore & fide Dei præceſſerit, nihil ibi inimicus nocere poterit *σ*.] Fatentur hoc dæmones expulſi à S. Patapio apud Metaphraſtem *menſe No-* " *uembri*, clamantes; verè terribilis es ô Nazarene, verè terribi- " lis es, & vbique in omnes obtines imperiū. Quo ergo proficiſ- " careſi in deſertum, ſi in ciuitatē, ſi vbicumque duxerit aliquis, " tu illuc præuenis; ſolâ crucis figurâ, ſolo tuo nomine nos ex- " pellens.] Meritò itaque S. Daniel Stylites, ad effugandos dęmones, vbique crucē, vt arma inexpugnabilia (ait Metaphraſtes) inferebat. Hoc in ſigno tam feliciter vincebat S. Maurilius, vt narrat Fortunatus *τ*; necnon S. Aichadrus, vt refert Fulbertus ſcriptor eius vitæ; item S. Nicetius Treuirenſis, vt prodidit Turonenſis Gregorius *υ*; item ex conſilio B. Nonni pænitens illa famoſa Pelagia, teſte Iacobo Diacono Heliopoleos; item S. Iacobus Alemannus, teſte Antonio Flaminio *vitæ illius cap. 11.* item S. Gallus Abbas & confeſſor, teſte Walafrido Strabo *lib. 1. vitæ S. Galli c. 7.* & innumeri alij. eadem enim Sanctorū omniū ſemper de hoc ſigno ac tropheo ſalutis noſtræ ſententia fuit, eadem ſæculorum omniū experientia. Nolo plura addere, velim dumtaxat legi, quod de Diacono à S. Wulfranno miſſo vt pręſtigioſum palatiū Ratbodo oſtenſum viſeret, narrat Ionas Senonēſis; qui eo tēpore vixit, & id ſe accepiſſe ex oculati teſtis Ouæ Presbyteri Friſij ore ſcribit, in *vitâ S. Vulfranni, apud Surium menſe Martio.* Quod cur in dubium vocet, Corn. Kēpenſis *lib. 3. Hiſt. Friſ. c. 11.* non ſatis intelligo. Multa enim paſſim talia à grauiſſ. ſcriptor. prodita. Legite quod de Cabade Perſarum Rege narrat Glycas

σ refert S. Audoenus eius æqualis lib. 2. vitæ Eligij c. 16.

τ vitæ S. Maurilij c. 3. & 6. & 21.

υ vitæ patrū c. 17.

p. 4. Annal, fol. 370. & his addite quę Thomas Boſſius collegit *lib. 3. de ſignis Eccleſ. c. 8. & ſeq. & lib. 15. c. 1.* & Sprengerus *cap. 1. q. 4. p. 2. mallei.* denique Societatis noſtræ Iacob. Gretzerus *lib. 3. de S. Cruce cap. 18. & 19. cum aliquot ſequentibus*, & Pet. Thyręus *p. 3. de dæmoniac. c. 44. & lib. de locis infeſtis p. 3. ca. 68.* Sed vnum nolo præterfluere notatum à Franc. Bencio litteris Mediolanenſ. Anno 1591. Sacerdos quidam Aronæ agens pollicitus erat Deo, aditurum noſtram ſocietatem id- » que vni è noſtris aperuit. Indignè hoc tulit dęmon ſeque ad » ſolita arma conuertit. Impuris cogitationibus hominem ag- » greditur, ita infeſtis vt adimerent ſomnum: ſurgit è lectulo » miles Chriſti, & lectitandis piorum hiſtorijs noctes ducit in- » ſomnes. neque hoc tulit aduerſarius, ſuſpenſam lucernam ad » parietem ſic deijcit, vt effuſo oleo totum volumen fœdè pro- » lueret. neque hoc ſatis: inter cęnandum inuadit immundo » afflatu: hic à menſâ ſtatim in cubiculum, humiles ad Deum » preces effundens humi proiectus, & pro cibo corpori flagra » ingerere: cùm ſic quoque cæco igne carperetur, nudatis pe- » dibus terram inſtitit binas horas vel ternas, dum importunus » calor deferueſceret: dein conijcit ſe in cubile feſſus: viſus in » eodem ſtrato videre mulierem & attingere eius comam ma- » nuum extentu: deſilit repentè attonitus, & ad lectulum con- » uerſis luminibus nihil videt: donec bis terue agnouit, timuit » ludibria oculorum: idque pluribus noctibus accidiſſe teſtatus » eſt: tandem eo res proceſſit, vt miſer iturus cubitum, brachia » ſibi manuſque arctè colligaret, inditis vinculis ne in ſomno » attrectarent quicquam manus errantes. fruſtrà. ſimul enim » ſopor & ligabat ſenſus, breue ad tempus, & brachia ſoluebat. » Sed nimirum, quę eſt Dei clementia, Diaboli tentatio eſt in- » fra hominum facultatem: fugauit illum qui pro caſtitate pug- » nabat, cùm fortiter obſtitiſſet. Redijt tamen victus ad pugnam » admirabili arte. Egreſſus aliquādo ſacerdos idem ex oppido, » leuandi ęſtus, iuxta lacum inambulabat perſoluens horarias » preces *Mariæ Virgini*. Vix ducentos paſſus proceſſerat, cùm » aſſecutus eſt eum vir quidam, cum rutilâ barbâ & promiſsâ, » veſte-

» veſteque magni precij: inſidebat equo pulcherrimo atri co-
» loris, qualis nullus illis regionibus: famuli erant à pedibus
» duo: cùm acceſſiſſet propiùs perhumaniter ſalutauit, num-
» quid ad *Iubilate*, inquit, perueniſti? recitabat fortè Sacerdos
» illum pſalmum, & quod magis mirum, ita preſsâ voce, vt ex-
» audiret tantum ſe ipſe. tum verò equitem inter & ſacerdotem
» ſermo inſtitutus, hoc ordine. Prior eques ſpecie rimantis, quę
» eſt animo tibi infixa cura? quæ ſollicitudo mærentem exe-
» dit? at ille diſſimulans, mihi benè eſt ac bellè: fruſtrà tibi huius
» rei quæſtio fuit. Cui eques. Mi homo, mihi dare verba diffi-
» cile eſt; cui datum olim à Deo, vt introſpiciam, quid tacitis
» cogitationibus voluent homines, agitentque. cùm ſtetiſſet
» Sacerdos admiratione defixus, & ſtupens loquentis habitum,
» corpuſque totum luſtraret luminibus, ſumpto animo. Quod,
» ſi tibi ea eſt virtus, effare, quæ me angit moleſtia? ſi quid for-
» taſſe tu plus ſcis de rebus meis, quam ego ipſe. Cui ille: Vo-
» tum Societatis Ieſuitarum: hic ſtimulus cor vellicat, hoc te
» quietum eſſe non ſinit. Sed tu alias res agas neceſſe eſt: ad il-
» lam tibi aditus non patebit: me vide. Suſpicatus alter, ne ali-
» quâ ratione inaudiſſet à noſtris. Non certum ſatis votum il-
» lud fecerim necne: ſed vt ita ſit, ſi certum eſt Patribus me ex-
» cludere, non abijciam animum, nec me diſcruciabo: neque e-
» nim vna eſt tantum piè ac ſanctè Deo inſeruiendi via. Rectè
» iſtud quidem, ait eques, mitte illam de pectore curam. eſt tibi
» ea indoles ingenij, is truncus corporis, & hæc, ſuper ea, volun-
» tas; vt vel in iſtâ qua nunc vteris ratione vitæ, poſsis innocen-
» tiam tueri. quod, ſi me audis, aliam terram vide, vbi Deo vi-
» uas & tibi, Aronâ relictâ. iam me ſequere, nec temerè erit cō-
» ſultum rationibus tuis: optimâ apud me eris conditione. non
» lacto inanibus promiſsis. huc reſpice. hæc cùm diceret, cru-
» menam prægrandem manu percutiebat crepantem argento.
» egit gratias ſacerdos. non poſſum ad præſens vti liberalitate
» tuâ, vt fidem meam præſtem Eccleſiæ Aronenſi. & ſubitò in-
» terfatus eques, quæ iſthæc fides, ſine publicâ vllâ ſponſione
» aut chirographo? An te. LIII. æris libræ (neque enim plu-

res accepiſti) addictum habebunt. Aſſentiebatur hæc audiẽs „ non ſine admiratione: ſed coniecturâ ducebatur ad ſuſpican „ dum, ad illius aures permanaſſe omnia ab aliquo Aronenſi. „ Tum paullo fidentior, Tu verò quo iter intendis? vbi habes? „ Pallantiæ, reſpondit (nomen eſt oppidi ad lacum Verbanum) „ & qui ad nos appellit linter meus eſt, ad vicinalem vſum pa- „ ratus. agebatur ab vno atque altero remige, vtroque pullato. „ aſpicit ſacerdos, & miratur non antea viſum. Nunc, ſi accipis „ conditionem, Pallantiæ mecum eris quamdiu voles. ſi ſtat „ religioſam vitam complecti, vt in vnam admittaris inſignem „ & Sanctitate præſtantẽ, curabo. Laudo egregiam humanitatẽ „ tuam, qua ſponte vteris in hominem ignotũ: ſed habeo cau- „ ſas remittendi. Hac ſermonum vice cùm paullùm ſubſiſtere „ cogeretur Sacerdos. Præi, Domine, inquit, poſt paulo ſequar, „ nec aliter fecit ac dixit. Tum ſalutare crucis ſignum in fron „ te exprimens atque in loco cordis, & penſilem corollam bac- „ cis conſertam ſacris, quîs preces numerantur, manu prehen- „ dens præcedentem ſubſequitur.] deſiere ad crucem ſubitò „ apparere, eques, famuli, cymba remigeſque. Quis non mi- retur tot contortuplicatas colubri tortuoſi fraudes, vnico Sanctæ crucis ſigno nebulæ inſtar diſſipatas? Et ſi non ſis (Lector) præoccupatus aut mente vanâ, nihil dubito, quin Wieri impudentiam, virulento & tortuoſo ſermone conantis eleuare, quam ipſemet prodiderat narrationem, ſis vehementer deteſtaturus. Illud quoque velim notes, & in memoriæ ſinum recondas, quod B. Fortunatus diſertè prodidit, aliquãdo Sanctos hiſce diuinis remedijs quædam alia adhibuiſſe, dicis tantum causâ: vt miraculorum gratiam, hoc quaſi naturalis remedij velamento, quæ illorum erat, humilitas, obumbrarent, & humanam laudem effugerent, vt de B. Radegunde Reginâ idem prodidit, eam crucis ſigno folium pampini addere conſueuiſſe φ.

φ *Fortunat. lib. 1. vitæ S. Radegund.*

OCTAVVM præbent *Sanctorum* qui in cælis beatitudine perfruuntur æternâ, *reliquiæ*; de quibus illud, vt in cælis ſic in terris verum, *Nimis honorati ſunt amici tui Deus*, *nimis confortatus*

CC

fortatus eſt principatus eorum. fremant vt lubet Vigilantiani noſtri, in eorum illos Principe χ D. Hieronymus iam iugulauit. damnauit eos Nazianzenus, damnauit Chryſoſtomus, damnauit Ambroſius; damnant Eccleſiaſtici Annales, damnant geſta Sanctorum omnium; damnat, quæ errare non poteſt in fidei rebus, Eccleſia Catholica. de innumeris pauca memorabo. Quotannis ad D.Philippi Apoſtoli ſepulcrum in Siciliâ plurimos energumenos liberari; adeò vt anno 1541. pluſquam ducentæ feminæ huiuſmodi fuerint numeratæ, auctorem habeo Thomam Faſellum *lib.10. de rebus Siculis ca. 2.* idem cernimus in Brabantię Gelâ, ad S.Dympnę ſepulcrũ; in Flandriæ Rothnaco, ad reliquias S.Hermetis. ſcribit Turonenſis puerum ægrotum, cum hariolo traditus fuiſſet ſanandus incantationibus, ſortibus, ligaturis, pro vitâ morti mancipatum: aliũ eâdem lue laborantem, ſumptis de ſepulcro S.Martini pulueribus ſanitati reſtitutum. [*d.c.45.*] idem narrat, Iuſtinum magicis præſtigijs ac laruis mire infeſtatum, ſuppoſuiſſe capiti frenum Conſtantini in quo claui Dominici vnius virtus intexta, & tertiâ vexationis nocte quietem recepiſſe. [*de gloriâ Mart. lib.1. cap.6.*] Georgius Monachus ſcribit oleo ſanctarum reliquiarum addito ieiunio & oratione multos dæmoniacos à B. Auxentio ſanatos. Hanc virtutem ſepulchro S. Hereberti Colonienſis Epiſcopi, tribuit etiam Rupertus Tuitienſ. *cap. vlt. eius vitæ*; de ſepulcro Lutgeri Monaſterienſis Epiſcop. referunt Monachi Werdenenſes *lib.2. vitæ eius c.6.* de lipſanis capillorum S. Vincentij Ferrerij Petrus Rauzanus, *lib.4. vitæ illius cap. vlt.* de S. Guthlaci zonâ Felix Crolandienſis *in eius vitâ*; de S. Richarij corpore Albinus Flaccus, *in eius vitâ*. Apud Cappenburgum quidam multas malignorum dæmonum infeſtationes patiebatur, vt adijt ſepulcrum B. Godefridi omnia dęmonũ phantaſmata euanuerunt ✝. Meritò itaque S.Benno Miſnenſis Epiſc. toto vitæ ſuę tempore religiosè reliquias ſanctorum colens, eas tanquam cæleſtem quendam theſaurum ω venerabatur. Meritò B. Ioã. Damaſcenus ſanctorum reliquias vocauit,

χ *D.Hiero. contra Vigilantium. D. Naz. orat. de B. Cipriano circa fin. D. Chryſoſt. in orat. contra Gentiles, de ſancto Babylâ, & homil. 16. in 2. ad Corin. Ambroſ. ſerm. 77. & 91. Rufin. lib.2. hiſt. c.25 Socrat. lib.3. cap.16. Euagr. lib.1. c.16. Sozom. lib.7. cap.26. Niceph. lib. 10 c.8. Greg. Turonen. lib. 2. de glor. mart. c.45. plures alios citat ex noſtris Io. Gibbonus eruditâ Diſputat. de Sanctis à num.319. excuſâ Treuiris: & Boſius lib.15. de ſignis Eccleſiæ c.7.11. & 12. & Thyr. p.3. de dæmonia. c.43. & adhuc accuratius p.3 de locis infeſtis c. 67. Hi multos citant, quibus addo Theofrid. Abba. ſerm. de veneratione Sanctorum, & ſerm. de Sanctorum reliquijs.*

✝ *Surius to.7. ex Anonymo coætaneo S.Godefridi.* ω *Emſerus c.25. eius vitæ.*

fontes ſalutiferos, ex quibus plurima ad nos beneficia manãt, ſuauiſſimumque vnguentum profluit α.] Meritò tot olim & hodie ad eorum ſepulchra inſtitutæ fuerunt peregrinationes, & ſuſpenſæ tot corollæ, atque anatemata. Cauendum dumtaxat, ne quas in hoc cultu Sanctiſſimo ſuperſtitioſas cærimonias miſceamus, vt monet Silueſt. *Verbo reliquiæ*. Sanctis enim odioſa ſuperſtitio, grata religio. Teſtata id fuit B. Glyceria martyr, ex cuius corporeis exuuijs vnguentum ſuauiſſimum, & ſaluberrimum morbis omnibus medicamentum fluere ſolebat: quadam verò die, cùm Epiſcopus Perinthi inſcienter argenteum quoddam Vaſculum emiſſet, quod Magicis miniſterijs impenſum fuerat, continuò deſijt ſacri fluor vnguenti. Re nouâ percuſſus Antiſtes ad preces confugit, diuinoque impulſus ſpiritu vas nouum amouit, & antiquum repoſuit, ac protinùs vnguentum ſicuti prius ſcaturire cæpit. Quocirca rem diligentius inquirens, comperit vas illud nefandis rebus ſeruijſſe; quod ſimul atque ad Imperatoris aures peruenit, habitâ quæſtione, tanti criminis reum, vti par erat ſupplicio affici iuſſit.] *Narratur à Nicephoro lib. 18. ca. 32.*

α *lib. 4. de ortod. fid. c. 1.*

NONVM, in Eccleſiâ quoque vetuſtiſsimum, & miræ efficacitis eſt, *aqua benedictione ſacrâ & ſollemni ritu ad id inſtituta*; eaque duplex, vna baptiſmalis in vigiliâ Paſchæ & Pentecoſtes conſecrari ſolita, quæ iure Canonico comprobatur β: altera luſtralis, ſingulis Dominicis initio primi ſacri conſecrata, nominatim ad dæmonis impetum reprimendum, & alia pericula auerruncanda; iam in vſu ante Alexandri primi γ tempora, & ſemper à Catholicis omnibus, magno cum fructu, retenta honorataque. Meminit *in Vitâ D. Gregorii Magni* Ioannes Diaconus monaſterij, per eius aſperſionem, à dæmonibus liberati: hodiè miraculum iſtud apud Indos ſæpè renouatur δ. Plura referunt alij exempla. de Ioſepho quodam Epiphanius ε; ſcribit, cùm adhuc ille Iudæus eſſet, inſanum quendam ab eo per aquam cruce ſignatam, ſanitati reſtitutum: de feminâ, quę magicis pręſtigijs in equam transformata putabatur Palladius teſtatur, cũ B. Macarius aquam benedi-

β *c. in Sabbato, & cap. nec quenquã. de conſecr. d. 4.*

γ *Alex. I. ep. 1. Concil. Nannetenſe. c. 5. Rhegino lib. 1. de diſciplin. Eccleſ. c. 110.*

δ *li. 2. epiſt. de reb. Iapon. epiſt. 1.*

ε *Epiphan. hæreſ. 30. Pallad. Lauſiac. cap. 19. Theodoret. lib. 5. hiſt. c. 21.*

benedixiſſet, ſuperque caput eius precatus fudiſſet, feciſſe, vt, quod erat, omnibus videntibus femina videretur. Apud Theodoretum Marcellus Epiſcop. Iouis Apameni fanum cùm dirueret, atrum dæmonis ſpectrum flammæ vim ne materiam ligneam depaſceretur, impedire cernens, aquam ſignaculo crucis muniuit (h. benedixit;) & eâ iuſſit flammam adſpergi. contactum non ferens improbus ille aufugit, & aquâ quaſi oleo excitatus ignis momento temporis fanum conſumſit. B. Theodorus Archimandrita noxas omnes aquâ benedicta ſolebat repellere; etiam morbos à dæmonijs illatos, vt à Phentino illo apud Tantændiam; qui obuius dæmoni in formâ canis ſolo illius hiatu in grauiſſimam ægritudi-
» nem inciderat: vt à Theodori cuiuſdam tribuni domo; in qua
» homines & animantia omnia à dæmonibus cruciabantur; &
» cùm domeſtici pranderent aut cœnarent, lapides ſuper men-
» ſas iaciebantur. Ex quo magnus omnes terror inuadebat, &
» mulierum telæ rumpebantur, & tanta ſerpentium & murium
» multitudo domum occupabat, vt præ formidine in eam in-
» gredi nemo auderet. Domum igitur Dei ſeruus ingreſſus, to-
» tam noctem pſallendo & Deum obſecrãdo traduxit: & aquâ,
» cui benedixerat, totam domum aſpergens eam à ſpiritibus
» immundis liberauit.] Hactenus Georgius presbyter ſæpiùs iam citatus. Idem poſtea hoc quoque recenſet illuſtre miraculum; Apocomenſis vici incolę bouem occiderunt, vt car-
» nibus eius veſcerentur. Contigit autem vt omnes, qui ex illis
» carnibus comederant, in morbum inciderent, & iacerent vt
» mortui. & quicquid carnis reliquum fuit, nigrũ euaſit ac fę-
» tidum. Qui igitur ex carne illâ non guſtarant, id, quod acci-
» derat, viro ſancto nunciauerunt. Qui reſpondit, exitium iſtud
» à phalange dęmonum, qui per lebetes pertranſierant, proue-
» niſſe. Et cùm eo tempore non poſſet cum illis diſcedere, be-
» nedixit aquæ, quam per vnum è fratribus miſit, vt periclitan-
» tes conſpergeret, eiſque bibendam propinaret. Quo facto,
» cuncti tanquam è ſomno ſurrexerũt, præter vnum, qui mor-
» tuus eſt. Ioannes enim procurator, cuius fratri ea calamitas
conti-

contigerat,non exſpectans viri ſancti benedictionem, accurrit ad mulierem veneficam; &, dum eius incantationes adhiberet fratri,ille animam egit.] S. Huberti Epiſc. Leodienſis, veri dæmonomaſtygis habitaculum multiplices cateruæ dæmonum inuaſerant: id animaduertens vir Dei, puero dixit; Vade,aqua quæ ſacerdotali conſecratione ſale admixto benedicta,& ad effugandam inimici nequitiam orationis virtute imprægnata eſt,liquorque olim itidem (*en chriſma*) Apoſtolicâ auctoritate benedictus, huc deferatur: quorum aſpergine atque liturâ mox ita effugabuntur hinc inimici viruléta phantaſmata,vt ampliùs ſua non audeat inferre machinaméta.] Hactenus Anonymus D.Huberti diſcipulus vel familiaris, ſcriptor vitæ illius. S. Eligius Nouiomenſis Epiſcopus, quinquaginta amplius energumenos ſimul porrectâ eis aquâ benedictâ liberauit,vt refert æqualis eius S.Audoënus {. Sed & S. Laurentius Dunelmenſis a in Britanniâ, & S. Annon Archiepiſcopus in Germaniâ, & S.Maclouius in Gallijs, alijque duo apud Petrū Cluniacenſem, ſæpe dæmones hoc rore fugauerunt: nónne contumaciores dęmone Germani,Galli, Britanni Caluiniſtæ; qui tam ſacram vndam, vt hydrophobi atque lymphati auerſantur? horum vnus è numero Wierus ſcribere fuit auſus, in Gręcorum Eccleſiâ hanc aquæ benedictionem,vt ſuperſtitioſam damnari. quæro in qua? nō veteri. quomodo Theodorus, Theodoretus, Palladius approbarent? Agnoſcit aquę benedictionem D.Dionyſius Areopagit. c.2. *de Eccleſ. hierarch.*& in Scholijs ad eum agnoſcit Pachymer. fol.128. An ergo in adhuc recentiore Schyſmaticâ? nihil miror hęretico tales placuiſſe duces. Sed accedant & certæ fidei quędam narrationes. Rigæ anno 1583.Ruthenus quidā cùm ſæpiùs moneretur,vt cum Eccleſiâ Romanâ rediret in gratiā, ſemper autem obſurdeſceret,ſine pœnitentiâ deceſſit. Ex eo die varia ſe in eius domibus ſpectra domeſticis offerebant. aſſidentibus auferebantur menſæ, nemine comparente: cubiculorum fores, non modò peſſulis verùm etiam ſerâ penſili obfirmatę totis cardinibus euertebantur. è ſummis ædibus

{ libr. 2. vitæ S. Eligij. c. 20. a vide Suriū in vitis horū Sanctorum. & Cluniacēſ. lib. 1. c. 7. & 14. & plura recenſentē de vi aquæ benedictæ Gretzerum lib. 4. de Cruce. cap. 36.

lapides

lapides ingentes iaciebantur pice fędati,quos ſe tractaſſe perhibet Sacerdos è noſtris: quidam autem Polonus, quē pater idem ſe vidiſſe affirmat, adeò grauiter eſt vulneratus in vertice,vt dies aliquot iacuerit ſemiuiuus. in eadem domo cùm multum ſtraminis eſſet,id totum in minutiſſimas partes comminutum eſt.Denique hæc & id genus alia cernebantur plena terroris; quæ non obſcurè quantum ſibi ius in ijs ædibus ſumſiſſet Satanas,indicabant.ingreſſus in eas is quem dixi Sacerdos cum comite altero, aquâ benedictâ thureque adhibitis expiauit,quo exorciſmo omnis tumultus dęmonum conquieuit,id quod multis deinde gratijs ædium domini teſtati ſunt.] *ita litteræ Collegii Rigenſis illius anni.*

In Mexicanâ prouinciâ ſedes etiam Paſcuarę Societas noſtra poſuit,ibi circa annum 1587 (*vt litteris prouinciæ illius accepimus*) erat Indæ fæminæ puer, quem cunctis noctibus cùm cubaret, eripi ſibi à latere ſentiebat,deinde reponi,quò raperetur ignara. ipſe puer interea vitali ſpiritu in dies egeſto lentâ tabe properabat ad finem. huic puero ſalutare fuit in ædem ſacram deduci, & luſtrali aquâ,adhibitis comprecationibus ſacris,adſpergi.

Sequēti anno octuageſimo octauo, Viro cuidam Treuiris mulier ruſtica neſcio quid ouorum offerebat, excipit pileo pediſſequus,mox pileum ouis expoſitis imponit capiti, & ſtatim vſqueadeò vexari cæpit dolore,vt penè deſiperet. confugit neſcius quid ageret in ædem ſacram, incenſum caput immergit in vas promptum aquæ luſtralis, conualeſcit:maga comprehēſa in quæſtione dixit,oua ſic fuiſſe venenata,vt guſtantibus interitum, extuberationem tangentibus eſſent paritura.] *Litteræ Treuirenſes anni 1588.*

Muſſiponti anno 1593. Virgo ætate prouectior, tot incita furijs,vt obſeſſa diceretur, recitatis à Sacerdote noſtro Litanijs;infecta altera maleficijs, epotâ ſalutari aquâ; alia vexata à maligno ſpiritu, appensâ ad collum ſacrâ cerâ cæleſtis agni ad ſe rediere, mox & confeſſæ deceſsēre è vitâ, cùm eſſent precibus intentæ.] *Sic Litteræ Prouinc. Franciæ illius anni.*

Franciſcus Lopezius Gomara quoque teſtatur dæmonum ludibria & apparitiones apud Indos tribus potiſſimùm remedijs diſcuti & depelli ſolita efficaciſſimè, Venerabilis Sacramenti Euchariſtiæ præſentiâ, Crucifixi imaginibus illatis, & aquæ benedictæ aſperſione. idque non ſemel ipſos cacodæmones Indis confeſſos. *lege Hiſt. Mexicanæ cap.235.*

Decimvm exhibent remedium res aliæ Catholico ritu ſolitæ benedici ad hunc effectum, vt cereæ formę orbiculares quas *Agnos Dei* vocamus, propter agnum vnâ in facie impreſſum, de quorum effectibus liber exſtat Vincentij Bonardi. multa quoque Petrus Matthæus in 7. Decretal. cùm conſecrantur à Pontifice Maximo, poſtulat ille à Deo, vt deuotè geſtantibus Deus tribuat, quæ breuiter his verſibus complexus fuit Fruſius noſter;

Poſtulat inprimis ſacrati aſpectus vt agni, »
Agnum ad cæleſtem concita corda leuet: »
Vtque ſalutiferæ memores vitæque neciſque, »
Criminis & vitii noxia vincla terant. »
Hoſtis vt inſidias Stygii ac certamina vincant, »
Decipulas mundi, carnis & illecebras; »
Corporeos nobis morbos, caſuſque repelli, »
Præſertim horriferos, mortificoſque petit. »

Item *grana benedicta, cerei benedicti, ſal benedictum, & panis benedictus.* Inter quæ panis benedictio tum ob antiquitatem, tum ob crebra miracula, celeberrima ſanè videtur. Etenim & meminit illius non vno loco D. Paullinus in Epiſtolis θ: & eo vſi contra dæmones varij Sancti viri, vt B. Elphegus Cantuarienſis in Danis ſanandis (*auctor Osbernus in eius vitâ*) & S. Wolphelmus Abbas in morbidæ feminæ curatione (*auctor Conradus eius diſcipulus in vitâ S. Wolphelmi*) & B. Hildegardis, cùm improbo amore nobilem puellam Treuirenſem liberauit [*Theodoricus Abbas lib. 3. de vitâ S. Hildegardis ca. 9*] & S. Marcellus Abbas Eugenij cuiuſdam vxorem ex ipſo mortis limine in vitam reduxit, vt narrat menſe Decemb. Metaphraſtes. Sed iſta ſatis multa pijs, impijs nihil ſatis, vt credant;

θ *Vide Steph. Duranti lib. 2. de ritibus Eccleſ. Cath. c. 58.*

dant; quiduis plus ſatis, vt nauſeent. *Lege, ſi lubet, Gretzerum lib. 3. de Sancta cruce cap. 37.* Accipite & iſta ex Epiſtolari Hi-
„ ſtoriâ paucis nota: Drepani fuit anno 1585. pateri familias qui-
„ dam, cuius in ædibus, variæ dicebantur aliquot iam menſes
„ ex occulto voces exiſtere. familiaris is erat dæmon, qui varijs
„ modis conabatur hominibus illudere. iaciebat ſaxa prægran-
„ dia, nullius tamen capitis detrimento: vaſa quoque domeſti-
„ ca altè iaculans, non frangebat. cumque in his tectis fidibus
„ caneret adoleſcens, dęmon, cunctis audientibus, laſciuis can-
„ tibus proſequebatur teſtudinis ſonum, aperteque dæmonem
„ ſe eſſe iactabat. cumque ædium dominus vnâ cum coniuge
„ quoddam in oppidum, ad ſua negotia diſcederet, comitem
„ ſeſe dęmon adiunxit: cùm autem ille madefactus aquâ plu-
„ uiâ rediret, nequam ſpiritus antevertit, ſublatiſque de viâ cla-
„ moribus, præmonere domeſticos cępit, ignem vt exſtruerent,
„ herum iam eſſe in ianuis, totum imbribus madefactum. Ve-
„ rùm cùm ita ſe illudi Dominus ædium intelligeret, minitatus
„ eſt dęmoni adducturum ſe patrem de Societate, qui è ſuis
„ eum ſedibus exturbaret: ille verò, ne id faceret clamitare, mi-
„ nitarique inimicitias & odium, & quamdiu Pater in iiſdem
„ ædibus verſaretur fore, vt ſeſe conderet & occuleret. Venit
„ tamen herus ad patrem, & rem illi narrat ex ordine, domum
„ etiam mutat, & ſe illis moleſtijs liberet obteſtatur. Pater, ne
„ imperita multitudo elata cupiditate videndi, id quod fore
„ videbatur, accurreret, ad eum ſibi proficiſcendum non cen-
„ ſuit: tantum monuit vt ipſe, & tota eius familia *ablutus generali*
„ *confeſſione peccatis, cæleſti pane* ſe confirmarent, caverentque
„ ne quis aut ex domeſticis, aut ex externis, ſermonem cum
„ hoſte miſcerent, néue ex eo, vt antea fecerant, occulta perqui-
„ rerent; riderent potiùs, quæ ab eo dicerentur, & vt orta ex
„ mendacij patre planè contemnerent. Illi cùm ſe facturos re-
„ cepiſſent omnia, dedit eis pater ex conſecratâ *cera agni cæleſtis*
„ *ſimulacrum*; quod filiæ ceruicibus, vt quæ omnium maximè
„ à dæmone vexabatur, infererent. Hic terrere dæmon cæpit
„ clamoribus filiam, minitarique ni ceram illam abijceret, fore

vt ei obtorto collo animam eriperet. Sed illi patris monita & " conſilia ſecuti; cùm loquenti reſponſa non redderent, ſeſeque " inuicem contra hoſtem Sacramentorum telis armarent, facilè " ſe ab eius inſidijs moleſtijſque tutati ſunt.] "

In Treuirenſi ditione hoc ipſo tempore, vt ſunt plurimæ illic ſagæ; quædam puerum octo circiter annos natum, ſuis " præſtigijs ac carminibus circumuentum, in eas ſedes ſolita e- " rat abducere, vbi per licentiam noctis ac tenebrarum nefarijs " luſibus indulgerent. hic ſuæ quoque partes puero dabantur, " vt dum illæ choreas conſertis manibus inter ſe ducerent, is " earum ſaltationem tympano proſequeretur: nec modò ludo- " rum erat chorique ſpectator, ſed ſæpe etiam præſtigiarum " quibus illæ humanis corporibus vitiiſque nocent. Hunc Ar- " chiepiſcopus deductum in aulam cuſtodiri iuſſit, vt Catechiſ- " mo, cuius erat planè rudis, imbueretur: cui cùm ſacerdos no- " ſter *effigiem cæleſtis agni* de ceruicibus ſuſpendiſſet, noctu ad- " fuit dæmon, grauiterque puerum increpans, quòd tam facilè " ſe decipi paſſus eſſet, iuſſit ceram illam, ni vapulare vellet, ab- " ijcere: territus puer imperata fecit, continuoque dęmon, eo " quod iam metuebat amoto, ad muros vrbis eum abripit, ni- " groque impoſitum hirco, ad impuriſſimas ſagarum regiones " momentò transfert. Qui cùm aliquamdiu inter veneficas la- " titaſſet, reſtituitur iterum in Palatium, fractâ implicitaque no- " dis reſticulâ, vnde cera illa pendebat.] Is puer Archiepiſcopi " & Ciuitatis petitione in Collegio noſtro incluſus ſeruatuſq; donec doceretur quę ad diſciplinam Chriſtianam neceſſaria, vt cùm poſtea rediſſet in aulam, Sacramentis religiosè muni- tus à dæmonum laqueis eriperetur. quod & denique factum. etſi poſtea relapſum criminis poſt aliquot annos pœnas de- diſſe debitas inaudiui.

Anno ſubſequente in eadem ditione fuit adoleſcens ru- ſticus, ſed peracri ingenio intra quintumdecimum annum. Hic non ſemel acceſſerat ad feralem locum vbi permiſti fe- minis mares, & ætatis teneræ maioribus dæmone magiſtro e- " pulabantur, noctis licentiâ diſcrimine pudoris exſtincto. ipſe "

tamen

„ tamen nondum Deo Deiparæque renunciarat, execrandas „ nondum precationes fecerat dæmone prçeunte. Felis tantum „ cerebrum cùm ſumpſiſſet in cibum, decreſcente lunâ ſentie„ bat ſibi mentem imminui. Vbi Treuirenſem ingreſſus eſt vr„ bem, quam nunquam antea viderat; eò nimirum ducente ad „ ſupplicium, qui duxerat ad maleficiũ; vti fanaticus deductus „ eſt in ædes Principis, vt, ſeorſim ab alijs certâ in domus parte „ curatus à noſtris, dęmonem excuteret. Sed cùm ei nulla à dæ„ mone nocte daretur quies; coniuratiſque à quibus diuerbera„ batur, vel *cereâ effigie ſacri agni*, quam ad collum habebat, „ auulsâ; Archiepiſcopo placuit mitti in Collegium Societa„ tis: nec hic quidem fuit miſero pax, niſi ſolemni ritu cubicu„ lo expiato. pretium erit quædam ex ijs memorare, quæ ab ip„ ſo narrabantur. ita enim ipſimet Antiſtiti ille: cùm exercere„ tur noſtra comeſſatio, fuit vnus è tuâ cohorte, qui gloriatus „ eſt quadam nocte (indicabat enim eam quæ fuiſſet) dormien„ ti tibi potionem peſtiferam ingeſſiſſe, reperto ad te aditu ex „ occaſione *agni Dei*, quem iturus cubitum reliqueras impru„ denter in menſâ. quod ſi paullò capacior fuiſſet calix mor„ tem non effugiſſes. Certè ipſe Archiepiſcopus dixit, ſe poſt „ illam noctem ita infirmâ fuiſſe valetudine, vt per aliquot dies „ decumbere cogeretur. Cùm hæc dicens in magnâ coronâ „ nobilium non faceret fidem, ad Præfectum Vrbis, quin & te, „ inquit, noſtræ lamiæ bis inuaſerunt; ſed ab eâ pixidulâ quam „ fers continenter, vbi ſunt imagines binæ, & neſcio quid con„ ſecratum (*agnum Dei* intelligebat) ſunt à conatu repulſæ. de „ harum geſtatione rerum confeſſus eſt Præfectus.]

Alius à dęmone obſeſſus, canẽ magis ringendo & latrãdo, „ quàm ratiocinando & loquendo hominẽ, ſe eſſe oſtendebat: „ hîc à Burgundiâ vſque ad nos adductus, vique ſummâ cõpul„ ſus in templum, non prius deſijt canem agere, quã *agnus Dei* „ *in collum* inſertus eſt: tum demum obmutuit, & humanitati „ redditus, ſalutari animum confeſſione purgauit. idem amuletum alteri fuit eodem morbo laboranti.] *Ex litteris Germaniæ ſuperioris, collegii Friburgenſis*, Anno 1590. ex eadem

 Prouin-

Prouinciâ in hæc verba Oenipontani; vt grauitati morborum medicamentorum reſpondet vtilitas, terriculis diaboli opponitur multis in locis *ſacrarum plangunculárum* vſus. ex eo genere nonnulla ponentur. Affirmabat ſe quidam inferis deſtinatum ob ſcelera commiſſa, furijſque agitatus inuocabat dæmonem ſubinde, quem & adeſſe monſtrabat, pauentibus alijs, indicis intentu: hunc perſanauit vnus è noſtris mollibus primò delinitum verbis, mox etiam ad confeſſionem adductum, donatâ, quam piè demitteret in pectus, *bulla agni cæleſtis*. Corpus quidam animamque diro animarum prædoni deuouerat tempore præſtituto: horâ ferè inſtante, (vt ſæpè praua conſilia, & nimiùm calida reputantur poſt factum) mæſtus atque anxius adit ſacerdotem: eum dum conſulit tremẽtibus labris, dëerrantibus oculis, repentino pauore; Opem, exclamat, infelici, opem. quin tu expedis, pater, auxiliare aliquod ſacrum. Quærenti noſtro, ecquid noui? Aſtat, inquit, ante oſtium hoſtis, operiens abeuntem & hoſtili vultu minitans raptum ex condicto. ergo huic quoque *ſimile remedium* allatum eſt. Neque hæc ſunt famâ incognita. Ruſticus cùm inaudiſſet Oeniponti agere viros, qui veneficia & pręſtigias certis medicaminibus abigerent, in collegium venit, medicinam (hoc verbo vtebatur) petens aduerſùs diabolum. interrogatus quid intelligeret nomine medicinæ: haud ſcio, reſpondit: nihil enim præter auditum habeo: ſed iſtud quidquid eſt, quod diabolum fuget. Datâ igitur *particulâ cereâ*, quã ſalutarem ſenſit adeò, vt paullo poſt vni è noſtris per ipſius oppidum iter facienti, cùm propterea obſideretur à pluribus, ſeptuaginta amplius fuerint diſpertiendę.]

Tum etiam è Turnonenſi collegio perſcriptum; Puella recens nuptui collocata, poſt horarum trium irritam luctam cũ horrendo ſpectro, ſono vocis motuque corporis energumenam referebat: mox breui geſtatione *ſacratæ agni imaginis*, quã à nobis acceperat, eſt in priſtinum reſtituta.]

Sub idem tempus Auenioni mulier maligno vexata ſpiritu, cui ſuaſerat vnus è noſtris vt conueniret ſacerdotem (dato interea

interea parentibus cœleſti agno, quem ignarę inſuerunt in veſtem) cùm conſilium obliuiſcitur, aut differt, à quatuor quaſi felibus per feneſtram raptata eſt ſupra domeſticum tectum: mox audiuit humanâ voce minantem præcipitium, niſi *ceream imaginem* abijceret, quam in veſte habebat. Intellexit illa quid eſſet, & agnouit ſuaſores mali. ergo magno animo negauit facturam, ſtatimque conuerſa ad preces, relicta eſt (vt eam inuenit maritus excitatus clamoribus) de tecto ſuſpenſa.]

Anno 1590. Treuiris acceptam adoleſcens iniuriam, cum „ inſigni rerum iacturâ, à quibus minimè debebat, ferebat ini- „ quiùs quàm Chriſtianum deceret: ita dolore atrox & mæro- „ ris immodicus, cùm ſub crepuſculum ſolus obambulat, dæ- „ monem haut occaſionum ignarum aut ſegnem obuium ha- „ buit, effigie viri nobilis, atro colore: exhorruit primùm, ſed „ ſalus dicta timorem dempſit. Quærenti cauſam triſtitiæ, reſ- „ pondet quod erat: tum dæmon præciſam omnem ſpem reci- „ piendæ pecunię per validiorum potenriam interuerſę: proin „ ſe ſequatur: compenſaturum omnia leui negotio. Cui ado- „ leſcens. A notis mihi & ab amicis imponitur, & habebo fidem „ ignoto, & quem nunc primùm adſpexi? *bone Deus.* Hoc ex- „ tremo dicto velut fulminatum monſtrum hominis in auram „ ceſſit. poſtridie eadem horâ idem agitanti, offert ſe mulier a- „ mœno cultu, orat breue ſpacium ſecreti receſſus: abnegat iu- „ uenis: inſtantem, repellit. Exin ſuadet illa, proferat è cubicu- „ lo gladium, & in aduerſum parietem impingat: recuſat prin- „ cipiò: demum, neſcius quid ageret (aut cura abſtulerat men- „ tem) morem gerit: inter feriendum parietem, *Deus bene vertat*, exclamat: hoc quoque ſecundum fulmen dæmonem ab- „ egit. Redijt & tertiò (hærebat enim adhuc infixa animo ſoli- „ citudo, & pellax non deſerebat) mulierem aſſimulat pollen- „ tem ætate ac formâ: in ſtuprum illicit laſciuâ voce geſtuque, „ nec ſe continet intra verba, vim adfert renitenti: vociferatur „ iuuenis opem implorans: accurrentibus ſubitò domeſticis, „ improba facies euanuit: at ipſe confectus laſſitudine linquēte

En vnum remedium.

animo

animo repertus: rogatus timoris cauſam & clamoris, ne hiſcere quidem: adeò iacebat rigentibus oculis exanimatus, per" metum etiam voce amiſsâ: igitur collocatur in lecto ac refouetur, ſimulque reuocatur animus *aſperſu aquæ piacularis*. po-" ſtridie rem omnem exponit, & noſtrorum ſuaſu *ſacris myſteriis, conſecratá cerâ*, cæteriſque armis formidatis diabolo, in-" ſtructus, ita perterrefecit aduerſarium, vt apparere deſierit.]" *Bencius in litteris Rhenanis d. anni.* Fit tamen aliquando Dei permiſſu, vt hoc remedium non iuuet, maximè quando per aliud glorioſius vincere decreuit Deus, vt per nudum nomen IESV vel MARIÆ. veriſſimo id euentu comprobatum Auguſtæ Vindelicorum anno ſupra milleſimum & quingenteſimum nonageſimo primo: vbi adeptio *conſecratæ ceræ cum*" *imagine agni*, multis præſens remedium in horrificis à diabolo" monſtris, & terroribus nocturnis fuit: alicui tamen, quaſi con-" temneret dæmon, palàm apparens, & magnâ oblatâ vi argen-" ti ad flagitia impellens, retinaculo perrupto, abiectoque inuo-" lucro; IESV & MARIÆ inuocata nomina ſaluti fuere.] *Idem*" *in litt. Germaniæ Superior.*

En Secundũ. Tertium. Quartum.

Anno 1589. mulier quædam quæ chirographo, quod proprio ſanguine conſcripſerat, ſe dæmoni deuouerat; cùm reſipiſcenti illud dæmon ſæpiùs oſtentaret; freta *diuini agni*" præſidio, cuius imagine pectus munierat, cùm reddi chiro-" graphum ſibi iuſſiſſet; tandem vidit illud in cinerem & fa-" uillam conuerſum ad pedes ſibi abijci.] *ita litteræ Colonienſ.*" *& Treuir. Collegii.*

VNDECIMVM ſunt *pia ſcripta ſeu amuleta ſacra* ad collum appenſa, vt ſymbolum Apoſtolicum, Initium Euangelij D. Ioann. *In principio erat* &c. vel pſalmi alicuius particula; quo & olim vſi multi, & ſcribit Eman. Coſta ι Hormutij noſtris temporibus, hoc pacto dæmonem ex energumenâ pulſum. Sed vt hoc remedium ſit licitum, duas conditiones B. Thomas exigit κ: Prima eſt, vt pijs verbis nihil ſuperſtitioſum admiſceatur, verbi gratiâ, ſi fideret quis figuræ, colorìue litterarum, vel modo ſcripturæ, vel materiæ membranę, vel atramenti.

ι *Comment. rer. Indic.*

κ *2.2. q. 96. a. 4.*

menti. ſecunda conditio, vt recta ſit gerentis intentio, veluti ſi pius verborum ſenſus obſeruetur, ſpes verò figatur in Deum, idque fiat vel ad profeſſionem fidei veræ, vel ob alium pium & ſanum finem, effectuſque à diuinâ potentiâ, ſub eius beneplacito, exſpectetur. Vide quæ diximus libr. 1. *q. de Periaptis, & periammatis.*

FF VLTIMVM accedat *pulſatio Campanarum Eccleſiæ Catholicæ* (nam hæretici magis oblectantur tonitruis bombardarum) quam docet experientia quotidiana dæmonibus adeò infeſtam & inimicam eſſe; vt ab ijs excitatæ tempeſtates, vel ingruentes impediantur, vel iam ortę ſedentur & aliò auertantur, vt rectè docuit Concil. Colonienſe λ; & confirmat exemplo quodam Venerabilis Petrus Abbas Cluniacenſ. μ
„ Cum aliquando (inquit) frater quidam Ioannes nomine,
„ natione Italicus, regularis diſciplinæ ſeueritatem faſtidiens,
„ etiam fugere de monaſterio cogitaret: ipſe ei Diabolus Ab-
„ batis ſpecie aſſumtâ ſe obtulit. Nam duobus dæmonibus in
„ ſpecie monachorum ſe comitantibus, fratri in quodam mo-
„ naſterij loco ſecreto ſoli reſidenti, multaque ſecum voluen-
„ ti, opportunum fallendi tempus ſe inueniſſe credens appa-
„ ruit, eique aſſidens dixit: Ego (frater) modò huc hoſpitandi
„ causâ diuerti, ſed caſu te conſpiciens, agnoui multâ te ſol-
„ licitudine laborare, multoſque in corde tuo cogitationum
„ æſtus verſare. Quorum cauſa, licet quibuſdam referentibus
„ mihi ex parte nota ſit: ſi tamen eam plenius indicaueris, po-
„ tero forſitan vtile tibi dare conſilium. Vnde, quis ſis, & qua-
„ re mæſtus ſis, amico quærenti expone. Cumque frater ille
„ ignoto, vt putabat, homini ſecreta cordis ſui aperire formi-
„ daret, & ſe tantummodò natione Italicum eſſe reſpondiſſet:
„ dæmō, qui monachus videbatur, adiunxit: & ego ipſius regio-
„ nis abbas ſum, & tibi benè in omnibus auxiliari poſſum. Noui
„ enim, licet tu reticeas, quod abbas Monaſterij huius & ceteri
„ malè te tractant, neque vt dignū eſſet honorant, inſuper mul-
„ tis ſæpè iniurijs & contumelijs vexant. Vnde admoneo te,
„ vt tibi conſulas, & locum hūc omnimodis pernicioſum dere-

λ *cap. 14.*
μ *libr. 1. de mirac. c. 13.*

linquas,& mecum recedas. Paratus enim ſum te ab his malis „ eripere,& Abbatiam meam quæ Cripta ferrata dicitur perdu- „ ctum,omni te ibi honore ſublimare. Ad hoc frater reſpondit. „ Ego hinc exire nullo modo poſſum, quia & clauſura mona- „ ſterij prohibet, & fratrum me multitudo circumdat. Tunc „ Diabolus; Nec ego, inquit,quamdiu hìc fueris, te in aliquo „ iuuare potero: ſed fac qualibet arte, vt ſepta monaſterij tranſ- „ grediaris: quod poſtquam feceris,ego ſtatim adero, teque ad „ locum meum, vt dixi perducam. Sed miſericors Deus, qui „ non permittit nos tentari ſupra quàm ferre poſſumus, non „ vltrà paſſus eſt hoſtem procedere: ſed, ficut ſcriptum eſt, *qui* „ *fecit illum, applicauit gladium eius.* Quando namque hoc age- „ batur, fratrum conuentus in refectorio,ex conſuetudine,ho- „ râ cęnandi reſidebat: quâ expletâ,à Priore,ſecundum morem, „ vno ictu ſcilla percuſſa eſt. Quo ſono audito mox dæmon, „ qui Abbatem ſe fingebat,actus diuinâ virtute, à fratre cui lo- „ quebatur ſe abripuit,& præcipiti curſu ac maximo impetu ad „ latrinas quæ proximæ erant,tendens,vidente fratre iam dicto „ in earum ſe inferiora demerſit.] Idem quotidiè fatentur ma- „ lęficæ, ſi,quando à dæmone ad conuentus feruntur, vel inde domum referuntur, ſignum campanæ audiatur; confeſtim dæmones ipſarum baiulos ſpurcũ onus in ſolum deijcere,& fugâ trepidos dilabi. Recentiores hiſtorias ex actis iudiciarijs fideliſſimè depromptas,cum Martino de Arles r, & Grillando,non paucas nec illepidas ſuggerunt Binsfeldius,& Nicol. Remigius,qui ſapienter nos admonet cauere à duabus technis Lamiarum,mendacio conſutis: dum inquiunt primò hũc ſonitum campanarum inefficacem eſſe, poſtquam tempeſtas ſe in territorij,vbi campanæ ſunt,terminos penetrauit: quaſi vero aliquæ potentiæ diuinę ſint metæ ponendæ, vel Deus non ſemper paratus ſit nos à maleficijs, cùm expedit, eruere. alterum,dum aiunt,non prodeſſe ſonitum campanę,cui dum luſtrabatur, concubina Sacerdotis nomen impoſuit. quo quid magìs ridiculum?

r *Arles,tract. de ſuperſtit. Grilland. libr. de ſortileg. q 7. Binsfeld. de confeſſ. Maleſi. poſt concluſ. vlt. dub. 6. Remig. lib. 1. dæmonolat. c. 26.*

Obſerua hìc (Lector) quæſo duo. primò vulgus cenſere campa-

campanas baptizari, quod & Maximilianus I. Imp. putauit, vt patet ex grauaminibus ſedi Romanæ ab eo propoſitis: arripiunt hæretici, & acerbiſsimè in hunc morē Brentius, Caluinus, VVierus, quem vocant campanabaptiſmum, inuehuntur. Sed hic mos illorum eſt, affingere Eccleſiæ errores idiotarum, vt transfugio & ſchiſmati ſuo nefario & monſtruoſo colorem aliquem inducant. Veriſsimum eſt, quod rectè docuit Cardinalis Hoſius o; campanas non baptizari, ſed benedici. Legant ipſum Pontificale Romanum; de baptiſmo nihil inuenient. Legant Alcuinum Flaccum, & reperient hęc
» verba; Neque nouum videri debet campanas benedicere, &
» vngere; & eis nomen imponere. En tibi verè & integre ritum totum. an hoc eſt baptizare? Sed ecce, inquiat aliquis, tibi in Capitulari Caroli Magni prohibetur, ne qui clocas (*h. campa-*
» *nas*) baptizent. Sed (quod Vitus Amerbachius etiā non diffitetur) non benedictio illa de qua eius præceptor Alcuinus, ſed quæ fortaſsis tum irrepſerat ſuperſtitioſa quæpiam baptizatio & intinctio campanarum in aquam, prohibetur. Alioquin etiam benedictionem alibi à Gallis ſcriptoribus baptiſ-
» mi nomine ſcio nuncupari. Iuo *ſerm. de Sacr. dedicat.* Ipſum,
» inquit, templum ſuo modo & ordine baptizamus.] quid hoc, niſi benedicimus vel conſecramus? Hanc benedictionē etiam Gręci olim nouerant. Nam apud Georg. presbyterum lego, B. Theodorum archimandritam tintinnabulis benedixiſſe. vixit autem ille D. Gregorij Magni temporibus. Nolæ in Campaniâ inuentas campanas Strabus eſt auctor, *lib. de reb. Eccleſ.* inde à Nolis nolæ, à Campaniâ campanæ. putatur ante mille annos D. Paullinus Nolanus Epiſcopus inſtituiſſe, vt tubis veteris o teſtamenti argenteis & corneis ſuccederent, & populum ad feſtorum cultum, miſſarum ſollemnia, & horas Eccleſiaſticas conuocarent: quid hîc Deo diſpliceat? benedicuntur, vt fragore ſuos ſpirituales hoſtes terreant & repellant. quid hic ſuperſtitioſi? Nomen illis in Beati alicuius honorem imponitur, vt illius quaſi commendetur tutelæ vas metallinū, diuinæ laudis inſtrumentum. quid dignum reprehenſione?

o *lib. 5. contr. Prolegom. Brentij.*

o *Num. 10. & 29. Leuit. 23. Sorbon. 1. Ioſeph lib. 3. antiqu. c. 15.*

Effectus illos non tribuimus formæ, ſeu arti, vel naturæ metalli. Non obtuſa adeò Catholici pectora geſtamus, nec Sol veritatis ab Eccleſiâ tam procul auerſus radios ſuos elongauit. Non aſſerimus, quod Petr. Mexia ϖ, diſcuti has procellas vi ſonitus aërem diſſipantis. fecerit hoc efficaciùs ſulphurea belli machina. poppyſmis foret velle Iouis fulmen diſpellere. foret in Gentilium opiniones deliras incidere de æris ſonitu dæmonum fugatore; de quibus, videndi Alexand. Aphrod. & Macrobius ρ. Tribuimus ergo vim efficientiamque omnem conſecrationi ſiue benedictioni, ſic diuino iuſſu ſeu diſpoſitione operanti. Dei virtus, Dei digitus agnoſcendus. talia Deus diuinæ ſuæ protectionis & potentiæ ſuauiter omnia diſponentis, & fortiter operantis ſigna notaſque Eccleſiæ ſponſæ ſuæ tribuit. Serui nequam dæmones hunc ſonũ, quaſi Dei viui imperantis fugam recognoſcunt prçconium: haut aliter quàm ſubditi omnes, etiam inuiti, regij ſaluiconductus ſignum reuerentur. σ

ϖ in Silu. var. lect. lib. 2. c. 9.

ρ Alexand. Problem. 43. libr. 2. Macrob. lib. 5. c. 19. vide Magium miſcel. lib. 4. c. 14.

σ vide de his Guil. Pariſienſem lib. de legib. fol. 44. & Stephan. Durant libr. de ritib. Eccl. 1. c. 21. Binſfeld. §.

Obſeruandum præterea, Non ſemper Eccleſiaſtica iſta remedia eſſe efficacia, neque ſemper homines per ea maleficijs liberari: duas verò huius rei cauſas præcipuas videri. alteram peccatum maleficio læſi, vel medicinam adhibentis, maximè ſi ea non vacet ſuperſtitione, vel ſi modicam ſpem fidemque habeant; propter quæ, indignos effectu ſe præſtant: cauſam cenſeo alteram, maius bonum ægri ſeu læſi. nam afflictio & ægritudo ſolet à multis peccatis homines abſtrahere, aut præterita peccata expiare, aut patienti meritum adaugere, & ſpectantibus patientiæ aliarumque virtutum ſpecimen præbere. Quid? quod & Gentiles intellexerunt, prçſtabilius & felicius eſſe, patienter aduerſa tolerare, quàm illæſum nihil omninò aduerſæ fortunæ deguſtare? τ

τ vide D. Auguſt. lib. 22. de ciuit. Dei c. 22. & lib 83. qq. q. 79. & Chryſoſt homil 8. in cap. 4. ad Roman.

CAPVT III.

Quorumdam remediorum Eccleſiaſticorum contra calumnias hæreticorum defenſio.

Sollennia

A SOllennia ſemper inſaniunt, qui ex Eccleſiæ matris gremio, ab eruditione & pietate implumes pulli euolarunt; quotieſcumque vel rei tractatio, vel mala illos mens adigit de cærimonijs ritibuſque Eccleſiæ Catholicæ diſſerere. Ferunt tamen inter eos furoris & maledicentiæ palmam, qui Theologiam vix ac ne vix quidem à limine ſalutarunt, impudentes quidam medici, arrogantes grammatici, & litigioſi leguleij. abſit Iuriſconſultos vocem, & ſanctum auguſtumque nomen rabulis proſtituam; qui diuinę ſapientiæ, cui vera iuris diſciplina innititur, tam ſunt expertes, quàm maledicentiæ virulentæ periti, & ſuperbiâ hęreticâ turgidi. Luminaria iuris duo, vnum ſęcularis, alterum Eccleſiaſticę iuriſprudentię ſunt: hoc Soli, illud Lunę non abs re ſimile dixeris. iubar vnum fudit radiatus apex Imperatorius, alterum Pontificius. Solem hunc è mundo tollere conantur hi rabulæ, quia Pontificum; qui B. Petro in clauium & legiſlationis poteſtate ſucceſſere; ſanctiones ignibus traditas, ex hominum memoriâ, & tribunalium ſubſellijs excutere obſtinatè nituntur. Diuinum ergo ius ignorant, quod non agnoſcunt: quare nec Iuriſconſulti, ſed leguleij merentur audire. Vnus de hoc grege caninam ſuam facundiam ante aliquot annos, in rabioſi fori iurgijs vænalem, ſcriptis vno in capite ſatis παρέργως prodidit; ſed & inſcitiam ſuam & antiquitatis omnis ignorationem, quin & cerebri læſi vęſaniam ſimul orbi propalauit, Godelman. lib. 1. de Lamijs. c. 6. à num 21.

B Reprehēdit primò *Exorciſmos* Pontificiorum; & dicit annumerandos exorciſtas Pontificios incantatoribus. cur quæſo? primùm, quia Aretius ſcribit, hos vt plurimum eſſe Magos. ſcribit Aretius? vah; quantæ fidei? quantæ nimirum hoſtis Pontificiorum, hęreticus Suinglianus. idoneum teſtem, cui credas iniurato. hoccine eſt Iuriſconſultum eſſe, tales teſtes adducere? ſed video addi multos alios, & quos honoris (credo) causâ nominabat, Chemnitium, Lauaterum, Peucerum, Bodinum, & Wierum. benè quod eiuſdem farinæ. benè quod hæretici aperti ceteri, vnus vel hæreticus, vel fidei *Pro exorciſmis.*

 nullius

nullius ſtatæ. inteſtabiles omnes; & vnâ lineâ inducenda nomina. vno verbo reijciendi, *inimico iurato contra hoſtem non creditur.* Addit probationem ſecundam, vt incantatores diris euocationibus diabolos ab inferis euocant: ita exorciſtæ „ malignos ſpiritus ex hominibus & animantibus certis preci- „ bus recitatis & vſurpatis, additiſque aliquibus cerimonijs, „ caracteribus, execrationibus, & ſæpè repetito DEI nomine, „ MARIÆ & Sanctorum eijcere conantur.] vide comparatio- „ nem & ride, incantatores diris carminibus dæmones ex inferis euocant; &c. inprimis falſum illud, Incantatores ex inferis dæmones elicuiſſe: aërij tantum fuere, & nondum in inferni malam manſionem compulſi. inde nullis patet exitus ad Magorum carmina. Soli Deo hæc poteſtas eos emittendi competit. Sed ignoſce hoc erratum Leguleio, & qui ex Chẽnitio, Aretio & Lauathero lectis obiter, ſubitò Theologus. Deinde non qui conatur pellere de corporibus dæmonem idcirco Magus, quia conatur. Sed ſi magico ritu conatur. idcircò (inquiet) dixi id eos conari certis precibus, caracteribus, execrationibus, &c. de caracteribus, quod ait mendacium eſt: Pontificij exorciſtæ ijs non vtuntur. de precibus reſpondeo, illas quæ in Pontificali Romano præſcribuntur Sanctas & pias eſſe, nihilque continere quod ſapiat ſuperſtitionem: vel, cedo, quid illud? Execrationes Diabolo ingeruntur non vt hoſti conuicia tantum, quod magicum tamen non foret; ſed ab vtentibus auctoritate, à Deo Apoſtolis & ſucceſſoribus eorum conceſſâ, in pęnam criminis Diaboli, & pænę illius à Deo inflictæ commemorationem. quid hîc magicum? Dei nomina repetuntur, quia Dei potentia his declaratur; eaque declaratio dęmoni admodùm odioſa, Deo honorifica eſt. nam Dei virtute ſe exorciſta dęmonem expulſurum ſperat & confitetur. quando tamen B. Virginis & Sanctorum nomina adiunguntur, (nec enim id frequenter fit) idcirco adiunguntur, vt ſit quod dęmonem mordeat; qui ſe ab his ſæpe victum, ſępè triumphatum meminit, & tali nominatione vehementer cruciatur: pręterea vt hi Sancti, & pręſer-

præſertim Deipara virgo MARIA (quam contemtim caninum illud os *Mariam* nudè nominat) interceſſione ſuâ energumeni à Deo liberationem obtineant Quis (ô caput inſanum!) queat hoc incantationi aſcribere? multi veſtrum Sanctorum inuocationem, quàm calumnioſè, tam ineptè ac frigidè, in hunc vſque diem impugnarunt: non eò tamen inſaniæ prouecti, vt Magiam in hac inuocatione vllam cauſarentur. Fatetur poſtea in Eccleſiâ primitiuâ peculiare donum fuiſſe, voce humanâ & poteſtate diuinâ de corporibus obſeſſorum exigere Diabolum vel compeſcere; & hi (ait) dicebantur *Exorciſtæ*, propterea quòd manus vexatis à cacodæmone imponebant, & ſolemnibus quibuſdam imprecationibus & obteſtationibus dæmones eijciebant.] Igitur te ipſo (mi homo) teſte in Eccleſiâ primitiuâ *Exorciſtæ* fuerunt; qui quo nunc noſtri eodem & nomine dicebantur, & eadem ex causâ, & eodem ritu ac munere fungebantur. Quid igitur in noſtris culpas? an idem culpas in veteribus? illóſne incantatores etiam facis? non opinor. Si non facis, cedo diſcrimen: cur noſtri incantatores & non illi, qui quod noſtri faciebant? ſi diſcrimen nullum oſtendere potes; nonne mortalium ineptiſſimum te calumniatorem meritò pronunciemus? Sed ecce diſcrimen. olim hoc in primitiua (inquit) Eccleſia fuit peculiare donum: cùm autem hoc donum eijciendi dæmonia in Eccleſia deſijſſet; κακοζηλία illa ad ſuperſtitioſos exorciſmos, & ad Magicas veriùs incantationes tranſijt, vt Chemnitius ait.] Pergit nobis Oraculum ſuum ex Chemnitij cortinâ depromere. Nos Chemnitium ceteris, quibus eius libri referti ſunt mendacijs, hoc inprimis illuſtre adieciſſe contendimus, nec ſimplex iſtud, ſed in vno multiplex mendacium. Primò mentitur, cùm ait, hoc donum eijciendi dæmones in Eccleſiâ deſijſſe: quando enim deſijt, quod quotidie videmus per totam Europam, vbi Catholica viget, vigere: quod in vtramque ſe Indiam propagauit? Indicarum rerum Annales euolue, adi templa Catholicorum per Italiam, Germaniam, Gallias, Hiſpaniam: frequentius nihil inuenies narrationibus

tionibus veriſſimis eiectorum dæmoniorum. Deſijt hoc donum in Proteſtantium Synagogis fateor α : ſed illæ partes Eccleſiæ eſſe ſchiſmate netario deſierunt. Secundò mentitur κακοζηλίαν vocans hanc obſeruationem Catholicorum. Obtemperant illi diuinæ iuſſioni, & ritum ab Apoſtolis per manus acceptum retinent: ſibi promiſſum ſciunt; *In nomine meo » dæmonia eiicient*. fidei, quam mordicùs tuentur, hanc promiſſionem annexam fallere ſciunt non poſſe. hac illi fiduciâ, & proximorum iuuandorum caritate inducuntur ad ſuſcipiendum cum dæmone certamen: hac freti, diuinâ eos iuuante gratiâ hoſtem occupatis ſedibus etiamnum expellunt. Tertiò mentitur, cum ait ad ſuperſtitioſos exorciſmos deflexiſſe & Magicas decantationes. Proferant exorciſmum aliquem ſuperſtitioſum, ex Ceremoni. Eccleſ. Roman. quod nominant. proferant, inquam, ſi poſſunt. non protulêre, quia non potuere. In re tam graui, tam capitali, nudis aſſertionibus vtendum non fuit. non fuiſſent vſi, niſi mentirentur. Ex Mengi libello video illos quiddam fruſtulatim intexuiſſe de Nominibus Deiparæ: quæ nomina illi ſanè vereque tribuuntur: ſi pietas ac deuotio Mengi illa ſibi cenſuit adijcienda ceteris; quibus Dei virtus Dæmoni obijcitur, quaque ille iubetur egredi; quid magnoperè culpandum, niſi illis qui Deiparam vilis mancipij loco habent, qui eius laudes & præconia non ferunt? Sed nec nos omnes priuatos exorciſmos à diuerſis exorciſtis, pro cuiuſque deuotione compoſitos, defendimus: ſolum Eccleſiæ Catholicæ ritum, & publicâ Eccleſiæ auctoritate introductos exorciſmos, tuemur: hos ab omni ſuperſtitione vacuos, & expertes incantationum aſſerimus: neque hoc certamen ſubire contra quemuis aduerſariorum detrectamus. hinc in nos tela torqueant, ſi quæ inuenient: hoc ipſi ſcuto facilè illa depellemus, ne latus hauriãt. Probandi onus illis incumbit. nondum probauere. Nec probabunt. quid enim queant idoneum mendacio proferre probando? Veritas mendacio nequit ſuffragari. moleſtiâ nos liberaſſet Godelmannus, ſi quid in Cærimoniâ exorciſmi Magicum ſit, at-

α *Vid. Thyræum de dæmoniac. p. 3. c. 40.*

ſit, attuliſſet. Non ruſparemur, nec ſingula perſequenda forent. In exorciſmo, *perſonæ, res, verba, intentio* reperitur. Perſonæ culpa nulla; non obſeſſi, cui licet ab Eccleſiâ remedium petere, quam nouit pharmocopeijan à Chriſto morbis ſpiritualibus inſtitutam. non exorciſtæ; nam inſtitutus hic ordo iam ab Apoſtolorum fermè temporibus, vt doctum c. præcedenti β. non eorum ornatus. Nam ſtolâ cinguntur eâque energumenis inijciunt qua meminere feliciter ſic vſum Pontium Bonevallenſem Abbatem γ: ſciunt hac dæmonē quaſi ligari, & memorē fieri eū eſſe Chriſti captiuū & à Chriſto ſubiugatum. ſuperpelliceum induunt, quia hoc ordinis & officij eorum eſt ſignum; ſicque ſignificant ſe in pugnā non priuatâ temeritate, ſed ab Eccleſiâ ſtipendiatos auctoratoſque procedere. Rerum quæ adhibentur vitium nullum inuenias, ſi adſunt accenſi cerei; teſtantur lucis aduentum exſpectari à verâ luce Chriſto, & fugam poteſtatis tenebrarum: ſi flagella & alapæ accedunt, moderatæ; fit non vt corpus obſeſſi lædatur, ſed vt contumeliæ impatiens obſeſſor diffugiat. vſum hoc remedio D. Gregorium, & D. Hubertū, & alios feliciter, docuit; qui de his ritibus egregiè Pet. Thyræus, cuius tantum nunc veſtigijs inſiſtimus δ. Manum exorcizandis imponere, docuere Apoſtoli, & vir Apoſtolicus B. Martinus, cū Tetradij ſeruum Treuiris expulſo dæmonio liberauit. Euchariſtiam in hunc finem energumenis & oſtendere, & ſumēdam præbere; quàm efficax ſemper & frequens fuerit; legere potuiſtis cap. præcedenti ε. nec opus repetere.

β ſect. 3. remed. 4.

γ vitæ S. Bernar. li. 4. c. 7.

δ d. p. 3. cap. 46. eum adi, Lector.

ε ſect. 3. remed. 2.

De verbis res æquè expedita. Verba exorciſmi (vt rectè „ Thyræus) vel ad Deum diriguntur, vel ad Sanctos, vel ad dæmonē. ſi non ſufficiens iſta diuiſio, oſtendant quid deſit: equidē nihil inuenio. Ad Deū dirigitur petitio, vt peccata remittat, vt miſereatur obſeſsi, vt potentiâ ſuâ dæmonem comprimat & exire compellat. Hoccine Magicum dicent? tollāt igitur orationem omnem, vt ieiunia ſuſtulere. Negent fidem hiſtoriarum omnium: quibus efficacitas orationis in dæmonū expulſione conteſtata ζ. reſpuāt Chriſti Domini auctoritatem,

ζ vid. 3. ſect. 3. remed. 5. & Thyræ. 3. nu. 649.

tatem, id in D. Lucę Euangel. c. 9. aſſerentis. Ad Sanctos quæ diriguntur, diriguntur vt ad Dei familiares amicos, & cœleſtis regiæ intimos Palatinos, gratiâ valentes; vt nobis impetrent, quod à Deo obtinere contendimus, petimus, vt ipſi intercedant. Eorum adiungimus interdum merita: non vt æqualia Chriſti meritis (per hæc enim illa efficacia ſunt, & ſine his illa nullius meriti forent penitùs ſeparata) nec etiam vt meritum Chriſti deminuant: ſed vt primùm & præcipuè Deus filij merita adſpiciens, & oculos vltra porrigens ad ijs tincta imbutaque merita Sanctorum, fructum meritorum filij tam longè patentem, & per omnia membra corporis ſui influentẽ conſiderans; citiùs moueatur, ſeque à nobis exorari patiatur. Sic ergo per Chriſti & famulorum Chriſti merita interdum exorciſtæ obſecrant. Nec ocioſa eſt Sãctorum nominatio; quorum olim nomen dæmones non tuliſſe conſtat, ex ijs quæ de B. Antonij nomine Athanaſius, & de Litaniarum recitatione alij tradidere [a]. Nihil ergo Magicum in his ad Sanctos verbis. Dęmonem exorciſta alloquitur, increpando eum ſeuerè, & comminatoriè, & per modum imperij, ſicut habens auctoritatem à Deo: quo modo loquendi & eijciendi dæmonem Apoſtoli vtebantur, ſecuti exemplum Chriſti: ſic etiam ſolitos increpare dæmonia primitiuæ Eccleſiæ ſanctos viros docet B. Ciprianus ad Demetrianum, Adiurantur à nobis & torquentur ſpiritualibus flagris, & verborum tormentis de obſeſſorum corporibus, eijciuntur dæmones. & omnium optimè Prudentius;

[a] *vide ſupra d. ſect. 3. remed. 5.*

In Apotheoſi

Intonat antiſtes Domini. fuge callide ſerpens,
Exue te membris, & ſpiras ſolue latentes.
Mancipium Chriſti fur corruptiſſime vexas?
Deſine. Chriſtus adeſt, humani corporis vltor:
Non licet vt ſpolium rapias, cui Chriſtus inhæſit.
Pulſus abi, ventoſe liquor. Chriſtus iubet, exi.

Nec Chriſti Iesv nomen ſolum inculcatur, ſed & alia Dei nomina, & cuncta Chriſti miracula. idem Prudentius;

torquetur Apollo

Nomine percuſſus Chriſti, nec fulmina verbi
Ferre poteſt. agitant miſerum tot verbera linguæ
Quot laudata Dei reſonant miracula Chriſti.

Addunt adiurationi (qua voce vſus Ciprianus) dum exorciſant (ſic etiam Tertullianus locutus) alia nonnulla: petunt nomen dæmonis,quod Chriſti faciunt exemplo (Marci. 3.) & fieri ſolitum ſuperius docui θ. & ſi hoc licet,cur etiam non (θ d remed. 4.) liceat petere vt ſocios indicent,vt ſciamus cum quibus confligendum? petunt cauſam ingreſſus: vt à ſimilibus peccatis alij caueant,& eo vitato vel expiato faciliùs ſanetur energumenus. ſignum egreſſionis petunt, vt conſtet iam verè liberatum ægrum. Mendax quidem eſt Diabolus; ſed exorciſmi verum inuito extorquent. Denique iubent illum in certum locum proficiſci, verbi gratiâ, infernum, quem ei Deus ab æterno præparauit; vel deſertum aliquod, vbi nequeat hominibus nocere. Hunc illi locum exorciſta tantum definit,ſub ſpe diuinæ ratificationis: eiectionis enim habemus promiſſionem, exilij illius exempla quædam,non tamen promiſſionem. Reſtat mens ſiue intentio exorciſtæ; illa Magica non eſt: quia ſperat & cupit dumtaxat, pro officij ſui ratione ac munere, diuinâ poteſtate ſibi conceſsâ & promiſsâ, dæmonem in Dei nomine eiicere,& ſuæ conſortem naturæ hominem eâ miſeriâ eripere. Si ergo nec in mente,nec in verbis, nec in rebus, nec in perſonis Catholici exorciſmi,quicquam eſt vel ſuperſtitioſum,vel incantatorium: eant nunc Nouatores noſtri, & toties in hâc lyrâ delirent.

Pergamus ad impij hominis reliquas inaniloquentias. Ait; Salem quoque exorciſant vt ſit omnibus ſumentibus ſalus animæ & corporis,& fuget diabolum.] hic iterum nuga-

C tur. Salem exorciſamus,& quidem formulâ quæ exſtat in Romano Miſſali;inde petat qui volet. Exorciſare, licet vt iã probauimus. Creaturis benedicere licet. nam & Chriſtus pani benedixit, & aquæ & aliis creaturis primi Chriſtiani benedixerunt. Multa teſtimonia protulimus capite præcedente; ι & alia contexuit Thyræus noſter κ. Addo nunc ſolũ teſti-

(ι ſect 3 remed 9)
(κ d. p 3. c. 45. à n. 615.)

monium B. Dionyſij Areopagitæ, qui in Baptiſmi ritibus & olei benedicti (ſeu chriſmatis) & crucis ſigni, & benedictionis ſeu ſanctificationis aquę ſimul meminit, his verbis, vt Perionius vertit λ; Cùm ei (*baptizando*) planè veſtes miniſtri detraxerunt, tum ſacerdotes ſacrum vnctionis oleum afferunt: " ipſe cum inungendi ac perfundendi ter exprimendo ſignum " crucis initium fecit, virumque deinceps perfundendum to- " to corpore Sacerdotibus tradidit, ad Matrem adoptionis " venit: eiuſque ſacrâ appellatione inuocationeque ſanctifi- " catis aquis, cùm eas trinâ vnguenti perfuſione &c. Græcè " clariùs; ϗ τελείως ἀπαμφιεσάντων αὐτὸν τῶν λειτουργῶν, κομίζουσι μὲν οἱ ἱερεῖς τὸ τῆς χρίσεως ἅγιον ἔλαιον. ὁ δὲ, τῆς χρίσεως διὰ τοῦ σφραγίσαι τρὶς ἀπαρξάμενος, τὸ λοιπὸν τοῖς ἱερεῦσι τὸν ἄνδρα χρίσαι πανσώμως παραδοὺς, αὐτὸς ἐπὶ τὴν μητέρα τῆς υἱοθεσίας ἔρχεται. ϗ τὸ ταύτης ὕδωρ ταῖς ἱεραῖς ἐπικλήσεσι καταγιάσας, ϗ τρισὶ τοῦ παναγεστάτου μύρου σταυροειδέσι χύσεσι &c. In formulis autem quid reprehendi meritò poteſt. En illas bonâ fide. *Salis hæc eſt*; Immenſam clementiam tuam, omnipotens æterne » Deus, humiliter imploramus, vt hanc creaturam ſalis, quam » in vſum generis humani tribuiſti, benedicere & ſanctificare » digneris; vt ſit omnibus ſumentibus ſanitas animæ & corpo- » ris, & quicquid ex eo tactum vel aſperſum fuerit, careat om- » ni immunditiâ, omnique impugnatione ſpiritualis nequitiæ, » per Dominum noſtrum IESVM &c. Ecce totam quam frau- » dulenter truncatam exhibuit aduerſarius: neque in eâ dicitur; vt fuget Diabolum, quod ille fingit: nec mens illa nobis ea dicentibus, credere ſalem efficientem fore cauſam effectuum illorum; ſed illo ſale vtentibus oramus vt per IESV merita Deus petita largiatur. Eadem mens formularum ſequentium; *Aquæ*, huiuſmodi; Deus, qui ad ſalutem humani » generis maxima quæque ſacramenta, in aquarum ſubſtantiâ » condidiſti: adeſto propitius inuocationibus noſtris, & huic » elemento, multimodis purificationibus præparato, virtutem » tuæ benedictionis infunde: vt creatura tua myſterijs tuis ſer- » uiens, ad abigendos dæmones morboſque pellendos diuinæ » gratiæ

λ *de Eccleſ. hierar. c. de Sacramento illuſtrationis*

fol. 117. edit. Morelianâ.

Exponit Pachymer τῆν κολυμβήθραν ne de Deiparâ dictum putes: ſic etiam Maximus fol 75

Pro aquæ benedict.

gratiæ ſumat effectum &c. Vbi hîc illud, quod crepant aduerſarij, *aqua benedicta deleat tibi tua delicta*? Vides effectum non tribui efficacitati aquæ, ſed diuinę gratiæ, quam ſibi concedi poſtulat, qui aquam ſumit; vt illi Eccleſia gratiam diuinam orauit. Herbas quoque benedicimus, & ramos palmarum; & » cùm benedicimus rogamus, vt quicumque ex eis acceperint, » accipiant ſibi ad protectionem mentis & corporis &c. Mentitur autem Leguleius dum ſcribit, hęc verba: Herbis quoque à » ſe exorciſatis certâ & conceptâ verborum formâ has vires af- » fingunt: quòd omnes qui vtuntur, ex eis benedicantur & ſan- » ctificentur, & ſit eis ſanitas animæ & corporis. Et omnibus » hominibus pecoribúſue qui ex eis guſtauerint, omnem pu- » tredinem & omne phantaſma Diaboli, & omnem morbum » & omnem peſtilentiam & dolorem expellant.] In his verbis primum mendacium eſt nos herbas exorciſare: tantum enim illas benedicimus, quod quantum diſcrepet ab exorciſatione, vel pueri norunt. alterũ eſt, quod nos has vires ipſis herbis ſic benedictis tribuimus: hoc falſum eſt, nã tribuimus ipſi Deo, per illas herbas. vt per morale inſtrumentũ, ſanitatem & alia illa reliqua operanti. Tertium eſt, quod his putemus homines iuſtificationem conſequi. Nihil enim tale vnquam Eccleſia Catholica ſomniauit, non modò nõ dixit, vnde colligatur eã iuſtificationem alteri rei quàm quibuſdam ſacramentis tribuere; vel vt putarit hæc eſſe ſacramenta. Sed pergit mentiri » & maledicere; De agno Dei ex cerâ & lanâ confecto, atque à » ſe conſecrato aſſerunt; peccatum frangit vt Chriſti ſanguis & angit.] ô impudentem inſaniam! Túne vnquam agnum Dei vidiſti, qui ex lanâ confectum putas? ſi non vidiſti, vbi legiſti? ſi nec legiſti, vel finxiſti, vel audiuiſti. ex auditu ſolo narrare talia, leuis eſt cordis, & nimis creduli: fingere, dignum hæretico, dignum filio diaboli; qui mendax ab initio & in veritate non perſtitit. diſce materiam. conſtat cerâ virgineâ, chriſmatis balſamo, & aquâ benedictâ. Benedicit non quilibet, ſed ſolus Romanus Pontifex; formâ hac vtitur, inter alia (longum enim foret ritum totum aſcribere) Quæſumus,

De herbarũ & palmarũ benedict.

D

De agni cerei bened.

Domine, hos agnos, quos de cerâ virgineâ in tuum honorem „
formauimus, ſacrâ & perenni vndâ, balſamoque ſacri chriſ- „
matis perfuſos, benedicere, ſanctificare, & conſecrare digne- „
ris: quatenùs à te benedicti, virtutem accipiant, contra omnia „
Diabolica tentamenta, & omnes portantes tuti eſſe poſsint, „
inter aduerſa & proſpera: vt tuâ conſolatione acceptâ nul- „
lum periculum timeant, nullamque formident vmbram, nul- „
la ſæuitia Diaboli aut verſutia humana illis noceat, ſed forti- „
tudine tuæ virtutis roborati, tuâ conſolatione glorientur, qui „
verè paracletus diceris &c. En materiam, en finem & formæ „
preces, en cui tribuatur efficacitas. Quid in his carpi dignum aut culpari? quid non pium & ſanctum? petitur vt Deus benedicat, ſanctificet, conſecret, ipſos Agnos; dicitur fieri ad Dei gloriam: petitur vt conſolatione ſuâ Deus propitius ſit hos agnos geſtantibus. Vbi hîc audis comparationem ſanguinis Chriſti, & agni huius? vbi hîc tribuitur agno peccati fractio. Apage calumniator cum tuo verſificatore: ſi quis Catholicorum, auctor verſiculorum talium, cur non reliqua adſcripſiſti? ſano ille ſenſu ſuſpicor aliquid addebat quod fuliginem calumniæ tuæ detergebat. Sed quiſquis auctor illius verſiculi: id noſtra parum refert, qui non quid ſinguli priuati, ſed quid Eccleſia Romana ſentiat ſolliciti ſumus. Sequitur apud rabulam; De balſamo & oleo, dicunt exorciſo te (audis verba Magorum.) Siſte Lector ad hanc parentheſim. „
De Balſami & olei benedict.
cenſet homo ſcilicet eruditus; Magicum eſſe verbum; *exorciſo te.* At ille ipſe ſui immemor, ex ipſomet Vlpiano paullo ante rectè docuerat u, Chriſtianos olim vocatos exorciſtas. Vnde quæſo, ſi non ab exorciſando, ſiue adiurando (nam nihil aliud eſt exorciſare, quam adiurare, vt patet ex collatione textus Græci Euangeliorum cum Latino) ſi ergo exorcizo eſt verbum Magorum: certè qui exorcizant, Magi. certè veteres illi Chriſtiani, Magi fuêre. certè Apoſtoli Magi fuerunt, qui exorciſarunt, nam eos imitati Iudæi illi fuere, qui verbo vſi quod dicentes Apoſtolos audiuerant, dixere; *Adiuro vos per IESVM quem Paullus prædicat* x. Non vſus fuit „ adiura-

u *nu.24.*

x *Act.19.*

adiuratione Chriſtus,ſed nudâ increpatione; quia, per quem adiuraret,maiorem non habebat. Exorciſmos Eccleſiæ agnoſcunt; Cæleſti.primus, Cyrillus, Chryſoſtom. Auguſtin. Ciprian.& alij Patres o: ſed omnium antiquiſſ. horum D. Iuſtinus Martyr,in Apolog. Adiurati (inquit) dæmones nobis parent. Verum dicat aliquis dixit ideo eſſe Magicum ver-
„ bum,quia additur; *Exorciſo te creatura olei per Deum patrem*
„ &c. vt fias omnibus,qui ex te vngendi ſunt in adoptionem fi-
„ liorum Dei per ſpiritum Sanctum.] *Item*; vt per hanc vnctio-
„ nem olei ſacrati accipiat vnctus plenam remiſſionem pecca-
„ torum,& ſit ad refectionem mentis & corporis, ad euacuan-
„ dos omnes dolores,omnes infirmitates, omnemque ęgritu-
„ dinem mentis & corporis.] Sed eſto nihil hîc immutant, ſit ſanè formula ſollemnis,quid reprehenſione dignum? Exorciſatur inanima creatura verbis, ſed re dæmon expellitur vel arcetur:ille ſe adiurari ſentit. notæ huiuſmodi locutiones Sacræ ſcripturæ. Iubetur cælum audire, idem terrę præcipitur. iubentur elementa & creaturę inanimę omnes, etiam imperfectiores meteorologicæ,benedicere Deo, & laudare creatorem. Adiurantur per Deum Patrem omnipotentem &c.hoccine diſplicet? an malles adiurari per idolum tuum Iſſebieſe? petitur adoptio filiorum Dei.Nonne licet petere, cuius facta nobis poteſtas,vt filij Dei nominemur & ſimus? nõ tribuitur hæc vis egeno elemento,quod vt ſignum adhibetur: non tamen vt ſignum nudum , ſed vt verbi acceſſione ex opere operato efficax ſacramentum.Semper nobis hæc repetenda,quia non deſinunt veterem ſuam in limo ranæ querelam concinere.Vim verò hanc & peccata remittendi, & quæ minora adijciuntur,vt baptiſmi ſacramento collatam doceam , nolite hîc exſpectare:ſeu quia maioris hoc operæ, ſeu quia iam ab infinitis,& inter ceteros noſtris hominibus Bellarmino,Soarezio & Valentiâ præſtitum. Damnet aduerſarius Origenem ; qui
„ amputari ab hominibus peccata dixit , cùm in baptiſmo do-
„ natur remiſſio peccatorum:damnet Tertullianum, qui dicere
„ non veritus,Caro abluitur, vt anima emaculetur : caro vngitur,

o Cyrill. Catechc. 2. Chryſoſt. homil. de Adã & Eua Auguſti. lib. 1 de Symbol. Ciprian. ad Demetrian. Raban. Maurus, Alcuin. Strabus & alij de ritib. Eccleſiaſt. Cæleſtin. 1 epiſt. 1. ad Epiſcop. Galliæ, Lactant. libr. 2. c. 16.

Orig. hom. 4. in Cant.

Tertul. lib. de reſurrect. carnis. *Ciprian. libr. 4. ep. 7.* *Baſil. ſerm. exhortat. ad baptiſmum.*

tur, vt & anima conſecretur: caro ſignatur, vt & anima mu-
niatur: caro manuum impoſitione adumbratur, vt & anima "
ſpiritu illuminetur.] damnet Ciprianum, nam ſcribit hæc "
verba; in aquæ baptiſmo percipitur peccatorum remiſſio: in "
baptiſmo ſanguinis corona datur virtutum.] damnet Baſi- "
lium, cui baptiſmus eſt peccati mors, regni cæleſtis concilia- "
tio, adeptionis gratia. damnet Eccleſiam Græcam Latinam-
que, cui ſemper hic ſenſus, cuius hæc ſemper fides o. Verùm E
aliud adiungit reprehenſionis caput. Oleo, inquit, infirmo-
rum, vnguntur membra humana quæ ſunt organa ſenſuum "
externorum, vt per iſtam vnctionem expietur quicquid ho- "
mo iſtis membris & ſenſibus vnquam deliquit. Has vires "
creaturæ iſtæ non habent ex naturali creatione, neque diuinâ "
ordinatione, aut verbi Dei inſtitutione: ideoque mera, verè "
Diabolica, impia, & blaſphema Magia, vt rectè ſcripſit Iaco- "
bus Heerbrandus, primarius Academiæ Tubingenſis Theo- "
logus. De hac conſecratione Papiſticâ ita ſcribunt Auguſti- "
nus Lerchemer in ſuo Germanico tractatu & D. Iacobus An- "
dreę in ſuis Eſlingenſibus concionibus &c.] Nam verba ſub- "
dit Germanica vtriuſque; credo ne vetulis deeſſet aliquid
quod ex eius libro vtilitatis perciperent; vel ne eſſet, quod e-
ruditi, linguæ illius ignari, poſſent reprehendere. Ne quid
autem præclari in verbis illis incluſum putent Lectores: Ler-
chemer, benedictiones omnes de quibus iam egimus, abu-
ſum Diuini verbi, agyrtarum & ſimiarum opus vocat: Schmi-
delinus autem Confirmationis Sacramentum merum Dia-
boli opus appellat; nec aliter probat, quam ex ipſâ chriſmatis
conſecrandi formulâ: & ex crucis ſignaculo, quod Sacerdos
adhibet; & ex exorciſmo, quem adiungit. Sed cum nec ex-
orciſmus Diaboli opus ſit, ſed Dei; nec crucis ſignaculum
Diaboli opus ſit, ſed Eccleſiæ ab Apoſtolis recepta inſtitutio
ſacratiſſima; nec in formulâ quicquam, niſi ſanctum & pium,
& ſacris litteris conſentaneum contineatur; rectè ſequitur,
maledicum & blaſphemum ſcurram, & Diaboli per os eius
loquentis tubam fuiſſe hunc Doctorem Iacobum Andreæ:
cumque

o Chryſ. hom. 40. in 1. ad Cor. Ambr. in 1. ad Cor. c. 6. Auguſt. lib. 1. de nupt. & concup. Conc. Valentin. 3. Can. 5. Lateran. ſub Innoc. 3. can. 8. Florentin. ſub Eugenio 4. in formâ Sacramento. Trident. ſeſſ. 7. c. 1.

De chriſmate & oleo infirmorum.

cumque benedictiones creaturarum non in circulis,& agyrtarum aut hiſtrionum ſcenis natę,ſed ſemper in vſu Catholicę eccleſię fuerint: ſequitur Satyri perſonam, & comicum hiſtrionem agere ſuis maledictis Lerchemerum, verè Diabolicam, merè nugatoriam, impiam, & blaſphemam cenſuram eſſe Primarij illius Theologi Tubingẽſis. probatum id prius: ſed addam nunc quędam, vt horum inſcitia fiat manifeſtior. De benedictionibus rerum variarum teſtis eſt omnis antiquitas. Species fructuũ, quas nõ licet ſuper altare offerre, à ſacerdotibus domi benedici,& benedicta à populis ſumi, ſtatuit Eutychianus Papa, *epiſt. 1. ad Ioann. & Epiſcopos Bæthicæ*; & benedictionis rationem reddit, & vſum retinendum ſancit Conc. Moguntin. 4. c. 39. Aquæ benedictionem ſtatuit Matthæus Apoſtolus *apud Clementem I. lib. 8. conſtit. Apoſt. cap. 31.* & eum ſecutus Alex. I. *ep. 1. ad omnes fideles, habes in cap. aquam. de conſecrat. d. 2.* & amplexi ſunt Chryſ. *in Ioan. hom. 24. & 25. & in Pſalm. 22. ad illud, ſuper aquas refectionis,* Ambroſ. *lib. 1. de Sacrament. cap. 5.* Varadatus *epiſt. ad Leonem I. habes in Synodi Calcedonenſ. act. 16.* Chriſmatis conficiendi & benedicendi rationem præſcripſere nobis Apoſtoli, *apud D. Clementem lib. 7. Conſtitut. Apoſtol. c. 42. & libr. 8. c. 35. D. Dionyſium Areopagit. de Eccleſ. hierar. p. 2. c. 2. D. Iuſtinum ſiue alium Ad orthodox. q. 14. Ciprianum orat. de vnctione chriſmat. Cyrillum Hieroſolym. Cateche. 3. & ceteros omnes.* Panis benedictionem & Salis etſi iam probauimus, accedat tamen auctoritas D. Hieronymi de Sancto Hilarione, à quo benedictum panem omnes ſumebant; & Nannetẽſis Conc. can. 9. vbi & formã habes, tantoperè diſplicentem hæreticis; » Domine ſancte pater omnipotens » æterne Deus, benedicere digneris hunc panem tuâ ſanctâ be- » nedictione, vt ſit omnibus ſalus mentis & corporis, atque cõ- » tra omnes morbos, & vniuerſas inimicorum inſidias tutamẽ- » tum, Per Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, panẽ vitæ, qui de cælo deſcendit &c. Eadem ratio rerum ceterarum. ſi vnam licet, ceteras licet eodem ritu. Sic cenſet Eccleſia Catholica, ſic concilia ſanciuere, ſic Eccleſiæ lumina docuere. reclamant

De variarũ rerum benedict.

 mant

ſiniſtro circumligauit, dextera gladium tenens extentum. Approximante infernali illo venatore, ait mulier militi, ſine me currere, ſine me currere, ecce appropinquat. Illo fortius retinente, miſera ſe eripere ſummâ vi connixa tandem ruptis capillis effugit: quam diabolus inſecutus cæpit, equo ſuo illam inijciens, ita vt caput cum brachijs penderet ex vno latere, & crura ex altero. ſicque captâ inuito ſed vidente milite prædâ præteruehitur. Miles manè ad villam rediens, cuncta narrauit, & capillos oſtendit; cumque minùs ei crederent, aperto ſepulcro cadauer ſine capillis, qui euulſi, inuenerũt. *ſic ille lib. 12. cap. 20.* quid hîc gladij contra ſpectrum potuerũt? tantumdem quantum monachus ſpectrum feriens apud Gaguinum, vt alias narraui *lib. 2. q. 27. ſect. 2. lite. L.* Ex qua narratione, vt & iſtâ Cæſarij colligitur & alia vereor ne ſuperſtitio fuerit, ex Magorum orta circulis coniuratorijs; *nempe* circumducendi circuli, & in ſpacio illo conſiſtendi. Nam licet crux in medio circuli facta legatur, tamen illi circuli figuræ fidere videbantur, & crucis efficacitatem ad ſpacium illud circuli reſtringere, quod improbum profectò. Huius circinationis aliud quoque exemplum reperias apud eundem Cæſarium *eodem lib. 12. cap. 17.* de Sacerdote, qui ſpectris totâ per iter nocte infeſtatus, circulum circumcirca ſe ducebat ibi ſubſiſtens; & illis euaneſcentibus procedebat; mox iterum ſe ingerentibus, nouum iterum circulum ducebat: ſicque ad lucem vſque laborauit. Obſeruabis ridiculam illam opinionem de armis apud Pſellum *lib. de dæmonibus in fine*; Dæmonicum corpus per totum ſe naturaliter ſenſuale, ſecundum » partes ſingulas abſque medio, videt, audit, tangit, patiturque » tangendo, & diuiſum dolet ſicut corpora ſolida. ſed hoc in- » tereſt, quòd corpora quidem ſolida diuiſa cùm ſunt, aut vix » aut nunquam reſtituunrur: corpus verò dæmonum, vti ſeca- » tur, mox in ſe item recreatur atque coaleſcit, ſicut aquæ aëriſ- » que partes quando aliquid incidit ſolidum, ſed & dicto velo- » ciùs dæmonicus ſpiritus in ſe reuertitur: dolet tamen interea, » dum diuiditur. quam ob rem aciem ferri metuit, idque ani- »
maduer-

maduertentes,qui fugare dæmones moliuntur, tela & enſes
" in rectum ibi conſtituunt,quo nolunt dæmones aduentare.]
" Hæc more ſuo ſibi vindicat Rhodiginus *lib. 2. cap. 8.* & ſic Pſelli errorem,ſuum facit. Quod de corporis diſceſſione , & coalitione ſubitâ dicit,veriſſimum eſt.& experti duo in Hiſpaniâ Nobiles,mihi non ignoti. Quorum vnus dum nocturno tempore vagatur, in ſpectrum incidit ſpecie Æthyopis tetri,mole Gigantæâ romphæam ſtringentis. hîc, cui plus audaciæ quàm pietatis erat, cetrâ ficulneâ munitus, impetū ſuſtinuit, ſeque gerens animosè vulnera cæſim punctimque hoſti ingerit . Sed aërem verberans, donec laſſus concidit, & à vicinis,qui ad ſtrepitum accurrerant domum ſublatus, multis poſt diebus lecto affixus, vix conualuit. Hoc Burgis accidit: alterum Salmanticæ. Degebat ibi Theologię ſtudioſus quidā,è primâ nobilitate;qui priſtinæ caſtimoniæ & pietatis oblitus, noctu magno periculo & labore parietibus tranſcenſis in quoddam Sanctimonialium monaſterium , vſque ad Dormitorium (vt vocant) ſe penetrarat. ibi permittente Deo,priuſquam ad cellulam,quam animo præoccuparat,pedetentim perueniret,obijcit ſe illi ſpectrum,ſpecie viri grauis & honeſti, prolixo capillitio & barbâ,lorum ingens manu tenens,& nullo verbo facto,bubulam minitans inſultationem. Venerat probè armatus miſer ad incęſtum,ſcuto,gladioque: hunc ſtringit,illo ſe tegit. viſus ſibi non ſemel latus aduerſarij, lorum ſubiens,haurire & brachia illi lorumque reſcindere: ſed ſemper brachium corpori,lorum parti amputatę ſubitò iunctum apparebat. tandem lorarius decuſſatim illi in vtrumque humerum ſic viuenti bouem mortuum (vt cum Comico iocer) impegit,vt in terram collapſus, vix trepidus ſe fugâ eripuerit; & domum reuerſus deprehenderit, ad modum Sanctæ Andreanæ crucis ſibi in pectore & in tergo , ad quatuor digitorum latitudinem , notam contuſionis rubore liuoreque mixtæ impreſſam.tumuit mox vibex, & cum intolerabili ardore,quaſi vermiculare neſcio quid, quod grauiſſimum cruciatum adferebat,miſer ſenſit ſub cute, & (ne vanū

viſum

viſum putes) altero tertioue poſt die ad plures migrauit. Nec annum, nec nomina addo, vt vnius qui adhuc ſuperat, & defuncti quoque alrerius honori conſulatur. Notent laſciui illi palumbi Dionæi, quis nocturnarum ad ſtupra diſcurſationū vtrique fructus fuerit, & quam inanis iſta de gladij rotatione contra vim dæmonum perſuaſio. Nam quod Eraſtus [a] ex Ioan. Oporino narrat; qui Paracelſi amanuenſis fuerat; ſolitum Paracelſum noctu conſurgere, & machæram ſuam Helueticam vtraque manu in hoſtem inuiſilem huc illuc torquere: id vel ferocientis furoris fuiſſe putarim, vel ex pacto conuento, ſic moleſtiarum inducias à dæmone paredrio impetraſſe.

[a] in vitâ Paracelſi.

18. ſit, quod putant aliqui, remedia quæ contra maleficium vſurpantur nihil profutura, ſi re non integrâ adhibeantur: hoc eſt, irrita fore ſi priùs tentatum fuerit à medico corporis, à confeſſario animæ remedium. ſolemnis enim iſte ſolet eſſe magorum prætextus vt docet Nicola. Remigius [b], & nota dæmonum fallacia; qua vtitur primò; quia, cum ſit Zelotypus, veretur ne ſanatio ipſi adempta alijs adſcribatur. Secundò, vt ſic homines à diuinis & naturalibus remedijs auocet. Ex hoc capite valdè mihi ſuſpecta fuit ſcedula illa, ſiue programmation mulierculæ medicæ circumforaneę, hoc anno. 1597. hîc Louanii, in cuius vno articulo hæc conditio continebatur. Idcirco etiam ſuſpecti omnes illi medici, qui nolunt ægrum confiteri, priuſquam pręſcripta ab ipſis pharmaca hauſerit.

[b] lib. 3. dæmonolat. c. 5.

19. eſt putare maleficam non poſſe maleficium ſuum tollere, priuſquam libertati ſit reſtituta, & ex vinculis dimiſſa. poteſt enim, maleficium maleficio nouo tollere, quamdiu pacto cum dæmone non renunciauit, vt docet idem Remigius: poteſt etiam illud deſtruere, vt quilibet alius, remouēdo ſignum, etiamſi adhuc carceribus contineantur.

20. maleficam ſcopis in oſtio poſitis impedire, ne domo exeat; vel coniectis in bullientem ollam ſoleis aut crinibus eius, vel acubus, cogere, vt accurrat; magicæ nugæ ſunt, & peccata

peccata grauiſſima. quia nituntur pacto cum dæmone inito.

21. minis, verberibus, aut vi maleficos adigere, vt maleficiũ tollant (cuius rei exempla peti poſſunt à Remigio ʃʃ,) fieri poteſt vt liceat; ſi conditiones quædam adſint. primò ſi certò ſciatur auctor maleficij. Nam ſuſpectos tantũ verberare aut aliâ afficere contumeliâ, nec fas nec iura ſinunt. 2. ſi nihil ſuperſtitioſum putetur adhibiturus. 3. dum non exiſtimetur morbum in aliũ tranſlaturus, quod ferè ſemper facere conſueuerunt, vt exemplo declarat Gregor. Turonenſis nn, videlicet iſta diaboli liberalitas eſt, vt boni nihil vllis hominibus præſtet, niſi cum æquali vel maiori hominum dãno, quo ſpectat narratio D. Gregorij Magni θθ, de virgine obſeſsâ, quæ cũ operâ magorum ab vno dæmone fuiſſet liberata, in vnius locũ ſex vel ſeptẽ dęmonũ millia ſucceſsêre. Neque hoc poëtas latuit. ideo enim fortaſſis finxerunt, non potuiſſe Admeto vitam conſeruari, niſi vxoris Alceſtis vicariâ nece ıı. Vnde rectè noſter Tragicus, cùm remiſſo ab inferis Theſeo, Pluto Hippolytũ abripuiſſet, canit, alloquens Atticæ pręſidẽ Deã;

ʃʃ *lib. 3. demonol. c. 3.*

nn *lib 6 hiſt. Franc. c. 35.*

θθ *lib 1. Moral. c. 9.*

ıı *Euripid. in Alceſtid.*

" *Caſta nil debes patruo rapaci.*
" *Conſtat inferno numerus tyranno.*

22. Quod remedium eſſe contra *Vultuarium* maleficiũ cẽſuit Saliſberienſis *lib. 1. c. 11.* Horum (ait) malicia, etiã cùm
" plurimum nocent, artificio leui diſſoluitur, ſi videlicet, qui
" ſuſpecti ſunt, cõuenti ab aliquo in iudicio crimẽ ſuũ inficien-
" tur; aut, ſi confeſſi fuerint, cogãtur maleficiũ reuocare.] quid enim ad curationem inficiatio virium queat habere, niſi ex pacto conuento? ſi tamẽ aliquis ſolummodo intẽdens ſignũ deſtruere ſic interrogaret, non auderem illum peccati, ſaltem Mortalis, reum dicere.

23. ſuperſtitioſa ſunt, vt cum ad maleficium amoris tollendum, vtuntur maleficio odij, v. g. certo ritu conſecrant vel exſecrant potius columbam nigrã, & diuiſam per mediũ dãt comedendã amantibus. Item ſi vt odij maleficiũ tollant, vtantur amoris maleficio, v. g. Euchariſtiam ſacram in ore haben-
D tes oſculantur eam quam volunt in amorem inducere, vel la-

bijs chriſmate inunctis id faciant. Item ſi vt ſterilitatis agrorum maleficium tollant, hoſtiam ſacram comminuant, & tritam in pulueres ſpargant per hortum vel agrum. Quæ omnia ſunt manifeſtè impia & ſacrilega, & tamen hęc facta aliquando legitur. primum illud refert Hollenus in Præceptorio, de chriſmate. alterum Grillandus; cetera de Euchariſtia Cæſarius Eiſterbacenſis lib. 9.

24. Adde remedia iudiciariarum ſuperſtitionũ, de quibus s̃. lib. 5. ſect. 7. & 9.

Vltimò notandum multa eſſe ſuperſtitioſa (vt varijs locis oſtenſum) remedia; quæ ponunt Sprengerus κκ & ex eo Pet. Gregorius λλ, de plumbo liquefacto in ſcutellam aquâ plenam infundendo &c.

κκ *p. 2. mallei. c. 1. q. 12. in 2. exemplo*

λλ *libr 13. de repub. c. 3. à nu. 2.*

Et in his omnibus Notandum ſemper dæmonem lucrum aliquod ſibi ex his comparare, & ſemper animæ, interdum & corpori nocere: quia ſemper aliquid admiſcet, quo fiduciam in ipſum homo profiteatur; vel quo nos à Deo ad creaturas auertat, & à cæleſtibus curis ad cænoſa terrenaque deducat, vel ſaltem à ſerijs & grauibus ad ludicra & nugatoria. Sic ſemper in aliquod peccatum animam pertrahit vt rectè obſeruarunt D. Auguſtin. & D. Leo μμ. Obſequitur mancipijs ſuis, vt firmiùs illos ſibi deuinciat, & in peccato retineat. Si Deus permittit hoc modò ſanari ægrum, plures in fraudem pellicit: ſi Deus non permittit ſed impedit, tunc ſaltem peccatum hoc præcedentibus accumulans, conatur ægros in deſperationem adducere. Si malum vni equo auferat, transfert in meliorem. Si mulierem morbo liberet, transfert in virum; ſi ſenem, in adoleſcentem. Si ſortem magus in alium non tranſtulerit, ipſemet necatur, vel ingens vitæ diſcrimen adit. coactæ nonnullæ Lamiæ, quia non poterant in alios, in ſuos ipſæ liberos transferre. Narrat auctor Dæmonomaniæ νν, fuiſſe in Galliâ qui maleficio quo læſus erat curando magum accerſiuit: ab hoc reſponſum; ſe morbo illum liberare non poſſe, niſi in eius filiolum adhuc infantulum transferret. conſentit impius pater, & à mago ſanatur. interea nutrix,

μμ *D. Aug. lib. octoginta trium QQ. q. 79. D. Leo ſermo. 19 de paſſio. Dom.*

νν *lib. 3. c. 2.*

trix, re intellectâ, infantulum ſubducit & cum eo aufugit. cùm ergo magus non poſſet in eum transferre, fuit ipſemet à dæmone interfectus. Toloſæ idem ſcriptor ait, ſtudioſum quendam amico ſuo grauiſſimè à quartanâ vexato dixiſſe, vt febrim vni ſuorum inimicorum traderet; illo vero reſpondente neminem ſibi inimicum eſſe, dixiſſe: da ſeruo tuo. tandem cùm hoc illi religio eſſet facere, magum dixiſſe; da mihi eam; annuente ægroto, ipſum conualuiſſe; magum verò febri oppreſſum interijſſe. Facit lucri ſemper alicuius certa ſpes, vt etiam planè futilibus & abſurdis nonnunquam cooperetur. ſic enim (vt narrat I.C. ille Francofurt. oo) cùm vetula laborans opthalmiâ ſtudioſum quendam conueniſſet, ab eoque petijſſet, vt quæ in ſcedulâ, quam illi porrigebat, continebantur, ſibi non grauaretur exſcribere, certam ſe eſſe, ſi de collo illam geſtaſſet, oculorum lippitudine liberandam: at ſtudioſus ſcripti illius characteres, vel obſoletos cernens, vel obſcuriores (vt ſolent) legere non valens; eorum loco hæc verba ſcripſit in ſchedulâ; *Diabolus huic vetulæ oculos eruat*: ſimulque præclarum philacterium mulierculę tradidit; quod cùm de collo ſuſpendiſſet ſpe plena poſt paucos dies ſanitati fuit reſtituta. Nimirum voluit Satan hanc anum decipere, & in ſuperſtitione ſui obfirmare. Plura ſi vis, lege libr. 3. p. 2. q. quarta ſect. nona. quibus addi quoque multa poſſunt ex Cardinalis Cuſani Excitationum lib. 2. *in Sermone, Ibant Magi, quam viderant ſtellam* &c. vt eorum qui putabant contra ſterilitatis maleficium, vel odij inter coniuges prodeſſe ſi quis nidum auium inueniens caperet ipſam cum pullis matrem: & ideo vult à Moſe præceptum, *Deut. 22.* ne mater cũ pullis capiatur. ſimilimodo vt ad vitandas alias ſuperſtitiones alia quædam vult Iudæis prohibita, nempe præcepiſſe
» Moſem vaſa cooperiri, propter Dominas Abundas. ſunt e-
» nim dæmones, quibus vetulæ offerunt eſculenta & poculen-
» ta, quæ mundando domum non comedunt, imò ſeducunt.
» Prohibuit ne vir indueret veſtem mulieris, & è conuerſo,
» propter idololatriam: quia mulieres veſtes viriles & arma in

oo *libr. 1. de lamijs. c 8.*

honore Martis induebant: & viri muliebres in honore Vene- »
ris. Hoc feſtum peragitur à Chriſtianis in Carnispriuio.] Et »
poſtea idem addit ſequentia exempla vt ait ſuperſtitionis
in curandis morbis: ſi res conſecratæ ad aliud quã ad propriũ
vſum applicentur eſt ſuperſtitio, vt aqua benedicta quæ bibi- »
tur contra infirmitatem, vel ſpargitur ad fertilitatem, vel da- »
tur aliquando brutis. (*Nota hoc ſanè intelligendum, vt & quædam ſequentia. Nam aquam benedictam adhibere, vt remedium naturale, vel addito ritu aliquo ſuperſtitioſo id verè malum: ſed eam adhibere vt quid Sacramentale, & vim tribuere Deo per ſacramentalia ſua ad corroborationem fidei mirabilia operare ſolito, item vt dæmonis maleficium vel præſtigium ceſſet, hoc pium & licitum eſſe Catholicus nullus poteſt negare, vt docebo ſect. 3.*) & de lumine cerei paſchalis, & de aquâ baptiſmatis. »
[*de his idem cenſeo quod de aquâ luſtrali.*] Abſtinere à capite
animalium in honorẽ S. Apolloniç vel Blaſij: vel vere carpitũ »
luminis conſecrati (*hoc non intelligo, ſi loquitur de cera benedicta ſeu candelis probo ritu benedictis, errat.*] crux facta de lig-
nis palmarum; balnea in vigiliâ Natiuitatis & Carnis pri- »
uij contra febres, & dentium dolorem; non comedere car- »
nes in die Natalis Domini, contra febres; vel ad honorandũ »
ſanctum Nicolaum pro diuitijs acquirendis, petẽdo eleemo- »
ſynam; (*hæc omnia ſatis clara ſunt*) eundo ad Sanctũ Valenti- »
num contra morbum caducum, põderando puerũ cũ ſiligine »
vel cerâ; (*in his poteſt aliqua ſuperſtitio ab extrinſeco aduenire: ſed ſecundum ſe pia ſunt & licita*) portare crucem circumqua- »
que per campos in vere contra tempeſtates (*ſi non fiat, vim* »
ponendo in tempore veris, non eſt ſuperſtitioſum, ſed licitum:) »
in certis oblatis ſuperaltare, ſicut lapidibus in die S. Stepha- »
ni, & ſagittis ſancti Sebaſtiani (*hoc quoque pium, ſi tantum fiat* »
in honorem & commemorationem certaminis horum Sanctorum, »
ſine fiduciâ in materiâ, formâ, numero &c.) addit de acu quæ te- »
tigit veſtem mortui, de lignis furcæ, de lignis coniungendis »
contra febres, de hoſtiâ non conſecratâ contra febres (*hæc* »
verè ſuperſtitioſa ſunt) contra ictericiam de vrinâ, de pullis »
&c.]

&c. puto legendum, *de pediculis*, neque hoc eſt ſuperſtitioſum, cum ſubſit ratio phyſica.

QVÆSTIO II.

An liceat remedium petere à maleficis?

LAtiſſimè hæc quęſtio patet, in quâ multi multa ſcripsêre, multi etiam periculosè admodum errarunt.

Dico primò falluntur Iuriſtæ, qui exiſtimant iure ciuili licere maleficijs vti, in bonũ finem: nempe ad curãdos morbos, vel ad repellendas tempeſtates; *vt Hoſtienſ. in ſumm. Azo in ſumm. Pet. Aerodius lib. rer. iudicat. 8. tit. 7. cap. 6. Bart. Salycet. Godefrid. & alij in l. eorum C. de malefic. Troilus Maluetius de ſortibus, Grilland. de ſortileg. & alij communiter.* dico falluntur, quia legem illam Conſtantini qua nituntur α; recentiore lege ſuſtulit poſtea Leo Imp. *Conſtitut. 65. ad Stylianum de Incantatorum pænâ*; vt rectè aduerterunt Nicol. Remigius: & Pet. Gregorius & Godelmannus; quã quod Tribonianus, homo planè ſceleſtus, prætermiſerit, cauſam aliã non video, quã quia ab omni erat pietate & verâ religione alienus. ibi Leo grauiſſimis verbis negat quidpiam verè bonũ his artibus effici: ſed apparens illud bonum, illecebrã atque naſſam eſſe; quæ illectos (inquit) in malorum omniũ extremũ vbi à ſummo bono exciderint, abſorbeat, compertum habemus. Notũ enim nobis eſt illas, vt qui ſe ipſis dedunt, pro creatore ac Domino infauſtis diriſque dæmonijs adhæreant, efficere: & qui illas affectantur, hos, per externarũ rerũ lætam quandam ſpeciẽ, vulnera in animâ excipere. Quale quiddã inter pugnandũ meticuloſis frequenter accidit; qui dum ictus interdũ excipere manu nolunt, illis vel caput vel vẽtrem exponũt. Sanè verò ſi quis aliquo modo incantamentis vſus eſſe deprehẽſus fuerit, ſiue id reſtituendæ conſeruandæue valetudinis, ſiue auertendæ à rebus frugiferis calamitatis causâ fecerit; is apoſtatarum pænam ſubiens vltimum ſupplicium ſuſtineto.] Sed & Caroli. V. conſtitutio hos arbitrio iudicis condignâ pænâ puniri iubet β.

α *l. eorum C. de malef. & math.*

β *Althuſius libr. 1. Iuriſprud. Rom. c. 52 Fichardus conſil. 112. Laur. Kirchouius tom. 2. conſ. 12.*

Dico 2. Diuinâ & poſitiuâ Eccleſiæ lege ſemper prohibitum fuit vti maleficis artibus, vel maleficos conſulere etiam in bonum finem. Eſt communis Theologorum ſententia & etiam Canoniſtarum. Probatur 1. ex ſacrâ ſcripturâ. Deus id prohibuit. *Leuit. 19. v. 31. Non declinetis ad magos, neque ab ariolis aliquid ſciſcitemini, vt polluamini per eos.* & cap. 20. v. 6. *anima quæ declinauerit ad ariolos & magos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi ſui.* Vnde patet hoc eſſe peccatum mortale. Deu. 18. v. 10. *Nec inueniatur in te, qui luſtret filium ſuum aut filiam ducens per ignem, aut qui ariolos ſciſcitetur, & obſeruet ſomnia atque auguria* &c. In nouo quoque teſtamento vetat D. Paulus; quando iuſtam damnationem comminatur illis, qui ipſi impingebant eum mala facere vt bona euenirent γ: quo ſignificat, graue peccatum eſſe mala facere in bonum finem: quod tamen prætexunt qui maleficorum operâ ad morbos depellendos tempeſtateſque arcendas abutuntur. 2. probatur ex perpetuo Catholicæ Eccleſiæ vſu, quæ ſemper id improbauit, vt plurimi canones oſtendunt δ; & presbyterũ damnarunt, qui bono fine diuinationem ſuperſtitioſam fuerat expertus ε. 3. probatur ex Patribus, *D. Chryſoſtomus* ζ; citiùs mors homini Chriſtiano ſubeunda, quàm vita ligaturis redimenda. *Huc referendum illud. B. Leonis* η; cùm eis (*ſcilicet dæmonibus*) nihil amplius liceat, quàm iuſtitia dinina permiſerit; agunt tamen verſutiſſimâ arte fallacię, vt ex arbitrio propriæ poteſtatis aut parere videantur aut lædere; & multis (quod dolendum eſt) ita per nequitiam ſimulationis illudunt: vt quidam illos & timeant pati infenſos, & velint habere placatos; cùm beneficia dæmonum omnibus ſint nocentiora vulneribus. quia tutius eſt homini inimicitiam diaboli meruiſſe, quàm facere.] *Nec non iſta D. Auguſtini* θ; cùm ergo cauſæ articulus venerit, vt hæc proponatur conditio: aut faciendum eſſe contra Dei præceptum, aut ex hac vitâ emigrandum; quorum duorum homo ſi cogatur alterum eligere, comminante mortem perſecutore: (*idem eſt de morbo per malefi-*

γ *ad Rom.* 3. *v.* 8.

δ *c. qui ſine Saluatore,* 26 *q.* 2 *c. admoneant. c. non obſeruetis* 26. *q.* 7.

ε *c. ex tuarum de ſortileg.*

ζ *homil.* 8. *in epiſ. ad Coloſ.*

η *ſerm.* 19. *de paſſ. Domini*

θ *tracta.* 51. *in Ioan.*

maleficium immiſſo) ibi eligat deo dilecto emori, quam Deo
" offenſo viuere. ibi oderit in hoc mundo animam ſuam, vt in
" vitam æternam cuſtodiat eam.] Ex his

Infertur primò peccare iudices, qui cogunt maleficas benedictione quadam ijs quos læſerunt maleficium auferre. Nam hæc benedictio illarum, nihil aliud eſt, quam formula quâ ex pacto dæmon ceſſaturus: & ſi benedictione verâ ſanandus æger foret, præſtaret vti benedictione Sacerdotis, vel alterius probi hominis, quam malefici; cuius oratio Deo eſt exſecrabilis, neque licet nobis cum infidelibus hæreticis, apoſtatiſque oratione in diuinis iungi. Vnde ſequitur etiam maleficam obtemperantem tali iuſſioni, & ægros hoc remedio vtentes peccare. Valdè quoque falli illos, qui exiſtimant licere maleficijs ſanitatem quærere vel conferre, ſi id magiſtratus iubeat.

Infertur 2. veram eſſe deciſionẽ *articuli Pariſienſis* 5. Quod
" licitum eſt vti magicis artibus, vel alijs quibuſcumque ſuper-
" ſtitionibus à Deo & Eccleſiâ prohibitis, pro quocunque fine
" bono: error. quia ſecundum Apoſtolum non ſunt facienda
" mala, vt eueniant bona. *& deciſio art.* 6. Quod licitum ſit,
" aut etiam permittendum maleficia maleficijs repellere: er-
" ror. *& art.* 7. Quod aliquis cum aliquo poſſit diſpenſare, in
" quocumque caſu, vt talibus licitè vtatur; error.]

Infertur 3. impium & hæreticum eſſe dictum Paracelſi [1], nihil referre an Deus an Diabolus, angeli vel immundi ſpiritus ægro ferant opem, modò morbus curetur.

[1] *li de morb. caduco. & li. de hyperphyſ. morbis cur.*

Infertur 4. periculoſam eſſe, & erroneam; vel ſaltem non ſatis euolutam & explicatam ſententiam Nicolai Remigij [x],
" precariò non licere opem à maleficis impetrare; ſed licere,
" vi & verberibus eam extorquere: qui hoc faciat, nunquam;
" qui illud, ſemper lethaliter peccare.] Quorum vtrumque, falſum videtur. licet enim aliquando id precibus petere & impetrare: aliquando etiam verberibus ad id adigere, non licet. Non igitur eò recurrendum; ſed res longè aliter explicanda. diſtinguendum videlicet primò inter maleficum paratum

[x] *libr. 3. dæmonol. c. 3.*

tum auferre maleficio nouo, & non paratum: aliter enim peccat qui hunc, aliter qui cogit illum. 2. diſtinguendus auferendi modus; an cum maleficio, an ſine illo id fiat: quæ communiter theologi ſolent attendere.

Igitur primò falſa & erronea eſt ſentẽtia Paracelſi & ſimilium, licere maleficia maleficijs tollere.

Quidam putant licere tollere maleficium, non per maleficia, ſed per res tamen ſuperſtitioſas & vanas: videntur hoc multi Canoniſtę tenuiſſe, & nonnulli Theologi, & legiſtæ λ, ſi ſuperſtitionis vocabulo hi DD. rectè vſi; nequit negari, hanc opinionem quoque erroneam eſſe. quia ſuperſtitio res eſt per ſe mala: nec malum licet facere, vt bonum eueniat. docet hoc Silueſt. *verbo maleficium num. 9.* Roſella verò & Tabiena non tenent illam opinionem, ſed dumtaxat referunt.

Alij itaque fatentur per ſuperſtitioſa media tolli non poſſe; poſſe tamen per vana, quæ non ſint illicita, ſic Ioann. Friburgenſ. *in ſumm. confeſſar.* & id ſequitur Roſella μ, qui exemplum ponit, ſi maleficiati facerent celebrari tres miſſas de Dominâ & poſtea omnino nudi operam darent liberis quærendis, credentes ſic maleficium ceſſaturum. Sed hoc exemplum mihi non placet, tum quia rem ad certum numerum miſſarum reſtringere, id non caret ſuperſtitione; tum quia medium illud non modò vanum eſt, ſed & inhoneſtum, & vix poteſt peccato carere. ſi tamẽ omne peccatum impudicitiæ & inuerecundiæ deforet, neque vis in numero poneretur; neque fides adhiberetur ipſi actui, ſed miſericordiæ diuinæ per miſſæ ſacrificia propitiandæ: tunc poſſet admitti exemplum. Deinde ſi vana remedia ſumant, pro omnino vanis hoc eſt inanibus, ſicut omnis vana locutio eſt peccatum, ſic nulla vana operatio caret peccato, ſaltem veniali, *ca. illud. 26. q. 2.* ſi verò vana vocant indifferentia, tunc ſi quis adhiberet ea inuincibiliter neſciens eſſe peccatum, nullum foret peccatum; ſi non inuincibiliter, non tamen affectatè ignorans, foret tantum veniale: idem foret, ſi quis ea faceret credens aut volens

λ *Hubertin. Goffred quos ſequitur Sprenger. in Malleo, & eũ ſimpliciter referunt, nec refellunt Petr. Gregor. s̄. & Rickius libr. de prob. aquæ frigidæ.*

μ *v. impedimentum 15. nu. 19.*

lens experiri an per talia maleficium ſoluatur, non per operationem diaboli, ſed per ceſſationem eius ab operando; propter pactũ quod maleficus cum Diabolo habebat de ceſſando quando hoc vel illud fieret. *vide Silu. §. n. 9.*

G Tertia ſententia quædam eſt Pet. Aureoli *in 2. d. 34. q. 2.* & Angeli *verb. maleficium §. 13.* licere à maleficio parato petere. vt maleficium maleficio tollat. Exemplum huius rei ſuppeditat Ioannes Nider. v Inquiſitor (inquit) Eduenſis mihi referebat, quod modus tollendi maleficium, aut ſe vindicandi in malefico, talis practicabatur ſuo tempore. Venit enim aliquis læſus in ſe vel in ſuis ad maleficam ſciſcitans malefactorem. Tunc malefica plumbum liquefactũ aliquoties fundebat in aquam: quouſque opere dæmonis in plũbo imago aliqua videretur: qua viſâ imagine; malefica quæſiuit ab explorante, in qua parte vis lædi maleficũ tuum, & in eodem vulnere eũ agnoſcere? cumque explorator locũ eligeret, ſtatim malefica in eadem parte imaginis, quæ in plumbo relucebat, fixurã vel vulnus per cultrum poſuit, & locum vbi reum inueniret indicauit: nomen tamen nullatenùs manifeſtauit: ſed experientiâ teſte maleficus per omnia lædi reperiebatur, ſicut ſua imago plumbea.] hæc ille. hoc ergo ſecundum Aureolũ liceret: & ſecundum Remigium poſſet verberibus maleficus ad hoc faciendum adigi. Argumenta Aureoli ſunt. primò licitũ eſt ab vſurario parato vſuras petere; & à parato conferre Sacerdote, in peccato Mortali conſtituto, ſacramenta petere; & deferre iuſiurandum idololatræ, quem ſcio per falſos Deos iuraturũ. ergo ſimiliter in noſtro caſu poſſum petere à malefico parato &c. Secundò non poteſt excogitari remediũ aliud ad tollendum maleficium: ergo ſi hoc quod vnicũ eſt vti non licet, non licet illud tollere. Sed hoc meritò cenſetur duriſſimum: potiùs ergo dicendum, hoc vnico medio vti licere.

v *in epit. Formicarij ca. 3. in fine.*

Verùm hæc argumenta nullius momenti ſunt. Eorum enim quæ in primo ponuntur argumento planè diſſimilis ratio eſt. nam illic inducuntur ad id, quod ſine peccato facere poſſunt, ſi velint. ſacerdos enim poteſt conari conteri, etſi

tempus habeat confiteri: vſurarius poteſt dare mutuum ſimpliciter: idololatra poteſt per Deum verum iurare: ſed operatio malefica, quæ petitur, eſt intrinſecè mala, nec ſine peccato fieri poteſt, ideoque nec peti. quia petendo conſentit eius malitiæ, quod ſemper illicitum o, & teſte Apoſtolo ad Roman. *digni ſunt morte non ſolum qui talia faciunt, ſed & qui conſentiunt facientibus*. In ſecundo argumento, falsò ſupponitur, alia remedia non supereſſe. ſuperſunt enim alia, de quibus poſtea: quodſi non ſupereſſent, præſtaret mori millies quàm per peccatum ſanari. nam bonum animæ corporis bono præferendum eſt, & honor Dei cunctis anteponendus. Neque hoc durum videri debet ſcienti, quod *qui amat animã ſuam pluſquam Deum, perdet eam* &c.

o D Thom. de malo 13. q. 4.

Remigius verò coactionem ſuam aſtruit ſequentibus argumentis. primò quia talis coactio inhonorat Diabolũ, & eſt expers omnis pacti. ergo licita eſt. *Reſpon.* magis inhonorat Deum, quia cogit alium peccare. imò nec inhonorat Diabolum, quia cogit maleficum vt inuocet & honoret dæmonem: ipſe quoque eum honorat, quia credit dæmonem poſſe hanc medelam adferre, & concurrit poſitiuè ad actum poſitiuum. dæmon verò pluris hoc facit, quam mancipij ſui iniuriam, cuius afflictione ſolitus eſt gaudere. Nec poteſt dici expers pacti taciti, qui cogit maleficum iſta perficere, virtute pacti quod maleficus cum dæmone inijt.

Secundò probat hoc pacto, licet à fure fugiente rem vi ſibi ereptam aliâ vi repetere: licet arcem ab hoſte iniuſtè occupatam armis recuperare: licet vinculis per tyrannidem mancipatum, aſtu violenterque eripere: cur non hæc vis licita, vt innocentem morbis indigniſſimis ſanemus? *Reſp.* illationem eſſe vanam, quia reliqua illa licita ſunt, & iuri diuino naturalique conſentanea: maleficium verò maleficio ſanare omni repugnat iuri.

Tertiò nititur auctoritate *l. nullus Cod. de malefic. & mathem.* vbi tantum punitur, qui aruſpicem vel magum induxerit precibus vel ſuaſionibus. ergo criminis atrocitas in hac ſuaui inductio-

inductione conſiſtit. Confirmatur, quia Photius in Nomocanone dicit legis illius pænam tantum debere intelligi, vbi διὰ θυσιῶν ideſt per ſacrificia & mactationes, negocium peragatur. Non ergo locus eſt pænæ, quando malo adiguntur. *Reſp.* puerile argumentum hoc eſſe, illi ſimile; ſi quis dicat, lex eum punit, qui præmijs & blandicijs, & per artem lenoniam mulierem ad flagitium pellexerit: ergo criminis fœditas in hac blandâ inductione & pellaciâ poſita eſt: & inferat poſtea, igitur puniri minimè debent, qui vi miniſque matrēfamilias in thori violationem impulerint. Conſtantinus autem id tantum vetuit eâ lege quod quidam ſibi licere putabant. nam ſpontè facienti, nullam ſe iniuriam facere credebant: id verò quod multò grauius erat, non vetuit eâ lege, quia res apertè iniqua minùs indigebat nouâ legis coërctione. Quare Salyce. & Fulgoſ. mentem Imp. attendentes, de quibuſuis euocatoribus & prouocatoribus idem obtinere cenſuerunt: nec illa Photij limitatio vlteriùs protrahenda, quàm vt ſignificet Imperatorem de illis egiſſe maleficis, qui tum temporis priuatim, prætextu amicitiæ, & hoſpitij recepti in domos gentilium, dæmonibus clanculum ſacrificabant: quod ipſe fieri prohibuerat aliâ lege ϖ. Nec tamen vllus ſanæ mentis hinc inferat, licita fuiſſe maleficia Magorum, in quibus non ſacrificabatur. poteſt enim vnum factum ex pluribus capitibus illicitum eſſe: quorum vno ceſſante, ratione reliquorum adhuc illicitum manebit.

ϖ *l.1.C.Theodoſ. de maleſ. & math.*

» Dico igitur tertiò, ſententia hæc Aureoli, Angeli & ſimi-
» lium eſt erronea & cauſa multorum peccatorum: nec licet
» vllomodo nec ab imparato, nec à parato petere vt maleficiũ
» maleficio tollat. hæc eſt communis ſententia Theologorum, Aureolum & Angelum ideò grauiſſime reprehendentium: *tenent quod dixi D.Thom. D.Bonau. Scot. Tho. de Argentina & alij in 4.d.34. Silu. verb. maleficium q.8. Armilla num.2. Tabiena ver. impedimentum 12.nu.9. Roſell. §. Caietan. 2.2.q.78. art.4. Pet. Ledeſm. ad 3.q.58.a.2.d.2. Alfonſ. à Caſtro lib.1. de iuſt. hæret. punit. cap.15. Sprenger. p.3. mallei. q.16. Nider. ſup. Nauarr. ca. 11. n.29.*

n.29. Angl.q.de arte Magicâ ar.6. diffic.2. Abulenſ.in c.19. Matthæi q.90.litt. O. Dom.Scot.in 4.d.34.q.1.a.3.& 8.de iuſt.q.3.a.2.Viguer.c.16.§.4.Martin.Ledeſm.in 4.q 60.a.2. Brianſon.q.13.conc.2.Orbell.q.34.Henriq.lib.2.de matrimon.c.8.nu.2.& n.3.in fin. Probatur,quia hoc ſacræ litteræ, canones, ius ciuile & SS. Patres improbant,vt oſtenſum fuit conclu.præced.2.quia nō licet conſenſum præbere in peccatum alterius ᵖ. 3. quia licet ſit paratus peccare: hoc tamen peccatum,& iſto tempore,nō faceret,niſi inductus.4.quia vt actum per ſe malū nemo vnquam licitè facit; ſic, nec ad eum licitè poterit induci ᵍ. Nota magis peccare,qui cogit inuitū,quam qui orat paratū. nam qui cogit inuitum iniurius eſt cogendo,& ſimul cooperatur: qui petit à parato,nullam ei facit iniuriam. quod nota contra Remigium.

ᵖ *Rom.1.v.vlt.*
ᵍ *vid.D.Th.2.2.q.78.a.4.Turrecre. in c.mouet te 22.q.1. Sot. lib.6.de iuſti.& iur.q.1.a.5.Caſt.& al. ſupra.*

Dico quarto hautdubiè poteſt maleficus induci, vt per „ modū aliquem licitū tollat maleficium] in hanc ſententiam „ conueniunt omnes in præcedenti concluſione citati DD.& eſt veriſſima,caretque dubitatione, ſed indiget tamen explicatione.nam quidā DD. non ſatis clarè loquuntur, etſi benè ſentiant.Guido Brianſonus *in collectario* ſ̃.*4. ſent.q.13.concl.3.* Imo (ait) ego fortiùs dico quod ſi aliqua perſona erat im- „ pedita vel vexata quacunque vexatione per aliquam perſo- „ nam ſortilegam per pactum dęmonis: & per orationes vel vo- „ ta vel artes nō poſſet ſanari,niſi ab illâ perſonâ quæ talia intu- „ lit.Dico quod accederē ad illam perſonā,quæ mihi dedit ta- „ lia,non vt faciam homagium diabolo,nec vt colā illum ſorti- „ legum;ſed vt mihi auferat,quod mihi dedit. Si ipſe agat cum „ diabolo,ego non conſentio:ſed tantū peto,vt remoueat malū „ quod mihi dedit.Et multotiens iuſtitia cogit tales, vt reſti- „ tuant ſanitatem,quam abſtulerunt. imò ſi proprius diabolus „ dediſſet mihi talia;dicerē ſibi quod à me remoueret tale im- „ pedimentum:nullo tamen modo faciendo ſibi homagiū.] „ Sed quod ait de diabolo.id ego prorsùs periculoſum puto & meritò negauit Sotus *in 4.d.34.q.1.a.3.* Nā nō poſſum petere, vt ab amico;quia cum eo inimicitias indicēte Chriſto,gerere debeo;

debeo: omnis etiam mihi cum eo familiaritas & cõmunicatio interdicta eſt. Per modũ verò imperij, nõ poſſũ iubere: quia mihi non ſubijcitur. Dũtaxat in Dei nomine, per exorciſmi modũ, ei poſſem imperare. Nec etiã ſimpliciter verũ eſt, licere ſemper petere à malefico vt malũ remoueat. Quid ſi enim ſciã maleficium non poſſe tolli, niſi modo illicito? certũ eſt, me tũ non poſſe τ petere. quid ſi etiã moraliter mihi conſtet maleficum, etſi poſſit tolli ſine maleficio, nõ tamen ſublaturũ niſi cũ maleficio? certum etiã puto, tum non licere petere, vt tollat υ. Poteſt huius rei exemplum dari, quando petitur tolli ab eo, qui non eſt auctor maleficij, nec locũ & modũ maleficij & curationis ab ipſo malefico vel homine alio intellexit: nã talis non poteſt curare ſine maleficio alio, aut dæmonis cooperatione nouâ. Quare rarò admodum vel vix vnquã licebit petere ab alio, quàm ipſomet maleficij auctore.

τ *Pet. Ledeſ. §.*

υ *hoc voluit hautdubiè idem Ledeſm. & Henrriq. d. n. 3. in fin.*

„ Dico igitur quincto, licet à malefico petere, imò licet e-
„ tiam illum minis & leuibus verberibus cogere, vt maleficium
„ tollat; quandocumque probabiliter credo illum ſine malefi-
„ cio, modo aliquo licito id facere poſſe; ſiue quandocumque
„ nõ ſum moraliter certus, quod vtetur modo illicito.] eſt ſententia communis *Henrici poſtea citandi*, *Scoti & omnium citatorum in concl. 3. & Præterea Ioann. Baſſol. Vorrilloni in 4. d. 34. Caiet. in verb. maleficium. & in opuſc. 12. to. 2. Gabr. in 2. d. 28. a. 4. dub. 2. Binsfeld. in l. eorum q. 5. C. de malef.* probatur, quia hoc eſt vti iure meo, & inducere magũ ad id quod facere tenetur; & ſine peccato, ſi velit, poteſt facere. nõ autem eſt conſentire pacto quod dæmõ habet cũ mago. De coactione id cõcedit Remi. de precibus negat. ſed ratio noſtra, & cõmunis ſentẽtia DD. de precibus idẽ conuincunt. de iuſſione exẽplum habemus B. Theodori Archimandritę; qui Theodorũ Magũ ad pænitentiã adductũ iuſſit, primũ omnia peccata ſua cõfiteri.
H 2. ſi quos haberet libros maleficos in mediũ proferre. 3. quoſcumque homines aut domos aut animalia maleficijs ſuis obſtrinxerat, diſſoluere: 4. nõ amplius ea in quẽquã exercere, ſed pænitentiã agere φ. De verbere & minis probatur quoad eos,

φ *Georgius in vitâ S. Theodori, apud Surium. menſ. April.*

quos conſtat maleficio læſiſſe. quia non tam infero iniuriã, quàm illatam repello: & ſicut crumenam meam poſſem furi extorquere, ſic etiam poſſum mago quam quaſi detinet corporis ſanitatem. Confirmatur hoc, quia docet experientia, nunquam niſi vi coactos maleficium tollere velle. Dixi, leuibus verberibus: quia grauia vulnera vel immodicos cruciatus inferre, id ad iudicem ſceleris vindicem, non ad priuatos pertinet. Leuia non erunt, ſi maleficæ inde immineat periculum vitę, mutilationis, aut grauis morbi.

χ *tom. 1. opuſc. 12.*

Caiet. χ cautelam proponit, vt quis expreſsè proteſtetur, ſe nihil commune cum diabolo habere velle. Hæc ſanè prorsùs neceſſaria cautio, quando petitur ab eo malefico, qui non intulit maleficium. vix enim (vt dixi) ſine peccato talis poteſt maleficium auferre. Sic cum crudelis & nefarius Bertulphus dixiſſet coniugi ſuæ B. Godoleuæ; in eam ferociæ ſuæ cauſam, eſſe dæmonem, & ex maleficio natum diſcidiũ; addidiſſetque ſe noſſe fæminam, quæ iactitet ſe poſſe illos mutuò amore & beneuolentiâ adeò connectere, vt non queant coniuges ardentiùs ſe amare: reſpondit Sancta mulier; *Chriſti ancilla ſum, illi ego mea omnia commendo, ſi tamen abſque* » *ſceleris alicuius commixtione id fieri poteſt, quod dicis, non reſtagor* » ψ.] Si quis ab ipſo, qui nocuit, medelam petat; fortaſſis abſolutè loquendo, non eſt neceſſarium addere illam proteſtationem, ſed ſufficiet abſolutè (in caſu concluſionis huius quintæ) petere vt nocere deſinat. quia res quæ petitur bona & iuſta eſt, nempe non nocere proximo: & poteſt ac tenetur maleficus id licito modo facere, nempe per medium aliquod naturale (ſi nouit) vel per ſigni deſtructionem. ideò quod de pecuniâ ab vſurario mutuandâ dictum, id hoc loco vim obtinet. Attamen ſemper vtiliùs erit & tutiùs hanc proteſtationem adijcere, maximè ſi petam vt tollat maleficium, vel quid aliud huiuſmodi, quod non nudam ceſſationem; ſed quiddã actus poſitiui ſignificat. quia malefici vtplurimum ſunt homines idiotæ, & alia quam ſuperſtitioſa remedia ignorant. Quare etiam conſulo, vt petatur ab eo, quo remedio ſit vſurus.

ψ *Drogo Geſtellenſis in vitâ S. Godeleuæ 6. Iulij.*

rus. ſi nolit dicere, non eſt vtendum eius operâ: quia hoc ipſo ſatis indicat ſe vſurum remedio illicito. Si verò indicet remedium; tunc ſi ſatis prudens es & doctus, ipſe conſidera & diſcerne an ſit licitum necne: ſi non es idoneus iudex, doctiores & prudentiores conſule; ſi dubitetur an ſit medium naturale, conſulantur medici; ſi verò an ſit diuinum, conſulantur theologi. In his etiam diuinis aduerte, tunc præſtare illa applicari à Sacerdote, quam à maleficâ. Nam ſi miraculoſa operatio eſt, Deus illam potiùs operabitur per ſeruum ſuum, quàm per Diaboli mancipium. ſi malefica dicat, non profuturum, niſi ipſa adhibeat: ſatis hinc apparet, aliquid eam adhibituram ex pacto conuento. Quare nec videtur toleranda praxis quorumdam iudicum; qui cogunt maleficas benedicere ægrotis ex maleficio: & ſi ſanentur, tunc habent pro indicio certo, quòd ſint maleficæ. Liceret tamen iudicibus eas cogere, vt citrà maleficium liberare conarentur: ſicut licere priuatis iam docui, atque ita intelligendus Brianſonus *d. concl. 3*. Quod ſi res moram non pateretur, & maleficus non foret perſona rudis & idiota, ſed ſatis prudens ad diſcernendum maleficam curationem à naturali vel diuinâ; & tunc aliquis ſimpliciter ſecutus fuiſſet ſententiam Pet. Ledeſmij ſup. credidiſſetque dicenti ſe non vſuram vllo maleficio, non auderem damnare poſt factum: ſed antè factum ſemper vtẽdum puto conſilio & examine quod dixi, Reuerà enim qui non examinat neque interrogat, neque proteſtatur, neque aliam adhibet cautionem vt intelligat, an remedium quod adhibebitur ſit legitimum, an illicitum: is non videtur facere, quod in ſe eſt, ſed obijcere ſe temerè periculo peccandi: quia nouo periculo peccandi obijcit rudem illam & idiotã & peccatricem animam.

QVÆSTIO III.

An liceat maleficij ſignum deſtruere, vt Diabolus nocere deſinat?

Nota

NOta primò ſigna maleficij vocari, ollas, ligamina, clau- [ſtra & ſimilia; quæ, ex pacto cum dæmone inito, magus adhibuit vt aliquis maleficio lædatur: pactum verò eſſe ſolet, vt quamdiu ligula ſic nodata fuerit, vel tale quid ſub limine defoſſum, vel ſera clauſa manſerit; tamdiu talis perſona ſit maleficiata; aut moriantur, qui in tali loco erunt, aut intrabunt vel exibunt, & huiuſmodi; de quibus actum lib. 3. Porro de ligaminibus & ollis, res notior eſt: de *ſerâ* legi apud auctorem innominatum lib. pænitentialis à Rectore & academiâ Colonienſi ante annos centum approbati, & excuſi; *cap. 70. quod eſt de impotentiâ coeundi*: Pariſijs (ait) contigit quod quædam " ſortiaria virum, qui eam reliquerat impediuit, ne poſſet cog- " noſcere aliam, quam legitimè ſuperduxit. fecerat enim in- " cantationem ſuam ſuper clauſam ſeram, quam in puteum " quendam miſit, & clauem ſimiliter in puteum alterum: & ſic " diabolo promouente vir ille factus eſt impotens cum vxore " ſuâ.] Quæritur ergo V. liceat aperiendo clauſtrum, comburendo capillorum glomum, ſoluendo ligulæ nodum, vel effodiendo ollam, & exurendo quæ in illâ habentur, aut ſimilia remouendo perdendoque, maleficium deſtruere, & liberare maleficiatum? Duæ de hac re ſunt ſententiæ. vna, nullius quod ſciam in libris editis, in quibus nondum mihi contigit inuenire; ſed noſtris temporibus Ioan. Heſſels à Louanio, *in prælectione lib. 4 ſent.* docuit; nullomodo licere. hoc hautdubiè pio docuit animo, & vt homines à maleficio abſterreret: quàm tamen prudenter & verè, manifeſtum ſpero fore ex ijs quæ hac quæſtione diſſerentur. multi ex eius diſcipulis, rem non multùm diſcutientes, neque auctores alios curantes, Pythagoræorum more, vt oraculum exceperunt; neque in ſcholis tantum docuêre, ſed in concionibus adeò nonnunquam calidè; vt contra ſentientes damnare, & etiam pænis Eccleſiaſticis coërcere, ſint conati; non modicam ſcrupulorum carnificinam etiam pijs & bonis, inijcientes. hoc ergo diligentiùs res diſcutienda, quam cùm ſuperioribus annis docerem, ideò breuiter perſtrinxi, quòd tum neſcirem ali-

quem

quem ex doctioribus communem ſententiam, quam amplectebar & amplector, improbare.

§. 1. Heſſelij & diſcipulorũ eius argumẽta fuere. primò; cũ ſignũ amouetur; ſanitas exſpectatur non à Deo vel ſanctis, per miraculũ; nec ab humanâ voluntate nec à causâ naturali. ergo à diabolo. Sed hoc eſt ſuperſtitioſum. ergo nõ licet amouere.

2. Qui ſignum tollit eâ ſpe, vt nocumentũ ceſſet, miſcet ſe pacto, quod malefico cũ diabolo intercedit; quia diabolus cũ malefico pactus eſt, vt ſigno poſito ipſe noceat, ſigno remoto nocere deſinat. ergo talis ſocietatẽ quandam cũ diabolo init, cui coniungitur, & communicat in pacto conuento eius.

3. amouere ſignum, eſt colere diabolum, quia eſt proteſtari, quod poſſit nocere quibus & quando voluerit, quaſi ab alio non pendeat; item quod ſit fidelis & verax, qui pactum ſeruet cum ſuis: ſed diabolum honorare vel colere non licet. ergo nec amouere ſignum licebit.

4. Nõ licet declinare ad magos, vt ſcripturæ docẽt: ſed qui amouet ſignũ, declinat ad magos. ergo. Min. probatur, quia petit à malefico vt ſigna tollat, vel vt ſibi tollenda oſtendat.

5. Qui amouet ſigna oſtendit ſe maleficos & dæmonem timere: ſed S. S. iubet nos ſolum Deum timere.

6. Non tãtum res quæ ponitur vel amouetur eſt ſignũ diaboli, ſed & actio circa rẽ, vt poſitio eius ad nocendũ; permanentia eius ad nocumenti perſeuerantiam, amotio eius ad nocumẽti ceſſationem: ſicut non tantũ aqua eſt Sacramentũ Chriſti; ſed & ablutio per aquam facta. ergo ſicut qui ponit ſignum exercet ſacramentum Diaboli, ſic & qui amouet. Exercet enim vterque actionem ad eum effectum conſequendũ, ad quem aliter non valet, niſi ex Diaboli inſtitutione.

7. Diabolus nunquã ſpontè ceſſabit à nocumẽto corporali, niſi vt grauiùs noceat in animã: cũ ſit hoſtis noſter capitalis, ſemper cupiens quã maximè nocere. ideo, iuxta D. Leonem, *beneficia eius cunctis ſunt nocentiora vulneribus*: ergo per ceſſationem nocumenti, quæ fit amoto ſigno, grauius infert nocumentum vel amouenti, vel maleficiato, vel vtrique.

8. ſi licet ſigna maleficij amouere, vel ad ea implorare opem malefici: igitur quoties quis maleficium patitur, nec aliud ſupereſt remedium quo adiuuetur, tenebitur procurare ſigni amotionem: ſicut tenetur homo ægrotus licito ac poſſibili remedio procurare, vt ſanitati reſtituatur: peccaret enim ſi ſic ſanitatem à Deo exſpectaret, vt interim medici conſilia reijceret. Atqui nemo eorum, qui ſunt in contrariâ opinione hoc docet, videlicet hominem aliquando ad amouendum vel deſtruendum maleficij ſignum ex conſcientiâ obligari.

9. Si id licet, ergo illi rectè faciunt, qui maleficis ad quæſtionem vocatis abradunt omnes pilos corporis, ne quo maleficij ſigno corpori adhærente, reddantur inſenſibiles, ideoque ad confeſſionem cogi non poſſint, quod tamen videtur ſatis manifeſtè ſuperſtitioſum. Vnde Fran. à Victoria *in relect. 12. de arte magicâ*: ſi (inquit) ad expulſionem dæmonum radunt pilos aut capillos, aut aliquid eiuſmodi: eſt magia manifeſta. Nam veri ſancti, qui gratiam Dei habent, nunquam vtuntur talibus ritibus aut obſeruationibus. »

10. Probari poſſe videtur ex eo, quod Dominus dicit in Euãg. *hoc genus dæmoniorum non eijcitur niſi in oratione & ieiunio.* ſenſus enim eſt non aliter rectè eijci. ergo ſi quis dæmon eiuſmodi intraſſet in aliquem per maleficium, non liceret egreſſum eius procurare per ſigni amotionem.

11. probatur ex eo quod D. Hieron. commemorat *in vitâ S. Hilarionis*; ad quem cùm adducta eſſet puella à dæmone obſeſſa, & dæmon clamaret; ſe inuitum in puellam ingreſſum fuiſſe, vtpote vi maleficiorum coactum; nec ſe poſſe eam relinquere, niſi priùs ablatis ſignis ſub limine poſitis: vetuit vir ſanctus ſigna perquiri, & orationis virtute dæmonem expulit: ne (inquit Hieron.) aut ſolitis incantationibus receſſiſſe, dæmon videretur, aut ipſe ſermoni eius accommodaſſe fidem.] igitur, ex Hieronymi ſententiâ, perquirere & tollere ſignum, vt nocumentum ceſſet, ad incantationem pertinet: alioquin ad miraculum diuinum non rectè confugiſſet Hilarion;

rion; ſed remedium facilè ac prõptum de ſignis amouendis, ſi licitũ erat, præſcribere debuiſſet; ne Deũ tẽtare videretur.

12. apud Gratian. *ca. ſi per ſortiarias 33. q. 1.* vbi enumerantur legitima remedia maleficij, nulla fit mentio requirendi & deſtruendi ſigni: nec quiſquam alius veterum Eccleſiæ patrum reperitur, qui de remedio hoc tanquam licito loquatur. Si reſpondeas eſſe argumentum negatiuum ab auctoritate negatâ. Vrgent; non eſſe ab auctoritate negatâ, ſed ab auctoritate negante. quia cùm remedium tollendi ſigni ſit facilè & cuique obuiũ, eius maximè mentio fieri debuiſſet, ſi licitum illud concilia & patrũ decreta cenſuiſſent.

13. Diabolus non eſt alligatus ſignis; poteſt enim nocere ſine ſignis; & poſitis ſignis liberum illi adhuc eſt non nocere, vt & amotis adhuc nocere & non deſinere. ergo fruſtrà tolluntur ſigna, niſi pactum malefici & Diaboli intercederet. ergo remouens conſentit in hoc pactum.

14. Diabolus non poteſt diutiùs nec fortiùs, nec breuiùs, nec leniùs hominem affligere, quam & donec ei Deus permittit; qui pactis huiuſmodi non aſtringitur: ergo abſurdum eſt exſpectare remedium ab huiuſmodi remotione ſigni, aut curare talia diaboli pacta: ſed recurrendum eſt ad Deum, in cuius poteſtate eſt Diabolus. His illi argumentis vtuntur, quæ verbis ipſorum rettuli: ne quis ſuſpicetur me minùs bonâ fide agere.

§. II. Nihilominùs ſit concluſio; *ſigna maleficij etiam ſpe*
K *ceſſationis morbi ſeu mali licet quærere & inuenta remouere & tollere.* dico, *ſpe ceſſationis*; quia fatentur opinionis contrariæ aſſertores, in contemptum & deletionem Magiæ, ſuperſtitionis, ipſiuſque Diaboli, licere maleficij ſigna tollere, deſtruere, atque abolere: imò ſanctum id eſſe, ſi ex ſolo odio totius artis, & intentionis Diabolicæ id fiat; ſed negant, id licere eâ ſpe, & intentione, vt nocumentum ceſſet. *Notandum primò*, quod omnes fatemur, ſigni ablationem nullam habere vim naturalem neque ſupranaturalem mali auferendi ſeu ſanandi; ſicut nec eius poſitio vim vllam huiuſmodi habuit, ad malum

lum inferendum. ſed ſicut, poſito ſigno, dæmon fuit, qui nocumentũ intulit; ſic ablato ſigno, dæmon eſt, qui malũ aufert; quia ceſſat nocere. ceſſat autem, quia ſic cũ mago pactus fuit; non quod pacto ſe ligari putet, ſed quia hoc ſibi iudicat expedire ad animarum perniciem. *Notandum 2.* aliud eſſe vti peccato alterius ad bonum, aliud cooperari peccato alterius nam peccato alterius vti poſſum ad commoditatem meam, quando ille potuit peccatum vitare, & licito modo mihi gratificari, vt dictum de vſurario præcedenti quæſtione. ipſius enim malitia mihi nocere non debet. Cooperari verò peccato alterius nunquam licet, quia nunquam peccare licet: cooperor verò, quotieſcumque peto ab alio, id quod aliàs ſine peccato nequit præſtare. Quando ergo peto vt maleficium maleficio, vel nouo pacto inito, tollat; cooperor peccato: quãdo peto vt id faciat, deſtruendo ſignum iam ante initi pacti, ſeu ſine maleficio, & ipſe me nolente adhibet nouum maleficiũ; ego illi non cooperor, ſed vtor tantùm eius peccato. Eſt doctrina Soti, & Pet. Ledeſm. & alior. mox citandorũ. *Notand. 3.* Signum tolli vel ab ipſo qui poſuit, vel ab alio qui non poſuit. Si ab eo qui poſuit; vel ille inierat duo pacta cũ dæmone, vel vnum tantùm. duo quidẽ, quando cõuenerat, vt dæmon permanente ſigno debeat nocere; & ſublato ſigno teneatur non nocere. nã hic vnum pactum fit de poſitione ſigni, alterum de ablatione. Vnũ tantùm fit, quando ſimpliciter conuenitur, vt ſigno permanente teneatur dæmõ lædere. huius pacti vis includit, non vt ſublato ſigno teneatur nõ nocere, ſed vt, ſi velit, poſſit nõ nocere. Quando duo ſunt pacta, tunc conſideranda eſt duplex, quę poteſt accidere, malefici intentio. Si maleficus cùm tollit, vult ſibi ſeruari pactum illud ſecundum; non licet tollere: quia hoc eſt confirmare illud pactũ. Si verò maleficus ex pænitentiâ pacti initi motus, vult pactum ſuum cũ dæmone initum ceſſare; & ideò, vt reſcindatur; tollit ſignum, quod eſt pacti vinculum, & tollit non quatenus ablatio ſigni eſt ſignũ ſecundi pacti, ſed quatenus eſt deſtructio primi pacti; poteſt tollere, quia ſic non confirmat ſecundum pactũ, ſed reſcindit.

ſcindit. Quod ſi ſit alius qui tollit; hic nõ fecit vllum pactũ cũ dæmone, nec poteſt diu cõfirmare primũ malefici pactũ; quia illi non cooperatur. Sed ſi gnarus ſecũdi pacti quod maleficus fecit, illud tollat, quia vult malefico ſeruari ſecundum pactũ; ille quantũ in ſe eſt pactũ confirmat, & ſic malo cooperatur, quare hoc non licet: ſi vero vel ignarus vel gnarus, illud tollat dumtaxat, vt maleficiũ deſtruat, vel vt pactũ reſcindatur, ſperans dæmonẽ liberè ceſſaturum à nocendo; nullo modo cooperatur pacto: non primo, quia iuxta illud nõ operatur: nõ ſecũdo, quia illud non curat, ſed vult facto ſuo deſtruere primũ. Denique ſi vnicũ maleficus fecit pactũ; tunc tollendo ſignũ, primũ pactum deſtruitur, nec nouũ initur: nec ipſe maleficus vllo modo cõfirmat, vel operatur ex primo; quare nec ei alius tollens cooperatur. *Not.4.* ſi ſcandalũ ſequatur, nõ poſſe tolli. quare ſic iſta peragenda, vt ſcãdali occaſio iuſta detur nulla.

His poſitis *probatur 1.* concluſio, quia quotquot auctores excuſi de hac egerunt quęſtione; illi ad vnũ omnes, ex quo ea quæſtio diſcuti cæpit, in hac cõcluſione conueniunt: eos autẽ loqui, de eo qui ſpe ceſſationis ſignum remouet, clarè patet ex verbis & rationibus, quibus vtuntur. Ante tẽpora D. Thomæ, & ipſi D. Tho. ac D. Bonauẽturæ, & eorũ pręceptoribus, puto planè certũ fuiſſe hoc licere; & ideo de hac re nihil expreſsè proditum; niſi quod maleficia ſine maleficio tolli poſſe cenſuerint; quod etiã Tho. de Argentinâ *d.34.* & Abul. *in 19. c. D. Matth. q.90.* & alij communiter tradiderunt. Quod verò Durand. hoc non dixerit parum refert: omiſit, quia nõ habebat, quod eâ in re cõtradiceret D. Thomę; ad cui cõtradicendum, commentarios ſuos elucubrauit. Primus quẽ inuenio ex profeſſo quęſtionẽ diſcuſſiſſe, qui tẽpore D. Thomę vixit, Durando prior, eſt Henricus Goethalzius ſiue Gandẽſis, archidiaconus Tornacẽſis. hic *quodlib.5.q.33.* vbi quęrit, *an liceat tollere tegulam maleficij ſignum?* tandem reſoluit his verbis, *Anno 1290.*
„ licet autem pernicioſum eſt operibus ſuperſtitioſis commu-
„ nicare, aut facere talia, qualia faciunt ſuperſtitioſi commu-
„ nicando operibus dęmonum: Catholicũ tamen eſt deſtruere

 opus

opus ſuperſtitioſum dæmonis, & in hoc ei contrariari. Et ſic, dico, quod licitum eſt maleficium deponere ſimpliciter, quemadmodum licitum eſt idolothytum in cloacam proijcere: & etiam vt curetur infirmus maleficiatus (*ecce, quod ſub hac ſpe*) non credendo quod virtute illius maleficij morbus ille contingat (hoc enim credere infidelitatis eſſet) vt procedit prima obiectio, ſed credendo contrarium, & quod fiat ſolâ dæmonum actione, ex diuinâ permiſſione; qui non conſueuerunt ſecundum pactionem ſuam maleficiatum vexare, niſi ſtante illo maleficio.] Hæc ille: ſequitur, eum, more ſuo non nominans, Scotus, & ipſe aliquot annis antiquior Durando, his verbis; ſi per orationes Sanctorum impediatur virtus dæmonis, benè fit: ſi tamen Deus illas non exaudiat, tunc ſi ſciretur maleficium & deſtrueretur, dæmon non fatigaret eum amplius. quia ex pacto non aſſiſtit, niſi dum durat aliquod ſignum. Et ex hoc patet quod truſatica eſt illa quæſtio, *an liceat tollere maleficium intentione curandi maleficiatum?* non enim ſolum licet, ſed eſt meritorium, deſtruere opera Diaboli: nec in hoc eſt aliqua infidelitas. quia deſtruens non acquieſcit operibus malignis: ſed credit dæmonem poſſe & velle fatigare, dum tale ſignum durat, & deſtructio talis ſigni imponet finem tali vexationi α.] vides à Scoto hoc meritorium cenſeri, quem diſcipuli eius ad vnum ſequuntur, vt nominatim Ioan. de Baſſolis ibid. *q.* 1. qui etiam expreſſe addit meritorium eſſe ſi fiat cum intentione curandi; & ſic etiã Antonius And. in *4* d. 34. in fin. ſequitur Nicol. Vorillon, *ibid.* & Nicol. de Orbellis ibid. & Guido Brianſonus β, & Ioſephus Angles γ, & Alph. à Caſtro lib. 1. de iuſt. hæret. punit. c. 15. & Pelbert. Temeſuar. *Roſarij p. 4. ver. matrimonium. 5. § . 38.* Eſt etiam hæc ſententia communis Thomiſtarum, vt Caietan. *tract. 12. to. 2.* vbi ait; duobus modis contingit maleficium à maleficis ſolui; primò per ſimplicem diſſolutionem ſeu deſtructionem maleficij prius facti; puta diſſoluẽdo ligaturam capillorũ cum annulo ligneo &c. & hoc abſque dubio licitũ eſt. nec eſt opus malefici vt maleficus eſt, ſed homi-

α *in 4. d. 34.*

β *in 4. q. 13. concl. 3.*

γ *q. de arte magicâ. a. 6. difficul. 2. coniunct. in 4 q. de impedimẽ. matri. ar. 2.*

„ hominis ſcientis impedimẽtum boni proximi ſui. quia nulla
„ hîc euenit inuocatio dæmonis, ſed ſola diſſolutio ſigni; quo
„ durante diabolus ſtatuerat malum alterius continuare. 2. per
„ inuocationem dæmonum, ſeu aliud maleficium, & hoc pro-
„ culdubio peccatum eſt mortale.] *hæc ille.* vides Caietan.
hoc definire, vt indubitatum. idem volunt Silueſt. *verb. maleficium q. 7. & 8.* Tabiena *verb. impedimentum 12. ver. 9.* Fumus *ver. maleficium nu. 2.* Domin. à Soto. *in 4. d. 34. q. 1. a. 3.*
„ vbi dicit nos poſſe maleficum rogare, & ab eo pecuniâ extor-
„ quere, vt ligaturas, quas habet ſepultas, aut ſuſpenſas, aut ali-
„ cubi aſſeruatas, illinc dimoueat; quia illud maleficum facere
„ virtus eſt: & quicumque ſciret vbi ſunt poſſet illas inde ſub-
„ trahere &c. idem aſſerit addens meritorium id eſſe Bartolomeus Ledeſmius *de Sacramento matrimonij difficul. 49.* & eiuſdem inſtituti ac nominis recentior Petrus Ledeſ. *in 3. p. q. 58. a. 2. d. 2.* Henric. Henrriquez *lib. 12. de Sacram. cap. 8. num. 3.* Conſentiunt Nominales, *vt Gabri. in 2. d. 8. q. 2. a. 4. & Aureolus in 4. d. 34.* Conſentiunt etiam Summiſtæ vnanimiter *Silu. Tabie. & Fumus ſ̃. Angelus in ver. ſuperſtitio. §. 13. Roſella ver. impedimentum ver. 13. Caietan. in ver. maleficium. & Iacob. de Graffijs in deciſ. aureis. c. de maleficio.* Conſentiunt Iuriſtæ, non tantum qui tenent poſſe nos maleficijs in bonũ finem vti; & alij, qui dicunt per ſuperſtitioſa poſſe tolli maleficium, quos ſ̃. citaui. ſed & qui hoc reijciunt, *vt Turrecrema. in d. c. mouet te, Nauar. in Manual. c. 11. n. 29. & Pet. Binsfeld. in l. eorum q. 5. Cod. de maleſ. & mathemat.* Inquiſitores quoque Germani, *Sprenger. in malleo, & Nider. in Formicario, ſ̃. citati, & Ioan. Chappeauuille Vicarius & Inquiſitor Leodienſ. in tracta. de caſib. reſeruatis.* Vnde patet hanc eſſe ſententiam planè communem, Hiſpanorum, Germanorum, Italorum, Gallorum, Britannorumque; Theologorum quidem Scholaſticorum omnium, Nominalium, Scotiſtarum, & Thomiſtarum; ex quibus multi Cardinales & Epiſcopi & Magiſtri Sacri Palatij fuere, ceteri dignitatibus alijs, aut eruditione ſaltem, & pietate conſpicui. Quare cùm ſit incredibile, tot acade-

miarum

miarum præcipuarum profeſſores, in hoc dogmate ad mores pertinente, vſque ad Heſſelium erraſſe; & hodie quoque errare, tum in lectionibus publicis, tum in confeſſionibus audiendis, idque errore tam periculoſo: ſanè non videntur carere temeritate, qui hos omnes inſcitiæ & erroris condemnare audent; & puniendos putant; quotquot, ſolâ etiam auctoritate talium adducti, maleficij ſigna remouerunt. Accedit, quòd auctoritatem hanc rationes validiſſimæ comitantur; quibus contrariæ opinionis defenſores nondum ſatis efficaciter reſponderunt.

Probatur primùm hæc ſententia exemplis illis ſuperiore capite narratis B. Godoleuæ, & B. Theodori archimandritæ. & quodam quod Cardinalis Illuſtriſſimus, ex Societate noſtrâ Rob. Bellarmin. in publicis prælectionibus narrauit, cum ante multos annos Louanij ſententiam illam Heſſelij *ſolidè*, ſed breuiter refelleret. Concionator (*Verbis eius vtar*) quidã »
Prædicatorum; quod me puerum vidiſſe memini; in monte »
Policiano in XL. cùm vellet concionari, loqui non potuit. »
accidit id ſecundò & tertiò. videns id non eſſe rem naturalem, »
in concione tantum ſibi vocem præcludi; votum vouit San- »
ctæ Agneti, quæ erat loci patrona; inuenitque ſigna in ſugge- »
ſtu, capillos inter ſe ligatos, & ſimilia. comburit ergo illa, & »
vox ei reſtituitur. concionem poſtea habuit.] Quod ſi pec- »
catum hoc fuiſſet, Deus à pio concionatore inuocatus, & voto ſollicitatus eum non ſanaſſet; neque ſigna illi oſtendiſſet, quæ tollere non liceret. his accedat ſimile æquè conteſtatum. Anno 1589. Genuæ adoleſcens quidam pius, ex imprudenti aſpectu, ita effusè in amorem mulieris exarſit, vt diui- »
num excluſerit: mittebantur vltrò citróque munera, & furti- »
uæ litteræ, idque trimeſtri ſpacio. Poſt quod, is graui morbo »
afflictus decubuit. Mirùm certè, quam immundas ſordes, & »
varias ante ora aſtantium euomuerit: muliebres crines, ouium »
villos, linum, bombycem, crinales acus, & ſutorias, vnguium »
ſegmina, oſſium fragmina, & ferramentorum, non paruo nu- »
mero, vnâ cum ſanguine. Quidam è noſtris hortatur eum, ne »

amplius

ampliùs illigari ſe patiatur amore peſtifero. Quærit deinde, num quæ eſſent ab eo munera aut litteræ? litteras acceptas aiebat, ſed deinde laceratas; noſter non credens, admonet familiares, vt eius arculam ſcrutentur, &, ſi quid ſit amatorium, tollant. Ea res cum ægro occultâ voce quadã innotuiſſet, arculæ clauem horrendis clamoribus poſtulat, & acceptã eadẽ voce admonente, iniecit in os voraturus, niſi prohibitus fuiſſet: eam puluino ſupponit: oculorũ vſum amittit: admonet mater, vt doctus malo reddat clauẽ: eam cũ quærens nõ inueniret, furto ablatam credidit: tunc incipit magis vociferari, nec tamen reperta in toto lectulo diligenter excuſſo: vi tandem cùm arcula eſſet reſerata, binę litteræ amatoriæ inuentæ, & igni traditæ ſunt. quo facto reſtitutus ei ſenſus videndi, & clauis non ſine admiratione apparuit antè oculos quęrentis expoſita. Meliùs interea habere cępit & corpore & animo, & paullo poſt ſanus omnino factus eſt.] Hæc Fran. Bẽcij noſtri verbis perſcripta, & Romæ excuſa in anni illius litteris deſcripta. facilè videt hîc vnuſquiſque ſignum maleficij litteras fuiſſe, quod ne tolleretur dęmonẽ conatum; eoque amoto & cremato, nocere deſijſſe. Sprẽgerus *p. 2. Mall. q. 1. c. 1.* narrat hiſtoriam ſequentem. Comes quidam præclarus genere Weſtraſienſis territorij in confinibus Argentinenſis diœceſis iuuenculam ſimili genere pręclaram duxit vxorem, quam tamen, poſt celebratas nuptias, vſque ad tertium annum, carnaliter cognoſcere non poterat maleficiali impedimento, vt rei probauit euentus, impeditus; anxius, & quid ageret ignorans, & ſanctos Dei iugiter interpellans. Accidit vt ad ciuitatem Metenſem, ob negotiorum quorundam expeditionẽ, appli *Hoc probum.* caret: in quâ, dum per vicos & plateas ſeruis & familiâ vallatus incederet, quãdam mulierem, quę ante illos annos concubina ſua fuerat, obuiã habuit; qua visâ, dum ſuper maleficia ſibi illata minimè cogitaret, improuisè eam blandè, ex amicitiâ cõtractâ antiquitùs, alloquitur; & qualiter ſe haberet, vt valeret, inueſtigat. At illa cernens Comitis pietatem, vice verſâ, de valetudine ſui corporis & ſtatus, diligenter inueſtigauit:

uit: quo reſpondente quod benè & proſpera cuncta ſibi ſuc-
cederent, illa attonita paullum ſiluit. & Comes cernens illam
attonitam, amplius verbis blandis eam aggreditur, ad colla-
tionem inuitando. At illa de ſtatu vxoris interrogando ſimi-
le reſponſum accipit, quod benè in omnibus ſe haberet. Tum
illa anne pueros etiam generaſſet, inquiſiuit. Et Comes, tres
mihi (ait) ſunt pueri maſculi, quolibet anno vnum genui.
Tum ampliùs illa ſtupefacta paululum ſiluit. Et Comes, rogo
te, cariſſima, cur tam diligenter inquiris? indica, nec enim du-
bito, quin meæ felicitati congratuleris. Tum illa, verè con-
gratulor, ſed maledicatur illa vetula; quæ obtulit ſe velle cor-
pus veſtrum maleficiare, vt carnalem actum cum vxore ve-
ſtrâ minimè haberetis. In cuius ſignum puteus, qui eſt in
medio curiæ veſtræ, continet in fundo ollam, certas res ma-
leficiales continentem; quæ eâ de causâ ibidem poſita fuit, vt
quamdiu ibidem contineretur, tamdiu coëundi impotentia
vobis adeſſet: ſed ecce omnia vana ſunt, de quibus gaudeo
&c. Nec Comes diu diſtulit, ad domum regreſſus, puteum
exhauriri fecit, ollam reperit, & cuncta concremando, poten-
tiam illam perditam ſubitò recuperauit.] Hæc ille. ſufficient
hæc tria exempla certiſſima in diuerſis maleficij generibus:
& quod ad tertium iſtud, poſſet quis ſuſpicari continuas ad
Dei ſanctos preces, vt hæc ei rei benè gerendæ occaſio for-
tuita offerretur, à Deo impetraſſe: quamuis, quæ hominum
inconſulta eſt calliditas, media illicita (*nempe mendacium*) alijs
licitis (*æquiuocæ locutioni, & maleficij ſigni remotioni*) miſcue-
rit. Si velis plura vide ſup. lib. 3. *Par. 1. q. 4. ſect. 3. in princ.*
& ſect. 5. litt. C.

Hoc improbum quia mendacium.

2. probatur concluſio communi praxi cunctorum ferè
vbique etiam bonæ conſcientiæ & ſcientiæ; qui hoc modo
maleficiatos ſanant: & fortè alius modus ſanandi, vix vn-
quam occurrit.

Ex Sprengero & Niderio quędam exempla *lib. 3.* retuli,
vnum nunc addam de equo, ſic mirè magicô maleficiô cru-
ciatô, & ſolâ nodi ſolutione ſanatô, quod narrat, quadam
epiſt.

epiſt. inſignis medicus Balduinus Ronſſeus δ, his verbis; δ *Medicæ Venationis epiſt. 50.*
» Iam ad aliud digrediar, quod conſulari huic viro contigit.
» Is in ſuburbanum profectus, cereuiſiariam quandam taber-
» nam præteruectus, vidit aliquot multis nominibus ſibi addi-
» ctos; ſtatuit igitur eoſdem admonere debiti, atque ni perſolu-
» tum curarent, in ius vocaturum minatur: excuſant alij moras,
» alij quibus ingenium hominis mite prorsùs perſpectum eſſet,
» rogabant aliquantulum temporis concederet. atque inter
» hos prorupit quædam toruo vultu, fixis in terram oculis;
» quæ, calcitrantem cui inſidebat equum admirata, ſicuti vide-
» batur, rogat quonam pergat, atque interim monet, ne quid
» nimis equo ſuo confideret. Subridens ille, ecquid (inquit)
» putas mihi incognitam equi huius indefeſſam virtutem; qui
» eô ad decem & eò ampliùs milliaria citra vllam defatigatio-
» nem vti conſueuerim? Reſpondit illa, vereri tamen ſe, ne fe-
» rendo ſit. Vir anilem ſubeſſe fabulam ſuſpicatus, ſubdit equo
» calcaria; qui præter conſuetudinem iam primùm ad motum
» pigrior, progreditur quidem, ſed labaſcentibus quodam mo-
» do, ac titubantibus pedibus. Admiratus igitur hanc ſubitam
» equi debilitatem, domum redit, equum manu pedetentim
» ducens, accirique iubet ex tempore veterinarium. is cùm ſu-
» dore madentem videret equum, rogat numquid defatiga-
» tus fuerit, vtrum poſt diuturnam quietem ſubitò exſtimula-
» tus ad curſum, & num à concitatiore curſu confeſtim bibe-
» rit, & alia huiuſmodi, quæ iumentis morborum origo eſſe
» ſolent: & cùm nullam euidentem cauſam ad morbi huius
» generationem facere animaduerteret, rogat vt ſuę fidei com-
» mittatur equus, pollicetur interim, ſe ſuo non defuturum
» officio, atque omnem moturum lapidem; vt cognito tandem
» morbo, eidem auxiliares adferat manus. Conceditur Veteri-
» narij fidei equus, atque ad eundem in ſtabulum deducitur,
» vbi equus doloris vehementiâ exagitatus, pedibus humum
» ſcalpens, protinùs in terram deuoluitur crebra trahens ſuſpi-
» ria. Veterinarius conſilij penè inops, animo voluens quot
» quantiſque caſibus morboſis impetantur equi, venit illi in

mentem eoſdẽ aut propter emphraxim vt vocant, aut quoties ſuo tempore lotium non reddiderunt, grauiſſimis ſubiacere periculis: experiundum igitur cenſuit, num quod vitium in ano aut veſicâ eſſet. manum ergo in anum ingerit, perſcrutaturus num quæ materia in eo cõtineretur, quæ huiuſcemodi accidentia parere poſſet. conſueuerunt namque equi, quibus durior eſt aluus, & quorum anus ſcybalis quibuſdã præcluditur, ex qualibet causâ volutari, ac ſudore perfundi: &, cùm nihil tale reperiſſet, equi membrum genitale aut penem attrectare cæpit; quem manu eductũ, vidit arctiſſimè, atque intricatiſſimè colligatum eſſe: tentat igitur primùm nodũ vnguibus diſſoluere, ſed fruſtrà. nexuum enim capita cũ occulta eſſent, obliquiſque inuolucris variè inter ſeſe abdita, ferro tantum diſſolui poterant. Erat autem nodus hîc maleficâ arte, vt ſuſpicantur omnes, contextus ex cannabis radicibus; in hoc Gordium ſuperans nodum, quòd hic ex corni papyro plicabili, & in omnem partem flexili connexus eſſet, ille etiam ex ipsâ radice durâ, & ad complicationẽ rebelli. Nodo igitur diſſoluto proſilijt protinùs equus, atque per lotium maximâ copiâ concreti ſanguinis reiectâ, conualuit quidem; verũ ita, vt ad priſtinum illum ſuum vigorem nunquã redierit.] Arbitror hanc maleficam, intempeſtiuâ in cõpotatione interpellatoris moleſtiâ in bilem prorupiſſe, & obmurmurato carmine, per dæmonẽ curaſſe, equi membrum ſic vinciri; idque ſentientem equũ ita calcitraſſe: mox obſcænam illã prodijſſe in publicũ, & quę narrata miſcuiſſe colloquia. Neque hic vllũ erat naturale remedium aliud, quã ſi nodus ille diſſecaretur. ſic etiam in maleficio lactis furaculo, nõ aliud ferè præſentaneum occurrit, quàm ſi vtres coriaceos; in prata vel ſtabula miſſos, vbi armenta vaccarum degũt; deprehendas, & remoueas, diſſeceſque. Monet me ſeries epiſtolæ illius Ronſſei, vt adijciam quod ille præcedenti hiſtoriolæ ſubiecit: Quid (ait) hîc commemorem vtres illos emiſſitios, ad anatis ſimilitudinem ex corio conſutos, quos vulgus, *Litelatas* vocat, quibus ad emulgendum in pratis lac è vaccis vtuntur? nam

quan-

„ quantumuis eoſdem hactenùs,pro anili quadam fabulâ atque
„ meris nugis æſtimauerim; Neoſtadij tamen ad Lenū,quod
„ nūc Landſtroſtiū appellatur,fortuitus quidā euentus docuit
„ rem eſſe nimiſquàm veram,& in hominum perniciē excogi-
„ tatam: quando ſub annum ni fallor 1553.miles quidam probè
„ potus ex pratis in ciuitatem per Leni pontem ſeſe volutantem
„ vtrem vnum obuium habens,neſcio quid antea ſtomachatus,
„ educto gladio mediū diſſecans;totam plateā lacte repleuerit:
„ adeò vt facti rumor per totam ciuitatē diſperſus,omnes quot-
„ quot eſſent ciues rei nouitate obſtupeſcentes ad ſpectacu-
„ lum alliceret: atque id ita factū eſſe multi fide digni ciues mi-
„ hi retulere,qui ſuis oculis ea ſe vidiſſe teſtati ſunt. Huc acce-
„ dit, quòd audiuimus *Godelam* quondam *Kukers* palam confi-
„ tentem,vtrē hunc emiſſitiū à ſe conſutū atque emiſſum fuiſ-
ſe,ac non rarò magnā lactis copiā ad ſe detuliſſe.] quis aſſeue-
ret non licere tales vtres perdere,ne fructum vaccarū perdant armentarij? ſi vtrem perdere licet, cur non & nodum illum ſoluere? ſi nodum,cur non & ollam ſubliminarē effodere?

3.probatur concluſio validâ ratione. nullâ in hac amotione illicita intercedunt: licita itaque eſt amotio. Antecedens probatur enumeratione omnium actuum; qui hîc reperiuntur. hi actus vel ſunt interni animi, vel externi verbi & operis. Animi interni actus ſunt tres, primus deſiderij vt ſanitas reddatur & ceſſet nocere dæmon: & ad hunc finē;vt tollatur conuentio malefici & dęmonis de nocēdo;& quia hęc pactio depēdet à ſigno,cupere proinde ipſum ſignū tolli ac deſtrui. proximus actus eſt opinionis,ſiue credulitatis humanę,quod videlicet opinor ſeu credo probabiliter, cum ſublatione ſignum pactū ceſſaturū,& cum pacto noxā, & ſic noxâ ceſſante ſanitatem reddendā.Tertius eſt,ſpes ſanationis& ceſſationis. Verbi externus actus,rogare maleficū vt ſignum tollat.& nocere per dæmonē deſinat.Operis externus actus eſt,ipſa ſigna tollere & deſtruere.Sed omnes iſti actus,ſiue ſingulos ſpectes, ſiue cunctos ſimul copulatos,liciti ſunt, & ſuperſtitionis expertes.licita igitur, & ſuperſtitionis expers eſt, tota hæc

amotio cum ſpe tollendæ noxæ. Maior probatur, quia nihil aliud intercedit in re totâ. Minor verò, *de deſiderio*; quia licitum, imò & meritorium eſt deſiderare ſuam & aliorum ſanitatem; quare & deſiderare impedimentorum ablationem, & mediorum ad id vtilium adhibitionem. Medium verò ad hunc finem, eſt maleficij ceſſatio: ad ceſſationem, medium eſt cauſa aliqua cur dæmon velit à noxâ inferendâ ceſſare: ad hanc cauſam auferendam, medium eſt, infringere pactũ, ex quo nocet; & quod, niſi fuiſſet cum malefico initum, non nocuiſſet. pacti iſtius duratio, commenſurata eſt, dæmonis voluntate, ipſius ſigni durationi; quare medium deſtructionis pacti, eſt deſtructio ſeu amotio ſigni: atque ita; à primo ad vltimum, deſtructio ſigni, eſt medium neceſſarium ſanitati recuperandæ. quare ſicut licitum eſt ſanitatem deſiderare: ſic & licitum eſt ſigni deſtructionem deſiderare. Probatur etiam minor, *de opinione*. quia opinari ceſſaturum maleficium ceſſante pacti ſigno, non eſt illicitum, nec vanum. non illicitum, quia id fidei non repugnat; nec vllâ lege prohibitum eſt. non eſt vanum, quia nititur rectæ rationis coniecturis. valdè enim veriſimile eſt dæmonem tum ceſſaturum: primò quia ad nocendum impulſus fuit pacto, quod iam ceſſat. ſecundò, quia nihil ſupereſt, quur hac in re à malefico honoretur. tertiò quia ſi promiſſis ſteterit, maleficum arctiùs ſibi deuinciet, & plures alliciet. *De ſpe* quoque probatur. quia hæc nihil eſt aliud, quã deſiderium boni cũ opinione euẽtus. quare quod meritò opinor euenturũ mihi bonũm, id licitè ſpero; ſi bonum ſit ex rerum numero, quæ licitè deſiderantur. Ex his patet de actibus externis. nam quod licet cogitare, licet loqui; & quod licet concupiſcere, id licet petere. quare ſi poſſum deſiderare à mago ſanitatem, & opinari me ab illo conſecuturum, poſſum etiam ab eodem illam petere: & quia deſidero conſequi modo licito, poſſum petere ſub tali modo, vt manifeſtum eſt. Denique quo ad actum externum, res quoque aperta eſt. actus iſte eſt amotio ſigni: ſed in hac amotione nihil illicitum eſt, ex parte intentionis, nec ex parte petitionis,

nis, vt probatum, ergo nec ex parte executionis. Conſequentia probatur, quia executio nihil addit illiciti, nec ſuperſtitioſi, quia nec ratione intentionis, nec ratione operis, quando ſcandalum abeſt, de quo non eſt quæſtio, ſed abeſſe præſupponitur.

Dicunt aduerſarij, *ratione operis id fieri*; quia ſemper ſit tacita quædam honoratio ſeu inuocatio dæmonis. Quod falſum eſſe, ſic oſtenditur. opus illud amotionis ſignorum: nec eſt dæmonis inuocatio vel honoratio ex naturâ rei, vt per ſe patet; neque etiam ex intentione maleficium amouentis, quia non intendit hac ratione dæmonem honorare vel eum inuocare; ſed intendit inuocationem per magum ſigno poſito factam impedire: nec etiam intendit comprobare pactum magi cum dæmone, vel quicquam operari ex illo pacto; nec dæmonem inducere vt illud pactum cum Mago ſeruet, ſed ſolummodò intendit pactum illud nocendi reſcindere, & annihilare. neque etiam dici poteſt eſſe honoratio, vel inuocatio dæmonis ex pacto aliquo præcedente eius qui petit amoueri, quia iſte nihil expreſsè vel tacitè cum dæmone pactus fuit, ne id quidem vt ſublato ſigno deſinat damnum dare: neque etiam ex errore opinionis, quia nō tollit idcirco quòd putet illis rebus vim ineſſe ſic nocendi, ſed quòd exiſtimet quamdiu hæc poſita manebunt, dęmonem, Deo permittente, nocere poſſe; & propter pactum cum mago initum nocere velle, & eâdem ex causâ ſigno ſublato à nocendo deſiſtere velle: quæ omnia docet experientia eſſe veriſſima.

Dices fortè, dæmon idcirco nocere deſinit, quia ſic exiſtimat ſe honorari. *Reſpondeo*, etiamſi ille putaret ſe honorari; quamdiu, nec res talis eſt quæ naturâ ſuâ honorem tribuat, nec adeſt vlla intentio honorandi, in eo qui remouet, parum refert, nec propterea dici quis poteſt dæmonem honorare. Deinde nec verum eſt ideò dæmonem ceſſare: potiùs ceſſat, vt pactum cum Mago ſeruet, & ſic eum ſibi deuinciat, & alios alliciat, & alias ob cauſas vt dixi.

Probatur concl. 4. Maleficus malè facit ponendo. ergo benè facit

facit tollendo. Reſpondent non ſequi, quia etiam in tollendo eſt ſuperſtitio, propter tacitum pactum, quod tum iterum cẽſetur inire cum diabolo. propterea quia tollit cum ſpe ceſſationis. Sed contra: res ipſa ſine ſpe non includit pactum, (verbi gratia, ſi ruſticus vel puer tollat omnino ignarus poſitum ad nocendum à magis, iſte nullum tacitum haberet pactum, vt patet: attamen dęmon ceſſaret à nocendo.) nec ſpes iſta (vt probatum) per ſe ſuperſtitioſa vel illicita eſt.

Probatur. 5. Licet declinare à loco vbi poſitum eſt ſignum ſpe euitandi malum; licet etiam vitare perſonas, à quibus quis metuit lædi maleficio. ergo licet etiam remouere ſignum cũ eadem ſpe. Nec ſatisfacit ſolutio negantium conſequẽtiam; eò quod fuga à loco noxio ſit naturaliter ordinata ad euitationem mali, in quod quis incideret, ſi eum locum pertranſiret: ſigni autem amotio ad hoc naturaliter nullo modo ſit ordinata, nihilo magìs quam ſigni poſitio ad malum. Non, inquam, hoc ſatisfacit. quia ratiocinantur à naturali causâ ad moralem. argumentum verò procedit de eadem causâ in vtroque. ideò ſic confirmo argumentum. ſi ſciam poſito veneno aliquo naturali locum eſſe noxium, licet mihi ab illo declinare, vt effugiam. ergo licebit etiam mihi venenum illud ab illo loco tollere, ne quem amplius lædat. Valet hæc conſecutio? progredior. igitur ſimiliter, ſi ſcio ſub limine poſitum maleficium, vt quicumque limen illud calcauerit, moriatur; licebit mihi per aliam domus portam egredi & limen vitare: ergo licebit mihi quoque maleficium illud ſub limine poſitum amouere. Omnino enim ſimiles ſunt hæ cõſecutiones. nam ſicut in priore vtraque res naturaliter ad ſalutem ordinatur: ſic in poſteriore vtraque æquali modo moraliter ad eandem ordinatur: & ſicut ſe habent amotio & fuga, naturalem ad cauſam; ſic etiam ſe habent amotio & fuga, ad cauſam moralem, quale eſt ſignum. ideò ſi rectè argumentamur à fugâ cauſæ naturalis ad eius amotionem, etiam rectè argumentamur à fugâ cauſſæ moralis ad eius amotionem: neque in eodem cauſæ genere vllum diſcrimen eſt fugæ & amotio.

amotionis. ſicut enim fuga perſonã remouet à loco noxio, ſic & amotio rem remouet ne perſonæ in illo loco queat nocere.

5. licet maleficos de medio tollere, eâ ſpe & deſiderio, ne hominibus ampliùs noceant per Diabolũ, vt eius viua inſtrumẽta: licet ergo ſigna quoque maleficorũ tollere, ne per diabolum illa ampliùs noceant, vt eius muta & fictitia inſtrumẽta moralia. ſicut enim tubę & tympana & vexilla in bello, ſunt quædã moralia inſtrumenta militiæ; ſic huiuſmodi ſigna, ſunt quædam quaſi nequitię & malitiæ diabolicę inſtrumenta, nõ operantia, ſed eam ad operandum excitantia. Huic argumento nondum reſponſum eſt, ab ijs qui contra ſentiũt. Nã quod vim argumenti & ſimilitudinis poſitam putant, in ratione tantum ſigni; & maleficos dicant non occidi, vt ſigna diaboli: hoc eſt πάρεργον.

6. Poſuit maleficus ſignũ? quid eſt facturus? ſi tollit, ſecundum vos peccat: ſi non tollit, verè & grauius peccat; quia relinquẽdo manet cauſa dãni proximorum. perplexus ergo futurus eſt, quem contra religionem, iuſtitiáue peccare neceſſe. *Reſpondent*, relinquere debere & pænitere. nec peccaturum relinquendo. quia relinquendo non eſt cauſa nocumenti, ſed eius cauſa fuit ponendo illud & paciſcendo cũ dæmone. Reſtare ergo illi, vt pænitens Deũ oret, reprimere dignetur Diaboli poteſtatem. *Contrà*: ſicut peccauit cauſam dãdo, cur inciperet alius lædi; ſic adhuc cauſam dando, cur pergat eum Diabolus lædere: & ſicut poſitio vel ligatio fuit cauſa inchoati damni; ſic relictio ligaminis ſiue non amotio, cauſa eſt continuati damni. ergo ſicut tenebatur impedire, vel tollere cauſam ne damnum inciperet inferri, ſic etiam tenetur ne illud vlteriùs proſerpat, vel diutiùs duret. Quod ſanè clariſſimum eſt in maleficio quod effectum habet, ſæpiùs renaſcẽtem. verbi gratia, maleficium ſterilitatis primo anno nocuit tot equis, tot vaccis &c. 2. anno iterum nocebit fortè plurib. ergo ſi tenebatur impedire damnum primi anni, cur non & ſequẽtis? Confirmatur, in foro exteriore damnaretur ad omnia damna illata reſtituenda, quamdiu illa inferentur.

& tam de damnis annorum ſequētium quam primi; ſi diuerſis actionibus ageretur de ſingulorum annorum damnis. ſed hoc, quia peccat contra iuſtitiam , & eſt efficax adhuc cauſa damni. Ergo in foro etiam interiore adhuc peccat; quia tenetur facere, quod probabile illum eſt poſſe facere. probabile autem eſt illum tum tollere debere, vt proximi damnum impediat. quia communis hæc eſt ſententia optimis fulta rationibus, vt oſtendimus.

7. Si duo reges ſic inter ſe paciſcantur, vt columnâ ſeu turriculâ quapiam ſtante erectâ, ipſi ſibi mutuò auxilium ferant contra tertium regem aliquem : ſi tertius iſte pacti gnarus, vt illi deſinant ipſum bello infeſtare, turriculam illam vel columnam deijciat, & demoliatur; non dicetur ille tertius propterea conſentire in illorum fœdus, neque cum ipſis, vel eorum altero; qui fortaſſis illum admonuiſſet ; pactum vel ſocietatem inire. Igitur nec maleficiatus dicendus eſt cum malefico vel dæmone propterea ſocietatem inire, quia deſtuit ſignum, quod illi depacti, vt à nocendo ceſſet dęmon. Nec quicquam habet veriſimilitudinis quod reſpondent, etiam hunc tertium cum prioribus pactum inire; quia beneficium ab illis exſpectat. Nec enim vſquam vel apud Iuriſconſ. vel apud Theologos, inuenias talem pacti vel ſocietatis ineundæ formulam aut genus. deinde deſtruendo turriculam illam, potiùs pactum prius inter duos initum ſoluitur, adimpleto termino; ſic etiam remoto ſigno pactum dæmonis & magi conditione ſublatâ expirat. ſoluit ergo iſte remouens pactum alienum, nec ipſe nouum init.

8. ſi quis cum hoſte foret pactus, vt ſuſpenſâ de muro flammulâ candidâ, accurrat, & portam occupet, vrbeque potiatur : & tertius quiſpiam ciuium hoc reſciſcat: nonne tollere licebit, imò merebitur ſi fecerit? quis quęſo illum proditoribus conſentire dicat? rectè æſtimantes iudicabunt, eum pacta conuenta eorum non ſtabiliuiſſe neque approbaſſe, ſed abominatum ea reſcidiſſe. Cur igitur non eâdem ratione & iure, qui reſciuit pactum dæmonis & malefici de ollâ in familiæ

miliæ perniciem defoſsâ; poterit illam tollere, & tollendo cenſendus erit ab eorum pacto alienus? an cum ille non cenſendus conſentiat proditioni, quia illam deſtruit; hic cenſendus conſentire maleficio, qui illud deſtruit?

Denique vt ſemel finiam (tædet enim tam multas ſoli faces admouere) licet omnes conatus ſimiles dæmonis impedire. ſi incantamentis aliquis dæmonem ad nocendum inuitaret: rectè faceret, qui murmuranti os pugno obturaret: ſi per ſcripturam & characteres id conaretur, laude dignus eſſet, qui diſſiparet & conſcinderet membranulas. cur nō idem ius conceditur in ſignis poſitis, quæ ſimiliter dæmonem ad nocendum pelliciunt? ſicut ergo poſſum impedire, ne verbis vel caracteribus magus conſequatur effectum à dæmone, potero etiam ſigni alterius deſtructione id ipſum perficere.

§. III. Reſtat reſpondeamus obiectionibus, quæ quod multæ ſunt, & prolixæ, cogent nos etiam, quam vellemus, eſſe prolixiores.

Ad 1. *Reſp.* non fieri ſufficientem enumerationem partiū. ſanitas enim exſpectatur à morali causâ, nempe amotione ſigni. ſicut in exemplo proditorum (de quo egi in probatione.8.) liberatio non exſpectatur à Deo, vel Sanctis, vel naturâ, vel proditoribus immediatè; ſed à ſigni amotione. Sed vrgent, ſaltem mediatè exſpectatur à proditoribus; ergo & ſanitas hîc mediatè exſpectatur à dæmone. Sed hoc eſt ſuperſtitioſum quia eſt perinde facere ac ſi dicas; præſta quod promiſiſti. pactus es amoto ſigno te ceſſaturum. ecce amoueo: teneris ceſſare. *Reſp.* negando minorem, & eius probationem. imò perinde eſt facere, ac ſi diceres: pactum tuum primum cum malefico conuentum exſtinguo; ſignum quod nocumento inferendo præſtituiſti comminuo, & perdo; non eſt quod noceas, amplius nocere non teneris. Si pergant inſtare, ſaltem exſpectat mediatè ſanitatem à dæmone. *Reſp.* exſpectat, nō à poſitiuâ aliquâ dæmonis actione, ſed à priuatione actionis eius ſiue à ceſſatione. nō enim expectat, vt dæmon aliquid faciat, ſed vt deſinat facere. ad faciendum alliciebatur

ſigno, ſperat illo ſublato, nō allectum amplius, deſiturum nocere: vt amoto obiecto concupiſcibili, quis vtplurimùm deſinit concupiſcere. Effectum ergo exſpectat priuatiuū; quem à dæmone non eſt illicitum exſpectare. alioqui non liceret exſpectare dæmonis fugam ex obſeſſo, ceſſationem à tētatione, & ſimilia, ad quæ piè vtimur aquæ luſtralis aſperſione, reliquiarumque & agni Dei geſtatione. Dūtaxat ergo illicitum eſt, exſpectare effectum priuatiuum à dęmone, vi alicuius pacti conuenti cum dæmone: quod hîc nullum eſt.

Ad 2. negatur antecedens: ad probationē eius dico; ſi maleficus vnicum fecerat pactum; tollens miſcet ſe deſtructioni illius pacti, non conſeruationi. quia deſtruendo ſignū, facit vt pactum ceſſet. ſi duo fecerat pacta, non immiſcet ſe ſecūdo, quia nō petit, vt Diabolus vi ſecundi pacti deſinat; ſed deſtruendo primū pactum, virtualiter (vt dici ſolet) etiam deſtruit ſecundum, de quo non cogitat. ſi vi ſecundi pacti vellet dæmonem ceſſare, valeret argumentum. *Vide 3. Notabile.*

Ad 3. dico & antecedēs, & probationem eius diſſentire à vero. nam tollere ſignum, tantū eſt proteſtari, quod Diabolus; qui Dei permiſſione, & non aliter, poteſt nocere; ſperetur nō nociturus ampliùs, poſtquam cauſa ad nocendum alliciens (nempe ſigni poſitio) ceſſauerit: itē quod aliquando ſtet pactis conuentis, non quia ſit verax aut fidelis; ſed quia cenſet hoc ſibi eſſe vtile ad homines decipiendos. ſicut ſolent decoctores minus debitum exſoluere, vt in grandiori ſummâ creditoris ſimplicitate abutantur.

Ad 4. Reſp. Minorē falſam eſſe. nō enim declinat ad Magos vt magi ſunt: ſed vt ſunt homines gnari eius rei, quæ vel adſpectu vel auditu potuit reſciri, & petitur ab ijs, non vt ex magicâ operentur arte: ſed vt id faciant, quod quiuis ruſticus & idiota poſſet facere: ſaltem quod ipſi ſine vllo nouo cū dęmone pacto poſſunt perficere, & perficere tenentur, ad commodū proximi. Poteſt ergo diſtingui maior, ſcriptura enim vetat declinare ad magos tanquam ad magos: non vero tanquam ad alios homines abſque illo peccato.

Ad 5.

Ad 5. Reſp. aliter timeri Deũ ſolum, aliter timeri creaturas. Deus ſolus timeri debet, vt omnipotens & auctor omniũ, & quem nemo poteſt impedire, nec voluntati eius poteſt reſiſtere: creaturæ timentur, tanquã quæ Dei permiſſione nocere valent, & quia malignæ ſunt etiam interdũ volunt: & ſic ſcriptura ſacra non prohibet eas timeri. dęmõ verò inter omnes creaturas hoc timore maximè timendus, quia & cunctis hominibus animãtibuſque potẽtior eſt, & nobis maximè infeſtus, &, exigentibus peccatis noſtris ſępiſſimè permittitur à Deo nos grauiter lædere, vt conſtat de Iobo, maritis Saræ, Achab rege, & alijs. Nonne licet timere ſicarios, latrones, calũniatores? nonne licet fugere à domo dęmonibus infeſta? cur talis fugit, niſi quia dæmones timet? tolle timorẽ, fugã ſiſtet.

Ad 6. Negatur antecedens. impropria enim & falſa locutio eſt; amotio ſigni eſt ſignum. non magis certè quã homicidij actio eſt homo. ſicut enim homo erat, ante occiſionẽ; ſic ſignum erat ante amotionem. nec iuuat comparatio illa baptiſmi. nam nec ipſa aqua eſt Sacramentum, nec ipſa ablutio: ſed Sacramentum fit, quando ad elementũm, verbũ cũ actione accedit. ablutio materia proxima ſacramenti eſt, non Sacramentum. *Dicas*: ſaltẽ eſt aliquid Sacramenti. ergo & amotio eſt aliquid pacti. *Reſp.* ſicut ablutio non eſt aliquid Sacramenti, niſi abluens intendat baptizare: ſic niſi ponens vel tollens ſignum, intẽdat ex condicto ponere vel tollere, vnquam poſitio vel ſublatio erunt aliquid pacti.

Ad 7. Negatur conſequentia, idcirco enim deſinit nocere ſigno ſublato, non quia per hanc amotionem grauius vulnus infligit animę tollentis: ſed quia ſperat vel maleficum in alium ſortem (vt vocant) tranſlaturũ, cum nouo ſuo lucro; vel ſic plures ſe ſibi adiuncturum, videntes eum promiſſis ſtare. Præterea eſto hoc diabolus ſperaret: ſæpè ſpes illum fallit, & vnde compendium exſpectabat diſpẽdium patitur. Denique D. Leonis illa auctoritas parum aptè adducitur. ceſſatio enim à nocẽdo beneficiũ non eſt diaboli, ſed Dei. ſicut nõ eſt beneficiũ proditoris, quando ablato ſigno deſiſtit à proditio-

ne peragenda: neque qui tollit vllomodo dici poteſt, hoc beneficium à proditore exſpectare.

Ad 8. Conceſsâ maiore, quæ veriſſima eſt; Negatur Min. omnino enim hoc volunt, quotquot nobiſcum ſentiunt; & quia hoc ex eorum doctrinâ ſequebatur, ideo non dixerunt expreſsè. Neque enim putabant quenquam adeò moralium rerum forè rudem, vt negaret, primò ipſum maleficum qui poſuit teneri ſignum, quod nouit, tollere; ſi nequit aliter damnum impedire. ſicut, qui diabolo inuocato verbis vel ſcriptis nocet tenetur ceſſare ab hac inuocatione, non tantum quia ſuperſtitioſa eſt inuocatio, ſed etiam quia proximo pernicioſa eſt. Nec vllo modo puto tolerabilem eſſe contrariam ſententiam in praxi, nec abſoluendum qui nollet ceſſare, vel ſignum tollere. ſicut non eſt abſoluendus, qui alicubi malleolos repoſuiſſet, incendium ſparſuros, niſi illos velit amouere. Eadem namque ratio eſt. ſicut malleoli efficaciter ſunt nocituri vi naturali; ſic etiam ſigna hæc æque efficaciter nocitura ſunt vi morali, ſiue vi pacti conuenti. Neque hic quærendum qua vi damnum inferendum, ſed an inferendum: & æque iniuſta eſt illatio per vnam vim, atque per alteram. ſicut malleolis ineſt vis ignea; ſic cenſetur ſignis alligata vis ſiue actiuitas diaboli multo promptior & fortior ad nocendum. Si vero tenetur maleficus tollere, quod poſuit ex lege iuſtitiæ; tenebitur ſecundò alius qui poſitum reſciuerit, id tollere, ſaltem ex lege charitatis.

Ad 9. Reſp. id, ſi fiat ſeruatis circumſtantijs, quas requiſiui ſ. *lib*. 5. nec ſuperſtitiosè, nec impudenter; ſed ſapienter & honeſtè fieri, à iudicibus etiam maximè timoratis. Victoria verò loquitur de expulſione dæmonis ex energumeno, quod non facit ad rem. vt nec totum argumentum, quia depilatio illa non eſt ablatio ſigni, cùm pili non ſint ſigna maleficij, ſed latibula.

10. argum. multis peccat. primo quòd contradicit ſententiæ quam eo nituntur probare. Nam ſi defenſores contrariæ ſententiæ cenſent; non eſſe licitam amotionem vllam, vt eos ſentire

ſentire patet; ex argumento ſequitur, dumtaxat aliquam eſſe illicitam, nempe deſtinatam huiuſmodi dæmonijs eijciendis: quia tales dæmones aliter eijci nequeunt. Si ergo eijci poſſent per amotionem, licita foret amotio. iam non ergo omnis amotio illicita foret. Sin verò dicant ſe non contendere Vniuerſalem negationem; (Nullam amotionem ſigni cum ſpe ceſſationis eſſe illicitam:) ſequitur non omnem amotionem huiuſmodi eſſe ſuperſtitioſam; quod ceteris omnibus argumentis ſuis probare nitebantur. repugnat ergo hoc argumentum alijs omnibus, quia ſubuertit commune ceterorum fundamentum. Secundò ſenſus verborum Chriſti non eſt, non aliter rectè eijci; ſed non aliter eijci efficaciter. Nam Apoſtoli non querebantur ſe vſos malis medijs, quod non eſt credendum; ſed ſe eijcere non potuiſſe. conatus enim Apoſtolorum non fuerat illicitus, ſed fuerat irritus. & hoc ſcire volebant; cur efficax non fuiſſet in hoc energumeno, quemadmodum ſolebat eſſe in ceteris. reſponſum illis, id accidiſſe, quòd orationem & ieiunium non adhibuiſſent; quæ talium dæmoniorum peſſimorum, quorum inueterata poſſeſſio, generi expellendo neceſſaria ipſis erant. Tertiò dæmon nô exit ad ſigni amotionem, niſi quando erat ingreſſus ad ſigni poſitionem: quod Deus nonnunquam permittit. Quando autem propter hominis peccata Deus permiſit operâ malefici dæmonem ingredi; tunc licebit ſignum tollere, non ſecùs ac in reliquis maleficijs. Quartò plus probat argumentum quam opus ſit; imò & illud; (ſi valeret) nec exorciſmis eijci licite poſſe: ſi tantum ieiunio & oratione tales licet eijcere. Denique non poteſt nobis conſtare, an ex hoc genere ſit dæmon, an ex alio: ideò, durante hoc dubio, licebit ſignum amouere.

Ad II. dico exemplum illud S. Hilarionis, dumtaxat probare quòd qui Hilarioni ſanctitate & dono miraculorum ſunt ſimiles, aut quando aliquod ſcandali vel ſuperſtitionis augendæ ſubeſt periculum; debeant id facere, quod ad maiorem Dei gloriam tendit; vt eſt dæmonem oratione eijcere: non vero probat quod eo periculo ceſſante, aut quando quis

non

non eſt certus de dono miraculorum (vt hodie certi nulli ſunt, in his partibus, vbi fides propagata) non liceat illi, vti remedio quod ad manum eſt, & experientiâ frequenti comprobatum nouit. Metuebat autem D. Hilarion, non, ne dæmon hoc pacto ſolitis incantationibus recederet; ſed ne populo videretur ijs receſſiſſe: imò neque hoc ſimpliciter verebatur, ſed alternatiuè; vel hoc, vel ne videretur ipſe dictis Diaboli fidem habuiſſe; qui negabat aliter ſe expelli poſſe, niſi ſigno priùs ablato. Quod falſum erat, vt D. Hilarion oſtēdit, & quia ſpontè ingreſſus, ſpontè remanebat; nec eum cogendi vim vllam magica illa ſigna obtinebant.

Ad 12. Reſp. verè hoc argumentum eſſe nullum, & ab auctoritate negatâ, non ab auctoritate negante. Nā ſi vel Hincmarus cuius ille eſt Canon, vel alij patres cenſuiſſent hoc remedium eſſe illicitum, non fuiſſent contenti ſilentio prætermittere, quod vſu ſciebant frequentiſſimum: ſed diſertè prohibuiſſent, vt ſolent ſimilia. ſic enim quia purgationes per monomachiam, per ferrum candens & ſimiles, erant in frequenti vſu: ideò expreſsè illas prohibuerunt, ſummaque ſemper Eccleſię cura fuit vſitatas ſuperſtitiones nominatim damnare. Inter licita verò remedia non meminerunt amotionis: quia de remedijs Eccleſiaſticis & diuinis agebant: iſtud autē eſt merè humanum remedium, & quod ipſa ratio ac natura vnumquemque docet. nam & bruta norunt abijcere & repellere, quæ noxia ſibi nouêre.

Ad 13. Reſpondeo Diabolum ſignis non eſſe alligatum naturaliter: ſed moraliter ex hypotheſi, quod vult ſtare pactis conuentis. Nec verum eſt ſemper illum poſſe nocere ſine ſignis magicis. ſæpè enim, imò ordinariè Deus permittit illum multa facere per maleficos, & ſigna malefica: quæ non permittit illum immediatè facere *a*. Vnde non eſt abſurdum exiſtimare, quod quando Deus illum permiſit, mediante ſigno nocere: non poſſit Dæmon nocere ſigno deſtructo. quia Deus tum videtur permiſſionem ſuam ſic limitaſſe. Nō tamen hinc ſequitur Deum habere pactum cū dæmone, ſicut

a Victor rel. de Magiâ circa fin.

nec

nec Rex pactum haberet cum rebellibus, ſi ijs non reſiſteret cum filio ſuo rebellionem mouentibus. præſumptio quidem aliqua hinc in foro, vt vocant, fori naſceretur: reuerâ tamen pactum conuentum propterea nullum intercederet, ſed permiſſio dumtaxat & conniuentia probaretur.

Ad vlt. Reſp. Negatur conſequentia. quia nemo ſcit an Deus Diabolo permiſerit nocere poſt ſignũ deſtructũ: & quia poſſumus ex frequenti experientiâ colligere, vel Deum id ei non permiſiſſe, vel ſaltem reliquiſſe eius arbitrio vt adhuc noceat, vel ceſſet nocere, ſi velit: ideò poſſumus hoc experiri & ſignum amouere. Recurrendum quidem ad Deum; ſed nõ propterea prohibita ſunt remedia humana.

SECTIO II.

De remedijs naturalibus contra maleficia.

MVlta de his more ſuo Grillandus *q. 2. à n. 3.* in cuius ſententiâ quid vitandũ docebunt ſequentia. Theologi quidam vim omnẽ adimunt naturalibus medicamentis: medici plerique magnam nimis tribuunt; & quædã memorant, vt naturalia, quæ quibuſdam queant eſſe ſuſpecta, mihi pronunciandum vetus N. L. de multis. Non aſſentior ijs qui omnem omnino efficientiã rebus corporatis in dæmones tollunt; nec ijs etiam, qui directam vllam vim naturalem in dæmones cõcedunt, vt videntur concedere Faius, Pet. Gregorius & alij *a*: ſed ijs aſſentior, qui ſecundariam & indirectam tantum tribuunt, quæ ſententia peritiorum medicorum & Theologorũ fuit, *vt citandorum in fine huius ſect. & Guilhelm. Pariſ. lib. de vniuerſ. Dionyſ. Cartuſiani in Tob. cap. 8. Franciſc. Victor. relect. de Magia q. 6. Lulli lib. 2. de quinta eſſent. Leuini Lemnij lib. 2. de occult. nat. mirac. Franciſ. Valeſ. cap. 28. ſacr. philoſoph.* nulla enim naturalis corporeæ rei vis eſt, quæ dæmoni poſſit præualere, aut directè in illum aliquid agere; *cui nulla ſuper terram poteſtas eſt quæ comparetur: qui factus eſt, vt nullum timeat*, teſte ſacra ſcriptura. *b* Sed concurrente cum naturali agente causâ ſupernaturali, Deo vel Angelo; agere res cor-

a Faius in Energum. Pet. Gregor. in Synt. iur. Frar. Georg. in Problema.

b Iobi 41. v. 24.

porea poteſt in dęmonem, eumque pellere & etiam cruciare: verum tum agens primarium & directum, eſt ſupernaturalis illa cauſa; ſecundarium verò & indirectum eſt, corporeæ rei vis naturalis, illi à Deo initiò creationis inſita. Hoc ergo in ſequentibus remedijs ſemper ante oculos habendum, nec eorum vis vlteriùs extendenda. Adſcribam autem illa, vt mihi colligenti occurrent. Lapidibus & herbis vim aliquam tribuit canon. *dæmonium 26.q.7.* Et ſane de multis mox ſubiungam. radices varias commendat Ioſeph. & in his *baaras*, ſed modus euellendi, & alia quædam quæ addit ſuſpectam rem reddunt, *lege lib. 8. antiqu. c. 2. & lib. 7. belli Iudai. c. 23.* à Thapſiâ dæmones fugari ſcribit apoſtata fidei Amatus Luſitanus *in Dioſcor. libr. 4.* Plinius dæmonum ludibrijs arcendis pæoniâ commendat, ſed nigram *lib. 25. c. 4.* Veneficia depelli rhâni ramo ad valuas & feneſtras poſito, vt fama celebre, ſcribit Dioſcorides *lib. 1. c. 100.* confirmat Bionis exemplum, ſed lauri additis folijs, apud Illuſtrium *in eius vitâ.* Verbaſcum valdè commendat botanographus Apuleius, *lib. de virtutib. herbar. c. 71.* Ouidius, lib. 6. Faſtor.

Spinam, qua triſtes pellere poſſet
A foribus noxas (hæc erat alba) dedit.

Quid? quod & in humano ſanguine vis aliqua naturalis indirecta ineſſe poteſt? vt menſtruatâ muliere agros circumeunte noxia vermina necari cenſuere Dardani ſectatores apud Columellam. & Lud. Banairolus ſcribit, *Ennead. muliebri c. 2.* ſi menſtruo cruore domus alicuius poſtes inungantur, dęmoniacis Magorum artibus & inſidijs aditum omnem præcludi: & apud Mich. Iſſelt. anno 1586. legitur, in Liuoniâ fuiſſe locum, vbi nymbis, tonitruis ac tempeſtatibus dæmonia truculenter graſſabantur, niſi in lacum quendam innocuus infantulorum cruor à ruſticis infunderetur. Poſterius hoc apertè Satanicum; priori, aliquid phyſicum ineſſe poteſt, ſed indirectè agens. Sed non iniucundum erit ſi adſcribam, ex Balduini Ronſæi venatione nonnulla, quæ vel carminis elegantiâ, vel raritate materiæ, queant curioſum lectorem delectare; &, ſi

Hiſtor. continuationis Surij.

&, ſi naturæ genius faueat, ægrum iuuare. *De lupo*, cecinit;

Nec roſtrum virtute caret, nam munere quodam
Naturæ arcano depellit faſcina dira;
Si priùs exuccum fuerit: mos hinc fuit olim
Antiquis villæ portis præfigere.
Quid? quod dura cutis rigidâ ceruice reuulſa
Triſtia dicatur depellere faſcina poſſe?
Reſtat adeps pinguis celebrem Saturnia Iuno
Quem fecit populis, dum vincla iugalia curat,
Et linit obductos vittis hoc vnguine poſtes,
Antè venit ſponſus quam optatæ ad limina ſponſæ:
Hinc quondam iuuenes illi, innuptæque puellæ
Inſtituêre luſus feſtos atque annua feſta:
Quòd lamÿs, ſtrygibuſque feris quoque ſuſtulit anſam
Turbandi nouiter nuptos, noxamque ferendi,
Nomen & à facto ſortita eſt Vnxia Iuno.
Quid referam cædes, aut quid data vulnera ferro?
Quidue cibis alÿs dicam noua toxica mixta?
Dæmon homo eſt homini. ſic nos væſana libido
Exagitans, ſemper trahit ad genus omne malorum:
Sic Stryx dira oculos & totos faſcinat amens
Artus, ac lento conſumit corpora tabo.
Horrendum facinus nimium, nil tale verentes,
Promeritoſue homines violentæ obtrudere morti,
Et ſpoliare bonis. ſed magni rector olympi
Antidotos homines docuit. Nam frontis hyenæ
Noctiuagæ pellem perhibent arcere verenda
Faſcina ſi geſtet quiſquam, tacituſue reſeruet:
Stercora quæ reÿcit violentâ & morte perempta,
Oſſaque creduntur magicas depellere fraudes.
Et confert catuli nigri tinxiſſe cruore
Interiora domus, muroſque obducere rubro
Incruſtamento, vel fel ſuſpendere tignis.
Lichenes tumidos celeris dromadæ & reſecare
Conuenit, & ſiccos ſeruare cubilibus amplis,

Hæc de hyenâ ſunt ſuperſtitioſa propter conditiones requiſitas.

 Quod

Quod Strygibus fraudes adimant, & faſcina pellant.
Atque oculus dexter muſtelæ includitur auro,
Poſt teneris digitis aptatus, reddere tutos
Dicitur à diris Lamijs Strygibuſque ligatos.
Creditur à multis torui ſeruata leonis
Pars caudæ prodeſſe viris, quos faſcina vexant:
Fertur quod ſimili vi polleat vngula pardi.

Idem Ronſſeus *epiſt.* 22. conatur oſtendere cur aſini ſilueſtris ſeu onagri, nec non domeſtici, nullâ nigredine aſperſi, vngula ad effaſcinationem faciat; idque tribuit ſalaci animalis eius naturæ, & ad illud maleficium reſtringendum cenſet, quo viri velut ligati ad venerem inutiles redduntur. Q. Sammonicus Serenus, medicinæ c. 58.

Præterea ſi fortè premit ſtrix atra puellos
Viroſa immulgens exſertis vbera labris:
Allia præcepit tundi ſententia Vecti,
Qui veteri claras expreßit more Togatas.

Euonymus *in Theſauro Medico cap. de ſolidis quibuſdam &c.* docet confectionem electuarij ex argenti viui pulueribus conficiendi, quod faſcino aduerſetur. Marbodeus Gallus a multa de lapidibus differens, inter cetera; de ADAMANTE.

a *in Dactilothecâ.*

Et noctis lemures, & ſomnia vana repellit.

Thetel Iudæus *lib. de ſculpturis* eandem vim tribuit *Chryſolitho* mulieris figurâ naturaliter formato: ſed & Marbodeus, de eodem; *Eſſe phylacterium fixus perhibetur in auro*
Contra nocturnos fortis tutela timores;
Pertuſus ſetis ſi traijciatur aſelli,
Dæmonas exterret, & eos agitare putatur,
Traiectum læuo decet hunc geſtare lacerto.

Quid corallium?

Vmbras dæmonicas & Theſſala monſtra repellit.

Quid gagates?

Idem dæmonibus contrarius eſſe putatur,
Vincit præſtigias & carmina dira reſoluit.

Quid iaſpis?

Et ſicut

" *Et, ſicut perhibent, phantaſmata noxia pellit*

" Quid onyx?

Inſomnes lemures, & triſtia cuncta repellit:

" Sic vulgò legitur, ſed ſenſum membranę contrariū exhibent:

In ſomno lemures, & triſtia cuncta figurat.

" Sanè maleficam eius vim ipſemet indicat Marbodeus *cap. de* Sardio, cùm ſcribit præſente Sardio Onycem nocere nō poſſe. Georg. Villichius, β de cameleonte; β *in* παντο-πλίῳ.

" *Cammeleontis hepar toſtum nicromantica pellit*

" *Appenſum collo.* De aſino,

" *Infantum cunas pellis villoſa defendit,*

" *Horrificoſque metus pellit & iſta ſimul.*

Marcellus Empir. *lib. de medicinâ ca. 20.* potionem præſcribit contra cuncta in cibo & potu ſumpta maleficia; quæ ab illo peti poteſt; contra ęquorum faſcinationes quaſdam ſuffumigationes pręſcribit Renat. Vegetius *lib. 3. Veterinariæ cap. 74.* Sanè ſuffitibus dęmones expelli de corporibus, cenſuere Iudæi & Gētiles; teſte Iuſtino mart. cōt. Triph. & Thargū Chal. Cantic. 4. v. 6. De hyperici ſuffitu id teſtantur Lullus lib. 2. de quinta eſſent. & Mathiolus in Dioſc. & factitant noſtri exorciſtæ teſte Mengo Flagel. dęmon ex. 3. 4. & 6. cetera à reliquis, qui Aeſculapidarū de gente. nos medicinā corporū non profitemur. Animarum medici vtinā ſimus, ſummi illius archiatri qui viuificat mortuos idonea inſtrumenta. Theologis placuit eſtque veriſſimum, corporeas res in naturam intellectualem & immortalē, qualis eſt dęmonū, nihil poſſe. quare cenſent cū Angelo γ, lapides, herbas, particulas animantiū, & alias medicinas directè & proximè nihil in dęmones operari; indirectè tamen & mediatè iuuare contra eius conatus maleficos, eo quod impediunt vel auferunt diſpoſitiones illas, quibus dęmon vſus fuit; ob naturalem habitum corporis illius quem vexat, vel ſaltem inuitatus aut aditus ratione influxus aſtrorum, vt de Lunatico euangelico Origenes & Hieronymus cenſuere δ; vel ratione complexionis atrabiliariæ, & ſimilium cauſarum. conſideratio iſta diſpoſitionum

γ *in verb. ſuperſtitio q. 6.*

δ *Origen. in Math. 17. tract. 3. Hieron. c. 4.*

vel amicarum, vel odioſarũ dæmoni (odioſę fuere in his duabus Ioſephi & Tobiæ narrationibus) magis conſentanea eſt philoſophiæ, quam quod Druſus opinatur dæmonem fugatum dumtaxat ratione ſymboli & ſignificationis per hepar & cor illud repræſentati. ſi dæmon dumtaxat vſus fuit efficacitate agentis naturalis, nec de ſuo addidit malitiæ aliquid artificioſa commixtione, vel induſtriâ ſibi notâ & hominibus incognitâ, vel fracturâ & continui ſolutione, vel detorſione occultâ; tunc poſſet fieri, vt totum maleficiũm naturalibus, quæ medicorum ars approbat, remedijs tolleretur. Sic interpretor ſententiam Richardi Mediauillani, qui cenſet maleficium naturalibus remedijs aliquando in totum ſuperari poſſe ε. Si verò quid huiuſmodi immiſcuit (vt ſolet) remedia hæc naturalia ex parte poterunt iuuare, in totum iuuare non poterunt. ratio diuerſitatis eſt, quia priore caſu poterunt illæ diſpoſitiones in totum tolli, quibus dæmon vtebatur: poſteriore poſſunt ex parte tantum tolli, vel ad tempus impediri, & ſic etiam actio dæmonis priore caſu in totum tollitur, poſteriore remittitur dumtaxat & ad tempus impeditur. Deinde dæmon etiamſi vſus ſit ſolis venenis naturalibus, ſolet nõnumquam, vt poteſt, vim remediorum naturalium debilitare, & impedire, quando Deus permittit: rarò etiam medici poſſunt conijcere quibus medijs naturalibus ille ad nocendum ſit vſus: ita fit vt rarò, imo vix vnquam maleficia naturalibus remedijs penitùs tollantur. Hæc cauſa eſt cur plerique Doctores communiter negarint morbos ex maleficio naturalibus remedijs tolli; ſed communiter affirment à magis alio maleficio ſanari ζ. Et propter hanc diſpoſitionum alterationem canones permittunt energumenis lapides vel herbas portare, abſque incantatione. *c. vlt. 26. q. 27.* Propterea etiam in adhibendis naturalibus remedijs hoc obſeruandum, vt conſideretur; an contra diſpoſitiones, quibus dæmon gaudet, & vti conſueuit, in hominibus lædendis vexandiſque; vires aliquid obtineant: quod ſi deprehendatur, (vt conſtat de pœoniæ radice, rutâ, & muſicâ, & callyonimi piſcis iecinore)

ε *in 2. d. 3. q. 8.*

ζ *ſic Albertus Mag. in Luc. cap 9. Paullus Burgen. in 1. Reg. 16. Pelbertus Guilb. Pariſ. Angl. quos citans ſequitur Binefeld. p. 1. Dub. 3. & Grilla. q. 2 n. 4. & 5.*

nore) tum iudicandum, ijs citra ſuperſtitionem vti licere. Vide quæ de his non omnino indiligenter dicta. *lib. 2. q. 30. ſect. 3.*

SECTIO III.

De remedijs ſupranaturalibus diuinis ſeu Eccleſiaſticis.

HÆc ſola carent omni peccato & periculo, & à Chriſto, vel Apoſtolis eorumque ſucceſſoribus fuere inſtituta: his, antè omnia vt vtantur homines, docendi monendique ſunt. Hæc animæ proſunt ſemper, corpori nunquam nocent; ſæpenumerò à morbis & alijs maleficiorum noxis liberant, aut præſeruant. Hæc ſapientiores medici & Catholicè ſentientes approbant, vt Ioan. Fernel. *lib. 2. de Abdit.* & Cornel. Gemma *in Coſmocrit.* & alij. Nec rarò cogitur dæmon à Deo, mendaci ex ore veritatem promere, & ablegare homines, ad hæc Eccleſiaſtica remedia, quibus ipſe vapulet. In valle quadam Ciſalpinâ diocesis Nouarienſis deſtituebatur puella ſen-
» ſibus, ſed & vmbrarum ſpectris, quas ſibi videre videbatur,
» reddebatur attonita ac ſimilis ſtupenti: verſabatur in vltimis
» finibus huius de qua loquimur vallis; mulier veratrix & ſaga,
» quæ carminibus profitebatur ſanare, quę apud alios inſanabi-
» lia eſſent. magni ad eam concurſus hominum conſilij gratiâ
» & auxilij: & quanquam reclamarent noſtri & ſcelus oſtende-
» rent, tamen illis abeuntibus adoleſcentulæ genitrix, affectu
» materno, filiam mittit, conſulitque mulierculam de vmbris,
» & remediũ petit laboranti. Tum maga, adducite puellã ad il-
» los *(homines Societatis intelligebat)* qui nuper apud vos verſa-
» bantur: ab ijs petite opem. paret mater, filiam adducit itinere
» octo milliũ, idẽ exponit, ac reſponſum veneficæ: vtrãque ad-
» hibitâ peccatorum confeſſione, ſacro ſe corpore Chriſti com-
» munire pręcipiunt noſtri: quo facto melius habuit adoleſcen-
» tula.] *Bencius litteris Prouinc. Mediol. Anni 1591.*

Primum eſt remedium in hoc genere *Vera & viua fides* hoc eſt caritate Dei & proximi vallata. hoc ſcutum nobis pręfert & præbet D. Paullus ad Epheſios ſcribens *a*, hanc loricam

a ad Epheſ 6. v. 16.

β 1 *Theſſal.* 5. v. 8.

γ *in Epiſt. Formicar.* c. 4.

δ *Nazianz. orat. in Cypr.*

Num legend. proturbare.

ricam vt Theſſalonicenſes induant vrget β; hanc diſcipulis ſuis commendat magnus ille Antonius; Magna, *inquit*, dilectiſſimi aduerſus dæmonem arma ſunt, *vita ſincera & intemerata in Deum fides*. Ioan. Niderius γ ex Petri cuiuſdam dictis quinque remedia, vt efficaciſſima laudat. 1. habere fidem integram & Dei præcepta in charitate ſeruare. 2. ſe ſigno crucis & oratione munire. 3. ritus & cerimonias Eccleſiæ colere. 4. publicam iuſtitiam benè exſequi. 5. Chriſti paſſionem verbo vel memoriâ ruminari.] de alijs poſteà dicendum. de primo, confirmat exemplo huiuſmodi: Cum (*inquit quidam maleficus*, me inuocaret, vt quendam inimicum ſuum vitâ priuarem aut in corpore læderem grauiter, fulminis ictu, aut alio modo: vocaui ego magiſterulum, id eſt dæmonem; qui mihi reſpondit, quod neutrum facere poſſet: Habet, inquit, fidem bonam, & diligenter ſe ſigno crucis munit. idcircò nō in corpore, ſed in vndecimâ parte fructuum ſuorum in campo ſi libet, ei nocere poſſum.] Sic Cypriano Mago dæmon reſpondit, ſe Chriſti fide munitis nocere non poſſe δ. alia refert ad hoc probandum Thomas Boſius *lib. 15. de Eccleſ. Notis. c. 1. verſ. 5.* Sed ſunt apud Patres alia magis accommodata. Narrat Caſſianus, duos philoſophos magicis præſtigijs & circumuentione dæmonum conatos D. Antonium perturbare; ſed cùm irrito labore nihil penitùs præualerent: eo profecerunt, *ait*, tales tantæque eorum inſidiæ, tantâ magicâ arte quæſitæ, vt per hæc euidentiſſimè comprobarent, magnam profeſſioni Chriſtianorum ineſſe virtutem; quibus illæ tam ſęuę tamque potentes vmbræ; quas exiſtimabant ſolem lunamque ſi ad eas directę fuiſſent, obducere potuiſſe; hunc non ſolum nihil lædere, ſed ne ad punctum quidem, de monaſterio ſuo valuerint * perturbare.] Epiphanius *in hæreſi Ebionæorum quæ eſt* 30. ſcribit conatus magorum vt feminam quandam Chriſtianam in amorem pellicerent, & tandem quopacto per crucis ſignum & Chriſti fidem ſuperarit mulier: & claudit narrationem hoc epiphonemate; quòd non valuit incantâtis vis, vbi erat nomen Chriſti & ſignaculum crucis.

crucis.] Confirmat experientia, fide Chriſtianâ in Indiam, inuectâ, dæmonũ præſtigia, ſpectra, oracula vel planè, vel magnâ ex parte vbique ſublata. Et quid Indiã memoro? proxima nobis Friſia eſt, ſcribit de illâ Cornel. Kempenſis *lib. 3. de orig. & ſitu Friſiæ, c. 31.* Circa tempora Lotharij Imp. erant paſſim in Friſiâ multa laruarum infernalium ſpectra; quæ, in paruo quodam ſupereminentis collis ſupercilio, ſubterraneum habebant ſpecum, abſque humanâ ope artificio præſtigioſo exſtructum, in quo reſidebant quas antiqui vocabant, *Albas Nymphas*, ſiue vulgari gentis ſermone **Witte Wyven**. harum ſpeciem adumbratam, non verã fuiſſe conſtat: quæ ſolebant nocturnos viatores, gregumque & armentorũ intentos excubijs, & puerperas cum infantibus ſæpiſſimè in abdita ſua, & ſubterranea antra clanculum abducere, in quibus ſubinde ſubterranei murmuris ſonus, atque etiam vagitus infantium auditi ſunt, & præterea etiam ingens fletus & gemitus hominum, & quandoque Muſarum cõcentus & voces dubiâ aure colligebantur. Qua de causâ magna fiebat cuſtodia prægnantium mulierum, & paruulorũ infantium, ne ab iſtis Nymphis infernalibus clam abriperentur. Quæ omnes dæmonum illuſiones, poſt agnitum ſyncerum Dei Euangeliũ (*erant enim tum friſij Sabellij & Arij erroribus dementati*) euanuerunt, & in nihilum redactæ ſunt. Scripſit enim S. Odulphus contra eiuſmodi illuſiones dæmonũ chartam de S. Trinitate, quãper Eccleſias & Parochias Friſię ſacerdotibus miſit, vt in populo frequenter publicè legeretur] chartæ exemplar, quod eſt Catholicæ fidei quædam explicata profeſſio, mox ſubdit idẽ Cornelius. De mandatorum Dei obſeruantiâ & vitæ innocentia, quam ſint efficax remediũ docere poſſunt D. Ciprianus ad Fortunatum, *de exhortatione Martyrij*, Lactantius *lib. 2. cap. 16.* & Ambr. Anſbertus *lib. 5. in Apoc. c. 11.*

SECVNDVM, eſt *legittimus in Eccleſiâ Catholicâ Sacramentorum vſus*; Vt pro nondum initiatis *baptiſmus*. Nam docet experientia eos quos conſtat nondum baptizatos à maleficijs liberari, per baptiſmum abſolutè collatum; eos quos probabiliter

liter putamus non baptizatos, per baptiſmum ſub conditione idem conſequi. dixi probabiliter putamus non baptizatos: nam ex leuibus coniecturis id putare non ſufficit, ne ad conditionale quidem ε lauacrum, verbi gratia, tantum quia quis noctu ſomnians ambulat vel maleficiatus eſt, hæc enim etiam baptizatis contingunt.

ε *Vide Sotum in 4. d. 3 a 9.*

De Baptiſmo, docet Eccleſiaſtica hiſtoria; Tyridatem Armeniæ regem, cùm Chriſtianos Diocletiani tempore varijs cladibus & damnis affeciſſet. & Gregorium quidem in lacum luto & altitudine moleſtiſſimum fame enecandum miſiſſet; Ripſimen verò virginem, recuſantem illi obſequi, & ſocias eius Sanctimoniales plurimas, crudeliſſimè necari iuſſiſſet; mox Dei vindictam conſequutam. inuaſit enim eum inſania, qua planè dæmoniacè furebat, & mutatâ corporis figurâ in porcum, mentis emotæ, dentibus ſuas abſumebat carnes. ceteri quoque, qui eius facta approbarant, milites, magiſtratus & alij in furorem redacti ſimilia deſignabant, & ipſi in ſues conuerſi vt vult Nicephorus, vel mente tantum abalienati, vt cenſet Metaphraſtes: tandem baptiſmi lauacro abluti corporis formam & animę mentiſque ſanitatem receperunt, ipſo illos baptizante & exhortante ad pænitentiam D. Gregorio Martyre; non quidem illo Thaumaturgo, vt putat Scholiaſtes Nicephori, ſed alio, vt docet Metaphraſtes. Neque hoc malum vllâ arte magicâ (vt eruditus vir cenſuit) fuerat illatum, ſed Deo vindictam per angelos malos exſequente: vnde patet, cùm ea vis fuerit baptiſmi, in dęmones maleficiorum auctores, maiorem in ipſos maleficos & eorum opera futuram. Non eſt diſſimilis narratio, Ioannis Villanei apud Thomam Boſium ζ; Anno (inquit) 1298. rex Tarta- »
rorum Caſſanus, quem vocant alio nomine Magnum Chá, »
cum ducentis equitum millibus Syriam cępit, & finitimas »
regiones: omnibus itaque formidandus petijt ſibi vxorem »
filiam Regis Armeniæ, quod audiſſet eſſe pulcherrimam. »
Rex Chriſtianus tanti Regis viribus exterritus dedit. Illa poſt »
aliquod tempus è viro ſuo Caſſano edidit in lucem partum »

ζ *Villaneus lib 8 c. 35 Boſius lib. 1. de Notis Eccleſ. cap. 16.*

tantæ

tantæ deformitatis, vt rex maritus nullo modo illum veluti
» ſuum voluerit agnoſcere; quòd monſtrum videretur. Vocat
» ad conſilium primarios: de ipſorum ſententiâ vxorem velut
» adulteram, partum veluti ex adulterio ſuſceptum, vltimo ſup-
» plicio adiudicat. Innocens mulier infelicitatem ſuam deplo-
» rans, ad preces confugit: ignara conſilij, petijt vt ſibi liceret
» baptizare quem pepererat, data illi facultas: ita tamen, vt ad-
» eſſent baptiſmo aliqui ſpectatę fidei viri vnâ cum rege, ne qua
» fraus fieret. Mira res. vbi baptizatus eſt puer, adeò venuſtus
» ac formoſus apparuit: vt Rex, tanta re permotus, cum pluri-
» mis, nomen Deo dederit, & maximum Chriſtianę rei factum
» fuerit incrementum. *fuſiùs idem narrat D. Antoninus p. 2. hiſt.*
» *tit. 20. cap. 8. §. 9.*

Veniamus ad recentiores narrationes æquè certas. Pet. Chieza de Leon *p. 1. Hiſtor. Peruanæ cap. 118.* miraculi plenam de ſpectris victoriam huic Sacramento à Deo tributam deſcribit, ex quo fideliter narrabo. Prope Anzermam, loco, cui nomen Pirſa, imperabat regulus cui frater florenti ætate erat, quem nominabant Tamaracungam. Iuuenis hic mirè baptiſmum ſitiebat: eâ causâ Chriſtianos adire cupiebat; ſed miris eum viſis dæmones perterrefaciebant. Offerebant ſe ſoli videndos, olidarum auium ſpecie, quas Auros, nuncupant. cernens iuuenis dæmones ſæuire, accerſiri Chriſtianum in viciniâ degentem iubet. venit ille non ſegniter, & intellectâ reguli voluntate, crucis ſignum fronti eius impreſſit. hoc magis irritari hoſtes illi, & ſæuiori ſpecie ſe inferre. videbat ſolus Indus; Chriſtianus nihil niſi ſaxa cadentia, & dæmonum ſibila ſentiebat. Aduenit tum commodè eo loci Pachecus quidam Hiſpanus, & ſe ſocium addidit Chriſtiano alteri in diſcrimen. His cernentibus Tamaracunga trepidabat vehementiùs, & exalbeſcebat metu, quin & per aërem raptabatur: id omnes videbant, & ipſum quidem querentem gementemque illos vlulantes ſibilanteſque excipiebant auribus. Semel cum Indus poculum vino plenum manu teneret; en tibi vas in aëra efferri, & vino vacuum reddi; mox vinum in illud ex

alto refundi; & formidine plenum Indum veſte vultum faciemque cooperire, ne horrenda illa ſpectra in oculos incurrant. Sic tecto faciem, non remotis veſtibus, nihilominus cretam in os ingerebant, vt obſtructo ſpiritu fauces præfocarent. Tandem Chriſtiani, qui continuè interea Deum orarant, ſtatuêre in vrbem Anzermam eum deducere, vt ibi ſalutari lauacro tingeretur. Dedere ſe comites viæ plures trecentis Indi, ſed adeò pauidi, vt ad Principem baptizandum propiùs accedere non auderent. Venêre ſimul omnes ad iter impeditum & præfractum; ibi hoſtes humani generis nitebantur abripere in aërem, vt præcipitarent; ſed ille validâ voce Chriſtianos orabat, vti ſuppetias venirent. accurrêre, & in medium agmen ſuum, recedentibus metu Indis, recepere, & cingentes eum funibus, funes cingulis ſuis alligauere; atque ita medium ſtipantes ſimul incedebant, manu tres cruces præferentes, nunquam intermiſſis pro liberatione & ſalute miſeri precibus. Ne ſic quidem omni moleſtiâ liberi proceſſere. Sæpè illum terræ adflixere hoſtes; & in viæ cuiuſdam accliui aſcenſu, vix manibus eleuare in aëra volentium & necare nitentium extorſerunt. Vt ventum Anzermam, in Pachieci domũ; Chriſtiani, quotquot in oppido, cõuenere; ibi omnes cernere crebro grandine de tecto lapides deijci, & audire ſibilantes, clamanteſque dæmones, ſolemne illud quo ſoliti Indi Martem laceſſere; HV, HV, HV, ferociter, & crebrò celerrimè ingeminatum. Mortem dæmones intentabant, niſi voluntatem baptiſmi abijceret: contra Chriſtiani Deum obſecrabant, ne dæmones permitteret ereptâ corporis vitâ Indo animę vitam impedire. Gliſcente deinde ſaxeo imbre, templum petiere. Ibi, quia ſtramineum erat, Euchariſtia non aſſeruabatur. Aiebant nonnulli, ſe ante ingreſſum neſcio quos inambulantes audiuiſſe. Vbi templum apertũ, & cum Indo ingreſſi ceteri, cernebat Indus dæmones terribili ſpecie, ſed capite deorſum terram ſpectantes, pedibus ſurrectis: cumque Frater Ioannes ordinis Beatæ Mariæ, pararet eum baptizare, non viſi vlli Chriſtianorũ dæmones, in om-

in omnium oculis, Indum eripiunt, ſuſtollunt in altum, & capite deorſum, vt ipſi erant, ſtatuunt. Chriſtiani tum fide freti, altâ voce, IESV CHRISTE ADIVVA NOS inclamantes Indum extorquent retentantibus, & iniectâ collo eius ſacrâ ſtolâ aquâ luſtrali aſpergunt. attamen adhuc in templo ſibila, fremituſque audiebantur; Tamaracunga dæmones cernebat, & alapis frequentibus cædebatur, adeò vt & pileum quem obtendebat oculis, ei excuſſerint; & faciem ab ijs conſpuebatur ſaliuâ fætidâ. Hæc nocte accidere. Orto mane monachus ſacris veſtibus induitur, vt incruentum offerat Sacrificium. Vix miſſam inchoarat, ceſſarunt ſibila, fremitus, vlulatus, ſtrepitus, deſijt Indus vexari. Peracto Sacrificio, Tamaracunga cum vxore & liberis baptiſmum flagitat; quo percepto, fide robuſtior & audacior factus; ſe iam Chriſtianum aſſerit, experiri velle, quid hoſtes poſſent. Solum ſinerent periculum facere. ſolum non auſi aggredi. lætus ter quatérue per templum obambulans clamabat, gaudium nō capiens, *Chriſtianus ſum, Chriſtianus ſum.* vt vidit ſe immunē, & victorem, domum redijt: nec quicquam amplius moleſtiarum ſenſit. Tanta vis baptiſmi fuit.

„ In Būgo anno 1596. erat fæmina gentilis à dęmone obſeſſa „ huic indicatum eſt à dæmone liberari nō poſſe, niſi fiat Chri- „ ſtiana: cum illa annueret, & iam ſe ad baptiſmum compararet, „ nocte inſequenti dæmon ei diſſuaſit, ne fieret Chriſtiana, di- „ cens: hactenus tantâ familiaritate, tanto tempore mihi es „ cōiuncta, & nunc me deſeris? non abibis profectò inulta. dor- „ mienti itaque, nec ſentienti, abſcidit capillos, vno tantum ca- „ pillorum flocco relicto. Illa verò cùm ſummo mane depre- „ henderet ſibi ademptum capillum, & arundini lecto oppoſitę „ implexum; calcar eâ fraude ſibi additum putauit, vt citiùs ad- „ uolaret ad baptiſmi antidotum: quod & factum eſt: atque eo „ ſuſcepto māſit ab omnibus dæmonis moleſtijs immunis.] *ſic P. Lud. Frois in litt. Iapon. illius anni.* Ex eodem ſunt ſequentia.

„ In Ciazzuranâ inſulâ gentili adoleſcentulo octodecim „ annorum ſe crebrò viſendum offerebat canis ingens, horri-

bilis,& rufus: qui eum alloquebatur,& per montes in loca abditiſſima deducebat,detinens eum ibi biduò,vel triduò,atque impellens,vt ſe manibus ſublatis adoraret, aliaque ſcriptione indigna faceret. Adoleſcens miſer,videns ſe tantas moleſtias à capitali humani generis hoſte perpeti, tandem perfugium habuit ad Eccleſiam, doctrinam CHRISTIANAM audiuit & didicit, baptiſmi Sacramento CHRISTO deuinctus, ac de cætero nunquam à Tartareo illo cane diuexatus.]

Bungi circa annum 1549. quidam ancillam habebat dæmoni familiarem. Nam dæmon ad eam accedens vulpis figurâ ſingulis noctibus domo educebat. verum per baptiſmũ ſuſceptâ fide,ab hoc ſpectro liberata eſt.] *Litteræ Iaponicæ illius temporis.* Tantum dæmoni detrahitur veræ fidei ſuſceptione. cui rei firmandæ adijciam ex Rhenanæ prouinciæ geſtis aliud.

Anno 1583. Herbipoli ædes erant cuidam parocho non procul ab vrbe, ſiue malo dæmone, ſiue præſtigijs infeſtæ. Narrabat ipſe parochus domeſticique propinqui, quidquid erat in ædibus magno impetu ad terram adfligi, ardẽtes præterea faces,eaſque plurimas in conclaui, quo nulla aſpirabat aura concluſo,anhelitu vno reſtingui; lectos cubantibus,puluinos ceruicibus vi ſummâ ſubtrahi;pleriſque domeſticorum ſic præcludi fauces,vt præfocari viderentur: denique multa & adſpectu & auditu tetra in eâ domo fieri ſolita. Parochus triſtis,conſilijque inops noſtros adijt, commemoratiſque quas pateretur iniurijs, Sacerdotem aliquem cuius præſidio tueri ſe poſſet, à Rectore popoſcit. Datum eſt vni negotium, qui cùm ieiunus ſub veſperam eo ſe contuliſſet; vix intra limen pedem intulerat,cùm ea ipſa quæ audierat intuetur,ipſo cum comite inſpectante parieti eſt impacta ſcutella,tantâ vi,tantoque impetu iaculantis, vt eos qui aderant metu propemodum exanimarit. Pater omnes bono animo eſſe iuſſit, hortatuſque parochum,vt ad expiandum animum ſe compararet: ipſe ſuperpelliceo ſtolaque indutus in ſuperiore ædium parte,vbi plerumque tumultuari aſſueuerat dæmon, aſcendit.

„ Hic vſitatis Eccleſiæ religionibus ad dæmones fugandos ad-
„ hibitis, cùm reſponſum daretur nullum, nemoque Sacerdotis
„ voce prouocatus adeſſet: redit ad exhortandos domeſticos,
„ præcipueque ad hæreſim abijciendum, expiandaque confeſ-
„ ſione peccata: tum luſtratis ritè ſedibus, ad collegium nō ſine
„ magno animorum fructu reuertit. conſtat enim multos ab
„ hæreſi reſtitutos, Eccleſię, & ędes illas omni ſuperiori mole-
ſtiâ, vt teſtatus eſt poſtea parochus, liberatas.] fuit eodem tem-
pore Monachij in Bauariâ quidam adoleſcens Iudęus, XXII.
„ natus annos, communi omnium gratulatione in ipsâ Gym-
„ naſij aula baptizatus. huic miras ſæpe dæmon inſtruxit inſi-
„ dias: & quo magis vrgebat ille baptiſmum, eo hic impugna-
„ bat vehementiùs. nudum penè de nocte eiecit ex ædibus, in-
„ terdum etiam fauces illi premere, nonnunquam eum viſis
„ ſpectriſque terrere, vt de mente illâ deijceret conſueuit. Vul-
„ tus dæmonis adeò fœdi, vt negaret adoleſcens parem ſibi vl-
„ lum videri ijs imaginibus cruciatum. Pridie eius diei, quo
„ baptiſmate luſtrandus erat, quoniam eo demum die de victo-
„ riâ dæmonis agebatur, multò eum vehementiùs inuidus ho-
„ ſtis exercuit, ita vt is nè à pluribus quidem contineri loco poſ-
„ ſet. Vt autem vi baptiſmatis Chriſti membrum effectus eſt,
„ continuò fractus & debilitatus dæmon fuit.]

Non diſſimilis vis eſt *Confirmationis*. teſtatur enim Lactantius gentilium ſacra litare non potuiſſe, ſi aſſiſteret Chriſtianus aliquis ſacro chriſmate delibutus; & ſic huius virtute Sacramenti dæmones fugari ſolitos, ne poſſent in viſceribus hoſtiarum futura depingere, vel conſulti reſponſa reddere θ. Et narrat Prudentius ipſi apoſtatæ Iuliano id accidiſſe, & omnes magicas eius artes, ſic irritas factas, vnius Bataui ſpiculatoris Chriſmate ſignati præſentiâ:

θ *lib. 4. diu. inſt. c. 17.*

„ *Principibus tamen è cunctis non defuit vnus*
„ *Me puero, vt memini.* & poſtea
„ *Fortè litans Hecaten placabat ſanguine multo,*
„ *Cùm ſubitò exclamat media inter ſacra ſacerdos*
„ *Pallidus. en quid ago? maius rex optime, maius,*

Neſcio

Neſcio quod Numen, noſtris interuenit aris.
Accitas video longè diſpergier vmbras.
Territa Perſephone vertit veſtigia retrò
Exſtinctis facibus, fracto fugitiua flagello.
Nil agit arcanum murmur, nil Theſſala proſunt
Carmina. turbatos reuocat nulla hoſtia Manes.

& poſtea cauſam exprimit turbati Sacrificij & artis irritæ.

Neſcio quis certè ſubrepſit Chriſticolarum
Huc iuuenum. genus hoc hominum tremit infula, & omne
Puluinar Diuum. lotus procul abſit & vnctus;
Pulcra reformatis redeat Proſerpina ſacris.
Dixit, & exſanguis collabitur, ac velut ipſum
Cerneret exſerto minitantem fulmine Chriſtum.
Ipſe quoque exanimis poſito diademate Princeps
Pallet, & adſtantes circumſpicit. ecquis alumnus
Chriſmatis inſcripto ſignaret tempora ſigno;
Qui Zoroaſtræos turbaſſet fronte ſuſurros.
Armiger è cuneo puerorum flauicomantum,
Purpurei cuſtos lateris, deprenditur vnus:
Nec negat, & gemino gemmata haſtilia ferro
Proÿcit, ac ſignum Chriſti ſe ferre fatetur.
Proſiluit pauidus, deiecto Antiſtite, Princeps
Marmoreum fugiens nullo comitante ſacellum,
Dum tremefacta cohors, dominique oblita, ſupinas
Erigit ad cælum facies, atque inuocat IESVM.

Nec ocio multo, nec labore opus Scholiaſtæ Prudentij, ad narrationis huius de Iuliano confirmationem apud varios inueniendam: quam illi ſuggerebat vnus *Orat. 1. in Iulianum* Greg. Nazianzenus.

De *exomologeſi & peccatorum confeſſione*, breuiter hæc accipite. Circa annum 1591. Pontimuſſi puer erat nobili magis pollens genere, quam domo opulentâ: compingitur in aulam parentum iuſſu à gymnaſio abſtractus: ſed mobilitate ingenij, cùm recurſaret deſiderium vitæ prioris, ſtatuit inter lixas caloneſque verſari potiùs in caſtris. iter ingreſſo atra viri ſpecies

ſpecies occurrit in ſericâ veſte: qui interrogans cauſam triſtitiæ, pollicetur remedium. Verum, vbi ego te adiuuero, ecquid erit præmij? At puer. Vt totum (inquit) me excutias ne teruncium quidem reperias. ſubijcit alter. da te mihi modo: nulla tibi cupiditas fruſtrà erit. exiſtimauit puer ſe in ſeruitium expeti: poſtulat tempus deliberandi. ille contra, onerare promiſſis ingentibus, vt vel puero tanta iam vaniloquentia mira eſſet. ſuſpectare cœpit, num in figurâ hominis lateret cacodæmon. Mox cùm tacitus totum eius corpus emetitur oculis, ſiniſtrum pedem animaduertit cum biſidâ vngulâ ac deformi: ſtatim cohorruit, & (qui mos rectè inſtitutis in metu repentino) IESVM ingeminans CRVCIS ſigno armat frontem: eodemque puncto ſæua ſpecies euanuit. Tertio poſt die ad ſuos reuertenti eadem imago ſe offert, & proditur pedis eâdem notâ. Quęrenti vtrum captum eſſet conſilium, reſpondit puer ſibi domino opus non eſſe. rogatus quo iret, vrbem nominauit. tum dæmon ante eius pedes crumenam iacit ſonantem, in qua triginta quadragintáue Flandrici nummi (ex his reperti poſtea inaurati duodecim, recentes diceres & aſperos, veluti ab adulterantibus monetam: nam æreos fuiſſe ignis oſtendit) tum puluerem in linteo perniciałem tradit, cuicumque ſubitâ morte tollendo. addit conſilia ad turpes libidines, & admonita, ab *Piacularis* vſu *aquæ*, & ab adoratione *conſecratæ hoſtiæ* (quam contemptim placentulam appellabat) abſtinendi, eam blaſphemiam dum auerſatur puer animo pio, ſimulque veretur, ne obtorto collo ſtranguletur à monſtro, ſalutarem *crucem* imprimit pectori, ſtatimque magno impetu alliditur ad terram: nec niſi poſt ſemi horam exſurgit: mox matri redditus ſcholæque, & *ſacrâ confeſſione* expiatus, è laqueo venantium metuque ereptum ſe eſſe diuinâ ope gratulatur.] *Bencius in litteris Prouinc. Franciæ.* Si quis malit vetuſta: ſic ſcribit Hector Boëthus *lib. 8. rerum Scoticarum*, Anno Chriſtianæ ſalutis ſexto ſupra octogeſimum milleſimum & quadringenteſimum, nauigantibus è Phorteâ æſtuario in Flandriā negociationis

tionis cauſâ, tanta ſuborta eſt ventorum vis, vt velis, malo, armamentiſque ruptis, nauique fœdè inter tumentes vndas iactata, certiſſimam mortem cuncti exſpectarent. Nauicularius tantam tamque inſolitam aëris inclementiam eo temporis demiratus (ſuberat enim ſolſtitium æſtiuum) cùm id non ſiderum, ſed malorum dæmonum, qui hominibus ſemper ſunt infeſti, inſidijs, magnis tribueret clamoribus; reddita eſt vox ex imâ naui mulieris ſe miſerè incuſantis, quod incubo humanâ ſub effigie, quî cum per multos anteactos annos habuiſſet conſuetudinem, iam tum fuiſſet commixta, & ab eo ſubacta: mari ergò celeriùs ſe tradendam, vt ipsâ pereunte, quæ tanti mali imminentis cauſam præſtitiſſet, ceteri Dei benignitate permanerent incolumes. Accedens ad lacrymantem fœminam iubente nauiculario ſacerdos, eius atque ceterorum ſaluti conſulendi cauſa, crimen iam palam fatentem, horrentem ſcelus, vehementer alto ex pectore ſuſpirijs indicibus, pœnitentemque facti, piè eſt hortatus, ne ſibi deeſſet; cui certò cognoſceret Numinis fauorem adeſſe. crimina lacrymis ac animi pœnitudine deleri. Tantam miſerentis Dei clementiam eſſe erga mortales, vt altiùs vel in malorum profundum lapſos, reſipiſcentes, nonnunquam ad maiorem longè, quàm vnquam ante habuiſſent gratiam, recipiat. Mediâ pij Sacerdotis adhortatione, cùm multis ſuſpirijs mulier admiſſum facinus deploraret, cunctis viſa eſt atra nubes è nauis ſentinâ profilijſſe, ingentique ſono, flammâ, fumo, atque fætore, ſeſe deiecisse in mare. Sedatum eſt inde cælum &c.] Aut ſi ne hoc quidem ſatis vetulum: audite Hincmarum Archiepiſcopum Rhemenſem, qui his vtitur verbis; ſi per ſortiarias, ait, aut maleficas, occulto ſed nunquam iniuſto Dei iudicio permittente, & diabolo præparante, concubitus non ſequitur; hortandi ſunt, quibus iſta eueniunt, vt, corde contrito & ſpiritu humiliato, Deo & Sacerdoti de omnibus peccatis ſuis duram confeſſionem faciant, & profuſis lacrymis &c. 1 *Beda* quoque, illud Chriſti dæmonem interrogantis explicans; *Quod eſt nomen tibi?* ſic ſcribit; ſed & noſtri temporis Sacerdotes, qui per exor-

1 *cap. ſi per ſortiarias.* 33 *q.* 1.

exorciſmi gratiam dæmones eijcere norunt, ſolent dicere; patientes non aliter valere curari: niſi in quantum ſapere poſſunt, omne quod ab immundis ſpiritibus viſu, auditu, guſtu, tactu & alio quolibet corporis vel animi ſenſu, vigilantes dormientéſue pertulerint, confitendo patenter exponant.] *Et mox hoc idem exemplo confirmat ex relatione cuiuſdam ſibi vicini presbyteri*; quondam religioſam feminam à dæmonio curare cœpiſſe, ſed quamdiu res latebat nihil apud eam proficere potuiſſe. Confeſſo autem, quo moleſtabatur phantaſmate, mox & ipſum orationibus, ceteriſque, quæ oportebat, purificationum generibus effugaſſe κ.] *Ioannes Diaconus* tria narrat exempla eorum qui à dæmone poſſeſſi, mox vt peccatum B. Gregorio confeſſi, pænâ peccati ſe liberatos ſenſere: & eorum quidem vnum cum octies negaſſet, octies ſic à dæmone renouatâ vexatione tortum, nonâ demum vice, qua furtum faſſus, perceptâ pænitentiâ penitus fuiſſe redditum immunem λ. *Petrus Venerabilis*, abbas Cluniacenſis cùm narraſſet horrendam monachi cuiuſdam à dæmone vexationem, neque eam oratione, & aquæ luſtralis aſperſione tolli potuiſſe, grauiter & verè ſubiungit; ſed ne miretur aliquis, benedictæ aquæ aſperſione dæmonem non fugatum, agnoſcat tabe interiùs latente, vnguenta exteriùs adhibita nihil proficere poſſe. Tabem autem voco lethale peccatum, quod quamdiu in interioribus quibuſlibet latuerit, nullius exteriùs ſacramenti perceptio ei prodeſſe poterit μ.] Hortatus illum ad confeſſionem omnium peccatorum faciendam Abbas: poſtquam confeſſus, vexatio prorsùs deſijt. Cæſarius narrat, Bonnę quendam Sacerdotem peſsimę vitæ, laqueo eam abrupiſſe: eo mortuo, concubinam pænitentię deſiderio, monaſterium ingreſſam; ſed, Dei permiſsione, ab Incubo dęmone ſępiùs ad flagitium importunè ſollicitatam; *crucis ſigno* & *aquæ benedictæ aſperſione* repuliſſe: ſed cùm rediiſſet, *Angelicâ ſalutatione* deuotè recitatâ, longius velut ſagittâ ictum fugiſſe. Neque adhuc dum finis: donec purè omnibus vitę maculis *confeſsione* expurgatis, abiit importunus

κ in c. 8. Lucæ col. 315.

λ lib. 1. vitæ D. Gregorij c. 11. 12. & 13.

μ lib. 1. miraculor. c. 6.

v *lib 3. mira-cul c. 13.*

Theod. de Apold lib. 6. vitæ D. Domin.

procus nunquam rediturus v. Eâdem peractâ Leodienſem quendam, moleſtiſſimis ſuccubi dæmonis ludificationibus teſtatur ereptum Niderius *in Formicarij Epitomâ*. Sed illuſtrius eſt, quod auctor Anonymus, ſed fidei certę de B. Catharinâ S. Birgittę filiâ tradidit; eam cum Neapoli verſaretur, cuidam Nobili viduæ narranti, filiam ab nocturno dęmone grauiſſimè infeſtari, optimè conſuluiſſe. His auditis (*ait*) valde illarum vicem dolebat Catharina, & tacitè legens ſecum ſemel *Salutationem Angelicam*, vt ſemper erat ſolita, cùm de rebus ſpiritualibus conſuleretur, ſaluberrimum eis conſilium impertijt. Primò, vt puri ſua peccata confiterentur. Aiebat enim ob peccata in confeſſione celata, plerumque id genus illuſiones accidere. Deinde vt nudis pedibus, & abſque lineis induſijs cum omni humilitate continuis octo diebus irent ad templum S. Crucis, & ob reuerentiam paſſionis Chriſti coram imagine ipſius à cruce pendentis legerent ſepties Dominicam orationem & Angelicam Salutationem. Addebat verò ſe quoque, licet indignam, ex commiſeratione libenter pro ipſis Deum rogaturam. Fecerunt illæ quod iuſſæ. & octauo die liberatæ fuerunt. [*Sur. tom. 2. Mart. 22.*] vbi Nota Lector dierum continuationem petitam, quia continuata pænitentia ſolet eſſe feruentior, quàm interrupta: numerum verò additum, non fiduciâ numeri; ſed vt feminæ illæ certi aliquid per modum ſpontaneæ pænitentiæ ex Sanctę conſilio ſuſceptæ præſtarent: ſic etiam D. Dominici tempore Reginaldus. *Confeſſionis* beneficio quendam fratrem, quem dæmon pede apprehenſum per templũ raptabat, liberauit. [*Theodoricus de Appoldiâ lib. 6. vitæ D. Domin. cap. 3.*] Sic & S. Athanaſia abbatiſſa mulierem eripuit à vexatione mali dæmonis. [*Metaphr. 14. Auguſti.*] ſic quodam ob cupiditatem vindictę, dæmonũ à legione vexato, dirâ hanc pænam S. Arnulphus Epiſc. Sueſſionenſis depulit, vt eleganti ſtilo deſcribit ſucceſſor eius Liſiardus *vitæ Arnulphi capit. 24.* Sed ſubdamus iterum quædam recentiora. In Auſtriâ (nondum anni ſunt decem) vir nobilis magno quodam & furori

,, rori proximo amore diſtinebatur vt nullum eius, neque hu-
,, manis neque diuinis admonitis, faceret finem: ita veſano cō-
,, pleta igne torrebantur tota præcordia : hac ratione furere
,, deſijt, terrore diuinitus incuſſo. Leuiculâ correptus febri,
,, cùm iaceret noctu lecto affixus, ante ſe videre viſus rhedam
,, flammiferam, ſubiectumque equum flagrantem igne : tum
,, rhedarius, informe monſtrum, tætrumque atque ipſo (vtar
,, verbo ipſius) malo dæmone truculentius, quo nihil terribi-
,, lius mortalium timori eſt. Quid ceſſas, inquit? quin conſcen-
,, dis currum dignum promeritis tuis? horruit miſer ſubito
,, pauore defixus: tandem recepto animo corripit gladium pro-
,, ximum lecto, vibratque, vt ſubueniatur interim magnâ vo-
,, ce domeſticos inclamans. trepidi accurrunt famuli, domuſ-
,, que tota ſopore diſcuſſo: quinetiā exciti vicini nonnulli, quæ-
,, rentes clamoris cauſam: dein prætexentes impoſitum fuiſſe
,, auribus oculiſque formidini alleuandę. Verum cum fremeret
,, adhuc eſſe in conſpectu, nec finiretur metus, inſinuaret ſe
,, potius in pectora aliorum, intempeſtâ licet nocte venitur
,, ad collegium: mittuntur duo, qui *luſtrali aquâ*, *crucis ſigno*,
,, & in *cerâ conſecratâ imagine agni* timorem tantiſper leniunt,
,, dum affirmaret æger dæmonem abſceſſiſſe in præſens mina-
,, ci vultu, ſæuæque iræ manifeſtum : *detectis* deinde *peccatis*,
,, turpi perinde amore; quam triſti animum terrore libera-
,, uit.] *Litteræ Auſtriæ 1591.*

,, Eodem tempore in Bauariâ, mulier ærumnoſa, leuitate
,, naturæ, ſiue grauitate ærumnæ; implorato dęmoni ſeſe deuo-
,, uit, vt opem ferret: & tum quidem non ſenſit pręſentē, verum
,, in poteſtatem vt redijt ex merore, dedit pænas iacti verbi, ter-
,, roribus non tantum pauida, ſed & verberibus tunſa: vt etiam
,, ab aditu noſtri templi prohiberetur, virgarum quas ſola ip-
,, ſa conſpicabatur intentu. Cùm rem narraſſet matronę cui-
,, dam adducta ad ſacerdotem noſtrū, ab eoque *Confeſſione* pur-
,, gata eſt, omnique moleſtiâ liberata, *cereâ cœleſtis agni imagi-*
,, *ne* ad collum appēsâ. Idem remedium alteri fuit eodem mor-
,, bo laboranti. Votum alia virginitatis & monaſticam vitam,

cum inceſtis nuptijs mutarat propinquorum impulſu. non „ impunè. nempe coniuncta eſt, cum viro nequam, neque de- „ ſerebatur vnquam ab angore conſcientiæ: ita miſerè viuebat. „ cùm afflictaretur aliquando his curis, & careret ſolatio, domo „ egreditur: mox dæmonem cum ingenti terrore conſpicit, fu- „ gatque *Cruce* obiectâ. ſed confeſtim tamen, non ſecus ac furijs „ icta, quoduis facinus immane meditatur. intermicabat in his „ tenebris aliquid lucis. confugienti ad *preces*, vt ad exortum „ Solis nebula, timor abſceſſit. ſubit cogitatio confeſſionis, & „ recordatio fidei violatæ: nimirum hoc ſeminarium mali. cùm „ acceſſiſſet ad ædem, multo magis cùm perrumpere conare- „ tur *ad Sacerdotē à confeſſionibus*, retrahebatur quaſi manu in- „ iectâ: donec tandem aliorum auxilio exemploque & ſeipſam „ & malum dæmonem vicit.] *Litteræ German. ſuper.* in ijſdem & illud expreſſum; in Vindelicis matrona grauiſſimo conflictata morbo, & à medicis deſerta, expers *confeſſionis* obſtina- „ uerat mori: ſed cùm inuiſeretur ab vno è noſtris, deiecta de „ ſententiâ, mox etiam de criminibus audita, & *ſacro Chriſti* „ *corpore* refecta eſt: poſt hæc meliùs eſt ægrę factum, præter „ ſpem medicorum: quos illa valere iuſsit, vtiliore iam phar- „ maco, quod conſtituit ſæpè vſurpare in poſterum, reperto. „ At malefici quidam homo ingenij & audaciæ promptæ, „ multa de morituris, diſtantibus quantum libet locis, vatici- „ nabatur ludificante diabolo: à quo cum ſingulis penè nocti- „ bus exerceretur, incitabatur interdiu oblatâ ſpecie auguſtio- „ re, ad grauiora flagitia. Fluctuabat miſer, & iam vulgo miſe- „ randus: ſed, Deo adſpirante, miſeriarum tandem perfugium „ *in portu confeſſionis* inuenit.] *Ibidem*. Vide etiam dicta ex Gaufrido *ſup. tom. 2. pag. 57. A.*

De Venerabilis *Euchariſtiæ perçeptione* reuerenti ac debitâ vetuſti quoque patres id vnanimiter conteſtantur. Caſsianus de quodam à dæmone, nocturnis illuſionibus, grauiter infeſtato, meminit; qui cùm, Seniorum conſilio, medicinâ huius ſalutaris remedij vſus fuiſſet; ita omnis Diabolicæ tentationis „ ſcena detecta eſt, vt mox virtute Dominici corporis prote- „

gente,

„gente, illa præteritæ illuſionis conſuetudo ceſſaret o.] B. o Collat. 22. c. 6.
„*Proſper*; Noſtris quoque temporibus (inquit) Aſpere VI.
„Coſ. Carthagini conſtituto, hoc ſignum diabolicum mõſtro-
„ſumque, quod illic accidit, quis illius patriæ ciuis ignorat?
„Quædam iuuencula Araba natione, ancillæ Dei habitum ge-
„ſtans; cùm in balneo lauans ſimulacrum quoddam Veneris
„impudicè aſpiceret, & ſeipſam, eique ſe conſimilans, domici-
„lium ſe diabolo præbuit. Statim ille leo qui rugiens circuit,
„quem quærebat inuenit. Meatus igitur gutturis eius occu-
„pans, nullum cibum, nullumqe potum traijciens per ſeptua-
„ginta fermè dies totidemque noctes, ieiunium ſibi diabolus
„ex capto poſſeſſoque vaſe exhibuit. Hoc monſtrum parentes
„puellæ, per tot dierum ſpacia auferri poſſe ſperantes, dum iu
„ge malum vlteriùs tolerare non poſſent, ſimul cum filiâ ſeſe
„ingeſſerunt ſacerdoti, quæ acta erant fideliter intimantes.
„Hoc tantum puella fatebatur, auem quandam noctis medio
„apparere, quæ ſibi ore, neſcio quid, infunderet. Stupor tunc
„inerat cunctis videre puellam nullis indicijs diuturni ieiunij
„fœdatam, nullo pallore, ſeu tabe, vel debilitate confectam:
„quin potiùs robuſtam ſucco viſcerum, moleque membro-
„rum. Cumque incredibilia viderentur, quæ dicebantur, ha-
„bito conſilio, in monaſterio puellarum, in quo reliquię S. Ste-
„phani ſitæ ſunt, ſacerdos puellam ſimul & præpoſito commẽ-
„dauit. Illic primo tantum die apparuiſſe illam auem aſſeruit,
„ſibique increpaſſe; quòd neque fame neque ſiti compulſa il-
„lum appeteret locum, quo ſibi accedere non liceret. Per duas
„ſanè hebdomadas nihil cibi vel poculi ſumens in monaſterio
„manſit. Accidit autem vt quintuſdecimus Dominicus illu-
„ceſſeret dies, aſcendente nobiſcum Sacerdote, vt matutinum
„illic ſacrificium ſolitò offerretur. puellam præpoſitus ad alta-
„re perduxit, eo inceſſu & habitu, quo ſolent rubore perfuſæ
„ex epulis poculiſque mulieres aduenire. Sed vt ſe illa pro-
„ſtrauit altari, clamore fletus ſui cunctis aſtantibus gemitus la-
„crymaſque induxit; quibus tantũ malum auferendum plebs
„Dominum exorabat. erat enim iam indecens murmur in po-
pulo.

pulo. Peracto itaque ſacrificio, cùm eadem inter cæteras, breuem particulam corporis Domini tinctam à ſacerdote perciperet, ſemihorâ mandens traijcere non valuit, nondum illo fugato, de quo dicit Apoſtolus, *Quæ conſonantia Chriſti ad Belial?* & iterùm; *non poteſtis calicem Domini bibere & calicem dæmoniorum. non poteſtis menſæ Domini participare, & menſæ dæmoniorum.* Manu igitur faciem eius ſuſtentante Sacerdote, ne Sanctum proijceret, à quodam Diacono ſuggeſtum eſt, vt calicem ſalutarem gutturi eius Pontifex applicaret. Quod vt factum eſt, ſtatim vt locum illum, quem Diabolus obſederat, Saluatoris imperio reliquit, Sacramentum, quod ore geſtabat, cum laude Redemptoris tranſglutiſſe puella clamauit. Hinc lætitia, hinc voces in gloriam Dei, quòd poſt octoginta & duos dies, diabolo expulſo, puella de poteſtate fuerit eruta inimici.] Hactenus π Proſp. D. Bernard. ρ aliam perſonam ſuper caput eius poſitâ Euchariſtiâ liberauit ab eodem hoſte generis humani. Mediolani in Eccleſiâ S. Ambroſij adducta ad eum fuit mulier multis annis obſeſſa ſicque deformata, vt monſtrum non femina videretur. Conuerſus ad populum, iuſſit omnes attentiùs orare: Miſſamque, iuſſâ propè altare conſtitutâ feminâ teneri, auſpicatus; quoties de more ſacro ſalutarem hoſtiam ſignabat toties ad mulierem quoque conuerſus, eodem ſigno crucis edito Spiritum nequam athleta fortis impugnat. Expletâ autem oratione Dominicâ efficaciùs hoſtem aggreditur. Patenę ſiquidem calicis ſacrum Domini corpus imponens, talia loquebatur: adeſt ille, qui pro noſtrâ ſalute paſſurus; *nunc*, inquit, *princeps mundi eijcietur foràs*. Hoc illud corpus, quod de corpore virginis ſumptum eſt, quod in ſtipite crucis extenſum eſt, quod in tumulo iacuit, quod de morte ſurrexit, quod videntibus diſcipulis aſcendit in cælum. In huius ergo maieſtatis terribili poteſtate, tibi ſpiritus maligne præcipio; vt ab hac ancilla eius egrediens, contingere eam deinceps non præſumas. Cumque eam inuitus deſerens, & manere vltrà non valens atrociùs afflictaret, tam magnam iram, quam modicum tempus habens: rediens

π de dimid. temp. c. 6.
ρ lib. 2. eius vitæ c. 3.

rediens pater ſanctus ad altare, fractionem hoſtiæ ſalutaris ritè compleuit, diffundendamque in populo pacem miniſtro dedit,& confeſtim pax & ſalus integra reddita eſt mulieri.] Hactenus Guilhelm. Abbas *d.lib.2.* Ioan.autem Molinetus *in Chron.Belgicis anni 1490.* deſcribens moleſtiſſimam multorum annorũ vexationem,quam propter vnius (quæ diu dęmonis ſuccuba fuerat) Nonnæ peccatum, in innocentes virgines ſocias eius Quercetenſes Deus ſatanæ permiſerat: narrat multos ex illâ legione, quæ religioſas inuaſerat, & ſe Hierarchiæ Seraphinorum fuiſſe gloriabatur, hoc remedio pulſos ex Energumenis. Cùm enim Decanus Cameracenſis, vir doctus & probus vna cum alijs exorciſtis accederet, peractâ ſacra communione; viuificam hoſtiam, non ferens, ſubito Dæmon exclamabat: Ah, ſatis probè armati acceditis! panémne illum ſumſiſtis. Quem panẽ ais improbe? inferebat Decanus. Si nihil eſt aliud, quam panis; maneto in hoc corpore obſeſſo. ſin autem, vt nos credimus, verum eſt corpus IESV CHRISTI, Saluatoris noſtri; iubeo, confeſtim fuge ex hoc corpore, nec vllam ei amplius moleſtiam aude exhibere. Quo dicto (rem mirã) energumena vt magno leuata faſce moleſtię, confeſtim reſpirare, & altâ voce IESVM vocare cæpit. Quod idem omnes faciebant ceteræ, quando dęmone expulſo liberabantur.] Hæc Molinetus ſcriptor eius temporis. Cui ſimile noſtris temporibus Laoduni in Belgicâ accidiſſe, tam norunt Caluiniſtæ; quorum aderant multa millia; quam fremunt & rumpuntur σ. *B. Auxentius Abbas* diſcipulũ habebat nomine Baſiliũ: hunc dęmones adeò malè multarunt, vt pro exanimi, corpore toto ſaucius & confractus ad Auxentium curru delatus fuerit. Abbas iuſſit eum ſurgere, & venerandum corpus & viuificum ſanguinem Domini noſtri IESV Chriſti ſumere, & ſtatim reuerti in locum ſuum. abijt, nec ampliùs tentator eum aggreſſus. τ] *Pet. Martyr.* nauigationis Columbi texens Hiſtoriam, in Occidentali illo Indiarum tractu teſtatur, commune miraculum fuiſſe; quòd ſi Euchariſtię ſacramentũ per Chriſtianos alicubi collocabatur, continuò dæmones obmuteſce-

σ liber exſtat de Nicolaa Obry obſid. & dæmonis per venerabilem Euchariſtiam expulſione: olim non ſemel Pariſijs, nunc hoc anno 1598. Leodij apud Hovium editus. teſtatur & Faius in Energumeno.

τ Sim. Metaphraſt. in vitâ S. Auxentij. 14. Febr.

muteſcebant. Ante annos fermè quadringentos vixit *Cæſarius Ciſtercienſis*, eius hæc ſunt verba; Tempore illo quando manifeſtari cœperunt hæreſes Albienſes, quidam maligni virtute diabolicâ ſuffulti, quædam ſigna atque portenta oſtenderunt, quibus & eaſdem hęreſes roborauerunt, & multos fidelium in fide ſubuerterunt: ſuper aquas ambulauerũt: & non ſunt ſubmerſi. Cernens hoc ſacerdos quidam fide catholicus, & vitâ religioſus, ſciens vera ſigna cum falsâ doctrinâ eſſe non poſſe; corpus Domini cum pixide ad flumen, vbi illi populis ſuas oſtenſuri erant virtutes, deportauit, dixitque in audientiâ omnium: adiuro te diabole per eum quem in manibus porto; ne in hoc flumine, ad huius populi ſubuerſionem, per hos homines tantas exerceas fantaſias. Poſt hæc verba, illis ſuper vndas fluminis ambulantibus vt priùs, ſacerdos turbatus, corpus Dominicum in flumine iactauit. Mira Chriſti potentia. mox enim vt elementum tetigit ſacramentum, fantaſia ceſſit veritati, & pſeudo illi Sancti, quaſi plumbum deſcendentes in profundum, ſunt ſubmerſi, pixis vero cum ſacramento ſtatim ab angelis ſublata eſt. Videns ſacerdos hæc omnia, de miraculo quidem exſultauit, ſed de iacturâ ſacramenti doluit: totam vero noctem in lacrymis & gemitu tranſigens, mane pixidem cum ſacramento reperit ſuper altare. Hæc nobis eo tempore relata ſunt.] *Thomas Brabantinus*, vulgò vocatus *à Cantiprato*, eodem ſæculo vixit; anno 1231. prædicante, *inquit*, in Teuthoniâ M. Conrado contra hæreticos, & ab eiſdem felici morte perempto, hęreticus quidam (vt per fratrem Conradum, Prouincialem Prædicatorum per Teuthoniam, ante multos annos accepi) ſeductus à dæmonibus, fratrem quendam ordinis Prædicatorum ad hęreſim inuitabat Quem cùm videret inſtantiſſimè renitentem, dixit fratri: pertinax es valdè in fide tuâ, nec tamen de hac, niſi per ſcripta quædam, aliquid certius inſpexiſti. Credere autem ſi velles dictis meis, Chriſtum tibi & matrem eius & Sanctos oculatâ fide monſtrarem. Mox ille illuſionem dæmonum ſuſpicatus, volens tamen probare quid eſſet: non immeritò

lib. 9. Mira. c. 12.

„ meritò (inquit) tibi tunc crederem,ſi promiſſa duceres ad ef-
„ fectum. Gauiſus hæreticus diem fratri ſtatuit. Frater verò pi-
„ xidem cum Sacramento corporis Chriſti clam ſecum ſub
„ cappâ portauit. Duxit ergo fratrem hæreticus in ſpecu cuiuſ-
„ dam montis in amplum valdè palatium,quod claritate mira-
„ bili relucebat. Nec mora, vbi in inferiorem partem palatij
„ peruenerunt,viderunt thronos poſitos, quaſi ex auro puriſſi-
„ mo,in quibus ſedebat rex fulgore coruſco circumdatus, &
„ iuxta eum regina ſereno vultu pulcherrima;& ex vtraque par-
„ te ſedilia,in quibus ſeniores quaſi Patriarchæ,vel velut Apo-
„ ſtoli adſtante permaximâ multitudine Angelorum,& hi om-
„ nes luce ſidereâ coruſcantes: vt nihil minùs quàm dæmones
„ putarentur. Hos,mox vt vidit hæreticus, cadens in faciem a-
„ dorauit. Dictus autem frater immotus ſtetit: ſed tanto ſpe-
„ ctaculo vehementer obſtupuit,& mox ad eum conuerſus hæ-
„ reticus,quare,inquit,Dei filium intuens non adoras? pronus
„ accedens adora quem vides.& ab ore eius fidei noſtræ ſecre-
„ ta ſuſcipies. Tunc frater accedens propiùs extraxit pixidem,
„ & obtulit reginæ in ſolio ſedenti, dicens: ſi regina es mater
„ Chriſti,ecce filius tuus; quem ſi ſuſceperis, te velut matrem
„ Dei recognoſcam. Cum hac protinùs voce totum illud phã-
„ taſticum euaneſcit,& annihilato fulgore, tantæ tenebræ den-
„ ſuerunt,vt vix frater cum ductore ſuo ad montis exitum re-
„ gredi potuerint. Conuerſus ergo hæreticus ad fidem redijt,
& miram dæmonis aſtutiam ſtupefactus expauit. Φ] Eadem
alio tempore eodem remedio patefacta fuit & diſſipata. acci-
pite *Pici Mirandulani* verbis χ ; Fuit in Alpibus Rhetijs ſa-
cerdos quidam probus ante annos duodecim; cui cùm foret
„ opus,ad ægrotum quendam graui oppreſſum morbo Eucha-
„ riſtiam deferre,cùm longiùs ille abeſſet, videretque ſe nõ ita,
„ vt oporteret,celeriter ad eum pedibus poſſe peruenire, aſcen-
„ dit equum,colloque Sanctiſſimum Chriſti corpus pixidi in-
„ cluſum ſatis honorificè alligauit, iter ſuum quanto ociùs ac-
„ celerans. Cùm nonnihil proceſſiſſet, obuium habuit quen-
„ dam;qui,vt equo deſcẽdens ſecum pergeret ad ſpectaculum

Φ *Cantipra. lib.1. Apum cap.23*

χ *lib. de Strigibus.*

quoddam mirabiliſſimum inuitauit. Imprudens homo & cu-
piditate rei tã ſtupendæ ductus paruit: vix equo ſe demiſerat,
cùm ſenſit ſe per aëra vnà cum comite deferri, & breui tem-
pore in altiſſimo montis cacumine ſtatui. ibi ampliſſima & a-
mœniſſima planicies erat arboribus vndique excelſiſſimis
obſepta, rupibuſque horrendis circumcincta. In medio cho-
ros innumeros ac varios ludos cuiuſuis generis, menſas lau-
tis ac diuerſis ferculis inſtructas erat videre, audiebantur
etiam concentus quilibet omni ſuauitate affluentes. deni-
que aderant quæcumque animos hominum iucundiſſimis
delinimentis tenere poſſent, & dulcedine perfuſos intimâ
demulcere ſolent. Obſtupefactus improuiſâ re ſimplex bo-
nuſque ſacerdos, neque eloqui præ admiratione aut hiſcere
audens, penè extra ſe poſitus attonituſque, hærebat. Tum ſo-
cius, qui eum adduxerat, petijt ab eo, velletne Reginam, quæ
ibi aderat, ſupplex venerari, & munus illi aliquod offerre.
In alto quodam ſolio Regina adſidebat, effigie formoſiſsimâ,
regio cultu, & ornamentis mirificis ornata. Accedebant ad
eam proſternentes ſe humi cuncti, qui aderant, bini, quaterni-
ue ordine pulcherrimo, & humi ſe proſternentes eã colebant,
varia munera offerentes. Ad mentionem Reginæ homo, cùm
videret eam ſic fulgentem, & miniſtris plurimis cinctam, pu-
tauit eſſe matrẽ Chriſti, cælique & terræ Reginã. neque enim
ſuſpicabatur vllas præſtigias, dæmonumque ſpectra, alio-
quin eò non appropinquaſſet. Reputans igitur ſecum, quid
illi dono daret; exiſtimauit nihil ei gratius aut iucundius fu-
turum in munus, quam filij corpus. acceſſit & ad pedes acci-
dẽs in modum ſupplicis, arculam, in qua erat auguſtiſſimum
Sacramentum, è collo detractam, in gremio mulieris illius
poſuit. Mira res, omnia continuò euanuere. Perculſus huiuſ-
modi nouitate homo rudis, & præſtigijs irretitum ſe videns,
& in horroribus denſiſſimis & luſtris deſtitutum conſpiciens,
opem diuinã tremens implorare, vt è tantis ipſum amfracti-
bus expediret. cumque diu per loca inuia ſiluaſque vaſtiſsi-
mas erraſſet, vix tandem paſtorem reperit; à quo in viam du-
ctus

„ ctus didicit, ſe millia centum à loco abeſſe, quo Euchariſtiam „ deferre cupiebat. Ad ſuas tandem ſedes reuerſus rem totam „ detulit ad magiſtratus. contigit hoc imperante Maximilia- „ no. I.] Hactenus Comes Mirandulan. Quare propter hæc & ſimilia innumera ſemper Catholici credidere, hoc viuificum corpus, mortiferi hoſtis præſtigias diſcutere, & noxas ab eo inferendas arcere ac repellere. Sentiebat hoc Prædicatorum Neapoli Prior, hac ſe Panopliâ muniens contra horrendam viſionem, circa annũ 1370. Ibi in conuentu S. Dominici accidit, vt poſt completorium (inquit *Fr. Antonius Se-* „ *nenſis* †) refectionis locum ingrederetur, cui erat illius cura „ commiſſa; qui mox in ingreſſu videt illum fratribus cir- „ cunquaque refertum, & illi cappas habebant indutas, &, tan- „ quam hora foret collationis faciendæ & illam exſpectarent, „ ſedebant. Accurrit ille ſine morâ ad Priorem & illud ei a- „ perit. Prior fratrem delirum putat vel ſomnia narrantem: „ attamen dum vrgetur, vadit, videt & credit; & ille quoque „ turbatur, & rem mox confert cum monaſterij grauioribus „ Patribus & prudentioribus: de quorum conſilio ſacras ve- „ ſtes aſſumit, & ſacrum Chriſti corpus deferendo, toto conuẽ- „ tu comitante ſe illuc confert, & ad illũ ſermone directo, qui „ honoratiore loco ſedebat, eos adiurat, vt aperiant quinam „ ſint, & ad quid venerint, & quid velint: &, vt ad hæc reſpon- „ deant, illis præcipit in nomine illius Domini, quem geſtabat „ in manibus. Vt autem quando Prior coram illis comparuit „ cum venerabili Sacramento, illi omnes aſſurrexerunt qui- „ dem & capita inclinarunt, caputia tamen taliter demitten- „ tes, vt eum minime viderent, & hoc facto iterum ſederunt: „ ita iuſſi à Priore, vt reſponderent ad propoſita, inclinarunt. „ Tandem, qui inter eos videbatur præcipuus, reſpondens di- „ xit: quòd ipſi omnes fuerant eiuſdem ordinis religioſi, & „ pro maiori parte Magiſtri, Priores, Suppriores, Baccalaurei, „ Lectores, & alijs officijs donati, & quod omnes damnationis „ ſententiam acceperant: quoniam ambitio multa, ſuperbia, „ inuidia, & alia huius generis vitia, eos fecerant damna-

† *in Chron. Ordin. Fratr. Prædicat. in Commun. fol. 199.*

tione dignos. Sed quod diuinâ permittente clementiâ, iuſſi „ fuerant illuc venire, vt eos & vniuerſos ordinis cultores com- „ monefacerent, vt ſuæ vocationi facerent ſatis. Nam illi, quia „ minimè id præſtiterant, omnes damnati erant, & flammis „ cremabantur æternis. Et in ſignum huius cuncti in eos aſpi- „ cerent. Et hoc dicto omnes illi cappas aperuerunt, & ſinguli „ eorum flammis circumcincti & incenſi viſi fuêre, & tunc idē „ præcipuus manu in menſâ ſignum dedit, & ſic illa viſio eua- „ nuit, & totus conuentus manſit timore conſternatus.] Vah! quàm timenda peſtis hæc ambitio, quæ tanto cum damno Sanctorum etiam in cætus ſe ingerit? Huic rei probandæ a- liud teſtimonium, non minoris fidei adſcribam obiter, nunc recens ex litteris cuiuſdam fidei digniſſimæ ſacerdotis hoc
1599. anno Neapoli perſcriptum in hæc verba; Caſu accidit, vt ac- „ ceptis tuis proximis litteris loquerer cum Fr. Pio de Neapoli, „ philoſophiæ Profeſſore, qui in Salernitano Monaſterio fuit „ ſuperior. is mihi narrauit F. Tiberium de Airola, hominem „ Sanctimoniæ laude præſtantiſſ. qui ſæpiùs hoc Sanctitatis ti- „ tulò fuit ſuperior, ſibi coram rem ita narraſſe. cum quadam „ die ſub noctem Fr. Tiberius inuiſeret fratres, an in lecto de- „ more accubuerint, tranſiuit per triclinium: vbi vidit pleraque „ lumina, & vocem audiuit hominis de ſuperiore loco legen- „ tis, vidit pleroſque miniſtrantes. tandem qui ſuperioris lo- „ cum tenebat, facto ſuper menſam ſigno ſic locutus eſt. Ambi- „ tio & crapula, duxerunt nos ad tartara. Et nunc etiam ſupereſt „ velut cicatrix in menſâ, perinde ac ſi igne tacta eſſet.] Hæc viſio confirmat præcedentem. Ceterùm cùm tam efficax ſit ſola præſentia, quid ſumere, & ei vniri? docet id D. Macha- rius. hiſtoriam narrat Palladius ω, tradens vxorem cuiuſdam Ægyptij maleficis carminibus ſic affectam fuiſſe, vt adſpiciē- tibus equa videretur, cùm tamen ſermonis humani vſum re- tineret. adducta mulier à marito ad D. Macharium: hic eam liberauit, & dixit; tantum dæmonibus in miſellam licuiſſe, eò quòd multum temporis ab Euchariſtię perceptione ſe ab- ſtinuiſſet. frequentiùs itaque in poſterum ad IESV corpus ſu- mendum

ω in Lauſiaca c. 19.

mendum accederet: cuius quam vtilis frequentatio, docet re-
centi exemplo Leonardus Vairus αα, quod, defectu Codi-
cis, nunc aſcribere mihi non licet.

αα li 3. de faſcino c. vlt.

T Separari non debet ab hoc remedio *Incruentum Miſſæ Sa-*
„ *crificium*; cuius oblationis eoſdem effectus ſæpè docuit ex-
„ perientia. Vir tribunitius (inquit B. Auguſtinus ββ) Heſ-
„ perius, qui apud nos eſt, habet in territorio Fuſſalenſi fundum
„ Zubedi appellatum; vbi cùm afflictione animalium & ſeruo-
„ rum ſuorum, domum ſuam ſpirituum malignorum vim no-
„ xiam perpeti comperiſſet; rogauit noſtros me abſente pres-
„ byteros, vt aliquis illorum eò pergeret, cuius orationibus ce-
„ derent. Perrexit vnus, obtulit ibi ſacrificium corporis Chri-
„ ſti, orans quantum potuit, vt ceſſaret illa vexatio: Deo proti-
„ nùs miſerante ceſſauit.] idem confirmat exemplum illud D.
Bernardi paullò antè narratum; & aliud à Gaufrido narratum
in vitâ S. Petri Tarentaſij ſup. *tom. 2. pag. 73.* & aliud apud Me-
taphraſtem de B. Theodoro Archimandritâ, qui precibus &
Sacræ miſſæ oblatione multitudinem locuſtarum immen-
ſam, nebulæ inſtar, Mazaniæ locum occupantem intere-
mit γγ. Poſſent ex Tilm. Bredenbachio addi nonnulla δδ;
ſed vnius D. Auguſtini ſufficere debet auctoritas. Fatentur
hodie maleficæ ſe dum miſſam audiunt, ab omni dæmonis
vexatione liberas eſſe; ideoque ſe diutiùs ad horam vſque
meridianam in Catholicorum templis, in quibus plures miſ-
ſæ dicuntur, moras trahere.

ββ lib. 22. de Ciu. Dei c. 8.

γγ Metaphr. in April. in vitâ Theodori.

δδ lib 9. collat. c. 5 & alijs eodem li.

V De *oleo* quoque *infirmorum* per Epiſcopum benedicto,
quo in extremæ vnctionis vtimur Sacramento ex diuinâ
inſtitutione εε; dubitari nequit; cùm etiam ad corporis ſani-
tatem ſit inſtitutum: & quouis oleo à viris Sanctis etiam non
Epiſcopis, & non ſolemniter, ſed obiter, vt ſe res offerebat,
benedicto, id non ſemel legamus effectum. Exempla huius
rei plurima habemus. Beda; cùm ageret de monialis cuiuſdã
obſeſſæ à varijs, quæ dęmon inflixerat, vulneribus, ſanatione:
& narraſſet vno excepto ceteris ſanatis, hæſitanti Sacerdoti
ipſammet conſilium dediſſe ζζ, ſi (inquit) oleum pro infir-
mis

εε Marci 6 v. 13. Iaco. 5. v. 14. c. ad abolendam. ext. de hær. conc. Florenti. in Decreto vnionis, Con Tridentino ſeſ 7. can. 1. & ſeſſ. 14. de extremâ vnctione. can. 1.

ζζ in Luc. c. 8. fol 315.

mis conſecratum, eidem medicamento aſperſeris, ſicque me " perunxeris, ſtatim ſanitati reſtituar. Nam vidi quondam per " ſpiritum in quadam longiùs poſitâ ciuitate, quam nunquam " corporalibus oculis vidi puellam quandam pari calamitate " laborantem, taliter à ſacerdote curatam. Fecit vt illa ſuggeſ- " ſerat, ſtatimque hulcus remedium, quod ante reſpuerat, acci- " pere conſenſit.] Hoc oleo S. Theodoſius cænobiarcha bru-

ηη *Metaphr. in eius vitâ menſe Ianua.* θθ *Surius Ianuar. 19.* ιι *Metaphr. 7. Februar.*

chos pellebat ηη, morbos grauiſſimos S. Launomarus abigebat θθ: Eucheria vxor Agapij veneficio attentata, cùm ei roderentur inteſtina, adlata eſt ad S. Parthenium; qui triduò orans, & oleo Sanctorum ei propinato ſanam remiſit ιι: idémque hîc ipſe Sanctus beneficium eodem oleo inungens impendit cuidam Lesbo Oano. Erat hoc ordinarium B. Auxé-tij Archimandritæ contra dæmonis obſidiones, morboſque

κκ *Metaphr. 14. Februar.* λλ *Surius 5. Martij.*

ab eo illatos remedium κκ. Nec minori ſucceſſu vſi eodem contra ſerpẽtis ictum virulentum S. Winvvalocus Abbas λλ; &, qui manum pictoris à dæmone inflammatam ſanauit, & qui energumenum ei ſanandum obtulerat, & alium quoque energumenum ferociſſimum liberauit, & hydropicæ, cæcoque ſanitatem reſtituit, S. Eutychius Patriarcha μμ: & con-

μμ *Euſtathius in eius vitâ April. 6.* νν *Anonymus in eius vitâ. 16. April.*

tra virulentos morſus S. Paternus Abrincenſis νν. Contra dæmonis obſidentis ferociam non raro præualuere priores digiti Sacerdotales conſecratione chriſmatis in ordinis ſuſceptione ſanctificati. Scribit Ioann. Molinetus Chron. Belgici anno 1490. Ægydium Netteletum Decanum Cameracenſem, cum exorciſaret Quercetenſes Energumenas, quæ loqui, labra claudente dęmone, nolebant; ſolitum digitis illis labra deducere, & increpitare hoſtem; ſi vales poteſque digitos hos oleo ſacro imbutos mordere vel lædere, en illos tibi permitto: ſi nequis, os aperi, impero. Mox autem Energumenas viſas liberari magnâ moleſtiâ, cępiſſeque Decano parere, eique reſpondere ad quęſita.

TERTIVM remedium eſt, recurrere ad Sanctos viros, & auxilium ab ijs petere, quos conſtat habere donum miraculorum (quod donum, etſi rariùs, etiam ijs poteſt competere

qui

qui vitæ ſunt non probatæ oo, dũ tamen fidem rectam habeant) hoc remediũ, quia vix vlli tales hodie, ſaltem in his Europæis regionibus; vix vſui hîc ſit; olim frequens fuit. ſunt enim plenæ vtiliter ad Sanctos confugientium exemplis omnes ſacræ hiſtoriæ: neque tum quotquot dæmonia eijciebant, erant præditi Eccleſiaſtico ordine Exorciſtarum, vt cõſtat ππ: erat tamen etiam primis temporibus in Eccleſiâ hic ordo, vt ſtatim oſtendetur. Sanè olim SS. viri dęmones fugabant & vincebant ſolâ interdum præſentiâ ſuâ, vt legimus de B. Macario Alexandrino, apud Palladium ρρ, & de Ægyptio apud Sozomenũ, & de S. Cuthberto apud Bedã, & de Ruſtico apud Caſſianũ, vel verbis dumtaxat vt B. Baſilius & Paphnutius σσ, vel litteris vt de S. Eugendo legitur in eius vitâ, & de S. Gregorio Thaumaturgo ſcribit Gre. Niſſen, vel percuſſione & verbere, vt S. Paulus Simplex apud Palladiũ & Theodorus apud Gregorium presbyterum eius vitę narratorem, & B. Vrſmarus, apud Ratherium in Surij tomo. 2.

Y QVARTVM eſt *exorciſmus eccleſiaſticus*. Nota hunc ordinẽ exorciſtarũ in Eccleſiâ iã ante 1300. annos ſeruatũ fuiſſe. patet ex B. Ignatij epiſtolâ ad Antioche. & ep. Cornel. Papę ad Fabianũ, quã Euſebius cõſeruauit ττ; &, ex Firmilian. ad Ciprian. υυ & ex alijs Patribus Conſilijſq; φφ, cõſtat ijs, quibus in Eccleſiaſt. Hiſto. conſtat aliquid. fuiſſe verò exorciſmos, quibus vtebãtur, certas orationes ab eccleſiâ cõprobatas ex Concilio illo Carthag. 4. probatur, & quia Micrologus obſeruauit ſolos exorciſmos; *per Chriſtum Dominum* &c. ſicut ceteras orationes non finiri; ſed, *Per eum qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos* &c. cuius diuerſitatis cauſa eſt, quoniam nihil magis dæmones exhorrent, quã extremi iudicij memoriã, quo omnes in æternam gehennam detrudentur χχ. Fiebant autem initio exorciſmi non in domibus priuatis, ob metum; neque in templis, ob reuerentiam; ſed ſub dio ψψ: ſed hoc exoleuit. petebatur ſignum egreſſionis à dęmone ωω, & nomen dęmonis α; quæ duo adhuc hodiè retinentur: ſed & cibos omnes

oo Matth. 7. v. 22. Mar. 9. & Luc. 10.

ππ Clemens Roma. lib. 8. conſtit. c. 32. Iuſtinus Martyr dial. cont. Tripho. Tertullia. in Apolog. c. 32.

ρρ Pallad. c. 19. & 20. Sozomen. lib. 6. c. 20. Socrat. li. 4. c. 19. Beda in vit. S. Cutberti cap. 15. Caſſian. collat. 14. c. 7.

σσ Rufin. li. 1. Eccl. hiſt. c. 4. et Amphilo. in vit. S. Baſi.

ττ lib. 6 hiſt. Eccleſ. c. 35.

υυ lib. 4 ep. 7.

φφ Clemens ep. ad Iacob. Anaclet ep. 3 Caius ep. ad Felicẽ epiſco. Conci. Rom. ſub Silueſt. can. 3. Antiochenum can. 10. Carthaginiſe 4. can. 4. & ſequentia cui interfuit & ſubſcripſit D. Auguſtin.

χχ Micrologo de obſer. Eccleſ. c. 7.

ψψ Concil. Laodicen. c. 26. *ωω Pallad. in Lauſia. cap. 77. & Ioſeph lib. 8. antiq. c. 2.* *α Lactant. lib. 2. diuin. inſt. & Beda in cap. 8. Luc.*

quibus maleficiati veſcuntur, exorciſari vtile putabatur, formulam nobis ſuggerit Sacerdotale Romanum: alia quoque in his obſeruanda collegerunt alij β; Nobis non vacat iſta hic perſequi. ſolum addo cauendum exorciſtis, ne cum dæmone iocentur, & curioſa, nugaciáue miſceant colloquia. Vidi (*inquit Niderius in Formicario*) in conuentu Colonienſi fratrem, verbis ſatis iocoſum, ſed in gratiâ expellendi dæmones valdè famoſum. Hic cùm in terminis conuentus Colonienſis dæmonem in obſeſſo corpore arctaret: dæmon petiuit à fratre locum recedendi: quo gauiſus frater ait in ioco, *In cloacam meam vadas*. Exijt igitur dæmon, & nocte cùm frater ventrem purgare vellet, dæmon tam dirè eum torſit, propè cloacam, vt vitam cum difficultate ſaluaret.] Sancta res eſt dæmones eijcere, ſanctè tractanda. ſic fecere quotquot olim hoc exorciſmi remedio tam efficaciter vſi fuere. Vixit B. Vrſmarus Epiſcopus ante annos octingentos, vitam eius Ratherius ſcriptis mandauit γ; memorat autem memoriâ dignum, quod hîc referam; Malbodienſis monaſterij quandam monialem Diabolus inuaſerat, & vehementer laniabat: eam ſibi Epiſcopus iuſſit exhiberi. quod cùm factum fuiſſet, ille non de ſuâ, ſed de Domini præſumens virtute, accepto libro, cæpit legere exorciſmum ſupet caput eius. Dehinc benedicto oleo nares, oculoſque, & os eius leniuit, & protinus immundum ab eâ ſpiritum fugauit. Liberatâ tamen puellâ, pauor quidam, qui præſentiâ Diaboli ſeminatus fuerat, adhuc pectoribus vicinorum inerat. At vir Domini præcepit ſibi aquam cum ſale deferri: quibus benedictis, iuſſit ſpargi per cuncta monaſterij loca: & ſic omnis pauor, cum auctore ſuo Satanâ diſceſsit.] auditis exorciſmum ex libro lectum, & capiti impoſitum vt fit hodie; audiſtis illitum oleum ſacrum, audiſtis ſalem & aquam benedictam, & horum omnium audiſtis efficaciam. Sed & Adelelinus Sagienſis Epiſcop. in energumenæ Osburgis liberatione, aquam benedictam, ſignum crucis, & preces quæ ſolent, *inquit ipſemet* δ, adhiberi feliciter adhibuit. S. Maurilius Andegauenſis Epiſcop. latronem,

β *Pet. Gregor. tom. 2. de repub. fol. 35. Sprenger. p. 2. Mallei. q. 2. c. 6. Annius lib. 4. de nat. dæmon. à fol. 156. Sed copioſius & ordinatius P. Thyræus noſter integro de dæmoniac. opere p. 3.*

γ *April. 18. Surij tom. 2.*

δ *Adelelin. in vitâ S. Oportunæ. 22. April.*

nem,quem ob furti crimen diabolus occuparat, per exorciſmi (ait Fortunatus ε) gratiam à dæmone liberauit: at Maurilius B.Martini tempore vixit. Sed iſta ſufficiant de exorciſmo. Si quæras cur non ſemper, dæmon pellatur; res clara eſt, id peccatis vel obſeſſi,vel adiurantis poſſe contingere, vel ob maiorem ipſius ægri vtilitatem,Deique gloriam. Notandum quoque quod verè & prudenter Toſtadus monuit, non ſolere exorciſmis omnes moleſtias & vexationes, quas dæmones inferunt hominibus,repelli: ſed ſolum illas, ad quas repellendas exorciſmi ab Eccleſiâ ordinantur, vt ſunt moleſtiæ quas inferunt manendo in corporibus,& illa vexando; ſiue dum interiùs manent,ſiue dum exteriùs obſident; & illa (inquit) „ regulariter ſanantur per exorciſmos: maleficia autem dæmo- „ num,& alia mala,quæ nobis inferunt, contra quæ non ordi- „ nantur directè exorciſmi, non curantur per exorciſmos, „ niſi rarò ζ.]

ε in vitâ S. Maurilij c. 10.

ζ in cap. 19. Matth q 90. litt. P.

Z Qvinctvm remedium petitur à *miſericordiæ operibus* ſatisfactorijs ieiunio,eleemoſynâ,& oratione; *Eleemoſynas* commendat Canonum auctoritas η, vt & duo reliqua. *De ieiunio*; inuenio id præcepiſſe cuidam comitiſſæ S. Auxentium Abbatem θ, & S.Procopius Monachus hoc vſus ſæpè victoriam contra dæmonem obtinuit ι, & alijs idem imperauit. Sed & Chriſti Domini teſtimonio accedente, (*Matth. 17. v. 20. Marci 9. v. 29.*) quid addendum? *De oratione* ſunt ſequentia exempla quædam,noſtrorum hominum litteris, certâ fide conteſtata. Anno 1549. quidam vni è noſtris confeſſus; mediâ cir- » citer nocte; dum pænam pro delictis ſibi irrogatam perſoluit, » repentè vidit feles,mureſque & alias beſtias colore atras aſpe- » ctuque terribiles tam multas, vt totum occupare cubiculum » viderentur: quo ille viſo perterrefactus, timere cæpit, ne vi- » uus à beſtijs abriperetur. Anxius & trepidus accurrit ad Do- » mini noſtri imaginem, magnâ voce opem implorans: quare » omnium animalium ſpecies ſubitò euanuerunt, tanto cum » impetu,ſtrepitu,& fragore, vt domus ruere videretur.] Bungi in Iapone Anno 1555. familia fuit, quam iam à 100. annis

η d. c. ſi per ſortiarias.

θ Metaphr. in eius vitâ, Febr 14.

ι Nic. Salius in eius vitâ. 4. Iulij. c. 1. & 5.

dæmones infeſtabant,& moleſtia in poſteros quaſi hæreditaria tranſibat. Paterfamil. opes omnes placandis idolis inſumſerat. potius auctum eius,quàm ceſſauit malum.Triginta annorum filium dæmon occupauit,ita vt nec patrem nec matrẽ agnoſceret, nec quindecim diebus quicquam cibi ſumeret: ſub horum finem Patrum Societatis vnus eum acceſſit,iuſſitque vt *D. Michaëlem* nominaret.dum Diuũ nominat vehemẽti tremore cæpit cõcuti,& varios motus membrorum edere, ita vt circumſtantibus terrori fuerit. Inuocante vero Patre DEVM PATREM & FILIVM & SPIRITVM SANCTVM, ſubitò à dæmone liber exſtitit. Huius ſoror, paucis poſt diebus, moleſtijs dæmonis agitata eſt, qui etiam in eâ loquebatur. Certis temporibus patris noſtri concionibus auditis, Chriſtianam fidem ſuſcipere voluit: cùm verò ſacro fonti eſſet admouenda,conareturque principiò ſe ſacro *ſigno crucis* munire,tremere vehementer ac concuti cæpit. Pater preces fundebat ſollicitè, ipſa vero ſacrum IESV nomen & D. *Michaelis* proferre nitebatur, ſed magis ipſam tunc dæmon irritauit obſtringendo os & comprimendo. Tandem verò in cantum prorumpens exclamat: ſi idola Xacam & Amidam, ſectarum Iaponenſium auctores reijcimus, nullus ſupereſt qui adorari debeat,aliaque huc ſpectantia protulit; nec eſſe quod in ijs reprehendere quiſquam poſſet. Quadam die innumeris Chriſtianis præſentibus Pater ſacrum fecit, cui quoque intererat dæmoniaca.quo finito, rogat, quî valeret? optimè, ait, iuſſa verò D. *Michaelis* nomen pronunciare, tremere ac dentes ſtringere cæpit, & dęmon ſe velle exire dixit: ſed quoniam iam à tot annis eâ familiâ pro hoſpitio vteretur, non libenter migrare. Iubet iterum pater *S. Michaelis* nomen proferre. Reſpondit illa, id permoleſtum eſſe,& lacrimas fundens & conquerens; quo,inquit, me vertam? Chriſtiani itaque omnes in orationes corruunt, dumque ſatis diu orant, dæmon occupatam hactenùs prędam deſeruit: ipſa verò ſubito potum petijt. Admonita vt IESVM & MARIAM inuocaret, tantâ ſuauitate vtrumque protulit nomen, vt angeli vocem vide-

rentur

rentur ſibi audire.] Anno 1588. Brunę in Morauiâ, mulier erat in Noſocomio acerrimâ diaboli oppugnatione ſic oppreſſa, vt nunc aquis ſibi vitam extinguere, nunc cultro, quē gnarus nocendi porrigebat in manus, eripere moliretur, prohibentibus cunctis qui erant in valetudinario: poſt illam triennij vexationem apoplexiâ corripitur, obligatione linguæ loquendi vſu adempto: mittitur ad noſtros, vt pro concione populi preces efflagitent: & exoratum fuiſſe Deum, ſolutus primùm linguę nodus, deinde animę, poſt ſacram confeſſionē peractam, oſtendit.] Hector Boëthius quoque Scotorum res deſcribens *lib. 8.* In Marreâ regione teſtatur ſe ab ijs qui conſpexerant accepiſſe, quod eius verbis adſcribam; „Puella Natalibus altis, formâ conſpicuâ, complurium nobilium auerſata connubium in nefandam cum dæmone incidit conſuetudinem; quæ cùm vterum ferret, parentum rigore coacta edere ſtupratorem, adoleſcentem mirâ pulcritudine frequentiùs ſecum noctu, interdiu nonnunquam conueniſſe: vnde veniſſet, quóue abijſſet, neſcire ſe reſpondit. Parentes, tametſi filiæ parùm crederent, accuratiùs rem aduertentes, conſilio quis eſſet qui gnatæ expugnaſſet pudicitiam explorandi: cognito tertio poſt die indice ancillâ ſtupratorem adeſſe recluſis foribus, accenſo thedarum ingenti numero, cubiculum ingreſſi, horrendum monſtrum, figurâ ſupra humanam exiſtimationem terribili, in filiæ amplexibus ſunt conſpicati. Cucurrêre ocyùs complures ad fædum excitati ſpectaculum. Inter eos ſacerdos probatæ vitæ, ſacrę diſciplinę non ignarus, ceteris aut trepidè abeuntibus aut pauore terræ illiſis, cùm Chriſti Apoſtoli Ioannis euangelij initium recitare orſus, ad eum locum, VERBVM CARO FACTVM EST, perduxiſſet; malus dæmon horrendo ſublato clamore, cubiculi tectū ſecū aſportans, omni ſupellectili incenſâ abijt. Femina periculo ſeruatâ, enixa eſt mōſtrum vndequaque fędum aſpectu, quale nuſquam antea (vt ferunt) inter noſtrates viſum. Id obſtetrices, ne obſeruatum contumeliæ eſſet familiæ, accenſa ingenti pyrâ citiſſimè cōcremarunt.] Idem paullo antè docuit

dæmonem quoque ſuccubam oratione fugatum. In Gareothâ (*inquit*) regione, vico quatuordecim vix paſſuum millibus ab Aberdoniâ, adoleſcens multâ formoſitate, coram Aberdonenſi Antiſtite quæſtus eſt palam, ſeſe à dæmone ſuccubâ (vt dicunt) gratiſſimâ omnium quas vidiſſet formâ, multis antea menſibus infeſtatum, eandem occluſis foribus noctu ad ſe ingredi, blanditijs in ſui amplexus compellere: dubiâ luce abire ſine ſtrepitu penè: nullo ſe poſſe modo, cùm plures attentaſſet, à tantâ ac tam turpi væſaniâ liberari. Iubet continuò optimus Epiſcopus adoleſcentem alio ſe conferre, & vt Chriſtianâ religione magis laudatis ieiunijs & orationibus plus ſolito accommodaret animum: fore vt pijs operibus intento victus cacodæmon tandem eſſet terga daturus. Euenit adoleſcẽti, ſalubre conſilium religioſè exſecuto, paucos poſt dies vti venerandus Antiſtes erat prę̄fatus.]

In litteris Iaponicis anni 1569. ita ſcribitur; Multis in locis Bungenſis regni, vbi quidam erant ab hoſte humani generis obſeſſi, Chriſtiani facto conuentu ſolâ recitatione Dominicę orationis & ſalutationis Angelicæ clarâ voce inſtitutâ, dæmonem ſæpe repulerunt.] De *oratione* notior res κ, in confeſſo eſt etiam hæreticis: ſed qualis iſta eſſe debeat, non æquè. Inprimis maximè ſalutarem eſſe communem Eccleſiæ orationem Patrum teſtimonijs conſtat, Chryſoſtomi, Auguſtini, aliorumque λ; deinde & priuatam hominum Sanctorum, vt confirmant Glycas μ, Eugyppius, & Metaphraſtes. Si quæras quid orandum? præcipua dignitas & efficacitas eſt, ſymboli Apoſtolici & orationis Dominicæ, non modo ex Canonum præſcripto, ſed & veteris æui noſtrique experientiâ, vt docet multis D. Auguſtinus *lib. 2. de ſymbolo ad Catechumenos c. 1. & lib. de vtilitat. cred. cap. 22.* & exemplis aſtruit Nicol. Remigius *lib. 1. dæmonolatr. c. 13. & lib. 2. cap. 4.* Nec dubito proximam his facere, Salutationem Angelicam, eiuſque iterationem illam ad horarias globulos, quam *Roſarium* appellamus; cui licet Heidelbergenſis aliquis anonymus ν ſuum bimonſtrem partum ἀντιροſarium obiecerit, calumnias

tamen

κ *Tobiæ 6. & 8. Matth. 20.*

λ *D. Chryſoſ. hom. 3. de incõprehenſib. Dei Natu à Auguſtin. lib. 22. de ciu. Dei. cap. 8. Theodoretus lib. 4 Hiſtor. Eccleſ. c. 21. Sozom. lib. 6. c. 28.*

μ *Glycas p. 4. Annal. fol. 354. Eugypp. in vitâ S. Seuerini menſe Ianua. Metaphraſt. in vitâ S. Auxentij Abba.*

ν *Fran. Iunium ferunt fuiſſe: ſed incertâ famâ.*

tamen & apinas meras, ſub alieno nomine Ioan. Buſæus pari & lepore & robore, ante annos iam decem diſiecit: & quia Gelaſimus quidam lepidè ſibi viſus ludere in noſtrorum hominum apud Indos roſaria, deſcribam quod ſcurrator legat, rideat, ſi lubet. In litteris Lud. Frois è Iaponiâ ſcriptis anno 1596. hæc narratio exſtat, Moguntiæ his verbis Latinè excuſa, fol. 179. Nobilis quidam homo, olim magnâ auctoritate „ in hoc regno Fingano pollens, habebat filiam matrimonio „ cum gentili copulatam, cuius mater cum totâ familiâ quoque „ erat gentilis, nullus verò Chriſtianus niſi dictus nobilis, vir „ bonus & religioſus. Accidit filiam ex improuisò infirmari, & „ quidem intra ſex dies vſque ad mortem: quidam aiebant à „ dæmone obſeſſam, propterea quòd tam furioſos & inſolitos „ geſtus ederet, vt ægrè à duobus vel tribus hominibus teneri „ poſſet. Maritus & ſocer implorarunt opem Bonziorum, ſed „ ſuis illi ritibus & nugis ſuperſtitionis ne hilum quidem eam „ iuuare potuere. Verùm quia feminæ impendebat mors, cer„ tiorem reddidere eius parentem, octodecim milliaribus inde „ diſiunctum. Is celerrimè aduolat, inuenit filiam quidem ſpi„ rantem, ſed mentis impotem, vt patrem ſuum non agnoſceret. „ Pater ilicò mandat ſubmoueri omnes Bonzios, alioſque Eth„ nicos lectum ſtipantes: ipſe verò accepto roſario, ter Domi„ nicam orationem & ſalutationem Angelicam aggreditur „ pronuntiare: femina interim nihil mutatur, ſed horribiliores „ potiùs geſtus, quàm priùs edit, vt à multis teneri vix poſſit. „ Pater redit ad præſidium roſarij, eo verberat tergum filię di„ cens: tu videre mihi dæmon aliquis, excede ex hoc corpore. „ Et reſpondit dæmon: non excedam. Pater, vt erat homo vir„ tute præſtans, roſarium inijcit in eius collum, dicens: velis „ nolis, excedes. Tum dæmon; Tollite, inquit, roſarium, quia „ abſcindit mihi collum, & tunc receſſero. Reſpondit pater, „ minime tollam, imo funes quoſdam arripiens, minatus eſt ſe „ eum diuerberaturum: & ſic dæmon exceſſit. &c.

Nec diſſimile apparuit in eiuſdem Iaponiæ inſula Scichinâ, *quod ibid. fol. 195. narratur*, de virtute Litaniarum; Mos eſt opera-

operariorum illius ditionis tempore pluuio, vaſis aquam excipere, qua ſudo cælo irrigare poſſint hortos & agros. Quoniam verò aliquando contigit (*hautdubiè maleficio dæmonis*) vaſa, licet plena, nullam reddere, etiam poſt impedimenta omnia remota, aquam; vocarunt veneficum, qui ſuis ritibus diabolicis, & inuocationibus ſuperſtitioſis effecit, vt defluxerit, idque in multos annos perdurauit. (*En maleficium maleficio pulſum*) Hoc verò anno cùm ruſtici in Beatiſſimæ virginis confraternitatem adſcripti eſſent, & anteactæ vitæ lapſus erroreſque cum dolore animi patefeciſſent: ac ſtato tempore ad excipiendam aquam neceſſariam reuerſi, animaduerterent more ſuo non defluere: (*en tertiam fraudem dæmonis iterum aquam ſiſtentis, vt iterum veneficus adiretur*) non iam ampliùs ad magos, ſed ad Eccleſiam confugêre, certioremque eâ de re fecerunt ſenem quendam optimum Chriſtianum, qui in Eccleſiâ Futaianâ ſolus diu omnium fidelium perſonam ſuſtinuerat; eumque etiam atque etiam rogarunt, vt ipſe preces aliquas ſupra vas aquæ recitaret: ſe iam Magicis ſuperſtitiobus nuncium remiſiſſe. Senex purgauit ſe quantum potuit, & re conſideratâ ſecum in hunc modum eſt ratiocinatus. Si aqua Deo annuente fluxerit, Chriſtiani fortiores, robuſtioreſque in fide reddentur: ſi autem ob mea peccata non fluxerit, multi in fide refrigeſcent, & pluris facient fraudes, & veneficia Satanæ, quàm ritus & preces ſacras. Tandem tamen, exiſtimauit eorum voto ſatisfaciendum, multiſque eo loco Chriſtianis comitantibus ad locum contendit, & primùm flexis genibus *Litanias de Sanctis*, deinde *Symbolum Apoſtolicum* recitauit, ac mox nullâ difficultate aqua per canalem effluxit.]

Igitur his addenda Catholica *Litaniarum* recitatio; quæ olim tum contra cetera mala omnia, tum nominatim contra ludificationes & vexationes dæmonum, ſemper vtiliſsima fuit, vt plurimis teſtimonijs[a] & argumentis egregie probauit ex noſtris Nicol. Serrarius, eruditâ ſuâ Diſputatione de Litanijs, Herbipoli editâ: cuius etiam ſunt illæ aliæ piæ & eruditæ Litaniæ de Sacroſanctâ Trinitate, non ſemel iam excuſæ. De hoc

[a] *Vide Ioann. Diacon. li. 4. vitæ D. Gregor. c. 93. &* Sigisbert. an. 858. *Iacobū Rabum li. cōtra Marbac. c. 26. Eiſingrinium lib. de exorciſmo Oetingenſi. Thyræum de dæmoni. p. 3. n. 654.*

hoc remedio trium ſatisfactoriorum operum non pauca, nec leuiter Tyræus p.3.de locis infeſtis cap.66.

AA SEXTVM eſt inuocatio deuota nominis *Saluatoris IESV*, *vel Chriſti*, vel B. *Deiparæ virginis*, vel petita opitulatio ab *angelo cuſtode*. De *Saluatoris nomine* docent vetuſtiſſimi quique Eccleſiaſtici ſcriptores, tam conſtanter tam frequenter, vt putidum ſit verba eorum hîc coaceruare o. Tot etiam exempla reperiuntur eius efficacitatis, vt faſtidium mihi lectoris cauendum potiùs, quam quærendi labor ſit ſubeundus. Indicabo loca, vnde qui volet petat. *recens vnum refert Ananias lib.4.de Naturâ dæmon. fol.152. vetuſtiora duo de B. Auxentio in eius vitâ Metaphraſt. aliud auctor vitæ S. Euphraſiæ virg. menſe Martio; aliud de S. Theodoro archymandritâ Grego. presbyter. 22 April. apud Surium, & apud eumdem alia quinque vel ſex; tomo.4.pag.154.& 513.tomo.5.pa.827.& 892.tom.6.pa. 671.tom.7.pag. 567. vide præterea Gretzerum lib.3.de Sanctâ cruce cap.27.* & egregium exemplum illud, quod ſuperius litt. R. retuli de Muſſipontano iuuene. De *B.Virgine* docet exemplũ illud notum Theophili, de quo prҫter alios egit Honorius Auguſtodunenſis, in *Sigillo Mariæ*; & nobilis cuiuſdam Eburonici, de quo ex Cҫſario egimus *li.2.* & addi poteſt exemplũ nobilis puellҫ quod *ex Mori lib.1.Dialog.c.16.* narrat Bredenbachius *lib.2.c.27.* item quod narraui ſup. tom.2. pag. 55. A. De *Angeli cuſtodis* ope ſatis clarâ, etſi non petitâ, capio miram narrationem Saliſberienſis *lib. 2. polycrat. c. 11.* his verbis; „ Dum puer vt pſalmos addiſcerē Sacerdoti traditus eſſem, qui „ forte *ſpeculariam* magicam exercebat, contigit vt me, & paullò grandiuſculum puerum præmiſſis quibuſdā maleficijs pro „ pedibus ſuis ſedentes ad ſpeculariæ ſacrilegium applicaret, „ vt in vnguibus ſacro neſcio oleo an chryſmate delibutis, „ vel in exterſo & leuigato corpore peluis, quod quærebat, no- „ ſtro manifeſtaretur indicio. Cùm itaque prædictis nomini- „ bus, quæ ipſo horrore, licet puerulus eſſem, dæmonum vide- „ bantur, & prҫmiſsis adiurationibus, quas Deo auctore neſcio, „ ſocius meus ſe neſcio quas imagines tenues tamen & nebuloſas,

o *D. Iuſtin. aduerſ. Triphon. Origin. lib. 1 contra Celſ. Tertullian. de coronâ milit. ad Scapulam, & in apolog. Cyprian. aduer. Demetrian. D. Athanaſ. de incarnat. verbi, Climacus grad.20.* IESV nomine cæde inimicos: neque enim in cælo aut in terrâ potētiora ſunt arma.

ſas, videre indicaſſet: ego quidem ad illud ita cæcus exſtiti, vt „
nihil mihi appareret niſi vnguis & peluis, & cetera quæ antea „
noueram. Exinde ergò ad huiuſmodi inutilis iudicatus ſum, „
&, quaſi qui ſacrilegia hæc impedirem, ne ad talia accederem, „
condemnatus. Et quoties rem hanc exercere decreuerant, „
ego quaſi totius diuinationis impedimentum arcebar. ſic mi- „
hi in ea ætate propiciatus eſt Dominus. [*Vtique arbitror per* „
Angelum custodem: ſed addit.] Cùm verò paululum proceſſiſ- „
ſem, & flagitium hoc magis & magis exhorrui, & eò fortiùs „
confirmatus eſt horror meus, quòd cùm multos tunc noue- „
rim, omnes antequàm deficerent, aut defectu naturæ, aut ma- „
nu hoſtili, beneficio luminis orbatos vidi, vt cetera incom- „
moda taceam, quibus in conſpectu meo à Domino, aut pro- „
ſtrati, aut perturbati ſunt, exceptis duobus, Sacerdote videli- „
cet, quem præmiſi, & Diacono quodam; qui ſpeculariorum „
videntes plagam, effugerunt, alter ad ſinum canonicę, alter ad „
portum cellulę Cluniacẽſis ſacris veſtibus inſigniti. Eoſdem „
tamen prę ceteris in congregationibus ſuis aduerſa plurima „
poſtmodum perpeſſos eſſe miſertus ſum.] De imploratâ ve- „
rò & impetratâ eiuſdem cuſtodis Angeli ope teſtis eſt S. Go-
a lib. 6. c. 19. lauduch, cuius mentio apud eius coętaneum Euagrium a;
ſed quod adſcribam, apud eum non habetur, ſed ex Stepha-
no Hierapolitano retulit Nicephorus *Hiſtor. lib. 18. c. 25.* eam
grauiſſimè varijs Perſicorum Magorum verberibus, crucia-
tibuſque affectam; ſemper abſque vllo medicinę prę ſidio, an-
geli ductoris operâ ſanatam fuiſſe. Quę ad vtrumque Ange-
li nempe & Deigenitricis ſimul auxilium apprimè pertineat,
dabo narrationem aliam, certâ totius Luſitanię traditione no-
tiſſimam, & à rerum D. Dominici Ordinis Hiſtoriographo
Ferdinando del Caſtillo memorię proditam, *1. p. Hiſt. Gener.
ordin. prædicator. lib. 2. c. 72. Vt ex eo refert Alph. Villegas Flor.
Sanctor. p. 3. vitâ. 173.* Boncela municipium Conimbricenſe
eſt, ibi nobilibus parentibus natus, quidam Ægidius. hic, vix
dum adoleſcẽs, induſtriâ & fauore tres Canonicatus & Prio-
ratum vnum adeptus, omni vitio diffluebat, non indoctus
huma-

humaniorum litterarum,& philoſophiæ, & medicinæ; cui, quam ſibi oportuniorem ad nequitiam rebatur, totum ſe dare,& Lutetiam eius addiſcendæ causâ cùm cogitaret,iter aggreſſus dæmonem obuium humanâ in ſpecie habuit. Malus iſte viæ comes,à noto ſibi ſed ignotus,paulatim varia quærere.vt audiuit profectionis conſilium,quin tu (inquit) me potiùs audis. ſcientiam indicabo, quæ & adeptu facilis, & vſu præcipua ad dignitates voluptateſque; ipſius etiam, quam ſitis,medicinæ ſumma perfectio eſt. Necromantiam dico. dixit & perſuaſit. abducit Ægidium, & adducit in vaſtum ſpecum propè Toletanam ciuitatem.ibi occurrere læti, & excepere venientem viri dæmoneſque humanâ effigie.itur in ſpecum. exigitur non ſecreti tantum,ſed & ligię fidei ſiue homagij perpetui Sacramentum. volens adigitur, & ſcedulâ proprio conſignatâ cruore,promiſſum confirmat.Septennio illic tetris artibus,& caliginoſâ ſcientiâ imbuitur. poſt Lutetiam profectus,miros breui inter Hippocratis ſectatores progreſſus facit,& Doctoratus lauream adeptus:gliſcebant enormia magis magiſque peccata: ruebat de ſcelere in ſcelus: ambiguum erat,fama eruditionis, an nequitiæ infamia maior. Sed, ô Dei bonitatem! vi, quem lenitate nequiuerât, ſtatuit trahere. Ecce tibi equitem hoplomachum, lanceam vibrantem,& intentantem miſero,irato vultu,minaci voce clamantem; *Vitam hanc moreſque deſere, ad frugem reuertere*. Subitus Ægidium terror occupauit, ſed veloci motu cum terrore inſtitutum priſtinum diſplicere deſijt. ad volutabrum luti reuerſo,poſt triduum idem ille eques iam terribilior non ſolum minatur,eadem verba repetens de mutando vitæ inſtituto; ſed lanceam pectori infigit,& vulnus etſi non graue imponit. Fractus animo noſter; *Dedo*,inquam,*me*, *faciam Domine quicquid iuſſeris*. Saulum diceres in terram deiectum. Statuit ſeriò,ſe totum Deo dicare,& quo intus impelli ſe ſentiebat (vrgente,ſic opinor,angelo cuſtode, qui apparuerat) religioſæ alicuius inſtituto familię ſe addicere. Hoc animo Luſitaniam repetens,dum per Pallentiam iter habet, vbi tum Monachi

 Domi-

Dominicani monaſterium moliebantur; ſubit cupido cernẽdi operis. videt viros ſanctitate & eruditione claros, quoſdam etiam viribus & ætate defectos, delicatè olim nutritos, calcem ſubigere, ligna dolare, lapides parare, & onera humeris portare; ſummâ lætitiâ & alacritate. Optat ſe illis iungere, petit inſtanter admitti, impetrat. Tirocinio defungitur, magnâ ſpe Sanctitatis futuræ datâ. poſt aliquot annos miſſus Santarenum in Luſitaniam, ibi creſcebat oratione, & victoriâ ſui. Vnus angebat ſcrupulus, quòd penes dæmonem hæreret ſcedula illa obſcæna & inteſtabilis. igitur ardentiùs Reginæ cælorum ſe commendabat, mali huius remedium aliquod poſtulabat, non ſine lacrymarum imbre, & cõtinuo ſuſpiriorum concentu. Quid neget miſericordię Mater ſic poſtulanti? Die quadam cùm in ſacello templi prolixiùs oraret, apparuit illi dæmon formidabili aſpectu, deteriore vlulatu, conuicium facit, & præſtitam fidem acceptaque beneficia petulanter exprobrat. tandem poſt multa minaciter, & proteruè, & impotenter obiecta. *faxo* (inquit) *huius te monachiſmi, & violentiæ quæ me tibi ſyngraphum hunc cogit reſtituere, nunquam ſatis pæniteat.* ſimul abijcit eum ad pedes Ægidij, & videri deſijt. Ægidius chartulam accipit, & lacerat minutim. Nec vanæ dæmonis minæ fuere. admirandis illum modis plus ſeptennio poſtea vexauit. mitto vexationes alias. aſſumebat monachi cuiuſdam, qui in eodem degebat monaſterio ſimilitudinẽ, & nihil non, quod excogitari inter domeſticos poſſet, moleſtiæ Ægidio inferebat. patiebatur hic, ſed tandem dolens malitiam illam ſerpere; & fratrem, vt putabat, illum, Deum ſic ſemper offendere; rem defert priori, & petit aliò mitti, cauſamque aperit. accerſito fratre, deprehenſus calumniator, & inſolens ab alijs, ſolitus ab Ægidio vinci, deſijt victori negotium faceſſere. Viuus tandem clarus multis non virtutibus tantum, raptibuſque, ſed & miraculis varijs, anno. 1265. mundo denaſcitur, vt cælo naſceretur. ſepultus Santareni, vt ſanctus colitur. Habetis & Deiparæ virginis vno in exemplo efficaciſſimum contra dæmones præſidium,

& (quę

& (quæ dixi alijs locis) præterea de ſcholis Magicis Hiſpaniæ α, de homagio præſtando β & chirographo cruento γ, de repræſentandis innoxijs δ, de apparitione dæmonum & etiam angelorum ε. Ioannes Molinetus ζ narrat Energumenarum illarum Quercetenſium, de quibus egi non ſemel, poſſeſſores dæmones inter cetera quæſtos; ſibi à *Miſericordiæ matre* manubias animarum plurimas quotidie eripi, necnon ab illo gigante pueri baiulo, & ab aliâ rotæ, & aliâ turris geſtatrice. hic enim illos ſacratis *Mariæ*, *Chriſtophori*, *Catharinæ*, & *Barbaræ* nominibus abſtinentes, ad Eccleſiaſticam picturam alluſiſſe.

α *lib. 2. q. 1. ſ.* β *lib. 2. q. 4.* γ *lib. 2. q. 12. num. 5.* δ *lib. 2. q. 27. ſect. 2.* ε *lib. 2. q. 26. ſect. 3.* ζ *Chron. Belgiæ anno* 1490.

Quid verò prohibet me, PATRONÆ virginis DEIPARÆ memoriam & venerationem, aliâ quoque certiſſimâ narratione recolere, vt quàm efficax ſemper eius inuocatio contra tartaream tyrannidem fuerit Lectores intelligãt? Horatius Turſellinus Hiſtoriæ Lauretanæ ſcriptor, pari elegentiâ & fide, rem geſtam proponit η: alium porro iuuenem Lauretanę virginis tutela ſeruauit, quem in præcipitem locum libido inſana prouexerat. Hic, vt erat proiectę cupiditatis audaciæque, in vetitas ſe effuderat voluptates. Expugnato multarum matrumfamilias pudore, immodico cuiuſdam mulieris amore flagrabat: qua cũ nec prece, nec precio, nec vi, doloue potiri liceret: vltima experiri ſtatuit. Igitur conciliatum magicis cantionibus dæmonem rogitat, vt ſe voti compotem faciat, ad omnia ſe deſcendere paratum oſtendens, ſi eo, quod expeteret, frueretur. Diaboli ergo iuſſu à Chriſto deficit: ſeque totum illi dedit, traditque. Super hæc omnia iurat conceptis ab illo verbis, & chyrographo ſuam obſtringit fidem: vſque eo impuras mentis voluptatis amor excęcat. Cęterum, vt potitus eſt, quod cupierat; fecit, vt fit, faſtidium copia: & cæleſti luce obortâ, magnitudinem ſceleris ſui ſerâ æſtimatione perpendit. Ergo poſteaquam animum curis anxium pœnitentia ſubijt, ad venię ſpem erectus, cæleſtem opem ſpectare, Deum Deique parentẽ implorare cœpit. Inter hęc occurrit animo virgo Lauretana, eiuſque ædis Sacerdotes ampliſſi-

η *lib. 4. c. 33.*

mâ facinorum expiandorum authoritate præditi. Protinùs Deo authore ac duce Lauretum petit, haud dubius quin inibi eſſet tantis malis remedium inuenturus. Nec ſua illum fruſtrata ſpes. Lauretum vt venit Sacerdotem idoneum nactus, re omni expoſitâ, conſulit, ecqua ſibi ſpes ſit reliqua ſalutis. Ille primò ſceleris atrocitate exterritus pauliſper hæſit: deinde immanitate facinoris demonſtratâ; ita ſpem illi ſalutis oſtendit, ſi precibus, ieiunijs, voluntariáque corporis vexatione Deum placare penitùs inſiſtat. Cùm ille nihil omnino pænarum recuſaret; promiſit Sacerdos ſi imperata feciſſet, ſe faciles aures ei daturum, & tantum piaculum Deo propitio vtique expiaturum. In digreſſu hominem monet, vt per triduum inediâ, cilicio, flagris corpus affligeret, B. Virginis opem implorans: per eam à Deo veniam expoſcat: ſe eodem triduo rem diuinam pro ipſius incolumitate facturum. Et vtrinque exſtitit fides. Ita triduo extracto, ſacerdos optimum ratus eſt, ante abſolutionem, chyrographum à dæmone extorqueri, ne quid omnino iuris in illum haberet. Proinde hominem ab ſe dimittit monitum, vt auguſtiſſimum ſacellum ingreſſus precibus lacrymiſque Deiparam vſque eò fatigaret, dum chyrographum à diabolo extortum reciperet. Morem gerit ille, ſuæ ſalutis, ſecuritatiſque auidus, haud dubiâ ſpe, id ſe deprecatione Deiparæ virginis impetrare poſſe. Ergo proſtrato ante Virginem corpore, lacrymans obnixè eam precatur, vt recepto illo nefario chyrographo, ſaluti incolumitatique ſuę conſultum velit, ingenti miraculo compos voti efficitur. Verſiculos illos ex animo iterabat; MONSTRA TE ESSE MATREM, SVMAT PER TE PRECES, QVI PRO NOBIS NATVS, TVLIT ESSE TVVS. Talia precatus ſubitò chyrographum in manus ſuas delapſum conſpicit. Itaque vix ſibimet ex inopinato gaudio credēs, integrato fletu grates Virgini enixiùs agit. Inde ſacello egreſſus, lætitiâ exultans ad Sacerdotem accurrit: receptum Deiparæ beneficio ſcriptum oſtendit. Id erat tot tantiſque in Chriſtum, atque in ipſum qui ſcripſerat, diris & exſecrationibus refertum, vt facilè appareret, à ſempiterno

humani

„ humani generis hoſte dictatum. Verumtamen tantum vincu-
„ lum omni diabolicâ fraude potentior vis diuina diſſoluit: ita
„ deuotum illud inferis caput, Deiparæ benignitate aſſeritur *in*
„ *libertatem filiorum Dei*: ne quiſquam omnino, quamuis faci-
„ noroſus ac perditus, ſi modò ipſe perire nolit, de ſuâ ſalute de-
„ ſperet, neu cuiquam in dubium veniat Dei clementia, quæ
„ vltrò MATREM ſuam reis PATRONAM dederit ad ſalutem.]
„ Hoc exemplum gratiùs futurum ſperò, eo quòd ſimul pra-
xim quamdam iuxtà tutam & facilem Confeſſarijs pæniten-
tibuſque proponat; cuius normam ductumque in ſimilibus
admodum perplexis conſultationibus imitari poſſint: quod
libri huius ſexti inſtitutum vel maximè flagitabat, à me non
præteriri. Alia duo valdè illuſtria refert Cæſar. miraculor. lib.
6. c. 26. & 27. ex quibus quã efficax contra dæmonũ præſtigias
remedium ſit, nominis MARIÆ deuota cum fide pronuncia-
tio clariſſimè videtur. ſed claudat hunc §. ſanctus vir, & bonus
poëta Prudentius de ſacratiſſimæ Dei genitricis contra dæ-
monas poteſtate agens; Cathemer. hymn. 3.

„ *Auctor & ipſe doli coluber*
„ *Plectitur improbus, vt mulier*
„ *Colla trilinguia calce terat:*
„ *Sic coluber muliebre ſolum*
„ *Suſpicit, atque virum mulier.*
„ *Ecce venit noua progenies,*
„ *Aethere proditus alter homo,*
„ *Non luteus, velut ille prior:*
„ *Sed Deus ipſe gerens hominem,*
„ *Corporeiſque carens vitiis.*
„ *Fit caro viuida ſermo Patris:*
„ *Numine quem rutilante grauis*
„ *Non thalamo, neque iure tori,*
„ *Nec genialibus illecebris*
„ *Intemerata puella parit.*
„ *Hoc odium vetus illud erat,*
„ *Hoc erat aſpidis atque hominis*
Digladiabile diſsidium,
Quod modo cernua femineis
Vipera proteritur pedibus.
Edere namque Deum merita
Omnia virgo venena domat:
Tractibus anguis inexplicitis
Virus inerme piger reuomit
Gramine concolor in viridi.
Quæ feritas modo non trepidat
Territa de grege candidulo?
Impauidas lupus inter oues
Triſtis obambulat, & rabidum
Sanguinis immemor os cohibet.
Agnus enim vice mirificâ
Ecce leonibus imperitat,
Exagitanſque truces aquilas
Per vaga nubila, perque notos

Sidere

Sidere lapſa columba fugat. *Tu niueus per ouile tuum*
Tu mihi Chriſti columba potis, Agnus hiare lupum prohibes,
Sanguine paſta cui cedit auis *Sub iuga tigridis ora premens.*

SEPTIMVM, eſt *ſignaculum Sanctæ crucis*; de cuius præconijs liber eſſet ſolidus contexendus ex Sanctorum Patrum ſcriptis, & rerum geſtarum exemplis. *Vide D. Ciprianum ſerm. de Paſsione Chriſti, Originem lib. 3. in Iob, Lactant. lib. 4. cap. 24. D. Antonium, apud Athanaſium, ipſum D. Athanaſium de Incarnat. Verbi*; (*Vbi ait*; ſignum crucis tollit omnem Magiam.) *D. Gregor. Nazianz. orat. 1. in Iulian. & ad Nemeſium, D. Chryſoſt. hom. 8. in epiſt. ad Coloſſ. & homil. 50. in Matthæ. D. Cyrill. Cateche. 4. de aſcenſ. Niſſenum in vitâ Taumaturgi. Hieronymum in vitâ S. Hilarionis, Auguſtinum lib. 2. de ſymbolo ad Catechumen. & ſermo. 81. de temp. Theodoretum in vitâ Macedonii, & li. 3. hiſt. c. 3. & lib. 5. cap. 21. D. Gregor. lib. 2. Dialog. cap. 10. Ioann. Diaconum lib. 2. vitæ D. Gregor. c. vlt.* apud quos exſtant memoriâ digniſſimæ de hac re hiſtoriæ; nec minus illuſtres aliæ, vna de incendio ſæuiſſimo quod Rhemis diabolus excitarat, & S. Remigius ſigno crucis exſtinxit, habet Hincmarus *in eius vitâ*. aliud de B. Vedaſto qui crucis ſigno maleficium aliud aboleuit, teſte Albino Flacco hiſtorico vitę eius; eodem dæmonibus præualuit ſigno D. Auxentius, teſte Metaphraſte: vt & S. Albinus teſte Fortunato, & S. Suibertus teſte Marcellino; & B. Caluppanus, teſte D. Gregorio Turonenſi, qui memoriâ dignam rem narrat ϖ, vt & de S. Nicetâ Theocteriſtus eius diſcipulus apud Metaphraſtem in Aprili; & de B. Vincentio Ferrerio Rauzanus ρ; & de Eutychio Patriarchâ Euſtathius eius diſcipulus: qui & ſignum crucis vocat *telum dæmonibus formidabile*: hoc ſigno Macarius Patriarcha Antiochenus in Bauariâ morbos pepulit, Mechliniæ incendium exſtinxit, Tornaci ſeditionem compeſcuit, vt tradidit Anonymus, *in eius vitâ*, qui ante quingentos annos ſcripſit. benedictione huius ſigni Theodorus archymandrita veneficium Theodori Magi vitauit, ſæpè dæmones expulit, ſolitas frugum calamitates auertit, & dęmones certis locis includebat & ſigno

ϖ *in vitâ Caluppani apud Surium tom. 2.*

ρ *lib. 1. eius vitæ c. 10. & lib. 2. c. 7.*

ſigno crucis locum obſignabat, ne cui nocere poſſent, teſte Georgio eius diſcipulo. Eodẽ gladio vtebatur B. Godefrid. teſte Nicolao eius æquali, *cap. 13. eius vitæ*; & S. Portianus, teſte Greg. Turonico *de vitâ Patrum c. 5.* & S. Maximus Rhegienſis, teſte Dinamio Patricio (*apud Sur. in Nouembri,*) qui & miras dæmonum præſtigias, & vnico hoc telo partã narrat victoriã. Docebat hoc S. Eligius Nouiomenſis ſuos his verbis; Chriſtiano nec auguria, nec alia quælibet figmẽta poſſunt officere. quia vbi ſignũ crucis cum timore & fide Dei præceſſerit, nihil ibi inimicus nocere poterit σ.] Fatentur hoc dæmones expulſi à S. Patapio apud Metaphraſtem *menſe Nouembri*, clamantes; verè terribilis es ô Nazarene, verè terribilis es, & vbique in omnes obtines imperiũ. Quo ergo proficiſcarẽſi in deſertum, ſi in ciuitatẽ, ſi vbicumque duxerit aliquis, tu illuc præuenis; ſolâ crucis figurâ, ſolo tuo nomine nos expellens.] Meritò itaque S. Daniel Stylites, ad effugandos dæmones, vbique crucẽ, vt arma inexpugnabilia (ait Metaphraſtes) inferebat. Hoc in ſigno tam feliciter vincebat S. Maurilius, vt narrat Fortunatus τ; necnon S. Aichadrus, vt refert Fulbertus ſcriptor eius vitæ; item S. Nicetius Treuirenſis, vt prodidit Turonenſis Gregorius υ; item ex conſilio B. Nonni pænitens illa famoſa Pelagia, teſte Iacobo Diacono Heliopoleos; item S. Iacobus Alemannus, teſte Antonio Flaminio *vitæ illius cap. 11.* item S. Gallus Abbas & confeſſor, teſte Walafrido Strabo *lib. 1. vitæ S. Galli c. 7.* & innumeri alij. eadem enim Sanctorũ omniũ ſemper de hoc ſigno ac trophæo ſalutis noſtræ ſententia fuit, eadem ſæculorum omniũ experientia. Nolo plura addere, velim dumtaxat legi, quod de Diacono à S. Wulfranno miſſo vt præſtigioſum palatiũ Ratbodo oſtenſum viſeret, narrat Ionas Senonẽſis; qui eo tẽpore vixit, & id ſe accepiſſe ex oculati teſtis Ouæ Presbyteri Friſij ore ſcribit, in *vitâ S. Vulfranni, apud Surium menſe Martio.* Quod cur in dubium vocet, Corn. Kẽpenſis *lib. 3. Hiſt. Friſ. c. 11.* non ſatis intelligo. Multa enim paſſim talia à grauiſſ. ſcriptor. prodita. Legite, quod de Cabade Perſarum Rege narrat Glycas

σ *refert S. Audoenus eius æqualis lib. 2. vitæ Eligij c. 16.*

τ *vita S. Maurilij c. 3. & 6. & 21.*

υ *vitæ patrũ c. 17.*

p. 4. Annal, fol. 370. & his addite quę Thomas Boſſius collegit *lib. 2. de ſignis Eccleſ. c. 8. & ſeq. & lib. 15. c. 1.* & Sprengerus *cap. 1. q. 4. p. 2. mallei.* denique Societatis noſtræ Iacob. Gretzerus *lib. 3. de S. Cruce cap. 18. & 19. cum aliquot ſequentibus*, & Pet. Thyręus *p. 3. de dæmoniac. c. 44. & lib. de locis infeſtis p. 3. ca. 68.* Sed vnum nolo præterfluere notatum à Franc. Bencio litteris Mediolanenſ. Anno 1591. Sacerdos quidam Aronæ agens pollicitus erat Deo, aditurum noſtram ſocietatem id- » que vni è noſtris aperuit. Indignè hoc tulit dęmon ſeque ad » ſolita arma conuertit. Impuris cogitationibus hominem ag- » greditur, ita infeſtis vt adimerent ſomnum: ſurgit è lectulo » miles Chriſti, & lectitandis piorum hiſtorijs noctes ducit in- » ſomnes. neque hoc tulit aduerſarius, ſuſpenſam lucernam ad » parietem ſic deijcit, vt effuſo oleo totum volumen fœdè pro- » lueret. neque hoc ſatis: inter cęnandum inuadit immundo » afflatu: hic à menſâ ſtatim in cubiculum, humiles ad Deum » preces effundens humi proiectus, & pro cibo corpori flagra » ingerere: cùm ſic quoque cæco igne carperetur, nudatis pe- » dibus terram inſtitit binas horas vel ternas, dum importunus » calor deferueſceret: dein conijcit ſe in cubile feſſus: viſus in » eodem ſtrato videre mulierem & attingere eius comam ma- » nuum extentu: deſilit repentè attonitus, & ad lectulum con- » uerſis luminibus nihil videt: donec bis terue agnouit, timuit » ludibria oculorum: idque pluribus noctibus accidiſſe teſtatus » eſt: tandem eo res proceſſit, vt miſer iturus cubitum, brachia » ſibi manuſque arctè colligaret, inditis vinculis ne in ſomno » attrectarent quicquam manus errantes. fruſtrà. ſimul enim » ſopor & ligabat ſenſus, breue ad tempus, & brachia ſoluebat. » Sed nimirum, quę eſt Dei clementia, Diaboli tentatio eſt in- » fra hominum facultatem: fugauit illum qui pro caſtitate pug- » nabat, cùm fortiter obſtitiſſet. Redijt tamen victus ad pugnam » admirabili arte. Egreſſus aliquãdo ſacerdos idem ex oppido, » leuandi ęſtus, iuxta lacum inambulabat perſoluens horarias » preces *Mariæ Virgini*. Vix ducentos paſſus proceſſerat, cùm » aſſecutus eſt eum vir quidam, cum rutilâ barbâ & promiſsâ, » veſte-

» veſteque magni precij: inſidebat equo pulcherrimo atri co-
» loris, qualis nullus illis regionibus : famuli erant à pedibus
» duo: cùm acceſſiſſet propiùs perhumaniter ſalutauit , num-
» quid ad *Iubilate*, inquit, perueniſti? recitabat fortè Sacerdos
» illum pſalmum, & quod magis mirum, ita preſsâ voce, vt ex-
» audiret tantum ſe ipſe. tum verò equitem inter & ſacerdotem
» ſermo inſtitutus, hoc ordine. Prior eques ſpecie rimantis, quę
» eſt animo tibi infixa cura? quæ ſollicitudo mærentem exe-
» dit? at ille diſſimulans, mihi benè eſt ac bellè: fruſtrà tibi huius
» rei quæſtio fuit. Cui eques. Mi homo, mihi dare verba diffi-
» cile eſt; cui datum olim à Deo, vt introſpiciam, quid tacitis
» cogitationibus volutent homines, agitentque. cùm ſtetiſſet
» Sacerdos admiratione defixus, & ſtupens loquentis habitum,
» corpuſque totum luſtraret luminibus, ſumpto animo. Quod,
» ſi tibi ea eſt virtus, effare, quæ me angit moleſtia? ſi quid for-
» taſſe tu plus ſcis de rebus meis, quam ego ipſe. Cui ille : Vo-
» tum Societatis Ieſuitarum: hic ſtimulus cor vellicat, hoc te
» quietum eſſe non ſinit. Sed tu alias res agas neceſſe eſt : ad il-
» lam tibi aditus non patebit: me vide. Suſpicatus alter, ne ali-
» quâ ratione inaudiſſet à noſtris. Non certum ſatis votum il-
» lud fecerim necne: ſed vt ita ſit, ſi certum eſt Patribus me ex-
» cludere, non abijciam animum, nec me diſcruciabo: neque e-
» nim vna eſt tantum piè ac ſanctè Deo inſeruiendi via. Rectè
» iſtud quidem, ait eques, mitte illam de pectore curam. eſt tibi
» ea indoles ingenij, is truncus corporis, & hæc, ſuper ea, volun-
» tas; vt vel in iſtâ qua nunc vteris ratione vitæ, poſsis innocen-
» tiam tueri. quod, ſi me audis, aliam terram vide, vbi Deo vi-
» uas & tibi, Aronâ relictâ. iam me ſequere, nec temerè erit cō-
» ſultum rationibus tuis: optimâ apud me eris conditione. non
» lacto inanibus promiſsis. huc reſpice. hæc cùm diceret, cru-
» menam prægrandem manu percutiebat crepantem argento.
» egit gratias ſacerdos. non poſſum ad præſens vti liberalitate
» tuâ, vt fidem meam præſtem Eccleſiæ Aronenſi. & ſubitò in-
» terfatus eques, quæ iſthæc fides, ſine publicâ vllâ ſponſione
» aut chirographo? An te. LIII. æris libræ (neque enim plu-

res accepiſti) addictum habebunt. Aſſentiebatur hæc audiẽs, "
non ſine admiratione: ſed coniecturâ ducebatur ad ſuſpican "
dum, ad illius aures permanaſſe omnia ab aliquo Aronenſi. "
Tum paullo fidentior, Tu verò quo iter intendis? vbi habes? "
Pallantiæ, reſpondit (nomen eſt oppidi ad lacum Verbanum) "
& qui ad nos appellit linter meus eſt, ad vicinalem vſum pa- "
ratus. agebatur ab vno atque altero remige, vtroque pullato. "
aſpicit ſacerdos, & miratur non antea viſum. Nunc, ſi accipis "
conditionem, Pallantiæ mecum eris quamdiu voles. ſi ſtat, "
religioſam vitam complecti, vt in vnam admittaris inſignem "
& Sanctitate præſtantẽ, curabo. Laudo egregiam humanitatẽ "
tuam, qua ſpontè vteris in hominem ignotũ: ſed habeo cau- "
ſas remittendi. Hac ſermonum vice cùm paullùm ſubſiſtere "
cogeretur Sacerdos. Pręi, Domine, inquit, poſt paulo ſequar, "
nec aliter fecit ac dixit. Tum ſalutare crucis ſignum in fron "
te exprimens atque in loco cordis, & penſilem corollam bac- "
cis conſertam ſacris, quis preces numerantur, manu prehen- "
dens præcedentem ſubſequitur.] deſiere ad crucem ſubitò "
apparere, eques, famuli, cymba remigeſque. Quis non mi-
retur tot contortuplicatas colubri tortuoſi fraudes, vnico
Sanctæ crucis ſigno nebulæ inſtar diſſipatas? Et ſi non ſis
(Lector) præoccupatus aut mente vanâ, nihil dubito, quin
Wieri impudentiam, virulento & tortuoſo ſermone conantis
eleuare, quam ipſemet prodiderat narrationem, ſis vehemen-
ter deteſtaturus. Illud quoque velim notes, & in memoriæ
ſinum recondas, quod B. Fortunatus diſertè prodidit, aliquã-
do Sanctos hiſce diuinis remedijs quædam alia adhibuiſſe,
dicis tantum causâ: vt miraculorum gratiam, hoc quaſi natu-
ralis remedij velamento, quæ illorum erat, humilitas, obum-
brarent, & humanam laudem effugerent, vt de B. Radegun-
de Reginâ idem prodidit, eam crucis ſigno folium pampini
addere conſueuiſſe φ.

φ *Fortunat. lib. 1. vitæ S. Radegund.*

Octavvm præbent *Sanctorum* qui in cælis beatitudine ✝CC
perfruuntur æternâ, *reliquiæ*; de quibus illud, vt in cælis ſic
in terris verum, *Nimis honorati ſunt amici tui Deus*, *nimis con-*

fortatus

fortatus eſt principatus eorum. fremant vt lubet Vigilantiani noſtri, in eorum illos Principe χ D. Hieronymus iam iugulauit. damnauit eos Nazianzenus, damnauit Chryſoſtomus, damnauit Ambroſius; damnant Eccleſiaſtici Annales, damnant geſta Sanctorum omnium; damnat, quæ errare non poteſt in fidei rebus, Eccleſia Catholica. de innumeris pauca memorabo. Quotannis ad D. Philippi Apoſtoli ſepulcrum in Siciliâ plurimos energumenos liberari; adeò vt anno 1541. pluſquam ducentæ feminæ huiuſmodi fuerint numeratæ, auctorem habeo Thomam Faſellum *lib. 10. de rebus Siculis ca. 2.* idem cernimus in Brabantię Gelâ, ad S. Dympnę ſepulcrū; in Flandriæ Rothnaco, ad reliquias S. Hermetis. ſcribit Turonenſis puerum ægrotum, cum hariolo traditus fuiſſet ſanandus incantationibus, ſortibus, ligaturis, pro vitâ morti mancipatum: aliū eâdem lue laborantem, ſumptis de ſepulcro S. Martini pulueribus ſanitati reſtitutum. [*d. c. 45.*] idem narrat, Iuſtinum magicis præſtigijs ac laruis mire infeſtatum, ſuppoſuiſſe capiti frenum Conſtantini in quo claui Dominici vnius virtus intexta, & tertiâ vexationis nocte quietem recepiſſe. [*de gloriâ Mart. lib. 1. cap. 6.*] Georgius Monachus ſcribit oleo ſanctarum reliquiarum addito ieiunio & oratione multos dæmoniacos à B. Auxentio ſanatos. Hanc virtutem ſepulchro S. Hereberti Colonienſis Epiſcopi, tribuit etiam Rupertus Tuitienſ. *cap. vlt. eius vitæ*; de ſepulcro Lutgeri Monaſterienſis Epiſcop. referunt Monachi Werdenenſes *lib. 2. vitæ eius c. 6.* de lipſanis capillorum S. Vincentij Ferrerij Petrus Rauzanus, *lib. 4. vitæ illius cap. vlt.* de S. Guthlaci zonâ Felix Crolandienſis *in eius vitâ*; de S. Richarij corpore Albinus Flaccus, *in eius vitâ*. Apud Cappenburgum quidam multas malignorum dæmonum infeſtationes patiebatur, vt adijt ſepulcrum B. Godefridi omnia dęmonū phantaſmata euanuerunt ✝. Meritò itaque S. Benno Miſnenſis Epiſc. toto vitæ ſuę tempore religioſè reliquias ſanctorum colens, eas tanquam cæleſtem quendam theſaurum ω venerabatur. Meritò B. Ioā. Damaſcenus ſanctorum reliquias vocauit,

χ *D. Hiero. contra Vigilantium. D. Naz orat. de B. Cipriano circa fin. D. Chryſoſt. in orat. contra Gentiles, de ſancto Babylâ, & homil. 16. in 2. ad Corin. Ambroſ. ſerm. 77. & 91. Rufin. lib. 2. hiſt. c. 25 Socrat. lib. 3 cap. 16. Euagr. lib. 1. c 16. Sozom. lib. 7. cap. 26. Nicepho. lib. 10 c. 8. Greg. Turonen. lib. 2. de glor. mart. c. 45. plures alios citat ex noſtris Io. Gibbonus eruditâ Diſputat. de Sanctis à num. 319. excuſá Treuiris: & Boſius lib. 15. de ſignis Eccleſiæ c. 7. 11. & 12. & Thyr. p. 3. de dæmonia. c. 43. & adhuc accuratius p 3 de locis infeſtis c. 67. Hi multos citant, quibus addo Theofrid. Abba. ſerm. de veneratione Sanctorum, & ſerm. de Sanctorum reliquijs.*

✝ *Surius to. 7. ex Anonymo coætaneo S. Godefridi.* ω *Emſerus c. 25. eius vitæ.*

fontes ſalutiferos, ex quibus plurima ad nos beneficia manāt, „ ſuauiſſimumque vnguentum profluit α.] Meritò tot olim „ & hodie ad eorum ſepulchra inſtitutæ fuerunt peregrinationes, & ſuſpenſæ tot corollæ, atque anatemata. Cauendum dumtaxat, ne quas in hoc cultu Sanctiſſimo ſuperſtitioſas cærimonias miſceamus, vt monet Silueſt. *verbo reliquiæ.* Sanctis enim odioſa ſuperſtitio, grata religio. Teſtata id fuit B. Glyceria martyr, ex cuius corporeis exuuijs vnguentum ſuauiſſimum, & ſaluberrimum morbis omnibus medicamentum fluere ſolebat: quadam verò die, cùm Epiſcopus Perinthi inſcienter argenteum quoddam Vaſculum emiſſet, quod Magicis miniſterijs impenſum fuerat, continuò deſijt ſacri fluor vnguenti. Re nouâ perculſſus Antiſtes ad preces confugit, di- „ uinoque impulſus ſpiritu vas nouum amouit, & antiquum re- „ poſuit, ac protinùs vnguentum ſicuti prius ſcaturire cœpit. „ Quocirca rem diligentius inquirens, comperit vas illud ne- „ fandis rebus ſeruijſſe; quod ſimul atque ad Imperatoris au- „ res peruenit, habitâ quæſtione, tanti criminis reum, vti par „ erat ſupplicio affici iuſſit.] *Narratur à Nicephoro lib. 18. ca. 32.*

α *lib. 4. de orthod. fid. c. 1.*

NONVM, in Eccleſiâ quoque vetuſtiſsimum, & miræ efficacitis eſt, *aqua benedictione ſacrâ & ſollemni ritu ad id inſtituta;* eaque duplex, vna baptiſmalis in vigiliâ Paſchæ & Pentecoſtes conſecrari ſolita, quæ iure Canonico comprobatur β: altera luſtralis, ſingulis Dominicis initio primi ſacri conſecrata, nominatim ad dæmonis impetum reprimendum, & alia pericula auerruncanda; iam in vſu ante Alexandri primi γ tempora, & ſemper à Catholicis omnibus, magno cum fructu, retenta honorataque. Meminit *in vitâ D. Gregorii Magni* Ioannes Diaconus monaſterij, per eius aſperſionem, à dæmonibus liberati: hodiè miraculum iſtud apud Indos ſæpè renouatur δ. Plura referunt alij exempla. de Ioſepho quodam Epiphanius ε; ſcribit, cùm adhuc ille Iudæus eſſet, inſanum quendam ab eo per aquam cruce ſignatam, ſanitati reſtitutum: de feminâ, quę magicis prẽſtigijs in equam transformata putabatur Palladius teſtatur, cũ B. Macarius aquam benedi-

β *c. in Sabbato, & cap. nec quenquã. de conſecr. d. 4.*
γ *Alex. I. ep. 1. Concil. Nannetenſe. c. 5. Rhegino lib. 1. de diſciplin. Eccleſ. c. 110.*
δ *li. 2. epiſt. de reb. Iapon. epiſt. 1.*
ε *Epiphan. hæreſ. 30. Pallad. Lauſiac. cap. 19 Theodoret. lib. 5. hiſt. c. 21.*

benedixiſſet, ſuperque caput eius precatus fudiſſet, feciſſe, vt, quod erat, omnibus videntibus femina videretur. Apud Theodoretum Marcellus Epiſcop. Iouis Apameni fanum cùm dirueret, atrum dæmonis ſpectrum flammæ vim ne materiam ligneam depaſceretur, impedire cernens, aquam ſignaculo crucis muniuit (h. benedixit;) & eâ iuſſit flammam adſpergi. contactum non ferens improbus ille aufugit, & aquâ quaſi oleo excitatus ignis momento temporis fanum conſumſit. B. Theodorus Archimandrita noxas omnes aquâ benedicta ſolebat repellere; etiam morbos à dæmonijs illatos, vt à Phentino illo apud Tantændiam; qui obuius dæmoni in formâ canis ſolo illius hiatu in grauiſſimam ægritudi-
» nem inciderat: vt à Theodori cuiuſdam tribuni domo; in qua
» homines & animantia omnia à dæmonibus cruciabantur; &
» cùm domeſtici prandèrent aut cœnarent, lapides ſuper men-
» ſas iaciebantur. Ex quo magnus omnes terror inuadebat, &
» mulierum telæ rumpebantur, & tanta ſerpentium & murium
» multitudo domum occupabat, vt præ formidine in eam in-
» gredi nemo auderet. Domum igitur Dei ſeruus ingreſſus, to-
» tam noctem pſallendo & Deum obſecrãdo traduxit: & aquâ,
» cui benedixerat, totam domum aſpergens eam à ſpiritibus
» immundis liberauit.] Hactenus Georgius presbyter ſæpiùs iam citatus. Idem poſtea hoc quoque recenſet illuſtre miraculum; Apocomenſis vici incolę bouem occiderunt, vt car-
» nibus eius veſcerentur. Contigit autem vt omnes, qui ex illis
» carnibus comederant, in morbum inciderent, & iacerent vt
» mortui. & quicquid carnis reliquum fuit, nigrũ euaſit ac fę-
» tidum. Qui igitur ex carne illâ non guſtarant, id, quod acci-
» derat, viro ſancto nunciauerunt. Qui reſpondit, exitium iſtud
» à phalange dęmonum, qui per lebetes pertranſierant, proue-
» niſſe. Et cùm eo tempore non poſſet cum illis diſcedere, be-
» nedixit aquæ, quam per vnum è fratribus miſit, vt periclitan-
» tes conſpergeret, eiſque bibendam propinaret. Quo facto,
» cuncti tanquam è ſomno ſurrexerũt, præter vnum, qui mor-
» tuus eſt. Ioannes enim procurator, cuius fratri ea calamitas
conti-

contigerat,non exſpectans viri ſancti benedictionem, accur- "
rit ad mulierem veneficam ; &, dum eius incantationes adhi- "
beret fratri,ille animam egit.] S. Huberti Epiſc. Leodienſis, "
veri dæmonomaſtygis habitaculum multiplices catervæ dæ- "
monum inuaſerant : id animaduertens vir Dei, puero dixit; "
Vade,aqua quæ ſacerdotali conſecratione ſale admixto be- "
nedicta,& ad effugandam inimici nequitiam orationis virtu- "
te imprægnata eſt,liquorque olim itidem (*en chriſma*) Apo- "
ſtolicâ auctoritate benedictus, huc deferatur: quorum aſper- "
gine atque liturâ mox ita effugabuntur hinc inimici virulẽta "
phantaſmata,vt ampliùs ſua non audeat inferre machinamẽ- "
ta.] Hactenus Anonymus D. Huberti diſcipulus vel familia-
ris, ſcriptor vitæ illius. S. Eligius Nouiomenſis Epiſcopus,
quinquaginta amplius energumenos ſimul porrectâ eis aquâ
benedictâ liberauit,vt refert æqualis eius S. Audoënus ʃ. Sed
& S. Laurentius Dunelmenſis ɴ in Britanniâ, & S. Annon
Archiepiſcopus in Germaniâ, & S. Maclouius in Gallijs, alij-
que duo apud Petrũ Cluniacenſem, ſæpe dæmones hoc rore
fugauerunt : nónne contumaciores dęmone Germani, Galli,
Britanni Caluiniſtæ ; qui tam ſacram vndam, vt hydrophobi
atque lymphati auerſantur? horum vnus è numero Wierus
ſcribere fuit auſus, in Gręcorum Eccleſiâ hanc aquæ benedi-
ctionem, vt ſuperſtitioſam damnari. quæro in qua? nõ veteri.
quomodo Theodorus, Theodoretus, Palladius approbarent?
Agnoſcit aquę benedictionem D. Dionyſius Areopagit. c. 2.
de Eccleſ. hierarch. & in Scholijs ad eum agnoſcit Pachymer.
fol. 128. An ergo in adhuc recentiore Schyſmaticâ? nihil mi-
ror hęretico tales placuiſſe duces. Sed accedant & certæ fidei
quędam narrationes. Rigæ anno 1583. Ruthenus quidã cùm
ſæpiùs moneretur,vt cum Eccleſiâ Romanâ rediret in gratiã, "
ſemper autem obſurdeſceret,ſine pœnitentiâ deceſſit. Ex eo "
die varia ſe in eius domibus ſpectra domeſticis offerebant. aſ- "
ſidentibus auferebantur menſæ, nemine comparente : cubi- "
culorum fores, non modò peſſulis verùm etiam ſerâ penſili, "
obfirmatę totis cardinibus euertebantur. è ſummis ædibus, "
lapides

ʃ *libr. 2. vitæ S. Eligij. c. 20*
ɴ *vide Suriũ in vitis horũ Sanctorum. & Cluniacẽſ. lib. 1. c. 7. & 14. & plura recenſentẽ de vi aquæ benedictæ Gretzerum lib. 4. de Cruce. cap. 36.*

lapides ingentes iaciebantur pice fędati,quos ſe tractaſſe perhibet Sacerdos è noſtris: quidam autem Polonus, quē pater idem ſe vidiſſe affirmat, adeò grauiter eſt vulneratus in vertice,vt dies aliquot iacuerit ſemiuiuus. in eadem domo cùm multum ſtraminis eſſet,id totum in minutiſſimas partes comminutum eſt. Denique hæc & id genus alia cernebantur plena terroris; quæ non obſcurè quantum ſibi ius in ijs ædibus ſumſiſſet Satanas,indicabant. ingreſſus in eas is quem dixi Sacerdos cum comite altero, aquā benedictā thureque adhibitis expiauit,quo exorciſmo omnis tumultus dęmonum conquieuit,id quod multis deinde gratijs ædium domini teſtati ſunt.] *ita litteræ Collegii Rigenſis illius anni.*

In Mexicanâ prouinciā ſedes etiam Paſcuarę Societas noſtra poſuit,ibi circa annum 1587 (*Vt litteris prouinciæ illius accepimus*) erat Indæ fæminæ puer, quem cunctis noctibus cùm cubaret, eripi ſibi à latere ſentiebat,deinde reponi,quò raperetur ignara. ipſe puer interea vitali ſpiritu in dies egeſto lentâ tabe properabat ad finem. huic puero ſalutare fuit in ædem ſacram deduci, & luſtrali aquâ,adhibitis comprecationibus ſacris,adſpergi.

Sequēti anno octuageſimo octauo, Viro cuidam Treuiris mulier ruſtica neſcio quid ouorum offerebat, excipit pileo pediſſequus,mox pileum ouis expoſitis imponit capiti, & ſtatim vſqueadeò vexari cæpit dolore,vt penè deſiperet. confugit neſcius quid ageret in ædem ſacram, incenſum caput immergit in vas promptum aquæ luſtralis, conualeſcit: maga comprehēſa in quæſtione dixit, oua ſic fuiſſe venenata,vt guſtantibus interitum, extuberationem tangentibus eſſent paritura.] *Litteræ Treuirenſes anni 1588.*

Muſſiponti anno 1593. Virgo ætate prouectior, tot incita furijs,vt obſeſſa diceretur, recitatis à Sacerdote noſtro Litanijs; infecta altera maleficijs, epotâ ſalutari aquâ; alia vexata à maligno ſpiritu, appenſâ ad collum ſacrâ cerâ cæleſtis agni ad ſe rediere, mox & confeſſæ deceſsēre è vitâ, cùm eſſent precibus intentæ.] *Sic Litteræ Prouinc. Franciæ illius anni.*

Franciſcus Lopezius Gomara quoque teſtatur dæmonum ludibria & apparitiones apud Indos tribus potiſſimùm remedijs diſcuti & depelli ſolita efficaciſſimè, Venerabilis Sacramenti Euchariſtiæ præſentiâ, Crucifixi imaginibus illatis, & aquæ benedictæ aſperſione. idque non ſemel ipſos cacodæmones Indis confeſſos. *lege Hiſt. Mexicanæ cap.235.*

Decimvm exhibent remedium res aliæ Catholico ritu ſolitæ benedici ad hunc effectum, vt cereæ formę orbiculares quas *Agnos Dei* vocamus, propter agnum vnâ in facie impreſſum, de quorum effectibus liber exſtat Vincentij Bonardi. multa quoque Petrus Matthæus in 7. Decretal. cùm conſecrantur à Pontifice Maximo, poſtulat ille à Deo, vt deuotè geſtantibus Deus tribuat, quæ breuiter his verſibus complexus fuit Fruſius noſter;

Poſtulat in primis ſacrati aſpectus vt agni, "
Agnum ad cæleſtem concita corda leuet: "
Vtque ſalutiferæ memores vitæque neciſque, "
Criminis & vitii noxia vincla terant. "
Hoſtis vt inſidias Stygii ac certamina vincant, "
Decipulas mundi, carnis & illecebras; "
Corporeos nobis morbos, caſuſque repelli, "
Præſertim horriferos, mortificoſque petit. "

Item *grana benedicta, cerei benedicti, ſal benedictum, & panis benedictus.* Inter quæ panis benedictio tum ob antiquitatem, tum ob crebra miracula, celeberrima ſanè videtur. Etenim & meminit illius non vno loco D. Paullinus in Epiſtolis θ: & eo vſi contra dæmones varij Sancti viri, vt B. Elphegus Cantuarienſis in Danis ſanandis (*auctor Osbernus in eius vitâ*) & S. Wolphelmus Abbas in morbidæ feminæ curatione (*auctor Conradus eius diſcipulus in vitâ S. Wolphelmi*) & B. Hildegardis, cùm improbo amore nobilem puellam Treuirenſem liberauit [*Theodoricus Abbas lib.3. de vitâ S. Hildegardis ca.9*] & S. Marcellus Abbas Eugenij cuiuſdam vxorem ex ipſo mortis limine in vitam reduxit, vt narrat menſe Decemb. Metaphraſtes. Sed iſta ſatis multa pijs, impijs nihil ſatis, vt credant;

θ *Vide Steph. Duranti lib. 2. de ritibus Eccleſ. Cath. c.58.*

dant; quiduis plus ſatis, vt nauſeent. *Lege, ſi lubet, Gretzerum lib. 3. de Sancta cruce cap. 37.* Accipite & iſta ex Epiſtolari Hi-
„ ſtoriâ paucis nota: Drepani fuit anno 1585. paterfamilias qui-
„ dam, cuius in ædibus, variæ dicebantur aliquot iam menſes
„ ex occulto voces exiſtere. familiaris is erat dæmon, qui varijs
„ modis conabatur hominibus illudere. iaciebat ſaxa prægran-
„ dia, nullius tamen capitis detrimento: vaſa quoque domeſti-
„ ca altè iaculans, non frangebat. cumque in his tectis fidibus
„ caneret adoleſcens, dæmon, cunctis audientibus, laſciuis can-
„ tibus proſequebatur teſtudinis ſonum, aperteque dæmonem
„ ſe eſſe iactabat. cumque ædium dominus vnâ cum coniuge
„ quoddam in oppidum, ad ſua negotia diſcederet, comitem
„ ſeſe dæmon adiunxit: cùm autem ille madefactus aquâ plu-
„ uiâ rediret, nequam ſpiritus antevertit, ſublatiſque de viâ cla-
„ moribus, præmonere domeſticos cœpit, ignem vt exſtruerent,
„ herum iam eſſe in ianuis, totum imbribus madefactum. Ve-
„ rùm cùm ita ſe illudi Dominus ædium intelligeret, minitatus
„ eſt dæmoni adducturum ſe patrem de Societate, qui è ſuis
„ eum ſedibus exturbaret: ille verò, ne id faceret clamitare, mi-
„ nitarique inimicitias & odium, & quamdiu Pater in ijſdem
„ ædibus verſaretur fore, vt ſeſe conderet & occuleret. Venit
„ tamen herus ad patrem, & rem illi narrat ex ordine, domum
„ etiam mutat, & ſe illis moleſtijs liberet obteſtatur. Pater, ne
„ imperita multitudo elata cupiditate videndi, id quod fore
„ videbatur, accurreret, ad eum ſibi proficiſcendum non cen-
„ ſuit: tantum monuit vt ipſe, & tota eius familia *ablutus generali*
„ *confeſsione peccatis, cœleſti pane* ſe confirmarent, caueréntque
„ ne quis aut ex domeſticis, aut ex externis, ſermonem cum
„ hoſte miſcerent, néue ex eo, vt antea fecerant, occulta perqui-
„ rerent; riderent potiùs, quæ ab eo dicerentur, & vt orta ex
„ mendacij patre planè contemnerent. Illi cùm ſe facturos re-
„ cepiſſent omnia, dedit eis pater ex conſecratâ *cera agni cœleſtis*
„ *ſimulacrum*; quod filiæ ceruicibus, vt quæ omnium maximè
„ à dæmone vexabatur, inſererent. Hic terrere dæmon cœpit
„ clamoribus filiam, minitarique ni ceram illam abijceret, fore

 vt ei

vt ei obtorto collo animam eriperet. Sed illi patris monita & conſilia ſecuti; cùm loquenti reſponſa non redderent, ſeſeque inuicem contra hoſtem Sacramentorum telis armarent, facilè ſe ab eius inſidijs moleſtijſque tutati ſunt.]

In Treuirenſi ditione hoc ipſo tempore, vt ſunt plurimæ illic ſagæ; quædam puerum octo circiter annos natum, ſuis præſtigijs ac carminibus circumuentum, in eas ſedes ſolita erat abducere, vbi per licentiam noctis ac tenebrarum nefarijs luſibus indulgerent. hic ſuæ quoque partes puero dabantur, vt dum illæ choreas conſertis manibus inter ſe ducerent, is earum ſaltationem tympano proſequeretur: nec modò ludorum erat chorique ſpectator, ſed ſæpe etiam præſtigiarum, quibus illæ humanis corporibus vitiiſque nocent. Hunc Archiepiſcopus deductum in aulam cuſtodiri iuſſit, vt Catechiſmo, cuius erat planè rudis, imbueretur: cui cùm ſacerdos noſter *effigiem cæleſtis agni* de ceruicibus ſuſpendiſſet, noctu adfuit dæmon, grauiterque puerum increpans, quòd tam facilè ſe decipi paſſus eſſet, iuſſit ceram illam, ni vapulare vellet, abijcere: territus puer imperata fecit, continuoque dęmon, eo quod iam metuebat amoto, ad muros vrbis eum abripit, nigroque impoſitum hirco, ad impuriſſimas ſagarum regiones momentò transfert. Qui cùm aliquamdiu inter veneficas latitaſſet, reſtituitur iterum in Palatium, fractâ implicitaque nodis reſticulâ, vnde cera illa pendebat.] Is puer Archiepiſcopi & Ciuitatis petitione in Collegio noſtro incluſus ſeruatuſq; donec doceretur quę ad diſciplinam Chriſtianam neceſſaria, vt cùm poſtea rediſſet in aulam, Sacramentis religiosè munitus à dæmonum laqueis eriperetur. quod & denique factum. etſi poſtea relapſum criminis poſt aliquot annos pœnas dediſſe debitas inaudiui.

Anno ſubſequente in eadem ditione fuit adoleſcens ruſticus, ſed peracri ingenio intra quintumdecimum annum. Hic non ſemel acceſſerat ad feralem locum vbi permiſti feminis mares, & ætatis teneræ maioribus dæmone magiſtro epulabantur, noctis licentiâ diſcrimine pudoris exſtincto. ipſe

tamen

„ tamen nondum Deo Deiparæque renunciarat, execrandas
„ nondum precationes fecerat dæmone prҫeunte. Felis tantum
„ cerebrum cùm ſumpſiſſet in cibum, decreſcente lunâ ſentie-
„ bat ſibi mentem imminui. Vbi Treuirenſem ingreſſus eſt vr-
„ bem, quam nunquam antea viderat; eò nimirum ducente ad
„ ſupplicium, qui duxerat ad maleficiū; vti fanaticus deductus
„ eſt in ædes Principis, vt, ſeorſim ab alijs certâ in domus parte
„ curatus à noſtris, dҫmonem excuteret. Sed cùm ei nulla à dæ-
„ mone nocte daretur quies; coniuratiſque à quibus diuerbera-
„ batur, vel *cereâ effigie ſacri agni*, quam ad collum habebat,
„ auulsâ; Archiepiſcopo placuit mitti in Collegium Societa-
„ tis: nec hic quidem fuit miſero pax, niſi ſolemni ritu cubicu-
„ lo expiato. pretium erit quædam ex ijs memorare, quæ ab ip-
„ ſo narrabantur. ita enim ipſimet Antiſtiti ille: cùm exercere-
„ tur noſtra comeſſatio, fuit vnus è tuâ cohorte, qui gloriatus
„ eſt quadam nocte (indicabat enim eam quæ fuiſſet) dormien-
„ ti tibi potionem peſtiferam ingeſſiſſe, reperto ad te aditu ex
„ occaſione *agni Dei*, quem iturus cubitum reliqueras impru-
„ denter in menſâ. quod ſi paullò capacior fuiſſet calix mor-
„ tem non effugiſſes. Certè ipſe Archiepiſcopus dixit, ſe poſt
„ illam noctem ita infirmâ fuiſſe valetudine, vt per aliquot dies
„ decumbere cogeretur. Cùm hæc dicens in magnâ coronâ
„ nobilium non faceret fidem, ad Præfectum Vrbis, quin & te,
„ inquit, noſtræ lamiæ bis inuaſerunt; ſed ab eâ pixidulâ quam
„ fers continenter, vbi ſunt imagines binæ, & neſcio quid con-
„ ſecratum (*agnum Dei* intelligebat) ſunt à conatu repulſæ. de
„ harum geſtatione rerum confeſſus eſt Præfectus.]

Alius à dҫmone obſeſſus, canē magis ringendo & latrādo,
„ quàm ratiocinando & loquendo hominē, ſe eſſe oſtendebat:
„ hîc à Burgundiâ vſque ad nos adductus, vique ſummâ cōpul-
„ ſus in templum, non prius deſijt canem agere, quā *agnus Dei*
„ *in collum* inſertus eſt: tum demum obmutuit, & humanitati
„ redditus, ſalutari animum confeſſione purgauit. idem amule-
tum alteri fuit eodem morbo laboranti.] *Ex litteris Germa-
niæ ſuperioris, collegii Friburgenſis*, Anno 1590. ex eadem

 Prouin-

Prouinciâ in hæc verba Oenipontani; vt grauitati morborum medicamentorum reſpondet vtilitas, terriculis diaboli opponitur multis in locis *ſacrarum plangunculárum* vſus. ex eo genere nonnulla ponentur. Affirmabat ſe quidam inferis deſtinatum ob ſcelera commiſſa, furijſque agitatus inuocabat dæmonem ſubinde, quem & adeſſe monſtrabat, pauentibus alijs, indicis intentu: hunc perſanauit vnus è noſtris mollibus primò delinitum verbis, mox etiam ad confeſſionem adductum, donatâ, quam piè demitteret in pectus, *bulla agni cæleſtis*. Corpus quidam animamque diro animarum prædoni deuouerat tempore præſtituto: horâ ferè inſtante, (vt ſæpè praua conſilia, & nimiùm calida reputantur poſt factum) mæſtus atque anxius adit ſacerdotem: eum dum conſulit trementibus labris, deerrantibus oculis, repentino pauore; Opem, exclamat, infelici, opem. quin tu expedis, pater, auxiliare aliquod ſacrum. Quærenti noſtro, ecquid noui? Aſtat, inquit, ante oſtium hoſtis, operiens abeuntem & hoſtili vultu minitans raptum ex condicto. ergo huic quoque *ſimile remedium* allatum eſt. Neque hæc ſunt famâ incognita. Ruſticus cùm inaudiſſet Oeniponti agere viros, qui veneficia & prẹſtigias certis medicaminibus abigerent, in collegium venit, medicinam (hoc verbo vtebatur) petens aduersùs diabolum. interrogatus quid intelligeret nomine medicinæ: haud ſcio, reſpondit: nihil enim præter auditum habeo: ſed iſtud quidquid eſt, quod diabolum fuget. Datâ igitur *particulâ cereâ*, quâ ſalutarem ſenſit adeò, vt paullo poſt vni è noſtris per ipſius oppidum iter facienti, cùm propterea obſideretur à pluribus, ſeptuaginta amplius fuerint diſpertiendẹ.]

Tum etiam è Turnonenſi collegio perſcriptum; Puella recens nuptui collocata, poſt horarum trium irritam luctam cũ horrendo ſpectro, ſono vocis motuque corporis energumenam referebat: mox breui geſtatione *ſacratæ agni imaginis*, quâ à nobis acceperat, eſt in priſtinum reſtituta.]

Sub idem tempus Auenioni mulier maligno vexata ſpiritu, cui ſuaſerat vnus è noſtris vt conueniret ſacerdotem (dato

interea

interea parentibus cœleſti agno, quem ignarę inſuerunt in veſtem) cùm conſilium obliuiſcitur, aut differt, à quatuor quaſi felibus per feneſtram raptata eſt ſupra domeſticum tectum: mox audiuit humanâ voce minantem præcipitium, niſi *ceream imaginem* abijceret, quam in veſte habebat. Intellexit illa quid eſſet, & agnouit ſuaſores mali. ergo magno animo negauit facturam, ſtatimque conuerſa ad preces, relicta eſt (vt eam inuenit maritus excitatus clamoribus) de tecto ſuſpenſa.]

Anno 1590. Treuiris acceptam adoleſcens iniuriam, cum „ inſigni rerum iacturâ, à quibus minimè debebat, ferebat ini- „ quiùs quàm Chriſtianum deceret: ita dolore atrox & mæro- „ ris immodicus, cùm ſub crepuſculum ſolus obambulat, dæ- „ monem haut occaſionum ignarum aut ſegnem obuium ha- „ buit, effigie viri nobilis, atro colore: exhorruit primùm, ſed „ ſalus dicta timorem dempſit. Quærenti cauſam triſtitiæ, reſ- „ pondet quod erat: tum dæmon præciſam omnem ſpem reci- „ piendæ pecunię per validiorum potenriam interuerſę: proin „ ſe ſequatur: compenſaturum omnia leui negotio. Cui ado- „ leſcens. A notis mihi & ab amicis imponitur, & habebo fidem „ ignoto, & quem nunc primùm adſpexi? *bone Deus.* Hoc ex- „ tremo dicto velut fulminatum monſtrum hominis in auram „ ceſſit. poſtridie eadem horâ idem agitanti, offert ſe mulier a- „ mœno cultu, orat breue ſpacium ſecreti receſſus: abnegat iu- „ uenis: inſtantem, repellit. Exin ſuadet illa, proferat è cubicu- „ lo gladium, & in aduerſum parietem impingat: recuſat prin- „ cipiò: demum, neſcius quid ageret (aut cura abſtulerat men- „ tem) morem gerit: inter feriendum parietem, *Deus bene vertat*, exclamat: hoc quoque ſecundum fulmen dæmonem ab- „ egit. Redijt & tertiò (hærebat enim adhuc infixa animo ſoli- „ citudo, & pellax non deſerebat) mulierem aſſimulat pollen- „ tem ætate ac formâ: in ſtuprum illicit laſciuâ voce geſtuque, „ nec ſe continet intra verba, vim adfert renitenti: vociferatur „ iuuenis opem implorans: accurrentibus ſubitò domeſticis, „ improba facies euanuit: at ipſe confectus laſſitudine linquēte animo

En vnum remedium.

animo repertus: rogatus timoris cauſam & clamoris, ne hiſcere quidem: adeò iacebat rigentibus oculis exanimatus, per metum etiam voce amiſſâ: igitur collocatur in lecto ac refouetur, ſimulque reuocatur animus *aſperſu aquæ piacularis*. poſtridie rem omnem exponit, & noſtrorum ſuaſu *ſacris myſteriis, conſecratâ cerâ*, cæteriſque armis formidatis diabolo, inſtructus, ita perterrefecit aduerſarium, vt apparere deſierit.] *Bencius in litteris Rhenanis d. anni*. Fit tamen aliquando Dei permiſſu, vt hoc remedium non iuuet, maximè quando per aliud glorioſius vincere decreuit Deus, vt per nudum nomen Iesv vel Mariæ. veriſſimo id euentu comprobatum Auguſtæ Vindelicorum anno ſupra milleſimum & quingenteſimum nonageſimo primo: vbi adeptio *conſecratæ ceræ cum imagine agni*, multis præſens remedium in horrificis à diabolo monſtris, & terroribus nocturnis fuit: alicui tamen, quaſi contemneret dæmon, palàm apparens, & magnâ oblatâ vi argenti ad flagitia impellens, retinaculo perrupto, abiectoque inuolucro; Iesv & Mariæ inuocata nomina ſaluti fuere.] *Idem in litt. Germaniæ Superior*.

En Secundũ. Tertium. Quartum.

Anno 1589. mulier quædam quæ chirographo, quod proprio ſanguine conſcripſerat, ſe dæmoni deuouerat; cùm reſipiſcenti illud dæmon ſæpiùs oſtentaret; freta *diuini agni* præſidio, cuius imagine pectus munierat, cùm reddi chirographum ſibi iuſſiſſet; tandem vidit illud in cinerem & fauillam conuerſum ad pedes ſibi abijci.] *ita litteræ Colonienſ. & Treuir. Collegii*.

Vndecimvm ſunt *pia ſcripta ſeu amuleta ſacra* ad collum appenſa, vt ſymbolum Apoſtolicum, Initium Euangelij D. Ioann. *In principio erat* &c. vel pſalmi alicuius particula; quo & olim vſi multi, & ſcribit Eman. Coſta ι Hormutij noſtris temporibus, hoc pacto dæmonem ex energumenâ pulſum. Sed vt hoc remedium ſit licitum, duas conditiones B. Thomas exigit κ: Prima eſt, vt pijs verbis nihil ſuperſtitioſum admiſceatur, verbi gratiâ, ſi fideret quis figuræ, colorìue litterarum, vel modo ſcripturæ, vel materiæ membrânę, vel atramenti.

ι Comment. var. Indic.

κ 2.2. q. 96. a. 4.

menti. ſecunda conditio, vt recta ſit gerentis intentio, veluti ſi pius verborum ſenſus obſeruetur, ſpes verò figatur in Deum, idque fiat vel ad profeſſionem fidei veræ, vel ob alium pium & ſanum finem, effectuſque à diuinâ potentiâ, ſub eius beneplacito, exſpectetur. Vide quæ diximus libr. 1. *q. de Periaptis, & periammatis.*

FF VLTIMVM accedat *pulſatio Campanarum Eccleſiæ Catholicæ* (nam hæretici magis oblectantur tonitruis bombardarum) quam docet experientia quotidiana dæmonibus adeò infeſtam & inimicam eſſe; vt ab ijs excitatæ tempeſtates, vel ingruentes impediantur, vel iam ortę ſedentur & aliò auertantur, vt rectè docuit Concil. Colonienſe λ; & confirmat exemplo quodam Venerabilis Petrus Abbas Cluniacenſ. μ λ *cap.* 14. μ *libr.* 1. *de mirac.* c. 13.

» Cum aliquando (inquit) frater quidam Ioannes nomine, » natione Italicus, regularis diſciplinæ ſeueritatem faſtidiens, » etiam fugere de monaſterio cogitaret: ipſe ei Diabolus Ab- » batis ſpecie aſſumtâ ſe obtulit. Nam duobus dæmonibus in » ſpecie monachorum ſe comitantibus, fratri in quodam mo- » naſterij loco ſecreto ſoli reſidenti, multaque ſecum voluen- » ti, opportunum fallendi tempus ſe inueniſſe credens appa- » ruit, eique aſſidens dixit: Ego (frater) modò huc hoſpitandi » cauſâ diuerti, ſed caſu te conſpiciens, agnoui multâ te ſol- » licitudine laborare, multoſque in corde tuo cogitationum » æſtus verſare. Quorum cauſa, licet quibuſdam referentibus » mihi ex parte nota ſit: ſi tamen eam plenius indicaueris, po- » tero forſitan vtile tibi dare conſilium. Vnde, quis ſis, & qua- » re mæſtus ſis, amico quærenti expone. Cumque frater ille » ignoto, vt putabat, homini ſecreta cordis ſui aperire formi- » daret, & ſe tantummodò natione Italicum eſſe reſpondiſſet: » dæmõ, qui monachus videbatur, adiunxit: & ego ipſius regio- » nis abbas ſum, & tibi benè in omnibus auxiliari poſſum. Noui » enim, licet tu reticeas, quod abbas Monaſterij huius & ceteri » malè te tractant, neque vt dignũ eſſet honorant, inſuper mul- » tis ſæpè iniurijs & contumelijs vexant. Vnde admoneo te, » vt tibi conſulas, & locum hũc omnimodis pernicioſum dere-

 linquas,

linquas, & mecum recedas. Paratus enim ſum te ab his malis, eripere, & Abbatiam meam quæ Cripta ferrata dicitur perductum, omni te ibi honore ſublimare. Ad hoc frater reſpondit, Ego hinc exire nullo modo poſſum, quia & clauſura monaſterij prohibet, & fratrum me multitudo circumdat. Tunc Diabolus; Nec ego, inquit, quamdiu hic fueris, te in aliquo iuuare potero: ſed fac qualibet arte, vt ſepta monaſterij tranſgrediaris: quod poſtquam feceris, ego ſtatim adero, teque ad locum meum, vt dixi perducam. Sed miſericors Deus, qui non permittit nos tentari ſupra quàm ferre poſſumus, non vltrà paſſus eſt hoſtem procedere: ſed, ficut ſcriptum eſt, *qui fecit illum, applicauit gladium eius.* Quando namque hoc agebatur, fratrum conuentus in refectorio, ex conſuetudine, horâ cęnandi reſidebat: quâ expletâ, à Priore, ſecundum morem, vno ictu ſcilla percuſſa eſt. Quo ſono audito mox dæmon, qui Abbatem ſe fingebat, actus diuinâ virtute, à fratre cui loquebatur ſe abripuit, & præcipiti curſu ac maximo impetu ad latrinas quæ proximæ erant, tendens, vidente fratre iam dicto in earum ſe inferiora demerſit.] Idem quotidiè fatentur maleficæ, ſi, quando à dæmone ad conuentus feruntur, vel inde domum referuntur, ſignum campanæ audiatur; confeſtim dæmones ipſarum baiulos ſpurcũ onus in ſolum deijcere, & fugâ trepidos dilabi. Recentiores hiſtorias ex actis iudiciarijs fideliſſimè deprompt as, cum Martino de Arles [r], & Grillando, non paucas nec illepidas ſuggerunt Binsfeldius, & Nicol. Remigius, qui ſapienter nos admonet cauere à duabus technis Lamiarum, mendacio conſutis: dum inquiunt primò hîc ſonitum campanarum inefficacem eſſe, poſtquam tempeſtas ſe in territorij, vbi campanæ ſunt, terminos penetrauit: quaſi vero aliquæ potentiæ diuinę ſint metæ ponendæ, vel Deus non ſemper paratus ſit nos à maleficijs, cùm expedit, eruere. alterum, dum aiunt, non prodeſſe ſonitum campanę, cui dum luſtrabatur, concubina Sacerdotis nomen impoſuit. quo quid magìs ridiculum?

r *Arles, tract. de ſuperſtit. Grilland. libr. de ſortileg. q. 7. Binsfeld. de confeſſ. Malefi. poſt concluſ. 5. dub. 6. Remig. lib. 1. dæmonolat. c. 26.*

Obſerua hîc (Lector) quæſo duo. primò vulgus cenſere campa-

campanas baptizari, quod & Maximilianus I. Imp. putauit, vt patet ex grauaminibus ſedi Romanæ ab eo propoſitis: ar-ripiunt hæretici, & acerbiſsimè in hunc morē Brentius, Cal-uinus, VVierus, quem vocant campanabaptiſmum, inuehun-tur. Sed hic mos illorum eſt, affingere Eccleſiæ errores idio-tarum, vt transfugio & ſchiſmati ſuo nefario & monſtruoſo colorem aliquem inducant. Veriſsimum eſt, quod rectè do-cuit Cardinalis Hoſius *o*; campanas non baptizari, ſed be-nedici. Legant ipſum Pontificale Romanum; de baptiſmo nihil inuenient. Legant Alcuinum Flaccum, & reperient hęc „ verba; Neque nouum videri debet campanas benedicere, & „ vngere; & eis nomen imponere. En tibi verè & integre ritum totum. an hoc eſt baptizare? Sed ecce, inquiat aliquis, tibi in Capitulari Caroli Magni prohibetur, ne qui clocas (*h. campa-* „ *nas*) baptizent. Sed (quod Vitus Amerbachius etiā non diffi-tetur) non benedictio illa de qua eius præceptor Alcuinus, ſed quæ fortaſsis tum irrepſerat ſuperſtitioſa quæpiam bapti-zatio & intinctio campanarum in aquam, prohibetur. Alio-quin etiam benedictionem alibi à Gallis ſcriptoribus baptiſ-„ mi nomine ſcio nuncupari. Iuo *ſerm. de Sacr. dedicat.* Ipſum, „ inquit, templum ſuo modo & ordine baptizamus.] quid hoc, niſi, benedicimus vel conſecramus? Hanc benedictionē etiam Gręci olim nouerant. Nam apud Georg. presbyterum lego, B. Theodorum archimandritam tintinnabulis benedixiſſe. vi-xit autem ille D. Gregorij Magni temporibus. Nolæ in Cam-paniâ inuentas campanas Strabus eſt auctor, *lib. de reb. Eccleſ.* inde à Nolis nolæ, à Campaniâ campanæ. putatur ante mille annos D. Paullinus Nolanus Epiſcopus inſtituiſſe, vt tubis veteris *o* teſtamenti argenteis & corneis ſuccederent, & po-pulum ad feſtorum cultum, miſſarum ſollemnia, & horas Ec-cleſiaſticas conuocarent: quid hîc Deo diſpliceat? benedi-cuntur, vt fragore ſuos ſpirituales hoſtes terreant & repellant. quid hic ſuperſtitioſi? Nomen illis in Beati alicuius honorem imponitur, vt illius quaſi commendetur tutelæ vas metallinū, diuinæ laudis inſtrumentum. quid dignum reprehenſione?

o lib. 5. contr. Prolegom. Brentij.

Num. 10. & 29. Leuit. 23. Sorbon. 1. Ioſeph lib. 3. antiqu. c. 15.

Effectus illos non tribuimus formæ, ſeu arti, vel naturæ metalli. Non obtuſa adeò Catholici pectora geſtamus, nec Sol veritatis ab Eccleſiâ tam procul auerſus radios ſuos elongauit. Non aſſerimus, quod Petr. Mexia ϖ, diſcuti has procellas vi ſonitus aërem diſſipantis. fecerit hoc efficaciùs ſulphurea belli machina. poppyſmis foret velle Iouis fulmen diſpellere. foret in Gentilium opiniones deliras incidere de æris ſonitu dæmonum fugatore; de quibus, videndi Alexand. Aphrod. & Macrobius ρ. Tribuimus ergo vim efficientiamque omnem conſecrationi ſiue benedictioni, ſic diuino iuſſu ſeu diſpoſitione operanti. Dei virtus, Dei digitus agnoſcendus. talia Deus diuinæ ſuæ protectionis & potentiæ ſuauiter omnia diſponentis, & fortiter operantis ſigna notaſque Eccleſiæ ſponſæ ſuæ tribuit. Serui nequam dæmones hunc ſonũ, quaſi Dei viui imperantis fugam recognoſcunt prǽconium: haut aliter quàm ſubditi omnes, etiam inuiti, regij ſaluiconductus ſignum reuerentur. σ

ϖ in Silu. var. lect. lib. 2. c. 9.

ρ Alexand. Problem. 43. libr. 2. Macrob. lib. 5. c. 19. vide Magium miſcel. lib. 4. c. 14.

σ vide de his Guil. Pariſienſem lib. de legib. fol. 44. & Stephan. Durant libr. de ritib. Eccl. 1. c. 22. Binſfeld. §.

Obſeruandum præterea, Non ſemper Eccleſiaſtica iſta remedia eſſe efficacia, neque ſemper homines per ea maleficijs liberari: duas verò huius rei cauſas præcipuas videri. alteram peccatum maleficio læſi, vel medicinam adhibentis, maximè ſi ea non vacet ſuperſtitione, vel ſi modicam ſpem fidemque habeant; propter quæ, indignos effectu ſe præſtant: cauſam cenſeo alteram, maius bonum ægri ſeu læſi. nam afflictio & ægritudo ſolẽt à multis peccatis homines abſtrahere, aut præterita peccata expiare, aut patienti meritum adaugere, & ſpectantibus patientiæ aliarumque virtutum ſpecimen præbere. Quid? quod & Gentiles intellexerunt, prǽſtabilius & felicius eſſe, patienter aduerſa tolerare, quàm illæſum nihil omninò aduerſæ fortunæ deguſtare? τ

τ vide D. Auguſt. lib. 22. de ciuit. Dei c. 22. & lib 83. qq. q. 79. & Chryſoſt homil 8. in cap. 4. ad Roman.

CAPVT III.

Quorumdam remediorum Eccleſiaſticorum contra calumnias hæreticorum defenſio.

Sollennia

A SOllennia ſemper inſaniunt, qui ex Eccleſiæ matris gremio, ab eruditione & pietate implumes pulli euolarunt; quotieſcumque vel rei tractatio, vel mala illos mens adigit de cærimonijs ritibuſque Eccleſiæ Catholicæ diſſerere. Ferunt tamen inter eos furoris & maledicentiæ palmam, qui Theologiam vix ac ne vix quidem à limine ſalutarunt, impudentes quidam medici, arrogantes grammatici, & litigioſi leguleij. abſit Iuriſconſultos vocem, & ſanctum auguſtumque nomen rabulis proſtituam; qui diuinę ſapientiæ, cui vera iuris diſciplina innititur, tam ſunt expertes, quàm maledicentiæ virulentæ periti, & ſuperbiâ hęreticâ turgidi. Luminaria iuris duo, vnum ſęcularis, alterum Eccleſiaſticę iuriſprudentię ſunt: hoc Soli, illud Lunę non abs re ſimile dixeris. iubar vnum fudit radiatus apex Imperatorius, alterum Pontificius. Solem hunc è mundo tollere conantur hi rabulæ, quia Pontificum; qui B. Petro in clauium & legiſlationis poteſtate ſucceſſere; ſanctiones ignibus traditas, ex hominum memoriâ, & tribunalium ſubſellijs excutere obſtinatè nituntur. Diuinum ergo ius ignorant, quod non agnoſcunt: quare nec Iuriſconſulti, ſed leguleij merentur audire. Vnus de hoc grege caninam ſuam facundiam ante aliquot annos, in rabioſi fori iurgijs vænalem, ſcriptis vno in capite ſatis παρέργως prodidit; ſed & inſcitiam ſuam & antiquitatis omnis ignorationem, quin & cerebri læſi vęſaniam ſimul orbi propalauit, Godelman. lib. 1. de Lamijs. c. 6. à num 21.

B Reprehēdit primò *Exorciſmos* Pontificiorum; & dicit annumerandos exorciſtas Pontificios incantatoribus. cur quæſo? primùm, quia Aretius ſcribit, hos vt plurimum eſſe Magos. ſcribit Aretius? vah; quantæ fidei? quantæ nimirum hoſtis Pontificiorum, hęreticus Suinglianus. idoneum teſtem, cui credas iniurato. hoccine eſt Iuriſconſultum eſſe, tales teſtes adducere? ſed video addi multos alios, & quos honoris (credo) causâ nominabat, Chemnitium, Lauaterum, Peucerum, Bodinum, & Wierum. benè quod eiuſdem farinæ. benè quod hæretici aperti ceteri, vnus vel hæreticus, vel fidei *Pro exorciſmis.*

 nullius

nullius ſtatæ. inteſtabiles omnes; & vnâ lineâ inducenda nomina. vno verbo reijciendi, *inimico iurato contra hoſtem non creditur.* Addit probationem ſecundam, vt incantatores diris euocationibus diabolos ab inferis euocant: ita exorciſtæ „ malignos ſpiritus ex hominibus & animantibus certis preci- „ bus recitatis & vſurpatis, additiſque aliquibus cerimonijs, „ caracteribus, execrationibus, & ſæpè repetito Dei nomine, „ Mariæ & Sanctorum eijcere conantur.] vide comparatio- „ nem & ride, incantatores diris carminibus dæmones ex inferis euocant; &c. inprimis falſum illud, Incantatores ex inferis dæmones elicuiſſe: aërij tantum fuere, & nondum in inferni malam manſionem compulſi. inde nullis patet exitus ad Magorum carmina. Soli Deo hæc poteſtas eos emittendi competit. Sed ignoſce hoc erratum Leguleio, & qui ex Chémitio, Aretio & Lauathero lectis obiter, ſubitò Theologus. Deinde non qui conatur pellere de corporibus dæmonem idcirco Magus, quia conatur. Sed ſi magico ritu conatur, idcircò (inquiet) dixi id eos conari certis precibus, caracteribus, execrationibus, &c. de caracteribus, quod ait mendacium eſt: Pontificij exorciſtæ ijs non vtuntur. de precibus reſpondeo, illas quæ in Pontificali Romano præſcribuntur Sanctas & pias eſſe, nihilque continere quod ſapiat ſuperſtitionem: vel, cedo, quid illud? Execrationes Diabolo ingeruntur non vt hoſti conuicia tantum, quod magicum tamen non foret; ſed ab vtentibus auctoritate, à Deo Apoſtolis & ſucceſſoribus eorum conceſsâ, in pęnam criminis Diaboli, & pænę illius à Deo inflictæ commemorationem. quid hîc magicum? Dei nomina repetuntur, quia Dei potentia his declaratur; eaque declaratio dęmoni admodùm odioſa, Deo honorifica eſt. nam Dei virtute ſe exorciſta dęmonem expulſurum ſperat & confitetur. quando tamen B. Virginis & Sanctorum nomina adiunguntur, (nec enim id frequenter fit) idcirco adiunguntur, vt ſit quod dęmonem mordeat; qui ſe ab his ſæpe victum, ſępè triumphatum meminit, & tali nominatione vehementer cruciatur: pręterea vt hi Sancti, & pręſer-

præſertim Deipara virgo MARIA (quam contemtim caninum illud os *Mariam* nudè nominat) interceſſione ſuâ energumeni à Deo liberationem obtineant Quis (ô caput inſanum!) queat hoc incantationi aſcribere? multi veſtrum Sanctorum inuocationem, quàm calumnioſè, tam ineptè ac frigidè, in hunc vſque diem impugnarunt: non eò tamen inſaniæ prouecti, vt Magiam in hac inuocatione vllam cauſarentur. Fatetur poſtea in Eccleſiâ primitiuâ peculiare donum fuiſſe, voce humanâ & poteſtate diuinâ de corporibus obſeſſorum exigere Diabolum vel compeſcere; & hi (ait) dicebantur *Exorciſtæ*, propterea quòd manus vexatis à cacodæmone imponebant, & ſolemnibus quibuſdam imprecationibus & obteſtationibus dæmones eijciebant.] Igitur te ipſo (mi homo) teſte in Eccleſiâ primitiuâ *Exorciſtæ* fuerunt; qui quo nunc noſtri eodem & nomine dicebantur, & eadem ex causâ, & eodem ritu ac munere fungebantur. Quid igitur in noſtris culpas? an idem culpas in veteribus? illóſne incantatores etiam facis? non opinor. Si non facis, cedo diſcrimen: cur noſtri incantatores & non illi, qui quod noſtri faciebant? ſi diſcrimen nullum oſtendere potes; nonne mortalium ineptiſſimum te calumniatorem meritò pronunciemus? Sed ecce diſcrimen. olim hoc in primitiua (inquit) Eccleſia fuit peculiare donum: cùm autem hoc donum eijciendi dæmonia in Eccleſia deſijſſet; κακοζηλία illa ad ſuperſtitioſos exorciſmos, & ad Magicas veriùs incantationes tranſijt, vt Chemnitius ait.] Pergit nobis Oraculum ſuum ex Chemnitij cortinâ depromere. Nos Chemnitium ceteris, quibus eius libri referti ſunt mendacijs, hoc inprimis illuſtre adieciſſe contendimus, nec ſimplex iſtud, ſed in vno multiplex mendacium. Primò mentitur, cùm ait, hoc donum eijciendi dæmones in Eccleſiâ deſijſſe: quando enim deſijt, quod quotidie videmus per totam Europam, vbi Catholica viget, vigere: quod in vtramque ſe Indiam propagauit? Indicarum rerum Annales euolue, adi templa Catholicorum per Italiam, Germaniam, Gallias, Hiſpaniam: frequentius nihil inuenies narrationibus

tionibus veriſſimis eiectorum dæmoniorum. Deſijt hoc donum in Proteſtantium Synagogis fateor α : ſed illæ partes Eccleſiæ eſſe ſchiſmate nefario deſierunt. Secundò mentitur χακοζηλίαν vocans hanc obſeruationem Catholicorum. Obtemperant illi diuinæ iuſſioni, & ritum ab Apoſtolis per manus acceptum retinent: ſibi promiſſum ſciunt; *In nomine meo dæmonia eiicient*. fidei, quam mordicùs tuentur, hanc promiſſionem annexam fallere ſciunt non poſſe. hac illi fiduciâ, & proximorum iuuandorum caritate inducuntur ad ſuſcipiendum cum dæmone certamen: hac freti, diuinâ eos iuuante gratiâ hoſtem occupatis ſedibus etiamnum expellunt. Tertiò mentitur, cum ait ad ſuperſtitioſos exorciſmos deflexiſſe & Magicas decantationes. Proferant exorciſmum aliquem ſuperſtitioſum, ex Ceremoni. Eccleſ. Roman. quod nominant. proferant, inquam, ſi poſſunt. non protulêre, quia non potuere. In re tam graui, tam capitali, nudis aſſertionibus vtendum non fuit. non fuiſſent vſi, niſi mentirentur. Ex Mengi libello video illos quiddam fruſtulatim intexuiſſe de Nominibus Deiparæ: quæ nomina illi ſanè vereque tribuuntur: ſi pietas ac deuotio Mengi illa ſibi cenſuit adijcienda ceteris; quibus Dei virtus Dæmoni obijcitur, quaque ille iubetur egredi; quid magnoperè culpandum, niſi illis qui Deiparam vilis mancipij loco habent, qui eius laudes & præconia non ferunt? Sed nec nos omnes priuatos exorciſmos à diuerſis exorciſtis, pro cuiuſque deuotione compoſitos, defendimus: ſolum Eccleſiæ Catholicæ ritum, & publicâ Eccleſiæ auctoritate introductos exorciſmos, tuemur: hos ab omni ſuperſtitione vacuos, & expertes incantationum aſſerimus: neque hoc certamen ſubire contra quemuis aduerſariorum detrectamus. hinc in nos tela torqueant, ſi quæ inuenient: hoc ipſi ſcuto facilè illa depellemus, ne latus hauriãt. Probandi onus illis incumbit. nondum probauere. Nec probabunt. quid enim queant idoneum mendacio proferre probando? Veritas mendacio nequit ſuffragari. moleſtiâ nos liberaſſet Godelmannus, ſi quid in Cærimoniâ exorciſmi Magicum ſit, at-

α *Vid. Thyræum de dæmoniac. p. 3. c. 40.*

ſit,attuliſſet. Non ruſparemur, nec ſingula perſequenda fo- ret. In exorciſmo, *perſonæ, res, verba, intentio* reperitur. Perſonæ culpa nulla; non obſeſſi, cui licet ab Eccleſiâ remedium petere, quam nouit pharmocopeijan à Chriſto morbis ſpiritualibus inſtitutam. non exorciſtæ; nam inſtitutus hic ordo iam ab Apoſtolorum fermè temporibus, vt doctum c. prçcedenti β. non eorum ornatus. Nam ſtolâ cinguntur eâque energumenis inijciunt qua meminere feliciter ſic vſum Pontium Bonevallenſem Abbatem γ: ſciunt hac dæmonẽ quaſi ligari, & memorẽ fieri eũ eſſe Chriſti captiuũ & à Chriſto ſubiugatum. ſuperpelliceum induunt, quia hoc ordinis & officij eorum eſt ſignum; ſicque ſignificant ſe in pugnâ non priuatâ temeritate, ſed ab Eccleſiâ ſtipendiatos auctoratoſque procedere. Rerum quæ adhibentur vitium nullum inuenias, ſi adſunt accenſi cerei; teſtantur lucis aduentum exſpectari à verâ luce Chriſto, & fugam poteſtatis tenebrarum: ſi flagella & alapæ accedunt, moderatæ; fit non vt corpus obſeſſi lædatur, ſed vt contumeliæ impatiens obſeſſor diffugiat. vſum hoc remedio D. Gregorium, & D. Hubertũ, & alios feliciter, docuit; qui de his ritibus egregiè Pet. Thyræus, cuius tantum nunc veſtigijs inſiſtimus δ. Manum exorcizandis imponere, docuere Apoſtoli, & vir Apoſtolicus B. Martinus, cũ Tetradij ſeruum Treuiris expulſo dæmonio liberauit. Euchariſtiam in hunc finem energumenis & oſtendere, & ſumẽdam præbere; quàm efficax ſemper & frequens fuerit; legere potuiſtis cap. præcedenti ε. nec opus repetere.

β *ſect. 3. remed. 4.*

γ *vitæ S. Bernar. li. 4. c. 7.*

δ *d. p. 3. cap. 46. eum adi, Lector.*

ε *ſect. 3. remed. 2.*

De verbis res æquè expedita. Verba exorciſmi (vt rectè » Thyræus) vel ad Deum diriguntur, vel ad Sanctos, vel ad dæmonẽ. ſi non ſufficiens iſta diuiſio, oſtendant quid deſit: equidẽ nihil inuenio. Ad Deũ dirigitur petitio, vt peccata remittat, vt miſereatur obſeſsi, vt potentiâ ſuâ dæmonem comprimat & exire compellat. Hoccine Magicum dicent? tollãt igitur orationem omnem, vt ieiunia ſuſtulere. Negent fidem hiſtoriarum omnium: quibus efficacitas orationis in dæmonũ expulſione conteſtata ζ. reſpuãt Chriſti Domini auctoritatem,

ζ *vid. 3. ſect. 3. remed. 5. & Thyræ. 3. nu. 649.*

tatem,id in D.Lucę Euangel.c.9.aſſerentis. Ad Sanctos quæ diriguntur,diriguntur vt ad Dei familiares amicos,& cœleſtis regiæ intimos Palatinos,gratiâ valentes; vt nobis impetrent, quod à Deo obtinere contendimus, petimus,vt ipſi intercedant. Eorum adiungimus interdum merita: non vt æqualia Chriſti meritis(per hæc enim illa efficacia ſunt, & ſine his illa nullius meriti forent penitùs ſeparata) nec etiam vt meritum Chriſti deminuant:ſed vt primùm & præcipuè Deus filij merita adſpiciens,& oculos vltra porrigens ad ijs tincta imbutaque merita Sanctorum, fructum meritorum filij tam longè patentem,& per omnia membra corporis ſui influenté conſiderans;citiùs moueatur, ſeque à nobis exorari patiatur. Sic ergo per Chriſti & famulorum Chriſti merita interdum exorciſtæ obſecrant. Nec ocioſa eſt Sãctorum nominatio; quorum olim nomen dæmones non tuliſſe conſtat, ex ijs quæ de B. Antonij nomine Athanaſius,& de Litaniarum recitatione alij tradidere n. Nihil ergo Magicum in his ad Sanctos verbis. Dęmonem exorciſta alloquitur, increpando eum ſeuerè, & comminatoriè,& per modum imperij, ſicut habens auctoritatem à Deo: quo modo loquendi & eijciendi dæmonem Apoſtoli vtebantur, ſecuti exemplum Chriſti: ſic etiam ſolitos increpare dæmonia primitiuæ Eccleſiæ ſanctos viros docet B. Ciprianus ad Demetrianum, Adiurantur à nobis & » torquentur ſpiritualibus flagris, & verborum tormentis de » obſeſſorum corporibus,eijciuntur dæmones. & omnium op- » timè Prudentius;

n vide ſupra d. ſect. 3. reme.d. 5.

In Apotheoſi

Intonat antiſtes Domini. fuge callide ſerpens, »
Exue te membris,& ſpiras ſolue latentes. »
Mancipium Chriſti fur corruptiſsime vexas? »
Deſine.Chriſtus adeſt,humani corporis vltor: »
Non licet vt ſpolium rapias,cui Chriſtus inhæſit. »
Pulſus abi,ventoſe liquor.Chriſtus iubet,exi. »

Nec Chriſti Iesv nomen ſolum inculcatur, ſed & alia Dei nomina,& cuncta Chriſti miracula. idem Prudentius; »

torquetur Apollo

Nomine

Nomine percuſſus Chriſti, nec fulmina verbi
" *Ferre poteſt. agitant miſerum tot verbera linguæ*
" *Quot laudata Dei reſonant miracula Chriſti.*

Addunt adiurationi (qua voce vſus Ciprianus) dum exorciſant (ſic etiam Tertullianus locutus) alia nonnulla: petunt nomen dæmonis, quod Chriſti faciunt exemplo (Marci. 3.) & fieri ſolitum ſuperius docui θ. & ſi hoc licet, cur etiam non liceat petere vt ſocios indicent, vt ſciamus cum quibus confligendum? petunt cauſam ingreſſus: vt à ſimilibus peccatis alij caueant, & eo vitato vel expiato faciliùs ſanetur energumenus. ſignum egreſſionis petunt, vt conſtet iam verè liberatum ægrum. Mendax quidem eſt Diabolus; ſed exorciſmi verum inuito extorquent. Denique iubent illum in certum locum proficiſci, verbi gratiâ, infernum, quem ei Deus ab æterno præparauit; vel deſertum aliquod, vbi nequeat hominibus nocere. Hunc illi locum exorciſta tantum definit, ſub ſpe diuinæ ratificationis: eiectionis enim habemus promiſſionem, exilij illius exempla quædam, non tamen promiſſionem. Reſtat mens ſiue intentio exorciſtæ; illa Magica non eſt: quia ſperat & cupit dumtaxat, pro officij ſui ratione ac munere, diuinâ poteſtate ſibi conceſsâ & promiſsâ, dæmonem in Dei nomine eiicere, & ſuæ conſortem naturæ hominem eâ miſeriâ eripere. Si ergo nec in mente, nec in verbis, nec in rebus, nec in perſonis Catholici exorciſmi, quicquam eſt vel ſuperſtitioſum, vel incantatorium: eant nunc Nouatores noſtri, & toties in hâc lyrâ delirent.

θ d remed. 4.

Pergamus ad impij hominis reliquas inaniloquentias. " Ait; Salem quoque exorciſant vt ſit omnibus ſumentibus ſa" lus animæ & corporis, & fuget diabolum.] hic iterum nugatur. Salem exorciſamus, & quidem formulâ quæ exſtat in Romano Miſſali; inde petat qui volet. Exorciſare, licet vt iã probauimus. Creaturis benedicere licet. nam & Chriſtus pani benedixit, & aquæ & aliis creaturis primi Chriſtiani benedixerunt. Multa teſtimonia protulimus capite præcedente ι & alia contexuit Thyręus noſter ϰ. Addo nunc ſolũ teſti-

ι ſect 3 remed 9

ϰ d. p. 3. c. 45. à n. 625.

 monium

monium B. Dionyſij Areopagitæ, qui in Baptiſmi ritibus & olei benedicti (ſeu chriſmatis) & crucis ſigni, & benedictionis ſeu ſanctificationis aquę ſimul meminit, his verbis, vt Perionius vertit λ; Cùm ei (*baptizando*) planè veſtes miniſtri detraxerunt, tum ſacerdotes ſacrum vnctionis oleum afferunt: ipſe cum inungendi ac perfundendi ter exprimendo ſignum crucis initium fecit, virumque deinceps perfundendum toto corpore Sacerdotibus tradidit, ad Matrem adoptionis venit: eiuſque ſacrâ appellatione inuocationeque ſanctificatis aquis, cùm eas trinâ vnguenti perfuſione &c. Græcè clariùs; ϗ τελείως ἀπαμφιεσάντων αὐτὸν τῶν λειτουργῶν, κομίζουσι μὲν οἱ ἱερεῖς τὸ τῆς χρίσεως ἅγιον ἔλαιον. ὁ δὲ, τῆς χρίσεως διὰ τοῦ σφραγίσαι τρὶς ἀπαρξάμενος, τὸ λοιπὸν τοῖς ἱερεῦσι τὸν ἄνδρα χρίσαι πανσώμως παραδοὺς, αὐτὸς ἐπὶ τὴν μητέρα τῆς υἱοθεσίας ἔρχεται. ϗ τὸ ταύτης ὕδωρ ταῖς ἱεραῖς ἐπικλήσεσι καθαγιάσας, ϗ τρισὶ τοῦ παναγεστάτου μύρου σταυροειδέσι χύσεσι &c. In formulis autem quid reprehendi meritò poteſt. En illas bonâ fide. *Salis hæc eſt*; Immenſam clementiam tuam, omnipotens æterne Deus, humiliter imploramus, vt hanc creaturam ſalis, quam in vſum generis humani tribuiſti, benedicere & ſanctificare digneris; vt ſit omnibus ſumentibus ſanitas animæ & corporis, & quicquid ex eo tactum vel aſperſum fuerit, careat omni immunditiâ, omnique impugnatione ſpiritualis nequitiæ, per Dominum noſtrum IESVM &c. Ecce totam quam fraudulenter truncatam exhibuit aduerſarius: neque in eâ dicitur; vt fuget Diabolum, quod ille fingit: nec mens illa nobis ea dicentibus, credere ſalem efficientem fore cauſam effectuum illorum; ſed illo ſale vtentibus oramus vt per IESV merita Deus petita largiatur. Eadem mens formularum ſequentium; *Aquæ*, huiuſmodi; Deus, qui ad ſalutem humani generis maxima quæque ſacramenta, in aquarum ſubſtantiâ condidiſti: adeſto propitius inuocationibus noſtris, & huic elemento, multimodis purificationibus præparato, virtutem tuæ benedictionis infunde: vt creatura tua myſterijs tuis ſeruiens, ad abigendos dæmones morboſque pellendos diuinæ gratiæ

λ de Eccleſ. hierar. c. de Sacramento illuſtrationis

fol. 117. edit. Morelianâ.

Exponit Pachymer τὴν κολυμβήθραν ne de Deiparâ dictum putes: ſic etiam Maximus fol 75

Pro aquæ benedict.

gratiæ ſumat effectum &c. Vbi hîc illud, quod crepant aduerſarij, *aqua benedicta deleat tibi tua delicta?* Vides effectum non tribui efficacitati aquæ, ſed diuinę gratiæ, quam ſibi concedi poſtulat, qui aquam ſumit; vt illi Eccleſia gratiam diuinam orauit. Herbas quoque benedicimus, & ramos palmarum; &
» cùm benedicimus rogamus, vt quicumque ex eis acceperint,
» accipiant ſibi ad protectionem mentis & corporis &c. Mentitur autem Leguleius dum ſcribit, hęc verba: Herbis quoque à
» ſe exorciſatis certâ & conceptâ verborum formâ has vires af-
» fingunt: quòd omnes qui vtuntur, ex eis benedicantur & ſan-
» ctificentur, & ſit eis ſanitas animæ & corporis. Et omnibus
» hominibus pecoribúſue qui ex eis guſtauerint, omnem pu-
» tredinem & omne phantaſma Diaboli, & omnem morbum
» & omnem peſtilentiam & dolorem expellant.] In his verbis primum mendacium eſt nos herbas exorciſare: tantum enim illas benedicimus, quod quantum diſcrepet ab exorciſatione, vel pueri norunt. alterũ eſt, quod nos has vires ipſis herbis ſic benedictis tribuimus: hoc falſum eſt, nã tribuimus ipſi Deo, per illas herbas. vt per morale inſtrumentũ, ſanitatem & alia illa reliqua operanti. Tertium eſt, quod his putemus homines iuſtificationem conſequi. Nihil enim tale vnquam Eccleſia Catholica ſomniauit, non modò nõ dixit, vnde colligatur eã iuſtificationem alteri rei quàm quibuſdam ſacramentis tribuere; vel vt putarit hæc eſſe ſacramenta. Sed pergit mentiri

De herbarũ & palmarũ benedict.

D

» & maledicere; De agno Dei ex cerâ & lanâ confecto, atque à
» ſe conſecrato aſſerunt; peccatum frangit vt Chriſti ſanguis & angit.] ô impudentem inſaniam! Túne vnquam agnum Dei vidiſti, qui ex lanâ confectum putas? ſi non vidiſti, vbi legiſti? ſi nec legiſti, vel finxiſti, vel audiuiſti. ex auditu ſolo narrare talia, leuis eſt cordis, & nimis creduli: fingere, dignum hæretico, dignum filio diaboli; qui mendax ab initio & in veritate non perſtitit. diſce materiam. conſtat cerâ virgineâ, chriſmatis balſamo, & aquâ benedictâ. Benedicit non quilibet, ſed ſolus Romanus Pontifex; formâ hac vtitur, inter alia (longum enim foret ritum totum aſcribere) Quæſumus,

De agni cerei bened.

Domine, hos agnos, quos de cerâ virgineâ in tuum honorem „ formauimus, ſacrâ & perenni vndâ, balſamoque ſacri chriſ- „ matis perfuſos, benedicere, ſanctificare, & conſecrare digne- „ ris: quatenùs à te benedicti, virtutem accipiant, contra omnia „ Diabolica tentamenta, & omnes portantes tuti eſſe poſsint, „ inter aduerſa & proſpera: vt tuâ conſolatione acceptâ nul- „ lum periculum timeant, nullamque formident vmbram, nul- „ la ſæuitia Diaboli aut verſutia humana illis noceat, ſed forti- „ tudine tuæ virtutis roborati, tuâ conſolatione glorientur, qui „ verè paracletus diceris &c. En materiam, en finem & formæ „ preces, en cui tribuatur efficacitas. Quid in his carpi dignum aut culpari? quid non pium & ſanctum? petitur vt Deus benedicat, ſanctificet, conſecret, ipſos Agnos; dicitur fieri ad Dei gloriam: petitur vt conſolatione ſuâ Deus propitius ſit hos agnos geſtantibus. Vbi hîc audis comparationem ſanguinis Chriſti, & agni huius? vbi hîc tribuitur agno peccati fractio. Apage calumniator cum tuo verſificatore: ſi quis Catholicorum, auctor verſiculorum talium, cur non reliqua adſcripſiſti? ſano ille ſenſu ſuſpicor aliquid addebat quod fuliginem calumniæ tuæ detergebat. Sed quiſquis auctor illius verſiculi: id noſtra parum refert, qui non quid ſinguli priuati, ſed quid Eccleſia Romana ſentiat ſolliciti ſumus. Sequitur apud rabulam; De balſamo & oleo, dicunt exorciſo te

De Balſami & olei benedict.

(audis verba Magorum.) Siſte Lector ad hanc parentheſim. „ cenſet homo ſcilicet eruditus; Magicum eſſe verbum; *exorciſo te.* At ille ipſe ſui immemor, ex ipſomet Vlpiano paullo ante rectè docuerat u, Chriſtianos olim vocatos exorciſtas. Vnde quæſo, ſi non ab exorciſando, ſiue adiurando (nam nihil aliud eſt exorciſare, quam adiurare, vt patet ex collatione textus Græci Euangeliorum cum Latino) ſi ergo exorcizo eſt verbum Magorum: certè qui exorcizant, Magi. certè veteres illi Chriſtiani, Magi fuêre. certè Apoſtoli Magi fuerunt, qui exorciſarunt, nam eos imitati Iudæi illi fuere, qui verbo vſi quod dicentes Apoſtolos audiuerant, dixere; *Adiuro vos per IESVM quem Paullus prædicat* x. Non vſus fuit, „ adiura-

u nu. 24.

x Act. 19.

adiuratione Chriſtus, ſed nudâ increpatione; quia, per quem adiuraret, maiorem non habebat. Exorciſmos Eccleſiæ agnoſcunt; Cæleſti. primus, Cyrillus, Chryſoſtom. Auguſtin. Ciprian. & alij Patres o: ſed omnium antiquiſſ. horum D. Iuſtinus Martyr, in Apolog. Adiurati (inquit) dæmones nobis parent. Verum dicat aliquis dixit ideo eſſe Magicum verbum, quia additur; *Exorciſo te creatura olei per Deum patrem* &c. vt fias omnibus, qui ex te vngendi ſunt in adoptionem filiorum Dei per ſpiritum Sanctum.] *Item*; vt per hanc vnctionem olei ſacrati accipiat vnctus plenam remiſſionem peccatorum, & ſit ad refectionem mentis & corporis, ad euacuandos omnes dolores, omnes infirmitates, omnemque ęgritudinem mentis & corporis.] Sed eſto nihil hîc immutant, ſit ſanè formula ſollemnis, quid reprehenſione dignum? Exorciſatur inanima creatura verbis, ſed re dæmon expellitur vel arcetur: ille ſe adiurari ſentit. notæ huiuſmodi locutiones Sacræ ſcripturæ. Iubetur cælum audire, idem terrę præcipitur. iubentur elementa & creaturę inanimę omnes, etiam imperfectiores meteorologicæ, benedicere Deo, & laudare creatorem. Adiurantur per Deum Patrem omnipotentem &c. hoccine diſplicet? an malles adiurari per idolum tuum Iſlebieſe? petitur adoptio filiorum Dei. Nonne licet petere, cuius facta nobis poteſtas, vt filij Dei nominemur & ſimus? nō tribuitur hæc vis egeno elemento, quod vt ſignum adhibetur: non tamen vt ſignum nudum, ſed vt verbi acceſſione ex opere operato efficax ſacramentum. Semper nobis hæc repetenda, quia non deſinunt veterem ſuam in limo ranæ querelam concinere. Vim verò hanc & peccata remittendi, & quæ minora adijciuntur, vt baptiſmi ſacramento collatam doceam, nolite hîc exſpectare: ſeu quia maioris hoc operæ', ſeu quia iam ab infinitis, & inter ceteros noſtris hominibus Bellarmino, Soarezio & Valentiâ præſtitum. Damnet aduerſarius Origenem; qui amputari ab hominibus peccata dixit, cùm in baptiſmo donatur remiſſio peccatorum: damnet Tertullianum, qui dicere non veritus, Caro abluitur, vt anima emaculetur: caro vngitur,

o *Cyrill. Cateche. 2. Chryſoſt. homil. de Adā & Eua Auguſti. lib. 1 de Symbol. Ciprian. ad Demetrian. Raban. Maurus, Alcuin. Strabus & alij de ritib. Eccleſiaſt. Cæleſtin. 1 epiſt. 1. ad Epiſcop. Galliæ, Lactant. libr. 2. c. 16.*

Orig. hom. 4. in Cant.

Tertul. lib. de reſurrect. carnis. *Ciprian. libr. 4. ep. 7.* *Baſil. ſerm. exhortat. ad baptiſmum.*

tur, vt & anima conſecretur: caro ſignatur, vt & anima mu-
niatur: caro manuum impoſitione adumbratur, vt & anima "
ſpiritu illuminetur.] damnet Ciprianum, nam ſcribit hæc "
verba; in aquæ baptiſmo percipitur peccatorum remiſſio: in "
baptiſmo ſanguinis corona datur virtutum.] damnet Baſi-
lium, cui baptiſmus eſt peccati mors, regni cæleſtis concilia-
tio, adeptionis gratia. damnet Eccleſiam Græcam Latinam-
que, cui ſemper hic ſenſus, cuius hæc ſemper fides o. Verùm E
aliud adiungit reprehenſionis caput. Oleo, inquit, infirmo-
rum, vnguntur membra humana quæ ſunt organa ſenſuum "
externorum, vt per iſtam vnctionem expietur quicquid ho- "
mo iſtis membris & ſenſibus vnquam deliquit. Has vires "
creaturæ iſtæ non habent ex naturali creatione, neque diuinâ "
ordinatione, aut verbi Dei inſtitutione: ideoque mera, verè "
Diabolica, impia, & blaſphema Magia, vt rectè ſcripſit Iaco- "
bus Heerbrandus, primarius Academiæ Tubingenſis Theo- "
logus. De hac conſecratione Papiſticâ ita ſcribunt Auguſti- "
nus Lerchemer in ſuo Germanico tractatu & D. Iacobus An- "
dreę in ſuis Eſlingenſibus concionibus &c.] Nam verba ſub- "
dit Germanica vtriuſque; credo ne vetulis deeſſet aliquid
quod ex eius libro vtilitatis perciperent; vel ne eſſet, quod e-
ruditi, linguæ illius ignari, poſſent reprehendere. Ne quid
autem præclari in verbis illis incluſum putent Lectores: Ler-
chemer, benedictiones omnes de quibus iam egimus, abu-
ſum Diuini verbi, agyrtarum & ſimiarum opus vocat: Schmi-
delinus autem Confirmationis Sacramentum merum Dia-
boli opus appellat; nec aliter probat, quam ex ipsâ chriſmatis
conſecrandi formulâ: & ex crucis ſignaculo, quod Sacerdos
adhibet; & ex exorciſmo, quem adiungit. Sed cum nec ex-
orciſmus Diaboli opus ſit, ſed Dei; nec crucis ſignaculum
Diaboli opus ſit, ſed Eccleſiæ ab Apoſtolis recepta inſtitutio
ſacratiſſima; nec in formulâ quicquam, niſi ſanctum & pium,
& ſacris litteris conſentaneum contineatur; rectè ſequitur,
maledicum & blaſphemum ſcurram, & Diaboli per os eius
loquentis tubam fuiſſe hunc Doctorem Iacobum Andreæ:
cumque

o *Chryſ. hom. 40. in 1. ad Cor. Ambr. in 1. ad Cor. c. 6. Auguſt. lib. 1. de nupt. & concup. Conc. Valentin. 3. Can. 5. Lateran. ſub Innoc. 3. can. 1. Florentin. ſub Eugenio 4. in formâ Sacramento. Trident. ſeſſ. 7. c. 1.*

De chriſmate & oleo infirmorum.

cumque benedictiones creaturarum non in circulis,& agyrtarum aut hiſtrionum ſcenis natę,ſed ſemper in vſu Catholicę eccleſię fuerint: ſequitur Satyri perſonam, & comicum hiſtrionem agere ſuis maledictis Lerchemerum, verè Diaboliſcam, merè nugatoriam, impiam, & blaſphemam cenſuram eſſe Primarij illius Theologi Tubingẽſis. probatum id prius: ſed addam nunc quędam, vt horum inſcitia fiat manifeſtior. De benedictionibus rerum variarum teſtis eſt omnis antiquitas. Species fructuũ, quas nõ licet ſuper altare offerre, à ſacerdotibus domi benedici, & benedicta à populis ſumi, ſtatuit Eutychianus Papa, *epiſt. 1. ad Ioann. & Epiſcopos Bæthicæ*; & benedictionis rationem reddit, & vſum retinendum ſancit Conc. Moguntin. 4. c. 39. Aquæ benedictionem ſtatuit Matthæus Apoſtolus *apud Clementem I. lib. 8. conſtit. Apoſt. cap. 31.* & eum ſecutus Alex. I. *ep. 1 ad omnes fideles, habes in cap. aquam. de conſecrat. d. 2.* & amplexi ſunt Chryſ. *in Ioan. hom. 24. & 25. & in Pſalm. 22. ad illud, ſuper aquas refectionis*, Ambroſ. *lib. 1. de Sacrament. cap. 5.* Varadatus *epiſt. ad Leonem I. habes in Synodi Calcedonenſ. act. 16.* Chriſmatis conficiendi & benedicendi rationem præſcripſere nobis Apoſtoli, *apud D. Clementem lib. 7. Conſtitut. Apoſtol. c. 42. & libr. 8. c. 35. D. Dionyſium Areopagit. de Eccleſ. hierar. p. 2. c. 2. D. Iuſtinum ſiue alium Ad orthodox. q. 14. Ciprianum orat. de Vnctione chriſmat. Cyrillum Hieroſolym. Cateche. 3. & ceteros omnes.* Panis benedictionem & Salis etſi iam probauimus, accedat tamen auctoritas D. Hieronymi de Sancto Hilarione, à quo benedictum panem omnes ſumebant; & Nannetẽſis Conc. can. 9. vbi & formã habes, tantoperè diſplicentem hæreticis; » Domine ſancte pater omnipotens » æterne Deus, benedicere digneris hunc panem tuâ ſanctâ be» nedictione, vt ſit omnibus ſalus mentis & corporis, atque cõ» tra omnes morbos, & vniuerſas inimicorum inſidias tutamẽ» tum, Per Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, panẽ vitæ, qui de cælo deſcendit &c. Eadem ratio rerum ceterarum. ſi vnam licet, ceteras licet eodem ritu. Sic cenſet Eccleſia Catholica, ſic concilia ſanciuere, ſic Eccleſiæ lumina docuere. reclamant

De variarũ rerum benedict.

 mant

mant Heerbrandus, Schmidelinus, Lerchemerus: qui, quibus: terræ tubera, cæli ſtellis, apocalypticæ locuſtæ illis Ezechielis animantibus. ſuos ſequatur hos de puteo abyſſi duces, Godelmannus: nos cum Euangelicis Magis Stellam ſequamur cynoſuram, quæ nos ad MARIAM, quæ nos ad IESVM perducat tramite inoffenſo. Illi benedictionem ſpernant, & implentur maledictione: ideo maledicentiâ os eorum plenum eſt, ideo in cælum os ſuum eleuarunt, & blaſphemias ore ſacrilego, quas adſcripſimus eorum verbis, eructarunt. Vires has res naturâ ſuâ non habent; ſed habent diuinâ inſtitutione. nam, qui ſacramenta inſtituit Chriſtus, ſacramētis vim largiri dignatus fuit: ſacramentalibus verò, quæ ab Apoſtolicâ traditione recepimus, etiam moralis vis à Deo tribuitur, quam Eccleſia Chriſti ſponſa precibus ſuis obtinet, in membrorum ſuorum vtilitatem. Cærimoniarum inſtituendarum & curam, & poteſtatem, Chriſtus Eccleſiæ reliquit, cùm myſteriorum Dei diſpenſationem Apoſtolis reliquit. ideo enim Apoſtolus ſe miniſtrum Chriſti & diſpenſatorem myſteriorum Dei dicit. Eccleſia autem eas inſtituit, quæ & honeſtati, & cultui Diuino ſunt accommodatiſſimæ: quare dubium eſſe nequit, quin ex ſe aptæ ſint, & idoneæ ad meritum, & vt gratiam Dei mereantur, ad quam poſcendam adhibentur. Vnde & illud fatendum, ſpiritualem aliquem eorum eſſe effectum: non quidem vt habitualem gratiam, ex opere operato tribuant (quod Sacramentorum proprium) nec etiam, vt vim ex opere operato habeant, ad excitandum in nobis aliquem bonum gratiæ motum: ſed quando res iſtę ab Eccleſia benedictæ in ipsâ benedictione ſpecialiter ad hūc motum excitandum ſunt ordinatæ, per Eccleſiæ orationem; tunc per modum impetrationis, ijs adhibitis, ſpecialiter à Deo aliquando talis effectus tribuitur. dixi *aliquando* quia nō eſt infallibilis hic effectus, vtpote nullâ promiſſione firmatus, niſi eâ quæ orationi adiuncta; *Quicquid petieritis, accipietis* &c. Peccata quoque mortalia remittendi vim non habent vllam; quia hæc ſine infuſione gratiæ non remittūtur: Venialia verò dimit-

1. Corint. 4. Vide Concil. Trident ſeſſ. 7. can. 13.

dimittendi vim, ſi ad hoc ſpecialiter ab Eccleſiâ fuerint inſtituta, per modum eundem impetrationis habent. poteſt enim ſic orando Eccleſia bonum motum animi impetrare, per quẽ hominis veniabile peccatum deleatur. Expellẽdi verò dæmones poteſtas, harum cærimoniarum & ſacramẽtalium ad hoc ab Eccleſiâ inſtitutorum, non eſt poſita in phyſicâ ſiue naturali efficientiâ; ſed morali dumtaxat: eò quòd dæmon percipiat ſigna, & verba humana, & ijs obedire cogatur; tum quia hoc à Deo impetrat oratio eccleſiæ, & ſic exorciſta hoc per modum impetrationis à Deo conſequitur; tum quia eccleſiæ data fuit à Chriſto ſpecialis poteſtas dæmonibus imperandi; tũ quia dæmon virtutẽ Chriſti, vel inuitus agnoſcat & credat,
F & meminerit ſe victum, & ſuperatum crucis tropheo; fit quaſi naturaliter vt non ferat adſpectum crucis, vel mentionem victoriæ Chriſti, & cladis ſuæ: ideoque ad hęc timeat ac tremat, ac fugere malit, quàm hæc videre & audire. Ceteri effectus, nempe ſanitas corporis, & fructuum, temporaliumque bonorum conſeruationes & huiuſmodi, per modum dumtaxat impetrationis directè & per ſe obtinentur; per accidens tamen, & per modum remotionis obſtaculorum obtinentur, coërcitâ dæmonis poteſtate, vt ſolet contingere in exorciſmis inſectorum noxiorum, & tempeſtatum, vt poſt Waldenſ. & alios copioſè & eruditè docuit Fran. Suares *in 3. p. q. 65 a 4. diſp. 15. quæ eſt de Sacramentalibus*. Hæc de effectu ſufficiant; quæ neceſſe fuit addere, vt aduerſarij mentiri deſinant, nos tribuere vim per ſe diuinam his cærimonijs. Impudens verò menda-
G cium eſt; nos vngere, vt expietur per illam vnctionem mem-
» brorum quicquid illis membris deliquit.] dicimus tantum per modum orationis & precis, ex formulâ in ſacroſanctâ vniuerſali Florentinâ Synodo præſcriptâ; *per iſtam Vnctionem, & ſuam pijßimam miſericordiam indulgeat tibi Dominus*
» *quicquid deliquiſti per viſum &c.*] & quoad membra quædã, & In fine concil. in formulâ Sacramentorum data Armenis
» non alia inungenda, idem illic à Latinis Græciſque Patribus quicquid agimus, & Nouantes reprehendunt, apertè ſeruandum definitur, & ratio ſingulorum additur. Lege, ſi lubet. Nõ

dicimus per vnctionem peccata remitti, vt eſt vnctio; ſed vt eſt Sacramentum gratiam conferre, peccata remittere, & infirmos alleuiare: dicimus à Chriſto Domino inſtitutum, & à B. Iacobo Apoſtolo promulgatũ α. Et cùm illi præceperint, infirmum vngi; nec niſi in membris vngi queat, dicimus ineptos hæreticos, quod vel nolint in membris vngi, vel alia membra magis vnctioni idonea exiſtimẽt. Poſtquam ſic Godelm. miſer in ritus noſtros debacchatus fuit, vnum ex Hiſtoriâ depromit argumentum. In priſcâ (inquit) Eccleſiâ Dæmoniaci in cœtum adducebantur, & populus totus orabat Deum, vt apud Chryſoſtomũ & Clementẽ legimus. Auguſtinus quoque lib. 22. de Ciuita. Dei & Sozomenus li. 6. c. 28 ſcribunt, nihil aliud Dæmonibus pellendis olim fuiſſe vſurpatum, quã preces coram Deo.] videamus quàm hæc vera. benè, quod ad Clementem & Chryſoſtomum relegamur, fatemur in Eccleſiam adduci, vel potiùs extrà Eccleſiam principiò in mediũ ante fores Eccleſiæ produci Energumenos conſueuiſſe, & populum pro ijs orare ſolitum. quid tum? an igitur Sacerdotis nullũ in hac re officium, niſi quod populi? an nõ tum quoque exorciſtæ? ſi exorciſtæ, erat & exorciſmus. Exorciſtas ſalutat Ignatius Martyr? epiſt. ad Antiochenſ. ἀσπάζομαι ὑποδιακόνους, ἀναγνώστας, ψάλτας, πυλωρούς, τοὺς κοπιῶντας, ἐπορκιστάς, ὁμολογητάς. Saluto Subdiaconos, lectores, cãtores, oſtiarios, laborantes, exorciſtas, cõfeſſores.] Quomodo exorciſtarum meminit ipſe D. Clemens lib. 8. conſtit. ca. 26? vbi quòd negat eos ordinatione fieri; id negat, quia de illis tantum loquebatur, qui per Spiritus ſancti gratiam ſe exorciſandi donum conſecutos miraculis comprobabant. Quomodo Ciprianus β ſcribit, per exorciſtas voce humanâ & poteſtate diuinâ dæmonem flagellari, vri, torqueri? Quomodo ſcribit Cyrill. Hieroſolymitan. *in Præfat. Catecheſ.* exorciſtas per Spiritum ſanctum dæmones effugare? Quomodo Optatus Mileuitan. *lib. 4.* aſſerit, per exorciſmum Spiritus immundos depelli & in deſertum fugari? Quomodo de exorciſtis idem affirmat tot locis Auguſtinus γ? Quomodo ipſe Chryſoſtomus

α Innoc. I. in c. illud ſuperſ fluum. d. 95. D. Clemens lib. 7. c. 42. & ſeq. Beda in ep. Iaco. c. 1. Concil. Cabilon. 2. can. 4°. Senonẽſe can. 10. Auguſtanũ can. 20. Mogontinum 4. can. 34. Coloniẽſe 3. p. 7. c. 49. & 50. Trident. ſeſſ. 14. Rabanus lib. 1. de Inſtit. clerici. c. 55.

β lib. 4. epi. 7.

γ libr. 2. de Nupt. & cõcup. c. 18. & 19.

„ ſoſtomus (quem aduerſarius obtrudit) *exorciſmis* (inquit) „ *& exſufflationibus clericorum ab eis immundus abigitur* δ? Men- „ dacium verò eſt,quod dicit Auguſtinum & Sozomenũ ſcribere,nihil aliud præter orationem fuiſſe vſurpatum. Nam diſertè lib.illo 22.c.8. D. Auguſtinus narrat dæmonum vim maleficam ex Heſperij domo non ſolâ oratione, ſed & miſſæ lectione,& aquæ benedictæ aſperſione,& reliquiarum Sancti pulueris adhibitione pulſam. addit ſecundo alium adoleſcentem admotum reliquijs DD. Protaſij & Geruaſij liberatum. 3.narrat Hipponenſem virginem cùm oleo,cui ſacerdos lacrymas ſuas inſtillarat,ſe perunxiſſet, mox à dæmonio fuiſſe ſanatam. Et audet miſer Auguſtinum nobis obijcere? Audet confingere huiuſmodi, quæ tam clarâ luce mendacij plena deprehendantur? Sozomenum quoque vel non legit, vel non intellexit. aſſerit ille *lib. 6. cap. 21.* non pulſum Macariorum oratione dæmonem, ſed ſolâ increpatione; vt (inquit) „ Macarij Dęmonium increpauerant,puella ad ſanam mentem „ redijt. ἐπιτιμησάντων δὲ &c. Et quamuis meminiſſet ſolius orationis Hermias, non tamen inde ſequeretur aliàs non ſolitos vti alijs remedijs. Vide quæ fusè narrauimus & de Macario & de alijs præced.c.ſect.3. Vnũ reſtat Godelmanni non in nos,ſed in ipſum Chriſtũ Dominũ telum; nempe ἀρτολατρείας vt ipſe vocat crimẽ;quod explicarat paullo ante nu.26. „ his verbis; Ad hæc prolatione horum quinque verborum, *hoc* „ *eſt enim corpus meum*,cum halitu factâ;ſe panis ſubſtantiã mu- „ tare,corpus Chriſti de cælo detrahere,& in hoc illum cõuer- „ tere,planè magicè ſibi & alijs perſuadent.] ô linguam eradicandam ſtirpitùs! os impurũ & blaſphemias euomens aſſiduè! ergo Chriſtus Dominus Magus? qui aſſeruit eum quẽ manu tenuerat panem,corpus eſſe ſuum. Si caro erat,panis nõ erat. Si panis erat, Chriſti dictũ verum nõ erat. Sed panis,inquies, remanet cum carne. Impanationem veſtram inſinuas,ô artocrearie: vel ſanè Chriſtum velut dolio aut marſupio includis: dignus hoc nomine qui inſutus culleo vel dolio in profluentem coniiciaris. Refutarũt hoc commentũ,noſtri Theologi,

A homil. de Adam & Eua.

logi, quotquot fuere. Nec nobis nunc vacat de *Tranſſubſtantiatione* agere: nec huius loci diſputatio eſt. Videamus ergo quid hîc magicum, non illorum verborum quinque prolatio, quæ & Chriſtus protulit, in vltima cænâ: & D. Petrus, & D. Iacobus, & D. Andræas, in ſuas Liturgias ſeu Miſſas retulerunt: & tota ſemper Eccleſia fuit amplexa. Non afflatus, cui nos vim nullam tribuimus; nec etiam alium neceſſarium putamus, quam qui in verbis proferendis neceſſarius. ſi loqui ſine halitus exſpiratione poſſemus, halitu opus non foret: ſi crederemus halitu ſpecies panis contingi debere, ſuperſtitioſi eſſemus: ſi inhalationi illi vim tranſubſtãtiationis tribueremus, ſtulti excerebratique meritò audiremus. nihil autem tale Catholici credimus. quare mentitur more ſuo Leguleius. mentitur etiã cum ait nos nobis & alijs perſuadere quod corpus Chriſti de cælo detrahamus. Nam cenſemus, etiam ſine vllo Chriſti Domini motu locali, hanc tranſſubſtantiationem fieri poſſe. ſi poteſt per motum localem; cur non poteſt ſine motu locali, ille qui eſt omnipotens? nam poteſt per ſe, quicquid per cauſam ſecundam poteſt: motus autem localis tantum foret cauſſa extrinſeca præſentiæ Chriſti: nihil autem illi intrinſecum eſt vel eſſentiale. Non eſt etiam Magicum, putare panem in corpus Chriſti conuerti: imò eſt fidei articulus, ab initiò Eccleſiæ ſemper retentus. dixit Chriſtus, docuere Apoſtoli, & omnes quotquot per hæreſim ab Eccleſiâ non defecere. ſub anathemate hoc credendum ſtatuitur in Concilijs Romanis tribus, duobus contra Berengarium, & 3. maximo ſub Innocent. 3. item Turonenſi contra Berengar. item in Conſtantienſi contra Wiclephum, in Florentini decreto vnionis, in Tridentini ſeſſ. *13.* can. 2. Patres commemorare lõgum foret, omnes ad vnum pro nobis ſunt: omnes veram Chriſti carnem in Euchariſtiâ crediderunt, omnes adorarunt. D. Iacobus in Miſsâ ſuâ, rogat vt Spiritus ſanctus faciat hunc panem corpus Chriſti &c. quod etiam in » Liturgijs D.D. Baſilij & Chryſoſt. habetur. D. Ignatius Epiſt. » ad Roman. ἄρτον τοῦ θεοῦ θέλω, ἄρτον οὐράνιον, ἄρτον ζωῆς, ὅ ἐστι »

σάρξ

σὰρξ τȣ͂ χριςȣ͂ quid apertius? ſed & D. Dionyſ. Areopagita ¹, c.2. Eccleſ.
hunc panem viuificum dicit habere vim maximam perficiē- hierar.
dæ Sanctitatis, τῆς ἱεροτελεςικωτάτης ἐυχαριςίας. vocat ſa-
cratiſſimam Euchariſtiam ἱερωτάτην ἐυχαριςίαν. addit (Chri- (c.3. de Eccleſ. hierar.
ſti Domini ſententiâ iudicatum hoc Sacramentorum Sacra-
mētum, ſiue myſteriorum myſterium, hoc eſt auguſtiſſimum
& præcipuum. ϰ̀ γὰρ ἔςι κατὰ τὸν κλεινὸν ἡμῶν καθηγέμονα,
τελετῶν τελετὴ, accumulat præterea ſimiles laudes multas &
magnificas D. Paulli diſcipulo digniſſimas. Hunc Gallia-
K rum Apoſtolum, cur Gallici Caluiniſtæ non audiunt? video,
quòd nequeant eludere teſtis auctoritatem, eo illos confuge- Negant Beza
re, vt negent eſſe libri auctorem. Sed quo id negant auctore? in N.T. Scha
nullo quod ſciam vetuſtiore. Quamuis quidam olim dubi- lig. & quidā
tarint, ſtatim tamen eorum error ab æui illius ſcriptoribus alij de hoc
fuit confutatus. Quæ dubitandi quæſo cauſa idonea; cùm & genere.
res verbis, & verba rei reſpondeant, & vtraque primitiuum il-
lum ſpiritum Eccleſiæ penitùs redoleant? vide (*Lector*) ma-
liciam dicam an impudentiam? ipſam phraſis antiquitatem,
quæ maximè idonea eſſe debuit perſuadendę veritati, contra
veritatem intorquēt. ⁿ ſi hoc argumento vti licet, cui veterum ⁿ Illyric. &
libri relinquentur ſui? procliue ſemper fuerit dicere recen- Schalig. F.
tiorum aliquem ſic ſcripſiſſe, vt affectet antiquitatem. cùm
duo ſint ad dignoſcendos ſcriptores idonea indicia, ſtylus
& teſtificatio ſcriptorum aliorum: vtrumque fauet nobis.
Stylum negare non poſſunt prorsùs eruditum & antiquariū.
auctores ferè innumeri conteſtantur Græci Latinique. Sci-
licet, iſti ignoraſſent hoc opus poſt Valentiniani tempora
conſcriptum; vt aſſerit nuperus quidam temporum emen-
dator, qui ſuo ſe ſuffragio claui figendi Dictatorem conſti-
tuit. profert auctorem? coniecturam ſuam, imo potiùs vete-
» rem Illyricianam cauillationem. Is (inquit) vt affectet anti-
» quitatem, μοναχοὺς κοινοβίȣς vocat θεραπευτάς. Monachos au-
» tem μονοβίους vocat ἐνιαίους, ne videretur ſui ſæculi vocibus
vti.] Non credimus hoſti Monachorum, & illis tam antiquā
inſtitutionem inuidenti, &, vt auertat, hæc omnia comminiſ-
centi.

centi. Quomodo probas, ideo ſic vocaſſe, ne ſui ſæculi vocibus vteretur? Potiùs credendum ſui ſæculi vocibus vſum, quã alieni hac, etiã in re, cũ toto reliquo libro cetera vocabula antiquioris illius cuius, quibus nunc vſus, erãt ſæculi, retinuerit. Puerilis planè illa hariolatio, & acumine iſto, quod quę nec ſunt, nec fuere, videre ſe credit, & alios ſibi credere Manlianis iubet imperijs, digna: multoque magis quod de *Mandris* & *Mandritis*, lepidum ſcilicet apophoretum apponit: cuius meritò ſtatua inaurata locetur in Cõſiſtorio Lugduno Batauico; vel potiùs, quod in Miſcellaneis Lugdunenſibus victi ſolebãt, λείχειν impertur. Vnde etiam probat Dionyſium hunc (quẽ *Simium*, honoris causâ, pro ſuâ innatâ modeſtiâ, vocat) θεραπευτὰς monachos nominare; idcirco quòd apud Euſebium, ſic vocatos ex Philone, legiſſet: credo in bifido Parnaſſi vertice cum Ennio ſomniantem didiciſſe. quaſi iã probarit, Euſebio hunc ſcriptorem eſſe recentiorem: quamdiu hoc nõ probat, fruſtrà conijcit, nec optimus vates audiet, quia conijciet peſſimè. Quæ hęc temeritas eſt, ſomnia nobis ſua obtrudere, & pro oraculis Delphicis mera coniectanea? Sed profectò tali in veteres quoſque ſcriptores petulantiâ, &, quę cum ætate augeſcit, in ceteris ſolita decreſcere, fitque amiciſſimis etiam grauior, iactantia, prę claras ingenij, & eruditionis dotes mirũ in modum dedecorat. Verùm quid illi facias, habet hoc hæreſis omnis, Caluiniana præſertim. cunctos ſpernit, ſibi ſoli ſapere & ſcire videtur; monitoribus aſpera, reprehenſiones etiã iuſtiſſimas contumelijs & conuicijs munerat. Tollantur iſti næui de corpore pulcro, placebit omnibus labor ille, & feret æuum. Dionyſium Areopagitam auctorẽ operis Hierarchici agnoſcunt ex Grę cis, non tantùm B. Maximus, & Georgius Pachymerius, & Ioan. Sycopolitanus, qui commentarijs illuſtrarunt, & in Encomio Michael Syngellus, Photius, And. Cretenſis, Ioann. Damaſcenus, Suidas; ſed & antiquiores his Anaſtaſius Sinaita, & Anaſtaſius Nicenus; & B. Chryſoſtomus, cui hæc Areopagitę ſcripta cognita fuiſſe, teſtatur Anaſtaſius Bibliothecarius epiſt. ad Carolum Caluum; eadem nõ

nouiſſe

nouiſſe tantum, ſed & explicaſſe commentarijs Dionyſium Corinthium, laudat Maximus, in ſcholijs, auctorē ſuum Anaſtaſium Antiochenū ἐν τῷ ὁδηγῷ: & ex his teſtimonia deſumpſiſſe contra ſui temporis hęreticos Cyrillum Alexandrinum narrat Liberatus in breuiario, & multa huius ſcriptoris verba ſuis inſeruiſſe libris D. Gregorium Nazianzenum ſcripſit, Billius Prunæus *Sacrarum obſeruationum lib. 1.* Billius ille Nazianzeni lectioni apprimè deditus, idoneus, ſi quis alius, & locuples huius rei teſtis. Hilduinum etiam Francum, & Gregorium Magnū, Martinum Papam & Martyrē, Agathonem, & alios PP. Romanos prętermitto; quibus horum librorum fides indubitata fuit, & ab alijs citatos inuenias; vt & illud inprimis notatu dignum, quod in Bibliothecâ ſuâ Photius commemorauit; Theodorum Presbyterum Græcum ex profeſſo hac de re librum compoſuiſſe, vt conuinceret, ea quæ habemus S. Dionyſij Areopagitę opera, nō eſſe pſeudepigrapha, & tot antè ſæculis quattuor præcipua, quibus nunc hæretici noſtri abutuntur, vt ea impugnent argumenta luculenter diſſoluiſſe. Si quid aduerſarius nouit, quod nec Valla, nec Eraſmus, nec Flaccus Illyricus obiecere; amabo, proferat in medium. Veritatis amator ſum, vt qui maximè audiri cupio, & audire; docere & diſcere amo. eandem ſerram reciprocare non amo: abſtineat velim, quæ iam alij illi præoccuparunt, & recenti memoriâ, à Matthæo Galeno Belgâ, & Cæſare Baronio, validè calcata protritaque. Dignus fortaſſis, cui potiùs, quàm tot Græcis doctiſſimis antiquiſſimiſque Patribus credamus; quem doctiorem, acutiorem, ſapiētioremque arbitremur. opponet os columnatum tot Eccleſiæ luminibus, tot fidei columnis. dicat ſe vnum meliùs noſſe characterem Dionyſianū diſcernere, quā Chryſoſtomū Cyrillūque: paſſos ſibi per ingenij ſtuporem imponi. Græcę linguę ignaros fuiſſe Marſilium Ficinū, Ambr. Camaldulenſem, Perionium & tot ſęculis priorem Ioannē Scottum illum; alium à Dunſio & Maiore; qui quatuor pro Areopagiticis libris, cùm verterent, agnouere. Occalluimus ad ſimiles Pyrgopolyni-

Galen. in Areopagi. Baron. Annal. tom. 2.

cis Nitiobrigis Thraſoniſmos. Qui ſaxorum nouus epigrammatarius Lucano ſculponeis os batuit; qui Manilium docet aſtronomiam; qui in Geometricis adhuc diſcipulus, & malè calculi ſubducti à Laniſtâ deprehenſus, ſupra Euclidem, & Archimedem ſapit; qui Tacitum, Suetonium, eius quo vixerunt temporis, & quod ex tabulis publicis didicerant, rationem dedocet: cui Euſebij aniles & pueriles hallucinationes manifeſtæ, & Euſebium ceteri patres pueriliter ſequuti; præ quo vno ceteri vt vmbræ volitant, ſimioli, fanatici, furioſi, ho- » ſtes veritatis, ſtupor; cui omnes ludibrium debent; quem ne » mo reprehendit, niſi qui ignorat; qui in hominibus ſtudio » ſis huius ſæculi, in alijs candorem, in alijs ſtudium, in omni- » bus ſenſum bonarum rerum deſiderat, (*Vtor eius verbis, nec* » *adfingo quidquam.*) Quem nullus hactenùs reprehendit (*oblatraſſe dicit*) qui non furioſus, aut flagitioſus, aut indoctus, aut » etiam tribus his virtutibus ſimul exornatus fuerit. Et hîc bo- » nos nullos inſectatus eſt; cui illi agyrtæ, ſcurræ, vel Sophiſtæ, » ſi quid mutire contra hunc Temporarium Dictatorem auſi. » Hic nullis obtrectatus, leniſſimè, & abſque omni penitùs am- » bitione ſcripſit, quæ ſcripſit. huic à ſapientiâ moderatio im- » perata eſt. Mauult iſte modeſtiam eius omnes, quam iuſtam » iram pauci ſentiant: [*benè & verè, hoc quia iniquam vult om-* » *nes perpeti, iuſtam vix ſcio an in quenquam hactenus calamo ſtrin-* » *xerit.*] Iſtius virtutem euitari non poteſt, quin tanquam vm- » bra, gloria & inuidia ſequantur. Ecce, quocumque ſe con » fert, inuenit rupices & Marrucinos; quibus eius virtus ſtatim » ſubolet, vt ſuibus Amaracinum. Quocumque it, mittit ſigna » ſui. Quiſquis perditus eſt, inſanus, virtutum & bonarum lit- » terarum hoſtis, veſtigijs eius eum colligit, & capitali odio » proſequitur.] Quam hîc de ſe demiſsè, quam de alijs omni- » bus ſentit magnificè? Nonne ſe præbet omnibus, modeſtæ ſcriptionis, & humilis animi exemplum illuſtriſſimum? Quãta hæc ignoratio eſt ſui? quantus ſtupor, his animis cùm ſis, eos litteris ſeræ poſteritati notos velle? quæ inſania arbitrari, adeò omnes hebetes, vt, talium verborum veſtigijs, in animi arcana

Ex Libb. de emend. Temporis, & epi. de vitâ Iulij Scalig.

arcana ſe iudicando non penetrent? vt hæc humanitate tinctos,& amantes Chriſtianæ pietatis & officij,non offendant? Nec contentus graſſari in ſingulos, ſtringit acumen ſtili in integras Sodalitates & religioſos ordines, à Tridentinâ Synodo Oecumenicâ laudatos; quodque audaciæ intolerabilis eſt,Eccleſiam vniuerſam à multis iam ſæculis erraſſe, nec verum vidiſſe;fretus leuiculis rationibus, graui ſupercilio contendit. Quas qui legunt futiles deprehendunt; cùm aliàs ob cauſſas;tum quia fingit ipſe ſibi periodum & præfigit, quam commentus potiùs, quàm validè probauit: &, cùm æquiùs fuerit normam ſuam, Eccleſiæ ſcitis, & veterum placitis accommodare;ipſe contra,vult omnem vetuſtatem edicto noui Dictatoris parere, & eâdem confidentiâ præceps ingenium,quicquid non eſt ad amuſſim illam ſuam, id damnat erroris. Quid veroſimiliùs; an erraſſe vnum, qui cum nullo veterum;nec cum Eccleſiâ conſentit; an erraſſe veteres omnes,& Eccleſiam, eo quòd in pleriſque ad illam amuſſim nouam non conueniant? ſcio cum quo errare malim,ſcio quem potiùs erraſſe credendum. Verùm tamen fruatur iudicio ſuo, quia monitioni locus non eſt; incurrat in omnes vt lubet,qui ἀναβάσεις ἐν τῆ καρδία αὐτοῦ διέθετο; non illas Regij Vatis;ſed illius,ſuperborum Regis, qui poſuit in cælum os ſuum, vt thronum figeret in Aquilone, & ſimilis eſſet Altiſsimo. Se vitij omnis expertem profiteri,eſtne ſimilem ſe Chriſto profiteri? Soli tibi IESV optime licuit dicere; *Quis veſtrum arguet me de peccato?* mortalium nemo expers vitiorum eſt. Hic tamen permiſit calamo chartis illinere; *Quid mihi obijcere poſ-*
„ *ſunt, præter virtutem, quam non habent? Nullius mihi conſcius*
„ *ſum, cuius me apud homines pudere debeat.*] Apoſtolum puta Paullum loqui. an idem illi licet,quod *vaſi electionis?* non ſanè. non quia diſsimilis res,ſed is qui dicit. Si de grauibus flagitijs,& publicè vindicandis loquitur,egregiam ſanè laudem, cur id opus tantoperè iactare, quod cum pleriſque commune? Quamuis & Caluinianiſmus,quem profitetur, certè tale tantumque crimen eſt,vt ſi ſanæ mentis foret, eius illum per-

petuò & pigere & pudere, & pœnitere oporteret. Si de alijs animi vitijs, quæ hominem dedecorant, & Deo hominibuſque minùs gratum faciunt, ſenſit; vt ſenſiſſe reliqua, quæ addidit, ſatis oſtendunt: nihil arrogātius, nihil à veritate alienius dici potuit. faſtuoſitas, iactantia, contemptus aliorum, virtutes credo ſunt, non vitia: quàm ab his immunis, quàm integer, ſi philautia non excæcaſſet oculos, ipſimet iudicium permitterem. Sed fruatur, inquam, ſuo iudicio, ſibi plaudat, placeatque: vel potiùs (fac, qui potes Deus, & hoc animo me iſta noſti ſcribere) reſipiſcat, & in poſterum infrunitæ linguæ, calamoque infreni, deſinat tam laxas habenas permittere. Quod ad me, puto licere mihi, qui ex omnibus vnus ſum, in eum aliquid, qui ſibi cuncta in omnes voluit licere. Licuit homuncioni in diuinum Dionyſium petulanter; cur mihi non liceat pro Diuo conſtanter? Mentem ſaniorem illi opto. conuitia nec curo, nec metuo: iſta ceſſare æquum eſt, rationes compulſandæ. Quod ſperare non audeo. conſueuit vel ſilentio, ſi quando nequit reſpondere, dicta tranſmittere: vel contemptu, & maledictis certare. Fors iſta nec limis dignabitur. audiet certè, quod legiſſe diſſimulet, & aliquem vel ex Armoricis ſubſtituet.

Incubuit nunquam cæleſtis flamma ſalictis,
Nec parui frutices iram meruere Tonantis.

Cauſâ certè non mereor, qui hęc animo non malo; ſin aliter: noui cœleſtia à Claudianis tonitruis, & à Ioue Salmonea diſcernere.

ANACE-

ANACEPHALÆOSIS DVODECIM SALVBRIVM MONITORVM, QVÆ CONFESSARIIS IN PROMPTV ESSE DEBENT.

MOMITIO I.

Dæmones eſſe.

L CVM in homines atheos inciderint, dubitantes an ſint dæmones? proponant illis 1. id doceri apertis S.S.verbis paſſim occurrentibus: 2.hunc perpetuũ Eccleſię ſenſum fuiſſe.3 hęreſim eſſe contrariũ defendere: quę tria probãtur à Theologis in materiâ de Angelis. 4.cõuincit ratio: effectuũ quorundam mirabilium experientia.vt v.g.ſubitò montem vnũ loco mouere: bruta loqui: defunctorũ ſimulachra oculis ſpectanda proponere: linguis incognitis loqui: res ferreas (ſine magnete) argenteas pateras, aut ſimilia magni ponderis ſuper mensâ locata, ſine funiculo aut ſimili inſtrumento attrahere, ab vno extremo ad aliud, ſubſultantia: quod quis foliolum chartæ inter multa ſit electurus certò prædicere: chartam ab aliquo ex toto chartarum ludo extractam, in manibus extrahentis manentem, nouâ inductâ figurâ, ter facere immutari: facere vt tres vel plures diuerſę perſonæ de vnâ eademque re cogitent: vim imaginatiuæ alterius facere, vt de aliâ re vix cogitet, quàm eâ quæ cogenti nota. (vix dico, nam omnino vel voluntatem vel intellectum cogere, ſeu neceſſitate quadam abſolutâ ad id adigere, nec dęmon poteſt) facere ſpecula, in quibus, quę in decem milliaribus fiant, videri poſſint: trium horarum ſpacio arbuſculam veram ſpitamæ longitudine ex mensâ facere excreſcere: facere, certæ lucernę lumine accenſo, vt quotquot adſunt mulieres, veſtibus ſe nudent, & quę natura docet tegenda oculis objiciant, & ſic nudæ tripudiare non deſinãt, donec ardeat in medio appoſita lucerna leporis adipe plena, & certis characteribus inſculpta, & huiuſmodi alia; quæ

vide lib. 2. q. 2.

nobis

nobis circulatores Baptiſtæ à Portâ ſcriptis & diſciplinâ obtrudũt; quorum cùm nec naturales nec artificioſæ cauſæ proferantur idoneæ, ſpiritualibus cauſis effectricibus tribui debent; quæ ſunt angeli, & dęmones.

MONITIO II.

Non licere vllum pactum vel amicitiam cum dæmonibus inire.

Vide lib. 2. q. 4. & lib. 4. par. poſter. q. 4. ſect. 8.

QVI putant non eſſe magnum peccatum cum dæmonibus fædus, pactum, aut familiaritatem habere, doceantur primò; quanta ſit vis & dignitas primi præcepti prioris Decalogi tabulæ. Nempe illud vt ordine, ſic & dignitate primum eſſe. Nam digniora eſſe ratione obiecti tria primæ tabulæ ſeptem alijs tabulæ ſecundæ: & inter illa tria, præcipuum eſſe primum. Tertium enim potiſſimùm agit de cultu externo, ſecundum de verborum honore, primum de amore & fidelitate animi Deo exhibendâ, & virtute religionis ſeu Theoſebias, ſeu Latriæ. quare cùm hæc virtus Deo gratiſſima ſit, etiam illi contrarium vitium eſt odioſiſſimum, nempe idololatria & infidelitas. nam eſt quædam apoſtaſia, proditio, & transfugium ad hoſtium Dei Principem Diabolum: quod peccatum eſt omnium vitiorum moralium grauiſſimum: & ideo huic præcepto à Deo pœna fuit addita, cùm Deus teſtatur ſe fortem & zeloten eſſe, & hoc peccatum vſque in tertiam & quartam generationem vlciſci, & vocat hoc peccatũ odiũ ſui, eo quod tranſgreſſores vocat oſores ſuos a. Secundò doceantur omne cum dæmone fædus aut amicitiam contra hoc primũ præceptum eſſe. Cùm enim inter Deum & dæmonem ſit quaſi perpetuum bellũ, ſeu odium (Vnde de dæmonibus legimus; *Superbia eorum qui te oderunt, aſcendit ſemper*: & Diabolus vocatur *Satan*, hoc eſt aduerſarius) tenemur nos, vt vaſſalli Dei, perpetuum quoque & capitale odium cum dæmone exercere, hoc bellum vt Paterpatratus initio mundi Deus indixit, cùm dixit Serpenti; *Inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemen tuum & ſemen illius.* b quibus verbis prohibemur vllas cum

a Exod. 20. v. 5.

b Geneſ. 3. v. 15.

cum dæmonibus inducias aut commercium habere. Idẽ nos
„ docet Apoſtolus; *Nolo*, inquiens, *ſocios vos fieri γ dæmoniorum.* γ 1.Cor.10.
Idem nos in baptiſmo promiſimus, Sacramento adſtricti, Ec- v.21.
cleſię nomine rogante Sacerdote, & patrinis pro nobis reſpõ-
dentibus non ſemel, Nos abrenunciare Satanæ & põpis eius.
Cùm itaque hoc bellum initiò mundi conditi indictum, &
initiò Eccleſiæ Chriſtianæ tubâ Apoſtolicâ renouatum, & à
nobis cùm in Eccleſiâ fuimus regenerati iureiurando votiuo
ſit ſuſceptum ac promiſſum; ſequitur eum qui cum hoſte pa-
ctum vllum aut familiaritatem colat, perfidiæ, transfugij, &
apoſtaſiæ reum non minùs eſſe; quàm vel monachus votiuam
deſerens profeſſionem, vel miles ad hoſtem transfugiens, vel
Chriſtianus Mahumetiſmo ſe addicens. Tertiò moneantur
non tantùm hoc Deo diſplicere, ſed ipſis quoque pernicio-
ſiſſimum eſſe. Dæmonum enim in homines odium eſt inex-
plebile, & à ſui lapſus tempore nunquam illud remiſerũt, nec
vnquam remittent aut minuent: ſi permitterentur à Deo om-
nes mortales interimerent; quod quia vident ſibi non licere,
ideò aſſiduè hominibus animæ mortem moliuntur adferre
per varias & multiplices peccandi illecebras; ne, quâ excide-
re beatitudine, homines potiantur. Odij magnitudo patet ex
vehementiâ & acerbitate cruciatuum aut vexationum quas
intulêre, quotieſcumque Deus illis permiſit, vt teſtantur Io-
bus, Saræ mariti, D. Antonius &, alij innumeri. Pertinaciam
odij docent, Iobus dicens; *Cor eius indurabitur tanquam lapis,*
„ *& ſtringetur quaſi malleatoris incus* δ. & CHRISTVS Dominus; δ Iob 41. v.
„ *Vos*, inquit, *ex patre Diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vul-* 15.
„ *tis facere: & ille homicida erat ab initio: & in veritate non ſtetit &*
„ *non eſt veritas in eo. cùm loquitur mendacium, ex propriis loqui-*
„ *tur, quia mendax eſt, & pater eius* ε. cùm dicit homicidam eſſe ε Ioan. 8 v.
ab initio ſignificat hunc eius perpetuum eſſe conatum, ani- 44.
mas necare: circuire inſtar leonis rugientis & quærere quem
deuoret, vt ait D. Petrus. cùm addit veritatem in eo non eſſe,
docet fruſtrà quem cum illo paciſci, qui totus ex perfidiâ cõ-
flatus eſt. Ideò cùm ſemper velit nocere; certò tenendum no-
bis,

bis, illum nullis blandicijs, obſequijs, aut cultu homini reconciliari, placari, aut deliniri: ſed quando ſe beneuolum aut amicum fingit, tum maius malum hominibus moliri.

MONITIO III.

Ne iudices hoc negligant punire, aut diſsimulent.

Pro libr. 5. ſect. 4.

QVando confeſſarij incidunt in Prælatos, Principes aut Iudices, nimis lenes, & remiſſos, & negligentes in ſectæ huius exſtirpatione: Monere illos debent, quòd ſint à Deo conſtituti ad vindictam malorum, & ſine causâ gladium non acceperint: quòd mala quę ex eorum negligentiâ orbi & Eccleſiæ inferuntur & gliſcunt quotidiè, ſeueriſſimè ab illis exigentur: quòd ad damnorum reſtaurationem teneantur. hoc peccatum directè & immediatè contra Maieſtatem Dei tendere; & idcircò non magis licere Principi diuinam iniuriam remittere aut diſſimulare, quàm Prętori licet ſui Principis, vel militi ſui Imperatoris. Legem illam veteris Teſtamenti; *Maleficos non patieris viuere* α, non eſſe dumtaxat iudicialem poſitiuā, ſed iudicialem iuris diuini & naturalis, & ideo non eſſe per legem Euangelij ſublatam. Iudicibus inferioribus non licere vitæ ſecuritatem reis huius delicti promittere, vt crimen ſpōtaneè confiteantur & ſocios detegāt: licere id ſolo ſummo iudici, qui lege ſuperior, & ex causâ iuſtâ, & quando hoc euidēs neceſſitas vel vtilitas reip. poſtulat. Meminerint, ſi qua damna per eorum conniuentiam aut negligentiam à maleficis ſubditi patiantur, ſi qui necentur, aut ad cōſortium criminis pertrahantur; ſanguinem hunc à manibus eorum Deum requiſiturum. Non hominis illos, ſed Dei iudicia iudicare. Cauendū ne fiant ſocij furum; & ne dum, vt Ioſaphat, his qui oderunt Dominum amicitiâ iunguntur, iram Domini mereantur β. videant ne audiant terrificum illud Prophetæ dictum Regi Achaz; *Quia dimiſiſti virum dignum morte de manu tuâ, erit anima tua pro animâ eius, & populus tuus pro populo eius* γ. Qui denique falſis opinionibus, & erroneâ ſuâ exiſtimatione decepti, conantur iudices abducere, à cognitione & vltione criminis

α Exod. 22.

β 2. Paral. 19. v. 2.

γ 3. Reg. 20. v. 42.

nis huius; vel auctoritate, vel calumnijs, illi monendi vt reſipiſcant; ne & ſe conſcios eiuſdem delicti, vel fautores delinquentium, vel iuſtæ & Canonicæ contra hanc hęreſim inquiſitionis diſturbatores & impedimēta præbeant, cum periculo incurrendæ excommunicationis. *c. vt inquiſitionis de hæretic. in 6.* Denique hos omnes honorem Dei negligere, & proinde ſolere à Deo negligi, & in maximas calamitates & ignominias abijci, iuxta cōminationē Heli Sacerdoti factā, *1. Reg, 2. v. 30.*

MONITIO IIII.

Superſtitionibus vti quam noxium & execrandum.

QVi parui faciunt diſcere ritus ſuperſtitioſos & eos exercere; moneantur omnium ſuperſtitionū & vanarū obſeruationum inuētorem eſſe Diabolū; qui principio mundi ſtatim in idololatriam ferè totum genus humanum pellexit. Sed cùm hoc eius imperiū Dei filius deſtruxiſſet; *ad hoc enim apparuit filius Dei vt opera Diaboli deſtrueret* α; & paucis ante paſſionem diebus dixit: *nunc mundus iudicabitur, & Princeps huius mundi eijcietur foras* β; & hic fuit ſcopus Apoſtolicæ per totum orbem prædicationis: & tamen cum imperio non fuiſſet imminuta vetus illa ambitio diuinitatis: pro illâ apertâ & clarâ idololatriâ penè extinctâ, tectam quandam ſpecie pietatis & vtilitatis idololatriam inuexit, artium ſuperſtitioſarum cupiditatem & cultum. hanc ergo diram curioſitatem inuenit, & propagauit, primò vt ſic poſſeſſionem animarum qua vi crucis deiectus fuerat clanculum dolo malo recuperaret. Secundò vt homines hoc pacto primum & maximum pręceptū, & votum religionis quo ſe Deo adſtrinxerunt in baptiſmo violare aſſueſcerent. 3. vt ſpem, quam homines in Deo habere debent, amittant, & eam collocent in rebus iſtis vanis, & ideò ſint Deo maledicti; qui γ *odit obſeruantes vanitates ſuperuacuè*. 4. vt ſic in lethale peccatum pertractos, leo rugiens δ deuoret, & decipiat hominem draco venenatus, quem Deus formauit ad illudendum ei ε. Hęc ſunt cōmoda ſuperſtitioſarum obſeruationū, & qui eas colunt, aut amant do-

Confer cum lib. 3. parte poſteriore.

α *1. Ioan 3. v. 8.*

β *Ioann. 12. v. 31.*

γ *Pſalm. 30. v. 7*

δ *1. Pet. 2.*

ε *Pſ. 103. 26.*

cent ſe non CHRISTI, ſed Diaboli diſcipulos eſſe, & eius magiſterium amare, in eius ludo doctos eſſe, & alienos à doctrinà Eccleſiæ Catholicæ.

MONITIO V.

Vnde poterunt cognoſcere an à dæmone effectus exſpectetur, an à naturâ, an à Deo?

vide libr. 3. par. poſter. q. 1. 2 & 4. ſect. 1.

α Pſ. 39. v. 5.

MOnendi ſunt rerum iſtarum ignari, Vanitatē & mendacium omne Deo diſplicere qui veritas eſt: dæmoni verò placere, qui mendax eſt & pater mendacij. *Beatus vir* (ait Pſalmiſta α) *cuius eſt nomen Domini ſpes eius, & non reſpexit in vanitates & inſanias falſas.* Vanitatem verò dici quotieſcunque homo facit vel dicit aliquid, boni conſequendi, vel vitandi cuiuſpiam mali causâ, quod vim nullam neque naturalem, neque ſupernaturalem obtinet, ad effectum intentum. v.g. ſi quis in flumine ſeminet, vel litus aret, dicendus eſt vanitatem operari; eo quod arandi & ſeminādi finis ſeu effectus eſt meſſis & fructus perceptio, quem finem hæc eius actio nequit cōſequi. ita ſi quis vt capitis dolorem pellat, faſciâ lineâ, vel cartulâ albâ cingat tibiam, aut ægrum inter ſarmentum diffiſſum perducat, vel palmo cingulum ægri metiatur; clarum eſt has actiones eſſe vanas & ſuperſtitioſas, quia nullam vim habent ad humorem noxium capiti moleſtum inde expellendum. Contrà ſi applicaretur capiti aqua roſacea, vel ad bilis expulſionem rubarbarum præbeatur, vel ad flegmata capite educenda per ſternutationem comedatur ſinapi, non erit vana obſeruatio, ſed licitum remedium, quia natura ad hoc vim hiſce rebus inſeuit. Sic etiam verba nulla vim naturalem habent aliquid efficiendi more agentis phyſici: ſed quædā verba vim habent operandi ex inſtituto Dei, & iſte effectus eſt ſupernaturalis: quędam non tam vim habent ſupernaturaliter operandi, quàm putantur ab imperitis habere. Prioris generis ſunt verba Sacramentorum, nempe collationis baptiſmi, conſecrationis Euchariſtię, abſolutionis peccatorū &c. hæc verba licitè vſurpantur à Sacerdotibus ad effectum, cuius causâ Sal-

uator

uator noſter illa inſtituit. Verùm ſi quis hæc verba ad aliam intentionem ſiue finem proferens transferret; eorum vſurpatio ſacrilega, vana, & ſuperſtitioſa foret; quia ad hunc effectum vim ſupernaturalem ea verba non acceperunt. Vana quoque eſt prolatio aliorum verborum, quæ non eſt ex vſu Catholicę Eccleſiæ recepta. Si quis itaque vana huiuſmodi vel verba vel facta adhibet, ſuperſtitioſus eſt, & Diabolicus eſt effectus operis; quod probatu non eſt difficile. Effectus iſte non eſt naturalis, quia quæ adhibuit media naturalem vim ad eum non habent; nec eſt miraculoſus & à Deo, quia teſtimonium illi nullum perhibet ſacra ſcriptura, nec Eccleſiæ Catholicæ conſuetudo aut doctrina. Procedit itaque ex occultâ quapiã ſpiritualis creaturæ operatione: non Angelicæ, quia Angeli ſemper faciunt Dei voluntatem, & cum Deo mendacium ac vanitatem omnem deteſtantur: reſtat, vt operentur hîc cacodæmones, ſuperſtitionis inuentores & amatores. Quare, qui hæc faciunt, Deum deſerunt, & dæmonis doctrinæ atque imperio ſe ſubijciunt, cuius auxilium expoſcunt, & operâ vtuntur.

MONITIO VI.

Quæ remedia tutiſsima.

SI quis afflictus vel vexatus ſit à maleficis ſeu à dæmonibus eorum operâ, & pro remedio vel conſilio confeſſarium conſulat: is illum inducat ad remedia Eccleſiæ conſueta. Theologi monent α. duo conſideranda, Deum qui hæc mala permittit, & Diabolum qui mala infert; nam nihil hic inferre poſſet, niſi ille permitteret. Quoad Deum, cauſæ cur permittat eſſe ſolent, vel peccata, vel probitas famulorum eius; propter peccata permittit vt puniat præterita, vel vt arceat à futuris alioqui: probitatis verò gratiâ permittit, vt magis humilientur, vel vt probetur eorum conſtantia & fides. ob has cauſas Deus dæmone vtitur, tanquam lictore aut carnifice bonorum. dæmon autem alium longè finem ſibi proponit, & Dei voluntatem ignarus exſequitur non cogitans hæc ad

α Cyruelus lib. de ſuperſtit p. 2. c. 1.

ſalutem humanam & gloriã diuinam à Deo dirigi, ſed conatur exſaturare malitiam ſuam, & odium explere nocendo hominibus, & ſimul ſi queat in ſuperſtitionem aliquam illos pertrahere. Itaque non poteſt ſalubrius conſilium iniri, quam quo quis & Dei voluntatem perficiat, & dæmonis proteruiam atque odium eludat. hoc autem præſtãt remedia Eccleſiaſtica. vt exempli causâ, ſi qua domus ſpectris aut aliâ dęmonum infeſtatione ſit inquieta, ſtatim inquilini conſcientiam excutiant, conterantur, & de peccatis confeſſionem inſtituant, & omnia de domo remoueãt quę Deo queant diſplicere; deuotè inſuper ſe Deo cõmendent, & Deiparæ, & Sanctis: & interea dũ durat vexatio quotidie mane ac veſperi Sacerdos quiſpiam habitu Sacerdotali indutus, cum ſtolâ, cruce, & aquâ benedictâ accedat, & luſtret omnia domus cubicula & loca alia, recitans deuotè, Pſalmum; *Qui habitat in adiutorio altiſsimi*; & Euangelium S. Ioannis, *In principio erat Verbum*, & alias precationes pias; & exorciſmos qui Dominicis diebus in benedictione aquæ contra dæmonum vim & inſidias leguntur: ponantur per ſingula præcipua domus loca rami Palmarum benedicti, & candelæ benedictæ; iubeantur dici Miſſę à viris pijs & Deum timentibus pro quiete familię illius, & vt Dei ira ceſſet, & mittat cuſtodem Angelum ſuum, qui domo illâ dæmonem exturbet: caueant autem ne cum dæmone ſermonem vllum miſceant, vel loquenti quidquam reſpondeãt: multoque magis caueant ne quem Magum, aut vlla ſuperſtitioſa vexationi reprimẽdæ remedia accerſant. Sed magnâ ſpe & fiduciâ in Deum, miſericordiam eius ſummâ cum patiẽtiâ præſtolentur. [*Sic Cyruelus d.c.* 1. *in fine*. Sed hæc remedia fuſiùs nobis nunc ſunt probanda.

MONITIO VII.

Pro iis qui curioſi ſunt diuinationum, & ſecretorum.

Vide lib. 4. q. 4. & ſequ.

TAles moneãtur, etſi deſideriũ ſciendi (teſte philoſopho) cunctis naturale ſit; tamẽ id moderandum eſt habenis legis Dei, & rectæ rationis; quibus niſi frenetur, infrenis equi more

more nos cupiditas hæc in præceps abripiat. Legi diuinæ & rectæ rationi conſentanea regula eſt, Non velle aut conari ſcire quæ lumine naturæ ſcire non poſſumus, & Diuinâ ſolũ-modò reuelatione ſciri queunt: & in illis ipſis quorum ſcientiam poſſumus labore noſtro, aut induſtriâ conſequi, rectũ & probum diſcendi modum tenere, ne Regiam tutãque viã deſerentes inani labore quærendi defatigemur, & per inuia ac deuia ablati optatam metam nunquã curſu contingamus. hęc docemur à Spirituſancto, cuius ſunt iſta; *Sicut qui mel multum* „ *comedit, non eſt ei bonum: ſic qui ſcrutator eſt maieſtatis opprime-* „ *tur à gloria* α. & alio loco; *Altiora te ne quæſieris & fortiora te* „ *ne ſcrutatus fueris: ſed quæ præcepit tibi Deus illa cogita ſemper,* „ *& in pluribus operibus eius ne fueris curioſus. non eſt enim tibi* „ *neceſſarium, ea quæ abſcondita ſunt videre oculis tuis. In ſuper-* „ *uacuis rebus noli ſcrutari multipliciter. Plurima enim ſuper* „ *ſenſum hominum oſtenſa ſunt tibi. Multos enim ſupplantauit* „ *ſuſpicio illorum & in vanitate detinuit ſenſus illorum* β. Myſteria fidei & ſalutis nobis fide credenda ſunt, & à Deo reuelata fuerunt Eccleſiæ ſuæ. Alia occulta quædam Deus nulli reuelat ſed ſibi reſeruat, vt ſecreta cordium, futura merè contingentia &c. & hæc citra reuelationem ſciri arte vel ſcientiâ vllâ nequeunt. Et hęc conari ſcire eſt vanum & inane; & artes ad hoc nitentes ſunt ſuperſtitioſæ. Aliæ res ſciri poſſunt ſtudio, diſciplinâ & experientiâ; in his cauendum ne ſine labore, aut vſu, vel doctore, ea conemur ſcire per media illicita, vt ſunt ars Notoria & ſimiles dininationes, de quibus egimus toto lib. 4. Harum rerum talem ſcientiam à dæmone infundi ſeu tradi patet, ex rebus quas prædicunt; quas cum nequeant ſcire luce naturæ, nec acceperint diuinâ reuelatione; conſequens eſt ea diſcere à dæmone: qui (vt foueat ſuperſtitionem) eo quod vtantur ſignis ab ipſo inſtitutis, etiam ignaris nec ſentientibus illis phantaſiam mouet vt hoc vel illud dicant, vt docet D. Auguſtinus *lib. 2. de doctr. Chriſtianâ.* vnde ſequitur eum qui vult huiuſmodi ſcire, conſentire in magiſterium diaboli, ſeque eius diſcipli-

α Prouer. 25. v. 27.

β Eccleſiaſt. 3. v. 22.

næ tradere, & Deum doctorem atque Dominum deſerere, & à fide apoſtatare.

MONITIO VIII.

Pro iis qui ſcientiam infuſam affectant certis ritibus ſine labore &c.

MOnendi primò, curioſitatem ſciendi non neceſſaria, nō modo non vtilem, ſed valdè noxiam eſſe ſolere. Spiritum ſapientiæ & intellectus à ſolo Deo exſpectandum; quo non qui volunt, ſed quos placet, ſolet implere. *Melior eſt homo*, ait Eccleſiaſticus, *qui minuitur ſapientiâ, & deficiens ſenſu in timore; quàm qui abundat ſenſu, & transgreditur legem altiſſimi.*] Et veriſſimum illud D. Hieronymi, neſcio vbi; *Meliùs eſt neſcire aliquid, quam cum periculo (ſcilicet animæ) diſcere.* vt & illud *Proſperi*; Non ſunt ſcrutanda, quæ Deus occulta eſſe voluit; quæ autem manifeſta fecit non ſunt negligenda: ne & in illis illicitè curioſi, & in his damnabiliter inueniantur ingrati. De altitudine diſcretionis Dei non conturbabitur cor humilitatis noſtræ, ſi firmâ & ſtabili fide tenebit; omne iudicium Dei iuſtum eſſe ſecretum: vt vbi inueſtigari non poteſt quare ita iudicet, ſufficiat ſcire quis iudicet. Lauda & venerare quod agitur, quia tuum eſt neſcire cur agitur.] Sanè ſcrutatores huiuſmodi diuinorum ſecretorum, mergi ſolent inuadabili profundo. Nec minus periculoſum eſt nouos ſciendi modos, quàm nouas doctrinas inuenire, de quibus ab Apoſtolo præmoniti ſumus fore, qui ſectarentur *doctrinas dæmoniorum.* quid aliud faciunt qui doctoribus dæmonibus vtuntur? Audiant Chryſoſtomum explicantem illud Saluatoris, *obmuteſce & exi ab homine*; Salutiferum hoc nobis (ait) dogma datur, ne credamus dæmonibus, quantumcunque denunciet veritatem.] caueant ne *irritent Deum in adinuentionibus ſuis & multiplicetur in eis ruina.* Caueant ne, quod deplorat Richardus Victorinus; Veritatem quærant non in veritate, ſed in vanitate: quæſitam inueniant non ad veritatem, ſed ad vanitatem, & quod miſerrimum eſt, in verbis vitæ lucra mortis negotien-

c. 19. v. 21.

de gent. vocat.

1. Timot. 4. v. 1.

Mar. 1. v. 21.

Pſ. 105. v. 28.

negotientur.

Præterea tales admonendi ſunt, ſubeſſe periculum ſuperſtitionis,& tentationis Dei. Nam qui ſcientiam quęrunt,moſtitionis, qui ſcientiam quærunt, modis inſolitis,vtrique ſe periculo exponunt. Naturaliter ſciendis inſolitis, ſcientiæ paullatim ſucceſſu temporis, lectione, auditione,& experientiâ acquiruntur (vt rectè Ariſtoteles *a*): petere à Deo vt infundat, ſicut Danieli & Salomoni fecit, eſt petere vt ſine neceſſitate miraculum edat; quod eſt tentare Deum. Adhibere orationes aut alia ad hoc non inſtituta à Deo aut Eccleſiâ, eſt vanitatem quærere & mendacium diligere (vt ait Pſalmiſta) & proinde ſuperſtitioſum. Orandus itaque Deus,& nobis ſimul naturali conatu elaborandum. Nam facientes Deus adiuuat. Periculum magnum eſt ne *arti memoriæ* (quæ tradi poteſt præceptis locorum & cellularum ad hoc accommodatis) aliquid ſuperſtitionum *artis Notoriæ* admiſceatur: hoc ergo vt caueant, monendi. *lib. 4 phyſ.*

MONITIO IX.

Pro iis qui ſunt cupidi corporeæ ſalutis, honoris, aut pecuniæ, aut gratiæ acquirendæ vel recuperandæ, & ad hoc vtuntur medijs ſuſpectis Salmatorum, ſeu Salutatorum, de quibus actum *lib. 1.c.3.q 4. vel etiam Periaptorum,* de quibus *ibid. ca.4.q.5.*

INculcanda diligenter illis eſt hæc regula; In omni ægritudine, aut iacturâ bonorum fortunæ vel corporis, quæ ſolent hominibus à Deo, vt flagella peccatorum,& mala pœnæ infligi; ſeruos Dei ad duo debere præſidia confugere. Primò quærere & inueſtigare modos,& remedia cuncta, quæ naturalis ratio hominem docet, vt ſe hoc periculo vel noxâ liberet. Secundo, ſedulò & feruenter commendare Deo & ſanctis perſonam ſuam,familiam,& bona, & orare, vt cæleſti ſuâ ope & liberalitate ſuppleat,& præſtet,id quod humana imbecillitas nequit conſequi. Quoad primum ergò moneantur adhibere humanam naturalemque diligentiam,ipſi per ſe ſibi non deeſſe; & prudentiores conſulere; quoad valetudinem, pharma- *longe hæc ij quæ dicta i 6 cap. 2. lib. 3. ſect. 8. q. & lib. 4. pa. 2. q. 4. ſect. 3*

pharmacopolas,medicos,chirurgos : quoad iacturam aliorũ bonorum,amicos, & alios qui prudentiâ, & vſu, experientiaque pollent. Quoad ſecundum, ſeu ſpiritualem diligentiam; confugiant ad orationes,ieiunia,& charitatis opera; confidãt in Deo,ſperent ab eo remedium;curent orari à perſonis pijs, religioſiſque; miſſas ad eam intentionem dici; denique omni ſtudio conentur Deo quàm maxime placere. talibus enim hoſtijs placatur Deus. docet nos hoc ipſum S.S.in Eccleſiaſtico; *Honora medicum propter neceſſitatem. Etenim creauit illum altiſſimus. A Deo eſt enim omnis medela, & à Rege accipiet donationem. Altiſſimus creauit de terrâ medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam. Ad agnitionem hominum virtus illorũ, & dedit hominibus ſcientiam altiſſimus, honorari in mirabilibus, in his curans mitigabit dolorem, & vnguentarius faciet pigmenta ſuauitatis, & vnctiones conficiet ſanitatis.*] En primum quòd diximus de diligentia naturali: de altero, nempe morali diligentiâ,ſequitur; *Fili in tuâ infirmitate non deſpicias te ipſum, ſed ora Dominum & ipſe curabit te. Auerte à delicto, et dirige manus,et ab omni delicto munda cor tuum.* Hoc intelligendum de omni damno quorumcunque bonorum.Igitur cùm hæc homo præſtiterit,patiẽter ferat, & voluntatem ſuam diuinę ſubijciat, certus,ſe,ſi expediat magis,liberandum;ſi non liberetur, id ſibi vtilius eſſe. Moneantur,ſi alijs illicitis remedijs conentur vti,tum illos à Deo,quo inuito conantur ſanari,ad dæmonem confugere. Malè etiam ſibi conſulunt,quia perdunt fructum patientiæ,qui maior eſt & melior cunctis corporis aut fortunæ bonis. ſtulti ſunt,quia vt corpus ſanent, animam necant. Quid ſtultius & impudentius, quàm ſi Deo dicerent; Quia tu me ſanare non vis, transfugiam ad hoſtem tuum, & ab illo ſalutem petam? hoc non verbis, ſed pertinaci conatu dicunt. Hi tandem adeò diuinam iram inflammant pertinaci cupiditate, vt Deus ad eorum ſummum malũ ſinat illos, quod expetunt, ope dæmonis conſequi. Sed dies veniet, quando intelligent longè ſibi vtilius fuiſſe morbo affligi, imò & per ſummos diuturno tempore cruciatus emori, quàm ſuperſti-

Eccleſiaſt.38. in princ.

perſtitioſis artibus ſanari.

MONITIO X.

De exorciſatoribus, ſeu coniuratoribus energumenorum.

QVoniam nonnullis in locis multi abuſus irrepſere in exorciſmos legitimos & Catholicos, cõtra Apoſtolicæ Romanæ Eccleſię conſuetudinem; quædã monendi ſunt, quibus harum rerum inſpectio & cura incumbit. Suppono, Saluatorẽ noſtrum dediſſe ſponſæ ſuę Eccleſiæ poteſtatem dęmonia de corporibus pellendi, *Luc. 10. v. 19. & Mar. 16. v. 17.* hanc poteſtatẽ verò ab Eccleſiâ conceſſam dũtaxat clericis; & nõ omnibus, ſed Epiſcopis, Sacerdotibus, Diaconis, Subdiaconis, & exorciſtis tantum. Vnde apparet ijs qui ſaltem *Exorciſtarum* in gradu non ſunt, hanc facultatem non competere iure ordinario: ideoque neceſſe eſſe, vt qui illam velit contendere ſibi datam & conceſſam à Deo, is extraordinarij iuris ſeu priuilegij documenta debeat oſtendere talia, vt iudicio Eccleſię idonea cenſeantur. Quoad eos verò qui hoc officium iure ordinario acceperunt, non plus poteſtatis vni competit hac in re, quam alteri; niſi quòd honeſtas & recta Eccleſiæ conſuetudo poſtulat, vt coram ſuperioris ordinis clerico, minoris gradus clericus ipſo id inuito non attentet. *Vide li. 6. c. 2. q. 3. ſect. 3. litt. V. & li. 2. q. 30.*

Ex his ſequitur ſuſpectos eſſe pacti dæmoniaci, primò laicos, ſeu clericos non præditos ordine Exorciſtarum, qui hoc munus quaſi ex officio, aut peculiari gratiâ donóue Dei vſurpant: illos quoque clericos, & religioſos, qui quaſi ſibi peculiare vindicant, dicentes, ad exorciſandum, plus virtutis naturalis vel ſupernaturalis ſibi eſſe, quam ceteris eiuſdem ordinis aut gradus.

Solent huiuſmodi, peculiares exorciſandi formulas & ritus habere, diuerſos à communis Eccleſiæ ritibus & formulis; quæ ſunt diligenter ab Epiſcopis examinandę, & non permittendæ facilè, niſi iudicio piorum & Doctorum virorum ſint approbatæ. Vehemens ſuſpicio eſt, his eſſe pactum cũ dęmonibus, vt talibus obſeruantijs ſe fingant compelli exire.

Cauſa dæmoni eſt, quia dum iſti ſic publicè coniurant, ſemper in frequenti coronâ adſtantiũ aliquid lucri facit. Accedũt multi, vt ſermones, quos vltrò citroque miſcent exorciſator & diabolus, audiant. gaudet dęmon, quia ſolet aliquos fidei aut morũ errores ſpargere, aut ſaltem impetrare vt faciant aliqua ſuperſtitioſa, vana, ocioſáue; diffamat innocentes, nocentium occulta crimina reuelat, vt malè de illis ſuſpicentur ceteri; inſtigat quoſdam ad carnalia, quoſdã ad auaritiã dictis ſuis; bonos fingit ſe timere, vt impellat in ſuperbiam. Monendi ergo vt abſtineãt exorciſatores ſuperfluis colloquijs, & terminis illis actuum iudiciariorum, quibus iubent dęmonẽ nunc exire, & iterum ſe iudicio poſtea tali die ſiſtere. 2. vt abſtineant formulis illis nouis & inſolitis ac ſecretis, & non approbatis Eccleſiæ iudicio. 3. vt ad exemplum CHRISTI α paucis iubeãt Dæmonem tacere & exire, nec garriendi præbeant vel cauſam vel poteſtatem. Videntur autem monendi quoque Prælati & Iudices Eccleſiaſtici, ne in diocœſibus ſuis permittant eſſe aliquos priuatos, qui quaſi ex officio & virtute peculiari exorciſent. Nam hoc eſt officium proprium paſtorum Eccleſiæ; & in eorum abſentiâ cunctorum qui ſaltem ordine exorciſtarum præditi ſunt; qui non vim naturalem, ſed ſupernaturalem ad hoc in Sacramento Ordinis acceperunt. Priuati verò monendi ſunt vt à pſeudo exorciſtis huiuſmodi ſibi caueant, neque accedant ad eorum conuentus; quia cùm Deus prohibuerit ne pythones audiamus β, hoc etiam prohibuit ne energumenorum huiuſmodi in corporibus loquentes dęmones auſcultemus: item ſi forte acceſſerint monendi ſunt omnes, ne quam mendacij patri fidem præſtent, néue quid faciant eorum, quæ ille pręcipit facienda quia ipſe præcepit, maximè quando mentitur ſe defuncti animam eſſe: quod ſemper eſt falſum. Si iubet faciamus aliquid, ad quod faciendum lege iuſtitiæ vel charitatis aſtringebamur; id faciendum etiam illo nihil dicente fuit; ſi aliquid boni, ad quod non tenebamur, quod facere ſit meritorium, licebit facere, quia natura ſuâ licitum & meritorium erat. Tutiùs tamen foret ali-

α Luc. 4. v. 35.

β Deut. 18. v. 11.

quando iſta ſecundi generis commutare in alia, vel prętermittere; ne quid fraudis inſit in dæmonis conſilio vel iuſſu, quod nō videamus. Moneantur ipſe exorciſta non minùs quā ceteri, nihil curioſitatis aut diſcendi causâ dæmonem interrogare, aut ab eo exquirere, licet id honeſtiſſimum ſit & vtile videatur: quia non licet familiaritatem cum eo inſtituere, vel eius diſcipulum eſſe, vel eius conſilium, aut auxilium petere. Niſi ſi forte, virtute CHRISTI, vi cogatur & iubeatur dicere veri aliquid, quod ad ſpiritualem ſalutem adſtantium prudēs & pius exorciſta meritò iudicet pertinere, vt videmus CHRISTVM *Luc.8.* nomen dęmonis interrogaſſe: vnde conſuetudo inualuit nomen dęmonis exquirendi.

Quoad ipſum exorciſmi modum moneantur ſequi Paſtorale ſuum: ſed priùs medicorum iudicium audiant, an videatur verè energumenus.

Hæc quę dixi de energumenorum exorciſtis pleraque locum habent etiam in exorciſtis nubium, quę tempeſtates & procellas, grandineſque adducturæ videntur; item ijs, qui cōiurant ſeu exorciſant locuſtas, & alia inſecta agris damnoſa: de quibus quæ peculiaria ſunt proximo monito expediam.

MONITIO XI.

De coniuratoribus nubium & inſectorum.

QVoad nubium coniuratores, qui iactitant ſe vim habere nubes à certis locis expellendi repellendique; eorum iactantia facilè conuincitur. primò, ſi interrogentur, an nubes illæ ſint naturalibus ex cauſſis ortæ, an ex maleficio & operâ dæmonis? ſi dicant ex naturalibus cauſſis; ergo exorciſmus fertur contra Naturæ auctorem Deum; quod blaſphemum & ſacrilegum; & vim habeat naturalem contra nubes neceſſe eſt, aut ſupernaturalem. Supernaturalem, non accepit à Deo, qui ſibi contrarius non eſt; nec à bonis Angelis: ergo à dæmonis ope vis illa prouenit: ſi nubem dicant ex maleficio ortam & moueri à dæmone. Vnde ſciunt, niſi ex pacto? Secundò interrogentur, ſi notitiam habent & potentiam pellendi

vide libr.6. c.2. litt.B. & lib. 4.p.2.q. 4. ſect.8. & vide Martin. de Arles lib. de ſuperſtit. paullo ante med.

malas nubes, cur non etiã norunt & poſſunt adducere & euocare, tempore ſqualoris ac ſiccitatis, in agros nubes bonas & ſalutares? Tertiò cur non etiam fulmina & ignem de cœlo cadentem, ac incendijs domos abſumentem, valeant arcere aut extinguere? 4. cur non ſciant etiam coniurare ventorum turbines, & aquarum eluuiones, quibus ſata & domus, & arbores, ſternuntur & abripiuntur? nam vt nubes illas aliquando à malis Angelis permittẽte Deo formantur & immittuntur, ſic & alia iſta, vt ex Iobi ſacrâ hiſtoriâ docemur. cur igitur ſi ad hominum commune bonum hæc ars aut poteſtas à Deo illis tributa, cur beneficẽtia Dei ad vnum hoc ab illis reſtringitur? Vnde apparet illos hæc ex pacto operari. Moneantur itaque ceteri, vt ab eorum conſortio abſtineant, & ne tales exorciſtas ſuſpectos vel pretio vel prece conducant: ſed vtantur contra nubes huiuſmodi armis conſuetis Eccleſiæ, nempe benedictiones, preces, letanias,, vitæ emendationem, & opera pia, ac ſatisfactoria, ieiunij, diſciplinarum &c. adhibeant; quæ remedia etiam ſunt vtilia contra cetera illa quę diximus mala & pericula. Parochi locorum indicant & celebrent proceſſiones, & ſacrum canant pro ſerenitatis & fertilitatis impetratione, & irâ Dei auertendâ. Cantentur in templo deuotè Pſalmi accommodati, vt *Canticum graduum*, *Miſerere mei Deus*, *Qui habitat in adiutorio altiſsimi*, *Libera me de inimicis Deus meus*. & *Deus miſereatur noſtri*, & ſimiles. Legantur Euangelia accommodata, vt de ſedatâ à Chriſto maris tempeſtate; fiat proceſsio per clauſtrum Eccleſiæ; canantur Letaniæ, & recitentur collectæ propoſito ſeruientes; inuocentur Sancti loci patroni, & quorum illic reliquiæ honorantur: quas tamẽ tutius fortaſsis & honeſtius ſit foràs in tempeſtatem & pluuiam non proferre, præſertim Venerabile Sacramentum (quanquam deuotionem id citrà irreuerentiæ & iacturæ periculum facientium, pro more regionis putem ſeruandam) & hæc omnia intra templi ambitum perficere, vbi & minor diſtractio, & deuotio maior eſſe ſolet: nec minùs audiet Deus in templo quàm foris: cauendũ verò maximè, ne cum nubibus collo-

colloquia inſtituantur; ſed ſermo omnis cũ Sanctis & Deo ſit. Menſibus autem quibus ſolent hæ noxiæ nubes eſſe frequẽtiores, vt Vernis & Auctumnalibus; aſcẽdant parochi quotidie manè turrim templi, vnde agros parochię queant intueri, & non coniurent aërem, ſed benedicant agris & terminis ſuę diocęſis, recitent pſalmos aliquot, euangelia, & collectas, & aquam benedictam more ſolito in aërẽ & terram iaciãt: & meridiano tempore campanam pulſent; vt parochiani ad templũ veniãt Deũ oraturi, vt fructus terræ Deus conſeruet. Campanę quoque pulſentur: qua de re, actum li.6.c.2.q.3.ſect.3.FF.

Alij ſunt, qui vindicant ſibi artem quãdam aut poteſtatem peculiarem, vt à Deo cõceſſam, expellendi necandiq; campi bruchos, locuſtas, cantaros, & alia inſecta atque vermina, quæ fructus, & radices, & ſemina depaſcuntur, & ſpem agricolarũ deludunt: & tales multis in locis ſolent à ruſticis quotannis magno pretio accerſiri. Praxis eſſe ſolet huiuſmodi. Impoſtor iſte ſe iudicem conſtituit, comparent corã eo duo procuratores, vnus cauſam populi agens fungitur vice accuſatoris: alius à vicario Epiſcopi, vel regio officiato loci conſtitutus vicem ſubit rei, pro locuſtis ſeu alijs inſectis. litẽ conteſtantur, & ſeruantur proceſſus ordinarij omnes tricæ & morę ac dilatorij termini. tandem in cauſâ cõcluditur, & bellus Iudex fert ſententiam, quâ inſecta illa iubet intra certum dierum ſpaciũ terminis illius territorij excedere ſub pęnâ excommunicationis latæ ſententiæ &c. Superſtitio hîc apertior eſt, quàm vt queat tegi. Quare monet Ciruelus (è quo pleraque ſuperiora monita ferè deſumpſi) vnanimiter omnes ſanctos Doctores hæc damnare, eo quòd lis inſtituatur cum creaturâ irrationali, quæ quid agatur nec ſcit, nec ſentit, nec poteſt intelligere: & cùm illa inſecta naturaliter naſcantur, iniuſta eſt excõmunicatio nec mortaliter nec venialiter peccantium: blaſphemũ verò eſt hanc ſacram Eccleſię cenſuram ſic deriſui & ludibrio habere, non ſecus ac ſi quis ſub pænâ excommunicationis iuberet canibus ne latrarent, & lupis ne vlularent, aut vulpẽ abſolueret à rapinis gallinarum &c. denique conſtat omnia hæc *p.3.de ſuperſtit.c.10.*

acta iudiciaria nec naturalem, nec ſupernaturalem vim habere contra huiuſmodi inſecta. *Vide quæ fuſius diſputata contra Malleolum lib.3.p.2.q.4.ſect.9.* Moneantur vti potius remedijs tũ Eccleſiaſticis tum naturalibus. Naturalia docent libri Geoponicorum, vt v.g. ſolum vinearum ſæpe expurgare euulſis omnibus herbis vineæ innaſcentibus; ipſos truncos & ramos vinearum diligenter putare, & aliquando decorticare, & falculę aliorũque ferramentorũ, quibus vtuntur, ferrum inungere vrſi pinguedine, aut ſaltẽ aceto forti cõtuſis allijs cõmiſto: excutere inſecta, ſuppoſitis lãcibus vel teſtis aceto alliato plenis; folia præſcindere in quibus ſunt ſemina verminum; & ſi iam in folliculis ſunt ſemina, folliculos ablatos extra vineas cremare; caprifici radices appendere vitibus; ſuffumigare vites & arbores cerâ & ſulfure accenſis, & vento capto qui diſpergat fumum per vineam & agros; vel alijs etiam ſimilibus vti acribus & grauibus ſuffitibus: ſepelire in horto, vel vineâ, tribus aut pluribus locis inteſtina pecorũ, ita vt pars non exigua emineat ſupra terrã: & cùm eo confluxerint inſecta, ſimul illic igne exurere, & alia quæ norunt boni olitores, vinitores, & agricolæ. Pro Eccleſiaſtico remedio, licebit illud deſumere ex ſequenti hiſtoriâ, quam idem Ciruelus memorat. Multis olim annis, Cantabriam, totâque Hiſpaniam Tarraconẽſem infeſtatam à vermibus fuiſſe, qui quotannis fructus omnes terræ abſumebant. Miſêre itaque Cantabri, & Celtiberi ad Sedem Apoſtolicam petentes conſiliũ, quid facto foret opus. Motus eorũ precibus Pont. Rom. eo miſit Legatũ Epiſcopũ Oſtienſem nomine Gregorium, virũ eximiâ prudentiâ & ſanctitate: Qui vt in Hiſpanias aduenit crebris concionibus populos illos à vitijs varijs ad ſeriam pęnitentiam perduxit, præſertim publicorum flagitiorũ: poſtea inſtituit fieri proceſſiones publicas ſæuientium in tergum flagellis: indixit aliquot dierum eleemoſynas, ieiunia, preceſque: demum veſtitus ornatu Pontificio Miſſas in altari portatili in ipſis agris dixit, qui magis erant calamitoſi. ſic fugauit necauitque multitudinem inſectorum, adeò vt multis poſt annis immunes omninò agri fuerint.

fuerint. Solent in his partibus Sancti huius opem implorare: onſultumque fuerit alijs quoque locis hanc eius methodum exemplum ſequi.

MONITIO XII.

Quæ cauendæ in precibus & orationibus vanæ obſeruantiæ

ORationum quoque Sanctitatem Diabolus multis ſuperſtitioſis circumſtantijs ſolet violare: aliquando violat malo fine propoſito, vt cùm quis orat aut celebrari curat miſſam ad exitium alicuius; aut vano, vt ad ſciendum aliquid boni ſucceſſus &c. Moneantur ergo in orationibus attendere ad ſequentia axiomata.

vide lib. 6. c. 1. q. 3. ſect. 3. litt. Z. & li. 3. par. poſter. q. 4. ſect. 2. & ſect. 8. & 9.

Primum peccatum orationis eſt ratione materiæ, quando petuntur res illicitæ aut noxiæ; quæ repugnant honori aut præceptis Dei, aut caritati proximi: aut quando res indifferentes (verbi gratia, diuitiæ, honor, doctrina &c.) petuntur abſolutè, aut pertinaciter nimiſque inſtanter; aut quando petuntur inſtanter res, de quibus iuſtum dubium eſt an ſint homini ad ſalutem profuturæ.

Secundum eſt ratione formæ, quando continent verba vel ſenſus verborum aliquid falſum, mendax, fidei, vel naturali rationi contrarium; vel nomina barbara, & ignota, aut nugas & ineptias; quia hæc omnia ſapiunt blaſphemiam.

Tertium peccatum eſt ratione modi ſeu cerimoniarum, quæ adhibentur; quando illæ ſunt vanæ & præter vel contra communem Eccleſiæ conſuetudinem: vt ſi neceſſariò debeāt fieri certo ſtatu corporis, certis horis vel diebus non interruptis, brachijs certo modo expanſis, oculis in certum locum defixis, cum tot candelis talis vel talis coloris: & ſimilibus, exiſtimando circumſtantias has ad effectum aliquid conferre naturalis vel ſupernaturalis virtutis.

Contra hæc peccata adhortandi ſunt homines, vt firmiter apud animum ſuum ſtatuant, nec velle malum vllum vitare, nec velle boni quidquam conſequi vel retinere, per vlla media illicita, vana, aut ſuperſtitioſa. 2. Poſtquam diuinum auxilium

liũ ſeriò implorant, conentur ſuam voluntatẽ diuinæ prorſus cõformare, ſibique certò perſuadeant quicquid eis acciderit, id à Dei prouidentiâ procedere, & ipſis eſſe longè vtiliſsimũ. 3. certò credant, quando Deus illis non concedit, quod poſtulant, id paterno Deum pium & miſericordem animo facere, quoniam hoc illis non expediat. ſicut ſolet medicus ægro multa ſubtrahere & denegare, non inuidiâ nec ſæuitiâ, ſed beniuolentiâ & ſapientiâ. 4. Non apponant miſſis, quas ad intentionem ſuam dici curabunt, vllum numerum aut determinationem, loci, diei, candelarum &c. ex hoc capite damnantur Miſſæ quas vocant tricenarias reuelatas, & clauſas; miſſas Comitis; miſſas S. Amatoris, contra quas diſſerit D. Vincentius Ferrerius *hom. 4. Dominicæ. 4. in Aduen.* Ex dictis etiam damnantur orationes, in quarum titulis præſcribitur certus dierum numerus, quo exacto ſint exoraturi; contra illud præſtantis viduæ Iudith. 8. v. 12. *Qui eſtis vos qui tentatis Dominum?* »
Non eſt iſte ſermo, qui miſericordiam prouocet: ſed potiùs qui iram »
excitet, & furorem accẽdat. Poſuiſtis vos tempus miſerationis Do- »
mini, & in arbitrium veſtrum diem conſtituiſtis ei. necnon oratio- »
nes, quibus petunt à CHRISTO, Deiparâ vel ſanctis reuelationes aut apparitiones, quia hoc eſt plenũ periculi ac deceptionis, audaciæ, curioſitatis ac præſumptionis; quẽadmodum etiam orare vt ſignificent eis diem & horam obitus, & iſtis inſuper inculcandum illud Thomæ de Kempis, Quid faceres ſi ſcires? nunc ita viue vt ſecurus horam illam exſpectes. Hæc ſufficiant: ſunt enim cataplaſmata contra ſuperſtitionũ præcipuos fontes cauſaſque. reliqua ex toto petenda ſunt opere,

IN QVO QVÆCVMQ. SCRIPSI; EA CVNCTA S.A. ET C.R. ECCLESIÆ IVDICIO, ET PIORVM THEOLOGOR. CENSVRÆ SVBIICIO: SI QVID IGNARO ELAPSVM, QVOD ECCLESIÆ MINVS PROBETVR, IMPROBO, DAMNO, ET PRO NON SCRIPTO HABERI VOLO,

MARTINVS DELRIO,
SOCIET. IESV PRESBYTER.

FINIS.

INDEX
RERVM ET VERBORVM
LIB. V. ET VI.

A

Abiuratio quid, quando, & quo modo facienda. 82. MM.
Abiurandi formulæ. 84. MM
Ablutio non eſt Sacramentum baptiſmi. 225. M
Aborſum procurantes vt venefici puniendi. 96. SS
Abracadabra. 183. B
Abſolutio quid operetur. 8. E
Abſolutio quomodo impendenda maleficis, & qui abſoluere poſsint de hoc crimine. 168. cum ſeq. H
Abſolutioni quando locus, eius ſpecies, & praxis. 86. OO
Abſolutus definitiuè quis cēſendus. 87. OO
Abſolutus in vno foro definitiuè, adhuc poteſt in alio puniri. 87. OO
Accuſatio quid, 52. AA
Accuſare in hoc crimine an poſsint omnes inhabiles. 53. AA
Accuſatio poſt capturam. 60. DD
Accuſator ad quid teneatur. 53. AA
Actus omnes in amotione ſigni perpenſi. 218. AA
Adamas. 232, N
S. Adelinus. 262. Y
Admonitio legitima quæ. 38. R
Aegidius Santarenus, ex mago quopacto conuerſus 270. AA.
Aegidius Netteletus. 260. V
Aegyptij vxor videbatur vacca. 258. S
Aequiuocationum licitarum exempla. 75. II.
Aeris crepitu gentiles magica diſpellebant. 296. FF.
Afligi melius aliquando quam nihil aduerſi ſentire. 296. GG
Agnus Dei. 71. HH 285. DD
Agni Dei cerei vis 249. R. 286. cum ſeq. EE
Agnorum Dei materia, & benedictio, & vis. 305. B
Agrippa. 11. F
Albæ Nymphæ. 237. O
Albertus Archidux Caletum expugnauit. 22. M
Albienſium hæreticorum falſa miracula. 254. S
Allia tuſa. 232. N
Allobrogis mulierculæ hypocriſis magica & iudicium. 116. AAA
Amatoriarum litterarum damnum. 213. L
Ambitionis pæna. 257. & 258. S
Amicitia cum nominante. 21. M
Amnij geſtatio. 182. B
Amoris carnalis pæna. 249. R
Amore improbo quopacto quędam liberata 286. DD.
Anatolius & ſocij Magi. 118. AAA
Angeli cuſtodis inuocatio & auxilium contra maleficia. 269
Angelicę Salutationis vis. 247 P. 248. R
Antropophagia Sortiariorum. 106. XX
D. Antonius maleficio lædi non potuit. 236. O
Anum hirci maleficæ oſculantur. 106. XX
Anzerma. 239. P
Apamenum ſpectrum. 283. DD
Apocomenſes liberati à maleficio dęmonum 283. DD
Apoſtaſia maleficorum. 100. VV
Apoſtata à fide degradandus. 110. YY
Apoſtaſiæ à religione pæna. 250. R
Apoſtaſiæ crimen enormiſsimum. 322. L
Apoſtaſiam cogitāti inſidiatur diabolus. 293.
Appellationi à tortura quando deferendum. 62. DD
Aqua luſtralis cur ſæpe non proſit contra dæmones. 247. R
Aqua luſtralis ſtrigum. 135.
Aqua piacularis 292. EE
Aquæ benedictæ vſus contra maleficia quis ſuperſtitioſus. 192. D
Aquæ benedictæ vis. 247. P. 249. R. 262. Y 282. cum ſeqq.
Arabæ puellæ energumenæ curatio. 251. R
Arbitrium quomodo iudici moderandū. 93.

Arbitrium iudicis quo pacto moderandum. 2 A & an liceat pœnam augere vel minuere pro arbitrio. 3 B. arbitrarias hodie pœnas eſſe, quomodo intelligendum. *ibid.*
Areuali ſententia defenſa contra Banes. 38. R
Argenti viui pulueres. 232. N
S. Arnulfus Epiſcopus Sueſsionenſ. 248, R
Aronenſis ſacerdotis cum diabolo colloquiũ & victoria. 278 BB.
Aſinini pulli philtrum. 42. T
Aſini ſiluatici vngula. 232. N. 233. N
Aſſaſsinorum pœnæ. 113. YY
Aſſaſsinis ſimiles & pro talibus habendi malefici. 110. YY
S. Athanaſia. 248. R
Atrebatenſiũ ſtrigarũ hiſtoria. 136. cum ſeqq
Auinionenſis inquiſitio. 134.
Auri aues obſcœnæ. 239. P
Auriti teſtis quæ auctoritas. 48. Y
Auſtriacus nobilis quomodo à ſpectris & amore væſano ſit liberatus. 249. R
B. Auxentius archimandrita. 260. V
B
Aaras. 230. N
Baptiſmi vis. 2?7. P
Baptiſmus ſortiariorum. 105. XX
Baptizatio & rebaptizat. imaginũ magica 91
Baſilius Magus finxit monachari, & combuſtus. 116. AAA
Bauarica fœmina dæmoni deuota, quopacto liberata. 249. R
Beelzebub adorant ſagæ in hirci ſpecie. 106
Bellum inter hominem & dæmonem à Deo indictum. 322 L
Benedictæ aquæ infuſio. 67. GG. ceræ benedictæ. 70.
Benedicti olei vis. 262. Y
Benedictio aliquando vocatur baptiſmus. 295
Benedictio maleficarum vitanda. 195. F
Benedictio ciborũ pro energumenis. 162. Y
Benedicere maleficiatis an iubendæ maleficæ. 203 H
D. Bernardi miraculum. 252. S
Bezæ mendacium pro concione. 136.
D. Blaſij veneratio. 132. B
Blaſphemijs dæmon non abigitur. 177. A
Braues hommes. 126.
Brunenſis mulieris liberatio. 265. Z
Bingenſis fœmina liberata à dæmone 241. P
Burdigalenſis Parlamenti iudiciũ. 134. & ſeq.
Burdegalenſis puellæ ſagæ confeſsio. 166. G
Burgenſis hidalgui cum ſpectro pugna. 187. B
Burgus in Breiſsia. 110. AAA
Butis oraculum. 181. A
C
Adaueris ſanguinãtis indicium. 44. V
Cadauera ex humani Lamiæ. 106. XX
Caleti quid mirum acciderit. 22. M
Cærimoniarum inſtitutio penes Eccleſiam. 310. F. vis. ibid. & 311
Calicis Sancti vis. 252. S
Calidius Loſeus patronus maleficorum. 35 R
Calumniator ad quid teneatur. 53. AA
Caluiniſtæ. 284. DD
Caluiniſtarum faſtus. 316. I
Campanarum nomen vnde & origo. 295. FF cur nomen eis imponatur. ibid.
Campanarum pulſatio dæmoni exoſa & quare, & exempla prodeſſe contra vim diabolicam. 293. FF
Campanas nõ baptizari ſed benedici. 295. FF
Cameleontis hepar. 233. N
Candelæ piceæ dæmoni à ſagis offerũtur. 106
Canis nigræ medicamenta. 231. N
Canonum contemptores non iuriſconſulti, ſed Leguleij dicendi. 297 A
Capi quando poſsint malefici. 54. AA
Capere maleficos & incarcerare quibus licitum. 53. & 54.
Capiendi maleficos praxis & cautela. 58. DD
Capti malefici citò expediendi carcerib. 59.
Captæ maleficæ cur non noceant, & an poſſint? 58. DD. dæmonem cum ijs adhuc agere probatum exemplo. ibid.
Captas cur dæmon non eripiat. 59. DD
Capillorum & pilorum abraſio. 68. GG
Capitulum generale ſtrigum. 135 167 G
Carcer maleficarũ an poſsit eſſe lethalis. 54
Carceris mutatio an vtilis cõtra maleficia. 73.
Carceris perpetui pœnã quando infligẽda clericis vel religioſis in hoc crimine. 115. YY
Carceribus effugere an quis teneatur, aut poſsit ſine peccato. 57. CC
Carolus Billeus. 66. GG
Caroli V. factum. 11. F
Caroli, IX. remiſsio. 11. F
Caſus reſeruati Epiſcoporum à religioſis quibuſdam poſſunt abſolui. 159. cum ſeq H
B. Catharinæ Sueticæ remedium. 248. R
Cauſæ indicium. 43. T
Cautio qualis exigenda in relaxatione. 56. CC
Cautelæ quibus vtendum quando petitur ablatio

latio noxæ à maleſico .202 203.H
Chemnitij mendacia. 299. B
Chirographum Magicum. 272. AA
Chriſmatis vis. 284. DD
Chriſmatis eradicatio. 46. X
CHRISTI domini longitudo. 71. HH
S. Chriſtophorus. 273. AA
Chryſolithi vis. 232. N
Circulus magicus. 135.
Circulus ſagarum. 105. XX
Ciazzuranus à dæmone liberatus. 241 P
Claui Dominici vis. 281. CC
Clericus per aſſaſsinum conatus occidere an poſsit à iudice ſæculari capi & puniri. 113.
Clerici malefici pœnæ, 93. QQ
Clericorum peculiaria maleficia. 94, KK
Cogere inuitũ peius eſt quã orare paratũ.200
Complicis nominatio an debeat eſſe facta in torturâ an non. 17. L
Complices quando examinandi, quid valeat eorum depoſitio. 16.& 17.
Componere cũ reo quando liceat iudici.10
Cõcubina ſacerdotis liberata à dęmone. 247
Concubinæ ſacerdotis pœna poſt mortẽ.185.
Concubitus cum dæmone verus. 99. VV
Condemnationis vis. 8.E
Confeſsio extraiudicialis 23. M
Cõfeſsio erronea differt à dolore extorta.64
Confeſsio rei conuicti an neceſſaria.123
Confeſsio quo modo in hoc crimine inſtituenda.160
Confeſsio per fraudem extorta, an legitima & reo nocens.68
Confeſsio reorum qualis, & quid operetur. 76.LL. inualida quæ, confeſſo dandum tempus ad ſe defendendum.80
Confeſsionis auricularis vis. 244 R
Confeſsionis ſigillum quàm arctè ſeruandum & nunquam licitum frangere, ne in hęreſi quidem aut faſcinario crimine.154 cũ ſeq.
Confeſſarius gerit perſonam iudicis & medici.145. A
Confeſſarius poteſt dicere ſe neſcire vel non audiuiſſe quæ accepit per confeſsionẽ. 158
Confeſſarius adſit morienti. poteſt petere vt ſacculus pulueris pectori apponatur, aut ſuccendatur, vt ſtranguletur qui viuus exurendus 162.E
Confeſſarius quæ interrogare, & quo pacto iudicare de ſingulis debeat.145. cum ſeqq
Confeſſarius non intimet ſentẽtiam mortis. non adſit torturæ, bene tamen in loco vicino.161 162.E
Confirmationis Sacram. vis 243. cum ſeq. Q
Confrontatio qualis.78.KK
Confrontatio an facienda teſtium. 48. Y
Coniuratio ad lacrymandũ ſuperſtitioſa. 69
Coniuratores nubium & inſectorum impoſtores, quo pacto deprehendendi.335.L
Conſulentium magos pœna. 95.SS
Conſuetudo iurandi, deuouendi & blaſphemandi, quale indicium.45.X
Contritio, quomodo procuranda.162.E. cur tanta difficultas hac in re quo ad ſagas.162 & 163.E
Conuentus ſortiariorum.106.
Conuerſatio quale indicium.41.S
Conuicti non torquendi.64.DD
Conuitiorum vis in dæmonem.177. A
Corallij vis.231.N
Cornelij Looſij Palinodia.139.cum ſeqq.
Correptionis fraternæ an ordo ſeruãdus, 37
Crapulæ pœna.258.S
Cicorij radicis effoſsio.184.B
Crimen, delictũ, maleficiũ ſtrictè differũt. 2.
Crinium reſectio ſuperſt. 184.B
Crux formata manu læua.135
Crucis ſigni vis.236.O.245.R.247.249.250
Crucis efficacia contra dæmones.276. BB.
Crucis imago contra dæmones. 286. DD
Curioſus.128
Curioſitatis ſecretorum & diuinationũ morbus quibus monitis ſanandus, 328.cũ ſeq.
Ciprianus magus, 236.O
DAemõ familiaris quo pacto pulſus 287
Dæmon apparẽs in ſpecie abbat. 293
Dæmon in ſpecie canis, 241, P. in forma vulpis. 242. P
Dęmon fugatus ſanctorum prę ſentia, verbis, litteris, verbere. 261.
Dæmon quibus modis fingat indolentiam in tortura.66. GG
Dęmonis variæ fraudes & ſpectra. 291 EE
Dæmones eſſe contra atheos. 321 L
Dæmonem inuocans ad ea quæ poteſt dæmõ ſcire vel facere, an ſortilegus hæreticus. 89. PP.
Dæmonum inuocatio per modum precarij, vel imperij. 92. BB
Dęmonum beneficia noxia. 194. E.

Dæmonum lucrum ex ſuperſtitioſis remedijs. 190. D
Damnatus ad mortem cenſetur in articulo mortis quoad abſolutionem non quoad alia. 158. G.
Decalogi 1. præceptum quanti faciendũ. 22
Declinare ad magos quid. 224. M
Defenſores & excuſatores maleficorũ quomodo & quando vt ſuſpecti capi & torqueri poſsint 35. & 36. R
Deferendæ ſagæ ſtatim. 33. R
Defigere & defixiones magicæ. 128. & 131. 157. G
Degradatio quando in maleficijs locum habeat. 59. TT
Degradari ob quæ crimina hodie poſsint clerici. 108. & 109
Degradationis duplex acceptio. 114. YY pro quibus criminibus infligendam Abbas cenſuerit ZZ. ibid.
Dei nominatio dęmonem fugat. 291. EE
Denunciare omnes tenentur. 37. R
Denunciatio qualis eſſe debeat. 47. Y
Denunciatio ſpontanea. 42. S
Denunciati non admittendi ad colloquium ij damnatorum. 42. Y
Depilatio ſagarum licita. 226. M
Detrectans abiurare quomodo puniendus. 85 MM
Deuouentis ſe dæmoni vltio. 249. R
Deuotans ſe dæmoni abrepta. 47. X
Diabolus Chriſtum, Mariam, Apoſtolos, & Angelos exhibens. 255. S
Diabolus conatur perſuadere vana eſſe, quæ de maleficis feruntur. 35, & 36. R
Diabolus non liberat maleficio, niſi ſorte in alium tranſlata. 189. C, & 190. D
Diabolus orari non poteſt, vt tollat maleficium. 200. G
Diabolus quid perſuadeat maleficis morituris, vt non pæniteant. 162. & 163. E. 155. E
Diaboli beneficia, nocentiora vulneribus. 205. I
Dicti ioco ſi ſeu ſcurrilis pæna. 252. Y
Dies conuentus ſortiarij. 127.
Dierum continuatio non ſemper ſuperſtitioſa. 248. R
Dimittendi rei quo pacto. 64. DD
D. Dionyſij opuſcula defenſa, ipſique aſſerta. 315. I.
Dirarum magicatum quædam formula diſcuſſa. 111. YY
Diſpenſare vt liceat vti maleficio non licet. 195. F
Diuinatio dæmoniaca. 250, R
Diuinatores magi quâ pænâ plectendi. 95. SS
Dompreana arbor. 132.
Domus ſeu locus quid probent in maleficio. 40. S. 42. T. 43.
Domus infeſta ſpectris quo pacto purgata. 243, P
Domus infeſtæ à dæmonibus liberandæ methodus. 328. L
Dorſo aduerſo an ſiſtendæ maleficę 58. DD
Drepanitana familia infeſta dęmone. 287. EE
Dromadæ Lichenes. 231. N
Duaci clericus ob Sodomiam degradatus. 110. YY

E

Ebroicenſis Epiſcopi ſententia contra Edelinum. 88. MM
Ebroicenſis Epiſcopi Iudicium. 134
Eccleſia non eſt aſilum maleficis. 56. CC
Eccleſiæ communis oratio vtiliſsima. 266. Z
Eccleſię immunitas an proſit maleficis. 57 CC
Edelini cum dæmone pactum, hiſtoria, & damnatio. 35. R
Educationis indicium. 45. V
Effectum priuatiuum licet à dæmone exſpectare. 224. M
Effectum eſſe dæmonicum, quo pacto dignoſcamus. 326. L
Eleemoſynarum vis. 263. Z
Energumeni confeſsione ſanati. 247. R
Ephelia nomina. 177. A
Epiſcopi qua tales non habent licentiam legendi libros prohibitos. 118. AAA
Epiſcopi venia petenda vt malefici extrahantur, 57. CC
Equi maleficiati ligaculo nodi exemplum. 215. L
Erythobolos vrbs vnde dicta. 181. A
Euangelij S. Ioannis initium lectum fugat dęmonem. 265. Z
Euchariſtia abſtinere, quam noxium. 258. S
Euchariſtia quando moriturus præbenda ſortiarijs. 119. AAA
Euchariſtiæ vis. 250. R. cum ſeqq. multis.
Euchariſtiæ conſecratio, & trãſſubſtantiatio & adoratio defenſa, 313. H

Eucha-

Euchariſtiam indignisſimè tractant ſortiarij. 107. XX
Eucheria Eugapij vxor. 260. V.
S. Eutychius. ibid.
Excuſantia à tortura 65 DD
Exiens de loco ſuſpecto. 40. S
Excommunicati accuſare poſſunt. 52. AA
Exorciſans cauere debet iocos cum dæmone. 262 Y
Exorciſandi vocabulum Tertulliani 303. B. non magicum. 306 B.
Exorciſmi Pontificij defenſi. 297. B. cũ ſeqq. quàm antiquus ordo exorciſtarum. 299. & ſeq. B. 301. B. 307. B. ritus probati. 301. B
Exorciſmis quæ dæmonum infeſtationes ſolitæ ſanari, quæ non. 263. Y
Exorciſmorum antiquitas & formula & vis. 261. cum ſeq.
Exorciſationum & exorciſtarum abuſus quidam vitandi. 333 L.
Exorciſtæ, exorciſmorumque ritus veteres. 312. H
Exorciſtarum ordo. 261. x. y.
Exploratores non multiplicandi iudicibus. 55. CC.

F.

FAlſum dicere, & verum occultare differunt. 74. I I.
Fama vehemens nominati 20. M
Fama quopacto probanda. 27 28. 29 O
Famæ vis. 7. E
Famæ indicium quale, quid operetur, 25. & 26. O.
Faſcinatio equorum. 233. N.
Fatæ ſeu fatuæ Bourlemontię. 132.
Fautores maleficorum. 37. R.
Fees. 133.
Felis cerebrum comedunt ſagæ, 289. LE
Feminarum nominatio. 18. L
Fera. 131.
Ferale, quid ſignificet. 129. & 131.
Feſtis diebus an examinandi aut torquendi rei. 71. HH.
Fidei veræ & viuæ vis. 235. O
Fidei vis contra ſpectra 237 O
Finganus nobilis roſario dęmonem expulit. 267. Z
Finis bonus maleficæ peccatum non excuſat nec pænam. 194. E
Forum Eccleſiæ duplex. 43. y
Florimundi de Remundis V. C. narratio. 134
Fraude & æquiuocatione an reus decipiendus. 68. GC. & fuſiùs. 74. II.
Frigidę aquę infuſio. 67. GG.
Friſiæ ſpectra. 137. O.
Fuga nominati. 21. M
Fugæ indicium quale, ad quid valeat, &c 29. cum ſeqq. B.
Furto accepta de domo ſtrigis. 185 B.

G.

GAbata ferrea. 177. A.
Gagatis vis. 232. N.
Gallicantus an dæmoni formidatus. 179. A.
Gelæ dæmones pelluntur à S. Dympna. 281.
Genuenſis adoleſcentis maleficiati curatio. 212, & 213 L.
Gladiorum vibratio an timenda dæmoni. 185 B.
S. Glyceria. 282. CC
Godela Kukers. 217. L.
Godelmannus refutatus. 257. A
S. Godoleuæ cautela. 202. H.
S. Golauduch. 270. A A
Gratia Princip. exiſtente nullâ, an iudex poſſit punire reum. 11. F.
B. Gregorius Armenius. 218 P.
Gregorius Oſtienſis epiſcopus quopacto inſecta ex Cantabria profligarit. 33 L
Gregorij XIIII. laus & bulla. 7. CC.
Gailh. Edelini abiuratio & condemnatio. 83.
Gyteutæ. 181. A.

H.

HAbunda Domina. 19. D.
Hæreticum factum quid. 88. pp.
Heretici vbique & à quouis iudice puniri poſſunt. 13. G.
Hęreticorum vanæ viſiones, & miracula, 254. & 255, S.
Hæreticos capi poſſe ex non ſemiplenis probationibus. 54. AA.
Hęretica aut hęreticalia, aut non ſortilegia. 88. PP
Halenſis fæmina à dæmone ablata. 47. X
Hepar piſcis Callyonimi. 234. N
Herbipolitana domus à ſpectris liberata per fidem. 242. P
Heredum malefici obligatio reſtituẽdi damna. 166. F
Heſperij fundus ſpectris liberatus. 259. T

Hexagoni ſuperſtitioſoſi. 177. A
D. Hilarion cur ſignum noluerit remouere. 227. M
Homagium dæmoni præſtitum. 272. AA
Homo homini dæmon. 231. N
Homicidia ſortiariorum cur grauiſsima & degradatione digna. 110. YY
Hoſpitij indicium. 42. S
Hotomanni impia locutio. 126.
S. Hubertus dæmonomaſtyx. 284. DD
Hugo Bourlettus. 128.
Hyenæ medicina multiplex. 231. N
Hypericon. 233. N

I.

IActantia differt à minis, & quomodo. 31
Iaponum ſuperſtitioſa curatio. 179 A
Iaſpidis vis. 232. N
Idololatriæ ſolitæ ſagis deſcribuntur. 135
Ieiunij vis. 263. Z
Ieſu nomen quàm validum. 245. R
Ieſu nominis vis, 269 AA
Ieſu & Mariæ nomen. 292. EE
Ignis niger maleficorum. 106. XX.
Ignis pœna contra maleficos quàm antiqua. 115. YY
Ignis pœnã an liceat iudici minuere, & quando 116. AAA
Imago maleficæ læſis obuerſatur. 22. M
Imaginis magicæ medicinę. 175. A
Imagines Ficini. 183. B
Imaginum conculcatio magica. 94. RR.
Imaginarium maleficium per defixioné. 197
Impedire omittens damnum, quando credatur reus. 34. R
Importuna ſollicitatio. 41. S
Incantatio an magica vnde cognoſcatur. 95
Incantatorum ad medicinam pœna. ibid. SS
Incorrigibilitas an ad degradationem requiſita 109.
Incubi dęmonis proles monſtroſa. 265 Z
Indicia qualia in hoc crimine requirantur. 14. I. indiciorum genera & effectus varij. ibid.
Indicia minus vrgentia. 34. R. per tot.
Indiciorum vis. 6. D
Indiciorum propinquorũ exempla. 21. & 22
Indorum in bellis clamor, Hu, Hu. 140. P
Inediæ diuturnæ à dęmone procuratæ exemplum. 251. R
Infanticidia ſortiariorum. 106. XX
Inferno non euocantur dæmones. 298
Infirmi denunciatio cuius momenti. 57. AA
Informatio extraiudicialis an idonea ad capiendum. 57. CC
Informationes ex officio quæ indicia requirant. 14
Inimici capitales non poſſunt accuſare. 53.
Inimici nominatio an valida 18. L
Inquiſitio quomodo in hoc crimine inſtituenda. 5. quotuplex, quomodo debeat de crimine conſtare. ibid. accuſatio an debeat præcedere, quomodo debeat eſſe certa, ſpecifica & clara. an debeant præcedere indicia. 6. D. an fama ſeu diffamatio debeat præcedere 7. E. qualis eſſe debeat. Et quid ſi aliàs fuit de hoc crimine abſolutus aut condemnatus. 8. E. quando impediatur inquiſitio per tranſactionem. 9. F. fit contra mortuos & abſentes. 13. & 14.
Inquiſitio hic quæ indicia requirat. 14. I
Inquiſitio eſt loco accuſationis. 52. AA
Inquiſitores de hoc crimine cognoſcunt. 12.
Inquiſitores cognoſcunt de ſortilegio. 124.
Inquiſitores fidei de quibus ſortilegijs poſſint iudicare. 89. PP
Inſectorum profligandorum remedia licita, & abuſus varij. 336. L
Inſenſibiles quo pacto dæmon faciat in torturâ. 66. GG
Inſtrumenta maleficij quam ſuſpecta, an ad condemnandum vſque 40. S
Inſtrumenta inuenta, 21. M
Interrogatio de ſocijs quomodo faciẽda. 18.
Interrogatoria in tortura. 60. DD
Interrogatoria confeſſarij in hoc crimine. 160. 161. D. E
Inunctio magica. 106. XX
Iudicium extremum iudicibus cogitandũ. 4.
Ioanna Potiere. 115. YY
Ioanna puella, 128.
Ioannæ Lotharingæ virginis Acta iudiciaria accuſationis Magicæ, 132. cum ſequ.
Ioannæ Boſdeau condemnatio & confeſsio. 134. & ſeq.
Ioannes de Vaulx Stabulenſis in carcere adhuc cum dæmone ſuo colloquebatur, 59.
Ioan. de Vaulx confeſsio. 126.
Ioan. Heſſelij & diſcipulorum opinio refutata. 204. cum ſeq. I
Iudæus Bauarus. 243. P

Iudæ Machabęi ferrum. 184. B
Iudex non poteſt vti contra reum ſcientiâ accepta per medium confeſsionis. quomodocumque. 158. D
Iudex competens maleficij quis, fusè. 12. G
Iudici nec mentiri nec fallere licet reum, cōtra Bodin. 74. II
Iudici vitandæ cauillatorię cautelæ. 64. DD
Iudices an faſcinentur à maleficis. 58. DD
Iudices peccant, qui cogunt maleficas benedicere. F. 195.
Iudices abſtinere debent curioſis experientijs. 60. DD
Iudicum ſacrilegium qui confeſſarios examinant. 154. C
Iudicium de ſtrigibus quoddam iniuſtitiæ plenum, 137.
Iudiciarius ordo & proceſſus an in hoc crimine ſeruandus. 2. A. 5. C
Iudiciarij actus contra dęmones & inſecta ſuperſtitioſi cur iudicandi. 333. & 337.
Iudiciariarum ſuperſtitionū remedia. 190. D
Iuliani ſacrificium Magicum diſiectū. 243. Q
Iuris duo luminaria. 297. A
Iuriſconſulti & Leguleij differentia. 257. A
Iuſiurandum an liceat deferre idololatræ. 197
Iuſiurandum ſortiariorum. 105. XX
Iuſiurandum nominantis. 19. L

L

LAcrymę varios effectus ſignificant, 16.
Lacrymarum nullarū indicium. 46. X
Lacrymari an ſagę poſsint, & an hoc indicium impænitentiæ, fusè. 163. & 164. E
Lacrymari an queant maleficæ. 69. GG
Lactis furaculi vtres malefici. 216. L
Lamiæ non fatentur impoſsibilia. & earum peccata ſunt vera, & mentis ſanæ, & vigilantium. 57. TT. non excuſantur à ſexu, aut ſenio aut ſopore. ibid.
Lamiarū crimina non eſſe deliria. 122. cū ſeq.
Lanſtrotium ſeu Neoſtadium ad Lenū. 217.
Laodunenſis energumena. 253. S
S. Launomarus. 260. V
Lauretanum miraculum. 273. AA
Leodienſis iuuenis à ſuccubâ liberatus. 248.
Leodienſis iudicis prudens factum. 75. II
Leonis cauda. 232. N
Liber mortis cui inſcribuntur ſortiarij. 105. XX
Libri magici, quam vetiti, & noxij. & de pœnis habentium fusè. 118. AAA. ſoliti comburi. ibid.
Librorum prohibitorum Index Pontificius. 118. AAA
Libros Magicos legere quibus permiſſum. 118. AAA
Libertas an neceſſaria tollendo maleficio. 188. C
Lilithea. 174. A
Litaniarum vis. 285. DD
Litaniarum vis & vſus defenſus. 267. cū ſeq.
Littelaten. 216. L
Liuoniæ lacus mirus. 230. N
Locus ſuſpectus. 21. M
Loci mutatio. 184. B
Loci mutatio vtilis. 266. Z
Lotio corporis maleficorum. 68. GG
Lotio matutina quid proſit. 180.
Lotij vis contra maleficia. 181. A
D. Lucia cur lotio perfuſa. 181. A
Lupi remedia. 231. N
Lutheri os ſpurcum. 177. A
Luxuriæ tentatio vehemens & ſtrennua reſiſtentia. 278. BB
Lycanthropus VVeſtphalus. 66. GG

M

MAgdalena Crucia. 115. XX
B. Macarius Antiochenus. 275. BB
D. Macarij miraculum. 258. S
Malbodienſis monialis obſeſſæ liberatio. 262. Y
Maleficus orari & cogi poteſt vt tollat noxā, quando non teneor cogitare quod per maleficium tollet. 200. & 201. G. & H.
Maleficus maleficum cogit. 178. A
Maleficus tenetur ad reſtitutionem, niſi ſignum amoueat. 221. AA
Malefici quo pacto priuilegijs ſpolientur. 64. DD
Malefici nomen quam latum ex Philone. 111.
Malefici hæreticales quomodo puniendi. 99. TT
Malefici non facile relaxandi ſub cautione. 56. CC. & ab altari auelli poſſunt. ibid.
Malefici detegendi exemplū ſuperſtitioſum. 157. G
Maleficos mors crimine non liberat. 13. H.
Maleficorum punitio iudicibus & principibus curæ ſit. 324. L

Maleficæ

Maleficæ occidendæ. 101. XX. contrarium aſſerere eſt hæreticum. 101. VV. igne cremandæ a fol. 96. TT. cum ſeqq.
Maleficarum crimen quam graue & quot in eo crimina. 102. XX
Maleficium aquæ retentę. 268. Z
Maleficium non licet tollere per maleficium. 196 F. nec per res vanas. *ibid.* nec per ſuperſtitioſa. vanorum remediorum ſpecies. ibid. nec à parato licet petere. 19. A
Maleficij crimen eſt publicum, mixti fori, & commune, 2. A. eſt crimen exceptum & extraordinarium, & quomodo. 2. A. grauiſsimum, enormiſsimũ, atrociſsimũ, *ibid.*
Maleficij per maleficium pulsi exemplum. 268. Z
Maleficijs in bonum vti nec ciuili iure licitum. 193. E
Malus ſub qua ſtrigum tripudia exaruit. 129.
Mandragoræ effoſsio. 183. B
B. Marcellus. 283. DD
MARIAE Deiparæ nomen. 269. AA. vis contra dæmones. 211. cum ſeqq.
MARIAE Deiparæ pręſens auxilium in extorquenda ſcedulâ homagij Diabolo datâ, exemplis probatum. 272. 273. AA
M. Maruli error. 74. N
Matrem cum pullis capi cur prohibitum à Moſe. 194. D
S. Maurilius. 263. Y
Medicinam ſpiritualem vel naturalem prius attentatam noxiam eſſe, falſum. 187. C
Mediolanenſis energumena quo pacto ſanata. 252. S
Mediolanenſis lepide iudicem ludens 64 DD
Memoriæ ars quæ licita. 331. L
Mendacium rei quid operetur. 39. S
Mendacia placent dæmoni, Deo diſplicent. 326. L
Mendicantium priuilegium quoad abſolutionem à caſibus Epiſcopalibus expenſum & defenſum. 168. cum ſeqq. H
Mengus defenſus. 300. B
Menſtruus cruor. 230. N
D. Michaelis inuocatio. 264. Z
Minæ præcedentes. 21. M
Minæ quę ſufficiant ad torturam, quę ad cõdemnationem. 31. Q
Minarum indicium quid quale eſſe debeat. 31. cum ſeqq. Q
Minorennium nominatio. 18. L
Mirabiliarij quidam taumathopeij an hæretici. 90. PP
Miracula non poſſunt ab hęreticis fieri. 254. S
Miſſæ vis. 259. T
Miſſæ quæ ſuperſtitioſæ. 340. L
Miſſa ſtrigum & ſimulata hoſtia. 135.
Miſſarũ celebratio ſuper res magicas. 91. PP
Minuſiris lapis magicus. 173. A
Monachi & monachæ quo pacto degradentur. 108. XX
Monetam adulterinam dæmon dat. 245. R
Mori præſtat, quam ſuperſtitioſè ſanari. 194. E, 198. G. 342. L
Morientis teſtificatio cuius ponderis. 42. Y. 52. Z
Mortis pænæ cauſa triplex. 103. XX
Mortuus vel maleficium propinquo in loco, indicium. 42. T. 43. T
Mulier decidens ex nube. 22. M
Mulier cur prohibita veſte virili vti & è contra. 192. D
Mulieres admittuntur teſtes in hoc iudicio. 122.
Munditiem corporis an dæmõ timeat. 180. A
Muſtelæ oculus. 232 N

N

NEapolitana viſio. 257. S
Negatio rei poſt torturę confeſsionẽ quanti facienda. 63. DD
Neſcire quædam expedit. 330. L
Nodus magicus. 216. L
Nolæ vnde dictæ. 295. FF
Nominis mutatio. 184. B
Nominis mali indicium. 44. V
Nomina mutant ſortiarij. 105. XX
Nominum diſtinctio putida non curanda. 92. QQ
Nominatio complicis qualis ad tortur, 23. & 24. N
Nominatio complicum, quam vim habeat. 16. K
Notoria ars. 229. L
Nouarienſis ſaga. 235. O
Nox intempeſta infeſtior à maleficijs. 179. A
Nubium coniuratio quo pacto peragenda, & de abuſibus hac in re. 335. L
Nubium execratores. 181. A
Nudi corporis inſpectio laſciua punita. 251. R

Nudandæ maleficæ & nouis veſtiendæ veſtibus. 58. DD
Nudatio maleficorum. 68. GG

O

OBlatio ſui ad inquirendum, indicium. 42. S
Oculorum in terram defixio quale indicium. 44. V
Odij maleficium. 189. D
S. Odulphi charta contra dæmonum illuſiones. 237. O
Oleum infirmorum defenſum. 308. E
Olei infirmorum vis 259. V
Olla defoſsâ quidam frigidus factus. 214. L
Omiſsionis indicium & præſumptio. 34. R
Onycis vis. 232. N
Operum bonorum vis. 257. O
Opthalmiæ ridiculum philacterium. 191. D
Opinio quid. 81. MM
Oratio priuata. 266. Z
Oratio Dominica contra dęmonem. 266. Z
Orationis vis. 250. R. 263. cum ſeqq. Z
Orationum & precum ſuperſtitiones quæ cauendæ. 339. L
Oratione & ieiunio quando dæmon eijciatur. 227. M
Orationis vis contra maleficia. 70. HH
Ouorum conſolsio ſuperſt. 184. B
Oua maleficiata. 285. DD

P

PActum cum dæmone verè ineunt malefici. 98. VV
Pactum cum dæmonibus quam grande peccatum. 322. L
Pęna ſanguinis quando poteſt commutari in pecuniariam. 10. F
Pæna à Deo infligitur defendentibus maleficos. 118. AAA
Pæna magorum non eadem. 131. Conſtantini tempore combuſtos. ibid. & 132.
Pæna Sacerdotum reuelantium confeſsionem. 160. D
Pæna maleficorum quã ſedulo curanda Principibus & magiſtratibus. 324. L. & quantopere delinquant, qui noxios pænæ conantur eripere. 325. L
Pænæ maleficorum. à 92. QQ.
Pænitentia vera minuit pænam ordinariam. & quod eius ſignum. 115. YY. 116. AAA.
Pæonia nigra. 230. N
Palinodia teſtium complicum quando curanda. 42. Y
Panis, & ſalis benedictio. 309. E
Panis benedicti antiquitas & vis. 289. DD
Paracelſi remedia ſcheleſta & blaſphema 175
Pardi vngula. 232. N
Parentum maleficorum indicium. 45. V
Parricidij crimen requirit confeſsionē rei. 129
Pariſienſis curiæ decretum explicatũ. 131. 139
Pariſienſis curiæ ſententia diſcuſſa. 122 cũ ſe.
Pariſienſis Academiæ Theologi contrarium ſentiunt de ſtrigibus, quam Parlamentũ; & illis potius credendum. 133. & 138.
Paſcuarenſis puer. 285. DD
Paſetis conuiuia. 227.
Patriæ indicium. 45. V
Paulli Tertij bulla de torturæ modo. 61. DD
Peccato alieno vti & cooperari differũt. 208.
Pentagoni ſuperſtitioſi. 183. B
Periammata ſacra; & vt liceant quæ requiſita. 292. FF
Periapta ſeu periammata quæ proba. 333. L
Permiſsionis maleficorum cauſa quæ ex parte Dei, & quæ ex parte Diaboli. 327. L
B. Petri abnegatio quale peccatum. 100. VV
Petri Iudicis remedia. 236. O
Pheron rex Aegypti 181. A
S. Philippi Apoſtoli ſepulcrum. 291. CC
Philtri ſuperſtitioſi ſpecies. 185. B
Phylacterij. 181. A
Phylacteria Iudæorum. 176. A
Phyſiognomiæ malæ indicium. 44. V
Pignus ſortiarij dæmoni dant. 105. XX.
Pirus Ioannæ virginis ex aridâ floruit. 129.
Pliniana remedia ſuperſtitioſa. 182. B
Politianus concionator quo pacto ſignum maleficij deſtruxerit. 212.
Pollutiones nocturnę à dæmone immiſſæ, curatę. 250. R
Pontificis iuſsio an ad degradandum exſpectanda. 109. YY
Pontimuſſani iuuenis liberatio. 245. R
Pontius Bonæuallenſis Abbas. 301. B
Potio contra maleficia. 233. N
Prædicatorum ſpectrum duplex. 257. S
Præſcribaturne huic crimini fusè. 13. H. an hæredes contra pecuniariam pænam præſcribant. 13. H
Præſcriptio agendi contra mortuum, quot annorum. 121. AAA

Præſumptio quid. 81. MM
Precario ſumpta. 18. B
Prætextatus Magus. 116. AAA
Principalis abolitio, indulgetia & gratia quid valeant in hoc delicto. 10. F. qui Principes poſsint, & an pro lubito. 11. F
Probationis vulgaris oblatio illicita iudici. 73
Promiſsio celandi ſub ſecreto ſigilli quid operetur. 156. D
Promiſsio impunitatis quæ licita iudici 75. II
Proteſtatio quod nolo tolli per maleficium, quando neceſſaria. 202. H
Purgatio Canonica, quid, quando, & quo facienda modo. 84. NN

Q

Quercetenſes energumenæ. 273. AA

R

Ramirus Hiſpaniæ rex. 113. YY
Ratbodi viſio. 277. BB
Ratiſponenſis præſulis factum. 70. HH
Receptatores & occultatores maleficorũ. 37.
Reginaldus. 248. R
Relapſorum abiuratio qualis. 82. MM
Reliquiæ Sanctorum. 71. HH
Reliquiarum vis. 185. B
Remedia contra maleficia quotuplicia, & de ſuperſtitioſis ſeu dæmoniacis. à fol. 173. A
Remedia malefica quomodo dignoſcẽda. 55.
Remedia quæ vtiliſsima maleficiorũ. 327
Remedia naturalia cõtra maleficia. 229. cũ ſe.
Remedia naturalia & moralia quã bona. 332.
Remedia Eccleſiaſtica ſeu ſupernaturalia. 235. cum ſeqq. O
Remedia ſuperſtitioſa omni iure prohibita. 193. 194.
Remedia ſuperſtitioſa contra indolentiam & taciturnitatem. 67 HH 73. HH
Remedij magici noxa. 281. CC. 284. DD
Remedijs naturalibus an curentur maleficia. 234. N
Repræſentat innoxium monachum Diabolus. 272. AA
Reſtitutio ad quã Principes & Iudices, nimis lenes contra maleficos, tenẽtur. 118. AAA
Reſtitutio ad quam maleficæ adſtringantur, & quid hac in re illis imperandum. 165. F
Reſtituere damna iudex propter negligentiam tenetur. 17. K
Retrorſum ſalire ex pelui magicum. 47. X
Reuelare peccatum in confeſsione acceptum quando liceat, ſi licentiam dederit pænitens. 158. & 159. item an ſi aliunde quoque cognouit. fusè, 159. & 160. & quãdo credendum Sacerdoti hoc dicenti. ibid.
Reuelaréne liceat crimẽ auditũ in confeſsione & poſtea acceptũ extra conf. 155 cũ ſeq.
Rigenſis domus infeſtatio & liberatio, 284. & ſeqq. DD
Roſarij vis, & defenſio. 266. cum ſeqq. Z
Rotnacũ celebre reliquijs S. Hermetis. 281.

S

Sacerdotis Rhetici mira deceptio & trãſuectio. 255. S
Sacramenta an liceat petere à fornicario Sacerdote. 157. G
Sacramentorum vis quanta. 307. 308. B
Sacrarum rerum abuſus ſapit hæreſim. 91. PP
Sacrilegi ritus maleficorum. 166. cum ſeq. G
Sacrilega remedia. 89 & 190.
Sacrilegia ſortiariorum. 105. XX
Sæculari brachio quando & quomodo ab inquiſitoribus tradendi ſint ſortiarij tam laici, quam clerici & monachi. a, 107. xx
Salis profani aſperſio. 184. B
Salis exorciſatio defenſa. 303. B
Saliſberienſis narratio de ſe ipſo. 269. AA
Salmanticenſis Scholaris cum ſpectro dimicatio. 187. B
Salmatorum ſeu Saluatorum ars diſcuſſa, 332. L
Salutatio Angelica contra dæmones. 266. Z
Sancti ſoliti remedia ſacra humilitatis cauſa velare. 280. BB
Sanctorum honores ſuperſtitioſi qui. 192. D
Sanctorum virorum contra dæmones vis. 260. x. & 261. x.
Sanctarum reliquiarum vis. 280. cum ſeq. CC
Sanguis humanus. 230. N
Sanguis hyenæ vel canis atri. 183. B
Sardij vis. 233. N
Schaligeri ſuperbia oſtenſa & retuſa. 316. cum ſeqq.
Seichinaitarum mos. 288. Z
Scientiã ex confeſsione partâ an liceat vti ad mala ſaltem auertenda citra ſigilli violationem, fusè diſputatum. à fol. 157. D
Scientiæ infuſæ cauenda cupiditas & conatus. 330. L
Sciendi cupiditas quomodo coërcenda. 328. L
Scoparum in oſtio poſitio, & alia detectoria malefi-

maleficij. 188. C
Scotica mulier incubo liberata. 246. R. 265. Z
Sententiam damnationis quis maleficis denunciare debeat. 161. E
Sepulturâ arcens iudex quando peccet. 121.
Sepeliendi an & quando ſortiarij. 120. AAA
Serui non defendentes Dominum, an teneâtur ad reſtitutionem. 34. R
Sigillum ſeruandum etiam in hæreſi. & poſt pænitentis mortem. & de delicto tã commiſſo, quam committendo, diuerſimodè tamen. fusè à fol. 154. C. D. & error Canoniſtarum. 156.
Signum amouens non habet pactum cum dęmone. 222, & 223. AA
Signum maleficij deſtruere an liceat, fuſiſſ. diſputatum. 204. cum ſeqq. I. ſigna maleficij quæ. ibid.
Signum tenetur amouere, qui nouit; alioqui non eſt abſoluendus. 216. M
Signum amouens à quo ſanitatem exſpectet. 223. M
Signi ablati exempla nonnulla. à fol. 212. L
Signi amotio non eſt ſignum. 225. M
Signi magici quæ vis. 208. K. 226. L
Signi amotione non honoratur dæmon. 219.
Signa ſunt moralia inſtrumenta Diaboli. 221.
Signis dæmon quomodo alligatus. 228. N
Silentij indicium. 45. V
Singularitas in oſtentandâ deuotione an indicium. 46. X
Sixti V. bulla contra aſtrologos. 96. SS
Sixti V. bulla de aborſu reuocata. 169. H
Sodalitas B. Mariæ in Iaponiâ. 268. Z
Sodomia ſortiariorum. 106. XX
Sodomita degradandus. 110. YY
Sortilegium quod plectendum degradatione 114. YY
Sortilegij quod non ſapit hæreſim pæna. 92
Sortilegia quæ hęreſim ſapiant. 90. PP
Sortilegi qui ab Epiſcopo tradendi ſunt brachio ſæculari, & qui non poſſint. 96. TT
Spectra varia. 185. & 186 B
Specularia diuinatio à Deo punita. 269. & ſeq. AA
Spina alba. 230. N
Spiritus ſpiritui alterius non dominantur. 90. PP
Spirituum vnio magica & hæretica. 90
Stigma magicum, 105. XX
Stigmatis indicium, & quale ſtigma. 46
Strigum immanitas. 231 N
Strigarum conuentus, ritus, tripudia, idololatriæ. 132. cum ſeqq. multis.
Stupri ſacrilegi tentati punitio diuina. 187. B
Sublimes an tollendę maleficæ dum capiuntur. 58. DD
Sues cuſtoditi à diabolo. 182. B
Suffitus contra maleficia. 233. N
Superſtitio odioſa Sanctis, probatum exemplo. 282. CC
Superſtitioſi ritus dæmonis inuentum, idolatrię ſuffecti. 325
Superſtitioſę artes ſunt tacita idololatria. 325. & ijs vti quàm noxium & execrandũ 326. L
Superſtitioſarum curationum multa exempla 192. D
Surdi & muti an damnandi, vt ex ſignis confeſsi. & an torquendi. 81 LL
Suſpectum quæ faciant maleficij. 82. MM
Suſpicionum ſpecies ſeu gradus qui. 8 . MM
Symboli Apoſtolici vis. 256. Z

T

Taciturnitatis medicamentum ſeu maleficium. 58. DD. 65. GG. 212. L
Tactus maleficæ an iudici cauendus. 58. DD
Tarraconẽſis Hiſpania vexata vermib. & inſectis alijs. 333. L
Tempeſtas à dæmone excitata 245. R
Tempeſtates cient malefici. 9. VV
Tentædij Thentini liberatio. 283. DD
Tentari nos vltra quam par eſt non patitur Deus. 294. FF
Teſte variante, cui ſtandum priori an poſteriori teſtimonio. 43.
Teſtes eſſe qui cogantur, & quomodo 48. Y
Teſtes infames & inhabiles aliis hic admitti. 48. Y
Teſtes quales ſufficiant ad minas probandas. 33. Q
Teſtium nomina an ſubmiſſe recitanda. 7 .
Teſtium publicatio an cum nominibus facienda. 48. Y
Teſtium receptio à quibus & quo modo facienda. 47. Y
Teſtimonium complicum an ſufficiat ad condemnandum. 49. Y. quod non licet ad torturam ibid.

Teſtimonia quæ requiſita vt valeant pro indicijs. 15. K. 16.
Thaphia 250. N
Theodorus Magus reſipiſcens, 201. H
B Theodori praxis in pœnitentia Magi 201. H
Theodoreti & Ibæ abiuratio. 82, MM
Theodori tribuni domus 285. DD.
Thephilim quid. 174. A
Tiber. de Airola 258. S
Timor ſeu trepidatio an indiciū. 39. & 40. S
Timēdus Deus quo pacto, & quo pacto creatura. 225. M
Toletana ſpecus ſchola Necromātiç. 271. AA
Torqueri quando poſsit quis propter neglig. aut omiſsionem. 34. R
Tortura tolerata quando liberet reum conuictum. 64. DD
Tortura qualis eſſe debeat, quando decernēda aut iteranda & quoties, laté. a. 60. DD
Torturæ quæ indicia ſufficiant. 15. K
Torturæ continuatio non diſtinguenda ab iteratione contra Sprengerum. 64. DD
Torturæ ſufficiēs nominatio ſocij quç. 19. M
Totaphoth, quid. 174. A
Traiectenſium vpilionum ſuperſtitio. 182. B
Tranſuectio ſagarum localis. 106 Xx
Tranſlatio corporalis ſagarum. 28?. 291. EE
Tranſlatio maleficij in alios. 190. D
Tranſlationis de loco ſagarum exempla duo. 22. M
Trepidatio captarum. 23. M
Treuirenſis iuuenis à dæmonis dominio liberatus. 289. EE
Treuirenſe iudicium & cenſura de ſortiarijs. 140. & ſeq.
Treuirenſium duorum puerorum qui ſagis adiuncti hiſtoriæ. 288.
Triboniani facinus & impietas. 193. E
S. Trinitatis nominatio. 264. Z
Triſcalinus. 11. F
Tyridatis Armeniæ Regis Metamorph. 233.

V

Vacillatio nominantis. 19. L
Vagatio, domicilij mutatio, indicium. 46. X
Vanderburcht Decanus Mechlinienſis. 2.. M
Vanitas quid, & vanorum operū exēpla. 326.
Variatio rei quid operetur. 39. S
Vaſa operiri cur Moſes iuſſerit. 191. D
Vaudoiſie. 136. 138.
Veneni nomine deuotationes & defixiones magicæ continentur. 111. YY
Verbaſcus. 230. N
Verberibus an togi malefici à priuatis poſsint vt ſignum tollant. 202. H
Verberibus, minisue an liceat cogere ad tollendum maleficium. 189. C
Verborum vis qualis ſit accuratè propoſitum. 326 L
Viciniç indicium. 43. T
Vicinorum depoſitio. 19. L
Vindelica matrona. 250. R
Vitæ innocentis vis. 237. O
Vlaet Doctor Treuir. maleficus. 36. R
Vnctio extrema defenſa. 311. F
Vnguentum maleficæ incarceratæ an vim retineat 600. DD
Vnxia Iuno, & eius feſta. 231 N
Vociferationis indicium. 43. & 44.
Vſurarium an liceat inducere ad mutuandum ſub vſuris. 197. G
Vtres ambulantes & lacte pleni. 217. L
Vulpes dicitur dæmon, 179. A
Vultuariorum maleficium, 190. D

VV

VValdenſium hæreſis. 138.
VVeſtraſienſis Comes maleficiatus & quomodo liber. 2.3
S. VVinvvalocus 260. V
S. VValfranni hiſtoria. 277. BB

FINIS INDICIS TOMI III.

INDEX LOCOR. QVIBVS LVCIS NONNIHIL IN HOC TOMO III.

SACRAE SCRIPTVRAE.

GEneſis 3 v.15. pag.322. L
Exodi 6.v.9.p.174.A. 20. v. 5.p. 322.L 22.v.18 p 102 XX.110.Y 324.L. 22.v.19 101 XX
Leuit 20.v.vlt.101.XX.110 YY
Deuter.18 v.11 p.334.L. 22 p.192. D
Iob 41 v.15 p 323.L
Pſal.105 v 28 320 L. Pſ.39.v.5. 326.L
Prou. 5.v.25. 329. L
Eccleſ.3 v.22. 329.L
Eccleſiaſtic 19.v 21. 330.L 38.in pr.331.L
Matth.17.22.p.227 L
Ioan.8 v.44.p 323.L
Rom.3.v.8 p 194.E
1.Cor.10.v 21 p 323.L
1.Tim.4 v 1.p.330.L.

Patrum, & Theologorum.

ACta Martyrij S.Luciæ, 181.A
Caſsiani,236.A
Caſsiodori,116.AAA
Chryſoſtomi. 48.Y
Clementis Rom 312.H
Dionyſij Areopag. 315.I
Gerſonis 117 AAA
Gregorij Magni.116.AAA
Hieronymi 227. L
Ionæ Senonenſ 277 BB
Iuonis 297.FF
Leonis 225. L
Maruli 74. II
Nicephori 218. P
Nico. Cuſani 90.PP. 191. & 192 D
Philaſtrij 176.A
Prudentij 244. P
Pſelli 173.A
Sozomeni 313.A

CANONVM.

CAp.cum non ab homine de iudic. 109.&113.&114.YY
c.nouimus de verb.ſignif 114.YY
c tuæ de pœn. ibid.
c.abolendam.§.in præſenti verò.de hęret. 93 QQ
c.penult.de hæret. 114 YY
c.vt inquiſitionis.de hęr.in 6. 325.L
c.accuſatus.in prin.de hær.in 6. 37 R
c.cum contumacia.de hær. in 6 325.L
c.quiſquis.2.q.8.93 QQ
c.quorundam.d.39. 93.QQ
c.vlt.15. q 3. 123. YY
c.vnicum.26 q.1.114.YY
c Epiſcopi 26.q.5 37.R
c quicunque.26.q.5 94 RR
c ſi quis Epiſcopus 26 q 5. 114.YY
c admoneant.26.q 7 93.QQ 114 YY
c.vlt 26 q.7. 234.N
c.de benedicto. 32 q 1. 93.QQ
c.ſi per ſortiarias,33 q.1. 228 L
Nomocanon.198.G

LEGVM.

L Repeti,§.1 D.de quæſt.123
l.nemo.C.de Epiſ audien 71.HH
l.Prouinciarũ.C.de ferijs.71 HH
l. vlt. C. de accuſat.123
l.vni C. de his qui parent. 131
l.eorum.C.de malef.& mathe. 198.G
l.nullus C.de malef.& mathe 128.& 130
l.multi. C.de malef.& mathe.129 & 131
Capitulare Caroli Magni. 295.EE
Carol.V.cõſtitutio de malef a 109.104.

PROPHAN SCRIPTOR.

EVripidis, 189 C
Marbodei 233.N
Marcelli Empirici, 183 B
Marſilij Ficini.183 B
Meieri 139.N
Plinij 183 B
Sammonici 184. B
Senecę 189. C. 111. YY
Suetonij. 123 N
Varronis. 183 B
Vegetij. 183. B
Virgilij. 185. B
Vlpiani. 131. N

FINIS.

OREMVS.

Da quæſumus Domine populo tuo diabolica vitare contagia, & te ſolum Deum purâ mente ſectari. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum &c. Amen.

ERRATA PRÆCIPVA.

Pag.11.lin.16.vel aliam.corr.vel ob aliam. p.20.lin.27.ſufficient.corr ſufficeret. p 31.l.vlt.ſolitas minas.corr.ſolita minas. p.44.l.24.verè.corr.verò. p.59 lin.13. ſacrificare.corr.ſignificare. p.87.l.7.indiciorum.corr.iudiciorum. pag.102.lin.1. Marantæ,Paponij,Aerodij.corr.Michaelij.Iaquerij,Papon.Berberij. p.110.l.3. à fin.Exo.c.20.corr.Exo.c.22. p.165.l.28.illis.cor. heredibus. p.167.l.24.raphano.corr.rapâ. p.188.l.4.à fine,contineantur,corr.continentur. pag.191.l.22.ſui. corr.ſuâ. p.197.l.6.à maleficio.corr.à malefico. p.209.l.2.diu.corr diei. p.266. l.3.à fin.horarias.corr horarios. pag.266.lin.16.ſuperſtitionis.corr.ſuperſtitioſis. pag.284.lin.8.olim.corr.olei. p.308.lin.vlt. Doctorem Iacobum.corr.Doctorem Tubingenſem Iacobum. p.321.l.5.Momitio.corr.Monitio. lin.pen.donec.corr. quamdiu. 322.lin.1.circulatores Bapt.ſcrib.circulatores ex Baptiſtæ,

LOVANII,
EX OFFICINA TYPOGRAPHICA
GERARDI RIVII TYPOG.
IVRATI, ANNO
cIↄ. Iↄ. cI.